Nordiska rådet

40:e sessionen

1992

Helsingfors

Del 1

Norstedts tryckeri, Stockholm 1992

Redaktion: Svenolof Karlsson
Guðrún Dager Garðarsdóttir
Viveca Wiklund

ISBN 91 88112 19-5
Norstedts Tryckeri, Stockholm 1992

Innehållsöversikt

Del 1

Inledning	5
Kallelse till sessionen	7
Medlemslista	9
Regeringsrepresentanter och valda medlemmar efter länder och partier	12
Saklista jämte förteckning över i Nordiska rådet anhängiga saker	25
Översikt över sessionen	37
Protokoll	41
Saker m.m.	461
Medlemsförslag (A-saker)	463
Ministerrådsförslag (B-saker)	738

Del 2

Berättelser (C-saker)	1001
Meddelanden (D-saker)	1498
Frågor (E-saker)	1661
Dokument 1 (Rapport från Nordiska rådets presidium)	1752
Dokument 2 (Regler för sessionens genomförande)	1848
Dokument 3 (Ang. ändring av § 45 i Nordiska rådets arbetsordning)	1849
Beslut	1851
Rekommendationer/Framställning	1855
Yttranden	1897
Interna beslut	1900
Övriga beslut	1901
Presidium arbetsutskott, sekretariat, sakkunniga m.m.	1909

Supplement

Utdelning av Nordiska rådets litteraturpris och musikpris	1924
Nordiska rådets 40 års jubileum	1932
Helsingforsavtalet	1935
Nordiska rådets arbetsordning	1947
Register	1957
Översikt över sakernas behandling	1959
Personregister	1976
Ämnesregister	2002
Plan över sessionssalen	2015

INLEDNING

Kallelse till sessionen

Sedan Nordiska rådet den 1 mars 1991 fattat beslut om tidpunkten för rådets 40:e session, får presidiet härmed meddela, att rådets 40:e session kommer att inledas i Helsingfors tisdagen den 3 mars 1992 och avslutas fredagen den 6 mars 1992.

Bergen den 13 maj 1992

Anker Jørgensen
Præsident

Jostein Osnes
Presidiesekretær

Medlemslista

(Upprättad enligt 4 § arbetsordningen och godkänd vid mötet den 3 mars 1992 med ändringar vid möten 3 - 6 mars 1992).

Regeringsrepresentanter - Hallitusten edustajat[1]

Aho, Esko
Andersen, Else Winther
Berntsen, Thorbjørn
Bildt, Carl
Borgen, Kjell
Brundtland, Gro Harlem
Dam, Atli P.
Davíð Oddsson
Davidson, Inger
Dinkelspiel, Ulf
Egede, Kaj
Eidesgaard, Jóannes
Eiður Guðnason
Engell, Hans
Eriksson, Anders
Eriksson, Karl-Göran
Erlandsson, Ragnar
Friðrik Sophusson
Friggebo, Birgit
Gerhardsen, Tove Strand
Gjesteby, Kari
Godal, Bjørn Tore
Hellsvik, Gun
Hernes, Gudmund
Haarder, Bertel
Hörnlund, Börje
Isohookana-Asunmaa, Tytti
Jensen, Marianne
Johansen, Lars-Emil
Johansson, Olof
Johnsen, Sigbjørn
Jón Sigurðsson
Juhantalo, Kauko
Kanerva, Ilkka
Kirk, Kent
Kleveland, Åse
Kuuskoski, Eeva
Könberg, Bo
Larsen, Ester
Lindeman, Harriet
Møller, Per Stig
Nordlund, Roger
Norrback, Ole
Odell, Mats
Ólafur G. Einarsson
Olsson, Karl-Erik
Pedersen, Thor
Pekkarinen, Mauri
Petersen, John
Pettersen, Oddrunn
Pietikäinen, Sirpa
Pokka, Hannele
Pura, Martti
Rasmussen, Anders Fogh
Rehn, Elisabeth
Rostbøll, Grethe
Rusanen, Pirjo
Salolainen, Pertti
Schlüter, Poul
Sighvatur Björgvinsson
Stoltenberg, Thorvald
Sundstein, Jógvan
Svensson, Alf
Thurdin, Görel
Unckel, Per
Uosukainen, Riitta
Veierød, Tove
Viinanen, Iiro
Väyrynen, Paavo
Westerberg, Bengt
Westerberg, Per
Wibble, Anne
Wiklöf, Lars
þorsteinn Pálsson

[1] *Betr. tidpunkt för regeringsrepresentanternas närvaro vid sessionen hänvisas till Nordiska rådets nationella sekretariat.*

Valda medlemmar - Valitut jäsenet

Alsaker, Svein
Andersson, Arne
Andersson, Claes
Andersson, Marianne
Andersson, Sten
Annerstedt, Ylva
Árni M. Mathiesen
Bennedsen, Dorte
Blankenborg, Haakon
Carlsson, Ingvar
Dahl, Birgitta
Dalsgaard, Jóannes
Donner, Jörn
Erenbjerg, Hans
Exner, Lahja
Flodin, May
Gammelgaard, Lars P.
Geir H. Haarde
Glønborg, Knud
Grøndahl, Kirsti Kolle
Gudmundseth, Roger
Gulbrandsen, Thor-Eirik
Haavisto, Pekka
Hagen, Carl I.
Halldór Ásgrímsson
Hansen, J.K.
Hansen, Søren
Hauan, Åshild
Haugen, Helga
Hellström, Mats
Hjörleifur Guttormsson
Houg, Tora Aasland
Hurskainen, Sinikka
Husmark, Birgitta
Håkansson, Per Olof
Jakobsen, Johan J.
Jelved, Marianne
Jensen, Hans Jørgen
Jonsson, Elver
Järvilahti, Timo
Jäätteenmäki, Anneli
Jørgensen, Anker
Kallis, Bjarne
Kekkonen, Antero
Kjærsgaard, Pia
Knudsen, Grete
Knutzen, Thea
Koch, Inger
Komstedt, Wiggo
Kristín Einarsdóttir
Laukkanen, Markku
Liltved, Tore A.
Louvo, Anna-Kaarina
Lunde, Kjellbjørg
Metsämäki, Lauri
Moquist, Lars
Motzfeldt, Jonathan
Mølgaard, Anders
Møller, Helge Adam
Nielson, Poul
Niinistö, Sauli
Nyby, Mats
Nyhage, Hans
Näslund, Ingrid
Olsen, Jógvan I.
Oscarsson, Berit
Pelttari, Seppo
Rannveig Guðmundsdóttir
Rasmussen, Ingrid
Rossi,Markku
Rotnes, Marit
Salmén, Olof
Sigríður Anna þórðardóttir
Skjervengen, Pål Atle
Solholm, Lodve
Steenholdt, Otto
Suominen, Ilkka
Svensson, Sten
Svärd, Anders
Syse, Jan P.
Sønderby, Peder
Talleraas, Anders
Tuomioja, Erkki
Turunen, Eeva
Samuelson, Björn
Wroldsen, Ernst
Öhrsvik, Lena

Ändringar den 3 mars

Bland de valda medlemmarna ersattes för denna dag Anders Talleraas av *Kaci Kullman Five* samt för del av dagen och för resten av sessionen Ingvar Carlsson av *Hans Gustafsson.*

Ändringar den 4 mars

Bland de valda medlemmarna ersattes för denna dag samt för resten av sessionen Jörn Donner av *Håkan Nordman,* för denna dag May Flodin av *Olof Erland* samt för denna dag Berit Oscarsson av *Anita Johansson.*

Ändringar den 5 mars

Bland de valda medlemmarna ersattes för denna dag och för resten av sessionen Lars P. Gammelgaard av *Niels Ahlmann-Ohlsen* samt för del av dagen Tore A. Liltved av *Kaci Kullmann Five.*

Ändringar den 6 mars

Bland de valda medlemmarna ersattes Wiggo Komstedt av *Filip Fridolfsson* samt Sauli Niinistö av *Kimmo Sasi.*

Regeringsrepresentanter och valda medlemmar jämte suppleanter efter länder och partier

(Vid sessionens början)

Danmark Riges Delegation

Regeringsrepresentanter m.fl.

(Utsedda av regeringen 1992)

Schlüter, Poul, f. 29.
Statsminister (KF)
Rasmussen, Anders Fogh, f. 53.
Økonomi- og skatteminister (V)
Haarder, Bertel, f. 44.
Undervisnings- og forskningsminister (V)
Engell, Hans, f. 48.
Justitsminister (KF)
Pedersen, Thor, f. 45.
Indenrigsminister og minister for nord. samarbejde (V)
Kirk, Kent, f. 48.
Fiskeriminister (KF)
Larsen, Ester, f. 36.
Sundhedsminister (V)
Møller, Per Stig, f. 42.
Miljøminister (KF)
Andersen, Else Winther, f. 41.
Socialminister (V)
Rostbøll, Grethe, f. 41.
Kulturminister (KF)

(Utsedda av Førøya Landsstyre 1992)

Dam, Atli P., f. 32.
Lagmand (Jvfl)
Sundstein, Jógvan, f. 33.
Vicelagmand, finansminister og nordisk samarbejdsminister (Fkfl)
Eidesgaard, Jóannes, f. 51.
Social- og arbejdsmarkedsminister (Jvfl)
Petersen, John, f. 48.
Fiskeri- og landbrugsminister (Fkfl)

(Utsedda av Grønlands Landsstyre 1992)

Johansen, Lars Emil, f. 46.
Landsstyreformand (Si)
Egede, Kaj, f. 51.
Fiskeriminister (Si)
Jensen, Marianne, f. 49.
Kulturminister (Si)

Oscarsson, Berit, f. 40.
Studiesekreterare.
(Förfall vid 40:e sessionen 4/3; ersatt av Anita Johansson; se under Suppleanter)

Svensson, Nils T., f. 40.
Ombudsman

Moderata samlingspartiet (m)

Medlemmar

Komstedt, Wiggo, f. 37.
Försäljningschef.
(Förfall vid 40:e sessionen 6/3; ersatt av Filip Fridolfsson; se under Suppleanter)

Koch, Inger, f. 34.
Laboratorieassistent

Andersson, Arne, f. 28.
Lantbrukare

Nyhage, Hans, f. 24.
Rektor

Svensson, Sten, f. 37.
Informationschef

Suppleanter

Danielsson, Bertil, f. 36.
Lantbrukare

Eriksson, Ingvar, f. 36.
Lantbrukare

Fridolfsson, Filip f. 23.
Fabrikör

Knutson, Göthe, f. 32.
Redaktör

Hemmingsson, Ingrid, f. 25.
Riksdagsledamot, f.d. lärare

Folkpartiet (fp)

Medlemmar

Jonsson, Elver, f. 36.
Postiljon

Annerstedt, Ylva, f. 39.
Adjunkt. Fil.mag.

Suppleanter

Bergdahl, Hugo, f. 28.
Flottiljpolis

Norberg, Gudrun, f. 38.
Riksdagsledamot

Centerpartiet (c)

Medlemmar

Andersson, Marianne, f. 42.
Ekonom

Svärd, Anders, f. 39.
Vägmästare

Suppleanter

Gustavsson, Stina, f. 35.
Hushållslärare

Hansson, Agne, f. 38.
Ämneslärare

Ny demokrati (nyd)

Medlem

Sörensen, Anne, f. 57.
Projektledare. (Förfall vid 40:e sessionen; ersatt av Lars Moquist; se under Suppleant)

Suppleant

Moquist, Lars, f. 38.
Avdelningsdirektör

Kristdemokratiska samhällspartiet (kds)

Medlem

Näslund, Ingrid, f. 34.
Adjunkt

Suppleant

Ericsson, Dan, f. 57.
Riksdagsledamot

Fremskridtspartiet (FP)

Medlem	*Suppleant*
Kjærsgaard, Pia, f. 47.	*Jacobsen, Kirsten*, f. 42.
Husmoder	Statsaut. ejendomsmægler

Centrum-Demokraterne (CD)

	Suppleant
	Albrink, Sonja, f. 48.
	Sekretær

Det Radikale Venstre (RV)

Medlem	*Suppleant*
Jelved, Marianne, f. 43.	*Bilgrav-Nielsen, Jens*, f. 36.
Lærer	Fhv.minister

Kristeligt Folkeparti (KRF)

Medlem	*Suppleant*
Glønborg, Knud, f. 30.	*Pedersen, Inger Stilling*, f. 29.
Skolekonsulent	Overlærer

(Utsedda av Førøyas Lagting 1991)

Javnaðarflokkurin (Jvfl)

Medlem	*Suppleant*
Dalsgaard, Jóannes, f. 40.	*(Kallsberg, Anfinn (Ffl))*
Landsarkivar	

Sambandsflokkurin (Sb)

Medlem	*Suppleant*
Olsen, Jógvan Ingvard, f. 30.	*Davidsen, Terje*, f. 50.
Fiskeskipper	Tandlæge

Fólkaflokkurin (Ffl)

Suppleant
Kallsberg, Anfinn, f. 47.
Bogholder

(Utsedda av Grønlands Landsting 1991)

Siumut (Si)

Medlem
Motzfeldt, Jonathan, f. 38.
Dr. jur.

Suppleant
(Lynge, Aqqaluk, (IA))

Atássut (At)

Medlem
Steenholdt, Otto, f. 36.
Lærer

Suppleant
Ostermann, Peter, f. 39.
Politiassistent

Inuit Ataqatigiit (IA)

Suppleant
Lynge, Aqqaluk, f. 47.
Landstingsmedlem

Finlands delegation

Regeringsrepresentanter m.fl.

(Utsedda av Finlands regering den 21 februari 1992)

Aho, Esko, f. 54.
Statsminister (Kesk.)
Salolainen, Pertti, f. 40.
Utrikeshandelsminister (Kok.)
Väyrynen, Paavo, f. 46.
Utrikesminister (Kesk.)
Kuuskoski, Eeva, f. 46.
Social och hälsovårdsminister (Kesk.)
Kanerva, Ilkka, f. 48.
Arbetsminister (Kok.)
Norrback, Ole, f. 41.
Trafikminister samt nordisk samarbetsminister (SFP)
Rehn, Elisabeth, f. 35.
Jämställdhetsminister (SFP)
Juhantalo, Kauko, f. 42.
Handels- o. industrimin. (Kesk.)
Pokka, Hannele, f. 52.
Justitieminister (Kesk.).
Pekkarinen, Mauri, f. 47.
Inrikesminister (Kesk.)
Viinanen, Iiro, f. 44.
Finansminister (Kok.)
Uosukainen, Riitta, f. 42.
Undervisningsminister (Kok.)
Isohookana-Asunmaa, Tytti, f. 47.
II undervisningsminister (Kesk.)
Pietikäinen, Sirpa, f. 59.
Miljöminister (Kok.)
Rusanen, Pirjo, f. 40.
Bostadsminister (Kok.)
Pura, Matti, f. 49.
Jord- och skogsbruksminister (Kesk.)

(Utsedda av Ålands landskapsstyrelse den 28 november 1991)

Erlandsson, Ragnar, f. 41.
Lantråd (ÅC)
Lindeman, Harriet, f. 46.
Vicelantråd (FS)
Wiklöf, Lasse, f. 44.
Landskapsstyrelseledamot (ÅSD)
Eriksson, Anders, f. 60.
Landskapsstyrelseledamot (ÅC)
Nordlund, Roger, f. 57.
Landskapsstyrelseledamot (ÅC)
Eriksson, Karl Göran, f. 43.
Landskapsstyrelseledamot (FS)

Valda medlemmar

Riksdagen

(Valda av riksdagen den 11 februari 1992)

Suomen Keskusta (Centern i Finland) (Kesk.)

Medlemmar	*Suppleanter*
Björkenheim, Rose-Marie, f. 38. Jordbrukare. (Förfall vid 40:e sessionen; ersatt av Seppo Pelttari 3/3-4/3 ej ersatt 5/3-6/3; se under Suppleanter)	*Pelttari, Seppo*, f. 41. Vicehäradshövding (Förfall vid 40:e sessionen 4/3-6/3)
Järvilahti, Timo, f. 43. Agronom	*Liikkanen, Raimo*, f. 42. Kommunaldirektör
Jäätteenmäki, Anneli, f. 55. Jur.kand.	*Aula, Maria Kaisa*, f. 62. Pol. kand.
Laukkanen, Markku, f. 50. TV-redaktör	*Suhola, Aino*, f. 50. Fil. mag. , redaktör
Rossi, Markku, f. 56. Redaktör	*(Riihijärvi, Heikki, (SMP))*
	Korkeaoja, Juha, f. 50. Agronom

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue (Finlands Socialdemokratiska Parti) (SDP)

Medlemmar (fjäsenet)	*Suppleanter (varajäsenet)*
Hurskainen, Sinikka, f. 51. Planerare	*Alho, Arja*, f. 54. Sjuksköterska
Lipponen, Paavo, f. 41. Pol. kand, (Förfall vid 40:e sessionen 3-5/3; ersatt av Antero Kekkonen; se under Suppleanter)	*Kekkonen, Antero*, f. 46. TV-redaktör
Metsämäki, Lauri, f. 34. Försäkringsinspektör	*(Wahlström, Jarmo, (Vas.))*
Nyby, Mats, f. 46. Studiehandledare	*Kautto, Tarja*, f. 49. Informatör
Tuomioja, Erkki, f. 46. Pol. lic. ekonom	*Puisto, Virpa*, f. 47. Spec. sjuksköterska

Kansallinen Kokoomus (Samlingspartiet) (Kok.)

Medlemmar (jäsenet)

Louvo, Anna-Kaarina, f. 37.
Specialtandläkare

Niinistö, Sauli, f. 48. Jur.kand.
(Förfall vid 40:e sessionen 6/3; ersatt av Kimmo Sasi; se under Suppleanter)

Suominen, Ilkka, f. 39.
Pol. mag.

Turunen, Eeva, f. 33.
Lärare

Suppleanter (varajäsenet)

Perho-Santala, Maija f. 48.
Direktör

Lehtinen, Leila, f. 66.
Ekonomistuderande

Sasi, Kimmo, f. 52.
Jur. kand.

Saastamoinen, Riitta, f. 40.
Pol. kand.

Vasemmistoliitto (Vänsterförbundet) (Vas.)

Medlem (jäsen)

Andersson, Claes, f. 37.
Psykiater, författare

Suppleanter (varajäsenet)

Ojala, Outi, f. 46.
Specialsjuksköterska

Wahlström, Jarmo, f. 38.
Lärare

Svenska Folkpartiet (Ruotsalainen Kansanpuolue) (SFP)

Medlem (jäsen)

Donner, Jörn, f. 33.
Fil. mag., författare.
(Förfall vid 40:e sessionen; ersatt av Håkan Nordman; se under Suppleant)

Suppleant (varajäsen)

Nordman, Håkan, f. 44.
Avd.chef

Vihreä Liitto (Gröna Förbundet) (Vihr.)

Medlem (jäsen)

Haavisto, Pekka, f. 58.
Chefredaktör

Suppleant (varajäsen)

(Korkeaoja, Juha (Kesk.))

Suomen Kristillinen Liitto (Finlands Kristliga Förbund) (SKL)

Medlem

Moilanen, Eeva-Liisa, f. 43.
Jur.kand. (Förfall vid 40:e sessionen; ersatt av Bjarne Kallis; se under Suppleant)

Suppleant

Kallis, Bjarne, f. 45.
Pol. kand.

Suomen Maaseudun Puolue (Finlands Landsbygds Parti) (SMP)

Suppleant

Riihijärvi, Heikki, f. 37.
Kyrkoherde

(Valda av Ålands landsting den 5 november 1991 med senare ändringar den 28 november 1991)

Åländsk Center (ÅC)

Medlem	*Suppleant*
Salmén, Olof, f. 27. Direktör	*(Tuominen, Pekka (ÅSD)*

Liberalerna på Åland (lib)

	Suppleant
	Erland, Olof, f. 44. Avdelningschef

Ålands socialdemokrater (ÅSD)

	Suppleant
	Tuominen, Pekka, f. 43. Dipl. ekonom

Frisinnad samverkan (FS)

Medlem	*Suppleant*
Flodin, May, f. 34. Överskötare/vårdföretagare (Förfall vid 40:e sessionen 4/3; ersatt av Olof Erland; se under Suppleant)	*(Erland, Olof (lib))*

Islands delegation

Regeringsrepresentanter m.fl.

(Utsedda den 11 februari 1992)

Davíð Oddsson, f. 48.
Statsminister (Sj)

Eiður Guðnason, f. 39.
Miljøminister og nordisk samarbejdsminister (A)

Friðrik Sophusson, f. 43.
Finansminister (Sj)

Jón Sigurðsson, f. 41.
Handels- og industriminister (A)

Þorsteinn Pálsson, f. 47.
Fiskeriminister samt justits- og kirkeminister (Sj)

Ólafur G. Einarsson, f. 32.
Undervisnings- og kulturminister (Sj)

Sighvatur Björgvinsson, f. 42.
Helse- og forsikringsminister (A)

Valda medlemmar

Alþingi (Alltinget)

(Utsedda av alltinget den 24 oktober 1991)

Sjálfstæðisflokkurinn (Selvstændighedspartiet) (Sj)

Medlemmer	*Suppleanter*
Árni M. Mathiesen, f. 58. Dýralæknir (dyrlæge)	*Sturla Böðvarsson*, f. 45. Tæknifræðingur (ingeniør)
Geir H. Haarde, f. 51. Alþingismaður (altingsmedlem)	*Árni Johnsen*, f. 44. Blaðamaður (journalist)
Sigríður Anna Þórðardóttir, f. 46. Alþingismaður (altingsmedlem)	*Ingi Björn Albertsson*, f. 52. Skipulagsstjóri (adm. direktør)

Framsóknarflokkurinn (Fremskridtspartiet) (F)

Medlemmer	*Suppleanter*
Halldór Ásgrímsson, f. 47. Alþingismaður (altingsmedlem)	*Valgerður Sverrisdóttir*, f. 50. Húsmóðir og kennari (husmor og lærer)

Alþýðubandalagið (Folkealliansen) (Ab)

Medlem	*Suppleant*
Hjörleifur Guttormsson, f. 35. Fyrrv. ráðherra, líffræðingur (fhv. minister, biolog)	*Svavar Gestsson*, f. 44. Fyrrv. ráðherra (fhv. minister)

Alþýðuflokkurinn (Det socialdemokratiske parti) (A)

Medlem	*Suppleant*
Rannveig Guðmundsdóttir, f. 40. Deildarstjóri (departementssekretær)	*Karl Steinar Guðnason*, f. 39. Alþingismaður (altingsmedlem)

Samtök um kvennalista (Organisation for kvindeliste) (Kv)

Medlem	*Suppleant*
Kristín Einarsdóttir, f. 49. Lífefnafræðingur (fysiolog)	*Ingibjörg Sólrún Gísladóttir*, f. 54. Alþingismaður (altingsmedlem)

Norges delegation

Regeringsrepresentanter

(Utsedda av regeringen 1992)

Brundtland, Gro Harlem, f. 39.
Statsminister (A)
Stoltenberg, Thorvald, f. 31.
Utenriksminister (A)
Borgen, Kjell, f. 39.
Kommunalminister og nordisk samarbeidsminister (A)
Gerhardsen, Tove Strand, f. 46.
Arbeids- og administrasjonsminister (A)
Gjesteby, Kari, f. 47.
Justisminister (A)
Pettersen, Oddrunn, f. 37.
Fiskeriminister (A)
Berntsen, Thorbjørn, f. 35.
Miljøvernminister (A)
Veierød, Tove, f. 40. Sosialminister (A)
Hernes, Gudmund, f. 41.
Kirke-, utdannings- og forskningsminister (A)
Kleveland, Åse, f. 49.
Kulturminister (A)
Johnsen, Sigbjørn, f. 50.
Finansminister (A)
Bjørn Tore Godal, f. 45.
Handelsminister (A)

Valda medlemmar

(Utsedda av Stortinget den 29 oktober 1991 intill nästa val)

Det norske Arbeiderparti (A)

Medlemmer

Grøndahl, Kirsti Kolle, f. 43.
Stortingets visepresident
Gulbrandsen, Thor-Eirik, f. 40.
Stortingsrepresentant
Rotnes, Marit, f. 28.
Stortingsrepresentant
Blankenborg, Haakon, f. 55.
Stortingsrepresentant
Hauan, Åshild, f. 41.
Stortingsrepresentant
Wroldsen, Ernst, f. 44.
Stortingsrepresentant
Knudsen, Grete, f. 40.
Stortingsrepresentant
Gudmundseth, Roger, f. 38.
Stortingsrepresentant

Varamedlemmer

Jørgensen, Ragna Berget, f. 41.
Stortingsrepresentant
Dalheim, Erik, f. 40.
Stortingsrepresentant
Iversen, Åsa Solberg, f. 29.
Stortingsrepresentant
Nyland, Johan M., f. 31.
Stortingsrepresentant
Kaland, Laila, f. 39.
Stortingsrepresentant
Sæthre, Magnar, f. 40.
Stortingsrepresentant
Barland, Ragnhild, f. 34.
Stortingsrepresentant
Blattmann, Aud, f. 37.
Stortingsrepresentant

Høyre (H)

Medlemmer	*Varamedlemmer*
Knutzen, Thea, f. 30. Stortingsrepresentant	*Kullmann Five, Kaci*, f. 51. Stortingsrepresentant
Talleraas, Anders, f. 46. Stortingsrepresentant (Förfall vid 40:e sessionen 3/3; ersatt av Kaci Kullmann Five; samt 6/3; ej ersatt; se under Varamedlemmer)	*Løken, Johan C.*, f. 44. Stortingsrepresentant
Liltved, Tore A., f. 39. Stortingsrepresentant (Förfall vid 40:e sessionen 5/3; ersatt av Kaci Kullmann Five; se under Suppleanter)	*Finstad, Eva R.*, f. 33. Stortingsrepresentant
Syse, Jan P., f. 30. Stortingsrepresentant	*Mauritzen, Sverre*, f. 43. Stortingsrepresentant

Fremskrittspartiet (FrP)

Medlemmer	*Varamedlemmer*
Hagen, Carl I., f. 44. Stortingsrepresentant	*Alvheim, John*, f. 30 Stortingsrepresentant
Skjervengen, Pål Atle, f. 60. Stortingsrepresentant	*Marcussen, Jens*, f. 26. Stortingsrepresentant
Solholm, Lodve, f. 49. Stortingsrepresentant	*Hillgar, Oscar D.*, f. 45. Stortingsrepresentant

Sosialistisk Venstreparti (SV)

Medlemmer	*Varamedlemmer*
Lunde, Kjellbjørg, f. 44. Stortingsrepresentant	*Aunet, Per*, f. 40. Stortingsrepresentant
Houg, Tora Aasland, f. 42. Odelstingets president	*Chaffey, Paul*, f. 65. Stortingsrepresentant

Kristelig Folkeparti (KrF)

Medlemmer	*Varamedlemmer*
Alsaker, Svein, f. 40. Stortingsrepresentant	*Sævik, Per*, f. 40. Stortingsrepresentant
Haugen, Helga, f. 32. Stortingsrepresentant	*Røyseland, Borghild*, f. 26. Stortingsrepresentant

Senterpartiet (Sp)

Medlem	*Varamedlem*
Jakobsen, Johan J. f. 37. Stortingsrepresentant	*Lahnstein, Anne Enger*, f. 49. Stortingsrepresentant

Sveriges delegation

Regeringsrepresentanter

(Utsedda av regeringen den 27 februari 1992)

Bildt, Carl, f. 49.
Statsminister
Svensson, Alf, f. 38.
Bitr. utrikesmin. samt biståndsmin.
Dinkelspiel, Ulf, f.39.
Europaminister
Unckel, Per, f. 48.
Utbildningsminister
Johansson, Olof, f. 37.
Miljöminister samt minister för nordiskt samarbete
Thurdin, Görel, f. 42.
Bitr. miljöminister
Olsson, Karl-Erik, f. 38.
Jordbruksminister
Davidson, Inger, f. 44.
Civilminister
Odell, Mats, f. 47.
Kommunikationsminister
Hörnlund, Börje, f. 35.
Arbetsmarknadsminister
Friggebo, Birgit, f. 41.
Kultur- och invandrarminister
Westerberg, Bengt, f. 43.
Socialminister
Könberg, Bo, f. 45.
Bitr. socialminister
Hellsvik, Gun, f. 42.
Justitieminister
Wibble, Anne, f. 43.
Finansminister
Westerberg, Per, f. 51.
Näringsminister

Valda medlemmar

(Utsedda av riksdagen den 15 oktober 1991)

Sveriges socialdemokratiska arbetareparti (s)

Medlemmar

Andersson, Sten, f. 23.
F.d. minister

Carlsson, Ingvar, f. 34.
F.d. statsminister. (Förfall vid 40:e sessionen; ersatt av Hans Gustafsson; se under Suppleanter)

Exner, Lahja, f. 39.
Textilarbetare

Håkansson, Per-Olof, f. 41.
Byggnadsingenjör

Öhrsvik, Lena, f. 44.
Kurator

Hellström, Mats, f. 42.
F.d. minister

Dahl, Birgitta, f. 37.
F.d. minister

Suppleanter

Gustafsson, Hans, f. 23.
Riksdagsledamot. (Förfall vid 40:e sessionen 6/3)

Johansson, Anita, f. 44.
Undersköterska

Svartberg, Karl-Erik, f. 30.
Rektor

Sandberg-Fries, Yvonne, f. 50.
Avdelningschef

Fransson, Jan, f. 39.
Byrådirektör

Poromaa, Bruno, f. 36.
Gruvarbetare

Sörestedt, Birthe, f. 43.
Socionom

Oscarsson, Berit, f. 40.
Studiesekreterare.
(Förfall vid 40:e sessionen 4/3; ersatt av Anita Johansson; se under Suppleanter)

Svensson, Nils T., f. 40.
Ombudsman

Moderata samlingspartiet (m)

Medlemmar

Komstedt, Wiggo, f. 37.
Försäljningschef.
(Förfall vid 40:e sessionen 6/3; ersatt av Filip Fridolfsson; se under Suppleanter)

Koch, Inger, f. 34.
Laboratorieassistent

Andersson, Arne, f. 28.
Lantbrukare

Nyhage, Hans, f. 24.
Rektor

Svensson, Sten, f. 37.
Informationschef

Suppleanter

Danielsson, Bertil, f. 36.
Lantbrukare

Eriksson, Ingvar, f. 36.
Lantbrukare

Fridolfsson, Filip f. 23.
Fabrikör

Knutson, Göthe, f. 32.
Redaktör

Hemmingsson, Ingrid, f. 25.
Riksdagsledamot, f.d. lärare

Folkpartiet (fp)

Medlemmar

Jonsson, Elver, f. 36.
Postiljon

Annerstedt, Ylva, f. 39.
Adjunkt. Fil.mag.

Suppleanter

Bergdahl, Hugo, f. 28.
Flottiljpolis

Norberg, Gudrun, f. 38.
Riksdagsledamot

Centerpartiet (c)

Medlemmar

Andersson, Marianne, f. 42.
Ekonom

Svärd, Anders, f. 39.
Vägmästare

Suppleanter

Gustavsson, Stina, f. 35.
Hushållslärare

Hansson, Agne, f. 38.
Ämneslärare

Ny demokrati (nyd)

Medlem

Sörensen, Anne, f. 57.
Projektledare. (Förfall vid 40:e sessionen; ersatt av Lars Moquist; se under Suppleant)

Suppleant

Moquist, Lars, f. 38.
Avdelningsdirektör

Kristdemokratiska samhällspartiet (kds)

Medlem

Näslund, Ingrid, f. 34.
Adjunkt

Suppleant

Ericsson, Dan, f. 57.
Riksdagsledamot

Vänsterpartiet (v)

Medlem	*Suppleant*
Werner, Lars, f. 35. Ombudsman. (Förfall vid 40:e sessionen; ersatt av Björn Samuelson; se under Suppleant)	*Samuelson, Björn,* f. 51. Riksdagledamot. (Förfall vid 40:e sessionen 6/3)

Saklista

för 40:e sessionen jämte förteckning över i Nordiska rådet anhängiga saker

*(Nedan upptages i nummerföljd alla den 3 mars 1992 i rådet anhängiga saker. På förslag av presidiet har enligt rådets beslut den 3 mars 1992 på saklistan för sessionen uppförts alla saker utom dem som försetts med *)*

A. Medlemsförslag/Utskottsförslag/Presidieförslag

A 924/m Medlemsförslag om fortsatta satsningar på det nordiska gränsregionala samarbetet (väckt av Gunnar Björk samt Gunilla André, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gustav Björkstrand, Karl-Gunnar Fagerholm, Tytti Isohookana-Asunmaa, Olof Jansson, Anneli Jäätteenmäki, Eeva-Liisa Moilanen, Seppo Pelttari, Tellervo Renko, Mirja Ryynänen, Eino Siuruainen, Karin Söder och Marjatta Väänänen)

A 948/j Medlemsförslag om barnavård i Norden (väckt av Sinikka Hurskainen samt Aimo Ajo, Claes Andersson, Gustav Björkstrand, Antero Kekkonen, Lauri Metsämäki, Eeva-Liisa Moilanen, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Heikki Riihijärvi, Riitta Saastamoinen, Kimmo Sasi, Jouko Skinnari och Lars Werner)

A 951/k Medlemsförslag om samarbete mellan de naturhistoriska museerna i Norden (väckt av Karl-Erik Svartberg samt Hanne Andersen, Ylva Annerstedt, Hjörleifur Guttormsson, Grethe Lundblad, Karin Söder och Lena Öhrsvik)

A 955/k Medlemsförslag om effektivare trafikundervisning bl.a. i grundskolan som del i en livslång trafikfostran (väckt av Sirpa Pietikäinen, samt Hreggviður Jónsson, Kari Häkämies, Heikki Järvenpää, Sakari Knuuttila, Juhani Laitinen, Anna-Kaarina Louvo, Sauli Niinistö, Ólafur G. Einarsson, Tellervo Renko, Mirja Ryynänen, Riitta Saastamoinen, Kimmo Sasi och Eeva Turunen)

A 957/k Medlemsförslag om en nordisk textil sommarakademi (väckt av Gunnar Björk samt Gunilla André, Hugo Bergdahl, Tytti Isohookana-Asunmaa, Mirja Ryynänen och Marjatta Väänänen)

A 958/s Medlemsforslag om homofil/lesbisk forskning (stillet af Dorte Bennedsen samt Lennart Andersson, Lilli Gyldenkilde og Grete Knudsen)

A 959/s Medlemsförslag om att skapa det goda arbetslivet (väckt av Grethe Lundblad samt Lahja Exner, Kirsti Kolle Grøndahl, Thor Eirik Gulbrandsen, Anker Jørgensen, Grete Knudsen, Lauri Metsämäki, Poul Nielson, Mats Nyby, Sighvatur Björgvinsson, Birte Weiss och Lena Öhrsvik)

A 961/s Medlemsförslag om pensionen för sjömän på andra nordiska fartyg (väckt av Karl-Gunnar Fagerholm och Olof Salmén)

A 962/k Medlemsförslag om upphovsrättslig ersättning vid distribution av TV-program (väckt av Kimmo Sasi samt Elsi Hetemäki-Olander, Sauli Niinistö, Sirpa Pietikäinen och Riitta Saastamoinen)

A 965/m Medlemsförslag om byggandet av vägavsnittet Virtaniemi - Kirkenäs som nordiskt projekt (väckt av Sakari Knuuttila samt Aimo Ajo och Åshild Hauan)

A 967/m Medlemsforslag om etablering av flere frihavnsoner i Norden (reist av Åshild Hauan og Bruno Poromaa)

A 968/s Medlemsförslag om nordisk undsättningsstyrka vid internationella katastrofer (väckt av Gunnar Björk och Karin Söder samt Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Jörn Donner, Knud Glønborg, Markku Laukkanen, Eeva-Liisa Moilanen och Håkan Nordman)

A 969/s Medlemsförslag om bostadspolitiskt samarbete (väckt av Lena Öhrsvik samt Lahja Exner, Pekka Haavisto, Åshild Hauan, Birgitte Husmark, Hans Jørgen Jensen, Anneli Jäätteenmäki, Tarja Kautto, Maija Perho-Santala och Markku Rossi)

A 970/m Medlemsförslag om Östersjöns framtid (väckt av Gunnar Björk, Olof Johansson och Karin Söder samt Maria Kaisa Aula, Rose-Marie Björkenheim, Marianne Jelved, Anneli Jäätteenmäki och Håkan Nordman)

A 971/s Medlemsförslag om nordisk färdtjänst för handikappade (väckt av Lena Öhrsvik samt Svein Alsaker, Lahja Exner, Knud Glønborg, Pekka Haavisto, Birgitte Husmark, Åshild Hauan, Hans Jørgen Jensen, Tarja Kautto, Markku Rossi, Lodve Solholm och Sten Svensson)

A 972/e Medlemsförslag om utbyggt elkraftsamarbete i Norden (väckt av Marianne Samuelsson och Krister Skånberg samt Maija Perho-Santala)

A 973/k Medlemsforslag om nordisk revyfaglig nettverkssamarbeid (reist av Roger Gudmundseth samt Tora Aasland Houg, Grete Knudsen, Thea Knutzen, Anne Enger Lahnstein og Maija Perho-Santala)

A 976/k Medlemsförslag om ökat TV- och radioprogramutbyte i Norden (väckt av Marianne Samuelsson och Krister Skånberg)

A 977/e Medlemsförslag om kärnvapenfri zon i Norden (väckt av Marianne Samuelsson och Krister Skånberg)

A 979/m Medlemsförslag om gemensam tid i Danmark, Finland, Norge och Sverige (väckt av Mats Nyby samt Claes Andersson, Sten Andersson, Dorte Bennedsen, Jörn Donner, Knud Glønborg, Kirsti Kolle Grøndahl, Tora Aasland Houg, Anneli Jäätteenmäki, Paavo Lipponen, Lauri Metsämäki, Ilkka Suominen och Jan P. Syse)

A 980/s Medlemsförslag om nordiskt hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa (väckt av Lena Öhrsvik samt Lahja Exner, Knud Glønborg, Birgitte Husmark, Anker Jørgensen och Outi Ojala)

A 981/e Medlemsförslag om förstärkning av Nordisk industrifond (väckt av Ylva Annerstedt samt Svein Alsaker och Helga Haugen)

A 982/e Medlemsförslag om upprättandet av en baltisk investeringsbank (väckt av Lauri Metsämäki samt Hugo Bergdahl, Thor-Eirik Gulbrandsen, Sinikka Hurskainen, Birgitte Husmark, Anker Jørgensen, Leila Lehtinen, Paavo Lipponen, Heikki Riihijärvi, Markku Rossi, Karl-Erik Svartberg, Peder Sønderby, Anne Sörensen och Erkki Tuomioja)

*A 983/j Medlemsförslag om en nordisk beräkningsmodell för värdering av obetalt arbete (väckt av Ylva Annerstedt samt Marianne Andersson, Knud Glønborg, Stina Gustavsson, Elver Jonsson, Anneli Jäätteenmäki, Knud Glønborg, Håkan Nordman och Ingrid Näslund)

A 984/s Medlemsförslag om utvärdering av bostadssektorn och konkurrensneutralitet på byggmarknaden i Norden (väckt av Sten Svensson samt May Flodin, Göthe Knutson, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Sauli Niinistö, Anders Talleraas och Eeva Turunen)

*A 985/e Medlemsförslag om uppbyggnad av samisk turistnäring (väckt av Elver Jonsson samt Marianne Jelved, Anna-Kaarina Louvo och Mats Nyby)

A 986/s Medlemsförslag om medborgarnas Norden - även till vardags (väckt av Mats Nyby samt Sten Andersson och Kirsti Kolle Grøndahl)

*A 987/s Medlemsforslag om socialt udsatte grupper (stillet af Hjörleifur Guttormsson samt Claes Andersson, Tora Aasland Houg, Birgitte Husmark, Kjellbjørg Lunde og Lars Werner)

A 988/k Medlemsförslag om utredning av fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet (väckt av Per Olof Håkansson)

*A 989/k Medlemsförslag om utvecklandet av hushållsundervisningen i de baltiska länderna (väckt av Eeva Turunen samt May Flodin, Anneli Jäätteenmäki, Markku Laukkanen, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Eeva-Liisa Moilanen, Maija Perho-Santala och Markku Rossi)

A 990/e Medlemsforslag om tiltak for å stimulere til innovasjoner i næringslivet (reist av Anders Talleraas samt Niels Ahlmann-Ohlsen, Pia Christmas-Møller, Lars P. Gammelgaard, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Tore A. Liltved, Helge Adam Møller, Hans Nyhage, Riitta Saastamoinen, Sigriður Anna Þorðardóttir, Ilkka Suominen og Jan P. Syse)

*A 991/e Medlemsforslag om global oppvarming og teknologi for energieffektivitet og fornybare energiformer (TEF) (reist av Tora Aasland Houg, Claes Andersson, Hjörleifur Guttormsson, Birgitte Husmark, Kjellbjørg Lunde og Lars Werner)

A 992/p Medlemsförslag om gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater (väckt av Elver Jonsson samt Ylva Annerstedt och Anders Svärd)

*A 993/k Medlemsförslag om ett nordiskt notbibliotek (väckt av Per Olof Håkansson)

A 994/p Medlemsförslag om samarbete i det arktiska området (väckt av Halldór Ásgrímsson)

*A 995/s Medlemsförslag om den nordiska arbetsrätten (väckt av Mats Nyby samt Sten Andersson, Birgitta Dahl, Hans E. Erenbjerg, Lahja Exner, Kirsti Kolle Grøndahl, Roger Gudmundseth, Thor-Eirik Gulbrandsen, Åshild Hauan, Mats Hellström, Sinikka Hurskainen, Hans Jørgen Jensen, Anita Johansson, Anker Jørgensen, Paavo Lipponen, Marit Rotnes, Birte Weiss och Lena Öhrsvik)

A 996/e Medlemsforslag om Norden i det nye Europa - nye muligheter, nye utfordringer (reist av Kirsti Kolle Grøndahl samt Sten Andersson, Birgitta Dahl, Hans E. Erenbjerg, Lahja Exner, Roger Gudmundseth, Thor-Eirik Gulbrandsen, Åshild Hauan, Mats Hellström, Sinikka Hurskainen, Hans Jørgen Jensen, Anita Johansson, Anker Jørgensen, Paavo Lipponen, Mats Nyby, Marit Rotnes, Birte Weiss og Lena Öhrsvik)

*A 997/m Medlemsforslag om internasjonale atferdsregler for miljøpolitikk (reist av Jan P. Syse samt Árni M. Mathiesen, Geir H. Haarde, Wiggo Komstedt, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Helge Adam Møller, Hans Nyhage og Sten Svensson)

A 998/b Utskottsförslag om budgetutskottets kontrolluppgifter 1991 (framlagt av budgetutskottet)

*A 999/e Medlemsforslag om bæredyktig energiplanlægning i Norden (stillet af Hjörleifur Guttormsson samt Claes Andersson, Tora Aasland Houg, Birgitte Husmark, Kjellbjørg Lunde og Lars Werner)

*A 1000/e Medlemsförslag om konkreta biståndsinsatser i Baltikum (väckt av Elver Jonsson, samt Hugo Bergdahl, Anneli Jäättteenmäki och Anna-Kaarina Louvo)

A 1001/j Utskottsförslag om stöd till rättsutvecklingen i Estland, Lettland och Litauen (väckt av juridiska utskottet)

A 1002/e Medlemsforslag om Norden og Europa - fra tilpasning til initiativ (reist av den konservative gruppen)

A 1003/e Medlemsforslag om at nordisk samarbeid må integreres i EF (reist av den liberalistiske gruppen)

A 1004/b Utskottsförslag om riktlinjer för Nordiska rådets budgetutskott (väckt av budgetutskottet)

B. Ministerrådsförslag

B 122/e Ministerrådsförslag om förhöjning av Nordiska investeringsbankens grundkapital

B 123/s Ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram inom bygg- och bostadssektorn

B 124/k Ministerrådsforslag om handlingsprogram for styrkelse af voksenuddannelserne i fremtiden -VOKS FREM (1992 - 1996)

B 125/s	Ministerrådsförslag om nordiskt utbildningsprogram för utveckling av social service (NOPUS)
B 126/m	Ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för fiskeri 1993 - 1996
B 127/e	Ministerrådsförslag om förhöjning av Nordiska utvecklingsfondens kapital
B 128/s	Ministerrådsförslag om nordisk konvention om social trygghet
B 129/e	Ministerrådsförslag om program för nordiskt samarbete efter 1992

C. Berättelser 1992

C 1	Nordiskt samarbete 1991. Nordiska ministerrådets verksamhetsberättelse
C 2	Nordiska ministerrådets redogörelse för planerna för det nordiska samarbetet
C 3/e	Berättelse från Nordiska investeringsbanken (1991)[1]
C 4/e	Berättelse från Nordiska projektexporfonden (1991)2
C 5/b	Berättelse från Nordiska kulturfonden inkl. revisionsberättelse (1990)
C 6/e	Berättelse från Nordiska utvecklingsfonden (1991)[3]
C 7/e	Berättelse från Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling - Nordisk industrifond (1991)[4]
C 8/e	Berättelse från Nordiska miljöfinansieringsbolaget - NEFCO (1991)[5]

D. 1992 Meddelanden i anledning av tidigare rekommendationer

24/1983/s	Klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården
21/1985/s	Program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa
15/1987/s	Erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor
17/1987/s	Handlingsprogram mot aids
23/1987/s	Ökade flyttningsmöjligheter för pensionärer i Norden
24/1987/m	Samarbete kring genteknologi
41/1987/m	Förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet i Norden
44/1987/m	Plan för infrastrukturinvesteringar i Norden
7/1988/m	Storstädernas trafik- och miljöproblem
43/1988/j	Samarbete om kriminalitetsefterforskning

---

[1] Trycks och utges separat av Nordiska investeringsbanken

[2] Trycks och utges separat av Nordiska projektexportfonden

[3] Trycks och utges separat av Nordiska utvecklingsfonden

[4] Trycks och utges separat av Nordisk industrifond

[5] Trycks och utges separat av NEFCO

12/1989/k Datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer
*13/1989/k Utbildnings- och praktikantutbytessamarbetet med EG
20/1989/j Intensiverad övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika
23/1989/e Samnordisk användning av informationssystem och databanker
25/1989/m Ökat samarbete inom järnvägstrafiken
26/1989/m Fordonstekniskt samarbete
27/1989/m Samordnad trafik- och trafiklärarutbildning
*30/1989/s Utbildning och legitimation för kiropraktorer
*31/1989/s Hjälpmedelsförsörjning för handikappade
32/1989/s Samarbetsorgan för räddningstjänstområdet
*33/1989/s Ökade insatser inom barn- och familjepolitiken
*35/1989/s Insatser för minskad alkoholkonsumtion i Norden
*36/1989/s Plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar (punkt 2)
*37/1989/m Skydd av den nordiska havsfågelfaunan
41/1989/k Utökat nordiskt utbildningssamarbete
43/1989/m Överföring av miljöteknologi utanför Norden
46/1989/k Åtgärder för Nordplus-programmets genomförande
1/1990/m Nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik
7/1990/j Internationellt samarbete för jämställdhet mellan kvinnor och män
8/1990/j Samnordisk vapenlagstiftning
14/1990/k Nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk
15/1990/m Tvärflyg i Mittnorden
18/1990/m Globalt miljösamarbete
*20/1990/m Internationellt samarbete om export av avfall
*21/1990/m Nätverk för renare teknologier
22/1990/m Åtgärder för att undvika oljekatastrofer
*24/1990/m Luftföroreningsproblem på Nordkalotten
*26/1990/s Telekommunikationer för handikappade
27/1990/s Forskningssamarbete om amalgam
28/1990/s Ratificering av FNs barnkonvention
*29/1990/s Åtgärdsplan för uppföljning av FNs barnkonvention
*30/1990/s Homosexuellas sociala situation
*31/1990/m Toxikologiskt institut
*32/1990/s Program mot ungdomsarbetslösheten
33/1990/s Nordbors rättigheter
*2/1991/s Förbättrade kommunikationsmöjligheter för hörselskadade
3/1991/m Utveckling av det nordiska järnvägssystemet
4/1991/m Vägtrafikens miljöeffekter
5/1991/m Nordisk transportpolitik
6/1991/m Nordisk transportforskning
7/1991/m Transportsamarbete i Skagerrak-regionen
8/1991/m Handlingsplan för säkrare trafik i Norden
*9/1991/j Lagstiftningssamarbete om bio- och genteknolgi
*10/1991/j Lagstiftning rörande skuldsanering
*11/1991/j Lagstiftning rörande grupptalan

*12/1991/j	Jämnare könsfördelning i nordiska styrelser, kommittéer, utskott, nämnder m.m
13/1991/j	Nordiskt Forum 1994
*14/1991/j	Rösträtt vid parlamentsval i annat nordiskt land
15/1991/j	Nordiskt råd för forskning i europeisk integrationsrätt
*16/1991/j	Genomgång av Helsingforsavtalet
*17/1991/j	Ändringar i Helsingforsavtalets artiklar 1 och 45
*18/1991/m	Ändring i den nordiska tranportöverenskommelsen
19/1991/j	Ändringar i Helsingforsavtalet
20/1991/e	Effektivare el- och energihushållning
*21/1991/e	Nordiska el-högspänningsnätet som "common carrier"
22/1991/e	Förenklade tullprocedurer för sportflyget
23/1991/e	Nordiska samarbetet efter 1992
24/1991/e	Koncernfacklig samverkan i Norden
*25/1991/m	Beräkningsmodell för grön BNP
*26/1991/s	Internationella standardregler för handikappade
*27/1991/s	Samnordiska brandskyddsbestämmelser
28/1991/s	Nordiskt Reumatikerår
29/1991/s	Finansiering av det nordiska reumatikeråret
*30/1991/k	Nordplans framtida verksamhet
*31/1991/k	Arbetsprogram för ändrad finansiering av kultursektorns organ
32/1991/k	Information om det nordiska samarbetet utanför Norden
*33/1991/k	Samarbete om nordiskt hantverk och hemslöjd
*34/1991/k	Försöksprojekt Radio Scandinavia
*35/1991/k	Nordens År i Kalmar 1997
36/1991/k	Nordiskt miljöforskningsprogram
*37/1991/k	Samarbetsprogram för högre utbildning i Norden
38/1991/k	Nordisk utbildningsgemenskap
39/1991/e	Miljövårdsinsatser i Baltikum
*40/1991/e	Ekonomiskt och kulturellt samarbete med Östersjöländerna
41/1991/m	Jordbrukssamarbete med Baltikum
*42/1991/j	Kunskapsöverföring till bl.a. Baltikum rörande parlamentarism och demokrati
*43/1991/j	Stöd till demokratiseringssträvandena och internationella samarbetet i bl.a. Baltikum
44/1991/m	Transportsamarbete med Baltikum
*45/1991/k	Stipendier för folkhögskolestuderande från Baltikum och Östeuropa
46/1991/j	Avskaffande av visumtvånget mellan Norden och Östeuropa
*47/1991/k	Kultursamarbete med Baltikum och Östeuropa
48/1991/m	Miljöteknologi till Östeuropa
49/1991/m	Informationsplikt rörande kärnkraftsanläggningar
*50/1991/m	Miljöbistånd till Baltikum
*51/1991/m	Förstärkning av Östersjökonventionen
*52/1991/m	Revision av Östersjökonventionen
*53/1991/m	Förbättrad finansiering av Östersjösamarbetet
54/1991/e	Stärkande av det nordiska samarbetet

*55/1991/s	Förstärkning av den nordiska modellen
56/1991/b	Nordiska ministerrådets budget för 1992
*1/1992/s	Insatser mot epilepsi
2/1992/e	Förhöjning av Nordiska investeringsbankens grundkapital

E. 1992 Frågor

1	Skriftligt spørgsmål til Nordisk Ministerråd angående bevarelse af de tropiske regnskove (stillet af Dorte Bennedsen)
2	Skriftlig fråga till den norska regeringen angående tillämpningen av nya nordiska regler för användning av utlandsregistrerad bil (ställd av Elver Jonsson)
3	Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående åtgärder för att förhindra att de nordiska lektoraten vid våra universitet fortsatt nedprioriteras eller nedlägges (ställd av Berit Oscarsson)
4	Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående tillämpningen av ministerrådets beslut om ömsesidigt godkännande av prövningsresultat inom byggbranschen (ställd av Sten Svensson)
5	Skriftligt spørgsmål til Nordisk Ministerråd angående unge sydslesvigeres adgang til Nordjob (stillet af Lilli Gyldenkilde)
6	Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående åtgärdsplan för uppföljning av FN:s barnkonvention (ställd av Karin Söder)
7	Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående finansiering av nordisk ozonforskning (ställd av Anna-Kaarina Louvo)
8	Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående atomkraftverket Dounreay i Skottland (ställd av Dorte Bennedsen)
9	Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående planerna för det framtida nordiska industripolitiska samarbetet (ställd av Anneli Jäätteenmäki)
10	Fråga till Nordiska ministerrådet angående avveckling av klororganiska produkter och användning av klor i produktionsprocesser (ställd av Dorte Bennedsen)
11	Fråga till Nordiska ministerrådet angående den fria rörligheten i Norden (ställd av Ylva Annerstedt)
12	Fråga till Finlands regering angående anmälningsplikt för båtar i Finland (ställd av Ylva Annerstedt)
13	Fråga till Nordiska ministerrådet angående utbildning av tolkar på teckenspråk (ställd av Ingrid Näslund)
14	Fråga till Nordiska ministerrådet angående efter- och vidareutbildning av arbetslösa ungdomar (ställdav Ingrid Näslund)
15	Fråga till de nordiska ländernas regeringar angående avveckling av användandet av ozonnedbrytande ämnen i Norden (ställd av Hjörleifur Guttormsson)
16	Fråga till de nordiska ländernas regeringar angående upphörande av utsläpp av klorerade organiska ämnen (ställd av Kristín Einarsdóttir)

17 Fråga till Nordiska ministerrådet angående teckenspråktolkning för hörselskadade (ställd av Lodve Solholm)
18 Fråga till Nordiska ministerrådet angående samordning av stödet till Baltikum (ställd av Anders Svärd)
19 Fråga till de nordiska ländernas regeringar angående nordiskt samarbete på det diplomatiska och konsulära området (ställd av Anders Svärd)
20 Fråga till Finlands regering angående svenska språkets ställning i Finland (ställd av Marianne Andersson)
21 Fråga till Sveriges regering angående handelsdiskriminerande avgift på norska entreprenörers arbeten i Sverige (ställd av Ernst Wroldsen)
22 Fråga till Nordiska ministerrådet angående förbud mot dumpning av radioaktivt avfall i Nordsjön och Nordostatlanten (ställd av Birgitte Husmark)
23 Fråga till Nordiska ministerrådet angående samnordisk utbildning och legitimation för kiropraktorer (ställd av Birgitte Husmark)
24 Fråga till de nordiska ländernas regeringar angående etablering av samnordiska diplomatiska representationer (ställd av Pia Kjærsgaard)
25 Fråga till Nordiska ministerrådet angående tyskt förslag till slutförvaring av utbränt kärnbränsle i Dounreay (ställd av Hjörleifur Guttormsson)
26 Fråga till Sveriges regering om upprättande av ett sameting i Sverige (ställd av Sinikka Hurskainen)
27 Fråga till de nordiska ländernas regeringar angående nordiskt samarbete inom utrikesförvaltningarna (ställd av Mats Nyby)
28 Fråga till Nordiska ministerrådet angående ett nordiskt gasnät (ställd av Anneli Jäätteenmäki)
29 Fråga till Sveriges regering angående samarbete inom skola och utbildning (ställd av Eeva Turunen)
30 Fråga till Nordiska ministerrådet angående insamling av mätinstrument för miljöövervakning i Baltikum och S:t Petersburgsregionen (ställd av Pekka Haavisto)
31 Fråga till Nordiska ministerrådet angående införande av skyddszoner inom jordbruket i Norden (ställd av Anna-Kaarina Louvo)
32 Fråga till Nordiska ministerrådet angående gemensam nordisk utlandsinformation (ställd av Antero Kekkonen)
33 Fråga till Sveriges regering angående finskspråkiga TV-sändningar i Sverige (ställd av Timo Järvilahti)
34 Fråga till Nordiska ministerrådet angående genomförande av rekommendationer (ställd av Pia Kjærsgaard)
35 Fråga till Nordiska ministerrådet angående Nordiska samarbetsrådet för kriminologi (ställd av Pia Kjærsgaard)
36 Fråga till Nordiska ministerrådet angående finansiellt stöd till internationell samverkan om utarbetande av standardregler för handikappade (ställd av Lena Öhrsvik)

37 Fråga till Nordiska ministerrådet angående stödordningen till handikapporganisationernas nordiska samarbete (ställd av Lena Öhrsvik)
38 Fråga till Nordiska ministerrådet angående handikappaspekter inom turismen (ställd av Lena Öhrsvik)
39 Fråga till Nordiska ministerrådet angående handikappaspekter i det nordiska biståndssamarbetet (ställd av Lena Öhrsvik)
40 Fråga till Nordiska ministerrådet angående information om organdonation (ställd av Lena Öhrsvik)
41 Fråga till Nordiska ministerrådet angående drogmissbruk i trafiken (ställd av Elver Jonsson)
42 Fråga till Nordiska ministerrådet angående fortsatta förstärkta insatser i Norden mot reumatiska sjukdomar (ställd av Sten Svensson)
43 Fråga till Nordiska ministerrådet angående harmonisering av brandskyddsbestämmelserna i Norden (ställd av Sten Svensson)
44 Fråga till Nordiska ministerrådet angående åtgärder mot svavelutsläpp på Kolahalvön (ställd av Elver Jonsson)
45 Fråga till Nordiska ministerrådet angående ratificering av vissa ILO-konventioner (ställd av Lena Öhrsvik)
46 Fråga till Nordiska ministerrådet angående kärnkraft i Öst (ställd av vänstersocialistiska gruppen i Nordiska rådet)
47 Fråga till Sveriges regering angående porton på brevförsändelser i Norden (ställd av Mats Nyby)
48 Fråga till Sveriges regering angående distribution av finska TV-program i Sverige (ställd av Mats Nyby)
49 Fråga till Nordiska ministerrådet angående information om möjligheterna att studera i annat nordiskt land (ställd av Björn Samuelson)
50 Fråga till Nordiska ministerrådet angående trafikförbindelse Oslo - Stockholm - Helsingfors - Baltikum (ställd av Björn Samuelson)
51 Fråga till regeringarna i Finland, Norge och Sverige angående samernas situation inför EES och EG (ställd av Björn Samuelson)
52 Fråga till Nordiska ministerrådet angående arbetsfördelning i gränsbevakningen i Tornedalen (ställd av Seppo Pelttari)
53 Fråga till Finlands och Sveriges regeringar angående skydd av laxbeståndet i Torne älv (ställd av Seppo Pelttari)
54 Fråga till Sveriges regering angående Sveriges Radios hörbarhet i södra Finland (ställd av Mats Nyby)
55 Fråga till Nordiska ministerrådet angående bilburna gränspendlare (ställd av Elver Jonsson)
56 Fråga till Nordiska minsiterrådet angående Skagerrak-regionen som ett nordiskt gränsregionalt samarbetsområde (ställd av Tore A. Liltved)
57 Fråga till Danmarks regering angående nordiskt samarbete på internationellt plan (ställd av Anders Svärd)

58 Fråga till Nordiska ministerrådet angående fisket i Östersjön (ställd av Wiggo Komstedt)
59 Fråga till Nordiska minsiterrådet angående kunskapen om Norden i våra skolor (ställd av Björn Samuelson)
60 Fråga till Nordiska ministerrådet angående arbetet att rädda Östersjöns miljö (ställd av Birgitta Dahl)
61 Fråga till Nordiska ministerrådet angående initiativ för att undanröja den stora miljöfara som det radioaktiva avfallet i de nordliga havsområdena utgör (ställd av den socialdemokratiska gruppen)
62 Fråga till Nordiska ministerrådet angående ömsesidigt godkännande av högre utbildningar (ställd av Ylva Annerstedt)
63 Fråga till Nordiska ministerrådet angående kidnappning av barn (ställd av Lena Öhrsvik)
64 Fråga till Nordiska ministerrådet angående upphovsrättsbetalning (ställd av Thea Knutzen)

Utanför saklistan föreläggs för rådet

Dokument 1 Rapport från Nordiska rådets presidium
Dokument 2 Regler för sessionens genomförande
Dokument 3 Ändring av § 45 i Nordiska rådets arbetsordning

Översikt över sessionen

Rådets plenarmöten hölls i riksdagens plenisal i Riksdagshuset. Platsfördelningen i salen framgår av planen sist i bandet. För utskottens, delegationernas, ministerrådets och presidiets sammanträden, för sekretariatens och pressens arbete m.m. disponerades olika lokaler i samma byggnad.

Plenarmöten

Tisdagen den 3 mars kl. 10.00 - 18.45
Onsdagen den 4 mars kl. 09.00 - 18.00
Torsdagen den 5 mars kl. 09.00 - 14.20 och kl. 15.00 - 16.00
Fredagen den 6 mars kl. 09.00 - 13.40

Utskottsmöten

Budgetutskottet
Måndagen den 2 mars kl. 15.00 - 16.20
Fredagen den 6 mars kl. 09.30 - 09.40

Juridiska utskottet
Måndagen den 2 mars kl. 14.00 - 15.45
Fredagen den 6 mars kl. 08.45 - 09.00

Kulturutskottet
Måndagen den 2 mars kl. 14.00 - 15.30 och kl. 16.00 - 17.00
Torsdagen den 5 mars kl. 11.30 - 13.00 och kl. 16.30 - 16.45

Socialutskottet
Måndagen den 2 mars kl. 14.00 - 16.00 och kl. 16.00 - 17.00
Fredagen den 6 mars kl. 08.30 - 09.00

Miljöutskottet
Söndagen den 1 mars kl. 17.00 - 18.45
Måndagen den 2 mars kl. 14.00 - 15.00 och kl. 15.00 - 16.00

Ekonomiska utskottet
Söndagen den 1 mars kl. 13.00 - 16.00
Måndagen den 2 mars kl. 14.00 - 17.00

Särskilda arrangemang

Tisdagen den 3 mars	Högtidsceremoni i Finlandia-huset med anledning av utdelningen av Nordiska rådets litteraturpris och Nordiska rådets musikpris med påföljande mottagning på Fiskartorpet.
Onsdagen den 4 mars	Nordiska rådets 40 års jubileum; högtidsanförande i Riksdagens plenisal med påföljande mottagning i Finlands rikssal i Riksdagshuset.

Presidiemöten

Söndagen den 1 mars kl. 17.00 - 18.45
Måndagen den 2 mars kl. 09.00 - 09.30
Tisdagen den 3 mars kl. 09.00 - 09.45
Onsdagen den 4 mars kl. 15.00 - 15.30
Fredagen den 6 mars kl. 13.45 - 14.30

Valkommitténs möten

Söndagen den 1 mars kl. 19.00 - 19.45
Måndagen den 2 mars kl. 14.15 - 15.00
Tisdagen den 3 mars kl. 08.30 - 09.00

PROTOKOLL

Protokoll

1:a mötet

Tisdagen den 3 mars 1992 kl 10.00 - 18.45

Presidenter: Anker Jørgensen (1-3), Ilkka Suominen (4-10), Sten Andersson (10), Kirsti Kolle Grøndahl (10), Halldór Ásgrímsson (10) och Anker Jørgensen (10)

Dagordning

1 Öppningsanförande av Nordiska rådets president
2. Godkännande av medlemslistan
3. Val av Nordiska rådets presidium
4. Anförande av den nyvalde presidenten för Nordiska rådet
5. Fastställande av saklista, utsändning av sakmaterial för sessionen och bemyndigande för utskotten
6. Val av förtroendeposter
   a) val av förmän och viceförmän för Nordiska rådets utskott
   b) val av medlemmar i Nordisk Kontakts redaktionskommitté
   c) val av ordförande och viceordförande i Nordisk Kontakts redaktionskommitté
   d) val av medlemmar och suppleanter i styrelsen för Nordiska kulturfonden för åren 1993-1994
   e) suppleringsval av medlem och suppleant i styrelsen för Nordiska kulturfonden för år 1992
   f) suppleringsval av medlem i Nordiska investeringsbankens kontrollkommitté för perioden 3 mars 1992 - 30 april 1993
7. Ändring av rådets arbetsordning (Dokument 3)
8. Regler för sessionens genomförande (Dokument 2)
9. Meddelande om voteringsordningen
10. C 1: Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet
    C 2: Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet

Dokument 1: Rapport från Nordiska rådets presidium (generaldebatt)

1
Öppningsanförande av Nordiska rådets president

Anker Jørgensen: Ærede forsamling! Jeg byder alle hjertelig velkommen til Nordisk Råds 40. session.

Et jubilæum, som det vi fejrer denne gang, er for mange en grund til at se tilbage. For mig er et jubilæum en anledning til at se fremad. Det er mit håb og min overbevisning, at denne session skal være den begivenhed, hvor vi i fællesskab formulerer både vor vilje til fortsat nordisk samarbejde og vore krav til indhold og former i dette samarbejde.

Jeg retter en speciel velkomst til vore særligt indbudte gæster. Fra nær og fjern. Jeg håber, at I ved at følge denne session vil møde en levende og aktiv organisation, der ved sine debatter og indlæg går frihedens og demokratiets ærinde, og som ved sine beslutninger også viser den vilje til samvirke på alle områder, som de nordiske lande har.

Dette håb går naturligvis i første række til dem af vore gæster, der kommer fra lande eller institutioner uden for Norden - vore nære naboer omkring Østersøen så vel som vore venner på den anden side havet.

I vor kreds har vi denne gang også tidligere præsidenter i Nordisk Råd og to af de generalsekretærer, der var med, da Nordisk Råd blev oprettet. Det har været vigtigt for os at vise, at den arv, I har overladt os, er blevet forvaltet godt. Velkommen tilbage hos os.

Samtidig med at vi i vort arbejde selv vil give impulser udad, åbner vi ved denne session også vore døre for impulser udefra. På torsdag får vi den glæde at tage imod Tysklands forbundskansler Helmut Kohl som Nordisk Råds første gæstetaler. Vi glæder os over hans tilsagn om at medvirke og ser hen til at høre hans opfattelse af Europas og Nordens fremtid. For første gang i rådets historie får vi også den glæde at lytte til synspunkter og ønsker fra den nordiske ungdom i Ungdommens Nordiske Råd fremført fra vor egen talerstol. Jeg er overbevist om, at de unges syn på nordisk samarbejde og nordisk fremtid vil berige vort arbejde.

Ved denne session introducerer vi også noget administrativt nymodens. Bl.a. indebærer de forenklede afstemningsregler, at beslutningsprocedurer kan forkortes. Naturligvis er der her tale om et lille led i vore bestræbelser på at modernisere og forenkle vore rutiner og vor organisation.

Nordisk Råds litteratur- og musikpriser repræsenterer i mange henseender vor fælles kulturarv og fornyelsen af den. Og samtidig med at jeg lykønsker årets prisvindere, byder jeg dem og deres ledsagere hjerteligt velkommen til denne session.

Jeg vil også takke Finlands Rigsdag for, at man så velvilligt og med sædvanlig gæstfrihed stiller sit imponerende og smukke hus til rådighed for os i denne uge.

Siden sidste session har vi i det nordiske samarbejde ved dødsfald mistet markante svenske skikkelser. Det er Svante Lundkvist, der både som samarbejdsminister, præsidiemedlem og udvalgsformand i en lang periode, helt fra 1967 til 1986, gjorde et solidt arbejde; det er Sture Palm, der i Kulturudvalget og den daværende informationskomité fra 1970 til 1986 ydede en fin indsats, og det er Ulla Johansson, der var med i arbejdet fra 1985. Jeg vil udtale et ære være deres minde.

Lad mig til slut, inden rådet vælger ny præsident, få lov at takke for det år, der nu er gået. Jeg kan forsikre jer, at det er en mere og mere spændende og ansvarsfuld opgave at være rådets præsident. Jeg vil takke alle, der i det for-

løbne år har vist mig tillid og venlighed, og som har hjulpet mig i mit arbejde. Hjertelig tak!

Med disse ord erklærer jeg Nordisk Råds fyrretyvende session for åbnet.

2
Godkännande av medlemslistan

Den utdelade medlemslistan, upprättad i enlighet med § 4 i Nordiska rådets arbetsordning, godkändes.

3
Val av Nordiska rådets presidium

Enligt § 34 i Nordiska rådets arbetsordning bereder valkommittén val som beslutas av plenarförsamlingen.

Efter förslag av de nationella delegationerna och partigrupperna föreslår valkommittén för plenarförsamlingen att till president väljes Ilkka Suominen, Finland, och till övriga medlemmar av presidiet Anker Jørgensen, Danmark, Peder Sønderby, Danmark, Mats Nyby, Finland, Geir H. Haarde, Island, Halldór Ásgrímsson, Island, Kirsti Kolle Grøndahl, Norge, Jan P. Syse, Norge, Tora Aasland Houg, Norge, Sten Andersson, Sverige, och Elver Jonsson Sverige.

Valkommitténs förslag *bifölls*.

Ilkka Suominen övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

4
Anförande av den nyvalde presidenten

Suominen: Ärade rådsmedlemmar! På vägnar av det nyvalda presidiet vill jag tacka för det förtroende som rådet har visat oss. Vi skall göra vårt bästa för att föra arbetet vidare målmedvetet och beslutsamt. Det är viktigare än kanske någonsin tidigare att vi kan samla oss till nya insatser inom Nordiska rådets ram, och att rådet kan vara en viktig kanal för gemensamma nordiska strävanden i Europasamarbetet.

På presidiets vägnar vill jag tacka rådets avgående president Anker Jørgensen för det arbete han har utfört under det gångna året.

Det är för mig en glädje att hälsa alla sessionsdeltagare, rådets valda medlemmar, regeringarnas representanter, de inbjudna gästerna, våra sakkunniga och medarbetare, ungdomspolitikerna och de många pressrepresentanterna hjärtligt välkomna till Finland och till Helsingfors.

Under vår senaste session, som vi höll i Mariehamn för några månader sedan, blev vi eniga om att vi vill påverka den europeiska utvecklingen och att vi

vill ta hänsyn till de utmaningar Europaintegrationen ställer när vi omorganiserar vårt samarbete. Grunden lades därmed för en gemensam Europastrategi.

Det bästa som kunde hända det nordiska samarbetet är att alla länder skulle gå med i EG. Den uppfattningen framförde jag i Mariehamn, och den senaste tidens utveckling har ytterligare stärkt min uppfattning på denna punkt. EES-avtalet är inte något som vi kan bygga på för framtiden. EFTA-länderna ser efter hand ut att komma till den konklusionen att endast ett medlemskap i EG kan trygga de långsiktiga intressena. Genom att förhandla parallellt och samordna vårt beredningsarbete har vi de största förutsättningarna att bevaka våra egna intressen.

Den viktigaste sakfrågan under denna session blir ministerrådets förslag till arbetsprogram för tiden efter 1992. Det blir anledning att senare under veckan bedöma innehållet i det. Det är emellertid skäl att understryka att ministerrådsförslaget endast gäller vårt samarbete under de närmaste två till tre åren.

Det är angeläget att vi snabbt får den beredskap som behövs för att fatta också mera långtgående beslut om utformningen av det nordiska samarbetet på längre sikt. Under innevarande år måste därför den reformprocess som har pågått under några år, och som fick ökad fart i Mariehamn, resultera i konkreta beslut om åtgärder. Analyser och utredningar har de senaste åren gjorts av flera kommittéer och arbetsgrupper. Att föra förnyelsearbetet fram till konkreta beslut ser jag som den viktigaste uppgiften för presidiet fram till vår session nästa år. Det är därför nödvändigt att det arbete statsministrarna har igångsatt kan föras vidare så att förslag föreligger senast i början av hösten. Då kan rådet under höstmöten företa en första bedömning av statsministrarnas förslag och de förslag presidiet för egen del vill lägga fram.

Det är mycket positivt att det i gårdagens pressmeddelande från statsministrarna står: "För det första bör arbetet inriktas mot att stärka statsministrarnas roll i det nordiska samarbetet". Jag hoppas bara att entusiasmen består också när vi alla är inne i EG, och Bryssel tar mera och mera av statsministrarnas tid.

Den viktigaste frågan är nu att konsolidera vårt arbete och samla regeringarna och parlamenten med Nordiska rådet som gemensamt tak. De analyser som har gjorts pekar utan tvekan på att beslut om omorganisation och samordning av våra sekretariat borde göras omedelbart. Självfallet skall vi bevara de olika politiska organens roller, men ge organisationen en tydligare profil utåt i Norden och det övriga Europa. Samtidigt måste regeringarna bindas starkare till utformningen av gemensamma målsättningar.

Det måste också vara möjligt för våra utrikesministrar att samarbeta inom en organiserad ram i Norden, särskilt som man redan denna vecka i utrikesministermötet verkar vara beredd att formalisera samarbetet inom Östersjöregionen. Jag kan inte heller i detta skede låta bli att påminna om att man nu i Norden är redo för ett långtgående övernationellt beslutsfattande inom ett kommande Europasamarbete, en beslutsmodell som man har vägrat att ens diskutera inom det nordiska samarbetet. Vid sidan av det reformarbete som måste genomföras är det skäl att under det kommande verksamhetsåret upprätthålla och fördjupa de traditionella aktiviteterna i rådsarbetet. För egen del tror jag att det vore till fördel för vårt arbete att utskotten sammanträder oftare till kortare möten och att de aktivt utnyttjar de möjligheter att ta egna initiativ som de nya reglerna ger.

Snabbhet också i Nordiska rådets arbete är ett krav som vi nu måste leva upp till, om vi vill ha något att säga till om i framtiden.

Jag vill också betona att vårt ansvar för utbyggnaden av samarbetet med de baltiska staterna inte har blivit mindre i och med att de har återvunnit sin självständighet. De initiativ vi har tagit måste nu följas upp, och det betyder att vi måste satsa pengar.

Men vi skall inte bara vänta att regeringarna gör någonting. Nordiska rådet, dess medlemmar, kan i varje land påverka den allmänna opinionen så att ännu mera privata initiativ tas för att konkret stöda balternas ekonomi.

Med dessa ord har jag önskat antyda något om det nordiska samarbetets position i dag och möjligheterna för framtiden. Det är min förhoppning att denna vår fyrtionde session aktivt skall bidra till att realisera de mål vi vill uppnå.

5
Fastställande av saklista, utsändning av sakmaterial för sessionen och bemyndigande för utskotten

Presidenten hade föreslagit att plenarförsamlingen fastställer saklistan för sessionen i enlighet med det utdelade tryckta förslaget med tillägg av utskottsförslag A 1001/j om stöd till rättsutvecklingen i Estland, Lettland och Litauen, medlemsförslagen A 1002/e om Norden och Europa - från tillpassning till initiativ och A 1003/e om att integrera det nordiska samarbetet i EG samt utskottsförslag A 1004/b om riktlinjer för Nordiska rådets budgetutskott, och med borttagande av medlemsförslagen A 983/j om nordisk beräkningsmodell för värdering av obetalt arbete, A 985/e om uppbyggnad av samisk turistnäring samt A 993/k om ett nordiskt notbibliotek.

Presidenten hade föreslagit att även de förslag som utsänts senare än två veckor före sessionens början kan behandlas av rådet.

Presidenten hade vidare föreslagit att utskotten bemyndigas att lägga till handlingarna sådana meddelanden som inte upptagits på saklistan för sessionen eller som inte slutbehandlas på session.

Presidentens förslag *bifölls*.

6
Val av förtroendeposter: a) val av förmän och viceförmän för Nordiska rådets utskott b) val av medlemmar i Nordisk Kontakts redaktionskommitté c) val av ordförande och viceordförande i Nordisk Kontakts redaktionskommitté d) val av medlemmar och suppleanter i styrelsen för Nordiska kulturfonden för åren 1993 - 1994 e) suppleringsval av medlem och suppleant i styrelsen för Nordiska kulturfonden för år 1992 f) suppleringsval av medlem i Nordiska investeringsbankens kontrollkommitté för perioden 3 mars 1992 - 30 april 1993

a) Valkommittén hade föreslagit att rådet till förmän och vice förmän i utskotten utser följande medlemmar:

Budgetutskottet: Förman: Helga Haugen (KrF), N; Vice förman: Pål Atle Skjervengen (FrP), N

Ekonomiska utskottet: Förman: Helge Adam Møller (KF), DK; Vice förman: Thor-Eirik Gulbrandsen (A), N

Juridiska utskottet: Förman: Hans Nyhage (m), S; Vice förman: Sauli Niinistö (Kok.), SF

Kulturutskottet: Förman: Rannveig Guðmundsdóttir (A), I; Vice förman: Paavo Lipponen (SDP), SF

Miljöutskottet: Förman: Anneli Jäätteenmäki (Kesk.), SF; Vice förman: Dorte Bennedsen (S), DK

Socialutskottet: Förman: Lena Öhrsvik (s), S; Vice förman: Svein Alsaker (KrF), N

Valkommitténs förslag *bifölls*.

b) Valkommittén hade föreslagit att rådet till medlemmar i redaktionskommittén för Nordisk Kontakt väljer:

från *Danmark*: Helge Adam Møller (KF) och Birte Weiss (S)
från *Finland*: Markku Laukkanen (Kesk.) och Paavo Lipponen (SDP)
från *Island*: Árni M. Mathiesen (Sj) och Kristín Einarsdóttir (Kv)
från *Norge*: Lodve Solholm (FrP) och Ernst Wroldsen (A)
från *Sverige*: Karl-Erik Svartberg (s) och Hans Nyhage (m)

Valkommitténs förslag *bifölls*.

c) Valkommittén hade föreslagit att rådet till ordförande i Nordisk Kontakts redaktionskommitté väljer Karl-Erik Svartberg (s), Sverige, och till vice ordförande Markku Laukkanen (Kesk.), Finland.

Valkommitténs förslag *bifölls*.

d) Valkommittén hade föreslagit, att rådet till medlemmar och suppleanter i Nordiska kulturfondens styrelse för åren 1993-1994 väljer:

från *Danmark*: Marianne Jelved (RV) med Pia Kjærsgaard (FP) som suppleant
från *Finland*: Mirja Ryynänen (Kesk.) med Claes Andersson (Vas.) som

suppleant
från *Island*: Svavar Gestsson (Ab) med Sigríður Anna Þórðardóttir (Sj) som suppleant
från *Norge*: Thea Knutzen (H) med Grete Knudsen (A) som suppleant
från *Sverige*: Berit Oscarsson (s) med Hans Nyhage (m) som suppleant
från *självstyrande områdena*: som 1:a suppleant Jóannes Dalsgaard (Jvfl), Färöarna, och som 2:a suppleant Olof Erland (lib), Åland

Valkommitténs förslag *bifölls*.

e) Presidiet hade föreslagit att rådet till medlem i Nordiska kulturfondens styrelse för 1992 utser: Mirja Ryynänen (Kesk.), Finland, i stället för Erkki Pystynen (Kok.), Finland, samt till suppleant utser Sigríður Anna Þórðardóttir (Sj), Island, i stället för Birgir Ísleifur Gunnarsson (Sj), Island.

Presidiets förslag *bifölls*.

f) Presidiet hade föreslagit att rådet för perioden 3 mars 1992 - 30 april 1993 utser Geir H. Haarde (Sj), Island, som medlem i Nordiska investeringsbankens kontrollkommitté i stället för Ólafur G. Einarsson (Sj), Island.

Presidiets förslag *bifölls*.

7
Ändring av rådets arbetsordning (Dokument 3)

Presidenten hade i Dokument 3 föreslagit att plenarförsamlingen beslutar att fastställa ny lydelse av § 45 i arbetsordningen för Nordiska rådet.

Presidiets förslag *bifölls*.

8
Regler för sessionens genomförande (Dokument 2)

Presidiet hade i Dokument 2 föreslagit vissa regler för sessionens genomförande, såsom tidsbegränsningar för talarrätten samt replikskiftet.

Eventuella ytterligare frågor (E-saker), s.k. snabbfrågor, kan komma att ställas med hänvisning till arbetsordningen § 14.

Presidenten meddelade att den vänstersocialistiska partigruppen och den socialdemokratiska partigruppen hade ställt s.k. partigruppsfrågor till regeringarna och ministerrådet.

Presidenten informerade rådet om att presidet hade beslutat ge Ungdomens Nordiska Råd talarrätt i samband med generaldebatten.

Presidiets förslag *bifölls*.

9
Meddelande om voteringsordningen

Enligt arbetsordningens § 12 kan rekommendation, yttrande eller annat beslut tas med acklamation. Omröstning sker när presidenten eller vald medlem så begär.

Omröstningen sker genom namnupprop eller med hjälp av en datoriserad anläggning.

För att anta beslut erfordras att minst hälften av de närvarande medlemmarna röstar ja.

I enlighet med § 11 i Nordiska rådets arbetsordning kan medlem rösta "ja" eller "nej" eller avstå från att rösta. På varje plats har medlemmarna tre voteringsknappar märkta med "jaa" (ja), "ei" (nej) och "tyhjää" (avstår).

Presidenten meddelar när voteringen börjar respektive avslutas.

Medlemmarna kallas till omröstning med en ringsignal. Klockan ringer ca 5 minuter före votering kommer att ske.

10
C 1: Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet; C 2: Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet samt Dokument 1: Rapport från Nordiska rådets presidium (generaldebatt)

Trafikminister och nordisk samarbetsminister, ministerrådets ordförande **Norrback:** Herr president, ärade nordiska vänner! I den här debatten för jag fram min personliga uppfattning. Ingen annan nordisk samarbetsminister skall beskyllas för vad jag nu säger. Jag tror att debatten mår väl av att man får höra en personlig åsikt framom en nordiskt samordnad.

De stora, t.o.m. dramatiska förändringarna i vår världsdel har hittills satt ytterst få spår i det konkreta nordiska samarbetet. På det verbala planet har dock stora förväntningar om stora förändringar målats upp. Ordsvallet har hittills malts sönder i den nationella egoismens och den långsamma behandlingens hårda strandstenar. I en lugn ström har i alla fall det breda, betydelsefulla och odramatiska nordiska samarbetet på en mängd områden gått vidare och gett goda resultat, men också ett betydande och mindre nyttigt pappersflöde - allt som förr.

Oviljan att ge nordiska instanser övernationellt ansvar framstår i en allt mera bjärt kontrast till den beredskap vi har att avstå nationell beslutanderätt till bredare europeiska organisationer som Europeiska gemenskapen och Europarådet, för att nämna ett par exempel. I det nordiska samarbetets konsensusprocess följs regeln om att den som vill minst bestämmer mest.

Resultatet om att grunda informationskontor i Baltikum innebar en ny form av samarbete. De nordiska länderna gick för första gången samman inom Nordiska ministerrådets ram in i mera bestående projekt utanför Norden. Tiden löpte i alla fall delvis förbi kontoren redan innan det sista hann öppnas. Det var naturligtvis inte kontorens fel, de fungerar utmärkt även under de nya premisserna.

När de baltiska republikerna blev självständiga skyndade sig alla våra länder att öppna egna ambassader. Redan då kunde ett samarbete mellan de nordiska ländernas ambassader ha börjat diskuteras. Den diskussionen kom dock igång först när Sovjetunionen upplöstes och behovet av ordnade diplomatiska relationer till ett betydande antal nya länder i vår närområdesgivning uppstod.

Ministerrådet har inom ramen för ett brett Baltikum/Östeuropaprogram gjort en del betydande satsningar i Baltikum under det gångna året. En stipendieordning för studerande har skapats, stöd till ett större antal begränsade projekt har getts, 1990 års överskott används huvudsakligen till stöd i Baltikum. De nordiska länderna har i sin nationella stödverksamhet mera kunnat beakta de nordiska stödformerna och använt sig av de system ministerrådet skapat.

Planerna på ett gemensamt stödsystem för ekonomin och för investeringar har tagit lång tid att förverkliga och intresset har varit betydligt svalare än vad de löftesrika debattörerna utlovade innan baltländerna fick sin självständighet. Redan i höstas kunde de nordiska länderna ha enats om ett stödsystem för investeringar. Då hade Baltikum varit ett halvt år längre i sin ekonomiska utveckling än vad det är nu, åtminstone på vissa områden.

Det ekonomiska stödprogrammet för Baltikum, man äntligen enats om, förväntas att i perioden 1992 till 1995 ge ca 105 miljoner ECU till Estland, Lettland och Litauen i form av kapital till investeringar och tekniska bistånd. Det är väl att beslutet kom nu.

Genom att prioritera gemensamma satsningar i Baltikum och i Östeuropa i våra närområden kan resultaten bli bättre. Dessutom kan de nordiska länderna få värdefull erfarenhet av samarbetet i nya sammanhang, vilket kan vara bra inför den förestående västeuropeiska integrationen.

Alla säger i dag att det utrikespolitiska samarbetet kommer att få en större roll. Om det blir så återstår att se. Någon form av ställningstagande är det naturligtvis att de nordiska ländernas utrikesministrar just den här veckan sammanträder i Köpenhamn för att stabilisera Östersjösamarbetet. Hade det inte varit mer logiskt att först diskutera den frågan här? För att undvika dubbelarbete och för att nå så goda resultat som möjligt borde rollfördelningen mellan Nordiska rådet och ett Östersjöråd vara klar. Den frågan är omöjlig att diskutera här med den tidtabell vi nu har.

I många tal kommer vi att få höra att det nordiska samarbetet får en ny och starkare politisk roll när den västeuopeiska integrationen går framåt. Så går det om den politiska viljan är tillräcklig. Statsministrarnas initiativ till ett starkare politiskt samarbete kan hälsas med tillfredsställelse. Som signal är agerandet värdefullt.

Åttiotalet har bestått av samarbete utan stora och dramatiska projekt. Efter det att Nordek och Nordsat inte blev av, har viljan att satsa på stora projekt varit klart mindre. Det finns i alla fall områden där stora och betydande samarbetsprojekt kunde ge utdelning för de nordiska länderna. Energipolitiken skulle kunna vara ett sådant betydelsefullt område.

Vid denna session lägger ministerrådet fram en omfattande verksamhetsberättelse för arbetsåret 1991, och redogör på sedvanligt sätt för framtidsplanerna.

Sedan Nordiska ministerrådet tillskapades 1971 har det nordiska samarbetet inte stått inför större utmaningar än i dag. Genom EES-avtalet förs alla de nor-

diska länderna från och med början av år 1993 in i en gemensam marknad. Ansökningarna om EG-medlemskap ger möjlighet till nya former av samarbete.

För Norden är det i denna situation viktigt att besinna den egna identiteten som en stark, europeisk region, uppbyggd på en nära gemenskap mellan länderna och de nordiska folken. Norden måste nu rusta sig för ett ständigt ökande och mer djupgående europeiskt samarbete.

I EES-avtalet slås fast att avtalet ger möjlighet för samarbete inom en nordisk ram, såframt detta inte försvagar användningen av EES-avtalet. Målet bör vara att ge rum för nordiskt samarbete också inom EG. På betydande områden finns nämligen behovet av samarbete också i framtiden.

Mot denna bakgrund har framtidsfrågorna, vars tyngdpunkt ligger i den europeiska dimensionen, haft hög prioritet i ministerrådets arbete. Nordiska rådets starka engagemang för Europafrågorna resulterade under hösten i en extrasession i Mariehamn kring temat "Norden efter 1992".

Statsministrarna gav såväl i Mariehamn i höstas som här igår uttryck för en önskan om att stärka sin roll inom det nordiska samarbetet. Detta ökar vårt samarbetes politiska betydelse och höjer därför även ambitionsnivån för Nordiska ministerrådets och de nordiska samarbetsministrarnas arbete. Det är viktigt för trovärdigheten att den högre politiska ambitionsnivån snabbt syns i konkret handling.

Nordiska ministerrådets budget för 1992 har utmärkts av nolltillväxt, vilket innebär samma kritiska granskning med översyn och omprioriteringar av resurstilldelningen, som gäller för budgeterna i medlemsländerna. Utöver framtidsfrågorna har allmänkultur, forskning och utbildning samt miljöfrågor prioriterats. Dessa prioriteringar kan förväntas gälla även för de kommande åren.

Efter samråd med presidiet har ministerrådet fattat beslut om konkreta förändringar i budgetproceduren för att stärka rådets inflytande i budgetarbetet.

Försöksverksamheten med flerårig mål- och ramstyrning av nordiska institutioner har inletts under året. Syftet är att åstadkomma bättre politisk styrning, starkare koppling mellan aktiviteter och resurser samt en kontinuerlig uppföljning. I första skedet berörs fem institutioner av försöksverksamheten. En första rapportering om resultatet kommer att ske under 1992.

Värderade president! Under det år som gått har jag haft nöjet att vara ministerrådets ordförande. Det har varit ministerrådets målsättning att etablera en öppen och förbättrad dialog med Nordiska rådet. Vi har varit oeniga i enskilda frågor, men för mig har det varit viktigt med en öppen och ärlig diskussion. Vi vill fortsätta arbetet med att finna realistiska lösningar för samarbetet med Nordiska rådet. Jag vill gärna tacka presidenten och rådsmedlemmarna för samarbetet och ser fram emot en konstruktiv debatt under Nordiska rådets 40:e session.

Tora Aasland Houg: President! Etter framleggelsen av mellomrapporten fra den såkalte nyvurderingsgruppen hos statsministrene er det klart for alle at de nordiske lands regjeringer kommer til å ofre store deler av det nordiske samarbeidet på EF-unionens alter. Jeg vil her referere til den nyvalgte presidenten, som i sitt åpningsinnlegg måtte uttrykke håp om at entusiasmen består også når vi alle er

inne i EF og Brussel og dette tar mer og mer av statsministrenes tid. Statsministrene har nå tatt den politiske ledelsen og har allerede lagt fram og redegjort for sitt syn på det framtidige nordiske samarbeid. Dette betyr trangere rammer for det nordiske, det betyr at det nordiske blir mer uformelt, det formelle skal overlates til EF-unionen og EØS-avtalen i en overgangsperiode.

Et særtrekk ved det systemet som man nå er villig til å innordne seg, er mangelen på demokrati. Beslutningene tas i lukkede fora, i kommisjon og ministerråd. Og det er disse maktsentra de nordiske statsministrene nå vil innordne seg og oss. Er statsråd Norrback, som samarbeidsstatsrådenes talsmann, klar over at det er en helt annen samfunns- og styringsmodell det her er snakk om å innordne seg? Flere med meg er ikke bare bekymret, men også sterkt imot det som her er i ferd med å skje. Demokratiet og muligheten for politikerne til å delta er tross alt til stede i Nordisk Råd. Hvordan skal vi folkevalgte nå være med på å bestemme - dersom vi f.eks. skulle ønske å følge Ungdommens Nordiske Råds anbefaling om en energipolitikk som åpenbart går på tvers av den energipolitikken som EF-unionen ønsker? Demokratiunderskudd er en realitet i EF-systemet og vil bli et større problem etter hvert. Har samarbeidsministrenes talsmann noen anvisning på hvordan vi skal styrke demokratiet i det framtidige nordiske samarbeid?

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes att Kaci Kullmann Five ersätter Anders Talleraas för resten av dagen.

Minister **Norrback:** Ärade president! Enligt ministerrådets papper är parlamentarikernas roll för verksamheten efter 1992 oförändrad. Beträffande statsministrarna har frågan ännu inte slutgiltigt behandlats. Min personliga åsikt är att när verksamhetsformerna måste förändras - de kan komma att förändras radikalt - är det viktigt att parlamentarikerna är med, gärna i ett tidigt skede, att förbereda frågorna. Detta är möjligt att göra också om verksamhetsformerna ses över.

I sista hand handlar det om politisk vilja. När statsministrarna tar ett större ansvar för det nordiska samarbetet är en politisk markering viktig, men det måste följas av praktiska åtgärder. Det får inte stanna på deklarationsplanet, vilket besluten delvis nu av olika skäl gör. För trovärdighetens skull är det viktigt att beslutsprocessen också på det planet konkretiseras.

Anker Jørgensen: Hr. præsident! Det nordiske samarbejde indebærer bl.a., at vi skal søge at samle fem landes vilje til en fælles vilje. Og det kræver en klar fælles formulering af målet. Hvad vil vi opnå? Hvordan vil vi opnå det?

De spørgsmål har Nordisk Råds parlamentarikere i det forløbne år udformet svar på. Det har vi gjort ved udtalelser og henvendelser bl.a. til ministerrådet. Vi har gjort det ved beslutninger og initiativer. Vi har gjort det i grundige debatter og redegørelser om Norden i det fremtidige Europa. Vi har gjort det i

stillingtagen til den udvikling, der har fundet sted i Østeuropa og i Sovjetunionen og især i forhold til de baltiske lande og den frihed, som de nu har vundet. Vi har hele tiden - og som en selvfølge stået på menneskerettighedernes grund.

Vi kan glæde os over, at netop menneskerettighederne fik en stærk fremgang - verden over - og her i Europa - efter at CSCE startede sin konference her i Helsingfors i 1975. Tænk, hvad der er sket siden. De sidste rester af fascisme er fejet bort. Den kommunistiske ensretning er væk.

Jeg vil udtale håbet om, at diktatur og undertrykkelse - hvorfra den end kommer - ikke vil komme tilbage. Nordisk Råd må altid være med - i front - for at bekæmpe sådanne tendenser.

I præsidiets rapport til denne session gør vi grundigt rede for præsidiets og rådets virksomhed i det forløbne år. Men ikke nok med det. Vi gør også rede for, hvad vi fra rådets side mener *om fremtiden*; *hvordan* vi skal gå videre; på *hvilke områder* vi skal gå videre; under *hvilke former* vi skal gå videre.

Foruden i vort mere traditionelle samarbejde har vore aktiviteter udfoldet sig under tre hovedoverskrifter:

- de internationale aktiviteter
- fremtidsaktiviteter
- reformaktiviteter.

Vi har nu hørt ministerrådets formand give ministerrådet karakter for dets virksomhed i det forløbne år.

Jeg deler mange af de synspunkter, som ministerrådets formand har fremført. Blandt andet om hvordan vi kan gå videre med det nordiske samarbejde. Jeg vil gerne takke minister Ole Norrback for den utålmodighed han har lagt for dagen. Det er også nødvendigt. Ministerrådet har nok befundet sig i en vent-og-se-position. Den ses i to af ministerrådets hoveddokumenter til denne session, nemlig C 2 og ministerrådsforslaget om Norden efter 1992.

Sådan kan det ikke fortsætte. Det er, nu som før, afgørende for succes, at rådet og ministerrådet går hånd i hånd, når det drejer sig om at udvikle det nordiske samarbejde. Jeg tror jeg kan sige til minister Ole Norrback, at en større forståelse er på vej. På møderne og forhandlingerne i går mandag mellem Nordisk Ministerråd og statsministrene på den ene side og Præsidiet på den anden side, er vi nu orienteret om en mere positiv holdning hos statsministrene, om det fremtidige nordiske samarbejde.

Der er nu tale om en klar europæisk profil. Det konstateres, at Norden er en del af et dynamisk og integreret Europa. Det er godt.

Det konstateres, at Norden i et integreret Europa giver nye og forbedrede forudsætninger for et fremtidigt nordisk samarbejde. Jeg læser dette positivt - som en viljeerklæring fra statsministrenes side. Hvis det er sådan - så er det godt.

Særlig vigtigt er det, at statsministrene gør opmærksom på det forstærkede nordiske samråd i udenrigs- og sikkerhedspolitiske spørgsmål. Det har vi fra rådets side efterlyst i lang tid. Nu er det åbenbart kommet. Det er godt. Men der er stadig tale om at parlamentarikerne ikke er tilstrækkeligt inde i den demokratiske proces. Vi sagde det i går, og det blev sagt, at dette skulle man nu arbejde videre med på møder i juli og august. Det er ikke mindst her vi vil være med i forhandlingerne.

Vi skal nok finde passende former for et seriøst samråd mellem parlamentarikerne og ministerrådet om disse emner. Det har vi kunnet om alle *andre* emner. Det kan vi også klare når det drejer sig om udenrigs- og sikkerhedspolitik.

Lad mig tilføje: Demokrati er ikke blot mere eller mindre folkevalgte regeringer. Det er også bredden bag regeringerne - de aktive og medlevende parlamentarikere.

Vi hilser det naturligvis også velkomment, at statsministrene i fremtiden vil påtage sig en større rolle og et større ansvar for det nordiske samarbejde. Fremtiden drejer sig ikke alene om EF. Det drejer sig om Norden og EF.

Statsministrene giver altså grund til visse forhåbninger. Men samtidig må jeg advare mod, at statsministrenes ord om omlægninger, prioritering og lignende bliver brugt som grundlag for nedskæringer. Vi har brug for det formelle samarbejde, fordi det er rammen for alt det andet. Vi har brug for handlingsplaner og programmer, fordi de giver retning i det nordiske samarbejde. Netværk, personlige kontakter og politiske samtaler er nyttige og frugtbare, men de har næsten altid udgangspunkt i, at der eksisterer formelle rammer.

I denne fase vil jeg opfordre statsministrene til at fortsætte arbejdet i den ånd, mellemrapporten er udformet i.

Det indre reformarbejde, Organisationskomiteen i sin tid lagde retningslinjerne for, har vi i det forløbne år fået gennemført. Helsingforsaftalen er blevet revideret. Rådets forretningsorden er fornyet. Vi har fået smidigere rutiner, vi har formindsket detaljerede registre og papirmængderne, og vi har forenklet flere procedurer. Jeg tillægger det stor betydning at Præsidium og udvalg har fået selvstændig initiativret; vi kan holde session, når det er rimeligt - og det vil sige oftere. Kort og godt: Vi står lidt mere parat til at møde nye tiders krav med en moderne og effektiv organisation.

På det internationale område fortsætter rådets aktivitet skridt for skridt. Vi har i Oslo gennemført en international konference om energipolitik, hvor vi gav rådet og andre europæiske parlamentarikere mulighed for at påvirke udformningen af et samlet europæisk energicharter.

Den baltiske parlamentariske forsamling med repræsentanter fra de tre baltiske stater holdt sit første møde i januar i år. Vi har nu fået den baltiske samarbejdspartner, som begge har ønsket. Der er etableret en samarbejdsgruppe, og vi går nu videre i vore bestræbelser for et nært og fast samarbejde mellem Norden og Baltikum.

Det gælder også vores ambition om at knytte landene omkring Østersøen nærmere sammen i et veludviklet samarbejde. Den 22.-24. april i år afholder vi en konference i Oslo med repræsentanter for parlamenterne i staterne og regionerne omkring Østersøen og, naturligvis, rådets repræsentanter. Ved konferencen håber vi at kunne indkredse både centrale emner for Østersøsamarbejdet og en vis begrænset organisatorisk struktur for det.

Vore kontakter med andre organisationer i Europa, især Europaparlamentet, Europarådet og Benelux-rådet, udvikler sig netop på den måde, vi har ønsket. Vi følger hinandens virksomhed og har regelmæssige møder både på politikerniveau og på embedsmandsniveau.

I en international organisation som vores, der mangler overstatslighed og tvangsmidler, er den politiske vilje og det gensidige hensyn et absolut krav, hvis vi skal opnå resultater.

Det er åbenlyst, at 40 års nordisk samarbejde i Nordisk Råd ikke går sporløst hen. Nationsgrænser og nationale ambitioner bliver mindre markante - partipolitik og debat mellem parlamentarikere og regeringsrepræsentanter kommer i stedet. Det er positivt.

Før eller senere må vi også, tror jeg, tage de organisatoriske konsekvenser af denne ændring i måden at tænke og arbejde på.

Når Nordisk Råd om ti år har jubilæum igen, må vore efterfølgere kunne sige: Der er fortsat en nordisk tillid til fremtiden. Norden *er* og *bliver* et begreb for os *herhjemme* og for Europa, ja hele verden.

Syse: Ærede president! Det gir en egen følelse å komme til Finland, dette forunderlige land som alltid har hatt en spesiell evne til å handle og være sterk når det er nødvendig og når det er mulig - noen ganger i nødverge, andre ganger i frihetens rette øyeblikk. Det negativt ladede begrep finlandisering har jeg gjennom år lært meg til å oppfatte som den tålmodige venting på det rette øyeblikket.

Nå har Finland vist vei i en skjebnetid for Norden. Finlands ja til Europa kan bli bestemmende for hele Norden.

Når jeg drar til Finland, bruker jeg noen timer på Fänrik Stål eller Topelius, for å leve meg inn i dette landets spesielle mentalitet. Jeg fant spiren til dagens dramatiske hendelser i Topelius' "Boken om vårt land", i kapitlet "Vårt land och världen":

> "... Vad ett land saknar, det frambringar ett annat. Vad en männniska icke kan uträtta, det uträttar en annan, och många tilsamman uträtta mer, än var och en särskilt. Då bliva alla varandra nyttiga och fylla varandras brist. Det är en vis ordning av Gud, att länder och folk behöva varandra".

Og det er altså i pakt med denne vison at Finland har brukt sin nye handlefrihet til å ville knytte seg til Europa. Sverige gjorde det samme i det øyeblikk den tradisjonelle nøytraliteten var uten verdi. I dag er det ingen i Europa som taler om nøytralitet. Men Norge og Island står igjen. Jeg har et inderlig håp om at mitt land vil følge med inn i det nye Europa, hvor også det nordiske samarbeidet vil få ny vitalitet.

Jeg sier dette som nordmann, men også som talsmann for Nordens konservative, hvor vi også håper at tiden vil bringe Island nærmere. Veien til et sterkere samarbeid går gjennom Europa.

1992 kan bli et nytt stort år i nordisk og europeisk samarbeid. Det kan gå inn i raden av historiske år. 1952 dannet utgangspunktet med Nordisk Råd. Så kom tilbakeslaget i 1962 med de Gaulles nei. 10 år senere - i 1972 - var Europa igjen i siget. Storbritannia og Danmark ble europeere. I 20 år har så Europa lagt sten på sten. 1992 bør bli Nordens år.

Det meste innenfor Norden har gått den vei de fleste av oss ønsket i det år som har forløpt siden sesjonen i København. De baltiske land er blitt frie og

selvstendige. Norden har tatt lange og besluttsomme skritt i retning av EF. De fleste av de ønsker jeg og andre omtalte i fjorårets debatt, er blitt virkelighet eller er på vei til å bli det, og jeg hilser denne utviklingen med glede.

Jeg konstaterer samtidig at det som skjer, og det som gir ny spenning til nordisk samarbeid, i høy grad initieres av hendelser utenfor Norden. Samtidig føler jeg at det både er større aktivitet og større vitalitet i Rådet enn på lang tid. Egentlig må man vel tilbake til 1950-tallet for å finne den samme inspirasjon. Det ligger en symbolsk verdi i utviklingen siste år.

I fjor åpnet vi sesjonen for talsmenn fra de baltiske land. Nå har de baltiske land etablert sitt baltiske råd - Baltisk forsamling.

I år inviterer vi Europa-arkitekten Helmut Kohl som taler på sesjonen. Og det er europeeren Kohl vi inviterer, ikke primært den tyske Forbundskansler.

Neste år håper jeg vi kan se på året 1992 som det tidspunkt da vi for alvor erkjente at EF-medlemskap for nordiske land vil knytte oss enda sterkere sammen.

Uten den dimensjon et EF-medlemskap åpner opp for, er det mye som tyder på at det nordiske samarbeidet har nådd så langt som det er mulig. De nåværende strukturer er basert på det som engang var.

Mange nordiske ambisjoner blir først realisert gjennom EØS og medlemskapstilknytningen. Vi konservative finner det naturlig at det fremtidige samarbeidet bl.a. bygger på de fire frihetene. De utgjør selve motoren i det europeiske integrasjonsarbeidet, en motor som nok ikke ble oppfunnet av noen nordisk viking.

De bare tok seg til rette.

Bortfallet av nøytralitetspolitikken bidrar til å gi utenriksministrene en mer sentral rolle i samarbeidsprosessen. Statsministrenes oppgave vil mer være å trekke opp hovedlinjene i samarbeidet. Det mest lovende ved statsministrenes rapport til denne sesjon er den uforbeholdne forpliktelse til å forankre det nordiske samarbeidet i egen innsats. Det vil være et viktig bidrag til et sterkere og mer pågående Norden.

Jeg hilser også med glede den sterke understrekning av at det roterende ordførerskap i Nordisk Råd og Ministerråd må medføre et forpliktende ansvar til å bringe samarbeidet videre.

Den tredje grunnsten for det videre nordiske samarbeidet ligger i tilpasningen av samarbeidsorganene, også på parlamentarikersiden. Kort sagt: Jeg tror statsministrene har truffet planke så langt i sin innstilling, og håper på en god fortsettelse. Vi parlamentarikere må selvfølgelig vokte vårt revir, og det må vi gjøre gjennom også å utvide vår aktivitet.

Den konservative gruppen har i sitt forslag "Norden og Europa" foreslått at det opprettes et eget informasjons- og kontaktkontor for Nordisk Råd i Brussel. Et slikt kontor skulle ha en viktig funksjon i den fase som de nordiske land nå går inn i. Den konservative gruppen føler et sterkt ansvar for Nordens aktive medvirkning i de baltiske lands streben mot demokrati og økonomisk fremgang. Jeg skulle gjerne sett at statsministrene hadde lagt listen høyere i sitt arbeid med Det Baltiske Investeringsprogrammet, men aksepterer resultatet. En fugl i hånden er bedre en ti på taket. Men jeg forventer at programmet forsterkes når det måtte være realistisk.

De konservative partier legger også stor vekt på at de nordiske land på alle måter deltar i presset på å få de russiske styrker ut av Baltikum.

"Jeg har hatt mange problemer i mitt liv som det aldri er blitt noe av", sa Mark Twain. Som nordist og sterk engasjert i spørsmålet om Norges forhold til Europa får jeg virkelig håpe at jeg i denne sak kan gjøre hans ord til mine.

Johan J. Jakobsen: Hr. president! I den uttalelse som de nordiske statsministrene sendte ut i går, gis det bl.a. en vurdering av det framtidige nordiske samarbeidet i en situasjon hvor de fleste nordiske land er medlemmer av EF.

Statsministrene sier bl.a. i denne uttalelsen at flere spørsmål som angår de fire friheter og tilgrensende områder, primært vil finne sin løsning i andre fora enn de nordiske, og at det nordiske samarbeidet vil måtte begrense seg til færre områder. Med det omfattende innhold i begrepet "de fire friheter og tilgrensende områder", må det nødvendigvis her være snakk om en omfattende begrensning av de områder som spesifikt behandles i nordisk sammenheng.

Jeg har på denne bakgrunn lyst til å spørre Jan P. Syse om han er enig i den vurdering som de nordiske statsministrene kom med i sin uttalelse i går, og som, så vidt jeg kan bedømme, innebærer en vesentlig begrensning av det nordiske samarbeidet. Er dette i tråd med det norske Høyres ambisjoner for det framtidige nordiske samarbeidet?

Syse: Hr. president! Jeg kan gi et klart og greit svar: Ja, jeg er enig med de nordiske statsministrene på dette punkt. Det er i grunnen det det dreier seg om. Men det er også et spørsmål om de nordiske land ved deltakelse i Europa skal være med på å forme en felles fremtid.

Ellers får jeg en følelse av at den øvrige forsamling kanskje er noe uforstående overfor disse stadige norske innslag i debatten. Det skyldes våre hjemlige problemer, som jeg håper vi også skal bli i stand til å løse.

Statsminister **Aho:** Herr president och ärade rådsmedlemmar! Nordiska rådets 40-års jubileum ger oss anledning att granska och värdera resultaten av vårt samarbete och vi kan vara stolta över dessa resultat. Invånarna i Norden har redan under decennier fått åtnjuta friheter och rättigheter vilka andra västeuropeiska länder som bäst strävar efter.

Framför allt utmanar jubileumssessionen oss ändå att söka ett nytt innehåll i det nordiska samarbetet och nya lösningar i ett Europa som är statt i förvandling.

Den arbetsgrupp statsministrarna tillsatte i Mariehamn i november och som har i uppgift att omvärdera framtiden för det nordiska samarbetet avgav sin mellanrapport i måndags. På grundval av den kan man redan nu dra två slutsatser: det valda arbetssättet är lyckat och tidpunkten för en fördomsfri omvärdering av samarbetets innehåll och former är den bästa möjliga.

Gruppen av statsministrarnas personliga representanter har många krävande uppgifter framför sig.

Området för det nordiska samarbetet måste definieras på nytt i ljuset av den europeiska integrationslösningen. Vi blir tvungna att koncentrera oss på färre områden, men samtidigt kan vi använda våra resurser effektivare än för närvarande och på detta sätt också få bättre resultat.

Den förändrade verksamhetsmiljön förutsätter att de utrikes- och säkerhetspolitiska frågorna knyts till vårt samarbete. Samtidigt ökar behovet att koordinera våra mål och vår verksamhet i den europeiska samarbetsstrukturen.

I den nya situationen måste ledningen för regeringarna kraftfullare än tidigare delta i beslutsfattandet inom det nordiska samarbetet. Resultaten kan också förbättras genom att systemet med roterande ordförandeskap utvecklas. Ansvaret för beredningen och verkställandet av ärenden måste fördelas klarare också i det nordiska samarbetet.

En omvärdering förutsätter också djärva beslut gällande förnyandet av strukturerna för det nordiska samarbetet. Traditioner är nödvändiga. Tyvärr blir de lätt också bördor, om man inte hela tiden förmår förnya innehållet.

Trots att det nordiska beslutsfattandet enligt internationell måttstock inte kan anses särskilt byråkratiskt, behövs nya arrangemang också här. Här - liksom i övrigt - måste statsministrarnas arbetsgrupp idka ett gott samarbete med de parlamentariska organen.

Vidare är det viktigt att den arbetsgrupp som statsministrarna tillsatte får tillräckligt fria händer att utveckla nya idéer. De måste ha möjlighet att tänka fritt och stort.

Diskussionen om ett nytt innehåll och de nya strukturerna i samarbetet får inte bli en arena för dem som försvarar de gamla reviren.

President! Vi har en krävande uppgift framför oss. Hittills har innehållet och strukturerna i det nordiska samarbetet kommit till genom att man samordnat de nationella intressena. Nu håller Norden på att bli en region i regionernas Europa. Det förutsätter förutom en kraftigare utåtriktning även förmåga att gestalta de gemensamma nordiska intressen som ligger ovanför de nationella intressena. Det är dock inte svårt att hitta sådana gemensamma intressen. Ett mycket större problem är att gemensamt kunna binda sig till sådana mål och uppnå dem.

Det ekonomiska stödet till Baltikum, Östersjösamarbetet och deltagandet i miljöinvesteringar i närområdena i Ryssland är naturliga samarbetsobjekt för det nordiska samarbetet.

Inom Norden finns åtminstone två viktiga resurser på vilka vi kan bygga ett bättre samarbete: skogar och energi. Här finns Västeuropas värdefullaste skogstillgångar. Vid utnyttjandet av dem, både som råvara för industrin och som energikälla kan de nordiska länderna tillsammans göra mycket mera än de för närvarande gör. Byggandet av ett nordiskt naturgasnät vore förutom en betydande energipolitisk lösning även ett industriellt projekt av format, som nödvändigtvis skulle krävas om vi vill att trovärdigheten hos det nordiska samarbetet skall öka i framtiden.

Äntligen har man kunnat uppnå samförstånd om innehållet i och genomförandet av det baltiska investeringsprogrammet. Investeringsprogrammet innebär en satsning om sammanlagt 100 miljoner ECU, det vill säga ca 600 miljoner finska mark under tre års tid för återuppbyggnad av den baltiska ekonomin.

Fastän den nu föreslagna strukturen även har sina svagheter, är det enligt min mening ytterst viktigt att vi kan komma överens om en gemensam nordisk satsning i Baltikum.

Jag vill dock betona det faktum att stödet till de baltiska ländernas ekonomi skall inriktas på småföretag och en förbättring av deras verksamhetsförutsättningar. I Baltikum måste de ekonomiska strukturerna omskapas nästan helt från början. Stödjandet av små och mellanstora företag och stärkandet av företagsamheten är en grundförutsättning vid skapandet av en stabil marknadsekonomi i Baltikum.

Herr president! Finland håller som bäst på att fatta sitt beslut om ansökan om medlemskap i Europeiska gemenskapen. Regeringen har kommit till den slutsatsen att våra nationella intressen bäst kan tryggas genom att vi ansöker om medlemskap i Europeiska gemenskapen.

Vårt val baserar sig på vår uppfattning om den europeiska integrationsutvecklingens kommande riktning samt på en noggrann uppskattning om vilka verkningar EG-medlemskapet har för Finland, dess fördelar och dess nackdelar. Frågan om en sammanjämkning och grundlinjerna för vår utrikes- och säkerhetspolitik med de krav som EG-medlemskapet ställer, tryggandet av existensmöjligheterna för vår livsmedelsekonomi samt möjligheten till utjämning av regionala skillnader håller på att bli de från nationell synpunkt viktigaste förutsättningarna för ett medlemskap.

Herr president! Folken i Norden och det nordiska samarbetet lever mitt i stora inre och yttre omvälvningar. Många är rädda för framtiden och litar på att vi genom att med händer och tänder försöka hålla fast vid allt det gamla kan bibehålla så mycket som möjligt av det goda vi åstadkommit. Sanningen är dock en annan. Genom att sätta oss på tvären i fråga om förändringar skapar vi en damm som förr eller senare brister och åstadkommer mycket större förstörelse än en fri ström. Nationellt och även för det nordiska samarbetet passar i dag en italiensk författares råd: "Allting måste förändras för att ingenting skall förändras!"

Hjörleifur Guttormsson: Herr president! Det är intressant för oss att läsa i uttalandet från de nordiska statsministrarna i går, att det är nödvändigt att omvärdera det nordiska samarbetet med utgångspunkt i en situation i vilken samtliga eller de flesta nordiska länder är medlemmar av EG. Den finske statsministern har här redogjort för Finlands strävanden och meddelat att Finland tänker lämna in en ansökan om medlemskap i EG. I detta sammanhang har statsministern särskilt nämnt de säkerhetspolitiska spörsmålen.

När man talar om EG-medlemskap är det viktigt för oss i Nordiska rådet och i de nordiska länderna att veta vilket underlag man har för att röra sig i riktning mot EG. Är det fråga om det EG som existerade fram till slutet av förra året, när Europeiska rådet möttes i Maastricht? Det blev då ett slut på detta EG, och man bestämde sig för ett nytt underlag, den Europeiska unionen. Den Europeiska unionen betyder att vi har en helt annan situation än den som har förelegat under de senaste åren före Maastricht. Jag tycker att den finske statsministern liksom de andra bör redogöra för vilket EG det är som man vill gå in i.

Jag hänvisar till de komponenter som är inbyggda i Maastricht-överenskommelsen, t.ex. på det säkerhetspolitiska området. Var står man t.ex., herr president, i förhållande till den gemensamma säkerhets- och utrikespolitik som omfattar alla frågor som har samband med den Europeiska unionens säkerhet eller till utformningen på lång sikt av en gemensam försvarspolitik, som med tiden kommer att leda till ett gemensamt försvar? Det har också från Västeuropeiska unionen gjorts uttalanden i riktning mot att denna skall bli den huvudsakliga säkerhetspolitiska komponenten.

Nyby: Herr president! Vi är samlade till jubileumssession, mycket har åstadkommits under de 40 åren. Passfriheten, den gemensamma arbetsmarknaden, socialkonventionen, kultursamarbetet och samarbetet på miljöområdet är kanske de landvinningar som vi har störst anledning att yvas över. Trots att nordiskt samarbete också under senare år varit resultatrikt, kan det inte hjälpas att det också har präglats av en viss vilsenhet inför det nya.

Det paradoxala är att Norden ligger steget före europeiskt samarbete på somliga områden, samtidigt som vi nu påtvingas samarbete på andra områden. Passfriheten och den gemensamma arbetsmarknaden är exempel på områden där vi ligger före. Den stolta ambitionen om "Norden som hemmamarknad" kommer att förverkligas genom EES-avtalet. Detsamma gäller transportmarknaden.

Vid den här sessionen lägger samarbetsministrarna fram sin syn på nordiskt samarbete i ett integrerat Europa. Det sker både genom C 2:an och genom programmet om nordiskt samarbete efter 1992. Tyvärr är programmet mer än tillåtet anemiskt, och ekonomiska utskottets dom är berättigat hård. Utskottet säger att dokumentet "inte är väl ägnat att styra det nordiska samarbetet" och att det är "för analyspräglat, för litet genomarbetat och för litet konkret". Den socialdemokratiska gruppen instämmer helt i utskottets analys. Ministerrådet uppmanar rent av parlamentarikerna att konkretisera ministrarnas program. I ekonomiska utskottets betänkande från i höstas finns många konkreta förslag, utan att ministerrådet brytt sig om att ta in dem i sitt program.

Det förefaller dess värre vara så att samarbetsministrarna handlingsförlamats av statsministrarnas aktivitet. Nu duger det inte att samarbetsministrarna räddhågat väntar på vad statsministrarnas arbetsgrupp kommer att säga.

Presidiet fick igår en mellanrapport av statsministrarna och allting tyder nog på att arbetsgruppen tills vidare rör sig på en tämligen hög abstraktionsnivå. Den socialdemokratiska gruppen förutsätter att statsministrarna för en kontinuerlig dialog med presidiet och partigrupperna tills slutrapporten presenteras i mitten av augusti. Slutrapporten bör vara så kort som möjligt, konkret och innehålla ett minimum av flammande paroller.

I ministerrådets program nedprioriteras största delen av det ekonomiska samarbetet. Enligt den socialdemokratiska gruppen är detta ett grovt misstag som bör rättas till. En nedprioritering av den ekonomiska sektorn innebär på sikt en marginalisering av Nordiska rådet. Vid den här sessionen behandlas också ett socialdemokratiskt medlemsförslag, kalla det gärna parallellmotion, om det nordiska samarbetet efter 1992. Sagt i all blygsamhet så är medlemsförslaget väl genomarbetat, och vi lyfter i motsats till ministerrådet speciellt fram närings-

politiken och det ekonomiska samarbetet. Vi efterlyser en handlingsplan om infrastruktur som främjar Norden som en näringspolitisk region i Europa. De konkurrensfördelar som vi har i dag kan försvagas.

Inom EG planeras en långsiktig utveckling av infrastrukturen som bygger på regionalt samarbete. I de s.k. "kunskapskorridorerna" görs stora offentliga och privata investeringar i moderna transportsystem, i intellektuell och kommersiell kommunikation samt forskning. Detta "Trans European Network" omfattar snabba transporter av människor och varor, gränskontroller, skatter, datakommunikation, trafiksäkerhetssystem, forskning o.s.v.

De nordliga områdena i Europa omfattas inte av EG:s planer och riskerar därför att marginaliseras i den här utvecklingen. Därför måste vi själva ta ansvar för betydande samhällsinvesteringar i infrastruktur.

De måste som utgångspunkt ha våra speciella förhållanden med stora avstånd och hög kunskapsnivå. Den handlingsplan som vi socialdemokrater efterlyser, skall ta sikte på mera omfattande system som är ouppnåeliga för våra enskilda länder och betona miljöaspekterna.

För att vi skall uppnå en utveckling i vår del av världen som ger en hög sysselsättning och en stabil ekonomi måste vi granska hur den nya informationsteknologin skall kunna användas av många i arbetslivet, inte bara av en elit. Vi måste också utnyttja den nya tekonologin för att uppnå regional rättvisa. Det finns en miljon arbetslösa i Norden just nu. Att ministerrådet inte gjort massarbetslösheten och nyfattigdomen till ett tyngdpunktsområde är en gåta.

Herr president! Det nordiska samarbetet har inte tillkommit genom formella beslut. Det är spontant sprunget ur en kulturell och historisk närhet. Utvecklingen i Europa ger nu Norden en historisk möjlighet som vi måste ta vara på. Norden ÄR en region i Europa. Vi kommer att få se att den europeiska mångfalden stärker den nordiska identiteten. Den utvecklingen kan vi parlamentariker bidra till genom att satsa på områden som stärker nordiskt samarbete: kultur, forskning, utbildning, infrastruktur, miljöpolitik, mediautbyte, standardisering o.s.v. Ett nordiskt energisamarbete skulle vara en industripolitiskt klok satsning. Eller sagt på annat sätt: Finland och Sverige borde köpa gas från Norge. Vi borde också redan nu från nordisk sida med en mun viska i EG:s öra vad vi anser.

Några parlamentariker har redan nu hunnit celebrera Nordiska rådets jubileum genom att sjunga dess svanesång. Det är egentligen förvånande att rådet bär så pass många fanflyktingar vid sitt bröst. Det får mig att tänka på komikern Groucho Marx' ord: "Jag skulle inte ens kunna föreställa mig att bli medlem i en klubb som skulle ta en sådan som mig till medlem."

Statsminister **Bildt:** Vid föregående session här i Helsingfors för fem år sedan stod jag i denna talarstol som företrädare för den konservativa gruppen och sade, att vi nu måste börja att diskutera hur det nordiska samarbetet skulle fogas in i en vidare europeisk ram.

Sedan dess har det förvisso runnit åtskilligt med vatten under broarna. Det som var höggradigt kontroversiellt då är i dag närmast högsta konventionella visdom.

I december 1990 fattade Sveriges riksdag det historiska beslutet att Sverige skulle ansöka om medlemskap i EG. Vi befinner oss nu närmast i ett stadium av för-förhandlingar med EG-kommissionen om villkor och möjligheter i samband med vårt kommande medlemskap.

Och nu står Finlands riksdag inför samma viktiga ställningstaganden. Vi har - inte minst med tanke på den betydelse vi tillmäter relationerna mellan Sverige och Finland - all anledning att välkomna det finska beslutet.

Norden håller - äntligen - på att ta steget in i det övriga Europa.

När de nordiska länderna under främst 1950-talet byggde upp sitt samarbete motsvarade detta den tidens logik och nödvändighet. Och detta samarbete, med sina framgångar och sina motgångar, har också varit av stor betydelse för alla våra länder.

Men en ny tid ställer nya krav. Vi lever i internationaliseringens tidevarv. Gränser rivs, och nya möjligheter skapas. De gamla nationalstaterna har helt enkelt blivit för små för att klara många av den nya tidens utmaningar, och därmed byggs ett helt nytt samarbete upp.

Att ställa sig vid sidan av detta är att ställa sig vid sidan av möjligheterna att vara med och forma framtiden. Nordisk isolationism skulle vara den säkrast tänkbara vägen till nordisk tillbakagång. Det är i stället det europeiska engagemanget som är nyckeln till vår nordiska framtid.

Den stora och enligt min mening avgörande 90-talsuppgiften i Europa är att bygga en ny samarbets- och säkerhetsordning för Europa. Lyckas det arbetet, har vi anledning att tro att vi säkrat freden och friheten för européer för mycket lång tid framöver. Skulle däremot det arbetet misslyckas, finns det en fara för att den "stora oredans tid" som då kommer att prägla stora delar av den euroasiatiska kontinenten kommer att hota såväl freden som friheten för många européer.

Och det är för mig otänkbart att vi i Norden skulle ställa oss utanför detta arbete. I det långa loppet handlar det också om vår egen fred och om vår egen frihet i detta arbete.

Men detta innebär också spännande nya möjligheter för oss. Jag tror personligen att Nordeuropa kommer att bli en av de intressantaste delarna av vårt Europa under 90-talet.

Det finns tre skäl till detta.

Det första är självklart att vi håller på att ta steget in i det Europa som byggs upp efter Maastricht. Det är ett steg av historisk betydelse för våra samhällen.

Den europeiska moderniseringen av våra ekonomier och våra samhällen ställs nu på den politiska dagordningen.

Och detta kommer att vitalisera och förnya våra samhällen. Vi vet alla att det är åtskilligt som har stannat upp - också statsminister Aho antydde detta i sitt anförande - blivit litet trögt, förlorat framtidsblicken. Men nu blir förändringen och förnyelsen en självklar del av vår utveckling.

Det är det första skälet till Nordeuropas nya betydelse. Det andra är den vidgning av våra samarbetshorisonter österut som blir möjlig genom kollapsen för det sovjetiska imperiet i halva Europa, genom de tre baltiska staternas frigörelse och genom den andra ryska revolutionens djupgående verkningar.

Det märker man kanske speciellt här i Helsingfors. Det är inte långt till Tallinn i det självständiga Estland. Och det är närmare till St. Petersburg med sina

närmare sju miljoner invånare - norra Europas särsklassigt största metropol - än till Stockholm.

Vi känner alla till svårigheterna i dessa länder. Decennierna av socialism och planhushållning har lett till materiell förödelse och moralisk förnedring. Det kommer att ta decennier att bli kvitt detta bittra arv.

Ändå: det finns ingen del av det forna Sovjetunionen som har så goda möjligheter att klara omställningen som de tre baltiska staterna.

Och det finns knappast någon del av det gamla Ryssland som har så nära till ett fruktbärande samarbete med omvärlden som de delar som ligger nära oss. Se på kartan: det är bara här uppe i norra Europa som det väldiga Ryssland med alla sina möjligheter möter det framgångsrika Västeuropa och dess allt starkare samarbete.

Detta ger oss ett speciellt ansvar.

Det baltiska investeringsprogram som de nordiska regeringarna nu lägger fram är ett uttryck för detta. Det är bredare, bättre och snabbare än en del andra förslag i samma syfte som förekommit i debatten. Det ger oss möjlighet att snabbt komma i gång med hjälp till de små och medelstora företagen i Baltikum.

Men det finns mycket som vi kan och måste göra.

Jag har nyligen i Washington sökt stöd för såväl ett snabbt baltiskt medlemskap i Internationella Valutafonden som de valutareformer som måste komma som för insatser för att avhjälpa de värsta av de mycket allvarliga säkerhetsproblem som finns i de sovjetbyggda kärnkraftverken bl.a. här vid Finska Viken.

De nya samarbetshorisonterna österut är en utmaning och en möjlighet. De kommer att bidra till en ny dynamik i Norden.

Och det tredje skälet till detta är de politiska och ekonomiska förändringar som nu sker i våra länder. Förändringens vindar över världen och över Europa har nått också våra nordiska samhällen.

Vi inser nödvändigheten av att lägga om kursen för att den nya tillväxten inte skall gå våra nordiska länder förbi.

Det gäller förvisso Sverige. Låt oss inse att vi under två decennier har halkat efter den övriga industrialiserade västvärlden och att tillväxtgapet mellan oss och de övriga har blivit allt större.

Det är ingen tillfällig konjunkturkris som vi har i Sverige i dag. Det är en långsiktig strukturkris. Den kan bara mötas med en politik för långsiktig och strukturell förnyelse.

Dessa tre förändringar tillsammans - steget in i den Europeiska Unionen som Norden nu tar, de nya horisonterna österut och förändringens vindar över våra egna samhällen - kommer under detta 1990-tal att göra vårt Norden till den mest dynamiska och kanske mest intressanta delen av Europa i dess helhet.

Vi är inte längre i bakvatten. Vi har åter en möjlighet att komma på historiens framkant.

Detta ställer krav också på det nordiska samarbetet. Under det senaste decenniet har vi upplevt hur pappershögarna växt i det nordiska samarbetet i samma takt som den politiska kraften i detta samarbete har försvagats. Den utvecklingen måste vändas. Mindre papper och mera politik!

Statsministergruppens arbete syftar till att åstadkomma just detta. Och på bordet ligger också medlemsförslag från den konservativa och den socialdemokratiska gruppen. Alla förefaller att leda i samma riktning.

Men avgörande är att vi inser, att det nu handlar om ett nytt nordiskt samarbete inom den vidare europeiska ramen. Det är genom kopplingen till det europeiska samarbetet och till de europeiska uppgifterna som det annars borttynande nordiska samarbetet kan få den nya kraft som det så innerligt väl behöver.

Björn Samuelson: Det nordiska samarbetet måste få konkreta innehåll. Bl.a. efterlyses ett eget budgetansvar för Nordiska rådet. Flera andra förslag som förs fram bl.a. i Ungdomens nordiska råds dokument talar för en ökad parlamentarisk makt och en kraftigare decentralisering av beslutsprocessen inom det nordiska samarbetet.

Runt omkring oss ser vi hur människor reser sig och kräver och formerar sin egen självbestämmanderätt. I Östeuropa har vi sett hur kommandoekonomier har störtats och centralbyråkratien förpassats ut ur människors vardag. Detta är en utveckling som går helt på kontrakurs med den politiska organisationsstruktur som nu byggs upp i Bryssel.

Mot denna bakgrund och eftersom detta perspektiv finns vill jag fråga Carl Bildt:

På vilket sätt ökas konkretionen i det nordiska samarbetet vid medlemskap i en europeisk politisk union?

Är ett eget budgetansvar för Nordiska rådet förenligt med medlemskap i EG?

Är det möjligt för Nordiska rådet och dess parlamentariker att framöver formulera en egen för Norden gemensam och utvecklad arbetsmarknadspolitik?

Statsminister **Bildt:** Jag hoppas att jag uppfattade frågorna rätt. Men det finns möjlighet att korrigera mig i efterhand.

Den första frågan gällde riskerna för en byråkratisering av det nordiska samarbetet. Man skall alltid vara vaksam mot riskerna för en byråkratisering. Sådana risker finns i många kommuner i Sverige, i statsförvaltningen, i det nordiska samarbetet och i det europeiska samarbetet. Men riskerna skall inte överdrivas. Fortfarande är EG inte större än att man har färre anställda än Stockhoms socialförvaltning. Viktigt är att notera den princip som skrevs in i Maastrichtavtalet, den s.k. närhetsprincipen, som går ut på att ingen fråga skall lyftas upp på europeisk nivå som kan lösas på lägre nivå. Det är en grundlagsfäst decentraliseringsprincip som bryter många av de centraliseringstendenser som funnits i vår samhällsutveckling hittills.

Den andra frågan rörde möjligheten till ett eget budgetansvar när vi går in i EG. Jag kan inte inse att den saken påverkas av EG-medlemskapet. Det kan finnas för- och nackdelar, men dem får vi diskutera från andra utgångspunkter.

Den tredje frågan var om EG-medlemskap ger utrymme för en aktiv arbetsmarknadspolitik. Ja, förvisso. När vi går in i EG, skaffar vi oss möjligheter till inflytande över de frågor som vi i dag inte har inflytande över. Vi har full frihet att driva den socialpolitik, den arbetsmarknadspolitik och den kommunalpolitik

som vi själva bedömer som är bäst. Men vi samarbetar i de frågor där nationalstaterna har blivit för små och som vi har förlorat makten över. Vi återvinner makten genom det europeiska samarbetet. Vi förlorar inte någon makt.

Kjellbjørg Lunde: Av statsminister Bildt innlegg her i dag og av gårsdagens uttalelse frå dei nordiske statsministrane forstår vi at alt som er politisk viktig og økonomisk viktig og som vedkjem Norden, heretter skal avgjerast i regi av EØS eller EF dersom regjeringssjefane i Norden får det som dei vil. Det som blir igjen til nordiske parlamentarikar, er vel då nærmast å rekne som garnityr eller krydder i det som blir forsøkt presentert som ein velsmakande og livsnødvendig EF-rett. Eg forstår det slik at statsminister Bildt søkjer EF-medlemskap i hovudsak for å få drahjelp frå EF for m.a. å bygge ned kostbare velferdsordningar i Sverige - det har eg lese i uttallige intervju.

Arbeidet for å marknadsliberalisere det svenske samfunnet det får snarast og best resultat gjennom EF-medlemskap forstår vi alle. Men korleis vurderer statsminister Bildt realismen i at sosialdemokratiet i ein del fora uttalar at medlemskap i EF er best eigna til å gjenreise den sosialdemokratiske ideologien i ein større europeisk samanheng?

Og så eit spørsmål til EF-unionens planar om ein felles forsvars- og tryggingspolitikk. Korleis vurderer statsminister Bildt tradisjonell svensk nøytralitet i denne samanhengen om det går som Bildt ønskjer, nemleg å få Sverige inn i EF? Og kva med den nordiske - både den svenske og elles dei nordiske tryggingspolitiske interessen? Blir ikkje dei best ivaretatt i ein større alleuropeisk tryggingssetting enn i ei meir isolert vesteuropeisk ordning?

Statsminister **Bildt:** Herr president! Det känns trevligt att återknyta till den gamla debatten i dessa frågor från de senaste åren.

Motiven för mig att förorda det som nu är svensk politik - att gå med i det europeiska samarbetet - är åtskilliga, men inte främst de som nämndes. De nationalstater som vi skapade för hundra år sedan var nödvändiga och motsvarade den tidens krav, men det räcker inte längre. Man måste bygga ett samarbete över nationalstaterna, inte minst för att klara de problem som nu öppnar sig i och med frigörelsen av östra och centrala Europa.

Detta är för mig helt avgörande. Vi måste bygga en samarbetsordning och säkerhetsordning i Europa som säkrar freden och friheten, och det går inte att göra detta om vi inte har ett fungerande västeuropeiskt samarbete. Det är kärnan och motorn i hela den europeiska samarbetsprocessen - man kan fråga vilken stat, vilken politiker och vilken ledare som helst i de nyligen frigjorda delarna av Europa om detta.

Detta är för mig motivet. Vi kan inte stå utanför. Vi måste som nordbor ha rösträtt också i det europeiska samarbetet.

Att tolka socialdemokratiska motiv skall jag inte ge mig in på.

Så till de säkerhetspolitiska frågorna: neutralitet eller icke neutralitet, vad skall vi kalla oss?

Sverige valde neutralitetspolitiken efter kriget i ett läge när Europa var delat i två militära stormaktsblock. Risken för stormaktskonflikter fanns där hela tiden. Man kan diskutera hur stor den var, men den fanns. Vi strävade efter neutralitet i det stormaktskrig som kunde bryta ut.

I dag är situationen fundamentalt annorlunda. Det krig som då var möjligt är inte längre möjligt, och i stället är det nya konflikter och spänningar som vi skall lära oss hantera. En ny inriktning av väsentliga delar av säkerhetspolitiken är därför aktuell, och då bortfaller behovet av en del av de gamla etiketterna.

Kirsti Kolle Grøndahl: President! I motsetning til de to foregående replikker er jeg enig med statsminister Carl Bildt i at en nærmere og sterk integrasjon i forhold til Europa er viktig og nødvendig for de nordiske landene, og at det også er betydningsfullt at vi gjør dette på den mest mulig like måten. Allikevel når statsminister Bildt regner opp årsakene til hvorfor han vil inn i Europa, så nevner han sikkerhetspolitikk, han nevner hensynet til Øst-Europa, og at han ønsker altså en sterkere økonomisk vekst, men han sier ingenting om hva denne veksten skal brukes til. Og jeg må si at jeg savner at han totalt ikke nevner ordet "sysselsetting". Han har altså ikke uttrykt visjon om at i et bredere europeisk samarbeid skal vi samles om arbeidet for en strategi for å sikre sysselsettingen i Europa, at vi skal arbeide for et velferdssystem og velferdsordninger som hindrer framveksten av den nyfattigdommen vi ser i Europa. Dette nevner han ikke med ett ord, og han nevner ikke engang med et ord samarbeidet om miljøproblemene i Europa, og det er disse tingene - velferden, sysselsettingen og miljø - som må være noe av begrunnelsen for at vi ønsker den økede økonomiske vekst, og at de nordiske land vil delta i dette samarbeidet.

Statsminister **Bildt:** Herr president! Jag är tacksam för den komplettering av den långa listan över argument för att vi skall ta det viktiga steget in i det europeiska samarbetet som nu kom fram.

Jag valde att tala främst om fred och om frihet. Vi glömmer nämligen ofta vad det västeuropeiska samarbetet har betytt för att säkra freden och tar det ofta för självklart. Vi glömmer också ofta att tänka på vad som kan inträffa om det går snett i Central- och Östeuropa och vilka risker det kan innebära för freden och friheten. Detta är för mig avgörande.

Men därtill kommer att tillväxt också är viktig. Utan tillväxt inga nya jobb, utan tillväxt ingen ny välfärd, utan tillväxt inga möjligheter att klara de nya miljöutmaningarna. Glömmer man tillväxten, får man inte de nya jobben, får inte den nya välfärden och får inte möjlighet att klara miljöutmaningarna.

Fred, frihet, tillväxt, sysselsättning, miljö - allt detta är självklara argument för att vi skall ta steget in i det europeiska samarbetet

Anneli Jäätteenmäki: Herr president! Det parlamentariska samarbetet i Norden har fungerat i 40 år, och vi kan i dag blicka ut över ett fält av olika samarbetsformer. Vid den här jubileumssessionen, som infaller i ett ytterst intressant skede

för det nordiska och europeiska samarbetet, är det naturligtvis tacksamt, men också berättigat, att blicka bakåt och komma ihåg de goda resultat som framför allt tidigare parlamentariker varit med om att förverkliga. I Norden har vi lyckats rasera gränshinder långt innan den alleuropeiska integrationen tog fart. Ett unikt kontaktnät har byggts upp mellan ministrar, parlamentariker, kommuner, organisationer och olika institutioner i respektive land. Något som speciellt understryker det unika i det nordiska samarbetet är det omfattande arbetet som sker inom ramen för olika medborgarorganisationer, ett arbete som också framöver bör stödas.

Samtidigt som vi erinrar oss om allt det goda är det skäl att minnas att nordiskt samarbete misslyckats på en rad viktiga områden, där omvärlden totalt kört förbi oss, exempelvis mediasamarbetet.

De politiska utgångspunkterna för det nordiska samarbetet är i dag helt andra än de var för 40 år sedan, ja till och med vad de var för 5-6 år sedan. Högst troligt kommer en majoritet av de nordiska länderna inom en överskådlig framtid att vara medlemmar av Europeiska gemenskapen, EG. Redan ett EES-avtal skapar nya utgångspunkter för det fortsatta nordiska samarbetet.

Oavsett vilken väg de enskilda länderna väljer i den alleuropeiska integrationen, är det viktigt att de enskilda ländernas beslut respekteras i det fortsatta samarbetet.

Herr president! Den pågående utvecklingen ger också nya utgångspunkter för hur det parlamentariska samarbetet skall försiggå framöver. Inom mittengruppen är vi övertygade om att det också framöver finns behov för ett Nordiskt råd, i en eller annan form.

Inom EG får parlamentet en allt starkare roll, så varför skulle vi då i Norden ge upp den demokratiska dimensionen i samarbetet? Inom mittengruppen är vi nämligen övertygade om att en så bred förankring som möjligt bland de folkvalda är till för att fattade beslut skall kunna få den tyngd som krävs för att de skall kunna förverkligas, det må sedan gälla nordiskt samarbete, samarbetet kring Östersjön eller varför inte arbetet inom EG.

Men för att vi parlamentariker framöver skall ha möjlighet att agera och inte enbart reagera är det ytterst angeläget att vi skapar en flexiblare och framför allt snabbare beslutsgång inom rådet. Endast så kan vi få tillräckligt inflytande i den allt snabbare beslutsprocessen. Vissa reformer har redan vidtagits, och dessa bör vidareutvecklas.

Herr president! Statsministrarna pekar helt riktigt på att de nya förhållandena ger ett ökat behov för ett samråd av säkerhets- och utrikespolitiken i Norden. Det är en riktig bedömning, och det är viktigt att i detta sammanhang betona att frågan inte enbart får bli en regeringsangelägenhet utan att vi också i Nordiska rådet framöver skall kunna föra en utrikespolitisk debatt tillsammans med de ansvariga ministrarna.

Herr president! Vi talar gärna i dag om den europeiska dimensionen i det nordiska arbetet och glömmer att det också framöver finns behov för ett så kallat internt nordiskt samarbete, speciellt som jag tror att vi framöver allt mer får se något av det som går under bedömningen regionernas Europa. Problemet i dag är att vi rätt långt sysslar med marginella frågor av smärre intresse och betydelse för den enskilda individen.

Vi har i dag kommit igång med ett rätt fruktbart samarbete mellan de nordiska länderna och Baltikum, detsamma gäller Östersjöregionen. Speciellt vad gäller Baltikum har vi ett ansvar att följa upp det igångsatta arbetet och stöda demokratiutvecklingen. De resurser som nu avdelats för infrastruktursatsningar är därför välkommet, även om man kan kritisera det för att komma rätt sent.

Herr president! Faktum kvarstår dock, trots Baltikum och Östersjösamarbetet, att vi i dag saknar stora och synliga samarbetsprojekt. Ett område som kunde bli ett sådant synligt projekt är ett intensifierat energisamarbete, även om det inte skulle beröra samtliga nordiska länder.

Ett nordiskt gasnät skulle inte enbart vara en seger för nordiskt samarbete utan skulle framför allt skapa möjligheter för en mer decentraliserad energiproduktion. Då naturgasen dessutom rent miljömässigt är att föredra framom kärnkraften är ett nordiskt gasnät en miljöpolitiskt, ytterst välkommen satsning.

Herr president! Kan vi nordiska politiker skapa förutsättningar för ett nordiskt gasnät, som dessutom fungerar på kommersiell bas, ja, då tror jag att vi än en gång kan konstatera att det nordiska samarbetet i hög grad gagnar såväl de nationella intressena som den enskilde individen, vilket ju bör vara utgångspunkten i alla former av samarbete.

Statsminister **Davíð Oddsson:** Hr. præsident! Blandt de nordiske folk og de nordiske nationer har der gennem mange år været tale om et omfattende og godt samkvem og en stærk solidaritetsfølelse. Det vil ikke komme til at ændre sig. De nordiske lande vil fremover som hidtil på grund af landenes slægtskab, fælles kultur og fælles værdibegreber søge samarbejde på talrige områder. Selv om de nordiske landes venskabsbånd således hviler på et solidt fundament og i virkeligheden ikke er til at ændre, er det samtidig rigtigt, at den struktur, som samarbejdet har været baseret på, nødvendigvis må ændres på grund af den udvikling, der har fundet sted.

Den politiske virkelighed i dag er en helt anden, end den var for fem år siden. De revolutionerende begivenheder, som har fundet sted i stormagten i øst, har medført et nyt verdensbillede. Stormagten er splittet op. I stedet kæmper en mængde nye republikker sig frem gennem alle de vanskeligheder, som de nødvendigvis står over for. Mens nationerne dér splittes, nærmer de sig hinanden i Europa, knyttes stærkere til hinanden og er i dag i højere grad underkastet fælles love handelsmæssigt samt kulturelt og politisk samarbejde. De nordiske lande, som har været uden for EF, nærmer sig nu Europa. Først inden for rammerne af EØS og siden formodentlig for de fleste af landenes vedkommende med ansøgning om direkte medlemskab.

Med henvisning til Nordisk Råds nyvalgte præsidents ord her før vil jeg sige det klart, at Islands regering ikke anser EØS som et første skridt til at blive direkte medlem af EF.

Når de nordiske lande således banker på EF's dør, synes nogle, at det ser sort ud for det nordiske samarbejde. Det bliver ikke meget værd - allerhøjst en årlig familiesammenkomst, hvor man genopfriske et nært og gammelt venskab, men resten af tiden er nationernes tanker sydpå i Europa. Vi er ikke kommet her for at aflægge løfte om at gå imod denne udvikling. Der er derfor ingen grund til at

modsige noget sådant, og det ville være formålsløst at forsøge det. Der findes både politiske og økonomiske argumenter for dette. På den anden side bør vi undersøge, om nordisk samarbejde i virkeligheden behøver at lide nogen tab eller miste noget ved en deltagelse i det nye Europa. Kunne det ikke tænkes, at det blev sådan, at behovet for et nært nordisk samarbejde blev større og rigere end før med landenes deltagelse i det europæiske samarbejde? Det forekommer mig sandsynligt, og noget andet forekommer mig faktisk endnu mere sandsynligt, nemlig at samarbejdet i afgrænsede områder kan blive mere forankret og mere aktivt end tidligere. Ikke illusorisk samarbejde eller hyggelige møder og højtidelige stunder, men derimod realistisk, kreativt samarbejde.

Jeg har lagt mærke til, at islændinge til en vis grad frygter, at deres særstilling kan føre til, at der skabes større afstand, end der længe har været, mellem Island og de andre nordiske lande i fremtiden. Den tanke kan vi ikke lide; så stor betydning har nordisk samarbejde haft i de sidste årtier. Men det er for os, som det er for andre nordiske lande. Vi vil deltage fuldt og helt, men ikke halvt. Under sådanne omstændigheder kan nogle foretrække at stå udenfor hellere end at være indenfor.

Dette er den rigtige lejlighed til at takke de nordiske statsministres arbejdsgruppe for det arbejde, den har udført, og for den præliminære rapport, som nu foreligger. Jeg mener, at det arbejde, de implicerede har udført, samt de foreløbige konklusioner viser, at de har stor tiltro til, at nordisk samarbejde i en ny udformning kan blive effektivt og betydningsfuldt og en direkte fordel for alle landene.

En ændret verdenssituation åbner mulighed for mere samråd mellem de nordiske landes regeringer i udenrigs- og sikkerhedsspørgsmål. Det er helt klart, at deres samråd nødvendigvis vil tiltage kolossalt. Ifølge arbejdsgruppens ideer vil lederrollen forstærkes hos det land i Nordisk Råd, der på ethvert tidspunkt har præsidentskabet, og dets ansvar vokser. En sådan ændring er foretaget for at øge vedkommende lands interesse, ambition og arbejdsindsats og vil antagelig skabe mulighed for, at landene hver for sig tilstræber at tage initiativ til nye opgaver og nyt arbejde inden for samarbejdsrammen.

Indtil videre har arbejdsgruppens opgave været rettet imod regeringernes fundamentale samarbejdsform, men i næste etape vil man specielt koncentrere sig om en anden side, som har mindst lige så stor betydning, nemlig det parlamentariske samarbejde. Jeg håber, det samarbejde vil danne et nyt solidt fundament for nordisk samarbejde og definere, hvordan Nordisk Råd i fremtiden kan arbejde med sine prioritetsopgaver inden for de kulturelle, sociale, miljømæssige, økonomiske og kommunikationsmæssige områder og lægge øget vægt på samråd i udenrigs- og sikkerhedsspørgsmål.

Hr. præsident! Mens vi holder vort møde her i Helsingfors, forberedes et andet møde i København - et forberedende møde om et såkaldt Østersøråd. På det møde deltager alle de nordiske lande undtagen Island, som gerne ville have haft mulighed for at følge med i dette arbejde, for det er klart, at oprettelsen af et sådant råd, hvis det bliver til noget, vil overlappe Nordisk Råds arbejdsområde. Desværre nåede man ikke til enighed om, at Island kunne deltage i denne konference, selv om Island udtrykte ønske herom. Men på de nordiske statsministres møde i går var der enighed om, at Island kan deltage i det samarbejde mellem

staterne ved Østersøen, som Island er interesseret i. Denne konference i København er endnu et tegn på, at nordisk samarbejde står over for et vendepunkt, og allerede i år må landene gøre op med sig selv, hvilken kurs de vil vælge. Islands holdning er klar: vi stræber mod, at man forsøger at gøre nordisk samarbejde mere aktivt i en ny verdenssituation, og vi mener, at Nordisk Råd's rolle på ingen måde er udspillet, selv om man om nødvendigt kan ændre kulisserne.

Sten Andersson övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Hjörleifur Guttormsson: Hr. præsident! Statsminister Davíð Oddsson sagde her, at Islands standpunkt er klart. Jeg håber, det er rigtigt, men der er nogle spørgsmålstegn angående det efter den udtalelse, som forelå fra statsministrene i går. De går jo ud fra, at man bør nyvurdere det nordiske samarbejde med udgangspunkt i en situation, i hvilken samtlige eller de fleste nordiske lande er medlemmer af EF.

Jan P. Syse har i sin tale tidligere i debatten antydet, at den konservative gruppe anser det for vigtigt, at Island følger med i integrationen. Hvad ligger der bagved det efter statsminister Davíð Oddssons mening?

Jeg tror, det er nødvendigt for os i Nordisk Råd, såvel for os islændinge som også for andre, at få klart svar på, ud fra hvilket grundlag den islandske regering og statsminister Davíð Oddsson specielt taler i den nordiske statsministerrunde.

Jeg har hørt, at statsministeren i sin tale førhen antydede, at EØS skal være et endeligt skridt for Island. Hvorfor afgiver han så en udtalelse med andre statsministre, som tyder på, at alle nordiske lande eventuelt går ind i den europæiske union? Det er modsætningen her, som vi må have opklaret. Hvorfor siger statsminister Davíð Oddsson ikke: Island vil ikke ansøge om medlemskab af unionen i overskuelig fremtid? Jeg beder om klarere svar.

Statsminister **Davíð Oddsson:** Hr. præsident! Jeg vil svare helt klart, som Hjörleifur Guttormsson ønsker det: Island vil ikke ansøge om at blive medlem af EF i den nærmeste fremtid.

Claes Andersson: Herr president! När man minst anar det går det som det går, sade tungviktsboxaren Ingemar Johansson. Nu har det alltså hänt: statsministrarna har kapat makten i Nordiska rådet! Nu skall Nordiska rådet stöpas om till en lika odemokratisk apparat som EG, med ett enväldigt ministerråd, en kommission av självrådiga och smarta tjänstemän, och sedan vi - en hop villrådiga parlamentariker utan annan makt än vetorätt gentemot oss själva.

Skall vi godta detta? Svaret är nej.

Herr president! Statsminister Carl Bildts framtidsvisioner ger mig frossa. Här talar en storkoncernchef: inte ett ord om hur det skall gå med medbestämmanderätten, lokalsamhället, arbetslösheten och demokratin. Hur skall det gå med den nordiska välfärdsstaten inom de närmaste åren? Penningmarknadernas liberali-

sering och den globaliserade ekonomin gör det allt svårare att upprätthålla den nordiska modellens viktigaste karakteristika: full sysselsättning kombinerad med en måttlig inflation och stabil kvalitativ tillväxt. Finland skall ansöka om EG-förlåt EU-! medlemskap om några veckor. Det är illavarslande att Finlands regering i sitt meddelande till riksdagen nog prioriterar låg inflation men inte med ett ord nämner dess ödesdigra pris - de 340.000 arbetslösa, cirka 14 % av arbetskraften, som redan nu offrats på casinoekonomins och den hårda markens altare. Och alla erfarenheter från EG visar att de nationella möjligheterna att råda bot på massarbetslöshet som medlem i EG är mycket beskurna.

Vi inom vänstern säger ja till ökade internationella kontakter. Vi är inte isolationister utan internationalister. Men vi vill, i möjligaste mån, verka för ett samhälle där demokratin fördjupas i lokalsamhället, där ett rimligt mått av grundtrygghet och sociala skyddsnät möjliggör ett drägligt liv också för utsatta människor. Och där det kortsiktiga ekonomiska vinsttänkandet - ekonomismens grymma gissel - inte tränger undan de viktigaste frågorna, som handlar om vad vi kan göra med våra liv, om jämställdhet, om rätten till tryggad utkomst, till arbete och utbildning samt rätten till en oförgiftad miljö.

Efter Maastricht är det orätt att tala om EG-medlemskap. Nu gäller medlemskap i Europas union, i tullunionen, den monetära, politiska och försvarspolitiska union som växer fram. Vi är för att utveckla ett Europa som inte enbart bygger på kravet på ekonomisk tillväxt och världsdominans, utan ett Europa som inser sitt ansvar för att överbrygga den snabbt och hotfullt djupnande klyftan mellan nord och syd, rika och fattiga. EG omfattar dock inte mer än 6 % av världens människor. Det största hotet mot fred i världen och i Europa ligger i dag i den explosionsartade befolkningstillväxten och miljöförstörningen i de fattiga länderna. Klarar vi inte det, klarar vi ingenting annat.

Vi upplever det som kortsynt och ansvarslöst att satsa så okritiskt på medlemskap i Europas Förenta Stater och samtidigt försvara det nordiska samarbetet.

Vi vet att integrationsproblematiken inte är svartvit. Vänsterns människo- och samhällssyn innebär en förvissning om att det är möjligt att förverkliga ett solidariskt och demokratiskt samhälle, där marknadskrafterna kopplas till sociala behov och där omsorgen om en ren miljö styr också de ekonomiska och energipolitiska besluten. Vi är övertygade om att den västeuropeiska integrationens grunddel om tryggandet av fred i Europa kan förverkligas bara utgående från ett globalt ansvar och en ny ekonomisk världsordning. Ett fungerande säkerhetspolitiskt system i Europa kan bäst förverkligas utgående från KSSE-tanken om ett alleuropeiskt säkerhetssystem, som inte baserar sig på militär styrka, utan på ett respekterande av de mänskliga rättigheterna och alla länders och gruppers rätt till lika villkor i den internationella gemenskapen.

Alltså till slut: Ja till ett demokratiskt, solidariskt Europa. Ja till ett stärkt nordiskt samarbete, ja också till Kalottsamarbete, Östersjöprojekt, insatser i Baltikum, Karelen och på Kolahalvön samt ja till regionernas Europa.

Låt oss här i Norden inte förblindas av EG:s löften om ökat välstånd och förbättrad effektivtet. Låt oss i stället satsa på Norden som ett naturligt samarbetsområde, där kraven på medbestämmanderätt och trygghet för alla människor och kravet på giftfri miljö ges högsta prioritet.

Det viktigaste kanske är, för att citera Ungdomens nordiska råds slutdokument, att ge en allvarlig varning om eurocentrism och euronationalism. Det viktigaste är att de nordiska länderna främjar välstånd och demokratisk utveckling också i tredje världen.

Statsminister **Schlüter**: Hr. Præsident! Der er meget at gøre i det nordiske samarbejde. Det er spændende og måske afgørende tider for nordisk samarbejde og dermed for Nordisk Råds fremtid.

Set fra Nordisk Råds synsvinkel er problemet måske, at de mest spændende beslutninger tages uden for Rådets eller Ministerrådets regi. Det kan vi lige så godt gøre os klart og sige ligeud, sådan er verden nu engang.

De nordiske landes deltagelse i den europæiske beslutningsproces tiltrækker sig opmærksomhed og er netop nu mere i fokus end den del af vort samarbejde, som kun vedrører os selv. Det er en langsigtet tendens, som vi har mærket i årevis, og en uundgåelig konsekvens af det stigende behov for internationalt samarbejde og koordinering i Europa. Denne tankegang bør ikke være fremmed for os i Norden, for vi har aldrig været os selv nok, hverken enkeltvis eller i fællesskab. Alle de nordiske lande har og har altid haft stærke livliner til landene uden for Norden, både handelsmæssigt, kulturelt, sikkerhedspolitisk og på mange andre områder.

De seneste års forstærkede integrationsproces i EF og ikke mindst opbruddet i Øst- og Centraleuropa sætter en tyk streg under denne udviklingstendens. Det er ikke noget, vi kan tale eller drømme os bort fra, men hvorfor skulle vi også det, når udviklingen netop nu - ved siden af alle problemerne - rummer så mange muligheder for at skabe en bedre og fredeligere verden?

Vi skal derimod vogte os for to ting. For det første frygten for forandringer. Nordisk Råd, Nordisk Ministerråd og alle de andre organer for nordisk samarbejde skal kunne ændre sig i takt med vilkårene. For det andet frygten for, at et ændret nordisk samarbejde og en tyndere dagsorden i Nordisk Råd skulle svække det nordiske samarbejde.

Hvis vi bukkede under for en sådan frygt, ville resultatet nemt blive en krampagtig fastholden af samarbejdet i de former, vi kender det. Men en indstilling, der går ud på ikke at ajourføre samarbejdet i Nordisk Råd, vil være til ubodelig skade, for det ville gøre Rådet til et museum, som stadig færre interesserede sig for, og det er ikke svaret på fundamentale ændringer i samarbejdsvilkårene. I stedet skal vi vise mod og initiativ til at foretage de ændringer i arbejdsformen, som kan vise fremad.

Denne betragtning bygger jeg naturligvis på, at der fortsat vil være et interessefællesskab mellem de nordiske lande, som under alle omstændigheder vil give sig udtryk i et folkeligt, parlamentarisk og regeringsmæssigt samarbejde. Stiller man det spørgsmål, om det nordiske samarbejde kan overleve denne nye udvikling, er det ensbetydende med at fornægte denne elementære kendsgerning. Vi vil fortsat have et nordisk interessefællesskab, så lad os ikke spilde tiden på den diskussion. Vi har ingen grund til at tvivle på os selv.

Lad os derimod drøfte, hvordan vi bedst tager vare på dette interessefællesskab i det nye Europa, der er opstået. En sådan drøftelse må nødvendigvis række

langt ud over vor egen, snævre verden, men samtidig skal vi ikke glemme de opgaver, vi bedst kan løse indbyrdes. Det nærhedsprincip, som er blevet et bærende element i EF's udvikling, betyder jo netop, at problemerne bør løses så tæt som muligt på borgerne, når det kan lade sig gøre, også her i Norden. Ikke noget med centralisering for centraliseringens egen skyld. Men derfor skal vi ikke glemme de opgaver, vi kan løse i nordisk regi, og jeg synes, Nordisk Ministerråds budget- og samarbejdsforslag afspejler denne tankegang ganske godt.

Nærhedsprincippet indebærer imidlertid også vilje til at flytte opgaveløsningen over i et større forum, når det er nødvendigt, og det er blevet tilfældet på en lang række områder. Derfor er det så vigtigt at være med, hvor beslutningerne tages, og derfor mener vi, at Danmark har haft så stor fordel af, at vi i sin tid valgte at blive medlem af EF.

Nogle af de skridt, der er taget i EF, kunne vi jo have gennemført i Norden forlængst, hvis vi havde haft viljen til det. Først med EES-aftalen mellem EF og EFTA får vi nu de samme regler i hele Norden vedrørende fri bevægelighed for varer, tjenesteydelser, personer og kapital. Det er derfor vigtigt - også for Danmark - at EES-aftalen bliver gennemført, og jeg er ikke i tvivl om, det også vil ske til tiden. Uanset hvilken beslutning de andre nordiske lande tager vedrørende medlemskab af EF, bliver de omfattet af det nye europæiske samarbejde, og det er i sig selv af stor betydning, ganske særligt for Island. Men udviklingen bør ikke stoppe her. Jeg har sagt det før, og jeg gentager det gerne i dag: Danmark ser meget gerne de øvrige nordiske lande som medlemmer af EF. Jeg tror, det nordiske samarbejde vil blive kolossalt styrket, og vi har derfor budt Sveriges medlemsansøgning velkommen og venter nu på Finlands og Norges egen afgørelse.

Jeg håber og tror selvfølgelig ikke, at man føler det som et pres, at vi fra dansk side så tydeligt har givet udtryk for, hvor vi tror, fremtiden ligger. En medlemsansøgning skal ikke indgives under indtryk af et pres udefra, det er helt og fuldt Finlands og Norges egen beslutning og ansvar. I lyset af den debat, vi havde i Danmark igennem mange år, føler jeg blot trang til at advare imod illusioner om, at der findes rent nationale eller nordiske løsninger på de problemer, vi samarbejder om i EF. Spørgsmålet er, når det kommer til stykket, om man vil være med til at træffe beslutningerne eller nøjes med at indrette sig efter dem bagefter.

Set med mine øjne vil et godt udfald kunne opnås ved samtidig indgivelse af medlemsansøgninger, så forhandlingerne kan føres med Sverige, Norge og Finland på samme tid. Betydningen heraf er enorm for os alle i Norden, dels på grund af tidsskemaet, dels på grund af de vilkår, der kan opnås. EF har jo ikke ubegrænset kapacitet til at føre optagelsesforhandlinger, der er grænser for, hvor mange adgange til Europa der kan presses ind i kalenderen. Hvis man ikke kommer med toget, må man vente til næste gang, men da vil øst- og centraleuropæiske lande også ønske at stige på, og de vil være velkomne, når tiden er moden til det. Men selv om der skulle være plads til alle, vil vilkårene for at kunne komme med ændre sig. Navnlig kan man forudse en tendens til at holde fast ved resultaterne fra den forestående forhandlingsrunde med de vesteuropæiske lande. Problemstillingerne for de øst- og centraleuropæiske lande vil

kræve ny opmærksomhed, og fordelene ved en samlet forhandlingsrunde for de nordiske lande, der ønsker at være med, bør derfor være klare for alle.

Udfaldet af disse overvejelser og forhandlinger er helt afgørende for de fremtidige former for det nordiske samarbejde, og derfor har statsministrene også igangsat et udredningsarbejde, som skal belyse dette. Jeg har mange gange sagt, at samarbejdet vil blive kolossalt styrket, fordi der er mange spørgsmål, hvor vi kan støtte hinanden i EF's beslutningsproces, og derfor glæder jeg mig til et nordisk samarbejde inden for EF's rammer. Men for at dette ikke skal misforstås, er det rigtigt at præcisere, at vi ikke skal gøre os illusioner om at kunne føre nordisk blokpolitik i EF. Der bliver ikke tale om Norden på den ene side og resten af medlemslandene på den anden som en fastlåst position, og det nordiske samarbejde om EF-spørgsmål skal derfor heller ikke tilrettelægges ud fra den tankegang, at det hver eneste gang gælder om at definere et specielt nordisk synspunkt, som de nordiske medlemslande skal presse på for at få vedtaget i EF. Det er i virkeligheden ikke en nordisk tænkemåde, og sådan foregår det heller ikke. Vi søger ikke et modspil, men et medspil med de øvrige medlemmer. Den form for pragmatisme er vi gode til i Norden.

Lad mig vende mig til en anden del af omverdenen, før jeg vender tilbage til Nordisk Råd selv. De baltiske lande og hele Østersøområdet er et naturligt og velkomment samarbejdsområde for os. Med de baltiske landes nyvundne selvstændighed er de sidste hindringer for et samarbejde ryddet af vejen. Vi var i Norden blandt de første til at støtte balterne, og vi har naturlige forudsætninger for at udvide samarbejdet med dem. Jeg synes, det er rigtigt, at der også i fællesnordisk regi samarbejdes med Baltikum, og jeg byder det velkomment, at der tilsyneladende kan opnås enighed om et fællesnordisk investeringsprogram for Baltikum.

I Danmark afholdes på torsdag og fredag en Østersøkonference på udenrigsministerniveau. Regeringen forestiller sig, at den skal føre til oprettelse af et Østersøråd og etablering af et mere permanent samarbejde, men under meget uformelle former. Vi må nok se i øjnene, at der vil gå et stykke tid, før samarbejdet i hele regionen - Norden, Baltikum, Østersøen og relationerne til de europæiske organisationer - har fundet sit endelige mønster, og i denne fase er det vigtigt, at vi ikke for tidligt lukker af for bestemte løsninger.

Det samme bør nok også gælde for vort eget samarbejde i Nordisk Råd. Jeg synes, det er fornuftigt, at samarbejdsministrenes forslag lægges frem med en begrænset tidshorisont, så længe vi ikke kender de nordiske landes fremtidige tilknytning til EF, det kommer efterhånden. Jeg har nævnt statsministrenes udredning, og jeg vil også henvise til den foreløbige rapport, der forhåbentlig vil give anledning til en levende debat.

Jeg vil blot gøre nogle få supplerende bemærkninger. Jeg har flere gange talt om den mere koncentrerede dagsorden i Nordisk Råd. Nordisk Råd vil ikke visne, men hvis sagerne behandles i andre fora og EF bliver det primære forum for nordisk samarbejde, er der så fare på færde, og kan vi få den bortvejret? Jeg tror, der er to svar på dette. For det første er der fortsat betydelige muligheder for et afgrænset, nordisk samarbejde, f.eks. på kulturområdet og over for Baltikum. For det andet skal vi være opmærksomme på den særlige karakter af det nordiske, parlamentariske samarbejde, som de nye lande i Øst- og Centraleuropa

spørger meget interesseret til og gerne vil lære af. Selve mødet og debatten er et væsentligt element. Det behøver ikke være begrænset til områder, hvor nordiske institutioner har kompetence. Brugt rigtigt kan Nordisk Råd i fremtiden få en renæssance som opinionsdanner, hvis vi også åbent drøfter de spørgsmål, som vi måske hverken i Nordisk Råd eller i andre nordiske organer kan træffe bindende beslutninger om. Mange af de betragtninger, jeg har gjort her i dag om de nordiske landes forhold til EF, falder ind under denne kategori.

Min konklusion er klar: Der er intet som helst, der tyder på, at samarbejdet mellem de nordiske lande vil blive svagere, tværtimod. Kontakterne har aldrig været tættere end netop nu.

Birgitte Husmark: Hr. præsident! Den danske statsminister sagde netop nu, at der er intet, der tyder på, at det nordiske samarbejde ville blive svagere. Så vil jeg til det gerne spørge den danske statsminister, om den danske statsminister i den sammenhæng ikke nøjes med at tænke på samarbejdet mellem de nordiske statsministre, og ikke samarbejdet mellem de nordiske parlamentarikere. For samtidig sagde statsministeren jo netop, at man kunne tænke sig fortsat nordisk samarbejde på afgrænsede områder, f.eks. kulturen. Det lyder jo meget smukt, men det er i sandhed da også et begrænset område i forhold til det nordiske samarbejde, som vi har i dag.

Den anden ting, jeg gerne ville spørge statsministeren om, er, om det ikke er en sandhed med kraftige modifikationer, når statsministeren berømmer vores stærke livliner til landene uden for Norden i det fremtidige samarbejde. Det, der er sagt af Kommissionen, er jo, at man bestemt ikke kan forvente, at en sådan udvidelse af Fællesskabet, altså en udvidelse af Fællesskabet til f.eks. 24 lande, er noget, der er ønskværdigt eller gennemførligt inden for en overskuelig tid. Derfor vil jeg spørge statsministeren, om det er rigtigt, at det her bliver de riges klub.

Statsminister **Schlüter:** Fru Birgitte Husmark spørger mig, om der ikke bliver tale om en svækkelse af Nordisk Råds arbejde i fremtiden. Jeg tror personligt tværtimod - hvis vi vel at mærke evner at forny vore arbejdsformer og gøre dem mere realistiske i forhold til de af tidens emner, som er virkelig brændende.

Derfor forestiller jeg mig, at vi i fremtiden i Nordisk Råds regi får to ændringer af vort arbejde: For det første den indre nordiske dagsorden, det stadig tættere samarbejde mellem os selv i Norden. Men som det nye for det andet den europæiske dimension. Og jeg tror, at det vil afspejle virkeligheden, hvis vi evner at få dette til at blive vores dobbelte dagsorden.

Det er rigtigt, at vi stiler mod et stadig tættere samarbejde mellem statsministrene, og det fremgår af statsmininistrenes mellemrapport, som jeg håber alle vil studere, at statsministrene i højere grad skal være i spidsen for det nordiske arbejde i de kommende år. Det ville være ganske naturligt.

Men jeg tror også, parlamentarikerne vil kunne tilegne sig mere spændende arbejdsopgaver i fremtiden. Norden, som nu vedkender sig det europæiske slægtskab, får langt lettere ved at etablere samarbejdskanaler med lande uden for

Norden, såvel medlemmerne af EF, selvfølgelig, som de mange, som står uden for EF i dag - jeg tænker på de baltiske lande, som har en samarbejdsrelation også til EF, jeg tænker på f.eks. Polen, Tjekkoslovakiet og Ungarn, som nu har skrevet associeringsaftaler med EF, og som jo bevidst stiler mod et medlemskab, så snart betingelserne er opfyldt.

Jeg mener, at det europæiske arbejde, vi nu går mere direkte ind i, betyder et mere åbent Europa, og jeg er overbevist om, at alle nordiske lande, uanset deres tilknytningsforhold til EF-institutionerne, vil ønske at forstærke den åbne kurs som EF's politik. EF bliver i de kommende år i mindre grad de rigere landes klub. Det hænger sammen med, at EF i det kommende tiår forhåbentlig optager en række østeuropæiske lande, som jo ikke er velstående - eller i al fald ikke er det endnu. Og det hænger jo også sammen med, at en større og større del af EF's budget reserveres for udviklingsopgaverne, dels i de fattige tredjelande, dels til udviklingsopgaverne i de mange europæiske lande, som netop for nylig er blevet demokratier.

Birgitte Husmark: Jeg vil gerne genspørge over for den danske statsminister, hvordan det ligger med hensyn til visheden for, at der inden for det kommende tiår vil blive optaget en lang række af de østeuropæiske lande. For det er stik i modstrid med netop den udtalelse, jeg refererede til, som kommer fra hr. Schmidhuber, tror jeg han hedder, i Den europæiske Kommission.

Statsminister **Schlüter:** Alle de østeuropæiske lande har anmeldt deres meget varme interesse for først at blive associeret i forhold til EF og senere at blive fuldgyldige medlemmer. Dette er en vision om fremtiden, den danske regering støtter meget stærkt.

Når jeg er så ivrig for, at flere nordiske lande skulle slutte som medlemmer af EF, så er det naturligvis, fordi holdninger, som Danmark i dag kan føre frem som det eneste nordiske medlemsland - f.eks. når vi taler om "den åbne kurs" - utvivlsomt vil få støtte af flere nordiske regeringer.

Jeg tror, alle nordiske regeringer har den opfattelse, at EF skal være mere og mere åbent, og at EF-medlemskab skal gøres muligt for de nye demokratier i Øst. Det tror jeg alle nordiske lande vil støtte, men så er det, jeg føjer til: Norden får naturligvis en langt stærkere stemme i EF-koncerten, når Danmark ikke alene er medlem, men får følgeskab - forhåbentlig - af både Sverige, Finland og Norge.

Hagen: President! Når jeg hører disse troserklæringene til Nordisk Råd, syns jeg det minner om en finansminister som på fredag erklærer at devaluering ikke kommer på tale, vel vitende at han devaluerer dagen etter, på lørdag. Særlig flere av statsministrene har hørt slik ut.

Jeg har lyst til å minne om at samarbeid må være et virkemiddel for å nå konkrete mål. Samarbeid er ikke et mål i seg selv. Det nordiske samarbeid i Nordisk Råd virker mer og mer som om det er eksistensen og bevarelsen av

Nordisk Råd som er blitt den avgjørende målsetningen i seg selv. På det praktiske plan ser vi imidlertid nå at veien til de mål man har hatt i Nordisk Råd gjennom mange, mange år, går via det europeiske samarbeid. Det blir via EF-samarbeidet vi oppnår fri bevegelse av kapital, varer og tjenester. Norden som hjemmemarked blir en virkelighet gjennom EØS og EF. I denne situasjonen hvor både regjeringer og parlamentarikere retter blikket og oppmerksomheten mot Brussel, er det den liberalistiske gruppes syn at det er en naturlig konsekvens at Nordisk Råd i sin nåværende form gradvis avvikles og erstattes av et samarbeid innenfor rammen av det europeiske samarbeid i EØS og EF.

Jeg har også lyst til å minne om at nordisk samarbeid er noe langt mer enn parlamentarikerforsamlingen i Nordisk Råd. Jeg tror faktisk det viktigste samarbeidet foregår ute i det virkelige liv og mellom regjeringer og ikke i den parlamentariske forsamlingen vi nå sitter i.

I Europa har vi nå opplevd at sosialismen er kastet fullstendig på dør. Ja, det er vel nå nesten bare i Norden at man fortsatt har en slags sosialistisk velferdsstat som en hovedmodell man ønsker å selge til Europa. Det er mange som har tatt oppgjør med sin egen sosialistiske fortid, men jeg savner og har savnet noe tilsvarende blant Nordens sosialister, som nå kaller seg sosialdemokrater. Imidlertid har det kommet i hvert fall en i Norge som har tatt et sviende oppgjør med sin egen fortid, en som har arbeidet, levd og åndet i arbeiderbevegelsen i flere tiår. Han heter Arne Tumyr. Jeg har lyst til å sitere litt fra hans artikkel i Arbeiderbladet for noen dager siden:

"Vi så på 'næringslivets menn' med mistro og fiendskap. Jo flere lover vi kunne møte dem med - jo flere forbud og påbud - jo bedre. Vi drev de næringsdrivende til fortvilelse med nye skatter og avgifter. Vi sosialister hadde som talsmenn for fellesskapets beste, ingen skrupler - vi la stadig nye byrder på de som sto i spissen for verdiskapningen i samfunnet. De som gikk inn for 'markedskreftenes frie spill' så vi på som samfunnsfiender av første skuffe.

Vi mente at egentlig burde borgerne betale sin skatt med glede, for skatten gikk til 'felleskapet'. Vi sa til den norske borger: Du skal ikke spare i banken - du skal låne i banken. Du skal ikke tegne private forsikringsordninger med tanke på sykdom eller alderdom - samfunnet vil sørge for deg. Du har nemlig rett til lønn fra samfunnet hvis du ikke selv er i stand til å skaffe deg inntekt. Du skal yte etter evne, men få etter behov."

Og Arne Tumyr sier videre:

"Vi sosialister ville ha 'politisk styring'. Vi lyttet til pressgruppene og gjennomførte den ene reformen etter den andre, under mottoet: Koste hva det koste vil. Sorry, men Gerhardsen og hans idealistiske medarbeidere er blitt lurt. De ante ikke at nesten en hel befolkning, med tusener av innvandrere i spissen, ville kaste seg over felleskassa og karre til seg milliarder av kroner som andre hadde slitt fram i form av skatter og avgifter."

Jeg nevner dette fordi jeg syns vi også i Nordisk Råd burde ta opp litt partipolitiske saker . Det er slik etter min oppfatning at det er mer partipolitikken som binder parlamentarikere sammen enn hvilke forskjellige land de kommer fra. Vi burde gjøre mer for å partipolitisere Nordisk Råd, som vi har nevnt tidligere.

Det som imidlertid også har slått oss i den liberalistiske gruppe, er sosialdemokratiets lovprising av denne sosialistiske velferdstatsmodellen i Skandinavia, som man vil selge til Europa. Nå når Mats Nyby selv sa at det er en million arbeidsledige i Norden, og særlig vekst i Norge og Sverige, som har vært styrt av sosialdemokratiet de siste fem-seks årene, ser vi nå resultatet av den sosialistiske politikk. Vi ønsker derfor, når vi vil gå inn i EF - ikke å pådytte EF eller prøve å lære EF den nordiske modell, men har det håp at en del nordiske sosialdemokrater kanskje kan lære en del markedsøkonomisk styring i EF, for det ville vi alle sammen ha meget godt av.

Statsminister **Gro Harlem Brundtland:** President! Det er ikke bare den europeiske samarbeidsorden som er i støpeskjeen, det gjelder også den nordiske, slik denne debatten bærer preg av.

Forandringene i Europa har gjort det nødvendig med en gjennomgang av det nordiske samarbeidet. Nå vokser det fram en forståelse av at det bredere europeiske samarbeidet betyr nye muligheter for Norden - hvis vi greier å fornye våre egne samarbeidsformer.

Enkelt sagt er vår grunnleggende utfordring både å holde fast ved det som binder oss sammen, og det som vi vet virker, og å tenke fordomsfritt og nytt omkring Nordens muligheter i det nye Europa. Jeg regner med at ingen vil at vi skal knytte prestisje til etablerte samarbeidsformer dersom de ikke virker slik vi ønsker i dag.

Vår ledetråd må være at vi skal få mest mulig igjen for den samlede innsats som vi setter inn. Denne holdningen preger i stor grad de viktigste medlemsforslagene ved denne sesjonen. Den preger også de vurderingene som statsministrenes personlige representanter har gjort i sin mellomrapport.

Det er nå blitt en selvfølge at viktige spørsmål på den internasjonale og den europeiske dagsorden blir drøftet mellom de nordiske land, blir drøftet også her i Nordisk Råd. Og den norske utenriksminister deltar da også på denne sesjonen, som han gjorde sist gang i Mariehamn.

Debatten om det nordiske samarbeidets fremtid er kommet inn på et nytt og mer konstruktivt spor. Jeg tror det er viktig, fordi vi møter kravene til nye løsninger her og nå, og vi har ikke all verdens tid i alle sammenhenger. Store deler av dagens samarbeidsapparat ble til som svar på nordiske utfordringer innenfor en nordisk ramme. I dag møter vi europeiske utfordringer i en europeisk ramme.

Ved tidligere korsveier førte ulike nasjonale interesser og bindinger til at de nordiske landene valgte forskjellige veier i forhold til Europa. Nå er situasjonen en helt annen. I dag er våre europeiske utfordringer nærmest sammenfallende. Når vi nå skal tenke fremover for Norden, er det en styrke for de nordiske land at Norden ikke er et alternativ til Europa, men at Norden er en del av Europa.

Det gir historiske muligheter for Norden. Det finnes de som ser det som et nederlag, har jeg registrert, for det nordiske samarbeidet at utviklingen i bredere europeiske fora i økende grad setter dagsorden også for de nordiske land.

Jeg deler ikke en slik oppfatning. Det vi opplever nå, er jo også at mange av de ambisjoner vi har i Norden, kan gjennomføres i en større europeisk sammenheng.

Det er noe vi skal glede oss over. Det er en mulighet vi må gripe. Men det medfører også et stort ansvar. I alle våre land arbeider vi for å skaffe bedre styringsredskaper i en ny tid i møte med de sakene som vi ser at vi ikke kan løse alene. En av vår tids største utfordringer er nettopp å forstå konsekvensene av at så mange og viktige samfunnsspørsmål bare kan finne sin løsning i samarbeid mellom landene. På stadig flere områder utøver vi vår nasjonale selvråderett best ved å fatte felles beslutninger med andre land. Vi får større innflytelse og større demokratisk styring med samfunnsutviklingen ved å inngå i forpliktende samarbeid med de land som omgir oss, og som deler viktige grunnleggende verdier.

Derfor går det en naturlig linje fra vår politiske hjemmebane, via det nordiske samarbeidet til de bredere europeiske samarbeidsfora. Det var en styrke for våre nordiske land at vi knyttet nære bånd på 1950-tallet. Og det er en grunnleggende styrke for det nordiske samarbeidet at vi nå vil inngå i forpliktende europeiske samarbeidsordninger. EØS-avtalen skaper nå endelig fullt ut et nordisk hjemmemarked - den er i seg selv den sterkeste nordiske integrasjonskraft siden EFTA-avtalen i 1960-årene åpnet for frihandel med industrivarer mellom de nordiske land. EF-medlemskap for flere nordiske land vil virke enda sterkere i denne retningen.

Det europeiske samarbeidet vil være i løpende omforming inn i det neste århundre. For hvert enkelt nordisk land er det viktig å ha så mange internasjonale kontaktflater som mulig, nettopp fordi morgendagens avgjørelser vil bli truffet i mange ulike fora. I dag ser vi to interessante utviklingstrekk i europeisk integrasjon: På den ene siden ser vi en klarere markering av regionenes Europa, som setter det regionale samarbeidet mer i sentrum. Og vi ser på den andre siden diskusjonen omkring det såkalte nærhetsprinsippet, som har vært tatt opp flere ganger allerede her i dag, om at avgjørelsene kan fattes på det lavest mulige nivå hvor avgjørelsene kan fattes med et godt resultat. Dette er utviklingstrekk som kan bidra til at det europeiske samarbeid ikke blir unødig sentraliserende, og at det faktisk ikke blir noe grunnlag for de skremmebilder som mange ønsker å fremføre. Det er opp til demokratiske beslutningsformer i Europa å unngå det.

I våre nordiske samfunn står folkestyret sterkt, både i vår tradisjon og i vår politiske hverdag. Hvis vi ønsker å verne om disse verdiene i en tid med store forandringer rundt oss, kan vi i hvert fall ikke lukke oss inne i vår egen krets. Vi behøver heller ikke bruke ressurser på å overbevise oss selv. Det er gjennom en aktiv og samlet nordisk deltakelse i europeiske samarbeidsfora vi best kan bidra til å styre utviklingen dit vi ønsker.

Hvordan innretter vi så det nordiske samarbeidet for å dra nytte av de mulighetene? Mellomrapporten fra statsministrenes personlige representanter har trukket opp linjer for en organisering av samarbeidet mellom regjeringene. En sterkere politisk forankring hos statsministrene og et mer aktivt nordisk formannskap som roterer, vil gi klarere politiske signaler fra regjeringene.

Erfaringene våre fra de siste 20 årene viser at dette er høyst påkrevd. Altfor mange forslag og saker, små og store, har fått drive inn i blindgater og opp i hjørner. Vi trenger raskere og klarere politiske signaler i hele vår nordiske samarbeidsprosess slik at vi kan få mer politikk og handling ut av vårt arbeid.

I tiden som kommer, må vi legge til rette for et fornyet grunnlag for arbeidet i de ulike nordiske samarbeidsorganene, slik at vi kan vitalisere vår virksomhet

innenfor nye europeiske rammer. Det vil angå både det parlamentariske samarbeidet og det som ligger under Nordisk Ministerråd.

Noen hevder, ser jeg, at et sterkere engasjement fra regjeringenes side skulle skje på bekostning av parlamentarikerne. Det kan ikke være riktig. I mange år har vi fra parlamentarikersiden - og jeg har vært mange år i rådet på den siden - etterlyst ved hver eneste sesjon et sterkere og mer målrettet engasjement fra regjeringenes side. Nå er det nettopp det som skjer. Det vil være en styrke for alle selvsagt, ikke minst for parlamentarikerne, som ellers føler at man vandrer rundt i et intet hvor ikke man blir ferdig med å behandle sakene og få til beslutninger der de trengs, nettopp at vi får større handlekraft i den innsats som legges ned fra regjeringenes side. Det vil styrke parlamentarikernes muligheter for å oppnå det de er opptatt av å oppnå.

Vår oppgave blir nå å styrke de bånd som knytter Regionen Norden sammen i Regionenes Europa, og å finne de rette former for nordisk samråd i europeiske samarbeidsfora, slik også Poul Schlüter var inne på. For å løse disse oppgavene vil vi se en klarere arbeidsdeling mellom de genuint felles nordiske saker med forankring i de nordiske institusjoner og en utbygget og løpende og styrket kontakt mellom de nordiske land innen rammen av EØS og for flere lands vedkommende, EF.

Vi må også bygge ut samarbeidet med vårt nærområde for øvrig, slik vi nå vil gjøre det gjennom det baltiske investeringsprogrammet.

Vår deltakelse i bredere europeisk samarbeid vil kreve flere nye samarbeidsformer. Det vil være naturlig med et uformelt, men godt organisert samråd mellom regjeringene. På bakgrunn av gårsdagens uttalelse fra statsministrene har vi gitt våre personlige representanter i oppdrag å se nærmere på hvordan også den delen av samarbeidet konkret kan organiseres best mulig.

Når EØS-avtalen etter planen trer i kraft fra 1. januar 1993, bør vi allerede ha på plass nye og mer effektive samarbeidsformer. Samtidig med at vi diskuterer formene for samarbeidet, må vi vie tid og oppmerksomhet til innholdet. Det er viktig at vi holder samfunnsdebatten levende mellom landene. Her har Nordisk Råd en meget viktig oppgave å fylle.

Vi opplever nå den gledelige utvikling at mye av det vi kaller nordiske verdier, setter sterkere preg enn før på det europeiske samarbeid. I EØS-avtalen har vi fått nedfelt målet om miljø - altså mål omkring miljødimensjonen - og den sosiale dimensjon. I Maastricht ble EF-landene enige om å ta inn målet om bærekraftig utvikling i Romatraktatens formålsparagraf, og det vi på norsk kaller føre-var-prinsippet, for at ingen skal misforstå, en forsiktighetslinje eller en forebyggende holdning i miljøpolitikken, er slått fast som en grunnregel i EFs miljøpolitikk. Elleve av tolv land vil gå videre i styrking av den sosiale dimensjon.

Denne utviklingen bør oppmuntre oss til å drive på for et sterkere gjennomslag for våre felles interesser. Det sosialdemokratiske medlemsforslaget ved denne sesjonen legger nettopp vekt på å styrke vår felles innsats der hvor vi som region er kommet langt. Vi må vise at vi kan finne nye og bedre veier i kampen for full sysselsetting, høyere miljøkrav i Norden og Europa og nye ambisjoner innenfor arbeidsmarkeds- og arbeidsmiljøpolitikken og likestillingspolitikken.

Forslaget har også mange konkrete sider og ideer, som kan styrke Nordens konkurransekraft. Her legges det særlig vekt på betydningen av moderne infrastruktur, kunnskapsnettverket og moderne kommunikasjon. På en rekke av de områdene bør det være rom for forening av våre krefter. Her bør vi kunne trekke på erfaringer fra utarbeidelsen og gjennomføringen av de nordiske økonomiske handlingsplanene.

Hvordan våre land skal møte det neste århundre, avhenger i stor grad av hvordan et samarbeidende Europa lykkes med å finne svar på vår tids største utfordringer.

1990-årenes politiske debatt handler om hvordan vi som små land skal greie å sikre en trygg framtid for oss selv og kommende generasjoner. Dagens utfordringer handler om hvordan vi skal sikre grunnlaget for verdiskaping, sysselsetting og miljø, og hvordan vi skal sikre miljø, styring og fordeling. Dagens utfordringer handler om hvordan vi best kan utvikle vår nasjonale identitet og kultur - og hvordan vi kan sikre oss størst mulig innflytelse på viktige politiske prosesser som også engasjerer alle våre europeiske samarbeidspartnere, land med et demokratisk grunnlag i vår egen del av verden.

Ett er sikkert, den som ønsker å møte disse utfordringene alene, stiller aller svakest. Det nordiske fellesskap gir en egen forankring og for alle våre land en viktig tilhørighet og dimensjon. Vi har nå sjansen til å ta denne tilhørigheten med oss i det bredere europeiske samarbeidet som tar form. Den sjansen må vi ikke la gå fra oss.

Kjellbjørg Lunde: President! Utsegnet frå dei nordiska statsministrane frå i går fortel om eit hastverk med å samordne og tilpasse heile Norden til EF-unionen, som går langt utover det som eg meiner er demokratisk forsvarleg, og langt utover det eg opplever at i alle fall den norske statsministeren har mandat til både i eige parti og eige land.

Ingen ting i dei dokumenta som vi parlamentarikarar har utarbeidd som plattform for vidare nordisk samarbeid, tilseier at vi vil overlate all politisk makt og alt ansvar for utforming til statsministrane - heller ikkje når det gjeld EF-integrasjonen. Den modell for nordisk samarbeid som statsministrane her legg opp til, reduserer parlamentarikarane til eit sandpåstrøingsorgan i beste fall, eller til heller å vere ganske overflødige. Denne topptunge og etter mitt skjønn udemokratiske styringsforma ligg langt vekk frå det som vi frå Norden kjenner som sjølve grunnprinsippa for vårt folkestyre. Men det er vel kanskje også meininga. I sin iver etter å gjere oss mest mogeleg lik EF-strukturen legg ein til rette for å flytte alle viktige politiske avgjersler til å passe inn i ein EØS-/EF-ramme. Gjennom uformelle strukturar på byråkrati og politisk rådgjevingsnivå skal ein sno seg fram utan å komme i konflikt med EFs regelverk. Slik les dei fleste dokumentet frå statsministrane.

Og dette blir då framlagt som ein dynamisk prosess.

For første gang opplever vi altså at servilitet - vil eg kalle det - blir oppheva til dynamikk. Ser ikkje statsministeren det store underskotet av demokrati som no er i prosessen? Og kvifor inneheld heller ikkje bodskapet frå statsministrane noko som tyder på at føremålet med denne tilpassinga er at viktige fellesnordiske

verdiar, som full sysselsetting, gode, rettferdige velferdsordningar osv. skal liggje i botnen for arbeidet? Det har ein nokså alvorleg politisk slagside, synast eg.

Statsminister **Gro Harlem Brundtland:** President! Man hører ofte mye rart i denne type sammenhenger, men dette syns jeg overgår det meste. Av alle de påstander som nå haglet, vil jeg trekke fram en, og det er at den måten som Kjellbjørg Lunde hadde lest statsministrenes uttalelse på, var den måten som de fleste leser dokumentet på. Og nå har vi altså vært til stede her i flere timer og hørt en rekke innlegg. Vi har hørt en rekke replikkordskifter. For min del hører jeg for første gang nå den tolkningen som Kjellbjørg Lunde måtte legge i statsministrenes uttalelse. Og det gjør at jeg egentlig har svært liten lyst til å gi en kommentar på et så useriøst grunnlag som dette.

At ikke den norske og den svenske og den finske statsminister operer også i nordisk sammenheng med god kunnskap om egne parlamenters bakgrunn for politikken og gjennom våre uttalelser meget godt vet hva det er dekning for, enten vi snakker om egne folkevalgte forsamlinger eller egne partier, synes jeg må være en selvfølge. Og jeg syns at debatten i Nordisk Råd ikke bør falle ned på det nivået som jeg syns det nå ble invitert til.

Kjellbjørg Lunde: President! Eg har jo då sete i salen og høyrt kvart einaste innlegg som har vore hittil i denne debatten. Og der har det vore mykje ullen prat. Vi har faktisk brukt den tida frå i går til å studere grunnlagsmaterialet for denne utsegna frå statsministrane som eg referer til. Og då synast eg kanskje at statsministeren kunne vere så venleg å prøve i alle fall seriøst å gå inn i dei problemstillingane som eg reiste - i ein noko provoserande form, det skal eg innrømma, men det er faktisk nødvendig, trur eg, for å få nokre skikkeleg klare svar. Og det fekk eg altså ikkje for dei påstandane eg kom med, frå statsministeren.

Eg stiller eit spørsmål, eit spørsmål som går på om ikkje det er slik no at statsministeren i denne prosessen har tatt eit ledande initiativ som tyder at vi parlamentarikarane kjem til å kome diltande etter. Og då veit vi korleis det blir i dei politiske forsamlingane i det enkelte lands parlament når desse sakene skal drøftast i ettertid. For eg les av denne utsegna at alle dei viktige sakene no skal drøftast i ein ramme av ein EØS-avtale som vi framleis ikkje har, eller på bakgrunn av at fleire land har blitt medlem av EF. Og det som då er igjen til oss i Nordisk Råd å pusla med, er altså dei minst viktige sakene.

Det synast eg at statsministeren i alle fall skal forsøke å forhalde seg seriøst til.

Statsminister **Gro Harlem Brundtland:** President! Det var jo langt enklere å forstå hva det var for et spørsmål som man mente å stille nå, for nå hørte jeg at det som det ble stilt spørsmål om, ikke var servilitet og en rekke karakteristikker som savner ethvert grunnlag, men det var: Er det faktisk slik at vi nå er inne i en

europeisk prosess hvor både vårt land og altså alle nordiske land, i langt større grad enn hittil kommer til å utvikle regelverk, politiske styringsinstrumenter og framtid for våre land, sammen med de øvrige EF- og EFTA-land. Da er svaret ja.

Men mitt poeng med hele mitt innlegg - og statsministrenes poeng i sitt arbeid - det er gitt denne virkelighet som jeg er klar over at representanten Kjellbjørg Lunde ikke er enig i. Hun ønsker å melde Norge ut av denne europeiske sammenheng. Men den er nå der, og det er et stort flertall også i Norge som ønsker den.

I vårt Storting har vi hatt en stor bredde bak arbeidet med EØS-avtalen. Og Europa forandrer seg uavhengig av hva Kjellbjørg Lunde måtte ønske om det.

Da er spørsmålet: Hva bruker vi da våre krefter i Norden til å arbeide med? Hvordan utvikler vi vårt samarbeid slik at det kan ivareta de behov vi har, de ønsker vi har om nordisk tilhørighet, tradisjon om nordiske verdier, om det vi ønsker å få til i dette forum av fem nordiske land pluss tilleggsområder? Det er det vi diskuterer. Vi diskuterer ikke om Europa holder på med en integrasjonsprosess som både andre land og våre egne land har valgt å være med i, og som faktisk foregår. Det vi diskuterer er: Hva gjør vi innenfor den brede europeiske rammen, og hvordan utvikler vi vårt nordiske samarbeid slik at det kan fungere?

Det er det jeg snakker om i mitt innlegg, det er det statsministrene diskuterer. Og det skulle bare mangle om ikke statsministrene tok sitt eget ansvar på vegne av regjeringene mest alvorlig, startet med å skrive om dette og var opptatt av at man på parlamentarikersiden diskuterte tilpasningene i Nordisk Råds og nordisk samarbeids arbeid i fremtiden. Man skulle sett hvis vi her hadde kommet med forslag om hvordan man skulle ordne tingene på parlamentarikersiden før vi engang hadde snakket om vårt eget arbeid, hvordan det skulle blitt møtt i Nordisk Råd.

Jeg har for min del advart mot at statsministrene i en så tidlig fase med sine personelige representanter skulle gi seg til å peke ut hvordan hele rådssiden og dets arbeid skulle organiseres.

Skjervengen: President! Først må jeg få lov å gratulere den norske statsministeren med et meget klart og greit EF-innleg - det er ikke mye som behøver å finpusses på det innlegget for at det skal kunne holdes på Arbeiderpartiets landsmøte i november.

Bare et par konklusjoner: Premissene var veldig bra.

Men så til det jeg egentlig lurer på. Det er: Hvilken nordisk visjon er det sosialdemokratene og statsminister Harlem Brundtland har i Europa? For det som faktisk har skjedd i tillegg til sosialismens sammenbrudd i Øst-Europa, er jo at den sosialdemokratiske velferdsstatsmodellen ligger jo også med brukket rygg. Vi ser at de nordiske landene som har det til felles at de er basert på sosialdemokratisk velferdspolitikk, har alle de samme problemer i dag. Og det er faktisk ikke sånn - selv om noen prøver å fremstille det sånn for å styrke vår egen selvtillit i Norden - at vi er så langt fremme verken på det sosiale området, eller på likestillingsområdet eller på noen områder i forhold til resten av Europa. Og da er spørsmålet: Hva er det vi skal selge nede i Europa? Hva slags produkt er

det vi har å by på som er så fantastisk fint? Statsministeren sa selv at vi måtte drive på for å få gjennomført våre verdier i det europeiske fellesskapet.

Hva er det vi skal frelse italienerne med eller franskmennene eller tyskerne? Skal vi by på lengre helsekøer? Skal vi by på større arbeidsledighet? Eller skal vi by på andre økonomiske problemer som budsjettunderskudd i 80 milliarderkronerssklassen i Norge? Er det det vi skal by på - eller hva er det?

Jeg syns man mangler et konkret svar på disse fundamentale spørsmålene, for det er faktisk ingen ting som tilsier at noen i Europa har noen glede av å adoptere noe av den konsensuspolitikken som har vært ført i Norden de siste 50 årene, basert på en sosialdemokratisk ideologi. Så jeg har lyst til å få et svar fra statsministeren på hva hun mener at vi kan by på overfor EF som er så fantastisk flott her i Norden?

Statsminister **Gro Harlem Brundtland:** President! La meg først få si at jeg ikke deler hr. Skjervengens oppfatning av at de nordiske land kan stille seg ganske langt ned på listen over velferdsverdier, likhetsidealer, sosiale rettigheter, miljøverdier osv. Det mener jeg er en saklig sett ukorrekt framstilling av realitetene.

Det betyr ikke at på hvert enkelt punkt hvor man måler en utvikling, faller alle nordiske land på topp i forhold til alle land i Europa - det er ikke det jeg sier. Men gjennomgående er det ingen tvil om at ut fra holdninger om et trygt velferdssamfunn, om like rettigheter for alle borgere, om at du har rett til visse ytelser fra ditt eget samfunn også uavhengig av antall år du f. eks. har vært i arbeidslivet, skiller de nordiske land seg ut - i positiv retning sett med mine øyne, men muligens ikke i positiv retning sett med hr. Skjervengens øyne. Det er jo et politisk verdispørsmål det dreier seg om.

Men så spurte hr. Skjervengen om hva det er vi ønsker å drive på for i Europa. Det sa jeg faktisk en del om i mitt innlegg. Jeg viste til det sosialdemokratiske medlemsforslaget og pekte på sentrale spørsmål som også der tas opp naturlig nok: kampen for den fulle sysselsetting, kampen for et bedre miljø, kampen for et demokrati som omfatter alle og flest mulig. Og da tenker jeg også på det ansvaret vi har for østeuropeiske land som kjemper for sin reelle demokratiske utvikling og sin fremtid.

Det er klart at vi i løpet av noen år også får en prosess med et Europa, et EF, med stadig flere først assosierte medlemmer fra Østeuropa og Sentraleuropa, og etter hvert også et bredere EF, selv om det kan ta noen år før man kommer dit. Men der hører vi hjemme, og der har vi mange ting å bidra med. Og det er slett ikke slik at det som hr. Skjervengen nå kalte sosialisme og brukket rygg osv., er det som dreier seg om de nordiske velferdssamfunn. De er ganske vellykket de. Og det er faktisk også slik at opp i all elendigheten og all den økte arbeidsledighet som vi opplever, ligger vi også på det området foran gjennomsnittet av de land som vi ellers har som handelspartnere. Og det er jeg veldig glad for, og det kommer vi til å kjempe for i Norge at vi fortsatt skal være - ligge foran - selv om vi er lei oss for at den fulle sysselsetting ikke så lett lar seg opprettholde på 1990-tallet som det vi så i tidligere tiår.

Skjervengen: Jeg må si at jeg er sjokkert over at den norske statsministeren fremstiller den nordiske velferdsstatsmodellen og den norske samfunnsutviklingen som vellykket. Tenker hun da på 100 000 mennesker som står i sykehuskø, eller tenker hun på den stigende arbeidsledigheten - eller hva er det hun tenker på? Tenker hun på at f. eks. på en del områder innenfor helseapparatet er det betydelig bedre stilt i resten av Vest-Europa enn det er i Norge?

Jeg skjønner ikke at det går an å trekke en sånn konklusjon. 80 milliarder kr i budsjettunderskudd for neste år, ser det ut til å bli nå. Hadde ikke Norge hatt de gigantiske oljeinntektene, hadde Norge vært konkurs. Det er jo den bitre sannheten. Enten man ønsker å innrømme det eller ei, så er det faktisk sånn det forholder seg.

Men jeg syns det var veldig interessant at den norske statsministeren innrømmet at vi verken hadde høyere levestandard eller bedre livskvalitet i Norge og Norden enn i resten av Europa. For det er faktisk riktig - det er faktisk riktig at det er sånn det henger sammen.

Og det at vi i Norden skulle kjempe i Europa for full sysselsetting, må jeg si at er et paradoks. Det som kjennetegner de nordiske velferdsstatene, er et skyhøyt skattenivå som har vært en del av filosofien for å kunne opprettholde og bygge ut en stor offentlig sektor. Det er jo nettopp det skyhøye skatte- og avgiftsnivået som dreper næringslivet og på den måten skaper arbeidsledighet. Jeg håper da virkelig ikke - av hensyn til franskmenn og italienere og tyskere og portugisere - at vi skal greie å eksportere det. Det må jeg si er en veldig dårlig vare å by på.

Og når det gjelder demokrati, hørtes statsministeren nesten ut som det norske Senterpartiet, at vi har så forferdelig mye å by på når det gjelder demokrati. Som om demokrati er et norsk fenomen, og som om demokrati er en nordisk oppdagelse! Det er jo faktisk helt utenfor alle sannhetsbegreper å påstå at Norge og Norden skulle ha mer demokratisk tradisjon enn resten av Europa. Det er jo faktisk tvert imot ganske omvendt.

Så jeg må igjen spørre statsministeren hva hun egentlig mener at vi har som er så forferdelig mye bedre her oppe i Nord enn hva man har i resten av Europa, fordi hun fortsatt forfekter en eksportering av velferdsstatsordningene.

Statsminister **Gro Harlem Brundtland:** President! Jeg tror det er behov for at hr. Skjervengen leser litt i OECD-statistikken og gjør seg kjent med Europakartet når det gjelder ledighet, sysselsettingsnivå - altså får registrert OECD-beregnet ledighet i de ulike land. Det er faktisk slik at Norge der, selv med en ledighet som vi opplever som altfor høy - og som er vårt fremste problem, slik som alle politiske partier definerer det, i hvert fall i ordet - er i en stabiliseringsfase når det gjelder sysselsetting og ledighet, mens dessverre andre land i Europa nå er på vei oppover til økende ledighet. Det gjelder dessverre også en del av våre nordiske naboland, som har opplevd en sterk økning til et mye høyere nivå. Men det gjenstår likevel at Norden samlet sett og i hvert fall noen nordiske land lenger enn andre har klart å holde et langt høyere sysselsettingsnivå og en lavere ledighet.

Så jeg begriper ikke hvordan det går an for norske politikere å reise rundt og gi inntrykk av at ledighetsproblemene i Norden er verre ennn noe annet sted, og at hvis vi nå eksporterer våre verdier, gjør vi altså noe fryktelig galt overfor land som har dobbelt så høy ledighet som oss. For meg er dette gresk - jeg begriper ikke hva mannen mener.

Men så konstaterer jeg jo at hr. Skjervengen har andre oppfatninger enn meg - andre oppfatninger enn flertallet i Norge i det norske Storting. Og det er ingen nyhet. Det er heller ingen nyhet - og burde ikke være det - at det er verdier som Arbeiderpartiet deler med Senterpartiet, som kan komme til å bety at jeg snakker om demokrati, nærhetsprinsipp og en rekke andre verdier på samme måte som man kan høre en repesentant fra Senterpartiet gjøre det. Jeg vet at hr. Skjervengen ikke liker noen av delene, men det er altså da ingen nyhet for noen av oss.

Halldór Ásgrímsson: Hr. præsident! Endnu en gang står vi over for et vendepunkt i det nordiske samarbejde i lyset af nye udfordringer og en ændret situation i Europa. Nye samarbejdsinteresser i de nordiske lande er realiteter, man ikke kan se bort fra. Spørgsmålet for de fleste er, hvordan det nordiske samarbejde bliver til gavn for disse nye interesser, og hvordan det skal ændres, således at det bliver til størst mulig nytte.

Det nordiske samarbejde har været vigtigt for alle medborgere i vore lande, og efter min mening er det endnu vigtigere end før i dagens Europa. Det skal derfor opprioriteres, men ikke nedprioriteres. Det er derfor skuffende at se de mange signaler om nedprioriteringer på mange områder i vort samarbejde, ikke mindst inden for økonomi og næringspolitik. Hvis Norden skal blive en konkurrencekraftig vækstregion i det integrerede Europa, må vi lægge vægt på næringspolitik. Man kan ikke opprioritere regionalpolitik og samtidig nedprioritere næringspolitik. Næringspolitik er altid grundlaget for en konstruktiv regionalpolitik. Således kan man ikke prioritere opgaver i Vestnorden og samtidig nedprioritere samarbejde inden for fiskeri.

Næringer, som bygger på fiskeri, er og vil blive grundlaget for bosættelse i Vestnorden. Hvis vi ikke har de rigtige prioriteringer og samarbejdet ikke omfatter vore vigtigste samfundsopgaver, vil det miste indflydelse og politisk interesse.

Statsministrenes mellemrapport har i mange henseender en positiv tone og gode meninger. Det bliver særdeles vigtigt, hvordan man opbygger og ændrer strukturen for at arbejde videre med sagen. Et vigtigt punkt i den forbindelse er, at vi også fortsat kan få en konstruktiv dialog mellem regeringssiden og den parlamentatiske side på de områder, hvor nordisk samarbejde foregår. Det gælder ikke mindst Europaspørgsmålene og udviklingen på de områder, som omfattes af EOS og eventuelt EF-samarbejdet.

I de seneste år har Norden etableret et nært samarbejde med de baltiske stater, og nu er det forudsætningen for at udvide det til hele Østersøregionen. Præsidiet har besluttet at foreslå, at Nordisk Råd afsætter ressourcer til udviklingen af samarbejdet i det arktiske område og arrangerer en international konference som det første skridt på vejen til et intensivt arktisk samarbejde.

En stor del af det arktiske område er beliggende i Norden med alle sine muligheder, udfordringer og problemer. Det er både vigtigt for Norden og for hele dette område, at vi deltager intensivt i det fremtidige samarbejde i det arktiske område.

Ressourcerne i havet, på land og under is må forvaltes i et nært samarbejde. Miljøtiltag er meget nødvendige for at begrænse virkningerne af den forurenende industri på Kolahalvøen og også af atomaffaldet, som er dumpet på og ved Novaja Semlja. Der er stort behov for udvikling af kommunikationer, som fremmer handel og samkvem i denne region. Alt dette understreger behovet for en koordineret indsats fra de nordiske lande. Det er vigtigt, at det nordiske samarbejde ikke splittes op i vestnordisk og østnordisk samarbejde. Et øget arktisk samarbejde er et vigtigt led i at bibeholde Norden som en helhed. Alle de nordiske lande må derfor deltage i det arktiske samarbejde på samme måde, som alle de nordiske lande må deltage i Østersøsamarbejdet.

Der ligger også store muligheder i øget samarbejde med de lande, som har interesse i dette område, ikke mindst Canada, Rusland og USA. For Norden er samarbejdet i Europa det vigtigste i dagens debat. Men vi må også huske, at vi har nærområder i nord og i vest. Vore samarbejdspartnere i disse områder er lande af den største betydning inden for økonomi, sikkerhed, kultur og teknologi.

Den canadiske regering har fremlagt et forslag om oprettelsen af et arktisk råd. Det skal grundlægges på en aftale mellem de berørte regeringer. Den canadiske regerings ambition er dog, at rådet skulle være en fleksibel institution med et lille sekretariat. Rådet skulle frem for alt fungere som et koordinerende organ med den opgave at fremme de arktiske interesser og støtte samarbejdet mellem de berørte regeringer og øvrige parter med interesse i det arktiske område.

Ærede hr. præsident! Det er helt åbenlyst, at der kræves et internationalt samarbejde i det arktiske område for at sikre fornuftig brug af ressourcerne og for at undgå misbrug og skadevirkninger i den sårbare natur.

Udviklingen af det arktiske område og dets ressourcer vil have konsekvenser, som går på tværs af nationale grænser. Norden ikke bare kan, men er forpligtet til at være ledende i samarbejdet på dette område.

Ingvar Carlsson: Herr president! De senaste årens utveckling har skapat helt nya förutsättningar för fred, samarbete och integration i vår del av världen. Samtidigt har händelsernas oerhörda tempo skapat oro och osäkerhet.

Ur detta växer förhoppningsvis en gemensam insikt om att de utmaningar vi står inför kan vi bara lösa tillsammans, i solidaritet över gränserna och med ansvar för kommande generationer. I detta perspektiv är ett fortsatt och fördjupat, nordiskt samarbete en styrka och en självklarhet.

Vi som lever i de nordiska länderna har vant oss vid en hög grad av stabilitet, välstånd och social trygghet. Vi har byggt våra samhällen efter det som kommit att kallas den nordiska modellen, och som bl. a. innebär strävan efter full sysselsättning, en väl utbyggd och skattefinansierad välfärd, en jämförelsevis stark ställning för kvinnor och en brett förankrad demokrati.

Den nordiska modellen har under hela 80-talet starkt ifrågasatts från konservativt håll. Den har dömts ut som överspelad och förlegad. Men nu verkar det som om det håller på att svänga igen, även om vi i dag har hört röster från det förgångna.

Många länder vill nu införa mer av det som t. ex. Sverige är på väg att lämna. Intresset växer i vår omvärld för en aktiv arbetsmarknadspolitik, för breddutbildning, för en mer generell välfärdspolitik och för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män.

Det stora problemet i Europa i dag är arbetslösheten. 16 miljoner arbetslösa i Västeuropa, varav hälften långtidsarbetslösa och i praktiken utslagna från arbetslivet, och växande arbetslöshetsarméer i öst, kan inte längre nonchaleras. Också här i Norden är arbetslösheten vår främsta utmaning.

I Sverige har vi fortfarande en jämförelsevis låg arbetslöshet. Men när den nu stiger brant varnar ekonomerna: Gör inte om det europeiska misstaget! Släpp inte upp arbetslösheten ytterligare!

Det är en varning som varje politiker bör ta på största allvar. Ingenting skapar så stor social otrygghet och så stora orättvisor som arbetslöshet. Ingenting är i längden mer förödande för samhällsekonomin. Ingenting är på sikt så farligt för demokratin och för känslan av samhörighet i ett samhälle.

Bland de etablerade politiska partierna finns i dag en bred uppslutning mot främlingsfientlighet och rasism. Jag önskar att vi kunde få samma enighet, över parti- och nationsgränserna, om att arbetslösheten aktivt måste bekämpas.

För tillväxten och den fulla sysselsättningen spelar satsningar på infrastruktur och på utbildning en avgörande roll. Här ligger de nordiska länderna långt framme. Här kan vi ytterligare stärka vår regions konkurrensfördelar genom att utveckla vårt samarbete kring stora och kostsamma infrastruktursatsningar.

Vi vet att behovet av fler och mångsidigt yrkesskickliga människor i arbetslivet kommer att öka fram mot sekelskiftet. Fler måste få högre utbildning. Det förutsätter en ungdomsskola som ger alla elever möjligheter att gå vidare till högre studier.

Vi vet också att arbetskraften blir allt äldre i de nordiska länderna under de kommande tjugo åren. Fler måste därför kunna vidareutbilda sig återkommande under livet. En väl utbyggd breddutbildning, inte en ensidig satsning på elitutbildning, kommer att betyda mycket för våra länders utveckling och konkurrensförmåga i framtiden.

Hittills har vårt nordiska samarbete främst varit inriktat på att utveckla Norden inåt. Det skall vi självfallet fortsätta med.

Men de närmaste åren, och för framtiden, blir det lika viktigt att vi också samordnar oss för att kunna påverka vår omvärld.

Behovet av och möjligheterna till gemensamma insatser i vårt närområde - i Baltikum och runt Östersjön - har påtagligt ökat genom de senaste årens omvälvande förändringar. Det gäller inte minst på miljöområdet, men också ekonomiskt, socialt och kulturellt.

Genom vårt internationella bistånd, i nord-syd-dialogen, inom invandrar- och flyktingpolitiken, i det globala miljöarbetet kan de nordiska länderna gemensamt vara en stark kraft i det internationella samarbetet.

Den nordiska modellen, där arbete, rättvisa och trygghet lägger grunden för en långsiktigt hållbar utveckling, och för frihet och demokrati, har ett starkt stöd bland medborgarna i våra länder. Det nordiska sättet att lösa problem har framtiden för sig, liksom det nordiska samarbetet. Det skall vi fortsätta att utveckla tillsammans och därmed knyta våra länder ännu närmare varandra under 90-talet.

Sønderby: Hr. præsident. Vi fejrer 40 års fødselsdag i Nordisk Råds regi. Fødselaren har det udmærket, det kan vi høre på debatten her i dag.

Der har lige været en undersøgelse i Danmark om danskernes syn på Nordisk Råd. 56 % siger, at arbejdet skal fortsætte og kun 20 % mener, at rådet skal nedlægges. Der er majoritet i samtlige partigrupper for, at Nordisk Råd skal fortsætte, også i de partier, hvor partilederen ellers er imod.

Det betyder for mig, at det så må være op til os, der er medlemmer, at bekræfte dette og bruge Nordisk Råd på en realistisk måde i den fremtid, der ligger foran os.

Fremtiden er ifølge statsministrenes melding i går, at EØF-aftalen træder i kraft den 1. januar 1993.

Jeg beklager, at Domstolen har skabt lidt usikkerhed, men jeg kan sige, at EF-Parlamentet er positiv over for aftalen.

Det betyder, at cirka 1500 forordninger og direktiver nu skal godkendes i vore nordiske broderlande.

Med denne beslutning må vi erkende, at der er en række områder, der er afgjort ved underskrivelsen af EØF-aftalen, og vi må derfor i fremtiden tilpasse os nye og andre områder. Jeg synes, statsministrenes delrapport i går giver god baggrund for det fremtidige nordiske samarbejde, og jeg vil på fredag kommentere dette nærmere. Også Ministerrådets forslag peger på nye opgaver i fremtiden.

Men kendsgerningen på Nordisk Råds 40-års fødselsdag i år er også, at mine mangeårige drømme om at se de nordiske lande samlet i EF er nærmere en realisering, end vi havde troet for få år siden. Tænk blot på situationen, sidst vi havde session i Helsingfors. Det var jo nærmest en skandale, hvis man begyndte at tale om disse spørgsmål.

Eller på den opstandelse, det har vakt, når den danske udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen har tilladt sig at give de øvrige nordiske lande venskabelige råd.

Finlands regering har på det seneste bekræftet, at de sammen med to andre EFTA-lande, Østrig og Sverige, vil søge medlemskab i EF. Ligesom ved EØF-aftalens forhandling vil Danmark som medlem af EF også arbejde for, at disse optagelsesforhandlinger får et positivt udfald, og at det kan ske så hurtigt som muligt.

Jeg skal i den forbindelse ikke undlade at beklage en udtalelse, som er fremkommet i pressen i Danmark, hvor den svenske miljøminister, minister for nordiske anliggender og medlem af midtergrupperne, Olof Johansson, har sagt at onde tunger siger, at danskerne ikke ønsker de øvrige nordiske lande med i EF, fordi Danmark å ikke længere kan påberåbe sig at repræsentere hele Norden.

Ifølge aviserne skulle Olof Johansson have sagt, at han ville kræve svar på Nordisk Råds møde i Helsingfors, og det er derfor, jeg tager det op. Jeg vil gerne svare. Danmark har hele tiden som medlem af EF ihærdigt arbejdet for, at EØF-aftalen skulle lykkes, og presset på, for at forhandlingerne med nye ansøgerlande hurtigst muligt kan komme i gang. Det er derfor skuffende at høre en sådan udtalelse, og jeg ville også gerne vide, hvem de onde tunger er, og hvad formålet er.

Men Danmark har også arbejdet for, at EØF-aftalen ikke skal udelukke samarbejdet inden for rammerne af det nordiske. Selvfølgelig således at dette ikke hindrer, at EØS-aftalen fungerer godt. Det er i alles interesse.

Vi må også i de forhandlinger, der skal foregå om fuldt medlemskab for nordiske lande, sikre, at vi fortsat kan have et nordisk samarbejde, også fordi nogle lande og nogle selvstyreområder ikke søger ind i EF. Nordisk Råd må altså fortsat være samarbejdsorgan for alle nordiske lande. Men opgaverne bliver anderledes. Vi skal ikke skabe blokke i det nye Europa, der tegner sig, men vi har på en række områder fælles grundholdninger, som vi kan fremme i det nye Europa. Benelux-landene har vist, at det kan lade sig gøre.

Jeg nævnte for flere år siden, at det kunne blive en opgave for Nordisk Råd. Denne mulighed er aktuel nu. Det betyder også, at vi må ændre og omprioritere Nordisk Råd, så det passer til sin tid, men det har Nordisk Råd jo løbende kunnet klare i de 40 år, det har eksisteret.

Hr. præsident! Udviklingen i Nordens nærområder interesserer os selvfølgelig også. Derfor har Nordisk Råd helt naturligt spillet en stor rolle i den demokratiseringsproces, der er foregået i de baltiske lande, og vi har fortsat store opgaver at løse dér.

Jeg skal beklage, at vi ikke fik Den Baltiske Investeringsbank etableret sammen med Nordisk Investeringsbank, men jeg er tilfreds med det kompromis, der er nået.

Samarbejdsministrenes forslag til Planer for det nordiske samarbejde indeholder mange udmærkede initiativer med forslag til prioritering af vort arbejde.

Der er også debat om størrelsen af budgettet hjemme i det danske Folketing. Jeg har aldrig ment, at der kunne sættes lighedstegn mellem summen af de penge, vi bruger, og værdien af de aktiviteter, vi sætter i gang. Vi har alle et ansvar for, at pengene anvendes rigtigt, og vi parlamentarikere må derfor være både kritiske og kreative.

I går fik vi statsministrenes opfølgning af Mariehamndeklarationen. Som jeg sagde i min indledning, vil jeg vende tilbage til den på fredag, men jeg vil dog gerne takke statsministrene for deres engagement og sige, at det lover godt for fremtiden for det nordiske samarbejde og for samarbejdet mellem statsministrene, ministerrådet og parlamentarikerne.

Jeg er også tilfreds med, at statsministrene lovede, at Præsidiet kommer med i drøftelserne, inden rapporten endeligt foreligger. Til den tid ved vi også mere om EØF-aftalens ikrafttræden, samt hvem der søger om medlemskab af De Europæiske Fællesskaber, og så kan vi tage fat på drøftelserne om Nordisk Råds fremtid.

Hr. præsident! Må jeg til slut sige, at det ofte er hævdet, at der hersker en modsætning mellem henholdsvis en udvidelse og en udbygning af EF. Det er en

misforståelse. EF øver primært sin tiltrækning på ikkemedlemslande, fordi samarbejdet i EF udvikler sig så kraftigt, at ulemperne ved at stå udenfor derfor vokser.

Jeg vil gerne minde om, at de lande, der nu søger medlemskab, får flere stemmer i EF end f. eks. Tyskland.

Men EF har også brug for nye medlemslande, fordi der i kraft af udviklingen i vort nærområde dukker nye udfordringer op, som vi lettere løfter, hvis vi er en stor flok. Det skaber også stabilitet i Europa. Her kan vi i Norden, nogle som medlemmer af De Europæiske Fællesskaber og andre udenfor, være med til at yde vort bidrag. Vi har alle et medansvar.

Utrikeshandelsminister **Salolainen:** Herr president! Då EES-avtalet träder i kraft, och senare då flera av de nordiska länderna blir medlemmar i EG, kommer situationen att förändras avsevärt. Förutsättningarna för renodlade nordiska lösningar på handelns område minskar. Trots att EES-avtalet inte utgör ett hinder mot fortsatt avtalsbaserat samarbete, i den mån samarbetet inte försvårar ett förverkligande av EES-avtalet, är det klart att samarbetsfältet kommer att krympa. Allmänt taget inskränker EES-avtalet inte en fortsatt tillämpning av gällande nordiska avtal som ger enskilda personer och företag längre gående rättigheter än EES-avtalet. På handelns område finns det emellertid endast ett fåtal sådana avtal. Sedan EES-avtalet har kommit i kraft kvarstår endast ett par sektorer inom vilka de nordiska länderna kan fortsätta att utveckla egna arrangemang på handelns område. Dels är det fråga om att avveckla tekniska handelshinder i de fall då en europeisk lösning inte är i sikte, dels att liberalisera gränsformaliteter beträffande både personer och varor. I vartdera fallet bör de nordiska lösningarna ges en europeisk inriktning, eller ännu hellre, styra den europeiska utvecklingen.

Generellt kan man säga att det nordiska handelssamarbetet övergår från ett juridiskt betonat expertsamarbete till ett mera politiskt och företagsorienterat samarbete. Mera politiskt i den bemärkelsen att det blir allt viktigare att i stället för nordiska lösningar koordinera och sammanjämka nordiska åsikter med tanke på bredare europeiska lösningar. Endast genom att uppträda gemensamt kan de nordiska länderna få sin röst hörd i EES eller i EG. Att uppträda gemensamt kommer ingalunda alltid att vara lätt. Just inom den ekonomiska sektorn går de nordiska ländernas intressen mest i kors. I alla frågor är det inte ens ändamålsenligt att försöka skapa ett "nordiskt block". Men till följd av EES-avtalet är alla de nordiska länderna för första gången på länge så att säga "under samma hatt". Detta är viktigt både attitydsmässigt och emotionellt. Det stärker ytterligare den nordiska samhörighetskänslan. Då vi är överens om att det nordiska ekonomiska samarbetet är av stor betydelse för oss i dag , kan det knappast vara mindre viktigt i den nya situationen som vi står inför. För mig står det fullkomligt klart att dess betydelse kommer att öka kraftigt.

Mera företagsorienterat blir samarbetet nödvändigtvis redan på grund av att de nordiska företagen i allmänhet är för små med tanke på en allt öppnare internationell konkurrens. Ett typiskt problem för nordiska företag är att de har en kvalitetsmässigt högtstående produkt men att priset inte är konkurrenskraftigt. Företagen i de nordiska länderna bör därför fördomsfritt genomföra branschra-

tionaliseringar och företagsfusioner över gränserna. Det är inte statsmaktens sak att styra dessa åtgärder, men staten kan främja och uppmuntra utvecklingen genom lämpliga åtgärder.

EES-avtalet ger avtalsländernas företag enhetliga konkurrensförhållanden. De nordiska länderna är länder med hög kostnadsnivå. Det har därför stor betydelse för dem, att EES-länderna inte sinsemellan tillgriper antidumpingåtgärder. Detta stärker avsevärt de nordiska företagens verksamhetsförutsättningar. Viktigt är även att man med stöd av EES-avtalet kommer att tillämpa på EG-direktiven baserade regler för offentliga upphandlingar som överstiger ett visst tröskelvärde. Då man i de nordiska länderna är väl förtrogen med varandra, kan man vänta sig att de nya reglerna får stor betydelse för den nordiska handeln.

Det nya europeiska integrationsmönstret, i första hand EES-avtalet, skapar rikligt med nya möjligheter för det nordiska ekonomiska samarbetet. De nordiska länderna bör fullt ut tillgodogöra sig fördelarna av den allt friare rörligheten för varor, tjänster och kapital. Studier som gjorts om EG visar att den interna handeln inom gemenskapen ökat klart snabbare än handeln med utomstående länder. De nordiska länderna har redan en lång samarbetstradition. De utgör redan hemmamarknad för varandra. De nordiska länderna bör därför ha goda förutsättningar att se till att deras inbördes handel ökar snabbare än genomsnittet inom EES. Låt oss hålla en hög nordisk profil även i det nya integrationsmönstret.

Kirsti Kolle Grøndahl: President! Norden forbindes med en sterk ambisjon om å sikre en høyest mulig sysselsetting. De fleste nordiske land har inntil nylig lykkets med å holde arbeidsledigheten på et lavmål. Slik er det ikke lenger. Det samlede antall arbeidsløse i Norden er nå over 1 million mennesker. I dag representerer arbeidsløsheten det største sosiale og økonomiske problem vi står overfor i Norden. Det setter våre nordiske verdier, den nordiske samfunnsmodell, på en alvorlig prøve.

Den nordiske samfunnsmodellen er kjennetegnet bl. a. ved den velferdsorienterte markedsøkonomien, satsingen på sysselsetting, en høy oppmerksomhet på vern av miljøet, kvinnenes stilling, eksistensen av sterke faglige og folkelige bevegelser og et demokrati med bred deltakelse. Den nordiske regionen er en fredelig region. De nordiske samfunn er homogene, og sammenliknet med andre deler av verden er sosiale og etniske spenninger svært begrenset.

Et kjennetegn ved den nordiske modellen er at velferdsordningene i hovedsak er av generell karakter. Ordningene er i stor grad bygd på rettigheter og ikke behovsprøving, og basisytelsene i det sosiale sikkerhetsnettet er tilgjengelig for alle, uavhengig av opptjening i arbeidslivet. Velferdssystemet er basert på stor grad av omfordeling, både mellom faser i det enkelte menneskes liv, og fra ressurssterke til ressurssvake grupper.

Norden har vist at det er mulig å kombinere en stor offentlig sektor og satsing på velferd med økomisk vekst og et konkurransedyktig næringsliv. Men velferds- og fordelingspolitikken har ikke vært et mål i seg selv. Den har også vært med på å legge grunnlaget for den økonomiske veksten i de nordiske lan-

dene gjennom utdanning, sosial stabilitet og nært samarbeid mellom myndighetene og partene i arbeidslivet.

De nordiske landenes ambisjoner om å delta i den integrasjonsprosessen må derfor dreie seg om mer enn å hente økonomisk gevinst. Europeisk samarbeid vil etter mitt syn like mye handle om å være med og utforme våre samfunn. Nordisk og europeisk arbeiderbevegelse har klare politiske mål for utviklingen av det Europa vi er en del av, som vi påvirkes av, og som vi ønsker å påvirke.

For å lykkes i våre ambisjoner er det nødvendig at det også på europeisk nivå føres en politikk som fremmer målet om full sysselsetting. Det krever at de europeiske landene samordner sine strategier fremfor en alles kamp mot alle.

Dilemmaet for de nordiske land og ikke minst for arbeiderbevegelsen er at den internasjonale økonomiske virkelighet uvegerlig legger et press på velferdssamfunnet. Det blir en stadig større utfordring å kombinere hensynet til industriell og økonomisk utvikling med opprettholdelse og videreutvikling av en sterkere offentlig velferdssektor og rettferdig fordeling. Det er heller ingen selvfølge at Europa i framtiden vil føre en politikk for full sysselsetting, selv om det på europeisk nivå skulle bli mulig å skaffe de virkemidler som var nødvendige for å få dette til.

Og på samme måte som sysselsettingspolitikken er gjenstand for politisk kamp på nasjonalt plan vil det også være nødvendig å kjempe for våre verdier i en internasjonal sammenheng. At denne motsetningen i politiske interesser ikke bare finnes mellom Norden på den ene side og en del europeiske land på den annen side, men også innenfor Norden, vil jeg illustrere ved å vise til at da Sverige i fjor søkte om medlemskap i EF, presenterte daværende statsminister Ingvar Carlsson visjonen om å skape et "folkhemmets Europa". Ingvar Carlsson ville være med på å bygge velferdens og rettighetenes Europa.

Sveriges nåværende statsminister derimot, viser i ord og tale at hans mål med et svensk medlemskapssøknad er å nedbygge "folkhemmet", *også* i Sverige. Hans visjoner om Europa synes ikke å være basert på ønsket om å utjevne forskjeller og trygge rettigheter. Når de nordiske sosialdemokrater mener at en satsing på den nordiske samfunnsmodellen er en sentral del av vårt bidrag til å bygge det nye Europa, vil det derfor være nødvendig å knytte allianser med meningsfeller i andre deler av Europa. Det vil vi gjøre med stor frimodighet.

Fordi vi innser at kampen for full sysselsetting, trygging og utbygging av velferden og vernet om miljøet vil måtte utkjempes på den europeiske arena, vil vi samarbeide med meningsfeller og fagbevegelser i Europa. Kampen mot arbeidsledigheten må så raskt som mulig flyttes opp på den politiske dagsorden i Norden og i Europa. På europeisk nivå må det utarbeides en strategi og føres en politikk som mer konsekvent fremmer målet om full sysselsetting. Og for å kunne forsvare velferden, og for å hindre en fortsatt framvekst av nyfattigdommen og 2/3-samfunnet i Europa, er det viktig å unngå at konkurransen mellom europeiske land fører til at skattenivå og sosiale standarder presses nedover. Fra sosialdemokratisk side vil det være av stor betydning å kunne få gjennomslag for europeiske regler som setter høyest mulig minstestandarder på områder som har betydning for arbeidet med full sysselsetting, sikring av velferdsrettigheter og vern av miljø.

Tora Aasland Houg: President! Det klinger som søt musikk i manges ører å høre sosialdemokratenes ønskedrøm om hvordan Europa bør være. Men jeg kan ikke skjønne at man her klarer å se bort fra de realitetene som det internasjonale samarbeidet i Vest-Europa til nå har vært bygd på, og som faktisk har ført til en høyere arbeidsløshet enn det vi har hatt også i de nordiske land - et samarbeid som er basert på en Roma-traktat som ikke sier noe om de gode mål om sysselsetting og sosiale fordeler, og som ikke legger til rette for dette arbeidet som Kirsti Kolle Grøndahl nå så fint beskrev. Jeg kjenner ikke igjen det europeiske samarbeidet som vi ser for oss i den politikken som nå føres. Jeg kan heller ikke skjønne annet enn at det må være et problem for sosialdemokratene her i Norden, som hyller velferdsstaten og de sosiale verdiene, slik Kolle Grøndahl gjorde nå, å søke om medlemskap og sterkere integrasjon sammen med høyresiden og de konservative som ærlig og åpent innrømmer at EF-systemet er det de hele tiden har kjempet for, og at EF-systemet er det de egentlig ønsker.

Som sagt, det høres vakkert ut, men jeg tror dessverre at virkeligheten ser helt annerledes ut, og at den kampen som langt på vei er gitt opp i Norge og i de nordiske land, også må gis opp i det europeiske samarbeid så lenge det er basert på det grunnlaget det har i dag.

Kirsti Kolle Grøndahl: President! Det innlegget Tora Aasland Houg nå nettopp holdt, tyder på at hun ikke har noen visjoner om at Europa kan forandres. Heller ikke jeg er fornøyd med Europa slik det er i dag. Men jeg ser ikke EF som en statisk koloss, jeg ser EF som noe som kan beveges og som stadig forandrer seg.

Man kan ha en visjon om hvordan Europa vil utvikle seg, og skal man bidra til å oppfylle denne visjonen, gjør man ikke det ved å holde seg utenfor. Ved å trekke seg tilbake fra alle de samarbeidsformer som nå diskuteres, både EØS og EF, får man i hvert fall ikke det Europa som man måtte kunne ønske å se, og jeg synes det er fatalt at progressive krefter, som ønsker en velferdsutvikling i Europa, sier at de ikke vil være med på den utviklingen.

I tillegg synes jeg det er viktig å understreke at den begrunnelsen jeg nå har for et nærmere samarbeid med Europa, er nøyaktig den samme begrunnelsen som Internasjonalt Utvalg i Oslo SV har, slik at man kan jo diskutere hvor isolert jeg er, eller hvor spesielt det er at Arbeiderpartiet går inn for dette.

Jeg tror også det er viktig å understreke at kapitalen er for lengst internasjonal. Og skal man gjøre noe med den, må man gå inn på den arenaen hvor kapitalen beveger seg.

Tora Aasland Houg: President! Det er feil når Kirsti Kolle Grøndahl sier at jeg, mitt parti og min partigruppe her i Nordisk Råd ikke har en visjon om hvordan Europa bør være. Men det som er vårt standpunkt, er at en integrasjon av de rike vesteuropeiske land også når det gjelder forholdet til den framtidige EF-unionen ikke er den rette måten å møte de viktige utfordringene som Europa står overfor. Da trengs det et alleuropeisk samarbeid hvor alle de europeiske statene er med, og hvor man innleder et mye videre samarbeid enn det som er basert på EF

alene. Det er vår visjon. Og det er ikke å holde seg utenfor, det er tvert imot å ønske å se videre og ønske å se det europeiske samarbeidet i forhold til felles mål som er til for å løse f. eks. miljøproblemene og f. eks. arbeidsløshetsproblemene. Så den påstanden vil jeg ta fullstendig avstand fra.

Når det gjelder visjonen om det europeiske samarbeidet, har man jo nettopp hatt et møte i Maastricht og erklært seg enig i utviklingen i forhold til en europeisk union. Og jeg må si at den utviklingen understreker et skritt tilbake til et snevrere samarbeid, men basert på et langt mer omfattende grunnlag hvor man ikke bare skal samarbeide økonomisk, men også politisk og militært - gjennom et samarbeid med de vesteuropeiske land. Det borger ikke særlig godt for et utvidet europeisk samarbeid hvor også øst er med, og målet, nemlig å oppnå fred mellom alle land i Europa og helst også alle land i verden, kan vanskeligere nås, i hvert fall slik min analyse er av EF-unionen og dens tilblivelse nå gjennom Maastricht-møtet.

Kirsti Kolle Grøndahl: President! Ja, vi har alle en drøm om et All-Europa hvor landene samarbeider. Men hvordan skal vi komme dit? Etter SVs modell skal man altså sitte på utsiden inntil andre har skapt det. Og jeg spør: Hvem er det som skal skape det hvis progressive krefter i Europa ikke skal være med på å skape det? Skal vi overlate den europeiske arenaen til de konservative krefter? Da vet vi i hvert fall at vi aldri kommer frem til det Europa som vi har visjoner om.

Når man så snakker om EF, vil jeg igjen understreke: Det er mye ved EF jeg ikke liker, men det er også kanskje derfor jeg føler det mer og mer utfordrende å delta i påvirkningen av det. Men Maastricht-møtet slo i hvert fall fast to viktige ting, nemlig at bærekraftig utvikling på miljøsiden skal tas inn i formålsparagraf for EF, og de faglige rettigheter har man også tatt et godt skritt i retning av å sikre. For at denne utviklingen skal fortsette i positiv retning mener jeg og de sosialdemokratiske partier at vi i størst mulig grad skal delta i denne prosessen, enten gjennom et EØS-medlemskap - det må være det minste - og en del av de sosialdemokratiske partiene vil også ta skrittet fullt ut og bli medlemmer av EF. Men vi velger altså å ta de små skritt fram mot et endret Europa, mens SV ønsker å sitte på sidelinjen og håper at andre skal gjøre jobben for dem. Jeg tror ikke at vi kan regne med at andre gjør jobben hvis ikke sosialdemokrater og de progressive kreftene bidrar.

Hagen: President! I likhet med Gro Harlem Brundtland og Ingvar Carlsson snakket også Kirsti Kolle Grøndahl varmt for den nordiske velferdsstatsmodellen som skulle selges til Europa som et forbilde.

Da Pål Atle Skjervengen i en replikk spurte Gro Harlem Brundtland om å nevne noen eksempler på hvor vi i Norden ligger så langt foran, hadde hun kun ett eksempel, nemlig den lave arbeidsledigheten i Norge. Det var det hun nevnte som eksempel, det var det hun hadde å tilby. Da har jeg lyst til å utfordre Kirsti Kolle Grøndahl, som også snakket varmt for dette: Hvilke områder er det vi kan skryte sånn av? Hun snakket om rettigheter. Det er ingen rettigheter til syk-

domsbehandling i Norge. Vi har 100 000 mennesker som venter på behandling i helsevesenet. Våre eldre fraktes med makt som pakker fra Trondheim til Røros fordi det ikke er plass i Trondheim, vi har voksende utrygghet blant vanlige mennesker på grunn av lov- og ordenspolitikken, vi har nå en levestandard omtrent som Italia, som lå langt bak oss for 20 år siden.

Hvilke konkrete velferdsordninger, konkrete rettigheter, er det vi har, når det ikke er helsevesenet og ikke eldreomsorg - siden Kirsti Kolle Grøndahl nå nettopp snakket om trygghetssamfunnet? For de som virkelig føler utrygghet i Norge i dag, er de syke og de gamle, som er uten juridiske rettigheter på noe som helst område. Kan så Kirsti Kolle Grøndahl gi noe annet eksempel på det flotte i den nordiske, sosialistiske velferdsstatsmodellen utover Gro Harlem Brundtlands understrekning av det gode vi har i form av den lave arbeidsledigheten i Norge?

Kirsti Kolle Grøndahl: President! Jeg må si det forundrer meg litt at Fremskrittspartiet er så opptatt av å fortelle hvor dårlig det står til her i Norden. Men samtidig er de jo ikke konsekvente, for Carl I. Hagen viste nettopp i sitt innlegg til at hundretusener beveger seg mot Norden. Og det må jo være fordi vi har noe som er attraktivt, noe vi har å by på.

Når det så gjelder rettigheter, har vi i Norden grunnleggende, generelle rettigheter. Det dreier seg om områder som utdanning, det dreier seg om trygderettigheter, om omsorg for de svakeste. Dette er rettigheter som vi på en helt avgjørende måte har bygd ut i de nordiske velferdssamfunnene. Og jeg vil vel også være litt forsiktig med å trekke frem de nordiske samfunnene som veldig utrygge samfunn, slik Hagen gjør, fordi det er helt andre samfunn man viser til når man snakker om virkelig utrygge samfunn for befolkningen.

Hagen: Kirsti Kolle Grøndahl påpeker fortsatt at vi har rettigheter - omsorg for de svakeste! Det er ikke noe sted i vår lovgivning som gir syke mennesker en rett til behandling. Vi har 100 000 mennesker som venter på behandling i våre sykehus. Vi har en ventelistegaranti som man har snakket om en lang stund, som ikke er oppfylt, og hvor man til og med har "doktorert" med tallene for ikke å få frem elendigheten, og vi har nettopp avslørt et brev fra et sykehus til en pasient om at vedkommende ikke engang ble ført opp på ventelisten fordi man ikke liker å ha så lange ventelister. Så den pasienten som skulle ha behandling, kom ikke engang på ventelisten, på tross av at en lege hadde bedt om behandling. Hvilke rettigheter er det Kirsti Kolle Grøndahl snakker om, som man kan gå til en domstol for å få innfridd? Og hvilke sosiale ordninger i Norge er bedre for syke og gamle mennesker i forhold til det som er vanlig i Vest-Europa?

Så nevnte Kirsti Kolle Grøndahl noe om innvandrere. Det stilte ikke jeg spørsmål om, men det er mulig det var fordi jeg siterte fra en "frafallen sosialists" innlegg i Arbeiderbladet som snakket om dette at hun tok det opp. Det er riktig at det er kommet en del innvandrere til Norge, for der deler man villig ut penger, basert på skatter og avgifter som er pålagt norske borgere. Så norske eldre og syke har ingen rettigheter, mens utlendinger som velger å leve av

norske borgeres slit, har rettigheter. Det er dette som er mitt spørsmål: Hvilke rettigheter har norske borgere, og hva er det som er så voldsomt flott, som vi selge til resten av Europa?

Til slutt: Jeg anklages for å rakke ned på ting og si at alt er så dårlig. Noen må begynne å fortelle sannheten, etter at sosialistene gjennom en lang stund har innbilt store deler av det nordiske folk at vi er verdensmestre i alt som har med politisk styring å gjøre. Så kommer folk utenlands og ser at på mange områder er det langt bedre i andre land. Nå må vi slutte å lure befolkningen i Norden trill rundt.

Kirsti Kolle Grøndahl: President! Det Carl I. Hagen nå går inn på, er jo å diskutere rettigheter og hvordan vi nasjonalt kan sikre disse rettighetene. Det synes jeg er viktig å diskutere, vi skal diskutere virkemidler og organisering. Men grunnholdningen i hele det norske lovverket er å sikre folk rettigheter - utdanning, trygderettigheter, faglige rettigheter. Dette er eksempler på rettigheter i det norske samfunnet.

At vi ikke på dagen kan skaffe syke og gamle de tilbud som de kunne trenge, er et spørsmål om virkemidler og organisering - og det skal vi greie på nasjonalt nivå. Det trenger vi ikke reise til utlandet for å få til. Hvordan vi organiserer, og hvilke virkemidler vi velger er noe som stadig må forandre seg, fordi behovene forandrer seg over tid.

Landsstyreformand **Lars Emil Johansen:** Hr. præsident! Først tillykke til Nordisk Råd med de 40 år fra Grønland, der som bekendt er selvstyrende område inden for det danske rige og på den baggrund deltager i det nordiske samarbejde.

I fuld forståelse med den danske regering har vi nu overtaget sundhedsområdet som det sidste af de områder, der er hjemlet i loven om Grønlands hjemmestyre. Vi arbejder nu for at flytte forvaltningen af råstoffer hjem til Grønland. Vi oplever den danske regering som en meget positiv samarbejdspartner, der fuldt ud forstår vore ønsker om at opbygge et dynamisk samfund, hvor livskvaliteten er i højsædet.

For os, der iagttager udviklingen i verden sådan lidt fra oven - "from the top of the world" - kan det hele ligne et kæmpemæssigt paradoks, hvor unioner nedbrydes, samtidig med at unioner opbygges. Det er, som om menneskene ikke ønsker at drage lære af historien, nemlig at ingen ideologi er stærk nok til at træde i den nationale identitets sted. Det har vi set i Tyskland. Det ser vi i SNG. Det har vi set i de verdensomfattende imperiers storhed og fald.

Nok en gang skal man åbenbart bygge et overnationalt organ i form af EF-unionen med central styring, altså det, man alle andre steder nedbryder og erstatter med decentral selvstændighed. Også i Grønland.

Også i Grønland har vi erfaringer med en central og overnational styreform. Også her har vi ønsket at forlade det og er stærkt i færd med at gøre det.

Vores 10-årige fiskeriaftale med EF udløber med udgangen af 1994. Da denne aftale er helt afgørende for vores øvrige relationer til EF, har vi indledt realitetsforhandlinger med den danske regering for snarest muligt at få en fast

repræsentant tilknyttet den danske ambassade i Bruxelles. Dette arrangement vil give os i Grønland mulighed for på nærmeste hold at følge udviklingen i EF. Således vil vi kunne få et bedre grundlag for at kunne vurdere vores fremtidige tilknytning til EF.

Her skal jeg dog understrege, at vi i Grønland ikke har overvejelser om at melde os ind i EF igen, men vi erkender EF's betydning for os, hvorfor det er nødvendigt at have en "up to date" viden om, hvad der foregår i Europa.

Vores naturlige samarbejdspartnere er - naturligvis ud over Danmark og det øvrige Skandinavien - som bekendt Inuit, vore frænder i hele Arktis, samerne, Island, Færøerne og Åland. Vi håber, at vores repræsentant i EF vil kunne bidrage med et højere informationsniveau, som også kommer de andre selvstyrende områder i Norden til gode.

Nordisk Ministerråds beslutning om at styrke Vestnorden-samarbejdet og nedsættelsen af en arbejdsgruppe med det formål at overveje konkrete tiltag, som kan bidrage til at forstærke og koordinere det vestnordiske samarbejde i bred forstand, har givet gode resultater. Det er Grønlands Landsstyres klare opfattelse, at arbejdsgruppens betænkning giver gode muligheder for videreførelse og styrkelse af samarbejde omkring miljø, kommunikation, fiskeri, kultur, handelspolitik, turisme og regionalpolitik.

Det er vigtigt for Grønland, Vestnorden og de selvstyrende områder, at vi bliver endnu mere synlige i samarbejdet med resten af Norden. Derfor vil jeg på Grønlands vegne hilse ønsket om opfølgning af Vestnorden-rapporten velkommen. Det er nødvendigt for at øge interessen for og kendskabet til samfundsforholdene i de selvstyrende områder.

Vi har i landsstyret fulgt diskussionerne om, hvor det nordiske samarbejde skal bevæge sig hen efter 1992. Vi finder det helt naturligt, at kulturen fortsat står centralt i det nordiske samarbejde, men vi er bekymrede over de signaler, som vi ser på de erhvervspolitiske områder. Landsstyret i Grønland tolker oplægget og diskussionen blandt samarbejdsministrene således, at man vil nedtone det næringspolitiske samarbejde. Det er uklart for os, hvorfor man på så vigtige samfundsøkonomiske områder vil udhule samarbejdet, når man i Norden er på vej til at skulle være en region i EF. Umiddelbart skulle man tro, at det måtte føre til en styrkelse af samarbejdet, således som man kender det fra nordisk samarbejde i andre internationale fora.

Fra grønlandsk side har vi en klar interesse i, at samarbejdet omkring fiskeri- og fangstpolitik styrkes. Vi har i Grønland med glæde konstateret, at det nu i år er lykkedes at få samlet de nordiske lande bag det synspunkt, at udnyttelsen af havets levende ressourcer kan ske erhvervsmæssigt, når det sker på et bæredygtigt grundlag.

Jeg tænker her selvfølgelig på det ministermøde, der blev afholdt i januar i Stockholm i Nordisk Ministerråd. Vi håber, at denne nordiske forståelse på dette område kan styrkes og udbygges i de kommende år. At problemet til stadighed dukker op, viste det nyligt overståede Vinter-OL. Danmark er jo ikke meget kendt som nogen vintersportsnation - hvilket forhåbentlig vil ændre sig, efterhånden som det grønlandske element stiger - men alligevel kom man på forsiden af aviserne, fordi man havde valgt et fornuftigt stykke overtøj, nemlig sælskindsjakker. Dette illustrerer efter min mening, at folk, der udnytter natu-

rens rigdomme, i de kommende år vil være under konstant pres, og i den situation er den nordiske opbakning af uvurderlig betydning.

På et andet område har det nordiske samarbejde vist sig nyttigt i det forløbne år, og det vedrører Den Arktiske Miljøstrategi, som blev undertegnet af de 8 arktiske stater sidste år her i Finland. Vi var fra grønlandsk side meget taknemlige for, at man fra finsk side tog det initiativ, som førte til denne aftale.

Omstruktureringen og den nye åbenhed hos Finlands nærmeste nabo mod øst har givet os alle et indblik i, hvilke miljømæssige problemer der tårner sig op i de arktiske områder i Rusland og Sibirien. Fra grønlandsk side finder vi det helt naturligt, at man benytter det nordiske samarbejde på miljøområdet til at få sat fart i det arktiske miljøovervågningsprogram, idet forudsætningen for at man kan tage skridt til forbedring af miljøet er, at man har pålidelige data om tilstanden og kan sige, på hvilke områder det er på vej til at gå galt. Vi har i Grønland mulighed for at stille områder til rådighed for målinger, således at man kan sammenligne miljøtilstanden i områder, der er uberørte og som ligger langt fra industriel aktivitet, med områder, hvor den forurenende aktivitet foregår. Sådanne målingsaktiviteter skal være meget velkomne i Grønland.

Nordisk Råd skal på denne session drøfte et medlemsforslag om samarbejde i det arktiske område. Grønland ser meget positivt på udspillet om et arktisk råd, hvor de otte arktiske lande kan udvikle samarbejdet i området. Dette råd kunne være et samlende forum for en række af de arktiske initiativer, som miljøinitiativer er et godt eksempel på. Fra Grønlands side vil vi gerne støtte, at man i Nordisk Ministerråd retter sin opmærksomhed mod Arktis også når man taler om penge, på samme måde som når samtalen falder på Østersøen.

Hr. præsident, jeg vil afslutningsvis sige, at vi i Grønland har tillid til, at man i det nordiske samarbejde vil huske, at Arktis og Vestnorden er en vigtig del af samarbejdsområderne også i fremtiden.

Kirsti Kolle Grøndahl övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Steenholdt: Fru præsident! Jeg var mægtig glad for at høre landsstyreformandens tale, hvor jeg hæftede mig ved den passus, at ingen ideologi er stærk nok til at træde i den nationale identitets sted. Jeg synes, det var godt, at den var med. Østeuropas fald har også betydning for Grønland. Jeg håber sandelig, at vi så skal se bort fra det, jeg hørte landsstyreformanden fortsætte med i forbindelse med EF-unionen: "... det man alle andre steder nedbryder og erstatter med decentral selvstændighed. Også i Grønland."

Det var jo det, vi ønskede allerede ved hjemmestyrets indførelse. Takket være tilstandene i Østeuropa skal vi nu måske nok til at køre på en anden måde. "Også i Grønland har vi erfaringer med en central og overnational styreform" - det er rigtigt. "Det har vi gerne villet forlade og er stærkt i færd med at gøre det" - men igen: Vi har lært af, hvad der er sket i Østeuropa.

Må jeg også godt sige, at jeg var glad for at høre landsstyreformandens EF-tale. Jeg troede ellers ikke, hr. Johansen kunne finde på at tilbyde andre småøer i Nordatlanten at være repræsentant i EF. Hermed tænker jeg på, at man gerne vil

have et informationskontor. Jamen det er da aldeles glimrende! Det troede jeg ellers ikke - at vi ikke engang kan drømme om at høre en sådan tone, i hvert fald fra landsstyreformanden selv, under og efter landstingsvalget.

Døren er nu på klem til det væmmelige EF. Jeg synes, det var en god tale.

Landsstyreformand **Lars Emil Johansen:** Jeg vil gerne sige tak til hr. Otto Steenholdt for, at han illustrerede, hvor enig han er i den tale, jeg holdt for lidt siden.

Jeg vil gerne illustrere det lidt: Når jeg taler om decentralt selvstyre, så taler jeg om den udvikling, der startede for 13 år siden, da hjemmestyret i Grønland blev indført. Det er altså ikke nye signaler. Men vi fortsætter i det spor, som vi startede i for 13 år siden.

Også i Grønland er vi på vej væk fra de meget centralistiske styreformer, styreformer som vi jo også har overtaget fra de tidligere statsdrevne områder. Vi er i færd med at omstrukturere den store virksomhed KNI, og jeg er da også glad for, at hr. Otto Steenholdt er enig i, at denne udvikling er sat i gang.

Miljöminister och nordisk samarbetsminister **Olof Johansson:** Fru president! Att se bakåt är vanligt vid jubileer. Att se framåt är en förutsättning för varje levande organisation. I ett nytt Europa med öppenhet, demokrati och samarbete har Norden mycket att ge. De nya möjligheterna till europeisk samverkan ökar betydelsen av nordiskt samarbete. Det gäller särskilt arbetet för levande kultur, regional utveckling och god miljö.

Det är vår uppgift att hävda de gemensamma nordiska värderingarna, att använda Nordiska rådet som en hävstång för att vinna respekt för våra höga ambitioner vad gäller social grundtrygghet och god miljö - för att skapa förståelse för våra speciella geografiska förutsättningar, med en gles befolkning på en stor yta. Det nordiska samarbetet skall stärkas - inom Norden och i förhållande till övriga Europa. Därför är det nödvändigt att förnya formerna för det nordiska samarbetet, nå en snabbare sakbehandling, en enklare, tydligare organisation, med bl. a. stärkt inflytande för parlamentarikerna. Vid den här sessionen kan vi ta ett viktigt steg genom programmet för nordiskt samarbete efter 1992, som har en bakgrund i EES-avtalets påverkan på Norden.

Om inte de nordiska länderna själva antar utmaningen att vara med och utveckla ett nytt och fritt Europa - vem gör det då för vår räkning?

Svaren är självklara - bara vi själva kan motsvara våra egna framtidskrav, bara vi själva kan anta den nya europeiska utmaningen. Gemensamma värderingar är vår styrka. Vår gemensamma kultur likaså. Vårt geopolitiska läge är en förutsättning. Det vi har uppnått genom eniga beslut är vår gemensamma grund.

Valet av samarbetsform i det nya Europa är varje lands angelägenhet, varje folks privilegium. Sådan är vår demokratiska tradition. Den som vill använda pekpinnar, den som vill splittra, göre sig inte besvär.

Den som vill försvaga det nordiska samarbetet skall säga det rent ut. Det finns en underton i debatten att Nordiska rådet har spelat ut sin roll. Därför är det viktigt att inga missförstånd skapas om viljan att gå vidare. Därför har jag

reagerat mot den planering som vi alla har kunnat ta del av. Jag bryter här mot traditionen av nationella debatter och vill ställa en fråga till den danska regeringen: Hur kan det komma sig att den danska regeringen lagt in ett sammanträde med Östersjörådet just under Nordiska rådets sessionsvecka? Jag tycker att det är viktigt att sådana frågor reses här. Jag förstår inte varför man väljer denna typ av markering, som mycket väl kan tolkas som en avsikt att splittra.

Politiken för regional balans är helt avgörande för våra nordiska länder med vidsträckta geografiska områden, glesare befolkade än södra och centrala Europa, men med samma behov av att kunna hävda sig på en alltmer integrerad Europamarknad. Här gäller det näringspolitik, infrastruktur, hägskolesatsningar likaväl som traditionell regionalpolitik.

Kultursamarbetet är också av högsta prioritet. Det behövs ständigt nya satsningar på människors möten och resor i Norden, på nordiskt programsamarbete i våra media, bl. a. i TV, och annat som levandegör nordisk kultur. Erkännandet av de enskilda ländernas examina måste äntligen bli verklighet.

En harmonisering av regler i Europa får inte hindra nordiskt miljöarbete, och det förvånar mig litet grand att så få använt det som exempel i den tidigare debatten. De nordiska länderna har naturligtvis också möljigheter att hävda sig ganska väl som förebilder i det europeiska samarbetet och att arbeta vidare med höga och höjda miljöambitioner. Miljöarbetet har en självklar och avgörande roll också i Nordens samarbete i Östersjöområdet, t. ex. med de baltiska staterna.

Att besluta i enighet innebär att undvika spänningar och att skapa politisk förankring. Det innebär att nationellt självbestämmande sätts framför överstatlighet, där någon tvingas till underkastelse. Eniga beslut ger stabilitet, men skapar också långsamma beslutsprocesser. Det finns ingen anledning att förneka det. När olika nordiska länder nu accepterar andra beslutsformer inom EES-avtalets ram eller i ett kommande EG-medlemskap, är det en signal till nytänkande också inom Norden och Nordiska rådet. Det som kan tolereras i relationerna med övriga Europa bör rimligen välkomnas i den nordiska länderkretsen. Detta har statsministergruppen anledning att begrunda.

Det nya samarbetsmönstret i Europa lämnar inte de nordiska länderna opåverkade. Därför blir en viktig slutsats att de nordiska länderna, för sin egen del, måste ta till vara de nya möjligheterna både inom det nordiska samarbetet och gemensamt i relationerna med övriga europeiska stater. Våra erfarenheter av samarbete, våra gemensamma värderingar, är stora tillgångar i det internationella arbetet, därmed också i Europa - inom Europarådet, inom ESK, inom ECE, inom HELCOM, inom EG och Efta.

När det gäller samarbetets innehåll, låt oss lyssna mycket noga på dem som i hög grad representerar framtiden i Norden. Strax efter mig på talarlistan står en representant för Ungdomens Nordiska råd.

Presidenten: Presidenten vil på Nordisk Råds vegne uttrykke glede over nå å kunne gi ordet til Henrik Ingo, representant for Ungdommens Nordiske Råd. Det er første gang i rådets 40-årige historie at det skjer.

Ingo (representant för Ungdomens Nordiska Råd): Fru president! Det nordiska samarbetet är i fara att komma i kläm mellan det överstatliga beslutsfattandet i EG och det nationella beslutsfattandet. Situationen tillåter inga alternativ, antingen reformeras samarbetet kraftigt eller så tynar det officiella samarbetet bort. Med dagens struktur har samarbetet kommit så långt det kan nå. Ungdomens Nordiska Råd, som varit samlat i helgen, konstaterar att senast nu bör arbetet i Nordiska rådet politiseras. Detta innebär att inga frågor och områden längre kan vara tabubelagda. Detta innebär även att rådet bör få reell beslutsfattanderätt och kontroll över samarbetet genom att budgeträtten överförs till rådet.

Inom det nordiska samarbetet fungerar en uppsjö av olika organ. Ett existensberättigande av dessa organ förutsätter klart formulerade ansvarsområden, men även makt att fatta beslut inom dessa områden. Norden har kommit väldigt långt på många områden, men kan komma ännu längre. Områden som UNR önskar skall ha fortsatt hög prioritet är t. ex. miljöpolitik, socialpolitik samt omställning till ett uthålligt energisystem. Nya landvinningar för det nordiska samarbetet bör enligt Ungdomens Nordiska Råd vara frågor gällande ländernas europapolitik, där vi anser att det nordiska samarbetet bör få en instrumental betydelse. Strukturen av det nordiska samarbetet bör anspassas för att kunna fungera såsom detta instrument.

Fru president! FN:s miljö och utvecklingskonferens kommer att äga rum under 1992. Det är UNR:s starka förhoppning att de nordiska länderna tillsammans kan driva en stark linje och som föregångare konstatera att u-ländernas problem inte kan lösas utan insatser av i-länderna. Detta är i linje med vår ståndpunkt att Nordiska rådet både kan och bör användas som instrument i internationell samverkan. I slutdokumentet från UNR har det getts stort utrymme åt Nordens relation till tredje världen. UNR:s förhoppning är att Norden skall vara en förgångare i arbetet med en ny ekonomisk världsordning där fortatt bistånd, nedskrivning av skulder samt en sänkning av tullsatser ingår som väsentliga element.

Fru president! Den främlingsfientlighet som är på frammarsch i Norden bör stoppas. Politiker har ett stort ansvar i denna fråga. Därför uppmanar vi de nordiska parlamentarikerna att genast starta en positiv informationskampanj kring denna olyckliga företeelse.

Fru president! UNR anser att Norden bör utvecklas till en gemensam utbildningsmarknad. Då världen i största allmänhet internationaliseras, och en positiv utveckling vad beträffar möjlighet till studier och forskning i andra länder sker, vore det märkligt om vi i Norden inte kunde få till stånd examensgiltighet och ekvivalens i utbildningen. Samtidigt som vi förbättrar möjligheterna för utländska studerande att studera i våra länder får vi inte glömma betydelsen av att ge våra egna studenter den bas av kunskaper i historia och kultur som krävs för att tillgodogöra sig de impulser som kontakter med andra kulturer och system ger.

Fru president! En förutsättning för nordisk samverkan är en stark nordisk identitet. Ungdomen är en viktig målgrupp vid stärkande av den nordiska identiteten. Detta är speciellt viktigt under rådande situation, då europaintegrationen upptar ett betydande intresse. Det finns en fara att det nordiska mister i dragningskraft bland ungdomen. Detta gäller inte minst intresset för de västliga delarna av Norden. Förutsättningarna för utmärkta nordiska projekt såsom Nord-

jobb bör även i framtiden tryggas. Ungdomsmobilitet inom Norden bör underlättas på alla möjliga sätt.

Fru president! Avslutningsvis vill jag på Ungdomens Nordiska Råds vägnar tacka för den unika möjligheten att få framföra resultatet från UNR:seminariet under Nordiska rådets session. Mycket har uppnåtts inom det nordiska samarbetet, och det har tidvis varit bådel fördomsfritt och en föregångare beträffande mellanstatligt samarbete. Vi ser vår möjlighet att framföra slutdokumentet som ett bevis på att Nordiska rådet fortfarande kan vara en föregångare. Samtidigt upplever vi att ambitionsnivån för Ungdomens Nordiska Råds arbete genom detta stigit. Under veckoslutet har vi tagit ett stort steg mot ett effektivare och mer dynamiskt UNR. Genom detta hoppas vi att vi på vårt håll kan stärka det nordiska samarbetet. Vi är övertygade om att också ni kan genomföra reformer med liknande målsättningar.

Miljöminister och nordisk samarbetsminister **Eiður Guðnason:** Fru president! De gigantiska omvälvningar i världsbilden och i supermakternas relationer som vi har bevittnat under de senaste månaderna och åren för med sig konsekvenser av olika slag, varav en ytterst liten del kommit i dagen. En sak är dock säker: diskussionen och problematiken kring miljöfrågorna, samt de faror som hotar mänskligheten på grund av miljöförstöring, ozonskiktets förtunnande och drivhuseffekten har till en stor del ersatt diskussionen om det kalla kriget.

I all denna diskussion har vissa problem kommit i dagen, som måste vålla oss, som bebor jordklotets nordligaste del, betydande och ökande bekymmer, nämligen att miljöföroreningen längst i nord i den arktiska regionen är större än man tidigare hade anat. I de nordiska havsområdena finns det viktiga levande resurser som skaffar föda för människor långt utöver Nordens gränser. Ökad förorening i havet utgör lätt det största hotet mot utnyttjandet av dessa resurser. Det är i mänsklighetens intresse att nå fram till en internationell enighet om begränsningar i utsläppen av farliga ämnen i miljön samt att man vidtar större åtgärder för att förebygga miljöolyckor, speciellt i fråga om användning av atomkraft och återvinning av radioaktivt avfall.

Från de amerikanska och europeiska kontinenterna strömmar till oss mer av persistenta och organiska substanser än man hade räknat med. Dessa substanser bioackumuleras i ekosystemet, och det är helt klart att diverse djurarter på jordens nordliga del hotas på grund av detta. All diskussion om att däggdjursstammar på nordliga områden är utsatta för fara på grund av begränsad fångst försvinner i skuggan av denna fara, som är mycket större och mycket närmare i tiden än man tidigare hade föreställt sig.

Aktuell information från återvinningsanläggningen i Dounrey om att man släppt ut några kilo högt berikat uran i miljön och att ledningen för anläggningen först långt senare uppmärksammade detta, väcker bekymmer och frågor om faror för större olyckor som skulle kunna få oförutsedda konsekvenser för utnyttjandet av havets resurser i Nordatlanten.

Förhoppningsvis kommer åtgärder mot havsföroreningar att få ett stort utrymme på FN:s kommande konferens om miljö och utveckling.

Vi islänningar har intagit den ståndpunkten, att man bör utnyttja alla havets levande resurser, varvid man tar hänsyn till bärkraftig utveckling. Visserligen bör man skydda de arter som hotas av utrotning - om det råder ingen tvekan. Man skulle heller inte behöva tvista om att vi är skyldiga att utnyttja alla havets resurser på ett rationellt sätt. Oceanerna är världens matkista och kan förbli så. Vi kan öka bärkraftigt utnyttjande av havets resurser. Mycket tyder på att det är en miljövänligare metod än att öka matproduktionen på land.

Grundpelarna inom det nordiska samarbetet under de kommande åren blir miljöfrågorna och det fortsatta och nära kultursamarbetet.

Trots att man här på sessionen har en speciell dagordningspunkt för nordiskt samarbete efter 1992 anser jag det uteslutet att delta i generaldebatten utan att med några få ord diskutera det nordiska samarbetets framtid.

I Island har vi med ett stort intresse följt med diskussionen om det nordiska samarbetets framtid efter 1992. Det faktum att samarbetspartners intresse riktar sig mot öst - mot Baltikum - leder till att många anser att det finns en växande fara för isolering av Västnorden inom den nordiska gemenskapen. Det ökade intresset för Baltikum får inte ha som följd att man på något sätt nedprioriterar det västnordiska samarbetet.

Vi förstår det stora intresset för ett närmare samarbete med Europa vid förverkligandet av en gemensam marknad i början av år 1993. Vi hyser också detta intresse.

Diskussionen i Norden om EES-avtalet har ändrats i takt med klarläggandet av de nordiska EFTA-ländernas ståndpunkter gentemot fullt medlemskap i EG.

Islands medlemskap i EG är inte aktuellt så länge den europeiska gemenskapen följer en oförändrad fiskeripolitik.

Hela Europa är för närvarande som i en smältdegel. Detsamma gäller det nordiska samarbetet. Just i denna vecka håller fyra nordiska länders utrikesministrar ett möte i Köpenhamn, d. v. s. alla utom Islands, ett möte som hålls på samma tid som de fem länderna håller sin session här Helsingfors. Är det en ren tillfällighet, kan man fråga. På Köpenhamnsmötet finns representanter för de länder som ligger omkring Östersjön, samt Norge. Där dryftar man etableringen av ett Östersjöråd. Man tycker sig skönja vid horisonten en gryning till ett nytt Nordiskt råd. Vilket inflytande kan detta ha på det traditionella nordiska samarbetet som vi odlar här och över vars 40-åriga historia vi jublar.

Detta är, måste jag mycket klart och tydligt säga, ytterst tankeväckande för oss islänningar. Följden kan bara bli en viss omprövning, viss nyvärdering, från vår sida icke minst då man ser fram emot att det kan hända att alla de nordiska länderna utom Island kommer att ingå i EG, som i större mått än hittills kommer att åta sig en roll på säkerhets- och försvarsområdet.

Om så blir fallet uttrycker vi islänningar oss inte i starka ordalag om denna utveckling tills vidare, vi säger helt enkelt att då blir det nödvändigt att ompröva vår ställning inom hela det nordiska samarbetet. Fru president! Vi befinner oss verkligen vid ett vägskäl.

Hjörleifur Guttormsson: Præsident! Statsråd Eiður Guðnason nævnte i sin tale de farer, som er knyttet til radioaktivt affald og dumpning af dette såvel i

havområder som andre steder, og jeg anser det for positivt, at han er kommet ind på det spørgsmål i sin tale her.

Han nævnte også UNCED-processen og den kommende UNCED-konference i Rio i juni i år i denne sammenhæng. Jeg har fulgt lidt med i forberedelserne til denne konference, og jeg har lagt mærke til, at teksterne, som foreligger angående radioaktivt affald og håndtering af dette, er ganske svage, og at der er en stærk tendens - for ikke at sige mere - hos de nationer, som bruger atomkraft, til at skubbe spørgsmålet om atomkraftens miljøindflydelse til side og henvise spørgsmål angående dette på UNCED-konferencen til Det Internationale Atomenergiagentur. Dette anser jeg ikke for ansvarligt. De farer, som er knyttet til atomenergiens brug, det være sig til fredelige formål eller til krigsformål, er et af de største og vigtigste emner, som foreligger angående miljø.

Derfor vil jeg bede statsråd Eiður Guðnason såvel som de andre miljøministre i Norden om at tage denne sag op på "prep-konferencen" i New York, som allerede er startet, og sikre, at denne sag ikke bliver stukket under bordet i sammenhæng med forberedelsen og selve gennemførelsen af UNCED-konferencen i Rio. Jeg vil gerne høre, hvad statsråden mener om den sag.

Minister **Eiður Guðnason:** Fru president! Hjörleifur Guttormsson ställer egentligen inte någon fråga, men jag kan helt kort säga att jag delar de tankar han har om faran med det radioaktiva avfallet. Men dessvärre finns också annat avfall som vi måste ta itu med.

Vi har på senare tid nåtts av dåliga nyheter från de nordliga havsområdena, både när det gäller det tidigare Östtyskland som dumpat avfall i Nordatlanten, och det tidigare Sovjetunionen som dumpat avfall i havet i närheten av Novaja Zemlja. Detta bekymrar oss, och jag kan försäkra Hjörleifur Guttormsson om att både de isländska och såvitt jag vet också de nordiska representanterna i prepkonferencen i New York, som började i måndags, kommer att följa behandlingen av dessa frågor utifrån den klara ståndpunkt som de nordiska länderna tagit i saken.

Sinikka Hurskainen: Ärade president! Vi, representanter för Finland tycker att det är roligt att Nordiska rådet firar sin jubileumssession här i Helsingfors.

Nordiska rådets arbetsbeskrivning har varit tämligen oförändrad, även om man de senaste tiderna har försökt hitta en ny roll för Nordiska rådet i ett förändrat Europa och en förändrad värld. Rådet har egentligen inte haft någon egen utrikespolitsk roll eller något utsträckt samarbete utanför Norden.

Rådets roll har dock förnyats till följd av de nya kraven. Integrationsutvecklingen i Europa och händelserna i Östeuropa har gett dynamik för förändringen av rådets roll. Betydelsen av det nordiska samarbetet blir ännu större i och med integrationen.

Nordiska rådet kan mycket väl fungera som "intresseorganisation" för de nordiska länderna i EG. Vi har gemensamma intressen i många frågor, såsom miljöpolitk, socialpolitik, utbildningspolitik. I och med EG kommer det nordiska samarbetets roll att öka och stärkas.

Förändringarna i de österuropeiska länderna under de fem senaste åren har också uppskakat det nordiska samarbetet. Tidigare var man i rådet och utskotten tyst när det gäller frågor om länderna utanför Norden. I dag söker man samarbetsformer både med de baltiska länderna och Ryssland men också med andra närområden.

Det är nödvändigt med samarbete med de närmaste grannländerna, t. ex. i miljöfrågor. Men nu verkar det som att man lämnar medlemsförslag och tar andra inriktningsinitiativ utan att tänka på de reella verkningar de har. I juridiska utskottet behandlades för ett tag sedan ett förslag om att avskaffa visumtvånget för människorna från Österuropa. Ur mänsklig synvinkel var det ett bra förslag, men omöjligt att genomföra i praktiken. Det är allmänt känt att det finns miljoner människor i OSS-länderna som så fort som möjligt vill flytta till väst.

Vi skall inte flytta problemen från ett land till ett annat, utan vi borde först försöka lösa dem inom det land det gäller. Därför avskrev juridiska utskottet hela förslaget om avskaffandet av visumtvånget för Österuropéer, eftersom ärendet inte är aktuellt förrän förhållandena i Österuropa stabiliserats. Nordiska rådet har använt flera möten till att grubbla över rådets roll och uppgifter.

Man försöker lätta upp rådets organisation, men ändå har man samtidigt tillsatt en ny grupp av nordiska statsministrar som har åtagit sig uppgifter som tillhör rådet.

Statsministrarna lämnade sin rapport igår, men den innehöll egentligen inget nytt, den var bara en sammanställning av inlägg som rådets medlemmar gjorde i Mariehamn och Köpenhamn. Jag anser att Nordiska rådet inte behöver någon överorganisation, som utgörs av statsministrarna.

Man har också länge diskuterat vilken roll rådets och ministerrådets sekretariat har. Jag tycker att man väl kan flytta sekre tariaten under samma tak om vi på det sättet kan minska byråkratin, men sekretariaten kan inte i något som helst fall slås ihop.

Ärade president! Vi måste fortsätta med att förnya det nordiska samarbetet så att det uppfyller dagens krav, och Nordiska rådets verksamhet måste ökas i framtiden gentemot närområden och de övriga europeiska länderna.

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes att Hans Gustafsson ersätter Ingvar Carlsson för denna dag och för resten av sessionen.

Utenriksminister **Stoltenberg:** Ærede president! Den islandske miljøvernminister snakket en god del om forurensningene i nord, og det er klart at det er et problem som ikke minst også berører vårt land, hele Norden og Europa. Vi har derfor tatt opp dette spørsmålet spesielt i Konferansen om sikkerhet og samarbeid i Europa og i NATO eller rettere sagt Det nordatlantiske samarbeidsrådet som er opprettet mellom det vi tidligere kalte warszawapaktlandene og de nåværende NATO-land, og hvorfor det? Jo fordi disse forurensningsproblemene i nord og strålefaren når det gjelder kjernefysisk avfall, er en del av våre nye sikkerhets-

problemer, for sikkerheten i fremtiden vil være mindre spørsmål om militær sikkerhet og langt mer spørsmål om miljø, økonomi, teknologi o. l. Det betyr igjen at vi er nødt til å skape sikkerhet sammen og ikke mot hverandre. Det nytter ikke å stå sammen mot det. Vi har ikke motstridende interesser med Russland en gang. Vi har felles interesser om å komme miljøfaren og forurensningsfaren i rette.

Dette er et konkret eksempel på det Europa som nå er i forandring, og som har skapt nye utfordringer både for rammene og for selve innholdet i det nordiske samarbeidet. Det er klart at Norden må, uansett hva man måtte mene om forholdet til EF, finne sin plass i dette nye Europa. Der blir gamle skiller revet ned, men samtidig kan vi oppleve at nye skiller reises, også mellom de nordiske land. Utviklingen innen EF og de enkelte nordiske lands forhold til EF vil opplagt ha en sterk virkning på Nordens situasjon - ja, jeg vil gå lenger: Det er den europeiske utvikling og de nordiske lands forhold til denne som vil bestemme dybden i det framtidige nordiske samarbeid.

For alle de nordiske land vil EF på stadig flere samfunnsområder danne rammene for den politikk som kan føres. Med Danmark, Sverige og vel også Finland som medlemmer av EF, vil det store flertallet, 75 pst., av den samlede befolkningen i de nordiske land befinne seg innenfor Det europeiske fellesskapet. Dette betyr at et flertall av Nordens folk vil samarbeide nærmere med hverandre innenfor EF på praktisk talt alle tenkelige samarbeidsområder mellom folk og stater enn innenfor nordiske rammer. EF-medlemskap vil legge begrensninger på muligheten for et omfattende nordisk samarbeid utenfor EF på de mange områder som dekkes av EF-samarbeidet.

Det er ikke i og for seg noen motsetning mellom nordisk og europeisk samarbeid, men vi har ikke lov til å lukke øynene for det faktum at denne nye situasjon ikke bare kan føre til at det nordiske samarbeid settes i skyggen, men også at det oppstår nye skiller og ny avstand mellom nordiske land innenfor og utenfor EF. På den annen side ville et samlet Norden innenfor EF kunne bli en faktor av betydelig vekt i utformingen av framtidens Europa. Eksempelvis ville Norden med sine vel 20 millioner mennesker etter gjeldende regler få flere stemmer i EFs ministerråd enn Tyskland med sine 80 millioner. Nordiske land ville få formannskapet i EF i tilsammen to år i en rotasjonsperiode på f. eks. åtte år. Mange vil derfor kunne hevde at et dynamisk Norden først vil kunne realiseres innenfor EF. En må inn i EF for å komme inn i Norden.

Uansett Norges og andre nordiske lands framtidige tilknytning til EF må det nordiske samarbeid videreutvikles for å kunne spille en rolle i det nye europeiske landskap. For Norge er det nordiske samarbeidet faktisk bare blitt viktigere. På den utenrikspolitiske side tillegger vi dette samarbeidet stor betydning i alle flernasjonale fora der de nordiske land er med - enten det nå er i FN-systemet, GATT osv. Nordisk samarbeid har vært en av forutsetningene for den innflytelse vi har oppnådd i disse fora. Sammen med Sveits og Østerrike har Norden vært grunnlaget for våre forhandlinger med EF om EØS. EØS-avtalen er en milepæl i europeisk samarbeid og i nordisk samarbeid. Dersom Norge skulle bli stående utenfor EF, ville de nordiske EF-medlemmer bli vår viktigste kanal til fellesskapet og det utenrikspolitiske samarbeidet der. For Norge er det derfor om å gjøre at også de andre nordiske land i framtiden ser samarbeidet i Norden som viktig.

Jeg ser jeg har brukt tiden, men det er en ting jeg må si som ligger meg spesielt på hjertet. Mange har vist til Østersjøsamarbeidet og Østersjørådet som skal ha møte denne uken. Jeg vil bare varmt støtte de ønsker som har kommet til uttrykk her om at Island deltar i dette samarbeidet. Jeg har også tatt opp og vil forfølge den saken videre.

Presidenten: Med et så godt ønske for et nordisk lands fremtid tilgir presidenten at Thorvald Stoltenberg gikk ganske langt over den tilmålte tid.

Tora Aasland Houg: President! Jeg er også glad for at presidenten tillot utenriksminister Stoltenberg å si det siste han sa, og jeg må også si at jeg er glad for at den norske regjering sender sin utenriksminister for å delta i debatten her i Nordisk Råd. Det er viktig at man også kan bringe inn de mer generelle utenrikspolitiske spørsmålene og ikke bare det som har med forholdet til EF å gjøre, og det er det jeg nå ønsker å få litt mer utdypende kommentarer på.

Utenriksminister Stoltenberg argumenterte meget sterkt for at det bare var gjennom en sterkere tilknytning til EF at vi kunne få til et godt samarbeid også på det sikkerhetspolitiske området. Jeg er helt enig med ham når det gjelder hvilke sikkerhetspolitiske utfordringer vi står overfor i framtida, for det er dette med å løse miljøproblemene og dette med å løse fattigdomsproblemene som blir det viktigste. Jeg vil i tillegg legge til at det å fjerne alle atomvåpen fra Europa og unngå at det senker seg et nytt økonomisk jernteppe midt i Europa må være noen av de viktigste utfordringer vi står overfor. Og i den forbindelse har jeg noen spørsmål. Slik som Maastricht-møtet nå har etablert grunnlaget for en EF-union, er det meget uklart hvordan de sikkerhetspolitiske utfordringene og målsettingene blir formulert. Det er uklart om EF-unionen vil bygge opp et felles forsvar eller om EF vil bygge på Vestunionens atomstrategi og bruk av militære styrker også utenfor det europeiske området. Denne type tenking lover ikke godt for å få til et helhetlig sikkerhetspolitisk arbeid i Europa. Hvis vi skal forholde oss til en EF-union som bygger opp en union bare gjennom medlemskap i EF, og hvis vi i tillegg bygger på en Vestunion som også har atomvåpen og en atomstrategi til sitt bruk, så er det tilbake til veldig mange av de forutsetningene som lå til grunn for den kalde krig. Det ser ikke ut som om Vestunionen har noen ambisjon om å spille en slik alleuropeisk rolle, og jeg vil utfordre utenriksminister Stoltenberg til å utdype dette noe, og høre om han har noen tro på at vi gjennom Vestunionen som redskap eller gjennom en EF-union, slik som det nå ser ut til å utvikle seg, kan ha noe håp om å løse den nye tids sikkerhetspolitiske problemer som nettopp handler om miljø og om å bygge ned atomvåpnene i Europa.

Minister **Stoltenberg:** Ærede president! Først til det konkrete spørsmålet om aktiviteter utenfor NATOs område. Som representanten Aasland Houg vet, er det noe som et så sentralt land som Tyskland ikke kan og vil delta i uten i FN-sammenheng, under en FN-paraply, og det er også det som er grunnlaget for det vi-

dere samarbeid mellom landene i EF. Vestunionen derimot gir mulighet til aktivitet utenfor området, men det har hittil vært praktisk ugjennomførbart bl. a. på grunn av Tysklands holdning. Hvis dette opptar oss, og det opptar også Norge, uavhengig av om vi er med i Vestunionen eller ikke, er det klart at deltakelse i avgjørelsene her er i seg selv av betydning, og det har det vist både når det gjelder dansk holdning og når det gjelder tysk holdning.

Så har jeg lyst til å si at jeg er helt enig i det representanten Aasland Houg sier om betydningen av det alleuropeiske samarbeidet. Det er en målsetting vi har snakket om både den gang det virket umulig og nå når det virker nært og mulig. Men virkeligheten er at hele Europa ønsker å være med i EF. Da jeg pratet med folk i Ukraina, bad de om min og norsk hjelp til å bli med i EF - jeg tror ikke det var den rette personen å henvende seg til på det tidspunkt, men ønsket om å delta i EF er klart. Dette er i grunnen ikke et spørsmål, for jeg vet man ikke stiller spørsmål til spørreren, men jeg vil bare si at jeg skjønner ikke hvorfor SV er så intenst imot et EF med 15 medlemmer, men hvis det blir 20 eller 25 medlemmer, er dere for det, men det er land som med respekt å melde går sterkere inn for det frie markedsprinsippet enn noen av de nåværende EF-land gjør.

Tora Aasland Houg: Jeg forholder meg til det EF som eksisterer i dag og til de land som i dag er medlemmer, og som det er en realistisk mulighet for vil bli medlemmer ettersom de selv har anmeldt sine søknader. Når det gjelder de østeuropeiske land, vet også utenriksminister Stoltenberg at det er en langt mer usikker og uklar prosess når det gjelder forholdet til det konkrete EF-medlemskap.

Det som er min bekymring, er at det i dag bare er EF-medlemmene som kan delta som medlemmer i Vestunionen - ikke det at jeg ønsker at Norge eller andre land skal være med der så lenge de arbeider under den strategien de har, men det som kan skje her, er at vi utvikler en type samarbeid på det sikkerhetspolitiske området som ekskluderer noen og inkluderer andre. Hvis den type samarbeid baserer seg på f. eks. bruk av atomvåpen og har en atomstrategi, baserer seg på nettopp den type militære virkemidler som vi ønsker å gå bort fra i en moderne sikkerhetspolitisk situasjon - det er da min bekymring blir meget større. Derfor mener jeg at vi må bruke det KSSE-samarbeidet som i dag er innledet, som en plattform, og at det er gjennom en alleuropeisk sikkerhetsorganisasjon som er bygd opp langt videre og bredere enn det EF-unionen i dag tegner til å bli, vi må løse og forebygge konflikter i verden, ikke minst gjelder det å forebygge konfliktene. Situasjonen er en helt annen nå enn i etterkrigstiden da det var viktig å binde sammen f. eks. Tyskland og Frankrike i en fredsskapende samarbeid. Jeg skjønner også at det var tanken da. Nå er det de miljøpolitiske utfordringene og det å bygge ned atomvåpnene som er det viktige, og da trenger vi en annen type tenking enn det vi har sett som resultat av Maastricht-møtet.

Minister **Stoltenberg:** Ærede president! La meg bare kort svare på det. Jeg har oppfattet det slik at det er enighet mellom SV og meg om at for å bidra til løs-

ning av miljøproblemene er overnasjonalitet nødvendig. Jeg tror ikke det er uenighet om det.

Det eneste område hvor det er overnasjonalitet når det gjelder disse spørsmålene, er i EF, og det omfatter 12 og etter hvert 15, og kanskje etter hvert 20 av de viktige europeiske land. Da må jeg si at uten å få med disse 12, 15 eller 20 landene blir det ikke noen bedring, ikke i Norge en gang, av miljøproblemene. Vi er derfor nødt til å ha et overnasjonalt samarbeid, og jeg synes det er viktig å forholde seg til det eneste området som har greid å få med så mange land i det overnasjonale.

En ting til: Det er mye usikkerhet, sier representanten Aasland Houg, om den fremtidige utvikling. Nei, ikke så mye som hun gav inntrykk av i sitt spørsmål til meg, for en del av virkeligheten er at Tsjekkoslovakia, Ungarn, Polen, Latvia, Estland og Litauen har fått eller forhandler om det man kaller Europa-avtaler med EF, og de Europa-avtalene går vesentlig lenger enn det SV går inn for at Norge skal stå på, en handelsavtale som vi hadde tidligere. De sier uttrykkelig i Europa-avtalene at de har medlemskap i EF som mål.

Johan J. Jakobsen: Ærede president! Jeg vil gjerne bidra til at utenriksministeren i Norge får rikelig tid til å berøre de fundamentale spørsmål som er reist under replikkordskiftet, og jeg overtar gjerne stafetten fra Tora Aasland Houg.

Jeg vil ta opp dette med Vestunionen, som jeg synes utenriksministeren for litt lett over. Som det ble sagt tidligere i dag, er ikke EF statisk. Det skjer en dynamisk utvikling i EF, men det mest dynamiske som har skjedd i EF det siste året, er Maastricht-møtet, og dette at EF definitivt har tatt beslutning om å omskape EF til en politisk og økonomisk union. Utenriksminister Stoltenberg sa i sitt replikksvar tidligere i dag at Vestunionen for så vidt kunne operere utenfor det europeiske området, såkalt "out of area", men jeg fikk ikke inntrykk av om utenriksministeren så på dette som et problem. Hvis det er slik at EF nå utvikler seg i retning av en union med et forsvarspolitisk samarbeid hvor Vestunionen blir den forsvarspolitiske arm, så vil et medlemskap i EF inkludere at en aksepterer de langsiktige mål for denne unionen. Jeg vil be utenriksminister Stoltenberg utdype noe nærmere hvordan han ser på norsk medlemskap i EF under den synsvinkel at Vestunionen faktisk blir den forsvarspolitiske arm i EF, og at Vestunionen endog får tilknyttet franske atomvåpen, at beslutningene i forsvarssamarbeidet skal skje ved flertallsbeslutninger. Det ville være interessant å høre den norske utenriksministerens syn på om det overhode er knyttet betenkeligheter til at Norge deltar i et forsvarspolitisk samarbeid, med de perspektiver som Maastricht-møtet faktisk setter.

Minister **Stoltenberg:** Ærede president! Først til dette med flertallsbeslutninger som representanten Jakobsen har reist rundt og snakket om mange steder. Det er greit, men da synes jeg han må gå inn på hva som ligger i det. Når det gjelder praktiske beslutninger av utøvelsen av politikken, kan det være flertallsbeslutninger, men her trengs det enstemmighet. La meg ta et eksempel: Når det gjelder Verdens miljøkonferanse, kan man bli enig om at det vedtas ved konsensus, men

den skal være i Paris, og da må det være konsensus for enighet om at det kan avgjøres ved flertall. Jeg har liten tro på at franskmennene vil forandre seg så meget at de vil stemme for at det skal vedtas ved en flertallsavgjørelse. Jeg tror det er ganske langt fra det spøkelset som representanten Jakobsen manet fram her, og til den faktiske utøvelse. De som er med, har full styring på hva de vil gå inn på ved flertall, men vi har mange områder hvor iallfall SV - og jeg tror Senterparatiet også - har erkjent at det er nødvendig med flertallsbeslutninger, i erkjennelsen av, som det ble sagt tidligere i debatten, at konsensus betyr at den som vil minst, bestemmer mest, også når det gjelder union. La meg ta det formelle: Vi har naturligvis samme mulighet som Danmark til å ta våre reservasjoner på spørsmål om utviklingen av en union. Vi står helt fritt til å avgjøre om vi vil være med i Vestunionen. Det som ligger på bordet nå, er invitasjon til assosiert medlemskap, hvor vi kan holde innlegg, men ikke stemme.

Til slutt vil jeg si at det som er viktig, er å benytte denne tiden nå når stormaktene er innstilt på forpliktende internasjonalt samarbeid. Etter Maastrichtmøtet var det 56 pst. av det tyske folk som, iflg. en meningsmåling var mot Maastricht fordi de mente de kan ha bedre selvråderett utenfor Maastricht-samarbeidet enn innenfor, altså nøyaktig det samme som Senterpartiet mener, men den dagen stormaktene i Europa ikke vil dette lenger, har en historisk sjanse glidd unna oss.

Kristín Einarsdóttir: Fru præsident! Der er nu gået 40 år, siden de nordiske lande besluttede at oprette Nordisk Råd. Samarbejde mellem nationer er vigtigt, og for de nordiske medborgere har samarbejdet været eksemplarisk og medført store fordele. De nordiske lande fremstår også udadtil i et positivt lys som forkæmpere for fred og menneskelige rettigheder. Således har de ofte fremstået som en stærk politisk enhed, hvilket har forstærket deres indflydelse.

De nordiske lande har lagt vægt på sociale rettigheder og gensidig hjælp. I tilknytning til det vil jeg minde om den betydning, sociale rettigheder spiller for kvinderne. Man har i Norden også hidtil lagt vægt på ligestillingsspørgsmålene og er nået langt på dette område. Selv om der er lang vej endnu, inden vi har samme stilling i samfundet som mænd, er vi, kvinderne i Norden, nået længere end vore medsøstre mange andre steder i verden. Det er vigtigt, at kvinder er på vagt over for de omvæltninger, som nu finder sted. Det er åbenbart, at det er kvinderne, som også her i Norden skubbes til side, og som er de første ofre for den hårde konkurrence, der er en følge af den økonomiske integration.

De spørgsmål, som nu er af allerstørste betydning, er miljøspørgsmålene. Det er et livsspørgsmål for os, som lever på denne klode, samt for vore efterkommere, at man drejer væk fra det spor, vi har været på, og som leder til selvdestruktion. Man begynder nu for alvor at opleve, at den politik, de industrialiserede stater har fulgt mod naturen, ikke går op. Tilsammen kan de nordiske lande på internationalt plan påvirke udviklingen i positiv retning på miljøområdet. Det er ikke mindst på dette område, at man gennem nordisk samarbejde har opnået visse resultater. Det er yderst vigtigt, at dette samarbejde fortsætter, og at man styrker det yderligere.

Men det trækker op til torden. De fleste af de nordiske regeringer er af den mening, at det er bedst for deres lande at blive medlemmer af Den Europæiske Union. Denne storstat, som er ved at dannes i Europa, frister. Hvad er det, der trækker så meget? Er det ønskværdigt at blive en del af Unionens centraliserede og udemokratiske system, hvor små nationers synspunkter ikke har nogen nævneværdig vægt? Er det forsvarligt at ofre suverænitet og økonomiske og sociale virkemidler for en usikker økonomisk gevinst? Hos en stor del af Nordens befolkning hersker der med fuld ret tvivl om, at medlemskab af Den Europæiske Union vil medføre fordele. Grundtanken bag det indre marked og Unionen er øget økonomisk vækst. Den slags politik strider mod naturens og menneskenes interesser. Det er den tankegang, som folk rejser sig imod og protesterer.

Nordisk samarbejde bliver langt fra, hvad det er i dag, hvis de fleste af de nordiske lande bliver medlemmer af Den Europæiske Union. Nu - ved 40 års jubilæet - står Nordisk Råd ved en korsvej. Medlemskab af Unionen underminerer nordisk samarbejde. Det ser ud til, at de skandinaviske lande kunne tænke sig at isolere Vestnorden fra det, der bliver tilbage af nordisk samarbejde, da Island, Grønland og Færøerne ikke vil tilslutte sig Den Europæiske Union. Et tegn på dette så man bl. a. i sidste uge, da den danske udenrigsminister afviste Islands ønske om deltagelse i et Østersøråd.

Fru præsident! Det er måske upassende at mindes 40 års samarbejde med sådanne ord. Men de ledende politikere i Norden synes at have tabt orienteringsevnen. De synes at have den tvangstanke, at nu bør man underkaste sig storebrors magt og lade ham bestemme vejen.

Nordisk samarbejde har bygget på gensidig tillid og respekt for demokrati og nationernes selvstændighed. Til trods for de nedslående udsigter kan vi fremdeles håbe, at flertallet af Nordens politikere finder den rigtige kurs og på ny samles om et forstærket samarbejde i Norden.

Halldór Ásgrímsson övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Marianne Jelved: Hr. præsident! Det nordiske samarbejde har nu fungeret i Nordisk Råds regi i 40 år, og man finder i virkeligheden ikke noget sidestykke til det andre steder i verden. Vi skal ikke prale af det, men vi har faktisk vist andre regioner, at parlamentarikere kan mødes i diskussion om fælles mål, problemer og udfordringer med det afgørende, fælles ønske at finde frem til brugbare løsninger.

En sådan proces fører jo til, at vi påvirker hinanden. Vi argumenterer, vi skaber kompromiser, og alligevel respekterer vi de enkelte landes egenart. De nordiske lande har en fælles kulturarv, som er vævet sammen på kryds og tværs af vore landes historie, og jeg synes, det er ganske flot, at de nordiske lande har kunnet respektere hinandens følelser og nå frem til aftaler om deponering af særlig vigtige arkivalier eller museumsgenstande i oprindelseslandet. Den slags løsninger har man heller ikke kunnet finde frem til andre steder.

Jeg trækker disse ting frem for at begynde med noget positivt, noget som jeg formoder vi kan samles om og være glade over, når verden omkring os ser så

alvorlig ud. Må jeg minde om, at sidste gang Nordisk Råd havde session i Helsinki i 1987, gav Anker Jørgensens udenrigspolitiske tale anledning til meget store konflikter og mange diskussioner i Nordisk Råd. Det er kun 5 år siden, men her i 1992, er det stort set udenrigspolitikken, der optager parlamentarikerne i Nordisk Råd. Generaldebatten er præget af udenrigspolitik, Europas udvikling og de nordiske landes forhold til EF-fællesskabet, og siden 1987, da vi sidst var samlet her i Riksdagsbygningen, er der så sandelig også sket store forandringer i Europa - ikke på grund af Anker Jørgensens tale eller på grund af konflikten under sessionen, men fordi borgerne og politikerne i andre europæiske lande har ønsket forandringer.

Ingen kan være i tvivl om, at disse nye demokratier og de gamle demokratier, hvis vi kan kalde dem det, har fælles interesser og har brug for hinanden. Vi skal ikke bilde os ind, at de nye demokratier ensidigt har brug for Norden eller det, vi tidligere kaldte Vesteuropa. Nej, de europæiske lande har gensidigt brug for hinanden. Vi har fælles problemer i Europa, vi skal finde fælles løsninger om fredelig sameksistens, minoritetsgruppers rettigheder, miljøproblemer og retfærdig fordeling af ressourcerne for at nævne nogle af tidens væsentlige udfordringer.

Disse udfordringer kan vi ikke løse ved at sidde og tale pænt til hinanden her i Nordisk Råd. Det kan i virkeligheden kun lade sig gøre, hvis vi tør gå ind i et forpligtende samarbejde og give afkald på en del af vores egen selvbestemmelsesret for at få indflydelse på de beslutninger og de løsninger, vi skal finde frem til i fællesskab. Men er demokratiet godt nok, som det fungerer nu..? Nej, det er det ikke, vi skal arbejde videre med det. Det er jo ikke en statisk verden, ikke et statisk Europa, vi lever i, og det burde enhver have erfaret.

Vi har også diskuteret statsministrenes rapport, og der har lydt nogen kritik af, at statsministrene tilsyneladende vil påtage sig større kompetence eller magt. Jeg synes, det er udmærket, at statsministrene vil, som man siger på dansk, kridte støvlerne og gøre noget ved sagen. Det vil give Nordisk Råd og arbejdet i Rådet større prestige.

Men vil parlamentarikernes rolle så blive mindre? Jeg har lyttet mig til, at nogle her i salen frygter det, men det var dog besyndeligt. Hvem bestemmer, hvor stor en rolle og hvor stor magt parlamentarikerne skal have? Det kan kun parlamentarikerne selv, det er helt op til parlamentarikerne selv at bestemme, hvor stor indflydelse, hvor stor magt og hvor stort ansvar de skal have, for det er i sidste instans dem selv, der bestemmer over ministrene. Og hvis man erkender dette problem, har man også ansvar for at løse det.

Må jeg slutte med at sige, at Salman Rushdie har nu levet under jorden i over 3 år, og Iran har udsat en belønning til den, der vil myrde ham. Rushdie har en klar ret til at tænke, tale og skrive frit, og jeg skal opfordre parlamentarikerne i Nordisk Råd til at arbejde hjemme i deres nationale parlamenter for at lægge pres på Iran om at annullere denne helt uanstændige handling.

Jämställdhetsminister **Elisabeth Rehn:** Herr president! Ordet jämställdhet har nämnts några gånger under debatten och jag vill gärna behandla detta ämne i mitt anförande. Det nordiska arbetet på jämställdhetsområdet blir allt livligare.

Mycket har genomförts sedan 1974 främst inom områdena arbetsliv, utbildning, social- och familjepolitik, boende- och samhällsplanering samt kvinnor och politik.

I handlingsplanen för 1989-1993 har de nordiska jämställdhetsministrarna valt att sätta två teman i fokus för det nordiska jämställdhetssamarbetet nämligen:

- Kvinnors roll i den ekonomiska utvecklingen
- Kvinnors och mäns möjligheter att kombinera familjeliv och arbetsliv.

Jag vill gärna plocka fram en annan viktig punkt: det nordiska likalöneprojektet, som finansieras med nordiska och nationella medel och ett centralt tema i den nordiska handlingsplanen för jämställdhet. Det är att femårigt projekt, som avslutas i slutet av 1993.

Projektet beskriver och analyserar likalönutvecklingen i de nordiska länderna, informerar och skapar debatt - förhoppningsvis. Under projektets gång kommer man också att föreslå hur de mekanismer som medför löneskillnader mellan kvinnor och män, kan förändras.

Huvudmålet för projektet är att minska löneklyftan mellan män och kvinnor. För detta ändamål har projektet varit aktivt i att informera om löneklyftan, deltagit i lönedebatten samt inverkat med energi för att hålla debatten livlig genom att utge nationella och nordiska publikationer.

En annan viktig fråga är Nordiskt Forum 1994, som hålls i Åbo 3-8 augusti, där förberedelserna har kommit igång. Vi har valt en nordisk projektledare och styrgruppen som leds av riksdagsledamot Margareta Pietikäinen kommer att ha sitt första möte inom en månad. Planeringsgruppen, som har en bred förankring i olika kvinno-, ungdoms- och övriga organisationer kommer att sammanträda detta år.

Ett seminarium som finansierades av ministerrådet hölls på hösten 1991 i Åbo där de största nordiska kvinnoorganisationerna sammankom för att diskutera sina målsättningar inför Forum 1994. En skriftlig rapport från seminariet har publicerats.

Även andra förberedande seminarier för nordiska kvinnor och kvinnogrupper har hållits. Vi kan alltså dra slutsatsen att intresset och entusiasmen inför Nordiskt Forum 1994 är stort.

Enligt minsiterrådets beslut är temat för Nordiskt Forum 'Kvinnors liv och arbete'. Inom detta tema kan alla grupper presentera sitt arbete och sina målsättningar. Vi hoppas speciellt på att få ungdomar med. Dessutom hoppas vi på engagemang från manliga deltagare. Män som vill ställa upp i jämställdhetsarbetet för att förändra mansrollen och för att i praktiken föra fram den nordiska modellen för jämställdhet behövs.

Vi kommer även att arbeta aktivt för att få ett brett deltagande från de baltiska länderna. I september detta år arrangerar ÄK-Jäm, med finansiellt stöd från den nordiska Baltikum-fonden, ett seminarium i Riga tillsammans med de baltiska kvinnoorganisationerna. Kvinnorna och kvinnoorganisationerna i Lettland har varit mycket ivriga att arrangera detta seminarium. I det praktiska arbetet inför seminariet har vi haft mycken hjälp av det Nordiska informationskontoret som finns i Riga. Detta seminarium kan ses som ett första led i de baltiska kvinnornas föberedelsearbete inför Nordiskt Forum 1994.

Personligen ser jag med väldigt stor förväntan fram emot detta Forum 1994 och jag hoppas det blir en bra manifestation över nordiska kvinnors liv och arbete samtidigt som jag hoppas på konkreta utmaningar för framtiden.

Kaci Kullmann Five: President! Den dagen Berlinmuren falt, følte vi alle at vi var vitne til et stort øyeblikk i Europas historie. Den kalde krigen er nå heldigvis et avsluttet kapittel i verdens historiebok. Det gir ringvirkninger også for Norden, slik vi opplever det i debatten her i dag.

Sovjetunionens oppløsning har for fullt åpnet dørene i Europa og gitt en ny valgfrihet for Finland i sin utenrikspolitikk som vi alle er glade for.

Utviklingen i Nordens nærområder har dermed gjort denne sesjonen i Nordisk Råd til noe helt spesielt. Vi er ved et historisk veiskille i det nordiske samarbeidet.

Et flertall av de nordiske land gjør nå klare valg i Europa-spørsmålet. Sammen har vi en historisk mulighet til gjennom deltakelse - med stemmerett - å skaffe oss betydelig innflytelse på utformningen av det fremtidige Europa.

Som nordiske land har vi mye til felles. Vi ønsker å styrke våre demokratiske tradisjoner, vi ønsker et aktivt miljøvernarbeide, vi ønsker å skaffe folk jobbber og velferd for våre innbyggere, og vi vil bidra til å sikre Europa en fremtid i fred. Det er ikke reservert for Norden å ha disse ønskene, men de er definitivt våre. Høyre har lenge arbeidet for at Norge skal søke medlemskap i EF. Både Norge og Norden vil kunne arbeide langt mer for de verdiene jeg nå har nevnt og andre verdier vi tror på, dersom flest mulig av de nordiske land velger medlemskap. Hvis Sverige, Finland og Norge kunne forhandle om EF-medlemskap parallelt, ville vi best kunne fremme våre felles interesser, f. eks. på sentrale felt som landbruk og distriktspolitikken. Det ville vi alle ha glede av.

Spesielt de små land har i dag betydelige fordeler av sitt EF-medlemskap. For det første har de direkte innflytelse på saker av stor viktighet for dem selv. For det annet fører et forpliktende samarbeid til at også de store aktørene må innrette seg etter spillets regler. Som fristilte ville disse ha mye større muligheter for å overkjøre de små nasjoner.

Både store og små EF-medlemmer ser i dag fordelene økt integrasjon gir. Men det er ikke gitt at de store land bestandig vil ha en så positiv holdning til å slippe frem de små. Derfor er det viktig å bidra til denne integrasjonsprosessen nå når mulighetene virkelig er der for fullt. Bruk av overnasjonalitet og økt bruk av flertallsavgjørelser er et særkjenne for EF - et positivt særkjenne. For dette er den eneste metode for at små land virkelig skal vinne råderetten tilbake - det er ikke en metode for at de skal miste denne råderetten.

Når nå både Sverige og Finland velger EF, vil EF sette enda sterkere preg på det nordiske samarbeidet fremover. Jeg er overbevist om at dette gir nye, positive muligheter til et langt mer omfattende nordisk samarbeid enn vi tidligere har opplevd, og et langt mer konkret samarbeid. Men mye av samarbeidet vil finne sted i og i tilknytning til EF-samarbeidet.

Veien til et mer dynamisk nordisk samarbeid går nå via EF. Men da må vårt tradisjonelle samarbeid her selvsagt endre form og karakter. Statsministrene har gitt positive innspill i denne prosessen.

Jo mer samordnet de nordiske landene er, jo mer innflytelse vil vi kunne få. Men ikke noe land samarbeider for samarbeidets egen skyld, men for å ivareta sitt lands og sine innbyggeres egne interesser.

For Høyre er ikke de økonomiske argumentene for EF-medlemskap det avgjørende. EØS-avtalen vil ivareta de fleste av disse utfordringene. For meg og mitt parti er EFs fredsbevarende arbeid, slik Carl Bildt glimrende beskrev det tidligere i dag, et hovedelement, videre arbeidet for en bærekraftig utvikling og vekst som innebærer økt vekt på ivaretagelsen av miljøet, det å oppnå medbestemmelse i Europa, samt de utenriks- og sikkerhetspolitiske utfordringene. Dette er de viktigste punktene for Høyres sterke engasjement for et norsk EF-medlemskap.

Høyre er positivt til forpliktende internasjonalt samarbeid. Men det må nødvendigvis også innebære at man har vilje til både å gi og ta. Med den avhengighet på tvers av landegrensene som vi ser i dagens Europa, tilhører den fulle selvråderett langt på vei fortiden. Nå må man være villig til å samarbeide for å gjenvinne muligheten til medbestemmelse i saker av betydning for egen nasjon og egne innbyggere, f. eks. i så sentrale spørsmål som miljøvern.

Høyre vil at Norge skal være en del av et sterkt Europa. Det er etter vårt syn i dag mer dramatisk, og vil kreve større nasjonale endringer å bli stående utenfor EF enn å bli medlem.

Det har gjort inntrykk i Norge at Finland nå arbeider seg frem til en søknad om medlemskap i EF. Som norsk Høyre-politiker vil jeg gjerne få legge til at jeg er imponert over de lederegenskaper som Finlands statsminister og senterpartileder utviser i EF-saken. Det er klart for oss alle at hans ja til medlemskapssøknad ikke har vært noe enkelt standpunkt å ta, verken i forhold til partiet eller landet. Hans konklusjon her i dag var imidlertid helt klar: Finlands nasjonale interesser kan best trygges ved en medlemskapssøknad.

Jeg håper at statsminister Ahos evne til å lede og til å vektlegge helheten, ikke enkeltinteresser, skal kunne smitte over på hans norske partifeller. Jeg vet det er et håp kun, men et lønnlig håp.

Lantrådet **Ragnar Erlandsson:** Herr president! När nu Norden står inför en ny europeisk ordning, står många frågande inför de nordiska ländernas framtid.

Kan de nordiska länderna behålla sina speciella särdrag, sin 40-åriga ganska okontroversiella samarbetsmodell byggd på konsensusidén, samtidigt som EG suger upp det ena nordiska landet efter det andra i sina effektiva och påtvingade samarbets- eller beroendeförhållanden?

Hur kommer de självstyrande områdena att behålla sina särpräglade karaktärer? För Ålands del ger vi inte ifrån oss våra skyddsstadganden som ingår i självstyrelselagen och de internationella förpliktelser som ligger förankrade genom olika internationella avtal och fredsfördrag.

När länderna i Norden talar om den nordiska modellen vill vi föra fram den åländska modellen som ett exempel på ett sätt att lösa minoritetskonflikter i Europa på fredlig väg och genom politiska samförståndslösningar. Det åländska självstyrelsesystemet kan stå som mönster för lösning av oroshärdar i Europa. Vi på Åland kan bidra till att dels ordna konfliktlösande konferenser, samman-

komster och seminarier på Åland, dels medverka vid lösande av minoritetskonflikter ute i Europa. Minoriteterna i Europa vill i likhet med ålänningarna slå vakt om sina egna intressen.

Ålands geografiska läge med relativt korta avstånd till intilliggande delvis okända regioner i Baltikum och Österuropa gör Åland till en central mötesplats även för många icke-nordbor. Vi har rätt goda erfarenheter av att arrangera både nordiska och övriga internationella konferenser. Utan att häva oss kan vi påstå att vi är en resurs i det nordiska samarbetet. Som ett exempel kan nämnas Ålands möjligheter att administrera utbildning. Kurser i företagsekonomi, näringslivets uppbyggnad och nordisk samhällsadministration kan vi med fördel ordna på Åland för baltiska behov; givetvis i samverkan med och stöd från olika finansierings- och utbildningsinstitutioner i Norden.

Vi på Åland vill givetvis ställa oss till förfogande och medverka i andra processer i vår närhet. Ålands läge i Östersjön förpliktigar oss att ta vårt ansvar för skyddet av Östersjön som ett levande hav. För Ålands del håller landskapsstyrelsen på att genomföra ett miljöpolitiskt handlingsprogram. Landskapsstyrelsen förväntar sig att alla länder runt Östersjön tar ansvaret för en restaurering av Östersjön. Konferenser, kongresser och diverse möten med åtföljande kommunikeér och konventioner får betydelse endast i den utsträckning som det sker konkreta åtgärder beträffande vattenskyddet.

Det nordiska samarbetet har nått många resultat som i dag upplevs som så självklara att ingen tänker på att framstegen nåtts genom överenskommelser i Nordiska rådet. Den fria arbetsmarknaden och passfriheten har raserat många gränshinder mellan de nordiska folken. Inför framtiden upplever vi på Åland det som synnerligen angeläget att inte genom ensidiga åtgärder skapa svårigheter i umgänget mellan våra länder. De självstyrande områdena är beroende av att sjötransporterna och resorna ordnas så smidigt och ekonomiskt förmånligt som möjligt. Skatter, avgifter och andra inskränkningar i trafiken är inslag som strider mot andan och meningen i det nordiska samarbetet.

Då Norden klappar på dörren till EG noterar jag att vi får ett medlemsförslag om enhetlig tideräkning i Norden - i Sverige, Norge, Danmark och Finland. Det betyder att Finland borde vrida klockan tillbaka en timme. På Åland är vi beredda att göra det omgående. En gemensam klocktid vore i varje fall något att visa upp som ett resultat av denna session. Restider, affärstider, radio- och TV-tider skulle förenklas mellan Finland och övriga Norden.

Herr president! Från åländsk sida kan vi vara nöjda med utfallet beträffande EES-avtalet. Vi har fortfarande kvar våra särrättigheter beträffande näringsetablering och skyddet mot förvärv av fast egendom för personer som saknar åländsk hembygdsrätt. Ifall Finland blir medlem i EG har Åland genom sin självstyrelse rätten att stå utanför EG, vara med i EG eller att ansluta sig med förbehåll för Åland.

Landskapsstyrelsen kommer att uppställa förhandlingsmål inför Finlands och Ålands förestående förhandlingar om ett eventuellt medlemskap i EG. Som en gemensam nämnare utgör i detta avseende regionalpolitiken. Innebörden av ordet regionalpolitik har fått en ny dimension i Norden i ett europeiskt perspektiv. Nu har plötsligt hela länder blivit regioner med mindre gynnsamma klimatologiska förutsättningar i jämförelse med Mellan- och Sydeuropa. I denna omvärdering av

ordet regionalpolitik måste vi minnas att förhållandena i Norden inte blir likartade bara därför att våra jämförelser har utsträckts till Europa. De självstyrande områdena och många andra delar av Norden har fortfarande sämre levnadsbetingelser för åretombosättning i jämförelse med tätorterna. Alla inom Norden måste solidariskt ta ansvar för att alla delar av Norden skall ges fortsatta existensbetingelser.

Herr president! Vid det möte som statsministrarna höll i Mariehamn den 12 november 1991 konstaterades att förändringarna i Europa har inlett en ny samarbetsera. De nordiska samarbetsförutsättningarna påverkas starkt av de samarbetsformer som de olika nordiska länderna väljer till den europeiska gemenskapen. De självstyrande områdena har också valt olika lösningar vad gäller EG. Grönland och Färöarna har valt att stå utanför. Då Finlands regering ansöker om medlemsförhandlingar inför EG förväntar sig landskapsstyrelsen att ansökan skall innefatta ett särskilt omnämnande om att förhandlingar även önskas för det autonoma Åland.

Landskapsstyrelsen kommer i enlighet med den nya självstyrelselagens möjligheter att inta en aktiv roll i samband med Finlands EG-förhandlingar, vilket betyder att landskapsstyrelsen erhåller rätt att delta i själva förhandlingarna.

Landskapsstyrelsen är fullt medveten om att det nordiska samarbetet med hänsyn till de nordiska ländernas integration i Europa måste genomgå strukturförändringar, om det nordiska samarbetet även i fortsättningen skall kunna fortbestå som en livskraftig samarbetsform. Landskapsstyrelsen kan dock inte acceptera att förändringar i samarbetsstrukturen innebär försämringar för de självstyrande områdena i förhållande till den ställning de i dag har i enlighet med Helsingforsavtalet. Åland måste få delta i de organ på nordiskt plan där Europafrågorna behandlas. Av samarbetsministrarnas förslag framgår att ministerrådet vill säkra de självstyrande områdenas ställning i det framtida nordiska samarbetet. För Ålands del ser jag denna försäkran som en uppmaning till Åland att aktivt medverka i den nordiska processen och på detta sätt bidra till en ytterligare profilering av Norden som ett föregångssamhälle.

I uttalandet från den 2 mars från de nordiska statsministrarna om utvärdering av det nordiska samarbetet saknas ett klart ställningstagande angående de självstyrande områdenas roll i Norden på europeisk nivå. För Ålands del efterlyses särskilt nordiskt statsministeransvar för att de självstyrande områdena i Norden inte försvagas. På samma sätt som statsministrarna kan andra ministrar beredas tillfälle att delta i det nordiska samarbetets utveckling och de självstyrande områdena beredas en aktiv roll i framtiden.

Herr president! Med glädje noteras också att Åland fått förtroendet att stå som arrangör av flera extra sessioner inom Nordiska rådet. Det sporrar oss på Åland till nya initiativ i den nordiska familjen. I det sammanhanget vill vi påpeka betydelsen av att Västnorden integreras i det praktiska nordiska samarbetet. Tillika stöder landskapsstyrelsen alla ansträngningar i arbetet att underlätta de baltiska folkens svåra situation i kampen att skapa ett demokratiskt och humant samhälle.

Lena Öhrsvik: Herr president! Jag talar nu som representant för socialutskottet i Nordiska rådet. Jag tänkte kommentera de områden av ministrarnas redovisning av planerna för kommande år som gäller vårt utskottsområde. Det är i första hand arbetsmarknadsfrågor, arbetsmiljö, social- och hälsofrågor, bygg- och bostadsområdet. Det är alltså ett ganska omfattande område som socialutskottet har hand om.

Ett par viktiga program försvinner när man nu gör om arbetsplanerna för framtiden. Det är bl. a. programmet Norden i Europa, som går ut under 1992, och likaså den ekonomiska handlingsplanen, som också avslutas under 1992. Vi i socialutskottet vill särskilt framhålla ett par punkter som det är mycket viktigt att inte tappa bort i det fortsatta arbetet.

Den ena är ett delprogram som gäller nordbors rättigheter. Det tycker vi bör utgöra ett eget samarbetsprogram för framtiden. Det skulle kunna få en mycket översiktlig form och kanske inte behöva ta nya ekonomiska resurser i anspråk, och det skulle kunna bilda grundval för en samlad beskrivning av den nordiska modellen. Det har i dag efterlysts en definition av den nordiska modellen. Jag tror att man kan hitta en lösning här. Det är viktigt inte minst i integrationsprocessen att vi har en egen modell och talar om samma sak.

Det är också viktigt att komma ihåg att den nordiska modellen egentligen är en konkurrensfördel för oss. Vi glömmer lätt att den nordiska modellen, som innefattar välfärden i vid bemärkelse med vår generella trygghetsnivå och den väl utbyggda omsorgen för barn och äldre, möjliggör hög förvärvsfrekvens, skapar stabilitet på arbetsmarknaden och underlättar en strukturell omvandling. Vi har alltså här en komparativ konkurrensfördel gentemot omvärlden, som vi inte får förlora.

Nästa punkt som vi vill ta upp är den fulla sysselsättningen, som i dag är målet för den ekonomiska handlingsplanen. När nu den handlingsplanen upphör tycker vi att man bör utforma ett eget program för arbetsmarknadssektoren som har detta mål framför sig. Det är särskilt viktigt i dessa tider, när vi ser en ökande arbetslöshet. Vi har särskilt pekat på ungdomsarbetslösheten som ett stort problem.

Det var nog fler än jag i vårt utskott som höll på att gå i taket när vi läste ministrarnas redovisning av vad man tänkte göra med en tidigare rekommendation som gällde ett särskilt handlingsprogram mot ungdomsarbetslöshet. Där skriver man att man tycker att ungdomsarbetslöshetsproblemet är av begränsad omfattning och inte kommer att öka under de närmaste åren. Man tycker att de arbetsmarknadsinsatser som görs är väl ägnade att nå också de utsatta grupperna.

Jag kan inte instämma i det uttalandet, och ingen annan i utskottet kunde göra det. Men den frågan återkommer i morgon när vi skall behandla socialutskottets sakfrågor.

Vi i socialutskottet kommer själva att anordna ett seminarium i april, som tar upp problematiken arbetslöshet och ohälsa. Det skall bli spännande att senare kunna för rådet redovisa resultatet.

Det handlar inte bara om full sysselsättning, utan också om ett gott arbetsliv. Vi har på dagordningen i morgon en rekommendation om att skapa det goda arbetslivet. Vi föreslår där att man i arbetsmiljökonventionen för in rätten till medbestämmande, rätten till kompetensutveckling och rätten till fortbildning.

Det är ett avgörande framsteg om den rekommendationen sedan godtas av våra ministrar.

Vad gäller samarbetsprogram är det viktigt att vi får ett parlamentariskt inflytande och en dialog med våra ministrar. Vi vädjar om att man också i fortsättningen skall ha samarbetsprogram på de områden som jag har redovisat.

Ett ytterligare sådant område är social- och hälsovårdsområdet. Det är viktigt att klargöra vad som är löst med EES-avtalet, vad vi bör göra på nordisk nivå och vad vi bör göra på nationell nivå. Därför bör vi få ett klargörande program på hälso- och sjukvårdsområdet, som tar upp rollfördelningen.

Min talartid är nu ute. Jag får återkomma i morgon med de ytterligare punkter som vi i socialutskottet anser särskilt viktiga.

Pia Kjærsgaard: Hr. præsident! Det var en fornøjelse ved Nordisk Råds 39. session i Danmark sidste år at konstatere, at der løb en frihedens vind gennem Østeuropa. Vi kunne sidste år i Nordisk Råd med tilfredshed se tilbage på, hvordan man i det meste af Østeuropa på fredelig vis fik afskaffet socialismen. Man kæmpede i Østeuropa for at opnå større personlig frihed.

Den erfaring, vi har gjort os specielt i Norden, er, at politik oftest er det modsatte af frihed. Jo mere politik og jo mere politikerne får lov til, jo mindre frihed får det enkelte individ.

Derfor er det i denne sammenhæng specielt glædeligt at konstatere, at det ikke kun er borgerne i det tidligere Sovjetunionen, der nu får frihed.

Det ser også ud til, at den svenske model definitivt er brudt sammen.

Hver eneste gang velfærdsstaten, socialisterne og bureaukraterne lider et nederlag, genvinder de enkelte individer lidt frihed. Det er det, der er sket i det tidligere Sovjetunionen, og det er det, der forhåbentlig snart sker i hele Norden.

Desværre må man sige, at Nordisk Råd er en institution, der har til hensigt bl. a. at koordinere den politiske kontrol og gøre den mere effektiv.

Når den politiske kontrol bliver koordineret de nordiske lande imellem og mere effektiv, bliver der mindre og mindre plads til det enkelte individ. Dette forhold er i sig selv en udmærket begrundelse for at påbegynde en nedlæggelse af Nordisk Råd.

At Nordisk Råd er en institution, der hovedsagelig er præget af ånden fra det socialistiske statsvelfærd, mærker man ganske tydeligt på de forhold, Nordisk Råd beskæftiger sig med. Lad mig blot nævne et par områder, man har arbejdet med i Nordisk Råd:

- Nordisk Tekstil Sommerakademi,
- Revyfagligt netværkssamarbejde,
- Homofil/lesbisk forskning.

De socialistiske velfærdsstaters sammenbrud bør understrege det alvorlige i, at de politiske institutioner ikke uden videre skal kunne gribe ind i personlige og private forhold. Dette gælder naturligvis også Nordisk Råd.

Fremskridtspartiet er ikke modstander af alle fællesnordiske initiativer i den liberalistiske gruppe.

Jeg skal i den sammenhæng pege på, at Fremskridtspartiet finder, at den norske udenrigsminister Stoltenbergs forslag om fællesnordiske diplomatiske repræsentationer i statssamfundet, SNG, var et fint initiativ.

Hvis de nordiske lande beslutter sig for at etablere diplomatiske repræsentationer i lande i statssamfundet, er det rigtigt at etablere dem i fællesskab frem for at etablere dem hver for sig.

Vi er store tilhængere af fællesnordiske initiativer, når det er initiativer, der medfører mindre bureaukrati, mindre politisk kontrol og større personlig frihed.

Lad mig nævne pasfriheden som et eksempel på et beskedent fællesnordisk initiativ, der letter hverdagen for tusinder af mennesker, der færdes over grænserne i Norden.

Fremskridtspartiet er tilhænger af at afbureaukratisere og liberalisere, men koordineringen af den slags initiativer behøver ikke at blive behandlet i Nordisk Råd.

Sådanne initiativer kan de nordiske regeringer og de nordiske parlamentarikere uden problemer klare på uformel måde uden at inddrage Nordisk Råd.

Det er naturligt, at talen på Nordisk Råds 40. session drejer sig om Norden og EF.

Fremskridtspartiet i Danmark har ikke tøvet med at betegne den nye EF-unionstraktat som socialistisk og planøkonomisk. Men uanset under hvilken form EF fortsætter, vil Nordisk Råd blive påvirket af EF's fremtidige udformning. Andre nordiske lande vil blive medlemmer af EF. Det nordiske samarbejde kommer til at foregå i EF-regi, og Nordisk Råd vil da være uden betydning.

Vi vil foreslå, at Nordisk Råd påbegyndes afviklet inden 1996.

Den liberalistiske gruppe vil i overensstemmelse hermed senere fremlægge en intentionsvedtagelse om, at Præsidiesekretariatet forbereder en afviklingsplan, som kan vedtages på Nordisk Råds 41. session.

Lad os for en gangs skyld på Nordisk Råd prøve at fange tidens tendens og i overensstemmelse med udviklingen i resten af verden benytte lejligheden til at indskrænke politikernes og bureaukraternes råderum, for derigennem at udvide de enkelte individers frihed. Det synes at være den eneste beslutning, der er rigtig at træffe på Nordisk Råd.

Lagmand **Dam:** Hr. præsident! De nordiske statsministre har foranlediget en undersøgelse og en udredning af, hvordan samarbejdet i Norden vil blive påvirket af den seneste udvikling i Europa, hvor fire lande inden for EFTA forhandler en såkaldt EØS-aftale og mindst to af disse sigter på direkte medlemskab.

Det af landene, der allerede har medlemskab af Fællesmarkedet og således deltager i det, der kaldes et forpligtende parlamentarisk samarbejde, har givet udtryk for det synspunkt, at vi ikke parallelt hermed kan have et forpligtende nordisk parlamentarisk samarbejde. Et sådant må foregå inden for rammerne af EF.

Nordisk Råd skal derfor i højere grad være et debatforum, via hvilket parlamentarikere i Norden og regeringerne kan opnå en indirekte indflydelse på den europæiske dagsorden.

Statsministrenes udtalelse accepterer disse synspunkter og konkluderer, at der må ske en successiv tilpasning af de nordiske samarbejdsorganer til det nye europæiske samarbejde, og at det tilbageværende nordiske politiske samarbejde i højere grad bør forankres hos statsministrene.

Endvidere konstateres, at udsonderingen vedrørende de nye rammer for nordisk samarbejde bør være tilendebragt allerede i august i år, og at der samtidig bør foreligge forslag til revidering af Helsingforsaftalen.

To af de selvstyrende områder vil givetvis ikke komme til at deltage i det alternative europæiske samarbejde, hverken som medlemmer eller tilsluttet en EØS-aftale. Det ville vel også være illusorisk at forestille sig en repræsentationsform, igennem hvilken vi reelt kunne komme til orde i europæisk politisk samarbejde.

I realistisk erkendelse af dette har vi forsøgt at varetage færøske erhvervs- og eksportinteresser i en handelsaftale med EF. Såfremt der er et indhold i de løfteparagrafer, der indgår i aftalen, og som skal kompensere den manglende vilje i det største, frieste og pr. definition ikke subsidierede økonomiske samarbejds- og frihandelsområde, der alligevel har så følsomme erhvervssektorer og sensible vareproduktioner, at man ikke tør totalliberalisere handelen med så lille et område som Færøerne, så kan vi i en årrække lade os nøje med denne form for samarbejde med dette nye Europa.

En forudsætning er dog, at vi opnår lignende handelsaftaler med EFTA-landene, hvoraf de fire nordiske er de vigtigste. Vi har i mange år i Nordisk Råd talt for afvikling af markedshindringer i Norden, men har ikke kunnet komme nogen vegne, når det drejede sig om fiskerisektoren. Der er dog nu udsigt til, at vi kan opnå brugbare aftaler med de nordiske EFTA-lande.

Fra færøsk side må vi beklage, at et forpligtende nordisk parlamentarisk samarbejde ikke kan etableres, men det nytter jo ikke noget at stampe imod udviklingen. Derfor kunne vi tænke os på en mere forpligtende og direkte måde at kunne deltage i det tilbageværende nordiske samarbejde, og jeg tillader mig derfor endnu en gang at minde om det færøske ønske om et direkte og fuldgyldigt medlemskab af Nordisk Råd og vil henstille til udrederne - dvs. til statsministrenes personlige repræsentanter - at medtage muligheden for dette i deres overvejelser vedrørende revideringen af Helsingforsaftalen.

Ja, jeg vil endvidere henstille til statsministrene, at det naturlige ønske om deltagelse fra de selvstyrende nationer i statsministrenes - og de personlige repræsentanters - behandling af disse spørgsmål nu opfyldes. Det vil sige, at vi hermed beder om en formaliseret indbydelse til at deltage i dette arbejde.

Det faktum, at Danmark er medlem af Det europæiske Fællesskab og Færøerne ikke, har ledt til overvejelser vedrørende justering af vor selvstyrestatus inden for det danske rige, og der findes folkeretskyndige, der afgjort mener, at justeringer er nødvendige i den nye situation.

Dette er ikke et anliggende for Nordisk Råd, men noget vi i givet fald kan afklare med den danske regering og det danske Folketing på traditionel pragmatisk og venskabelig vis, men jeg nævner dette, eftersom en af anstødsstenene i spørgsmålet om selvstændigt færøsk medlemskab af Nordisk Råd har været vor statsretlige stilling i det danske rige.

Der er også andre værdifulde elementer i det nordiske samarbejde, som vi gerne vil have mulighed for at værne om, og opnåede resultater, som vi gerne ser bevaret.

Også dette motiverer vort ønske om at kunne følge udviklingen på nærmere hold.

En del spørgsmål vil vi kunne tage op over for EF enten direkte eller igennem Danmarks regering; her tænker jeg specielt på muligheden for at få adgang til resultater opnået inden for det europæiske samarbejde på f. eks. forskningsområdet, vedrørende uddannelser, inden for miljø og energi, etc.

Men der er en del spørgsmål, som jeg gerne vil henlede opmærksomheden på hos de nordiske lande, der nu har sat kurs ind i det europæiske samarbejde.

Vi har haft et fælles nordisk arbejdsmarked eller i hvert fald haft let ved at opnå arbejdstilladelse i andre nordiske lande. Men i fiskerisektoren er varers oprindelse et afgørende spørgsmål for EF, og vi har derfor haft en del vanskeligheder i denne anledning vedrørende beskæftigelse af færøske fiskere. Fra færøsk side håber vi dog, at de øvrige nordiske lande fortsat vil formå at bibeholde et fælles nordisk arbejdsmarked også omfattende de områder, der er medlemmer af Norden, men ikke EF, således at den frie vandring af kapital, arbejdskraft og varer inden for EF ikke sætter os udenfor i nordisk sammenhæng.

Vi føler også behov for at få bekræftet, at den nordiske pasunion fortsat kan bestå, og er meget optaget af spørgsmålet om bevarelse af det fælles sociale sikkerhedsnet, som omfatter nordiske borgere, uanset hvilket land de opholder sig i.

Et af de vigtigste spørgsmål for os, der ikke har ressourcer til at drive uddannelsesinstitutioner inden for alle områder, er, at adgangen til nordiske uddannelsesinstitutioner, skoler og læreanstalter og adgangen til at deltage i forskning, der i dag foregår i de nordiske lande, kan bevares, selv om disse fremover bliver EF-lande i tilgift.

I dag betaler vi vel to-tredobbelt pris for en uddannelsesplads i et EF-land - bortset fra Danmark - sammenlignet med, hvad EF-borgere betaler.

Som udviklingen tegner sig, kan Vestnordenområdet blive det eneste, der reelt står uden for EF-samarbejdet, og vi vil derfor have et forstærket behov for, at støtten fra Nordisk Råd til kulturelle, forskningsmæssige og udviklingsmæssige aktiviteter bibeholdes og styrkes.

Vi er derfor meget naturligt optaget af, at de andre vitale punkter på Nordisk Råds fremtidige dagsorden, såsom Baltikum, europæisk integration, Østersøsamarbejde etc., ikke kommer til at overskygge nødvendigheden af fortsat styrkelse af Vestnordensamarbejdet, og at dette bl. a. fortsat har mulighed for at trække direkte på nordiske institutioner, der kan kanalisere resultater direkte til erhvervslivet i Vestnorden på områder, hvor vi ikke har offentlige institutioner, der er i stand til at opfange, absorbere og videreformidle til det lokale erhvervsliv.

Det ville nok ikke være rigtigt at anlægge et for defaitistisk syn på Nordisk Råds muligheder for fortsat at opnå store resultater igennem de små, men vedholdende skridt fremover, som har kendetegnet arbejdet i de forløbne 40 år. Vi kan derfor glæde os over, at der fortsat foreligger handlingsplaner for nær sagt alle områder, og at der fortsat af fuld kraft behandles nye medlems- og minister-

rådsforslag til fælles gavn for alle os, der anser en nordisk livsform og livsholdning bevaringsværdig - ja, nødvendig at bevare og udvikle.

For os, der er så afhængige af levende ressourcer, er det glædeligt, at forslaget om en fælles nordisk forskning af forholdene i de nordlige havområder - bl.a. med henblik på regenereringsmulighederne - ser ud til at møde forståelse både i Rådets udvalg og hos statsministrene.

Ikke mindst har jeg lyst til at udtrykke tilfredshed med det fælles fodslag, det nu ser ud til at vi kan tilvejebringe i miljøspørgsmål og vedrørende fiskeri og bæredygtig udnyttelse af regenererbare ressourcer. For os er dette ikke mindst vigtigt i denne periode, hvor vores hidtidige magtesløshed i miljøværnsspørgsmål har blotlagt en alt for lettilgængelig skueplads for en aggressiv og misforstået miljøaktivisme, der anvender både fysisk og finansiel magt.

Samarbejde med de baltiske lande står højt på dagsordenen i Rådet på denne session. Forståeligt nok, for det haster virkelig med at få konkrete samarbejdsprojekter færdigudarbejdet.

Færøerne har ikke mange materielle ressourcer at tilbyde i denne sammenhæng, men en del teknisk ekspertise på fiskeriområdet og enkelte fiskekvoter.

Til Rådets orientering kan jeg oplyse, at Færøerne allerede har indgået gensidige fiskeriaftaler med alle de tre baltiske landet. Det er vistnok de første og eneste internationale fiskeriaftaler, disse tre lande endnu har opnået, selv om de har rejst verden rundt for at kunne bibeholde nogle fiskerirettigheder. Disse lande har nemlig traditionelt været fremstående fiskerinationer, og nu har de som deres andel af arven fra det tidligere Sovjet overtaget en meget stor fiskerflåde, som næsten ingen fiskerimuligheder har. Fiskeri og fiskeindustri har beskæftiget hundreder af tusinder mennesker i de baltiske lande.

Her er et område, hvor de fleste nordiske lande kan bidrage en smule, selv om deres eget fiskerierhverv for tiden er hårdt presset.

Geir H. Haarde: Herr president! I generaldebatten kommer jag främst att rikta blicken mot EES och dess vikt för Island. Låt mig först få uttrycka den förhoppningen att EG-domstolens resultat blir positivt och att man kommer att kunna underteckna avtalet nästa månad samt att det kan träda i kraft vid årsskiftet så som planerats.

Genom EES-avtalet kommer man att lösa många av de ekonomiska och handelsmässiga frågor som man har kämpat för inom Efta, och diskuterat på nordiskt plan. Jag hänvisar i sammanhanget bl. a. till debatten om Nordek för drygt tjugo år sedan, samt till de många förslag som framlagts om Norden som hemmamarknad. Nu kommer dessa frågor att lösas i ett större sammanhang tillsammans med flera nationer, och det är ju bara bra. Frihandeln bör inte begränsas geografiskt eller grundas på vederbörande nationers vänskaps- eller släktband, utan snarare på en ändamålsenlig arbetsfördelning mellan nationerna.

Enligt min bedömning medför EES-avtalet förbättrade möjligheter till större ekonomisk tillväxt, förutom andra ekonomiska fördelar, och det sker utan att avtalsparterna samtidigt behöver ge ifrån sig någon politisk beslutanderätt över sina naturresurser eller över sina inre angelägenheter. Avtalet medför olika handelsmässiga fördelar och förbättrar det isländska näringslivets villkor gentemot

utländska konkurrenter. Därigenom ökar näringslivets möjligheter att förbättra levnadsvillkoren i landet. Det som dock är kanske det allra viktigaste är att islänningar därigenom underviker att isoleras från utvecklingen i Europa utan att man samtidigt utesluter möjligheterna av frihandel med andra länder.

Man kan påstå att avtalet på olika sätt medför ekonomiska fördelar, som nog kan jämföras med medlemskap i EG, utan att vi i Island samtidigt behöver acceptera EG:s politiska målsättningar. Detta är oerhört viktigt eftersom det råder en rimlig politisk enhet i Island om att medlemskap i EG inte är aktuellt i dagens läge - detta med hänvisning dels till EG:s fiskeripolitik, dels till den politiska integration som många EG-intresserade talar för men som många ser som en fara för en så liten nation som vi är.

Tyvärr råder inte enighet bland de politiska partierna i Island om de åsikter som jag har uttryckt när det gäller EES, och i dag är det inte känt vilken hållning samtliga partier kommer att inta till det slutgiltiga avtalet. Detta oaktat är jag personligen säker på att det omsider blir en majoritet för EES-avtalet i Alltinget och jag hoppas att det blir på samma sätt i de andra deltagarländernas parlament.

Man får dock inte glömma att de andra Efta-ländernas eventuella medlemskap i EG före sekelskiftet utgör ett osäkerhetsmoment. Om detta sker efter det att EES-avtalet har varit i kraft i några år, hyser jag dock ingen oro. Då tror jag att alla länderna i praktiken önskar försäkra sig om att inga av EES-länderna får en sämre ställning än förr.

Problemen skulle bli avsevärt större, om man misslyckades med att få till stånd ett EES-avtal, och de övriga Efta-länderna blir EG-medlemmar redan inom de närmaste åren. Då blir Island isolerat ifrån Europa, och med all sannolikhet blir det dessutom bara få saker av större vikt som man kommer att vilja diskutera med oss i nordiska sammanhang. Det är därför ytterst viktigt för dem som önskar försäkra sig om en stark tillväxt och stabilitet i det isländska arbetslivet och inte önskar att Island blir blott ett nordiskt kulturhistoriskt museum att kämpa för att EES-avtalet blir en verklighet.

Det är inte utan skäl som jag återkommer till frågan om ökning av den ekonomiska tillväxten i Island. År 1992 är femte året i rad under vilket nationalinkomsten har minskat. En svår konjunkturnedgång har ägt rum de senaste åren, och arbetslöshet av ett allvarligare mått än vi har sett på årtionden har börjat märkas i Island. Samtidigt har utlandsskulden ökat avsevärt de senaste åren på grund av ständig negativ handelsbalans med utlandet. Detta har gjort det nödvändigt att tillgripa stränga åtgärder. Den nuvarande regeringen i Island har stark vilja att ta itu med dessa svåra ekonomiska problem. Därför har man i budgeten för 1992 satt in omfattande åtgärder för att minska budgetunderskottet.

Näringslivets ensidighet bidrar till våra svårigheter. Det har visat sig vara svårt att åtgärda den trots flera försök genom åren. EES-överenskommelsen kommer att ge oss nya möjligheter att gå framåt på både varu- och serviceområdet. Det vore synd att inte använda dessa möjligheter.

Presidenten meddelade att man av tidsskäl tvingades förkorta talartiden med 1 minut samt att replikskifte ej tilläts härefter.

Kjellbjørg Lunde: Den venstresosialistiske gruppa har tru på at det nordiske samarbeidet har ein verdi i seg sjølv og ikkje berre i tilhøve til andre land. Dette må understrekast, særleg på bakgrunn av statsministrane si utsegn frå i går, som ikkje kan lesast annleis enn at heretter skal alle viktige politiske saker flyttast over til fora innan EØS/EF og dermed underleggast EFs regelverk og konkurransereglar - dersom statsministrane får det som dei ynskjer.

Det verkar som om regjeringssjefane ikkje vil vente på parlamentarisk avklaring av framtidig samarbeid i Nordisk Råd. Det har lenge vore klart at motiva for å styrke det nordiske samarbeidet har vore høgst ulike. Høgresida og leiinga i sosialdemokratiet ynskjer å bruke eit forsterka nordisk samarbeid til å gjere tilpassinga til EF gjennom EØS og medlemskapsspørsmålet lettare å gjennomføre. Vi venstresosialistar vil ha eit høgt ambisjonsnivå i det nordiske samarbeidet, for å politisere arbeidet og oppnå konkrete resultat på område som miljø, sosial tryggleik og velferd, sysselsetting osv. Særleg på bakgrunn av den pågåande EF-tilpassinga burde det vere viktig å styrke den delen av politikken som har vore sett på som dei mest verdifulle sidene ved dei nordiske samfunna. Vi meiner også at det nordiske samarbeidet kan fungere godt sjølv om nokre er medlem av EF, og nokre er utanfor. Men då må alle vere villige til å ta konkrete skritt for å oppnå resultat, sjølv om vi er uenige om tilknytingsforma til EF.

Hittil har det berre vore den liberalistiske gruppa som har gått inn for at Nordisk Råd skal reduserast til å vere ein slags lobby i Brussel. Etter statsministerutsegna frå i går må det verre grunn til å spørje om dette er dei nordiske regjeringanes nye linje også, på tross av stadige utsegner frå talarstolen om eigenverdien av det nordiske samarbeidet.

Den venstresosialistiske gruppa har vore pådrivar for å få utanriks- og tryggingspolitikken sterkare inn i Nordisk Råd. Vi møtte sterk motbør for eit par år sidan. Men no er alle samde i at utanrikspolitikken skal ha ein sentral plass. Det skjer raske endringar i Europa. Både EF-integrasjonen, endringane i Aust-Europa, slutten på den kalde krigen, den raske teknologiske utvikling og nye handelspolitiske utfordringar gjer det naturleg å bruke det nordiske fellesskapet for å oppnå felles målsettingar på ulike område. Men istadenfor å ta desse utfordringane på ein offensiv måte, opplever vi ein servilitet overfor EF og det EF representerer, som er nesten utruleg. Særleg kjem dette til uttrykk i regjeringssjefane sine felles initiativ og utsegner hittil. Det blir stadig gjort forsøk på å framstille det nordiske samarbeidet som nærmast verdilaust - dersom ikkje samtlege nordiske land går saman inn i EF. Det er også lagt for dagen ei neglisjering av parlamentarisk innverknad og folkeleg medverknad i prosessen som er heilt utruleg. Eg synest faktisk det grensar til noko som lignar på forakt for dei verdiane vi i Norden i mange generasjonar har prøvt å utvikle våre samfunn etter - langt på veg fellesverdiar frå venstre mot høgre i det politiske landskap. Den nordiske velferdsstaten som vi med rette har vore stolte av, blir utsett for store politiske påkjenningar - no går Nordens statsministrar i bresjen for å undergrave vilkåra for å kunne halde oppe og vidareutvikle denne i sin iver etter å omdanne sine samfunn i EF sitt bilete.

At Carl Bildt ynskjer å begrave det "svenske folkehemmet" ved hjelp av EF, har vi forstått gjennom mange intervju han har gitt sidan han blei statsminister.

At Gro Harlem Brundtland som sosialdemokrat ukritisk no går hand i hand med Carl Bildt utan særlege reservasjoner - det synest eg tyder på manglande vilje til å kjempe for eigne politiske verdiar - dette kan vi berre konstatere. Statsministerutsegna står i kontrast til innhaldet i m. a. mykje av det dokument sosialdemokratiet har utarbeidt for nyare arbeid i Nordisk Råd. Det skal bli interessant å sjå kor mykje som blir igjen av slike vurderingar no når statsministrane har teke styringa. Forlydende går om at også innan den sosialdemokratiske gruppa skyt tilpassinga fart, under kyndig leiing av tospannet Carl Bildt og Gro Harlem Brundtland. Men det er faktisk sterke krefter i Norden, folkelege og faglege krefter, som deler den uroa for tempo og mangel på gjennomgripande demokratiske prosessar i denne fasen slik det no går for seg.

Nordisk Råd behøver heller ikkje å finne seg i å bli overkjørt av statsministrane som har det så ufatteleg travelt at folk flest har vanskeleg for å følgje med.

Anna-Kaarina Louvo: Herr president! Nordiska rådets 40-årsjubileum sker i ganska exceptionella tecken. Finland har följt Sveriges exempel och Finlands regering har också beslutat inlämna sin ansökan om medlemskap i EG.

De som är mest pessimistiska säger att Nordiska rådet firar denna jubileumssession som avskedssession. Hela det nordiska samarbetet, som omsorgsfullt uppbyggts under de gångna fyra decennierna, rasar ned som följd av den europeiska integrationen. Själv skulle jag säga att detta innebär en början till en ny tid och ett nytt samarbete också i Norden - ett samarbete som blir mycket mera givande än det nuvarande.

I historiken om rådet kan man mellan raderna läsa hur de nordiska länderna i själva verket fortfarande har eftersträvat ett ekonomiskt samarbete som kommer att förverkligas fullständigt först när länderna är medlemmar i EG. Redan år 1959 planerades ett nordiskt frihandelsområde, men länderna var dock tvungna att avstå från idén.

Under 1960-talet antogs ett flertal rekommendationer om effektivering av det ekonomiska samarbetet. Tyvärr föreföll Nordek-avtalet år 1970, som redan hade förhandlats fram, efter det att Finland meddelade att landet drar sig ur överenskommelsen. Historiken konstaterar följande: "Som motivering anges att de andra Nordek-länderna avser att söka medlemskap i EEC, och att Finlands agerande dikteras i själva verket av Sovjetunionen".

Mot denna bakgrund är det i dag lätt att förstå hur mycket världen har förändrats. Socialismen har rasat, Sovjetunionen har sönderfallit. Vår östliga granne är Ryssland, som förhandlar om samarbete med Nato och i söder har de baltiska länderna blivit självständiga. Det bästa som nu skulle kunna hända det nordiska samarbetet skulle vara att alla nordiska länder blev medlemmar i EG. Tillsammans skulle våra röster ha mer tyngd i EG:s beslutande organ än vad vårt invånarantal förutsätter. Redan vid medlemsförhandlingar skulle vi kunna hjälpa varandra. Vi borde minnas att de nordiska länderna, i sina förhandlingar inom GATT vid årets början, kunde överenskomma om sina gemensamma målsättningar i jordbruket.

De nordiska länderna har långa samarbetstraditioner, vilket har lett till betydande konkreta resultat. Vi har ju bl. a. en fri nordisk arbetsmarknad och pass-

frihet. Så tidigt som 1963 inrättades också enligt Nordiska rådets rekommendation Nordel för att främja det nordiska samarbetet inom elenergisektorn. På detta sätt har vi alla kunnat dra nytta av Norges rena vattenkraft och den rena elenergi som Sveriges och Finlands kärnkraftverk producerar. Även på denna session diskuterar vi skapandet av ett gemensamt jordgasnätverk, som med hänsyn till miljön verkligen är ett bättre alternativ än att öka användningen av stenkol som bränsle. I bruket av jordgas uppstår bara cirka hälften av den koldioxidmängd per energienhet som stenkol producerar. Endast ifall jordgas ersätter andra, ännu mera förorenande fossila bränslen såsom stenkol och olja, är det motiverat att öka dess användning.

Det är också anledning att lägga märke till, att det finns en ny teknologi beträffande fossila bränslen som bygger på indelning av bränslen i element före bränning. Denna nya tekonologi torde redan i en nära framtid avlägsna den största delen av utsläppen, med undantag av koldioxid.

Herr president! Jag vill påpeka, att varje nordiskt land har beslutat sig för att minska koldioxidmängden i syfte att förebygga och retardera klimatförändringarna. Som fullvärdiga medlemmar i EG kunde de nordiska länderna arbeta bättre också för denna livsviktiga miljömålsättning samt främja det vitala miljösamarbetet med våra närområden, i synnerhet med de baltiska länderna.

Bitr. utrikesminister: **Alf Svensson:** Herr president! Det har sagts många gånger, men det tål att upprepas: Det kalla kriget är till ända. Muren genom Europa har knackats ned. Den politiska tvekamp som gått igen i varje valrörelse, i varje land, i varje liten lokal debatt, i varje kafédispyt om politik, är nu slut.

Detta innebär självfallet inte att den politiska debatten nu kommer att vara utan spänningar och motsättningar. Något sådant får bara inte ske. Demokratins livsluft är just den fria och frejdiga debatten, i vilken ifrågasättandet är en självklarhet.

Men marknadsekonomin, vars lov numera sjungs från alla politiska estrader, fordrar korrektiv, en "motvallskäring", som ersätter den utslagna kommunismen och all statlig planmässighet som den drog med sig.

Jag tror att det är den etik, den människosyn, de värden som genomsyrar vår kultur, vår tradition, som nu måste lyftas fram och tillåtas bli marknadsekonomins och det rimliga privatiseringsivrandets korrektiv. Det är demokratins kärna, som vi åter måste fokusera uppmärksamheten på, att varje individ har ett okränkbart värde och att detta värde inte får kränkas vare sig i opinionsbildning och idédebatt eller genom försumlig socialpolitik och åsidosättande av jämlikhetssträvanden.

Efter de fasansfulla decennierna med nazism, krig och obeskrivbart människoförakt utkom professor Alf Ross bok "Varför demokrati?". I slutordet skriver denne briljante uttolkare av demokratibegreppet: "Det vår tid mer än något annat har behov av efter nazismens moraliska upplösning av alla värden, är ett återupprättande av den moraliska tron på människovärdet. Jag tror att den djupaste inspirationskällan till en sådan återfödelse alltjämt är att söka i den humanism och kristendom som genom årtusenden har utgjort grundvalen för vår kultur."

Jag undrar om man inte, 45 år efter Alf Ross bok, skulle kunna travestera detta påstående och hävda att det vår tid mer än något annat har behov av efter kommunismen är ett återupprättande av den moraliska tron på människovärdet och att den djupaste inspirationskällan är att söka i den humansim och kristendom som genom årtusenden har utgjort grundvalen för vår kultur.

I dag talar vi alla om Europa, om hur vi skall förhålla oss till EG, om den europeiska identiteten. Det är väl den självklaraste sak i världen att vi riktar oss mot Europa. Men den europeiska identiteten är ingalunda enbart något som har med nationsgränser, marknadsekonomi, unionstankar etc. att göra. Den europeiska identiteten angår också Nordiska rådets frågor och har med en gränslös solidaritet att skaffa.

Jag vill gärna här i Nordiska rådet understryka att vi inte får tappa vårt globala perspektiv. Vi har bara en enda jord. Den kan inte delas i halvklot som inte är beroende av varandra. Jag är övertygad om att när väl Europa läkt samman kommer vi av verkligheten att tvingas till ett vida större globalt engagemang än vad vi tycks orka med för närvarande.

Säkert vore det mer än framsynt att nu aktivt verka för att FN-systemet får möjlighet att spela en än mer betydelsefull roll. Nordiska FN-projektet visar på ett utmärkt sätt dels vad nordiskt samarbete kan uträtta, dels hur FN:s organisation och arbete skall kunna effektiviseras.

Naturligtvis skall vi i Norden rikta vår omsorg mot Baltikum och S:t Petersburg-regionen. Det är en självklarhet. Men kommande generationers framtid är i allra högsta grad också beroende av vad som händer på södra halvklotet. Besluten eller ställningstagandena på exempelvis Rio-konferensen i sommar har också med Nordens framtid att göra.

Befolkningsfrågorna, befolkningsökningen i de fattiga länderna, kan vi inte isolera oss ifrån. Och det måste vara i synnerhet FN, Världsbanken och IMF på det multilaterala området, och vi som enskilda länder bilateralt, som parallellt med Europaengagemanget har ett konsekvent ansvar.

Birgitte Husmark: Hr. præsident! For SF har internationalt samarbejde altid først og fremmest været ensbetydende med samarbejde i FN, Nordisk Råd og sidst i CSCE. Men efter at Danmark kom med i EF handler det naturligvis også om at dreje udviklingen i De Europæiske Fællesskaber i en retning, som er præget af åbenhed og solidaritet over for hele verden, både landene mod øst og ikke mindst de ludfattige lande mod syd. SF lægger vægt på at bevare de enkelte EF-landes økonomiske selvbestemmelsesret, at forhindre deltagelse i militære eventyr og at bevare det folkelige, parlamentariske demokrati.

Det er desværre ikke sådanne planer, der ligger på bordet i EF i dag, hvor den økonomiske og politiske union er på dagsordenen, og derfor håber SF, at det vil lykkes at få det danske folk til at kræve en genforhandling af den unionstraktat, som regeringen forelægger i Folketinget om en uge. Hvis det danske folk stemmer nej til EF-unionen, er vejen banet for et langt mere åbent og demokratisk EF, og det vil samtidig give de nordiske lande, der måtte ønske det, mulighed for gennem forhandlinger at fremsætte ønsker om ændringer inden for EF. At et sådant øget pres om åbenhed, demokrati og økonomisk selvbestem-

melse er nødvendigt, ses tydeligt af det EØS-forslag, der nu er under behandling i vore nordiske søsterlande, for så vidt det overhovedet er blevet offentligt kendt. I denne forhandlingsrunde har EF's værste uvaner været på spil med hensyn til hemmelighedskræmmeri over for den folkelige indsigt, og derfor er Danmarks nordiske søsterlande faktisk stillet over for præcis de samme opgaver som Danmark. Vi skal have gennemtrawlet konsekvenserne af EF-unionstraktaten, og vore søsterlande skal have klarhed over, hvad EØS-traktaten egentlig indeholder. Jeg håber, at vi også her i Nordisk Råd kan hjælpe hinanden med dette opklaringsarbejde.

Ikke mindst er det vigtigt at finde ud af, hvad traktatforslagene kommer til at betyde for det nordiske samarbejde. Både udvalg og præsident har opfordret de nordiske statsministre til at sikre samarbejdet gennem en særskilt klausul i EØS-aftalen, men vi er desværre nødt til at se i øjnene, at statsministrene har haft en svær opgave, og det resultat, de er kommet hjem med, er ikke imponerende. Det, de nordiske lande må rette sig efter i henhold til EØS-forslagets artikel 127, er nemlig følgende:

"Vedtagelserne i denne aftale skal ikke udelukke samarbejde inden for rammerne af det nordiske samarbejde i den udstrækning, et sådant samarbejde ikke forhindrer denne aftale i at fungere godt."

Dette resultat kan få én til at overveje, hvor mange sten EF har lagt i vejen for, at de nordiske lande kunne få imødekommet bare nogle få af deres ønsker. EF-domstolens reaktion er jo mildt sagt heller ikke udtryk for imødekommenhed, den har stadig ikke godkendt EØS-aftalen. På denne baggrund er der mere end nogen sinde behov for, at Nordisk Råd stiller krav til Nordisk Ministerråd om at holde tæt kontakt med os parlamentarikere, så vi får en langt større kontakt, end der er lovet os i rapporten fra statsministrenes personlige repræsentanter.

Der er ligeledes større behov for end nogen sinde før, at et godt samarbejdende Nordisk Råd stiller krav til Nordisk Ministerråd om at sikre de nordiske værdier, både i nuværende og eventuelle fremtidige forhandlinger i EF og andre internationale fora, specielt med hensyn til at sikre fuld beskæftigelse, et sundt arbejdsmiljø, høje fælles miljøkrav, et højt kultur-, uddannelses- og forskningsniveau, forbedring af ligestillingen og sikring af den folkelige og parlamentariske medleven i demokratiet.

Dalsgaard: Hr. præsident! Da alle Nordens suveræne stater med tiden enten bliver medlemmer af EF eller tilsluttet EØS-aftalen, er det vel ikke så mærkeligt, at det gennemgående tema i både Ministerrådets redegørelse og Præsidiets rapport er tilpasningen til udviklingen i Europa og de nye krav, den europæiske integration stiller til det nordiske samarbejde.

Vi må se i øjnene, at begge de vestnordiske selvstyrende nationer, Grønland og Færøerne, kommer til at stå uden for både EF og EØS, og det er derfor af stor interesse for os, der ikke deltager i integrationsprocessens politiske fase, hvor stærkt de suveræne stater vil prioritere det nordiske samarbejde efter den 1. januar 1993, og hvorledes det kommer til at forme sig. Når jeg nævner dette, skyldes det, at dette samarbejdes politiske, økonomiske og kulturelle sider har

haft stor betydning for udviklingen i mit land. Vi har haft stor glæde og stor nytte af at deltage i det nordiske samarbejde, og de erfaringer, vi har fået, har været til stor gavn i vor stræben efter større politisk selvstændighed. Men vi har ikke blot modtaget og lært af de øvrige nordiske lande, vi har også selv ydet vort bidrag til udviklingen.

Jeg vil udtrykke min glæde over den positive interesse for vore problemer, der kommer til udtryk i Vestnordenrapporten, men jeg vil samtidig henstille, at de tiltag og forslag, man anbefaler, ikke bliver ført ud i livet, før rapporten har fået en politisk behandling i Island, Færøerne og Grønland.

Det er som bekendt især kultur- og miljøområderne, der prioriteres højt i de dokumenter, vi debatterer her, og der er grund til at se med sympati på, at man foreslår en øget prioritering af f. eks. den nordiske kulturidentitet, uddannelsesfællesskabet, grundforskningen og internationaliseringen af det nordiske kultursamarbejde. Men det er et stort spørgsmål, om disse tiltag kan forenes med den stærke orientering mod EF, der præger Nordens politiske billede i øjeblikket, og som vil medføre, at vigtige beslutninger fremover ikke skal træffes i Nordens hovedstæder, men derimod i Bruxelles.

Det er glædeligt, at man bebuder en forstærket indsats på miljøområdet og at man vil iværksætte nye initiativer og forslag efter den 1. april 1992, men der er også behov for at forstærke indsatsen inden for rammerne af de eksisterende handlingsplaner mod forureningen af luften og havene. Der er et akut behov for at reducere udslippet af de stoffer, der påvirker klimaet, og der er grund til at være på vagt over for forringelserne af havmiljøet. Endelig er der brug for en fællesnordisk indsats over for transporten af radioaktivt affald til oparbejdning i Storbritannien. Planerne om at gøre Dounreay til et internationalt center for modtagning og oparbejdning af store mængder radioaktivt affald er intet mindre end en trussel mod de nordatlantiske fiskerisamfunds eksistens, og her er der altså ubetinget behov for en fællesnordisk indsats i alle de organisationer og sammenhæng, hvor man har mulighed for at påvirke de implicerede parter. At de industrielle stormagter ønsker at gøre brug af atomkraft er måske deres egen sag, men når man forsøger at løse problemerne ved at flytte dem til Europas udkantområder, er der tale om både et nordisk og et internationalt problem, som vi bliver nødt til at tage stilling til.

Hr. præsident! De nordiske lande orienterer sig i politisk henseende mod syd, men udkantområderne forbliver, hvor de er nu. Dette kan man så glæde sig over eller beklage, alt efter ens personlige indstilling, men uanset hvad man anser for det rigtigt eller klogt, nødvendiggør denne udvikling en styrkelse af de ikkesuveræne nationers repræsentation i Nordisk Råd. Tiden nærmer sig nu, hvor disse nationer bør opnå ret til fuldt medlemskab af Nordisk Råd, såfremt de måtte ønske det, og i denne forbindelse vil jeg nævne Nordisk Sameråds henvendelse af den 27. januar 1992 til samarbejdsministrene angående samernes plads i Nordisk Råd. Det er på tide, at spørgsmålet om samisk medlemskab af Nordisk Råd tages op til seriøs behandling, og det ville tjene denne jubilerende, demokratiske forsamling til stor ære.

Anker Jørgensen övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Justitieminister **Hannele Pokka:** Herr president! Jag vill helt kort tala om det nordiska lagstiftningssamarbetet.

Det starkaste gemensamma draget i det nordiska lagstiftningssamarbetet senaste år har dock varit de åtgärder som vidtagits i samband med förberedelserna för EES-avtalet. I alla de nordiska länderna, med undantag av Danmark, som är medlem i EG, arbetar man för att EG-rättens bindande del skall bli en del av den nationella lagstiftningen.

Det föränderliga Europa har fogat en ny dimension till det nordiska lagstiftningssamarbetet. För att utreda den nya dimensionens alla möjligheter har de nordiska justitieministrarna senaste vår inrättat bl. a. ett nordiskt råd för forskning i integrationsrätt i enlighet med Nordiska rådets rekommendation. Forskningsrådets uppgift är bl. a. att producera grundläggande information om de olika möjligheterna att utveckla det nordiska lagstiftningssamarbetet i det nuvarande och kommande Europa.

Självständigheten i Baltikum har medfört en ny utmaning för det nordiska lagstiftningssamarbetet. De nordiska justitieministrarna kommer vid sitt möte i morgon på förmiddagen att behandla ett förslag till plan om rättsutvecklingsbistånd till de baltiska länderna. I enlighet med de baltiska staternas önskan har redan beslut fattats att de nordiska länderna gemensamt skall donera rättsvetenskaplig litteratur till Estland, Lettland och Litauen.

Under år 1991 har varje nordiskt land också i sin egen verksamhet bedrivit lagstiftningssamarbete med Baltikum. Exempelvis ordnade det finska justitieministeriet en lagberedningskurs i Estland senaste vår. I höstas undertecknade justitieministrarna i Estland och Finland ett samarbetsavtal, som t. ex. gör det möjligt att igångsätta ett ömsesidigt tjänstemannautbyte. De kommande åren är viktiga i det hänseendet att de nordiska länderna då lägger grunden till ett gemensamt nordiskt lagstiftningssamarbete med de baltiska staterna.

Herr president! Förverkligandet av de fyra friheterna - människornas, varornas, tjänsternas och kapitalets fria rörlighet - på den gemensamma europeiska marknaden från och med den 1. 1. 1993 samt den europeiska monetära och politiska unionen, som eventuellt förverkligas på den gemensamma marknaden, kommer att ställa de nordiska samhällena inför en ny situation.

I och med att förutsättningarna för den ekonomiska och politiska samverkan i Europa förändras, kommer dessa förändringar att inverka på de olika sektorerna i de nordiska rättssystemen och på de nordiska samhällenas förvaltningsstrukturer.

Den föränderliga situationen är en utmaning för det nordiska lagstiftningssamarbetet. Man bör dock minnas att enbart en viss del av lagstiftningsområdet kommer att omfattas av den europeiska regleringen. Utanför blir en stor del av den traditionella privat-, straff-, process- och förvaltningsrätten.

Till den del lagstiftningen omfattas av integrationen bör uppmärksamheten fästas dels vid en så enhetlig nordisk linje som möjligt vid genomförandet av direktiven i varje land och dels vid möjligheterna att gemensamt utöva inflytande då nya europeiska regelverk bereds och beslutas.

Allt som allt kan sägas att det nordiska lagstiftningssamarbetet bör sammanjämkas och ges högre prioritet än tidigare i samband med den europeiska utvecklingen och den nationella ekonomiska utvecklingen.

Hjörleifur Guttormsson: Hr. præsident! Magtcentralisering, miljøproblemer og stigende forskel mellem rige og fattige kendetegner den internationale arena i disse år, nu efter at trusselbalancen mellem Øst og Vest hører historien til.

De politiske ledere i Norden deltager aktivt i at fraskrive parlamenternes og landenes magt til Den Europæiske Union, hvor lobbyister og embedsmænd har langt større indflydelse end de folkevalgte repræsentanter. Dette kommer tydeligt til udtryk i den udtalelse, som fremlagdes af de nordiske statsministre i går. De vil vurdere det nordiske samarbejde på ny med udgangspunkt i, at samtlige eller de fleste nordiske lande er medlemmer af EF, som efter Maastrichtmødet radikalt har ændret karakter og bærer navnet Den Europæiske Union. Skinnerne er nu lagt for direkte medlemskab af denne union, og lokomotivførerne er kommet på plads: Bildt, Aho og Brundtland. Den islandske fører ved ikke helt, om han højlydt skal tilslutte sig. Desuden er der kun ét, som forstyrrer den samlede rejseplan: voksende modstand blandt almenheden i de nordiske lande. Denne modstand vil bestemt vokse i den nærmeste fremtid, efter at forhandlingerne om medlemskab af Den Europæiske Union er kommet i gang. Ikke alle er glade for planerne om at nedlægge folkestyret og forenes efter retningslinjerne fra Maastricht.

Det siges nu i klar tekst, at det nordiske samarbejde først og fremmest har en fremtid som regionalt samarbejde inden for Den Europæiske Union. Det er dér, de nordiske statsministre ser substans og forpligtende samordning, mens alt det nordiske skal være uformelt og successivt anpasses til Unionens hårde regler. Dette er perspektivet, som nu skitseres. Det vil blive andre kræfter end nordisk sammenhold, som vil komme til at dominere inden for fæstningen Europa, som dikteres af kapitalens frie bevægelighed og af centralistiske beslutninger, hvor parlamenterne i de nuværende lande får status af en amtsforsamling.

Det vil blive vanskeligt at få Island med på denne rejse. En EØS-aftale, som den er blevet udformet, er heller ikke i vor interesse. Selv om en del islandske politikere godt kunne tænke sig medlemskab af EF-Unionen, er der mange forhindringer på vejen. En af dem er selve grundlaget for Islands økonomi, fiskeriet med torsken i spidsen. Den vil ikke lade sig fange i Unionens net, og heller ikke den nation, som lever af den. Island vil sandsynligvis langt ud i fremtiden foretrække at stå uden for en vesteuropæisk storstat.

Men hvad med miljøet? Hele denne udvikling er på bekostning af dette. Målet med integrationen og Den Europæiske Union er øget økonomisk vækst og forstærket konkurrencedygtighed. Økonomien skal prioriteres, mens miljøet nedprioriteres. Efter Romtraktatens regler er den frie konkurrence øverst på dagsordenen, og først derefter kan man diskutere miljøhensyn.

Sådan når man ikke frem hverken til en løsning af de globale miljøproblemer eller til en bæredygtig regional udvikling. Den Europæiske Union er en forkert og farlig model og ganske gammeldags, selv om man forsøger at sælge den som noget nyt og forbinde den med fremtidsvisioner. Norden er ved at give afkald på

det, man har forbundet med den nordiske model, og muligheden for at udvikle vore samfund under hensyn til sociale gevinster og sundt miljø. Endnu er det dog ikke for sent at afværge den situation, at Norden bliver et ubetydeligt appendiks til et stærkt centrum i Midteuropa. Befolkningen, vælgerne i de nordiske lande får mulighed for at sige nej til Unionen, også i Danmark, selv om lokomotivførerne gerne vil til Bryssel.

Uden for Unionen er der et andet Europa, man kommer til at lukke sig af over for, for ikke at tale om den tredje verden. Netop et Norden uden for den Europæiske Union kunne være en vigtig aktør i at stimulere en udvikling, som holder døren åben for landene i Øst, inklusive de baltiske lande, i stedet for at lukke sig af i den kommende vesteuropæiske forbundsstat.

Ærede præsident! Til Nordisk Råds 40-års jubilæum ville man gerne kunne se frem til en lysere fremtid for nordisk samarbejde, men som skinnerne nu er lagt, er der ingen særlig grund til optimisme.

Alsaker: Ærede president! Samtlige nordiske land har deltatt i EØS-forhandlingene og medvirket til den avtale som er forhandlet fram. I 1993 vil etter all sannsynlighet representanter for alle nordiske land, uavhengig av hvor mange som senere blir medlem av EF, sitte i de samme ministerrådsmøter i EØS og i de samme EØS-komiteer å behandle felles saker. Samarbeidet i Europa vil med andre ord i betydelig grad også bestemme dagsordenen for det nordiske samarbeid. Jo mer integrert Europa blir, jo større er behovet for et styrket regionalt samarbeid. Det kreves et sterkt nordisk samarbeid når det europeiske samarbeidet øker. Dette samarbeidet skal, ved siden av sin store egenverdi, også være plattform for å styrke de nordiske lands innflytelse i Europa. Et økende forpliktende europeisk samarbeid betyr derfor ikke en gravleggelse av Nordisk Råd. Kristelig Folkeparti mener tvert om at det nordiske samarbeidet i regi av Nordisk Råd må økes. Kristelig Folkeparti er derfor enig med Presidiet når de anbefaler å styrke det nordiske budsjettet de kommende år, sett i forhold til dagens nivå.

Forandringene, utviklingen i Europa både i vest og øst, har skjedd raskt og skjer raskt. Det er derfor viktig at det nordiske samarbeidet gis den nødvendige styrke og kraft. Det er i denne sammenheng av betydning at koordinering og ledelse av det videre samarbeid flyttes opp på høyeste nivå, dvs. statsministernivå. Jeg håper at dette blir realisert i praksis.

Det vil også bli viktig å utvikle effektive og smidige samarbeidsformer på parlamentarikersiden, slik at et styrket samarbeid på ministerplan også får sitt motstykke i et tilsvarende økt samarbeid på parlamentarikersiden, og jeg tror at parlamentarikerne selv langt på vei har et eget ansvar for å realisere at det vil skje.

Det nordiske samarbeidet i regi av Nordisk Råd har spilt og spiller en viktig rolle når det f.eks. gjelder Baltikum og Øst-Europa. Nordisk Råd spilte en selvstendig rolle i fjor når det gjaldt samarbeidet med Baltikum. Selv om de baltiske land har fått sin selvstendighet, er veien fram lang. Det er et tankekors at det ennå står store russiske styrker i alle de tre baltiske land, og at det ikke det siste året har funnet sted noen tilbaketrekking av disse styrkene. Det er en oppgave å øve politisk press på å få til en tilbaketrekking av styrkene.

Presidiet har pekt på behovet for egne handlingsplaner for østersjøområdet og Kola. Jeg er enig i dette. De nordiske land må fortsatt samarbeide for å stoppe de helsefarlige industriutslippene på Kola. Før forhandlet man med Sovjetunionen, nå er det Russland som er den nye forhandlingspartneren. Samarbeid om atomsikkerhet bør også inngå i det nordiske samarbeid. Kjernekraftverkene på Kola, i Ignalina i Litauen og ved St. Petersburg antas å være konstruert med vesentlige svakheter på sikkerhetssiden. Dette betyr en trussel mot miljøet i Norden. I tillegg kommer reaktordrevne ubåter og isbrytere og det dreier seg også om lagring og dumping av radioaktivt avfall. Det er behov for et tillitsskapende samarbeid om lagringssikkerhet, reaktorsikkerhet, inspeksjonsordninger og felles beredskapsarbeid for å forebygge atomulykker. Dette bør være en oppgave også for det nordiske samarbeid.

Gammelgaard: Hr. præsident! Endelig mødes vi igen til en Nordisk Råds session, hvor der er store og afgørende spørgsmål til debat. I mange år er det gået tilbage med Nordisk Råd, de store sager er blevet afgjort andetsteds, og de små har ikke kunnet tiltrække sig ret manges interesse, men med Sveriges ansøgning om EF-medlemskab og Finlands præsidents og regerings beslutning om det samme skimter vi en renæssance for det nordiske samarbejde.

Ethvert nordisk land bestemmer jo selv sit tilhørsforhold, men med også norsk medlemskab af EF kan vi imødese en situation, hvor de fire største lande i Norden allerede i 1995 er medlemmer af EF-unionen. De store nordiske landes medlemskab af EF vil bringe det nordiske samarbejde ud af dets mangeårige dvaletilstand. Vi vil nu få behov for det mest omfattende nordiske samarbejde i mange, mange år. Det bliver i Nordisk Råd og i Nordisk Ministerråd Nordens stilling til mange europæiske spørgsmål vil blive afgjort. Her taler vi om, hvilke mål vi vil søge, og hvordan vi vil stemme i EF.

Det fremtidige nordiske samarbejde inden for EF vil få uhyre indflydelse på Europas fremtid. I all beskedenhed har Danmark allerede med Maastricht-traktaten sat et tydeligt stempel på det nye Europa. Med en fælles nordisk indsats kan vi bygge videre. Vi kan rykke Europas tyngdepunkt imod Nord. Vi kan påvirke Europa i den retning, vi ønsker: at EF er åbent for alle demokratiske europæiske lande. Vi kan udvide nærhedsprincippet, der blev knæsat i Maastricht. Dermed vil alle afgørelser blive truffet så nær ved den enkelte borger, som hensynet til samarbejdet tillader det.

Nu må vi indrette det nordiske samarbejde efter den nye tid. Nordisk Råd bør underkastes en rationalisering, så vi kan slippe for den dyne af papir og den mængde af komitémøder, vi hidtil har kendt. Lad os mødes til to kortere sessioner hvert år og løse alle de store og folkelige, politiske problemer, vi nu kan imødese.

Om ministrenes og specielt statsministrenes rolle vil jeg gerne sige: Nogle af rådets medlemmer har udtrykt kritik af, at statsministrene nu kommer til at spille en større rolle i det nordiske samarbejde. Jeg er uenig i denne kritik. Det nordiske samarbejde får med statsministrenes nye placering langt større betydning, men det gør rådets medlemmer også; færre, men også vigtigere sager bliver der tale om i fremtiden.

I de kommende år og måneder vil Danmarks opgave blive dobbelt. For det første må vi støtte de øvrige nordiske landes bestræbelser på at komme med i EF, for det andet må vi medvirke til, at de får acceptable tilslutningsaftaler. Danmark er klar til at løse denne opgave.

Men først og fremmest er vi klar til at deltage i det fælles nordiske arbejde inden for det nye Europa. Nu må Norden ikke svigte. Nu har Norden endelig muligheden for at blive en ledende kraft inden for Europa og Verden. Kommende generationer vil bebrejde os det, hvis vi lader denne mulighed slippe os af hænde.

Elver Jonsson: Herr president! När Nordiska rådets historia skall läsas kommer med säkerhet de två senaste årens förändringar att vara markanta inslag. Tidsfenomenet är att mycket sker oväntat och framför allt snabbt. Det må vara kommunismens sammanbrott i Östeuropa eller Berlinmurens fall eller den nya Europakarta som vuxit fram de senaste månaderna. I Norden ser det ut som om flertalet länder kommer att söka medlemskap i EG.

Nya utmaningar möter Norden. Våra länder ställde aktivt upp för de baltiska staterna när dessa efter nästan ett halvt sekel bröt sig loss ur det sovjetiska järngreppet. Norden var pådrivande, och vi nästan tävlade om att överträffa varandra i välvilja. Intrycket är nu att det inte finns samma entusiasm att komma till dessa länders stöd. Ändå handlar det om överlevnaden, den demokratiska utvecklingen och att på sikt få ett ekonomiskt och socialt välstånd. Just nu svälter människor och fryser och far illa i hela Baltikum.

Ett medlemsförslag i rådet om ett antal konkreta åtgärder som skulle kunna bli ett aktivt stöd bör därför omgående beaktas. Vi har pekat på tre områden där de nordiska länderna omedelbart kunde rycka in. Det gäller oljeleveranser för energi och uppvärmning. Det gäller vidare att häva den akuta djurfoderbristen i alla de baltiska länderna genom att ge dem del av vårt spannmålsöverskott. En tredje punkt skulle kunna vara stöd till de valutor som de nya fria länderna snart tycks introducera.

Hjälp behövs för länder som har levt i en fjättrad planekonomi och som har det svårt när man går över till marknadsekonomi. Man saknar både "ekonomi" och "marknad". Teknisk och praktisk utveckling behövs för att starta småföretag eller få ett modernt och livskraftigt jordbruk. Här skulle de nordiska länderna kunna göra en insats genom att erbjuda referensobjekt. Då skulle man kunna få en inblick både i vårt demokratiska styrelseskick och i den administration som krävs i ett modernt och komplicerat samhälle. I princip har Nordiska ministerrådet varit positivt till detta, men ett snabbt ingripande är nödvändigt. Det får inte bli en barmhärtighet med förhinder!

I dag är mer än en miljon människor i Norden arbetslösa. Våra nordiska länder har det gemensamt, att arbetslösheten är för hög och/eller växer snabbt. Att många människor har ett meningsfyllt arbete är en grund för hela vår samhällsekonomi. Arbetet har ett egenvärde.

Genom åren har Nordiska rådet fattat många beslut till glädje för medborgarna. Nu behövs en aktiv uppföljning. Gränsregionalt samarbete måste få ett innehåll som är värt sina deklarationer och intentioner.

I en dynamisk marknadsekonomi skall självfallet inte statsmakten detaljstyra. Men våra affärsdrivande verk behöver ett rejält mått av fingertoppskänsla. Möjligheten att inom Norden skicka brev och pengar för inrikesporto är på väg att raseras. Postverket anser att det är logiskt att ha utrikesporto även för Norden - alla länder utanför Sverige är ju utland, skriver generaldirektören förnumstigt. Problemen är påtagliga när det gäller penningförmedling eller att rationellt och prisvänligt hantera porton för nordiska tidskrifter. Med det synsättet är det mycket som blir "utland".

Praktiskt nordiskt samarbete drabbas. Det får inte bara handla om hur vi kastar oss ut i till synes nya spännande allianser med det övriga Europa. Det gäller att nordiskt samarbete utvecklas inom den ram som under de gångna 40 åren ändå varit så framgångsrik.

Ett mer än hundraårigt nordiskt informellt och praktiskt samarbete är en stabil grund. Låt oss inte förslösa det kapitalet då vi går in i Nordiska rådets femte decennium!

Skjervengen: Jeg går ut fra at de fleste i Nordisk Råd i dag forutsetter at de nordiske landene finner sin plass i det nye europeiske samarbeidet hvor EF er selve drivkraften, og at det skjer innen 1996. Jeg forutsetter derfor også at alle planer om nordisk samarbeid bør ta utgangspunkt i dette forhold.

Jeg føler - og det er mulig at det er flere som gjør det uten å gi uttrykk for det - at uttrykket "nordisk samarbeid" i mange sammenhenger nå blir en ren floskel. Det går faktisk ikke an, slik jeg ser det, å få til et konstruktivt samarbeid som gir praktiske resultater, uten at det finnes beslutningsmekanismer som gjør at medlemslandene er bundet gjennom felles vedtak. Den type overnasjonalitet som er nødvendig for å få til praktiske løsninger og binde vedtak, finnes ikke i Nordisk Råd, og jeg tror at Nordisk Råds medlemmer bør innse at tiden for denne virksomheten er forbi - ikke fordi det ikke har en verdi i seg selv at man møtes på nordisk plan, men fordi det har kommet noe i stedet, og det er dette nye store, utvidede EF. Jeg synes ikke det er noe nederlag å innrømme at det har kommet et instrument som er bedre egnet til å oppfylle de felles politiske målsettingene. Tvert imot vil jeg si at det grenser til dogmatisk konservatisme å opprettholde noe som alltid har vært slik bare fordi det skal være slik. Det må da være bedre å omstille seg og være litt mer praktisk orientert i forhold til den virkeligheten vi befinner oss i.

Nordisk Råds visjon om nordisk samarbeid på en rekke områder har jo vist seg ikke å fungere i praksis, fordi de spørsmål som trenger løsning på overnasjonalt nivå, kan ikke løses fullt ut på overnasjonalt plan hvis det ikke finnes beslutningsmekanismer. Det betyr at det er i første rekke en geografisk plassering, det er språk, og det er til dels en felles kulturhistorie som binder de nordiske landene sammen. I tillegg til det har det også vært en politisk homogenitet, som vi har vært inne på her tidligere i dag, nemlig at de fleste nordiske land har vært styrt sosialdemokratisk, og at det derved har vært en slags politisk plattform som har vært felles for de nordiske landene. Dette er ikke tilfellet lenger. Det er nøyaktig de samme politiske motsetningene innad i Norden, innad i de nordiske landene, som det er i resten av Europa, for ikke å si i resten av verden.

Det betyr altså at det vi står igjen med, er språk og kultur og geografisk plassering. Og det er ikke godt nok å bygge på for et politisk samarbeid. Jeg tror de aller fleste vil innse det. Jeg tror også at vi faktisk bør ta konsekvensen av det, sånn at vi ikke utvikler oss til å bli enda mer en "prateklubb" enn det Nordisk Råd er i dag.

Det vil være behov for et nordisk samarbeid på en del områder. Men jeg tror at det samarbeidet utmerket godt kan ivaretas på ministerrådsnivå, og at det er den mest hensiktsmessige formen for nordisk samarbeid i tiden som kommer.

Marianne Andersson: Herr president! Det kan finnas anledning att beröra den styrka som det nordiska samarbetet har fått.

Efter andra världskriget fanns ett stort behov av denna organisation, och viktiga beslut fattades redan tidigt om passfrihet, gemensam arbetsmarknad m.m. På dessa områden har de nordiska länderna varit föregångare, om vi ser det ur ett internationellt perspektiv.

Några exempel på att vi inte har lyckats är att vi inte har skapat en nordisk handelspolitik eller en gemensam nordisk mediapolitik.

Under de senaste åren har det nordiska samarbetet utvecklats genom vårt medlemskap i Efta. Det är något genant att konstatera att mycket av det som vi tidigare har misslyckats med nu löses genom EES-avtalet.

Då Tele-X diskuterades fanns det de som i Nordiska rådet var kritiska mot förslaget och menade att detta var något av nordisk kulturimperialism. Vi har sett vad som kom i stället. Nu sköljer TV-program av olika kvalitet över alla gränser. Jag tycker att ett utökat TV- och radioutbyte är ett av de viktigaste medlen för att stärka den nordiska identiteten och öka språkförståelsen.

Jag vill betona den styrka som finns i att människorna i Norden genom folkrörelserna kan mötas, byta åsikter och informera varandra. Det måste bli lika viktigt att t.ex. nordiska kvinnor kan mötas i sina organisationer som att ämbetsmannakommittéer och tjänstemän kan åka på nordiska arrangemang. Det verkar vara det senare som prioriteras.

Den viktigaste frågan här på sessionen är vilka effekter på det nordiska samarbetet som ett EES-avtal får. Det gläder mig som nordisk kulturpolitiker att ministerrådet i sitt förslag säger att kulturpolitiken i det nordiska samarbetet skall prioriteras.

Men nu måste regeringarna sätta medel bakom de vackra orden om ett ökat samarbete på kulturområdet efter ett EES-avtal. Kulturpolitiken är kittet i det nordiska arbetet. Det är också viktigt att kultursamarbetet med Baltikum kan ökas. Ministerrådet måste i sin fördelning av medel till Baltikum prioritera folkrörelserna och då särskilt ungdomsorganisationerna.

Det utrikespolitiska samarbetet kommer att bli allt viktigare i ett nordiskt perspektiv om flera länder kommer med i EG. Bl.a. av det skälet tycker jag att det är anmärkningsvärt att den danske utrikesminsitern inbjudit utrikesministrarna just samma vecka som Kohl gästar sessionen. Jag hoppas att det danska regeringen ger besked om varför man gör detta samtidigt som vi är samlade här.

I det förändringsarbete som sker måste vi ha en sak klar för oss: man måste förstärka det parlamentariska inflytandet. Ministerrådet och presidiet bör lägga

fram konkreta förslag om ett stärkt parlamentariskt inflytande. Detta åstadkommer man inte, som en del föreslår, genom att flytta presidiet från Stockolm in i ministerrådet. Skall man stärka parlamentarikernas insyn, måste i stället presidiets och delegationernas samverkan förstärkas.

Herr president! Omvärlden förändras. Då framstår vår nordiska identitet och vår nordiska särart inom en rad områden - det sociala, det kulturella och miljö - som än mer värdefulla. Slutsatsen måste vara att målsättningen för det förändringsarbete som pågår skall vara att stärka det nordiska samarbetet så att vi står gemensamt starka inför det nya Europa.

Árni M. Mathiesen: Hr. præsident! Der er et omfangsrigt og mangesidigt samarbejde og en omfattende kontakt mellem de nordiske lande. Dette samarbejde og denne kontakt er kommet til udtryk på forskellig måde gennem århundreder. Hele dette samarbejde og denne kontakt inklusive politisk kontakt er bygget på et fælles kulturgrundlag.

Den nuværende udformning af de nordiske landes kontakter dannedes de første år efter anden verdenskrig. På det tidspunkt blev også verdens ideologiske opdeling, som førte til den såkaldte kolde krig, en realitet. Til trods for, at samarbejdet bygger på fælles kulturgrundlag og har bestået af opgaver, som ikke har omfattet sikkerhedsspørgsmål, er jeg overbevist om, at nordisk samarbejde i krisetider har spillet en væsentlig rolle i at sikre stabilitet i Europa.

Nordisk samarbejde er enestående. Dette samarbejde har uden tvivl haft positiv indflydelse på internationalt samarbejde. De baltiske stater er nu ved at indlede samarbejde på lignende grundlag som de nordiske landes, og beboerne på Skotlands vestkyst, i Irland samt på Frankrigs, Spaniens og Portugals Atlanterhavskyst, hvis kulturarv stammer fra kelterne, har oprettet samarbejde. Viljen fra lande uden for Norden til at samarbejde med de nordiske lande, skorter det i hvert fald ikke på. Dette er tegn på ændrede tider, som følger i kølvandet på de forandringer, som har fundet sted i Europa, og som vi alle har været vidner til. Øget samarbejde med de baltiske stater er derfor både et positivt og et naturligt skridt for Nordisk Råd og ikke mindst for enkelte lande inden for rådet. Der er her tale om så utrolig mangeartede projekter og så store interesser, at det ville være unaturligt, hvis vi ikke tog initiativ til det. Det er derfor et symbol for tiden, at de nordiske landes samarbejde retter blikket udad og på den måde udnytter sin indre styrke samt tager flere initiativer internationalt i fremtiden.

En ændret verden og en ændret nordisk kontakt med omverdenen, hvad enten det er med EF eller de baltiske lande, stiller krav til ændringer i det nordiske samarbejde. Alt samarbejde koster penge, og dem er der altid mangel på. Det er derfor nødvendigt, når vi går i gang med nye opgaver, at vi tager de projekter op til revision, som vi i øjeblikket arbejder med. Vi gør op med os selv, om de er lige så nødvendige i dag som i går, og om ikke en anden kan udføre dem i morgen, så vi kan bruge pengene på nye og vigtigere opgaver.

Vi skal også være opmærksomme på, hvorvidt det ikke fører til balanceforskydning at lægge for megen vægt på særlige opgaver eller særligt samarbejde med afgrænsede områder som f.eks. de baltiske stater. Det ville således være godt for nordisk samarbejde også at lægge vægt på opgaver, som tilknyttes

Nordatlanten som f.eks. i Vestnorden-samarbejdet, og opgaver, som har tilknytning til områder og beboere i Polarområdet. De spredte bebyggelser på øer i Atlanterhavet og i Polarområdet kan ikke drage samme nytte af det arbejde, som foregår i Nordisk Råds institutioner i storbyerne, eller de sociale projekter, som har tilknytning til storbyernes problemer. De har heller ikke samme mulighed for at få gavn af samarbejde med EF som de industrialiserede områder. Man må ikke glemme, hvor langt mod vest og hvor langt mod nord det kulturområde strækker sig, som vort samarbejde bygges på.

Jeg nærer ikke den mindste tvivl om, at der inden for nordisk samarbejde er institutioner og projekter, som der ikke længere er virkeligt behov for. Man kunne således frigøre penge til nye projekter, som opstår ved nye prioriteringer, når de nordiske lande retter blikket udad. De nordiske lande ville så lægge vægt på at have indre styrke, indre balance og stå sammen for at have størst mulig indflydelse internationalt.

Vicelagmand **Sundstein:** Hr. præsident! I alle rapporter står der, at de fem nordiske lande sandsynligvis har den eller den holdning til EES-aftalen eller til EF-medlemskab. Man glemmer næsten konsekvent, at Færøerne og Grønland ikke er omfattet af EES-aftalen og heller ikke er eller ønsker at blive medlem af EF. Disse to lande har hver for sig deres egne handels- og fiskeriaftaler med EF.

Færøernes handelsaftale med EF omfatter stort set frihandel med alle varer, inclusive landbrugs- og fiskeriprodukter. Som en følge af vores frihandelsaftale med EF har det stor betydning for Færøerne at få tilsvarende aftaler med de andre nordiske lande, som nu bliver omfattet af EES-aftalen. Disse forhandlinger er begyndt og bliver forhåbentlig færdiggjort før den 1. juli 1992.

Men selv om udenrigspolitiske og europæiske spørgsmål er vigtige og dominerende i dagens debat, har hvert enkelt land sine store økonomiske, finansielle og erhvervsmæssige problemer. De enkelte regeringer og parlamenter skal hele tiden tage stilling til begreber som handelsbalance, betalingsbalance, økonomisk vækst, budgetunderskud, erhvervslivets afmatning, arbejdsløshed - alle disse ting, der betyder så meget for den enkelte samfundsborger.

I 1980´erne havde vi på Færøerne en kraftig økonomisk vækst med en tilhørende overophedning og investeringsaktivitet, der gik alt for vidt. Resultatet var store betalingsbalanceunderskud og en kraftig stigning i udlandsgælden.

Samtidig har det færøske fiskerierhverv, som er vores altdominerende næringsvej, i mange år været subsidieret så meget, at sædvanlige markedsmekanismer har været sat ud af spillet. Resultatet blev, at stor økonomisk aktivitet og stærk stigning i byggevirksomhed og de liberale erhverv ikke blev fulgt op af en stigning i eksporterhvervene.

I 1989 ændrede vi den økonomiske politik. Aktivitetsniveauet faldt betydeligt, låntagningen udenlands formindskedes, kraftige besparelser blev gennemført i den offentlige sektor, og fiskerierhvervet er blevet liberaliseret med aftrapning af subsidierne og frigivelse af landingspriserne på fisk.

Resultatet er en vis stigning af eksporten og stort fald i importen. Handelsbalancen, som var negativ med ca. 13 pct. af bruttonationalproduktet, er nu ændret til et overskud på ca. 14 pct. af samme BNP. Betalingsbalanceunderskuddet var i

1988 ca. 1,6 mia. kr. eller 25 pct. af bruttonationalproduktet. I 1991 er dette ændret til en balance eller måske et lille overskud.

For at opnå dette har vi været nødt til at betale på anden måde. Vi har nu en arbejdsløshed på ca. 6 pct. af arbejdsstyrken, noget, vi ikke har kendt siden 1960´erne. Samtidig har vi også de sidste 3 år haft et årligt underskud på vores finanslov på 14 - 16 pct. af finanslovens udgiftsramme. Dette underskud er i 1992 beregnet til ca. 3 pct.

Selv om vi endnu oplever følgerne af den økonomiske afmatning med konkurser og arbejdsløshed, er grundlaget nu lagt for en sundere økonomisk vækst på lidt længere sigt.

Færøernes hovedproblem er ressourcemangelen. Det færøske havområdes fiskerigedom er ikke uudtømmelig, og desværre måske heller ikke i alt for god stand for tiden, men dette hav er det færøske folks livsgrundlag.

I forbindelse med EF-problematikken er fiskeripolitikken derfor et hovedmoment. Hvis vi fik medlemskab af Det Europæiske Fællesskab, måtte vi samtidig afgive vores livsgrundlag og eneste væsentlige råmaterialeressourcer til Brüssels forgodtbefindende. Og når vi har set, at det område, som EF har klaret dårligst at behandle, netop er fiskerispørgsmålene, er der vel ingen, der kan klandre os for, at vi holder os væk fra sådanne løsninger. Derimod vil vi gerne arbejde sammen med andre lande, som har lignende problemer, og ganske særligt Island og Grønland.

Rossi: Herr president! Det traditionella nordiska samarbetet håller på att ändras på ett avgörande sätt. Det behövs nya visioner och statsministrarna har ju redan lämnat en mellanrapport om nyvärderingen av samarbetet. De stela arbetsformerna i rådet måste grundligt omarbetas. Samarbetet får mera fart, när statsministrarna funderar över Nordens roll i förhållande till integrationen i Europa och utvecklingen i våra närområden. Jag anser dock att fördjupning av parlamentarikernas samarbete också är viktig.

Samarbetsministrarna har lämnat sitt förslag om nordiskt samarbete i förhållande till EES. Detta skede måste vi ändå ta oss igenom innan alla nordiska länder är med i EG, vilket jag hoppas. Med EES-avtalet kommer de nordiska länderna att hamna sinsemellan i ett mera jämställt läge än hittills, när skillnaderna mellan Danmark och övriga Norden blir mindre. Jag tycker att integrationen i Europa kan förbättra förutsättningarna för nordiskt samarbete även om en stor del av det som hittills gjorts nordiskt kommer att flyttas över till bredare europeiska ramar.

Ärade president! Europas säkerhetskonferens startar nästa vecka här i Helsingfors. Där har neutrala nordiska länder en viktig roll för att få ett gemensamt säkerhetssystem till stånd i vår världsdel. ESK behövs fortfarande i dagens värld.

Nordiska rådet har fått ett förslag om att grunda en investeringsbank för Baltikum. Jag tycker att olika hjälporgan för de baltiska länderna måste startas omedelbart oavsett om man grundar en bank eller inte. De borde erbjudas goda samarbetsmöjligheter med Nordiska rådet. Särskilt för Estland som mycket liknar de nordiska länderna, borde det finnas samarbetsmöjligheter. De baltiska länderna borde också säkras möjlighet att delta i Östersjösamarbetet. De nordiska länderna

borde överväga hjälp till de baltiska länderna, som skulle möjliggöra deras deltagande i Helcom.

Till slut vill jag ta fram frågan om nordiskt samarbete inom folkrörelser och medborgarorganisationer.Man har glömt bort dem i många rapporter som handlar om det nordiska samarbetets framtid. Organisationerna samarbetar ofta helt utan officiellt nordiskt stöd. Ändå har de en väsentlig betydelse för det officiella samarbetet. Många av rådets förslag har sitt ursprung i organisationerna. Enligt min uppfattning vore det viktigt att värdera medborgarorganisationernas samarbete och utnyttja detta mera i det officiella samarbetet.

Det är om detta inofficiella organisationsarbete, dess fortsättning och utvidgning i det övriga Europa som diskussionerna om identitet på alleuropeiskt och nordiskt plan kommer att handla. Vi måste som individer, grupper och nationer rusta oss för att möta det nya Europas utmaningar. Vi måste försöka skapa en bärkraftig bild av framtiden, där kulturbärande element utgörs av traditioner, språket och värderingar. Där har de nordiska länderna en enorm potentiell styrka tillsammans. Vi går ut i Europa för att påverka, inte bara för att anpassa oss. Norden ligger i mitten av Europa.

Thor-Eirik Gulbrandsen: President! Mange tanker, dokumenter og forslag ligger til grunn for debatten på denne sesjonen. Vi har samarbeidsministrenes forslag til program for tiden etter 1992, statsministrenes rapport og medlemsforslag fra bl.a. den sosialdemokratiske og konservative gruppen.

For meg ser det ut til at de to forslagene fra regjeringssiden er mer forskjellige, mer divergerende, enn forslagene fra de to store pralamentariske gruppene. Jeg er ikke fornøyd med samarbeidsministrenes program. Det er rett og slett ikke holdbart at samarbeidsministrene nå i denne viktige fasen legger opp til en nedprioritering av økonomi og næringspolitikk. Samarbeid om miljø, kultur, språk og demokrati er bra, men det er vel ikke det eneste vi skal kunne stå sammen om her i Norden. I denne situasjonen hjelper det å konstatere at statsministrene markerer en annen vilje til nytenkning enn ministerrådssekretariatet og samarbeidsministrene. Om disse forvirrende tanker skulle vært de eneste vi hadde som grunnlag for debatten på denne jubileumssesjonen, ville det virkelig vært grunn til å stille spørsmålstegn ved Nordisk Råds framtid.

Det ligger mye positivt i statsministrenes initiativ for å peke ut kursen for et sterkere nordisk samarbeid. Man har gjort et hederlig forsøk på å vende blikket framover, trekke linjer og skissere muligheter og prioriteringer. Det er av stor betydning at regjeringssjefene på denne måten tar et personlig ansvar for å drive gjennom en nødvendig nyorientering.

Vi må gjøre det stikk motsatte av det samarbeidsministrene legger opp til. Norden er ikke bare en kulturell region. Norden er også en næringspolitisk region, en region med et sterkt behov for en samlet og felles strategi for full sysselsetting, en strategi som omfatter næringspolitikk, utbygging av infrastruktur og ikke minst en felles innsats for utvikling av de menneskelige og teknologiske ressurser.

Nordiske sosialdemokrater har skissert problemstillinger, målsettinger og mulige løsninger i medlemsforslaget som skal behandles fredag. Vi står overfor

utfordringer. Uavhengig av spørsmålet om EF-medlemskap utgjør den økende internasjonaliseringen en utfordring for den nordiske samfunnsmodellen, for de nordiske lands næringsliv og for hver enkelt borger. Kampen for full sysselsetting, for sikring og utbygging av velferden, for beskyttelse av miljøet, for videreutvikling av et konkurransedyktig næringsliv, for utvikling av de teknologiske og menneskelige ressurser er en kamp som utkjempes på den europeiske arena i tillegg til den nasjonale.

Det nordiske samarbeidet handler om mye mer enn språk og kultur. Vi er ikke fornøyd med den utvanning og trivialisering av det nordiske samarbeidet som vi har sett i en årrekke. Vi er ikke fornøyd med at Nordisk Råd stadig mister sin betydning som debattforum og koordinerende organ for de spørsmål som betyr noe for samfunnsutviklingen i våre land. Jeg føler at det finnes en vilje hos statsministrene som jeg ikke ser hos samarbeidsministrene. De nordiske spørsmål bør også på mer permanent basis føres opp på et høyere nivå i regjeringsapparatet. Det er åpenbart behov for en sterkere politisk styring ved aktivisering av statsministrenes rolle. Samtidig er det viktig å understreke at et økt engasjement fra statsministrenes side ikke skal innebære noen nedprioritering, men snarere tvert imot en styrkelse av parlamentarikernes rolle.

Kommunikationsminister **Odell:** Herr president! I dessa dagar när det nordiska samarbetet ligger i stöpsleven gäller det verkligen att vårt samarbete tar sikte på konkreta resultat, som har betydelse för medborgarna i våra nordiska länder.

Ett exempel på väl fungerande samarbete i den nordiska kretsen är det gemensamma angreppssätt som tillämpats inom trafik-miljö-området. Transportsektorn är den mest miljöbelastande sektorn. Därför måste ökade resurser och ansträngningar till för att lösa dagens problem, men framför allt för att lösa morgondagens problem.

Glädjande nog har trafikens företrädare i allt fler länder insett att man måste axla sitt ansvar - att ta ett sektorsansvar för miljöföroreningar och energiförbrukning. Och gentemot olika internationella organisationer, liksom vid förberedelserna inför FN-konferensen senare i år om miljö och utveckling, har den nordiska kretsen tjänat som en bas för ett gemensamt agerande inom miljöområdet.

Närmast ser jag under våren fram emot två rapporter, en om sjöfarten och en om luftfarten, som skall utgöra en grund inte minst för ett offensivt internationellt arbete i en vidare krets. En möjlighet som öppnas i detta sammanhang kan vara att vi t.ex. för den inomnordiska färjetrafiken kan enas om konkreta miljöåtgärder.

Om två veckor träffas transportministrar runt Östersjön i Szeccin. I en sådan krets kan de nordiska länderna sträva efter ett bredare stöd för gemensamma åtgärder för att rena Östersjön, inom de ramar som internationella sjöfartskonventioner medger och åtgärder för att minska luftföroreningarna från vägtrafiken.

Det talas mycket om Nordens roll i EG. Ett faktum är att redan EES-avtalet innebär nya, stora förpliktelser. Genom avtalet förpliktar sig Efta-länderna att gentemot EG "tala med en röst". Detta är ett mycket stort åtagande - det betyder

att Efta-länderna måste börja koordinera sin politik på olika områden. Det nordiska samarbetet får i det perspektivet en ny och fördjupad dimension.

Vi i Norden har en i allt väsentligt gemensam grundsyn på transportområdet. Denna måste vi nu vidareutveckla, fördjupa och vinna gehör för både i Efta och i EG. Detta borde vara fullt möjligt. Grundsynen är ändå densamma, även om synen på medel och tidtabell kan skilja något. Både Efta och EG delar grundsynen att vi skall verka för ett välutvecklat gemensamt europeiskt transportsystem till nytta för medborgare och näringsliv i full harmoni med kraven på förbrukning av ändlig energi och en god livsmiljö.

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes att Hans Nyhage intagit sin plats i rådet.

Undervisningsminister **Riitta Uosukainen:** Ärade president! Det nordiska samarbetet befinner sig otvivelaktigt i en situation, där det grundligt och fördomsfritt bör omvärderas. Inom alla delområden inverkar omvandlingarna i Europa kraftigt på denna omvärdering, också inom utbildning och forskning. Utbildningssystemen i Norden liknar varandra så mycket att vi säkert har gemensamma intressen när det gäller att fatta beslut om utbildningsprogrammen inom EG. Det finns ett behov av att gemensamt påverka, oberoende av om alla nordiska länder är medlemmar i EG. Optimist som jag är, tror jag att efter många år av goda försök får de nordiska länderna på allvar testa hur effektivt och fruktbart vårt samarbete är.

Vi har också skäl att fråga oss hur väl vi har lyckats skapa en gemensam utbildningspolitisk linje. Våra system liknar varandra i många hänseenden, men vi har exempelvis inte lyckats få våra examina att motsvara varandra. Här kan det hända att det europeiska samarbetet blir bättre än vårt. Problemet med att nå målen ligger inte i att organisationen eller förvaltningen skulle vara bristfälligt, utan att de nationella parlamenten och regeringarna inte har velat gå in för att nå gemensamma mål.

Nu är det tid att tänka över, vilka naturliga områden för specialkunnande vi har i Norden, hur vi skall göra våra utbildningssystem effektivare och hur vi förmår upprätthålla en hög nivå på vårt kunnande när konkurrensvillkoren i övrigt förenhetligas. I den europeiska integrationen är en hög utbildningsnivå i Norden ett trumfkort som vi bör kunna utnyttja.

När vi talar om det nordiska utbildningssamarbetet, är det bra att komma ihåg att de baltiska länderna har valt Norden som en port till Europa. Detta val lägger ett stort ansvar på oss. När vi delar ut olika anslag, exempelvis från anslagen för samarbete med Baltikum, bör vi klart prioritera projekt som gäller skol-, språk- och informationssamarbete.

Liksom på det nationella planet behöver det nordiska samarbetet bättre arbetsfördelning, specialisering och samarbete mellan forskare, forskningsinstitut och andra nordiska utbildningsinstitutioner. Vi är alla starka på vissa områden, som vi bör utnyttja samnordiskt. Inom den europeiska referensramen har inget

nordiskt land råd att vara självviskt, utan nu behövs det förtroende för att vi skall kunna gå framåt tillsammans. Det nordiska samarbetet måste ändras så att det blir ett klart exempel på hur nyttigt det är med samarbete utan den djungel av byråkrati som man säger frodas i Bryssel.

Ett exempel på ett område där en ny satsning redan ägt rum är forskarutbildning. Genom grundandet av Nordiska forskarutbildningsakademin i början av 1991 har forskarutbildningsmöjligheterna inom Norden märkbart ökats och Norden fungerar som en gemensam forskarutbildningsregion. Doktorander kan söka sig till högklassiga forskarmiljöer i andra nordiska länder samt bilda forskarnätverk med andra forskargrupper. Norden blir mera synlig internationellt. Också inom betydande forskningsområden har de nordiska länderna ökat sina gemensamma forskningsinsatser, t.ex. miljöforskning, bioteknologi och polarforskning. Samarbetsprincipen har gått i riktning mot flexibla samarbetsformer, tidsbegränsade arrangemang samt möjligheter att satsa medel på helt nya och viktiga projekt.

Det leder mig till att säga några ord om de nordiska institutionerna. Ett omfattande utvärderingsarbete pågår som bäst. De nordiska samarbetsformerna och institutionerna granskas i detalj och förslag till alternativ finansiering kommer att framställas. Den väsentliga frågan gäller institutionernas nordiska dimension, frågan varför det är viktigt att forsättningsvis stödja institutionen med nordiska medel. Många forskningsinstitutioner grundades av olika orsaker på 1960-talet. Den nationella forskningssituationen i de nordiska länderna har genomgått stora förändringar sedan dess och behoven inom olika discipliner kan vara helt annorlunda i dag.

Resurser för nya ändamål och projekt måste frigöras och det kommer att bli nödvändigt att också få med nationella medel i det nordiska samarbetet. Då måste det nordiska samarbetet vara av hög kvalitet och konkurrenskraftigt för att klara sig i en situation där de tillbuds stående resurserna inte ökar.

Kulturminister **Grethe Rostbøll:** Hr. præsident! Jeg vil her komme med nogle overvejelser om forholdet mellem nordisk identitet og det europæiske fællesskab for at understrege, hvor vigtigt det kulturelle samarbejde vil være også i årene fremover mellem de nordiske lande.

Nok er kultur et blødt område, men jeg mener, at kultur er noget uhyre vigtigt og progressivt i det internationale samfund, og jeg tror, at det i stigende grad bliver vigtigere og vigtigere, efterhånden som andre overtager økonomiske og arbejdsmarkedsspørgsmål.

Når fremmede udefra skal forholde sig til Norden, skelner man ikke så nøje mellem landenes forskellighed. Det særlige nordiske kan være svært at indkredse, ligesom det særligt danske eller det særligt finske. Vanskeligt for os selv, men ikke så svært for andre.

Når det gælder de nordiske landes kunst, kultur og folkeoplysning, er der en meget åbenlys sammenhæng. Her er eksemplerne synlige, og samarbejdet så omfattende, at vi under tiden ikke værdsætter det højt nok.

Vi ved, at de nordiske lande har en langvarig tradition for demokrati og voksenuddannelse, der er knyttet til vores folkeoplysningstradition. Jeg synes, det er

fornemt at opleve i det nye opbrud i Central- og Østeuropa, hvor meget der spørges netop efter voksenuddannelse og folkeoplysning.

Når vi mere isoleret ser på de kunstneriske udtryksformer, ser man udefra et genkommende motiv i de nordiske lande, der drejer sig om melankoli og eksistensiel erkendelse knyttet til de mere dystre sider af tilværelsen. Det er vores nordiske digtere: Henrik Ibsens dommedag, Strindbergs kvindehad og Søren Kierkegaards krav om at træde i eksistens. Det tunge og dystre er naturligt nok en del af vores oplevelse af årstidernes skiften og den mørke, lange vinter.

Når kunsten bevæger sig på et højt kvalitativt niveau, er det vanskeligt at skelne mellem en national og en international inspiration. Derfor er det også vanskeligt for hvert enkelt af de nordiske lande i deres kulturpolitik at skelne mellem støtte til noget særligt dansk, særligt svensk, særligt islandsk, og om man i høj grad skal støtte noget, der har international bærekraft. Meget sjældent bestemmer vi det selv. Vores kunstnere vælger sprog og stil. De vælger deres egne materialer, og ofte er det svært at skelne det lokale nationale fra det internationale.

Men jeg tror, at vi alligevel i de kommende måneder vil forsøge at indkredse det særligt danske og nordiske, fordi vi står over for denne europæiske udfordring.

Det er karakteristisk for nordiske kunstnere, at samtidig med, at de beskriver det mørke og dystre, har de - og måske også vi - en længsel efter sydens sol. Spørgsmålet er, om vores længsel efter lyset, varmen, solen og det spirituelle, ikke er stærkere end den nordiske dragen mod død og nattemørke.

Måske er vores fascination af Akropolis og Amalfi, Provence og Paris endnu stærkere end de melankolske billeder og de krævende eksistensspørgsmål.

Jeg tror, at den europæiske identitet er overordnet også den identitet, der er vores. Kunsten følger magten og pengene. Sådan vil det gå i de kommende år. Sådan har det også været i de nordiske lande indbyrdes.

Jeg tror ikke, at vi er uenige om, at den nordiske identitet, det nordiske særpræg er en fantastisk del af en større europæisk identitet. Prøv at se jer omkring i rummet her og eftertænk, hvor meget her der er specielt finsk? Møblerne, måske. Men se den stærke græske og romerske påvirkning i arkitektur, i stil og i farver.

Sådan vil det ske i de kommende år, at vores diskussion om kulturens mangfoldighed og forskellighed er præget af respekten for mindretal, men også præget af, at det internationale samfund stiller krav til os om åbenhed og tolerance.

Det er min klare overbevisning, at vi i denne dialektik mellem det nationale og det internationale i stigende grad vil fokusere på en kulturel vækst. Hvis vore lande skal klare Det økonomisk-monetære Fællesskab er det nødvendigt at styrke den kulturelle dimension.

En dynamisk kulturel vækst vil blive det vigtigste for at sikre de nordiske sprog og den nordiske sjæl.

Ylva Annerstedt: Herr president! För två hundra år sedan sände de ledande familjerna sina ungdomar på grand tour i Europa. Syftet var trefaldigt. De skulle

ta del av senaste rön inom vetenskap och vitterhet. De skulle lära sig språk och kultur, och sist men inte minst skulle de knyta förbindelser med andra europeiska ungdomar.

I dag är vi där igen, men med den skillnaden att ungdomarna är så många fler och förmedlar sina intryck till vidare kretsar när de kommer hem.

Vi har ett EES-avtal, som förhoppningsvis träder i kraft vid nästa årsskifte, och dessförinnan kommer vi troligen att få uppleva att inte bara två utan tre nordiska länder uttalar sin vilja att bli medlemmar i Gemenskapen.

I det här läget är det självklart att det nordiska samarbetet måste orientera sig mer än hittills mot den europeiska mittpunkten.

Och det räcker inte som hittills, att låta EG komma med initiativen - vi måste gå före. I ärlighetens namn måste erkännas att EES-avtalet på kort tid har undanröjt en lång rad hinder mellan de nordiska länderna, vilket vi inte lyckats åstadkomma själva.

Om vi vill gå före, om vi vill ha en nordisk strategi för europasamarbetet, måste vi ha en gemensam vision för vad vi vill åstadkomma med vårt gemensamma arbete. Jag tycker den visionen skall vara att de nordiska länderna aktivt och konstruktivt skall medverka i och påverka den fredliga och demokratiska utvecklingen i Europa - inte minst genom att stödja integrationen av de öst- och centraleuropeiska staterna i ett dynamiskt Europa. Ju mer som människor är beroende av varandra - ekonomiskt, socialt och kulturellt - desto mindre är risken för konflikter och kriser.

Det är denna vision som vi i Norden ofta bortser ifrån, när vi talar om europeiskt samarbete. Drivkraften i den Europeiska Gemenskapen är inte att åstadkomma så stor ekonomisk tillväxt som möjligt eller att få ut så mycket pengar som möjligt ur fonderna. Målet är varaktig fred och starka demokratier. Medlet är ekonomisk integration och tillväxt - inte tvärtom.

För detta ändamål är EG-länderna villiga att avstå visst självbestämmande för att lösa problem som kan bli ett hot mot det överordnade målet. Man accepterar öververnationella regler på miljöområdet, övernationella minimiregler till skydd för arbetstagare och övernationella regler som garanterar de öppna gränserna.

Också vi i Norden måste inse att en ny tid kräver att vi höjer oss över de nationella besluten på de områden där ett gemensamt agerande ger bäst resultat. Också vi i Norden måste inse att morgondagens problem inte kan lösas med gårdagens modeller.

Detta gäller alldeles speciellt i det interna nordiska samarbetet. Låt oss hoppas att de hinder som hittills har varit de mest spektakulära kan undanröjas med det snaraste.

Inför ett gemensamt nordiskt agerande gentemot övriga Europa finns det alltså all anledning att ompröva en del nationella käpphästar för de gemensammas bästa. På förekommen anledning finns det också skäl att understryka att den nordiska Europastrategin inte kan förverkligas utan att man ger ett självklart och tydligt inflytande till de folkvalda.

Låt oss inte upprepa EG:s misstag med det s.k. demokratiska underskottet. Det är en god demokratisk regel i Norden att låta de folkvalda säga sitt. Låt oss fortsätta med det!

Johan J. Jakobsen: Generaldebatten ved jubileumssesjonen her i Helsingfors viser at det nå gjør seg gjeldende en sterk politisk vilje til å gi det nordiske samarbeidet et nytt innhold og en ny struktur.

Kravet om fornyelse og vitalisering er drevet fram, dels av omveltningne i Øst-Europa og den vesteuropeiske integrasjonen, og dels av en økende erkjennelse av at Nordisk Råd ikke har maktet å tilpasse seg 1990-årenes utfordringer. Det er etter min oppfatning et sunnhetstegn at det ved 40-årsjubileet hever seg kritiske røster både hva angår Rådets omfang, arbeidsmåte, funksjon og manglende effektivitet.

På vegen mot tusenårsskiftet må vi innrømme at det først og fremst er utviklingen i Nordens nærområder som setter dagsorden for det nordiske samarbeidet, og som tvinger fram nytenkning og reformer. Avviklingen av den kalde krigen og blokktenkningen åpner nye muligheter for Rådets arbeid. Mange vil føle det som en befrielse at Nordisk Råd nå på en naturlig måte kan drøfte sentrale utenrikspolitiske spørsmål. Et mer formalisert utenrikspolitisk samarbeid vil gi arbeidet i Nordisk Råd en ny dimensjon og øke interessen for Rådets arbeid.

En del viktige nordiske samarbeidsområder har kommet i skyggen av den europeiske utfordringen. Dette gjelder bl.a. det nordiske energisamarbeidet. Fra finsk side har det i debatten i dag imidlertid kommet flere interessante signaler om støtte til tanken om et nordisk gass-nett. Jeg håper de andre nordiske land tar den finske invitten på alvor. Det nordiske samarbeidet trenger en ny giv når det gjelder næringsutvikling og miljø.

Debatten om Norden og nordisk samarbeid domineres i dag av de utfordringene som integrasjonen i Vest-Europa representerer. Ja, så sterk er denne dominansen at den tidvis overskygger fullstendig den opprinnelige ide bak etableringen av Nordisk Råd. Enkelte politikere i Rådet synes å være mer opptatt av å omskape Norden i EFs bilde - skape en europeisk identitet - enn å ta vare på "den nordiske identitet".

Statsminister Gro Harlem Brundtland har omtalt det nordiske samarbeidet som "et unikt fellesskap". Det er ikke sannsynliggjort at vi best tar vare på dette "unike" fellesskapet ved å melde alle nordiske land inn i den nye EF-unionen.

Det nordiske samarbeidet blir selvsagt påvirket av de enkelte lands vegvalg i EF-saken. Men påstanden om at det nordiske samarbeidet vil bli styrket hvis alle nordiske land blir EF-medlemmer, kommer i et underlig lys når en leser statsministrenes felles uttalelse fra i går. Her sies det nemlig i klartekst at spørsmål som angår de fire friheter og tilgrensende områder, vil finne sin løsning i andre fora enn de nordiske dersom de nordiske land velger EF-medlemskap. Det nordiske samarbeidet vil med andre ord bli sterkt begrenset, skal vi tro statsministrene.

Et realistisk utgangspunkt for det framtidige nordiske samarbeidet vil være at de nordiske land og områder vil etablere ulike tilknytningsformer til EF. Presidiets debattdokument fra Mariehamn hadde etter min oppfatning en klok tilnærming til dette følsomme spørsmålet: Det nordiske samarbeidet skulle være levedyktig "uansett hvilken kortsiktig eller langsiktig tilknytningsform et enkelt nordisk land velger til EF".

I en situasjon hvor de nordiske land og områder velger ulik tilknytning til EF, vil det nordiske samarbeid få stor betydning også fordi Nordisk Råd da kan fungere som en bro mellom nordiske land som er EF-medlemmer, og land som velger å stå utenfor EF-unionen.

Metsämäki: År 1992, som symboliserar så mycket av det nya och positiva, blir också ett viktigt år för det nordiska samarbetet. Även om det nordiska samarbetet som modell är mera tidlöst, måste det nu starkare kopplas till de dagsaktuella frågeställningarna om hur vi från nordisk sida dels skall samarbeta i Europa och dels utveckla vårt interna samarbete.

Statsministrarnas arbetsgrupp som har grunnat på det framtida samarbetets strukturer och innehåll föreslår i sin mellanrapport bl.a. att arbetet bör riktas mot att stärka statsministrarnas roll i det nordiska samarbetet. Jag har ingenting emot, att statsministrarna mera än för närvarande deltar i det nordiska samarbetet. Däremot ställer jag mig tvivlande till ett statsministercentrerat system i det nordiska samarbetet.

Det leder lätt till att man helt förbigår Nordiska rådet och på det sättet ytterligare minskar parlamentarikernas möjligheter att medverka och besluta i nordiska angelägenheter. Nordiska rådet skall vara den pådrivande kraften och inte den som endast har att anpassa sig. Erfarenheten har visat att det oftast är ministerrådet som står på bromsen inför nytänkandet inte rådet.

I stället för att överflytta den politiska makten till statsmi nistrarna, kunde statsministrarnas arbetsgrupp i sitt fortsatta arbete söka få fram lösningar och arbetsmetoder som ökar parlamentarikerinflytandet och främjar demokratin i det nordiska samarbetet.

Trenden går mot ett allt närmare samarbete i Europa. Finland kommer inom mars månad att besluta om att ansöka om ett EG-medlemskap. Det är ett viktigt beslut för Finland men samtidigt också för hela Norden. Jag hoppas att Finlands avgörande kan ge positiva signaler både till Norge och Island, som ännu tvekar med sina beslut. Ett enat Norden inom EG är en maktfaktor också mätt med europeiska mått.

Vi talar ofta om regionernas Europa. De nordiska länderna utgör en naturlig region inom den större europeiska gemenskapen. När vi nu alla, som jag tror, är på god väg att bli medlemmar av EG, skall vi utnyttja det kunnande och de erfarenheter som det 40-åriga nordiska samarbetet har gett oss. De är värdefulla också i de nya förhållandena.

Inom det framtida nordiska samarbetet bör vi så fort som möjligt också tänka på samhällspolitiken på längre sikt. Framtidsfrågorna för Norden, Europa och för det nordiska samarbetet borde uppmärksammas mera. För de nordiska länderna och deras position i framtiden är det viktigt att kunna framstå som föregångare i Europa. Ett effektivt regionalt samarbete ger möjligheter till detta. Nu borde vi särskilt koncentrera vårt samarbete på områden som traditionellt har varit starka i det nordiska samarbetet och där vår höga nivå ger oss goda påverkningsmöjligheter. Sådana sektorer är t.ex. social- och miljösamarbete, kultursamarbete, den fria rörligheten och den gemensamma arbetsmarknaden, stan-

dardisering, konsumentskydd samt frågor kring demokrati och jämlikhet, m.a.o. den välfärdspolitik som vi ofta kallar den nordiska modellen.

Herr president! Statsminister Esko Aho uttryckte sin belåtenhet över att man äntligen hade uppnått ett samförstånd om innehållet i och genomförandet av det baltiska investeringsprogrammet. Jag kan inte helt dela statsministrarnas entusiasm. De ursprungliga planerna på BIB har skrotats nästan helt och i stället har vi fått ett fempunktsprogram som tar sikte på att lösa problemet med separata fonder. Det är en kompromiss som inte tillfredssäller någon part.

Turerna kring Baltiska investeringsprogrammet påminner mycket om sagan där musen var skräddare åt katten. Det resulterade ju i att av det fina tyget som katten hade med sig till en kostym, bidde det inte ens en tumme! Så gick det också med våra fagra löften och med balternas förhoppningar.

För att vi inte helt skall tappa ansiktet, är det nu ytterst viktigt att vi ser till att det som blev kvar av BIB-planerna så fort som möjligt verkställs.

Steenholdt: Hr. præsident! På denne session er der allerede blevet sagt meget om de nordiske landes forhold til Baltikum. Jeg vil om dette spørgsmål kort supplere med et stort tillykke til Estland, Letland og Litauen med deres frihed og selvstændighed, som de nu har genvundet.

Jeg var ellers inviteret til Litauen for at fortælle om den grønlandske hjemmestyreordning, der gælder i mit land, Grønland, men inden jeg kom af sted, var landene blevet uafhængige stater, hvorfor formålet med mit besøg blev uaktuelt.

Også tillykke til Nordisk Råd med de 40 år. Som repræsentant for Grønlands Landsting takker jeg for vort medlemskab, der har varet siden 1984. Vi var glade, da det endelig lykkedes os at indgå i det nordiske samarbejde med egen delegation. I vort syvårige medlemskab har jeg følt, at samarbejdet har været meget frugtbart og givet Grønland mange gode resultater.

Vi er netop begyndt at løse en ny opgave, som jeg forventer mig meget af på Grønlands vegne. Det er spørgsmålet om at forbedre forholdene for vore handicappede i Norden. Jeg ser frem til resultatet af dette arbejde, så handicappede grønlændere herefter kan få den nødvendige hjælp i deres eget land i stedet for som nu at blive sendt til Danmark for at få hjælp.

Jeg skal erindre om, at Grønlands erhvervsstruktur er baseret på fiskeriet. Derfor håber jeg, at vi gennem et godt samarbejde ville kunne få løst de problemer, der er i forbindelse med dette erhverv.

Jeg har mange gange i dette forum efterlyst forbedrede forhold for vore unge med henblik på at give dem gode muligheder for at komme ud og se at lære noget i den øvrige del af Norden, men det har hidtil været forgæves. De store afstande og de store rejseomkostninger har besværliggjort det.

Hr. præsident! Derfor håber jeg, at man nu for alvor vil få gjort noget ved dette spørgsmål.

Civilminister **Inger Davidson:** Herr president! Som politiker möter jag ofta frågor som handlar om människors vardagliga problem. Att hitta vägar för att öka

den lokala demokratin ser jag därför som en av de viktigaste framtidsfrågorna. Demokratin är inte given en gång för alla. Den måste syresättas och vitaliseras hela tiden för att överleva. Den måste också upplevas praktiskt och inte bara läras ut teoretiskt, om nya generationer skall ta till sig och själva börja omfatta de demokratiska värderingarna. Ju fler som engageras och deltar i samhällsdebatten, desto bättre är förutsättningarna för att det demokratiska samhället skall överleva. Jag är övertygad om att det bästa sättet att slå vakt om våra demokratiska värden är att skapa ett samhälle som präglas av gemenskap och omtanke och där alla människor får komma till tals och känna delaktighet. Hur når vi dit?

För det första måste människor få större möjlighet att styra sin egen vardag. Vi kristdemokrater har länge hävdat att beslut inte skall fattas på högre nivå än nödvändigt. Nu har den s.k. subsidiaritetsprincipen skrivits in i EG:s grundlag efter Maastricht-mötet, och det kommer förhoppningsvis att påverka politiken i den riktningen i många länder.

I Sverige pågår stora förändringar i kommunerna just nu. Enskilda, familjer, föreningar, folkrörelser, trossamfund, privata och kooperativa företag m.fl. - alla skall i fortsättningen tillåtas medverka i verksamheter som tidigare enbart drivits i offentlig regi.

Politikernas roll blir framöver att beställa den verksamhet man vill ha utförd, ange vilka mål som skall gälla och följa upp att verksamheten drivs i enlighet med de målen. För att politikerna skall få reda på hur kommunmedlemmarna vill att verksamheten skall utföras krävs nya möjligheter för direktinflytande i det kommunala beslutsfattandet. Det kan handla om fler folkomröstningar, enkäter direkt till kommuninvånarna och förbättrad insyn i de instanser där beslut fattas.

På några håll i Sverige prövar vi också något som vi kallar medborgarkontor och som jag tror är en bra modell för att tillgodose medborgarnas behov av information och service.

Det här är några exempel på hur man skulle kunna underlätta för den enskilde att på ett konkret sätt bli mer delaktig i den egna kommunens verksamhet och att påverka besluten.

Den inre förnyelsen av kommunerna och den lokala demokratin är viktiga, men det är också nödvändigt att lyfta blicken över den egna horisonten. Den välkomna demokratiseringsprocess som nu inletts i Östeuropa och Baltikum har blottlagt stora hjälpbehov. Det ger oss anledning att pröva om inte kommunerna borde ges större möjligheter att själva besluta om biståndsinsatser, t.ex. inom ramen för vänortsförbindelser.

I Sverige får nu en kommitté med representanter för samtliga riksdagspartier i uppdrag att utarbeta ytterligare förslag i den riktning jag här har pekat på.

Herr president! Frågor om den lokala demokratin är så viktiga att de också bör tas upp till diskussion på nordisk och europeisk nivå. I det nordiska samarbetet måste kommunerna ges goda möjligheter att samarbeta över nationsgränserna. Det är viktigt inte minst för att vi bättre skall kunna tillvarata gemensamma nordiska intressen inom det europeiska samarbetets ram.

I Sverige har vi inrättat en arbetsgrupp som fått i uppgift att främja gränskommunalt samarbete. Det är min förhoppning att vi tillsammans med företrädare för övriga nordiska länder skall kunna nå fram till ett fördjupat samarbete

mellan gränskommunerna; ett samarbete som också kan bidra till att våra nordiska kommuner går stärkta in i det framtida Europa.

I det europeiska integrationsarbetet är det också angeläget att vi gemensamt hävdar kommunernas rätt till självstyrelse, en fråga där vi i Norden har lång tradition och där vi har samarbetat länge. Principen om kommunalt självstyre har redan slagits fast inom Europarådets ram, men det behöver också göras i EG-sammanhang. Även i den frågan bör vi gemensamt hävda att subsidiaritetsprincipen skall vara vägledande.

Laukkanen: Herr president! Den viktigaste utmaningen i framtiden är att skaffa Norden en stark ställning i den europeiska utveckling som håller på att omformas. Att isolera sig från den europeiska utvecklingens huvudström är inget alternativ för Norden. Vi bör endast kunna bestämma oss för huruvida vi eftersträvar en gemensam Europapolitik eller väljer egna nationella integrationsvägar i Norden.

Själv tillhör jag dem som anser att integrationsutvecklingen har flera drag som är gemensamma än som skiljer oss åt. Således är det utmärkt att statsministrarnas samarbete har kommit snabbt i gång.

Såsom statsminister Carl Bildt sade i dag behöver vi mer politik än papper. Som parlamentariker är jag däremot inte rädd för att förskjutningen av den politiska tyngdpunkten till regeringsnivå tar makt ifrån oss. Regeringarna åtnjuter parlamentens förtroende och är således även bundna till parlamentens åsikter.

Våra utmaningar i förhållande till EG är mycket likartade. Det är önskvärt att samarbetet mellan regeringarna i Finland och Sverige resulterar i förhandlingsmål där kärnan utgörs av att neutrala länder kan bevara sin status utanför allianser.

Jag har lagt märke till att utrikesministrarna i Sverige och Danmark har rekommenderat att vi finländare skall avstå från begreppet neutralitet. Jag värdesätter dessa inlägg men konstaterar dock att vi finländare har varit tvungna att gå vår egen väg fram till i dag. Utgående från våra erfarenheter är målet om neutralitet utanför de allierade ett naturligt val för Finland.

Jag är enig med ordföranden Ilkka Suominen om att det vore bäst för Norden om även Norge och Island kunde delta i medlemsförhandlingarna tillsammans med Finland och Sverige.

Våra förhandlingsmål när det gäller att säkerställa skogsindustrins ställning på den gemensamma marknaden och när det gäller lantbruket och regionpolitiken är mycket likartade. Ifall de parallella förhandlingarna leder till samtidigt medlemskap skulle Norden självfallet få en stark ställning i gemenskapens politik.

Den nationella anpassningens väg kommer att vara en svår väg för de nordiska länderna. Modellen för det nordiska välfärdssamhället, som alla har skäl att vara stolta över, har blivit utsatt för många hotfaktorer. Genom våra egna nationella lösningar har vi skapat en hög levnadsstandard, ett omfattande socialskydd, men även en för stor offentlig ekonomi och hög kostnadsnivå i Norden. Upprätthållandet av välfärdsmodellen kommer inom den närmaste framtiden att kräva smärtsamma nationella lösningar.

Statsminister Bildt misstänkte att nationalstaternas ställning kommer att försvagas. Jag följde noga med de olympiska spelen och blev allt mer övertygad om att det inte finns en starkare kraft än en positiv nationalkänsla. I framtiden tror jag varken på EG:s eller Nordiska rådets lag i sport och idrott utan på att vi finländare och svenskar kan utmana norrmännen till revansch.

Arbejdsminister **Eidesgaard:** Hr. præsident! "Langt ude i det kviksølvlysende verdenshav ligger et ensomt lille blyfarvet land. Dette lillebitte klippeland forholder sig til det store hav omtrent som et sandskorn til gulvet i en balsal. Men set under et forstørrelsesglas er dette sandskorn alligevel en hel verden med bjerge og dale, sunde og fjorde og huse med små mennesker."

Sådan indleder vor berømte forfatter William Heinesen sin roman "De fortabte spillemænd".

Men dette sandskorn har lidt svært ved at finde sin rette plads i sandbunken. Som alle ved, er det isolerede sandskorn ikke meget bevendt uden den store sammenhæng.

Foranlediget af konventionsgruppens udkast til en ny nordisk konvention om social sikring til afløsning af den gældende nordiske konvention om social tryghed skal jeg tillade mig at fremføre nogle synspunkter på vegne af Færøernes landsstyre.

Konventionen har på det sociale og sundhedsmæssige område været et udtryk for den nordiske vilje til retsenhed mellem vore lande. Denne retsenhed har været meget praktisk for hjemmestyret på både det administrative og det politiske plan, og konventionen er i det daglige et meget anvendeligt instrument i social- og sundhedsforvaltningen.

Af disse grunde lægger vi fra færøsk side stor vægt på, at de foreslåede ændringer ikke forringer dette for vores administration så nyttige instrument. Derfor vil jeg også udtrykke håbet om, at vedtagelsen af udkastet ikke vil medføre en forringelse af vilkårene for den nordiske retsenhed, og at færøske borgere ikke vil få færre rettigheder i forhold til de andre nordiske lande.

Ifølge overenskomsten om fælles nordisk arbejdsmarked kan borgere fra et nordisk land arbejde i hvert af de andre nordiske lande uden arbejdstilladelse.

EF er i gang med at udarbejde ensartede regler om arbejdstilladelse til personer fra tredjelande. Disse såkaldte harmoniseringsregler indskrænker muligvis det nordiske samarbejde på arbejdsmarkedsområdet drastisk. Hvis EF uden undtagelse vil kræve, at borgere fra tredjelande skal have arbejdstilladelse, vil dette bl.a. medføre, at andre nordboere ikke kan arbejde i Danmark uden særlig arbejdstilladelse i hvert enkelt tilfælde. Dette kan i værste fald medføre, at overenskomsten om fælles nordisk arbejdsmarked vil bryde sammen.

Der er kun to måder at løse problemet mellem EF-reglerne på den ene side og overenskomsten om fælles nordisk arbejdsmarked på den anden side, den ene er, at Danmark får dispensation fra EF-reglerne vedrørende arbejdstilladelse til nordiske statsborgere, den anden er EØS.

Det kan forventes, at store dele af det nordiske arbejdsmarked vil være med i EØS-aftalen. EØS omfatter ikke Færøerne og Grønland. Resultatet kan derfor blive, at færinger og grønlændere ikke kan tage arbejde i EØS-lande uden i hvert

enkelt tilfælde at få en særlig arbejdstilladelse efter de betingelser, som EF-landene i øjeblikket er ved at udarbejde. Jeg vil derfor appellere til samtlige nordiske regeringer om, at man i forbindelse med forhandlingerne med EF sikrer sig, at samtlige bestemmelser i overenskomsten om fælles nordisk arbejdsmarked bevares i fuldt omfang, også for de stater og områder, som ikke bliver EF-medlemmer eller deltagere i EØS.

Arbetsminister **Kanerva:** Herr president! Jag har tidigare motsatt mig sättet att behandla utrikes- och säkerhetspolitiska frågor i detta forum.

Herr president! Världen har förändrats dramatiskt, så att det också i denna fråga är anledning att göra en nyvärdering. Stormaktskonflikterna kastar inte längre en skugga över situationen i Nordeuropa. De nordiska länderna håller på att söka sig till ett mer intensivt samarbete i Europa, där det inte är förenligt med våra intressen att fullständigt förbigå utrikes- och säkerhetspolitiska frågor.

I denna nya situation ligger det i Nordiska rådets eget intresse att behandla utrikes- och säkerhetspolitiska ärenden också genom att utnyttja Nordiska rådets möjligheter. De nordiska länderna kommer i varje fall i vidare europeiska sammanhang med i motsvarande diskussion, varför inte då också inom ramen för det nordiska samarbetet.

Finlands beslut att lämna in en ansökan om medlemskap i Euro-peiska gemenskapen kommer att göra konstellationen tydligare i den nordiska integrationen. Varje nordiskt land fattar naturligtvis sitt eget beslut. Det är onödigt att ge de övriga länderna råd i denna fråga.

Med tanke på bevakningen av de nordiska ländernas intressen på den europeiska nivån skulle det vara bra om ländernas integrationslösningar går i samma riktning. Det är skäl att bevaka våra gemensamma intressen på bästa möjliga sätt.

I denna situation är det skäl att bedöma det nordiska samarbetets uppgifter. Den centralaste torde i varje fall vara det nordiska samarbetet på arbetsmarknadsområdet.

Det nordiska samarbetet inom arbetsmarknaden och arbetsmiljön har långa traditioner. Det bygger på det nordiska arbetsmarknadsavtalet från 1954, på det nordiska arbetsmiljöavtalet från 1989 samt ett kompletterande samarbetsprogram.

Integrationsutvecklingen kommer inte att minska vikten av samarbetet utan tvärtom inspirera oss till nya synsätt. Såväl den nordiska klausulen i EES-avtalet som EG:s subsidiaritetsprincip ger goda möjligheter för att utveckla samarbetet.

Med gemensamma krafter kan vi göra den nordiska trepartsmodellen mer känt och medverka till att den kommer att inkluderas i ett mer omfattande samarbete inom integrationen i Europa.

I det nordiska arbetsmiljösamarbetet är målsättningarna höga. Även om EG i sina arbetsmiljödirektiv utgår från principen för miniminivån, finns det inget hinder för de nordiska länderna att förverkliga sina egna målsättningar och således utfärda riktlinjer för utvecklandet för arbetsmiljöreglerna.

För att vårt samarbete skall kunna effektiviseras så att vi kan mer flexibelt svara på utmaningarna inom en mer omfattande internationell verksamhetsmiljö,

är det en primär fråga att utveckla den nordiska samarbetsorganisationen. Ministerrådet tog i fjol ett första steg i denna riktning genom att sammanslå nordiska arbetsmarknadsutskottet och arbetsmiljökommittén.

Ingrid Näslund: Herr president! Vi ser positivt på den av statsministrarna aviserade vitaliseringen av det nordiska samarbetet inför EG och EES, och vi är övertygade om att också parlamentarikerna fortsättningsvis kommer att spela en stor roll i det sammanhanget. Men det finns en uppenbar risk för att betydelsen av nordiskt samarbete går förlorad, om inte begreppet Norden finns förankrat hos människorna i de nordiska länderna. Om de naturliga kontakterna på det individuella planet blir ovanligare, förstörs själva grunden för det nordiska samarbetet. När det gäller upplevelsen av gemensamt arv och likartad kultur, har urholkningen av känslan för det nordiska redan gått ganska långt i den yngre generationen. Jag vågar påstå att detta är sant även för många i den yngre medelåldern. Det är en utveckling som varit på gång under en lång tid.

För många existerar knappt längre Norden annat än som ett geografiskt begrepp, och även i den bemärkelsen har en del en mycket vag uppfattning om vad det står för. Jag kan som exempel nämna att en svensk rektor på frågan om hans skola hade haft kontakter med Norden på den senaste tiden nämnde Holland som ett exempel.

Saknar ungdomar i alltför hög grad erfarenheter liknande dem som vi som är något äldre kan se tillbaka på av många olika kontakter med ett eller flera nordiska länder? Det var erfarenheter som berikade vårt liv och fick oss att uppleva samhörigheten över de nordiska gränserna.

Jag tar mig friheten att vara litet personlig och nämna nordiska kontakter som gett perspektiv på tillvaron och fördjupad syn på vår samhörighet. Jag tänker på Ritva i mormors trappuppgång som var krigsbarn och kunde berätta de mest fantastiska historier. Det var far, som gick ut i finska kriget som frivillig fastän han var vapenvägrare - han ville göra en insats som sjukvårdare. Det var utbyten mellan körer i Fredrikstad och min lilla hemstad, och i min lilla hemstad Åmål, och även Oslo. Det var vandringsturer i norska fjällen, norsk-svenskt samarbete på seminarium i Zaire och Guðrún, isländsk barnflicka, som ledde till att vi fick ett otal islänningar i vårt hem, och våra barns sommararbete med fisk på Island, som ledde till en kärlek till Island och islänningar som aldrig kommer att försvinna i deras hjärtan.

Kontakten med grannländerna har varit något naturligt för många nordbor. Samhörighetskänslan mellan våra folk är något unikt, som knappast existerar någon annanstans. Vad är det som binder oss samman? Vad har vi gemensamt som inte är lika framträdande i andra kulturer? På de frågorna kan man säkert ge olika svar.

Jag vill framhäva några drag vilkas betydelse vi kristdemokrater i Norden är överens om: En lång demokratisk tradition, grundad på en stark övertygelse om allas lika värde, som i sin tur är djupt förankrad i kristna värderingar; en obändig frihetslängtan, vilken gör det otänkbart för oss att inkräkta på andra folks frihetsbehov; en ständig strävan efter fred, som också respekterar andras freds-

längtan; en djup respekt för livet, som gör att vi vänder oss mot förtryck, tortyr och dödsstraff var det än förekommer.

Till det nordiska arvet hör också en ovanligt stark känsla för samhörighet med naturen, kanske en förklaring till vårt gemensamma engagemang för miljön. Hemmets centrala betydelse hör också till vårt traditionella arv. I Norden bjuder man hem en vän - i många andra delar av världen bjuder man ut honom.

Om vi är angelägna om att behålla en nordisk identitet, vilket är en nödvändighet för att vi skall kunna tala med en röst och tillsammans kunna påverka i ett vidare internationellt samarbete, är det viktigt att vi ger våra barn och ungdomar möjlighet att lära känna de andra nordiska ländernas språk och kultur. Detta kan de göra genom personliga kontakter men också genom skolans undervisning.

Det finns många tecken som tyder på att de nordiska frågorna inte längre har någon framskjuten plats i den svenska skolan, och jag är rädd att detta är fallet också i våra grannländer. Nordiska rådet bör beakta den tilltagande uttunningen av den nordiska identiteten och söka vägar för att känslan för nordisk samhörighet, kultur och tradition kan återerövras, inte minst bland våra barn och ungdomar.

Motzfeldt: Hr. præsident! "En Kvinde på 40 år" skrev den danske forfatter Leck Fischer for mange år siden med bekymring. Nordisk Råd fylder 40 år i år, men er stadig ungt og smukt, præget af årene selvfølgelig, men med klarhed og sammenhæng i forholdet til de nordiske lande. Vi har også fra grønlandsk side understreget mange gange, at vi gerne tager del i Nordisk Råds arbejde, ikke alene i kraft af, at vi er en del af Danmark, men også i kraft af, at vi er en del af Norden.

Når det er sagt, vil jeg fremføre, at der findes mange områder, hvor de 5 suveræne stater har et stort ansvar, nemlig over for Færøerne og Grønland. I går fik vi Budgetudvalgets henvendelse til markedsministrene vedrørende oplægget i Vestnordenrapporten om, at en række områder skal reorganiseres og lægges under Ministerrådet. I princippet er vi på Grønland enige om at hilse et så generøst tiltag med tilfredshed, men jeg er enig i Danmark og Færøerne i, at dette dokument skal behandles i vore parlamenter, før det kan godkendes. Selvfølgelig skal vi parlamenterikere være med i beslutningsprocessen.

Grønland og Danmark står for mange som foregangslande med hensyn til fiskeriordninger. FN har f.eks. afholdt fiskerikonferencer efter dette forbillede, og jeg har haft det privilegium at være præsident for denne FN-seance i utrolig mange forskellige lande. Meget er ved at blive realiseret, og det går nu videre til FN's generalforsamling, og vi stiller store forhåbninger til, at FN nu sætter en stor indsats ind for den konkrete planlægning, som Danida er indblandet i. Jeg vil gerne sige, at vi er indstillet på at bidrage til at skabe et redskab, der kan arbejdes videre med.

Liltved: President! De fleste forstår at Norden isolert fra resten av Europa er en umulighet. Historien og dagens realiteter forteller klart om hvilke bånd Norden har knyttet til Europa, og om hvor avhengig vi er av at disse båndene forfleres

og forsterkes. Det er ikke i Nordens interesse om Norden skulle ha isolert seg fra den utviklingen som foregår innen Det europeiske fellesskapet. En isolasjon skulle fremmet verken det enkelte nordiske land eller Norden som enhet og region. I Høyre har vi en bærende idé om at vi må forandre for å bevare. Det skjer i dag i Europa , i Det europeiske fellesskapet. Dette arbeidet bør vi være med på, ikke bare være tilskuere eller tilpassere til. Hvis vi tror på Norden og på den arv Norden har å tilføre andre land i Europa, hva er da mer naturlig enn å ta ansvar i et større fellesskap? Jeg har liten respekt for dem som stadig forteller om de nordiske verdier som europeerne bør ta til seg, for dem som stadig forteller om hvor viktig det er for Det europeiske fellesskapet å forandre sin politikk etter nordisk mønster innen sosialpolitikken, distriktspolitikken og "gudene-vet-hva-ikke"-politikken, men som nekter å ta beslutningsansvar i det samme fellesskapet. Jeg tror neppe det tjener Norden. Nettopp ved å være med og la vår stemme høre i det europeiske fellesskapet, vil vi kunne påvirke og overføre det beste i den nordiske arv. I et slikt arbeid vil det nordiske samarbeidet få en betydning som langt overgår dagens. Den nordiske identitet vil manifestere seg, få en sterkere referanseramme og derved få ny næring til å forsterke det beste, fornye det måtelige og forkaste det dårlige.

I et integrert Europa vil vi i Norden kunne være med og forsterke de fredsskapende elementer i politikken. I dag må vi være lykkelige for at EF er til som stabilisator og fredsbygger. Hvor lett kunne ikke rivalisering og forskjellige interesser mellom nåværende EF-land ha truet stabiliteten og freden også i dagens turbulente situasjon hvis Det europeiske fellesskapet ikke var en realitet! For meg står det klart at Norden kan styrke det fredsbyggende og stabiliserende arbeid i Europa mer ved å være en likestilt og integrert partner i Fellesskapet enn en meningsytrer som tilskuer.

Omfanget av og retningen på det nordiske samarbeidet vil i fremtiden være avhengig av hvordan de nordiske landene forholder seg til Europa og til hverandre. Forskjellige tilknytninger vil kunne føre til svekkelse og splittelse. Et samlet Norden integrert i Det europeiske fellesskapet vil etter min mening gi Norden muligheter til å realisere de fleste av sine mål hurtigere og bedre enn i dag. Grunnen til dette ligger i at mange av våre mål er avhengig av samarbeid utover Nordens grenser. Dette er nok oftest uttalt når det gjelder å finne løsninger på viktige miljøspørsmål, men vi må ikke glemme at utviklingen av vårt totale næringsliv og vår mulighet til å få flere hender i arbeid er svært, om ikke helt, avhengig av vårt forhold til Det europeiske fellesskapet.

Det er ingen motsetning mellom en nordisk integrasjon i Europa og en videreføring og styrking av det nordiske samarbeidet. Jeg er sikker på at Norden vil tjene på en integrasjon, og at et samlet Norden tilknyttet EF vil styrke den innflytelse Norden som region vil kunne få i fremtiden - "återvinna makt", som Carl Bildt uttrykte det tidligere i dag. Nordisk Råd vil i denne sammenheng kunne bli et slagkraftig politisk instrument dersom vi i tide styrker Rådets handlekraft, kort sagt at vi forandrer for å bevare. Jeg er godt fornøyd med statsminister Gro Harlem Brundtlands forsikringer om statsministrenes vilje til å bidra til å gjøre Nordisk Råd til et effektivt instrument for nordisk samarbeid. Måtte det lykkes!

Järvilahti: Herr president! Det nordiska samarbetet står inför ett brytningsskede. Det Europa som vi vant oss vid att betrakta som något konkret och stabilt uppstod i stora drag vid fredsfördragen efter första världskriget och befästes i mångt och mycket efter andra världskriget. Nu genomgår Europa stora förändringar, vilket leder till att flera småstater uppstått i Europa, däribland även i vår närhet. Å andra sidan har vi en utveckling i rakt motsatt riktning genom att Europa främst i ekonomiskt hänseende men även i övrigt integreras i och med EES-avtalet och EG:s beslut i Maastricht i december 1991.

I detta skede bör vi inse att det nordiska samarbetet inte heller kan fortsätta som förr utan att det måste vara i stånd att anpassa sig till de nya krav som ett regionernas Europa ställer på oss. Vi måste inom ramen för Nordiska rådet även gå in för en utrikes- och säkerhetspolitisk debatt, vilket förutsätter att minsterrådet ger Nordiska rådet en utrikespolitisk redogörelse inför sessionerna.

Det integrerade Europa kräver att vi har ett flexiblare och smidigare samarbete som kan reagera tillräckligt snabbt på frågor, där det är speciellt viktigt att de nordiska länderna bevakar sina gemensamma intressen. Detta är viktigt och det är bra om det fås till stånd, men jag vill här och nu betona att parlamentarikerförsamlingens betydelse inte får minskas så att våra gamla demokratiska traditioner åsidosätts i det nordiska samarbetet. Det nordiska samarbetet bör även i fortsättningen bestå av en parlamentarikerfunktion och av regeringsrepresentanter.

Ärade president! Bäst kunde Nordiska rådets organisation stärkas genom att de gemensamma resurserna.utnyttjas bättre. Jag anser att bästa sättet att uppnå detta är att slå ihop de två sekretariaten i Stockholm och Köpenhamn.

Europaminister **Dinkelspiel:** Herr president! För knappt ett halvt år sedan i Mariehamn inledde jag mitt anförande inför Nordiska rådet med att säga att "det har hänt mer i det nordiska samarbetet under det gångna året än på mången god dag". Jag syftade på EES-avtalet, som vi då trodde var färdigförhandlat. Nu blev det inte så. EG-domstolens kritik har lett till en senareläggning. Undertecknandet sker förmodligen först i maj, och ikraftträdandet kan komma att skjutas fram något.

Kvar står dock att det genom EES-avtalet uppnås en högre nivå i samarbetet också mellan alla de nordiska länderna genom förverkligandet av de fyra friheterna och genom ett etablerat samarbete på en rad andra områden.

Nu går vi vidare. Sverige har ansökt om medlemskap i EG. Finland står i begrepp att göra det, och förhoppningsvis följer Norge efter. Därmed tas ytterligare ett kvalitativt steg på vägen också mot ett närmare nordiskt samarbete. Och än en gång besannas den gamla tesen att mycket av det som vi inte lyckas förverkliga inom den snävare nordiska ramen lyckas vi förverkliga inom en vidare europeisk ram.

Samtidigt utvecklas ett intensivt nordiskt samarbete också i andra sammanhang. I Central- och Östeuropa samverkar de nordiska länderna tillsammans med andra europeiska länder för att bistå de nya demokratierna i deras utveckling.

Här faller naturligtvis ett särskilt ansvar på de nordiska länderna när det gäller utvecklingen i de baltiska länderna.

I UNCTAD har de nordiska länderna verksamt bidragit till en nödvändig reformering av institutionerna vid den nyligen avslutade Cartagena-konferensen. Också i GATT samverkar de nordiska länderna. Här faller huvudansvaret för att föra Uruguay-rundan i hamn naturligtvis på de viktigaste aktörerna USA, EG och Japan, men de nordiska länderna bör och skall ta initiativ för att föra processen vidare.

Herr president! Jag hörde i dagens morgoneko att EES-samarbetet enligt den som uttalade sig skulle utgöra ett hot mot det nordiska samarbetet. Jag delar inte den uppfattningen. Det påminner mig om den politiker som apropå riskerna med förändringar sade att varje förändring här i livet innebär nya möjligheter. Så är det. Scenförändringarna skapar nya möjligheter för det nordiska samarbetet, för regeringarna, för företag och organisationer samt för individer; i Norden, i Europa och i världen. Det viktiga är inte vilka instrument vi använder för att föra det nordiska samarbetet vidare, utan att vi genomför det. Den senaste tidens utveckling innebär från den synpunkten en mycket påtaglig vitalisering av det nordiska samarbetet.

Jógvan Olsen: Vi bliver dagligt påmindet om, at forudsætningerne forandrer sig, og det kræver nye vurderinger og nye beslutninger. Det har vi lige fået et eksempel på, da 5 minutters taletid blev reduceret til 4 minutter.

Når der skal sættes en kurs i kortet, er der én ting, der er meget vigtig, og det er at vide, hvor man er henne, for såfrem afgangspunktet er forkert, så bliver den nye kurs også forkert. For at finde et udgangspunkt kan det være på sin plads også at tage et historisk bestik. Af de nordiske lande er Danmark tættest befolket, men hvilket andet nordisk land er så næsttættest befolket? Svaret er faktisk, at det er Færøerne. Det er måske lidt mærkeligt, at nogle små øer, der ligger langt ude i Atlanterhavet og kun består af sten og græs, er tættere befolket end de andre nordiske lande undtaget det ene. Men det har sin egen forklaring. I mange sekler var befolkningen kun nogle få tusinde sjæle, og årsagen var, at landet dengang ikke kunne brødføde flere. Men for godt hundrede år siden begyndte der at ske en ekspansion i befolkningstallet, og det hang sammen med, at færingerne begyndte at fiske med havgående skibe, og siden da er befolkningstallet fordoblet nogle gange.

Vores livsgrundlag har i flere generationer bygget på havenes frihed og den fleksibilitet, dette indebar med hensyn til at drive fiskeri. Vi fiskere kom til at bo på havet en meget stor del af vores liv, fordi fiskepladserne oftest lå fjernt fra vores hjemland ved andre landes kyster.

I 70-årene hørte havenes frihed op, alle lande fik 200 sømils fiskerigrænse for sig selv. Denne udvikling fratog os i stor udstrækning vores traditionelle livsgrundlag, så Færøerne fik et problem, som intet andet samfund i Norden har stået over for i nyere tid.

Når det drejer sig om forvaltning af havets ressourcer inden for vores egne fiskerigrænser, så oplever vi også, at andre blander sig i det sagsområde; i særdeleshed har dette været tilfældet med vores grindehvalfangst og laksefiskeri. I

øjeblikket er laksefiskeriet indstillet, og konsekvensen heraf er, at vi har mistet mange arbejdspladser.

I sammenhæng med grindehvalsfangsten vil jeg gerne takke for, at der skabt en fælles nordisk holdning om bæredygtig udnyttelse af havets ressourcer til den kommende miljøkonference i Brasilien i maj måned.

Vi har selvfølgelig gjort os store anstrengelser for at tackle vores overskyggende problem, og det har kostet os dyrt. Vi har delvis høstet positive resultater, men vi må også erkende, at udenlandsgælden er blevet foruroligende stor, vore fiskebestande er i dårlig forfatning, arbejdsløsheden vokser, og befolkningstallet er nedadgående.

Hr. præsident! Det, som jeg har prøvet på at sige til dette høje Råd, er, hvilken udgangsposition vi har på Færøerne, hvor fiskeriet er den dominerende faktor. Jeg håber, at Nordisk Råd forstår vores problemer og anerkender, at vi i hvert fald i en tidsperiode har brug for særlige hensyn også fra Nordisk Råd. Vi ved ganske udmærket, at havenes frihed er et overstået kapitel, og at det var en udvikling, der måtte komme. Derfor er vi nødt til at korrigere vores kurs, så der kan rettes op på landets økonomi, og jeg føler mig overbevist om, at dette kun kan skabes med større samarbejde imellem landene.

Haavisto: Herr president! Det är förnuftigt att behandla såväl det nordiska samarbetet som Östersjösamarbetet som en del av nittiotalets nya Europa. De nordiska länderna har en viktig roll när det skapas. Vi har en upplyst medborgaråsikt i miljöfrågor och i frågor som angår utvecklingen av världen. Dessa frågor kommer att bli allt viktigare under de närmaste åren i allt internationellt samarbete.

Också med stöd från de nordiska länderna kan miljövårdens nivå höjas och beslutens giltighet förbättras i Europa. Miljövården bör bli en väsentlig del av hela vårt ekonomiska system. Detta kan uppnås både genom att internationella, bindande avtal ingår och genom att marknadsmekanismen utnyttjas så att verkliga miljökostnader tillförs produktpriser bl.a. genom miljöbeskattning. De nordiska länderna kan vara föregångare i detta. Det ser dock ut som om av de europeiska länderna bland annat Tyskland och Holland skulle hinna före oss med sin nya miljölagstiftning.

En konkret form av samarbete i Norden under de närmaste åren är energisamarbetet. Jag anser att det är viktigt att bygga ut ett täckande naturgasnät i Norden. Utnyttjandet av naturgastillgångarna i Barents hav och Norge är ett alternativ till andra, mera förorenade fossila bränslen och till användningen av kärnkraft som medför stora risker i framtiden. Redan nu ställs det stora förväntningar på regeringarna i Norge och Sverige när det gäller utnyttjandet av naturgasen.

Lika viktigt som att utveckla det europeiska samarbetet är det att förhindra att en "Europafästning" uppbyggs. Europas historiska uppgift får inte vara att konkurrera med Japan eller USA utan att utveckla ett verkligt samarbete och en växelverkan mellan olika världsdelar. I detta samarbete bör även utvecklingsländerna ges en bestående roll. Detta tänkesätt bör främjas av de nordiska länderna tillsammans i europeiskt och internationellt samarbete.

De största utmaningarna när det gäller att utveckla miljövården och ekonomin i Europa finns i dag i öst: i de östliga mellaneuropeiska länderna, i de baltiska länderna som nyligen blivit självständiga och i det före detta Sovjetunionen. De av dessa områden som naturligen skall omfattas av det nordiska samarbetet är Baltikum och närområdena i Ryssland, S:t Petersburg, Karelen och Kola.

Norden bör hålla dörren öppen för allt samarbete som de baltiska länderna och närområden i Ryssland önskar. Det nyligen fattade beslutet om att stöda ekonomin i Baltikum är välkommet, men liknande beslut behövs snabbt också när det gäller miljövården.

I det nordiska samarbetet bör vi nu koncentrera oss på de stora linjerna, delta i byggandet av framtidens Europa. Vi vill inte att en Europafästning uppstår men önskar inte heller en Nordenfästning som lämnar våra närområden utanför samarbetet.

Moquist: Herr president! När man för första gången kommer till Nordiska rådet såsom representant för ett nytt parti, ny demokrati, är det många frågor som man skulle vilja belysa. Tiden är dock knapp. I demokratisk ordning har man dessutom minskat eftermiddagstalarnas tid med en minut. Det var tydligen viktigare med prisutdelning och statsministermiddag än att lyssna på delegaternas anföranden.

Jag skall endast beröra två områden. Det första gäller Nordiska rådets arbete i allmänhet och dess ekonomi i synnerhet, och det andra gäller vår syn på biståndssamarbetet med fattiga länder.

Jag börjar med ekonomiaspekten. Vi i ny demokrati har i motion till Sveriges riksdag föreslagit en minskning av det svenska anslaget till Nordiska ministerrådet från 250 miljoner till 50 miljoner. Vi vill således reducera budgeten med 80 %. Vi anser det inte rimligt att Nordiska rådet skall hålla i gång en sådan mängd kommittéer och institutioner att det t.o.m. för enskilda delegater i Nordiska rådet kan vara en ogenomtränglig djungel. Av budgetförslaget framgår att budgeten omfattar 34 olika sektorer. Enbart kultursektorn kostar nästan en kvarts miljard och omfattar 49 institutioner.

Uppfinningsrikedomen är ju enorm och ämnesområdena oändliga inom vilka man vill lämna rekommendationer om gemensamt nordiskt agerande eller gemensam nordisk syn. Delegaterna inom Nordiska rådet har stora ambitioner. Man för fram allt fler frågor för nordiskt samarbete. Antalet nya förslag eller motioner från delegaterna är kanske för en och annan en måttstock på den egna kreativiteten, men hur ofta leder de till resultat? Hur ofta skulle man inte på ett snabbare och effektivare sätt ha kunnat föra fram de här frågorna i sitt eget parlament utan samrådsförfarandet i Nordiska rådet.

Vi i ny demokrati tycker att man skall gå en annan väg. Vi vill förenkla och avbyråkratisera. Vi vill effektivisera.

Nordiska rådet kan kanske bestå, men vi vill att man skall koncentrera sig på energi- och miljöfrågor samt samordna biståndssamarbetet med våra baltiska grannar. I den mån det är möjligt att föra fram gemensamma förslag inom EG-samarbetets ram, kan också sådana frågor tas upp inom Nordiska rådet. Vi vill också att de nordiska regeringarna skall ge sina delegater större befogenheter än i

dag för att genomföra det man kommit överens om. Vi vill pröva nya samarbetsformer.

Den andra fråga som jag tänker beröra är formerna för biståndssamarbetet - inte just biståndet till de baltiska länderna utan globalt.

Hjälpen till fjärran länder har inte varit framgångsrik. Den måste förändras. Vi vill att man internationellt skall verka för en ny idé, nämligen principen ett givarland - ett mottagarland. Kunde detta vara något som vi i Norden lanserade, något som Nordiska rådet kunde ställa sig bakom? Jag sår fröet. Vi får se om någon låter det växa.

Grundidén är att ett land, t.ex. Sverige, koncentrerar sitt bistånd till ett enda mottagarland. Den sammanlagda byråkratin såväl i givarlandet som i mottagarlandet kommer då att minska. För givarlandet innebär detta att en större andel av skattebetalarnas pengar verkligen går till bistånd och inte förbrukas på vägen i form av administration. I mottagarlandet får man också en minskad byråkrati. I dag går en alltför stor del av mottagarlandets budget åt till en övertalig korrumperad byråkrati. Även mottagarländernas prioritering av militära utgifter finns det anledning rikta allvarlig kritik mot. Som det nu är så får driftiga människor i mottagarlandet lägga en alltför stor del av sin tid på att ta emot alla möjliga och omöjliga u-hjälpsdelegationer och delegationer av parlamentariker, som vill skaffa kännedom om var just deras pengar har hamnat och hur deras bistånd har hanterats.

Vår tanke är att vi tar hand om alla sektorerna inom ett och samma land - vi skapar ett monetärt system som ger låg inflation och som skapar tillförsikt hos investerare. Vi hjälper till att bygga upp en effektiv administration. Vi bygger upp landets infrastruktur. Vi hjälper till med utbildningsresurser - ja, vi bistår med allt det som landet kan behöva för att på sikt kunna stå på egna ben. Men vi skall samråda med mottagarlandet. Vi skall vara lyhörda för deras krav. Vi skall bistå i en takt som mottagarlandet klarar av.

Låt oss därför fundera på om vi på sikt kan ändra inriktning på biståndet, om vi kan lägga om biståndet med inriktningen: en givare - en mottagare. Vi klarar det inte direkt - men kanske på sikt. Vi kanske kan undvika parallellt bistånd. Vi kanske kan undvika att vissa sektorer inom ett land blir utan bistånd. Vi kanske kan undvika att vissa länder inte får något bistånd alls. Men för detta krävs samarbete. Det krävs en ny grundsyn, en grundsyn att givarlandet inte ser till egna intressen utan ser till mottagarlandets intressen.

Vi vet ju alla att det hittillsvarande biståndet inte varit bra. Låt oss då försöka göra något bättre.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

Det anmäldes att behandlingen av ministerrådets berättelse C 1 fortsätter i 3:e mötet under budgetutskottets saker samt att behandlingen av C 2 fortsätter i 5:e mötet under temadebatten om Norden efter 1992.

Rådet beslöt att lägga Dokument 1 till handlingarna.

Mötet avslutades kl. 18.45

Protokoll

2:a mötet

Onsdagen den 4 mars 1992 kl. 09.00 - 18.00

Presidenter: Peder Sønderby (1-7), Mats Nyby (8-16), Tora Aasland Houg (17-24) Geir H. Haarde (25-30) och Jan P. Syse (30-36)

Dagordning

1. Allmän debatt om ***socialutskottets*** saker
2. A 958/s Medlemsförslag om homofil/lesbisk forskning
3. A 959/s Medlemsförslag om att skapa det goda arbetslivet
4. A 961/s Medlemsförslag om pensionen för sjömän på andra nordiska fartyg
5. A 968/s Medlemsförslag om nordisk undsättningsstyrka vid internationella katastrofer
6. A 969/s Medlemsförslag om bostadspolitiskt samarbete
   A 984/s Medlemsförslag om utvärdering av bostadssektorn och konkurrensneutralitet på byggmarknaden i Norden
   B 123/s Ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram inom bygg- och bostadssektorn
7. A 971/s Medlemsförslag om nordisk färdtjänst för handikappade
8. A 980/s Medlemsförslag om nordiskt hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa
9. A 986/s Medlemsförslag om medborgarnas Norden - även till vardags
10. B 125/s Ministerrådsförslag om nordiskt utbildningsprogram för utveckling av social service (Nopus)
11. B 128/s Ministerrådsförslag om nordisk konvention om social trygghet
12. E-saker (frågor och svar) i anslutning till socialutskottets sakområde:
    E 13: Fråga till Nordiska ministerrådet om utbildning av tolkar på teckenspråk
    E 23 Fråga till Nordiska ministerrådet om samnordisk utbildning och legitimation av kiropraktorer
    E 36 Fråga till Nordiska ministerrådet om finansiellt stöd till internationell samverkan om utarbetande av standardregler för handikappade
    E 37 Fråga till Nordiska ministerrådet om stödordningen till handikapporganisationernas nordiska samarbete
    E 40 Fråga till Nordiska ministerrådet om information om organdonation
    E 42 Fråga till Nordiska ministerrådet om fortsatta förstärkta insatser i Norden mot reumatiska sjukdomar
    E 43 Fråga till Nordiska ministerrådet om harmonisering av brandskyddsbestämmelserna i Norden
    E 45 Fråga till Nordiska ministerrådet om ratificering av vissa ILO-konventioner

E 17 Fråga till Nordiska ministerrådet om teckenspråkstolkning för hörselskadade

13. Avskrivning av följande rekommendationer:
    24/1983 Klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården
    21/1985 Program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa
    15/1987 Erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor
    17/1987 Handlingsprogram mot aids
    23/1987 Ökade flyttningsmöjligheter för pensionärer i Norden
    32/1989 Samarbetsorgan för räddningstjänstområdet
    27/1990 Forskningssamarbete om amalgam
    28/1990 Ratificering av FNs barnkonvention
    33/1990 Nordbors rättigheter
    28/1991 Nordiskt reumatikerår
    29/1991 Finansiering av det nordiska reumatikeråret

14. Allmän diskussion om ***ekonomiska utskottets*** saker
15. A 972/e Medlemsförslag om utbyggt elkraftsamarbete i Norden
16. A 977/e Medlemsförslag om kärnvapenfri zon i Norden
17. A 981/e Medlemsförslag om förstärkning av Nordisk industrifond
18. A 982/e Medlemsförslag om upprättande av en baltisk investeringsbank
19. A 990/e Medlemsförslag om åtgärder för att stimulera till innovationer i näringslivet
20. B 127/e Ministerrådsförslag om förhöjning av Nordiska utvecklingsfondens kapital
21. Meddelande om rekommendation 24/1991/e om koncernfacklig samverkan i Norden
22. C 3/e Berättelse från Nordiska investeringsbanken (1991)
    C 4/e Berättelse från Nordiska projektexportfonden (1991)
    C 6/e Berättelse från Nordiska utvecklingsfonden (1991)
    C 7/e Berättelse från Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling - Nordisk industrifond (1991)
    C 8/e Berättelse från Nordiska miljöfinansieringssällskapet NEFCO (1991)
23. E-saker (frågor och svar) i anslutning till ekonomiska utskottets sakområde:
    E 21 Fråga till Sveriges regering om handelsdiskriminerande avgift på norska entreprenörers arbeten i Sverige
    E 28 Fråga till Nordiska ministerrådet om ett nordiskt gasnät
    E 38 Fråga till Nordiska ministerrådet om handikappaspekter inom turismen
    E 39 Fråga till Nordiska ministerrådet om handikappaspekter i det nordiska biståndssamarbetet
    E 55: Fråga till Nordiska ministerrådet om bilburna gränspendlare
24. Avskrivning av följande rekommendationer:
    23/1989 Samnordisk användning av informationssystem och databanker
    20/1991 Effektivare el- och energihushållning
    22/1991 Förenklade tullprocedurer för sportflyget
    23/1991 Nordiska samarbetet efter 1992

39/1991 Miljövårdsinsatser i Baltikum
54/1991 Stärkande av det nordiska samarbetet
2/1992 Förhöjning av Nordiska investeringsbankens grundkapital

25. Allmän diskussion om ***juridiska utskottets*** saker
26. A 948/j Medlemsförslag om barnavård i Norden
27. A 1001/j Utskottsförslag om stöd till rättsutvecklingen i Estland, Lettland och Litauen
28. E-saker (frågor och svar) i anslutning till juridiska utskottets sakområde:
    E 11 Fråga till Nordiska ministerrådet om den fria rörligheten i Norden
    E 12 Fråga till Finlands regering om anmälningsplikt för båtar i Finland
    E 26 Fråga till Sveriges regering om upprättande av ett sameting i Sverige
    E 34 Fråga till Nordiska ministerrådet om genomförande av rekommendationer
    E 35 Fråga till Nordiska ministerrådet om Nordiskt samarbetsråd för kriminologi
    E 51: Fråga till Finlands, Norges och Sveriges regeringar om samernas situation inför EES och EG
    E 52: Fråga till Nordiska ministerrådet om arbetsfördelningen i gränsbevakningen i Tornedalen
    E 63: Fråga till Nordiska ministerrådet angående kidnappning av barn
29. Avskrivning av följande rekommendationer:
    43/1988 Samarbete om kriminalitetsefterforskning
    20/1989 Intensiverad övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika
    7/1990 Internationellt samarbete för jämställdhet mellan kvinnor och män
    8/1990 Samnordisk vapenlagstiftning
    13/1991 Nordiskt Forum 1994
    15/1991 Nordiskt råd för forskning i europeisk integrationsrätt
    19/1991 Ändringar i Helsingforsavtalet
    46/1991 Avskaffande av visumtvånget mellan Norden och Östeuropa

30. Allmän diskussion om ***miljöutskottets*** saker
31. A 924/m Medlemsförslag om fortsatta satsningar på det nordiska gränsregionala samarbetet
32. A 965/m Medlemsförslag om byggandet av vägavsnittet Virtaniemi - Kirkenäs som nordiskt projekt
33. A 967/m Medlemsförslag om etablering av flera frihavszoner i Norden
34. A 970/m Medlemsförslag om Östersjöns framtid
35. A 979/m Medlemsförslag om en gemensam tid i Danmark, Finland, Norge och Sverige
36. B 126/m Ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för fiskeri 1993 - 1996
37. E 61 Fråga (partigrupps-) till Nordiska ministerrådet om initiativ för att undanröja den stora miljöfara som det radioaktiva avfallet i de nordliga havsområdena utgör
38. E 46 Fråga (partigrupps-) till Nordiska ministerrådet om kärnkraft i öst

39. E-saker (frågor och svar) i anslutning till miljöutskottets sakområde:
E 10 Fråga till Nordiska ministerrådet om avveckling av klororganiska produkter och användning av klor i produktionsprocesser
E 15 Fråga till de nordiska ländernas regeringar om avveckling av användandet av ozonnedbrytande ämnen i Norden
E 16 Fråga till de nordiska ländernas regeringar om upphörande av utsläpp av klorerade organiska ämnen
E 22 Fråga till Nordiska ministerrådet om förbud mot dumpning av radioaktivt avfall i Nordsjön och Nordöstatlanten
E 25 Fråga till Nordiska ministerrådet om tyskt förslag till slutförvaring av utbränt kärnbränsle i Dounreay
E 30 Fråga till Nordiska ministerrådet om insamling av mätinstrument för miljöövervakning i Baltikum och S:t Petersburgsregionen
E 31 Fråga till Nordiska ministerrådet om införande av skyddszoner inom jordbruket i Norden
E 41 Fråga till Nordiska ministerrådet om drogmissbruk i trafiken
E 44 Fråga till Nordiska ministerrådet om åtgärder mot svavelutsläpp på Kolahalvön
E 47: Fråga till Sveriges regering om porton på brevförsändelser i Norden
E 50: Fråga till Nordiska ministerrådet om trafikförbindelse Oslo - Stockholm - Helsingfors -Baltikum
E 53: Fråga till Finlands och Sveriges regeringar om skydd av laxbeståndet i Torneälv
E 56: Fråga till Nordiska ministerrådet om Skagerrak-regionen som ett nordiskt gränsregionalt samarbetsområde
E 58: Fråga till Nordiska ministerrådet om fisket i Östersjön
E 60: Fråga till Nordiska ministerrådet om arbetet med att rädda Östersjöns miljö

Præsidenten: Jeg skal blot meddele plenarforsamlingen, at behandlingen af dagsordenspunkt nr 18 vedrørende det økonomiske udvalgs sagsområde udsættes til kl. 14.00, idet de nordiske og baltiske finansministre i løbet af formiddagen vil tage stilling til finansieringsformerne for Baltikum.

Jeg minder om de regler for taletidsbegrænsning og replikorden, som plenarforsamlingen har vedtaget. Udvalgenes og ministerrådets ordførere har 7 minutters taletid ved ministerrådsforslagene og ved udvalgenes generaldebat, øvrige talere 5 minutter. I sagsdebatten i øvrigt er taletiden for alle maksimalt 5 minutter.

1
Allmän debatt om socialutskottets saker

Lena Öhrsvik (socialutskottets talesman): Herr president! Socialutskottets verksamhetsområde är ett stort verksamhetsområde. Det berör arbetsmarknaden, arbetsmiljön, social- och hälsovården samt bygg- och bostadspolitiken. Tio av de cirka trettio medlemsförslag som skall behandlas under denna session samt tre av de sju ministerrådsförslagen hanteras av socialutskottet. Tolv frågor på dagordningen har ställts av utskottets medlemmar, bl.a. med anledning av tidigare rekommendationer.

Vi har under året haft en konstruktiv och bra dialog både med socialministrarna och med arbetsmarknadsministrarna.

Beträffande bygg- och bostadspolitiken, som är ett nytt område för utskottet, har vi ännu inte hunnit få regelbundna kontakter. Däremot har vi, för att bättre kunna behandla ministerrådsförslaget och medlemsförslagen, haft en utfrågning av fastighetsägare, hyresgäster och forskare, allt under medverkan från ministerrådssekretariatet.

Vi har i många betänkanden pekat på frågor som är oerhört viktiga för våra invånare i deras vardag. Vi vill vidareutveckla den s.k. nordiska modellen, som innefattar välfärden i vid bemärkelse. Den kännetecknas av social trygghet, som är gemensamt finansierad och demokratiskt förvaltad. Detta ger t.ex. möjlighet till hög förvärvsfrekvens.

Den kännetecknas också av samarbete mellan parterna på arbetsmarknaden, av generellt välutbildad befolkning och av en lugn strukturomvandling.

Jag nämnde i går att detta är en komparativ fördel som vi har när det gäller konkurrensen med vår omvärld. Vi får inte glömma denna aspekt på den s.k. nordiska modellen och den generella välfärdspolitiken. Vi önskar med anledning av detta att nordbors rättigheter blir ett eget samarbetsprogram, där en samlad beskrivning av den nordiska modellen skulle kunna ske.

En viktig del av den nordiska samhällssynen är den fulla sysselsättningen. Den måste enligt utskottets mening bibehållas som ett mål för den ekonomiska politiken. När nu den ekonomiska handlingsplanen upphör, behövs ett nytt samarbetsprogram för arbetsmarknadssektorn, där den fulla sysselsättningen finns med såsom mål. Jag behöver kanske inte räkna upp alla skäl för full sysselsättning, men det finns samhällsekonomiska, fördelningspolitiska, sociala, hälsomässiga och demokratiska skäl.

Med tanke på att man i flera länder har gått ifrån detta viktiga mål, vore det värdefullt att höra om någon talesman för ministerrådet har en uppfattning om denna viktiga princip, som borde vara överordnad andra principer.

Jag ser allvarliga demokratiska risker med att vårt samhälle inte tar emot ungdomarna i vuxenlivet med rätten till ett arbete. Vilken tilltro får ungdomarna då till möjligheten att lösa problem med demokratiska beslut? Är det verkligen ministerrådets uppfattning att ungdomsarbetslöshetsproblemet är av begränsad omfattning, som det står i redovisningen från ministerrådet? Den bedömningen delar inte vi.

En fråga som utskottet har ägnat stor uppmärksamhet är handikappolitiken. Vi har bl.a. gjort ett eget handlingsprogram, där vi har tagit som vår uppgift att

bevaka Nordiska rådets olika organ samt granska handlingsplanen och andra beslut. Vi vill också bidra till att sprida kunskap och information. Vi har bl.a. haft ett gemensamt möte med kulturutskottet. Jag hoppas att också övriga utskott ser positivt på kommande inbjudan till överläggningar.

Vi har fortfarande lång väg att vandra för att skapa full delaktighet enligt WHO:s mål år 2000. Varje sektor måste ta sitt ansvar, och regeringarna har ytterst ansvaret för att sektorerna verkligen gör det.

I utskottets verksamhetsplan står närmast på dagordningen ett seminarium i april om arbetslöshet och ohälsa. Vi skall företa en djupare analys av socialt utsatta gruppers situation. Vi skall diskutera framtidens äldreomsorg, som är en utmaning för alla våra länder. Vi skall ta upp alkoholpolitiken, där vi ju också har anslutit oss till WHO:s målsättningar. Vi skall ha utökade internationella kontakter, bl.a. med EG-parlamentets motsvarande organ.

Jag utgår från att ministerrådet följer våra väl underbyggda rekommendationer, som vi nu skall diskutera, och jag hoppas på en fortsatt konstruktiv dialog.

Social- och hälsovårdsminister **Eeva Kuuskoski:** Herr president! Den nuvarande nordiska trygghetskonventionen har tillämpats i drygt tio år. Den föregicks emellertid av en överenskommelse från år 1955, så den här typen av nordiskt samarbete inom socialområdet har vi redan haft i nästan fyrtio år. Under denna tid har miljoner människor bott, arbetat, studerat i eller besökt ett annat nordiskt land än sitt hemland. Just nu bor över en kvarts miljon nordiska medborgare i ett annat nordiskt land. - För var och en av dem är det viktigt att vi har gemensamma nordiska spelregler inom socialområdet.

Den gällande konventionen täcker pensioner, sjukvård och sjukförsäkring, arbetsskador, arbetslöshet och familjepolitiska förmåner. Den innehåller dessutom vissa principiella bestämmesler om rätt till förmåner inom det område som kallas socialomvårdnad. Till största delen kommer konventionen att ersättas av EG-förordningen 1408/71, som träder i kraft i Norden i och med EES-avtalet, eventuellt i början av nästa år. Det finns likväl vissa bestämmelser om familjepolitiska förmåner och offentliga tjänster i konventionen, som förordningen inte täcker.

Den nordiska socialpolitiska kommittén har analyserat reformbehoven och föreslår att den gällande konventionen upphävs i och med att EES-avtalet (och förordning 1408/71) träder i kraft. Men den nordiska konventionen är mera omfattande än EG-förordningen. Den gäller alla människor som bor i Norden, oberoende av medborgarskap eller förvärvsarbete, medan förordningen i sin nuvarande form bara omfattar EES-ländernas medborgare som är eller varit i förvärvslivet jämte deras familjemedlemmar. Därtill täcker förordningen inte området "social omvårdnad". För att inte situationen skall försämras för dem som bor i Norden, behövs därför två nya nordiska överenskommelser vid sidan av förordning 1408/71. Den ena konventionen täcker samma socialförsäkringsområde som EG-förordningen och tillämpas på icke-nordiska medborgare och personer som inte är eller varit i förvärvslivet. Den andra konventionen täcker närmast de socialbidrag och sociala tjänster, som faller utanför förordningens tillämpningsområde och kan tillämpas på alla människor som bor i något nordiskt land. Den först-

nämnda överenskommelsen är redan nästan klar, men arbetet på den andra har man bara hunnit börja med.

Lösningen är förstås invecklad och gör det mycket svårt för gemene man att få en överblick över helheten. Ur juridisk-teknisk synvinkel finns det tyvärr egentligen ingen annan utväg för att säkra den nuvarande trygghetsnivån, och därför måste lösningen accepteras.

Själv anser jag att det är ytterst viktigt att få en överenskommelse om just tjänster. De offentliga vård-, omvårdnads- och undervisningstjänsterna är ju Nordens specialitet i förhållande till det övriga Europa. De ger en bild av samhällen, där man nått långt beträffande utbildningsnivå, arbetsfördelning och jämställdhet.

Genom de offentliga tjänsterna kunde vi tidigare motverka fattigdom och misär. Småningom har de utvecklats till allmänna välfärdstjänster som omfattar hela befolkningen och ger människorna mångsidiga möjligheter att förverkliga sig själva.

På vägen mot en europeisk integration anser vi det vara en första rangens fråga att man inte krymper den nordiska konventionen om social trygghet, utan tvärtom fördjupar den. Just därför är det viktigt att konventionen rörande sociala bidrag och tjänster utarbetas och godkänns utan dröjsmål.

I enlighet med nordiska traditioner bör man i den nya konventionen betona att tjänsterna är täckande och allmänna till sin natur och att människorna ges möjlighet att välja, något som vi i Finland börjat fästa allt större vikt vid under de senaste tio åren. Samtidigt bör konventionen ge uttryck för att alla nordiska invånare är lika viktiga, oberoende av förvärvsarbete, ålder, kön, social ställning eller ursprung. Den nya konventionen ger även möjligheter till en bestående lösning av frågor som rör så kallade specialgrupper. Då tänker jag närmast på barn och unga, som är föremål för barnskyddsåtgärder, långvarigt sjuka samt personer som behöver psykiatrisk vård och deras möjligheter till adekvata tjänster och förmåner.

Herr president! Jag hoppas vi kan vara eniga om förnyandet av detta viktiga regelverk.

Alsaker: Ærede president! På vegne av sosialutvalget vil jeg få si noen få ord om alkoholpolitikk.

Utvalget vil understreke det faktum at alkoholen og alkoholmisbruket er det største sosialpolitiske problem i Norden. Selv om det er kulturforskjeller i Norden når det gjelder holdningene til akohol, har likevel samtlige nordiske land gått inn for Verdens Helseorganisasjons målsetting om å redusere alkoholforbruket med 25 pst. frem mot år 2000. Denne målsettingen bygger på det resonnement at det er en sammenheng mellom det totale forbruket av alkohol og de totale skadevirkningene. Selvfølgelig er det ingen matematisk sammenheng - det kommer jo an på i hvilke typer situasjoner alkohol misbrukes.

Som et ledd i denne selvpålagte målsettingen skal de nordiske land hvert tredje år rapportere til Verdens Helseorganisasjon om utviklingen av alkoholforbruket.

Nordisk Råd anbefalte Nordisk Ministerråd ved sesjonen i Stockholm i 1989 å utarbeide et handlingsprogram for å oppfylle målsettingen om 25 pst. reduksjon av alkoholforbruket frem mot år 2000. Til tross for ulik alkoholpolitikk i Norden bør det være områder hvor vi kan samarbeide, f.eks. på trafikksektoren, når det gjelder alkohol og arbeidslivet, alkoholfrie ungdomsmiljøer, bare for å nevne noen sektorer.

Ministerrådet meddelte at de ikke så seg i stand til å utarbeide et handlingsprogram, noe sosialutvalget beklaget og fortsatt beklager. Sosialutvalget har hvert år hatt møter med sosialministrene, hvor alkoholspørsmålet og alkoholpolitikken har vært et fast tema på møtene.

Sosialutvalget har nå besluttet å fremme et eget medlemsforslag, et handlingsprogram om alkoholpolitikk, som da forhåpentligvis kan behandles på neste sesjon. Dette fordi sosialutvalget ser det som et naturlig ansvar å sørge for at vårt største sosialpolitiske problem i Norden også blir drøftet og debattert i Nordisk Råd.

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes att Håkan Nordman ersätter Jörn Donner för denna dag och för resten av sessionen.

Sosialminister **Tove Veierød:** Nordisk Råds sosialkomite peker i sine uttalelser på den økte betydning det nordiske samarbeidet vil få på sosial- og helsesektoren. Utgangspunktet er at Norden gjennom EØS-avtalen vil bli integrert i et bredt og omfattende europeisk samarbeid. Det er en helt ny situasjon som vil stille nye krav og skape nye muligheter for samarbeidet mellom de nordiske land.

I et medlemsforslag som skal behandles senere i uken, bes Ministerrådet om å ta konsekvensen av at EØS-avtalen er en god plattform for et vitalisert og fornyet nordisk samarbeid. Fra norsk side er målsettingen for det framtidige nordiske samarbeidet å få størst mulig gjennomslag for nordiske synspunkter og standarder i det videre europeiske samarbeidet.

I generaldebatten i går ble det spurt om hva Norden hadde å tilby det videre europeiske samarbeidet. Dette er kanskje et vanskelig spørsmål å svare presis på om en skal være generell, men for helse- og sosialsektoren kan vi være ganske spesifikke. De enkelte arbeidsområdene går fram av Ministerrådets redegjørelse for planene for det nordiske samarbeidet, C 2, og ministerrådsforslaget om program for nordisk samarbeid etter 1992. En del av de faste institusjonene vil stå i fremste rekke i denne forbindelse. Som det går fram av C 2, står både Nordisk institutt for odontologisk materialprøvning og Nordisk utdannelsessenter for døvblinde sentralt i europeisk interesse. Her mener man at vi har noe å tilby. Legemiddelarbeidet mellom EFTA- og EF-land har allerede ført til en høy grad av gjennomslag for nordiske forslag og ideer. Det samme kan tilfellet bli når det gjelder f.eks. tekniske hjelpemidler for mennesker med funksjonshemminger.

Et viktig supplement til virksomheten i de faste institusjonene og komiteene er den utstrakte prosjektvirksomheten som foregår, og i det vi kan kalle det uformelle samarbeidet mellom de nordiske embetsverk når det gjelder saker av felles interesse som skal behandles i internasjonale fora. Prosjektvirksomheten har tradisjonelt tatt opp spørsmål som har mest betydning for den indre styrking av Norden. Prosjektarbeidet må selvsagt også fortsette, men den økte betydning utviklingen i Europa har fått også på vår sektor, gjenspeiles bl.a. i den økte betydning som vi tillegger vår deltakelse i det europeiske standardiseringsarbeidet. Vi har avsatt en betydelig sum til å finansiere den nordiske delen av vårt arbeid på dette området. Formålet er på best mulig vis å benytte oss av den samlede ekspertise som finnes i våre nordiske land, for å delta mest mulig aktivt i utformingen av det framtidige europeiske regelverket.

Det uformelle samarbeidet i forhold til internasjonale fora og rapportering av denne virksomheten til Nordisk Råd bør kanskje komme inn i fastere former enn hittil. Sist Rådet møttes her i Helsingfors kunne Ministerrådet rapportere om det nordiske samarbeidet for å få satt alkoholpolitikken på FNs dagsorden. Denne gang kan vi nevne samarbeidet om å få i gang arbeidsgruppen under FNs Kommisjon for Sosialpolitisk Utvikling som nå er i ferd med å utarbeide standardregler for like muligheter i samfunnet for mennesker med funksjonshemminger, og som også blir tatt opp i et eget spørsmål senere i dag. Alt dette viser at det nordiske samarbeidet langt fra blir av mindre betydning for våre land innenfor nye europeiske rammer. Det blir tvert imot av stadig større betydning.

Birgitte Husmark: Hr. præsident. Det er rigtigt, som ordføreren i Socialudvalget sagde, at en af vores vigtigste opgaver er at arbejde videre med at forstærke den nordiske model.

De nordiske lande er kendetegnet ved et helt særligt velfærdssystem. Et velfærdssystem, der indtil de seneste år bl.a. har bygget på, at man havde en næsten fuld beskæftigelse. Den er først blevet mindre i Danmark, og senere er de andre nordiske lande fulgt efter med hensyn til at få en dårligere beskæftigelsesgrad.

Et meget vigtigt element for at få et godt og trygt liv er, at der er fuld beskæftigelse, og det er en af de ting, vi arbejder videre med bl.a. som nævnt i et seminar.

Men den nordiske model har også indebåret Den nordiske socialkonvention, sådan som vi har fået den vedtaget blandt de nordiske lande.

Den ministerrådssag, som vi i dag skal behandle, er faktisk det første skridt, som jeg ser det, væk fra den nordiske model, på den måde, at man her ser EF´s indflydelse. EF har jo en anden måde at regulere f.eks. folkepension på. Man har i EF ikke folkepension, man har arbejdsmarkedspension. Problemet med at indrette os, tilpasse os, er, som det helt præcist er blevet sagt af den danske samarbejdsminister, at det er naivt, hvis nogle havde forestillet sig, at EFTA-landene i de EØS-forhandlinger, der er foregået, skulle ændre på EF's indretning. EFTA-landene må tilpasse sig, og det er det, der bliver konsekvensen, hvis EØS-aftalen bliver vedtaget, og det bliver resultatet på området for den sociale konvention.

Jeg synes, det er fuldstændig rigtigt, at det er en indviklet løsning, som jeg forstod, at den finske socialminister sagde. Det er en meget indviklet løsning, og det er en indviklet løsning, som man har i EF-landene. Den består i, at man optjener ret til folkepension, alt efter hvor længe man har været ansat. Det betyder så, at der er problemer også med hensyn til ligestilling, fordi de, der er i arbejde, optjener pension, og de, der ikke er i arbejde, optjener ikke pension. Vi ved nu - også fra de nordiske lande - at der er stor forskel på, hvem der er i arbejde. Kvinders arbejdsløshed er væsentlig større end mænds arbejdsløshed. Det betyder igen, at kvinderne fremover vil blive stillet ulige.

Så kan man sige, at alt dette måske ikke får så stor betydning, for det får kun betydning for de mennesker, der flytter. Men netop i en nordisk sammenhæng, synes jeg, det er vældig vigtigt, fordi vi inden for det nordiske område har haft muligheden for at flytte rundt, og vi har vidst, at vi var sikret, også selv om vi flyttede rundt.

Derfor mener jeg, at det, der sker nu, er noget, vi skal være utrolig opmærksomme på, og jeg er glad for at have fået et ministersvar på det møde med social- og sundhedsministrene, som vi havde i Åbo, hvor vi spurgte social- og sundhedsministrene, hvad der ville ske, hvis EØS-aftalerne ikke blev til noget. Svaret fra socialminister Bengt Westerberg var, så vidt jeg husker, at så ville denne konvention ikke blive gennemført.

Men nu må vi se. For det er i hvert fald en konsekvens, som man ikke uden videre kan sige er en god og enkel konsekvens; det vil jeg gerne understrege meget. Dette er en tilpasning, og det er det første angreb på den nordiske model, selv om det, der er lavet, selvfølgelig er at afbøde virkningerne af, at vi nu får denne socialkonvention. Det, at vi har lavet dette forslag, er bedre end ingenting, men det er en konsekvens af EØS-aftalen.

Solholm: Ærede president! Det blei sagt i går at sosialismen er død, iallfall i Aust-Europa og i Europa elles. Men i Norden lever den tydelegvis vidare. I går høyrde vi ei forherligelse av den sosialdemokratiske velferdsmodellen, og la oss sjå litt på kva den inneheld. I Norge har vi 200 000 arbeidslause. I går blei det sagt frå denne talarstolen at det er 1 million arbeidslause i Norden. Vi har 150 000 menneske i Norge som står i helsekø, og kor mange som står i helsekø i heile Norden, veit eg ikkje. Vi ser ein omseggripande vald og kriminalitet, særleg mot eldre og barn. Vi ser ein omseggripande og gryande rasisme. Dette er resultatet av ein politikk som har vore ført dei siste åra - det er den nordiske sosialdemokratiske velferdsstaten, og så brukar vi tid og pengar på å sitje her og vedta både den eine og den andre fine formuleringa. Kva for nokre av dei forslaga vi skal behandle i sosialutskottet i denne sesjonen eller for så vidt i andre, grip inn og verkeleg peikar på løysingar av dei alvorlege problema som vi står overfor?

Ved hjelp av ein misforstått snillisme, som enkelte også i sosialdemokratiet heime i Norge no begynner å påpeike - eg kan nemne byrådsleiar Rune Gerhardsen i Oslo - så har sosialistane bevilga oss friske og arbeidsføre menneske stadig fleire gode som vi ikkje har råd til. Dette har gått på bekostning av skatte-

betalarane sjølvsagt, men det har også gått på bekostning av vår eldreomsorg og vår utdanningspolitikk.

Ved ein misforstått snillisme har vi fått ei urettferdig fordeling av godene. Særleg har dette gitt seg utslag i innvandringspolitikken. Det er eit alvorleg betenkende for meg iallfall at vi i dag ser ein gryande rasisme i våre land - og kanskje er den sterkast i Sverige i dag, men eg tør spå at han vil bli sterkare og vil gripe om seg også i andre land i Norden dersom vi ikkje tar på alvor den skeivfordelinga vi no opplever. Når det gjeld det vi i dag opplever av rasistiske tendensar som m.a. i Sverige, så vil eg seie at det er politikarane si skuld, for vi har ført ein innvandringspolitikk som gjer at ein set grupper opp mot kvarandre, men det er ein totalt misforstått snillisme som er årsaka til dei tilstandane vi no er i ferd med å få. Men la sosialismen dø også i Norden, slik som den har gjort i Aust-Europa, og hiv den på sjøen, slik som dei aller fleste land no prøver å gjere. La oss også kunne få litt meir liberalisme og marknadsøkonomi, der også mennesket vil vere i sentrum. Då vil det også vere håp for Norden, og det vil vere håp for at vi kan samarbeide innan dei nordiske landa og innafor eit fritt og sjølvstendig Europa - då vil Norden og det nordiske samarbeidet også ha ei meining i framtida.

Hans Jørgen Jensen: Hr. præsident! Jeg ville ellers ikke sige noget om de borgerlige politikeres politik, når det drejer sig om arbejdsløshed. Men jeg vil bare minde hr. Solholm om, at man i Danmark har haft en borgerlig regering i 10 år, i hvilken periode arbejdsløsheden er steget med et par hundrede tusinde. Så at det helt skulle være socialdemokraternes skyld, at man har fået arbejdsløshed, det er da det rene vrøvl.

Det, jeg ville tale om, er arbejdsløsheden mere generelt, og sige, at når mennesker har et arbejde, når mennesker har en bolig, når mennesker har en mulighed for kulturel udvikling, så kan man trives i et samfund. Det, vi oplever i disse år, er, at unge mennesker - og mennesker i alle aldersklasser - sættes uden for arbejdsmarkedet, og det er nu engang sådan, at man i løbet af ganske få måneder også føler sig sat uden for samfundet. Derfor er det ganske naturligt, at man i socialudvalget og i arbejdsmarkedsudvalget beskæftiger sig med dette problem, som er det aller-, allerstørste, vi overhovedet har.

Derfor må man på en eller anden måde få skabt baggrund for en vækstpolitik igen i de nordiske lande, ja, vel også i EF, og også bruge arbejdsløshedsunderstøttelsesmidlerne til en aktiv indsats mod arbejdsløshed. Det må være en af de veje, vi bør gå.

Jeg vil også gerne sige nogle ganske få ord om alkoholpolitikken, også fordi jeg som afholdenhedsmand i hele mit liv har beskæftiget mig med dette problem og mener, at man i de nordiske lande ikke kommer helt derud, hvor problemerne egentlig findes, nemlig dér, hvor mennesker lever, og hvor mennesker bor.

Noget af det nærmeste, man kan komme til det i Norden, er det, som Verdandi-organisationen i Sverige foretager sig, hvor man går helt ud, hvor mennesker bor, også ud på arbejdspladserne, og forsøger på at løse menneskers alkoholproblemer.

Men også ude i kommunerne, helt decentralt, burde der i enhver kommune være et forebyggelses- og bevillingsnævn, der har som opgave at planlægge en politik på dette område, hvor idrætsorganisationerne, hvor også lejerorganisationerne, grundejerorganisationer og arbejdsmarkedets parter virker med. Jeg skal bare bede om, at man intensiverer indsatsen på alkoholpolitikkens område.

Så skal jeg slutte af med nogle betragtninger om arbejdsdomstolen. Det er jo sådan, at når man bevæger sig ind i EEG, vil man også her komme til at stå over for et andet arbejdsretssystem, der ikke er nær så effektivt og godt som den arbejdsdomstol, vi har i de nordiske lande. Derfor vil det være rimeligt at sætte fokus på det og få nogle af de nordiske vinkler med ind, hvor man altså har arbejdsretten, man har også det system, der behandler situationer, når brud på overenskomsterne opstår, det, vi i Danmark kalder: norm for faglig strid. Vi har her et system, der er unikt, og jeg håber på, at man ved de fortsatte drøftelser, hvor vi jo skal tilnærme os det europæiske, også kan have øje for det.

Solholm: Eg kjenner kanskje ikkje nokon trong til å forsvare dei danske borgarlege partia, men eg ser jo på dei borgarlege partia i desse nordiske landa som sosialistiske. Også i mitt eige land, Noreg, har vi hatt borgarleg regjering ved eit par høve, men saka er at ved hjelp av særleg Senterpartiet, men også til dels Kristelig Folkeparti har jo dei borgarlege regjeringane ført ein sosialistik politikk. Det går eg ut frå også skjer i Danmark. Dessutan trur eg også at det vil ta meir enn ti år å rette opp alt det galne som sosialdemokratiet skapte i Danmark.

Socialminister **Westerberg:** Herr president! Vi har inom de nordiska länderna en i huvudsak gemensam syn på hur kampen mot narkotika skall bedrivas.

De nordiska ländernas insatser bygger på målsättningen att narkotika inte skall vara en del av vår kultur. Vi ser strängt på illegal hantering av narkotika. Den nordiska modellen bygger på en helhetssyn där förebyggande insatser, vård och behandling går hand i hand med kontrollpolitiska åtgärder. Ett narkotikafritt samhälle är det självklara målet, även om vi ibland kan vara oeniga om den bästa vägen dit. Gemensamt för oss är att vi har ett brett folkligt stöd för narkotikapolitiken i våra respektive hemländer.

Genom nordiska kontaktmannaorganet för narkotikafrågor har vi ett sedan mer än tjugo år etablerat samarbete där vi drar nytta av varandras erfarenheter och satsar på gemensamt utvecklingsarbete. Kontaktmannaorganet är tvärfackligt. Det är viktigt, eftersom de narkotikapolitiska frågorna berör flera olika sektorer och inte kan låsas in i ett fack.

Grunden för det nordiska narkotikasamarbetet finns i åtta punkter, som fastställdes av social- och justitieministrarna 1990. Jag vill i dag lyfta fram en av dem, som jag tror är den allra viktigaste för framtiden: gemensamma internationella insatser för att förhindra produktion och handel med narkotika.

I höstas samlades företrädare för en lång rad storstäder i Zürich för att diskutera narkotikaproblem. Intresset för legaliseringstankarna var stort.

I Europa höjs nu allt fler röster för att narkotikan skall accepteras som en del av vår kultur, för att narkotikabruk skall vara tillåtet, för att narkotikamiss-

brukare skall få hjälp att använda narkotika på ett så "säkert" sätt som möjligt i stället för att få hjälp att bli fria från sitt beroende.

Tendenserna till uppluckring av den restriktiva hållningen till narkotika måste bekämpas med alla till buds stående medel. Narkotikan är ett gift. Den skapar ett beroende som går utanpå alla andra behov, som kräver medmänsklighet och handlingskraft, som ödelägger känslor och relationer. Ett land som ger upp kampen mot narkotikan dömer en stor del av sina ungdomar till ovärdigt liv.

Visst finns det "måttlighetskonsumenter" av narkotika, människor som, i alla fall under en ganska lång tid, lyckas förena missbruk med ett normalt socialt liv. Men många, många andra gör det inte. och man skall komma i håg att det för legaliseringsanhängarna i regel inte handlar om att värna de socialt fungerande missbrukarna. Det handlar i stället om uppgivenhet inför en social misär och ett beroende som man anser sig oförmögen att hantera. En sådan uppgivenhet kan vi i Norden inte acceptera.

Vi har med den nordiska modellen visat att det trots allt går att hålla en skenande missbruksutveckling stången. Vi har ännu inte lyckats varaktigt pressa tillbaka narkotikan, men vi har lyckats hindra den utveckling som många andra europeiska länder ha haft. Och det finns glädjande tecken på att nyrekryteringen av ungdomar till narkotikamissbruk är liten.

Vi måste i ett intensifierat internationellt arbete gemensamt agera för en restriktiv narkotikapolitik och mot en inhuman legalisering. Om de nordiska länderna på alla plan, från parlamentariker och ministrar till tjänstemän i ministerier och myndigheter, agerar kraftfullt och samordnat, kan vi vinna ökat gehör för våra idéer. Det måste vi göra av solidaritet med alla de människor som kan drabbas direkt. Och det måste vi göra för att på sikt rädda den nordiska modellen.

För vi skall inte inbilla oss att vi i Norden i längden kan leva opåverkade av utvecklingen i andra länder. Det gäller i drogfrågor lika väl som i andra. Om det sker kraftiga attitydförändringar när det gäller narkotika i vår omvärld, kommer det förr eller senare att drabba också oss.

Den internationella narkotikascenen bjuder på flera hot.

Allt fler tecken tyder på att i alla fall Sverige är på väg att bli ett transitland för stora narkotikapartier som skall längre söderut i Europa.

Utvecklingen i Östeuropa bidrar också till att öka narkotikatrycket. I den misär som de kommunistiska diktaturerna lämnar efter sig finns starka drivkrafter att producera och sälja narkotika. De nya och bräckliga statsbildningarna har ännu litet motstånd att erbjuda den som vill bli rik på det.

Herr president! Allt talar för att den kamp mot narkotikan som vi gemensamt bedriver inom Norden måste kompletteras med en intensifierad internationell kamp. När världen blir alltmer internationaliserad kan inte arbetet för ett narkotikafritt samhälle ta slut vid Nordens gräns.

Claes Andersson: Herr president! Jag är helt ense med Bengt Westerberg när han talar för en restriktiv narkotikapolitik. När de fyra så kallade friheterna träder i kraft i början av 1993, kommer också narkotikan att fritt kunna röra sig över gränserna, utan gräns- och tullkontroll från land till land.

Jag skulle vilja fråga hur Bengt Westerberg ser på möjligheterna att förebygga detta. Skall vi ge den internationella polisen ökade befogenheter, med allt det får av negativa konsekvenser, och innebär en utveckling mot polisstater? Skall vi lita på att den internationella förebyggande verksamheten räcker - information och dylikt? Hur skall vi komma till rätta med problemet, när vi vet att narkotikan tillsammans med vapen och prostitution på den globala marknaden utgör de tre mest luckrativa artiklarna? Det rör sig om mycket stora summor pengar i dagens värld.

Minister **Westerberg:** Herr president! Några självklara, enkla svar på den frågan finns naturligtvis inte, men alltjämt kommer Europa att ha en yttre gräns mot omvärlden, och den gränsen får vara ett vapen i kampen mot narkotika.

Samtidigt visar erfarenheten att den yttre gränskontrollen inte räcker för att hålla narkotika borta - annars skulle vi i de nordiska länderna inte ha några problem med narkotika. Därför måste det huvudsakliga arbetet mot narkotika bedrivas inom länderna genom inre spaning och genom åtgärder riktade direkt mot narkotikabrukarna. Det är den vägen vi måste gå också i framtiden. Självfallet kan det förhållandet att gränskontrollerna försvinner innebära att det är effektivt att flytta resurser från gränskontroller till ett inre spaningsarbete, men det grundläggande är ändå att arbeta med narkotikabrukarna. Försvinner marknaden för dem som säljer narkotika, har de heller ingen funktion att utöva.

Lena Öhrsvik: Herr president! Som jag sade förut har vi ett konstruktivt samarbete, och det är glädjande att så många socialministrar har deltagit i debatten i dag. Men man kan inte lösa sociala problem enskilt, utan det krävs också en stark samhällsekonomi och full sysselsättning, som är en viktig del av den sociala välfärd vi har i de nordiska länderna.

Jag ställde några frågor till arbetsmarknadsministrarna, men ingen har velat anta den utmaningen. Jag ville exempelvis veta, om de menar vad de säger i rapporten om att ungdomsarbetslösheten är ett problem av begränsad omfattning och inte kommer att bli något större problem i framtiden heller, eller att man med de insatser man gör når de utsatta grupperna. Den bedömningen instämmer vi inte i, och vi hade velat få några synpunkter på det från ministrarna.

Dessutom vill vi få synpunkter på hur det går med den fulla sysselsättningen som målsättning för den ekonomiska politiken. Alltmer tyder på att allt fler länder går ifrån denna målsättning, som är grunden för en bra välfärdspolitik i våra länder. Det hade varit intressant att diskutera den frågan.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

2
A 958/s: Medlemsförslag om homofil/lesbisk forskning

Socialutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Birgitte Husmark (socialutskottets talesman): Hr. præsident! Der er for mig ingen tvivl om, at de, der har rejst dette forslag, har ret, når de understreger vigtigheden af forskning i homofiles og lesbiskes forhold og påpeger, at denne forskning i dag er mangelfuld. Forskning er vigtig både for de homofile selv og for deres identifikation og selvforståelse, men sandelig også for samfundets generelle forståelse for og opfattelse af homofile.

Når Socialudvalget trods dette alligevel vil anbefale, at man i øjeblikket ikke foretager sig noget i anledning af medlemsforslaget, så har det flere grunde.

Dels blev der i udvalget påpeget det økonomiske aspekt. I dagens økonomiske situation i de nordiske lande og det særdeles stramme nordiske budget er vi underkastet prioriteringer. Det må derfor nøje overvejes, om oprettelse af et selvstændigt center for forskning i homoseksualitet er den rigtige måde at anvende forskningsmidlerne på.

Disse overvejelser kan vi ikke bringe seriøst til ende endnu. Det følger af udvalgets anden grund til at udsætte denne sag, nemlig det arbejde, der foregår i anledning af rekommandation nr. 30 fra 1990. I denne rekommandation har Nordisk Råd henstillet til ministerrådet at igangsætte en udredning, som skal have til opgave - bl. a. med udgangspunkt i dansk og svensk udredningsarbejde - at undersøge den sociale situation for homoseksuelle i de nordiske lande og komme med forslag til, hvordan man kommer videre.

Ministerrådet har oplyst, at udredningen vil være færdig i begyndelsen af dette år, således at Nordisk Socialpolitisk Komité kan tage stilling til, hvad der skal ske, på sit forårsmøde 1992.

Vi har samtidig fået at vide, at udredningen vil komme til at indeholde forslag til et antal forskningsprojekter, og det forekommer derfor fornuftigt at afvente resultatet af denne udredning, inden vi tager stilling til oprettelsen af et særligt forskningscenter.

På denne baggrund og med henvisning til Socialudvalgets betænkning anbefaler jeg, at Nordisk Råd på nuværende tidspunkt ikke foretager sig videre i anledning af medlemsforslaget.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *bifölls* utskottets förslag.

3
A 959/s: Medlemsförslag om att skapa det goda arbetslivet

Socialutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommenadationer:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. *att* låta utvidga den nordiska arbetsmiljökonventionen med tillägg om rätt till fortbildning, kompetensutveckling och medbestämmande för anställda av alla kategorier samt

2. *att* inom ramen för samarbetsprogrammet för en bättre arbetsmiljö i Norden låta utarbeta nordisk statistik över arbetsskador, sjukskrivningar, förtidspensioneringar m.m. att tjäna som underlag för samlade nordiska åtgärder.

Sten Svensson hade anmält reservation mot utskottets hemställan enligt punkt 2 till förmån för en rekommendation till Nordiska ministerrådet begränsad till utskottets förslag, punkt 1.

Lodve Solholm hade i en reservation fogad till utskottets betänkande hemställt att Nordiska rådet icke måtte företa sig något med anledning av medlemsförslaget.

Åshild Hauan (socialutskottets talesman): Å skape et godt arbeidsliv og et godt arbeidsmiljø er en felles oppgave for arbeidstakere, arbeidsgivere og det offentlige. I den forbindelse er det helt nødvendig med kunnskap og en videre utvikling av de rettighetene og forpliktelsene som i dag eksisterer.

Medlemsforslaget innebærer et høyere ambisjonsnivå for det nordiske samarbeidet innen arbeidsmiljøområdet. Både når det gjelder videreutdanning, kompetanseutvikling og medbestemmelse, mener flertallet i utvalget at det er bedre å utvide den nordiske arbeidsmiljøkommisjon til å omfatte også disse aspektene enn å inkludere dem i den nordiske arbeidsmarkedsoverenskomsten.

En utvidelse av arbeidsmiljøloven gir etter flertallets mening større muligheter til å påvirke utviklingen også i EF. En svensk undersøkelse viser at det er de som har de dårligst betalte jobbene, de som har små muligheter til å påvirke sin egen arbeidssituasjon, som har det mest belastede arbeidsmiljøet. Så spørsmålet blir egentlig om vi vil gjøre noe i denne situasjonen. Et stort flertall i sosialutvalget ser positivt på forslaget. Det å føle at en har et meningsfylt arbeid, muligheter til videreutdanning og trivsel på arbeidsplassen vil være et av de viktigste bidrag til å få ned sykefraværet, arbeidsskader og førtidspensjonering.

Dette er ikke noe som arbeidstakere alene vil ha fordel av. Det vil også gi seg positive utslag både for arbeidsgivere og for samfunnet som helhet. I en tid med stor arbeidsledighet er det viktig at arbeidstakere og de arbeidsledige får muligheter til omskolering og til videreutvikling. Arbeidstakere med stor og variert kompetanse er kanskje det fremste konkurransemiddel vi har, og vil dermed også gi muligheter til å skape flere arbeidsplasser og gi folk arbeid.

Medlemsforslagets siste punkt tar opp at vi i Norden innenfor samarbeidsprogrammet får sammenlignbare statistikker over arbeidsskader, sykmelding, førtidspensjonering m.m. som kan tjene som underlag for samlede nordiske tiltak. Jeg ser en dobbelt betydning av dette punktet: for det første felles tiltak for hele Norden, men kanskje like viktig utveksling av erfaringer og å trekke lærdom av hverandre.

Uansett hvordan vi ser det, er landene i Norden små hver for seg. Derfor kan også erfaringene bli begrenset. Hvis en derimot samarbeider om disse utfordringene, kan vi finne årsakene og dermed løsninger som ikke bare kommer arbeidstakerne til gode, men det vil i like stor grad være tiltak som vil virke positivt for næringslivet.

Ministerrådet vurderer å gjøre en sammenligning av arbeidsmiljøforhold i Norden og EF. Derfor mener vi det bør utarbeides en felles nordisk dokumentasjon over yrkesskader m.m. nettopp for å se hvor den fremtidige innsats bør settes inn.

Utvalgets medlem Sten Svensson, Moderaterne, har reservert seg mot siste punktet i forslaget, og Lodve Solholm, Fremskrittspartiet, mener at Nordisk Råd ikke skal foreta seg noe med forslaget.

Som det har gått fram av mitt innlegg, er det altså et stort flertall i utvalget som støtter forslaget, og det håper jeg også vil gjenspeile seg i denne sal.

Sten Svensson (reservationens talesman): Herr president! Förslagsställarna har begärt att arbetsmarknadsöverenskommelsen skall utvidgas till att omfatta nya aspekter. Utskottet säger nej till denna uppläggning och föreslår i stället att man begränsar sig till arbetsmiljöområdet. Det är bra om det innebär en harmonisering till de bestämmelser som kommer att gälla inom ett framtida utvidgat EG-område.

Jag vill betona att arbetsmiljöfrågorna i första hand skall åtgärdas på de enskilda arbetsplatserna. En gemensam nordisk statistik har i det sammanhanget ett begränsat praktiskt värde. Allt som kan innebära centralisering och byråkratiska effekter skall så långt som möjligt undvikas. Därför har jag reserverat mig mot utskottets hemställan under punkt 2, till förmån för en rekommendation till Nordiska ministerrådet begränsad enbart till utskottets förslag under punkt 1.

Herr president! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Solholm (reservationens talesman): Ærede president! Dette er eit av dei forslaga som eg nemnde i mitt hovudinnlegg i stad som er eit eksempel på at vi jobbar med feil ting også i Nordisk Råd. Vi har ein million arbeidsledige i desse landa, og det blir vel snart slik at det ikkje er nokre arbeidsplassar igjen å skape det gode arbeidslivet på. Vår innsats burde vore konsentrert om korleis vi skal legge forholda til rette slik at vi igjen kan få nokre arbeidsgivarar.

Eg forstår fullt ut at sosialistane er fornøgde. Dei burde iallfall vere det, for målsettinga har jo vore dei siste åra at jo fleire næringslivsfolk dei klarar å knekke, dess betre. I så måte har eg lyst til å sitere Arne Tumyr, som har vore arbeiderpartimann:

"Vi så på "næringslivets menn" med mistro og fiendskap. Jo flere lover vi kunne møte dem med - jo flere forbud og påbud - jo bedre. Vi drev de næringsdrivende til fortvilelse med nye skatter og avgifter."

Det ville vel ha vore betre at vi konsentrerte vårt arbeid om at desse ein million menneske som går rundt i Norden i dag og ikkje har eit arbeid, kunne få moglegheit til det. Derfor meiner eg at dette er eit arbeid som vi ikkje burde

konsentrere oss om. Vi kan ikkje vedta det gode arbeidsliv. Det er ikkje mogleg at politikarar kan vedta ei framtid. Den må skapast. Derfor vil eg med desse orda fremme min rekommandasjon og håper på tilslutning til det.

Åshild Hauan: President! Jeg tar avstand fra det innlegg som representanten Lodve Solholm nettopp holdt. Jeg finner ikke grunn til å kommentere noe annet enn ett punkt: Det er ikke slik at det er en sosialistisk innstilling vi behandler her. Hvis man leser forslaget og innstillingen, vil man se at det er et klart flertall fra alle parti, bortsett fra representanten Lodve Solholms parti, og at det er reservasjon på ett punkt fra moderatene. Det er det som er tilfellet, og noe annet er bare tull.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat beträffande de två reservanternas förslag och utskottets förslag.

För Sten Svenssons förslag röstade:

Andersson Arne, Flodin May, Gammelgaard Lars P., Hjörleifur Guttormsson, Houg Tora Aasland, Hurskainen Sinikka, Jonsson Elver, Kallis Bjarne, Knudsen Grete, Knutzen Thea, Koch Inger, Laukkanen Markku, Liltved Tore A., Louvo Anna-Kaarina, Lunde Kjellbjørg, Møller Helge Adam, Nyhage Hans, Rossi Markku, Salmén Olof, Sigríður Anna Þórðardóttir, Steenholdt Otto, Svensson Sten, Syse Jan P., Sønderby Peder, Talleraas Anders och Turunen Eeva.

För Lodve Solholms förslag röstade:

Alsaker Svein, Exner Lahja, Grøndahl Kirsti Kolle, Gulbrandsen Thor-Eirik, Hansen J.K., Hansen Søren, Hauan Åshild, Haugen Helga, Husmark Birgitte, Jakobsen Johan J., Jelved Marianne, Jensen Hans Jørgen, Jørgensen Anker och Solholm Lodve.

Andersson Claes, Andersson Marianne, Andersson Sten, Blankenborg Haakon, Dahl Birgitta, Dalsgaard Jóannes, Glønborg Knud, Gustafsson Hans, Håkansson Per Olof, Nordman Håkan, Nyby Mats, Näslund Ingrid, Olsen Jógvan, Oscarsson Berit, Rannveig Guðmundsdóttir, Rotnes Marit, Samuelson Björn, Svärd Anders, Wroldsen Ernst och Öhrsvik Lena *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Annerstedt Ylva, Árni M. Mathiesen, Bennedsen Dorte, Erenbjerg Hans, Geir H. Haarde, Gudmundseth Roger, Haavisto Pekka, Hagen Carl I., Halldór Ásgrímsson, Hellström Mats, Järvilahti Timo, Jäätteenmäki Anneli, Kekkonen Antero, Kjærsgaard Pia, Komstedt Wiggo, Kristín Einarsdóttir, Metsämäki Lauri, Moquist Lars, Motzfeldt Jonathan, Mølgaard Anders, Nielson Poul, Niinistö Sauli, Pelttari Seppo, Rasmussen Ingrid, Skjervengen Pål Atle, Suominen Ilkka och Tuomioja Erkki.

Solholms förslag hade sålunda förkastats med 26 röster mot 14. 20 medlemmar avstod från att rösta.

Härefter företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendationer och förslaget i Sten Svenssons reservation:

För utskottets förslag röstade:

Alsaker Svein, Andersson Claes, Andersson Marianne, Andersson Sten, Blankenborg Haakon, Dahl Birgitta, Dalsgaard Jóannes, Exner Lahja, Glønborg Knud, Grøndahl Kirsti Kolle, Gulbrandsen Thor-Eirik, Gustafsson Hans, Haavisto Pekka, Hansen J.K., Hansen Søren, Hauan Åshild, Haugen Helga, Hjörleifur Guttormsson, Houg Tora Aasland, Hurskainen Sinikka, Husmark Birgitte, Håkansson Per Olof, Jakobsen Johan J., Jelved Marianne, Jensen Hans Jørgen, Jonsson Elver, Jørgensen Anker, Kallis Bjarne, Knudsen Grete, Lunde Kjellbjørg, Nordman Håkan, Nyby Mats, Näslund Ingrid, Olsen Jógvan, Oscarsson Berit, Rannveig Guðmundsdóttir, Rossi Markku, Rotnes Marit, Salmén Olof, Samuelson Björn, Steenholdt Otto, Svärd Anders, Sønderby Peder, Wroldsen Ernst och Öhrsvik Lena.

För Sten Svensson förslag röstade:

Andersson Arne, Flodin May, Gammelgaard Lars P., Knutzen Thea, Koch Inger, Laukkanen Markku, Liltved Tore A., Louvo Anna-Kaarina, Møller Helge Adam, Nyhage Hans, Solholm Lodve, Svensson Sten, Syse Jan P., Talleraas Anders och Turunen Eeva.

Frånvarande var:

Annerstedt Ylva, Árni M. Mathiesen, Bennedsen Dorte, Erenbjerg Hans, Geir H. Haarde, Gudmundseth Roger, Hagen Carl I., Halldór Ásgrímsson, Hellström Mats, Järvilahti Timo, Jäätteenmäki Anneli, Kekkonen Antero, Kjærsgaard Pia, Komstedt Wiggo, Kristín Einarsdóttir, Metsämäki Lauri, Moquist Lars, Motzfeldt Jonathan, Mølgaard Anders, Nielson Poul, Niinistö Sauli, Pelttari Seppo, Rasmussen Ingrid, Sigríður Anna Þórðardóttir, Skjervengen Pål Atle, Suominen Ilkka och Tuomioja Erkki.

Sten Svenssons förslag hade sålunda förkastats med 45 röster mot 15.

Utskottets förslag till rekommendationer hade sålunda antagits.

4
A 961/s: Medlemsförslag om pensionen för sjömän på andra nordiska fartyg

Socialutskottets hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att i anslutning till arbetet med en ny trygghetskonvention mot bakgrund av EES-avtalet företa en utredning över vilka olika regler som gäller för uppnående av full ålderspension och andra pensioner för sjömän i hemlandet och i annat nordiskt land, och

att därefter vidta sådana åtgärder som syftar till att i pensionshänseende jämställa sjömän bosatta i annat nordiskt land med sjömän bosatta i det land enligt vars lagregler pensionen utbetalas.

Rossi (socialutskottets talesman): Herr president! Det är viktigt att genomföra en harmonisering av reglerna, som gäller sjömäns pensioner, så att sjömän som arbetar på fartyg från andra nordiska länder får samma pensionsrättigheter som detta lands sjömän.

Principerna för sjömanspension är mycket olika i de nordiska länderna. I Finland beror pensionen på antalet arbetsår och lönenivån. Den omfattar även utländska sjömän. I Norge däremot omfattar lagen endast sjömän som är fast bosatta i Norge. Sjömän på svenska handelsfartyg får en tilläggspension oberoende av var de är bosatta. I Danmark finns det inga regler om offentlig sjömanspension.

Socialutskottet har noterat de stora olikheterna i bestämmelserna om sjömanspension och anser det viktigt att sjömanspensionerna beaktas i den nya nordiska trygghetskonventionen. Efter att konventionen ingåtts bör sjömän bosatta i ett annat nordiskt land tillförsäkras likadana pensionsförmåner som ifrågavarande lands sjömän.

Herr president! Jag yrkar bifall för utskottets förslag.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *antogs rekommendationen med acklamation.*

5
A 968/s: Medlemsförslag om nordisk undsättningsstyrka vid internationella katastrofer

Socialutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Utskottets förslag *bifölls.*

6
A 969/s: Medlemsförslag om bostadspolitiskt samarbete, A 984/s: Medlemsförslag om utvärdering av bostadssektorn och konkurrensneutralitet på byggmarknaden i Norden samt B 123/s: Ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram inom bygg- och bostadssektorn

Ovannämnda tre saker behandlades i ett sammanhang.

Socialutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av de två medlemsförslagen och ministerrådsförslaget antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fastställa ett nytt nordiskt samarbetsprogram inom bygg- och bostadssektorn för tiden 1992-1996 med beaktande av de synpunkter som anförs av socialutskottet.

Ingrid Näslund, Lodve Solholm och Sten Svensson hade i en reservation fogad till utskottets betänkande föreslagit att Nordiska rådet antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att företa en utvärdering av de nordiska ländernas olika bostadspolitiska lösningar och att därefter lägga fram ett nytt förslag till nordiskt samarbetsprogram för bygg- och bostadssektorn.

Lena Öhrsvik (socialutskottets talesman): Herr president! Vi behandlar nu ministerrådets förslag och de två medlemsförslagen samtidigt. Vi har inte haft sedvanlig remissbehandling av detta ärende i vårt utskott, men har däremot genomfört en utfrågning av olika intressenter, fastighetsägare, hyresgäster, forskare och representanter för ministerrådssekretariatet. Det var en mycket intressant utfrågning, och vi har lärt oss mycket om bostads- och byggpolitik, ett område vilket, som jag nämnde tidigare, är nytt för utskottet.

Vi har ingenting att invända mot det som står i ministerrådsförslaget. Däremot har vi önskemål om att det kunde anföras något ytterligare, och det är det som jag tänker redovisa.

Vi önskar att man i programmet också tar in bostadssociala målsättningar. Vi ser bostaden som en social rättighet, och det skiljer mycket mellan våra länder i vad gäller hur vi har tillgång till denna rättighet och vilka villkor som skall gälla. Vår huvudinvändning mot förslaget är dock att det fattas en tydlig social målsättning att man har rätt till en bra bostad till rimligt pris. Det skall vara en god miljö osv, och om detta skrivs mycket i ministerrådsförslaget.

Det som skiljer oss gäller synen på vilka ingrepp som skall göras i bostadspolitiken för att man skall nå upp till denna sociala målsättning. Det är i det avseendet som det föreligger reservationer.

Vi menar från utskottsmajoritetens sida att man måste skapa en balans mellan marknadens fria funktionssätt och den kvantitet av offentligt ingripande som fordras för att få en situation på bostadsmarknaden som är förenlig med den nordiska välfärdsmodellen. Det är, som sagt, på den punkten som vi har skiljaktiga uppfattningar. De allra flesta har dock ställt sig bakom att vi bör ha en social målsättning för bostadspolitiken, och alla våra forskare var överens om att detta var alldeles för vagt uttryckt i ministerrådsförslaget. Det är alltså vår önskan att man innan förslaget slutligt fastställs tar in också dessa synpunkter.

Sten Svensson (reservanternas talesman): Herr president! Bostadspolitiken i de nordiska länderna kännetecknas av brist på valfrihet i boendet, av detaljreglering och styrning samt stora subventioner. Därtill kommer också att äganderätten har urholkats.

Den socialistiskt inspirerade mark- och bostadspolitiken har på sina håll resulterat i så omfattande trögrörlighet att bostadsmarknaden helt enkelt inte längre fungerar. Enligt min uppfattning måste bostadspolitiken förändras i grunden. Utgångspunkten för vårt medlemsförslag är valfrihet för de enskilda människorna och respekt för den enskilda äganderätten.

Bostadspolitiken inriktas på att alla skall ha möjlighet till en bra bostad till ett rimligt pris. Detta förutsätter en bygg- och bostadsmarknad med mer av konkurrens och valfrihet. Därmed kan priser för bl.a. nyproduktionen pressas. Möjligheterna att äga sin bostad skall förbättras. De boende måste ges möjlighet att omvandla den fastighet de bor i till bostadsrätt. Även de enskilda hyresgästernas ställning skall stärkas. Nya och förenklade lånesystem måste tillskapas, vilka bl.a. medger en väsentlig begränsning av lånebyråkratin. Problem i boendemiljön, såsom radon och buller, skall ägnas ökad uppmärksamhet.

Bostadssektorn har i samtliga nordiska länder varit föremål för en mer eller mindre stark reglering. Samtidigt är kunskaperna om regleringarnas konsekvenser begränsade. I några av länderna pågår en målmedveten avreglering.

Enligt vår mening bör bostadspolitiken i första hand fastställas på det nationella planet. Detta hindrar dock inte att man försöker anpassa bostadspolitikens utveckling i de nordiska länderna efter de önskemål som noterats om likartade förhållanden till fördel för de flyttande mellan länderna.

Trots olikheter vad gäller befolkningsstruktur och bostadsfinansieringssystem bör vi på nordiskt plan kunna samarbeta om bostadspolitiken från vissa gemensamma utgångspunkter. En grundläggande princip måste vara att det är marknaden och inte politiker som skall styra bostadsproduktionens omfattning och inriktning.

Vi reservanter anser att en utvärdering av de nordiska ländernas olika bostadspolitiska lösningar som grundval för en fortsatt avreglering inom bostadssektorn måste föregå antagandet av ett nordiskt samarbetsprogram på bygg- och bostadssektorn.

Vi reservanter föreslår således att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att företa en sådan utvärdering av de nordiska ländernas olika bostadspolitiska lösningar och att därefter lägga fram ett nytt förslag till nordiskt samarbetsprogram för bygg- och bostadssektorn.

Herr president! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Bitr. miljöminister **Görel Thurdin:** Herr president! Det nya programmet för samarbete inom bygg- och bostadssektorn som diskuteras här i dag präglas i hög grad av den utveckling som ägt rum i Västeuropa under de senaste åren. Nordiska lösningar bör i framtiden i görligaste mån anpassas till europeiska lösningar. EG:s byggproduktdirektiv utgör en naturlig ram för det västeuropeiska harmoniseringsarbetet.

Jag vill samtidigt betona betydelsen av att i detta samarbete inte tappa bort de delar av Europa som ännu inte kommit med i detta integrationsarbete. I vårt närområde finns i dag ett antal nya självständiga stater som också strävar efter att medverka. Jag anser att vi i Norden har ett särskilt ansvar för att bistå de baltiska staterna i deras närmande till Västeuropa. En viktig förutsättning för att dessa länder skall komma med är att de får kunskap om vad som pågår och vad som planeras i detta samarbete. Vad gäller den fysiska planeringen begränsar dagens bekymmersamma ekonomiska läge möjligheterna för planering på längre sikt, samtidigt som behoven av samordnade planer för utvecklingen inom olika samhällssektorer är som mest angelägna.

Jag anser därför att det är viktigt att även planfrågorna lyfts fram i vårt nordiska Östersjösamarbete. Vi kan bara se på EG-samarbetet, där man mycket tydligt betonar vikten av planering för att uppnå en hållbar utveckling. Konkreta initiativ tas där till närmare samarbete i fråga om den fysiska planeringen och tätortsmiljön liksom kring kustområdenas speciella möjligheter och problem. Sambandet mellan den fysiska planeringen och regionalpolitiken är uppenbart, liksom även med energipolitiken.

Länderna runt Östersjön får inte komma efter när EG redan planerar för nästa årtusende. Även vi måste vara med och skapa visioner över hur vårt närområde kan komma att utvecklas under de kommande 20 åren. Planering är ju nödvändig om vi skall kunna bygga bort bostadsbristen, förbättra tätortsmiljön, skydda naturresurserna, hushålla med energin och underlätta transporterna. Vid mitt besök nyligen i Litauen satte mina värdar frågan om energihushållning i bostäder mycket högt. Vi i Norden borde här kunna dela med oss av våra erfarenheter. Vi har dessutom i dag tekniken för att på kort tid kartera stora områden med t.ex. satellit. Med hjälp av geografiska informationssystem kan vi lagra, presentera och analysera den information som samlas in som underlag för förnuftiga beslut om användningen av våra mark- och naturresurser. Vi behöver även stimulera och stödja samhällsplanerare, universitet och myndigheter så att de får möjligheter att samarbeta med sina motparter på andra sidan Östersjön, i Kaliningrad, Klaipeda eller Rostock, Tallinn, Riga eller S:t Petersburg - det finns många orter och länder att samarbeta med - och därigenom skapa en vision över hur vi vill att Östersjöområdet skall utvecklas under kommande decennier.

Den svenska regeringen kommer i morgon att fatta beslut om stöd till en konferens med en sådan inriktning. Det är min förhoppning att berörda ministrar och experter ansvariga för planfrågor skall kunna delta i denna konferens om Östersjöområdet år 2010, som planeras äga rum i Karlskrona i anslutning till de nordiska planmyndigheternas möte i augusti i år. Avsikten är att konferensens resultat skall kunna föras vidare även inom ramen för ministerrådssamarbetet, så att var och en kan bidra med sin bit till att lägga detta fascinerande pussel. Även EG-kommissionen, investeringsbanker, näringslivet och andra bör känna sig utmanande att delta. Om några år kommer vi härigenom att bättre kunna välja hur vi vill att vår del av världen skall utvecklas och förhoppningsvis bli ett föredöme för andra regioner i Europa och övriga delar av världen.

Herr president! Med dessa ord och kommentarer hoppas jag att samarbetsplanen för bygg- och bostadssektorn skall antas av Nordiska rådet och att vi redan

vid nästa session skall kunna redovisa det fortsatta arbetet med Östersjövisionen år 2010.

Presidenten meddelade att indenrigsminister og nordisk samarbejdsminister Thor Pedersen ersätter minister Kjell Borgen som ministerrådets talesman för ministerrådsförslaget.

Indenrigsminister og nordisk samarbejdsminister, ministerrådets talesman **Thor Pedersen:** Hr. præsident! På ministerrådets vegne og på minister Kjell Borgens vegne vil jeg gerne kommentere ministerrådsforslaget vedrørende "Nordisk samarbejdsprogram inden for bygge- og boligsektoren".

Nordisk Ministerråd har i overensstemmelse med udtalelse ved Nordisk Råds 39. session udarbejdet et forslag om det fortsatte nordiske samarbejde inden for bygge- og boligsektoren. Der er lagt til grund de gennemgående synspunkter, som Nordisk Råds budget- og kontrolkomité har fremført, og som bygger på en selvstændig konsulentrapport.

Ministerrådets forslag om nyt samarbejdsprogram for sektoren er på relativt kort tid blevet udarbejdet af embedsmandskomiteen for bygge- og boligsektoren. Der har været gennemført en høringsrunde med berørte myndigheder samt nationale og nordiske organisationer, og i den videre udvikling vil disse organer blive medinddraget.

Det nye samarbejdsprogram koncentrerer sig om tre hovedprogramområder samt samarbejde internationalt på tværs af disse områder:

For det første drejer det sig om det byggede miljø. Dette programområde er en klar udvidelse af boligministrenes traditionelle områder, en udvidelse, der også omfatter spørgsmål, som sædvanligvis hører ind under den fysiske planlægning. Denne udvidelse kan skabe visse samordningsproblemer, da planspørgsmålene håndteres forskelligt i forskellige ministerier i de nordiske lande. Der vil derfor blive arbejdet videre med en nærmere præcisering af de sagsområder, som det vil være hensigtsmæssigt at inddrage.

Samtidig indebærer programområdet "Det byggede miljø" en bevidst forskydning fra nyproduktion af boliger og andre bebyggelser mod byfornyelse og vedligeholdelse af den bestående bygningsmasse. Selv om boligdækningen er høj i de nordiske lande, betyder det imidlertid ikke, at bygningen af nye boliger bør reduceres væsentligt; her vil variationerne dog være store landene imellem. Men der kan næppe være tvivl om, at det er af central betydning at arbejde med spørgsmål knyttet til de eksisterende bebyggelser, for det er af afgørende betydning at hæve bolig- og livskvaliteten for en betydelig del af befolkningen i de nordiske lande.

For det andet drejer det sig om boligpolitikken. De nordiske lande er kendt for en aktiv boligpolitik med det formål at skaffe befolkningen i de enkelte lande gode boliger i gode boligmiljøer og til en pris, som almindelige mennesker kan magte. Boligministrene har anset det for rigtigt i de senere år at stimulere til en øget erfaringsudveksling om anvendelsen af økonomiske og juridiske virkemid-

ler i boligpolitikken, og dette arbejde ønsker boligministrene skal føres videre i det nye samarbejdsprogram.

Jeg vil gerne her understrege, at erfaringsudveksling og idéskabelse er det væsentlige, mere end tanker om samordning af boligpolitikken i de enkelte nordiske lande, men vi kan lære meget af hinanden i udformningen af vor nationale politik på området.

For det tredje drejer det sig om sikkerhed, sundhed og kvalitet. Harmonisering og standardisering af regelsættene for produkter og bygninger har været et af hovedindsatsområderne i de senere år. En klart ændret holdning til den europæiske integrationsproces har på samme tid fundet sted. Det samnordiske arbejde har på dette område givet nye dimensioner, som bl.a. berører produktudvikling og ansvarsfordelingen i selve byggeprocessen. Arbejdet fremover sigter mod en videreudvikling af funktionsbetingede byggenormer og behov for lovgivning for forskellige systemer af kvalitetsstyring.

Boligministrene har allerede godkendt et handlingsprogram for bedre indemiljø. Desuden vil man etablere et særskilt handlingsprogram for samordning af den nordiske indsats vedrørende byggenormer og standardisering for bedre at kunne møde den europæiske integrations udfordring.

Hr. præsident! Der er stillet et spørgsmål, E 43, om ministerrådet kan medvirke til en snarlig harmonisering og skærpelse af de nordiske brandsikkerhedsbestemmelser. Jeg henviser her til en tilsvarende rekommandation fra Nordisk Råd fra efteråret 1991 og til de kommentarer, som er givet om byggesektorens virksomhed i dokumentet C 1 i 1991.

Hr. præsident! Jeg vil gerne kommentere socialudvalgets udtalelse om programforslaget. Jeg konstaterer med tilfredshed, at socialudvalget har lagt et betydeligt arbejde i vurderingen af det nye samarbejdsprogram inden for bygge- og boligsektoren i Norden. Det understreger den betydning, denne sektor har i alle de nordiske lande.

Det er også glædeligt at konstatere, at flertallet i udvalget slutter op om hovedintentionerne i programmet, og at den inddeling af programområderne, som er skitseret, dækker centrale områder for projekt- og udredningsarbejde på nordisk basis.

Som det vil fremgå af samarbejdsprogrammet, vil ministerrådet kontinuerligt have indsatsområderne under vurdering, således at man kan opnå en tilstrækkelig fleksibilitet til den nødvendige omprioritering af de økonomiske ressourcer, som behovene måtte tilsige. Det vil styrke den politiske styring af samarbejdet, som også udvalget erklærer sig enigt i i sin udtalelse om samarbejdsprogrammet.

1992 vil blive et overgangsår, før det nye samarbejdsprogram kan sættes i værk i sin fulde bredde. Dette beror bl.a. på, at bevillingerne i stor udstrækning er bundet op i løbende projekter, som bør gennemføres.

Hr. præsident! Jeg har bemærket, at der foreligger to forskellige rekommandationer til ministerrådet i den udtalelse, som foreligger fra udvalgets side. Begge rekommandationer konkluderer, at der bør fastlægges et nyt samarbejdsprogram for perioden 1992-1996 for bygge- og boligsektoren. Det synes åbenbart, at det vil byde på store vanskeligheder at forene de to rekommandationer og ministerrådets eget program i et ombearbejdet program; hertil er grundlaget

for de to rekommendationer for forskellige. Det ville også være et tidskrævende arbejde, som ville forsinke gennemførelsen af hovedintentionerne i programmet.

Boligministrene vil imidlertid i løbet af indeværende år arbejde videre med udformningen af delprogrammerne, som danner rammen om indsatsområderne. Hovedideen er at uddybe indholdet i de enkelte delprogrammer og gøre dem mere konkrete som vejledning for projektansøgerne. Samtidig vil projektansøgningerne blive et vigtigt grundlag for ressourcefordelingen til programområderne på lidt længere sigt.

Ved den videre udformning af delprogrammerne vil boligministrene lægge stor vægt på de synspunkter, som er fremkommet i udvalgets udtalelse. Jeg har særligt bemærket mig, at udvalget understreger betydningen af, at boligpolitiske spørgsmål får en bredere plads i programmet. Jeg er indstillet på at tage dette op med de andre nordiske boligministre og vil bede om, at embedsmandskomiteen i den videre konkretisering af programmet lægger dette til grund.

Hr. præsident! Det fremgår også af udvalgets udtalelse, at det anser de bevillinger, som er afsat til sektoren, for at være for lave i forhold til den betydning, som bygge- og boligsektoren har i de nordiske lande, både set fra et velfærds- og et beskæftigelsessynspunkt. Jeg kan langt hen ad vejen være enig i dette isoleret set, men inden for de samlede budgetrammer har det været vanskeligt at finde plads til større bevillinger. Jeg er imidlertid indstillet på at bede embedsmandskomiteen i det videre arbejde med programmet nøje vurdere fordelingen til forskellige formål og prioritere ressourceanvendelsen, således at den følger programmets hovedintentioner og de råd, som er givet i udvalgets udtalelse.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation och reservanternas förslag.

För utskottets förslag röstade:

Alsaker Svein, Andersson Claes, Andersson Marianne, Andersson Sten, Blankenborg Haakon, Dahl Birgitta, Dalsgaard Jóannes, Exner Lahja, Glønborg Knud, Grøndahl Kirsti Kolle, Gudmundseth Roger, Gustafsson Hans, Haavisto Pekka, Halldór Ásgrímsson, Hansen J.K., Hansen Søren, Hauan Åshild, Haugen Helga, Hellström Mats, Hjörleifur Guttormsson, Houg Tora Aasland, Hurskainen Sinikka, Husmark Birgitte, Håkansson Per Olof, Jakobsen Johan J., Jelved Marianne, Jensen Hans Jørgen, Jonsson Elver, Jørgensen Anker, Knudsen Grete, Kristín Einarsdóttir, Lunde Kjellbjørg, Nielson Poul, Nyby Mats, Olsen Jógvan, Oscarsson Berit, Rannveig Guðmundsdóttir, Rossi Markku, Rotnes Marit, Salmén Olof, Samuelson Björn, Steenholdt Otto, Svärd Anders, Sønderby Peder, Tuomioja Erkki, Wroldsen Ernst och Öhrsvik Lena.

För reservanternas förslag röstade:

Andersson Arne, Flodin May, Kallis Bjarne, Knutzen Thea, Koch Inger, Liltved Tore A., Louvo Anna-Kaarina, Mølgaard Anders, Møller Helge Adam, Nyhage Hans, Näslund Ingrid, Solholm Lodve, Svensson Sten, Syse Jan P., Talleraas Anders och Turunen Eeva.

Frånvarande var:

Annerstedt Ylva, Árni M. Mathiesen, Bennedsen Dorte, Erenbjerg Hans, Gammelgaard Lars P., Geir H. Haarde, Gulbrandsen Thor-Eirik, Hagen Carl I., Järvilahti Timo, Jäätteenmäki Anneli, Kekkonen Antero, Kjærsgaard Pia, Komstedt Wiggo, Laukkanen Markku, Metsämäki Lauri, Moquist Lars, Motzfeldt Jonathan, Niinistö Sauli, Nordman Håkan, Pelttari Seppo, Rasmussen Ingrid, Sigríður Anna Þórðardóttir, Skjervengen Pål Atle och Suominen Ilkka.

Reservanternas förslag hade sålunda förkastats med 47 röster mot 16.

Utskottets förslag till rekommendation hade sålunda antagits.

7
A 971/s: Medlemsförslag om nordisk färdtjänst för handikappade

Socialutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet antar följande rekommendationer med anledning av medlemsförslaget:

1. Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

   att i den konvention om sociala tjänster som är under utarbetande inarbeta regler om nordisk giltighet för färdtjänstlegitimation

2. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

   att medverka till att kommuner på var sin sida om nordiska riksgränser avtalar om gränsöverskridande färdtjänst

   att arbeta för att internationella persontransportförbindelser samt stationer handikappanpassas.

Ingrid Näslund (socialutskottets talesman): Herr president! Utgångspunkten för förslagsställarna har varit att de handikappade skall ha full delaktighet och jämlikhet i samhället och skall beredas samma villkor när det gäller resor och möjligheter att förflytta sig som gäller för andra medborgare.

Denna fråga har behandlats tidigare av Nordiska rådet. Sålunda inleddes på 1970-talet ett nordiskt forsknings- och utvecklingsarbete. En sammanfattande nordisk vägledning om transport för funktionshämmade framlades 1991.

1982 kom en rekommendation om att ministerrådet skulle i samarbete med berörda kommunala organ verka för samordning av principerna för färdtjänst, utreda möjligheterna att etablera internordisk färdtjänstservice med särskilt beaktande av behoven i gränstrakterna samt samarbeta om regler för utformning och utrustning av specialtransportfordon som är avsedda att användas vid färdtjänst för handikappade. Rekommendationen ledde ej till någon åtgärd av ministerrådet, som påpekade att ansvaret för färdtjänsten i huvudsak åligger kommunerna.

Nu har det alltså kommit ett nytt medlemsförslag, där man vill att ministerrådet skall utreda frågan om nordisk giltighet för färdtjänstlegitimation samt medverka till att kommuner på var sin sida om nordiska riksgränser avtalar om möjligheter till gränsöverskridande färdtjänst.

Utskottet har begärt in en hel del remissyttranden. De flesta remissinstanser är faktiskt positivt inställda till detta medlemsförslag. Det gäller i synnerhet handikapporganisationer. Vi har också vänt oss till kommunförbund och landstingsförbund. Kommuner och landsting som har ansvar för den ekonomiska delen av detta förslag är mera tveksamma, eftersom de ser stora kostnader i sammanhanget.

Utskottet påpekar att det vill se en utredning om vad man kan göra för att människor som bor nära gränserna skall kunna påbörja en resa på ena sidan gränsen och sedan fortsätta resan på den andra sidan gränsen. Ministerrådet bör här kunna ge rekommendationer om hur kommunerna i så fall skall dela på kostnaderna.

Förutom en utredning av denna fråga vill utskottet att man skall föra den framåt på det nordiska planet, även om man inom länderna och i de olika kommunerna har kommit olika långt med denna fråga.

Slutsatsen är att utskottet föreslår att Nordiska rådet rekommenderar ministerrådet att i den konvention om sociala tjänster som är under utarbetande inarbeta regler om nordisk giltighet för färdtjänstlegitimation. Utskottet vill även att Nordiska rådet skall rekommendera de nordiska ländernas regeringar att medverka till att kommuner på var sin sida om nordiska riksgränser avtalar om gränsöverskridande färdtjänst samt arbeta för att internationella persontransportförbindelser samt stationer handikappanpassas.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *antogs rekommendationerna med acklamation.*

Mats Nyby övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

8
A 980/s: Medlemsförslag om nordiskt hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa

Socialutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utreda förutsättningarna och finansieringsformerna för ett nordiskt hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa.

Claes Andersson (socialutskottets talesman): Herr president! Förslaget om nordiskt hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa har behandlats i mycket positiv anda i utskottet. Också de remissvar som har inkommit har varit mycket positiva till förslaget. Det är viktigt att vi i de nordiska länderna är med och hjälper till att bygga upp infrastrukturen i de baltiska och östeuropeiska länderna. Det gäller även hälso- och sjukvårdsområdet.

En del har redan gjorts och görs. Olika nordiska institutioner har olika projekt på gång. Det är viktigt att samarbetet nu intensifieras. Dessa länder i Baltikum och Östeuropa står inför en modernisering av sina samhällen. Det finns ett stort behov av ökat samarbete inom skolning och reformarbete och speciellt för uppbyggande av hälso- och sjukvårdssystem.

Utskottet tar inte ställning till finansieringsmodellen. Det har föreslagits t.ex. att ett finansieringsbolag bildas. Utskottet rekommenderar att finansieringssättet utreds.

De nordiska länderna har ett välutvecklat hälsovårdssystem och ett heltäckande socialt system. Därför bör vi utveckla redan existerande system och uppmuntra planlagt samarbete inom denna sektor. De nordiska länderna kan gemensamt ansluta sig till WHO:s åtgärder inom Eurohealth. Samarbetet går också i övrigt att koordinera med WHO.

Det är klart att det utvidgade samarbetet skall bygga på redan existerande samarbete. Speciellt har kommunerna här en nyckelposition och behöver stöd och hjälp för att utveckla sitt interna samarbete.

Herr president! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *antogs rekommendationen med acklamation.*

9
A 986/s: Medlemsförslag om medborgarnas Norden - även till vardags

Socialutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att i samband med förverkligandet av den nya sociala trygghetskonventionen och EES-avtalet i Norden även ta upp de förslag till åtgärder och informationsinsatser som tas upp i Nordiska rådets *rekommendation nr 33/1990* om handlingsprogram för nordbors rättigheter i Norden samt

att i samband härmed undersöka möjligheterna att ytterligare underlätta det gränsregionala samarbetet i Norden och undanröja kvarvarande hinder för samarbete och kontakter över gränserna.

Glønborg (socialutskottets talesman): Hr. præsident! Dette medlemsforslag griber fat i et af de allervigtigste punkter i Nordisk Råds arbejde, nemlig den almindelige borgers oplevelse af det nordiske fællesskab og samarbejde som en realitet i hverdagslivet. Vore fine planer for det fremtidige fællesskab i Europa bliver til tomme ord, hvis ikke vi kan løse de små hverdagsproblemer hjemme i Norden.

Medborgernes Norden blev taget op som et nyt tema på sessionen i 1982 her i Helsingfors af den daværende præsident. Præsidiet opfordrede derefter alle

udvalg til at konkretisere temaet "Nordisk Medborgerskab". Ministerrådet formulerede det følgende år opgaven således:

Vi skal systematisk fjerne de hindringer, som optræder, når de fine, overordnede nordiske konventioner og principper skal anvendes af den enkelte nordiske medborger.

Nu er der gået 10 år. Meget er gennemført, og det er hver dag til nytte for tusindvis af mennesker, selv om de fleste ikke tænker på, at det skyldes initiativer fra Nordisk Råd. Men vi er ikke færdige. Så længe mennesker stadig oplever, at kontakter over nordiske grænser giver problemer, som virker bureaukratiske, uforståelige eller direkte latterlige, har vi, som arbejder professionelt med nordisk samarbejde, ikke gjort vort arbejde godt nok. Den person, som har mødt urimelige grænseformaliteter, kan ikke se, at det nordiske samarbejde fungerer.

Forslagsstillerne nævner en række konkrete eksempler, hvoraf jeg citerer fire:

- "Skattereglerna försvårar för eller till och med förhindrar i många fall medborgare att ta ett arbete på andra sidan gränsen, t.ex. därför att de inte får göra avdrag för bostadssräntor vid beskattning."

- "Norska tullmyndigheter kräver omfattande dokumentbehandling för t.ex. ett företag i Sverige med dotterföretag i Norge som tillverkar personalbodar. Huvuddelen av inredningarna görs i Sverige och vid införsel av inredningsvarorna till Norge skall vid varje tilfälle detaljerad deklaration för varje artikel avlämnas med betydande arbetsbelastning och dryga kostnader som följd."

- "Det är förbjudet att från Sverige till Norge föra med sig potatis, ägg m.m."

- "Svenska turister som på vandring i gränstrakterna mellan Finland och Sverige korsar gränsen på annat ställe än särskilt angiven gränsövergång riskerar att dömas til dryga böter."

Foreningerne Nordens Forbund har udgivet en brochure om samme emne, og som en provokation har de under titlen "Åpne grenser i Norden?" skrevet: "Realiteter eller uttryk i nordiske festtaler."

Når turister på vandretur kan idømmes en bod for at krydse grænsen på et forkert sted, og det kan koste 3.000 kr. at glemme helseattesten til hunden på en søndagstur over grænsen, så er reglerne for stive.

Under henvisning til socialudvalgets betænkning skal jeg anbefale, at rådet følger udvalgets indstilling. Det må stå klart, at denne sag ikke alene skal gå til de ministre, som socialudvalget normalt refererer til. Den vedkommer mange ministre.

Under generaldebatten i går bemærkede jeg med glæde, at den svenske civilminister Inger Davidson allerede har taget problemet til sig. Jeg håber, at alle ministrene vil udsende denne pricipielle befaling til hver eneste embedsmand:

"Du skal i alle forhold, så vidt det overhovedet er muligt, behandle borgere fra andre nordiske lande som dine egne landsmænd. Har du problemer med en lov eller regel, så skriv til mig, og jeg vil forsøge at løse problemet." - Og underskrevet - "kærlig hilsen fra din minister." (Minister betyder tjener)!

Elver Jonsson: Herr president! Jag vill bara göra ett litet tillägg. Knud Gløn-borgs exempel visar ju hur långt vi är från de högtidliga deklarationerna om att Norden är ett, att gränserna är raserade och att samarbetet är gott. Jag tror att vi behöver sådana här påminnelser, som vi kan skicka vidare till ministerrådet. Det praktiska vardagssamarbetet är nämligen mycket tyngre och svårare än de goda förhoppningar som finns i våra rådsdeklarationer.

Jag vill redan nu, herr president, göra ministerrådet uppmärksamt på att dagordningspunkt 31 gäller ett förslag som berör just gränsregionalt samarbete. Där måste vi med sorg och ledsnad konstatera att ministerrådet är på väg att nedprioritera det gränsregionala samarbetet. När vi kommer till den punkten skall jag förklara varför vi i miljöutskottet har särskilda motiv härför. Som herr presidenten ser finns det på flera områden brister i det goda samarbete som vi så ofta säger att vi alla ställer upp för.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *antogs rekommendationen med acklamation.*

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes att Seppo Pelttari har förfall för resten av sessionen.

10
B 125/s: Ministerrådsförslag om nordiskt utbildningsprogram för utveckling av social service (Nopus)

Socialutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fastställa ett nordiskt utbildningsprogram för utveckling av social service i enlighet med ministerrådsförslag B 125/s och med beaktande av de synpunkter som framförts av socialutskottet.

Alsaker: President! Bare et par helt korte kommentarer. Videreutdannelse av personell ansatt i sosialsektoren ble på nordisk plan igangsatt allerede i 1963. Nordisk Råd hadde videre i 1970 en rekommandasjon om videreutdannelse i sosialsektoren.

I og med dette ministerrådsforslaget høynes ambisjonsnivået slik at Nordisk utbildningsprojekt för utveckling av social service gjøres til en permanent virksomhet.

Den kursvirksomhet som hittil har vært drevet, har dokumentert et berettiget behov for en fast virksomhet.

Sosialsektoren er meget personalkrevende og har vanskelige og kompliserte oppgaver. Kvalifiseringsbehovet er derfor stort.

Nopus-virksomheten gir anledning til å utnytte eksisterende spisskompetanse i et nordisk samarbeid og har, uten tvil, virket både kvalifiserende og inspirerende på dem som har deltatt.

Utvalget har i sin betenkning antatt at flyktning- og innvandrerproblemet fortsatt bør utgjøre et prioritert område - et område hvor de nordiske land kan lære av hverandre.

Utvalget støtter at virksomheten blir lokalisert til den nordiske helsehøgskolen i Göteborg.

Med dette vil jeg anbefale utvalgets rekommandasjon.

Socialminister **Westerberg** (ministerrådets talesman): Herr president! Det finns ett klart intresse för och behov av en nordisk utbildning för personal inom socialtjänsten.

Som socialutskottet noterar i sitt betänkande över förslaget, och som Svein Alsaker underströk, kom frågan upp redan 1963. Det var vid det årets rådssession efter ett regeringsförslag från Finland. Sedan dess har frågan om vidareutbildning inom socialtjänsten varit föremål för olika utredningar och överväganden. 1988 startade en treårig försöksverksamhet på basis av en rapport om vidare- och efterutbildning av socialpersonal i Norden. Efter år av överväganden hade rapporten med viss rätt fått ett inledande kapitel med rubriken "Nu eller aldrig". Till saken hör att vidareutbildning inom hälso- och sjukvården har funits vid Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg sedan lång tid tillbaka.

Det nu överlämnade ministerrådsförslaget om Nordiskt utbildningsprogram för utveckling av social service - Nopus - bygger på erfarenheterna av tre och ett halvt års försöksverksamhet. En utvärdering av Nopus-kurserna för perioden 1988-1991 har nyligen gjorts. Resultatet visar att kursdeltagarna överlag varit synnerligen nöjda. Konkret nytta av kurserna hade deltagarna främst fått genom nya kunskaper och idéer. Men kurserna hade också inspirerat till spontant internordiskt samarbete på kommunal nivå, bl.a. inom äldreomsorg och flyktingarbete.

Socialutskottet noterar i sitt betänkande att förslaget till en permanent verksamhet innebär en höjning av ambitionsnivån jämfört med de hittillsvarande Nopus-kurserna. Detta ligger också helt i linje med de synpunkter som kommit fram i utvärderingsrapporten.

Det övergripande målet för Nopus kan sammanfattas i begreppet "strategisk ledarkompetens". Målgruppen är nyckelpersoner som i sitt arbete på olika nivåer påverkar, utbildar, fattar beslut och leder utvecklingen av socialtjänsten. Välfärdspolitiken är likartad i de nordiska länderna, men idéer och lösningar på problem kan skilja oss åt. Besparingar kan göras genom att använda den expertis som de nordiska länderna har på olika områden inom socialtjänsten.

I sitt betänkande över förslaget om Nopus permanentning noterar utskottet att flyktingfrågan utgjort ett av Nopus kursämnen. Utskottet anser, som Svein Alsaker också underströk, att flyktingars och invandrares problem fortsättningsvis bör utgöra ett prioriterat område i den kommande verksamheten. Ministerrådet instämmer gärna i den prioriteringen.

Ministerrådsförslaget innebär att Nopus-sekretariatet förläggs till Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg som en självständig verksamhet. Utgångspunkten är att skapa en så enkel organisation som möjligt med få anställda, men med ett nätverk av experter som tillkallas, respektive anställs för enskilda kortare uppdrag, en organisation som gör det möjligt att utöver kurser vid Nopus i Göteborg arrangera utbildningar i samtliga nordiska länder med hjälp av länderplacerade utbildningsledare.

Vid Nordiska hälsovårdshögskolan finns en beredskap för att utveckla ett tvärsektoriellt samarbete. Dessutom görs betydande kostnadsbesparingar genom samlokaliseringen.

På sikt bör utbildningen kunna leda till en akademisk examen: Master of Social Work.

Av 1993 års budget på 2,6 miljoner svenska kronor överförs 1,4 miljoner svenska kronor från den sociala sektorns projektbudget. Dessutom ställer varje land en utbildningsledare till förfogande på halvtid. De resterande kostnaderna - 1,2 miljoner svenska kronor - täcks med nationella bidrag främst för planering, kurser, seminarier och resestipendier. I framtiden bör man även kunna avgiftsbelägga viss verksamhet.

Personalen omfattar enligt förslaget en professor, tillika rektor, en högskoleadjunkt och en kanslist förutom de fyra länderplacerade utbildningsledarna.
I de baltiska länderna saknas en motsvarighet till socialhögskola eller annan kvalificerad utbildning i socialt arbete. Nopus har för år 1992 fått 300 000 danska kronor från Nordiska ministerrådets Baltikum/Östeuropa-pott för att anordna kurser för personal som arbetar inom den sociala sektorn i Baltikum. Vidare har socialpersonal tagits emot genom ministerrådets stipendieordning. Även under en framtida permanent verksamhet skall Nopus kunna erbjuda kompetensutveckling för personal inom den sociala sektorn från exempelvis Baltikum och Östeuropa.

Jag är övertygad om att Nopus kommer att bli ett välkommet tillskott i det nordiska samarbetet.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *antogs rekommendationen med acklamation.*

11
B 128/s Ministerrådsförslag om nordisk konvention om social trygghet

Socialutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fastställa det framlagda förslaget till ny nordisk konvention om social trygghet med beaktande av de synpunkter som anförts av socialutskottet samt

att resultatet av arbetet med en nordisk konvention om socialt bistånd och sociala tjänster föreläggs Nordiska rådet som ett ministerrådsförslag och

även innehåller delar som tillgodoser utskottets yrkanden vad gäller nordisk färdtjänst och, i tillämpliga delar, Nordbors rättigheter i Norden.

Hans Jørgen Jensen (socialutskottets talesman): Hr. præsident! Socialudvalget må konstatere, at dette ministerrådsforslag om en ny nordisk konvention om social sikring er en nødvendig konsekvens af EES-aftalen. Efter denne aftale har Efta-landene forpligtet sig til at tillempe EF´s regler om samordning af sociale ydelser i alle Efta-lande 1. januar 1993. Det bliver herved bl.a. EF´s forordning 1408/71, som i stor udstrækning kommer til at dække de områder, der har været omfattet af den hidtidige nordiske konvention om social tryghed.

Denne "nye" nordiske konvention er som nævnt en nødvendighed, mens EF-aftalen bygger på nogle principper, som er grundlæggende forskellige fra den nordiske - lidt forenklet sagt bygger EF-aftalen og forordningen på en "kontinental model", hvorefter retten til sociale ydelser erhverves ved en tilknytning til arbejdsmarkedet i form af forsikringsbaserede systemer, mens den "nordiske model" er et medborgerbaseret, skattefinansieret socialt rettighedssystem, hvor det enkelte individ - uafhængigt af eventuelt arbejdsmarkedsmæssigt tilknytningsforhold - har ret til visse ydelser.

Denne nordiske model vil vi ikke under nogen omstændigheder opgive, derfor er det nødvendigt med en nordisk aftale til udvidelse af EF-aftalen, således at også personer uden tilknytning til arbejdsmarkedet og personer, som bor i Norden, men som ikke er statsborgere i et EF- eller EFTA-land, kan få ret til denne sociale sikring, og at man i øvrigt ikke mister goderne efter den hidtidige konvention.

Så langt er udvalget enig med ministerrådet, og set fra den synsvinkel er der tale om et godt forslag. Alligevel er der en række ting ved forslaget, som bekymrer os.

Først og fremmest synes vi, det er foruroligende, at flere af de instanser, som ministerrådet har sendt forslaget til høring hos, erklærer, at tidsfristen for afgivelse af høringssvar har været så kort, at de ikke har haft mulighed for at svare detaljeret. Det vil altså sige, at vi muligvis mangler vigtige udtalelser fra folk med ekspertise på området.

En anden ting, som kan bekymre, er det store administrative apparat, som EF-aftalen og dermed også dette konventionsforslag vil forudsætte. Efter de nye regler skal man f.eks. have pensioner fra hvert enkelt af de lande, hvor man måtte have optjent dem, uanset hvor man bor som pensionist. Dette må stille meget store krav til de embedsmænd, der skal udarbejde vejledninger til konventionen. Vi understreger i den forbindelse, at vi i Socialudvalget lægger megen vægt på og helt klart forudsætter, at det enkelte menneske ikke selv bliver pålagt at fremskaffe alle relevante oplysninger for, at han/hun kan få udbetalt sin berettigede pension. Så hellere, trods alt, et vist administrativt apparat.

Vi har i udvalget noteret os, at dette forslag alene er begrænset til social sikring, mens den nugældende nordiske konvention også omfatter social bistand og sociale tjenester. Vi har også med tilfredshed noteret, at de hidtidige bestemmelser om social bistand og sociale tjenester vil blive opretholdt, indtil de kan blive afløst af en selvstændig ny konvention herom, og at ministerrådet har besluttet at udarbejde et forslag til en sådan konvention med henblik på forelæg-

gelse for Nordisk Råd ved sessionen i 1994. Denne tidsplan skulle således give mulighed for at nå få de svar fra såvel høringsinstanser som parlamentarikerne i Socialudvalget ved udarbejdelse af den kommende konvention, som det ikke har været tilfældet i samme grad ved den konvention, vi nu behandler.

Trods disse lidt kritiske og i hvert fald bekymrede udtalelser må Socialudvalget dog tilføje, at Socialudvalget har forståelse for, at det har været nødvendigt at udarbejde en ny nordisk konvention om social sikring, som kunne træde i kraft den 1. januar 1993 samtidig med EES-aftalen. Udvalget vil derfor ikke modsætte sig, at forslaget stadfæstes i sin nuværende form.

Under henvisning til Socialudvalgets betænkning anbefaler jeg, at man følger udvalgets indstilling.

Glønborg: Hr. præsident. Jeg vil gerne have lov at sætte en kraftig streg under det, som Hans Jørgen Jensen sagde om at kunne optjene retten til pension, uden at det skal være en betingelse, at man skal have været tilknyttet arbejdsmarkedet.

Jeg gør opmærksom på, at der her er tale om et menneskesyn. Den tendens, som er på vej til os fra syd, med at man kun optjener sine rettigheder ved sin indsats på arbejdsmarkedet, bygger dybest set på en opfattelse af mennesket som et produktionsvæsen. Menneskets identitet er jo ikke blot dets indsats på arbejdsmarkedet. Menneskets identitet er meget mere.

Vi har i de nordiske lande en god, sund tradition for at respektere den indsats, som mennesker også gør andre steder først og fremmest i hjemmet. Derfor er det så vigtigt, at vi bevarer dette menneskesyn i Norden, at mennesket ikke blot er et produktionsvæsen, men at mennesket er meget mere, og at indsatsen i hjemmet også er at betragte som en indsats for samfundet.

Claes Andersson: Herr president! Jag skall helt kort tillägga till det som sades här just, att det inte bara är fråga om att betrakta människan som en produktionsfaktor utan det är också fråga om en väldigt patriarkalisk struktur som bibehålls i samhället om sociala försäkringar och förmåner kan kopplas till arbetsförhållandet. Vi vet att i många EG-länder, t.ex. Tyskland, är mindre än hälften av kvinnorna förvärvsarbetande. Detta har lett till att man inte behöver just någon kommunal barnomsorg, ingen kommunal äldreomsorg, det finns inga skolmåltider o.s.v. Genom detta bibehålls en väldigt patriarkalisk struktur när familjen kan få sin sociala trygghet genom att vanligen pappan arbetar. Det här är någonting som vi måste vara uppmärksamma på när vi går in i integrationen, så att vi inte uppger våra strävanden att uppnå jämlikhet mellan kvinnor och män också när det gäller arbetslivet. Det här är alltså en synpunkt som kommer till till det som sades om människan som produktionsfaktor.

Social- och hälsovårdsminister **Eeva Kuuskoski** (ministerrådets talesman): Ärade president! Å Nordiska ministerrådets vägnar vill jag helt kort presentera själva förslaget till en ny nordisk konvention om social trygghet och de tankegångar som ligger till grund för förslaget.

Som bekant skall, enligt planerna för ett EES-avtal, EG:s förordning 1408/71 komma att gälla även medborgare i de nordiska länderna. Då emellertid den gällande nordiska trygghetskonventionen i olika avseenden är mer omfattande än motsvarande EG-förordning har vi velat fortsätta att upprätthålla en egen konvention mellan de nordiska länderna.

Det nu avgivna förslaget till nordisk konvention om social trygghet är anpassat till EG:s förordningar, men samtidigt har vi i förslaget velat beakta såväl den ickeaktiva befolkningens rättigheter som de personer som inte är nordiska medborgare, men som är bosatta i Norden.

Det är bland annat för att säkerställa även dessa personers ställning som ministerrådet låtit utarbeta det nu föreliggande förslaget till ny nordisk konvention om social trygghet.

Den nya konventionen är - i likhet med EG-förordningen 1408/71 - begränsad till socialförsäkringsområdet, medan den nuvarande trygghetskonventionen även omfattar frågor om andra sociala förmåner och social omvårdnad.

För att utreda möjligheterna att få till stånd en kompletterande konvention om socialt bistånd och sociala tjänster har den nordiska socialpolitiska kommittén tillsatt en arbetsgrupp som väntas få sitt arbete färdigt till våren 1993.

Tills denna kompletterande konvention kan träda i kraft skall de nuvarande bestämmelserna om sociala förmåner och omvårdnad upprätthållas genom övergångsregler.

Den socialpolitiska kommittén har även satt igång verksamheten för att låta utarbeta såväl ett förslag till överenskommelse om tillämpningen som vägledande kommentarer för administrering av den nya konventionen.

Jag kan tillägga att man även sett det som sin uppgift att försöka förenkla den ofta tunga praxis som gäller för tillämpningen av EG-förordningen 1408/71. De vägledande kommentarerna och tillämpningspraxisen i Norden behöver därför inte nödvändigtvis bli identiska med nuvarande EG-förfaranden.

Att förslaget kan vara svårläst, bland annat på grund av de många hänvisningarna till gällande EG-förordningar, måste nog medges. Men å andra sidan lär denna utväg ha varit den enda möjliga för att undvika att förslaget inte blev flera hundra sidor långt.

Till slut vill jag ännu göra Nordiska rådet uppmärksamt på att det uppstått problem beträffande artiklarna som gäller ratifikationen och ikraftträdande av konventionen - detta till följd av att EES-avtalet blivit försenat.

Ministerrådet skall därför nu finna en lösning som möjliggör att arbetet kan föras vidare trots att man ännu lever i ovisshet om EES-avtalets slutgiltiga godkännande.

Birgitte Husmark: Hr. præsident! Jeg vil gerne benytte denne lejlighed til at understrege, at EØS-aftalen jo endnu ikke er vedtaget. Der udestår, som det jo er alle bekendt, et lille problem med EF-domstolen, og endnu er aftalen jo heller ikke blevet godkendt af de nordiske folk, der på et senere tidspunkt får lejlighed til at give deres stemme til kende.

På baggrund af denne usikkerhed vil jeg gerne stille et spørgsmål til Ministerrådet. På mødet med social- og sundhedsministrene, hvor Den Nordiske

Socialkonvention blev behandlet, fik Socialudvalget den opfattelse, at vi kunne undgå den aftale, som nu ligger her i al sin bureaukratiske indviklethed, såfremt EØS-aftalen ikke skulle blive til noget. Er denne opfattelse korrekt?

Minister **Eeva Kuuskoski:** Herr president! Jag vill svara kort att det är helt klart att om EES-avtalet inte träder i kraft så skall vi följa vår nuvarande konvention. Det är bara om vi kommer i den situationen att EES-avtalet träder i kraft som vi har de nya reglerna.

Hans Jørgen Jensen: Hr. præsident! Nu tror jeg ganske vist, at denne konvention bliver til noget, men jeg vil gerne benytte lejligheden til at give udtryk for, at jeg forstod på ministeren, at den nye nordiske konvention, som kommer i 1993, netop er udtryk for, at vi her i Norden kan lave noget andet og bedre end det, man har skabt i EF. EF's 1408/71 er jo ringere end den nordiske konvention, vi kender i dag, derfor skal vi lave en ny konvention, og det, vi har hørt i dag indtil nu, er altså et udtryk for, at nordisk samarbejde kan udmønte sig i bedre regler end dem, man kender i EF. Det synes jeg er en god strømpil for det videre arbejde.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *antogs rekommendationen med acklamation.*

12
E-saker
E 13: Fråga till Nordiska ministerrådet om utbildning av tolkar på teckenspråk[1]

Frågan, ställd av **Ingrid Näslund**, har följande lydelse:

På vilket sätt avser ministerrådet att medverka till tillräckliga insatser för utbildning av tolkar på teckenspråk i de nordiska länderna för att målsättningen i WHO:s Europaprogram "Hälsa för alla år 2000" skall kunna uppfyllas? Hur kan ministerrådet medverka till en utökad textning och tolkning på teckensråk av framför allt nyhetsprogrammen i TV?

Sosialminister **Tove Veierød:** I programmet til Verdens Helseorganisasjon "Helse for alle år 2000" er det et mål at en innen år 2000 skal ha sikret mennesker med funksjonshemminger de grunnleggende sosiale og økonomiske muligheter til å leve meningsfylte liv.

Dette målet tenkes oppnådd ved at det i landene utvikles positive holdninger til funksjonshemmede samt program for å sikre funksjonhemmedes grunnleggende rettigheter, både fysisk, økonomisk og sosialt.

---

[1] Frågan tryckt s. 1688.

Når det gjelder de hørselhandikappedes situasjon, har denne gruppen - i kraft av et eget språk - helt spesielle behov.

Ministerrådet har i de senere år vist sin interesse for tegntolkutdanning i Norden gjennom økonomisk støtte til to prosjekter.

I 1984 satte Ministerrådet i gang det første utviklingsprosjektet for utdanning av tolker innen hørselhandikappområdet i Norden.

Til tross for at tolkeutdanningen er av varierende lengde og innhold i de nordiske land, er det mange sammenfallende utviklingstrekk og problemer. Nordisk samarbeid har derfor vært til stor nytte for utviklingen i de enkelte land.

Ministerrådet har i perioden 1989-1992 gitt støtte til utviklingsprosjektet Nordisk utvikling av tolkeutdanning innenfor hørehandikappområdet. Prosjektet omfatter følgende sju delprosjekter: tegnspråkutdanning, tegnspråktolkning, tegnspråktolkeeksamens-metodikk, innhold og ferdighetsnivå, studieplan for utdanning av voksen/døvetolker, munn/håndsystemtolkning, skrivetolkning og døv/blind-tolkning.

Noen delrapporter ble utgitt i 1991, og de siste rapportene kommer i år. Det forventes at man på grunnlag av forskningsresultatet går videre og tar initiativ til nye samnordiske aktiviteter på dette området. Det kan nevnes at det i rapporten om tegnspråktolkning anbefales at tegnspråkutdanningen i alle nordiske land blir av minst tre års varighet og med mulighet for tolkepraksis i studietiden.

Når det gjelder teksting og tolking på tegnspråk, har Ministerrådet foreløpig tatt initiativ til å samle informasjon om forekomsten av slike TV-programmer. Når dette materialet er bearbeidet, er det meningen å gå ut med anbefalinger til TV-stasjoner. Man kan f.eks. tenke seg å anbefale TV-stasjonene å sende minst ett nyhetsprogram på tegnspråk om dagen. Slik er det bl.a. i Norge, der NRK sender fem minutter nyheter på tegnspråk fem dager i uken.

Ministerrådet har med andre ord gjennomført en del tiltak for å oppnå Verdens Helseorganisasjons mål. Disse vil bli fulgt opp videre både nordisk og i de enkelte land.

Ingrid Näslund: Herr president! Jag konstaterar med tillfredsställelse att ett samnordiskt arbete är på gång.

Med anledning av att tolkutbildningen för teckenspråk blir treårig vill jag fråga, om man har funderat på att kanske göra vidareutbildning eller fortutbildning samnordisk. Det skulle kunna vara ett sätt att spara ekonomiska resurser. Jag har inte riktigt klart för mig vilken längd utbildningarna har, men jag har förstått att de är av olika längd. Kan ministern tänka sig att verka för att eventuellt göra fortbildning eller vidareutbildning samnordisk?

Minister **Tove Veierød:** Ærede president! Å gjøre videreutdanningen samnordisk, er ikke vurdert av ministrene. Men det som er viktig og av vesentlig betydning, og som vi er enige om, er at vi fortsatt samarbeider når det gjelder å bedre utdanningen av tegnspråktolker, og at vi drar veksler på hverandres erfaring og på den forskning som er gjort, for å bedre utdanningen på dette området.

Ingrid Näslund: Herr president! Jag har också en fråga om användning av teckenspråk i olika sammanhang.

I USA förekommer tolkning vid möten och konferenser av olika slag i mycket större utsträckning än i de nordiska länderna. Jag skulle vilja fråga, om ministern tror att lagstiftning är nödvändig för att få till stånd en utökad användning av teckenspråk t.ex. vid möten och konferenser som anordnas av folkrörelser i de nordiska länderna. Kan man annars tänka sig att ministerrådet tar initiativ till att inspirera folkrörelser och andra som anordnar möten och konferenser att i större utsträckning använda sig av teckenspråkstolkning?

Minister **Tove Veierød:** Ærede president! For å få til den integrasjon av handikappede som vi ønsker, er det viktig at de også kan delta på konferanser, og at man kan ha tolkning på møter og konferanser. Om det skal lovgivning til, er vel noe som de enkelte land må vurdere. Det vi som ministre kan gjøre, er å være med og motivere og inspirere til at det blir mer tolkning på konferanser, slik at også denne gruppen kan delta.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 23: Fråga till Nordiska ministerrådet om samnordisk utbildning och legitimation av kiropraktorer[1]

Frågan, ställd av **Birgitte Husmark**, har följande lydelse:

Hvilke årlige driftsomkostninger (udgifter til lærerkræfter, forskning, administration m.v.) vil være forbundet med den kommende nordiske uddannelse i kiropraktik? Hvornår vil det fællesnordiske arbejdsmarked for kiropraktik være gennemført?

Bitr. socialminister **Könberg:** Herr president! Universitetet i Odense och kiropraktorföreningarna i Norden överlämnade sommaren 1989 till Nordiska ministerrådet ett förslag till etablering av 5½ års kiropraktorutbildning i Odense. Denna utbildning skulle minst svara till de krav som ställs på utomnordiska utbildningar, t.ex. i England och USA.

Det framgår av förslaget att - när kiropraktorutbildningen är fullt utbyggd efter 8 år - de årliga driftsutgifterna beräknas uppgå till ca 19 milj. kr., som fördelar sig på hälften till undervisning och hälften till kiropraktisk forskning.

Enligt förslaget skall den teoretiska delen av undervisningen integreras i Odense universitet, medan den kliniska delen skall försiggå i samarbete mellan universitetet, Odense sjukhus och en ny kiropraktisk klinik. Man räknar med att etableringsutgifterna för polikliniken kommer att uppgå till mellan 5 och 8 milj. danska kronor samt att de årliga driftsutgifterna kommer att gå på 2-3 milj. danska kronor.

---

[1] Frågan tryckt s. 1700.

Förutom etableringskostnaderna för polikliniken kan man räkna med att i årets prisläge de årliga driftskostnaderna för kiropraktorutbildningen kommer att löpa upp till ca. 23 milj. danska kronor. Man räknar då med att ta in 60 studerande per år. På sikt har emellertid förslagsställarna planer på att utöka utbildningskapaciteten till 100-120 studerande per år.

Eftersom de nordiska länderna f.n. inte är beredda att bidra med medel till kiropraktorutbildningar i Norden, varken på nordisk eller nationell basis, har man beslutat att etablera kiropraktorutbildning och forskning på privat basis i Odense från september 1993. Ambitionen är att ta in 40-45 studerande per år.

Det kan nämnas att det i Sverige bedrivs utbildning till kiropraktor vid Skandinaviska kiropraktorskolan i Stockholm. Avsikten är att utbildningen - så snart som det är praktiskt möjligt - skall bli erkänd och leda fram till examen som Dr. of Chiropractic. Härigenom kommer denna examen också att ge rätt till legitimation i de nordiska länderna.

Vad gäller den andra frågan har arbetsgruppen som följer tillämpningen av överenskommelsen om gemensam arbetsmarknad för hälso- och sjukvårdspersonal fått i upprag att förbereda kiropraktorernas anslutning till överenskommelsen. Förhoppningen är att arbetsgruppen kommer med sitt förslag i år, och då kan man räkna med att kiropraktorerna kan omfattas av den nordiska överenskommelsen inom de närmaste åren.

Skälet till att förslag från arbetsgruppen inte har lagts fram är att auktorisationsordningen i Danmark trätt i kraft först den 1 januari 1992 och att i Norge fortfarande återstår en ändring av kvacksalverilagen innan auktorisationen får genomslag.

Birgitte Husmark: Hr. præsident! Baggrunden for mit spørgsmål, som ministeren var lidt inde på, var bl. a., at Nordisk Råd på sit møde i marts 1989 besluttede at anbefale Nordisk Ministerråd at gennemføre en udredning af mulighederne for en for de nordiske lande fælles uddannelse af kiropraktorer og ensartede regler angående kiropraktorers autorisation, legitimation og erhvervsudøvelse.

Efter vedtagelsen i 1989 i Nordisk Råd er autorisationen af kiropraktorerne gennemført i følgende nordiske lande: Sverige, Norge, Island og Danmark.

Endvidere er afgivet betænkning om etablering af en kiropraktoruddannelse ved Odense Universitet, udarbejdet et af universitetet og de nordiske kiropraktorforeninger i fællesskab nedsat udvalg.

Jeg ved ikke, om den bitrædende socialminister Bo Könberg har konsulteret sine nordiske kolleger, fordi der faktisk allerede nu er oprettet et nordisk institut for praktik og klinisk biomekanik i Odense. Instituttet, der er en selvejende institution, har til opgave at formidle uddannelse og forskning inden for det kiropraktiske virksomhedsområde. I instituttets bestyrelse er repræsentanter bl. a. for Odense Universitet og Fyns Amtsråd. Instituttet har i 1991 truffet principiel beslutning om at arbejde hen imod etablering af en nordisk kiropraktoruddannelse med startdato 1. september 1993.

På baggrund af ovenstående er der på nuværende tidspunkt med henblik på fællesnordiske overvejelser om finansiering af den kommende nordiske kiro-

praktoruddannelse behov for en vurdering af de med uddannelsen forbundne driftsudgifter, og jeg vil gerne spørge ministeren, om ministeren har været i kontakt med Odense Universitet og med det nordiske institut for kiropraktik med hensyn til vurderingen af det årlige antal studerende.

Hvad angår spørgsmål to, vil jeg gerne spørge ministeren, om det ikke er muligt at præcisere lidt nærmere, hvilke forhold der stiller sig hindrende i vejen for, at man kan sætte en præcis dato for, hvornår legitimeringen i fællesskab er klar, og om ministerrådet vil arbejde aktivt for det.

Minister **Könberg:** Herr president! Jag fick två följdfrågor. Den ena gällde om jag hade varit i kontakt med Odense universitet. Det har jag inte varit personligen. Däremot har jag i samband med svaret inhämtat de uppgifter som jag har redovisat.

Bakgrunden är, som jag nämnde i mitt första svar, att det hittills inte har varit möjligt att få ekonomiskt stöd från något av de nordiska länderna och inte heller på nordisk basis. Bakgrunden till detta är i sin tur de bekymmer vi har i samtliga nordiska länder med ekonomin i statsbudgetarna. Därför har man valt att gå fram på privat väg, och det är glädjande att man har klarat av det.

Vad gäller den andra frågan har jag inte velat ange någon exakt tidpunkt när det kan vara klart, men min uppfattning och de övriga ministrarnas är att det skall ske så snart som möjligt. De två hinder som kollegerna har berättat om är att man i Danmark alldeles nyligen har genomfört detta och att det behövs en lagändring i Norge. Men när det är klart borde det inte finnas något problem att klara en legitimationsordning för Norden.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 36: Fråga till Nordiska ministerrådet om finansiellt stöd till internationell samverkan om utarbetande av standardregler för handikappade[1]

Frågan, ställd av **Lena Öhrsvik**, har följande lydelse:

Hur har ministerrådet beaktat behovet av erforderliga resurser för verksamheten inom ECOSOC:s arbetsgrupp med uppgift att utarbeta standardregler för handikappade?

Sosialminister **Tove Veierød:** Ærede president. De nordiske land samarbeider aktivt om gjennomføringen av resolusjonen fra FNs generalforsamling om å oppnå målet om full deltakelse og likestilling for funskjonshemmede som er satt i handlingsprogrammet. Sosialdepartementene i samtlige nordiske land utenom Island deltok i det første møtet i arbeidsgruppen under FNs kommisjon for sosialpolitisk utvikling for å utarbeide standardregler for å sikre funksjonshemmede full integrasjon i samfunnet. Hensikten er at dette instrumentet skal kunne fore-

[1] Frågan tryckt s. 1717.

legges FNs generalforsamling høsten 1993 som en oppfølging av FNs tiår for funksjonshemmede. Hoveddelen av de nødvendige ressursene er blitt stilt til rådighet av Sverige. Norge har bidratt med et begrenset beløp på lik linje med en rekke andre deltakende land. Intensjonen i FN-resolusjonen var at arbeidsgruppen som skulle utarbeide standardregler for funksjonshemmede, skulle finansieres av frivillige bidrag. Ministerrådet anser det derfor ikke som naturlig å bruke nordiske midler til fondet.

Presidenten påminde om att tilläggsfrågan bör hållas kort.

Lena Öhrsvik: Herr president! Jag har tydligen gjort ett misstag vid utformningen av det medlemsförslag som ligger till grund för rekommendationen. Det skulle naturligtvis ha stått att man skulle rekommendera regeringarna att skaffa fram erforderliga pengar.

Men nog kan ni väl tala om detta när ni ändå träffas? Jag vill uppmana regeringarna att följa Sveriges och Norges exempel.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 37: Fråga till Nordiska ministerrådet om stödordningen för handikapporganisationernas nordiska samarbete[1]

Frågan, ställd av **Lena Öhrsvik**, har följande lydelse:

Vilka planer har Nordiska ministerrådet för att bättre kunna tillgodose de nordiska handikapporganisationernas behov av stöd för att genomföra och utveckla sitt nordiska samarbete?

Socialminister **Else Winther Andersen:** Hr. præsident! De nordiske handicaporganisationer har fra begyndelsen af 1991 fået økonomisk tilskud til deres nordiske samarbejde gennem den støtteordning, som Nordisk Ministerråd har etableret, og som administreres af Nordisk Nævn for Handicapspørgsmål.

På budgetter for 1991 blev der afsat 1.575.000 danske kroner til formålet. I det år gav ordningen støtte til gennemførelse af 28 nordiske konferencer, møder og kurser.

I år er der afsat 1.630.000 kroner til støtteordningen, dvs. et tilsvarende beløb som i 1991, når der er taget højde for prisudviklingen.

Under forudsætning af, at planlægningsrammen i det nordiske budget bliver uforandret i de nærmeste år, regner ministerrådet med, at støtteordningen til de nordiske handicaporganisationers nordiske samarbejde vil holde samme budgetniveau som i 1991 og 1992.

---

[1] Frågan tryckt s. 1718.

Ifølge ministerrådets opfattelse er det væsentligt, at der gives handicaporganisationerne mulighed for samarbejde på det nordiske plan, og i den sammenhæng er støtteordningen vigtig. Ministerrådet er dog klar over, at et beløb i nævnte størrelsesorden langtfra kan dække alle omkostningerne ved handicaporganisationernes samarbejde, men det udgør dog et basisbeløb, som vil gøre det muligt for organisationerne at etablere og opretholde et vist omfang af nordisk samarbejde. I dagens økonomiske situation er der simpelt hen ikke mulighed for yderligere bidrag til støtteordningen fra ministerrådets side.

For at sammenligne den nævnte støtteordning med tilsvarende fonde kan det nævnes, at den Nordiske Kulturfond i de seneste år har uddelt 13-14 millioner danske kroner pr. år, mens de ansøgte beløb har været omkring 60-100 millioner danske kroner. De bevilgede midler udgør således højst 20 pct. af de ansøgte beløb. Den tilsvarende andel vedrørende støtteordningen er omkring 30 pct.

Lena Öhrsvik: Herr president! Det är mycket blygsamma summor vi talar om, och det handlar ändå om hur vi prioriterar. Jag kan nämna att samarbetsministrarna hade 28 milj. kronor över i tidigare budget, som man fördelat. Det hade räckt med en halv miljon av dem för att göra ganska mycket på detta område.

I socialutskottet har vi mycket goda erfarenheter av de nordiska handikapporganisationernas arbete. Vi har haft ett flertal träffar med dem och har lärt oss mycket av dem. Jag tycker det är synd, om vi inte kan avdela några ytterligare summor till detta ändamål. Det är så litet pengar och de gör så stor nytta.

Presidenten påminde om att tilläggsfråga bör innehålla ett spörsmål.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 40: Fråga till Nordiska ministerrådet om information om organdonation[1]

Frågan, ställd av **Lena Öhrsvik**, har följande lydelse:

Hur avser Nordiska ministerrådet att medverka till att erforderliga åtgärder för information om organdonation vidtas i de nordiska länderna?

Sundhedsminister **Ester Larsen:** Hr. præsident! Ministerrådet er enig i, at det for at formå så mange som muligt til at tage udtrykkelig stilling for eller imod organdonation er væsentligt, at omfattende informationsindsatser sættes ind. Der findes et klart behov for at oplyse om fakta vedrørende organdonation. Dermed bør man kunne modvirke, at misforståelser og vildledende oplysninger spredes. Den brede almenhed er altså en vigtig målgruppe for informationen. Endvidere bør informationen rettes mod særlige målgrupper som f. eks. værnepligtige og sygehuspersonale.

---

[1] Frågan tryckt s. 1721.

For at informationen skal få en tilstrækkelig gennemslagskraft, kræves der indsats fra forskellige myndigheder, almene og særlige sammenslutninger og andre, som kan formidle information og aktivt virke for, at den når ud til almenheden og målgrupperne.

Ministerrådet agter at tage initiativ til i form af henvendelser til sundheds- og uddannelsesmyndigheder i landene at henlede opmærksomheden på at indføre information om organdonation i deres almindelige virksomhed.

Spørgsmålet om at indføre såkaldte donorkort bør også diskuteres i denne sammenhæng. Donorkort er ikke i noget land en betingelse for, at organer kan udtages efter døden, men giver den enkelte mulighed for at gøre sin indstilling klar.

Til slut ligger det mig meget på sinde at påpege, at det er meget vigtigt, at man undgår hvervekampagner for organdonation, og at påpege, at et nej til donation bør respekteres lige så fuldt som et ja.

Lena Öhrsvik: Herr president! Vi har litet olika parlamentariska traditioner när det gäller frågor och svar, men låt mig ändå uttrycka min tacksamhet för ett bra svar.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 42: Fråga till Nordiska ministerrådet om fortsatta förstärkta insatser i Norden mot reumatiska sjukdomar[1]

Frågan, ställd av **Sten Svensson**, har följande lydelse:

Hur avser Nordiska ministerrådet att utvärdera och följa upp reumatikeråret 1992 så att förstärkta insatser på detta område framför allt i fråga om forskningen kan förberedas?

Sundheds- og forsikringsminister **Sighvatur Björgvinsson:** Herr president! Syftet med reumatikeråret är dels att gemensamt vidta åtgärder för att förstärka reumatikernas möjligheter till ett bättre vardagsliv, dels att utarbeta en plan för att förstärka insatserna i Norden mot reumatiska sjukdomar.

Forskningen om reumatism i Norden kommer att uppmärksammas under reumatikeråret i informationsmaterial och på ett antal konferenser och seminarier som arrangeras i länderna. Avsikten är bl.a. att informera om hur forskningsresultaten kan användas för att förbättra reumatikernas situation och påverka samhällsutvecklingen i positiv riktning.

Ministerrådets bidrag till reumatikeråret skall huvudsakligen användas för att i samarbete med Nordiska hälsovårdshögskolan och de nordiska reumatikerföreningarna anordna en konferens om reumatikernas situation i Norden. Nämnda konferens som äger rum den 9-10 november 1992 har som huvudsyfte att stimulera forskning om reumatiska sjukdomar i Norden. Detta innebär att man där

[1] Frågan tryckt s. 1725.

kommer att presentera kunskap om de reumatiska sjukdomarnas förekomst och spridning, behandlings- och rehabiliteringsmöjligheter, reumatikernas dagliga situation, lagstiftning och rättigheter.

På det förebyggande området såväl som på det behandlingsmässiga förväntar man sig att reumatikeråret kommer att skapa bättre underlag för fortsatta aktiviteter på det nationella planet liksom på det nordiska. Ministerrådet avser att med utgångspunkt i årets erfarenheter av de olika aktiviteterna överväga ett utvidgat samarbete på det nordiska planet. Förstärkningen av forskningen om reumatism är ett av de områden som kommer att få hög prioritet i sammanhanget.

Sten Svensson: Herr president! Jag ber att få tacka för svaret, som var positivt.

Jag vill bara fråga beträffande det sista, vad detta om förstärkning av forskningen kommer att innebära mer konkret och hur mycket pengar som kommer att ställas till förfogande.

Minister **Sighvatur Björgvinsson:** Hr. præsident! Man skal ikke glemme, at også de enkelte regeringer i de enkelte lande afsætter penge til reumatikeråret. F. eks. afsætter man i Island 6 mill. islandske kroner, hvilket er omtrent det firdobbelte beløb af det, man har afsat til nordisk miljøbevilling. Ministerrådet vil overveje dette spørgsmål, men jeg er ikke parat til at svare på stående fod.

Sten Svensson: Jag ber att få tacka för preciseringen och vill ställa en tilläggsfråga, om man tänker göra en samordning av insatserna så att pengarna från varje enskilt land får bästa användning.

Minister **Sighvatur Björgvinsson:** Hr. præsident! Ja, det er helt naturligt, at ministerrådet samler oplysninger om, hvad man har gjort i hvert enkelt land.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 43: Fråga till Nordiska ministerrådet om harmonisering av brandskyddsbestämmelserna i Norden[1]

Frågan, ställd av **Sten Svensson**, har följande lydelse:

Hur kan Nordiska ministerrådet medverka till en snar harmonisering och skärpning av nordiska brandskyddsbestämmelser, så att de exempellösa katastrofbränderna inte kan upprepas?

---

[1] Frågan tryckt s. 1726.

Kommunalminister og nordisk samarbeidsminister **Borgen:** Ærede president! Nordisk Ministerråd har i sin virksomhetsberetning for 1991 tatt stilling til Nordisk Råds *rekommandasjon nr 27/1991/s* angående felles nordiske brannvernsbestemmelser.

Sten Svenssons spørsmål er stort sett en oppregning av den nevnte, avgitte rekommandasjon.

Rekommandasjonen har i Ministerrådet fått en tverrsektoriell behandling. Den er behandlet av Den Nordiske Redningstjenestegruppen - Nordred - og stilt til disposisjon for Nordisk komite for byggebestemmelser. Dessuten har rekommandasjonen fått nasjonal spredning.

Foruten den avgitte melding fra Nordisk Ministerråd ønsker jeg ytterligere å konkretisere det pågående harmoniseringsarbeidet på brannvernområdet. Ansvaret for bl.a. dette spørsmålet har Nordisk komite for byggebestemmelser - NKB - som i 1991 oppnevnte en særskilt koordineringsgruppe for å utarbeide nye direktiv for forebyggende brannvern. I dette arbeidet iakttas også det europeiske samarbeidet som pågår bl.a. innenfor CENs tekniske komite nr. 127.

I NKB og under boligministrenes overvåkning pågår således et aktivt arbeid for å minske de farer som spørreren ganske riktig påpeker. De første resultatene kan vi forvente i løpet av dette året.

Sten Svensson: Herr president! Vad innebär mera konkret de nya direktiv som skall utarbetas? Bakgrunden till de frågeställningar som jag har tagit upp är ju framför allt katastrofbranden på färjan Scandinavian Star, som blottlade stora missförhållanden. När vi åkte hit i går kunde vi läsa i svenska kvällstidningar om en katastrofbrand på ett hotell, där gäster fick fly för sina liv och en man omkom. Man konstaterade att hotellet saknade brandvarnare och att det inte fanns några brandstegar. Så nog finns det stora brister på detta område.

Det är viktigt med tanke på den ökade rörligheten mellan länderna och gentemot omvärlden att åtgärder snarast vidtas för att samordna och skärpa reglerna.

Minister **Borgen:** Ærede president! Jeg vil bare ganske kort få lov å si meg helt enig med spørreren i at de tragedier som vi har vært vitne til innenfor dette området, må vi virkelig skjerpe oss på å bestrebe oss på å unngå, bl.a. ved å få et felles og klart regelverk.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 45: Fråga till Nordiska ministerrådet om ratificering av vissa ILO-konventioner[1]

Frågan, ställd av **Lena Öhrsvik**, har följande lydelse:

---

[1] Frågan tryckt s. 1729.

Vilken är bakgrunden till att de flesta nordiska länderna ej ratificerar dessa konventioner som man vid arbetskonferensen ställt sig bakom?

Arbetsminister **Kanerva:** Herr president! I motivationen till frågan nämns ILO-konventionerna 163 - 166, vilka handlar om olika förhållanden i förbindelse med sjömäns arbetsvillkor, och det redogörs för att olika länder har olikartad politik angående ratifikation av de ifrågavarande konventionerna.

Nordiska ministerrådet meddelar härmed att man inte behandlar regeringarnas ställningstaganden till ratifikationer av ILO-konventioner inom ramen för det officiella nordiska samarbetet.

Frågan har dryftats i Nordiska arbetsmarknadsutskottet, där det rådde enighet om att konkreta ILO-frågor fortfarande skulle behandlas i de nationellt tillsatta kommittéer som finns i alla de nordiska länderna utan föredragning för Nordiska ministerrådet.

De nationella ILO-kommittéerna, som utöver regeringen består av representanter för arbetsmarknadsparterna, dryftar bl.a. frågan om ratificering av konventioner och hemställningar. Man kan för övrigt hänvisa till ILO-konvention nr 144 om trepartsförhandlingar för att främja genomförandet av nationella arbetsstandarder, som har ratificerats av samtliga nordiska länder.

Vidare avhålls före varje styrelsemöte nordisk ILO-rådplägning, där det utbyts information och diskuteras principiella ILO-frågor.

Under ILO:s årliga arbetskonferens sker också en koordinering då det gäller arbetet både i de tekniska kommittéerna (där det utarbetas nya ILO-instrument) och i de permanenta kommittéerna.

Det finns anledning att understryka att Nordiska ministerrådet inte behandlar regeringarnas ställningstaganden till ratifikationer av ILO-konventioner inom ramen för det officiella nordiska samarbetet. Dessa frågor behandlas i de särskilda ILO-samrådsgrupperna.

Nordiska ministerrådet kan därför inte besvara den väckta frågan på basis av den samnordiska politik med hänsyn till ratificeringen av enskilda ILO-konventioner, utan måste hänvisa till svar från varje enskilt land.

Lena Öhrsvik: Herr president! Svaret ger vid handen att jag måste återkomma på annat sätt. Jag kunde naturligtvis nu ha varit elak och ställt frågan direkt till Finlands minister, som svarade på frågan för ministerrådets räkning, men jag vill i stället säga att de aktuella regeringarna redan nu kan förbereda sig på att få skriftliga frågor.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

Presidenten meddelade att fråga E 17 egentligen tillhörde kulturutskottets sakområde men föreslog att den skulle behandlas i denna sakdebatt eftersom ministern och frågeställaren fanns på plats.

E 17: Fråga till Nordiska ministerrådet om teckenspråktolkning för hörselskadade[1]

Frågan, ställd av **Lodve Solholm**, har följande lydelse:

Hvordan er behovet for døvetolker dekket i Norden? Hva gjør ministerrådet for å samordne tegnsråket i de nordiske land? Vil ministerrådet sørge for at bruk av tegnspråk blir innarbeidet i den nordiske språkkonvensjonen?

Socialminister **Else Winther Andersen:** Hr. præsident! I alle de nordiske lande er behovet for uddannede, erhvervsaktive døvetolke meget større end tilgangen. Behovet er dog meget svært at vurdere, eftersom det varierer efter alder, handicappets omfang, fritidsinteresser, familieforhold, arbejde osv. Som eksempel herpå har den svenske Handicaputredning for nylig vurderet behovet for døvetolke til én tolk pr. 12 brugere og vedrørende døvblinde 8 timers tolkning pr. uge. Totalt vil det betyde et behov på ca. 1.000 tolke til ca. 10.000 voksne, og dette tal kan sammenlignes med de 175 fuldtidsarbejdende tolke, der findes i dag. Ministerrådet finder ud fra samme forudsætning, at behovet er tilsvarende i de andre nordiske lande.

I alle de nordiske lande har man i de senere år vedtaget at forstærke indsatsen for uddannelse af døvetolke. Udbygningstakten er dog svær at overskue, da den i stor udstrækning vil afhænge af den økonomiske situation og interessen for tolkefaget i det enkelte land, men ambitionerne er at leve op til de mål, som landene har tilsluttet sig i forbindelse med WHO's program "Sundhed for alle År 2000".

Da de respektive landes tegnsprog er meget forskellige, vil en samordning være en næsten umulig opgave at løse. Det ville f.eks. være lettere at samordne dansk og svensk, men det ville aldrig falde nogen ind. Derimod kan alle landene drage nytte af hinandens forskningsresultater og udvikle og samordne metoder, længder og indhold.

I Ministerrådets regi undersøges nu forudsætningerne for, at retten til at anvende tegnsprog bliver indarbejdet i Den Nordiske Sprogkonvention. Den største vanskelighed er imidlertid, at meget få personer kan tolke fra det ene tegnsprog til det andet. Resultatet af dette arbejde forventes at foreligge her i slutningen af 1991.

Solholm: Ærede president! Eg takkar ministaren for svaret, som var inngåande og greitt.

Vi ser jo dei vanskane som ein står overfor. Vi veit det er ulikt kor langt ein er komen i dei forskjellige nordiske landa når det gjeld å tolke på fjernsynet, og det kunne vere eit tilleggsspørsmål å få høyre når tid ein kan forvente at samtlige nordiske land får ei dagleg nyheitssending på tegnspråket, sånn som vi har det i Norge i dag.

---

[1] Frågan tryckt s. 1693.

Socialminister **Else Winther Andersen:** Hr. præsident! Der ligger ikke nogen fast tidsplan for, hvornår vi kan forvente at nå frem til den samme tolkningsmetode, som kendes i Norge, men spørgsmålet vil indgå i det videre arbejde, og vi vil forsøge at nå frem til et resultat.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

13

D 24/1983/s: Meddelande om rekommendation nr 24/1983 angående klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården; D 21/1985/s: Meddelande om rekommendation nr 21/1985 angående program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa; D 15/1987/s: Meddelande om rekommendation nr 15/1987 angående erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor; D 17/1987/s: Meddelande om rekommendation nr 17/1987 angående handlingsprogram mot aids; D 23/1987/s: Meddelande om rekommendation nr 23/1987 angående ökade flyttningsmöjligheter för pensionärer i Norden; D 32/1989/s: Meddelande om rekommendation nr 32/1989 angående samarbetsorgan för räddningstjänstområdet; D 27/1990/s: Meddelande om rekommendation nr 27/1990 angående forskningssamarbete om amalgam; D 28/1990/s: Meddelande om rekommendation nr 28/1990 angående ratificering av FNs barnkonvention; D 33/1990/s: Meddelande om rekommendation nr 33/1990 angående nordbors rättigheter; D 28/1991/s: Meddelande om rekommendation nr 28/1991 angående nordiskt reumatikerår; D 29/1991/s: Meddelande om rekommendation nr 29/1991 angående finansiering av det nordiska reumatikeråret

Rådet behandlade ovannämnda saker i ett sammanhang.

Socialutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet lägger meddelandena till handlingarna och anser spörsmålen för rådets del slutbehandlade.

Utskottets förslag *bifölls*.

14

Allmän debatt om ekonomiska utskottets saker

Anneli Jäätteenmäki (ekonomiska utskottets talesman): Herr president! För ekonomiska utskottets del har 1991 inneburit stora förändringar på grund av de ändringar i rådets arbetsordning som genomfördes senaste sommar. Flera viktiga näringspolitiska frågor har delegerats till andra utskott, och ekonomiska utskottet har i sin tur fått ansvaret för arbetet med den europeiska integrationen och Nordens förhållande till Europa.

De nya uppgifterna har i hög grad bundit utskottets resurser. Vi återkommer till debatten om detta på fredag men jag tror att det inledningsvis kan vara viktigt

att peka på några generella och mera långsiktiga linjer i utvecklingen av det nordiska samarbetet under de kommande åren.

En sådan linje är att samarbetet på det ekonomiska området gradvis har fått en lägre prioritet. Detta syns först och främst i de planer som ministerrådet lägger fram. Jag har i tankarna såväl utspel som uteblivna utspel från finansministrarna och industriministrarna och inte minst den prioritering som tar sig uttryck i den nordiska budgeten. Ett viktigt moment är således ministerrådets beslut om att inte utarbeta en ny ekonomisk handlingsplan och inte heller att kompensera budgeten för de anslag som faller bort när den nuvarande ekonomiska handlingsplanen går ut 1992. Storleksordningen av den ekonomiska handlingsplanens bortfall rör sig om 50 miljoner danska kronor. 35 miljoner av detta hänför sig till Nordiska industrifonden och nordisk projektexport.

Jag tänker emellertid också på de resultat, som har uppnåtts på en mängd viktiga områden, t.ex. avlägsnandet av handelshinder och andra hinder för det ekonomiska samarbetet mellan de nordiska länderna.

Det är klart att delar av den ekonomiska sektorn faller inom ramen för EES-avtalet. Men samtidigt bör vi komma ihåg att det fortsättningsvis finns områden där en upprioritering på ett avgörande sätt kan gagna konkurrenskraften.

Insatserna på de ekonomiska samarbetsområdena bör inte nedskäras, utan omstruktureras till förstärkta insatser på dessa fronter. Jag vill uppmana ministerrådet till att se och utnyttja de positiva möjligheterna i stället för den nu föreslagna nedskärningspolitiken.

Herr president! Ser man på ekonomiska utskottets saker är det klart att utskottet har dragit en kritisk och hårt prioriterande linje. De områden där utskottet hemställer till rådet att vidta rekommendationer är politiskt viktiga och har stor betydelse för de nordiska länderna.

Vi har dragit konsekvensen att stärka samarbetet tekniskt genom industriell forskning och utveckling och att undersöka om detta samarbete bör stärkas med ytterligare innovationer i näringslivet.

Vi har haft en intressant diskussion om ett nordiskt initiativ till ett baltiskt investeringsprogram och vi har kommit till att detta initiativ har en viktig betydelse för den ekonomiska utvecklingen i vårt närområde - Baltikum, och därigenom till den politiska stabiliteten, och det positiva grannförhållande som vi önskar skall härska inom vårt närområde.

Slutligen förordar vi ministerrådets förslag om att utveckla den nordiska profilen i biståndet till utvecklingsländerna genom att göra Nordiska utvecklingsfonden till en permanent samarbetsinstitution och genom att höja dess kapital.

De ovannämnda satsningarna är viktiga, men det är oroande att ministerrådet stannat på en så låg nivå. Detta har varit karakteristiskt för arbetet med initiativet till en baltisk investeringsbank och det baltiska investeringsprogrammet samt i arbetet med förhöjningen av den Nordiska utvecklingsfondens kapital. En del av bakgrunden till detta är att flera nordiska länder har velat begränsa de gemensamma nordiska initiativen till fördel för bilaterala initaitiv eller insatser via mera omfattande multilaterala organ. Det är min uppfattning att denna hållning inte alltid generellt sett har varit sakligt motiverad utan ofta är ett uttryck för ett politiskt val som delvis strider mot de uttryckliga målsättningarna om att stärka det nordiska samarbetet inom ramen för det nya Europa.

Herr president! Jag är övertygad om att Norden också i framtiden har ett gemensamt intresse i ett samarbete på en mängd områden inom den ekonomiska sektorn. De frågor vi nu skall behandla bekräftar detta.

Den mera generella debatten fortsätter på fredag. Angående de enskilda ärendena på det ekonomiska utskottets område hänvisar jag till de inlägg som talesmännen för utskottet håller senare.

Nordman: Även jag vill betona energisamarbete som en central fråga för ekonomiska utskottet - och Nordiska rådet.

Nordiska rådet - och över huvud taget det nordiska samarbetet - behöver ett tillräckligt stort, konkret och praktiskt nyttigt projekt i de nordiska medborgarnas ögon. Den norska naturgasen skulle kunna göras till en mycket viktig fråga för oss i Norden.

Statsminister Esko Aho har föredömligt och på ett egentligen modigt sätt aktualiserat den här frågan på allvar.

Frågan kommer att ställa den nordiska samarbetsviljan och -förmågan på prov. Erfarenheten säger att i viktiga sammanhang har även de nordiska länderna benägenhet att välja lösningar som passar dem själva bäst.

Det finns naturligtvis enskilda intressen som talar mot det här projektet. Jag kan täkna mig att man i Norge ser andra säljalternativ som mera lönsamma. Likaså kan jag tänka mig att man i Sverige inte ser någon färdig marknad med potentiella köpare i Norden och uppfattar satsning på naturgas som ett ställningstagande för kommande avveckling av kärnkraftverk, vilket man inte är beredd till på alla håll. Jag vet att man i Finland ifrågasätter möjligheten att använda tillräckliga mängder för både uppvärmning och elproduktion även om Neste bedömer det som realistiskt, och att starka krafter just nu bara godkänner en satsning på flera kärnkraftverk.

Men låt oss tro att dylika invändningar med hjälp av förutsättningslösa utredningar skall kunna påverkas och ge vika för de fördelar som en stor gemensam nordisk energilösning skulle innebära. I kombination med leverans österifrån skulle den innebära ett verkligt tryggt och betydelsefullt energialternativ.

För helheten bör enskilda länder vara beredda till uppoffringar i något avseende.

En sådan här satsning på naturgas skulle även vara ytterst värdefull med tanke på en alternativ energipolitik. Ett förverkligande skulle uppfattas som en kritisk hållning till kärnkraft och som en satsning på säkrare alternativ.

Men om en lösning inte skulle kunna åstadkommas, skulle det igen uppfattas som ett bevis på hur nationell egoism också i Norden avgör de stora frågorna - och innebära en fortsatt satsning på kärnkraft, som innebär, tycker jag för min del, överlämnande av ett otryggt Norden till kommande generationer.

Jag hoppas för den skull att denna session lägger grunden till allvarligt menade utredningar. Bl.a. bör olika geografiska gränsdragningar, däribland en genom Kvarkenområdet, undersökas som lönsamhetsalternativ. Och att grunden till ett nordiskt naturgasprojekt läggs, för jag tror att det behöver det nordiska samarbetet!

Talleraas: Hr. president. Under en slik generell debatt om Økonomisk utvalgs saker finner jeg det naturlig å si noen ord om den generelle økonomiske situasjon i våre nordiske land.

Økonomisk er den bekymringsfull, med en del særlige, felles kjennetegn som vi er nødt til å finne bedre løsninger på framover enn vi har gjort til nå. Store budsjettunderskudd, høyt realrentenivå, økende arbeidsledighet, sviktende investeringer, økende finansielle problemer for det nordiske bankvesen, manglende nyskaping og en dominerende og voksende offentlig sektor er noen stikkord som fører til gremmelse.

Lav prisstigning, vilje til økende nordisk og europeisk samarbeid og integrasjon og satsing på utdanning og forskning er moment som peker i den mer oppløftende retning.

Hva kan vi så, som nordiske politikere, gjøre for å snu tilbakegang og pessimisme til ny framgang og optimisme?

Jeg vil gi et fireleddet svar, som ikke tar mål av seg til å være fullstendig:

1. Vi må sette full fart på arbeidet med økt samarbeid i Norden, økt integrasjon i Europa og tilpasning av nordiske regler til de europeiske. Dette er et nøkkelsatsingsområde for en bedre framtid også i Norden.

2. Vi må sette tæring etter næring i de offentlige budsjetter, for å hindre større problemer senere.

3. Vi må øke interessen og mulighetene for å satse på nyskaping, nyetablering, ny vekst i de små og mellomstore virksomhetene.

4. Vi må redusere skatte- og avgiftstrykket slik at næringslivet blir interessert i å investere og vokse i Norden, ikke bare ute i resten av Europa.

Fra konservativt hold har vi denne gang satt fram et medlemsforslag for å stimulere til og øke forståelsen for innovasjon i næringslivet. Skal vi her i Norden kunne skape nytt arbeid til de 1 million arbeidsledige, er det helt nødvendig at nyskaping og innovasjon skyter fart. Derfor håper jeg at dette forslaget, som vi skal behandle senere i dag, i sin tur kan følges opp av Ministerrådet og de nordiske regjeringer.

Jeg vil også i dette innlegget understreke hvor viktig det er at nordisk integrasjon og nedbygging av handelshindre fortsetter med styrke også framover, også innenfor en EØS-avtale og etter at en del av Norden blir medlem i EF.

Forrige taler var inne på energisamarbeidet. Som norsk representant vil jeg si at jeg er meget positiv til dette, men vi må også i det nordiske samarbeid legge vekt på at et samarbeid må være tuftet på fornuftig økonomi. Med det som grunnlag bør det nordiske gass-samarbeid kunne bety en virkelig ny giv både for økonomisk vekst og for utnyttelse av en ressurs det finnes mye av i Norden, til gjensidig fordel.

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes att Olof Erland ersätter May Flodin under denna dag och att Anita Johansson ersätter Berit Oscarsson under denna dag.

Thor-Eirik Gulbrandsen: President! Jeg hadde ikke tenkt å delta i denne debatten, men jeg har lyst til spørre presidenten eller andre som måtte være i stand til å gi et svar på det, hvorfor statsråd Juhantalo ikke finner de synspunkter som Økonomisk utskotts leder og andre debattanter gir uttrykk for, så interessante at han bryr seg om å være til stede i salen. Jeg synes det er en ganske nonchalant opptreden fra vedkommende statsråds side, og jeg vil gjerne påtale det.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

15
A 972/e: Medlemsförslag om utbyggt elkraftsamarbete i Norden

Ekonomiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Utskottets förslag *bifölls*.

16
A 977/e: Medlemsförslag om kärnvapenfri zon i Norden

Ekonomiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Anker Jørgensen: Jeg vil gerne til spørgsmålet om Norden som atomvåbenfri zone sige, at også jeg bifalder, at økonomisk udvalg har, om jeg så må sige, afvist forslaget, men jeg vil gerne understrege, at man henviser til, at der i forvejen er en embedsmandskomité, der beskæftiger sig med Norden som atomvåbenfri zone, og at også en - som man kalder det her - åben parlamentarisk kommission arbejder med sagen.

Jeg accepterer det, som nu gøres fra det økonomiske udvalg, men vil gerne sige, at jeg håber, at sikkerhedspolitikken med tiden kan blive en mere fast, respekteret og accepteret del af debatten i Nordisk Råd. Det er jo helt tydeligt, at det er noget, der er på vej, det ligger også i statsministrenes redegørelse, og jeg tror derfor, at vi en dag - og jeg tror ikke, den dag ligger fjernt - virkelig kommer til også at diskutere udenrigspolitik helt og fuldt, diskutere sikkerhedspolitik helt og fuldt, og at vi også kan tage stilling til en række af disse ting i fremtiden.

Den udvikling venter vi foreløbig på, men jeg vil gentage, at det er vigtigt at gøre sig klart, at eksempelvis emnet Norden som atomvåbenfri zone også kan blive en sag og et forslag, som vi må tage ganske alvorligt og også må tage stilling til i Nordisk Råd.

På de betingelser og under de forudsætninger må vi acceptere, at økonomisk udvalg har ment det rigtigt ikke at gøre mere ved forslaget for nærværende.

Dalsgaard: Hr. præsident! Jeg er helt enig med Anker Jørgensen, og jeg er glad for, at Anker Jørgensen gør opmærksom på, at komiteen for Norden som atomvåbenfri zone fortsat eksisterer. Anker Jørgensen har gjort et stort arbejde i denne komité, og jeg håber meget, at den åbne parlamentariske komité kommer til at fortsætte sit arbejde.

Det er meget vigtigt at gøre sig klart, at selv om den kolde krig er slut, er kernevåbenproblematikken jo ikke borte. Den eksisterer fortsat, og den eksisterer særlig i det nordlige Atlanterhav, hvor vi har et meget stort antal kernevåbenudrustede fartøjer, specielt ubåde. Selv om risikoen for en konfrontation nu er væk, eksisterer risikoen for en katastrofe jo fortsat, og derfor er det overordentlig vigtigt, at vi ikke slipper dette problem. Sagen må ikke få lov at dø i stilhed, men den må holdes i live, og der må arbejdes videre.

Situationen er nu blevet lidt gunstigere for havenes vedkommende, for det største problem i forbindelse med at få kernevåbnene væk fra Nordatlanten var jo, at man måtte tilstå stormagterne såkaldte kernevåbenzoner i den kernevåbenfrie zone, altså gennemsejlingsret for fartøjer med kernevåben om bord. Det er et meget stort problem, og risikoen for en katastrofe lurer hver dag, så jeg håber meget, at Anker Jørgensen og denne komité fortsætter sit vigtige arbejde, og at vi snart ser et positivt resultat af arbejdet.

Møller: Hr. præsident! Det var interessant at høre hr. Anker Jørgensen konstatere, tilsyneladende med lidt sorg i stemmen, at det ikke mere var aktuelt at diskutere Norden som kernevåbenfri zone. Det har det efter min mening aldrig været, fordi Norden altid har været en kernevåbenfri zone.

Men jeg synes, det er det rette tidspunkt også lige at minde hr. Anker Jørgensen og de - få eller mange - tilhængere, han også havde for 10 eller 15 år siden, om, at han også tog dette emne op i Nordisk Råd på et tidspunkt, hvor det ville betyde alvorlige vanskeligheder for Danmark og Norge i forbindelse med vort NATO-medlemskab.

For bare 3 uger siden blev det afsløret i Stasis arkiver i det gamle Østtyskland, at Warszawapagten på det tidspunkt, hvor hr. Anker Jørgensen foreslog, at Norden skulle være atomvåbenfri zone og isolere sig fra NATO, havde 76 atomvåben beregnet til brug mod Slesvig-Holstein og Danmark. De skulle have været anvendt mod Kastrup lufthavn, mod Flyvestation Værløse, mod Søværnets operative kommando i Århus, mod Flyvestation Ålborg, mod Karup og mod 50 andre steder i Danmark. Det var på et tidspunkt, hvor NATO aldrig ville være de første til at bruge atomvåben, men kun ville bruge dem til det yderste selvforsvar. Jeg synes, det er rart at have den oplysning i dag og nu vide, hvad det var, hr. Anker Jørgensen og andre prøvede at få gennemført til skade for Nordens sikkerhed for mange år siden.

Anker Jørgensen: Jeg vil sige til hr. Helge Adam Møller, at jeg stadig væk mener, at spørgsmålet om en atomvåbenfri zone i Norden er aktuelt. Det er udmærket, at landene rent faktisk er atomvåbenfri, men det kniber jo i høj grad på vandene omkring Norden. Derfor er det stadig aktuelt at arbejde for en atomvåben-

fri zone igennem en traktat, der må forpligte de omliggende lande, og som gennem sin eksistens vil være et forbillede.

Den afspænding, som nu er kommet til os, er ganske vist kommet af en række andre grunde, det er jo vigtigt at huske. Jeg tillader mig at sige, at det selvfølgelig først og fremmest er de gode relationer efter nedbrydningen af Warszawapagten, der er årsag til afspændingen nu. Men der er heller ingen tvivl om, at der i folkeopinionen i hele verden var så stor frygt for atomvåben, at de kampagner, der blev ført imod dem - og i al beskedenhed også den diskussion, vi har haft om Norden som atomvåbenfri zone - har været med til at skabe den afspænding, der rent faktisk er sket, og det mener jeg er en uhyre stor fordel.

Derfor bør vi fortsætte med at arbejde med emnet Norden som atomvåbenfri zone, ikke fordi vi er nok i os selv, men fordi vi derigennem kan være et eksempel til efterfølgelse, således at vi måske kan få egentlige internationale aftaler om, at man skal være atomvåbenfri. Disse våben er så farlige og så selvmorderiske, at der ikke er nogen tvivl om, at det ville være sundt, om man kunne få sådanne aftaler. Men man må begynde et sted, og Danmark, Sverige, Norge, Finland og Island og havene omkring os kunne være et ganske udmærket udgangspunkt for, at også andre lande så ville gøre det, og at supermagterne ville blive stærkt optaget af det.

Jeg tror, det ville være meget godt, hvis der kunne vækkes en interesse for de atomvåbenfri zoner, også nu hvor der er en generel afspænding, for den generelle afspænding giver os faktisk muligheder for at slippe for de frygtelige aspekter, som man altid kunne fremdrage tidligere, og som Helge Adam Møller også graver frem nu, nemlig: Jamen, der er så mange våben dér, og der er så mange våben dér. Nu er der en afspændt periode, og nu burde man, om jeg så må sige, cementere afspændingen og den fredelige udvikling ved at lave sådanne zoner. Det er rigtigt, at fordi der er afspænding, er folk blevet lidt mere ligegyldige over for det, og de bevægelser, der var i gang, er blevet lidt mere stilfærdige, men jeg er sikker på, at de inderst inde er klar over, at det ville være en god ting, hvis vi kunne lave de atomfri zoner netop nu, hvor tiden er inde.

Til sidst vil jeg sige, før man uden videre løber an på de rædselshistorier, som Helge Adam Møller er specialist i, at der er der én ting, man skal huske på, og det er, at hvis man altid bruger den slags argumenter, så vil der aldrig blive afspænding i verden. Det er vigtigt, at vi finder frem til, hvordan vi kan hjælpe afspændingen, og det mener jeg, man netop og bl.a. kan med atomvåbenfri zoner.

Møller: Jeg synes, det er godt, at verden ser anderledes ud i dag. Jeg synes, det er godt, at Warszawapagten er blevet nedlagt. Jeg synes, det er godt, at der er indgået en aftale mellem amerikanerne på den ene side og Det sovjetiske statssamfund på den anden side, som har ført til, at mellemdistanceraketterne er totalt afskaffet på begge sider, at ingen af de to lande nu har strategiske bombefly med atomraketter i luften døgnet rundt, og at antallet af interkontinentale raketter er voldsomt på vej nedad.

Men min pointe er, at det ikke er hr. Anker Jørgensens skyld, tværtimod er det sket på trods af den forkerte politik, som hr. Anker Jørgensen har været tals-

mand for, når hr. Anker Jørgensen og andre har prøvet at skabe splittelse i NATO og ikke ville være med til at stå for den fælles forhandlingsstrategi, således at NATO kunne tale med én stemme. Det er altså på trods af det, hr. Anker Jørgensen har gjort, at vi har fået den positive udvikling.

Jeg er sikker på, at den ikke ville være kommet, hvis resten af NATO-landene havde fulgt den holdning, som hr. Anker Jørgensen havde for 6-7 år siden om, at vi ikke skulle opstille de krydsermissiler og de Pershinraketter i modsvar til SS 20, som gjorde, at forhandlingerne kom i gang og førte til, at alle disse raketter er skrottet i dag.

Derfor kan vi glæde os over, at hr. Anker Jørgensen ikke fik magt, som han havde agt, og vi kan glæde os over, at der var andre, der var klogere, og at antallet af atomvåben derfor er voldsomt på vej nedad.

Dalsgaard: Hr. præsident! Man kan jo diskutere til verdens ende, hvad der kommer først: ægget eller hønen. Jeg tror - og det er vi nok mange hundrede tusinde mennesker, som tror - at årsagen til de første skridt i retning af afspænding kom på grund af det folkelige pres, som var i hele den vestlige verden.

Jeg vil lige korrigere hr. Helge Adam Møller: Det var jo hele filosofien bag zonekomitéarbejdet, at tilbudet om en nordisk atomvåbenfri zone selvfølgelig skulle indebære nogle modydelser fra Warszawapagtens side, ellers var man ikke interesseret i at diskutere problemet. Og der kom faktisk - nu er vi ved ægget, hr. Helge Adam Møller - nogle modydelser efter Anker Jørgensens initiativ. Det blev ikke så stærkt registreret her i Vesten, men det blev registreret delvis i den danske presse efter Anker Jørgensens og komiteens besøg i Moskva i 1988, hvor den sovjetiske regering tilbød at tage kernevåbnene væk fra Østersøen.

I øvrigt mener jeg, at der ifølge Helge Adam Møllers logik netop nu skulle være al mulig grund til at fjerne kernevåbnene fra specielt havene. Selv om spændingen er væk, så er våbnene der endnu, og de er fortsat en frygtelig trussel imod menneskene, i hvert fald dem, som bor omkring havområderne, det får vi næsten daglig eksempler på.

Marianne Jelved: Hr. præsident! Det er dog utroligt, at man skal høre på Helge Adam Møllers alvidende udtalelser om, hvad det er, der har bevæget verden. Hverken Helge Adam Møller eller jeg ved i virkeligheden præcis, hvilke processer der er sket.

Men at tro, at Gorbatjov, Vaclav Havel, Lech Walesa, og hvad de nu hedder alle sammen, og befolkningerne, som de repræsenterer, har handlet alene ud fra den filosofi, hr. Helge Adam Møller giver udtryk for, om terrorbalance og skrækkampagner, er en utroligt forenklet og i virkeligheden uanstændig udlægning af den udvikling, der er sket i Europa, og jeg vil gerne tage afstand fra den. Jeg tror, at de bevægelser, som udgøres af folk, græsrødder og befolkninger rundt omkring, på hver sin måde bidrager til den udvikling, der sker. Ingen af os er i stand til at stå som dommer og sige: Det var lige netop det og det og det, der bidrog. Så enkel er verden ikke - heldigvis.

Anker Jørgensen: Jeg tror, jeg meget stærkt må understrege, at jeg ikke går og tror, at det er min person, der er årsag til afspændingen i verden. Det ved jeg godt, hr. Helge Adam Møller! Men jeg tillader mig at tro, at når mennesker samles og giver udtryk for nogle meninger, så har det en eller anden indflydelse.

Og jeg tror altså også, at det arbejde, der foregik i denne komité inden for parlamenterne med repræsentanter fra en stor del af parlamenterne i Norden, har haft en betydning - en lille betydning, men det har haft en betydning. Ikke jeg, men det arbejde, der er gjort dér.

Men det skal naturligvis ses i en meget større sammenhæng. Jeg var f.eks. til NATO-møde i Bonn i 1982, og der blev sagen også bragt op, bl.a. af mig som statsminister. I Bonn var der samme dag en demonstration med 3/4 million mennesker. Det er en af de største demonstrationer, der nogen sinde har været i Tyskland. Mon ikke den gjorde indtryk et og andet sted? Jeg tror det.

Få dage efter var jeg til De Forenede Nationers afrustningskonference, hvor jeg holdt en tale, som også handlede om atomvåben. I New Yorks gader var der en demonstration med 1,2 millioner mennesker. USA har aldrig set så stor en demonstration som den, der fandt sted dér.

Alle disse ting betyder noget og betyder enda temmelig meget, for politikere er selvfølgelig påvirkelige i en eller anden grad - måske ikke hr. Helge Adam Møller, men ellers så er de faktisk påvirkelige - og det er kun godt, at de er det. Jeg tillader mig at tro, at folkestemningerne, som de er kommet til udtryk, både i Øst og Vest har skabt forståelse for, at man ikke kunne fortsætte atomkaprustningen. Det er dette sidste, der er afgørende vigtigt for at forstå tingene.

Også i lille Danmark skete der jo noget. Der var flertal i Folketinget for en lang række udtalelser i samme retning. Lad mig også nævne, at den danske regering under udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensens formandskab har nedsat en embedsmandskomité på meget højt niveau, som har arbejdet med mulighederne for at lave en atomvåbenfri zone. Der er skrevet en fyldig betænkning, som siger ja og nej og måske og vistnok, men er vældig god og grundig.

Dette seriøse arbejde på højt niveau mellem fem topembedsmænd i de nordiske lande er også et udslag af, at der i Norden har været politisk interesse og forståelse for, at man ikke kunne bare feje dette emne til side. Derfor vil jeg sige tak til udenrigsministeren i Danmark og til udenrigsministrene i de fire andre lande, fordi de nedsatte komiteen og dermed gjorde noget, som man ikke måtte gøre i Nordisk Råd, men man gjorde det dog i nordisk regi. Det er alt sammen noget, der har virket i retning af at skabe stemning for og interesse for en afspænding.

Bevar mig vel, der er også andre ting, der har betydet noget, men jeg tror ikke uden videre på, at det er, som hr. Helge Adam Møller nævnte her, at jo mere afskrækkende tingene blev, jo nærmere kom man freden den vej. Alt for megen optrapning af våben medfører før eller senere krig, og det er det, som skal undgås.

Møller: Hr. præsident! Alt for meget militær skaber krigen, siger hr. Anker Jørgensen. Det kan jeg være enig i under én forudsætning: hvis det kun er den ene part. Nej, det, der skaber krigene - det kan vi se gennem historien - er, når den

ene part har været klart dominerende over for den anden. Derfor bør det efter min mening altid gælde, at begge parter har lige meget, og helst lige lidt militær, og det er den udvikling, der lykkeligvis er gået i gang i Europa i de senere år.

Men når hr. Anker Jørgensen siger, at folkestemningerne betyder noget, så er jeg også enig i dag. Men hvad betød folkestemningerne i 1982 i Sovjet? Der var én mand, én diktator, som bestemte, hvad Sovjet skulle gøre - én mand, der var ingen folkestemninger.

Nu er der sket noget, og jeg er stadig væk sikker på - og jeg tror, at historien vil bekræfte det - at det var, fordi Vesten stod fast, fordi Vesten svarede igen, da Sovjet fuldstændigt uacceptabelt rustede op.

Hr. Anker Jørgensen var selv med til i 1982, da han var statsminister, at undertegne en erklæring om, at nu skulle NATO opstille nogle raketter som modsvar til SS 20. Den norske statsminister skrev også under. Et halvt år efter var hr. Anker Jørgensen i opposition, og så stemte man imod, da vi skulle betale, så var det alene nordmændene, belgierne, hollænderne, islændingene og amerikanerne, der skulle betale for vores sikkerhed. Det var den holdning, jeg angreb dengang, og det er den holdning, jeg stadig væk angriber. Det var ikke hr. Anker Jørgensens indsats, der gav den positive udvikling, den var en fejltagelse ud fra et godt motiv, men den var en fejltagelse, der skabte svækkelse i NATO. Havde de andre lande fulgt den holdning, så tror jeg ikke, Europa havde set så fredeligt ud, som det gør i dag.

Anker Jørgensen: Hr. præsident! Ganske kort skal jeg sige, at henvisningen til, hvad NATO besluttede, er ikke rimelig, medmindre man også gør opmærksom på, at det faktisk blev aftalt på foranledning af bl.a. Danmark, at der skulle optages forhandlinger med Sovjetunionen om netop at reducere. Disse forhandlinger blev rent faktisk aldrig ført. Det er en helt anden side af sagen, som der ikke lægges vægt på, bl.a. fra hr. Helge Adam Møllers side.

Og så er jeg selvfølgelig enig i, at man kan ikke bare nedruste og nedruste i ét land eller i ét område - bestemt nej. Der skal være tale om en rimelig ligestilling i neddæmpningen af forsvaret, og det var også det, der lå i, at vi mente, at dette med den atomvåbenfri zone kunne være et forbillede, som kunne brede sig til andre lande, selvfølgelig også til Østeuropa. Og der blev jo også derovre - faktisk påvirket af Vesten - større og større stemning for, at noget i den retning skulle der ske.

Jeg er tilhænger af, at man har et forsvar, men jeg er altid bange for det hysteri, som i hvert fald nogle militærfolk tilbeder. Det er det hysteri, jeg er bange for i oprustningen. Vi skal hellere gå den anden vej, når det er muligt, og det har vist sig, at det var muligt, også forud for det tidspunkt, hvor det store sammenbrud i Øst kom.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *bifölls* utskottets förslag att inte företa sig något med anledning av medlemsförslaget.

Mötet avbröts kl. 12.30 och återupptogs kl 14.00

Tora Aasland Houg övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

17
A 981/e: Medlemsförslag om förstärkning av Nordisk industrifond

Ekonomiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at vedtage de nødvendige foranstaltninger for at styrke Nordisk Industrifonds stilling og virksomhed til fremme af det næringspolitiske samarbejde i Norden.

Carl I. Hagen hade fogat ett särskilt yttrande till utskottets förslag.

Hjörleifur Guttormsson (ekonomiska utskottets talesman): Fru præsident! Nordisk Industrifond er en af de mest vellykkede nordiske institutioner, og der har været bred tilslutning i Nordisk Råd til at videreudvikle fondens virksomhed.

Medlemsforslaget om styrkelse af Nordisk Industrifond bygger på denne positive vurdering af fonden og dens mulighed for at bidrage til at fremme det erhvervspolitiske samarbejde i Norden.

I 1991 foretog Statskontoret på Ministerrådets vegne en evaluering af fondens virksomhed, og der foreligger nu en rapport om dette arbejde. Af denne rapport fremgår det bl.a., at 80 % af de projekter, som fonden har støttet, har været af "indirekte eller direkte nytte for industrien", og hvis man anvender en mere restriktiv fortolkning, nemlig "direkte nytte for industrien", gælder det for 33 % af projekterne. Ifølge evalueringsrapporten er dette meget tilfredsstillende, og fondens arbejde vurderes ligeledes positivt af industrien.

På baggrund af denne analyse af Nordisk Industrifonds arbejde og organisation er der stillet en række forslag, som blev drøftet af Ministerrådets industriministre i november 1991, hvor der blev udstukket retningslinier for fondens fremtidige arbejde. Nordisk Industrifond arbejder i øjeblikket på at skabe grundlag for beslutninger i styre og Ministerråd, og forslaget til rekommandation om styrkelse af fonden, som vi behandler her, vil kunne indgå i Ministerrådets overvejelser forud for beslutningerne om fondens fremtidige arbejde.

I Økonomisk Udvalgs udtalelse, som støttes af et stort flertal, efterlyses en erhvervspolitisk handlingsplan fra Ministerrådet. Allerede forud for den 39. session tilkendegav Rådet, at det ville fremlægge en sådan plan, hvor der bl.a. skulle tages stilling til industrifondens virksomhed på langt sigt. Udvalget henviser også til C 2/1991, hvori det siges, at "samarbejdet om teknisk/industriel forskning og udvikling er af strategisk vigtig betydning for udviklingen af de nordiske landes konkurrenceevne og for en bæredygtig udvikling. Dette samarbejde bør derfor prioriteres højt i beslutninger om planlægning og finansiering." Udvalget beklager i sin kommentar til medlemsforslaget, at Ministerrådet ikke har fremlagt en mere sammenhængende erhvervspolitisk plan for det nordiske samarbejde, hvori Nordisk Industrifond kan indgå som et vigtigt redskab. Ud-

valget må derfor bedømme medlemsforslaget uden mulighed for at kunne sætte det ind i en større sammenhæng.

Økonomisk Udvalg finder fortsat, at samarbejde om industriel forskning og udvikling bør prioriteres højt som led i en styrkelse af de nordiske landes konkurrenceevne og videre industrielle udvikling, særlig set i relation til udfordringen fra det store europæiske marked. Udvalget finder desuden, at en styrkelse af fonden er en forudsætning, hvis fonden fortsat skal kunne løse sine opgaver som initiativtager og ved finansiering af industriel udvikling.

Jeg bifalder udvalgets forslag til rekommandation om forstærkning af Nordisk Industrifond og håber, at det vil få stærk opbakning her i Nordisk Råd.

Hagen: Ærede president! Den liberalistiske gruppe er uenig i denne rekommandasjonen, og vi vil stemme imot. Det er flere begrunnelser for dette. For det første synes vi det er en oppgave for politikere, myndigheter, å lage de nødvendige rammebetingelser for næringsvirksomhet, og ikke selv investere skattebetalernes penger i næringsvirksomhet ei heller i den type ting som dette Industrifondet driver med. Vi tror også at selve formålet med dette fondet egentlig ikke er å støtte industrien, men å sikre arbeidsoppgaver for Nordisk Råd.

Utbetalingene fra fondet ligger på ca 100 mill. norske kroner pr. år, og hvis vi ser på de totale økonomier i Norge, Sverige, Danmark, Finland og Island, så er ikke det noe særlig betydningsfullt. Det er mindre enn det en avdeling i et større konsern bruker, mens her kommer de store svulstige ordene som tyder på at man nesten forventer at dette fondet skal være det som virkelig skaper ny giv i økonomien i Norden. Det er ikke samsvar mellom de realiteter og de ord som her brukes.

Vi syntes altså det er bedre å avstå fra å tynge næringslivet med skatter, avgifter, lover, regler og byråkrati. La det heller få mer armslag - ta mindre penger fra næringslivet. Da ville de greie seg langt bedre, og de vet bedre hva de skal forske på og hva de skal drive med enn det politiske organer og offentlige, statlige fond gjør.

Jeg er også derfor for så vidt uenig med flertallet i Økonomisk utskott som nesten kommer med en mistillitserklæring overfor Ministerrådet. Utskottet beklager at Ministerrådet ikke har kommet med en mer sammenhengende næringspolitisk plan for nordisk samarbeid, med Nordisk Industrifond som et viktig redskap. Det er en ganske sterk uttalelse overfor Ministerrådet, og det skal bli meget interessant å høre Ministerrådets reaksjon på synspunktene til Økonomisk utskotts flertall. Jeg vil i hvert fall anmode Ministerrådets talsmann om å kommentere denne merknaden fra flertallet i Økonomisk utskott, og hvorledes man stiller seg til en så knallhard kritikk og om Ministerrådet akter å følge opp det som flertallet her har tatt til orde for.

Vi i liberalistisk gruppe vil stemme imot denne rekommandasjonen i samsvar med det som også står i papirene.

Presidenten: Presidenten har da forstått Carl I. Hagen slik at han ønsker votering over denne sak, og Rådet går da til votering.

Härefter företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Andersson Arne, Andersson Claes, Bennedsen Dorte, Blankenborg Haakon, Dahl Birgitta, Dalsgaard Jóannes, Erland Olof, Exner Lahja, Glønborg Knud, Grøndahl Kirsti Kolle, Gudmundseth Roger, Gulbrandsen Thor-Eirik, Gustafsson Hans, Haavisto Pekka, Hansen J.K., Hansen Søren, Hauan Åshild, Haugen Helga, Hellström Mats, Hjörleifur Guttormsson, Houg Tora Aasland, Hurskainen Sinikka, Håkansson Per Olof, Johansson Anita, Jonsson Elver, Jäätteenmäki Anneli, Knudsen Grete, Koch Inger, Lunde Kjellbjørg, Metsämäki Lauri, Møller Helge Adam, Nielson Poul, Nordman Håkan, Näslund Ingrid, Rasmussen Ingrid, Rotnes Marit, Samuelson Björn, Svensson Sten, Svärd Anders, Talleraas Anders, Turunen Eeva, Wroldsen Ernst och Öhrsvik Lena.

Mot rekommendationen röstade Carl I. Hagen.

Frånvarande var:

Alsaker Svein, Andersson Marianne, Andersson Sten, Annerstedt Ylva, Árni M. Mathiesen, Erenbjerg Hans, Gammelgaard Lars P., Geir H. Haarde, Halldór Ásgrímsson, Husmark Birgitte, Jakobsen Johan J., Jelved Marianne, Jensen Hans Jørgen, Järvilahti Timo, Jørgensen Anker, Kallis Bjarne, Kekkonen Antero, Kjærsgaard Pia, Knutzen Thea, Komstedt Wiggo, Kristín Einarsdóttir, Laukkanen Markku, Liltved Tore A., Louvo Anna-Kaarina, Moquist Lars, Motzfeldt Jonathan, Mølgaard Anders, Niinistö Sauli, Nyby Mats, Nyhage Hans, Olsen Jógvan, Pelttari Seppo, Rannveig Guðmundsdóttir, Rossi Markku, Salmén Olof, Sigríður Anna Þórðardóttir, Skjervengen Pål Atle, Solholm Lodve, Steenholdt Otto, Suominen Ilkka, Syse Jan P., Sønderby Peder och Tuomioja Erkki.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 43 röster mot 1.

18
A 982/e: Medlemsförslag om upprättande av en baltisk investeringsbank

Ekonomiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at i samarbejde med de baltiske lande og internationale interessenter oprette programmet for teknisk/finansiel assistance og finansiering af investeringer i Baltikum (Baltisk Investeringsprogram), under hensyn til ligebehandling af de deltagende institutioner og således, at aktiviteterne kan starte senest 1. juni 1992.

I en reservation fogad till utskottets betänkande hade Carl I. Hagen föreslagit att Nordiska rådet inte företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Finansminister **Anne Wibble:** Fru president! Vi känner alla mycket stor glädje över de baltiska ländernas politiska frigörelse, som uppnåddes i augusti i fjol. Nu har de påbörjat arbetet med att återupprätta marknadsekonomiska system efter att i ett halvsekel ha varit tvingade att inordna sig i ett centralistiskt kommandosystem under den sovjetiska diktaturen. Det är ett mödosamt arbete och det är svårt att återställa det som blev ödelagt under så lång tid.

De nordiska länderna stödjer detta arbete på flera olika sätt. Dels gör vi det bilateralt genom en rad olika insatser. Dels verkar vi gemensamt - och framgångsrikt - så att de baltiska länderna får sin rättmätiga plats i det internationella samfundet. På detta sätt kan de få del av de betydande resurser som finns inom olika internationella organisationer för stöd till reformeringen av de tidigare kommandoekonomierna i Öst- och Centraleuropa. Det gäller främst organisationer som IMF, Världsbanken och Europabanken.

Det är en stor glädje för mig att på de nordiska finans- och ekonoministrarnas vägnar härmed kunna meddela Nordiska rådet att vi tidigare i dag fattat beslut om ett Baltiskt investeringsprogram för de kommande tre åren. Programmet, som vi också haft tillfälle att diskutera med kollegor från de tre baltiska länderna före och under lunchen i dag, är en viktig samnordisk satsning inriktad på utvecklingen av små och medelstora företag i den privata sektorn i de baltiska länderna. Det tar alltså sikte på själva kärnpunkten i en marknadsekonomi. Programmet innehåller såväl tekniskt stöd som medel för lån och riskkapitalsatsningar. Jag vill gärna säga att programmet har mottagits med betydande entusiasm av representanter för Estland, Lettland och Litauen.

Programmet bygger helt på existerande institutioner. Då utnyttjas kompetens och resurser mest effektivt och programmet kan snabt komma i gång. Det är vidare utformat så att de baltiska länderna får tillgång till resurser utöver dem som de nordiska länderna direkt satsar. Programmet är också upplagt så att det främjar samarbetet på företagsnivå mellan de nordiska och baltiska länderna.

Den nordiska satsningen belöper sig till 75 miljoner ecu över en 3-årsperiod. Inberäknat resurser från andra bidragsgivare - främst EBRD - uppgår värdet av programmet till drygt 100 miljoner ecu, dvs i storleksordningen 800 miljoner svenska kronor eller mer.

Programmet innehåller fem komponenter, som jag vill beskriva.

För det första: En fond på 5 miljoner ecu för tekniskt stöd till de tre nationella investeringsbankerna i Baltikum. Med dessa resurser, som handhas av den nordiska investeringsbanken, skall man se till att de tre investeringsbankerna kan spela den centrala rollen som förmedlare av krediter till investeringar i små och medelstora företag i de baltiska länderna.

För det andra: En fond på 5 miljoner ecu för att identifiera och göra förstudier av investeringsprojekt i de baltiska länderna. Medlen, som administreras av Nordiska projektfonden (NoPEF), tar sikte på att göra nordiska företag intresserade av investeringar och ingå "joint ventures" i Baltikum.

För det tredje: En fond på 5 miljoner ecu för att i de baltiska länderna förbereda och bedöma investeringsprojekt, medverka vid privatiseringar samt ge managementstöd. Medlen administreras av EBRD och skall attrahera nordiskt och internationellt investeringskapital till de baltiska länderna.

Det fjärde inslaget - nu lämnar vi de tekniska inslagen - är en baltisk investeringslåneordning i NIB på 30 miljoner ecu. De nordiska regeringarna ställer en 100-procentig statlig garanti till NIB för detta lånefönster. Låneordningen tar primärt sikte på att utnyttja NIB:s nära kontakter med nordiska företag, som framgångsrikt kan genomföra investeringsprojekt av särskilt intresse för de baltiska länderna.

Och slutligen för det femte: En fond för lån och riskkapitalsatsningar som administreras av EBRD. Fonden, som uppgår till 30 miljoner ecu, skall också till viss del kunna användas för att kapitalisera de tre baltiska nationella investeringsbankerna. EBRD kommer att till 100 procent matcha de medel som går som utlåning från fonden.

Jag vill också nämna att beträffande de två fonder som administreras av EBRD kommer ansträngningar att göras att få ytterligare bidrag internationellt. Det är relativt hoppfullt att de samlade insatserna kan överstiga dem som vi i dag kan se.

Det baltiska investeringsprogrmmet, som löper till halvårsskiftet 1995, kommer att sättas i gång skyndsamt; exakt när det kan starta beror bl.a. på när riksdagsbehandlingen blir klar i de nordiska länderna. Jag vill gärna uppmana de parlamentariker här som är verksamma också i de egna parlamenten att arbeta för att godkännandet i de egna parlamenten går snabbt.

En särskild grupp av ämbetsmän under de nordiska finans- och ekonomiministrarna kommer tillsammans med representanter utsedda av de baltiska ländernas regeringar att ansvara för att programmet genomförs i enlighet med intentionerna och att en utvärdering görs av programmet innan det löper ut. En viktig uppgift för gruppen blir att se till att genomförandet av programmet sker i enlighet med de baltiska ländernas behov och önskemål.

Jag vill, fru president, påstå att det är ett mycket bra program. Det innehåller det centrala i övergången till marknadsekonomi, nämligen betoningen av små och medelstora företag. Det innehåller också inslag som underlättar för de baltiska länderna att få del av större internationella satsningar.

Jag är något konfunderad över vad ekonomiska utskottet har skrivit i sitt betänkande om likabehandling av NIB och EBRD när det gäller inbetalningar. Jag måste säga att programmet enligt min mening i första hand är till för de baltiska länderna och utvecklingen där, inte för vare sig NIB eller EBRD. Den likabehandlingen är mindre intressant. Poängen är att göra insatser som kommer våra baltiska vänner till godo.

Min slutsats är att det baltiska investeringsprogrammet ingalunda är vad utskottet påstår, nämligen ett acceptabelt minimum. Det är ett mycket väl avvägt program, som sammantaget är bättre än de alternativ som har diskuterats. Denna min slutsats bekräftas av de samtal som vi i dag har haft med de baltiska ministrarna både vid det formella undertecknandet, "joint declarations", och vid de samtal och presskonferenser som därefter har skett. Jag hoppas att jag kan förlita

mig på att här närvarande politiker i sina hemländer arbetar för att programmet skall godkännas i de nationella parlamenten så snart som möjligt.

Hellström (ekonomiska utskottets talesman): Fru president! Ekonomiska utskottet tycker att det är bra att regeringen och finansministrarna har enats om detta program. Vi tycker att det är bra att man - efter den turbulens som har rått i denna fråga under hösten, den osäkerhet som har förekommit och den debatt som det varit naturligt att man fört i Baltikum - kommer tillbaka med ett förslag som kan genomföras snabbt.

Jag är litet förvånad över den mycket polemiska argumentation som finansminister Anne Wibble framförde. Ekonomiska utskottet menar att det är fråga om ett minimiprogram, och vi accepterar det. Det är bra att ni lägger fram det, men det ligger förstås ganska långt ifrån det som flera regeringar under hösten utfäste sig att göra och som skapat förväntningar i Baltikum. Jag menar att det inte finns något skäl att gå i polemik om det som varit. Det viktiga är att få det hela att bli bra och fungera.

Ekonomiska utskottet är i dag kritiskt på en punkt. Vi framhöll i vårt betänkande, innan finansministrarna blev färdiga med sitt förslag, att det är viktigt att ge Nordiska investeringsbanken samma roll i det här avseendet som Europeiska investeringsbanken. Europeiska investeringsbanken får kapitaltillskott för att agera i förhållande till mindre företag. För Nordiska investeringsbanken har finansministrarna valt en annan lösning, statsgarantier för lån. Vi menar att detta inte är den bästa formen just när vi vill stödja de små företagen.

Vi vet alla vilka mycket stora risker och svårigheter som under den närmaste tiden kommer att råda för olika låneformer i Baltikum. Det hade varit bra om Nordiska investeringsbanken hade fått möjlighet att också få ett kapitaltillskott för att kunna engagera sig på ett mera praktiskt sätt i förhållande till de baltiska företagen.

På den punkten är vi alltså efter att ha hört finansminstrarnas förslag kritiska. I övrigt menar vi att det är fråga om ett acceptabelt miniprogram. Den debatt som har förts under hösten och vintern har säkerligen också verkat pådrivande för framläggandet av finansministrarnas förslag. Vi vill från vår sida, i den mån vi har något inflytande, i våra kontakter med baltiska parlamentariker verka för att åtgärderna får förankring och fungerar bra.

Finansministrarna och ekonomiska utskottet är överens om, att om ett år återigen ta ställning till om resurserna är väl tillmätta och uppläggningen är ändamålsenlig. Det handlar här om mindre tillskott än dem som diskuterades i höstas, men vi accepterar dem.

Ekonomiska utskottets slutsats är alltså att det är fråga om ett acceptabelt program och att alla nu bör försöka se till att det kommer att fungera i Baltikum.

Metsämäki: Fru president! Som första undertecknare av medlemsförslaget måste jag uttala min glädje över att man egentligen delvis redan förverkligat medlemsförslaget innan rådet ens har tagit ställning till det. Det är sällan sådant händer.

Däremot kan jag inte vara lika tillfredsställd med den utformning som ärendet har fått. Där finns mycket övrigt att önska.

Finansminister Anne Wibble sade att hon känner glädje över den positiva utveckling som skett i Baltikum. Jag kan dela hennes glädjekänningar, men jag måste säga att jag inte är lika glad som Anne Wibble över det beslut som finansministrarna har fattat här. Det här är en viktig nordisk satsning, men om man sätter den i relation till de utfästelser och uttalanden som gjorts från de nordiska regeringarna och också Nordiska rådet, kan man säga att det verkligen är ett minimiprogram. Skulle vi ha kunnat förverkliga medlemsförslaget sådant som det är skrivet, att göra dessa satsningar via en baltisk investeringsbank eller via NIB och tillskjuta 300 miljoner i stället för 100 miljoner, då tror jag att vi skulle ha svarat mot de utfästelser och uttalanden som gjorts gentemot de baltiska länderna.

Man får nog vara nöjd också med magra kompromisser - jag har förstått att det här är en kompromiss. Frågan har varit politiskt mycket svår, där linjerna har gått isär mellan de nordiska länderna. Speciellt svårt har det säkert varit för Sverige och den svenska regeringen, om jag förstått det rätt.

Utöver att beloppet är litet är jag orolig över att programmet bara omfattar tre år. Man frågar sig: Vad kommer efter tre år? På vilket sätt skall vi fortsätta därefter? Jag är säker på, och många med mig, på att Baltikum inte är färdigbyggt och behovet av hjälp inte är slut efter tre år.

Jag tycker det är viktigt att göra en utvärdering, som Mats Hellström kom fram till, redan efter ett år så att vi kan se på vilket sätt vi kan vidareutveckla tanken. Jag hoppas som sagt att vi, när utvärdering görs, kommer fram till en sådan lösning som medlemsförslaget förutsätter.

Hagen: Ærede president! De baltiske land skal nå, i likhet med mange andre land, prøve å innføre markedsøkonomiske prinsipper for organiseringen av sin økonomi. Jeg tror ikke den mest fornuftige hjelp er å basere dette på en offentlig skattebetalerfinansiert bankvirksomhet. Skal man lære markedsøkonomi, må man gjøre det skikkelig, og da må bankvirksomhet drives av private virksomheter. Det burde eventuelt være private utenlandske banker som det ble åpnet rom for, og som ble ønsket velkommen, fremfor at man lager en felles nordisk statlig bank eller et program innenfor det eksisterende banksamarbeidet.

Vi tror det er feil metodikk å begynne med nettopp planøkonomiens kjerne - offentlig finansiering, bruk av skattebetalernes penger - når noe skal gjøres. De små og mellomstore foretak som man ønsker å hjelpe, bør lære seg at det er prosjektenes lønnsomhet, sikkerhet og trygghet som er grunnlaget for virksomhet, og ikke gavmildhet med andres penger.

Finansministeren i Sverige anmodet alle medlemmer i Nordisk Råd om å arbeide i parlamentene hjemme for rask godkjennelse av disse planer og de nødvendige bevilgninger. Jeg kan ikke love det - tvert om, jeg vil love det motsatte, og da vil jeg også stemme mot dette forslaget til rekommandasjon, idet vi har tatt en reservasjon hvor vi mener Nordisk Råd ikke skal foreta seg noe i anledning forslaget. Det skyldes også at vi bl.a. i Norge har et statsbudsjett med 30 000 mill. kr i underskudd allerede. Våre politiske konkurrenter bruker sine barns

fremtidige skattepenger, og har nå også begynt med sine barnebarns fremtidige skattepenger, som man glad og fornøyd bruker opp nå. Man etterlater seg altså en enorm gjeld til barna og barnebarna. Det er vi ikke med på. Hadde vi hatt overskudd, hadde vi hatt mer penger, kunne vi diskutere hva man skulle bruke dem til. Men når man allerede driver med dundrende underskudd og lever over evne i statsfinansene, er det umoralsk å bruke enda mer penger, og særlig på et område som vi tror virker negativt i forhold til det som er formålet, nemlig å få overgang til reell markedsøkonomi og ikke lage bare en ny nordisk modell, som i realiteten også er en form for planøkonomi.

Hellström: Fru president! Carl I. Hagen rekommenderar marknadsekonomi på bankområdet. Det vore kanske klokt av Carl I. Hagen att se hur de banker som opererar på den privata marknaden har klarat 80-talets kris. En av våra banker, som råkar ha också ett samhälleligt engagemang men fungerar på kommersiella villkor, nämligen Nordiska investeringsbanken, har icke råkat ut för den typ av problem och kriser som är mycket vanliga på den marknad som Carl I. Hagen så varmt rekommenderar. Kanske funnes det skäl för Carl I. Hagen att tänka på att den bank som Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet är ägare till, nämligen Nordiska investeringsbanken, faktiskt har skött sig bättre än många andra.

Hagen: Ærede president! Det skulle vært en sann fornøyelse å ta opp en debatt med Mats Hellström om de norske bankskandalene, som ikke skyldes det han mener, men som nettopp skyldes reguleringer - som nettopp skyldes at politikere har kontrollert renten slik at man tvang bankene til å holde en kunstig lav rente, samtidig som man fjernet mengdereguleringene. I tillegg, i stedet for å ha en uavhengig sentralbank - som vi ville ha, og som kunne ha sørget for en pengepolitikk i likhet med det man bl.a. har hatt i Tyskland - har man også der hatt instruksjoner fra finansministrene, og det er reguleringene som gjorde det mulig for banker også i Norge å opptre fullstendig uansvarlig, fordi de ikke hadde markedets mye tøffere krav enn det som politikerne stelte i stand.

Hvis det er slik at Nordisk Investeringsbank går godt - og det gjør den, det vet jeg - hvorfor skal vi da drive med den? Hvorfor skal vi da ha våre skattebetaleres penger engasjert i slik virksomhet? Det hadde vært bedre å selge den banken til andre og la skattebetalerne få igjen noen av sine penger.

Hellström: Varför skall vi förstöra det som fungerar bra? När vi har en fungerande institution - som råkar vara samhällsägd - kan det väl vara bra att låta den göra en praktisk insats för Baltikum.

Det lät på Carl I. Hagen som om bankkrisen hade uppfunnits i Norge. Nej, bankkrisen började i ett land som inte är lika känt för regleringar av den privata ekonomin som Sverige och Norge, nämligen Amerikas förenta stater.

Hagen: Ærede president. Det er mange som har som utgangspunkt at i Amerika er det liksom full markedsøkonomi og ingen reguleringer. De fleste som har vært der, har blitt sjokkert over mengden av reguleringer. Blant annet som følge av krakket i slutten av 1920-årene fikk man veldig mange regler med bankene. Også der vil jeg hevde nøyaktig det samme.

I tillegg vil jeg si at det beste i hvert fall politikere kan gjøre når det oppstår en krise også i banknæringen, er å holde fingrene fra fatet, bortsett fra å sørge for at innskyternes midler - ingen andres - er sikret. Det er fordi politiske myndigheter i alle land har sagt at penger som står i bank, er garantert av myndighetene, mens de garantiordningene som de samme politikere har laget gjennom sine lover og regler, stort sett er null verdt. Det er ikke satt av noen reelle garantier fra noe lands myndigheter for å garantere innskuddene fra innskyterne. Man har bare sagt det, og man kan ikke forvente at vanlige folk skal kunne tro at bankene er en risikabel forretning slik at man skulle vurdere hvilken bank man satte pengene i.

Jeg vil hevde at det aller beste ville vært å holde fingrene unna. Amerika er overhodet ikke noe eksempel til etterfølgelse, hvor også dessverre republikanske presidenter pøser inn enorme beløp fra skattebetalerne for å redde banker som ikke burde vært reddet, bortsett fra når det gjelder innskyternes midler.

Poul Nielson: Carl I. Hagens optræden her er dybt pinlig. Der er tale om et absolut minimumsskridt i retning af at gøre noget, der har et eller andet praktisk reelt indhold i forhold til de baltiske lande.

Carl I. Hagen var jo med sammen med alle andre i vore lande, da vi klappede i hænderne i begejstring over udviklingen i de baltiske lande.

Alle i Nordisk Råd har ment, at vi burde gøre noget, der havde et reelt indhold. Man er nået frem til noget, som Økonomisk Udvalg karakteriserer som et minimum. Over for dette minimum stiller Carl I. Hagen så noget til skue, som kun har til formål at ødelægge billedet af, at vi i Nordisk Råd er parate til at gøre et eller andet praktisk i forhold til de baltiske lande i den situation, vi står i.

Jeg finder det pinligt, og jeg synes, vi skal glæde os til at få denne debat afsluttet med et positivt resultat.

Hagen: Ærede president. Det er vel Poul Nielson og Mats Hellström som har sørget for å få denne debatten i gang, ved å tegne replikk på mitt innlegg. Det som slår meg, er den ensporethet som preger også denne forsamling. Hvis det er et eller annet problem et eller annet sted, skal man løse det ved å kaste andre menneskers penger etter det. Det er det som skiller oss en del. Jeg har dyp respekt for de som betaler regningen. Jeg ser ikke på vanlige menneskers penger i Norge, Sverige og Danmark som mine penger som jeg kan bruke til de formål jeg synes er bra. Jeg har respekt for at det vi krever inn med tvang av vanlige mennesker, skal gå til noe som vi vet de er interessert i, og som ivaretar deres interesser. Vi kan ikke være julenisse hele året rundt overfor hele verden samtidig som vi har enorme økonomiske problemer i våre respektive hjemland. Jeg synes den måten man bruker andres penger på, er dypt umoralsk, også på dette

området. Og jeg tror altså ikke at det er den gode løsningen for de baltiske land. Vi får være uenige, men vi får i hvert fall respektere det. Vi har sagt det samme om mye av bistandshjelpen, u-landshjelpen. Den virker ikke, for den gjør land avhengig av vedvarende overføringer i stedet for at de må begynne å finne løsninger på sine egne problemer: De er nødt til å gjøre ting annerledes, de må tilpasse seg, de må lære å lage varer og tjenester som kan selges. Det vi burde ha gjort, var å lage rammebetingelser som ville øke mulighetene for investeringer og handel med de baltiske land, opplæringsprogrammer og slikt, fremfor å komme med et låne- og finansieringssystem. Det burde ikke være oppgaven til politikere.

Thor-Eirik Gulbrandsen: Det skulle vel være unødvendig også i denne forsamling å påpeke at den historiebeskrivelse som Carl I. Hagen gir av utviklingen i det norske bankvesenet, er helt annerledes enn hva 99 pst. av den øvrige norske befolkning vil gå med på. Vi hadde kredittreguleringer i Norge fram til 1980 - da hadde vi ikke krise i norsk bankvesen. Vi opphevet kreditt- og mengderegu-leringene i 1980-årene, og bankene skulle få drive sin virksomhet etter så liberalistiske prinsipper som mulig. Da gikk det til Blokksberg. Og siden har det offentlige måttet gå inn for å redde næringslivet og dets engasjement, og redde bankene - ikke først og fremst skattebetalernes penger, men av hensyn til norsk næringsliv.

Så sier Carl I. Hagen nå at man skal holde seg unna NIB fordi den går bra. Spørsmålet er jo hvilken virksomhet skal man da engasjere seg i. Skal man kvitte seg med alt som går bra? Ja kanskje, fordi det er den minimumsvirksomhet som Fremskrittspartiet går inn for å drive.

Fremskrittspartiet går så, sier Carl I. Hagen i sin siste replikk, ikke inn for løsninger som ikke er gode for de baltiske land. Hvilke løsninger er det da som er gode for de baltiske land? Er det å følge opp Fremskrittspartiets forslag for ett år siden, å ta de baltiske land som medlemmer av Nordisk Råd, og så følge opp Fremskrittspartiets forslag på denne sesjonen om å legge ned Nordisk Råd? Er det gode løsninger for de baltiske land?

Hagen: Ærede president! Thor-Eirik Gulbrandsen foretok nå en meget grov forglemmelse når det gjaldt den norske bankkrisen. Han sa helt riktig at mengde- og kredittreguleringene ble opphevet i begynnelsen av 1980-tallet, og så sa han at bankene skulle drives etter liberalistiske prinsipper. Er det noe mer liberalistisk prinsipp enn at prisen på en vare blir bestemt av tilbud og etterspørsel? Det er vel det mest sentrale begrep, at prisen på en vare eller en tjeneste - det inkluderer også arbeidskraft - bør følge tilbud og etterspørsel, slik at det alltid er balanse mellom tilbud og etterspørsel. Årsaken til at man har den store arbeidsledigheten i Norden er jo at man har gått bort fra prinsippene for akkurat det markedet.

Selve prisen ble fortsatt bestemt av regjering i mange, mange år - først gjennom rentereklæringer, så gjennom renteforståelser. Og det er det som var årsaken. Det ble lånt ut for mye penger til for mange dårlige prosjekter, fordi prisen

var for lav etter det markedsforholdene ville ha medført. Det er det faktisk stor enstemmighet i de fleste økonomiske kretser i Norge, vil jeg påstå.

Så til det andre: Ja, vi er uenige. Det er jo det som skiller sosialister og liberalister. Og jeg synes ikke det offentlige skal ha oppgaver som private kan drive med. Fordi det vi bruker, er andre menneskers penger samlet inn ved tvang. Da skal vi vise meget dyp respekt for det. Vi skal ikke engasjere andre folks penger i næringsvirksomhet. Det skal folk selv få lov til å avgjøre. Vil de kjøpe aksjer i bank, skal de få lov til å avgjøre det selv. Vil de kjøpe aksjer i industri, så skal de få gjøre det selv. Vi har ikke moralsk rett til å ta penger fra folk, for å sette dem inn i bankvirksomhet, forsikringsvirksomhet, industrivirksomhet eller hva det måtte være.

Finansminister **Anne Wibble:** Fru president! Jag tycker det är beklämmande att höra ett meningsutbyte om det norska banksystemet när vi på vår agenda har insatser för att stödja de baltiska länderna. Jag beklagar djupt att denna fråga får påverka diskussionen i ett väsentligare ämne, nämligen den baltiska hjälpen.

Efter att ha hört Carl I. Hagen säga att man inte skulle kunna hjälpa någon förrän man har löst alla sina egna problem är jag glad att programmet inte har fått Carl I. Hagens stöd. Jag nöjer mig med att övriga parlamentariska representanter stöder programmet, som jag tycker är bra.

Mats Hellström talade om likabehandling och stöd via Nordiska investeringsbanken. Det tycks mig att den kapacitet han efterfrågar faktiskt finns inom EBRD. För att göra det bästa möjliga för de baltiska länderna och komplettera våra stödinsatser bör vi använda oss av den investeringsfonden.

Här nämndes ett påstående i ekonomiska utskottets utlåtande som gick ut på att det skulle vara fråga om ett mindre omfattande program. Det är fel. Det har ett större gåvoinslag, och framför allt innebär det baltiska investeringsprogrammet möjligheter till bidrag från andra länder. Därmed ställs betydligt större resurser till de baltiska ländernas förfogande.

Sedan nämndes också att programmet skulle lämna mycket övrigt att önska. Jag vill återigen poängtera att förslaget har backats upp i full enighet av de nordiska ministrarna och de baltiska representanterna. Det senare synes mig vara väl så viktigt, för att inte säga ännu viktigare. Det som möjligen tidigare har fört in diskussionen i galna termer har varit något orealistiska kalkyler i de tidigare expertutlåtandena. Det är min välgrundade bedömning att det här programmet möjliggör för de baltiska länderna att slussas in i det internationella samfundet på ett sätt som det ursprungliga expertförslaget inte gjorde och att det är ett avsevärt mycket bättre program sammantaget. Jag hoppas att Mats Hellströms kritik kan hänföras till avdelningen minimal polemik och att han i sak delar min uppfattning om programmets sakliga innehåll.

Hellström (ekonomiska utskottets talesman): Fru president! Jag skall försöka hålla mig till ämnet.

Det finns inte mycket skäl att föra en polemisk diskussion på det sätt som Anne Wibble gör. Detta är i stället ett bra exempel på en dialog där det har

funnits olika meningar. Ekonomiska utskottet har diskuterat frågan med ministrarna, och som alltid har det funnits punkter där man varit oense, men nu har det kommit fram ett förslag, och det tycker jag är bra.

När Anne Wibble säger att det är ett större program räknar hon också in de indirekta effekterna, spridningseffekterna. Räknar man in spridningseffekterna också av det tidigare förslaget, blir det än större. Men låt oss inte bråka om detta. Det är riktigt som utskottet skriver. Det viktiga är att vi kan bli överens om att arbeta praktiskt med förslaget som grund.

Kapitaltillskottet till den europeiska banken är bra, eftersom det ger den möjlighet att gå in i mindre och medelstora företag. Att i stället endast införa en lånegaranti på Nordiska investeringsbankens insatser är inte bra, eftersom det handlar om mindre och medelstora företag. Med tanke på den stora risk som kommer att vara förenad med långivning till Baltikum ett antal år hade det varit bättre om man hade tillämpat samma modell för kapitaltillskotten till Nordiska investeringsbanken som för Europabanken. På den punkten kvarstår vår uppfattning. Men om ett år skall det göras en värdering. Det är bra att man till slut blivit överens med de baltiska länderna. Låt oss komma tillbaka om ett år och försöka göra detta till ett bra program för Baltikum.

Minister **Anne Wibble:** Fru president! Jag vill göra två kommentarer till Mats Hellströms anförande.

Detta är ett större program. Det jag är intresserad av att mäta är de resurser som går in i de baltiska länderna. Det är de baltiska länderna såsom mottagare som vi är intresserade av. Detta program innebär att en större volym av insatserna går in i de baltiska länderna. Alltså är det ett större program.

Det som Mats Hellström sade om garantierna är fel. Garantierna innebär att man kan låna ut även till riskabla projekt. NIB har inte kapacitet att sköta annat än utlåning, och för att möjliggöra riskkapitalsatsningar bör vi ta fasta på EBRD:s kapacitet.

På de här två punkterna tycker jag att Mats Hellström har fel. Det glädjer mig att han ändå såvitt jag förstår avser att stödja programmet i det svenska parlamentet.

Talleraas: Ærede president! Jeg følte etter replikkrunden etter Hagen at jeg som representant fra det norske parlamentet for det norske Høyre ønsket å si at vi er sterkt for at Norden bør yte et program som en konkret hjelp til Baltikum. Jeg syns også det er veldig bra at finansministrene nå er blitt enige om dette programmet, og at det vil kunne settes i verk så fort som mulig. Det er viktig å holde et høyt tempo her for å bidra til en fornuftig utvikling i Baltikum.

Det slår meg jo når jeg har hørt på replikkrunden etter Hagens innlegg, at det er greit å være imot alt mulig, men han har jo ikke noe svar på hvordan en kan hjelpe til med å få til en konkret positiv utvikling for våre naboer i Baltikum, og det er det svaret vi etter evne ønsker å bidra til å gi gjennom å si ja til det programmet som ligger her. Jeg mener at det er viktig på denne måten å stille opp med hjelp til selvhjelp for Baltikum og gå inn for dette. Jeg synes også den må-

ten som en nå går inn i programmet på, er bra. Dette er et program som skal virke i tre år og deretter skal en ta en evaluering og se om det har virket etter forutsetningene og justere kursen hvis det viser seg å være nødvendig. Det er en sak som kommer senere i dag, der en har brukt denne metoden, og der det viser seg at det er en veldig fornuftig form å gjøre det på, så det har også min fulle støtte.

Det er viktig å få dette programmet på bena, og jeg vil bare anbefale Rådet, absolutt så mange som kan, å stemme for dette og overse hr. Hagens - jeg vil på forsiktig norsk kalle det - fullstendige skivebom i denne debatten.

Hagen: Ærede president! I sitt innlegg i den generelle debatten i dag betonte Anders Talleraas sterkt behovet for å sette tæring etter næring. Jeg forstod det dithen at man måtte være forsiktig med å svulme opp de offentlige budsjetter. Han snakket også om å redusere den offentlige sektor. Mitt spørsmål til Talleraas nå er: Ser han ingen betenkeligheter i at begynnelsen for land som nettopp skal begynne å bygge sitt økonomiske system på markedsøkonomiske prinsipper, nettopp skal være offentlige tiltak finansiert med midler fra skattebetalere i land som går dundrende underskudd allerede? Hvor er samsvaret mellom hr. Talleraas tidligere og hr. Talleraas nå, som går varmt inn for nettopp å bruke penger?

I og med at hr. Talleraas i sitt innlegg også stilte meg et spørsmål, skal jeg svare på det. Jeg sa i mitt innlegg i sted at vi går inn for, på samme måte som for andre land som trenger hjelp, å åpne opp for handel i langt større grad, legge forholdene til rette på alle de praktiske områder hvor det kan gjøres - og det kan gjøres veldig mye - åpne opp for utveksling også når det gjelder utdanning, for det er utdanning mange i disse landene trenger - der er vi også innstilt på å stille plasser til rådighet i norske undervisningsinstitusjoner - utveksling mellom norske organisasjoner som driver med handel og industri og slikt, praktiske treningsprogrammer. Dette er det som er vårt alternativ, og vi tror faktisk det er langt bedre enn å kaste penger etter hvilket som helst problem og opptre som julenisse hele året.

Talleraas: President! Nei, hr. Hagen, jeg er ikke betenkt over at de nordiske land forsiktig skal rette en hjelpende hånd til de baltiske landene. Det finnes muligheter for å redusere underskudd i de offentlige budsjetter i Norden - i Norge - men det kan vi gjøre samtidig som vi retter en hjelpende hånd til våre naboer i Baltikum.

Og så sier hr. Hagen at det er måter å hjelpe på - vi kan åpne for handel, ja til og med for bevilgning til utdanning og program på forskjellige områder. Jeg er enig i at andre ting kan gjøres, men det som er interessant og litt typisk for hr. Hagen, det er jo at han er positiv til alle andre program enn det som akkurat nå er til behandling og votering. Når han har en sjanse til å stemme for å gi et positivt signal til de baltiske land, da nytter han den ikke og sier blankt nei.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation och reservantens förslag att rådet inte företar sig något.

För rekommendationen röstade:

Andersson Arne, Andersson Claes, Andersson Marianne, Annerstedt Ylva, Bennedsen Dorte, Blankenborg Haakon, Dahl Birgitta, Dalsgaard Jóannes, Erenbjerg Hans, Erland Olof, Exner Lahja, Gammelgaard Lars P., Glønborg Knud, Grøndahl Kirsti Kolle, Gudmundseth Roger, Gulbrandsen Thor-Eirik, Gustafsson Hans, Haavisto Pekka, Halldór Ásgrímsson, Hansen J.K., Hansen Søren, Hauan Åshild, Haugen Helga, Hellström Mats, Hjörleifur Guttormsson, Houg Tora Aasland, Hurskainen Sinikka, Husmark Birgitte, Håkansson Per Olof, Jakobsen Johan J., Jelved Marianne, Jensen Hans Jørgen, Johansson Anita, Jonsson Elver, Jäätteenmäki Anneli, Knudsen Grete, Koch Inger, Komstedt Wiggo, Kristín Einarsdóttir, Liltved Tore A., Lunde Kjellbjørg, Mølgaard Anders, Møller Helge Adam, Nielson Poul, Niinistö Sauli, Nyhage Hans, Näslund Ingrid, Olsen Jógvan, Rasmussen Ingrid, Rotnes Marit, Salmén Olof, Samuelson Björn, Steenholdt Otto, Svensson Sten, Svärd Anders, Syse Jan P., Talleraas Anders, Wroldsen Ernst och Öhrsvik Lena.

För reservantens förslag röstade:

Hagen Carl I., Kjærsgaard Pia, Skjervengen Pål Atle och Solholm Lodve.

Frånvarande var:

Alsaker Svein, Andersson Sten, Árni M. Mathiesen, Geir H. Haarde, Järvilahti Timo, Jørgensen Anker, Kallis Bjarne, Kekkonen Antero, Knutzen Thea, Laukkanen Markku, Louvo Anna-Kaarina, Metsämäki Lauri, Moquist Lars, Motzfeldt Jonathan, Nordman Håkan, Nyby Mats, Pelttari Seppo, Rannveig Guðmundsdóttir, Rossi Markku, Sigríður Anna Þórðardóttir, Suominen Ilkka, Sønderby Peder, Tuomioja Erkki och Turunen Eeva.

Reservantens förslag hade sålunda förkastats med 59 röster mot 4.

Utskottets förslag till rekommendation hade sålunda antagits.

19
A 990/e: Medlemsförslag om åtgärder för att stimulera till innovationer i näringslivet

Ekonomiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommenation:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at udrede og vurdere foranstaltninger til fremme af opfinder- og nyskabende virksomhed i Norden.

Poul Nielson (ekonomiska utskottets talesman): Hr. præsident! Dette forslag er stillet af en række konservative medlemmer i Nordisk Råd. I Økonomisk Udvalg vil vi gerne støtte forslaget, selv om det ikke i sig selv rummer nye konkrete ideer.

Vi er i udvalget enige i, at vi bør gøre, hvad vi kan for at forny og forbedre innovationsklimaet i det nordiske erhvervsliv, og vi vil også gerne støtte unges deltagelse i innovationsprocessen.

Vi vil gerne lette og støtte industrialiseringen og kommercialiseringen af opfindelser, så de ikke blot bliver teknisk interessante, men også får en praktisk erhvervsmæssig og økonomisk nytte.

Vi har tidligere peget på det ønskelige i, at Norden samarbejder endnu bedre om teknisk og industriel forskning og udvikling, og vi har især peget på, at det burde ske inden for rammerne af eksisterende ordninger som f.eks. Nordisk Industrifond.

På baggrund af medlemsforslaget synes vi imidlertid, der kan være god grund til at foretage en nærmere vurdering af, hvordan man mere generelt kan fremme opfindervirksomhed og nyskabende aktivitet i Norden, og det bør i den forbindelse også vurderes, om de eksisterende ordninger i tilstrækkelig grad opfanger behovet for støtte til unge opfindere - og det bør også vurderes, hvordan et supplerende nordisk opfindermesterskab, som der tales om i forslaget, i givet fald kunne tilrettelægges.

Jeg skal dog også bemærke, at udvalget ikke har taget stilling til, om der bør oprettes en ny ordning, og heller ikke til spørgsmålet om, hvordan en ordning i givet fald skal finansieres. Det bør drøftes nærmere, når ministerrådets vurderinger foreligger. Vi kunne også tænke os, at disse vurderinger fra ministerrådet omfatter en sammenligning mellem innovationsklimaet i Norden og andre steder i verden.

Jeg skal henvise til udvalgets betænkning og på udvalgets vegne indstille, at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at udrede og vurdere foranstaltninger til fremme af opfinder- og nyskabende virksomhed i Norden.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *antogs rekommendationen med acklamation.*

20
B 127/e: Ministerrådsförslag om förhöjning av Nordiska utvecklingsfondens kapital

Ekonomiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget antar följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd og de nordiske landes regeringer

at vedtage ministerrådsforslag B 127/e om fortsættelse af Nordisk Udviklingsfonds virksomhed uden tidsbegrænsning og forhøjelse af fondens kapital med 150 mill. SDR, idet man iagttager Økonomisk Udvalgs synspunkter og således, at muligheden af en ny kapitalforhøjelse, som følge af den resultatorienterede evaluering i 1995, holdes åben.

Carl. I. Hagen hade fogat ett särskilt yttrande till utskottets förslag.

Talleraas (ekonomiska utskottets talesman): Ærede president! Forut for forslaget om økning av Nordisk Utviklingsfonds kapital har det foregått - skal vi si - en forhistorie. Ved etablering av fondet i 1988 var det en forutsetning at Ministerrådet i 1991 skulle vurdere fondets framtid på grunnlag av de erfaringer en til da hadde fått. Dette er det samme opplegget som er skissert når det gjelder det baltiske investeringsinstrument. Denne evaluering er foretatt, som forutsatt, og konklusjonene fra denne er i korthet følgende:

Det er en klart positiv holdning til de resultat som er oppnådd innenfor den korte perioden virksomheten har vært i gang. Under forutsetning av at fondets virksomhet justeres på en del områder anbefaler evalueringsrapporten en kapitalforhøyelse allerede fra 1993. De endringene som blir anbefalt, er bl.a. at utlånsvirksomheten skal fokuseres mer på lavinntekts- og lavere mellominntektsland som ikke nødvendigvis er hovedmottaker av bilateral bistand fra de nordiske land. Utvalget er enig i dette, men understreker også at i tillegg må landets respekt for menneskerettighetene tillegges vekt ved utvelgelsen av land. Videre bør det også foretas en begrensning i antall land for virksomheten, samtidig som flere lån kan gis til hvert enkelt land. Bakgrunnen er først og fremst å bidra på denne måten til å redusere den administrative belastningen.

Ministerrådet har på grunnlag av evalueringsrapporten anbefalt de foreslåtte endringene, og foreslår økning av fondets kapital med 150 mill. SDR. Økonomisk utvalg støtter dette.

Til slutt: Det er hyggelig å gi honnør til Ministerrådet for måten som etablering, evaluering og derpå følgende justeringer innenfor Utviklingsfondet er gjennomført på. Jeg synes dette er en forbilledlig måte å etablere en ny institusjon på, der en starter litt forsiktig, gjennomfører en evaluering og så tar skrittet over til at dette skal være en permanent institusjon som skal få rammer som det er mulig å løse sine oppgaver innenfor. Jeg synes det som er gjort her, er positivt, og det lover godt for en fortsatt tett oppfølging når det gjelder dette fondets utvikling framover.

For øvrig viser jeg til innstillingen og anbefaler denne.

Miljöminister och nordisk samarbetsminister **Olof Johansson:** Fru president! Det har föreslagits en ökning av Nordiska utvecklingsfondens grundkapital från 100 miljoner SDR till 250 miljoner SDR. Det är fråga om ett tillskott med 150 procent, vilket är en avsevärd ökning. Detta beslut har fattats mot bakgrund av

en utvärdering som genomfördes under 1991, som Anders Talleraas sade. Den utvärderingen var positiv, för att inte säga mycket positiv, till fondens verksamhet och utmynnade också i förslag om en fortsättning efter försöksperiodens slut 1994.

Efter överläggningar med de nordiska biståndsorganen har man enats om att fortsätta verksamheten, och inte nog med det, utan också permanenta verksamheten och öka grundkapitalet. Det är däremot viktigt att säga att ökningen av grundkapitalet inte blir lika stor som föreslogs i utvärderingsrapporten. Den motsvarar ändå 1,5 gånger det ursprungliga kapitalet.

Med beslutet om att driva verksamheten vidare har de nordiska länderna gett uttyck för ett stöd till fonden som gör att de multilaterala organisationerna även fortsättningsvis kommer att uppfatta den som en intressant samarbetspartner.

I ministerrådsförslaget sägs att det skall göras en större utvärdering 1995, och det är viktigt att understryka att det i det sammanhanget är naturligt att ännu en gång se på förhållandet mellan å ena sidan fondens utfästelser och å andra sidan utbetalningarna. Det är ju en ganska stor skillnad häremellan. När vi avläser resultatet i slutet på 1991 finner vi att man hade knappt 100 miljoner SDR i utfästelser men samtidigt bara 3 miljoner SDR i utbetalningar. Avsikten är ju inte att bygga upp stora fonder.

Låt mig med anledning av utskottets uttalande beträffande mänskliga rättigheter säga att rådet lägger stor vikt vid aspekter som gäller mänskliga rättigheter i sitt samarbete med utvecklingsländerna. Alla nationella biståndsorganisationer beaktar dessa aspekter i den bilaterala biståndspolitiken, och då de nationella biståndsmyndigheterna är representerade i fondens styrelse också i fortsättningen, kommer fondens länderval att avspegla detta förhållande.

Jag vill kommentera också en annan sak som har påpekats. Så snart som beslut om kapitalökningen trätt i kraft avser fonden att sätta i gång en utredning för att undersöka NDF:s förutsättningar att utveckla den privata sektorn i utvecklingsländerna.

Hagen: Ærede president! Her legges det opp til å bruke ca. 1 milliard kroner på økning av kapitalen i dette fondet.

Ut fra vårt syn når det gjelder respekt for skattebetalernes penger og fordi vi tror at det er bedre med "trade not aid" overfor utviklingslandene - vi har en skeptisk holdning til nytten av dette arbeidet - så vil vi stemme imot denne rekommandasjonen. Jeg synes det er meningsløst at man bare øker og øker bevilgningene på dette området uten virkelig å vise respekt for de flere og flere rapporter som påpeker at i mange av u-landene er all oppmerksomhet rettet mot å skaffe seg mer u-hjelp istedenfor mot hvorledes de kan utvikle sine egne økonomier, utvikle sine produkter og tjenester og konkurrere. Vi tror også at hvis man virkelig skulle gjøre noe i Norden, så måtte det være å åpne våre egne lands grenser for u-landshandel, særlig for landbruksprodukter som er det som mange av u-landene er konkurransedyktige på, hvis de ikke blir møtt med dumping av overskuddsproduksjon bl.a. fra også nordiske land fra tid til annen, men særlig fra EF og andre. Det beste hadde vært å få til det som det er lagt opp til i GATTs Uruguay-runde, hvor vi har gitt full søtte til det som er kommet fra ge-

neraldirektør Dunkel. Det hadde vært langt bedre hjelp for u-landene enn denne avtalen i form av å bruke stadig flere penger på "the lords of poverty."

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Andersson Arne, Andersson Marianne, Andersson Sten, Annerstedt Ylva, Bennedsen Dorte, Blankenborg Haakon, Dahl Birgitta, Dalsgaard Jóannes, Erenbjerg Hans, Erland Olof, Exner Lahja, Gammelgaard Lars P., Geir H. Haarde, Glønborg Knud, Grøndahl Kirsti Kolle, Gudmundseth Roger, Gulbrandsen Thor-Eirik, Haavisto Pekka, Halldór Ásgrímsson, Hansen J.K., Hansen Søren, Hauan Åshild, Haugen Helga, Hellström Mats, Hjörleifur Guttormsson, Houg Tora Aasland, Hurskainen Sinikka, Husmark Birgitte, Håkansson Per Olof, Jakobsen Johan J., Jelved Marianne, Jensen Hans Jørgen, Johansson Anita, Jonsson Elver, Knudsen Grete, Koch Inger, Komstedt Wiggo, Kristín Einarsdóttir, Liltved Tore A., Louvo Anna-Kaarina, Lunde Kjellbjørg, Mølgaard Anders, Møller Helge Adam, Nielson Poul, Niinistö Sauli, Nyby Mats, Nyhage Hans, Näslund Ingrid, Olsen Jógvan, Rasmussen Ingrid, Rotnes Marit, Salmén Olof, Samuelson Björn, Sigríður Anna Þórðardóttir, Steenholdt Otto, Svensson Sten, Svärd Anders, Syse Jan P., Sønderby Peder, Talleraas Anders, Turunen Eeva, Wroldsen Ernst och Öhrsvik Lena.

Mot rekommendationen röstade:

Hagen Carl I., KjArsgaard Pia, Moquist Lars, Skjervengen Pål Atle och Solholm Lodve.

Frånvarande var:

Alsaker Svein, Andersson Claes, Árni M. Mathiesen, Gustafsson Hans, Järvilahti Timo, Jäätteenmäki Anneli, Jørgensen Anker, Kallis Bjarne, Kekkonen Antero, Knutzen Thea, Laukkanen Markku, Metsämäki Lauri, Motzfeldt Jonathan, Nordman Håkan, Pelttari Seppo, Rannveig Guðmundsdóttir, Rossi Markku, Suominen Ilkka och Tuomioja Erkki.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 63 röster mot 5.

21
D 24/1991/e: Meddelande om rekommendation nr 24/1991 angående koncernfacklig samverkan i Norden

Ekonomiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendationen för rådets del slutbehandlad.

Martin Glerup, Thor-Eirik Gulbrandsen, Hans Gustafsson, Mats Hellström, Hjörleifur Guttormsson och Erkki Tuomioja hade föreslagit att Nordiska rådet

lägger meddelandet till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till nästa session.

Thor-Eirik Gulbrandsen (reservanternas talesman): President! Jeg skal være relativt kort i forhold til alle sakens tidligere behandlinger.

Jeg viser til at vi i 1991 i Nordisk Råd vedtok en rekommandasjon som gikk ut på at det hurtig skulle utarbeides forslag til samordnet nordisk lovgivning som sikrer lønnsmottakernes organisasjoner rett til konsernfaglig samarbeid etter de prinsipper som da ble angitt i medlemsforslaget. Dette var på bakgrunn av den behandling vi hadde av denne saken på sesjonen i Stockholm i 1989, hvor bl.a. de som gikk imot vedtaket den gangen, og de som avstod fra å stemme, begrunnet det med at det skulle tas opp igjen i 1991, fordi man da kunne se at utviklingen hadde ført til at resultatene hadde gått i denne retningen i næringslivet i de nordiske land. Det har ikke skjedd fram til 1991, og det har selvfølgelig heller ikke skjedd noe fram til 1992. Jeg sier "selvfølgelig" fordi jeg heller ikke ventet noe mer.

Så skulle man kanskje forventet at det etter behandlingen i København skjedde noe fra Ministerrådets side når det var et flertall i Nordisk Råd som fattet et vedtak. Men tvert imot - vi kan bare konstatere at Ministerrådet knapt har gjort et seriøst forsøk engang på å følge opp det vedtaket som ble fattet. Det er bakgrunnen for at vi har tatt vår reservasjon, hvor vi vil avvente en ny melding fra Ministerrådet til neste sesjon. Det er det vi nå ber om tilslutning til.

For øvrig må jeg si at det for flere enn meg må være et troverdighetsproblem at Nordisk Råd fatter sine vedtak, og at Ministerrådet bare saboterer de vedtak som Nordisk Råd fatter.

Hva er det så vi krever? Jo, vi krever at de ansatte skal ha visse helt selvfølgelige rettigheter - rettigheter til informasjon fra konsernledelsen, rettigheter for arbeidstakernes tillitsvalgte til å ha fri til å treffes til sine møter.

Jeg må bare konstatere at det er en skam at denne rekommandasjonen nå foreslås avskrevet. Og hvorfor er det det? Fordi man kan konstatere at den utviklingen som alle har vært for, og som alle har snakket for, ikke har funnet sted. Og selv de som tidligere har avholdt seg fra å stemme, og de som har gått imot og brukt argumentasjon med henvisning til at utviklingen vil løse dette, fortsatt ikke er interessert i å følge opp.

Ministerrådets behandling av denne saken - jeg er litt usikker på hvilket ord jeg skal bruke for å karakterisere behandlingen, men den viser i hvert fall ikke særlig respekt for det parlamentariske flertall i Nordisk Råd.

Til slutt vil jeg minne forsamlingen om, i fall noen skulle være i tvil om hvorvidt de skal stemme for rekommandasjonen eller ikke, at vi har behandlet en sak tidligere i dag. Hvis man går tilbake til dagsordenens pkt. 3 - hva var det vi vedtok der? Jo, der vedtok vi et medlemsforslag om å skape "det goda arbetslivet". Det ble enstemmig vedtatt å anbefale Nordisk Ministerråd å legge til rette for "medbestämmande for anställda av alle kategorier". Til ettertanke!

Jeg anbefaler rekommandasjonen vedtatt.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag att avskriva rekommendationen och reservanternas förslag.

För utskottets förslag röstade:

Andersson Arne, Andersson Marianne, Annerstedt Ylva, Gammelgaard Lars P., Geir H. Haarde, Glønborg Knud, Hagen Carl I., Halldór Ásgrímsson, Haugen Helga, Jelved Marianne, Jonsson Elver, Järvilahti Timo, Jäätteenmäki Anneli, Kallis Bjarne, Kjærsgaard Pia, Knutzen Thea, Koch Inger, Komstedt Wiggo, Liltved Tore A., Louvo Anna-Kaarina, Møller Helge Adam, Niinistö Sauli, Nyhage Hans, Näslund Ingrid, Salmén Olof, Sigríður Anna Þórðardóttir, Skjervengen Pål Atle, Solholm Lodve, Suominen Ilkka, Svensson Sten, Svärd Anders, Syse Jan P., Sønderby Peder, Talleraas Anders och Turunen Eeva.

För reservanternas förslag röstade:

Andersson Claes, Andersson Sten, Bennedsen Dorte, Blankenborg Haakon, Dahl Birgitta, Dalsgaard Jóannes, Erenbjerg Hans, Erland Olof, Exner Lahja, Grøndahl Kirsti Kolle, Gudmundseth Roger, Gulbrandsen Thor-Eirik, Gustafsson Hans, Haavisto Pekka, Hansen J.K., Hansen Søren, Hauan Åshild, Hellström Mats, Hjörleifur Guttormsson, Houg Tora Aasland, Hurskainen Sinikka, Husmark Birgitte, Håkansson Per Olof, Jensen Hans Jørgen, Johansson Anita, Jørgensen Anker, Knudsen Grete, Kristín Einarsdóttir, Lunde Kjellbjørg, Moquist Lars, Mølgaard Anders, Nielson Poul, Nyby Mats, Olsen Jógvan, Rannveig Guðmundsdóttir, Rasmussen Ingrid, Rotnes Marit, Samuelson Björn, Wroldsen Ernst och Öhrsvik Lena.

Jakobsen, Johan J., *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:
Alsaker Svein, Árni M. Mathiesen, Kekkonen Antero, Laukkanen Markku, Metsämäki Lauri, Motzfeldt Jonathan, Nordman Håkan, Pelttari Seppo, Rossi Markku, Steenholdt Otto och Tuomioja Erkki.

Utskottets förslag hade sålunda förkastats med 40 röster mot 35. 1 medlem avstod från att rösta.

Reservanternas förslag, att lägga meddelandet till handlingarna i avvaktan på nytt meddelande till nästa session hade sålunda antagits.

22

C 3/e: Berättelse från Nordiska investeringsbanken (1991); C 4/e: Berättelse från Nordiska projektexportfonden (1991); C 6/e: Berättelse från Nordiska utvecklingsfonden (1991); C 7/e: Berättelse från Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling - Nordisk industrifond (1991); C 8/e: Berättelse från Nordiska miljöfinansieringssällskapet Nefco (1991)

Rådet behandlade ovannämnda saker i ett sammanhang.

Ekonomiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet lägger berättelserna till handlingarna.

Utskottets förslag *bifölls*.

23
E-saker
E 21: Fråga till Sveriges regering om handelsdiskriminerande avgift på norska entreprenörers arbeten i Sverige[1]

Frågan, ställd av **Ernst Wroldsen**, har följande lydelse:

Vil den svenske regjering nå ta et initiativ for å få en rask slutt på dobbel avgiftsbelegging av norske entreprenørarbeider i Sverige?

Europaminister **Dinkelspiel:** Ärade president! Detta är en fråga som tagits upp från norsk sida av och till under flera år.

Norska entreprenörer tecknar kollektivavtal med svenska fackliga organisationer för arbete i Sverige. Därigenom åtar de sig att betala vissa avgifter bl.a. för försäkringar som de inte anser sig ha nytta av. Det gäller framför allt den svenska avtalade AMF-försäkringen.

I det här fallet har de båda länderna olika system. I Norge regleras frågan genom lagstiftning och i Sverige genom kollektivavtal. Det är inte fråga om avgifter som faller under den nordiska konventionen om social trygghet.

Det rör sig alltså om en avtalsfråga. Det är parternas ansvar att komma till en lösning. De fackliga organisationerna arbetar med att finna en sådan, och det är regeringens förhoppning att i framtiden inga avgifter skall tas ut som inte har en motsvarighet i verkliga förmåner.

I den mån problemet utgör ett hinder för arbetskraftens fria rörlighet över gränserna i Norden måste dock regeringarna intressera sig för frågan. Därför har ordförandena i den svensk-norska blandkommissionen tillskrivit parterna och uppmanat dem att diskutera och finna en lösning på frågan. Ett möte med detta syfte kommer att äga rum i början av april i år, där ordföranden och parter från de båda länderna kommer att delta. Jag är säker på att detta kommer att medverka till en lösning.

Ernst Wroldsen: Ærede president! Jeg vil takke statsråden for svaret, men jeg er skuffet over at ikke den svenske regjering tar dette problemet mer alvorlig.

Denne dobbeltavgiften er et klart eksempel på svensk proteksjonisme. Det er diskriminerende og kraftig konkurransevridende.

Den svenske regjeringen kan ikke lenger sitte og skyve fra seg ansvaret ved å skylde på partene i arbeidslivet.

---

[1] Frågan tryckt s. 1697.

Statsråden sa i sitt svar at norske entreprenører inngår kollektivavtaler, og dermed må betale denne dobbeltavgiften. Det som skjer, er at norske entreprenører tvinges til å inngå slike avtaler, under trussel om aksjoner og blokader.

Problemet er større enn statsråden later til å tro. Jeg har dokumentasjon som viser at det blir krevd mer enn SKR 25 pr. arbeidet time. Lønnskostnadene for den norske entreprenøren økes dermed med ca. 25 pst. Det gir selvfølgelig umulige konkurranseforhold.

Deler av denne avgiften dekker visse sosiale ytelser i Sverige som samtidig er dekket i Norge. Bedriftene betaler dermed dobbelt avgift uten at det opparbeides rettigheter i Sverige.

Denne ordningen er etter min vurdering i strid med en rekke avtaler og vedtak i Nordisk Råd, bl.a. sosialtrygdkonvensjonen, som forutsetter at man ved midlertidig arbeid i inntil 12 måneder sikres etter bostedslandets lovgivning. Ordningen hindrer et reelt fritt nordisk arbeidsmarked.

Det er riktig som statsråden sa, at saken er tatt opp gjennom flere år - uten at det er kommet til noen løsning. Statsråden henviser saken til den Svensk-Norske blandede kommisjon. Jeg er kjent med at denne kommisjonen behandlet saken allerede for to år siden, i mars 1990, og at man den gang var enig om at ordningen virket hemmende på det nordiske arbeidsmarkedet.

Spørsmålene er derfor: Kan den svenske regjering være bekjent av slike former for proteksjonisme? Vil den svenske regjering sørge for at dette uakseptable handelshinder opphører? Jeg håper at vi ikke må vente til en EF- eller EØS-domstol kjenner dette ulovlig.

Minister **Dinkelspiel:** Ärade president! Jag är medveten om att denna fråga har hanterats under en ganska lång tid. Jag har satt mig in i den tidigare behandlingen och funnit att en företrädare i ämbetet, den dåvarande nordiske samarbetsministern Mats Hellström, tog upp den för två år sedan i en motsvarande debatt. Vi är alltså medvetna om att detta är ett problem.

Vore det så enkelt att två statliga system stod mot varandra, skulle staten kunna gripa in och åstadkomma den erforderliga samordningen av de två systemen. Problemet är att vi i Sverige inte har samma typ av system som i Norge. I Norge har man ett lagstadgat system, men i Sverige bygger man på en överenskommelse mellan parterna. Det gör att staten inte har fullt inflytande över tingens nuvarande ordning, som - jag upprepar det - inte är helt tillfredsställande.

Jag kan försäkra att vi nu skall göra vad vi kan för att åstadkomma en ändring på denna punkt.

Som jag sade har vi gemensamt tagit initiativ till ett nytt möte mellan parterna, vilket skall äga rum i början av april. Det är vårt intryck att parterna är besjälade av en önskan att försöka åstadkomma en lösning på denna fråga, och det är min förhoppning att så också skall ha blivit fallet när vi ses nästa gång.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 28: Fråga till Nordiska ministerrådet om ett nordiskt gasnät[1]

Frågan, ställd av **Anneli Jäätteenmäki,** har följande lydelse:

Vilka åtgärder avser Nordiska ministerrådet att vidta för att etablera ett nordiskt gasnät och när kan det ske?

Kommunalminister og nordisk samarbeidsminister **Borgen:** Ærede president! En del av Ministerrådets framtidsplaner er et videre samarbeid på naturgassområdet på kommersielle vilkår i den hensikt å utvikle et felles nordisk gassmarked.

Naturgasspørsmålet ble diskutert på Ministerrådets møte den 5. november 1991 i Helsingfors. Etter diskusjonen besluttet Ministerrådet å be embetsmannskomiteen for energipolitikk om å få utarbeidet en kortfattet situasjonsrapport når det gjelder gassmarkedet i Norden. Rapporten, som utarbeides av den nordiske gassinformasjonsgruppen, vil bli diskutert på Ministerrådets sommermøte i juni i år.

Et viktig spørsmål i denne sammenhengen er beslutninger som blir fattet i nær framtid når det gjelder utviklingen av Finlands elektrisitetsforsyning. Gasskraftverk er en del av den diskusjonen.

Jäätteenmäki: Herr president! Jag vill tacka minister Kjell Borgen för svaret men samtidigt önskar jag att ministern skulle precisera det mandat som ämbetsmannakommittén fått. Kommer t.ex. fördelarna och nackdelarna av användning av naturgas att jämföras med användning av kärnkraft?

Minister **Borgen:** Ærede president! Det er selvfølgelig en klar forutsetning at embetsmannsgruppen analyserer hele situasjonen, både fordeler og ulemper, og også ulike sider ved ulike typer kraftverk, så vel gass- som kjernekraftverk.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 38: Fråga till Nordiska ministerrådet om handikappaspekter inom turismen[2]

Frågan, ställd av **Lena Öhrsvik,** har följande lydelse:

Vilka åtgärder har Nordiska ministerrådet vidtagit under det gångna året inom ramen för turistprogrammet för att utveckla möjligheterna att tillgodose handikappade turisters behov? Vilka åtgärder har vidtagits och planerats som en uppföljning av EG-seminariet i Gatwick i mars 1991? Omfattar åtgärder och planer olika grupper av handikappade?

---

[1] Frågan tryckt s. 1707.

[2] Frågan tryckt s. 1719.

Utrikeshandelsminister **Salolainen:** Fru president! Det europeiska turiståret gav ett unikt tillfälle för EG:s och Efta:s medlemsstater att granska situationen beträffande servicen för handikappade turister i Europa och att söka efter sätt att utveckla denna service. Som ett resultat av denna granskning anordnades konferensen "Turism för alla i Europa" i Gatwick. Vid konferensen deltog representanter för transportföretag, hotellnäringen, operatörer för turistmål, turistråd, myndigheter m.fl. och ett stort antal handikapporganisationer. Konferensen spelade en viktig roll genom att turistindustrin och handikapporganisationerna sammanfördes och nya kontaktlinjer etablerades. Av betydelse var också att de stora kommersiella aspekterna av en turism som är tillgänglig för alla uppmärksammades av turistnäringen. Enbart i EG-länderna finns över 50 miljoner människor som på något sätt är handikappade. Det finns många fler med på olika sätt försämrad rörelseförmåga. Dessa utgör en viktig del av den totala marknaden.

Denna konferens och den tidigare framtagna enhetliga bedömningsmetoden för hotellens handikappanpassning är exempel på åtgärder som vidtagits inom ramen för det nordiska turistprogrammet. Tanken är att åtgärderna skall vara ett stöd för turistnäringens fortsatta arbete.

En av konklusionerna från konferensen är att det framtida utvecklingsarbetet bör ske i nära samarbete mellan näring och handikapporganisationer. Information, transporter, utbildning och anläggningsutformning pekades ut som angelägna områden att uppmärksamma.

Vad gäller transport vill jag peka på att ministerrådet publicerat ett informationsmaterial, Transport för alla, med avsikt att inspirera till åtgärder för att göra kollektiva transportmedel mindre funktionshämmande. Vägledaren tar upp tillpassning av kollektiva transportmedel, hållplatser och terminaler. Den tar också upp samordning och andra frågor vad gäller transporternas organisation. Vägledaren har getts en bred spridning i våra länder och har getts ut på norska, finska och isländska.

Lena Öhrsvik: Fru president! Jag tackar så mycket för svaret. Jag fick en liten känsla av att man här på något sätt lämnar ifrån sig ansvaret till näringen och handikapporganisationerna. Därför vill jag fråga: Kommer ministerrådet för sin del att följa upp slutsatserna av denna konferens, så att de framtida möjligheterna för handikappade turister i Europa förbättras? Det kan t.ex. ske genom att man översätter den utmärkta skriften "Transport för alla" till engelska, franska och tyska och sprider den ytterligare.

Jag vill också fråga: Finns det några aktiviteter planerade för att förbättra för ytterligare handikappgrupper? Man har i mycket tagit sikte på de rörelsehindrade, men det finns t.ex. allergiker med behov av rökfria miljöer och andra grupper att uppmärksamma i detta sammanhang. Har man tänkt sig några aktiviteter också för sådana grupper?

Minister **Salolainen:** Fru president! Jag vill gärna svara på frågor, men jag måste säga att jag var handikappad och kunde inte från min plats i salen höra vad Lena Öhrsvik sade från talarstolen. Det var omöjligt att höra. Men jag hörde i

alla fall att hon frågade om materialet skall översättas till tyska. Då vill jag svara att vi måste fundera på saken.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 39: Fråga till Nordiska ministerrådet om handikappaspekter i det nordiska biståndssamarbetet[1]

Frågan, ställd av **Lena Öhrsvik**, har följande lydelse:

Hur avser ministerrådet att följa upp resolutionerna från det nordiska biståndsseminariet på handikappområdet i mars 1991 i Esbo?

Trafikminister och nordisk samarbetsminister **Norrback:** Värderade president! I början av mars 1991 inbjöd de nordiska biståndsmyndigheterna till ett nordiskt biståndsseminarium inom handikappområdet.

Deltagarna från respektive länder representerade personer som arbetar med rehabiliterings- och handikappfrågor, privata organisationer, handikapporganisationer och biståndsmyndigheter, och dessutom var utländska deltagare inbjudna.

Konferensens deltagare anslöt sig helt till intentionerna i ministrerådets samarbetsprogram för biståndssamarbete från 1988. I anslutning härtill utarbetade deltagarna några fördjupade och förklarande tillägg, som man ansåg borde ligga till grund för det framtida biståndssamarbetet.

Resolutionen innehöll 15 delelement och överlämnades till de nordiska biståndsansvariga ministrarna. Samtidigt förklarade handikapporganisationerna sig redo att fungera som referens- och resurspersoner i det fortsatta arbetet med dessa frågor genom Handikapporganisationernas nordiska råd.

Deltagarna i seminariet föreslog de nordiska biståndsministrarna att slå fast en övergripande målsättning för biståndspolitik på handikappområdet samt att tillsätta en nordisk arbetsgrupp för att utforma en konkret handlingsplan i överensstämmelse med resolutionens rekommendationer och principer.

Biståndsmyndigheterna i de nordiska länderna har efter seminariets avslutning gjort en utvärdering av en större integrering av handikappaspekter i biståndsverksamheten.

Vid bilaterala insatser sker ofta en koordinering, där flera nordiska länder är involverade, men många insatser är av en sådan karaktär att en rent bilateral insats är enklast.

Efter det nordiska biståndsseminariet om handikappaspekter i utvecklingsbiståndet har man i Danmark beslutat att stärka insatserna på handkikappområdet i det danska biståndssamarbetet med utvecklingsländerna. De samverkande invalidorganisationerna i samarbete med Danida håller i ögonblicket på att anställa en Danida-finansierad extern konsulent inom handikappområdet. Tjänsten kommer att vara tidsbegränsad till 18 månader.

---

[1] Frågan tryckt s. 1720.

Finland har beslutat att även om det normalt krävs en självfinansieringsandel på 25 % för projekt i privata organisationers regi, gäller detta inte för projektet inom handikappområdet. Här vill organisationernas andel endast vara 10 % och biståndsmedel kan täcka 90 % av finanseringen. Härmed hoppas man bl.a. att öka antalet projekt inom handikappområdet. Det har också skett.

Norge har bl.a. tagit initiativ till ett utvidgat samarbete med "Ett nytt liv"-organisationerna, dvs. Norges blindförening, Norges handikappförbund och Norsk förening för psykiskt utvecklingsstörda. Intentionen är bland annat att förenkla administrationen.

I Sverige är man igång med att revidera riktlinjerna och skall utvärdera hur man bäst kan ta tillvara handikappaspekterna i biståndsarbetet. Anslag har redan avsatts för verksamheten.

Man håller möten mellan de nordiska organisationerna och internationellt.

Ministerrådet anser att den dialog mellan handikapporganisationerna och biståndsmyndigheterna, som är igångsatt genom möten och seminarier, ger uttryck för en seriös vilja till att skapa ett större samarbete på det här området.

Lena Öhrsvik: Fru president! Jag kan konstatera att flera av punkterna vid det nordiska biståndsseminariet redan har lett till åtgärder. Också jag upplever att det finns en seriös vilja till större samarbete med handikapporganisationerna. Det är tydligt att ministerrådet liksom vi här i parlamentarikerförsamlingen upptäckt den stora resurs som organisationerna utgör när det gäller kunskaper och erfarenheter. Jag vill tacka så mycket för ett bra svar.

Diskussionen förklarades härefter avslutad

E 55: Fråga till Nordiska ministerrådet om bilburna gränspendlare[1]

Frågan, ställd av **Elver Jonsson**, har följande lydelse:

I vilken omfattning har de bilburna gränspendlarnas problem underlättats genom de under 1991 vidtagna åtgärderna? Med hänvisning till den nordiska enhetstanken, särskilt den gemensamma arbetsmarknaden, vilka åtgärder avser ministerrådet att vidta för att lösa eventuella kvarstående problem för visa gränspendlare att köra utlandsregistrerade fordon över gränsen?

Kommunalminister og nordisk samarbeidsminister **Borgen:** I februar 1991 vedtok Nordisk Ministerråd, finans- og økonomiministrene, å innføre en mindre justering av reglene for bruk av personbiler over landegrensene. Dette innebærer at reglene ble harmonisert i de nordiske land og tilpasset de regler som anvendes innen EF. Med disse justeringer vil det si at familietilhørighet i første omgang skal være avgjørende for anvendelsen av utenlandsregistrerte biler for grensependlere. I andre omgang kan arbeidsstedet være avgjørende. Dette betyr at

---

[1] Frågan tryckt s.1740.

entydige kriterier for bestemmelser av hjemsted er etablert, og at dobbeltbeskatningssituasjoner dermed kan unngås.

Med hensyn til Finland bør det nevnes at den gjeldende praksis var i overensstemmelse med den i februar 1991 besluttede ordning.

I juni 1991 kunne Nordisk Ministerråd konstatere at de respektive land hadde innført de nødvendige justeringer.

Det foreligger at disse endringer av reglene har medført større fleksibilitet i bruken av personbiler for noen grenseboere.

Nordisk Ministerråd er oppmerksom på at problemet ikke er løst for alle grensependlere, og at de heller ikke kan løses uten at en innfører tilnærmet like avgifter for personbiler i de nordiske land. Dette er neppe aktuell politikk.

Elver Jonsson: Fru president! Jag tackar statsrådet Borgen för svaret på min fråga. Jag har med risk för att det skall upplevas som en följetong inom ministerrådet återigen tagit upp denna fråga. Jag har flera sessioner i följd frågat Nordiska ministerrådet vilka åtgärder man avsett att vidta för att lösa vissa av våra nordiska gränspendlares problem med att köra över gränsen med utlandsregistrerade fordon. Det har både rört sig om rätten att tillfälligt få övernatta på arbetsplatsen utan att få sin bil beslagtagen och om rätten att få passera en nordisk landgräns med sin tjänstebil.

Vi brukar i Norden berömma oss av vår stora smidighet och öppenhet vid gränserna och särskilt över vår gemensamma arbetsmarknad. Det borde mot den bakgrunden närmast vara en självklarhet att en person som är bosatt i ett nordiskt land och arbetar i ett annat, skall kunna använda sin bil för resor däremellan, utan att hans vardagstillvaro allvarligt kompliceras. Om formella och ekonomiska villkor lägger hinder i vägen, finns det i praktiken ingen gemensam nordisk arbetsmarknad värd namnet.

Så länge vi inte har löst detta problem till fullo utgör det en besvärande omständighet.

Statsrådets svar sönderfaller i två delar. I den ena framhålls att respektive land har genomfört nödvändiga justeringar, som medfört en större flexibilitet. Jag tror också att det är riktigt. Ministerrådet avslutar dock sitt svar med att säga att problemet icke är löst för alla gränspendlare och att det inte heller kan lösas utan att man inför någorlunda lika avgifter för personbilar i de nordiska länderna - detta är knappast aktuell politik. Så långt ministerrådets svar.

Med detta är vi tillbaka vid att vi har en olöst fråga, som kommer att besvära Nordiska rådet och ministerrådet så länge den inte är avklarad. Det är svårt, men vi får inte ge upp ansträngningarna, om vi menar något med att vi har ett enat Norden där vi inte skall hindra människorna att utöva arbete i det andra nordiska landet och annan gränsöverskridande verksamhet.

Minister **Borgen:** Ærede president. Som tidligere musiker har jeg lært meg å sette pris på mollstemte ouvertyrer. Det kan også ha det i seg, vil jeg få lov til å si til spørreren, at vi har oppgaver å gå løs på videre. Først og fremst får vi foreta de nødvendige nasjonale analyser, slik at vi ser hva problemene egentlig kan

bestå i på det nåværende tidspunkt og videre framover for å løse dette også for dem som ennå ikke er tilfreds med den løsningen som ligger, og så får vi komme tilbake til det. Embetsmannskomiteen og også Ministerrådet er klar over og også beredt til å gå løs på de eventuelle gjenstående spørsmål.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

24
D 23/1989/e: Meddelande om rekommendation nr 23/1989 angående samnordisk användning av informationssystem och databanker; D 20/1991/e: Meddelande om rekommendation nr 20/1991 angående effektivare el- och energihushållning; D 22/1991/e: Meddelande om rekommendation nr 22/1991 angående förenklade tullprocedurer för sportflyget; D 23/1991/e: Meddelande om rekommendation nr 23/1991 angående nordiska samarbetet efter 1992; D 39/1991/e: Meddelande om rekommendation nr 39/1991 angående miljövårdsinsatser i Baltikum; D 54/1991/e: Meddelande om rekommendation nr 54/1991 angående stärkande av det nordiska samarbetet; D 2/1992/e: Meddelande om rekommendation nr 2/1992 angående förhöjning av Nordiska investeringsbankens grundkapital

Rådet behandlade ovannämnda saker i ett sammanhang.

Ekonomiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet lägger meddelandena till handlingarna och anser spörsmålen för rådets del slutbehandlade

Utskottets förslag *bifölls*.

Geir H.Haarde övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

25
Allmän debatt om juridiska utskottets saker

Møller (juridiska utskottets talesman): Fru Præsident. Indledningsvis vil jeg gerne nævne nogle af de sager, som udvalget har været specielt optaget af, og som også vil præge arbejdet i de kommende år.

Jeg vil først gå tilbage til sidste års session i København, hvor Juridisk Udvalgs største sag rent arbejdsmæssigt var behandlingen af organisationskomiteens indstilling om effektivisering og internationalisering af rådets arbejde.

Udvalget kan i dag med tilfredshed konstatere, at de nordiske landes regeringer har ratificeret de foreslåede ændringer i Helsingforsaftalen om de organisatoriske spørgsmål. Som et resultat af disse ændringer er der her i Helsingfors for første gang åbnet mulighed for, at rådets fagudvalg kan fremsætte sine egne udvalgsforslag.

Denne revision vil bidrage til at øge aktiviteten i udvalgene, idet udvalgene herefter selv kan initiere, hvilke sager der anses for vigtige, og som det er ønskeligt at få hurtigt frem i rådet til behandling.

Juridisk Udvalg benytter sig i dag af denne nye udvikling og vil om et kort øjeblik debattere et udvalgsforslag om retsudviklingen i Baltikum. Vores talsmand, Lahja Exner, vil omtale dette nærmere.

Når det i øvrigt gælder støtten til Baltikum, beklager Juridisk Udvalg, at Ministerrådet ikke har fremlagt et forslag om forlængelse af arbejdsprogrammet for Baltikum efter 1992. Juridisk Udvalg havde set det som naturligt, at ministerrådet allerede til denne session havde foretaget en revison af arbejdsprogrammet især på baggrund af de mange rekommandationer, som vi vedtog sidste år i København.

Fru præsident! Juridisk Udvalg har ansvaret for mange forskellige sektorer - der er lovgivningssamarbejde, menneskerettigheder, forbrugerpolitik, næringsmiddelpolitik og ligestilling mellem kvinder og mænd. De fleste af disse områder har været styret af handlingsplaner, som udløber i år eller næste år. Udvalget har bemærket, at ministerrådet er af den opfattelse, at handlingsplaner har udspillet sin rolle som styringsredskab i et fremtidigt nordisk samarbejde. Vi er ikke enige. Juridisk Udvalg finder, at handlingsplaner er vigtige redskaber med hensyn til at give parlamentarikerne indflydelse på det nordiske regeringssamarbejde. For det første giver handlingsplanerne, som præsenteres for rådet i form af ministerrådsforslag, parlamentarikerne mulighed for debat og en sammenhængende vurdering af hele sektorers virksomhedsområder. For det andet giver fastsatte handlingsplaner parlamentarikerne mulighed for at følge med i, om fremdriften og aktiviterne er i overensstemmelse med de vedtagne planer.

Efter udvalgets opfattelse bør vi derfor også i fremtiden have handlingsplaner for de forskellige sektorers virksomhedsområder, og vi anmoder derfor ministerrådet om at udarbejde nye handlingsplaner på Juridisk Udvalgs område, når de gamle handlingsplaner er løbet ud.

Det stadig tættere samarbejde mellem Norden og resten af Europa gør det vigtigt at identificere, hvilke områder vi her i Norden bør satse på for at fremme den nordiske profil og indflydelse i et stadig mere integreret Europa.

Af de områder, som hører ind under Juridisk Udvalgs ansvarsområde, og som vi har grund til at fremhæve i et større europæisk perspektiv, vil jeg specielt nævne forbrugerpolitikken og ligestillingspolitikken.

Når det gælder forbrugerpolitik, har udvalget ved flere anledninger fremhævet, at dette område bør opprioriteres og tilføres flere ressourcer, således at vi bliver i stand til at påvirke den europæiske udvikling.

Deltagelse i det europæiske standardiseringsarbejde er af særlig betydning. Det er udvalgets opfattelse, at forbrugerretslige spørgsmål kommer til at få stadig større betydning i fremtiden, og vi må derfor sørge for at opretholde vort høje beskyttelsesniveau på forbrugersektoren. Det er derfor vigtigt, at vi får en så stor retsenhed som muligt her i Norden, således at vores synspunkter får gennemslagskraft i forhold til udviklingen i EF.

Fru præsident. Når det gælder det forbrugerpolitiske område, vil jeg specielt nævne det nordiske miljømærke. Allerede i 1988 begyndte ministerrådet at arbejde med et fælles nordisk miljømærke, og Juridisk Udvalg gav sin tilslutning.

Under et møde med forbrugerministrene i september 1990 fik udvalget det klare indtryk, at miljømærkede produkter ville komme på markedet i slutningen af 1990 eller i begyndelsen af 1991. Udvalget har fulgt udviklingen i dette arbejde nøje og beklager, at det har taget meget længere tid end forventet at få mærket ud på markedet.

Så vidt udvalget er orienteret, findes der fortsat knap nogen miljømærkede produkter på markedet overhovedet.

Udvalget er i øvrigt bekendt med, at de nordiske forbrugerministre har taget initiativ til at udrede mulighederne for at samordne kriterierne for det nordiske miljømærke med EF-miljømærket. Det kan vi tilslutte os under to forudsætninger, nemlig at den nordiske proces ikke forsinkes yderligere, og at de fælles kriterier kommer til at ligge på et højt niveau.

Når det gælder ligestillingssektoren, er det udvalgets opfattelse, at også denne sektor bør have en central plads i det nordiske samarbejde efter 1992. De nordiske lande må i fællesskab holde fast ved de fremskridt, som er opnået, og søge at få gehør for nordiske synspunkter i internationale organer på spørgsmål, som har betydning for ligestillingen.

Nordiske kvinder har i forskellige sammenhænge udtrykt frygt for, at en tilnærmelse til EF vil medføre et tilbageskridt på ligestillingsområdet i Norden. Udvalget er derfor tilfreds med, at ministerrådet fremhæver betydningen af at opprioritere ligestillingsarbejdet.

Som bekendt vedtog Nordisk Råd på sessionen i København en rekommandation om at arrangere et nyt Nordisk Forum i 1994. Hovedtemaet for dette arrangement er "Kvinders liv og arbejde". Spørgsmål omkring disse temaer, som f.eks. ligeløn, og hvordan kvinder kan kombinere arbejdsliv og familieliv, vil åbenbart være aktuelle problemstillinger i mange år fremover. Specielt i en tid med stor arbejdsløshed bliver det vigtigere end tidligere at holde fast ved de resultater, som vi har opnået i det nordiske ligestillingsarbejde samt at udbygge dem.

Lad mig som det sidste - og specielt rettet til de ministre, der er til stede i dag - sige, at Juridisk Udvalg har været glad og tilfreds med det meget konstruktive arbejde, som i det sidste år har fundet sted mellem justitsministrene og de øvrige ministre, som vi har haft møder med. Vi synes, der har udviklet sig en god praksis for både fællesmøder og møder med enkelte ministre, og vi har lagt stor vægt på og været meget glade for, at vi har fået meget åbenhjertige og meget klare svar på de spørgsmål, vi har stillet - i hvert fald som det normale. Det er ikke altid parlamentarikerne er tilfreds med samarbejdet, men jeg synes, vi har fået et godt samarbejde. Tak for det!

Jämställdhetsminister **Elisabeth Rehn:** Herr president! Jag vill gärna komma med en kort kommentar om Nordiska rådets rekommendation angående internationellt samarbete för jämställdhet mellan kvinnor och män. Jag är i princip enig med förslaget att rekommendationen kan avskrivas i detta skede, men en nordisk koordinering av kvinnofrågornas behandling i olika internationella organ, i speciellt FN-organ, vore nog ändå av nöden.

En idé som jag lägger fram till begrundan är att de nordiska utrikesministrarna en gång per år på sitt möte skulle följa upp kvinno- och jämställdhetsfrågornas behandling i internationella organ, speciellt ur den synvinkeln hur den politiken utformas och genomförs konsekvent.

Gällande avskrivningen av medlemsförslaget om Nordiskt Forum 1994, som också juridiska utskottets ordförande just hänvisade till, hänvisar jag i min tur till mitt tal i går i generaldebatten och jag hoppas verkligen på ett gott och lyckligt samarbete.

Trots att vi inte nu behandlar medlemsförslag om en nordisk beräkningsmodell för värdering av obetalt arbete, vill jag ändå säga några ord om detta.

Medlemsförslaget pekar på att vi i Norden kommit långt på arbetet med jämställdhet, men att vi ännu inte försökt värdera det obetalda arbetet som utförs i eget eller andras hushåll. Utan värdering är detta arbete osynligt och möjligheten att uppskatta framför allt kvinnornas bidrag till den totala ekonomin saknas helt.

Medlemsförslaget tar upp behovet av jämförbara tidsanvändningsstudier i de nordiska länderna; sådana studier är nödvändiga för att ge underlag för uppskattning av mängden obetalt arbete. Hittills har i Finland, Norge och Sverige genomförts jämförbara undersökningar. Underlag finns för att påbörja ett arbete på nordisk nivå med att ta fram en beräkningsmodell för värdering av obetalt arbete.

Medlemsförslaget är i stort sett bra. Den del som avser utarbetande av en bruttonationalprodukt som också omfattar obetalt arbete, torde i första hand röra sig om en alternativ BNP som kompletterar den sedvanliga. Jag kan inte ett ögonblick tro att nationalräkenskapsexperterna skulle acceptera att den traditionella bruttonationalprodukten utan vidare ersätts av en ny.

Man bör också tänka på vilka konsekvenser det kommer att få i internationell jämförelse. Om man i BNP tar med det obetalda arbetet kommer det möjligen att minska skillnaden i BNP mellan rika och fattiga länder eftersom mycket av arbetet, både kvinnors som mäns, utfört i de fattiga länderna stannar utanför penningmarknaden och därmed även utanför BNP.

Men oberoende av konsekvenserna av en sådan utredning är det viktigt för oss, om vi vill ha en uppskattning av kvinnornas totala arbete, att ställa oss positiva till medlemsförslaget. Vi vet också att det inom FN:s ram pågår ett internationellt arbete för att värdera det obetalda arbetet. Frågan har behandlats vid flera möten i Genève där representanter för de nordiska länderna visat ett tacknämligt aktivt intresse.

Niinistö: Herr president! Jag vill ta upp en särskild fråga som gäller friare rörlighet mellan Norden och andra länder. Om jag har förstått det rätt så har Sverige beslutat om visumfrihet till Polen och diskussioner har också förts som gällt samarbete mellan de baltiska länderna och de nordiska länderna. Vissa diskussioner har efterlyst friare rörlighet mellan Baltikum och Norden.

Utgående från detta har man bl.a. i Finland föreslagit att visumtvånget i persontrafiken mellan Finland och Estland borde avskaffas.

Såvitt jag förstår gäller frågan inte enbart Finland. Det nordiska passavtalet innebär i praktiken att varje nordiskt land är en port till de övriga nordiska länderna.

Fri rörlighet från Baltikum skulle oundvikligen innebära praktiska problem för Danmark som försöker balansera mellan det nordiska passavtalet och den fria rörligheten inom EG.

Även i förhandlingarna mellan de övriga nordiska länderna och EG uppstår frågan hur rörligheten skall övervakas vid EG:s yttre gränser. Utöver Finland berör frågan också Sverige.

Jag misstänker att fri rörlighet från Baltikum till Finland skulle utgöra ett problem i EG-förhandlingarna. Det berör inte enbart Finland utan även Sveriges förhandlingar med EG.

Juridiska utskottet har för sin del utrett frågan. Jag anser att ministerrådet borde ta upp den och försöka finna en gemensam nordisk lösning. Saken är nämligen den att alla beslut man gör i ett nordiskt land om friare rörlighet också gäller alla andra nordiska länder och det är därför vi har det här passavtalet.

Ylva Annerstedt: Herr president! Utskottets ordförande nämnde inledningsvis det påstående som finns om att jämställdheten i Norden skulle bli så mycket sämre om vi som står utanför EG skulle bli medlemmar. Jag förutsätter att juridiska utskottet är alltför välinformerat för att falla undan för sådana uttalanden. EG:s direktiv för jämställdhet är ju ändå väsentligt mer skärpta än den lagstiftning som vi har i Sverige, Finland och Norge.

Men verkligheten är en sak och lagstiftningen en annan. Det upplever vi både i de nordiska länderna och i EG-länderna. I Sverige är det t.ex. möjligt att avtala bort det aktiva jämställdhetsarbetet. I Sverige är det möjligt att indirekt diskriminera kvinnorna t.ex. i försäkringssammanhang. Försäkringsbolagen betalar sämre pensionsersättningar till kvinnor med motiveringen att kvinnor lever längre och därför inte skall ha lika mycket pengar i pensionsutbetalningar som män. Den typen av diskriminering kommer att bli fullständigt omöjlig, när Sverige blir medlem i EG.

Jag förutsätter därför att det blir en angelägen uppgift för juridiska utskottet att lära av EG:s jämställdhetslagstiftning så att även den nordiska lagstiftningen kommer i paritet. Sedan skall vi hjälpas åt att genomföra den i praktiken.

Møller: Hr. præsident! Jeg siger tak for bemærkningen fra Ylva Annerstedt. Det er rigtigt, at jeg i min tale sagde, at nordiske kvinder i forskellig sammenhæng har udtalt frygt for, at en tilnærmelse til EF kommer til at medføre et tilbageskridt på ligestillingsområdet i Norden. Det er et argument, vi har hørt flere gange i Juridisk Udvalg, og jeg er helt enig i, at med de erfaringer, vi har i Danmark, er det et forkert argument. Det passer ikke, og vi er i gang med at undersøge det yderligere og vil selvfølgelig give al den information, som vi kan, således at vi får den rette sandhed frem, og det er efter min opfattelse ganske, som fru Ylva Annerstedt sagde.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

26
A 948/j: Medlemsförslag om barnavård i Norden

Juridiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet antar följande rekommendationer med anledning av medlemsförslaget:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

å utrede mulighetene for felles nordisk lovgivning for å beskytte barn mot mishandling og overgrep, samt

å etablere samnordisk spesialistutdanning innen barneomsorgen som videreutdanning eller påbyggingsutdanning.

Marit Rotnes (juridiska utskottets talesman): President! I medlemsforslaget som nettopp ble referert, konstaterer forslagsstillerne at barn som utsettes for mishandling og seksuelle overgrep, trenger rask og intensiv hjelp. De peker på at dette er spesielt viktig når det gjelder problemer som berører hele familien. Forslagsstillerne konstaterer at problemer omkring overgrep mot barn blir viet større oppmerksomhet i dag enn tidligere i alle de nordiske land, men de viser også til at det fortsatt er ulikheter i holdning til problemene mellom landene.

Det er forslagsstillernes mening at i de alvorlige situasjonene der barn utsettes for overgrep i sin egen familie, må det spesielt fokuseres på barnets beste, selv om det må gå på bekostning av foreldrenes rettigheter.

Det er også et viktig poeng for forslagsstillerne at de ulike yrkesgrupper innen sosial- og helseomsorgen, og politi og domstoler som jobber med disse tingene, trenger spesialutdanning for å hjelpe barna og deres familie. De mener derfor det burde være hensiktsmessig innenfor nordisk samarbeid å sørge for planlegging og gjennomføring av slik spesialutdanning innenfor disse personalgruppene.

Juridisk utvalg har sendt medlemsforslaget til høring i en lang rekke organer og institusjoner innenfor Norden. Når det gjelder forslaget om felles nordisk lovgivning, stiller de fleste høringsinstanser seg positive til forslaget om å foreta en gjennomgang og harmonisering av de nordiske lands lovgivning på området. Enkelte høringsinstanser viser likevel til forskjeller på forskjellige områder mellom de nordiske land. Juridisk utvalg kan nok være enig i at tiden ennå ikke er moden for å etablere en felles nordisk lovgivning. Forslaget går da heller ikke ut på dette, men på å utrede mulighetene for felles lovgivning, noe som vil være første skritt på veien mot større nordisk rettsenhet på området.

Når det gjelder forslaget om samnordisk spesialutdanning, kan Juridisk utvalg konstatere at så godt som samtlige høringsinstanser stiller seg meget positive til forslaget. Det er åpenbart behov for nordiske drøftinger for å få en felles linje i spesialutdanningen av det personell som tar seg av barn i nød. Derfor vil Juridisk utvalg anbefale at Ministerrådet allerede nå setter i gang en slik nordisk spesialutdanning, f.eks. ved Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg.

Juridisk utvalg konstaterer at mishandling og seksuelle overgrep mot barn er et økende problem i alle de nordiske land. Det får vi daglig beviser på. Ettersom medlemsforslaget tar opp meget viktige og alvorlige aspekter i forhold til barns rettigheter, gir Juridisk utvalg sin fulle tilslutning til ideen om en samordning av de nordiske ressursene på dette området, både når det gjelder felles nordisk lovgivning og felles nordisk spesialutdanning. Selv om forslagene om bedre lovgivning og bedre utdanning i seg selv ikke kan beskytte barn mot overgrep, mener Juridisk utvalg at disse tiltak på hver sine områder bidrar til å forebygge overgrep mot barn og fungerer som signal om hvor alvorlig samfunnet ser på slike overgrep mot våre små.

Et enstemmig Juridisk utvalg vil på denne bakgrunn innstille at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å utrede mulighetene for felles nordisk lovgivning for å beskytte barn mot mishandling og overgrep, samt å etablere samnordisk spesialutdanning innen barneomsorgen som videreutdanning eller påbygningsutdanning.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *antogs rekommendationerna med acklamation.*

27
A 1001/j: Utskottsförslag om stöd till rättsutvecklingen i Estland, Lettland och Litauen

Juridiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet antar följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

å bistå de baltiske stater med utarbeidelse av et program for et framtidig baltisk lovgivningssamarbeide, i samarbeid med Nordisk Råd

å bistå de baltiske stater med eksperthjelp i forbindelse med konkrete lovgivningsoppgaver

å bistå de baltiske stater med juridisk litteratur på aktuelle rettsområder

å undersøke mulighetene for å etablere et felles baltisk senter for forskning m.v. i menneskerettighetsspørsmål

å iaktta tilsvarende nasjonale innsatser fra de nordiske land samt fra sentrale internasjonale organisasjoner som f.eks. Europarådet o.l. ved iverksettelsen av ovennevvnte tiltak.

Lahja Exner (juridiska utskottets talesman): Herr president, ärade kolleger! Juridiska utskottet beslöt i höstas att sända en delegation till de baltiska länderna. Syftet med resan var att vi skulle träffa kolleger som arbetar i de baltiska ländernas parlament och i deras juridiska kommittéer. Det var en mycket positiv om än omskakande upplevelse för oss som deltog i resan. Den var mycket lärorik.

Det generella intrycket av vårt besök och av de samtal som ägde rum under de tre dagarna var att de av våra kolleger i de baltiska parlamenten som arbetar

med det grundläggande lagstiftningsarbetet arbetar under mycket hård press och med mycket snålt tilltagna resurser.

Vi nordiska parlamentariker beklagar oss ganska ofta över de knappa resurser som vi har i vårt parlamentariska arbete, men när man får uppleva det som vi upplevde i Baltikum, skäms man faktiskt över vår inställning.

I de samtal som ägde rum deltog även kolleger med minoritetsbakgrund. De var mycket öppenhjärtiga. Vi försökte verkligen suga till oss det som våra kolleger talade om var deras verkliga behov.

Dessa samtal har resulterat i detta utskottsförslag, som innehåller några punkter, bl.a. ett baltiskt lagstiftningsprogram, experthjälp och juridisk litteratur.

När det gäller den juridiska litteraturen vill jag nämna att jag i går till min och utskottets glädje kunde lyssna på just den finska justitieministern Hannele Pokka, som berättade att ministrarna redan har kommit i gång med detta arbete. Det händer alltför sällan att våra strävanden så snart ger resultat. Det uppskattar vi verkligen.

Vi hade även uppe till diskussion de frågor om mänskliga rättigheter som har debatterats ganska flitigt i våra egna länder. Av våra samtal fick vi den uppfattningen att det från balternas sida finns en stor och uppriktig vilja att underkasta sig internationella avtal och förpliktelser när det gäller respekten för de mänskliga rättigheterna. Men man behöver hjälp och stöd även i detta arbete. Därför innehåller utskottsförslaget också ett baltiskt centrum för forskning om de mänskliga rättigheterna. Det är viktigt att detta arbete sker snabbt.

Våra kolleger i alla dessa tre länder sade att man under lagstiftningsarbetet hade mottagit experthjälp från västliga länder och från internationella organisationer, t.ex. inom Europarådet. Men det framgick även av samtalen att man inte hade kunnat utnyttja hjälpen. Detta skyllde man på att hjälpen hade kommit för sent, att lagförslagen redan var halvvägs i parlamenten och att den utländska experthjälpen inte alltid var tillräckligt koordinerad.

Vi har betonat just dessa saker i vårt utskottsförslag, som jag yrkar att Nordiska rådet i dess helhet ställer sig bakom såsom en rekommendation till ministerrådet.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *antogs rekommendationen med acklamation.*

28
E-saker
E 11: Fråga till Nordiska ministerrådet om den fria rörligheten i Norden[1]

Frågan, ställd av **Ylva Annerstedt**, har följande lydelse:

Vilka åtgärder avser Nordiska ministerrådet att vidta för att avveckla hinder som försvårar den fria rörligheten i Norden?

---

[1] Frågan tryckt s. 1686.

Justitieminister **Hannele Pokka:** Herr president! Den nordiska passfriheten tryggar dem som bor i Norden en fri rörlighet över de interna nordiska gränserna. Gränsövergången bör likväl ske över officiellt erkända gränsövergångsställen. Förklaringen till detta kan sökas bland annat i gällande tull- och skattelagstiftning samt i lagstiftning om övervakning av kriminalitet.

I motiveringen till frågan hänvisas till ett konkret fall som har ägt rum vid gränserna mellan Finland och Sverige samt Finland och Norge. Nugällande finsk lagstiftning har lett till att fallet fått rättsliga följder i Finland..

Enligt den finska passlagen och utlänningslagen bör inresa och utresa ske vid passkontrollställen, om inte annat följer av internationellt avtal som binder Finland. Det finska inrikesministeriet kan ge tillstånd till inresa eller utresa även vid annat ställe än passkontrollställe. Sedan avtalen från år 1954 och 1958 om nordisk passfrihet ingicks har rörligehten mellan Finland och Sverige samt Finland och Norge underlättats på många olika sätt.

Vid den finsk-svenska gränsen har man sedan 1970-talet tillämpat en mycket öppen praxis. Invånarna i gränsområdena kan gå över gränsen på allt som allt 49 skilda ställen förutom tullområdena,och under den förutsättningen att personen ifråga inte har med sig varor som bör förtullas. Invånarna i de nordligaste kommunerna kan i sin hemkommun gå över gränsen också på andra ställen. Den lokala polisen och de lokala tullmyndigheterna kan ge andra än invånarna i gränskommunerna tillstånd att gå över gränsen också på andra ställen än vid tullområdena. Praxisen har varit mycket flexibel. Tillståndet har kunnat ges per telefon, och en myndighet har kunnat ge det både för Finlands och Sveriges del. Därtill kan fjällvandrarna utnyttja flera fria gränsövergångsställen i norra Enontekis. Såväl invånarna i gränsområdena som fjällvandrarna har varit nöjda med praxisen.

Finland och Norge har i slutet av 1970-talet fört förhandlingar i avsikt att underlätta gränsövergången vid den finsk-norska gränsen. År 1983 ingick länderna ett avtal, som ändrades år 1990. Enligt avtalet har invånarna i gränsområdena rätt att gå över gränsen också på andra ställen än genom tullområdena, om den som går över gränsen inte har med sig varor som skall förtullas. Fjällvandrarna fick fyra nya gränsövergångsställen.

Ministerrådet anser att Finland och Norge åter bör inleda förhandlingar för att komplettera avtalet från år 1983 med nya gränsövergångsställen för fjällvandrare.

Ylva Annerstedt: Herr president! Jag tackar för svaret, som innehöll en lång redogörelse för praxis, för hur flexibelt detta avtal tillämpas och för hur man kan ordna gränsövergångar på ett smidigt sätt.

Bakgrunden till min fråga var de tre pensionärer som hade förirrat sig in på finskt område och därför blev bötfällda med 4.500 kronor var, vilket ådömdes dem efter ett och ett halvt år av rättsliga processer.

Jag tycker ändå att jag har fått ett erkännande från ministerrådet, som säger att erfarenheten visar att de övergångar som finns inte räcker till och att man skall komplettera avtalet. Jag vill därför fråga ministern: När avser ministerrådet att inleda förhandlingar för att öka antalet lagliga övergångsställen mellan Fin-

land och Norge så att vi slipper dessa rättsprocesser, där man jagar pensionärer som har råkat förirra sig över gränsen?

Minister **Hannele Pokka:** Herr president! Jag kan meddela att vi är färdiga att inleda förhandlingarna om ett nytt avtal.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 12: Fråga till Finlands regering om anmälningsplikt för båtar i Finland[1]

Frågan, ställd av **Ylva Annerstedt**, har följande lydelse:

Vilka åtgärder avser Finlands regering att vidta så att regeln om anmälningsplikt åtminstone undantar medborgare bosatta i Norden?

Justitieminister **Hannele Pokka:** Enligt utlänningslagen 3 § får en utlänning resa in i Finland och ut ur landet endast via fastställda passgranskningsställen, om inte något annat följer av internationella avtal som binder Finland. Inrikesministeriet får bevilja tillstånd till inresa och utresa också via annan plats än ett passgranskningsställe.

Frågeställaren konstaterar att fram till försommaren 1991 fick nordiska medborgare komma in i landet utan anmälningsplikt och avresa från landet med en fritidsbåt längs officiella farleder.

Det skall tilläggas att enligt ovannämnda lag skall inresa och utresa ske via ett passgranskningsställe. Fram till ovannämnda datum, företogs passgranskning endast i särskilt uppräknade hamnar. Efterlevnaden av bestämmelsen förutsätter att även en nordbos inresa i Finland skall ske längs den kortaste officiella farleden fram till en hamn som är ett passgranskningsställe och vid utresa i omvänd ordning.

När förordningen om passgranskningsställen förbereddes, var målsättningen att nordiska medborgares resor med en fritidsbåt skulle i detta avseende underlättas genom att öka antalet passgranskningsställen, men också genom att särskilt föreskriva att skyldigheten att anlända och utresa via ett passgranskningsställe kunde ersättas med en anmälan till passgranskningsstället om det inte finns deklarationspliktigt gods på fartyget.

Beredningen av förordningen dröjde och lydelsen i denna lag kom i brådskan att delvis få en annan innebörd än ursprungligen var avsikten.

För att göra passkontrollen effektivare i havsområden skall antalet sjöbevakningsstationer som fungerar som passgranskningställen ökas. Därför förbereds revidering av ovannämnda förordning så att den skall kunna träda i kraft i god tid före årets seglingssäsong.

Vid inresa och utresa via ett passgranskningsställe behöver inte nordiska medborgare och inte heller andra utlänningar göra någon särskild anmälan.

---

[1] Frågan tryckt s. 1687.

Man försöker i förväg informera så effektivt som möjligt om reviderade föreskrifter. Avsikten är att utarbeta ett informationsblad som distribueras både via ambassader och båtorganisationer.

Ylva Annerstedt: Herr president! Jag tackar för svaret och kan i detta sammanhang travestera en svensk skald genom att säga: Vad rätt Du tänkt fast det blev fel. Jag konstaterar att utformningen av den nya förordningen var ett olycksfall i arbetet. Jag hoppas att den förordning som nu kommer skall medverka till att göra samvaron mellan våra länder enklare och smidigare, vilket faktiskt var tänkt från början.

I svaret sägs att revideringen av förordningen förbereds så att den kan träda i kraft i god tid före årets seglingssäsong. Jag frågar: Vad är i detta sammanhang "i god tid"?

Minister **Hannele Pokka:** Herr president! Hos oss i Finland är det inrikesministeriet som handlägger dessa frågor, inte justitieministeriet. Industriministern har talat om för mig att detta är tidtabellen.

Ylva Annerstedt: Herr president! Jag vill påminna om att det är två månader kvar till dess seglingssäsongen börjar.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 26: Fråga till Sveriges regering om upprättande av ett sameting i Sverige[1]

Frågan, ställd av **Sinikka Hurskainen,** har följande lydelse:

När tänker den svenska regeringen lägga fram ett förslag till ett sameting i Sverige?

Justitieminister **Gun Hellsvik:** Herr president! Den svenska regeringen avser att under våren 1992 lägga fram en samlad proposition om samefrågor. Bland andra frågor kommer ett förslag om en särskild samelag och ett sameting att föreläggas riksdagen. Förslaget till sameting kommer att nära ansluta till de förhållanden som gäller i Norge och Finland. Det första valet till sametinget avses hållas antingen 1993 eller 1994.

Sametingets främsta uppgift väntas bli att verka för att samiskt kultur- och samfundsliv bevaras och utvecklas.

Regeringens förhoppning är att Sverige genom inrättandet av ett sameting ytterligare kan förstärka det nordiska samarbetet mellan samerna.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

---

[1] Frågan tryckt s. 1705.

E 34: Fråga till Nordiska ministerrådet om genomförande av rekommendationer[1]

Frågan, ställd av **Pia Kjærsgaard**, har följande lydelse:

Hvad gøres der for at sikre. at rekommandationerne gennemføres inden for en rimelig tid såvel på nordisk som på nationalt plan, samt kan der siges noget generelt om årsagen til, at de nævnte knap 30 rekommandationer ikke er færdigbehandlet tidligere?

Miljøminister og nordisk samarbeidsminister **Eiður Guðnason:** Hr. president! Både Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd har vært opptatt av å sikre en rask behandling av medlemsforslag og rekommandasjoner, samtidig som de krav vi stiller til forsvarlig saksbehandling, blir tatt vare på. Både Rådet og Ministerrådet har derfor de senere år justert sine arbeidsrutiner for å kunne øke behandlingstempoet. Senest ved denne sesjonen har Nordisk Råd vedtatt en endring i sin arbeidsordning som etter Ministerrådets oppfatning vil kunne bidra positivt til det.

Likevel er det tilsynelatende slik at et stort antall rekommandasjoner ikke er ferdigbehandlet. Jeg sier tilsynelatende, for i virkeligheten er det slik at for et flertall av rekommandasjonene gjenstår bare den formelle avskrivning. Av de 102 rekommandasjoner som Ministerrådet har hatt til behandling frem til denne sesjon, har utvalgene foreslått at 56 kan avskrives som ferdigbehandlet. Ministerrådet for sin del har ment at ytterligere 13 rekommandasjoner kunne vært avskrevet som ferdigbehandlet, men om disse har altså utvalgene hatt en annen mening.

Under alle omstendigheter vil antallet av tidligere vedtatte rekommandasjoner bli betydelig redusert før denne sesjonen er avsluttet.

Av de rekommandasjoner vedtatt i 1989 eller tidligere som spørreren spesielt har festet oppmerksomheten ved, vil etter alt å dømme bare syv figurere på dagsordenen etter sesjonen. Og så er det jo fullt og helt opp til Nordisk Råd å avgjøre hvor mange nye rekommandasjoner vi vil få. Det er ellers flere årsaker til at noen rekommandasjoner lever lenger enn ett år. Noen av dem er av en slik art og av et slikt format at det må anses rimelig at det tar mer enn ett år å ferdigbehandle dem - i andre tilfeller er det en saklig meningsforskjell mellom Nordisk Råd og Ministerrådet om berettigelsen av et videre arbeid med rekommandasjonen. I slike tilfeller velger Rådet ofte å opprettholde rekommandasjonen mot Ministerrådets anbefaling.

Men jeg skal heller ikke benekte at det også finnes eksempler på at den nasjonale og nordiske saksbehandling og beslutningsprosess har forsinket behandlingen. Det vil vi naturligvis søke å unngå, men i det store og hele mener jeg å kunne si at vi i godt samarbeid med Rådet har etablert rutiner som sikrer et tilfredsstillende tempo i behandlingen av rekommandasjonene.

---

[1] Frågan tryckt s. 1715.

Pia Kjærsgaard: Jeg siger tak for svaret, men jeg føler anledning til at bede om en lidt tydeligere markering af, at man vil efterleve, at rekommandationerne vil blive fremmet. Der har været så meget tale om, også under denne session, at Nordisk Råd skal effektiviseres og rationaliseres, og det er faktisk årsagen til spørgsmålet.

Jeg siger tak for svaret, som jeg finder nogenlunde tilfredsstillende, men ikke fuldt og helt. Jeg føler, vi har behov for en klarere markering, der går på, at man i fremtiden vil tage lidt mere til efterretning, at det skal gå hurtigere for sig.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 35: Fråga till Nordiska ministerrådet om Nordiskt samarbetsråd för kriminologi[1]

Frågan, ställd av **Pia Kjærsgaard**, har följande lydelse:

I hvilket omfang finder ministerrådet, at virksomheden i Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi er af betydning for det kriminalpolitiske arbejde i de nordiske lande?

Justitieminister **Gun Hellsvik:** Herr president! Nordiska samarbetsrådet för kriminologi inrättades i enlighet med Nordiska rådets rekommendationer av de nordiska justitieministrarna i januari 1962. Rådet består numera av 15 medlemmar, tre från vart och ett av de nordiska länderna. Medlemmarna utses av regeringen i vederbörande land eller av särskild myndighet, som befullmäktigats att utse medlemmarna. Utnämningen gäller för en bestämd tid, som inte får överskrida tre år. De med rådets arbete förenade utgifterna bestrids genom årliga statsbidrag från deltagarländerna. Statsbidragen fördelas i enlighet med anvisningarna för kostnadsfördelningen vid nordiska samarbetsprojekt, enligt fastställd fördelningsgrund baserad på ländernas bruttonationalprodukt. Statsbidraget för innevarande år uppgår till drygt 1,7 miljoner svenska kronor.

Rådets uppgift är att främja kriminologisk forskning i Norden, bl.a. genom att ta initiativ till eller utföra forskning. NSfK är också kontaktorgan mellan de nordiska forskare och forskningsmiljöer, som bedriver forskning med anknytning till kriminologi. NSfK söker också vara en kontaktyta mellan forskning och praxis. Rådet skall bistå myndigheterna i de nordiska länderna i kriminologiska frågor. Vidare skall NSfK bedriva informationsverksamhet. NSfK beviljar medel för forskningsprojekt, arbetsgruppsmöten och resor till seminarier och kriminologiska forskningsmiljöer. Samnordiska projekt ges företräde vid anslagsbeviljningen. Rådet arrangerar också forskarseminarier kring olika teman. Under år 1991 arrangerades två sådana seminarier; ett seminarium i Grönland om kriminologiska problem på Grönland mot bakgrund av landets samhälle och kultur och ett baltiskt-skandinaviskt seminarium om brottsproblem och kriminologi i Baltikum.

---

[1] Frågan tryckt s. 1716.

Enligt ministerrådets mening fyller NSfK en viktig funktion. I detta sammanhang bör samarbetsrådets viktiga funktion som kontaktpunkt mellan nordiska forskare och forskningsmiljöer inom det kriminologiska fältet särskilt framhållas.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 51: Fråga till Finlands, Norges och Sveriges regeringar om samernas situation inför EES och EG[1]

Frågan, ställd av **Björn Samuelson**, har följande lydelse:

Hur avser regeringarna att, inför EES och EG, ta hänsyn till samernas specifika situation som bofasta i tre länder, alla medlemmar av Nordiska rådet?

Kommunalminister og nordisk samarbeidsminister **Borgen:** Ærede president! De tre regjeringer antar at EØS-avtalen vil styrke det samiske interessefellesskapet i Norden fordi avtalen i stor grad fjerner barrierer mellom landene.

På norsk side er man opptatt av at Sametinget skal kunne være med i prosessen så langt det er mulig. Kommunaldepartementet bevilget 300 000 kr i 1991 til Sametinget for utredning av prosjektet: "Norges tilnærmingsprosess til EFs indre marked - forholdet til samiske interesser".

Etter at Sametingets utredning og eventuell behandling av saken foreligger, vil den norske regjeringen vurdere de problemstillinger m.m. som Sametinget måtte reise i tilknytning til EØS/EF og forholdet til samiske interesser.

Den svenske regjeringen har oppnevnt en arbeidsgruppe innen regjeringskanselliet med representanter fra berørte fagdepartementer og med representasjon fra Svenska Samernas Riksförbund med oppgave å gå igjennom og belyse konsekvensene for de samiske næringene og samespørsmål generelt tilknyttet svensk EF-medlemskap. Også EØS-avtalen blir vurdert i denne sammenhengen.

Arbeidsgruppens arbeid sluttføres under våren 1992 og kommer til å bli redegjort for i en rapport. Rapporten kommer til å ligge til grunn for de kommende EF-forhandlinger i den hensikt å ivareta de samiske interessene. Den skal også fungere som en allmenn informasjon til hjelp for de samiske befolkningene og fungere som grunnlag for andre interesserte til å danne seg en oppfatning om hva EF-medlemskap vil kunne medføre for samene.

Den svenske regjeringen kommer også i løpet av våren 1992 til å foreslå for Riksdagen at et sameting opprettes i Sverige, bl.a. etter forbilde fra Finland og Norge. Etter den svenske regjerings oppfatning vil opprettelsen av et sameting også i Sverige komme til å styrke ikke bare det nordiske samarbeidet mellom samene, men også de nordiske samenes stilling i et internasjonalt perspektiv.

I Finland forberedes for tiden tiltak som ved lovgivning tar sikte på å forbedre samenes stilling. En utredningsgruppe vil bli opprettet, og i den sammenhengen er det meningen å imøtekomme aktuelle behov på området.

---

[1] Frågan tryckt s. 1736.

Björn Samuelson: Herr president! Jag tackar för svaret, men det är ett svar som egentligen reser ytterligare frågor.

Ministrarna säger att avtalet i stor grad fjärmar barriärer mellan länderna. Vilka barriärer är det nu som ni inte har masat er till att försöka få bort? Vilken roll kommer samerna att få spela när det gäller att ta ställning till kommande förslag till avtal? På vilket sätt kommer regeringarna att agera när det gäller de s.k. fyra friheterna och samernas rätt till eget land och till den utkomst som baserar sig på land och vatten?

Jag tycker att det hade varit välkommet att få en belysning av de spörsmålen, som är grundläggande i de frågor som jag har tagit upp.

Jag får väl återkomma, om inte saken kan belysas ytterligare av Kjell Borgen.

Minister **Borgen:** Ærede president! Spørreren lurer på hvilke barrierer som fins nå, som ikke er fjernet mellom de nordiske land, men som nå kan bli borte med en EØS-avtale.

Det er nok å vise til tidligere spørsmål i Nordisk Råd, senest i dag, som også peker på spørsmål som vi fortsatt arbeider med for å finne løsninger på. Og det er mer på den måten at EØS-avtalen ikke vil være til hinder for å rydde slike problemer av veien.

Når det gjelder de grunnspørsmål som er reist i forbindelse med den samiske befolkning, er jo akkurat de spørsmålene årsaken til at man har satt ned den nevnte gruppen i samråd med bl.a. Sametinget og i samråd med de samiske befolkningsgrupper, nettopp for å få belyst de grunnspørsmål som spørreren tar opp. Og da å kreve svaret før vi får den analysen på plass, er kanskje litt vel mye å forlange.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 52: Fråga till Nordiska ministerrådet om arbetsfördelningen i gränsbevakningen i Tornedalen[1]

Frågan, ställd av **Seppo Pelttari**, har följande lydelse:

Har Nordiska ministerrådet för avsikt att i god tid före Sveriges, Finlands och Norges eventuella medlemskap i EG göra en nordisk utredning och träffa ett avtal om gränsbevakningen och arbetsfördelningen mellan dessa länder?

Justisminister **Kari Gjesteby:** President! Det finnes flere nordiske overenskomster som regulerer samarbeidet om grensekontrollen i Norden. Tollsamarbeidsavtalene regulerer praktiske samarbeidstiltak og fungerer så langt jeg er kjent med, meget godt.

Passoverenskomsten gjør det som kjent mulig for nordiske borgere å krysse grensene mellom de nordiske land uten å måtte framvise pass. Innenfor EF forberedes en grensekontrollkonvensjon som bl.a. regulerer passering av EFs

[1] Frågan tryckt s. 1737.

yttergrenser. I tilknytning til denne har Danmark fått gjennomslag i EF for sitt standpunkt om at den nordiske passavtalen skal kunne opprettholdes slik den er, slik at praktiseringen av den nordiske avtalen kan fortsette som tidligere. Det er ingenting som tyder på at dette vil bli annerledes selv om flere av de nordiske landene skulle bli medlemmer av EF.

Så langt har det nordiske samarbeidet angående passavtalen fungert godt, og det har ikke vært ansett nødvendig med noen utredninger utover dette samarbeidet.

Innenfor tollsamarbeidet holdes det jevnlige møter, for kontinuerlige justeringer og forbedringer av regelverket.

Hvordan stillingen vil bli dersom flere av de nordiske land blir medlemmer av EF, er det ennå for tidlig å si noe sikkert om. Spørsmål som måtte oppstå, vil bli løpende vurdert, og skulle det vise seg å bli behov for utredninger og eventuelt nye nordiske avtaler på dette området, er dette noe en nøye vil følge opp.

Diskusisonen förklarades härefter avslutad.

E 63: Fråga till Nordiska ministerrådet om kidnappning av barn[1]

Frågan, ställd av **Lena Öhrsvik**, har följande lydelse:

Vilka är ministerrådets åtgärder för att utbyta erfarenheter om och gemensamt utarbeta möjliga lösningar på detta problem? Vilka åtgärder avser ministerrådet att vidta för detta problems lösning i internationella sammanhang?

Justitieminister **Hannele Pokka**: Herr president! Justititeministerierna i de nordiska länderna har varit medvetna om problemet redan på 1980-talet. De nordiska ländernas justitieministerier har skickat sakkuniga för att delta i beredningen av internationella konventioner om barnkidnappning på internationella fora, det vill säga inom Europarådet och den internationella privaträttsliga konferensen i Haag.

Målsättningen med de nämnda konventionerna är att trygga att ett barn, som mot den lagliga vårdnadshavarens vilja har förts till ett annat land eller hindrats från att resa tillbaka till sitt hemland, återlämnas till sin lagliga vårdnadshavare.

Danmark, Norge och Sverige har ratificerat Europarådets konvention och Haagkonventionen om bortförande av barn i internationella förhållanden. I Finland och Island pågår en beredning av lagstiftning för ratificering av konventionerna.

Ministerrådet anser att det är mycket viktigt att de nordiska ländernas justitieministerier utvärderar hur väl den nya lagstiftningen fyller sin funktion efter det att den trätt i kraft i alla nordiska länder.

---

[1] Frågan tryckt s. 1750.

Lena Öhrsvik: Herr president! Anledningen till frågan är att det har förekommit uppmärksammade fall i Sverige, men jag vet att problemet finns också i de andra länderna.

Jag har några korta frågor. Kan ministerrådet lova att intensifiera sina påtryckningar på de stater som inte har ratificerat vare sig Europakonventionen, Haagkonventionen eller barnkonventionen? Problemet är att de länder som det gäller inte har anslutit sig till någon av de här konventionerna.

Jag vill också höra, om ministerrådet vill verka för att vi ger ett bra stöd till de kvinnor det handlar om - för det är oftast kvinnor det gäller. De behöver både socialt, juridiskt och ekonomiskt stöd i större omfattning än de nu får.

Minister **Hannele Pokka:** Herr president! Jag talade om i mitt svar att vi i de nordiska länderna bereder en lagstiftning för att ratificera Europarådets konvention och Haagkonventionen. Frågeställaren undrade vad vi i de nordiska länderna tillsammans kan göra för att trycka på de andra länderna. Vi gör vad vi kan, vi gör vårt bästa, men det här är ett svårt problem. Jag är överens med frågeställaren om problemen i övrigt. Tyvärr kan jag inte ge något ytterligare svar.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

29

D 43/1988/j: Meddelande om rekommendation nr 43/1988 angående samarbete om kriminalitetsefterforskning; D 20/1989/j: Meddelande om rekommendation nr 20/1989 angående intensiverad övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika; D 7/1990/j: Meddelande om rekommendation nr 7/1990 angående internationellt samarbete för jämställdhet mellan kvinnor och män; D 8/1990/j: Meddelande om rekommendation nr 8/1990 angående samnordisk vapenlagstiftning; D 13/1991/j: Meddelande om rekommendation nr 13/1991 angående Nordiskt Forum 1994; D 15/1991/j: Meddelande om rekommendation nr 15/1991 angående nordiskt råd för forskning i europeisk integrationsrätt; D 19/1991/j: Meddelande om rekommendation nr 19/1991 angående ändringar i Helsingforsavtalet; D 46/1991/j: Meddelande om rekommendation nr 46/1991 angående avskaffande av visumtvånget mellan Norden och Östeuropa

Rådet behandlade ovannämnda saker i ett sammanhang.

Juridiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet lägger meddelandena till handlingarna och anser spörsmålen för rådets del slutbehandlade.

Utskottets förslag *bifölls*.

30
Allmän debatt om miljöutskottets saker

Dorte Bennedsen (miljöutskottets talesman): Hr. præsident! I Miljøudvalget prioriterer vi arbejdet med forbedring af Østersøens miljø meget højt. Situationen for Østersøen er nu så alvorlig, at der må gøres en kraftig indsats, og det *skal* være nu, også selv om det uundgåeligt kommer til at medføre begrænsninger i vor levevis. Hvis arbejdet skal give resultater, forudsætter det aktiv medvirken fra næsten alle sektorer og fra en lang række lande.

Vi opfordrer derfor Ministerrådet og Helsingforskommissionen til i fællesskab at udarbejde planer for en forbedring af vandmiljøet i Østersøen. Disse planer skal indeholde klare målsætninger, de skal være opfyldt inden for fastsatte tidsrammer, og deres finansiering skal vel at mærke været sikret internationalt, nordisk og nationalt.

Naturligvis kan det nordiske budget ikke alene bære de enorme udgifter, der er nødvendige for at opnå de ønskede resultater, men det ville være et vigtigt signal fra miljøministrene, hvis de ved bevilling af projektmidlerne inden for miljøsektoren tilkendegav, at de også prioriterer Østersøen højt. De gør det måske allerede, men vi ved det bare ikke, da vi jo ikke kan få noget at vide om, hvorledes man tænker at anvende projektmidlerne.

Inden for transport- og kommunikationssektoren står vi i dag over for omfattende strukturforandringer, som kan medføre en lang række kontroversielle konsekvenser. De sidste 10 års erfaringer med den stærkt stigende luftforurening har lært os, at de miljømæssige aspekter må indgå fra starten ved planlægningen af investeringerne i infrastrukturen. Erhvervslivet har ganske vist et klart behov for udbygning af infrastrukturen, men det er helt nødvendigt at finde en balance mellem dette behov på den ene side og de regionalpolitiske og miljømæssige hensyn på den anden side.

Jeg skal her minde om, at de nordiske lande ikke har nogen fælles transportpolitik. I EF lægger man stor vægt på at skabe en samordnet, langsigtet og koordineret investeringsplan inden for transport- og kommunikationssektoren, og hvis vi ikke her i Norden reagerer hurtigt på disse tiltag, løber vi en risiko for, at vores konkurrenceevne over for EF bliver svækket. Vi må stå sammen om at udnytte vore ressourcer effektivt, styrke den økonomiske tilvækst og bevare vor samfundsstruktur. I denne sammenhæng minder jeg desuden om den igangværende tekniske udvikling inden for jernbanetransporten, som jo er betydelig mindre energikrævende og mere miljøvenlig end vejtransporten.

De nordiske lande står nu over for en afregulering af transportsektoren inden for EF, og derfor er der grund til at reagere og virke for en harmonisering her i Norden. Den principbeslutning, som de nordiske trafikministre traf i november 1987 om at skabe et fælles transportmarked parallelt med udviklingen inden for EF, er i de forløbne år blevet fulgt op af forskellige beslutninger. På landtransportområdet er der tale om liberalisering af tredjelandetransporter med lastbil, bustrafik og cabotage, men luftfarts-, jernbane- og søfartsspørgsmålene er kun blevet berørt i begrænset omfang. Det er imidlertid nødvendigt at anlægge et helhedssyn på de nordiske landes transportområder, og de prioriteringer, man finder frem til, må gælde for Norden som helhed.

De løsninger, vi nu skal vælge, vil i endnu højere grad end tidligere være afhængige af udviklingens konsekvenser for miljø og trafiksikkerhed. Dette gælder både for konkrete udviklings- og investeringsprojekter og for anvendelsen af transportsystemet, og analyser af miljømæssig karakter må derfor indgå i beslutningsgrundlaget. Regionalpolitikken og de regionale forhold i store dele af Norden indebærer også, at forskellige transportformer må indgå i et samlet nordisk koncept. Der må derfor lægges stor vægt på koordineringen mellem sø-, land- og lufttransporten, og det forudsætter et tæt nordisk samarbejde mellem regeringerne indbyrdes og mellem regeringerne og erhvervslivet.

I alle de nordiske lande finder vi en stærk lokal og regional indflydelse, når der skal træffes beslutninger vedrørende infrastrukturen. Set ud fra én synsvinkel er dette naturligvis udmærket, men det betyder også, at planlægningen og beslutningerne først og fremmest tager hensyn til de nationale behov og dermed indeholder åbenbare svagheder i forhold til internordiske og andre internationale investeringsprojekter. Vi må med stor beklagelse konstatere, at selv om handlingsplanen for økonomisk udvikling indeholder et investeringsprogram for infrastrukturen, er der alligevel ikke udarbejdet nogen form for transportpolitisk prioritering eller planlægning for Norden som helhed. Det er ligeledes ganske tydeligt, at der er store vanskeligheder forbundet med at igangsætte de planer, vi allerede er blevet præsenteret for.

Inden for EF foregår der et omfattende arbejde med at afregulere transportsektoren, harmonisere skatte- og afgiftspolitikken og samordne investeringerne på infrastrukturområdet. Dette har til en vis grad påvirket det nordiske samarbejde inden for transportsektoren, og det afspejles i de beslutninger, som er truffet på landtransportområdet, hvor man til en vis grad planlægger en udvikling, som er parallel med udviklingen inden for EF. Med hensyn til skatte- og afgiftsområdet og de øvrige transportområder er der derimod næsten ingenting sket, og på investeringsområdet er man heller ikke kommet særlig langt. Det er helt klart en ulykkelig udvikling, som kan medføre, at det nordiske erhvervsliv ikke får den nødvendige konkurrenceevne, samtidig med at produktionsenhederne inden for EF bliver stadig større og dermed opnår fordele på Nordens bekostning.

Vi vil derfor opfordre til, at man udarbejder en fællesnordisk investeringsplan for den infrastruktur, som har så stor betydning for udviklingen af de nordiske landes erhvervsliv, og jeg vil på udvalgets vegne slutte med en opfordring til ministrene om, at der nu sker noget inden for det samlede transportområde.

Miljöminister **Sirpa Pietikäinen:** Ärade president! Det nordiska miljösamarbetet präglas nu mer än någonsin av sambanden till omvärlden. De nordiska miljöministrarnas möte i dag har i hög grad rört sig om den samnordiska kontakten till andra internationella fora. Det råder inget tvivel om att de nordiska länderna kan få ökad genomslagskraft utanför Nordens gränser genom att samordna sina insatser. Denna möjlighet kan och måste utnyttjas.

Som ett exempel på aktuell nordisk samordning inom miljöområdet kan nämnas insatsen i de baltiska länderna. En informell nordisk arbetsgrupp har sedan december 1990 koordinerat de enskilda ländernas insatser.

Tack vare en extra beviljning på 5 miljoner danska kronor igångsätts i år i Baltikum konkreta nordiska projekt kring bland annat miljödata, miljöinformation och miljökonsekvensbedömning. Det nordiska miljöfinansieringsbolaget, Nefco, får ekonomiska möjligheter att göra projektutredningar.

Miljöministrarna har i dag särskilt dryftat vilket slags samordning om kompetensuppbyggnad det är möjligt att främja med tanke på Baltikum, som är ett prioriterat område för Norden, och där Österjösamarbetet redan är centralt. Ett annat prioriterat område är Nordkalotten, som både när det gäller föroreningar och ekonomiskt samarbete är viktigt för det nordiska samarbetet och i förhållande till Ryssland.

Med hänsyn till saneringen av Östersjön har miljöministrarna i dag också diskuterat fortsättningen av arbetet i den Task Force som fick i uppgift att utarbeta en miljöplan för Österjön. Förslagen från Task Force och finansieringen skall behandlas vid ett ministermöte i Helsingforskommissionen 8-9 april. De nordiska miljöministrarna kommer att beakta möjligheterna att på nordiskt plan främja uppföljningen av miljöplanen.

Miljöministrarna räknar med att genomföra ändringar i det nordiska miljösamarbetets organisation med verkan från årsskiftet 1992-93. En strukturgrupp skall före 1 april framlägga förslag om innehållet i och inriktningen samt organisationen av det nordiska miljösamarbetet. Det är miljöministrarnas uppfattning att det bör ske en prioritering av insatsområdena och att det överordnade målet bör vara en ekologisk helhetssyn, internationell genomslagskraft och tillvaratagande av de gemensamma nordiska miljövärdena. Ministerrådet avser att ta ställning till förslagen på sitt nästa möte i september.

Prioriteringen av det nordiska miljösamarbetet bör också avspegla miljöproblemen i de västliga delarna av Norden. Det är en väsentlig nordisk uppgift i fortsättningen att vara pådrivande i det internationella arbetet med luft- och havsföroreningsproblemen och därmed sammanhängande förhållanden på Färöarna, Island och Grönland.

Vad beträffar samarbetet med andra sektorer hade ministrarna i november ett givande möte med representanter för energisektorn och har planer på att inbjuda representanter från trafiksektorn till en liknande diskussion. Beaktande av miljöhänsyn i de andra sektorerna bör främjas både nationellt, nordiskt och internationellt.

Miljöfrågorna är inte separata frågor utan en integrerad del och beroende av den allmänna samhällspolitiken. Energipolitiken är en av de mest centrala frågorna från miljöpolitisk synpunkt. Miljöministrarna har på sitt möte i dag tagit ställning till de pågående utredningarna om möjligheterna att öka användningen av naturgas i Norden. Ministrarna understryker i sitt uttalande vikten av att spara energi, men påpekar, att naturgasen utgör ett intressant alternativ till andra energikällor. Miljöministrarna kräver även, att miljökonsekvenserna av olika energialternativ grundligt undersökes innan beslut fattas.

Herr president! Samarbetet mellan Nordiska ministerrådet och Nordiska rådets miljöutskott är av stor vikt då prioriteringar inför EG-samarbetet dryftas. Ett gemensamt årligt seminarium kunde ge oss möjligheter att diskutera miljöpolitiska frågor och prioriteringar. Samarbetet mellan utskottet och ministrarna blir ännu viktigare än hittills som en följd av den europeiska integrationen. De

nordiska länderna bör nationellt visa gott exempel med en aktiv miljöpolitik och samtidigt arbeta för att inom EG och EES utveckla bl.a. gemensamma ekonomiska styrmedel med en bärkraftig utveckling som mål.

De nordiska miljöministrarna har alltså siktet inställt på att miljöpolitiken blir ett centralt område för nordiskt samarbete också efter 1992.

Jan P. Syse övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Kjellbjørg Lunde: President. "Kanskje det viktigste møte i menneskehetens historie". Den som har sagt dette, er Jose Lutzenberger. Og kva er det agronom og tidlegare miljøaktivist, no miljøvernminister i Brasil, refererer til? Jo, det er FNs toppmøte for miljø og utvikling i Brasil i juni dette år.

Grunnen til at eg vil minne om dette også i Nordisk Råd-sammenheng, er den rike delen av verda sitt spesielle ansvar i denne samanheng. Her kan dei nordiske landa gjere ein viktig innsats for å få utviklinga inn i eit betre spor.

Langt på veg har ein vunne fram med ei global forståing av omfanget av og alvoret i miljøproblema, og også av kva verkemiddel som er nødvendige eller heilt avgjerande for å skape levelege vilkår for framtidas enorme menneskemengder.

Worldwatch Institute i sin rapport for 1992, State of the world, slår fast at verda i dag enten er i dei tidlege stadier av ein miljørevolusjon eller er på randen av økologisk kollaps og økonomisk nedgang. Utfordringane er enorme.

Vi kjenner dei nakne fakta: 1,5 milliardar menneske manglar grunnleggande helsetilsyn, like mange har ikkje tilgang til reint drikkevatn, - 180 millionar barn lir av alvorleg underernæring, - ein femtedel av befolkninga i verda kjenner svolten på kroppen kvar dag, - ein milliard vaksne er analfabetar og 300 millionar barn går ikkje på skole, - på eitt år har nasjonane i verda brukt 950 milliardar dollar til militærvesenet, - skogar blir brente eller hogde ned med aukande fart.

Skogane i verda minkar no med 17 millionar hektar årleg. På eitt år blir seks milliardar tonn karbon pumpa ut i atmosfæren ved forbrenning av fossilt brensel. Semja er stor blant forskarar om at dette kan føre til ei klimaendring med dramatiske endringar for livet på kloden.

Eg skal ikkje gi fleire eksempel - vi kjenner eller burde kjenne til kor alvorlege miljø- og fattigdomsproblema er. Omfattande og udiskutabel dokumentasjon er tilgjengeleg. Det som manglar, er vilje til å sette i verk dei avgjerande økonomiske og samfunnsmessige endringar som kan få snudd kursen. For kva som må til, er faktisk også erkjent - alle dokument framfor Brasil-konferansen viser dette, også dei nordiske. Men det ser ut til å måtte eit sterkt internasjonalt press til for å få regjeringar og parlamentarikarar til å ta konsekvensane av dei erkjenningane som er gjort. Her har regjeringane frå dei industrialiserte landa i nord eit stort ansvar, særleg vil eg i dette forum oppfordre dei nordiske ministrane som skal representere oss i Brasil, om ikkje å svikte u-landa i kortsiktig euro- og angloamerikansk egoisme. Det må vere klårt at vi alle er i same båt. Kloden er vårt felles ansvar, men dei rike overforbrukande og forureinande landa i nord

har det største. Produksjonssystema og forbruket i nord, der 20 pst. av menneska bur, brukar 80 pst. av ressursane i verda. 80 pst. av problema som står på dagsordenen i Rio, er skapet i nord. I tillegg går det ein nettostraum på milliardar av dollar ut av u-landa kvart år, vesentleg på grunn av gjeldsproblema.

Dette og sløsinga og den uøkonomiske forma for økonomisk vekst samt det høge energiforbruket er den største trussel mot det globale miljøet. Miljøproblema og utfordringane må inn i sentrum av dei økonomiske og politiske beslutningane. Dette må fylgjast opp med konkrete tiltak og forpliktande omlegging, som eg sa, i riktig retning.

State of the word 1992 seier m.a.: Skal vi sikre våre barn si framtid, må vi utvikle samfunn som byggjer på fornybare energikjelder og gradvis gjer oss uavhengige av petroleum, nye transportsystem som reduserer bilbruk, ein annan økonomisk verdensorden, likestilling mellom kjønna i alle kulturar, ein rask overgang til mindre familiar, innsjå at innsatsen for auka sysselsetting og miljøvern er to sider av samme sak og få eit nytt miljøpolitisk leiarskap både nasjonalt og internasjonalt.

Dette er tilrådingar som den norske og dei andre nordiske regjeringane burde slutte seg til.

Eg skal til slutt vise til to medlemsforslag som vi i den venstresosialistiske gruppe har lagt fram, som no kjem til behandling. Det gjeld eitt om bærekraftig energiplanlegging i Norden og eitt om global oppvarming og teknologi for energieffektivitet og fornybare energiformer. Vi vonar desse kan få positiv handsaming på sin veg gjennom Nordisk Råd-systemet. Vi i den venstresosialistiske gruppa har erkjent at vi har gjort alt for lite for å få desse miljøpolitiske utfordringane på dagsordenen. Vi prøver å forbetre oss og eg vonar faktisk at dei andre partia som er samla her, også er villige til å ta den utfordringa. Den første avgjerande runden kjem i Brasil.

Birgitta Dahl: Herr president, ärade kolleger! 1992 är ett viktigt år i det nationella och internationella miljöarbetet. Det är då vi hoppas på att vid FN-konferensen i Rio få konkreta åtaganden, särskilt från den rika industrialiserade delen av världen, för att förbättra miljön. Det är viktigt med tanke på händelseutvecklingen i Europa och våra möjligheter att hävda miljökraven. Det är viktigt därför att vi under 1992 också skall fatta de beslut som krävs för att arbetet med att rädda Östersjön skall kunna fullföljas enligt de åtaganden som gjordes i Ronneby för ett och ett halvt år sedan.

Därför tycker jag det känns som en besvikelse att behöva konstatera för det första att vi uppenbarligen har förlorat tempo i Östersjöarbetet - vi återkommer till detta i en frågedebatt litet senare - och för det andra att miljöutskottet häromdagen nåddes av ett meddelande från ministerrådet, att arbetet med de nordiska planerna mot luftföroreningar och havsföroreningar skjuts på framtiden i stället för att, såsom det sades när vi fattade besluten, vara föremål för kontinuerlig revision och stärkning.

Jag anser att detta är fullständigt oacceptabelt - det är fel signal att skicka ut till Europa och till FN-konferensen. Tvärtom borde vi nu skicka ut signaler om på vilket sätt vi vill vara föregångare och pådrivare och göra extra egna antagan-

den. Jag vill med stort allvar säga att vi icke kan godta att vi skämmer ut oss i det internationella samfundet genom att skjuta vårt eget arbete på framtiden.

Sedan vill jag ta upp några frågor som vi har diskuterat i olika sammanhang och kommer att diskutera också i dag - det är frågor som har att göra med kärnavfallshanteringen. Här återkommer de ofta under rubriken Dounreay, och vi har också en fråga från Mats Hellström som berör situationen i Nordeuropa.

Det yttersta skälet till att vi gång på gång tvingas diskutera detta är att det icke finns en tillfredsställande internationell ordning för att ta hand om kärnavfall och för att kontrollera hur det sker. Vi är nu också medvetna om att det finns enorma mängder av militärt sådant avfall som icke hanteras på ett bra sätt. Det finns stor risk för att materialet kommer på avvägar och missbrukas av samvetslösa regimer.

Vi har från nordisk sida tagit initiativ till att åstadkomma en sådan ordning att vi får internationell hantering och kontroll. I praktiken har kärnvapenstaterna monopol på upparbetningsanläggningar där militär och civil verksamhet blandas och det icke finns en internationell kontroll som fungerar. Allvaret i den situation som nu råder gör att vi måste ta nya initiativ och mycket bestämt kräva samordnade internationella aktioner för att ta hand om både militärt och civilt avfall och ställa all sådan verksamhet under internationell kontroll. Det är mycket brådskande att det sker med tanke på de ytterst oroande rapporter vi får om riskerna för att sådant material kommer på avvägar och missbrukas.

Jag vill därför framställa den konkreta frågan, om ministerrådet avser att snabbt ta initiativ för att skynda på arbetet. Det är oerhört angeläget med tanke på de risker som den nuvarande situationen faktiskt innebär.

Salmén: Vi har i miljöutskottet att utöver så kallade direkta miljöfrågor även behandla många näringspolitiska frågeställningar. Sambandet mellan dessa två områden har tidigare varit ägnade att skapa motsättningar och de miljökrav som ställs nuförtiden uppfattas forfarande av en del företagare som onödiga begränsningar och medförande onödiga kostnader. Detta är ett själviskt och kortsynt tänkesätt. Vi måste säkerställa livsmiljön för att ha en framtid. Men med ett positivt tänkande kan vi vända miljökraven till fördel och möjlighet för både de politiker och företagare som ser miljöåtgärder i långt perspektiv.

Vi ser att kvalitén på luft och vatten fortsättningsvis försämras och det visar att vi belastar naturen för hårt och att den självläkande förmågan inte räcker till. Talar vi därtill om överbefolkning med fattigdom och hunger i fotspåren så har vi noterat det kanske största miljöproblemet.

Vi bör arbeta hårt med de tunga och verkliga miljöfrågorna och inte spilla mycken möda på att sätta på små märken på nästan betydelselösa produkter för då drar vi bort uppmärksamheten från de större problemen.

Vi bör hitta metoder att prissätta miljön, att på rätt sätt värdera naturens resurser och att inte bara använda bruttonationalprodukten som måttstock på hur bra våra länder fungerar. Morgondagens industri kommer att mätas och värderas på ett helt annat sätt än i dag. Företagens samhällsnytta bör kunna värderas och stödas genom att man ger speciella fördelar i form av skattelättnader eller lik-

nande om företaget har en strategi i sitt handlande som tar miljöhänsyn. Då behöver företagen inte förlora sin konkurrensplattform utan i stället öka den.

Vi i Nordiska rådet har en betydande roll när det gäller att öka miljömedvetandet och miljöansvaret och gemensamt arbete för ökad kunskap. Låt oss planera för framtiden och tänka så att morgondagen är en realitet. Då blir den en realitet.

Det är viktigt att kärnavfallets hantering sköts bra och stöder där Birgitta Dahls åsikter, men vill också påminna om de giftbomber från andra världskriget som nu ligger på Östersjöbotten och som man nu först börjat tala om - det är den verkliga giftbomben!

Minister **Sirpa Pietikäinen:** Herr president! Angående Birgitta Dahls kritik av ministerrådets beslut att senarelägga revisionen av handlingsplanen hänvisar jag till mitt tidigare inlägg där jag nyligen har betonat samarbetet mellan ministerrådet och Nordiska rådets miljöutskott. Som en ny form för det framtida samarbetet föreslår jag ett gemensamt årligt seminarium för att diskutera nya politiska frågor och prioriteringar. Miljöministrarna har föreslagit för Nordiska rådets miljöutskott att under hösten föra en generell diskussion om användningen av handlingsplanen. Förslaget har föranletts av statskontorets rapport om nyttan och användningen av handlingsplaner i det nordiska miljösamarbetet. Detta betyder att handlingsplaner inte kan anses ändamålsenliga i en förändrad samarbetssituation som ställer krav på flexibilitet.

Miljöministrarna har i avvaktan på höstens diskussion föreslagit att en revision av handlingsplanen uppskjuts till hösten 1994, då man önskar inkorporera resultatet av revisionen av UNCED och Oslo- och Pariskonventionerna och att lufthandlingsplanen skjuts upp i avvaktan på klimatkonventionen.

Birgitta Dahl: Herr president! Det är möjligt att den form av handlingsprogram som vi arbetar med inte är ändamålsenlig. Men det är nödvändigt att ha klara, konkreta och tidssatta mål och att arbeta på ett sådant sätt att vi går före, inte väntar på att andra skall fatta beslut för att sedan komma efter med våra. Jag anser att det skall vara vår roll i det europeiska och i det globala samarbetet. Jag anser att miljöarbetet är ett av de områden där Norden som region har en särskild roll att spela, såväl för att hantera våra egna miljöproblem som för att föregå med gott exempel och driva på i det internationella arbetet. Då är det obegripligt för mig att Nordiska rådet inte detta år skulle fullfölja sitt tidigare beslut att revidera och skärpa programmet på dessa två områden, som är centrala både i Östersjö- och Europaperspektivet och i det globala perspektivet.

Herr president! Det är en litet pikant detalj, men ministerrådets talesman var en av de tolv som reserverade sig i Helsingör för att havsföroreningsprogrammet som det då förelåg var otillräckligt. Det skulle vara trevligt om samma anda som drev henne att reservera sig i Helsingör fortfarande driver ministern i hennes arbete. Då skulle vi kanske få se klara och konkreta åtaganden och framflyttade positioner. Om sedan det skulle hända att man går ännu längre i Rio eller på de

andra kommande konferenserna, får vi väl skärpa oss. Jag tror inte att det kommer att hända utan tvärtom att besluten där kommer att vara otillräckliga.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

31
A 924/m: Medlemsförslag om fortsatta satsningar på det nordiska gränsregionala samarbetet

Miljöutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet antar följande rekommendation med anledning av medlemsförslaget:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att den samnordiska satsningen på de etablerade gränsregionala samarbetsområdena över den nordiska budgeten skall fortsätta på minst nuvarande nivå, samt

att ökningar i de samnordiska budgetresurserna även skall användas till att utveckla det gränsregionala samarbetet i Norden.

Elver Jonsson (miljöutskottets talesman): Herr president! Dagordningens punkt 9, då vi talade om medborgarnas Norden även till vardags, har ett nära samband med den fråga som vi just nu diskuterar, nämligen fortsatta satsningar på det nordiska gränsregionala samarbetet och hur man borde utveckla detta.

Miljöutskottet konstaterar att det i det nordiska samarbetsprogrammet för regionalpolitik i Norden finns en klar tendens att dra ner på det praktiska samarbetet och något öka forskningsverksamheten.

Vi finner en klar paradox i denna situation. Å ena sidan säger man i detta samarbetsprogram att man vill främja en balanserad regional utveckling såväl inom de olika länderna som över nationsgränserna. Å andra sidan aviseras minskade medel för det gränsregionala samarbetet. Det är denna tyngdpunktsförskjutning som vi i utskottet har haft en kritisk hållning till. Vi tror att det behövs ett praktiskt samarbete för Nordiska rådets verksamhet. Det finns knappast något mer centralt än att vara aktiv i verksamheter som gynnar gränsöverskridanden. Vi har anmält denna skepsis i vårt betänkande.

Vi tror att det som framför allt behövs är att man konkret griper sig an de frågor som fortlöpande blir aktuella inom regionerna och som identifieras av lyhörd marknad, observanta myndigheter och/eller organisationer.

Utskottets slutsats är att man skall intensifiera det nordiska gränsregionala samarbetet och låta detta få prioritet. Då behövs konkreta åtgärder och aktiviteter som också är förankrade bland regionernas befolkning. Det gäller att i vardagsfrågor underlätta för människorna i Norden.

Herr president! Jag yrkar bifall till miljöutskottets förslag.

Skjervengen: Hr. president! I Miljøutvalget sitter ikke noen fra den liberalistiske gruppen, derfor er det ingen reservasjoner i utvalgets forslag. Det er en enstemmig innstilling.

Den liberalistiske gruppen vil imidlertid stemme imot innstillingen fra Miljøutskottet, fordi vi mener at dette ikke er et prioritert område. Det er heller ikke, sett med våre øyne, et prioritert område å øke budsjettrammene for det grenseregionale samarbeidet. Derfor ønsker vi altså å stemme imot innstillingen.

Kommunalminister og nordisk samarbeidsminister **Borgen:** I det nordiske samarbeidsprogrammet for regionalpolitikk 1990-94 har Ministerrådet lagt vekt på utvikling av nye og fleksible samarbeidsformer, men det grenseregionale samarbeidet har fortsatt en sentral plass og får omkring 70 pst. av de nordiske midlene til regionalpolitikk.

Samarbeidsprogrammet er utvidet med et strategiprogram 1990-92 for samarbeid innenfor og mellom regionene.

Også i strategiprogrammet er det presisert at to av de ni grenseområdene, nemlig Nordkalotten og Vestnorden, fortsatt er prioriterte områder med hensyn til å få nordiske regionalpolitiske midler.

I budsjettet for 1992 er det foretatt visse omdisponeringer av midlene til grenseregionene, og til en enkelt region, Øresundsområdet, avtrappes støtten, da det nødvendige samarbeidet omkring Øresund bør oppbygges og finansieres på annen måte enn gjennom nordiske regionalpolitiske midler.

Det er riktig at Ministerrådet har vedtatt å prioritere FoU-virksomheten høyt, bl.a. vil NordREFO og Basprosjektet også bli prioritert i en slik situasjon hvor det skjer nedskjæringer av de nordiske regionalpolitiske midlene. Men det innebærer ikke nødvendigvis at prosjektvirksomheten i grenseregionene må nedsettes i en slik situasjon.

Dels har grenseområdene mulighet til å søke nordiske midler til temaorientert og eventuelt sektorovergripende virksomhet, dels kan og bør den lokale eller regionale finansieringsandelen økes.

Avslutningsvis vil jeg nevne at jeg med tilfredshet har notert meg at regionalpolitisk samarbeid er et høyt prioritert område i ministerrådsforslaget om program for nordisk samarbeid etter 1992.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat beträffande miljöutskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Alsaker Svein, Andersson Arne, Andersson Marianne, Annerstedt Ylva, Bennedsen Dorte, Blankenborg Haakon, Dahl Birgitta, Dalsgaard Jóannes, Exner Lahja, Gammelgaard Lars P., Glønborg Knud, Gudmundseth Roger, Gustafsson Hans, Haavisto Pekka, Halldór Ásgrímsson, Hansen J.K., Haugen Helga, Hellström Mats, Hjörleifur Guttormsson, Houg Tora Aasland, Husmark Birgitte, Jelved Marianne, Jensen Hans Jørgen, Johansson Anita, Jonsson Elver, Järvilahti Timo, Jørgensen Anker, Knutzen Thea, Koch Inger, Komstedt Wiggo, Kristín Einarsdóttir, Liltved Tore A., Louvo Anna-Kaarina, Lunde Kjellbjørg,

Metsämäki Lauri, Nielson Poul, Nyby Mats, Nyhage Hans, Näslund Ingrid, Olsen Jógvan, Rasmussen Ingrid, Salmén Olof, Samuelson Björn, Svärd Anders, Syse Jan P., Sønderby Peder, Talleraas Anders, Tuomioja Erkki, Wroldsen Ernst och Öhrsvik Lena.

Mot rekommmendationen röstade:
Hagen Carl I., Kjærsgaard Pia och Skjervengen Pål Atle.

Frånvarande var:
Andersson Claes, Andersson Sten, Árni M. Mathiesen, Erenbjerg Hans, Erland Olof, Geir H. Haarde, Grøndahl Kirsti Kolle, Gulbrandsen Thor-Eirik, Hansen Søren, Hauan Åshild, Hurskainen Sinikka, Håkansson Per Olof, Jakobsen Johan J., Jäätteenmäki Anneli, Kallis Bjarne, Kekkonen Antero, Knudsen Grete, Laukkanen Markku, Moquist Lars, Motzfeldt Jonathan, Mølgaard Anders, Møller Helge Adam, Niinistö Sauli, Nordman Håkan, Pelttari Seppo, Rannveig Guðmundsdóttir, Rossi Markku, Rotnes Marit, Sigríður Anna Þórðardóttir, Solholm Lodve, Steenholdt Otto, Suominen Ilkka, Svensson Sten och Turunen Eeva.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 50 röster mot 3.

32
A 965/m: Medlemsförslag om byggandet av vägavsnittet Virtaniemi - Kirkenäs som nordiskt projekt

Miljöutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Dorte Bennedsen (miljöutskottets talesman): Hr. præsident! Blandt de høringsinstanser, som har udtalt sig om dette forslag, har der været stor usikkerhed med hensyn til det foreslåede vejafsnits påvirkning dels af rennæringen, dels af turismen og af miljøet i al almindelighed. Usikkerheden har været så stor, at miljøudvalget på det foreliggende grundlag ikke finder det forsvarligt at anbefale projektet. Specielt mener vi, at det er vigtigt at afvente den finsk-norske udredning, som finder sted for tiden.

Jeg vil derfor på udvalgets vegne og med henvisning til udvalgsbetænkningen anbefale, at Nordisk Råd ikke foretager sig noget i anledning af dette medlemsforslag.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *bifölls* utskottets förslag.

33
A 967/m: Medlemsförslag om etablering av flera frihamnszoner i Norden

Miljöutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Dorte Bennedsen (miljöutskottets talesman): Hr. præsident! Dette medlemsforslag anbefaler helt konkret, at der oprettes en frihavn i Mo i Rana i Norge. Men som det fremgår af høringsudtalelsen fra det norske told- og afgiftsdirektorat, viser det sig, at norsk lovgivning ikke åbner mulighed for etablering af frihavne, men at den arbejdsgruppe, som for øjeblikket arbejder med en revision af toldloven, foreslår, at det fremover skal blive muligt. Dog er arbejdsgruppens endelige stillingtagen afhængig af resultatet af EES-aftalen.

På den baggrund mener udvalget selvsagt, at det ikke har mening at arbejde videre med forslaget, og derfor skal jeg med henvisning til betænkningen anbefale rådet, at man ikke foretager sig videre med dette medlemsforslag.

Skjervengen: Hr. president! Jeg syns det er et meget godt forslag som er fremmet av bl.a. Åshild Hauan fra Det norske Arbeiderparti om en frihavnsone i Mo i Rana. Dette forslaget er såpass godt at jeg mener at Rådet burde kunne slutte seg til det hvis man ikke har prinsipielle innvendinger mot innholdet i forslaget.

Den begrunnelse som brukes av utvalget for ikke å foreta seg noe i anledning medlemsforslaget, er at det norske toll- og avgiftsdirektoratet har pekt på at det ikke er tillatelse i tolloven i Norge til å opprette frihavner i Norge. Det er en meget tynn begrunnelse, for hvorfor i all verden skulle ikke Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd jobbe for å endre på disse forholdene? Hvorfor skulle man ta hensyn til hvordan det norske lovverket akkurat pr. i dag er utformet? Det går da an å øve press slik at loven kan forandres. Det norske Storting er sikkert i stand til å forandre tolloven hvis det skulle være interessant, og det syns jeg det burde være.

Jeg vil da på vegne av den liberalistiske gruppen få ta opp det forslag som egentlig Arbeiderpartiet i Norge skulle ha tatt opp, nemlig at Nordisk Råd tilråder Nordisk Ministerråd å medvirke til at det blir opprettet en frihavn i Mo i Rana i Norge.

Dorte Bennedsen: Det er med beklagelse at jeg må konstatere, at det norske Fremskridtsparti forholder sig på samme vis til virkeligheden som dets søsterparti i Danmark. Det er muligt, at Fremskridtspartiet synes, dette er en tynd begrundelse, men vi har altså i udvalget måttet konstatere, at de norske myndigheder har meddelt os, at der ikke i øjeblikket er lovgrundlag for at foretage os noget sådant.

Den dag, loven er ændret i Norge, kan vi tage sagen op igen. Der var blandt flere af udvalgets medlemmer en positiv holdning over for tanken, men vi forholder os altså til virkeligheden, og den er, at der ikke for øjeblikket er et lovgrundlag.

Så jeg synes, hr. Skjervengen skulle tage hjem til Norge, hvis han er ivrig for denne sag, og så få ændret norsk lovgivning.

Skjervengen: Sleivsparkene ser jeg bort fra. For øvrig skal jeg reise hjem til Norge og forsøke å endre norsk lovgivning - det er helt korrekt.

Jeg syns ikke det at den norske tolloven i dag er til formelt hinder for opprettelse av frihavnsoner er et godt argument for at Nordisk Råd ikke skulle mene noe om det og jobbe for at det skulle skje. Det har formodentlig skjedd en del ganger tidligere i Nordisk Råd-sammenheng også at Nordisk Råd og Ministerrådet har jobbet for saker som kanskje har måttet kreve lovendring på nasjonalt plan innenfor noen av de nordiske landene. Hvis ikke Nordisk Råd skulle kunne gjøre det, ble det relativt tamt det som foregår her, om man hele tiden bare skal gjøre det som rent faktisk er mulig innenfor de nasjonale lovgivningene til enhver tid. Da er det ikke mange initiativ som kommer herfra.

Sedan diskussionen förklarats avslutad företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag.

För utskottets förslag röstade:

Alsaker Svein, Andersson Arne, Andersson Marianne, Annerstedt Ylva, Bennedsen Dorte, Blankenborg Haakon, Dahl Birgitta, Dalsgaard Jóannes, Exner Lahja, Glønborg Knud, Gudmundseth Roger, Gulbrandsen Thor-Eirik, Gustafsson Hans, Haavisto Pekka, Halldór Ásgrímsson, Hansen J.K., Haugen Helga, Hellström Mats, Hjörleifur Guttormsson, Houg Tora Aasland, Husmark Birgitte, Jelved Marianne, Jensen Hans Jørgen, Johansson Anita, Jonsson Elver, Järvilahti Timo, Jäätteenmäki Anneli, Jørgensen Anker, Knutzen Thea, Koch Inger, Komstedt Wiggo, Kristín Einarsdóttir, Liltved Tore A., Louvo Anna-Kaarina, Lunde Kjellbjørg, Metsämäki Lauri, Nielson Poul, Nyby Mats, Nyhage Hans, Näslund Ingrid, Olsen Jógvan, Rasmussen Ingrid, Salmén Olof, Samuelson Björn, Svärd Anders, Syse Jan P., Sønderby Peder, Talleraas Anders, Tuomioja Erkki, Wroldsen Ernst och Öhrsvik Lena.

Mot utskottets förslag röstade:

Hagen Carl I., Kjærsgaard Pia och Skjervengen Pål Atle.

Frånvarande var:

Andersson Claes, Andersson Sten, Árni M. Mathiesen, Erenbjerg Hans, Erland Olof, Gammelgaard Lars P., Geir H. Haarde, Grøndahl Kirsti Kolle, Hansen Søren, Hauan Åshild, Hurskainen Sinikka, Håkansson Per Olof, Jakobsen Johan J., Kallis Bjarne, Kekkonen Antero, Knudsen Grete, Laukkanen Markku, Moquist Lars, Motzfeldt Jonathan, Mølgaard Anders, Møller Helge Adam, Niinistö Sauli, Nordman Håkan, Pelttari Seppo, Rannveig Guðmundsdóttir, Rossi Markku, Rotnes Marit, Sigríður Anna Þórðardóttir, Solholm Lodve, Steenholdt Otto, Suominen Ilkka, Svensson Sten och Turunen Eeva.

Utskottets förslag hade sålunda antagits med 51 röster mot 3.

34

A 970/m: Medlemsförslag om Östersjöns framtid

Miljöutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Anna-Kaarina Louvo (miljöutskottets talesman): Herr president! Utskottet har genomgått medlemsförslaget mycket noggrant på basen av remisserna och hört Helsingforskommissionens experter samt de nordiska miljöministrarna.

Förslagets mål är att återställa Österjöns ekologiska balans med en rad konkreta åtgärder i Väst- och Österuropa.

Utskottet ger sitt fulla stöd åt själva målet och förslagen till åtgärder som utskottets ordförande också här redan betonade, men utskottet konstaterar, att rådet vid sin förra session redan antog ett flertal rekommendationer, som har nästan samma innebörd som medlemsförslaget; bland annat miljöteknologi och -bistånd till Baltikum, revision av Östersjökonventionen och förbättrad finansiering. Dessutom har Östersjökommissionens arbetsgrupp Task Force, som upprättades vid Rönnebykonferensen 1990, arbetet med sådana konkreta åtgärder som efterlyses i förslaget. Gruppen har för avsikt, att eliminera de mest förorenande källorna, s.k. 100 "hot spots", bland annat i östra Finska viken, där situationen är kritisk. Gruppen skall presentera sina förslag och finansieringsplaner i april .

Utskottet anser att en ny rådsrekommendation skulle leda till ett överlappande arbete. I stället bör allt stöd ges åt Helsingforskommissionens konkreta arbete. Nordiska rådet och i synnerhet dess miljöutskott borde regelbundet få information om kommissionens arbete, exempelvis genom att utskottets representant kan närvara vid möten med kommissionen som observatör.

Utskottet anser det viktigt att alla de baltiska länderna är med i kommissionen som fullvärdiga medlemmar. Tills vidare har endast Estland kunnat betala kommissionens relativt stora medlemsavgift på cirka 500 000 finska mark per år. Ministerrådet borde försöka medverka till en snabb lösning på denna fråga.

I sitt betänkande fäster utskottet även uppmärksamhet vid att en revision av den nordiska miljökonventionen skall ske utgående från de internationella avtal som nyligen träffats inom miljösektorn.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställer jag att rådet inte företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *bifölls* utskottets förslag.

35

A 979/m: Medlemsförslag om gemensam tid i Danmark, Finland, Norge och Sverige

Miljöutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet antar följande rekommendation med anledning av medlemsförslaget:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utreda för- och nackdelarna med införandet av gemensam tid i Danmark, Finland, Norge och Sverige.

Haavisto (miljöutskottets talesman): Medlemsförslaget gäller gemensam tid i Norden med andra ord att Finland borde flytta tillbaka klockan med en timme.

Utskottet har genomgått remisserna och konstaterar att den överväldigande majoriteten tillstyrker förslaget. Trots detta har utskottet inte kunnat övertyga om motiveringarna i förslaget. Dessutom skulle det ha varit nödvändigt att inbegära yttranden av flera instanser, speciellt i Finland som saken egentligen berör. Av de sammanlagt 34 remissvaren har en tredjedel kommit från Finland, fyra svar från Åland medräknade.

Det är självklart att alla de nordiska instanserna har givit sitt varmaste stöd åt förslaget: de får ju alla fördelar med omställningen, men eventuella nackdelar drabbas Finland av.

Remissinstanserna representerar vissa ministerier samt näringslivet, turistsektorn och medierna, närmast rundradiobolagen. Det faktum att alla som saken berör inte har hörts, - t.ex. inrikesministerierna, statsrådets kanslier, naturskydds- och miljöorgansiationer etc. - har bidragit till utskottets reserverade hållning.

Speciellt har utskottet fäst uppmärksamhet vid att Finlands meteorologiska institut - låt vara på egen begäran - till utskottet sänt ett yttrande som belyser införandet av s.k. eurotid ur en bredare synvinkel än vad de officiella remissinstanserna gör: den ljusa fritiden under vardagar kl. 17-23 och under veckosluten kl. 8-23 skulle bli omkring 2000 timmar kortare t.ex. i Helsingforsregionen. Detta skulle gå stick i stäv mot syftet att ta i bruk sommartiden, som har begrundats just ur energibesparingens synpunkt. Omställningen skulle öka förbrukningen av belysningsenergi, minska dagsljuset för trädgårdsskötsel, strandliv, vistelse i naturen, försämra trafiksäkerheten o.s.v.

Den nationella, och i synnerhet den finländska remissrundan, har varit bristfällig. Även de erhållna svaren antyder att omställningen är en kontroversiell fråga. Utskottet har inte enhälligt kunnat stöda de i viss mån haltande motiveringarna bakom förslaget. Tack vare den moderna teletekniken i dag kan vi smidigt sköta ärenden över tidszonerna, smidigt också utanför den egentliga tjänstetiden.

På dessa grunder anser utskottet att frågan borde underställas en mera ingående analys, inte minst i Finland, som saken närmast berör.

Herr president! Med dessa ord hemställer jag att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att anta en rekommendation i enlighet med miljöutskottets betänkande: att utreda för- och nackdelarna med införandet av gemensam tid i Danmark, Finland, Norge och Sverige.

Nyby: Herr president! Mitt medlemsförslag om att vi i Finland skulle ha samma tid som i Norge, Sverige och Danmark finner inte nåd inför miljöutskottets ögon. Detta trots att praktiskt taget alla remissinstanser har ställt sig positiva, faktiskt av 36 remissinstanser är enbart det finska trafikministeriet litet grinigt.

Varför sänder vi förslag på massiva remissrundor om vi inte tar någon hänsyn till de utlåtanden som vi får?

Utskottet lät de finländska medlemmarna avgöra den här frågan. Det var rätt gjort av utskottsordföranden och utskottet, de är därför förlåtna. Det beklagliga i sammanhanget är att de finländska utskottsmedlemmarna blev så kalla om fötterna.

Varför skall vi i Finland ha samma tid som man har i Bulgarien och Rumänien och inte samma som man har i Skandinavien? Det motargument som jag oftast mött är geografiskt. Man säger att Finland hör till den tidszon som det hör, och geografin kan vi inte ändra på. Sanningen är följande. Skandinavien ligger en timme öster om Greenwich Mean Time. Västra Finland ligger 1 timme och 18 minuter öster. Finlands östligaste punkt ligger 2 timmar och 6 minuter öster om Greenwich Mean Time, Helsingfors 1 timme och 40 minuter. Det är alltså geografiskt sett hugget som stucket om vi beslutar oss för en eller två timmar från Greenwich Mean Time.

Bland övriga argument som anförts mot mitt medlemsförslag kan nämnas följande: Daggen ligger i gräset på morgnarna och förhindrar böndernas slåtter. Tidsskillnaden gör att hotellen i Helsingfors får fler gäster, eftersom utländska affärsmän tvingas övernatta här. I morse kom det mest dräpande, ordagrant dräpande, argumentet mot mitt medlemsförslag i en finsk radioutsändning. I radion ansåg en person att självmorden i Finland sannolikt skulle öka om vi inför skandinavisk tid i landet. Jag har faktiskt inte förutsett eller avsett att förslaget skulle få den typen av konsekvenser.

Nu föreslår utskottet att ministerrådet skall utreda för- och nackdelarna med en ändring av tiden. Se där Nordiska rådets största problem! I generaldebatterna håller vi stiliga och principiella tal om nordiskt samarbete. Så fort en fråga tar konkret gestalt och berör mig själv eller mina väljare tillsätter vi en utredning. Utskottets förslag är alltså inte speciellt framsynt eller modigt. Jag beklagar att utskottets finländska medlemmar greps av beslutsångest.

Herr president! Jag tänker inte driva frågan vidare i det här skedet utan emotser ministerrådets utredning. Mina motiv är dock andra än dagg och självmord. Det blir nämligen så som jag föreslår ändå förr eller senare. Icke-beslutsfattande är också ett beslutsfattande.

Haavisto: Herr president! Först måste jag korrigera en sak. Jag sade i mitt förra inlägg 2000 timmar när jag menade 200 timmar som den ljusa fritiden blir kortare.

Om man bara tänker på Finlands situation så är det också så att vi måste ta hänsyn till S:t Petersburgstiden och Karelentiden. Om vi har två timmars skillnad till öster, är det inte bra även om vi har samma tid som i väster. Om exempelvis Estland har samma tid som Helsingfors är det en fördel för oss finländare.

Sedan måste jag säga att den här tidsfrågan är en sådan sak som jag inte anser bör diskuteras här. Det är mera en nationell fråga för oss finländare.

Nyby: Herr president! Ännu till geografin! Finnmark i Norge ligger öster om Finland. Angående de baltiska länderna har jag pratat med flera ledande politiker i denna fråga. Dessa är övertygade om att de kommer att följa oss i frågan den dag Finland är beredd att ändra tiden.

Herr president! Ännu en principiell fråga för mig: Vi är en del av Norden!

Sedan diskussionen förklarats avslutad *antogs rekommendationen med acklamation.*

36
B 126/m Ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för fiskeri 1993 - 1996

Miljöutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att anta ett nordiskt program för samarbete inom fiskerisektorn i enlighet med ministerrådsförslag B 126/m och Nordiska rådets synpunkter

att ministerrådet lämnar en årlig rapportering av samarbetsprogrammet i sin verksamhetsberättelse, C 1.

Kristín Einarsdóttir (miljöutskottets talesman): Hr. præsident. Det er for mig som islænding en stor glæde at få lov at tale for miljøudvalgets betænkning over dette ministerrådsforslag. For os islændinge er nordisk samarbejde om fiskerispørgsmål af stor betydning, og jeg vil udtrykke mit håb om, at samarbejdsprogrammet bliver en kraftig løftestang for dette samarbejde.

Det er endvidere glædeligt at kunne konstatere, at samarbejdsprogrammet ligger på et ambitionsniveau, som i hovedtrækkene er i overensstemmelse med miljøudvalgets ambitioner om det nordiske samarbejde. Men samtidig må jeg dog understrege, at fiskerisektoren endnu ikke har fået den plads inden for det nordiske budget, som sektorens betydning kræver. Dette har miljøudvalget ved flere lejligheder betonet.

Det er vigtigt, at man bl.a. gennem det nordiske samarbejde forebygger dobbeltarbejde og aktiverer de effektiveste og bedste ressourcer, som findes i Norden. For at bibeholde denne effektivitetsgrad og dette kvalitetsniveau må der komme tilstrækkelige finansielle ressourcer fra det fællesnordiske budget. Jeg vil derfor på udvalgets vegne betone, at øget national finansiering af øgede aktiviteter inden for sektoren på længere sigt betyder en udtynding af det formaliserede nordiske samarbejde, som så igen betyder sænkning af det kvalitets- og effektivitetsniveau, som samarbejdsprogrammet i øvrigt giver alle forudsætninger for.

Udvalget modsætter sig dog ikke, at national medfinansiering skal være en hovedregel, når det gælder valg af projekter inden for sektoren. Den kan skabe en sikkerhed for, at projekterne også prioriteres på nationalt niveau. Det, udvalget protesterer kraftigt imod, er, at øgede aktiviteter inden for sektoren skal

finansieres med nationale midler. Hvis det bliver tilfældet, kan vi i udvalget ikke se, hvorfor man skal anvende det nordiske samarbejde i stedet for at agere nationalt og dermed på længere sigt miste de fordele, som er hjørnestenen i det nordiske samarbejde.

Jeg vil citere ministerrådets konstatering i programmet om, hvilke målsætninger den nordiske fiskeripolitik skal have:

"Den sentrale målsetting for alle nordiske landes fiskeripolitikk er å verne ressursgrundlaget gjennom en rasjonell og biologisk riktig beskatning, samt å styrke næringens økonomiske fundament ved å fremme en struktur og kapasitet som er i samsvar med de biologiske ressurser."

Udvalget tilslutter sig dette og betoner, at såvel den nordiske som den nationale fiskeripolitik må bygge på en balance mellem fangst og ressourcernes fornyelse. Principperne om en bæredygtig udnyttelse af havets ressourcer må være de grundlæggende præmisser for de nordiske landes forvaltning af fisk og havets pattedyr.

Udvalget betoner betydningen af, at det inden for fiskerisektoren er næringspolitikken, som skal prioriteres. Man bør dog ikke glemme - og det er meget vigtigt - at der ved udformningen af næringspolitikken må tages hensyn til både naturværn og havets miljø. Størstedelen af havets forurening kommer faktisk fra landbaserede forureningskilder. Det er derfor yderst vigtigt, at et nært samarbejde skabes mellem fiskeri- og miljøsektoren.

Ministerrådet angiver som specifikke mål inden for fiskerisamarbejdet:

"at styrke det nordiske nettverket, for med det å bidra til bedre utnyttelse av landenes samlede forvaltnings- og forskningskompetanse,

at styrke de nordiske landenes plads og innflytelse i det fremtidige europeiske fiskerisamarbeidet, både i vest- og østeuropeisk kontekst,

at utvide samarbeidet om forvaltning av fellesbestander."

Miljøudvalget tilslutter sig dette og betoner specielt arbejdet med at forstærke Nordens plads og indflydelse i det internationale fiskerisamarbejde.

I samarbejdsprogrammet opregnes en række prioriterede temaer og faglige prioriteringer. Disse prioriterede punkter behandler spørgsmål fra en fortsat forskning om havets pattedyr og internt samarbejde til udvikling af nordisk samarbejde i internationale fora.

Det er vigtigt at diversifiere fangstressourcerne for på den måde at kompensere for mindre fangst af de arter, som hidtil har været rygraden i fiskerierhvervets økonomi. Der bør især tages hensyn til dette i Vestnorden, hvor hele samfundsstrukturen bygger på fisk og fiskeindustri.

Idet jeg i øvrigt henviser til udvalgsbetænkningen, anbefaler jeg, at man følger miljøudvalgets indstilling.

Presidenten: Dette møtet må i dag avsluttes umiddelbart over kl. 18. Presidenten har på talerlisten landskapsstyrelsesledamot Anders Eriksson, fiskeriminister Kent Kirk og Kaj Egede. Det betyr at skal vi få avsluttet denne saken i dagens møte, må presidenten anbefale de absolutt kortest mulige innlegg. Din tale skal være ja, ja eller nei, nei.

Landskapsstyrelseledamot **Anders Eriksson:** Herr president! Jag hade först tänkt komma med ministerrådets synpunkter och sedan de åländska. Med hänvisning till tidsbristen lämnar jag dock de åländska synpunkterna.

Fiskerinäringen har en dominerande betydelse för den nationella ekonomin i flera av de nordiska länderna. Näringen är också mycket viktig för olika regioner och distrikt i samtliga nordiska länder.

Fisket står som samarbetsområde i en särställning. De nordiska länderna delar stora fiskeresurser med varandra och i vissa fall också med tredje land. Det förhållandet att grunden för näringen är gemensam nödvändiggör samarbete i frågan om näringspolitik, resursförvaltning och forskning. De gemensamma resurserna kan endast utnyttjas rationellt när länderna samarbetar.

För att göra presidenten till lags lämnar jag resten av min presentation och vill bara säga att det stöd vi fått från miljöutskottett för våra tankar är mycket glädjande, framför allt när man pekar på att fiskerisektorn fått för litet anslag i budgeten. Det är synnerligen glädjande för oss fiskeriministrar.

Fiskeriminister **Kirk:** Hr. præsident! Jeg vil gerne påskønne, at man i Nordisk Råd har været tidligt ude med at debattere sin rolle i forhold til det nye Europa, vi ser i dag. I fiskerisektoren har vi også taget spørgsmålet op, netop for at analysere omfanget af den påvirkning, ændringerne får for fiskerisektoren. Set i forhold til udviklingen i EF's fiskeripolitik finder jeg, at udarbejdelsen af fiskeriprogrammet sker på et godt tidspunkt. EG's fiskeripolitik er netop i år, hvor den fylder 10 år en såkaldt midtvejsdebat.

Samtidig hermed overvejer EF-Kommissionen betydelige ændringer i de strukturstøtteordninger, der gælder i Fællesskabet. Formanden for EF-Komissionen, Jacques Delors, har netop lanceret en plan herfor, og fiskeriregionens afhængighed af fiskeriet vil også blive drøftet her. Drøftelserne vil kunne munde ud i særlig strukturpolitik for fiskeriafhængige regioner i EF, hvor såvel ressourcepolitikken som regionalpolitiske hensyn må forventes inddraget.

Jeg ser vort nordiske samarbejdsprogram som en platform for en udvidelse af den dialog, som på nordisk plan er nødvendig, for at vi i et stadig mere udbygget samarbejde kan udnytte vore stemmer bedst muligt.

Landskapsstyrelseledamot **Egede:** Hr. præsident! Jeg skal på vegne af Grønlands Landsstyre fremkomme med et par bemærkninger til det forelagte ministerrådsforslag.

Forslaget har været et års tid undervejs, og de nordiske fiskeriministre havde under deres møde i Grønland i august sidste år lejlighed til at drøfte sagen, og her blev grundstenen til dette samarbejdsprogram lagt.

Vi har fra grønlandsk side med glæde noteret os, at man i det forelagte dokument også kan se, hvor stor en samfundsmæssig betydning dette erhverv har for landene i den vestlige del af Norden.

Fiskerisamarbejdsprogrammet lægger op til, at man skal se samarbejdet både i relation til Europa, til Norden som sådan og til regioner inden for Norden.

Dette finder vi er en god fremgangsmåde, fordi man derved kan samarbejde om de forskellige emner og sagsområder på de niveauer, som passer til dem.

Vi finder fra grønlandsk side, at der i dette program er anslået en række centrale fiskeripolitiske temaer, som man kan samarbejde om. Dette bliver endnu vigtigere i fremtiden, fordi de nationer og befolkningsgrupper, der lever af havets ressourcer, er udsat for et til tider hårdt pres fra forskellige grupper, som mener sig berettigede til at fortælle os, hvad man f. eks. må spise, og hvad man ikke må spise.

Forberedelserne til FN's verdensmiljøkonference har afsløret, at nogle lande mener, at man ikke bør spise havpattedyr overhovedet, og at man derfor ønsker, at FN skal opfordre til total fredning på verdensplan af disse dyr. Andre gode mennesker - formentlig fra store byer - mener, at det er uetisk at fange hvaler, uanset at disse kan fanges på et bæredygtigt og humant grundlag. På den anden side vil man dog gerne tillade, at oprindelige folk fortsat fanger hvaler. Når jeg oversætter dette til godt skandinavisk, så betyder det, at oprindelige folks kultur ikke skulle have samme etiske stade som andre kulturer. En sådan form for kulturimperialisme havde vi ellers håbet hørte fortiden til.

Vi synes, det er trist, at dyrene nu skal bruges til at genfremsætte sådanne overmenneskesynspunkter. Og vi finder det helt uacceptabelt, at FN nu opfordres til at udvælge hellige dyr og undtage disse fra princippet om bæredygtig udnyttelse. Vi er derfor også fra grønlandsk side meget glade for den enighed om dette spørgsmål, som blev opnået på de nordiske hvalministres møde i Stockholm i januar.

Derfor er vi specielt glade for det politiske samarbejdstema, som siger, at fiskerisamarbejdet skal koncentreres om "fiskeriets og fangstens centrale betydning for den økonomiske aktivitet og som kulturbærer i mange dele af Norden."

Hr. præsident! Jeg vil afslutningsvis udtrykke håbet om, at det vil lykkes at styrke dette fiskerisamarbejdsprogram i Norden og ad åre give det den plads på det nordiske budget, som vi mener det fortjener. Det betyder, at man gennem samarbejdet i nordisk regi kan tage de udfordringer op, som ligger i det nye Europa, og således at vi, der har en anden samarbejdsform med EF end medlemskab, kan deltage i det nordiske samarbejde og derigennem yde vort bidrag til fiskeriets og fangstens fremtidige udvikling til gavn for vore samfund.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *antogs rekommendationen med acklamation.*

Presidenten: Vi vil da avslutte dagens møte, men jeg gjør oppmerksom på at de resterende saker under miljøutvalget vil bli behandlet etter kulturutvalgets saker i morgen. Da er dagens møte hevet.

Mötet avslutades kl. 18.00

Protokoll

3:e mötet

Torsdagen den 5 mars 1992 kl 09.00 - 14.20

Presidenter: Elver Jonsson (1-9), Mats Nyby (9-14) och Sten Andersson (15-19)

Dagordning

1. Allmän debatt om *kulturutskottets* saker
2. A 951/k Medlemsförslag om samarbete mellan de naturhistoriska museerna i Norden
3. A 955/k Medlemsförslag om effektivare trafikundervisning bl.a. i grundskolan som del i en livslång trafikfostran
4. A 957/k Medlemsförslag om en nordisk textil sommarakademi
5. A 973/k Medlemsförslag om nordiskt revyfackligt nätverkssamarbete
6. A 976/k Medlemsförslag om ökat TV- och radioprogramutbyte i Norden
   A 962/k Medlemsförslag om upphovsrättslig ersättning vid distribution av TV-program
7. A 988/k Medlemsförslag om utredning av fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet
8. B 124/k Ministerrådsförslag om handlingsprogram för förstärkning av vuxenutbildningen i framtiden - Voks Frem (1992-1996)
9. E-saker (frågor och svar) i anslutning till kulturutskottets sakområde:
   E 14 Fråga till Nordiska ministerrådet om efter- och vidareutbildning av arbetslösa ungdomar
   E 17 Fråga till Nordiska ministerrådet om teckenspråktolkning för hörselskadade (se snabbprotokollet 2:a mötet, ekonomiska utskottets saker)
   E 20 Fråga till Finlands regering om svenska språkets ställning i Finland
   E 29 Fråga till Sveriges regering om samarbete inom skola och utbildning
   E 32 Fråga till Nordiska ministerrådet om gemensam nordisk utlandsinformation
   E 33 Fråga till Sveriges regering om finskspråkiga TV-sändningar i Sverige
   E 48 Fråga till Sveriges regering om distribution av finska TV-program i Sverige
   E 49 Fråga till Nordiska ministerrådet om information om möjligheterna att studera i annat nordiskt land
   E 54 Fråga till Sveriges regering om Sveriges radios hörbarhet i södra Finland
   E 59 Fråga till Nordiska ministerrådet om kunskapen om Norden i våra skolor
   E 62 Fråga till Nordiska ministerrådet om ömsesidigt godkännande av

högre utbildningar
E 64 Fråga till Nordiska ministerrådet om upphovsrättsbetalning

10. Avskrivning av följande rekommendationer:
12/1989 Datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer
41/1989 Utökat nordiskt utbildningssamarbete
46/1989 Åtgärder för Nordplus-programmets genomförande
14/1990 Nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk
32/1991 Information om det nordiska samarbetet utanför Norden
36/1991 Nordiskt miljöforskningsprogram
38/1991 Nordisk utbildningsgemenskap

Forts. miljöutskottets saker

11. E 61 Fråga (partigrupps-) till Nordiska ministerrådet om initiativ för att undanröja den stora miljöfara som det radiaktiva avfallet utgör i de nordliga havsområdena
12. E 46 Fråga (partigrupps-) till Nordiska ministerrådet om kärnkraft i öst
13. E-saker (frågor och svar) i anslutning till miljöutskottets sakområde:
E 10 Fråga till Nordiska ministerrådet om avveckling av klororganiska produkter och användning av klor i produktionsprocesser
E 15 Fråga till de nordiska ländernas regeringar om avveckling av användandet av ozonnedbrytande ämnen i Norden
E 16 Fråga till de nordiska ländernas regeringar om upphörande av utsläpp av klorerade organiska ämnen
E 22 Fråga till Nordiska ministerrådet om förbud mot dumpning av radioaktivt avfall i Nordsjön och Nordöstatlanten
E 25 Fråga till Nordiska ministerrådet om tyskt förslag till slutförvaring av utbränt kärnbränsle i Dounreay
E 30 Fråga till Nordiska ministerrådet om insamling av mätinstrument för miljöövervakning i Baltikum och S:t Petersburgsregionen
E 31 Fråga till Nordiska ministerrådet om införande av skyddszoner inom jordbruket i Norden
E 41 Fråga till Nordiska ministerrådet om drogmissbruk i trafiken
E 44 Fråga till Nordiska ministerrådet om åtgärder mot svavelutsläpp på Kolahalvön
E 47: Fråga till Sveriges regering om porton på brevförsändelser i Norden
E 50: Fråga till Nordiska ministerrådet om trafikförbindelse Oslo - Stockholm - Helsingfors -Baltikum
E 53: Fråga till Finlands och Sveriges regeringar om skydd av laxbeståndet i Torneälv
E 56: Fråga till Nordiska ministerrådet om Skagerrak-regionen som ett nordiskt gränsregionalt samarbetsområde
E 58: Fråga till Nordiska ministerrådet om fisket i Östersjön
E 60: Fråga till Nordiska ministerrådet om arbetet med att rädda Östersjöns miljö

14. Avskrivning av följande rekommendationer:
    - 24/1987 Samarbete kring genteknologi
    - 41/1987 Förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet i Norden
    - 44/1987 Plan för infrastrukturinvesteringar i Norden
    - 7/1988 Storstädernas trafik- och miljöproblem
    - 25/1989 Ökat samarbete inom järnvägstrafiken
    - 26/1989 Fordonstekniskt samarbete
    - 27/1989 Samordnad trafik- och trafiklärarutbildning, punkt 1 och 2
    - 43/1989 Överföring av miljöteknologi utanför Norden
    - 1/1990 Nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik
    - 15/1990 Tvärflyg i Mittnorden
    - 18/1990 Globalt miljösamarbete
    - 22/1990 Åtgärder för att undvika oljekatastrofer
    - 3/1991 Utveckling av det nordiska järnvägssystemet
    - 4/1991 Vägtrafikens miljöeffekter
    - 5/1991 Nordisk transportpolitik
    - 6/1991 Nordisk transportforskning
    - 7/1991 Transportsamarbete i Skagerrak-regionen
    - 8/1991 Handlingsplan för säkrare trafik i Norden
    - 41/1991 Jordbrukssamarbete med Baltikum
    - 44/1991 Transportsamarbete med Baltikum
    - 48/1991 Miljöteknologi till Östeuropa
    - 49/1991 Informationsplikt rörande kärnkraftsanläggningar

Budgetutskottets saker

15. C 1/1992 Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet
16. A 998/b Utskottsförslag om budgetutskottets kontrolluppgifter 1991
17. A 1004/b Utskottsförslag om regler för Nordiska rådets budgetutskott
18. C 5/b Berättelse från Nordiska kulturfonden inkl. revisionsberättelse (1990)
19. Avskrivning av följande rekommendation nr 56/1991 Nordiska ministerrådets budget för 1992

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes att Lars P. Gammelgaard ersätts av Niels Ahlmann-Ohlsen för denna dag och för resten av sessionen.

1
Allmän debatt om kulturutskottets saker

Thea Knutzen (kulturutskottets talesman): Ærede president! Medrepresentanter! Nesten alle som har hatt ordet ved denne sesjonen har talt om Nordens forhold til Europa. Praktisk talt like mange har funnet at dette forholdet heller styrker behovet for fortsatt nordisk samarbeid enn svekker det. Kulturelt og språklig slektskap har ofte vært talernes begrunnelse. Vi føler nok alle at vi har disse felles røttene, uten at det så lett lar seg definere og konkretisere.

I dag brukes bortimot en tredjedel av det nordiske budsjett til kultur- og utdanningssamarbeid. Kulturutvalget ser det som sin viktigste oppgave å arbeide for at det som er bygd opp på dette området, og som bidrar til vår fellesskapsfølelse i Norden, får leve og utvikle seg videre.

Vi vet at nettopp kulturbevissthet og språk er nøye knyttet til selvfølelse, skaperevne og utadrettet virksomhet. Styrking av det nordiske kulturfellesskap vil derfor etter min mening være til klar fordel for hvert enkelt land og for vår innflytelse på Europas utvikling.

Jeg er glad for å kunne konstatere at utvalget og kulturministrene har lagt grunnen for et samarbeid med sikte på å videreføre kultursamarbeidet etter en gjennomtenkt prioritering. Kulturhandlingsplanen, med sin 3-årige finansiering, utløp ved siste årsskifte. Det må kunne slås fast at planen ikke er oppfylt, vesentlig på grunn av svikt i finansieringen. En god del er likevel realisert. Et resultat å glede seg over er utvekslingsprogrammet for studenter og lærere, Nordplus. Spørsmålet om en ny kulturhandlingsplan er drøftet i utvalget og med ministrene. Man er blitt enige om ikke å utarbeide en ny omfattende plan, men en prioriteringsliste. Ministrene har lagt frem et forslag etter tidligere samrådsmøter, og vi skal debattere dette nærmere senere i dag.

Jeg er glad for at utvalget og ministrene synes å være enige om satsingsområdene, som gjelder både allmennkultur, utdanning, eksamensgyldighet, forskerutdanning m.v. Utvalget har også sluttet seg til den gjenomgang og vurdering av institusjonene som foretas. Her vil jeg bare presisere at vi mener at det er meget viktig at tidsrammen som er lagt for gjennomgangen, blir overholdt. Vi mener også at utredningen om Nordisk Råds arbeidsgiveransvar i de forskjellige institusjoner bør følges opp både med hensyn til klarlegging og fremtidige regler.

På tre punkter vil jeg gjerne understreke og utdype utvalgets utålmodighet og ønske om rask handling fra kulturministrenes side.

Det første gjelder budsjettsituasjonen generelt, som Minsterrådet i sitt prioriteringsdokument sier blir særlig problematisk i 1992, bl.a. fordi Filmfondet og Nordplus krever økede bevilgninger. Utvalget mener at bl.a. statsministrenes forpliktende uttalelser bør forplikte også kulturministrene til å sørge for at allerede vedtatte programmer eller tiltak ikke svekkes.

Det andre punktet gjelder Nordisk Kulturfond, som utvalget gjennom gjentatte henstillinger til Ministerrådet har bedt om blir styrket. Det lå også inne i den avsluttede kulturhandlingsplanen at man skulle utvide området og styrke bevilgningene til kulturplanen, nettopp fordi man skulle ha et fleksibelt instrument som kunne trå til der hvor man hadde prisverdige initiativ, med kortvarig prosjektstøtte. Dette er i tråd med synet på fleksibiliteten som vi ønsker i det fremtidige nordiske samarbeid, og jeg har bedt om at ministrene setter dette meget høyt.

Det tredje og siste punktet gjelder utveksling av TV-programmer mellom de nordiske land og nordiske TV-selskaper. Det vi opplever nå, er at det gamle Nordvisjon-samarbeidet forvitrer fullstendig. Det går mot null, avtaler er sagt opp. Dette var et godt initiativ i 1960-årene. Da lå vi på linje med Europa når det gjaldt opphavsrettsbetaling og opphavsrettsspørsmål, men i løpet av disse

årene har Europa passert oss fullstendig. Vi har et avlegs system, og forhandlingene står i stampe.

Kulturutvalget har i brev av september 1991 bedt kulturministrene om å ta et politisk felles nordisk initiativ for å prøve å løse disse problemene. Vi har fremdeles ikke fått noe svar på dette. Jeg har stilt et spørsmål til kulturministrene i debatten, og håper at vi enten der eller i det møtet vi skal ha senere i dag, får visse positive signaler på dette punkt.

Kulturminister **Marianne Jensen:** Hr. præsident! Nordisk Råds rekommandation til ministerrådet om opførelse af et nordisk kunst- og kulturcenter i Nuuk er siden blevet fulgt op af ministerrådet. Netop i disse dage færdiggøres materiale om udskrivelse af en nordisk arkitektkonkurrence om centret. Jeg vil derfor takke denne forsamling for det arbejde, der her er gjort for at binde Grønland og Norden tættere til hinanden.

Grønland har sine rødder i en gammel arktisk kultur, men dets styre er ungt, og dets udvikling sker i et hastigt tempo. Vidtstraktheden og den deraf følgende forskellighed i levevilkårene med computertidsalderen i de større byer og fangersamfundene i nord og i bygderne er en kombination, der i sig selv er en stor udfordring i bestræbelserne for opnåelse af en harmonisk og tidssvarende udvikling i takt med en verden i stadig forandring.

At disse brydninger også har medført problemer, har vi erkendt i Grønland. Landsstyret har nu taget initiativ til et stort folkeoplysende og bevidstgørende projekt med navnet "Inuuneq nakuuneq" - det betyder "styrk dit liv" - et projekt, der koordineres i et tværgående samarbejde mellem mit landsstyreområde og landsstyreområderne for sociale anliggender og for sundhed og miljø.

Bevidstheden om fælles og individuel ansvarlighed i styrkelsen af livskvaliteten med udgangspunkt i gamle rødder og åbenhed over for omverdenen er allerede voksende i Grønland. Vi kan se det hos den opvoksende, stadigt mere bevidste ungdom, og vi kan se det i kunsten. Både i musikken og de andre kunstarter kan vi netop i disse år i Grønland se mange eksempler på, at man med den gamle kulturelle arv som ballast tør bevæge sig ud i den moderne og internationale påvirkning. Det er vor fornemmelse, at vi i denne bevidsthed står stærkere end især de skandinaviske lande i Norden i deres hastigt tiltagende europæisering.

Vi tror, der er grobund for et endnu tættere samarbejde i Norden fremover, og vi ønsker at tage del i dette samarbejde, byggende på respekt og ligeværdighed. Vi erkender dog også, at vi i Grønland ikke har ressourcer til at deltage så aktivt i den nordiske debat, som vi kunne ønske. Derfor håber vi også, at vi via et styrket Vestnorden på mange områder kan blive stærkere og mere kvalificerede medspillere i det nordiske samarbejde i fremtiden.

Minoriteter og oprindelige folkeslag er igennem mange år blevet opfattet som "uciviliserede, primitive og laverestående". Nu om dage er de nogle steder genstand for uenigheder, ja selv chikanerier, medens andre betragter mangfoldigheden som en luksus, man kan nyde uden stillingtagen. Der er dog også rundt omkring i verden en voksende respekt for disse forskelligheder. Jeg har med stor glæde hørt, at præsidiet er positivt indstillet over for et forslag om større nordisk

samarbejde med den arktiske befolkning i Alaska, Canada og Rusland. Jeg nærer derfor forhåbninger om, at man i Norden vil deltage aktivt i markeringen af FN-året for oprindelige folkeslag i 1993.

Hr. præsident! Et område af voksende interesse for hele verden er polarforskningen. Det tyder også på stigende tiltag i nordisk regi på dette område, heriblandt omkring kultur og identitet. Grønland ser sig her gerne repræsenteret i de beslutningstagende organer.

Kommunikation er nøgleordet i verden nu og fremover. I Grønland har vi grundet vore demografiske specielle vilkår, oparbejdet stor ekspertise i kommunikation over store afstande og under vanskelige naturvilkår. Dette er allerede erkendt i andre dele af verden, hvor der er interesse for at trække på vore erfaringer på dette område. Det kunne måske også være aktuelt i andre nordiske lande, hvor der også er store afstande og vanskelige naturvilkår.

Vi håber, at vi på nogle områder kan bidrage til det nordiske samarbejde, og vi håber på et fortsat og stadig bedre samarbejde fremover.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

2
A 951/k: Medlemsförslag om samarbete mellan de naturhistoriska museerna i Norden

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Utskottets förslag *bifölls*.

3
A 955/k: Medlemsförslag om effektivare trafikundervisning bl.a. i grundskolan som del i en livslång trafikfostran

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att i syfte att utbyta erfarenheter mellan de nordiska länderna på trafikutbildningens område utarbeta informationsmaterial bestående av nationell information om de regler och system som gäller i respektive nordiska länder beträffande trafikundervisning för distribution och användning av de nationella och lokala myndigheterna samt skolor i de nordiska länderna.

Eeva Turunen (kulturutskottets talesman): Herr president! Eftersom antalet personskador klart har ökat i relation till bilparken och samtidigt som trafikanternas likgiltighet för trafikregler och medtrafikanternas säkerhet också ökat, måste vi få till stånd en ändring i trafikanternas beteende. Vi medverkar alla till brådskan

och den spända atmosfären i trafiken, vilket vi inte kan avhjälpa med punktinsatser eller stora kampanjer mer än kortsiktigt. Den mänskliga faktorn har ett så stort inflytande på trafiksäkerheten att det inte längre räcker med att försöka uppnå bättre säkerhet enbart med bättre fordon och vägar. Korta, tillfälliga kampanjer skall utvecklas till ett oavbrutet livslångt system. Attitydpåverkan blir ännu viktigare, när man tänker på att en stor del av fritidsförarna är ungdomar som nyligen fått sitt körkort.

Bättre och mera permanenta resultat kan vi nå genom en systematisk och långsiktig trafikundervisning, som skall påbörjas redan i hemmen och pågå under hela livet.

Eftersom det är mycket komplicerat att på nordiskt plan rekommendera allmänt ökad utbildning i skolorna, har utskottet kommit till den slutsatsen att vi även inom detta fält bör dra nytta av varandras erfarenheter och låta göra ett informationsmaterial om vilka regler som gäller i länderna beträffande trafikutbildning och den erfarenhet man i allmänhet har dragit av sina system. Informationen skall också innehålla upplysningar om hur miljöaspekten beaktas i trafikutbildningen.

Ärade president! Med dessa argument yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *antogs rekommendationen med acklamation.*

4
A 957/k: Medlemsförslag om en nordisk textil sommarakademi

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att undersöka möjligheterna att få till stånd ett nordiskt arbetsseminarium för textilkonstnärer i form av en textil sommarakademi.

Marianne Andersson (kulturutskottets talesman): Herr president! "På de flesta håll i världen är den textila konsten ivrigt sysselsatt med att hitta nya definitioner och nya orienteringspunkter. Det är naturligt att man inför ett nytt sekel formulerar nya mål och söker nya former. Ute i Europa såväl som i USA och Japan råder stor osäkerhet om vart man är på väg. I Japan har utbildningsanstalterna börjat söka sina rötter i den egna traditionen, och det senare håller även på att hända i världen. Det finns ett ökat intresse för textilhistoria, för idéer och för människorna bakom idéerna. I takt med internationaliseringen känner man ett behov av att definiera sin egenart i förhållande till omvärlden."

Detta var ett citat från högskolan för design och konsthantverk vid Göteborgs universitet, ett av alla de remissyttranden från alla våra länder som samfällt uttalar sig positivt om medlemsförslaget om en nordisk textil sommarakademi.

Det finns många skäl för att anordna ett sådant forum för erfarenhetsutbyte, förnyelse och inspiration på hög nivå inom nordisk textilkonst. Inte minst är det

av stor betydelse att stärka våra traditioner inför EG-inträdet. Kulturutskottet är enigt i den uppfattningen och menar att detta är en fråga som måste kunna prioriteras. Jag yrkar bifall till betänkandet.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *antogs rekommendationen med acklamation.*

5
A 973/k: Medlemsförslag om nordiskt revyfackligt nätverkssamarbete

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd

å støtte de fremlagte planer i det det tas hensyn til utvalgets følgende synspunkter:

1. Kulturutvalget støtter medlemsforslaget, som tar sikte på å øke bredden samt styrke lokale miljøer og uorganiserte gruppers deltakelse i nordisk kultursamarbeid.

2. Utvalget går inn for at prosjektet gis støtte i en treårsperiode, og noterer at prosjektet etter denne periode regner med å bli selvfinansierende.

3. Utvalget understreker viktigheten av et nært samarbeid med de frivillige organisasjonene som er organiserte gjennom Nordisk Amatørteaterråd.

Sigríður Anna Þórðardóttir (kulturutskottets talesman): Hr. præsident! På Kulturudvalgets vegne skal jeg hermed præsentere udvalgets indstilling til medlemsforslaget om revyfagligt netværkssamarbejde.

En del af høringsinstanserne, bl.a. amatørteaterselskaberne, har udtrykt nogen skepsis over for forslaget. Disse indvendiger skyldes til dels usikkerhed om forslagets intentioner og rammer, men desuden hersker der en vis faglig uenighed om hele spørgsmålet.

Også efter Kulturudvalgets mening indeholder forslaget en del uklare og uafklarede punkter, f.eks. vedrørende organisering og arbejdsmetoder. Imidlertid må forslaget i første omgang opfattes som en idéskitse og en præsentation af de overordnede målsætninger. Yderligere detaljeplanlægning og fastsættelse af rammerne for et netværk kan rimeligvis først finde sted efter en eventuel godkendelse af Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd.

Norsk Revyfagligt Senter, som blev oprettet i efteråret 1990, er det første af sin art i Norden. Centeret beskæftiger sig bl.a. med revyfestivaler, fungerer som revytekstbank og revyarkiv og formidler kompetence, og erfaringerne har været så gode, at man har ønsket at fremme ideen på nordisk plan.

Kulturudvalget understreger i sin betænkning, at eventuel støtte til et sådant netværkssamarbejde ikke må ske på bekostning af bevillingerne til Nordisk Ama-

tørteaterråd, og at der er tale om en tidsbegrænset støtte, Den organisatoriske udbygning bør ske i samarbejde med Nordisk Amatørteaterråd.

Jeg skal i øvrigt henvise til forslagets bemærkninger om, at revy ligesom amatørteater i almindelighed er et eksempel på, at selv en lille offentlig indsats medfører meget stor aktivitet. Gennem en støtte til et netværkssamarbejde, som det er beskrevet i forslaget, vil man med relativt beskedne midler stimulere en fritidsaktivitet, som omfattes med stadig større interesse i hele Norden, både hos aktører og publikum. I den kommende sommer arrangeres en revyfestival i Danmark efter norsk forbillede, og virkningerne af disse aktiviteter vil udbrede sig som ringe i vandet.

Idet jeg i øvrigt henviser til udvalgsbetænkningen, skal jeg anbefale, at man følger Kulturudvalgets indstilling.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *antogs rekommendationen med acklamation.*

6
A 976/k: Medlemsförslag om ökat TV- och radioprogramutbyte i Norden och A 962/k: Medlemsförslag om upphovsrättslig ersättning vid distribution av TV-program

Rådet behandlade ovannämnda saker i ett sammanhang.

Kulturutskottet hade föreslagit

A. att rådet med anledning av medlemsförslag A 976/k antar följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

snarest å vedta tiltak for å få i stand økt nordisk TV- og radioprogramutveksling. Det bør i den sammenheng vurderes hvilken betydning den stadig utvidede kapasitet på de europeiske satellitter vil få for nordisk programutveksling.

B. att rådet med anledning av medlemsförslag A 962/k inte företar sig något.

J.K. Hansen (kulturutskottets talesman): Hr. præsident! De to medlemsforslag har udvalget behandlet under ét, og jeg skal begynde med det sidstnævnte, A 962/k. Jeg kan oplyse, at en gennemførelse af dette forslag efter Kulturudvalgets opfattelse ville medføre, at samtlige tv-modtagere ville komme til at afholde ophavsretlige omkostninger for programmer, der kun ville kunne ses af en begrænset kreds af modtagere. Udvalget finder derfor en sådan ordning uheldig og uretfærdig og henstiller derfor, at rådet ikke foretager sig noget i anledning af medlemsforslaget.

Medlemsforslag A 976/k derimod drejer sig om at udbygge den nordiske udveksling af tv- og radioprogrammer. Udvalgets ordfører, fru Thea Knutzen, var i

sin indledning inde på dette område. Udviklingen og styrkelsen af det nordiske radio- og tv-samarbejde er et vigtigt led i den indsats, som er nødvendig for bevarelsen og udviklingen af det nordiske kulturfællesskab - ikke mindst i den aktuelle situation, hvor stadig flere nordiske lande kan tænkes efterhånden at tilslutte sig EF.

I planerne for det nordiske samarbejde præsenterer Nordisk Ministerråd til denne session udkast til nye prioriteringer inden for kultursamarbejdet, hvori medie- og filmområderne understreges som særdeles vigtige for det nordiske samarbejde fremover. Der tages hele tiden nye initiativer for at komme videre i arbejdet med spørgsmål om nordisk identitet og nordisk kultur. Kulturudvalget vil i denne forbindelse pege på, at det foreliggende medlemsforslag A 976/k retter sig mod en side, som i væsentlig grad har optaget udvalget, nemlig større udveksling af tv- og radioprogrammer mellem de nordiske lande. Der er behov for flere initiativer inden for mediesamarbejdet, og efter vor opfattelse vil medlemsforslaget kunne bidrage til at styrke denne udvikling, som vi ønsker.

Det er derfor naturlig for Kulturudvalget at anbefale vedtagelsen af den foreslåede rekommandation, og det gør jeg herved på udvalgets vegne, idet jeg i øvrigt henviser til den foreliggende udvalgsbetænkning.

Skjervengen: Hr. president! Jeg har bedt om ordet til medlemsforslag A 976/k. Sånn som jeg kan forstå det, er dette forslaget for det første prinsipielt betenkelig og dessuten også ganske urealistisk. Det kan ikke være slik at politiske organer enten på nasjonalt eller på nordisk nivå kan vedta hvordan TV- og radioprogrammer skal være i de nordiske landene. Det kan faktisk ikke være riktig at noen skal blande seg borti den konkurransen som er mellom radio- og TV-selskaper i formidling av nyhetssendinger, kulturprogrammer eller underholdningsprogrammer i noen fjernsyns- eller radiokanal. Jeg trodde faktisk at det var relativt klart for de fleste. Jeg trodde ingen i Nordisk Råd var av den oppfatning at politiske myndigheter skal styre innholdet i radio- og fjernsynsprogrammer. Det ville i så fall være oppsiktvekkende, for det er i sin ytterste konsekvens en direkte udemokratisk ordning, og det smaker av totalitær styring av etermediene. Selv om det selvfølgelig ikke er snakk om politiske propagandaprogrammer, så ønsker man altså her å gå inn og styre andelen nordiske programmer innenfor frie og uavhengige radio- og fjernsynskanaler. Det er det prinsipielle. Og rent praktisk tror jeg faktisk at dette ikke går, for jeg tror ikke noen av de fjernsyns- og radiokanalene det her er snakk om, vil akseptere å få direktiver fra Nordisk Ministerråd om hva de skal sende på sine kanaler. Jeg tror faktisk de fjernsyns- og radiokanalene vi har i Norden, vil sende nøyaktig det de selv ønsker og det de selv ønsker, er stort sett i seernes og lytternes interesse. Vi må huske på at radio og fjernsyn er en kommersiell virksomhet - i hvert fall blir det i større og større grad det - og hvis de fjernsyns- og radiokanalene vi her snakker om skal overleve, må de tilfredsstille lytterne og seerne sine. Og hvis det er konflikt mellom lytterne og seerne og Nordisk Ministerråd, så må de nok dessverre glemme Nordisk Ministerråd og ivareta interessene til seerne og lytterne.

Jeg vil derfor få anledning til å stemme imot dette forslaget.

J. K. Hansen: Hr. præsident! Jeg kan ikke sige, jeg blev så forfærdelig overrasket over det Skjervengen her sagde, når jeg erindrer mig det politiske tilhørsforhold, Skjervengen har. Der er tale om en sag, som vi i kulturudvalget har arbejdet meget længe med - ja, man kan faktisk sige, at vi har beskæftiget os med denne sag helt siden 1988, hvor Tele-X jo blev begravet.

Jeg synes, det er tankevækkende, at vi kan tage udenlandske programmer ned fra 25-30 udenlandske satellitter, men at der ikke er én eneste nordisk satellit, vi kan tage fællesnordiske programmer ned fra. Vi er i kulturudvalget enige om, at det er nødvendigt, at vi får disse forhold på plads, især i en tid hvor der tales så meget om den nordiske identitet og det fællesnordiske samarbejde i og imod det store Europa, som vi alle sammen tænker os sammensluttet med.

Skjervengen: Hr. president! Det at Nordisk Råd og Kulturutvalget har jobbet med disse sakene i så mange år uten resultater, viser jo at det er helt urealistisk. Det er det beste eksemplet på at dette aldri vil bli noe av, med mindre det er et marked i Norden for større utvikling av nordiske programmer. Hvis det skulle være det, er det ingenting som er bedre. Hvis nordmenn flest har stor interesse av f.eks. svensk og dansk film, eller svenskene har stor interesse av finsk film og underholdning, er det ingenting som er bedre enn det. Men vi kan ikke tvinge dem til å like det - det er det som er mitt poeng. Det går på det prinsipielle at Nordisk Ministerråd ikke har noen ting med disse spørsmålene å gjøre. Det kan ikke overprøve seerne og lytterne i Norden. Det er en holdning som ikke hører hjemme her.

Thea Knutzen: Ærede president! Jeg syns representanten Skjervengen setter tingene nokså mye på hodet. Det er verken snakk om å dytte på andre land programmer som de ikke vil ha, eller noen form for utvelgelse av program eller sensur. Det vi ønsker med dette forslaget, er å legge til rette for at man skal få anledning til å vise i Sverige det som svenskene har lyst til å se på. Svenskene hadde lyst til å se på "Matador". Det tok atskillige år før den kunne sendes i svensk TV, rett og slett fordi det ble fem-seks ganger så dyrt som å kjøpe et program fra Europa.

Jeg er fullt klar over det som Skjervengen sier, at dette er et forhandlingsspørsmål mellom TV-selskapene og opphavsrettsorganisasjonene. Men det betyr ikke at man ikke kan ta et felles nordisk initiativ for f.eks. å prøve å overtale organisasjonene. Man kan bruke forskjellige metoder for å prøve å legge til rette for å stimulere til at man får det utbyttet som både seerne og TV-selskapene ønsker.

Skjervengen: President! Det snakkes her om at man utelukkende skal "legge til rette for". Jeg har ikke noe imot frivillig samarbeid mellom TV-stasjoner. Men det som står i Kulturutskottets forslag, er at "Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd snarest å vedta tiltak for å få i stand økt nordisk TV- og radioprogramformidling". Hva det vedtaket skulle bestå i som skulle ha bindende virkning for

radio- og TV-stasjoner, fatter jeg ikke. Så jeg vil fortsatt få anledning til å stemme imot dette forslaget.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *antogs rekommendationen enligt punkt A med acklamation* och *bifölls* utskottets förslag enligt punkt B

Thea Knutzen: President. Jeg beklager at jeg var litt sen, men det var til dagsordenen. Etter min mening bør representanten Skjervengen få anledning til å stemme mot. Hvis ikke representanten Skjervengen er enig med meg, kan vi jo la det gå, men jeg synes kanskje man burde ha gjennomført det.

Presidenten: Det hade han också tillfälle till, men ingen begärde votering. Jag ställde det under proposition, och rådet godkände förfarandet.

Thor-Eirik Gulbrandsen: President! Jeg vil be om å bli korrigert hvis jeg tar feil, men i henhold til det regelverket som nå gjelder for Nordisk Råd, skal det foretas avstemninger i forbindelse med reservasjoner, og de må da gjøres slik at vi ser hvor mange som stemmer for, og hvor mange som stemmer mot. Det er også i samsvar med den praksis som har vært fulgt gjennom hele Nordisk Råd fram til denne "avstemning" som nå ble foretatt.

Presidenten: Såvitt jag förstår finns det två möjligheter. Den ena är att fatta besluten med acklamation, som skedde alldeles nyss. Den andra är att ta beslutet genom omröstning, om någon påyrkar detta. Det har inte påyrkats vare sig av presidenten eller av någon rådsmedlem. Därför vill jag hävda att det har gått till i vederbörlig ordning. Det hindrar inte att praxis möjligen har varit att det varit vanligare med votering, men ingen har så begärt, och beslutet är redan taget. Debatten i den delen är avslutad.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

7
A 988/k Medlemsförslag om utredning av fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet inte företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Utskottets förslag *bifölls*.

8
B 124/k: Ministerrådsförslag om handlingsprogram för förstärkning av vuxenutbildningen i framtiden - Voks Frem (1992-1996)

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslaget antar följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

å vedta et nordisk handlingsprogram for styrking av voksenutdanningen i fremtiden - Voks Frem (1992-96) i samsvar med ministerrådsforslag B 124/k og i det det tas hensyn til de synspunkter som er anført av Kulturutvalget.

Grete Knudsen: President! Den nordiske modellen oppfattes gjerne som summen av en rekke elementer som kjennetegner nettopp våre nordiske samfunn. Det gjelder ikke minst eksistensen av sterke folkebevegelser i demokratiske land der ulike sosiale grupper trekkes inn i beslutningsprosessen.

Nordens Folkliga Akademi ble etablert for 25 år siden, etter beslutning nettopp i Nordisk Råd, med utgangspunkt i fornyelse og utvikling av folkeopplysning og voksenundervisning, en nordisk møteplass for folk i folkehøgskole og i studieforbund. Samtalen deltakerne imellom skulle være et viktig element, inspirert på 1970-tallet, bl.a. av den brasilianske pedagog Paulo Freires folkelige pedagogikk: folkets læring måtte skje gjennom og av folket selv. Vi "nordboere" er like nok til at vi forstår hverandre og forskjellige nok til å ha noe å si og lære av hverandre, for å si det enkelt.

For ett år siden flyttet Nordens Folkliga Akademi til et nytt konferanseanlegg i Göteborg, til et sted med historiske røtter. Det er grunn til forsiktig optimisme. Det er et godt handlingsprogram som i dag er framlagt fra Ministerrådet. Det har tatt konsekvensen av folkebevegelsene og voksenopplæringens unike situasjon.. I tiden vi er inne i, med EF-tilpasning, med internasjonalisering vil det bli økt behov for å styrke nordisk identitet, utdanning og samfunnssyn. Landene i øst ser også til de nordiske land. De ønsker kunnskap og innsikt i våre folkeopplysnings- og demokratitradisjoner. Jeg vil nevne tre viktige arbeidsoppgaver som folkeopplysningsorganisasjonene står overfor: Norden - EF-perspektivet, Norden - Øst-Europa-perspektivet og den utfordring som knytter seg til voksenpedagogikk og "livslang læring". Det er behov for oppdatering av kunnskap i og utenfor jobben, for etterutdanning, omskolering, yrkesopplæring, men også for utdanningspermisjoner som kan gjøre ny opplæring mulig, altså en diskusjon om en ny type arbeids- og utdanningsplasser, der det blir det vanlige for oss å veksle mellom utdanning og arbeid gjennom livet. Dette er bare stikkord knyttet til begrepet "livslang læring". Vi høster nå erfaringer på dette området i våre nordiske land. Erfaringene så langt viser at det er større behov bl.a. for voksenpedagogikk, men også for å gå inn og analysere nærmere læringsmetodene.

Den handlingsplan som Ministerrådet har lagt opp til for styrking av folkeopplysning og voksenundervisningen i Norden, har full støtte i Kulturutvalget, og det er gledelig. I dette arbeidet vil Akademiet ha en viktig plass. Kulturutvalget vil spesielt peke på viktigheten av at folk får sin videreutdanning i miljøer

og sammenhenger som man er fortrolig med, og at utdanningen skal legges opp tilpasset den enkeltes livssituasjon. I den forbindelse viser Kulturutvalget til at det folkelige opplysningsarbeid alltid har vært formidlet av et utrolig bredt spekter av ulike typer institusjoner, men ikke minst fra organisasjoner fra hele feltet innenfor vårt samfunnsliv.

Kulturutvalget trekker frem den viktige rolle som Nordens Folkliga Akademi har, ikke minst som service- og koordinatorinstans og informasjonsbase for grunnorganisasjonene i Norden.

Kulturutvalget har videre notert seg at handlingsprogrammet har en kostnadsramme på ca. 16 MDKK. Utvalget har ikke hatt noen mulighet for å gå inn i budsjettet og forutsetter at handlingsplanen gjennomføres etter retningslinjene.

Med dette anbefaler utvalget forslaget til handlingsplan.

II undervisningsminister **Tytti Isohookana-Asunmaa:** Ärade president! Å Nordiska ministerrådets vägnar vill jag tacka för kulturutskottets positiva hållning till nordiska handlingsprogrammet för stärkande av vuxenutbildningarna i framtiden - Voks Frem.

Ministerrådet har, som påpekats av Nordiska rådets kulturutskott, med detta handlingsprogram velat leva upp till intentionerna i kulturhandlingsplanen om livslångt lärande som utbildningspolitisk strategi. Den demografiska och samhällsmässiga utvecklingen innebär att lärande idag är en livsform i högre grad än en livsfas.

Ministerrådet har för övrigt den uppfattningen att en nordisk diskussion av framtidens vuxenutbildning och folkbildning kommer att medverka till att stärka en nordisk identitet.

Den utbildningspolitiska diskussionen kommer i framtiden att präglas av frågor såsom internationalisering och ny tekonologi. Generellt råder enighet om att vuxna både i arbetslivet och som medborgare får användning för flera allmänna och bredare kvalifikationer. Det är därför viktigt att slå broar till humanistiska ämnen och till den tradition som präglat nordisk folkbildning. I dessa år, då europeiseringen präglar alla de nordiska länderna, är det viktigt - sett ur nordisk folkbildningstradition och samnordiska värderingar - att stödja och fasthålla nordiskt samarbete inom en bredare europeisk gemenskap.

Förnyelsen kommer att ske genom etablering av nätverk och samarbete tvärsektoriellt med en rad huvudteman. Det gäller bland annat:

- framtidens kvalifikationskrav
- nya inlärningsmetoder för vuxna samt
- Norden och Europa.

Ledningsgruppen för folkbildnings- och vuxenutbildningssamarbete har ansvaret för genomförandet av projekten inom handlingsprogrammet. Det finns dock möjligheter för ett brett samarbete med en rad nordiska grupper och institutioner, t.ex. Nordens folkliga akademi och folkbildningsorganisationerna.

Det finns ytterligare möjligheter till ett samarbete med andra nordiska grupper, bland annat Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete, Dataprogramgruppen, Ledningsgruppen för högre utbildning samt arbetsmarknadssektorn, med vilken ett nära samarbete förekommit beträffande planläggningen av ett

samarbetsprogram för att utarbeta och anpassa framtidens arbetsmarknadspolitiska påbyggnadsutbildning och fortbildning i Norden. Vidare har nationella projekt varit knutna till förberedelserna för nu föreliggande handlingsprogram, vilket givit positiva resultat avseende nationell eller lokal medfinansiering.

I fråga om finansieringen av handlingsprogrammet bör det påpekas, att ministerrådet härvid på försök kommer att prova de finansieringsmöjligheter som nämns i ministerrådsförslaget från i fjol, "Arbetsprogram för ändrad finansiering och organisation av kultursektorns institutioner, samarbetsprogram och andra permanenta aktiviteter".

Ministerrådet kan i nuvarande budgetsituation inte ekonomiskt binda sig för kommande budgetår. Det kan dock meddelas, att angående aktiviteter under nuvarande budgetår förväntas det att ministerrådet kan leva upp till den aktivitetsnivå som motsvarar den utgiftsram som nämns i ministerrådsförslaget, då ca 3 miljoner danska kronor redan finns tillgängliga för aktiviteter inom detta handlingsprogram.

Anker Jørgensen: Hr. præsident! Jeg føler blot trang til at give dette forslag nogle ord med på vejen. Jeg synes, at dette forslag om voksenoplysning, vuxenutbildning, er særdeles positivt. Det er jo en af de måder, hvormed vi kan give vore folk, skal vi sige bredde i opfattelsen af den samfundsudvikling, som vi allerede gennem mange år har gennemgået i vores historie, men som vi sandelig får om muligt endnu mere brug for, når Europa efterhånden integreres mere og mere.

Jeg vil sige, at med den europæiske fællesskabsudvikling foran os bliver der brug for mange akademikere. Men akademikere har en tendens til at gå ind i bureaukratiet og blive et hjul i en maskine. Hvis der ikke samtidig er en bred folkelig forståelse af, hvad der sker, og en bred folkelig forståelse af, hvad der er vores landes og vores kulturs placering i en større sammenhæng, kan det meget vel gå helt galt.

Også akademikerne har på et senere tidspunkt i livet brug for at få noget vuxsenutbildning, voksenuddannelse - noget af vores fælles kultur, således at vi ikke bare bliver brikker eller hjul i en stor maskine, men faktisk bliver noget helt væsentligt - kulturelt set - i den udvikling, som forestår.

Vi har brug for, at mange forstår sammenhænge. Vi har alt for mange, der kan specialer. Vi har alt for få, der kan sammenhænge. Og der er måske endda at sige til det, at vi alle sammen ikke tilstrækkeligt forstår de sammenhænge. Det er også nødvendigt, at vi ikke kun forstår det intellektuelt, men at vi også føler det.

Derfor skal jeg også med en henvisning til fortiden sige, at de tankegange, der lå i de folkelige oplysningsorganisationer i vore lande, bl.a. - men ikke alene - Arbejdernes Oplysningsforbund, har haft en kolossal betydning.

Men hele denne tankegang og tendens bør også indgå i voksenuddannelsespolitikken, således at det almene får en stærkere placering end det tekniske, det specielle og den slags ting.

Derfor ser jeg meget gerne, at dette forslag, som nu bliver vedtaget, også kan blive omsat til noget realistisk og et vigtigt element i den europæiske udvikling.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *antogs rekommendationen med acklamation.*

Meddelande ang. medlemsförslag A 976/k (dagordningspunkt 6)

Presidenten meddelade att Pål Atle Skjervengen och Pia Kjærsgaard hade lämnat in en reservation med anledning av rådets beslut att anta rekommendationen.

Meddelandet lades till handlingarna.

9

E-saker

E 14: Fråga till Nordiska ministerrådet om efter- och vidareutbildning av arbetslösa ungdomar[1]

Frågan, ställd av **Ingrid Näslund**, har följande lydelse:

På vilket sätt avser ministerrådet att beakta arbetslösa ungdomars särskilda problem i det kommande ministerrådsförslaget om arbetsmarknadspolitisk efter- och vidareutbildning?

Kirke-, forsknings- og utdanningsminister **Hernes:** President! Nordiska ministerrådet bekräftar härmed att ett ministerrådsförslag till efter- och vidareutbildning är under arbete och torde framläggas till behandling i Nordiska rådet under andra hälften av 1992.

Aktuella prognoser och redogörelser pekar på att de stora balansproblem på den nordiska arbetsmarknaden om några år kommer att bero på bristande kvalifikationer och omställningsförmåga hos vuxna arbetstagare.

Utöver detta visar den demografiska utvecklingen från mitten av 1990-talet att de ungas andel på arbetsmarknaden kraftigt kommer att avta, medan den äldre arbetskraftens andel väntas öka.

För att man skall vara så bra förberedd som möjligt på de blivande omställningsproblemen inriktas ministerrådsförslaget till samarbetsprogram för efter- och vidareutbildning på att gälla hela arbetskraften på bred basis, utan specialåtgärder för de unga arbetslösa.

Ministerrådet följer noga med utvecklingen på området - även med hjälp av nordiska analysprojekt. Med hänvisning till ett extraanslag på 300 000 DKK 1992 utvärderar man mot denna bakgrund effektiviteten av den nationella insatsen på ungdomsarbetslöshetsområdet och behovet av nya aktiviteter. Regeringarna i de enskilda länderna är fortfarande beredda på att prioritera omfattande insatser för att lösa de specialproblem som de för ungdomsarbetslösheten utmärkande dragen åsamkar länderna.

---

[1] Frågan tryckt s. 1689.

Det är karakteristiskt för ungdomsarbetslöshetsinsatsen i de nordiska länderna att huvudvikten ligger dels på utvidgandet av grundutbildning och dels på de åtgärder genom vilka de unga införs i arbetslivet.

Efter- och vidareutbildningsinsatserna däremot är primärt inriktade på vuxna som länge har varit i arbetslivet men hotas av arbetslöshet och för vilka förändringarna i näringslivet medför att deras grundläggande yrkesutbildning inte mera är tidsenlig eller tillräcklig.

Ingrid Näslund: Herr president! Herr minister! Jag ber att få tacka för det svar som jag har fått. Som svar på Nordiska rådets rekommendation till ministerrådet att utforma ett program för att i de nordiska länderna minska ungdomsarbetslösheten genom arbets- och utbildningserbjudande och särskilt prioritera utsatta grupper meddelar Nordiska ministerrådet dock att det är ministerrådets uppfattning att ungdomsarbetslöshetsproblemet är av begränsad omfattning och att det inte kommer att växa under de kommande åren. Vad i all sin dar menar ministerrådet med det? Nog måste väl ministern tillstå att verkligheten redan på ett övertygande sätt har visat att detta är en grov felbedömning.

Minister **Hernes:** President! Grovheten i feilbedømningen er vel noe man kan diskutere. Det som nok er riktig å slå fast, er at de unge arbeidsløse har spesielle problemer, og at spesielle innsatser må rettes mot dem.

Situasjonen er da den at man i de enkelte land har spesielle innsatser rettet mot de unge, og fra Ministerrådets side har man fulgt dette nøye også med henblikk på å lage en spesiell utredning om problemene.

Ingrid Näslund: Herr president! Det är gott och väl att det görs en del i de enskilda länderna. Det är ju alldeles nödvändigt. Men jag vill ytterligare fråga: Anser ministern verkligen att grundutbildning räcker för de unga, när de vuxna mer och mer slås ut därför att de bara har grundutbildning eller en minimal yrkesutbildning? Gäller det inte för de unga att redan från början komma in i arbetslivet med en bra utbildning? Då krävs det fortbildning.

Minister **Hernes:** President! Jo, det er riktig at det er nødvendig med mer enn grunnutdannelse. Men den videreutdannelse som det her er tale om, er noe som skjer i regi av de enkelte lands regjeringer, og her tror jeg nok en må si at de unge arbeidstakere er bedre stilt enn de eldre, fordi en har bygd ut utdanningsystemene i de enkelte land nettopp for å fremskaffe en slik videregående opplæring for våre unge.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 20: Fråga till Finlands regering om svenska språkets ställning i Finland[1]

Frågan, ställd av **Marianne Andersson**, har följande lydelse:

Vilka åtgärder avser Finlands regering att vidta för att bevara det svenska språkets ställning i Finland?

Undervisningsminister **Riitta Uosukainen:** Ärade president! Jag vill i ärendet vördsamt framföra följande.

Regeringen är helt ense med frågeställaren om att språkförståelsen i Norden är av största vikt för det nordiska samarbetet. Därvid är kunskaper i svenska på bred bas av stor betydelse. Även det nordiska kulturavtalet förpliktigar till att främja undervisningen i de andra nordiska ländernas språk, och då ligger svenskan för Finlands del närmast.

I samband med behandlingen av regeringens utbildningspolitiska redogörelse år 1990 diskuterade riksdagen mycket grundligt språkundervisningen i våra skolor. Riksdagen stannade för att svenskans ställning i skolundervisningen inte ändras i detta skede.

Undervisningsministeriet har tillsatt en kommission, som bl.a. har till uppgift att utreda det andra inhemska språkets och de främmande språkens ställning i undervisningen vid de allmänbildande skolorna och vid yrkesläroanstalterna, och att göra upp ett förslag till hur metoder och läromedel borde utvecklas för att en god språkkunskap skall kunna uppnås. Dessutom gör en av ministeriet tillsatt arbetsgrupp som bäst upp förslag till en ny timfördelning för grundskolan och gymnasiet.

Svenskan är det andra officiella språket i Finland, och utbildningen skall se till att de förutsättningar fylls som ställts på att medborgarna kan svenska. Sedan de nu pågående utredningarna slutförts, kommer regeringen att ta ståndpunkt till hur språkundervisningen i våra skolor skall utformas i framtiden.

Marianne Andersson: Herr president! Herr minister! Jag vill tacka ministern för svaret, men jag tycker att det är märkligt defensivt. Även om jag kommer från Sverige och har svenska som mitt modersmål måste jag uttrycka min förvåning över att man över huvud taget diskuterar att göra undervisning i det ena officiella språket i Finland frivilligt. Vi har här under några dagar diskuterat nödvändigheten av att stärka den nordiska identiteten och språkförståelsen inför närmandet till EG, och den diskussionen har förts många gånger tidigare. Då måste svenskan i Finland ha en avgörande betydelse.

I morse kunde vi i tidningarna läsa att det i den arbetsgrupp som den finska regeringen har tillsatt nu är majoritet för att svenskan inte längre skall vara obligatorisk i de finska skolorna. Jag vill därför ställa en rak fråga till undervisningsministern: Vilka åtgärder avser den finska regeringen och undervisningsministern att vidta för att trygga svenskans ställning i finska skolor och därmed landets nordiska inriktning?

---

[1] Frågan tryckt s. 1696.

Minister **Riitta Uosukainen:** Herr president! Finlands regering har inte fattat något beslut som skulle försvaga svenskans ställning i skolan i Finland. Jag vill ytterligare nämna att i den nuvarande regeringens program framhävs bland annat att regeringen vill stärka samarbetet med de övriga nordiska länderna och främja nordiskt ubildnings- och kultursamarbete samt stödja den svenskspråkiga kulturens livskraft i Finland.

Jag måste säga att jag inte fått se någon arbetsgruppsrapport ännu. Människorna skriver och talar så mycket innan arbetet är färdigt. Jag har hört så många saker om detta arbete, som dock ännu inte är färdigt.

Sedan måste jag säga att svenskan inte har varit så kallad tvångssvenska för grundskolan. Men det är en annan sak om människorna verkligen kan svenska, inte bara lär sig svenska. Det är viktigt att människor kan tala svenska, därför att jag verkligen tycker att den finlandssvenska kulturen och också nordisk kultur är så väldigt viktig.

Kära Marianne Andersson! Får jag framföra min åsikt om att vi i Finland säkert skall se till att svenskan mår bra här i Finland. Jag hoppas att detsamma gäller i Sverige vad gäller det finska språket.

Marianne Andersson: Herr president! På det sista kan jag svara att vi faktiskt arbetar för att finskan på olika sätt skall få en bättre ställning i Sverige. Det är ju mycket svårt att tolka det lämnade svaret, men jag vill ändå dra den positiva slutsatsen att ministern tänker arbeta för att svenskans ställning blir stark i finska skolor.

Ministern använde ordet "tvångssvenska". Det var litet olyckligt och låter mycket besvärligt. Använder man det i skolan tror jag inte att svenskämnet kommer att bemötas särskilt positivt av eleverna. Det är väl ett ämne som man skall läsa i skolan precis som alla andra. Om ämnet görs frivilligt tror jag att många elever när de står inför valet mellan en rad svåra ämnen kanske kommer att välja bort det. Jag tror att de senare i livet kommer att ångra detta bitterligen. Jag tror alltså att det är mycket viktigt att svenskan har sin givna plats i den finska skolan.

Minister **Riitta Uosukainen:** Herr president! Det är så att detta ord, som jag inte gärna använder framkom i diskussionen under våren. Det var första gången nu som jag använde ordet i parlamentet. Det gjorde jag därför att Marianne Andersson använde ordet obligatoriskt.

Jag tycker att det skulle vara väldigt fint om alla människor här i landet skulle känna sig motiverade att välja svenska i skolan. Jag är inte säker på att det skulle kunna bli så. Det finns möjligheter till mycket goda kompromisser, och jag tror att den här arbetsgruppen kommer med bra förslag. Jag tror att den sköter frågan så att svenska språket kommer att må bra här, som jag sade förut.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 29: Fråga till Sveriges regering om samarbete inom skola och utbildning[1]

Frågan, ställd av **Eeva Turunen,** har följande lydelse:

Avser Sveriges regering att i det fortsatta arbetet med en ny läroplan beakta vad som sägs i Helsingforsavtalets artikel 8 om samarbete inom skola och utbildning?

Utbildningsminister **Unckel:** Herr president! Till att börja med vill jag understryka vikten av att det nordiska samarbetet utvecklas inom olika områden. I vår regeringsförklaring slås detta fast. Där konstateras även att det inom ramen för det vidare europeiska samarbetet finns förutsättningar för att på nytt stärka samhörigheten och samarbetet mellan de nordiska länderna. Detta gäller inom många olika områden, där t.ex. skolan utgör ett viktigt område.

Det är den svenska regeringens uppfattning att den ökande internationaliseringen gör att det blir allt mer angeläget att förmedla och stärka det nordiska kulturarvet och den nordiska samhörigheten.

I direktiven till läroplanskommittén betonas vikten av att förstärka skolans undervisning av det gemensamma europeiska kulturarvet. Det anges också att frågan om förståelse och respekt för såväl inhemska minoriteter som andra folks kulturarv skall genomsyra undervisningen samt att sådana frågor som t.ex. kulturarv och internationalisering skall ingå i kursplanerna för flera ämnen. Slutligen, och inte minst viktigt: I direktiven till läroplanskommittén anges att kommittén i sitt arbete bl.a. skall utgå från nu gällande läroplaner. I dessa ingår t.ex. frågor som rör de nordiska språken och det nordiska kulturarvet.

Jag förutsätter således att vad som sägs i Helsingforsavtalets artikel 8 om samarbetet inom skola och utbildning kommer att bli väl tillgodosett i det förslag som läroplanskommittén så småningom kommer att överlämna till regeringen.

Eeva Turunen: Herr president! Jag tackar ministern för svaret. Ändå vill jag ställa en tilläggsfråga: På vilket sätt tror ni, ärade minister, att den språkliga och kulturella jämställdheten mellan de nordiska eleverna kan uppnås när läroplanerna förändras och när eller om man tillämpar den så kallade genomslagsprincipen i Sverige?

Minister **Unckel:** Herr president! Som jag sade i mitt svar utgår jag från att läroplanskommittén i Sverige utan särskilt påpekande inser att den europeiska integrationen ställer alldeles särskilda krav också i fråga om undervisning om de nordiska sakerna. Jag utgår alltså från att man i det förslag som läroplanskommittén så småningom kommer att redovisa för regeringen kommer att beakta detta.

Skulle jag därutöver få tillägga något, skulle det vara ett understrykande av hur viktigt det är inte minst gentemot de mindre barnen att börja arbetet med att

---

[1] Frågan tryckt s. 1708.

stärka förståelsen för det som ligger oss allra närmast, dvs. det egna nationella och gemensamma nordiska kulturarvet. Jag tror att det av rent praktiska skäl är särskilt enkelt att levandegöra det gemensamma nordiska kulturarvet för barn i de lägsta klasserna i skolan.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 32: Fråga till Nordiska ministerrådet om gemensam nordisk utlandsinformation[1]

Frågan, ställd av **Antero Kekkonen**, har följande lydelse:

Vilka åtgärder utöver de ordinarie informationsåtgärderna avser Nordiska ministerrådet vidta för att förstärka de nordiska ländernas utlandsinformation?

Indenrigsminister og nordisk samarbejdsminister **Thor Pedersen:** Hr. præsident! I Ministerrådets arbejdsprogram med titlen "Norden i Europa til 1992" indgår et 3-årigt projekt for information til Europa. Projektet har et årligt budget på ca. 2 MDKK, som dækker besøgsrejser i Norden for europæiske journalister og beslutningstagere, støtte til konferencer i Norden og i Europa, journaliststipendier samt udgivelse af et nordisk nyhedsbrev på engelsk, tysk og fransk.

De nordiske landes udenrigsministeriers pressechefer er medinddraget i arrangementerne. Hermed sikrer vi såvel kvalitet som konsistens og gensidig støtte i forhold til den nationale udlandsinformation.

Jeg kan oplyse, at interessen har været stor for at deltage i arrangementerne, og efterspørgslen på informationsmateriale om Norden har været i kraftig vækst. Ministerrådet vil fortsætte aktiviteterne efter 1992 i overensstemmelse med ministerrådsforslaget om nordisk samarbejde efter 1992 om en bevidst og kontinuerlig informationsindsats i Europa.

Kulturinformation i udlandet, som har et budget på 3 mio. MDKK, vil i de kommende år koncentreres på den europæiske scene. I 1992 har vi en stor udstilling om vikingetid og tidlig middelalder i Paris, Berlin og København. Vi har en nordisk kulturfestival, som finder sted i London i efteråret, og fra 1993 planlægges aktiviteter især i Centraleuropa og i Baltikum/Skt. Petersborg-området.

Med nævnte initiativer vil Ministerrådet sammen med den nationale udlandsinformation bidrage til at give Norden og de nordiske lande en klar profil udadtil, navnlig i Europa.

Kekkonen: Herr president! Jag skulle vilja fråga ministern hur man hade tänkt samordna de nationella och nordiska informationsinsatserna. Kommer Nordiska rådet att få vara med när man beslutar om en gemensam övergripande strategi för att föra ut informationen och samarbetet som en helhet?

---

[1] Frågan tryckt s. 1712.

Minister **Thor Pedersen:** Hr. præsident! Jeg må sige til spørgeren, at det jo er et nyt projekt, et 3-årigt forsøgsprojekt, vi etablerede om information om Norden udadtil, og det, der finder sted i år i slutningen af året - det er en evaluering, altså en gennemgang af vort erfaringsmateriale, som skal danne baggrund for tiden efter 1992. Det er ministerrådets agt aktivt at inddrage Nordisk Råd om vores erfaringsmateriale og de planer, vi i øvrigt måtte have.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 33: Fråga till Sveriges regering om finskspråkiga TV-sändningar i Sverige[1]

Frågan, ställd av **Timo Järvilahti**, har följande lydelse:

Vilka åtgärder avser Sveriges regering att vidta för

(1) att höja ambitionsnivån för de finskspråkiga sändningarna i Sveriges television så att den sverigefinska publiken får ett mångsidigt utbud från det bolag som får deras licensavgifter tillgodo

(2) att utveckla nyhets- och aktualitetsutbudet på finska till en året-runt-verksamhet som ger kontinuitet och utrymme för kommentarer och analyser samt

(3) att fästa särskild uppmärksamhet på de finska barnens behov av språklig och intellektuell stimulans genom i Sverige producerade program?

Kulturminister **Birgit Friggebo:** Herr president! Det finns finskspråkiga TV-sändningar i Sverige av två slag. I Stockholm sänds en finländsk TV-kanal utöver marksändare. Denna kanal finns också tillgänglig i kabelnät på ett tjugotal orter. Dessutom sänder Sveriges television egenproducerade program på finska.

De ställda frågorna gäller Sveriges television. Sändningar på finska inom Sveriges television startade 1968. Sveriges television sänder nu fem-minutersprogram med nyheter på finska fem dagar i veckan. Utbildningsradion sänder finska TV-program för förskolan och grundskolan. Förskoleprogrammen består av inköp från Finland, medan skol-TV-programmen till största delen är producerade i Sverige.

I det nu gällande avtalet mellan staten och Sveriges television ingår ett villkor om att Sveriges television skall ta särskild hänsyn till språkliga och etniska minoriteter. Vidare sägs att programmen skall utformas så att de genom kvalitet, tillgänglighet och mångsidighet i skälig omfattning tillgodoser skiftande behov hos landets befolkning.

I den proposition som föregick avtalet fastslogs att den finskspråkiga gruppen intar en särställning. Dess rätt till programservice i radio och TV måste anses ha en delvis annan karaktär än övriga invandrargruppers med hänsyn till såväl de historiska banden mellan Sverige och Finland som gruppens storlek.

Eftersom vi har en tydlig gräns mellan regeringen och det publicistiskt oberoende programföretaget Sveriges television kan jag inte ta ställning till de för-

[1] Frågan tryckt s. 1713.

slag som Timo Järvilahti tar upp. Regering och riksdag utfärdar endast allmänna riktlinjer av det slag jag just har berört. Konkreta idéer och förslag om hur programutbudet kan förbättras bör i stället riktas direkt till programföretaget.

Regeringen kommer inom kort i en proposition att lämna förslag för den avtalsperiod som börjar den 1 januari 1993. Jag vill betona att det inte finns några planer på att regeringen skall gå in och detaljstyra Sveriges television. Däremot kommer vi att se till att det ges goda förutsättningar för att stärka kvaliteten inom programverksamheten.

Järvilahti: Herr president, ärade minister! Jag tackar ministern för svaret. Jag vill i alla fall ställa en tilläggsfråga: Känner ministern till att den anspråkslösa andelen av det finskspråkiga programutbudet relativt sett har minskat sedan TV 4 startade, och andelen nyheter ytterligare kommer att minska om nyhetsutredningens förslag blir verklighet?

Minister **Birgit Friggebo:** Herr president! Jag följer inte personligen dag från dag exakt hur utbudet går till. Däremot kan jag framföra att vi kommer att ge ytterligare resurser till Sveriges television när den nya avtalsperioden inträder den 1 januari 1993. Vi kommer att understryka att kvaliteten i det som är public-serviceuppdraget måste fullföljas, dvs. att man måste ta hänsyn till språkliga minoriteter och att man har ett särskilt uppdrag när det gäller kulturprogram och liknande. Vi kommer att ge extra resurser för detta.

En diskussion måste föras mellan olika intressenter och Sveriges television. Varken Sveriges riksdag eller Sveriges regering skall lägga sig i den diskussionen. Vi skall bara ange de allmänna förutsättningarna för att på ett gott sätt fullgöra public-serviceuppdraget.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 48: Fråga till Sveriges regering om distribution av finska TV-program i Sverige[1]

Frågan, ställd av **Mats Nyby**, har följande lydelse:

När avser den svenska regeringen, i enlighet med ömsesidighetsprincipen, besluta att utöver den nuvarande Nackasändaren bygga ytterligare tre TV-sändare för distribution av Finlands TV på de orter i Sverige där det i dag finns flest finländare, och varför skall de finländska tittarna i Sverige ställas i en ekonomiskt ytterst orättvis ställning i jämförelse med mottagarna av de svenska TV-programmen i Sverige?

Kulturminister **Birgit Friggebo:** Herr president! TV-utbytet mellan Sverige och Finland har successivt byggts ut sedan sändningarna av en finländsk TV-kanal i

[1] Frågan tryckt s. 1733.

Stockholm inleddes år 1986. Verksamheten bygger på en ömsesidighetsprincip där de båda länderna svarar för jämförbara kostnadsåtaganden. Den principen är uppfylld.

Att Sverige och Finland har valt skilda lösningar för att göra TV-sändningar från respektive grannland tillgängliga beror på att de finsktalande i Sverige är bosatta över större delen av landet, medan de svensktalande i Finland i huvudsak bor i sydvästra Finland eller i områden längs Bottenviken där de svenska TV-sändningarna är möjliga att se utan extra åtgärder. Inför detta metodval fick såväl den finländska regeringen som Sverigefinska Riksförbundet överväga alternativet att verksamheten i Sverige kunde utökas genom en "finsk" modell så att tre ytterligare marksändare skulle uppföras. Man föredrog därvid den modell med kabeldistribution som nu byggts ut på ett tjugotal orter, eftersom den medger en rättvisare täckning i förhållande till var målgruppen är bosatt. Om detta var samtliga parter överens.

Valet av skilda lösningar får också konsekvenser för hur rättighetskostnaderna betalas. Finlands variant innebär att samtliga hushåll inom sändarnas täckningsområden betalar ett tillägg på 24 mark per år. Den svenska varianten innebär dels att staten ger ett statsbidrag till Sverigefinska Riksförbundet för sändningarna över Stockholm så att de blir gratis för tittarna, dels att respektive kabeloperatör betalar för vidaresändning i kabelnät i enlighet med det avtal som kabeloperatörernas samarbetsorganisationer har slutit med rättighetshavarna.

När det gäller kabelsändningarna kan jag hålla med Mats Nyby om att det pris vissa kabeloperatörer aviserar är mycket högt. Detta är dock inget som regeringen kan styra. Det är Sverigefinska Riksförbundets sak att förhandla med kabelnätsägare och upphovsrättsinnehavare för att få ned kostnaden.

Jag och min finländske kollega Ole Norrback diskuterade denna fråga vid en överläggning i går, onsdag. Vi kom då överens om att de båda regeringarna i kontakt med varandra noggrant skall följa frågans vidare hantering.

Nyby: Herr president! Jag tackar för svaret. Jag ställde redan 1990 samma frågan till den dåvarande socialdemokratiska regeringen i Sverige. Svaret var mycket avvisande. Nu tillhör inte jag den grupp av parlamentariker som tror att alla problem i Sverige är undanröjda i och med att man fått en borgerlig regering, men jag hoppades ändå att någonting skulle ha hänt i detta ärende. Det är nämligen så att det är ekonomiskt orättvist för de finska mottagarna. Ömsesidighetsprincipen skulle förutsätta att man också i Sverige har fyra marksändare. I svaret säger ministern att minister Ole Norrback och hon "kommit överens om att följa frågans vidare hantering". Det är alltså inte någon speciellt kraftfull politisk viljeyttring man kommit överens om.

Därför ställer jag en tilläggsfråga till ministern: Ämnar Sveriges regering ta initiativ till omförhandlingar av avtalet mellan kabelnätsägarna och upphovsrättsinnehavarna å ena sidan och Sverigefinska riksförbundet å andra sidan. För, som sagt, min syn på borgerliga regeringar må vara vilken som helst - dock anser jag den vara en starkare förhandlingspart än en riksorganisation.

Minister **Birgit Friggebo:** Herr president! Ömsesidighetsprincipen innebär att regeringarna skall satsa ungefär lika mycket resurser på den här verksamheten. Den principen är uppfylld.

Vad Mats Nyby nu vill är att man tekniskt skall ha fyra marksändare i de båda länderna. Detta har både Finlands regering och finnarna i Sverige avvisat. De tycker att det är bra att fler finländare kan se programmen genom att man kan ha tjugo olika kabelföretag.

Sedan är det fråga om förhandlingar med rättighetshavarna. Med detta har Sveriges regering ingenting att göra. Vi kan följa verksamheten, och vi kan hålla underhandskontakter, men vi kan inte gå in och förhandla med vare sig kabeloperatörerna eller rättighetshavarna.

Låt mig peka på att eftersom det är finska program som skall sändas ut är det i regel rättighetshavare här i Finland som ställer krav på ersättningar. Därmed är det delvis en intern finsk fråga att utöva påtryckningar på rättighetshavarna i Finland.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 49: Fråga till Nordiska ministerrådet om information om möjligheterna att studera i annat nordiskt land[1]

Frågan, ställd av **Björn Samuelson,** har följande lydelse:

Hur har ministerrådet beaktat behovet av att informera våra nordiska skolmyndigheter om de beslut som tagits i syfte att underlätta möjligheterna att studera i annat nordiskt land?

Kirke-, forsknings og utdanningsminister **Hernes:** President! Ministerrådet etablerte i 1989 de to programmene Nordplus og Nordplus-junior, som har til formål å styrke det nordiske utdanningsfellesskapet gjennom å oppmuntre elever og studenter til å gjennomgå en del av sin utdanning i et annet nordisk land, og samtidig gjøre seg kjent med samfunnsforholdene og få innblikk i landets kultur.

Nordplus er et utvekslingsprogram for studenter ved universiteter og høyskoler i Norden. Nordplus-stipendier gis for heltidsstudier i høyst ett leseår.

Nordplus forutsetter med andre ord at studenten er innskrevet og aktivt studerer ved en høyskole i Norden. Studiene i stipendperioden skal medregnes i sin helhet innen rammen for tilsvarende utdanning i hjemlandet.

Informasjon om Nordplus-programmet gis på flere nivåer:

Styringsgruppen for nordisk samarbeid innen høyere utdanning, som er utsett av Ministerrådet til å ivareta det overordnede administrative ansvaret for Nordplus, har bygd opp et nettverk av Nordplus-kontaktpersoner ved universitetene og høyskolene. Det finnes for tiden drøyt 300 kontaktpersoner. Disse mottar kontinuerlig informasjon om programmet og sørger b.la. for informasjonsspredning innen høyskolen.

---

[1] Frågan tryckt s. 1734.

Ministerrådet utarbeider dessuten kontinuerlig informasjonsmateriale om Nordplus som systematisk sendes til høyskolene. Det gjelder både brosjyrer og plakater. Ministerrådet har dessuten høsten 1991 fått utarbeidet en omfattende katalog over studentboliger i Norden.

Også de nordiske studentunionene har engasjert seg entusiastisk i Nordplus, og Ministerrådet har bevilget dem midler for å lette gjennomføringen av en rekke initiativer.

Det kan nevnes at sentrale myndigheter i flere nordiske land har utarbeidet og distribuert informasjonsmateriale om Nordplus til høyskolene.

Informasjon om Nordplus spres også ved de såkalte internasjonaliseringsdager som høyskolene jevnlig arrangerer. Dessuten informerer høyskolenes egne blader om Nordplus og om de erfaringer utvekslingsstudentene gjør. Nordplus gis også stor oppmerksomhet i Ministerrådets informasjonsvirksomhet. Her kan nevnes den store kampanjen som ble gjennomført høsten 1991, og som hittil har resultert i omkring 8 000 forespørsler.

Når det gjelder muligheten for å gjennomgå en fullstendig utdanning ved en høyskole i et annet nordisk land, så inngår det i samarbeidsprogrammet for høyere utdanning som ble godkjent i 1991, at det skal utarbeides en nordisk overenskomst om adgang til høyere utdanning. Dette er for tiden under utredning.

Nordplus-junior er et utvekslingsprogram for lærere og elever innen de 16-19 åriges utdanninger. Programmet administreres av Styringssgruppen for nordisk skolesamarbeid. Styringsgruppen har fra programmets start i 1989 sørget for at det i flere omganger er sendt informasjon om programmet til alle relevante skoler og myndigheter i de nordiske landene og de selvstyrte områdene, første gang i forbindelse med introduksjonen av programmet. I desember 1990 ble det distribuert en brosjyre om Nordplus-junior til samtlige relevante skoler og myndigheter sammen med et brev fra styringsgruppen til skoleledere og skoledirektører m.fl., der man gjorde oppmerksom på programmet og dets muligheter.

I Finland avholdt Nordiske språk- og informasjonssenteret i august 1990 en pressekonferanse der man orienterte om Nordplus-juniorprogrammet.

Både styringsgruppens medlemmer og medlemmene i en nordisk arbeidsgruppe som har fått delegert ansvaret for å ivareta den konkrete stipendiefordeling, har informert om programmet i utdanningspublikasjoner, gjennom artikler i fagtidsskrifter m.m. i de enkelte land.

Nordisk Ministerråds temapublikasjon under det nordiske skolesamarbeidet "Skolen i Norden" har etter initiativ fra styringsgruppen informert om Nordplus-junior gjennom artikler og intervjuer. "Skolen i Norden" sendes til alle grunnskoler og videregående skoler i de nordiske land og de selvstyrende områdene.

Styringsgruppen har over det nordiske skolesamarbeidets budsjett gitt tilskudd til ungdomsbladet "Gorm", som gis ut av Foreningen Norden, og som bl.a. sendes til de videregående skolene i Norden. I bladet orienteres om Nordplus-junior.

Det informeres alltid om Nordplus-juniorprogrammet i forbindelse med nordiske konferanser, kurs m.m. i skolesamarbeidets regi.

Björn Samuelson: Herr president! Jag ber att få tacka för svaret, som var mycket informativt och välgrundat.

Jag har framför mig ett brev från en svensk flicka som blev kär i en dansk pojke och flyttade till Danmark - kärleken är blind! Hon ville få sina gymnasiestudier färdiga. Hon vände sig till utbildningsdepartementet, men där visste man ingenting och hänvisade till Nordiska ministerrådet. Där hänvisade man till skoldepartementet, som inte hade någon aning om de nordiska reglerna och hänvisade henne tillbaka till ministerrådet, som hänvisade till en jurist. Juristen undrade om hon inte kunde flytta tillbaka till Sverige men hänvisade till Nordiska ministerrådet. Där skulle kanske någon tala med rektorn i hennes tidigare svenska skola. Hon vände sig då till chefen för gymnasieskolan i kommunen, som också undrade om hon inte kunde flytta tillbaka till Sverige. Till slut tog hon kontakt med danska myndigheter, och då började det fungera. - Det finns flera sådana fall.

När det nu finns en sådan utbyggd informationsstruktur som det redogörs för i svaret, ställer jag frågan, om det inte finns anledning att se över hur det faktiskt fungerar och vad vi får ut för de pengar vi lägger ner på information om gemensamma nordiska möjligheter att slutföra studier i ett annat nordiskt land. Bör man inte se över om det fungerar enligt den målsättning som gäller för Nordiska rådet? Är ministern beredd att föreslå en sådan översyn?

Minister **Hernes:** President! På basis av de opplysninger som representanten her gir, så kan man stille spørsmål om det er kjærligheten som er blind eller om det er de som skal gi informasjonen, som er blinde.

Når det gjelder Nordplus, er det faktisk slik at det i øyeblikket er gjenstand for en internasjonal evaluering for å se hvor godt det fungerer.

Når det så gjelder spørsmålet om programmene, tror jeg nok at en uten videre må erkjenne at kunnskapen om den i de enkelte land i mange tilfeller er mangelfull.

Når det ellers gjelder utdanning på videregående nivå, er det slik at man så sent som i går undertegnet en egen overenskomst om dette, og der har de enkelte land ifølge overenskomstens artikkel 7 forpliktet seg til, som et ledd i den offentlige utdannings- og yrkesveiledning, å informere om mulighetene til å gjennomgå gymnasialutdanning helt eller delvis i et annet nordisk land. Her er det også noe som nylig er iverksatt, som trolig vil bedre muligheten også for dem som skal søke seg partnere på tvers av de nordiske lands grenser.

Björn Samuelson: Det sista svar som jag nu fick uppfattar jag så att ministrarna kommer att se över hur informationsverksamheten faktiskt fungerar. Det hade fungerat tidigare också för denna flicka, som är född i Sverige av grekiska föräldrar.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 54: Fråga till Sveriges regering om Sveriges radios hörbarhet i södra Finland[1]

Frågan, ställd av **Mats Nyby**, har följande lydelse:

Vilka åtgärder ämnar Sveriges regering vidta för att förbättra Sveriges radios hörbarhet i södra Finland?

Kulturminister **Birgit Friggebo:** Herr president! Moderniseringen av sändarnätet för den svenska riksradions program har inneburit att bl.a. äldre mellanvågssändare ersatts av FM-sändare som medger högre teknisk kvalitet. Som en bieffekt har det blivit svårare att lyssna på svensk radio i Finland, eftersom täckningsområdet för en FM-sändare är mindre än för en mellanvågssändare.

I Finland är det för närvarande möjligt att lyssna till svensk radio i några områden genom s.k. överspill från FM-sändarna. Det gäller t.ex. i Torndalen. Därutöver är det möjligt att lyssna till de utlandsradiosändningar som försiggår på kvällstid över mellanvågssändaren i Sölvesborg, eftersom mottagningsvillkoren är bättre under dygnets mörka timmar. Under dagtid nås inte Finland från denna sändare.

Sedan mitten av februari i år återutsänds Radio Swedens sändningar på försök via Tele-X-satelliten. Från den 30 mars i år kommer dessa sändningar även att kompletteras med distribution via en av Astrasatelliterna. En stor del av de nära nog dygnet-runt-täckande sändningarna utgörs av program från Riksradions P 1. För den som har en parabol med rätt slags mottagarutrustning öppnar sig därmed en ny möjlighet att lyssna till svensk radio.

Under hösten 1991 inleddes också en överföring av Radio Swedens utbud via radiolänk till Finland. Finska YLE svarar för återutsändning av detta utbud över en marksändare i Nyland. Tillkomsten av satellitöverföringen gör att någon särskild radiolänk inte längre kommer att behövas för detta ändamål.

Däremot har Sverige för närvarande inte några planer på att bygga några nya mellan- eller långvågssändare.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

Mats Nyby övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

E 59: Fråga till Nordiska ministerrådet om kunskapen om Norden i våra skolor[2]

Frågan, ställd av **Björn Samuelson**, har följande lydelse:

Vilka åtgärder avser Nordiska ministerrådet att vidta för att öka kunskaperna om Norden och det nordiska i våra skolor?

---

[1] Frågan tryckt s. 1739.

[2] Frågan tryckt s. 1746.

Undervisnings- og kulturminister **Ólafur G. Einarsson:** Herr president! I handlingsprogrammet för språkligt samarbete i Norden, NordMÅL, samverkar bland annat Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete (NSS), Nordiska språksekretariatet i Oslo och språk- och informationscentret i Helsingfors i ett brett program för att stödja skolornas beredskap till undervisning om nordiska språk- och kulturförhållanden. Handlingsprogrammet omfattar bl.a. lärarfortbildning, framtagning av nordiska läromedel och användning av ny teknik och multimedia i språkundervisningen. I programmet ingår också nordiskt samarbete mellan läromedelscentraler, insatser för tolkutbildning och översättningsarbeten, forskningsprojekt och samarbete om ordböcker.

Nordiska ministerrådets insatser för nordiskt skolsamarbete sker i övrigt i huvudsak genom den verksamhet som NSS bedriver. NSS har som övergripande mål att i olika avseenden verka för ett stärkande av nordisk kulturidentitet. Detta innebär att nordiska aspekter generellt lyfts fram i all projektverksamhet. Speciellt kan nämnas:

- att NSS anordnar en konferens om "Skolans internationalisering" där ansvariga från respektive länders handlingsprogram/motsvarande för skolans internationalisering och läroplansarbete träffas under tre dagar för att dryfta bl.a. nordiska aspekter i skolans styrdokument,
- att NSS ger ut en nordisk tematisk tidsskrift "Skolan i Norden", som belyser det specifikt nordiska i skolans undervisning. Tidskriften fördelas till nordiska skolor i 18.000 exemplar tre gånger årligen,
- att NSS prioriterar nätverksprojekt och mobilitetsprogram (Nordplus-junior) där unga människor i Norden får konkreta kontakter,
- att NSS under 1992/93 avser initiera nätverk för lärarhögskolors praktikskoleområden i syfte att nå många unga lärarkandidater och stimulera nordisk kontaktverksamhet mellan lärarhögskolor.

Sammanfattningsvis är det alltså så, att även om Nordiska ministerrådet genom sin skolverksamhet har den strävan som frågeställaren efterlyser, så är anordnandet av undervisning och styrande av undervisningens inriktning och innehåll i första hand en enskild nationell angelägenhet.

Björn Samuelson: Herr president! Jag ber att få tacka för svaret.

Det finns olika områden som man kan gå fram på om man vill förstärka den nordiska identiteten. Ett sätt är att främja och utveckla utgivandet av nordisk barn- och ungdomslitteratur. Kommer ni att arbeta för att förstärka utbudet av sådan litteratur i Norden?

Här är det viktigt att vi förstärker unga människors arv och tydliggör deras erfarenheter av social, politisk och kulturell art. Språket ger identitet. Språket talar om vem du är, var du är och kanske vart du är på väg. Norden får inte framöver bara vara ett ställe där man åldras och till slut dör.

Minister **Ólafur G. Einarsson:** Herr president! Det nordiska skolsamhället har ca 6 miljoner aktörer i form av elever, lärare och andra medarbetare i skolan.

Nordiska ministerrådets budget för skolsamarbetet är för närvarande på ca 3,6 miljoner kronor årligen.

Det säger sig självt att man står inför ett stort problem om man skall få ett kraftfullt genomslag i en population på 6 miljoner människor. Det är därför helt nödvändigt att de enskilda nordiska nationerna själva producerar studiematerial för skolorna och stimulerar framtagande av sådana läromedel som ger kunskap om Norden och om Norden som en del av det gamla och det nya Europa.

Björn Samuelson: Skall jag göra den tolkningen av det senaste inlägget att det finns behov av en ekonomisk förstärkning av den nordiska skolverksamheten?

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 62: Fråga till Nordiska ministerrådet om ömsesidigt godkännande av högre utbildningar[1]

Frågan, ställd av **Ylva Annerstedt,** har följande lydelse:

Varför har avtalet om ömsesidigt godkännande av högre utbildningar inte undertecknats av Finland, Island och Norge?

Undervisningsminister **Riitta Uosukainen:** Herr president! Överenskommelsen om nordisk arbetsmarknad för personer som har genomgått en kompetensgivande högre utbildning av minst tre års varaktighet undertecknades den 24 oktober 1990. Avtalet har för sin giltighet förutsatt folkrepresentationernas godkännande. Med anledning därav underkastas överenskommelsen sedvanlig behandling i de nordiska ländernas parlament.

I Danmark och Sverige fattades snabbt de nödvändiga besluten. Från Island väntas besked om godkännande inom kort.

Förseningen med godkännande i norska Stortinget är tekniskt betingat. De ansvariga är uppmärksammade på förhållandet och problemen förväntas vara lösta inom kort.

I Finland har man eftersträvat en samordning mellan det nordiska avtalet och EES-avtalet. Med hänsyn till att resultatet av EES-förhandlingarna nu föreligger kan den nationella behandlingen av den nordiska överenskommelsen återupptas och relativt snabbt avslutas.

Ylva Annerstedt: Herr president! När avtalet undertecknades var avsikten att man för en gångs skull skulle vara före EG-länderna med en gemensam nordisk överenskommele om högre utbildning. Man hade t.o.m. en så ambitiös hållning att man tänkte att parlamenten skulle kunna hinna fatta beslut före den 1 januari 1991. Detta datum uppsköts till den 1 juli 1991.

---

[1] Frågan tryckt s. 1749.

Mot denna bakgrund vill jag fråga ministern - eftersom det i svaret från ministerrådet talas om en relativt snabb lösning på frågan: Betyder det att problemet skall vara ur världen åtminstone den 1 januari 1992?

Minister **Riitta Uosukainen:** Herr president! Jag måste verkligen säga att det är synd att tidtabellen är försenad, eftersom saken är mycket viktig, men jag anförde nyss skälen till förseningen. Jag kan inte garantera att avtalet träder i kraft från juni i år, men jag kan lova att vi gör vårt bästa. Jag tror att det kan vara klart under detta år men inte till sommaren.

Ylva Annerstedt: Herr president! Av ministerns svar förstår jag, att jag kan hoppas att ytterligare förseningar åtminstone inte skall bero på Finland.

Minister **Riitta Uosukainen:** Det är just det!

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 64: Fråga till Nordiska ministerrådet om upphovsrättsbetalning[1]

Frågan, ställd av **Thea Knutzen**, har följande lydelse:

Hvilke initiativ tar Ministerrådet når det gjelder opphavsrettsbetaling, med det siktemål å gjenreise utvekslingen av TV-produksjoner mellom de nordiske land?

Kulturminister **Grethe Rostbøll:** Hr. præsident! Gennem de seneste år har der desværre hersket en uafklaret situation mellem de nordiske TV-selskaber og rettighedsorganisationerne angående betaling af vederlag i forbindelse med udveksling af TV-programmer. Forhandlingerne har indtil videre ikke ført til indgåelse af nye aftaler, og det har i første række medført, at udvekslingen af film og dramaproduktion er stoppet.

Denne situation er meget kedelig, set ud fra en kulturpolitisk synsvinkel, og Ministerrådet er særdeles enig med Kulturudvalget i, at det ville være ønskeligt, hvis parterne kunne forhandle sig frem til en løsning, så det nordiske programsamarbejde kan genoptages i fuldt omfang.

Ministerrådet har imidlertid ingen reel mulighed for at gribe ind i forhandlingerne. Der er tale om private overenskomster, som aftales gennem frie forhandlinger parterne imellem, men det er Ministerrådets indtryk, at man arbejder seriøst for at finde løsninger på de mange problemer.

Vi har i Ministerrådet fuld tillid til, at parterne selv er i stand til at føre forhandlingerne til ende, så de nordiske udvekslinger, bl.a. vedrørende drama, kan genoptages på tilfredsstillende niveau. Men Ministerrådet vil samtidig meget

[1] Frågan tryckt s. xx.

gerne benytte denne anledning til at opfordre parterne til at fremskynde arbejdet og finde frem til en løsning i hvert enkelt land. Vi ved, at det er forskellige metoder, der skal tages i anvendelse, og både Ministerrådet og Kulturudvalget håber, at vi gennem samtalen og opfordringen i dag kan nå frem til et tilfredsstillende resultat.

Thea Knutzen: President! Jeg må si at jeg dessverre finner ministerens svar forbausende negativt og defensivt. Jeg er naturligvis klar over at Ministerrådet ikke kan gripe inn i den aktuelle forhandlingssituasjon mellom partene. På den annen side opplyser Ministerrådet i dokumentet om nye prioriteringer i det nordiske kultursamarbeid at det innenfor rammene av Europarådet, EF, GATT, OECD m.fl. foregår forhandlinger som berører vesentlige områder i de nasjonale medielovgivninger og opphavsrettslovgivninger, hvor de nordiske land har stort sett sammenfallende interesser, og hvor utfallet av forhandlingene har stor kulturpolitisk rekkevidde.

Ministerrådet vil prioritere informasjon og avstemning av synspunkter i forhold til aktuelle problemer i de respektive internasjonale forhandlingsammenhenger. Samtidig viser både Kulturutvalgets brev av september 1991, som vi ikke har fått fyllestgjørende svar på, de uttalelser som falt under Ministerrådets kulturkonferanse i desember 1991, og dagens mange spørsmål om TV-utveksling mellom de nordiske land at dette er veldig viktige samarbeidspørsmål i den nordiske befolknings øyne. Forholdet er at vi har svært forskjellige ordninger i de nordiske land. Danmark er det land som er kommet nærmest det som man nå finner i Europa.

Jeg skal ikke provosere ministeren ytterligere med å snakke om forhandlingssituasjonen, jeg forstår jo at det kan være vanskelig og vi skal også møtes senere i dag og kan diskutere dette dypere, men jeg vil spørre om ministeren kan tenke seg å innkalle sine kolleger og drøfte den danske modellen, som i hvert fall er den beste i Norden, slik at alle kulturministrene sammen drøfter hvorledes man skal prøve å stimulere organisasjonene til å se at et økt utbytte må være en fordel for alle.

Minister **Grethe Rostbøll**: Hr. præsident! Jeg vil gerne gentage, at vi i Ministerrådet hverken er negative eller defensive. Ministerrådet deler Kulturudvalgets opfattelse af, at problemerne er meget alvorlige, og jeg er overbevist om, at på baggrund af hvert enkelt lands mediesituation vil vi i Ministerrådets regi overveje, hvad der kan gøres fremover. Vi er i langvarige drøftelser omkring ophavsretten, også i forholdet til EF, og både Danmark og de øvrige nordiske lande er bestemt indstillet på, at vi både må og skal finde frem til en løsning.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

10

D 12/1989/k: Meddelande om rekommendation nr 12/1989 angående datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer; D 41/1989/k: Meddelande om rekommendation nr 41/1989 angående utökat nordiskt utbildningssamarbete; D 46/1989/k: Meddelande om rekommendation nr 46/1989 angående åtgärder för Nordplus-programmets genomförande; D 14/1990/k: Meddelande om rekommendation nr 14/1990 angående Nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk; D 32/1991/k: Meddelande om rekommendation nr 32/1991 angående information om det nordiska samarbetet utanför Norden; D 36/1991/k: Meddelande om rekommendation nr 36/1991 angående nordiskt miljöforskningsprogram och D 38/1991/k: Meddelande om rekommendation nr 38/1991 angående nordisk utbildningsgemenskap

Rådet behandlade ovannämnda saker i ett sammanhang.

Kulturutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet lägger meddelandena till handlingarna och anser spörsmålen för rådets del slutbehandlade.

Utskottets förslag *bifölls*.

Meddelande

Presidenten meddelade beträffande frågorna E 61 och E 46, att det enligt arbetsordningens § 14 är möjligt för partigrupperna att ställa fråga till regering eller ministerråd. Även andra ledamöter än den som framför frågan kan ställa korta tilläggsfrågor.

11

E 61: Fråga till Nordiska ministerrådet om initiativ för att undanröja den stora miljöfara som det radioaktiva avfallet i de nordliga havsområdena utgör[1]

Frågan, ställd av den **socialdemokratiska partigruppen**, har följande lydelse:

Avser Nordiska ministerrådet att ta initiativ för att undanröja den stora miljöfara som det radioaktiva avfallet i de nordliga havsområdena utgör?

Hellström: Herr president! Det har nu bekräftats att den tidigare Sovjetunionen har dumpat stora mängder radioaktivt avfall i havsområdena norr om Nordkalotten, där avfallet utgör en potentiellt mycket stor miljöfara för Norden men även för andra delar av världen. Hantering och bärgning av radioaktivt avfall är en komplicerad och ömtålig upgift som kräver stor kompetens.

---

[1] Frågan tryckt s. 1748.

Jag vill på den socialdemokratiska partigruppens vägnar fråga om Nordiska ministerrådet avser att ta initiativ för att undanröja den stora miljöfara som det radioaktiva avfallet i de nordliga havsområdena utgör.

Miljøvernminister **Thorbjørn Berntsen:** Hr. president! Siden høsten 1990 har norske myndigheter mottatt informasjon fra forskjellilge uoffisielle kilder som indikerte at store mengder radioaktivt avfall er dumpet i Barentshavet og i Karahavet. I det siste har opplysningene blitt mer konkrete, og omfanget ser ut til å være mer omfattende enn det vi tidligere hadde informasjon om.

Norske myndigheter tok spørsmålene om dumping opp med sovjetiske miljøvernmyndigheter gjennom den blandede norsk-sovjetiske miljøvernkommisjon allerede i januar 1991. Høsten 1991 ble vi enige med sovjetiske myndigheter om å utarbeide et felles forslag til undersøkelsesprogram av den påståtte dumping av radioaktivt materiale i Barentshavet og Karahavet. Kontakter med russiske miljøvernmyndigheter har bekreftet at de stiller seg bak tidligere avtaler. Fra norsk side har vi nå fullført et forslag til felles undersøkelsesprogram som vil bli overlevert russiske myndigheter i aller nærmeste framtid.

Vårt forslag inneholder følgende hovedpunkter:

- Møter og befaringer for å innhente informasjon og fakta angående håndtering, lagring, og utslipp/dumping av radioaktivt materiale i nordområdene.
- Det er å kartlegge den radioaktive forurensningen ved feltarbeid i de nordlige havområdene for å bestemme om deler av denne kan skyldes dumping.
- Det er eventuelt å lokalisere dumpet radioaktivt avfall og bestemme om det er lekkasje fra det dumpede materiale til det marine miljø.
- Det er å foreta en konsekvensanalyse angående effekter på mennesker og miljø fra ulike kilder.
- Og - til slutt - det er å informere publikum om resultatene av undersøkelsen.

Det er foreslått at programmet gjennomføres i løpet av 1992 og 1993.

Fra norsk side holder vi de øvrige landene løpende orientert om utviklingen i samarbeidet om undersøkelsene av dumpingene. Vi vil vurdere å ta opp spørsmålene om en bredere nordisk innsats under drøftelsene med russiske myndigheter om gjennomføringen av programmet i forbindelse med det nordiske miljøvernministermøte som skal holdes i Kirkenes i Norge i september i år.

Hellström: Herr president! Jag vill tacka miljøvernminister Thorbjørn Berntsen för svaret. Som framgår av svaret utgör detta avfall en utomordentligt allvarlig potentiell miljöfara. Dessa havsområden är ju uppväxtområden för många olika fiskslag och har betydelse för näringstillförseln inte bara för Norden utan även för andra delar av världen.

Det är utmärkt att den norska regeringen har tagit sig an denna fråga på det sätt som har beskrivits. Samtidigt hävdar man att frågan är utomordentligt svår och komplicerad att hantera. Den kan kräva expertis, som är svår att finna och måste sökas i olika länder. Därför har vi frågat om även Nordiska ministerrådet

ville göra en samnordisk insats för att inte bara värdera denna fråga utan även vidta åtgärder.

Jag har en tilläggsfråga, när man nu vill värdera spörsmålet om en bredare insats senare i år i Kirkenes: Avser ministerrådet att redan nu uppdra åt ministerrådets sekretariat att göra sådana förberedelser att man fram till Kirkenesmötet kan ha gjort en värdering av möjligheterna att finna nordisk expertis som kan medverka till en samlad bredare insats?

Minister **Thorbjørn Berntsen:** Hr. president! Jeg tror at en del av de problemstillingene som representanten Hellström nå tar opp, er viktige og riktige. Norge har en viss ekspertise innenfor kjernekraftområdet, men det er andre nordiske land som har en betydelig større ekspertise på dette området enn det vi har.

Spørsmålet vil som sagt komme opp til behandling på ministermøtet i september som et eget punkt på dagsordenen. Vi har også invitert den russiske miljøvernminister, som så langt har besvart bekreftende at han vil komme til et møte med de nordiske ministrene.

At det her ligger an til et bredere nordisk samarbeid, tror jeg. Så får vi bare se hva som blir resultatet av de drøftelsene vi skal ha i september. Da vil vi også ha fått videre reaksjoner fra de russiske myndighetene på det materiale som vi nå sender over til Russland.

Jeg kan kanskje helt til slutt få legge til at vi har et nokså omfattende måleprogram både når det gjelder vann og luft, i de nordlige områdene - i Finnmark og også på russisk område på Kola. Det er altså så langt ikke registrert radioaktivitet over faregrensen. Men det sier seg sjøl at dersom alle de mer eller mindre bekreftede informasjoner vi har fått nå om dumping i Barentshavet og Karahavet, er riktige, kan det være en betydelig fare forbundet med lekkasje i framtida. Det haster derfor med å få kartlagt disse tingene.

Kjellbjørg Lunde: Hr. president! Eg er glad for at den sosialdemokratiske gruppa har tatt opp dette svært alvorlege og ottefulle spørsmålet.

Statsråd Berntsen snakkar no om ekspertutgreiingar og behovet for å få solid dokumentasjon på omfanget og alvoret av problemet. Men vi har ikkje blitt rolege når dei såkalla ekspertane i tidlegare tilfelle m.a. når det gjeld handtering av radioaktivt avfall, har prøvd å bagatellisere problemstillinga, som dei som regel har gjort. Når leiaren i Statens Atomtilsyn i Noreg, hr. Gussgard, for nokre dagar sidan på fjernsynet sa at han synest det no var grunn til å bli uroa, forstod vi at det er meir alvorleg enn vi i vår fantasi kunne tenkje oss.

Derfor vil eg spørje Berntsen, når det no skal setjast ned ei brei ekspertgruppe, om det er mogleg at dei fagmiljøa bl.a. i Noreg og elles i Norden som har vore meir kritiske til atomteknologien enn dei som til vanleg er representerte i desse kommisjonane, kan få plass der, slik av vi som ikkje alltid har så stor tru på alle typar ekspertar, kan vere trygge på at det no verkeleg blir sett i gang ei gransking, som igjen vil gjere oss rimeleg trygge på at det som er mogleg å gjere, blir gjort.

Minister **Thorbjørn Berntsen:** Hr. president! Til det siste: Det er klart at de mest kvalifiserte personer med de beste kvalifikasjoner må trekkes inn. Men vi må huske på at dette til sjuende og sist er et russisk ansvar, og at vi får tilby våre tjenester så langt det er mulig. Så får det bli avgjort i fellesskap hvem som skal delta i dette arbeidet.

Vi vil i alle tilfelle i første omgang nå være avhengig av å få denne kartleggingen gjennomført, så vi får flest mulig fakta omkring disse tingene på bordet. Så får vi i neste omgang vurdere hva som skal gjøres. Men det er faktagrunnlaget som ikke er godt nok så langt, og det haster det med.

Birgitta Dahl: Herr president! Det är positivt att man har satt i gång denna kartläggning och på det sättet förhoppningsvis kommer att kunna ta itu med denna mycket allvarliga fråga. Den har en koppling till de frågor som jag tog upp i går om behovet av en internationell ordning, program och konvention, för hantering av radioaktivt avfall. Det är nästa steg i detta arbete.

Jag vill fråga miljöminister Berntsen om ministerrådet planerar att ta upp denna fråga och ta sådana initiativ på IAEA:s generalkonferens i höst att vi kan hysa förhoppningar om att komma vidare. Det brådskar ju med tanke på den utveckling och det allvarliga hot som vi just nu upplever.

Minister **Thorbjørn Berntsen:** Hr. president. Vi har ved forskjellige anledninger i Ministerrådet behandlet spørsmålet om radioaktivt avfall, men stort sett har det hittil dreid seg om Dounreay - deponering av radioaktivt avfall i Dounreay - hvor Ministerrådet har vært veldig aktivt, og hvor vi senest på møtet i januar i Stockholm vedtok å sende en ny henvendelse til britiske myndigheter for å få oppklart en del ting der. Men det er først nå på møtet i september vi vil sette dette spørsmålet på dagsordenen i full bredde. Jeg er helt enig med representanten Dahl i at dette selvfølgelig er et internasjonalt spørsmål og må ha en internasjonal oppfølging. Men først tror jeg det for vårt vedkommende er veldig viktig å få konkretisert faktagrunnlaget og eventuelt konstruert en handlingsplan på det som vi har i våre nærområder, og eventuelt da bruke det som basis for å ta saken videre opp i internasjonale sammenhenger.

Birgitta Dahl: Herr president! Detta bakgrundsmaterial är utmärkt. Det bör kopplas till de oroande rapporter som vi får om att samvetslösa regeringar i den osäkra politiska situation som nu råder, inte minst i Östeuropa, försöker utnyttja läget för att utveckla kärnvapen. Detta gör det extra angeläget att försöka åstadkomma ett internationellt genombrott detta år. Kommer ministerrådet att ta sådana initiativ på IAEA:s generalkonferens? Det är det enda organ som kan användas om man vill nå framgång i detta arbete.

Minister **Thorbjørn Berntsen:** Jeg kan vel ikke si annet enn det som jeg sluttet med i stad, at vi vil på møtet nå i september drøfte disse spørsmålene i full

bredde og så vurdere på hvilken måte vi skal gå videre med disse spørsmålene. Men jeg tror vi må ta et steg av gangen for å få fram samordnede nordiske framstøt med kraft og konsistens. Da tror jeg, som sagt, at det møtet som vi nå skal ha i september, vil være et godt grunnlag å arbeide videre med.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

12
E 46: Fråga till Nordiska ministerrådet om kärnkraft i öst[1]

Frågan, ställd av den **västersocialistiska partigruppen**, har följande lydelse:

1. Hva vil Nordisk Ministerråd foreta seg for å få mere konkret kunnskap om den risiko som eksisterer for Nordens befolkning ved at disse kjernekraftverkene fortsetter å være i drift?

2. Hvordan kan de nordiske landene gi hjelp og støtte til vedlikehold og en eventuel avvikling av disse kjernekraftverkene?

3. Hvordan kan de nordiske landene bidra til å styrke forskning på og utvikling av tryggere og mere miljøvennlige energiformer i Baltikum, Øst-Europa og Russland?

Tora Aasland Houg: President! Mitt utgangspunkt er at kjernekraft i seg selv er en farlig energiform som det er viktig å finne erstatninger for. Det er i seg selv en nordisk oppgave. Men det spørsmålet som vi i dag ønsker å reise, handler om den kjernekraften som vi allerede nå vet er utsatt for en meget, meget dårlig sikkerhet og vedlikehold, og det gjelder kjernekraftverkene som befinner seg i Russland og i enkelte av de baltiske land, altså i våre meget umiddelbare nærområder.

Vårt anliggende er at vi ikke har en skikkelig nok kunnskap om både hvor omfattende disse farene er, eller om hva vi kan gjøre for å bedre sikkerheten. Folks kunnskap er mangelfull, og det er også en del direkte feil opplysninger som er kommet fram. Vi husker fra Tsjernobyl-ulykken hvordan det ble forsøkt forvridd informasjon, vi fikk feil opplysninger både om skadenes omfang og om muligheten for at slike ting kunne skje igjen.

Det vi spør om her, er hvordan de nordiske land kan gi eventuell hjelp og støtte til vedlikehold og eventuelt avvikling av disse farlige kjernekraftverkene, og hvordan man eventuelt kan hjelpe til med planer om alternative energikilder. Det er ett viktig spørsmål.

Det andre spørsmålet er på hvilken måte man kan få mer konkret kunnskap om den risiko som faktisk eksisterer. Det gjør ikke saken bedre at mange av de ekspertene som har vært knyttet til disse kjernekraftverkene, nå er i ferd med å forlate sine hjemland, og det øker usikkerheten og faren enda mer for at det skjer ulykker når man ikke har ekspertise på stedet.

---

[1] Frågan tryckt s. 1731.

Vi spør derfor Ministerrådet om hvordan de nordiske land kan bidra både til å øke kunnskapsnivået og til reelle forbedringer av den usikkerheten og faren som her eksisterer.

Miljöminister och nordisk samarbetsminister **Olof Johansson:** Herr president! Säkerheten i de kärnkraftverk som ligger i östra och mellersta Europa och inom det forna Sovjetunionen har redan i några års tid varit föremål för internationellt intresse. Ett antal bilaterala och multilaterala program har satts i gång för att evaluera och förbättra deras säkerhetsnivå. Av de internationella organisationerna är det främst internationella atomenergiorganisationen IAEA och Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling OECD:s kärnenergiorganisation NEA som har behandlat frågan. Koordineringen av biståndsprogrammen sker genom det av EG-kommissionen ledda G-24-samarbetet.

På basis av tillgängliga uppgifter kan vi konstatera att de kärnkraftverk som är i funktion i östra och mellersta Europa och inom det tidigare Sovjetunionen i ett antal hänseenden inte fyller de säkerhetskrav som tillämpas i väst. Om användningen av dessa anläggningar skall fortsätta, behövs många både funktionella och strukturella förbättringar, och dessutom måste övervakningen av anläggningarna läggas om och effektiveras. På kort sikt är det otänkbart att kraftverken skulle tas ur bruk, eftersom de producerar en avsevärd del av den energi som ifrågavarande stat eller område behöver.

I de nordiska ländernas omedelbara närhet ligger tre kärnkraftblock, i Ignalina i Litauen, i S:t Petersburgområdet och på Kolahalvön samt även andra i Ryssland. De finska och svenska myndigheterna har underhandlat först med Sovjetunionen och sedermera med de ryska och litauiska myndigheterna om samarbete för att förbättra säkerheten vid dessa kraftverk. Ländernas kärnsäkerhetsmyndigheter och experter har besökt ifrågavarande anläggningar och ställt förslag om åtgärder för förbättrad säkerhet. Som en del av den bredare internationella koordineringen och arbetsfördelningen har myndigheterna sinsemellan kommit överens om att biståndsprojekt inom kärnsäkerhetsområdet handläggs så att Sverige i främsta hand sköter biståndet till anläggningarna i S:t Petersburg, Ignalina, och Finland till Kolahalvön. Samtidigt sker ett nära samarbete mellan de ansvariga kärnsäkerhetsorganen i Finland och Sverige.

Sveriges regering har hittills reserverat 10 miljoner SEK för ändamålet och Finlands regering 6,4 miljoner FIM, alltså motsvarande belopp. Det är uppenbart att dessa anslag endast räcker till för basutredningar och för expert- och utbildningsbistånd. Då detaljerade planer om de erforderliga säkerhetstekniska förbättringarna i kärnkraftverken har utarbetats på basis av de igångvarande undersökningarna och samarbetet, vore det önkvärt att också de övriga nordiska länderna och nordiska finansieringsinrättningar kunde delta i resursanskaffningen och finansieringsarrangemangen.

Tora Aasland Houg: President! Jeg takker ministeren for svaret. Det er prisverdig at Sverige og Finland faktisk har startet på et viktig arbeid i retning av både informasjon og eventuelt hjelp og støtte til de land hvor disse farlige kjer-

nekraftverkene ligger. Det sies i svaret fra statsråden at man ønsker også i de øvrige nordiske land at nordiske finansieringsmuligheter etableres for å få til noe. Og jeg vil be statsråden om å utdype noe nærmere om det er initiativ som er tatt for å få med de andre nordiske land, slik at det blir noe mer ut av dette, at man informerer f.eks. de nordiske befolkningene, slik at man må være forberedt på at det kan skje en ulykke. Det er en side av saken. Det andre er konkret hjelp f.eks. når det gjelder forskning, når det gjelder muligheten for å finne alternativ energi og når det gjelder direkte vedlikehold og reparasjonsarbeid ved de kjernekraftverk som allerede eksisterer. Det sies av statsråden at på kort sikt er det utenkelig at disse kraftverkene skal tas ut av bruk fordi de leverer så mye energi. Men hva med et program, en plan, på noe lengre sikt som kunne knyttes til et initiativ fra de nordiske land gjennom Nordisk Råd for å etablere et energisamarbeid basert på trygge og sikre energikilder f.eks. gjennom fornybar energi og ikke basert på kjernekraft?

Minister **Olof Johansson:** Herr president! Jag vill först och främst understryka att när det gäller kärnkraften i Östeuropa finns det självklart inte någon anledning att dölja någon information för de nordiska länderna. Den kommer att öppet ställas till förfogande och kommer att vara en ganska dramatisk information. En del av denna information har redan vidarebefordrats. I Sverige håller vi på att förbereda ett mer omfattande program på detta område och har fått en första rapport. Den skall självklart ställas till de nordiska ländernas förfogande för att där utgöra en grund för samarbetet så att vi vidgar kretsen av dem som kan göra en insats.

Jag vill vidga frågeställningen än mer. Egentligen är detta en internationell fråga för alla de organ som har säkerhetsexpertis och även resurser till sitt förfogande. Därför har vi anledning att aktualisera denna fråga såväl i IAEA, som är det internationella FN-organet, som i europeiska sammanhang, när vi har fått ett ordentligt underlag.

Jag har nyligen i Bryssel diskuterat denna fråga med G-24-gruppens ordförande Laurenz Brinkhorst. Jag vet att man i högsta grad är engagerad och beredd att ställa sina resurser till förfogande i all den utsträckning som är möjlig. Här finns verkligen behov av alla goda krafter.

Jag vill något modifiera frågan om avstängning av reaktorer. Ibland har nöden ingen lag. Det finns inga givna alternativ. Det har vi redan sett i Bulgarien, där man har tvingats stänga av reaktorer och även gå ner i utnyttjandegrad för att över huvud taget ha någon kontroll. Så allvarligt är det.

Jag är naturligtvis den förste att erkänna att det sällan har så tydligt klargjorts att kärnkraften är en farlig energikälla. Missköts den dessutom, blir den dubbelt farlig och katastrofal. Det har Tjernobyl visat, och det visar även nu känd information.

Tora Aasland Houg: President! Et meget kort tilleggsspørsmål.

Jeg er meget glad for svaret statsråden gav, og jeg skjønner at det er handling på gang også internasjonalt.

I den forrige debatten ble det pekt på at det ikke er alle eksperter på dette området som er til å stole på, og det er viktig at man får fram all form for ekspertise, slik at motinformasjonen også kommer fram, og at man ikke bare bruker eksperter som kanskje har til hensikt nettopp å skjule det som statsråden nå sa at de ikke måtte skjule, nemlig de store farene ved dette. Jeg vil derfor bare be om å få en bekreftelse på at man anstrenger seg for å få en bredt sammensatt ekspertise også fra de mer alternative miljøene.

Minister **Olof Johansson**: Herr president! I det jag sade om full öppenhet på det här området ligger naturligtvis också att materialet skall ställas till förfogande för all den utomstående expertis som kan vara intresserad av det. Det finns en annan viktig aspekt på det här som jag också vill nämna; det är naturligtvis så, att information ibland kan motverka ett syfte som internationella organisationer t.o.m. har stadgemässigt fäst i sina uppgifter. Jag tänker på IEAE som har den dubbla uppgiften att dels främja kärnkraftens utveckling och dels kontrollera den. Jag har vid samtal med dess chef naturligtvis framfört detta. Det är en komplicerande situation för dem att ha denna dubbla uppgift, och därför behövs det att obunden internationell expertis också i detta sammanhanget.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

Meddelande

Presidenten meddelade att rådet nu fortsätter behandlingen av frågor på miljöutskottets sakområde, där frågeställare har rätt till kort tilläggsfråga.

Meddelandet lades till handlingarna.

13
E 10: Fråga till Nordiska ministerrådet om avveckling av klororganiska produkter och användning av klor i produktionsprocesser[1]

Frågan, ställd av **Dorte Bennedsen**, har följande lydelse:

Vil Nordisk Ministerråd tage skridt til at skabe overblik over anvendelsen af klor og klororganiske forbindelser i Norden og overveje skridt til en afvikling af anvendelsen af disse stoffer og produkter?

Miljøvernminister **Thorbjørn Berntsen:** Hr. President! Innsatsen med å redusere utslippene av klororganiske stoffer og forbindelser er i første rekke knyttet til de mest helse- og miljøskadelige stoffene. Som spørsmålsstilleren også nevner og tydeligvis også har god oversikt over, fastsettes det en rekke nasjonale krav

[1] Frågan tryckt s. 1684.

som regulerer ulike produkter og utslipp av stoffer. Mye av dette arbeidet foregår også i regi av internasjonale avtaler, f.eks. Nordsjøavtalen og Pariskonvensjonen. Det foregår ikke noe arbeid i de nordiske land som baserer seg på å fase ut enhver bruk av klor og klorholdige forbindelser. Jeg tror en også i framtiden er nødt til å konsentrere innsatsen mot de viktigste områdene og basere seg på å oppnå nivåer som ligger innenfor naturens tålegrense.

Det foregår i dag flere prosjekter om regulering og utfasing av klorutslipp i regi av Nordisk Ministeråd.

En nordisk kjemikaliegruppe har nettopp satt i gang et prosjekt for å fremskaffe faglig grunnlag for et felles nordisk arbeid med risikominsking for en del spesielt miljøfarlige klororganiske forbindelser. Det tas sikte på at det materialet som blir fremskaffet, skal gi grunnlag for å velge ut 5-10 stoffer som de nordiske land skal konsentrere innsatsen mot.

Fra norsk side ble det i 1991 tatt initiativ overfor Sverige og Finland med forslag om en felles nordisk utfasingsplan for bruk av klor som blekemiddel i treforedlingsindustrien. Embedsmannskomiteen for miljøspørsmål tilsatte sommeren 1991 en arbeidsgruppe med formål å utrede muligheten for å minske flere typer utslipp fra denne industrien. Arbeidsgruppen skal utrede forutsetningene for å redusere utslippene til miljømessig akseptable nivåer når det gjelder organiske klorforbindelser, surstoff-forbrukende stoffer, fosfor og nitrogen samt tungmetaller. Arbeidet skal være avsluttet i løpet av dette året.

Som det fremgår av det som jeg nå har sagt, foregår det en rekke aktiviteter både når det gjelder kartlegginger av bruk og effekter og når det gjelder grunnlagsmateriale for nødvendige tiltak for reduksjon i klorbruken. Jeg regner med at dette omfattende arbeid vil lede til ytterligere reduksjoner i bruken og utslippene av klor og klororganiske forbindelser i de nordiske land.

Dorte Bennedsen: Hr. præsident! Jeg vil gerne takke ministeren for svaret, men må samtidig sige, at det er skuffende, fordi det ikke tegner et billede af de nordiske lande som pådrivende og langt fremme i miljøpolitikken.

Jeg synes faktisk, svaret er temmelig foruroligende, fordi det klart bryder med forsigtighedsprincippet. Begreber som naturens tålegrænser og miljømæssigt acceptable udslip hører eller bør i hvert fald høre en fortid til, nemlig dengang man troede, man kunne fastsætte miljøets absorptionsevne med hensyn til affald. Det var en politik, der spillede fallit og førte til, at man begyndte at tale om forsigtighedsprincippet, som ministerrådet jo også har tilsluttet sig. Men jeg synes nok, svaret her skaber tvivl om, hvorvidt forsigtighedsprincippet bliver brugt i praksis.

Jeg synes også, det er beklageligt, at ministerrådet vil fortsætte med at angribe problemerne "bid for bid" i stedet for at lægge en samlet plan for reduktion og afvikling af brugen af organisk klor. Jeg omtaler i begrundelsen for mit spørgsmål, og ministerrådet har ikke afvist det, at der ikke sker en samlet formindskelse af brugen af klororganiske stoffer i Norden. Forbruget flytter sig fra visse produkter til andre produkter, men samlet sker der ikke nogen reduktion.

Sluttelig vil jeg gerne sige, at det forekommer mig, at ambitionsniveauet, når denne gruppe finder frem til 5-10 organiske stoffer, er meget lavt, i betragtning af at Nordsøaftalen faktisk prioriterer 13 stoffer.

Og jeg vil gerne på denne baggrund spørge ministerrådet, om man ikke på dette felt kunne høje sit ambitionsniveau fra det temmelig lave stade, det ligger på nu, til noget mere handlekraftigt.

Minister **Thorbjørn Berntsen:** Hr. president! I Norge har vi altså fått slutt på bruken av klor ved et par treforedlingsbedrifter, papirfabrikker, og det har vi gjort nærmest ved å legge dem ned. Og det er jo den eneste metode i dag som er helt sikker for å bli kvitt alt klor - å legge ned disse bedriftene.
Problemstillingen har jo da vært den at det har ingen hensikt for ett nordisk land å ha veldig strenge bestemmelser når det gjelder utslipp av klor, hvis ikke de andre nordiske land har det samme. Og det er derfor vi har tatt dette opp på felles nordisk grunnlag, for å finne et opplegg som gjør at vi kan gå i takt og redusere samtidig, med de samme belastningene og de samme fordelene i alle land.

Så jeg er skuffet over at Dorte Bennedsen var skuffet over mitt svar, for jeg syns at det på en måte er en grei måte å forholde seg til disse tingene på først å kartlegge hva situasjonen er, og så bestemme seg for hva man skal gjøre for noe. Det er i grunnen sånn man må gjøre, etter min oppfatning. Men vi trenger jo i og for seg godt å bli pisket litt på ryggen - det gjør ikke noe det - så vi ikke stopper opp på oppløpssida, som det heter på skøytespråket.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 15: Fråga till de nordiska ländernas regeringar om avveckling av användandet av ozonnedbrytande ämnen i Norden[1]

Frågan, ställd av **Hjörleifur Guttormsson,** har följande lydelse:

1. Hvilke resultater i reduktion af klorfluorkarboner (KFK) og haloner kan man fremvise i de enkelte nordiske lande efter 1989 (med 1986 som basisår)?
2. Er de nordiske landes regeringer beredt til at stå sammen og skærpe sine målsætninger væsentligt angående afvikling af brug of ozonnedbrydende stoffer?

Miljøvernminister **Thorbjørn Berntsen:** Hr. president! De enkelte land har hatt følgende reduksjoner av totalforbruket av CFC og haloner. Tallene er fra 1990 og har 1986 som basisår.

CFCene er: Danmark 40 pst., Finland 43 pst., Island 30 pst., Norge 45 pst. og Sverige 62 pst.

For haloner er det: Danmark 37 pst., Finland 13 pst., Island 50 pst., Norge 10 pst. og Sverige 72 pst.

Det er forskjellene mellom landene som gjør at de oppnåelige reduksjoner ikke følges ad helt i samme prosentvise størrelsesorden. I Norge hadde man

[1] Frågan tryckt s. 1690.

f.eks. en lavere reduksjon av halonforbruket i 1990 enn de andre nordiske land, målt i prosenter. Spesielle tiltak begynte for vårt vedkommende - altså i Norge - å virke i 1991, og forbruket av KFKer, som vi kaller det, er i 1991 redusert med 66 pst. og halonforbruket med 40 pst. i forhold til forbruket i 1986. Det var jo mye tall her.

De fem nordiske land vedtok den 2. mars 1990 en nordisk handlingsplan mot luftforurensning. Som et vesentlig element var reduksjon av anvendelsen av stoffer som nedbryter ozonlaget. Handlingsplanen legger opp til at den nordiske bruken av CFC skal opphøre innen år 2000.

Ved nasjonale beslutninger har man gått hurtigere fram med reduksjoner enn den nordiske handlingsplanens opplegg.

Nasjonale avviklingsplaner er utarbeidet til dels gjennom samarbeid i Ministerrådet. De nordiske landenes nasjonale avviklingsplaner er tidsmessig harmonisert til avvikling av disse stoffene i midten av 1990-årene.

I mange land er det enighet om at en raskere avvikling av bruken av de ozonnedbrytende stoffene nå er nødvendig.

USA har bebudet at man fremskynder tidspunktet for en stopp i bruken av ozonnedbrytende stoffer innen 1995. I EF er det enighet om å framskynde en total utfasing i bruken av de nevnte stoffer innen 1995, og på det 4. møtet mellom partene i Montreal-konvensjonen, som finner sted i København i november nå i år, vil det utvilsomt stå på dagsordenen en oppstramming av protkollens bestemmelser om utfasing av disse stoffene, slik at man vil sikte mot en tidligere avvikling enn det som gjelder i dagens protokoll.

Og her kan vi si at det er ingen tvil om at Norden vil stå sammen med de øvrige land i kravet om en oppstramming av Montreal-protokollens avviklingsfrister når det gjelder ozonnedbrytende stoffer.

Hjörleifur Guttormsson: Hr. præsident! Svaret, som jeg takker for, var jo en ganske svag reaktion fra ministerrådets side angående punkt 2 til et stort og alvorligt problem. Ministerrådet svarer helt uforpligtende. Ministerrådet tager en afventende holdning.

Jeg havde regnet med, at de nordiske regeringer ville påtage sig en pådrivende rolle i en situation, som kunne blive akut og som angår alle Nordens borgere.

Der er andre, der har reageret markant. Den amerikanske præsident, Danmark, som har taget selvstændigt initiativ, og i EF vil man fremskynde en total udfasning af CFC-stoffer inden 1995. Men Nordisk Ministerråd vil vente til senere, i stedet for nu og her at bebude et ensidigt initiativ inden for Norden og derigennem også skabe pres bl.a. forud for Montreal-konventionspartnernes møde i november 1992.

Jeg har et tillægsspørgsmål, hr. præsident. Er de nordiske lande beredt til at afvikle brug af alle ozon-nedbrydende stoffer, og vil Nordisk Ministerråd sætte ind for, at dette samordnes og realiseres? Jeg henviser i denne sammenhæng bl.a. til forsigtighedsprincippet.

Minister **Thorbjørn Berntsen:** Hr. president! Jeg tror at den mest aktuelle tidsplan er at Norden opptrer samlet i forhold til revisjon av Montreal-protokollen, som skal skje i november nå i år. Og jeg er helt enig i - og det tror jeg nok jeg helt sikkert kan si på vegne av alle de andre nordiske ministrene - at Norden jo i denne prosessen må spille en progressiv rolle. Det er faktisk også slik når det gjelder reduksjoner av KFKer og haloner, at de aller fleste nordiske land på disse områdene har kommet lenger og gjort mer til dags dato enn noen av de andre landene som nå har fått det veldig travelt.

Så vi har på en måte grunn til å si velkommen etter. Det er ikke vi som har vært sinker, det er de andre. Men vi må altså passe på at vi da ikke blir sinker, men at vi er i en pådriverposisjon.

Men jeg tror som sagt at det er Montreal-protokollens revisjon i november i år som blir en veldig viktig begivenhet i sammenhengen, og der bør vi opptre samlet fra de nordiske lands side med en progressiv holdning som går på å få disse stoffene ut både av produksjon og bruk så fort som overhodet mulig.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 16: Fråga till de nordiska ländernas regeringar om upphörande av utsläpp av klorerade organiska ämnen[1]

Frågan, ställd av **Kristín Einarsdóttir**, har följande lydelse:

1. Har Ministerrådet eller enkelte nordiske regeringer nu fastlagt tidsplan for fuldstændig (total) eliminering af udslip af klorerede organiske stoffer?
2. Har de nordiske lande opnået de mål angående klorerede organiske stoffer, som er fastlagt i handlingsplanen mod forurening af havet, og hvordan er udsigterne med hensyn til de anførte tidsbegrænsninger?
3. Hvordan er det lykkedes at forsikre, at substitutions stoffer, som eventuelt er taget i brug i stedet for de farlige, i realitet er uskadelige?

Miljøvernminister **Thorbjørn Berntsen:** Hr. president. Det foreligger ingen nordisk plan om fullstendig utfasing av klororganiske forbindelser. Arbeidet på dette område er i første rekke knyttet til de mest helse- og miljøskadelige stoffene, slik jeg beskrev det i svaret nå for litt siden til representanten Dorte Bennedsen.

Når det gjelder andre del av spørsmålet, er arbeidet med å redusere utslippet av klororganiske stoffer i henhold til "Nordisk handlingsplan mot fororening av havet" i det alt vesentlige i rute i de nordiske land.

I overensstemmelse med den nordiske handlingsplan mot forurensning av havet og med de avtaler som er inngått på Nordsjøkonferansen og i forbindelse med østersjødeklarasjonen om å arbeide for en reduksjon av disse utslipp i størrelsesorden 50 pst., har Danmark bl.a. gjennom vannmiljøplanen gjennomført betydelige reduksjoner i utslippet av disse stoffene. Det samlede utslipp vurderes nå til å være redusert med minst 50 pst.

---

[1] Frågan tryckt s. 1692.

For Norges del kan jeg opplyse at PCB og PCT ikke benyttes i kontinentalsokkelvirksomheten, og at vi også ligger godt an til å oppfylle de øvrige reduksjonsmål i handlingsplanen innen de fastsatte frister.

I Island trådte i 1988 en bestemmelse om forbud mot import og bruk av PCB-stoffer i kraft.

Det arbeides med å avvikle eksisterende bruk av PCB-stoffer, men på nåværende tidspunkt er det ikke helt klart når dette arbeid kan avsluttes.

Man har også startet mottak av farlig avfall, bl.a. stabile klororganiske stoffer, hvoretter disse videresendes til sikker behandling.

Ifølge en finsk beslutning fra 1989 reduserer man utslippene av klororganiske stoffer fra 1,4kg/tonn bleket masse før år 1995. År 1991 hadde man nådd et nivå på 1,7 kg/tonn bleket masse.

Den svenske riksdagen fastsatte allerede i 1988 det miljøpolitiske målet at utslipp av stabile organiske forbindelser på sikt må opphøre. Videre har den svenske riksdagen fastslått at utslipp fra svensk industri til århundreskiftet skal begrenses til ufarlige nivåer. Dette skal bl.a. skje gjennom omprøving av all miljøfarlig industris utslippsvilkår. Treforedlingsindustrien er en bransje som prioriteres når det gjelder utslipp av klororganiske forbindelser.

Når det gjelder siste del av spørsmålet, kan jeg opplyse at de nordiske landene har utarbeidet en rapport med kriterier for å klassifisere stoffer som miljøskadelige. Disse kriteriene er i hovedsak identiske med tilsvarende kriterier som etter planen skal tre i kraft i EF 1. juli 1992. De nordiske landene er enten i ferd med å vedta eller har planer om å innføre disse kriteriene som nasjonale regler. Kriteriene vil bl.a. bli benyttet til å sammenligne stoffers miljøfare. Bruk av systemet vil gi en kontroll av og begrense bruken av miljøskadelige erstatningsstoffer for regulerte miljøgifter.

Kristín Einarsdóttir: Jeg takker for svaret, men jeg må si jeg ble meget skuffet. Jeg hadde håpet efter å ha lest handlingsplanen mot forurensning av havet at det ville vært en fremgang på akkurat dette området. Handlingsplanen ble vedtatt i Reykjavík på sesjonen i 1990. I den kommer det fram planer for å eliminere helt bruken av klororganiske stoffer. Men ifølge dette svaret synes en å ha gått skritt tilbake fra akkurat det som står i handlingsplanen. Derfor ble jeg meget skuffet. Jeg hadde heller ventet å se at ministrene hadde kommet med en tidsplan. Jeg vil spørre om det: Har dere ikke planer om å avvikle helt bruken av disse stoffene og heller komme med en tidsplan om dette?

Minister **Thorbjørn Berntsen:** Ministerrådet har en tid arbeidet med handlingsplaner både når det gjelder utslipp til luft og til vann, og det gjelder utslipp av ethvert slag. De planene har vi foreslått å forskyve en del, inntil vi får bedre oversikt på grunnlag av en rekke begivenheter som skal skje i år. Her nevner jeg stikkordmessig konferansen i Rio, som vil skape et klarere grunnlag for hvilke internasjonale målsettinger som blir trukket opp for alt dette framover.

Men siden jeg er blitt oppfordret til å være kort, og siden man har tolket mine forskjellige svar litt forskjellig - et var ikke helt bra, men det var et som

var dårligere - og dette blir tydelig en skuffelsens dag for mange, får vi bare si at man får velge det svaret som var best. Det er jo det vi på en måte må strekke oss etter.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 22: Fråga till Nordiska ministerrådet om förbud mot dumpning av radioaktivt avfall i Nordsjön och Nordostatlanten[1]

Frågan, ställd av **Birgitte Husmark**, har följande lydelse:

Hvad vil Nordisk Ministerråd gøre for at sikre, at det spanske forslag om forbud mod dumpning af radioaktivt affald slutbehandles på ministermødet i Paris og ikke henvises til behandling i Londonkonventionen?

Miljöminister och nordisk samarbetsminister **Eiður Guðnason** Herr president! De fem nordiska länderna har antagit en nordisk handlingsplan mot förorening av havet. I planen anges att de nordiska länderna skall minska faran för radioaktiv föorening av havsområdena bl.a. genom arbete för ett slutligt förbud mot dumpning av allt slags radioaktivt avfall i havet genom den globala Londonkonventionen (LDC).

De nordiska länderna har aktivt arbetat för att en sådan global reglering skall komma till stånd genom LDC.

I den pågående revisionen av Oslo- och Pariskonventionerna, som gäller för Nordsjön och Nordostatlanten, föreligger ett förslag om att utvidga den nya konventionen till att omfatta radioaktivt avfall. Som frågeställaren framhållit har vissa länder satt sig emot en sådan utvidgning av konventionernas ansvarsområde.

De nordiska länderna avser att i enlighet med havshandlingsplanens intentioner fortsättningsvis agera för ett regionalt förbud mot dumpning av all sorts radioaktivt avfall i Nordsjön och Nordostatlanten i den pågående revisionen av Oslo- och Pariskonventionerna.

Birgitte Husmark: Hr. præsident! Jeg vil gerne takke ministerrådet for det positive svar og for tilsagnet fra Nordisk Råds side om at arbejde på at man kan komme igennem på dette vigtige område, sådan at alt radioaktivt affald fremover bliver inkluderet i konventionerne.

Jeg vil gerne spørge, om det er muligt for os i Nordisk Råd at følge de kommende forhandlinger, sådan at vi på et tidligt tidspunkt får at vide, om man kommer igennem.

---

[1] Frågan tryckt s. 1698.

Minister **Eiður Guðnason:** Det eneste, jeg kan sige, er, at jeg tror, at der i den igangværende revision af Oslo- og Pariskonventionerne vil blive formidlet information om det, som foregår, til de nordiske parlamentarikere.

Imidlertid er det da glædeligt at høre, at ikke alle er skuffede over svarene i dag.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 25: Fråga till Nordiska ministerrådet om tyskt förslag till slutförvaring av utbränt kärnbränsle i Dounreay[1]

Frågan, ställd av **Hjörleifur Guttormsson**, har följande lydelse:

Hvordan vil de nordiske regeringer gribe ind i lyset af de foreliggende tyske forslag om transport og opbevaring af en stor mængde brugt radioaktivt brændsel i Dounreay?

Miljøvernminister **Thorbjørn Berntsen:** Ifølge opplysninger fra de tyske myndigheter er det her tale om et memorandum der man trekker opp alternative muligheter for oppbevaring eller opparbeiding av brukte brenselselementer fra forsøksreaktorer, herav hovedparten fra den tidligere østtyske reaktor i Rosendorf.

Ifølge de opplysningene som er innhentet, har verken de tyske myndigheter eller politikerne tatt stilling til forslagene i dette memorandumet.

De danske atomeksperter er i ferd med å studere forslagene i dette memorandumet og vil på bakgrunn av dette vurdere om det allerede på nåværende tidspunkt er behov for å ta kontakt med de tyske myndigheter og/eller den tyske regjering i sakens anledning.

De nordiske regjeringer vil ellers følge nøye med i denne saken og reagere på et tidspunkt som er egnet, dersom det er grunnlag for det.

Hjörleifur Guttormsson: Det drejer sig her om en ganske alvorlig sag, hvis dette forslag følges, da det er et spørgsmål om et stort antal af transporter - med sædvanlige skibe eller roll-on-roll-off-færger - der foregår fra Europa over Den Engelske Kanal til Dounreay.

Jeg må spørge, om Nordisk Ministerråd ikke har en mening om, hvorvidt det ud fra deres synspunkt kan være forsvarligt at gøre det, som det handler om i dette memorandum, og hvorfor man ikke kommer med sit synspunkt her og nu? Hvorfor afventer man i så stort et spørgsmål i stedet for at tilkendegive, at fra vor side, fra nordisk side, kan der ikke blive tale om at følge det, som dette memorandum handler om?

---

[1] Frågan tryckt s. 1703.

Minister **Thorbjørn Berntsen:** Hr. president! Jeg tror neppe det kan være noen tvil om hva de nordiske regjeringer mener om transport av disse radioaktive stoffene. Vi har jo gjort et utall av henvendelser, som også Guttormsson kjenner til, til Storbritannia når det gjelder Dounreay, så den regjering, tysk eller annen, som ikke har oppfattet hva de nordiske landene mener i denne saken, må være både blinde og døve, og det tror jeg ikke de er når det kommer til stykket.

Men ellers er jeg prinsipielt helt enig i at vi på de tidspunkter det er aktuelt, skal tilkjennegi våre synspunkter når det gjelder transport. Og jeg er helt enig i at det dreier seg om transport av uhyre farlig materiale, og det er vi som sagt imot.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 30: Fråga till Nordiska ministerrådet om insamling av mätinstrument för miljöövervakning i Baltikum och S:t Petersburgsregionen[1]

Frågan, ställd av **Pekka Haavisto**, har följande lydelse:

Kan ministerrådet snabbt starta ett nordiskt projekt för en nordisk insamling av föråldrade men reparationsdugliga instrument, som doneras till de baltiska länderna och S:t Petersbursregionen för mätning och kontroll av utsläppen i Östersjön?

Miljöminister och nordisk samarbetsminister **Olof Johansson:** Herr president! Frågeställaren tar upp ett angeläget behov.

Överföringen av utrustning, inkl. datorutrustning, genom direkta bilaterala kontakter har under de två senaste åren varit livlig, och flera nordiska institutioner har etablerat stödkontakter med motsvarande institutioner i de nu aktuella länderna.

För att underlätta kanalisering av användbar utrustning som annars skulle ha svårt att hitta lämplig mottagare bör de nordiska länderna genomföra en inventering av berörd utrustning hos miljömyndigheter och forskningsinstitutioner. Sådant arbete hanteras lämpligen på bilateral nivå genom etablerade samarbetsformer.

Myndigheter och forskningsinstitutioner bör donera miljöutrustning av godtagbar standard, i den mån den kan avvaras, till samarbetsparter i de ifrågavarande länderna. Miljöutrustning bör för att anses godtagbar:

- svara mot faktiska behov
- vara genomgången och fullt funktionsduglig
- passa ihop med gängse internationell utrustning.

Vidare bör reservdelar och förbrukningsmaterial finnas på marknaden och vara tillgängliga för mottagaren samt mottagarens kompetens och tekniska förutsättningar att använda utrustningen klargöras.

Samarbetsministrarna har i tillägg till arbetsprogrammet för Baltikum och Östeuropa beslutat avsätta 5 miljoner danska kronor till utvidgat miljösamarbete

---

[1] Frågan tryckt s. 1709.

1992. Av detta belopp önskar ministerrådet disponera 1 miljon danska kronor till miljödata och miljöinformation.

Ministerrådet avser undersöka i vilken utsträckning de nordiska länderna inom ramen för detta arbete kan bistås med undanröjande av administrativa hinder för rekommenderade överföringar.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 44: Fråga till Nordiska ministerrådet om åtgärder mot svavelutsläpp på Kolahalvön[1]

Frågan, ställd av **Elver Jonsson**, har följande lydelse:

Vilka åtgärder avser Nordiska ministerrådet att vidta för att minska svavelutsläppens på Kolahalvön åverkan på miljön i Norden?

Miljøvernminister **Thorbjørn Berntsen:** President! De store utslippene av miljøgifter fra industri og annen virksomhet på Kolahalvøya er et av de aller største miljøproblemer i de nordiske landenes nærområder.

Svovelutslippene på Kolahalvøya er på over 550 000 tonn SO2 i året, dvs. mer enn de samlede utslippene fra Finland, Norge og Sverige. Størstedelen av disse utslippene kommer fra to nikkelsmelteverk, Petschenga-Nikkel og Montshegorsk. Sovjetunionen forpliktet seg gjennom Helsingforsprotokollen i 1985 til å minske sine grenseoverskridende svoveldioksidutslipp med 30 pst. innen 1993 og gjennom en bilateral avtale med Finland i 1989 å minske dem med 50 pst. Russland har nå meddelt at de har til hensikt om å opprettholde disse forpliktelser som det tidligere Sovjetunionen påtok seg.

De nordiske landene, særlig Finland, Norge og Sverige, har for flere år siden meddelt at de er villig til å støtte en reduksjon av svovelutslippene i Kola-området. I samband med felles nordiske drøftelser i 1990-91 har man foreløpig blitt enige om at Finland, Norge og Sverige skal ta del i finansieringen av ombyggingen av Petschenga-ikkel omtrent i samsvar med materialleveransene. Dette betyr at Finland deltar med 50 pst., Norge med 25 pst. og Sverige med 10 pst. I disse drøftinger deltok eksportkreditt- og eksportgarantiinstituttene i de nevnte landene, dessuten har Nordisk Investeringsbank signalisert at den har beredskap til å delta i finansieringen.

Moderniseringen av nikkelverket i Petschenga forutsettes å skje ved hjelp av teknologi fra virksomheter i de nordiske land. Norges og Finlands regjeringer har lovet et betydelig bidrag til miljøtiltakene på Kolahalvøya i det tilfelle tiltakene gjennomføres. Fra norsk side kommer bidraget, som er på 300 mill. norske kroner, til å være bundet til gjennomføringen av en miljømessig sett akseptabel reduksjon av det totale utslippet av svovel og tungmetaller frå anleggene i Petschenga-Nikkel.

I Moskva ble det i februar 1991 holdt et finansieringsseminar med representanter for sovjetiske og alle nevnte nordiske instanser. På seminaret meddelte

---

[1] Frågan tryckt s. 1728.

Norges og Finlands regjeringer at de også er forberedt på å bevilge finansiell støtte til ombyggingen av Petschenga-Nikkel.

I oktober 1991 ble det overlevert et finsk-norsk kommersielt tilbud fra Outokumpu- og Elkemselskapene - altså et finsk og et norsk - om komplett ombygging av Petschenga-Nikkel, slik at svoveldioksidutslippene minsker med over 250 000 tonn i året. Selv om det foreligger alternativer, har det til nå ikke vært mulig å komme i gang med finansieringsforhandlingene. Nordisk Ministerråd strever på alle måter med å få i gang forhandlinger og bidra til de nødvendige finansieringsordninger, slik at svovelproblemene på Kolahalvøya kan løses. Dette kommer i vesentlig utstrekning til å påvirke miljøsituasjonen i de nordlige delene av de nordiske landene.

Et samarbeidsprosjekt som dette kommer ikke bare til å sikre en reduksjon av miljøskadene på Nordkalotten, det kommer også til å innebære et gjennombrudd i utviklingen av et industrielt og handelsmessig samarbeid mellom de nordiske land og Nordvest-Russland. Dette kan skape økonomiske og sysselsettingsmessige fordeler for de nordiske landene og Russland som langt overstiger den innsats vi gjør i selve Kola-prosjektet.

Elver Jonsson: Herr president! Tack för svaret, herr statsråd. Det var en fruktansvärd upplysning som vi fick, att två ryska smältverk spyr ut mer svavel än Finland, Norge och Sverige tillsammans!

Därför är det bra att ministerrådet nu på alla sätt eftersträvar en lösning av svavelproblemen på Kolahalvön. Det är oerhört angeläget att detta kan åstadkommas snabbt.

Jag vill ställa en tilläggsfråga. Man frågar sig vad som egentligen är i vägen för att detta samarbetsprojekt skall kunna genomföras. Varför är motparten inte beredd att acceptera de nordiska erbjudandena? Är kanske erbjudandena om finansiering inte tillräckliga?

Vi har hört mycket om vikten av att miljöhjälp ges våra östliga grannländer för att vi på så sätt bäst skall kunna råda bot på vår egen miljö.

Skulle detta projekt på något sätt kanske kunna knytas ihop med något samarbetsprojekt på annat område i det syfte att påskynda igångsättandet av svavelprojektet och därmed också reduceringen av miljöskadorna på Nordkalotten? Kan Nordiska ministerrådet få ryssarna till förhandlingsbordet?

Minister **Thorbjørn Berntsen:** Som svar på dette tilleggsspørsmålet fra Elver Jonsson, kan jeg for mitt vedkommende konstatere at situasjonen i det tidligere Sovjetunionen fremdeles er veldig uklar, og at forholdene for så vidt endres fra dag til dag. Dette har jo hele tiden skapt problemer for dette prosjektet.

Når det gjelder problemet med samarbeidsprosjektene på Kolahalvøya, kommer det altså i denne sammenhengen ikke an på de nordiske partene. Vi har vært forberedt på forhandlinger veldig lenge, og vi lytter hele tiden til de synspunktene som kommer fra våre østlige naboer med et åpent sinn. Den diskusjonen man nå fører om prosjektene på Kolahalvøya, gjelder ikke bare miljøspørsmål,

men det dreier seg selvfølgelig om hele den økonomiske og tekniske utviklingen i regionen.

Beslutningene om prosjektsamarbeidet må derfor først tas av russiske myndigheter og bedrifter. De russiske myndighetene er nå i ferd med å organisere seg på nytt i den nye innenrikspolitiske situasjonen som de har.

Forsinkelsene av prosjektet der oppe har først og fremst sin årsak i dette, og det har tidvis vært meget uklart hvem motparten til Norge, Finland og de andre nordiske land egentlig er. Vi kommer til å gjøre alt det som er mulig for at dette prosjektsamarbeidet skal komme i gang så fort som mulig.

Etter planen skal den russiske utenriksminister komme til Oslo nå til helgen. Hvorvidt han kommer, er ikke helt sikkert, men vi vil ta dette opp på nytt igjen for å få fortgang og virkelig få startet dette prosjektet.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 31: Fråga till Nordiska ministerrådet om införande av skyddszoner inom jordbruket i Norden[1]

Frågan, ställd av **Anna-Kaarina Louvo**, har följande lydelse:

Kan ministerrådet medverka till att man i samband med en minskning av jordbruksproduktionen i Norden tar först ur odlingsbruk de områden som angränsar till vattendrag eller livliga trafikleder och att dessa omvandlas till tillräckligt omfattande skyddszoner?

Trafikminister och nordisk samarbetsminister **Norrback:** Värderade president! Det nordiska samarbetet på lantbruksområdet är i stigande grad koncenterat på lantbruksmiljöfrågor i enlighet med prioriteringarna i ministerrådets tillägg till nordiskt handlingsprogram på jord- och skogsbruksområdet.

Avrinningen av närsalter till vattendrag är ett stort problem och ett huvudproblem och är ett prioriterat område för åtgärder inom det nordiska samarbetet. En räcka av nordiska projekt med sikte på att reducera nitrogen- och fosforavrinningen till vattendrag har redan igångsatts, bl.a. för områdena miljöövervakning, jordkemi, hantering av husdjursgödsel samt växtförädling med sikte på lägre gödslingsintensitet.

De nordiska länderna har på nationellt plan vidtagit många olika åtgärder på detta område. Aktuella åtgärder är en reglering av användning av handels- och husdjursskötsel, omläggning till mera extensiv drift, utbyggnad av lagringskapacitet för husdjursskötsel och grästäckning av mark nära vägar och vattendrag för att begränsa erosionen. De medel som har tagits i bruk är lagstiftning, avgifter, bl.a. också rådgivning.

Begränsningen av trafikföroreningarnas skadeverkningar på jordbruksproduktionen har hittills inte varit ett prioriterat samarbetsområde för ministerrådet. Samarbete kring luftföroreningar och jordbruksproduktionen generellt - och till detta kan man räkna med nedfall av tungmetaller och andra föroreningar - har i

---

[1] Frågan tryckt s. 1710.

alla fall trätt fram som ett insatsområde i utkastet till Arbeidsplan for landbruk og miljö. Denna arbetsplan förväntas godkännas av Nordisk embetsmannskomité for jord- og skogsbruksspørsmål (NEJS) i april och skall vara riktgivande för samarbetet på lantbruksmiljöområdet till 1995.

Ministerrådet ser just nu inget behov för ytterligare koordinering av åtgärderna på detta område.

Anna-Kaarina Louvo: Herr president! Jag tackar minister Norrback för svaret, men vill ställa följande tilläggsfråga:

Ministern sade att det inte finns ett omedelbart behov för ytterligare koordinering på dessa områden. Det är dock inte ur miljöhänsyn vettigt att man t.ex. i Finland går till väga på följande planlösa sätt: samtidigt som man betalar ersättningar för att åkrar lägges i träda, genomförs åtgärder mot översvämning på sådana åkrar som angränsar till vattendrag, vilket betyder att odlingsarealen ökas på dessa åkrar.

Därför frågar jag ministern, om ministerrådet dock avser att koordinera åtgärderna så att det är strandåkrarna som först lägges i träda och även så att man undviker att öka arealen på strandåkrarna genom vattenbyggnad?

Minister **Norrback:** Värderade president! Det är ett missförstånd som riksdagsman Louvo påtalar. Jag tycker det är ett typiskt sådant område där nationella insatser är helt nödvändiga, och där man säkert kan lära av varandra. Det finns många områden där en koordinering inte är nödvändig i den meningen men där man kan tillämpa liknande regler. Men den här frågan är i första hand en nationell fråga.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 41: Fråga till Nordiska ministerrådet om drogmissbruk i trafiken[1]

Frågan, ställd av **Elver Jonsson**, har följande lydelse:

Vad avser ministerådet att göra för att fullfölja rekommendationens uppdrag och intentioner? Hur avser ministerrådet att medverka till att antalet trafikolyckor till följd av drogmissbruk kan nedbringas?

Minister **Norrback:** Herr president! Med medel ur ministerrådets budget pågår för närvarande ett större nordiskt forskningsprojekt "Åtgärder mot recidivismen bland promilledömda". Inom ramen för detta stora projekt har det arrangerats ett seminarium i maj 1990, vilket samlade Nordens experter för att kartlägga situaitonen och göra upp ett förslag till forskning. Drogerna och medicinerna har på detta expertseminarium alltså ej betraktats såsom ett angeläget forskningsproblem på området rus och trafik.

---

[1] Frågan tryckt s. 1723.

Det pågår dock för närvarande nationella aktiviteter i Norden där man undersöker drogproblemets omfång, bl.a. genom screening av blodprov för att undersöka förekomsten av läkemedel och olika slags narkotika.

I Danmark pågår ett försök för att undersöka om medicinmissbruk kan vara ett trafikproblem.

I Finland har man konstaterat, att den roll som narkotika, och som narkotika använda läkemdel spelar inom trafikfylleriet varit synnerligen liten jämfört med alkoholfallen, om också andelen under de senaste åren företett en svagt stigande tendens. Det är närmast fråga om cannabis- och amfetaminmissbrukare. Av en fortgående olycksfallsundesökning ser det inte ut att framgå att narkotika- eller läkemedelsmissbrukets betydelse för uppkomsten av olyckor skulle ha ökat märkbart. Polisen saknar dessutom lämpliga metoder för att konstatera att detta missbruk finns på fältet.

I Norge har forskningsexpertis kunnat konstatera en relativt hög procent av tagna blodprov innehållande rester av mediciner och droger av olika slag. Man har konstaterat att en kombination av alkohol och mediciner, ofta lugnande och ångestdämpande mediciner, kan ha en starkare effekt på körbeteendet än en "ren" promillenivå på 0,5. Undersökningar av effekterna av alkohol tillsammans med mediciner/narkotika på trafiksäkert beteeende pågår för närvarande.

I Sverige håller man på med ett projekt angående körfärdighetens påverkan av droger, dvs. hur man agerar i trafiken under inverkan av droger. Man genomför även en enkät för att kartlägga utbredningen av problemet.

Materialet grundar sig på trafikskadade intagna på två svenska sjukhus. I Sverige förekommer också en regelmässig analys av omkomna i trafiken i fråga om förekomsten av alkohol och droger.

Jag kan sålunda konstatera att nordisk expertis inte har ansett drogmissbruket som det centralaste problemet inom forskningen om rus och trafiksäkerhet. Enskilda experter pekar dock på att problemet är på kommande. Men om de nationella utredningarna ger vid handen att åtgärder behövs överväger Nordiska ministerrådet att låta arrangera ett nordiskt seminarium om droger.

Det är viktigt att vi följer utvecklingen på det här området och samordnar aktiviteterna och bestämmelserna, så att riktiga åtgärder kan vidtas.

Elver Jonsson: Herr president! Tack för svaret, herr statsråd. Det seminarium i maj som åberopas är ett gott uttryck för att man anser frågan vara intressant. Problemet att vi har mycket liten kunskap kvarstår dock, dels om hur stort problemet är ur trafiksäkerhetssynpunkt dels om vilka volymer det gäller.

De forskare som intresserar sig för denna fråga har gjort den erfarenheten att en relativt hög procent av tagna blodprover innehåller rester av mediciner och droger. Detta visar inte minst den forskning som Statens Rettstoksikologiska Institutt i Oslo genomför.

När vi ser utvecklingen inom drogområdet tvingas vi konstatera inte bara en konsumtionsökning utan också en förändrad inställning till droger. Blandmissbruk blir allt vanligare. Dessutom förekommer inte alltför sällan kombinationer av alkohol och mediciner som i trafiksituationer nedsätter förarens förmåga.

Jag menar att det är angeläget att mer intensivt utreda omfattningen av drogproblemet i trafiken, samtidigt som metoder för en tillförlitlig och effektiv analys tas fram. Därför är det angeläget att Nordiska ministerrådet påskyndar behandlingen av denna fråga. Är detta möjligt? Har ministerrådet en aktiv ambition i denna fråga? Problemet är mycket stort.

Minister **Norrback:** Värderade president! Problemet är stort, och problemen kan antas vara växande. Men de erfarenheter som vi fått främst från Norge bekräftar, tycker jag, att missbruk har just den effekt på trafiksäkerheten som vi alla försöker undvika. Självfallet kan ministerrådet fundera över vad vi kan göra tillsammans. Men jag tycker att förteckningen över nationella åtgärder är förhållandevis imponerande. Problemet är att många av åtgärderna är ganska kostnadskrävande. Det kan vara en orsak till att nivån på försöken och undersökningarna varierar.

Jag delar uppfattningen att det här är ett område där det krävs insatser i varje land så att vi kan lära av varandra så mycket som möjligt för att nå det ädla målet att minska antalet trafikolyckor.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 47: Fråga till Sveriges regering om porton på brevförsändelser i Norden[1]

Frågan, ställd av **Mats Nyby**, har följande lydelse:

Tänker den svenska regeringen acceptera att Norden behandlas som utland angående porton på vissa brevförsändelser och avser den svenska regeringen att avvika från principen om gemensamt nordiskt porto?

Kommunikationsminister **Odell:** Herr president! Mats Nyby, dvs. den sittande presidenten, har frågat om den svenska regeringen tänker acceptera att Norden behandlas som utland angående porton på vissa brevförsändelser och om den svenska regeringen avser att avvika från principen om gemensamt nordiskt porto.

Den svenska regeringen betraktar inte Norden som utland i vanlig bemärkelse. I bl.a. postala sammanhang betraktar vi Norden som en särskild, avgränsad och väldefinierad marknad som kräver sin egen hantering. I postala sammanhang gäller exempelvis att Norden i flera avseenden särbehandlas och utgör ett eget taxeområde vid sidan av inrikes, övriga Europa och övriga världen.

Angående diskussionerna i Nordiska rådet 1955 har ett konsekvent inrikesporto för alla försändelser inte tillämpats till de nordiska länderna utan taxan har i vissa fall varit på nivå mellan inrikes- och utrikestaxor. Så är fallet även med nuvarande porton. Därtill kan fogas en rad praktiska omständigheter som

---

[1] Frågan tryckt s. 1732.

påverkat prissättningen efter 1955, t.ex. ändrade produktvillkor, införande av terminalavgifter för avräkning mellan postverken m.m.

Vid införandet av Norden-porto 1955 fanns dock över huvud taget inte begreppet terminalavgifter för brevpost. Idén var att ett brev föder ett svarsbrev. Jag tror ändå, herr president, att vi kan konstatera att den som postar 1 000 ekonomibrev inte förväntar sig att få svar brev för brev. Därför infördes 1981 terminalavgifter i den internordiska postutväxlingen uppgående till 50 % av UPU:s terminalavgifter. Kostnadstäckning uppnåddes emellertid inte ens med detta system. 1989 höjdes terminalavgifterna till 60 % av utdelningslandets inrikesporto för att förbättra den kostnadstäckning som ställts som krav från de nordiska ländernas statsmakter. Trots denna förändring har inte kostnadstäckning uppnåtts i Sverige, utan Norden-portot kostar det svenska postverket 100 milj. kr. per år, framför allt beroende på att vi i Sverige har en så mycket lägre portonivå än de övriga nordiska länderna.

Den svenska regeringens synpunkt är att det svenska postverket skall täcka sina kostnader samt redovisa en sund avkastning på kapitalet i verksamheten.

Låt mig peka på två faktorer som är speciella för Sverige. Sverige har det lägsta portot i Norden. Dessutom har det svenska postverket fått konkurrens från en privat operatör på de allra lönsammaste posttjänsterna, vilka hittills bl.a. subventionerat Norden-portot.

Hittills har Norden haft en särställning gentemot övriga europeiska länder, men frågan är om vi inte får se en utveckling mot att kretsen av taxesamordnade länder utvidgas till EES- eller EG-länderna.

Sveriges regering vill slå vakt om Norden-portot. I den nya situation som nu uppstått är jag beredd att ta initiativ till att låta en ämbetsmannagrupp se över hur detta skulle kunna ske på rimliga ekonomiska villkor.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 50: Fråga till Nordiska ministerrådet om trafikförbindelse Oslo - Stockholm - Helsingfors - Baltikum[1]

Frågan, ställd av **Björn Samuelsson**, har följande lydelse:

Hur avser ministerrådet att genom infrastrukturellt stöd underlätta för en utbyggd tvärgående förbindelse mellan de nordiska länderna och Baltikum?

Trafikminister och nordisk samarbetsminister **Norrback:** Värderade ordförande! Jag vill gärna börja med att tacka frågeställaren för hans intresse för de tvärgående transportförbindelserna mellan Norden och Baltikum. Detta är i själva verket ett ämne som också ministerrådet under de senaste två åren har ägnat betydande uppmärksamhet åt. En rapport om transporterna mellan Norden och det nya Östeuropa gavs ut i 1991. Det rekommenderas varmt för läsning.

---

[1] Frågan tryckt s. 1735.

Det material som ministerrådet då tog fram visar klart vilka behov som finns av åtgärder inom transportväsendet i Baltikum, både vad gäller infrastruktur och organisatoriska förhållanden. För att påskynda utvecklingen ansåg ministerrådet som särskilt angeläget att kunskaper och erfarenheter kan förmedlas. En av ministerrådets slutsatser var därför att ett program för utbildning och annan kunskapsöverföring bör upprättas.

Vad gäller infrastrukturen i de berörda länderna är det uppenbart att ytterst stora behov av insatser föreligger just på detta område. Detta gäller såväl hamnar som vägar och järnvägar. På samma sätt var det klart att bristen på adekvata telekommunikationer utgör ett större hinder för utvecklingen på transportverksamheten i dessa länder.

Nordens möjligheter att bidra till utvecklingen på infrastrukturområdet i Baltikum är dock i viss mån begränsade. Detta beror på att medel från de nordiska länderna inte räcker till att finansiera infrastruktursatsningar utan i huvudsak endast till vissa utbildnings- och informationsinsatser. Ministerrådet har därför föreslagit att medel söks från internationella kreditinstitut, bl.a. EBRD i London, EIB i Luxemburg samt Världsbanken.

När frågeställaren talar om en trafikförbindelse från Oslo via Stockholm och Helsingfors till Baltikum, är det således uppenbart den baltiska delen av infrastrukturen som ter sig intressant i detta sammanhang. Här kan jag informera frågeställaren och rådet i sin helhet om ett större projekt som Finland i samarbete med de tre baltiska staterna samt Polen har satt igång för att förbättra infrastrukturen i området.

Det är fråga om Via Baltica, som bäst kan betecknas som en för transport och annan ekonomisk verksamhet avsedd korridor från Finland via Estland, Lettland och Litauen till Polen. Den omfattar vägar, järnvägar, hamnar, telekommunikationer, service och annan infrastruktur i området. Via Baltica anses som det viktigaste pågående infrastrukturprojektet i hela Baltikum och beräknas mynna ut i nya och på ett avgörande sätt förbättrade förbindelser från Finland - delvis också från Sverige och Norge - samt från Baltikum och Ryssland till Mellersta Europa.

En av de värsta flaskhalsarna i projektet är hamnen i Tallinn, bristen på omfartsleder i tätorter samt framför allt svårigheterna med gränsöverskridning mellan Litauen och Polen. Så snart som dessa hinder har undanröjts kan vägen från Tallinn ned till Warszawa anses vara i väl trafikabelt skick.

Vad angår järnvägsförbindelserna så har ett antal studier kring ämnet utförts av de finska statsjärnvägarna. Dessa pekar på att utvecklingen av järnvägstrafiken med Baltikum bör ses i förbindelse med klarläggandet av de grundläggande betingelserna för järnvägsdrift i dessa länder. En del aktiviteter beräknas inledas också på detta område; däremot är det än så länge inte aktuellt med en järnvägsfärja på grund av de stora investeringar som färjan själv samt hamnanläggningarna skulle förutsätta.

Björn Samuelson: Herr president! Jag ber att få tacka för detta mycket intressanta svar. I svaret beskrivs bl.a. några besvärliga flaskhalsar. Jag tror nog att ministern har flaskhalsar på närmare håll, t.ex. i form av den svenske och den norske kommunikationsministern. Vi kan fortfarande inte resa med snabbtåg

mellan Stockholm och Oslo. Banstandarden är så dålig att man på vissa sträckor högst kan köra med en hastighet av 70 km i timmen.

Min tilläggsfråga är: Är ministern beredd att ta upp en diskussion med dessa herrar, så att vi kan få en utvecklad tvärgående tågtrafik också på den här sidan av Östersjön?

Minister **Norrback:** Värderade president! I ett läge då Västeuropa integreras blir goda kommunikationer allt viktigare. Det gäller speciellt Norden, där avstånden är och förblir långa ner till Västeuropa. Därför är det viktigt att tillsammans se över kommunikationerna i Norden så kapaciteten i de olika länderna kan svara mot varandra. Det gäller vägar men också generellt. Det här ser jag som en av de allra viktigaste samarbetsfrågorna under de närmaste åren. Skall vi kunna klara konkurrensen från Västeuropa är goda kommunkationer och transportmöjligheter en grundförutsättning.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 53: Fråga till Finlands och Sveriges regeringar om skydd av laxbeståndet i Torneälv[1]

Frågan, ställd av **Seppo Pelttari**, har följande lydelse:

Vilka åtgärder tänker den finska och den svenska regeringen vidta för att rädda laxbeståndet i Torneälv?

Miljöminister och nordisk samarbetsminister **Olof Johansson:** Herr president! Förvaltningen av Torneälven sker enligt en konvention från år 1971 mellan Sverige och Finland. För fisket finns dessutom en stadga som är beslutad av de båda regeringarna. Den senaste lydelsen är från år 1987, då anpassningar skedde till de skärpta regler som hade beslutats på svensk sida för laxfisket utefter Norrlandskusten. Verkställande myndighet är en gränsälvskommission med tre ledamöter från varje land. Det är kommissionen som skall reglera fisket i Torneälven. Kommissionen har möjlighet att för att bevara viss fiskart föreskriva fredningstid samt förbjuda eller begränsa användningen av visst fiskeredskap. Detta bemyndigande gäller hela Torneälvsområdet, men föreskrifterna får gälla för högst två år i sänder. Det finns alltså möjlighet att förlänga förbudet i tvåårsperioder. Först om dessa instrument är otillräckliga skall regeringarna gripa in.

Gränsälvskommissionen beslutade vid möte den 15 april 1991, då enighet rörande ett förslag till fredning av lax och öring inom Torneälvs fiskeområde inte uppnåtts, att hänskjuta förslaget till Sveriges och Finlands regeringar för avgörande.

Den svenska regeringen har den uppfattningen att laxfisket bör utformas så att det inte hotar de naturreproducerade laxstammarna och så att deras genetiska mångfald bevaras. När det gäller kust- och älvfisket har fiskeriverket sedan år

---

[1] Frågan tryckt s. 1738.

1985 skärpt regleringen, och ytterligare restriktioner planeras för närvarande genom bl.a. arbete med inlösen av vissa mängdfångande redskap. När det gäller havsfisket efter lax i Östersjön har den svenska regeringen i flera år verkat för begränsningar bl.a. inom ramen för fiskerikommissionen för Östersjön. Detta har lett till beslut om begränsning av den årliga tillåtna fångsten av lax.

Den svenska regeringen tar ställning till gränsälvskommissionens beslut efter det att fiskeriverket har avslutat det pågående arbetet med inlösen av redskap i Torneälven.

Finland har föreslagit en tvåårig total fredning av lax inom gränsälvskommissionens verksamhetsområde för att trygga laxens uppvandring. Förslaget är nu, som sagt, hänskjutet till Finlands och Sveriges regeringar för avgörande.

Om man på svensk sida löser in vissa laxfiskeplatser utanför Torneälvs mynning, anser Finland att totalfredningen inte längre är nödvändig.

Finland har för kust- och havsfisket infört regionala fångstkvoter för att reglera fisket och därigenom kunna trygga de naturreproducerade laxbestånden.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 56: Fråga till Nordiska ministerrådet om Skagerrak-regionen som ett nordiskt gränsregionalt samarbetsområde[1]

Frågan, ställd av **Tore A. Liltved**, har följande lydelse:

Hva er Ministerrådets begrunnelse for ikke å inkludere Skagerrak-regionen i det nordiske grenseregionale samarbeid?

Indenrigsminister og nordisk samarbeidsminister **Thor Pedersen:** Hr. præsident ! I "Nordisk samarbejdsprogram for regionalpolitik 1990-94" har Ministerrådet lagt vægt på udvikling af nye, fleksible samarbejdsformer, både i den enkelte region og regionerne imellem.

Kriterierne for støtte til regionalpolitikken gennem de nordiske midler er nærmere fastlagt i det strategiprogram for perioden 1992-94, som Ministerrådet vedtog den 19. november 1991. I dokumenterne C 1 og C 2 er der redegjort nærmere for dette program.

Et væsentligt kriterium for en fortsat støtte til grænseregional virksomhed er en national prioritering, og jeg kan i den forbindelse oplyse, at den nordiske støtte til et af de områder, som spørgeren nævnte, nu vil blive aftrappet. Jeg tænker her på Øresundsområdet. Samarbejdet på tværs af Øresund er naturligvis stadig meget vigtigt, men det bør ske under andre former og skal ikke finansieres med nordiske regionalpolitiske midler.

Begrundelsen for, at Skagerrakregionen ikke er omfattet af det grænseregionale samarbejde, er den samme som for Øresunds vedkommende. Der er ikke tale om nationalt prioriterede områder i regionalpolitisk henseende. I C 1-dokumentet har Ministerrådet udtalt, at Ministerrådets anbefaling fra sidste session

---

[1] Frågan tryckt s. 1742.

af, at Skagerrakregionen udpeges som et grænseregionalt samarbejdsområde, kan afskrives under henvisning til det ovenfor anførte, og jeg har også noteret mig, at Miljøudvalget har anbefalet denne afskrivning.

Jeg vil dog nævne, at Ministerrådet er positivt indstillet over for samarbejdsprojekter i regionen i form af temaorienteret virksomhed, og jeg kan her som eksempel nævne det turistprojekt, som Østfold/Bohuslän Grænsekomité har startet i samarbejde med embedsmandskomiteen for turistspørgsmål. Embedsmandskomiteen for regionalpolitik har således støttet første fase i projektet.

Liltved: Hr. president! Jeg må si jeg er skuffet over Ministerrådets vedtak i denne saken. Skagerrak-området har store problemer delvis fordi det har høy arbeidsledighet, det har et fattig næringsliv og det har til dels svært dårlige kommunikasjoner. Styret i Skagerrak-senteret sier det slik: Det er etter vår mening uhyre viktig å opprettholde ideen og intensjon i denne rekommandasjonen, både med tanke på transportpolitikken og på annet samarbeid innen næringsliv og kultur. Faren for at både Sørlandet, Sørvestlandet og Jylland blir liggende i en slags utviklingsmessig bakevje er sterkt til stede.

Jeg tar selvsagt Ministerrådets avgjørelse til etterretning, og forstår at når de nasjonale regjeringer ikke vil innrømme fordeler med Skagerrak-området som et grenseregionalt område, er slaget foreløpig tapt. Men jeg mener Ministerrådets avgjørelse er tatt på sviktende kunnskapsgrunnlag, og at argumentasjonen er delvis selvmotsigende. For meg er en avskrivelse nå først og fremst betinget av muligheten for å komme i gang på ny innen de tema og områder Ministerrådet åpner for, og som er beskrevet i "Nordisk samarbeid" for 1991, sidene 220 og 259.

Jeg vil derfor spørre miljøvernministeren Per Stig Møller om han deler min og styret for Skagerrak-senteres beskrivelse av tilstanden i Skagerrak-området.

Og jeg ber miljøvernministeren om å forsikre at de åpninger som jeg viste til for politisk og økonomisk støtte fra Nordisk Ministerråd i Skagerrak-området, er reelle.

Minister **Thor Pedersen:** Hr. præsident ! Jeg kan ikke forhindre spørgeren i at udtale, at spørgeren er skuffet, men jeg må gentage, at den vedtagne procedure forudsætter, at man fra national side har prioriteret områderne. Jeg kan yderligere nævne, at lenene i Skagerrakområdet havde drøftelser og møder om spørgsmålet medio 1991, og her kunne der ikke opnås enighed om den politiske aktivitet i området.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 58: Fråga till Nordiska ministerrådet om fisket i Östersjön[1]

Frågan, ställd av **Wiggo Komstedt,** har följande lydelse:

Vilka åtgärder avser ministerrådet att snabbt vidta för att öka torskbeståndets tillväxt i Östersjön?

Fiskeriminister **Kirk:** Hr. præsident ! Ministerrådets forslag til et nyt samarbejdsprogram for fiskeriområdet har været behandlet i rådet i går. Det understreges, at et godt havmiljø er en hovedforudsætning for de nordiske fiskerierhvervs økonomi og fortsatte eksistens.

Ministerrådet har derfor i det nye samarbejdsprogram peget på, at hensynet til ressourcerne og miljøet er en overordnet forudsætning for de nationale fiskeripolitikker og således også for det nordiske samarbejde på området. Fiskeriministrene vil samarbejde aktivt på at finde frem til ressourcebevarende foranstaltninger og udvide samarbejdet vedrørende forvaltning af og forskning på fælles fiskeressourcer og andre marine bestande.

I samarbejdsprogrammet peger man også på behovet for at reducere forurenende udslip samt andre tiltag for at forbedre havmiljøet og undgå ødelæggende virkninger for fiskebestandene.

Dette initiativ fra ministrenes side vil blive fulgt op med opfordringer til, at hensynet til fiskeressourcerne får større vægt ved fastsættelsen af nye prioriteringer for det nordiske miljøsamarbejde.

Problemet med den svage torskebestand i Østersøen er meget komplekst, og bekymringen over nedgangen af bestanden deles af alle, der driver fiskeri i Østersøen. Ideen om at øge de naturlige fiskebestande gennem udsætning af yngel er mere end 100 år gammel, men aktiviteterne på dette område er blevet stærkt intensiveret de seneste 10 år. I Norge startede man med udsætning af torskeyngel og småtorsk i fjorde og åbne havområder. I Danmark har vi igangsat et forsøg i Nordsøen, og i et nyt dansk projekt vil man udsætte torskeyngel i Østersøen omkring Bornholm. Også i Sverige har man arbejdet med udsætning af torskeyngel i Østersøen. Som en konsekvens af potentialet for øget fiskeriudbytte gennem den kunstige forøgelse af gydebestandene, som vellykket udsætning i stor udstrækning kan give, er samarbejde om udsætning af torsk et af de højest prioriterede områder.

Fiskeriministrene har allerede bevilget midler til samarbejdsprojekter vedrørende udsætning af torsk. Det må imidlertid understreges, at inden for de aktuelle budgetrammer må det konkrete arbejde i stor skala foretages i nationalt regi og finansieres nationalt. Det er et generelt princip for det nordiske fiskerisamarbejde, at en forudsætning for fællesnordiske projekter må være, at samarbejdsområderne har national prioritet, og at der kan etableres samarbejde imellem nationale aktiviteter. Således vil vi gennem det nordiske fiskerisamarbejde finansiere projekter af generel interesse for de lande, som har prioriteret styrkelsen af torskebestandene gennem udsætningsforsøg.

---

[1] Frågan tryckt s. 1744.

Fiskeriministrene har derfor finansieret et projekt, som skal vurdere de biologiske følger af en udsætning. Man vil forsøge at måle forøgelsen af bestandene ved udsætning af yngel og småfisk, og alle igangsatte projekter i de nordiske lande vil blive involveret. Fiskeriministrene finansierer også et projekt, hvor man vil vurdere økonomien ved udsætning af torsk. Det er helt afgørende for kommerciel udsætning i stor stil og med store omkostninger, at merudbyttet bliver højere end omkostningerne. Også i dette tilfælde vil alle aktuelle nationale projekter blive involveret.

I visse økosystemer er det af generel interesse at måle overlevelse, vækst og andre centrale faktorer, og dette vil ligeledes blive støttet af fiskeriminstrene. I 1992 er der bevilget midler til to konkrete udsætningsforsøg i nært nordisk, fagligt samarbejde. Det ene projekt er på Færøbanken, det andet i Bottenhavet. Sammen med det førnævnte, ganske omfattende nordiske samarbejde om udsætning af torsk, er dette Ministerrådets bidrag for 1992 til en vurdering af nytten af udsætning med henblik på at øge torskebestanden i Østersøen.

Komstedt: Herr president! Jag tackar fiskeriministern för svaret, som är en lång redogörelse för vad som är tänkt att göras och en lång önskelista såsom inför julen. Men det här visste vi redan. Det har jag sagt i min fråga så det var kanske onödigt. Ministerrådet redovisar också problemen i sin berättelse om det nordiska samarbetet.

Svaret är en sammanblandning av vad som skall göras nationellt och genom nordiskt samarbete. Risken är, som alltid när det gäller det dynamiska Nordiska rådet, att ingenting blir gjort.

Torskfisket i Östersjön bedrivs ju även av andra länder än de nordiska. Därför har jag pekat på att samtliga Östersjöländer måste med vilja och kraft delta i diskussioner och i konkreta åtgärder. Den utplantering av torskyngel som det talas om i ministerrådets förslag är intressant, men några nordiska medel avsätts inte, utan det förväntas att finansieringen skall ske nationellt. Vad blir det då av de storstilade planerna?

Det gäller inte bara att släppa ut torskyngel, som måste skyddas på reproduktionsområdena, vilka inte får vara så förorenade.

Östersjön håller på att tömmas på en resurs. Diskuterar ministerrådet någonting i de här riktningarna, där man kan ifrågasätta fångstsätten och kanske vissa förbudsåtgärder?

Minister **Kirk:** Hr. præsident ! Som jeg sagde i mit første svar, er disse problemer meget komplekse, og der findes ikke nogen enkle løsninger. Derfor er det vigtigt, både nationalt og i det nordiske samarbejde, at forsøge at finde nogle løsningsmodeller, som kan afbøde den meget negative udvikling af torskebestanden i Østersøen, og det mener jeg, at jeg har svaret meget klart på.

Men det er klart, at der foregår også samarbejde andre steder. I den baltiske fiskerikommission, der jo foretager regulering af fiskeriet, vil mange af disse spørgsmål også blive rejst, og her vil de nordiske lande også have mulighed for -

i den udstrækning, de deltager i den baltiske fiskerikommission - at påvirke udviklingen i den rigtige retning.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 60:Fråga till Nordiska ministerrådet om arbetet med att rädda Östersjöns miljö[1]

Frågan, ställd av **Birgitta Dahl,** har följande lydelse:

1. Kommer miljöministrarna att kunna enas om ett gemensamt aktionsprogram vid ministermötet i april 1992?
2. Kommer det praktiska genomförandet att vara inlett 1993?
3. Vilka konkreta åtaganden är de nordiska ländernas regeringar beredda att göra för att minska de egna utsläppen till Östersjön?
4. Vilka konkreta åtaganden är de nordiska ländernas regeringar beredda att göra för att stödja de östeuropeiska länderna i arbetet för att rädda Östersjöns miljö?

Miljöminister och nordisk samarbetsminister **Olof Johansson:** Herr president! Som svar på Birgitta Dahls första delfråga vill ministerrådet framhålla att allt tyder på att den Task Force som fick i uppdrag att utarbeta ett gemensamt helhetsprogram - Joint Comprehensive Programme - för att förbättra Östersjöns tillstånd kommer att lägga fram ett förslag till ett sådant program för ministrarnas godkännande i april 1992. Det har inte hittills kommit fram någonting som tyder på att ministrarna inte skulle kunna omfatta förslaget.

Det praktiska genomförandet kommer att inledas senast 1993. För enskilda länder har egentligen arbetet redan påbörjats, även om det inte är baserat på Helcom-samarbetet. Således har Finland i samarbete med sina närområden redan inlett flera projekt.

Angående de konkreta åtagandena kan konstateras att de nordiska länderna naturligtvis fortsätter att verkställa sina nationella och gemensamma miljövårdsprogram och handlingsplaner, vilket kommer att få god effekt för Östersjöns miljö. Därutöver kommer åtgärder att vidtas som uppföljning av arbetet inom Task Force. Den närmare implementeringen, inriktningen och omfattningen av dessa åtgärder följer av miljöministermötet i april. Kärnsäkerhetsfrågor och avfallshantering behandlas i särskild ordning, såsom framgått av frågestunden i dag.

Som svar på Birgitta Dahls sista delfråga vill jag framhålla att miljövården är ett av de viktigaste områdena i samarbetet med central- och östeuropeiska länder. Den gemensamma nordiska insatsen för samarbetsprogram och samarbetsprojekt i Östersjöländerna går inom de närmaste åren upp till flera miljarder kronor. Miljövårdens andel torde vara mellan en femtedel och en fjärdedel av detta.

---

[1] Frågan tryckt s. 1747.

Birgitta Dahl: Herr president! Jag vill börja med att säga att jag skulle ha önskat få ett annat svar. Tyvärr bekräftar svaret det som jag blev orolig för när vi träffade ministrarna i januari, att det har skett en allvarlig försening i förhållande till Östersjödeklarationen och det som miljöministrarna enades om så sent som i somras i Prag.

I Östersjödeklarationen står det att Task Force skall vara färdig med sitt arbete med aktionsprogrammet före utgången av 1991 och att huvudparten av arbetet skall vara i gång i de berörda länderna under 1993. Det vi enades om i Prag var att använda tiden mellan det att programmet lades fram i slutet av 1991 och ministermötet i april till att se till att förankra konkreta åtgärder både för egen del och när det gäller stöd till Östeuropa i våra egna länder.

Det har alltså inte skett. Nu står vi inför situationen att arbetet inleds först i april och att man inte kan ge några besked alls. Dessutom skjuts arbetet med aktionsprogrammet mot havsföroreningar på framtiden. Norden kommer inte att veta, om vi klarar vare sig de gamla åtagandena från 1988 eller de nya åtaganden som behöver göras.

Det har också framkommit att det baltiska investeringsprogrammet, som offentliggjordes häromdagen, inte innehåller någonting på detta område. Över det har de baltiska parlamentarikerna här uttalat sitt missnöje.

Mina tilläggsfrågor är:

Vad beror förseningen på? På oenighet?

Vad tänker ni göra för att ta in förseningen?

Behöver ni inte nu utarbeta ett nytt och skärpt nordiskt program för att kunna redovisa hur vi skall klara våra åtaganden?

Går det att göra en omprioritering av investeringsprogrammet, eller kan vi förvänta oss nya, färska insatser för att Östeuropa skall klara att delta i arbetet med att rädda Östersjön?

Minister **Olof Johansson:** Herr president! Först vill jag säga att förseningar kan bero på felbedömningar när man ställde upp den första målsättningen eller på tillkortakommanden i Task Force. För båda sakerna har Birgitta Dahl som tidigare minister huvudansvaret, och det har i vart fall inte den nuvarande svenska regeringen.

Det programarbete som Birgitta Dahl tidigare har lyft fram kan hanteras på två olika sätt. Vi har anledning att i de nordiska länderna gemensamt ställa upp höga målsättningar, och det kommer vi att göra. Det förutsätter inte i och för sig att man först har nordiska handlingsprogram, utan det är en del av den internationella konsultationsverksamhet som vi bedriver i mycket nära samarbete mellan de nordiska länderna.

Dessutom tror jag att det är en fördel att de enskilda nordiska länderna känner att de har möjlighet att driva på för egen del, även nationellt. Vi konkurrerar med varandra när det gäller ambitionsnivån i det avseendet.

Låt mig sedan beträffande prioriteringen på detta område säga att det investeringsprogram som är riktat till de baltiska republikerna och som i första hand omfattar mindre och medelstora företag naturligtvis inte är något uttömmande uttryck för vad de nordiska länderna kommer att göra framöver, utan är en del

av det. Sverige håller på med sitt speciella program. Det innebär en avsevärt höjd ambitionsnivå i förhållande till vad som har gällt tidigare.

Låt mig komplettera med en fråga som har kommit tillbaka flera gånger i debatten i dag. Sverige har i internationellt sammanhang lagt fram också ett program för hantering av radioaktivt avfall. Jag utgår från att Birgitta Dahl känner till det, eftersom hon har talat om det upprepade gånger utan att jag har kunnat delta i debatten.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

14

D 24/1987/m: Meddelande om rekommendation nr 24/1987 angående samarbete kring genteknologi; D 41/1987/m: Meddelande om rekommendation nr 41/1987 angående förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet i Norden; D 44/1987/m: Meddelande om rekommendation nr 44/1987 angående plan för infrastrukturinvesteringar i Norden; D 7/1988/m: Meddelande om rekommendation nr 7/1988 angående storstädernas trafik- och miljöproblem; D 25/1989/m: Meddelande om rekommendation nr 25/1989 angående ökat samarbete inom järnvägstrafiken; D 26/1989/m: Meddelande om rekommendation nr 26/1989 angående fordonstekniskt samarbete; D 27/1989/m: Meddelande om rekommendation nr 27/1989 angående samordnad trafik- och trafiklärarutbildning, punkt 1 och 2; D 43/1989/m: Meddelande om rekommendation nr 43/1989 angående överföring av miljöteknologi utanför Norden; D 1/1990/m: Meddelande om rekommendation nr 1/1990 angående nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik; D 15/1990/m: Meddelande om rekommendation nr 15/1990 angående tvärflyg i Mittnorden; D 18/1990/: Meddelande om rekommendation nr 18/1990 angående globalt miljösamarbete; D 22/1990/m: Meddelande om rekommendation nr 22/1990 angående åtgärder för att undvika oljekatastrofer; D 3/1991/m: Meddelande om rekommendation nr 3/1991 angående utveckling av det nordiska järnvägssystemet; D 4/1991/m: Meddelande om rekommendation nr 4/1991 angående vägtrafikens miljöeffekter; D 5/1991/m: Meddelande om rekommendation nr 5/1991 angående nordisk transportpolitik; D 6/1991/m: Meddelande om rekommendation nr 6/1991 angående nordisk transportforskning; D 7/1991/m: Meddelande om rekommendation nr 7/1991 angående transportsamarbete i Skagerrak-regionen; D 8/1991/m: Meddelande om rekommendation nr 8/1991 angående handlingsplan för säkrare trafik i Norden; D 41/1991/m: Meddelande om rekommendation nr 41/1991 angående jordbrukssamarbete med Baltikum; D 44/1991/m: Meddelande om rekommendation nr 44/1991 angående transportsamarbete med Baltikum; D 48/1991/m: Meddelande om rekommendation nr 48/1991 angående miljöteknologi till Östeuropa och D 49/1991/m: Meddelande om rekommendation nr 49/1991 angående informationsplikt rörande kärnkraftsanläggningar

Rådet behandlade ovannämnda saker i ett sammanhang.

Miljöutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet lägger meddelandena till handlingarna och anser spörsmålen för rådets del slutbehandlade.

Glønborg: Hr. præsident! Jeg ønsker protokolført, at jeg tager afstand fra, at rådet afskriver *rekommandation nr 7/1991/m*, Transportsamarbete i Skagerrak-regionen.

Jeg konstaterer, at ministerrådets begrundelse for at afvise rekommandationen er meget svagt funderet. Ministerrådet har alene taget hensyn til det første punkt i rekommandationen, at gøre Skagerrak-regionen til et grænseregionalt samarbejdsområde, men der er to punkter mere i rekommendationen, og disse to punkter kunne fint have været gennemført, selv om man ikke udpegede området til et grænseregionalt samarbejdsområde.

Jeg peger på, at vi for et år siden her i rådet vedtog rekommandationen, som siger, at der skal foretages en kortlægning af den eksisterende viden om området, at der skal foretages yderligere undersøgelser for at tilvejebringe det nødvendige beslutningsgrundlag for en samordnet transportpolitik for Skagerrak-regionen, og at der skal udarbejdes en handlings- og investeringsplan for transportsektorens udbygning i Skagerrak-regionen med henblik på at stimulere handelsforbindelserne mellem Sydnorge, Vestsverige og det nordlige Jylland samt at forbedre transittrafikkens betingelser.

Det kan man ikke klare frisag på ved at henvise til et turistprojekt, der er gennemført i Bohuslän, og jeg er absolut utilfreds med, at Miljøudvalget har været så uopmærksom over for den rekommandation, som man har været med til at vedtage her for et år siden, at Miljøudvalget uden videre kan indstille, at man afskriver den rekommandation.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *bifölls* utskottets förslag.

Mötet avbröts härefter kl. 12.50 och återupptogs kl. 14.00

Sten Andersson övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

15
C 1/1992: Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet

Budgetutskottet hade föreslagit,

A. att Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

att vara uppmärksamt på att även högt prioriterade aktiviteter, t.ex. miljösamarbetet med Östeuropa, det näringspolitiska samarbetet samt vissa delar av standardiseringsarbetet, kan få problem med finansieringen när den ekonomiska handlingsplanen upphör,

att noga överväga konsekvenserna av att flytta ut administrationen av stöd- och stipendieordningar från ministerrådssekretariatet samt att därvid beakta både ekonomiska och verksamhetsmässiga konsekvenser,

att ge rådet möjlighet att yttra sig innan beslut fattas om att flytta administrationen av Nordiska kulturfonden,

att i det fortsatta arbetet lägga vikt vid de synpunkter som budgetutskottet samt fackutskotten framfört.

B. att Nordiska rådet lägger C 1/1992 till handlingarna.

Skjervengen (budgetutskottets talesman): Hr. president! C 1 burde normalt være et veldig viktig dokument for Nordisk Råd fordi det er en årsberetning. Den eneste måten å måle suksess på, er stort sett ved å gå igjennom regnskap og årsberetning for å se om de målsetninger man har satt seg, er blitt oppfylt i praksis. Nå er vel Nordisk Råd i en såpass sterk omstillingsfase at det ikke er så viktig å legge mye tid i arbeidet med C 1, fordi mange ting kommer til å se litt annerledes ut i årene som kommer, enn de har sett ut i fjor og årene før der.

Likevel er det vesentlig å se om Rådet har greid å oppfylle sine egne målsetninger - dvs. om i første rekke Ministerrådet har greid å oppfylle en del av Rådets målsetninger.

Budsjettutvalget har konsentrert seg om en del hovedpunkter i virksomheten for 1991, og legger vesentlig vekt på noen få områder som jeg skal komme nærmere inn på, i første rekke standardiseringsarbeidet.

Budsjettutvalget i Nordisk Råd har ved flere anledninger påpekt behovet for at man ved standardiseringsarbeidet skal løfte blikket utover Norden og inn i Europa. Man har altså foregrepet en del av begivenhetene i en del av de nordiske landene når det gjelder tilknytning til EF, enten det gjelder gjennom en EØS-avtale eller medlemskap i EF.

Budsjettutvalget er derfor tilfreds med at Ministerrådet har fulgt opp de intensjoner og tanker som utvalget har hatt tidligere, om at standardiseringsarbeidet skal konsentreres om europeisk standardisering fremfor utelukkende nordisk.

For øvrig har utvalget merket seg at arbeidet innenfor Ministerrådet i høy grad har vært preget av EØS-avtalen og hvilke konsekvenser den kommer til å få for det nordiske samarbeidet. De fleste spørsmål vil faktisk finne en eller annen form for løsning innenfor EØS-samarbeidet eller innenfor medlemskap, og det er det faktisk tverrpolitisk enighet om i budsjettutvalget.

Ellers har Ministerrådet laget et arbeidsprogram for Baltikum og Øst-Europa som har kommet relativt godt i gang fra 1991, og det har bl.a. vært utdelt 230 stipendier. Budsjett- og kontrollutvalget har ingen negative innvendinger til den virksomheten som her har vært utvist fra Ministerrådets side.

Ellers har Ministerrådet, i tillegg til EØS-avtalen, brukt tid på programmet Norden og Europa, dvs. Europa-informasjon gjennom seminarer og reiser. Hvorvidt det er kommet betydelige resultater ut av dette arbeidet, er vel for tidlig å si, men i alle fall har Ministerrådet brukt tid på å konsentrere seg om tilpasningen til Europa.

Når det gjelder den nordiske organisasjonen, er det faktisk skjedd en god del ting de seneste årene med hensyn til gjennomgang av den måten vi driver vår

egen virksomhet på. Budsjett- og kontrollutvalget har ved flere anledninger tatt opp spørsmål om mer effektiv bruk av våre egne ressurser, og om det kan være andre måter å organisere arbeidet på. Jeg er i stor grad tilfreds med det arbeid som er satt i gang - ikke nødvendigvis sluttført - på ministerrådssiden.

Spesielt når det gjelder økonomistyring, har det skjedd en ganske sterk endring, nemlig overgang til det man kan kalle mål- og rammestyring for institusjonene, hvor institusjonene nå er ansvarlig for sin egen økonomi. Det betyr altså at de må være ansvarlig dersom regnskapet deres går med underskudd, og må selv dekke inn underskuddene. Tidligere kunne jo bare institusjonene komme til Ministerrådet og få dekket sine underskudd, men nå blir de gjort ansvarlig. Det er et ganske stort skritt fremover i opprydning i det nordiske samarbeidet, spesielt på institusjonssiden.

Ellers er det verdt å merke seg at Ministerrådet har foreslått å legge sekretariatsfunksjonen for Kulturfondet ut av ministerrådssekretariatet. Utvalget vil gjerne at man skal se litt nærmere på det - ikke fordi man ikke ønsker å spare administrasjon, men fordi man er usikker på om man sparer penger ved bare å flytte en administrasjon. Utvalget er opptatt av at man finner en løsning på det før man bare flytter og eventuelt bare fordeler utgiftene andre steder.

Med disse ord vil jeg ta opp innstillingen som er lagt frem fra budsjettutvalget. Jeg føler ikke noe behov for å legge til noen ytterligere merknader.

Trafikminister, nordisk samarbetsminister, ministerrådets talesman **Norrback:** Herr president! Till en början vill jag tacka budgetutskottet för den positiva mottagning ministerrrådets årsberättelse - C 1 - för 1991 har fått i utskottets betänkande.

Budgetutskottet konstaterar i sitt uttalande sin tillfredsställelse över att de flesta av de aktiviteter som inleddes i regi av arbetsprogrammet "Norden i Europa fram till 1992" fortsätter också under 1992.

Ministerrådet är i denna förbindelse helt överens med utskottet om standardiseringens betydelse för de nordiska länderna i framtiden. Det nordiska stödet till standardiseringen går nu ut på att främja nordisk påverkan i internationellt och europeiskt standardiseringsarbete. Det är också naturligt att detta samarbete fortsätter åren framöver.

Beträffande de anmärkningar budgetutskottet gjort angående de nordiska finansiella insatserna i Baltikum och andra delar av Östeuropa kan jag framhäva att det innevarande år förekommit många internationella signaler om att nordiska insatser i de östliga närområden är mycket önskvärda; också på detta område pågår en del aktivitet.

De nordiska finansinsitutionerna NIB, NoPEF och Nefco bedriver i samarbete projekt inom dessa områden. Vid utgången av den ekonomiska handlingsplanen, som bl.a. innebär bortfall av NoPEF:s speciella miljömedel, anser ministerrådet det vara ytterst viktigt att samarbetet mellan dessa institutioner fördjupas - inte minst på miljösidan.

Det bör också nämnas att vårt tekniska bistånd i form av kunskapsöverföring angående ekonomi, samhällsekonomiska strukturer och uppbyggande av nä-

ringslivet, är i gång. Enligt ministerrådets uppfattning kommer betydelsen av dylikt bistånd att öka ständigt.

Frågan om att flytta administrationen av de olika stöd- och stipendiesystem bort från ministerrådets sekretariat är fortfarande under behandling i ministerrådets organ, vilket i praktiken innebär att frågan blir aktuell först i slutet av året. Vi återkommer till den då.

Budgetutskottet efterlyser en precisering av barnets plats i det nordiska kultursamarbetet och upprepar en tidigare framförd önskan om att ändra ungdomskommitténs namn till barn- och ungdomskommittén. Enligt Kulturhandlingsplanens mål är det en central uppgift för samtliga kommittéer och ledningsgrupper inom allmänkultur- och skolsektorn att tillvarata barn- och ungdomsrådet. I detta sammahang kan jag nämna att den starka prioritering av barn- och ungdomsrådet som har kommit till uttryck i kultursektorns framtidsplaner (kulturkonferensen och prioriteringslistan) medför att man under 1992 förbereder såväl aktivitetsmässiga som organisatoriska åtgärder inom denna sektor.

När det gäller det nordiska mediasamarbetet är ministerrådet enigt med utskottet generellt sett om att mycket fortarande är ogjort inom området. Inom det upphovsrättsliga området arbetar man ständigt och intensivt med harmonisering av lagstiftningen i de nordiska länderna i förhållande till internationella förhandlingar. Ministerrådet anser det dock inte vara rätt, av principiella orsaker, att man ingriper i konkret problemställning som föreligger angående förhandlingar om honorering av konstnärer vid visning av TV-program i de andra nordiska länderna. Ministerrådet vill dock återkomma till saken i samband med det inlämnade medlemsförslaget.

Det efterlyses en översikt med aktuella statistiska uppgifter om stipendie- och utbytesprogram inom utbildningsområdet. Angående Nordplus kan ministerrådet konstatera att stödsystemet för tillfället evalueras. Rapporten beräknas bli färdig i maj i år. Kulturutskottet vill så snart som möjligt få ta del av de statistiska uppgifter som där ingår.

Angående detta tema vill jag nämna att det under 1992 utarbetas kompletteringar till de övriga utbytesprogrammen.

I detta sammanhang är det också naturligt att peka på att ministerrådet har en uttrycklig ambition om att Nordiska forskarutbildningsakademin (NorFA) blir ett väsentligt tillägg till de nationella ansträngningarna inom området.

Det är glädjande för mig att konstatera att utskottet och ministerrådet kommit väl igång på ett så viktigt område som miljösektorn. Vi ser därför också fram emot att för det första få det avklarat hur man på bästa möjliga sätt kan åskådliggöra resultaten av de nordiska miljöinsatserna.

Jag känner behov att ge en kort redogörelse för den regionalpolitiska sektorn med utgångspunkt i miljöutskottets kritiska anmärkningar. I ministerrådsförslaget om den nordiska budgeten för 1992 har ministerrådet under punkten angående programområde 17 Regionalpolitik, understrukit betydelsen av att kunskapsutveckling och erfarenhetsutbyte prioriteras. Ytterligare sägs det att detta verksamhetsområde skall prioriteras vid eventuell reduktion av sektorns samlade budget. Meningen är också att kunna använda andra områdens anslag med speciell inriktning på regionalpolitiken.

I enlighet med vad som förutsätts i det regionalpolitiska samarbetsprogrammet har ministerrådet godkänt ett nytt nordiskt strategiprogram för samarbetet inom och mellan regioner i Norden för perioden 1992-94.

I strategiprogrammet har ministerrådet erkänt att man i det nuvarande ekonomiska läget inte kan förvänta sig större anslag i den nordiska budgeten, och har utgått från en oförändrad anslagsnivå.

Ytterligare konstateras, såsom i budgetförslaget från 1992, att forsknings- och utvecklingsverksamheten genom NordREFO och Basprojektet prioriteras även om de totala anslagen till sektorn reduceras.

Strategiprogrammet ger därför inte uttryck för annan prioritering än den som tidigare lämnats till Nordiska rådet i form av ministerrådsförslaget om samarbetsprogrammet och om budgeten för 1992.

Den nya arkitekturen i Europa påverkar både premisserna och formerna för det ekonomiska näringspolitiska samarbetet i Norden. Ofta fastställes dagordningen för behandlingen av dessa spörsmål utanför Norden - i olika internationella fora. Utgående från detta bör det nordiska samarbetet inrättas inom dessa nya strukturer och det bör åstadkommas en snabbare nordisk takt för att kunna påverka internationellt. I övriga fall kämpar de nordiska länderna med likartade strukturproblem som sammanhänger med den internationella integrationen.

Dessa problem ökar behovet av ett närmare nordiskt samarbete.

Som ett konkret exempel kan jag avslutningsvis nämna att behovet att stärka det industriella forsknings- och utvecklingssamarbetet har fört till den föreslagna konsolideringen av Nordiska industrifondens verksamhet. Ministerrådet kommer inom den närmaste framtiden att ta ställning till raporterna "Den teknologiska utmaningen på 90-talet" och "Norden en strategisk region i Europa" samt NIF:s väsentliga ställning i det framtida näringspolitiska samarbetet.

Järvilahti: Herr president! Enligt Helsingforsavtalet är Nordiska rådet ett samarbetsorgan för parlament och regeringar. När ministerrådet grundades ändrades avtalet inte på denna punkt. Det nordiska samarbetet skulle särskilt utåt få en mycket klarare profil om man kunde slå fast att allt samarbete utförs inom ramen för just Nordiska rådet och använda det som ett samlande namn för såväl råd som ministerrådet. Under Nordiska rådet skulle då finnas en parlamentarikerförsamling och en ministerrådsorganisation.

En sammanslagning av sekretariaten skulle kvalitativt förbättra och förenkla substansberedningen. Den synergi som en sammanslagning innebär skulle ge parlamentarikerna och ministerrådet bättre grund för politiska avgöranden och linjeavvägningar.

Det är alldeles klart att rådets och ministerrådets informationsverksamhet borde sammanslås som en första åtgärd, men även på andra områden bör en fördjupning av samarbetet mellan de två sekretariaten företas. Detta skulle leda till ökad effektivitet.

Man kan även förvänta sig att effektiviteten ökar när resandet mellan Stockholm och Köpenhamn upphör och parlamentarikernas och ministerrådets tjänstemän får direkt kontakt med varandra. Då kan dubbelarbete undvikas. Som exempel på dylikt dubbelarbete kan nämnas de olika Baltikum- och Europaprogram

som har utarbetats både inom rådet och inom ministerrådet. En ordning med växelverkan mellan parlamentariker och ministerrådet vore att föredra.

En klarare profil utåt skulle behövas även med tanke på de internationella relationerna. Vi kan inte vänta oss att man utanför Norden skall förstå sig på vår organisation, när många av våra egna aktiva har svårt att skilja mellan rådet och ministerrådet.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *antogs yttrandet enligt punkt A med acklamation* och *bifölls* uskottets förslag i punkt B.

16
A 998/b: Utskottsförslag om budgetutskottets kontrolluppgifter 1991

Budgetutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av utskottsförslaget antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att i det fortsatta arbetet beakta de synpunkter och förslag som budgetutskottet framfört i redogörelsen för kontrolluppgifterna 1991 samt att rapportera till utskottet om vilka åtgärder som vidtagits,

att därvid i samband med utvärderingen av BRYT-projektet särskilt uppmärksamma:

- lägga större vikt vid förberedelsefasen i ett nordiskt samarbetsprojekt och att utarbeta konkreta mål och klara prioriteringar samt definiera och placera det överordnade ekonomiska och politiska ansvaret. Större nordiska projekt bör inledas med ett förprojekt,

- beakta vikten av en kvalificerad och intresserad projektledare och att försöka få till stånd någon form av "nordisk projektledarträning",

att därvid i samband med undersökningen av arbetsgivaransvaret vidta följande åtgärder:

- klargöra om begreppet arbetsgivaransvar har samma innebörd i samtliga nordiska länder, om det finns reglerat i lagar och avtal samt om de nordiska institutionerna i så fall omfattas av dessa lagar och avtal,

- låta göra en inventering av anställningskontrakten och undersöka det faktiska rättsläget för olika grupper av anställda vid nordiska institutioner.

Utskottets förslag till rekommendation antogs med acklamation.

17
A 1004/b: Utskottsförslag om riktlinjer för Nordiska rådets budgetutskott

Budgetutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet antar följande interna beslut:

Budgetutskottet hemställer till Nordiska rådet

att ge budgetutskottet i uppdrag att granska även rådets redovisningar och revisionsberättelser samt att förelägga dem för plenarförsamlingen för beslut.

Det interna beslutet antogs med acklamation.

18
C 5/b: Berättelse från Nordiska kulturfonden inkl. revisionsberättelse (1990)

Budgetutskottet hade föreslagit

1. att Nordiska rådet godkänner Nordiska kulturfondens räkenskaper för år 1990 och beviljar fondens styrelse ansvarsfrihet för 1990 samt
2. att Nordiska rådet lägger berättelsen om Nordiska kulturfondens verksamhet 1990 till handlingarna.

Utskottets förslag *bifölls*.

19
D 56/1991/b: Meddelande om rekommendation nr 56/1991 angående Nordiska ministerrådets budget för 1992

Budgetutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser spörsmålet för rådets del slutbehandlat.

Utskottets förslag *bifölls*.

Mötet avslutades kl. 14.20.

Protokoll

4:e mötet

Torsdagen den 5 mars 1992 kl. 15.00 - 16.00

President: Ilkka Suominen

Dagordning

1. Tal av förbundskansler Helmut Kohl
   Frågor

Ändring i medlemslistan

Det anmäldes att Kaci Kullmann Five ersätter Tore A. Liltved under 4:e mötet.

Presidenten: Herr Bundeskanzler, im Namen des Nordischen Rates habe ich die große Freude, Sie zu Beginn der Sitzung des Rats herzlich willkommen zu heißen.

Es ist für uns eine große Ehre, daß Sie an diesem Plenum als Gastredner teilnehmen. Ihre Rede ist eine Einleitung der Europadebatte, die die Mitglieder des Rats hier morgen führen werden. So haben wir die Möglichkeit, vor unserer eigenen Diskussion über Integrationsfragen Einblick in die Gesichtspunkte zu erhalten, die Sie als der bedeutendste Gestalter der heutigen Europapolitik haben. Ihre vorausschauende Politik hat auf entscheidende Art dazu beigetragen, neue Voraussetzungen für eine vertiefte Integration und eine engere europäische Zusammenarbeit auf breiter Basis zu schaffen.

Mit Ihrer Rede wird eine neue Tradition in der Arbeit des Nordischen Rats eingeleitet. Sie sind der erste Gastredner vor dem Plenum des Rates.

Ich erteile das Wort an Bundeskanzler Helmut Kohl.

Presidentens öppningsinlägg i svensk översättning:

Presidenten: Herr förbundskansler! I Nordiska rådets namn har jag den stora glädjen att inleda rådets sammanträde med att hälsa Er hjärtligt välkommen.

Det är för oss en stor ära att Ni deltar i detta plenum som gästtalare. Ert tal är inledningen till den Europadebatt som rådets medlemmar kommer att föra här i morgon. Därigenom får vi en möjlighet att före vår egen diskussion om integrationsfrågor få en inblick i de synpunkter som Ni har i Er egenskap av den främste utformaren av dagens Europapolitik. Er förutseende politik har på ett avgörande sätt bidragit till att skapa nya förutsättningar för en fördjupad integration och ett närmare europeiskt samarbete på bred grund.

Med Ert tal inleds en ny tradition i Nordiska rådets arbete. Ni är den förste gästtalare som framträder inför ett rådsplenum.

Jag lämnar ordet till förbundskansler Helmut Kohl.

Förbundskansler **Kohl:** Sehr verehrter Herr Präsident, meine sehr verehrten Kolleginnen und Kollegen, meine Damen und Herren!

Ich erlaube mir die Anrede Kolleginnen och Kollegen, weil ich doch jetzt immerhin seit fast dreieinhalb Jahrzehten Parlamentarier bin und ich hätte mir in meinen kühnsten Träumen nicht erwarten können, daß ich einmal die Ehre haben werde, vor Ihnen hier vor dem Nordischen Rat zu sprechen. Und ich weiß es wohl zu würdigen, Herr Präsident, daß Sie, den deutschen Bundeskanzler in diesem - ich denke - für Europa historischen Augenblick, eingeladen haben, zu Ihnen zu sprechen. Und ich freue mich auch auf die Diskussion. Diese Einleitung unterstreicht auch den vertrauensvollen Charakter der Beziehungen Ihrer Länder zu Deutschland, noch das enge Verhältnis und die Offenheit zur Europäischen Gemeinschaft. Als deutscher Regierungschef möchte ich gerne die Gelegenheit wahrnehmen, die gute Zusammenarbeit mit unserem dänischen EG-Partner zu würdigen, und ebenso mit unseren Bündnispartnern Norwegen und Island.

Meine Damen und Herren, seit langem unterhalten wir besonders freundschaftliche und enge Beziehungen zu Schweden und Finnland. Das darf ich auch bei dieser Gelegenheit besonders würdigen. Wir in Deutschland verfolgen sehr aufmerksam und mit einer ganz besonderen Sympathie die öffentliche Debatte in Ihren Ländern über die Gestaltung des zukünftigen Verhältnisses zur Europäischen Union. Diese Debatte, meine Damen und Herren, ist nicht zuletzt die Folge von zwei parallel verlaufenden Entwicklungen - Entwicklungen, die das Antlitz unseres Kontinents an der Schwelle zum 21. Jahrhundert grundlegend verändern: der Überwindung des Ost-West-Gegensatzes sowie dem weiteren Ausbau der europäischen Einigung.

Meine Damen und Herren, mit der Teilung Europas wurde auch die deutsche Teilung überwunden. Und ich möchte gerne die Gelegenheit heute nutzen, Ihnen und Ihren Ländern meinen herzlichen Dank zu sagen für die Sympathie und für die Unterstützung, die wir Deutschen auf dem Weg zur Einheit unseres Vaterlandes gerade auch bei Ihnen gefunden haben.

Für uns in Deutschland ist nach über 40jähriger Trennung ein Traum in Erfüllung gegangen, auf dessen Erfüllung viele schon gar nicht mehr zu hoffen wagten. Wir haben unsere Einheit erreicht in Frieden und Freiheit mit der Zustimmung aller unserer Nachbarn und Freunde - ohne Krieg und Blutvergießung.

Und gerade weil wir dies erreichen konnten, weiß ich sehr wohl, daß die deutsche Einheit bei nicht auch wenigen in Europa - auch bei unseren Nachbarn - Ängste und Besorgnisse hervorruft, die wir Deutschen auf Grund der bitteren Erfahrungen auch in Ihren Ländern mit der nationalsozialistischen Diktatur gut verstehen. Und es ist ebenfalls eine oft gestellte Frage, wie sich das vereinte Deutschland mit seinen fast 80 Millionen Menschen und seiner bedeutender Wirtschaftskraft in dieses neue Europa einfügen wird.

Es war deshalb immer meine Politik, die deutsche Einheit und entscheidende Fortschritte bei der politischen Einigung Europas untrennbar miteinander zu

verknüpfen. Sie sind für mich zwei Seiten ein und derselben Medaille. Ich bin zutiefst davon überzeugt, wir Deutschen würden vor der Geschichte versagen, wenn wir uns jetzt und in dieser historischen Stunde Europas mit der Einheit - ich sage - nur mit der Einheit unseres Vaterlandes begnügen würden. Die Väter und Mütter unserer Verfassung haben 1948-49 aus der bitteren Erfahrung zweier Weltkriege und nach der Barbarei der Nazizeit und vor allem auch auf Grund ihrer ganz persönlichen Erfahrungen, die sie Jahrzehnte uns, der folgenden Generation, aufgetragen, für ein freies und für ein vereintes Deutschland in einem freien und in einem vereinten Europa zu arbeiten.

Und ich bin ganz sicher: je enger wir uns in Europa zusammenschließen, desto wirksamer schützen wir uns alle vor Rückfällen in nationalstaatliche - oder gar nationalistische - Rivalitäten oder in Dominanzdenken vergangener Zeiten. In dem Europa, das ich mir wünsche, sind alle Länder - unabhängig von ihrer Größe und Bevölkerungszahl, von ihrer Wirtschaftskraft oder militärischen Stärke - gleichberechtigte Partner in einer wachsenden Solidargemeinschaft. Dies ist die Vision, die das europäische Einigungswerk von Anfang an geprägt hat!

Herr Präsident, meine Damen und Herren, als der Nordische Rat im Jahre 1952 dank der politischen Weitsicht von Parlamentariern ins Leben gerufen wurde, knüpfte er an die bereits traditionsreiche Zusammenarbeit der nordischen Staaten an.

Zugleich zog er auch klare Konsequenzen aus der Entwicklung in Europa nach dem Ende des Zweiten Weltkrieges. Insoweit kann man die folgende Entwicklung Skandinaviens durchaus als beispielhaft für das Zusammenwachsen der freien Länder und Völker Europas insgesamt bezeichnen.

Neben der Europäischen Gemeinschaft für Kohle und Stahl des Jahres 1951 war der Nordische Rat die Organisation, die unmittelbar nach dem Kriege einen neuen Ansatz für die Zusammenarbeit in Europa suchte - und zwar auf der Grundlage einer Konzeption in der die Mitgliedsländer bereit waren, bestimmte Souveränitetsrechte zu bündeln und sie in einem gemeinsamen Entscheidungsprozeß einzubringen.

Sie haben damals, schon Mitte der 50er Jahre - wie ich denke - europäische Maßstäbe gesetzt. Ich verweise auf die nordische Passunion, den gemeinsamen Arbeitsmarkt, die Sozialkonvention, die Freizügigkeit und Mobilität, die hier im Norden Europas Wirklichkeit wurden. Zukunftsweisend waren auch die Harmonisierungen im Rechtsbereich und auf dem besonders wichtigen kulturellen Gebiet, die Koordinierung von Ausbildungsvorschriften oder die wechseititige Anerkennung von Studienabschlüssen. Auf diesen Erfolgen, Errungenschaften, können Sie aufbauen - gerade auch in einer Zeit, nach der Sie sich, in der Frage nach der künftigen Rolle Ihrer Zusammenarbeit im Nordischen Rat wiederfinden.

Wir haben sehr aufmerksam in der Europäischen Gemeinschaft die Erklärung von Mariehamm zu Kenntnis genommen, die der Nordische Rat am 12. November 1991 verabschiedet hat. Auf der Suche nach neuen Inhalten der Nordischen Zusammenarbeit für die 90er Jahre gehen Sie dort von einer EG-Mitgliedschaft "sämtlicher oder mehrerer nordischer Staaten" aus.

Die Bundesregierung, wie auch ihre Partner in der EG, begrüßen nachdrücklich diese Entwicklung, die - wie ich sagen möchte - von Weitsicht und Mut zeugt.

Ein wichtiger Schritt auf diesem Weg wird der große Europäische Wirtschaftsraum sein, der zum Jahresende zusammen mit dem EG-Binnenmarkt vollendet wird. Er ist ein Markt für rund 380 Millionen Menschen, der vom freien Warenverkehr, der Freizügigkeit von Personen, der Niederlassungs- und Dienstleistungsfreihet sowie freiem Kapitalverkehr gekennzeichnet sein wird. Wir treten damit, meine Damen und Herren - und dies ist ein historischer Augenblick für dieses alte, ewig junge Europa - in eine neue Etappe unserer Geschichte ein.

Und wir haben sehr viel Verständnis, wenn ich so sagen darf, daß viele unserer Mitbürgerinnen und Mitbürger in unseren Ländern sich schwer tun, diese wahrhaft säkulare Veränderung unseres alten Kontinets zu begreifen. Die Älteren unter der heute lebenden europäischen Generation haben Oswald Spenglers "Untergang des Abendlandes" gelesen oder ihn zumindest gekauft, weil es eben mal schick war, ihn zu besitzen. Dieses Buch ist inzwischen Makulatur, blanke Makulatur. Und vor weniger als neuen Jahren als ich noch auf meinem ersten EG-Gipfel in Kopenhagen war, war das meist gebrauchte Wort innerhalb Europas "Eurosklerose". Man hat den Begriff Europa in Verbindung gebracht mit einer schlimmen Geißel der Menscheit und einer schlimmen Krankheit. Man spricht nicht mehr von Oswald Spengler, man spricht nicht mehr von "Eurosklerose". Da wäre Grund, von einem neuen Abschnitt europäischer Geschichte zu sprechen.

Der nächste Schritt auf diesem Weg wird der Beitritt neuer Mitglieder zur künftigen Europäischen Union sein. Schweden hat einen entsprechenden Antrag bereits am 1. Juli 1991 gestellt. Mit dem Beitrittsantrag Finnlands - ich darf das so sagen - rechne ich in allernächster Zeit. Inzwischen haben sich auch führende norwegische Politiker für einen solchen Antrag noch in diesem Jahr ausgesprochen. Wenn ich das so referiere, tue ich das nicht um in die inneren Angelegenheiten anderer Länder einzumischen, aber Sie verstehen, wenn ich hier Gast bin, darf ich wenigstens meine Sympathie bezeugen.

Meine Damen und Herren, ich gehe davon aus, daß die Beitrittsverhandlungen mit Österreich, Schweden und Finnland - vielleicht sogar mit allen EFTA-Mitgliedern, sofern sie dies wünschen - Anfang 1993 aufgenommen werden können. Beim nächsten Rat der EG in Lissabon im Juni dieses Jahres werden wir über diese Fragen sprechen. Ich möchte hier ganz einfach sagen, ich werde mich mit meiner ganzen Kraft und Autorität im Namen der Regierung der Bundesrepublik Deutschland dafür einsetzen, daß die von Ihnen gewünschten Daten erreicht werden. Und ich rechne damit, daß wir diese Verhandlungen auch zügig durchführen können, so daß ein Inkrafttreten der Beitrittsmöglichkeit bis Mitte der 90er Jahre realistisch scheint. Ich glaube auch, daß die Beitrittsverhandlungen ganz wesentlich dadurch erleichtert werden, daß wichtige Sachfragen bereits durch den erfolgreichen Abschluß der Verhandlungen über die Schaffung des Europäischen Wirtschaftsraums am 14. Februar dieses Jahres geregelt werden konnten.

Herr Präsident, meine Damen und Herren, viele Beobachter, auch in den Mitgliedstaaten der EG, haben sich im Vorfeld des Gipfels von Maastricht die Frage gestellt, ob die angestrebte Vertiefung der Gemeinschaft - wie man das im Jargong nennt - nicht einen Beitritt neuer Mitglieder erschweren könnte - oder sogar sollte. Es gab solche Stimmen.

Für uns und für mich bestand zwischen Vertiefung und Erweiterung der Gemeinschaft nie ein Gegensatz. Vertiefung und Erweiterung gehörten vielmehr von Anfang an zu den Zielen der Europäischen Gemeinschaft. 1983, beim Europäischen Rat in Stuttgart, haben wir unter meinem Vorsitz mit der Feierlichen Deklaration zur Europäischen Union den Weg zur Einheitlichen Akte und gleichzeitlig den Weg für die Aufnamhme Spaniens und Portugals freigemacht. Ich habe damals immer diese Position vertreten, daß Europa ohne die Iberische Halbinsel, ohne Spanien und Portugal ein Torso bleiben würde. Es gab damals viele Befürchtungen, auch bei mir zu Hause, daß dieses EG-Europa ganz und gar in Richtung Mittelmeer abdriften würde, daß es so eine Art lateinisches Europa würde.

Und in nicht weingen Ländern, und Sie kennen das von zu Hause, gab es auch konfessionelle Vorstellungen, die in diesem Zusammenhang geäußert wurden. Ich habe immer darauf gehofft - ich bin glücklich, daß es so scheint, daß diese Hoffnung in Erfüllung geht - daß das was ich damals sagte, daß ohne Spanien und Portugal Europa ein Torso bleibt, natürlich auch ohne die nordischen Länder Europas Europa ein Torso bleiben würde. Und die Gefahr eines Abdriftens nach Latein-Europa sollte jetzt niemand in Nordeuropa mehr so befürchten. In Maastricht haben wir sowohl die europäische Integration vorangebracht als auch die Grundlagen für die Erweiterung gelegt. Wir sind allerdings auch der Meinung, daß eine erweiterte Gemeinschaft nur dann arbeits- und entwicklungsfähig sein kann, wenn sie über gut funktionierende Strukturen und über erforderliche Kompetenzen verfügt.

Ich bin überzeugt, daß der Beitritt weiterer nordischer Länder - wie auch Österreichs und vielleicht der Schweiz - eine entscheidende Verbesserung der Lage der Gemeinschaft bedeutet.

Neben der geographischen Nachbarschaft, den engen Verbindungen in Handel und Kultur bringen die Nordischen Länder wertvolle Errungenschaften in das europäische Einigungswerk ein. Gerade die Erfahrung mit der grenzüberschreitenden regionalen Zusammenarbeit Skandinaviens ist für die europäische Entwicklung von einer ganz großen Bedeutung.

Auch wir Deutschen haben gute Erfahrungen mit regionaler Zusammenarbeit nicht nur innerhalb der EG gemacht, sondern auch über die Grenzen der Europäischen Gemeinschaft hinaus. Ich denke hierbei an das Beispiel von Euregio; das ist das Dreiländereck zwischen Frankreich, der Schweiz und Deutschland, an die Arbeitsgemeinschaft Alpen, der neben den deutschen Bundesländern die Regionen des Alpenraumes angehören.

Auch der Ostseeraum - und Sie wissen das alle viel besser als ich - hat eine lange Tradition regionaler Zusammenarbeit, die bis in die Zeit der Hanse zurückgeht. Die wirtschaftlichen, geistigen und kulturellen Bande mit den östlichen Anrainern der Ostsee sind selbst zu Zeiten des kalten Krieges und der Teilung Deutschlands ja nie völlig abgerissen. Und meine Damen und Herren - wir

haben heute die Chance gerade hier im Ostseeraum zu zeigen, wie durch eine solidarische Bündelung der Kräfte die wirtschaftliche und geistige Trennung Europas überwunden werden kann.

Meine Damen und Herren, Herr Präsident, diese von mir erwünschte Einheit Europas ist schon nicht mehr denkbar als eine Einheit in Vielfalt. Sie, die Vielfalt, müssen wir erhalten - denn der Reichtum unseres Kontinents gründet sich gerade auf der Vielgestaltigkeit der Geschichte, der Tradition und Kultur der Länder und Regionen.

Das vereinte Europa kann daher kein Schmeltztiegel sein, sondern es wird die nationale Identität, Kultur und Lebensweise eines jeden Volkes und Landes bewahren und fördern können. Insofern muß auch der institutionelle Ausbau Hand in Hand gehen mit der Bekräftigung der föderalen Ausrichtung Europas. Dies bedeutet für mich eine ganz klare, bedingungslose Absage an jede Form von europäischem Zentralismus. Für uns war es deshalb von größter Bedeutung, daß wir auf dem Europäischen Rat in Maastricht ein klar formuliertes Subsidiaritätsprinzip beschließen konnten. Das bedeutet eben, daß in der Gemeinschaft - ich sage in Brüssel - auf der Ebene der Gemeinschaft - Fragen behandelt werden, die von den Mitgliedstaaten allein nicht ausreichend bewältigt werden können und daher wegen ihres Umfangs oder wegen ihrer Wirkung gemeinschaftlich besser geregelt werden sollten.

Gleichzeitig hat der Europäische Rat in Maastricht der Gemeinschaft neue, für ihre künftige Entwicklung entscheidende Dimensionen eröffnet, und zwar durch:

- die Schaffung der Wirtschafts- und Währungsunion,
- die Grundlegung einer Gemeinsamen Außen- und Sicherheitspolitik auch mit der Option einer gemeinsamen Verteidigung,
- und eine verstärkte Zusammenarbeit in der Innen- und Justizpolitik.

Die dynamische Entwicklung, die im Vertragsteil über die Wirtschafts- und Währungsunion vorgezeichnet ist, wird - das ist meine feste Überzeigung - vor allem mit ihrer ganzen Dynamik die Europäische Gemeinschaft entscheidend nach vorne bringen. Zusammen mit unseren Partnern wollen wir zum Ende dieses Jahrzehnts eine gemeinsame Währung und eine unabhängige europäische Notenbank schaffen, die allein und ausschließlich der Geldwertstabilität verplichtet sein wird. Die Gemeinschaft soll damit bis zum Ende dieses Jahrzehnts zu einem stabilen und gleichzeitig offenen Wirtschafts- und Währungsraum werden. Die Wirtschafts- und Währungsunion wird neue wirtschaftliche Impulse nicht nur für die EG selbst geben. Sie wird - das ist meine feste Überzeugung - zum Stabilitätsanker nicht nur für die Mitgliedstaaten, sondern auch für das ganze Europa im weitesten Sinne des Wortes.

Die krisenhaften Entwicklungen in Teilen Europas, auch in den benachbarten Regionen haben uns deutlich vor Augen geführt, daß die Europäische Gemeinschaft in die Lage versetzt werden muß, auch in Zukunft nach außen deutlicher mit einer Stimme zu sprechen und zu handeln. Nur so können wir Europäer in der Welt, in der wir leben, die Rolle wahrnehmen, die unserem wirtschaftlichen und politischen Gewicht und unserer Verantwortung entspricht. Gerade auch für unsere europäischen Nachbarn und Partner, die nicht oder noch nicht Mitglied der Europäischen Gemeinschaft sind, ist es bedeutsam, daß die Gemeinschaft

sich in Maastricht auf eine Gemeinsame Außen- und Sicherheitspolitik verpflichtet hat.

Die Sicherheits- und Verteidigungspolitik der Europäischen Union ist damit mit der Atlantischen Allianz verknüpft. Nur im Verbund mit der Atlantischen Allianz, die für die gemeinsamen freiheitlichen Werte auf beiden Seiten des Atlantik steht, kann die Sicherheit gewährleistet werden. Das europäische Einigungswerk wäre nicht vollständig, wenn es nicht eine eigene Identität in Sicherheit und Verteidigung entwickeln würde. Dies ist der Kern der Botschaft - und auch des Arbeitsprogramms - von Maastricht.

Eine besondere Verantwortung kommt der Gemeinschaft angesichts der jüngsten Umgestaltungen und der schwierigen Aufbauphase bei unseren Nachbarn in Mittel-, Ost- und Südosteuropa zu.

Auch in den nordischen Staaten wurden die Veränderungen in Osteuropa und insbesondere die Wiedererlangung der Unabhängigkeit der baltischen Staaten mit tiefer Sympathie und mit einer großen Bereitschaft zur Unterstützung aufgenommen. Die Staaten des Nordischen Rates helfen insbesondere den drei baltischen Republiken bei der Ausarbeitung von rechtsstaatlichen Verfassungen und dem Aufbau der Marktwirtschaft. Ich habe eben mit Ihren Herren Ministerpräsidenten über dieses Thema gesprochen. Und ich denke, auch wir, die Bundesrepublik Deutschland, soweit es sich im Rahmen auch der gegebenen Verhältnisse als Anrainer der Ostsee in diesem Verbund mit einschließen.

Meine Damen und Herren, fest gegründete Demokratien und erfolgreiche Soziale Marktwirtschaften mit offenen Grenzen ist die beste Garantie für eine dauerhafte Friedensordnung in Europa. Es ist deshalb ein schlechthin entscheidener Test für dieses Europa, daß in den Ländern des ehemaligen Ostblocks Demokratie, Rechtsstaat, Bürgerrechte und eine marktwirtschaftliche Gesellschaftsordning verankert werden. Aus der Solidarität aller Europäer müssen die Menschen dort die Kraft schöpfen können, die schwierige Zeit des Übergangs durchzustehen. Wir alle müssen dafür Sorge tragen, daß die Grenze zwischen Freiheit und Diktatur, die Europa über 40 Jahre gespalten hatte, jetzt nicht durch Wohlstandsgrenzen ersetzt wird. Denn wir wissen: Die fundamentalen wirtschaftlichen und sozialen Reformen, die es nun in den einzelnen Ländern umzusetzen gilt, können nicht über Nacht erreicht werden.

Wie schwer dies ist, jahrzehntelange Mißwirtschaft zu überwinden, erleben wir Deutsche gerade jetzt in den neuen Bundesländern im Bereich der früheren DDR. Es liegt in unserem besonderen Interesse, daß sich die demokratischen Kräfte in Mittel-, Ost- und Südosteuropa weiter festigen und daß es ihnen gelingt, wirtschaftliche und soziale Stabilität zu erreichen. Hierfür müssen wir jeder für sich zu Hause auch bei unseren Bürgern das Bewußtsein schärfen. Daß viele gegenwärtig da verlieren, das ist die schwierigste Bedrohung aus dem Osten. Alle Hilfen, die wir Mittel-, Ost- und Südosteuropa sowie den Republiken der früheren Sowjetunion leisten, sind Investitionen in den Frieden, in eine gemeinsame friedliche europäische Zukunft. Und wenn ich daran denke - ich spreche jetzt von meinem eigenen Land - es hat ja einen Umfang wie in der alten Bundesrepublik in den letzten vierzig Jahren Investitionen in Rüstung und Verteidigung tätigen mussten - finde ich, daß es eine großartige Entwicklung ist, daß wir jetzt Investitionen in einen dauerhaften Frieden im Osten Europas tä-

tigen können. Auch wenn dies jetzt Opfer kostet und nicht alle die Notwendigkeit dieser Opfer einsehen.

Herr Präsident, meine Damen und Herren! Dies alles ist eine großartige Chance für Europa und eine große Herausforderung. Den Gefahren auf dem Weg zu einer stabilen europäischen Friedensordnung können wir nur gemeinsam begegnen. Ich denke vor allem an folgende Risiken:

- an Verzögerungen beim wirtschaftlichen Aufbau in Mittel-, Ost- und Südosteuropa und in den Nachfolgestaaten der Sowjetunion und eine daraus folgende Destabiliserung.
- an einen neuen, übersteigerten Nationalismus und daraus entstehende Konflikte.
- an gravierende ökologische Risiken, die beispielsweise auf mangelnde Sicherheitsvorkehrungen bei Kernkraftwerken zurückgehen. Die Erfahrungen von Tschernobyl zeigt uns, was dies bedeutet. Und wir wissen, daß im Raum Mittel-, Ost- und Südosteuropas nicht wenige Kernkraftwerke stehen, die unterhalb der Sicherheitsanforderungen von Tschernobyl zu sehen sind.
- und nicht zuletzt denke ich an die unkontrollierte Verbreitung von Massenvernichtungswaffen im Bereich der ehemaligen Sowjetunion. Sei es um Kernwaffen, sei es vor allem um die viel zu wenig erwähnten Chemiewaffen, CW-Waffen, deren Transport, deren Verbringung noch sehr viel einfacher ist als es bei Kernwaffen der Fall ist.

Eine europäische Antwort, ich möchte fast sagen, meine Damen und Herren, unsere Antwort auf diese Gefahren kann doch nur heißen, die Staaten Mittel-, Ost- und Südosteuropas an die Gemeinschaft heranzuführen und die Republiken der früheren Sowjetunion in internationale, vor allem gesamteuropäische Strukturen fest einzubinden. Die Zusammenarbeit mit den Reformstaaten in Mittel-, Ost- und Südosteuropa muß so ausgestalten, daß sie den Anschluß an die wirtschaftliche, marktwirtschaftliche Struktur des Westens gewinnen, ehe sie dem ganz gewiß schwierigen Wettbewerb eines großen Marktes ausgesetzt sind. Auf diesem Weg sind die Assoziierungsabkommen der Europäischen Gemeinschaft mit Polen, der CSFR und Ungarn wichtige Meilensteine.

Herr Präsident, meine Damen und Herren, aus meiner Sicht ist es für die Europäische Gemeinschaft an der Zeit, ein geschlossenes Konzept für die Entwicklung der Beziehungen zu Mittel-, Ost- und Südosteuropa zu entwickeln.

Ich frage mich, ob wir im Kern nicht eine Erfahrung nutzen könnten und auch sollten, die uns unmittelbar nach dem Zweiten Weltkrieg entscheidend geholfen hat, nämlich die OEEC, die damals die Durchführung der Hilfsmaßnahmen des Marshall-Plans koordinierte und zugleich zur Entwicklung des wirtschaftlichen Aufbaus maßgeblich beitrug. Übertragen auf die heutige Herausforderung könnte ein vergleichbares gesamteuropäisches Steuerungsinstrument ein wichtiges Signal des Aufbruchs leisten. Dabei liegt es auf der Hand, daß Europa eine solche Entwicklung auch finanziell nicht allein tragen kann, sondern daß auch andere Industriestaaten - wie die USA oder Japan - ihren Beitrag hierzu leisten müssen. Denn alle haben ein Vorteil und eine Chance auf mehr Frieden. Ich sage es auch hier in aller Öffentlichkeit, unsere japanischen Freunde hatten im Gegensatz zu uns Deutschen die Chance, über lange Jahrzehnte hinweg weniger Investitionen in Rüstungen, Verteidigung, tätigen zu müssen, aber sie hatten

einen gemeisamen Nutzen mit uns von dieser Verteidigung. Deswegen denke ich, es ist ganz vernünftig, wenn wir als Europäer in aller gebotenen Höflichkeit unseren japanischen Freunden darauf hinweisen, daß Friede, Marktwirschaft und Demokratie in Mittel-, Ost- und Südosteuropa auch eine japanische Zukunftsinvestition ist.

Herr Präsident, meine Damen und Herren, eine europäische Antwort auf die Entwicklung, die ich beschrieben habe, zu geben, heißt auch, über unmittelbare Hilfe hinaus diese Länder und insbesondere die in der GUS zusammengeschlossenen Staaten in übergreifende Strukturen der Sicherheit einzubeziehen. Wir stehen dabei erst am Anfang - ich verweise nur auf die laufenden Arbeiten im Rahmen der KSZE, nenne aber ausdrücklich auch den Nordatlantischen Kooperationsrat und die Westeuropäische Union, die als integraler Bestandteil der Europäischen Union gerade auch in diesen Fragen wegweisend sein kann.

In wenigen Tagen, am 24. März, beginnt hier in Helsinki das 4. Folgetreffen der Konferenz über Sicherheit und Zusammenarbeit in Europa. Dies wird auch Gelegenheit bieten, die Bilanz eines Prozesses zu ziehen, der sehr beeindrückend hier seinen Anfang nahm.

Die am 1. August 1975 unterzeichnete "Schlußakte von Helsinki" hat sich zu einem Programm gemeinsamer Zukunftsgestaltung der europäischen und nordamerikanischen Staaten entwickelt. Auch in schwierigen Phasen des Ost-West-Gegensatzes war sie Leitbild und Hoffnung für jene Kräfte, die nach Reformen, nach Freiheit und Selbstbestimmung, nach einer gesamteuropäischen Friedensordnung strebten.

Sie hat mit den Grundstein für die Festigung des Friedens durch Dialog und Zusammenarbeit gelegt und so ganz wesentlich zur Überwindung der Teilung Europas - und damit auch der Teilung Deutschlands - beigetragen. Das KSZE-Gipfeltreffen im November 1990 in Paris hat das Ende der Nachkriegszeit in Europa besiegelt. Die politischen Teilungen zwischen West und Ost wurden überwunden.

Der Gipfel in Helsinki im Juli dieses Jahres kann - und ich denke muß - erneut zu einer entscheidenden Weichenstellung für unsere gemeinsame europäische Zukunft werden. Das Europa von heute - und nach unseren gemeinsamen Wehen gewiß das Europa von morgen - baut auf unserem gemeinsamen Verständnis von Menschenrechten, von Demokratie und Rechtsstaatlichkeit sowie auf dem Verständnis von wirtschaftlichen, sozialen, ökologischen und kulturellen Werten. Auf diesem Fundament, meine Damen und Herren, werden wir auf unserem Kontinent Frieden und Sicherheit gewährleisten.

Dieses übereinstimmende Wertebewußtsein ist Unterpfand für unser aller Zukunft, unsere Zukunft in einem geeinten, demokratischen und wirtschaftlich prosperierenden Europa.

Herr Präsident, meine Damen und Herren, wir stehen vor dem Ende eines Jahrhunderts, in acht Jahren, das in zwei Weltkriegen und durch totalitäre Diktaturen unermeßliches Leid über die Menschen und Völker unseres Kontinents gebracht hat. Am 1. August 1914, zu Beginn des Ersten Weltkriegs, am Abend des Beginns des Ersten Weltkriegs, prophezeite der damalige britische Außenminister Edward Grey - ich zitiere ihn: "Die Lampen gehen in ganz Europa aus und wir werden sie in unserem Leben nie wieder leuchten sehen." Die meisten,

die allermeisten aus seiner Generation sind Zeuge dieser Prophetie gerworden. Sie haben die Lichter nicht mehr in ganz Europa erlebt. Welch ein dramatischer Kontrast zu den Erfahrungen, die wir seit 1945 zunächst im freien Teil Europas und jetzt auch im Osten unseres Kontinents machen: Wir können heute sagen, in ganz Europa sind die Lichter wieder angegangen - und wir haben in unserer Generation die Chance, dafür zu arbeiten, daß dies auf Dauer so bleibt!

Ich denke, wir sollten diese Chance gemeinsam nutzen. Nicht zuletzt im Blick auf die Generation unserer Kinder, eine Generation, die sich heute überhaupt nicht mehr vorstellen kann, daß es anders sein könnte als in einer Generation zu leben, die Zeit ihres Lebens in Frieden und Freiheit leben darf.

Förbundskansler Kohls anförande i svensk översättning:

Förbundskansler **Kohl:** Högt ärade herr president, högt ärade kollegor, mina damer och herrar!

Jag tillåter mig att använda tilltalsordet "kollegor", då jag ju ändå har varit parlamentariker i nästan 35 år numera och inte ens i mina djärvaste drömmar hade kunnat förvänta mig att jag en gång skulle ha äran att tala här till Er inför Nordiska rådet. Och jag vet att i hög grad uppskatta att Ni, herr president, har inbjudit den tyske förbundskanslern att tala till Er vid denna för Europa - som jag tror - historiska tidpunkt. Och jag ser fram mot diskussionen. Denna inledning understryker också det förtroendefulla inslaget i Era länders relationer till Tyskland och ännu mer den nära anknytningen och öppenheten gentemot den Europeiska gemenskapen. Som tysk regeringschef skulle jag gärna vilja ta tillfället i akt att apostrofera det goda samarbetet med vår danska EG-partner och likaså med våra allierade Norge och Island.

Mina damer och herrar! Sedan länge odlar vi särdeles vänskapliga och nära förbindelser med Sverige och Finland. Detta får jag också ägna en särskild hyllning vid detta tillfälle. I Tyskland följer vi mycket uppmärksamt och med en alldeles utpräglad sympati den offentliga debatten i Era länder om utformningen av det framtida förhållandet till den Europeiska unionen. Denna debatt, mina damer och herrar, är inte minst följden av två parallellt löpande utvecklingslinjer - utvecklingslinjer som på ett fundamentalt sätt håller på att ändra vår världsdels ansikte på tröskeln till det tjugonde århundradet: övervinnandet av antagonismen mellan öst och väst samt den vidare utbyggnaden av det europeiska enhetsverket.

Mina damer och herrar! Med övervinnandet av Europas delning övervanns även Tysklands delning. Och jag skulle gärna i dag vilja utnyttja tillfället att framföra mitt hjärtliga tack för den välvilja och det stöd som vi tyskar fann just hos Er på vägen till vårt fäderneslands enande.

För oss i Tyskland har efter drygt 40 års delning en dröm gått i uppfyllelse, en uppfyllelse som många människor inte längre vågade hoppas på. Vi har uppnått vårt enande i fred och frihet, med alla våra grannars och vänners samtycke - utan krig och blodsutgjutelse.

Just för att vi kunde uppnå detta vet jag mycket väl att det enade Tyskland framkallar farhågor och oro bland inte så få människor i Europa - även hos våra

grannar -, något som vi tyskar mycket väl kan förstå på grund av de bittra erfarenheterna av den nationalsocialistiska diktaturen, som vi också delar med Era länder. Ofta ställs mycket riktigt den frågan hur det enade Tyskland med sina inemot 80 miljoner invånare och sin avsevärda ekonomiska styrka kommer att infoga sig i detta nya Europa.

Därför har det alltid varit min politik att på ett oskiljbart sätt sammankoppla det tyska enandet med avgörande framsteg i arbetet på Europas politiska enande. De är för mig två sidor av en och samma medalj. Jag är djupt övertygad om att vi tyskar skulle svika historien, om vi nu i detta historiska ögonblick skulle nöja oss med "bara" vårt fosterlands enande. Ur den bittra erfarenheten av två världskrig och nazitidens barbari samt framför allt på grund av sina helt personliga erfarenheter under några årtionden gav vår författnings fäder och mödrar åren 1948 och 1949 oss, den följande generationen, uppdraget att arbeta för ett fritt och enat Tyskland i ett fritt och enat Europa.

Ja, jag är helt säker på det: ju tätare vi sluter oss samman i Europa, desto effektivare skyddar vi oss mot återfall i nationalstatliga - eller t.o.m.- nationalistiska rivaliteter eller gångna tiders dominanstänkande. I mitt önske-Europa är alla länder, oberoende av storlek och befolkningstal, ekonomisk och militär styrka, likaberättigade partners i en växande solidaritetsgemenskap. Detta är den vision som från början har präglat arbetet på Europas enande!

Herr president, mina damer och herrar! När Nordiska rådet tack vare parlamentarikers politiska klokhet inrättades år 1952, anknöt det till det redan traditionsrika samarbetet mellan de nordiska länderna.

Därtill drog det även klara slutsatser av utvecklingen i Europa efter det andra världskrigets slut. Såtillvida kan man tveklöst kalla Skandinaviens senare utveckling som ett föredöme för de fria europeiska ländernas och folkens sammanväxande.

Vid sidan av den år 1951 grundade Kol- och stålunionen var Nordiska rådet den organisation som omedelbart efter kriget sökte en ny start för samarbetet i Europa - och t.o.m.på basis av en princip enligt vilken medlemsländerna var beredda att bunta ihop vissa suveränitetsrättigheter och föra in dem i ett gemensamt beslutsfattande.

Redan då, i mitten av 50-talet tror jag, satte Ni upp europeiska normer. Jag syftar på den nordiska passunionen, den gemensamma arbetsmarknaden, avtalet om social trygghet, rätten att fritt bo och arbeta inom området och den rörlighet som här i norra Europa blev verklighet. Mot framtiden pekade även harmoniseringen på det rättsliga området och på det särdeles viktiga kulturella området, samordningen av utbildningsbestämmelser och det ömsesidiga erkännandet av examensbevis. På dessa framgångar, vinster - kan Ni bygga vidare - och det just också i en tid då Ni återigen samlas för att diskutera den framtida rollen för Ert samarbete i Nordiska rådet.

Inom den Europeiska gemenskapen har vi med stor uppmärksamhet tagit del av Mariehamnsdeklarationen som Nordiska rådet antog den 12 november 1991. På spaning efter nya innehåll i 1990-talets nordiska samarbete utgår Ni från att "samtliga eller ett flertal nordiska länder" blir EG-medlemmar.

Den tyska regeringen, liksom dess EG-partners, hälsar naturligtvis denna utveckling med tillfredsställelse, vilken - så som jag skulle vilja säga - vittnar om klarsynthet och mod.

Ett viktigt steg på den vägen blir det stora Europeiska ekonomiska samarbetsområdet som tillsammans med EG:s inre marknad fullbordas vid årets slut. Det är en marknad för ca 380 miljoner människor, med fri varuhandel, arbets- och bosättningsfrihet för människor, etableringsfrihet och handel med tjänster samt fria kapitalrörelser som kännemärken. Därmed, mina damer och herrar, träder vi in i en ny epok i vår historia - och det är ett historiskt ögonblick för detta gamla, evigt unga Europa.

Alltså har vi, om jag får säga så, den största förståelse för att många medborgare i våra länder har svårt att fatta denna verkligt enastående förändring av vår gamla världsdel. De äldre i den nu levande europeiska generationen har läst Oswald Spenglers "Västerlandets undergång" eller åtminstone köpt den för att det en gång i tiden var trendigt att ha den hemma. Den boken har sedan dess blivit makulatur, ren makulatur. Och för mindre än nio år sedan, när jag deltog i mitt första EG-toppmöte i Köpenhamn, var "euroskleros" det mest använda ordet i Europa. Man associerade begreppet "Europa" med ett mänsklighetens onda gissel och en skamlig sjukdom. Man talar inte längre om Oswald Spengler, man talar inte längre om "euroskleros". Detta vore skäl nog att tala om ett nytt skede i europeisk historia.

Nästa steg på denna väg blir anslutningen av nya medlemmar till den framtida Europeiska unionen. Sverige inlämnade sin ansökan redan den 1 juli 1991. Att Finlands ansökan kommer inom en mycket snar framtid vågar jag räkna med. Under tiden har även ledande norska politiker öppet uttalat sig för en sådan ansökan redan i år. Om jag relaterar detta gör jag det inte för att blanda mig i andra länders inre angelägenheter, men Ni förstår säkert att jag som gäst här åtminstone får uttrycka min sympati.

Mina damer och herrar! Jag utgår från att medlemsförhandlingarna med Österrike, Sverige och Finland - kanske t.o.m.med alla EFTA-medlemmarna om de så önskar - kan inledas i början av 1993. Vid EG:s ministerråds nästa session i Lissabon i juni i år kommer vi att tala om dessa frågor. Här skulle jag vilja säja helt direkt att jag kommer att på den tyska förbundsregeringens vägnar satsa hela min kraft och auktoritet på att den av Er önskade tidtabellen kan hållas. Och jag räknar också med att vi kan genomföra dessa förhandlingar utan avbrott, så att en eventuell anslutning kan framstå som realistisk senast i mitten av 90-talet. Jag tror även att medlemskapsförhandlingarna i väsentlig grad underlättas av att viktiga sakfrågor redan har kunnat regleras tack vare EES-förhandlingarnas framgångsrika slutförande den 14 februari i år.

Herr president, mina damer och herrar! Många observatörer, även i EG:s medlemsstater, ställde sig under preludierna till toppmötet i Maastricht frågan om gemenskapens eftersträvade fördjupning - som det heter på fackjargongen - inte skulle kunna försvåra anslutningen av nya medlemmar, eller rent av borde göra det. Det fanns sådana röster.

För oss och för mig har det aldrig funnits något motsatsförhållande mellan fördjupning och utvidgning av gemenskapen. Fördjupning och utvidgning har från första början snarare hört till målen för den Europeiska gemenskapen. Vid

rådets session i Stuttgart år 1983 öppnade vi under mitt ordförandeskap med den högtidliga deklarationen om den Europeiska unionen vägen för enhetsakten och samtidigt för Spaniens och Portugals anslutning. Den gången intog jag hela tiden den ståndpunkten att Europa skulle förbli en torso, ett ofullbordat verk, utan den iberiska halvöns länder Spanien och Portugal. Då uttrycktes många farhågor, också hemma hos oss, om att detta EG-Europa skulle hamna helt på drift och t.o.m.i riktning mot Medelhavet, så att det skulle bli ett slags latinskt Europa.

Och i icke så få länder, något som Ni känner till på hemmaplan, fanns det religiöst betingade föreställningar som kom till uttryck i detta sammanhang. Jag har alltid hoppats på - och är lycklig över att den förhoppningen tycks gå i uppfyllelse - att det som jag den gången sade, nämligen att Europa förblir ofullbordat utan Spanien och Portugal, naturligtvis också gäller för de nordeuropeiska länder utan vilka Europa skulle förbli ett ofullbordat verk. Och faran för en strömkantring mot Latineuropa borde ingen nordeuropé numera behöva vara rädd för på samma sätt. I Maastricht tog vi upp såväl den europeiska integrationen som grundvalarna för utvidgandet. Dock har vi också den uppfattningen att ett utvidgat EG kan vara arbets- och funktionsdugligt bara om det förfogar över väl fungerande strukturer och erforderliga kompetenser.

Jag är övertygad om att gemenskapens situation förbättras på ett avgörande sätt om fler nordiska länder ansluts, tillsammans med Österrike och kanske Schweiz.

Förutom det geografiska grannskapet, de nära förbindelserna på handelns och kulturens områden, för de nordiska länderna med sig värdefulla vinster till arbetet på Europas enande. Just erfarenheten av Skandinaviens gränsöverskridande regionala samarbete har en särdeles stor betydelse för utvecklingen på Europanivå.

Även vi tyskar har förvärvat goda erfarenheter av regionalt samarbete, inte bara inom EG utan även utanför den Europeiska gemenskapens gränser. Jag tänker härvid på Euregio, dvs. treländershörnet mellan Frankrike, Schweiz och Tyskland, på arbetsgemenskapen Alperna som omfattar Alpområdets regioner förutom de tyska delstaterna.

Även Östersjöområdet - och Ni vet allt det mycket bättre än jag - har en lång tradition med regionalt samarbete som går tillbaka ända till Hansans tid. De ekonomiska, andliga och kulturella banden med de östliga inbyggarna vid Östersjön slets ju inte helt av ens under tiden för det kalla kriget och Tysklands delning. Och, mina damer och herrar, vi har i dag chansen att just här i Östersjöområdet visa hur Europas ekonomiska och andliga delning kan övervinnas genom en solidarisk kraftsamling.

Mina damer och herrar, herr president! Denna av mig önskade europeiska enhet är inte längre tänkbar annat än som en enhet i mångfalden. Den, mångfalden alltså, måste vi ha - ty vår världsdels rikedom bygger just på mångsidigheten i ländernas och regionernas historia, tradition och kultur.

Det förenade Europa kan därför inte vara någon smältdegel, utan kommer att kunna bevara och främja varje enskilt folks och lands nationella identitet, kultur och livsstil. Såtillvida måste även utbyggnaden av EG-institutionerna gå hand i hand med en förstärkning av Europas federalistiska orientering. Detta innebär för mig en helt klar, ovillkorlig frånsägelse av varje form av europeisk centra-

lism. För oss var det därför av största betydelse att vi under ministerrådets möte i Maastricht kunde besluta om en klart formulerad subsidiaritetsprincip. Det betyder just att inom EG - jag menar i Bryssel på EG-nivå - behandlas sådana frågor som på grund av sitt omfång eller sina effekter inte kan skötas på fullgott sätt av medlemsstaterna och därför bäst borde handläggas i gemenskapsregi.

Samtidigt öppnade rådet i Maastricht nya, för gemenskapens framtida utveckling, avgörande dimensioner genom

- inrättandet av den Europeiska monetära unionen,
- grundläggningen av en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik, även med möjlighet att medverka i ett gemensamt försvar,
- förstärkt inrikespolitiskt och judiciellt samarbete.

Den dynamiska utveckling som i avtalsdelen skisseras i fråga om den Europeiska monetära unionen kommer enligt min fasta övertygelse att föra den Europeiska gemenskapen framåt på ett avgörande sätt, framför allt med själva sin inneboende kraft. Tillsammans med våra partners kommer vi vid detta årtiondes slut att skapa en gemensam valuta och en oavhängig europeisk centralbank, som endast och uteslutande kommer att att vara ansvarig för penningvärdets stabilitet. EG kommer sålunda före decenniets slut att bli en stabil och samtidigt öppen ekonomisk och valutapolitisk sfär. Den monetära unionen kommer att ge nya ekonomiska impulser inte bara för själva EG. Den blir - det är min fasta övertygelse - till ett stabiliserande ankare inte bara för medlemsstaterna, utan också för hela Europa i ordets vidaste bemärkelse.

De krisartade tendenserna i vissa delar av Europa, även i grannregionerna, har tydligt visat oss att den Europeiska gemenskapen måste sättas i stånd att även i framtiden tala och handla utåt med en röst. Endast på det sättet kan vi européer ta på oss den roll i världen som motsvarar vår ekonomiska och politiska vikt och vårt ansvar. Just för våra europeiska grannar och partners, som inte eller ännu inte är EG-medlemmar, är det också av betydelse att gemenskapen i Maastricht förpliktade sig till en gemensam utrikesoch säkerhetspolitik.

Den Europeiska unionens säkerhets- och försvarspolitik sammanhänger därigenom med Atlantalliansen. Endast i förbund med Atlantalliansen, som står för de gemensamma frihetliga värdena på Atlantens bägge sidor, kan säkerheten garanteras. Det europeiska eningsverket vore inte fullständigt, om det inte skulle utveckla en egen identitet i säkerhet och försvar. Detta är kärnan i budskapet - och även arbetsprogrammet - från Maastricht.

Ett speciellt ansvar faller på EG i fråga om de senaste omdaningarna och den vanskliga uppbyggnadsfasen hos våra grannar i Central-, Öst- och Sydosteuropa.

Även i de nordiska länderna har förändringarna i Östeuropa och i synnerhet de baltiska staternas nyuppnådda oavhängighet mottagits med djup sympati och en hög beredskap till understöd. De till det Nordiska rådet anslutna länderna hjälper de tre baltiska republikerna särskilt med att utarbeta rättsstatliga författningar och att bygga upp marknadsekonomin. Jag har t.o.m.talat med Era regeringschefer om detta ämne. Och jag anser att även vi, dvs. Förbundsrepubliken Tyskland, passar in i denna gruppering i vår egenskap av strandägare vid Östersjön i den mån detta låter sig göra inom ramen för de givna förutsättningarna.

Mina damer och herrar! De fast grundade demokratierna och de framgångsrika marknadsekonomierna med socialt ansvar och öppna gränser ger den bästa garantin för en varaktig, fredlig ordning i Europa. Därför är det helt enkelt ett avgörande prov för detta Europa att demokrati, rättsstatliga institutioner och en på marknadsekonomin baserad samhällsordning förankras i de förutvarande östblocksländerna. Ur alla européers solidaritet måste människorna där kunna hämta den kraft som krävs för att kunna uthärda den svåra övergångstiden. Alla måste vi se till att den gräns mellan frihet och diktatur som delade Europa i drygt 40 år nu inte byts ut mot välståndsgränser. Vi vet nämligen att de fundamentala ekonomiska och sociala reformer som det nu gäller att förverkliga i de enskilda länderna inte kan åstadkommas över en natt.

Hur svårt det är att komma till rätta med årtionden av vanskötsel upplever vi tyskar just nu i de nya delstaterna på det förutvarande DDR:s område. Det ligger i vårt särskilda intresse att de demokratiska krafterna i Central-, Öst- och Sydosteuropa stabiliseras ytterligare och att det lyckas dem att uppnå ekonomisk och social stabilitet. Var och en av oss måste på hemmaplan öka medvetenheten om detta också hos våra egna medborgare. Att många människor nu håller på att förlora detta medvetande, det är det svåraste hotet från öst. All hjälp som vi ger Central-, Öst- och Sydosteuropa, liksom de förutvarande sovjetrepublikerna, är investeringar i fred, i en gemensam, fredlig europeisk framtid. Och när jag tänker på att - jag talar nu om mitt eget land - denna hjälp ju kostar lika mycket som det tidigare Västtyskland under de senaste 40 åren hade tvingats investera i rustning och försvar, tycker jag att det är en storartad utveckling att vi nu kan investera i en varaktig fred i östra Europa, även om detta kräver uppoffringar och alla inte inser uppoffringarnas nödvändighet.

Herr president, mina damer och herrar! Allt detta är en enastående chans för Europa och en stor utmaning. Farorna på vägen till en stabil och fredlig europeisk samhällsordning kan vi nu möta gemensamt. Jag tänker framför allt på följande risker:

- dröjsmål i det ekonomiska uppbyggnadsarbetet i Central-, Öst- och Sydosteuropa och i Sovjetunionens efterträdarstater och den destabilisering som kan bli följden av detta,
- en ny, överhettad nationalism och därav förorsakade konflikter,
- ökade miljöhot som går tillbaka på t.ex. bristande kärnkraftsäkerhet; erfarenheterna från Tjernobyl har visat vad detta innebär, och vi vet att det i Central-, Öst- och Sydosteuropa finns ett icke ringa antal kärnkraftverk med säkerhetsanordningar som inte ens når upp till Tjernobylstandard, och inte minst tänker jag på den okontrollerade spridningen av massförstörelsevapen på f. d. sovjetiskt territorium. Det må röra sig om kärnvapen eller, framför allt, om de alltför litet omnämnda kemiska vapnen som är ännu mycket lättare att transportera och föra undan än kärnvapen.

Ett europeiskt svar, höll jag på att säga, vårt svar, mina damer och herrar, kan bara vara att närma staterna i Central-, Öst- och Sydosteuropa till EG och att fast knyta de f.d.sovjetrepublikerna till internationella, framför allt alleuropeiska strukturer. Samarbetet med reformstaterna i Central-, Öst- och Sydosteuropa måste utformas så att de ansluts till västs ekonomiska, marknadsekonomiska struktur innan de utsätts för den helt klart hårda konkurrensen på en stor

marknad. På den vägen är EG:s associeringsavtal med Polen, Tjeckoslovakien och Ungern viktiga milstolpar.

Herr president, mina damer och herrar! Ur min synvinkel är det hög tid för den Europeiska gemenskapen att ta fram ett sammanhållet koncept för utvecklandet av relationerna till Central-, Öst- och Sydosteuropa.

Jag undrar om vi inte i grund och botten skulle kunna och även borde utnyttja en erfarenhet av något som omedelbart efter det andra världskriget var till avgörande hjälp för oss, nämligen OEEC, som den gången samordnade genomförandet av Marshallplanens hjälpprogram och dessutom kraftigt bidrog till den ekonomiska återuppbyggnadens utveckling. Överfört på dagens utmaning skulle ett jämförbart alleuropeiskt styrinstrument ge en viktig startsignal. Därvid står det även helt klart att Europa inte ensamt kan bära den ekonomiska bördan av en sådan utveckling, utan att också andra industriländer som USA och Japan måste medverka till detta. Ty en säkrare fred innebär fördelar och chanser för alla. Jag säger det också här helt offentligt att i motsats till oss tyskar fick våra japanska vänner i flera decennier chansen att slippa investera lika stora summor i rustning och försvar, fastän de med oss hade gemensam nytta av detta försvar. Därför anser jag att det är i högsta grad motiverat att vi som européer med all tillbörlig hövlighet påpekar för våra japanska vänner att fred, demokrati och marknadsekonomi i Central-, Öst- och Sydosteuropa även är en japansk investering i framtiden.

Herr president, mina damer och herrar! Att ge ett europeiskt svar på den utveckling som jag har beskrivit innebär även att utöver den akuta hjälpen dra in dessa länder och i synnerhet OSS-medlemmarna i övergripande säkerhetsstrukturer. På den punkten är vi bara i början - jag nöjer mig med att hänvisa till det löpande arbetet inom ramen för ESK, men nämner också uttryckligen det Nordatlantiska samarbetsrådet och den Västeuropeiska unionen, vilken som en integrerad del av den Europeiska unionen även kan vara vägvisande just i dessa frågor.

Om några få dagar, den 24 mars, börjar här i Helsingfors det fjärde uppföljningsmötet till konferensen om säkerhet och samarbete i Europa. Det kommer även att erbjuda ett tillfälle att upprätta balansräkningen över en process som på ett mycket imponerande sätt tog sin början här.

"Slutakten i Helsingfors", som undertecknades den 1 augusti 1975, har utvecklat sig till ett de europeiska och nordamerikanska staternas program för gemensam framtidsutformning. Även under svåra faser i öst-västmotsättningens tid var den en ledfyr och ett hopp för de krafter som strävade efter reformer, frihet och självbestämmande, efter en sameuropeisk fredsordning.

Slutakten lade grunden för fredens befästande genom dialog och samarbete och bidrog därigenom i väsentlig grad till övervinnandet av Europas - och därmed också Tysklands - delning. ESK-toppmötet i Paris i november 1990 drog slutstrecket för Europas efterkrigstid. Den politiska uppdelningen i öst och väst övervanns.

Toppmötet i Helsingfors i juli i år kan - jag anser att det måste - en gång till bli ett avgörande vägval för vår gemensamma europeiska framtid. Dagens Europa - och efter våra gemensamma födslovåndor helt säkert morgondagens Europa - bygger på vår gemensamma uppfattning av mänskliga rättigheter, av de-

mokrati och rättsstatlighet, liksom på en förståelse av ekonomiska, sociala, ekologiska och kulturella värden. På den grunden, mina damer och herrar, kommer vi att kunna garantera fred och säkerhet i vår världsdel.

Denna värdegemenskap utgör säkerheten för allas vår framtid - vår framtid i ett enat, demokratiskt och ekonomiskt blomstrande Europa.

Herr president, mina damer och herrar! Vi står om åtta år inför slutet på ett århundrade, som med två världskrig och totalitära diktaturer har bringat omätligt lidande över människorna och folken på vår kontinent. Den 1 augusti 1914, i inledningen till första världskriget, på kvällen den första krigsdagen, spådde den dåvarande brittiske utrikesministern Edward Grey - jag citerar honom: "Ljusen släcks i hela Europa och vi kommer aldrig mer se dem tändas i vår livstid." De flesta, de allra flesta i hans generation, blev åsyna vittnen till denna profetias uppfyllelse. De fick aldrig mer uppleva tända ljus i hela Europa. Vilken dramatisk kontrast till de erfarenheter som vi har gjort sedan 1945, till en början i den fria delen av Europa och nu även i vår världsdels östra del: vi kan i dag säga att ljusen åter har tänts i hela Europa - och vi har i vår generation chansen att se till att detta blir ett varaktigt tillstånd!

Jag anser att vi gemensamt borde ta tillvara den chansen - inte minst med tanke på våra barns generation, en generation som i dag över huvud taget inte längre kan föreställa sig att det skulle kunna vara på annat sätt än att tillhöra en generation som får leva hela sin livstid i fred och frihet.

Presidenten: Bundeskanzler Kohl hat versprochen, einige Fragen ergänzend zu beantworten in dem begrenzten Zeitraum. Ich gebe das Wort an Mats Nyby.

Presidentens inlägg i svensk översättning:

Presidenten: Förbundskansler Kohl har lovat att som komplettering svara på några frågor under den begränsade tid som står till förfogande. Jag ger ordet till Mats Nyby:

Nyby (socialdemokratiska gruppens ordförande): Jag önskar ställa följande spörsmål till förbundskansler Kohl:

Vad anser förbundskansler Kohl bör göras för att komma till rätta med den höga arbetslösheten och den växande nyfattigdomen i Europa?

Förbundskansler **Kohl:** Natürlich habe ich kein Patentrezept. Wenn ich das hätte, würde ich alle Wahlen mit Dreiviertel mehrheit gewinnen. Aber ich glaube, es gibt eine Reihe von Vorstellungen, die wir gemeinsam auch in unseren Ländern verwirklichen können. Aus dem Internationalen glaube ich ist es im Augenblick das Allerwichtigste, also zum internationalen Bereich, daß die laufende GATT-Runde ein Erfolg wird. Wenn GATT scheitert, werden wir zu einem schweren Rückschlag im Bereich der internationalen Wirtschaft kommen. Wir alle - übrigens wir nicht zuletzt als Deutsche, das größte Exportland in der Welt

- können unter Protektionismus nur schwere Schäden erleiden. Freier Welthandel ist die Voraussetzung für Prosperität.

Und dann will ich doch einmal hier an dieser Runde ein Argument noch bringen, betreffend GATT, daß zu wenig für mein Geschmack gesehen wird. Das ist die katastrophale Folge, die ein Scheitern von GATT hätte im Blick auf die Länder der Dritten Welt. Alles was wir in Dritter-Welt-Hilfe investieren können, wäre vergessen. Die Summen sind in gar keiner Relation zu sehen zu dem was passieren würde, wenn wir zu einer protektionistischen Politik gehen, etwa zu einer Festung Europa wie es oft gesagt wird. Wenn ich dies so leidenschaftlich plädierend sage, heißt es nicht, daß nur die Europäer in dieser GATT-Runde zum Kompromiß fähig sein müssen. Die anderen müssen es auch, auch unsere amerikanischen Freunde. Und es kann nicht so sein, daß GATT etwa im Bereich der Agrarpolitik bedeutet, daß die europäischen Bauern auf dem Altar von GATT geopfert werden - und andere sehen das Problem nicht. Wir müssen fähig sein zu vernünftigen Kompromissen.

Das zweite was ich glaube - ich möchte überhaupt "das zweite" zurücknehmen, weil es nebeneinander zu sehen ist - daß wir sehr wohl in der Lage sind, etwa durch die Entwicklung der Europäischen Gemeinschaft die Prosperität - ich sage es jetzt auf Deutschland bezogen - voranzutreiben. Sehen Sie, die Bundesrepublik Deutschland exportiert heute 54 % ihrer Produkte in die Europäische Gemeinschaft. Im Umkehrschluß hat beispielsweise die deutsche Einheit dazu beigetragen, daß im vergangenen Jahr 1991 unsere Partner in der EG zum Teil bis zu 25 % Steigerung ihrer Exporte in die Bundesrepublik Deutschland bekommen haben. Das heißt vor allem auch in die neuen Bundesländer.

Ich glaube weiterhin, daß eine vernünftige Wirtschaftspolitik eine wichtige Voraussetzung ist für eine Verbesserung der Beschäftigungslage. Wobei ich eben glaube, daß völlig vernünftige - ich bin ein Jünger Ludwig Erhards; es wird Sie nicht verwundern, wenn ich dies sage - für mich vernünftige Beschäftigungspolitik, Wirtschaftspolitik auch immer heißt, daß wir den Freiheitsraum für Leistungen nicht zusperren und nicht überbelasten, sondern, daß wir den nötigen Freiheitsraum lassen. Was nun die Thesen von der neuen Armut betrifft müßte man die, glaube ich, sehr differenzieren. Die neue Armut, die ich etwa in Polen sehe, ist nicht zu vergleichen. Die Armut, die dort existiert auf Grund der gegebenen Verhältnisse ist wirklich nicht zu vergleichen mit dem was ich zum Teil auch bei mir zu Hause in der Bundesrepublik Deutschland sehe. Das ist eine Frage, die man es sehr genau definieren muß. Nicht jeder Student, der von Staats wegen nicht eine Wohnung zugewiesen bekommt, ist zugleich in die neue Armut verfallen, sondern - als ich Student war, habe ich einen Großteil meines Studiums selbst als Arbeiter verdient. Und es war für mich selbstverständlich, daß das Menschenrecht mit der freien Wohnung mit neunzehn Jahren nicht wahrzunehmen war. Obwohl ich sehr viel Verständnis dafür habe, daß man als Student eine eigene Bude haben will.

Aber ich will dort darauf hinweisen, daß als wir 19 waren wussten wir auch was wir mit einer eigenen Bude anfangen konnten. Also so völlig neu ist diese Entwicklung nicht. Ich habe es etwas salopp als ein Beispiel gesagt, aber ich könnte die Liste schon beliebig fortsetzen.

Mit einem Wort: ich bin ganz sicher, daß wir das Thema, das wir jetzt gemeinsam zu bewältigen haben, die Flaute der weltwirtschaftlichen Entwicklung, nur lösen - das ist ja auch ein Thema des Münchner Weltwirtschaftsgipfels im Sommer - wenn wir möglichst viele investitionsfreundliche, investitionsfördernde Entwicklung, vor allem in den großen Industrieländern bündeln und wenn wir zugleich auch in der Lage sind, alles was Protektionismus bedeutet abzubauen.

Förbundskansler Kohls svar i svensk översättning:

Förbundskansler **Kohl:** Naturligtvis har jag ingen patentmedicin. Om jag hade det, skulle jag vinna alla val med 75 procents majoritet. Men jag tror att det finns en lång rad idéer som vi gemensamt skulle kunna förverkliga också i våra länder. Internationellt tror jag att det för ögonblicket allra viktigaste - alltså inom världsekonomin - är att den pågående GATT-rundan blir en framgång. Om GATT-förhandlingarna strandar, kommer vi att råka ut för ett svårt bakslag på det världsekonomiska området. Vi alla - f.ö. inte minst vi tyskar som de största exportörerna i världen - kan inte annat än drabbas av stor skada om protektionismen får regera. Välfärd förutsätter fri världshandel.

Och då vill jag faktiskt passa på att här i denna krets föra fram ytterligare ett argument i fråga om GATT som enligt mitt tycke syns alltför sällan. Det är den katastrofala konsekvens som en GATT-strandning skulle få för tredje världens länder. Allt vad vi kan investera i bistånd till tredje världen vore försumbart. Beloppen står inte i någon som helst proportion till vad som skulle hända om vi övergick till en protektionistisk politik, till något i stil med "Festung Europa", som det ofta heter. Om jag så lidelsefullt pläderar för detta, betyder det inte att det bara är européerna som måste vara kompromissvilliga i den här GATT-rundan. Det måste de andra också vara, även våra amerikanska vänner. Vidare kan det inte få vara så att GATT t.ex. på jordbrukspolitikens område innebär att Europas bönder offras på GATT:s altare - och de andra inser inte problemet. Vi måste kunna träffa förnuftiga kompromisser.

Det andra som jag tror på - jag skulle egentligen vilja ta tillbaka "det andra" eftersom de båda skall ses bredvid varandra - är att vi mycket väl kan befinna oss i det läget att vi kan driva på välfärden bara genom att utveckla den Europeiska gemenskapen - och nu talar jag ur Tysklands perspektiv. Ni förstår, Förbundsrepubliken Tyskland exporterar numera 54 procent av sina produkter till EG. I motsatt riktning har det tyska enandet t.ex. bidragit till att våra EG-partners förra året, 1991, kunde öka sin export till Tyskland med inte mindre än 25 procent, och då framför allt till köpare i de nya delstaterna.

Jag tror vidare att en förnuftig ekonomisk politik är en förutsättning för en förbättring av sysselsättningssituationen. Och då är jag faktiskt benägen att tro att en helt förnuftig ekonomisk politik - jag är en lärjunge till Ludwig Erhard och vad jag nu säger borde inte förvåna Er -, en för mig förnuftig ekonomisk politik innebär också alltid att vi inte stryper spelrummet för arbetsinsatser och inte beskattar dem för mycket, utan lämnar ett tillräckligt stort spelrum. Vad sedan talet om nyfattigdom beträffar, måste man enligt min mening vara mycket noga med att skilja mellan fattigdom och fattigdom. Den nya fattigdom som jag

kan se t.ex. i Polen kan eventuellt inte jämföras med den Ni syftar på. Det armod som finns där på grund av de givna förutsättningarna har verkligen inget gemensamt med det som jag till en del kan få se också hemma hos oss i Tyskland. Det är en fråga där begreppen måste definieras synnerligen noggrant. Alla studerande som genom statens föskyllan inte kan få sig en våning tilldelad har därmed ingalunda sjunkit ned i fattigdom. När jag var student, bekostade jag en stor del av mina studier själv som arbetare. För mig var det naturligt att man vid nitton års ålder inte kunde räkna gratis bostad till den mänskliga rättigheterna - även om jag har mycket stor förståelse för att man som student vill ha ett eget krypin.

Dock vill jag i det sammanhanget påpeka att när vi var 19 visste vi också vad vi kunde börja med om vi hade ett eget krypin. Så helt ny är alltså denna utveckling inte. Jag har uttryckt det något slarvigt som ett exempel, men skulle mycket gärna kunna fortsätta med listan.

Med ett ord: jag är helt säker på att den angelägenhet som det nu åligger oss att gemensamt klara av - den internationella konjunktursvackan - den kan vi bara komma till rätta med om vi koncentrerar så många investeringsvänliga, investeringsfrämjande utvecklingsstimulanser som möjligt, framför allt i de stora industriländerna, och om vi därtill också kan avveckla allt som innebär protektionism. Det är ju också ett av ämnena på det ekonomiska toppmötet i München i sommar.

Anneli Jäätteenmäki (mittengruppens ordförande): Herr förbundskansler! Säkerhetspolitiken har fått en helt ny dimension i och med Sovjetunionens sönderfall. Tror Ni, herr förbundskansler, på möjligheten till ett långtgående världsomfattande säkerhetsarrangemang, och vilken tror Ni Europas roll kunde vara i ett sådant?

Förbundskansler **Kohl:** Ich glaube, daß wir in der Frage der Sicherheitspolitik auch die Chance einer neuen Dimension haben. Ich plädiere nachdrücklich für eine Verstärkung der Rolle der Vereinten Nationen, obwohl ich nicht zu denen gehöre, die alles Heil von den Vereinten Nationen erwarten. Es ist ein Weltforum, aber ich glaube, daß es ein ganz wesentlicher Beitrag ist, daß wir die Rolle der Vereinten Nationen stärken. Wenn ich das hier sage, muß ich gleich eine Antwort geben auf eine Frage, die Sie nicht stellen, aber viele von Ihnen denken. Es ist vor allem eine Frage an die Deutschen. Die Deutschen können nicht Mitglied der Vereinten Nationen sein und die Rechte in Anspruch nehmen, aber bei den Pflichten ausscheren, weil wir eine Verfassung haben, die nach dem Krieg so geschaffen wurde. Zwar in dieser Form nicht von den Deutschen, von uns selbst, sondern durch eine alliierte Auflage. Aber es ist so. Wir können uns nicht bewegen im Kreis der Völkergemeinschaft, wenn wir nicht bei Rechten und Pflichten unseren Beitrag gleichermaßen leisten. Das ist ein wichtiges Thema der aktuellen Diskussion in Deutschland.

Zweitens haben wir die Möglichkeiten der KSZE. Darüber habe ich eingehend gesprochen und ich sehe ganz entscheidend eine Verbesserung für Europa.

Das war ein großes Thema in Maastricht, indem wir im Blick auf die WEU, die Europäische Gemeinschaft, die europäische Sicherheitsidentität entsprechend definieren. Ich glaube nicht, daß es auf die Dauer möglich ist, daß die Europäer sagen: O.K. wir schaffen uns am Ende eine gemeinsame Währung, wir schaffen uns einen gemeinsamen Wirtschaftsraum und bei allen Dingen, die mit Wirtschaft und Handel, Geschäft zusammenhängen sind wir gut. Aber wenn es um die gemeinsame Sicherheit geht, brauchen wir den Partner.

Ich bin sicher, daß aus Gründen der Sicherheit - ich sage es jetzt als Deutscher - die amerikanische Präsenz in Europa von größter Bedeutung ist. Aber ich habe alles Verständnis für die amerikanischen Stimmen, die sagen, die Europäer selbst müssen für ihre Verteidigung mehr tun, für ihre Sicherheit mehr tun. Und wie ich glaube, wir können dies bündeln und wir haben ganz wesentliche Diskussionsansätze zu diesem Punkt gehabt - und haben sie noch. Sie werden ja gelesen haben, daß im Vorfeld von Maastricht, davon, daß Präsident François Mitterand und ich vereinbart haben, die erste deutsch-französische Einheit gemeinsam einzurichten. Zuerst war es eine Brigade, jetzt wird es ein Korps sein. Ich habe Grund zu der Annahme, daß in Zukunft andere Mitgliedstaaten der EG sich an dieser europäischen Streitmacht beteiligen. Ich glaube, daß ist sehr, sehr wichtig, und ich sage, daß es übrigens für die lange psychologisch-politische Sicht von großer Bedeutung ist.

Förbundskansler Kohls svar i svensk översättning:

Förbundskansler **Kohl:** Jag tror att vi när det gäller säkerhetspolitiken har fått chansen till en ny dimension. Jag förespråkar med eftertryck en förstärkning av FNs roll, även om jag inte hör till dem som förväntar mig idel välsignelser från Förenta Nationerna. Det fungerar som ett världsforum, men jag tror att vi åstadkommer en mycket väsentlig insats om vi stärker FN:s roll. Om jag säger detta här, måste jag också lämna ett svar på en fråga som Ni inte ställer men som många av Er tänker. Det är framför allt en fråga till tyskarna. Tyskarna kan inte vara medlemmar i FN och utnyttja sina rättigheter, men kan också smita från skyldigheterna, eftersom vi har en författning som blev så utformad efter kriget - låt vara att det inte var tyskarnas, vår egen, version utan ett allierat påbud. Men så är det. Vi kan inte röra oss inom folkgemenskapen, om vi inte lämnar vårt bidrag i fråga om rättigheter och skyldigheter i lika mått. Det är i dag ett av de stora politiska debattämnena i Tyskland.

För det andra har vi möjligheterna som ESK erbjuder. Om detta har jag talat ingående och jag ser helt klart en förbättring för Europa. Det var ett huvudtema i Maastricht, under det att vi i den Västeuropeiska unionen ser det motsvarande uttrycket för den Europeiska gemenskapen, den europeiska säkerhetsidentiteten. Jag tror inte att européerna i det långa loppet kan säga sig: all right, vi skaffar oss till slut en gemensam valuta, vi ordnar till slut en gemensam ekonomisk sfär och över huvud taget allt som har med pengar och handel att göra ordnar vi fint. Men när det gäller den gemensamma säkerheten, behöver vi partnern.

Jag är säker på att av säkerhetsskäl - jag talar nu som tysk - är den amerikanska närvaron i Europa av största betydelse. Men jag har den djupaste förståelse

för de amerikanska röster som hävdar att européerna själva måste göra mer för sitt försvar och sin säkerhet. Och, så som jag tror, kan vi samordna detta och har redan kommit ordentligt i gång med att inleda diskussioner på den punkten - något som fortfarande pågår. Ni har förmodligen läst om att president François Mitterand och jag i anslutning till Maastricht kom överens om att sätta upp det första tysk-franska militära förbandet. Först var det en brigad, nu kommer det att bli en armékår. Jag har anledning att förmoda att i framtiden kommer andra medlemsstater i EG att medverka i dessa europeiska väpnade styrkor. Jag tror att detta är mycket, mycket viktigt och vill påstå att det dessutom på längre psykologisk-politisk sikt har stor betydelse.

Kaci Kullmann Five (konservativa gruppens ordförande): Hr. forbundskansler! Mitt spørsmål går på GATT, fordi jeg deler Kanslerens vurdering av betydningen av å nå frem i disse forhandlinger. Hvorledes vurderer De, Hr. forbundskansler, mulighetene for innen rimelig tid å nå en løsning på de utestående problemene i GATT-forhandlingene? Jeg tenker naturligvis spesielt på landbruksspørsmål, herunder de ikke-økonomiske faktorer på det feltet.

Förbundskansler **Kohl:** Ich bin ja auf diese Frage schon eingegangen. Ich werde es noch einmal etwas intensiver ansprechen. Zunächst einmal halte ich es für absolut zwingend, daß wir keine Vertagung vornehmen. Es gibt ja gelegentlich solche Beiträge in der europäischen Öffentlichkeit, die ja sagen: Gut, wenn wir das Problem jetzt nicht schaffen, dann vertagen wir es um ein Jahr. Ich halte davon überhaupt nichts.

Ich füge übrigens gleich hinzu als der Vorsitzende der Münchener G 7-Konferenz: Ich halte noch weniger davon, daß die Staats- und Regierungschefs in zwei Tagen in München ein Problem erledigen sollen, das viele wesentlich besser in der Sache eingearbeitete kluge Leute in vielen Monaten nicht geschafft haben. Ich wünsche also auf gar keinen Fall, daß dies ein Thema des Münchener Gipfels ist. Ich bin der Auffassung, daß es jetzt mit gemeinsamer Kraft gelingen muß - ich investiere jetzt auch selbst, sehr, sehr viel Zeit in dieses wichtige Thema - daß wir in den nächsten Wochen, ich halte es für möglich: bis Ende April zu einem Abschluß kommen. Das setzt aber voraus, sage ich eben noch einmal, daß alle Themen von GATT, und das ist nicht nur Landwirtschaft, gleichwertig behandelt werden. Es kann nicht nur in unserem Interesse liegen, daß wir so tun, als gäbe es nur die Agrarpolitik. Eingen Partnern in der GATT-Runde würde das ja auch so gefallen. Aber daß wir in der Lage sind bei der Landwirtschaftspolitik zu einem gemeinsamen Ergebnis zu kommen. Das ist vor allem auch die Frage des Dialogs zwischen USA und Europa, nicht zuletzt der Europäischen Gemeinschaft.

Und wie immer im Leben: man kann hier nur Kompromisse finden, in dem sich beide Seiten bewegen. Die Formel, daß der eine kommandiert und der andere pariert kan nicht funktionieren. Das ist auch nicht der Geist einer solidarischen Zusammenarbeit. Und ich sehe durchaus Chancen. Man kann auch im Blick auf die vergangenen anderhalb Jahre der Verhandlungen sicher kritisch

anmerken, daß es alles nicht optimal gelaufen ist und daß es vielleicht auch nicht immer gleich klug verhandelt wurde. Wenn Sie zwei Panzer aufeinander fahren lassen: daraus gibt es einen gewaltigen Krach, aber kein Vertragsabschluß. Wenn wir jetzt einmal zum normalen Umgang zurückkehren, glaube ich wird das wohl möglich sein. Das heißt: wir müssen uns in Europa sagen, daß wir die wohlverstanden Interessen der Amerikaner begreifen. Wir haben den Amerikanern viel zu verdanken. Aber daß auch unsere amerikanischen Freunde dies begreifen. Es gibt immerhin allein in EG-Europa über 12 Millionen Bauern. Es gibt etwas weniger als drei Millionen Farmer in Amerika. Und wenn die Amerikaner jetzt Wahlkampf haben, habe ich alles Verständnis dafür, aber allein in den nächsten Wochen finden Wahlen in Italien, Frankreich, Großbritannien und in zwei Bundesländern in Deutschland statt. Ich will das nur einmal vom Wahlkalender sagen. Also müssen wir uns auch gegenseitig bescheinigen, daß wir dafür Verständnis haben, daß der Partner Wahlkampf hat. Auch das gehört zu einer solchen Fragestellung.

Förbundskansler Kohls svar i svensk översättning:

Förbundskansler **Kohl:** Jag har ju redan tagit upp den frågan. Jag tänker kommentera den en gång till något grundligare. Till att börja med anser jag det helt uteslutet att vi ajournerar oss en gång till. Man hör ju vid ett eller annat tillfälle sådana inlägg i den offentliga europeiska debatten som lyder så här: all right, om vi inte klarar upp problemet nu, då bordlägger vi ärendet i ett år. Det tror jag inte alls på.

Som ordförande vid G 7-gruppens konferens i München gör jag f.ö. genast ett tillägg: ännu mindre tror jag på att stats- och regeringscheferna på två dagar i München skulle kunna lösa ett problem som många kloka människor med väsentligt större sakkunskap inte har lyckats med på flera månader. Jag vill alltså absolut inte ha detta på dagordningen vid toppmötet i München. Jag anser att vi nu med gemensamma krafter - jag ägnar numera själv mycket, mycket tid åt denna viktiga fråga - måste lyckas att under de närmaste veckorna komma fram till en uppgörelse. Jag anser det möjligt att göra det före april månads slut. Det förutsätter emellertid, och det upprepar jag, att alla GATT-ärenden - inte bara jordbruket - behandlas lika. Det kan bara inte ligga i vårt intresse att agera som om det inte fanns något annat än jordbrukspolitik. Detta skulle förvisso passa några av intressenterna i GATT-rundan, men att nå ett gemensamt resultat i fråga om jordbrukspolitiken är framför allt en fråga om en dialog mellan USA och Europa, inte minst EG.

Och här som på alla andra områden i livet gäller att båda sidorna måste röra på sig om man vill nå kompromisser. Formeln att ena parten har initiativet och motparten reagerar kan inte fungera. Det är inte heller den anda som skall råda i lojalt samarbete. Och jag ser klara chanser. Säkerligen kan man också med tanke på de sistlidna arton månaderna av förhandlingar kritiskt anmärka att allt inte har förlöpt på bästa sätt och att man kanske inte heller alltid har förhandlat lika klokt. Om man låter två stridsvagnar köra rakt på varandra, blir det en stor smäll men inget avtalsslut. Om vi nu så småningom äntligen återgår till normala um-

gängesvanor, ser jag inte varför det inte skulle vara möjligt. Det innebär att vi i Europa måste säga oss att vi förstår amerikanernas lättbegripliga intressen. Vi har mycket att tacka amerikanerna för. Men vi måste även få våra amerikanska vänner att inse det faktum att det bara inom EG finns drygt tolv miljoner bönder, medan det i USA finns nätt och jämt tre miljoner farmare. Och jag vet mycket väl att amerikanerna nu står uppe i en valrörelse och jag har förståelse för det, men redan under de kommande veckorna äger val rum i Italien, Frankrike, Storbritannien och i två tyska delstater. Detta var bara ett påpekande apropå argumentet med valtidtabellen. Alltså måste vi också vara ömsesidigt medvetna om att det pågår en valrörelse på förhandlingspartnerns hemmaplan. Även det hör till frågeställningen i sådana sammanhang.

Kjellbjørg Lunde (vänstersocialistiska gruppens ordförande): Hr. forbundskansler! Vi kan konstatere at rasisme og vald mot innvandrarar og flyktningar er eit aukande problem i Europa. Vi ser også ein tendens til at problemet er sterkast i område der den sosiale situasjonen er vanskeleg og arbeidsløysa er høg. Kva er Dykkar kommentar til denne situasjonen?

Förbundskansler **Kohl:** Zunächst mal glaube ich, daß wir das Thema Rassismus nicht automatisch mit dem anderem Thema verbinden müssen. Das kann verbunden sein, aber braucht nicht verbunden zu sein. Rassismus ist ein Krankheitsvirus, der in diesem Jahrhundert schon entseztliches Unheil angerichtet hat und wir sollten ungeachtet aller anderen Überlegungen jeder Bestrebung massiv entgegentreten, die Rassismus verbreitet.

Zweitens das Thema Gewalt gegen Einwanderer und Flüchtlinge: Ich glaube das Problem kann man nicht mit einem Patentrezept angehen. Das Problem gibt es ja in härtester Form bei uns in Deutschland. Wir haben im Augenblick pro Monat über 30.000 Menschen, die aus der Welt zu uns kommen und die aus wirtschaftlichen Gründen um Asyl suchen. Das Problem ist nicht was man normalerweise unter Asyl versteht, daß jemand aus rassischen, politischen oder religiösen Gründen verfolgt wird und in einem anderen Land Zuflucht sucht. Das ist selbstverständlich. Nach den deutschen Erfahrungen der Nazizeit - das habe ich im Bundestag gesagt - ist es für uns eine heilige Pflicht, denen Asyl zu gewähren, die aus rassischen, politischen, religiösen Gründen verfolgt werden. Aber - meine Damen und Herren - keiner von uns in keinem Land kann die sozialen Probleme der Erde bei sich zu Hause lösen. In der Größenordnung, in der sich jetzt aus wirtschaftlichen, persönlich verständlichen Gründen Menschen Zuflucht anderswo suchen, so ist das Problem nicht zu lösen.

Wer also beispielsweise die neuen Republiken der früheren Sowjetunion, wer Polen, wer Ungarn, wer jetzt Kroatien oder Serbien morgen wirtschaftliche Unterstützung verweigert, muß wissen, daß junge Leute dort, nicht nur junge, aber vor allem junge Leute, die keine Zukunft mehr sehen, sich einfach auf den Weg machen, und in das prosperierende Gebiet Europas gehen. Wenn wir uns selber persönlich fragen, wie wir es tun würden, würden wir es wahrscheinlich auch tun.

Das heißt, ein wirkliches Gegengewicht gegen diese Tendenz ist nur so zu sehen, daß man den Menschen hilft, daß sie in ihrer Heimat glücklich werden können. Und das gilt genauso bei der Entwicklung, die wir in Afrika beobachten, bei einer Entwicklung - ich hoffe es nicht - die möglicherweise sich im Gefolge des Fundamentalismus im Bereich des Maghreb, also in den Anrainerstaaten am Mittelmeer auf der afrikanischen Seite sich entwickeln könnte. Das ist eine menschliche Herausforderung, das ist eine Frage, die etwas mit den ethischen Grundlagen unserer Demokratien zu tun hat. Wer versucht sein Leben als Christ zu führen: die etwas zu tun hat mit Nächstenliebe. Ein Humanist kommt ja aus seiner Überzeugung zu einem ähnlichen Ergebnis. Das heißt also, wir müssen Front machen gegen Rassismus.

Ich glaube, daß das Gewaltproblem nur zu lösen ist, wenn eben die Dimension der Zahlen erträglich wird. Wenn Sie in einer Gemeinde von 500 Einwohnern 50 Asylanten unterbringen müssen, dann ist das 10 % und verändert das politische, soziale und menschliche Klima in dieser Gemeinde. Das muß man mit all den Konsequenzen sehen. Und nicht jeder der dann in eine Reaktion gerät - und ich meine natürlich ohne Gewalt, Gewalt ist immer zu verdammen - ist dann automatisch ein Fanatiker, sondern es gibt oft sehr viele Verzweifelte auf beiden Seiten. Das Wichtigste ist, daß wir wissen, wir können die Probleme mit Flüchtlingen und Einwandererströmen lösen, wenn wir sie vor Ort angehen, das heißt in der Heimat der Betroffenen. Und nicht erst wenn sie bei uns sind, womöglich dann in einen Entwurzelungsprozeß treiben.

Förbundskansler Kohls svar i svensk översättning:

Förbundskansler **Kohl:** för det första tror jag att vi inte automatiskt måste koppla samman ämnet rasism med det andra temat. Det kan finnas en korrelation, med det behöver inte vara det. Rasism är ett sjukdomsvirus som bara i detta sekel har förorsakat förfärande härjningar, och vi bör oberoende av alla andra hänsynstaganden massivt motarbeta varje aktivitet som sprider rasism.

För det andra har vi våldet mot invandrare och flyktingar: jag tror inte att problemet kan behandlas med någon patentmedicin. Problemet har ju tagit sig de våldsammaste uttrycken hos oss i Tyskland. Just nu kommer drygt 30 000 människor till oss i månaden från hela världen och söker asyl av ekonomiska skäl. Problemet är inte det att man normalt med begreppet "asyl" menar att någon människa förföljs av rasistiska, politiska eller religiösa skäl och söker sin tillflykt i ett annat land. Det är en självklarhet. Efter de tyska erfarenheterna av den nazistiska regimen - vilket jag har sagt i förbundsdagen - är det för oss en helig plikt att garantera varje människa asyl som förföljs av rasistiska, politiska eller religiösa skäl. Men, mina damer och herrar, ingen av oss kan i något land lösa jordens sociala problem hemma hos sig. I den skala som människor numera söker sig till andra länder av ekonomiska och personligen lättförståeliga skäl är det inte längre fråga om någon problemlösning.

Den som alltså vägrar att ge ekonomiskt bistånd till de nya republikerna i det förutvarande Sovjetunionen, den som avböjer att stödja Polen, Ungern, Kroatien i dag eller Serbien i morgon måste veta att ungdomar i dessa länder - inte bara

ungdomar men främst yngre människor - som inte längre ser någon framtid, de ger sig helt enkelt i väg och tar sig till Europas välmående delar. Om var och en av oss skulle ställa sig frågan vad vi själva skulle ta oss till, skulle vi sannolikt också göra så.

Det betyder att en effektiv motvikt mot denna tendens åstadkoms endast genom att man hjälper människor att få en lycklig tillvaro i sina hemländer. Och detta gäller precis lika mycket för den utveckling som vi kan iaktta i Afrika, en utveckling som - jag hoppas det inte - möjligen kan ta fart i den islamiska fundamentalismens kölvatten i Nordafrika, dvs. kustländerna på Medelhavets afrikanska strand. Det är en utmaning för oss som människor, en fråga som har en koppling till våra demokratiers etiska grundvalar. Ett försök att leva i Kristi efterföljd, att mobilisera något som liknar kärleken till nästan. En humanist kommer ju ur sin övertygelse till ett liknande resultat. Det betyder alltså att vi måste bilda front mot rasismen.

Problemet med våldet kan endast lösas om man till en början kommer ner i uthärdliga proportioner. Om man i en kommun med 500 invånare måste försörja 50 asylsökande, då är man uppe i tio procent och det politiska, sociala och mänskliga klimatet i den kommunen ändras. Detta måste man inse med alla dess konsekvenser. Och den som då ger uttryck för något slags reaktion - jag menar naturligtvis inte våldsamma yttringar: våld måste alltid fördömas - är därmed inte automatiskt en fanatiker, utan det finns ofta ett mycket stort antal förtvivlade människor på båda sidorna. Det viktigaste är att vi vet att vi kan lösa problemen med flyktingar och invandrarströmmar, om vi angriper dem vid källan, dvs. i vederbörandes ursprungsländer, och inte först när de finns hos oss och kanske då tvingar dem att ånyo rycka upp sina rötter.

Hagen (liberalistiska gruppens ordförande): Hr. forbundskansler! Mange mennesker nærer en viss bekymring over Tysklands voksende internasjonale innflytelse og den økte utenriks- og sikkerhetspolitiske aktivitet sett i lys av historiske erfaringer. Hvilket beroligende budskap kan De gi disse mennesker som føler en slik viss bekymring?

Förbundskansler **Kohl:** Ich denke, ich habe das Thema von mir aus schon angesprochen. Aber ich bin sehr dankbar für Ihre Frage. Ich sage es Ihnen ganz offen. Weil ich weiß, daß viele so denken, aber viele sind nur zu höflich um es auszusprechen. Und ich finde, es hat ja keinen Sinn, wenn ein Problem da ist, daß man darüber nicht spricht. Man kriegt ja das Problem nicht vom Tisch, wenn man es nicht erwähnt. Ich habe so oft in den letzten Monaten gesagt, und ich werde es hier noch mal wiederholen. Die deutsche Einheit hat vieles von dem was jüngste Geschichte Europas und der Deutschen ausmacht wieder schlagartig in den Mittelpunkt des Interesses gebracht. Und das was im deutschen Namen Schreckliches zur Nazizeit geschehen ist, lebt halt noch unter den Menschen, weil die Angehörigen leben - die Frauen, die Kinder, die Mütter, die Väter. Und angesichts der jetzigen gesamteuropäischen Entwicklung kommen dort Fragen auf, die ich sehr ernst nehme und auch sehr respektiere. Es gibt natürlich

auch andere Fragen, die haben aber mehr mit Wirtschaftsneid zu tun, die meine ich in diesem Zusammenhang nicht beispielsweise offen ausgesprochen haben.

Das erste was auf Ihre Frage zu sagen ist, ist daß nun seit über 40 Jahren die Bundesrepublik Deutschland - einen wie ich denke - geachteten und wesentlichen Beitrag zur Völkergemeinschaft, auch zum Frieden und zur Freiheit geleistet hat, daß in Deutschland inzwischen eine Generation herangewachsen ist, die übrigens genau wie die ältere Generation, die das alles möglich machte, volles Vertrauen verdient. Über zwei Drittel der heutigen in Deutschland lebenden Menschen sind nach Hitler geboren und aufgewachsen. Das heißt nicht, daß diese Generation etwa das Recht hätte, das was geschehen ist zu vergessen. Aber die Generation hat das Recht, die Frage zu stellen, seid ihr bereit unseren Beitrag, den Beitrag der Deutschen, auch in der Gegenwart und in der Zukunft zu bewerten?

Ich glaube, es gibt keinen Grund zu einer Beunruhigung, zumal ja Sie in ihren Parlamenten - wie ich denke eine wichtige Entscheidung in der Hand haben, die ein Teil der Besorgnisse lösen kann, beeinflussen kann. Jede Verstärkung der politischen Einigung Europas, die ist eine verstärkte Einbindung Deutschlands. Wir haben die historische Lage, wir haben die geopolitische Lage, wir haben die geographische Lage. Deutschland liegt als Durchgangsland zwischen Ost und Süd mitten in Europa, nicht auf ingendeiner Insel. Es ist das Land mit den meisten Grenzen. Alles was innerhalb und außerhalb dieser Grenzen geschiet mit 80 Millionen Einwohnern und einer beachtlichen Wirtschaftskraft hat Auswirkung auf das ganze Umfeld, auf alle Länder. Deswegen - ob es uns paßt oder nicht - und nicht wenige meiner Landsleute begreifen dies schwer das ist - das räume ich gerne ein - müssen wir uns mehr fragen als andere, wie das wirkt was wir bei uns zu Hause tun. Und deswegen ist es besonders wichtig, und das finde ich sollten Sie ganz einfach akzeptieren, daß die Deutschen im Moment zu den Vorkämpfern der politischen Einigung Europas gehören.

Wer also Befürchtungen hat, dem kann ich nur raten, all jenen Kräften zu unterstützen, die über dieses politisch geeinte Europa ein festes Dach bauen. Wir wollen es damit auch über die Deutschen. Es ist ein einfaches, aber wie ich finde, überzeugendes Beispiel.

Das letzte was ich Ihnen sagen will: Wer sich zu dieser Frage kundig machen will, dem kann ich nur raten, mit jungen deutschen Studenten, Facharbeitern, mit der jungen Generation in Deutschland zu sprechen. Sie werden da auf eine Generation treffen, die weltaufgeschlossen ist, die besonders sensibel ist für soziale Probleme, die vor allem eines will: in Frieden und Freihet zu leben, aber nicht nur für sich allein, sondern Beitrag zum Frieden und zur Freiheit in der Welt zu leisten. Ich weiß: was ich hier mache oder tue, es sind Worte, aber Sie können ja die Taten ganz aus der Nähe mit beobachten gerade dann, wenn wir - was ich hoffe - uns in den nächsten Jahren in dem gemeinsamen Europa wiederfinden.

Förbundskansler Kohls svar i svensk översättning:

Förbundskansler **Kohl:** Jag anser mig redan ha tagit upp den saken på eget initiativ, men jag är mycket tacksam för frågan. Jag talar till Er helt öppet, efter-

som jag vet att många tänker så men är för artiga att beröra ämnet. Jag för min del tycker det tjänar föga till att undvika ett problem, om det finns ett sådant. Man blir ju inte av med det bara för att man förtiger det. Det som jag nu säger har jag sagt så ofta de senaste månaderna, och jag upprepar det än en gång till. Tysklands enande har plötsligt åter fört in mycket av det som utgör Europas och tyskarnas nyaste historia i centrum för intresset, och det förskräckliga som under nazitiden skedde i Tysklands namn lever ännu i färskt minne hos människorna, eftersom offrens anhöriga lever: hustrur, barn, mödrar, fäder. På tal om den nu pågående alleuropeiska utvecklingen kommer frågor upp från sådant håll, frågor som jag tar mycket allvarligt på och även respekterar mycket. Det finns naturligtvis också andra frågor. De har mer att göra med ekonomisk avundsjuka, som jag inte anser mig ha öppet exemplifierat.

Det första som skall sägas med anledning av Er fråga är att Förbundsrepubliken Tyskland nu sedan drygt 40 år tillbaka har lämnat ett - enligt min mening - uppskattat och viktigt bidrag också till fred och frihet, att en generation under tiden har vuxit upp i Tyskland som - i likhet med den äldre generationen som gjorde allt detta möjligt - förtjänar ett odelat förtroende. Över två tredjedelar av de människor som nu lever i Tyskland är födda och uppvuxna efter Hitler. Det betyder inte att denna generation på något sätt skulle ha rätt att glömma vad som hänt, men den har rätt att ställa denna fråga: är ni beredda att betygsätta vårt bidrag - tyskarnas bidrag - i nutid och framtid?

Jag tror inte att det finns någon anledning till oro, i synnerhet som Ni i Era parlament - så som jag ser det - kan påverka ett viktigt avgörande som är ägnat att lösa en del av bekymren. Varje steg som tas för att fördjupa Europas politiska enighet är ytterligare ett band runt Tyskland. Vi har nått det historiska läget, vi har det geopolitiska läget, vi har det geografiska läget. Tyskland ligger som ett genomgångsland mellan öst och syd mitt i Europa, inte på någon ö. Det är landet som har flest gränser. Allt som sker innanför och utanför dessa gränser med 80 miljoner invånare och deras aktningsvärda ekonomisk styrka har återverkningar på hela grannskapet, på alla länder. Oavsett om vi tycker om det eller inte - och inte så få av mina landsmän har svårt att fatta detta, det medger jag gärna - måste vi fråga oss mer än andra folk vilka effekter det får som vi gör hemma hos oss. Just därför är det särskilt viktigt, vilket jag anser att Ni utan vidare borde acceptera, att tyskarna f n hör till förkämparna för Europas politiska enande.

Den som alltså känner oro kan jag bara råda att stödja alla de krafter som bygger ett fast tak över detta politiskt enade Europa. Vi kommer därigenom att utsträcka det också över tyskarna. Det är ett enkelt men enligt min mening övertygande exempel.

Det sista som jag kommer att säga Er är: den som vill hålla sig à jour med denna fråga kan jag bara råda att tala med unga tyska studenter, yrkesutbildade arbetare, Tysklands unga generation. Ni kommer då att lära känna en generation som är öppen mot världen, som är särskilt lyhörd för sociala problem, som framför allt vill en enda sak: att leva i fred och frihet, men inte bara för sig själv, utan göra en insats för fred och frihet i världen. Jag vet att vad jag gör eller företar mig här, det är ord, men Ni kan ju observera vad som faktiskt sker alldeles på nära håll när vi - som jag hoppas - inom de närmaste åren återser varandra i det gemensamma Europa.

Presidenten: Herr Bundeskanzler, ich darf Ihnen für Ihre gedankenweckende Rede und für die Antworten im Namen des Nordischen Rates herzlich danken.

Presidentens avslutningsinlägg i svensk översättning:

Presidenten: Herr Förbundskansler, jag får på Nordiska rådets vägnar tacka Er hjärtligt för Ert tankeväckande tal och för svaren på frågorna.

Mötet avslutades kl. 16.00.

Protokoll

5:e mötet

Fredagen den 6 mars 1992 kl. 09.00 - 13.40

Presidenter: Anker Jørgensen (1), Jan P. Syse (1), Kirsti Kolle Grøndahl (1) och Ilkka Suominen (2-6)

Dagordning

1. Temadebatt: Norden efter 1992
   A 992/p Medlemsförslag om gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater
   A 994/p Medlemsförslag om samarbete i det arktiska området
   A 996/e Medlemsförslag om Norden i det nya Europa - nya möjligheter, nya utfordringar
   A 1002/e Medlemsforslag om Norden og Europa - fra tilpasning til initiativ
   A 1003/e Medlemsförslag om att integrera det nordiska samarbetet i EG
   B 129/e Ministerrådsförslag om program för nordiskt samarbete efter 1992
   C 2/1992 Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet
2. E-saker (frågor och svar) i anslutning till temadebattens sakområde
   E 18 Fråga till Nordiska ministerrådet om samordning av stödet till Baltikum
   E 19 Fråga till de nordiska ländernas regeringar om nordiskt samarbete på det diplomatiska och konsulära området
   E 24 Fråga till de nordiska ländernas regeringar om etablering av samnordiska diplomatiska representationer
   E 27 Fråga till de nordiska ländernas regeringar om nordiskt samarbete inom utrikesförvaltningarna
3. Val av valkommitté
4. Bemyndigande för presidiet att utse kommittéer
5. Fastställande av tid och plats för nästa session
6. Sessionens avslutande

Præsidenten: Jeg kan meddele, at vi begynder det 5. møde, og at dagsordenens punkt 1 lyder: Temadebat: Norden efter 1992.

Præsidenten gør opmærksom på, at over 40 talere er anmeldt til dette dagsordenspunkt. Hvis debatten gennemføres med sædvanlig taletid på 7 og 5 minutter og normalt replikskifte, kommer debatten til at vare 4-5 timer, det vil sige til efter kl. 13.30. Dette vil sprænge den opsatte tidsramme for sessionens gen-

nemførelse. Præsidenten foreslår derfor, at taletiden reduceres fra 5 til 4 minutter, at replikkerne reduceres fra 2 til 1 minut, og at replikskiftet afgrænses til de 10 første hovedindlæg og til indlæggene fra ministrene.

Presidentens förslag *bifölls*.

Ändringar i medlemslistan

Det anmäldes att Filip Fridolfsson ersätter Wiggo Komstedt för denna dag och att Anders Talleraas har lämnat sessionen.

1

Temadebatt om Norden efter 1992: A 992/p: Medlemsförslag om gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; A 994/p: Medlemsförslag om samarbete i det arktiska området; A 996/e: Medlemsförslag om Norden i det nya Europa - nya möjligheter, nya utfordringar; A 1002/e: Medlemsforslag om Norden og Europa - fra tilpasning til initiativ; A 1003/e: Medlemsforslag om att integrera det nordiska samarbetet i EG;B 129/e: Ministerrådsförslag om program för nordiskt samarbete efter 1992; C 2/1992: Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet

Rådet behandlade ovannämnda saker i ett sammanhang.

Presidiet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslag A 992/p antar följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommanderer de nordiske lands regjeringer

å arbeide for en større samordning av de nordiske lands utenlandsrepresentasjon særlig i nye stater.

Presidiet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslag A 994/p

A. antar följande två interna beslut:

1. *at* Nordisk Råd setter av ressurser til utviklingen av samarbeidet i det arktiske område

2. *at* Nordisk Råd arrangerer en internasjonal konferanse som et første steg på veien mot et intensivt arktisk samarbeide

B. antar följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

å ta initiativ til et heldekkende arktisk samarbeide på regjeringsnivå

Ekonomiska utskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslag B 129/e och medlemsförslagen A 996/e, A 1002/e samt A 1003/e antar följande rekommendation:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd og de nordiske landes regeringer:

Norden i Europa

at udrede mulighederne i og konsekvenserne for det nordiske samarbejde af, at samtlige eller de fleste nordiske lande bliver medlemmer af EF,

at gennem en revision af Helsingforsaftalen, i de kommende medlemskabsforhandlinger og i de nordiske landes bilaterale aftaler med EF klargøre, hvordan samarbejdet i Norden som region bedst tilpasses den pågående integrationsproces i Europa, og derigennem sikre mulighederne for en stærkere og mere ambitiøs udvikling af det regionale nordiske samarbejde,

at arbejde for harmonisering af europæiske regler på et højt niveau inden for arbejdsmarkedspolitikken med sigte på opnåelse af fuld beskæftigelse, miljøkrav, arbejdsmiljøkrav, ligestilling og socialpolitikken,

at det vurderes, på hvilke måder informations- og kontaktvirksomheden i Bruxelles mest hensigtsmæssigt kan drives, f.eks. via et nordisk informations- og kontaktkontor,

at det udenrigspolitiske samarbejde styrkes på områder af fælles interesse inden for rammerne af det officielle nordiske samarbejde,

at i udenrigspolitikken samarbejde om en fælles linie i FN og andre verdensomspændende organisationer særligt i globale udviklings- og miljøspørgsmål.

Samarbejde internt i Norden

at de nordiske lande tilrettelægger en politik, som prioriterer målsætningen om opnåelse af fuld beskæftigelse,

at fortsat prioritere det nordiske samarbejde inden for kultur, uddannelse og forskning, miljø, arbejdsmiljø, ligestilling, forbrugerpolitik og socialpolitik,

at der satses på en nordisk næringspolitisk handlingsplan, med sigte på at styrke økonomi og beskæftigelse i Norden og bl.a. omfatter samordning og styrkelse af næringspolitik, infrastruktur, information og kommunikation i Norden,

at udbygge det nordiske samarbejde om "de fire friheder" med henblik på etableringen af et grænseløst Norden inden for rammerne af EØS-aftalen og senere EF-medlemskab for samtlige eller de fleste nordiske lande,

at forvaltningen af naturressourcerne bygges på princippet om bæredygtig udvikling.

Østersøen - Baltikum

at udvikle samarbejdet omkring Østersøen og på Nordkalotten med hovedvægt på samarbejde om miljøspørgsmål, bæredygtig udvikling og næringspolitik og således, at dette samarbejde indgår i en bredere nordeuropæisk samarbejdsregion.

Institutionelle ændringer i nordisk samarbejde

at den parlamentariske indflydelse på det nordiske samarbejde styrkes gennem fastlæggelse af klare politiske målsætninger og deraf følgende omlægninger af rådets og ministerrådets arbejde, og ved at ministerrådet systematisk tilrettelægger samarbejdet således, at rådet får indflydelse på beslutningsprocessen,

at tage initiativet til en fornyelse af Helsingforsaftalen i lyset af Europaintegrationen og behovet for et styrket og vitaliseret nordisk samarbejde, hvorved bl.a. de overordnede målsætninger klargøres, institutionerne styrkes og effektiviseres og der skabes rammer for et mere ambitiøst nordisk samarbejde,

at der, som en konsekvens af fastlagte målsætninger og arbejdsopgaver, ved fornyelsen af Helsingforsaftalen tilrettelægges en revideret institutionel struktur for det nordiske samarbejde,

at der i denne forbindelse i samarbejde med rådet gennemføres en vurdering af mulige organisationsforslag, herunder bl.a. følgende:

1). *at* afholde flere, men kortere sessioner,
2). *at* øge fuldmagterne til formandskabet i ministerrådet,
3). *at* skifte formandskab hvert halve år,
4). *at* styrke det partipolitiske samarbejde over grænserne,
5). *at* overveje i hvilken grad nordiske Europapolitikere bør deltage i Nordisk Råd,
6). *at* give Nordisk Råd budgetmæssig indflydelse samt
7). *at* tilrettelægge den mest hensigtsmæssige samordning af sekretariatsstrukturen for råd og ministerråd,

at Vest-Nordens interesser i det nordiske samarbejde varetages ved gennemgangen af den nordiske samarbejdsstruktur,

Det videre arbejde

at ministerrådet omarbejder og videreudvikler programforslaget, således som angivet af rådet og i lyset af statsministrenes overvejelser.

Reservation 1:
Et mindretal bestående af de socialdemokratiske medlemmer i udvalget, dvs. Thor-Eirik Gulbrandsen (A), Hans Gustafsson (s), Poul Nielson (S), Erkki Tuomioja (SDP) og Mats Hellström (s), støtter ovenstående forslag til indstilling

fra udvalget, men ønsker følgende ekstra punkt tilføjet til rekommandationsforslaget:

> *at* arbejde for at udvikle og skabe forståelse og tilslutning omkring den nordiske samfundsmodel i en videre europæisk sammenhæng, blandt andet på vigtige områder som arbejdsmarkedspolitik for fuld beskæftigelse, ligestilling mellem kønnene, miljøkrav, arbejdsmiljøbestemmelser og sociale vedfærdsordninger, med sigte på harmonisering af fælles europæiske regler på et højt niveau,

Reservation 2:

Reservation fra den liberalistiske gruppes medlem af udvalget Carl I. Hagen (FrP):

Mindretallet anbefaler Nordisk Råd å vedta følgende interne beslutning:

> *at* Nordisk Råds virksomhet avvikles innen 1996.
>
> Rådet ber Presidiet og Presidiesekretariatet forberede en avviklingsplan som kan vedtas på Rådets 41. sesjon.

Mindretallet foreslår videre at Rådet vedtaker å rekommandere Nordisk Ministerråd:

> *at* fortsette sitt arbeid med å integrere fortsatt nordisk samarbeid i EF.

Reservation 3:

Et mindretall bestående av den venstresosialistiske gruppes representant i utvalget, Hjörleifur Guttormsson, støtter ikke flertallets innstilling, men anbefaler at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd og de nordiske lands regjeringer:

> 1) *å* legge vekt på å styrke det nordiske samarbeidet, uavhengig av de ulike nordiske lands tilknytning til EF. Det kan ikke være en oppgave for Nordisk Råd å hovedsaklig tilpasse seg til den Europeiske Union, eller å redusere seg selv til en nordisk filial i Brussel.
>
> 2) *å* prioritere følgende samarbeidsområder innenfor det nordiske samarbeidsområde:
>
> - kulturpolitikk
> - miljøpolitikk
> - næringspolitikk
> - medborgerpolitikk
> - europapolitikk
>
> 3) *å* styrke den parlamentariske innflytelse på det nordiske samarbeid gjennom å fastsette klare nordiske politiske målsetninger. Ministerrådet må systematisk tilrettelegge samarbeidet slik at Nordisk Råd kan få reell innflytelse på beslutningsprosessen.

4) *å* utarbeide nordiske handlingsplaner på en rekke sentrale politiske områder, blant annet næringspolitikk og infrastruktur, helse- og sosialpolitikk og samarbeidet med Baltikum og Kola-regionen.

5) *å* styrke det utenrikspolitiske samarbeidet på områder av felles interesse.

6) *å* innføre en ordning der ministerrådet samler sine strategiske planer i ett dokument, f.eks. et rullerende C 2 dokument, for å bedre oversikten og skape et fokus for den politiske debatten om det nordiske samarbeidets utvikling.

7) *å* utrede konsekvensen for det nordiske samarbeidet av at flere nordiske land blir medlemmer av EF, mens andre blir stående utenfor.

8) Som en konsekvens av styrkingen av det nordiske samarbeid, må budsjettnivået forhøyes i årene framover og rådet bør arbeide for større grad av eget budsjettansvar.

Budgetutskottet hade föreslagit att Nordiska rådet med anledning av Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet, C 2/1992, beslutar om följande yttrande:

A. Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

att arbeta för att kultursamarbetet även i fortsättningen blir en viktig del av det nordiska samarbetet

att prioritera miljö i vid bemärkelse och att därvid särskilt beakta miljöproblemen i Östersjön och Nordsjön

att arbeta för en bärkraftig resurshushållning som kan öka möjligheterna för ett bättre totalutbyte av de förnybara resurserna

att arbeta för en utveckling av de nordiska ländernas konkurrenskraft i syfte att göra Norden till en tillväxtzon och att därvid beakta forskningens betydelse, det gäller inte minst den teknisk-industriella forskningen

att arbeta för en bärkraftig ekonomisk utveckling som kan trygga och utveckla välfärden och välståndet i Norden

att arbeta för ett fortsatt och förstärkt nordiskt samarbete inom olika internationella fora

att beakta sambandet mellan budgetens storlek och de uppgifter som skall genomföras

att ta hänsyn till de speciella problem som finns i Västnorden, vid användningen av de medel ur överskottet från 1990, som avsatts för att styrka samarbetet i och med Västnorden

att redan nu planera för det fortsatta samarbetet med Baltikum, som region och som enskilda medlemsländer

att vid prioriteringsarbetet inom de olika sektorerna ta hänsyn till de synpunkter som framförts av rådets fackutskott

B. Nordiska rådet lägger C 2/1992 till handlingarna.

Anneli Jäätteenmäki (ekonomiska utskottets talesman): Herr president! Det nya i utvecklingen av det nordiska samarbetet är att statsministrarna har tagit sig an arbetet med att fastställa överordnade riktlinjer för att utveckla och stärka samarbetet. Det är också nytt att ministerrådet har lagt fram ett förslag om det nordiska samarbetet efter 1992.

Innan jag går över till att redogöra närmare för utskottets inställning vill jag framhålla att utskottet arbetat i enighet, tack vare medlemmarnas flexibilitet och god arbetsvilja, vilket jag tackar för. Jag vill poängtera att utskottet har en kritisk hållning till det ministerrådsförslag som vi har fått.

Ekonomiska utskottet anser att ministerrådets huvudbudskap om nedprioritering av det ekonomiska samarbetet som en egen sektor kräver en högre grad av nyansering, ifall förslaget skall kunna användas till att styra det framtida samarbetet.

Den kommande stora gemensamma marknaden i Europa kommer att präglas av hård konkurrens, och i det läget gäller det för alla länder att utnyttja sina fördelar så bra som möjligt. Norden har en hel del som vi bör samarbeta om och en mängd problem som vi bör samarbeta för att lösa.

Norden har dessutom som ekonomisk region en viktig ställning i relation till våra närområden särskilt omkring Östersjön, i Baltikum och i Östeuropa.

Ministerrådsförslaget saknar således en helhetssyn på det nordiska samarbetet. Det innehåller få visioner och få konkreta planer för utvecklandet av samarbetet, till och med på de områden där man föreslår att samarbetet skall stärkas.

Herr president! Det finns en viktig aspekt till som gör ministerrådsförslaget betänkligt, nämligen att det innehåller dubbla budskap om det parlamentariska inflytandet på det nordiska samarbetet.

Ministerrådet uttrycker explicit den ståndpunkten att parlamentarikernas inflytande på samarbetet skall stärkas men kommer samtidigt med en mängd förslag vilka går stick i stäv med detta. Det är svårt att se hur det parlamentariska inflytandet kan stärkas. Ministerrådet ger heller inga förslag på hur parlamentarikerna skall kunna få inflytande när samarbetet flyttas över till informella flexibla nätverk.

Det är möjligt att denna utveckling inte kan undvikas, att den så att säga är en konsekvens av utvecklingen i Europaintegratione. men i så fall bör ministerrådet finna nya former som säkrar det parlamentariska inflytandet. Det må så vara rapporteringar, temadebatter om utredningar, hörande av rådets utskott och presidium eller dylikt. Sist och slutligen gäller den grundläggande frågan bevarandet av demokratin i Norden - en demokrati som vi alltid skrutit med samtidigt som vi beklagar "det demokratiska underskottet" i EG och EES.

Ekonomiska utskottet finner tvärtom att det är behov av nyvärderingar och anpassning till utvecklingen i den europeiska integrationen. Men vi anser också att det finns mycket positiva möjligheter i det nordiska samarbetet som bör utnyttjas till fördel för våra folk och den nordiska gemenskapen.

Vi anser att Norden bör samarbeta för att säkra möjligheten att fortsätta och att utbygga det nordiska samarbetet, oavsett vilken form av tillknytning till EG de enskilda länderna väljer.

Vi måste noggrant överväga vilka konsekvenser det vill ha för Norden att samtliga eller de flesta av de nordiska länderna blir medlemmar i EG.

På det utrikespolitiska området bör vi stärka samarbetet på områden som är av gemensamt intresse inom ramarna för det officiella nordiska samarbetet. Vi bör vidareutveckla vårt samarbete i FN och andra internationella organisationer särskilt i globala utvecklings- och miljöfrågor.

Den höga och växande arbetslösheten är ett allvarligt samhällsproblem i Norden, och vi måste värna om en politik som prioriterar sysselsättning.

Vi vill fortsätta prioritera det nordiska samarbetet inom områdena kultur, utbildning och forskning, miljö, arbetsmiljö, jämställdhet, konsumentpolitik och samarbetet på det sociala området.

Vi önskar en revision av Helsingforsavtalet och därigenom inarbetande av nya grundläggande målsättningar samt ett förnyande och en effektivisering av de nordiska samarbetsinstitutionerna. Också det parlamentariska inflytandet på vårt samarbetet bör stärkas.

Vi anser att målsättningarna och arbetsuppgifterna som fastslagits politiskt bör vara styrande vid val av organisatoriska lösningar.

Till slut pekar vi på att Västnordens intressen måste tillvaratas i den nya nordiska samarbetsstrukturen.

Herr president! Vi har på denna session hört statsministrarnas första utspel om det nordiska framtida samarbetet. Jag anser att det är mycket tillfredssällande och nödvändigt att statsministrarna har tagit sig an denna uppgift.

Statsministrarnas överläggningar har ännu inte kommit så långt att vi kan ta konkret ställning till dem. Utgående från den rapport som deras personliga representanter har framlagt, kan vi vänta oss konkreta och handfasta direktiv för samarbetet. Det blir därför nödvändigt för minsiterrådet att arbeta vidare med programmet när statsministrarnas redogörelse föreligger.

Det säger sig självt att ministerrådet också bör arbeta vidare med att följa Nordiska rådets anvisningar i denna viktiga fråga.

Herr president! Vi står inför många viktiga, politiska problem när vi skall tillrättalägga det kommande nordiska samarbetet. Ett är att finna den riktiga balansen mellan å ena sidan tillvaratagandet av nordiska intressen i Europaintegrationen och å andra sidan insatsen för att säkra fortsatt ekonomisk och politisk utveckling i Norden som region. Jag har fått det intrycket att den balans som läggs upp i mellanrapporten är bättre, mera nyanserad och helhetspräglad än ministerrådsförslaget.

Samtidigt som jag konstaterar att utskottets betänkande har en bred politisk förankring, är det min uppfattning att vi på denna session kan fatta beslut som leder oss ett långt steg framåt i riktning mot ett förnyat och mera effektivt nordiskt samarbete, som stärker både vår position i Europa och utvecklingen i Norden som region.

Herr president! Jag yrkar därför att rådet röstar för utskottets förslag till rekommendation.

Hjörleifur Guttormsson: Hr. præsident! Udvalgets talsmand har lige sagt i sin tale, at udvalget kunne enes om et forslag. Det er desværre ikke korrekt. Der foreligger tre reservationer til Økonomisk Udvalgs konklusion og indstilling, og det vil komme til votering om disse reservationer.

Vi læser bl.a. i flertallets indstilling,

- "at det regionale nordiske samarbejde er et vigtigt supplement til samarbejdet i EØS og/eller EF",

-"at det i medlemskabsforhandlinger (med EF) klargøres, hvordan et regionalt samarbejde tilpasses EF-retten",

-"at intensitet og muligheder for samarbejde kan styrkes, hvis hele Norden bliver medlem af EF", og videre,

-"at det ligger i integrationens natur, at også nordiske mærkesager på vigtige områder i et vist omfang vil have behov for tilpasning og udvikling, efter som integrationen skrider frem".

Jeg må spørge udvalgsflertallets talsmand, om hun tror, at der hersker en bred og ubetinget støtte til disse grundlæggende betragtninger bl.a. i de partier, som danner Mittengruppen her i Nordisk Råd.

Thor-Eirik Gulbrandsen: President! Jeg, på samme måte som Hjörleifur Guttormsson, reagerte på den framstilling som ble gitt fra utskottets leders side. For det første gav hun uttrykk for at utskottet hadde blitt enig om en innstilling, og takket utskottets medlemmer for det. Vi setter pris på takken, men det er da faktisk tre reservasjoner, som utskottets leder burde ha redegjort for. Det er en reservasjon fra den liberalistiske gruppe, det er en fra den venstre-sosialistiske gruppe, og så har vi sosialdemokrater en reservasjon som går på den nordiske samfunnsmodellen, og vi føler oss overrasket over at i hvert fall ikke midtenpartiene er villig til å støtte opp under denne modellen. Det kan vi ta til politisk etterretning, som vel bekrefter en høyredreining som finner sted.

Ellers syns jeg det er påfallende at utskottets leder heller ikke redegjorde i særlig grad for de medlemsforslag som foreligger, for det foreligger da vitterlig noen medlemsforslag også i denne innstillingen.

Hvis utskottets leder ønsker å svare, er jeg interessert i kommentarene fra utskottets leder, og spesielt den politiske begrunnelse for hvorfor ikke midten-partiene gir sin tilslutning til den nordiske modell.

Anneli Jäätteenmäki: Herr president! Jag redogjorde tidigare för utskottets betänkande. Reservationerna är kända och har lagts till handlingarna och jag anser att vi nått en mycket bred enighet i det här avseendet.

Trafikminister og nordisk samarbetsminister **Norrback:** Herr president! Ministerrådet har under år 1991 utfört ett omfattande utredningsarbete för att evaluera det officiella nordiska samarbetet och analysera konsekvenserna av ett EES-avtal. Vi har kommit fram till resultat, som möjliggör anpassningen av samarbetet till det nya läge som inträder när EES-avtalet träder i kraft. Det är svårt att finna be-

tydande substansiella skillnader mellan ministerrådets och ekonomiska utskottets betänkande.

Utskottet anser dock, att ministerrådets huvudkonklusion är, att stora delar av det nordiska ekonomiska samarbetet skall nedprioriteras. Så är inte fallet. Det har knappast någonsin funnits ett så stort behov för samarbete mellan de nordiska länderna om just ekonomiska frågor, som under de kommande åren.

Det är nu av största vikt att välja de rätta formerna för det ekonomiska samarbetet. Ministerrådet avser att medverka till att nordiska synpunkter skall bli hörda och förstådda inom ramen för det västeuropeiska samarbetet. Genom att utnyttja det lyft för våra ekonomier, som etableringen av ett stort, fritt marknadsområde i Europa ger, kan vi bäst främja en balanserad tillväxt och hög sysselsättning i det nordiska området.

Minsterrådet ställer sig tveksam till tanken på en ny nordisk näringspolitisk handlingsplan, men anser dock, att nordiskt samarbete inom näringspolitiken fortsatt kommer att spela en viktig roll. Denna förändrade roll beror på att näringspolitiken står inför stora förändringar till följd av den europeiska integrationen. Kraven på omställningar i näringslivet ökar till följd av ökad internationell konkurrens. Det skärper kraven på oss att förbättra företagens allmänna ramvillkor genom samarbete kring konkurrenspolitik, avveckling av vissa offentliga stödåtgärder och liberalisering av offentlig upphandling. En politik för att främja näringslivets produktion och investeringar måste således inbegripa samhällsområden som bidrar till företagens utvecklingsförmåga; exempelvis utbildning, forskning, energiförsörjning och kommunikationer. Dessa områden måste därför i framtiden i ökad utsträckning beaktas utifrån näringspolitiska utgångspunkter.

Låt mig i denna förbindelse hänvisa till den mellanrapport som statsministrarnas personliga representanter framlagt. Där konstateras, att till exempel gemensamma transportlösningar och samordnad energiförsörjning är typiska ärenden för det löpande samarbetet mellan två eller flera nordiska länder på bilateral eller regional basis. Detta ansluter sig ministerrådet till.

Arbetsfördelningen mellan ministerrådets förslag och det arbete som utförs av statsministrarnas representanter har inte vållat svårigheter. Minsterrådet har ägnat sig åt EES-perioden, som antagligen pågår fram till mitten av 1990-talet, men också kan bli längre. Detta är beroende av utvecklingen inom EG. Ministerrådet kommer i sitt arbete att beakta innehållet i sitt eget programförslag, sessionens rekommendationer, statsministrarnas förslag, men framför allt förändringarna av den verklighet arbetet utförs i. Ett snabbt och effektivt handlande och en snabb anpassning till nya situationer måste ändå alltid gå före ett ständigt programskrivande.

Ministerrådet ser ingen grund till att vänta med att inleda planerade reformer av samarbetet. Såsom utskottet påpekat, finns det en del organisatoriska ändringar som är angelägna. De gäller anpassning av instruktionerna och arbetsformerna inom ministerrådet. Konsekvenserna av en samordning av ministerrådssekretariatets och presidiesekretariatets verksamhet är redan föremål för utredning.

Utskottets önskan om att ministerrådet skall arbeta för harmonisering på hög nivå av europeiska regler för arbetslivet, miljö och arbetsmiljö och annat har re-

dan tillmötesgåtts i betydande grad inom ramen för det nordiska Europasamarbetet om standardisering.

Det är i detta som i andra sammanhang viktigt att besluta sig för de mest effektiva samarbetsformerna framöver. Det råder inget tvivel om att behovet för nordiskt stöd till utvecklingen av våra närområden är stort och fortgående. Samtidigt finns det många problem, som är gemensamma för länderna i Östersjöområdet, till exempel på miljö- och kommunikationsområdena och som av naturliga skäl bör behandlas i den kretsen. Utrikesministrarna från tio Östersjöländer beslöt som bekant i går att etablera ett samarbete inom ramen för ett nytt Östersjöråd. Samordningen mellan Nordiska rådet och Östersjörådet blir därmed en ny viktig arbetsuppgift.

Minsterrådet är, som framgår av det framlagda förslaget, enigt med utskottet om att Västnordens intressen måste säkerställas i det framtida nordiska samarbete. I år har avsatts extra medel för att inleda ett nytt Västnordenprogram. Det är viktigt inte minst nu, när flertalet av de nordiska länderna - men icke Västnorden - verkar att bli medlemmar av EG, att de utanför EG stående har en stark ställning i den nordiska kretsen.

Ministerrådet anser att parlamentarikernas roll inom det nordiska samarbetet fortsatt skall vara central oberoende av vilka organisatoriska och politiska förändringar samarbetet genomgår.

Sammanfattningsvis är mitt intryck att det råder ganska god överensstämmelse mellan det förslag ministerrådet har lagt fram och det utskottet rekommenderar. Vi befinner oss i ett skede, där de yttre betingelserna för det nordiska samarbetet är under genomgripande förvandling, och där det är viktigt att bevara flexibiliteten. Minsterrådets programförslag var aldrig avsett att bli ett statiskt instrument. Det är uttryckligen avsett att vidareutvecklas, såsom utskottet föreslagit.

Samtidigt är det viktigt att utnyttja den knappa tid som står till vårt förfogande innan EES-avtalet träder i kraft, vilket förhoppningsvis sker 1.1.1993. Minsterrådet har därför för avsikt, att omedelbart inleda genomförandet av sådana programavsnitt, som är särskilt brådskande. Samtidigt konkretiseras programmet vidare och utvecklas ytterligare i enlighet med de synpunkter som kommer fram i den viktiga och ständigt fortgående dialogen med parlamentarikerna.

Kirsti Kolle Grøndahl: Statsråd Norrback sier at det er liten forskjell mellom ministerrådsforslaget og utskottets innstilling. Jeg må si at jeg er litt undrende til den påstanden. På to viktige områder i hvert fall er det etter mitt skjønn ganske stor forskjell. Statsråden stiller seg tvilende til en ny næringspolitikk, og i ministerrådsforslaget omtaler man at man vil nedprioritere størstedelen av det samarbeidet som pågår på det næringspolitiske området. Samtidig har utvalget i Nordisk Råd faktisk bedt om en ny næringspolitisk handlingsplan, og man legger spesielt vekt på kommunikasjons- og transportsiden innenfor denne handlingsplanen.

Jeg vil gjerne spørre statsråd Norrback nå når vi i Skandinavia også får fastlandsforbindelse med Europa, om det ikke nettopp nå er tiden for virkelig å satse

på kommunikasjonene mellom Norden og Europa, og i tillegg om man ikke ser de effektivitetsgevinster man får hvis man samordner jernbanesystemene, postverket, telekommunikasjoner, energisystemene mellom de nordiske landene. Det andre punktet statsråden også har sagt at man vil nedprioritere, er de sosiale sikkerhetsordningene, og det er da jeg spør: Betyr det at man gir avkall på den nordiske samfunnsmodellen, som i hvert fall sosialdemokratene er svært opptatt av, og at man altså vil nedbygge denne modellen?

Tora Aasland Houg: President! Det er noe ulik praksis i de enkelte land, og vi er vant til at statsråden får anledning til å svare før neste replikk kommer. Men jeg kan godt stille min replikk, selv om det hadde vært interessant å høre hans svar før jeg kommer med mitt spørsmål.

I tirsdagens debatt forsøkte jeg å spørre statsråd Norrback, som representant for samarbeidsministrene, om han ikke var bekymret over den sterke tilpasningen til EFs økonomiske tenkning i forhold til det demokratiunderskudd som vi vet EF-landene sliter med i EF-systemet. Det står i mellomrapporten fra statsministrene følgende:

"De nordiske lands nærmere tilknytning til EØS/EF-samarbeidet får som en konsekvens at løsningen av en rekke spørsmål som angår de fire frihetene, og delvis også 'flanking policy'" - det må være et annet nordisk uttrykk - "primært finner sin løsning i andre enn nordiske fora."

Betyr ikke dette at statsministrene - og da med aktiv støtte fra samarbeidsminister Norrback - erkjenner og faktisk går inn for at en rekke viktige spørsmål nå skal avgjøres enten i EF- eller EØS-tilknyttede fora eller ikke lenger skal avgjøres i de nordiske fora. Betyr ikke dette en svekkelse av den demokratiske prosess som denne parlamentariske forsamling tross alt er en del av?

Presidenten: Jeg gør opmærksom på, at når man begærer ordet til en replik, skal det være til selve hovedindlægget. Det er derfor, jeg mener, det er rigtigt at tage replikkerne med det samme.

Thor-Eirik Gulbrandsen: President! Da vil jeg gjerne, i forbindelse med presidentens siste uttalelse, be om at Presidentskapet i hvert fall finner fram til en ens praksis for disse replikkrundene. For det er helt umulig for oss som sitter i salen som parlamentarikere og skal delta i en replikkrunde, å sprette opp en tre-fire stykker av oss og ta replikker, og så skal ministeren svare på det som passer ham til slutt. Hvis man legger litt innflytelse til det nordiske råd og ikke all innflytelse til ministrene, så lar man oss også få adgang til å stille spørsmålene direkte - slik som det har vært gjort ved andre anledninger av andre presidenter tidligere. Så derfor vil jeg høflig anmode om at Presidentskapet ser på den praksis som følges.

Så til replikken. Det er interessant å konstatere at forslagene fra den sosialdemokratiske gruppe og fra den konservative gruppe er avvikende, men ikke så veldig avvikende. Så lykkes det også Økonomisk utskott i stor grad å arbeide seg

fram til enighet. Derimot syns jeg det er oppsiktsvekkende at samarbeidsministrenes forslag til program for tiden etter 1992 legger opp til, i den viktige fasen vi er inne i nå, en nedprioritering av økonomi- og næringspolitikken og av Nordisk Råds rolle, samtidig som vi får en statsministerrapport som er sterkt avvikende i synspunkter, prioritering, mål og linjer framover i forhold til hva samarbeidsministrene gir uttrykk for i sitt program. Statsministrenes rapport i denne situasjonen peker framover, mens samarbeidsministrenes program peker bakover.

Opplever ikke statsråden - ministeren - dette som et problem som samarbeidsminister?

Minister **Norrback:** Herr president! Det är litet svårt att svara på alla frågor på en minut, men jag skall försöka.

För det första vill jag säga att minsterrådet anser att ett ständigt programskrivande i ett läge då världen förändras så snabbt som den gör inte kan vara den bästa samarbetsformen. När det program som nu behandlas skrevs utgick ministerrådet från att EES-avtalet skulle vara klart. Det är det inte, och vi vet inte i vilken form vi får det. Då blir det något meningslöst att lita på texter som blir inaktuella nästa vecka. Därför anser åtminstone jag att vi kan ha ett smidigt och flexibelt samarbete utan ständigt pågående programskrivande och för stor byråkrati. Det är det enda ändamålet och det enda målet i detta sammanhang.

För det andra, när det gäller demokrati i ett integrerat Europa, får man utgå från att olika partier har olika åsikter. Min personliga uppfattning är att de nationella parlamentens betydelse kommer att öka i och med en integrering där de nordiska länderna kan vara med och inom ramen för EG bestämma. Subsidietetsprincipen, som betyder delegering inom Europa, gagnar små länder. Jag ser det som ett större hot att stå vid sidan om och låta andra bestämma innehållet i de direktiv som vi ändå inom handeln, ekonomin och även inom andra områden är tvungna att följa. Jag tycker att påverkan via medlemskap är att föredra framför att stå vid sidan av och låta andra bestämma. Detta gäller framför allt mindre länder.

Den tredje frågan gällde statsministrarnas inflytande, samarbetsministrarnas inflytande och parlamentens roll. Jag ser statsministrarnas engagemang som en politisk viljeyttring som hittills mera varit deklaratorisk än substansiell men som för att behålla sin trovärdighet måste bli mer substansiell. Jag tycker i och för sig att det är en sund utveckling. Det måste finnas en politisk instans för samarbetsministrarna för att kunna koordinera det fortsatta nordiska samarbetet och ta det politiska ansvaret.

Metsämäki (budgetutskottets talesman): Herr president! Ministerrådets planeringsdokument C 2/1992 har hänvisats till budgetutskottet med underremiss till rådets fackutskott.

Budgetutskottets synpunkter framgår av betänkandet och jag vill här bara redovisa några av de synpunkter som framfördes när budgetutskottet diskuterade C 2/1992.

För att börja med det positiva, så ger årets C 2-dokument en informativ redogörelse för sektorernas planer för det nordiska samarbetet under de närmaste åren. Sektorsbeskrivningarna innehåller nästan alla de uppgifter utskottet efterlyst i tidigare planeringsdokument. Där finns prioriteringsangivelser, kostnadsaspekter och en planeringshorisont på upp till tre år. Utskottet uppskattar det arbete sektorerna lagt ned på planeringen av verksamheten och kan också konstatera, att framtidsplanerna i många fall kunnat anpassas till de nya krav som kommer att ställas på det nordiska samarbetet i en framtid med EES-avtal, EG-anslutning och en nyordning i Östeuropa.

Herr president! Detta om sektorerna. Nu är det dags att övergå till det mindre positiva. Utskottet saknar de övergripande politiska signalerna i C 2/1992. Det räcker inte att hänvisa till statsministrarnas arbetsgrupp och konstatera att det är därifrån signalerna skall komma. Det hade varit önskvärt att få några indikationer på samarbetsministrarnas intresse för det nordiska samarbetets framtid. Inte bara hänvisningar till ministerrådsförslaget om Norden efter 1992 och till en uppföljning av statsministrarnas Mariehamnsdeklaration.

När det gäller ministerrådsförslaget saknar utskottet för övrigt en koppling mellan detta och C 2-dokumentet. Båda handlar om det nordiska samarbetet efter 1992. Det borde därför ha varit en självklarhet att utnyttja sektorernas planer som underlag för ministerrådsförslaget. Utskottet finner denna bristande samordning mellan samarbetsministrarna och fackministrarna betänklig.

De budgetmässiga förutsättnignarna är en fortsatt så kallad 0-budgetering. Eftersom den ekonomiska handlingsplanen upphör 1993 kommer budgeten emellertid att minskas med 50 miljoner danska kronor. Enligt utskottets mening är det alltså tal om en reell nedskärning av den totala budgeten. Utskottet har noterat att nedskärningen delvis kommer att drabba en del av de aktiviteter som kan sägas vara strategiska när det gäller Nordens möjligheter att påverka olika beslut inom internationella organ. Det gäller t.ex. deltagande i det europeiska standardiseringssamarbetet inom bl.a. konsument-, livsmedels- och arbetsmiljösektorerna. Det gäller Nordiska projektexportfondens fortsatta stöd till miljöundersökningar i Östeuropa, det gäller vissa arbetsmarknadsprojekt och till sist en betydande del av det ekonomiska och näringspolitiska samarbetet.

Grovt räknat skulle budgeten behöva öka med mellan 60 och 100 miljoner danska kronor 1993 för att beslutade och planerade aktiviteter skall kunna genomföras. Budgetutskottet vet att det är orealistiskt att tänka sig en ökning i denna storleksnivå. Utskottet inser också att kvaliteten i det nordiska samarbetet inte enbart kan bedömas efter budgetens storlek. Men det måste ändå finnas ett visst samband mellan budgetens storlek och de uppgifter som skall genomföras. Man kan heller inte komma ifrån att budgetens storlek är ett visst mått på den politiska viljan till och ambitionerna för samarbetet.

Mot denna bakgrund anser utskottet att ministerrådet noggrant bör undersöka möjligheterna att budgetmässigt kompensera bortfallet av medlen från den ekonomiska handlingsplanen. Utskottet har svårt att se hur detta bortfall på kort sikt skulle kunna kompenseras genom omprioriteringar, andra finansieringskällor eller nedskärningar. Överskott från verksamheten är inte heller något att räkna med. De är välkomna men osäkra tillskott.

I detta sammanhang vill jag framföra utskottets tillfredsställelse över samarbetsministrarnas beslut att låta överskottet från 1990 ingå i den nordiska budgeten i stället för att återföras till medlemsländerna. Utskottet menar att dessa 24 miljoner danska kronor är av stor betydelse inom den nordiska budgeten medan de skulle varit helt marginella i nationalbudgeterna. Utskottet är också till freds med att samarbetsministrarna i huvudsak följt utskottets förslag till disponering av medlen.

Herr president! Det nordiska samarbetet har inte spelat ut sin roll. Oavhängigt av EES-avtal och EG-anslutning finns det områden där det nordiska samarbetet kommer att fortsätta och till och med få ökad betydelse. Samarbetet kan ändra form, men den språkliga och kulturella gemenskapen kommer alltid att vara en styrka i det nordiska samarbetet. Det är viktigt att komma ihåg detta i en tid när fokuseringen på utvecklingen inom EG och Östeuropa överskuggar allt annat.

Ändringar i medlemslistan

Det meddelades att Paavo Lipponen intagit sin plats i rådet samt att Kimmo Sasi ersätter Sauli Niinistö under denna dag.

Miljøminister og nordisk samarbeidsminister **Eiður Guðnason:** Hr. president! Dette årets C 2-dokument er ikke som tidligere års et konsolidert uttrykk for Ministerrådets samlede planlegging. Snarere er det et diskusjonsopplegg, som presenterer en rekke delplaner og ønsker fra de enkelte sektorer.

Budsjettutvalget skriver i sin betenkning at sektorbeskrivelsene gir en god informasjon både om igangværende og planlagte aktiviteter samt om budsjettkonsekvensene av å gjennomføre dem. Samtidig minner utvalget om at det er snakk om sektorenes egne ønsker.

Jeg er også enig med utvalget når det til slutt skriver at man må se realistisk på det fremtidige samarbeid, prioritere hardt og innse at det ikke er budsjettets størrelse som er avgjørende for samarbeidets kvalitet. Ministerrådet legger vekt på å fremheve det nordiske nettverksamarbeid, som foregår ikke bare innenfor, men også utenfor de offisielle samarbeidsstrukturer, og som ikke nødvendigvis krever samnordisk finansiering.

Ministerrådet gir den europeiske dimensjon høyeste prioritet i det fremtidige arbeidet. Som det fremgår av både C 1- og C 2-dokumentene, spiller de europeiske spørsmål allerede en stor rolle i sektorenes alminnelige arbeid. Ministerrådet vil fortsette denne utviklingen når det spesielle arbeidsprogrammet, "Norden i Europa", avsluttes ved utgangen av 1992.

Dessuten prioriterer Ministerrådet kultursamarbeidet, som er det grunnleggende i nordisk samarbeid, samt miljøområdet. Verken budsjettutvalget eller de øvrige utvalg har stilt spørsmålstegn ved denne prioriteringen, som det altså er enighet om.

C 2-dokumentet er derfor et åpent opplegg som innbyr til kommentarer. Det ville være velkomment hvis Nordisk Råd kunne konkretisere behovet for å prio-

ritere hardt, ikke bare med emner som man ønsker å prioritere sterkere, men også når det gjelder aktiviteter som i den nåværende situasjon kan nedprioriteres.

Ministerrådet mener at EØS-avtalens ikrafttreden medfører behov for å endre på ressursbruken.

I ministerrådsforslaget om nordisk samarbeid etter 1992 er det gitt eksempler på prioriteringer både mellom sektorene og innenfor de enkelte arbeidsområder. Ministerrådet har til hensikt å arbeide videre med denne analysen.

Dessuten vil jeg gjerne kommentere noen av utvalgenes spesifikke synspunkter.

Budsjettutvalget stiller seg spørrende til hvorfor en del av fremfor alt forskningsinstitusjonene ligger innenfor kultursektoren. Ministerrådet er enig i at institusjonsstrukturen krever overveielse. Den pågående analyse av kultursektorens fremtidige finansiering tar hensyn til dette. Et alternativ er nettopp å fordele finansieringen av institusjonene på flere sektorer.

Det er for øvrig med tilfredshet jeg har notert den åpenhet overfor forskjellige finansieringsformer budsjettutvalget gir uttrykk for. Det er neppe tvil om at fleksible finansieringsmodeller for det nordiske samarbeidet blir aktuelle fremover. Nasjonal finansiering, brukerbetaling og til og med sponsorbetaling er muligheter som må overveies, avpasset etter de konkrete oppgaver.

Når det gjelder spørsmålet om flerårige arbeidsoppgaver eller handlingsplaner, er det visse nyanser i utvalgets synspunkter. Juridisk utvalg, sosialutvalget og økonomisk utvalg foreslår at det utarbeides nye programmer på en lang rekke områder. Kulturutvalget, derimot, ønsker ikke noen ny handlingsplan til å avløse den som utløper ved årsskiftet. I stedet ønsker utvalget rullerende planlegging på grunnlag av langsiktige prioriteringer.

Statskontoret i Stockholm kom i sin evaluering av noen samarbeidsområder frem til at flerårige handlingsplaner, som har vært nyttige instrumenter i fortiden, kan være mindre egnede fremover. Det skyldes at de vanskelig kan imøtekomme fremtidige krav om rask tilpasning og reaksjoner på nye utfordringer.

Ministerrådet er enig i denne vurdering. Særlig på de næringspolitiske områder, hvor hovedoppgaven i de kommende år blir deltagelsen i det europeiske økonomiske samarbeid, er det vanskelig å se berettigelsen av nye, nordiske handlingsprogrammer. En rullerende og fleksibel planlegging som kan avleses i de årlige C 2-dokumenter, vil være et bedre instrument.

Ministerrådet mener generelt at den beste måten å utvikle de nordiske landenes konkurranseevne og sikre en bæredyktig økonomisk utvikling på, er fullt ut å utnytte mulighetene i det økonomiske samarbeid i Europa, som Norden nå integreres i.

Budsjettutvalget anser at det allerede nå burde ha vært foretatt en evaluering av Baltikum/Øst-Europa-programmet. Det kan Ministerrådet ikke si seg enig i.

For det første er aktivitetene bare så vidt kommet i gang. Vi har ennå ikke et helt års erfaring med informasjonskontorene. Det siste, i Vilnius, ble faktisk først åpnet offisielt i januar i år.

For det andre er utviklingen i Baltikum og det tidligere Sovjetunionen gått så fort at forutsetningene for Ministerrådets engasjement nå er helt andre enn da programmet ble vedtatt. Vi har nå kontor i tre selvstendige land hvor de nor-

diske land også har ambassader, og som i stigende grad deltar i det alminnelige, europeiske samarbeidet.

For det tredje inngår samarbeidet med Nordens nærområder som en av de sentrale problemstillinger i statsministrenes nyvurdering av det nordiske samarbeidet, som skal avsluttes til høsten.

Ministerrådet mener derfor at det er god grunn til å samle flere erfaringer og vente på statsministrenes konklusjoner. For øvrig vil Ministerrådet som kjent gjøre en spesiell innsats i 1992, som mer enn fordobler den økonomiske innsatsen i Baltikum/Øst-Europa i forhold til 1991. Budsjettutvalget foreslår videre at Ministerrådet gjør en særlig innsats for Vestnorden. Ministerrådet er enig i dette. Det er ikke minst med tanke på koblingen til det europeiske samarbeidet meget viktig at Vestnorden får en sterk stemme i Norden og full mulighet til å delta i samarbeidet. Derfor har Ministerrådet i 1992 overført 2,5 mill. danske kroner fra 1990-overskuddet til iverksettelse av Vestnorden-programmet.

Det tradisjonelle nordiske samarbeidet er i støpeskjeen. Det nordiske samarbeidet har forandret seg meget i sin 40 års historie. I et dynamisk og levende samarbeid er forandringer en viktig del av utviklingen. Forandringer er en forutsetning for fortsatt liv, og derfor uunngåelig.

Ministerrådet inviterer Nordisk Råd til en dialog om organiseringen av samarbeidet for fremtiden.

Hjörleifur Guttormsson: Hr. præsident! Jeg må sige, at der er mange ting i ministerrådets redegørelse, som jeg ikke er enig i. Det gælder bl.a. vurderingen af det næringspolitiske samarbejde i Norden i forhold til det europæiske samarbejde.

Jeg mener ikke, at man kan støtte det synspunkt, at man ikke arbejder med nordiske handlingsplaner om næringspolitik og henviser til en eventuel EØS-aftale eller medlemskab af EF. En stor del af økonomien i nogle af de nordiske lande, ikke mindst i Vestnorden, er ikke inde i det samarbejde, som indledes med EØS, det hører ikke under de fire friheder, som man er ved at lave en aftale om. Jeg taler her specielt om fiskeriet som det grundlæggende næringsliv i de vestnordiske lande. Jeg vil spørge minister Eiður Guðnason, om han mener, at man ikke i nordisk sammenhæng skal behandle disse sager og lave handlingsplaner om dem, men blot henvise til et europæisk samarbejde inden for EF eller EØS.

Minister **Eiður Guðnason:** Hr. præsident! Nu begynder man at føle sig lidt som i Altinget hjemme, hvor Guttormsson er den hyppigste besøger af talerstolen og har meninger om alting.

Til hans kommentar vil jeg gerne sige, at handlingsplaner er jo ingen patentløsning på det hele her. Hvis vi finder frem til andre metoder, som fungerer lige så godt, skal vi ikke holde fast ved handlingsplanen som en fast og bestemt arbejdsmetode. Jeg mener, at det nordiske samarbejde skal være fleksibelt. På den måde tjener det bedst det formål, som vi alle vil tjene.

Halldór Ásgrímsson (presidiets talesman): Hr. president! Norden etter 1992. Det er bare noen år siden jeg for første gang hørte det uttrykket. All debatt, alle skrevne og talte ord, dreier seg om å forsøke å svare på spørsmålet: Finnes det et nordisk liv etter 1992?

Det kan virke som om vi forlater et gammelt Norden på nyttårsaften 1992 og våkner opp til et helt nytt Norden om morgenen den 1. januar 1993.

Slik er det naturligvis ikke. I det nordiske samarbeidet forandrer intet seg bare over natten. Det er som vi fikk framført fra takketalen til litteraturprisvinneren Fríða A. Sigurðardóttir nå tirsdag: "En tanke føder en tanke - et ord skapes av et ord - intet står alene men har sin plass i tid og rom som en del av det som tidligere er skapt - forbindes med helheten."

Slik er nordisk samarbeid - ingen raske kast - en rolig og sikker utvikling mot det nære samarbeid som vi har, og som vi vil utvikle.

Vår debatt gjelder innholdet i det nordiske samarbeidet framover. I denne sammenheng er det ikke mulig å unngå spørsmålet om hvordan de framtidige formene for samarbeidet skal se ut.

Når man leser Ministerrådets forslag, får man lett inntrykk av at debatten gjelder hvilke områder som skal overtas av andre, dvs. de europeiske organene, og hvilke som blir tilbake for oss i Nordisk Råd.

Så enkelt er det slett ikke. Det framgår helt tydelig av økonomisk utvalgs betenkning. Betenkningen sammenfatter på en god måte rådets syn på disse ting. Det finnes i utvalgets betenkning et helhetssyn. Det samme vil jeg påstå om statsministrenes mellomrapport. Disse to dokumenter, som etter min mening fører debatten om det nordiske samarbeidets framtid framover på en positiv måte, står i en viss motsetning til Ministerrådets mer "vente og se"-holdning.

Erfaringen viser nå klarere enn noen gang hvor viktig det er at den parlamentariske innflytelsen i det nordiske samarbeidet gis en sterk rolle. Det samme gjelder for et videre internasjonalt samarbeid. Det parlamentariske underskuddet som det ofte og med rette snakkes om i europeisk sammenheng, må komme i balanse.

Dette kan skje innenfor rammen av det nordiske samarbeidet også uten at det blir dannet særskilte og nye ministerråd. Vårt ønske om at også utenriksministrene og utenrikshandelsministrene skal danne formelle ministerråd, står selvsagt fast. Men viktigere er det å skape muligheter for parlamentarikerne i Nordisk Råd til å være med og påvirke debattene i internasjonale spørsmål.

I statsministrenes fortsatte arbeid bør man derfor overveie hvordan rådet kan komme i dialog også med utenriksministrene og utenrikshandelsministrene. Dette bør kunne skje f.eks. ved en form for rapportering til rådet som underlag for en utenrikspolitisk rådsdebatt der også utenriksministrene kan delta.

Det samme gjelder statsministrene. Regjeringssjefenes signaler om økt ansvar for det nordiske samarbeidet bør også følges opp med en form for statsministerrapport, f.eks. som et av underlagsdokumentene i rådets generaldebatt.

Det parlamentariske underskuddet kan også minskes gjennom tette og raske møter mellom f.eks. økonomisk utvalg og utenrikshandelsministrene, Presidiet og statsministrene, Presidiet og utenriksministrene, dvs. mellom samarbeidende nordiske ministre som ikke formelt utgjør et ministerråd. En slik dialog ville

sannsynligvis også ha forandret den fra vårt synspunkt uheldige håndteringen av utenriksministrenes østersjømøte denne uken.

Det er viktig at Ministerrådet og statsministrene har hele spørsmålet om den parlamentariske innflytelsen i tankene når arbeidet med å skissere innholdet og formene for det nordiske samarbeidet fortsetter.

Ministerrådet må ta hensyn til dialogmulighetene mellom regjeringene og rådets utvalg når og hvis det skaper nye strukturer innenfor sin organisasjon.

Det er viktig, som bl.a. avgående president Anker Jørgensen uttrykte tirsdag, at rådet og Ministerrådet går hånd i hånd om vi skal få framgang i vårt arbeid. Gjennom å gjøre den parlamentariske innflytelsen sterk i rådet kan vi bidra til å minske det parlamentariske underskuddet i europeiske samarbeidsorgan som er viktige for oss. Dette perspektivet må vi ta med oss.

Like viktig som samarbeidet mellom landene innenfor Nordisk Råd har vært og er, like viktig blir det å utvikle samarbeidet med alle våre nærområder i framtiden. Det som hittil har skjedd i denne henseende, er bare en begynnelse. Også i dette perspektivet er utenriksministrenes medvirkning i en eller annen form meget viktig.

Presidiet har for sin del i ord og handling vist vilje til å gå videre. Vi har vist hvilke områder vi mener at man særlig skal satse på. Ministerrådet må skaffe de ressurser som kreves for at et samarbeid med våre utenomnordiske nærområder kan bli resultatrikt.

Jeg synes at vi ved denne sesjonen kan se mer optimistisk på det nordiske samarbeidets framtid enn hva som var mulig etter Mariehamn-sesjonen i fjor.

Det vokser fram en ny vilje fra regjeringenes side til å satse på det nordiske samarbeidet også i framtiden. Det lyser et nordisk lys over de parlamentariske initiativ. Jeg har sett det lyset på Skagens museum - det lyser som sagt av det her i Helsingfors, ingenting vil kunne hindre at det skinner når vi møtes neste gang i Århus.

Sten Andersson (socialdemokratiska partigruppens talesman): Herr president! Som nykomling i den här församlingen men ändå med en viss politisk erfarenhet skall jag ta mig friheten att svära i kyrkan.

Våra arbetsformer är inte i takt med tiden. För att uttrycka mig rakt på sak: de är hopplöst otidsenliga.

De nordiska länderna - varje land för sig och tillsammans - står inför gigantiska arbetsuppgifter. Antingen vi vill det eller inte kommer vi att bli alltmer beroende av ett snabbt och komplicerat skeende i vår omvärld - ett skeende som vi själva bara i begränsad utsträckning rår över.

Om vi skall kunna bevara och helst förstärka det parlamentariska inflytandet på detta skeende, måste vi i grunden förändra vår organistion, göra den effektivare och reaktionssnabbare. Detta förändringsarbete måste självfallet ske i nära anslutning till den omläggning av det nordiska regeringssamarbetet som EG-integrationen nödvändiggör. Jag tycker att Halldór Ásgrímsson hade en rad uppslag som skulle verka i den riktningen.

Häromdagen fick jag en fråga av Thorbjörn Fälldin, ordförande i den svenska Föreningen Norden, om jag visste hur många av de av Nordiska rådet enhäl-

ligt antagna rekommendationerna som lett till politiska beslut i de nationella parlamenten. Jag kunde inte svara, men jag tror att svaret är intressant - inte på det sättet att jag skulle betrakta det som något rättvisande besked om vår effektivitet, men jag är övertygad om att svaret skulle ge en nyttig tankeställare.

Denna temadebatt startade redan i tisdags, och det mesta är redan sagt - i varje fall trodde jag det tills jag såg den långa talarlistan. Jag skulle kunna instämma i vad Mats Nyby och Thorvald Stoltenberg sade i tisdags. Deras anföranden utgör tillsammans en god sammanfattning av den socialdemokratiska synen på Norden efter 1992. Men jag vill därutöver göra några kommentarer till dagens debatt kring en fråga som jag betraktar som väsentlig både i det interna och i det EG-inriktade nordiska samarbetet, nämligen den s.k. nordiska välfärdsmodellen.

Finns det en sådan? Är den värd att slå vakt om? Är det viktigt att hävda den i vårt framtida samarbete med EG?

Svaren på de frågorna har gått starkt isär under debatten, och det är begripligt. Alltjämt finns det så många brister och orättvisor i våra samhällen, och det är svårt att göra objektiva jämförelser mellan olika välfärdsmodeller. Jag vill dock erinra om att Förenta Nationerna har försökt.

Häromåret lät man en expertkommission mäta den livskvalitet som medborgarna i FN:s då 161 medlemsländer åtnjöt. Man försökte mäta tillståndet i nationerna med något mänskligare mått än bruttonationalprodukttillväxt och liknande. Man jämförde i stället barnadödlighet, medborgarnas tillgång till bostad, utbildning, arbete, barnomsorg, sjukvård och äldreomsorg och graden av frihet.

Enligt FN:s expertkommission erbjöd de nordiska länderna sina medborgare en livskvalitet som placerar alla de fem nordiska länderna bland de främsta tio av FN:s 161 medlemsländer. Alla EG-länder utom Danmark fick en sämre placering.

Den nordiska välfärdsmodellen och det nordiska samarbetet som en viktig del av den står sig alltså väl vid en internationell jämförelse. Den har hittills varit en stark grund för det nordiska samarbetet. Brister den grunden, brister också väsentliga delar av det nordiska parlamentariska samarbetet i sin nuvarande form. Då måste de samnordiska aktiviteterna följa mer partipolitiskt präglade banor.

Finns det då en risk för att vår välfärdsmodell går förlorad vid en anslutning till EG? Jag tror inte det. Det här är inte bevis nog, men förra våren besökte jag som svensk utrikesminister samtliga EG-länder för att med respektive kolleger diskutera förutsättningarna för svenskt medlemskap. Samtalen rörde naturligtvis främst utrikes- och säkerhetspolitik, men i slutet av varje samtal spände jag ögonen i min kollega och frågade: "Nå, hur blir det med jämställdheten mellan män och kvinnor i EG?" Några av dem bleknade, och jag tror att Frankrikes Dumas inte har kommit över det ännu. Men vid varje tillfälle kom det fram kvinnliga medarbetare till ministern och sade: "Vi ställer upp! Låg sysselsättning, låg kvinnlig förvärvsfrekvens och brister i familjepolitiken gör att jämställdheten släpar efter i vårt land."

Herr president! Det är främst Nordens kvinnor som har krävt och banat väg för den arbetsmarknads- och familjepolitik som är en absolut förutsättning för ökad jämställdhet. Jag är för min del övertygad om att det på samma sätt blir Europas kvinnor som säger nej till massarbetslöshet och växande nyfattigdom

och som banar vägen för en politik för full sysselsättning, en god miljö, en välfärd som omfattar alla och full jämställdhet mellan kvinnor och män.

Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen i ekonomiska utskottets betänkande.

Sønderby (mittengruppens talesman): Hr. præsident! Norden og det nordiske samarbejde står over for store forandringer, og meget af det, vi har samarbejdet om, vil i fremtiden ligge inden for rammerne af et fælles europæisk samarbejde, EØS og EF. Der er mange forskellige meninger om, hvordan det fremtidige samarbejde skal udformes, og jeg vil derfor indledningsvis konstatere, at der inden for midtergruppen ikke er enighed om, hvordan vi skal tackle fremtiden. Nogle af os er med i EF, ogle har søgt medlemskab, og nogle vil ikke med i EF. Endelig er der også andre, hvis land har søgt eller vil søge, men alligevel er imod.

Hr. præsident! Den europæiske dimension - jeg vil kalde det "vingesuset" - fik vi noget at høre om i går af forbundskansler Kohl. Jeg er glad ved, at sessionen i Helsingsfors fik den oplevelse med, for alle - både tilhængere og modstandere - fik en fremadrettet tale, hvor Europas fremtidsmuligheder, hvis vi samarbejder, blev stærkt understreget.

Det bliver et andet Europa efter 1992, og det bliver også et andet Europa efter 1995, men sikkert - og forhåbentlig - et bedre.

Den europæiske dimension får derfor også stadig større indflydelse på det nordiske samarbejde. Ud over at vi har behov for en koordinering af det fælleseuropæiske samarbejde, vil der fremover være en række spørgsmål, der er mere interne, mere specielt nordiske, og det er derfor vigtigt, at vi nu gør det klart, hvad vi ønsker det nordiske samarbejde i fremtiden skal bestå i. Jeg lyttede også med interesse til den vurdering, Sten Andersson fra socialdemokraterne gav.

Samarbejdsministrene har taget et godt skridt fremad i forsøget på at prioritere, hvilke områder der i fremtiden skal have mere vægt, og hvilke områder der skal nedprioriteres. Det er vigtigt - ja, det er måske den vigtigste opgave, som skal løses, men det er også en svær opgave. Den prioriteringsliste, som samarbejdsministrene fremlagde, må i første række opfattes som retningsgivende, eftersom den i sin nuværende form er ret uhåndgribelig.

En gennemgang af effektiviteten i forskellige institutioner er en svær, men nødvendig opgave, som også skal løses. Men vil vi have effektivitet i samarbejdet, så må vi også være indstillet på at nedlægge ineffektive organer og institutioner; vi må vurdere, hvad vi skal bruge i fremtiden.

På midtergruppens møde i Stockholm fremlagde den svenske statssekretær Gunnar Björk en række forslag om, hvordan vi må reducere en række embedsmandskomiteer og institutioner. Han sagde, at vi har ca. 160-170 komiteer, og spurgte, hvor mange af dem vi skal bruge i fremtiden.

Hr. præsident! Rent generelt er det vigtigt, at samarbejdet bliver stadig mere målrettet, afhængigt af hvilke områder vi taler om. Fra midtergruppens side vil vi specielt betone følgende spørgsmål uden dermed at nedvurdere andre:

For det første må specielt infrastruktursatsningerne effektiviseres. De lande, der bliver medlem af EF, må jo heller ikke glemme de lande og selvstyreområ-

der, som ikke kommer med, og en bedre sysselsætning, som vi alle sammen er interesseret i, afhænger jo af infrastrukturen.

For det andet det grænseregionale samarbejde - en sektor, som i det fælleseuropæiske samarbejde får større og større betydning, og hvor vi fra nordisk side har vidtrækkende traditioner. Samarbejdet om Østersøen er godt og bør intensiveres. Jeg vil mene - og det er også et svar til en tidligere taler - at det bør ske inden for Nordisk Råds rammer, ikke ved at der oprettes nye råd. Vi bør også udvide samarbejdet i det arktiske område, så de ressourcer, der findes i dette område, ikke udnyttes i den forkerte retning.

For det tredje miljøsektoren, hvor specielt vore nærområder bør få særlig opmærksomhed, og hvor vi også i EF kan presse på for at få dem med.

For det fjerde kultursektoren, hvor også mediesamarbejdet bør prioriteres; vi har jo en række fælles holdninger på en række områder.

Statsministrene har i sinde at forstærke deres rolle inden for det nordiske samarbejde - en udvikling, vi i midtergruppen hilser velkommen. Under generaldebatten fremførtes advarsler om, at dette kan føre til en formindskelse af den parlamentariske medvirken. Det tror og håber jeg ikke - det behøver i hvert fald ikke at være tilfældet, hvis vi som parlamentarikere i stor udstrækning passer på for, at vore interesser tilgodeses. Vi er også tilfredse med, at præsidiet nu - jeg tror, det er den 14. maj - kan holde møde med udvalget. Der skal desuden en bred forankring blandt parlamentarikerne til for, at trufne beslutninger smidigt skal kunne gennemføres, og det er vigtigt, at den folkelige debat er med os. Jeg vil her kun kort sige, at det alternative Nordiske Råd, der blev nedsat, kun har ét formål, nemlig at hindre de nordiske lande i som medlemmer af EF at være med til at påvirke den europæiske udvikling. Ingen - og det sagde Bundeskansler Kohl i går også - presser jo på for, at nogen skal ind i EF, men mange af os erkender, at Norden ikke kan præge nogen udvikling ved at isolere sig. De møder, vi har haft med folk fra Benelux-rådet, har jo også bekræftet dette.

Men det kræver altså også mere effektivitet af os selv. Hvis ikke vi parlamentarikere er aktive, er det klart, at vore roller også bliver mindre. Vi må derfor inden for rådet være rede til fordomsfrit at videreudvikle den reformering af arbejdet, som er sat i gang, således at vor organisation opfylder de krav, som den stadig hurtigere beslutningsproces medfører. Vi bør i højere grad indrette arbejdet på færre projekter, specielt i sessionsarbejdet, og derfor bør udvalgene i fremtiden have mod til at frasortere fremlagte medlemsforslag. Det hænger meget godt sammen med det, Sten Andersson lige har sagt.

Jeg vil også give min støtte til tanken om at opdele sesssionsarbejdet i en 2-3 dages forårssession og 2-3 dages efterårssession, så vi ikke skal være så længe væk hjemmefra.

Ved en eventuel samlokalisering af sekretariaterne, som, hvis den gennemføres rigtigt, kan medføre visse fordele, er det vigtigt, at regerings- og parlamentarikersiden fastholder deres selvstændighed, og at den parlamentariske side forstærkes. Selv om jeg personlig har stillet mig tvivlende over for den større partipolitisering, da vi startede for nogle år siden, tror jeg alligevel, det er kommet for at blive. Det fungerer godt og bør måske effektiviseres.

Under denne sesssion har der i forskellige sammenhænge været diskussion om koordineret indsats i udenrigspolitiske spørgsmål og i håndtering af interna-

tionale spørgsmål. Statsministrene har udtalt, at der bør være samråd i udenrigs- og sikkerhedspolitiske sager. Det er vigtigt, at denne koordinering foretages, for allerede nu optræder Norden jo samlet i forskellige internationale organer som f. eks. FN.

For at den udenrigspolitiske dimension skal opnå tilstrækkelig forankring, er det også vigtigt, at vi i sessionerne udvikler den internationale debat. Ideen med at indbyde gæstetalere bør derfor følges op, og jeg har foreslået, at vi til Århusmødet kunne invitere det danske medlem af EF-Kommissionen - det er den eneste nordiske kommissær, der findes, i hvert fald på det sæt - og jeg synes også, det ville være en fordel, at præsidiet kunne mødes med det danske markedsudvalg og få lidt at vide om, hvordan det fungerer. Vi skal lære af hinanden.

Det nordiske samarbejde står over for store forandringer, og noget af det traditionelle samarbejde vil i fremtiden ske inden for andre organer end i dag. Vi bør allerede i år træffe beslutning om, hvorledes det fortsatte arbejde skal udvikles, og jeg ser frem til, at vi til sessionen i efteråret får et klart forslag om, hvad der skal prioriteres under det fortsatte samarbejde, således at statsministrenes, samarbejdsministrenes og ikke mindst rådets tanker på en eller anden måde kan samordnes.

Hr. præsident! De sidste dages debat om lønninger i ministerrådssekretariatet beklager jeg dybt. Aviserne skriver meget om det - det har ikke været drøftet her. Jeg kan være bange for konsekvenserne, både hvad angår lønningernes størrelse og ikke mindst den folkelige reaktion. Vi kan ikke acceptere en ukontrollabel udvikling i Nordisk Råd ej heller på det område.

Birgitte Husmark: Hr. præsident! Jeg vil gerne spørge repræsentanten for midtergruppen, hvordan det hænger sammen, når man både er med i udvalgets udtalelse på baggrund af de mange forslag, vi har til behandling nu, og dér ikke tager nogen stilling til det nedskårne budget, sådan som det foreligger, og alligevel lægger megen vægt på, at der fremover inden for Nordisk Råds rammer skal arbejdes med transportpolitik, erhvervsudvikling, at kulturen skal styrkes, og der nævnes en lang række sagsområder, samtidig med at vi jo ved, at det budget, vi har på bordet her, indebærer, at erhvervsfonden nedskæres, og at der sker en lineær nedskæring på en række institutioner, f. eks. på de kulturelle institutioner, hvoraf nogle er vældig små, og hvor det kan ende med, at de desværre kommer til at indgå i en måske selvopfyldende profeti på den måde, at de bliver så små og beskårne, at de faktisk bliver ineffektive, i modsætning til hvad de kan være, hvis de har penge at arbejde med.

Sønderby: Hr. præsident! Jeg takker fru Birgitte Husmark, fordi hun stillede spørgsmålet - så får man lidt længere taletid!

Jeg vil da meget gerne have sagt noget om det også, og det gjorde jeg i øvrigt den første dag, for da sagde jeg, at det ikke var den mængde penge, der blev brugt i Nordisk Råd, der var afgørende for Nordisk Råds effektivitet, men at det, der betyder noget, er, om vi anvender pengene rigtigt. Jeg refererede bl. a. Gunnar Björks gennemgang af den store røde bog, hvor det er nedfældet, hvor

mange komiteer osv. der findes, og sagde, at vi måtte skære dem ned. Midtergruppens holdning er, at vi accepterer det budget, der er opstillet af ministerrådet, men vil omprioritere det ud fra den holdning, at der er nogle områder, der er vigtigere end andre.

I øvrigt er midtergruppen jo sammensat af en række liberale partier, og derfor er der sikkert andre fra midtergruppen, der vil udtale sig herom. Som tidligere nævnt har vi forskellige holdninger på EF-området, og det kan da også være, vi har det på det økonomiske område, men min udtalelse om, at det ikke er pengenes mængde, men deres rigtige anvendelse, der er det afgørende, er der almindelig enighed om.

Sten Svensson (konservativa partigruppens talesman): Herr president! Nordiska rådets roll är att ge råd - dvs. rekommendationer - som, för att kunna förverkligas, förutsätter åtgärder nationellt. Detta var avsikten från starten och så är det fortfarande. Vi har nu firat rådets 40-årsjubileum under denna session. Frågan inställer sig: Vad krävs av rådet för att vid sitt 50-årsjubileum kunna framstå som en respekterad och betydelsefull institution?

Vad rådet kan komma att betyda genom åren beror på var man lägger huvudvikten: vid skalet eller vid kärnan. Verksamheten måste omstruktureras och ges en mer målrelaterad inriktning. Ett huvudmål är bevakning av Nordens intressen inom EG. De nordiska länderna blir därigenom starkare tillsammans än ensamma.

Vägen till ett starkare samarbete går genom Europa. Det nordiska samarbetet kan stärkas, om hela Norden blir EG-medlemmar. Om också Norge går med i gemenskapen, blir rådet i praktiken en regional organisation inom EG.

I ett nära europeiskt samarbete måste vårt samarbete bli mer sammanhållet för att kunna leda till det uppsatta målet. Nordiska rådet måste kunna precisera Nordens egna ambitioner och målsättningar och komma överens om hur de skall drivas i den europeiska beslutsprocessen. Nordiska rådet blir således ett viktigt initierande och uppföljande organ inför beslutsprocessen i de europeiska beslutsorganen.

När ett vidgat europeiskt samarbete innefattar ett flertal av de nordiska länderna, måste vi räkna med att många av de uppgifter som traditionellt stått på agendan för Nordiska rådet har förts över till gemensamma europeiska organ.

Från vår sida har vi länge efterlyst någon form av förvaltningsrevision, som kan ge underlag för angelägna omstruktureringsbeslut. Vi har hoppats att budgetutskottet skulle åläggas sådana uppgifter, men vi har hittills bara fått halvhjärtade svar.

Ännu har inte det politiska modet etablerats för att plocka bort projekt och institutioner, som lever sitt eget liv oberoende av rådet och vars verksamhet ändå blir tillgodosedd på annat sätt till följd av EES-avtalet och, i förlängningen, av EG-medlemskapet. Förr eller senare tvingas vi ta tag i dessa frågor, i synnerhet i dagens lågkonjunktur, som ställer nya problem på sin spets och som tar ökade resurser i anspråk. Väntar vi med detta, blir ingreppen i motsvarande mån ännu mer drastiska än eljest.

I det konservativa medlemsförslaget, som vi väckte vid inledningen av denna session, har vi redovisat förslag med denna innebörd. Vi anser bl.a. att rådet måste ta konsekvenserna av eventuella institutionella förändringar, nödvändiggjorda av EES-avtalets ikraftträdande, t.ex. element som passar in i en långsiktig strategi mot en starkare integration i Europa.

Vi föreslår dessutom att det företas en utvärdering av antalet projekt och ämbetsmannakommittéer. Därefter bör ett reviderat ministerrådsförslag för det framtida nordiska samarbetet läggas fram med syftet att åstadkomma ökad effektivisering och besparingar. Vi måste, kort sagt, undvika att rådet ägnar sig åt dubbelarbete.

Omstruktureringen kommer att leda till att vissa uppgifter decentraliseras till regionala och lokala organ i enlighet med närhetsprincipen, medan andra mer övergripande frågor förs till centrala europeiska organ. Ett tydligt exempel härpå är miljöfrågorna. Miljöproblemen gör inte halt vid några nationsgränser - då kan inte heller lösningarna göra detta.

Därmed förändras nationalstaternas betydelse. De var nödvändiga när de kom till och har länge motsvarat tidens krav, men nu räcker de inte längre. Man måste, som statsminister Carl Bildt underströk i generaldebatten, "bygga ett samarbete över nationalstaterna, inte minst för att klara de problem som nu öppnar sig i och med frigörelsen av östra och centrala Europa". Vi måste bygga upp ett *stabilt* freds- och säkerhetssystem i Europa som säkrar fred och frihet. Detta går inte att göra om vi inte har ett fungerande västeuropeiskt samarbete.

På motsvarande sätt gav förbundskansler Kohl i går en vision av ett framtida fredens Europa, när han framhöll att vi är skyldiga att ge den unga generationen en möjlighet att leva hela sitt liv i säkrad fred och trygghet. Europa skall ges en framtid i frihet, analogt med den ursprungliga meningen med EG:s tillkomst.

Med den visionen framför oss, herr president, är det ett allnordiskt intresse att nordisk gemenskap också skall bli gemenskap *inom* EG!

Jan P. Syse övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Kjellbjørg Lunde (vänstersocialistiska partigruppens talesman): Den venstresosialistiske gruppa gjekk til denne sesjonen i Nordisk Råd med det føremål å prøve å finne fram til kva vi i felleskap, uavhengig av synet på EF-tilknyting, kunne stå saman om i det nordiske samarbeidet.

Denne veka viser at fleirtalet ynskjer å legge seg på ein tilpasningsstragegi til EF som gjer at vi ventresosialistar ikkje lenger kunne stå saman med sosialdemokratar og andre i det dokument som økonomisk utval har utforma i denne veka. Dette vil vårt medlem i utvalet, Hjörleifur Guttormsson, kome tilbake til i eit seinare innlegg.

Særleg blei det tydeleg kva veg det bar, etter at statsministrane hadde hatt sitt møte på mandag og lagt fram sin omforeinte strategi. Dette dokumentet og dei utsegnene som er komne frå regjerings- og statsministerhald, kan vanskeleg tydast annleis enn at alle, inkludert den norske, vil til Brussel så fort som mogleg. Dei viktigaste politiske spørsmåla skal heretter innrettast i ein EØS- og EF-sa-

manheng. Med statsministrane sitt initiativ og leiande rolle på den nordiske arenaen kan vi tydeleg sjå mønsteret frå EFs beslutningsstruktur: eit ministerstyre utan at parlamentarikarane spelar nokon vesentleg rolle.

Som også forbundskanslar Kohl i går gjorde klart: Det EF Norden no søkjer medlemskap i, er ein union, ein økonomisk, monetær og også militær union, der den indre marknaden no blir gjennomført. Det må vere rimeleg klårt for alle at det ikkje blir snakk om nokon assosiert medlemskap, der ein kan velje bort det ein eventuelt ikkje likar - til dømes den felles militære og tryggingspolitiske delen.

Til tross for Carl Bildts utlegningar her på tysdag, trur eg likevel at det vil skape ein del problem for eit land som tradisjonelt har vore nøytralt. Men ikkje berre det, det er faktisk ulike tryggingsbehov i Norden i forhold til til dømes Sør-Europa. Etter vårt syn er det no tid for alleuropeiske tryggingsordninger, ikkje å bygge opp ei vesteuropeisk blokk. Her kunne Norden ha spelt ein aktiv rolle.

Det undrar meg også at fleirtalet av Nordens politikarar, slik det kjem til uttrykk her i Nordisk Råd denne veka, synest å ta lett på demokratiunderskotet i EF. Sentralisering av makt, minimal innverknad for parlamentarikarer, sterk kjensle av framandgjering og dermed låg valdeltaking frå folk.

Kvifor kjem det ikkje fleire motforestillingar fram? Kvar er dei kritiske perspektiva på EF og den Europeiske union? Kvifor er alt så einsidig positivt framstilt? Det kunne vere ein fordel både for tilhengjarar og motstandarar å få ein meir realistisk debatt.

Det marknadsliberalistiske økonomomiske systemet som EF baserer seg på, og som no blir forsterka, har aldri tidlegare vore sett på med særleg tillit frå Nordens ståstad.

Vi venstresosialistar oppfatter marknadsliberalismen framleis som eit forelda system for dei utfordringane vi står overfor. Det gjeld ikkje minst miljø, sysselsetjing og sosialt utsette grupper som no står i fare for å bli endå meir marginaliserte.

Som følgje av den politikken som har blitt ført dei siste åra i Norden, har vi også sett ein del av dei same problema som er tydelege innan EF, men i mindre grad. Det ser ikkje, som fleire har vore inne på, heilt bra ut i Norden heller. Det er sjølvsagt slik at ikkje alt er dårleg ved EF-systemet heller, men vi synest altså at vi burde ha brukt handlefridomen vår, som vi trass alt har ved å stå utanfor EF, til ein miljøpolitisk snuoperasjon som ville bryte med den natur- og miljøøydeleggande marknadsliberalismen.

I EF er miljø underordna dei fire fridomane, som alt anna. Dette står, synest vi, i ein grell kontrast til dei utfordringane som vi står framfor no før det viktige Rio-møtet i juni. Langt på veg har verdenssamfunnet vunne fram til ei felles erkjenning av og ei global forståing av kva som må gjerast for å løyse dei enorme fattigdoms- og miljøproblema. Det betyr brot med den einsidige økonomiske vekstideologien som EF står som den fremste eksponenten for i vår del av verda.

I solidaritet med den tredje verda og dei generasjonane som kjem etter, burde Norden i dagens val - for vi har eit val - stå for ei alternativ økonomisk tenking og ikkje ukritisk gi seg i lag med EF-blokka i den økonomiske krigføringa dette

inneber mot den tredje verda og i konkurranse med USA og Japan om marknadsdelar.

Dei store omveltingane som pågår i Europa og i tidlegare Sovjet, skulle tilseie at vi her i Norden kunne spele ein aktiv rolle som brubyggjar mellom dei ulike politiske og økonomiske system.

Vi burde vete at marknadsliberalisme ikkje kan løyse dei enorme problema dei tidlegare øststatane står overfor.

Ved å halde fast på vår type samfunnsmodell kunne vi i Norden ytt eit vesentleg bidrag til oppbygginga av det nye Aust- og Sentraleuropa, også gjennom våre handelsavtaler og andre typar samarbeidsavtaler vere aktive aktørar i det vesteuropeiske samarbeidet.

Dersom det går slik som regjeringane og fleirtalet i Rådet no legg opp til - og som i realiteten gir få viktige arbeidsoppgåver til Nordisk Råd, er det desto viktigare at den utanomparlamentariske delen av det nordiske samarbeidet får gode vilkår og støtte av ministerråd og parlamentarikarforsamling.

Ei av desse viktige kreftene er Foreningen Norden, som har spelt ei viktig rolle på mange felt og forsatt bør gjere det.

Dette gjeld også ulike nordiske institusjonar, nordiske hus, osv.

Vi meiner tilhøva må leggast til rette for at dei kan gjere eit viktig arbeid også i framtida, under dei nye vilkår ein no får i og med dei vedtaka som blir gjorde.

Dei folkelege og kulturelle kreftene, ikkje minst ungdomen sin aktivitet, er viktig for framtidig nordisk identitet og samarbeid. Korleis dette skal kunne styrkjast, bør Rådet drøfte i lys av nye utfordringar.

Til slutt vil eg vise til det som tidlegare er sagt av talarar frå den venstresosialistiske gruppa, særleg vår hovudtalar, Claes Andersson, på tirsdag om dei områda vi meiner Rådet burde konsentrere sin aktivitet om.

Den venstresosialistiske gruppa har m.a. lagt inn tre viktige medlemsforslag som går rett inn i dei utfordringane og dei konfliktane vi står midt oppe i.

Det er eit forslag om bæredyktig energiplanlegging i Norden, det er eit om global oppvarming og teknologi for effektive og fornybare energiformer, og det er eit om sosialt utsette grupper.

Grete Knudsen: President! Det er riktig som representanten Kjellbjørg Lunde er inne på, at det indre marked er helt i tråd med en liberalistisk tankegang, hvis det befinner seg helt uten politiske institusjoner og helt uten kjøreregler for den faglige del - altså mellom fagbevegelse, arbeidstakere og arbeidsgivere. Vi ønsker nettopp å være der og påvirke når det gjelder det politiske. Da må vi klare å matche det som vi nå ser av transnasjonale selskaper, for å få en grenseoppgang mellom effektivitet og rettferdighet i det økonomiske og sosiale liv. Det nytter nemlig ikke med et tett faglig og politisk samarbeid bare innenfor våre nasjonale rammer hvis det ikke er en arena å befinne seg på, hvis det ikke er en arena å jobbe dette frem på.

SV mener at Norden kan stå utenfor internasjonalt. Da har jeg bare ett spørsmål til representanten - jeg er nemlig meget skeptisk til at hun ut fra et sosialistisk utgangspunkt mener det er viktig å holde på en nasjonal medbestemmelse:

Kan hun her fortelle hvor mye nasjonal suverenitet vi egentlig har igjen til nasjonal selvrådighet? Kan Kjellbjørg Lunde peke på det?

Kjellbjørg Lunde: Så får vi kome tilbake til basis - kva slags grunnlag eit eventuelt internasjonalt og europeisk samarbeid skal tuftast på. No er det faktisk slik at det er eit liberalistisk-økonomisk system, og vi veit at Romatraktaten og prinsippa ved gjennomføringa av den indre marknaden alt går i den andre retninga enn det sosialdemokratiet har stått for og prøvd å kjempe for, men som har laga seg ein "Pilatus, vaske mine hender"-reservasjon i forhold til økonomisk utval si innstilling. Då forstår Grete Knudsen godt kva eg snakkar om.

Med sosialdemokratiet si hjelp har Noreg - og det har gått slik i resten av Norden og - gitt frå seg ein stor del av den handlefridomen og høvet til økonomisk og politisk styring som vi hadde. Mellom anna har vi knytta oss til ECU, og vi har liberalisert kapitalrørslene. Så det er faktisk altfor lite igjen å ha demokratisk styring over. Men vi har en del igjen, og vi veit kva som er skilnaden på ein EØS-avtale og ein EF-medlemskap. Det vi framleis har, skal vi bruke.

Marianne Jelved: Hr. præsident! Jeg har to konkrete spørgsmål til Sosialistisk Venstrepartis repræsentant.

Jeg kunne forstå på indlægget, at miljøpolitikken spiller en stor rolle for Venstresocialisterne. Og jeg forstår, at Venstresocialisterne advarer kraftigt imod at gå ind i et fællesskab som f.eks. EF.

Så spørger jeg: Hvilke erfaringer fra de sidste tiår har Venstresocialisterne på løsning af miljøproblemer, som angiver en anden måde at løse disse problemer på, end ved at gå ind i et forpligtende fællesskab, hvor man får indflydelse på andres beslutninger, mens andre selvfølgelig får indflydelse på éns egne beslutninger?

Jeg er enig med Venstresocialisterne i kritikken af det demokratiske underskud i EF, men jeg vil spørge, hvordan Venstresocialisterne vil påvirke det problem og være med til at løse det problem, så der bliver mere demokrati i fællesskabet i Europa, ved at stå uden for?

Kjellbjørg Lunde: President! Så tilbake til grunnlaget: Vi er for eit internasjonalt forpliktande samarbeid også på miljøområdet. Men eit samarbeid i EF-samanheng på alle område vil få som konsekvens at miljøproblema totalt sett vil auke, det les eg av EF-dokumenta. Mellom anna vil gjennomføringa av den indre marknaden føre til ein vekst i trafikken som gjer at vi i verste fall kan rekne med 50 pst. auke i utsleppa. Då hjelper det lite med nokon avtale om noko teknologi som gjer at vi sikkert kan redusere litt av det igjen. For effekten av den samla politikken som EF har tenkt å gjennomføre og er på veg til å gjennomføre, vil bli ein vanskelegare miljøsituasjon i Europa. Då meiner vi at det er viktigare å jobbe i større fora og på andre vilkår for å få fram forpliktande avtaler. No er det faktisk slik at det fordi ein har slik blind tru på økonomisk vekst, klarar vi f.eks. ikkje i Norge å forhindre at vi byggjer ressurssløsande miljøøde-

leggande svære gigantanlegg som metanolfabrikk og sannsynlegvis eit gasskraftverk, som vil føre til vi ikkje klarar å oppfylle våre eigne målsettingar.

Poul Nielson: Hr. præsident. Jeg synes ikke, at Kjellbjørg Lunde har svaret på Marianne Jelveds spørgsmål. Det kan der være gode grunde til. Jeg synes også, at det er lidt af et problem, at det er, som om tingene kun er demokratiske for VS, hvis indholdet svarer præcis til VS´ synspunkter. Jeg vil advare stærkt mod denne tendens til at monopolisere demokratibegrebet.

Jeg forstår, at også Venstresocialisterne klart går ind for fuld beskæftigelse, men Kjellbjørg Lunde sagde også her, at man ikke skal gå ind i konkurrencen om markedsandele. Derfor vil jeg spørge VS om, hvordan man i denne verden - og jeg understreger i denne verden - som vi er valgt til at løse problemerne i, skal kunne arbejde troværdigt for fuld beskæftigelse, hvis man skal holde sig for fin til at gå ind i konkurrencen om markedsandele.

Kjellbjørg Lunde: Verdas leiarar skal møtast i Rio i begynnelsen av juni. Eg har lese dei nordiske regjeringane sin dokumentasjon på kva som bør gjerast, og det er faktisk med ulik politisk tilhørigheit i dei nordiske regjeringar der foreslått løysingar som går langt utover det den sosialistiske gruppa her i Nordisk Råd har vågd seg til å foreslå. Det er realiteten vi har å stå framfor. Og så er det faktisk slik at vi i Norge og våre venstresosialistiske kameratar elles i Norden har jobba ut ein del alternativ, som eg m.a. viste til i mitt innlegg, om energiproduktivitet og forskjellige tiltak som vi kan sette i gang for å prøve å vere med og gjere vårt bidrag til å forhindre klimaendringane. Dei tiltaka vil gje titusenvis av arbeidsplassar. I staden vil altså den norske regjering, støtta av alle andre enn den venstresosialistiske gruppa, byggje eit metanolkraftverk som gir 110 arbeidsplassar på Nordvestlandet. Det er "fornuftig" politikk.

Grete Knudsen: President! Jeg har to spørsmål til representanten Kjellbjørg Lunde: Hvorfor godtar hun de fire frihetene innenfor Norden, slik hun jo svarte meg i et replikkordskifte her nettopp, men ikke innenfor et europeisk fellesskap?

Og så tilbake til det jeg spurte henne om i min første replikk: På hvilke områder har vi fortsatt vår nasjonale suverenitet?

Kjellbjørg Lunde: Vi har framleis moglegheiter for å fastsette vår skatte- og avgiftspolitikk relativt sjølvstendig. Om det går slik som sosialdemokratiets leiarskap i Norge ynskjer, hamnar vi i EF ganske raskt. Då mistar vi også den moglegheiten. Og det veit iallfall ein gammal erkesosialist, som Grete Knudsen har vore, at om vi ikkje klarar å fastsette eit skatte- og avgiftsnivå som gjer at vi kan løyse alle dei problema vi har innanfor velferdsområdet, blir det ikkje mykje igjen av den velferdsstaten som Grete Knudsen og hennar like har vore dei fremste forsvararane av. Det er berre eit eksempel.

Så var det ein påstand om at venstresosialistane har godteke dei fire fridomane. Det har vi slett ikkje, det har vi aldri gitt uttrykk for. Men så les eg i dette dokumentet frå Økonomisk utskott at det nordiske samarbeidet skal byggast på dei fire fridomane med henblikk på etableringa av eit grenselaust Norden innafor ramma av EØS-avtalen og seinare EF-medlemskap for samtlige av de nordiske landa. I avsnittet etterpå står det at dei skal satse på bærekraftig utvikling.

Sasi: Herr president! Om jag förstått det rätt är det Karl Marx och Lenins mål att nationalstaten skall försvinna i det långa loppet, och man kan tänka sig att EG är ett steg just i den riktningen i Europa.

Nu frågar jag Kjellbjørg Lunde: Är både Lenin och Marx ännu deras lärofäder eller vem har de till lärofader idag?

Kjellbjørg Lunde: Vi får ta litt vaksenopplæring her. Eg trudde Kimmo Sasi hadde vore med så lenge i politisk arbeid og kjende venstresosialistane slik at han var klar over at vi ikkje har så mykje sans for dei gamle gudar same kven dei er. Vi har prøvd å utforme ein demokratisk sosialisme ut frå dei vilkåra vi har hatt i Norden, og det held vi framleis på med. Mange av dei konkrete tinga vi no jobbar med, har ganske stor tilslutning og tillit blant folk i Norden, og som eg har vist til tidlegare, også i dei offentlege FN-dokument som ligg til behandling framfor den viktige Rio-konferansen. Verre er det ikkje. Eg kan ikkje fatte og begripe at ein konservativ politikar som Kimmo Sasi ikkje er i stand til å gå inn og drøfte dei problemstillingane som eg har reist, utan å kome her med nokre forelda påstandar for å stemple oss som noko anna enn det vi er.

Liltved: Hr. president. Det kan være vanskelig å følge representanten Lundes logikk, og jeg vil bare stille spørsmål. Hvordan vil trafikken bli mindre innenfor EF om Norge står utenfor, uten påvirkning? Hvem i EF bad om at Norge skulle bygge metanolfabrikk? Det er jo blitt et stort poeng. Så en rettelse, og det gjelder skattene: Kun indirekte skatter harmoniseres i EF, ikke direkte skatter, slik representanten Kjellbjørg Lunde sa.

Kjellbjørg Lunde: Om eg i kampens hete ikkje har klart å nyansere heilt nøyaktig i type skattesystem, vil eg gjerne få seie at så vidt eg veit, har dei indirekte skattane ganske mykje å seie i det systemet som vi no alle er ein del av.

Så vil eg takke for oppmerksomheten i denne replikkrunden. Eg synest det er viktig at vi politikarar brukar den reiskapen som vi er innvalde for å bruke, nemleg snakketøyet, og at det ikkje er slik som vi opplever i Nordisk Råd og i mange andre samanhengar, at det er nakkemuskulaturen som får mest mosjon i desse parlamentarikarforsamlingane. Det er flott at ein kan medverke til at vi får aktivitet både i hjernen og i snakketøyet, langt fleire.

Så er det faktisk slik at representanten Liltved ikkje høyrer etter når eg snakkar. Eg prøver å få fram kva som er dei ulike premissane for høgresida sin inn-

treden i EF, og det som gjer at vi venstresosialistane prøver å kjempe imot. For meg er det altså ein tankekross at sosialdemokratiet, som påstår at dei framleis vil basere seg på dei verdiane som m.a. står i dette dokumentet, ikkje ser det problemet dei vil få med å gjennomføre det som intensjonen skal vere for å gå inn i EF.

Hagen (liberalistiska partigruppens talesman): Jeg tenkte kanskje å komme litt tilbake til det nordiske samarbeidet etter 1992, som vel skulle være grunnlaget for denne debatten.

Sten Svensson sa at hovedarbeidsmetodikken i Nordisk Råd er vedtakelse av rekommandasjoner, og representanten Sten Andersson stilte spørsmålet om noen hadde undersøkt hvor mange av de vedtatte rekommandasjoner opp igjennom årene som hadde medført et praktisk vedtak i de nordiske lands parlamenter, slik at man kunne si at det og det skjedde på grunn av at saken var tatt opp i Nordisk Råd, uten at han hadde - så vidt jeg skjønte - kunnet finne noe svar på det spørsmålet.

Og det er derfor vi i den liberalistiske gruppe syns det er på tide å drøfte selve grunnlaget for Nordisk Råds arbeid - og da mener jeg hele tiden parlamentarikerforsamlingen - om det er noen virkelig plass for den etter at de fleste, forhåpentligvis etter hvert alle land, blir medlem i EF, og slik som vi også har det nå med EØS-avtalen.

Det er påpekt av Ministerrådet at en rekke aktiviteter innenfor de økonomiske samarbeidsområder økonomi, finans, handel og industri i høy grad blir besluttet i EØS-regi, og at den politiske og administrative innsats derfor i høy grad må skje der. Det er noe vi vet, det er et faktisk forhold, at mye av det arbeid som har kunnet tas opp i Nordisk Råd, nå vil være en del av EØS-avtalen og senere EF-arbeidet. Og Ministerrådet sier at de vil søke å unngå dobbeltarbeid i nordiske organer og i andre internasjonale sammenhenger - særlig EØS.

Flertallet i Økonomisk utvalg deler denne målsetting, men finner for øvrig ikke at Ministerrådets hovedkonklusjon har behov for en ytterligere nyansering. De kan ikke se noe behov for noen nyansering på det. Det skyldes altså at de må konstatere at hovedbegrunnelsene for det nordiske råd, nå blir oppfylt gjennom det europeiske samarbeid. Da er det viktig at man nettopp drøfter eksistensberettigelsen, og vi er kommet til at parlamentarikerforsamlingen i Nordisk Råd virker mer og mer som en anakronisme som først og fremst sikrer arbeidsplasser på sekretariatene.

Nå kan selvsagt det være en god ting, slik som sysselsettingssituasjonen er, men det er vel kanskje da også på sin plass å vurdere nytten av arbeidsinnsatsen og ikke bare selve arbeidsplassens eksistens. Og vi vet, hvis vi er ærlige - og det burde vi kanskje være litt mer - at veldig mye av arbeidet i Nordisk Råds parlamentarikerforsamling hadde gått utmerket, ja enkelte vil hevde langt bedre, hvis ikke det var noen parlamentarikere der som var som sand i maskineriet til våre glimrende sekretariater. For det aller meste av det som skrives, også av utvalgsbetenkninger, er jo skrevet av sekretærene, og vi parlamentarikere bare endrer litt her og der. Det er det å stå på denne talerstolen å snakke, det er den jobben parlamentarikerne gjør. Er det virkelig verdt å stenge fire-fem parlamenter i

Norden, få masse ministre samlet her, masse embetsmenn samlet her, når de avgjørelsene som teller, allikevel treffes i andre fora?

Det er det som er vår begrunnelse for at vi er sterkt opptatt av å ha nordisk samarbeid, men ikke i form av det eksisterende nordiske råd. Vi tror det er regjeringssamarbeidet innad, i EF-sammenheng, i FN-sammenheng, som er det viktige, og at parlamentarikerne kunne bruke mer oppmerksomhet og gjøre en bedre innsats i sine nasjonale parlamenter eller i de parlamentarikerforsamlinger som vil komme inn i det europeiske samarbeidet - det vil være Europaparlamentet senere, ved medlemskap, det vil vel også bli noe behov i EØS - og at det er i de fora samarbeidet bør foregå. Og ellers kan selvsagt alt det gode nordiske samarbeidet gjøres på andre måter enn ved et nordisk råd. Foreningen Norden kan gjøre visse ting. Det kan kanskje etableres et spesielt samarbeid for kulturområdet, hvor de nordiske lands parlamenter bevilger en slump penger, men hvor ikke nødvendigvis parlamentarikere bør sitte i en stor forsamling og styre det hele.

Vi har derfor satt opp forslag i vår reservasjon om at Presidiet gis i oppdrag å forberede en avviklingsplan for Nordisk Råd før 1996, slik at det kan gjøres på en ryddig måte, slik at man kan beholde de tingene som er gode, men utenom et Nordisk Råd, at man kan satse på de frivillige organisasjoner. Man kan kanskje, som jeg har snakket om tidligere, selge noe. Og så kan regjeringene stå på litt friere grunnlag når det gjelder hvorledes man organiserer landenes samarbeid innad i EF for å koordinere og få felles nordisk innsats der det er ønskelig og mulig, hvor vi kan påvirke Europa. Vi har altså da som utgangspunkt å starte med nye friske kort istedenfor som flertallet helt åpenbart har hatt som grunnlag - særlig når man leser innstillingen fra Økonomisk utvalg om parlamentarisk innflytelse - å bevare Nordisk Råd som parlamentarikerforsamling. Det er hovedintensjonen. Og deretter: Hvilke argumenter kan vi bruke for at selv en omorganisert Nordisk Råds parlamentarikerforsamling kan eksistere etter at alle de Nordiske land er med i EF? Man begynner altså i gal ende - vi vil begynne med nye kort, for en helt ny sitausjon. For det er en helt ny sitausjon vi står oppe i, og da må vi ta konsekvensen av det for vårt eget arbeid.

Jeg har også lyst til å si at det er litt forunderlig at flertallet utelukkende i sine konkrete forslag henvender seg til Ministerrådet og til de nordiske lands regjeringer. Hvis det er slik at det er Nordisk Råd selv som skal avgjøre sin egen situasjon - og det bør det være - savner jeg faktisk et oppdrag fra flertallet til Presidiet når det gjelder å trekke opp en del retningslinjer for Nordisk Råds arbeid. Nordisk Råd overlater altså det helt til ministrene selv å gjøre for seg.

Anker Jørgensen: Hr. præsident! Jeg kan ikke forstå, hvorfor Fremskridtspartiet - eller hvad de tilsvarende partier nu hedder i de forskellige lande - ikke kan indse nytten af det nordiske samarbejde, især i den nuværende situation. Kan man virkelig forestille sig, at de nordiske parlamentarikere ikke skulle tage del i den omfattende debat, som foregår i hvert eneste land i Europa på forskellige niveauer, på forskellige måder og med forskellige holdninger? De skal tværtimod netop deltage i debatten, og det er ikke en sag, som udelukkende angår regeringerne. Hvis det var tilfældet, ville der jo ikke være den brede forståelse af

problematikken, enten man er for eller imod. Nu er der virkelig muligheder for, at denne forvandlingsproces, der foregår i Europa og rækker langt op i Norden, kan drages ind i de naturlige parlamentariske kanaler, ikke alene nationalstaternes parlamenter, men også det fællesskab, vi har bygget op i Nordisk Råd.

Hagen: President! Jeg tror Anker Jørgensen utmerket godt vet at den liberalistiske gruppe består av Fremskrittspartiet i Norge og Fremskrittspartiet i Danmark - så navnene tror jeg egentlig hr. Anker Jørgensen er kjent med.

Joda, parlamentarikere skal delta i disse debatter, og vi gjør det i våre respektive nasjonale parlamenter. Og i tillegg er også det aller meste av debatten i denne forsamling stort sett mellom parlamentarikere fra samme land. Det er danske parlamentarikere stort sett som tar replikker på de andre danske, de norske tar på de norske - vi forlenger veldig mye av våre nasjonale debatter inn i den nordiske rådssalen. Men debatter og debatter og debatter må ha mer hensikt enn debatt. Jeg vil hevde at man kan ikke konsentrere sin oppmerksomhet om for mange internasjonale fora, for mange internasjonale organisasjoner. Og når Europa er blitt det nye og Norden skal inn i Europa, da er det det man bør debattere, og så får man gi litt avkall på det nordiske rådet, selv om det kanskje koster noen arbeidsplasser.

Presidenten: Carl I. Hagen. En saksopplysning: Presidenten gjør oppmerksom på at verken Anker Jørgensen eller Claes Andersson er fra Norge!

Claes Andersson: Herr president! Jag är enig med Carl I. Hagen att Nordiska rådet bör förändras och göras effektivare och vi kan säkert koncentrera oss på färre frågor, men jag är mycket oenig när han talar om den representativa demokratin som om den inte skulle behövas. Det finns en mängd regionala alternativ, regionala arbetsformer och en mängd verkligt nordiska frågor, t.ex. nordiskt energisamarbete som inte kan skötas inom ramen för EG utan som vi själva bör sköta här i Norden.

När det gäller Carl I. Hagens fråga om det är någon idé att vi parlamentariker träffas, talar med varandra och debatterar och lär känna varandra i dagens Nordiska råd är mitt svar på den frågan ett förbehållslöst ja. Jag skulle vilja fråga Carl I. Hagen vilket hans alternativ är till den representativa demokratin när han vill lämna bort parlamentarikerna från samarbetet.

Hagen: Jeg forstår også at Claes Andersson ønsker å gjøre ting med Nordisk Råd - det var derfor jeg stilte et spørsmål. Jeg får vel ikke noe svar heller.

Hvorfor i all verden har ikke da flertallet i Økonomisk utvalg i sine mange konkrete rekommandasjoner kommet med et oppdrag til Presidiet i Nordisk Råd også om å drøfte hva Nordisk Råd skal gjøre for å effektivisere seg selv? Det er jo intet oppdrag til Presidiet - altså Nordisk Råds egne organer - i denne store

saken om hvordan Nordisk Råd skal se ut etter 1992. Det er bare vårt forslag som har et oppdrag til Presidiet.

Så til det andre spørsmålet om det representative demokrati. Vi vet jo at det har vært kritikk av EF for for lite demokratisk kontroll, for demokratiunderskudd. Det er jo klart at det er enda større underskudd i det nordiske samarbeidet, for her har jo ikke forsamlingen noen som helst makt i det hele tatt. Og det representative demokratiet her har jo ingen egentlig praktisk betydning når det ikke har noen makt.

Salmén: Herr president! Då man planerar för framtiden och framför allt det nordiska arbetets framtid märker man flera uttalanden som kan uppfattas som hot, begränsningar, ja t.o.m. slutet för Nordiska rådet. Detta alltså om man har ett negativt synsätt och inte vill göra något åt situationen. Men vi måste se framåt och komma ihåg att negativa utsagor ofta blir självuppfyllande. Om vi i stället agerar fulla av positiv tro på vår förmåga att av hot skapa möjligheter har vi redan kommit mer än halvvägs till våra mål. Vi kan med ett sådant synsätt svänga hoten och begränsningarna till fördelar, möjligheter och t.o.m. vinst.

Låt mig nämna två ting som av en del uppfattas som hot: Västeuropa och Östeuropa. Vi har lätt vant oss vid tanken att vi blir en integrerad del av Europa, men både den politiska och den ekonomiska processen har varit så snabba att många inte vill ta åt sig tanken. Det finns EES-avtal, EG-medlemskapsansökan och om alla förhandlingar går enligt vissa planer så kan det skapas en hemmamarknad med 400 miljoner människor som kunder. Att detta kan uppfattas som ett hot är lätt att förstå, och det kan säkert bli farligt om man inte snabbt ställer om planer och tänkesätt. Vi kommer att få leva mångkulturellt, flerspråkigt, ja internationellt, men låt oss se möjligheterna och börja leva med morgondagens utmanande realiteter. Olika modeller för samarbete finns.

Jag är, som jag sade i november i Mariehamn, stolt över att vara ålänning. Men enligt min åsikt finns det inget motsatsförhållande i att vara knutpatriot och internationalist samtidigt.

Östeuropa förs också fram som ett hot vad gäller kärnvapen under svag kontroll och ett stort miljöhot, dvs att vår del av världen förstörs med olika föroreningar. Därtill ser man en fara i många tänkbara flyktingar. Men vi bör se Östeuropa som en fin möjlighet, och då gäller det att ta vara på möjligheterna. Det finns också där ca 400 miljoner människor som vill ha en levnadsstandard som liknar vår, men som kan bli en fara om problemen får kvarstå. Genom att se Östeuropa som en produktionsresurs och en framtida marknad kan vi främja både en fredlig och en ekonomiskt god utveckling hos våra grannar.

Jag är övertygad om, herr president, att om vi vill ha ett nytt Europa när vi kommer in i nästa sekel, skall vi tänka oss ett Europa med 800 miljoner människor, och då kan vi inte tillåta att 400 miljoner skall leva kvar i armod och elände.

För våra tre självstyrda områden i Nordiska rådet finns också saker som kan uppfattas som begränsning, ja kanske till och med som hot. Jag tänker då på det i sig positiva som hänt, nämligen statsministrarnas initiativ och eventuell ändring av Helsingforsavtalet. Vi har inte fått medverka i det arbetet, men med vår posi-

tiva syn tror vi oss kunna vända även den begränsningen till fördel och vinst i framtiden.

Herr president! Om vi vill skapa en positiv framtid är det viktigt att arbeta hårt för hela Europa. Det som kan hindra oss är vår rädsla, självviskhet och brist på vilja. Vi kan göra fina insatser, och jag vet att det i detta forum finns många som både vill och kan göra det.

Dalsgaard: Hr. præsident! Jeg vil gerne understrege det meget vigtige aspekt i det nordiske samarbejde, som Olof Salmén så rigtigt påpegede i slutningen af sin tale. Færøernes og de øvrige selvstyrende områders begrænsede repræsentation her i Nordisk Råd er virkelig truet af de store forandringer, som nævnes i de personlige repræsentanters rapport til statsministrene.

Jeg skal derfor ganske kort henlede opmærksomheden på den færøske regeringschef Atli Dams udtalelser under generaldebatten, hvor han fremførte ønsket om direkte og fuldgyldigt færøsk medlemskab af Nordisk Råd. Jeg skal understrege, at en eventuel ændring af Helsingforsaftalen bør stadfæste de selvstyrende nationers ret til fuldt og ligeberettiget medlemskab af Nordisk Råd, og jeg skal også henlede opmærksomheden på den færøske regeringschefs udtrykkelige ønske om, at de selvstyrende nationer får ret til at at deltage i statsministrenes og de personlige repræsentanters behandling af disse spørgsmål.

Færøerne forventer med andre ord at modtage en formaliseret indbydelse til at deltage i dette samarbejde snarest muligt, og det sammen gælder for Åland og Grønland. Jeg skal i denne forbindelse ganske kort - kun én linie, hr. præsident - citere statsminister Ingvar Carlssons brev af den 9. juni 1990 til den færøske regeringschef Jógvan Sundstein, hvor han skriver, at de nordiske statsministre er enedes om at indbyde de selvstyrende områders regeringschefer til de statsministermøder, som afholdes i forbindelse med Nordisk Råds ordinære sessioner. Jeg vil gøre opmærksom på, at dette løfte ikke er blevet overholdt, og at vi forventer, at det vil ske i fremtiden.

Geir H. Haarde: Hr. præsident! Debatten om det fremtidige nordiske samarbejde er på det seneste blevet forstærket, og efter offentliggørelsen af statsministrenes delrapport og Økonomisk Udvalgs forslag mener jeg, at linierne er ved at aftegne sig.

Først og fremmest er det vigtigt at gøre sig klart, hvordan indholdet og omfanget af det nordiske samarbejde vil blive i fremtiden, før der tages beslutning om dets udformning. Man må kende indholdet, før man kan vælge emballagen.

Tilsyneladende er det nu helt sikkert, at alle de nordiske lande bliver medlemmer af EØS fra og med 1993, selvfølgelig under forudsætning af, at Europadomstolen godkender aftalen, og at den bliver ratificeret af de nationale parlamenter. I kraft af denne aftale bliver alle de nordiske lande en del af Europas indre marked og dermed også en del af et fælles hjemmemarked. Men for at nå så langt måtte man altså have hjælp udefra!

Selv om det lyder selvmodsigende, er det rigtigt, når det siges i rapporten til statsministrene, at EØS-aftalen er den stærkeste drivkraft hen imod nordisk in-

tegration siden dannelsen af EFTA, da den fri handel med industrivarer begyndte. Dette faktum bekræfter også det, der ofte er blevet sagt, at Norden ikke er et alternativ til det europæiske fællesskab, men derimod en del af det.

Fra og med 1993 vil de spørgsmål, som berører de fire friheder og andre sager inden for EØS' aftaleområder, blive løst i et andet forum end det nordiske, men alle de nordiske lande vil være en del af dette forum og kan fuldt ud rådføre sig med hinanden efter behov. I fortsættelse heraf er det værd at pege på den idé, som er blevet luftet i den konservative gruppes medlemsforslag om etablering af et selvstændigt informations- og kontaktkontor for Nordisk Råd i Bruxelles.

Til trods for den indflydelse, EØS-aftalen og eventuelt flere nordiske landes medlemskab af EF vil få på det formelle samarbejde landene imellem - specielt på det økonomiske og erhvervspolitiske område - er det helt klart, at der fremover bliver behov for både formelt og uformelt samarbejde på mange andre områder. Ændringerne i Østeuropa har øget mulighederne for samarbejde udadtil meget betydeligt, og i fremtiden bliver de udenrigspolitiske spørgsmål en langt vigtigere del af den fællesnordiske dagsorden end tidligere. I den forbindelse er det tilstrækkeligt at minde om kontakten til de baltiske lande og det baltiske råd, ligesom man må regne med en udvidelse af samarbejdet om forsvars- og sikkerhedspolitiske spørgsmål efter Sovjetunionens opløsning.

De nordiske landes traditionelle samarbejde vedrørende kultur, sprog, uddannelse, forskning, medborgerpolitik og mange andre områder vil naturligvis fortsætte til trods for det øgede europæiske samarbejde, og det samme gælder for hele det uformelle, folkelige samarbejde.

Jeg har forstået, at flere af deltagerne i debatten frygter, at det nordiske samarbejde på det nærmeste vil forsvinde, efter at EØS-aftalen bliver til virkelighed, for slet ikke at tale om, når flere nordiske lande bliver medlemmer af EF. Jeg tror, denne frygt er helt ubegrundet. Det nordiske samarbejde har sin egen vitalitet, som er meget stærkere, end skeptikerne tror, og det er også anerkendt af alle, at samarbejdet har værdi i sig selv. Ingen ansvarlig nordisk politiker ønsker, at dette gamle, indgroede samarbejde skal ophøre, det har debatten her på sessionen også bekræftet, og det er statsministrenes delrapport et godt eksempel på. Vi må køre videre med den nødvendige tilpasning af vort samarbejde til de nye realiteter, og det indebærer blandt andet en organisatorisk rationalisering af hele vort arbejde.

Hellström: Herr president! Jag tror att ett av de viktigaste beslut som vi kommer att fatta här på grundval av ekonomiska utskottets förslag är kravet på handlingsplan för de nordiska regeringarna beträffande den nordiska infrastrukturen, innefattande både kommersiella och intellektuella kommunikationer, både järnvägar och kunskapsvägar. Det är ett område som får hög prioritet nere på kontinenten i EG-sammanhang, både i de framgångsrika områdena - det som brukar kallas kunskapskorridorerna - och i de sydliga områden som får regionalpolitiskt stöd.

Vi i Norden ägnar oss alldeles för litet åt vår egen infrastruktur. Vi behöver själva bygga upp den - ingen annan gör det åt oss. De förslag som ekonomiska utskottet lägger fram om en handlingsplan för en samlad nordisk infrastruktur

innefattar transporter, datanät, telenät, kunskapsvägar, vuxenutbildning, universitet och högskolor. Ministerrådet bör ta fasta på och ge prioritet åt detta område.

Herr president! När vi från socialdemokraternas sida lägger fram konkreta förslag om full sysselsättning, om jämställdhet mellan könen, i miljöfrågor och beträffande den sociala tryggheten accepterar såväl de konservativa partierna som mittenpartierna våra konkreta rekommendationer. Deras företrädare törs dock icke ta uttrycket "nordisk samfundsmodell" i sin mun. Man vill icke ansluta sig till den tämligen rimliga rekommendationen att förståelse skall skapas för den nordiska samfundsmodellen i ett bredare europeiskt sammanhang. Detta vågar man inte göra, och då kommer man till Europa med ett fattigt och torftigt budskap. När vi talar om europeisk identitet skall vi naturligtvis våga ta upp våra nordiska värderingar. Att de konservativa inte vill skriva under på den nordiska samfundsmodellen är kanske begripligt - kanske tycker de att den är för socialdemokratisk - men vad är det som gör att inte mittenpartierna vågar stå upp för den nordiska samfundsmodellen? Hur kan ni gå in i ett europeiskt samarbete utan att vilja visa vad vi själva står för?

Niels Ahlmann-Ohlsen: At Norden trods en fornemmelse af håbløshed alligevel vælger at underskrive den ene menneskerettighedsappel efter den anden bekræfter, at undertrykkelse og brutale overgreb mod anderledes tænkende kan få de nordiske folkeslag op af stolene. Regimer, der undertrykker mennesker eller mindretal på grund af nationalitet, politisk overbevisning, religion, race eller lignende, skal fordømmes af Norden. De nordiske regeringer og de nordiske parlamentarikere bør fremover arbejde langt mere målrettet og aktivt for at fremme internationale menneskerettigheder.

De baltiske lande har i mere end 40 år levet under en ufattelig og massiv undertrykkelse. Dette forhold har skabt en helt særlig situation i Baltikum. Alligevel er det vor pligt at advare balterne imod at gå i den modsatte grøft ved at suspendere visse borgerrettigheder for særlige mindretal. De grundlæggende borgerrettigheder er forudsætningen for at få et demokrati til at slå rødder.

Udviklingen i det tidligere Sovjetunionen er selvsagt grundlæggende positiv, og vi skal glæde os over det, der er sket, ikke mindst på de østeuropæiske medborgeres vegne. Men vi må ikke glemme, at udviklingen rummer sprængstof. Frihedstrangen er stor, også hos de mange mindretal. Et skræmmende eksempel på grov undertrykkelse af et etnisk mindretal finder vi i Nagorno-Karabakh, hvor uskyldige civile i disse dage udsættes for en grufuld massakre. Også i Kosovo er der store problemer. Cirka 90 pct. af den 2,2 mill. store befolkning i Kosovo er albanere. Kosovos parlament er blevet opløst og censur i forhold til radio og TV er indført. Denne udvikling har ført til, at Kosovos etnisk-albanske parlament har udpeget en regering, der fungerer i eksil fra Slovenien.

Også i Burma og Kina er det galt fat. For at fremme menneskerettighederne i Kina må hele verden fortsat presse på over for det kinesiske kommunistiske styre. Vi husker stadig den brutale nedkæmpning af studenternes demonstration på Den Himmelske Freds Plads i 1989. Endvidere forfølges de kinesiske kristne og demokratitilhængere på helt uantagelig vis.

Det nordiske menneskesyn siger os, at menneskerettighederne skal respekteres, og hensynet til vores økonomi og vores erhvervsliv må ikke få os til at argumentere for ophævelse af sanktioner og fremme af dialog, uden at vi også stiller krav. De lande, der overtræder menneskerettighederne, må ikke få på fornemmelsen, at vestlige lande springer op som løver og falder ned som lam. I menneskerettighedsspørgsmål er dette uacceptabelt.

Målet fremover for de nordiske demokratier må derfor være at arbejde aktivt for en fælles menneskerettighedskonvention, ikke bare for Vest- og Østeuropa, men for hele verden, en konvention, som udløser sanktioner ved overgreb på menneskerettighederne. Vi i Norden, der også er medlemmer af FN, kan ikke fortsat ignorere ansvaret for krænkelse af menneskerettighederne i og uden for Europas grænser.

Liltved: Ærede president! Vi politikere blir ofte beskyldt for å mangle visjoner, beskyldt for å mangle fremsyn og vidsyn. Nå har svært mange av oss en visjon, en visjon om Norden som region i et integrert og samarbeidende Europa; i et Europa der våre land kan være med å styrke demokratiet, freden, utviklingen og mulighetene til en vekst i harmoni med de økologiske forutsetningene.

Jeg er derfor svært fornøyd med følgende enstemmige uttalelse fra økonomisk utvalg:

"Der synes dog at være et bredt felles ønske om at samarbejde om europapolitikken mellom de nordiske lande. Det fremgår også klart af forslagene, at intensitet og muligheder i det nordiske samarbejde kan styrkes, hvis hele Norden bliver medlemmer av EF!"

"At återvinne makten", som Carl Bildt uttrykte det!

Etter min mening vil et samlet Norden i EF gi de nordiske landene samlet og hver for seg langt større utviklings- og påvirkningsmuligheter enn om Norden blir splittet. Det er derfor av stor nasjonal interesse at Norden ikke blir bare et anheng til Europa, et område som har satt seg selv utenfor.

Mange snakker om at et Norden integrert i Europa vil stå i fare for å miste sin identitet, sin egenart.

Jeg synes forbundskansler Helmut Kohl gav et godt svar til disse i går da han sa følgende:

"Denna av mig önskade europeiska enhet är inte längre tänkbar annat än som en enhet i mångfalden. Den, mångfalden alltså, måste vi ha - ty vår världsdels rikedom bygger just på mångsidigheten i ländernas och regionernas historia, tradition och kultur. Det förenade Europa kan därför inte vara någon smältdegel, utan kommer att kunna bevara och främja varje enskilt folks och lands nationella identitet, kultur och livsstil. Såtillvida måste även utbyggnaden av EG-institutionerna gå hand i hand med en förstärkning av Europas federalistiska orientering. Detta innebär för mig en helt klar, ovillkorlig frånsägelse av varje form av europeisk centralism."

Jeg skulle ønske at de som beskylder oss Europa-tilhengere for å svikte det nasjonale, de som sier at Nordisk Råd er mer opptatt av EF enn av sine respektive land, snart vil forstå at det å arbeide Norden frem i Europa nettopp er å arbeide også i nasjonens interesse.

Økonomisk utvalg har i sine forslag satt ord på den viktige balanse det er mellom integrasjon i Europa og egenutvikling i Norden. Som et godt eksempel på dette kan jeg sitere følgende som jeg er helt enig i:

"Utvalget finder, at forslagene er udtryk for at Norden har interesse i at videreføre og utbygge det interne nordiske samarbejde til styrkelse af Nordens konkurrenceevne og udnyttelse af vore komparative fordeler, og at det regionale nordiske samarbejde derfor er et vigtigt supplement til samarbejde i EØS og/eller EF!"

I økonomisk utvalgs konklusjoner og innstillinger er denne balansen etter min mening godt ivaretatt og konkretisert gjennom de ulike forslag.

Viktig nå er at de nødvendige organisatoriske endringer blir gjennomført raskt. Helsingfors-avtalen må fornyes og/eller revideres, slik at Nordisk Råd får de muligheter til handling som rådets målsettinger i den nye situasjonen krever.

Jeg vil understreke hvilket ansvar våre statsministre har for å fornye og drive det nordiske samarbeidet fremover, for å medvirke til å gjøre rådet til det viktige politiske instrument vi alle, unntatt Fremskrittspartiet, gjerne vil at det skal være på veien inn i fremtiden.

Så helt til slutt til Mats Hellström og hans velferdsmodell, den nordiske modellen. Det er mange grunner til at en ikke vil gå inn for den reservasjonen, men det viktigste er kanskje at vi behøver ikke å gå inn for en slik modell fordi vi har full frihet til å drive den sosialpolitikk, den arbeidsmarkedspolitikk og den kommunale politikk som vi selv bedømmer for å være best.

Sundheds- og forsikringsminister **Sighvatur Björgvinsson:** Hr. præsident! Man spørger om fremtiden i det nordiske samarbejde efter 1992. Jeg stiller mit spørgsmål lidt anderledes - nemlig: "Er der en fremtid i nordisk samarbejde?" Samarbejde mellem nationer, som ikke direkte er til gavn for befolkningen og ikke har støtte blandt almenheden, kan ikke opretholdes. På samme måde kan politiske ledere ikke på eget initiativ og uden videre knytte venskabsbånd mellem nationer. Trods alt bliver det ikke i vor tid, at en franskmand kommer til at føle sig hjemme i Berlin på samme måde, som en finne føler sig hjemme i Stockholm eller en islænding i København.

"Er der en fremtid i nordisk samarbejde?" Samtidig med, at integrationen har været på fuld fart på Kontinentet med voksende deltagelse af nordiske nationer, er det nordiske samarbejde ved at ændre karakter. I stedet for et samlet Norden er vi ved at opdele os i et Vest- og et Østnorden. Dette er ikke noget, som glæder os i Island, idet mange af os har følelsen af, at interessen hos vore samarbejdspartnere i Nordisk Råd ikke er rettet mod os. Man taler tværtimod med stor iver om enten at udvide Nordisk Råd med deltagelse af andre stater med ulig baggrund, eller om at oprette et regionalt samarbejde omkring Østersøen med deltagelse af kun en del af de nordiske lande samt Baltikum, Polen, Rusland, Tyskland og eventuelt andre. Vi i Vestnorden får næppe lov til at følge med i forberedelserne, og hos os hersker der forvirring, idet et fortsat nordisk samarbejde næppe falder inden for rammen af disse nye ideer.

"Er der en fremtid i nordisk samarbejde?" Det er indlysende, at nordisk samarbejde ikke kan være et alternativ til EF eller EØS. Et nordisk samarbejde kan

heller ikke give os økonomiske fordele i et forenet Europa eller garantere os et forskud i sociale og demokratiske henseender. Men hvad så? Vil samarbejdet da kun resultere i en festlig sammenkomst til uddeling af musik- og litteraturpriser? Glem ikke, at disse prisuddelinger kun er en brøkdel af vort kulturelle samarbejde med aktiv deltagelse af den brede befolkning.

Vi i Norden er folk med fælles kulturarv, som går århundreder tilbage. Er vort samarbejde om at bevare, bevogte og forny denne af ringe betydning?

Vi i Norden er folk med fælles indstilling til menneskenes rettigheder og det demokratiske krav, individet kan og skal stille til stat og samfund. Er det uden betydning, at folk med sådanne synspunkter skal samarbejde i morgendagens verden?

Vi i Norden er enige om de rige nationers ansvar over for den tredje verden og om alle menneskers rettigheder til at bo fredeligt og leve uden bekymring. Er der ingen grund til, at vi værner om vore muligheder for at yde en fælles indsats på multinational basis, hvor man afgør sådanne sager?

Nordisk samarbejde ændres, fordi verden ændres. Men et ændret samarbejde er ikke ensbetydende med et betydningsløst samarbejde.

Vi skal ikke stille krav til det nordiske samarbejde, som det ikke kan opfylde. Men vi, politikerne i Norden, skal stille det krav til os selv, at vi gør vores til at bevare den enestående slægtskabsfølelse, den velvilje og det venskab, som hersker mellem Nordens folk. Vi skal ikke på tolv måneder rive det ned, vi har bygget op på tolv hundrede år. Vi skal ikke løbe så rask ind i fremtiden, at vi løber fra os selv. Selv om vi gerne vil drage nytte af alle de muligheder, vi har for at forbedre vor tilværelse, skal vi huske, at den, som forlader sin post for at prøve at sluge både sol og måne, let dør af sult undervejs.

Der er fremtid i nordisk samarbejde, fordi vort samarbejde er af betydning for Nordens folk.

Tuomioja: Herr president! Vi skall vara dem tacksamma, som kom på idén att inbjuda förbundskansler Kohl till rådets jubileumsmöte. Han har gjort klart för oss alla var Nordens plats i EG-Europa är. Att hålla fast vid gamla neutralitets- och alliansfrihetsformuleringar i EG är, trots ministrarnas beundransvärda presteringar i verbal akrobati, varken möjligt eller nödvändigt mera. Europas förändringar har möjliggjort den omvärdering av vår ställning som en EG-anslutning kräver.

Jag konstaterar detta inte därför att jag skulle önska de nordiska ländernas anslutning till WEU eller NATO - att stanna utanför är i dagens läge fortfarande önskvärt - utan därför, att vi inte tjänas av klarhet och bortförklaringsförsök om de kommande EG-lösningars avgörande betydelse. Vi bör inte heller inbilla oss, att EG-aspiranterna skulle ha någon större påverkan på de beslut som kommer att fattas om det säkerhetspolitiska samarbetet i EG för 1996.

De farhågor många känner inför Nordens EG-anslutning är förståeliga. Också jag är säker på att vi i EG kommer att vara tvungna att överge en stor del av allt det som har varit viktigt och värdefullt för oss i den s.k. nordiska modellen.

Men jag vet också att dessa mål ingalunda skulle vara mera tryggade av ett nej till EG, möjligen tvärtom. Det enda vi säkert vet om framtiden är att status

quo inte kan kvarstå och att de unika förhållanden som möjliggjorde den nordiska modellens uppkomst har försvunnit och inte kan uppställas på nytt oberoende av vår ställning till EG:

Just denna osäkerhet och förändringstvånget påkallar djärva och visionära Europa-initiativ. Norden kan och bör ha en egen vision av det framtida Europa som inte behöver vara densamma som den som omfattas av eurobyråkratin i Bryssel.

Till de viktigaste punkterna i en sådan Europa-vision hör:

1) Europa skall känna sitt globala ansvar och vara handelspolitiskt och kulturellt öppet för hela världen. Om inte ekonomiska utskottet i sista stund hade tagit med en kläm om Nordens globala utvecklings- och miljöpolitik skulle man p.g.a. talen och materialet i denna session ha kunnat tro att det inte alls fanns liv utanför Europa. De nordiska länderna har fört en förhållandevis öppen och utvecklingsvänlig politik som också bör vara det nya Europas politik. Vi tar bestämt avstånd från en fästning Europa!

2) De bostadslösa, fattiga och åsidosatta i Europa behöver en stark social dimension. Den bör utvidgas till att omfatta den medborgargrundade synen på sociala rättigheter som vi är vana vid i Norden.

3) Gör full sysselsättning till ett mål i Europa! Kriterierna för tillträde i den europeiska valutaunionen bör kompletteras med kravet, att arbetslösheten inte får överskrida EG-genomsnittet mera än 1,5 % så att arbetslösheten inte skall användas som medel för att uppnå monetär stabilitet.

4) Miljörörelsernas bild om EG som ett ensidigt tillväxtfixerad teknosystem motsvarar dagens verklighet. Samtidigt är EG och dess övernationella beslutsfattande nödvändigt för att avvärja de globala miljöhot som inte kan bekämpas enbart på nationalstaternas nivå. Därför satsa på de hårda miljökravens och miljöskattens Europa.

5) Subsidaritetsprincipen är inte någon gåva från Bryssel utan den naturliga utgångspunkten för EG-medlemsstaternas samarbete.

6) EG-lagstiftningen bör tas på allvar i hela EG: Inga nya direktiv förrän de nuvarande miljökraven och annat aquis är tillämpad praxis i alla EG-länder.

7) Demokratisera EG!

Marianne Jelved: Hr. præsident. Norden og Nordisk Råd står ved begyndelsen af en ny fase af sin fælles historie. Det gør Europa i øvrigt også. Det kom konkret til udtryk ved Tysklands forbundskansler Helmut Kohls besøg i Nordisk Råd i går.

Den gensidige afhængighed er synlig. Store udfordringer, sikkerhed, økologi, økonomisk fordeling og miljøopgaver kan kun løses i solidarisk fællesskab mellem ligeværdige samarbejdspartnere.

Det betyder, at hver nation må afgive noget indflydelse for at få indflydelse på de fælles løsninger. Denne erkendelse - at ingen nation, ingen region af Europa har kraft nok i sig selv til at løse de store fælles opgaver - gør, at vi må turde gå videre.

Der skal et forpligtende samarbejde til, hvor der træffes bindende beslutninger i internationale fora.

Det er rigtigt, at der er et demokratisk underskud i EF. Men når man har erkendt et sådant problem, har man også et ansvar for at bidrage til at løse det problem. Her vil vores erfaringer i Norden og i Nordisk Råd, vores holdninger kunne spille en væsentlig rolle. Men forandringer sker ikke bare ved, at vi står udenfor og kritiserer. Nej. Vi må gå ind i samarbejdet og påvirke beslutningerne.

En af grundlæggerne af mit parti, Det Radikale Venstre, sagde for nøjagtig 100 år siden: Den, der vil handle, må være at findes på torvet; og den, der vil køre, må døje landevejens støv.

Jeg konstaterer, at Venstresocialisterne holder sig for gode til at døje landevejens støv.

Men jeg noterer mig også, at vi i Norden kan bidrage bedre, end vi har gjort indtil nu. Der er en helt anden stemning i forbindelse med løsningen af de store europæiske udfordringer.

Nordisk Råd må også efter 1992 prioritere sit arbejde. Vi må bygge på det bedste af det gamle og i fællesskab finde nye veje.

Nordisk Råd må arbejde i to parallelle retninger. For det første udbygning af det nordiske samarbejde om bl.a. kultur, uddannelse, forskning og miljø, og med særlig kraft på de nordiske regioner som f.eks. Vestnorden. Det er tilfredsstillende, at ministerrådet har afsat 2,5 mio.kr. til dette arbejde. Budgetudvalget indstiller, at Vestnorden selv må diskutere, hvordan disse midler skal bruges. Det er et konkret eksempel på nærhedsprincippet i det nordiske.

Den anden vej er påvirkningen af Europas udvikling og fremtid. Her må Norden og Nordisk Råd blande sig. Vi skal tro på, at vores traditioner, vores visioner og mål og vores argumenter kan bruges til at få et bedre Europa.

Nu har Danmark været medlem af EF i 20 år. Og jeg kan fortælle de nordiske parlamentarikere, at vi i Danmark stadig taler dansk.

Nu hvor der er opbrud og bevægelse, er der også nye chancer for at få flere handlemuligheder. Nordisk Råd skal være fleksibelt og omstillingsdueligt. Ansvaret for fremtiden er vores.

Handelsminister **Godal:** President! Statsminister Aho viste i sin jubileumstale onsdag til sosiologen Daniel Bells treffende beskrivelse av nasjonalstaten som for liten til å løse menneskehetens store problemer, og som for stor til å løse menneskenes små problemer.

De overgripende utfordringer i vår tid som sysselsetting, velferd og miljø, lar seg ikke løse gjennom politisk og økonomisk isolasjon. I 1990-årenes åpne Europa står ikke den sterkest som står alene. Denne erkjennelse samler nå økt oppslutning over hele Europa. Derfor ville det være ubegripelig om vi skulle vende oss inn mot oss selv og takke nei til de utfordringer og muligheter som byr seg. Samtidig står konkretiseringen av nærhetsprinsippet - den andre dimensjon i Bells problemstilling - som en stor, ja alleuropeisk utfordring. EØS-avtalen framstår utvilsomt som den sterkeste nordiske integrasjonskraft siden EFTA-landene i 1960-årene åpnet for frihandel med industrivarer. Avtalen legger videre rammer for det nordiske samarbeid enn tidligere gjennom et langt mer omfattende felles regelverk. Det er ingen svekkelse av det nordiske element - tvert

om, dette regelverk gir nordisk arbeids- og næringsliv en styrket stilling og bedre muligheter i et felles marked med 380 millioner mennesker.

Statsministrenes initiativ gjennom Mariehamn-erklæringen bekrefter den felles vilje til å opprettholde og videreutvikle en sterk nordisk region i det nye Europa. Våre nordiske land har 40 års samlet erfaring i regionalt samarbeid. Dette samarbeidet passer som hand i hanske i det regionenes Europa som nå avtegner seg.

Kjernen i EØS-avtalen går på det økonomiske og handelspolitiske forhold, men avtalen gir et langt mer ambisiøst og omfattende siktemål. EØS-avtalen gir ny ramme også for det politiske samarbeidet, og selvsagt vil det handle om politikk når 19 EØS-land kommer sammen for å diskutere utvikling av nye regler for handelen, så vel som mål for miljøarbeidet, energipolitikken og velferdspolitikken.

Som påpekt i ministerrådsforslagets program for det nordiske samarbeidet etter 1992, vil det i EØS i mange tilfeller være naturlig med en stor grad av nordisk samordning både under forberedelsene av vedtak og ved den nasjonale tilpasning av disse vedtakene. Det nordiske element vil også være til stede på samarbeidsområder som ikke dekkes av EØS-avtalen, som liberalisering av grensekontrollen, harmonisering av handelsprosedyrer, felles eksportfremmende framstøt og samordning av standpunkter ikke minst i internasjonale fora. Alt dette vil etter mitt syn være viktige framtidige arbeidsoppgaver for et nordisk handelspolitisk samarbeid.

Som påpekt i medlemsforslaget om Norden i det nye Europa fra den sosialdemokratiske gruppe, vil endringene i de sikkerhetspolitiske strukturer i Europa medføre at de nordiske landene står friere til å intensivere og utdype dagens uformelle samordning på det utenrikspolitiske området. Et effektivt samarbeid på dette feltet bør baseres på utvikling og fornying av selve mekanismene for utenrikspolitisk samordning.

Som foreslått i mellomrapporten fra statsministrenes personlige representanter om videreutvikling av det nordiske samarbeidet, bør virksomheten i hele bredden av det nordiske samarbeidet rapporteres til Nordisk Råd. Dette vil gjøre Nordisk Råd til et mer slagkraftig forum i arbeidet med å gi retning og innhold til det nordiske samarbeidet i årene som kommer.

Suominen: Det nordiska samarbetet måste i dag säkerställa sin plats i det nya Europa. Det räcker inte längre med den gamla pragmatismen som hittills har fungerat bra, utan vi behöver också en gemensam Europastrategi - en gemensam syn på Norden som en del av Europa. Vi skall inte bara finna oss i och anpassa oss till, utan vi måste aktivt vara med och påverka utvecklingen i Europa.

Även om varje nordiskt land självt skall bestämma sina relationer och sin egen tidtabell när det gäller Gemenskapen, skapar Sveriges, Finlands och förhoppningsvis också Norges parallella medlemsförhandlingar ett verkligt behov av samarbete.

Om politisk vilja finns, torde det vara lätt för de nordiska ländernas regeringar att skissera och koordinera gemensamma förhandlingsmål. I Nordiska rådet, däremot, skall länderna koncentrera sig på att värdera allmänna förutsättningar för medlemskapet och framför allt utforma en gemensam Europastragegi -

d.v.s. tydliga mål för utvecklandet av den Europeiska gemenskapen och det nordiska samarbetet.

För det första har Norden fördelen av att den Europeiska gemenskapen kommer att utgöra ett starkt centrum såväl ekonomiskt som politiskt. I skuggan av en effektiv politik får Gemenskapen dock inte utformas till en centralstyrd byråkrati. De nordiska länderna bör framhäva den s.k. subsidiaritetsprincipen i Maastrichtavtalet, som innebär att besluten bör fattas så nära individen som möjligt.

De nordiska länderna kan trygga sina gemensamma intressen inom EG endast genom samverkan. Förutsättningen är att regeringarna och parlamenten politiskt förbinder sig att definiera gemensamma linjer och att det nordiska samarbetet jämte sekretariaten samordnas så att det uppstår en enda konstruktion - Nordiska rådet.

För det andra tror jag att den europeiska ekonomin, som förstärks genom integrationen på den inre marknaden och genom den monetära och ekonomiska unionen, är ett centralt mål också för oss. Vi skall trots allt inte försöka finna skydd i en protektionistisk Europafästning, utan EG skall vara en så öppen och samarbetsvillig organisation som möjligt i förhållande till den övriga världen.

För att säkra företagens tillgång till kapital föreslår jag att vi omvärderar grundandet av en nordisk börs, som jämbördigare kunde konkurrera om internationellt kapital med övriga börscentra i världen.

För det tredje tror jag att de nordiska länderna är beredda och villiga att bygga upp en social och ekonomiskt ansvarsfull marknadsekonomisk modell för hela Europa, även om utvecklandet av en fungerande EG-politik i dessa frågor skulle begränsa vårt nationella spelrum.

Det nordiska samarbetet har bäst lyckats med att främja människors rörlighet på socialt trygga villkor. De nordiska länderna bör målmedvetet fortsätta med harmoniseringen av respektive lands lagstiftning också utöver EG-direktiven för att människor, varor, tjänster och kapital skall kunna röra sig fritt i Norden.

För det fjärde. De principer och verksamhetsformer för utrikes- och säkerhetspolitiskt samarbete som definieras i Maastrichtavtalet lämpar sig väl som referens för alla de nordiska ländernas utrikespolitik. Som EG:s medlemmar kommer vi att ha allt bättre möjligheter att förstärka även Nordeuropas politiska och ekonomiska stabilitet och säkerhet.

I det nya Europa har vi ingen särskild orsak till att lämna utrikes- och säkerhetspolitiska frågor utanför det nordiska samarbetet. Snarare tvärtom.

Det ligger i de nordiska ländernas intresse att skapa fungerande relationer, i synnerhet till Ryssland och till de baltiska länderna. Ett intensivare samarbete med våra närområden ligger för sin del helt i linje med EG:s samarbetsinriktade linje.

Herr president, mina vänner! Vi måste ha drömmar, ideal och mål. Endast gemensamma mål kan garantera det nordiska samarbetets dragningskraft i det nya Europa.

Hjörleifur Guttormsson: Hr. præsident! Diskussionen her på sessionen om det fremtidige nordiske samarbejde har været overskygget af integrationsprofeternes

iver. Ikke blot har dette vist sig i generaldebatten og i løbet af debatten i dag, men også festtaler og gæstetaler har været præget af den ensrettede og uforbeholdne entusiasme for, at de nordiske lande sætter kursen for fuld fart ind i Den Europæiske Union.

Vi, som ikke deler denne overtro på velsignelsen af at give afkald på national selvstændighed, havde håbet, at de fleste her i Nordisk Råd ville arbejde for sammenhold om principielle synspunkter angående fremtidigt nordisk samarbejde i lighed med det, som blev forelagt af præsidiet i dokument 2 til sidste ekstrasession i Mariehamn. Dette har vist sig at være en fejlbedømmelse.

Arbejdet i Nordisk Råd angående det fremtidige samarbejde efter 1992 har varet siden foråret i fjor. Vi i den venstresocialistiske gruppe har deltaget i dette arbejde og har gjort os umage for at finde en fællesnævner med andre partigrupper på dette centrale område. Men siden Mariehamn har tingene forandret sig radikalt i rådet, ikke mindst på grund af ministerrådets og de nordiske statsministres indgriben og udtalelser i de sidste måneder og i starten af denne session.

I økonomisk udvalg dannedes lige før sessionen et flertal af socialdemokrater og konservative under medvirken af repræsentanter for Mittengruppen, som besluttede at gøre integrationsprocessen og EF-medlemskab til grundlag for sine betragtninger.

Flertallet kunne ikke tænke sig en konklusion om nordisk samarbejde, uden at man samtidig rekommanderer, som der står i flertallets indstilling, "at udbygge det nordiske samarbejde om 'de fire friheder' med henblik på etableringen af et grænseløst Norden inden for rammerne af EØS-aftalen og senere EF-medlemskab for samtlige eller de fleste nordiske lande".

Dette synspunkt samt mange af flertallets overvejelser omkring EF-integrationen er uforeneligt med de synspunkter, som vi venstresocialister mener burde være grundlaget for nordisk samarbejde. Så vidt jeg ved, er det også i strid med det, som flere politiske partier og en væsentlig del af befolkningen i de nordiske lande ser som ønskemål.

Det er på den anden side et helt forkert argument, når det hævdes af det socialdemokratisk-konservative flertal, at man inden for Den Europæiske Union skal kunne fortsætte regionalt nordisk samarbejde i lighed med det, vi kender fra Nordisk Råds 40-årige historie. I EF vil en blokdannelse landene imellem støde på de fundamentale regler, og de, som har gjort sig bekendt med indholdet i Maastricht-traktaten, ved godt, hvordan nationalstaternes suverænitet snart hører fortiden til.

I min reservation til flertallets indstilling lægges vægt på, at det ikke kan være en opgave for Nordisk Råd hovedsagelig at tilpasse sig Unionen eller at reducere sig selv til en nordisk filial af Bruxelles. Vi bør styrke det nordiske samarbejde uafhængigt af de nordiske landes tilknytning til EF.

Vi prioriterer, ligesom Nordisk Råds præsidium gør i sine principielle synspunkter, samarbejde på områderne kultur, miljø, næringspolitik, medborgerpolitik og Europapolitik i bred forstand.

Vi vil styrke den parlamentariske indflydelse gennem at fastsætte klare nordiske politiske målsætninger og udarbejde nordiske handlingsplaner på en række centrale områder.

Vi mener, at budgetniveauet må forhøjes i årene fremover som en konsekvens af styrkelsen af det nordiske samarbejde, og at rådet bør arbejde for i højere grad at få eget budgetansvar.

Dette er nogle af de anbefalinger, som er i min reservation angående det nordiske samarbejde, som i sin helhed findes i slutningen af økonomisk udvalgs betænkning, og som der voteres over senere i dag.

Ærede præsident! Diskussionen om Norden efter 1992 på denne session har kastet lys over de fundamentalt delte meninger, som hersker om grundlaget for det fremtidige nordiske samarbejde. På den ene side står de, som vil køre ned ad bakken i retning Maastricht og Bruxelles, på den anden side vi, som vil værne om og videreudvikle nordisk samarbejde på egne præmisser uden den betingelse, at hele Norden melder sig ind i Den Europæiske Union.

Miljöminister och nordisk samarbetsminister **Olof Johansson:** Herr president! Vårt nordiska samarbete och vår nordiska samhörighet är en styrka. Men det befriar oss inte från att se verkligheten, och till denna verklighet hör EES-avtalet.

Det faktum att EG förverkligar de fyra friheterna - fri rörlighet för människor, varor, tjänster och kapital - ställer nya krav på det nordiska samarbetet. På samma sätt var frihandelsavtalen på 1970-talet viktiga för Norden.

Dessa nya förutsättningar blir tydliga genom vårt omvärldsberoende, främst på det ekonomiska området. Den som bortser från sitt lands beroende av omvärlden riskerar att få sitt land utsatt för diskriminering. I den meningen kan en anpassning till förändringar i omvärlden uppfattas som defensiv. Men i ett vidare sammanhang av internationellt samarbete kan resultatet omformas till offensiv. På ekonomins område avgörs det t.ex. i GATT-förhandlingarna. En offensiv utmaning i EES-avtalet är naturligtvis hur nationalstaterna, över gränserna, kommer att kunna förverkliga och tillämpa likabehandlingsprincipen i förhållande till marknadens mångfald av aktörer.

Inom ramen för en alltmer integrerad marknad blir marknadskraftens styrka - koncentrationen av köpkraft - alltmer betydelsefull. Från den synpunkten blir den samlade nordiska ekonomin mer avgörande och därmed också den regionala ekonomin.

Med Nordens relativt sett höga genomsnittliga nationella och regionala produktion, men relativt sett glesa befolkning, ökar behovet av samarbete för att Norden skall kunna hävda sig i förhållande till områden med högre samlad köpkraft. Därför blir regional utveckling och politik för regional balans nu viktigare än någonsin. Därför måste arbetet för regional utveckling prioriteras högre än hittills i det nordiska samarbetet.

Det vore förödande att blunda för denna följd av marknadsintegrationen. Nu behövs ett samfällt nordiskt agerande. När EG tar särskild hänsyn till klimatförhållandena på Kanarieöarna, bör det vara möjligt att göra det också till de nordiska länderna.

Det är med tillfredsställelse som jag konstaterar att ministerrådet har kunnat enas om högsta prioritering av arbetsmarknadspolitik och regionala utvecklingsfrågor. Kalla det gärna en del av den nordiska samhällsmodellen.

Framtiden kommer att kräva en mer konsekvent syn på ekonomi och ekologi som olika sidor av samma sak. Det innebär - i tillämpning - att sätta pris på miljön. Det innebär att förorenaren skall betala - men inte kunna köpa sig fri från ansvar. Det innebär att vi som konsumenter skall få bättre information för att kunna handla miljövänligt. Det kräver att miljökonsekvenserna utreds i förväg - före varje beslut som ger större miljöpåverkan. Det kräver ökad användning av resurser som ständigt flödar och förnyas. Bara så kan vi skapa utveckling som håller i längden.

Men vårt miljöansvar är vidare än så. Vårt nordiska ansvar gäller i allt högre grad den globala miljön. Där är Nordens gemensamma uppgifter enorma. Det gäller naturligtvis också i relation till Europa och till EG. Det är ingen tillfällighet att EG-kommissionären Ripa de Meana hotar med att inte åka till Rio. Det är samma situation inom den organisationen som den vi ofta möter i våra hemländer. Det finns en spänning mellan ekonomi och ekologi, mellan kortsiktigt och långsiktigt.

Tillsammans har vi möjligheter att driva på utvecklingen. Så är det inför FN-konferensen i sommar om miljö och utveckling. Så kommer det att förbli under all överskådlig framtid. Det ansvaret kan vi bära allra bäst, om vi höjer våra miljöambitioner på hemmaplan samtidigt som vi driver på utvecklingen internationellt. Därför är miljön ett högprioriterat nordiskt samarbetsområde - i framtiden än mer än hittills.

Subsidiaritetsprincipen har blivit ett nyckelord i den nya Europapolitiken. Yrvakna debattörer får den att framtona såsom ny. I själva verket är närhetsprincipen - som Esko Aho underströk i sitt festtal till Nordiska rådet - inte någon nyhet för Norden. Den är en del av vår demokrati och vår kultur. Därför måste även kulturen vara ett prioriterat område. Den är en del av vår demokrati. Låt oss bygga vidare på denna grund.

Pia Kjærsgaard: Hr. præsident! Jeg er naturligvis helt og aldeles enig i, hvad formanden for den liberalistiske gruppe, hr. Carl I. Hagen, sagde fra denne talerstol tidligere, at det havde været rigtigt af Økonomisk udvalg at overveje og at drøfte vores forslag om en afvikling af Nordisk Råd i 1996 med bevarelse af ministerrådet.

Jeg er ofte under denne session blevet spurgt af de nordiske medier, om denne uge - hvis vores forslag var blevet vedtaget, og vi skulle til at drøfte det - så ville være totalt spildt.

Nej, det har den vel ikke, når man tænker på os parlamentarikere, som i kraft af vores stilling på denne session har haft meget samvær og gode samtaler hinanden imellem.

Men det er vel egentlig ikke det, vores respektive landes befolkninger forventer af os. Det er vel ikke derfor, vi bliver sendt til Nordisk Råds sessioner. Min opfattelse er fortsat, at hvis man går rundt til borgerne i de nordiske lande og spørger: Hvad har Nordisk Råd gjort for dig?, så vil det være utrolig svært at skulle svare på det. Jeg tror desværre ikke, at forståelsen af Nordisk Råds opgaver er særlig omfattende i de nordiske landes befolkninger. Jeg tror egentlig ikke rigtig, folk ved, hvad Nordisk Råd står for.

Jeg mener, vi må stramme os gevaldigt op og tage en fornuftig diskussion om Nordisk Råds fremtid, og den mener jeg bør tages i fuld åbenhed og med et fælles håb om et mere seriøst og udbytterigt samarbejde til gavn for de borgere, som vi hver især er sendt til session for.

Sidste år var der en meget omfattende diskussion om balterne. Fremskridtspartierne i Norge og Danmark førte meget an i denne diskussion. Vi mente, det var fornuftigt at tage diskussionen op på Nordisk Råds sessioner. Jeg synes egentlig, at diskussionen dette år har været alt for mager, hvad dette angår. Det må ikke ende med, at man på Nordisk Råds sessioner blot tager det op, der er populært i tiden. Jeg mener, at støtten til balterne fortsat skulle komme til udtryk på Nordisk Råds sessioner, og dermed mener jeg selvfølgelig ikke den økonomiske støtte. Jeg synes, det drejer sig om andet og mere. Jeg mener, at den ideologiske og den moralske støtte er af langt, langt større værdi for balterne end det, mange andre politikere taler om, nemlig den økonomiske støtte.

Jeg mener, at i stedet for at diskutere de mange, mange udgiftskrævende forslag, som vi har gjort her på Nordisk Råds session i år, som betyder flere skatteyderpenge for de borgere, som vi hver især repræsenterer, bør diskussionen på den 41. session næste år vurderes ud fra: Hvad vil vi med Nordisk Råd i fremtiden, nu, hvor de fleste lande gerne ønsker et medlemskab af EG? Jeg synes, vi i stedet skulle tage diskussionen i salen og ikke kun i de respektive udvalg, og at vi skal være åbne over for diskussionen: Hvad vil vi egentlig med Nordisk Råd fremover? Er det ikke på tide, som den liberalistiske gruppe har foreslået det, at vi kræver en afvikling i 1996, hvor man må forvente, at næsten alle lande i Norden er medlem af Det Europæiske Fællesskab? Jeg synes, det ville være en fornuftig og seriøs diskussion at tage, og så kunne vi måske hver især komme hjem og fortælle vore parlamenter, at nu havde vi faktisk diskuteret reelt og grundigt, hvad der fremover skulle ske på Nordisk Råds sessioner.

Kirsti Kolle Grøndahl övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

Johan J. Jakobsen: Ærede president! Det har vært et gjennomgangstema under Nordisk Råds jubileumssesjon her i Helsingfors at det er utviklingen utenfor Norden som setter dagsordenen også for det nordiske samarbeidet.

Ingen kan benekte at demokratiseringsprosessen i Øst-Europa og integrasjonsprosessen i Vest-Europa påvirker arbeidet i Nordisk Råd. Men uavhengig av hva som skjer i Nordens nærområder, er det et klart behov for å reformere og vitalisere det nordiske samarbeidet. Det er ikke å ta for sterkt i å si at Nordisk Råd de senere år har gått på "tomgang". De målbare resultatene har vært marginale i forhold til den store ressursinnsatsen.

Nordisk Råd har markert vilje til å reformere Rådets arbeid. Den såkalte "mellanrapporten" er et skritt i riktig retning, selv om mange vil reservere seg mot den noe dominerende rolle statsministrene har gitt seg selv. Det vil imidlertid bety mye for Rådets arbeid og autoritet at statsministrene mer aktivt kan ta del i det nordiske samarbeidet.

De nordiske lands tilnærming til EF har dominert rådssesjonen. "Mellanrapporten" og uttalelsen fra statsministrene har klarlagt at det nordiske samarbeidet, innenfor rammen av Nordisk Råd, vil bli sterkt påvirket av at alle nordiske land eventuelt skulle bli medlem i EF. Med styrke har det vært hevdet at EF-medlemskap for de nordiske land vil styrke det nordiske samarbeidet. Statsministrene har etter min oppfatning satt tingene på plass ved å innrømme at EF-medlemskap for de nordiske land vil innebære en sterk begrensning av det nordiske samarbeidet. Kravet om å reformere og vitalisere Nordisk Råd motarbeides med andre ord av de krefter som arbeider for at de nordiske land samlet skal ta skrittet inn i den nye EF-unionen.

Nordisk Råds arbeid har gjennom 40 år vært preget av en nordisk solidaritet. Dette har bl.a. kommet til uttrykk ved at Vest-Norden og de selvstyrte områdene gradvis har blitt trukket sterkere med i det nordiske samarbeidet. Mange av oss har en fornemmelse av at en ny tidsånd har kommet inn i det nordiske samarbeidet, en tidsånd som ikke er preget av den solidaritet som har preget nordisk arbeid gjennom 40 år. Den grunnholdning som reflekteres i mange innlegg under jubileumssesjonen, stiller nærmest krav om EF-medlemskap for fortsatt å kunne være med i det gode nordiske selskap. Det må være nedslående for de nordiske land og områder som ikke ønsker EF-medlemskap, å møte en slik manglende forståelse for andre veivalg enn den vei som gir Norge adgang til den nye EF-unionen.

Den nye "tidsånd" kan en også lese ut av rapportene fra Østersjø-konferansen i Danmark i går. Sterke krefter vil holde Island utenfor det gode selskap fordi det nordiske landet Island ligger ved "feil hav" - for å sitere en islandsk politiker. Ifølge norsk TV var den danske utenriksministerens hovedargument for å holde Island utenfor Østensjø-samarbeidet at det er like langt til Island som til Tyrkiet!

Uansett, året 1992 blir et skjebneår også for det nordiske samarbeidet. Når Nordisk Råd møtes i Oslo om ett år, vil mange usikre forhold være klarlagt. Da får vi gjøre opp status og på et nytt grunnlag - hva det nå enn måtte bli - trekke opp linjene for det nordiske samarbeidet videre fram mot tusenårsskiftet.

Indenrigsminister og nordisk samarbejdsminister **Thor Pedersen:** Fru præsident! Nye lande - lande, der har genvundet deres selvstændighed - stiller nødvendigvis helt nye krav til omverdenen. Det gælder ikke mindst nye krav og ansvarsområder for os i det velbjærgede Norden. Hertil kommer større krav om fleksibilitet og forudseenhed. Også de sikkerhedspolitiske opgaver ændrer karakter og må løbende nyvurderes. Ønsket om europæisk stabilitet kræver økonomisk og politisk styrke. Derfor må vi tilpasse rammerne for politisk og økonomisk samarbejde i Norden.

Det stadig mere udbyggede Europæiske Fællesskab er i dag fundamentet for stabilitet i Europa. Fællesskabet råder over økonomiske ressourcer og de politiske kræfter, der er så kraftigt brug for i den proces, hvor de nye demokratier i Øst gennemlever en vanskelig tilpasningsperiode, hvor økonomiske, sociale, miljømæssige og andre problemer er af nærmest uoverskuelig art.

Ved Maastricht-topmøderne blev der etableret bred politisk enighed om EF's fremtidige udvikling. Den politiske union og den økonomiske union er fastlagt. EF står dermed over for to store opgaver i de kommende år. Den ene er integrationsprocessen, den anden udvidelsen af medlemskredsen i løbet af 1990'erne.

Finland har nu klart markeret sit ønske om deltagelse i Det Europæiske Fællesskab. Der er grund til at glæde sig over, at der nu fra to nordiske lande foreligger klare og positive meldinger. Finland bekræfter sammen med de to andre EFTA-lande - Sverige og Østrig - betydningen af Det Europæiske Fællesskab som dynamoen i det fremtidige samarbejde i Europa, der fuldstændig har fortrængt det koldkrigstids-Europa, som min generation alene hidtil har kendt.

Danmarks mangeårige ønske om at se flest mulige nordiske lande samlet i EF er kommet langt, når også Norge beslutter sig. Flere nordiske lande i EF betyder en ændret balance i det europæiske samarbejde - med grundlæggende samfundsmæssige mål, som vi i Danmark og Norden står for.

Men forøget nordisk deltagelse i EF må ikke føre til nordisk blokpolitik i EF. Vi skal udnytte vor styrke til et varieret samspil på områder, hvor vi er enige, og ikke tilstræbe ensretning eller blokpolitik. Jeg hilser derfor EEA-aftalen velkommen.

Aftalen, som er en overgangsordning indtil fuldt medlemskab, giver andel i de fælles økonomiske gevinster fra det indre marked. Aftalen løser midlertidigt problemer for de enkelte EFTA-lande, som vælger at forblive uden for Fællesskabet. Men det skal ikke skjules, at kun fuldt medlemskab giver indflydelse på det fremtidige samarbejde i Europa og dermed de enkelte nationers egne muligheder.

Regionalklausulen i EEA-aftalen giver mulighed for nordisk samarbejde i det omfang, nordiske løsninger ikke er i uoverensstemmelse med den bredere europæiske aftales målsætninger. Det må være klart for enhver, at tyngdepunktet i det nordiske samarbejde forskyder sig, og at stadig flere samarbejdsområder vil blive drøftet inden for denne bredere kreds af europæisk samarbejde.

Det formaliserede nordiske samarbejde i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd kan ikke forblive upåvirket heraf. Ønsker vi større indflydelse på den europæiske politiske og økonomiske integration, må vort samarbejde tilpasses og være realistisk.

EF-samarbejdet er et forpligtende samarbejde, og det er ikke muligt parallelt hermed at indgå i et nordisk forpligtende samarbejde. Nordisk Råd kan ikke forvente en formaliseret indgang til det europæiske parlamentariske samarbejde, men jeg vil gerne understrege, at Nordisk Råd er et velegnet politisk debatforum, også i internationale spørgsmål, og rådet kan påvirke den europæiske dagsorden indirekte ved en øget indsats fra de enkelte parlamentarikere i Nordisk Råd. Der er alle muligheder, hvis den politiske vilje, engagement og duelighed er til stede. Og det glæder jeg mig til at se.

Birgitte Husmark: Fru præsident! Jeg vil gerne spørge den danske samarbejdsminister, hvad der mere præcist efter ministerrådets mening ligger i, at man ikke

kan opretholde den samme form for arbejde i Nordisk Råd, som vi har haft indtil nu.

Det, jeg specielt er bekymret for, er, hvor mange ting ministrene nu enten i statsministrenes regi eller i andre ministres regi vil klare bag egne, og måske lukkede, døre i lighed med det, der sker i EF, hvor det er utrolig vanskeligt for parlamentarikerne, altså de folkevalgte, at få indflydelse, og hvor oppositionens holdning næsten ikke kan få ørenlyd, fordi der ikke er organer til det.

Minister **Thor Pedersen:** Jeg kan over for fru Birgitte Husmark henvise til det arbejde, som statsministergruppen har sat i værk, hvor det jo allerede på nuværende tidspunkt er klart, at det, man ønsker, er en større effektivitet omkring regeringssamarbejdet, men på Nordisk Råds område måske også, at man får et knap så bredt funderet arbejde, men til gengæld et mere effektivt arbejde omkring konkrete mål.

For mig indebærer det også, at man får budgetansvar - altså at man på en anden måde end i dag inddrager Nordisk Råds medlemmer til engageret at påtage sig et større medansvar på delområder.

Meddelande

Anker Jørgensen: Vi har modtaget protokollen fra gårsdagens møde, og deri er bundeskansler Helmut Kohls tale jo gengivet på tysk. Og da det er en nordisk protokol, vil jeg insistere på, at man fremover sørger for, at protokollerne simpelt hen også har oversat talere, hvis de kommer fra et andet land. Der er nemlig allerede her noget, der er principielt vigtigt, når vi går ind i større sammenhæng og større former for samarbejde: vores protokoller og lignende skal være på det sprog, som vi i den pågældende forsamling forstår.

Så er det rart at have et bilag ved siden af, men ikke som et led i protokollen.

Presidenten: Jeg støtter det synspunktet, og regner med at det vil bli ordnet.

Thor-Eirik Gulbrandsen: President! Det er forbausende at samarbeidsministrenes forslag til program for tiden etter 1992 og statsministrenes rapport er såpass avvikende. Men så peker da også statsministrenes rapport framover og er preget av et visst forsøk på vilje til nytenking. Samarbeidsministrenes program vil alene, om det hadde blitt stående, ha framstått som et trist minne om eller testament for en høyst levende 40-årsjubilant. Så får vi, vi som ikke tilhører den liberalistiske gruppe, stille store krav og forventninger til det personlige ansvar statsministrene nå har tatt på seg for å få gjennomført den nødvendige nyorientering.

Vi trenger en sterkere politisk styring ved at statsministrenes rolle aktiviseres og ved en opp-prioritering av parlamentarikernes rolle.

I det forslag som foreligger fra sosialdemokratene har vi skissert problemstillinger, vi har trukket opp målsettinger og vi har fremmet mulige løsninger. Våre utfordringer er store, og uavhengig av spørsmålet om EF-medlemskap, utgjør den økende integrasjonen en utfordring for den nordiske samfunnsmodellen for hver enkelt borger og for de nordiske lands næringsliv. Derfor er det sterkt oppsiktsvekkende at sosialdemokratene er blitt stående alene om en reservasjon om den nordiske modellen, reservasjon nr. 1 om å arbeide for å utvikle, skape forståelse og tilslutning omkring den nordiske samfunnsmodellen. Så får man spørre de representanter for midtengruppen som er i salen og eventuelt følger debatten, om hvorfor man er imot og om hvorfor man ikke kan stemme for en slik reservasjon.

Ordfører i det økonomiske utskottet fikk i replikkrunden etter sitt innlegg spørsmålet. Hun svarte ikke på spørsmålet. Det har vært rikelig anledning til å gjøre det i debatten. Mats Hellström hadde et innlegg tidligere her i dag, hvor han gjentok spørsmålet til midtenpartiene om hvorfor de ikke kunne stemme for den nordiske modellen, men heller ikke siden hans innlegg eller i replikkrunder, er det blitt gitt noe svar. Nå har vi holdt på med denne debatten i godt og vel tre timer, og jeg har visse forventninger om at det kanskje er en eller annen representant for midtengruppen som kan gjøre et lite forsøk på å forklare oss hvorfor man ikke vil stemme for reservasjonen, hvorfor vi opplever denne øredøvende taushet og hvorfor man ikke deltar i debatten med annet enn ferdigskrevne manuskript.

Den nordiske modellen går først og fremst på hvordan vi organiserer velferdssamfunnet eller på hvordan et samfunn kan organiseres, uten en klar og entydig definisjon, men et samfunn der man har klart å kombinere markedsøkonomisk produksjonsevne med et sterkt velferdssamfunn. De nordiske land kjennetegnes nettopp ved stabilitet, velstand og sosial trygghet, og de elementer som kjennetegner den nordiske modellen, er nettopp velferdselementet, satsingen på sysselsettingen, et relativt godt miljø, kvinnenes stilling, eksistensen av sterke folkeorganisasjoner eller folkebevegelser, og et demokrati der ulike sosiale grupper trekkes inn i beslutningsprosessen. Så la meg føye til: De nordiske samfunn er homogene. Det eksisterer ikke alvorlige spenninger verken sosialt, etnisk eller på annen måte.

Og jeg gjentar spørsmålet - for siste gang kanskje - til midtenpartiene: Hvorfor stemmer man ikke for reservasjon nr. 1?

Lipponen: Fru president! Anpassningen till den allmäneuropeiska utvecklingen och EG-integrationen är den viktigaste uppgiften för de nordiska länderna. Sverige har genom sin EG-ansökan gjort det klart var prioriteterna ligger: Europa kommer först. Detsamma gäller för Finland.

Europa betyder en enorm satsning både politiskt och resursmässigt. Därför är det helt uteslutet att det nordiska samarbetet skulle utvecklas mot ökad byråkrati. Statsministrarna är på rätt väg: organisationen och dess uppgifter bör rationaliseras.

Det nordiska politiska samarbetet bör inte bli en spegelbild av EG:s system. Vi behöver inte någon detaljpolitik, utan samarbete på hög nivå och politisk debatt i rådet om strategiska linjefrågor.

Det vore inte ändamålsenligt att göra Norden till ett block i EG. Men en debatt om Nordens blivande politik inom EG är aktuell.

Den första förutsättningen för Nordens inflytande i EG är att våra länder helt accepterar Romfördraget och den politiska och ekonomiska unionen. Vi bör inte söka någon specialställning eller föra fotnotspolitik. Helmut Kohl hade rätt då han påpekade att ett EG-medlemskap också innebär deltagande i EG:s säkerhets- och försvarspolitik, vilket eventuellt kan leda till deltagande i ett militärt samarbete. Om detta var en nyhet i Finland, visar det bara hur litet man förstår EG.

Förbundskansler Kohl underströk också Natos betydelse för Europas säkerhet och försvar. Från Finlands synvinkel är detta bra. Ett EG-försvar utgör inget alternativ till Nato. EG kan inte utsträcka några militära garantier till sina medlemsstater. De europeiska trupper som Kohl talade om har enbart symboliskt värde.

EG kan inte kräva att t.ex. Finland på förhand tar ställning till någon försvarspolitisk modell för EG. Men då frågan tas upp år 1996, kommer Finland att ha sin egen syn. Som medlem av EG har Finland också samma rätt som alla andra medlemmar att främja sina egna livsviktiga nationella intressen.

Det är viktigt att understryka att de nordiska länderna inte bör bli satelliter, "client states", av någon EG-stormakt. Jag uppskattar mycket högt Tysklands insats inom EG och särskilt i Östeuropa och f.d. Sovjetunionen. Det är en skam hur litet andra stormakter gör. Men Tysklands styrka och de andra ledande EG-staternas svaghet skapar problem som Henry Kissinger har diskuterat i en intressant artikel i Welt am Sonntag.

Frankrike utgör inte någon trovärdig motvikt mot Tyskland i EG, säger Kissinger. Därför behövs USA som Europas partner. Ryssland bör inte heller uteslutas. Europas säkerhet är ett globalt problem och det kommer att ta några år före man kan se konturerna av ett nytt system.

Det är inte heller självklart vilken linje Norden skulle ta i debatten om EG:s egen utveckling. Det behövs både en fördjupning av integrationen och utvidgning av EG. Utan fördjupning kan EG inte bära sitt europeiska ansvar, som Jacques Delors påpekar. Men en fördjupning bör inte innebära centralisering och byråkratisering. Subsidiaritetsprincipen bör därför noggrant följas i EG:s verksamhet. Vi kan med tillfredsställelse konstatera att dessa principer också bekräftades av förbundskansler Kohl i går.

Fru president! Det är dags att börja leva i europeisk realtid.

Árni M. Mathiesen: Fru præsident! I kølvandet på de store ændringer i Europa udvides EF, og flere og flere nordiske lande kan søge om medlemskab og anser det endda for at være uundgåeligt. Denne udvikling vil påvirke nordisk samarbejde og udformningen af det i fremtiden.

Fru præsident! Jeg vil tillade mig at håbe, at der er fuld vilje hos alle parter til at fortsætte det nordiske samarbejde, selv om det blive i en anden udformning. For nordisk samarbejde med de nuværende deltagere kan få meget stor betydning for de nordiske lande og selvstyrende områder, som ikke bliver medlemmer af EF.

Jeg vil derfor tillade mig at sige nogle ord om, hvordan jeg forestiller mig at nordisk samarbejde kan udvikles, og hvilke opgaver der skal lægges vægt på, så

det kan indarbejdes i den udvikling, der finder sted i forbindelse med udvidelsen af EF.

Nordisk samarbejde vil blive mere udadvendt end før især over for EF, men dog ikke udelukkende. Nordens stilling og fælles interesser både inden for og uden for EF vil mere og mere blive taget op til diskussion. Det gælder specielt ministrenes arbejdsområde, for mange af de opgaver, ministerrådet nu arbejder med, bliver ikke nødvendige, idet tilsvarende arbejde foregår i EF eller EØS. Med en udvidelse af EF vil regionalt samarbejde uden tvivl øges, således at grupper af lande koordinerer deres holdning, før der træffes fælles afgørelser, som gælder for alle nationer. Ministerrådets arbejde vil derfor i højere grad dreje sig om at koordinere dets holdning inden for og over for EF end om ledelse af nordiske opgaver og institutioner.

Selv om der bliver færre nordiske samarbejdsopgaver, især på det økonomiske område, vil der stadig være opgaver inden for kultur og miljø i selve Norden og de nærliggende lande ud over EF-landene. Også opgaver inden for socialsektoren og lovgivning, som det er naturligt og fornuftigt at samarbejde om. Alt sammen sagsområder, der forbindes med nordisk kulturfællesskab og specielle nordiske miljøforhold. Dette er også en grund til, at Norden som helhed opretholder et særligt samarbejde med Baltikum, det arktiske område og flere regioner, som bygger på kulturelt og beliggenhedsmæssigt fælles grundlag.

Fornuftige ændringer i forbindelse med dette ville være, at statsministrene tog mere aktivt del i samarbejdets politiske retningslinier, og at rådets udvalg fik større ansvar for udførelsen og budgetteringen af fællesnordiske opgaver og institutioner. Udvalgene skulle tage mere initiativ, prioritere opgaverne og følge beslutninger op - alt sammen inden for de af regeringerne fastsatte finansielle rammer.

Sådanne ændringer ville styrke samarbejdet parlamenterne imellem og gøre Nordisk Råd stærkere. Budgudvalget ville få flere opgaver, men der ville til gengæld blive færre af økonomisk udvalgs traditionelle opgaver. Ministrenes samarbejde ville som sagt dreje sig om EF-spørgsmål, og det ville være naturligt, at økonomisk udvalg behandlede sådanne sager, men andre spørgsmål med udenforstående parter og organisationer ville høre under præsidiet.

Fru præsident! Jeg vil slutte med at sige, at de nordiske lande må lægge vægt på indre styrke, indre balance og sammenhold for at få størst mulig indflydelse internationalt.

Thea Knutzen: Ærede president! I Nordisk Kulturforum holdt Johannes Salminen i går et spennende foredrag som belyste Finlands forhold til Europa og verden for øvrig. Han skisserte noen dystre perspektiver, men trakk så historiske linjer som pekte på de mange muligheter som ligger i dagens situasjon. Mange av hans vyer kan gjelde for Norden som region, og jeg hører til de mange som mener at et godt sammensveiset Norden kan spille en mer vesentlig rolle i Europas fremtid enn enkeltlandene til sammen.

Statsminister Ahos jubileumstale og forbundskansler Kohls tale har også gitt tanker og nye trekk til det bildet av Europa og verdens fremtid som gir oss alle materiale å arbeide videre med.

Det er nesten øredøvende enighet om at det nordiske kultursamarbeidet danner grunnlaget og forutsetningen for det arbeidet vi skal gjøre. Det legger et ansvar på kulturutvalget, og i enda høyere grad på Ministerrådet for konkretisering og planlegging av samarbeidet. Kulturutvalget har de siste årene fremført ønsker overfor Ministerrådet om en mer målrettet redegjørelse om det nordiske kultursamarbeidet. Med årets C 2-dokument mener kulturutvalget at Ministerrådet i vesentlig grad har prøvd å imøtekomme den kritikk som utvalget gjentatte ganger har rettet mot C 2, særlig når det gjelder mangelen på klare og langsik politiske prioriteringer. Utvalget vil peke på det som representerer C 2-doku største problem, nemlig mangel på en helhetlig strategi for den faglige og finansielle side av dokumentet. For det første er selve det faglige planarbeidet problematisk ved at Ministerrådet selv tar forbehold under henvisning til bl.a. ministerrådsforslaget om det nordiske samarbeidet etter 1992. Under kapitlet "budsjettkonsekvenser" tas det sikte på virkemidler som omdisponeringer enten innenfor Nordisk Ministerråds samlede budsjett eller intern omfordeling i kulturbudsjettet. Ingen av delene fører til økte ressurser til det nordiske samarbeidet, og vil generelt gjøre det fremtidige budsjettarbeidet mer komplisert. Det er heller ikke gitt noen garanti for at eventuelle frigjorte midler i forbindelse med arbeidet for endret finansiering av institusjonene vil komme kultursektoren eller det nordiske budsjett i sin helhet til gode, men det er en forutsetning som utvalget legger til grunn.

Utvalgets prioriteringer er tidligere omtalt i debatten i går. Jeg vil her bare til slutt påpeke at når man betrakter det nordiske kulturfellesskapet som grunnleggende viktig, må man passe på at Vest-Norden hele tiden er med i dette. Satsing på tiltak i Baltikum er viktig, men her må man altså ikke la ett godt mål føre til at man forsømmer et annet.

Järvilahti: Ärade president! Den allt aktivare alleuropeiska integrationen har stor inverkan på det fortsatta nordiska samarbetet. Oberoende av vilken inställning man har till själva integrationsprocessen är det en realitet att Danmark redan är medlem av EG, att Sverige ansökt om medlemskap och att Finland kommer att göra det inom kort. Detta om något bör tas som utgångspunkt för vårt fortsatta arbete.

Samarbetsministrarna har gjort ett gott försök att lista de områden där samarbetet framöver kan utövas inom ramen för EES-avtalet och där frågorna fortsättningsvis kan och bör behandlas inom rådets regi. I det brytningsskede vi nu befinner oss i är det ytterst viktigt att vi nu gör klara prioriteringar av vad vi skall syssla med i framtiden.

En prioritering är alltid svår att göra, men för att få bättre effektivitet i samarbetet bör vi också se över det antal av olika samnordiska institut och organ som i dag åtnjuter statligt stöd.

Ärade president! Det framtida samarbetet måste få en allt större projektartad prägel med möjlighet till regionalt avgränsade satsningar.

Men för att detta skall vara möjligt måste vi också anpassa den politiska samarbetsorganisationen till de krav de nya förhållandena för med sig. Hela sekretariatsfunktionen måste effektiveras och rationaliseras. Det är endast möjligt ge-

nom en samlokalisering av ministerrådssekretariatet och presidiesekretariatet. Tjänstemännen måste få ett klart politiskt ansvar, och vi måste skära ner antalet ämbetsmannakommittéer. För att inte det parlamentariska inflytandet ytterligare skall kringskäras bör speciellt utskottens roll inom Nordiska rådet utvecklas.

Ärade president! Jag vill i det här sammanhanget ge mitt stöd åt statsministrarnas förslag att ge sig själva en starkare roll i samarbetet. Det kan, ifall det förverkligas, föra in ny dynamik i arbetet.

Kristín Einarsdóttir: Fru præsident! Det har været mærkværdigt for mig som islænding og nyt medlem her i Nordisk Råd at følge med i, hvad der er sket på denne session. Dette gælder især tonen i de statsministerudtalelser, der har været her. Af de forslag, som vi diskuterer her i dag om det nordiske samarbejdes fremtid, fremgår det, at de, som står bag ved dem, mener, at Nordisk Råd skal være en slags region inden for den Europæiske Union. Trods smukke ord om nordisk samarbejde inden for regionen må de gøre sig klart, at nordisk samarbejde kun bliver en skygge af sig selv, hvis de fleste nordiske lande vælger den vej.

I ministerrådsforslaget om Norden efter 1992 er dette meget påfaldende, men der lægges dog vægt på, at de nordiske lande kan samarbejde på visse områder. Et af disse områder er miljøpolitikken, som skal prioriteres. Jeg er enig i, at de nordiske lande skal gøre sig gældende i miljøspørgmål, og de har hidtil anset sig for at stå foran andre lande. Men efter selv at have stillet spørgsmål til ministerrådet og regeringen og hørt deres svar på dem og deres holdning i miljøspørgsmål må jeg desværre sige, at der ikke er megen grund til optimisme. De nordiske lande bliver ikke banebrydende på miljøområdet, hvis vi ikke stopper bortkastning af skadelige affaldsstoffer, som alle dog erkender er skadelige for livet som helhed.

Til dette føjes den vækstfilosofi, som er dominerende i verden, og som vil gøre det endnu vanskeligere at løse miljøtruslen, der er en fare for livet på denne jord. De nordiske lande er desværre ingen undtagelse i den retning.

I debatten om de nordiske landes medlemskab af EF tales der meget om Islands isolation, hvis Island ikke følger med de andre ind i unionen. Flere - og deriblandt den svenske statsminister - siger resolut, at det nærmest er en forudsætning for deltagelse i nordisk samarbejde i fremtiden, at Norden bliver region i den Europæiske Union. Jeg synes, det afspejler en utrolig mangel på tillid til de enkelte landes muligheder for at være selvstændige og løse deres problemer gennem internationalt samarbejde. For Island ville medlemskab af EF være katastrofalt i økonomisk såvel som kulturel henseende. Vi har gode muligheder for at opretholde gode livsvilkår i Island, men det er en forudsætning herfor, at vi bibeholder vor selvstændighed og fulde rådighed over islandske naturrigdomme. Hvis der tales om fare for, at Island isoleres ved ikke at være medlem af EF, er der ikke mindre fare for isolation ved at blive et udkantstrøg i en europæisk storstat.

Hvis der kun skal være mulighed for nordisk samarbejde inden for EF-Unionen, bliver vi nødt til at vælge at stå udenfor. Men jeg tror ikke på, at dette bliver resultatet. Holdningen hos de nordiske landes befolkninger giver stadig

gode håb om, at der dannes et solidt flertal i flere nordiske lande imod indtræden i den Europæiske Union.

Helga Haugen: Etter å ha fulgt debatten her noen dager - hørt statsministre, statsråder og menige parlamentarikere - sitter man igjen med det bestemte inntrykk at det er et enstemmig Norden - kanskje unntatt Fremskrittspartiet - som ønsker og ser betydningen av at Nordisk Råd og det nordiske samarbeidet skal fortsette og styrkes. Og det er betryggende, for der det er vilje, er det også vei.

Det er også kommet klart fram at ut fra den utviklingen som har skjedd og stadig skjer rundt oss i Europa, må Nordisk Råd få en annen form og - som det er sagt - mer effektivitet, mindre papir og mer politikk.

Under forutsetning av at EØS-avtalen blir godkjent av alle instanser, ligger det an til at alle de nordiske land sier ja til avtalen. Dermed vil for første gang det samme regelverk gjelde for hele Norden som for hele EØS-området når det gjelder fri flyt av varer, tjenester, personer og kapital. Det vil igjen si at mange av de sakene vi har arbeidet med i Nordisk Råd, løses gjennom EØS-avtalen. Nordisk Råd kan i framtiden konsentrere seg om færre områder og gå dypere inn i de saker vi velger for det framtidige nordiske samarbeidet.

Vi har gjennom lang tid kritisert statsministrene for lite engasjement i Nordisk Råd. Nå har statsministrene tatt initiativ til en fornyelse og opprusting av Nordisk Råd, og det er gledelig. Hvilken rolle parlamentarikerne skal spille i dette, har de, som statsminister Gro Harlem Brundtland sa, ikke tatt standpunkt til. Det blir opp til oss. Vi er flere enn statsministrene, og vi har mulighet til å være med og legge det løpet.

Jeg vil vise til den historiske begivenhet at Nordisk Råds Ungdom - etter 40 år - ved denne sesjonen fikk tale i Nordisk Råd og framlegge sine synspunkter under generaldebatten. Det er de unge i dag som skal bringe Nordisk Råd videre i morgen. Ungdommen vår viste at de har konstruktive tanker om det framtidige nordiske samarbeidet, og vi bør også lytte til deres synspunkter underveis i den omstillingsfasen vi har foran oss.

Selv om tilhørigheten til EF skulle bli forskjellig for de enkelte land i framtiden, vil vi i alle fall noen år framover ha en felles basis i EØS. Det er lite trolig at noe EFTA-land vil bli medlem før 1995-96. Derfor kan vi allerede nå begynne med å utarbeide en modell på denne basis. For min del håper jeg at de nordiske land også i framtiden skal kunne følges ad.

I artikkel 27 i EØS-avtalen er det etter oppfordring fra Nordisk Råd tatt inn en regionalklausul som fastslår at EØS-avtalen ikke er til hinder for et nordisk samarbeid så sant det ikke kommer i konflikt med EØS-avtalen.

Presidiet har i sin rapport pekt på fem punkter som de viktigste samarbeidsområder, nemlig:

- styrking av demokrati, folkestyre og menneskerettigheter
- miljø
- kultur, kunnskapsutvikling, forskning og utdanning
- kommunikasjon
- energi

Jeg synes det er betryggende at styrking av demokrati, folkestyre og menneskerettigheter er ført opp som første punkt. På bakgrunn av den tvil som reises om demokratiets plass i det nye Europa, er det opp til oss nordiske parlamentarikere å bidra til at disse begrepene får et reelt innhold.

Vi har store oppgaver foran oss når det gjelder miljøet. Blant annet er trusselen fra de usikre atomkraftanleggene i vårt nærmeste naboskap et felles anliggende. Det er også en felles oppgave å medvirke til å redusere miljøforurensningen i Øst-Europa. Det er nødvendig at vi samler våre ressurser og setter dem inn der miljøgevinsten blir størst.

Vår felles kultur har vært grunnlaget for det nordiske samarbeidet, og det vil det fortsatt være. Jeg tror at de verdier som gjennomsyrer vår kultur, den etikk og det menneskesyn, trenger å bli blankpusset for vår egen del i Norden og være et korrektiv i den rivende utvikling vi er inne i både på nordisk plan og i Europa for øvrig.

Som vi ser, er det fortsatt mange viktige områder vi kan og bør samarbeide om i Norden. Med en mer effektiv samarbeidsmodell og bevisst satsing på utnytting av både økonomiske og menneskelige ressurser har jeg stor tro på et fortsatt nordisk samarbeid.

Laukkanen: Efter denna session kommer nordiska samarbetets framtid att ännu mera avvägas i relation till den europeiska integrationen. Det är bra att det har varit många talare som gärna ser en nordisk front i en europeisk utveckling och ett europeiskt beslutsfattande. Denna utgångspunkt gör att förstärkandet av samarbetets status kommer att bli en väsentlig del av regeringarnas vardagspolitik.

Därför vore det naturligt att regeringssamarbetet inkluderade också överläggningar om de målsättningar man vill uppnå i förhandlingarna med EG och förhållanden som den nationella anpassningen innebär. Därför vill jag understödja Paavo Lipponens tanke att vi inte behöver detaljpolitik utan samarbete på hög nivå och politisk debatt i rådet om strategiska linjefrågor.

Förbundskansler Helmut Kohl, som var vår gäst i går, påminde oss om att de nordiska länderna i själva verket genom sitt samarbete kunnat lösa många sådana problem som man först nu har att lösa i EG.

Vi har genomfört flera friheter och samarbetsprojekt under årtionden och blivit vana vid det övernationella tänkesättet i Norden. Det är detta sätt att tänka som ger oss nordbor möjligheten att sträva efter ett enhetligt Norden och att driva våra gemensamma intressen i Europa.

Norden kommer att spela en ytterst central utrikes- och säkerhetspolitisk roll i Europa, trots att den spänning som området var utsatt för under det kalla kriget nu är borta. Finlands före detta president J.K. Paasikivi påminde oss gärna om den geografiska verkligheten, som vi inte kan göra något åt. Detsamma gäller nutiden och också framtiden i Norden.

De nordiska länderna har med sina egna nationella lösningar kunnat positivt påverka säkerhetens stabilitet i Norden under det kalla kriget. Så bör det vara också i framtiden även om våra nationers förhållanden till allianser skulle vara olika.

Det nyligen inrättade Östersjörådet och konferensen om samarbete i Europa, som ordnas i Helsingfors under våren, utgör betydande europeiska fora för hela Norden när det gäller att positivt påverka den utrikes- och säkerhetspolitiska utvecklingen i Europa.

Det ligger i Nordens intresse att Ryssland och de nya demokratierna i Baltikum så snabbt som möjligt skall finna en stabil politisk och ekonomisk utveckling. För att kunna stöda denna utveckling bör Norden samla sina resurser. De nordiska länderna skulle kunna ha ett speciellt samlat ansvar för de baltiska länderna och koordinera de talrika biståndsprojekten i Baltikum inom ramen för nordiskt samarbete bättre än i dag.

Grete Knudsen: President: Jeg synes det er viktig å si at det neppe er sikkert at vi i tiden som kommer vil oppleve Nordisk Råd slik det er i dag med sin institusjonelle oppbygging. Vår sjanse når det gjelder de politiske utfordringene vi står overfor, ligger først og fremst i å kunne bryte gjennom fordommene vi har om hvordan Nordisk Råd bør være. EF bør utvikle seg og handle i situasjonen slik den er. Gamle dager kommer neppe tilbake.

Jeg tror heller ikke det er realistisk å tenke seg at hvert av våre land skal operere i Europa helt på egen hånd, selv om det synes som om enkelte av våre nordiske venner tenker slik i dag. Jeg tror de fleste av oss i Norden vil søke fellesskapet - Norden i Europa, selv om et formalisert fellesskap under forutsetning av at de fleste blir medlemmer av EF, nok vil måtte konsentrere seg om det typisk nordiske innen f.eks. språk, kultur og infrastruktur.

Det uformelle samarbeidet vil nok ta andre former enn det vi ser i dag, og omhandle så vel sysselsetting som velferdsordninger slik vi kjenner dem i våre nordiske land. Ikke minst de folkelige bevegelser som kjennetegner våre nordiske samfunn, må nok nå kjenne sin besøkelsestid. Derfor blir det veldig kunstig i den fase vi nå er, å prøve å skape skille mellom ministerrådssiden og parlamentarikersiden.

Prosessen mot et nærmere samarbeid i Europa er godt i gang. Jeg tror ikke det er ønskelig å stå utenfor denne. Jeg tror ikke det er mulig med en helt særnordisk kurs, selv om for Norges vedkommende, enkeltpartier formulerer gode målsettinger i denne retning.

Jeg slutter aldri å forundre meg over at såkalte radikale partier mener det er fremtidsrettet å se bakover og i alvor hevder at full sysselsetting kan skje i et enkelt land som Norge ved egen hjelp, uavhengig av andres organisering og tilknytningsformer til det øvrige Europa. Da ser de samme suverent bort fra at vi er midt inne i en revolusjon der nasjonalstaten ikke lenger spiller samme rolle når det gjelder styring eller fordeling. Kompromisset mellom arbeid og kapital er svekket, fordi kapitalen har internasjonalisert seg, og vår egen fagbevegelse f.eks. sitter igjen i hver sine nasjonalstater. Mens fagbevegelsen historisk, om enn i noe varierende grad, har hatt kraftig innflytelse på den nasjonale velferdspolitikken, befinner den seg nå i en situasjon hvor nye strategier må utformes. Denne sjansen må brukes slik den tidligere ble brukt innenfor nasjonalstaten, men nå også på tvers av landegrensene. Derfor er Euro-LOs tanker om lønnsforhandlinger mellom Euro-LO og europeiske konserner meget interessante. Vi må

holde fast ved EØS, en strategi som er langt bedre enn å kreve særordninger, fordi særtiltak er en defensiv måte å forsøke å forme en utvikling som likevel kommer til å påvirke oss. Men vi skal kjempe for en europeisering som tar hensyn til kulturelle forskjeller og sosial og regional ulikhet. Dette vil nok noen frykte, fordi et eventuelt samlet nordisk engasjement i Europa kan forskyve tyngdepunktet i europeisk politikk henimot sosialdemokratiske verdier.

Vi oppnår lite ved å isolere oss. Det hele vil dreie seg om deltakelse, og at vi er oss den oppgaven bevisst.

Eeva Turunen: Fru president! Dagens tema är Norden efter 1992. Det är självklart att nordiskt samarbete måste förnyas. Vi måste sluta med vår interna lek i vår lilla sandlåda och rikta oss utåt. Det är självklart att integrationen i Europa - vilken jag själv hoppas att hela Norden också går med i - för med sig att vi får en utrikes- och säkerhetspolitisk aspekt i arbetet och att våra gemensamma intressen riktas mot EG och varför inte mot hela världen. Därför måste också arbetsformerna för rådet ändras. Vi kan inte längre fungera som en liten lanthandel som gärna befattar sig med nationella inrikespolitiska strider; vi kan inte fungera ens som en grossist, utan vi måste börja tänka som i en export- och importfirma.

Vad innebär detta? För det första innebär det att intresseområdena - utan att glömma bort våra gemensamma kulturfrågor - kommer mera än hittills att också omfatta ekonomiska, juridiska och miljöpolitiska samarbetsfrågor i förhållande till hela Europa. Vi får oundvikligen en "Norden i Europa"-aspekt i vårt samarbete, varför vi också måste ändra våra konkreta och praktiska arbetsformer. Jag anser att den nuvarande trestegsorganisationen med ministerrådet högst, rådet i mitten och sekretariaten längst ner bättre måste sammansvetsas till ett nytt samarbete.

Vårt arbete konsentrerar sig mycket på de valda medlemmarnas förslag - både stora och små. Ministerrådsförslagen kommer ofta till utskotten och sessionen bara för att få sin "välsignelse". I stället bör vi sträva efter att största delen av ärendena kommer från ministerrådet - som statsministrarna mycket väl kunde leda - och som sedan utskotten och sessionen behandlar. Så här borde vi ha det därför att finansieringsmöjligheterna då redan skulle vara uppklarade. Förslag från de valda medlemmarna och utskotten kan naturligtvis ställas, men vi bör vara mera kritiska när vi tänker på innehållet. Sekretariatet med politiska specialrådgivare och teknisk personal skulle automatiskt forma sig till det nya förfarandet och utgöra en tillräcklig bakgrundsorganisation.

Först då, fru president, kunde Nordiska rådet bli ett riktigt nordiskt parlament, som skulle ha reella parlamentariska möjligheter att handla, ha ekonomiska målsättningar, intressen osv. i de fyra friheternas Europa, som vi i vilket fall som helst tillhör, vare sig vi är medlemmar i EG eller inte.

Jämställdhetsminister **Elisabeth Rehn:** Värderade president! Då vi nu behandlar Norden efter 1992 vill jag gärna i detta sammanhang kommentera också jämställdhetsarbetet i Norden och inom EG.

Sedan mitten av 70-talet har EG-kommissionen visat ett tydligt engagemang i jämställdhetsfrågor. Detta har tagit sig uttryck i direktiv, resolutioner, rekommendationer och handlingsprogram för jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet. EG har åtnjutit stor goodwill för sin lagstiftning och sina handlingsprogram.

För den framtida utvecklingen är det mycket viktigt att de nordiska länderna gemensamt och med kraft kan dels slå vakt om de framsteg som redan gjorts i Norden, dels fortsätta att vara föregångsländer och få gehör för nordiska synpunkter i frågor som är av betydelse för utvecklingen på jämställdshetsområdet.

De nordiska ländernas jämställdhetsarbete är i praktiken långt ifrån jämförbart med det i resten av Europa. Förenklat kan man säga att där man i EG har en skyddsfilosofi i jämställdhetsarbetet så har vi i Norden en inflytandefilosofi, som går ut på att kvinnor skall uppnå samma inflytande och position som män på alla områden i samhället.

Det hindrar emellertid inte att många av de initiativ som tas inom EG är av stort intresse för det nordiska jämställdhetssamarbetet.

Principen om lika lön för lika arbete och för arbete av lika värde är inte förverkligad i EG-länderna och inte heller i de nordiska länderna. EG-kommisisonen avser att initiera en forskningsstudie om löneskillnader mellan kvinnor och män. Frågor om arbetsfördelning kommer att få en central roll i denna studie. I det nordiska likalöneprojektet, som genomförs av Nordiska ministerrådet efter rekommendation av Nordiska rådet, finns all anledning att följa vad som sker inom EG när det gäller likalönefrågor och att ta upp ett samarbete om så är lämpligt.

EG:s planer på att få en bättre och könsindelad statistik för att kunna följa utvecklingen på jämtställdhetsområdet bör följas upp inom ramen för det nordiska samarbetet. Sektorn har ett projekt för jämställdhetsstatistik och de nordiska länderna har redan gjort insatser för att ta fram könsindelad och jämförbar nordisk statistik.

Sammahanget mellan arbets- och familjeliv är ännu ett prioriterat område för det nordiska samarbetet, vilket också finns med i EG:s tredje handlingsprogram.

En fråga som måste aktualiseras i samband med införandet av den inre marknaden är att det är viktigt att jämställdhetspolitiken integreras som en del av den ekonomiska politiken. Ett problem, som ännu ej är löst vare sig inom EG eller i de nordiska länderna, är att då ekonomin reproducerar könsdiskriminerande strukturer så kan jämställdhetspolitiken inte påverka dessa.

Det bör understrykas att jämställdhetens främjande är ett av de prioriterade områdena för samarbete i Norden enligt ministerrådets och ekonomiska utskottets åsikt.

Vi som dagligdags arbetar med dessa frågor ser det som viktigt att man inom alla sakområden arbetar för att förbättra kvinnornas ställning och för att främja jämställdheten.

May Flodin: Fru president! Nordiska ministerrådet föreslår i sin redogörelse för planerna för det nordiska samarbetet bl.a. en prioritering av den nordiska kulturidentiteten.

Det är viktigt, att man i detta sammanhang inte endast framhåller allt det som är gemensamt, utan också de många spännande olikheterna. Betoningen av den kulturella mångfalden i Norden innebär bl.a. att de små självstyrande områdena uppmärksammas. Åland, som det minsta av dessa, behöver Norden och Norden behöver förhoppningsvis Åland.

I kulturutbytet mellan Åland och det övriga Norden spelar Nordens institut på Åland en central roll. Institutets uppgift är att föra nordisk kultur till Åland och att presentera åländsk kultur i Norden. Med sin centrala placering i Östersjön följer också att institutet får ett särskilt ansvar för kontakterna med Baltikum.

Institutet har ett nära samarbete med sina tre systerinstitutioner; Nordens Hus på Färöarna, Nordens Hus i Reykjavík och Nordens Institut i Grönland. Av de medel som Nordiska ministerrådet tilldelade de fyra institutionerna får Nordens institut på Åland emellertid 6 procent innevarande år, jämfört med Nordens Hus i Reykjavík 25 procent, Nordens Hus på Färöarna 48 procent och Nordens institut i Grönland 21 procent.

Institutet är därför helt beroende av medel från nationella, bilaterala och nordiska fonder, och om stödet från dessa uteblir, kan vissa projekt bli i fara.

Detta gäller flera samarbetsprojekt med Estland och det stora projektet "Ålandskultur i Norden" som inleddes i Köpenhamn i augusti 1991 och som är planerat att forsätta på Färöarna, i Island och Grönland i september - oktober detta år. Trots ett visst stöd från nordiska fonder betyder den låga självfinansieringsgraden för institutet att det kan bli problem med genomförandet av projektet.

Jag ser det som särskilt beklagligt om Ålands kulturutbyte med Västnorden skulle lida skada. Från åländsk sida är det väsentligt att banden mellan de självstyrande områdena och de speciella ö-kulturerna stärks.

Det är bland annat därför jag efterlyser att Nordens institut på Åland tillförs ökade medel i kommande budget.

Fru president! Beträffande det nordiska samarbetet i framtiden stöder jag de åsikter som framförts av de självstyrande områdenas medlemmar. Jag hyser förhoppningar att den nordiska svanen även efter 1992 flyger med åtta vingar.

Haavisto: Fru president! Ett Östersjöråd har inrättats i Köpenhamn under den här veckan, och det förefaller som om huvudvikten av många skäl kommer att läggas på samarbetet kring Östersjön. Av särskilt stor vikt är att igångsätta ett ekonomiskt, socialt och ekologiskt återuppbyggnadsarbete i de baltiska länderna och Rysslands närområden, dvs. S:t Petersburg, Karelen och Kolaområdet.

Det är inte minst på det ekologiska området som utmaningarna är enorma: Tänk bara på de föroreningar som kommer från Nevaflodens avrinningsområde, väldiga svavel-, kväve- och tungmetallutsläpp från industrin och energiproduktion eller de säkerhetsrisker som sammanhänger med de fyra kärnreaktorer av typen Tjernobyl i Sosnovi Bori som inte ligger långt borta från Norden.

Nu är det dags att finna en lämplig arbetsfördelning mellan Östersjörådet och Nordiska rådet. De nordiska länderna har rikligt med sådana resurser och know-how som under de närmaste åren behövs i Baltikum och Rysslands närområden.

Ett element i samarbetet med dessa områden är utan vidare kultursamarbetet och medborgarnas direkta kontakter, och deras betydelse bör inte underskattas.

Stöd till våra närområden är nu inte bara en ekologisk nödvändighet utan även en säkerhetspolitisk realitet för hela Norden. I stället för vapenbruk och nya militärförbund borde man med alla möjliga medel försöka medverka till stabila förhållanden i dessa närområden.

I debatten här har bl. a. framförts att exempelvis de baltiska länderna borde lämnas vind för våg eftersom skattepengarna inte borde slösas bort på närområden. Dessa tankar, tycker jag, är synnerligen kortsiktiga. Samarbetet med närområden kan förstås stoppas, men kostnaderna kommer säkert att betalas i en annan form: genom social oreda och disintegration. Byggandet av en fästning kring Norden mot exempelvis Baltikum är en inskränkt och motbjudande tanke.

En stöttepelare för Nordens hela framtida Europasamarbete bör vara en stark satsning på miljöfrågor. Tyvärr har de nordiska länderna de senaste åren så småningom släppt taget i miljöfrågorna. Vi bör inte enbart anpassa oss till den rådande europeiska normnivån, vi bör hela tiden eftersträva större inbesparningar, mindre utsläpp och nya tekniska innovationer. I detta avseende bör Norden utvecklas till Kalifornien i Europa.

I stil med utsläppsnormerna i Kalifornien kunde en arbetsform vara att redan nu besluta om framtidens stränga miljönormer och kanalisera medel till forskning, produktutveckling och gemensamma framtidsprojekt inom industrin. Ett exempel kunde vara att öka bruket av alternativa energiformer till en viss procentsats exempelvis senast år 2010. Ytterligare borde vi ge ett systematiskt stöd åt bl.a. samnordiska vind-, sol- och bioenergiprojekt. Sådana "framtidens beställningar" skulle sätta fart på innovationer, uppmuntra näringslivet till en mera ekologisk produktion och ge Norden en ledande ställning inom miljöteknologin i hela världen.

Sasi: Fru president! Ekonomiska utskottets betänkande är tyvärr ganska långt men innehåller mest retorik och vackra mål och mindre konkret handling. Ändå kan man i dag konstatera att utvecklingen i Nordiska rådet går framåt. Vi kan när som helst börja föra en utrikespolitisk debatt. Också har de politiskt viktiga ministrarna fått en större roll. Jag tycker att det är positivt att statsministrarna har varit aktiva i rådet under de senaste månaderna.

Som utskottet önskar kommer också parlamentarikerna att delvis tilldelas budgetmakt. Men problemet är att vi ständigt måste diskutera Nordiska rådets roll i framtiden. Vad gäller de kommande åren tror jag att åren 1993 och 1994 kommer att vara problemår. Orsaken är att allt nationellt intresse kommer att koncentreras på EG-förhandlingarna, åtminstone i Finland, Sverige och troligen också i Norge. All politisk tyngd kommer att ligga där.

Dessutom anser jag att EES-reglerna inte kommer att ge Nordiska rådet någon speciell roll. Besluten kommer först och främst att fattas inom Efta. Vi kan inte flytta någon del av förberedelsearbetet till de nordiska länderna, därför att de nordiska länderna är ju fyra av de sju Efta-länderna. Det skulle rubba balansen inom Efta. Vi kan inte få någon egentlig beslutanderätt genom EES-avtalet, utan det gäller bara att anpassa sig. Avtalet har inte så stor betydelse för koordi-

nering av gemensamma mål. Egentligen är det bara lobbyverksamhet som de nordiska länder som inte är medlemmar i EG kan utöva, därför att Nordiska rådet inte har någon speciell roll. Därför tycker jag att strukturen bör vara sådan som den nu är fram till 1995.

Nu skall vi skapa visioner för Norden inom EG fram till 1995. Då skall vi ta raska steg och snabbt fatta beslut om hur vi vill ändra vår organisation. Min syn är att Nordiska rådet kommer att behövas efter 1995 mer än någonsin därför att tillsammans kan vi påverka EG-besluten och koordinera våra ansträngningar.

Jag kan påpeka att ett starkt argument i EG-debatten i Finland är att Norden kan få 15 % av rösterna i EG. Vad gäller EG:s ministerråd bör de nordiska ministrarna kunna koordinera sina aktioner och förhandla om hur man bör förfara vid de olika EG-mötena. Vi skall försöka nå sådana resultat som är gynnsamma för Norden.

Beträffande demokratibristen inom EG kan jag påpeka att Europaparlamentet inte har någon väsentlig roll i dag. Orsaken är att valaktiviteten är ganska låg i Europaparlamentsvalen. Först då Europaparlamentet får en större roll kan folkförankringen ökas. I denna situation borde de nationella parlamentens roll stärkas. De borde vara de verkliga demokratiorganen i EG-sammanhanget. Vidare tycker jag att vi borde ha ett eget kontrollsystem av typ marknadsutskott i Danmark. Parlamentarikerna borde kunna kontrollera de gemensamma nordiska aktionerna via Nordiska rådet. Även efter 1995 kan de nordiska parlamentarikerna komma med nya fräscha idéer och föra dem vidare till EG. Sedan borde vi utöva ett kontinuerligt tryck på att alla måste komma med gemensamma målsättningar i EG-sammanhanget. Kontrollfunktionen är mycket väsentlig för oss.

Fru president! Jag tror att vi har en framtid för Nordiska rådet.

Dalsgaard: Fru præsident. Jeg vil benytte anledningen til ganske kort at takke Det Økonomiske Udvalg for de positive bemærkninger, der fra udvalgets side blev sagt om Vestnorden. Jeg tager dette som et udtryk for, at vi fortsat har mange nordiske venner tilbage i de nordiske parlamenter, selv om vi ikke deltager i den nordiske integration i EF.

Jeg vil ligeledes rette en tak til samarbejdsministrene for deres meget positive omtale af Vestnorden og for den store interesse, som samarbejdsministrene har udvist for de specifikke problemer, som vi har at slås med i Vestnorden.

Til sidst vil jeg endnu en gang minde om det, jeg sagde i replikken til Olof Salmén, nemlig at jeg tror, det er meget vigtigt, at man nu lytter alvorligt til vores ønsker om en fuldværdig repræsentation i Nordisk Råd. Der er faldet mange smukke ord, og for at leve op til disse må man vel lytte til os.

Nordman: Värderade president! I det nygamla Europa som växer fram kommer regionalt samarbete i nya och gamla former att intensifieras. I det sammanhanget bör - och kan - Norden hitta sina lösningar. När jag och många andra tagit ställning för att Finland skall börja förhandla om medlemskap i EG, har vi påverkats av att Sverige redan tagit det steget. I första hand är detta ett ställningstagande för att kunna hävda sig i integrationen. Men en sådan lösning

gagnar allmänt taget nordiskt samarbete - framom att enbart Danmark och Sverige skulle tillhöra EG, som jag ser det.

Då förutsätter jag självfallet att även samarbetet inom Nordiska rådets ram fortsätter i effektiv och anpassad form, som EES och EG förutsätter. Norden kan som region hävda egna intressen, stöda och påverka utvecklingen på annat håll. Samarbete med Baltikum och Östersjöområdet är ett sätt att både "ge och ta för sig" till ömsesidig nytta.

Men det som jag framför allt vill understryka är att mycket fortfarande kan - och bör - göras i Norden. Vi skall inte i ivern att medverka i integrationen glömma "hemmamarknaden". Det skall t.ex. gälla i satsningen på gränsregionalt samarbete som bör prioriteras. Nordiska regioner kan tillsammans betjäna varandra och hävda sig i konkurrens med andra, även med utländska intressen på nordiska marknader. Jag vågar påstå att det samarbete som bedrivs i Kvarkenområdet och i Mitt-Norden ger god avkastning och förtjänar stöd i regionernas Europa.

Men det finns signaler både i Nordiska rådets verksamhetsplaner och budgeter och i nationell regionalpolitik som kan betyda att internt nordiskt regionalt samarbete överges till förmån för samarbete med utanför Norden liggande regioner. Låt oss satsa på nordiskt regionalt samarbete på olika nivåer och i olika former.

Anker Jørgensen: Hr. præsident! Der er et par ting, jeg gerne vil gøre en bemærkning om.

For det første er jeg stadig væk lidt utilfreds med, at det ikke lykkedes at hjælpe de tre baltiske lande ved oprettelse af en egentlig baltisk investeringsbank. Jeg håber alligevel, at Ministerrådets arbejde vil være til gavn for de baltiske lande.

En anden ting, jeg også gerne vil omtale, er statsministrenes ønske om større engagement i det fremtidige nordiske samarbejde. Principielt mener jeg, det er godt, men statsministrene må ikke misforstå det. Vi ønsker, at parlamantarikerne skal have stærkere indflydelse på de beslutninger, som også statsministre og andre ministre skal træffe, men det er, om jeg så må sige, i sidste runde, inden vi igen har session i Århus.

Det tredje, jeg vil sige noget om, er, at nogen føler, at Norden er ved at blive skubbet udenfor. Jeg tror ikke, at nogen af os ønsker det, tværtimod, og jeg vil gerne pege på den kendsgerning, at vi har lagt op til en parlamentarikerkonference om Østersøens problemer, og her har vi i høj grad markeret, at Norden og Nordisk Råd er en enhed. Eksempelvis deltager både Island og Norge, selv om de jo ikke ligger lige op til Østersøen.

Vedrørende dette med, at man får beskåret sin frihed, har en svensk digter, Stellan Arvidson, sagt noget i denne retning: Man må opgive én frihed for at opnå en anden og større frihed. Jeg mener, det er en meget vigtig grundregel, når man diskuterer disse ting.

Forbundskansler Helmut Kohl holdt en enestående flot tale i går, men jeg er alligevel lidt skuffet over, at han gjorde for lidt ud af arbejdsløsheden. For den socialdemokratiske arbejderbevægelse i Norden må det være særdeles vigtigt at gøre dette til en hovedsag, både i vore egne lande her i Norden og i EF.

Jeg vil også sige, at den nordiske model, der er talt så meget om, faktisk er en realitet og et mål for den politik, jeg mener vi bør bidrage til her i Norden, nemlig at lede EF og det øvrige Europa hen imod den model.

Der er blevet sagt så meget uden for dette hus om begrebet markedsøkonomi. Jeg vil gerne bede om, at man ikke tilbeder det begreb alt for entydigt, for sagen er jo den, at vi ganske vist alle sammen er tilhængere af markedsøkonomi, men vi hæfter nogle betingelser og nogle forudsætninger på, som gør den absolutte, frie markedsøkonomi til en tålelig samfundsform, der i hvert fald er langt at foretrække for den østeuropæiske model, som er faldet sammen, men hvor det alligevel er nødvendigt, at den offentlige sektor spiller en god rolle, kulturelt, uddannelsesmæssigt og på mange andre områder.

Jeg vil gerne gøre opmærksom på, at i Danmark er der ifølge opinionsundersøgelser et stort flertal for at bevare Nordisk Råd. Denne kendsgerning er rar at have i erindring, også fordi det på denne session er lykkedes tre partier at blive enige om en fælles holdning til det fremtidige nordiske samarbejde og dets relation til den europæiske udvikling. Dette er et godt, demokratisk grundlag, som er rart at have i erindring, og det viser jo faktisk noget om, hvor stor betydning det har, at vi parlamentarikere kommer sammen regelmæssigt og drøfter alle løbende problemer.

Jeg vil også lige sige, at når/hvis alle kommer i EF, er det ikke meningen, at vi skal være nogle pæne drenger og piger, der bare siger ja og amen til alt, hvad de store lande måtte sige. Netop fordi vi er en rimelig gruppe, de fem nordiske lande, kan vi også gøre vore synspunkter gældende og søge at få indflydelse på tingene.

Jeg vil slutte med at sige, at der er talt meget om det europæiske hus. Ikke her i dag, men for bare ganske få måneder siden var det et ord, man hørte igen og igen. Måske var det Gorbatjov, der dannede dette ord, jeg ved det ikke, men det er egentlig et meget godt udtryk. Jeg vil sige, at der er plads i det europæiske hus til, at Norden kan få fem store og tre små værelser, altså en ganske betragtelig lejlighed, og dermed få indflydelse på tingene, hvis vi kender vores besøgelsestid.

Må jeg i øvrigt takke for en dejlig session. Der har i det væsentlige rådet stor enighed, og det tegner godt for det nordiske samarbejde fremover.

Presidenten: Presidenten vil mene at det var en god avslutning av diskusjonen. Diskusjonen er herved avsluttet.

Sedan diskussionen förklarats avslutad *antogs rekommendationen (punkt A) och de två interna besluten (punkt B) med acklamation.*

Härefter företogs votering medelst voteringsapparat beträffande ekonomiska utskottets förslag till rekommendation med anledning av ministerrådsförslag B 129/b samt medlemsförslagen A 996/e, A 1002/e och 1003/e och förslagen i reservationerna 1, 2 och 3.

För reservation 3 röstade:

Andersson Claes, Hjörleifur Guttormsson, Houg Tora Aasland, Husmark Birgitte, Kristín Einarsdóttir, Lunde Kjellbjørg och Metsämäki Lauri.

Mot reservationen röstade:

Ahlmann-Ohlsen Niels, Alsaker Svein, Andersson Arne, Andersson Marianne, Andersson Sten, Árni M. Mathiesen, Bennedsen Dorte, Blankenborg Haakon, Dahl Birgitta, Dalsgaard Jóannes, Erenbjerg Hans, Exner Lahja, Fridolfsson Filip, Geir H. Haarde, Glønborg Knud, Grøndahl Kirsti Kolle, Gudmundseth Roger, Gulbrandsen Thor-Eirik, Haavisto Pekka, Hagen Carl I., Halldór Ásgrímsson, Hansen J.K., Hansen Søren, Hauan Åshild, Haugen Helga, Hellström Mats, Håkansson Per Olof, Jelved Marianne, Jonsson Elver, Järvilahti Timo, Jäätteenmäki Anneli, Jørgensen Anker, Kjærsgaard Pia, Knudsen Grete, Knutzen Thea, Koch Inger, Laukkanen Markku, Liltved Tore A., Lipponen Paavo, Louvo Anna-Kaarina, Mølgaard Anders, Møller Helge Adam, Nielson Poul, Nordman Håkan, Nyby Mats, Nyhage Hans, Näslund Ingrid, Olsen Jógvan, Oscarsson Berit, Rannveig Guðmundsdóttir, Rasmussen Ingrid, Rossi Markku, Rotnes Marit, Salmén Olof, Sasi Kimmo, Sigríður Anna Þórðardóttir, Skjervengen Pål Atle, Solholm Lodve, Suominen Ilkka, Svärd Anders, Syse Jan P., Sønderby Peder, Tuomioja Erkki, Turunen Eeva, Wroldsen Ernst och Öhrsvik Lena.

Jakobsen, Johan J., *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Annerstedt Ylva, Flodin May, Gustafsson Hans, Hurskainen Sinikka, Jensen Hans Jørgen, Kallis Bjarne, Moquist Lars, Motzfeldt Jonathan, Pelttari Seppo, Samuelson Björn, Steenholdt Otto, Svensson Sten och Talleraas Anders.

Förslaget i reservation 3 hade sålunda förkastats med 66 röster mot 7. 1 medlem avstod från att rösta.

Härefter företogs votering medelst voteringsapparat beträffande förslaget i reservation 2.

För reservation 2 röstade:

Hagen Carl I., Kjærsgaard Pia, Skjervengen Pål Atle och Solholm Lodve.

Mot reservationen röstade:

Ahlmann-Ohlsen Niels, Alsaker Svein, Andersson Arne, Andersson Claes, Andersson Marianne, Andersson Sten, Árni M. Mathiesen, Bennedsen Dorte, Blankenborg Haakon, Dahl Birgitta, Dalsgaard Jóannes, Erenbjerg Hans, Exner Lahja, Flodin May, Fridolfsson Filip, Geir H. Haarde, Glønborg Knud, Grøndahl Kirsti Kolle, Gudmundseth Roger, Gulbrandsen Thor-Eirik, Haavisto Pekka, Halldór Ásgrímsson, Hansen J.K., Hansen Søren, Hauan Åshild, Haugen Helga, Hellström Mats, Hjörleifur Guttormsson, Houg Tora Aasland, Husmark Birgitte, Håkansson Per Olof, Jakobsen Johan J., Jelved Marianne, Jonsson

Elver, Järvilahti Timo, Jäätteenmäki Anneli, Jørgensen Anker, Knudsen Grete, Knutzen Thea, Koch Inger, Kristín Einarsdóttir, Laukkanen Markku, Liltved Tore A., Lipponen Paavo, Louvo Anna-Kaarina, Lunde Kjellbjørg, Metsämäki Lauri, Mølgaard Anders, Møller Helge Adam, Nielson Poul, Nordman Håkan, Nyby Mats, Nyhage Hans, Näslund Ingrid, Olsen Jógvan, Oscarsson Berit, Rannveig Guðmundsdóttir, Rasmussen Ingrid, Rossi Markku, Rotnes Marit, Salmén Olof, Sasi Kimmo, Sigríður Anna Þórðardóttir, Suominen Ilkka, Svärd Anders, Syse Jan P., Sønderby Peder, Tuomioja Erkki, Turunen Eeva, Wroldsen Ernst och Öhrsvik Lena.

Frånvarande var:
Annerstedt Ylva, Gustafsson Hans, Hurskainen Sinikka, Jensen Hans Jørgen, Kallis Bjarne, Moquist Lars, Motzfeldt Jonathan, Pelttari Seppo, Samuelson Björn, Steenholdt Otto, Svensson Sten och Talleraas Anders.

Förslaget i reservation 2 hade sålunda förkastats med 71 röster mot 4.

Härefter företogs votering medelst voteringsapparat beträffande förslaget i reservation 1.

För reservation 1 röstade:
Ahlmann-Ohlsen Niels, Alsaker Svein, Andersson Claes, Andersson Sten, Bennedsen Dorte, Blankenborg Haakon, Dahl Birgitta, Dalsgaard Jóannes, Erenbjerg Hans, Exner Lahja, Grøndahl Kirsti Kolle, Gudmundseth Roger, Gulbrandsen Thor-Eirik, Haavisto Pekka, Hansen J.K., Hansen Søren, Hauan Åshild, Hellström Mats, Hjörleifur Guttormsson, Houg Tora Aasland, Husmark Birgitte, Håkansson Per Olof, Jørgensen Anker, Knudsen Grete, Kristín Einarsdóttir, Lipponen Paavo, Lunde Kjellbjørg, Metsämäki Lauri, Nielson Poul, Nyby Mats, Olsen Jógvan, Oscarsson Berit, Rannveig Guðmundsdóttir, Rasmussen Ingrid, Rotnes Marit, Svärd Anders, Tuomioja Erkki, Wroldsen Ernst och Öhrsvik Lena.

Mot reservationen röstade:
Andersson Arne, Andersson Marianne, Árni M. Mathiesen, Flodin May, Fridolfsson Filip, Geir H. Haarde, Glønborg Knud, Hagen Carl I., Halldór Ásgrímsson, Haugen Helga, Jonsson Elver, Järvilahti Timo, Jäätteenmäki Anneli, Kjærsgaard Pia, Knutzen Thea, Koch Inger, Laukkanen Markku, Liltved Tore A., Louvo Anna-Kaarina, Mølgaard Anders, Møller Helge Adam, Nyhage Hans, Näslund Ingrid, Rossi Markku, Salmén Olof, Sasi Kimmo, Sigríður Anna Þórðardóttir, Skjervengen Pål Atle, Solholm Lodve, Syse Jan P., Sønderby Peder och Turunen Eeva.

Jakobsen Johan J., Jelved Marianne och Nordman Håkan *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Annerstedt Ylva, Gustafsson Hans, Hurskainen Sinikka, Jensen Hans Jørgen, Kallis Bjarne, Moquist Lars, Motzfeldt Jonathan, Pelttari Seppo, Samuelson Björn, Steenholdt Otto, Suominen Ilkka, Svensson Sten och Talleraas Anders.

Förslaget i reservation 1 hade sålunda antagits med 39 röster mot 32. 3 medlemmar avstod från att rösta.

Slutligen företogs votering medelst voteringsapparat beträffande utskottets förslag till rekommendation.

För rekommendationen röstade:

Ahlmann-Ohlsen Niels, Alsaker Svein, Andersson Arne, Andersson Marianne, Andersson Sten, Árni M. Mathiesen, Bennedsen Dorte, Blankenborg Haakon, Dahl Birgitta, Dalsgaard Jóannes, Erenbjerg Hans, Exner Lahja, Flodin May, Fridolfsson Filip, Geir H. Haarde, Glønborg Knud, Grøndahl Kirsti Kolle, Gudmundseth Roger, Gulbrandsen Thor-Eirik, Haavisto Pekka, Hagen Carl I., Halldór Ásgrímsson, Hansen J.K., Hansen Søren, Hauan Åshild, Haugen Helga, Hellström Mats, Håkansson Per Olof, Jelved Marianne, Jonsson Elver, Järvilahti Timo, Jäätteenmäki Anneli, Jørgensen Anker, Kjærsgaard Pia, Knudsen Grete, Knutzen Thea, Koch Inger, Laukkanen Markku, Liltved Tore A., Lipponen Paavo, Louvo Anna-Kaarina, Metsämäki Lauri, Mølgaard Anders, Møller Helge Adam, Nielson Poul, Nyby Mats, Nyhage Hans, Näslund Ingrid, Olsen Jógvan, Oscarsson Berit, Rannveig Guðmundsdóttir, Rasmussen Ingrid, Rossi Markku, Rotnes Marit, Salmén Olof, Sasi Kimmo, Sigríður Anna Þórðardóttir, Skjervengen Pål Atle, Solholm Lodve, Suominen Ilkka, Svärd Anders, Syse Jan P., Sønderby Peder, Tuomioja Erkki, Turunen Eeva, Wroldsen Ernst och Öhrsvik Lena.

Mot rekommendationen röstade:

Andersson Claes, Hjörleifur Guttormsson, Houg Tora Aasland, Husmark Birgitte Kristín Einarsdóttir och Lunde Kjellbjørg.

Jakobsen Johan J. och Nordman Håkan *avstod från att rösta.*

Frånvarande var:

Annerstedt Ylva, Gustafsson Hans, Hurskainen Sinikka, Jensen Hans Jørgen, Kallis Bjarne, Moquist Lars, Motzfeldt Jonathan, Pelttari Seppo, Samuelson Björn, Steenholdt Otto, Svensson Sten och Talleraas Anders.

Rekommendationen hade sålunda antagits med 67 röster mot 6. 2 medlemmar avstod från att rösta.

Budgetutskottets förslag till yttrande med anledning av ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet C 2/1992, punkterna A och B, antogs med acklamation.

Ilkka Suominen övertog härefter ledningen av förhandlingarna.

2
E-saker
E 18: Fråga till Nordiska ministerrådet om samordning av stödet till Baltikum[1]

Frågan, ställd av **Anders Svärd,** har följande lydelse:

När kommer en revidering och uppföljning av arbetsprogrammet för Baltikum och Östeuropa att föreligga färdigt och vad kommer detta konkret att innebära för en samordning av de nordiska insatsterna?

Trafikminister och nordisk samarbetsminister **Norrback:** Herr president! Nordiska ministerrådets arbetsprogram för Baltikum och Östeuropa har fungerat i knappt ett och ett halvt år och jag vågar lugnt påstå att arbetsprogrammet blivit en framgång. Med relativt små resurser har ministerrådet gjort en insats som har varit synlig, och som mottagits positivt, inte minst i de baltiska länderna.

Ministerrådets informationskontor i Tallinn, Riga och Vilnius har kunnat notera en stor tillströmning av personer som önskar knyta kontakter med Norden och informera sig om de nordiska länderna och om nordiskt samarbete. Under år 1991 har man inom ramen för programmet utdelat stipendier till mer än 200 personer från de baltiska länderna till studier i Norden. Ur den s.k. Baltikum/Östeuropa-potten gavs under det första halvåret stöd till 22 nordiska samarbetsprojekt med Baltikum och närområdena i Östeuropa.

Intresset för ministerrådets och Nordiska rådets samarbetsformer har visat sig vara långt mer omfattande än vad resurserna räckt till. Det är därför glädjande att det nu skaffats fram pengar för en extra insats under år 1992. Genom att överföra medel från överskott från ministerrådets tidigare budget har man lyckats fördubbla det finansiella stödet till arbetsprogrammet. Det sammanlagda beloppet uppgår i år till 32,7 miljoner danska kronor.

Ministerrådet har i ett tillägg till programmet, som tillställts Nordiska rådet, redogjort för hur de extra medlen avses att användas år 1992. Man kommer att ta nya initiativ på miljöområdet och på det industripolitiska området. Resurserna för stipendieordningen fördubblas och användningsområdet utvidgas. Man avsätter också mera medel för Baltikum/Östeuropa-potten och för informationskontorens egna projekt.

Ur de medel som beviljats för den s.k. potten (puljen) reserveras ett belopp på 500.000 danska kronor för parlamentariskt samarbete. Ministerrådet föreslår att Nordiska rådets presidium åtar sig att administrera denna insats.

Det bör vidare noteras att diskussionerna om inrättande av en nordisk finansieringsordning för de baltiska länderna nu lett fram till ett positivt slutresultat. Den nya ordningen med ett baltiskt investeringsprogram kommer under den operativa fasen av programmet att kunna utgöra ett viktigt bidrag vid uppbyggnaden av moderna samhällen som baserar sig på marknadsekonomiska principer.

---

[1] Frågan tryckt s. 1694.

I ministerrådsförslaget om program för nordiskt samarbete efter 1992 slås fast att ministerrådet kommer att bidra till ett fortsatt samarbete mellan de nordiska länderna och Nordens närområden i Östeuropa. I förslaget har man emellertid inte tagit ställning till hur detta skall ske.

Det beror på att ministerrådet önskar avvakta resultaten av de överväganden som statsministrarna kommer att ha i denna fråga. Efter det att arbetsprogrammet godkändes, har de baltiska länderna blivit självständiga. De nordiska länderna har inrättat ambassader i de tre baltiska huvudstäderna, och de tre länderna är på väg in i det allmänna internationella och europeiska samarbetet. Konsekvenserna av denna nya och glädjande situation och av den övriga snabba utvecklingen i Östeuropa, kräver grundliga överväganden. De nordiska ländernas samarbete med Nordens närområden, bland annat med Baltikum och Östersjöområdet, ingår som en av de centrala problemställningarna för statsministrarna i deras överväganden om en nyvärdering av det nordiska samarbetet.

Det är därför fortsatt ministerrådets avsikt att inkommande höst genomföra en utvärdering av samarbetet med Baltikum och Östeuropa så långt. Mot denna bakgrund och i ljuset av statsministrarnas konklusioner, kommer ministerrådet att ta ställning till de fortsatta insatserna.

Diskussionen förklarades härefter avslutad

Presidenten meddelade att frågorna E 19, E 24 och E 27 kommer att besvaras i ett sammanhang.

E 19: Fråga till de nordiska ländernas regeringar om nordiskt samarbete på det diplomatiska och konsulära området[1]

Frågan, ställd av **Anders Svärd**, har följande lydelse:

Har regeringarna för avsikt att ta några initiativ i syfte att få till stånd ett nordiskt samarbete på det diplomatiska och konsulära området?

E 24: Fråga till de nordiska ländernas regeringar om etablering av samnordiska diplomatiska representationer[2]

Frågan, ställd av **Pia Kjærsgaard**, har följande lydelse:

Hvilke overvejelser gør regeringerne sig med hensyn til etablering af fællesnordiske diplomatiske repræsentationer i de nyoprettede stater som er genstand for de nordiske landes diplomatiske anerkendelse?

E 27: Fråga till de nordiska ländernas regeringar om nordiskt samarbete inom utrikesförvaltningarna[3]

---

[1] Frågan tryckt s. 1695.

[2] Frågan tryckt s. 1701.

[3] Frågan tryckt s. 1706.

Frågan, ställd av **Mats Nyby**, har följande lydelse:

Vad avser de nordiska ländernas regeringar att göra för att utveckla ett nordiskt samarbete inom utrikesförvaltningarna?

Indenrigsminister og nordisk samarbejdsminister **Thor Pedersen:** Hr. præsident! Som præsidenten nævnte, vil jeg gerne besvare alle tre spørgsmål under ét, da de vedrører samarbejde mellem de nordiske udenrigstjenester.

For de første er det værd at slå fast, at nordisk ambassade- og konsulatssamarbejde langtfra er noget nyt. Mats Nyby peger i motiveringen for sit spørgsmål på artikel 34 i Helsingforsaftalen om konsulært samarbejde. Det nordiske konsulære samarbejde har i mange år fungeret udmærket rundt omkring i verden. Det samme gælder samarbejde mellem ambassaderne i øvrigt.
Informationsudveksling og samarbejde om praktiske spørgsmål er hverdag i de fleste hovedstæder, hvor Norden er repræsenteret.

Ministerrådet har i øvrigt ved mange lejligheder i forbindelse med sin udenlandsinformation haft glæde af at kunne trække på et velfungerende samarbejde mellem de lokale nordiske repræsentationer.

Spørgsmålet om et yderligere udbygget ambassadesamarbejde er nu blevet aktualiseret. Det skyldes især de mange nye stater, som i disse år anerkendes diplomatisk med deraf følgende krav til udenrigstjenesternes ressourcer.

Jeg kan oplyse spørgerne, at emnet efter initiativ af den norske udenrigsminister blev drøftet på det nordiske udenrigsministermøde i Reykjavík den 20.-21. januar i år. Ministrene besluttede at nedsætte en arbejdsgruppe af højtstående embedsmænd fra udenrigsministerierne for at arbejde videre med tankerne om fællesnordisk ambassadesamarbejde.

Regeringerne har således taget de initiativer, spørgerne efterlyser. Arbejdsgruppen skal rapportere til det næste udenrigsministermøde den 4.-5. maj i år i Helsingfors.
Diskussionen förklarades härefter avslutad.

E 57: Fråga till Danmarks regering om nordiskt samarbete på internationellt plan[1]

Frågan, ställd av **Anders Svärd**, har följande lydelse:

Vad är skälet till att man ordnar en aktivitet samtidigt som Nordiska rådet har sin session samt vad är skälet till att man bygger upp nya strukturer samtidigt som den nordiska budgeten i realiteten minskar med 50 miljoner?

Indenrigsminister og nordisk samarbejdsminister **Thor Pedersen:** Hr. præsident! Den danske og den tyske udenrigsminister besluttede på et møde i Rostock den 22. oktober 1991 at indbyde udenrigsministrene fra alle Østersølandene til en konference i København.

---

[1] Frågan tryckt s. 1743.

22. oktober 1991 at indbyde udenrigsministrene fra alle Østersølandene til en konference i København.

Baggrunden for indbydelsen er de dramatiske ændringer i Europa, der har gjort det muligt at genopbygge et samarbejde mellem landene omkring Østersøen. Der har gennem de senere år fra disse landes side både på regeringsplan og blandt politiske og private organisationer været udtrykt et stærkt ønske om mere faste rammer for et samarbejde mellem Østersølandene. Først efter det fejlslagne kup i Moskva og de tre baltiske landes overgang til fuld national selvstændighed blev det imidlertid muligt at gøre noget ved sagen.

Der er talrige områder, hvor et tættere samarbejde mellem disse lande trænger sig på: Jeg kan nævne støtte til nye demokratiske institutioner, økonomisk og teknologisk bistand, humanitært samarbejde, energi og miljø, uddannelse og kultur samt transport og kommunikation.

På udenrigsministerkonferencen i København blev der i går truffet beslutning om oprettelse af et Østersøråd af udenrigsministre. Aftalen er, at de mødes én gang årligt i de deltagende stater på skift. Rådet skal fungere som et overordnet koordinationsled for samarbejdet mellem landene, og det er forventningen, at det vil give politiske impulser til en udbygning af samarbejdet.

Det er også værd at fremhæve, at samarbejdet mellem Østersølandene ikke skal erstatte eller konkurrere med allerede eksisterende samarbejdsformer hverken i nordisk eller andet europæisk regi. Der er tværtimod tale om et helt naturligt regionalt supplement til de allerede eksisterende samarbejdsfora.

Jeg kan endvidere oplyse, at det i går blev besluttet, at Østersørådet skal være åbent for samarbejde med andre lande og internationale organisationer.

Københavnskonferencen er som nævnt en regeringskonference og skal derfor hverken ses som en konkurrent til eller en kritik af Nordisk Råd. Østersøparlamentarikerkonferencen i Helsingfors sidste år og den tilsvarende i Oslo i april i år opfattes vel heller ikke på en sådan måde.

Når udenrigsministerkonferencen i København afvikles i disse dage, hvor Nordisk Råd holder sin 40. session, så skyldes det alene, at det var det tidspunkt, hvor samtlige udenrigsministre kunne komme til København i dette forår.

Spørgeren nævner, at "det nordiske budget bliver reduceret med 50 millioner kroner". I denne forbindelse vil jeg fremhæve, at Østersørådet ikke får et fælles budget. Værtslandet for møderne afholder alle udgifter. De øvrige deltagere betaler for egne rejse- og opholdsudgifter.

Det er den danske regerings opfattelse, at der på grundlag af Københavnskonferencen nu vil kunne indledes et stadig mere frugtbart samarbejde mellem landene i Østersøregionen.

Svärd: Herr president! Jag vill först tacka för ett omfattande svar. Tyvärr visar svaret att ingen av de nordiska utrikesministrarna fann det tillräckligt angeläget att prioritera Nordiska rådets möte här i Helsingfors. Hade de gjort det, hade de ju inte varit lediga.

Min korta tilläggsfråga till ministern blir därför: Är vi möjligen överens om att denna typ av kollisioner i möjligaste mån bör undvikas i framtiden?

Minister **Thor Pedersen:** Hr. præsident, om man i fremtiden skal søge at undgå at holde møde på samme tid, så tror jeg, alle har en interesse i at undgå, at man har sammenfaldende mødetidspunkter.

Diskussionen förklarades härefter avslutad.

3
Val av valkommitté

Enligt arbetsordningens § 34 väljer plenarförsamlingen valkommitté. Presidiet hade föreslagit att rådet till medlemmar i valkommittén utser:

från *Danmark:* Marianne Jelved (RV)
från *Finland*: Lauri Metsämäki (SDP)
från *Island*: Hjörleifur Guttormsson (Ab)
från *Norge*: Carl I. Hagen (FrP) och Anders Talleraas (H)
från *Sverige*: Ylva Annerstedt (fp) och Per Olof Håkansson (s)

Presidiets förslag *bifölls*.

4
Bemyndigande för presidiet att utse kommittéer

Presidiet hade föreslagit att plenarförsamlingen i enlighet med § 50 i rådets arbetsordning ger presidiet fullmakt att tillsätta kommittéer för utredning av särskilda saker.

Presidiets förslag *bifölls*.

5
Fastställande av tid och plats för nästa session

Presidiet hade föreslagit att rådets 41:a session hålls den 11 november 1992 i Århus, Danmark.

Presidiets förslag *bifölls*[1].

6
Sessionens avslutande

President **Suominen:** Ärade församling och ärade kolleger! Den 40:e sessionen närmar sig sitt slut, och när vi blickar tillbaka på den gångna veckan kan vi konstatera att debatten varit livlig och givande. Under denna session har vi enats om flera viktiga saker och återigen fört det nordiska samarbetet ett steg vidare.

---

[1] Presidiet beslutade den 22 april 1992 att 41:a sessionen äger rum under tiden 9-11 november i Århus.

Det står klart att de framtida EG-medlemskapen kommer att sätta sin prägel på det nordiska samarbetet, som allt mera kommer att få koncentrera sig på att tillvarata nordiska värden och intressen i det vidare samarbetet samt att påverka den europeiska utvecklingen. Som ett led i anpassningen till den nya utvecklingen har vi under denna session till exempel godtagit ministerrådsförslaget till en nordisk trygghetskonvention, som siktar på att ge de nordiska medborgarna sociala förmåner utöver dem som allmänt gäller inom EES.

Ett bevis för att det inte endast är Norden som intresserar sig för Europa utan att intresset är ömsesidigt fick vi genom förbundskansler Kohls tal under sessionen i går. Han betonade att de nordiska länderna medför värdefulla tillskott till Europas förening. Han ansåg vidare att just erfarenheterna av det gränsöverskridande regionala samarbetet i Skandinavien har för den europeiska utvecklingen en betydelse, som inte bör underskattas.

De politiska förändringarna i Europa har under föregående år varit omvälvande, och så kan jag med tillfredsställelse notera att detta är den första av Nordiska rådets sessioner vid vilken vi haft representanter från de tre numera självständiga baltiska staterna: Estland, Lettland och Litauen. Debatten har visat att det stora intresset för de baltiska länderna fortfarande finns; så har vi under sessionen antagit en rekommendation om ett baltiskt investeringsprogram, om vilket det även överenskommits mellan finansministrarna.

I det här skedet vill jag hjärtligt tacka alla som bidragit till att göra denna vecka till en intressant och lyckad tillställning, i synnerhet presidiesekretariatet, delegationssekretariaten och den finska riksdagens personal, som alla har gjort sitt bästa att det blivit en lyckad tillställning inom vårt nordiska samarbete.

Den 41:a sessionen hålls i Århus i november i år, och jag hoppas att vi då igen skall kunna föra en givande debatt och fatta kloka beslut inom ramen för det nordiska samarbetet.

Härmed förklarar jag Nordiska rådets 40:e session avslutad och önskar Er alla en god hemresa och god fortsättning på våren.

Sessionen avslutades kl. 13.40

Godkännande av protokollen

Dessa protokoll, som omfattar stenografiska referat av förhandlingarna vid Nordiska rådets 40:e session i Helsingfors den 3-6 mars 1992, har förts av Guðrún Dager Garðarsdóttir, Svenolof Karlsson och Viveca Wiklund i presidiesekretariatets redaktion. Huvudsekreterare vid sessionen var generalsekreteraren vid den finska delegationen Guy Lindström. I enlighet med § 15 i rådets arbetsordning godkännes protokollen härmed.

För Nordiska rådets presidium

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekretær

SAKER M.M.

A 924/m

Miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om fortsatta satsningar på det nordiska gränsregionala samarbetet

(Medlemsförslaget väckt av Gunnar Björk samt Gunilla André m. fl., se s. 466)

Till miljöutskottet har hänvisats medlemsförslag A 924/m om fortsatta satsningar på det nordiska gränsregionala samarbetet. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sina möten i Köpenhamn den 17 juni 1991, i Ålborg den 7 augusti 1991 och i Stockholm den 30-31 januari 1992.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att den samnordiska satsningen på de etablerade gränsregionala samarbetsområdena över den nordiska budgeten skall fortsätta på minst nuvarande nivå, samt

att ökningar i de samnordiska budgetresurserna även skall användas till att utveckla det gränsregionala samarbetet i Norden.

Förslagsställarna inleder sina motiveringar till medlemsförslaget med att konstatera att det gränsregionala samarbetet, som startade under 1970-talet, har utvecklats mycket och har under 1980-talet möjliggjort tillvaratagandet av en lång rad utvecklingspotentialer i regionerna. Ytterligare konstateras att de i det gränsregionala samarbetet medverkande aktörerna, landsting, länsstyrelser, kommuner, handelskammare, företagsorganisationer m.fl., upplever samarbetet som dynamiskt och synnerligen givande, varför engagemanget bland aktörerna är mycket påtagligt.

Förslagsställarna erinrar om att samarbetet sker genom regionalt förankrade utvecklingsprojekt inom näringsliv, kultur, utbildning, kommunikationer, turism, offentlig serviceutveckling, miljövård m.m., samt att verksamheten sedan länge kännetecknas av ett sektorsövergripande arbetssätt.

Det anses att man genom det gränsregionala samarbetet kan tillvarata och utveckla samarbetsfördelar över ländernas nationsgränser och därför utgör detta samarbete en naturlig utvecklingspotential för gränsregionerna.

Det betonas att den nordiska finansieringen inte används till att finansiera institutioner i gränsregionerna. I de fall där enskilda projekt leder till grundandet av institutionell verksamhet finansieras denna med självgenererande, regionala eller lokala medel.

Förslagsställarna erinrar om att under arbetet med förslaget till "Nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990-1994" har vissa intressen visat tendenser till att vilja minska de nordiska medlen till detta praktiska samarbete för att i stället koncentrera resurserna på centralt styrd utredningsverksamhet. Detta anser förslagsställarna vara en felaktig politik.

Ytterligare erinrar förslagsställarna om betydelsen av att det gränsregionala samarbetets utveckling understryks också i det större perspektivet av att man nu inom EG fäster stor vikt vid lokal och regional självutveckling genom gränsregionalt samarbete. Därför satsar EG-länderna stora resurser på att understödja gränsregionala samarbetsområden inför 90-talets utmaningar.

Slutligen understryker förslagsställarna i sina motiveringar vikten av att Nordens gränsregionala samarbete nu inte halkar efter i detta avseende.

2. Remissbehandlingen

Vid sitt möte den 28 mars 1990 beslöt Nordiska rådets presidium att medlemsförslaget skulle hänvisas till ekonomiska utskottet samt att det inte skulle remissbehandlas.

När den nya organisationen för Nordiska rådet trädde i kraft den 1 maj 1991 flyttades medlemsförslaget över till miljöutskottet.

3. Utskottet

Miljöutskottet konstaterar att orsaken till att detta medlemsförslag väckts är att i det nordiska samarbetsprogrammet för regionalpolitik i Norden finns en klar tendens att minska bevillningarna till det gränsregionala samarbetet men öka FoU-verksamheten.

Utskottet instämmer i förslagsställarnas åsikt att detta är felaktig politik och att det omedelbart bör ändras till fördel för det gränsregionala samarbetet.

Det har visat sig att det gränsregionala samarbetet är djupt förankrat bland de nordiska invånarna och detta samarbete anses vara kännetecknande för hur ett konkret samarbete inom Norden skall drivas. Utskottet anser det därför vara en klar paradox när man i det nämnda samarbetsprogrammet på den ena sidan säger att "huvudmålsättningen för det nordiska samarbetet på det regionalpolitiska området bör vara att genom både nordiskt myndighetssamarbete på central nivå och lokalt och regionalt initierat samarbete mellan regioner främja en balanserad regional utveckling såväl inom de olika länderna som över nationsgränserna", och att, på den andra sidan, avisera minskade bevillningar till det gränsregionala samarbetet och en ökning av forskningen och projektsamarbetet.

Utskottet anser att denna policyändring innebär en tyngdpunktsförskjutning från konkreta projekt i regionerna till forsknings- och utredningsarbete av traditionell art samt att tyngdpunkten förskjuts från regionerna till huvudstadsbaserat myndighetssamarbete. Om det anses att man bör intensifiera FoU-arbetet inom regionalsektorn, som utskottet i och för sig ställer sig tveksamt till, anser utskottet att sådan verksamhet skall finansieras med nationella medel.

Miljöutskottet anser att det finns starka motiv för att även plädera för ökade resurser till det gränsregionala samarbetet.

Ute i regionerna värderas detta samarbete mycket högt. Som exempel nämns i medlemsförslagets motiveringar hur detta samarbete har aktiverat insatser från både länsstyrelse och landsting till företagsorganisationer och att samarbetet har genomförts inom breda tvärsektoriella områden, allt ifrån utvecklingssamarbete inom näringslivet och kulturen till offentlig service och miljövård. Ytterligare kan erinras om det som framgår av medlemsförslagets motiveringar, att i fall projekt, inom det gränsregionala samarbetet har institutionaliserats, finansieras denna verksamhet med regionala eller lokala medel.

Miljöutskottet har föga till övers för ytterligare, långsam forskning och utredning av regionalpolitiska frågor. Det som behövs, särskilt med hänsyn till den begränsade nordiska budgeten, är att konkret gripa sig an de frågor som fortlöpande blir aktuella inom regionerna och som identifieras av en lyhörd marknad och observanta myndigheter och/eller organisationer.

Utskottets slutsats är att man skall intensifiera det nordiska gränsregionala samarbetet, att detta samarbete i fortsättningen skall prioriteras högt inom den regionalpolitiska sektorn och karakteriseras av konkreta, handgripliga åtgärder och aktiviteter som är förankrade hos regionernas befolkning.

Miljöutskottet hänvisar till det ovan anförda och föreslår att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att den samnordiska satsningen på de etablerade gränsregionala samarbetsområdena över den nordiska budgeten skall fortsätta på minst nuvarande nivå, samt

att ökningar i de samnordiska budgetresurserna även skall användas till att utveckla det gränsregionala samarbetet i Norden.

Stockholm den 30 januari 1992

Haakon Blankenborg (A)
Hans Erenbjerg (S)
Elver Jonsson (fp)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Olof Salmén (ÅC)
Birgitta Dahl (s)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)
Anders Svärd (c)

A 924/m

Medlemsförslag

om fortsatta satsningar på det nordiska gränsregionala samarbetet

(Väckt av Gunnar Björk samt Gunilla André, Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Gustav Björkstrand, Karl-Gunnar Fagerholm, Tytti Isohookana-Asunmaa, Olof Jansson, Anneli Jäätteenmäki, Eeva-Liisa Moilanen, Seppo Pelttari, Tellervo Renko, Mirja Ryynänen, Eino Siuruainen, Karin Söder och Marjatta Väänänen)

Det gränsregionala samarbetet som startade under 1970-talet har utvecklats mycket och har under 1980-talet möjliggjort tillvaratagandet av en lång rad utvecklingspotentialer i regionerna. Samarbetet har byggts upp som en naturlig del av det nordiska samarbetet och utgör NÄRP:s (Nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik) redskap för praktisk nordism.

De i det gränsregionala samarbetet medverkande aktörerna: landsting, länsstyrelser, kommuner, handelskammare, företagsorganisationer, m. fl. upplever samarbetet som dynamiskt och synnerligen givande varför engagemanget bland aktörerna är mycket påtagligt.

Arbetet är konkret och praktiskt inriktat i form av 1 - 3 åriga projekt som efter behov tillförs verksamheten. Detta arbetssätt gör att verksamheten är i ständig utveckling samt att man genom den gemensamma projektverksamheten snabbt kan ta sig an nya utmaningar i enlighet med tidens krav och ändrade regionala förutsättningar.

Samarbetet sker genom regionalt förankrade utvecklingsprojekt inom näringsliv, kultur, utbildning, kommunikationer, turism, offentlig serviceutveckling, miljövård m.m. Verksamheten kännetecknas sedan länge av ett sektorövergripande arbetssätt.

Genom det gränsregionala samarbetet kan man tillvarata och utveckla samarbetsfördelar över ländernas nationsgränser. Därför utgör detta samarbete en naturlig utvecklingspotential för gränsregionerna. Det gränsregionala samarbetet utgör också en garanti för att det nordiska samarbetet inte begränsas till en angelägenhet för Nordiska ministerrådet och huvudstädernas tjänstemannakår.

Verksamheten erhåller en liten del av den totala nordiska budgeten på drygt 600 miljoner danska kronor. Denna andel var 1989 ca 19,2 miljoner danska kronor som fördelades på 9 samarbetsregioner, vilka täcker stora delar av potentialen med naturliga förutsättningar för gränsregionalt samarbete i Norden. Satsningarna med nordiska medel sker i kombination med regionala och lokala medel och resurser.

Den nordiska finansieringen används *inte* till att finansiera institutioner i gränsregionerna. I de fall där enskilda projekt leder till grundandet av institutio-

nell verksamhet finansieras denna med självgenererade, regionala eller lokala medel.

Under arbetet med förslaget till "Nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990 - 1994" har vissa intressen visat tendenser till att vilja minska de nordiska medlen till detta praktiska samarbete för att i stället koncentrera resurserna på centralt styrd utredningsverksamhet. Detta anser vi vara en felaktig politik.

Betydelsen av det gränsregionala samarbetets utveckling understryks också i det större perspektivet av att man *nu inom EG* fäster stor vikt vid lokal och regional självutveckling genom gränsregionalt samarbete. Därför satsar EG-länderna stora resurser på att understödja gränsregionala samarbetsområden inför 90-talets utmaningar.

Grundandet av samarbetsorganisationen för Europas gränsregionala samarbetsområden (AGEG) "Arbeitsgemenschaft Europäischer Grenzregionen" har igångsatt en aktiv verksamhet som understryker gränsregionernas betydelse för utvecklingsprocessen i ett allt mer gränslöst Europa. Nordiska ministerrådet har även för sina gränssamarbetsområden löst behövliga deltagaravgifter i AGEG.

Det är viktigt att Nordens gränsregioner vars samarbete började redan för ett decennium sedan inte nu halkar efter i detta avseende.

Med hänvisning till det ovan anförda föreslår vi att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att den samnordiska satsningen på de etablerade gränsregionala samarbetsområdena över den nordiska budgeten skall fortsätta på minst nuvarande nivå,

att ökningar i de samnordiska budgetresurserna även skall användas till att utveckla det gränsregionala samarbetet i Norden.

Stockholm den 22 februari 1990

Gunnar Björk (c)
Ylva Annerstedt (fp)
Gustav Björkstrand (SFP)
Tytti Isohookana-Asunmaa (Kesk.)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.)
Seppo Pelttari (Kesk.)
Mirja Ryynänen (Kesk.)
Karin Söder (c)
Gunilla André (c)
Hugo Bergdahl (fp)
Karl-Gunnar Fagerholm (lib)
Olof Jansson (ÅC)
Eeva-Liisa Moilanen (SKL)
Tellervo Renko (Kesk.)
Eino Siuruainen (Kesk.)
Marjatta Väänänen (Kesk.)

A 948/j

Juridiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om barnavård i Norden

(Medlemsförslaget väckt av Sinikka Hurskainen samt Aimo Ajo m.fl., se s. 477

Remissyttranden, se supplement)

Juridisk utvalg har fått henvist til behandling medlemsforslag A 948/j om barnevern i Norden. Utvalget har behandlet forslaget på sine møter 28.- 30. januar 1991 i Stockholm, 26. - 28. juni i Stockholms skärgård og 27. september 1991 i Oslo.

1. Medlemsforslaget

Medlemsforslaget er framsatt den 12. november 1991.

I medlemsforslaget anbefales det at Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

å utrede mulighetene for felles nordisk lovgivning for å beskytte barn mot mishandling og overgrep, samt

å utrede mulighetene for samnordisk spesialutdanning innen barneomsorgen som videreutdanning eller påbyggingsutdanning.

Forslagsstillerne konstaterer at barn som utsettes for mishandling og seksuelle overgrep trenger rask og intensiv hjelp. Dette er spesielt viktig når det gjelder problemer som berører hele familien, heter det. Forslagsstillerne konstaterer at problemer omkring overgrep mot barn er blitt gjenstand for større oppmerksomhet idag enn tidligere i alle de nordiske land. Men fortsatt er det ulikheter i holdning til problemene mellom landene. Det er en viss usikkerhet om man alltid bør foreta politianmeldelse, om problemet bør behandles terapeutisk, eller om det bør settes igang tiltak som ligger mellom kriminalisering og terapi.

I de alvorlige situasjonene der barn utsettes for overgrep i sin egen familie, er det etter forslagsstillernes mening spesielt viktig å fokusere på barnets beste, selv om det må gå på bekostning av foreldrenes rettigheter. Overgrep mot barn

forutsetter effektivt samarbeide mellom de sosiale myndigheter, politi og påtalemyndighet, førskole, skole, psykolog og psykiater.

Forslagsstillerne anfører videre at de ulike yrkesgruppene innen sosial- og helseomsorgen trenger spesialutdanning for å hjelpe familiene. Etter forslagsstillernes mening kunne det være hensiktsmessig å utnytte det nordiske samarbeidet i forbindelse med planlegging og gjennomføring av slik spesialutdanning for ulike personalgrupper. Det gjelder særlig fordi problemene innen barnevern ofte beror på likeartede strukturelle problemer i de nordiske land. F.eks. kunne det nordiske tjenestemannsutbytte utnyttes i forbindelse med en fordypningsperiode i praktisk arbeid, heter det.

2. Høringsinstanser

Det er mottatt uttalelse fra følgende høringsinstanser:

Nordiske
Kulturutvalget
Sosial- og miljøutvalget

Danmark
Justitsministeriet

Finland
Justitieministeriet
Social- och hälsovårdsministeriet
Samfundet folkhälsan
Barnavårdsföreningen i Finland
Centralförbundet för barnskydd
Rädda barnen
Förbundet för mödra- och skyddshem
Ålands landskapsstyrelse
Mannerheims barnskyddsförbund

Island
Børnevernsrådet

Norge
Justisdepartementet
Barneombudet
Barne- og familiedepartementet

Sverige
Universitets- och högskoleämbetet
BRIS - Barnens rätt i samhället

Allmänna barnhuset
Rädda barnen

3. Høringsuttalelser

Kulturutvalget mener at det er viktig å få utredet mulighetene for felles nordisk lovgivning til beskyttelse av barn mot mishandling og overgrep.

Når det gjelder forslaget om utredning av mulighetene for samnordisk spesialutdanning innen den offentlige barneomsorgen konstaterer utvalget at det allerede finnes en særskilt spesialutdanning i Norden om barns helse og sykdom i forhold til samfunns- og adferdspsykologi. Kulturutvalget foreslår at medlemsforslaget henvises til den Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg for nærmere vurdering.

Social- og miljøutvalget viser til sin betenkning over medlemsforslag *A 891/s* om barns rettigheter (*rek. 29/1990*) forsåvidt gjelder første punkt i medlemsforslaget. Her hevder utvalget bl.a. at et program for oppfølging av FN´s barnekonvensjon burde inneholde en juridisk del, dels om ratifikasjon og dels om nødvendige tilpasninger av nasjonal lovgivning og nødvendig nordisk harmonisering. De lovendringer som anses nødvendige bør etter utvalgets mening utredes samnordisk. Utvalget peker på at barnekonvensjonen dekker langt mer enn første punkt i medlemsforslag A 948/j. Utvalget viser også til *rek. 33/1989* om økede innsatser innen barne- og familiepolitikken. I denne rekommendasjon oppfordres Ministerrådet å ta initiativ til erfaringsutveksling og samarbeide mellom de nordiske land for barn og barns oppvektsvilkår, og vurdere hvordan de nordiske land hjelper de barn og deres familier som av fysiske eller psykiske årsaker har behov for støtte. Utvalget anser at Ministerrådet ennå ikke har oppfylt denne rekommendasjon.

Utvalget tilstyrker det andre delforslaget i medlemsforslag A 948/j, og antar at en samnordisk spesialutdanning skulle kunne heve de aktuelle yrkesgruppers status. Etter utvalgets syn bør det også utredes om det kunne være hensiktsmessig å innrette en form for påbyggingskurs innen rammene for den Nordiska hälsovårdshögskolan. Utvalget viser til at Nopus arrangerer kursvirksomhet om bl.a. "framtidsbilder och livskvalitet för barn och unga" som kunne utgjøre en start til en utdanning av den typen som anbefales i medlemsforslaget.

Danmark

Justitsdepartementet som har mottatt bemerkninger fra *Socialministeriet* og *Sundhedsministeriet* anser at felles nordisk lovregulering av de aktuelle områder neppe er hensiktsmessig. Det vises til at det idag eksisterer felles møtevirksomhet mellom representanter fra de nordiske land for utveksling av erfaringer og drøftinger av felles problemer. Justitsdepartementet anser videre at det ikke er behov for å etablere en formalisert spesialutdannelse innenfor barneomsorgen. Det vises bl.a. til at Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg

har etablert et sosialpediatrisk kurs i 4 uker, hvor omsorgsvikt inngår i programmet.

Etter Justitsdepartementets mening bør forøvrig medlemsforslaget ses i sammenheng med det 3-årige forsøksprosjekt Nopus, som Ministerrådet finansierer.

Finland

Justitieministeriet konstaterer at mishandling og seksuelle overgrep mot barn er problemer som ikke bare kan løses gjennom lovgivning. Etter deres mening beror problemene ikke på at den strafferettslige lovgivningen er mangelfull. Det er derimot spørsmål om folks felles ansvar, samt å gripe inn i spørsmål som lett anses å høre til familiens privatliv.

Etter justitieministeriets mening kan ikke beskyttelse av barn forbedres gjennom fullstendig enhetlig straffelovgivning. I situasjoner der vold og seksuelle overgrep forekommer innen familien er ikke strengere straff en tilstrekkelig metode til å bekjempe problemet, heter det. Den preventive virksomheten er viktigere. Den fremmes bl.a. av den type utdanning som nevnes i medlemsforslaget.

Samfundet folkhälsan tillstyrker medlemsforslaget. Det konstateres at det kreves en intensiv diskusjon landene imellom for å se over lovbestemmelsene og forene lovgivningen. Etter Folkhälsans mening bør det dannes et lempelig forum der en kan trekke opp felles nordiske linjer.

Samfundet folkhälsan er for tiden i ferd med å utvikle en nordisk lærer- og elevutveksling, og stiller seg til disposisjon som et forum og samarbeidspartner for utvikling av en samnordisk spesialutdanning innen barneomsorgen.

Barnavårdsföreningen støtter medlemsforslaget. Det konstateres at de metoder man har utviklet for å forhindre mishandling av barn er svært like. Derfor er utgangspunktet godt for en felles lovgivning på området, heter det.

Det konstateres videre at det er behov for en nordisk diskusjon for å bygge opp en felles linje. En mulighet er da en felles nordisk spesialutdanning innen barnevernet, som videre- eller kompletteringsutdanning. Etter barnavårdsföreningens mening vil det være hensiktsmessig å knytte spesialutdanningen til allerede eksisterende utdanningsenheter. Videre blir det hevdet at det er viktig å garantere en fortsettelse av det samarbeidet som eksisterer innen rammen for de nordiske barnevernskongressene og kongressene omkring mishandling og vannskjötsel av barn.

Förbundet för mödra- och skyddshem anser at initiativet til medlemsforslaget er svært viktig og påkrevende. Det konstateres at siden familiene i Norden lever under nokså likeartede forhold sammenlignet med resten av Europa, skulle enhetlige metoder for å støtte familiene kunne forbedre forebygging av mishandling av barn og annen vold i familien. Forbundet peker på at felles nordisk videre- og kompletteringsutdanning også kunne være hensiktsmessig økonomisk sett.

Rädda barnen anser at det er viktig å etterstreve felles nordisk barnevernlovgivning. Men p.g.a. ulikhetene i de nordiske lovgivninger og ulikheter i holdninger til problemene, kan det være vanskelig å etablere felles lovgivning, heter det.

Rädda barnen konstaterer at medlemsforslaget er i samsvar med deres oppfatning om at de ulike yrkesgruppene innen sosial- og helseomsorgen har behov for spesialutdanning for å møte familiekriser. En samnordisk spesialutdanning innen barnevernet som videreutdanning øker forståelsen for problemene og hjelper å løse dem, heter det.

Centralförbundet för barnskydd støtter medlemsforslaget om harmonisering av lovgivningen på området, samt utvikling av en samnordisk spesialutdanning.

Social- och hälsovårdsministeriet støtter medlemsforslaget. Det presiseres at en eventuell samnordisk lovgivning bør pålegge sosial- og helsemyndighetene og politiet å samarbeide. Også strafferettslig bør en ta særlig hensyn til handlingenes særegenhet, slik at bakgrunnen for handlingen utredes og det blir mulig for rehabilitering av gjerningsmannen.

Ministeriet anser videre at det er behov for samnordisk spesialutdanning på området. Slik videreutdanning burde også arrangeres for politiet, heter det. Det foreslås bl.a. at det med utgangspunkt i det s.k. Nopus-prosjektet kunne være mulig å videreutvikle den foreslåtte utdanningen.

Mannerheims barnskyddsförbund anser at det er viktig å utrede mulighetene for en felles nordisk lovgivning til beskyttelse av barn mot mishandling og overgrep. Etter deres mening bør alle eksisterende nordiske kunnskaper og erfaringer sammenfattes for å gi barn og unge et bedre rettsvern. I denne forbindelse anses det at man også bør utrede tiltak for å forhindre overgrep mot barn i forbindelse med prostitusjon og produksjon av pornografisk materiale.

Mannerheims barnskyddsförbund anser videre at den i medlemsforslaget foreslåtte spesialutdanning er viktig for å sikre en kvalitetsmessig og enhetlig nordisk kunnskap. Det anses at alle yrkesgrupper som arbeider med barn har behov for utdanning når det gjelder vold mot barn.

Ålands landskapsstyrelse stiller seg positiv til medlemsforslaget, og anser at en realisering av medlemsforslagets intensjoner kunne fremme forutsetningene for barnevernets virksomhet også på Åland.

Island

Børnevernsrådet anser at en felles lovgivning ville være en fordel for Island og at den uten tvil ville framskynde den utvikling man forutser i Island. Videre ville en koordinering av lovgivningene klart øke de nordiske lands muligheter for samarbeid betydelig, og derved gjøre enhver sammenligning mellom landene lettere, heter det.

Børnevernsrådet gir også sin fullle støtte til forslaget om at man undersøker mulighetene for å opprette nordiske spesial- eller videreutdannelser for de som arbeider med barne- og ungdomsvern.

Norge

Justisdepartementet konstaterer at den aktuelle lovgivning innenfor departementets område er de delene av straffeloven og straffeprosessloven som angår mishandling og seksuelle overgrep mot barn. Departementet stiller seg tvilende til om mye vil være vunnet ved forsøk på felles nordisk lovgivning innenfor de nevnte lovområdene. Det vises i den forbindelse til at det både i Norge og i Sverige pågår arbeid om endringer i straffelovens sedelighetsforbrytelser. Etter departementets mening er det fare for at dersom det skal innledes et nordisk samarbeid med sikte på felles lovgivning, vil dette forsinke den igangværende prosessen i Sverige og Norge, eller oppleves som lite ønskelig rett etter at lovendringer er foretatt.

Områdene innen strafferetten og straffeprosessen er etter Justisdepartementets oppfatning ikke blant de områdene der felles nordisk lovgivning er viktigst. Viktigere må det være at landene holder hverandre løpende orientert om utviklingen innen det enkelte lands lovgivning, og at synspunkter utveksles, heter det.

Barneombudet gir sin støtte til forslaget, og ber om at Barne- og familiedepartementet sikrer Norges deltakelse i det videre arbeidet. Barneombudet ønsker å foreslå følgende tillegg til medlemsforslaget:

- Nordisk Ministerråd bør også drøfte domstolenes behandling av de nevnte saker i lys av en felles nordisk lovgivning,

- Nordisk Ministerråd bør utrede behovet for egne talspersoner for barn i disse sakene,

- Nordisk Ministerråd bør diskutere og utrede hvorledes det offentlige kan sikre at barn i nød i Norden oppdages, og dermed får den hjelp de har behov for og krav på.

Barne- og familiedepartementet framholder at nasjonale forskjeller mellom de nordiske land når det gjelder praksis, vurderinger og holdninger i barnevernssaker, gjør utarbeiding av en felles nordisk lovgivning på området problematisk, i hvert fall på kort sikt. Departementet stiller seg imidlertid positiv til en nærmere utredning og drøfting av mulighetene for slik felles nordisk lovgivning.

Det opplyses at det i løpet av sommeren 1991 vil bli lagt fram utkast til ny barnevernslov. Den nye loven vil få sterkere preg av rettighetslov enn nåværende barnevernslov.

Forslaget om en samnordisk kompetansestyrking innen barneomsorgen anses interessant. Tidligere erfaring har vist at de nordiske landenes ulike sosiale forutsetninger, noe ulike innfallsvinkler og løsninger av problemene kan være et fruktbart utgangspunkt for samarbeid, heter det. Departementet vil derfor gå inn for at behovet for en samnordisk spesialutdanning utredes nærmere. Et slikt utdanningstilbud bør imidlertid ses i forhold til de etter- og videreutdanningstilbud som allerede foreligger i nordisk sammenheng. Det vises spesielt

til Nopus, "Nordiskt utbildningsprojekt för utveckling av social service" med hovedsekretariat i Finland.

Sverige

Universitets- och högskoleämbetet konstaterer at juridiske fakultetsstyrelsen ved universitetet i Lund tidligere varmt har støttet idéen om samordning av nordiske ressurser innen barnerettens område. Videre konstateres at universitetet i Umeå anser det hensiktsmessig med en gjennomgang og harmonisering av de nordiske lands lovgivning innen området.

Når det gjelder medlemsforslagets videre- og påbyggingsutdanning konstaterer UHÄ at det innen den svenske högskolan finnes en påbyggingslinje i sosialt arbeid. Dessuten finnes store muligheter for den enkelte høgskole å anvende sin spesialkompetanse for å gi frittstående kurs. UHÄ mener videre at Ministerrådet bør kartlegge hvilke utdanningsmuligheter som allerede finnes eller planlegges i de nordiske land, og deretter foreslå tiltak som letter samnordisk deltakelse i utdannelsen.

BRIS støtter ikke tanken om en felles lovgivning til beskyttelse for barn ved overgrep og mishandling utover det som er fastsatt i FN´s barnekonvensjon. På nåværende tidspunkt anses det ikke nødvendig å forsøke å etablere felles nordisk lovgivning om barn i nød. Det vises til at FN-konvensjonen dekker behovet for likelydende felles rammelov. Konvensjonen inneholder bl.a. artikler om barns beste, barns talerett og beskyttelse mot overgrep, heter det.

BRIS støtter derimot en samnordisk spesialutdanning innen barneomsorgen, og foreslår en utvidelse av allerede eksisterende institutt. Det vises f.eks. til Hälsovårdshögskolan i Göteborg.

Allmänna barnhuset anser at tiden ikke ennå er moden for en felles nordisk lovgivning om de aktuelle spørsmålene. Det vises bl.a. til at FN´s barnekonvensjon gir felles basis for arbeidet omkring barn i nød. Det påpekes videre at man på nåværende tidspunkt har for liten erfaring om hva som på sikt vil være best på tiltakssiden. De ansvarlige tilsynsmyndigheter i de ulike landene bør gis mulighet til regelmessige møter på nordisk basis for felles erfarings- og kunnskapsutveksling.

Allmänna barnhuset stiller seg imidlertid positiv til en felles nordisk videreutdanning på spesialistnivå. Det anses at en spesialutdanning skulle kunne legges til Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg, som allerede nå fungerer som utdannings- og forskningssenter for de nordiske landene.

Rädda barnen støtter varmt begge tiltakene som medlemsforslaget gir anvisning på. Etter deres syn skulle en felles nordisk lovgivning kunne gi muligheter til å utveksle og diskutere praksis og behandling av disse sakene. Videre anser Rädda barnen at det vil være meget velegnet med en samnordisk spesialutdanning innen barneomsorgen, for å forbedre situasjonen for seksuelt utnyttede og mishandlede barn.

4. Juridisk utvalg

Juridisk utvalg konstaterer at mishandling og seksuelle overgrep mot barn er et økende problem i alle de nordiske land. Medlemsforslaget tar opp meget viktige aspekter i relasjon til barns rettigheter. Juridisk utvalg kan gi sin fulle støtte til idéen om en samordning av de nordiske ressursene på området.

Medlemsforslaget inneholder forslag om tiltak på to områder - felles nordisk lovgivning og felles nordisk spesialutdanning. Etter Juridisk utvalgs oppfatning er begge forslagene av stor betydning for å bedre barns situasjon i Norden. Utvalget vil særlig understreke betydningen av felles nordisk utdanning som forebygging mot overgrep. Lovgivningen er selvsagt også viktig. Selv om den alene ikke kan beskytte barn mot overgrep, er den nødvendig som et normdannende element og som et signal om samfunnets holdning til problemene.

Når det gjelder forslaget om felles nordisk lovgivning, konstaterer utvalget at de fleste höringsinstansene i utgangspunktet stiller seg positive til forslaget om å foreta en gjennomgang og harmonisering av de nordiske lands lovgivninger på området. Utvalget kan likevel konstatere at det fra enkelte av höringsinstansenes side blir framhevet at nasjonale forskjeller mellom de nordiske land når det gjelder praksis, vurderinger og holdninger i barnevernssaker, kan gjøre en felles nordisk lovgivning problematisk, i hvert fall på kort sikt. Utvalget har videre merket seg at noen av høringsinstansene hevder at det ikke er nødvendig å etablere felles nordisk lovgivning om barn i nød, under henvisning til at FN´s barnekonvensjon dekker behovet for felles rammelovgivning.

Juridisk utvalg vil for sin del bemerke at de ulikheter som hersker på området i de nordiske land kan tilsi at tiden ennå ikke er moden for å etablere felles nordisk lovgivning nå. Oppmerksomheten henledes imidlertid på at det i medlemsforslaget kun er tale om å utrede mulighetene for felles lovgivning. Det er Juridisk utvalgs oppfatning at det i forbindelse med integrasjonsprosessen i Europa er særdeles viktig å ha felles nordisk holdning til disse problemene. I den forbindelse vil en felles utredning være et viktig første skritt på veien mot større nordisk rettsenhet.

Utvalget har merket seg at det både i Norge og Sverige pågår arbeid med endringer i straffelovgivningen om sedelighetsforbrytelser. Utvalget forutsetter at de initiativer medlemsforslaget anbefaler ikke skal forsinke framdriften i dette lovgivningsarbeidet.

Utvalget har videre merket seg at Barneombudet i Norge bl.a. anbefaler at en i det foreslåtte utredningsarbeidet også bør vurdere domstolenes behandling av barnevernssaker samt behovet for en egen talsperson for barnet. Utvalget kan for sin del støtte Barneombudets anbefalinger.

Når det gjelder forslaget om samnordisk spesialutdanning konstaterer utvalget at så godt som samtlige av høringsinstansene stiller seg meget positive til forslaget.

Etter utvalgets mening representerer denne delen av medlemsforslaget et særdeles viktig ledd i forebyggingen av overgrep mot barn. Det er åpenbart behov for nordiske drøftinger for å få en felles linje i spesialutdanningen av det personell som tar seg av barn i nød. Utvalget vil anbefale at Ministerrådet allerede nå setter igang en slik nordisk spesialutdanning som medlemsforslaget omhandler. Utvalget har merket seg at det fra enkelte av høringsinstansenes side blir fremhevet at det vil være hensiktsmessig å knytte denne speialutdanningen til allerede eksisterende utdanningssentra, f.eks. ved Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg.

Etter dette skal Juridisk utvalg innstille at

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd

å utrede mulighetene for felles nordisk lovgivning for å beskytte barn mot mishandling og overgrep, samt

å etablere samnordisk spesialistutdanning innen barneomsorgen som videreutdanning eller påbyggingsutdanning.

Oslo, 27. september 1991

Lennart Andersson (s), Vice förman
Sinikka Hurskainen (SDP)
Anne Enger Lahnstein (Sp)
Marit Rotnes (A)
Viggo Fischer (KF)
Inger Koch (m)
Leila Lehtinen (Kok.)

Medlemsförslag

om barnavård i Norden

(Väckt av Sinikka Hurskainen samt Aimo Ajo, Claes Andersson, Gustav Björkstrand, Antero Kekkonen, Lauri Metsämäki, Eeva-Liisa Moilanen, Sauli Niinistö, Mats Nyby, Heikki Riihijärvi, Riitta Saastamoinen, Kimmo Sasi, Jouko Skinnari och Lars Werner)

Barnmisshandel och sexuella övergrepp har börjat diskuteras samtidigt som barns rättigheter mera allmänt blivit föremål för diskussion. En allmänt friare inställning till det sexuella har också bidragit till att problemen uppmärksammas. Ofta börjar diskussionen med att förekomsten av problemen förnekas eller betraktas som enstaka fenomen som bara några kriminella ägnar sig åt. I och med att diskussionen blivit öppnare och kunskapen större har man fått konstatera att det är fråga om problem som berör alla samhällsgrupper och som inte går att lösa enbart genom lagstiftning.

Barn som utsätts för misshandel eller sexuella övergrepp behöver snabb och intensiv hjälp. Frågan blir speciellt svår när det samtidigt i allmänhet är fråga om problem som berör hela familjen, och inte minst förövaren själv. Problemen uppmärksammas i dag mycket bättre i alla nordiska länder, men ändå växlar inställningen till dem mycket mellan länderna. Man är osäker om man alltid skall göra polisanmälan, om det hela skall behandlas terapeutiskt eller om man skall vidta åtgärder någonstans mellan kriminalisering och terapi, allt efter familjens situation. En särskild grupp är barn som utsätts för övergrepp i sin egen familj eller annars utsatta familjer. I dessa allvarliga familjekriser är det speciellt viktigt att se till barnets bästa, t.o.m. på bekostnad av föräldrarnas rättigheter. Denna bevakning av barnets bästa förutsätter högklassig yrkesskicklighet samt effektivt samarbete mellan sakkunniga. Ärendet kan inte lämnas till bara en yrkesgrupp, utan samarbete mellan socialvård, polis och åklagare, förskola, skola, psykologer och psykiatriker krävs. Ofta har det framkommit att många barn som betraktats som neurotiska, långsamma i sin utvecklig eller fysiskt sjuka har blivit offer för sexuella övergrepp.

Barnavårdsarbete håller på att förlora sin speciella karaktär i och med att den lokala socialvården i kommunerna blir vanligare. Samtidigt blir svårigheterna i familjer som behöver hjälp från barnavården svårare och mera komplicerade. Därför behöver de olika yrkesgrupperna inom social- och hälsovården specialutbildning för att möta krisen och hjälpa familjerna. För att barnavården skall kunna hjälpa och bota behövs tillräckligt med välutbildad personal.

I planeringen och genomförandet av specialutbildningen kunde nordiskt samarbete utnyttjas. I de nordiska länderna förekommer problem inom barna-

vården som beror på liknande strukturella brister och problem. Behovet av en differentierad barnavård är begränsat, varför specialutbildning kunde genomföras gemensamt. Dessutom är klienterna i viss mån gemensamma i något skede av sina liv.

Man borde i samarbete planera och genomföra specialutbildning inom barnavård för olika personalgrupper inom social- och hälsovård (läkare, psykologer, socialarbetare, distriktssköterskor), som är lämpade för fort- och påbyggnadsutbildning. Till utbildningen skulle en fördjupningsperiod i praktiskt arbete kunna fogas, t.ex. genom att utnyttja nordiskt tjänstemannautbyte.

Med hänvisning till ovanstående föreslår vi att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utreda möjligheterna till gemensam nordisk lagstiftning, till skydd för barnen, mot misshandel och övergrepp, samt

att utreda möjligheterna till samnordisk specialutbildning inom barnavård som fort- eller påbyggnadsutbildning.

Helsingfors den 12 november 1990

Sinikka Hurskainen (SDP)
Claes Andersson (Vas.)
Antero Kekkonen (SDP)
Eeva-Liisa Moilanen (SKL)
Mats Nyby (SDP)
Riitta Saastamoinen (Kok.)
Jouko Skinnari (SDP)
Aimo Ajo (SDP)
Gustav Björkstrand (SFP)
Lauri Metsämäki (SDP)
Sauli Niinistö (Kok.)
Heikki Riihijärvi (SMP)
Kimmo Sasi (Kok.)
Lars Werner (v)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om samarbete mellan de naturhistoriska museerna i Norden

(Medlemsförslaget väckt av Karl-Erik Svartberg samt Hanne Andersen m. fl., se s. 485

Remissyttranden, se supplement)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag A 951/k om samarbete mellan de naturhistoriska museerna i Norden. Medlemsförslaget har behandlats vid möten den 28—29 januari, den 25 februari, den 13 maj samt den 7 augusti 1991.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget föreslås att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka möjligheterna att bilda ett särskilt nordiskt sekretariat för de naturhistoriska museerna.

Förslagsställarna pekar på att de naturhistoriska museerna i Norden hittills haft få gemensamma projekt eller andra former av samarbete. Det finns emellertid många skäl till en förändring eftersom museernas betydelse i forskningssammanhang ökar alltmer. Samarbete om miljögifternas effekter och forskning om tropisk biologi och internationell naturvårdsbiologi blir exempelvis allt viktigare. Museernas samlingar utgör viktiga arkiv för forskningsinformation och ekologisk kunskapsspridning. Vissa av museerna har en betydande forskningspotential som ger dem en viktig internationell roll och inom grundforskningen har de större naturhistoriska museerna en central roll. Till vissa museer knyts också viktiga servicefunktioner som har stor betydelse för såväl näringsliv som offentlig sektor.

Det krävs emellertid lösningar där flera nordiska länder gemensamt deltar för att kunna nå de angivna målen. Ett gemensamt nordiskt sekretariat för de naturhistoriska museerna vore därför värdefullt. Ett nordiskt samarbete mellan de större naturhistoriska museerna skulle då kunna byggas upp och kontakterna med andra viktiga delar av samhällslivet utvidgas.

Sekretariatets uppgift skulle bl. a. vara att följa det nordiska samarbetet inom miljöpolitik, kultur, forskning och utbildning och kunna ge råd och information, att initiera och stödja gemensamma forskningsprojekt av grundforskningskaraktär samt att stödja insatser för försvinnande naturmiljöer.

Sekretariatet skulle kunna knytas till något av de redan existerande naturhistoriska museerna och kostnaden beräknas då till 380 000 SEK per år.

2. Remissyttranden

Följande myndigheter, institutioner och organisationer har avgivit yttrande om medlemsförslaget:

Nordiska

Samarbetsnämnden för de nordiska naturvetenskapliga forskningsråden (NOS-N)

Danmark

Kulturministeriet
Statens Naturvidenskabelige Forskningsråd
Naturhistorisk Museum, Århus
Botanisk Have

Finland

Finlands akademi
Naturhistoriska centralmuseet

Island

Statens forskningsråd
Islands naturvidenskabelige institut

Norge

Kulturdepartementet
Næringsdepartementet
Statens Museumsråd
Norske Naturhistoriske Museers Landsforbund

Sverige

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ)
Zoologiska institutionen, Stockholms universitet
Naturvetenskapliga forskningsrådet (NFR)
Naturhistoriska riksmuseet

De flesta remissinstanser avstyrker förslaget att upprätta ett särskilt nordiskt sekretariat för de naturhistoriska museerna. De pekar på att detta går stick i stäv mot ambitionen att minska administration och kostnader. Vidare framhålls att forskningssamarbete utvecklas bäst genom direktkontakter mellan forskare vid olika institutioner, ett samarbete som inte skulle stärkas genom upprättande av ett sekretariat.

Vissa remissinstanser anser att ett förstärkt samarbete skulle vara värdefullt för såväl grundforskning som för annan forskning, att de naturhistoriska museernas roll i dessa sammanhang ökat och att ett gemensamt nordiskt sekretariat skulle ha betydelse för koordineringen av detta samarbete.

Nedan redogörs för de särskilda synpunkter som remissinstanserna har anlagt på medlemsförslaget.

2.1 Nordiska remissyttranden

Samarbetsnämnden för de nordiska naturvetenskapliga forskningsråden (NOS-N) avstyrker enhälligt inrättandet av ett särskilt nordiskt sekretariat för de naturhistoriska museerna.

2.2 Danska remissyttranden

Kulturministeriet, Statens Museumsnævn bifaller medlemsförslagets intentioner att stärka det museala samarbetet både när det gäller forskning, förvaltning av samlingar och information. Däremot anses inte tiden mogen att upprätta ett permanent sekretariat, något som skulle kräva tillsättande av en sekretariatschef och utpekande av en styrningsgrupp. Det förslås att de nordiska museerna till en början på en mer oformell grund söker främja konkreta samarbetsprojekt och undersöker möjligheten att få ekonomiskt stöd för dessa.

Statens Naturvidenskabelige Forskningsråd avstyrker medlemsförslaget. Det hänvisas till att de uppgifter som sekretariatet avses få är mycket olikartade, innefattande allt från utställningsverksamhet, museipedagogik, registrering av samlingar, skadedjursbekämpning till grundforskning. De naturhistoriska museerna i Norden har emellertid olika organisation och olika verksamhetsområden. Viss forskning som nämns i förslaget, bl. a. miljöforskning, bedrivs i Danmark nästan enbart vid de högre läroanstalterna och endast i ringa grad vid museerna. På detta område har det dessutom redan tagits flera nordiska initiativ. Samarbetet mellan institutioner är också väletablerat och välfungerande på nordiskt plan och det bedrivs av aktiva forskare med gemensamma intresseområden. Statens Naturvidenskabelige Forskningsråd anser inte att detta samarbete på något sätt skulle stärkas genom etablerandet av ett nordiskt sekretariat.

Naturhistorisk Museum, Århus hänvisar till Statens Museumsnævns uttalande som ligger helt i linje med Naturhistorisk Museums synpunkter.

Botanisk Have tillstyrker att möjligheterna att etablera ett nordiskt sekretariat för de naturhistoriska museerna i Norden undersöks. Botanisk Have pekar på att de botaniska trädgårdarna i Norden har god kontakt med varandra, bl. a. hålls regelbundna arbetsmöten. De botaniska trädgårdarnas roll inom miljöskydd och liknande diskuteras vid konferenser och symposier.

Ett ökat nordiskt samarbete är dock önskvärt, både mellan de naturhistoriska museerna, inklusive de botaniska trädgårdarna och andra icke-museala institutioner. Det gäller exempelvis bevarande av genetiska resurser och hotade växter osv., områden för forskning och utveckling där ett nära samarbete med institutioner som Nordiska genbanken och lant- och skogsbruksforskningsinstitutioner är önskvärt.

2.3 Finska remissyttranden

Finlands akademi, Statens naturvetenskapliga kommission anser att samarbetet mellan de nordiska naturhistoriska museerna är viktigt men att det inte är nödvändigt att upprätta ett särskilt sekretariat.

Naturhistoriska centralmuseet ställer sig positivt till medlemsförslaget och pekar på en rad olika områden där ett samarbete mellan de nordiska naturhistoriska museerna skulle vara värdefullt. Ett nordiskt sekretariat kunde exempelvis fungera som initiativtagare och organisatör av möten och konferenser

där strategin för t. ex. miljömonitoringen läggs upp. Det kunde även vara av stor betydelse då det gäller att verkställa planer som dras upp på dessa konferenser. Inom forskningssektorn skulle ett sekretariat kunna koordinera inventerings- och karteringsprojekt, ett gemensamt nordiskt dataregister kunde läggas upp, avsevärda ekonomiska fördelar kunde vinnas på samanskaffning av specialmaterial, samplanering av vandringsutställningar osv.

2.4 Isländska remissyttranden

Statens forskningsråd är av den uppfattningen att det inte bör upprättas något nordiskt sekretariat för de naturhistoriska museerna i Norden utan finner det mest naturligt att dessa institutioner själva organiserar sitt samarbete med de medel de har till sitt förfogande. Särskilda frågor inom specialområden kunde hänvisas till Nordiska forskningspolitiska rådet.

Islands naturvidenskabelige institut stöder medlemsförslaget och anser att det finns många goda skäl till ett samarbete mellan de naturhistoriska museerna i Norden vilka också framförs i medlemsförslaget. Däremot delar inte institutet den åsikten som framförs från en del håll att det snarare borde upprättas en sammanslutning av europeiska naturhistoriska museer, utan menar att nordiska museer har många fler gemensamma intressen och likartade frågor än vad man har gemensamt med museer i sydligare länder.

2.5 Norska remissyttranden

Kulturdepartmentet instämmer i uppfattningen att det finns behov av ett starkare formaliserat samarbete mellan de naturhistoriska museerna i Norden, men anser att ett eventuellt särskilt nordiskt sekretariat i princip bör omfatta hela museiområdet. Kulturdepartementet betonar emellertid att det inom nuvarande ekonomiska ramar för det nordiska kultursamarbetet är svårt att etablera ett fristående sekretariat och att en sådan sekretariatsfunktion därför eventuellt bör knytas till ministerrådets sekretariat i Köpenhamn.

Næringsdepartementet har inga kommentarer till medlemsförslaget.

Statens Museumsråd ser positivt på att frågan om samarbete mellan museerna i Norden tas upp i Nordiska rådet. Museumsrådet pekar emellertid på det ökande samarbetet och integreringen av naturhistoriska och kulturhistoriska museer i och med den ökande förståelsen för sambandet mellan de nordiska ländernas natur och deras kulturhistoria. Därför ser Museumsrådet gärna att det skapas ett gemensamt sekretariat för olika kategorier av museer i stället för ett eget sekretariat för de naturhistoriska museerna.

Nordiske Naturhistoriske Museers Landsforbund anser att de naturhistoriska museernas fackområden är så stora att det är nödvändigt med samarbete både på nationellt, nordiskt och europeiskt plan. Medlemsförslaget kommer därför i rätt tid. Det berör en rad centrala samarbetsområden varav ett av det viktigaste torde vara att registrera museernas samlingar i elektroniska databaser. Det är här det nordiska samarbetet bör starta och en god grund har lagts i det arbete som hittills har gjorts vid Nordiska kodcentralen vid Riksmuseet i Stockholm. Den kodutveckling som sker där bör ske i samarbete med museerna och museerna bör enas om att bruka de produkter som kodcentralen utvecklar. Som det nu är utvecklas liknande databassystem vid flera av museerna i Norge med egna koder. Et nordiskt samarbete borde kunna förhindra detta dubbelarbete och få till stånd ett gemensamt, enhetligt system.

2.6 Svenska remissyttranden

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) tillstyrker medlemsförslaget endast under förutsättning att de närmast berörda institutionerna är beredda att inom ramen för sina befintliga totala resurser genom omprioriteringar skapa resursutrymme för sekretariatets etablering. UHÄ pekar på att det i medlemsförslaget inte redovisas hur kostnaderna för sekretariatet, 380 000 SEK per år, skall täckas och hänvisar till att det inom högskoleväsendet och i Sverige pågår ett omfattande arbete med att reducera administrationen. Medlemsförslaget däremot går i motsatt riktning.

UHÄ har erhållit remiss från *Zoologiska institutionen vid Stockholms universitet* där det pekas på att ett förstärkt samarbete skulle vara till gagn för såväl grundforskning som för forskning på miljögiftsområdet samt om pollens och sporers betydelse för allergiker. UHÄ anser det viktigt att denna forskning har goda villkor, men har svårt att finna medlemsförslaget övertygande i de delar som avser forskning och högskoleutbildning. Man pekar vidare på att mycket av nerven i forskningsarbetet är den omedelbara, personliga kontakten med ämneskolleger, något som skulle vinna föga på ett förverkligande av medlemsförslaget.

Naturvetenskapliga forskningsrådet (NFR) avstyrker medlemsförslaget eftersom det anser att ett nordiskt museisekretariat inte är särskilt viktigt ur forskarsynvinkel. Det framhålls att forskningssamarbete utvecklas bäst genom naturliga direktkontakter mellan forskarna vid olika institutioner och att ett sekretariat inte nödvändigtvis är bästa sättet att stödja detta samarbete. NFR påpekar vidare att ett sekretariat skulle innebära ökade kostnader för administration i en tid när staten ser över möjligheterna att reducera sådana utgifter. NFR framhåller emellertid att den stora betydelse de centrala naturhistoriska museernas samlingar har för grundforskning och riktad forskning redan nu är väl känd bland vetenskapsmän såväl inom som utom Norden, något som bland annat framgår av gästforskarfrekvensen.

Naturhistoriska riksmuseet stöder medlemsförslaget och anser att ett sekretariat är nödvändigt för att stimulera och konkretisera ett vidgat samarbete. Det framhålls att motiven för ett nordiskt sekretariat är väl beskrivna i medlemsförslaget och pekar på att forskning inom systematikens område samt insatser för den biologiska mångfalden blir alltmer värdefulla. Vidare pekas på önskvärdheten av ett utökat nordiskt samarbete på det aerobiologiska området, utställningssamarbete, samarbete gällande studier av miljögifters effekter på hotade djurarter samt behovet av en gemensam databas. Riksmuseet framhåller att ett samarbete på smala och specialiserade ämnes- och yrkesområden kan ge rationaliseringsvinster.

3. Utskottet

Medlemsförslagets syfte är att sätta igång ett organiserat samarbete mellan de naturhistoriska museerna i Norden med hänvisning till att förhållandena för ett ökat samarbete mellan museerna har ändrats. Tidigare har de naturhistoriska museerna haft ett begränsat antal gemensamma projekt eller andra former av samarbete.

Utskottet är av den uppfattningen att ökat samarbete mellan de nordiska naturhistoriska museerna vore önskvärt och värdefullt. Utan tvivel har dessa institutioner synnerligen mycket gemensamt i Norden och ett ökat samarbete mellan dessa skulle gynna det nordiska samarbetet som helhet.

Förutom de i medlemsförslaget uppräknade skälen för ökat samarbete mellan de berörda museerna vill utskottet särskilt framhålla att ett breddat och fördjupat samarbete kunde ge ytterligare fördelar genom effektivare utnyttjande av befintliga resurser. Genom samplanering och gemensamma satsningar kunde kostnader delas och även tekniska resurser fördelas. Vidare anser utskottet att de naturhistoriska museerna i Norden borde ta vara på varandras erfarenhet och därför ingå ett fördjupat kunskapsutbyte, inte minst när det gäller olika inriktningar i olika länder som medlemsförslaget hänvisar till.

Utskottet anser emellertid, i likhet med de flesta remissinstanser, att tiden inte är mogen för upprättande av ett gemensamt sekretariat för de naturhistoriska museerna i Norden. Samarbetet måste utvecklas närmare och en gemensam policy utarbetas.

Till en början kunde museerna inleda ett fördjupat samarbete i projektform och med hänvisning till resultaten av dessa projekt sedan överväga inrättande av ett gemensamt sekretariat. Inom den nordiska budgeten finns vissa möjligheter att söka ekonomiskt stöd för gemensamma nordiska projekt på kulturområdet, t. ex. genom Nordiska kulturfonden.

Utskottet är intresserat av att följa frågans utveckling hos de nordiska naturhistoriska museerna och hemställer till museerna att hålla utskottet informerat om detta.

Med hänvisning till det ovan anförda föreslår utskottet

> *att* Nordiska rådet *inte* företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Akureyri den 7 augusti 1991

Gunnar Björk (c)
Søren Hansen (S)
Grete Knudsen (A)
Jón Kristjánsson (F)
Paavo Lipponen (SDP)
Marianne Samuelsson (mp)
J.K. Hansen (S)
Tora Aasland Houg (SV)
Thea Knutzen (H) Förman
Markku Laukkanen (Kesk.)
Berit Oscarsson (s)
Eeva Turunen (Kok.)

Medlemsförslag

om samarbete mellan de naturhistoriska museerna i Norden

(Väckt av Karl-Erik Svartberg samt Hanne Andersen, Ylva Annerstedt, Hjörleifur Guttormsson, Grethe Lundblad, Karin Söder och Lena Öhrsvik)

Hittills har de naturhistoriska museerna i Norden haft få gemensamma projekt eller andra former av samarbete. Skälen för en förändring av nu rådande förhållanden är många:

- de centrala naturhistoriska museernas samlingar utgör viktiga arkiv vars betydelse ökas allt mer för forskning, forskningsinformation och ekologisk kunskapsspridning;
- vissa av museerna har en betydande forskningspotential som ger dem en viktig internationell roll. Samarbetet om miljögifternas effekter är ett av flera exempel på nordiskt och internationellt samarbete inom den tillämpade forskningen. I sådan forskning spelar museernas samlingar en viktig roll som referensmaterial;
- inom grundforskningen, och då främst på systematikens område, har de större naturhistoriska museerna en central betydelse i de nordiska länderna. Kunskapen om Nordens och världens fauna och flora är ännu ytterst begränsad. Forskning om tropisk biologi och internationell naturvårdsbiologi är områden där ett samarbete är önskvärt;
- till vissa museer knyts också viktiga servicefunktioner som har stor betydelse för såväl näringsliv som offentlig sektor. Vid naturhistoriska riksmuseet i Stockholm finns t. ex. landets enda isotopgeologiska laboratorium och palyologiska laboratorium, liksom en central för zoologisk toxonomisk bestämning;
- flera av de naturhistoriska museerna har under senare år rustats upp organisatoriskt och deras ansvarsuppgifter har utifrån både nationella och internationella perspektiv ytterligare klarlagts. Riksmuseet i Sverige har blivit landets ansvarsmuseum för ämnesområdet naturhistoria, och i Finland får de tidigare uppsplittrande museifunktionerna i Helsingfors en samlad struktur inom universitetets ram. Nya regionala naturhistoriska museer har tillkommit;
- det ökade publika intresset för miljö och ekologi ställer stora krav på de naturhistoriska museernas pedagogiska verksamhet och insatser på informationsområdet. Både kultur- och naturarvet skall bevaras.

För att kunna genomföra de mål som angivits krävs lösningar där flera nordiska länder gemensamt deltar. Mot denna bakgrund skulle det vara värdefullt om det bildades ett särskilt nordiskt sekretariat för de naturhistoriska museerna.

Sekretariatets ändamål skulle vara att bygga upp ett nordiskt samarbete mellan de större naturhistoriska museerna samt att vidga kontakterna med andra viktiga delar av samhällslivet.

Sekretariatet skulle ha till uppgift att

- aktivt följa det nordiska samarbetet inom miljöpolitik, kultur, forskning och utbildning och att i alla relevanta sammanhang betona de naturhistoriska museernas roll och betydelse, kunna ge råd, anvisningar och information;
- initiera och stödja gemensamma forskningsprojekt av grundforskningskaraktär och insatser inom den tillämpade forskningen;
- utveckla ett samarbete på utställnings- och museipedagogikens område med särskild inriktning på miljöfrågor och ekologisk kunskapsspridning;
- utveckla ett samarbete på områden som Nordiska kodcentralen, ADB, vård och konservering av samlingar, skadedjursbekämpning, utbildning etc;
- stödja insatser för försvinnande naturmiljöer;
- stödja gemensamma insatser för forskningsinformation, publikationer etc;
- delta i arbetsgrupper, utredningar, seminarier och dylikt, och där ett gemensamt nordiskt uppträdande är påkallat;
- bedöma de gemensamma insatserna både utifrån ett europeiskt och ett vidare internationellt perspektiv.

För att undvika skapandet av nya nordiska institutioner skulle ett sekretariat kunna knytas till något av de redan existerande naturhistoriska museerna. Kostnaden för ett sådant sekretariat har beräknats till 380 000 SEK per år.

Med hänvisning till ovanstående föreslås att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att undersöka möjligheterna att bilda ett sekretariat för de naturhistoriska museerna i Norden.

Stockholm den 20 november 1990

Karl-Erik Svartberg (s)
Ylva Annerstedt (fp)
Grethe Lundblad (s)
Lena Öhrsvik (s)
Hanne Andersen (s)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)
Karin Söder (c)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om effektivare trafikundervisning i bl. a. grundskolan som del i en livslång trafikfostran

(Medlemsförslaget väckt av Sirpa Pietikäinen samt Hreggviður Jónsson m. fl., se s. 497

Remissyttranden, se supplement)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag A 955/k om effektivare trafikundervisning i bl. a. grundskolan som del i en livslång trafikfostran. Medlemsförslaget har behandlats vid möten den 28—29 januari, den 25 februari, den 13 maj, den 7 augusti, den 25 september samt den 11 november 1991.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget föreslås att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet för det första att medverka till att trafikundervisningen i grundskolan och i de läroanstalter som bygger på grundskolan i Norden effektiviseras bl. a. för skapandet av positiva trafikattityder, för det andra att utreda hur fortbildning i samband med detta kan ges enligt principen om livslång utbildning och för det tredje att på basen av en dylik utredning utarbeta ett nordiskt program för en livslång trafikfostran.

Enligt förslagsställarna har trafiksäkerheten varit stabil under den första delen av 1980-talet men försvagats mot slutet av årtiondet. I statistiken märks förändringen bl. a. på att bilförarnas och passagerarnas andel i antalet dödsolyckor i trafiken har ökat markant under decenniet, även om en ökning i antalet olycksfall också kan noteras inom den oskyddade trafiken.

I förslaget framhålls att för att komma till rätta med situationen behövs parallella och stödjande åtgärder. Förutom bättre vägar och övervakning behövs en ändring i trafikanternas beteende. På kort sikt kan detta påverkas exempelvis genom att nationella och nordiska kampanjer arrangeras i massmedia, men kampanjer utövar dock ett svagt inflytande på grundattityderna. Bättre och mera permanenta resultat kan nås genom en systematisk och långsiktig trafikundervisning, där attitydfostran spelar en central roll. Den borde påbörjas redan i hemmen och pågå under hela livet där kontinuerlig inlärning sker.

I ett program för trafikfostran som täcker alla åldersgrupper borde tydliga mål för trafikfostran, lärostoff samt metoderna och ansvaret för genomförandet fastställas. Samtidigt borde behoven av grundläggande undervisningsmaterial kartläggas.

Ett viktigt skede i den livslånga undervisningen är, enligt förslagsställarna, trafikundervisningen och attitydfostran i grundskolan och i de undervisningsanstalter som bygger på grundskolan. Härvid förutsätts att trafikundervisningens andel i den grundläggande utbildningen av lärare och andra som ger trafikundervisning preciseras och förenhetligas. Det är befogat att ge undervisning i trafikteori gemensamt i samtliga åldersklasser. Detta skulle skapa en grundval för den senare förarundervisningen i samband med körkortet.

Det anses därför nödvändigt att det enligt ovannämnda principer utarbetas ett nordiskt program för långsiktig trafikfostran och livslång inlärning. En dylik princip om kontinuerlig utbildning lägger en nyttig grund för allt annat trafiksäkerhetsarbete.

2. Remissyttranden

Följande myndigheter, institutioner och organisationer har avgivit yttrande om medlemsförslaget:

Nordiska

Nordiska trafiksäkerhetsrådet
Nordiska rådets kommunikationsutskott

Danmark

Undervisningsministeriet
Danmarks Lærerhøjskole
Danmarks Lærerforening
Forenede Danske Motorejer, Teknisk Juridisk Service

Finland

Undervisningsministeriet
Trafikministeriet
Trafikskyddet
Automobilförbundet rf
Ålands landskapsstyrelse
Ålands lärarförening

Island

Undervisningsministeriet
Islands lærerforening

Norge

Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet
Samferdselsdepartementet
Autoriserte trafikkskolers landsforbund
Trygg Trafikk
Norges automobilforbund

Sverige

Trafiksäkerhetsverket

Skolöverstyrelsen
Lärarnas riksförbund (LR)
Lärarförbundet
Motormännens riksförbund

De inkomna remissyttrandena stöder medlemsförslagets syfte och betonar vikten av attitydförändring i trafiken. Man anser att undervisningen i grundskolan och därefter klart borde styrkas och framhåller även ökad undervisning inom lärarhögskolan vara av vikt. Nordiska rådets kommunikationsutskott tillstyrker dock endast ökad trafikundervisning i grundskolan och anser de andra förslagen orealistiska.

2.1 Nordiska remissyttranden

Nordiskt trafiksäkerhetsråd (NTR) hänvisar till att trafikattitydbegreppet är svårt att definiera och därför svårt att använda i undervisningssammanhang. De frågor som tas upp i medlemsförslaget sammanfaller till en del med ämnet "nyblivna förare" som utgör ett prioriterat område i den handlingsplan för trafiksäkerheten i Norden som fastställts av Nordiska ministerrådet och som avses bli förlängt till och med 1994. NTR kommer att arrangera Nordiska trafiksäkerhetsdagar i Finland i oktober 1991 med temat "unga förare" varvid det angivna temat avses bli behandlat i en utvidgad bemärkelse. NTR anser att det är ett fortlöpande ansvar för de ansvariga myndigheterna i de nordiska länderna att föra in trafikfostran i undervisningen. Undervisningssystemen i de nordiska länderna skiljer sig emellertid åt i många avseenden. Ett gemensamt nordiskt undervisningsprogram måste således anpassas till undervisningssystemet i varje nordiskt land. NTR ifrågasätter om det är en lämplig resursanvändning att de frågor som tas upp i medlemsförslaget görs till föremål för ett särskilt nordiskt utredningsprojekt.

Nordiska rådets kommunikationsutskott stöder medlemsförslagets första att-sats angående en effektivisering av trafikundervisningen i grundskolan. Utskottet anser den föreslagna effektiviseringen vara ett viktigt inlägg i arbetet med att ändra trafikanternas attityder i en för trafiksäkerheten positiv riktning. Däremot finner utskottet medlemsförslagets andra och tredje att-sats orealistiska och ställer sig därför negativt till dessa. Utskottet har tidigare påpekat att inom Norden har man redan uppnått viktiga mål i trafiksäkerhetsarbetet genom fysiska åtgärder som t. ex. på motorfordonssidan med användandet av säkerhetsbälten, ljus på motorfordon dagtid och med bättre och säkrare vägar. Attityderna till trafiken har det däremot inte lyckats lika bra att ändra. En reviderad nordisk handlingsplan på trafiksäkerhetsområdet behandlades vid Nordiska rådets 39:e session, men där finns inte finansiellt utrymme för nya initiativ inom trafiksäkerhetssektorn. Vid en rekommendation enligt medlemsförslaget måste det antingen komma till nya finansiella medel inom trafiksäkerhetssektorn eller att finansiering sker med medel från utbildningssektorn.

2.2 Danska remissyttranden

Undervisningsministeriet anser inte att det för närvarande är behov av ändringar i den nuvarande trafikundervisningen i skolorna. Trafikundervisning ingår i den obligatoriska undervisningen i grundskolan som ett icke schemalagt ämne

utan fastställt timantal. En bindande målsättning med undervisningen är uppsatt och skolorna är förpliktade att uppfylla denna målsättning. Hur undervisningen skall genomföras konkret i de olika skolorna överlåts däremot till skolorna själva att besluta om.

Danmarks Lærerhøjskole finner det vara en god idé att intensifiera trafikundervisningen i skolorna, men efterlyser en bredare behandling av trafikområdet än vad som föreslås i medlemsförslaget. Lärarhögskolan anser att det är önskvärt att elevernas förståelse för sammanhanget mellan teknologi, miljö, samhälle och transportbehov ökas så att man förstår varför och hur transportbehovet och därmed trafikintensiteten för närvarande ökar i vår del av världen. Detta är en av förutsättningarna för att vända denna utveckling.

Danmarks Lærerforening stöder helt och fullt de synpunkter som framförs i medlemsförslaget. Lärarföreningen påpekar emellertid att det är en lokal angelägenhet hur t. ex. trafikundervisningen prioriteras. Undervisnings- och forskningsministern fastställer regler för syftet med undervisningen. Det sägs bl. a. att undervisningen skall medverka till att eleverna blir uppmärksamma och hänsynsfulla trafikanter.

Forenede Danske Motorejere, Teknisk Juridisk Service är eniga med förslagsställarna om att trafikundervisningen i skolorna är utomordentligt betydelsefull och ser gärna att den intensifieras och om möjligt utvidgas. Föreningen pekar på att radio och TV spelar en aktiv roll när det gäller att påverka folks attityder och anser att dessa medier mer aktivt bör dras in i undervisningen och i kampanjer riktade mot äldre åldersgrupper. Föreningen vill även framhålla den minskning i antalet trafikolyckor som skett i Danmark under senare år trots den stadigt ökande trafiken. Vidare pekar Föreningen på att Færdselssikkerhedskommissionen i sin handlingsplan från 1988 föreslår åtgärder som till år 2000 kan minska trafikolyckorna med 40—45 %. Handlingsplanen innehåller bl. a. kampanjer mot trafikonykterhet, propaganda för användande av cykelhjälm, intensivare trafikövervakning, differentierade hastighetsgränser och en förstärkning av undervisningen i trafiksäkerhet. Föreningen stöder åtgärderna, men pekar även på vikten av att skilja oskyddade trafikanter från motorfordon genom trafikdifferentiering.

2.3 *Finska remissyttranden*

Undervisningsministeriet ger sitt stöd åt den i medlemsförslaget framförda rekommendationen eftersom dess synpunkter och strävanden till fullo motsvarar medlemsförslaget. Trafiksäkerhetens utveckling i en sämre riktning gör medlemsförslaget mycket aktuellt. Vikten av trafikfostran och -undervisning som trafiksäkerhetsfaktor har inte tillräckligt betonats. Man har på olika håll använt mycket varierande, icke samordnade program, men en trafikfostran är ett långsiktigt arbete som borde genomföras för alla åldersklasser med beaktande av principerna för kontinuerlig utbildning. Undervisningsministeriet har tillsatt en utvecklingsgrupp för trafikfostran vars uppgift är att göra ett förslag till effektivisering och utveckling av trafikfostran i den utbildning som ges för klasslärare och gymnastiklärare i grundskolan och för dagvårdspersonalen. Gruppen skall föreslå hur innehållet i den trafikfostran som ges i dagvården och grundskolan skall kunna utvecklas och hur användningen av utomstående experter i trafikfostran kunde effektiviseras.

Trafikministeriet förhåller sig positivt till medlemsförslaget. Enbart en livslång trafikfostran kan skapa, och även bevara, förutsättningar för en positiv inställning till trafiksäkerheten. Målet för fostran är att för varje ålderskategori skapa beredskap, kunskaper och färdigheter för ett säkert och altruistiskt trafikalt beteende. I Finland har en arbetsgrupp nedsatts och lämnat ett detaljerat förslag till hur systemet med livslång trafikfostran skall byggas upp i Finland. Systemet skall förverkligas i samarbete mellan undervisningsministeriet, trafikministeriet, utbildningsstyrelsen och Trafikskyddet. Det är önskvärt att den livslånga trafikundervisningen omfattar inte endast trafiksäkerhet utan även andra problem, avgaser, buller osv. Den livslånga undervisningen bör omfatta alla trafikformer, inte enbart de traditionella typerna. I Norden har bilskoleundervisningen fått relativt enhetliga former. Därför är det önskvärt att även skolornas trafikundervisning och den frivilliga fortsatta undervisningen, som enligt det nordiska förslaget skulle vara livslång, når en hög och pragmatisk nivå i samtliga nordiska länder.

Trafikskyddet delar förslagsställarnas uppfattning att man genom systematisk trafikfostran på lång sikt effektivt kan påverka vägtrafikanternas beteende. Trafikskyddet har spelat en central roll vid utvecklandet av ett trafikfostringssystem i Finland, som täcker hela livstiden. Problemet är att det finns väsentliga brister i utbildningen av lärare och annan personal, som svarar för skolningen. Brister har framträtt även i fråga om trafikfostran för barn i förskoleåldern. I gymnasierna och yrkesskolorna ingår trafikfostran inte i läroplanerna och därför blir de ungdomar som studerar i dessa skolor och som närmar sig körkortsåldern nästan helt utan trafikfostran. Att rätta till dessa missförhållanden förutsätter i huvudsak åtgärder från myndigheternas sida. Eftersom skolsystemen i viss mån skiljer sig från varandra i de nordiska länderna och olikheter även förekommer i trafikfostringssystemen, är kanske utarbetandet av ett gemensamt nordiskt program en alltför besvärlig och långsam väg att eliminera missförhållandena. Att ta upp och behandla frågan i Nordiska rådet skulle i och för sig sätta fart på genomförandet av erforderliga åtgärder på nationell nivå. Nordiska rådet skulle kunna främja frågan genom att en grundläggande utredning utarbetas på rådets initiativ om trafikfostringssystemen i de nordiska länderna. Detta vore till hjälp vid utarbetandet och utvecklandet av de nationella programmen.

Automobilförbundet rf understöder alla tre förslagen som framförs som en rekommendation till Nordiska ministerrådet. Man betonar att positiva trafikattityder uppkommer redan under barndomen. Trafikbeteendet innebär en ständig fostran under hela livet, men en positiv attityd från barndomen befrämjar trafiksäkerheten bäst. Automobilförbundets slutsatser utgående från statistik över trafiksäkerhet har ofta avvikit från positivare officiella liturgiska slutsatser. Det är farligt och ofta vilseledande att blanda ihop attityder, beteenden och parametrar som mått på trafiksäkerhet. Genom att utveckla trafiksäkerhetsarbetet kan man med säkerhet minska trafikolyckornas antal och lindra dess följder.

Ålands landskapsstyrelse ställer sig i och för sig positiv till samnordiska principer i fråga om trafikfostran, men anser att man bör undvika att skapa onödig samnordisk byråkrati kring dessa frågor. Då det gäller trafikundervisningen i grundskolan har Åland varit något av en föregångare på två väsentliga

punkter. För det första finns trafikfostran upptaget som ämne i läroplanen, dels som separat ämne om minst 5 lektioner/årskurs. För det andra förutsätter Ålands nya trafiklag förarbevis för moped. Undervisning för detta kan ske i grundskolans högstadium. Landskapsstyrelsen anser att trafikundervisningen i grundskolan för Ålands del är tillfredsställande ordnad och att någon ökning inte behövs. I yrkesskolorna och gymnasiet däremot förekommer ingen egentlig trafikundervisning.

Ålands lärarförening avstår från att yttra sig.

2.4 Isländska remissyttranden

Undervisningsministeriet finner medlemsförslaget positivt och bifaller förslaget i sin helhet. Ministeriet informerar om att i Island försöker man förbättra planeringen av trafikundervisningen och samtidigt utarbetas ett nytt undervisningsmaterial för grundskolan som skall kunna användas vid körkortsundervisning. Det läggs även vikt vid att skapa en positiv hållning till den allmänna trafikundervisningen i skolan. Undervisningsministeriet vill arbeta för en effektivare och förstärkt trafikundervisning som ett led i att öka trafiksäkerheten och förbättra den allmänna trafikkulturen.

Islands lærerforening är enig med förslagsställarnas uppfattning att det är viktigt att alla åldersgrupper får en målinriktad sammanhängande trafikundervisning där man lägger vikt vid hänsynstagande och en positiv hållning. Trafikundervisningen i de isländska skolorna har skett trots brist på tid och på undervisningsmaterial. Trafikundervisningen är ett av de undervisningsämnen som ofta kallas "timmelöst ämne" i och med att det inte medräknas vid uträknandet av antalet undervisningstimmar i skolorna. Islands lärarförening lägger därför vikt vid att samtidigt som man planerar för en mer målinriktad trafikundervisning även tillser att undervisningen får tillräckligt med tid avsatt och att undervisningsmaterial anskaffas.

2.5 Norska remissyttranden

Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet anser inte att det föreligger särskilda skäl att ytterligare prioritera trafikundervisningen som redan har stort utrymme i den nordiska grundskolan. Däremot har man ingenting emot att det företas en utredning om trafikundervisning inom ramen för principen om livslång inlärning för att bidra till att främja ett mer enhetligt trafiksäkerhetsarbete.

Samferdselsdepartementet är positivt till att man på nordiskt plan tar upp informations- och undervisningsåtgärder rörande trafiksäkerhetsarbetet. Detta kommer att stärka arbetet med att förbättra trafikundervisningen. Ett nordiskt samarbete skulle kunna ge större tillgång till utrednings- och forskningskompetens, större erfarenhetsunderlag och ett rationellt användande av ekonomiska resurser. Samferdselsdepartementet stöder därför de två första punkterna i medlemsförslaget, men betvivlar nyttan av att utarbeta ett gemensamt nordiskt program för livslång trafikfostran. Ett sådant program måste under alla omständigheter ta hänsyn till hur långt de enskilda länderna har kommit i detta arbete. Därför bör man på nordiskt plan först göra en kartläggning av trafikundervisningen i de nordiska länderna. En sådan kartläggning bör kunna ge ett utbyte av erfarenheter och få fram gemensamma nordiska problem.

Autoriserte trafikkskolers landsforbund ger sin tillslutning till medlemsförslaget och anser att det kan vara positivt med en gemensam insats på nordiskt plan. Den kontinuitet som livslång inlärning innebär är den bärande principen för en god trafikinlärning — även som förutsättning för en effektiv körkortsinriktad inlärning.

Trygg Trafikk ger sin tillslutning till medlemsförslaget och anser principen om livslång inlärning vara fundamental i arbetet med att forma trafikanternas inställning. I tillägg till kontinuiteten har också kvalitet och kvantitet på inlärningen betydelse för resultatet. Hittills har åtgärderna för att försöka begränsa antalet olyckor i trafiken varit huvudsakligen teknisk-juridiskt orienterade medan de pedagogisk-psykologiska aspekterna borde tillägnas större betydelse under kommande år. Grundskolan bör stå centralt i detta arbete, både på grund av elevernas ålder och den tid de går i grundskolan. I medlemsförslaget är det också positivt att man lägger vikt vid miljöaspekten i trafikinlärningen. Även om man lätt kan enas både om mål för och betydelsen av skolans trafikfostran finns en del hinder som begränsar möjligheterna. De resurser som avsätts till trafikfostran i skolverket är små men samtidigt är det nödvändigt med en uppdatering både av material och arbetsmetoder så att dessa kan tillgodose nya mål och ge ett nytt innehåll i inlärningen. Lärarkompetensen är ett annat satsningsområde för att stärka trafikfostran i grundskolan. Det måste vara mycket att vinna på att få trafik starkare in i allmänlärarutbildningen och i vidareutbildningen.

Norges Automobil-Forbund framhåller att det finns ett klart behov av både en förstärkning och vidareutveckling av all trafikundervisning. Situationen i Norge i dag beskrivs i yttrandet där det framhålls att på grundskolenivå och i den vidaregående skolan ges synnerligen liten trafikfostran. Undervisningen vid körskolorna blir ofta en kort och hektisk undervisning som i de flesta fall är starkt koncentrerad till att klara själva körprovet. Det offentliga skolväsendet måste engagera sig starkare i trafikundervisningen, även i den körkortsinriktade undervisningen. Den generella trafikundervisningen i grundskolan kan forbättras genom lärarprofessionalisering och denna inlärning bör skapa grunden för en bättre förarinlärning knuten till den vidaregående skolan. Även om målsättningen för ökad trafiksäkerhet och trafikundervisning återfinns i grundskolans läroplan och Storingsmelding nr 18 1986/87 har man från politiskt håll i Norge gjort lite för att följa upp denna. Trafiklärarutbildningen måste höjas till samma kompetensnivå som den generella lärarutbildningen. Denna är idag som lägst en 3-årig högskoleutbildning och bygger på allmänfacklig studieinriktning i den 3-åriga vidaregående skolan. Trafikutbildningen i grundutbildningen för lärare är både tillfällig och lågt prioriterad och Statens Trafiklärarskola är bara en 1-årig vidaregående skola, vilket betyder att trafiklärarna inte har undervisningskompetens i offentliga skolor och att lärare i offentliga skolor inte har facklig kompetens i trafik. Därför är det behov av en samordning av utbildningen för de olika lärargrupperna inom körkortsinriktad och allmän trafikundervisning. Den bästa lösningen skulle vara att även trafiklärarna fick sin utbildning vid lärarhögskolorna. Denna modell skulle skapa särskilt god grund för samarbetet om ett gemensamt mål: trafikfostran som en livslång inlärningsprocess. Eftersom trafiksituationen och skolväsendet i de nordiska länderna är ganska likartad borde det vara både möjligt och önskvärt att på

nordisk basis utarbeta en modell för en mer effektiv trafikundervisning efter de principer som har uttryckts i medlemsförslaget.

2.6 Svenska remissyttranden

Trafiksäkerhetsverket ställer sig mycket positivt till medlemsförslaget och tillstyrker detta. Det är dock av vikt att trafikantutbildning utgår från ett trafikmiljöorienterat synsätt. Trafiksäkerhetens positiva attityder skapas i den tidiga barndomen och baseras på ansvar, omdöme och hänsyn. Trafiksäkerhetsverkets grundinställning är därför att undervisningen skall börja i förskolan och vara obligatorisk genom hela ungdomsskolan. En till åldersklasserna anpassad trafikantundervisning skulle förbereda ungdomarna till att bli mer ansvarskännande och trafiksäkra trafikanter. Trafikantutbildningen måste ses som en långvarig process där grundläggande värderingar och attityder i fråga om hänsyn till och ansvar för såväl medmänniskor som miljön är viktiga utgångspunkter.

Skolöverstyrelsen avstår från att yttra sig.

Lärarnas riksförbund (LR) ser positivt på medlemsförslaget och delar förslagsställarnas uppfattning att attitydförändringar åstadkomna genom kortvarigt och intensivt bedrivna projekt är mycket begränsade. De instämmer i att trafikfostran därför måste bedrivas kontinuerligt på alla nivåer inom ungdomsskolan och med tydliga mål och klara ansvarsområden för respektive skolform. LR anser vidare att de etisk-moraliska utgångspunkterna, såsom nämns i förslaget, inte uppmärksammats i tillräcklig utsträckning och finner därför att de bör lyftas fram i det fortsatta arbetet.

Lärarförbundet anser att de frågor om trafiksäkerhet och trafikattityder i Norden som belyses i medlemsförslaget är viktiga att uppmärksamma, men minst lika viktigt är möjligheterna till övervakning av trafiken. Förbundet delar uppfattningen att bättre och mera permanenta resultat kan nås genom en systematisk och långsiktig trafikundervisning som borde påbörjas redan i hemmen och förskolan och pågå under hela livet. Den tidstilldelning som trafikundervisningen ges i ungdomsskolan i dag är tillräcklig enligt lärarförbundet. Däremot bör trafikundervisningen effektiviseras. Innehåll och metodik i undervisningen behöver ständigt utvecklas och förändras, vilket gör behovet av fortbildning betydande. Det är därför viktigt att fortbildning av lärare i trafikfrågor förstärks. Lärarförbundet understryker emellertid att ungdomsskolan endast kan svara för en del av samhällets insatser för livslång trafikfostran.

Motormännens riksförbund anser att trafiksäkerheten kan förbättras påtagligt först om flera parallella åtgärder sätts in såsom en förbättring av vägunderhållet, förstärkning av polisens resurser för övervakning och en delvis förändrad trafikantutbildning. Trafikundervisningen borde få en förhöjd status och bedrivas kontinuerligt. Enligt Riksförbundet bör utbildningen starta i skolan, så tidigt som möjligt, för att ett önskvärt trafikantbeteende skall kunna etableras. Skolan bör användas i större omfattning för detta ändamål eftersom den är den enda institution som når alla i samhället. Trafikantutbildningen bör därefter återkomma regelbundet även vid vuxen ålder genom någon form av teoriuppföljning.

3. Utskottet

Medlemsförslaget om effektivare trafikundervisning i bl. a. grundskolan som del i en livslång trafikfostran har som huvudmål säkrare trafik i Norden. Målet om säkrare trafik är i grunden universellt och delas av alla oavsett politisk inriktning. Däremot finns det många teoretiska idéer och politiska åsikter om hur detta mål skall nås.

Det föreliggande medlemsförslaget behandlar endast en del av de åtgärder för säkrare trafik i Norden som kan vidtas, nämligen hur pedagogiska hjälpmedel kan bidra till att öka trafiksäkerheten. I de nordiska länderna har man sedan länge informerat om trafikregler och trafiksäkerhet i grundskolan. Förslagsställarna anser emellertid att denna åtgärdsdel för trafiksäkerhet måste ökas och utvecklas och anser att man i Norden borde medverka till att trafikundervisningen i grundskolan och de läroanstalter som bygger på grundskolan i Norden effektiviseras bl. a. för skapandet av positiva trafikattityder. Det föreslås även att en utredning skall företas om hur fortbildning i trafikundervisning kan ges enligt principen om livslång utbildning och på basen av denna utredning utarbeta ett nordiskt program för livslång trafikfostran.

De inkomna remissvaren styrker kraftigt medlemsförslagets syfte, men en del remissinstanser är dock tveksamma beträffande rekommendationerna i sin helhet.

Inom det nordiska samarbetet har trafiksäkerhet varit ett prioriterat arbete i en lång följd av år. År 1988 antogs det första ministerrådsförslaget om säkrare trafik i Norden i form av ett handlingsprogram. Detta handlingsprogram reviderades och ett nytt handlingsprogram antogs på Nordiska rådets session 1991: "Handlingsprogram om säkrare trafik i Norden 1992—1994". Där uppdateras mål och prioriteringsområden från den tidigare planen. I dessa två handlingsprogram finns emellertid inget särskilt kapitel om trafikundervisningen i grundskolan, i de läroanstalter som bygger på grundskolan i Norden eller principen om livslång trafikutbildning. Dock betecknas "nyutbildning av förare" och "lokalt trafiksäkerhetsarbete" som prioriteringsområden i programmet. Dessa ämnen har visst samband med medlemsförslagets innehåll.

Utskottet anser arbetet med trafikundervisning i grundskolan och därefter vara av stor vikt för ökad trafiksäkerhet och ger syftet med medlemsförslaget sitt kraftfulla stöd. Det är utskottets uppfattning att denna del av strävandena mot säkrare trafik i Norden borde ha funnits med i ett nordiskt handlingsprogram om säkrare trafik. Det är en brist i programmet att en av de viktigaste metoderna för att uppnå säkrare trafik i Norden inte ryms inom planen.

Utskottet har uppmärksammat att enligt remissinstanserna anser alla de nordiska länderna det nödvändigt att stärka trafikundervisningen i skolorna. Samtidigt pekas det i ett stort antal remissvar på stora problem när det gäller åtgärder på detta område på nordiskt plan. Särskilt nämns problemet med tidsnöd i skolan och att det finns mycket stora lokala olikheter i undervisningsmetoder, -form och -material när det gäller trafikundervisningen.

Utskottet finner att dessa problem är av den storleken att en gemensam nordisk rekommendation om allmänt ökad utbildning i grundskolan och samordnande av detta på nordiskt plan inte är aktuell vid nuvarande tidpunkt. Utskottet är uppmärksammat på att i handlingsprogrammet om säkrare trafik i Norden 1992—1994 anses informations- och undervisningsutbud på lokalt

plan vara lämpligt för utbyte i de andra nordiska länderna. Där föreslås att man upprättar ett register över genomförda informationskampanjer och utbildningsutbud som kan vara till användning för det lokala trafiksäkerhetsarbetet, eventuellt via en abonnemangsordning. Utskottet anser att man i de nordiska länderna bör dra nytta av varandras erfarenheter på utbildningsområdet och att även trafikundervisningen i grundskolan och gymnasiet borde bli föremål för erfarenhetsutbyte. Till att börja med kunde respektive departement i de nordiska länderna ta fram information om vilka regler som gäller i länderna beträffande trafikutbildning och den erfarenhet man i allmänhet har dragit av respektive system. Informationen kunde sammanställas i en kortfattad broschyr, avsedd för användning både hos myndigheter på nationellt och lokalt plan och inom skolorna för att stimulera till nya idéer och undervisningsåtgärder. Det är av vikt att informationen även innehåller upplysningar om hur miljöaspekten beaktas i utbildningen i de nordiska länderna.

En del av remissinstanserna anser i detta sammanhang en av de viktigaste åtgärderna vara att öka trafiklärarnas utbildning. Utskottet instämmer på denna punkt men är av uppfattningen att det är nödvändigt att avvakta ministerrådets utredning om upprättande av en nordisk trafiklärarhögskola. Utredningen som skall vara klar 1991 kommer också att innehålla en översikt över möjligheterna till samordning av och kompetenskrav för trafiklärarutbildningen samt innehållet i undervisningsplanen och undervisningsformen för trafiklärare.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår utskottet att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att i syfte att utbyta erfarenheter mellan de nordiska länderna på trafikutbildningens område, utarbeta informationsmaterial bestående av nationell information om de regler och system som gäller i de respektive nordiska länderna beträffande trafikundervisning för distribution och användning av de nationella och lokala myndigheterna samt skolor i de nordiska länderna.

Mariehamn den 11 november 1991

Marianne Andersson (c)
J. K. Hansen (S)
Grete Knudsen (A)
Markku Laukkanen (Kesk.)
Berit Oscarsson (s)
Sigríður Anna Þórðardóttir (Sj)
Eeva Turunen (Kok.)
Jóannes Dalsgaard (Jvfl)
Tora Aasland Houg (SV)
Thea Knutzen (H) Förman
Paavo Lipponen (SDP)
Peter Ostermann (At)
Anne Sörensen (nyd)

Medlemsförslag

om effektivare trafikundervisning i bl. a. grundskolan som del i en livslång trafikfostran

(Väckt av Sirpa Pietikäinen samt Hreggviður Jónsson, Kari Häkämies, Heikki Järvenpää, Sakari Knuuttila, Juhani Laitinen, Anna-Kaarina Louvo, Sauli Niinistö, Ólafur G. Einarsson, Tellervo Renko, Mirja Ryynänen, Riitta Saastamoinen, Kimmo Sasi och Eeva Turunen)

Om trafiksäkerhet och -attityder i Norden

Trafiksäkerheten har varit stabil under den första delen av 1980-talet men försvagats mot slutet av årtiondet. Antalet personskador har klart ökat i relation till bilparken och trafikarbetet. Trafikanternas likgiltighet för trafikregler och medtrafikanternas säkerhet har samtidigt också ökat.

I exempelvis Finland har det växande antalet olyckor särskilt gällt allvarliga olycksfall: antalet dödsolyckor i vägtrafiken har vuxit med 15 % medan totalantalet olyckor har ökat med knappt 4 %. Vårt beteende i trafiken präglas av brådska och onödigt risktagande, vilket i den allt större trafikvolymen medför att allvarliga olyckor inträffar oftare än tidigare. Relativt ofta är trafikanterna inte medvetna om olycksrisken eller de allvarliga konsekvenserna. En dylik trend synes ha börjat hos unga förare och blivit allmän hos alla chaufförer — till och med hos fotgängare och cyklister.

I statistiken märks förändringen bl. a. på att chaufförernas och passagerarnas andel i antalet dödsolyckor i trafiken markant har ökat under decenniet, även om en ökning i antalet olycksfall också kan noteras inom den oskyddade trafiken. Vad beträffar de olika olyckstyperna, utgör olyckor vid möte och avkörningar så gott som hälften av dödsolyckorna.

För att komma till rätta med situationen behövs parallella och stödjande åtgärder. Förutom bättre vägar och övervakning behövs en ändring i trafikanternas beteende.

Alla trafikanter medverkar till brådskan och den spända atmosfären i trafiken idag. På kort sikt kan trafikanternas attityder påverkas exempelvis genom att nationella och nordiska kampanjer arrangeras i massmedia och genom att varje trafikants plikt att efterleva regler och bidra till en mildare atmosfär framhävs. Tyvärr utövar kampanjerna dock ett svagt inflytande på grundattityderna.

Nordiska trafiksäkerhetsrådet (NTR) har genomfört ett projekt för att experimentellt undersöka möjligheterna att hos unga bilister skapa positiva attityder genom en kortvarig men intensiv undervisning. I projektet registrerades förarnas attityder före och efter undervisningen och under samma dag. En positiv attitydförändring kunde noteras, men den var inte statistiskt betydande.

Om trafikundervisning

Bättre och mera permanenta resultat kan nås genom en systematisk och *långsiktig* trafikundervisning, där attitydfostran spelar en central roll. Den borde påbörjas redan i hemmen och pågå under hela livet. Positiva trafikattityder skapas i den tidiga barndomen, och kontinuerlig inlärning — både positiv och negativ — sker under hela livet. Den "mänskliga faktorn" har ett så stort inflytande på trafiksäkerheten att det inte längre räcker med att försöka uppnå en bättre trafiksäkerhet enbart med bättre fordon och vägar. Korta, tillfälliga kampanjer skall utvecklas till ett oavbrutet livslångt system.

I ett program för trafikfostran som täcker alla åldersgrupper borde tydliga mål för trafikfostran, lärostoff samt metoderna och ansvaret för genomförandet, fastställas. Samtidigt borde behoven av grundläggande undervisningsmaterial kartläggas.

Som etisk-moralisk grundval borde man framhålla trafikanternas ansvar gentemot sig själva och andra: principen att högakta livet. På denna bas borde man granska även inställningen till trafikonykterheten, som är ett allvarligt problem. Det är också uppenbart att s. k. onödig bilism kan minskas genom att ansvaret för naturen framhävs.

Trafikundervisning i grundskolan och därefter

Ett viktigt skede i den ovan uppskisserade livslånga undervisningen är trafikundervisningen och attitydfostran i grundskolan och i de undervisningsanstalter som bygger på grundskolan. Härvid förutsätts att trafikundervisningens andel i den grundläggande utbildningen av lärare och andra som ger trafikundervisning preciseras och förenhetligas.

Eftersom kampanjernas verkningar är kortvariga, borde trafikundervisningens andel i ovannämnda på grundskolan baserade anstalter ökas betydligt. Färdigheter för ansvarsfullt beteende i trafiken, också som förare, borde ges redan i detta skede. Därför skulle det vara befogat att ge undervisning i trafikteori gemensamt i samtliga åldersklasser. Detta skulle skapa en grundval för den senare förarundervisningen i samband med körkortet. Nu för tiden skaffar den överväldigande majoriteten körkort när de studerar i någon läroanstalt efter grundskolan.

Trafikundervisningen borde pågå som en obligatorisk livslång undervisning i någon form och gälla alla fordonsägare, helst alla trafikantgrupper.

Av denna anledning är det nödvändigt att enligt ovannämnda principer utarbeta ett nordiskt program för långsiktig trafikfostran och livslång inlärning. En dylik princip om kontinuerlig utbildning lägger en nyttig grund för allt annat trafiksäkerhetsarbete.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställer vi att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- att medverka till att trafikundervisning i grundskolan och i de läroanstalter som bygger på grundskolan i Norden effektiviseras bl. a. för skapandet av positiva trafikattityder, och
- att utreda hur fortbildning i samband med detta kan ges enligt principen om livslång utbildning

— att på basen av en dylik utredning utarbeta ett nordiskt program för livslång trafikfostran.

Helsingfors den 14 december 1990

Sirpa Pietikäinen (Kok.)
Kari Häkämies (Kok.)
Sakari Knuuttila (SDP)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Ólafur G. Einarsson (Sj)
Mirja Ryynänen (Kesk.)
Kimmo Sasi (Kok.)
Hreggviður Jónsson (Sj)
Heikki Järvenpää (Kok.)
Juhani Laitinen (Kok.)
Sauli Niinistö (Kok.)
Tellervo Renko (Kesk.)
Riitta Saastamoinen (Kok.)
Eeva Turunen (Kok.)

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om en nordisk textil sommarakademi

(Medlemsförslaget väckt av Gunnar Björk samt Gunilla André m. fl., se s. 506

Remissyttranden, se supplement)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag A 957/k om en nordisk textil sommarakademi. Medlemsförslaget har behandlats vid möten den 28—29 januari, den 25 februari, den 13 maj samt den 7 augusti 1991.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget föreslås att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka möjligheterna att få till stånd en nordisk fortbildning för textilkonstnärer i form av en textil sommarakademi.

Enligt förslaget har textilkonsten och det textila hantverket en traditionellt stark ställning i de nordiska länderna som betydelsefulla delar av vårt kulturarv. Vi har också en kvalificerad utbildning inom det textila området ända upp på högskolenivå, som har visat sig vara attraktiv även för studenter från avlägsna länder. Det finns idag emellertid inte någon tillräckligt utbyggd och stimulerande vidareutbildning för textilkonstnärer och dito konsthantverkare eller utbildning med sikte på fördjupning och forskning inom det konstnärliga textilområdet.

Det framhålls att för att kompensera denna brist skulle det vara värdefullt om möjlighet skapades för nordiska textilkonstnärer att mötas under positiva former för att i samspel, samarbete och fördjupad dialog utveckla sig i yrket och yrkesrollen. På flera håll finns ökat intresse för förbisedda och s. k. bortglömda tekniker såsom damastvävning, broderitekniker m. m. och ett pånyttfött intresse för den textila bildens och hantverkskunnandets renässans.

Förslagsställarna framhåller att ett sätt att förhindra stagnation kunde vara att skapa en nordisk textil sommarakademi i form av en konferens/arbetssession på hög nivå. Till en sådan skulle under en tidsrymd om cirka en månad inbjudas en grupp professionella, utövande textilkonstnärer med lång yrkeserfarenhet, förslagsvis två från varje nordiskt land. Även konstnärer som är verksamma inom den högre utbildningen borde ges tillfälle att deltaga för att erfarenheterna och impulserna från sommarakademin snabbt och effektivt skall nå så många som möjligt. Denna bör förläggas till ett internat där alla finns samlade på ett ställe och kost och logi finns i nära anslutning till arbetslokaler och andra gemensamma utrymmen. Tanken är inte att skapa någon ny institution utan redan existerande kursgårdar bör kunna utnyttjas. En årligen

återkommande textil sommarakademi kan antingen förläggas permanent på någon plats i Norden eller rotera mellan olika platser. Materialet från utställningen kunde likaså visas på olika ställen för att bredda publikkontakten. Kostnaderna för en nordisk textil sommarakademi har beräknats till 300 000 SEK per år.

2. Remissinstanser

Danmark

Undervisnings- og Forskningsministeriet
Fondet for dansk-norsk samarbjde - Schæffergården
Danske Kunsthåndværkeres Landssammenslutning
Håndarbejdets Fremmes Seminarium
A/S Hindsgavl

Finland

Förbundet för hemslöjd och konsthantverk
Ålands landskapsstyrelse
Ålands kulturråd
Ålands hantverkscentrum

Norge

Norsk kulturråd
Norges husflidslag

Sverige

Statens kulturråd
Högskolan för design och konsthantverk
Konstnärernas riksorganisation (KRO)
Svenska hemslöjdsföreningars riksförbund
Handarbetets vänner
Svenska vävrådet

De inkomna remissvaren ser positivt på förslaget och framhåller nödvändigheten för konstnärer på textilområdet att träffas och utvecklas.

2.1 Danska remissyttranden

Undervisnings- og Forskningsministeriet stöder tanken på att hålla ett sommarseminarium för nordiska textilkonstnärer. I den mån yrkesskolorna förväntas delta är det skolorna själva som tar ställning till ett eventuellt deltagande och finansiering av aktiviteterna.

Fondet for dansk-norsk samarbejde - Schæffergården stöder medlemsförslaget.

Danske Kunsthåndværkeres Landssammenslutning tillstyrker medlemsförslaget och anser att en utväxling av våra olika nordiska textila/kulturella traditioner skulle vara intressant sedd i ljuset av utvecklingen mot att skapa nya komplicerade tekniker. Erfarenheter utväxlas till en del, men behov finns av större utbyte av kunskaper och av vidareutbildning och kurser på dessa områden på ett bredare plan.

Håndarbejdets Fremmes Seminarium stöder medlemförslaget.

A/S Hindsgavl påpekar att de har lokaler som skulle passa utmärkt vid arrangerandet av en nordisk textil sommarakademi.

2.2 Finska remissyttranden

Förbundet för hemslöjd och konsthantverk anser det önskvärt och viktigt att det nordiska samarbetet inom hemslöjd och konsthantverk ökas. Samarbetet borde utvecklas på en bred bas och med hänsyn till hela sektorn. I initiativet har alldeles rätt betonats vikten av samverkan och utbyte av information och kunnande på området.

Ålands landskapsstyrelse finner förslaget positivt eftersom det uppenbarligen finns ett behov av vidareutbildning och utveckling hos etablerade hantverkare och konsthantverkare. Däremot bör en fast institution inte skapas, utan akademin kan rotera mellan olika platser i Norden.

Ålands kulturråd är positivt till förslaget och anser att en årlig summa bör upptas i Nordiska ministerrådets budget för detta ändamål. Kulturrådet instämmer med landsskapsstyrelsens åsikt att akademin bör rotera mellan de nordiska länderna.

Ålands hantverkscentrum stöder förslaget.

2.3 Norska remissyttranden

Norsk kulturråd ställer sig positivt till förslaget om vidareutbildning för nordiska textilkonstnärer i form av en sommarakademi. Det är viktigt att konstnärer, också efter slutförd utbildning, får möjligheter att vidareutveckla teknik och utväxla erfarenheter tvärs över landsgränserna. Det är även viktigt att hög facklig kompetens förmedlas på ett sådant sätt att den kommer flest möjliga personer inom textilmiljön och i sista hand allmänheten till del.

Norges husflidslag ser mycket positivt på medlemsförslaget och anser att en sommarakademi kommer att få stor inverkan på både utbildningsnivån och den enskilda konstnären och fungera som en inspirationskälla och dragkraft inom det textila facket.

2.4 Svenska remissyttranden

Statens kulturråd tillstyrker medlemsförslaget om att undersöka möjligheterna att få till stånd en nordisk fortbildning för textilkonstnärer i form av en textil sommarakademi. Gamla textila hantverkstekniker har fått förnyad aktualitet i konstnärliga sammanhang. Det vore utan tvekan av stort värde med ett forum där nordiska textilkonstnärer kan arbeta med och utbyta erfarenheter om äldre tekniker samtidigt som de ges tillfälle att diskutera konstnärliga problem i samband med deras användning.

Högskolan för design och konsthantverk vid Göteborgs universitet tillstyrker varmt att den föreslagna nordiska textilakademin kommer till stånd och hoppas att medel reserveras för en återkommande, permanent verksamhet. Den textila sommarakademin skulle komma att bidra till den förnyelse inom textilkonsten som alla så ivrigt söker, anser högskolan. På de flesta håll i världen är den textila konsten ivrigt sysselsatt med att hitta nya definitioner och nya orienteringspunkter. Det är naturligt att man inför ett nytt sekel formulerar nya mål och söker efter nya former. Ute i Euorpa såväl som i USA och Japan råder

det fortfarande stor osäkerhet om vart man är på väg. I Japan söker utbildningsanstalterna efter sina rötter i den egna traditionen och det senare håller även på att hända i Norden. Det finns ett ökat intresse för textilhistoria, för idéer och för människorna bakom idéerna. I takt med internationaliseringen känner man ett behov av att definiera sin egenart i förhållande till omvärlden.

Förslaget om en textil sommarakademi kommer därför vid en mycket lämplig tidpunkt. Inför alla de förändringar som tycks vara på väg med ett enat Europa är det viktigt att från olika håll belysa och diskutera vad man kan göra för att behålla sin egen särart och för att uppmuntra till framträdanden som förmår väcka intresse för just det som vi själva betraktar som angeläget. Inom utbildningarna är det oerhört viktigt att man kan lösgöra sig från stelnade former. Olyckligtvis råder ingen uppsjö på stimulansmedel för de konstnärer som arbetar som lärare inom de högre utbildningarna. Såsom vi ser den föreslagna textila sommarakademin har man här just den form, som skulle vara idealisk för att ge möjligheter för ett stimulerande, fantasiskapande arbete på ett personligt plan.

Konstnärernas riksorganisation (KRO) stöder förslaget och anser projektet värdefullt för att utveckla kontaktytor och forskning inom det konstnärliga textilområdet.

Svenska hemslöjdsföreningars riksförbund är av den uppfattningen att det skulle vara av mycket stor betydelse för den textila utvecklingen i samtliga nordiska länder om ett antal textilutövare årligen kunde mötas under positiva former för att vidareutbilda sig inom yrket. Riksförbundet anser även att sommarakademin vissa år bör stå öppen för textila slöjdare från de nordiska länderna. Det som slöjdaren framställer är vanligtvis inte en produkt med bara starka traditionella drag utan också ett resultat av egen fantasi och skaparförmåga. I ordet textilkonst kan även läggas betydelsen konstfärdighet som lika väl kan hänföra sig till det mera enkla brukstinget som till det textila konsthantverket.

Handarbetets vänner ställer sig helt bakom förslaget om en sommarakademi som en stimulerande fördjupning och forskning inom det konstnärliga textilområdet. Stimulerande föreläsare borde finnas, experter inom olika intresseområden som också kan fungera som handledare i praktiska övningar och vad som därutöver sker i kontakter mellan individuella konstnärer med likartad erfarenhet är ett naturligt växelspel som skapar stimulans och näring. Man har en viss reservation mot att samma konstnärer med fotfäste i egna ateljéer är benägna att redovisa ett material på försöksstadium. Den process som sommarakademin sätter igång tas nog bättre tillvara utifrån ett längre perspektiv som förhoppningsvis visar sig genom resultat utifrån vars och ens egna verksamhetsområden.

Svenska vävrådet ser mycket positivt på förslaget som har sitt ursprung i en idégrupp inom Svenska vävrådet. Eftersom de nordiska länderna i sitt kulturarv har en unik textil hantverkstradition är det ytterst angeläget att även i framtiden kunne leva upp till den goda renommé som de nordiska länderna har fått på detta område i internationellt sammanhang. Genom att ge yrkesverksamma textilkonstnärer och textila konsthanverkare möjligheter att träffas och ge varandra inspiration kan den textila konsten utvecklas och kunskapen om tekniker och tradition fördjupas. Det är viktigt att verksamheten inte tyngs

av en stor administration utan kan drivas på ett enkelt sätt, där en redan befintlig skola, alternativt organisation, kan ta på sig uppgifter som administration, inkvartering m. m.

3. Utskottet

Medlemsförslagets syfte är att få till stånd ett organ, dit textilkonstnärer kan söka sig för att fördjupa sina kunskaper och utbyta erfarenheter inom Norden. Motiveringarna för medlemsförslaget är att stärka kulturgemenskapen på området, att befrämja kulturförståelsen i vid mening, men huvudsakligen att stödja nordiska textilkonstnärer i deras strävanden efter djupare förståelse och att stimulera till nya erövringar på deras konstområde.

Textilkonst har inte varit föremål för omfattande diskussion inom kulturutskottet tidigare. Utskottet har emellertid behandlat en del medlemsförslag som berör området bildkonst eller konsthantverk på ett eller annat sätt. Utskottet avgav året 1990 ett betänkande över medlemsförslag *A 920/k* om åtgärder för att bevara och utveckla nordiskt hantverk och hemslöjd bl. a. *(rek. nr 33/1991/k).*

Textilkonst tillhör traditionellt bildkonstområdet, men hör dessutom även till det traditionella hemslöjdsområdet, med utgångspunkt i väveri. Kulturutskottet underströk i sitt betänkande att beträffande gemensamma nordiska utbildningsmöjligheter på området nordiskt hantverk och hemslöjd skall de nuvarande utbildningsinstitutionerna som finns inom de olika länderna vara öppen för elever från andra nordiska länder. Utskottet framhåller att detta även gäller textilkonst med tanke på en traditionell utbildning inom området.

Utskottet har uppmärksammat den omfattande positiva tillslutning medlemsförslaget får hos remissinstanserna. Vissa remissorgan pekar på att inför alla de förändringar som tycks vara på väg med ett enat Europa är det viktigt att från olika håll belysa och diskutera vad man kan göra för att behålla sin egen särart och att det är naturligt att man inför ett nytt sekel formulerar nya mål och söker efter nya former. I Norden finns det ett ökat intresse för textilhistoria och att söka rötterna i den egna traditionen.

Det verkar vidare enligt remissinstanserna vara en allmän uppfattning att textilkonstnärer är synnerligen isolerade i sitt konstarbete. Nödvändigheten av en stimulerande och inspirationsgivande miljö är stor för textilkonstnärer och inte minst för lärare inom området. Utskottet delar medlemsförslagsställarnas uppfattning att en nordisk textil sommarakademi bör vara öppen både för professionella, utövande textilkonstnärer och även konstnärer som är verksamma inom den högre utbildningen.

På ett samrådsmöte mellan kulturutskottet och Nordiska ministerrådet (kultur- och utbildningsministrarna) den 13 maj 1991 i Köpenhamn enades mötesdeltagarna om att det allmänkulturella området under de senaste åren har kommit i skymundan inom det nordiska kultursamarbetet och bör prioriteras högt den närmaste tiden. Utskottet har under en lång följd av år framhållit den allmänna kulturens betydelse för ett levande nordiskt kulturliv och för det nordiska gemensamma kulturarvet.

Det är utskottets uppfattning att en nordisk textil sommarakademi kan tjäna detta ändamål. Utskottet anser emellertid att en nordisk textil sommarakademi

bör fungera som organ för erfarenhetsutbyte, inte som en direkt vidareutbildningsinstitution. I enlighet med förslaget bör stor vikt läggas vid konstnärlig förnyelse och arbete i ateljé/verkstad, där diskussioner och samtal kring konstnärliga problem och höjande av kreativitetsnivån är några av de viktigaste målen.

Kulturutskottet är starkt medvetet om Nordiska ministerrådets kärva budgetläge på kulturområdet. Utskottet vill emellertid med hänvisning till de tidigare nämnda prioriteringarna framöver i det nordiska kultursamarbetet och medlemsförslagets syfte stödja idén om upprättande av en nordisk textil sommarakademi. Utskottet anser att akademin kunde starta som en engångsföreteelse, varefter man ser över de erfarenheter som har erhållits och möjligheter till andra finansieringskällor.

I detta sammanhang vill utskottet hänvisa till Nordiska ministerrådets konst- och konstindustrikommittés stadgar, vilka trädde i kraft den 1 april 1990, där det åligger konst- och konstindustrikommittén särskilt att främja nordiskt samarbete inom konstområdet genom att fördela bidrag till hela konstsektorn, så att stödet i vidast möjliga mån omfattar olika delområden inom konstsamarbetet, som t. ex. arkitektur, bildkonst, industridesign, konsthantverk, konstindustri och textilkonst.

Utskottet understryker vikten av att den nordiska sommarakademien kopplas till en redan befintlig institution, verksam på området.

Med hänvisning till vad som ovan anförts föreslår utskottet att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att undersöka möjligheterna att få till stånd ett nordiskt arbetsseminarium för textilkonstnärer i form av en textil sommarakademi.

Akureyri den 7 augusti 1991

Gunnar Björk (c)
Søren Hansen (S)
Grete Knudsen (A)
Jón Kristjánsson (F)
Paavo Lipponen (SDP)
Marianne Samuelsson (mp)
J.K. Hansen (S)
Tora Aasland Houg (SV)
Thea Knutzen (H) Forman
Markku Laukkanen (Kesk.)
Berit Oscarsson (s)
Eeva Turunen (Kok.)

Medlemsförslag

om en nordisk textil sommarakademi

(Väckt av Gunnar Björk samt Gunilla André, Hugo Bergdahl, Tytti Isohookana-Asunmaa, Mirja Ryynänen och Marjatta Väänänen)

Textilkonsten och det textila hantverket har en traditionellt stark ställning i de nordiska länderna som betydelsefulla delar i vårt kulturarv. Många framstående konstnärer och konsthantverkare har genom tiderna visat sina verk i internationella sammanhang och fått goda omdömen.

Vi har också en kvalificerad utbildning inom det textila området ända upp på högskolenivå, som har visat sig vara attraktiv också för studenter från avlägsna länder.

När en elev efter avslutad högskoleutbildning lämnar institutionen med dess undervisning och stimulans, går han eller hon in i en ofta mycket ensam och isolerad tillvaro. Den mesta tiden tillbringas i den egna ateljén, där det inte finns samma tillgång till stimulerande kontakt och samtal med kollegor och lärare. Det finns idag inte någon tillräckligt utbyggd och stimulerande vidareutbildning för textilkonstnärer och dito konsthantverkare eller utbildning med sikte på fördjupning och forskning inom det konstnärliga textilområdet.

För att kompensera denna brist skulle det vara värdefullt om möjlighet skapades för nordiska textilkonstnärer att mötas under positiva former för att i samspel, samarbete och fördjupad dialog utveckla sig i yrket och yrkesrollen.

Trots alla framgångar med den Nordiska textiltribunalen idag råder en avmattning inom konstarten som vi måste försöka råda bot emot. Vi har i Norden inte råd att mista mark inom detta viktiga område.

Det finns på flera håll ett ökande intresse för förbisedda och s. k. "bortglömda tekniker" såsom damastvävning, broderitekniker, spetstillverkning och annat, som ännu inte har tillfullo exploaterats för konstnärliga syften. Man kan också konstatera ett pånyttfött intresse för den textila bildens och hantverkskunnandets renässans. Här i Norden har vi en rikedom på erfarenheter inom dessa arbetsfält. Kunskaperna är tillräckligt intressanta för att tillföra den internationella scenen ett antal spännande och fräscha aktörer inom området.

Ett sätt att förhindra stagnationen skulle kunna vara att skapa en nordisk textil sommarakademi i form av en konferens/arbetssession på hög nivå. Till en sådan skulle under en tidsrymd om cirka en månad inbjudas en grupp professionella, utövande textilkonstnärer med lång yrkeserfarenhet, förslagsvis två från varje nordiskt land. Även konstnärer som är verksamma inom den högre utbildningen borde ges tillfälle att deltaga. Detta för att erfarenheterna och impulserna från sommarakademin snabbt och effektivt skall nå så många som möjligt.

Stor vikt bör läggas vid konstnärlig förnyelse och arbete i ateljé/verkstad, där diskussioner och samtal kring konstnärliga problem och höjande av kreativitetsnivån är några av de viktigaste målen. Om gynnsamma förutsättningar skapas, skulle också ett antal intressanta textila konstverk kunna bli resultatet av en sådan konferens/arbetssession. Dessa konstverk skulle sedan kunna bilda underlag för en redovisande utställning av sommarakademins arbete.

För att göra arbetet så effektivt som möjligt bör det förläggas till ett internat, där alla finns samlade på ett ställe och kost och logi finns i nära anslutning till arbetslokaler och andra gemensamma utrymmen. Arbetslokalerna bör ha en enkel basutrustning i form av t.ex. vävstolar och symaskiner. Det bör också finnas möjligheter att arrangera den redovisade utställningen i närheten.

Tanken är inte att skapa någon ny institution utan redan existerande kursgårdar bör kunna utnyttjas. En årligen återkommande textil sommarakademi kan antingen förläggas permanent på någon plats i Norden eller rotera mellan olika platser. Materialet från utställningen kunde likaså visas på olika ställen för att bredda publikkontakten. Kostnaderna för en nordisk textil sommarakademi har beräknats till 300 000 SEK per år.

Med hänvisning till ovanstående föreslås att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att undersöka möjligheterna att få till stånd en nordisk fortbildning för textilkonstnärer i form av en textil sommarakademi.

Stockholm den 4 januari 1991

Gunnar Björk (c)
Hugo Bergdahl (fp)
Mirja Ryynänen (Kesk.)
Gunilla André (c)
Tytti Isohookana-Asunmaa (Kesk.)
Marjatta Väänänen (Kesk.)

A 958/s

Socialutskottets betänkande

över medlemsförslag om homofil/lesbisk forskning

(Medlemsförslaget väckt av Dorte Bennedsen samt Lennart Andersson m. fl., se s. 515

Remissyttranden, se supplement)

Till socialutskottet har överlämnats ett medlemsförslag om forskning kring homosexualitet. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sina möten i Vadsø den 20 juni och Mariehamn den 12 november 1991 och i Stockholm den 30 januari 1992.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställes att Nordiska rådet rekommenderar ministerrådet

> att upprätta ett självständigt center för forskning i homosexualitet i överensstämmelse med medlemsförslaget

Förslagsställarna hänvisar till att debatten kring homosexuellas och lesbiskas situation i de nordiska länderna ökat under senare år, vilket bl.a resulterat i en ny lagstiftning och ökad information. Det har därvid visat sig att kunskaperna om dessa gruppers levnadsförhållanden är mycket bristfälliga. Det pågår endast föga forskning, i synnerhet vad gäller lesbiska. Forskning behövs, både för att ge de homosexuella möjligheter till identifikation och kunskaper om sig själva och för att samhället skall få kunskap om deras erfarenheter. Viss forskning redovisades vid en konferens anordnad av socialstyrelsen i Sverige 1989, varvid påpekades att denna forskning måste ges status och att lokal grundforskning måste initieras. Positiva exempel utomlands är forskningsprojekt i Utrecht, Amsterdam m.fl. universitet i Holland, Bremen i Tyskland, samt bl.a. New York och San Francisco i USA. Studiegrupper finns vid bl.a. Stanford, Harvard och Columbia i USA, Sorbonne i Frankrike samt i Tyskland.

Då Norden anses politiskt och socialt ledande på området finner förslagsställarna att man där har en förpliktelse att organisera forskningen kring de homosexuellas liv. Ett stort antal framställningar har kommit från deras organisationer, och idéer till forskningsprojekt saknas inte. Förslagsställarna finner det av stor vikt, att det skapas en central miljö för denna forskning i Norden. En sådan

miljö kan t.ex. byggas upp kring ett forskningscentrum med ekonomiska medel för tre till fyra forskarplatser och dessutom ekonomiska möjligheter att ta emot nordiska studenter och forskare för vetenskaplig vägledning, seminarier och föreläsningar. Nordiska Rådet för Homosexuella har rekommenderat att centret placeras vid Köpenhamns universitet. Centret bör samordna, stimulera och förmedla forskning i de olika länderna samt även genomföra egna forskningsprojekt. En annan viktig uppgift är att skapa en dialog mellan olika forskningsmiljöer i syfte att kasta ljus över ett stort antal andra ämnen som, liksom homosexualitet, även ofta med fördel kan studeras i sammanhang med andra ämnen.

2. Remissyttranden

Remissyttranden har inkommit från följande myndigheter och organisationer:

Norden
Nordiska rådets kulturutskott
Nordiska Rådet för Homosexuella (NRH)

Danmark
Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd
Landsrådet for bøsser og lesbiske, Forbundet af 1948
Statens Humanistiske Forskningsråd

Finland
Social- och hälsostyrelsen
Ålands landskapsstyrelse
Sexuellt likaberättigande SETA rf

Island
Samtökin 78 (foreningen for lesbiske og homofile)

Norge
Sosialdepartementet
Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet
Det norske Forbundet av 1948

Sverige
Socialstyrelsen
Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU)
Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL)

2.1 Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslaget

Nordiska Rådet för Homosexuella (NRH) tillstyrker varmt inrättande av ett forskningscentrum i enlighet med medlemsförslaget. Föreningen erinrar om att forskningen om homosexualitet tidigare koncentreras på orsaksförklaringar, men att dessa numera både i samhällsdebatten och i forskningen trängts i bakgrunden till

förmån för ökat intresse för homosexuellas och lesbiskas levnadsvillkor som grupp. NRH betraktar det som en mänsklig rättighet att de homosexuellas levnadssituation belyses genom egen forskning så att samhället efter hand kommer att acceptera och respektera deras livsform i all dess mångfald. Utvecklingen har gått i denna riktning bl.a. genom den danska partnerskapsloven och initiativ i övriga länder för att förbättra kunskaper om homosexualitet. Grundforskning som sedan publiceras skulle bidra till att öka det allmänna vetandet och de homosexuellas förståelse och respekt för sig själva.

Dessvärre noteras i den offentliga debatten att nya myter håller på att byggas upp med risk för att den ändrade positiva inställningen inte kan fasthållas. Att inrätta ett forskningscenter i enlighet med medlemsförslaget skulle bidra till att öka kunskaperna om de homosexuellas historia och levnadsmönster. Man kan här jämföra med den betydelse kvinnoforskningen haft för historie-, samhälls-, och språkforskningen.

Statens Humanistiske Forskningsråd i Danmark som tidigare stött forskningsprojekt och publikationer om homofilas och lesbiskas levnadsvillkor m.m. anser att det gäller ett viktigt forskningsområde och tillstyrker stöd härtill. Rådet kan rekommendera att man söker inrätta ett center enligt förslaget vid Köpenhamns universitet. Det rekommenderas samtidigt att centret i en första omgång inrättas för 5-7 år.

Landsforeningen for bøsser og lesbiske, Forbundet af 1948 i Danmark tillstyrker förslaget i ett yttrande som innehållsmässigt överensstämmer med NRH:s och understryker särskilt forskningens betydelse för opinionsbildningen.

Sexuellt likaberättigande SETA r.f. i Finland anser att forskning om homosexualitet ger ny kunskap som är av avgörande betydelse för att förbättra de homosexuellas ställning i samhället. Ett gemensamt forskningscenter skulle vara speciellt värdefullt, då resurserna för ett sådant center i Finland är begränsade. Däremot finns ett klart intresse för denna forskning, vilket framgår av de talrika akademiska examensarbeten som skrivits vid flera universitet och högskolor. Det finns ett särskilt lesbiskt forskningsnätverk, som omfattar ett fyrtiotal studerande och forskare. Enskilda forskare arbetar med ämnet med ringa eller inget ekonomiskt stöd. Ett forskningscenter vid Köpenhamns universitet skulle skapa utomordentliga förutsättningar för kontakter mellan forskare och studerande, utbyte av studerande och internationella kontakter. Dessutom bör man skapa bättre förutsättningar och alternativ vid finländska universitet och bevilja stipendier och ekonomiskt stöd. Inriktningen av forskningspolitiken bör förändras, så att adekvata ekonomiska förutsättningar för forskning kring sexualitet tryggas, särskilt för grundforskning och dess utvidgande. SETA önskar därför att förslaget förverkligas fortast möjligt.

Samtökin 78 (foreningen for lesbiske og homofile) i Island påpekar att homosexuellas kulturella och juridiska ställning är milt uttryckt dålig i Island jämfört med övriga nordiska länder, möjligen med undantag av Finland. Det finns ett förslag i Altinget om inrättande av ett utskott för att undersöka homosexuellas och lesbiskas situation i landet. Utskottets arbete kommer, om förslaget antas, att ligga till grund för lagstiftning om deras rättsställning. De som deltar i detta arbete kommer att söka stöd i övriga nordiska länder och ett forskningscentrum i

enlighet med medlemsförslaget skulle vara till ovärderlig hjälp för den isländska forskningen på detta område.

Det norske Forbundet av 1948 påpekar att det visar sig, att studenter som önskar skriva om lesbisk/homo-relaterade sakområden i många fall ej får gensvar hos vägledare och professorer. De blir avrådda att skriva om sådant både med hänvisning till vägledares brist på kompetens, och mer graverande med hänvisning till att det ödelägger framtida karriärer.

Tidigare forskning har haft en negativ utgångspunkt, som att den har sett på homosexualitet som ett resultat av ett fel på den biologiska organismen eller som ett resultat av traumatiska upplevelser i tidig barndom. Forskning är en viktig form av opinionsbildning. Man vet att många lesbiska och homofila sliter med självaktningsproblem. Nyare forskning har sett på de problem som samhället påför lesbiska och homofila, och man har mer och mer gått ifrån det att se på homosexualitet som ett individuellt problem.

Ett eget nordiskt forskningscenter skulle klart bidra till att ge lesbisk/homoforskning den status den behöver och klart förtjänar, och studenter/forskare skulle kunna vända sig till ett sådant center för vägledning och facklig hjälp. Studier om homosexualitet innebär en problematisering av etablerade och dominerande kulturella uppfattningar omkring sexualitet och kön. Därigenom skulle ett center kunna bidra till förståelse för mångfalden av livsformer i förhållande till sexualitet.

Upprättandet av ett nordiskt forskningscenter skulle vara en fortsättning och uppföljning av Nordiska rådets *rekommendation nr 17/1984/s* om forsknings-, utrednings- och upplysningsarbete inom gällande lagar om homosexuella. Ett nordiskt forskningscenter skulle kunna vara helt avgörande för kunskaper om hur man kan bygga ett accepterande samhälle. Dessa kunskaper är också grundläggande för den enskildes egenförståelse och självaktning.

Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU) i Sverige tillstyrker förslaget med hänvisning till de synpunkter som anfördes med anledning av medlemsförslaget *A 892/s* om homosexuellas sociala situation.

Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL) påpekar att man under många år bedrivit ett omfattande arbete för att aktualisera forskning om homosexualitet, bl.a. genom att ge ut den tvärvetenskapliga nordiska tidskriften Lambda Nordica. Ett forskningscentrum på nordisk nivå skulle inte bara kunna erbjuda konkreta forskningsmöjligheter utan även ge forskning kring homosexualitet en legitim status. Som framgår av medlemsförslaget synes denna forskning ligga några steg före i andra europeiska länder. Ett bifall till medlemsförslagets yrkande skulle innebära att Nordiska rådet uttalar att de nordiska länderna skall finnas med bland de länder där homosexualitetsforskning är erkänd.

2.2. Remissinstanser som avstyrker medlemsförslaget

Nordiska rådets kulturutskott är enigt med förslagsställarna att forskning rörande homosexualitet bör få högre prioritering inom den nordiska forskningen. Det påpekas att socialpolitiska kommittén under Nordiska ministerrådet har beviljat ett totalanslag på 90 000 DKK till ett förprojekt baserat på *rek. nr 30/1990/s* om de homosexuellas sociala situation. Utgående från bl.a. svenskt och danskt utred-

ningsarbete skall den sociala situationen för de homosexuella i de nordiska länderna undersökas och förslag till åtgärder framläggas. Med hänvisning till denna undersökning anser kulturutskottet det vara anledning att avvakta resultatet av förprojektet innan slutlig ställning tas till medlemsförslaget.

Statens Sundhedsvidenskabelige Forskningsråd i Danmark anser ej att det finns behov av ett nytt forskningscentrum. Forskningsrådet har i sin strategiplan 1989-1992 bl.a. aidsforskning som ett insatsområde och har beslutat att detta område skall kvarstå till 1997. Rådet skall också stödja kvalificerade undersökningar inom området med ordinära forskningsmedel.

Social- och hälsostyrelsen i Finland anser att forskningen om sexuella minoriteter är ett viktigt område som väl lämpar sig att främjas samnordiskt. Det är även viktigt att man närmar sig området ur olika synvinklar, dvs att forskningen omfattar olika typer av sexuella minoriteter. Styrelsen hänvisar vidare till sitt yttrande över ett tidigare medlemsförslag (*A 892/s*) om homosexuellas sociala situation, som lett till en rekommendation samt till att ministerrådet inlett en förundersökning härom. Däremot anser styrelsen att ett samnordisk forskningscentrum inte kan förordas. Ett rationaliseringsarbete gällande inrättningar och institut är anhängigt inom Nordiska ministerrådet och såsom ett resultat av detta kan även indragningen av vissa nuvarande inrättningar bli aktuell. Det forsknings- och utredningsarbete som anknyter till sexuella minoriteter kan enligt styrelsens åsikt framgångsrikt utövas bl.a. inom ramen för gemensamma projekt.

Ålands landskapsstyrelse anser att Nordiska rådet redan gjort mycket för homosexuellas och lesbiskas situation, samt att forskning av avsett slag redan pågår vid ett flertal institutioner. Mot bakgrund härav och förhandenvarande ekonomiska förutsättningar anser landskapsstyrelsen att ett självständigt centrum inte bör prioriteras.

Sosialdepartementet i Norge anser att man för närvarande står inför en rad andra områden inom hälso- och socialsektorn som bör prioriteras inom snäva ekonomiska ramar och ställer sig därför tvivlande till att inrätta ett särskilt centrum enligt medlemsförslaget.

Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, som emottagit remissvar från Norges råd for anvendt samfunnsforskning, anser att man bör vara varsam med att inrätta nya självständiga forskningsenheter på begränsade områden. Departementet erinrar om det nyligen antagna programmet för ändrad finansiering och organisering av kultursektorns institutioner, samarbetsorgan och andra aktiviteter. Den föreslagna forskningen kunde eventuellt täckas inom ramen för Nordiska forskarutbildningsakademien.

Socialstyrelsen i Sverige finner förslaget ambitiöst och angeläget. Först när kostnader och annat framgår tydligt är det dock möjligt att väga förslaget mot andra angelägna insatser för att förbättra de homosexuellas situation. En snabb studie av förslagets konsekvenser kunde ge ett sådant underlag. Därför avstyrker Socialstyrelsen förslaget. Däremot stödjer styrelsen tanken på ökad och fördjupad forskning kring homosexualitet och nämner som exempel ett forskningsseminarium som styrelsen arrangerat. Forskningen kan ske inom den ordinarie forskningsmiljön och bindas samman av olika typer av nätverk, samverkansorgan, seminarieverksamhet med mera, gärna på nordisk bas.

Som andra aktiviteter nämns journalistseminarier, undervisningsmaterial till skolor, enkät om eventuell diskriminering av homosexuella inom myndigheter och vissa organisationer, en rättighetskatalog, förslag till regeringen om registrerat partnerskap med mera. Socialstyrelsen har klart prioriterat konkreta aktiviteter som snabbt kan förändra de homosexuellas situation samt insatser som undanröjer den diskriminering som sker av homosexuella genom lagstiftning och föreskrifter främst på det civilrättsliga området. Det finns enligt Socialstyrelsen en mängd viktiga åtgärder och insatser som samhället bör vidtaga för att undanröja diskrimineringen och förtrycket av de homosexuella. Denna typ av insatser, som var för sig kräver stora personella och ekonomiska insatser, måste enligt Socialstyrelsens mening prioriteras.

3. Utskottet

Utskottet noterar, att remissinstanserna är delade. Intresseorganisationerna för homosexuella är mycket positiva, medan de flesta myndigheterna visserligen är välvilligt inställda till behovet av forskning kring homosexualitet, men hänvisar till budgetsituationen på nordisk nivå. Dagens budgetsituation på ministerrådssidan gör det även mycket svårt att inrätta ett nytt forskningsorgan.

Utskottet noterar, att rådet 1990 antog en rekommendation (*nr 30/1990/s*) till Nordiska ministerrådet att tillsätta en utredning med uppgift att utgående från bl.a. danskt och svenskt utredningsarbete undersöka den sociala situationen för homosexuella i de nordiska länderna och komma med förslag till åtgärder.

Utskottet föreslog, att man först skulle tillsätta en mindre expertgrupp för att avgränsa problemet på sådant sätt att utredningen kunde ge användbara slutsatser. Denna grupp torde inkludera representanter för sociala och kulturella myndigheter, sociologisk/socialpsykologisk sakkunskap samt de homosexuellas organisationer. En allmän målsättning för utredningen torde vara att ta fram fakta och material som kan medverka till att förändra attityderna i samhället så att de mer genomgående kommer i överensstämmelse med lagstiftningens anda.

Utredningen borde också inkludera en kartläggning av de homosexuellas upplevelse av sin situation och av hur de bemöts av sin omgivning. Utredningen torde komma att kartlägga ett komplicerat nätverk av olika gruppers och generationers värderingar och attityder, sociala utstötningsmekanismer, förhållandet till andra former av segregering och diskriminering, som t.ex. mot kvinnor, invandrare m.fl. Utskottet fann, att det sannolikt skulle bli en ganska omfattande och långvarig utredning.

Utskottets betänkande utmynnade i *rekommendation nr 30/1990/s* om homosexuellas sociala situation. Socialpolitiska kommittén under ministerrådet beviljade hösten 1990 ett anslag om 60 000 DKK för ett förprojekt. Då det varit förenat med vissa problem att få någon utredare att företa en analys av de homosexuellas sociala situation enligt rekommendationen har ministerrådet våren 1991 beviljat ytterligare 30 000 DKK för detta förprojekt. Projektarbetet väntas bli avslutat i mars och behandlas av ministerrådet under våren 1992.

Även om homosexuellas situation, i ett internationellt perspektiv, är relativt god i Norden, återstår en hel del diskriminering. Homosexuella, liksom andra utanförstående grupper, utsätts för förakt, förföljelser och t.o.m. fysiskt våld i

en utsträckning som aldrig kan accepteras. Kunskapen om homosexualitet är tillräckligt stor för att redan nu vidta åtgärder för att undanröja kvarvarande diskriminering i de nordiska länderna.

Utskottet anser bl.a. därför att åtgärder för att harmonisera lagstiftningen om homosexualitet i de olika länderna bör prioriteras före forskning, även om det står klart att lagstiftningsåtgärder och attitydförändringar behöver stöd i forskning för att förankras i det allmänna medvetandet på längre sikt.

Den i medlemsförslaget aktualiserade frågeställningen är om man bör förorda inrättande av ett forskningscenter eller nöja sig med forsknings- och utredningsarbete inom ramen för ett gemensamt projekt. I synnerhet som ett förprojekt om de homosexuellas sociala situation i enlighet med rådets *rekommendation nr 30/1990/s* är under arbete, kan det synas motiverat att avvakta resultatet av detta förprojekt innan ställning tas till förslaget att inrätta ett särskilt forskningscenter. Utredningen kommer enligt underhandsuppgift att innehålla ett antal förslag till forskningsuppgifter. Forskning synes behövas vad gäller befolkningens attityder till homosexualitet i de nordiska länderna.

Mot bakgrund härav föreslår utskottet

att rådet *inte* företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Stockholm den 29 januari 1992

Svein Alsaker (KrF)
Halldór Ásgrímsson (F)
Birgitte Husmark (SF)
Ingrid Näslund (kds)
Sten Svensson (m)
Knud Glønborg (KrF)
Åshild Hauan (A)
Hans Jørgen Jensen (S)
Lodve Solholm (FrP)
Lena Öhrsvik (s) Förman

A 958/s

Medlemsforslag

om homofil/lesbisk forskning

(Stillet af Dorte Bennedsen samt Lennart Andersson, Lilli Gyldenkilde og Grete Kundsen)

I de seneste år har det været en øget debat om de homofiles og lesbiskes situation i de nordiske lande. Dette har bl.a. resulteret i ny lovgivning og øget information om homoseksualitet. Formålet med disse tiltag har været at forbedre livsvilkårene for en stor gruppe mennesker. Ikke mindst har Nordisk Råd gjort meget for att støtte disse tiltag.

Men jo mere homofili diskuteres, des mere åbenbart bliver det, at vor viden om, hvordan de homofiles og lesbiskes liv former sig, er særdeles mangelfuld. Der findes alt for lidt forskning om homofili generelt, men særligt dårligt står det til med forskning om lesbiske specielt. Der findes ganske vist gode eksempler på enkeltstående forskningsprojekter - alligevel karakteriseres situationen på forskningsfronten i Norden nu i første række ved, at der ikke er ret mange forskere, som på et kvalificeret niveau arbejder med forskning om homofili. I international sammenhæng kan man betegne vor forskningsindsats som beskeden. Denne forskning er imidlertid særdeles vigtig både for at bidrage til at forbedre de homofiles muligheder for identifikation og kundskaber om sig selv og desuden for, at samfundet skal kunne få kundskaber om og drage viden af de homofiles liv og erfaringer.

Den svenske Socialstyrelsen arrangerede en konference med svenske og danske deltagere i Stockholm i april 1989. Her diskuterede man bl.a., hvilke vanskeligheder der fantes, når det gjaldt om at stimulere til forskning om homofile/lesbiske temaer. Her blev det påpeget, at det både gælder om at få givet den slags forskning status og at initiere til lokal grundforskning. I udlandet har man en række eksemkpler på vellykket forskningsstimulans. Efter starten i 1978 på uiniversitet i Utrecht med de såkaldte "homostudier", en tværfaglig forskningsog studieinstitution, er der opstået tilsvarende institutioner i Amsterdam, Nijmegen og Tilburg i Holland, Bremen i Tyskland, New York, New Haven og San Francisco i USA. De veletablerede studiegrupper ved Stanford, Berkeley, Yale, Harvard og Columbia i USA, ved Sorbonne i Frankrig og ved universitetet i Berlin, Aachen, Münster og München i Tyskland er på vej mod organiseret forskningsvirksomhed.

Eftersom Norden er politisk og socialt klart udviklingsmæssigt ledende på området, har vi en forpligtelse til at organisere forskningen om homofiles og lesbiskes liv. Behovet afspejles i de mange henvendelser, de homofiles organisationer modtger hvert år fra biblioteker, læreanstalter og universiteter. Vore kundskaber om homofil/lesbisk virkelighed i Norden er derfor særdeles mangelfuld,

og der mangler da heller ikke ideer og forslag til vigtige forskningsprojekter. Dette fremgik f.ex. med stor tydelighed på den tidligere nævnte konference i Stockholm.

Det er nu af største vigtighed, at der skabes et centralt miljø for homoforskning i Norden. Med tanke på det nordiske fællesskab og på, at emnet foreløbig er af begrænset omfang i alle de nordiske lande, bør dette derfor i første omgang ske inden for rammerne af Nordisk Råd.

Et centralt miljø kan forslagsvis bygges op omkring et forskningscenter med midler til 3 - 4 videnskabelige stillinger, som får økonomiske muligheder for at modtage nordiske studenter og forskere, med henblik på videnskabelig vejledning, seminarer og forelæsninger. I forbindelse med overvejelser om oprettelse af et forskningscenter har Nordisk Råd for Homoseksuelle i enighed anbefalet, at centret placeres ved Københavns Universitet.

Forskningscentret bør *samordne, stimulere* og *formidle* forskning i de forskellige nordiske lande og have til opgave selv at *gennemføre egne forskningsprojeter*. Forskningen i homoseksualitet lider i mange lande under mangel på en institutionel ramme for vejledning, undervisning, fagdebat og kvalificeret evaluering. Et vigtigt formål for forskningscentret bliver derfor også at skabe en dialog med forskellige nuværende forskningsmiljøer med henblik på, at forskning i homoseksualitet kan kaste lys over en lang række andre emner, ligesom homoseksualitet ofte med fordel kan studeres i sammanhæng med andre emner. Desuden bør homoperspektivet i al forskning være et tema for centret. Dette burde også kunne bidrage til at stimulere forskningen i alle de nordiske lande, selv om institutionen formelt knyttes til et universitet.

Under henvisning til det foregående foreslås, at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at oprette et selvstændigt center for forskning i homoseksualitet i overensstemmelse med ovenstående.

København, den 24. januar 1991

Dorte Bennedsen (S)
Lilli Gyldenkilde (SF)
Lennart Andersson (s)
Grete Knudsen (A)

A 959/s

Socialutskottets betänkande

över medlemsförslag om att skapa "det goda arbetslivet"

(Medlemsförslaget väckt av Grethe Lundblad samt Lahja Exner m. fl., se s. 530

Remissyttranden, se supplement)

Till socialutskottet har överlämnats ett medlemsförslag om att skapa "det goda arbetslivet". Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sina möten i Mariehamn den 13 november 1991 och i Stockholm den 29 januari 1992.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställes

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att låta utvidga den nordiska arbetsmarknadsöverenskommelsen med ett tillägg om rätt till fortbildning, kompetensutveckling och medbestämmande för anställda löntagare av alla kategorier samt

att ta initiativ till gemensam nordisk statistik över arbetsskador, sjukskrivningar, förtidspensioneringar m.m. att tjäna som underlag för samlade nordiska åtgärder

Förslagsställarna hänvisar till de allmänna målsättningarna för ekonomisk tillväxt och välfärd som gäller i Norden. I konsekvens härmed bör det vara ett nordiskt mål att förverkliga det goda arbetslivet för alla och låta demokratins idéer om insyn, medverkan och gemensamt ansvar prägla även arbetslivet.

Statistiken visar enligt förslagsställarna att just arbetet och dess villkor orsakar ohälsa, utslagning och vantrivsel. Sålunda har undersökningar i Sverige visat att

- utslagningen från samhällsgemenskapen är störst bland anställda med dåligt samarbetsklimat på arbetsplatsen och med bristfälliga möjligheter att påverka arbetssituationen
- ohälsan är mest utbredd för anställda med påfrestande arbetsmiljö

- otrivsel i arbetet ofta sammanhänger med bristfälliga kunskaper om arbetsuppgifterna och om företaget och dess organisation samt med känslan av att inte kunna påverka sitt arbete och sin arbetsplats.

Ett utvecklande arbete där alla känner sig väl värderade och väl behandlade skall innebära att arbetstagaren

- får samarbeta och utvecklas i lag med andra
- kan utvecklas och få användning för sina kunskaper, egna initiativ, reaktivitet och engagemang
- får omväxling och stimulans och möjlighet att utvecklas i nya roller och befattningar
- tillförsäkras möjlighet till fortbildning och vidareutveckling i sitt arbete
- kan arbeta utan risker för såväl den fysiska som den psykiska hälsan
- skall vara med och besluta om sina egna dagliga arbetsvillkor, t.ex. arbetstidens längd och förläggning
- har rätt till inflytande över produktionens uppläggning och företagets utveckling
- har möjlighet att vägra arbete, som innebär uppenbar fara för liv, hälsa eller yttre miljö.

Vidare framhåller förslagsställarna vikten av att tillförsäkra alla arbetstagare möjlighet till fortbildning och vidareutbildning, att angripa och förändra alla skadliga arbetsmiljöer och ge alla kategorier anställda ett medinflytande på arbetsplatsen. Decentralisering av beslut om arbetets organisation kan både främja samarbete och samhörighetskänsla och möjliggöra besparingar genom bantningar av ledningsfunktioner.

I det närmande till en gemensam europeisk marknad som är aktuellt för de flesta nordiska stater bör också som en del av den s.k. nordiska modellen ingå krav på insatser för att skapa "det goda arbetet". Detta skulle också kunna bidra till att klarare beskriva den sociala dimensionen av samarbetsreglerna.

Den nordiska modellen bygger på generella offentliga välfärdssystem för alla vid ålderdom, sjukdom, barnomvårdnad, arbetsskada och arbetslöshet. Men det gäller också att förebygga och lindra skador och sjukdom och skapa sådan livsmiljö att människorna mår bra. En god arbetsmiljö är också av vikt för produktionens kvalitet och företagets ekonomi.

Ett utvecklingsarbete bör igångsättas för att skapa "det goda arbetet" i nordiska företag. Arbetsmiljökonventionen får därmed större betydelse. För utvecklingsarbetets genomförande behövs breda informations- och utbildningsinsatser.

2. Remissyttranden

Remissyttranden har inkommit från följande myndigheter och organisationer:

Norden
Nordens Fackliga Samorganisation
Nordiska akademikerrådet
Nordiska unionen för arbetsledare, tekniska funktionärer och andra chefer (NAU)

Danmark
Arbejdsministeriet
Kommunernes Landsforening

Finland
Social- och hälsovårdsministeriet
Arbetsministeriet
Ålands landsskapsstyrelse
Arbetarskyddsstyrelsen
Finlands stadsförbund
Finlands svenska kommunförbund
Finlands kommunförbund
Arbetsgivarnas i Finland centralförbund - Affärsarbetsgivarnas centralförbund

Island
Sundheds- og forsikringsministeriet
Miljöministeriet
Islands arbetsgivarförening

Norge
Kommunaldepartementet
Sosialdepartementet
Landsorganisasjonen i Norge
Näringslivets Hovedorganisasjon

Sverige
Socialstyrelsen
Arbetsmarknadsstyrelsen
Arbetarskyddsstyrelsen
Arbetsmiljöinstitutet
Statens arbetsgivarverk
Landstingsförbundet
Svenska kommunförbundet
Statens arbetsgivarförening
Sverigefinska riksförbundet

2.1 Remissinstanser som huvudsakligen tillstyrker medlemsförslaget

Nordens Fackliga Samorganisation (NFS) konstaterar att "det goda arbetslivet" är ett vittomfattande begrepp som egentligen berör alla områden i såväl samhälle som arbetsliv. Vid överläggningar med Nordiska ministerrådet har NFS framfört önskemål om att arbetsmarknadsministrarna diskuterar detta tema med arbetsmarknadens parter. Frågan kommer förmodligen att återfinnas på dagordningen vid höstmötet 1991.

NFS anser att det är ytterst angeläget att befästa och vidareutveckla den nordiska välfärdsmodellen. Medlemsförslaget är ett alldeles utmärkt initiativ i denna riktning.

Det nordiska samarbetet måste stärkas om medlemsförslagets olika delar skall kunna genomföras. Detta gäller inte minst det ekonomiska området. Budgeten för ministerrådet har under en följd av år tvingats in i en negativ utveckling. Utan ekonomiska resurser kan inget praktiskt resultat åstadkommas på de områden som medlemsförslaget behandlar.

Vidare måste den nationella uppföljningen av beslut i Nordiska rådet organiseras på ett sådant sätt att besluten också verkställs i respektive nordiskt land. Utan politiskt genomförande är politiska beslut ointressanta. Detta gäller inte minst om man vill skapa det goda arbetet.

Nordiska akademikerrådet påpekar att många arbetsmiljöundersökningar visar att arbetstagare känner oro och ångest inför förändringar. Enligt dess uppfattning är en grundförutsättning för det "goda arbetet" att arbetstagarna kan påverka de beslut som gäller deras egen arbetsmiljö och att de har rätt till medinflytande beträffande produktionens uppläggning och verksamhetens utveckling. En allmänt accepterad åsikt både bland arbetsgivare och arbetstagare är att en god samverkan mellan företagsledningen och arbetstagarna och deras fackliga representanter stärker företagets produktivitet. En meningsfull facklig samverkan bör dock ske på samma nivå som verksamheten. Inom multilaterala koncerner borde sålunda den lokala fackliga verksamheten kompletteras med central samverkan och öppen information från koncernledningen.

På grund av de snabba förändringarna upplever många arbetstagare att de inte längre behärskar sitt yrke. I den kunskapsintensiva tjänstesektorn ökar kraven på individuell kompetens. Kraven både på grundläggande kunskaper och förmåga att tillägna sig nya kunskaper skärps i allt fler arbeten. Enligt OECD:s rekommendation om en aktiv arbetsmarknadspolitik är kunskapen den centrala utmaningen för arbetsmarknadspolitiken under 1900-talet.

Då man nu är i färd med att etablera en reell öppen nordisk arbetsmarknad även för de långtidsutbildade grupperna, vore det ändamålsenligt att undersöka i vilken mån man genom samnordiska insatser kunde effektivera fortbildningen för dessa, särskilt inom smala områden.

Nordiska unionen för arbetsledare, tekniska funktionärer och andra chefer (NAU) delar förslagsställarnas uppfattning om vikten att förverkliga det goda arbetet för alla och låta insyn, medverka och gemensamt ansvar prägla arbetslivet. NAU tillstyrker också förslaget att utvidga den nordiska arbetsmarknadsöverenskommelsen med tillägg om rätt till fortbildning, kompetensutveckling och medbestämmande. Dock anser NAU det viktigt att de anställdas rätt till infly-

tande och utveckling ingår som en naturlig och levande del i företagens linjeorganisation. De anställdas utveckling måste vara en del av företagets mål. Detta måste återspeglas i den nordiska arbetsmarknadsöverenskommelsen. NAU tillstyrker även förslaget om gemensam nordisk statistik över arbetsskador, sjukskrivningar, förtidspensioneringar m.m.

Social- och hälsovårdsministeriet i Finland betonar bl.a. de problem som det stora antalet förtidspensionerade under de senaste åren utgör. Särskilt de åldrande behöver stöd för att klara sig på arbetsmarknaden. Förutom insatser på fortbildning, vuxenutbildning, arbetarskydd, rehabilitering m.m. behöver arbetslivet även kvalitativt och innehållsmässigt utvecklas. Många sätt att förbättra arbetsmiljön nämns i medlemsförslaget. Dessutom vill ministeriet betona frågan om jämställdheten mellan kvinnor och män. Till det goda arbetslivet hör oskiljaktigt en avlöning som på ett rättvist sätt svarar mot arbetets krav och arbetstagarens personliga yrkeskunnighet. I Finland pågår en utredning för att mer objektivt kunna jämföra svårighetsgraden mellan olika yrken och branscher. De likalönsregler som ingår i de nordiska ländernas lagstiftning, borde kunna tillämpas effektivt, så att likalönsprincipen för likvärdiga arbeten i praktiken blir verklighet. Utrotande av sexuellt trakasseri utgör även det en viktig del av den goda arbetsmiljö som medlemsförslaget eftersträvar. Förslaget om gemensam nordisk statistik kan utgöra ett första steg i arbetet. Dock påpekas att det redan nu föreligger en del samnordiska utredningar, bl.a. "Leva i Norden, levnadsnivå och ojämlikhet vid slutet av 1980-talet". Även Nososko och Nomesko, som arbetar under Nordiska ministerrådet har gett ut samnordiska publikationer som tar upp dessa frågor.

Arbetarskyddsstyrelsen har deltagit i många nordiska möten där frågor som har samband med det goda arbetslivet har tagits upp. Som exempel nämns särskilt det stora nordiska projekt som pågår inom utskottet för arbetsrätts- och arbetslivsfrågor för att reda ut vad den "nordiska modellen" egentligen innebär. Resultaten skall användas som faktaunderlag, såväl i det nordiska samarbetet som i det europeiska integrationsarbetet. Behovet av samnordisk arbetsmiljöstatistik är uppenbar, och ett nordiskt möte hålls hösten 1991 där möjligheterna till samnordisk eller åtminstone jämförbar statistik över arbetsolyckor, yrkessjukdomar och arbetsmiljö skall dryftas. Styrelsen stöder förslaget att Nordiska rådet tar upp frågan om gemensam nordisk arbetsmiljöstatistik, då frågan är kopplad till sektorer och lagstiftning som går utanför arbetsmiljösektorns kompetensområde och ett bredare samarbete därför fordras för att nå resultat.

Arbetsministeriet anser att de fakta som redovisas i motiveringen till förslaget är viktiga och att förslaget går i rätt riktning. De nordiska länderna bör sålunda förlägga den arbetsmiljöpolitiska tyngdpunkten till utvecklandet av "det goda arbetslivet". Detta skulle också utgöra en tillräckligt bred bas för ett gemensamt agerande i arbetsmiljöfrågor i riktning mot en gemensam marknad.

Finlands svenska kommunförbund stödjer förslaget, då de synpunkter som framförs i förslaget ligger i linje med de strävanden som allmänt gäller för utvecklingen i arbetslivet i de nordiska länderna.

Ålands landskapsstyrelse finner det angeläget att de nordiska välfärdssamhällena inför den europeiska integrationen gemensamt bygger vidare och slår vakt

om den för dem betydelsefulla helhetssynen på människan och dess rätt på integritet och utveckling och hälsa och en god miljö.

Sundheds- og forsikringsministeriet i Island finner det positivt om det är möjligt att öka de nordiska kontakterna på arbetsmarknadsområdet på det sätt som medlemsförslaget skisserar. Likaledes bör man påbörja utarbetande av gemensam nordisk statistik om arbetsolyckor, sjukdom och handikapp i högre grad än som nu sker.

Miljöministeriet har ingen erinran mot de föreslagna åtgärderna, även om de ej direkt berör miljöministeriets område.

Kommunaldepartementet i Norge har endast förslag om ett tillägg till den viktiga betoningen av att de olika målsättningar för det goda arbetslivet bör gälla alla. Såväl tillgången till arbetslivet, förhållandet mellan kompetens och arbetsuppgifter samt utbildnings- och avancemangsmöjligheter bör vara lika för invandrare och den övriga befolkningen. Särbehandling på grund av ras, tro eller hudfärg får ej göras. Invandrare har behov av utbildning i landets språk och arbetsliv för att en sådan målsättning skall kunna realiseras.

Landsorganisasjonen tillstyrker förslaget att utveckla en gemensam nordisk statistik om arbetsskador m.m. som grundval för gemensamma nordiska åtgärder. För närvarande skapar olika regelverk (t.ex vad gäller sjukskrivningar) och olika praxis vad gäller vilka olyckor som registreras, svårigheter att jämföra uppgifterna, vilket i sin tur skapar oklarhet i debatten. LO stöder också förslaget om rätt till vidareutbildning, kompetensutveckling och medbestämmande, men är tveksam om arbetsmarknadsöverenskommelsen är rätt forum härför.

Socialstyrelsen i Sverige ställer sig positivt till förslaget, men anser att förslaget är ganska allmänt hållet och saknar konkreta uppslag om hur arbetet skall genomföras och hur målsättningen skall uppnås. Socialstyrelsen påpekar att den höga andelen förtidspensioneringar, där det främst är kvinnor som uppvisar en hög andel, speciellt bör uppmärksammas. Dessa orsakas framför allt av arbetsmiljön och resulterar oftast i rörelseorganens sjukdomar. En rapport har publicerats, som visar tydligt att "ont i ryggen" i betydande omfattning kan härledas till negativ arbetsmiljö.

Beträffande den andra att-satsen kan invändas att de statistikformer som nämns visserligen är relaterade till hälsoförhållanden i befolkningen men ändå inte kan sägas vara särskilt goda instrument för att mäta arbetslivets påverkan av faktorer utöver rena arbetsförhållanden. För att de skall kunna användas som underlag för samlade nordiska åtgärder krävs därför kompletteringar samt noggranna analyser av utvecklingen enligt ett flertal källor.

Det är av betydelse att de nordiska ländernas respektive undersökningar av levnadsförhållanden kan fortsätta att utföras löpande och att de utnyttjas för gemensam analys av arbetsliv och hälsa.

Socialstyrelsen anser att det föreligger behov av en gemensam nordisk statistik över arbetsskador, sjukskrivningar, förtidspensioneringar m.m och målsättningen bör vara att utvidga statistiken till en nordisk hälsostatistik.

Arbetsmarknadsstyrelsen tillstyrker förslaget om utvidgning av den nordiska arbetsmarknadsöverenskommelsen enligt medlemsförslaget, liksom även förslaget om gemensam nordisk statistik. En gemensam nordisk statistik över arbetsskador, sjukskrivningar, förtidspensioneringar m.m. bör underlätta för Norden

att kunna påverka EG, när det gäller att få fram en gemensam statistik för hela EG-området. Den planerade utvecklingen av Fas 90-systemet i Sverige kan tjäna som ett underlag i försöken att åstadkomma en gemensam nordisk statistik på detta område.

Arbetarskyddsstyrelsen begränsar sina synpunkter till förslaget om gemensam nordisk statistik över arbetsskador etc., något som styrelsen anser i huvudsak har tillgodosetts genom den nordiska arbetsmiljökonventionen. I dennas artikel 12 sägs att de nordiska länderna gemensamt skall sträva efter att ta fram jämförlig statistik över arbetsskador och arbetssjukdomar. I det nordiska samarbetsprogrammet på arbetsmiljöområdet för perioden 1990-93 skall man se närmare på möjligheterna till metodmässigt närmande av ländernas register för arbetsolycksfall och arbetssjukdomar.

Arbetsmiljöinstitutet anser att medlemsförslaget ligger väl i linje inför dess forskningssatsning inför 90-talet. Forskningsområdena är god arbetsmiljö för ungdomar och för de äldre samt god arbetsmiljö inom sjukvården.

Landstingsförbundet anser att nordiska medborgare generellt bör omfattas av samma möjligheter till fortbildning m.m som svenska anställda. Däremot anser förbundet inte att fortbildning och kompetensutveckling är självklara rättigheter, utan att de måste avgöras av respektive arbetsgivare utifrån verksamhetens behov. Beträffande kompetensutveckling hänvisas till en pågående statlig utredning vars slutbetänkande väntas till årsskiftet. Vad gäller medlemsförslagets hemställan om gemensam nordisk statistik över arbetsskador m.m hänvisar Landstingsförbundet till att man i sitt arbetsmiljöprogram tryckt på behovet av ändamålsenlig arbetsmiljöstatistik. Förbundet har bl.a. tagit initiativ till samkörning mellan riksförsäkringsverkets sjukfrånvarostatistik och förbundets personalstatistik. Vidare har förbundet tagit fram en idéskrift om lokal arbetsmiljöstatistik som utgår från användarbehov hos verksamhetsansvariga på olika nivåer. Landstingsförbundet ser inga omedelbara behov av gemensam nordisk statistik.

Svenska kommunförbundet anser att de frågor som väcks i medlemsförslaget är viktiga och instämmer i den allmänna inriktning som förslaget ger till känna. Det är förbundets åsikt att frågorna inte lämpar sig för lagstiftning eller annan normerande reglering. Frågorna bör lösas mellan arbetsmarknadens parter. Förslagsställarna anger inte hur statistiken är tänkt att användas eller vad den konkret skulle innehålla. Kommunförbundet anser det inte vara möjligt att ta ställning till det lämpliga eller önskvärda med en sådan statistik innan en diskussion om dess användning ägt rum. Förbundet påpekar att t.ex. begreppet arbetsskada inte är något objektivt lätt mätbart begrepp utan att dess betydelse varierar mellan länderna och över tiden.

Sverigefinska riksförbundet pekar på att en stor andel av förbundets medlemmar arbetar inom tillverkningsindustrin och servicesektorn med tungt, slitsamt arbete, oregelbundna arbetstider, dålig fysisk arbetsmiljö och avsaknad över inflytande över det egna arbetet. De har nära dubbelt så hög arbetslöshet som svenskfödda. Förbundet hänvisar också till undersökningar som visar att deras fysiska och psykiska hälsotillstånd är sämre än infödda svenskars. Det är av dessa orsaker mycket angeläget att den sverigefinska minoritetens situation uppmärksammas. Ett åtgärdsprogram bör därför göras upp som garanterar möjligheter att höja deras yrkeskompetens genom omskolning och vidareutbildning. De

utgör Nordens största språkliga minoritet och bör ha rätt till utbildning på sitt eget modersmål. Tvåspråkighet bör räknas som en merit inom olika sektorer av arbetslivet, utbildningsväsendet och rehabiliteringen.

Mot bakgrund av att sverigefinnar oftare förtidspensioneras än infödda svenskar bör rehabiliteringen utvecklas så att hänsyn tas till deras särskilda behov bl.a. vad gäller språket. Förbundet anser det beklagligt att den nordiska överenskommelsen om yrkesinriktad rehabilitering och arbetsmarknadsutbildning inte har fått någon betydelse för sverigefinnar. Förbundet betonar därför vikten om att samarbetet mellan de nordiska länderna utvecklas vad gäller rehabilitering.

Vidare anser förbundet det viktigt att de nordiska länderna arbetar fram gemensamma grunder för beviljandet av sjukbidrag och förtidspension så att ett beslut om förtidspension som tagits i ett nordiskt land också blir gällande i ett annat nordiskt land. Bakgrunden härtill är att många förtidspensionerade som fått sjukbidrag eller förtidspension i Sverige har fått avslag på sin ansökan om arbetspension från Finland, vilket beror på olikheter i lagstiftningen. Vidare har en del förtidspensionärer efter återflyttning till Finland inte fått sin förtidspension förlängd av finska myndigheter.

2.2 Remissinstanser som avstyrker förslaget

Arbejdsministeriet i Danmark anser att rekommendationens första del berör förhållanden som handhas av arbetsmarknadens parter. Dock erinras om att arbetsmiljölagen säkrar de anställda medbestämmande vad gäller säkerhetsfrågor och planering av arbetet. Däremot anser ministeriet att förslaget om gemensam nordisk statistik är ett bra förslag. En vidareutveckling av det nordiska samarbetet på socialstatistikens och arbetsmiljöstatistikens område kan i princip stödjas av ministeriet. Ett närmare ställningstagande måste ta hänsyn till om de möjliga fördelarna är övertygande i förhållande till de resurser som måste användas. Hittillsvarande erfarenheter visar att det är möjligt att utarbeta gemensam nordisk statistik. Komparativa studier på socialstatistikens område har utarbetats sedan 1946 och 1985 utarbetades en rapport om yrkessjukdomar i de nordiska länderna. Ett projekt pågår om statistik över 10 års dödsolyckor på arbetsplatser.

Finlands stadsförbund finner tanken i medlemsförslaget bra och värd att understödja. Frågan om arbetslivet är dock till sin grundnatur nationell, och de nordiska länderna befinner sig i olika skeden i utvecklingen av arbetslivet. Det är mycket svårt att se på vilket sätt förslaget kunde inrymmas i nordisk avtalspraxis. Den vidare utvecklingen skulle kräva avtal mellan arbetsmarknadens parter. Förslaget om gemensam statistik torde avse att förbättra jämförbarheten hos den statistik som redan förs i de nordiska länderna. Denna torde förbättras då Finland och förmodligen också de nordiska länderna börjar föra sin statistik i enlighet med EG:s principer. Denna synpunkt måste i alla händelser beaktas innan man börjar arbeta med statistikens nordiska jämförbarhet.

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund - Affärsarbetsgivarnas centralförbund anser att man i nuvarande situation med hänsyn till den europeiska integrationen inte borde göra något avgörande på nordisk nivå vad gäller arbetsmiljön. Därtill finns i Finland både lagstiftning och arbetsmarknadsöverenskommelser som gäller utbildning, fortbildning och medbestämmande. Förbundet anser inte

heller att det finns något behov av gemensam nordisk statistik på området. Det är möjligt att få behövlig information ur den nationella statistiken när så erfordras i nordiskt samarbete.

Islands arbetsgivarförening anser att arbete för att skapa en god och trivsam arbetsmiljö lämpligast sker genom företagens arbetsmiljöorganisation där både företag och anställda har ett ansvar, samt genom företagens personalpolitik. Den isländska arbetsmiljölagen bygger också på ett nära samarbete mellan företag och anställda. Det är de som mest känner till aktuella problem och kan åstadkomma fungerande lösningar. En decentraliserad och flexibel organisation medverkar till de anställdas trivsel och företagens konkurrenskraft. Nya nordiska regler skulle endast verka komplicerande och medföra ökad byråkratisering i en tid då man annars eftersträvar avreglering. Frågor om fortbildning, kompetensutveckling och medbestämmande hör enligt arbetsgivareföreningen hemma på det nationella planet. De nordiska länderna har mycket olika regler på detta område i varje fall vad gäller Island. Man kan därför inte med någon rätt tala om en gemensam nordisk modell. Det är dessutom fel att reglera dessa frågor på nordiskt plan, då frågor om en närmare anpassning till EG kommer att bli aktuell.

Näringslivets Hovedorganisasjon (NHO) i Norge påpekar att förslaget innehåller flera ideella mål som de flesta kan ansluta sig till. Ett stort antal större och mindre projekt pågår inom arbetslivet för att förbättra arbetsmiljö, produktivitet och ekonomi. Bl.a. hänvisas till det s.k. samarbetsprojektet LO/NAF på 60-talet, vilket var banbrytande för utveckling av en arbetsorganisation som gav de anställda större medinflytande. Detta projekt låg till stor del till grund för arbetet med den norska arbetsmiljölagen 1977. Ett tilläggsavtal slöts 1982 mellan LO och NHO om utveckling av företagens arbetsorganisation som baseras på bred medverkan av de anställda i företagen. 500 företag har därefter genomfört åtgärder i enlighet med tilläggsavtalet. Avtalet reviderades sista gången i samband med huvudavtalsförhandlingarna 1989. Vidare hänvisas till ett stort program, det s.k. Senter for bedre arbeidsliv (SBA) som upprättades 1988 mellan arbetsmarknadens parter och staten. SBA arbetar för att främja demokratiska organisations- och ledningsformer i arbetslivet. Liknande partsammansatta program finns i andra nordiska länder, t.ex. i Sverige.

NHO har ingen tilltro till nordiska utvecklingsprojekt på detta område. Ett eventuellt initiativ borde bygga på de åtgärder och program som redan är igång i de enskilda länderna och t.ex. bidra till erfarenhetsutbyte mellan dessa nationella program. Vad gäller avtals- eller lagfästa rättigheter t.ex. till vidareutbildning och medbestämmande, hör dessa frågor enligt NHO hemma på nationellt plan.

I anslutning till EES-förhandlingarna kan frågan om en anpassning till EG bli aktuell. NHO menar att det skulle vara felaktigt och komplicera situationen på ett olyckligt sätt om man fastslog egna rättigheter på nordiskt plan.

Vad gäller en eventuell gemensam nordisk statistik över arbetsskador m.m. har NHO inga särskilda synpunkter.

Statens arbetsgivarverk (SAV) anser att det inte finns något behov att utvidga den nordiska arbetsmarknadsöverenskommelsen i enlighet med medlemsförslaget. Rätt forum skulle istället vara arbetsmiljökonventionen. Vid utarbetandet av konventionstexten har man strävat efter att undvika att skapa regleringar som kan verka hämmande på den dynamik som är så viktig för att ändamålsenliga initiativ

och insatser skall komma till stånd. Vid harmonisering av den nordiska arbetsmiljöpolitiken kan alltför konkret utformade mål medföra, att utvecklingen fryses vid en nivå som tenderar att fastställas med utgångspunkt från den lägsta ambitionsnivå kring vilken enighet kan skapas som målet konkretiseras. Man har istället sett det önskvärt att de olika länderna inom ramen för den vägledande överenskommelsen skall ha friheten att utveckla olika lösningar, som i sin tur kan stimulera till en gemensam ändamålsenlig lösning. Vidare har hänsyn tagits till att parterna på arbetsmarknaden traditionellt utövar ett stort inflytande på arbetsmiljöpolitiken.

SAV anser att det inte skulle förbättra Nordens utgångsläge vid förhandlingar om förutsättningarna för integrationen med den gemensamma marknaden, om utgångspunkten vore den föreslagna "rättighetskatalogen". Den sociala dimensionen i EG:s harmoniseringsarbete ges innehåll genom minimidirektiv, vilket ger de nordiska länderna möjligheten att själva utveckla bättre arbetsmiljöförhållanden på arbetsplatserna än de i direktiven föreskrivna.

För det första visar erfarenheterna att EG:s minimidirektiv fastställs på en nivå som generellt sett kan sägas vara tillfredsställande från arbetsmiljösynpunkt, vilket beror på att den sociala dimensionen på senare tid har kommit att tillmätas allt större betydelse inom EG.

För det andra föreligger i Norden redan enighet om att inom den nordiska arbetsmiljökonventionens ram utveckla en helhetssyn på arbetsmiljö, vilket bl.a. inbegriper fortbildning, kompetensutveckling och medbestämmande. Denna enighet om färdriktningen - i den mån den kommer att leda till en snabbare utveckling inom kompetensutvecklings- och medbestämmandeområdena än inom Europa än inom Europa i övrigt - ger de nordiska länderna möjlighet att förbättra sitt konkurrensläge och till en bättre social utveckling.

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) anser att medlemsförslaget avspeglar ett tidigare och förenklat tänkesätt om den generella rätten till utbildning och medbestämmande som en avgörande faktor för kvaliteten i arbetslivet. Även om man i enskilda fall kan påvisa ett samband mellan utbildningsnivå och medbestämmande å ena sidan och arbetstagares arbetsinnehåll å den andra, så innebär inte ökad utbildning generellt ett bättre arbetsliv.

Problemen i arbetsmiljön måste åtgärdas på arbetsplatserna. Det är också där statistik behövs för att analysera orsak och verkan. Det är tveksamt vad en gemensam nordisk statistik kan tillföra arbetsplatserna. Mot denna bakgrund finner SAF att det framlagda förslaget har ett begränsat praktiskt värde. Med sin tendens till centralisering i synen på arbetslivets utveckling kan förslaget till och med ha en byråkratiserande effekt.

3. Utskottet

Utskottet noterar inledningsvis, att remissinstanserna är delade med mest positiva synpunkter från myndigheter och löntagarorganisationer, men skepsis från arbetsgivarsidan. Från detta håll hänvisas till pågående nationella projekt och överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter, liksom även till problem i relation till EES-avtalet.

Sammanfattningsvis finner utskottet att medlemsförslaget innebär en avsevärd höjning av ambitionsnivån inom arbetsmiljöområdet. De framförda delförslagen ligger i linje med de projekt och utredningar som företagits inom området arbetsliv och arbetsrätt, som igångsattes av ministerrådet i slutet av 1986 och därefter kommenterats av utskottet med anledning av ministerrådets plandokument och berättelser. Utskottet noterar att arbetslivsfrågor såsom anställningstrygghet, arbetstid, semester och övrig ledighet samt arbetstagarnas medbestämmande regleras genom såväl lagstiftning som avtal.

Vad beträffar förslagsställarnas första yrkande finner utskottet att den nordiska arbetsmiljökonventionen är ett mer relevant instrument än, som föreslagits, arbetsmarknadsöverenskommelsen. Förslaget till arbetsmiljökonventionen utarbetades av en särskild projektgrupp som inhämtat synpunkter från Nordens Fackliga Samorganisation (NFS) och de centrala arbetsgivarorganisationerna i de olika länderna. En konvention skulle enligt projektgruppen ge omvärlden ett uttryck för de nordiska ländernas samlade syn på arbetsmiljön och dess betydelse. En konvention torde vara det mest ändamålsenliga instrumentet för att klart och överskådligt formulera olika målsättningar, framför allt om många olika komponenter ingår. De folkrättsliga bindningar en konvention gav upphov till var ägnade att ge dem större beständighet och tyngd. Det gällde att tillskapa ett instrument som både illustrerade och manifesterade de nordiska ländernas ambitioner att utveckla sunda och säkra arbetsmiljöer. Konventionen skulle samtidigt kunna tjäna som övergripande ram för den nordiska arbetsmiljöpolitiken. Genom en sådan konvention skulle också kunna dokumenteras de nordiska ländernas vilja att ömsesidigt bistå varandra i arbetet för en bättre arbetsmiljö. En nordisk arbetsmiljökonvention som fastslog de nordiska ländernas gemensamma målsättningar och strävanden på arbetsmiljöområdet skulle kunna vara till gagn för att gentemot omvärlden hävda den nordiska arbetsmiljöpolitiken och öka ländernas möjligheter att hävda sig internationellt i framtida normerings- och standardiseringsarbete.

En utbyggnad av arbetsmiljökonventionen i enlighet med medlemsförslaget skulle sålunda kunna ge förstärkta möjligheter att påverka utvecklingen inom EG. Även om utskottet ej haft tillgång till EES-avtalet som ännu ej offentliggjorts, tyder inget av det material som utskottet haft tillgång till på att några problem föreligger vad gäller medlemsförslagets syften och innehållet i EES-avtalet. Tvärtom torde en utvidgning av arbetsmiljökonventionen i enlighet med medlemsförslaget förbättra möjligheterna att hävda den nordiska modellen i EG-sammanhang.

Det nordiska samarbetet rörande arbetsmiljöföreskrifter har över tiden kommit att gå alltmer parallellt med motsvarande arbete inom EG. Tendensen har förstärkts genom det utvidgade Efta-EG-samarbetet. EG:s nya direktiv på arbetsmiljöområdet är minimiföreskrifter, och utgör således inte hinder för att medlemsländerna upprätthåller eller inför strängare regler för att skydda arbetstagarna eller höjer ambitionsnivån i sitt arbetsliv.

Vad gäller arbetslivsområdet i vidare bemärkelse återfinns de flesta av de regler som finns inom EG på detta område i principbeslutet om den s.k. sociala stadgan. Hit hör regler som påverkar förhållandet mellan arbetstagare och ar-

betsgivare som vidareutbildning i arbetet, rätt till information och medverkan samt kvinnors och mäns lika behandling.

Det mesta av vad som inom EG kallas "den sociala dimensionen" tillhör enligt nordiskt synsätt, arbetsmiljöområdet i vid bemärkelse (arbetslivsområdet) som rätten till arbete, arbetarskydd, föreningsfrihet, strejkrätt, medinflytande, yrkesutbildning, fri rörlighet och jämställdhet. Mot bakgrund av den vikt man inom EG fäster vid "den sociala dimensionen" bör det finnas möjligheter både att få gehör för ambitiösa arbetsmiljökrav och, på längre sikt, för nordisk export av arbetsmiljölösningar i form av skyddsutrustning, produktionsprocesser m.m.

EG-kommissionen antog i december 1990 ett direktiv om ett koncernfackligt samarbete, som behandlas inom EG:s ministerråd.

Det synes lämpligt att i det fortsatta arbetet sträva till parallellitet med det motsvarande arbete som försiggår i EG-regi, både när det gäller principer och genomförande av lagstiftning.

Vad gäller den sannolika effekten av EG:s arbetsmiljödirektiv på arbetsmiljöarbetet i Norden noterar utskottet sålunda att kravnivån i direktiven på produktområdet i stort överensstämmer med de nordiska nivåerna. Vissa skillnader finns, t.ex. vad gäller den svenska regleringen av asbest som är striktare än EG:s motsvarande bestämmelser. Det kan dock noteras att utvecklingen inom EG i flera arbetsmiljö- och miljöfrågor där skilda uppfattningar mellan EG och Eftaländerna tidigare konstaterats utgöra problem går i en riktning som gör att dessa skillnader minskar eller försvinner. Nordiska arbetsmiljöföreskrifter torde kunna således med få undantag samordnas med motsvarande EG-direktiv. Då direktiven utgör minimiregler finns inga hinder för att medlemsstater upprätthåller eller inför strängare regler.

Utskottet finner vidare att ett genomförande av medlemsförslaget förutom utbyggnad av den nordiska arbetsmiljökonventionen även medför en höjning av ambitionsnivån i ministerrådets samarbetsprogram.

Inom området arbetsmiljön och internationaliseringen överväger ministerrådet att företa en analys av den nordiska modellen och jämföra arbetsmiljöförhållandena i Norden resp. EG. Syftet är att värdera huruvida och i vilka avseenden den nordiska modellen är bättre än EG:s modell. Vidare skall man undersöka den psykiska och sociala arbetsmiljöns konsekvenser för företagens ekonomi. Utskottet anser att en gemensam nordisk statistik över arbetsskador, sjukskrivningar, förtidspensioneringar skulle utgöra ett naturligt led i detta och övrigt projektarbete på arbetsmiljöområdet.

Ministerrådet meddelar i sitt plandokument att det mot bakgrund av den stigande genomsnittsåldern hos arbetskraften i de nordiska länderna och kompetensutvecklingens betydelse för den psykosociala arbetsmiljön överväger att igångsätta ett projekt för att beakta arbetsplatsernas möjligheter härvidlag. Prioriterade områden i detta sammanhang är anpassning av arbetsmiljön för äldre arbetstagare, exempel på hur arbetsmiljön kan anpassas för att tillgodose både mäns och kvinnors krav samt vårdsektorns arbetsmiljöproblem.

Utskottet finner att denna del av ministerrådets föreslagna projektverksamhet är ett positivt första steg i förverkligande av medlemsförslagets intentioner. Förutom insatser på fortbildning, vuxenutbildnng, arbetarskydd, rehabilitering m.m. behöver arbetslivet även kvalitativt och innehållsmässigt utvecklas. Många

sätt att förbättra arbetsmiljön nämns i medlemsförslaget. Dessutom vill utskottet peka på kvarstående brister i jämställdheten mellan kvinnor och män inklusive kravet på avlöning som på ett rättvist sätt svarar mot arbetets krav och arbetstagarens personliga yrkeskunnighet. I detta sammanhang bör även pekas på senare tid framförda kravet på utrotande av sexuellt trakasseri som måste anses utgöra en viktig del av den goda arbetsmiljö som medlemsförslaget eftersträvar.

Utskottet menar att utarbetande av jämförande statistik i enlighet med medlemsförslagets andra yrkande bör kunna visa omfattningen av de problem som finns kvar på arbetslivsområdet trots de insatser som gjorts nationellt. Den bör kunna ge underlag för insatser för att minska behovet av förtidspensioneringar. Olika invandrar- och minoritetsgruppers problem bör även belysas.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att Nordiska rådet med anledning av medlemsförslaget antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att låta utvidga den nordiska arbetsmiljökonventionen med tillägg om rätt till fortbildning, kompetensutveckling och medbestämmande för anställda av alla kategorier samt

att inom ramen för samarbetsprogrammet för en bättre arbetsmiljö i Norden låta utarbeta nordisk statistik över arbetsskador, sjukskrivningar, förtidspensioneringar m.m. att tjäna som underlag för samlade nordiska åtgärder.

Stockholm den 29 januari 1992

Svein Alsaker (KrF)
Halldór Ásgrímsson (F)
Birgitte Husmark (SF)
Ingrid Näslund (kds)
Knud Grønborg (KrF)
Åshild Hauan (A)
Hans Jørgen Jensen (S)
Lena Öhrsvik (s) Förman

Reservation

Undertecknad reserverar sig mot utskottets hemställan enligt punkt 2 till förmån för en rekommendation till Nordiska ministerrådet begränsad till utskottets förslag, punkt 1.

Stockholm den 29 januari 1992

Sten Svensson (m)

Reservation

Undertecknad hemställer att Nordiska rådet icke företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Stockholm den 29 januari 1992

Lodve Solholm (FrP)

A 959/s

Medlemsförslag

om att skapa det goda arbetslivet

(Väckt av Grethe Lundblad, Lahja Exner, Kirsti Kolle Grøndahl, Thor-Eirik Gulbrandsen, Anker Jørgensen, Grete Knudsen, Lauri Metsämäki, Poul Nielson, Mats Nyby, Sighvatur Björgvinsson, Birte Weiss och Lena Öhrsvik)

I de stater och områden som är anslutna till Nordiska rådet har man som målsättning att genom arbete skapa tillväxt och genom tillväxt skapa välfärd för landets medborgare. Förvärvsintensiteten är hög i de nordiska länderna såväl bland kvinnor som män, och man söker genom aktiva insatser som utbildning och beredskapsarbeten hålla arbetslösheten på lägsta möjliga nivå.

Ett nordiskt mål bör vara att förverkliga det goda arbetet för alla och låta demokratins idéer om insyn, medverkan och gemensamt ansvar prägla också arbetslivet. En god arbetsmiljö är både mänsklig och produktiv.

Statistiken visar att just arbetet och de villkor som man arbetar under är orsak till ohälsa, utslagning och otrivsel. Undersökningar i Sverige har visat:

- att utslagningen från samhällsgemenskapen är störst bland anställda med dåligt arbetsklimat på arbetsplatsen och med bristfällig möjlighet att påverka arbetssituationen,
- att ohälsan är mest utbredd för anställda med påfrestande arbetsmiljö,
- att otrivsel i arbetet ofta sammanhänger med bristfälliga kunskaper om arbetsuppgifterna och om företaget och dess organisation samt med känslan av att inte kunna påverka sitt arbete och sin arbetsplats.

Mot denna bakgrund har man alltmer börjat tala om att förhindra utslagning, ohälsa och otrivsel genom att skapa det goda arbetet där alla känner sig väl värderade och väl behandlade.

Ett utvecklande arbete skall innebära att den enskilde arbetstagaren

- får samarbeta och utvecklas i lag med andra,
- kan utvecklas och få användning för sina kunskaper, egna initiativ, kreativitet och engagemang,
- får omväxling och stimulans och möjlighet att utvecklas i nya roller och befattningar,
- tillförsäkras möjlighet till fortbildning och vidareutveckling i sitt arbete,
- kan arbeta utan risker för såväl den fysiska som den psykiska hälsan,

skall vara med och besluta om sina egna dagliga arbetsvillkor, t. ex. arbetstidens längd och förläggning,

- har rätt till inflytande över produktionens upplägggning och företagets utveckling,
- har möjlighet att vägra arbete, som innebär uppenbar fara för liv, hälsa eller yttre miljö.

Det gäller således att tillförsäkra alla arbetstagare en möjlighet till fortbildning och vidareutveckling, att på bred front angripa och förändra alla skadliga arbetsmiljöer och att ge ett medinflytande på arbetsplatsen för alla kategorier anställda.

Decentralisering av beslut om arbetets organisation främjar ofta samarbete och samhörighetskänsla och kan också möjliggöra besparingar genom bantningar i ledningsfunktioner.

I det närmande till en gemensam europeisk marknad som är aktuell för de flesta nordiska stater bör också som en del av den s. k. nordiska modellen ingå krav på insatser för att skapa "det goda arbetet". Detta skulle också kunna bidra till att klarare beskriva den sociala dimensionen av samarbetsreglerna.

Den nordiska modellen bygger på generella offentliga välfärdssystem för alla vid ålderdom, sjukdom, barnomvårdnad, arbetsskada och arbetslöshet. Men det gäller också att förebygga och lindra skador och sjukdom och skapa sådan livsmiljö att människorna mår bra. En god arbetsmiljö är också av vikt för produktionens kvalitet och företagets ekonomi.

De anställdas rätt att delta i planering av särskilt förebyggande åtgärder i arbetsmiljön bör säkras.

Omfattande kartläggning för att sätta in systematiska åtgärder mot de farligaste arbetsplatserna bör göras.

En väl utbyggd företagshälsovård bör kunna vara en resurs för förbättring av såväl arbetsmiljön som den yttre miljön.

Ett utvecklingsarbete bör igångsättas för att skapa det goda arbetet i nordiska företag. Arbetsmiljökonventionen får därmed större betydelse. För utvecklingsarbetes genomförande behövs breda informations- och utbildningsinsatser.

Den konkreta utformningen av utvecklingsarbetet bör fastställas genom avtal mellan arbetsmarknadens parter.

Med hänvisning till det ovan anförda om behovet av förstärkt nordiskt samarbete inför den västeuropeiska integrationen hemställs att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att låta utvidga den nordiska arbetsmarknadsöverenskommelsen med ett tillägg om rätt till fortbildning, kompetensutveckling och medbestämmande för anställda löntagare av alla kategorier samt

att ta initiativ till gemensan nordisk statistik över arbetsskador, sjukskrivningar, förtidspensioneringar m. m. att tjäna som underlag för samlade nordiska åtgärder.

Stockholm den 29 januari 1991

Grethe Lundblad (s)
Kirsti Kolle Grøndahl (A)
Anker Jørgensen (S)
Lauri Metsämäki (SDP)
Mats Nyby (SDP)
Birte Weiss (S)
Lahja Exner (s)
Thor-Eirik Gulbrandsen (A)
Grete Knudsen (A)
Poul Nielson (S)
Sighvatur Björgvinsson (A)
Lena Öhrsvik (s)

Socialutskottets betänkande

över medlemsförslag om pension för sjömän på andra nordiska fartyg

(Medlemsförslaget väckt av Karl-Gunnar Fagerholm och Olof Salmén, se s. 543

Remissyttranden, se supplement)

Till socialutskottet har överlämnats ett medlemsförslag om pensionen för sjömän anställda på fartyg som är registrerade i annat land än vederbörandes bosättningsland.

Utskottet har behandlat förslaget vid sina möten i Vadsø den 20 juni och Mariehamn den 12 november 1991.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att företa en utredning över vilka olika regler som gäller för uppnående av full ålders- och andra pensioner för sjömän i hemlandet och i annat nordiskt land, och

att därefter vidta sådana åtgärder som syftar till att i pensionshänseende jämställa sjömän bosatta i annat nordiskt land med sjömän bosatta i det land enligt vars lagregler pensionen utbetalas.

Förslagsställarna hänvisar till den nordiska arbetsmarknadsöverenskommelsen och trygghetskonventionen 1955. Huvudregeln i sistnämnda konvention är att nordiska medborgare som flyttar till annat nordiskt land tillförsäkras samma sociala rättigheter som medborgarna i detta land. År 1961 avtalades ett tillägg till konventionen enligt vilket en person med ålderspension fick behålla denna vid flyttning till annat nordiskt land till dess vederbörande uppfyller detta lands pensionsvillkor. År 1976 antogs regler om rätt till grund- och tilläggspension vid flyttning i Norden. Denna revision av trygghetskonventionen innebar en anpassning av dess bestämmelser om rätt till grundpension i enlighet med lagändringar i Norge, Danmark och Island.

Dessa nordiska regler är dock otillräckliga för sjömän som arbetat på fartyg registrerat i annat nordiskt land än bosättningslandet, då principerna för sjömanspensionen och lagstiftningen på området är mycket olika. I Finland är sålunda sjömanspensionen en del av arbetspensionssystemet, vilket innebär att pensionens storlek är beroende av antalet arbetsår och lönen. Försäkringstagaren och arbetsgivaren inbetalar en lika stor premie till sjömanspensionskassan, med en viss andel från staten. Systemet innebär att även utländska arbetstagare har samma rätt till ålders- och arbetslöshetspension m.m. Dock gäller en begränsning för invalidpension där det för full pension krävs bosättning i Finland i minst fem år.

I Norge omfattas enligt lagen om pensionstrygd för sjömän endast norska medborgare eller personer som är fast bosatta i Norge av de förmåner som tillkommer arbetstagare på fartyg i det norska fartygsregistret. Utländska sjömän får alltså endast del av förmånerna om de är fast bosatta i Norge under den aktuella tiden.

I Danmark finns ingen särskild offentlig pensionsordning för sjömän. Under vissa förutsättningar kan utländska sjömän som seglat på danska fartyg erhålla folkpension enligt samma regler som danska medborgare. För officerskåren finns privata pensionskassor som finansieras genom avgifter av arbetstagarna och arbetsgivarna. I Sverige är sjöman på svenskt handelsfartyg försäkrad för tilläggspension även om han inte är bosatt i riket. Detta gäller även utlänningar. För utomlands bosatta infördes dock ATP-systemet först 1969 vilket innebär sämre förmåner för utlänningar. För att mildra denna effekt har en särskild garantiregel för utlänningar införts.

Förslagsställarna hemställer, att för att kunna harmonisera dessa bestämmelser en utredning först görs för att klarlägga vilka olika regler som gäller i de nordiska länderna och självstyrande områdena.

2. Remissyttranden

Remissyttranden har inkommit från följande myndigheter och organisationer:

Nordiska
Nordens Fackliga Samorganisation (NFS)
Nordisk fartygsbefälskongress
Nordiska maskinbefälsfederationen

Danmark
Finansministeriet
Arbeidsministeriet
Industriministeriet
Socialministeriet
Danmarks Rederiforening
Rederiforeningen af 1895
Sømændenes Forbund i Danmark

Finland
Social- och hälsovårdsministeriet
Arbetsministeriet
Ålands landskapsstyrelse
Sjöfartsstyrelsen
Finlands rederiförening
Ålands redarförening
Svenska Finlands folkting
Ålands maskinbefälförening

Island
Sundheds- og forsikringsministeriet
Kommunikationsministeriet

Norge
Sosialdepartementet
Sjøfartsdirektoratet
Norges Rederiforbund og Arbeidsgiverforeningen for skip og offshorefartøyer
Norsk sjømannsforbund
Norsk styrmandsforening
Det norske maskinistforbund

Sverige
Sjöfartsverket
Handelsflottans pensionsanstalt
Statens löne- och pensionsverk (SPV)
Riksförsäkringsverket
Svenska sjöfartsförbundet
Sveriges fartygsbefälsförening
Svenska maskinbefälsförbundet

2.1 Remissinstanser som helt eller delvis tillstyrker medlemsförslaget

Nordens Fackliga Samorganisation (NFS) anser de olikheter som förekommer vad gäller nordiska sjömäns pensioner helt oacceptabla. För att kunna harmonisera bestämmelserna krävs en grundlig kartläggning av gällande bestämmelser. Målsättningen måste vara att jämställa sjömän bosatta i annat nordiskt land med övriga nordiska medborgare.

Nordisk fartygsbefälskongress, som även tagit upp saken vid ett gemensamt möte med Nordiska maskinbefälsfederationen, stödjer medlemsförslaget. Det föreligger ett markerat behov av bättre regler som kan säkra pensionsrättigheterna för sjömän som arbetat på fartyg i andra nordiska länder. Förhoppning uttalas att den föreslagna utredningen kan göras snabbt. Behandlingen av frågan på nordiskt och nationellt plan bör vara så kort som möjligt så att ett förbättrat regelverk kan träda i kraft snarast. Om möjligt bör bestämmelserna ges retroaktiv

verkan. Detta är viktigt då de som redan uppnått pensionsåldern eller snart uppnår denna skall få nytta av förbättrade regler.

Nordiska maskinbefälsfederationen konstaterar att sjömän som alternerar mellan olika länders fartyg inte uppnår ett fullgott pensionsskydd. Federationen stöder därför medlemsförslaget, att en utredning tillsätts i frågan och att åtgärder därefter vidtas i enlighet med förslaget.

Industriministeriet i Danmark har inga erinringar mot en kartläggning av sjömännens pensionsförhållanden enligt förslagets första del. (Vad gäller andra delen hänvisas till Socialministeriets skrivelse - se nedan). Från dansk sida ser industriministeriet inga problem att ta in nordiska medborgare i de danska kompletterande pensionskassorna (firmapensionskasser og tværgående pensionskasser) under förutsättning att de i övrigt uppfyller villkoren för att delta i respektive kassa.

Sømændenes Forbund i Danmark gör en genomgång av gällande system i Danmark som förbundet finner otillfredsställande. Sjömän har ett särskilt problem, då de ofta har många perioder av arbetslöshet (ledighedsperioder) då ingen pensionsavgift inbetalas till de privata kassorna. Om inga effektiva åtgärder vidtas, kommer sjömännens pension därför alltid att bli mindre än övriga arbetstagares. Förbundet erinrar vidare om reglerna i den nordiska trygghetskonventionen, särskilt artikel 6, punkt 2 och 3. Reglerna om social trygghet för danska sjömän på nordiska fartyg finner förbundet mycket komplicerade och man vill därför ej ta ställning till huruvida man nu bör fastställa ytterligare regler. Förbundet tillstyrker därför en utredning i enlighet med förslaget och önskar få del av denna när den föreligger.

Social- och hälsovårdsministeriet i Finland som inhämtat underremiss från *Sjömanspensionskassan* i Finland erinrar om att arbetstagare som utför i lagen om sjömanspensioner avsett arbete på finländskt handelsfartyg i utländsk trafik är försäkrade enligt denna lag. Med finländskt fartyg likställs även utländskt handelsfartyg som en finländsk redare hyrt, i huvudsak obemannat, under förutsättning att den försäkrade är anställd hos redaren eller hos en arbetsgivare som redaren anlitar. Om finländskt handelsfartyg hyrs ut till utländsk redare, tillämpas lagen om sjömanspensioner på arbetstagare som är anställd hos fartygets ägare eller annan arbetsgivare som denne anlitar.

Finländsk medborgare eller arbetstagare bosatt i Finland som arbetar på fartyg, ägt av ett utländskt dotterbolag till finländskt bolag, har rätt till sjömanspension om det finska moderbolaget givit sjömanspensionskassan förbindelse eller godkänt säkerhet för betalning av försäkringspremien. Ministeriet kan, inom ramen för försäkringen, även godkänna sådana som arbetar på fartyg ägt av flera finländska bolag gemensamt.

Lagen om sjömanspensioner ställer sålunda arbetstagare bosatta i utlandet i olikvärdig ställning jämfört med bosatta i Finland och vidare gäller invaliditetspension med full effekt endast arbetstagare som före invaliditeten varit bosatt i Finland i minst fem år.

Enligt Sjömanspensionskassans uppfattning fungerar skyddet i fråga om sjömän bosatta i övriga nordiska länder ganska tillfredsställande. Däremot finns det i det pensionsskydd som betalas till sjömän bosatta i Finland från övriga nordiska länder ännu ganska stora brister som man borde avhjälpa.

Enligt ministeriets uppfattning borde reglerna om pensionsskydd samordnas mellan de nordiska länderna så att sjömän bosatta i annat nordiskt land skulle ha samma rätt till pensionsskydd som de som är bosatta i landet i fråga.

Arbetsministeriet har intet att anmärka mot förslaget när det gäller frågor inom ministeriets arbetsområde.

Sjöfartsstyrelsen har intet att anmärka mot förslaget.

Finlands rederiförening har inte något att invända mot förslaget.

Svenska Finlands folkting finner medlemsförslaget berättigat, och att den föreslagna utredningen över gällande regler för uppnående av full pension för sjömän i hemlandet och annat nordiskt land fyller ett behov.

Ålands landskapsstyrelse anser att de i medlemsförslaget upptagna åtgärderna, både med hänsyn till uppenbara administrativa vinster och till behovet av ett heltäckande socialt trygghetssystem bör ges hög prioritet.

Ålands redarförening tillstyrker varmt förslaget om utredning jämte åtgärder.

Kommunikationsministeriet i Island anser att även om frågan egentligen inte hör hemma under ministeriet, skulle en utredning enligt förslaget och eventuella åtgärder med anledning därav vara till nytta.

Sundheds- og forsikringsministeriet anser det naturligt att ställa sig positivt till ett förslag av denna art på grund av isländska sjömäns intressen.

Norsk sjømannsforbund ser positivt på att Nordiska rådet tar upp problem i anslutning till sjömäns sociala rättigheter och pensionsförmåner. Det är positivt att det företas en harmonisering så att t.ex norska sjömän som tjänstgör på svenska eller andra nordiska fartyg har möjligheter till samma sociala rättigheter som om de hade varit anställda på norska fartyg.

Norsk styrmandsforening stöder helt medlemsförslaget, men uttalar förhoppningen att utredningstiden blir kort. Det finns behov av snabba ändringar i reglerna om pensioner för nordiska sjömän. Sjömännens pensioner i de nordiska länderna bör sålunda samordnas så att alla får en rimlig pensionsnivå vid uppnådd pensionsålder. Ändringen bör ske så snabbt som möjligt. Som påpekas i medlemsförslaget kommer sjömän ofta i ett ofördelaktigt läge vad gäller pensionsvillkoren, i synnerhet då de inte haft sin yrkesverksamma tid under en och samma flagga. Motsvarande problem kan uppstå när sjömannen och hans familj är bosatt i ett annat land än flagglandet.

Det norske maskinistforbund konstaterar att sjömän som växelvis tjänstgör på fartyg från olika nordiska länder inte uppnår full pension och stöder därför förslaget att det företas en utredning och därefter åtgärder i enlighet med medlemsförslaget.

Sjöfartsverket i Sverige påpekar att de frågor som tas upp i medlemsförslaget berörs i den av ILO 1987 antagna konventionen nr 165 om social trygghet för sjömän (reviderad). Ett avsnitt i denna konvention handlar om skydd för utländska eller migrerade sjömän. Svenska regeringen har påbörjat en utredning inför ett ställningstagande till svenskt tillträde till bl.a. konvention nr 165.

Styrelsen framhåller att, om de pensionsformer som nämns i lagen om allmän försäkring och om arbetsskadeförsäkring i något avseende inte tillerkänns nordiska utlänningar på svenska fartyg som är bosatta i respektive hemland, tillstyrker verket att detta rättas till genom lagstiftning eller internordiskt avtal. Enligt uppgift från sjöarbetsförmedlingen i Göteborg, anser svenska arbetssökande att

de på utländska nordiska fartyg förlorar pensionspoäng jämfört med anställning på svenska fartyg. Dessa skillnader i pension utgör ett hinder för en fungerande gemensam nordisk arbetsmarknad på sjön. Det är därför angeläget att den föreslagna utredningen kommer till stånd.

Riksförsäkringsverket i Sverige noterar att syftet med medlemsförslaget är att harmonisera bestämmelserna på pensionsområdet i de nordiska länderna. Med hänsyn till vad som anförts i medlemsförslaget kan riksförsäkringsverket för sin del tillstyrka att en utredning företas i enlighet med förslaget.

Statens löne- och pensionsverk bekräftar att det finns stora olikheter i de nordiska ländernas pensionssystem för sjömän. Därför torde det medföra vissa svårigheter att försöka åstadkomma en sådan samordning som förslagsställarna syftar till. SPV har dock ingen erinran emot att en utredning för kartläggning av problemen kommer till stånd.

Svenska sjöfolksförbundet påpekar att endast ett fåtal sjömän orkar stanna i yrket till 65 års ålder. År 1989 upphörde den särskilda sjömanspensioneringen i Sverige. Förbundet har försökt lösa sjömanspensionsfrågan genom avtal med Sveriges redareförening utan att lyckas. Medlemsförslaget kan därför vara av intresse för svenskt sjöfolk, varför förbundet inte har något att erinra däremot.

Svenska maskinbefälsförbundet konstaterar att sjömän som alternerar mellan olika nordiska länders fartyg, inte uppnår ett fullgott pensionskydd till följd av bristande samordning mellan pensionssystemen. Förbundet tillstyrker därför att en utredning tillsätts i enlighet med medlemsförslaget och att åtgärder därefter vidtas i enlighet därmed.

Sveriges fartygsbefälsförening instämmer i Nordiska rådets hemställan till Nordiska ministerrådet.

2.2 Remissinstanser som avstyrker medlemsförslaget

Finansministeriet i Danmark erinrar om att sjöfolk på danska statliga fartyg omfattas av gällande avtalsvillkor, däribland inbetalning av pensionsavgifter till pensionsförsäkring. På några områden där det inte finns avtal om pensionsordningar omfattas vederbörande av det sociala pensionssystemet. I övrigt hänvisas till Socialministeriets yttrande.

Socialministeriet påpekar att vad gäller social pension jämställs arbete på danskt fartyg med bosättning i Danmark. Ministeriet finner att det kunde vara nyttigt med en samlad överblick över reglerna för sjömännens pensionsrätt i de nordiska länderna och vill därför inte motsätta sig en undersökning i enlighet med medlemsförslaget.

Ministeriet påpekar dock att den nordiska trygghetskonventionen är föremål för genomgång och torde bli reviderad vid EES-avtalets ikraftträdande. Därvid kommer de nordiska länderna från den 1 januari 1993 att tillämpa reglerna i EG:s förordning 1408/71 om social trygghet för arbetstagare som flyttar inom gemenskapen. Då lösningen av sjömännens pensionsproblem således kan antas bli genomförd på detta sätt, bör man ej rekommendera ministerrådet för närvarande vidta särskilda åtgärder.

Danmarks Rederiforening anser att en harmonisering av de nordiska reglerna skulle vara förenad med betydande svårigheter, då sjömännens pension i hög

grad regleras genom kollektivavtal. Senast har reglerna för danska sjömän utvidgats genom de just slutförda avtalsförhandlingarna genom att även meniga sjömän omfattas av en pensionsordning. Denna gäller också sjömän från andra nordiska länder som arbetar på danska fartyg. Även ATP-avgift inbetalas för sjömän från andra nordiska länder.

Rederiforeningen af 1895 gör en genomgång av gällande danska pensionsordningar och påpekar att pensionsvillkoren avtalas i kollektivavtal mellan redarorganisationerna och sjömännens organisationer. Enligt ett medlingsförslag som antagits 1991, kan det förväntas att sjöfarten kommer att omfattas av arbetsmarknadspension, som gäller på den övriga arbetsmarknaden. Då tendensen i Danmark är att pensionsordningarna i allt större utsträckning blir en avtalsfråga mellan arbetsgivar- och löntagare, där löntagaren - oavsett bostadsort - bevarar pensionsrätten, rekommenderar föreningen att man söker genomföra denna modell i nordisk regi.

Sosialdepartementet i Norge för en detaljerad genomgång av pensionssystemet i Norge inklusive för sjömän. Vidare påpekas att medborgare i annat nordiskt land som arbetar på ett norskt fartyg, tillerkänns intjänade pensionsrättigheter genom artikel 6, punkt 2 i den nordiska trygghetskonventionen. För utomnordiska medborgare bosatta i nordiskt land och arbetande på norskt fartyg, gäller enligt konventionens artikel 7, punkt 1 rätt till tilläggspension enligt folketrygden. Departementet anser att den nordiska trygghetskonventionen i dagens läge är tillfredsställande för sjömän. Om de nordiska länderna deltar i EES-avtalet, kommer andra regler att gälla. Enligt detta avtal skall personer anställda på fartyg ha sin sociala trygghet i anslutning till flagglandets lagstiftning, även om vederbörande bor i ett annat medlemsland. Han skall behandlas på samma sätt som flagglandets egna medborgare. Vad gäller pensionsrättigheter blir huvudregeln att delpensioner betalas från det eller de länder där de intjänats.

Vad gäller de norska reglerna, påpekar departementet att det fram till folketrygdens pensionsålder (67 år) kan bli skillnad mellan norska sjömän och sjömän från övriga nordiska länder som ej är bosatta i Norge. Dessa har ingen rätt till trygdepension om de varit anställda på norskregistrerat fartyg. Frågan om pensionstrygd för sjömän skall omfatta nordiska medborgare som inte är bosatta i Norge har tidigare utretts, senast i samband med revisionen av den nordiska trygghetskonventionen. Därvid togs från norsk sida in ett förbehåll till artikel 6, punkt 2, om att andra nordiska medborgare bara skall omfattas av lag om pensionstrygd för sjömän i de fall vederbörande är bosatt i Norge. Mot bakgrund av att frågan om sjömännens pension torde komma att regleras i EES-avtalet, anser Sosialdepartementet att det skulle vara föga meningsfullt att nu företa en genomgång av det nordiska regelverket.

Norges rederiforbund og Arbeidsgiverforeningen for skip og offshore-fartøyer i Norge erinrar om att det i Norge gäller en privat pensionsordning från 60-67 år för norska medborgare och personer bosatta i Norge. Det är bara dessa grupper som betalar avgifter och för vilka avgifter betalas till pensionstrygden för sjömän. Frågan om utvidgad pensionsordning är under utredning inom förvaltningen och det torde bli nödvändigt att utreda omfånget av pensionsordningen vid en eventuell norsk anslutning till EG.

Norge har särskilda problem då dess handelsflotta är betydligt större än de andra nordiska ländernas. Ett stort antal utlänningar arbetar ombord, särskilt från länder från Fjärran Östern och Östeuropa men också från andra nordiska och europeiska länder. Norska sjömän utgör endast 25 % av norskregistrerade fartyg och 18 % av de anställda på fartyg registrerade i Norsk internasjonalt skipsregister, som utgör största delen av handelsflottan. Att utvidga pensionsordningen till att omfatta utlänningar skulle därför få avsevärda konsekvenser. Föreningarna betvivlar därför starkt om detta ämne lämpar sig för en gemensam nordisk insats. Norge har starka intressen på detta område, men de är i föga grad gemensamma nordiska intressen. Sjöfartsnäringen är av särskild betydelse för Norge och dessutom organiserad på annat sätt än i övriga nordiska länder.

Handelsflottans pensionsanstalt i Sverige anser att förslaget inte längre har någon aktualitet för sjömanspensionen som enligt riksdagsbeslut upphörde 1989. Vissa övergångsregler gäller därefter enligt vilka pensioner beviljas enligt 1944, 1961 och 1972 års pensionsreglementen, men endast för sjömän som har seglationstid på svenska handelsfartyg.

3. Utskottet

Utskottet noterar att remissinstanserna bekräftar den beskrivning av situationen som förslagsställarna ger. Det bekräftas sålunda att de nordiska reglerna för sjömäns pensioner är starkt olikartade och helhetsbilden därmed mycket oöverskådlig. Lagstiftningen därom är också olika utformad i de nordiska länderna. Detta leder till avsevärda administrativa komplikationer vid tillämpningen av olika pensionssystem och torde i många fall leda till ekonomiska avbräck för den enskilde inom denna mycket rörliga arbetsmarknad. Effekten av den gemensamma nordiska arbetsmarknaden är mycket märkbar inom den nordiska sjöfarten. En bidragande orsak till rörligheten över gränserna är att nordiska sjömän kan bo kvar i sina hemländer, men ändå tjänstgöra på ett annat nordiskt lands fartyg. På grund av de olika bestämmelserna och den bristande samordningen mellan dessa leder detta dock till att sjömän som alternerar mellan olika nordiska länders fartyg ofta inte uppnår ett fullgott pensionsskydd.

Den allmänna principen i den nordiska trygghetskonventionen är att de sociala rättigheterna skall bibehållas vid flyttning inom Norden. Som förslagsställarna påpekar, och såsom framgår av flera remissyttranden, är de nordiska reglerna otillräckliga för detta syfte. Detta pekar sålunda mot att systemet för sjömanspensioner borde förenhetligas i Norden. Dock har påpekats att de stora olikheterna i de nordiska ländernas system för pensionering av sjömän torde medföra vissa svårigheter att åstadkomma den samordning som förslagsställarna syftar till. Ett särskilt problem erbjuder Norge som har en betydligt större sjöfartssektor än övriga nordiska länder.

Utskottet vill därför i första hand förorda att frågan om sjömanspensionerna görs till föremål för en grundlig utredning, främst angående vilka olika regler som faktiskt gäller i de olika länderna för uppnående av full ålderspension och andra pensioner för sjömän i hemlandet och i annat nordiskt land. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att den nordiska socialkonventionsgruppen inkommit med en rapport om ny nordisk konvention om social trygghet, anpassad till EG:s

regler. Sedan EES-avtalet färdigförhandlats, torde det vara naturligt att den utredning som görs om sjömännens pensioner, görs till en del av det vidare arbetet med en ny trygghetskonvention. I vissa avseenden synes EG:s regler, i synnerhet vad gäller intjänandet av grundpension, vara mer fördelaktiga för arbetstagare som flyttar mycket mellan länderna än de nu gällande nordiska reglerna. Utskottet kan ej bedöma på vilket sätt reglerna om sjömäns pensioner kan inpassas i arbetet med en ny trygghetskonvention anpassad till EG:s regler, men finner att detta utredningsarbete erbjuder ett naturligt tillfälle att ta upp hela denna fråga där reglerna är ovanligt svåröverskådliga och önskemål om både förenklingar och förbättringar anmälts från personalorganisationerna.

Enligt socialkonventionsgruppens rapport blir den mest avgörande ändringen vid övergången till tillämpningen av EG:s regler inom Norden reglerna om grundpensionen. Det torde närmast bli aktuellt att tillämpa EG:s förordning 1408/71 om tillämpning av social- och trygghetsordningar på arbetstagare, självständiga yrkesutövare och dessas familjemedlemmar som flyttar inom hela EES-området. Den nordiska konventionen bygger på huvudprincipen att man skall få full grundpension utbetalad enligt bosättningslandets regler och endast från detta land. EG-reglerna innebär däremot att man bevarar rätten till den pension man har intjänat genom yrkesverksamhet i olika länder, oavsett i vilket land man sedan bor som pensionär. För dem som varit sysselsatta i flera länder leder alltså EG:reglerna till att de får delpension från dessa länder, på samma sätt som redan idag sker beträffande ATP-pensionerna i Norden.

Dessutom har påpekats att de frågor som berörs i medlemsförslaget också berörs av Internationella arbetsorganisationens (ILO) konvention nr 165/1987 om social trygghet för sjömän. Frågan om svenskt tillträde till denna konvention är under utredning. En samordning med dess bestämmelser kan behöva utredas i samband med frågan om nordiska sjömanspensioner.

Några remissinstanser framhåller att om utredningen ger till resultat att förmåner intjänade på ett nordiskt fartyg ej tillerkänns nordiska utlänningar som är bosatta i respektive hemland, bör åtgärder av något slag - lagstiftning eller internordiskt avtal - vidtas för att rätta till detta. Utskottet noterar att remissinstanserna vad gäller myndigheter och personalorganisationer ställer sig positiva till förslaget, medan - med undantag för Finland - främst redarna ställer sig avvisande. Detta har delvis sin bakgrund i att det rör sig om en svåröverskådlig materia och att de ekonomiska konsekvenserna av avsevärda förändringar kan bli mycket stora. Dock synes föreligga enighet bland ett övervägande antal av remissinstanserna om att en utredning är ett lämpligt första steg för att få en överblick över de olika bestämmelser som råder. Det syns utskottet naturligt att denna utredning ingår som en del i arbetet med en ny nordisk trygghetskonvention mot bakgrund av EES-avtalet. Det kan dessutom vara lämpligt att ange ett antal riktlinjer för de åtgärder som utredningen bör kunna utmynna i, vad gäller sjömännens pensioner.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställs att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att i anslutning till arbetet med en ny trygghetskonvention mot bakgrund av EES-avtalet företa en utredning över vilka olika regler som gäller för uppnående av full ålderspension och andra pensioner för sjömän i hemlandet och i annat nordiskt land, och

att därefter vidta sådana åtgärder som syftar till att i pensionshänseende jämställa sjömän bosatta i annat nordiskt land med sjömän bosatta i annat nordiskt land med sjömän bosattta i det land enligt vars lagregler pensionen utbetalas.

Mariehamn den 12 november 1991

Svein Alsaker (KrF)
Martin Glerup (S)
Halldór Ásgrímsson (F)
Birgitte Husmark (SF)
Heikki Riihijärvi (SMP)
Lodve Solholm (FrP)
Lena Öhrsvik (s) Förman
Claes Andersson (Vas.)
Knud Glønborg (KrF)
Åshild Hauan (A)
Ingrid Näslund (kds)
Markku Rossi (Kesk.)
Sten Svensson (m)

A 961/s

Medlemsförslag

om pensionen för sjömän på andra nordiska fartyg

(Väckt av Karl-Gunnar Fagerholm och Olof Salmén)

Den nordiska arbetsmarknadsöverenskommelsen från år 1954 följdes upp av trygghetskonventionen år 1955, varigenom nordiska medborgare som flyttat till ett annat nordiskt land tillförsäkrades samma socialrättigheter som medborgarna i det nya landet. Vad gäller ålderspension överenskom de nordisla länderna år 1961 om ett tillägg till konventionen innebärande att en person med ålderspension i ett nordiskt land fick behålla denna vid flyttning till ett nordiskt land till dess vederbörande uppfyller pensionsvillkoren i det nya landet. Efter en revidering av trygghetskonventionen år 1976 antogs också regler om rätt till grund- och tilläggspension vid lyttning i Norden. Revisionen innebar en anpassning av konventionens bestämmelser om rätt till grundpension i enlighet med lagändringar i Norge, Danmark och Island.

Inga av de här uppräknade åtgärderna har dock löst frågan om pensioner för sjömän som arbetar på fartyg registrerat i annat nordiskt land än bosättningslandet.

Principerna för sjömanspensioner och lagstiftningen på området är mycket olika i de olika länderna.

I *Finland* är sjömanspensionen en del av arbetspensionssystemet. Pensionens storlek är beroende av antalet arbetsår och lönens storlek. Den försäkrade och hans arbetsgivare är båda skyldiga att till sjömanspensionskassan inbetala en lika stor försäkringspremie. Staten deltar sedan i kostnaderna för sjömanspensionerna genom att betala en tredjedel av pensionsutgifterna. Premien fastställs av social- och hälsovårdsministeriet. Samtliga arbetstagare som utför i sjömanslagen avsett arbete på finskt handelsfartyg i utrikesfart, samt vissa andra fartyg, har rätt till de i lagen om sjömanspensioner avsedda pensionerna. Detta innebär att även utländska arbetstagare har samma rätt till ålders- och arbetslöshetspension samt hans anhöriga till familjepension och efterlevande make eller dödsbo till begravningsunderstöd. Den enda begränsningen gäller invalidpension där det för full pension krävs att vederbörande varit bosatt i Finland minst fem år.

I *Norge* omfattas enligt loven om pensjonstrygd for sjømenn enbart norska medborgare eller personer som är fast bosatta i Norge av de pensionsförmåner som tillkommer arbetstagare på i lagen närmare angivna fartyg och som är införda i det nordiska fartygsregistret. Utländska arbetstagare får alltså endast del av förmånerna om det är fast bosatta i landet under den aktuella tiden. Kostnaderna för pensionen betalas genom avgifter som arbetstagarna och arbetsgivarna betalar samt genom tillskott från staten och från pensionsfonden.

I *Danmark* finns ingen särskild offentlig pensionsordning för sjömän och systemet går därför inte direkt att jämföra med de övriga nordiska ländernas. Under vissa förutsättningar kan utländska sjömän som har seglat på danska fartyg erhålla s.k. folkpension enligt samma regler som gäller för danska medborgare. För officerskåren på danska fartyg finns privata pensionskassor som finansieras av arbetstagarna och arbetsgivarna genom avgifter. I övrigt bygger systemet på frivilliga privata försäkringar som varje försäkringstagare tecknar på eget initiativ.

Vad slutligen beträffar *Sverige* är huvudregeln enligt lagen om allmän försäkring den att sjöman på svenskt handelsfartyg är försäkrad för tilläggspension även om han inte är bosatt i riket. Likaså får utlänningar del av de olika former av tilläggspensioner som finns för sjöfolk på samma villkor som gäller för svenskar. För utomlands bosatta personer infördes ATP-systemet dock först från år 1969, vilket innebär att resultatet i praktiken blir sämre för utlänningar trots att reglerna är desamma. I syfte att mildra denna effekt infördes en särskild garantiregel för utlänningar så att de alltid kommer upp till en viss nivå.

För att kunna harmonisera bestämmelserna på området krävs först att en utredning görs, för att klarlägga vilka olika regler som gäller i de nordiska länderna och självstyrande områdena för sjömän anställda på fartyg som är registrerat i annat land än där vederbörande är bosatt.

Med hänvisning till det anförda föreslår vi, att

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

att företa en utredning över vilka olika regler som gäller för uppnående av full ålderspension och andra pensioner för sjömän i hemlandet och i annat nordiskt land, och

att därefter vidta sådana åtgärder som syftar till att i pensionshänseende jämställa sjömän bosatta i annat nordiskt land med sjömän bosatta i det land enligt vars lagregler pensionen utbetalas.

Mariehamn den 25 januari 1991

Karl-Gunnar Fagerholm (lib) *Olof Salmén (ÅC)*

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om upphovsrättslig ersättning vid distribution av TV-program

(Medlemsförslaget väckt av Kimmo Sasi samt Elsi Hetemäki-Olander m. fl., se s. 558

Remissyttranden, se supplement)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag A 962/k om upphovsrättslig ersättning vid distribution av TV-program. Medlemsförslaget har behandlats vid utskottets möten den 13 maj, den 7 augusti samt den 25 september 1991.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget föreslås att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att ändra systemet med upphovsrättslig ersättning för nordiska rundradiosändningar sålunda att rundradiobolagen skall erlägga upphovsrättslig ersättning även för de sändningar som förmedlas till de övriga nordiska länderna.

Förslagsställarna pekar på att grannländernas TV-program når ut till ett stort antal tittare i nordiska hem kopplade till kabeltelevisionsnät. När det gäller upphovsrättslig ersättning för grannländernas program, betalar kabeloperatörerna till sitt lands upphovsrättsliga organisation eller till en samnordisk fond en ersättning som sedan redovisas till ursprungslandets TV-bolag och rättsliga innehavare. Systemet innebär exempelvis för Finlands del att kabel-TV-bolagen bör kunna indriva kostnaderna av hushållen. Detta leder till att grannländernas TV-sändningar framdeles huvudsakligen kommer att spridas genom avgiftsbelagda TV-system eller inte alls.

Enligt förslagsställarna rimmar tillämpandet av avgiftsbelagda TV-sändningar för grannländernas program dåligt med idén att de nordiska programmen bör vara fritt tillgängliga för alla medborgare i de nordiska länderna.

I Finland t. ex. uppfylls de upphovsrättsliga förpliktelserna beträffande vidareutsändning av utvalda program från Sveriges kanal 1 och TV 2 genom en högre TV-licens i de områden där dessa sändningar kan ses.

Förslagsställarna anser att Nordiska rådet bör utreda möjligheterna att ge de nordiska rundradiosändningarna sådan status att den upphovsrättsliga ersättningen kan erläggas av rundradiobolagen, t. ex. med licensavgifter eller skattemedel. Därefter skulle man fritt kunna se och förmedla dessa program. På detta sätt undviker man att distributionen av grannländernas program beläggs med avgifter eller att de eventuellt upphör, vilket inte är önskvärt ur språk- och kulturpolitisk synvinkel.

18—11-0080 Nordiska rådet

Förslagsställarna framhåller att möjligheten att fritt kunna se och förmedla nordiska program är ett ytterst viktigt inslag när det gäller att bidra till den nordiska samhörigheten under en period då etermedias roll blivit allt viktigare.

2. Remissyttranden

Nordiska

Nordvisionssekretariatet
Nordfag

Danmark

Kulturministeriet
Danmarks Radio (DR)
TV 2
Copy-Dan
KTAS, kabel-tv divisionen
Fællesforeningen af Danske Antennelaug
Fyns Telefon
Jydsk Telefon
Den Jydske Lytter- og Fjernseerforening
Aktive Lyttere og Seere
Fællesforbundet for danske lyttere & seere
Kristelig Lytter- og Fjernseerforening
Arbejdernes Radio- og Fjernsynsforbund

Finland

Undervisningsministeriet
Oy Yleisradio Ab
Upphovsrättsrådet

Island

Islands fjernsyn (Ríkisútvarpið Sjónvarp)

Norge

Kulturdepartementet
Norsk rikskringkasting (NRK)
Norsk Kabel-TV Forbund
Norsk Lytterforening
Kristelig Kringkastingslag

Sverige

Statens kulturråd
Sveriges Radio AB
TV3/Scansat
Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS)

2.1 Nordiska remissyttranden

Nordvisionssekretariatet är av den uppfattningen att det skulle stöta på alltför stora hinder att söka genomföra förslagen i medlemsförslaget.

Nordvisionssekretariatet pekar på att TV-program skyddas av lagar och konventioner om upphovsrätt på likartat sätt som andra konstnärliga verk. Sådan upphovsrätt kan inte förhandlas eller lagstiftas bort, däremot kan avtal träffas om utnyttjandet och sådana avtal innehåller oftast klausuler om ekonomisk ersättning. I föreliggande fall utnyttjas TV-programmen för vidarespridning över de nordiska gränserna. Avtal har träffats om ersättning för detta med dem som har upphovsrätt, exempelvis medverkande regissörer, författare samt producerande TV-bolag. I avtalen stipuleras att TV-bolagen endast erhåller en mindre del av erlagda ersättningar, medan merparten utbetalas till övriga rättsinnehavare. Bland TV-bolagen återfinns inte bara de fem ursprungliga public service-TV-bolagen i Norden utan även andra, exempelvis TV 2 i Danmark och flera tyska bolag. Det torde vara mycket svårt att övertyga alla dessa bolag om att de skall avstå från sin del av de influtna medlen. Det ter sig också egendomligt om rundradiobolagen i Norden först skulle avstå från sin del av ersättningen och därefter åsamkas kostnader för att lösa in övrigas upphovsrätt.

Nordvisionssekretariatet pekar även på att kabeloperatörerna, som står för större delen av distributionen, är kommersiella företag som finansierar sin verksamhet med avgifter. I dagens läge betalas inte medlen in till någon fond. Däremot har de fem public service-bolagen, som samarbetar inom Nordvisionen, frivilligt beslutat sig för att samla sin del av medlen i en fond, den Nordiska TV-samarbetsfonden, vars ändamål är att stödja nordiska samproduktioner, ett ändamål som väl rimmar med idén om TV som medel att stärka den nordiska kulturgemenskapen.

Vidare framhåller Nordvisionssekretariatet att det inom Norden förmedlas över 1 000 timmar TV-program årligen genom Nordvisionens försorg, något som måste anses vara betydelsefullt i dessa kulturpolitiska sammanhang.

Nordfag är positivt till initiativ som kan leda till en större användning av grannländernas TV-program. Däremot kan Nordfag inte stödja medlemsförslaget eftersom lagstadgade och överenskomna regler och avtal i de enskilda länderna måste respekteras. En ändring av dessa regler och avtal måste ske genom normala förhandlingar mellan de nordiska ländernas TV-bolag och medarbetarnas fackliga organisationer. Nordfag ställer sig oförstående till förslaget att de enskilda ländernas TV-bolag skall inkräva och fördela upphovsrättsbetalningen då det redan finns institutioner i landet för detta ändamål. Nordfag informerar om att "de externa upphovsrättshavarna" som skådespelare, musiker, scenografer m. fl. förhandlar med TV- och radiobolagen i de fem nordiska länderna i syfte att få ett enhetligt avtal i alla länder som säkrar en större utväxling av nordiska fiktionsprogram. Nordfag stödjer detta avtal.

2.2 Danska remissyttranden

Kulturministeriet stöder inte medlemsförslaget. Ministeriet hänvisar till att den danska lagen om upphovsrätt ändrades 1985 bl. a. på grund av frågan om vidarespridning av TV-program via kabel. Ändringen innebar att rättighetsinnehavarnas ensamrätt ersattes av en tvångslicens med innebörden att kabel-

bolag inte längre skulle inhämta samtycke till vidarespridning via kabel. Vidare fick rättighetsinnehavarna ensamma ett krav på ersättning. Bestämmelserna i lagen om upphovsrätt har säkrat att ett större antal utländska och även nordiska TV-program fritt kan spridas i danska kabelanläggningar utan rättsliga hinder. Ersättningsordningen, som administreras av Copy-Dan fungerar tillfredsställande. I samband med lagändringarna 1985 och 1989 övervägdes möjligheten att inkräva ersättningen för vidarespridning via kabel genom licensen till Danmarks Radio. Efter noggranna överväganden förkastades emellertid denna möjlighet, bl. a. för att det i så fall skulle bli tal om en sammanblandning av den privaträttsliga Copy-Dan-avgiften och den offentligrättsliga licensavgiften.

Danmarks Radio (DR) framhåller att förslaget att ändra systemet med upphovsrättsliga ersättning för nordiska rundradiosändningar skulle innebära betydande extrautgifter som inte ryms inom radiobolagens nuvarande ekonomiska ramar. Det skulle därför vara nödvändigt att finansiera ändringen på annat sätt, som även nämns i förslaget, t. ex. med licensavgifter eller skattemedel. Som beskrivs i medlemsförslaget betalar kabeloperatörerna, enligt gällande upphovsrättslagstiftning i de nordiska länderna, en ersättning till sitt lands upphovsrättsliga organisation. Ersättningen fördelas härefter mellan rättighetsinnehavarna. Danmarks Radio informerar om att de nordiska radiobolagen har beslutat att vidaresända sina andelar av ersättningen för kabeldistribution av deras program i grannländerna till en produktionsfond, Nordiska TV-samarbetsfonden. Kabeloperatörerna betalar däremot aldrig direkt till denna fond.

TV 2 i Danmark har stor sympati för de i förslaget framförda synpunkterna beträffande ökade möjligheter till förmedling av TV-program mellan de nordiska länderna. Men oavsett det principiella stödet till målsättningen med förslaget anser TV 2/Danmark att de nämnda kulturpolitiska synpunkterna borde behandlas i annat sammanhang.

Copy-Dan anser att den nämnda avgiften inte kan krävas via licensavgifter till radiobolagen eftersom när det gäller kabelavgiften är det fråga om en rent privaträttslig avgift i enlighet med Bern-konventionens bestämmelser som har en helt annan karaktär än den offentligrättsliga licensavgiften till Danmarks Radio och TV 2. Tanken om en bättre möjlighet att se nordiska grannlandsprogram är sympatisk men medlemsförslaget kan inte stödjas. I Danmark är det just de nordiska programmen SV 1 och SV 2 samt NRK som är de mest populära efter de danska kanalerna. I Danmark kan 75 % av kabelmottagarna se de nordiska programmen och det enda som förhindrar en ökning är mottagningsförhållandena och inte de upphovsrättsliga kostnaderna eller hur de är organiserade. Nordiska rådet borde se det som en primär uppgift att ta upp denna fråga eftersom de nuvarande möjligheterna att mottaga varje lands program är det främsta hindret för ömsesidig distribution av nordisk TV.

Fællesforeningen af danske Antennelaug (FDA) kan inte stödja de lösningar medlemsförslaget föreslår av olika skäl, bl. a. för att förslaget går stick i stäv mot de åtgärder som arbetas med på europeiskt plan inom rättighetsclearing. Förslaget skulle innebära en förhöjning av de nationella TV-licenserna och det kommer att bli särskilt problematiskt att fastställa dessa på ett sådant sätt att de säkrar rättighetsinnehavarna en rimlig ersättning i förhållande till grannlandsutnyttjande av de nordiska programmen.

KTAS, kabel-tv divisionen meddelar att de instämmer i svaret från Jydsk Telefon (se nedan).

Fyns Telefon stöder medlemsförslaget under förutsättning att det lagstiftningsvägen åläggs de enskilda kabelbolagen att utsända de nordiska programmen så att alla oavsett geografisk placering får möjlighet att motta nordiska program. Om ett sådant krav på utsändning ställs skall det samtidigt enligt denna lag ges möjlighet för kabeloperatörerna att få sina omkostnader för en utbyggnad av huvudnätsträckningarna till de enskilda fördelningsanläggningarna täckta. Det påpekas dock att de enskilda kabelbolagen har en viss begränsning i antal program, varför inlägg av de nordiska programmen i den befintliga kabelanläggningen betyder att kabelbolagens möjligheter att lägga in eventuella övriga satellitprogram i programutbudet begränsas. Många kabelbolag är organiserade som föreningar. En sådan begränsning kommer därför säkert att möta ett visst motstånd i de enskilda föreningarna i och med att möjligheterna till fritt val av program begränsas.

Jydsk Telefon stöder inte medlemsförslaget utan anser att det nuvarande systemet i Danmark där Copy-Dan, enligt Kulturministeriets bestämmelse från 1990, inkräver avgifterna hos de hushåll som är anknutna till kabelanläggning fungerar tillfredsställande. Jydsk Telefon finner det ändamålsenligt med den s. k. tvångslicensen, som dels säkrar rättighetsinnehavarna en ersättning och dels säkrar användarna tillgång till grannlandsprogrammen. Det finska medlemsförslaget, som förutsätter att den upphovsrättsliga ersättningen inkrävs via skatten eller TV-licensen, tillgodoser endast rättighetsinnehavarna och lämnar tittarna utan möjlighet att välja bort program, vilket skulle innebära en reducerad avgift. Detta förhållande begränsar användarnas reella valmöjligheter genom att kabelanläggningarnas begränsade kanalkapacitet gör det nödvändigt att välja bort program i förhållande till det totala utbudet. En ersättningsplikt som inte står i förhållande till de enskilda programmens fördelning i anläggningen kommer därför att driva på en programsammansättning som inte står i överensstämmelse med tittarnas önskemål.

Den Jydske Lytter- og Fjernseerforening önskar inte uttala sig om medlemsförslaget.

Aktive Lyttere og Seere värdesätter de upplysande TV-utsändningarna som orienterar om livet i de nordiska länderna. Möjligheten att fritt kunna se och förmedla nordiska program bidrar helt klart till folklig samhörighet i nordiska sammanhang. Enkelhet och låga utgifter har Aktive Lyttere og Seeres fulla stöd.

Fællesforbundet for danske lyttere & seere anser att lösningen på det problem medlemsförslaget tar upp bygger på två generaliseringar. För det första måste förutsättas att Norden ses som en enhetlig hemmamarknad baserad på kultur- och språkgemenskap. För det andra måste förutsättas att för varje TV-program, som är producerat av eller för en av de nordiska "public service" TV-organisationerna, tillhör upphovsrätten i alla de andra nordiska ländernas ursprungsorganisationer. Då är det nödvändigt att ett sådant arrangemang kan förhandlas till en användbar lösning som byggs på att TV-organisationerna kan bevara deras karaktär av public service och ha licensmedel till användning för TV-programmen. En sådan ordning har som resultat att både risk och vinst bärs av vederbörande TV-organisation och att det kan uppmuntra till mera utbredd

användning av samproduktion. Den nordiska kulturella gemenskapen har särskild stor betydelse just nu, när de nordiska ländernas förhållande till det nya läget i Europa är osäkert. TV är ett av de mest opinionsbildande media för att vidmakthålla eller utveckla nordiskt samarbete.

Kristelig Lytter- og Fjernseerforening ger medlemsförslaget sitt fulla stöd eftersom de anser det principiellt felaktigt att upphovsrättsliga avgifter indrivs i distributionsledet.

Arbejdernes Radio- og Fjernsynsforbund hänvisar till uttalandet från Fællesforbundet for Danske Lyttere og Seere.

2.3 *Finska remissyttranden*

Undervisningsministeriet framhåller att vidaresändningar av nordiska program nuförtiden sker både med rundradiosändningar mellan Finland och Sverige och kabeldistribution i Finland, Sverige, Norge och Danmark. Frågor rörande satellitsändningar och vidaresändningar behandlas även i Europarådet och Europeiska gemenskapen. Medlemsförslagets huvudfråga är ersättningens finansiering. Detta sammanhänger med distributionsteknikens och servicens tillgänglighet. I spilloverområden kan grannländernas program distribueras på fritt framåtgående vågor eller genom kabel. Utanför spilloverområdena kan sändningarna överföras med radiolink för distribution med någondera tekniken. Direktsändande satellit är den enda tekniska lösning som möjliggör att sändningarna i princip kan nås av alla. Detta förutsätter parabolantenn eller kabeldistribution på mottagarhållet. När det gäller att finansiera distributionen med statliga eller kommunala skattemedel brukar användningen av offentliga medel endast vara motiverad om nyttan kommer rättvist alla skattebetalare eller invånare till godo.

OY Yleisradio AB framhåller att den fria tillgången till och förmedlingen av nordiska program är en viktig faktor i stärkandet av den nordiska gemenskapen. Därför borde alla invånare i Norden ha fri tillgång till de nordiska programmen. Praksisen i alla nordiska länder nu är att juridiska frågor i anknytning till vidareutsändning av rundradioprogram bör lösas i det land som mottar sändningarna. Detta bygger på det faktum att den fria vidareutsändning av rundradioprogram som medlemsförslaget avser endast kan uppnås genom en begränsning av rättsinnehavarnas rättigheter antingen genom tvångs- eller avtalslicensbestämmelser. Enligt gällande Bern-avtal kan dylika lagstiftningsbeslut enbart vara nationella och deras verkningsområde kan inte sträcka sig över landets gränser. Teoretiskt vore det möjligt för Yleisradio att genom avtal med upphovsrättsinnehavarna förvärva rätten att mot ersättning sända hela sitt programutbud i de nordiska kabelnäten. I förhållande till hurdana tittarsiffror de finska programmen kunde nå i de nordiska länderna, bl. a. på grund av språket, skulle det föreslagna systemet endast innebära en omfattande inkomstöverföring till upphovsmannaorganisationerna. Denna teoretiska modell kan inte juridiskt sett genomföras med nationella licensmedel. För den föreslagna omfattningen torde inte heller en statlig finansiering kunna komma i fråga, eftersom ersättning för fritt mottagande av program i kabelnät bör betalas för hela den potentiella publiken, enligt gällande kanalsystem. Således kan man endast med hjälp av betal-TV få fram de exakta tittarsiffrorna och

fördela kostnaderna rättvist. Den nuvarande situationen inom programutbytet mellan de nordiska rundradiobolagen är inte tillfredsställande. De centrala delarna av detta viktiga kulturutbyte har stått stilla sedan senaste årsskifte eftersom bolagen varit tvungna att avstå från det s. k. Nordvisionsutbytet på grund av allt för höga upphovsrättskostnader. Rundradiobolagen har för upphovsmannaorganisationerna föreslagit en övergång till det royalty-system som tillämpas i programutbyte överallt annorstädes. Det finns risk för att dessa ersättningsgrunder, som ställt hinder i vägen för det nordiska programutbytet, även leder till att de nordiska programmen ersätts med material från andra europeiska länder.

Upphovsrättsrådet konstaterar att möjligheten att fritt kunna titta på och förmedla nordiska program är ytterst viktig när det gäller att bidra till den nordiska samhörigheten då etermedierna får allt större betydelse. Det redogörs utförligt för Finlands upphovsrättsliga lagstiftning och de förhållanden som råder i Finland på området. Kopiosto r. f. är en organisation som undervisningsministeret har godkänt för att ge tillstånd till att verk som ingår i trådlösa radio- och televisionssändningar, på avtalade villkor och utan att utsändningen ändras, får vidaresändas för att mottas av allmänheten samtidigt som den ursprungliga utsändningen. Kopiosto r. f.:s tillstånd till vidaresändning av en utsändning via ledning binder även det ursprungliga sändarföretaget. Däremot behövs för trådlös vidaresändning, förutom Kopiostos tillstånd, även sändarföretagets samtycke. Kopiosto r. f. uppbär även ersättningar åt rättsinnehavare till fotografier för vidaresändning av fotografier som ingår i en utsändning samt åt fonogramproducenter och utövande konstnärer för användningen av upptagningar. I praktiken är det den distributör som har fått tillståndet som har svarat för betalningen av ersättningarna, men upphovsrättslagen ställer inga hinder för att någon annan instans än distributören tar på sig ansvaret för ersättningar till rättsinnehavarna.

2.4 *Isländska remissyttranden*

Islands fjernsyn hänvisar till yttrandet från Nordvisionssekretariatet som de instämmer i till fullo och understryker att den Nordiska TV-samarbetsfonden har stor betydelse för att stärka den nordiska kulturgemenskapen.

2.5 *Norska remissyttranden*

Kulturdepartementet kan inte stödja medlemsförslaget men är enigt med förslagsställarna om att vidaresändning av de nordiska ländernas TV-sändningar till hela Norden är önskvärd av kulturpolitiska skäl.

I Norge förmedlas svensk TV i dag av ett stort antal kabelnät eller via eterdistribution. Den enskilde mottagaren betalar ersättning via kabelnätsägaren till den norska upphovsrättsorganisationen på området. Denna ordning fungerar tillfredsställande. I medlemsförslaget föreslås att ersättning för förmedling till övriga nordiska länder skall täckas av sändarlandets sällskap, som förutsätts bli kompenserad via licensen eller med skattemedel. Kulturdepartementet tror inte att en sådan ordning är genomförbar i Norge i dagens läge. Det är osäkert om rättigheterna till nordisk distribution kan förvärvas i sändarlandet och i

varje fall inte utan att den samlade ersättningen kommer att bli mycket hög. Kulturdepartementet hänvisar vidare till NRKs uttalande och ansluter sig till de betänkligheter som anförs i detta.

Norsk Rikskringkasting (NRK) är enigt i att förmedling av de nordiska ländernas TV-sändningar till hela Norden är önskvärd av kulturpolitiska skäl. Rättighetsfrågorna beträffande samtidig och oändrad kabelspridning av andra länders TV-program har under de senaste 5-6 åren fått en tillfredsställande lösning genom avtal mellan kabeldistributörerna och rättighetsinnehavarna. Dessa avtal är baserade på licensbestämmelser i de enskilda ländernas upphovsrättslagstiftning. Det är användarna som betalar för den faktiska konsumtionen. Beträffande medlemsförslagets idé om att de upphovsrättsliga ersättningarna bör betalas av respektive rundradiobolag och med ökade licensavgifter eller via skattemedel ser NRK mycket tveksamt på detta, huvudsakligen för att 1) flera av de nordiska TV-sändningarna är i dag ej tillgängliga i alla de andra nordiska länderna. Detta betyder att alla sändningar inte kan förmedlas via kabel eller eter i de övriga länderna även om detta vore önskvärt. I och med att spridningen av de övriga ländernas sändningar har faktiska begränsningar är det orimligt att varje rundradiobolag skall friköpa rättigheterna för hela Norden. 2) Uppköp av rättigheter för spridning till hela Norden kräver samtycke från rättighetsinnehavarna till programmen, dvs. externa upphovsmän, konstnärer, nyhetsbyråer, idrottsorganisationer osv. Det är inte klart om rättighetshavarna vill sälja rättigheterna i en helhet för Norden. 3) Det är tveksamt om de enskilda ländernas myndigheter är villiga att helt kompensera dessa extra utgifter genom skattemedel, höjning av licensavgifter eller genom särskild licens. Om denna kompensation inte skulle förekomma skulle det få negativ inverkan på egen produktion från varje rundradiobolag. 4) Den avgift alla nordiska länder har ingått avtal om som klarerar rättigheterna till kabelspridning av andra länders programkanaler kan sägas vara mycket användarvänlig. Eftersom dessa avtal är tillfredsställande i praxis och klarerar rättigheterna i enlighet med den faktiska spridningen kan NRK knappast se att det finns något behov av ändring av dessa rättighetsklareringar som förslaget innebär.

Norsk kabel-TV forbund anser förslaget vara intressant för kabeloperatörerna i den mån det innebär en reduktion i priser och kostnader för de abonnenter som ser program från andra nordiska länder. Om det ansvaras för de upphovsrättsliga kraven på annat håll medför det lägre abonnementsavgift, samtidigt som de administrativa kostnaderna vid indrivning och vidarebetalning faller bort. Samtidigt kommer förslaget att innebära en väsentlig förenkling för operatörerna, i och med att särskild klarering av programmen inför rättsinnehavarna inte är nödvändig och man därvid slipper de långvariga och komplicerade förhandlingarna om avtalsform och ersättningarnas storlek. I den mån de nordiska myndigheterna har som mål att främja ömsesidig utväxling av TV-program i de nordiska länderna är förslaget mycket positivt. Sådan utväxling för emellertid med sig kostnader vid teknisk distribution. Ett exempel är svensk TV i Norge: I stora delar av öst-Norge kan man ta in signaler från de svenska TV-sändarna på vanlig antenn, genom överspill. På andra orter måste man använda satellitdistribution som det norska televerket har etablerat för de två svenska programmen. Denna tjänst kostar varje abonnent ca NOK 215 per år, så att det sammanlagda priset för de två svenska programmen, inklusive upphovsrättser-

sättning, blir ca NOK 285 per år. Vid förändrat system kan kostnaderna bli så stora per abonnent att de blir oacceptabla och nödvändigt med statliga bidrag. Om de upphovsrättsliga kostnaderna bärs av respektive länders nationella radio- och TV-bolag, medför det att licensavgifterna förhöjs. Allmän förhöjning av avgifterna betyder även att de abonnenter som inte har tillgång till grannlands-TV, också måste betala för tjänsten vilket kan uppfattas som orättvist. De sammanlagda kostnaderna för kabeldistribution av nordiska program blir sannolikt större än de annars skulle bli för att rättsinnehavarna skulle höja kostnaderna för att all överspill skall beläggas med avgift. Annars ger förslaget en utmärkt anledning till att principiellt ta upp till värdering storleken på den ersättning som de nordiska upphovsrättsorganisationerna kräver av kabeldistributörerna. Jämfört med Europa är dessa ersättningar mycket höga. Vid fördelningen av de upphovsrättsliga ersättningarna som kommer in i dag, förs en del av beloppet tillbaka till det nationala radio- och TV-bolaget i varje land. Eftersom alla TV-tittare även betalar licens, medför detta i realiteten en dubbelbetalning för de som får sina signaler via kabel-TV. Detta system för dubbelbetalning måste försvinna om medlemsförslaget skall genomföras. Alla förslag som kan bidra till en bättre utväxling av TV-program på nordisk basis är särskilt positiva. Erfarenheterna visar att kabelabonnenterna har klara önskemål om att kunna se sådana program, inte minst för att språket förstås. Men de tekniska och ekonomiska konsekvenser som ömsesidig utväxling innebär, medför att frågan måste ses i större sammanhang än medlemsförslaget lägger upp till och att respektive lands myndigheter måste gå aktivt in i ett större samarbete för att intentionerna om en bättre nordisk samhörighet skall kunna uppfyllas på detta område.

Norsk Lytterforening stöder inte medlemsförslaget utan är emot principen att den enskilde tittaren direkt eller indirekt skall påläggas avgift för att ta in andra länders sändningar.

Kristelig Kringkastingslag (KKL) anser sig inte kunna stöda medlemsförslaget eftersom det innebär ytterligare licensökning för den enskilde TV-tittaren. KKL framhåller att under senare år har direkt distribution av andra länders TV-program utökats och blivit en positiv kulturfaktor i Norden. Det bör på politiskt plan diskuteras om det inte finns bättre lösningar än de i medlemsförslaget föreslagna att ta sig an denna utveckling som alla länder finner positiv, exempelvis en gemensam nordisk mediafond. KKL anser att det bör vara Nordiska rådets uppgift att stimulera till mediakvalitet och mångfald genom en sådan fond.

2.6 Svenska remissyttranden

Statens kulturråd finner det oklart om det i medlemsförslaget föreslagna systemet med upphovsrättslig ersättning skulle öka tillgängligheten till de nordiska grannländernas TV-program på något avgörande sätt. Det förefaller inte givet att kabeloperatörer skulle vidaresända program kostnadsfritt för mottagarna även om operatörerna själva skulle förfoga över programmen utan kostnad. Vidare synes det konstlat att de nationella bolagen skulle betala för annat utnyttjande än deras eget — den föreslagna clearingen mellan nordiska länderna skulle innebära att de nationella bolagen skulle betala de upphovsrättsliga

ersättningarna för tittandet på grannlandstelevision i det egna landet. Det är oundvikligt att detta bl. a. medför förhandlingstekniska problem. Därtill tillkommer att ersättningarna till de konstnärligt verksamma i mesta möjliga mån bör vara just ersättningar dvs. direkt relaterade till det faktiska utnyttjandet av deras insatser. I detta sammanhang intar de upphovsrättsliga ersättningarna en central plats. Kulturrådet anser att berörda upphovsmäns synpunkter på det föreliggande förslaget bör väga tungt. Några förändringar i de upphovsrättsliga förutsättningarna bör inte utan mycket starka skäl göras utan upphovsmännens samtycke.

Sveriges Radio AB konstaterar att avtal mellan svenska rundradioföretag och rättsägare inte är en praktiskt framkomlig väg för att säkerställa alla rättigheter för återutsändning i grannland. Sveriges Radio hänvisar till att i de nordiska länderna har lagstiftarna valt delvis olikartade metoder för att lösa de rättsliga problem som är förenade med återutsändning. Målet för lagstiftarna har dock varit gemensamt nämligen att tillgodose såväl rättsägarnas berättigade krav på ersättning som utnyttjarnas krav på praktiska och lätthanterliga system för rättighetsförvärv och betalning. Gemensamt för de nordiska länderna har därtill varit konstaterandet att de rättsliga problemen måste klaras genom lagstiftning i det land där återutsändningen äger rum. Bakom denna slutsats ligger det faktum att tillförlitliga lösningar inte kan nås utan att tillgripa tvångs- eller avtalslicenser och att det slaget av rättighetsinskränkningar enligt Bernkonventionen inte har verkan utanför det egna landets gränser.

Sveriges Radio vill emellertid vad gäller de nordiska kulturpolitiska aspekterna peka på en förtjänst med den nuvarande ordningen nämligen radiofoniernas samarbete i den s. k. Nordiska TV-samarbetsfonden. De nordiska radiofoniernas andelar i betalningen för grannlandsspridningen samlas oavkortade i fonden och utbetalas som stöd för nordiska samproduktioner. Härigenom förs i vart fall radiofoniernas ersättningar för återutsändning till en verksamhet som tydligt främjar den nordiska kulturpolitikens mål.

TV3/Scansat förstår och sympatiserar med medlemsförslagets intentioner även om frågan inte angår bolaget. TV3/Scansat sänder över Sverige, Norge och Danmark via satellit och sändningarna är krypterade, vilket innebär att det krävs en särskild "decoder" för att kunna se TV3:s program. TV3/Scansat betalar idag upphovsrättslig ersättning i Sverige, Norge och Danmark, dvs. den definierade allmänhet de sänder till.

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS) avstyrker förslaget och framhåller att rättighetshavarna företräds gemensamt av en organisation i utnyttjandelandet. I Sverige heter organisationen Copyswede och företräder samtliga rättsinnehavare i kraft av samarbetsavtal med övriga rättsinnehavare. För att det rättighetsförvärv som återutsändaren gör med den nationella organisationen skall bli fullständigt har lagstiftarna i de nordiska länderna kompletterat med avtalslicens i upphovsrättslagen. Licensen medför att det träffade avtalet får tillämpas också på sådana rättsinnehavare som inte är medlemmar i organisationen. Ersättningen för utnyttjande av grannlandsprogram är förhållandevis blygsam. Medan en kabel-TV-abonnent får betala mer en 100 SEK i månaden för en filmkanal i betal-TV-utbudet kostar två nordiska kanaler inte mer än 4:40 SEK per månad. Mellan de nordiska organisationerna finns ömsesidighetsavtal som innebär att inkasserade ersättningar

utväxlas mellan länderna. Copyswede och övriga organisationer har byggt upp eller är i färd med att bygga upp individuella fördelningssystem för att ersättningarna för utnyttjandet skall kunna distribueras till berörda rättsinnehavare. Nuvarande system fungerar enligt KLYS uppfattning utmärkt. Genom transferering av beloppen mellan landerna, enligt förslaget, skulle man se till att kostnaden kom att belasta "rätt land". KLYS anser inte att detta system har några vare sig praktiska eller ekonomiska fördelar. En reglering av upphovsrätten vid källan för det ifrågavarande utnyttjandet är inte praktiskt möjlig att göra. Man kan inte nå alla medverkande för att träffa sådana avtal. Frågan har diskuterats i flera utredningar och resultatet av överväganden är det nuvarande licensieringssystemet med avtal i utnyttjandelandet i kombination med avtalslicens. Den avtalsmodell som idag används tillämpas inte bara på nordiska program. TV-publiken är också intresserad av program från övriga Europa. Dessa är i regel inte rättighetsklarerade för nordiskt territorium. Därför behövs en avtalsmodell som också passar dem och nuvarande ordning fyller dessa krav. Ett friköpssystem som förordas i förslaget utgör inte i sig en förutsättning för att programmen skall kunna tillhandahållas konsumenterna utan kostnad. Om statsmakterna i något av de nordiska länderna vill åstadkomma något sådant, låter det sig lätt göras genom att man till återutsändarna betalar de belopp som dessa annars skulle komma att övervältra på tittarna.

3. Utskottet

Medlemsförslaget om upphovsrättslig ersättning vid distribution av TV-program behandlar ett synnerligen viktigt område för den nordiska kulturpolitiken, nämligen spridningen av nordiska TV-program över landgränserna.

Kulturutskottet har under en lång följd av år haft nordiska mediafrågor på sin dagordning, däribland programdistribution och grannlands-TV. Under behandlingen av dessa frågor har utskottet insett att ämnet berör många kulturpolitiska områden, men särskilt den nordiska språkgemenskapen och grannspråksförståelsen.

Utskottet konstaterar emellertid med besvikelse att man inom det nordiska samarbetet inte har kunnat uppnå önskat resultat på detta område, trots många initiativ under en lång tidsperiod.

I många remissvar hävdas att det är de nordiska kanalerna i de andra nordiska länderna som är de mest populära efter de nationella kanalerna. Utskottet anser detta vara synnerligen intressant. I likhet med förslagsställarnas och remissunderlagets synpunkter är det utskottets uppfattning att målsättningen bör vara att nordiska program fritt skall stå till buds för alla nordiska medborgare. Utskottet avser i detta sammanhang fortsätta behandlingen av frågan i sin helhet i samråd med Nordiska ministerrådet. Då kommer både problematiken om ökad grannlands-TV att tas upp och frågorna om de höga upphovsrättsliga kostnader vi har i Norden.

Även om medlemsförslagets intentioner är kulturpolitiska, berör själva förslaget synnerligen komplicerade tekniska aspekter av problemet. I dagens läge kan grannlands-TV ses i Finland, Sverige, Norge och Danmark. Det vanliga sättet att sprida grannlands-TV är via *kabeldistribution*. Detta förekommer i *Finland* i och med att Sveriges television Kanal 1 och TV 2 ses i Österbotten och

i det västliga kustområdet (spillover-områden). I *Sverige* ses Danmarks TV 1 och DR, Norges NRK och Finlands TV 1 och TV 2 samt sammansatta Yle/MTV-program via kabeldistribution. Sveriges Kanal 1 och TV 2 samt Danmarks DR ses på detta sätt i *Norge*. I *Danmark* kan man se Sveriges SVT 1 och SVT 2 samt Norges NRK via kabeldistribution. Med spridning över kabeldistribution skall avgift betalas för alla kanaler som bjuds via kabelanläggningar. Avgiftens storlek avtalas med de nationella avgiftsorganisationerna och inkrävs med berättigande i nationell upphovsrättslig lagstiftning, som i sin tur är bunden av internationella konventioner på området, och som de nordiska länderna har anslutit sig till. Där är det fastlagt att det skall betalas en avgift till rättighetsinnehavarna vilka i dessa sammanhang både är TV-sällskapet och övriga rättighetsinnehavare, t. ex. skapande och utövande konstnärer.

Vidaresändning av grannlands-TV sker dessutom genom *rundradiosändningar*, såsom i *Finland* där program i Sveriges television Kanal 1 och TV 2 kan ses inom området för sändarna i Kristinestad, Kaskö och Närpes och Sveriges televisions sammansatta program TV 4 i södra Finland genom förmedling av sändarna i Esbo, Lovisa, Fiskars och Åbo. I *Sverige* sänds Oy rundradio AB:s och MTV AB:s sammansatta program inom Storstockholm via Nackasändaren. Beträffande sändarna i Esbo, Lovisa, Ekenäs och Åbo har den finska staten bekostat sändarna, medan mottagarna för kanalen betalar en tilläggsavgift som krävs på TV-licensen i de områden där signalerna kan mottas och medlemsförslaget särskilt tar upp. Den förhöjda licensavgiften täcker upphovsrättsavgiften samt driften av sändarna. Beträffande de finska program som sänds via Nackasändaren i Stockholm har de tekniska kostnaderna för verksamheten betalats av den finska staten medan resten inkluderande de upphovsrättsliga kostnaderna betalas från svensk sida.

I medlemsförslaget hävdas att de kostnader som påläggs hushållen vid grannlands-TV-spridning i stället bör erläggas av rundradiobolagen, när det gäller den upphovsrättsliga ersättningen, t. ex. licensavgifter eller skattemedel.

Utskottet har noterat remissinstansernas mycket negativa inställning till denna lösning. Utskottet anser, liksom remissinstanserna, det vara orättvist att hela den potentiella TV-publiken måste betala upphovsrättsliga kostnader för program, som endast ses av en begränsad del av TV-tittarna, dvs. de som ser grannlands-TV. Ersättningar till de konstnärligt verksamma samt till bolagen bör dessutom vara direkt relaterade till det faktiska utnyttjandet av deras insatser. Om denna lösning vore realistisk borde alla invånare i varje nordiskt land ges tillfälle att se grannlands-TV från alla de övriga nordiska länderna. I nuvarande läge är direktsändande satellit eller kraftigt utbyggd radiolänk de enda taktiska lösningar som möjliggör att sändningarna mellan de nordiska länderna i princip kan nås av alla och detta förutsätter parabolantenn eller kabeldistribution på mottagarsidan.

Beträffande förslaget om att finansiera distributionen med statliga eller kommunala skattemedel har man allmänt inom de nordiska länderna ansett att användningen av offentliga medel är motiverad endast om nyttan kommer rättvist alla skattebetalare eller invånare i berörda områden till godo, vilket innebär att servicen i princip skall nås av alla.

Med hänvisning till det ovan anförda föreslår utskottet att

Nordiska rådet *inte* företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Göteborg den 25 september 1991

Gunnar Björk (c) vice förman
Tora Aasland Houg (SV)
Grete Knudsen (A)
Johan C. Løken (H)
Marianne Samuelsson (mp)
Eeva Turunen (Kok.)
J. K. Hansen (S)
Filt Jensen (V)
Markku Laukkanen (Kesk.)
Berit Oscarsson (s)
Otto Steenholdt (At)

Medlemsförslag

om upphovsrättslig ersättning vid distribution av TV-program

(Väckt av Kimmo Sasi samt Elsi Hetemäki-Olander, Sauli Niinistö, Sirpa Pietikäinen och Riitta Saastamoinen)

Grannländernas TV-program når ut till ett stort antal tittare i nordiska hem. Enbart de svenska TV-kanalerna Kanal 1 och TV 2 följs utanför Sverige av cirka 1,5 miljoner hem som är kopplade till kabeltelevisionsnät. En tredjedel av Danmarks cirka en miljon hushåll med kabel-TV följer sändningarna i Norges television. I Sverige följer över 200 000 hushåll de danska sändningarna via kabel-TV.

Vad angår upphovsrättslig ersättning för grannländernas program, betalar kabeloperatörerna till sitt lands upphovsrättsliga organisation eller till en samnordisk fond en ersättning som sedan redovisas till ursprungslandets TV-bolag och rättsliga innehavare. Denna ersättning kan också ges delvis som produktionsstöd (för fondens vidkommande). Systemet innebär exempelvis för Finlands del att kabel-TV-bolagen bör kunna indriva kostnaderna av hushållen. Detta leder till att grannländernas TV-sändningar framdeles huvudsakligen kommer att spridas genom avgiftsbelagda TV-system eller inte alls. I exempelvis små distributionssystem förutsätter avgiftsbelagd TV-teknik investeringar som inte kan täckas genom licensavgifter.

Tillämpande av avgiftsbelagda TV-sändningar för grannländernas program rimmar synnerligen dåligt med idén att de nordiska programmen bör vara fritt tillgängliga för alla medborgare i de nordiska länderna.

I Finland distribueras program från Sveriges TV via egna sändare. Detta gäller Finlands TV 4, som sänder utvalda program i kanalerna Kanal 1 och TV 2 i Sveriges TV. De upphovsrättsliga förpliktelserna beträffande denna kanal uppfylls genom att en högre TV-licens indrivs i det område där sändningarna kan ses. Under innevarande år uppgår ersättningsbeloppet till nästan 2 miljoner FIM.

Vi anser att Nordiska rådet bör utreda möjligheterna att ge de nordiska rundradiosändningarna sådan status att den upphovsrättsliga ersättningen kan erläggas av rundradiobolagen, t. ex. med licensavgifter eller skattemedel. Därefter skulle man fritt kunna se och förmedla dessa program. Ersättningsbeloppen regleras länderna emellan i enlighet med hur stort antal tittare dessa program har i de enskilda länderna.

På detta sätt undviker man att distributionen av grannländernas program beläggs med avgifter eller att de eventuellt upphör, vilket inte är önskvärt ur en språk- och kulturpolitisk synvinkel. Det senare alternativet förefaller sannolikt i Finland för närvarande.

Möjligheten att fritt kunna se och förmedla nordiska program är ett ytterst viktigt inslag när det gäller att bidra till den nordiska samhörigheten. Vi lever ju under en period då etermedias roll har blivit allt viktigare.

Med stöd av det ovan anförda hemställer vi att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vidta åtgärder för att ändra systemet med upphovsrättslig ersättning för nordiska rundradiosändningar sålunda att rundradiobolagen skall erlägga upphovsrättslig ersättning även för de sändningar som förmedlas till de övriga nordiska länderna.

Stockholm den 28 januari 1991

Kimmo Sasi (Kok.)
Sauli Niinistö (Kok.)
Riitta Saastamoinen (Kok.)
Elsi Hetemäki-Olander (Kok.)
Sirpa Pietikäinen (Kok.)

Norstedts Tryckeri AB, Stockholm 1992

A 965/m

Miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om byggandet av vägavsnittet Virtaniemi-Kirkenäs som nordiskt projekt

(Medlemsförslaget väckt av Sakari Knuuttila samt Aimo Ajo m.fl., se s. 564

Remissyttranden, se supplement)

Till miljöutskottet har hänvisats medlemsförslag A 965/m om byggandet av vägavsnittet Virtaniemi-Kirkenäs som ett nordiskt projekt. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sina möten i Köpenhamn den 17 juni 1991, i Ålborg den 6 augusti 1991 och på Kastrup den 7 oktober 1991.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att skyndsamt utreda möjligheten att med Nordiska investeringsbankens finansiering upprätta en vägförbindelse från Virtaniemi till Kirkenäs.

I sina motiveringar till medlemsförslaget påpekar förslagsställarna att de senaste åren har de nordiska infrastrukturinvesteringarna inom trafiksektorn främst koncentrerats på byggandet av huvudleder i syfte att öka snabbheten och smidigheten i gods- och trafikströmmarna mellan Norden och kontinenten samt att dessa investeringar har koncentrerats söder om linjen Helsingfors - Stockholm - Oslo. Det anses att man inte har fäst tillräcklig uppmärksamhet vid utvecklandet av infrastrukturen inom randområden i Norden.

Förslagsställarna anser, att om hela Norden skall kunna utvecklas till en hemmamarknad och för att trygga en balanserad regional utveckling är det nödvändigt att trafiken också är smidig i Nordens randområden. I synnerhet anses detta viktigt i turisthänseende.

Den norsk-finska vägförbindelsen som planeras mellan Virtaniemi och Kirkenäs och som befrämjar såväl näringslivet som turismen, anses vara en dylik grundinvestering.

2. Remissbehandlingen

Vid sitt möte 1 mars 1991 beslöt Nordiska rådets presidium att ge presidiesekreteraren fullmakt att hänvisa medlemsförslaget till relevant utskott. Presidiesekreteraren har sedan hänvisat medlemsförslaget till miljöutskottet samt beslutat om en begränsad remissbehandling till enbart nordiska instanser med remisstiden 1 juli 1991. Från norsk sida har medlemsförslaget ytterligare sänts på remiss till några nationella instanser.

Följande remissvar har inkommit:

- Nordiska ämbetsmannakommittén för turistfrågor (ÄT)
- Nordiska institutet för samhällsplanering (Nordplan)
- Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT)
- Nordiska investeringsbanken (NIB)
- Nordiska samerådet (Sámiráðði)
- Nordkalottkommittén (NKK)
- Nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik (NÄRP)
- Samferdselsdepartementet, Norge

Nordiska ämbetsmannakommittén för turistfrågor (ÄT) avstår från att avge yttrande över medlemsförslaget.

Nordiska institutet för samhällsfrågor (Nordplan), bedömer att förslagets ämnesområde ligger utanför de frågor som Nordplan arbetar med och avstår därför från att yttra sig.

Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT) avstår från att avge yttrande över medlemsförslaget och meddelar att man med hänsyn till rådande praxis inte uttalar sig över medlemsförslag, vilka kan bli rekommendationer inom kommitténs ansvarsområde.

Nordiska investeringsbanken (NIB) tar inte ställning till om vägen skall byggas eller ej. Men förutsatt att beslut fattas om byggandet kommer banken att behandla en ansökan om deltagande i finansieringen av projektet. NIB erinrar om att enligt överenskommelsen som ligger bakom bankens upprättande skall NIB kunna medverka i finansieringen av projekt som går över riksgränserna, som t.ex. kommunikationsprojekt.

Nordiska samerådet (Sámiráðði) ställer sig negativt till medlemsförslaget och konstaterar att samerådet inte villkorslöst kan godta åtgärder som bygger på kortsiktiga förtjänstmotiv. Rendriftssamer i Pasvikelvas Siida har uttalat att en väg genom Kessi skulle bli nådastöten för rennäringen där. Samerådet motsätter sig vägbyggande i Pasvik/Neidenområdena eftersom det anses att vägen skulle skada miljön i de ömtåliga randskogarna och därmed skada rendriften.

Ytterligare påpekas att Nellim Skoltesamer har kritiserat samerådets ställningstagande mot planerade väginvesteringar.

Nordkalottkommittén (NKK) konstaterar inledningsvis att yttrandet har behandlats genom skriftlig procedur och skall underkastas NKK:s prövning på ett höstmöte 23 oktober 1991, vilket kan föranleda förändringar i det slutliga innehållet.

NKK erinrar om att den nu planerade vägförbindelsen från Ivalo via Virtaniemi till Kirkenäs har en stark historisk bakgrund. Då Petsamo-området ännu före andra världskriget hörde till Finland byggdes vägförbindelsen på östra sidan av Enare sjö från Ivalo via Pasvik älv till Linahamar vid Ishavets strand. NKK är av åsikten att den föreslagna vägförbindelsen är befogad med tanke på näringslivets och speciellt turismens utveckling i området. Vägförbindelsen borde dock i främsta hand byggas med utnyttjande av den tidigare nämnda gamla Petsamovägen, trots att en del av den redan färdiga vägen ligger på den sovjetiska sidan. NKK anser att denna lösning samhällsekonomiskt sett vore den förmånligaste och skulle skapa en direkt förbindelse till Nickel och således även tjäna Kolaprojektets behov.

Det anses att det föreslagna norsk-finska väglinjeringsalternativet borde förverkligas först efter det att utnyttjandet av den gamla Petsamovägen inte är möjligt.

NKK betonar att oberoende av vägens linjealternativ borde projektet genomföras som nordiskt projekt.

Nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik (NÄRP) har beslutat att avstå från att yttra sig över förslaget.

Samferdselsdepartementet i Norge påpekar att utredningar har påvisat motstridande synpunkter gällande vägförbindelse i Pasvikdalen. Departementet erinrar om att det för närvarande arbetas med en norsk-finsk utredning om näringsmässiga effekter av denna vägförbindelse. Resultat av utredningen förväntas föreligga inom kort. Samferdselsdepartementet kommer att grunda sina värderingar angående förbindelsen på resultatet av denna utredning.

3. Utskottet

Miljöutskottet, som har diskuterat både de positiva och negativa sidorna av det föreslagna vägbyggandet, konstaterar att remissinstansernas åsikter, om vägavsnittet skall byggas eller ej, är delade. Bl.a. råder delade meningar om hur en väg mellan Kirkenäs och Virtaniemi skulle påverka rennäringen i området, hur vägavsnittet skulle påverka turismen i området samt hur en eventuell ökning av turismen skulle påverka miljön i de ömtåliga randskogarna.

Det erinras om uttalandet från Samferdselsdepartementet i Norge, av vilket framgår att det för närvarande arbetas med en finsk-norsk utredning om näringsmässiga effekter av denna vägförbindelse. Utskottet betonar vikten av att denna utredning görs i nära samarbete mellan berörda myndigheter i Finland och Norge samt att hänsyn måste tas till alla aspekter som berör frågan.

Med hänsyn till de rådande kontroversiella åsikterna samt att frågan för närvarande utreds, och att det här är fråga om ett relativt lokalt projekt även om det ligger på båda sidor av den finsk-norska gränsen, har miljöutskottet enstämmigt beslutat föreslå

att Nordiska rådet *icke* företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Köpenhamn den 7 oktober 1991

Dorte Bennedsen (S) Formand
Haakon Blankenborg (A)
Halldór Ásgrímsson (F)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)
Olof Salmén (ÅC)
Hugo Bergdahl (fp)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Tore A. Liltved ((H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Kaj Poulsen (S)
Nils T. Svensson (s)

A 965/m

Medlemsförslag

om byggandet av vägavsnittet Vitaniemi - Kirkenäs som nordiskt projekt

(väckt av Sakari Knuuttila samt Aimo Ajo och Åshild Hauan)

Inom trafiksektorn har de nordiska infrastrukturinvesteringarna de senaste åren främst koncentrerats på byggandet av huvudleder i syfte att öka snabbheten och smidigheten i gods- och trafikströmmar mellan Norden och den europeiska kontinenten. Dessutom har dessa investeringar koncentrerats söder om linjen Helsingfors - Stockholm - Oslo. Tyvärr har man inte fäst tillräcklig uppmärksamhet vid utvecklandet av infrastrukturen inom randområdena i Norden.

För att hela Norden skall kunna utvecklas till en hemmamarknad och en balanserad regional utveckling tryggas är det emellertid nödvändigt att se till att trafiken är smidig också i Nordens randområden. Näringslivets utveckling förutsätter grundläggande investeringar i trafiksystemet. Detta är viktigt i framtiden i synnerhet i turisthänseende, eftersom dess betydelse som näring kommer att betonas under kommande år.

En dylik grundinvestering, som befrämjar såväl näringslivet som turismen, är den norsk-finska vägförbindelse som planerats mellan Virtaniemi och Kirkenäs.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställer vi att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att skyndsamt utreda möjligheten att med Nordiska investeringsbankens finansiering upprätta en vägförbindelse från Virtaniemi till Kirkenäs.

Köpenhamn den 28 februari 1991

Sakari Knuuttila (SDP) *Aimo Ajo (SDP)*
Åshild Hauan (A)

A 967/m

Miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om etablering av flera frihamnzoner i Norden

(Medlemsförslaget väckt av Åshild Hauan och Bruno Poromaa, se s. 569

Remissyttranden, se supplement)

Till miljöutskottet har hänvisats medlemsförslag A 967/m om etablering av flera frihamnzoner i Norden. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sina möten i Köpenhamn den 17 juni 1991, Ålborg den 6 augusti 1991 och Köpenhamn den 7 oktober 1991.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att medverka till att det upprättas en frihamn i Mo i Rana.

Inledningsvis påpekar förslagsställarna att både miljö- och energimässigt är det riktigt att kanalisera mer av transporterna från det redan överbelastade transportnätet till transportleder som har ledig kapacitet och nödvändig servicestruktur.

Det erinras om att både från norsk och svensk industri och näringsliv har det kommit flera förslag om att upprätta en frihamn i Mo i Rana. Svenska instanser anser detta vara ekonomiskt bättre än att använda hamnar i Sydsverige och från norsk sida anses detta kunna öka samhandeln mellan Norge, Nordsverige, Finland och på sikt Sovjetunionen. Det erinras om den så kallade "Blå vägen", dvs. väg E 79, som går från Mo i Rana genom Västerbotten och Finland till Petrosavodsk i Karelen.

Förslagsställarna anser att det finns goda förutsättningar för rationell och kostnadseffektiv drift av frihamnen samtidigt som kommunen har lediga industriarealer, goda servicemöjligheter, arbetskraftsresurser och en industriell miljö för att ta emot den tillväxt som etablering av en frihamn skulle föranleda.

Förslagsställarna anser att etableringen av en frihamn i Mo i Rana skulle ha både ekonomiska och miljömässiga fördelar.

De ekonomiska fördelarna anses först och främst vara att näringslivet i regionen skulle kunna få mindre transportkostnader genom större varupartier och användandet av frihamnen som mellanlager. Ytterligare skulle man genom dataservice och direkt tillknytning till tullmyndigheter spara både tid och pengar.

Det erinras om att dagens miljökrav leder till att transporterna flyttas allt mer över till järnvägs- och sjötransporter. Samtidigt anser förslagsställarna att sjötransporterna nu står inför en renässans. Med etablering av den nämnda frihamnen anses att man skulle uppnå betydande miljöfördelar genom kortare landtransporter, mindre energiförbrukning samt mindre kostnader för vägunderhåll m.m.

Slutligen understryks att detta projekt skulle vara gynnsamt för samarbetet och utvecklingen i regionerna kring "Blå vägen".

2. Remissbehandlingen

Vid sitt möte den 1 mars 1991 beslöt Nordiska rådets presidium ge presidiesekreteraren fullmakt att hänvisa medlemsförslaget till relevant utskott. Presidiesekreteraren har sedan hänvisat medlemsförslaget till miljöutskottet samt beslutat att det skulle undergå en begränsad remissbehandling.

Förslaget har sedan från presidiesekretariatet sänts ut enbart till nordiska instanser med remisstiden den 1 juli 1991. Från norsk sida har förslaget också sänts ut på remiss till några nationella instanser.

Följande remissvar har inkommit:

- Nordkalottkommittén (NKK)
- Nordiska tulladminstrativa rådet (NTR)
- Mittnordenkommittén (MNK)
- Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT)
- Nordiska institutet för samhällsplanering (Nordplan)
- Nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik (NÄRP)
- Kvarkenrådet
- Toll- og avgiftsdirektoratet i Norge
- Finans- og tolldepartementet i Norge
- Fiskeridepartementet i Norge
- Kystverket i Norge

Nordkalottkommittén (NKK) konstaterar att NKK:s kontor i Luleå under flera år har arbetat med att utveckla industri och handel på Nordkalotten. Kontorets erfarenheter pekar på behovet av en fortsatt förbättrad infrastruktur, om området även i framtiden skall kunna hävda sig i en allt hårdare internationell konkurrens. Det påpekas att industri och handel är speciellt utsatta och behovet av utvecklingsåtgärder är ständigt aktuella.

Med hänsyn till detta anser NKK att medlemsförslaget ligger helt i linje med de behov som finns av åtgärder som ger kostnadseffektivitet.

NKK biträder förslaget och föreslår därutöver att motsvarande frihamnzoner etableras kring Bottenviken inom Nordkalott-regionen.

Nordiska tulladministrativa rådet (NTR) anser att frågan om en frihamn i Mo i Rana inte hör till de gemensamma nordiska frågor som NTR arbetar med. Därför har NTR hänvisat medlemsförslaget till det norska tull- och avgiftsdirektoratet för behandling.

Mittnordenkommittén (NMK) erinrar om att i NMK:s handlingsplan ingår att främja kommunikation i Mittnorden, sammanbinda transportleder i Mittnorden med öststaterna och övriga delar av Europa samt främja näringslivet på sätt där man beaktar miljömässigt goda lösningar.

NMK stöder således medlemsförslaget och förutsätter att frihamnsambitionerna i Mo i Rana inte negativt påverkar utvecklingen av kommunikationer i Mittnorden och andra områden där tvärförbindelser är av stor vikt.

Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT) avstår från att yttra sig över medlemsförslaget och meddelar att man med hänsyn till rådande praxis inte uttalar sig över medlemsförslag som kan bli rekommendationer inom kommitténs ansvarsområde.

Nordiska institutet för samhällsfrågor (Nordplan) bedömer att förslagets ämnesområde ligger utanför de frågor som Nordplan arbetar med och avstår därför från att yttra sig.

Nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik (NÄRP) avstår från att yttra sig över förslaget.

Kvarkenrådet tillstyrker medlemsförslaget och noterar att ett genomförande av förslaget bl.a. skulle medföra följande positiva effekter i Kvarkenområdet:

- Anknytningen till Blå vägen (E 79) som går mellan Petrosavodsk och över Finland - Sverige till Mo i Rana i Norge skulle göra det möjligt för företag m.fl. i området att utnyttja alternativa transportvägar för sin export/import.
- För att ta till vara möjligheterna att förbättra miljön i framtiden är båttransporter att föredra framför alltför långväga och tunga biltransporter.
- Etableringen av en frihamn i Mo i Rana är ytterligare ett stöd för nordiska tvärkommunikationer, vilket är ett betydelsefullt mål som Kvarkenrådet arbetar för.

Toll- og avgiftsdirektoratet i Norge, som har fått förslaget till yttrande från Nordiska tulladministrativa rådet, påpekar att enligt norska lagar finns inte möjlighet att få tillstånd till upprättande av frihamnar i Norge. Det påpekas också att det för närvarande arbetas med en revision av tullagen och den arbetsgrupp som arbetetar med det har föreslagit att lagen skall ändras således att frizoner/-hamnar skall bli möjliga. Ytterligare påpekas att arbetsgruppens ställningstagande är beroende av resultaten av de pågående EES-förhandlingarna.

Finans- og tolldepartementet i Norge instämmer i sitt remissutlåtande i Toll- og avgiftsdirektoratets åsikter gällande lagenligheten vid upprättande av frihamnzoner i Norge.

Kystdirektoratet i Norge ger en historisk beskrivning av frihamnsfrågan i Norge från 1904 till dags dato. Det konstateras att frihamnar påverkar trafikstrukturen både till sjöss och land. Det anses därför att vissa problemställningar uppstår angående norska hamnplanen. Det anses att etablering av frihamnar kan vara ett medel eller premiss för vidareutveckling av hamnplanen. Generellt anses att det bör finnas möjligheter till etablering av frihamnar i Norge.

Fiskeridepartementet i Norge ansluter sig till Kystdirektoratets uttalande. Ytterligare konstateras att departementet inte har något emot att det upprättas en frihamn i Mo i Rana.

3. Utskottet

Som framgår av det norska Toll- och avgiftsdirektoratets uttalande finns i dag inte möjlighet att i Norge få tillstånd till upprättande av frihamnar i Norge. Det framgår också att det för närvarande arbetas med en revision av tullagen i Norge och den arbetsgrupp som arbetetar med frågan har föreslagit att lagen ändras således att frizoner/-hamnar skall bli möjligt. Ytterligare påpekas i uttalandet att arbetsgruppens ställningstagande är beroende av resultaten av de pågående EES-förhandlingarna.

Med hänsyn till det ovan anförda föreslår miljöutskottet

att Nordiska rådet *inte* företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Köpenhamn den 7 oktober 1991

Dorte Bennedsen (S), Formand
Hugo Bergdahl (fp)
Halldór Ásgrímsson (F)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)
Olof Salmén (ÅC)
Haakon Blankenborg (A)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Kaj Poulsen (S)
Nils T. Svensson (s)

A 967/m

Medlemsforslag

om etablering av flere frihavnsoner i Norden

(Reist av Åshild Hauan og Bruno Poromaa)

I Skandinavia har Stockholm og Göteborg frihavnsoner. Frihavnen i Göteborg benyttes av både svenske og norske bedrifter. Det er ønskelig å opprette alternativer som både supplerer og gir disse havnene konkurranse.

Miljø og energimessig er det også riktig å kanalisere mer av transporten bort fra et allerede overbelastet transportnett til ledd som har ledig kapasitet og serviceapparat til å betjene den.

Nordisk interesse

Fra nord-svensk side er det kommet flere henvendelser fra industri og næringsliv om muligheter for benyttelse av en frihavn i Mo i Nordland fylke i Norge. De svenske interesser betrakter en slik løsning som økonomisk gunstigere enn å benytte sør-svenske havner. På norsk side i denne regionen regner en med utvidede muligheter for å øke samhandelen med Nord-Sverige og Finland, på sikt også med Sovjet. Disse områdene i Norge, Sverige og Finland har felles tilknytning gjennom "Blå Vegen", dvs. E79, som går fra Mo i Rana gjennom Vesterbotten og Midt-Finland og til Petrosavodsk i Karelen. Det vil ha en stor betydning for næringslivet i disse regionene, og for det grenseregionale samarbeidet dersom det kan etableres en frihavn i Mo i Rana.

Stedet har en strategisk riktig beliggenhet med tanke på å få overført transittrafikk fra naboland og har de fasiliteter som trenges til å betjene store kundegrupper i sine regioner.

Med god infrastruktur og lokalisering utenfor presseområder har kommunen de beste forutsetningene for rasjonell og kostnadseffektiv drift av en frihavn.

Samtidig har kommunen ledig industriarealer, et godt utbygd servicetilbud, arbeidskraftressurser og et industrielt miljø som ligger vel til rette for å fange opp den veksten som følger av frihavnsetableringen.

Hvorfor en frihavn

Det er hovedsaklig de økonomiske fordeler som er mest attraktivt for firmaer som benytter seg av frihavn. Ved å slippe kontant betaling av avgifter ved import, kan man oppnå bedre transportavtaler og ta inn større varepartier for mellomlagring i frihavnen.

Frihavnen vil kunne tilby en sentralisert dataservice direkte tilknyttet tollvesenet, med all dokumentasjon i forbindelse med avgiftsbetaling og verdisetting. Dette vil spare næringslivet i regionene for betydelig papirarbeid. Ved eksiste-

rende frihavner har det i praksis også vist seg å ligge en betydelig markedsføringseffekt for steder med frihavn.

Miljømessige fordeler

Belastingen på de sentrale gjennomfartsårene gjennom Norden og det øvrige Europa er blitt så stor at en overgang til mer bruk av jernbane og båttransport er uunngåelig. Vi tror sjøtransporten står foran en renessanse. Ikke minst miljøkravene vil påskynde denne utviklingen.

De miljømessige fordeler man vil oppnå med kortere transportavstander på land, mindre energiforbruk, mindre kostnader med veivedlikehold m.m. bør tillegges stor vekt.

Særlig med tanke på den gunstige virkningen det kan ha for det grenseregionale samarbeidet langs "Blå Vegen" vil vi foreslå at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

å medvirke til at det opprettes en frihavn i Mo i Rana.

København, 1. mars 1991

Åshild Hauan (A) *Bruno Poromaa (s)*

Socialutskottets betänkande

över medlemsförslag om nordisk undsättningsstyrka vid internationella katastrofer

(Medlemsförslaget väckt av Gunnar Björk och Karin Söder samt Ylva Annerstedt m.fl., se s. 578
Remissyttranden, se supplement)

Till socialutskottet har överlämnats ett medlemsförslag om nordisk undsättningsstyrka vid internationella katastrofer. I medlemsförslaget hemställes att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att verka för att en nordisk undsättningsstyrka för internationella katastrofer kommer till stånd, endera för varje land men samordnad, eller en gemensam för de nordiska länderna samt att en utredning företas om dennas sammansättning, utbildning och beredskap.

Förslagsställarna hänvisar till erfarenheterna från internationella katastrofer, senast flyktingkatastrofen i Irak. Trots kunskap och vetskap om att problemen med tiden och i takt med det snabbt ökande antalet flyktingar skulle förvärras reagerade både världssamfundet och de nordiska länderna alltför långsamt. När den internationella hjälpen äntligen började nå fram var den länge otillräcklig och illa koordinerad. Bristande samordning och illa planerade hjälpsändningar medförde att hjälpen inte alltid kunde nå fram till de nödlidande.

Sedan Gulfkriget har ytterligare en gigantisk katastrof inträffat i Bangladesh. Svältkatastrofen i Afrika är ytterligare ett exempel på internationell katastrof där samlade insatser behövs. I första hand är det mat och akut sjukvård, därefter kläder och tält som behövs. Tidigare insatta och från början väl samordnade hjälpinsatser skulle ha räddat många liv och besparat flyktingarna mycket lidande i fallen med Gulfkrisen och Afrika.

Sverige och de övriga nordiska länderna har sedan lång tid tillbaka en tradition att ställa upp med militära styrkor till gagn för FN:s fredsbevarande verksamhet. Dessa styrkor rekryteras, organiseras och utbildas nationellt varefter de ställs i beredskap för internationella insatser i FN:s regi. Motsvarande beredskapsstyrkor för civila hjälpinsatser saknas. Dessutom finns just i de nordiska länderna en uppbyggd fredsräddningstjänst.

Internationella hjälpinsatser av större format är utomordentligt svåra att leda och genomföra. En grundförutsättning för en någorlunda effektivt genomförd

insats är därför att den genomförs under en professionell ledning samt att den på fältet verksamma personalen är väl organiserad och lämpligt utbildad för sina svåra uppgifter.

I Norden finns erfarenhet av katastrof- och biståndsinsatser. Dessa kunskaper kan bättre tas tillvara om man samordnar insatserna. Därigenom kan mer långsiktiga insatser göras. En gemensam nordisk undsättningsstyrka är vad som krävs för att man med erforderliga resurser bättre skall kunna möta internationella katastrofer. En sådan samordning bör samtidigt vara ett komplement till de insatser som Röda korset m.fl. utför vid katastrofarbete. En sådan nordisk undsättningsstyrkas sammansättning, utrustning, utbildning och beredskap måste bli föremål för vidare utredning.

2. Remissyttranden

Remissyttranden har inkommit från följande myndigheter, organisationer och institutioner:

Danmark
Indenrigsministeriet
Dansk Flygtningehjælp
Danish Red Cross
Finland
Inrikesministeriet
Försvarsministeriet
Social- och hälsovårdsministeriet
Kyrkans utlandshjälp
Åland
Finlands röda kors, Ålands distrikt
Island
Udenrigsministeriet
Kirkens nødhjælp
Sverige
SIDA
Räddningsverket
Rädda barnen
Svenska röda korset
Norge
Forsvarsdepartementet
Redd Barna

2.1 Remissinstanser som väsentligen tillstyrker medlemsförslaget

Dansk flygtningehjælp finner det av största vikt att förstärka FN:s möjlighet att snabbt och med god samordning agera vid naturkatastrofer. Problemet är att FN hittills saknat resurser, både material och personal för snabba insatser. Uppsättande av en nordisk undsättningsstyrka, som med mycket kort varsel kunde sättas in och utgöra ett led i FN:s samlade beredskap skulle på ett avgörande sätt

förstärka FN:s förmåga på detta område. Om en sådan undsättningsstyrka organiseras är det av vikt att det stora vetande som finns hos frivilliga organisationer tas in i förberedelserna för och genomförandet av projektet. Dansk flygtningehjælp står gärna till förfogande med ytterligare upplysningar, bistånd och synpunkter om det är önskvärt.

Danish Red Cross emotser att få studera det slutliga förslaget när utredningen kommer fram och ställer gärna sina erfarenheter till förfogande i arbetet därmed. Det påpekas att medlemsförslaget inte ger svar på den grundläggande frågan hur samordningen i själva katastrofområdet skall förberedas och Röda korset anser inte att svaret omedelbart ligger i inrättandet av ännu en hjälporganisation på givarsidan. En sådan kan möjligtvis möta andra behov i biståndsarbetet, t.ex. framskaffande av fler medel, men huvudproblemet - den bristande samordningen i katastrofområdena - påverkas såvitt man kan bedöma inte därigenom.

Röda korset gör en genomgång av sin internationella verksamhet. Det finns 147 nationella röda kors resp. röda halvmånenorganisationer som samordnas av Internationella röda korset i Genève. Insatser i katastrofområden sker alltid på anmodan av Internationella röda korset som gör en behovsanalys vid varje katastroftillfälle. Danska röda korset har beredskapslagring av framförallt kläder och tält och ett kartotek över utbildad personal (ca 500 st.) som kan sättas in med kort varsel. Allmänt påpekar Röda korset vikten av att samordningen kan förbättras i det internationella biståndssystemet. Detta kan ske genom utbyggt samarbete mellan olika internationella och privata organisationer och förstärkning av lokala organisationer och strukturer i mottagarländerna som i sista hand är ansvariga för att hjälparbetet samordnas och kommer de nödlidande till del.

Inrikesministeriet i Finland understöder medlemsförslaget om en samordnad nordisk undsättningsstyrka. Inrikesministeriet föreslår att man under åren 1992-1993 skulle utarbeta en plan om samordning av de nordiska undsättningsstyrkorna. Inrikesministeriet föreslår vidare att Nordiska ministerrådet beviljar anslag och anställa en tjänsteman på en bestämd tid för att genomföra samordnandet och koordinera även annan räddningstjänst i Norden. Inom ministeriets räddningsavdelning har utarbetats en plan om en finsk undsättningsstyrka för internationella insatser. Stommen utgörs av de största brandkårerna med Helsingfors räddningsverk i spetsen. Styrkan, som består av 300 personer kan sättas in inom 24 timmar, men en förkommandogrupp kan skickas iväg inom 4-8 timmar.

Social- och hälsovårdsministeriet noterar att det i samband med kriget i Persiska viken konstaterades att det i Finland inte fanns tillräckligt med personal för att utrusta och bemanna två fältsjukhus. Bl.a. därför planerar man ovannämnda räddningsstyrka. Vad gäller medlemsförslagets yrkande anser ministeriet att man först borde utreda vilka resurser nordiska myndigheter och frivilligorganisationer har till räddningstjänst. Efter utredningen skall utvärderas om en separat nordisk undsättningsstyrka är ändamålsenlig eller om man borde förstärka katastrofberedskapen i de nationella röda korsorganisationerna.

När man utreder de nordiska ländernas möjligheter att hjälpa vid katastrofer, borde man också fästa uppmärksamhet på områden som kräver specialkompetens såsom epidemibekämpning och vattenvård.

Kirkens nødhjælp i Island tillstyrker helt förslaget, men understryker vikten av att oberoende hjälporganisationer som Kirkens nødhjælp och Röda korset aktivt deltar i en sådan undsättningsstyrka.

Forsvarsdepartementet i Norge anser att det bör överlåtas till civila organisationer att bygga upp en civil räddningsstyrka. Försvaret kan eventuellt bidra med materiella resurser t.ex. kläder och tält, men man har inte obegränsad tillgång härtill.

Räddningsverket i Sverige har regeringens uppdrag att hålla beredskap för räddningsinsatser i andra länder, företrädesvis utanför Norden. Verket påpekar att beredskapen för internationella insatser bygger på att den beredskap och de resurser samhället byggt upp för olyckor i fred och för räddningstjänst i krig utnyttjas på ett flexibelt sätt. Någon särskilt fast styrka med personal och materiel har således ej skapats.

De resurser som Danmark, Finland och Norge disponerar för räddningstjänsten skulle, om länderna så önskar, också kunna användas som komponenter i en gemensam nordisk räddningsinsats. De nämnda nordiska länderna har sedan 1989 ett avtal om ömsesidigt bistånd med räddningsresurser, det s.k. ramavtalet, liksom särskilda avtal om samverkan inom vissa grenar av räddningstjänsten främst sjöräddning och flygräddning. Regionalt har sådana insatser mellan nordiska länder tillämpats vid flera tillfällen.

Förutsättningarna för en samordning av de räddningsinsatser nordiska länder utför utanför Norden har diskuterats inom det samarbetsorgan som bildats med anledning av ramavtalet (Nordräd). Mot bakgrund härav anser Räddningsverket att de nordiska länder, som har en uttalad vilja att medverka vid räddningsinsatser i andra länder, skulle avsevärt kunna förbättra möjligheten att göra effektivare insatser genom ett samordnat uppträdande.

Räddningsverket tillstyrker därför förslaget och påpekar att en eventuell utredning om gemensamt nordiskt uppträdande bör göras i nära samverkan med Nordräd.

Rädda barnen tillstyrker förslaget, men erinrar om att dess kompetens inte ligger i direkt katastrofarbete - sjukvård och matdistribution - utan i långsiktigt arbete för barn. De resurser som Rädda barnen kan ställa till förfogande är personal med speciell kompetens inom barnområdet. Rädda barnen kan medverka vid den föreslagna utredningen om undsättningsstyrkans sammansättning, utbildning och beredskap.

2.2 Remissinstanser som avstyrker medlemsförslaget

Indenrigsministeriet i Danmark anser att nordiskt samarbete för katastrofbistånd bör ske inom ramen för det nordiska räddningsavtalet av 1989. Varken ministeriet eller civilforsvarsstyrelsen ser något behov av nordiskt samarbete kring en internationell undsättningsstyrka, då pågående samarbete i regi av FN, EG och Röda korset m.fl. täcker området tillfredsställande.

Försvarsministeriet i Finland anser att medlemsförslaget om en nordisk undsättningsstyrka är värt understöd som idé. I stället för att bilda en ny trupp borde man dock fästa uppmärksamhet vid koordineringen av dessa resurser som redan står till förfogande i de nordiska länderna.

Ministeriet föreslår därför att verksamhetsförutsättningarna och verksamhetsprinciperna för redan existerande trupper som eventuellt används i internationella biståndsuppgifter utreds och att ett system för användningen av biståndstrupperna och koordineringen av deras verksamhet skapas.

Kyrkans utlandshjälp anser att man kunde arbeta mer effektivt inom dess internationella organisation om förfarandet via UD och utnyttjandet av humanitärt bistånd vore mera flexibelt. Kyrkans utlandshjälp tror att det vore bättre att förbättra förutsättningarna för organisationernas verksamhet än att skapa en undsättningsstyrka som kan bli mycket svår att organisera och administrera.

Finlands röda kors, Ålands distrikt påpekar att Internationella röda korset har mångårig erfarenhet av koordinering medan de nationella Röda kors-föreningarna i Norden kontinuerligt sysslar med rekrytering och utbildning av biståndspersonal för akuta katastrofer, samt har beredskap att sända personal och biståndsmaterial till katastrof- och konfliktområden. Det vore därför en splittring av begränsade resurser, att bygga upp ytterligare en särskild nordisk organisation med egen administration, eget nätverk i varje nordiskt land och fungerande internationella samordningskontakter i Genève eller New York samt ute på katastrofområdena.

Röda korset föreslår därför att de nordiska länderna såsom hittills bistår de nationella Röda korsföreningarna, så att de ytterligare kan utveckla och förbättra sin katastrofberedskap samt fortsätter att kanalisera akut hjälp via Röda korset.

Udenrigsministeriet i Island lägger vikt på att man företar en grundlig undersökning av hur man kan förbättra den nordiska beredskapen i katastrofsituationer innan man tar formellt beslut om ett formellt samarbete. Ministeriet anser att medlemsförslagets beskrivning att FN icke utövar civil nödhjälp på liknande sätt som de fredsbevarande styrkorna är felaktig, då flera FN-organisationer deltog i den nödsituation som uppstod till följd av kriget vid Persiska viken. Det är dock inget tvivel om att dessa organisationers arbete kan koordineras ännu bättre, liksom även deras samarbete med enskilda regeringar, Röda korset, IMO och kyrkliga hjälporganisationer.

Redd Barna i Norge erinrar om att bistånd från i-länder i en katastrofsituation främst bör bygga på en bedömning av det konkreta behovet och inte på förutsättningen att en räddningsstyrka alltid är den riktiga biståndsformen. I den första fasen av en nödsituation är den hjälp som ges inom landet erfarenhetsmässigt effektivare än det som kommer utifrån. De praktiska och ekonomiska olägenheterna med att tillrättalägga bostäder, transport, mat m.m. för en grupp utlänningar i ett samhälle i nöd talar också mot insats av grupper utifrån i den första fasen. Internationella insatser för katastrofhjälp måste bygga på en större grad av ansvar för och stöd till förebyggande insatser.

Redd Barna anser sammanfattningsvis att arbete för ett förstärkt mandat och ökade resurser för FN som samordnande organ för internationella insatser i katastrofsituationer är påkallat.

SIDA i Sverige anser, att det i övervägande antalet katastrofer är lokalsamhället och i området verksamma organisationer som bäst vidtar åtgärder i det första akuta skedet av katastrofen. Det bär av detta skäl vara en absolut prioritet att tillse, att en katastrofberedskap byggs upp på det nationella planet.

Om de länder som drabbats av en katastrof ej förmår bemästra katastrofens skadeverkningar måste det finnas organisationer som kan vara behjälpliga med behovsanalyser av hjälpbehovet. Det är därför angeläget att se till, att United Nations Disaster Relief Office (UNDRO) eller annat FN-organ ges resurser att snabbt kunna assistera drabbade länder att kartlägga katastrofens omfattning och göra behovsanalyser. Även Röda korsorganisationerna har stor erfarenhet och ett utbrett informationsnät för snabba insatser.

I Sverige finns Swedenrelief, en specialstyrka vid Arméstaben och Räddningsverket inom den offentliga sektorn. Även Svenska röda korset har resurser att med kort varsel mobilisera såväl personal som varor.

En utvärdering av erfarenheterna av dessa organisationers insatser kan bli utgångspunkt för diskussioner kring beredskapspersonal, finansiering, kostnader och övriga formalia som uppdragsgivare, rekrytering etc. SIDA har emellertid svårt att se att de nordiska länderna skulle påta sig att ha en undsättningsstyrka i beredskap för det, relativt sett, fåtal katastrofer som det kan bli fråga om.

SIDA avstyrker därför idén om en gemensam nordisk undsättningsstyrka men är positivt till en fortsatt metodologisk och praktisk samordning av nordiska katastrofinsatser.

Svenska röda korset ställer sig tveksamt till värdet av särskilda internationella undsättningsstyrkor till skillnad från behovet av att ha tillgång till lokala adekvata resurser för katastrofhjälp. Vi vill i det följande utveckla denna tankegång.

Röda korset är övertygat om att nödvändiga och ökade internationella katastrofinsatser bör ske genom att satsa mer på beredskap och samordning mellan existerande organisationer med beaktande av de specifika lokala behoven i varje särskilt fall. En särskild undsättningsstyrka skulle ta resurser från dessa angelägna satsningar.

FN:s katastroforgan UNDRO gör följande prioritering av hur ökade resurser bör användas

-att bygga upp en bättre katastrofberedskap i särskilt drabbade länder

-att förbättra koordineringen vid internationella insatser för att undvika dubblering och överlappning.

Ökade internationella katastrofinsatser behövs genom FN-familjen och existerande hjälporganisationer. Röda korset anser att större resurser i första hand bör avdelas för att förbättra detta arbete i stället för att tillskapa nya institutioner och organ.

3. Utskottet

Utskottet noterar att remissinstanserna är delade vad gäller lämpligheten att sätta upp en samnordisk undsättningsstyrka. Det erinras om att organ som FN och Röda korset redan har avsevärd beredskap och arbetar med samordning av insatserna. Vidare erinras om det s.k. ramavtalet mellan de nordiska länderna som gett upphov till ett samordningsorgan (Nordräd). Den nordiska räddningstjänsten togs upp i Nordiska rådets *rekommendation nr 32/1989/s* till ministerrådet om

att utreda förutsättningarna för att inrätta ett samarbetsorgan för räddningstjänstområdet. Denna rekommendation avser dock snarast insatser inom Norden.

Vad gäller katastrofinsatser i större internationella sammanhang är de nordiska ländernas inställning traditionellt att man ger ett omfattande stöd till FN och dess fackorgans humanitära hjälparbete. Snabba och flexibla beslut om bistånd har varit en ledtråd för den nordiska insatsen, vilket de nordiska biståndsministrarna noterade vid sitt möte i Skagen den 19-20 augusti 1991. Ministrarna erinrade om de insatser som utförts av FN och en rad hjälporganisationer på Afrikas horn och i Mellanöstern och noterade med tillfredsställelse de framsteg som gjorts i säkerhetsrådets förhandlingar om utnyttjande av irakiska resurser till humanitära insatser i landet. Biståndsministrarna betonade att de nordiska länderna såg ett klart behov att effektivisera FN:s nödhjälpsinsats och stärka FN-systemets förmåga till en väl samordnad och effektiv insats vid större katastrof- och nödsituationer i världen. Därigenom kunde man, som framhållits i konklusioner som formulerats av FN:s ekonomiska och sociala råd, ECOSOC, garantera att hela omfattningen av dessa aktiviteter - politiska, förebyggande, förberedande, återuppbyggande och utvecklingsinriktade - verkar ömsesidigt förstärkande.

De nordiska biståndsministrarna såg fram emot att det i FN:s generalförsamling skulle bli möjligt att ge generalsekreteraren mandat, tyngd, ledning och resurser som kunde sätta FN i stånd att handla snabbt och effektivt i nödsituationer. De nordiska ländernas FN-delegationer verkar inom FN-systemet för förstärkning av generalsekreterarens ledande och samordnande roll i detta sammanhang.

Utskottet finner mot denna bakgrund att medlemsförslaget ej står i överensstämmelse med den nordiska linjen på internationellt plan, och skulle innebära uppbyggnad av en dubbel organisation som skulle belasta de i alla hänseenden begränsade resurserna. Denna bedömning stöds av många remissinstanser.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet

att Nordiska rådet *inte* måtte företa sig något med anledning av medlemsförslaget.

Köpenhamn den 21 februari 1992

Svein Alsaker (KrF)
Birgitte Husmark (SF)
Outi Ojala (Vas.)
Lodve Solholm (FrP)
Lena Öhrsvik (s) Förman
Åshild Hauan (A)
Hans Jørgen Jensen (S)
Heikki Riihijärvi (SMP)
Sten Svensson (m)

A 968/s

Medlemsförslag

om nordisk undsättningsstyrka vid internationella katastrofer

(Väckt av Gunnar Björk och Karin Söder samt Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Jörn Donner, Knud Glønborg, Markku Laukkanen, Eeva-Liisa Moilanen och Håkan Nordman)

Inbördesstrider och förtrycket av den kurdiska befolkningen i de norra delarna av Irak har lett fram till den flyktingkatastrof som världen nu bevittnar. Gränslandet mellan Irak och dess grannländer Turkiet, Syrien och Iran har som en följd härav, för hundratusentals flyende kurder förvandlats till ett lidandets inferno.

Informationen från det aktuella området gav redan på ett tidigt stadium världssamfundet kunskap om vad som pågick och indikerade ett enormt hjälpbehov redan initialt. Trots denna kunskap och vetskapen om att problemen med tiden och i takt med det snabbt ökande antalet flyktingar skulle förvärras reagerade både världssamfundet och de nordiska länderna alltför långsamt.

När den internationella hjälpen äntligen började nå fram var den länge otillräcklig och illa koordinerad. Bristande samordning och illa planerade hjälpsändningar medförde att hjälpen inte alltid kunde nå fram till de nödlidande och lindra deras nöd.

Sedan Gulfkriget har ytterligare en gigantisk katastrof av aldrig skådad storlek inträffat i Bangladesh. Den kommer att få stora mänskliga och materiella följder. Svältkatastrofen i Afrika är ytterligare ett exempel på internationell katastrof där samlade insatser behövs.

I första hand är det mat och akut sjukvård, därefter kläder och tält som behövs. Men torde stå utom allt tvivel att tidigare insatta och från början väl samordnade hjälpinsatser skulle ha räddat många liv och besparat flyktingarna mycket lidande i fallet med Gulfkrisen och i Afrika.

Sverige och de övriga nordiska länderna har sedan lång tid tillbaka en välrenommerad tradition att ställa upp med militära styrkor till gagn för FN:s fredsbevarande verksamhet. Dessa styrkor rekryteras, organiseras och utbildas nationellt varefter de ställs i beredskap för internationella insatser i FN:s regi.

Motsvarande internationella beredskapsstyrkor för civila hjälpinsatser saknas, vilket förefaller egendomligt med hänsyn till att världssamfundet väl vet att nya stora katastrofer kommer att inträffa. Dessutom finns just i de nordiska länderna en uppbyggd fredsräddningstjänst.

Internationella hjälpinsatser av större format är utomordentligt svåra att leda och genomföra. En grundförutsättning för en någorlunda effektivt genomförd insats är därför att den genomförs under en professionell ledning samt att den på

fältet verksamma personalen är väl organiserad och lämpligt utbildad för sina svåra uppgifter.

Norden skulle i detta sammanhang gemensamt kunna medverka till att hjälpinsatserna vid framtida katastrofer kan komma igång på ett tidigare stadium samt att de ges en mer adekvat inriktning.

I Norden finns erfarenhet av katastrof- och biståndsinsatser. Dessa kunskaper kan bättre tas tillvara om man samordnar insatserna. Därigenom kan mer långsiktiga insatser göras.

En gemensam nordisk undsättningsstyrka är vad som nu krävs för att man med erforderliga resurser bättre skall kunna möta kommande internationella katastrofer. En sådan samordning bör samtidigt vara ett bra komplement till de insatser som Röda korset m.fl. utför vid katastrofarbete. En sådan nordisk undsättningsstyrkas sammansättning, utrustning, utbildning och beredskap måste givetvis bli föremål för vidare utredning.

Med hänvisning till ovanstående föreslås att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att verka för att en nordisk undsättningsstyrka för internationella katastrofer kommer till stånd, endera gemensam för varje land men samordnad, eller en gemensam för de nordiska länderna samt att en utredning företas om dennas sammansättning, utbildning och beredskap.

Stockholm, Helsingfors och København den 15 maj 1991

Gunnar Björk (c)
Ylva Annerstedt (fp)
Jörn Donner (SFP)
Markku Laukkanen (Kesk.)
Håkan Nordman (SFP)
Karin Söder (c)
Hugo Bergdahl (fp)
Knud Gløsborg (KRF)
Eeva-Liisa Moilanen (SKL)

A 969/s

Medlemsförslag

om bostadspolitiskt samarbete

(Väckt av Lena Öhrsvik samt Lahja Exner, Pekka Haavisto, Åshild Hauan, Birgitte Husmark, Hans Jørgen Jensen, Anneli Jäätteenmäki, Tarja Kautto, Maija Perho-Santala och Markku Rossi)

(Socialutskottets betänkande över medlemsförslaget, se ministerrådsförslag B 123/s, s. 756)

Byggsektorn har stor betydelse för stora delar av Nordens industri och allmänna ekonomiska aktivitet. Tullfriheten mellan länderna har underlättat handeln med byggvaror och den gemensamma nordiska arbetsmarknaden har möjliggjort för byggarbetskraften att flytta från undersysselsättning till områden med brist på arbetskraft. På 1960-talet föreslog Nordiska rådet förstärkt samarbete om byggnadsforskning. I ministerrådets handlingsprogram för det nordiska samarbetet år 1972 angavs en ökad integration av de nordiska byggmarknaderna som det primära målet för byggsamarbetet. Nya projekt inom bostadspolitiken togs också upp, bl.a. boendestöd, socialt bostadsbyggande och boendedemokrati.

I ett reviderat handlingsprogram, som fastställdes 1983, fick det bostadspolitiska samarbetet en mera central placering. Bostads- och bebyggelsepolitiska sakfrågor fick nu ökad betydelse och åtgärder med positiv inverkan på sysselsättning och byggsektorns utveckling prioriterades.

Vidare fastställdes en nordisk handlingsplan för stabil sysselsättning och ökad produktivitet inom byggsektorn 1987, liksom ett projektprogram, bl.a. med sikte på eliminering av handelshinder och harmonisering.

Nordiska rådets budget- och kontrollutskott lät 1990 genomföra en granskning av de båda sistnämnda planerna. I granskningsrapporten ges en klar indikation på att arbetet bedrivs effektivt men samtidigt framhålls att den politiska styrningen är bristfällig och att gemensamma mål för byggsamarbetet saknas.

Rådet antog vid 39:e sessionen ett yttrande (*yttrande nr 5/1991*) angående ekonomiska utskottets sakområde, att ett nytt program för bygg- och bostadssektorn bör utarbetas till 40:e sessionen.

Enligt såväl budget- och kontrollutskottet som rådets ekonomiska utskott är det avgörande för byggsektorns framtid i det nordiska samarbetet att motiv och mål slås fast. Genom att låta utarbeta ett nytt samarbetsprogram skulle såväl politiska organ som myndigheter och institutioner ges tillfälle att analysera och prioritera bygg- och bostadsverksamheten och sektorn kunna ges den politiska förankring som saknas i dag, menar budget- och kontrollutskottet. Mot denna

bakgrund har budget- och kontrollutskottet anbefallit att ministerrådet skall genomföra en analys av motiv, mål och prioriteringar för det fortsatta samarbetet inom byggsektorn. Ett ministerrådsförslag härom väntas framlagt till 40:e sessionen.

Vi instämmer i såväl budget- och kontrollutskottets som ekonomiska utskottets bedömning att ett nytt samarbetsprogram för bygg- och bostadssektorn bör utarbetas. Ett sådant program måste innefatta uttalade målsättningar och prioriteringar för en samnordisk bygg- och bostadspolitik. Härvid bör särskild vikt läggas vid utformningen av de bostadssociala målen, som bör formuleras med utgångspunkt i såväl social utjämning och rättvisa som på basis av idéerna om nordbors rättigheter.

Sålunda bör utgångspunkten vara att den samnordiska bostadspolitiken skall tillgodose ett grundläggande socialt behov. Bostaden skall ses som en social rättighet. En god och tillräckligt rymlig bostad i bra miljö är en mänsklig social rättighet. Det primära målet för bostadsförsörjningen bör vara att alla invånare skall kunna erbjudas goda bostäder till rimlig kostnad.

Ett övergripande mål bör vara att främja en samhällsutveckling med bl.a. jämlika levnadsförhållanden. Vid utformningen av miljön bör förutsättningar skapas för jämlikhet och för jämställdhet mellan kvinnor och män. Förbättrat medborgar/hyresgästinflytande innebär bättre förutsättningar för de boende att delta i planeringen och påverka utformningen av närmiljön.

Ett annat mål är att tillgången på bostäder bör vara så god att även nyetablerade hushåll lätt kan erhålla bostad. Bostadsbeståndet bör vidare ges en varierad utformning för att främja en allsidig boendestruktur.

Bostäder, arbetslokaler och lokaler till vilka allmänheten har tillträde måste göras tillgängliga för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga (handikappanpassning). Först därigenom ges förutsättningar för att alla människor på lika villkor skall kunna delta i samhällslivet.

En annan förutsättning för reell valmöjlighet är att likvärdiga bostäder betingar lika priser. Priserna måste vara rimliga i förhållande till hushållens betalningsförmåga.

Bostadsrättens fördelar har ofta framhållits. Motsvarande fördelar inom boendedemokratins ram bör i möjlig mån göras tillgänglig även inom hyresområdet.

Planering av stadsförnyelse och andra förbättringar i befintliga områden bör också ges bättre förutsättningar. Även bostadsförnyelsen bör ges en mera social inriktning med större hänsynstagande till de boende.

Av betydelse för möjligheterna till val av bostadsort är vidare en aktiv regionalpolitik, t.ex. vad gäller ortstruktur och arbetsförhållanden. I det nordiska samarbetsprogrammet inom hälso- och socialvårdssektorn från 1988 (Avsnitt 2.2: De grunnleggende krav innen helse- og sosialsektoren) anges att "Det første mål er å redusere de eksisterende sosiale og helsemessige ulikheter både mellom land og mellom befolkningsgrupper i de enkelte land." De bostadssociala frågorna har självfallet stor betydelse för att detta mål skall kunna nås. Eftersom bostadssociala frågor inte behandlas i ovannämnda samarbetsprogram är det angeläget att dessa innefattas i det bostadspolitiska samarbetet.

Som en självklarhet bör målen för ett bostadspolitiskt samarbete i Norden bygga på idéerna om nordbors rättigheter och Helsingforsavtalets målsättning om största möjliga rättsliga och sociala likställdhet med vistelselandets medborgare för medborgare från ett annat nordiskt land.

Med hänvisning till ovanstående föreslår vi att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vid utarbetandet av ett nytt samarbetsprogram för bygg- och bostadssektorn särskild vikt läggs vid utformningen av de bostadspolitiska målsättningarna enligt vad som här anförts.

Stockholm och Helsingfors den 14 juni 1991

Lena Öhrsvik (s)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Birgitte Husmark (SF)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.)
Maija Perho-Santala (Kok.)
Lahja Exner (s)
Åshild Hauan (A)
Hans Jørgen Jensen (S)
Tarja Kauto (SDP)
Markku Rossi (Kesk.)

A 970/m

Miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om Östersjöns framtid

(Medlemsförslaget väckt av Gunnar Björk, Olof Johansson och Karin Söder samt Maria Kaisa Aula m.fl., se s. 592

Remissyttranden, se supplement)

Till miljöutskottet har hänvisats medlemsförslag A 970/m om Östersjöns framtid. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sina möten i Ålborg den 6 augusti 1991, i Köpenhamn den 7 oktober 1991, i Mariehamn den 11-12 november 1991, i Stockholm den 30-31 januari 1992 och Helsingfors den 1-2 mars 1992.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

vad som anförs om behovet av miljökompetens i utvecklingsbankerna,

att besluta om vad som anförts om överföring av teknik för "ren produktion",

att beakta vad som anförs om prioriterade åtgärder i Östeuropa, Sverige, Danmark, Finland och Tyskland,

att i Helsingforskommissionen ta upp frågan om ett utvidgat och intensifierat Östersjösamarbete,

att en översyn görs av tillämpningen av miljökonventionen samt ge förslag till skärpningar av konventionen för att förstärka skyddet av miljön i Norden.

I sina motiveringar till medlemsförslaget konstaterar förslagsställarna att Nordiska rådet har ett stort ansvar att samla alla goda krafter för att Östersjöns miljö skall förbättras. Det anses att Östersjöns miljöproblem kan undanröjas om man får till stånd ett aktivt miljöarbete i och mellan samtliga Östersjöländer. Det betonas att alla Östersjöländer måste ta sitt ansvar.

Förslagsställarna räknar upp en rad konkreta åtgärder som anses vara brådskande både i Väst- och Östeuropa samt Centraleuropa. Dessa förslag gäller t.ex. avloppssystem, läckaget av näringsämnen från jordbruket, restaurering och beva-

rande av våtmarker, klororganiska föreningar, tungmetaller, radioaktivt avfall, kommunikationer och miljöövervakning. Förslagsställarna pekar också på ett antal större projekt som kan störa Östersjöns miljö.

Förslagsställarna erinrar om att erfarenheterna ur miljö- och naturvårdssynpunkt av internationella bankers deltagande i utvecklingsprojekt inte alltid är positiva. Det anses att bankerna i alltför hög grad har prioriterat ekonomisk utveckling och tillväxt före hänsyn till miljö och natur. Det anses att bankerna saknar erfarenheter att hantera miljöprojekt och att de saknar egen kompetens för t.ex. miljöanalyser. I detta sammanhang erinras om Nordiska investeringsbanken som avses få ett huvudansvar för planering och förstudier av investeringar i Ryska republiken och Baltikum. Det poängteras att kraven på att bästa och senaste teknik för ren produktion skall användas vid investeringar i öst borde vara självklart, om man skall åstadkomma långsiktiga lösningar av miljöproblemen i öst.

Förslagsställarna konstaterar att de i medlemsförslaget föreslagna insatserna bör genomföras inom ramen för den handlingsplan för Östersjön som skall läggas fram för miljöministrarna inom Helcom av den arbetsgrupp som tillsattes vid Ronnebykonferensen. Det anses att i tillägg till de nämnda insatserna bör det också ingå i handlingsplanen en utvidgning av miljöövervakningsprogrammet för Östersjön till att omfatta också floder och sjöar, skydd för den biologiska mångfalden och skyddsvärda områden, etc.

Slutligen erinrar förslagsställarna om den nordiska miljökonventionen och erinrar om vissa projekt inom de nordiska länderna. Det anses därför vara skäl att se över hur de nordiska länderna har levt upp till de förväntningar man hade vid miljökonventionens tillkomst.

2. Remissbehandling

Vid sitt möte den 19 juni 1991 beslöt Nordiska rådets presidium att medlemsförslaget skulle hänvisas till miljöutskottet samt att det skulle remissbehandlas.

Medlemsförslaget har sedan remissbehandlats i vanlig ordning med remisstiden den 1 oktober 1991.

Följande remissvar har inkommit:

Norden
- Helsingforskommissionen
- Föreningarna Nordens Förbund
- Nordens Fackliga Samorganisation (NFS)
- Nordiska industriförbundens miljövårdskommitté (NIM)

Danmark
- Miljöministeriet
- Fiskeriministeriet

Finland
- Miljöministeriet
- Havsforskningsinstitutet
- Ålands landskapsstyrelse
- Ålands natur och miljö r.f.

Island
- Sjöfartsdirektoratet

Norge
- Miljøverndepartementet
- Fiskeridepartementet

Sverige
- Statens naturvårdsverk (SNV)
- Fiskeriverket

Norden

Helsingforskommissionen yttrar sig inte över medlemsförslaget utan ger i sitt uttalande information om verksamheten inom kommissionen angående de förslag i medlemsförslaget som direkt berör den.

Således konstateras att miljöövervakningen av floder och sjöar för närvarande sköts på bilateral bas samt att det har inte varit uppe till diskussion om denna övervakning skall tas upp inom kommissionens ramar.

Angående komplettering av Helsingforskonventionen med samarbete på naturvårdsområdet, diskuteras detta för närvarande inom en arbetsgrupp som arbetar med en översyn av konventionen. Det konstateras att ett nära samarbete har etablerats mellan WWF och Helcom och att WWF erhöll observatörstatus vid kommissionens senaste möte i februari 1991.

Angående förslaget att de baltiska republikerna skall ges fullvärdig representation i Helcom konstateras att Finland har föreslagit att dessa republiker deltar i arbetet enligt paragraf 1 i konventionens artikel 26.

Angående miljöorganisationernas deltagande som observatörer vid de olika mötena inom Helcom, konstateras att enligt gällande arbetsordning får NGO:s delta i kommissionens möten med full dokumentation. Deras deltagande begränsas dock av att dessa enbart får presentera yttranden och delta i diskussioner angående dessa. Det anses sannolikt att kommissionen vid sitt nästa möte under 1992 kommer att diskutera NGO:s deltagande i kommissionens utskott och kommittéer, på samma sätt som dessa deltar i kommissionens möten.

Föreningarna Nordens Förbund (FNF) tillstyrker förslaget och konstaterar att vid sin koordinerande funktion för det nordiska miljö- och biologiåret har FNF markerat sin vilja att praktiskt samarbeta med nordiska politiska myndigheter i syfte att skapa en bred folklig opinion för en generell förbättring av miljön i Norden.

Nordens Fackliga Samorganisation (NFS) instämmer i att målet att återställa Östersjöns ekologi måste ha högsta prioritet i de nordiska ländernas nationella

och internationella miljösamarbete. Det anses att förslaget utgör ett angeläget bidrag till ett förstärkt nordiskt miljösamarbete.

Slutligen framhåller NFS, att när det gäller den kommande svenska miljöprövningen av Öresundsbron, utgår NFS från att denna prövning kommer att ske i nära samverkan med de övriga berörda länderna kring Östersjön.

Nordiska industriförbundens miljövårdskommitté (NIM) anser att de i medlemsförslaget redovisade förslagen om överföring av teknik för "ren produktion" och prioriterade åtgärder i Östeuropa, Sverige, Danmark, Finland och Tyskland redan är genomförda eller på väg att genomföras. NIM anser också att en skärpning av den nordiska miljöskyddskonventionen inte är motiverad nu.

NIM delar förslagsställarnas principiella syn, att samarbetet för att skydda Östersjöns marina miljö behöver stärkas samt att Östersjösamarbetet bör genomföras inom ramen för Helsingfors-konventionen. NIM tillstyrker också förslaget om informations- och samrådsplikt i Helcom vid större miljöpåverkande projekt samtidigt som det anses att denna plikt bör utvidgas till att också omfatta industrin i konventionsstaterna.

Danmark

Miljøministeriet anser att hela problematiken krin Östersjöns miljö, och de baltiska ländernas deltagande i det arbetet, är mycket viktigt.

Det konstateras att Danmarks arbete inom Helsingforskonventionen är i enlighet med Folketingets dagordning av den 19 februari 1991, av vilken framgår att Danmark i sitt arbete med revidering av Östersjökonventionen skall arbeta för att "udbygningen af konventionen ses som en del av en process, der fører til øget regionalt samarbejde med repræsentation af alle lande og delstater rundt om Østersøen og i Østersøens afvandingsområde", och att "miljøorganisationernes deltagelse styrkes".

Fiskeriministeriet understryker vikten av att minska nitratföroreningen i Östersjön. Angående fiskerisektorn konstateras att alla länderna kring Östersjön, inklusive de baltiska länderna, ingår i fiskerisamarbetet inom den baltiska fiskerikommissionen. Ytterligare erinras om att en rad initiativ har tagits i syfte att intensifiera samarbetet mellan Helcom och fiskerikommissionen angående koordinerade insatser för att förbättra resursgrunden i Östersjön.

Finland

Miljöministeriet förenar sig i förslagsställarnas åsikt, att man med alla medel bör försöka förbättra Östersjöns ekologiska tillstånd, samt konstaterar att samarbetet mellan de nordiska länderna generellt sett är utomordentligt gott i fråga om skyddet av den marina miljön.

Angående medlemsförslagets förslag om åtgärder i Västeuropa påpekar ministeriet att åtgärderna delvis är vidtagna eller under behandling i Östersjökommissionen.

Angående förslagen om åtgärder i Central- och Östeuropa konstaterar ministeriet att dessa länder samarbetar aktivt med andra Östersjöstater inom Helsingforskommissionen för att kunna lösa sina problem, att ekonomiska stödåtgärder diskuteras och delvis redan realiserats både inom ramen för Helsingforskommis-

sionen och dess s.k. Task Force samt även i direkt samarbete mellan dem och staterna i Central- och Östeuropa.

Enligt miljöministeriets bedömning är de problem som förslagsställarna hänvisar till under rubriken "megaprojekt" i och för sig viktiga, men överflyglas av närsaltsproblemet som berör hela Östersjöns marina miljö.

Angående Helsingforskonventionen konstateras att de i medlemsförslaget nämnda frågorna redan på ett tillfredsställande sätt är under behandling i kommissionen.

Slutligen konstaterar ministeriet att en eventuell modernisering av den nordiska miljöskyddskonventionen bör ses i ljuset av nya internationella avtal som nyligen utarbetats inom miljösektorn.

Ålands landskapsstyrelse omfattar i princip de allmänna motiveringar som åberopas i medlemsförslaget för att påskynda arbetet med att förbättra Östersjöns miljö. Enligt landskapsstyrelsens åsikt är Helsingforskommissionen den lämpligaste organisationen för detta arbete.

Havsforskningsinstitutet anser det angeläget att medlemmarna i Nordiska rådet fäster uppmärksamhet på tillståndet i Östersjön och vill verka för att sammanföra krafterna i skyddskommissionen för Östersjön. Det anses att man i medlemsförslaget vidrör viktiga frågor och att det stöder det arbete för Östersjön som länderna utför inom Helsingforskommissionen.

Institutet anser att principerna och åtgärderna som föreslås i medlemsförslaget i mer eller mindre grad är de samma som ingår i Helcom:s "Task Force"-program, som syftar till att förstärka insatserna mot havsförorening.

Institutet förhåller sig kritiskt till det hot som byggnads- och energiprojekt sägs utgöra i förslagets kapitel om megaprojekt. De uppräknade projekten anses eventuellt vara tekniskt så omfattande att man kan tala om "megaprojekt", men ur havsföroreningssynpunkt anses dessa ändå inte vara de mest centrala. Institutet betonar att viktigast vore att först ta itu med redan påbörjade åtgärder mot vattenföroreningen i Sovjetunionen, Polen och östra delen av Tyskland, få bukt med de utsläpp av kväveföreningar i alla länder runt Östersjön och Mellaneuropa som belastar Östersjön samt fortsätta att minska användningen av syreförbrukande ämnen och klorföreningar i trädförädlingsindustrin.

Angående miljöfrågorna anses bankernas agerande ha varit både haltande och oklart. Det påpekas att de positiva erfarenheterna som Helcom fått av miljösamarbetet med länderna runt Östersjön inte riktigt gäller bankernas verksamhet. Det anses vara på sin plats att parlamentarikerna övervakar och följer bankernas objektivitet när de vill hjälpa Östeuropa och att bankernas samarbete med Helcom och Östersjöländerna förstärks.

Angående den delen av medlemsförslaget som gäller att förstärka Helcom:s verksamhet anser institutet att en del av dessa förslag redan är på gång. Slutligen påpekas att sista förslaget om ländernas lika behandling i respektive länders domstolar är oklart och borde preciseras.

Ålands natur och miljö r.f. konstaterar att situationen i Östersjön är ett av de allvarligaste miljöproblemen i Norden, och det anses därför av yttersta betydelse att allt fler engagerar sig i försöken att råda bot på problemen genom att söka vägar att stävja de fortgående utsläppen av miljögifter och gödningsmedel i Östersjöns vatten. Det påpekas att eventuellt kan Helcom-arbetet utvecklas, efter-

som där finns en färdig organisation för nordiskt och öst- och mellaneuropeiskt samarbete rörande Östersjöproblematiken.

Island

Sjøfartsdirektoratet stödjer medlemsförslagets synpunkter om vikten av att inte exportera gammal teknik. Det anses också viktigt att de fonder som beviljar pengar till miljöförbättrande åtgärder inom sin verksamhet har specialister på områdena miljö och förorening.

Norge

Miljøverndepartementet konstaterar att Norge har observatörsstatus i Helsingforskommissionen och är associerad medlem i arbetsgruppen (Task Force) som blev upprättad av statsministerkonferensen i Ronneby 1990.

Angående åtgärder för Östersjöns sanering bidrar Norge först och främst genom sitt samarbete med Polen.

Departementet anser det befogat att förstärka investeringsbankernas miljökompetens men anser inte att det föreligger behov att skärpa den nordiska miljökonventionen, som på flera punkter anses gå längre än ECE-konventionen om miljökonsekvensutredningar.

Fiskeridepartementet uttalar sig enbart om vattenutbytet i Östersjön och anser att konstruktioner som i väsentlig grad reducerar vattenutbytet genom Öresund och Stora Bält kan ha negativa konsekvenser för den fysiska och biologiska processen i farvatten som är underlagda norsk fiskerijurisdiktion.

Sverige

Statens naturvårdsverk (SNV) finner flera av Nordiska rådets medlemmars förslag, om vidgat ansvar för de nordiska länderna att samordna och leda insatser rörande skyddet av Östersjöns miljö, som väsentliga.

Angående avsnittet "Megaprojekt" i medlemsförslaget erinras om att oljeutvinning i Östersjön redan nu är kringgärdat av Helcom:s långtgående utsläppskrav som har ansetts vara tillräckliga för att förhindra en oacceptabel miljöpåverkan. Dessa är för övrigt strängare än motsvarande krav för Nordsjön.

Beträffande den planerade Öresundsbron erinras om att den svenska regeringen har beslutat att pröva dess tillblivelse enligt 4 kap. i naturresurslagen, varvid frågan förutsätts bli utredd av tillgänglig expertis. Det erinras också om att den dansk-svenska styrgrupp som leder arbetet med den planerade bron avser att tillsätta en internationell expertgrupp som skall följa de undersökningar som skall genomföras i samband med ärendets prövning.

SNV anser att behovet av miljökompetens i utvecklingsbanker kan diskuteras. Verkets erfarenhet är att de flesta banker som sysslar med miljöbistånd i allmänhet har ganska bra kompetens i dessa frågor. Principiellt bör man dock kunna begära att de olika projektens miljökonsekvenser och kostnadseffektivitet ur miljösynpunkt granskas av utomstående expertis innan bankerna tar ställning till investeringarna. Ytterligare anser SNV att åtgärderna dessutom bör prövas

enligt respektive lands miljö- och naturresurslagstiftning och bör följa de internationella konventionerna.

I fråga om utvidgat och intensifierat Östersjösamarbete inom Helcom och Östersjödeklarationens Task Force, överskrider medlemsförslaget i vissa delar betydligt det mandat som organisationerna innehar. Bl.a. kan nämnas att en utvidgning av miljöövervakningsprogrammet för Östersjön till att omfatta också sjöar knappast kan genomföras för närvarande, då konventionen inte täcker skyddet utanför den marina miljön. Detsamma gäller utökat samarbete mellan Helcom och de olika nationella och internationella finansieringsorganen, vilket skulle vara en ny uppgift för kommissionen och svår att förverkliga.

Det påpekas att på flera punkter pågår dock redan detta utvidgade samarbete. Det kan nämnas att t.ex. bevakningen av flodmynningar sedan lång tid tillbaka ingår i Helcom:s PLC (Pollution Load Compilation), att regler för samrådsplikt är beslutade i en rekommendation från Helcom:s 12:e möte och att representanter för miljöorganisationer alltid finns med vid Helcom:s huvudmöten.

Avslutningsvis ser SNV det aktuella förslaget som ett välkommet initiativ till större engagemang från de nordiska ländernas sida och en bättre samordning av insatser dem emellan för att förbättra Östersjöns miljö.

Fiskeriverket erinrar om att Östersjön karakteriseras av ett unikt ekologiskt system som är ytterst känsligt för förändringar. Detta beror dels på naturliga faktorer, såsom den låga salthalten, det begränsade vattenutbytet och den starka, vertikala skiktningen, och dels på föroreningar. Organismsamhällena är enkla och artfattiga och därigenom mer sårbara än komplexa sådana. Kvävehalterna har fyrdubblats medan fosforhalten i Östersjön har åttadubblats under de senaste 50 åren. I Östersjön har torsken inte haft någon framgångsrik lek sedan i början av 1980-talet. Den vattenvolym där torskäggen kan utvecklas idag, dvs. med en salthalt på minst 10 promille och en syrgashalt på minst 1 mg/l, har minskat avsevärt och har ställvis en vertikal mäktighet på endast ca 5 meter.

Det anses att en god miljö i Östersjön kan allt framgent bedömas vara av fundamental betydelse för det svenska yrkesfisket. Utifrån de synpunkter fiskeriverket har att beakta är det därför utomordentligt angeläget att Östersjön i enlighet med Ronnebykonferensen återfår en "sund ekologisk balans".

Det konstateras att ett närmare samarbete har inletts mellan Helsingforskommissionen och Fiskerikommissionen för Östersjön. Bl.a. har en observatör för IBSFC utsetts i arbetet med Helcom:s ad hoc "High Level Task Force", varför fiskeriverket får inblick i arbetet inom "Task Force".

Angående utvecklingsbankernas miljökompetens påpekas att "Task Force" har en sådan sammansättning att miljökompetensen där är mycket bred, med representation från bl.a. miljöministerier, miljömyndigheter och motsvarande institut för naturvård och ekologi. Vidare framhålls att NGO:s som "Coalition Clean Baltic" (CCB), "Greenpeace International" och "World Wildlife Fund" (WWF) bereds tillfälle att under arbetets gång kommentera arbetet inom "Task Force" med dess olika dokument.

Angående överföring av teknik för "ren produktion" delar fiskeriverket uppfattningen att senaste och bästa teknik skall användas vid investeringar i öst.

Angående de i medlemsförslaget föreslagna prioriterade åtgärderna i Östeuropa, Sverige, Danmark, Finland och Tyskland, har fiskeriverket inga avvikande meningar.

Angående utvidgat och intensifierat Östersjösamarbete erinras om att Internationella havsforskningsrådet har tillsatt en "Steering Group on Fisheries/Environmental Management Objectives and Supporting Research Programmes in the Baltic Sea".

Slutligen konstaterar fiskeriverket att man delar uppfattningen att den Nordiska miljöskyddskonventionen (NU 5/73) kan behöva ses över, bl.a. mot bakgrund av förändringar på miljölagstiftningens område, t.ex. krav på miljökonsekvens-analyser.

3. Utskottet

Inledningsvis vill miljöutskottet instämma i medlemsförslagets intention att målet att återställa Östersjöns ekologi måste ha hög prioritet i de nordiska ländernas nationella och internationella miljöarbete.

I medlemsförslaget föreslås en rad viktiga åtgärder i Västeuropa och i Central- och Östeuropa. Förslagsställarna nämner några stora projekt (megaprojekt) som anses hota Östersjöregionens miljö, behovet av bilateralt och multilateralt stöd till Östeuropa, Helsingforskommissionens verksamhet och översyn av den nordiska miljökonventionen.

Efter genomgång av inkomna remissvar, diskussion med representanter från Helsingforskommisionens Task Force samt de nordiska miljöministrarna har utskottet kommit fram till att det nationellt redan arbetas intensivt - inom Helsingforskommissionen och inom Nordiska ministerrådet - med att sanera Östersjön och dess föroreningskällor.

Således vidtogs en rad rekommendationer vid Nordiska rådets session i Köpenhamn 1991 i detta syfte. Dessa rekommendationer angår miljövårdsinsatser i Baltikum, överföring av miljöteknologi till Östeuropa, miljöbistånd till Baltikum, revision och förstärkning av Östersjökonventionen och förbättrad finansiering av Östersjösamarbetet. Ytterligare konstateras att den nämnda arbetsgruppen (Task Force) kommer att presentera sina förslag till saneringsåtgärder och dessas finansiering i april 1992.

Angående åtgärder i Västeuropa konstaterar utskottet att de föreslagna åtgärderna för det mesta redan är vidtagna eller under behandling i Helsingforskommissionen.

Detsamma gäller de föreslagna åtgärderna i Central- och Östeuropa. Ytterligare kan konstateras att dessa länder aktivt samarbetar med andra Östersjöländer för att kunna lösa sina problem, att ekonomiska stödåtgärder diskuteras och delvis redan realiserats både inom ramen för Helsingforskommissionen och dess Task Force.

Angående s.k. "megaprojekt" i medlemsförslaget konstateras att dessa projekt är omfattande. Ur havsföroreningssynpunkt anses dessa ändå inte vara de mest centrala. Utskottet anser att viktigast vore att först ta itu med de redan påbörjade åtgärderna mot vattenförorening, få bukt med sådana utsläpp av kväveföreningar i alla länder runt Östersjön och i Mellaneuropa som belastar Östersjön, fortsatt

minskning av användandet av syreförbrukande ämnen och klorföreningar i träförädlingsindustrin, samt närsaltsproblemet, som berör hela Östersjöns marina miljö. Oljeutvinning i Östersjön är redan nu kringgärdat av Helcom:s utsläppskrav, som anses tillräckliga för att förhindra en oacceptabel miljöpåverkan och för övrigt är strängare än t.ex. motsvarande krav för Nordsjön. Angående Öresundsbron erinras om att den dansk-svenska styrgrupp som leder arbetet med den planerade bron avser att tillsätta en internationell expertgrupp, som skall följa de undersökningar som skall genomföras med hänsyn till brons eventuella miljöförstöring. När det gäller dammen i den inre delen av Finska viken konstateras att den är ett faktum och endast en snar och tillräcklig rening av det avloppsvatten som rinner ut i området innanför dammen kan lösa miljöproblemen i det påverkade området.

Förslagsställarna anser att hanteringen av radioaktivt avfall i länderna runt Östersjön hotar hela regionens miljö. Utskottet är medvetet om de problem som nu har uppenbarats gällande kärnkraftverken i några av Östersjöländerna. Vid ett möte som utskottet hade med miljöministrarna den 31 januari 1992 diskuterades bl.a. denna fråga. Miljöministrarna upplyste att insater från Finland, Sverige och Tyskland, i syfte att minska faran med existerande kärnkraftverk, diskuteras och har redan till en del förverkligats. Ytterligare konstateras att utskottet för närvarande engagerar sig i frågor angående bl.a. radioaktivt avfall.

I medlemsförslaget föreslås att miljöorganisationerna skall få delta som observatörer vid de olika mötena inom Helcom. Med anledning av detta förslag har utskottet fått information om att WWF erhöll observatörststus vid kommissionens möte i februari 1991 samt att enligt gällande arbetsordning för Helcom får NGO:s delta i kommissionens möten med full dokumentation. Deras deltagande begränsas dock av att dessa enbart får presentera yttranden och delta i diskussioner angående dokumentationen.

Angående förslaget att de baltiska republikerna skall ges fullvärdig representation i Helcom konstateras att Finland redan har föreslagit att dessa republiker deltar i arbetet enligt paragraf 1 i konventionens artikel 26.

Förslagsställarna anser att den nordiska miljökonventionen bör ses över. Utskottet konstaterar att för närvarande pågår en utvärdering av tillämpningen av konventionen. Om en modernisering anses befogad måste den göras bl.a. med hänsyn till nya internationella avtal som nyligen har utarbetats inom miljösektorn.

Med hänsyn till det ovan anförda föreslår miljöutskottet

att Nordiska rådet *inte* företar sig något med anledning av medlemsförslaget.

Helsingfors den 2 mars 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Elver Jonsson (fp)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Olof Salmén (ÅC)
Hans Erenbjerg (S)
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Jógvan I. Olsen (Sb)
Anders Svärd (c)

A 970/m

Medlemsförslag

om Östersjöns framtid

(Väckt av Gunnar Björk, Olof Johansson och Karin Söder samt Maria Kaisa Aula, Rose-Marie Björkenheim, Marianne Jelved, Anneli Jäätteenmäki och Håkan Nordman)

Nordiska rådet har ett stort ansvar för att samla alla goda krafter för att Östersjöns miljö skall förbättras. Östersjöns miljöproblem kan undanröjas om man får till stånd ett aktivt miljöarbete i och mellan samtliga Östersjöländer. Alla Östersjöländer måste ta sitt ansvar.

De nordiska länderna måste ta ett mer övergripande ansvar och få en pådrivande roll i arbetet för ett bra miljösamarbete, för att nå ett gott resultat. Möjligheterna att genomföra dessa åtgärder är naturligtvis kopplade till att den demokratiska utvecklingen får fortsätta i de österuropeiska länderna.

Målet att återställa Östersjöns ekologi måste ha högsta prioritet i det nationella och internationella miljöarbetet.

Åtgärder i Västeuropa

För Danmark, Finland, Sverige och Tyskland bör åtgärderna inriktas på följande åtgärder:

- Komplettering av befintliga reningsverk för att höja fosforreningen och införa kväverening i åtminstone de större verken. Kommunerna bör sträva efter att skapa mindre och slutna kretslopp i avloppssystemen.

- Begränsning av läckaget av näringsämnen från jordbruket genom att bl.a. hålla marken mer bevuxen och optimera användningen av handels- och stallgödsel.

- Bevarande av befintliga och restaurering av förstörda våtmarker dels för att bidra till att bevara den biologiska mångfalden, dels för att fungera som kvävefällor för läckaget.

- Främja miljövänliga transportsystem som kollektivtrafik samt godstransporter på järnväg och till sjöss.

- Aveckling av utsläppen av klororganiska föreningar från bl.a. pappers- och massaindustrin.

- Reningsinsatser för att minska utsläppen av tungmetaller (särskilt kadmium och kvicksilver) från t.ex. smältverk, men också från diffusa källor.

Åtgärder i Central- och Östeuropa

Följande områden bör prioriteras i en åtgärdsstrategi för Central- och Östeuropa:

- En omfattande utbyggnad av avloppssystem och reningsverk inklusive en separering av hushållsavloppsvatten och industriavloppsvatten. Slutna kretslopp skall eftersträvas.
- En total rekonstruktion av industri- och energiproduktionen med utnyttjande av miljövänlig teknik. S.k. "ren produktion" måste eftersträvas.
- Åtgärder för att stimulera utveckling av miljövänliga transportsystem.
- Insatser för att begränsa läckaget från jordbruket genom miljövänliga produktionsmetoder.
- Bevarande av viktiga våtmarker, som kan fungera som "billiga" reningsverk.
- Uppbyggnad av tillförlitliga miljöövervakningsprogram (även på regional och lokal nivå) inklusive kapacitet för länderna att delta i det internationella samarbetet.

Megaprojekt

Det finns också ett antal stora projekt och verksamheter som hotar hela Östersjöregionens miljö:

- De båda planerade storbroarna över Stora Bält och Öresund.
- Dammen i den inre delen av Finska viken vid Leningrad.
- Prospektering och utvinning av gas och olja i Östersjön.
- Kärnkraftverken i länderna runt Östersjön, med hanteringen av radioaktivt avfall.

Det är värt att notera att dessa projekt i flera fall ligger i mycket sårbara områden samt berör de sannolikt värdefulla fiskeområdena i Östersjön.

När det gäller provborrning och oljeutvinning i Östersjön bedömer vi riskerna så allvarliga att det ej kan förenas med god miljöomsorg.

Bilateralt och multilateralt stöd till Östeuropa

Samtliga nordiska länder har anslagit medel för stöd till den ekonomiska rekonstruktionen av länderna i Östeuropa. I samtliga fall har det sagts att insatser på miljöområdet skall prioriteras.

Det svenska stödet finansieras av medel avsedda för bistånd. Det är inte rimligt att de fattigaste människorna skall finansiera insatser i Central- och Östeuropa genom att medlen tas från biståndet. Sverige har redan fått kritik för sitt valhänta sätt att sköta reningsinsatserna i Wiza i Polen. Missnöjet växer också i Baltikum.

Verkligt breda resurser måste nu mobiliseras, genom ett väl förankrat bilateralt faddersystem. Det måste bli ett kunskapsutbyte mellan enskilda, organisationer, forskare och kommuner och mottagarlandet. Genom att i inledningsskedet

stödja samarbetsprojekt mellan företag kan normala handelsrelationer med öst successivt skapas.

De nordiska insatserna kanaliseras dels bilateralt, dels via det Nordiska miljöfinansieringsbolaget (Nefco), knutet till den Nordiska investeringsbanken. Också Nordiska ministerrådet arbetar med Östeuropasamarbete. För 1990-92 har ministerrådet anslagit totalt 27,5 miljoner danska kronor till Nordiska projektexportfonden för insatser på miljöområdet i Östeuropa. Vidare har ministerrådet avsatt cirka 14 miljoner danska kronor till konkret samarbete, stipendier, informationskontor i Baltikum samt annat projektsamarbete.

I det utvidgade och intensifierade Östersjösamarbetet som blev följden av Ronnebykonferensen har också flera av de internationella utvecklingsbankerna enagagerats. Detta gäller Världsbanken, den nya europeiska utvecklingsbanken samt Nordiska investeringsbanken. Avsikten är att dessa skall svara för investeringsbedömningar, göra lönsamhetsberäkningar m.m. av de åtgärdsprogram som läggs fram inom ramen för den speciella ledningsgrupp (Task Force) inom Helsingforskommissionen som tillsattes vid Ronnebykonferensen och som skall lämna sin slutrapport i slutet av 1991.

Erfarenheterna ur miljö- och naturvårdssynpunkt av internationella bankers deltagande i utvecklingsprojekt är inte alltid positiva. I alltför hög grad har ekonomisk utveckling och tillväxt fått gå före hänsyn till miljö och natur. De europeiska och nordiska bankerna saknar erfarenheter av att hantera miljöprojekt och de saknar också egen kompetens för t.ex. miljökonsekvensanalyser.

Eftersom Nordiska investeringsbanken avses få ett huvudansvar (med stöd av Världsbanken som dock inte officiellt kan arbeta i Sovjetunionen) för planering och förstudier av investeringar i Ryska rådsrepubliken och Baltikum är det viktigt att bankens kompetens på miljöområdet stärks.

Bilar med dålig rening får nya köpare österut. Det är viktigt att anläggningar eller maskiner som har förbjudits i de nordiska länderna inte exporteras till öst. Kraven på att senaste och bästa ny teknik för ren produktion skall användas vid investeringar i öst borde vara självklart, om man skall åstadkomma långsiktiga lösningar av miljöproblemen i öst.

Helsingforskommissionen

De ovan föreslagna insatserna bör genomföras inom ramen för den handlingsplan för Östersjön som skall läggas fram för miljöministrarna inom Helcom av den Task Force som tillsattes vid Ronnebykonferensen. Planen skall vara klar i slutet av 1991.

Förutom de direkta insatserna mot de olika föroreningskällorna eller verksamheterna bör följande punkter också ingå i ett Helcom-beslut om ett utvidgat och intensifierat Östersjösamarbete:

- Utvidgning av miljöövervakningsprogrammet för Östersjön till att omfatta också floder och sjöar.
- Komplettering av Helsingforskonventionen med samarbete på naturvårdsområdet, som skydd för den biologiska mångfalden och skyddsvärda områden.

- De baltiska republikerna skall ges fullvärdig representation i Helcom.
- Deltagande för miljöorganisationerna som observatörer vid de olika mötena inom Helcom.
- Utökat samarbete inom Helcom och de olika nationella och internationella finansieringsorganen.
- Utökade resurser till Helcom-sekretariatet.
- Regler bör införas i Helcom för informations- och samrådsplikt vid större miljöpåverkande projekt, syftande till lika behandling av alla medlemsländerna i rsepektive länders domstolar.

Översyn av nordiska miljökonventionen

Det finns anledning att se över tillämpningen av den nordiska miljökonventionen. När det gäller Öresundsbron kan vi se att två länder, Sverige och Danmark, ensidigt beslutat att själva göra bedömningen att miljökonventionen mellan de nordiska länderna inte behöver åberopas. Detta trots att det är uppenbart att de förändringar som sker i vattenföringen påverkar strömmarna i både Finland och Norge. Marinekologer har varnat för att miljöeffekterna av en Öresundsbro kan dröja i årtionden, men när de kommer, kommer de att beröra framtiden för hela Östersjön.

Det kan därför finnas skäl att nu se över hur länderna levt upp till de förväntningar man hade vid miljökonventionens tillkomst.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställes att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. *vad* som anförs om behovet av miljökompetens i utvecklingsbankerna,
2. *att* besluta om vad som anförts om överföring av teknik för "ren produktion",
3. *att* beakta vad som anförts om prioriterade åtgärder i Östeuropa, Sverige, Danmark, Finland och Tyskland,
4. *att* i Helsingforskommissionen ta upp frågan om ett utvidgat och intensifierat Östersjösamarbete.
5. *att* en översyn görs av tillämpningen av miljökonventionen samt ge förslag till skärpningar av konventionen för att förstärka skyddet av miljön i Norden.

Stockholm, København och Helsingfors den 11 juni 1991

Gunnar Björk (c)
Karin Söder (c)
Rose-Marie Björkenheim (Kesk.)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.)
Olof Johansson (c)
Maria Kaisa Aula (Kesk.)
Marianne Jelved (RV)
Håkan Nordman (SFP)

A 971/s

Socialutskottets betänkande

över medlemsförslag om nordisk färdtjänst för handikappade

(Medlemsförslaget väckt av Lena Öhrsvik samt Svein Alsaker m.fl., se s. 607

Remissyttranden, se supplement)

Till socialutskottet har överlämnats ett medlemsförslag om nordisk färdtjänst. Utskottet har behandlat förslaget vid sitt möte i Stockholm den 29 januari 1992.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utreda frågan om nordisk giltighet för färdtjänstlegitimation

att medverka till att kommuner på var sin sida om nordiska riksgränser avtalar om möjligheter till gränsöverskridande färdtjänst.

Förslagsställarna erinrar om att man ej kunnat tillgodose önskemålet att rörelsehindrade inom Norden som t.ex. har färdtjänst bör kunna utnyttja denna service inte bara i sitt hemland utan också vid besök i grannländerna. Det borde t.ex. vara möjligt att få svensk färdtjänst till Öresundsbåten i Skåne och därefter få dansk färdtjänst för vidare resa inom Danmark. Samma service bör finnas t.ex. för rörelsehindrade i Finland som reser med båt till Stockholm.

De handikappades transportproblem har dock tagits upp på nordiskt plan vid ett par tillfällen. Sålunda inleddes på 1970-talet ett nordiskt forsknings- och utvecklingsarbete beträffande åtgärder ägnade att underlätta för äldre och handikappade att resa med tåg, buss och båt. Delrapporter om de handikappades möjligheter generellt att utnyttja kollektiva färdmedel samt tekniska lösningar rörande in- och utlyftning av rullstolar i tåg, bussar, fartyg och flygplan framlades under 1980-talet. En sammanfattande nordisk vägledning om transport för funktionshämmade framlades 1991. 1982 antog rådet *rekommendation nr 12/1982* till ministerrådet att i samarbete med berörda kommunala organ verka för samordning av principerna för färdtjänst, att utreda möjligheterna att etablera internor-

disk färdtjänstservice med särskilt beaktande av behoven i gränstrakterna samt att samarbeta om regler för utformning och utrustning av specialtransportfordon.

Rekommendationen ledde ej till någon åtgärd av ministerrådet, som i sina meddelanden påpekade att ansvaret för färdtjänsten i huvudsak åligger kommuner och att det bl.a. därför ej var möjligt att på kort sikt genomföra rekommendationen. Vid sessionen 1985 ställdes en fråga angående skälet till att inget gjorts. I svaret hänvisade ministerrådet till att färdtjänsten i de nordiska länderna befann sig i mycket olika utvecklingsskeden och att det inte hörde till ministerrådets verksamhet att utöva inflytande på omfattningen av de olika ländernas sociala förmåner. Dock skulle ministerrådet verka för att utvecklingen av de nationella färdtjänsterna planerades så att man inte försvårade utvecklandet av samnordisk färdtjänst.

Förslagsställarna anser att bl.a. mot bakgrund av att en nordisk insats bör företas innan utgången av FNs handikappårtionde, bör en nordisk färdtjänst nu åter aktualiseras. Vidare erinras om att 1989 års handikapputredning i Sverige i sitt betänkande påpekat att förbättring skett av de kollektiva färdmedlens tillgänglighet. Utredningen föreslår därför komplettering av kollektivtrafiken med utbyggda s.k. servicelinjer och en bättre färdtjänst. Genom en differentierad färdtjänstlegitimering (hel och partiell) kompletterar färdtjänsten effektivare den anpassade kollektivtrafiken.

Ett problem redan på nationellt plan är att även om det finns färdtjänst i alla kommuner gäller den mestadels inom dessas geografiska gränser. Genom att färdtjänsten inte mer än undantagsvis är samordnad länsvis, har färdtjänstresenärerna en sämre situation än kollektivtrafikresenärer i övrigt. En lösning på deras problem kunde lika gärna börja på nordiskt plan, som nationellt. Därför bör man enligt förslagsställarna utan att invänta en harmonisering i de olika länderna, arbeta för att få till stånd ett nordiskt avtal om färdtjänstutnyttjande. Handikappade som erhållit färdtjänst i ett land kan på detta sätt få använda sig av färdtjänst i annat nordiskt land enligt vistelsekommunens bestämmelser.

Samtidigt bör man ta upp frågan om en utbyggnad av färdtjänsten till att omfatta resor över gränserna inom Norden. Inte minst i gränstrakterna finns stort behov härav. Redan gällande avtal om gränskommunalt samarbete borde ge möjlighet för kommuner på var sin sida om riksgränser och vid Öresund att avtala härom.

Ministerrådet bör dessutom undersöka möjligheterna att komplettera den nordiska konventionen om social trygghet med en regel enligt vilken personer med rätt till färdtjänst vid resa i annat nordiskt land ges rätt att utnyttja vistelselandets färdtjänst, samt om denna lämpligen kan införas utan att det först krävs enhetliga regler för beviljande av färdtjänst. En nordisk giltighet för respektive lands färdtjänstlegitimation skulle t.ex. kunna ingå som ett element i ett handlingsprogram för nordbors rättigheter i Norden.

2. Remissyttranden

Remissyttranden har inkommit från följande myndigheter och organisationer.

Norden
Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH)
Handikapporganisationernas nordiska råd (HNR)
Nordiska handikappförbundet
Nordisk förening för rehabilitering

Danmark
Socialministeriet
Kommunernes Landsforening
Amtsrådsforeningen i Danmark
Dansk Handicap Forbund
De Samvirkende Invalideorganisationer
Spastikerforeningen
Dansk Blindesamfund
Bolig-, Motor- og Hjælpemiddeludvalget

Finland
Social- och hälsovårdsministeriet
Ålands landskapsstyrelse
Det finska kommunförbundet
Finlands svenska kommunförbund
Finlands stadsförbund
Riksomfattande handikapprådet
Ålands handikappförbund

Island
De handikappades landsforbund
Islands handicapforbund

Norge
Sosialdepartementet
Samferdselsdepartementet
Kommunenes sentralforbund

Sverige
Socialstyrelsen
Landstingsförbundet
Svenska kommunförbundet
Handikappförbundens centralkommitté

2.1 Remissinstanser som tillstyrker medlemsförslaget

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) påpekar att trots att de tekniska lösningarna funnits länge, har inget av de nordiska länderna uppnått målet om handikapptillgängliga kollektiva färdmedel. Det gäller i första hand tåg och bussar. Så länge de kollektiva färdmedlen inte är fullt tillgängliga är det ett grundläggande rättvisekrav att personer som p.g.a. sin funktionsnedsättning inte kan bruka dem ges möjlighet till indivuduell färdtjänstservice.

Utbyggnaden av färdtjänsten skiljer sig avsevärt mellan de nordiska länderna. Endast Finland och Sverige har bestämmelser som förpliktar kommunerna att inrätta färdtjänst. I samtliga länder har det visat sig svårt att etablera interkomunalt samarbete i syfte att erbjuda färdtjänst över ett större geografiskt område än den enskilda kommunen. Dessa svårigheter på nationell nivå behöver dock enligt nämndens uppfattning inte stå i vägen för en ordning som innebär att varje nordisk medborgare som är berättigad till färdtjänst i sitt hemland får motsvarande rätt till färdtjänst i övriga nordiska länder på de villkor som från tid till annan gäller i respektive land.

Handikapporganisationernas nordiska råd (HNR) definierar färdtjänst som dörr-till-dörr-transport med ett handikappanpassat fordon med förare och eventuellt ledsagare som ger nödvändigt bistånd för den handikappade att komma ut och in i egen bostad respektive fordonet. Ju bättre handikappanpassade de offentliga transportmedlen är, desto mindre behov finns av färdtjänst. Dock kommer det alltid att finnas en grupp gravt handikappade som inte ens vid optimal utbyggnad kan utnyttja offentliga transportmedel och som naturligtvis ska ha tillfredsställande transporttillbud från dörr till dörr. De svåraste fallen är personer som endast kan transporteras liggande, respiratoranvändare och vissa grupper som ej tål att vänta på offentliga transportmedel, t.ex. på vintern.

HNR gör en genomgång av läget i de nordiska länderna och finner att det i de flesta länderna saknas enhetliga regler för att tillse att det i alla delar av landet erbjuds samma transportjänster åt handikappade. Dessutom finns ett uttalat behov att knyta färdtjänstordningarna bättre samman mellan olika kommuner och län. I den utsträckning det finns särskilda möjligheter att resa gratis med ledsagare bör dessa möjligheter göras samnordiska, både vad gäller mänskliga ledsagare och ledarhundar för blinda. Från regeringarnas sida har man tidigare hänvisat till att färdtjänst huvudsakligen är en kommunal angelägenhet. HNR anser att detta skulle innebära att kommunerna står över lagen ifall generella lagregler som i Sverige och Finland gör färdtjänsten till en förpliktelse för kommunerna.

Huvudregeln bör enligt HNR vara, att varje nordbo som har rätt till färdtjänst i sitt hemland skall ha samma rätt i andra nordiska länder enligt de regler som gäller där. Detta är en ren nordisk jämställdhet som bör införas utan särskild prövning och utan klarering av kostnader mellan länderna, då det jämnar ut sig på längre sikt. Handikappade från ett nordiskt land borde kunna utnyttja färdtjänst i annat nordiskt land för samma betalning som landets egna invånare. Den färdtjänstlegitimation som utfärdas i ett land bör ge rätt till färdtjänst i alla nordiska länder. Handikappade nordbor bör sålunda ha rätt till ett lämpligt antal resor i annat nordiskt land varje kvartal, t.ex. 30 resor med möjlighet till höjning vid uppehåll i mer än åtta dagar.

Samtidigt bör man göra det lättare för handikappade att utnyttja handikappanpassade transportmedel genom att ålägga trafikföretagen - flygbolag, rederier, järnvägar och bussbolag - att utge broschyrer med upplysningar om hur och med vilka rutter handikappade kan resa. Dessa broschyrer bör utsändas till resebyråer och handikapporganisationer i hela Norden.

Nordiska handikappförbundet konstaterar att resandet inom Norden fortfarande medför problem, särskilt för personer med omfattande funktionshinder, trots att förbundet tagit upp dessa frågor med politiker redan på 1960-talet. Förbundet beklagar att ministerrådet ej förverkligat Nordiska rådets *rekommendation nr 12/1982* och ej heller levt upp till de nordiska regeringarnas uttalanden om funktionshindrades rätt till delaktighet och jämlikhet i samhället. Förbundet delar därför förslagsställarnas uppfattning att man inom den nordiska trygghetskonventionens ram borde ta in avtal om färdtjänstens utnyttjande.

Nordisk förening för rehabilitering som vid sitt styrelsemöte gjort en genomgång av tidigare initiativ för att skapa en nordisk transportordning för handikappade och orsaken till att dessa misslyckas, framhåller särskilt att det i de nordiska länderna ägt rum en kraftig utveckling av transportmöjligheter för handikappade. Man bör därför sträva efter att genomföra nordisk giltighet för legitimationer för handikappade som reser med ledsagare och har rätt till särskilda transporter. De olika transportordningarna är ekonomiskt och geografiskt olikartade i de nordiska länderna, men bör kunna utvidgas att gälla för nordbor enligt samma regler som för inhemska medborgare. Gränsöverskridande transportjänster bör etableras genom samarbete mellan kommuner i den utsträckning motsvarande inhemsk transport är kommunalt finansierad och med statlig eller regional finansiering, där motsvarande nationella transport är finansierad på detta sätt. Vidare anser föreningen att en jämförande undersökning av existerande transportmöjligheter för handikappade bör utarbetas. Föreningen är beredd att medverka till insamling och bearbetning av uppgifter härom.

Amtsrådsforeningen i Danmark ser i princip positivt på förbättrade möjligheter för transport för handikappade mellan de nordiska länderna. Föreningen erinrar om att Folketinget våren 1991 antog ett förslag om transportordningar för gravt rörelsehandikappade inom samtliga trafikbolag på amtsnivå som träder i kraft den 1 maj 1992. Det förutsätts att problemen med transport över amtsgränserna löses. Lagförslag har ännu inte framlagts. Endast busstrafiken omfattas av kravet om handikapptransport enligt förslaget, vilket hämmar utvecklingen av transporter mellan regioner i Danmark och med andra nordiska länder. Det vore därför naturligt att dra in järnvägarna (DSB) i det vidare arbetet.

Dansk Handicap Forbund har i många år arbetat för en enhetlig lagstiftning om rikstäckande färdtjänst dörr till dörr för handikappade. Förbundet hänvisar till ett aktuellt lagförslag med denna inriktning som behandlas i Folketinget. Frivillighetens väg har sålunda inte fört framåt. Av Danmarks 14 amt har bara 3 färdtjänst för handikappade. För alla dessa gäller att antalet resor är kraftigt begränsat och man kan ej färdas över amts-gränserna. Lagförslaget förväntas lösa detta problem.

Bolig-, Motor- og Hjælpemiddeludvalget rekommenderar att färdtjänsten görs samnordisk i enlighet med förslaget. Detta bör ske oberoende av att man på nationellt plan endast genomfört färdtjänst med olika begränsningar. De adminis-

trativa problem som kan uppstå med anledning härav torde kunna lösas på nordisk nivå, både BMH och De samvirkende Invalideorganisationer är beredda att bistå härmed. Dock framhålles vikten av att det nordiska förslaget inte medför en försening av behandlingen av förslaget i Folketinget om genomförande av allmän transportordning i Danmark.

De Samvirkende Invalideorganisationer överlämnar yttranden från Dansk Blindesamfund och Spastikerforeningen. Blindesamfundet tillstyrker förslaget och föreslår att man i första omgången utarbetar gemensamma riktlinjer för fysisk anpassning av transportmedel och -anläggningar. Spastikerföreningen stöder strävanden att samordna de handikappades resemöjligheter överallt och föreslår att förslaget utvidgas med följande punkter:

1. Nordiska rådet hemställer till de nordiska trafikministrarna att alla internordiska persontransportförbindelser utrustas med faciliteter och material som tillgodoser gravt handikappade personers behov att resa, liksom att stationer görs handikappvänliga.

2. Nordiska rådet bör även utverka, att handikappanpassningen hos transporter på internationella tågförbindelser mellan Norden och Europa medtages i internationella förhandlingar.

Social- och hälsovårdsministeriet i Finland anser det värt att stödja att de nordiska länderna samarbetar för förbättring av handikappades levnadsvillkor och harmonisering av tjänster som är avsedda för dem. De nordiska länderna bör vidare sträva efter att alla kollektiva transportmedel med tillhörande byggnader och anläggningar är lätta att använda även för handikappade. Behov av färdtjänst borde bara uppstå i undantagsfall. Alla resenärer skulle dra nytta av detta, särskilt åldringar som i framtiden kommer att bli en större grupp än handikappade. Då man i de nordiska länderna inte kommit så långt att alla kollektiva transportmedel är hinderfria, har färdtjänst ordnats genom speciella insatser. Skillnaderna mellan färdtjänstsystemen står i vägen för etablering av en internordisk färdtjänst.

I Finland erbjuds färdtjänst antingen enligt socialvårdslagen eller enligt lagen om service och stöd på grund av handikapp. Kommunen kan ordna färdtjänst själv eller ersätta skäliga kostnader för den handikappade. Olika praxis gäller i olika kommuner vad gäller den geografiska omfattningen av färdtjänsten. Från 1992 kommer gravt handikappade att ha rätt till skälig färdtjänst med stöd av sistnämnda lag. Kommunerna kan då inte längre hänvisa till otillräckliga anslag utan är skyldiga att ordna färdtjänst. Rätten omfattar förutom de resor som är nödvändiga för arbete och studier minst 18 månatliga enkelresor som hör till det dagliga livet. Dock förutsättes lagändring om servicen skall byggas ut kvantitativt eller geografiskt, det vill säga utanför hemkommun och närbelägna kommuner.

Ministeriet anser att färdtjänst måste garanteras alla handikappade i samma utsträckning utan att statsgränsen begränsar den i gränskommunerna. Detta vore möjligt genom att för gränskommunerna göra undantag i hemlandsprincipen. Vidare erinras om att den arbetsgrupp som utreder ändringar av den nordiska socialskyddskonventionen kommit fram till att ett separat nordiskt avtal borde ingås om socialtjänster. Färdtjänst borde kunna ingå häri.

Sammanfattningsvis anser ministeriet att de handikappades resor i Norden bäst skulle tryggas genom att bygga ut offentliga kommunikationer på sådant sätt att de blir tillgängliga och lätta att använda också för gravt handikappade samt genom att stödja avlöning av personlig ledsagare på så sätt att även språkproblem kunde lösas redan före resan.

Finlands stadsförbund erinrar om att en lag som träder i kraft 1992 ålägger kommunerna att sörja för färdtjänst. Organisationer som representerar olika transportformer har vidtagit åtgärder för att skapa förutsättningar härför. Därigenom förefaller det som om åtminstone Finland skulle ha beredskap att utvidga samarbetet även med övriga nordiska länder när det gäller att ordna färdtjänst. Stadsförbundet tillstyrker därför medlemsförslagets båda yrkanden.

Det finska kommunförbundet/Finlands svenska kommunförbund påpekar att en lösning skulle vara att inarbeta färdtjänsten i den nordiska trygghetskonventionen. Handikappad som erhållit rätt till färdtjänst i ett land skulle på detta sätt kunna utnyttja färdtjänst i annat nordiskt land enligt vistelsekommunens bestämmelse. Enligt finsk lag skall kommunen sörja för färdtjänst jämte resa för ledsagare. Förutom de resor som är nödvändiga med tanke på arbete och studier skall för gravt handikappad ordnas minst aderton sådana månatliga enkelresor som hör till de dagliga livet. Lagen utgår från att resorna företas i hemkommunen eller inom de närbelägna kommunerna. Inom ramen för handikappservicelagen finns det inte något riksomfattande färdtjänstsystem.

Förslaget om ett nordiskt färdtjänstsystem finner kommunförbunden intressant, men svårt att anpassa till de enskilda nordiska ländernas system. Det framgår inte klart ur förslaget på vilket sätt de kostnader som systemet medför skulle bli ersatta. För den händelse att färdtjänstsystem som sträcker sig över riksgränserna skulle skapas, anser vi det vara nödvändigt att först grundligt utreda grunderna för ersättningsförfarandet. En möjlighet skulle vara att överlåta ansvaret för ersättningssystemet på socialförsäkringen.

Förslaget som gäller utvecklande av färdtjänst mellan de nordiska gränskommunerna kan varmt understödas. Samfärdseln inom gränsområdena har alltid varit livlig och naturlig. Också handikappade bör kunna delta däri.

Riksomfattande handikapprådet finner nordisk färdtjänst vara ett rättmätigt och meningsfullt mål, då färdtjänsten är ett medel att öka svårt handikappades jämlikhet när det gäller resor mellan länderna. Dock finns fortfarande så stora skillnader mellan de nordiska länderna att någon samnordisk färdtjänst inte kan etableras på kort sikt. Därför bör man gå tillväga i olika etapper: Till en början bör färdtjänsten byggas ut på nationellt plan, då det finns stora skillnader redan inom länderna, bl.a. när det gäller mängden färdtjänstresor och den geografiska omfattningen. I ett andra skede utsträcks färdtjänsten till gränskommuner på var sin sida om riksgränser, där behovet att resa över riksgränserna antagligen är större än i övriga trakter. Till slut etableras ett nordiskt färdtjänstsystem.

Det allmänna målet för den nordiska trafikpolitiken bör dock vara att utveckla kollektivtrafiken så att den betjänar samtliga medborgare, inklusive handikappade och äldre. Detta mål kan uppnås genom att alla kommunikationsmedel och terminaler i framtiden görs tillgängliga. Dessutom bör personalutbildningen inkludera färdigheter att betjäna handikappade kunder.

Ålands landskapsstyrelse tillstyrker förslaget, men förutsätter att man i den föreslagna utredningen fäster tillräcklig vikt vid de ekonomiska konsekvenserna av att anordna färdtjänst för små kommuner som ligger i attraktiva turistområden.

Ålands handikappförbund finner att förslaget att komplettera den nordiska trygghetskonventionen kunde vara en framkomlig väg att förverkliga färdtjänst i Norden. Färdtjänst är för Ålands del särskilt viktigt med tanke på dess geografiska läge, turismens betydelse och handikappades ungdomars möjligheter att studera i annat nordiskt land.

De handikacappedes landsforbund i Island tillstyrker förslaget. Reykjavíks kommun tillämpar färdtjänst sedan 1969, på senare år i samarbete med angränsande kommuner. Andra kommuner har ingen färdtjänst, men i många fall kan polisen träda in. Färdtjänsten ges bara inom respektive kommuners gränser. Förbunden ser gärna att kommunerna efter bästa förmåga möter handikappades och utländska gästers behov, vilket så vitt man vet inte är fallet i andra nordiska länder. Förbunden tillstyrker förslaget som ett bidrag till närmare nordiskt samarbete, men anser att begreppet "nordiska riksgränser" inte endast bör omfatta Skandinavien, utan även Åland, Färöarna och Island.

Islands handicapforbund ansluter sig till De handicappedes landsforbund.

Sosialdepartementet i Norge hänvisar till underremiss från Samferdselsdepartementet och anser att med utgångspunkt från önskemålet att samhället skall vara maximalt tillgängligt för handikappade, också över nordiska riksgränser, är det viktigt att utreda frågan om nordisk färdtjänst. Departementet redogör för det norska systemet med rambevillningar till fylkeskommunernas transportverksamhet. Medlen är inte öronmärkta utan varje fylkeskommun bestämmer riktlinjer för färdtjänsten i samarbete med primärkommunerna. På så sätt är färdtjänsten i hög grad samordnad inom varje fylke.

Samferdselskommittén har rekommenderat att färdtjänst bör kunna användas i hela landet. Ett genomförande härav skulle enligt departementet nödvändiggöra ett system för kuponger och legitimation som ger tillräcklig information för att undgå missförstånd. Häri bör ingå eventuella begränsningar av antalet resor och egenavgift.

Samferdselsdepartementet tillstyrker att det utarbetas vägledning till kommunerna för samarbete över riksgränser. Därvid är det å ena sidan viktigt att ta hänsyn till att ansvaret för transporttjänsten ligger på lokala myndigheter. Å andra sidan ser man behovet av samordning och en viss grad av enhetlighet med hänsyn till användare och transportörer.

Socialstyrelsen i Sverige anser det angeläget att Nordiska ministerrådet snarast utreder frågan om nordisk färdtjänst för handikappade.

Handikappförbundens centralkommitté i Sverige ser en samordning av de nordiska ländernas färdtjänst som mycket angelägen, då de som använder färdtjänst inte har likvärdiga möjligheter att besöka grannländerna. Detta gäller särskilt färdtjänstberättigade i gränskommunerna. Den centralort där man naturligt gör sina inköp kan ligga i grannlandet och färdtjänstberättigade har inte samma möjligheter som övriga att resa över gränsen.

2.2 Remissinstanser som avstyrker förslaget

Socialministeriet i Danmark som mottagit yttranden från Trafikministeriet och Sundhedsministeriet anser att förslaget är mycket relevant vad gäller att förbättra rörelsehämmade personers transportmöjligheter i de nordiska länderna. Emellertid torde det bli tal om betydande ekonomiska konsekvenser för kommunerna. Det är inte heller möjligt att på förhand uppskatta möjligheterna att samordna de olika färdtjänstordningarna med motsvarande ordningar i övriga länder. Slutligen erinras om att regeringen under Folketingsåret 1991-92 kan framlägga lagförslag om förpliktelser för amtskommunala trafikbolag att inrätta individuell handikapptransport.

Kommunernes Landsforening i Danmark erinrar om de möjligheter som redan erbjuds för att underlätta handikappades utnyttjande av transportmedel. Sålunda påpekas att det vid de flesta järnvägsstationer finns hissar för rullstolsbundna och att personalen kan hjälpa till med på- och avstigning. Dock kan rullstolsbundna ha problem att transporteras med de nya IC 3-tåg, dvs snabbtåg med fasta bänkar. Vad gäller flygtrafiken hänvisas till att det på Kastrup flygplats finns ett särskilt väntrum för rullstolsbundna och andra fysiskt handikappade. Personalen är beredd att medverka till att transportera de handikappade till flygplanen. Motsvarande gäller vid färjelägena.

Kommunenes sentralforbund i Norge har inget att erinra mot en utredning i enlighet med förslaget, men erinrar om att det i Norge 1988 genomfördes en lag som gjorde fylkeskommunerna ekonomiskt och administrativt ansvariga för färdtjänsten. De enskilda fylkeskommunerna utarbetar riktlinjer som omfattar vem som har rätt att utnyttja färdtjänsten, antal och längd av tillåtna resor, betalning, legitimation m.m. Dessa riktlinjer varierar mellan olika fylken. Vissa kommuner tillämpar en gästtjänst till förmån för grannkommuner. Detta förutsätter dock kostnadsklarering mellan kommunerna för respektive tjänster. I princip bör det vara möjligt att utforma en liknande ordning på nordiskt plan. Problemen skulle bestå i olika valuta och bristen på information om ordningen. En viktig begränsning är att de ekonomiska resurser som idag disponeras i Norge är små, vilket begränsar möjligheterna att resa över riksgränsen med offentligt stöd.

Landstingsförbundet i Sverige motsätter sig i princip inte förslaget att införa nordisk färdtjänst. Särskilt viktigt är det att lösa transportfrågan för handikappade som bor i gränskommuner. Enligt Landstingsförbundets uppfattning bör dock noga övervägas om en nordisk färdtjänst är den mest angelägna uppgiften i en tid av mycket knappa resurser för förändringar på det sociala området. Kostnaderna för riksfärdtjänsten har ökat kraftigt under senare år och införande av nordisk färdtjänst skulle ytterligare öka kostnaderna. Då riksfärdtjänsten är och bör förbli en statlig uppgift ankommer det på regeringarna att ta ställning till möjligheten att skapa en nordisk färdtjänst.

Svenska kommunförbundet påpekar att kostnaderna för både den kommunala färdtjänsten och riksfärdtjänsten ökat kraftigt sedan de inrättades. Förbundet kan mot bakgrund härav och det ekonomiska läget inom den offentliga sektorn inte ställa sig bakom förslaget om ytterligare utvidgningar av färdtjänsten. Skulle man trots detta besluta att inrätta nordisk färdtjänst framhåller kommunförbundet

med bestämdhet att det inte är en kommunal angelägenhet, vare sig det gäller att bekosta eller administrera en nordisk färdtjänst.

3. Utskottet

Utskottet noterar att det övervägande antalet remissinstanser tillstyrker medlemsförslaget. Dessa representerar mest intresseorganisationer och centrala myndigheter. De som är mer tveksamma, representerar kommuner och amt respektive län som skulle komma att stå för en avsevärd av kostnaderna om förslaget skulle förverkligas.

Utskottet noterar av dessa remissvar att färdtjänsten huvudsakligen är en kommunal angelägenhet i de nordiska länderna även om statsbidrag ges. Ansvaret för organisationen och upphandlingen av transporttjänsterna är sålunda lokalt förankrad, vilket begränsar möjligheterna att snabbt åstadkomma heltäckande nationella system. I Finland, som i enlighet med socialvårdslagen eller lagen om service och stöd på grund av handikapp ålägger kommunerna att erbjuda färdtjänst eller ersätta skäliga kostnader för handikappade i hembygden som kan omfatta en ekonomisk region, dvs. ett antal kommuner påpekas att ett rikstäckande system skulle förutsätta en lagändring. Riksfärdtjänst inrättades i Sverige 1980 som en försöksverksamhet och blev en permanent ordning 1984. Det grundläggande målet är att den som på grund av svårartat bestående handikapp, måste åka på ett särskilt kostsamt sätt, bör vara berättigad till riksfärdtjänst för att kunna göra längre resor inom landet till normala kostnader. Ett nytt generellt statsbidragssystem avses bli infört 1993. För närvarande bekostas riksfärdtjänsten genom statliga medel som täcker resekostnaderna förutom en viss egenavgift. Det är emellertid kommunen som beslutar om färdtjänsten. Besluten avser bland annat tillstånd att använda riksfärdtjänst, vilket färdmedel som får användas, om ledsagare får medfölja utan kostnad samt andra villkor som t.ex. särskild utrustning m.m. 78 % av resorna i riksfärdtjänsten sker med taxi eller specialfordon.

Utskottet anser att möjligheter bör skapas, inte bara för rikstäckande utan nordisk giltighet för färdtjänstlegitimation. Färdtjänsten för handikappade som ej kan använda allmänna kommunikationsmedel, får ej göra halt vid de nordiska riksgränserna. För befolkningen i gränstrakterna är det ofta en kortare resa till en nordisk grannkommun än till centralorten i den egna kommunen. Vad gäller gränsöverskridande färdtjänst bör möjlighet finnas för gränskommuner att avtala härom i enlighet med den nordisk konventionen om gränskommunalt samarbete.

Vad gäller utvidgad färdtjänst inom länderna, finner utskottet att denna i stor utsträckning är en resursfråga, medan legala bestämmelser bör kunna utformas som ger giltighet för färdtjänstlegitimation i alla nordiska länder. Den nordiska arbetsgrupp, som framlagt förslag till en ny nordisk trygghetskonvention, har kommit fram till att ett separat nordiskt avtal borde ingås om socialtjänster. Enligt utskottets uppfattning bör bestämmelser om internordisk färdtjänst ingå i ett sådant nytt avtal.

Utskottet vill i detta sammanhang dock påpeka att den viktigaste åtgärden för att underlätta de handikappades rörlighet är att handikappanpassa alla offentliga transportmedel, liksom även stationer och hållplatser. Detta är en fråga som de nordiska länderna även bör driva på internationellt plan. De normer som Nor-

diska nämnden för handikappfrågor utarbetat, är en god grundval för arbetet att påverka utomnordiska länder. Genom ökad handikappanpassning av färdmedel och terminaler kan handikappades resemöjligheter ökas och deras kostnader därför minska. En sådan anpassning av kollektivtrafiken är en viktig del av ländernas transportpolitik, grundad på den så kallade normaliseringsprincipen för handikappade. Även en sådan integrering av handikappades resor i det normala resmönstret förutsätter samordning av ansvarsfrågorna inom länderna.

Sammanfattningsvis noterar utskottet att erfarenheterna av färdtjänsten från de handikappades synpunkt varit mycket positiva i Norden. Rikstäckande färdtjänst har i de fall den genomförts inneburit att många svårt handikappade kunnat genomföra resor till släkt och vänner m.m. som inte skulle ha blivit av om inte riksfärdtjänst funnits. Ett problem i sammanhanget är kostnadsaspekten. Denna fråga är under utredning i flera av länderna och i Sverige pågår förhandlingar mellan regeringen och kommunförbunden. Det är därför ofrånkomligt att vissa begränsningar måste tillämpas vad gäller t.ex antalet resor per år och regler som ger möjligheter att motverka missbruk. Dessa frågor bör ingå som en del i arbetet på en ny nordisk konvention om social service.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att

1. Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

   att i den konvention om sociala tjänster som är under utarbetande inarbeta regler om nordisk giltighet för färdtjänstlegitimation

2. Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

   att medverka till att kommuner på var sin sida om nordiska riksgränser avtalar om gränsöverskridande färdtjänst

   att arbeta för att internationella persontransportförbindelser samt stationer handikappanpassas.

Stockholm den 29 januari 1992

Svein Alsaker (KrF)
Halldór Ásgrímsson (F)
Birgitte Husmark (SF)
Ingrid Näslund (kds)
Sten Svensson (m)
Knud Glønborg (KrF)
Åshild Hauan (A)
Hans Jørgen Jensen (S)
Lodve Solholm (FrP)
Lena Öhrsvik (s) Förman

A 971/s

Medlemsförslag

om nordisk färdtjänst för handikappade

(Väckt av Lena Öhrsvik samt Svein Alsaker, Lahja Exner, Knud Glønborg, Pekka Haavisto, Birgitte Husmark, Åshild Hauan, Hans Jørgen Jensen, Tarja Kautto, Markku Rossi, Lodve Solholm och Sten Svensson)

En väsentlig del i arbetet att tillförsäkra handikappade full delaktighet och jämlikhet i samhället är att bereda samma villkor när det gäller resor och möjligheter att förflytta sig som gäller för alla medborgare. Samtliga nordiska länder arbetar var för sig för denna målsättning. Däremot har man ej kunnat tillgodose önskemålet att rörelsehindrade inom Norden som t.ex. har färdtjänst bör kunna utnyttja denna service inte bara i sitt hemland utan också vid besök i grannländerna. Det borde t.ex. vara möjligt att få svensk färdtjänst till Öresundsbåten i Skåne och därefter få dansk färdtjänst för vidare resa inom Danmark. Samma service bör finnas t.ex. för rörelsehindrade i Finland som reser med båt till Stockholm.

De handikappades transportproblem har dock tagits upp på nordiskt plan vid ett par tillfällen. Sålunda inleddes på 1970-talet ett nordiskt forsknings- och utvecklingsarbete beträffande åtgärder ägnade att underlätta för äldre och handikappade att resa med tåg, buss och båt. Delrapporter om de handikappades möjligheter generellt att utnyttja kollektiva färdmedel samt tekniska lösningar rörande in- och utlyftning av rullstolar i tåg, bussar, fartyg och flygplan framlades under 1980-talet. En sammanfattande nordisk vägledning om transport för funktionshämmade framlades 1991. 1981 föreslog ett antal medlemmar i Nordiska rådet en rekommendation till Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna för och verkställa en utbyggnad av en samtliga nordiska länder täckande färdtjänstservice för handikappade. Utskottsbehandlingen utmynnade i en rekommendation i tre delar (*rek. nr 12/1982*) till ministerrådet:

1. att i samarbete med berörda kommunala organ verka för samordning av principerna för färdtjänst
2. att utreda möjligheterna för att etablera internordisk färdtjänstservice med särskilt beaktande av behoven i gränstrakterna samt
3. att samarbeta om regler för utformning och utrustning av specialtransportfordon som är avsedda att användas vid färdtjänst för handikappade.

Rekommendationen ledde ej till någon åtgärd av ministerrådet, som i sina meddelanden påpekade att ansvaret för färdtjänsten i huvudsak åligger kommuner och att det bl.a. därför ej var möjligt att på kort sikt genomföra rekommendationen. Vid sessionen 1985 ställdes en fråga angående skälet till att inget gjorts. I

svaret hänvisade ministerrådet till att färdtjänsten i de nordiska länderna befann sig i mycket olika utvecklingsskeden och att det inte hörde till ministerrådets verksamhet att utöva inflytande på omfattningen av de olika ländernas sociala förmåner. Dock skulle ministerrådet verka för att utvecklingen av de nationella färdtjänsterna planerades så att man inte försvårade utvecklandet av samnordisk färdtjänst. Vid en framtida revidering av den nordiska trygghetskonventionen var det naturligt att även belysa färdtjänsterna för de handikappade. Utskottet noterar att något annat resultat av rekommendationen ej kunde förväntas, och rekommendationen avskrevs 1986.

Mot bakgrund av den tekniska utveckling som skett samt att en nordisk insats bör företas innan utgången av FNs handikappårtionde bör en nordisk färdtjänst nu återaktualiseras. 1989 års handikapputredning i Sverige har i sitt betänkande "Handikapp, välfärd, rättvisa" påpekat att under 1980-talet har en höjning skett av de kollektiva färdmedlens tillgänglighet. Detta har kommit personer med mindre förflyttningshinder till godo och kan dessutom på sikt minska kostnaderna för färdtjänsten. Utredningen föreslår därför komplettering av kollektivtrafiken med utbyggda s.k. servicelinjer och en bättre färdtjänst. Genom en differentierad färdtjänstlegitimering (hel och partiell) kompletterar färdtjänsten effektivare den anpassade kollektivtrafiken när den ej är tillräcklig.

Som norm för färdtjänsten föreslås att egenavgiften inte skall överstiga kollektivtrafiktaxan i lokal- och länstrafik. Avgift skall ej tas ut för ledsagare. Barn skall kunna resa med på villkor som i kollektivtrafiken. Detta torde dock bli en uppgift på sikt, då för närvarande den avgift som de färdtjänstberättigade själva betalar varierar mellan olika kommuner.

Ett annat problem är att även om det finns färdtjänst i alla kommuner gäller den mestadels inom dessas geografiska gränser. En färdtjänst som omfattar län finns bara i Stockholms, Östergötlands och Gotlands län. Initiativ till en länssamordnad färdtjänst finns i ytterligare ett par län. Genom att färdtjänsten inte mer än undantagsvis är samordnad länsvis, har färdtjänstresenärerna en väsentligt sämrere sesituation än kollektivtrafikresenärer i övrigt.

De problem som ministerrådet hänvisade till vad gällde utvecklingen av en nordisk färdtjänst finns således redan inom länderna. En lösning kunde därför lika gärna börja på nordiskt plan som nationellt.

En möjlighet är att, utan att invänta en harmonisering av nivåerna i de olika länderna, arbeta för att inom den nordiska trygghetskonventionens ram få till stånd avtal om färdtjänstutnyttjande. Handikappade som erhållit färdtjänst i ett land kan på detta sätt få använda sig av färdtjänst i annat nordiskt land enligt vistelsekommunens bestämmelser.

Samtidigt bör man ta upp frågan om en utbyggnad av färdtjänsten till att omfatta resor inom Norden. Inte minst i gränstrakterna finns stort behov härav. Redan gällande avtal om gränskommunalt samarbete borde ge möjlighet för kommuner på var sin sida om riksgränser och vid Öresund att avtala härom.

Ministerrådet kunde vid behov biträda för att underlätta arbetet med sådana avtal, t.ex. genom att föreslå normer för kostnadsfördelning mellan respektive kommuner. Ministerrådet bör sålunda i första hand undersöka möjligheterna att koimplettera den nordiska konventionen om social trygghet med en regel enligt vilken personer med rätt till färdtjänst vid resa i annat nordiskt land ges rätt att

utnyttja vistelselandets färdtjänst, samt om denna lämpligen kan införas utan att det först krävs enhetliga regler för beviljande av färdtjänst. En nordisk giltighet för respektive lands färdtjänstlegitimation skulle t.ex. kunna ingå som ett element i ett handlingsprogram för nordbors rättigheter i Norden.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställes, att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. *att* utreda frågan om nordisk giltighet för färdtjänstlegitimation
2. *att* medverka till att kommuner på var sin sida om nordiska riksgränser avtalar om möjligheter till gränsöverskridande färdtjänst.

Stockholm den 14 juni 1991

Lena Öhrsvik (s)
Lahja Exner (s)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Åshild Hauan (A)
Tarja Kautto (SDP)
Lodve Solholm (FrP)
Svein Alsaker (KrF)
Knud Glønborg (KrF)
Birgitte Husmark (SF)
Hans Jørgen Jensen (S)
Markku Rossi (Kesk.)
Sten Svensson (m)

A 972/e

Ekonomiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om utbyggt elkraftsamarbete

(Medlemsförslaget väckt av Marianne Samuelsson och Krister Skånberg samt Maija Perho-Santala, se s. 614

Remissyttranden, se supplement)

1. Inledning

Præsidiet har henvist medlemsforslaget til behandling i Økonomisk Udvalg. Udvalget har behandlet forslaget på mødet i Mariehamn den 11. november 1991 og har besluttet at afgive følgende betænkning.

2. Medlemsforslaget

Medlemsforslaget er stillet af Miljøpartiet de grønne og tager som udgangspunkt, at der burde være meget at tjene for de nordiske lande ved et udvidet samarbejde om effektiv udnyttelse af fælles ressourcer til fremstilling af el-kraft og effektiv anvendelse af el-kraften.

Forslagsstillerne mener at Norge og Sverige også i de kommende år vil have et overskud af el-kraft, som bør sælges til Danmark og Finland. Derved kan udbygningen af disse landes kul- og atomkraftanlæg udskydes og der vil blive tid til at udvikle vedvarende energikilder f.eks. sol-, vind- og bioenergi i stedet.

Man mener således at dette samarbejde både vil forbedre miljøet i Norden og globalt og at det vil bidrage til skabelsen af et hjemmemarked for energi i Norden.

For at fremme disse formål foreslås det at der nedsættes to samnordiske ekspertgrupper og én samordningsgruppe. De to ekspertgrupper skal henholdsvis (1) klargøre hvor meget kraft Norge og Sverige kan sælge til Danmark og Finland i den kommende 10-års periode, og (2) lægge en plan for udviklingen af sol-, vind- og bioenergis bidrag til de nordiske landes energiforsyning i de kommende 10 år. Endelig skal samordningsgruppen samordne de to gruppers rapporter og rapportere til Nordisk Råd, første gang til 40. session.

3. Remiss

Forslaget har været på remis til nordiske og nationale myndigheder og institutioner på energiområdet. Fristen for afgivelse af svar udløb den 1. oktober 1991.

Følgende hovedsynspunkter fremgår af de modtagne remissvar.

3.1 Nordiske remisinstanser

Nordisk Ministerråd, embedsmandskomiteen for energispørgsmål (EK-Energi) præsenterer i sit svar en grundig gennemgang af det energipolitiske samarbejde i Norden. Man konkluderer at der både for så vidt angår forslaget om nedsættelse af en ekspertgruppe vedrørende el-kraftsamarbejde og en ekspertgruppe vedrørende vedvarende energikilder allerede eksisterer ekspertgrupper og er igangsat projektarbejde i regie af EK-Energi. Med hensyn til nedsættelsen af en samordningsgruppe henviser embedsmandkomiteen til at et sådant samordnende arbejde netop er komiteens opgave. EK-Energi har således den opfattelse, at der ikke er behov for at nedsætte de foreslåede ekspertgrupper, og man finder at det arbejde, som disse grupper skal udføre allerede er igangsat.

Nordel peger ligeledes på at de spørgsmål, som forslagsstillerne tager op, allerede er virkeliggjort eller under bearbejdning indenfor Nordel. Man mener derfor ikke at der er behov for at nedsætte de foreslåede ekspertgrupper.

3.2 Danske remisinstanser

Elsam henviser til svaret fra Nordel, som man finder fuldt ud dækker Elsams synspunkter.

Statens Teknisk-Videnskabelige Forskningsråd finder på baggrund af det eksisterende samarbejde i Norden på el-området ikke grund til et politisk initiativ som det foreslåede.

Energiministeriet og Miljøministeriet henviser i en fælles udtalelse til at indholdet i forslaget allerede har energiministrenes bevågenhed, og at der i det mindste frem til energiministrenes møde i sommeren 1992 ikke er behov for at nedsætte yderligere ekspertgrupper.

Statens Naturvidenskabelige Forskningsråd finder at forslaget falder udenfor forskningsrådets kompetenceområde og udtaler sig derfor ikke.

3.3 Finske remisinstanser

Handels- og Industriministeriet støtter målsætningerne og indholdet i det foreslåede arbejde, men finder at dette allerede er lagt til grund for det nordiske samarbejde på energiområdet. Man finder derfor ikke at der er behov for at nedsætte de foreslåede ekspertgrupper, men at opgaverne løses af eksisterende grupper.

Energipolitiska rådet tager ikke stilling til de organisatoriske forhold, men finder at om det nordiske kontaktnet kræver komplettering, bør dette naturligvis gøres. Rådet finder imidlertid de foreslåede opgaver vigtige, og konstaterer at de i stort omfang allerede indgår i det nationale og nordiske arbejde på energiområdet.

Ålands landskapsstyrelse konstaterer at der allerede i dag købes og sælges el-energi mellem de nordiske lande. Man finder at et eventuelt udredningsbehov på området bør kunne udføres af eksisterende samarbejdsorganer f.eks. Nordel.

3.4 Islandske remisinstanser

Landsvirkjun (Islands Kraftværker) synes godt om medlemsforslaget, idet man henviser at et tilsvarende samarbejde drives indenfor Nordel.

Miljøministeriet støtter målsætningerne i forslaget, men finder at forslaget gør arbejdet unødigt besværligt ved at foreslå nedsat flere specialudvalg og senere et særligt koordineringsudvalg.

3.5 Norske remisinstanser

Olje- og Energidepartementet finder på baggrund af de aktiviteter, som allerede er igang, ikke behov for at oprette nye ekspertgrupper. Departementet er af den opfattelse, at sammenstillinger af planer og aktiviteter bør udføres gennem samarbejdet i eksisterende grupper på området.

3.6 Svenske remisinstanser

NUTEK - Närings- och teknikutvecklingsverket finder at man, inden man overvejer nye arbejdsgrupper på forslagets område, bør undersøge det arbejde, som allerede er sat i gang. Verket gennemgår hovedtrækkene i dette og må formodes at mene at dette er tilstrækkeligt til at opfylde formålet med medlemsforslaget.

Vattenfall finder ikke at der er behov for at nedsætte de foreslåede tre ekspertgrupper eftersom meget af arbejdet allerede udføres bl.a. indenfor rammen af Nordel.

4. Udvalgets synspunkter

Økonomisk Udvalg konstaterer, at samtlige remisinstanser afviser forslaget med den begrundelse at det foreslåede arbejde allerede er igangsat og at der derfor allerede er ekspertgrupper, som arbejder på området, og at koordineringen sker via Nordel og EK-energi.

Udvalget har samtidig bemærket, at remisinstanserne i overvejende grad synes at støtte hensigten med forslaget, nemlig at udbygge el-samarbejdet i Norden, herunder fremme den indbyrdes handel med el-kraft, og at fremme udnyttelsen af vedvarende energikilder f.eks. sol, vind og bioenergi.

Udvalget finder ligeledes at det nordiske samarbejde på energiområdet i dag stort set allerede opfanger formålet med medlemsforslaget, og udvalget finder således ikke at der er behov for at nedsætte yderligere ekspertgrupper på området. Udvalget vil dog, ligesom de fleste remisinstanser, understrege vigtigheden af at videreudvikle det nordiske energisamarbejde ikke mindst på de områder, som er omfattet af dette medlemsforslag.

Når udvalget således indstiller at Nordisk Råd ikke foretager sig noget i anledning af medlemsforslaget er det derfor ikke fordi det foreslåede arbejde ikke

anses for vigtigt, men udelukkende fordi udvalget mener at arbejdet er igangsat og at det falder inden for eksisterende samarbejdsorganers naturlige arbejdsfelt.

5. Udvalgets indstilling

Økonomisk Udvalg indstiller således at

Nordisk Råd *ikke* foretager sig noget i anledning af medlemsforslaget.

Mariehamn, den 11. november 1991

Arne Andersson (m)
Carl I. Hagen (FrP)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)
Anders Mølgaard (V)
Anders Talleraas (H)
Thor-Eirik Gulbrandsen (A)
Mats Hellström (s)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.) Formand
Poul Nielson (S)

A 972/e

Medlemsförslag

om utbyggt elkraftsamarbete i Norden

(Väckt av Marianne Samuelsson och Krister Skånberg samt Maija Perho-Santala)

Alla nordiska länder skulle tjäna på ett utvidgat nordiskt samarbete för effektivt utnyttjande av de gemensamma nordiska resurserna för generering av elkraft och en effektiv användning av tillgänglig elkraft.

Under de närmaste åren kommer Norge och Sverige tillsammans att ha ett elöverskott liksom nu och sannolikt större. Genom att sälja det till Danmark och Finland bidrar man aktivt till att öka samarbetet och utvecklingen i Norden. Danmark och Finland får möjlighet att minska sin produktion av kol- och oljekondens-el, vilket förbättrar både den lokala och globala miljön. Danmark får dessutom därigenom bättre förutsättningar för att genomföra den beslutade omställningen till vindraft, biogas och fossilgas, som redan börjat.

En gemensam nordisk satsning på effektiv elanvändning kommer att spara stora pengar både för samhället och för elförbrukarna. Finland får en tidsfrist för att bygga ut biobränslebaserad kraft, baserad på förgasning - där Finland redan har både kunnande och industriella erfarenheter - och motordrivna generatorer, avancerade gasturbiner eller s.k. kombicykelanläggningar. Samtidigt skapas i alla fyra länderna ett kommersiellt intresse av och en marknad för den elkraft som utvinns genom effektivare energianvändning och hushållning. Här finns möjligheter att i ett industriellt samarbete mellan de nordiska länderna bygga upp kunnande, erfarenhet och styrka på en nordisk hemmamarknad för teknik och utrustning för förnybar energi och för effektivare energianvändning och sedan bli ledande på en världsmarknad som kommer att bli allt större i takt med att allt fler länder tvingas ta itu med ökande miljöproblem och energikostnader.

Detta borde vara ett hälsosammare alternativ för miljön och för den ekonomiska och industriella utvecklingen än en utbyggnad av kärnkraft eller fossilbaserad elproduktion.

All energiproduktion ur fossila bränslen har olika miljömässiga nackdelar. Koldioxidutsläppen medverkar till växthuseffekten, andra utsläpp skadar ozonskiktet och försurar mark och vatten. Brytning och upparbetning av uranmalm ger allvarliga miljöskador och hälsorisker och kärnkraftverken ger radioaktiva utsläpp som ökar bakgrundsstrålningen och riskerna för skador av s.k. lågdosstrålning. Det radioaktiva avfallet finns det inget säkert sätt att förvara, det kommer att utgöra en fara för kommande generationer och naturen i många tusen år.

Med hänvisning till ovanstående föreslår vi, att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. *att* tillsätta en samnordisk expertgrupp med uppgift att klargöra hur mycket elkraft som Norge och Sverige, bl.a. genom effektivare energianvändning, skulle kunna frigöra och sälja till Danmark och Finland under olika tidsperioder och årstider under de närmaste 10 åren samt vilka överföringskapaciteter som finns och eventuella behov av att bygga ut dessa kapaciteter,

2. *att* tillsätta samnordiska expertgrupper med uppgift att klargöra vad utvecklings- och marknadssamarbete kan ge för att ta vara på kunnande, erfarenheter, teknisk utrustning, tillverkningsresurser och naturresurser av förnybara energikällor i Norden, speciellt inom områdena biobränslen, vindkraft och solenergi i form av solvärme och solceller. De olika grupperna bör bl.a. utarbeta planer som visar vilka effekter och energimängder som de olika energikällorna rimligen kan förväntas ge i Norden år för år under en 10-årsperiod samt vilka insatser som erfordras för att förverkliga dessa planer, samt

3. *att* tillsätta en samordningsgrupp med uppgift att samordna de enligt punkterna 1 och 2 tillsatta gruppernas planer och aktiviteter och rapportera till Nordiska ministerrådet, Nordiska rådet och till de nationella energiverken. En första rapport bör föreligga till Nordiska rådets 40:e session.

Stockholm och Helsingfors den 18 juni 1991

Marianne Samuelsson (mp) *Krister Skånberg (mp)*
Maija Perho-Santala (Kok.)

A 973/k

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om nordiskt revyfackligt nätverkssamarbete

(Medlemsförslaget väckt av Roger Gudmundseth samt Tora Aasland Houg m. fl., se s. 624

Remissyttranden, se supplement)

Till kulturutskottet har hänvisats medlemsförslag A 973/k om nordiskt revyfackligt nätverkssamarbete. Medlemsförslaget har behandlats vid möten den 25 september 1991 samt den 30 - 31 januari 1992.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget föreslås att Nordiska ministerrådet stöder de framlagda planerna på ett nordiskt revyfackligt nätverkssamarbete, bl.a. genom att avsätta medel till etablerande av ett kompetens- och servicecenter för revygrupper.

Förslagsställarna pekar på att revyn som teaterform har gamla traditioner i Norden, speciellt i Norge och Sverige. Den engagerar fler sorters utövare, såsom författare, kompositörer, musiker m.m., än kanske någon annan kulturaktivitet. Revyn har dessutom en form som ger den stor aktualitet, engagerar och drar stor publik. På samma sätt som den politiska teatern i Östeuropa spelar revyn i Norden ofta en samhällskritisk roll. Den bidrar även till engagemang för den lokala miljön.

Det gemensamma organet för den nordiska amatörteaterrörelsen är Nordiska amatörteaterrådet, NAR. Revyn intar emellertid inte någon speciell plats inom NARs aktiviteter på grund av sin spontana och oorganiserade form.

Norsk Revyfaglig Senter, som startade hösten 1990, har haft planer på att även överföra arbetsmodellen till ett nordiskt plan. Med stöd av Norsk Amatørteaterråd har Norsk Revyfaglig Senter tagit initiativ till ett nordiskt samarbetsprojekt på revyområdet och har lagt fram ett konkret förslag om att upprätta en avdelning för nordiskt revyfackligt samarbete i anknytning till Norsk Revyfaglig Senter på Høylandet. Det är i detta fall fråga om att utveckla ett kompetenscenter inom revyfacket med sikte på att bygga ut ett nätverk och inte att etablera en ny nordisk paraplyorganisation för revygrupper. Genom att knyta ett nordiskt nätverkssamarbete till en redan existerande organisation undgås stora etable-

ringskostnader. Den viktigaste målsättningen i etableringsfasen är att knyta samman ett kontakt- och nätverk, särskilt med sikte på facklig kompetens och kunnskap om "marknaden". Till centret planeras en fast tjänst knytas, som ska innehas av de nordiska länderna i tur och ordning, men med fast kontor på Høylandet.

Målsättningen är att det nordiska revycentret efter en inkörningsperiod skall finansiera sin egen verksamhet med de tjänster som säljs. För att verksamheten skall kunna påbörjas krävs emellertid stöd med nordiska medel.

2. Remissyttranden

Följande myndigheter, institutioner och organisationer har avgivit yttrande över medlemsförslaget:

Nordiska
Nordiskt amatörteaterråd
Teater og Dans i Norden
Foreningene Nordens Forbund

Danmark
Kulturministeriet
Dansk Amatør Teater Samvirke

Finland
Finlands amatörteaterförbund
Ålands ungdomsförbund
Teaterföreningen i Mariehamn

Norge
Kulturdepartementet
Hålogaland amatørteaterselskap

Sverige
Statens kulturråd
Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS)
Amatörteatrarnas riksförbund

2.1 Nordiska remissyttranden

Nordiskt amatörteaterråd har fått besked om att flera av medlemsländerna är skeptiska till medlemsförslaget och har därför beslutat att arbeta med att klargöra och diskutera principiella sidor av förslaget bland medlemmarna och med Norsk Revyfaglig Senter. Nordiskt amatörteaterråds styrelse förstår intresset för revy och önskar mer tid för att kunna bidra konstruktivt till utformningen av idén. Därför ber man Nordiska rådet att uppskjuta behandlingen av medlemsförslaget tills vidare.

Teater og Dans i Norden ställer sig tveksamma till medlemsförslaget och möjligheterna till finansiering av en sådan verksamhet med nordiska medel. Vidare hänvisas till uttalandet från Nordiskt amatörteaterråd.

Foreningene Nordens Forbund (FNF) stöder medlemsförslaget och anser att ett nordiskt revyfackligt nätverkssamarbete bör etableras som en del av det nordiska amatörteatersamarbetet (NAR). Förslaget rimmar väl med FNF:s principprogram på kulturområdet, där det läggs stor vikt vid lokal och regional kultur som identitetsskapande faktor.Genom att bygga på den fackliga miljö, som under senare år skapats på Høylandet i Norge kommer man med en relativt liten ekonomisk insats kunna uppnå en betydande höjning av nivån på revyarbetet i Norden både kvalitativt och kvantitativt. Det är viktigt att notera att man med detta förslag inte önskar skapa ett nytt organ som kommer att lägga beslag på framtida nordiska kulturmedel utan tvärtom utveckla något redan existerande som på ganska kort tid är tänkt att bli självfinansierande.

2.2 Danska remissyttranden

Kulturministeriet meddelar att det inbegärt yttrande från Undervisningsministeriet, som emellertid inte har några kommentarer till förslaget. Kulturministeriet anser för sin del att man i dagens läge med nolltillväxt i den nordiska budgeten bör vara försiktig med att upprätta nya samarbetsorgan och institutioner.

Dansk Amatør Teater Samvirke anser sig inte kunna stödja medlemsförslaget. Man befarar att den föreslagna finansieringen genom "försäljning av tjänster" och uppdelningen i olika organisationer, som det sägs i förslaget, kommer att innebära att karaktären av folkrörelse försvinner. I Danmark arbetar Dansk Amatør Teater Samvirke både med revy, barnteater, musikaler osv. och dessa genrer inspirerar varandra och ger varandra impulser. En uppsplittring i olika "intresseorganisationer" ändrar karaktären på organisationen från att vara en folkrörelse till att bli mera av intresseorganisation.

2.3 Finska remissyttranden

Finlands amatörteaterförbund framhåller att revyn är en väsentlig del av den finlandssvenska teatertraditionen och värd att bevara. Förbundet anser emellertid att det inte behöver grundas en särskild organisation för detta område, utan amatörteaterrevyn bör stödas och uppmuntras genom redan existerande organisationer såsom Nordiskt amatörteaterråd och de amatörteaterorganisationer som finns i alla nordiska länder.

Ålands ungdomsförbund är av den uppfattningen att inget skillt organ för amatörteaterrevy behövs så länge Nordiskt amatörteaterråd fungerar på nuvarande sätt.

Teaterföreningen i Mariehamn anser att det är en misshushållning med resurser att skapa ytterligare en topporganisation för revyutövande. Samordning bör prioriteras och nya specialorgan undvikas. Om ett organ för nordiskt revysamarbete behövs, bör det därför underställas Nordisk Amatørteaterråd. Revy, som ofta är lokalrevyer, där inslaget av dialekter och lokala sedvänjor är stort, får

inte heller belastas av alltför stort inflytande utifrån, utan bör utformas helt av de lokala förutsättningarna.

2.4 Norska remissyttranden

Kulturdepartementet stöder medlemsförslaget och anser att ett revyfackligt samarbete kan bidra till att öka bredden och stärka lokala miljöer och oorganiserade gruppers deltagande i det nordiska kultursamarbetet. Departementet stöder även tanken att samarbetet bör byggas opp kring redan existerande nationella organ, företrädesvis Norsk Revyfaglig Senter, som har byggt upp en relativt omfattande kompetens- och serviceverksamhet. Vidare påpekar Kulturdepartementet att det är viktigt att nationella resurser utnyttjas så att inga nya nordiska organ etableras som kräver fasta anslag över den nordiska budgeten. Frågan bör även värderas mot bakgrund av det utredningsarbete som pågår inom Nordiska ministerrådet gällande framtida prioriteringar och finansierings- och organisationsformer inom kultursektorns verksamhetsområde.

Hålogaland amatørteaterselskap (HATS) påpekar att man under flera år arbetat kultupolitiskt för att riva ner den skiljelinje som funnits mellan revy och andra teaterformer. Därför anses det vara att ta ett steg tillbaka att återinföra denna skiljelinje och styrelsen för HATS undrar om detta verkligen är förslagsställarnas önskan. HATS anser att det är fullt möjligt att använda den organisation och de serviceinstitutioner som redan har etablerats som hjälp för allt teaterarbete. HATS hemställer till initiativtagarna att etablera stödordningar och ekonomi för det samarbete som redan har etablerats och att kanalisera revynätverket genom existerande ordningar.

2.5 Svenska remissyttranden

Statens kulturråd pekar på att det finns väl utbyggda kontakter inom det nordiska teaterlivet. Som nordiska samarbetsorgan framträder bl.a. Nordisk teaterunion, Nordiska teaterledarrådet, Nordiska dramatikerunionen, Nordiska skådespelarrådet, Nordiskt amatörteaterråd samt som bidragsgivande organ Teater og Dans i Norden. Inom amatörteaterområdet förekommer också livliga kontakter inom ramen för festivaler, vänortsutbyten och seminarie- och utbildningsverksamhet. Amatörrevytraditionen är i Norden särskilt utvecklad i Sverige och Norge. Kulturrådet ställer sig tveksamt till om ett nordiskt service- och kompetenscenter i Høylandet, mot bakgrund av amatörrevyns spontana och oorganiserade form och den geografiska placeringen, skulle få en tillräckligt stark förankring bland sina intressenter. Kulturrådet anser i stället att Nordiska rådet och företrädarna för amatörrevyn bör verka för att de existerande organen, i första hand Nordiskt amatörteaterråd, ges möjlighet att effektivare arbeta för amatörrevyns intressen.

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS) påpekar att de är ett samarbetsorgan för professionella kulturarbetare. KLYS kan tänka sig att de många nordiska organisationerna på kulturområdet kompletteras, men bedömer att det från svensk sida inte finns något behov av ytterligare samverkansorgan just för revyns område.

Svenskt amatörteaterråd framhåller att dess medlemsorganisationer är ideella organisationer som inom sig organiserar lokala amtörteaterföreningar där revyn är en uttrycksform bland många andra. De ser inte revyformen som så specifik bland de teatrala uttrycksformerna att den bör särskiljas. Tvärtom anser man att revyn som uttrycksform hämmas i sin utveckling om den isoleras. Svenskt Amatörteaterråd påpekar att underlaget till medlemsförslaget utgörs av en rapport om Nordisk Revyfaglig Samarbeid utarbetad av Norsk Revyfaglig Senter och Norsk Amatørteaterråd. Man finner dock att rapporten ger en oklar bild beträffande mål och inriktning och har svårt att förstå att en etablering av den verksamhet som beskrivs, som har en så klart kommersiell inriktning, skall kunna främja och utveckla svensk eller nordisk revyverksamhet inom de ideella ramar Amatörteaterrådet har valt att verka. De tankar och mål som formuleras i rapporten är icke förenliga med Amatörteaterrådets syn på hur amatörteatern - där amatörrevyn ingår som en del - skall stödjas, utvecklas eller målinriktas. Amatörteaterrådet anser därför, att innan politiska beslut tas i ärendet, bör ursprungsförslaget till nordiskt revyfackligt center bli föremål för en grundlig diskussion och värdering i samband med Nordiskt amatörteaterråds rådsmöte i juni 1992. Man påpekar att ett eventuellt etablerande av ett nordiskt center har en stark förankring i den organiserade nordiska amatörteaterrörelsen.

3. Utskottet

Kulturutvalget konstaterer at medlemsforslaget om nordisk revyfaglig nettverkssamarbeid er møtt med tildels stor skepsis blant høringsinstansene, ikke minst gjelder dette amatørteaterbevegelsens egne organisasjoner. Så vidt utvalget kan forstå bygger innvendingene delvis på uklare oppfatninger om medlemsforslagets intensjoner og rammer, i tillegg til den rent faglige uenighet som råder om disse spørsmål.

Også etter Kulturutvalgets mening inneholder medlemsforslaget, slik det er påvist i høringsrunden, både uklare og uavklarte sider for eks. vedrørende organisering av og arbeidsmetoder for et revyfaglig nettverk. Forslaget må imidlertid oppfattes slik at det presenterer i første omgang en idéskisse og de overordnede målsetninger for et nettverk. Videre detaljplanlegging og utforming av rammebetingelsene for et nettverk må rimeligvis gjøres etter at Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd evt. har gått inn for å støtte selve idéskissen.

I det følgende vil Kulturutvalget drøfte de vesentligste sidene ved medlemsforslaget og de synspunktene som er fremkommet gjennom høringsuttalelsene. I denne gjennomgangen har utvalget også tatt utgangspunkt i den rapporten som danner grunnlaget for selve medlemsforslaget.

1. Medlemsforslaget er blitt oppfattet dithen at det tas sikte på å opprette en ny nordisk paraplyorganisasjon for revyteateret. Det fremgår imidlertid av forslaget at målsetningen er å bygge på de erfaringer man har fra et eksisterende revyfaglig senter i Norge og utnytte de ressurser som praktisk og faglig ligger i dette. Formålet med en slik arbeidsmetode er nettopp å unngå store etableringskostnader og en ny organisasjon.

Det har vært vurdert å legge et nordisk revyfaglig nettverkssamarbeid under Nordisk Amatørteaterråd, som i prinsippet organiserer hele amatørteaterbeve-

gelsen. Men det er her snakk om å videreutvikle et kompetanse- og ressursmiljø i nordisk målestokk for en aktivitet som i vesentlig grad er karakteriert ved spontanitet og ved at mange grupper ikke er formelt organiserte og ikke har noe ønske om det. Dette siste innebærer for eks. at mange deltagere innen en omfattende og verdifull fritidsaktivitet faller utenom de etablerte organisasjonsmønstre og dermed mulige støtte- og serviceordninger.

Erfaringene fra Norsk Revyfaglig Senter viser at et slikt ressursapparat fungerer meget fleksibelt og effektivt når det organiseres som et uavhengig organ uten faste medlemmer. Nordisk Amatørteaterråd er et rådgivende og koordinerende samarbeidsorgan som skal gjennomføre tiltak av felles interesse for sine medlemmer, som er de nasjonale paraplyorganisasjoner for amatørteaterbevegelsen. Utenom kurs- og møtevirksomhet forestår ikke Nordisk Amatørteaterråd i nevneverdig grad teaterfaglige serviceoppgaver slik man ser det for eks. innen Norsk Revyfaglig Senter, med tilbud om revytekstbank, revyarkiv, kostymeutleie, revyskole, instruktørformidling, artistformidling, festival o.s.v. De tilbud gruppene kan gjøre seg nytte av innen et kompetanse- og servicemiljø av sistnevnte type skal med andre ord representere et rent praktisk instrument for brukerne, der ressursene i minst mulig grad kanaliseres til administrativ virksomhet for medlemsgrupper eller organisasjoner.

2. Det pekes fra en del høringsinstanser på at man med medlemsforslaget trekker et skille mellom revy og andre former for amatørteater. Slik Kulturutvalget oppfatter intensjonen med forslaget er ikke dette hverken noen ønskelig eller nødvendig konsekvens av et nettverkssamarbeid. Nettverket skal faglig og praktisk støttes av et kompetanse- og servicemiljø som skal fungere som supplement til de nasjonale amatørteaterorganisasjoner og tilby sine tjenester til alle grupper innenfor amatørteateret i sin helhet, uavhengig av medlemskap. Det pekes også uttrykkelig i medlemsforslaget på den styrke som vil ligge i et samarbeid mellom dette nevnte miljø og Nordisk Amatørteaterråd. At flere delmiljøer arbeider innenfor samme sektor eller aktivitetsområde er både sunt og lærerikt og gir gjensidig påvirkning i form av idéer og engasjement.

Amatørteatergrupper spiller gjerne revy og annen form for teater annenhver gang, og denne arbeidsmåten skaper derfor helhet og ikke splittelse i synet på teaterformer. At det finnes mange grupper som utelukkende spiller revy endrer ikke dette bildet. Et stort antall av de ulike typer amatørteatergrupper er medlemmer av sine respektive nasjonale amatørteaterorganisasjoner, noe som fortsatt bør være en viktig målsetning. Eksempel fra Norge med Norsk Amatørteaterråd og Norsk Revyfaglig Senter viser at denne konstellasjonen mellom revyteateret og andre former for amatørteater fungerer godt og uten faglige eller begrepsmessige problemer. Samme modell bør kunne fungere også i nordisk sammenheng.

3. Et ankepunkt som er blitt reist mot medlemsforslaget er at en nettverksmodell for revyteateret etter en periode skal kunne finansiere sin egen virksomhet, og at profitthensyn og personlige interesser lett vil kunne overskygge den folkelige sak som dagsorden for virksomheten.

I følge rapporten som er nevnt innledningsvis er et kompetanse- og servicemiljø tenkt etablert som en næringsdrivende stiftelse. Denne har ingen eiere, men eier seg selv, og det stiftelsesbeløp som skytes inn blir stilt til selvstendig

disposisjon for stiftelsen. Det er således ingen som får utbetalt utbytte av midlene, og det ligger ingen muligheter til personlig gevinst for stifterne. De midler driften innbringer går direkte til stiftelsens videre virksomhet.

En revyfaglig virksomhet som her omtalt må åpenbart kunne drive næringsvirksomhet som tjener formålet som er vedtatt for virksomheten på samma måte som annen virksomhet innen den nordiske kultursektoren. De fremtidige finansieringsformer også for kulturvirksomhet må baseres på et sammensatt spekter av kilder, for eks. i form av egeninntjening og direkte bidrag. Dette er en modell som bl.a. Nordisk Ministerråd nå legger til grunn for sitt arbeid med å finne nye organisasjons- og finansieringsformer for fellesnordiske institusjoner og samarbeidsorgan m.m.

Oppsummering

Det foreliggende medlemsforslag er reist med bakgrunn i et allerede etablert kompetanse- og ressurssenter for revyteateret i Norge. Erfaringene der har vært så gode at man har ønsket å fremme idéen på nordisk plan. Skal denne idéen realiseres må det etter Kulturutvalgets syn gjøres ut fra en klar forutsetning om at medlemsforslaget i seg selv ikker skaper evt. uklarheter og misforståelser innad i den nordiske amatørteaterbevegelsen om organisatoriske og idémessige rammebetingelser for et revyfaglig nettverkssamarbeid, slik aktuelle problemstillinger er beskrevet ovenfor.

Kulturutvalget vil videre understreke at evt. støtte til et slikt nettverkssamarbeid ikke må gå på bekostning av bevilgningene til Nordisk Amatørteaterråd, og at der er snakk om en tidsavgrenset støtte. Organisatorisk bør nettverket bygges ut i samarbeid med Nordisk Amatørteaterråd.

Utvalget vil forøvrig vise til det som står i medlemsforslaget om at revy, som amatørteater i sin helhet, er eksempel på at liten økonomisk innsats, også offentlig, utløser tildels meget stor aktivitet og virksomhet. Ved å støtte et nettverkssamarbeid som beskrevet vil man med relativt beskjedne midler stimulere en fritidsaktivitet som omfattes med stadig større interesse over hele Norden, både blant aktive og av publikum. I Danmark arrangeres kommende sommer en revyfestival etter mønster og idé av den norske festival, og ringvirkningene av disse aktivitetene vil stadig øke.

Med henvisning til det som ovenfor er anført foreslår utvalget at

Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd

å støtte de fremlagte planer i det det tas hensyn til utvalgets følgende synspunkter:

1. Kulturutvalget støtter medlemsforslaget, som tar sikte på å øke bredden samt styrke lokale miljøer og uorganiserte gruppers deltakelse i nordisk kultursamarbeid.

2. Utvalget går inn for at prosjektet gis støtte i en treårsperiode, og noterer at prosjektet etter denne periode regner med å bli selvfinansierende.

3. Utvalget understreker viktigheten av et nært samarbeid med de frivillige organisasjonene som er organiserte gjennom Nordisk Amatørteaterråd.

Stockholm, 31. januar 1992

Marianne Andersson (c)
J.K. Hansen (S)
Thea Knutzen (H) Formann
Sigríður Anna Þórðardóttir (Sj)
Jóannes Dalsgaard (Jvfl)
Grete Knudsen (A)
Bruno Poromaa (s)
Anne Sörensen (nyd)

A 973/k

Medlemsforslag

om nordisk revyfaglig nettverkssamarbeid

(Reist av Roger Gudmundseth samt Tora Aasland Houg, Grete Knudsen, Thea Knutzen, Anne Enger Lahnstein og Maija Perho-Santala)

Revyen som teaterform har lange tradisjoner i Norden, særlig i Norge og Sverige. Den får stadig større utbredelse og engasjerer flere typer utøvere enn kanskje noen annen kulturaktivitet. Samspill og samarbeid mellom forfatter, komponist skuespillere, musikere, scenearbeidere, koreograf og instruktrør er en forutsetning for å skape god revy.

Karakteristisk for revy er at arbeidet ofte foregår spontant, uten at gruppene er formelt organiserte. Revyen har dessuten en form som gir den stor aktualitet, engasjerer og har bred publikumsappell. På samme måte som det politiske teater i Øst-Europa spiller revyen i Norden ofte en samfunnskritisk rolle.

I teater- og revygruppene møtes mennesker i alle aldre i et sosialt, kreativt og faglig fellesskap som utløser store ressurser. Revy er eksempel på at liten økonomisk innsats, også offentlig, utløser tildels meget stor aktivitet og virksomhet. For lokalmiljøet er revy/amatørteater en viktig innfallsport til egenaktivitet og utløsning av kreativ utfoldelse og samfunnsengasjement. Dette gir identitetsfølelse for lokalmiljøet, og bidrar således til å styrke dette. Revyaktiviteten er således en viktig faktor i regional utviklingspolitikk. Det er også interessant å peke på for eksempel de pedagogiske og forebyggende/terapeutiske sider som revy- og amatørteateraktivitet utvilsomt har. Bl.a. står revyarbeidet sterkt i skolene og i ikke organiserte miljøer.

Norge og Sverige er de eneste nordiske land som har egne samarbeidsorganer for revyteatret, hhv. Norsk Revyfaglig Senter på Høylandet i Norge og Lokalrevyer i Samverkan i Sverige i Skellefteå. Også i Danmark og det svensktalende Finland står imidlertid revyformen relativt sterkt. På Færøyene er en tidligere revytradisjon blitt mer eller mindre borte, og i Island og Grønland er det ikke registrert organisert revyaktivitet av noe særlig omfang.

Fellesorganet for den nordiske amatørteaterbevegelsen er Nordisk Amatørteaterråd, NAR, stiftet i 1967. Revyaktiviteten har, på grunn av sin spontane og uorganiserte form, ikke noen særlig plass innenfor NAR's samlede aktiviteter. Revyen mangler således en egen koordinerende instans på nordisk plan.

Norsk Revyfaglig Senter, NRS, ble etablert høsten 1990 som det første i sitt slag i Norden. Som arrangementssted for en landsomfattende revyfestival hver sommer 1987-1989 hadde Høylandet kommune fått status som et revysentrum, og kommunen ønsket å satse enda større med et nasjonalt kompetanse- og servicesenter for revygruppene. Det ble oppnådd økonomisk støtte til dette både fra regionalt og sentralt hold. Sentret baseres bl.a. på følgende aktiviteter og tilbud:

Revyfestival hvert annet år, revytekstbank, revyarkiv, kompetanseformidling, impressariovirksomhet, kostymutleie og revyskole.

Helt siden NRS ble planlagt har en hatt i tankene mulighetene for å overføre arbeidsmodellen også til et nordisk plan. Norsk Amatørteaterråd, som er fellesorganet for amatørteaterbevegelsen i Norge, og NRS har nå i fellesskap tatt initiativ til et slikt nordisk samarbeidsprosjekt innen revyområdet, og har utarbeidet en rapport som munner ut i et konkret forslag om å opprette en avdeling for nordisk revyfaglig samarbeid i tilknytning til Norsk Revyfaglig Senter på Høylandet.

I rapporten pekes det på at en viktig intensjon med nordisk samarbeid er å ta vare på det unike og spesielle som de nordiske land har felles i forhold til det øvrige Europa og verdenssamfunnet. Formålet med et nordisk revyfaglig samarbeid beskrives således på følgende måte:

> Øke det nordiske kulturelle samarbeidet gjennom revyformen. Dette kan gjøres ved å heve nivået og utbre kjennskap til nordisk revy gjennom kompetanseheving og tjenesteyting overfor revygrupper i Norden.

En har vurdert muligheten for å legge et slikt samarbeid inn under Nordisk Amatørteaterråd. I denne sammenheng er det imidlertid snakk om å utvikle et kompetansesenter innen revyfagene med sikte på å bygge ut et nettverk, og ikke etablere en ny nordisk paraplyorganisasjon for revygruppene. Erfaringene fra Nordisk Amatørteaterråd som koordinerende organ er gode, og det er naturlig å dra nytte av disse. På den annen side viser erfaringene fra Norsk Revyfaglig Senter at det for revygruppenes del bør tas utgangspunkt i et uavhengig organ uten faste medlemmer. En slik arbeidsform gjør at en står friere til å fatte raske beslutninger og reagere på korte frister, noe som er en forutsetning for å kunne fungere som serviceorgan i forhold til en spontan aktivitet som revyen er.

Ved å knytte et nordisk nettverkssamarbeid til en allerede eksisterende organisasjon unngås store etableringskostnader. Samtidig oppnås fordeler ved at prosjektet kan igangsettes med støtte i et administrativt og faglig miljø som har erfaringer innen samme virksomhetsområde. Det må også tas hensyn til at samarbeidet skal falle naturlig inn i det eksisterende nettverk og organisasjonsliv innen teater- og musikkområdet i Norden. Her har Nordisk Amatørteaterråd med sine nasjonale medlemsorganisasjoner og Norsk Revyfaglig Senter i fellesskap en styrke som vil gi et nordisk revyfaglig samarbeid det beste arbeidsgrunnlag.

Den viktigste målsettingen i etableringsfasen for et nordisk kompetanse- og servicesenter vil være å knytte sammen et kontakt- og nettverk, særlig med sikte på faglig kompetanse og kunnskap om "markedet". Etter hvert skal så senteret bygges ut med de aktuelle tjenester som vi i dag finner i Norsk Revyfaglig Senter. Til senteret tenkes det tilknyttet én fast stilling på åremål som innehas av de nordiske land etter tur, men med fast kontor på Høylandet.

Det er målsettingen at et nordisk kompetanse- og servicesenter for revy etter en innkjøringsperiode skal finansiere sin egen virksomhet med de tjenester som selges. For at virksomheten skal kunne komme i gang er en imidlertid avhengig av støtte via nordiske midler.

På denne bakgrunn foreslås at

Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd

å støtte de planer som er framlagt om et nordisk revyfaglig nettverkssamarbeid, bl.a. ved å avsette midler til etablering av et kompetanse- og servicesenter for revygrupper.

Oslo og Helsingfors, 14. juni 1991

Roger Gudmundseth (A)
Grete Knudsen (A)
Anne Enger Lahnstein (Sp)
Tora Aasland Houg (SV)
Thea Knutzen (H)
Maija Perho-Santala (Kok.)

A 976/k

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om ökat TV-och radioprogramutbyte i Norden

(Medlemsförslaget väckt av Marianne Samuelsson och Krister Skånberg, se s. 630)

Til Kulturutvalget er henvist medlemsforslag A 976/k om økt TV- og radioprogramutveksling i Norden. Medlemsforslaget er i henhold til beslutning i Nordisk Råds presidium ikke sendt på remiss, og er behandlet i Kulturutvalgets møter 11. november 1991, 30. januar og 2. mars 1992.

1. Medlemsforslaget

I medlemsforslaget tas det til orde for at utvekslingen av TV- og radioprogrammer mellom de nordiske land bør oppmuntres og utvikles. Dette er svært viktig for å bevare og utvikle det nordiske samarbeidet og kulturfellesskapet. Det vises dessuten til de kulturpolitiske målsetningene i kulturhandlingsplanen fra 1988 og til betydningen for språkforståelsen i Norden.

TV-seere i Norden tilbys i dag flere utenomnordiske programmer enn programmer laget i de nordiske naboland. Denne forskjellen kan etter forslagsstillernes mening bli enda større dersom flere nordiske land blir medlemmer i EF. Selv om det er verdifullt med europeisk og internasjonal programutveksling står vi overfor den risiko at i første rekke amerikansk og engelsk underholdning vil dominere på bekostning av nordiske programmer og samproduksjoner. Det pekes også på at innkjøp av nordiske TV- og radioprogrammer ikke må komme ugunstig ut av økonomiske årsaker.

Forsslagsstillerne mener at Ministerrådet bør få i oppdrag å kartlegge fordelingen mellom innen- og utenlandske programmer i hvert av de nordiske land, videre gjøre en analyse av hvilke faktorer som etter programkjøpernes- og selgernes syn påvirker denne fordeling samt legge frem forslag til tiltak for å øke andelen nordiske programmer.

2. Kulturutvalget

Kulturutvalget rettet i oktober 1991 en henvendelse til ministerrådet om tiltak vedr. nordisk mediesamarbeid. I henvendelsen etterlyste utvalget politisk vilje til å gjøre noe med de høye opphavsrettslige kostnadene innen Norden og tiltak for

å øke programutvekslingen mellom de nordiske land. Det ble samtidig foreslått et fellesmøte mellom ministerrådet og utvalget om disse spørsmål.

Ministerrådet foreslo i sitt svarbrev at det forut for et evt. fellesmøte også ble arrangert et forberedende møte med deltagelse av utvalget, Styringsgruppen for kultur og massmedier, representanter for TV-selskapene og evt. rettighetsorganisasjonene. Et slikt møte ble avholdt 31. januar 1992.

I tillegg til at det på denne måten nå er tatt initiativ fra Kulturutvalgets side for å komme videre i problematikken omkring det nordiske mediesamarbeidet, viser utvalget til ministerrådets C 2-dokument vedr. planene for det nordiske samarbeidet. Etter anmodning fra utvalget presenterer ministerrådet denne gang utkast til nye prioriteringer innen kultursamarbeidet. Det understrekes der at medie- og filmområdet er et viktig prioriteringsområde for det nordiske samarbeidet i fremtiden, og at det finnes sterke såvel kulturpolitiske som økonomiske fellesinteresser for de nordiske land på dette området. Det pekes på det språklige og kulturelle fellesskap som den force som er grunnlaget for nordisk samarbeid, og at det ligger innlysende potensiale i en parallell utvikling av nordiske strukturer på medieområdet med den omfattende og ambisiøse utvikling vi finner på europeisk plan.

Det er således tatt nye initiativer med sikte på å komme videre i disse spørsmål. Kulturutvalget peker imidlertid på at det foreliggende medlemsforslag fokuserer på en side som i vesentlig grad har opptatt utvalget, nemlig økt nordisk utveksling av TV- og radioprogrammer. Det er således utvalgets mening at medlemsforslaget kan bidra til å styrke de initiativer som fremover må iverksettes innen mediesamarbeidet.

Kulturutvalget vil i tillegg peke på at med den stadig utvidede kapasitet på de europeiske satellitter med derav følgende lavere priser for leie av transpondere, åpner det seg nye muligheter for nordisk programutveksling både for TV og radio. I denne sammenheng inntar kabeloperatørene på mange måter en nøkkelposisjon, idet en effektiv viderespredning av satellittprogrammer til brukerne forutsetter at dette skjer i kabelanlegg. Dette er således et forhold som bør studeres nærmere.

Med henvisning til det som ovenfor er anført foreslår utvalget at

Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd

snarest *å* vedta tiltak for å få i stand økt nordisk TV- og radioprogramutveksling. Det bør i denne sammenheng vurderes hvilken betydning den stadig utvidede kapasitet på de europeiske satellitter vil få for nordisk programutveksling.

Helsingfors, 2. mars 1992

Marianne Andersson (c)
J.K. Hansen (S)
Antero Kekkonen (SDP)
Thea Knutzen (H) Formann
Berit Oscarsson (s)
Otto Steenholdt (At)
Jóannes Dalsgaard (Jvfl)
Tora Aasland Houg (SV)
Grete Knudsen (A)
Markku Laukkanen (Kesk.)
Sigríður Anna Þórðardóttir (Sj)
Eeva Turunen (Kok.)

A 976/k

Medlemsförslag

om ökat TV- och radioprogramutbyte i Norden

(Väckt av Marianne Samuelsson och Krister Skånberg)

Vi bör uppmuntra och utveckla utbytet av TV- och radioprogram mellan de nordiska länderna. Detta är enligt vår mening utomordentligt viktigt för att bevara och utveckla det nordiska samarbetet och den nordiska kulturgemenskapen. Det är dessutom nödvändigt med ett ökat programutbyte, om de kulturpolitiska målsättningar för samarbete som framlades i kulturhandlingsplanen 1988 skall kunna tillgodoses. Ett ökat programutbyte har också stor betydelse för språkförståelsen i Norden. Genom att ge alla de nordiska ländernas folk möjlighet att se respektive lands TV-program skulle den kulturella och språkliga förståelsen samt samhörigheten länderna emellan öka.

Omvärlden har avsevärt förändrats sedan diskussionerna om ett nordiskt radio- och TV-samarbete via satellit inleddes i mitten av 1970-talet. Såväl det inhemska som det utländska TV-utbudet har ökat i de enskilda nordiska länderna. Möjligheterna för individuell mottagning av utländska TV-kanaler är numera mycket stora. TV-tittarna i de nordiska länderna "bjuds" på betydligt fler utomnordiska program än program gjorda i de nordiska grannländerna. Om fler nordiska länder ansluter sig till EG finns det risk för att denna skillnad blir ännu större. Det är värdefullt att ha ett europeiskt och internationellt programutbyte, men det får inte bli ensidiga köp av främst amerikansk och engelsk underhållning på bekostnad av program från de nordiska länderna eller av nordiska samproduktioner.

Kostnaderna spelar naturligtvis en stor roll vid inköp av program. Därför gäller det att de nordiska programmen inte missgynnas av ekonomiska skäl. Detta gäller både TV- och radioprogram.

Ministerrådet bör få i uppdrag att kartlägga fördelningen mellan inom- och utomnordiska program i varje nordiskt land. Vidare bör en analys göras av vilka faktorer som enligt programköparna och programsäljarna påverkar denna fördelning samt framlägga förslag till åtgärder för att öka andelen nordiska program.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställes att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att snarast vidta åtgärder för att få till stånd ett ökat nordiskt TV- och radioprogramutbyte.

Stockholm den 23 september 1991

Marianne Samuelsson (mp) *Krister Skånberg (mp)*

Ekonomiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om kärnvapenfri zon i Norden

(Medlemsförslaget väckt av Marianne Samuelsson och Krister Skånberg, se s. 634)

1. Indledning

Medlemsforslaget er af Præsidiet henvist til behandling i Økonomisk Udvalg, som har behandlet forslaget på mødet den 12. november 1991 i Mariehamn og på mødet den 30. - 31. januar 1992 i Stockholm. Udvalget har besluttet at afgive følgende betænkning.

2. Medlemsforslaget

Forslaget er stillet af Miljöpartiet de grönne i Sverige, som derigennem aktualiserer et forslag fra samme parti, som senest ved sessionen i 1990 blev afvist af Nordisk Råd efter indstilling fra Økonomisk Udvalg.

Forslagsstillerne henviser til den øgede internationalisering af Nordisk Råd og finder, at ikke mindst opløsningen i Sovjetunionen gør forslaget om en atomvåbenfri zone i Norden ekstra aktuelt.

Det foreslås derfor, at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at nedsætte en parlamentarisk kommission med det formål at belyse spørgsmålet om en atomvåbenfri zone i Norden.

3. Remiss

Forslaget har ikke været på remiss.

4. Udvalgets synspunkter

Økonomisk Udvalg henviser til de synspunkter, som udvalget fremførte i forbindelse med behandlingen af det tilsvarende forslag på sessionen i 1990 (betænkningen over *A 878/e*), og fremhæver, at spørgsmålet om en atomvåbenfri zone i Norden behandles både i en arbejdsgruppe nedsat af de nordiske udenrigsministre og i en åben parlamentarisk kommission nedsat i forlængelse af den nordiske parlamentarikerkonference i 1985.

Udvalget har i forbindelse med det aktuelle forslag vurderet situationen og konkluderer, at der ikke synes at være begrundelse for en ændret indstilling.

5. Udvalgets indstilling

Økonomisk Udvalg indstiller således

at Nordisk Råd *ikke* foretager sig noget i anledning af medlemsforslaget.

Stockholm, den 30. januar 1992

Jørn Donner (SFP)
Filip Fridolfson (m)
Thor-Erik Gulbrandsen (A)
Carl I. Hagen (FrP)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)
Anders Mølgaard (V)
Erkki Tuomioja (SDP)
Viggo Fischer (KF)
Martin Glerup (S)
Hans Gustafsson (s)
Mats Hellström (s)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.) Formand
Anders Talleraas (H)

A 977/e

Medlemsförslag

om kärnvapenfri zon i Norden

(Väckt av Marianne Samuelsson och Krister Skånberg)

Nordiska rådets arbete har under senare tid alltmer internationaliserats. Inte minst de omvälvande politiska förändringarna i den europeiska omvärlden har bidragit till detta. Demokratiseringsprocessen i Östeuropa har dels möjliggjort breddat parlamentariskt samarbete med forna diktaturstater i Öst- och Mellaneuropa, dels givit Nordiska rådet en internationell roll som rådet inte har haft tidigare.

Mot denna bakgrund är det naturligt att åter aktualisera frågan om en kärnvapenfri zon i Norden. Den behandlades senast i Nordiska rådet vid sessionen 1990, då den avskrevs med hänvisning till att rådet enligt gällande praxis inte behandlade frågor av säkerhetspolitisk karaktär.

Förslag om att inrätta kärnvapenfria zoner har lagts fram i många delar av världen, men idag finns endast ett fåtal sådana zoner, som t.ex. Sydpolskontinenten. Norden som kärnvapenfri zon föreslogs första gången år 1958. Därefter har frågan diskuterats vid olika tillfällen och olika förslag framlagts om en sådan zon i Norden.

Två zonprojekt har debatten handlat om, dels den ursprungliga Kekkonenzonen som består av Danmark, Finland, Norge och Sverige, dels en stor zon som omfattar också Västnorden.

Vi anser att målet måste vara att hela Norden, och gärna också de baltiska staterna, omfattas av en kärnvapenfri zon. En zon innebär att minska och undanröja risken för kärnvapenkrig och minska spänningen i vårt område - men zonen måste också ses som ett regionalt och första steg mot ett större nedrustningsmål. Förutom att länderna inom zonen inte skall inneha kärnvapen skall inte heller kärnvapen vara stationerade eller på annat sätt befinna sig i zonen, vilket bl.a. innebär att hamnbesök med kärnvapenkapabla fartyg inte tolereras i någon nordisk hamn.

Miljöorganisationen Greenpeace International studerar för närvarande en sovjetisk katastrofplan för atomfartyg på Kolahalvön. I det värsta katastrofscenariet som planen utgår ifrån skulle en kraftig och starkt skadlig strålning spridas inom ett område med 1000 kilometers radie. Detta innebär att förutom ett stort antal döda och skadade bland den sovjetiska befolkningen på Kolahalvön skulle invånare i Sovjetunionen, Finland, Sverige och Norge drabbas av strålningsskador. I en tid då den sovjetiska teknologiska infrastruktuen håller på att falla sönder synes en kärnvapenfri zon i Norden vara ett allt viktigare mål.

Med hänvisning till ovanstående förelsås att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att tillsätta en nordisk parlamentarisk kommission i syfte att belysa frågan om en kärnvapenfri zon i Norden.

Stockholm den 23 september 1991

Marianne Samuelsson (mp) *Krister Skånberg (mp)*

A 979/m

Miljöutskottets betänkande

över medlemsförslag om gemensam tid i Danmark, Finland, Norge och Sverige

Medlemsförslaget väckt av Mats Nyby samt Claes Andersson m.fl., se s. 642

Remissyttranden, se supplement)

Till miljöutskottet har hänvisats medlemsförslag A 979/m om en gemensam tid i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sina möten i Mariehamn den 11-12 november 1991, i Stockholm den 30-31 januari 1992 och i Helsingfors den 1-2 mars 1992.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vidta åtgärder för införandet av en gemensam tid i Danmark, Finland, Norge och Sverige.

I sina motiveringar konstaterar förslagsställarna vilka tider det är som gäller i europeiska länder. Ytterligare konstateras att införandet av en nordisk och samtidigt västeuropeisk tid i Finland har efterlysts på många håll, inte minst av näringslivet.

Förslagsställarna anser att en gemensam tid i nämnda länder skulle gagna bl.a. industrin, handeln, bank- och försäkringsväsendet, transportnäringen och den enskilda människan. Detta anses också innebära möjligast direkta och problemfria kommunikationer mellan människorna i regionen samt att både telekommunikationer och resande skulle förenklas. Samma realtid i hela regionen anses underlätta följandet av grannländernas radio- och TV-sändningar och innebära raserande av en betydande barriär i den nordiska samhörigheten. Ytterligare betonas den psykologiska betydelsen i detta sammanhang.

2. Remissbehandling

Vid sitt möte 21-22 oktober 1991 beslöt Nordiska rådets presidium att medlemsförslaget skulle hänvisas till miljöutskottet samt att det skulle remissbehandlas.

Medlemsförslaget har sedan remissbehandlats i vanlig ordning med remisstiden 1 januari 1992.

Följande remissvar har inkommit:

Nordiska
- Stiftelsen for industriutvikling i Norden
- Nordiska Transportarbetarfederationen (NTF)
- Foreningene Nordens Forbund (FNF)
- Nordtel
- SAS

Danmark
- Industriministeriet
- Trafikministeriet
- Udenrigsministeriet
- Turismens Fællesråd
- Industrirådet
- Dansk Arbejdsgiverforening
- Danmarks Turistråd

Finland
- Utrikesministeriet
- Handels- och industriministeriet
- Trafikministeriet
- Ålands landskapsstyrelse
- Centralen för turistfrämjande
- Ålands turistförbund
- Oy Yleisradio Ab
- Arbetsgivarnas i Finland centralförbund
- Ålands arbetsgivareförening rf
- Industrins centralförbund
- Ålands redarförening rf

Island
- Kommunikationsministeriet
- Islands arbejdsgiverforening

Norge
- Næringsdepartementet
- Samferdselsdepartementet
- Televerket
- Norwegian Tourist Board (NORTRA)
- Næringslivets hovedorganisasjon (NHO)

Sverige
- Svenska arbetsgivareföreningen (SAF)

- Statens järnvägar (SJ)
- Sveriges television (SVT)
- Industriförbundet
- Närings- och teknikutvecklingsverket (Nutek)
- Sveriges turistråd

Stiftelsen for industriutvikling i Norden tillstyrker medlemsförslaget och anser fördelarna vara uppenbara för de intressen som stiftelsen representerar. Ytterligare påpekar stiftelsen att förslaget är riktat mot ministerrådet, men antar att det är de kompetenta finska myndigheterna som måste fatta de nödvändiga besluten.

Nordiska transportarbetarfederationen (NTF) konstaterar att med beaktande av de ekonomiska och politiska förbindelserna mellan Finland och övriga Skandinavien finner NTF det väl motiverat att samordna tiden i Finland med den som används i Skandinavien.

Foreningene Nordens Forbund (FNF) ser positivt på alla åtgärder som kan underlätta kommunikationerna mellan de nordiska länderna och därmed göra det praktiska nordiska samarbetet mera effektivt. Det anses att ur nordisk synpunkt vill man utan tvekan vinna mycket om Finland får samma tid som Danmark, Norge och Sverige.

Nordtel har inga anmärkningar till förslaget.

SAS är av den uppfattningen att en eventuell ändring av Finlands tid inte entydigt påverkar SAS verksamhet, utan skulle ge både för- och nackdelar. SAS önskar således inte göra något uttalande i frågan.

Danmark

Industriministeriet, Trafikministeriet och Udenrigsministeriet tillstyrker medlemsförslaget.

Turismens Fællesråd anser att en realisering av förslaget skulle ha en viss positiv effekt samt att denna effekt primärt skulle vara psykologisk.

Danmarks Turistråd anser att förslaget inte har någon större betydelse för turismen.

Dansk Arbejdsgiverforening anser att förslaget inte ger anledning till anmärkningar.

Industrirådet har inga anmärkningar till medlemsförslaget.

Finland

Utrikesministeriet anser att den största betydelsen av övergången till västeuropeisk tid skulle vara att kontakterna med de nordiska länderna och Västeuropa underlättas och effektiviseras. Kontakterna med Östeuropa skulle däremot försvåras något. Slutligen konstateras att de nackdelar som ändringen skulle innebära för kontakterna är färre än fördelarna.

Handels- och industriministeriet erinrar inledningsvis om att strävan har varit att förlägga arbetstiden till den ljusaste tiden av dygnet. Å andra sidan anses de små förflyttningarna i förhållande till solljuset utan betydelse, eftersom det sommartid är ljust både på morgonen och på kvällen och om vintern är den ljusa

tiden i vilket fall som helst otillräcklig. Därför anses det, i detta hänseende, inte vara något problem att flytta den tid som skall iakttas med en timme.

Det konstateras också att en övergång till gemensam tid med de övriga länderna i Mellaneuropa och Norden gör det uppenbart lättare för de företag som bedriver utrikeshandel att upprätthålla kontakterna utåt.

Slutligen konstateras att en övergång till gemensam västeuropeisk tid inte medför några betydande för- eller nackdelar för Finland, också om detta kanske kan ses som en slags indikation på samhörighet.

Trafikministeriet anser att det finns många tydligt negativa synpunkter i samband med förslaget, särskilt när det gäller luftfarten. Det påpekas att i praktiken skulle en ändring av tidszonen innebära att en resenär från Finland till europeiska destinationer skulle vara tvungen att i mycket större grad än nu resa redan kvällen innan, vilket skulle medföra kännbara tilläggskostnader och tidsförluster för det finska näringslivet. Den största fördelen anses vara telefontrafikens samtidighet.

Ministeriet erinrar om att frågan utreddes i Finland 1988 då ministeriet genomförde en omfattande utredning och kom till en förbehållsam ståndpunkt. Det anses att inga väsentliga förändringar har skett som skulle ge anledning till att ändra denna ståndpunkt.

Ålands landskapsstyrelse anser att för det åländska näringslivet skulle ett förverkligande av förslaget bl.a. avsevärt underlätta kommunikationerna med de viktigaste utländska marknaderna. Ytterligare föreslår landskapsstyrelsen att en gemensam tid skall införas den 1 januari 1993 eller samtidigt som det tilltänkta EES-avtalet skall träda i kraft.

Centralen för turistfrämjande stödjer medlemsförslaget och anser att förslagets förverkligande märkbart skulle förbättra upprätthållandet av kontakter med Centralens nio utlandskontor samt de olika turistorganisationerna i Västeuropa. Det anses att harmonisering av tiden även skulle bidra till att skapa en positiv bild av Finland som västeuropeiskt land både i Norden och i övriga Västeuropa.

Ålands Turistförbund understöder medlemsförslaget och påpekar att den åländska besöksnäringen får mer än hälften av sina gäster från väster. Det påpekas också att många av Ålands gäster upplever tidsskillnaden mellan Åland och Sverige som förvillande, och medför att grupper kommer för sent, missar avgångstider etc.

Oy Yleisradio Ab (YLE) påpekar att med tanke på nyhetsverksamheten skulle en övergång till samma tid som i Danmark, Norge och Sverige avsevärt effektivera nyhetsförmedlingen från utlandet. YLE förhåller sig därför positivt till förslaget.

Industrins centralförbund anser att fördelarna med förslaget är betydligt fler än nackdelarna. För övrigt hänvisas till förbundets framställan till Statsrådets kansli av 27 juni 1988.

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund stöder förslaget och avger ett gemensamt yttrande med Industrins centralförbund.

Ålands arbetsgivareförening rf stöder medlemsförslaget och anser att en tidsmässig harmonisering av arbetstiden skulle innebära en effektiverad kom

munikation med de skandinaviska länderna. Ytterligare anses att den gemensamma tiden borde införas från och med 1 januari 1993.

Ålands redarförening rf förordar medlemsförslaget.

Island

Kommunikationsministeriet avstår från att yttra sig över medlemsförslaget eftersom det inte direkt berör Island.

Islands arbejdsgiverforening tillstyrker medlemsförslaget och anser att förslaget har betydelse för både näringsliv och privatpersoner samt att man bör eftersträva att ha minsta möjliga tidsskillnad mellan länder som tillhör samma handels- och kulturområde.

Norge

*Næringsdepartementet in*tar en positiv ställning till medlemsförslaget förutsatt att det är Finland som anpassar tiden till de övriga nordiska länderna, inte omvänt. Departementet anser att denna harmonisering skulle kunna bidra till effektivare kommunikationer mellan Finland och övriga länder och som konsekvens leda till betydande positiva effekter för berörda delar av näringslivet och samhället.

Televerket anser att medlemsförslaget kan effektivisera det nordiska samarbetet.

Samferdselsdepartementet instämmer i Televerkets utlåtande och stödjer förslaget.

Norwegian Tourist Board (Nortra) erinrar om att reseaktiviteterna, mellan Finland och de övriga nordiska länderna, är hög och att en harmonisering av tiden skulle betyda en förenkling för de resande. Ytterligare anser Nordtra att man kan se denna harmonisering som en del av den västeuropeiska integrationsprocessen, som har fri rörlighet över ländernas gränser som en av sina huvudmålsättningar .

Næringslivets hovedorganisasjon (NHO) ställer sig positiv till förslaget och anser att det skulle öka den tid som norskt näringsliv kan vara i kontakt med det finska näringslivet. Ytterligare understryks att t.ex. möten inte skulle behöva avkortas på grund av tidsskillnaden.

Sverige

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) stödjer förslaget och anser att det skulle medföra många fördelar.

Statens järnvägar (SJ) påpekar att svårigheterna med järnvägstrafiken mellan Finland och Sverige är av teknisk natur samt att tidsskillnaden gentemot Finland framstår som ett obetydligt problem.

Sveriges television (SVT) erinrar om att vid allt internationellt programutbyte, inklusive det nordiska, används GMT, varför förslaget inte kommer att påverka detta arbete. I övrigt finner SVT enbart fördelar med förslaget och stödjer således förslaget.

Industriförbundet delar uppfattningen att medlemsförslaget är positivt för näringslivet.

Närings- och teknikutvecklingsverket (Nutek) instämmer i de fördelar som finns redovisade i medlemsförslaget.

Sveriges turistråd tillstyrker förslaget och förutsätter att detta också skall gälla en gemensam sommartid.

3. Utskottet

Miljöutskottet noterar att en stor majoritet av remissinstanserna tillstyrker medlemsförslaget. Samtidigt noterar utskottet att några remissinstanser från Finland uttrycker en viss tvekan och anger såväl för- som nackdelar för Finland och Finlands befolkning om medlemsförslaget skulle förverkligas.

Miljöutskottet har vid sina diskussioner med anledning av medlemsförslaget kommit fram till samma konklusion som de anförda finska remissinstanserna. Utskottet anser därför att det måste tillkomma en grundlig utredning av vilka konsekvenser den föreslagna harmoniseringen förorsakar.

Med hänsyn till det ovan anförda föreslår miljöutskottet att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utreda för- och nackdelarna med införandet av en gemensam tid i Danmark, Finland, Norge och Sverige.

Helsingfors den 2 mars 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Birgitta Dahl (s)
Hans Erenbjerg (S)
Elver Jonsson (fp)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Olof Salmén (ÅC)
Haakon Blankenborg (A)
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Anders Svärd (c)

A 979/m

Medlemsförslag

om gemensam tid i Danmark, Finland, Norge och Sverige

(Väckt av Mats Nyby samt Claes Andersson, Sten Andersson, Dorte Bennedsen, Jörn Donner, Knud Glønborg, Kirsti Kolle Grøndahl, Tora Aasland Houg, Anneli Jäätteenmäki, Paavo Lipponen, Lauri Metsämäki, Ilkka Suominen och Jan P. Syse)

Finlands tid grundar sig på GMT (Greenwich Mean Time) + 2h. Soltiden, baserad på landets geografiska läge, är i landets västra delar GMT + 1h 18 min., i de östra GMT + 2h 6 min. och i Helsingforsnejden GMT + 1h 40 min. I Grekland, Turkiet, Bulgarien och Rumänien tillämpas samma tid som i Finland. I Storbritannien, Portugal och Island tillämpas GMT, i övriga Västeuropa GMT + 1h och i Österuropa GMT + 3h.

En harmonisering av finländsk tid med tiden i Danmark, Norge och Sverige, dvs. en övergång från GMT + 2h till GMT + 1h, skulle medföra många fördelar. En tidsmässig harmonisering av arbetsdagen skulle öka den gemensamma arbetstiden. Direkta kontakter i realtid skulle innebära underlättad och effektiverad kommunikation. Betydelsen av kommunikationer i realtid ökar ytterligare i samma takt som teletekniken utvecklas och blir snabbare. Detta förutsätter på sikt att även beslutsfattandet sker i realtid.

Trafiken såväl till lands, till sjöss och i luften skulle förenklas av en tidsharmonisering. Detta gäller både transporten av människor och gods.

Tillsättandet av en nordisk och samtidigt västeuropeisk tid i Finland har efterlysts på många håll, inte minst av näringslivet. Man har konstaterat att detta skulle gagna bl.a. industrin, handeln, bank- och försäkringsväsendet och transportnäringen. I detta sammanhang bör inte heller den enskilda människan glömmas. En gemensam nordisk tid mellan berörda länder skulle innebära möjligast direkta och problemfria kommunikationer mellan människorna i regionen. Både telekommunkationerna och resandet skulle förenklas. Samma realtid i hela regionen skulle vidare underlätta följandet av grannländernas radio- och TV-sändningar. En gemensam tid skulle innebära raserandet av en betydande barriär i den nordiska samhörigheten. Den psykologiska betydelsen skall inte undervärderas i detta sammanhang.

Det är slutligen skäl att påminna om den integrationsprocess som pågår i Europa och som de nordiska länderna är delar av. Den bärande tanken i denna process är fri rörlighet för bl.a. personer och varor. Detta bör också vara det nordiska samarbetets mål, så att både personer och varor garanteras en möjligast fri och obehindrad rörlighet. Bortskaffandet av tidsgränser är en viktig del av detta arbete.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställes, att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vidta åtgärder för införandet av en gemensam tid i Danmark, Finland, Norge och Sverige.

Helsingfors den 15 oktober 1991

Mats Nyby (SDP)
Sten Andersson (s)
Jörn Donner (SFP)
Kirsti Kolle Grøndahl (A)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.)
Lauri Metsämäki (SDP)
Jan P. Syse (H)
Claes Andersson (Vas.)
Dorte Bennedsen (S)
Knud Glønborg (KrF)
Tora Aasland Houg (SV)
Paavo Lipponen (SDP)
Ilkka Suominen (Kok.)

A 980/s

Socialutskottets betänkande

över medlemsförslag om nordiskt hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa

Medlemsförslaget väckt av Lena Öhrsvik samt Lahja Exner m.fl., se s. 656

Remissyttranden se supplement)

Till socialutskottet har överlämnats ett medlemsförslag om nordiskt hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa. Utskottet har behandlat medlemsförslaget vid sitt möte i Köpenhamn den 21 februari 1992.

1. Medlemsförslaget

I medlemsförslaget hemställs att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utreda förutsättningarna för och förverkliga ett nordiskt hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa.

Förslagsställarna erinrar om att ett samarbetsprogram rörande de baltiska och östeuropeiska staterna antogs av ministerrådet år 1990 och håller på att revideras. Samarbetsprogrammet är supplement till olika nationella program, företrädesvis på områden där det nordiska samarbetet av tradition är starkt.

Sålunda pågår eller planeras t.ex. sjukvårdssamarbete med de baltiska staterna vid flera nordiska institutioner. Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg har kurser för baltiska hälsoadministratörer och Nopus (Nordiskt utbildningsprojekt för utveckling av social service) planerar en utveckling av socialtjänsten i de baltiska staterna, vidareutbildning av främst förvaltningspersonal inom socialtjänsten, kurser m.m. Nordiska läkemedelsnämnden har ansökt om medel för projekt i de baltiska staterna. Vidare planeras inom ramen för de nordiska läkarförbunden samarbete med Baltikum om kompetensutveckling, särskilt specialistutbildning, etikfrågor m.m.

Men behovet av hjälpinsatser på detta område är mera omfattande än vad hittills gjorda insatser kan tillgodose. Utöver punktvisa hjälpsändningar behövs åtgärder på olika delområden, t.ex. inom den förebyggande hälsovården, primärvården, utbildningen och reformarbetet.

Grundläggande insatser krävs för folkhälsan, t.ex. upplysningsinsatser om skadeeffekter av tobak, alkohol, felaktiga kostvanor m.m. Planering och beslutsfattande kan underlättas genom införande av datoriserade system för information och styrning av vården. Ett omfattande reformarbete inom sjukförsäkringssystemet är också av nöden. Ökade utgifter för exempelvis läkemedel och läkaravgifter drabbar särskilt de socialt och ekonomiskt svagaste grupperna.

Vidare behövs kontroll av farmaceutiska produkter och system för utvärdering av den medicinska utrustningens kvalitet samt medicintekniska investeringar i t.ex. forsknings- och laboratorieutrustning, datorer, kopieringsmaskiner m.m. Hjälpmedelsverksamheten för handikappade är gammalmodig och eftersatt och i stort behov av stöd. Förutom finansiellt bistånd har de östeuropeiska länderna anfört kunskapsöverföring i vid bemärkelse som ett huvudönskemål. I nära samarbete med WHO och Världsbanken har utarbetats förslag till radikal reformering av hälso- och sjukvårdssystemet i Polen. Den "nordiska modellen" inom socialtjänsten, både vad gäller utbildning och förvaltning, har väckt intresse i de baltiska länderna. Från Litauen har anförts önskemål att vid uppbyggnad av sitt hälsosystem kunna dra nytta av de nordiska ländernas erfarenheter genom t.ex. parlamentariska kontakter, utbytesprogram för studenter och läkare, deltagande i nordiska symposier och konferenser samt upprättande av "joint ventures" för produktion av medicinsk utrustning.

Förslagsställarna erinrar om Nordiska rådets eget arbetsprogram för Baltikum enligt vilket sakfrågor rörande kunskapsöverföring och utbyte prioriteras om alla de samhällsområden som har störst betydelse för Baltikum. Det är också väsentligt att stödja den pågående reformeringen av sjukvårdssystemet i de närliggande baltiska och östeuropeiska staterna. Förslagsställarna vill därför utöka och vidga de nordiska insatserna på olika sätt:

- Pågående eller planerat samarbete med de baltiska länderna och/eller Östeuropa på hälso och sjukvårdsområdet vid olika nordiska institutioner bör fortsatt uppmuntras och stödjas.

- WHO:s regionalkommitté för Europa har i samråd med mottagarländerna utarbetat ett åtgärdspaket (Eurohealth) för stöd åt hälsovården i Central- och Östeuropa, för samarbete mellan WHO, givarländer och internationella samarbetsorgan. De nordiska länderna kunde gemensamt stödja och ansluta sig till Eurohealth-projekten för att dra nytta av samordningsvinster, redan utförd projektidentifiering, förstudier m.m.

- Ett annat alternativ är att upprätta ett nordiskt finaniseringsbolag som verksamt kan bidra till reformarbetet på sjuk- och hälsovårdsområdet. Det kunde fungera på liknande sätt som Nefco (Nordic Environment Finance Corporation) och med målsättningen att främja nordiskt intressanta investeringar genom att finansiera företag i dessa länder. Även andra projekt, som innebär långsiktigt samarbete med en nordisk partner bör kunna komma ifråga, t.ex. teknologiöverföring. Syftet skall vara att förbättra mottagarländernas möjligheter att bygga upp en egen kapacitet av tjänster och utrustning på hälso- och sjukvårdsområdet.

2. Remissyttranden

Remissyttranden har inkommit från följande myndigheter och organisationer:

Norden
Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV)
Nordiska investeringsbanken (NIB)
Nordiska läkemedelsnämnden
Sykepleiernes Samarbeid i Norden

Danmark
Sundhedsministeriet
Dansk Sygeplejeråd
Dansk Institut For Klinisk Epidemiologi
Amtsrådsforeningen i Danmark
Kommunernes Landsforening
Den Almendelige Danske Lægeforening
Kræftens Bekæmpelse

Finland
Social- och hälsovårdsministeriet
Ålands landskapsstyrelse
Finlands stadsförbund
Finlands svenska kommunförbund
Finlands läkarförbund
Ålands läkarförening

Island
Hjúkrunarfélag Íslands

Norge
Sosialdepartementet
Helsedirektoratet
Kommunenes sentralforbund
Norsk sykepleierforbund

Sverige
Sveriges riksbank
Socialstyrelsen
Svenska kommunförbundet
Spri (Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut)
Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund
Sveriges läkarförbund
Svenska läkaresällskapet

2.1 Remissinstanser som helt tillstyrker medlemsförslaget

Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV) anser att medlemsförslagets beskrivning av situationen inom hälso- och sjukvården i Baltikum och Östeuropa stämmer väl överens med dess egna erfarenheter av de senaste årens kontakter med politiker, forskare, administratörer m.fl. från dessa länder. Betydande insatser måste göras som spänner över stora områden och som kräver engagemang och målinriktning, både omedelbart och under lång tid. NHV erinrar om sina egna insatser, främst utbildning i folkhälsovetenskapligt ledarskap för baltisk personal, finansierat av ministerrådets särskilda fond för Östeuropa, stipendier för att ta emot baltiska forskare, medverkan i planering av projekt Ungern, Ryssland och Baltikum.

NHV samverkar även med WHO, ASPHER (Association of Schools of Public Health in the European Region), EHMA (European Health Management Association), London School of Hygiene and Tropical Medicine och socialstyrelsen. NHV anordnar under hösten 1992 en europeisk kurs i Health Promotion, i samarbete med ASPHER och WHO. Målgruppen är yngre forskare och lärare i folkhälsovetenskap i hela Europa, med särskilt reserverade platser för Östeuropa. Kursen ingår i ett projekt för att åstadkomma en gemensam European Master of Public Health-examen.

NHV anser att de modeller för hälso- och socialvård som de nordiska länderna erbjuder bör vara mycket attraktiva för Östeuropa. Samarbetet måste ske samtidigt på flera plan, både bilateralt mellan staterna samt mellan universitet, organisationer, myndigheter, företag och individer. Särskilt på utbildningsområdet har det nordiska kollektivet mycket att erbjuda.

Nordiska läkemedelsnämnden (NLN) understryker vikten av insatser som stärker den nationella kompetensuppbyggnaden i Baltikum och Östeuropa. Nämnden har startat ett projekt "Estniskt läkemedelskontroll" med stöd från ministerrådets Östeuropaanslag. Syftet är att underlätta etableringen av nationell läkemedelskontroll genom utbildning av personal och professionellt stöd. Estland har beslutat tillämpa NLN:s riktlinjer för registrering av läkemedel nationellt. Även om läkemedelskontroll endast utgör en liten del av det totala området anser NLN att stöd till etablering härav bör ingå i ett helhetsgrepp på hälso- och sjukvårdsområdet.

Sykepleiernes Samarbeid i Norden överlämnar yttranden från Dansk Sygeplejeråd, Hjúkrunarfélag Íslands, Norsk Sykepleierforbund och Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund som samtliga tillstyrker förslaget och anser att deras organisationer kan vara till hjälp i att avgöra inom vilka fält nordiska insatser kan göra störst nytta. I oktober 1991 hölls en nordisk sjukvårdarkongress vars slutkommuniké översändes som en del av remissmaterialet. Det noteras däri att det östeuropeiska hälsoväsendet är i djup kris. Europa bidrar med 50% av WHO:s samlade budget men bara 6% därav används inom Europa. De nordiska regeringarna bör därefter kräva en omprioritering av WHO:s budget så att en större andel kan användas i Östeuropa. WHO:s Europakontor borde stationera experter i Östeuropa såsom WHO:s övriga regionkontor gör. Vidare kräver konferensen att sjukvårdarutbildningen i Östeuropa bringas i nivå med EG:s minimistandard. Detta skulle kräva massivt stöd och samordning från

WHO:s Europakontor och de nordiska länderna bör kräva att WHO prioriterar medel för denna uppgift.

Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund påpekar vikten av att den kraft och det intresse som finns hos olika professionella grupper tas till vara. I Sverige har nyligen bildats en kommitté, hälso- och sjukvårdens Östeuropakommitté, som kan vara ett första steg i den nationella samordningen.

Kommunernes Landsforening i Danmark påpekar att internationaliseringen på det sociala området tills vidare omfattar EG:s sociala dimension och nordiskt samarbete. Landsforeningen samarbetar redan med Polen, Estland och Lettland i form av utbildningsprogram som behandlar uppbyggnaden av den kommunala styrningen av sociala hälsovårdsområdet m.m. 1991 anordnas kurser i Lettland för ca 500 kommunalpolitiker och i Estland för 100 kommunalpolitiker och statliga tjänstemän.

Den Almendelige Danske Lægeforening tillstyrker förslaget och pekar på ett antal områden där man anser att särskilda insatser bör vidtas.

Social- och hälsovårdsministeriet i Finland redovisar ett omfattande samarbete mellan Finland och i synnerhet Estland. I december 1991 undertecknades sålunda ett samarbetsprotokoll med Estland på hälsovårdsområdet. Dessutom har särskilt de estniska och litauiska myndigheterna uttalat intresse för samarbete med Norden, även inom läkemedelsområdet och socialvården. Ministeriet anser därför att det nordiska multilaterala samarbetet med Baltikum och Östeuropa bör utvecklas. Ministeriet erinrar om ministerrådets arbetsprogram och särskilda anslag för Baltikum och Östeuropa, varav social- och hälsovårdssektorn fått vissa anslag, men inte den andel man väntat sig, något den socialpolitiska kommittén diskuterade vid sitt sommarmöte 1991.

Förutom snabb nödhjälp behöver de baltiska och östeuropeiska länderna också hjälp i genomgående omorganisering av sina social- och hälsovårdssystem. Under tiden länderna utreder olika utvecklingsalternativ har de nordiska länderna all anledning att föra fram sina erfarenheter av utveckling av social- och hälsovårdssystem.

En möjlighet för de nordiska länderna att hjälpa - som också konstaterades i medlemsförslaget - kunde vara anslutning till Eurohealth-projektet. Det är dock naturligt att skapa organisatoriska förutsättningar för alla parter att delta i ärendebehandlingen.

Finlands läkarförbund som under många år haft kontakter med motsvarande organisationer i Polen, Ungern och det forna Sovjetunionen samt inlett direkt samarbete med läkarförbunden i Estland och Lettland anser att medlemsförslagets synpunkter är välmotiverade och i linje med de samarbetsformer förbundet tillämpar. Sålunda har förbundet sedan 1990 bidragit med finansiellt stöd för vidare- och efterutbildning av estniska läkare i Finland. Förbundet understöder i synnerhet förslaget att upprätta ett nordiskt finansieringsbolag för att bidra till reformarbetet på hälso- och sjukvårdsområdet.

Ålands landskapsstyrelse påpekar att landskapet har möjligheter att inom ramen för nordisk samordning göra insatser t.ex. i form av utbytesprogram för studerande och kunskapsöverföring.

Ålands läkarförening ställer sig positivt till förslaget och uttalar förhoppningen att ministerrådet utreder förutsättningarna att förverkliga det.

Sundheds- og forsikringsministeriet i Island anser det nödvändigt att i enlighet med förslaget undersöka möjligheterna till kontakter mellan de nordiska länderna Baltikum och Östeuropa om närmare samarbete inom hälsoväsendet.

Sosialdepartementet i Norge ger sin principiella tillstyrkan till förslaget och hänvisar i övrigt till Helsedirektoratets yttrande.

Helsedirektoratet ser mycket positivt på initiativet till aktivt nordiskt samarbete på flera plan gentemot Östeuropa och vill hållas underrättat om det fortsatta arbetet inom Nordiska rådet.

Vad gäller de olika delförslagen vill Helsedirektoratet även fortsättningsvis prioritera samarbetet med WHO. Norge stöder redan WHO:s arbete i Östeuropa med ett anslag till Eurohealth om 3 milj. NKK årligen och hälsodirektoratet har bidragit med expertutbyte genom WHO. WHO har dock en nolltillväxtbudget och en utvidgning av samarbete med Östeuropa skulle förutsätta extra anslag från medlemsländerna eller frivilliga bidrag. Eurohealth har bl.a. fått extra anslag från övriga FN-organisationer som UNDP, Unicef och Världsbanken samt även från EG, Röda korset och USA. Eurohealth-programmet omfattar totalt 21 projekt och bygger på mottagarländernas egen definition av sina behov. WHO kommer att göra en analys av deras prioriteringar på hälsovårdsområdet för att bedöma vilka av de prioriterade områdena som mottagarländerna själva kan ta hand om med egna resurser och vilka resurser som behövs utifrån.

WHO arbetar även som samordnare och samarbetspartner i förhållande till övriga internationella initiativ till samarbete på hälsovårdsområdet med Central- och Östeuropa. Som exempel nämns WHO:s samarbete med Världsbanken och EG:s program för ekonomisk omstrukturering i Polen och Ungern.

Helsedirektoratet rekommenderar därför ett gemensamt nordiskt stöd till Eurohealth. Innan man går in i ett vidare arbete inom Eurohealth bör man dock invänta WHO:s ovannämnda utredning av prioriteringarna.

Helsedirektoratet anser att förslaget att upprätta ett eget nordiskt finansieringsbolag på hälsovårdsområdet borde utredas närmare. Norden har i flera sammanhang genom att stå samman uppnått genomslag på internationellt plan. Samgående mellan hälsosektorerna i de nordiska länderna skulle ge en starkare ställning utåt. Det nordiska samarbetet bör kanske stödjas i synnerhet i en tid då pendeln tycks svänga extremt i riktning mot marknadsliberalisering och privatisering, medan Norden fortsatt har många gemensamma värderingar som det kan bli mycket viktigt att kämpa för på internationellt plan. Östeuropa befinner sig i en sårbar fas vad gäller påverkan utifrån. Norden kan ha mer att bidra med än man hittills har lyckats "marknadsföra" inom hälsovårdsområdet.

Vad gäller övriga projekt anser direktoratet att en gemensam nordisk strategi i längden ger bättre resursutnyttjande av nordisk expertis än en mer varierande öppenhet för tillfälliga initiativ. Arbetet är dock i en tidig fas och det dröjer innan man har bestämt sig för överordnade mål och strategier. I mellantiden är det därför en bedömningssak var man vill satsa.

Kommunenes sentralforbund ställer sig positivt till förslaget och anhåller om att bli informerad om sakens vidare utveckling.

Socialstyrelsen i Sverige tillstyrker förslaget och delar de bedömningar och prioriteringar som framförts. Styrelsen redogör för verksamheten inom hälso- och sjukvårdens Östeuropa-kommitté som är en sammanslutning av myndigheter,

organisationer, företag och enskilda personer med anknytning till hälso- och sjukvård och har som mål att främja utvecklingen av god hälso- och sjukvård i näraliggande delar av Östeuropa, i första hand de baltiska staterna och Polen. Insatserna förutsätts i stor utsträckning vila på lokalt och frivilligt engagemang inom hälso- och sjukvården. Sålunda kommer personal från Baltikum att ges stipendier för 1-2 månaders vistelse vid svenska kliniker, vårdcentraler m.m. Utbildning kommer att ordnas i Baltikum i form av symposier, föreläsningar, kurser och seminarier. Dessutom övervägs medverkan för att bygga upp modellinstitutioner i Baltikum. Som exempel på ett pågående projekt nämns utbildning av ortopeder från Lettland i Stockholm och i Karlskrona-Lund från Litauen.

Svenska kommunförbundet anser att medlemsförslaget aktualiserar flera väsentliga områden för samarbete mellan de nordiska staterna och Baltikum och Östeuropa. De nordiska länderna har bred kunskap och kompetens på de nämnda områdena. Det finns också ett stort antal kommuner i Sverige och i Norden i övrigt som har vänortsutbyte med såväl baltiska stater som med Östeuropa i övrigt. De ca 70 svenska kommuner som idag har avtal om utbyte med främst lokala organ i Baltikum och Polen har förutom traditionellt vänortsutbyte med idrott, kulturinslag, ungdomsutbyte etc. även olika konkreta projekt. En del av dessa projekt finansieras i samarbete mellan Kommunförbundet och beredningen för internationellt tekniskt ekonomiskt samarbete (BITS).

Ett stort antal svenska kommuner är i färd med att teckna samarbetsavtal med kommuner i Baltikum. Dessutom utreder kommunförbundet behovet av stöd för att utveckla den kommunala självstyrelsen i Baltikum. Dessa utredningar väntas leda till avtal om insatser med statliga biståndsmedel i de baltiska staterna. Kommunförbundet instämmer att behovet av stöd inom hälso- och sjukvårdsområdet är mycket stort och högt prioriterat och anser det därför angeläget att Nordiska ministerrådet i enlighet med medlemsförslaget utreder och konkretiserar förutsättningarna för utökat nordiskt hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa.

Spri (Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut) arbetar med en förstudie om eventuella insatser för att stödja utvecklingen av hälso- och sjukvården i första hand i de baltiska staterna. De preliminära resultaten visar att insatser inom områdena kunskapsöverföring, administrativ utveckling, långsiktig hälso- och sjukvårdsplanering, finansiering, prevention, omstrukturering av mentalvården samt kvalitetssäkring är särskilt efterfrågade. Utgångspunkter för utredningen är dels Spri:s egna kompetensområden, dels WHO:s program EUROHEALTH som arbetar med riktlinjer för vilka områden som bör prioriteras vid utvecklingen av hälso- och sjukvården i centrala Östeuropa. Spri understryker betydelsen av extern finansiering.

Sveriges läkarförbund tillstyrker medlemsförslaget och anser att tyngdpunkten i den föreslagna utredningen bör ligga på att få fram lämpliga finaniseringsformer för verksamheten, eftersom behovsanalysen till stora delar redan klarats av.

Svenska läkaresällskapet tillstyrker hela medlemsförslaget och anser att man bör göra ett urval bland Eurohealth-projekten för nordiskt stöd. Sällskapet framhåller speciellt projekten nr 1 "Läkemedelsförsörjning", nr 2 "Immunisering och vaccinproduktion", nr 6 "Primärvårdsutveckling", nr 11 "Mödra- och barn-

hälsovård", nr 12 "Åldringsvård" samt nr 17 "Mental hälsa". Dessutom tillstyrker sällskapet tanken på ett nordiskt finansieringsbolag som kan bidra till de betydande investeringsbehoven inför reformarbetet av hälso- och sjukvården. Vidare erinrar sällskapet om att man tillsammans med Läkarförbundet, Socialstyrelsen och Spri grundat hälso- och sjukvårdens östeuropakommitté för att verka för kunskapsöverföring främst till de baltiska länderna. Kommunerna ansöker för närvarande om ekonomiskt bistånd från regeringen för genomförande av detta program.

2.2 Remissinstanser som är kritiska till vissa delar av förslaget

Nordiska investeringsbanken (NIB) anser att utnyttjande av existerande nätverk och institutioner är en bättre lösning än att inrätta ett särskilt finansieringsbolag enligt Nefco-modell. Istället bör kunskapsöverföring och utbyte prioriteras.

Av de rent konkreta målsättningarna i förslaget är förutom kunskapsöverföring målsättningen att höja tillgången och kvaliteten på läkemedel, medicinsk utrustning, laboratorieutrustning och handikapphjälpmedel av största vikt. I ett senare skede kan de övriga konkreta behov som nämns i förslaget få ökad betydelse. På sikt är det sålunda också viktigt att utveckla den förebyggande hälsovården, utföra obligatoriska hälsoundersökningar, utveckla företagshälsovården samt investera i forskningsutrustning. De i förslaget nämnda upplysningsinsatserna för att göra allmänheten uppmärksam på felaktiga kostvanor är åtminstone på kort sikt mindre lämpliga i den prekära livsmedelsförsörjning som föreligger i Baltikum och stora delar av Östeuropa. Likaså hör satsningar på datoriserade informationssystem som kan ge en komplett patientbild till de mindre brådskande problemen.

Sundhedsministeriet i Danmark erinrar om att medel till samarbetsprojekt i Baltikum och Östeuropa administreras av Det Interministerielle Østlandeudvalg som beviljat medel för projekt inom hälsosektorn. Dessutom har många institutioner tagit initiativ med stöd av kommuner och amtskommuner. Ministeriet anser det viktigt att initiativ tas på alla nivåer och att det skapas ekonomiska möjligheter för ett stort antal både stora och små projekt. Det gäller både projekt med intresse för näringslivet och projekt för att förbättra de enskilda medborgarnas situation.

De nordiska länderna kan med fördel utväxla erfarenheter bl.a. inom ramen för WHO:s Eurohealth-program. Nordiska ministerrådet har redan beviljat medel ur Östeuropapotten till social- och hälsovårdssektorn. Däremot anser ministeriet att beslut om ett nordiskt finansieringsorgan bör invänta konkreta projekt av sådan karaktär att de skulle nödvändiggöra ett dylikt samarbete. I annat fall skulle det blott leda till en splittring av resurserna.

2.3 Remissinstanser som främst anför egna synpunkter och förslag

Dansk Institut for Klinisk Epidemiologi anser att det föreslagna samarbetet även bör omfatta hälsovetenskaplig och medicinsk forskning. Sedan 1980 arbetar en speciell nordisk planeringsgrupp för hälso- och sjukvårdsforskning som möts två till tre gånger om året. Ett av de kommande mötena kommer att läggas till ett

baltiskt land och man överväger att permanent invitera en baltisk observatör till sina möten. Vidare erinras om att EG:s medicinska forskningskommitté i Wien antagit ett dokument utarbetat av direktören för det danska institutet om inrättande av en östvästlig samarbetskommitté på forskningsområdet. EG:s fyraårsprogram "Biomedical and Health Research" har ett totalanslag på ca 1 miljard kronor och det kan förutses att en del av dessa medel går till samarbete med Östeuropa. Institutet räknar med att bli ombett att medverka till uppbyggnad av ett epidemiologiskt institut i Lettland, även om beslut ännu ej fattats.

Kræftens Bekæmpelse erinrar om att det finns välfungerande cancerregister i Estland och under uppbyggnad i Lettland och Litauen. Flera fungerande register finns i Polen. De nordiska cancerregistren har etablerat kontakt under flera år och skulle välkomna ett initiativ för att stödja och stimulera dessa kontakter mellan cancerregistren i Norden och Baltikum/Östeuropa. Det vore lämpligt att etablera system för övervakning, förebyggande och behandling av cancersjukdomar i samarbete med de nordiska cancerregistren och senare samordning med det europeiska cancerregistret som är under uppbyggnad inom ramen för EG.

Finlands stadsförbund anser att det i nuvarande skede inte är ändamålsenligt att uttala sig om detaljerna i förslaget, men uttalar förhoppningen att Nordiska rådet upptäcker möjligheterna att utnyttja kommunerna, de sakkunniga inom kommunalförvaltningen och kommunernas centralorganisationer i det föreslagna samarbetet. En fungerande kommunalförvaltning samt utveckling av infrastrukturen kunde bilda en grundpelare då samarbete och stöd erbjuds Baltikum och Östeuropa.

Finlands regering har vidtagit åtgärder med anledning av utvecklingen i Östeuropa och det förändrade läget i Baltikum. I statsbudgeten för år 1991 var totalt 236 milj. FIM reserverade för stöd till Östeuropa och i budgeten för innevarande år har man planerat anslå 225 milj. FIM i stöd. Enligt de uppgifter som förbundet fått avser man att använda huvuddelen av anslagen till miljövården, jord- och skogsbruket samt till samarbetet på utbildningsområdet.

Som en jämförelse med de övriga nordiska länderna kan nämnas att finska staten trots ansökningar, med undantag av två kurser som arrangerats, inte beviljat bidrag till kommunernas centralorganisationer för utvecklingen av organisationernas samarbete med Östeuropa. Svenska kommunförbundet har däremot fått anslag om mer än 10 miljoner kronor för verksamhet av denna typ.

Centralorganisationerna för kommunerna i Finland har vänt sig till utrikesministeriet i syfte att uppgöra ett utvecklingsprogram för Östeuropa, med tonvikten lagd främst på Estland och Finlands närområden.

Finlands kommunförbund och Finlands svenska kommunförbund påpekar att det inom kommunförvaltningen inte finns något enhetligt stödsystem avsett för hälso- och sjukvården, däremot har ett stort antal kommuner inriktat sin stödverksamhet på hälsovårdssektorn. På det praktiska planet har Finland på statlig nivå på olika sätt försökt stödja Baltikum och Östeuropa i organiseringen av hälso- och sjukvården. Huvuddelen av den kommunala stödverksamheten har varit inriktad på Estland och Östkarelen och omfattat donation av medicinteknisk utrustning samt i någon mån experthjälp. Vad gäller utbildningsverksamheten erinras om Nordiska hälsovårdshögskolans kurser i Göteborg samt att kommunernas centralorganisationer sökt inleda utbildningsverksamhet närmast genom

att stödja lokalförvaltningen. Förutom denna verksamhet har kommuner och kommunförbunden genom att anställa hälsovårdspersonal från Estland och Östkarelen göra dessa förtrogna med arbetssätt och administrativa system i Finland.

Utbildning i form av kurser och tidsbegränsade arbetstillfällen kunde gemensamt genomförda av stats- och kommunalförvaltningen vara en ypperlig form av stöd vid utvecklandet av hälso- och sjukvården i Baltikum och en del länder i Östeuropa. Om nordiska projekt startats vill kommunerna och kommunförbunden genom sina sakkunniga ge sitt stöd och sin arbetsinsats.

2.4 Remissinstanser som ej tar direkt ställning till förslaget

Amtsrådsforeningen i Danmark har varit ansluten till EG:s sjukhuskommitté sedan 1975 och har i samarbete med WHO 1990 anordnat ett seminarium i Berlin om sjukhussamarbete mellan öst och väst i Europa. Seminariet samlade 123 deltagare, varav 36 från Östeuropa, och utarbetade ett antal rekommendationer om samarbete mellan sjukhusen. EG:s sjukhuskommitté och WHO:s Europakontor har inrättat ett system av vänskapssjukhus "Twinning Hospitals". En workshop och en uppföljningskonferens kommer att anordnas under 1992.

Föreningen förutsätter att det omtalade finansieringsbolaget bekostas av Nordiska rådets medel.

Sveriges riksbank avstår från att avge yttrande.

3. Utskottet

Utskottet noterar att det helt övervägande antalet remissinstanser tillstyrker medlemsförslaget. Några betonar särskilt vikten av att samarbeta inom ramen för WHO, och några erinrar även om EG:s arbete. Ett mindre antal remissinstanser, däribland Nordiska investeringsbanken uttalar tveksamhet till förslaget om ett särskilt finansieringsbolag av samma typ som Nefco på miljöområdet. Ett par remissinstanser som representerar kommuner understryker kommunernas speciella kompetens på social- och hälsovårdsområdet och att denna bör tas till vara i samarbetet med Baltikum.

Vad gäller det förstnämnda påpekandet noterar utskottet att WHO:s Eurohealth-program avses utgöra en gemensam referensram för stöd till länder i Central- och Östeuropa på hälsovårdsområdet. Det kan därför vara lämpligt att de insatser som kommer till stånd från nordisk sida samordnas med WHO:s insatser då WHO byggt upp en stor sakkunskap vad gäller bistånd till länder för uppbyggnad av hälsoväsendet. Det bör dock erinras att WHO:s program igångsattes 1990, det vill säga då de baltiska staterna ännu utgjorde delar av Sovjetunionen. De program som de nordiska länderna utarbetar bör därför innebära vissa avvikelser från Eurohealth-programmet, inte minst vad gäller prioriteringarna.

Utskottet noterar att de nordiska länderna redan stöder WHO:s arbete i Östeuropa och har bidragit med expertutbyte genom WHO. WHO har dock en nolltillväxtbudget och en utvidgning av samarbete med Östeuropa skulle förutsätta extra anslag från medlemsländerna eller frivilliga bidrag. Eurohealth har bl.a. fått extra anslag från övriga FN-organisationer som UNDP, Unicef och Världsbanken samt även från EG, Röda korset och USA. Eurohealth-program-

met omfattar totalt 21 projekt och bygger på mottagarländernas egen definition av sina behov. WHO kommer att göra en analys av deras prioriteringar på hälsovårdsområdet för att bedöma vilka av de prioriterade områdena som mottagarländerna själva kan ta hand om med egna resurser och vilka resurser som behövs utifrån. Utskottet vill därför föreslå att ett nordiskt program för bistånd till Baltikum och Östeuropa utarbetas i nära samarbete med WHO. Inte minst gäller detta WHO:s kommande arbete med prioriteringar inom programmet. Dessa torde vad gäller de nordiska insatserna i större utsträckning avse Baltikum, än vad fallet skulle bli med en gemensam prioritering inom WHO som torde ge förmånsbehandling åt mer underutvecklade områden i Östeuropa.

Utskottet vill i detta sammanhang påpeka betydelsen av att samordning även äger rum mellan de baltiska staterna. Dessa har själva bildat ett organ för samarbete, det Baltiska rådet, och de möjligheter detta kan ge bör tas till vara. I synnerhet som slutdokumentet från rådets första plenarmöte i januari 1992 talar om samordning av lagstiftningen på de ekonomiska, sociala och finansiella områdena och samordnade insatser för att utveckla utbildning och vetenskap, anser utskottet att hälsovårdsområdet bör ha en naturlig plats i rådets verksamhet.

Utskottet vill dock understryka att utvidgat hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa ej bör föranleda uppbyggnad av några nya institutioner. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att man t.ex. från Estland visat intresse för hur man i Finland kunnat finansiera utbyggnad av hälsovården genom medel från penningautomatverksamhet. Finansieringsfrågorna hör till de frågor som bör undersökas av ministerrådet. Utskottet noterar att bl.a. Nordiska investeringsbanken ej vill tillstyrka tanken på ett särskilt nordiskt finansieringsbolag för hälsovårdsområdet av samma slag som Nefco på miljöområdet. Utskottet har i detta sammanhang även noterat att de nordiska finansministrarna torde komma att framlägga ett förslag till baltiskt investeringsprogram som alternativ till den av bland andra Nordiska investeringsbanken föreslagna Baltiska investeringsbanken. Utskottet instämmer i vad som anförts angående behovet av riskvilligt kapital för Baltikum och Östeuropa, även vad gäller social- och hälsovårdsområdet, men anser att denna fråga bör tas upp i ett senare skede när ministerrådets förslag om baltiskt investeringsprogram behandlats.

Utskottet noterar att flera nordiska kommuner redan upprättat ett omfattande samarbete, särskilt med Baltikum. Sålunda redovisar Kommunernes Landsforening i Danmark samarbete med Polen, Estland och Lettland, Finlands stadsförbund ett vänortssamarbete mellan över hundratalet kommuner och städer med vänorter i Estland och andra orter i det forna Sovjetunionen samt Ungern, Polen och Tjeckoslovakien. Svenska kommunförbundet erinrar om att ett 70-tal kommuner har avtal om utbyte med främst lokala organ i Baltikum och Polen samt är i färd med att teckna samarbetsavtal med ytterligare kommuner. Utskottet ser med stor tillfredsställelse att ett stort antal vänortsförbindelser utvecklas mellan nordiska kommuner och kommuner i Baltikum och Östeuropa och noterar att man i princip kan utsträcka samarbetet mellan kommuner av samma storlek till att innefatta även hälso- och sjukvårdsområdet, såsom i många fall redan skett. En nordisk insats för hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa bör sålunda även innebära ett stöd till kommunernas vänortsutbyte.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om de kurser för forskare och lärare

i folkhälsovetenskap från Östeuropa som Nordiska hälsovårdshögskolan påbörjat 1991 med ett extra anslag från ministerrådet. Utskottet vill starkt understryka att denna utbildning är en viktig del i det nordiska samarbetet med dessa länder och den har en naturlig plats i en nordisk insats i enlighet med medlemsförslaget.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att Nordiska läkemedelsnämnden startat ett projekt "estnisk läkemedelskontroll" med stöd av ministerrådets Baltikum/Östeuropa-anslag. Utskottet finner att stöd för etablering av läkemedelskontroll i Baltikum och Östeuropa på grundval av det arbete som utförts i nämndens regi, är ett viktigt element i en nordisk insats för Baltikum och Östeuropa.

Sammanfattningsvis finner utskottet att ett nordiskt hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa bl.a. bör innebära en samordning av ett stort antal insatser som redan företas. Det gäller samordning av verksamhet mellan nordiska regeringar, nordiska institutioner och nordiska kommuner med motsvarande organ i Baltikum och Östeuropa. Samordningen mellan de baltiska länderna bör i detta sammanhang ej förbigås. Ministerrådet bör även undersöka möjligheterna att samordna sitt program med WHO:s program Eurohealth, där idéer och projekt redan framtagits.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utreda förutsättningarna och finansieringsformerna för ett nordiskt hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa.

Helsingfors den 2 mars 1992

Lena Öhrsvik (s) Förman
Claes Andersson (Vas.)
Åshild Hauan (A)
Hans Jørgen Jensen (S)
Ingrid Näslund (kds)
Lodve Solholm (FrP)
Svein Alsaker (KrF)
Knud Glønborg (KRF)
Birgitte Husmark (SF)
Bjarne Kallis (SKL)
Markku Rossi (Kesk.)
Sten Svensson (m)

A 980/s

Medlemsförslag

om nordiskt hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa

(Väckt av Lena Öhrsvik samt Lahja Exner, Knud Glønborg, Birgitte Husmark, Anker Jørgensen och Outi Ojala)

De Norden närliggande baltiska och östeuropeiska staterna står inför den svåra uppgiften att bygga upp och utveckla samhällsstrukturen på en rad områden. I detta arbete behöver de stora hjälpinsatser från omvärlden.

Det nordiska samarbetet präglas för närvarande starkt av förhållandet till dessa länder. Ett samarbetsprogram rörande de baltiska och östeuropeiska staterna antogs av ministerrådet år 1990 och håller f.n. på att revideras. Samarbetsprogrammet, som täcker ett antal områden, är samtidigt supplement till olika nationella program, företrädesvis på områden där det nordiska samarbetet av tradition är starkt.

Även hälso- och sjukvårdsaspekterna har uppmärksammats. Så pågår eller planeras t.ex. sjukvårdssamarbete med de baltiska staterna vid flera nordiska institutioner. Vid Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg planeras kurser för baltiska hälsoadministratörer. Inom NOPUS (Nordiskt utbildningsprojekt för utveckling av social service) planeras en utveckling av socialtjänsten och uppbyggnad av socialväsendet i de baltiska staterna, vidareutbildning av främst förvaltningspersonal inom socialtjänsten, kurser m.m. Nordiska läkemedelsnämnden har ansökt om medel för projekt i de baltiska staterna. Vidare planeras inom ramen för de nordiska läkarförbunden samarbete med Baltikum om kompetensutveckling, särskilt specialistutbildning, etikfrågor m.m.

Men behovet av hjälpinsatser på detta område är mera omfattande än vad hittills gjorda insatser kan tillgodose. Utöver punktvisa hjälpsändningar behövs åtgärder på olika delområden, t.ex. inom den förebyggande hälsovården, primärvården, utbildningen och reformarbetet.

Grundläggande insatser krävs, som kan komma folkhälsan tillgodo. Den förebyggande hälsovården behöver byggas ut, t.ex. genom företagshälsovård och obligatoriska hälsoundersökningar på arbetsplatsen. Därmed möjliggörs tidig diagnostik och förbättrad resursanvändning. Det krävs också upplysningsinsatser för att göra allmänheten uppmärksam på skadeeffekter av tobak, alkohol, felaktiga kostvanor m.m.

Planering och beslutsfattande kan underlättas genom införande av datoriserade system för information och styrning av vården. I nuläget saknas på central nivå t.ex. datoriserade informationssystem som kan ge en komplett patientbild.

Ett omfattande reformarbete inom sjukförsäkringssystemet är också av nöden. Ökade utgifter för exempelvis läkemedel och läkaravgifter drabbar särskilt de

socialt och ekonomiskt svagaste grupperna. Försäkringssystem behöver utformas, bl.a. för att garantera dessa extra stöd.

Kvaliteten på läkemedel och medicinsk utrustning behöver höjas genom kontroll av farmaceutiska produkter och system för utvärdering av den medicinska utrustningens kvalitet. Breda behov finns på medicintekniska investeringar i t.ex. forsknings- och laboratorieutrustning, datorer, kopieringsmaskiner m.m. I de mekaniska verkstäderna finns högkompetens som måste anpassas till nyare medicinteknik, även för förbättringar och reparationer. Hjälpmedelsverksamheten för handikappade är gammalmodig och eftersatt och i stort behov av stöd för utveckling. Behovet av nordiska företagspartners för "joint ventures" måste kunna tillgodoses.

Förutom finansiellt bistånd har de östeuropeiska länderna anfört kunskapsöverföring i vid bemärkelse som ett huvudönskemål i samarbetet med väst.

I nära samarbete med WHO och Världsbanken har utarbetats förslag till radikal reformering av hälso- och sjukvårdssystemet i Polen. Reformen syftar till att genom effektivt utnyttjande av befintliga resurser och med användning av finansiella incitament öka effektiviteten och kvaliteten på vården.

Den "nordiska modellen" inom socialtjänsten, både vad gäller utbildning och förvaltning, har väckt intresse i de baltiska länderna. I strävanden att organisera socialväsendet och utveckla det sociala fältet såväl som grundutbildningen på området har uttryckts stort intresse att studera och lära av nordiska lösningar.

Vid Nordiska rådets delegationsbesök i Soivjetunionen och de baltiska republikerna i oktober 1990 framhölls från litauisk sida att även i de baltiska staterna planeras uppbyggnad av egna hälsosystem. Önskemål uttalades att kunna dra nytta av de nordiska ländernas erfarenheter härvidlag genom t.ex. parlamentariska kontakter, utbytesprogram för studenter och läkare, deltagande i nordiska symposier och konferenser samt upprättande av "joint ventures" för produktion av medicinsk utrustning.

Enligt Nordiska rådets eget arbetsprogram för Baltikum skall sakfrågor rörande kunskapsöverföring och utbyte prioriteras. Enligt programmet skall kunskapsutbytet omfatta alla de samhällsområden som har störst betydelse för utvecklingen i Baltikum och för kontakterna mellan Norden och Baltikum.

Social- och hälsovårdsområdet är det område där det nordiska samarbetet av hävd legat långt framme och kunnat växa sig starkt. Det är också väsentligt att stödja den pågående reformeringen av sjukvårdssystemet i de Norden närliggande baltiska och östeuropeiska staterna. Ett utvidgat samarbete inom hälso- och sjukvårdsområdet mellan å ena sidan Norden som helhet, innefattande Nordiska rådet, Nordiska ministerrådet och de nordiska institutionerna, å den andra de baltiska och östeuropeiska staterna, har stora möjligheter att bli framgångsrikt. Det faller sig därför naturligt att utöka och vidga de nordiska insatserna på detta område. Detta kan enligt min/vår mening gå till på olika sätt:

- Pågående eller planerat samarbete med de baltiska länderna och/eller Östeuropa på hälso- och sjukvårdsområdet vid olika nordiska institutioner bör fortsatt uppmuntras och stödjas.

- WHO:s regionalkommitté för Europa har i samråd med mottagarländerna utarbetat ett åtgärdspaket (Eurohealth) för stöd åt hälsovården i Central- och

Östeuropa. Eurohealth är en gemensam handlingsram som syftar till bistånd i enskilda länder under de pågående förändringarna och avses fungera som en bas för samarbete mellan å ena sidan WHO, å andra sidan givarländer och internationella samarbetsorgan. Det kunde således vara en möjlighet att de nordiska länderna gemensamt stöder och ansluter sig till Eurohealth-projekten för att därmed dra nytta av samordningsvinster, redan utfört arbete med projektidentifiering, förstudier m.m. Det är också möjligt att göra ett urval bland Eurohealth-projekten för nordiskt stöd.

- Ett annat alternativ kunde vara att upprätta ett nordiskt finansieringsbolag som verksamt kan bidra till de beydande investeringsbehov som baltstaterna och de östeuropeiska länderna har inför reformarbetet på sjuk- och hälsovårdsområdet. Det kunde fungera på liknande sätt som det nyupprättade finanieringsbolaget Nefco (Nordic Environment Finance Corporation) på det närliggande miljöområdet och med målsättningen att främja nordiskt intressanta investeringar genom att finansiera företag i dessa länder. Även andra projekt, som innebär långsiktigt samarbete med en nordisk partner skall kunna komma ifråga, t.ex. teknologiöverföring. Syftet skall vara att förbättra mottagarländernas möjligheter att bygga upp en egen kapacitet av tjänster och utrustning på hälso- och sjukvårdsområdet.

De nordiska länderna präglas av en stark demokratisk tradition och ett högt utvecklat socialt system. Gemensamma nordiska hjälpprogram kan erbjuda exempelvis ett större utbildningsutbud än de enskilda länderna och samtidigt innebära administrativa besparingar genom att existerande nordiska nätverk och institutioner utnyttjas.

Norden som region utgör en betydande resursbas avseende utvecklingen inom social- och hälsovårdsområdet, tillgänglig medicinteknik och företag med resurser att genomföra joint venture-projekt samt finansiering av riskkapital. Det faller sig därför naturligt att bistå med dessa resurser och denna kompetens i uppbyggnaden av en välfungerande hälso- och sjukvård i de baltiska och östeuropeiska staterna.

Mot denna bakgrund föreslås att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utreda förutsättningarna för och förverkliga ett nordiskt hälso- och sjukvårdsssamarbete med Baltikum och Östeuropa.

Stockholm, Helsingfors och København den 31 oktober 1991

Lena Öhrsvik (s)
Knud Glønborg (KrF)
Anker Jørgensen (S)
Lahja Exner (s)
Birgitte Husmark (SF)
Outi Ojala (Vas.)

A 981/e

Ekonomiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om förstärkning av Nordisk industrifond

(Medlemsförslaget väckt av Ylva Annerstedt samt Svein Alsaker och Helga Haugen, se s. 664)

1. Indledning

Præsidiet har oversendt medlemsforslaget til behandling i Økonomisk Udvalg. Udvalget har behandlet sagen på mødet i Stockholm den 30. - 31. januar 1992 og har besluttet at afgive følgende betænkning.

2. Medlemsforslaget

Forslagsstillerne konstaterer, at der som følge af den europæiske integration er behov for ændringer i de nordiske satsninger på forskning og udvikling, men at der stadig er et stort behov for nordisk samarbejde og samfinansiering på dette område.

På mange forskningsområder, hvor Norden har komparative fordele, kan man ikke forvente indsatser gennem det europæiske samarbejde. Forslagsstillerne nævner f.eks. træforædling, miljø, arktisk teknik, gas og vintertrafik. Skal Norden opretholde og forbedre konkurrenceevne og kundskab på disse fælles områder, er der behov for nordiske satsninger. Norden får tillige bedre mulighed for at påvirke den internationale udvikling gennem at samarbejde.

Norden kommer også i fremtiden til at udgøre et stort marked for nordisk industri, hvilket også taler for øget samarbejde.

Forslagsstillerne finder således, at man parallelt med indsatserne i den europæiske integration bør styrke den nordiske indsats på det næringspolitiske område, og at Nordisk Industrifond bør fungere som redskab for dette udbyggede næringspolitiske samarbejde.

For at fonden skal kunne udfylde denne opgave, finder forslagsstillerne, at man bl.a. bør sikre fondens finansiering på mindst det niveau, som den har i dag. Der bør endvidere gennemføres en række ændringer i fondens styre og mandat. Styret bør således få en tættere forankring i de nordiske landes regeringer, industrien bør sikres en plads i fondens styre, og styrets mandat bør tydeliggøres og give ledelsen større uafhængighed af de nationale teknikstøttende organer.

Det foreslås på denne baggrund, at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at vedtage foranstaltninger, som styrker Nordisk Industrifonds stilling og virksomhed til fremme af næringspolitisk samarbejde i Norden.

3. Remis

Præsidiet har besluttet, at forslaget ikke skal sendes på remis.

4. Evalueringen af nordisk industrifond

Som led i ministerrådets evaluering af det nordiske samarbejde, herunder en række institutioner, har Statskontoret foretaget en evaluering af industrifonden (Rapport af 11. september 1991).

I rapporten analyseres bl.a. målopfyldelsen for fonden, og det konstateres, at 80% af projekterne opnåede målet: "indirekte eller direkte nytte for industrien", mens en mere restriktiv fortolkning af målet, nemlig: "direkte nytte for industrien" blev opnået af 33% af projekterne. Evalueringsrapporten anser dette for meget tilfredsstillende, ligesom fondens arbejde vurderes positivt også af industrien.

På baggrund af analysen af fondens arbejde og organisation stilles der en række forslag til ændringer, som primært omfatter koncentration af virksomheden, ændring af støtteformerne samt ændringer i styring og organisation.

Det foreslås således, at fonden koncentrerer virksomheden til nordiske nicher, som ikke dækkes af forskningssamarbejdet i EF, at fonden er mere lydhør over for industriens synspunkter, herunder at industrien repræsenteres i styret, at fonden skaffer sig en større andel af finansieringen fra industrien, at fonden organiseres som en projektorganisation, og at fonden ophører med at drive lånevirksomhed.

Evalueringsrapporten har været drøftet af ministerrådet (industriministrene), som i en såkaldt fremstilling af 15. november 1991 har udstukket retningslinierne for fondens fremtidige arbejde. I fremstillingen stilles der tre krav til fonden:

1. at fonden koncentrerer sin virksomhed på to hovedområder af specifikt nordisk interesse. Fonden skal støtte udviklingen af brancherne og støtte udviklingen af såkaldte nordiske forskningskonsortier (Centers of Excellence) på disse områder. De to områder udvælges i samarbejde med næringslivet,
2. at fonden tilpasser sin organisation, arbejdsform og sine støttevilkår til de nye forhold, herunder forholdene inden for EØS-aftalen, og
3. at fonden gradvis må kanalisere midler fra gamle arbejdsområder til nye samt at man fremover kan regne med uændret tilskud af midler fra ministerrådets budget.

Det hedder endelig i ministerrådets fremstilling, at forslag til nye vedtægter og andre strategidokumenter skal være ministerrådet i hænde så betids, at beslutning herom kan tages efter 40. session i Nordisk Råd.

Nordisk Industrifond arbejder nu med at fremstille grundlaget for beslutninger i styre og ministerråd til opfølgning af ovenstående. Papirerne vil formentlig ligge på ministerrådets bord umiddelbart før 40. session. Synspunkterne fra udvalgets og rådets side, således som de udtrykkes i betænkningen og i debatten på sessionen, vil således kunne indgå i ministerrådets overvejelser forud for beslutningerne om fondens fremtidige arbejde.

5. Udvalgets synspunkter

Udvalgets synspunkter støttes af et flertal i udvalget (alle medlemmer undtagen Carl I. Hagen).

Udvalget har således ved gentagne lejligheder efterlyst ministerrådets stillingtagen til det fremtidige samarbejde på det næringspolitiske område. Ministerrådet tilkendegav forud for 39. session, at man ville fremlægge et næringspolitisk handlingsprogram, som bl.a. skulle tage stilling til industrifondens langtidsplan. Der blev imidlertid ikke fremlagt noget program, efter sigende fordi ministerrådet ikke kunne blive enige om indholdet i forslaget, først og fremmest de finansielle konsekvenser.

Udvalget har endvidere stærkt understreget de alvorlige konsekvenser for en række nordiske samarbejdsområder, når bevillingerne fra den økonomiske handlingsplan bortfalder med udgangen af 1992. Et af disse områder er det industrielle forsknings- og udviklingsarbejde, som bedrives under Nordisk Industrifond.

Udvalget udtalte i forbindelse med ministerrådets planer for det nordiske samarbejde til 39. session (*C 2/1991, ytring 5/1991/e punkt 5*) at "samarbejdet om teknisk/industriel forskning og udvikling er af strategisk vigtig betydning for udviklingen af de nordiske landes konkurrencekraft og for en bæredygtig udvikling. Dette samarbejde bør derfor prioriteres højt i beslutninger om planlægning og finansiering."

På Nordisk Råds 4. ekstrasession i Mariehamn november 1991 behandlede rådet bl.a. medlemsforslag *A 974/e*. I sin betænkning over medlemsforslaget støttede udvalget indsatser vedrørende industriel forskning og udvikling med nye programmer til fremme af bæredygtig industriudvikling, med fokus på områder, hvor Norden har komparative fordele på markederne.

På denne baggrund beklager udvalget, at ministerrådet ikke har fremlagt en mere sammenhængende næringspolitisk plan for det nordiske samarbejde med Nordisk Industrifond som et vigtigt redskab. Udvalget må således bedømme medlemsforslaget uden at kunne sætte det ind i en sådan større sammenhæng.

Udvalget finder imidlertid fortsat, at samarbejde om industriel forskning og udvikling bør være højt prioriteret som led i styrkelsen af de nordiske landes konkurrenceevne og videre industrielle udvikling, særligt i relation til udfordringen fra et stort europæisk marked.

Udvalget har noteret sig evalueringsrapportens konstatering af, at EF hidtil ikke har sat nogle hindringer for oprettelsen og funktionen af regionale fonder af Nordisk Industrifonds type, og at en styrkelse af fonden synes at være en forudsætning, hvis fonden fortsat skal kunne løse sine opgaver som initiativtager og ved finansieringen af industriel udvikling.

Udvalget har yderligere bemærket, at flere vigtige anbefalinger fra evalueringrapporten ikke er kommenteret direkte i ministerrådets fremstilling til fonden, selv om ministerrådet udtaler, at man i alt væsentligt deler de i udredningsarbejdet fremførte synspunkter.

Det gælder således spørgsmålet om industriens repræsentation i fondens styre. Udvalget har tidligere foreslået dette og finder fortsat, at industrien bør blive repræsenteret i styret. Udvalget forudsætter i øvrigt, at forslagene til organisatoriske forbedringer følges op af fondens ledelse, således at fonden til enhver tid kan have en tidssvarende og effektiv organisation og bl.a. minimere sine omkostninger til administration.

Udvalget finder endvidere, ligesom forslagsstillerne, at fondens forankring hos de nordiske regeringer bør sikres ved at fondens styre stilles direkte under ministerrådet (industriministrene), således at styret ikke skal gå gennem EK-industri.

Spørgsmålet om niveauet for fondens midler fra det fælles nordiske budget behandles af ministerrådet såvel i fremstillingen som i *C 2/1992*. Begge disse tilkendegivelser kommer fra det ansvarlige sektorministerråd (industriministrene) og går ud på, at fonden fremover skal have uændret (realt) budgetniveau. Udvalget har i kommentarerne til *C 2/1992* gjort opmærksom på det utilfredsstillende i denne formulering, idet der ikke er angivet hvilket år, som er udgangspunktet for dette. Udvalget vil derfor understrege, at man finder det rimeligt at tage udgangspunkt i 1992, og udvalget har derfor tolket ministerrådets tilkendegivelse således, at bevillingerne fra økonomisk handlingsplan vil blive kompenseret.

Forstået på denne måde finder udvalget, at ministerrådets tilkendegivelse er tilfredsstillende, og udvalget forventer, at ministerrådet ved først givne lejlighed over for udvalget bekræfter, at denne opfattelse er korrekt.

Udvalget vil samtidig pege på evalueringsrapportens forslag om at forøge industriens relative del af finansieringen og at i øget omfang samfinansiere/samarbejde med andre organisationer, som støtter industrielle forskningsprojekter i Norden. Disse muligheder bør indgå som en naturlig del af udviklingen af fondens virksomhed i fremtiden.

Udvalget forventer, at ministerrådet (industriministrene), således som anført i fremstillingen til fonden, snarest træffer beslutning om de nødvendige ændringer i vedtægter og strategidokumenter for fonden, og at ministerrådet i denne sammenhæng tager hensyn til Økonomisk Udvalgs synspunkter.

6. Udvalgets indstilling

På denne baggrund og med disse bemærkninger indstiller Økonomisk Udvalgs flertal (alle medlemmer undtagen *Carl I. Hagen*), at rådet vedtager følgende rekommandation:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at vedtage de nødvendige foranstaltninger for at styrke Nordisk Industrifonds stilling og virksomhed til fremme af det næringspolitiske samarbejde i Norden.

Stockholm, den 30. januar 1992

Jörn Donner (SFP)
Filip Fridolfson (m)
Thor-Eirik Gulbrandsen (A)
Mats Hellström (s)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.) Formand
Anders Talleraas (H)
Viggo Fischer (KF)
Martin Glerup (S)
Hans Gustafsson (s)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)
Anders Mølgaard (V)
Erkki Tuomioja (SDP)

Mindretalsmerknad:

Utvalgets mindretall Carl I. Hagen finner ikke å kunne slutte seg til ønsket om å styrke Nordisk Industrifond. I en tid da Nordisk Råds eksistensberettigelse og frentid etter 1992 drøftes bør man avvente resultatet av disse drøftelser til det tas stilling til fremtiden til Nordisk Indusrifond.

Carl I. Hagen (FrP)

A 981/e

Medlemsförslag

om förstärkning av Nordisk industrifond

(Väckt av Ylva Annerstedt samt Svein Alsaker och Helga Haugen)

Nordisk industrifond skall genom nordiskt samarbete stimulera till teknologisk utveckling och nyskapning av näringslivet i Norden. Fonden arbetar i huvudsak med vissa FoU-program med brett nordiskt deltagande. På de senaste åren har fonden koncentrerat sin verksamhet till vissa områden såsom material- och bioteknik. Denna fokusering har gett större tyngd åt verksamheten.

Förändringarna i Europa och de europeiska integrationssträvandena gör att satsningarna på FoU måste förändras, men det finns fortfarande stort behov av teknisk-industriell samordning, samverkan och nordisk finansiering.

Det finns många områden där Norden är starkt och inom vilka man inte kan förvänta sig stort europeiskt intresse. Sådana områden är exempelvis träförädling, miljö, arktisk teknik, gas, vintertrafik m.m. För att upprätthålla konkurrenskraft och kunskap på dessa gemensamma områden behövs nordiska insatser.

Vidare har man mycket bättre möjligheter att påverka den internationella utvecklingen i för Norden fördelaktig riktning om samordning sker. I FoU-samarbetet i EES kan man ha behov av att samordna nordiska synpunkter på vissa områden.

Slutligen men inte minst kommer även i framtiden Norden att vara en stor marknad för den nordiska industrin.

Parallellt med de nordiska ländernas strävanden till europeisk integration bör således formerna för ett integrerat nordiskt samarbete på det näringspolitiska området stärkas.

Nordiska industrifonden skulle kunna fungera som ett organ för ett ökat näringspolitiskt samarbete i regionen Norden i ett integrerat Europa. I dagsläget har dock inte fonden tillräcklig styrka eller förankring i de nordiska regeringarna för att på ett bra sätt fylla denna uppgift. Styrelsens sammansättning bör förändras. Idag är styrelsen någon slags partsorgan för medlemsländerna, där det är noterbart att det inte finns någon enda representant för industrin. Mandatet för fonden bör göras tydligare och ledningen bör självständigt besluta under detta mandat mer oberoende av de nationella teknikstödjande organen när det gäller enskilda projekt.

Finansieringen av fondens verksamhet bör ses över och säkras på minst nuvarande nivå. Detta bland annat mot bakgrund av att den ekonomiska handlingsplanen löper ut 1992 och stora belopp som genom denna förts till industrifonden försvinner.

Mot denna bakgrund föreslås, att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vidta åtgärder som stärker Nordisk industrifonds ställning och verksamhet för ökat nordiskt näringspolitiskt samarbete.

Stockholm och Oslo den 7 november 1991

Ylva Annerstedt (fp) *Svein Alsaker (KrF)*
Helga Haugen (KrF)

A 982/e

Ekonomiska utskottets betänkande

över medlemsförslag om upprättande av en baltisk investeringsbank

(Medlemsförslaget väckt av Lauri Metsämäki samt Hugo Bergdahl m.fl., se s. 671)

1. Indledning

Medlemsforslaget er af Præsidiet henvist til behandling i Økonomisk Udvalg. Udvalget har behandlet forslaget på møderne 30.-31. januar 1992 i Stockholm og i Helsingfors 1.-2. marts 1992 og har besluttet at afgive følgende betænkning.

2. Medlemsforslaget

Forslagsstillerne tager udgangspunkt i de udredninger og det forslag, som Nordisk Investeringsbank (NIB) i september 1991 fremlagde på bestilling af Nordisk Ministerråd. Man finder, at materialet klart viser behovet for etableringen af en baltisk investeringsbank (BIB), og man ønsker, at NIB´s forslag realiseres.

Det foreslås således, at BIB oprettes som en fælles institution for Norden og de baltiske lande. BIB skal i indledningsfasen give den nødvendige støtte til oprettelsen af investeringsbanker i de tre baltiske lande. Senere skal BIB virke som paraplyorganisation for disse banker.

Banken foreslås at være en selvstændig juridisk person med egen styrelse, men i øvrigt administrativt knyttet til Nordisk Investeringsbank. Grundkapitalen foreslås at være 300 mill. ECU, hvoraf de baltiske lande tegner 20 %, Norden tegner 70% og andre internationale interessenter tegner 10%.

Forslagsstillerne henviser til, at NIB´s forslag har været behandlet i en række fora, og at regeringerne i Finland, Danmark og Island har truffet positive principbeslutninger om oprettelse af banken. Man henviser endvidere til, at statsministrene for de tre baltiske lande i en fælles udtalelse fra 24. september 1991 har rettet en henvendelse til de nordiske landes regeringer om at oprette en bank i henhold til det foreliggende forslag fra NIB.

Forslagsstillerne henviser videre til at de nordiske finansministre den 12. november 1991 har truffet beslutning om, at en baltisk investeringsbank ikke er aktuel for tiden, og at andre samarbejdskonstruktioner i stedet bør udredes. Be-

grundelsen for dette angives at være hensynet til at undgå dobbeltarbejde mellem dette initiativ og andre internationale initiativer og Nordens knappe ressourcer.

Forslagsstillerne finder, at denne beslutning rimer dårligt med udtalelser og deklarationer fra de nordiske lande om støtte til Baltikum, som man mener bør følges op med konkrete og relevante initiativer, hvis de skal være meningsfulde og troværdige.

Der er ifølge forslagsstillerne et skrigende behov for risikovillig kapital og knowhow i de baltiske lande, ligesom disse har store forventninger til samarbejdet med Norden. Man mener at kunne konstatere en klar vilje til samarbejde fra Nordens side samt at der findes udredninger, som klart viser, at en baltisk investeringsbank har en stor rolle at spille i genopbygningen.

Det *foreslås* derfor at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at oprette en baltisk investeringsbank med sigte på, at virksomheden kan sættes i gang 1. juni 1992.

3. Remis

Præsidiet har besluttet at forslaget ikke skal sendes på remis.

4. Økonomisk Udvalgs synspunkter

Udvalgets synspunkter støttes af et flertal i udvalget bestående af alle medlemmer med undtagelse af Carl I. Hagen (FrP).

Udvalget fik under møderne i Mariehamn i november 1991 en redegørelse fra finansministrene om behandlingen af forslaget fra NIB om oprettelse af en finansieringsmekanisme for Baltikum, også kaldet Baltisk Investeringsbank (BIB).

Det fremgik af redegørelsen, at finansministrene har en række indvendinger mod NIB´s forslag. Generelt gav ministerrådet udtryk for at man ikke er overbevist om, at den af NIB foreslåede løsning er den mest omkostningseffektive.

Det blev således fremhævet, at mulighederne for løsninger gennem andre eksisterende internationale og nordiske økonomiske samarbejdsinstitutioner, særligt Den Europæiske Bank (EBRD) og NIB, ikke er tilstrækkeligt belyst i de bagvedliggende redegørelser.

Der blev videre henvist til, at NIB´s forslag vil have vanskeligheder med at finansiere den nødvendige tekniske bistand i begyndelsen, hvor dette er mest påkrævet, men hvor indtjeningen i banken vil være lille. Først i en senere fase er der, ifølge ministerrådet, behov for at lægge hovedvægten på at øge kapitaltilførslerne.

Man henviste også til at indsatsen fra de nordiske landes side for at hjælpe de baltiske lande med at opbygge markedsøkonomi og finansielle systemer bør koordineres og suppleres med indsatsen fra en række ressourcestærke multilaterale institutioner.

Ministerrådet besluttede derfor i november at udrede sagen videre og nedsatte en arbejdsgruppe til at behandle spørgsmålet.

Udvalget konstaterer, at der synes at være bred enighed om, at det er af stor betydning for de baltiske landes videre udvikling, at de integreres i verdensøko-

nomien, og at vigtige redskaber til dette er teknisk/finansiel bistand og etableringen af en mekanisme for finansiering af vigtige investeringer. Formålet med dette er tosidigt, nemlig for det *første* at bidrage til opbygningen af en finansiel struktur og en struktur, som kan bedømme og prioritere investeringsprojekter i de tre lande, og for det *andet* at mobilisere risikovillig kapital til investeringer i infrastruktur, privat produktion o.lign. i de baltiske lande.

Udvalget konstaterer, at der fra nordisk side lægges særlig vægt på ordninger, som imødekommer investeringsbehovene i små og mellemstore virksomheder, og dermed dækker projekter, som forventes at falde under den grænse, som f.eks. EBRD vil sætte for sine engagementer (5 mill. ECU).

Fra de internationale finansieringsinstitutioner f.eks. EBRD har der været stor interesse for det nordiske arbejde, og det er oplyst overfor udvalget, at disse institutioner forventer et nordisk initiativ. Der er således ikke fra dette hold udarbejdet alternative ordninger.

Udvalget konstaterer ligeledes, at nordiske virksomheder har udtrykt stor interesse for et nordisk initiativ, som fremmer investeringsmulighederne i Baltikum.

Det er over for udvalget oplyst, at de tre baltiske lande nu har oprettet de nationale investeringsbanker, som internt i de tre baltiske lande skal medvirke i et kommende investeringssamarbejde. De baltiske statsministre har endvidere fulgt sagen op i et brev til de nordiske landes regeringer af 29. oktober 1991.

Udvalget har i forbindelse med udarbejdelsen af denne betænkning modtaget orientering fra ministerrådet om arbejdet i den nedsatte arbejdsgruppe. Det er således oplyst, at gruppen er nået frem til et forslag til et baltisk investeringsprogram, som de nordiske regeringer støtter, som det forventes at de baltiske landes regeringer kan godkende og som støttes af NIB.

Formålet med programmet er *at* støtte de nationale baltiske investeringsbanker teknisk/administrativt og med kapital, *at* gøre international professionel assistance på investeringsområdet tilgængelig for de baltiske lande, *at* stille nordisk kapital til rådighed for de baltiske lande således at der samtidig skaffes mest mulig additionel international kapital og *at* etableringen af nye institutioner undgås.

Programmet tager endvidere sigte på *at* udvikle små og mellemstore virksomheder i den private sektor.

Forslaget til et *baltisk investeringsprogram* består af følgende fem dele:

1. Teknisk assistance til de nationale baltiske investeringsbanker med en fond på 5 mill. ECU, som administreres af NIB.

2. Teknisk assistance til forstudier (pre-feasibility og feasibility studier) i forbindelse med investeringsprojekter med en fond på 5 mill. ECU administreret af NoPEF.

3. Teknisk assistance til identifikation og bedømmelse af specifikke investeringsprojekter med en fond på 5 mill. ECU administreres af EBRD.

4. En projektinvesteringsfond i regie af NIB på 30 mill. ECU.

5. En fond for lån og risikovillig kapital i regie af EBRD til medfinansiering af særligt mindre projekter på 30 mill ECU. Disse midler forventes således i praksis at blive suppleret med 30-35 mill. ECU af EBRD´s midler.

Programmet løber over tre år, hvorefter der skal foretages en vurdering af en eventuel fortsættelse.

Udvalget konstaterer således, at der nu tages et nordisk initiativ, og at initiativet tilgodeser de baltiske landes interesser og dermed fremstår som et nordisk-baltisk samarbejde, selv om den baltiske indflydelse i programmet synes noget reduceret.

Initiativet synes endvidere at bygge på omkostningseffektive løsninger, som fremmer de centrale formål knyttet til opbygning af markedsøkonomi i de baltiske lande og integration af disse i den internationale økonomi.

Forslaget tilgodeser således i nogen grad de samme formål, som det forslag NIB tidligere har fremlagt.

Udvalget lægger vægt på, at de nordiske regeringer ved gennemførelsen af det aktuelle forslag praktiserer ligebehandling mellem NIB og EBRD vedrørende indbetalingerne af kapitalgrundlaget til de to respektive investeringsfonder.

Udvalget finder, at det kan være en fordel at programmet indtil videre kun løber i 3 år. Det giver mulighed for at drøfte sagen på ny, når der er opnået visse erfaringer med virksomheden. Udvalget finder på denne baggrund, at ministerrådets forslag til baltisk investeringsprogram, må anses for at være et acceptabelt minimum.

Forslaget bør efter udvalgets opfattelse sættes i værk snarest og senest 1. juni 1992. Udvalget anmoder ministerrådet om at redegøre nærmere for virksomheden i det baltiske investeringsprogram til 42. session, således at udvalget kan følge og påvirke udviklingen i arbejdet.

5. Udvalgets indstilling

Økonomisk udvalgs flertal indstiller på denne baggrund, at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at i samarbejde med de baltiske lande og internationale interessenter oprette programmet for teknisk/finansiel assistance og finansiering af investeringer i Baltikum (Baltisk Investeringsprogram), under hensyn til ligebehandling af de deltagende institutioner og således, at aktiviteterne kan starte senest 1. juni 1992.

Helsingfors, den 2. marts 1992

Niels Ahlmann-Ohlsen (KF)
Jörn Donner (SFP)
Hans Gustafsson (s)
Mats Hellström (s)
Anders Mølgaard (V)
Anders Talleraas (H)
Arne Andersson (m)
Thor-Eirik Gulbrandsen (A)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.) Formand
Poul Nielson (S)
Erkki Tuomioja (SDP)

Reservasjon:

Utvalgets medlem Hagen vil på vegne av Den Liberalistiske Gruppen gå imot medlemsforslaget og programmet fra Ministerrådet. Når de baltiske land nå skal begynne arbeidet med å etablere en fri markedsøkonomi er det viktige at den ikke baseres på *offentlige banker finansiert med regjeringers kapitalinnskudd eller offentlige garantier*. Det er viktigere enn noen gang for de baltiske land at de opptrer slik at de tiltrekker seg privat kapital basert på lønnsomme prosjekter. Et viktig verdigrunnlag for de baltiske land må være å avstå fra den lettsindige skandinaviske sosialistiske velferdsstatmodell hvor politikere bruker sine barns og barnebarns skattepenger ved å bruke penger som må lånes av kommende generasjoner. Mindretallet anseer det for å være umoralskt av politikere å bruke penger som foreslått på en ny statlig eid nordisk bank når statsbudsjettene allerede drives med enorme underskudd. Orden i den statlige økonomiske virksomhet ved at det ikke brukes mer penger enn inntektene tilsier burde være den lærdom de baltiske land burde gis fremfor lettsindighet med kommende generasjoners penger.

Det fremmes følgende forslag til vedtak i Nordisk Råd:

at Nordisk Råd ikke foretar seg noe med anledning av medlemsforslaget.

Helsingfors, 2. mars 1992

Carl I. Hagen (FrP)

A 982/e

Medlemsförslag

om upprättandet av en baltisk investeringsbank

(Väckt av Lauri Metsämäki samt Ylva Annerstedt, Hugo Bergdahl, Thor-Eirik Gulbrandsen, Sinikka Hurskainen, Birgitte Husmark, Anker Jørgensen, Leila Lehtinen, Paavo Lipponen, Heikki Riihijärvi, Markku Rossi, Karl-Erik Svartberg, Peder Sønderby, Anne Sörensen och Erkki Tuomioja)

Ett omfattande utredningsarbete om upprättandet av en baltisk investeringsbank (BIB) har fullföljts av Nordiska investeringsbanken på uppdrag av Nordiska ministerrådet. Utredningen visar klart att det finns ett markerat behov av en sådan bank.

Banken skall fungera enligt följande huvudprinciper: Banken är ett gemensamt institut för de baltiska och nordiska länderna och skall i ett initialskede tjäna som ett nödvändigt stöd för etableringen av baltiska investeringsbanker. Banken skall senare fungera som ett slags paraplyorganisation för dessa banker. Banken skall uttryckligen tillvarata de baltiska ländernas intressen oberoende av vilka omprioriteringar som sker i Östeuropa i övrigt.

Banken skall vara en egen juridisk person med egen styrelse. Den skall administrativt vara knuten till Nordiska investeringsbanken och behöver därför endast en liten operativ personal. Grundkapitalet i banken skall vara 300 milj. ECU, av vilka 40 % skulle inbetalas. Enligt förslaget skulle de baltiska republikerna teckna 20 % av kapitalet, de nordiska länderna 70 % och övriga intressenter 10 %. Tack vare en hög kreditvärdighet kommer banken att kunna mobilisera kapital på förmånliga villkor.

Förslaget om en baltisk investeringsbank har behandlats i olika fora. Såväl i Finland, Danmark och Island har regeringarna fattat positiva principbeslut om banken. I Sverige och Norge har man däremot inte tagit ställning till banken. De baltiska länderna har visat ett stort intresse för banken och de baltiska statsministrarna har i samband med ett möte den 24 september 1991 i Tallinn undertecknat ett protokoll, där de nordiska regeringarna direkt ombeds att grunda banken enligt det föreliggande förslaget.

I de baltiska staterna har konkreta åtgärder redan vidtagits för bankens fullföljande.

De nordiska finansministrarna beslöt på sitt möte den 12 november 1991 i Vanda i Finland att en baltisk investeringsbank inte var aktuell i detta skede och att andra möjliga samarbetskonstruktioner måste utredas. I sina motiveringar till beslutet torde man bl.a. ha hänvisat till knappa nordiska resurser, den finansiella risken i samband med projektet och en "överlappning" med redan existerande internationella finansieringsorgan.

Undertecknad(e) vill i detta sammanhang understryka följande: Det råder onekligen en tid av knappa resurser i de nordiska länderna. Knappheten är dock

relativ, vilket bäst framgår av en jämförelse med motsvarande knapphet i de baltiska staterna. Bara det finns vilja i de nordiska länderna, finns också råd och resurser.

Behovet av ett nära samarbete med de baltiska länderna har betonats på alla nivåer av det nordiska samarbetet. Senast uttryckte de nordiska statsministrarna detta i sin deklaration i Mariehamn den 12 november 1991. Detta är gott och väl. Uttalanden och deklarationer måste dock åtföljas av konkreta åtgärder om samarbetet över huvud taget skall vara meningsfullt och trovärdigt. I klartext betyder detta, vi måste vara beredda att satsa på de baltiska staterna också på annat sätt än i ord, och att sådana satsningar bör fås till stånd snabbast möjligt.

Satsningarna bör vara väl underbyggda och så långt som möjligt tjäna alla berörda parters intressen. Enligt undertecknad(e) har den uppskisserade baltiska investeringsbanken alla förutsättningar för detta. Banken innebär som sådan ett tvåvägssamarbete mellan de nordiska och baltiska länderna. Ur nordisk synvinkel innebär banken en öppning direkt in i hjärtat av de baltiska ländernas ekonomier. Ovärderliga erfarenheter kan vinnas på detta sätt. Motsvarande erfarenheter kan inte uppnås genom att samarbeta i internationella finansieringsinstitut, där framför allt de baltiska men också de nordiska länderna är marginella aktörer.

Det finns ett skriande behov av riskkapital och know how i de baltiska länderna, liksom det finns en stor förtröstan på att ett närmare samarbete med de nordiska länderna skall bidra till en lösning av dessa problem. Det finns en klar och dokumenterad vilja från nordiskt håll till ett nära samarbete med de baltiska staterna. Det finns utredningar som klart visar att en baltisk investeringsbank har en roll att fylla i detta sammanhang.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställes att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska minsterrådet

att upprätta en baltisk investeringsbank, med sikte på att verksamheten kan börja 1 juni 1992.

Helsingfors, København och Stockholm den 15 november 1991

Lauri Metsämäki (SDP)
Hugo Bergdahl (fp)
Sinikka Hurskainen (SDP)
Anker Jørgensen (S)
Paavo Lipponen (SDP)
Markku Rossi (Kesk.)
Peder Sønderby (V)
Erkki Tuomioja (SDP)
Ylva Annerstedt (fp)
Thor-Eirik Gulbrandsen (A)
Birgitte Husmark(SF)
Leila Lehtinen (Kok.)
Heikki Riihijärvi (SMP)
Karl-Erik Svartberg (s)
Anne Sörensen (nyd)

Medlemsförslag

om utvärdering av bostadssektorn och konkurrensneutralitet på byggmarknaden i Norden

(Väckt av Sten Svensson samt May Flodin, Göthe Knutson, Tore A. Liltved, Anna-Kaarina Louvo, Sauli Niinistö, Anders Talleraas och Eeva Turunen)

(Socialutskottets betänkande över medlemsförslaget, se sak B 123/s, s. 756)

Nordiska ministerrådet lägger fram ett förslag om nordiskt samarbetsprogram inom bygg- och bostadssektorn för behandling vid Nordiska rådets 40:e session 1992 i Helsingfors.

Ministerrådsförslagets huvudsyfte är att förstärka den fysiska planeringen och utveckla den byggda miljön i Norden. Huvudvikten ligger vid bevarande, ombyggnad och underhåll av den byggda miljön, särskilt stadsmiljön. Ett delprogram avser klimatanpassat byggande och bättre inomhusklimat. Vidare har ett särskilt delprogram för att påverka utvecklingen av europeisk normverksamhet aviserats.

För behandlingen av ovannämnda ministerrådsförslag och av ett medlemsförslag rörande målsättningarna för det bygg- och bostadspolitiska samarbetet i Norden har Nordiska rådets socialutskott anordnat en höring i november 1991 i Mariehamn med representanter för Nordiska ministerrådet samt byggforskning, bostadskooperation, fastighetsägare och hyresgästföreningar i Norden.

Trots att metoderna att genomföra de bostadspolitiska ambitionerna skiljer sig mycket mellan länderna, kunde tre trender konstateras:

- privatisering eller avreglering av bostadssektorn
- regionalisering, allt fler befogenheter flyttas från statlig till regional nivå
- Nordens europeisering.

Bostadssektorn har i samtliga nordiska länder varit föremål för en mer eller mindre stark reglering. Samtidigt är kunskaperna om regleringarnas konsekvenser begränsade. I några av länderna pågår en målmedveten avreglering. Huvudsyftet i ministerrådsförslaget måste därför avvisas.

Enligt vår mening bör bostadspolitiken i första hand fastställas på det nationella planet. Detta hindrar dock inte att man försöker anpassa bostadspolitikens utveckling i de nordiska länderna efter de önskemål som noterats om likartade förhållanden till fördel för de flyttande mellan länderna.

Trots olikheter vad gäller befolkningsstruktur och bostadsfinansieringssystem bör vi på nordiskt plan kunna samarbeta om bostadspolitiken från vissa ge-

mensamma utgångspunkter. En grundläggande princip måste vara att det är marknaden och inte politiker som skall styra bostadsproduktionens omfattning och inriktning.

En bra bostad till rimligt pris förutsätter en bygg- och bostadsmarknad med mer av konkurrens och valfrihet. Rörlighet på marknaden bör därför underlättas. Därmed kan också priser för bl.a. nyproduktionen pressas.

Målet måste vara att alla skall ha rätt till en bostad och att alla boende skall ha inflytande på sin boendesituation, också vad avser kostnaderna. Detta sker bäst genom att de boende äger sina bostäder. En annan grundläggande princip bör därför vara att de boende i offentligt ägda fastigheter bör erbjudas att köpa sina bostäder. Konsumenterna - eller marknaden - får härigenom ett avsevärt utökat inflytande.

Mål som formuleras för bostadspolitken måste vara klara och mätbara. Det är nödvändigt att närmare studera effekterna av olika bostadspolitiska styrmedel, t.ex. i fråga om kreditförsörjning och skattebelastning. Stora inlåsningseffekter av t.ex. skattemässiga skäl kan ge en onödigt trög bostadsmarknad till följd och därmed medföra en fiktiv brist på bostäder. Ytterligare en grundprincip bör vara att skatte- och finansieringssystem skall vara neutrala gentemot olika upplåtelseformer.

Exempel på studier med relevans på området är ett delprojekt i ministerrådets bostadspolitiska projektverksamhet avseende bostadsbidragen i Norden. I ett annat projekt behandlas klassificering av användningen av olika styrmedel och jämförs användningen av ekonomiska stödformer. Det är viktigt att i detta sammanhang även undersöka vilka negativa följdverkningar som reglering och styrning medför inom sektorn.

Vidare måste man finna fram till lösningar på problem såsom radon och buller i boendemiljön samt rörande kostnadsutveckling och kvalitetskontroll. Det sistnämnda är särskilt betydelsefullt i den pågående utvecklingen mot en internationell byggmarknad. Under loppet av kommande decenniers anpassning till förhållandena inom EG är det samtidigt nödvändigt att upprätthålla en effektiv konkurrensneutralitet på den nordiska byggmarknaden. Mycket möda har lagts ned på att eliminera tekniska handelshinder inom byggsektorn. De nordiska länderna har år 1982 antagit gemensamma riktlinjer för ömsesidigt accepterande av centralt godkända byggprodukter och officiell kontrollordning (i kraft 1984).

Svenska regeringen har ensidigt beslutat att godkänna övriga nordiska länders produkter i Sverige utan prövning. Det förutsättes att provningar och beräkningar genomförs på ett likartat sätt i samtliga nordiska länder. Likaså skall den verifierade kontrollen vara likformig och av samma omfattning. I annat fall kan inte en konkurrensneutralitet upprätthållas.

Ett exempel på brister i den praktiska tillämpningen är frågan om dörrars ljud- och brandisolering. Provningsregler finns utarbetade och kontrollsystem tillgängliga. De följer det internationella ISO-systemet. Trots detta och även starka ambitioner hos inblandade parter på norm- och provningssidan i de nordiska länderna uppstår olikheter i bedömning och tillämpning.

Exempelvis i Finland och Sverige används i förhållande till de övriga länderna andra metoder för beräkning av dörrars ljudisolering och klassificering. Detta ger en felaktig grund för att bedöma priset på en dörr med avseende på

dess ljudisoleringsegenskaper. Prisskillnader på upp till 30 % har noterats för en viss ljudisoleringsnivå.

Med utgångspunkt från det ovan angivna exemplet vill vi understryka vikten av en harmonisering av det nordiska regelverket syftande till att upprätthålla en konkurrens på lika villkor mellan länderna. Denna skall basera sig på samma system och bedömningsgrunder som är under utveckling inom EG och enligt det uppdrag som det europeiska standardiseringsorganet CEN fått.

Att fram till EES-avtalets ikraftträdande tillämpa regler som sedermera måste anpassas till ett EG-system och som i sig under en kort tid skapar en konkurrens på olika villkor i Norden är ej bevis på nordisk samverkan. Nordisk samverkan inom byggsektorn bör i stället skapas så att man med gemensamma krafter kan påverka utformningen av regelsystem inom EG.

Med hänvisning till det ovan anförda föreslås, att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att göra en utvärdering av de nordiska ländernas bostadspolitiska lösningar som kan ligga till grund för en fortsatt avreglering inom den nordiska bostadssektorn

att tillse att en nödvändig konkurrensneutralitet upprätthålls på den nordiska byggmarknaden.

Stockholm, Helsingfors, Mariehamn och Oslo den 10 december 1991

Sten Svensson (m)
Göthe Knutson (m)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Anders Talleraas (H)
May Flodin (FS)
Tore A. Liltved (H)
Sauli Niinistö (Kok.)
Eeva Turunen (Kok.)

A 986/s

Socialutskottets betänkande

över medlemsförslag om medborgarnas Norden - även till vardags

(Medlemsförslaget väckt av Mats Nyby samt Sten Andersson m.fl., se s. 682)

Till socialutskottet har överlämnats ett medlemsförslag om medborgarnas Norden - även till vardags.

1. Medlemsförslaget

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utarbeta en katalog över nordbors rättigheter

att genomföra en kartläggning av det gränsregionala samarbetet

att skyndsamt utarbeta förslag till åtgärder för att i medborgarnas Norden säkerställa nordbors rättigheter, undanröja hinder för samarbete och kontakter över gränserna och underlätta gränsregional samverkan.

Förslagsställarna anser att det med tanke på debatten om den europeiska integrationen och det nordiska samarbetet efter 1992 är hög tid att ministerrådet utarbetar en katalog över nordbors rättigheter.

De erinrar om en överenskommelse från 1977 mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige med syfte att underlätta kommuners och landstings samverkan över gränserna. Den svenska regeringen tillsatte för en tid sedan en arbetsgrupp med uppgift att uppsummera det hittillsvarande samarbetet och överväga om behov finns av åtgärder för att underlätta den gränskommunala samverkan. En liknande kartläggning bör ministerrådet låta genomföra på samnordiskt plan. De boende på båda sidor av gränserna har inte uppfattat dem som någon avgörande skiljelinje. Gränshandel, flyttningar över gränsen och alla slags former av mänskliga och sociala kontakter över gränsen har alltid varit naturliga inslag i tillvaron.

En del av de kvarvarande hindren för fria rörelser över gränserna uppfattas av de drabbade som löjeväckande och obegripliga. Andra motverkar den ofta uttalade strävan till fördjupat samarbete över gränserna. Som exempel nämner förslagsställarna följande:

- Trots den gemensamma arbetsmarknaden är vissa yrken i ett visst land förbehållna medborgare i det landet.
- Kontakterna mellan arbetsförmedlingarna i de olika länderna fungerar alltjämt inte på ett tillfredsställande sätt.
- Skattereglerna försvårar för eller förhindrar i många fall medborgare att ta ett arbete på andra sidan gränsen, t.ex. därför att de inte får göra avdrag för bostadsräntor vid beskattning.
- Reglerna för svenska arbetsmarknadsförsäkringarna (AMF) snedvrider konkurrensen till icke-svenska entreprenörers nackdel.
- Skillnader i bestämmelser för tung trafik skapar problem när t.ex. en trailer med tillåten längd i Sverige är för lång för nordiska förhållanden. Långa timmertrailers är dock tillåtna.
- Norska tullmyndigheter kräver omfattande dokumentbehandling för t.ex ett företag i Sverige med dotterföretag i Norge som tillverkar personalbodar. Huvuddelen av inredningarna görs i Sverige och vid införsel av inredningsvarorna till Norge skall detaljerad deklaration för varje artikel avlämnas med betydande arbetsbelastning och kostnader som följd.
- Det är förbjudet att från Sverige till Norge föra med sig potatis, ägg m.m.
- Svenska turister som på vandring i gränstrakterna mellan Finland och Sverige korsar gränsen på annat ställe än särskilt angiven gränsövergång riskerar att dömas till dryga böter.
- Samarbete och samutnyttjande beträffande offentlig service, som sjukvård, barnomsorg, åldringsvård, utbildning m.m. fungerar långt ifrån tillfredsställande.

2. Utskottet

Utskottet, som noterar att ministerrådet i två omgångar 1985 och 1990 utfört ett förtjänstfullt utredningsarbete och informationsinsatser i form av de s.k. "flygbroschyrerna" om Nordens rättigheter, vill erinra om att frågan om nordbors rättigheter har sitt ursprung i diskussionerna inom Nordiska rådet i början av 1980-talet. Sålunda tog 1982 rådspresidenten i sitt inledningsanförande i samband med presentationen av två teman "Norden som hemmamarknad" och "Tekniken och framtiden" upp ett nytt tema, nämligen "Nordiskt medborgarskap" som han definierade som ett tema som omfattar stora och små frågor inom ramen för kulturens och kommunikationens område samt på social- och miljövårdsområdet, områden där mycket redan gjorts men där mycket återstod att göra för att underlätta för de nordiska medborgarna att dra nytta av det nordiska samarbetet. Vidare beskrevs "Nordiskt medborgarskap" som ett sätt att stärka den nordiska gemensamhetskänslan. I yttrande över *C 1* samma år hemställde rådet till ministerrådet att beakta de problem som möter människorna i Norden vid resa, byte av arbetsplats eller flyttning.

Dåvarande social- och miljöutskottet presenterade till den 31:a sessionen 1983 ett program i vilket parlamentarikerna tog upp temat "Nordiskt medborgarskap". Programmet utgick från några definitioner av innehållet i temat "Nordiskt medborgarskap" och utmynnade i en principskiss med förslag till några av de åtgärder som kunde vidtas för att jämna vägen mot ett nordiskt medborgarskap. Programmet sågs som en viljeyttring att åter i samma anda som på 1950-talet

betona samarbetets betydelse för den enskilda människan. Samarbetet som hade sitt ursprung genom enskilda människors och folkrörelsers insats hade genom åren utvecklat sig till ett strikt uppbyggt system där kontakter mellan medborgarna allt mer ägde rum mellan etablerade organisationer. Den enskilda medborgaren hade kommit i bakgrunden.

Nordiskt medborgarskap innebar i snäv bemärkelse de rättigheter och de skyldigheter en nordisk medborgare hade i ett annat nordiskt land, en summering av nordiska rättigheter för alla nordbor. Viktiga element var att på ett systematiskt sätt avlägsna de hinder som uppträdde när de övergripande nordiska konventionerna och principerna skulle tillämpas av de enskilda nordiska medborgarna.

Det erinrades om att ett viktigt mål för samarbetet i Norden var att underlätta för nordiska medborgare att arbeta och bosätta sig i samt besöka andra nordiska länder. Ofta lyckades de nordiska länderna att uppnå lösningar i samförstånd, men att förverkliga de bestämmelser som man internordiskt kommit överens om stötte ofta på hinder. De nordiska medborgarna hade skäl att ställa krav på att resultaten av det nordiska utredningsarbetet kom till praktisk användning och blev till nytta på nationellt plan.

Som exempel nämndes överenskommelsen om den nordiska arbetsmarknaden. Denna och trygghetskonventionen gav ett uttryck för solidaritetstanken mellan länderna. Också i internationella sammanhang väckte en sådan konvention respekt. Den nordiska trygghetskonventionen tillförsäkrade flyttande nordbor i huvudsak samma sociala trygghet som inflyttningslandets egna medborgare. Utan trygghetskonventionen skulle intentionerna med 1954 års arbetsmarknadsöverenskommelse inte ha kunnat förverkligats. Om flyttande nordbor inte tillförsäkrats samma förmåner som inflyttningslandets egna medborgare vid sjukdom, havandeskap eller barnsbörd liksom även pensionsförmåner hade 1954 års arbetsmarknadsöverenskommelse inte betytt något i verkligheten.

Trygghetskonventionen berörde dock, endast på ett mycket övergripande sätt lagstiftningen om hälso- och sjukvårdsväsendet och om social omvårdnad. Viktiga sociala områden som barnomsorg, äldreomsorg och liknande nämndes inte i konventionen. Ett viktigt syfte var att undvika dubbel avgiftsskyldighet och dubbla rättigheter. Lagstiftning om social omvårdnad, barnomsorg och äldreomsorg innehöll sällan eller aldrig, begränsade regler av detta slag. Den nordiska trygghetskonventionen avsåg att i största möjliga utsträckning skydda mot den förlust av sociala rättigheter som ett byte av uppehållsort kunde innebära. En flyttning mellan de nordiska länderna måste kunna ske under på förhand kända villkor samt under socialt och ekonomiskt tryggade förhållande.

Utskottet noterar, att dessa frågor nu tagits upp i det nya förslaget till ny nordiskt trygghetskonvention, respektive i arbetsgruppen för social bistånd och sociala tjänster.

I sitt principprogram noterade utskottet även att den grundläggande rättigheten för medborgare i de nordiska länderna att fritt kunna ta arbete och bosätta sig i annat nordiskt land bibehållits i den nya överenskommelsen om gemensam nordisk arbetsmarknad som undertecknats 1982. Medan man i 1954 års överenskommelse synes ha betraktat arbetskraften främst som en produktionsfaktor,

vars fria rörlighet skulle vara till gagn för ländernas ekonomiska och sociala utveckling, uppmärksammar den nya överenskommelsen individens villkor.

Utskottet finner det särskilt värt att notera att det centrala målet att upprätthålla full sysselsättning även finns med till den nya överenskommelsen. Detta är en viktig förutsättning för att den gemensamma arbetsmarknaden skall fungera på avsett sätt och för att möjligheten till fri rörlighet mellan länderna skall innebära en reell valfrihet för den enskilde.

Utskottets 1983 presenterade program utmynnade i en uppräkning av några åtgärder för att jämna vägen mot ett nordiskt medborgarskap, varav många har tagits upp i det senare utredningsarbetet kring "Nordbors rättigheter".

Under rubriken "Arbete och företagsamhet" nämns bl.a. förbättrad arbetsförmedlingsservice, samarbete om skattelagstiftning, dubbelbeskattning, moms, avdragsrätt, arbetsgivareavgifter etc., gemensam arbetsmarknad för fria näringsidkare samt gränsbroschyrer.

Under rubriken "Att flytta till annat nordiskt land" nämndes förbättrad information om den sociala tryggheten och bostadssituationen i inflyttningslandet, rösträtt vid parlamentsval (t.ex. efter tre år), språkkonventionens praktiska tillämpning, personnummer, skolundervisning på eget språk, enhetliga fordonsregler, information om privatekonomiska förhållanden såsom avdragsrätt, pension, bidrag samt enhetligare sociallagstiftning.

Under rubriken "Resa i nordiska land" nämndes bl.a. system av reserabatter, turistinformation, ökad information om de nordiska grannländerna via massmedia.

Under rubriken "Studera i annat nordiskt land" nämndes examensgiltighet, studieresor och gemensamma utbildningar.

Under rubriken "Allemansrätt och hänsyn till miljön" nämndes den nordiska miljöskyddskonventionen samt informationsbroschyr om allemansrättens innehåll och begränsningar.

Slutligen föreslogs att inrätta en tjänst som Nordisk ombudsman. Denna person skulle ha till uppgift att ge upplysning till nordiska medborgare men också på förfrågan värdera om avtal och överenskommelser efterlevs som det förutsatts. Denna fråga togs upp av organisationskommittén 1991 och är under utredning av presidiet.

Utskottet vill även erinra om rådets *rekommendation nr 33/1990/s* till ministerrådet att utarbeta ett handlingsprogram om nordbors rättigheter i Norden. Utskottet noterade när rådet antog denna rekommendation, att ministerrådet presenterat en rapport med en sammanfattning av rättsläget vad gällde nordbors rättigheter i Norden, som utformats så att den skulle kunna ingå som en del i arbetet med Nordens förhållande till EG. Ministerrådet framhöll i rapporten att frågan om nordbors rättigheter inte borde koncentreras till enbart Norden. Man borde även ta hänsyn till den europeiska dimensionen i syfte att skapa förutsättningar för såväl nordiska medborgare som EG-medborgare att röra sig fritt inom Norden och EG-länderna. Utskottet konstaterar att EES-avtalet torde kunna utgöra den legala grundvalen härför, men vill erinra om att det trots de nordiska avtalen visat sig nödvändigt att vidta ett antal åtgärder för att ge nordbors rättigheter ett konkret innehåll. Ministerrådets utredning visade att det fanns hinder i tillämpningen av de nordiska avtalen, antingen genom att dessas innebörd inte trängt

igenom i alla led hos den lokala förvaltningen, eller genom att förhållandet till nationella regler var oklart och kunde leda till rättsförluster eller oavsedda konsekvenser för den enskilde. Som exempel har vid flera tillfällen noterats förhållandet mellan förmåner (bidrag, pension etc.) från ett land gentemot skatteregler i ett annat land. Utskottet anser därför att en uppdatering av utredningsarbetet "Nordbors rättigheter i Norden" bör kunna utgöra en väsentlig del av ett handlingsprogram för ett nordiskt samarbete efter 1992, inte minst mot bakgrund av Nordens närmande till EG, oavsett vilken form detta slutligen får. Ett program på grundval därav bör även kunna utgöra ett pådrivande inflytande i det europeiska arbetet för ökad rörlighet över gränserna. Det var dessa resonemang som låg bakom rådets *rekommendation nr 33/1990/s* vari ministerrådet rekommenderas att utarbeta ett handlingsprogram om Nordbors rättigheter i Norden, innefattande både allmänna politiska målsättningar och ett antal konkreta åtgärdsförslag.

Utskottet noterar därför med beklagande att ministerrådet anser att det icke för närvarande finns grundval för att framlägga ett ministerrådsförslag med ett program för nordbors rättigheter i enlighet med *rekommendation nr 33/1990/s*. Emellertid anser utskottet att det nya läge som inträtt i och med utarbetandet av ett förslag till ny nordisk konvention om social trygghet och tillsättande av en arbetsgrupp för att utarbeta en särskild konvention om socialt bistånd och social service ger det tillfälle som kanske hittills saknats att ta ett helhetsgrepp över frågan om nordbors rättigheter. Vad gäller det sociala området har utskottet i sitt betänkande över medlemsförslag *A 971/s* hemställt att arbetsgruppen tar upp frågan om nordisk färdtjänst. Utskottet anser att ministerrådet även bör göra en genomgång av de insatser som föreslås i det nu aktuella medlemsförslaget samt i utskottets principprogram från 1983 och som ännu ej uppfyllts. Den aktuella arbetsgruppen bör under den tid den fått till sitt förfogande, då dess förslag först förutses bli framlagt till sessionen 1994, även kunna ta upp några av dessa frågor. Utskottet vill här understryka påpekandet i det föreliggande medlemsförslaget, att medan den europeiska integrationsprocessen framför allt bygger på fördjupat ekonomiskt samarbete, utgår det nordiska samarbetet i hög grad från den enskilde medborgarens vardag, där en av de viktigaste uppgifterna är att underlätta medborgarnas kontakter och samarbete över gränserna. Även om mycket gjorts i detta avseende finns åtskilligt ogjort. Det gäller att fortsätta harmoniseringen av lagar och bestämmelser, att slå vakt om passfriheten, de sociala rättigheterna och den gemensamma arbetsmarknaden samt att fördjupa samarbetet.

Det nu aktuella medlemsförslaget pekar även på ett antal brister i samarbetet i gränstrakterna. Några av dessa frågor togs upp i utskottets ovannämnda program och utskottet anser att även de bör aktualiseras mot bakgrund av de nordiska ländernas kommande anknytning till EG oavsett i vilken form den äger rum. Det är inte minst viktigt att förebygga att nya hinder för rörligheten i Norden blir följden av olika anknytningsformer till EG. Slutligen vill utskottet framhålla betydelsen av att informationen om existerande nordiska avtal och de revideringar som kommer att företas tillställs samtliga lokala myndigheter så att dessa blir orienterade om de rättigheter och skyldigheter som nordbor har i andra nordiska länder samt om principerna för tillämpningen av gällande avtal och

nationella bestämmelser. En informationsinsats av denna typ förutses av ministerrådet bli nödvändig som en följd av den nya nordiska trygghetskonventionen och EES-avtalet. Genom detta avtal införs en stor ny regelmassa i Norden och det blir fråga om en avsevärd arbetsinsats både för att utarbeta tillämpningsbestämmelser och vägledande kommentarer samt att informera lokala och regionala myndigheter om dessa. Informationsinsatserna inom ramen för nordbors rättigheter bör kunna utgöra ett naturligt led i detta arbete.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att i samband med förverkligandet av den nya sociala trygghetskonventionen och EES-avtalet i Norden även ta upp de förslag till åtgärder och informationsinsatser som tas upp i Nordiska rådets rekommendation nr 33/1990/s om handlingsprogram för Nordbors rättigheter i Norden samt

att i samband härmed undersöka möjligheterna att ytterligare underlätta det gränsregionala samarbetet i Norden och undanröja kvarvarande hinder för samarbete och kontakter över gränserna.

Köpenhamn den 21 februari 1992

Svein Alsaker (KrF)
Åshild Hauan (A)
Hans Jørgen Jensen (S)
Outi Ojala (Vas.)
Lodve Solholm (FrP)
Lena Öhrsvik (s) Förman
Knud Grønborg (KRF)
Birgitte Husmark (SF)
Eeva-Liisa Moilanen (SKL)
Heikki Riihijärvi (SMP)
Sten Svensson (m)

A 986/s

Medlemsförslag

om medborgarnas Norden - även till vardags

(Väckt av Mats Nyby samt Sten Andersson, Kirsti Kolle Grøndahl och Rannveig Guðmundsdóttir)

Det nordiska samarbetet har en lång historia. Den faktiska integrationen - socialt, kulturellt och ekonomiskt - är i många avseenden mer långtgående mellan de fem nordiska länderna än i andra delar av Europa, inklusive EG.

Medan den europeiska integrationsprocessen framför allt bygger på fördjupat ekonomiskt samarbete, utgår det nordiska samarbetet i hög grad från den enskilde medborgarens vardag, där en av de viktigaste uppgifterna är att underlätta medborgarnas kontakter och samarbete över gränserna. Även om mycket gjorts i detta avseende finns åtskilligt ogjort.

Nordens medborgare har även fortsättningsvis mycket att vinna på ett nära och väl fungerande samarbete. Det gäller att fortsätta harmoniseringen av lagar och bestämmelser, att slå vakt om passfriheten, de sociala rättigheterna och den gemensamma arbetsmarknaden samt att fördjupa samarbetet.

Särskilt berörda är naturligtvis de som bor i gränsområden. De boende på båda sidor av gränsen har inte uppfattat denna som någon avgörande skiljelinje. Gränshandel, flyttningar över gränsen och alla slags former av mänskliga och sociala kontakter över gränsen har alltid varit naturliga inslag i tillvaron.

En del av de kvarvarande hindren för fria rörelser över gränserna uppfattas av de drabbade som löjeväckande och obegripliga. Andra motverkar den ofta uttalade strävan till fördjupat samarbete över gränserna. Några exempel som illustrerar detta är:

- Trots den gemensamma arbetsmarknaden är vissa yrken i ett visst land förbehållna medborgare i det landet.

- Kontakterna mellan arbetsförmedlingarna i de olika länderna fungerar alltjämt inte på ett tillfredsställande sätt.

- Skattereglerna försvårar för eller till och med förhindrar i många fall medborgare att ta ett arbete på andra sidan gränsen, t.ex. därför att de inte får göra avdrag för bostadsräntor vid beskattning.

- Reglerna för svenska arbetsmarknadsförsäkringarna (AMF) snedvrider konkurrensen till icke-svenska entreprenörers nackdel.

- Skillnader i bestämmelser för tung trafik skapar problem när t.ex. en trailer med tillåten längd i Sverige är för lång för nordiska förhållanden. Långa timmertrailers är dock tillåtna.

- Norska tullmyndigheter kräver omfattande dokumentbehandling för t.ex. ett företag i Sverige med dotterföretag i Norge som tillverkar personalbodar.

Huvuddelen av inredningarna görs i Sverige och vid införsel av inredningsvarorna till Norge skall vid varje tillfälle detaljerad deklaration för varje artikel avlämnas med betydande arbetsbelastning och dryga kostnader som följd.

- Det är förbjudet att från Sverige till Norge föra med sig potatis, ägg m.m.

- Svenska turister som på vandring i gränstrakterna mellan Finland och Sverige korsar gränsen på annat ställe än särskilt angiven gränsövergång riskerar att dömas till dryga böter.

- Samarbete och samutnyttjande beträffande offentlig service, som sjukvård, barnomsorg, åldringsvård, utbildning m.m. fungerar långt ifrån tillfredsställande.

Ministerrådet gjorde för något år sedan en utredning om nordbors rättigheter. Med tanke på debatten om den europeiska integrationen och det nordiska samarbetet efter 1992 är det nu hög tid att ministerrådet aktualiserar utredningen och utarbetar en katalog över nordbors rättigheter.

1977 träffades en överenskommelse mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige med syfte att underlätta kommuners och landstings samverkan över gränserna. Den svenska regeringen tillsatte för en tid sedan en arbetsgrupp med uppgift att uppsummera det hittillsvarande samarbetet och överväga om behov finns av åtgärder för att underlätta den gränskommunala samverkan. En liknande kartläggning bör ministerrådet låta genomföra på samnordiskt plan.

Mot bakgrund av det ovan anförda hemställs, att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utarbeta en katalog över nordbors rättigheter

att genomföra en kartläggning av det gränsregionala samarbetet

att skyndsamt utarbeta förslag till åtgärder för att i medborgarnas Norden säkerställa nordbors rättigheter, undanröja hinder för samarbete och kontakter över gränserna och underlätta gränsregional samverkan.

Helsingfors, Reykjavík och Stockholm den 10 december 1991

Mats Nyby (SDP)
Kirsti Kolle Grøndahl (A)

Sten Andersson (s)
Rannveig Guðmundsdóttir (A)

A 988/k

Kulturutskottets betänkande

över medlemsförslag om utredning av fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet

(Medlemsförslaget väckt av Per Olof Håkansson, se s. 686)

Til Kulturutvalget er henvist medlemsforslag A 988/k om utredning om fartøysbasert opera- og konsertvirksomhet. Medlemsforslaget er i henhold til beslutning i Nordisk Råds presidium ikke sendt på remiss, og er behandlet i Kulturutvalgets møte 2. mars 1992.

1. Medlemsforslaget

Forslagsstilleren konstaterer at opera- og konsertvirksomhet er en form for kunstnerisk arbeid som ikke minst er avhengig av tilgang på hensiksmessige lokaler. Kan et anvendelig lokale ikke stilles til disposisjon, kan virksomheten ikke gjennomføres. Dette gjelder ikke minst ved turnéer.

En mulighet som derfor bør utredes er på nordisk basis å organisere en turnévirksomhet med bl.a. opera- og konsertforestillinger der lokalene finnnes på et fartøy. Hver større havn skulle dermed i prinsippet kunne bli spilleplass, og problemer av såvel sceneteknisk som transportmessig karakter skulle kunne elimineres. Videre ønsker forslagsstilleren at spørsmålet om en nordisk opera-/konsertinstitusjon, knyttet til "operabåten", bør undersøkes. Det er også grunn til å se på mulighetene for å knytte et på nordisk basis etablert opera-/teaterakademi til denne turnérende institusjon. Med sikte på å utvide kulturtilbudet på samnordisk basis kan i tillegg annen kulturvirksomhet knyttes til virksomheten permanent eller midlertidig.

2. Kulturutvalget

Et nært likelydende medlemsforslag var reist i 1987. Kulturutvalget foreslo den gang at man ikke skulle foreta seg noe i anledning medlemsforslaget, og dette ble også resultatet under behandlingen ved Nordisk Råds sesjon i 1988.

Ved behandlingen av medlemsforslaget i 1988 ga Kulturutvalget uttrykk for at man fant selve formålet med forslaget positivt, nemlig å gi større deler av befolkningen muligheter til å oppleve opera- og konsertforestillinger. Det ble imidlertid lagt avgjørende vekt på de økonomiske aspekter ved forslaget, og at en operabåt bare ville nå ut med sin virksomhet til kystområdene i Norden og

dermed i begrenset grad bidra til et utvidet kulturtilbud til alle deler av Norden. Om forutsetninger skulle finnes for en slik virksomhet, fant utvalget det naturlig at spørsmålet ble ført videre gjennom et direkte samarbeide mellom operahusene i Norden. Flere av remissinstansene ga uttrykk for interesse for tanken om en fartøysbasert opera- og konsertvirksomhet, men stilte seg tvilende til at det skulle foretas ytterligere tiltak i anledning av forslaget.

Kulturutvalget kan vanskelig se at forutsetningene for realisering av medlemsforslagets idé er vesentlig endret fra 1988, og viser således til premissene for behandlingen av det tilsvarende medlemsforslag fra den gang.

Med henvisning til det som ovenfor er anført foreslår utvalget

at Nordisk Råd *ikke* foretar seg noe i anledning medlemsforslaget.

Helsingfors, 2. mars 1992

Marianne Andersson (c)
J.K. Hansen (S)
Antero Kekkonen (SDP)
Thea Knutzen (H) Formann
Berit Oscarsson (s)
Otto Steenholdt (At)
Jóannes Dalsgaard (Jvfl)
Tora Aasland Houg (SV)
Grete Knudsen (A)
Markku Laukkanen (Kesk.)
Sigríður Anna Þórðardóttir (Sj)
Eeva Turunen (Kok.)

A 988/k

Medlemsförslag

om utredning av fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet

(Väckt av Per Olof Håkansson)

Opera- och konsertverksamhet är en form av konstnärligt arbete som är beroende av tillgången på lämpliga lokaler. Bristen på lämpliga lokaler är i praktiken en mycket stor restriktion. Kan inte användbar lokal ställas till förfogande, kommer verksamheten inte till stånd. Detta gäller inte minst vid turnéer. Vid turnéer finns många andra svårbemästrade frågor, som tranporter, uppsättning av dekor och övrig utrustning, inkvartering etc.

För många invånare i Norden gäller att de har liten eller helt saknar möjlighet att få direktuppleva framför allt opera- men även konsertverksamhet. Ensemblerna och institutionerna finns på de större orterna.

Den turnéverksamhet som förekommer är sparsam till omfattningen. Den sker dessutom av praktiska och ekonomiska skäl sällan med de större produktionerna. Utanför huvudstadsregionerna och ett fåtal andra befolkningstäta områden är sålunda utbudet utormordentligt litet eller obefintligt.

Frågan om en nordisk scen i form av en "teaterbåt" har tidigare diskuterats. De initiativ som har tagits har emellertid inte resulterat i några åtgärder i syfte att realisera eller avvisa tanken på en fartygsbaserad verksamhet. Något för frågan relevant beslutsunderlag har inte presenterats.

En fullödig utredning bör därför nu komma till stånd. Utredningen bör omfatta om och hur det på nordisk bas kan organiseras en turnéverksamhet med bl.a. opera- och konsertföreställningar där lokalen finns på ett fartyg. Varje större hamn skulle därmed i princip kunna bli spelplats. Fartygslösningen skulle eliminera problem som berör scenteknik, inkvartering, transporter etc. Utbudet skulle öka radikalt och en väsentlig breddning skulle komma till stånd även om inte alla invånare i Norden skulle få en omedelbar tillgång till detta kulturutbud. Frågor av detta slag skulle kunna klargöras i den föreslagna utredningen.

Även frågan om en nordisk opera-/konsertinstitution, knuten till "operabåten" bör prövas. Det finns också skäl att se på möjligheten att till denna i huvudsak turnerande institution knyta en på nordisk bas etablerad opera-/teaterakademi.

Utöver opera-/konsertverksamheten kan givetvis annan kulturverksamhet som exempelvis utställningar permanent eller tillfälligt knytas till en sådan här skisserad verksamhet. Syftet skall vara att vidga kulturutbudet och föra ut detta till invånarna och organisera detta på en samnordisk bas.

Med hänvisning till det ovan anförda föreslås att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att på lämpligt sätt genomföra och redovisa den ovan skisserade utredningen för en fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet m.m.

Stockholm den 18 december 1991

Per Olof Håkansson (s)

Ekonomiska utskottets betänkande

over medlemsforslag om tiltak for å stimulere til innovasjoner i næringslivet

(Medlemsförslaget väckt av Anders Talleraas samt Niels Ahlmann-Ohlsen m.fl., se s. 691)

1. Indledning

Præsidiet har henvist medlemsforslaget til behandling i Økonomisk Udvalg. Udvalget har behandlet forslaget på mødet i Stockholm den 30. og 31. januar samt på mødet i Helsingfors den 1. og 2. marts 1992 og har besluttet at afgive følgende betænkning.

2. Medlemsforslaget

Forslaget er stillet af en række medlemmer af den konservative gruppe i Nordisk Råd, som henviser til, at der i dagens økonomiske situation i Norden er stort behov for at udvikle industrien og skabe nye arbejdspladser.

Man finder, at innovationsklimaet er for dårligt og henviser til, at en række aktiviteter til fremme af idé- og nyskabning falder uden for de eksisterende nordiske ordninger til støtte for teknisk udvikling, f.eks. Nordisk Industrifond.

Forslagsstillerne vil særligt fremme ungdommens deltagelse i innovationsprocessen og finder, at dette bl.a. kan ske ved nationale opfinderkonkurrencer efterfulgt af et "nordisk mesterskab".

Forslagsstillerne finder, at det vil være nødvendigt med en økonomisk støtteordning, og at en sådan bør skabes ved at udvide allerede eksisterende nordiske ordninger.

Målsætningen med ordningen bør være at lette industrialisering og kommercialisering af ideer og opfindelser, som til slut kan give lønsomme arbejdspladser.

Det foreslås således, at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at vurdere foranstaltninger til at fremme opfinder- og nyskabende virksomhed.

3. Remis

Forslaget har ikke været på remiss.

4. Udvalgets synspunkter

Udvalget har ved gentagne lejligheder peget på betydningen af, at Norden samarbejder om teknisk/industriel forskning og udvikling, således som forslagsstillerne også fremhæver, når de citerer udvalgets udtalelse herom til 39. session (*udtalelse 5/1991*).

Økonomisk Udvalg er enig med forslagsstillerne i, at den citerede udtalelse primært går på udviklingen af de eksisterende ordninger f.eks. i regie af Nordisk Industrifond.

Udvalget finder imidlertid, at der kan være god grund til at foretage en nærmere vurdering af, hvordan man mere generelt kan fremme opfinder- og nyskabende virksomhed i Norden. Som led i dette bør det vurderes, om de eksisterende nordiske ordninger i tilstrækkelig grad fanger behovet for støtte til unge opfindere op og eventuelt også vurderes, hvordan et supplerende nordisk "opfindermesterskab" kan tilrettelægges.

Økonomisk Udvalg kan således støtte, at ministerrådet gennemfører den foreslåede udredning og vurdering. Udvalget har imidlertid ikke dermed taget stilling til, om der bør oprettes en ny ordning og ej heller til spørgsmålet om, hvordan en sådan ordning eventuelt bør finansieres. Disse spørgsmål må drøftes nærmere, når ministerrådets vurderinger foreligger.

5. Udvalgets indstilling

På denne baggrund indstiller udvalget, at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at udrede og vurdere foranstaltninger til fremme af opfinder- og nyskabende virksomhed i Norden.

Helsingfors, den 1. marts 1992

Niels Ahlmann-Ohlsen (KF)
Jörn Donner (SFP)
Hans Gustafsson (s)
Mats Hellström (s)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.) Formand
Poul Nielson (S)
Erkki Tuomioja (SDP)
Arne Andersson (m)
Thor-Eirik Gulbrandsen (A)
Carl I. Hagen (FrP)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)
Anders Mølgaard (V)
Anders Talleraas (H)

Medlemsforslag

om tiltak for å stimulere til innovasjoner i næringslivet

(Reist av Anders Talleraas samt Niels Ahlmann-Ohlsen, Pia Christmas-Møller, Lars P. Gammelgaard, Thea Knutzen, Wiggo Komstedt, Tore A. Liltved, Helge Adam Møller, Hans Nyhage, Riitta Saastamoinen, Sigríður Anna Þórðardóttir, Ilkka Suominen og Jan P. Syse)

Dagens situasjon i de nordiske land er preget av lav økonomisk vekst, en stagnerende eller avtagende sysselsetting i industrien og høy og voksende arbeidsledighet. Det er et stort behov for å utvikle industrien og skape nye arbeidsplasser. Det økende arbeidsledighetsproblemet kan vanskelig løses uten nyskaping i næringslivet.

Det synes å være et felles trekk i fler av landene at "innovasjonsklimaet" ansees å være dårlig. Dette er alvorlig, da en høy innovasjonstakt er en forutsetning for at utviklede markedsøkonomier fortsatt skal være vekstkraftige. En alvorlig konsekvens av redusert nyskapingstakt er at næringslivet taper i konkurransen på vigtige eksportmarkeder. Den europeiske integrasjonen, der inngåelsen av en omfattende EØS-avtale er en viktig milepil, vil i framtida stille store krav til et konkurransedyktig næringsliv i de nordiske land.

På sesjonen i 1991 vedtok Nordisk Råd følgende uttalelse:

> "Samarbeidet om teknisk/industriell forskning og utvikling er strategisk viktig for utviklingen av de nordiske lands konkurransekraft og for en bæredyktig utvikling. Dette samarbeidet bør derfor prioriteres høyt i beslutninger om planlegging og finansiering" (*Yttring 5/1991*, p. 5).

Uttalelsen er i første rekke rettet mot det arbeid som f.eks. foregår i allerede etablerte nordiske samarbeidsinstitusjoner slik som Nordisk Industrifond og Nordisk Investeringsbank. Det er imidlertid slik at mange innovasjonsprodukter faller utenom de muligheter til finansiell støtte som disse institusjoner kan gi. Dette ble påpekt av nordiske oppfinnelsesstøttende institusjoners samarbeidsorgan allerede på midten av 80-tallet i forbindelse med et lignende forslag (*A 630/e*).

Representanter for de Nordiske Oppfinnerforeningene har etterlyst tiltak som kan øke forståelsen for idé- og nyskapingens betydning. Skal vi klare å opprettholde våre nordiske velferdssamfunn må mere gjøres innenfor dette feltet. Ikke minst må ungdommen, som skal stå for neste generasjons nyskaping opplyses, motiveres og gis muligheter fo å delta aktivt i innovasjonsprosessen. Erfaringene fra Sverige har vist at oppfinnerkonkurranser for skoleungdom har en positiv effekt. Forslagsstillerne tror at nasjonale konkurranser etterfulgt av en

nordisk, et nordisk mesterskap, kan bringe denne form for kreativitet i søkelyset på samme måte som idrett og kultur. Skal dette kunne gjennomføres på en fornuftig måte, er det nødvendig at det etableres en økonomisk støtteordning. Det kan gjøres ved å utvide de allerede eksisterende nordiske støtteordninger som er etablert innenfor kultur, folkeopplysnings- og ungdomstiltak, eller forsknings- og utdannelsesstøtte.

En annen mulighet, som forslagsstillerne vil peke på, er at en innenfor allerede etablerte nordiske samarbeidsorganer, f.eks. Nordisk Investeringsbank, utvikler ordninger som fremmer oppfinner- og nyskapingsvirksomhet. Målsettingen må være å lette industrialisering og kommersialisering av ideer og oppfinnelser, som til slutt kan gi lønnsomme arbeidsplasser.

Med henvisning til det som er anført ovenfor vil vi foreslå, at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

å vurdere tiltak for å fremme oppfinner- og nyskapingsvirksomhet.

Oslo, Helsingfors, Reykjavík og Stockholm den 13. januar 1992

Anders Talleraas (H)
Pia Christmas Møller (KF)
Thea Knutzen (H)
Tore A. Liltved (H)
Hans Nyhage (m)
Sigríður Anna Þórðardóttir (Sj)
Jan P. Syse (H)
Niels Ahlmann-Ohlsen (KF)
Lars P. Gammelgaard (KF)
Wiggo Komstedt (m)
Helge Adam Møller(KF)
Riitta Saastamoinen (Kok.)
Ilkka Suominen (Kok.)

A 992/p

Presidiets betänkande

över medlemsförslag om gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater

(Medlemsförslaget väckt av Elver Jonsson samt Ylva Annerstedt och Anders Svärd, se s. 696)

Forslaget har vært på remiss hos de nordiske utenriksdepartementene og Nordisk Ministerråd.

1. Presidiets synspunkter

1.1. Forslag til beslutning

Presidiet foreslår at

Nordisk Råd rekommanderer de nordiske lands regjeringer

å arbeide for en større samordning av de nordiske lands utenlandsrepresentasjon særlig i nye stater.

1.2. Motivering

Nordisk Råd har siden starten av sitt arbeid vært opptatt av mulighetene for en større samordning mellom de nordiske lands utenrikstjenester. Særlig har dette spørsmålet blitt aktualisert når man har stått overfor etablering av diplomatiske forbindelser med mange nye stater på en gang.

Argumentene for en større samordning har dels vært økonomiske, dels har de spilt på behovet for å markere en nordisk enhet overfor omverden og dels tatt utgangspunkt i nordboeres behov for å få hjelp fra de nordiske lands utenriksrepresentasjoner uansett om det land som vedkommende kom fra hadde slike tjenester eller ikke.

Argumentene mot en for langtgående samordning har i særlig grad vært at de nordiske land på en rekke områder har ulike utenrikspolitiske interesser som ikke kan ivaretas av felles diplomatisk personale. Den eksportfremmende virksomheten som er knyttet til utenriksrepresentasjonen vil også i mange tilfeller vanskelig kunne ivaretas på fellesnordisk bases grunnet ulike prioriteringer og konkurranse de nordiske land imellom.

Et praktisk samarbeid om felles bygninger, kontorlokaler, felles servicepersonale m.m har derimot blitt sett på som både ønskelig og mulig. Konsulærbistand til nordiske medborgere fungerer godt.

Norden står nå på nytt overfor utfordringene fra en raskt endret omverden som stiller nye krav til de enkelte lands utenlandsrepresentasjon. Sammenbruddet for Sovjetunionen og Jugoslavia skaper slike utfordringer.

Dette er bakgrunnen for medlemsforslaget. Forslagsstillerne argumenterer for at en felles nordisk utenlandsrepresentasjon vil gi muligheter for besparinger og rasjonaliseringer. Den nye utenrikspolitiske situasjon har også etter deres syn skapt behov for enhetlig nordisk opptreden overfor vår omverden.

Remissuttalelserne fra de nordiske utenriksdepartementene og Nordisk Ministerråd klargjør at det spørsmålet som medlemsforslaget reiser allerede er under behandling de nordiske utenriksdepartementene imellom. På det nordiske utenriksministermøtet i Reykjavík 20.-21.januar 1992 ble spørsmålet om fellesnordisk ambassadesamarbeid drøftet.

Tanken om praktisk ambassadesamarbeid - felles bygninger, kontorfasiliteter og felles service-personale - er det stor enighet om. Utenriksministrene fant derimot ikke tiden inne til et fellesnordisk samarbeid som også omfatter diplomatisk personale.

Møtet besluttet å nedsette en arbeidsgruppe av høytstående embetsmenn fra de nordiske lands utenriksdepartementer for å drøfte spørsmål om nordisk ambassadesamarbeid i de selvstendige statene i det tidligere Sovjetunionen og i andre land. Arbeidsgruppen har allerede hatt sitt første møte.

Presidiet kan i store trekk slutte seg til intensjonene i medlemsforslaget. Presidiet anser at man i det fortsatte arbeidet med saken bør legge til grunn en praktisk synsvinkel som tar sikte på tiltak som kan gjennomføres og raskt gi resultater. Der det er praktisk mulig, bør man samlokalisere bl.a. de nordiske informasjons- og kulturaktivitetene til et "Nordens Hus". Videre vil presidiet understreke at man bør ta sikte på tiltak som kan sikre at de nordiske land tilsammen skal ha et så heldekkende diplomatisk nærvær i hele verden som mulig, f.eks. ved en arbeidsdeling de nordiske land imellom i mere fjernt liggende land.

Presidiet har med tilfredshet notert seg at de nordiske utenriksministrene allerede har satt i gang et arbeid for å sikre en viss grad av nordisk ambassadesamarbeid i de selvstendige statene i det tidligere Sovjetunionen og i andre land.

Presidiet vil anbefale at man i dette arbeidet tar sikte på så rasjonelle praktiske arrangement som mulig, at man sikrer nordboeres mulighet for å få hjelp uansett om vedkommendes land er representert eller ikke og at det sikres en bredest mulig informasjon om Norden som helhet overfor de nye statene som man etablerer diplomatiske forbindelser med.

Helsingfors, 2. mars 1992

Sten Andersson (s)
Kirsti Kolle Grøndahl (A)
Tora Aasland Houg (SV)
Mats Nyby (SDP)
Jan P. Syse (H)
Halldór Ásgrímsson (F)
Geir H. Haarde (Sj)
Anker Jørgensen (S) President
Ilkka Suominen (Kok.)
Peder Sønderby (V)

2. Sammendrag av remissuttalelser

Det er mottatt remissuttalelser fra utenriksdepartementene i Danmark, Finland, Norge og Sverige og fra Nordisk Ministerråd.

Alle uttalelser viser til hva som ble drøftet og besluttet i det nordiske utenriksministermøtet i Reykjavik

Danmark viser til det framtidige utenrikspolitiske samarbeidet av mere forpliktende karakter innen EF og mener at man ikke vil kunne delta i annet en rent praktisk samarbeid på nordisk plan - i alle fall så lenge de andre nordiske land ikke er medlemmer av EF.

Finland viser til at det mest synlige resultatet av nordisk samarbeid om utenlandsrepresentasjon er oppnådd i samarbeidet om konsulære spørsmål. Man viser også til at man har prøvet en del praktiske samarbeidsprosjekt i ulike deler av verden, men at disse i praksis ikke har fungert så godt. Man finner likevel at det kan oppnås mye ved det praktiske samarbeid dersom de nordiske land fra starten kan bli enige om å skaffe felles lokaler.

Norge erklærer at man er interessert i å se videre på mulighetene for nordisk ambassadesamarbeid i de nye republikkene i det tidligere Sovjetunionen.

Sverige viser til at det idag foregår et omfattende samarbeid de nordiske utenriksforvaltningene imellom. Oftest er dette samarbeidet av uformell karakter. Det framheves at hvert land selv må avgjøre hvordan man vil fordele sine ressurser innen utenriksforvaltningen ut fra landets utenrikspolitiske interesser. Man viser også til at ulik utenrikspolitikk landene imellom og visse spørsmål knyttet til den eksportfremmende virksomheten, vil innebære vanskeligheter for en integrering av diplomatisk personale. Man stiller seg positivt til at det praktiske samarbeidet kan videreutvikles.

Nordisk Ministerråd viser til det arbeidet som de nordiske utenriksministrene har satt i gang og finner for sin del ikke at det er aktuelt å ta ytterligere initiativ. Ministerrådet viser til sin interesse i og erfaring med lokalt samarbeid mellom de nordiske ambassader i forbindelse med kulturinformasjon i utlandet og generell informasjon til Europa. Dette samarbeidet har fungert godt.

A 992/p

Medlemsförslag

om gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater

(Väckt av Elver Jonsson samt Ylva Annerstedt och Anders Svärd)

De senaste årens omvälvande förändringar i samband med det förutvarande Sovjetunionens sönderfall har medfört förändringar i de utrikes- och säkerhetspolitiska uppfattningarna i Norden. I nordiskt samarbete har införts en ökad samverkan i utrikesfrågor, och i Nordiska rådet debatteras numera utrikes- och säkerhetspolitik fritt. Den ökande internationaliseringen förutsätter vidare ett kontaktutbyte som inte funnits tidigare.

Nordisk samverkan i utlandet har i olika sammanhang tidigare tilldragit sig rådets uppmärksamhet. Dels anses det värdefullt att Norden uppträder utåt som en enhet, dels har man önskat utnyttja de möjligheter till rationaliseringar och besparingar som en samverkan innebär.

En rad nya stater har nyligen tillkommit, i vilka de nordiska länderna avser att upprätta diplomatisk representation. Bl.a. av kostnadsskäl är det lämpligt och önskvärt att de nordiska länderna prövar möjligheterna för ett samgående i fråga om sin utlandsrepresentation i dessa länder.

Ett sådant samgående skulle innebära stora ekonomiska fördelar och bättre förutsättningar för täta förbindelser med länderna i fråga. En gemensam utlandsrepresentation skulle också i omvärlden understryka den nordiska samhörigheten och den gemensamma identiteten.

Redan nu har Norden ett omfattande diplomatiskt samarbete som tagit sig uttryck i informationsutbyte, gemensamma teknologiska lösningar m.m. Men man kan tänka sig lösningar som går steget längre. Det väsentliga är att söka nå fram till reella enheter utan att effektiviteten åsidosätts.

En sådan möjlighet vore exempelvis att koordinera den nordiska diplomatiska representationen enligt en arbetsfördelningsprincip, så att inom en ländergrupp nordiska ambassadörer sänds till olika huvudstäder med det övriga Norden representerat på lägre tjänstemannanivå, medan själva sändebudsfunktionen sköts genom sidoackrediteringar.

Ett dylikt förfaringssätt kunde tillämpas i exempelvis de f.d. sovjetrepublikerna och de f.d. jugoslaviska delstaterna. Det skulle också kunna utgöra alternativ till den indragning av ambassader som diskuterats i exempelvis tredje världen, där inom biståndsarbetet en nära nordisk samverkan fungerar mellan ambassaderna. Därmed skulle globaliteten i nordisk diplomatisk representation lättare kunna bibehållas.

Enligt vår mening bör de nordiska länderna i det nya utrikespolitiska läge som uppstått överväga lösningar för att ytterligare samordna sin utlandsrepresentation. En på detta sätt manifesterad, gemensam utlandsprofil skulle gagna den

nordiska enhetstanken och ge eftertryck åt det nordiska agerandet i internationella sammanhang. En samordnad utlandsrepresentation skulle också, i rådande besparingstider, möjliggöra nordisk diplomatisk närvaro i områden där en sådan annars kanske inte blir möjlig.

Mot bakgrund av ovanstående föreslås att

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

att pröva frågan om gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater.

Stockholm den 23 januari 1992

Elver Jonsson (fp) *Ylva Annerstedt (fp)*
Anders Svärd (c)

A 994/p

Presidiets betänkande

över medlemsförslag om samarbete i det arktiska området

(Medlemsförslaget väckt av Halldór Ásgrímsson, se s. 700)

Forslaget er ikke sendt på remiss.

1. Presidiets synspunkter

1.1. Forslag til beslutning

Presidiet foreslår

1. *at* Nordisk Råd setter av ressurser til utviklingen av samarbeidet i det arktiske område
2. *at* Nordisk Råd arrangerer en internasjonal konferanse som et første steg på veien mot et intensivt arktisk samarbeide
3. at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

   å ta initiativ til et heldekkende arktisk samarbeide på regjeringsnivå

1.2. Motivering

De siste årene har Norden fått endrede forutsetninger for å bygge ut et aktivt samarbeid med nærområdene i øst og nord. Oppløsningen av Sovjetunionen og demokratiseringen i Sentral- og Øst-Europa har gitt oss forutsetninger for å samarbeide om felles problemer med våre naboer på en helt annen måte enn før.

De nordiske regjeringer og Nordisk Råd har raskt grepet disse mulighetene og etablert et nært samarbeid med de baltiske statene Estland, Lettland og Litauen. Dette samarbeidet vokser i omfang og styrke.

En naturlig videreføring av dette samarbeidet er å utvide det til hele Østersjøregionen. Dette arbeidet er også godt igang både på regjerings- og parlamentarikersiden.

Medlemsforslaget fra Halldór Ásgrímsson peker på behovet og mulighetene for at Norden utvider sine aktiviteter til også å omfatte det arktiske området. De politiske endringene i våre nærområder har til fulle vist at man nå har både muligheter og stort behov for å etablere samarbeid i det arktiske området for å løse felles problemer og utnytte mulighetene.

Det er en økende nasjonal og internasjonal interesse for det arktiske området, stimulert ikke minst av en erkjennelse av det politiske, vitenskapelige og økonomiske potensiale denne regionen har.

Stikkord som forvaltning av ressursene i havet - både fisk, olje og gass - miljøtiltak for å begrense virkningene av den forurensende industrien på Kolahalvøya, atomavfallet som er dumpet på og ved Novaja Semlja, behovet for utvikling av kommunikasjoner som fremmer handel og samkvem i denne regionen, bør være nok til å understreke behovet for en koordinert innsats fra de nordiske regjeringers side.

Den arktiske regionen er miljømessig følsom og spiller en vesentlig rolle for utviklingen i de globale klimasystemene, været og havsirkulasjonen.

Erkjennelsen av denne miljømessige betydning har ført til at de nasjonale forskningorganisasjonene i land med arktisk tilknytning - Canada, Danmark, Finland, Island, Norge, Sverige, Sovjetunionen (nå Russland) og USA har etablert en arktisk internasjonal forskningskomite - International Arctic Science Committee - IASC.

Organisasjoner som ivaretar andre interesser i denne regionen er også etablert. Av de politisk viktige organisasjonene kan nevnes Inuit Circumpolar Conference (ICC) som har representanter fra Alaska, Nord-Canada, Grønland og Russland.

Det arktiske området omfatter ikke bare Norden og Russland. Også Canada og USA har interesse for å delta i et samarbeide om det arktiske området. Særlig er det grunn til å legge vekt på den interesse som Canadas regjering har vist for å få etablert et mer forpliktende samarbeid. Det kreves et internasjonalt samarbeid om det arktiske området for å sikre fornuftig bruk av ressursene og for å unngå misbruk og skadevirkninger i den sårbare naturen i dette området.

Det må understrekes at utviklingen av det arktiske området og dets ressurser, kan ha miljømessige, teknologiske, vitenskapelige, økonomiske, transportmessige, sosiale og kulturelle konsekvenser som går på tvers av nasjonale grenser.

Presidiet mener at Nordisk Råd og de nordiske regjeringer bør følge opp de utspill som har kommet fra Canada og at et neste steg for å etablere et sakssvarende samarbeide i det arktiske område vil være å følge de forslag som er fremmet i medlemsforslag A 994/p.

Helsingfors 2.mars 1992

Sten Andersson (s)
Kirsti Kolle Grøndahl (A)
Tora Aasland Houg (SV)
Mats Nyby (SDP)
Jan P. Syse (H)
Halldór Ásgrímsson (F)
Geir H. Haarde (Sj)
Anker Jørgensen (S) President
Ilkka Suominen (Kok.)
Peder Sønderby (V)

A 994/p

Medlemsförslag
om samarbete i det arktiska området

(Väckt av Halldór Ásgrímsson)

Inom ramen för Nordiska rådet har ett allt aktivare samarbete inletts med de nordiska närområdena. Samarbetet kring Östersjön är det område där Nordiska rådets samarbete med icke-medlemsländer är mest aktivt.

Ett område som får allt större betydelse är det arktiska området. Stora delar av Norden ligger i det här området, som är rikt på resurser och som med största sannolikhet kommer att få stor betydelse i framtiden. I ett aktivt arktiskt samarbete ligger stora möjligheter.

Resurserna i området är stora och den arktiska naturen är enastående. Det bör vara de nordiska ländernas uppgift att utnyttja möjligheterna i den här delen av världen och öppna ögonen för de värden, den kultur och det specifika som ligger i detta område. Ett aktivt samarbete är dessutom till för att det arktiska området inte skall utnyttjas på fel sätt.

Vissa nordiska initiativ har tagits kring miljösamarbetet i området, och inom den arktiska forskningen har vissa samarbetsprojekt genomförts, men i ett fortsatt samarbete bör mycket annat än miljöfrågorna ingå, exempelvis kultur- och trafikspörsmål. Ursprungsbefolkningens möjligheter att utveckla de egna näringsgrenarna bör dessutom ges hög prioritet.

Kring miljöfrågorna undertecknades ett samarbetsavtal i juni 1991. I avtalet förbinder sig de deltagande regeringarna att ta del av en strategiplan för skyddandet av den arktiska miljön. Enligt avtalet skall man bl.a. forska i effekterna av föroreningarna på den arktiska miljön. Följande möte kring miljösamarbetet hålls på Grönland år 1993.

Det arktiska området är inte enbart nordiskt, varför ett samarbete naturligtvis även bör innefatta åtminstone Kanada, USA och Ryssland. Speciellt i Kanada finns det ett stort intresse för ett koordinerat samarbete inom olika sektorer. Något vi i Norden bör ta vara på.

Den kanadensiska regeringen har bl.a. föreslagit att ett arktiskt råd skulle inrättas. I det kanadensiska förslaget talar man om ett råd, som grundar sig på ett avtal mellan de berörda regeringarna. Den kanadensiska regeringens ambition är dock att rådet skulle vara en flexibel institution med ett litet sekretariat. Rådet skulle framför allt fungera som ett koordinerande organ, med uppgift att befrämja de arktiska intressena och befordra samarbetet mellan de berörda regeringarna och övriga parter med intressen i det arktiska området.

Från nordisk sida har vi ingen orsak att motsätta oss dylika planer. Tvärtom har vi från nordisk sida skäl att understöda dessa planer. För att befrämja det arktiska arbetet kunde Nordiska rådet ta initiativ och stå som värd för en parla-

mentarikerkonferens som skulle dryfta de arktiska samarbetsmöjligheterna. Speciellt utgående från de erfarenheter vi har i Norden av olika samarbetsformer kan Nordiska rådet också rent organisatoriskt ha en hel del att bidra med vid utvecklandet av ett eventuellt arktiskt råd.

För att utvecklandet av det arktiska samarbetet skall komma igång bör detta samarbete ges samma prioritet som det pågående Östersjösamarbetet, varför en rent organisatorisk allokering av resurser för denna nya sektor bör göras inom Nordiska rådet.

Med hänvisning till ovanstående föreslår mittengruppen i Nordiska rådet

1. *att* Nordiska rådet avdelar resurser för utvecklandet av samarbetet i det arktiska området

2. *att* Nordiska rådet arrangerar en internationell konferens, som ett första steg på vägen mot ett intensivt arktiskt samarbete,

samt att

3. Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att ta initiativ till ett heltäckande arktiskt samarbete på regeringsnivå.

Stockholm den 31 januari 1992

Halldór Ásgrímsson (F)

A 996/e

Medlemsforslag

om Norden i det nye Europa - nye muligheter, nye utfordringer

(Reist av Kirsti Kolle Grøndahl samt Sten Andersson, Birgitta Dahl, Hans E. Erenbjerg, Lahja Exner, Roger Gudmundseth, Thor- Eirik Gulbrandsen, Åshild Hauan, Mats Hellström, Sinikka Hurskainen, Hans Jørgen Jensen, Anita Johansson, Anker Jørgensen, Paavo Lipponen, Mats Nyby, Marit Rotnes, Birte Weiss og Lena Öhrsvik)

(Ekonomiska utskottets betänkande över medlemsförslaget, se sak B 129/e, s. 965)

I alle de nordiske land står den europeiske integrasjonen på dagsorden. Fra 1. januar 1993 vil alle etter alt å dømme være med i EØS. Samtidig har den nye sikkerhetspolitiske situasjon åpnet for en svensk søknad om EF-medlemskap og en diskusjon om EF-medlemskap i Finland. Det er også muligheter for en norsk EF-søknad i løpet av 1992.

Den enighet som Det europeiske Råd oppnådde under konferansen om økonomisk, monetær og politisk union i Maastricht i desember 1991, viser at samarbeidet i det Europeiske Fellesskap er blitt sterkere, mer dynamisk og kvalitativt forbedret. Den økonomiske og politiske integrasjonen har gjort EF til den mest betydningsfulle samarbeidsorganisasjon i Europa. Den reviderte Romatraktaten gir grunnlag for økonomisk vekst kombinert med utjevning, stadig høyere felles velferdsmål, og et stabilt grunnlag for fredelig sameksistens i Europa.

Dette har gitt økt interesse i de nordiske land for å styrke forbindelsene med Fellesskapet. Alle de nordiske land ser europeisk samarbeid som et viktig ledd i sin egen økonomiske, politiske och samfunnsmessige utvikling.

Den positive utvikling landene både Øst og Vest i Europa gjennomgår, stiller det nordiske samarbeidet i et nytt lys. Mens den nordiske integrasjonen på mange områder har ligget i forkant av den europeiske, er EF-landene i ferd med å oppnå større resultater både i nedbygging av grenser og i økonomisk og politisk integrasjon enn det som til nå har vært aktuelt i det nordiske samarbeidet. Også landene i Øst søker mot det europeiske fellesskapet. Nye bånd knyttes mellom Øst og Vest.

Samtidig ser vi at det over hele Europe vises stor interesse for den nordiske samfunnsmodellen og de resultater som er oppnådd i det nordiske samarbeidet. Vi vil medvirke i den europeiske prosessen med våre grunnleggende krav til full

sysselsetting, "det gode arbeidet", velferd for alle og et godt miljø. Ingen er i tvil om at de nordiske land kan gi viktige impulser til den europeiske integrasjonsprosessen.

Det nordiske samarbeidet, som har vært et viktig element i utformingen av den nordiske samfunnsmodellen, stilles overfor nye utfordringer og helt nye muligheter til å spille en positiv rolle i et felles europeisk samarbeid.

Dette krever at det nordiske samarbeidet gjennomgås i lys av utviklingen i de internasjonale omgivelser.

- Samarbeidet i Nordisk Råd må suppleres med en god og forsterket felles plattform i Europa-politikken. Denne synes å kunne bygge på EØS-basisen som alle de nordiske land ser ut til å ville inngå i.

- På en rekke områder vil det være behov for nye organisasjons- og strategiplaner for samarbeidet i Nordisk Råd.

- Helsingforsavtalen må gjennomgås i lys av EØS-avtalen.

- Konsekvensen av at de nordiske land vil kunne komme til å få forskjellige tilknytningsformer till EF, bør utredes nå.

Europeiske utfordringer og muligheter

Det nordiske samarbeidet har en verdi i seg selv. Både økonomisk og kulturelt ville de nordiske land vært fattigere uten den nordiske integrasjonen, de nordiske konvensjoner og det utstrakte samarbeidet på en lang rekke samfunnsområder.

De nordiske land har et sterkt språklig og kulturelt fellesskap. De har også i stor grad felles verdipolitiske interesser som kjennetegner Norden som region i det europeiske bildet. Det ligger i det nordiske samarbeidets natur at det hele tiden fornyes og utvikles mot stadig høyere mål og sterkere integrasjon.

Den nordiske samfunnsmodellen bygger på den parlamentarisk- demokratiske tradisjon, en sterk fagbevegelse, eksistensen av sterke opplysnings- og folkelige bevegelser og et politisk system der ulike sosiale grupper trekkes inn i beslutningsprosessen.

Norden har på mange måter rendyrket mye av det beste i den europeiske tradisjonen. Høye krav til demokrati og rettferdighet har kunnet forenes med teknologisk fornying og effektiv og moderne produksjon. I større grad enn i mange andre regioner, har vi i Norden klart å kombinere markedsøkonomiens produksjonsevne med høye velferdsmål.

De politiske prioriteringer er preget av satsingen på høy sysselsetting, fordeling, likestilling mellom kjønnene, sterk vekt på miljøvern og et velferdssystem basert på prinsippet om universelle, lovfestede rettigheter. Basisytelsene i det sosiale sikkerhetsnett omfatter alle borgere og er ikke avhengig av opptjening i arbeidslivet.

Selv om den materielle levestandarden ikke lenger står i en særklasse, er forbruket høyt og jevnere fordelt enn i nesten alle samfunn det er naturlig å sammenligne seg med. Likevel vil vår modell alltid stå overfor nye utfordringer. Det vil alltid være behov for fornyelse og nytenkning.

I dag må behovet for fornyelse ses i lys av den økende internasjonalisering som preger de nordiske land på svært mange samfunnsområder. Både økono-

misk, næringspolitisk, kulturelt, i forhold til miljøvernet, i arbeidsmarkedspolitikken og innenfor utdanning og forskning, blir det stadig vanskeligere å føre en helt i uavhengig nasjonal politikk.

Samtidig får vi nye muligheter til å angripe problemer som er vanskelige å løse nasjonalt.

På europeisk nivå har de nordiske land en felles interesse i å arbeide for en politikk som fremmer målet om full sysselsetting, som motvirker presset på miljøet, og som sikrer at de offentlige inntekter gjennom skatter og avgifter holdes på et nivå som muliggjør gode sosiale ordninger. Dette krever at alle de europeiske land samordner sine strategier. Det er nødvendig med en kombinasjon av nasjonale og europeiske kjøreregler som fremmer økt sysselsetting sammen med en sosial og miljømessig dimensjon.

Utsikten til å skape et nytt, integrert og fredelig Europa er bedre enn kanskje noen gang tidigere. For de nordiske land, med sterke bånd til den demokratiske europeiske tradisjonen, spiller integrasjonen i Vest-Europa en avgjørende rolle, selv om hvert enkelt land velger ulike tilknytningsformer til det Europeiske Fellesskap.

To målsettinger må danne utgangspunkt for det nordiske samarbeidet i framtiden:

- Et sterkere Norden krever en politkk som styrker integrasjonen og samarbeidet mellom de nordiske landene.

- Felles nordiske løsninger kan gi et godt grunnlag for økt deltagelse i det raskt voksende og stadig mer omfattende europeiske samarbeidet, både i EF og i et videre europeisk perspektiv.

Norden kan spille en dynamisk pådriver-rolle. Våre land har både økonomisk og kulturelt alltid vært åpne for omverdenen. Vi har lange tradisjoner med internasjonalt samarbeid om felles løsninger på felles problemer. Både den nordiske samfunnsmodellen og det nordiske samarbeidet kan på mange områder tjene som forbilde for den europeiske integrasjonen og de felles-europeiske målsettinger for samfunnsutvikling.

Østersjø-dimensjonen og den nordlige region

Østersjø-dimensjonen i nordisk politikk er knyttet til den nye utvikling i områdene rundt Østersjøen etter den kalde krigens slutt. Mange baltiske politikere har definert sin nordiske tilhørighet, og gitt uttrykk for at Norden har et særlig ansvar for det baltiske området.

Utviklingen i Baltikum har gitt det nordiske samarbeidet nye oppgaver og ny dynamikk. Det er bred enighet om at det regionale samarbeidet rundt Østersjøen må forsterkes og omfatte handel, kultur, politiske kontakter og innsats mot de stadig økende miljøødeleggelsene.

For de nordiske land er det av stor betydning å stå sammen i dette arbeidet. En utbredelse av den nordiske samfunnsmodellen til nylig frigjorte baltiske og østeuropeiske stater er et sentralt element i det framtidige Østersjø-samarbeidet.

Samtidig er det viktig å ha øye for perspektivene i et samarbeid som går ut over det rent geografiske grunnlaget for et Østersjø-samarbeid. For utviklingen av denne samarbeidsregionen er et velfungerende nordisk samarbeid av stor betydning.

Med utgangspunkt i de nordiske lands lange og positive samarbeiderfaringer, er det naturlig å betrakte det framvoksende Østersjø-samarbeidet som en tilvekst til og en ny dimensjon ved det eksisterende samarbeidet i Norden og Vest-Europa. I et langsiktig perspektiv bør det nye samarbeidsområdet omfatte både Norden, nord-tyske-stater, de baltiske statene, St. Petersburg-området, og de russiske nord-områdene ved Kola. Med denne innfallsvinkelen til de nye samarbeidsmulighetene blir selve Østersjø-begrepet for snevert. Det er mer naturlig å snakke om et nord-regionalt samarbeid.

- Innen rammen av Helsingfors-kommisjonen og det spesielle arbeidet for å redde Østersjøens miljø som nå pågår som et resultat av Ronneby-møtet 1990, drives et pionerarbeid som kan tjene som modell for denne arbeidsmåten.

- De nordiske land bør i kraft av den tyngde det nordiske samarbeidet gir, spille en sentral rolle i et framtidig nord- regionalt samarbeid.

- For Nordisk Råd bør det være en sentral oppgave å styrke de nordiske lands posisjon, fremme de nordiske lands felles interesser, og ivareta og fremme den nordiske samfunnsmodellen innenfor en utvidet nord-europeisk samarbeidsregion.

En sterk nordisk region

De nordiske land vil, som små stater, best kunne sikre seg innflytelse og ivareta sine nasjonale interesser i det nye Europa gjennom forsterket samarbeid. De nordiske land har felles interesser som kan danne grunnlag for en sterk allianse. Dersom vi våger å tro på egne muligheter, kan nordisk samarbeid bli et viktig instrument i arbeidet med å fremme de nordiske samfunnsverdier i en større europeisk sammenheng.

Dette krever at de tradisjonelle nordiske samarbeidsområdene må få ny tyngde, og nye må føyes til. Her er det av stor betydning at det utvikles konkrete handlingsplaner.

De enkelte nordiske lands økonomiske utvikling i framtiden er avhengig av hvordan Norden som region utvikler seg. En samordnet nordisk økonomisk strategi må utvikles med felles innsats for industriell utvikling og styrket internasjonal konkurransekraft. Kombinert med en effektiv arbeidsmarkedspolitkk kan dette gi grunnlag for å oppfylle de overordnede målsettinger om høy sysselsetting og gode velferdsordninger.

- Et nordisk samarbeid for full sysselsetting gir bedre forutsetninger for å presse ned arbeidsløsheten enn en ren nasjonal strategi. Samtidig må de nordiske land arbeide for en samlet europeisk offensiv for full sysselsetting. Ungdomsarbeidsløsheten må vises spesiell oppmerksomhet.

- De nordiske land må arbeide for høye felles miljøkrav både i Norden og i Europa som helhet.

- Det nordiske samarbeidet på kultur-, media-, utdannings- og forskningsområdet må stå sentralt.

- Nordiske arbeidsmiljøbestemmelser og arbeidsrett bør danne utgangspunkt for harmonisering av felles europeiske regler på et høyt nivå.

- Den avanserte likestillingspolitikken i de nordiske land må ivaretas og fremmes i det utvidede europeiske samarbeidet.

Som ledd i en nordisk regionalpolitikk i Europa kreves en sterkere grad av næringspolitisk samordning med sikte på å styrke den nordiske regions konkurransekraft. En økt satsing på Norden som region i Europa må også inkludere Vest-Norden og Nordkalotten. Våre råvarer må underlegges en bærekraftig ressursforvaltning. Råvarene må utnyttes som et aktivum, vi må sikre at bearbeiding av nordiske råvarer skjer i Norden, og sørge for at nordisk industri får gode vilkår for videreutvikling og ekspansjon på de internasjonale markedene.

De nordiske land baserer i stor grad sin høye sysselsetting og velferd på produksjon og foredling av et begrenset antall råvarer, som jordbruk, fisk, skog, malm og olje. Avansert, framtidsrettet forskning er til dels blitt utnyttet for å få fram nye og konkurransedyktige produkter. Flere nordiske land har også stor kompetanse når det gjelder å knytte sammen industri og tjenstevirksomhet.

Med de store industrielle endringer vi ser i verden i dag, kan imidlertid gamle konkurransefordeler få redusert verdi eller gå tapt, nye vekstområder og vekstsentra kan oppstå som kan komme til å svekke de nordiske lands muligheter til å hevde seg på verdensmarkedet med samme framgang som hittil.

For å utvikle kompetanse og konkurransekraft og legge et grunnlag for en framtidig høy sysselsetting innen de nye ekspansjonsområdene, kreves at samfunnene engasjerer seg sterkt for å bygge upp en mer moderne infrastruktur med nye nettverk. I EF legges planer for en langsiktig utvikling av infrastrukturen som bygger på regionalt samarbeid. Det gjelder såvel de ekspansive, urbaniserte regionene i Mellom-Europa som de fattigere eller industrielt tilbakeliggende områdene, spesielt i Sør-Europa, som får regionalstøtte. I de såkalte "kunnskapskorridorene" gjøres store offentlige og private investeringer i moderne transportsystemer, i intellektuell og kommersiell kommunikasjon, i forskning og annet.

EFs planer baserer seg særlig på det såkalte "Trans European Networks", et fellesskapsprogram som omfatter utbygging av mange slags nettverk, transportsystemer, infrastrukturtjenester og legale regelverk som skal fremme bedre kommunikasjoner. Kommunikasjonene handler om såvel fysiske transportsystemer til lands, havs og i luften, som telekommunikasjoner, energiforsyning, forskningsnettverk etc. Kommunikasjonsforbedringene innen "Trans European Networks" omfatter alt fra raske transporter for mennesker og varer, til EFs indre marked, grensekontroller, skatter, plante- og dyrehelse, trafikksikkerhetssystemer og datakommunikasjon for eksempelvis medisinsk og annen forskning. Det omfatter også voksenopplæring og fjernundervisning, der man skal kunne utnytte den mest moderne kommunikasjonsteknologien. Det gjelder energiforsyningen i gassnettsystem m.m.

De nordlige områder i Europa, såvel rundt Østersjøen som i Vest-Norden, som ikke omfattes av EFs planer, risikerer å bli marginalisert i denne utviklingen om man ikke innen regionen selv tar ansvar for betydelige samfunnsinvesteringer i infrastruktur i form av transportsystemer og andre kommunikasjoner.

De nordiske land har på ingen måte dårlige forutsetninger for å utvikle raske og omfattende kommunikasjoner. Våre land har utviklet avanserte transport- og andre kommunikasjonsindustrier. Utviklingen har vært betinget av de store avstandene og et fruktbart samspill mellom offentlig sektor og landenes næringsliv. I flere nordiske land har man også i de senere år utviklet nasjonale planer for utbygging av moderne infrastruktur.

Vi må imidlertid finne fram til mer dekkende nettverk og øke hastigheten, såvel i fysiske transporter som i informasjons- og kunnskapskommunikasjon på en måte som gjør oss jevnbyrdige med det kontinentale Europa. Derfor kreves et mer intensivt samarbeid mellom de nordiske land når det gjelder å legge planer for utviklingen av den mest moderne teknikk for transporter og kunnskapstjenester.

En parallell til "Trans European Networks" og forbindelser inn i disse nettverk må skapes i Norden, såvel i Østersjøområdet som i Vest-Norden. Det bør ta utgangspunkt i våre spesielle forhold, med forholdsvis små befolkninger, store avstander og et høyt kunnskapsnivå hos de ansatte i industri- og tjenestevirksomhet. Disse forholdene nødvendiggjør et organisert nettverk for å nå fram til befolkningen.

En nordisk forening av krefter som ved gjennomføringen av den nordiske økonomiske handlingsplanen, kreves for dette. Det må utvikles en handlingsplan for nordisk infrastruktur med nettverk for transportsystemer, informasjons- og kunnskapskommunikasjon. Handlingsplanen bør ta sikte på slike mer omfattende systemer som ikke er oppnåelige for hvert enkelt land alene. Man bør også ta opp viktige fordelings- og rettferdighetsspørsmål.

For at vi skal oppnå en utvikling i vår del av verden som gir høy sysselsetting og et sterkt økonomisk grunnlag for vår sosiale velferd, er det viktig å stille følgende spørsmål: Hvordan oppnår man at flertallet yrkesaktive, og ikke bare en kunnskapselite, kan ta til seg og bruke de nye informasjonsmulighetene i arbeidslivet etc.? Hvordan kan man utnytte informasjonsteknologiens nye muligheter til fordel for vanskeligstilte regioner?

Vi må komme fram til en bred næringspolitisk strategi. Viktige elementer i denne strategien er:

- Investeringer i en bedre og mer moderne fellesnordisk infrastruktur. Nordisk Ministerråd bør opprette og gjennomføre en handlingsplan for nordisk infrastruktur med nettverk for transportsystemer, informasjons- og kunnskapskommunikasjon,

- en effektiv og samordnet transportsektor med utgangspunkt i framtidens transportbehov, det nordiske transportsystemet som en del av Europas, de ulike transportgreners utviklingsmuligheter, og miljøaspektet,

- langt sterkere nordisk samordning på områder som telekommunikasjon, jernbane og post,

- ytterligere harmonisering av lover og regelverk som i dag vanskeliggjør handel og personers bevegelse over grensene i Norden,
- energisamarbeidet må løftes opp på et mer ambisiøst plan,
- det må satses på en felles nordisk innsats innen utdanning og forskning.

Ny samarbeidsstruktur

En viktig forutsetning for nordisk fellesopptreden vil ligge i at de nordiske land har fora der de kan holde kontakt og skape grunnlag for samnordisk opptreden. Det er avgjørende for spørsmålet om framtidig nordisk samarbeid at det finnes tidsmessige nordiske samarbeidsorganisasjoner.

Når det indre marked utvides til Norden gjennom EØS-avtalen, endres forutsetningene for mange av Nordisk Råds arbeidsoppgaver. Det vil også i sterk grad påvirke det løpende samarbeidet mellom regjeringene. De grunnleggende nordiske konvensjonene (pass-unionen, arbeidsmarkedsoverenskomsten og sosialkonvensjonen) mister mye av sitt innhold til fordel for de overordnede europeiske overenskomster. Et reformert nordisk samarbeid må legges opp for å komplettere det forpliktende samarbeid i EØS. Dobbeltarbeid må unngås.

Den nordiske dagsorden vil bli dominert av utfordringene med å samordne og tilrettelegge nordiske posisjoner vis a vis EF og den generelle integrasjonen i Europa. På nordisk plan må policy formuleres, standpunkter utprøves og gjennomføringen av politikk avstemmes og søkes samordnet.

Skal et samarbeid mellom stater få en dynamikk, kreves sterke institusjoner, lederskap og kompetanse. Det haster med å finne fram til nye samarbeidsformer som gir nordiske institusjoner større tyngde i forhold til institusjonene i EØS og EF. Institusjonene må omorganiseres med sikte på å etablere organer som i sterkere grad kan fatte beslutninger.

Det er nødvendig med en reorganisering og styrking av de nordiske institusjonene med sikte på å gi Norden profil og stemme i forhold til omgivelsene. Samtidig er det viktig at det folkevalgte elementet i nordisk samarbeid beholder sin sentrale posisjon.

- En ny struktur for Nordisk Råd bør gi en sterkere kobling mellom landenes Europa-politikk og Norden-politikk, med utgangspunkt i at det dreier seg om to sider av samme sak, uavhengig av de enkelte lands tilknytningsform til EF.
- Regjeringssamarbeidet bør ta opp trekk fra EFs ministerråd, blant annet ordningen med formannskap som skifter hvert halvår mellom medlemslandene, strukturen på komiteene.
- Presidiets og Ministerrådets sekretariater bør samordnes.
- For å sikre kompetanse, initiativ og framdrift, er det en fordel at flere politikere enn i dag har ansvar for å behandle både Europa- og Norden-spørsmål i hvert land.
- I parlamentarikerforsamlingen bør de enkelte utvalg ha ansvar for Europaspørsmål innenfor sin sektor.

- Presidiet bør ha en spesiell Europa-politisk rolle med ansvar for å ivareta den politiske helhet og fungere som koordinerende utenrikspolitisk utvalg og utadrettet organ på parlamentarikerforsamlingens vegne.

Nordisk politisk samarbeid

Etter endringene i de sikkerhetspolitiske strukturer i Europa, står de nordiske land friere til å drøfte mulighetene for å intensivere og utdype dagens uformelle samordning mellom de nordiske utenriksministrene. Dette bør skje ved at det etableres et nordisk politisk samarbeid.

De nordiske land har i høy grad felles interesser å ivareta på det utenrikspolitiske området. Etter hvert som den europeiske integrasjonen gjør at utfordringene øker i omfang, vil det være hensiktsmessig og ønskelig å oppnå størst mulig grad av koordinering av de nordiske lands standpunkter.

Ut fra en helhetsvurdering synes det ikke å være påkrevet med økt formalisering av det eksisterende samarbeidet. Det er heller ikke hensiktsmessig å innføre prosedyrer for bindende vedtak. Ministerrådets sekretariat bør ikke pålegges nye oppgaver i forbindelse med det nordiske politiske samarbeidet.

- Grunnlaget bør legges gjennom en utvikling og fornying av mekanismene for utenrikspolitisk koordinering, blant annet gjennom mer hyppige og regelmessige utenriksministermøter.

- Formannskapet bør rullere. Nødvendige sekretariatsfunksjoner følger formannskapet.

Fornying av Helsingfors-avtalen

Nordisk samarbeid bygger ikke på noen traktat som Roma-traktaten. Helsingfors-avtalen med senere tillegg og revisjoner gir i liten grad visjoner om hvordan Norden skal se ut i framtiden. Norden opererer ikke som noen egentlig aktør i en større internasjonal sammenheng.

Det nordiske samarbeidet må få et mer konkret innhold enn i dag. Dette må nedfelles i en fornyelse av Helsingfors-avtalen med spesifisering av det nordiske samarbeidets overordnede mål, både for parlamentariker-samarbeidet og samarbeidet på regjeringssiden.

Regjeringene og parlamentarikerne må klargjøre hva de vil med et fortsatt nordisk samarbeid, og bli enige om en ny struktur og et nytt innhold i samarbeidet, tilpasset en situasjon med maksimalt samarbeidsbehov og i den hensikt at Norden skal framstå som en slagkraftig region. Iverksettelsen av EØS- avtalen 1. januar 1993 framstår som en sentral dato i denne sammenheng.

Med utgangspunkt i Helsingfors-avtalen kan alle nordiske land kreve formuleringer i sine tilknytningsavtaler med EF som sikrer fortsatt opprettholdelse og utvikling av det nordiske samarbeidet.

Konkrete forslag

På bakgrunn av det ovennevnte foreslås at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd og de nordiske lands regjeringer

1. *å* ta konsekvensen av at EØS-avtalen og pågående medlemskapsdrøftinger er en god plattform for et vitalisert og fornyet Nordisk samarbeid,

2. *å* klargjøre de overordnede målsettinger for nordisk samarbeid i framtiden,

3. *å* gjennomgå og ta initiativ til fornyelse av Helsingfors- avtalen i lys av EØS-avtalen,

4. *å* utrede konsekvensene for det nordiske samarbeidet av at flere nordiske land blir medlemmer av EF, mens andre blir stående utenfor,

5. *å* arbeide for å utvikle og skape forståelse og oppslutning rundt den nordiske samfunnsmodellen i en videre europeisk sammenheng, blant annet på viktige områder som arbeidsmarkedspolitikk for full sysselsetting, likestilling mellom kjønnene, miljøkrav, arbeidsmiljøbestemmelser og sosiale velferdsordninger, med sikte på harmonisering av felles europeiske regler på et høyt nivå,

6. *å* fremme det nordiske samarbeidet innen kultur, media, utdanning og forskning,

7. *å* fremme Norden som særskilt næringspolitisk region i Europa, og opprette og gjennomføre en handlingsplan for nordisk infrastruktur med nettverk for transportsystemer, informasjons- og kunnskapskommunikasjon, en effektiv og samordnet transportsektor, en langt sterkere nordisk samordning på områder som energi, utdanning og forskning, telekommunikasjon, jernbane og post,

8. *at* samarbeide om forvaltningen av naturressursene må bygge på prinsippet om bærekraftig utvikling,

9. *å* sørge for ytterligere harmonisering av lover og regelverk som i dag vanskeliggjør handel, samarbeid og personers bevegelse over grensene i Norden, med sikte på å etablere "et grenseløst Norden",

10. *å* styrke de nordiske institusjonene, slik at de kan bli effektive samarbeidsorganer i forhold til institusjonene i EØS og EF, og etablere en mer effektiv nordisk samarbeidsform ut fra en målsetting om "mer politikk, mindre papir",

11. *å* samordne Presidiets og Ministerrådets sekretariater, sikre effektivisering gjennom avgrensing og klarere definisjon av oppgavene,

12. *å* etablere et reelt og forpliktende lederskap i det nordiske samarbeidet ved å innføre en ordning med rullerende formannskap i seks-måneders perioder,

13. *å* utdype det nordiske samarbeidet til å omfatte medlemslandenes Europa-politikk, uavhengig av de enkelte lands tilknytningsform til EF,

14. *å* sikre kompetanse, initiativ og framdrift gjennom at Europa- politikere inngår i Nordisk Råd,

15. *å* legge grunnlaget for et nordisk politisk samarbeid ved å utvikle og fornye mekanismene for utenrikspolitisk koordinering, og innføre et rullerende formannskap,

16. *å* sørge for at medlemslandene sikrer opprettholdelse og utvikling av det nordiske samarbeidet i sine bilaterale avtaler med EF,

17. *å* sikre at det framvoksende Østersjø-samarbeidet inkluderer alle de nordiske landene,

18. *å* arbeide for et Østersjø-samarbeid der Norden påtar seg en pådriverrolle for et bredere samarbeid i en nordeuropeisk samarbeidsregion.

Stockholm, 30. januar 1992

Kirsti Kolle Grøndahl (A)
Birgitta Dahl (s)
Lahja Exner (s)
Thor-Eirik Gulbrandsen (A)
Mats Hellström (s)
Hans Jørgen Jensen (S)
Anker Jørgensen (A)
Mats Nyby (SDP)
Birte Weiss (S)
Sten Andersson (s)
Hans E. Erenbjerg (S)
Roger Gudmundseth (A)
Åshild Hauan (A)
Sinikka Hurskainen (SDP)
Anita Johansson (s)
Paavo Lipponen (SDP)
Marit Rotnes (A)
Lena Öhrsvik (s)

Utskottsförslag

om budgetutskottets kontrolluppgifter 1991

(Framlagt av Nordiska rådets budgetutskott)

Budgetutskottet har i enlighet med sin uppgift att "utöva rådets kontrollerande uppgifter över Nordiska ministerrådet och nordiska institutioner som finansierar sin verksamhet över ministerrådets budget" under 1991 låtit genomföra dels en utvärdering av det nordiska BRYT-projektet dels en undersökning av arbetsgivaransvaret vid nordiska institutioner.

1. Utvärdering av det nordiska BRYT-projektet

1.1 Inledning

Syftet med det nordiska BRYT-projektet var att utveckla och pröva metoder för att bryta könsuppdelningen på arbetsmarknaden.

BRYT-projektet var ett operativt projekt med vikt på konkret försöksverksamhet. Det bedrevs i form av 30 lokala försöksprojekt på skolor och företag i Storströms Amt i Danmark, Vammala arbetskraftsbyrås område i Finland, Akureyri kommun i Island, Rogaland fylke i Norge samt Västmanlands län i Sverige. Projektet, som planerades under 1985 och genomfördes 1986-1989, byggdes upp efter en komparativ modell. Det vill säga inom varje tema genomfördes parallella försöksaktiviteter i flera länder. Projektet omfattade följande teman:

- Flickors val av utbildning och yrke
- Undervisning av unga kvinnor
- Kvinnor i mansyrken - hur går det för dem?
- AMU-(arbetsmarknadsutbildning) kurser för lågutbildade och arbetslösa kvinnor
- Kvinnliga etablerare
- Könsuppdelning på arbetsplatsen
- Jämställdhetskonsulenter

Projektet organiserades som ett nätverksprojekt med många personer och organisationer involverade i det praktiska samarbetet kring de konkreta försöksprojekten. I varje land etablerades en nationell projektorganisation med projektledare och referensgrupp. Dessutom fanns en nordisk projektledare och referensgrupp.

Projektet har finansierats dels med nordiska medel dels med nationella medel. Den nordiska budgeten uppgick till 6,7 MDKK. Härav utbetalades hälften från jämställdhetssektorn, resterande 50 % finansierades till lika delar av kultur- och

arbetsmarknadssektorerna. Till de nordiska medlen skall läggas minst lika stor andel nationell finansiering.

Inom projektet har 35 delrapporter och en slutrapport utarbetats. Den officiella avslutningen skedde vid en slutkonferens i december 1989.

Utvärderingen av BRYT-projektet har genomförts av lektor Per Kongshøj Madsen under tiden april - oktober 1991.

Utvärderingen, som genomförts genom studier av dokumentation, en enkätundersökning samt ett antal intervjuer, har utmynnat i en rapport. Rapporten föreligger som bilaga till presidierapporten 1992. Rapporten har underställts juridiska utskottet för eventuella synpunkter.

1.2 Redogörelse för utvärderingen

Utvärderingen har i stort karaktär av processevaluering och vikten har lagts på följande:

- en analys av BRYT-projektets förlopp
- effekter av BRYT-projektets aktiviteter

Analysen av BRYT-projektets förlopp, som beskrivs i rapportens kapitel 3, har som utgångspunkt projektmedarbetarnas egna upplevelser av projektförloppet. Den viktigaste informationskällan har här varit enkätundersökningen samt kompletterande intervjuer. Följande frågor har ingått i enkäten:

- Projektmedarbetarens utbyte av projektet, fackligt och personligt
- Vilka barriärer har hämmat projektförloppet
- Utbytet av olika typer av aktiviteter
- Har det efter projektperioden registrerats ett fortsatt personligt och/eller fackligt utbyte av projektet
- Hur värderas samspelet mellan projektet och dess omgivning, på lokalt, nationellt och nordiskt plan.

De flesta projektmedarbetarna uppfattar BRYT-projektet som en positiv upplevelse som givit personligt och fackligt utbyte, bra samarbetsrelationer och en nordisk dimension i arbetet. Som problem framhålles oklarhet om målsättningen, för få resurser till personkontakter över gränserna och bristande kunskap om projektmetod och -administration.

När det gäller effekterna av BRYT-projektets aktiviteter har frågeställningarna varit:

- Har de nordiska medlen i BRYT-projektet stimulerat till supplerande nationell och lokal finansiering
- Har projektet påverkat nationell jämlikhetspolitik
- Har projektet givit anledning till spridning av kunskaper om den könsuppdelade arbetsmarknaden och om de jämställdhetspolitiska lösningsmodellerna
- Har projektet fört till politiska resultat inom jämställdhetsområdet.

För att få svar på dessa frågor genomförde utredaren en intervjuundersökning i augusti-september 1991.

Därvid konstaterades att nordiska medel i ett projekt ofta stimulerar till supplerande finansiering med nationella och lokala medel. Detta gäller även för BRYT-projektet.

Beträffande vidareföring av försöksprojekten kan sägas att hälften av de lokala försöken vidareförts om än i ändrad form. Projekten har också omtalats i tidningar, radio och TV. Erfarenheterna har i en del fall vidareförts genom att en del projektmedarbetare har ett arbete som gör det naturligt att utnyttja erfarenheterna från projektet. Det finns även indikationer på att BRYT-projektet inspirerat till nya försök eller till politiska och administrativa initiativ hos enskilda myndigheter.

Följande effekter har kunnat märkas i de nordiska länderna:

I *Danmark* har BRYT-projektet spelat en betydande roll i den offentliga debatten om jämställdhetsfrågor och har bidragit till att påverka kvinnopedagogiken i arbetsmarknadsutbildning.

I *Finland* har BRYT-projektet lett till ökat intresse för jämställdhetsfrågor och en handlingsplan för jämställdhet har fastställts inom arbetsministeriets område. Den finska projektledaren har anställts hos den finska jämställdhetsombudsmannen.

I *Island*, där jämställdhetspolitik på arbetsmarknaden praktiskt taget var ett okänt begrepp, fick BRYT-projektet ett mycket stort inflytande på det fortsatta arbetet för jämställdhet i arbetslivet. En bidragande orsak var projektets relativt stora omfång i förhållande till Islands storlek.

I *Norge* gjorde problem med projektledningen att BRYT-projektet fick en mindre framträdande plats. Det lokala försöksarbetet i Rogaland har emellertid fortsatt och även på riksplanet har projektet haft viss betydelse för utvecklingen av jämställdhetsarbetet.

I *Sverige* ingick BRYT-projektets lokala aktiviteter som en mindre del av de samlade försöksaktiviteterna på jämställdhetsområdet. Det är därför svårt att urskilja särskilda effekter av just detta projekt.

BRYT-projektet har helt klart haft störst betydelse i Finland och Island, men även i de övriga länderna har projektet bidragit till att ändra problemuppfattningen hos arbetsmarknadsmyndigheter och -organisationer. Ur nordisk synpunkt kan projektets resultat emellertid inte enbart bedömas efter konkreta beslut om nya aktiviteter. De ligger i lika hög grad i att det genom analys- och förmedlingsarbete har satt fokus på könsuppdelningen på arbetsmarknaden och gjort jämställdhetsfrågor och förhållandet arbetsliv/familjeliv till en både legitim och nödvändig aspekt i det nordiska samarbetet.

Den nordiska spridningen av projektresultaten har varit stor och det har lagts stor vikt vid att förmedla på alla språk, särskilt på isländska och finska.

Projektet organiserades, som redan nämnts, som ett nätverksprojekt och det var den första stora nordiska satsningen på jämställdhet, det var också ett experiment med att etablera ett tvärsektoriellt projekt. Målet var att skapa en ny organisatorisk och politisk dynamik i det nordiska samarbetet. Det kan därför vara av intresse att se hur projektet fungerade ur organisatorisk synpunkt.

Enkätundersökningen visar att endast ett fåtal av projektmedarbetarna hade någon kontakt med nordiska myndigheter, denna kontakt upprätthölls till största delen av den nordiska projektledaren.

De övervägande positiva intrycken av samarbetsrelationerna får vid ett närmare studium nyanseras på en del punkter. När det gäller den nordiska referensgruppens arbete efterlyser således en del intervjupersoner mer aktiv koordinering

och säkerställande av den nationella uppbackningen av projektet. Oklara kompromisser mellan olika prioriteringar av t.ex. lokala försöksprojekt skapade problem liksom oklarhet om de nationella bidragen till projekten. Samfinansieringsmodellen ger vissa administrativa problem samtidigt som projektledningen blir osäker på var det slutliga ansvaret för projektet ligger.

Vidare framhålles att denna typ av stora och geografiskt spridda projekt måste förberedas mycket noga. Grundliga förprojekt, vari syfte, arbetsmetod, resurser och ansvarsfördelning fastställs skulle ge ett bättre projektförlopp utan startsvårigheter och osäkerhet om projektförutsättningarna.

Det påpekas också att ett nordiskt projekt står och faller med valet av projektledare. Avgörande för om ett projekt av denna typ skall lyckas är en fackligt kunnig, idealistisk och inspirerande projektledning. Alla intervjupersoner framhåller att BRYT-projektets genomslagskraft till stor del kan hänföras till lyckade val av nordiska och nationella projektledare.

Utvärderingsrapporten avslutas med ett antal rekommendationer för att underlätta genomförandet av nordiska samarbetsprojekt. Rekommendationerna gäller för operativa projekt baserade på en eller annan form för praktisk försöksverksamhet. Det gäller alltså inte rena utrednings- eller forskningsprojekt, även om en del av rekommendationerna kan vara relevanta också för denna typ av projekt.

Följande områden berörs:
- Kombination av målsättning och aktivitetsformer
- Organisation och finansiering
- Val av lokala försöksprojekt
- Val av projektledning
- Projektledarträning

Beträffande mål- och aktivitetsformer framhålles nödvändigheten av att man i förberedelsefasen har en grundlig genomgång av vilka konkreta mål som skall uppfyllas och vilka aktivitetsformer som skall prioriteras. För mer omfattande nordiska samarbetsprojekt bör ett genomarbetat och väldokumenterat förprojekt vara en förutsättning.

När det gäller organisation och finansiering påpekas att det överordnade ekonomiska och politiska ansvaret skall vara klart definierat och placerat, samtidigt som man skall lägga vikt vid en förenkling av ansvarsfördelningen och beslutsvägarna.

När det gäller ett nordiskt samarbetsprojekt med många lokala försöksprojekt är det av avgörande betydelse att dessa projekt väljes så att de kan ingå i samarbetet och bidraga till den samlade måluppfyllelsen. Urvalet av försöksprojekt bör därför ske samlat.

Som tidigare nämnts har projektledningen en oerhört stor betydelse för om ett projekt skall lyckas eller ej. I ett nordiskt samarbetsprojekt, med den komplicerade organisatoriska och politiska struktur, som det ofta har, är det i hög grad den nordiska projektledaren som har det slutliga ansvaret för om projektet blir lyckat. En nordisk projektledare bör därför ha en bred kompetens, som inte bara omfattar kunskapsbiten, utan även samarbets- och ledningsförmåga samt personligt engagemang och förmåga att skapa kontakter. Det är också viktigt att den

nordiska projektledaren aktivt medverkar i utformningen av projektet. Även valet av övriga projektledare måste ske med stor omsorg, eftersom samarbetsklimatet i projektledargruppen är av stor betydelse för projektresultatet.

Till slut rekommenderar utredaren att man i starten av ett samarbetsprojekt har någon form av projektledarträning, en sorts introduktionskurs till att "arbeta nordiskt", där bl.a. det nordiska regelverket, den politiska uppbyggnaden och projektsamarbete behandlas.

1.3 Budgetutskottets synpunkter

Budgetutskottet, som fick en viss inblick i den norska delen av BRYT-projektet vid sitt besök på Rogalandsforskningen i samband med sommarmötet 1991, instämmer i utredarens rekommendationer. Utskottet menar att dessa rekommendationer skulle kunna göras gällande för en stor del av det nordiska samarbetet. Klara och konkreta målformuleringar och prioriteringar har utskottet efterlyst i flera sammanhang.

Projektledningens betydelse för genomförandet av ett projekt, stort eller litet, är självklar. Men det ställs givetvis mycket stora krav på projektledningen i ett så stort och komplicerat samarbetsprojekt som BRYT-projektet. Utskottet instämmer därför i utredarens förslag att ministerrådet försöker utarbeta ett program för projektledarträning. Eftersom den nordiska projektverksamheten är mycket omfattande skulle en förbättrad projektledning kunna spela en roll i den pågående effektiviseringen av det nordiska samarbetet.

När det gäller BRYT-projektet kan utskottet konstatera att projektet varit mycket lyckat. Organisationen har i stort fungerat mycket bra. Man har uppnått resultat inom projektet som fört det nordiska jämställdhetsarbetet framåt och som kunnat utnyttjas för det fortsatta arbetet med jämställdhet på arbetsmarknaden. Därmed inte sagt att allt nu är bra, men det är ett litet steg på vägen mot medvetande, som kunnat tas med en relativt blygsam budget.

Utskottet finner organisationsmodellen intressant. Med ett nätverk av nationella konkreta försöksprojekt, som knyts samman av en nordisk finansiering och projektledning. Genom nätverksmodellen involveras ett stort antal personer, myndigheter, organisationer och politiska organ indirekt eller direkt i det nordiska samarbetet. Detta borde synliggöra det nordiska samarbetet och ge det en ökad dynamik. Utskottet anser att denna typ av nätverksprojekt bör prövas även inom andra sektorer.

Med utgångspunkt i rapporten och i ovan framförda synpunkter vill utskottet uppmana ministerrådet att dels arbeta vidare med jämställdhetsfrågor, framför allt då kvinnors roll i den ekonomiska utvecklingen och kombinationen familjeliv/arbetsliv.

Utskottet vill även uppmana ministerrådet att värdera möjligheterna att utnyttja nätverksmodellen som organisationsform även i andra samarbetsprojekt och att därvid beakta de synpunkter som framförs i utvärderingsrapporten över BRYT-projektet.

2. Undersökning av arbetsgivaransvaret vid nordiska institutioner

2.1 Inledning

Som en följd av de förslag, som framförts om nedläggning av nordiska institutioner inom kultursektorn har kulturutskottet föreslagit att budgetutskottet skulle låta göra en undersökning av arbetsgivaransvaret vid nordiska institutioner.

Undersökningen har genomförts av hovrättsrådet Fredrik Sterzel under tiden maj - december 1991.

Undersökningen, som genomförts genom studier av dokumentation och intervjuer har utmynnat i en rapport. Rapporten föreligger som bilaga till presidierapporten 1992. Rapporten har tillställts samtliga fackutskott för eventuella synpunkter.

I uppdraget har ingått att bl.a. undersöka vem som har det egentliga arbetsgivaransvaret för anställda vid nordiska institutioner, om vederbörande myndigheter eller organ är medvetna om detta, hur de i så fall fullgör sina skyldigheter gentemot de anställda vid nedläggningshotade institutioner samt hur man förfar vid nedläggning av institutioner. Frågorna avser gällande rätt och praxis och till grund för undersökningen ligger framför allt gällande avtal mellan de nordiska länderna om den rättsliga ställningen för samnordiska institutioner och deras anställda, det s.k. rättsställningsavtalet. Ytterligare dokument av intresse för undersökningen är nu gällande normalkontrakt, som används för flertalet anställda vid nordiska institutioner.

Utredaren hänvisar även till två svenska avtal, som otvivelaktigt har betydelse för anställda vid nordiska institutioner i Sverige. Dessa är:

- Avtal om anställnings- och arbetsvillkor samt om vissa grundläggande arbetsrättsliga regler m.m. för arbetstagare vid nordiska institutioner i Sverige. Avtalet gäller från den 1 januari 1992.
- Avtal om trygghetsfrågor.

2.2 Redogörelse för undersökningen

Utredaren påpekar även att det finns ett särskilt rättsställningsavtal för presidie- och ministerrådssekretariaten. Till skillnad från institutionernas rättsställningsavtal nämns här ingenting om domicillandsprincipen, i stället framgår att det är presidiet respektive ministerrådet som beslutar om anställningsvillkor som inte regleras av rättsställningsavtalet eller anställningsavtal. Eftersom uppdraget främst gäller att undersöka de anställdas ställning vid nordiska institutioner anses de båda sekretariatens rättsställningsavtal ligga utanför uppdraget. Utredaren vill emellertid peka på ett tilläggsprotokoll av 1987 till sekretariatens avtal, enligt vilket avtalsparterna "skall hjälpa anställda, som har avslutat tjänstgöring i ett nordiskt sekretariat, att inom ramen för gällande lag och administrativa bestämmelser få statlig eller annan anställning i hemlandet." Utredaren anser att, även om något liknande inte gäller för institutionerna, bör dessa kunna framställa motsvarande krav vid förtida avslutning av nordisk anställning i samband med indragning av tjänster eller nedläggning av en institution.

Utredaren påpekar att det råder viss oklarhet om arbetsgivaransvar och anställningstrygghet i nordisk tjänst. Detta har aldrig tänkts igenom ordentligt och

gällande bestämmelser är både oklara och ofullständiga. Utredaren förklarar detta med att det aldrig tidigare varit frågan om åtstramningar inom budgeten eller nedläggningar av nordiska institutioner.

Utredaren går även in på arbetsgivaransvarets innebörd och påpekar därvid, att det kan variera mellan olika länder, innebörden kan t.o.m. vara olika för olika arbetstagare. Frågan är om uttrycket "arbetsgivaransvar" är någon form av vardagsuttryck för relationerna mellan arbetsgivare och arbetstagare eller om det har en juridisk innebörd. I Sverige har uttrycket en klar juridisk innebörd, där lagen om anställningsskydd (LAS) är grunden och 1989 års trygghetsavtal anger den konkreta innebörden för statstjänstemän. Utredaren är osäker om vad som gäller i övriga nordiska länder. LAS saknar, enligt uppgift, direkta motsvarigheter i övriga nordiska länder och särskilda trygghetsavtal saknas.

Utredaren konstaterar att för de nordiska institutioner, som är placerade i Sverige, är både LAS och trygghetsavtalet tillämpliga på grund av att domicillandetsprincipen är så klart angiven i rättsställningsavtalet för institutioner. Samtidigt påpekas att arbetsgivaransvaret inte heller i Sverige går särskilt långt, det innebär i princip bara en skyldighet, att på olika sätt hjälpa en uppsagd arbetstagare, men inte någon garanti för en ny anställning.

Utredaren rekommenderar att man i det fortsatta arbetet närmare söker klargöra arbetsgivaransvarets innebörd i de olika nordiska länderna.

När det gäller vem som har arbetsgivaransvaret har utredaren, vid en rent juridisk avtalstolkning, kommit fram till att det är institutionerna själva. I rättsställningsavtalet slås fast, att varje institution är ett självständigt rättssubjekt med samma rättsliga handlingsförmåga som andra juridiska personer i domicillandet. En institution kan således förvärva och avhända sig egendom samt vara part i en rättssak. Samtidigt ger § 5 i rättsställningsavtalet institutionerna möjlighet att söka biträde av de nationella arbetsgivarmyndigheterna i denna typ av frågor. Statens arbetsgivarverk (SAV) i Sverige anser sig också ha skyldighet att bistå nordiska institutioner i dessa frågor. (Jfr. bilaga 2 till rapporten). Även ministerrådet kan givetvis ta på sig ett större ansvar om det så önskar.

När det gäller frågan om institutionerna är medvetna om sitt arbetsgivaransvar tror utredaren att så inte är fallet, eftersom saken aldrig har satts på sin spets.

Inom de nordiska institutionerna finns både tidsbegränsade och tillsvidareanställningar. Vid tidsbegränsad anställning anges anställningstiden fr.o.m. viss dag t.o.m. viss dag. Det finns en strävan mot att alla som arbetar i nordiska organisationer skall ha tidsbegränsade anställningar, men det finns fortfarande ett stort antal anställda i de nordiska institutionerna som har tillsvidareanställningar. Utgångsläget borde vara att den som har tidsbegränsad anställning har rätt till lön och övriga förmåner under hela kontraktstiden, medan tills vidareanställda har den uppsägningstid som anges i anställningskontraktet. I sådant fall skulle frågan om arbetsgivaransvar bara bli aktuell vid tills vidareanställningar. I normalkontraktet för anställda vid institutioner finns emellertid, även för dem med tidsbegränsad anställning, en passus om möjligheten att säga upp kontraktet med tre månaders varsel från arbetstagaren och sex månaders varsel från arbetsgivaren. Detta innebär att även den, som har tidsbegränsad anställning, skulle kunna sägas upp under kontraktstiden vid en nedläggning, dock inte i Sverige,

där tjänstemän vid nordiska institutioner omfattas av Lagen om anställningsskydd och det trygghetsavtal, som finns som bilaga 3 i rapporten. Utredaren är osäker på vad som gäller i övriga nordiska länder och anser att rättsläget för olika grupper av anställda vid nordiska institutioner bör granskas närmare samt att en översyn och inventering av anställningskontrakten bör göras.

När det gäller förfarandet vid nedläggning av institutioner finns ingen praxis, eftersom det hittills bara gäller en institution som fick en "skräddarsydd" lösning. Utredaren påpekar emellertid att eventuella beslut om nedläggningar måste fattas snabbt, medan den faktiska avvecklingen måste få ta den tid som erfordras med tanke på verksamheten. Utredaren förordar också en enhetlig praxis vid uppsägning av arbetstagare i samband med nedläggning av institutioner. Även om det är domicillandsprincipen som gäller för nordiska institutioner bör skillnaderna inte vara alltför stora när det gäller institutionernas anställningsvillkor. Utredaren pekar här på preambeln till rättsställningsavtalet där det anses "önskvärt att få enhetliga regler om dessa institutioners rättsliga ställning, däribland löne- och anställningsvillkor för institutionernas anställda". Utredaren anser att en generös inställning hos arbetsgivaren kan vara av värde för framtiden. Detta skulle t.ex., när det gäller tidsbegränsade anställningar, betyda att man anammar de svenska reglerna och intar en principståndpunkt att tidsbundna kontrakt inte bryts i förtid, oavsett vad kontraktet i det enskilda fallet medger. Samtidigt upphör arbetsgivaransvaret att gälla efter utgången av kontraktstiden. När det gäller arbetstagare med tills vidareanställning anser utredaren att Nordiska ministerrådet bör ta på sig ett arbetsgivaransvar vid uppsägning på grund av inskränkningar. Detta skulle inte innebära någon garanti för ny anställning endast en förpliktelse att hjälpa arbetstagarna. Även om det, som tidigare påpekats rent formellt är institutionerna själva som har arbetsgivaransvar, menar utredaren att det övergripande arbetsgivaransvaret vid nedläggningar bör ligga hos de nationella arbetsgivarmyndigheterna, detta på grund av att de flesta nordiska institutioner är så små att de har svårt att på egen hand klara en sådan situation. Utredaren menar att denna fråga kan regleras i artikel 5 i rättsställningsavtalet, varvid även en procedur fastlägges.

2.2 Budgetutskottets synpunter

Budgetutskottet kan, efter att ha tagit del av rapporten, konstatera att det finns ett antal oklara frågor när det gäller arbetsgivaransvaret för anställda vid nordiska institutioner. Utskottet instämmer i utredarens synpunkter när det gäller behovet av ökad klarhet både i innebörden i begreppet arbetsgivaransvar och hur den tolkas/tillämpas i vart och ett av de nordiska länderna. Det finns även skäl att undersöka det faktiska rättsläget för olika grupper av anställda vid nordiska institutioner, vilka anställningsformer förekommer och hur är anställningskontrakten utformade.

Med utgångspunkt i rapporten vill budgetutskottet hemställa till ministerrådet att låta undersöka om begreppet arbetsgivaransvar har samma innebörd i övriga nordiska länder som i Sverige, om det finns reglerat genom lagar eller avtal samt i så fall om de nordiska institutionerna omfattas av dessa lagar eller avtal.

Utskottet vill även hemställa till ministerrådet att låta göra en inventering av anställningskontrakten och undersöka det faktiska rättsläget för olika grupper av anställda vid nordiska institutioner. Enligt budgetutskottets mening borde löne- och personalutskottet kunna kopplas in på dessa undersökningar.

Utskottet instämmer i utredarens synpunkt, att man bör sträva mot en enhetlig praxis vid nedläggningar av nordiska institutioner. Detta förutsätter en samverkan mellan länderna och det kan därför vara naturligt, att det övergripande arbetsgivaransvaret vid nedläggningar ligger hos de nationella arbetsgivarmyndigheterna.

Utskottet instämmer i utredarens synpunkt, att en kontraktsanställd i princip inte skall kunna sägas upp av arbetsgivaren under kontraktstiden. Om det blir fråga om inskränkningar eller nedläggningar skall den som anställts på viss tid få full lön och övriga förmåner kontraktstiden ut. Detta följer i stort praxis i de nordiska länderna. Det är en annan sak, om det rör sig om försumlighet i arbetet eller grovt tjänstefel, men detta finns reglerat i anställningskontraktet.

Utskottet anser vidare att tills vidareanställda vid nordiska institutioner, som - till skillnad från de kontraktsanställda - i de flesta fall är medborgare i domicillandet, bör få samma hjälp som anställda vid landets egna myndigheter vid inskränkningar och nedläggningar. Utskottet vill i dessa fall inte förorda enhetliga nordiska regler, eftersom det kan skapa missnöje, om nordiska tjänstemän får bättre villkor än nationella tjänstemän. Samtidigt får man ha i minnet, att nordiska tjänstemän sällan har någon möjlighet att få stöd från fackliga organisationer. Framför allt för att det är en så liten grupp, att den blir ointressant, men också för att det, genom den nordiska institutionens komplicerade struktur, är färre som är anslutna till en fackförening än inom motsvarande nationella institutioner.

3. Budgetutskottets förslag

Under hänvisning till ovanstående föreslår utskottet att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att i det fortsatta arbetet beakta de synpunkter och förslag som budgetutskottet framfört i redogörelsen för kontrolluppgifterna 1991 samt att rapportera till utskottet om vilka åtgärder som vidtagits

att därvid i samband med utvärderingen av BRYT-projektet särskilt uppmärksamma:

- lägga större vikt vid förberedelsefasen i ett nordiskt samarbetsprojekt och att utarbeta konkreta mål och klara prioriteringar samt definiera och placera det överordnade ekonomiska och politiska ansvaret. Större nordiska projekt bör inledas med ett förprojekt

- beakta vikten av en kvalificerad och intresserad projektledare och att försöka få till stånd någon form av "nordisk projektledarträning"

att därvid i samband med undersökningen av arbetsgivaransvaret vidta följande åtgärder:

- klargöra om begreppet arbetsgivaransvar har samma innebörd i samtliga nordiska länder, om det finns reglerat i lagar och avtal samt om de nordiska institutionerna i så fall omfattas av dessa lagar och avtal
- låta göra en inventering av anställningskontrakten och undersöka det faktiska rättsläget för olika grupper av anställda vid nordiska institutioner.

Stockholm den 30 januari 1992

Ylva Annerstedt (fp)
Roger Gudmundseth (A)
Per Olof Håkansson (s)
Árni M. Mathiesen (Sj)
Pål Atle Skjervengen (FrP) Formann
May Flodin (FS)
Helga Haugen (KrF)
Inger Koch (m)
Jonathan Motzfeldt (Si)

A 1001/j

Utskottsförslag

om stöd till rättsutvecklingen i Estland, Lettland och Litauen

(Framlagt av Nordiska rådets juridiska utskott)

Innledning

Juridisk utvalg legger med dette fram forslag om støtte til rettsutviklingen i Estland. Lettland og Litauen. Forslaget bygger i det vesentligste på en rapport som ble utarbeidet etter at en delegasjon fra juridisk utvalg besøkte representanter for de juridiske komiteene i de tre baltiske parlamenter i desember 1991.

Utvalget har behandlet forslaget på sine møter 30. - 31.januar 1992 i Stockholm og den 2. mars 1992 i Helsingfors.

Bakgrunn

Frigjøringsprosessen i Østeuropa og i det tidligere Sovjetunionen har tiltrukket seg stor politisk og folkelig oppmerksomhet i alle de nordiske land de siste to årene. Spesielt har solidariteten med de tre baltiske landene vært stor. Norden har på mange måter spilt en viktig rolle som støttespiller i balternes frigjøringskamp.

Det internasjonale samfunn har hatt en tendens til å vurdere Estland, Lettland og Lituen samlet under betegnelsen Baltikum, og til å overse ulikhetene mellom de tre landene. Disse ulikhetene gjelder både på det historiske, på det språklige og på det befolkningsmessige området. For de tre landene er det nå viktig å bli behandlet som tre selvstendige stater.

Selv om de baltiske land er opptatt av å finne sin plass som selvstendige nasjoner, og selv om det er markerte ulikheter mellom de tre landene, står balterne overfor endel oppgaver som likevel er av felles karakter, og som med fordel burde kunne løses i fellesskap. Det gjelder bl.a. på det rettslige området. Alle tre landene må i stor utstrekning bygge opp sine rettssystemer på nytt, og en betydelig del av den lovgivningen som gjaldt før okkupasjonen av Sovjet må moderniseres.

Det baltiske folks felles skjebne gjennom de siste 50 årene har ført til at det i befolkningen finnes visse psykologiske sperrer mot tanken på å inngå i noen

form av fellesskap som kan minne om union, og som kan true selvstendigheten. Gjennom de kontakter som er etablert mellom de baltiske stater og Nordisk Råd i løpet av de siste to årene er imidlertid balterne blitt orientert om prinsippene for det nordisk samarbeid, som et samarbeid mellom selvstendige stater. De er videre gjort kjent med de positive resultater som er oppnådd som følge av at de nordiske land har hatt et regionalt samarbeid på områder der det ble ansett formålstjenlig.

Etter oppmuntring fra Nordisk Råd og andre europeiske interparlamentariske forsamlinger har de baltiske staters parlamenter nå dannet en Baltisk Forsamling med representanter fra de tre lands parlamenter. I denne forsamlingen er det etablert fagutvalg, tilsvarende de som finnes i Nordisk Råd. Det er også planer om å etablere et Ministerråd med representanter fra regjeringssiden. I framtiden vil det således være naturlig at Nordisk Råds fagutvalg knytter kontakt med de respektive fagutvalg i den baltiske forsamling, da de samme medlemmer i forsamlingens fagutvalg kommer fra de respektive fagutvalg i de nasjonale parlamenter.

Samarbeidet med de baltiske landene på nordisk nivå har allerede pågått en tid. Ministerrådet spilte en viss rolle allerede i den første frigjøringsfasen, ved at Arbeidsprogrammet for Baltikum og Øst Europa ble vedtatt. Dette programmet ble fullt operativt i løpet av 1991, og selv om det lå innenfor stramme økonomiske rammer, kan det ses som et viktig supplement til de nasjonale innsatsene. Fra Rådets side er parlamentarikernes engasjement kommet til uttrykk gjennom Presidiets delegasjonsreiser til Estland, Lettland og Litauen og gjennom uttalelser med støtte til kampen for frihet og uavhengighet. Videre er Rådets engasjement kommet til uttrykk gjennom Presidiets arbeidsprogram om støtte til de baltiske land, og gjennom alle rekommendasjonene som ble vedtatt på 39. sesjon som inneholdt forslag til støtte til ulike tiltak i de baltiske land. To av rekommendasjonene hører inn under juridisk utvalgs ansvarsområde og knytter seg til utviklingen av demokratiet i de baltiske stater (*rek. 42/91* og *rek. 43/91*).

Juridisk utvalg konstaterer at Ministerrådet nå har fordoblet støtten til de baltiske stater for 1992 i forhold til 1991 til vel 30 mill DDK. I tillegg til den felles nordiske innsatsen, har de nordiske land enkeltvis ytt bidrag til ulike prosjekter i de baltiske land.

Juridisk utvalgs forslag

Formålet med den delegasjonsreisen som juridisk utvalg gjorde i desember 1991 var først og fremst å etablere kontakter med kollegaer i de juridiske komiteene i de baltiske staters parlamenter, med sikte på å få istand et konkret samarbeid på utvalgsnivå. Det ble fra juridisk utvalgs side lagt vesentlig vekt på at de baltiske parlamentarikerne redegjorde for sine problemer og presenterte konkrete ønskemål med sikte på framtidig støtte/samarbeid.

Det var et generelt inntrykk at de baltiske parlamentarikerne har hatt et meget stort arbeidspress med å få vedtatt de lover som er sentrale for at de nye samfunnene kan begynne å fungere. Det store arbeidspresset i de juridiske komiteene skriver seg dels fra det faktum at parlamentarikerne i vesentlig grad også må bi-

dra til å utforme de konkrete tekster til de lover som skal presenteres for parlamentet.

I alle tre landene har man under lovforberedelsene mottatt eksperthjelp fra vestlige land og fra internasjonale organisasjoner, f.eks. Europarådet. Men det framgikk av samtalene at man til tider ikke fullt ut kunne utnytte den hjelp som ble tilbudt. Dette skyldtes dels at hjelpen kom for sent, slik at lovforslag allerede var vedtatt i parlamentene, og dels at den utenlandske eksperthjelpen ikke var tilstrekkelig ko-ordinert. Dette førte til at hjelpen ikke ble satt inn der det var mest behov for den. I andre tilfelle ble det "overlapping".

På bakgrunn av de samtaler utvalgsdelegasjonen hadde under besøket , kan det særlig nevnes fire konkrete områder hvor det ble uttrykt et behov for og ønske om støtte fra Norden.

Baltisk lovgivningsprogram

I alle tre landene er det behov for lovgivning på nye rettsområder, i tillegg til at meget av den gamle lovgivningen må moderniseres. Det ble vist stor interesse for lovgivningsarbeidet både i de nordiske lands nasjonale parlamenter og det lovgivningssamarbeid som skjer i Nordisk Råds regi. Balterne uttalte ved flere anledninger at det kunne være ønskelig at deres vei mot Europa på lovgivningsområdet, går via Norden. I den forbindelse ble det også uttrykt ønske om å få innsikt i den europeiske lovgivningen via det nordiske lovgivningssamarbeidet.

Det moderniserte nordiske lovgivningsprogrammet som har vært retningsgivende for det nordiske lovgivningssamarbeidet i de seneste årene var gjenstand for særlig interesse. Det ble uttrykt ønske om at de baltiske land i arbeidet med en mer langsiktig planlegging av lovgivningssamarbeidet, kunne anvende dette programmet som modell. Juridisk utvalg vil for sin del se det som naturlig at både Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd i fellesskap får en rådgiverrolle ved utarbeidelse av et baltisk lovgivningsprogram.

Eksperthjelp

Hittil har alle tre lands parlamenter måttet arbeide i meget høyt tempo for å få vedtatt de mest sentrale lovene. Det har resultert i at man ikke alltid har hatt tisltrekkelig tid til å vurdere den tekniske utformingen av lovgivningen. Alle land har mottatt endel eksperthjelp fra vestlige land eller internasjonale organisasjone. Det ble uttrykt ønske om rådgivning og eksperthjelp fra Norden på konkrete områder i det framtidige lovgivningsarbeidet.

Juridisk litteratur

Som følge av at de baltiske stater må utforme lover på en rekke nye rettsområder, må lovgiverne også skaffe seg den nødvendige teoretiske kunnskap på disse områdene. Det gjelder f.eks. lovgivning som knytter seg til forretningsvirksom-

het, privat eiendomsrett m.v. Også domstolslovgivningen og prosesslovgivningen må revideres. I tillegg til konkret eksperthjelp, viste det seg således å være et stort behov for relevant juridisk litteratur særlig på de for balterne nye rettsområder. Det kan også bli behov for oversetting av litteratur.

Baltisk senter for forskning om menneskerettighetsspørsmål

Etter frigjøringen i de baltiske stater har spørsmål omkring menneskerettighetene vært gjenstand for stor internasjonal oppmerksomhet. Særlig er oppmerksomheten blitt fokusert på menneskerettighetsaspektene i forbindelse med utformingen av ny statsborgerlovgivning, og det er fra flere hold framsatt påstander om at minoriteter blir diskriminert i denne forbindelse.

Menneskerettighetsaspektene må også iakttas på mange andre viktige områder etter hvert som nye samfunnsstrukturer med tilhørende lovgivning skal etableres. Det gjelder f.eks. på områdene for den personlige frihet som trosfrihet, ytringsfrihet, foreningsfrihet og forsamlingsfrihet. Det gjelder videre på områder som gjelder rettssikkerheten, bl.a. for retten til domsstolsbehandling, for kravene til rettergang og kravene til behandling av fanger. Vern om privatliv og familieliv har også menneskerettighetsaspekter.

Etter juridisk utvalgs oppfatning kommer utviklingen på menneskerettighetsområdet til å gå hurtig i alle de tre baltiske stater i framtiden. Utvalget fikk inntrykk av at det er en sterk og oppriktig vilje fra balternes side til å underkaste seg internasjonale avtaler og forpliktelser når det gjelde respekten for menneskerettigheter. I alle landene har man allerede mottatt eksperthjelp ved utforming av aktuelle lover. Her har Europarådet spilt en viktig rolle. Europarådet vil også spille en viktig rolle i framtiden når det gjelder menneskerettighetsspørsmålene i de baltiske stater. I forbindelse med at både Estland, Lettland og Litauen nå har søkt om medlemskap i Europarådet, vil det bli sendt representanter fra Legal Committee i Europrådets parlamentariske forsamling til landene for å undersøke om menneskerettighetssituasjonen er tilfredsstillende for at medlemskap kan bli aktuelt.

Fra balternes side ble det uttrykt både interesse for og behov for å skaffe seg mer kompetanse på områdene omkring menneskerettigheter og internasjonal lov. En mulighet som ble antydet var hjelp til å etablere et senter for forskning og utredning om menneskerettighetsspørsmål. Et slikt senter kunne være et forum for formidling av fagkunnskap både til studenter, politikere, dommere, advokater og andre som arbeider med menneskerettighetsspørsmål. Et senter kunne også være et naturlig kontaktledd til tilsvarende institusjoner i de nordiske land og ellers i Europa. Etter juridisk utvalgs oppfatning kan spørsmål omkring menneskerettigheter være et velegnet samarbeidsområde for de baltiske stater, der de nordiske land samtidig kan yde verdifull bistand både faglig og økonomisk. Det kunne således synes hensiktsmessig å undersøke muligheten for å etablere ett felles senter for alle de tre baltiske landene. En felles institusjon som her antydet kan etter juridisk utvalg enten etableres som et institutt for menneskerettigheter, eller som et Råd for forskning i menneskerettighetsspørsmål, f.eks. etter modell

fra Rådet for forskning i europeisk integrasjonsrett, som ble etablert i 1991 etter initiativ fra Nordisk Råd.

Etter utvalgets mening vil ulike støtteordninger på lovgivnings/menneskerettighetsområdet egne seg godt for felles nordiske innsatser . Dette er dessuten områder der en kan oppnå resultater uten altfor store økonomiske ressurser. Det er imidlertid viktig at ressursene på området i størst mulig grad ko-ordineres, slik at en kan oppnå best mulig utnytting. I første omgang er det viktig at de nordiske land samordner sine innsatser nasjonalt. Derutover bør Ministerrådet holde seg orientert om tilsvarende innsatser fra andre internasjonale organisasjoner, spesielt Europarådet.

Europarådet er allerede engasjert i de baltiske stater på områdene menneskerettigheter og lovgivningssamarbeid. I løpet av 1991 bidro Europarådet med eksperthjelp til Estland og Lettland i forbindelse med utarbeidelse av nye konstitusjoner. I løpet av 1992 vil det fra Europarådets side bli gitt juridisk bistand til alle de tre baltiske statene i form av rådgivning, workshops, ekspertmøter og seminarer. Det vil spesielt bli lagt vekt på domstolslovgivnigen, straffelovgivningen samt utvikling av sivilretten. På menneskerettighetsområdet ydes hjelpen særlig i form av dokumentasjon og litteratur, samt til oversettelse av den europeiske menneskerettighetskonvensjonen.

De i utvalgsforslaget nevnte tiltak er som tidligere anført basert på konkrete ønsker initiert fra representanter fra de folkevalgte organer i de baltiske stater. Balternes prioritering av lovgivningsarbeid går også fram av det sluttdokumentet som ble presentert etter den første sesjon i Baltiske Forsamling den 24.-26. januar, 1992, der det konkret ble uttrykt ønske om å re-etablere et baltisk samarbeidsorgan for lovgivningsspørsmål, som var i funksjon fra 1931 til 1940.

Etter utvalgets oppfatning er det viktig at det tas initiativ til å sette de foreslåtte tiltak ut i livet så raskt som mulig i løpet av 1992. Forslagene bør kunne settes iverk med hjelp av relativt begrensede ressurser innenfor årets nordiske budsjett, under henvisning til at Samarbeidsministrene for 1992 har øket budsjettet for innsatser i Baltikum med 16.9 mill DKK.

Etter dette skal juridisk utvalg innstille at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

å bistå de baltiske stater med utarbeidelse av et program for et framtidig baltisk lovgivningssamarbeide, i samarbeid med Nordisk Råd

å bistå de baltiske stater med eksperthjelp i forbindelse med konkrete lovgivningsoppgaver

å bistå de baltiske stater med juridisk litteratur på aktuelle rettsområder

å undersøke mulighetene for å etablere et felles baltisk senter for forskning m.v. i menneskerettighetsspørsmål

å iaktta tilsvarende nasjonale innsatser fra de nordiske land samt fra sentrale internasjonale organisasjoner som f.eks. Europarådet o.l. ved iverksettelsen av ovennevnte tiltak.

Helsingfors den 2 mars 1992

Lahja Exner (s)
Johan J. Jakobsen (Sp)
Helge Adam Møller (KF) Formann
Rannveig Guðmundsdóttir (A)
Marit Rotnes (A)
Ernst Wroldsen (A)
Sinikka Hurskainen (SDP)
Pia Kjærsgaard (FP)
Sauli Niinistö (Kok)
Ingrid Rasmussen (S)
Björn Samuelson (v)

A 1002/e

Medlemsforslag

om Norden og Europa - fra tilpasning til initiativ

(Reist av den Konservative gruppen)

(Ekonomiska utskottets betänkande över medlemsförslaget, se sak B 129/e, s. 965)

Innledning

Det nordiske samarbeidet har i flere tiår utgjort et viktig element i de nordiske relasjoner, men uten at dette medførte justerte ambisjoner i en verden hvor det stadig ble samarbeidet tettere. Det er den europeiske integrasjonsprosessen som har vitalisert samarbeidet.

Før og delvis parallellt med EØS- forhandlingene, har vi vært vitne til slutten på den kalde krigen, sosialismens sammenbrudd, oppløsningen av Sovjetunionen og en fordypning av den europeiske integrasjonsprosessen innenfor rammen av det europeiske fellesmarkedet.

Disse hendelsene bidro til en omdefinering av Sverige og Finlands utenriks-politiske handlefrihet. Konsekvensen ble at Sverige innleverte sin søknad om medlemskap i Det Europeiske Fellesskap, samtidig som den finske regjeringen nylig besluttet å gjøre det samme. Den norske regjering vil ta stilling til en eventuell EF-søknad etter Arbeiderpartiets landsmøte i november inneværende år. Kun Island av de nordiske land har signalisert at det ikke er aktuelt å søke om medlemskap i EF.

I en slik dynamisk tid er det at regjeringene skal stake ut kursen for det fremtidige nordiske samarbeidet.

Med nye internasjonale omgivelser, og en mulig ulik nordisk tilnærming til Europa, er det en reell fare for at det tradisjonelle nordiske samarbeidet kan ha sett sine beste dager.

Utgangspunktet for en vurdering av et fremtidig nordisk samarbeid bør være dets evne til å fremme individets frihet, trygghet og velferd, demokrati og mang-fold, markedsøkonomi, et rent miljø og det beste i den nasjonale kulturarven. Utfordringen ligger i å finne institusjonelle svar som kan bidra til å beholde de momentum som EØS prosessen har skapt, og som kan gis ytterligere impulser gjennom at 4 av de 5 nordiske land blir medlemmer av EF.

Dersom det ikke over tid lykkes å reformere det nordiske samarbeidet så mye at den nåværende oppblomstringen kan videreføres innenfor nye og klare ram-mer, vil aktivitetene i nordisk sammenheng meget lett kunne bli innskrenket til

det samarbeid som også i dag foregår utenom Nordisk Råd, spesielt på kulturområdet. I dette ligger det ingen nedvurdering av det folkelige nordiske samarbeidet. Kultursamarbeid og handel vil imidlertid bli videreført uavhengig av det offisielle samarbeidet. Uansett fremtidig Europatilknytning, bør de nordiske regjeringer være villige til å opprettholde et nordisk kulturnettverk som minst har samme omfang som i dag. Problemet er at det nordiske samarbeidet i sin nåværende form vil komme i klemme mellom de overnasjonale beslutninger som tas innenfor EF, og de beslutninger som fattes på nasjonalt nivå.

Det beste som kunne skje det nordiske samarbeidet er at alle de nordiske landene, med unntak av Island som selv ikke ønsker det, søkte om og ble medlemmer av EF. I vurderingen av forskjellige fremtidige samarbeidsmodeller, er det allikevel nødvendig å ta med i betraktning at muligens to land tilslutt blir stående utenfor fellesmarket.

Problemer forbundet med det nåværende samarbeidet

Hovedmålsettingene i Helsingfors-avtalen av 1962 er meget generelle i sin karakter. Disse målene må dessuten sies langt på vei å være oppfylt. De viktigste resultatene av det nordiske samarbeidet har til nå vært et felles arbeidsmarked og passfrihet samtidig som det er gjort mye for å harmonisere lover og virksomhet på en rekke områder. Årsaken til at det nordiske samarbeidet har stagnert, er manglende vilje og interesse hos medlemslandene til å avgi mer av sin nasjonale selvbestemmelsesrett. Samarbeidet har derfor nådd så langt som det har vært mulig. De nåværende strukturene er basert på denne virkelighet.

Utenriks- og sikkerhetspolitiske forhold har, basert på ulike posisjoner for de nordiske land, lenge blitt holdt utenfor det nordiske samarbeidet. Dette er nå forandret , slik at utenrikspolitikk vil inngå som en naturlig del av Nordisk Råds arbeid og debatt.

Det er også et faktum at det nordiske samarbeidet kan vise til nokså beskjedne resultater på det økonomiske og politiske området, selv om det ble gjennomført felles økonomiske handlingsplaner på 80-tallet.

Det fremtidige samarbeidet i lys av den europeiske utvikling

Ministerrådsforslaget danner et realistisk utgangspunkt for perioden frem til flere nordiske land eventuelt blir EF medlemmer. Det er også naturlig å avvente rapporten fra statsministrene før det blir fattet beslutninger av stor betydning. Allikevel kan det være nyttig å vurdere aktuelle muligheter for det fremtidige samarbeidet innen Norden.

Forholdet til EF vil være helt avgjørende for det nordiske samarbeidet i årene som kommer. For at det nordiske samarbeidet i fremtiden overhode skal ha noen mening, må det kunne svare på de utfordringer som kommer fra EF. I denne prosessen er det viktig at de nordiske land tar en aktiv holdning som initiativtagere og pådrivere. Inntil det er avklart hvordan de enkelte land vil ordne sitt formelle forhold til fellesskapet, er tiden som nevnt ikke inne for de store institusjonelle endringer.

Det bør utarbeides 2 alternativer. Ett for et Norden hvor alle landene utenom Island er medlemmer av EF, og ett hvor 2 eller flere land forblir utenfor EF. Dersom et eller flere land skulle velge å nøye seg med EØS avtalen, vil de automatisk sette seg selv utenfor det meste av beslutningsprosessen innenfor EF. Et slikt forhold vil gjøre det vanskelig å tenke seg full deltagelse i det som her kan omtales som den nordiske EF-pilaren.

I tillegg til parlamentarikerne er det viktig å aktivisere regjeringene mer i det nordiske samarbeidet. For begge grupper kan det være nødvendig med tiltak som vil bidra til å heve prestisjen i de nasjonale parlamenter i arbeidet med nordiske saker. Statsministrene bør ha som hovedoppgave å trekke opp hovedlinjene i samarbeidet, mens det vil være naturlig at utenriksministrene får mer av det operative ansvaret.

Blant EF's medlemsland treffes de enkelte fagministrene en gang i måneden i Brüssel. Slike anledninger vil i fremtiden kunne brukes til å utdype den nordiske dimensjonen der dette naturlig hører hjemme.

Sesjonene i Nordisk Råd vil ventelig øke i attraktivitet dersom de kortes noe ned.

Den nye utviklingen i Europa er det mest vitaliserende som har skjedd i det nordiske samarbeidet. Mange av de nordiske ambisjonene blir først til virkelighet gjennom EØS og medlemskapstilknytningen. Det er derfor naturlig at det fremtidige nordiske samarbeidet bygger på de 4 frithetene, varer, kapital, tjenester og personer. Norden bør samtidig arbeide for å gi miljøspørsmålene en enda viktigere plass i EF samarbeidet enn det som allerede er tilfelle. Alt dette må så reflekteres i arbeidet til såvel ministerråd- som presidiesekretariatet. Med den utvikling som synes å avtegne seg, bør forholdene i fremtiden ligge tilrette for en samordning av de to sekretariatene med formål å oppnå en bedre effektivitet.

Tjenesteområdet har vært adskillig mer beskyttet enn vareområdet, og har oppnådd lite i nordisk sammenheng før EØS avtalen ble en realitet. Fri kapitalbevegelse er i det vesentligste gjennomført i eller rett forut for EØS prosessen. Når det gjelder fri bevegelse av personer har det nordiske samarbeidet derimot gitt gode og konkrete resultater i relasjon til de 4 friheter. Sentrale samarbeidsområder kan i tillegg være forbrukerspørsmål, familierett, strafferett og spørsmål av praktisk karakter. De spesielle samarbeidsforhold som oppstår innenfor den nordiske rammen kom klart til uttrykk i EØS prosessen hvor delegasjonene hadde daglig kontakt for å koordinere eller utveksle synspunkter.

Forutsetningene er nå tilstede for å bringe utenrikspoltiske saker sterkere inn i det nordiske samarbeidet. Fra en nordisk synsvinkel vil det være ønskelig om de samme politikerne arbeider med både nordiske og utenrikspolitiske saker.

Nordisk Råd's sesjoner kan politiseres ved at Rådet gis større budsjettkompetanse. Det vil være en måte å øke parlamentarikernes interesse for nordisk arbeid. En slik reform skulle automatisk føre til at Rådet fikk to kortere sesjoner i året. Vårsesjonen for behandling av medlemskaps forslag, og høstsesjonen for behandling av budsjettet.

Arbeidet med det sosiale charteret er en viktig oppgave innenfor rammen av medlemslandenes EF-koordinering. Det vil være en videreføring av den vektlegging på sosiale saker som alltid har stått sterkt i nordisk sammenheng.

Den enkelte parlamentariker som deltar i det nordiske arbeid kommer lett i konflikt med seg selv i spørsmålet om egen lojalitet. Skal og bør lojaliteten rettes mot den nasjonale delegasjonen i en hver sak, eller er det naturlig at det legges større vekt på de partipolitiske båndene på tvers av landegrensene. Tiden arbeider for en regionalisering og politisering av det nordiske arbeidet. Dette gir behov for ordninger som gir klarere politiske signaler. Det vil både styrke den partipolitiske dimensjon og samtidig virke vitaliserende på det forberedende arbeid, samt den politiske debatt som finner sted i utvalg og under sesjonene i Nordisk Råd.

Et mer effektivit nordisk samarbeid forutsetter økte fullmakter til det land som til enhver tid har formansskapet. Økt regjeringsinnflytelse bidrar til mer målrettet styring av samarbeidet.

Som et innspill i debatten om mulige fremtidige samarbeidsmodeller, ga de nordiske utenrikspolitiske instituttene sommeren 1991 ut en rapport "Norden i det nye Europa". Her fremkommer et forslag om et "Nordisk Ting". Forslaget er interessant, og bør studeres nærmere. Det som er spesielt interessant er forslaget om å organisere "Nordisk Ting" som en to-kammer ordning; en "Europaforsamling" og en "Regionalforsamling". Forslaget forutsetter at hovedtyngden av nordiske land velger EF-medlemskap.

Uansett hvor mange av de nordiske land som blir medlemmer av EF, er det nødvendig at fremtidige samarbeidsmodeller også gir en tilfredstillende løsning for Vest-Norden. Spesielt viktig vil det være å finne ordninger som kan bidra til å ivareta disse lands interesser vis a vis EF. Det samme gjelder de tre selvstyrte områders stilling i det nordiske samarbeidet. Deres forhold til EF blir forøvrig neppe identiske.

EØS avtalen trer i kraft i 1993, og flertallet av nordiske land blir etter all sannsynlighet medlemmer av EF fra 1995/96. Helsingforsavtalen har et relativt lavt ambisjonsnivå sammenlignet med Romatraktaten. Den nye situasjonen gjør det nødvendig med en revisjon av avtalen slik at den kan gi nye visjoner for det nordiske samarbeidet.

Det er naturlig at de nordiske land i sine medlemskapsforhandlinger med EF klargjør hvilke begrensinger EF-retten kan tenkes å legge på det nordiske samarbeidet. Både EØS avtalens artikkel 127 og Romatraktatens artikkel 233 har bestemmelser om regionalt samarbeid. EF-domstolen har tidligere uttalt at denne type samarbeid ikke må påføre andre medlemsland en ulempe i forhold til de land som er involvert i det regionale samarbeidet. Så lenge samarbeidet går lengre i retning integrasjon vil felles nordiske bestemmelser kunne gå foran EF-retten.

Østersjøsamarbeidet

Etter at det er etablert en baltisk forsamling, arbeides det nå med retningslinjer for samarbeidet under Nordisk Råd. Den konservative gruppen uttrykker klar skepsis til forslaget om å etablere en parlamentarisk forsamling med et eget sekretariat. Det er derimot naturlig med et Råd på ministerplan. I den forbindelse er det viktig å søke en løsning som på en tilfredstillende måte integrerer Island i dette samarbeidet. De baltiske lands historiske bakgrunn, samt økonomiske- og

samfunnsmessige forhold, gjør det lite realistisk å oppta landene som fullverdige medlemmer i det nordiske samarbeidet. Dette forhold må ikke påvirke samarbeidet i negativ retning. De baltiske land utgjør for Norden et viktig nærområde som det er nødvendig å hjelpe.

Et Baltisk Råd, bør bli en nyttig samarbeidspartner for Nordisk Råd. Sentralt her står et tett samarbeid mellom presidiene og utsendinger til de respektive sesjoner.

Selv om det er et for tungrodd apparat å etablere enda et parlamentarisk Råd, vil et fordypet og praktisk samarbeid kunne bidra til økt handel, styrking av de kulturelle bånd, og ikke minst en forsterket innsats i kampen mot de betydelige miljø ødeleggelser.

I den nødvendige søken etter adekvate samarbeidsformer er det viktig å få med alle de nordiske landene, samt områder som Schleswig-Holstein, Mecklenburg-Vorpommern, Polen, St.Petersburg, Kaliningrad og Karelen. En form for Østersjøsamarbeid vil sammen med flere nordiske lands inntreden i EF, medføre en tyngdepunktforskyvning i Europa i retning nord. På sikt er det sannsynlig at det kan bidra til økte investeringer i den nordlige regionen av Europa.

På det nåværende tidspunkt synes den beste hjelp som kan ydes de baltiske land å være konstruktiv medvirkning til å sikre økt kapitaltilgang for små- og mellomstore bedrifter. I denne sammenheng vil en baltisk investeringsbank, eller en lignende ordning, være en verdifull operatør. Opprettelsen av et finansieringsinstrument må ses på som en nødvendighet for å få fortgang i miljøarbeidet og derigjennom sikre en bærekraftig vekst.

Utviklingen i de tidligere sosialistiske landene i Øst-Europa i retning demokrati og markedsøkonomi, må hilses med glede. En fortsatt demokratisk utvikling forutsetter en stabil vekst i årene som kommer. Både EF og EFTA landene har gitt sine bidrag gjennom bilaterale handelsavtaler. Lignende avtaler vil i nær fremtid bli forhandlet frem i forhold til de baltiske republikkene. Felles for alle de ovennevnte land er at de har som mål på sikt å kunne kvalifisere for EF medlemskap. Som ledd i denne prosessen vil det være naturlig at de søker stadig nærmere kontakt til EFTA landene. Det er viktig at de nordiske land inntar en sentral rolle i arbeidet med å påskynde dette viktige økonomiske- og politiske integrasjonsarbeidet.

Konklusjoner

På bakgrunn av ovennevnte foreslås derfor at Nordisk Råd fremmer følgende overfor Nordisk Ministerråd og de nordiske lands regjeringer:

- utreder de konsekvenser og muligheter som ligger i at foruten Danmark; Finland, Norge og Sverige blir medlemmer av EF;

- tar konsekvensen av at eventuelle institusjonelle endringer nødvendiggjort av EØS avtalens ikrafttredelse, må være elementer som passer inn i en langsiktig strategi mot en enda sterkere integrasjon i Europa;

- vurderer hvorvidt kortere sesjoner i Nordisk Råd kan gjøre det lettere å gjennomføre sesjonene med samtlige parlamentarikere og regjeringsmedlemmer tilstede;

- at de styrker og videreutvikler samarbeidet når det gjelder kultur, utdanning og forskning;

- at arbeidet med nye institusjonelle samarbeidsmodeller tar sitt utgangspunkt i at samarbeidet bør bygges på bl.a. de fire frihetene;

- at det i sammenhang med de aktuelle samarbeidsmodeller legges vekt på å få til en bedre samordning av ministerråd- og presidiesekretariatene med henblikk på å oppnå større effektivitet;

- at det legges tilrette for at det fremtidige arbeid i nordisk sammenhang kan bidra til å styrke de partipolitiske båndene på tvers av landegrensene;

- vurdere tiltak som kan gi økte fullmakter til det land som til enhver tid innehar formannskapet;

- at det foretas en nærmere vurdering av forslaget om et "Nordisk Ting" med en "Europaforsamling" og en "Regionalforsamling", fremmet i rapporten "Norden i det nye Europa", utgitt av de nordiske utenrikspolitiske institutter;

- at det i arbeidet med en revisjon av Helsingforsavtalen legges til grunn at fremtidig samarbeid skal foregå på et betydelig mer ambisiøst nivå innenfor rammen av EF samarbeidet;

- at det i forbindelse med nært forestående medlemskapsforhandlinger klargjøres hvordan et regionalt nordiskt samarbeid kan tilpasses EF-retten;

- at det i et fremtidig Østersjøsamarbeid legges vekt på at samarbeidet skal bidra til økt vektlegging på miljøspørsmål, en bærekraftig vekst og økte investeringer;

- utrede mulighetene for å opprette et nordisk investeringsinstrument for Baltikum;

- at det foreslås at Nordisk Råd etablerer et eget informasjons og kontaktkontor i Brüssel;

- at det foretas en vurdering av antall prosjekt og embetsmannskomiteer. Deretter bør det legges frem et revidert ministerrådsforslag for det fremtidige nordiske samarbeidet. Hensikten må være å få til økt effektivisering og besparelser;

Helsingfors, 2. mars 1992

Niels Ahlmann-Ohlsen (KF)
May Flodin (FS)
Thea Knutzen (H)
Wiggo Komstedt (m)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Hans Nyhage (m)
Ilkka Suominen (Kok.)
Jan P. Syse (H)
Eeva Turunen (Kok.)
Arne Andersson (m)
Geir H. Haarde (Sj)
Inger Koch (m)
Tore A. Liltved (H)
Helge Adam Møller (KF)
Sigríður Anna Þórðardóttir (Sj)
Sten Svensson (m)
Anders Talleraas (H)

A 1003/e

Medlemsforslag

om at nordisk samarbeid må integreres i EF

(Reist av den Liberalistiske gruppen)

(Ekonomiska utskottets betänkande över medlemsförslaget, se sak B 129/e, s. 965)

Nordisk Råd forutsetter at de nordiske landene finner sin plass i det nye europeiske samarbeidet, hvor EF er drivkraften, innen 1996. Derfor bør alle nordiske samarbeidsplaner ta utgangspunkt i et videre og mer forpliktende europeisk samarbeid.

Nordisk Råd erkjenner at det nordiske samarbeidet har kommet til kort på det politiske området fordi Nordisk Råd mangler beslutningsorganer som er i stand til å treffe forpliktende vedtak som gjelder for hele Norden.
Nordisk Råd er meget tilfreds med EF's utvikling og de vedtak som ble truffet på Ministerrådsmøtet i Maastricht. EF er nå i ferd med å finne en form på det europeiske samarbeidet som også vil tilfredsstille de nordiske lands behov for samarbeid den dagen de nordiske land blir medlem av EF.

Nordisk Råd må konstatere at Rådets visjon for nordisk samarbeid aldri har vært mulig å nå fullt ut innenfor rammene av egen virksomhet. Nordisk Råd konstaterer også at de store politiske utfordringene som medlemslandene står overfor når det gjelder sikkerhetspolitikk, miljøpolitikk og handelspolitikk trenger løsninger langt utover Nordens grenser. Disse og andre spørsmål trenger løsninger på globalt nivå, og i første omgang på europeisk nivå. I så måte har Nordisk Råd ingen betenkeligheter med å bygge ned sin egen virksomhet, når Rådet samtidig er kjent med at de fleste medlemslandene har søkt om medlemskap i EF, eller er i ferd med å gjøre det.

Det er i første rekke geografisk plassering, språk og til en viss grad felles kulturhistorie som binder de nordiske landene sammen. Norden har også i en årrekke vært tilnærmet homogent hva gjelder de toneangivende politiske oppfatningene. I så måte har det nordiske samarbeidet vært tuftet på den sosialdemokratiske velferdsstatsideologien. Den økonomiske krisen og velferdsstatsideologiens sammenbrudd har endret dette bildet. Man finner nå nøyaktig de samme politiske og ideologiske motsetningene i Norden som i resten av Europa.

Disse forhold tatt i betraktning vil Nordisk Råd understreke at det nordiske samarbeidet ikke lenger har den samme verdi som i 1950-60 årene. Både Europa og Norden har forandret seg. Nordisk Råd vil derfor konkludere med at dersom

det i fremtiden, innenfor EF, vil være naturlig med nordisk politisk samarbeid, så bør dette foregå på regjeringsnivå. Dersom det i tillegg vil være behov for parlamentarisk samarbeid, så mener Nordisk Råd at dette samarbeidet bør foregå mellom de nordiske medlemmene av EF-parlamentet.

På denne bakgrunn fattes følgende intensjonsvedtak på Nordisk Råds 40. sesjon i Helsingfors:

1. Nordisk Råds virksomhet avvikles innen 1996. Rådet ber presidiet og presidiesekretariatet forberede en avviklingsplan som kan vedtas på Rådets 41. sesjon

2. Nordisk Råd ber Nordisk Ministerråd fortsette sitt arbeid med å integrere fortsatt nordisk samarbeid i EF.

Helsingfors, 2. mars 1992

Carl I. Hagen (FrP)
Pål Atle Skjervengen (FrP)
Pia Kjærsgaard (FP)
Lodve Solholm (FrP)

A 1004/b

Utskottsförslag
om riktlinjer för Nordiska rådets budgetutskott

(Framlagt av Nordiska rådets budgetutskott)

Budgetutskottet utarbetade under hösten 1991 ett förslag till nya riktlinjer för utskottet. De nya riktlinjerna, som innebar en förenkling jämfört med tidigare regler samt en precisering av utskottets uppgifter, förelades presidiet för beslut i enlighet med arbetsordningens § 24.

Presidiet beslöt vid möte den 11 december 1991 att godkänna utskottets förslag med en ändring i punkten 3.

Utskottets förslag var:

"3. Budgetutskottet kontrollerar godkända årsredovisningar inom ministerrådets *och rådets* verksamhetsområde."

Presidiets ändringsbeslut var:

"3. Budgetutskottet kontrollerar godkända årsredovisningar och revisionsberättelser inom ministerrådets verksamhetsområde."

Orden "och rådets" har alltså utgått. Följande motivering ges:

"Den enda årsredovisning och revisionsberättelse som här kommer i fråga är den årliga redovisning och revisionsberättelse som avges över presidiesekretariatets budget.

Huvudman för presidiesekretariatets budget är presidiet. Enligt arbetsordningens § 21 skall presidiet 'årligen avgiva rapport om sin verksamhet' till plenarförsamlingen.

Presidiets årliga rapport till plenarförsamlingen utgör bl.a. grund för debatt i rådet om presidiets verksamhet. I rapporten ingår uppgifter om presidiesekretariatets budget.

Mot denna bakgrund synes det inte rimligt att ytterligare ett organ inom rådet ges i uppdrag att granska av presidiet fastställda årsredovisningar och revisionsberättelser. Det bör noteras att såväl årsredovisningar som revisionsberättelser avgivna av presidiet och granskade av plenarförsamlingen även granskas av samtliga bidragsgivande länders parlamentsanknutna revisionsorgan."

Denna motivering ger inte den rätta bilden av den faktiska behandlingen av presidiesekretariatets årsredovisningar och revisionsberättelser. Presidierapporten innehåller visserligen kortfattade uppgifter om verksamhetens budget, men varken årsredovisningar eller revisionsberättelser föreläggs plenarförsamlingen för godkännande. Vilket vore naturligt och i överensstämmelse med behandlingen av Nordiska kulturfondens årsredovisningar och revisionsberättelser.

Mot denna bakgrund hemställer budgetutskottet till Nordiska rådet

att ge budgetutskottet i uppdrag att granska även rådets redovisningar och revisionsberättelser samt att förelägga dem för plenarförsamlingen för beslut.

Helsingfors den 2 mars 1992

Ylva Annerstedt (fp)
May Flodin ((FS)
Søren Hansen (S)
Per Olof Håkansson (s)
Timo Järvilahti (Kesk.)
Lauri Metsämäki (SDP) Förman
Pål Atle Skjervengen (FrP)
Árni M. Mathiesen (Sj)
Roger Gudmundseth (A)
Helga Haugen (KrF
Marianne Jelved (RV)
Inger Koch (m)
Jonathan Motzfeldt (Si)

B 122/e

Ekonomiska utskottets betänkande

över ministerrådsförslag om förhöjning av Nordiska investeringsbankens grundkapital

(Ministerrådsförslaget, se s. 741)

1. Indledning

Ministerrådet har den 21. august 1991 fremsendt ministerrådsforslag B 122/e om forhøjelse af Nordisk Investeringsbanks grundkapital til Nordisk Råd, idet man udbeder sig rådets synspunkter på forslaget. Præsidiet har henvist forslaget til behandling i Økonomisk Udvalg.

Økonomisk Udvalg har behandlet forslaget på mødet i Mariehamn den 11. november 1991 og har besluttet at afgive følgende betænkning.

2. Ministerrådsforslaget

Ministerrådet foreslår at Nordisk Investeringsbanks grundkapital forhøjes med 800 mill. SDR. til samlet 2.400 mill. SDR. og at bankens vedtægter ændres i overensstemmelse hermed. Forhøjelsen af grundkapitalen skal træde i kraft pr. 1. april 1993.

Landenes andel af kapitalforhøjelsen bestemmes som tidligere af den gældende fordelingsnøgle for fælles nordiske udgifter. Af kapitalforhøjelsen skal landene indbetale 30 mill. SDR i tre rater på hver 10 mill. SDR. i hvert af årene 1993, 94 og 95, mens 30 mill SDR overføres fra bankens reservefond. Dette er en noget lavere indbetalingsprocent end ved tidligere kapitalforhøjelser, men forventes ikke at påvirke bankens kreditværdighed.

Baggrunden for forslaget er at bankens styre har ansøgt ministerrådet om en kapitalforhøjelse til sikring af bankens videre drift, idet man konstaterer at aktiviteterne snart vil støde mod det udlånsloft på 2,5 gange grundkapitalen, som er sat i vedtægterne. Forslaget bygger endvidere på ministerrådets konstatering af bankens positive udvikling i overensstemmelse med lagte retningslinier og bankens vedtægter, herunder drift efter bankmæssige principper og positive bidrag til den økonomiske integration i Norden.

Ministerrådet peger på at størrelsen af kapitaludvidelsen må afvejes mod de øgede forpligtelser og indbetalinger, som landene påtager sig. Det fremgår iøvrigt af bilag fra NIB, at den foreslåede kapitaludvidelse vil dække aktivitetsudvi-

delserne i perioden fra 1993 til 1997, hvor en ny kapitaludvidelse alt andet lige vil blive aktuel.

3. Økonomisk Udvalgs synspunkter

Økonomisk Udvalg konstaterer at baggrunden for at ministerrådet fremsætter forslag om at forhøje Nordisk Investeringsbanks grundkapital på nuværende tidspunkt er, at det eksisterende loft på 2,5 gange grundkapitalen er ved at være udnyttet. For at tillade videre udvikling af bankens aktiviteter i den takt, som banken hidtil har udviklet sig er det således nødvendigt med en udvidelse af grundkapitalen, som kan træde i kraft senest den 1. april 1993.

Udvalget konstaterer endvidere at ministerrådets forslag bygger på den konstatering, at bankens drift og udvikling på en positiv måde opfylder de lagte forudsætninger. Det konstateres at banken på trods af sin ekspansion stadig er relativt lille og at den, fordi den er bundet til at give lån af nordisk interesse, ikke udgør nogen egentlig konkurrent til øvrige finansieringsinstitutioner. Banken har med andre ord fundet sin niche på det nordiske finansieringsmarked. Ministerrådet konstaterer videre at en stigende del af bankens udlån i de senere år gået til miljøinvesteringer rundt om i Norden, hvilket er sket i overensstemmelse med de seneste omfortolkninger af kravet om nordisk interesse.

Nordisk Investeringsbank opretholder, som det eneste finansieringsinstitut i Norden, den højeste internationale kreditværdighed, den såkaldte AAA/Aaa-rating, hvilket indebærer at banken kan give lån på fordelagtige vilkår. Banken har i de 15 år den har været aktiv kun lidt ubetydelige tab på sine kreditorer. Afkastet på kapitalen har ligget på et niveau, som gør det berettiget at konstatere, at banken drives efter bankmæssige principper. Ministerrådet udtrykker iövrigt den vurdering, at bankens overskud for 1991 vil komme til at ligge på ca 43 mill. SDR.

Økonomisk Udvalg er enig med ministerrådet i at Nordisk Investeringsbank er et vigtigt redskab i det nordiske økonomisk samarbejde og at banken yder et positivt bidrag til den økonomiske integration i Norden. Udvalget støtter derfor ministerrådet holdning om at det sikres at bankens virksomhed fortsat kan udvikles i overensstemmelse med gældende målsætninger og retningslinier og i overensstemmelse med bankens vedtægter. Udvalget finder ligeledes at den valgte størrelse af kapitaludvidelsen synes rimelig.

4. Udvalgets indstilling

Udvalget støtter ministerrådets forslag, og finder at denne holdning bør videregives til ministerrådets snarest og ikke afvente behandling på 40. session.

Udvalget vil derfor opfordre Præsidiet til at i en *fremstilling* rekommandere Nordisk Ministerråd

at snarest vedtage ministerrådsforslag B 122/e om forhøjelse af Nordisk Investeringsbanks grundkapital, som bl.a. indebærer en forhøjelse af grundkapitalen med 800 mill. SDR til samlet 2 400 mill. SDR pr. 1. april 1993.

Mariehamn, den 11. november 1991

Arne Andersson (m)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.) Formand
Poul Nielson (S)
Thor-Eirik Gulbrandsen (A)
Mats Hellström (s)
Anders Mølgaard (V)
Anders Talleraas (H)

Reservasjon:

Udvalgets medlem *Carl I. Hagen* viser til den liberalistiske gruppes syn om å avvikle eller selge alle institutsjoner i Nordisk Råd innen 1 januar 1993 og vil derfor gå imot kapitalutvidelsen.

Ministerrådsförslag

om förhöjning av Nordiska investeringsbankens grundkapital

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet överlämnar härmed ett ministerrådsförslag om förhöjning av Nordiska investeringsbankens grundkapital med 800 miljoner SDR till 2 400 miljoner SDR och ändring av bankens stadgar i enlighet härmed. Ministerrådet ber om rådets synpunkter på förslaget. Ministerrådet avser att därefter godkänna förhöjningen av grundkapitalet.

Tammerfors den 21 augusti 1991

På Nordiska ministerrådets vägnar

Ole Norrback

Fridtjov Clemet

Forhøjelse af Den Nordiske Investeringsbanks grundfond besluttet af Nordisk Ministerråd (samarbejdsministrene) den .....

Den Nordiske Investeringsbanks bestyrelse har den 12.6.1991 med henvisning til § 2 i bankens vedtægter henstillet, at Nordisk Ministerråd træffer beslutning om at forhøje bankens grundfond med SDR 800 mio (*Bihang*).

1. Generelt

I skrivelse af 12.6.1991 om en forhøjelse af bankens grundfond konstateres, at bankens virksomhed er inde i en stabil vækstperiode. Banken udvikler sig fortsat i overensstemmelse med de angivne målsætninger og retningslinier, således som de fremgår af bankens vedtægter, af propositionerne i forbindelse med bankens oprettelse og af nye retningslinier og rekommandationer som udfærdiget af Nordisk Ministerråd og Nordisk Råd.

Under hensyntagen hertil beslutter Nordisk Ministerråd (samarbejdsministrene) at forhøje Den Nordiske Investeringsbanks grundfond med SDR 800 mio til SDR 2 400 mio fra 1.4.1993 og at ændre § 2 og § 3 i bankens vedtægter i overensstemmelse hermed.

Ministerrådet vil i øvrigt for sin del pege på følgende:

2. NIB's virksomhed

Den Nordiske Investeringsbank (NIB) oprettedes i 1975 for at styrke det nordiske økonomiske samarbejde mellem virksomheder og institutioner. Bankens långivning skal ifølge vedtægterne bidrage til at gennemføre investeringsprojekter og eksport af nordisk interesse. I forslaget til oprettelsen af banken konstateredes, at banken bør indgå som et vigtigt instrument til videreførelse af det nordiske samarbejde på det praktiske plan.

2.1 NIB's udlån

Fra banken begyndte sin virksomhed den 1. august 1976 og til 31.8.1991 har banken bevilget 871 lån under den almindelige låneramme. Udestående og aftalte men ikke udbetalte lån udgør ca. SDR 3,1 mia, og 3/4 af lånerammen på SDR 4 mia er således udnyttet.

Projekter, som har modtaget kreditter fra NIB, dækker et bredt spektrum af nordisk virksomhedssamarbejde inden for produktion, markedsføring, eksport, forskning og udvikling, råvarer, leverandør- og underleverandørsamarbejde, energi, kommunikation og transport.

Med udgangspunkt i Den økonomiske handlingsplan 1989—1992 ("Et stærkere Norden") ønskede Ministerrådet at forbedre mulighederne for, at banken kunne stille finansiering til rådighed for miljørelaterede investeringsprojekter, og bankens nyudlån er i den periode, der er forløbet siden, i stigende omfang anvendt til finansiering af sådanne projekter, jfr. herom nedenfor.

På trods af bankens ekspanderende virksomhed er og forbliver bankens samlede markedsandel i de respektive nordiske lande dog fortsat lille. Da

bankens lån er begrænset til nordiske samarbejdsprojekter, repræsenterer banken ikke noget væsentligt konkurrencemoment for de øvrige finansieringsinstitutioner i Norden.

Ministerrådet konstaterer, at de former for samarbejde, som banken har finansieret, ligger på linie med kravet om tolkningen af nordisk interesse, som er angivet i forarbejderne til bankens oprettelse og som senere er udtrykt i Nordisk Råds og Nordisk Ministerråds beslutninger og rekommandationer.

I 1989 blev begrebet nordisk interesse udvidet således, at bankens mulighed for at yde lån til miljøinvesteringer blev styrket i og med at miljøforbedrende foranstaltninger i Norden ansås for at opfylde kravet om nordisk interesse, selvom investeringerne kun berørte et nordisk land. Motiveringen var, at forureningen af luft og vand er grænseoverskridende, og at miljøinvesteringer i et land således havde positiv effekt også i de omkringliggende lande.

Det er af banken oplyst, at den nye miljøfinansieringsordning i den forløbne tid er udnyttet i følgende omfang:

I tidsrummet fra begyndelsen af 1989 til september 1991 er der i alt bevilget 50 miljøinvesteringslån til et samlet beløb af SDR 351 mio og yderligere 24 lån med positive miljøeffekter svarende til SDR 284 mio. Samlede miljøbevillinger i perioden andrager følgelig 74 bevillinger svarende til 30 % af de samlede bevillinger, og det totale bevilgede beløb på SDR 635 mio repræsenterer 26 % af bankens bevillinger i perioden.

Ministerrådet konstaterer, at den nye miljøfinanseringsordning opfylder et behov for fremskaffelse af finansieringskapital til miljøinvesteringer i Norden.

Til illustration af udnyttelsen af bankens investeringslån vises nedenfor en oversigt over udestående lån per 31.8.1991 fordelt efter låntagerens hjemland:

Udnyttelse af NIB's investeringslån:

Land	Antal låntagare	Antal lån	%	Beløb MSDR	%	Andel i % af grundfonden
Danmark	56	72	14.7	651.2	22.0	21.1
Finland	108	155	31.6	608.8	20.6	18.2
Island	25	61	12.4	252.4	8.5	1.0
Norge	59	78	15.9	454.3	15.4	19.6
Sverige	95	125	25.5	989.1	33.5	40.1
Totalt:	**343**	**491**	**100.0**	**2955.7**	**100.0**	**100.0**

Ministerrådet udtrykte i 1982 og 1987 ved de tidligere beslutninger om forhøjelser af bankens grundfond, at spredningen i bankens udlån til medlemslandene modsvarer de principper, som lå til grund ved bankens oprettelse, og Ministerrådet finder fortsat, at dette er tilfældet.

2.2 NIB's låntagning

Den 30. juni 1991 havde banken 96 optagne lån til en samlet værdi af ca. SDR 4,5 mia i 16 forskellige valutaer.

Ligesom andre multilaterale finansieringsinstitutioner såsom Verdensbanken, de regionale udviklingsbanker og Den europæiske Investeringsbank er bankens kreditværdighed den højest mulige. Banken har som den eneste institution i Norden en såkaldt AAA/Aaa-rating, hvilket indebærer den højest

mulige kreditværdighed på de internationale kapitalmarkeder, og banken opnår dermed sådanne vilkår, at den kan tilbyde sine lån på fordelagtige vilkår.

Ministerrådet konstaterer, at banken i hele sin virksomhedsperiode kun har lidt ubetydelige tab i forhold til dens virksomhedsvolumen, og at afkastet af bankens egenkapital i gennemsnit har været 9,2 % for perioden 1976—1982, 12,8 % for perioden 1983—86 og 10,6 % for perioden 1987—90. Banken må således anses at have drevet sin virksomhed i overensstemmelse med bankmæssige principper og tilgodeset vedtægternes krav om en rimelig forrentning af den indskudte kapital.

2.3 Bankens administrationsomkostninger

Administrationsomkostningerne har kunnet fastholdes på ca. 0,31 % af bankens samlede udlån. NIB's personale udgjorde per 31.8.1991 i alt 92 personer fra samtlige medlemslande.

3. Den aktuelle kapitalsituation — motiv for forhøjelse af grundfonden

Bankens låneramme er i vedtægterne fastlagt til 2 1/2 gange grundfonden, hvilket på nuværende tidspunkt svarer til SDR 4 mia. Dette relationstal valgtes ved bankens oprettelse efter sammenligning med Den europæiske Investeringsbank, med henblik på at NIB skulle opnå den højeste kreditværdighed på de internationale kapitalmarkeder. Ministerrådet konstaterer, at banken efter godt 15 års virksomhed havde udestående og aftalte, men ikke udbetalte lån per den 31.8.1991 til et samlet beløb på SDR 3,1 mia. Dette indebærer, at ca. 3/4 af bankens totale låneramme er udnyttet.

Ministerrådet konstaterer ligeledes, at bankens udlån er forøget med 19 % i 1988, 22 % i 1989 og 19 % i 1990. Nettotilvæksten i bankens udlån forventes at øge med godt 9 % i 1991, som følge af omfattende tilbagebetalinger af lån og et af banken fastholdt udbetalingsbudget. Banken bedømmer, at den nu gældende låneramme på SDR 4 mia vil være fuldt udnyttet ved årsskiftet 1993/94.

For at banken skal kunne videreføre den efter Ministerrådets mening positive udvikling i den ordinære lånevirksomhed — først og fremmest nordiske investeringsprojekter — er en forhøjelse af grundfonden således påkrævet.

4. Forslaget

4.1 Forhøjelsens omfang og fordeling på medlemslandene

Den forhøjelse af bankens grundfond, som foreslås her, har til hensigt at udvide lånerammen således, at bankens muligheder for at fortsætte virksomheden sikres i overensstemmelse med gældende målsætninger og retningslinier og i overensstemmelse med bankens vedtægter.

Efter Ministerrådets opfattelse har banken, som ventet, vist sig at have særlige muligheder for at skaffe investeringskapital til nordisk industri på fordelagtige vilkår — såvel hvad angår renteniveau og løbetid som lånevaluta. Behovet for bankens tjenester, som er kommet til udtryk i låneefterspørgslen, har også vist en fortsat øget tendens. Det behov, banken opfylder, er efter Ministerrådets opfattelse ikke mindre i dag, end da bankens låneramme senest blev udvidet i 1987.

Størrelsen af grundfondsudvidelsen må vejes mod de øgede forpligtelser og indbetalinger, som medlemslandene påtager sig. Det er Ministerrådets opfattelse, at det af bestyrelsen stillede forslag repræsenterer en rimelig afvejning. Ministerrådet anbefaler derfor den foreslåede forhøjelse af grundfonden med SDR 800 mio.

Ifølge bankens vedtægter skal medlemslandenes andel af forhøjelsen af grundfonden fordeles i overensstemmelse med den til ethvert tidspunkt gældende fordelingsnøgle for fællesnordisk finansiering, som fastsat af Nordisk Ministerråd. Den foreslåede kapitalforhøjelse vil efter den nuværende fordelingsnøgle fra 1991 udgøre følgende beløb for hvert af de nordiske lande: Danmark tegner sig for 21.3 % (SDR 170,4 mio), Finland 21.2 % (SDR 169,6 mio), Island 1.1 % (SDR 8,8 mio), Norge 18.9 % (SDR 151,2 mio) og Sverige 37.5 % (SDR 300 mio) for at opnå forhøjelsen på SDR 800 mio.

4.2 Den indbetalte kapitalandel af grundfondforhøjelsen

Ved bankens oprettelse blev det besluttet, at medlemslandene skulle indbetale 25 % af grundfonden. Denne andel blev valgt efter en sammenligning med bl.a. Den europæiske Investeringsbank for at give en tilfredsstillende driftskapital i bankens opbygningsfase.

Ved beslutningerne om forhøjelse af bankens grundfond i 1982 og 1987 var der enighed om, at andelen af den indbetalte grundfond kunne sænkes uden at forringe bankens kreditværdighed. Til sammenligning nævntes, at andelen af indbetalt kapital successivt var sænket ved grundkapitalforhøjelserne i såvel Verdensbanken som Den Europæiske Investeringsbank.

Bestyrelsen foreslår, at SDR 60 mio eller 7.5 % af grundfondforhøjelsen stilles til bankens disposition fra medlemslandene, dels ved at landene indbetaler SDR 30 mio, dels ved overførsel af SDR 30 mio fra bankens reservefond. Efter forhøjelsen vil den indbetalte andel således udgøre SDR 260 mio eller 10.8 % af den samlede grundfond på SDR 2,4 mia.

Bestyrelsens forslag medfører efter Ministerrådets opfattelse ikke nogen risiko for at bankens internationale kreditværdighed skulle mindske. Ministerrådet understreger dog, at det fortsat er vigtigt at medlemslandene indbetaler en del af kapitalforhøjelsen for derigennem at udvise fortsat støtte til banken, hvilket er af stor betydning for at opretholde bankens ekceptionelt gode kreditværdighed.

Ministerrådet foreslår, at 60 mio af kapitaludvidelsen på SDR 800 mio stilles til bankens disposition. Procedure og fordeling herfor behandles i punkterne 4.3 og 4.4.

4.3 Overførsel fra reservefonden til grundfonden

Som tidligere nævnt foreslår NIB's bestyrelse, at SDR 30 mio overføres fra reservefonden til grundfonden i forbindelse med forhøjelsen. Forslaget forsøger således at begrænse de direkte indbetalinger af nye midler fra medlemslandene. Bankens reservefond, som successivt er bygget op med overskuddet fra bankens virksomhed, udgjorde 31.12.1990 ca. SDR 173,5 mio. Bankens overskud for 1991 forventes at blive ca. SDR 43 mio.

Ministerrådet ser ingen hindring for, at en del af grundfondforhøjelsen sker ved en overførsel af midler fra reservefonden, i lighed med hvad der skete ved

sidste forhøjelse af bankens grundfond i 1987. Ministerrådet gør opmærksom på, at midlerne fra reservefonden bør overføres i overensstemmelse med medlemslandenes egen andel af den indbetalte grundfond og i overensstemmelse med beslutningen om udbetaling af dividende, hvilket for hvert af landene (baseret på ejerandelen i 1991) vil betyde følgende:

Overførsel af midler fra reservefonden

	(SDR mio)
Danmark	6,423
Finland	5,220
Island	0,297
Norge	5,487
Sverige	12,573
Totalt:	**30,000**

4.4 Tidspunktet for forhøjelsen af grundfonden

Med udgangspunkt i det tidspunkt, da lånerammens loft forventes nået, er det ifølge bestyrelsen ønskværdigt, at forhøjelsen af grundfonden — og dermed forhøjelsen af lånerammens loft — sker senest den 1. april 1993.

Ministerrådet tilslutter sig bestyrelsens opfattelse om, at forhøjelsen ikke bør ske senere end per 1.4.1993.

4.5 Procedure for og fordeling af medlemslandenes indbetalinger

Ved bankens oprettelse besluttedes, at den del af grundfonden, som skulle indbetales, skulle overføres i tre lige store årlige rater, hvilket også skete ved de to senere grundfondforhøjelser.

Ministerrådet tilstyrker, at de SDR 30 mio, som medlemslandene skal indbetale, fordeles på tre indbetalingsrater.

Under henvisning til det tidligere anførte i afsnit 4.2 om fordeling af den indbetalte kapitalandel af grundfondforhøjelsen, og i afsnittene 4.3 og 4.4 om finansieringen heraf, foreslår Ministerrådet, at følgende plan skal gælde for overførsel og indbetalinger, idet opmærksomheden henledes på, at beløbene er udregnet på basis af de foreliggende fordelingstal for året 1991:

Indbetalinger fra medlemslandene (SDR mio)

	1993	1994	1995
Danmark	2,130	2,130	2,130
Finland	2,120	2,120	2,120
Island	0,110	0,110	0,110
Norge	1,890	1,890	1,890
Sverige	3,750	3,750	3,750
Totalt:	**10,000**	**10,000**	**10,000**

4.6 Forslagets vedtægtsmæssige konsekvenser

Behovet for forhøjelse af bankens grundfond forudsås allerede ved bankens oprettelse. Muligheden for forhøjelse af grundfonden og fordelingen behandles således i overenskomsten om oprettelse af banken og reguleres i bankens vedtægter. I ovennævnte dokumenter fastslås også Ministerrådets kompetence til at træffe beslutning i dette spørgsmål.

I vedtægternes § 2 angives størrelsen på den nuværende grundfond samt fordelingen på medlemslandene i nominelle termer. I § 3 præciseres yderligere medlemslandenes indbetalingsforpligtelse vedrørende deres andel af grundfonden. Vedtægterne bør på ovennævnte punkter justeres, når beslutning træffes i overensstemmelse med dette forslag, således at vedtægternes oplysninger på disse punkter er ajourførte. Ministerrådet agter derfor, som et led i den endelige beslutning, også at foranledige en justering af vedtægterne gennemført på disse punkter.

Vedtægterne

Nuværende tekst:	Ny tekst:
Kapital § 2 Bankens grundfond beløber sig til 1 600 millioner SDR.	Kapital § 2 Bankens grundfond beløber sig til 2 400 millioner SDR.
SDR defineres i henhold til de værdiansættelsesregler, som Valutafonden har etableret med virkning fra 1. januar 1981.	SDR defineres i henhold til de værdiansættelsesregler, som Valutafonden har etableret med virkning fra 1. januar 1981.
Hvis disse værdiansættelsesregler ændres, afgør bestyrelsen, hvorvidt Banken skal skal benytte de nye regler.	Hvis disse værdiansættelsesregler ændres, afgør bestyrelsen, hvorvidt Banken skal benytte de nye regler.
Af grundfonden tegner den danske stat sig for 337,2 millioner SDR, den finske stat sig for 292 millioner SDR, den islandske stat sig for 15,6 millioner, den norske stat sig for 312,8 millioner SDR og den svenske stat sig for 642,4 millioner SDR.	Af grundfonden tegner den danske stat sig for 507,6 millioner SDR, den finske stat sig for 461,6 millioner SDR, den islandske stat sig for 24,4 millioner SDR, den norske stat sig for 464 millioner SDR og den svenske stat sig for 942,4 millioner SDR.
Forhøjelse af grundfonden sker ved beslutning af Nordisk Ministerråd efter indstilling fra Bankens bestyrelse. Fordelingen af grundfondsforhøjelsen på landene sker på basis af den til enhver tid av Nordisk Ministerråd fastsatte fordelingsnøgle for fælles nordisk finansiering.	Forhøjelsen af grundfonden sker ved beslutning af Nordisk Ministerråd efter indstilling fra Bankens bestyrelse. Fordelingen af grundfondforhøjelsen på landene sker på basis af den til enhver tid af Nordisk Ministerråd fastsatte fordelningsnøgle for fælles nordisk finansiering.
§ 3 Af det i grundfonden tegnede beløb stiller hver af de kontraherende parter 12.5 % til rådighed for Banken. Indbetalingerne sker efter påkrav fra Banken.	§ 3 Af det i grundfonden tegnede beløb stiller medlemslandene 10.8 % til rådighed for Banken. Indbetalingerne sker efter påkrav fra Banken.

Den resterende del af den tegnede kapital kræves indbetalt i det omfang, bestyrelsen finder det nødvendigt for at imødegå Bankens gældsforpligtelser.

Den resterende del af den tegnede kapital kræves indbetalt i det omfang, bestyrelsen finder det nødvændigt for at imødegå Bankens gældsforpligtelser.

BIHANG

Indstilling fra Den nordiske Investeringsbank's bestyrelse om forhøjelse af Den nordiske Investeringsbank's grundkapital

I. Baggrunden for en kapitalforhøjelse

Ifølge sine vedtægter kan Banken give lån og stille garantier til et sammenlagt beløb på 250 % af grundkapitalen (i vedtægternes danske version betegnet "grundfond"). Grundkapitalen udgør for øjeblikket SDR 1.600 millioner, hvilket svarer til en almindelig udlånsramme på SDR 4.000 millioner, (1.600×2,5 = 4.000).

Den formelle adgang til at stille garantier har kun været udnyttet i meget ringe omfang, og Banken har for øjeblikket ingen ikraftværende garantier. Garantier, der falder indenfor Bankens almindelige virksomhed, skal, hvis det igen bliver aktuelt, medregnes under den almindelige udlånsramme.

Udenfor den almindelige udlånsramme falder den særlige projektinvesteringslåneramme, hvis størrelse er uafhængig af grundkapitalen. De i forslaget anførte udlånstal refererer i det efterfølgende alene til den ordinære udlånsvirksomhed.

Regnskaberne for Banken udviser pr. 31.12.1990 nedenstående opstilling over udbetalte lån, hvortil kommer aftalte, men ikke udbetalte lån, idet disse sidstnævnte også belaster udlånsrammen:

udbetalte lån	SDR 2.953 mill.
aftalte, men ikke udbetalte lån	SDR 178 mill.
samlet belastning af udlånsrammen	SDR 3.131 mill.

Udviklingen i Bankens udlån fra 1985 med prognose regnet frem til 1997 fremgår af *Bilag 1*.

Efter ovenstående opstilling var 75 % af Bankens udlånsramme på SDR 4.000 millioner udnyttet ved udløbet af regnskabsåret 1990. Med den planlagte stigningstakt beregnes en 100 % udnyttelse af udlånsrammen at blive nået omkring årsskiftet 1993/94, (jfr. *Bilag 3*), hvilket stort set svarer til den prognose som forelå i forbindelse med sidste kapitalforhøjelse i 1987.

Forberedelse og gennemførelse af en forhøjelse af grundkapitalen tager erfaringsmæssigt omkring to år. På grundlag af denne ganske lange behandlingstid er tidspunktet nu kommet, hvor der må tages stilling til en forhøjelse af Bankens grundkapital.

Banken er en forholdsvis ung institution under vækst, og det er, dersom væksten skal kunne fortsætte, med visse mellemrum nødvendigt at regulere Bankens grundkapital for dermed at opnå en tilsvarende tilpasning af Bankens

udlånsramme. Reguleringerne af grundkapitalen behøver dog ikke længere skabe mulighed for en så stor vækststigning som i Bankens første leveår, idet Banken nu er inde i en mere afdæmpet, men på den anden side fortsat stabil, vækstperiode.

Det ville imidlertid virke uheldigt, hvis Banken kom i en situation, hvor den naturlige vækst måtte afbrydes på grund af den begrænsning, der ligger i udlånsrammen. De internationale ratinginstitutter ville opfatte en sådan afbrydelse som et negativt signal, der ville kunne tolkes som en mangel på støtte fra Bankens ejere. Også i øvrigt ville en afbrydelse forringe Bankens muligheder både på de internationale kapitalmarkeder og i relation til Bankens kunder.

II. Beslutningsprocessen

Ifølge vedtægternes §2 sker forhøjelse af grundkapitalen ved beslutning i Nordisk Ministerråd efter indstilling fra Bankens bestyrelse.

Forhøjelse af grundkapitalen indgår som et element i de nationale finanslovsforslag. Ministerrådets beslutning forudsætter derfor, at disse lovforslag er godkendt af den folkevalgte forsamling i alle de fem medlemslande.

Ministerrådet kan beslutte, at forhøjelsen træder i kraft, når samtlige nationale godkendelser foreligger. Bestemmelser om, at eventuelle indbetalinger (af tekniske årsager) først skal ske på et senere tidspunkt, er ikke til hinder for ikrafttræden.

III. Tidspunktet for forhøjelsens ikrafttræden

Bankens udlån beløb sig ved udgangen af 1986 til SDR 1.365 millioner og ved udgangen af 1990 til SDR 2.953 millioner svarende til en gennemsnitlig årlig nettotilvækst på ca. 20 %. Nettotilvæksten har dog været faldende og var for regnskabsåret 1990 ca. 15 %. Med et uændret udbetalingsbudget for året 1991 og med stigende tilbagebetalinger af lån regnes for indeværende regnskabsår med en nettotilvækst i udlånene på ca. 10 %.

Med den forventede stigningstakt i nettoudlån vil den nuværende udlånsramme være fuldt udnyttet omkring årsskiftet 1993/94, jfr *Bilag 1 og 3*.

For Bankens vedkommende er det af afgørende betydning, at kapitalforhøjelsens ikrafttræden ikke udskydes til et tidspunkt, der kan blive kritisk for Bankens udlånsmuligheder. Af hensyn til ovenstående er det nødvendigt, at kapitalforhøjelsen træder i kraft senest i løbet af første halvår 1993.

Skal kapitalforhøjelsen træde i kraft i løbet af første halvår 1993, er det nødvendigt, at forslaget om kapitalforhøjelse vedtages i samtlige medlemslandes parlamenter inden udgangen af kalenderåret 1992. Da finansåret i Sverige løber fra den 1. juli til den 30. juni, medens det i de øvrige medlemslande følger kalenderåret, indebærer dette, at kapitalforhøjelsen i Sverige skal optages i det forslag til finanslov for 1992/93, som vedtages endeligt i første halvår 1992, og at den i de øvrige medlemslande skal optages i det forslag til finanslov for 1993, som vedtages endeligt sidst på året 1992.

IV. Kapitalforhøjelsens størrelse

Bankens vedtægter fastlægger udlånsrammen til 250 % af grundkapitalen. Dette relationstal, som er det samme som gælder for Den europæiske Investeringsbank (EIB), ansås ved Bankens etablering at være passende for at Banken skulle opnå en høj kreditværdighed ved låntagning på de internationale kapitalmarkeder, hvor Banken sammenlignes med andre internationale finansielle institutioner.

Bankens kreditværdighed er særdeles høj, når man sammenligner med de fleste nationale pengeinstitutter. Sammenlignes imidlertid med de øvrige multilaterale finansielle institutioner, der som Banken er AAA/Aaa-ratede, har Banken sammen med EIB en lavere konsolidering (en "gearing" på 2,5 gange grundkapitalen set i relation til Verdensbankens og flere andres "gearing" på 1,0 gange grundkapitalen). På den anden side skal man være opmærksom på, at såvel NIB som EIB har en væsentlig bedre kvalitet på sine udlån, der i betydeligt omfang sker til industrialiserede lande.

Bankens grundkapital udgjorde ved oprettelsen i 1976 400 mill. SDR, og er siden forhøjet med virkning fra 2. januar 1984 til 800 mill. SDR og fra 1. august 1987 til 1.600 mill. SDR.

Banken har i dag opnået en sådan størrelse, at en forhøjelse af grundkapitalen med det samme beløb som i 1987, nemlig med 800 mill. SDR - svarende til en 50 % udvidelse af grundkapitalen - vil være naturlig. Med en sådan udvidelse vil det være muligt for banken at fortsætte den beregnede stigningstakt på ca. 10 % om året i hvert fald frem til omkring 1997.

Der tilstræbes herved et passende tidsinterval mellem hver enkelt kapitalforhøjelse.

På denne baggrund foreslår bestyrelsen en forhøjelse af grundkapitalen i 1993 med 800 millioner SDR til 2.400 millioner SDR. Hermed forhøjes Bankens udlånsramme fra 4.000 millioner SDR til 6.000 millioner SDR.

V. Forholdet mellem indbetalt kapital og grundkapital

Da man ved Bankens etablering skulle tage stilling til den første indbetaling, ansås det for vigtigt, at en forholdsvis stor del — 25 % — af grundkapitalen blev indbetalt. Ved de senere forhøjelser ansås det fortsat for vigtigt, at en vis del af kapitalforhøjelsen blev indbetalt, men at indbetalingsandelen uden forringelse af kreditværdigheden kunne nedsættes. Andelen af forhøjelsen udgjorde 10 % for 1984 og 7,5 % for 1987, hvorved den samlede indbetalte andel af grundkapitalen faldt fra 25 % ved Bankens etablering over 17,5 % fra 1984 til 12,5 % fra 1987.

En sammenstilling over forholdet mellem indbetalt kapital og grundkapital for andre multilaterale banker fremgår af *Bilag 5*. Endvidere fremgår det af Bilag 4, hvor stor en andel af den indbetalte grundkapital i Banken, der er indbetalt kontant fra medlemslandene, og hvor stor en andel, der hidrører fra overførsel fra reservefonden.

Bestyrelsen foreslår, at den indbetalte andel af grundkapitalen på samme måde som 1987 øges med 7,5 % af kapitalforhøjelsen, hvilket svarer til SDR 60 millioner.

Efter forhøjelsen vil den indbetalte andel udgøre 260 millioner SDR, hvilket svarer til ca. 10 % af grundkapitalen på 2.400 millioner SDR.

VI. Finansiering af den indbetalte andel

Bankens reservefond skal udgøre mindst 10 % af grundkapitalen, for at der kan uddeles dividende.

Ud fra Bankens prognoser om henlæggelser af overskud og om kontinuerlig dividendeudbetaling vil det være muligt at finansiere en del af den indbetalte andel af grundkapitalen ved overførsel fra Bankens reservefond, jfr. *Bilag 2.*

Banken har nylig ført samtaler med de internationale ratinginstitutter. Banken har herved kunnet konstatere, at institutterne lægger vægt på, at medlemslandene fortsat giver udtryk for støtte til Banken. Ved bedømmelse af denne støtte ser institutterne på den kontant indbetalte andel af kapitalforhøjelser, men ikke på overførsler fra reserver.

Ud fra en samlet vurdering har Bankens bestyrelse fundet det rigtigst at opretholde en løsning, der benytter sig af såvel en kontant indbetalt del som af en del, der overføres fra reservefonden.

På denne baggrund foreslår bestyrelsen, at 50 % af den indbetalte andel af grundkapitalforhøjelsen eller SDR 30 mio. finansieres ved overførsel fra reservefonden, og at de resterende SDR 30 mio. finansieres ved kontant indbetaling fra medlemslandene med SDR 10 mio. den 15 maj 1993, med SDR 10 mio. den 15. maj 1994 og med SDR 10 mio. den 15. maj 1995.

Indbetaling af grundkapital fra medlemslandene og udbetaling af dividende er rent principielt to adskilte handlinger, da indbetalingerne til grundkapitalen fastlægges i forbindelse med beslutningen om kapitalforhøjelsen, medens dividen bestemmes for hvert år for sig. For at undgå unødvendige kapitaloverførsler vil det dog være muligt at planlægge transaktionerne således, at de tidsmæssigt gennemføres samtidigt ved hel eller delvis modregning af kapitalindbetalingen i eventuel dividende.

VII. Bestyrelsens forslag til beslutning i Nordisk Ministerråd:

Idet det forudsættes, at forslaget behandles inden for den i afsnit III angivne tidsramme, således at forhøjelsen kan træde i kraft i første halvår 1993 *indstiller* bestyrelsen for Den nordiske Investeringsbank til Nordisk Ministerråd,

at Den nordiske Investeringsbank's grundkapital forhøjes med SDR 800 mill. til i alt SDR 2.400 mill. ved nytegning fra ejerne;

at den indbetalte del af grundkapitalen forøges med SDR 60 mill. svarende til 7,5 % af grundkapitalforhøjelsen; og

at forøgelsen af den indbetalte andel af grundkapitalen sker ved, at 50 % deraf eller SDR 30 mill. overføres fra reservefonden, medens den resterende andel indskydes fra medlemslandene med SDR 10 millioner hver den 15. maj i

årene 1993, 1994 og 1995 ved kontant indbetaling eller ved modregning i eventuel dividende.

Helsingfors den 12 juni 1991

Den nordiske Investeringsbank

Pentti Uusivirta
Formand for bestyrelsen

Jannik Lindbæk
Administrerende direktør

BILAGA 1

Utveckling 1985—1990 utestående ordinarie lån (miljoner SDR)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Utestående ordinarie lån	967	1,365	1,778	2,039	2,495	2,953
Avtalade, icke utbetalade ordinarie lån	*)	*)	27	33	67	83
Totalt lån inom ordinarie låneram	**967**	**1,365**	**1,805**	**2,072**	**2,562**	**3,036**
Grundkapital	800	800	1,600	1,600	1,600	1,600
Ordinarie utlåningsram (250 % av grundkapitalet)	2,000	2,000	4,000	4,000	4,000	4,000
Ordinarie lån i % av grundkapitalet maximalt 250 % (enl. § 6. NIB's stadgar)	121 %	171 %	113 %	130 %	160 %	190 %

*) Uppgifter för 1985 och 1986 inte tillgängliga.

Prognos för 1991—1997 med särskild fokusering på kapitalökningsbehovet

(Beloppen anger situationen per den 31 december respektive år)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Utestående ordinarie lån	3,161	3,477	3,825	4,207	4,628	5,091	5,600
Avtalade, icke utbetalade ordinarie lån	91	100	110	121	133	146	161
Totalt lån inom ordinarie låneram	**3,252**	**3,577**	**3,935**	**4,328**	**4,761**	**5,237**	**5,761**
Grundkapital	1,600	1,600	2,400	2,400	2,400	2,400	2,400
Ordinarie utlåningsram (250 % av grundkapitalet)	4,000	4,000	6,000	6,000	6,000	6,000	6,000
Ordinarie lån i % av grundkapitalet maximalt 250 % (enl. § 6. NIB's stadgar)	203 %	224 %	164 %	180 %	198 %	218 %	240 %

*) Efter föreslagen kapitalökning 1993, 800 miljoner SDR.

BILAGA 2

Prognos fram till 1997 (miljoner SDR)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Utestående lån (ordinarie utlån)	3,161	3,477	3,825	4,207	4,628	5,091	5,600
Utestående lån (PIL)	490	539	593	652	717	789	868
Utestående lån totalt (not 1)	**3,651**	**4,016**	**4,418**	**4,859**	**5,345**	**5,880**	**6,468**
Räntenetto (not 2)	59	64	70	78	88	98	107
Adm. kostnader	(10)	(11)	(12)	(12)	(13)	(15)	(16)
Rörelsens resultat	49	53	58	66	74	83	91
Årets resultat (not 3)	43	45	50	56	63	71	78
Brutto amorteringar (not 4)	434	436	618	620	598	604	644
Brutto låneutbetalningar (not 5)	600	801	1,020	1,062	1,084	1,139	1,232
Inbet. andel av grundkapitalökning (not 6)			10	10	10		
Överföres från reservfond (not 6)			30				
Dividend	8	8	8	8	8	8	8
Reservfond (not 7)	211	242	246	284	327	375	428
Reservering för kreditrisker (not 7)	89	97	107	118	130	143	157
Eget kapital	505	545	599	658	722	783	850

Noter: För år 1991 gäller fastställd budget.
PIL-låneordningen belastar inte den ordinarie utlåningsramen.

(not 1) Den förväntade ökningen i utestående lån är netto 10 % per år.

(not 2) Räntenetto utgör 0.5 % marginal på utestående lån (vid årets början) + 9 % på eget kapital (vid årets början).

(not 3) Årets resultat ugör RÖRELSENS RESULTAT minus avskrivningar och övriga periodiserade kostnader.

(not 4) Amorteringar utgör kända amorteringar på utlåningen plus förväntade amorteringar på ny-utbetalda lån.

(not 5) Brutto låneutbetaln. erhålles som skillnaden mellan utestående lån vid årets slut och början plus årets amorteringar.

(not 6) Föreslagen inbetald andel av grundkapitalökningen är 7,5 % = 60 miljoner SDR. 50 % inbetalas av medlemsländerna. 50 % överföres från reservfonden.

(not 7) Av ÅRETS RESULTAT (not 4) överföres till RESERVERING FÖR KREDITRISKER ett belopp så stort att reserveringen utgör 2.8 % av utestående lån, resten överföres till RESERVFOND.

Enligt NIB's stadgar §8. skall reservfonden uppgå till 10 % av grundkapitalet innan en utdelning till medlemsländerna kan ske. Gränsen för reservfondens storlek är således nu 160 m.SDR och stiger med den föreslagna kapitalförhöjningen till 240 m.SDR. Detta innebär att Banken med de uppställda förutsättningarna kontinuerligt kan dela ut dividend.

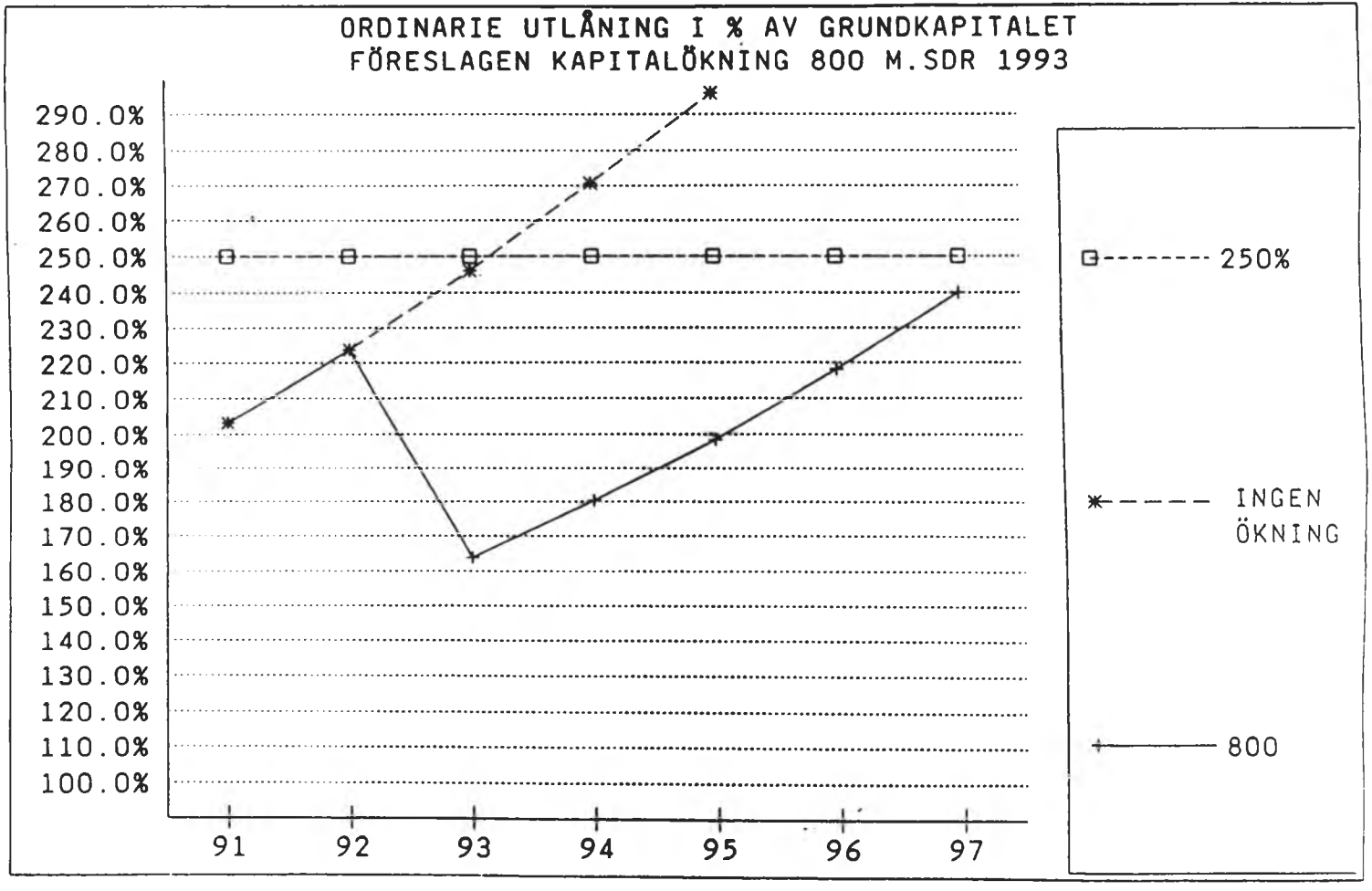
ORDINARIE UTLÅNING I % AV GRUNDKAPITALET
FÖRESLAGEN KAPITALÖKNING 800 M.SDR 1993
290.0%
280.0%
270.0%
260.0%
250.0%
240.0%
230.0%
220.0%
210.0%
200.0%
190.0%
180.0%
170.0%
160.0%
150.0%
140.0%
130.0%
120.0%
110.0%
100.0%
91
92
93
94
95
96
97
250%
INGEN ÖKNING
800

BILAGA 4

Tidigare kapitalökningar (miljoner SDR)

	1976–1977	1978	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Grundkapital	400		800			1 600			
Inbetalt av medlems-länderna	66.7	33.3	10	10	10		10	15	15
Överfört från reservfonden			10			20			
Kumulativt inbetalt	**66.7**	**100**	**120**	**130**	**140**	**160**	**170**	**185**	**200**
Kumulativt inbetalt i % av grundkapitalet		25 %			17.5 %				12.5 %

BILAGA 5

Multilaterale finansielle institutioners relationstal

(Milliarder USD 1989)

Institution	Rating S&P/Moody	Balance	Udestående lån
African Development Bank	AAA/Aaa	6,9	3,5
Asian Development Bank	AAA/Aaa	12,7	7,5
European Investment Bank	AAA/Aaa	65,8	63,8
Inter-American Development Bank	AAA/Aaa	21,1	15,1
Nordic Investment Bank	AAA/Aaa	5,6	3,7
World Bank	AAA/Aaa	108,2	77,9
		Grund-kapital	Heraf indbet./ besluttet ind-betalt i %
African Development Bank		21,3	10,2 %
Asian Development Bank		21,1	12,1 %
European Investment Bank		34,5	6,7 %
Inter-American Development Bank		34,5	7,7 %
Nordic Investment Bank		2,1	12,5 %
World Bank		115,7	7,4 %

Kildemateriale: årsberetninger for 1989.

Socialutskottets betänkande

över ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram inom bygg- och bostadssektorn samt medlemsförslagen A 969/s om bostadspolitiskt samarbete och A 984/s om utredning av bostadssektorn och konkurrensneuatralitet på byggmarknaden i Norden

(Ministerrådsförslaget, se s. 772, medlemsförslag A 969/s se s. 581 och medlemsförslag A 984/s, se s. 673)

Till socialutskottet har överlämnats ett ministerrådsförslag om samarbetsprogram för tiden 1992-1996 inom bygg- och bostadssektorn för behandling under Nordiska rådets 40:e session i Helsingfors. Ministerrådet ber om rådets synpunkter på förslaget för att därefter slutligt behandla samarbetsprogrammet. Dessutom har väckts två medlemsförslag som berör samma ämne som ministerrådsförslaget. Utskottet har behandlat förslagen vid sitt möte i Stockholm den 29 januari 1992.

1. Ministerrådsförslaget

Ministerrådet framhåller inledningsvis att samarbetet inom bygg- och bostadssektorn bör stärkas och inriktas på projekt med klar politisk relevans. Som exempel nämns bostadspolitiska frågor, inomhusklimat och stadsförnyelse. Ministerrådet redovisar även ekonomiska och organisatoriska konsekvenser av programmet.

Sammanfattningsvis påpekar ministerrådet efter en översiktlig orientering om det nordiska samarbetet inom bostads- och byggsektorn som vuxit fram under fyrtio år att det nu allt snabbare framväxande integrationsarbetet på det ekonomiskt - politiska fältet inom i första hand Europa ändrar förutsättningarna för det nordiska samarbete som sker inom ministerrådets ram, och som därför bör ges en ny inriktning.

Som målsättning anges följande:

Ministerrådet - bostadsministrarna har för avsikt att väsentligt stärka samarbetet kring frågor som rör den fysiska planeringen och utvecklingen av den byggda miljön.

Ministrarna vill öka den gemensamma projektverksamheten inom det bostadspolitiska området för att med effektivt utnyttjade resurser uppnå goda bostadsförhållanden i Norden.

Ministrarna vill främja arbete med frågor om hälsa och säkerhet för dem som brukar bebyggelsen samt verka för ändamålsenliga ansvarsförhållanden i byggandet.

Ministrarna vill i samråd med olika intresseorganisationer stärka konkurrenskraften hos nordiska leverantörer och entreprenörer inom byggbranschen genom att fästa större uppmärksamhet på branschen strukturutveckling.

Ministrarna vill gynna samordnat nordiskt agerande i olika internationella fora. Det nordiska samarbetet i frågor som rör tekniska byggbestämmelser och avskaffande av handelshinder skall primärt bedrivas i samverkan mellan de myndigheter och organ som deltar i det europeiska integrationsarbetet.

Det framhålls att den byggda miljön är av grundläggande betydelse för individ och samhälle. Boendet utgör den största enstaka utgiftsposten för varje familj och byggsektorns nationalekonomiska betydelse är väsentlig i samtliga nordiska länder. Sett ur ett sysselsättningsperspektiv får ca 7 % av den yrkesverksamma befolkningen sin utkomst inom det egentliga byggområdet. Inberäknas också de indirekta sysselsättningseffekterna blir siffran den dubbla. Den internationella marknaden påverkar i växande omfattning export och import av sektorns produktion och investeringar. Internationaliseringen berör så gott som alla delar av byggandet. Ministerrådet understryker vikten av att tillgängliga ekonomiska och personella resurser för planering, utredning, forskning etc i de enskilda länderna utnyttjas effektivt för gemensamma insatser och med ändamålsenlig arbetsfördelning mellan länderna.

Positiva erfarenheter av nordisk samverkan bör tas till vara i det fortsatta lagstiftningsarbetet, i den pågående integrationen av byggmarknaderna i Europa och i arbetet i internationella organisationer.

Ministerrådet vill främja sektorns mångsidiga samarbete som bör koordineras med arbetet inom andra sektorer, bl.a. social- och hälsosektorn. Även miljöaspekter bör uppmärksammas i ökad utsträckning, dvs. hur den byggda miljön kan bevaras och utvecklas för att främja en bärkraftig utveckling. Både arbets- och bostadsmiljöer bör utvecklas. Samtidigt bör frågor som gäller bygg- och produktansvar, försäkringssystem och garantier uppmärksammas. Brukarnas och konsumenternas ställning i förhållande till myndigheter och varuproducenter bör stärkas. Brukarna bör ges inflytande där viktiga beslut som rör planering, byggande och boende fattas. Det nordiska erfarenhetsutbytet om bl.a. boendedemokrati bör förstärkas.

Inom det bostadspolitiska området finns enligt ministerrådet goda förutsättningar för jämförande studier av olika styrmedels effekter och för ett fördjupat erfarenhetsutbyte till grund för fortsatta nationella reformer. Detta arbete har givit goda resultat och bör intensifieras. Till de frågor som bör ägnas uppmärksamhet hör hur olika regler för bostadsfinansiering och subventioner inverkar på bostadsbyggandets kostnader, bostädernas fördelning och förmögenhetsuppbyggnaden. En annan angelägen grupp av frågor gäller hur förändringar i befolkningens sammansättning påverkar bostadsbehoven - och hur dessa behov kan tillgodoses inom ramar för den bebyggelse som redan finns. Slutligen bör också, med stöd av erfarenheter från de skilda länderna, belysas hur bostadsmarknaden och dess olika delmarknader för skilda ägar- och upplåtelseformer fungerar under inverkan av olika rättsliga regleringar och ekonomiska styrmedel.

Ministerrådet noterar, att i samband med integrationssträvandena i Europa har nya dimensioner angående produktkvaliteten och ansvarsfördelningen för byggprocessen förts fram.

Vad beträffar ansvaret i byggandet går utvecklingen mot att ett helhetsansvar för slutprodukten, dvs. den färdiga byggnaden och dess funktionsduglighet. Detta gäller inte minst säkerhets- och hälsofrågor, under byggnadens hela brukstid.

Ett huvudområde är arbetet med den byggda miljön blir stadsförnyelse, reparation och underhåll av existerande byggnader. Häri ingår utnyttjande och utbyggnad av datoriserade planeringssystem samt rationella förvaltningsmetoder. En annan del av byggverksamheten är energimedveten arkitektur, det vill säga ekologiskt byggande så att byggnader uppförs av material med lång hållbarhet och möjligheter för återanvändning eller föroreningsfri deponering. Till detta hör också klimatanpassat byggande i Norden.

Bostadsministrarna avser att utarbeta delprogram inom detta programområde och har redan beslutat att ett handlingsprogram om inomhusklimat skall tas fram. Detta delprogram skall särskilt koncentrera sig på att få fram bakgrundsmaterial för produktutveckling av hälsoriktiga byggmaterial, att utveckla optimala ventilationsmetoder och fastställa ventilationsbehov för bostäder, kontor, samlingsutrymmen, skolor och institutioner, samt att medverka till informationsspridning om dessa frågor i Norden. Programmet skall ytterligare befästa ett tvärsektoriellt samarbete omfattande sektorerna för arbetsmiljö, energi, industri och miljö samt social- och hälsosektorn och konsumentfrågor.

Den europeiska normkulturen och kvalitetspolitiken kommer att i hög grad inverka på normgivningen för byggandet beträffande säkerhet, hälsa och kvalitet. Det är viktigt för de nordiska länderna att anpassa sig till detta och föra fram nordiska aspekter också i det europeiska samarbetet, framhåller ministerrådet.

Bostadsministrarna anser att i ett europeiskt integrationsperspektiv minskar betydelsen av det nordiska samarbetet för att avveckla tekniska handelshinder och för att befrämja byggexport inom Norden. Däremot ökar betydelsen av en nordisk påverkan av frågor om standardisering, teknisk kontroll och normutveckling på ett europeisk plan. Det är därför viktigt, att ett särskilt handlingsprogram uppgörs för samordning av nordiska insatser beträffande byggnormer och standardisering samt förberedande forskning med hänsyn till påverkan av europeisk verksamhet.

Ett naturligt led i arbetet inom hittills mera eftersatta delar av dessa områden, är att föra ut diskussionen i ett bredare internationellt sammanhang i syfte att dra nytta av det arbete som bedrivs i andra länder och att föra ut nordiska erfarenheter och rön.

Ett särskilt handlingsprogram föreslås för nordisk kunskapsöverföring till de baltiska länderna

De nordiska medlen för bostads- och byggpolitiska samarbetet utgör för 1991 8 MDKK när den temporära förstärkningen för standardisering över den ekonomiska handlingsplanen inberäknas.

Mot den bakgrund att sektorn spelar en betydlig roll i ländernas ekonomier anser ministerrådet det naturligt att dess tyngd i det nordiska samarbetet ökas. Eftersom ministerrådets samlade budget under närmast kommande period förvän-

tas ligga på en oförändrad nivå, anser bostadsministrarna det dock realistiskt att arbeta innanför ramar som motsvarar den reella nivån för nuvarande beviljning. Detta kommer att ställa krav på ökad produktivitet och klar prioritering av arbetsuppgifter inom sektorn.

Ministerrådet avser att organisera programmet budgetmässigt så att disponibla medel fördelas på vissa programområden som fastställs av bostadsministrarna. Programområdena utvärderas kontinuerligt för att resursfördelningen skall kunna anpassas till nya behov.

Bostadsministrarna fördelar sektorns rambeviljning på prioriterade satsningsområden som formuleras som handlingsprogram. Programmen och särskilt delprogrammen ges en tidsbestämd varaktighet för att uppnå flexibilitet i prioriteringen. De delprogram som ingår i samarbetsprogrammet revideras kontinuerligt. Medlen tilldelas inte enskilda samarbetsorgan till fri disposition utan förutsätter ansökan om projektstöd inom ramar för de insatsområden som ministerrådet prioriterar. Avslutade projekt bör evalueras och resultaten rapporteras till ämbetsmannakommittén.

2. Medlemsförslag A 969/s om bostadspolitiskt samarbete

I medlemsförslaget hemställes att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vid utarbetandet av ett nytt samarbetsprogram för bygg- och bostadssektorn särskild vikt läggs vid utformningen av de bostadspolitiska målsättningarna enligt vad som här anförts.

Förslagsställarna erinrar om att Nordiska rådets dåvarande budget- och kontrollutskott 1990 genomförde en granskning av ministerrådets handlingsplan. I granskningsrapporten ges en klar indikation på att arbetet bedrivs effektivt men samtidigt framhålls att den politiska styrningen är bristfällig och att gemensamma mål för byggsamarbetet saknas.

Rådet antog vid 39:e sessionen ett yttrande med anledning av *C 2*, att ett nytt program för bygg- och bostadssektorn borde utarbetas till 40:e sessionen.

Förslagsställarna instämmer i såväl budget- och kontrollutskottets som ekonomiska utskottets bedömning att ett nytt samarbetsprogram för bygg- och bostadssektorn måste innefatta uttalade målsättningar och prioriteringar för en samnordisk bygg- och bostadspolitik. Särskild vikt borde läggas vid utformningen av de bostadssociala målen, som bör formuleras med utgångspunkt i såväl social utjämning och rättvisa som på basis av idéerna om nordbors rättigheter.

En god och tillräckligt rymlig bostad i bra miljö skall ses som en mänsklig social rättighet. Det primära målet för bostadsförsörjningen bör vara att alla invånare skall kunna erbjudas goda bostäder till rimlig kostnad. Ett övergripande mål bör vara att främja en samhällsutveckling med bl.a. jämlika levnadsförhållanden. Vidare bör förutsättningar skapas för jämlikhet och för jämställdhet mellan kvinnor och män. Förbättrat medborgar/hyresgästinflytande innebär bättre förutsättningar för de boende att delta i planeringen och påverka utformningen av närmiljön. Tillgången på bostäder bör vara så god att även nyetable-

rade hushåll lätt kan erhålla bostad. En förutsättning för reell valmöjlighet är att likvärdiga bostäder betingar lika priser. Priserna måste vara rimliga i förhållande till hushållens betalningsförmåga.

Bostadsbeståndet bör ges en varierad utformning för att främja en allsidig boendestruktur. Vidare måste bostäder, arbetslokaler och lokaler till vilka allmänheten har tillträde göras tillgängliga för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga.

Planering av stadsförnyelse och andra förbättringar i befintliga områden bör ges bättre förutsättningar. Även bostadsförnyelsen bör ges en mera social inriktning med större hänsynstagande till de boende. Vidare betonas vikten av att bostadssociala frågor innefattas i det bostadspolitiska samarbetet.

3. Medlemsförslag A 984/s om utvärdering av bostadssektorn och konkurrensneutralitet på byggmarknaden i Norden

I detta medlemsförslag hemställes att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att göra en utvärdering av de nordiska ländernas bostadspolitiska lösningar som kan ligga till grund för en fortsatt avreglering inom den nordiska bostadssektorn

att tillse att en nödvändig konkurrensneutralitet upprätthålls på den nordiska byggmarknaden

Förslagsställarna erinrar om att ministerrådsförslagets huvudsyfte är att förstärka den fysiska planeringen och utveckla den byggda miljön i Norden. Huvudvikten läggs vid bevarande, ombyggnad och underhåll. Ett delprogram avser klimatanpassat byggande och bättre inomhusklimat. Vidare har ett särskilt delprogram för att påverka utvecklingen av europeisk normverksamhet aviserats. Vid socialutskottets höring med sakkunniga (se nedan) kunde tre trender konstateras i de nordiska ländernas bostadspolitik, nämligen privatisering eller avreglering, regionalisering, samt europeisering. Bostadssektorn har i samtliga nordiska länder varit föremål för reglering. Samtidigt är kunskaperna och regleringarnas konsekvenser begränsade. Huvudsyftet i ministerrådsförslaget avvisas därför av förslagsställarna.

Enligt förslagsställarnas mening bör bostadspolitiken i första hand fastställas på det nationella planet även om man försöker anpassa den efter önskemål om likartade förhållanden för flyttande mellan länderna. En grundläggande princip måste vara att det är marknaden och inte politiker som skall styra bostadsproduktionens omfattning och inriktning. En bra bostad till rimligt pris förutsätter mer av konkurrens och valfrihet. Därmed kan också priser för bl.a. nyproduktionen pressas. En annan grundläggande princip bör vara att de boende i offentligt ägda fastigheter bör erbjudas att köpa sina bostäder. Konsumenterna - eller marknaden - får härigenom ett avsevärt utökat inflytande.

Mål som formuleras för bostadspolitiken måste vara klara och mätbara. Det är nödvändigt att närmare studera effekterna av olika bostadspolitiska styrmedel t.ex. i fråga om kreditförsörjning och skattebelastning. Skatte- och finansierings-

system skall vara neutrala gentemot olika upplåtelseformer. I detta sammanhang hänvisas till delprojekt i ministerrådets bostadspolitiska projektverksamhet om olika styrmedel och ekonomiska stödformer. Det är viktigt att i detta sammanhang även undersöka negativa följdverkningar av reglering och styrning.

Vidare måste man finna lösningar på problem såsom radon och buller i boendemiljön samt vad gäller kostnadsutveckling och kvalitetskontroll. Detta är viktigt med hänsyn till kommande anpassning till EG som även kommer att nödvändiggöra en effektiv konkurrensneutralitet på den nordiska byggmarknaden.

Förslagsställarna pekar på brister i den praktiska tillämpningen av provning och normer, t.ex. vad gäller dörrars ljud- och brandisolering. Tros att provningsregler och kontrollsystem följer det internationella ISO-systemet, används i Finland och Sverige i förhållande till de övriga länderna andra metoder för beräkning av dörrars ljudisolering och klassificering. Detta har lett till prisskillnader på upp till 30% för en viss ljudisoleringsnivå.

Förslagsställarna vänder sig mot att man tillämpar regler som sedermera måste anpassas till ett EG-system och som i sig skapar en konkurrens på olika villkor i Norden. Nordisk samverkan inom byggsektorn bör i stället skapas så att man med gemensamma krafter kan påverka utformningen av regelsystem inom EG.

4. Höring med sakkunniga den 11 november 1991

För att behandla ministerrådsförslaget och bostadspolitiska frågor i övrigt anordnade utskottet en höring med sakkunniga i samband med rådets extrasession i november 1991. Deltagande sakkunniga var Karl Johan Miemois, Nordiska ministerrådet, Per Eggum Mauseth och Tore Johannesen, Nordiska kooperativa och allmännyttiga bostadsföretags organisation (NBO), Lars Nord, Byggforskningsinstitutet SIB, Per Åhrén, Norges byggforskningsinstitut, Per Svanberg, Hyresgästernas riksförbund, Ukko Laurila, Finlands fastighetsförbund, samt Tore Ljungkvist, Stockholms fastighetsägareförening.

Konsulent Karl Johan Miemois vid Nordiska ministerrådet inledde med en orientering om det kommande ministerrådsförslaget till samarbetsprogram på bygg- och bostadssektorn, som godkänts av bostadsministrarna den 29 oktober. Han noterade med tillfredställelse att Nordiska rådet inte remitterat medlemsförslag *A 969/s* om bostadspolitiska målsättningar. Ministerrådsförslaget, som utgjorde ett svar på Nordiska rådets förslag hade varit på remiss och därigenom hade medlemsförslaget indirekt remissbehandlats.

Ministerrådsförslagets huvudsyfte var att förstärka den fysiska planeringen och utveckla den byggda miljön. Huvudvikten låg vid bevarande ombyggnad och underhåll av den byggda miljön, särskilt stadsmiljön. Detta motsvarade en tyngdpunktförskjutning som ägde rum i alla nordiska länder. Ett delprogram avsåg klimatanpassat byggande och bättre inomhusklimat.

Den bostadspolitiska arbetsgruppen fungerade som styrgrupp för den bostadspolitiska projektverksamheten. Av sektorns sammanlagda 8 MDKK disponerades för 1992 800 000 för bostadspolitiska uppgifter. Ett av delprojekten under 1991 var Per Åhréns bok. "Bostadsbidrag i Norden". Projektet kan betecknas som lyckat då det medverkat till att ett bostadsbidragssystem håller på att in-

föras i Island. Det hade hittills visat sig problematiskt att ta fram ett egentligt bostadspolitiskt handlingsprogram, men erfarenhetsutbyte förekom och hade givit resultat. Sålunda hade den förra svenska regeringens förslag om räntelån byggt på en modell från Finland. Det fanns dock stora olikheter i Norden vad gällde befolkningsstrukturen och bostadsfinansieringssystemen.

Mot bakgrund av den prioritet som på internationellt plan ägnades säkerhet och hälsa inom normeringsarbetet var det värt att notera att det fanns helt olika regler inom EG-länderna angående t.ex ansvarigheten för byggskador. Ett särskilt delprogram skulle utarbetas för att påverka utvecklingen av europeisk normverksamhet.

Docent Lars Nord vid Byggforskningsinstitutet, SIB påpekade att det sociala angreppssätt som präglade medlemsförslaget ingick i de flesta industriländers bostadspolitiska ambitioner, men metoderna att genomföra politiken skilde sig mycket. Tidsandan var numera att breda ut marknaden på politikens bekostnad. Man kunde notera tre internationella trender:

- privatisering = avreglering av bostadssektorn
- kommunalisering: i hela västvärlden flyttas allt fler befogenheter från statlig till regional nivå
- Nordens europeisering: jfr. Sveriges tidigare fokusering på det globala perspektivet som nu flyttas till Europa.

Medlemsförslaget avsåg inte dessa tendenser, utan önskemål om ändringar i politiken som i flera fall krävde lagstiftning för genomförandet. Detta gällde t.ex större boinflytande och handikappanpassning. Syftet att åstadkomma mer allsidig boendestruktur skulle förutsätta att kommunerna utfärdade flera normer och regler. Prioritering av ungdomens boende skulle förutsätta kvotering innebärande att vissa bostäder reserverades för ungdomar. Rimliga priser skulle förutsätta intervention på marknaden, antingen genom räntebidrag för att underlätta produktion av bostäder och ge möjlighet för nya hushåll att skaffa bostäder, eller ökade bostadsbidrag.

Lars Nord fann vidare att ministerrådsförslaget innehöll mycket lite av sådana sociala mål, bara något om förbättrat brukarinflytande. Detta gällde dock bara frågor om planering, byggande etc. Ingenting stod om att främja brukarnas intressen gentemot de förvaltande företagen.

Martin Glerup ställde frågan om Lars Nord ansåg att det fanns något sammanhang mellan regionalpolitiken och bostadspolitiken. I Danmark fanns det t.ex. regler att en viss procentandel av bostäderna skulle vara hyreslägenheter i vissa regioner. Nord menade att bostadspolitiken inte sågs som en del av den allmänna regionalpolitiken eller industripolitiken. Per Åhrén instämde och menade att bostadspolitiken var nationellt och inte regionalt differentierad. Karl Johan Miemois erinrade om att ministerrådets bostadspolitiska grupp haft ett projekt om bostadspolitik och regionalpolitik. I Finland spelade bostadspolitiken en viss roll för regional sysselsättningspolitik.

Per Åhrén redogjorde för sin studie om generella och selektiva medel i bostadspolitiken och gjorde en jämförelse mellan de nordiska ländernas bostadspolitik. Han fann därvid bl.a. att den danska bostadspolitiken mest betonade den fria marknaden som bas för bostadspolitiken och syftade till att skapa en bred och varierande bostadsmarknad. Norge hade den mest utvecklade mål- medelhie-

rarkin, där många delmål eftersträvades. Sverige hade den största andelen bostadsbidrag och Norge den minsta.

Sammanfattningsvis ansåg Åhrén att de mål som formulerades för bostadspolitiken borde vara klara och mätbara. Det måste finnas ett rikt urval styrmedel för att uppnå dessa mål. Det borde finnas ett styrmedel för varje politiskt mål och kunskap hur dessa styrmedel verkade på bostadskonsumtionen. På grundval av dessa kunskaper kunde man sedan välja ut en lämplig kombination av åtgärder. Tyvärr fanns det för närvarande bara fragmentariska kunskaper angående styrmedlens verkan. Det pågående ministerrådsprojektet förväntades ge bättre kunskaper om olika bostadspolitiska styrmedel och deras effekter. Av statsfinansiella skäl kan det vara bättre att utnyttja selektiva, dvs. behovsprövade bidrag. Finland hade den största andelen selektiva bidrag, medan Sverige hade sänkt denna andel. Dessutom måste man ta hänsyn till de indirekta effekterna av skattesystemet. Om man räknade med dessa effekter var både Finlands och Sveriges andelar av selektiva bidrag mindre.

Man kunde ställa frågan om det överhuvudtaget behövdes en bostadspolitik. I utomnordiska länder fanns det i regel ingen bostadspolitik för alla. Bostadspolitik avsåg mest grupper med dåliga bostadsförhållanden som hade svårt att få bostäder på marknaden. Han betonade dock att bostadspolitiken inte var en inkomstfördelningspolitik eller sysselsättningspolitik utan måste ses som ett eget område med sin egen målsättning. Han var tillfredsställd med att den bostadspolitiska gruppen även studerade skattesystemets effekter för bostadskonsumtionen. Det var mycket bra att denna fråga togs upp på nordiskt plan, då det ofta ansågs som inopportunt att ta upp frågan nationellt. Han hänvisade även till Matti Nivas doktorsavhandling om bostadspolitiken i Sverige och Finland som bl.a. utvisat att Finland låg långt efter Sverige t.ex vad gällde normer för trångboddhet.

Per Eggum Mauseth, NBO:s ordförande, gjorde en genomgång av bostadssituationen i Norge, där den helt övervägande andelen lägenheter var bostadsrätter (ejeboliger). I Norge hade den privatisering som nu började i Sverige inletts för 10 år sedan. Sverige kunde därför dra nytta av att studera Danmarks och Norges erfarenheter. Vidare redogjorde han för NBO:s samarbete med Polen, Tjeckoslovakien och Ungern och erinrade om att ministerrådet förberedde ett delprogram om samarbete med Baltikum. NBO ansåg att deras rapport om inneklimatet kunde utgöra en del av detta program.

Per Svanberg, Hyresgästernas riksförbund, ansåg att diskussionen om bostadsfrågorna på nordisk nivå måste innefatta sociala frågor, miljöfrågor och boendeinflytande. Om man kunde se ministerrådsförslaget som ett svar på medlemsförslaget var det inte ett fullständigt svar. Även om själva bostadspolitiken måste läggas fast i varje enskilt land, borde man på nordiskt plan kunna samarbeta från vissa gemensamma utgångspunkter. I enlighet med medlemsförslaget ansåg han att målet för den allmänna bostadspolitiken inte bara skulle vara att lösa problemen på marginalen, dvs. för de sämst ställda grupperna. Målet måste vara att alla skall ha rätt till en bostad och att alla boende skall ha inflytande på sin situation. Hade man inte denna ambitionsnivå, var det lätt att överlåta åt marknadskrafterna att ordna bostadsfrågan. Detta skulle leda till ojämlikhet och segregerat boende. Det var därför nödvändigt att studera effekterna av

olika bostadspolitiska styrmedel, och även kreditförsörjningen till bostadsbyggandet. Han ansåg inte att, som framfördes i debatten, Sverige var färdigbyggt, men att de flesta bostäderna som finns år 2000 redan var byggda. Man fick därför prioritera underhåll, förbättringar och anpassning till nya behov. Viktigt var också att öka de boendes inflytande över planeringen, byggprocessen och förvaltningen av bostäderna.

Större krav på ekologiskt boende och lokal produktion som en del av regionalpolitiken skulle medföra stora ändringar i byggandet i framtiden. Det största problemet var dock den galopperande utvecklingen av byggkostnaderna. Det var nödvändigt att hitta former för att begränsa kostnadsutvecklingen. En annan viktig fråga var ansvaret för kvaliteten. I den aktuella debatten tog man ofta upp problem med fukt, mögel och hälsovådliga material. Dessa kontrollfrågor borde tas upp nordiskt och man borde samverka för att hitta en lämplig utformning av konsumentskyddet i lagstiftningen om byggmaterial. Detta var särskilt viktigt, när man var på väg mot en internationell byggmarknad som i och för sig skulle tendera att pressa byggkostnaderna. Nordisk samarbete var nödvändigt för att bevaka gemensamma intressen inom EG och även för att delge t.ex.Baltikum och Östeuropa nordiska erfarenheter.

Tore Ljungkvist, Sveriges fastighetsägarförbund, ansåg att medlemsförslaget tog upp grundläggande bostadspolitiska värderingar som det var lätt att ställa upp på, men det var svårt att komma vidare och definiera dem i detalj. En grundläggande fråga var om det var de centrala myndigheterna eller de enskildas boendes värderingar som skulle avgöra politiken. Man var i Sverige på väg att myndigförklara hyresgäster och andra boende. Viktigast var dock den ekonomiska sidan. I Sverige hade bostadspolitiken länge styrts utan hänsyn till kostnaderna vilket lett till ett alltför utbyggt finansieringsstöd från statens sida. Det var otänkbart att staten framdeles kunde ställa upp med lika mycket pengar som tidigare. Pengarna till bostäder måste i allt större utsträckning komma från de boende själva. Folk måste ha möjlighet att bo enklare om de ville. Detta gällde särskilt ungdomar som hade mindre behov av standard och service än senare i livet. Sådana olika intressen hos olika grupper borde vara vägledande istället för politiska krav.

Allmänt ansåg han att hyresrätt var en fördelaktig boendeform som innebar frihet att utan att binda och riskera eget kapital få tillgång till en bra boendeform med god service. Förklaringen till de höga byggkostnaderna såg han dels i konkurrenssituationen, som skulle förändras i en europeisk marknad, dels i de kraftiga regleringarna som inte släppte fram nya alternativa sätt att bygga bostäder.

Ukko Laurila, Finlands fastighetsförbund, gjorde en sammanfattning av läget i Finland där 70% av lägenheterna utgjordes av aktielägenheter. Andelen privata hyresbostäder hade minskat kraftigt och det var även brist på s.k. sociala hyresbostäder. Hyrorna i de privata hyresbostäderna låg för högt och ett stort antal bostäder stod tomma. Han ansåg att medlemsförslaget var abstrakt och gammalmodigt i sin syn på bostadspolitiken. Ministerrådets gamla handlingsprogram hade siktat till stabil sysselsättning och produktivitet, något som var aktuellt i Finland i dagens läge. Orsakerna till den starka kostnadsutvecklingen såg han i likhet med Tore Ljungkvist i att bostadssektorn var starkt reglerad

("överstandardisering") och att konkurrens saknades. Dessutom pekade han på den höga fastighetsbeskattningen i Norden. Det var 30 % dyrare att bygga bostäder i Finland än i Mellaneuropa. Man kunde inte leva med sådana priser efter år 2000.

De krav som anfördes i medlemsförslaget på hyresgästinflytande, likvärdiga bostäder för lika pris etc. ansåg han gammalmodiga. De hade redan tagits upp på nordiskt plan. Nu borde man mera tala om kvalitet och närmiljö som aktuella krav. I Finland hade man byggt 1 miljon bostäder på 10 år med låga kvalitetskrav och nu måste statskärnorna förnyas. Det blev allt svårare att hitta finansiering för nybyggande och förbättring till följd av de höga skatterna. Hundratals konkurser har förekommit av små byggföretag som lämnade halvfärdiga hus bakom sig. Nybyggandet uppgick till 10 lägenheter per 1000 invånare och år i Finland och endast hälften i övriga länder. Det var nödvändigt att prioritera ombyggnad och förbättring av det existerande beståndet. Man hade inte råd att vänta på pengar från staten. För att få igång detta förnyelsearbete krävdes klara spelregler mellan husägare och det offentliga.

Laurila ansåg inte att inomhusklimatet varit ett så stort problem, att det behövdes ett eget program under ministerrådet. Det räckte med erfarenhetsbyte. Detta utbyte borde även omfatta standard m.m. för "provhus". Slutligen orienterade han om en konferens i Tallinn som utgjorde ett led i samarbetet mellan Baltikum och Norden. Studenter från Estland gavs möjligheter att studera vid Finlands institut för byggforskning.

Per Eggum Mauseth invände mot Laurilas synpunkter och menade att den nuvarande liberalistiska trenden varit den dominerande för 50 år sedan. I Norge tog man bort regleringarna för andrahands-lägenheter 1982 och man såg nu klara sociala problem förenat med den friare ekonomin. Det fanns en stark önskan att återvända till det tidigare systemet. När regleringen släpptes i Norge steg priserna kraftigt men byggpriserna hade på senare tid sjunkit.

Tore Johannesen påpekade att det fanns stor spridning i bostadskostnaderna i Norge på grund av den stora andelen "ejeboliger".

Lars Nord påpekade att marknadsmekanismer och politiska beslut var alternativa medel att föra fram folkets värderingar. Det ena innebär inget mer myndighetsförklarande än det andra. En neutral syn på detta innebar att olika medborgare valde olika medel utifrån olika intressen och värderingar.

Per Åhrén instämde betr. behovet att klara ut ansvarsförhållandet mellan staten och de privata ägarna, men ansåg det ännu viktigare att få en klar ansvarsfördelning mellan stat och kommun. På en fråga av Sten Svensson, framhöll han att det svenska ROT-programmet (reparation, ombyggnad, tillbyggnad, som haft till syfte, både att öka sysselsättningen och bostadsstandarden, hade skjutit över målet. Resultatet hade blivit en alltför hög boendestandard som folk inte vara villiga att betala för. Man hade "byggt bort" enklare bostäder som hade kunnat hyras ut billigt. Vidare erinrade han om ett ECE-seminarium som behandlat förhållandet mellan inkomsterna och bostadskostnaderna.

Svein Alsaker påpekade att man hade samma problem i Norge, där man hade byggt för många bostäder med artificiell finansiering som pressat upp standarden och gjort bostäderna alltför dyra.

Per Eggum Mauseth såg att marknaden blivit svårare för bostadssökande. Man hade byggt för mycket i förhållande till efterfrågan, men inte i förhållande till behoven. Han ansåg att det svenska ROT-programmet var en bra idé och att sysselsättningsperspektivet också var ett viktigt inslag. Ett program för ombyggnad och förnyelse innebar också mindre risktagande än nybyggnad. I Norge hade man fått genomslag för bostads- och miljöförnyelse genom en låneordning i Husbanken. Beslutet att sätta igång byggprojekt och ta kostnaderna därför, låg dock inom NBO hos ägarna.

Per Svanberg ansåg att ROT-programmet inneburit en "brandkårsutryckning" och att det behövdes ett mera permanent system för finansiering av ombyggnader m.m. Han instämde i Tore Ljungkvists bedömning av fördelarna med hyresrätt kontra bostadsrätt. Som hyresgäst var man mera lättrörlig och kunde flytta till nya arbetstillfällen. Bostadsrätter innebar en orättvisa, då de som kom senare in på marknaden fick betala mer.

Ukko Laurila påpekade att i Finland gick endast 20% av medlen för bostadsbyggande till renovering och ombyggnad mot 40% i Sverige. I Finland byggde man antingen många nya bostäder eller ingenting alls. Minskad nybyggnad skulle leda till större arbetslöshet. Ett ROT-program kunde därför vara en bra lösning i Finland.

Tore Ljungkvist betonade åter att en reglerad bostadsmarknad ledde till överkonsumtion, dvs. att man skaffade sig större bostad än man skulle ha råd till på en fri marknad. I detta läge var konsumenterna mycket känsliga för ändringar i det statliga subventionssystemet. I den nuvarande situationen då man vant sig vid ett genomreglerat system som var svårt att bli av med, var det bra att göra en jämförande studie av skilda styrmedels effekter.

Per Åhrén instämde häri och nämnde som ett exempel att det svenska systemet för ombyggnadsfinansiering var ett bra studieobjekt, då det tydligen lett till alltför stor ombyggnad och mindre nybyggande. Nybyggnad av en lägenhet i Sverige kostade i genomsnitt 1 miljon kronor och ombyggnad 450 000. Anmärkningsvärt var att motsvarande ombyggnad i Norge bara kostade 150-160 000 kr. Orsaken torde bl.a. vara att marknaden var mera reglerad i Sverige och att staten betalade en stor del av ombyggnadskostnaden. En jämförande studie skulle innebära att man synliggjorde subventionerna i de olika systemen. Detta skulle ge grundval för bedömning hur man effektivt skulle utnyttja bostadsbeståndet.

Tore Johannesen påpekade att frågan om ansvarsfördelningen mellan stat och kommun var ett "smertefylt emne" för kommunerna, som såg fram emot nya uppgifter och större kostnader.

Svein Alsaker erinrade om att etableringslån från Husbanken till Oslo kommun inte utnyttjats, utan pengarna hade bara satts in på ett konto och senare återbetalats.

Per Åhrén hade i sitt utredningsarbete funnit att kommunerna ofta inte varit intresserade av att följa upp statliga beslut och att staten inte hade följt upp effekterna av sin delegering till kommunerna. Lars Nord hade studerat effekterna av att föra över uppgifter från stat till kommun (t.ex. bostadsbidrag för pensionärer). Det fanns stora skillnader mellan kommunerna och det avgörande föreföll vara, vilken gren av den kommunala förvaltningen som lade fram beslutsmaterialet för politikerna.

Per Eggum Mauseth erinrade om den ansvarsfördelning som brukade tillämpas i Norge, nämligen att staten stod för finansieringen, kommunerna för tilldelningen och de enskilda för att skaffa sig och betala för bostäder. Denna tredelning gav helt nya aspekter på debatten om privatiseringen.

Lars Nord framhöll att förvaltning var ett annat område som borde beaktas av nordiska politiker. Uppgifter som tidigare sköttes av kommunala instanser har i ökad utsträckning övertagits av bostadsföretag inom exempelvis äldreomsorgen och barnomsorgen.

Lena Öhrsvik påpekade att bostadskostnaderna måste bedömas i relation till medborgarnas inkomster, och att stora skillnader i denna andel hade dokumenterats i en undersökning som jämförde unga familjers bostadssituation i de nordiska länderna.

Markku Rossi hänvisade till diskussionen om en Baltisk investeringsbank och ställde frågan hur man skulle hjälpa Baltikum om något sådant beslut inte kom till stånd.

Karl Johan Miemois erinrade om att man inom byggsektorn inte tagit upp investeringsfrågorna, då det var ett alltför stort ämne för ÄK/Bygg. Ämbetsmannakommittén koncentrerade sig istället på erfarenhetsutbyte. Mauseth ställde frågan, vilka mottagningsmekanismer som fanns i Baltikum för nordiska erfarenheter. NBO hade i sitt samarbete med Polen, Ungern och Tjeckoslovakien kommit fram till att förvaltning och organisation var de lämpligaste ämnena för informationsutbyte.

5. Utskottet

Utskottet, som efter rådets 39:e session erhållit bygg- och bostadssektorn som ett nytt ämnesområde, får med anledning av ministerrådsförslaget och medlemsförslagen samt mot bakgrund av höringen med sakkunniga anföra följande.

Nordiska rådets budget- och kontrollutskott lät under 1990 genomföra en granskning av det nordiska samarbetet inom byggområdet. Utvärderingsrapporten fann sammanfattningsvis att arbetet inom sektorn bedrivits effektivt och varit av stort värde, men det konstaterades också att den politiska styrningen varit bristfällig och att det saknades gemensamma mål för samarbetet. Det påpekades att den nordiska finansieringen endast utgjorde en liten del av den totala kostnaden för samarbetet. Nationell finansiering och därmed nationellt intresse medverkade till att arbetet reviderades löpande och uppenbarligen bedrevs på rätt sätt. Däremot kunde man fråga sig om det var rätt saker som genomfördes, sett ur ett nordiskt perspektiv. Då budgeten reellt sett minskat under de senaste åren, ansåg utredaren att medlen var otillräckliga för att ha den nödvändiga styrfunktionen av det nordiska samarbetet med hänsyn till utvecklingen i Europa.

Budget- och kontrollutskottet ansåg att arbetet med ett nytt samarbetsprogram kunde ge de politiska organen samt myndigheter och organisationer tillfälle att analysera och prioritera verksamheten för att kunna genomföra de aktiviteter som var mest relevanta ur ett nordiskt perspektiv. Genom arbetet med ett nytt samarbetsprogram skulle sektorn kunna få den politiska förankringen som enligt utredaren saknades. Det föreliggande ministerrådsförslaget får anses utgöra ett svar

på de synpunkter som framfördes i granskningen och av budget- och kontrollutskottet.

Utskottet noterar med tillfredsställelse den allmänna utformningen av samarbetsprogrammet för bygg- och bostadssektorn för åren 1992-1996. Programmet omfattar fyra huvudområden, nämligen den byggda miljön, bostadspolitik, säkerhet, hälsa och kvalitet samt internationellt samarbete. Vissa organisatoriska förändringar införs, främst att sekretariatet för NKB (Nordiska kommittén för byggbestämmelser) anknyts till ministerrådssekretariatet i Köpenhamn. Samtidigt har ministerrådet godkänt ett handlingsprogram för bättre inomhusklimat och byggsektorns handlingsprogram för Baltikum. Ministerrådet har vidare fattat beslut om ett särskilt handlingsprogram för samordning av nordiska insatser beträffande byggnormer och standardisering samt även förberedande forskning med hänsyn till europeisk påverkan.

Utskottet emotser dessa delprogram med intresse och anser att de bör kunna bidra med ett mer konkret innehåll till samarbetsprogrammet.

Utskottet noterar att budgetramen för programmet är 8 MDKK för 1992 och därefter, när den ekonomiska handlingsplanen upphör, 7 MDKK. Ministerrådet anser att man realistiskt kan utföra programmet inom denna ram.

Utskottet vill ifrågasätta om denna budgetnivå som alltså innebär en nedskärning med 1 miljon när den ekonomiska handlingsplanen går ut, är tillräcklig med hänsyn till den ökning av ambitionsnivån som de ovannämnda delprogrammen torde komma att innebära liksom även de synpunkter utskottet nedan anför. Utskottet noterar ministerrådets beskrivning av byggsektorns nationalekonomiska betydelse i de nordiska länderna samt bostadens stora andel av varje familjs utgifter. Åtgärder med avseende på bygg- och bostadsmarknaden får sålunda mycket stora konsekvenser både för individ och samhälle. Det är därför utomordentligt viktigt att de baseras på ett grundligt utredningsarbete och en riktig avvägning mellan olika intressen. Givetvis finns möjligheter till nationell delfinansiering av vissa projekt där t.ex. även utredningsuppgifter fördelas ländervis.

Vad gäller bostadspolitiken vill utskottet erinra om att de flesta utomnordiska länder, även industrialiserade länder, torde sakna en explicit formulerad bostadspolitik. Vanligen låter man marknaden fungera fritt, eventuellt med subventioner i olika form för särskilt utsatta grupper. Norden har traditionellt en högre ambitionsnivå. Enligt ministerrådet finns goda förutsättningar för jämförande studier av olika styrmedels effekter samt för fördjupat erfarenhetsutbyte. Ministerrådet anser att detta bör kunna läggas till grund för fortsatta reformer på nationell nivå. Till de frågor som bör uppmärksammas hör bostadsfinansieringsreglernas och subventionernas inverkan på kostnaderna för bostadsbyggandet, bostädernas fördelning och förmögenhetsuppbyggnad. Bostadsbehovens förhållande till befolkningens sammansättning och hur förändringar i behoven ska tillgodoses genom förändringar i bostadsbeståndet samt hur bostadsmarknaden för skilda ägande- och upplåtelseformer fungerar bör också undersökas. Utskottet finner att denna uppräkning ger en god grundval för det framtida samarbetet inom den bostadspolitiska gruppen under ministerrådet. Det torde dock vara en maktpåliggande uppgift att lägga upp flera undersökningar av denna typ omfattande flera länder och på ett sådant sätt att slutsatserna blir användbara för utformningen av

bostadspolitiken i de nordiska länderna. Det är därför tveksamt om ett adekvat arbete kan utföras inom ramen för en oförändrad budgetram (0,8 MDKK per år enligt ministerrådsförslaget). Om omprioriteringar skall göras, bör de ske till förmån för bostadspolitiken.

Utskottet vill sammanfattningsvis uttala sitt stöd för de allmänna policyuttalanden varmed ministerrådet inleder programmet där det talas om målsättningen att med effektivt utnyttjande av resurserna uppnå goda bostadsförhållanden i Norden, främja arbete med frågor om hälsa och säkerhet samt ändamålsenliga ansvarsförhållanden i byggandet, stärka konkurrenskraften hos nordiska leverantörer och entreprenörer samt gynna samnordisk agerande på internationellt plan. Utskottet ser även med tillfredsställelse att ministerrådet inriktar samarbetet på projekt med klar politisk relevans. Detta innebär en nödvändig prioritering med hänsyn till de tillgängliga resurserna. Ministerrådet kompletterar detta med att understryka vikten av att tillgängliga ekonomiska och personella resurser för planering, utredning och forskning i de enskilda länderna utnyttjas effektivt och med ändamålsenlig fördelning mellan länderna,

Vid utskottets höring med sakkunniga framkom de olika prioriteringar som representeras av olika intressenter på bygg- och bostadsmarknaden. Som ett av de största problemen noterades de kraftigt ökande byggkostnaderna. Denna kostnadsutveckling är utan tvekan ett nationalekonomisk problem, som inte minst yttrat sig i den svåra krisen på byggmarknaden i Sverige, som även lett till stora kreditförluster för flera banker. Utskottet finner det därför tillfredsställande att ett av ministerrådets delprojekt tar upp frågan om kostnadsutvecklingen.

Bland orsakerna till kostnadsutvecklingen nämndes av de sakkunniga bristen på konkurrens, särskilt utländsk konkurrens på byggmarknaden, samt de omfattande regleringarna i de nordiska länderna.

Medlemsförslaget *A 984/s* tar upp frågan om konkurrensneutralitet och de synpunkter som anförts därvidlag bör beaktas inom ramen för ministerrådets projektverksamhet. Utskottet vill även ansluta sig till önskemålet att målen för bostadspolitiken bör vara klara och mätbara.

Utskottet vill dock instämma med de sakkunniga som pekade på den svaga betoningen av de bostadssociala målen i ministerrådsförslaget. Endast ett kort avsnitt behandlar bostadspolitiken och de riktlinjer som där ges finner utskottet i detta avseende otillfredsställande. Utskottet vill särskilt peka på möjligheterna till större inflytande för de boende, inte bara gentemot byggföretag utan även gentemot de företag eller organisationer som förvaltar bostadsfastigheterna. Vidare måste handikappanpassningen av bostadsfastigheterna tas in i själva byggandet. Detta gäller både rörelsenedsättning, syn- och hörselsvårigheter, allergier m.m. Detta är väsentligt, i synnerhet som en stor del av verksamheten i de nordiska länderna kommer att koncentreras till ombyggnad av existerande fastigheter. Det ovannämnda medlemsförslaget tar även upp frågan om radon, som åtminstone i Sverige föranlett ombyggnad av många bostadshus. Förekomsten av radon i byggnader i alla nordiska länder kan vara en relevant uppgift för ett delprojekt under ministerrådet.

De bostadssociala målsättningarna kräver stora ekonomiska resurser. Bostadspolitiken måste under alla omständigheter beslutas av varje land för sig, men det är en fördel om man kan tillämpa gemensamma utgångspunkter i Nor-

den. Den principiella målsättningen måste vara att alla skall ha rätt till en rymlig och bekväm bostad och ett inflytande på sin boendesituation. Att helt överlåta fördelningen av bostäderna åt den fria marknaden, anser utskottet kunna leda till oacceptabla konsekvenser i form av bostadssegregation och ökad ojämlikhet i samhället. En balans måste därför skapas mellan marknadens fria funktionssätt och den kvantitet av offentligt ingripande som erfordras för att skapa en situation på bostadsmarknaden som är förenlig med den nordiska välfärdsmodellen.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att Nordiska rådet med anledning av ministerrådsförslag B 123/s samt medlemsförslagen A 969/s och A 984/s antar följande rekommendation:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fastställa ett nytt nordiskt samarbetsprogram inom bygg- och bostadssektorn för tiden 1992-1996 med beaktande av de synpunkter som anförs av socialutskottet.

Stockholm den 29 januari 1992

Svein Alsaker (KrF)
Halldór Ásgrímsson (F)
Birgitte Husmark (SF)
Lena Öhrsvik (s) Förman
Knud Glønborg (KrF)
Åshild Hauan (A)
Hans Jørgen Jensen (S)

Reservation

Undertecknade medlemmar reserverar sig mot utskottets hemställan. Vi anser att en utvärdering av de nordiska ländernas olika bostadspolitiska lösningar som grundval för en fortsatt avreglering inom bostadssektorn måste föregå antagandet av ett nordiskt samarbetsprogram på bygg- och bostadssektorn. Undertecknade vill således tillbakavisa Nordiska ministerrådets förslag *B 123/s* med begäran om framläggande av ett nytt förslag jämte redovisning av ovan beskrivna utvärdering.

Undertecknade föreslår således att Nordiska rådet antar följande rekommendation i anledning av medlemsförslaget:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att företa en utvärdering av de nordiska ländernas olika bostadspolitiska lösningar och att därefter lägga fram ett nytt förslag till nordiskt samarbetsprogram för bygg- och bostadssektorn.

Stockholm den 29 januari 1992

Ingrid Näslund (kds) *Lodve Solholm (FrP)*
Sten Svensson (m)

B 123/s

Ministerrådsförslag

om nordiskt samarbetsprogram inom bygg- och bostadssektorn

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet överlämnar härmed ett ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram inom bygg- och bostadssektorn för behandling under rådets 40:e session i Helsingfors. Ministerrådet ber om rådets synpunkter på förslaget. Ministerrådet avser att därefter slutligt behandla samarbetsprogrammet.

Helsingfors den 5 december 1991

På Nordiska ministerrådets vägnar

Pirjo Rusanen

Fridtjov Clemet

Förslag till nordiskt samarbetsprogram inom bygg- och bostadssektorn, fastställt av Nordiska ministerrådet (bostadsministrarna) den ...

Med hänvisning till
— bostadsministrarnas beslut den 27 februari 1991 om ett nytt samarbetsprogram för bygg- och bostadsområdet
— budget- och kontrollutskottets betänkande till Nordiska rådets 39:e session 1991 rörande utskottets kontrolluppgift 1990
— Nordiska rådets yttrande att ministerrådet till rådets 40:e session framlägger ett förslag om det fortsatta nordiska samarbetet inom byggsektorn
— Nordiska rådets medlemsförslag *A 969/s* om bostadspolitiskt samarbete
— genomförd remissbehandling till nordiska instanser och organ
antar Nordiska ministerrådet följande samarbetsprogram inom bygg- och bostadssektorn för åren 1992—1996.

Det nordiska samarbetet inom bostads- och byggsektorn har vuxit fram under fyrtio år. Samarbetet har lett till att de tekniska specifikationer och samhälleliga normer som styr byggandet i allt väsentligt har samordnats. En effekt av det är att varu- och tjänsteutbytet har underlättats. Gemensamma resurser har lagts på forskning och utvecklingsarbete också inom andra områden. Betydelsefull projektverksamhet pågår vidare inom det bostadspolitiska området.

Det nu allt snabbare framväxande integrationsarbetet på det ekonomisk-politiska fältet inom i första hand Europa ändrar delvis förutsättningarna för det nordiska samarbete som sker inom ministerrådets ram.

Ministerrådet finner att det nordiska samarbete inom sektorn och som bostadsministrarna ansvarar för bör ges en ny inriktning.

Ministerrådet — bostadsministrarna har för avsikt att väsentligt stärka samarbetet kring frågor som rör den fysiska planeringen och utvecklingen av den byggda miljön.

Ministerrådet — bostadsministrarna vill öka den gemensamma projektverksamheten inom det bostadspolitiska området i syfte att med effektivt utnyttjade resurser uppnå goda bostadsförhållanden för den som bor i Norden.

Ministerrådet — bostadsministrarna vill främja arbete med frågor som rör hälsa och säkerhet för dem som brukar bebyggelsen samt verka för ändamålsenliga ansvarsförhållanden i byggandet.

Ministerrådet — bostadsministrarna vill i samråd med olika intresseorganisationer stärka konkurrenskraften hos nordiska leverantörer och entreprenörer inom byggbranschen genom att fästa större uppmärksamhet på branschens strukturutveckling.

Ministerrådet — bostadsministrarna vill gynna samordnat nordiskt agerande i olika internationella fora. Det nordiska samarbetet i frågor som rör tekniska byggbestämmelser och avskaffande av handelshinder skall primärt bedrivas i direkt samverkan mellan de myndigheter och organ som deltar i det europeiska integrationsarbetet.

1. Bakgrund för ett nytt samarbetsprogram

Nordiskt samarbete står inför nittiotalet i många avseenden vid ett vägskäl, så även samarbetet på bygg- och bostadsområdet. Många sidor av det offentliga samarbetet utvärderas och förslag till omläggning av verksamheten dryftas. På sitt möte i februari 1991 i Köpenhamn tog Nordiska ministerrådet — bostadsministrarna, del av rapporten "Granskning av det nordiska samarbetet inom byggsektorn", som Nordiska rådet har låtit utföra. Rapporten förelades rådets 39:e session 1991 och resulterade i följande yttrande:
"Att ministerrådet till Nordiska rådets 40:e session framlägger ett förslag om det fortsatta nordiska samarbetet inom byggsektorn och att hänsyn därvid tas till de synpunkter som framförts av budget- och kontrollutskottet".

Ministrarna underströk att samarbetet bör stärkas och inriktas på projekt med en klar politisk relevans. Som exempel nämns bostadpolitiska frågor, inomhusklimat och stadsförnyelse. Vidare skall ekonomiska och organisatoriska konsekvenser av samarbetsprogrammet redovisas.

2. Målsättning

Den byggda miljön är av grundläggande betydelse för individ och samhälle. Största delen av livet tillbringas inomhus i bostäder, skolor och på arbetsplatser. Byggnader är långsiktiga investeringar och boendet utgör den största enstaka utgiftsposten för varje familj.

Byggsektorns nationalekonomiska betydelse är väsentlig i samtliga nordiska länder. Sett ur ett sysselsättningsperspektiv får ca 7 % av den yrkesverksamma befolkningen sin utkomst inom det egentliga byggområdet. Inberäknas också de indirekta sysselsättningseffekterna blir siffran den dubbla. Bygg- och bostadssektorn har sålunda en central plats i de nordiska ländernas ekonomi, sysselsättning och välfärd.

En betydande handel med sektorns varor och tjänster föregår mellan länderna. Den internationella marknaden påverkar i växande omfattning export och import av sektorns produktion och investeringar. Internationaliseringen berör så gott som alla delar av byggandet.

Ministerrådet understryker vikten av att tillgängliga ekonomiska och personella resurser för planering, utredning, forskning etc i de enskilda länderna utnyttjas effektivt för gemensamma insatser och med ändamålsenlig arbetsfördelning mellan länderna.

Det nordiska samarbetet och gemensamma strävanden på byggkulturens område har breddat nationella resursbaser och påtagligt påverkat ländernas regelsystem inom området.

Långsiktigt utvecklingsarbete mellan de nordiska länderna har i många sammanhang underlättat ett samnordiskt agerande internationellt och på ett framgångsrikt sätt bidragit till de nordiska ländernas relativt sett framträdande ställning i internationella sammanhang. Dessa positiva erfarenheter av nordisk samverkan bör tas till vara i det fortsatta lagstiftningsarbetet, i den pågående integrationen av byggmarknaderna i Europa och i arbetet i internationella organisationer.

Ministerrådet vill såväl främja sektorns mångsidiga samarbete, som bör utsträckas till att omfatta den egentliga byggsektorn, som den bebyggda miljön inklusive fysisk planering och bostadspolitik. Detta arbete skall koordineras med arbetet inom andra berörda sektorer, bl. a. social- och hälsosektorn.

Ministerrådet konstaterar att miljöaspekter inom byggområdet bör uppmärksammas i ökad utsträckning. Strävan skall vara att nå fram till en sammanhållande syn på den byggda miljön samt hur denna kan bevaras och utvecklas för att främja en bärkraftig utveckling.

Ministerrådet anser att goda arbets- och bostadsmiljöer bör utvecklas. Samtidigt bör frågor som gäller bygg- och produktansvar, försäkringssystem och garantier uppmärksammas. Brukarnas och konsumenternas ställning i förhållande till myndigheter och varuproducenter bör stärkas inom bygg- och bostadssektorn. Dessa är ämnesområden med hög prioritet och förutsätter ett utvidgat nordiskt samarbete.

Inom samtliga områden gäller det att utveckla demokratiska och decentraliserade beslutsprocesser. Brukarna bör ges inflytande där viktiga beslut som rör planering, byggande och boende fattas. Dessa beslut tenderar att fattas på nivåer som ligger långt från de enskilda människorna. En stärkning av det nordiska erfarenhetsutbytet om bl. a. boendedemokrati är därför nödvändigt.

3. Programområder

For å nå de mål som er skissert i det foregående kapittel innen bolig- og byggesektoren, er det viktigt at arbeidet organiseres på en hensiktsmessig måte og at de økonomiske ressurser som stilles til disposisjon nyttes mest mulig rasjonelt. Videre er det av stor betydning at samarbeidet skjer på klart definerte områder som letter oversikten over det arbeide som pågår og som gjør det mulig for ministerrådet — boligministrene å foreta en politisk styring av hvilke områder som skal prioriteres.

Ministerrådet vil organisere bevilgningssystemet slik at disponible midler fordeles på definerte programområder som fastsettes av boligministrene. Programområdene deles videre etter behov opp i delprogrammer som gir grunnlag for bedret oversikt og politisk prioritering. De av ministerrådet definerte programområder bør kontinuerlig revurderes slik at ressursfordelingen lettere kan tilpasses nye behov. I det nordiske samarbeide skal siktes imot at det løpende iverksettes forskning og utvikling på alle programområder til felles gavn for de nordiske land med sikte på generelt å gjøre byggesektoren miljøriktig og miljøbevisst. I det følgende redegjøres for programmets prioriterte områder.

3.1 Det bygde miljø

Det bygde miljø danner rammen for menneskenes hverdag, deres muligheter for livsutfoldelse, trivsel og nærhet til hverandre. Det handler om boligenes utforming, standard og lokalisering; samspillet til næringsvirksomhet, trafikk og den service befolkningen har behov for. Det handler om bruken av våre arealer til rekreasjon og fysiske aktiviteter, om klima og bruk av energi.

Boligministrene vil derfor at det bygde miljø etableres som et nytt programområde som en del av samarbeidsprogrammet innenfor bolig- og byggesektoren.

Man kan generelt fastslå, at for alle nordiske land gjelder at det årlige nybyggeri særlig innen boligbyggeriet er meget liten i forhold til den allerede eksisterende bestand, og at dette forhold for visse lands vedkommende ytterligere endres i nedadgående retning.

På grunn av felles kjennetegn for nordisk byggevirksomhet — som bl. a. også medfører at de feil og villskudd som finnes i byggevirksomhet derfor gjenfinnes i de forskjellige land — kan fremheves en rekke områder, når man taler om en *bæredyktig utvikling innenfor byggevirksomhet i Norden.* For prioriterte delområder vil det bli utarbeidet handlingsplaner.

Ett hovedområde blir *byfornyelse* (sv. stadsförnyelse), *reparasjon og vedlikehold* av den eksisterende bygningsmasse. I denne opprustning av nåværende bygdemiljø inngår at man utnytter og videreudvikler edb-planleggningssystemer og innfører effektive og fornuftige drifts- og forvaltningsmetoder. Et vesentligt element er også, at denne opprustning av boligområdene innbefatter de nære fysiske omgivelser.

En utfordring for dagens byggevirksomhet er *energibevisst arkitektur.* Hermed tenkes bl. a. på økologisk bygging, dvs. at bygg oppføres av materialer med lite energiinnhold, lang levetid og mulighet for gjenbrug eller forureningsfri deponering. Det er derfor behov for å stille krav til konstruksjoner o.lign. for at de i praksis kan leve opp til de ønskede mål. Herunder kan også pekes på økt interesse og krav til *klimatilpasset bygging* i Norden.

3.2 *Bostadspolitik*

De nordiska länderna visar stora likheter i fråga om befolkningsstruktur och hushållsmönster och hur dessa förändras. Dock har länderna över åren tillämpat skilda tekniker för att möta bostadsförsörjningens behov och lösa dess problem.

Inom det bostadspolitiska området finns därför goda förutsättningar för jämförande studier av olika styrmedels effekter och för ett fördjupat erfarenhetsutbyte till grund för de fortsatta reformer som görs på nationell nivå. Detta arbete, som redan givit goda resultat, bör intensifieras under den kommande programperioden.

Till de frågor som bör ägnas uppmärksamhet under perioden hör hur olika regler för bostadsfinansiering och subventioner inverkar på bostadsbyggandets kostnader, bostädernas fördelning och förmögenhetsuppbyggnaden. En annan angelägen grupp av frågor gäller hur förändringar i befolkningens sammansättning påverkar bostadsbehoven — och hur dessa behov kan tillgodoses genom förändringar och kompletteringar inom den bebyggelse som redan finns.

Slutligen bör också, med stöd av erfarenheter från de skilda länderna, belysas hur bostadsmarknaden och dess olika delmarknader för skilda ägar- och upplåtelseformer fungerar under inverkan av olika rättsliga regleringar och ekonomiska styrmedel.

3.3 *Säkerhet, hälsa och kvalitet*

I samband med integrationssträvandena i Europa har nya dimensioner angående produktkvaliteten och ansvarsfördelningen för byggprocessen förts fram. Utöver funktionellt betingade byggnormer, med vars hjälp en betryggande säkerhet och hälsa i våra byggnader kan garanteras, kommer även behovet av

lagstiftning och praktik som berör olika kvalitetsstyrningssystem att aktualiseras.

Vad beträffar ansvaret i byggandet går utvecklingen i den riktningen att ett helhetsansvar för slutprodukten, dvs. den färdiga byggnaden och dess funktionsduglighet växer fram. Detta gäller inte minst säkerhets- och hälsofrågor, där funktionella säkerhets- och hälsoaspekter allt mer betonas för att säkerställa brukarens hälsa under byggnadens hela brukstid. Det är sannolikt att myndigheternas styrning och byggnormsamlingar inriktas på funktionella krav, medan detaljnormeringen ersätts av standarder i den mån europeiskt standardiseringsarbete och godkännandeformer växer fram.

Å andra sidan fästes överallt i världen en stigande uppmärksamhet vid produktkvaliteten genom kontroll av själva produkten samt vid att skapa tillit till leverantörerna samt provnings-, kontroll- och certificeringsorganens kvalitet och kompetens.

Den nya normkulturen och kvalitetspolitiken kommer sålunda att i hög grad inverka på normgivningen för byggandet beträffande säkerhet, hälsa och kvalitet. Det är viktigt för de nordiska länderna att anpassa sig till detta och föra fram nordiska aspekter också i det europeiska samarbetet.

Bostadsministrarna avser att utarbeta delprogram inom detta programområde och har redan beslutat om att ett handlingsprogram om inomhusklimat tas fram. Detta delprogram skall särskilt koncentrera sig på

— att få fram operationellt bakgrundsmaterial för produktutveckling av hälsoriktiga byggmaterial,

— att utveckla optimala ventilationsmetoder och fastställa ventilationsbehov för bostäder, kontor, samlingsutrymmen, skolor och institutioner,

— att medverka till informationsspridning och kunskapshöjning om dessa frågor i Norden i samverkan med olika pågående aktionsprogram i länderna.

Programmet skall ytterligare befästa ett tvärsektoriellt samarbete under ministerrådet. Förutom byggsektorn berör problemområdet även sektorerna för arbetsmiljö, energi, industri och miljö samt social- och hälsosektorn och sektorn för konsumentfrågor.

3.4 Internationellt arbete

De nordiska bostadsministrarna och deras nordiska institutioner finner, att i ett europeiskt integrationsperspektiv minskar betydelsen av det nordiska samarbetet för att avveckla tekniska handelshinder och för att befrämja byggexport inom Norden. Däremot ökar betydelsen av en nordisk påverkan av frågor om standardisering, teknisk kontroll och normutveckling på ett europeiskt plan. Ministerrådet anser det viktigt, att utveckla den samverkan, som vid varje tidpunkt och inom varje enskilt delområde är påkallad mellan nordiska myndigheter och organ som deltar i det europeiska integrationsarbetet. Denna ökade insats bör ske genom direkt kontakt mellan dessa.

Bostadsministrarna anser det viktigt, att ett särskilt handlingsprogram uppgörs för samordning av nordiska insatser beträffande byggnormer och standardisering i vid bemärkelse samt därtill hörande förberedande forskning med hänsyn till påverkan av europeisk verksamhet.

Som framhållits i det föregående ger det ministerrådet möjligheter att utveckla andra och hittills mera eftersatta delar av det nordiska samarbetet inom det bebyggelsepolitiska fältet.

Ett naturligt led i arbetet inom dessa områden är att föra ut diskussionen i ett bredare internationellt sammanhang i syfte att dra nytta av det arbete som bedrivs i andra länder och att föra ut nordiska erfarenheter och rön. Genom ett samordnat nordiskt agerande i de olika internationella fora som kan engageras för sådana problem, ökar möjligheterna att nå resultat.

Ministerrådet bör fortsättningsvis ta initiativ av detta slag inom alla de programområden som föreslås för det nordiska samarbetet inom bostadsministrarnas ansvarsområde. För detta ändamål bör användas de medel som med hänsyn till frågans karakter bedöms mest ändamålsenliga. De kan i många fall vara något eller några av den mångfald av internationella samarbetsorgan som finns etablerade inom sektorn. De kan i andra fall utnyttja nya mer eller mindre tillfälliga kontaktvägar som byggs upp för särskilda frågor eller som vänder mot ett mer begränsat antal länder eller en region, exempelvis Östersjöområdet.

Ett särskilt handlingsprogram föreslås för nordisk kunskapsöverföring till de baltiska länderna.

4. Organisering

En viktig forutsetning for et program- og resultatstyrt opplegg er at man kan støtte seg til et effektivt sekretariat i Ministerrådssekretariat. Sekretariatet må ha en tilstrekkelig administrativ og faglig tyngde til å kunne takle samordningsproblemene, kunne vurdere programområdene og prosjektsøknadene.

Ministerrådet anser at sektorens sekretariatsressurser bør samles i København hvilket bl. a. innebærer at det overvejes at

NKB's sekretariat i Helsingfors etter en lempelig overgangsperiode overføres dit. Derved kan sekretariatsfunksjonen styrkes uten at det kreves mer penger.

Spørsmålet om den faglige sammensetning av sekretariatet må ses i sammenheng med den vekt man legger på de ulike programområder. I følge opplegget må satsningsområdene kunne fleksibelt variere over tid.

Det foreslås ikke på dette tidspunkt at det foretas endringer i organiseringen av NKB, INSTA B, NBS og det boligadministrative koordineringsopplegget. Ministerrådet forutsetter att de berørde organer dryfte sin organisering innenfor de generelle rammer som settes av boligministrene.

For Embetsmannskomiteens vedkommende forutsetter omleggningen med større politisk styring og prioritering at komiteen er mer aktiv og at de enkelte land er villig til å bruke større ressurser på komiteens arbeid.

5. Finansiering

De nordiska medlen för bostads- och byggpolitiska samarbetet utgör för 1991 8 MDKK när den temporära förstärkningen för standardisering över den nordiska ekonomiska handlingsplanen inberäknas.

De nordiska beviljningarna är ett nödvändigt smörjmedel som drar med sig många positiva följdeffekter. De förutsätter också betydliga nationella satsningar, såväl inom den centrala förvaltningen som bland deltagande institutioner i Norden.

Mot den bakgrund att sektorn spelar en betydlig roll i ländernas ekonomier är det naturligt att dess tyngd i det nordiska samarbetet ökas. Eftersom ministerrådets samlade budget under närmast kommande period förväntas ligga på en oförändrad nivå, anser bostadsministrarna det vara realistiskt att arbeta innanför ramar som motsvarar den reella nivån för nuvarande beviljning. Detta kommer att ställa krav på ökad produktivitet och klar prioritering av arbetsuppgifter inom sektorn.

Bostadsministrarna fördelar sektorns rambeviljning på prioriterade satsningsområden som sålunda formuleras som bestämda handlingsprogram. Programmen och särskilt delprogrammen ges en tidsbestämd varaktighet för att uppnå flexibilitet i prioriteringen. Detta innebär även att de delprogram som ingår i samarbetsprogrammet kontinuerligt revideras.

Metoden innebär, att medlen inte tilldelas enskilda samarbetsorgan till fri disposition utan förutsätter ansökan om projektstöd inom ramar för de insatsområden som ministerrådet prioriterar. Avslutade projekt bör evalueras och resultaten rapporteras till ämbetsmannakommittén för bygg- och bostadssektorn.

Samarbetsprogrammets finansiella konsekvenser (milj DKK):

Programområden	1992	1993	1994	1995	1996
Den byggda miljön	2.2	2.2	2.5	3.0	3.0
Bostadspolitik	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8
Säkerhet, hälsa och kvalitet	4.5	4.0	3.7	3.2	3.2
Intern. arbete[1]	—	—	—	—	—
	7.5	7.0	7.0	7.0	7.0

[1] Aspekten ingår i de tre programområdena och utgör år 1992 ca 2.5 milj.DKK.

6. Uppföljning

Nordiska ämbetsmannakommittén för bygg- och bostadssektorn ansvarar för samarbetsprogrammets implementering. I slutet av verksamhetsperioden bör en utvärdering av programmet jämte därtill hörande handlingsprogram göras.

B 124/k

Kulturutskottets betänkande

over ministerrådsforslag om nordiskt handlingsprogram for styrking av voksenutdanningen i fremtiden

(Ministerrådsförslaget, se s. 785)

Ministerrådsforslag om et nordisk handlingsprogram for styrking av voksenutdanningen i fremtiden - Voks Frem (1992 - 1996) er henvist til Kulturutvalget. Forslaget er behandlet ved utvalgets møte 30. - 31. januar 1992.

1. Innledning

Handlingsprogrammet Voks Frem er utarbeidet av Styringsgruppen for folkeopplysnings- og voksenundervisningssamarbeide (FOVU), og legger opp til en videreutvikling av de intensjoner som ble fremhevet i kulturhandlingsplanen fra 1988. Dette gjelder særlig spørsmålene om livslang læring og relasjonene mellom almenn og ervervsrettet voksenundervisning.

Bakgrunnen for handlingsprogrammet er den demografiske og samfunnsmessige utvikling, som stiller nye krav til utdanning av voksne. FOVU mener at erfaringsutveksling bl.a. om fremtidens kvalifikasjonskrav og metoder innenfor voksenopplæring nordisk og internasjonalt vil styrke nordisk samarbeid og støtte nasjonale utviklingstendenser.

Voks Frem skal knyttes til planlegging av et samarbeidsprogram for utvikling og tilpassning av fremtidens arbeidsmarkedspolitiske etter- og videreutdanning i Norden.

Tittelen på handlingsprogrammet, Voks Frem, henspiller dels på begrepet voksenutdanning i fremtiden, dels på at mennesker gjennom utdanning skal vokse, bli synlige og mer bevisste sine egne evner og muligheter.

Undersøkelser viser at ca 8 mill. voksne mennesker i Norden årlig deltar i folkeopplysning og voksenundervisning i regi av studieforbund, folkehøyskoler, kompetansegivende voksenundervisning og fjernundervisning.

2. Handlingsprogrammets idé, mål og metoder

2.1 Kvalifisering av voksne

I handlingsprogrammet slås det fast at skole- og utdanningsområdet alltid har spilt en vesentlig rolle i det nordiske samarbeid, og at utdanning vil bli enda viktigere i forbindelse med den internasjonaliseringsprosess som de nordiske

land befinner seg i. Dette gjelder også undervisning av voksne, og fokus vil bli satt på målene for denne undervisningen, en bredere kvalifisering av voksne som følge av den samfunnsmessige utvikling, desentralisering/koordinering av innsatsene og satsning på utdanning som ledd i bekjempelse av den store arbeidsløsheten.

Således er siktemålet å utvikle menneskers handlingskompetanse med elementer som internasjonal forståelse, språk, samarbeidsevne, fleksibilitet, evne til å tenke tverrfaglig, åpenhet og motivasjon for stadig utvikling og læring. Handlingsprogrammet gir uttrykk for at det i debatten om fremtidens kvalifikasjoner er viktig å etablere et såkalt hollistisk menneskesyn på utdanningspolitikken, det vil si at kvalitetskrav både til menneskers fritids- og arbeidsliv sees i sammenheng. Derfor blir det av stor betydning å arbeide for størst mulig koordinering av utdanningspolitikken for voksne. I tillegg vil et tverrsektorielt samarbeid medvirke til en styrking av læringsaktiviteter som prioriterer almenne kvalifikasjoner uten at det vil belaste de offentlige budsjetter vesentlig.

Befolkningsprognoser viser at arbeidskraften i årene fremover vil bli stadig eldre. De mindre ungdomsårgangene betyr at fornyelsen på arbeidsmarkedet ikke lenger alene kan komme fra ungdommen. Dette gjør at undervisning av voksne må prioriteres. Utvikling av nye metoder og arbeidsmåter innen voksenundervisningen henger også sammen med målsetningen om å skape utdanningsmuligheter for alle, for eks. blant arbeidsløse. Videre er det viktig å motvirke kjønnsmessige og sosiale skjevheter, idet kvinner i stor utstrekning rekrutteres til utdanningstilbud innenfor folkeopplysning og almennfag, mens menn i høyere grad deltar i arbeidsmarkeds- og personalopplæring.

2.2 Folkeopplysning og nordisk identitet

Det pekes på at det vil skje vesentlige pedagogiske og innholdsmessige fornyelser gjennom et bredere utdanningssamarbeid nasjonalt og nordisk mellom de mange aktører som finnes innenfor den private og offentlige voksenundervisning. Et særlig kjennetegn ved nordisk folkeopplysningsarbeide historisk sett har vært den sosiale og menneskelige dimensjon. Folkeopplysningen i Norden har vært tett knyttet til de samfunnsmessige utviklingstendenser. Den har hatt avgjørende betydning for utvikling av demokrati og borgernes aktive medbestemmelse, som er et særmerke for de nordiske land.
Folkeopplysningsorganisasjonene har hatt tradisjon for å løse aktuelle oppgaver - de har vært et svar på tidens krav - og har derfor spilt en viktig rolle for den samfunnsmessige debatt. Folkehøyskoler og studieforbund har således løst aktuelle samfunnsmessige oppgaver.

En styrking av det nordiske samarbeid innenfor folkeopplysning og voksenundervisning vil derfor også medvirke til og styrke nordisk identitet. Bl.a. gjennom nordiske nettverksprosjekter vil samarbeidet understøtte den nordiske fellesskapsfølelse. Arbeidsdeling mellom de nordiske land er et annet viktig moment. Gjennom punktinnsatser innenfor utvalgte temaer og med relativt små ressurser kan handlingsprogrammet stimulere planlegging og utvikling på nasjonalt nivå.

2.3 Virkemidler og aktiviteter

Gjennom koordinering og synliggjøring av de aktiviteter som foregår innenfor denne sektoren skal det medvirkes til en kvalitativ utvikling av metoder og samarbeidsstrukturer. Det uttrykkes at livslang læring eller utvikling bør være en rett eller mulighet for alle.

De virkemidler som skal tas i bruk i gjennomføringen av programmet er bl.a. etablering av nettverk på ulike nivåer, med utveksling av informasjon og analyser; seminarer, konferanser og utvekslingsprogrammer for lærere og evt. for elever; bruk av ny teknologi i undervisningen; årlige arbeidskonferanser for aktuelle målgrupper av forskere og pedagoger o.s.v. Samarbeid på tvers av sektorer er et nøkkelbegrep i programmet. Det betyr også utvikling av nye samarbeidsformer.

2.4 Lokale kunnskapssentra

Det pekes på at de nåværende utdanningsinstitusjoner må betraktes som lokale kunnskapssentra, der lokaler, teknisk utstyr samt personale kan inndras som ressurs i utviklingen av lokalsamfunnet. Dette blir aktualisert på bakgrunn av den demografiske utvikling som bevirker at presset på disse institusjonene blir mindre i årene som kommer med mindre ungdomsårganger. Institusjonene kan således også ivareta utdannings- og utviklingsoppgaver for det lokale ervervsliv og inngå i økt samarbeid med voksenutdanningsinstitusjonene. Gjennom handlingsprogrammet vil det arbeides med dette tema.

2.5 Internasjonalt samarbeid

Som ledd i handlingsprogrammet ønskes det lagt opp til økt nordisk samarbeid og utveksling av informasjon med voksenundervisningsmiljøer utenfor Norden. Bl.a. skal det undersøkes hvorvidt erfaringer fra prosjekter som inngår i EF's utdanningsprogrammer kan dras inn i et fellesnordisk samarbeid, og aktiviteter innen Europarådet er også av særlig interesse. Videre vil man gjennom programmet undersøke i hvilken grad det er mulig å etablere felles nordiske prosjekter mellom folkeopplysnings- og voksenutdanningsmiljøer i Norden med det siktemål å utvikle idé- og erfaringsutveksling mellom Norden og Baltikum og senere etablere konkrete samarbeidsavtaler mellom skoler og organisasjoner. Mulighetene for etablering av utvekslingsprogram med Baltikum for lærere og evt. elever vil også bli undersøkt.

2.6 Informasjon og synliggjøring

Informasjon og synliggjøring av erfaringene fra de aktiviteter og prosjekter som settes i gang i programperioden vil inngå som et vesentlig ledd i forbindelse med gjennomføringen av Voks Frem. FOVU har nedsatt en informasjonsgruppe i samarbeid med Nordens Folkliga Akademi som i en forsøksperiode (1991-93) skal medvirke til en mer profesjonell og utvidet informasjonsvirksomhet på folkeopplysnings- og voksenundervisningsområdet.

2.7 Organisering og finansiering

FOVU er ansvarlig for handlingsprogrammets gjennomføring, i økonomisk og faglig samarbeid med for eks. Nordens Folkliga Akademi og andre grupper og institusjoner innen kultur- og utdanningsområdet. Videre legges det opp til nært samarbeid med arbeidsmarkedssektoren.

Det tas sikte på å delfinansiere programmet gjennom sponsorstøtte, primært arbeidsmarkedets parter og private virksomheter, samt med nasjonale midler. De samlede utgifter er beregnet til ca 16 MDKK i programperioden. Viser det seg vanskelig å skaffe ekstern finansiering vil de foreslåtte aktiviteter bli gjennomført i det omfang det er mulig innenfor FOVU's ordinære budsjett.

3. Kulturutvalget

Med handlingsprogrammet Voks Frem har Nordisk Ministerråd fulgt opp et viktig kapittel i den nordiske kulturhandlingsplanen fra 1988, og Kulturutvalget kan konstatere at de overordnede og langsiktige perspektiver fra denne er ivaretatt i programmet.

I kulturhandlingsplanen ble begrepet livslang læring betraktet som en utdanningspolitisk strategi i bredeste forstand, med vekt på helhetsoppfatning av mennesket der utvikling er et viktig ledd i læringen. Gjennom livslang læring skulle siktemålet være å knytte sammen nasjonale utviklingsprosjekter med nordiske nettverk organisert rundt noen undertemaer, som voksenlæring for prioriterte grupper og i forhold til arbeidslivet, forholdet mellom almenn og ervervsrettet voksenundervisning og samarbeidet mellom sektorer, lokalt utviklingsarbeid som pedagogisk ressurs og bred folkelig utdanning om aktuelle samfunnsproblemer.

Dermed får begrepet betydning også som strategi for utviklingen av såvel det psykiske som det fysiske miljø i samfunnet. Noe av hovedmålsetningen med folkeopplysning og voksenundervisning er således bl.a. at mennesker kan få sin videreutdanning i miljøer og sammenheng som man er fortrolig med og kjenner, og med tilbud tilpasset den enkeltes livssituasjon.

Kulturutvalget vil understreke betydningen av det mangfold som har preget nordisk folkeopplysning og voksenundervisning, og den styrke som har ligget i at en vesentlig del av det folkelige opplysningsarbeide har vært formidlet av et utrolig bredt spekter av ulike typer institusjoner og organisasjoner fra hele feltet av samfunnslivet. Handlingsprogrammet Voks Frem har etter Kulturutvalgets syn på en utmerket måte tatt utgangspunkt i det som fortsatt må være grunntanken i nordisk folkeopplysningsarbeid, nemlig å videreføre og styrke den forankring arbeidet på denne sektor har i det frivillige og ideelle organisasjonsliv.

Utvalget vil i den sammenheng peke på den rolle Nordens Folkliga Akademi har. Det må være en målsetning at akademiet kan få den oppgave som informasjons- og servicesenter, og dermed koordinator for de folkelige og frivillige organisasjoner på grunnplanet, som det var tiltenkt gjennom kulturhandlingsplanen fra 1988. Ett ledd i akademiets rolle må bl.a. være å initiere og koordinere forskning om læring blant alle aldersgrupper.

Utvalget vil også kort kommentere den finansielle siden av handlingsprogrammet. Det vises i den forbindelse til utvalgets uttalelse om ministerrådets dokument C 2/1992, hvor problematikken omkring vedtatte handlingsplaner som innebærer budsjettkonsekvenser er nærmere utdypet. Dette er en problemstilling som tydelig illustreres i handlingsprogrammet Voks Frem, hvor gjennomføringen av programmet i stor grad bunner i avhengighet av ekstern finansiering som ikke er sikret eller i det hele ikke kan sies å være forutsigbar. Kulturutvalget vil således understreke at de faglige ambisjoner og målsetninger med Voks Frem må følges opp av den finansielle side av handlingsprogrammet, slik at dette kan gjennomføres innen de faglige rammer som vedtas. I hvilken grad den antydede kostnadsramme på ca. 16 MDKK. er realistisk, eller nødvendig, har ikke utvalget underlagsmateriale for å kunne uttale seg om, da handlingsprogrammet ikke inneholder noen form for budsjett.

4. Utvalgets forslag

Under henvisning til hva som ovenfor er anført foreslår utvalget at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

å vedta et nordisk handlingsprogram for styrking av voksenutdanningen i fremtiden - Voks Frem (1992-96) i samsvar med ministerrådsforslag B 124/k og i det det tas hensyn til de synspunkter som er anført av Kulturutvalget.

Stockholm, 31. januar 1992.

Marianne Andersson (c)
J. K. Hansen (S)
Thea Knutzen (H)
Paavo Lipponen (SDP)
Riitta Saastamoinen (Kok.)
Anne Sörensen (nyd)
Jóannes Dalsgaard (Jvfl)
Grete Knudsen (A)
Markku Laukkanen (Kesk.)
Bruno Poromaa (s)
Sigríður Anna Þórðardóttir (Sj)

Ministerrådsforslag

om et nordisk handlingsprogram for styrkelse af voksenuddannelserne i fremtiden Voks Frem (1992—1996)

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordisk Ministerråd overgiver hermed et ministerrådsforslag om et nordisk handlingsprogram for styrkelse af voksenuddannelserne i fremtiden til behandling under rådets 40. session i Helsingfors. Ministerrådet beder om rådets synspunkter på forslaget. Ministerrådet agter herefter endegyldigt at vedtage handlingsprogrammet.

Helsingfors, den 16. december 1991

På Nordisk Ministerråds vegne

Tytti Isohookana-Asunmaa

Fridtjov Clemet

Nordisk handlingsprogram for styrkelse af voksenuddannelserne i fremtiden Voks Frem (1992–1996) besluttet af Nordisk Ministerråd (kultur- og undervisningsministrene) den ...

Med henvisning til

Styringsgruppen for nordisk folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejdes (FOVU) handlingsprogram for styrkelse af voksenuddannelserne i fremtiden dateret 11. november 1991 vedtager Nordisk Ministerråd (kultur- og undervisningsministrene) følgende handlingsprogram for det nordiske samarbejde inden for folkeoplysning og voksenundervisning.

Nordisk handlingsprogram for styrkelse af voksenuddannelserne i fremtiden – Voks Frem[1] (1992–96)

1. Indledning

"Hvis jeg skulle begynde forfra,
ville jeg begynde med uddannelse".
Jean Monnet, én af EF's grundlæggere.

Skole og uddannelsesområdet har altid spillet en væsentlig rolle for det nordiske samarbejde. Ovenstående citat antyder imidlertid, at uddannelse bliver endnu vigtigere i forbindelse med den internationaliseringsproces, som de nordiske lande befinder sig i.

Uddannelse og udvikling af voksnes kompetence i fremtiden er derfor et betydningsfuldt spørgsmål for de nordiske lande. Der pågår eller forberedes omfattende reformer inden for folkeoplysning og voksenundervisning netop i disse år. Og der er enighed om, at undervisning af voksne får øget betydning i fremtiden. Det nævnes f. eks. explicit i Statsrådets utbildningspolitiska redogörelse til riksdagen i Finland af 22. maj 1990.

"De senaste decennierna har i Finland varit en tid av breddad utbildning och reformer i utbildningssystemet. På alla utbildningsnivåer har det genomförts omfattande reformer och samtidigt har möjligheterna till utbildning ökat både kvantitativt och regionalt. Tyngdpunkten i utvecklingen ligger nu vid vuxenutbildningen".

Diskussionen om fremtidens voksenundervisning er på nationalt niveau dels præget af en debat om, hvilke *mål*, der skal være for fremtidens uddannelse af voksne. Dels er den påvirket af den samfundsmæssige udvikling, der efterlyser en bredere kvalificering af voksne. Dels ses bestræbelser til at decentralisere denne opgave til kommunale eller regionale myndigheder/institutioner, men også forsøg på at koordinere uddannelsesindsatsen. Endvidere findes i de fleste lande satsninger på uddannelse som led i bekæmpelse af den store arbejdsløshed, der er et stigende problem i de nordiske lande. Der henvises iøvrigt til vedlagte *Bilag 1*.

[1] Titlen hentyder dels til begrebet voksenuddannelser i fremtiden dels til, at mennesker gennem uddannelse skal *vokse*, blive synlige og mere selvbevidste om egne evner og muligheder.

Styringsgruppen for folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejde (FOVU) ønsker med dette handlingsprogram at understøtte nationale diskussioner om, hvorledes man som følge af den samfundsmæssige og demografiske udvikling kan forny og udvikle undervisning af voksne i årene, som kommer.

Åbningen af Europas grænser samt den teknologiske udvikling betyder, at en prioritering af voksnes uddannelsesmuligheder både inden for almen og erhvervsrettet voksenundervisning er nødvendig for at tilgodese fremtidens kvalifikationskrav på arbejdsmarkedet, men også for at give voksne mennesker personlige udviklingsmuligheder.

Handlingsprogrammet lægger op til en videreudvikling af de intentioner vedr. voksenundervisning og folkeoplysning, som blev nævnt i *Kulturhandlingsplanen*. Det gælder navnlig spørgsmålet om livslang læring og relationen mellem almen og erhvervsrettet voksenundervisning.

FOVU mener, den nordiske tradition for folkeoplysning og voksenundervisning betyder, at erfaringsudveksling bl. a. om fremtidens kvalifikationskrav og metoder inden for voksenlæring vil støtte nationale udviklingstendenser, men samtidig styrke det nordiske samarbejde.

Handlingsprogrammets formål er at styrke nordisk samarbejde inden for folkeoplysning og voksenundervisning bl. a. ved at medvirke til en debat om, hvorledes man gennem samordning og koordinering kan skabe kvalitet og helhed i uddannelsespolitikken for voksne. Hensigten er at stimulere til et tværfagligt samarbejde omkring udvikling af voksnes kvalifikationer, men også at igangsætte en nordisk erfaringsudveksling om målsætningen for fremtidens undervisning af voksne, herunder indhold, metoder og organisering.

Arbejdsmetoder er indsamling af analyser, etablering af netværk og udvekslingsprogrammer inden for en række hovedtemaer.

Handlingsprogrammet tænkes gennemført i et bredt samarbejde med andre grupper og institutioner inden for det nordiske, som kan have interesse i et konkret samarbejde om ét eller flere af de temaer, der er nævnt i programmet.

Voks Frem er formuleret, så det indholdsmæssigt og organisatorisk kan knyttes til planlægning af et Samarbejdsprogram for udvikling og tilpasning af fremtidens arbejdsmarkedspolitiske efter- og videreuddannelse i Norden.

2. Baggrund for handlingsprogrammet

I det følgende nævnes nogle argumenter eller forudsætninger, som danner baggrund for handlingsprogrammets idé og metoder.

2.1 Fremtidens kvalifikationskrav

Som det fremgår af vedlagte bilag, deltager en stor del af befolkningen i de nordiske lande i folkeoplysning og voksenundervisning. Det skønnes, at ca. 8 mill. voksne i Norden hvert år deltager i den virksomhed, der tilbydes inden for bl. a. studieforbund, folkehøjskoler, kompetencegivende voksenundervisning samt fjernundervisning (jævnfør *Bilag 1*).

Folkeoplysning og almen voksenundervisning tilbyder generelt relativt korte kurser, men de har deltagere fra næsten alle samfundsgrupper. Kurserne rummer i tillæg til den faglige formidling som regel kulturelle og sociale aspekter, som har stor værdi for den enkelte deltager.

Folkeoplysningen har i tilknytning til et alment, kulturelt mål ofte haft et mere politisk eller erhvervsmæssigt uddannelsessigte, idet der har været en nær forbindelse til de folkelige bevægelser.

I nogle af de nordiske lande har der i 60'erne og 70'erne været en generel tendens til større adskillelse mellem folkeoplysning og almene voksenuddannelser på den ene side og den erhvervsrettede voksenundervisning på den anden side.

Det er tydeligt, at den erhvervsrettede del af voksenundervisningen (både arbejdsmarkedsuddannelser samt personaleoplæring) anvender flest økonomiske ressourcer i disse år, og at det offentlige lovgivningsmæssigt og økonomisk prioriterer denne undervisning.

Debatten om fremtidens voksenundervisning i de nordiske lande er imidlertid påvirket af den samfundsmæssige udvikling, der efterlyser en bredere kvalificering af de voksne som erhvervsaktive, men også som borgere.

I den uddannelsespolitiske debat fremhæves, at personlige og almene kvalifikationer bør styrkes i fremtiden. Udvikling af handlingskompetence er f. eks. beskrevet grundigt i "Veien videre til studie- og yrkeskompetanse for alle". Det nævnes, at handlingkompetence omfatter "kunnskaper, ferdigheter og holdninger som er nødvendige for å løse problemer eller oppgaver".

Der synes at være enighed om, at arbejdsstyrken i fremtidens samfund skal have brede og mere almene kvalifikationer som f. eks.: international forståelse, sprog, samarbejdsevne, fleksibilitet, evne til at tænke tværgående, åbenhed og motivation for stadig udvikling/læring.

Sigtet er at udvikle menneskers handlingskompetence. Dette bekræftes i projektet "Kompetence 2000", hvori indgik virksomheder som DSB, SAS, DFDS og DR i samarbejde med Metalindustriens fagskole og Købmandsskolen i København.

"Kompetence 2000-resultaterne viser tydeligt, at der fremover generelt vil være behov for bredere uddannelser, end vi kender i dag. Derved sikres større generel kompetence hos medarbejderne og følgelig større fleksibilitet" (side 16 i Hovedrapport).

I den danske kampagne "Hva'ska'vi ku'" som blev gennemført af Udviklingscenter for folkeoplysning og voksenundervisning i foråret 1991, blev fremtidens kvalifikationskrav formuleret i følgende model:

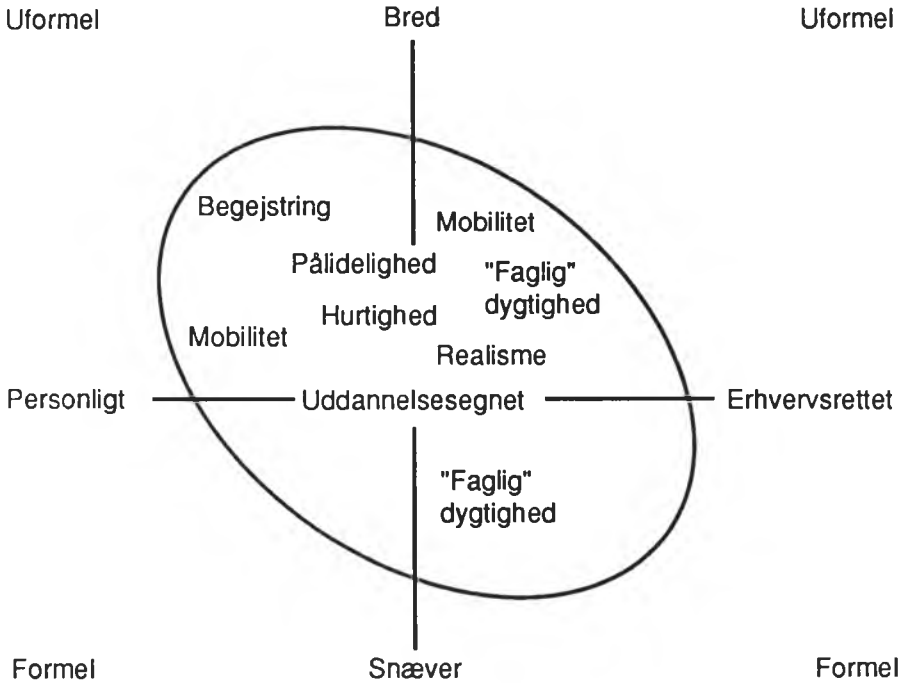

2.2. Samarbejde på tværs af sektorer

Som det er fremgået, er der i de nordiske lande tendens til, at man inden for arbejdsmarkedsuddannelserne samt i den bedriftsinterne personaleoplæring lægger stadig større vægt på generelle og almene kvalifikationer. Samtidig kan det konstateres, at en række af de uddannelsesinstitutioner eller organisationer, som traditionelt har varetaget den almene og frivillige voksenundervisning, mere er rettet mod etablering af kurser eller samarbejdsprojekter, som indeholder erhvervsspecifikke elementer. Det gælder navnlig initiativer i forhold til arbejdsledige.

FOVU mener imidlertid, at der gennem erfaringsudveksling mellem en række forskellige uddannelsesinstitutioner i Norden inden for privat og offentligt regi kan udvikles ideer og ny inspiration til organisering og indhold af læring for voksne. Dette bekræftes i ovennævnte rapport "Kompetence 2000", idet der argumenteres for etablering af uddannelser på tværs af virksomheder i utraditionelt samarbejde mellem virksomheder og det offentlige uddannelsessystem.

Det er væsentligt, at der i debatten om fremtidens kvalifikationer etableres et *hollistisk* menneskesyn på uddannelsespolitikken, hvilket illustreres gennem nedenstående model:

LIVSMENNESKETS KVALITETER

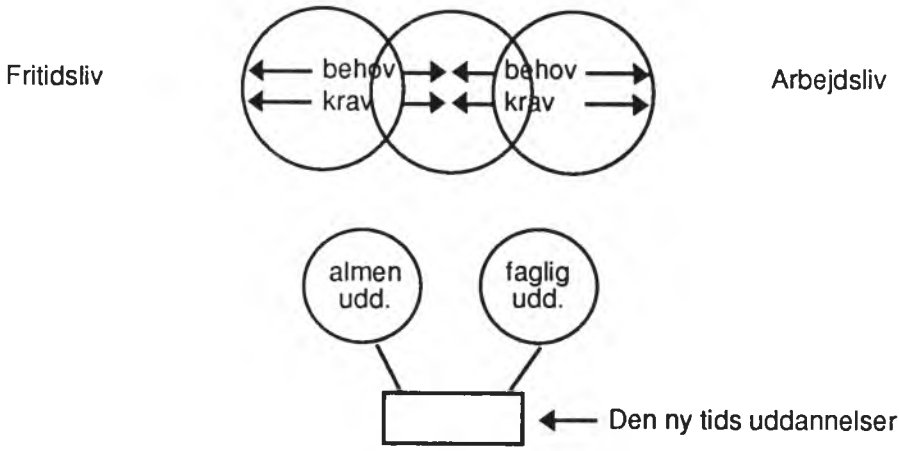

Det er derfor vigtigt at arbejde for størst mulig koordinering af uddannelsespolitikken for voksne. I programperioden vil blive lagt op til igangsætning eller inddragelse af eksisterende nationale og nordiske projekter, hvor der er et tværsektorielt samarbejde mellem uddannelsesinitiativer inden for folkeoplysningsområdet samt offentlig og privat voksenundervisning. Der vil dermed blive mulighed for erfaringsudveksling – ikke mindst med henblik på udvikling af nye metoder i voksenundervisning og læreruddannelser. Endvidere vil det lægge op til en fællesnordisk diskussion om fremtidens kvalifikationskrav.

FOVU mener, at tværsektorielt samarbejde på længere sigt vil være ressourcebesparende. Et bredere samarbejde på tværs af sektorer og institutioner/organisationer vil kunne medvirke til en styrkelse af læringsaktiviteter, som prioriterer almene kvalifikationer *uden*, at det vil belaste de offentlige budgetter væsentligt.

2.3 Demografiske ændringer

Befolkningsprognoser i de nordiske lande tyder på, at arbejdskraften i årene frem mod år 2000 vil blive stadig ældre.

Den samfundsmæssige og demografiske udvikling nødvendiggør, at undervisning af voksne må prioriteres i fremtiden.

De faldende ungdomsårgange betyder, at fornyelsen på arbejdsmarkedet ikke længere alene kan komme fra ungdommen. Der er brug for, at også den voksne generation løbende har mulighed for uddannelse/tilpasning til nye jobfunktioner.

Som det fremgår af tabellen, vil en stor del af arbejdsstyrken komme fra grupper, som har forladt uddannelsessystemet for 20—30 år siden. Ikke mindst for disse grupper er retten til kontinuerlig læring eller uddannelse relevant.

Analyser har vist, at folkeoplysning og almen voksenundervisning henvender sig til brede grupper i Norden. Den har også ydet en værdifuld indsats for at udjævne uddannelseskløfter: "Folkbildningen har alltid erbjudit dem som haft

Den demografiske udvikling i de nordiske lande:[1]

	Befolkningsprognose på aldersklasser i Norden			
	Danmark	Finland	Norge	Sverige
		— Indeks 1990 = 100 —		
1995				
0 —19 år	98	104	99	100
20—34 år	100	100	101	98
35—49 år	101	104	108	103
50—65 år	109	105	104»	90»
over 65 år	100	107	100»	100»
I alt	101	101	102	98
2000				
0 —19 år	98	96	102	103
20—34 år	94	87	97	97
35—49 år	99	98	109	95
50—65 år	125	126	122»	127»
over 65 år	99	111	97»	99»
I alt	102	101	104	103
2025			*	
0 —19 år	85	81	100	101
20—34 år	82	76	91	96
35—49 år	75	79	104	87
50—65 år	131	119	153»	132»
over 65 år	124	164	135»	124»
I alt	95	97	112	106

* For Norge er året 2030.
» For Norge og Sverige: 50—64 år og over 64 år.

kort och bristfällig utbildning möjlighet att skaffa sig baskunskaper, forma egna uppfattningar och stärka självförtroendet. Ännu finns en stor grupp korttidsutbildade för vilka studiecirkeln eller folkhögskolan är den självklara, och ibland den enda tänkbara studievägen." (side 14 i Regeringens prop. 1990/91:82)

Almen voksenundervisning og folkeoplysning kan derfor være relevante uddannelsestilbud for disse grupper, bl. a. som springbræt til videregående uddannelse eller erhvervsuddannelse.

2.4 Uddannelsesmuligheder for alle

Internationaliseringen og den tekniske udvikling betyder også, at der i fremtiden er behov for at satse på uddannelses- og udviklingstilbud for voksne. Det gælder både undervisningstilbud inden for de former, vi kender i dag (f. eks. den kommunale voksenundervisning, folkeoplysning, arbejdsmarkedsuddannelser m. v.) og læring på jobbet eller undervisning i nye former for uddannelsesinstitutioner/organisationer.

Denne prioritering er nødvendig for at tilgodese fremtidens kvalifikations-

[1] Kilde: Udkast til samarbejdsprogram for udvikling og tilpasning af fremtidens arbejdsmarkedspolitiske efter- og videreuddannelse i Norden af 14.10.91, side 6. Island er desværre ikke medtaget i tabellen. Der skal derfor gøres opmærksom på, at fødselstallet i Island generelt er højere end i de andre nordiske lande.

krav på arbejdsmarkedet, men i lige så høj grad for at give voksne mennesker personlige udviklingsmuligheder. Det er væsentligt, at prioriteringen gælder *alle* målgrupper — ikke mindst de kortuddannede.

Som det fremgår af tabellen i *Bilag 3*, er der stadig en stor del af befolkningen i de nordiske lande, som er relativt kortuddannet. Det gælder ikke mindst den ældste del af arbejdsstyrken.

Skal man lykkes med at fange disse grupper op kræves dels en økonomisk satsning, men ikke mindst at der eksperimenteres med nye metoder og arbejdsmåder inden for voksenundervisningen. Det er også væsentligt at fastholde mange forskellige tilbud.

Det er nødvendigt bl. a. for at modvirke kønsmæssige og sociale skævheder, idet kvinder i større udstrækning rekrutteres til uddannelsestilbud inden for folkeoplysning og almen voksenundervisning, mens mænd i højere grad deltager i arbejdsmarkedsuddannelser og personaleoplæring. Der er tendens til, at ikke mindst personaleoplæring tilgodeser de bedst uddannede (mænd).

Det skønnes, at kvinder i folkeoplysning og voksenundervisning udgør mellem 60—75 % af deltagerne (jævnfør *Bilag 2*). Inden for f. eks. arbejdsmarkedsuddannelserne er kvinders deltagelse i gennemsnit i Finland og Norge ca. 50 %, i Sverige 45 % og i Danmark 30 %.

Det er derfor vigtigt, at man på nordisk plan i et fælles samarbejde mellem uddannelses- og arbejdsmarkedssektoren drøfter, hvorledes man kan udvikle nye metoder og motivere ikke mindst kortuddannede eller voksne, som er arbejdsløse eller arbejdsløshedstruede til at deltage i uddannelse.

2.5 Nordisk folkeoplysningstradition — også et spørgsmål om demokrati

Nordisk folkeoplysning er fri og frivillig. Undervisningen er åben for alle, og den bygger på deltagernes aktive medvirken.

Folkehøjskoler og studieforbund opstod i slutningen af forrige eller begyndelsen af dette århundrede ofte med tilknytning til en politisk eller religiøs bevægelse. Folkeoplysning i Norden bygger på Grundtvigs tanker om oplivelse og oplevelse, som forudsætning for en god indlæring.

Historisk har folkeoplysningen været tæt knyttet til de samfundsmæssige udviklingstendenser. Folkeoplysningen har haft en afgørende betydning for udvikling af *demokrati* og borgernes aktive medbestemmelse, der er et særkende for de nordiske lande. De folkeoplysende organisationer har haft tradition for at løse aktuelle opgaver — de har været et svar på tidens krav og har derfor spillet en vigtig rolle for den samfundsmæssige debat. Folkehøjskoler og studieforbund har således løst aktuelle samfundsmæssige opgaver.

Folkeoplysningen har oprindeligt haft et alment og kulturelt sigte, men var også tæt knyttet til gruppers eller klassers arbejdsliv. Man har søgt at inddrage hele menneskets livssituation.

Fremtidens udfordringer er bl. a. spørgsmål som: miljø, åbningen af grænserne i forhold til Østeuropa, samt en stigende arbejdsløshed. Ved løsningen af disse nye opgaver kan de folkeoplysende organisationer være aktive medspillere.

Den uddannelsespolitiske diskussion vil endvidere i fremtiden blive præget af spørgsmål som internationalisering og ny teknologi. Det er derfor vigtigt at bygge bro til humanistiske emner og til den tradition, som har præget nordisk

folkeoplysning. Netop i disse år, hvor europæiseringen præger alle de nordiske lande, er det vigtigt — ud fra nordisk folkeoplysningstradition og fælles nordiske værdier — at støtte og fastholde nordisk samarbejde inden for et bredere europæisk fællesskab.

Demokratisynet, som har været bærende for nordisk folkeoplysningstradition, må indgå som et væsentligt aspekt i diskussionen om fremtidens kundskaber.

Arbejdslivets krav mod en mere kundskabsrig produktion forudsætter en demokratisering af viden og kompetens. Det handler om udvikling af det lærende samfund:

"För att demokratin skall utvecklas och stärkas, är det nödvendigt att alla känner sig berörda och deltar i förändringsarbetet. Dette gäller såväl i arbetslivet som i samhällslivet i övrigt. Det får inte vara så att grupper av människor ställer sig utenför och endast betraktar de förändringar som sker. Studieförbunden och folkhögskolorna har goda förutsättningar att påverka utvecklingen positivt." (side 13 i Regeringens proposition 1990/91:82).

3. Handlingsprogrammets idé, mål og metode

I det følgende redegøres for handlingsprogrammets idé, målsætning og metode samt en beskrivelse af, hvorledes det tænkes organiseret.

3.1 Handlingsprogrammets idé

Som det fremgår af vedlagte bilag 4 har et tættere samspil mellem de forskellige former for voksenundervisning inden for bl. a.: personaleoplæring, arbejdsmarkedsuddannelser, almen voksenundervisning og folkeoplysning været et væsentligt omdrejningspunkt for FOVUs initiativer gennem de seneste år.

I konferencer og ved netværksseminarer er der skabt dialog på tværs af såvel nationale grænser som inden for de forskellige områder af voksenundervisningen. Disse kontakter har i en række tilfælde givet inspiration og dannet grundlag for efterfølgende nationalt eller regionalt samarbejde mellem almen og erhvervsrettet voksenundervisning.

De udredningsopgaver, som er sat i gang samt de projekter, der har indgået i arbejdet, viser, at der er et stort behov for fortsat at følge denne diskussion.

FOVU har gennem konferencer, seminarer og informationsmateriale konstateret, at der sker pædagogisk, faglig og indholdsmæssig fornyelse, når uddannelsesinstitutioner samarbejder på tværs af sektorer.

Som tidligere nævnt, vil mennesker i fremtiden få brug for større kompetens inden for brede emner og mere bløde eller kommunikationsorienterede discipliner.

Disse kvalifikationer kan vanskeligt styrkes og udvikles *uden*, det sker i et samarbejde med organisationer og institutioner, der gennem mange år har udviklet pædagogiske metoder for undervisning af voksne i almene emner, som f. eks. inden for den kommunale voksenundervisning, folkeoplysningen m. v.

Der vil ske væsentlige pædagogiske og indholdsmæssige fornyelser gennem et bredere uddannelsessamarbejde nationalt og nordisk mellem de mange aktører, som findes inden for den private og offentlige voksenundervisning.

Der henvises i den forbindelse til de resultater, som er sammenfattet i debathæftet "Ny tid — nyt job — nye uddannelser" (Nord 1991:11).

Det menneskelige møde har historisk været et fornemt særkende ved nordisk folkeoplysningsarbejde. En styrkelse af det nordiske samarbejde inden for folkeoplysning og voksenundervisning vil derfor også medvirke til at styrke *nordisk identitet*. Bl. a. gennem nordiske netværksprojekter vil folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejdet støtte den nordiske fællesskabsfølelse.

Endvidere vil det være naturligt, at der som led i handlingsprogrammet kan udvikles en vis arbejdsdeling mellem de nordiske lande om gennemførelse af de enkelte temaer. Hermed kan handlingsprogrammet gennem punktindsatser inden for nogle udvalgte temaer og med relativt få ressourcer stimulere planlægning og udvikling af folkeoplysnings- og voksenundervisningsområdet på nationalt niveau.

3.2 Målsætning

Målsætningen for handlingsprogrammet er at styrke nordisk samarbejde inden for voksenundervisning og folkeoplysning med henblik på etablering af analyser, erfaringsudveksling og debat om, hvilke kvalifikationer voksne skal være i besiddelse af i fremtiden. Endvidere er formålet gennem en koordinering og synliggørelse af de aktiviteter, som foregår inden for nordisk folkeoplysning og voksenundervisning at medvirke til en kvalitativ udvikling af metoder og samarbejdsstrukturer inden for voksenundervisningsområdet.

Sigtet med handlingsprogrammet er bl. a. at medvirke til et bedre tværfagligt samarbejde omkring udvikling af voksnes *kvalifikationer* i fremtiden samt øget koordinering og helhed i uddannelsespolitikken for voksne. Hensigten er også at medvirke til en fælles nordisk debat og erfaringsudveksling om *mål* for fremtidens uddannelser og undervisning af voksne.

Endelig er ønsket at udvikle viden og erfaringer om, hvorledes man sikrer, at der gives et samlet tilbud om voksenundervinsing i de nordiske lande, som tilgodeser alle voksnes behov for læring, herunder kortuddannede og arbejdsledige. Livslang læring eller udvikling bør være en ret eller mulighed for alle.

3.3 Metoder

I handlingsprogrammet lægges op til etablering af *netværk* på mange forskellige niveauer. Indsamling og koordinering af igangværende forsknings- og udviklingsprojekter, som kan medvirke til en kortlægning af, hvilke kvalifikationer, der er behov for i fremtiden, vil indgå i arbejdet. Der udarbejdes analyser og informationsmateriale om folkeoplysning og voksenundervisning i Norden. Der afholdes seminarer, konferencer og symposier med henblik på gensidig erfaringsudveksling samt ved opstart og afslutning af projekter.

Endvidere vil udvekslingsprogrammer for lærere og evt. elever indgå som led i handlingsprogrammet.

De nævnte projekter tænkes gennemført i en 4-årig periode med opstart 1992 og afsluttende evaluering/høring i 1995/96.

3.4 Organisering

Som det er fremgået af ovenstående prioriteres et samarbejde på tværs af sektorer højt, dels fordi FOVU mener, det er hensigtsmæssigt fagligt og indholdsmæssigt, dels fordi det på længere sigt vil være ressourcebesparende.

FOVU er ansvarlig for gennemførelse af de enkelte temaer i handlingsprogrammet, men i et økonomisk og fagligt samarbejde med andre nordiske grupper og institutioner inden for kulturområdet. Der søges etableret et samarbejde med: Nordens folkliga akademi, projekter inden for nordisk folkeoplysningsstøtte, Dataprogramgruppen, Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde og Styringsgruppen for højere uddannelser.

Der er lagt op til et meget tæt samarbejde med arbejdsmarkedssektoren, idet Voks Frem er formuleret, så det indholdsmæssigt og organisatorisk kan knyttes til planlægning af et Samarbejdsprogram for udvikling og tilpasning af fremtidens arbejdsmarkedspolitiske efter- og videreuddannelse i Norden.

Det udelukker ikke, at enkeltprojekter kan lægges ud til nordiske eller nationale institutioner. Navnlig Nordens folkliga akademi forventes at indgå som informations- og ressourcecenter for nogle af de aktiviteter, som sættes igang i programperioden.

Der vil blive arbejdet for at delfinansiere handlingsprogrammet gennem sponsorstøtte — primært arbejdsmarkedets parter og private virksomheder — samt nationale midler.

FOVU vil således gennem handlingsprogrammet forsøge at afprøve de finansieringsmuligheder, som er nævnt i Ministerrådsforslag "om arbetsprogram för ändrad finansiering och organisation av kultursektorns institutioner, samarbetsprogram och andra permanenta aktiviteter" under afsnit 4 vedr. nye finansieringskilder.

Finansiering

FOVUs ordinære budget
Samarbejdspartnere
Nationale midler
Sponsorstøtte

De samlede udgifter skønnes at være godt *16 MDKK* i programperioden, fordelt på følgende år:

1992	1993	1994	1995	1996
3,4	4,6	4,8	2,9	0,4

Skulle det vise sig vanskeligt at skaffe tilstrækkelig ekstern finansiering, vil de foreslåede aktiviteter blive gennemført i det omfang, det er muligt, inden for FOVUs ordinære budget. Der kan da blive tale om at nedprioritere eller udskyde nogle af temaerne.

4. Handlingsprogram

I det følgende redegøres for handlingsprogrammets konkrete projekter eller aktiviteter, som tænkes gennemført i løbet af projektperioden.

4.1 Indhold og metoder vedr. læring for voksne

Et væsentligt aspekt i handlingsprogrammet er indhold og metoder vedrørende læring for voksne i fremtiden.

4.1.1 *Fremtidsstudie om voksnes kvalifikationer*

Livslang læring indgår som et hovedbegreb i handlingsprogrammet. Et meget væsentligt satsningsområde er derfor spørgsmålet om fremtidens kvalifikationskrav. Hvilke færdigheder og viden er der behov for i fremtidens samfund inden for arbejdsmarkedet, fritidslivet m. v. I Voks Frem vil indgå analyser, debat og nordisk erfaringsudveksling om, hvilken kompetens fremtidens mennesker skal have dels i arbejdslivet dels i det private liv i øvrigt.

Fremtidsstudier om fremtidens kvalifikationskrav vil kunne medvirke til en drøftelse og planlægning af indhold, metoder og organisering af fremtidens voksenuddannelser både inden for folkeoplysning, offentlig voksenundervisning og personaleoplæring.

Der vil blive lagt op til indsamling af eksisterende forskningsresultater eller uddannelsesplaner fra virksomheder, organisationer og uddannelsesinstitutioner.

Endvidere etableres lokale netværk om temaet fremtidens kvalifikationskrav, hvori indgår udviklingsprojekter inden for almen og erhvervsrettet voksenundervisning. Det betyder, at uddannelsesinitiativer inden for folkeoplysning, offentlig voksenundervisning og bedriftsintern voksenundervisning/personaleoplæring inviteres til at deltage.

Forskere, uddannelseskonsulenter i virksomheder og organisationer, kunstnere m. fl. anmodes om at udarbejde skriftlige oplæg fra hvert nordisk land.

Oplæggene præsenteres og diskuteres på et symposium 1992 som opstart af efterfølgende netværk.

Der etableres endvidere et netværk mellem forskere, som arbejder med fremtidsstudier eller forsker i voksenundervisning og folkeoplysning.

4.1.2 *Fremtidens metoder inden for folkeoplysning og voksenundervisning*

Voksenundervisningen bør have egen status og forholde sig til, at metoder og undervisningsmaterialer fra børne- og ungdomsundervisningen ikke automatisk kan anvendes inden for voksenundervisningen. Hertil kommer, at de stadigt stigende krav om livslang læring betyder, at voksne hele livet må være i uddannelse/udvikling. Barndommen er ikke længere den periode, hvor man bliver uddannet til voksendommen. Voksenlivet stiller større krav om fornyelse og udvikling. Spørgsmålet er imidlertid, hvorledes der kan udvikles tilbud og metoder, som giver alle grupper af voksne mulighed for livslang læring?

I takt med ændringer i arbejds- og samfundsliv samt organisering af voksenundervisningen er der brug for en nærmere kortlægning af, hvilken *pædagogik (andragogik)* der skal anvendes ved undervisning af voksne.

Det er et væsentligt led i det nordiske handlingsprogram at undersøge, hvorledes man kan *motivere* ikke mindst de kortuddannede til fortsat uddannelse/udvikling.

Som led i dette må indgå nordisk erfaringsudveksling om fjernundervisning og multimedieundervisning som metode. Den teknologiske udvikling foregår i disse år så hastigt, at voksne i stigende grad er tvunget til at tilegne sig færdigheder i brug af teknologiske hjælpemidler for at klare arbejdslivets og hverdagens krav.

Endvidere har mange voksne p. g. a. store geografiske afstande og familie- og arbejdsforpligtelser vanskeligt ved at deltage i almindelig klasseundervisning.

Der kan derfor være behov for en kortlægning af, hvorledes man gennem brug af nye medier kan udvikle de pædagogiske muligheder inden for voksenundervisningen. Der findes allerede miljøer i Norden ikke mindst i Finland, som har gode erfaringer med brug af multimedier.

Det undersøges, hvorvidt der kan etableres et lærerudvekslingsprogram med henblik på at give mulighed for erfaringsformidling vedr. nye læringsmåder, metoder og organisering inden for voksenundervisningen.

Der etableres et netværk — en tænketank — som består af forskere, udviklingsmedarbejdere, og undervisere inden for folkeoplysning og voksenundervisning med henblik på at diskutere læringsmåder inden for folkeoplysning og voksenundervisning.

Der afholdes årlige arbejdskonferencer eller kurser for ovennævnte målgruppe.

4.2 Nye samarbejdsformer

Samarbejde på tværs af sektorer er et nøglebegreb i handlingsprogrammet. Det betyder også udvikling af nye samarbejdsformer.

4.2.1 *Uddannelsesinstitutioner som lokale ressourcecentre*

I de nordiske lande medfører de faldende ungdomsårgange generelt, at der i de kommende år vil være færre uddannelsessøgende på ungdomsuddannelserne og på de videregående uddannelser. Det stiller også øgede krav til kvalifikationer for den ældre del af arbejdsstyrken, fordi unge i mindre grad end tidligere kan bibringe fornyelse og udvikling på arbejdsmarkedet.

Den demografiske udvikling bevirker, at presset på uddannelsesinstitutionerne bliver mindre med deraf følgende risiko for ledig kapacitet af bygninger, undervisere m.v.

De nuværende uddannelsesinstitutioner må betragtes som lokale kundskabscentre, hvor såvel lokaler, teknisk udstyr samt personale kan inddrages som en ressource i udviklingen af lokalsamfundet. Det er derfor naturligt, at uddannelsesinstitutionerne i årene, som kommer, indgår som lokale ressourcecentre, der også varetager uddannelses- og udviklingsopgaver for det lokale erhvervsliv samt evt. indgår i et øget samarbejde med voksenuddannelsesinstitutioner. Også erfaringer inden for Åben uddannelse bør inddrages.

Der lægges op til nordisk erfaringsudveksling vedr. samarbejdsrelationer mellem ungdoms- og voksenundervisningen. Der udarbejds skriftligt materiale om uddannelsesinstitutioner som lokale ressourcecentre, herunder erfaringer og idéer til samarbejdsrelationer mellem ungdoms- og voksenundervisningen samt samarbejdsmuligheder med virksomheders personaleoplæring.

Det overvejes at afholde konference/workshop angående dette tema samt evt. nedsættelse af en kontaktgruppe eller netværk som løbende videreformidler erfaringer med uddannelsesinstitutioner som lokale ressourcecentre. Leder- og lærerudveksling inden for forsøgsprojekter med uddannelsesinstitutioner som lokalt kultur- eller kundskabscenter kan også overvejes.

4.2.2 *Almen og erhvervsrettet voksenundervisning*

Sammenhængen mellem almen og erhvervsrettet voksenundervisning indgår som et prioriteret område i Kulturhandlingsplanen. Det er nævnt, at der bør opbygges netværk omkring dette tema.

FOVU har igangsat et nordisk netværk Voks Ut, der er et lokalt netværksprojekt mellem forsøgsprojekter, som vedrører etablering af et samarbejde mellem almen og erhvervsrettet voksenundervisning. Voks Ut kan betragtes som en videreførelse af netværksprojektet Voks Ud om kortuddannede, voksenuddannelse og arbejdsliv (1988—90).

I netværket indgår: seminarer/studiebesøg, lærerudvekslingsprogram og informationsbreve.

Netværket er primært rettet mod lokale ressourcepersoner — dvs undervisere, ledere, administratorer og politikere.

I Voks Ut indgår følgende 5 projekter/projektområder:

Viborg amt, DK, Farskóli, Østlandet, IS, Statens ressurs- og voksenopplæringssenter i Oslo, N, ABF Norrbotten, S, Kymmene län, SF

Erfaringerne fra netværket vil blive inddraget i handlingsprogrammet. Det foreslås endvidere, at det i løbet af programperioden undersøges, hvorvidt det er muligt — evt. i samarbejde med projekter under det forventede Samarbejdsprogram vedr. efter- og videreuddannelse — at videreudvikle dette netværk, således at også projekter inden for personaleoplæring inddrages.

Virksomheders uddannelsesinitiativer i forhold til egne medarbejdere udvikles meget i disse år. Der findes ikke et samlet overblik over omfang af denne uddannelsesaktivitet, ligesom det ikke er kortlagt, hvilke former for uddannelser, som prioriteres.

Det er FOVU's vurdering, at såvel læring på jobbet som virksomhedernes eksterne uddannelsesaktiviteter, er i en dynamisk udvikling. Et nordisk samarbejde eller netværk mellem virksomheder, som har sat udviklingsinitiativer i gang vedrørende personaleoplæring vil kunne give værdifuld inspiration til en samlet uddannelsespolitisk diskussion om fremtidens kvalifikationskrav. Det undersøges derfor, hvorvidt det er muligt at knytte udviklingsprojekter inden for bedriftsintern voksenundervisning til det nordiske netværk om almen og erhvervsrettet voksenundervisning. Idéen er at lægge op til en gensidig erfaringsudveksling om indhold, mål, metoder og organisering af voksnes læring. Netværket bør ses i sammenhæng med de projekter, som etableres under tema 4.1

Det undersøges, hvorvidt der kan ske en kobling til de mange europæiske netværk, som arbejder med uddannelse i relation til arbejdslivet.

4.2.3 *Samarbejde vedrørende efter- og videreuddannelse*

Arbejdsmarkedssektoren planlægger et Samarbejdsprogram for udvikling og tilpasning af fremtidens arbejdsmarkedspolitiske efter- og videreuddannelse i Norden.

Formålet med samarbejdsprogrammet er, "at de nordiske lande udveksler erfaringer om faktiske ændringer, idéudvikling, forsøgsresultater og forslag til måder, hvorpå de forstærkede krav kan imødekommes".

Igennem samarbejdsprogrammet skal eksisterende aktiviteter og nye initiativer kunne udveksles imellem de nordiske lande med henblik på, at det enkelte land kan drage nytte af de andre nordiske landes erfaringer. Derved kan den fælles erfaringsbase udvides med et deraf følgende bedre grundlag for at løse de kommende års udfordringer inden for den arbejdsmarkedspolitiske efter- og videreuddannelse.

Der kan dels være tale om aktiviteter, der er igangsat under Nordisk Ministerråds paraply, og dels nationale forsøg, udredninger, projekter, FoU m. v., som kan bidrage til at styrke den fælles nordiske erfaringsbase vedrørende arbejdsmarkedspolitisk efter- og videreuddannelse.

FOVU har haft kontakt med arbejdsmarkedssektoren i forbindelse med udarbejdelse af de 2 programmer.

Der er sket en tekstkoordinering af programmerne bl. a. med hensyn til statistiske oplysninger samt bilagsmateriale (jævnfør *Bilag 1*).

Det er naturligt, at der i programperioden sker løbende og gensidig erfaringsudveksling mellem de konkrete projekter både nordisk og nationalt. Det kan overvejes at etablere et eller flere fælles netværksprojekter, konferencer m. v. Endvidere må det undersøges, hvorvidt der kan ske et samarbejde om information og evaluering af programmerne.

4.3 Norden og Europa

Norden og Europa er et prioriteret område inden for det nordiske samarbejde. FOVU ønsker derfor som led i handlingsprogrammet at lægge op til et øget nordisk samarbejde med voksenundervisningsmiljøer uden for Norden.

4.3.1 *Samarbejde mellem folkeoplysning og voksenundervisning i Norden og Østeuropa*

De folkeoplysende organisationer i de nordiske lande har en lang tradition for at medvirke til samfundsengagement, demokrati og medbestemmelse.

Der spores i disse år en stor interesse i de folkeoplysende organisationer og blandt folkehøjskoler for at udvide eget arbejdsområde gennem et samarbejde med de østeuropæiske lande, primært Baltikum. Det gælder både nationalt og i de nordiske samarbejdsorganisationer inden for folkeoplysningsområdet, som i stigende omfang ønsker at tage *fællesnordiske* initiativer i forhold til Baltikum.

FOVU afholdt i maj 1991 konferencen "Norden og Østersølandene" med henblik på at undersøge mulighederne for et samarbejde inden for folkeoplysning og voksenundervisning mellem Norden og Østersølandene. I tilknytning til konferencen blev arrangeret nationale studiebesøg. Konferencen gav et klart indtryk af, at erfaringer fra folkehøjskoler og i de folkeoplysende organisationer vil kunne afprøves og videreudvikles gennem fortsatte kontakter i Baltikum/Østeuropa.

Der blev også udtrykt interesse for information og erfaringsudveksling om uddannelsesprojekter for arbejdsledige samt metoder til at motivere voksne for uddannelse. Udvikling af uddannelsesprojekter vedrørende fremtidens kvalifikationskrav samt metoder og organisering af undervisning for voksne er derfor et relevant samarbejdsprojekt for de nordiske lande i forhold til Østeuropa/Baltikum.

Det undersøges, hvorvidt det er muligt at etablere fælles nordiske projekter mellem folkeoplysnings- og voksenundervisningsmiljøer i Norden med det sigte at udvikle idé- og erfaringsudveksling mellem Norden og Baltikum.

Som forberedelse til projektet arrangeres studiebesøg til Baltikum. Der udarbejdes fælles inspirationsmateriale, som beskriver nordisk folkeoplysning og voksenundervisning.

Der lægges op til, at projektet i forberedelsesfasen gennemføres i et bredt samarbejde mellem de folkeoplysende organisationer, mens den pratiske opfølgning sker gennem konkrete samarbejdsaftaler mellem enkelte skoler/folkeoplysende organisationer i Norden og Baltikum/Østeuropa.

I programperioden undersøges, hvorvidt det er muligt at inddrage erfaringer fra øvrige temaer i Voks Frem. Det kan overvejes at invitere gæster fra Baltikum til konferencer eller som deltagere i et eller flere af de nævnte netværk. Endvidere kan analyser eller informationsmaterialer om temaet Fremtidens kvalifikationer formidles til voksenundervisningsmiljøer i Østeuropa/Baltikum.

Endelig undersøges mulighederne for etablering af et udvekslingsprogram for lærere og evt. elever.

Dele af projektet gennemføres i samarbejde med de nordiske folkeoplysningsorganisationer og evt. Nordisk folkehøjskoleråd. Endvidere har Nordens folkliga akademi tilkendegivet interesse for at indgå som informations- og ressourcecenter i forbindelse med samarbejdsprojekter i forhold til Østeuropa/Baltikum.

4.3.2 *Internationalisering – decentralisering*

I disse år ses en tendens til øget decentralisering af uddannelsespolitikken i de nordiske lande. Beslutninger og kompetence overlades i højere grad til lokal afgørelse.

Samtidig betyder den øgede internationalisering, at internationalt uddannelsessamarbejde får større betydning i fremtiden.

FOVU har deltaget i Europarådets Styringsgruppe for to omfattende netværksprojekter i:

The Topic Group on Longterm Unemployed og The Topic Group on Older People.

I netværkene er indgået studiebesøg, workshops, seminarer og konferencer. Netværksarbejdet vil blive evalueret i løbet af 1991/92.

Endvidere er der i EF igangsat en række uddannelsesprogrammer inden for voksenundervisningsområdet: Iris, Comett, Eurotecnet, Force og Delta.

Inden for folkeoplysnings- og voksenundervisningsområdet i de nordiske lande er der interesse for nordisk information og erfaringsudveksling om internationalt uddannelsessamarbejde. Det gælder i særlig grad aktiviteter inden for Europarådet og EF.

Som led i handlingsprogrammet undersøges det, hvorvidt erfaringer fra projekter, som indgår i EFs uddannelsesprogrammer, kan inddrages i et fællesnordisk samarbejde.

FOVU vil arbejde for øget information dels om europæiske uddannelsesinitiativer til folkeoplysnings- og voksenundervisningsmiljøer i de nordiske lande dels information om den nordiske model for folkeoplysning og voksenundervisning til miljøer udenfor Norden.

Dette kan evt. ske i samarbejde med Nordisk Ministerråds sekretariat for Europainformation.

Endvidere vil FOVU lægge op til gensidige nordiske erfaringsudvekslinger om, hvorledes man *nationalt* løser nordiske og internationale samarbejdsopgaver i forbindelse med øget decentralisering.

4.4 Information og evaluering

4.4.1 *Information*

Det er væsentligt, at erfaringerne fra dette handlingsprogram får så stor spredning som muligt. Information og synliggørelse af erfaringerne fra de aktiviteter og projekter, som sættes igang i projektperioden, vil indgå som et væsentligt punkt i forbindelse med gennemførelse af handlingsprogrammet. FOVU har i samarbejde med Nordens folkliga akademi nedsat en informationsgruppe, som i en forsøgsperiode på 3 år (1991—93) har fået til opgave at medvirke til at "synliggjøre og styrke folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbeidet i Norden og nasjonalt gjennom en mer profesjonel og utvidet informasjonsvirksomhet".

Informationsgruppen har udarbejdet en informationsplan, hvilket betyder, at der i forsøgsperioden udgives et informationsblad 3—4 gange om året. Informationsgruppen arbejder for etablering af netværk mellem nationale redaktører af tidsskrifter m. v. inden for folkeoplysning og voksenundervisning med henblik på at styrke omtale af nordisk folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejde i de *nationale* tidsskrifter. Der afholdes årlige informationskonferencer for redaktører af nationale tidsskrifter på Nordens folkliga akademi.

Informationsgruppen anmodes om at medvirke til den bedst mulige information om erfaringer fra de projekter og aktiviteter, der sættes igang som led i handlingsprogrammet.

4.4.2 *Evaluering*

Projekter inden for Voks frem vil indgå i en samlet evaluering 1995/96.

Som afslutning på de projekter, der forventes sat i gang som led i handlingsprogrammet afholdes en større høring i 1995/96.

Det foreslås, at høring og evaluering udarbejdes i samarbejde med Samarbejdsprogram for udvikling og tilpasning af fremtidens arbejdsmarkedspolitiske efter- og videreuddannelse i Norden.

BILAGA 1

A: Folkeoplysning og voksenundervisning i Danmark

Området omfatter

A) Almen fritidsundervisning
B) Folkeuniversitetet
C) Daghøjskoler
D) Folkehøjskoler
E) Kompetencegivende undervisning på grundskoleniveau
F) Kompetencegivende undervisning efter grundskole
G) Undervisning af indvandrere og flygtninge
H) Brevundervisning/fjernundervisning

Politik

Fritidsloven blev fra 1.1.1991 afløst af "Lov om støtte til folkeoplysning". Ifølge den nye lov afskaffes de lovbundne tilskud. Tilskud til aftenskolekurser, foredragsrækker, foreningsvirksomhed og folkeuniversitetet indgår som bloktilskud til kommunerne. Hver kommune fastsætter selv den økonomiske ramme til de enkelte hovedområder. I 1989 er vedtaget en ny lov om kompetencegivende undervisning både på grundskole og videregående niveau. Ifølge de nye retningslinier er der tale om egentlige voksenuddannelser med egne læseplaner og prøver. Ansvaret for denne undervisning ligger hos amtskommunerne.

Der er endvidere i 1988 vedtaget en lov om uddannelsestilbud for arbejdsledige. Til denne lov er i en 4-års periode afsat 1,8 mia. DKK. En række institutioner inden for almen voksenundervisning etablerer uddannelsesaktiviteter for arbejdsløse — ofte i et bredt samarbejde mellem flere skoler eller institutioner.

Forsøgs- og udviklingsarbejde lokalt og centralt er et vigtigt element i uddannelsespolitikken.

Lovgrundlag/regler

A, Lov om støtte til folkeoplysning (410 af 13.6.1990). Fælles for A og B er, at
B) undervisningen er frivillig og ikke kompetencegivende. For den almene fritidsundervisning er der 1.1.1991 gennemført ændringer, især af styringsmæssig karakter. Kommunerne modtager et statsligt bloktilskud. Den enkelte kommune har så ansvaret for at fastsætte den samlede økonomiske ramme for området. For folkeuniversiteterne yder staten tilskud til lærernes lønninger mv. Deltagerne betaler et beskedent deltagergebyr.

C) Lov om ungdomsskoler, produktionsskoler og daghøjskoler (411 af 13.6.1990). Daghøjskolerne finansieres i fællesskab af kommuner og stat. Daghøjskolerne skal styrke deltagernes personlige udvikling og forbedre deres muligheder i forhold til arbejdsmarkedet og uddannelsessystemet.

D) For folkehøjskoler er formålet at tilbyde deltagerne en almendannende, ikke formelt kompetencegivende undervisning. Kurserne finansieres dels af deltagerbetaling, dels af statstilskud. Lovgrundlaget er 1) Bekendtgørelse efter lov om folkehøjskoler, landbrugsskoler, husholdningsskoler og efterskoler (26.10.1988) og 2) Bekendtgørelse af lov om statsstøtte til visse private skoler (25.10.1988).

E) Den kompetencegivende undervisning på grundskoleniveau har til formål at give voksne over 18 år en mulighed for at forbedre deres almene kvalifikationer og give forudsætninger for fortsat uddannelse. Almen voksenuddannelse finansieres af amtskommunerne. Deltagerne skal betale et indskrivningsgebyr på 200 DKK uanset antal fag. Lovgrundlaget er: Lov om almen voksenuddannelse (24. maj 1989).

F) I Danmark findes inden for kompetencegivende undervisning for voksne på niveau efter grundskole dels almen undervisning (HF) og dels erhvervsrelateret undervisning (åben uddannelse). HF finansieres af amtskommunerne — dog et indskrivningsgebyr på 200 DK for første fag og 100 DKK for de efterfølgende. Åben uddannelse finansieres af staten og har en deltagerbeta-

ling på 20 % af driftsudgifterne. Lovgrundlaget er: Lov om højere forberedelseseksamen (22.9.1987). Lov om prøveforberedende enkeltfagsundervisning for voksne (4.7.1983). Lov om åben uddannelse (1.1.1990).

G) Undervisning af indvandrere og flygtninge er for fremmedsprogede over 18 år. Undervisningens formål er at gøre det muligt for indvandrere/flygtninge at fungere i det danske samfund. Amtskommunerne finansierer undervisningen, og lovgrundlaget er: Lov nr. 355 om undervisning af voksne indvandrere (4.6.1986).

H) Der findes ingen brevundervisning med offentlig støtte i Danmark. Der er på forsøgsbasis etableret projekter med uddannelse af voksne som fjernundervisning bl. a. på universiteter (åbent universitet) og inden for den kompetencegivende almene voksenundervisning. Der foreligger endnu ikke en oversigt over omfang og finansiering af denne aktivitet.

Omfang

Almen fritidsundervisning (1989/90)	
Antal kursusdeltagere	802 296
Antal deltagere i foredrag	152 216
Antal undervisningstimer	2 469 774
Antal foredragsrækker	15 216
Folkeuniversitetet (1990)	
Antal deltagere	163 070
Antal dobbelttimer:	
— forelæsninger	3 020
— universitetstimer	21 135
Daghøjskoler (1991)	
Antal deltagere	ca. 8 500
Folkehøjskoler (1990)	
Antal deltagere i lange kurser (62 945 kursusuger)	13 552
Antal deltagere i korte kurser (191 894 kursusuger)	44 163
Antal deltagere i alt	57 715
Almen voksenuddannelse (1990/91)	
Antal holdkursister	131 906
Antal undervisningstimer	622 960
HF og åben uddannelse (1988/89)	
Antal holdelever:	
HF-enkeltfag	83 426
Åben uddannelse	138 518
Undervisning for indvandrere/flygtninge (1989/90)	
Antal deltagere	27 700
Antal lærerlønstimer	887 000

B: Folkeoplysning og voksenundervisning i Finland

Området omfatter

A) Medborgar- och arbetarinstituten
B) Studiecentraler
C) Folkehögskolor
D) Grundskoleundervisning
E) Vuxenutbildning
F) Utbildning av vuxna flyktingar
G) Brevundervisning

Politik

I Statsrådets uddannelsespolitiske redegørelse til riksdagen fremhæves, at forudsætningen for en fremgangsrig udvikling af uddannelsessystemet er, "att man följer principen om kontinuerlig utbildning". Som led i regeringens uddannelsespolitiske redegørelse til riksdagen af 22. maj 1990 vil der ske en ændring af finansieringen af "yrkesutbildningen" for at skabe øget fleksibilitet i uddannelsessystemet. "Yrkeskurscentralerna" er i 1991 ændret til "yrkesutbildningscentrar för vuxna". Endvidere erstattes "sysselsättningsutbildningen" af en samlet "lag om arbetskraftspolitisk vuxenutbildning".

Lovgrundlag/regler

A) Medborgar- och arbetarinstituten har till uppgift att ge vuxna sådana kunskaper och färdigheter som är nödvändiga i samhället, som bildar ett underlag för fortsatta studier. I statsunderstöd får medborgar- och arbetarinstituten 70 % av de godtagbara driftskostnaderna. Resten betalas av huvudmännen. Lovgrundlaget er: Lag om statsunderstöd åt medborgar- och arbetarinstitut (521/62).
B) Studiecentralernas avsikt är att erbjuda medborgarna tillfälle till allmänbildande systematiska studier som utvecklar medborgarfärdigheterna genom att man arrangerar studiecirklar, föreläsningar och kurser. I statsunderstöd betalar staten studiecentralerna 80 % av de godkända allmänna utgifterna, föreläsningarna och kurserna samt ett årligen fastställt markbelopp åt varje studiecirkel. Resten betalas av den organisation där verksamheten sker eller av deltagarna själva. Lovgrundlaget er: Lag om statsunderstöd åt studiecentraler (398/75).
C) Folkhögskolan är en läroanstalt i form av internat som ger allmänbildande och yrkesinriktad vuxenutbildning. Folkhögskolorna erhåller 80 % i statsandel av de godtagbara kostnaderna. Vidare kan de få byggnadsunderstöd av staten genom ett prövning underkastat anslag som separat anvisas i statsbudgeten. Andra kostnader betalar eleverna. Lovgrundlaget er: Lagen om statsbidrag för folkhögskolor (542/84).
D) Grundskolan slutförs av sådana vuxna som inte haft möjlighet att fullfölja den under sin skoltid (grundskolan indfördes i Finland på 1970-talet), eller sådana som med tanke på fortsatta studier vill höja sina vitsord eller friska upp sina kunskaper. Grundskoleexamina kan närmast avläggas i kvällsgymnasier, gymnasiers kvällslinjer, folkhögskolor eller medborgar- och arbetarinstitut. För grundskolestudier vid kvällsgymnasierna fordras att man

har fyllt 16 år. Kommunerna kan av statsrådet (regeringen) ansöka om tillstånd att inrätta kvällsgymnasier eller kvällslinjer. För finansiering gælder at när kommunerna har fått tillstånd får de statsandel både för sina anläggnings(byggnads-) och driftskostnader. Statsandelen varierar i hög grad enligt kommunernas bärkraftsklass. Vid kvällsgymnasierna och gymnasiernas kvällslinjer finansieras verksamheten på samma sätt som daggymnasiernas. Vid folkhögskolorna och medborgar- och arbetarinstituten kan kostnaderna för grundskole- och gymnasieundervisning inte avskiljas från de övriga kostnaderna för verksamheten. Lovgrundlaget er: Lag om kvällsgymnasier (478/83). Lag om statsandel och -understöd samt lån åt kommunala grundskolor, gymnasier och allmänna bibliotek (1112/78).

E) I den vuxenutbildning som ordnas i form av utbildning på ungdomstadiet eftersträvar man samma mål som i utbildningen av ungdom: inom den allmänbildande utbildningen, den officiella lärokursen i gymnasiet eller del av den och inom yrkesutbildningen en officiell yrkesexamen på skol- eller institutnivå; examen är vanligen densamma som för ungdom. Kvällsgymnasier och gymnasiers kvällslinjer finansieras på samme sätt som dagsgymnasier. Kommunerna erhåller i statsandel 51—86 % av de godkända driftskostnaderna beroende på kommunernas bärkraftsklass. Vuxenutbildningen vid yrkesläroanstalterna finansieras på det sätt som stadgas i lagen om finansiering av yrkesläroanstalter när det gäller utbildningen på ungdomsstadiet. Staten, den studerandes hemkommun och i skälig utsträckning den studerande själv deltar i finansieringen av utbildningens driftskostnader. Lovgrundlaget er: Lag om kvällsgymnasier (478/83). Lag om statsandel och -understöd samt lån åt kommunala grundskolor, gymnasier och allmänna bibliotek (1112/78). Lag om finansiering av yrkesläroanstalter (494/83).

F) Utbildningen av vuxna flyktingar ordnas i begynnelsesskedet i form av undervisning i finska språket och i form av samhällsorienterande undervisning. Målet för utbildningen är att ge sådana språkliga, allmänbildande och yrkesmässiga färdigheter som främjar placeringen av flyktingar i det finländska samhället. Staten svarar för de vuxna flyktingarnas utbildningskostnader och stöder i form av studiestipendier fortsatta studier i finska samt sådana heltidsstudier som siktar på grundskoleexamen eller yrkesutbildning. Förutsättningen för detta stipendium är att flyktingen har varit bosatt i landet under 5 år. De övriga invandrarna står själv för sina studiekostnader. Det finns ingen speciallagstiftning om utbildning af flyktingar och invandrare.

G) Undervisningen vid de egentliga brevinstituten inriktar sig huvudsakligen på intresseinriktade ämnen (såsom språk) och på yrkesinriktad fortbildning. Däremot är läroanstalternas distansundervisning en del av undervisningen i ämnen enligt läroplanen. Samma undervisning kan man vanligen också få i form av närundervisning. De brevinstitut som ger yrkesutbildning får högst 60 % i statsunderstöd för sina driftskostnader. I verkligheten har procenten statsunderstöd varit ca. 20. Resten av kostnaderna uppbärs av de studerande. För sin distansundervisning får kvällsgymnasierna och yrkesläroanstalterna stöd enligt samma lag som för sin övriga verksamhet. Laggrundlaget är: Lagen om statsbidrag för yrkesinriktade brevstudier och yrkesinriktad brevundervisning (1079/79).

Omfang 1988/1989

Medborgar- och arbetarinstituten

Antal studerande	647 000
Antal undervisningstimmar	2 138 000

(utgör 32 % av den offentligt övervakade vuxenutbildningen)

Studiecentraler

Antal deltagare i kursverksamhet	216 000
Antal kurser	8 600
Antal deltagare i föreläsningar	300 000
Antal föreläsningar	7 600
Antal deltagare i studiecirklar	157 000
Antal studiecirklar	16 600
Antal undervisningstimmar tillsammans	535 000

Folkhögskolorna

Antal studieveckor korta kurser	77 000
Antal deltagare korta kurser	64 000
Antal undervisningstimmar korta kurser	158 000
Antal studieveckor långa kurser	170 000
Antal deltagare långa kurser	5 800
Antal undervisningstimmar långa kurser	426 000

Grundskoleundervisning

Kvällsgymnasier (3) och gymnasiers kvällslinjer (35): 5 400 studerande. Folkhögskolor (32): 500—600 studerande, 91 betyg (hela grundsk.) 1 922 enskilda ämnen. Medborgar- och arbetarinstitut (13): några hundra studerande, 30 betyg (hela grundsk.), 225 enskilda ämnen.

Vuxenutbildning

Allmänbildande vuxenutbildning:	
Antal kursdeltagare	17 300
Antal närundervisningstimmar	322 000
Yrkesutbildning:	
Antal studerande	370 000
Antal närundervisningstimmar	3,5 milj.

Utbildning av vuxna flyktingar

Antal kurser	32
Antal deltagare	380
Antal studietimmar	44 800

Brevundervisning/distansundervisning

Antal studerande	50 000
Antal undervisningstimmar: fattas upplysningar	

C: Folkeoplysning og voksenundervisning i Island

Området omfatter

A) Fritidsundervisning
B) Folkehøjskole

C) Grundskoleundervisning
D) Voksenuddannelse efter grundskoleniveau
E) Indvandrerundervisning
F) Brev- og fjernundervisning

Politik

Der findes endnu ikke en lovgivning om voksenundervisning i Island udover bestemmelser i lov om gymnasieskoler, som omhandler undervisning af voksne på gymnasieskoleniveau og om Skálholt folkehøjskole. To lovforslag blev fremlagt i Altinget i foråret 1991. Det gælder dels lov om almen voksenundervisning under undervisningsministeriet, dels lov om erhvervsrettet voksenundervisning under socialministeriet.

Lovgrundlag/regler

A) Fritidsundervisningen er ikke kompetencegivende og har til formål at imødekomme voksnes behov for frivilligt at øge sine kundskaber og færdigheder. Undervisningen varetages dels af Fritidsskolen, som drives af Arbejdernes oplysningsforbund, dels af kommunale voksenundervisningscentre og endelig gymnasieskolernes aftenkurser. Derudover har forskellige private skoler og foreninger en ret omfattende virksomhed. Der findes ingen lovfæstede tilskudsregler. I kommunale voksenundervisningscentre og gymnasieskolernes aftenkurser betaler deltagerne ca. 1/3, men i andre tilfælde er der omkring 100 % deltagerfinansiering.
B) Der er kun én folkehøjskole i Island, Skálholt folkehøjskole, som tilbyder almen uddannende, ikke kompetencegivende undervisning på korte kurser. Skolen er en selvejende institution, som finansieres dels med statstilskud og dels med deltagerafgift samt tilskud fra samarbejdspartnere. Lovgrundlaget er: Lov om Skálholt folkehøjskole fra 1977.
C) Elever, som har gennemført grundskolen, har ret til at fortsætte i gymnasieskolen. Elever, som er fyldt 18 år, har også ret til at begynde i gymnasieskolen, selv om vedkommende ikke har fuldført grundskolen. Da det har vist sig, at ikke alle efter afsluttet grundskoleuddannelse har tilstrækkelige kundskaber til at kunne klare sig i gymnasieskolens ordinære kurser, er der ved en række gymnasieskoler oprettet forberedelseskurser i islandsk, matematik, dansk og engelsk, som indholdsmæssigt svarer til grundskoleuddannelse. Voksne kan deltage i disse forberedelseskurser, som i de fleste tilfælde foregår i dagskolen. Disse kurser tilbydes også i gymnasieskoleafdelinger ved nogle grundskoler og af Reykjaviks kommunale voksenundervisningscenter. Lovgrundlaget er: Lov om gymnasieskolen fra 1989.
D) Uddannelsen har til formål at give voksne mulighed for at skaffe sig samme kompetence som unge får på gymnasieskolen. Uddannelsen omfatter:
1) Almen teoretisk 4-årig uddannelse, som afsluttes med studentereksamen (gymnasier), 2) Erhvervsfaglige studielinier (tekniske skoler), 3) Kombinerede studietilbud inden for såvel teoretisk uddannelse som erhvervsfaglig uddannelse (multilinjeskoler "Fjölbrautaskólar"). Undervisningen foregår på de vanlige gymnasieskoler. Skolerne tilbyder enkeltfagsundervisning for voksne over 20 år i aftentimerne i mange af de samme undervisningsemner og pensum, som tilbydes i dagskolen. På gymnasieskolerne betaler staten

2/3 af lærerlønnen og deltagerne 1/3. Driftsudgifter afholdes af det offentlige. Lovgrundlaget er: Lov om gymnasieskolen fra 1989.

E) Indvandrere kan deltage i kurser for udlændinge i islandsk sprog og islandske samfundsforhold, men der er ingen, som har formelt ansvar angående disse uddannelsestilbud. Kurser for udlændinge i islandsk sprog og kultur tilbydes af Reykjaviks kommunale voksenundervisningscenter, gymnasieskolernes aftenskole, private sprogskoler og Islands universitet. Flygtninge tilbydes kurser i islandsk sprog. Det er Reykjaviks kommunale voksenundervisningscenter, som forestår flygtningeundervisning efter anmodning fra Røde kors. Hvad angår flygtningeundervisning betales lønudgifter af staten og lokaler og administration af kommunen. For indvandrerundervisning gælder de samme regler som for fritidsundervisningen i øvrigt.

F) Brevskolekurser i diverse emner, såvel almen grund- og videreuddannelse som erhvervsrettede kurser og hobbylignende kurser tilbydes af Brevskolen. Lærerhøjskolen og Islands universitet tilbyder kompetencegivende kurser for henholdsvis undervisningsvejledere i grundskolen og gymnasieskolelærere. Den statslige radiofoni skal ifølge gældende lov sende undervisningsprogrammer. Finansieringen er således: Brevskolen: Deltagerafgift (73 %), tilskud fra staten (22 %) og organisationer (5 %). Lærerhøjskolen og Islands universitet: Statslig finansiering. Den statslige radiofoni: Institutionens eget budget (statsligt tilskud, licens og reklameindtægter). Under dette emne er det eneste lovgrundlag: Lov om den statslige radiofoni.

Omfang 1988/89

Fritidsundervisning	
Antal deltagere	10 200
Antal undervisningstimer: Mangler oplysninger	
Folkehøjeskole	
Antal holdelever	2 300
Antal undervisningstimer: Mangler oplysninger	
Voksenuddannelse efter grundskoleniveau	
Antal kursusdeltagere	8 300
Antal undervisningstimer	ca. 44 000
Brevskolekurser	
Antal indmeldte deltagere	ca. 1 000
Antal undervisningstimer: Mangler oplysninger	

D: Folkeoplysning og voksenundervisning i Norge

Området omfatter

A) Folkeopplysningen
B) Folkehøgskolerne
C) Grunnskoleopplæring
D) Videregående opplæring
E) Innvandrere/flyktningeropplæring
F) Brev-/fjernundervisning

Politik

I Norge er fremlagt en Stortingsmelding "Om organisering og styring i utdanningssektoren, nr. 37 1990/91". Udgangspunktet for denne melding er "å få til en rasjonell og formålstjenlig utdanningsadministrasjon med best mulig sammenheng og konsistens mellom styringsnivåene og mellom de forskjellige utdanningsområdene (barnehager, grunnskole, videregående skole, fagopplæring i arbeidslivet, arbeidsmarkedsopplæring, voksenopplæring og høgre utdanning".

Der er endvidere fremsat et forslag "Om lov om endringer i lov 28 mai 1976 nr. 35 om voksenopplæring (Ot.prp. nr. 46). Lovforslaget bygger på princippet om samordning inden for uddannelsessystemet. Det foreslås, at tilskudsberettigede studieorganisationer reduceres fra 15 till 44 studieforbund, samt at tilskuddene samles i 3 refusionsordninger:

— opplæringsvirksomhet
— administrasjon/drift
— pedagogisk utviklingsarbeid

Der sker endelig en reorganisering af indvandrer- og flygtningeundervisningen med et nyt tilskudssystem og forhøjelse af timetallet.

Lovgrundlag/regler

A) Folkeopplysningen har til formål å fremme den enkeltes personlige utvikling og likestilling i adgang til kunnskap. 44 studieforbund/opplysningsorganisasjoner er indtil videre godkjent for offentlig tilskudd. Staten gir tilskudd til opplæringen med bestemte satser til lærerlønn, studiemateriell til deltakerne og til regional administrasjon. Hver opplysningsorganisasjon får en totalramme. I tillegg gis tilskudd til sentral administrasjon, medarbeiderskolering, pedagogisk utviklingsarbeid, opplæring for særlige målgrupper m. v. Lovgrundlaget er: Lov om voksenopplæring (1977).

B) Folkehøgskolenes formål er å gi almendanning til ungdom og voksne. Folkehøgskolene er internatskoler. Offentlig tilskudd til folkehøgskolene gis med 5/6. Lovgrundlaget er: Lov om folkehøgskole (1949, revideret 1984).

C) Formålet med grunnskoleopplæring for voksne er å gi voksne muligheter for kompetanse tilsvarende 9-årig grunnskole. Opplæringen arrangeres av de vanlige grunnskoler. En del kommuner har etablert egne voksenopplæringssentre for denne undervisningen. Tilskudd til denne opplæringen inngår i statens rammeoverføringer til kommunerne (blokktilskudd). Opplæringen er avgiftsfri for deltakerne. Lovgrundlaget er: Lov om voksenopplæring (1977).

D) Videregående opplæring er 3-årig utdanning etter grunnskole. I Norge er allmenn- og yrkesrettet videregående opplæring integrert i et felles system med ulike studieretninger. Videregående opplæring for voksne organiseres som egne kurs for voksne med separate kurs for de ulike enkeltfag. Opplæringen fullfinansieres av det offentlige (staten og fylkeskommunene). Tilskudd til videregående opplæring for voksne inngår i de statlige rammeoverføringene til fylkeskommunene (blokktilskudd). Lovgrundlaget er: Lov om voksenopplæring (1977).

E) Opplæringen av voksne innvandrere og flyktninger har til hensikt å gi grunnleggende kunnskaper i norsk og om norske samfunnsforhold. Ar-

beidsinnvandrere får 240 timer opplæring og flyktninger 500 timer. Opplæringen fullfinansieres av staten. Opplæring for voksne fremmedspråklige er ikke lovhjemlet. Opplæringen er gjenstand for avtale mellom staten og Norske Kommuners Sentralforbund og gjennomføres etter regler fastsatt av departementet.

F) Brev-/fjernundervisning har til formål å gi voksne muligheter til å studere på egen hånd (eventuelt som kombinert undervisning) med tilrettelagt undervisningsmateriell og ved kommunikasjon med en lærer. I Norge er det ca. 850 godkjente brevkurs på et bredt spekter av fagområder. Det er 25 brevskoler som er godkjent etter lov om brevskoler og 16 skoler har aktivitet som gir rett til statstilskudd. Fjernundervisningstilbud fra universiteter og høgskoler er i rask utvikling. For universitetene er det oprettet et senter for fjernundervisning med nasjonalt ansvar ved Universitetet i Tromsø. Staten gir tilskudd til de godkjente private fjernundervisningsinstitusjoner (tidligere brevskoler) med 60 % av en fastsatt kostnadsfaktor. Elevene betaler kursavgifter. Lovgrundlaget er: Lov om brevskoler (1948).

Omfang 1988/89

Folkeopplysning	
Antall deltakere	813 806
Antall studietimer	1 975 395
Folkehøgskolene	
Hovedkurs:	
Antall årselever	6 499
Antall kortkurselever	32 000
Antall kortkurselever omregnet til årselever	847
Antal undervisningstimer: Mangler opplysninger	
Grunnskoleopplæring	
Antall elever/personer (anslag)	ca. 7 500
Antall undervisningstimer	ca. 58 038
Videregående opplæring	
Antall deltakere	27 435
Antall undervisningstimer	306 051
(Dekker fylkeskommunenes opplæring, men ikke opplysningsorganisasjonene og brevskolene som har nokså omfattende videregående opplæring for voksne)	
Innvandrere/flyktninger	
Antall kursusdeltakere	39 513
Antall personer	12 418
Antall undervisningstimer	539 804
Brev-/fjernundervisning	
Antall innmeldte elever	153 000
Antall undervisningstimer: Mangler opplysninger	

E: Folkeoplysning og voksenundervisning i Sverige

Området omfattar:

a) Folkbildning:
   studieförbund
   folkhögskolor
b) Kommunal vuxenutbildning:
   grundläggande vuxenutbildning
   gymnasial vuxenutbildning
   påbyggnadsutbildning
c) Vuxenutbildning för psykiskt utvecklingsstörda
d) Svenskundervisning för invandrare
e) Statens skolor för vuxna (distansundervisning)

Politik

Efter regeringens proposition om folkbildning har riksdagen i juni beslutat om en markant förändrad ansvarsfördelning mellan staten och folkbildningen. Fr. o. m den 1 juli 1991 skall riksdag och regering fastställa övergripande mål och motiv som skall ligga till grund för statsbidrag för den samlade folkbildningen. Inom de fastställda gränserna skall folkbildningen själv ta ansvar för fördelning av statsbidrag, administration, organisation samt för uppföljning och utvärdering av verksamheten. Dessa uppgifter handhas numera av en ideell förening, Folkbildningsrådet.

I förordningen om statsbidrag till Folkbildningen (SFS 1991: 977) motiveras det statliga bidraget till folkbildningen enligt följande: "Statens stöd till folkbildningen skall syfta till att möjliggöra för människor att påverka sin livssituation och till att skapa engagemang för att delta i samhällsutvecklingen. Verksamheter som syftar till att utjämna utbildningsklyftor och höja utbildningsnivån i samhället skall prioriteras liksom verksamheter som anordnas för utbildningsmässigt, socialt eller kulturellt eftersatta grupper."

Efter förslag i propositionen "Ansvaret för skolan" infördes den 1 januari 1991 en klarare ansvarsfördelning mellan staten och kommunerna för skolväsendet. Staten anger (i skollag och läroplaner) mål och riktlinjer som är nationellt giltiga. Kommunerna svarar för genomförandet av verksamheten. Ett helt nytt statsbidragssystem till skolan (grundskolan, gymnasieskolan och vuxenutbildningen) beslöts också. Det infördes den 1 juli 1991. Alla kommuner får i ett s.k. sektorsbidrag ett generellt finansiellt stöd. Bidraget beräknas och fördelas schablonmässigt. Kommunernas skiftande strukturella och demografiska förutsättningar och behov beaktas. Förordning: (SFS 1991: 1123) om statsbidrag till det offentliga skolväsendet m. m.

På grundval av propositionen "Växa med kunskaper — om gymnasieskolan och vuxenutbildningen" har riksdagen beslutat om stora förändringar av gymnasieskolan och komvux. De påbörjas successivt i gymnasieskolan i den takt som kommunerna beslutar under perioden 1992—1995. För komvux görs förändringarna fr.o.m. den 1 juli 1992. En åldersgräns mellan ungdomar och vuxenstuderande har satts vid 20 års ålder. (Jfr dock nedan om sfi)

Av skollagen (SFS 1985: 1100, omtryckt SFS 1991: 1111) framgår att komvux, särvux och sfi bildar det offentliga skolväsendet för vuxna. Det skall

ge vuxna tillfälle att i enlighet med individuella önskemål komplettera sin utbildning. Härigenom skall främst de som erhållit minst utbildning erbjudas att stärka sin ställning i arbetslivet och i det kulturella och politiska livet. Kommuner och landstingskommuner är huvudmän för komvux, landstingskommuner för särvux och kommuner för sfi.

Lovgrundlag/regler

a) *Folkbildning* består bl. a. av studieförbund och folkhögskolor. En viktig del av studieförbundens verksamhet utgörs av studiecirklar. Denna verksamhet bygger till stor del på deltagarnas gemensamma arbete och syftar till att ge kunskaper och öka färdigheter. Studieförbundens verksamhet finansieras främst genom statsbidrag, kommunala bidrag samt av deltagaravgifter. Antalet deltagare i studiecirklar uppgår årligen till drygt 2,5 miljoner.

Varje folkhögskola bestämmer sin verksamhet med hänsyn till skolans ideologiska och kunskapsmässiga inriktning. Det samlade kursutbudet vid folkhögskolorna är mycket stort. Varje skola skall anordna allmänna kurser. Dessa är främst avsedda för dem som saknar grundskole- och gymnasieutbildning. Undervisningen skall anordnas så att den till form och arbetssätt tydligt skiljer sig från den som anordnas i det offentliga skolväsendet och högskolan. Utbildningen är avgiftsfri.

b) *Kommunal vuxenutbildning (komvux)* kommer fr. o. m. den 1 juli 1992 att bestå av tre delar: grundläggande vuxenutbildning, gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning.

Den grundläggande vuxenutbildningen ersätter nuvarande grundvux och etapp 1 i komvux. Den gymnasiala vuxenutbildningen ersätter etapp 2—4 och viss yrkesutbildning i nuvarande komvux. Påbyggnadsutbildningen ersätter bl. a. särskild yrkesinriktad utbildning i nuvarande komvux och vissa specialkurser i den nuvarande gymnasieskolan.

Utbildningen i komvux skall vara avgiftsfri. Kommunen får bestämma att läroböcker m. m., som varje elev får behålla, skall bekostas av eleverna. Varje kommun skall erbjuda utbildning men behöver inte själv anordna den, utan det får ske i samverkan med andra kommuner.

Grundläggande vuxenutbildning syftar till att ge vuxna sådana kunskaper och färdigheter som de behöver för att delta i samhälls- och arbetsliv. Den skall också syfta till att möjliggöra fortsatta studier. Enligt skollagen har vuxna, som saknar sådana färdigheter som normalt uppnås i grundskolan, rätt att delta i grundläggande vuxenutbildning. Varje kommun ansvarar för att de invånare som har rätt till utbildningen och önskar delta, får det.

Gymnasial vuxenutbildning syftar till att ge vuxna kunskaper och färdigheter motsvarande de som ungdomar kan få genom gymnasieskolan.

Påbyggnadsutbildning syftar till att ge vuxna en sådan utbildning som leder till en ny nivå inom deras yrke eller till ett nytt yrke.

Varje kommun skall enligt skollagen erbjuda gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning samt sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot efterfrågan och behov.

Förordning: Vuxenutbildningsförordningen (SFS 1985: 288, ändrad senast SFS 1991: 1117). Helt ny förordning förbereds under hösten 1991.

c) *Vuxenutbildning för psykiskt utvecklingsstörda (särvux)* är en särskild skolform,

som syftar till att ge psykiskt utvecklingsstörda vuxna kunskaper och färdigheter motsvarande de som ungdomar kan få i grundsärskolan och träningsskolan.

Landstingskommunerna skall erbjuda särvux och sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot behov och efterfrågan. Beträffande avgifter och läromedelskostnader gäller samma regler som för komvux.

Förordning: Förordningen (SFS 1988: 816, ändrad senast 1991: 1064) om vuxenutbildning för psykiskt utvecklingsstörda. Helt ny förordning förbereds under hösten 1991.

d) *Svenskundervisning för invandrare (sfi)* syftar till att ge vuxna nyanlända invandrare grundläggande kunskaper och färdigheter i svenska språket samt kunskaper om det svenska samhället. Undervisningen skall vara avgiftsfri för eleverna. Huvudregeln är att de utan kostnad skall ha tillgång till läroböcker m. m.

Rätt att få sfi gäller under två år efter bosättningen i Sverige, i undantagsfall tre år. Varje kommun är skyldig att se till att sfi erbjuds till invandrare som är över 16 år. Invandrare, som av någon anledning inte deltog i sfi medan de hade rätt till det, kan sedan den 1 juli 1991 få motsvarande undervisning inom ramen för komvux.

Författningar: Delar av den tidigare lagen (SFS 1986: 159, ändrad senast 1991: 533) om grundläggande svenskundervisning för invandrare gäller under en övergångsperiod fram till den 1 juli 1992. Därefter gäller skollagen (SFS 1985: 1100, omtryckt 1991: 1111). Förordningen (SFS 1986: 207, ändrad senast 1991.10.17) om grundläggande svenskundervisning för invandrare. En helt ny förordning förbereds under hösten 1991.

e) Vid sidan av komvux finns *statens skolor för vuxna (SSV)* i Norrköping och i Härnösand. Skolorna är riksrekryterande och skall medverka till att förverkliga vuxenutbildningens allmänna mål genom att erbjuda kompetensinriktad vuxenutbildning av samma slag som ges inom komvux. SSV skall i första hand erbjuda utbildning som inte kan komma till stånd inom komvux med tillräcklig spridning och regelbundenhet. Kurserna vid SSV är organiserade som distansundervisning med eller utan lärarhandledning vid skolorna. Författningar: Lag om statens skolor för vuxna (SFS 1991: 1108), Vuxenutbildningsförordningen (SFS 1985: 288, ändrad 1991: 1117, ny förordning förbereds f. n.).

Omfang

Studiecirklar (1989/90)	
Antal deltagare	2 600 491
Antal studietimmar	10 282 095
Antal studiecirklar	315 556
Folkhögskolor (1988/89)	
Antal långa kurser	968
Antal veckokurser	1 371
Antal korta kurser	8 621
Antal deltagare långa kurser	18 100
Antal deltagare veckokurser	27 500
Antal deltagare korta kurser	186 600

Grundvux (1989/90)[1]	
Antal personer	25 279
Antal undervisningstimmar	1 277 528
Grundskolekurser (1989/90) (etapp 1)[1]	
Antal kursdeltagare	114 368
Antal personer	39 227
Antal undervisningstimmar	750 508
Gymnasieskolekurser i allmänna ämnen[2] (etapp 2—4) (1989/90)	
Antal kursdeltagare	251 827
Antal personer	91 114
Antal undervisningstimmar	1 082 203
Gymnasieskolekurser i yrkesämnen[3] **samt särskilda yrkesinriktade kurser**[4] (1989/90)	
Antal kursdeltagare	149 168
Antal personer	77 416
Antal undervisningstimmar	833 296
Särvux	
Antal elever läsåret 1988/89	ca 600
Antal elever höstterminen 1989	998
Brev-/distansundervisning (SSV) (1989/90)	
Antal inskrivna elever	16 027
Antal undervisningstimmar	40 895
Svenskundervisning för invandrare	
Beräknat antal deltagare 1990/91	ca 11 000

[1] Ingår fr. o. m 1992.07.01 i grundlaggande vuxenutbildning
[2] Ingår fr. o. m 1992.07.01 i gymnasial vuxenutbildning
[3] Ingår fr. o. m 1992.07.01 i gymnasial vuxenutbildning
[4] Ingår fr. o. m 1992.07.01 i påbyggnadsutbildning

BILAGA 2

Statistik

Eksempler på statistik

Deltagere i *almen fritidsundervisning* fordelt efter køn og alder, 1. august 1989 — 31. juli 1990:

	Under 18 år	18—25 år	26—45 år	46—65 år	Over 65 år	I alt
Kvinder	9827	85642	267220	202779	101322	666790
Mænd	6534	31450	86795	61260	31003	217042
I alt	16361	117092	354015	264039	132325	883832

Kursusdeltagere i **KOMVUX** 1989/90 fordelt på køn og kursustype (Sverige):

	Etapp 1	Etapp 2—4	Yrkesinrik-tade kurser	Samtliga kurser
Man	34840	99770	38580	173190
Kvinnor	62750	114150	104780	281680
Summa	97590	213920	143360	454870

Folkehøjskoler, Sverige

Tab. 5 Deltagare på allmänna kurser: ålder och kön 1986/87—1988/89

	14—17 år		18—24 år		25—29 år		30—59 år		-60 år		tot.
	m %	k %	m %	k %	m %	k %	m %	k %	m %	k %	
1986/87	1	2	16	23	8	8	15	23	1	3	100
1987/88	1	2	15	22	7	9	16	24	1	3	100
1988/89	1	2	14	20	7	8	16	27	2	4	100

Tab. 6 Utbildningsbakgrund på samtliga långa kurser 1985/86—1988/89

	8 år	9 år	10 år	11 år	12 år	13 år	tot.
	%	%	%	%	%	%	
1985/86	13	21	12	26	19	10	100
1986/87	13	20	10	26	21	10	100
1987/88	13	19	11	24	21	12	100
1988/89	13	17	11	24	21	13	100

Tab. 7 Utbildningsbakgrund på allmän kurs 1986/87—1988/89 procent

	8 år	9 år	10 år	11 år	12 år	13 år	tot.
	%	%	%	%	%	%	
1986/87	24	32	13	18	8	5	100
1987/88	23	30	16	17	9	4	100
1988/89	23	28	17	18	9	9	100

BILAGA 3

Befolkningens uddannelsesmæssige status i Norden—Mænd

	Danmark okt. 88	Finland mar. 90	Norge okt. 89	Sverige 1990
	Andel af befolkningen med det pågældende uddannelsesniveau — procent —			
Mænd				
Grundskole				[3]
25—44 år	12	29	*15	22
45—64 år	25	61	*32	44
25—64 år	17	42	25	31
Almen gymnasial uddannelse				[4]
25—44 år	3	19	*11	18
45—64 år	1	9	*10	14
25—64 år	2	15	*10	16
Erhvervs gymnasial uddannelse	[1]			[5]
25—44 år	57	38	*45	32
45—64 år	46	18	*36	18
25—64 år	52	30	40	26
Kort videregående uddannelse				[6]
25—44 år	5	5	*11	12
45—64 år	4	4	*9	7
25—64 år	5	5	10	10
Mellemlang videregående uddannelse			[2]	[7]
25—44 år	6	2	*12	14
45—64 år	6	2	*10	10
25—64 år	6	2	11	12
Lang videregående uddannelse				
25—44 år	6	7	..	..
45—64 år	5	5	..	..
25—64 år	6	6	..	..

* I Norge: 25—39 år og 40—66 år.
[1] I Danmark: Herunder de korte arbejdsmarkedsuddannelser.
[2] I Norge: Over 14 uddannelsesår.

Vedr. tabellen: Da der er forskelle imellem landenes uddannelsessystemer, må sammenligninger af konkrete procenter på tværs af Norden tages med et betydeligt forbehold. Tabellen kan derfor kun belyse strukturen inden for det enkelte land og de samlede strukturforskelle i Norden.

Befolkningens uddannelsesmæssige status i Norden—Kvinder

	Danmark okt. 88	Finland mar 90	Norge okt. 89	Sverige 1990
	Andel af befolkningen med det pågældende uddannelsesniveau — procent —			
Kvinder				
Grundskole				[3]
25—44 år	22	26	*15	18
45—64 år	41	64	*39	44
25—64 år	30	42	29	30
Almen gymnasial uddannelse				[4]
25—44 år	3	24	*16	12
45—64 år	1	8	*19	6
25—64 år	2	17	17	9
Erhvervs gymnasial uddannelse	[1]			[5]
25—44 år	43	35	*41	39
45—64 år	31	19	*25	27
25—64 år	38	29	32	34
Kort videregående uddannelse				[6]
25—44 år	12	5	*12	15
45—64 år	6	4	* 9	8
25—64 år	9	5	10	12
Mellemlang videregående uddannelse			[2]	[7]
25—44 år	6	4	*12	13
45—64 år	4	2	* 5	9
25—64 år	5	3	8	11
Lang videregående uddannelse				
25—44 år	3	5	.	.
45—64 år	1	3	.	.
25—64 år	2	4	.	.

* I Norge: 25—39 år og 40—66 år.
[1] I Danmark: Herunder de korte arbejdsmarkedsuddannelser.
[2] I Norge: Over 14 uddannelsesår.

Vedr. tabellen: Da der er forskelle imellem landenes uddannelsessystemer, må sammenligninger af konkrete procenter på tværs af Norden tages med et betydeligt forbehold. Tabellen kan derfor kun belyse strukturen inden for det enkelte land og de samlede strukturforskelle i Norden.

Definitioner:

Grundskole	1.—10. klasse
Almen gymnasial uddannelse	10.—12. uddannelsesår
Erhvervsgymnasial uddannelse	10.—12. uddannelsesår
Kort videregående uddannelse	13.—14. uddannelsesår
Mellemlang videgående uddannelse	15.—16. uddannelsesår
Lang videregående uddannelse	17.—18. uddannelsesår

Vedrørende Sverige: [3] Forgymnasial uddannelse op til og med 9 (10) år; [4] Gymnasial uddannelse, mindre end 2 år; [5] Gymnasial uddannelse, 2 år eller mere; [6] Eftergymnasial uddannelse, 3 år eller mindre; [7] Eftergymnasial uddannelse, mere end 3 år.

Kilde: Udkast til Samarbejdsprogram for udvikling og tilpasning af fremtidens arbejdsmarkedspolitiske efter- og videreuddannelser i Norden 14.10.91

BILAGA 4

Aktiviteter inden for rammerne af kulturhandlingsplanen — et historisk rids

Styringsgruppen for folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejde (FOVU) fik som led i Kulturhandlingsplanen nye statutter med virkning fra 1.1.1989. I Styringsgruppen sidder repræsentanter fra kultur- eller undervisningsministerierne, folkeoplysningssamrådene og arbejdsmarkedets parter.

FOVU har til opgave at følge udviklingen inden for folkeoplysning og voksenundervisning i Norden, igangsætte analyser og varetage informationsformidling om nordisk voksenundervisning samt initiere nye projekter inden for området.

I Kulturhandlingsplanen blev pointeret, at *livslang læring* vil være det fælles nordiske uddannelsespolitiske perspektiv for hele uddannelsesområdet. Kompetenceudvikling er en meget vigtig opgave i vor tid, hed det bl. a. i Kulturhandlingsplanen.

Endelig blev nævnt, at det nordiske samarbejde skal bygges op som netværker omkring nogle deltemaer som f. eks.:

- Voksenlæring for prioriterede grupper
- Voksenlæring i forhold til arbejdslivet
- Forholdet mellem almen og erhvervsrettet voksenundervisning
- Lokalt udviklingsarbejde som pædagogisk ressource
- Bred folkelig uddannelse om aktuelle samfundsproblemer (side 28—29 i Kulturhandlingsplanen)

FOVU deltog i 1986 i en konference om Livslang Læring på baggrund af Norges udredning "Livslang læring", NOU 1986. FOVU har efterfølgende som led i realiseringen af Kulturhandlingsplanen prioriteret aktiviteter inden for de deltemaer, som vedrører livslang læring. Det gælder navnlig voksenlæring i relation til prioriterede grupper og i forhold til arbejdslivet samt relationen mellem almen og erhvervsrettet voksenundervisning. Endviderere har FOVU prioriteret *netværksmetoden* højt.

FOVU mener, at diskussionen om livslang læring fortsat bør prioriteres og indgå i dette handlingsprogram om voksnes uddannelser i fremtiden.

I det følgende nævnes en række af de aktiviteter, som FOVU har igangsat de seneste år.

FOVU tog i august 1987 initiativ til et nordisk seminar "Arbetsliv och lärande — utvecklingslinjer inom personalutbildning, folkbildning och allmän

vuxenundervisning". Som forberedelse til konferencen blev udarbejdet skriftlige nationale oplæg, som giver en grundig introduktion til konferencens tema. Oplæggene indeholder bl.a. en beskrivelse af omfang og struktur for personaleuddannelser i de nordiske lande. Det er karakteristisk, at netop personaleuddannelser — både eksterne og interne — er mere omfattende end den offentligt støttede voksenundervisning og folkeoplysning. Der er imidlertid tydelige kønsmæssige og sociale forskelle på, hvem der deltager. Og denne del af voksenundervisningen har vi endnu ikke et samlet overblik over.

Konferencen viste, at der er naturlige berøringsflader mellem de forskellige hovedområder: folkeoplysning, almen voksenundervisning og personaleuddannelse.

FOVU afholdt i november 1988 konferencen "Nye veje for voksenuddannelsen i Norden". Formålet med denne konference var at formidle viden og udveksle erfaringer om udviklingen på efteruddannelsesområdet i de nordiske lande, herunder især organisering, omfang, finansiering m.v. af eksisterende eller planlagte orlovsordninger. Konferencen henvendte sig til repræsentanter fra arbejdstager- og arbejdsgiverorganisationer, folkeoplysningsorganisationer, statslige og kommunale myndigheder, uddannelsesinstitutioner m.v.

Forud for konferencen blev udarbejdet en skriftlig kortlægning af orlovsordninger i de nordiske lande. Det er karakteristisk, at der netop på dette område er markante forskelle mellem de 5 ordninger for offentlig støtte til studieorlov.

I 1989 blev dette tema fulgt op med en nordisk konference, der fokuserede på relationen mellem almen og erhvervsrettet voksenundervisning med konferencen "Nye veje i voksenuddannelsen i Norden — tendenser i voksenuddannelserne i forhold til almene og erhvervsrettede kundskaber." På konferencen indgik oplæg vedrørende sammenkobling af arbejdsmarkedsuddannelser og almen uddannelse for voksne set i et internationalt perspektiv samt en høring om fremtidens kvalifikationer.

Endvidere har FOVU i samarbejde med EK-A's sysselsætningsudvalg afholdt en konference med titlen "Ny tid — Nyt job — Nye uddannelser"

Hovedspørgsmål på denne konference var:

- hvorfor kombinere almen og erhvervsrettet voksenundervisning?
- hvilke institutioner gør det?
- hvem deltager, hvad opnås og hvordan sker den *pædagogiske* udvikling/fornyelse?

Der blev forud for konferencen udarbejdet skriftlige nationale bidrag, som behandler ovenstående spørgsmål. Oplæg samt konferencens diskussioner er udgivet i en konferencerapport. Endvidere er udgivet et debathæfte, som sammenfatter nogle hovedproblemstillinger vedrørende et øget samarbejde mellem almen og erhvervsrettet voksenundervisning.

Konferencematerialet viser, at der er et stort behov for et øget samarbejde mellem de forskellige former for voksenundervisning i Norden, men at der også er brug for at indhøste flere erfaringer om, hvorledes dette samarbejde kan og skal foregå.

Fælles for de nordiske lande er også, at voksenundervisningen praktiseres inden for forskellige sektorer med hver deres historiske særpræg og organisatoriske opbygning, og at kombinationen almen og erhvervsrettet vokenundervis-

ning befinder sig i en forsøgs- og udviklingsfase. Derfor er de nordiske lande også fælles om, at arbejdet endnu kun svagt øjnes i lovgivningen for voksenundervisningen.

I de forsøg, der her er beskrevet, kan de positive resultater af uddannelsessamarbejdet sammenfattes som følger:

Ny viden, nye uddannelsestilbud og nye initiativer — til gavn for lokalsamfundet.

Bedre muligheder for at supplere og komplementere de enkelte uddannelsesforløb.

Fleksibilitet i tilrettelæggelsen af undervisningen.

Bedre og mere gennemskuelig information og vejledning, idet de enkelte uddannelsessteder har opnået en større gensidig indsigt.

Gensidig respekt for hinandens traditioner.

Nye perspektiver på forholdet mellem arbejdsliv og voksenundervisning;

Fra debathæftet: "Ny tid — nyt job — nye uddannelser".

Nordiske netværk

FOVU har initieret et omfattende nordisk netværksprojekt Voks Ud (1988—90). Hensigten med netværket var at udvikle og etablere læringsmiljøer, som kan styrke kortuddannede voksne i forbindelse med uddannelse og beskæftigelse.

Formålet med netværket har været med udgangspunkt i regionale projekter i de 5 nordiske lande og deres sammenhæng til uddannelses- og arbejdslivsforhold i de respektive lande at skabe udveksling af erfaringer og viden. I netværket har indgået 5 lokale projekter, som var igangsat nationalt med henblik på uddannelsesaktiviteter for kortuddannede voksne i relation til arbejdslivet.

Netværket har bestået af: seminarer/studiebesøg og lærerudveksling til alle nordiske lande samt 8 informationsbreve, der dels sammenfatter erfaringer fra seminarer/studiebesøg dels indeholder beskrivelser af de nationale projekter samt en generel introduktion til folkeoplysning og voksenundervisning i Norden.

I evalueringsrapporten fra projektet fremhæves, at netværket har været af væsentlig betydning for debat og aktiviteter i de nordiske lande på følgende områder inden for voksenundervisningen:

— synliggørelse af problemstilligen vedrørende stærkere sammenhæng mellem almen og erhvervsrettet voksenundervisning, herunder bidrag til *god praksis* på området.

— udbrede kendskab til metoder for særlig informationsindsats over for kortuddannede.

— påpege mulighederne for udvikling af læring i det daglige arbejde.

Der er i netværket etableret en række bilaterale kontakter, som vil blive fulgt op efter projektets afslutning. Det kan konstateres, at netværksmodellen har fungeret godt.

Der er i 1990 igangsat et nyt netværksprojekt med titlen "Voks Ut — om sammenhængen mellem almen og erhvervsrettet voksenundervisning". I dette netværk indgår også 5 nationale projekter med relation til temaet. Projektmodellen fra Voks Ud videreføres og vil evt. senere blive videreudviklet.

I det nordiske netværk er ansat en nordisk projektleder samt nationale projektledere. Der indgår nordiske og nationale midler i netværket.

Norstedts Tryckeri AB, Stockholm 1992

B 125/s

Socialutskottets betänkande

över ministerrådsförslag om Nordiskt utbildningsprogram för utveckling av social service (Nopus)

(Ministerrådsförslaget, se s. 827)

Till socialutskottet har överlämnats ett ministerrådsförslag om omvandling av projektet Nopus, Nordiskt utbildningsprojekt för utveckling av social service till en permanent verksamhet. Ministerrådet ber om Nordiska rådets synpunkter på förslaget och avser att därefter fastställa programmet. Utskottet har behandlat förslaget vid sitt möte i Stockholm den 29 januari 1992.

1. Ministerrådsförslaget

Med hänvisning till ett antal rekommendationer och yttranden av Nordiska rådet från 1970 till 1981 och hittillsvarande projektverksamhet, föreslår Nordiska ministerrådet (socialministrarna) en handlingsplan för att göra projektet Nopus (Nordiskt utbildningsprojekt för utveckling av social service) till en permanent verksamhet.

Förslaget motiveras med hänvisning till att erfarenheterna av projektet som visat på ett klart behov av och intresse av nordisk social utbildning med följande erfarenheter och utvecklingsbehov inom det sociala området:

- nordiskt samarbete i utbildningsfrågor på det sociala området ger utslag i praktiken både i fråga om planering, resursanvändning och know-how. Komplexa samarbets-, organisations- och utvecklingsfrågor står i förgrunden i ett enat Norden, särskilt i ett vidare europeiskt perspektiv
- nordisk fortbildning av socialpersonal har visat sig utveckla kontaktnät på kommunnivå och resulterat i fortsatta gemensamma aktiviteter inom det sociala området
- för att kunna utveckla en helhetssyn på människan krävs tvärfackliga arbetsmetoder och tvärsektoriellt samarbete
- för att kunna verka förebyggande krävs utveckling av metoder för förebyggande arbete och att socialtjänsten deltar i samhällsplaneringen
- för att kunna motverka en upplösning av sociala nätverk krävs utveckling av metoder för nätverksarbete
- för att kunna genomföra decentralisering och avinstitutionalisering krävs utbildning i administration, ledarskap, ekonomi och planering

- för att kunna fungera effektivare krävs kunskaper och kännedom om ny teknologi och nya informationssystem.

Ministerrådet pekar vidare på att utvecklingen på området i de nordiska länderna varit relativt likartad, men att infallsvinklar och lösningar på problem dock kunnat vara olika, vilket utgör en fruktbar utgångspunkt för nordiskt samarbete på utbildningens område. Vid krävande fortbildning för ökad professionalitet måste, utöver ökad kunskap, även utbyte av erfarenhet samt analys och jämförelse av lösningsmodeller och planer utgöra en väsentlig del av utbildningen.

Det övergripande målet för fortbildning av socialpersonal i Norden har sammanfattats i begreppet "strategisk ledarkompetens". Med strategisk ledarkompetens avses kunskap och insikt att möta nya konkreta problem och förmåga att utveckla redskap och strategier till att omsätta socialpolitiska mål i den praktiska verkligheten.

Utbildningens målgrupp är personer i ledande ställning och nyckelpersoner på olika nivåer inom socialtjänsten samt utbildningspersonal och förtroendevalda, som har att fatta beslut i socialpolitiska frågor.

Då den sociala sektorn täcker ett mycket brett område gör ministerrådet en indelning av utvecklings/utbildningsområdena i generellt och specifikt socialt arbete.

Generellt socialt arbete omfattar bl.a. områden som rådgivning, preventiv verksamhet, ledning och stöd av frivilligarbete, självvård, daginstitutioner för barn, hemtjänstens praktiska och omsorgsmässiga uppgifter, samarbetsuppgifter med "det tredje nätverket" (mellan det officiella och informella). Dessa omfattar lokala, decentraliserade överföringar av funktioner inom vård, omsorg och behandling till grupper eller samfund, privata eller frivilliga organisationer. Kännetecknande för det generella sociala arbetet är att det är brett riktat mot befolkningen i allmänhet.

Specifikt socialt arbete avser människor som har djupa, komplexa sociala problem som ofta kräver samfällda insatser på flera områden och nivåer. Utbildningen riktas till personalgrupper i ledande ställning inom de traditionella omsorgsgrupperna: barnomsorg, äldreomsorg, omsorg om personer med funktionshinder, missbrukargrupper, invandrare och flyktingar osv.

Ministerrådet pekar på att den tilltagande internationaliseringen kräver kunniga och snabba insatser på fortbildningens område. Invandrare och emigranter, ökande internationell utbildning och tilltagande kontakter på olika samhällsområden ställer nya utbildningsbehov i förgrunden. Målet är att fortbilda personer som, utom att influera utvecklingen i sitt eget land, även förmår hålla det nordiska perspektivet öppet och utvidga det mot ett förenat Europa. I förlängningen innebär detta möjlighet att påverka utåt, agera aktivt och samarbeta - inte enbart reagera på intryck utifrån. Fortbildning i dessa frågor, som förenklat kunde kallas "det sociala Norden och EG", utgör ett omedelbart behov. Särskilt i förhållande till ett integrerat Europa uppstår utöver socialpolitiskt komplexa frågeställningar nya och annorlunda problem också på det rent praktiska arbetets fält.

Utvecklingen i Östeuropa och de biståndS-, utbildnings- och utvecklingsprojekt som planeras, särskilt i Baltikum, berör även socialtjänstens område. Vilken typ av spörsmål som kan komma att ställas på de nordiska socialförvaltningarna i

framtiden är ännu oklart. Konsultuppdrag, utbildningsprojekt och planeringshjälp för socialtjänstens olika sektorer kräver kunskap om dessa länder och utbildning i innovativa färdigheter för insatser i en miljö som karakteriseras av brist, och en annan social tradition och strukturell uppbyggnad. Enligt uppgift i *C 1* har Nopus planlagt ett utbildningsprogram för förvaltningspersonal inom socialtjänsten i Baltikum.

Förslaget om permanent organisation för Nopus utgår från att skapa en så lätt organisation som möjligt, en modell som gör det möjligt att arrangera utbildning i samtliga nordiska länder, att planera en organisation som lätt kan anslutas till t.ex. en högskola och samtidigt bibehålla centret som en fristående enhet samt att fördela en del av finansieringsansvaret på respektive land och som kan definieras som en matrisorganisation. Det är fråga om en lätt organisation med få fast anställda, men med ett nätverk av experter som tillkallas, respektive anställs, för enskilda kortare uppdrag.

Enhetschefen/rektorn bör ha professorskompetens för att kunna leda utbildningen och planeringen på kvalitativt tillräckligt hög nivå och på jämbördig basis med samarbetspartnern Nordiska hälsovårdshögskolan.

Nopus styrelse är sammansatt av en representant för varje nordiskt land med suppleant, möjligen även med en representant för NHV. Enhetens rektor är medlem av styrelsen NHV.

Styrelsens uppgift är bl.a. att formulera principerna för utbildningen, att besluta om ekonomi, att besluta om verksamhetens omfattning, att följa upp verksamheten, och ansvara inför Nordiska ministerrådet.

Enheten vid NHV och de fyra lokalt placerade utbildningsledarna utgör grundenheten. Enhetens rektor tillsammans med utbildningsledarna bildar ett ursråd som planerar verksamheten och gör upp en generalplan för varje år i minst treårs perioder, tar ställning till kursutbudet - dess huvudinriktning, innehåll, omfattning och lokalisering.

I praktiken ligger ansvaret för att kurserna genomförs planenligt på utbildningsledarna i respektive land. Mellan utbildningsledarna i vart land och Nopus-enheten i Göteborg ingås avtal som ska säkerställa ovannämnda uppgifter.

Olika lokaliseringar för enheten har övervägts och man har stannat för Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg, NHV. Där finns för verksamheten lämpligt bibliotek, utbildningslokaliteter och även möjlighet till inkvartering i begränsad omfattning. Nordiska hälsovårdshögskolan är etablerad som en institution för högre utbildning och forskning inom folkhälsovetenskap. Verksamheten har en nordisk karaktär och huvudvikten läggs vid problem av betydelse i de nordiska länderna. Tvärvetenskaplighet både inom forskning och undervisning är en omfattad princip.

Vid NHV finns beredskap för samarbete i fråga om de nordiska kurser, som förläggs till dit. Betydande kostnadsinbesparingar kan göras genom samplanering på det praktiska planet då kursdelar eller teman är likartade och då specialister anlitas med relevans för både Nopus och NHVs ämnesområden.

På sikt är det tänkbart att vid Nopus-enheten utarbeta en akademisk examen - Master of Social Work - som ger, utöver nordisk, även internationell behörighet. Forskning och forskarutbildning med nordisk inriktning bör som en naturlig del

av enhetens utveckling ingå i verksamheten för att garantera centrets kvalitativa status vid högskolan.

Nopus förutsätts inleda den permanenta verksamheten vid ingången av år 1993. Under en övergångsperiod, dvs. under Nopus sista projektår 1992 utarbetas samarbetsformer och planläggs de delar av vidare- och efterutbildningen som, beaktande NHVs möjligheter, kan förläggas där. I övrigt är Nopus en självständig enhet med egen budget och egen styrelse.

Under projektperioden finansierades Nopus ur Nordiska ministerrådets projektbudget för social- och hälsovårdssektorn som är avsedd för korta och varierande projekt. När Nopus övergår till permanent verksamhet år 1993 överförs 1,5 MDKK från social- och hälsosektorns projektbudget till enheten. Härutöver ställer varje land (Danmark, Finland, Norge och Sverige) en utbildningsledare till förfogande.

De resterande utgifterna, 1,2 MSEK, skall täckas med nationella bidrag. I detta finns också inkluderat resestipendier. Strävan är att en del av kurserna är avgiftsbelagda och självfinansierande i så hög grad som möjligt när den permanenta verksamheten stabiliserats.

2. Utvärdering av hittillsvarande utbildningsprojekt

En utvärdering av Nopus-kurserna för perioden 1988 - 1991 har nyligen utförts och utskottet har tagit del av den preliminära rapporten därav. Det noterades att Danmark, Finland, Norge och Sverige ordnat var sin kurs under projekttiden. Varje kurs omfattade två perioder om 5 dagar med en självstudieperiod emellan. Varje land fick ansvar för ett tema enligt följande fördelning. Danmark behandlade decentralisering och självförvaltning, Finland, nya strategier och tänkesätt inom socialvården, Norge, framtidsbilder och livskvalitet för barn och unga samt Sverige, invandrare och flyktningar inom socialtjänsten.

Resultatet av utvärderingen blev att kursdeltagarna överlag varit synnerligen nöjda. Kurserna ansågs ha gett dem impulser till lösningar av problem genom att nya, nordiska synvinklar erbjudits. Kurserna hade också inspirerat till spontant internordiskt samarbete på kommunal nivå, bl.a. inom äldreomsorgen och flyktingarbetet. Samtliga kurser hade påtalat behovet av denna typ av fortbildning som ledde till att praktiska nordiska kontaktnät på kommunplanet skapades.

Kursdeltagarna blev motiverade att utveckla sitt arbetet efter kurserna. Kursdeltagarna ansåg att faktakunskap, allmänkunkskap och den praktiska delen av kurserna var nyttiga och väsentliga. Konkret nytta av kurserna ansåg de sig främst ha gått genom ny kunskap och nya idéer. Önskemål framfördes dock om att förutom ökad kunskap även få vidgade vyer och större bredd, utgående från nordiska förhållanden för att själva kunna utveckla redskap för sina arbetsuppgifter.

Utvärderingen formulerade slutsatsen att det fanns vägande skäl att samarbeta om detta slag av utbildning på nordiskt plan. För det första hade de nordiska samhällena mycket gemensamt i fråga om kultur, historia, värderingar och traditioner samt även likartad välfärdsproblematik. För det andra fanns inte bara likheter utan också skillnader mellan de nordiska länderna. Jämförelser härvidlag gav både praktisk och teoretisk insikt i de olika verksamheternas effektivitet och

kunde vara en inspirationskälla vid lösningen av liknande problem. För det tredje utvecklas ny kunskap vid erfarenhetsutbyte, speciellt i det nordiska samarbetet kan man utveckla bättre och annorlunda lösningar genom att ta tillvara likheter och olikheter. Slutligen kan stora inbesparingar göras genom att använda den expertis de nordiska länderna utvecklat på de olika områden socialtjänsten omfattar. I en samnordisk vidareutbildning kan man engagera lärarkrafter från de länder som är mest effektiva på olika delområden.

3. Utskottet

Utskottet noterar att vidare- och efterutbildning för social personal på nordisk plan igångsattes redan 1963 efter regeringsförslag från Finland. Nordiska rådet tog sin första rekommendation om vidareutbildning 1970. Utredningsarbete har bedrivits under 70- och 80-talen, och föreliggande ministerrådsförslag har utarbetats av en styrgrupp bestående av generaldirektörerna för socialstyrelserna i de nordiska länderna. Ovanstående utvärdering är ett led i utredningsarbetet.

Utskottet noterar att förslaget innebär en höjning av ambitionsnivån jämfört med de hittillsvarande Nopus-kurserna. Motiveringen härför återfinns i den ovannämnda uvärderingsrapporten. Vidare- och efterutbildning betraktas som ett strategiskt instrument för att utveckla socialtjänstens mål och intentioner. Det anses viktigt att ta vara på de resurser som finns i Norden och att utnyttja den expertis och de yrkesområden som finns för att bygga upp ny kunskap. Den tilltagande internationaliseringen, utvecklingen i Östeuropa och de knappa resurserna, ställer allt större krav på personalen inom den sociala sektorn. Deltagarna i Nopus-kurserna anser sig ha fått värdefulla kunskaper om de nordiska ländernas sociala fält, nya infallsvinklar och möjlighet till erfarenhetsutbyte. De har framfört önskemål om att förutom ökad kunskap erhålla vidgade vyer och större bredd för att själva kunna utveckla redskap för sitt arbete.

Utskottet instämmer i ministerrådets bedömning att kvalificeringsbehovet är stort inom socialtjänsten, inte minst därför att mer kvalificerade uppgifter gör personalen mer motiverad att stanna kvar i den sociala sektorn och satsa på arbetet. Fortbildning är en viktig arbetsmiljöinsats, och detta gäller i hög grad den personalintensiva socialsektorn. Utöver ökad kunskap samt analys och jämförelse av lösningsmodeller, är även erfarenhetsutbyte med andra nordiska länder en viktig del av en kvalificerad fortbildning som syftar till ökad professionalitet Sammanfattningsvis har deltagarna uttryckt sin uppskattning av den kunskap de fått på kurserna, men ansett att dessa ändå inte räcker till. En höjning av ambitionsnivån som genomförande av ministerrådsförslaget skulle innebära ligger sålunda väl i linje med framförda önskemål.

Utskottet noterar med särskilt intresse att flyktingvården utgjorde ett av kursämnena. Flera deltagare på kurserna om flyktingar ansågs sig ha fått värdefull information om flyktningfrågor från länder som hade större erfarenhet och kunskaper på detta område. Utskottet anser att flyktingars och invandrares problem fortsättningsvis bör utgöra ett prioriterat område i Nopus verksamhet, då socialtjänsten kan väntas få större uppgifter på detta område genom att dessa grupper utgör en växande andel av befolkningen.

Utskottet ser med tillfredsställelse att ministerrådsförslaget avser en lätt "matrisorganisation", med ett nätverk av experter som tillkallas för bestämda uppdrag. Detta möjliggör att utbildning kan arrangeras även utanför den ort där det centrala sekretariatet är placerat. Vad gäller lokaliseringen av det föreslagna centret har ministerrådet efter att ha övervägt placering vid svenska social- och kommunalhögskolan i Helsingfors där Nopus-sekretariatet för närvarande är lokaliserat, stannat för Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg. De skäl som anges härför i ministerrådsförslaget finner utskottet övertygande, särskilt vad gäller möjligheterna att ytterligare höja ambitionsnivån till forskarutbildning och en akademisk examen, Master of Social Work.

Utskottet finner likaledes den föreslagna ledningsmodellen med en styrelse, ett kursråd och en nationell stödgrupp i varje land tillfredsställande, liksom även att det centrala sekretariatet skall förestås av en enhetschef med professorskompetens. Utskottet har ingen erinran mot den föreslagna finansieringsmodellen och noterar att man strävar efter att en del av kurserna blir avgiftsbelagda och självfinansierande.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fastställa ett nordiskt utbildningsprogram för utveckling av social service i enlighet med ministerrådsförslag B 125/s och med beaktande av de synpunkter som framförts av socialutskottet.

Stockholm den 29 januari 1992

Svein Alsaker (KrF)
Halldór Ásgrímsson (F)
Birgitte Husmark (SF)
Ingrid Näslund (kds)
Sten Svensson (m)
Knud Grønborg (KrF)
Åshild Hauan (A)
Hans Jørgen Jensen (S)
Lodve Solholm (FrP)
Lena Öhrsvik (s) Förman

Ministerrådsförslag

om nordiskt utbildningsprogram för utveckling av social service (Nopus)

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordisk Ministerråd oversender hermed et ministerrådsforslag om et nordisk uddannelsesprogram for udvikling af social service (Nopus) til behandling ved Nordisk Råds 40. session i Helsingfors. Ministerrådet beder om rådets synspunkter til forslaget. Ministerrådet agter derefter at stadfæste uddannelsesprogrammet.

Helsingfors, den 12. december 1991

På vegne af Nordisk Ministerråd

Eeva Kuuskoski

Fridtjov Clemet

Nordiskt utbildningsprogram för utveckling av social service (Nopus) som permanent verksamhet beslutat av Nordiska ministerrådet (socialministrarna) den 10 december 1991

Innehåll

Bakgrund 829
1. *Allmänt* 829
1.1 Utbildningens övergripande syfte 830
1.2 Målgrupp för utbildningen 830
2. *Riktlinjer för Nopus utbildande verksamhet* 831
2.1 Det sociala Norden och EG samt Östeuropa 832
2.2 Analys av utbildningsområden 832
2.3 Utbildningskomponenter för 'strategisk ledarkompetens' 834
2.4. Utbildningsbehov 834
2.4.1 Generellt socialt arbete 834
2.4.2 Specifikt socialt arbete 835
3. *Förslag till organisation för Nopus – nordiskt utbildningsprogram för utveckling av social service* 835
3.1 Vidareutbildningens karaktär 835
3.2 Permanent, lätt struktur 837
3.3 Verksamhetens ledning 837
3.4 Verksamhetens planering – kursråd 837
3.5 Verksamhetens genomförande 838
3.6 Övrig verksamhet 839
3.7 Målsättning för verksamheten 839
3.8 Fysisk placering av enheten 839
4. *Finansiering av Nopus nordiska utbildning* 840
Budget för Nopus för 1993 841

Nordiskt utbildningsprogram för utveckling av social service (Nopus) som permanent verksamhet, beslutat av Nordiska ministerrådet (socialministrarna) den 10 december 1991

Bakgrund

Nordiska rådets *rekommendation nr 1/1970/s* angående vidareutbildning av socialpersonal, slutbehandlad 1980. Nordiska ministerrådet beviljade medel till vidareutbildning i socialadministration och planering vid Nordiska Institutet för samhällsplanering (Nordplan). Den löpte under en 4-årig period på försök och har därefter gradvis tunnats ut.

Nordiska rådets *rekommendation nr 5/1973/s* angående fortbildning av lärare vid socialhögskolor, slutbehandlad 1979. Försöksverksamhet inleddes 1976. År 1977 beslöt ministerrådet att kurserna skulle arrangeras också i fortsättningen i första hand under perioden 1977—1982, varefter evaluering skulle ske. År 1986 blev medel från kurser för många yrkesgrupper samlade, men medlen var mycket små.

En samnordisk utredning om gemensam vidareutbildning för social- och medicinalpersonal avlämnade rapport 1981 (Nordiska rådets *yttrande 2/1979* och *4/1981*). Uppföljning av rapporten inleddes efter omfattande remissbehandling.

Vidare hölls planeringskonferenser vid Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV) med inriktning på enskilda yrkeskategorier i syfte att kartlägga behov och utbud av utbildning på speciella ämnesområden. År 1985 var förutsättningarna förändrade, så att detta projekt inte längre var motiverat.

Konklusionen i de rapporter som framkommit är entydig: det finns ett klart behov av och intresse för nordisk social utbilding. År 1988 igångsatte Nordiska socialpolitiska kommittén därför på basis av en rapport "Videre- og etterutdanning for sosialpersonell i Norden. Forslag til prøveprojekt og etablering av permanent virksomhed", ett projekt "Nordiskt utbildningsprojekt för utveckling av social service (Nopus)." Projektet skall vara klart 1992. Det har evaluerats, och evalueringsrapporten är positiv.

Med hänvisning till ovanstående antager Nordiska ministerrådet (socialministrarna) följande handlingsplan för att göra Nordiskt utbildningsprogram för utveckling av social service till en permanent verksamhet fr. o. m. 1993.

1. Allmänt

Förslaget motiveras av följande erfarenheter och utvecklingsbehov inom det sociala området:

- nordiskt *samarbete i utbildninsgfrågor på det sociala området ger utslag i praktiken både i fråga om planering, resursanvändning och know-how.* Komplexa samarbets-, organisations- och utvecklingsfrågor står i förgrunden i ett enat Norden, särskilt i ett vidare europeiskt perspektiv
- nordisk fortbildning av socialpersonal har visat sig utveckla *kontaktnät på kommunalnivå* och resulterat i fortsatta gemensamma aktiviteter inom det sociala området

— för att kunna utveckla en helhetssyn på människan krävs *tvärfackliga arbetsmetoder och tvärsektoriellt samarbete*
— för att kunna verka förebyggande krävs utveckling av *metoder för förebyggande arbete* och att socialtjänsten deltar i *samhällsplaneringen*
— för att kunna motverka en upplösning av sociala nätverk krävs utveckling av metoder för *nätverksarbete*
— för att kunna genomföra decentralisering och avinstitutionalisering krävs utbildning i *administration, ledarskap, ekonomi och planering*
— för att kunna fungera effektivare krävs kunskaper och kännedom om *ny teknologi och nya informationssystem.*

1.1 Utbildningens övergripande syfte

Samtliga ovan påtalade områden äger relevans i de nordiska länderna där den sociala utvecklingen varit relativt likartad, men där infallsvinklar och lösningar på problem dock kunnat vara olika. Detta senare faktum är i sig en fruktbar utgångspunkt för nordiskt samarbete på utbildningens område.

Vid krävande fortbildning där siktet är inställt på ökad professionalitet måste, utöver ökad kunskap, även utbyte av erfarenhet samt analys och jämförelse av lösningsmodeller och planer utgöra en väsentlig del av utbildningen.

Det övergripande målet för fortbildning av socialpersonal i Norden har här sammanfattats i begreppet 'strategisk ledarkompetens'.

Begreppets innebörd utreds närmare i avsnitt 2. "Riktlinjer för Nopus utbildande verksamhet". De organisatoriska ramarna för centret beskrivs i kap. 3.

1.2 Målgrupp för utbildningen

Det sociala områdets personal i Norden är en omfattande och diversifierad grupp människor med varierande utbildning och uppgifter. I Danmark rörde det sig om ca 260 000 personer i januari 1988. Omräknat till heltidsanställda är det ca 205 000 personer. I Finland var antalet tjänster inom social- och hälsovården 1989 ca 210 000, av dessa ungefär hälften inom socialvården. I Sverige är i dag ca 300 000 anställda inom socialtjänsten. (Uppgifterna från Nordiskt seminarium om arbetskraftsituationen inom social- och hälsovårdssektorn, Hanaholmen, Finland 8—10.11 1989.) I Norge räknade man 1986 med ca 51 000 årsverk inom socialtjänsten. Sammantaget kan man alltså räkna med att ca 800 000 personer är engagerade inom socialtjänsten i Norden.

När vi beaktar de utmaningar (omtalade ovan) som socialtjänsten står inför är det inte svårt att se att det *krävs rejäla satsningar på vidare- och efterutbildning av sådan personal — på olika nivåer — som skall leda och stå i bräschen för utvecklingsarbetet* och som bör kunna överblicka läget och skapa den helhetssyn, som områdets utveckling är så starkt beroende av.

Detta är de s. k. *nyckelpersonerna* för vilka utbildningsbehovet är akut och för vilka den planerade vidare- och efterutbildningen i *strategisk ledarkompetens* riktar sig till. Det är alltså fråga om de personer som i sitt arbete, på sin nivå, *påverkar, utbildar eller fattar beslut ifråga om eller leder utvecklingsarbetet inom socialtjänsten.*

Som ringar på vattnet kan sedan de kunskaper och färdigheter som dessa personer vunnit spridas allt längre ut och allt djupare in i socialarbetarnas vardagsverklighet.

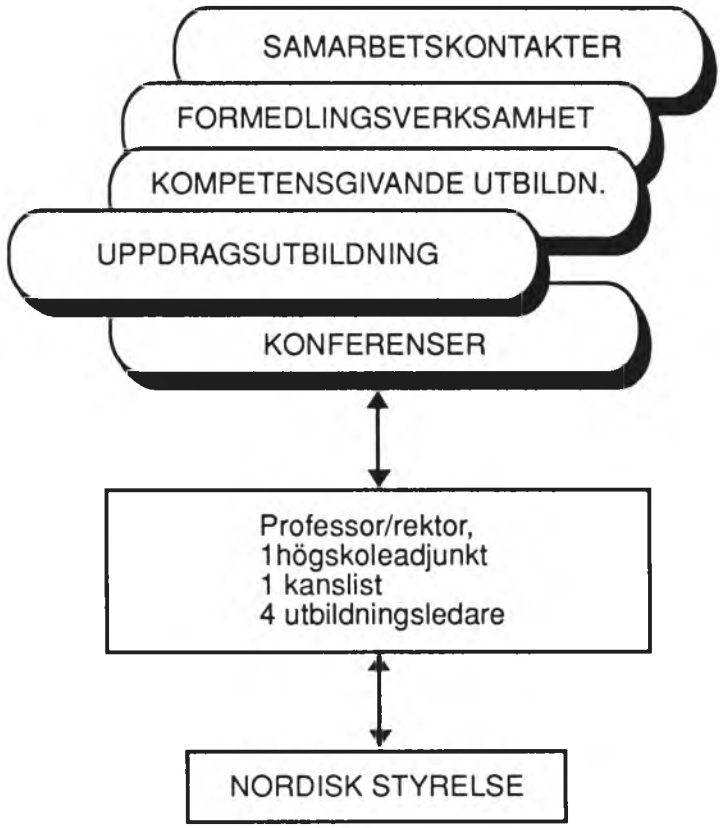

Figur 1. Verksamhetsformer för nordiskt utbildningscentrum på det sociala området

2. Riktlinjer för Nopus utbildande verksamhet

Grundläggande för Nopus-enhetens verksamhet blir att på basis av utvecklingstendenserna och den förändring eller utveckling av de socialpolitiska målen som sker i ett rörligt samhälle planera adekvat fortbildning på området.

De nordiska länderna bildar ett enhetligt område ifråga om befolkning, samhällsstruktur, socialpolitik och levnadssätt. Även om vissa olikheter existerar kan man redan nu se gränserna för välfärdssamhällets kvantitativa tillväxt. Utöver krympande resurser orsakas ett tryck mot förändring av bl. a. den teknologiska utvecklingen, kraftigt höjd utbildningsnivå, strukturförändringar i arbetsliv och ekonomi och av pågående förändringar som syns ske både i fråga om värderingar och människosyn. En tilltagande internationalisering är skönjbar och de stora strukturella och ekonomiska förändringarna i ett enat Europa influerar på sikt även socialpolitiken i de nordiska länderna.

2.1 Det sociala Norden och EG samt Österuropa

De aktuella utmaningarna i samband med den tilltagande internationaliseringen kräver kunniga och snabba insatser på fortbildningens område. Invandrare och emigranter, ökande internationell utbildning, tilltagande kontakter på olika samhällsområden inklusive de traditionellt offentligt finansierade omsorgssektorerna ställer nya utbildningsbehov i förgrunden.

Särskilt i förhållande till ett integrerat Europa, (där de nordiska länderna har något olika utgångslägen), uppstår utöver socialpolitiskt komplexa frågeställningar nya och annorlunda problem också på det rent praktiska arbetets fält.

Mycket mera ingående kunskap om 'det europeiska perspektivet' kommer att krävas. Likaså behövs mer av gemensam nordisk analys av vad vi ser som omistligt i den 'nordiska modellen' och på vilket sätt den bör utvecklas för att svara mot förändrade realiteter.

På sikt är det alltså fråga om att fortbilda personer som, utom att de på nyckelpersoners vis kan influera utvecklingen i sitt eget land, även förmår hålla det nordiska perspektivet öppet och utvidga det mot ett förenat Europa. I förlängningen innebär detta att möjlighet uppstår att påverka utåt, *agera* aktivt och samarbeta — inte enbart *reagera* på intryck utifrån. Fortbildning i dessa frågor, som förenklat kunde kallas 'det sociala Norden och EG,' utgör ett omedelbart behov.

Utvecklingen i Österuropa och de biståndS-, utbildnings- och utvecklingsprojekt som planeras, särskilt i Baltikum, berör med stor sannolikhet även socialtjänstens område. Vilken typ av spörsmål som kan komma att ställas på de nordiska socialförvaltningarna i framtiden är ännu oklart. Konsultuppdrag, utbildningsprojekt och planeringshjälp för socialtjänstens olika sektorer kräver kunskap om dessa länder och utbildning i innovativa färdigheter för insatser i en miljö som karakteriseras av brist, och en annan social tradition och strukturell uppbyggnad.

I vidare- och efterutbildning av socialpersonal i Norden är detta allt faktorer som bör beaktas.

2.2 Analys av utbildningsområden

Eftersom den sociala sektorn som helhet täcker ett mycket brett område kan som utgångspunkt användas en indelning av utvecklings/utbildningsområdena i *generellt och specifikt socialt arbete.*

Generellt socialt arbete

omfattar bl. a. områden som rådgivning, preventiv verksamhet, ledning och stöd av frivilligarbete, självvård, daginstitutioner för barn, hemtjänstens praktiska och omsorgsmässiga uppgifter, samarbetsuppgifter med "det tredje nätverket" (mellan det officiella och informella). Dessa omfattar lokala, decentraliserade överföringar av funktioner inom vård, omsorg och behandling till grupper eller samfund, privata eller frivilliga organisationer. Kännetecknande för det generella sociala arbetet är att det är brett riktat mot befolkningen i allmänhet.

Utbildning för strategisk ledarkompetens vid generellt socialt arbete

har att göra med bl. a. ökad kompetens ifråga om att handha komplexa samar-

bets-, organisations- och utvecklingsfrågor, förmåga till analys bortom sedvanlig byråkratisk praxis och färdighet i att utveckla nya ansatser och ny metodik, t. ex. ifråga om hjälp till självhjälp m. m. Ändrade kvalifikationer, nya samarbetsrelationer kräver större uppmärksamhet i utbildningen jämsides med analys av kontinuerligt föränderliga faktorer — de demografiska, de medicinskteknologiska likaväl som förändringarna i familjemönstret.

Ledningen och planeringen inom generellt socialt arbete går mera ut på att skapa förutsättningar för utveckling och ansvarstagande; att erbjuda service som bättre överensstämmer med brukarnas behov och med att resurserna samtidigt utnyttjas bättre.

Specifikt socialt arbete

kan sägas täcka det område där de människor befinner sig som har djupa, komplexa sociala problem som ofta kräver samfällda insatser på flera områden och nivåer av människans hela liv. Dessa är det sociala arbetets egentliga klienter i vedertagen mening.

Utbildning för strategisk ledarkompetens vid specifikt socialt arbete

är riktad till denna traditionella sida av socialarbetarens område. Utbildningsbehoven gäller inte den allmänna kompetensen som ingår i grundutbildningen, utan snarare förmågan till analys av specifika och allvarliga behovssituationer, som går utöver rena försörjningsbehov. Det är då fråga om att skapa de förutsättningar som möjliggör en allsidig belysning och planering av tvärsektoriella tjänster. Kraven växer på att klienter blir hjälpta på det sätt som de har bäst nytta av och som samtidigt är optimalt ur en samhällelig och resursmässig synpunkt.

Utbildning inom detta område kan främja att nya metoder och teorier utvecklas som möjliggör flexibilitet, skapandet av individuella kreativa lösningar som är temporärt kompenserande, men som på sikt inte befordrar uppkomsten av "kroniska" klienter.

Kvalificeringen av fackpersonal inom detta område innebär således att synen på det sociala arbetets omfång och inriktning fördjupas och vidgas att omfatta mer komplicerade, mångfasetterade och även mer svårfångade aspekter.

Om utgångspunkten är att människor inte skall etiketteras som sjuka eller som socialfall kommer inte alla av framtidens sociala problemgrupper att kunna karakteriseras som klienter. Det blir viktigt att planera och agera utifrån en människosyn som bygger på människans inneboende förmåga att själv finna en väg att komma över kriser och svårigheter. Och detta även om lösningen eller vägen inte alltid är just den som socialtjänsten ser som den bästa.

Etik, människosyn, uppfattning om människans egen kapacitet, synliggörandet av egna värderingar och av de använda termernas eller begreppens begränsande förmåga är bara några av de mer övergripande områden som jämsides med klart kunskaps- och färdighetsmässiga element bör ingå i detta slag av vidare- och efterutbildning.

2.3 Utbildningskomponenter för 'strategisk ledarkompetens'

I vidare- och efterutbildning för 'strategisk ledarkompetens' ingår således åtminstone följande element:

- Förmåga att identifiera och analysera utvecklingstendenser (och problemområden) i samhället. Färdighet att omsätta denna kunskap i målformuleringar och planering av (tvärsektoriell) praxis i relation till organisatoriska ramar och resurser.
- Förmåga att kontinuerligt problematisera, analysera och utvärdera relationen klient — socialarbetare i enlighet med förändringarna i behov av service och detta mot bakgrunden av existerande, medvetandegjord människosyn och de demografiska, teknologiska och sociala förändringar, som influerar det sociala arbetet och dess prioriteringar.
- Förmåga att synliggöra och dokumentera arbetets processer, resultat och omkostnader. Metoder för kvalitativ såväl som kvantitativ analys och evaluering bör ingå i utbildningen. Den distansering som möjliggörs genom utforskning av arbetets värdegrunder och serviceformer öppnar vidare perspektiv och främjar den temporära 'objektivering' som är nödvändig för strategiskt ledarskap.

2.4 Utbildningsbehov

2.4.1 *Generellt socialt arbete*

Detta områdes utbildningsbehov domineras av färdighet i "tvärsektoriell kompetens". Man kan tala om utbildningsblock eller temata som i undervisningen belyses från olika infallsvinklar av specialister på olika områden:

- Komplexa samarbets-, organisations- och utvecklingsfrågor med t. ex. det "tredje nätverket"; decentraliseringsproblematik; utveckling av ny metodik i samarbete med andra serviceinstanser; evaluering i samband med lokala utvecklingsprojekt etc.
- Miljöfrågor. Den sociala omgivningens betydelse och planläggning. Kulturen som en del av den sociala omgivningen och konsumentsynvinkeln inom socialvården.
- De som är annorlunda och vanlottade. Vilka är de vanlottade grupperna i välfärdsstaten och vilka är de mekanismer i samhället som ger upphov till och upprätthåller deprivation?
- Teknologins roll i socialvården. Allsidig kunskap om och reflektion kring teknologin som hjälpmedel för klienterna och för arbetstagarna inom socialvården.
- Utbildningens roll i skapandet av världsbild och människosyn inom socialvården. De använda begreppens funktion vid klassificering, analys av social situation och för uppkomsten av en uppfattning om människans behov och förmåga till egen förändring.
- Omsorgsarbetets karaktär. Det gemensamma och väsentliga i det omsorgsarbete som görs i olika grupper i samhället. Vägar till organisering och ledning av omsorgsarbetets reella utveckling.

Utbildningen i strategisk ledarkompetens på dessa områden karakteriseras av ett brett *men* specialiserat grepp så att en vidgning av baskompetensen blir

möjlig särskilt ifråga om analys, evaluering och utvecklingsverksamhet i samklang med resurstillgång.

2.4.2 *Specifikt socialt arbete*

Utbildning i strategisk ledarkompetens inriktas på detta område till att öka förmågan att analysera specifika och allvarliga behovssituationer, att identifiera orsaker och utveckla och utvärdera socialtjänstens arbete. Utbildningen riktas till personalgrupper i ledande ställning inom de traditionella omsorgsgrupperna: barnomsorg, äldreomsorg, omsorg om personer med funktionshinder, missbrukargrupper, invandrare och flyktingar osv. Utbildningens inriktning kan tänkas ske på tre definierbara nivåer:

Strukturinriktad utbildning

Utbildningens syfte är då att öka kompetensen att identifiera och analysera hinder som finns i samhällets struktur och hur dessa bidrar till enskilda personers eller gruppers problem.

Allmänt inriktad utbildning

Utbildningens syfte är att öka kompetensen att identifiera och utveckla informationskanaler, preventiva åtgärder och finna andra stödjande samhällsorgan som kan bidra till problemlösning av enskilda personers eller gruppers problem.

Individinriktad utbildning

Utbildningens syfte är att öka kompetensen hos personal i nyckelställning att innovera, inspirera och leda arbetet inom socialtjänsten så att enskilda arbetstagare utvecklas mot en både praktisk och teoretisk färdighet i att analysera sin egen särskilda verksamhet och sina möjligheter att utveckla den i takt med socialtjänstens förändringsprocess.

3. Förslag till organisation av Nopus — nordiskt utbildningsprogram för utveckling av social service

Förslaget, som presenteras nedan, bygger på de erfarenheter som Nopusprojektets utbildningsverksamhet gett och utgår från uppfattningen om vuxenutbildningens flexibla karaktär. Utgångspunkten har varit:

— att skapa en så lätt organisation som möjligt
— att skapa en modell som gör det möjligt att utöver enheten vid NHV arrangera utbildning i samtliga nordiska länder
— att planera en organisation som lätt kan anslutas till t. ex. en högskola i detta fall NHV och samtidigt bibehålla centret som en fristående enhet
— att fördela en del av finansieringsansvaret på respektive land.

3.1 Vidareutbildningens karaktär

Vuxenutbildning ses av tradition i de nordiska länderna som en naturlig del av den yrkesverksamma människans yrkeskarriär. De senaste årens strukturella förändringar har ytterligare framhävt vidare- och efterutbildningens betydelse. Inom yrken där personalomsättningen är betydande, innebär utbildning och

specialisering en möjlighet att gå vidare i yrket, finna personlig tillfredsställelse och utvecklingschans.

Det sociala områdets yrken hör tveklöst till dessa.

Modellen utgår från att vidareutbildning kan vara av både olika karaktär och omfattning. Utbildningen kan vara

— kort, närmast av seminarietyp,
— medellång (2—3 mån.),
— återkommande och av varierande längd (såsom Nopus-kurserna),
— eller s. k. 'högre utbildning' (1—2 år) och då syfta till behörighet eller examen på akademisk nivå.

På följande sida beskrivs den organisatoriska ramen för verksamheten.

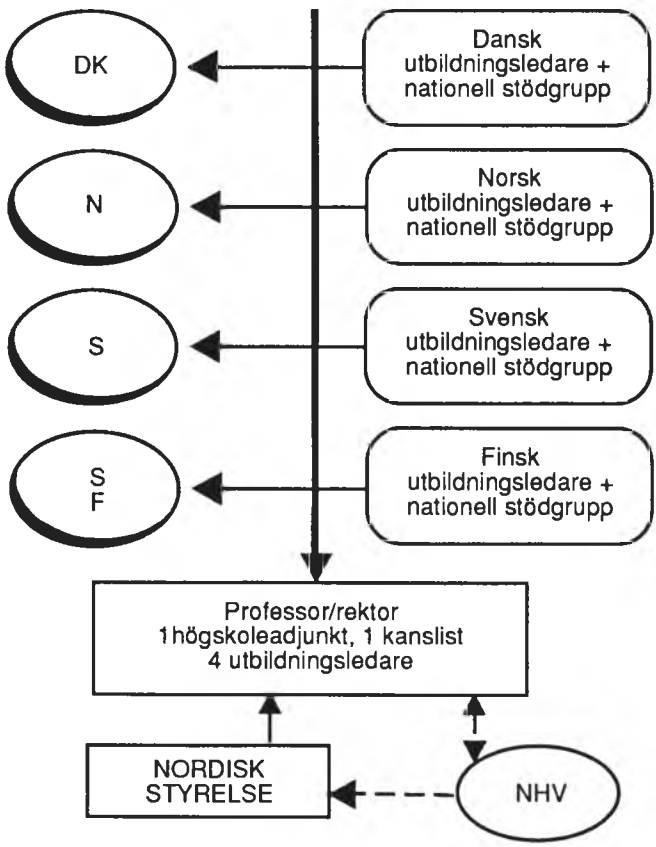

Figur 2. Organisationsmodell för Nopus permanenta utbildningsverksamhet.

3.2 Permanent, lätt struktur

Olika nordiska institutioners uppbyggnad har studerats. Flera har relativt stor personal och fast struktur (t. ex. Nordiska hälsovårdshögskolan, NHV; Nordiska institutet för samhällsplanering, Nordplan; Nordiskt utbildningscenter för dövblindpersonal, NUD). En del har något färre fast anställda och lättare struktur såsom t. ex. Nordiskt institut för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet, NIVA.

Nopus förslag till konkret uppbyggnad av verksamheten kan närmast definieras som en *matrisorganisation.* Det är fråga om en lätt organisation med få fast anställda, men med ett nätverk av experter som tillkallas, respektive anställs, för enskilda kortare uppdrag. Den kräver dock ständig tillsyn, uppmuntran och innovation, vilket ställer extraordinära krav på ledarskap och skapande förmåga hos innehavaren av rektorstjänsten.

Den centrala enheten *Nopus — Nordiskt utbildningsprogram för utveckling av social service* har fast anställd personal enligt följande:

Professor/rektor för enheten	1
Högskoleadjunkt	1
Sekreterare/kanslist	1
Nordiska utbildningsledare	4
Totalt	7 personer

Enhetschefen/rektorn bör ha professorskompetens för att kunna leda utbildningen och planeringen på kvalitativt tillräckligt hög nivå och på jämbördig basis med samarbetspartnern Nordiska hälsovårdshögskolan.

I varje nordiskt land (DK, N, SF, S) anställes vid en lämplig (facklig) institution *1 utbildningsplanerare* som i huvudsak planerar och övervakar de olika kurserna landsvis. Denna person bör vara knuten till en sådan institution som dessutom kan erbjuda arbetsrum och praktisk service.

Nopus ekonomiska förvaltning köps av värdinstitutionen där enheten är inhyrd.

3.3 Verksamhetens ledning

Nopus styrelse

Nopus styrelse är sammansatt enligt följande: en representant för varje nordiskt land med suppleant, möjligen även med en representant för NHV. Enhetens rektor är medlem av styrelsen.

Styrelsens uppgift är bl. a. att:

- formulera principerna för utbildningen
- besluta om ekonomi
- besluta om verksamhetens omfattning
- följa upp verksamheten
- ansvara för verksamheten inför Nordiska ministerrådet

3.4 Verksamhetens planering — kursråd

Enheten vid NHV och de fyra lokalt placerade utbildningsledarna utgör *grundenheten.* Enhetens rektor tillsammans med utbildningsledarna bildar *kursrådet* som

- planerar verksamheten och gör upp en generalplan för varje år i minst tre års perioder enligt styrelsens anvisningar och av den nedlagda principer.
- tar ställning till kursutbudet — dess innehåll, omfattning och lokalisering
- tar ställning till kursutbudets huvudinriktning.

Utöver av Nopus planerad utbildning kan även samarbetsgrupper inom det sociala området ge enheten utbildningsuppgifter på basis av sina behov.

Korta och medellånga kurser torde kunna förläggas till vilket nordiskt land som helst. Undervisningslokaler hyrs då. Om utbildningen däremot siktar till examen och är utsträckt över en längre tidsperiod kräver den i allmänhet institutionaliserade ramar, dvs. den måste 'lokaliseras' någonstans. Möjligen till en sådan institution där också en ev. framtida forskning kan utföras.

Nationell stödgrupp

En nationell stödgrupp bildas i varje land till stöd för utbildningsledarens arbete. Representanterna i stödgruppen bör företräda både socialtjänsten och utbildningen. Stödgruppens ordförande är samtidigt landets representant i Nopus styrelse. Stödgruppens uppgift är bl. a. att:

- främja och utveckla kontakterna på det nationella planet
- följa pågående verksamhet
- inspirera och initiera utbildningar på basis av funna behov.

3.5 Verksamhetens genomförande

Utbildningsledarna är stationerade i sina hemländer där de, var och en på sitt håll

- utreder utbildningsbehov
- upprätthåller kontakterna till sitt lands myndigheter, utbildande instanser, områdets experter etc.
- följer med utvecklingen och förändringarna i sitt hemland inom det sociala området och noterar allt som har betydelse för den nordiska verksamheten. I samband med nordiska utbildningar som sker i hemlandet tar de hand om alla praktiska arrangemang
- fungerar som kontaktperson för Nopus, kontrollerar utbildningens gång
- hyr lokaliteter, ombesörjer logi
- håller kontakt med kursernas lärare
- kontrollerar utgifter osv.

I praktiken ligger alltså ansvaret för att kurserna genomförs planenligt på utbildningsledarna i respektive land. Mellan utbildningsledarna i vart land och Nopus-enheten i Göteborg ingås avtal som ska säkerställa att ovannämnda uppgifter omhändertas.

Utbildningsplanering

Den egentliga *utbildningsplaneringen 'köps'* av utbildningsexperter, skilt för varje kurs eller utbildningshelhet. Bäst sker det sannolikt om man till en expert kan betala ett arvode som motsvarar minst hans/hennes lön, så att personen ifråga kan vara tjänstledig i t. ex. 1—2 månader för planeringsarbete. Nopus lokala utbildningsledare fungerar härvid som planeringsarbetets sekreterare och bistår den planerande experten. Vid behov kan en eller flera arbetsgrupper bildas för att stödja kursplaneringsarbetet.

3.6 Övrig verksamhet

All *information* och *marknadsföring* av kurser sker centralt från enheten dit också alla ansökningar till kurser sänds.

Förmedlingsverksamhet

Vid enheten ges en person, sannolikt högskoleadjunkten, uppdraget att som en del av sina administrativa uppgifter överblicka vad som sker ifråga om forskning, utredningar etc. inom det sociala området i Norden. Forskningsresultat sammanställs i en lättläslig form, sammandrag görs av konferensresultat och centrala bidrag i internationella journaler översätts etc. Denna person håller också kontakt till olika nordiska samarbetsgrupper på området. På så sätt erhålles information som kan förmedlas vidare till socialpersonal i hela Norden. Till en början koncentreras verksamheten att gälla förmedling av information och kunskap som har anknytning till utbildningsfrågor och som är relevant för kursverksamheten. Senare om ytterligare resurser erbjuds kan verksamheten utvidgas till att omfatta även andra områden. Förslagsvis kan kommuner, centrala verk och enskilda personer abonnera på denna service.

Dokumentation

Nopus publicerar ev. kursprodukter, rapporter samt forskningsresultat på ett enhetligt sätt. Rapporter och annat skriftligt material kan säljas av enheten som även utför löpande kursevaluering och rapporterar till styrelsen.

Budgetering

Budgeten godkänns av styrelsen och görs upp av rektorn i samråd med utbildningsledarna (kursrådet), dels för ett år i taget, dels preliminärt för minst en tre års period. Budgeten baserar sig dels på information om utbildningsbehov som insamlas av utbildningsledarna och enheten vid NHV och de prioriteringar detta leder till, dels på styrelsens principbeslut om Nopus målsättning.

3.7 Målsättning för verksamheten

De grundläggande principerna för vidare- och efterutbildning av socialpersonal i Norden har angetts i avsnitt 1 och 2.

I praktiken ankommer det Nopus styrelse att detaljformulera målsättningen för enheten och kontinuerligt följa upp den. Enhetens ledning — rektorn — ankommer det sedan att se till att kvalitetslinjen följs och målsättningen realiseras.

3.8 Fysisk placering av enheten

Olika möjligheter har övervägts. Man har stannat för Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg. Där finns för verksamheten lämpligt bibliotek, utbildningslokaliteter och även möjlighet till inkvartering i begränsad omfattning.

Nordiska hälsovårdshögskolan är etablerad som en institution för högre utbildning och forskning inom folkhälsovetenskap. Verksamheten har en nordisk karaktär och huvudvikten läggs vid problem av betydelse i de nordiska länderna. Tvärvetenskaplighet både inom forskning och undervisning är en omfattad princip.

Vid Högskolan finns *beredskap för samarbete* i fråga om de nordiska kurser, som inom ramen för Nopus, förläggs till NHV. Betydande *kostnadsinbesparingar* kan göras genom samplanering på det praktiska planet då kursdelar eller temata är likartade och då specialister i något fack anlitas med relevans för både Nopus och NHVs ämnesområden.

Genom att kraven på samarbete mellan personal inom det sociala området och hälsoområdet ökat ute på fältet kan praktisk kunskap om och beredskap för denna samverkan på olika sätt främjas genom Nopus och NHVs samarbete.

På sikt är det tänkbart att vid Nopus-enheten utarbeta en *akademisk examen* — Master of Social Work — som ger, utöver nordisk, även internationell behörighet. *Forskning och forskarutbildning* med nordisk inriktning bör som en naturlig del av enhetens utveckling ingå i verksamheten. Detta för att garantera centrets kvalitativa status vid högskolan.

Vid Nordiska hälsovårdshögskolan finns omfattande internationella kontakter som även de stöder Nopus verksamhet till den del de berör det sociala områdets utveckling och möjligheterna till samprojekt, utbyte av kunskaper och erfarenheter m. m.

Nopus skall vara redo att inleda verksamheten vid ingången av år 1993. Under en övergångsperiod, dvs. under Nopus sista projektår 1992, utarbetas samarbetsformer och planläggs de delar av vidare- och efterutbildningen som, beaktande NHVs möjligheter, kan förläggas där.

I övrigt är Nopus en självständig enhet med egen budget och egen styrelse.

4. Finansiering av Nopus nordiska utbildning

Under projektperioden finansierades Nopus ur Nordiska ministerrådets projektbudget för social- och hälsovårdssektorn som är avsedd för korta och varierande projekt. När Nopus övergår till permanent verksamhet år 1993 överförs 1,5 milj. DKK från social- och hälsosektorns projektbudget till enheten. Härutöver ställer vart land (Danmark, Finland, Norge och Sverige) en utbildningsledare till förfogande på minimum halv tid.

De resterande utgifterna, 1,2 milj. SEK, skall täckas med nationella bidrag. I detta finns också inkluderat resestipendier, eftersom erfarenheten har visat att vissa kursdeltagare befinner sig i en högst ojämlik situation på grund av sin boningsort.

Enligt den "nyckel" som Nordiska ministerrådet använder för kostnadsfördelning vid NHV, utfaller följande ungefärliga summor per land:

		1 000 SEK
Danmark	21,3 %	252
Finland	21,1	250
Island	1,1	13
Norge	18,9	224
Sverige	37,5	443

Man bör sträva till att en del av kurserna är avgiftsbelagda och självfinansierande i så hög grad som möjligt när den permanenta verksamheten stabiliserats.

Budget för Nopus för 1993

	Nordisk finansiering (SEK)		Nationell finansiering (SEK)	
1. Lönekostnader				
— Fast personal				
1 professor, rektor	458 000			
1 högskoleadjunkt	308 000			
1 sekreterare	215 000	981 000		
— Diverse lönekostnader samt arvoden			90 000	90 000
2. Varor och tjänster				
— Övriga personalutg., utbildning o. hälsovård	16 000			
— Resor, kost o. logi				
ledningen	30 000			
utbildningsledarna	68 000			
— Annonser, marknadsföring	90 000			
— Kontorskostnader, hyror samt ersättn. för service centralt och på lokaliseringsorten	240 000	444 000		
— Försäkringar			3 000	
— Övriga utgifter (tryckning, tidskrifter etc.)			69 000	72 000
3. Projekt				
— Utlokaliserade kurser*			620 000	
— Seminarier och kurser i Göteborg			280 000	
— Resestipendier			120 000	1 020 000
		1 425 000**		1 182 000

* inkl. etableringskostnader för 1993
** med dagens växelkurs blir detta ca 1,5 milj. DKK

B 126/m

Miljöutskottets betänkande

över ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för fiskeri 1993 - 1996

(Ministerrådsförslaget, se s. 846)

Till miljöutskottet har hänvisats ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för fiskeri 1993 - 1996.

Utskottet har behandlat förslaget vid sitt möte i Stockholm den 30-31 januari 1992 och i Helsingfors den 1-2 mars 1992.

1. Inledning

Inledningsvis konstaterar utskottet att i samarbetsprogrammet ges en mycket informativ redogörelse för fiskerisektorns struktur och ställning, både nationellt och nordiskt, en historisk överblick över det nordiska samarbetet inom sektorn samt vad som har uppnåtts under den relativt korta tid som fisket har varit formaliserat samarbetsområde inom det nordiska samarbetet.

Utskottet anser denna redogörelse vara nödvändig för att kunna skapa den helhetsbild som behövs för att kunna bedöma de framåtriktade planerna.

Särskilt noterar utskottet att trots många gemensamma intressen finns stora skillnader i den utveckling av sektorn som har ägt rum i de skilda länderna. Detta gäller både fiskeripolitiken och näringens struktur. Detta skapar en konkurrenssituation mellan vissa nordiska länder som i sin tur sätter vissa begränsningar för det nordiska samarbetet.

Utskottet understryker ministerrådets konstaterande att med hänsyn till fisket är Norden inte en homogen region och som konsekvens därav måste också hänsyn tas till fiskerisektorn inom det regionalpolitiska samarbetet.

2. Samarbetsprogrammet

Miljöutskottet konstaterar att det föreslagna samarbetsprogrammet ligger på en ambitionsnivå som i alla huvuddrag är i enlighet med utskottets ambitioner om det nordiska samarbetet inom fiskerisektorn.

Som en central målsättning för den nordiska fiskeripolitiken och därmed för det föreslagna samarbetsprogrammet konstaterar ministerrådet följande:

"Den sentrale målsetting for alle nordiske lands fiskeripolitikk er å verne ressursgrundlaget gjennom en rasjonell og biologisk riktig beskatning, samt å styrke næringens økonomiske fundament ved å fremme en struktur og kapasitet som er i samsvar med de biologiske ressurser."

Utskottet instämmer i ministerrådets konstaterande om huvudmålsättningen och betonar att både den nordiska och den nationella fiskeripolitiken måste bygga på en balans mellan fångst och resursernas förnyelse. Principen om bärkraftigt utnyttjande av havets resurser måste vara den grundläggande premissen för de nordiska ländernas förvaltning av fisk och havets däggdjur.

Utskottet betonar vikten av att inom fiskerisektorn är det näringspolitiken som skall prioriteras. Samtidigt som utskottet understryker denna prioritering konstateras att vid utformningen av näringspolitiken måste hänsyn tas till både naturvård och havets miljö. I det hänseendet erinrar utskottet om att största delen av havets förorening kommer från landbaserade föroreningskällor. Med hänsyn till det anförda påpekar utskottet vikten av att ett nära samarbete skapas mellan fiskeri- och miljösektorn.

Ministerrådet anser att som specifika mål inom det framtida nordiska fiskerisamarbetet bör vara att:

"styrke det nordiske nettverket, for med det å bidra til bedre utnyttelse av landenes samlede forvaltnings- og forskningskompetanse

styrke de nordiske landenes plads og innflytelse i det fremtidige europeiske fiskerisamarbeidet, både i vest- og østeuropeisk kontekst

utvide samarbeidet om forvaltning av fellesbestander."

Miljöutskottet instämmer i ministerrådets åsikt om dessa specifika mål och betonar särskilt arbetet att förstärka Nordens plats och inflytelse i det internationella fiskerisamarbetet.

I samarbetsprogrammet räknas upp en rad prioriterade tema och fackliga prioriteringar. Dessa prioriterade punkter behandlar frågor alltifrån en fortsatt forskning om havets däggdjur och internt samarbete till utveckling av nordiskt samarbete i internationella fora.

Utskottet anser alla dessa prioriterade punkter vara viktiga men saknar dock ett område som är mycket viktigt för näringens framtid. Det är frågan om att undersöka möjligheterna att utnyttja och marknadsföra fiskarter som hittills inte har varit utnyttjade i någon nämnvärd grad.

Utskottet anser det viktigt att sektorn diversifierar sina fångstresurser i den mån det är möjligt för att på det sättet kompensera för minskad fångst av de arter som hittills har varit ryggraden i fiskerinäringens ekonomi. Detta bör särskilt beaktas inom Västnorden där hela samhällsstrukturen bygger på fisket och fiskindustrin.

Angående finansieringen av samarbetsprogrammet konstaterar ministerrådet följande:

> "I gjennomføringen av dette nye samarbeidsprogrammet vil det, mot bakgrunn av de generelle forutsetningene for utviklingen innenfor det nordiske samarbeidsbudsjettet, legges økt vekt på at det nordiske samarbeidet delfinansieres med nasjonale midler.", samt
>
> "Tross økt ambisjonsnivå for fiskerisamarbeidet i programperioden 1993-1996, vil fiskeriministrene ha som siktemål å gjennomføre programmet på dagens real budsjettnivå. De nye aktiviteter som forutsettes inkludert i programperioden tas det sikte på bli skapt rom for innenfor de eksisterende budsjettrammer ved å stille økte krav til nasjonal finansiell medvirkning."

Miljöutskottet har tidigare uttalat sig om att utskottet anser att fiskerisektorn inte ännu har fått den plats inom den nordiska budgeten som sektorns betydelse kräver. Ytterligare har utskottet sagt att när bevillningar inom budgeten bestäms skall man inte använda schablonmässiga metoder utan värdera varje sektor och projekt individuellt och använda den värdering som grundlag för budgetmässiga beslut.

Utskottet anser att principen även i fortsättningen skall gälla att man bl.a. genom det nordiska samarbetet skall förebygga dubbelarbete och aktivera de effektivaste och bästa resurserna som finns i Norden. För att bibehålla denna effektivitetsgrad och kvalitetsnivå måste tillräckliga finansiella resurser tillkomma från den gemensamma nordiska budgeten. Utskottet framhåller därför att ökad nationell finansiering för ökade aktiviteter inom sektorn på sikt betyder en uttunning av det formaliserade nordiska samarbetet, som i sin tur betyder sänkning av den kvalitets- och effektivitetsnivå som samarbetsprogrammet för övrigt ger alla förutsättningar för.

Trots det ovan anförda motsätter utskottet sig inte att nationell medfinansiering skall vara en huvudregel när det gäller val av projekten inom sektorn. Sådan medfinansiering skapar viss säkerhet för att projekten också prioriteras på nationell nivå. Det som utskottet kraftigt protesterar mot är förslaget att ökade aktiviteter inom sektorn skall finansieras med nationella medel. Om så skall bli kan utskottet inte se varför man då skall använda det nordiska samarbetet i stället för att agera nationellt och därmed på sikt förlora de fördelar som är hörnstenen i det nordiska samarbetet.

3. Förslag

Miljöutskottet hänvisar till det ovan anförda och föreslår att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att anta ett nordiskt program för samarbete inom fiskerisektorn i enlighet med ministerrådsförslag B 126/m och Nordiska rådets synpunkter

att ministerrådet lämnar en årlig rapportering av samarbetsprogrammet i sin verksamhetsberättelse, C 1.

Helsingfors den 2 mars 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Elver Jonsson (fp)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Olof Salmén (ÅC)
Hans Erenbjerg (S)
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Jógvan I. Olsen (Sb)
Anders Svärd (c)

Ministerrådsförslag

om nordiskt samarbetsprogram för fiskeri 1993–1996

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet överlämnar härmed ett ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för fiskeri 1993–1996. Ministerrådet ber om rådets synpunkter på förslaget. Ministerrådet avser att därefter slutligt behandla samarbetsprogrammet.

Helsingfors den 20 december 1991

På Nordiska ministerrådets vägnar

Martti Pura

Fridtjov Clemet

Nordisk fiskerisamarbeidsprogram 1993—1996

Innholdsfortegnelse

Tilblivelse og behandling

Beslutning ... 849
Arbeid ... 849
Behandling i Nordisk Ministerråd ... 849
Behandling i Nordisk Råd ... 849
Stadfestelse av programmet i Nordisk Ministerråd (fiskeriministrene)

1 *Nordisk fiskeri samarbeidsprogram 1993—1996* ... 849
1.1 Målsettinger ... 849
1.2 Forutsetninger for nordisk fiskerisamarbeid 1993—1996 ... 851
1.3 Ytre forhold — Internasjonale relasjoner ... 852
1.4 Rammer for det nordiske fiskerisamarbeidet etter 1992 — Det nordiske samarbeidets plass i den europeiske fiskeripolitikken ... 853
1.4.1 Overordnede forutsetninger ... 853
1.4.2 Samarbeidsplattform ... 853
1.4.3 Norden som region i europeisk fiskeriforvaltning ... 854
1.5 Nordisk regionalt fiskerisamarbeid ... 855
1.6 Regionalisert nordisk samarbeid ... 856
1.7 Prioriteringer i nytt samarbeidsprogram ... 857
1.7.1 Prioriterte fiskeripolitiske temaer ... 857
1.7.2 Faglige prioriteringer ... 858
1.8 Samarbeidsmekanismer ... 859
1.8.1 Forvaltningssamarbeid ... 859
1.8.2 Interesseorganisasjonssamarbeid ... 859
1.8.3 Forsknings- og utredningssamarbeid ... 860

2 *Handlingsplan og budsjett* ... 861
2.1 Organisering av nordisk fiskerisamarbeid 1993—96 ... 861
2.2 Retningslinjer for prioritert bruk av sektorens disposisjonsbevilgninger ... 862
2.3 Innsatsområder ... 862
2.3.1 Næringspolitikk ... 863
2.3.2 Interesseorganisasjonssamarbeid ... 863
2.3.3 Øst-Europa nettverk ... 863
2.3.4 Fiskeriforvaltning og reguleringer ... 864
2.3.5 Seleksjon, bifangst og -dødelighet, redskapsutvikling ... 865
2.3.6 Havbeite ... 866
2.3.7 Produksjonsteknologi, kvalitet og marked ... 866
2.4 Budsjettforutsetninger ... 867
2.5 Programevaluering ... 867

3 *Nordisk fiskerisamarbeid — det første samarbeidsprogrammet Fiskerisamarbeidet under Nordisk Ministerråd* ... 868
3.1 Nordisk fiskerisamarbeids historie, Fra Hindsgavl 1949 til Akureyri 1986 ... 868
3.2 Kontakt og samarbeid mellom de nordiske land på fiskeriområdet 869
3.3 Fiskerisamarbeidets organisering i Nordisk Ministerråd ... 870

3.3.1 Nordisk Ministerråd (fiskeriministrene) 870
3.3.2 Nordisk kontaktorgan for fiskerispørsmål 870
3.3.3 Nordisk fiskerikonferanse 871
3.3.4 Nordisk embedsmannskomité for fiskerispørsmål 871
3.3.5 Nordisk arbeidsgruppe for fiskeriforskning Nordisk fiskeriforskningssamarbeid 872
3.4 Det første samarbeidsprogrammet for fiskeriområdet 872
3.4.1 Bakgrunnen 872
3.4.2 Forutsetninger for samarbeidsprogrammet 873
3.5 Fiskerisamarbeidet under Nordisk Ministerråd 1987—1991 875
3.5.1 Fiskerisamarbeidets budsjett 1987—1991 875
3.5.2 Faglige prioriteringer 875
3.5.3 Prioriterte fiskeripolitiske temaer 876
3.5.4 Prosjekter 876
3.5.5 Resultater 880

4 Fiskerisektoren i Norden 881
4.1 Sektorstruktur 881
4.2 Ressursforutsetninger 886
4.2.1 Fangst og produksjon 886
4.2.2 Fiskeriavtaler 887
4.2.3 Medlemsskap i internasjonale fiskeriforvaltnings- og rådgivningsorganisationer 891
4.3 Innsats 892
4.3.1 Fangstleddet 892
4.3.2 Produksjonsleddet 894
4.3.3 Akvakultur 895
4.3.4 Offentlig finansiell innsats 897
4.4 Markedspolitikk og markedsreguleringer 899
4.4.1 Innenlandske omsetningsreguleringer 899
4.4.2 Fri bevegelighet for fisk — Begrensinger for utenlandsk landing og transit 901
4.4.3 Etableringsregler 902
4.4.4 Kvalitets- og veterinære reguleringer 904
4.4.5 Handelsavtaler 906
4.4.6 GATT 907
4.4.7 EFTA-protokollen 908
4.4.8 EEA-avtalen 908
4.5 Eksport og import 908
4.5.1 Volum og verdi 908
4.5.2 Eksport- og importreguleringer 909
4.6 Nærings- og strukturpolitikk 910
4.7 Næringsorganisering 915
4.7.1 Fiskeriforvaltning 915
4.7.2 Interesseorganisationer 917
4.7.3 Forskning og undervisning 921

Vedlegg 1 Nordisk fiskerisamarbeid 1987—1992 budsjetter og prosjekter 925
Vedlegg 2 Publikasjoner og rapporter under det Nordiske fiskerisamarbeidet 1987—1992 926
Vedlegg 3 Høringsinstanser ved utarbeidelsen av forslag til nytt nordisk fiskerisamarbeidsprogram 927
Vedlegg 4 Arbeidsgruppen for nordisk fiskerisamarbeidsprogram 1993—1996 927

Tilblivelse og behandling

Beslutning

Nordisk Ministerråd (fiskeriministrene) besluttet på møte 25. februar 1991 å sette ned en arbeidsgruppe under Nordisk embedsmannskomité for fiskerispørsmål (NEF) for å utarbeide forslag til nytt samarbeidsprogram for fiskeriområdet.

Arbeid

Nordisk embedsmannskomité for fiskerispørsmål (NEF) nedsatte på bakgrunn av fiskeriminstrenes beslutning, en arbeidsgruppe for å utarbeide utkast til nytt samarbeidsprogram for fiskeriområdet. Gruppen var sammensatt av de åtte nordiske lands kontaktpersoner for det nordiske fiskerisamarbeidet, med Nordisk Ministerråds fiskerikonsulent som sekretær.

Behandling i Nordisk Ministeråd

Nordisk Ministerråd (fiskeriministrene) behandlet utkast til nytt samarbeidsprogram på møte i Sisimiut 14 august 1991, samt senere revisjoner i skriftlige prosedyrer i oktober og desember, etter at programutkast var til behandling hos samarbeidsministrene og deres stedfortredere i november.

Utkastet til nytt nordisk fiskerisamarbeidsprogram har vært sendt til høring til relevante nordiske samarbeidsorganer før programmet ble oversendt samarbeidsministrene, ref. oversikt i *vedlegg 5*. Høringsuttalelsene finnes som i vedlegg 3.

Behandling i Nordisk Råd

Etter behandlingen i MR-SAM fastsatte Nordisk Ministerråd (fiskeriministrene) forslaget til nytt nordisk fiskerisamarbeidsprogram. Dette ble oversendt Nordisk Råd ved presidiesekretariatet medio desember 1991.

(Om miljøutvalgets behandling av forslaget jfr. utvalgets betenkning.)

Stadfestelse av programmet i Nordisk Ministerråd (fiskeriministrene)

Etter Nordisk Råds behandling stadfestet Nordisk Ministerråd (fiskeriministrene) på møte den 6 mars 1992 nordisk fiskerisamarbeidsprogram 1993—1996.

I forhold til det opprinnelige ministerrådsforslaget, oversendt og behandlet av Nordisk Ministerråd, besluttet fiskeriministrene følgende endringer inntatt ved stadfestelse av samarbeidsprogrammet:

1. Nordisk fiskerisamarbeidsprogram 1993—1996

1.1 Målsettinger

De nordiske landene forvalter store fiskeressurser i store havområder. Mange av bestandene er fellesbestander som vandrer mellom landenes økonomiske soner. Dette innebærer at de målsettinger alle nordiske land har satt vedrørende ressursforvaltning, kun kan realiseres gjennom nært samarbeid, mellom de nordiske landene, og med andre land.

Målsettingene for det nordiske fiskerisamarbeidet må således springe ut av de enkelte landenes fiskeripolitiske målsettinger.

Den sentrale målsetting for alle nordiske lands fiskeripolitikk er å verne ressursgrunnlaget gjennom en rasjonell og biologisk riktig beskatning, samt å styrke næringens økonomiske fundament ved å fremme en struktur og kapasitet som er i samsvar med de biologiske ressurser.

Prinsippet om bæredyktig utnyttelse av havets ressurser vil være en grunnleggende premiss for forvaltningen av de nordiske lands fisk og havpattedyrressurser, dette forutsetter en bedring av havsmiljøet og rasjonelle beskatningsmetoder.

Rammene for det nordiske fiskerisamarbeidet er satt for å bidra til disse overordnede mål.

Det er en sentral målsetting å søke det nordiske fiskerisamarbeidet utviklet slik at det kan bidra til å styrke de nordiske landenes plass og innflytelse på fremtidens europeiske fiskeripolitikk, enkeltvis og som gruppe. Dette vil være et mål uavhengig av de enkelte lands formelle tilknytning til EF.

Det vil være et sentralt mål i det videre fiskerisamarbeidet, å utvikle den politiske og forvaltningsmessige dialog om spørsmål knyttet til rasjonell forvaltning av alle marine ressurser, oppgaver knyttet til fremme av frihandel og konkurranse på like vilkår, herunder kvalitetsaspektene, samt utvikling av forvaltningsmessige- og teknologiske reguleringsmekanismer, som kan bedre den økonomiske utviklingen innenfor fiskerierverket, og sikre fiskeri- og fangstsamfunnenes overlevelse.

Spesifikke mål innenfor det fremtidige nordiske fiskerisamarbeidet vil være å

- styrke det nordiske nettverket, for med det å bidra til bedre utnyttelse av landenes samlede forvaltnings- og forskningskompetanse,
- styrke de nordiske landenes plass og innflytelse i det fremtidige europeiske fiskerisamarbeidet, både i vest- og østeuropeisk kontekst,
- utvide samarbeidet om forvaltning av fellesbestander,

Mangfoldigheten i det nordiske samarbeidet, hvor de ansvarlige politikere, administratorer, fageksperter og organisasjonsrepresentanter møtes for å utveksle synspunkter og drøfte faktiske forhold, bidrar til å skape en dynamisk utvikling innenfor fiskerisamarbeidet, og i den nasjonale fiskeripolitikk.

En overordnet målsetting med det fortsatte nordiske fiskerisamarbeidet skal således være å styrke den igangværende dynamikk ved å etablere nettverk og samarbeidsrammer, slik at ethvert spørsmål, som måtte bli aktuelt, kan tas opp i nordisk sammenheng av de relevante persongrupper.

Samarbeidet mellom de nordiske fiskeriorganisasjonene bør videreutvikles, og målsettingen om styrket nordisk påvirkning av den europeiske fiskeripolitikken kan også søkes fremmet gjennom nordiske organisasjoners medlemskap eller annen tilknytning til de europeiske paraplyorganisasjoner på fiskeriområdet.

De nordiske land deler en rekke fiskebestander, og det er derfor behov for ytterligere utveksling av forsknings- og forvaltningssamarbeidet om disse ressurser.

1.2 Forutsetninger for nordisk fiskerisamarbeid 1993—1996

Det nordiske fiskerisamarbeidet under Nordisk Ministerråd (fiskeriministrene) vil avgrenses til de områder hvor fiskeriministrene nasjonalt er ansvarlige fagministre, og til de områder hvor fiskeriministrene p. g. a. ulik organisering av de nasjonale forvaltninger er tillagt ansvaret for *nordiske* samarbeidsspørsmål. Dette gjelder for nåværende koordinering av nordiske samarbeidsspørsmål vedrørende forvaltning og forskning på hval og sel.

Denne avgrensing setter således en ramme for innholdet i det nye fiskerisamarbeidsprogrammet 1993—1996.

Med utgangspunkt i at rammene for det nordiske fiskerisamarbeidet settes for å bidra til realisering av de overordnede mål for utviklingen av de nordiske lands fiskerisektorer, følger at en sentral forutsetning for det konkrete innholdet i det nordiske fiskerisamarbeidet er at samarbeidet konsentreres til nasjonalt prioriterte områder hvor det nordiske samarbeidet supplerer og styrker de nasjonale miljøers innsatser. Dette medfører at det som hovedregel skal stilles krav til nasjonal medvirkning, finansielt eller ved å bidra med personale, utstyr m.v. i prosjektene, som forutsetning for medfinansiering fra fiskeriministrenes sektorbevilgning.

I gjennomføringen av samarbeidsprogrammet skal det også tas hensyn til den dominerende betydningen fiskerisektoren har i økonomien i Grønland, Island og Færøyene, og at det nordiske regionale fiskerisamarbeidet spiller en vesentlig rolle i landenes internasjonale fiskerikontakter. Dette er videre av spesiell betydning sålenge Grønland og Færøyene i samarbeidprogrammets første fase ("EEA-fasen" 1993/1994), står utenfor såvel EF som EFTA.

En overordnet målsetting med det videre nordiske fiskerisamarbeidet er å styrke dynamikken i det nordiske samarbeidet gjennom utvikling av samarbeidsrammer og etablering av nettverk. Av dette følger at fiskeriministrene ønsker å prioritere at det utvikles sterkere samarbeid mellom nasjonalt etablerte strukturer innenfor forvaltning, fiskeriets organisasjoner og forskning, slik at det utvikles nettverk som omfatter alle ledd av næringen. Utviklingen av nettverk og sammenknytting av igangværende høyt prioriterte nasjonale oppgaver, skal således prioriteres fremfor å anvende midler fra fiskeriministrenes sektorbevilgning til enkeltstående prosjekter og tiltak.

I relasjon til målsettingene om å utvikle det nordiske fiskerisamarbeidet til et virkemiddel for å styrke de nordiske landenes innflytelse på utviklingen i den europeiske fiskeripolitikken, vil fiskeriministrene gi prioritet til oppgaver av relevans for alle de nordiske land. Når det gjelder fiskeressurser, fiskeriforvaltning, og samarbeid om fellesbestander, er imidlertid Norden ikke en, men flere geografiske regioner. På disse områder kan nordisk samarbeid, også med støtte fra fiskeriministrenes sektorbevilgning, begrenses til å omfatte de land som er direkte berørt av de aktuelle problemstillinger.

Med utgangspunkt i avgrensingen av samarbeidsprogrammet 1993—1996, vil en del samarbeidsområder som er inkludert i samarbeidsprogrammet fra 1989, ikke bli inkludert i det nye programmet, ettersom de ansvarlige fagministre sitter i andre ministerråd. I forhold til elementer i det løpende fiskerisamarbeidsprogrammet innebærer dette at nordisk samarbeid om undervisning, om turisme og om forbedring av arbeidsmiljø ikke vil bli innbefattet som eksplisitte samarbeidsområder i fiskerisamarbeidsprogrammet 1993—1996.

Likestillingsarbeid innenfor fiskeri- og kystnæringene, arbeidsmiljøet i fiskeflåten og i bearbeidingsindustrien, er viktige og integrerte deler av fiskerierhvervet. I det løpende fremtidige nordiske fiskerisamarbeidet vil det bli tatt initiativer for å styrke fiskerirelevante aktiviteter innenfor alle aktuelle sektorer, og fiskeriministrene erkjenner at de har et særlig ansvar på dette feltet.

Der er et grunnleggende behov for å beskytte det marine miljø, som grunnlaget for alt fiske og fangst, mot ytterligere forurensinger. Dette er bl. a. viktig m.h.t. fisk som et sunt og godt levnetsmiddel. Det vil derfor innenfor det nordiske fiskerisamarbeidet, spesielt bli tatt initiativer for å styrke de for fiskerinæringen sentrale elementer i landenes og i det nordiske samarbeidets marine miljøprogrammer.

Rasjonelt fiske kan i seg selv være en vannpleiende mekanisme. Der er bl. a. derfor viktig å basere fisket på metoder som bidrar til en balansert ressursutnyttelse og som ikke har negative effekter på det marine miljø, bunnforholdene o.a.

1.3 Ytre forhold — Internasjonale relasjoner

De nordiske lands fiskerinæringer er sterkt utadrettede med viktige forbindelser til omverdenen. Dette gjelder på ressurssiden hvor de fleste av landene deler viktig ressurser i fellesbestander med andre land, nordiske, øst-europeiske og EF. Det gjelder i enda sterkere grad på markedssiden hvor landene i EF og EFTA samt USA og Japan er de dominerende avtagere for fisk og fiskeproduktene som eksporteres.

EEA-avtalen, EFTA-avtalen samt utviklingen i GATT-forhandlingene inngår som viktige forutsetninger for det fremtidige fiskerisamarbeidet.

Utviklingen av de nordiske landenes fiskerinæringer er derfor sterkt avhengig av relasjonene til omverdenen. På samme måte må det nordiske fiskerisamarbeidet, som skal medvirke til å realisere nasjonale utviklingsmål, relatere seg til omverdenen og i programperioden 1993—1996, i særlig grad til utviklingen i EF og i Øst-Europa.

For å styrke de nordiske lands fiskerinæringer vil det i fremtiden være av økt nødvendighet å styrke landenes muligheter til å påvirke den internasjonale utviklingen, bl. a. når det gjelder ressursforvaltning og handelspolitikk. For de nordiske landene er utviklingen innenfor EF, som nordiske land deler viktige fellesbestander med og har omfattende fiskerisamarbeid med, og som i stadig økende grad blir det viktigste markedet for fiskeeksporten, den viktigste.

Av betydning særlig for Østersjølandene er utviklingen i samarbeidsrelasjonene med de øst-europeiske stater. Utvikling av en markedsøkonomi med ny økonomisk vekst i Øst-Europa vil imidlertid også åpne nye markeder for nordisk fiskeeksport. Utviklingen i Øst-Europa er derfor av betydning for fiskerinæringen i alle nordiske land. Det nordiske fiskerisamarbeidet skal søke å bidra til å etablere nettverk mellom de nordiske landene og de øst-europeiske stater, konsentrert om de områder hvor det vurderes at felles nordisk opptreden har fortrinn fremfor bilaterale innsatser.

1.4 Rammer for det nordiske fiskerisamarbeidet etter 1992 — Det nordiske samarbeidets plass i den europeiske fiskeripolitikken

1.4.1 *Overordnede forutsetninger*

De nordiske statsministrene besluttet ved møte i Mariehamn november 1991 å sette ned en arbeidsgruppe for en nyvurdering av innholdet i det fremtidige nordiske samarbeidet.

De sentrale spørsmål i denne vurderingen er:

— den europeiske integrasjonens innvirkning på de ulike områder innenfor det nordiske samarbeidet,

— de nordiske landenes samarbeide med Nordens nær-områder, herunder Baltikum og Østersjøområdet,

— studere de organisatoriske forandringer som reformforslagene forutsetter, inklusive en eventuell revisjon av Helsingforsavtalen.

Fiskeriministrene vil innarbeide de foreløpige meldinger fra dette arbeidet som kommer frem til og under Nordisk Råds sesjon i 1992, og legge dette inn i forutsetningene for samarbeidsprogrammet før det stadfestes. Implementeringen av samarbeidsprogrammet for fiskeriområdet vil likeledes bli iverksatt under hensyn til de overordnede mål for nordisk samarbeid som statsministrene måtte fastsette.

I rapporten "Norden i det nye Europa" fra de fire nordiske utenrikspolitiske instituttene og universitetet i Reykjavík, fra juli 1991, er spørsmålet om institusjoner i samarbeid mellom nasjoner behandlet:

"Det nordiske samarbeidet er bygd opp om svake institusjoner... Det vil bli et problem framover fordi mangelen på sterke institusjoner vil gjøre det vanskelig for de nordiske institusjonene å hevde seg i konkurransen med EØS-institusjonen, og EF-institusjonene."

Fiskeriministrene vil, basert bl. a. på denne analyse, ha som siktemål å styrke det institusjonaliserte nordiske fiskerisamarbeidet, for å kunne bidra positivt til den videre utviklingen av den europeiske fiskeripolitikken.

1.4.2 *Samarbeidsplattform*

Det er behov for å utvikle en plattform for det fremtidige nordiske samarbeidet — også på fiskeriområdet. Herunder må det vurderes hvordan utviklingen i de nordiske landenes relasjoner til EF, da spesielt innenfor fiskeriområdet, vil påvirke det nordiske fiskerisamarbeidet.

For den videre konkretisering av innholdet i samarbeidsprogrammet, kan man foreta en grov tredeling av det fremtidige nordiske fiskerisamarbeidet:

- EF- og EEA-relatert nordisk samarbeid,
- Nordisk regionalt samarbeid,
- Regionalisert nordisk samarbeid.

Endrede relasjoner mellom de nordiske landene på fiskeriområdet, mellom nordiske land og EF, og mellom de nordiske land og statene i Øst-Europa, stiller krav til at det utvikles en ny og endret plattform for det nordiske fiskerisamarbeidet.

Denne plattformen skal i første omgang utvikles innenfor rammene av forutsetningene som gjelder for perioden 1993—1994 med Danmark som medlem av EF, EEA-avtalen mellom EF og EFTA som dekker Island, Norge, Sverige og Finland/Åland, og der Grønland og Færøyene har bilaterale avtaler med EF og EFTA-land.

Det er ett hovedmål for nordisk fiskerisamarbeid å utvikle samarbeidet for å fremme en bedre koordinering på alle nivåer, og på den måten styrke de nordiske landenes innflytelse i den europeiske fiskeripolitikk. Det har derfor vært nødvendig i planleggingen av det fremtidige nordiske fiskerisamarbeidet, slik det er fremlagt i dette samarbeidsprogrammet, å bygge inn en del forutsetninger i programgrunnlaget.

I programmets første fase 1993—1994 ("EEA-fasen") er de enkelte nordiske lands forhold til EF klare. I neste fase ("medlemsfasen") antas at ett eller flere nordiske land i løpet av 1995/96 vil følge Danmark som medlemmer i EF. I planleggingen av organiseringen av det fremtidige nordiske fiskerisamarbeidet, og i prioriteringen av fremtidige samarbeidsområder, er konsekvensene av disse endringene søkt diskutert og tatt hensyn til.

Det har i denne sammenhengen vært vesentlig å gjennomgå de betingelser, muligheter og begrensinger som de nordiske lands avtaler med EF (bilaterale, EEA-avtalen, medlemskap) samt landenes deltagelse i annet internasjonalt samarbeid setter for det nordiske samarbeidet. Det har vært benyttet en positiv tilnærmingsmetode, med vekt på å analysere hvilke nye, i tillegg til allerede eksisterende samarbeidsområder og -muligheter, som eventuelt vil oppstå som en konsekvens av den europeiske samarbeidsprosessen.

Ved bruk av fiskerisamarbeidets eksisterende virkemidler vil den nye samarbeidsplattform, som også vil gjennomgå den overgripende organiseringen av det nordiske fiskerisamarbeidet, bli utviklet i løpet av 1992. Det vil herunder også bli tatt sikte på å etablere samarbeidsformer som konkret kan møte de krav som bl. a. EEA-avtalen stiller.

Konkretisering av den fremtidige samarbeidsplattform for i fellesskap å kunne arbeide med de aktuelle problemer de nordiske lands fiskerier vil møte bl. a. i relasjon til omverdenen, vil være en absolutt forutsetning for at det nordiske fiskerisamarbeidet skal få noen betydning for de enkelte landene. Uten et program som direkte er rettet mot landenes mest aktuelle nærings-, forvaltnings- og forskningspolitiske spørsmål, vil det ikke være mulig å skape en fortsatt dynamikk i det nordiske fiskerisamarbeidet.

1.4.3 *Norden som region i europeisk fiskeriforvaltning*

Innenfor EF er subsidiaritetsprinsippet[1] under utvikling, og det nordiske samarbeidet vil her kunne virke som basis for premisskapelse til bruk for påvirkning av den politikk og den utvikling av forvaltningspraksis som vil komme innenfor europeisk fiskeripolitikk på dette området. Dette har særlig aktualitet ved forvaltning av lokale fiskebestander, f.eks. i Skagerrak/Kattegat, hvor de nordiske land i en regionalisert fiskeriforvaltningsmodell vil måtte videreutvikle sitt samarbeid for å møte de utfordringer dette stiller.

For å legge forholdene til rette for styrket nordisk regionalt samarbeid innenfor en europeisk kontekst, ansees det å være viktig å legge forholdene til rette for nordisk samarbeid som kan gi bedre muligheter for de nordiske lands forvaltninger, organisasjoner, forskningsinstitutter m.v., til i fellesskap å om-

[1] Subsidiaritetsprinsippet, ofte kalt "nærhetsprinsippet", går i korte trekk ut på, at ingen oppgaver bør løses på et overnasjonalt nivå, hvis de kan løses like effektivt på lavere nivåer, nasjonalt, regionalt eller lokalt.

forene standpunkter og posisjoner, og å forberede prosjekter o.a. for presentasjon i større europeiske fora.

Det står som en sentral oppgave i det fremtidige nordiske fiskerisamarbeidet å utvikle samarbeidsformer som fremmer nordisk koordinering på relevante områder med det siktemål å omforene de nordiske lands standpunkter på en slik måte at nordiske synspunkter sterkere vinner frem ved fastlegging av regler og normer innenfor den fremtidige europeiske fiskeriforvaltningen. I EEA-fasen vil det nordiske samarbeidet på disse områder fungere i forberedelsesfasen til behandling i EF/EEA-organene som opprettes. Felles nordisk opptreden ansees å være aktuelt på flere områder.

EF-kommisjonen har ved utgangen av 1991 lagt frem en rapport om gjennomføringen av den felles fiskeripolitikken de siste ti årene. Denne rapporten vil danne grunnlag for en vurdering i 1992, om en eventuell revisjon av EFs fiskeripolitikk. Uavhengig av de nordiske landenes tilknytningsform til EF de nærmeste årene, vil de endringer i fellesskapets fiskeripolitikk, m.h.t. kvotepolitikk overfor ikke-medlemmer, handelspolitikk, strukturpolitikk m.v., påvirke fiskerinæringene i alle de nordiske landene. Det er derfor av stor interesse å søke utnyttet det nordiske fiskerisamarbeidet for om mulig å påvirke innholdet i EFs felles fiskeripolitikk etter 1992.

EFTA har avtalefestet frihandel for fisk og fiskeprodukter med virkning fra 1.7 1990. Det er overgangsordninger for visse produkter og områder. Felles rett til landinger av fisk inngår som et element i denne avtalen fra 1.7 1992. EFTA-landene har imidlertid ingen felles politikk m.h.t. fiskekvoter. Fjerning av konkurransevridende statsstøtteordninger inngår som et av elementene i frihandelsavtalen.

Deler av fiskeriområdet inngår som element i EEA-avtalen mellom EFTA og EF. Med virkning fra 1.1 1993 vil således de nordiske lands fiskerier måtte relatere seg til de premisser som der er satt. Det er i hovedsak EFs traktatsgrunnlag som vil være det retningsgivende ved etablering av et felles rettsgrunnlag innenfor EEA-avtalen.

De nordiske landenes, og derunder det nordiske samarbeidets, relasjoner til de øst-europiske stater, endres i samme tempo som den politiske situasjonen i Øst-Europa. For det nordiske fiskerisamarbeidet vil situasjonen for Østersjøstatene være det sentrale, og med de baltiske statenes selvstendighet, må også innhold og form i dette samarbeidet gjennomgåes i sin helhet.

Aksellerert eller endret utviklingsforløp m.h.t. de nordiske landenes forhold til EF, med de konsekvenser dette måtte få for forutsetningene for det fortsatte nordiske fiskerisamarbeidet, kan endre grunnlaget for dette samarbeidsprogrammet i så stor grad at det kan bli nødvendig å revidere programmet allerede i 1994/95.

1.5 Nordisk regionalt fiskerisamarbeid

Samlet sett er Norden en stor fiskeriregion, med en betydelig bruttoproduksjon av fisk, samt den viktigste leverandør av fisk og fiskeprodukter til det europeiske markedet. Fiskerinæringen har, sammenlignet med andre deler av Europa, stor relativ betydning i den nasjonale økonomien i de fleste nordiske land. Av

den grunn er nordisk fiskeriforvaltning og fiskeriforskning av en størrelse og på et kompetansenivå som gjør nordisk regionalt samarbeid meningsfylt.

Samarbeidsprogrammet for fiskeriområdet har spesiell betydning for de landene hvor fiskerierhvervet er den dominerende basisnæring. Det vil i første rekke si Grønland, Island og Færøyene. For disse landene gjelder at det kan samarbeides regionalt innenfor programmets rammer, men mer vesentlig er at programmet skal sikre at landene i Vest-Norden kan være aktive samarbeidspartnere for de øvrige nordiske land, f.eks. når EFTA-landene og Danmark inngår i politisk- og forskningsmessig samarbeid under EEA-avtalen. Dette er spesielt viktig for Grønland og Færøyene som står utenfor både EF og EFTA.

En del oppgaver vil fortsatt best kunne løses innenfor rammene av nordisk regionalt samarbeid.

Det vil være behov for økt nordisk samarbeid for å utvikle den internasjonale politiske og forvaltningsmessige dialog, med det siktemål å styrke de nordiske fiskerinæringers interesser. Spesielt for å få frem de nordlige nasjoners behov, for på en forvaltningsmessig forsvarlig måte å kunne utnytte alle sine marine ressurser.

De nordiske landene er på mange områder innenfor fiskeriforskningen, samfunn/økonomi, akvakultur og ressursbiologi, fangst- og bearbeidingsteknologi samt kvalitetsstyring og -kontroll, blant de framtredende i verdenssammenheng. Nordisk samarbeid mellom fiskeriforskningsinstitusjonene er godt utbygget, blant annet med bidrag fra Nordisk Ministerråd. Dette samarbeidet bør fortsette både som internt nordisk samarbeid på områder hvor det faglig er nyttigst å konsentrere samarbeidet nordisk, og på områder hvor nordisk samarbeid kan styrke den nordiske forskningen som deltager i europeiske forskningsprogrammer.

1.6 Regionalisert nordisk samarbeid

Det er sentralt å være oppmerksom på at Norden i fiskeriforvaltningssammenheng ikke er *en* region, og at det derfor innenfor det nordiske fiskerisamarbeidet i fremtiden må være plass for regionalisert nordisk samarbeid der dette finnes å være det mest rasjonelle.

Innenfor forvaltningsområdene Skagerrak/Kattegat, Østersjøen og Nord-Atlanteren vil regionalt nordisk samarbeide om forskning, forvaltning og fiskerireguleringer best kunne ivareta de krav til samarbeid og konsistens mellom ulike nasjonale regler, som en effektiv ressursforvaltning stiller.

Regionalisert nordisk samarbeid under Nordisk Ministerråd bør dog *ikke* omfatte bilaterale spørsmål, som bedre kan løses gjennom andre samarbeidsmekanismer.

På basis av rapporten fra arbeidsgruppen for Vest-Norden, satt ned av samarbeidsministrene i februar 1991, kan man trekke den konklusjon at det fortsatt bør være plass for det interne vest-nordiske prosjektsamarbeidet, også på fiskeriområdet, finansiert over de vest-nordiske regionale bevilgninger. På den annen side er det klart at for å styrke mulighetene til internt vest-nordisk samarbeid, er det nødvendig med det bredere nordiske samarbeidet, hvor vest-

nordiske myndigheter og institusjoner styrkes gjennom samarbeidet med det øvrige Norden. Dette gjelder ikke minst på fiskeriområdet.

I det fremtidige fiskerisamarbeidet mellom landene omkring Østersjøen, kan det nordiske samarbeidet kun spille en mindre rolle sett prosjektfinansielt. På den annen side kan en gjennom nordisk samarbeid, internt, og direkte i forholdet til de øst-europeiske stater, fremme en bedre koordinering av de nordiske lands bilaterale fiskerisamarbeid med de øvrige Østersjøstatene.

Skagerrak og Kattegat er et rent nordisk havområde, med lange tradisjoner for regionalisert nordisk samarbeid. Dette samarbeidet kan videreutvikles, både gjennom aktivt forskningssamarbeid, og ved å fremme det regionale forvaltningsansvar som prinsipp i forhold til EFs felles og foreløpig sentraliserte fiskeriforvaltningsorganisasjon.

Det vil i fremtiden være vesentlig å organisere det nordiske samarbeidet, med tett kontakt mellom sektorsamarbeidene og de grenseregionale samarbeidsområder, som ligger under de regionalpolitisk ansvarlige ministre i Nordisk Ministerråd. Dette både for å redusere overlapping og ineffektiv bruk av midler, og også fordi det sett fra fiskerisamarbeidets side, kan være initiativer og aktiviteter som bedre hører hjemme i et grenseregionalt samarbeide, enn innenfor fiskeriministrenes samarbeidsprogram.

1.7 Prioriteringer i nytt samarbeidsprogram

Det ansees å være et sentralt virkemiddel for å styrke det nordisk fiskerisamarbeidet at det etableres og/eller videreutvikles nettverk mellom aktører på alle nivåer som bidrar til at det skapes komplementæreffekter.

Gjennom slikt strukturert samarbeid etableres en "varslingsmekanisme" der landene på et tidlig stadium blir oppmerksomme på saker hvor det vil være uenighet og kan oppstå konflikter. Slike tidlige signaler vil være viktige for å kunne løse problemene.

Det er fiskeriministrenes holdning at for å kunne bidra til å oppfylle de mål som er satt i dette programmet for det fremtidige fiskerisamarbeidet, er det viktig med en faglig institusjonsforankring som kan være pådriver for de nettverk og andre samarbeidsmekanismer som må være i funksjon for at samarbeidet skal gi resultater. Det vises her til de utenrikspolitiske instituttenes analyse, ref. punkt 1.4.1 foran.

Det er vesentlig for et varig samarbeid at partene opplever gjensidig nytte av samarbeidet. Derfor skal det nordiske samarbeidet konsentreres om, og gi prioritet til, aktiviteter som har høy nasjonal prioritet.

1.7.1 *Prioriterte fiskeripolitiske temaer*

Gjennom det organiserte samarbeidet mellom fiskeriministerene i Nordisk Ministerråd, og gjennom den øvrige kontakt og dialog, har et antall temaer blitt satt på dagsordenen for det politiske samarbeidet. Disse løpende temaer, i tillegg til nye områder definert i forbindelse med utviklingen av en samarbeidsplattform for 1993—1996, utgjør sammen grunnlaget for den faglig/politiske del, som det nordiske fiskerisamarbeidet vil konsentreres om :

- å utvikle mekanismer for nordisk samarbeid i internasjonale fora, for økt nordisk innflytelse på utformingen av internasjonal fiskeripolitikk. Utvikle

konkret samarbeid i tilknytning til fremtidige EEA-organer. Etablere samarbeidsmodeller omkring de endringer i rammebetingelsene for utøvelsen av fisket og fiskeindustrien, som vil bli fastsatt i regi av EF som en konsekvens av samarbeidet mellom EFTA og EF, samt som vil måtte komme som en følge av endrede ressursforutsetninger i de europeiske lands fiskesoner i de kommende år, (ref. 2.3.1),

- å ivareta fiskerinæringens interesser i forhold til internasjonalt miljøsamarbeid, med spesiell vekt på behovet for begrensning av havforurensingene, og for å sikre at en rasjonell forvaltning av alle marine ressurser baseres på prinsippet om bærekraftig utnyttelse, (ref. 2.3.1),
- å promovere fiske og fangsts sentrale betydning for økonomisk aktivitet, og som kulturbærer i mange deler av Norden, der næringens store betydning for Norden, sett i internasjonal sammenheng, stiller Norden som samarbeidsområde i en særstilling m.h.t. vektlegging av fiskerienes fremtidige vekstvilkår, (ref. 2.3.1),
- skape rammene for et styrket samarbeid mellom de nordiske fiskeriorganisasjonene internt, og i relasjon til de europeiske paraplyorganisasjonene. Dette både for å styrke organisasjonenes evne til gjennom nordisk samarbeid å sterkere fremme sine synspunkter i større internasjonale fora, samt også å bidra til å utvikle organisasjonens saklige basis for sitt interessearbeid, (ref. 2.3.2),
- å utvikle et nordisk nettverk for samarbeidet med de øst-europeiske stater, med særlig vekt på at det nordiske elementet er å utvikle et kontaktnett som kan danne basis for det fremtidige bilaterale samarbeidet mellom de enkelte nordiske og øst-europeiske land på fiskeriområdet, (ref. 2.3.3),
- å arbeide med å fremme målsettingen om nordisk regional forvaltning av alle relevante fiskebestander, både gjennom økt prioritet for forskningssamarbeid på fellesressurser, og styrket politisk oppmerksomhet om mulighetene for regional forvaltning innenfor fremtidig europeisk fiskeripolitikk, (ref. 2.3.4).

1.7.2 *Faglige prioriteringer*

Gjennom regelmessige fiskerimistermøter under gjennomføringen av det første samarbeidsprogrammet, er det foretatt en prioritering av faglige innsatsområder der det nordiske samarbeidet om forsknings- og utviklingsprosjekter skal konsentreres.

Dette omfatter følgende områder:

- Fiskeriregulering og forvaltning, herunder flerbestandspørsmål knyttet til ønsket om å bedre grunnlaget for styrket regionalisert forvaltning og økt samarbeid om forskning og forvaltning på fellesbestander, samt bl. a. til fortsatt samarbeid om havpattedyrforskningen, med særskilt vekt på samspillet mellom de ulike artene i det marine økosystemet, (ref. 2.3.4).
- Selektivitet, bifangst og -dødelighet samt redskapsutvikling, med det siktemål å redusere uønsket bifangst og utkast, både for å bedre fiskeriets økonomi, og for å bedre grunnlaget for den fiskeribiologiske rådgivning, (ref. 2.3.5).
- Havbeite,[1] med siktemål å opphjelpe de naturlige bestandene og å øke det

[1] Utsetting med henblikk på gjenfangst.

økonomiske utbyttet i fiskeriene. Metoder for å måle effektene av havbeiteprosjekter er særlig relevant for nordisk samarbeid, (ref. 2.3.6).

- Produksjonsteknologi, kvalitetsspørsmål og marked, både som forvaltningssamarbeid for å fremme nordiske kvalitetsstandarder som europeiske normer, og som forskningssamarbeid for å utvikle bedre og hurtigere metoder som kan sikre fortsatt høy kvalitet og økt verdiskapning i fiskeindustrien, (ref. 2.3.7).

1.8 Samarbeidsmekanismer

1.8.1 *Forvaltningssamarbeid*

Uformelt samarbeid stimuleres og starter ofte i det formelle — på den annen side er det formelle nordiske fiskerisamarbeidet initiert som en konsekvens av mangeårig informell kontakt.

Gjennom Nordisk embedsmannskomité for fiskerispørsmål (NEF) er det etablert et formelt samarbeidsorgan mellom de nasjonale fiskeriforvaltninger i landene. Hittil har embedsmannskomitéen i stor grad konsentrert sitt arbeide om samarbeidet mellom fiskeriministrene og til forvaltningen av konkrete samarbeidstiltak under fiskeriministrenes disposisjonsbevilgning.

Sett i lys av de i dette programmet definerte målsettinger for det fremtidige nordiske fiskerisamarbeidet, vil det være nødvendig med en gjennomgang av embedsmannskomitéens arbeidsområde, og det kan defineres et antall områder hvor det kan være aktuelt å organisere kontakt og samarbeid mellom fiskeriforvaltningene.

Herunder kan opprettelse av en arbeidsgruppe for nordisk koordinering forut for internasjonale møter være en aktuell modell, hvor deltagerne er de til enhver tid relevante nasjonale organer/personer. Det opprettes på slik måte et samarbeidsforum hvor persondeltagelsen er ekspertorientert og ad hoc, avhengig av tema (ref. EFs modell for sektorsamarbeidets faglige forberedelser, hvor arbeidet i "intern fiskerigruppe" er av særlig relevans).

Ved fastsettelse av markedsnormer i spørsmål vedr. regelverket m.h.t. kvalitet, størrelses- og andre graderinger, veterinærbestemmelser m.v., vil de nordiske fiskerinæringer i overveiende grad ha felles interesse av regelverk som tilgodeser den nordiske fiskeriindustris overveiende høyere standard.

Det vurderes å være behov for aktivt nordisk samråd mellom forvaltning og omsetningsorganisasjoner vedrørende fastsettelse av minstepriser, og felles opptreden ved enighet.

De nordiske land har m.h.t. strukturpolitikk og næringsstøtte, både motstridende interesser internt, og felles interesser eksternt.

Det stilles spesielle krav til å få forbedret den nordiske dialogen omkring spørsmål knyttet til forvaltning av havpattedyr.

De ovennevnte områder samt det videre arbeidet med ressursforvaltningen, med utvikling av et reguleringssett som kan etterfølges og som kan kontrolleres, samt mekanismer for forvaltning av fellesbestander, er alle aktuelle samarbeidsområder for de nordiske lands fiskeriforvaltninger.

1.8.2 *Interesseorganisasjonssamarbeid*

I det nordiske fiskerisamarbeidet er Nordisk kontaktorgan etablert som samarbeidsorgan mellom fiskeriorganisasjonene og -forvaltningen. Gjennom kon-

taktorganet er det dannet basis for den regelmessige avholdelse av nordiske fiskerikonferanser, samt utvikling av et mer uformelt kontaktnett mellom de deltagende organisasjoner. Organisasjonsdeltagelsen i kontaktorganet har vært konsentrert om fiskernes og båteiernes organisasjoner.

Innenfor EFs felles fiskeripolitikk, er det i tillegg til de organer som er etablert som en del av den felles forvaltning, organisert et næringssamarbeid med europeiske fellesorganisasjoner mellom fiskeriorganisasjonene, produsentorganisasjonene og Foredlingsindustriens nasjonale organisasjoner. Organisasjonene spiller en aktiv rolle med påvirkningsaktivitet under utarbeidelse av regelverk på de relevante områder.

Som en oppfølger av EEA-avtalen vil det bli foretatt en avklaring om, og på hvilke premisser, de nordiske EFTA-lands fiskeriorganisasjoner eventuelt kan delta i de europeiske paraplyorganisasjonene.

Uavhengig av dette vil det være aktuelt å vurdere hvordan samarbeidet mellom de nordiske fiskerorganisasjonene i kontaktorganets regi kan videreutvikles, og hvilke av de øvrige av erhvervets organisasjoner som skal inndras. Sett i lys av fremtidig samarbeid i forhold til EEA-organer og innenfor de europeiske organisasjoner, vil dette være av stor betydning ettersom det her vil være meget stor faglig bredde over aktuelle områder, og saker hvor felles nordiske interesser vil være aktuelt å fremme.

Kontaktorganet vil ha et spesielt ansvar for å definere organisasjonenes rolle i å fremme informasjon om fiskeriets store betydning i Norden, og å arbeide for å fremme forståelsen for nødvendigheten, såvel økonomisk som økologisk, av at alle ressurser forvaltes under prinsippet om bærekraftig utnyttelse.

1.8.3 *Forsknings- og utredningssamarbeid*

Nordisk fiskeriforskningssamarbeid har i ulike former eksistert siden opprettelsen av ICES i 1902, og vil fortsatt eksistere uavhengig av ytre organisering eller spesielle samarbeidsbevilgninger.

Det nordiske forskningssamarbeidet har imidlertid blitt betydelig utvidet, spesielt m.h.t. å trekke inn nyere fagområder, som en konsekvens av fiskeriministrenes etablering av Nordisk arbeidsgruppe for fiskeriforskning (NAF) i 1989, og ved å anvende en betydelig andel av sin disposisjonsbevilgning til samarbeidsprosjekter innenfor forsknings- og utviklingsarbeid.

Nordisk arbeidsgruppe for fiskeriforskning har i sin første fase konsentrert arbeidet omkring de konkrete samarbeidsprosjekter som har vært finansiert av fiskeriministrene.

Sett i lys av målsettingene under samarbeidsprogrammet 1993—1996, vil det være nødvendig å revurdere NAFs mandat, spesielt med sikte på å etablere samarbeidskonstellasjoner med videre siktemål enn det konkrete prosjektsamarbeidet, herunder om og på hvilken måte nordisk forskersamarbeid kan styrkes innenfor internasjonale organisasjoner.

Innenfor EFs rammeprogram for forskning og teknologisk utvikling 1990—1994 vil fiskeriforskningen og landbruksforskningen være samlet i ett omfattende, integrert program. Som en del av EEA-avtalen vil også de nordiske EFTA-land kunne delta i programmet.

Det vil være stort behov for aktivt nordisk samarbeid om felles prosjektsøk-

nader og felles opptreden i tilknytning til fordeling av europeiske forskningsmidler til fiskeriområdet.

Det er en vesentlig forutsetning for å kunne nyttiggjøre seg mulighetene for finansiering innenfor de europeiske forskningsprogrammer, så det er nødvendig med nasjonale bevilgninger som sikrer et forskningsnivå som gir den kvalitet som er nødvendig for å kunne få tilgang til midler fra slike europeiske forskningsprogrammer i fremtiden.

Nordiske budsjettmidler vil kun være supplementære til de nasjonale satsinger innenfor fiskeriforskningen, og skal konsentreres til etablering av nettverk og dekning av samarbeidskostnader. I forhold til det europeiske forskningsprogrammet vil det under fiskeriministrenes disposisjonsbevilgninger, bli vurdert å gi prioritet til kostnader knyttet til planlegging, og til å etablere de samarbeidskontakter som er nødvendige for å kunne få prosjekter godkjent i europeiske programmer.

Det vil være stor konkurranse om forskningsmidlene innenfor de europeiske forskningsprogrammer, og fiskeri må i det nye programmet konkurrere med alle andre primærnæringer innenfor det større samleprogrammet. Det er således ikke grunnlag for å ha overdrevne forventninger til hvor mye forskningsmidler som vil tilflyte nordisk fiskeriforskning fra det europeiske forskningsprogrammet.

Også av den grunn er det vesentlig å styrke de nordiske lands fiskeriforskning på nasjonal basis. Nordisk arbeidsgruppe for fiskeriforskning vil i programperioden vurdere hvordan man gjennom det nordiske samarbeidet kan bidra til å fremme kvaliteten på den nordiske fiskeriforskningen.

2. Handlingsplan og budsjett

2.1 Organisering av nordisk fiskerisamarbeid 1993–1996

Den organisatoriske modellen for det nordiske fiskerisamarbeidet vil ikke ha behov for større endringer i gjennomføringen av samarbeidsprogrammet 1993–1996.

Det finnes nødvendig å fortsette med nordiske fiskeriministermøter (MR-FISK). Som konsekvens av behovet for å styrke sammenhengen mellom det nordiske fiskerisamarbeidet og de eksterne relasjoner, vil en større del av det fremtidige fiskerisamarbeidet omhandle fiskeripolitiske spørsmål. Premissene for det praktiske innholdet i det nordiske fiskerisamarbeidet kan derfor kun gis gjennom jevnlige møter i MR-FISK.

Arbeidsordningen for Nordisk embedsmannskomité for fiskerispørsmål (NEF) skal opprettholdes i programperioden, og den fullmaktsfordeling som er trukket mellom fiskeriministerråd (MR-FISK) og embedsmannskomité (NEF) skal beholdes. Det vil bli vurdert om en intern arbeidsgruppe under NEF, for behandling av alle løpende saker vedrørende det nordiske samarbeidet i relasjon til EF/EEA-organer, skal opprettes. I så fall vil embedsmannskomitéen konsentrere sitt arbeid om generelle samarbeidsspørsmål og det regionale nordiske samarbeidet.

For spesielle utredningsoppgaver o.l. vil embedsmannskomitéen opprette ad-hoc (prosjekt) grupper, hvis oppgaver og funksjonstid defineres med av-

grensede mandater, og hvis deltagelse nøye fastsettes etter de definerte oppgaver.

Nordisk arbeidsgruppe for fiskeriforskning (NAF) skal, med det behovet som er til stede for fortsatt aktivt samarbeid mellom nordisk fiskeriforskning, beholdes som rådgivende og planleggende organ for ministerrådet og embedsmannskomitéen. Det vil også være behov for at gruppens oppgaver vurderes fortløpende under hensyntagen til den generelle utviklingen i forholdet mellom nordisk og øvrige europeisk fiskeriforskning.

Det vurderes ikke å være behov for å opprette flere permanente organer, grupper o.l. under MR-FISK, for gjennomføring av Nordisk fiskerisamarbeidsprogram (1993—1996).

Organiseringen av nordiske prosjekter skal i hovedsak følge den etablerte modell. Gjennomførings- og budsjettansvar legges til en av de deltagende institusjoner, som står direkte ansvarlig overfor ministerrådet m.h.t. faglig og økonomisk rapportering.

De deltagende institusjoner inngår normalt i en styringsgruppe for prosjektet, hvor såvel embedsmannskomité som arbeidsgruppen for fiskeriforskning kan oppnevne medlemmer hvis ønskelig. Alle land kan kreve opprettelse av prosjektfølgegrupper som kan sikre informasjonsspredning av prosjektresultater til alle interesserte parter, uavhengig av aktiv deltagelse i prosjektet. Den konkrete organisering av de enkelte prosjekter fastsettes i forbindelse med bevilgningsbeslutningene i NEF, og vil variere avhengig av de enkelte prosjekters størrelse og karakter.

Det er viktig med en aktiv bred resultatformidling av resultatene fra nordiske samarbeidsprosjekter, dette i form av rapporter, seminarer, konferanser m.v.

2.2 Retningslinjer for prioritert bruk av sektorens disposisjonsbevilgninger

Den initiale merkostnad ved samarbeidet, som forutsetningsvis vil skape en senere gevinst, er hovedprioritet for finansiering med nordiske prosjektmidler.

Finansieringsspørsmålet er viktig. I gjennomføringen av dette nye samarbeidsprogrammet vil det, mot bakgrunn av de generelle forutsetningene for utviklingen innenfor det nordiske samarbeidsbudsjettet, legges økt vekt på at det nordiske samarbeidet delfinansieres med nasjonale midler. Nasjonal finansiell medvirkning er også en garanti for at de nordiske budsjettmidler anvendes på områder som har nasjonal prioritet.

2.3 Innsatsområder

For å definere tiltak som kan bidra til å fremme de målsettinger som er satt for samarbeidsprogrammet, og for å substantiere innholdet i de prioriterte politiske og faglige temaer, ref. kap. 1.7, defineres det for den praktiske gjennomføring et antall innsatsområder. De faglige prioriteringer vil i mange tilfeller inngå som elementer i flere av de prioriterte fiskeripolitiske temaer.

Innsatsområdene blir derfor en blanding av fiskeripolitiske og rent faglige områder — og der vil være klare overlappinger, spesielt i den forstand at spesifikke faglige innsatser kan inngå som samarbeidselementer i flere av de fiskeripolitiske innsastsområder, samt i den forstand at prioriteringer av tiltak innenfor de faglige innsatsområder, vil bli styrt av de fiskeripolitiske prioriteringer.

2.3.1 *Næringspolitikk*

Det næringspolitiske samarbeidet gjennomføres i Nordisk Ministerråd (fiskeriministrene), Nordisk embedsmannskomite for fiskerispørsmål (NEF) og arbeids- og prosjektgrupper som blir nedsatt for gjennomføring av konkret definerte oppgaver.

Konkrete samarbeidstemaer for prosjekt- og annet samarbeid vil være:

- å utvikle samarbeidsplattform mellom nordiske land med henblikk på fremtidige samarbeidsstrukturer innenfor europeisk fiskeriforvaltning.
- revisjonen av EFs fiskeripolitikk for 1992—2002 kvotepolitikk, strukturpolitikk, markedsordningen.
- forberedelser for faglig arbeid i EEA-organer.
- vurderinger knyttet til struktur- og støttepolitikken i nordisk og europeisk fiskerinæring.
- nordisk samarbeid i internasjonale organisasjoners forskningsplanlegging internt nordisk og i relasjon til europeiske forskningsprogrammer.
- fiskeripolitiske initiativer i relasjon til miljøområdet, m.h.t. reduksjon av den for fiskeriene skadelige forurensing, samt behovet for bærekraftig utnyttelse av alle marine ressurser.
- informasjon om fiske og fangst som sentrale økonomiske faktorer og kulturbærere i nordiske land.

2.3.2 *Interesseorganisasjonssamarbeid*

Sentralt i utviklingen og defineringen av det konkrete innholdet i samarbeidet mellom de faglig/politiske organisasjonene står Nordisk kontaktorgan for fiskerispørsmål. Kontaktorganets fremtidige rolle og sammensetning vil bli vurdert fortløpende i denne prosessen. For å utvikle innholdet i organisasjonssamarbeidet vil de aktuelle samarbeidstemaer være:

- organisering av et nærmere samarbeid mellom de nordiske organisasjonene innenfor de ulike næringsområder,
- konkret utredning av de ulike nordiske lands fiskeriorganisasjoners tilknytningform til de europeiske paraplyorganisasjonene, med sikte på å utvikle et nordisk regionalt organisasjonssamarbeid,
- organisering av seminarer om organisasjonenes roller og arbeidsvilkår innenfor EEA-avtalens rammer og innenfor en felles europeisk fiskeripolitikk,
- å konkretisere organisasjonenes rolle for å fremme informasjon om fiske og fangsts økonomiske betydning i Norden,
- bidra til å styrke samarbeidet mellom de nordiske kyst- og fiskerikvinneorganisasjoner.

2.3.3 *Øst-Europa nettverk*

På bakgrunn av kontaktkonferansen som Nordisk Ministerråd arrangerte i Tallinn og Esbo i oktober 1991, med deltagere fra forvaltning, organisationer og forskning fra de nordiske land, Estland, Lettland og Litauen, Russland, og Polen, skal det nordiske samarbeidet med Øst-Europa i regi av Nordisk Ministerråd, konsentreres om følgende områder:

- Etablering av et kontaktforum som kan bidra til å kanalisere samarbeidsprosjekter og andre ønsker om kontakt til de relevante organer, der det legges vekt på å utnytte de nasjonalt etablerte støtteordninger.

- Forsknings- og forvaltningssamarbeid på områder der det er felles interesse mellom nordiske og de øst-europeiske østersjøstater, og hvor begge parter har interesse og nytte av et samarbeid.

Det gjelder som overordnet prinsipp at det nordiske samarbeidet med Øst-Europa på de faglige områder skal konsentreres til de områder som er prioritert for det interne nordiske faglige samarbeidet.

Prosjektsamarbeid knyttes naturlig opp til felles forvaltningsinteresser mellom nordiske og øst-europeiske land i Østersjøen, og følgende konkrete områder er aktuelle;

- Forvaltnings-, Regulerings- og kontrollsamarbeid på fellesressurser.
- Havbeite.
- Redskapsutvikling.

Sett i lys av de begrensede ressurser som stilles til disposisjon for Nordisk Ministerråds samarbeid med de øst-europeiske stater, vil det være en hovedmålsetting for det nordiske fiskerisamarbeidets relasjoner til Øst-Europa, å skape forutsetninger for bilateralt samarbeid som kan finansieres nasjonalt.

2.3.4 *Fiskeriforvaltning og reguleringer*

I lys av interessen for å fremme regionaliserte forvaltningsregimer, vil fiskeriministrene i nordisk sammenheng søke definert og avgrenset de fellesbestander som to eller flere nordiske land deler, alene eller med tredje land.

Behovet og mulighetene for samarbeid om forskning, ressursundersøkelser, reguleringer og andre forvaltningsmessige aspekter på disse ressurser vil bli belyst.

I regi av Nordisk embedsmannkomité for fiskerispørsmål (NEF) vil det konkrete innholdet i det fremtidige samarbeidet om fiskeriforvaltning og reguleringer bli definert. De mest aktuelle temaer som kan danne grunnlag for et utvidet prosjektsamarbeid vil være:

- ressursforvaltning og reguleringspolitikk, herunder forvaltningen av havpattedyr,
- definering av fellesbestander aktuelle for felles forsknings-, forvaltnings- og reguleringinnsatser,
- definering av områder aktuelle for etablering av regionale forvaltningsregimer,
- forskningssamarbeid i grensehavområder vedr. biologi-, og ressurs- og havmiljøspørsmål,
- videreføre arbeidet med styrket nordiske dialog i spørsmålet om hvalfangst og forvaltningen av havpattdyr,
- samarbeid om forskning og fovaltning av marine pattedyr, hval og sel,
- harmonisering av metoder og dataunderlag for kontroll, rapportering og statistikk.

Under finansministrenes Økonomisk handlingsplan for Norden 1989—1992 er stilt til fiskeriministrenes disposisjon i overkant av 1 MDKK pr. år for årene 1990, 1991 og 1992 til et program for nordisk samarbeid innenfor flerbestandsforskning.

Programmet har initiert nordiske samarbeidsprosjekter der biologiske aspekter ved samspillet mellom de marine fiskearter, havpattedyr og sjøfugl er belyst, samt at biologiske, økonomiske og forvaltningstekniske aspekter er søkt

integrert i utvikling av forvaltningsmodeller der flerbestandsaspektene gis vekt.

Ultimo 1992 vil det løpende flerbestandssamarbeidet undergis en evaluering. Deretter vil form og innhold i det fortsatte samarbeidet på dette feltet samt integreringen i samarbeidsprogrammet 1993—1996 bli detaljert.

I det fremtidige arbeidet på flerbestandsområdet, skal det tas sikte på å involvere fiskeriadministrasjonen i arbeidet med å utvikle flerbestandsforvaltningsmodellene til praktiske redskap som kan benyttes i landenes ressursforvaltning, kvotefastsettelser og fartøyreguleringer.

Det nordiske samarbeidet kan derfor i neste fase bli sterkere konsentrert om følgende elementer;

- utvikling av modeller for administrativ bruk der fiskerireguleringer kan tas i lys av flerartsaspekter,
- utredning av økonomiske, organisatoriske samt fiskeripraktiske forhold knyttet til forvaltningsmodeller basert på biologisk/økologisk flerbestandsforskning.

2.3.5 *Seleksjon, bifangst og -dødelighet, redskapsutvikling*

Fiskeriministerrådet har bl. a. på bakgrunn av kontaktkonferanse om selektivitet i fiskeriet, mellom fiskeriorganisasjonene, forvaltningen og forskningsinstitusjonene i 1991, definert et behov for å videreføre det nordiske samarbeidet vedr. utvikling av redskaper med bedre selektivitet, for å fremme mulighetene for reguleringer gjennom tekniske foranstaltninger.

Det er behov for å fortsette det igangsatte samarbeidet både om spørsmålet om størrelsesseleksjon i en- eller fåartsfisket, og m.h.t. artsseleksjon i et flerartsfiskeri.

Arbeidet med å undersøke bidødelighet på fisk som passerer gjennom trål og andre aktive redskaper, henger nært sammen med behovet for å redusere discard/utkast av fanget fisk. I den grad discard/utkast ikke registreres utgjør dette et problem for det fiskeribiologiske grunnlag for ressursrådgivningen. De ulike nasjonale regler som gjelder m.h.t. discard/utkast vanskeliggjør i områder en rasjonell gjennomføring av det praktiske fiskeri, og discard/utkast er et forvaltningsproblem ettersom kontrollen av at regelverket som er fastsatt blir etterfulgt, ofte er vanskelig å håndheve.

Av denne grunn er det av interesse å vurdere alle fangsttekniske, ressursbiologiske og forvaltningsfaglige sider knyttet til såvel uønsket som ulovlig bifangst, og utkast av andre reguleringsårsaker, og innsatser på følgende områder vil være mulige:

- Gjennomgang av de forvaltningsfaglige aspekter ved bifangst samt kontrollproblematikken.
- Utredning av konsekvensene av bifangst og utkast for den fiskeribiologiske rådgivningen.
- Biologisk/teknisk orienterte prosjekter knyttet til bidødelighet i fisket, både ved utkast og ved skader på fisk som passerer redskaper uten å bli fanget.
- Redskapsutvikling vedr. størrelses- og/eller artsseleksjon.
- Samarbeid med de baltiske stater om utvikling av bedret selektivitet i trålredskapene.

2.3.6 *Havbeite*

Det knytter seg stor interesse til å styrke fangstgrunnlaget i fiskeriet ved opphjelping av de naturlige gytebestandene gjennom utsetting av yngel.

Tidligere har dette i kommersiell skala spesielt vært" knyttet til yngelproduksjon og utsetting av laks, som i Østersjøen hvor over 90 % av fangstene i det økonomisk viktige laksefisket kommer fra utsatt fisk.

Særlig interesse for den fremtidige utviklingen på dette området knytter seg nå til mulighetene for å øke torskefangstene ved utsetting av torskeyngel i lukkede områder eller i det åpne hav.

Bl. a. på bakgrunn av nordiske konferanser i 1990 mellom organisasjonene, forvaltningen og de relevante forskningsmiljøer, er et samarbeidsprogram knyttet til havbeite/utsetting av torsk igangsatt. Dette arbeidet vil videreføres i programperioden.

Videreføringen av det nordiske samarbeidet på dette området vil avhenge av hvor store de fremtidige nasjonale innsatser i yngelproduksjon og utsetting vil være. Kostnadene ved selve produksjonen er så høye at dette ikke vil være aktuelt for direkte medvirkning fra det nordiske sektorbudsjettet.

Derimot vil det nordiske samarbeidet kunne definere egnede samarbeidselementer, der felles problemstillinger knyttet til havbeite blir belyst, herunder utvikling av metoder for å måle den biologiske effekten av utsettingene, samt vurdering av økonomiske parametre ved utsetting av yngel i kommersiell skala. Innenfor innsatsområdet kan følgende prosjekter være aktuelle i programperioden;

- Metodeutvikling for massemerking av yngel for effektvurdering av utsetting for gjenfangst.
- Samarbeid om å utvikle generelle metoder for rasjonell og billig masseproduksjon av yngel.
- Gjennomføre økonomiske analyser vedr. produksjon av yngel for utsetting og gjenfangst.
- Utredning av de juridiske sider ved utsetting av yngel som gjenfanges i flere lands økonomiske soner, samt problemstillinger i forhold til EFs felles fiskeripolitikk.
- Samarbeid med de øst-europeiske stater om yngelproduksjon og utsetting i Østersjøen.

2.3.7 *Produksjonsteknologi, kvalitet og marked*

Den nordiske fiskerisektor står, i tillegg til å være den viktigste eksportør til det europeiske fiskemarkedet, også kvalitativt meget sterkt. Også den nordiske kvalitetstekniske forskning har ledende ekspertise. Knyttet til utvikling av felles normer og kvalitetsregler i EF, som er det viktigste markedet for nordisk fiskeeksport, kan et utvidet nordisk samarbeid om foredlingsteknologi og utvikling av metoder for kvalitetsfastsettelse, bidra til å opprettholde nordiske fiskeprodukters høye kvalitetsvurdering i det internasjonale markedet.

Ved fastsettelse av markedsnormer, i spørsmål vedr. regelverket m.h.t. kvalitet, størrelses- og andre graderinger, veterinærbestemmelser m.v. vil de nordiske fiskerinæringer i overveiende grad ha felles interesse av regelverk som tilgodeser den nordiske bearbeidingsindustris jevnt over høye standard.

Dette innebærer at det innenfor dette innsatsområdet er aktuelt med samar-

beidsinnsatser på alle ledd innenfor næringen; mellom næringsorganisasjonene, mellom fiskeriforvaltning, kvalitetskontroll og veterinærmyndighter, og mellom de foredlingstekniske forskningsinstitutter.

Innenfor kvalitets og det produksjonteknologiske området, kan følgende innsatser defineres som aktuelle under innsatsområdet i programperioden;

- Forvaltningssamarbeid ved fastsettelse av felles standarder og normer i det europeiske fiskemarkedet.
- Forskningssamarbeid om utvikling av metoder for hurtig og presis kvalitetsfastsettelse.
- Produksjonsteknologisk samarbeid for økt konsumutnyttelse av fiskeressursene.
- Utviklingssamarbeid for bedrede transport- og emballasjemetoder for fisk og fiskeprodukter.

I tillegg til de produksjonsteknologiske og kvalitetstekniske aspekter, er markedskunnskap og informasjon om utviklingstendensene på kjøpersiden i de viktigste markedslandene, er av vesentlig betydning for å øke det økonomiske utbyttet i fiskeriet. På bakgrunn av nordisk konferanse som avholdes i juni 1992, med presentasjon av avsluttede ministerrådsfinansierte prosjekter innenfor markedsforskning, vil det fremtidige samarbeidet på området bli definert og inkludert i gjennomføringen av samarbeidsprogrammet 1993—1996.

2.4 *Budsjettforutsetninger*

For 1992 er fiskeriministrenes disposisjonsbevilgning 8,4 MDKK, herav 7,3 millioner som fiskerisektorens budsjettramme og 1,1 millioner fra finansministrenes økonomiske handlingsplan, øremerket samarbeid knyttet til marine ressurser, spesielt flerbestandsforskning og -forvaltning. Bevilgningen fra økonomisk handlingsplan har vært gitt over en treårsperiode med siste år i 1992.

Tross økt ambisjonsnivå for fiskerisamarbeidet i programperioden 1993—1996, vil fiskeriministrene ha som siktemål å gjennomføre programmet på dagens realbudsjettnivå. De nye aktiviteter som forusettes inkludert i programperioden, tas det sikte på å skape rom for innenfor de eksisterende budsjettrammer ved å stille økte krav til nasjonal finansiell medvirkning.

2.5 *Programevaluering*

Programmets planperiode er 1993—1996. En gjennomgang av programmets målsettinger og de mekanismer som er utviklet for gjennomføring, vil bli foretatt ultimo 1994. På bakgrunn av denne evalueringen vil Ministerrådet vurdere revisjon av samarbeidsprogrammet.

Særlig sett i lys av de hurtige endringer i relasjonene mellom de europeiske landene, vil det være nødvendig fortløpende å korrigere samarbeidsprogrammets innhold.

Ministerrådet vil orientere om forløpet i programmets gjennomføring i den årlige rapportering.

For de konkrete tiltak og prosjekter som finansieres av fiskeriministrene som deler av samarbeidsprogrammets konkrete innhold, er det etablert en fortløpende evalueringsmekanisme, samt at større prosjekter blir undergitt spesielle evalueringer.

3. Nordisk fiskerisamarbeid – det første samarbeidsprogrammet Fiskerisamarbeidet under Nordisk Ministerråd

3.1 Nordisk fiskerisamarbeids historie, Fra Hindsgavl 1949 til Akureyri 1986

I januar 1949 avholdt de nordiske fiskeriministre møte i Oslo hvor det ble bestemt å avholde nordiske konferanser som tok opp fiskerispørsmål, og det ble besluttet at første konferanse skulle avholdes på Hindsgavl Slot i mai samme år.

De nordiske fiskerikonferanser har siden vært arrangert jevnlig, og den 22. konferanse ble avholdt i Rønne på Bornholm i 1990.

Ved Nordisk Råds 9. sesjon i 1961 ble det vedtatt som rekommandasjon en henstilling til regjeringene om å samarbeide i fiskerispørsmål. Rekommandasjonen tok særlig sikte på handelspolitisk samarbeid.

Danmarks fiskeriminister fremmet på denne bakgrunn regjeringsforslag om opprettelsen av et kontaktorgan for fiskerispørsmål innenfor rammene av Nordisk Råd. Forslaget hadde følgende tekst:

"Nordisk Råd henstiller til regeringerne at oprette et permanent nordisk kontaktudvalg for fiskerispørgsmål. Udvalget har den oppgave at følge udviklingen og til behandling at optage konkrete problemer såvel vedrørende selve fiskeriet i de nordiske lande som afsætnings problemer mellom landene indbyrdes og overfor tredielande. Herudover kan udvalget drøfte andre problemer af fælles interesse, der måtte opstå.

Udvalget består af repræsentanter for regeringsmyndighederne i de nordiske lande og et tilsvarende antal repræsentanter for fiskeri organisationerne.

Udvalget træder sammen, når begæring herom fremsættes af repræsentanterne fra regeringsmyndighederne eller erhvervsorganisastionerne fra et enkelt land."

Nordisk Råds 10. sesjon vedtok forslaget som rekommandasjon til de nordiske lands regjeringer.

Under nordisk fiskerikonferanse i Trondheim i 1962 avholdt fiskeriministrene møte hvorunder opprettelsen av et kontaktorgan for fiskerispørsmål ble drøftet. Til Nordisk Råds 11. sesjon meddeles at det er oppnådd enighet om opprettelse av et kontaktorgan for fiskerispørsmål. Det pekes på i denne meddelelsen at man vanskelig kunne fastsette kontaktorganets arbeidsoppgaver, men at det generelt sett måtte være aktuelle saker, som enten hadde interesse landene imellom eller en felles interesse utad. Som aktuelle saker ble pekt på spørsmålet om beskatning av fiskebestandene og ulike forskningsoppgaver, prisdannelser, herunder minstepriser, spørsmål om standardisering av emballasjer og kvalitetsbestemmelser, handelspolitikk, felles nordisk redningstjeneste m.v. Det ble også vist til at spørsmålet om en felles fiskeripolitikk innenfor EEC i høy grad berører de nordiske fiskerinasjoner, og at spørsmål i samband med det ville være naturlig å ta opp i kontaktorganet.

Kontaktorganet avholdt sitt første møte i København den 14. januar 1963.

Kontaktorganet med medlemmer fra fiskerinæringens organisasjoner og fra de nasjonale fiskeriadministrasjoner har siden møtt 1–2 ganger hvert år. Kontaktorganets formannskap går på sirkulasjon mellom landene. Kontaktorganet utveksler erfaringer og informasjon om fiskeriets utvikling i de nordiske landene, og debatterer aktuelle felles problemer. På kontaktutvalgets møte i Visby på Gotland i 1991 ble rapporter om organisasjonenes deltagelse ved den

nasjonale fiskeriregulering og forvaltning i de 8 nordiske land drøftet, (NSA 1991:16), ref. *vedlegg 4*.

På bakgrunn av rekommandasjon fra Nordisk Råds sesjon i 1981, og påfølgende henvendelse fra Nordisk Ministerråd, nedsatte Nordisk kontaktorgan for fiskerispørsmål i oktober 1981 en arbeidsgruppe til utvikling av nordisk samarbeid innenfor akvakulturområdet. Arbeidsgruppen konsentrerte seg om informasjonsutveksling vedr. akvakulturutviklingen i de nordiske land, samt fremmet medio 1984 en rapport til embedsmannskomitéen for Jord- og skogbrukspørsmål, med et forslag om sterkt innsnevret videre samarbeid på akvakulturområdet, konsentrert om forskning omkring produksjon av egg/yngel av laks.

På bakgrunn av denne innstillingen besluttet imidlertid Nordisk embedsmannskomité for jord- og skogbrukspørsmål (NEJS) ultimo 1984 å nedsette en arbeidsgruppe for akvakultur, bl. a. for oppfølgning av de intensjoner om akvakultur som ministerrådet hadde besluttet ved vedtagelsen av nytt samarbeidsprogram for det nordiske jord- og skogbrukssamarbeidet.Med basis i akvakulturens forankring i forvaltningene i flere nordiske land, ble imidlertid oppnevnelsen av medlemmer til denne arbeidsgruppen utsatt, avventende en drøftelse i kontaktorganet for fiskerispørsmål om etablering av en nordisk embedsmannskomité for fiskeriområdet.

Kontaktorganet besluttet i 1985 å be de nordiske fiskeriministre i en henvendelse til samarbeidsministrene om å anmode om at det snarest ble etablert en nordisk embedsmannskomité for fiskerispørsmål. De nordiske fiskeriministre rettet høsten 1985 en likelydende henvendelse til sine nasjonale samarbeidsministre.

Samarbeidsministrene besluttet den 18. desember 1985 å opprette en nordisk embedsmannskomité for fiskerispørsmål. I premissene for opprettelsen av embedsmannskomitéen ble fastslått at ansvaret for oppfølging av de beslutninger ministerrådet har fattet på akvakulturområdet ble tillagt embedsmannskomitéen for fiskerispørsmål.

Konstituerende møte i embedsmannskomitéen (NEF) ble avholdt i forbindelse med Nordisk fiskerikonferanse i Akureyri i august 1986.

I 1984 kom Grønland, Færøyene og Åland inn med medlemmer i Nordisk Råd, og hjemmestyrene fikk samtidig anledning til å sende politikere og embedsmenn til organene i Nordisk Ministerråd.

Med den store betydningen fiskerisektoren har for Grønland, Færøyene og Åland førte dette til at Nordisk Ministerråd (fiskeriministrene), med embedsmannskomité og arbeidsgrupper, fra etableringen av har arbeidet med åtte likeverdige samarbeidsparter.

3.2 Kontakt og samarbeid mellom de nordiske land på fiskeriområdet

Kontakten og samarbeidet mellom de nordiske land innenfor fiskeriområdet har lange historiske tradisjoner. Fiskere fra de fleste nordiske land har fra gammelt av drevet yrkesfiske over hele det nordiske havområdet. Gjennom dette har yrkesutøvere fra nordiske land i mange kortere og lengre perioder vært etablert i fiskerivirksomheten i nabolandene. Dette har dannet grunnlaget for den folkelige kontakt som på mange felt er den basale forutsetning for alt nordisk samarbeid, og som i særdeleshet danner grunnlaget for særtrekkene i det nordiske samarbeidet. Av denne grunn kan også samarbeidsrelasjonene

fortsette, også etter at havrettsregimet har formalisert hvilke gjensidige fiskemuligheter som er ved nabolandenes kyster.

Det formaliserte samarbeidet gjennom Nordisk Ministerråd har således sin basis i det tradisjonelle folkelige samarbeidet innenfor Norden. I dag skaper også det formaliserte nordiske samarbeidet og formaliserte bilaterale avtaler mellom nordiske land, nye kontaktnett som gir nye ringvirkninger i form av uformelt samarbeid på alle nivåer.

På samme måte som det tradisjonelle folkelige samarbeidet har vært en forutsetning for det formaliserte nordiske samarbeidet, er i dag det formaliserte samarbeidet en nødvendig katalysator for å vedlikeholde og utvide det fortsatte uformelle samarbeidet, som med dagens samfunnsorganisering ofte har problemer med overlevelsen.

Dette gjelder generelt og også innenfor fiskerinæringen og det nordiske samarbeidet på fiskeriområdet.

3.3 Fiskerisamarbeidets organisering i Nordisk Ministerråd

3.3.1 *Nordisk Ministerråd (fiskeriministrene)*

I Nordisk Ministerråd (fiskeriministrene) deltar regjerings- og landsstyremedlemmer med ansvar for fiskeriområdet fra alle åtte nordiske land. Formannskapet i Nordisk Ministerråd følger Nordisk Råds årsrotasjon mellom Norge (1987/88), Sverige (88/89), Island (89/90), Danmark (90/91) og Finland (91/92).

Fiskeriministrene trekker opp hovedprioriteringene for arbeidet innenfor det nordiske fiskerisamarbeidet.

Fiskeriministrene drøfter fortløpende fiskeripolitiske spørsmål der de nordiske landene har felles interesser eller motstridende synspunkter.

Fiskeriministrene fastsetter fordelingen av bevilgningene innenfor fiskeriministrenes disposisjonsbevilgning.

3.3.2 *Nordisk kontaktorgan for fiskerispørsmål*

Nordisk kontaktorgan for fiskerispørsmål ble etablert i 1962 som samarbeidsorgan mellom de nordiske lands fiskeriorganisasjoner og -forvaltning.

Nordisk kontaktorgan for fiskerispørsmål drøfter konfliktområder samt løsningsmodeller i forholdet mellom fiskeriene i de nordiske landene og i forholdet mellom forvaltning og næringsutøvere innenfor de nordiske landene.

Nordisk kontaktorgan for fiskerispørsmål utveksler gjensidig informasjon om fiskeriets utvikling i de nordiske landene.

Nordisk kontaktorgan for fiskerispørsmål har hovedansvaret for planlegging og gjennomføring av de Nordiske fiskerikonferanser.

Formannsskap og sekretariat for Kontaktorganet sirkulerer mellom landene og vil fra 1992 av tilligge arrangørlandet for det inneværende års møte.

Nordisk kontaktorgan for fiskerispørsmål har følgende etater og organisasjoner som medlemmer;

Det danske Fiskeriministeriet, Dansk fiskeriforening, Danmarks havfiskerforening og Danmarks fiskeindustri- og eksportforening.

Jord- och skogbruksministeriet i Finland, Ålands landskapsstyrelse, og det Finske centralförbundet för fiskerihushållning

Føroya landsstýri, Føroya reisarfelag og Føroya fiskimannfelagid

Grønlands hjemmestyre, og de grønlandske organisasjonene Sammenslutningen av fiskere og fangere (KNAPK) og Havfiskerisammenslutningen (APK).

Fiskeriministeriet, Island, det Islandske havforskningsinstituttet, Det islandske fiskeriselskap og Fiskebåtredernes landsforbund i Island.

Det norske fiskeridepartementet, Fiskeridirektoratet i Bergen og Norges fiskarlag.

Jordbruksdepartementet i Sverige, Fiskeriverket i Göteborg, Sveriges fiskares riksförbund og den svenske Fiskbranchens riksförbund.

Nordisk Ministerråd ved sekretariatet er også medlem av kontaktorganet.

3.3.3 *Nordisk fiskerikonferanse*

Nordisk fiskerikonferanse har vært arrangert jevnlig siden 1949 og siste gang i Rønne på Bornholm 1990, som var den 22. konferansen i rekken.

De nordiske fiskeriministre har deltatt i konferansene sammen med et stort antall representanter fra fiskeriadministrasjonen, fra fiskeriets organisasjoner, fra fiskeindustri og andre erhvervsgrener og fra fiskeriforskningen. Konferansene tar opp aktuelle faglige/politiske temaer for belysning og diskusjon.

Konferansene har som målsetting å belyse aktuelle fiskeripolitiske temaer for diskusjon i et bredt forum med deltagere fra politiske miljøer, fiskerinæringens organisasjoner, forvaltning og forskning i de nordiske land.

Konferansetema i Rønne i 1990, hvor det deltok 250 representanter fra de nordiske land, var regulerings- og bevaringspolitikk, hvor foredragsholdere fra de nordiske land innledet til debatt over temaene "regulering av flåde og fiskeri", "bevaringspolitikk" og "EF's fiskeripolitikk".

3.3.4 *Nordisk embedsmannskomité for fiskerispørsmål*

Nordisk embedsmannskomité for fiskerispørsmål (NEF) ble opprettet ved beslutning i Nordisk Ministerråd den 18. desember 1985, og hadde sitt første møte i august 1986.

Nordisk embedsmannskomité for fiskerispørsmål har medlemmer fra den sentrale fiskeriadministrasjonen i alle 8 nordiske land og områder.

Nordisk embedsmannskomité for fiskerispørsmål behandler på vegne av Nordisk Ministerråd (fiskeriministrene) alle spørsmål som vedrører det nordiske fiskerisamarbeidet. Embedsmannskomitéen har ansvaret for gjennomføringen av en handlingsplan som kan oppfylle de målsettinger som er satt i Nordisk samarbeidsprogram for fiskeriområdet, som fiskeriministrene fastsatte i 1989. Embedsmannskomitéen har således spesielt ansvar for innenfor den årlige budsjettbehandling å tilstrebe at tildelingen av midler til fiskerisamarbeidet blir tilstrekkelige til at handlingsplanen kan gjennomføres, og embedsmannskomitéen har videre ansvar for å påse at fordelingen av de gitte bevilgninger bidrar til oppnåelse av de satte samarbeidsmål.

Nordisk embedsmannskomité for fiskerispørsmål kan for gjenomføringen av arbeidet innenfor det mandat Nordisk Ministerråd (fiskeriministrene) har gitt, sette ned arbeidsgrupper med spesifikke deloppgaver. I perioden 1987—1992 har nedenstående arbeidsgrupper vært oppnevnt (ref. 3.3.5):

3.3.5 *Nordisk arbeidsgruppe for fiskeriforskning*
Nordisk fiskeriforskningssamarbeid

Nordisk arbeidsgruppe for fiskeriforskning (NAF) ble nedsatt av Nordisk embedsmannskomité for fiskerispørsmål (NEF) ved NEFs 8. møte den 5. april 1989 og hadde sitt konstituerende møte i Oslo 6. og 7. juli 1989.

Nordisk arbeidsgruppe for fiskeriforskning (NAF) har til formål å være rådgivende organ for Nordisk Ministerråd (fiskeriministrene) vedrørende fiskeriforskning i det omfang Ministerrådet ved embedsmannskomitéen (NEF) anmoder om dette, og Nordisk arbeidsgruppe for fiskeriforskning har til formål å medvirke til økt og bedret samarbeid innenfor fiskeriforskningen i Norden.

Nordisk arbeidsgruppe for fiskeriforskning (NAF) har følgende hovedoppgaver:

- å delta i initiering og forberedelse av nordiske forskningsprosjekter med utgangspunkt i felles behov samt tilgjengelige nasjonale og nordiske ressurser,
- å behandle, vurdere og gi en faglig prioritering av søknader om prosjektstøtte fra Nordisk Ministerråd,
- å være prosjektstyrende og/eller kontrollerende for nordisk finansierte fiskeriforskningsprosjekter,
- å være et kontaktorgan mellom fiskeriforskningsinstitusjoner og forskningsforvaltningen i de nordiske landene,
- å informere om nordisk fiskeriforskningssamarbeid overfor de nasjonale forskningsmiljøene og bidra til forskningsresultatenes spredning og anvendelse innenfor Norden.

Nordisk arbeidsgruppe for fiskeriforskning (NAF) er sammensatt av representanter fra alle 8 nordiske land, og i 1991 har følgende etater og institusjoner medlemmer i NAF;

Det danske fiskeriministeriet, Fiskeriministeriets forsøgslaboratorium, Danmarks fiskeri- og havundersøgelser og Grønlands fiskeriundersøgelser.

Ålands landskapsstyrelse, Vilt- och fiskeriforskningsinstituttet i Finland og Kvarkens forskningsstation

Fra Færøyene deltar Menningarstovan, Fiskirannsóknarstovan og Heilsu fro siliga Starvstovan.

Fra Island Rannsóknastofnun fiskiðnaðarins og Hafrannsóknastofnunin.

Det norske Fiskeridepartementet, Norges Fiskeriforskningsråd og Havforskningsinstituttet i Bergen.

Fiskeristyrelsen i Göteborg og det svenske Skogs- och jordbrukets forskningsråd.

Nordisk Ministerråd ved sekretariatet er også medlem av Nordisk arbeidsgruppe for fiskeriforskning.

Formannskapet for perioden 1.7 1989—1.7 1992 innehas av Danmark.

3.4 Det første Nordiske samarbeidsprogrammet for fiskeriområdet

3.4.1 *Bakgrunnen*

Ved samarbeidsministrenes beslutning i desember 1985 om å opprette en egen embedsmannskomité for fiskeriområdet ble det også fastsatt at det skulle utarbeides et eget program for det nordiske samarbeidet på fiskeriområdet.

Etter opprettelsen av fiskeriembedsmannskomitéen og organiseringen av det nordiske fiskerisamarbeidet som sektorsamarbeid innenfor Nordisk Ministerråd, opprettet samarbeidsministrene fra 1987 også "fiskeri" som eget område innenfor de nordiske regjeringers budsjett for nordisk samarbeid.

For å samordne samarbeidstiltak og å fremme en målrettet anvendelse av de nordiske midler, besluttet fiskeriministrene på dette grunnlag å få utarbeidet det første Nordiske samarbeidsprogram for fiskeriområdet. Programutkastet ble utarbeidet i 1987/88 og fremmet som mininisterrådsforslag for behandling til Nordisk Råds 37. sesjon i Stockholm i 1989, og deretter stadfestet som et 5-årig program med start i 1990, av fiskeriministrene i møte i Reykjavík 5. april 1989.

3.4.2 *Forutsetninger for samarbeidsprogrammet*

Det nordiske samarbeidet bygger på den idé at man ved å utvikle og styrke samarbeidet mellom de nordiske landene kan bidra til å utnytte de enkelte landenes ressurser mer hensiktsmessig, samt å løse felles problemer og i internasjonale fora fremme felles nordiske holdninger og synspunkter med større vekt og gjennomslagskraft.

Det nordiske samarbeidet på fiskeriområdet bygger på et fritt og selvstendig samvirke mellom de nordiske landene. Dette innebærer at initiativene til samarbeidsområder i stor grad må komme fra landene selv, ikke sekratariatet, og det innebærer at man søker å finne de temaer som egner seg for samarbeid fremfor å konstruere samarbeid på områder hvor landene har motstridende interesser.

For felles nordiske prosjekter som finansieres under fiskeriministrenes disposisjonsbevilgning gjelder i henhold til samarbeidsprogrammet som utgangspunkt at prosjekter kun prioriteres hvis der er uttalt interesse fra minst to land. Prosjektene skal være av tidsavgrenset karakter, og den nordiske finansieringen skal som hovedregel kun utgjøre et tillegg til totalfinansieringen.

Innenfor fiskerisektoren er det flere vesentlige områder hvor samarbeidsprogrammet peker på at et utvidet nordisk samarbeid vil ha betydning. Herunder forvaltningen av de mange felles fiskebestandene, forskning og utvikling knyttet til akvakulturområdet, behovet for økt verdiskapning gjennom videreforedling og markedskunnskap, problemene for fiskerievervet ved den økende forurensing av havet og innsjøer, samt de mange utfordringer som utviklingen innenfor det Europeiske Fellesskapet stiller.

Fiskeriministrene peker på denne bakgrunn i samarbeidsprogrammet på at det er særlig behov for innenfor det nordiske samarbeidet å ta initiativer til

- økt samarbeid innenfor flerbestandsforskning, relasjonene mellom fiskebestandene innbyrdes, relasjonene til havpattedyr, til de økologiske omgivelser samt på bioteknologiske aspekter,
- økt samarbeid om forurensingens konsekvenser for fiskebestander og havpattedyr,
- å øke forskningen innenfor akvakulturområdet,
- å utvikle effektiv samt miljøvennlig teknologi innenfor fangst- og fiskeforedling,
- gjennom systematisert viten om internasjonale markedsforhold å øke avsetningen av fiskeprodukter,

- at fiskeriområdet bidrar med et selvstendig samarbeidselement i de nordiske landenes arbeidsplaner angående den europeiske integrasjon,
- økt interesse og medvirkning til å utvikle samarbeidet om utdanning innenfor fiskeriområdet,
- samarbeid om tiltak som kan forbedre arbeidsmiljøet og forebygge arbeidsulykker i fiskeflåten og i foredlingsindustrien,
- å opprette et nordisk samarbeidsorgan for kyst- og fiskerkvinner.

Det første samarbeidsprogrammets tidsperspektiv var 5-årig med start i 1990. Fiskeriministrene påla Nordisk embedsmannskomité for fiskerispørsmål å gjennomføre programmet som skal undergis en evaluering etter tre år.

Ved utarbeiding av en handlingsplan for de tre første årene av samarbeidsprogrammets 5-års planperiode har det vært en del basisforutsetninger som har satt rammer for handlingsplanens utforming. Handlingsplanen substansierer for denne tre-årsperioden samarbeidsprogrammets overordnede målsettinger. Handlingsplanen har derfor budsjettert kostnader for gjennomføring av prosjekter og andre tiltak innenfor de områder samarbeidsprogrammet ønsker prioritert. Ministerrådets årlige budsjettrammer for fiskerisektoren har vært den finansielle hovedramme som gjennomføringen av handlingsplanen har vært forholdt til.

Handlingsplanen har vært løpende og rullerende, og har vært revidert fortløpende ettersom enkeltbeslutninger har vært fattet og etter hvert som fiskeriministrene har satt nye konkrete prioriteringer for fiskerisamarbeidet, og etter som det er blitt satt nye prioriteringer innenfor det nordiske samarbeidet i sin alminnelighet.

Ved utarbeidelse av handlingsplanen på bakgrunn av det vedtatte samarbeidsprogrammet var det nødvendig å ta i betraktning de mange samarbeidsprosjekter og programmer innenfor det nordiske fiskerisamarbeidet som allerede var igangsatt og som var planlagt å løpe i flere år fremover.

Handlingsplanen har videre blitt revidert som en konsekvens av overordnede beslutninger fattet av Nordisk Ministerråd (samarbeidsministrene). Det er to vedtak som i særlig grad har påvirket fiskerisektorens gjennomføring.

Ministerrådet understreket ved fastsettelsen av arbeidsprogrammet Norden i Europa 1990—1992 at første prioritet innenfor de enkelte sektorers samarbeid skulle gis tiltak som medvirker til økt kontakt og samarbeid mellom Norden og de øvrige europeiske land, særlig med relasjon til den pågående europeiske integrasjon.

Ministerrådet (samarbeidsministrene) pekte i februar 1990 på viktigheten av økt kontakt og samarbeid mellom Norden og de Øst-Europeiske stater, og fremmet ønske om at de enkelte sektorer utarbeider og fremmer en skisse til arbeidsprogram for slikt samarbeid.

En intern evaluering av samarbeidsprogrammets målsettinger konkluderte allerede i 1991 med behovet for et nytt program, både som et resultat av endrede ytre forutsetninger, og også som en konsekvens av nye nasjonale prioriteringer vedr. innholdet i det nordiske samarbeidet.

3.5 *Fiskerisamarbeidet under Nordisk Ministerråd 1987–1992*

3.5.1 *Fiskerisamarbeidets budsjett 1987–1992*

Oversikten viser bevilgninger (ordinære samt tilleggsbevilgninger), i danske kroner, til det nordiske fiskerisamarbeidet under Nordisk Ministerråd (fiskeriministrene) for 1987–1992.

1987	1 671 000 DKK
1988	3 338 000 DKK
1989	3 875 000 DKK
1990	6 534 000 DKK
1991	7 977 000 DKK
1992	8 404 000 DKK

I det under Nordisk Ministerråd formaliserte fiskerisamarbeidets første år, 1987–1989, ble bevilgningene til sektoren jevnt økt opp til i underkant av 4 MDKK. Den kraftige økningen opp til 6,5 MDKK i 1990 kom som følge av at fiskeriministrene fikk gjennomslag for at sektoren med et nytt samarbeidsprogram med gjennomføring fra 1990, og med den dominerende betydning for deler av Norden, fortsatt ikke hadde nådd et akseptabelt budsjettnivå. I tillegg er det for perioden 1990–1992 bevilget ca. 1,1 MDKK pr. år fra økonomisk handlingsplan til fiskeriministrenes samarbeidsprogram om flerbestandsforskning og -forvaltning. Sektoren oppnådde også for 1991 og 1992 økte bevilgninger, spesielt da med bakgrunn i argumentasjonen om sektorens betydning for de vest-nordiske områder.

3.5.2 *Faglige prioriteringer*

Fiskeriministrene fastsatte i 1990 et antall prioriterte arbeidsområder for embedsmannskomitéens gjennomføring av samarbeidsprogrammet. Dette delvis som en presisering av samarbeidsprogrammet, og også som en fornyelse av fiskerisamarbeidets innhold basert på endrede internasjonale forutsetninger for det nordiske samarbeidet.

Det ble utpekt et mindre antall områder:

- Flerbestandsforskning og -forvaltning,
- Fiskerireguleringer, med spesiell vekt på redskapsselektivitet og utkast/discard,
- Tiltak knyttet til gjennomføring av Arbeidsprogrammet Norden i Europa, herunder også samarbeid med de østeuropeiske stater,
- Havbeite (oppdrett og utsetting).

På grunn av at de største deler av fiskeriministrenes disposisjonsbevilgning for 1990 på dette tidspunktet allerede var disponert til igangsatte prosjekter, så kunne nye aktiviteter på innsatsområdene regulering/utkast/discard, havbeiting og Øst-Europa først innarbeides i Handlingsplanen og igangsettes fra 1991.

3.5.3 *Prioriterte fiskeripolitiske temaer*

Et sentralt tema for den politiske diskusjonen i regi av fiskeriministrene i den forløpne perioden, har vært spørsmål knyttet til havpattedyrforvaltning.

Gjennom ministerrådets disposisjonsbevilgning har fiskeriministrene stimulert til felles forskning for å bidra til et bedre grunnlag for bestandsbestemmelser. Fiskeriministrene har tatt initiativ til å utvide de nordiske hvalfangstkommisjonærmøter med representanter bl. a. fra fiskeriforvaltningen. Fiskeriministrene har også tatt initiativ til og innkalt til møte mellom de fagansvarlige "hvalministre" i de nordiske land, med det siktemål å bedre dialogen mellom de nordiske land, i særdeleshet i forbindelse med den internasjonale hvalfangstkommisjonen IWC.

Det har vært vanskelig å få et gjennombrudd for det nordiske samarbeidet på dette området, bl. a. på grunn av at fiskeriministrene, som er gitt ansvaret for nordiske samarbeidsspørsmål vedr. havpattedyr, ikke i alle nordiske land er ansvarlige for den nasjonale politikken på området.

I tilknytning til forberedelsene til Verdensmiljøkonferansen UNCED i 1992 koordineres nordiske synspunkter bl. a. m.h.t. til forvaltningen av marine ressurser i utenriksministeriene. Fiskeriministrene har engasjert seg aktivt i disse forberedelsene, og har fremmet felles uttalelser med innspill på de områder i UNCED-forberedelsene som berører fiskerisektoren direkte. Fiskeriministrene har også tatt opp disse problemstillingene i felles diskusjoner med Miljøministrene og med Nordisk Råds Miljøutvalg.

Samarbeid mellom fiskeriorganisasjonene har fortsatt i regi av Nordisk Kontaktorgan for Fiskerispørsmål. Initiativer for å videreutvikle dette samarbeidet er tatt, men usikkerheten knyttet til den næringspolitiske utviklingen i Europa, har ført til begrenset fremdrift i dette arbeidet, som imidlertid har fått større fremdrift etter at avtalen mellom EF og EFTA ble klar ultimo 1991. Organisasjonene har også engasjert seg i et samarbeid om forberedelsene til UNCED.

3.5.4 *Prosjekter*

I dette kapitlet gis en summarisk gjennomgang av alle prosjekter og andre aktiviteter som har vært igangsatt eller gitt finansiell støtte under fiskeriministrenes disposisjonsbevilgning i perioden 1987 til 1991.

Akvakultur

Innenfor sykdomsområdet er finansiert to prosjekter, ett om "Bakteriell njurinflammation" (1987—89) og ett om "Sykdomskontroll" (1987—89) (en nordisk håndbok for overvåkning og diagnostisering av sykdommer hos laksefisk er planeret i Nord-serien 1992), samt et symposium i 1988 om "Laksefisks forsvar ved bakterieinfektioner". For 1992 er det gitt støtte til et mindre prosjekt for samordning av nordisk viten om immunforsvar hos laks, for å bedre det vitenskapelige grunnlaget for den videre utviklingen av vaksine mot furunkulose.

På miljøområdet er finansiert ett prosjekt "Miljøfrågor ved marint vattenbruk" (1987—1990) som har foretatt en kartlegging av de ulike miljøbelastninger som følger av akvakultur i havbaserte anlegg. Det foreligger tre publikasjoner fra dette prosjektet "Basic Concepts concerning assessment of Environmental Effects of Marine Fish Farms" (NORD 1988:90), "Marine Aquaculture and Environment" (NORD 1991:22) og "Belastningsmodeller för närsaltsutsläpp i kustvatten" (NSA 1992: 502). Videre på akvakultur/miljøområdet ett nordisk seminar om "Havbrug og miljø" i Tórshavn i 1990. Rapporten fra dette

seminaret som belyste havbrukets påvirkning av det omkringliggende miljø, og som samlet 60 deltagere fra akvakulturindustrien, fiskeriforvaltningen og forskningen i de nordiske land, er utgitt i NORD 1991:10

Et prosjekt knyttet til produksjonssyklusen "Ernæring og proteinomsetning" er igangsatt i 1990 og vil bli avsluttet i 1992, og tar sikte på å undersøke i hvilken grad fiskens ernæring påvirker proteinsyntese og nedbryting, og gjennom økt kunnskapsnivå på dette området kunne optimalisere fórsammensetninger og fóringsrutiner. For 1992 er det gitt støtte til samfinansiering med bl. a. Nordisk Industrifond til et planlagt tre-årig prosjekt, med siktemål å utvikle metoder for en styrt kjønnsmodning og yngelproduksjon hos kveite, torsk og flekksteinbit. Siktemålet er å gjøre yngelproduksjonen, og med det havbeitearbeidet, uavhengig av de sesongmessige naturlige reproduksjonssyklusene.

Havbeite

Ministerrådet har siden 1987 støttet et prosjekt på avlsarbeide på laks i havbeite. Prosjektet som planlegges avsluttet i 1993, tar sikte på å undersøke i hvor stor grad avlsarbeide på laksestammene kan øke gjenfangsten på laks i havbeite.

I 1989 og 1990 ble et prosjekt knyttet til torskens reproduksjonsmuligheter i Østersjøen finansiert. Fiskeriministrene besluttet i 1990 at samarbeid omkring torsk i havbeite skal være et spesielt innsatsområde i det nordiske fiskerisamarbeidet. Det koordinerte nordiske samarbeidet på dette innsatsområdet ble gjennomgått i seminar i Hvide Sande, og dokumentert i rapporten "Torsk i Havbeite" (NSA 1991: 504). Samarbeidet vil fra 1992 omfatte aktiviteter knyttet til metodeutvikling for massemerking av småtorsk, som ansees å være et nøkkelproblem for å kunne foreta nødvendige vurderinger av effekten ved utsetting av yngel i ulike havområder. Et forsøksprosjekt på Færøybanken for konkret testing av målemetodene er også gitt nordisk finansiering fra 1992.

Næringspolitikk

Fiskeriministrene har initiert, og med finansiell støtte fra samarbeidsministrene er det opprettet, et Nordisk kontaktutvalg for kyst- og fiskerkvinner, som i sin tur har vært katalysator for opprettelse av nasjonale organisasjoner i Færøyene og i Åland. Dette samarbeidet vil videreføres i 1992 med en kartlegging av nasjonale organisasjoner og aktuelle fremtidige samarbeidsformer.

Gjennom arbeidet i Nordisk kontaktorgan for fiskerispørsmål er det stimulert til et utvidet samarbeid mellom de nordiske fiskeriorganisasjonene. I 1992 har således fiskeriministrene gitt støtte til en kartlegging av organisasjonenes samarbeidsområder, med spesiell vekt på forutsetningene for å delta i de europeiske paraplyorganisasjonenes arbeid. Videre vil fiskeriministrene i 1992 gi støtte til at de nordiske fiskeriorganisasjonene i fellesskap forbereder utspill vedrørende marint miljø og ressurser i tilknytning til dagsorden på Verdensmiljøkonferansen UNCED'92.

Som en del av EEA-avtalen vil de nordiske lands forskningsmiljøer kunne delta i de europeiske forskningsprogrammene. Fiskeriministrene vil i 1992 arrangere et informasjonsprogram/seminar med siktemål å øke de nordiske fiskeriforskningsmiljøers kunnskap om de aktuelle muligheter innenfor det europeiske forskningsprogrammet for primærnæringene, og skape et bedre grunnlag for nordisk samarbeid om søknader og prosjekter.

For styrket nordisk dialog på spørsmål vedrørende forvaltningen av hval og andre havpattedyr, har fiskeriministrene fra og med 1991 tatt initiativ til fellesmøter mellom de aktuelle representanter fra miljø- og fiskeriforvaltningen samt forskningen. Møtet i 1991 er dokumentert i rapporten "Forvaltning av havpattedyr", (NSA 1991:502). Ultimo 1991 arrangerte Ministerrådet et arbeidsseminar med gjennomgang av EFs direktiver vedr. kvalitet og hygiene i fiskeproduksjon og omsetning. Særlig vekt ble lagt på de nasjonale tilpasninger og gjennomgang av aktuelle fremtidige samarbeidsmuligheter knyttet til endringer av regelverk, kontrollsystemene i fiskeindustrien og nødvendig opplæring. I forbindelse med EEA-avtalen vil det være behov for nordisk samordning på en rekke områder, og Ministerrådet vil i løpet av 1992 gjennomføre en serie med slike informasjonsmøter på alle aktuelle områder, for gjennomgang av aktuelle regler og problemstillinger, samt for å definere hvilket nordisk samarbeid som vil være aktuelt i de neste årene.

Marin økologi og havpattedyr

Nordisk Ministerråd har i perioden 1987—1991 støttet samarbeidet om hvaltellingsprogrammet NASS (North Atlantic Sighting Survey), som har vært sentralt for å bedre det vitenskapelige grunnlaget for hvalfangstkommisjonens vurdering av bestandsstørrelsene på de aktuelle hvalartene.

Arbeidsgruppen for Nordisk genbanksamarbeide for fisk ble startet med støtte fra Nordisk Ministerråd så tidlig som i 1980, og er blitt finansiert fra fiskeriministrenes budsjett fra 1987 til 1991. Arbeidsgruppen har initiert og koordinert arbeid i Norden vedrørende bevarelse og beskyttelse av genmateriale fra fiskebestandene. Arbeidsgruppens arbeid i sin nåværende form vil bli avsluttet med utarbeidelse av en samnordisk katalog over truede fiskearter og -stammer.

Prosjektet "Sild i Skagerrak", støttet av Nordisk Ministerråd 1988—1990, har inngått som en del av en større internasjonal forskningsinnsats som har som mål å kartlegge rekruttering til og bestandssammensetning av sild i Skagerrak og Kattegat. Prosjektresultatene er rapportert gjennom det internasjonale havforskningsrådet ICES, og resultatene kommet til anvendelse ved de bestandsvurderinger og fangstkvoteanbefalinger som blir gitt derfra. Resultatene er rapportert i NSA 1992.

Et mindre prosjekt om "Grønlandsselens fødevalg" (1988) inngikk i det internasjonale arbeidet med å undersøke sammenhengen mellom fisk, havpattedyr m.v. i det nordatlantiske økosystemet. Prosjektets resultater er fremlagt i rapporten "Grønlandssælernes fødevalg ved Vest-Grønland", teknisk rapport fra Grønlands Fiskeriundesøgelser 1990.

Nordisk Ministerråd har (1988—1991) støttet arbeidet i Samarbeidsorganet for fisk Bottniska Viken, som har som formål å koordinere forskningen på områder som berører fiskebestandene i Bottniska Viken. Det prognose- og monitoringsprogram for kystfiskebestandene som er utviklet gjennom dette samarbeidet, videreføres fra 1991 i et utvidet prosjekt med støtte fra fiskeriministrene. I dette prosjektet "Kustfiskeovervåkning i Østersjøen" deltar de østeuropeiske statene i samarbeidet.

Etter miljøproblemene i Skagerrak og Kattegat, bl.a. med stor algeoppblomstring sommeren 1988, ble to prosjekter igangsatt i 1989. Prosjektet "Mo-

dellstudier og blandinger i Skagerrak" hadde som formål å kartlegge de mekanismer som driver vannstrømmene i området, for bl. a. å kunne angi transportveiene for de ulike forurensingskildene. Prosjektresultatene er avrapportert i rapporten "Modellstudier og blandinger i Skagerrak" fra Oceanografisk institutt ved Statens meteorologiske- og hydrografiske Institutt (SMHI) 1991. Prosjektet "Fiske og miljøfrågor i Skagerrak og Kattegat" (1988—1991) hadde som målsetting å frembringe et totalbilde over det marine økologiske miljø i området, med spesiell relasjon til fiskebestandene og fiskeriene.

I 1990 støttet Ministerrådet prosjektet SKAGEX' 90 som var en internasjonal undersøkelse av Skagerrak og Kattegat med deltagelse av 17 havforskningsfartøy fra Danmark, Norge, Sverige, Vest-Tyskland, DDR, Polen og Sovjet-Unionen. Prosjektet med målsetting å frembringe et helhetsbilde over Skagerrak og Kattegats rolle i vannutskiftingen til Østersjøen, samt gi informasjon om forurensingssituasjonen, om næringsmessige og fiskeribiologiske forhold, videreføres i 1991 og 1992 med støtte fra fiskeriministrene, til opparbeiding og videre analyser av det innsamlede materialet. Informasjonen som dette arbeidet fremskaffer vil inngå i arbeidet i ICES.

Foredling

Prosjektet "Kvalitet og fiskeforedling" (1988—1990) hadde som formål å generere viden om og å utvikle kvalitetsanalysemetoder til styring av kvalitet i fiskeproduksjonen. Prosjektets resultater er fremlagt i samlet seminar/prosjekt-rapport "Kvalitet og fiskeforedling" (NSA 1991: 530).

Regulering og Forvaltning

Innenfor dette innsatsområdet besluttet fiskeriministrene i 1990 å legge spesiell vekt på arbeidet med utvikling av bedre/mer selektive fiskeredskaper. Nordisk arbeidsseminar ble avholdt i Køge i mai 1991 for å konkretisere de mest aktuelle samarbeidsområder. Rapportering fra dette seminaret er gitt i rapporten "Selektive fiskeredskaper" (NSA 1991:513).

I 1991 ble to prosjekter innenfor seleksjonsforskning og -utvikling igangsatt med støtte fra Nordisk Ministerråd. Prosjektet "Bidødelighet i reketrål" har som hovedmålsetting å utvikle tekniske innretninger i reketrål som reduserer fangst og utkast av småreker, samt å redusere bifangst og utkast av småfisk fra andre arter. Prosjektet "Utveckling av strömmingstrål som skonar småströmming" har som siktemål å endre trålkonstruksjonen for å redusere innslaget av små strömming i trålfisket i Østersjøen. I dette prosjektet deltar de øst-europeiske statene.

I 1992 igangsettes et tredje prosjekt, "Undersøkelse og vurdering av bidødeligheten etter fiske med slepte redskaper", som vil undersøke betydningen såvel økonomisk som biologisk, av dødeligheten hos fisk og skalldyr som unnslipper etter å ha vært i kontakt med fangstredskap.

Flerbestand

Med finansiering fra Nordisk Ministerråd (finansministrene) økonomiske handlingsplan er det under fiskerisamarbeidet gjennomført ett tre-årig samarbeidsprogram om marin flerbestandsforskning og -forvaltning. Aktivitetene

under programmet avsluttes i 1992, bl. a. gjennom felles fagseminarer med forvaltning, organisasjoner og forskning.

I delprosjektet "Forvaltningsregimer for fiskeressurser" er det foretatt en gjennomgang av forvaltningsregimene i de nordiske land med sikte på å analysere i hvilken grad fiskeriorganisasjonene deltar i fiskeriforvaltningens beslutningsprosesser. Rapport fra prosjektet og seminar avholdt i Nordisk kontaktutvalg for fiskerispørsmåls regi er foretatt i rapporten NSA 1991:516 "Fiskerireguleringer".

Prosjektet "Vækstmodell", hvor øst-europeiske stater er engasjert i samarbeidet, har som arbeidsmål å undersøke torskens vekstgrunnlag i Østersjøen, samt å utvikle en modell for økosystemet.

I prosjektet "Fiskeriforvaltningsmodell" utvikles et modellverktøy som skal kunne anvendes av fiskerimyndighetene, bl. a. for å kunne teste virkningene av ulike reguleringsinngrep. Dette prosjektets resultater vil bli fremlagt i seminar i regi av Nordisk kontaktutvalg for fiskerispørsmål i 1992. Dette vil også omfatte resultatene som fremkommer under delprosjektet "Fiskeriforvaltning under flerartsaspekter", der særlig de økonomiske aspekter ved forvaltning under et flerartsregime vil bli belyst.

For gjennomgang av problemstillinger knyttet til fødekjederelasjonene mellom fisk, havpattedyr og sjøfugl, ble det i 1991 under flerbestandsprogrammet arrangert et seminar som er avrapportert i NSA 1991:512 "Predation and Predatory Processes in Marine Mammals and Sea-Birds", og et seminar om energibalansemodeller for torsk. I 1992 avholdes ytterligere et seminar med tema predasjonsprosesser for predasjonsmodeller.

Flerbestandsprogrammet vil bli avsluttet med et oppsummeringsmøte med gjennomgang av delprosjektene og planlegging av det videre samarbeidet på fagområdet.

Marked

Prosjektet "Verdensmarkedet for fiskeprodukter" (1989—1992) har som formål å undersøke hvordan eksporten av fiskeprodukter fra de nordiske land er tilpasset utviklingen på verdensmarkedene, samt å vurdere konsekvensene for nordisk fiskeeksport av innføringen av EFs indre marked. Som en sentral del i prosjektet bygges det opp en database over fiskeeksporten fra alle nordiske land. Prosjektet gjennomføres i nært samarbeid med prosjektet "Fiskehandel i Europa", (1990—1992), som skal projisere den antatte utvikling innenfor det europeiske fiskemarkedet på 90-tallet. De to prosjektene vil bli avsluttet med et større felles seminar om fiskemarkeder i juni 1992.

I 1991 er det på oppdrag fra Ministerrådet foretatt en utredning vedrørende problemstillinger knyttet til ulike former for næringsstøtte i fiskerisektoren. Det foreligger to rapporter fra Norges handelshøyskole 1991, "Fiskeristøtten i de Nordiske land og EF" og "Fiskeristøtte og dens konsekvenser for International handel".

Ref. *vedlegg 1* og *vedlegg 4*.

3.5.5 *Resultater*

Til tross for at det organiserte nordiske fiskerisamarbeidet er nytt har det, med de første meget beskjedne budsjettmidler i 1987 og med det første samarbeids-

programmet vedtatt så sent som i 1989, allerede nå gitt konkrete resultater. I neste samarbeidsprogramfase vil det være realistisk å forvente at en rekke av de nordiske samarbeidsresultater blir nasjonalt implementert, indirekte gjennom FOU-resultater som de nordiske prosjektene bidrar til, og direkte gjennom kontakt og samarbeid om felles forvaltningsoppgaver:

- Det fiskeribiologiske samarbeidet i Bottniska Viken er i lys av Nordisk Ministerråds Øst-Europa program utvidet til også å omfatte samarbeid med de baltiske statene.
- Det er etablert et samarbeidsutvalg for Nordiske fiskeri- og havundersøgelser i Skagerrak og Kattegat, og dette forskersamarbeidet er deretter utvidet til fellesmøter mellom fiskernes organisasjoner, forningen og forskerne.
- Gjennom støtte til planlegging og gjennomføring ble det i 1990 for første gang gjennomført et intensivt fiskeribiologisk undersøkelsesprogram i Skagerrak og Kattegat (Skagex'90) med deltagelse av 16 havforskningsfartøy fra 7 forskjellige land. Undersøkelsene har frembrakt store mengder ny og oppdatert informasjon om de marine økologiske samt hydrografiske forhold i Skagerrak og Kattegat, som også har stor betydning for forståelsen av vanntilførselen til Østersjøen.
- Det årlige møtet mellom de nordiske hvalfangstkommisjonærer er utvidet til også å omfatte representanter fra fiskerimyndighetene i alle nordiske land. Dette har bidratt til en åpnere nordisk informasjonsutveksling i hvalfangstspørsmål.
- Det er etablert et nordisk kontaktorgan mellom kyst- og fiskerikvinner i de nordiske landene.
- Kyst og fiskarkvinneorganisasjon er etablert i Færøyene og i Åland.
- Det er etablert nært samarbeid mellom de nordiske lands institusjoner og finansiering fra nordiske midler har medvirket til omfattende telletokt for bestandsanalyser av hvalartene i Nord-Atlanteren. Dette har markant forbedret grunnlaget for de de bestandsestimeringer på hval som foretas av bl. a. IWC.
- Faglige konferanser om temaene "Torsk i havbeite", "Selektive fiskeredskaper", "Fiskerireguleringer", "Samarbeid med Øst-Europa", "Forvaltning av havpattedyr", og "Kvalitetsregler og -kontroll" har skapt økt kontakt og gjensidig utveksling av informasjon og synspunkter mellom fiskeriets organisasjoner, forvaltningen og forskning. Dette knytter seg til tradisjonen fra de nordiske fiskerikonferanser — avholdt hvert annet år med diskusjon av konkrete temaer mellom deltagere fra alle ledd i fiskerinæringene. Temakonferansene gir både en økt hyppighet i denne form for brede faglige gjennomganger, samtidig som temaenes og deltagernes avgrensing gir mer konkrete resultater.
- Nordisk håndbok for diagnostisering av sykdommer på laksefisk er utarbeidet (under arbeid).

4. Fiskerisektoren i Norden

4.1 Sektorstruktur

Som det vil fremkomme er fiskerisektorens størrelses og strukturs, absolutte og relative betydning i den nasjonale økonomien, svært forskjellig i de ulike nordiske land.

Som region betraktet er imidlertid Norden i internasjonal sammenheng en viktig fiskeriregion, med stor overproduksjon av fisk i forhold til eget konsum, og med en derav følgende stor eksport av fisk og fiskeprodukter til land utenfor regionen. Av Nordens 8 land er 6 nettoeksportører, kun Finland og Sverige er nettoimportører av fisk.

I 1988 hadde Norden samlet ca. 7 % av verdens fiskefangster og hele 16 % av verdens fiskeeksport.

Grønland

Fiskeriet i Grønland er det absolutte hovederverv, og bidro i 1990 med 83 % av landets samlede eksportinntekter.

Fisket etter reker er hovedinntektskilden i det grønlandske fiskeriet med 3/4 av eksportverdien i 1990. Det er rekeforekomster både på øst- og vestkysten, med en konsentrasjon på felter på vestkysten mellom Nuuk og Diskobugten med 85 % av fangstene.

Det er videre et for lokalsamfunnene viktig kystnært fiske etter hellefisk (blåkveite) og torsk, mens forekomstene av bunnfisk og lodde ved Øst-Grønland i stor grad fanges av utenlandske fartøy som en del av fiskeriavtalen med EF.

På akvakulturområdet har Grønlands Hjemmestyre iverksatt et pilotprosjekt i Syd-Grønland. I dette prosjektet avprøver man om der på kommersielt grunnlag kan foretas oppdrett av fjellørret i et landbasert anlegg.

Selfangsten har stadig stor betydning, spesielt i bygdene, når det gjelder befolkningens forsyning med ferskt kjøtt. Det fanges omkring 70 000 voksne sel om året ved Grønland. Omkring halvdelen av skinnene innhandles og bearbeides til forskjellige produkter på virksomheter i Grønland, mens den øvrige del av skinnene anvendes av fangerne selv.

Også hvalfangsten spiller stor rolle i kjøttforsyningen. Grønland har en kvote, godkjent av den internasjonale hvalfangstkommisjonen, for fangst av finnhval og vågehval, i tillegg til egen regulering av fangst på småhvaler.

Island

Island bygger sitt livsgrunnlag på fiskeriet, og mellom 75 og 80 % av vareeksporten er fisk og fiskeprodukter. På grunn av fiskeriets viktighet i nasjonaløkonomien er fangstmengden og prisutviklingen på fiskeprodukter, de to komponenter som er dominerende for utviklingen i levestandarden i Island.

Av den totale arbeidsstyrke i Island er 12—13 % innenfor fiske og bearbeiding, med store regionale forskjeller mellom landsdelene. På Øst- og Vestfjordene arbeider 40—45 % innenfor fiskerinæringen, mens det tilsvarende tall i Reykjavík kun er 2—3 %.

Torsk er viktigste fiskeart, og utgjør 40—45 % av totaleksportverdien av fiskeprodukter. Andre bunnfiskarter utgjør 30—35 %, mens resten består av lodde, sild og skalldyr. Fangstene tas utelukkende innenfor íslandsk 200 mils økonomiske sone, og av denne grunn vil fiskeriavtaler med andre land være basert på gjensidige fiskerettigheter.

Fangst og bearbeiding av fisk foretas av privateide bedrifter plassert på mer enn 60 forskjellige steder rundt hele kysten.

Islandsk akvakultur er av beskjedent omfang og utgjør kun 1,5—2 % av

eksportverdien av fiskeprodukter. Islandsk hvalfangst sank i perioden 1980 til 1985, som var foreløpig siste år for kommersiell fangst i Island, fra 638 til 344 dyr.

Færøyene

Fiskeri er Færøyenes absolutte hovederverv. I 1990 utgjorde eksportinntektene fra fiskeri og akvakultur 91 % av den samlede eksporten. Fraregnes eksporten av skip, utgjorde eksporten av fisk 99,85 % av eksportverdien i 1990.

I 1990 utgjorde lønnsutbetalinger fra fiskeri, fiskeindustri og akavakultur 26 % av de samlede lønnsutbetalinger i Færøyene.

Strukturelt oppdeles fiskeflåten i en hjemmefiskeriflåte og en fjernfiskeriflåte. Fiskeriflåtens operasjonsområde inndeles tradisjonelt i nærområdet, mellomområder og fjernområder.

Nærområdet omfatter i dag i praksis fisket innenfor den færøyske fiskerisonen.

Mellomområdene omfatter fiske i Østersjøen, Nordsjøen, farvannet vest for de britiske øyer, farvannet ved Island og Øst-Grønland.

Fjernområdene omfatter alle andre områder. Tradisjonelt og av størst betydning er Barentshavet, Vest Grønland, Flemish Cap og farvannet ved New Foundland.

Fisket i nærområdet har tradisjonelt vært betraktet som hjemmefiskeri, et kystfiskeri med mindre fartøyer som fortrinnsvis har drevet fiske på kontinentalsokkelen. Denne delen av fiskeflåten vokste kraftig etter at fiskerigrensen i 1964 ble utvidet fra 3 til 12 nautiske mil.

Fjernfiskeflåten drev frem til etableringen av 200 mils økonomiske soner, fortrinnsvis fiskeri etter bunnfisk, særlig torsk, i fjern- og mellomområdene. Inntil 1977 stammet størsteparten av det færøyske fisket fra disse områder. Etter 1977 har Færøyene måtte basere sitt fiske på ressursene innenfor egen økonomisk sone. Den viktigste enkeltressurs er sei, etterfulgt av torsk, hyse og uer.

63 % av verdien i det færøyske fisket fiskes innenfor færøysk fiskerisone. Av det resterende fiskes 15 % i kvotebytteavtaler med fiskerettigheter i norsk, sovjetisk og EF-farvann, og 22 % i internasjonalt farvann ved Svalbard og Flemish Cap, samt på kvoter ved Island og Canada.

Oppdrettsnæringen står for omlag 20 % av den samlede færøyske fiskeeksport. Næringen regnes ikke å kunne øke sitt produksjonsvolum idet de mulige produksjonsområder er utnyttet. Færøysk oppdrett er konsentrert om laks i havbaserte anlegg.

Norge

Fiskerinæringen er en av Norges største eksportnæringer. Ca. 90 % av totalproduksjonen eksporteres og utgjør omlag 11 % av all vareeksport (eksklusive eksport av skip, oljerigger, råolje og naturgass). Eksporten fra akvakultur utgjorde i 1990, 40 % av den totale ekportverdien av fisk og fiskeprodukter. Fiskerinæringsaktiviteten er spredt langs hele norskekysten, og spiller en sentral rolle for sysselsetting og bosetting langs den norske vest- og nordkyst.

Barentshavet, Norskehavet og Nordsjøen er de sentrale områder for norsk fiske. Norsk arktisk torsk og hyse, norsk vårgytende sild, lodde, reker, uer og

sei er de viktigste bestander i Barentshavet og Norskehavet. Vestlig makrell, Nordsjømakrell og Nordsjøsild er viktigste bestander for fisket i Norskehavet og Nordsjøen.I tillegg kommer et begrenset fiske i Skagerrak. Norsk fiske utenfor norsk økonomisk sone foregår gjennom gjensidige fiskeriavtaler med Sovjet, EF, Færøyene, Grønland og Island.

Norsk akvakultur har vokst kraftig det siste tiåret og sto i 1990 for en produksjon, vesentlig laks i havbruk, til en verdi på høyde med den samlede fangstverdi i det norske fisket.

Norsk selfangst er sterkt redusert utover i 1980-årene, spesielt på grunn av EFs importrestriksjoner på selskinn fra unger. Norsk kommersiell hvalfangst er stanset etter 1987-sesongen, i påvente av bestandsvurderinger og vedtak i den internasjonale hvalfangstkommisjonen IWC.

Danmark

Fiskeri og dambruk i Danmark har med 6,5 % av den samlede eksport en relativt betydningsfull plass i dansk økonomi.

I en regional sammenheng utgjør fiskerisektoren i Nord-Jylland, Vest-Jylland og på Bornholm en meget vesentlig andel av næringslivet.

Danske fiskere driver fiske i Nordsjøen, hvorfra mer enn halvdelen av det danske fiskeris inntjening kan henføres. I tillegg drives fiske i Skagerrak, Kattegat, Østersjøen og i de indre danske farvann, som sammen med fisket i Nordsjøen utgjør over 95 % av samlede verdier fra de danske fiskefangster. Torsk er økonomisk viktigste art i det danske fiskeriet.

Størsteparten av dansk akvakulturproduksjon går til eksport, og produksjonen, hvor ørret er viktigste art, svarer til ca 20 % av verdien av danske fiskeres landinger i 1990. I motsetning til de øvrige nordiske land står ferskvannsdambruk for den største delen av den danske fiskeoppdrettssektor.

Sverige

Fiskerinæringen i Sverige er fra en nasjonaløkonomisk synsvinkel av begrenset betydning, og bidrar kun med 0,3 % av vareeksporten. Næringen er dog av stor betydning i enkelte regioner som Göteborg/Bohuslän, Kalmar og Blekinge.

Torsk og sild er for det svenske havsfisket de helt dominerende artene. Tyngdepunktet i det svenske havfisket er etter etableringen av 200 mils økonomiske soner blitt forskjøvet fra Nordsjøen til Østersjøen, som i dag svarer for over 50 % av samlet svensk fangstverdi, mens de øvrige fangstfelter i hovedsak er i Skagerrak og Kattegat samt kvoter i Nordsjøen i fiskeriavtale med Norge. Største delen av den svenske fiskeflåten er dog fortsatt hjemmehørende på vestkysten.

I Sverige er det også et i nordisk sammenheng betydelig yrkesmessig innsjøfiske i de fire store innsjøene. Dette svarer for 5 % av den samlede svenske fangstverdien, og de mest betydningsfulle artene er gjøs og sikløje.

Svensk aquakultur, konsentrert om oppdrett av regnbueørret, produserer fisk til en verdi som utgjør 25—30 % av verdien i fiskeriet.

Åland

Fiskerinæringen i Åland står for 15 % av produksjonsverdien innenfor primærnæringene i Åland, og 1,5 % av den samlede eksporten, inklusive turisme og

skipsfart. Fisket har meget stor betydning som binæring i skjærgårdsområdet, der det bedrives i kombinasjon med jordbruk, turistindustri og fiskeoppdrett.

Ålands fiskere har ingen eksklusive rettigheter i forholdet til Finland, men kan således på den annen side, i det havsbaserte fisket, fiske innenfor de finske fangstkvoter i Østersjøen.

Strömming og laks utgjør de viktigste fiskeartene i havsfisket og fiskes hovedsakelig med trål og garn i havsområdet rundt Åland og i skjærgårdshavet. Inntil 1987 var torskefisket det nest viktigste fisket for Åland, men dette har p.g.a. den reduserte torskerekrutteringen i Østersjøen og Bottenhavet stort sett helt opphørt, mens det kystnære fisket har økt i betydning. De viktigste artene er sik, havsørret, abbor og gjedde.

Vannet rundt Åland er brakkvann med lav saltholdighet, rundt 6 %. Dette innebærer at fiskefangsten i skjærgården består av ferskvannsfisk som abbor, gjedde og brakse samt av marine arter som torsk og flyndre. Den lave saltholdigheten medfører at farvannet rundt Åland fryser til om vinteren, og den havsgående fiskeflåten søker lengre sør i finsk fiskesone for å kunne fiske.

Ålands aquakultur har stor betydning, og verdien av produksjonen, konsentret om regnbueørret, var i 1990 hele 6 ganger fangstverdien i det ålandske fiskeriet.

Finland

Fisket har mindre nasjonaløkonomisk betydning i Finland enn i de fleste andre nordiske landene. Fiskebalansen er negativ, og det importeres vesentlig mer fisk enn det eksporteres. Finsk fiskeeksport står kun for omlag 0,1 % av samlet finsk vareeksport.

Det finske fisket er i dag konsentrert til Østersjøområdet i tillegg til et omfattende yrkesfiske i innsjøene. Finlands fjernfiskeflåte ble avviklet midt på 1970-tallet.

Utenfor skjærgården fiskes det i den finske sonen i Østersjøen hovedsakelig etter strömming. Fiske inne i skjærgården er først og fremst karakterisert ved et stort antall små enheter, og av at de geografiske forholdene i Finland gjør at fisket er spredt over så godt som alle deler av landet, samt at en meget stor del av fisket foregår i innsjøer og i beskyttede skjærgårdsområder. Fangstsektoren er derfor effektiv med små båter som fisker med garn og ruser. Viktigste arter i det finske fisket er strömming, sikløje, ørret, sik og "fjellfisk" (gjedde, abbor og ulike mörtfisker). Ofte bedrives dette fisket i kombinasjon med andre landsbygdnæringer som jordbruk, skogbruk og fiskeoppdrett.

På grunn av at de indre finske farvann og innsjøer fryser til om vinteren er det meget store svingninger i den innenlandske tilgangen på fisk. Det fiskes med såvel garn som med not etter sik og strömming under isen, men for å utjevne fangsttoppene er det bygget ut stor fryselagerkapasitet inennfor den fiske fiskeomsetningen.

Fiskeoppdrett i Finland er spesialisert på regnbueørret. Produktionsverdien motsvarer omtrent 160 % av fangstverdien i fiskeriet.

4.2 Ressursforutsetninger

4.2.1 *Fangst og produksjon*

Volum og førstehåndsverdi i gjennomsnitt for perioden 1985—1990 for hvert enkelt nordisk lands fiskeflåtes fangst samt akvakulturproduksjon, viser at der er store forskjeller mellom de nordiske land som fiskerinasjoner.

- Grønland har hatt en gjennomsnittlig fangst på 133 400 tonn i perioden, fordelt med 53 500 tonn fisk — hvorav hovedparten, opp til 40 000 tonn har vært torsk — og 78 000 tonn reker pr. år. Torskekvoten for 1992 er imidlertid satt ned til kun 15 000 tonn, og utsiktene for de kommende årene er at torskebestanden ved Grønland helt vil falle ut av havsfiskeriet.

  I tillegg til fisket kommer den grønlandske fangst av hval og sel for fødevareforsyning, for tiden kvotebegrenset til 21 finnhval og 95 vågehval.

  Den årlige verdien av fisket i Grønland er omkring 2 milliarder kroner. I tillegg kommer den innenlandske verdien av hvalfangsten der det er forbud mot eksport.

  Akvakultur i Grønland er i øyeblikket i forsøksstadiet uten kommersiell produksjonsverdi eller eksport.
- Island har hatt en gjennomsnittlig fangst på 1,6 millioner tonn til en fangstverdi på 655 MUS$. Av totalfangsten utgjør torsk i snitt 360 000 tonn.

  Utsiktene for islandsk torskefangst for perioden 1992—96 er en betydelig reduksjon, til et fangstnivå på omlag 250 000 tonn torsk.

  Eksportverdien av produksjonen har i gjennomsnitt vært 1 050 MUS$.

  Akvakulturproduksjonen er i overkant av 3 000 tonn til en verdi av 20 MUS$.
- Færøyene har i perioden 1985—1990 hatt et gjennomsnittlig fiske på 340 900 tonn, varierende mellom 386 200 og 268 900 tonn. Totalfangsten har vært fallende de seneste årene.Særlig alvorlig er nedgangen i torskefangstene fra 41 000 tonn i 1985 til 15 500 tonn i 1990. Mengdemessig har dette blitt delvis kompensert gjennom økte seifangster.

  I 1986 var fangstverdien i det færøyske fisket etter konsumfisk 516 millioner kroner.

  Akvakulturnæringen har vært i en oppbyggingsfase i løpet av 80-tallet, og eksporten har økt fra 1 000 tonn i 1985 til 11 800 tonn i 1990.
- Norsk fiske hadde et totalkvantum i 1990 på 1,8 millioner tonn. Dette er en nedgang på ca. 200 000 tonn fra 1989. Kvantumsnedgangen i torskesektoren utgjorde 98 000 tonn, mens nedgangen i sildesektoren var 110 000 tonn. Førstehåndsverdien av den norske fangsten i 1990 var ca. 4,8 milliarder kroner, omlag samme verdi som i 1989.

  Det var i 1990 totalforbud mot loddefiske i Barentshavet. Totalfangsten av lodde ved Jan Mayen/Island/Grønland ble på 94 000 tonn til en førstehåndsverdi på 68 millioner kroner. Dette var en nedgang i kvantum og verdi på henholdsvis 13 000 tonn og ca. 19 millioner kroner.

  Totalfangsten av reker i Barentshavet lå på ca. 61 500 tonn. Førstehåndsverdien av fangsten økte med ca. 44 millioner fra 1989 til 1990 og utgjorde ca. 820 millioner kroner

  Produksjonen av matfisk fra havbruk utgjorde i 1990 161 000 tonn, med en førstehåndsverdi til produsent på 4,8 milliarder kroner.

- Danmarks landinger av fisk sammen med akvakulturproduksjonen er gjennomsnittlig på årsbasis (for perioden 1985—1990) omkring 1,7 millioner tonn, til en førstehåndsverdi på godt 4 milliarder kroner.

  Landingene av torsk utgjør ca. 1/3 av den samlede fangstverdi, og de samlede landinger av konsumfiskarter, torsk, rødspette, sild og jomfruhummer, utgjør over 3/4 av samlet fangstverdi i det danske fisket.

  Fiskeoppdrett i Danmark produserer årlig fisk til en verdi av ca. 718 millioner kroner, svarende til omlag 20 % av verdien av danske fiskeres landinger i 1990. Dambruksørret fra ferskvannsdambruk står for den største delen av produksjonen i den danske fiskeoppdrettssektor.
- Sverige har hatt en gjennomsnittlig fangst på ca. 220 000 tonn i perioden 1985—90. Torskefisket har stått for omlag 25 % av de samlede fangster, mens sildefiskets andel er minket fra ca. 45 % til 35 % av totalkvantum. Dette er blitt kompensert med et økt industrifiske etter sild til fiskemel og fór. Den årlige fangstverdien i denne perioden har økt fra ca. 710 millioner kroner til ca. 850 millioner. Verdien av torskefisket har i denne perioden økt jevnt, og utgjør i 1990 over 50 % av samlet fangstverdi i det svenske fisket.

  Akvakulturnæringen i Sverige produserer ca. 7 500 tonn, hovedsakelig regnbueørret, til en verdi av ca. 200 millioner kroner.
- Ålands fiske har under perioden 1985—1990 minsket fra ca. 18 500 tonn til 10 500 tonn, først og fremst beroende på avsetningsproblemer for strömming, og på grunn av at torskefangstene praktisk talt har opphørt. Ny innvandring av torskeyngel fra Østersjøen til Bottenhavet har ikke forekommet de seneste årene. Den samlede verdien av fangstene i yrkesfisket i Åland var i 1985 over 30 millioner mark, men hadde sunket til 20 millioner mark i 1990.

  Akvakulturproduksjonen i Åland produserer regnbueørret, og i perioden 1985—1990 har produksjonen økt fra 2 000 tonn til 7 000 tonn og verdien fra 35 millioner til 130 millioner mark.
- Finlands fiske har under perioden 1985—1990 vist en nedadgående trend i det totale fangstvolumet. I det kommersielle fisket i havsområdene har nedgangen vært betydelig, fra 112 650 tonn i 1985 til 73 800 tonn i 1990. Dette beror først og fremst på avsetningsproblemer for strömming til fór i pelsdyrnæringen. Laksefisket har som følge av stor yngelutsetting gitt jevnt økende fangster i perioden. Torskefisket i finsk sone har så godt som opphørt som følge av at produksjonen av yngel i Østersjøen har vært svært dårlig de senere årene, og at saltholdigheten i finske farvann har vært for lave til at reproduksjon har kunnet finne sted.

  Den samlede verdi av yrkesfiskets fangster er omkring 200 millioner mark.

  Akvakulturen i Finland er konsentrert om regnbueørret, og produksjonen er fordoblet i perioden 1985—1990 fra 10 000 til 20 000 tonn, og produksjonsverdien har tilsvarende økt fra 227 millioner mark til 420 millioner mark.

4.2.2 *Fiskeriavtaler*

Alle nordiske land har inngått ulike former for fiskeriavtaler, med andre nordiske land, med EF og med tredjeland. Disse fiskeriavtalene gir en tilpasning av landenes fiskeflåter til de tradisjonelle fiskemønstre, som var før

etableringen av 200-mils økonomiske soner, som i mange tilfeller vil være mer rasjonell enn om hvert lands flåte utelukkende kunne fiske i nasjonal sone. Der er også fiskeriavtaler som ikke gir gjensidige fiskerettigheter, men som bygger på bytte av fiskerettigheter mot andre fordeler, som handelsfordeler eller direkte økonomisk kompensasjon.

- Grønland har fiskeriavtale med EF, hvor EF som kompensasjon for fiskerirettigheter svarende til ca. 100 000 tonn torskeekvivalenter i den Grønlandske fiskerisone, årlig betaler 34,25 MECU. Samtidig får Grønland tollfrihet for sine fiskeprodukter på EF-markedet. Fiskeriavtalen setter EF i stand til å la fartøy fra Færøyene og Norge fiske ved Grønland innenfor EFs totalkvote.

  Grønland har videre inngått en fiskeriavtale med Island og Norge vedrørende loddebestanden ved Island, Jan Mayen og Øst-Grønland. Fordelingsnøkkelen for denne bestanden er 78 % til Island og 11 % til både Grønland og Norge.

  I 1991 ble der inngått en rammeavtale om fiskeri mellom Grønland og Norge, som innebærer at norske fartøyer i 1992 kan fiske 1 330 tonn torsk ved Grønland i bytte mot 1 330 tonn torsk for grønlandske fartøyer i norsk sone nord for 62° N.br., samt at norske fartøyer har en blandingskvote på 2 500 tonn uer, blåkveite og torsk i bytte mot 2 500 tonn sei, hyse og torsk til grønlandske fartøyer i norsk sone i Nordsjøen.

  Hertil kommer at Grønland har en avtale med Canada om biologiske undersøkelser og forvaltningsaspekter vedrørende felles bestander av narhval og hvithval i Davisstredet.
- Ísland har nevnte avtale med Grønland og Norge om fordeling av loddebestanden. I tillegg har Ísland fiskeriavtale med Færøyene og Belgia som innebærer at disse to land har ensidige fangstrettigheter innenfor islandsk fiskerisone på henholdsvis 9 500 og 4 400 tonn bunnfisk i 1991.

  EEA-avtalen mellom EFTA og EF innebærer for Ísland at EF får fangstrettigheter på 3 000 uer-ekvivalenter innenfor Íslands fiskerisone, mens Island i bytte får en kvote på 30 000 tonn lodde fra EF.
- Færøyene har fiskeriavtaler med EF, Norge, Sovjetunionen, Ísland og Canada. Avtalene med EF, Norge og Sovjetunionen er gjensidighetsavtaler med bytte av fiskerirettigheter. Avtalene med Island og Canada er ensidige avtaler med kvoter for færøysk fiske, delvis basert på historiske rettigheter.

  Færøyene har i 1991 fiskekvoter i andre lands soner på omlag 40 000 tonn torskefisk, 14 000 tonn pelagisk konsumfisk og 150 000 tonn fisk til industriproduksjon, samt 3650 tonn reker. Dette er i bytte mot utenlandske kvoterettigheter i færøysk sone, som i 1991 utgjør ca. 21 000 tonn torskefisk, 19 000 tonn pelagisk konsumfisk og 180 000 tonn industrifisk.
- Norge har inngått tre ulike typer fiskeriavtaler om ressursadgang for utenlandsk fiske i den norske økonomiske sonen.

  En type omfatter avtaler om gjensidige fangstrettigheter, som er inngått med EF, Sovjetunionen, Færøyene, Island og Grønland. Formålet med disse avtalene er å opprette en rimelig balanse i det gjensidige fisket mellom avtalepartene. Siden det er nødvendig med felles innsats for å sikre effektiv forvaltning av felles fiskebestander, inneholder fiskeriavtalene med EF og Sovjetunionen regler for samarbeidet om forvaltningen av disse fellesbestandene i henholdsvis Nordsjøen og Barentshavet. Gjennom den bilaterale

balanserte fiskeriavtalen mellom Norge og EF fra 1981, bytter Norge og EF årlig kvoter på en rekke ulike fiskeslag på tilsammen 600 000 tonn, d.v.s. 300 000 tonn hver vei. Også i avtalen mellom Norge og Sovjet-Unionen inngår bytte av kvoter på torsk, lodde, kolmule, sel m.v.

En annen type er nabolandsavtaler som er inngått med Sverige og Finland som gir ensidig adgang til fiske i norsk økonomisk sone. Avtalen med Finland har for tiden ikke noe konkret innhold.

Tredje type avtaler er utfasingsavtalene med Polen og med DDR (frem til 1990), som gir fangstrettigheter i norsk sone. Det er en forutsetning i disse avtalene at fisket skal gradvis nedtrappes.

Avtalen om loddefisket i nordøst-atlanteren med Grønland og Island er beskrevet under Grønland foran. Det øvrige fisket ved Jan Mayen er omforent i avtalene med EF, Sovjetunionen, Færøyene og Polen.

Norge, EF (Danmark) og Sverige har inngått en trepartsavtale om fisket i Skagerrak og de nordlige deler av Kattegat. Avtalen gjelder frem til år 2001, og gir fiskere fra de tre land adgang til å fiske inntil 4 nautiske mil fra grunnlinjene i området, uten hensyn til soneinndelingene. I tilknytning til trepartsavtalen har Norge og Danmark inngått en avtale om tradisjonelt norsk brislingsfiske i Kattegat.

EEA-avtalen mellom EFTA og EF innebærer for Norge at EFs andel av den ordinære torskekvoten i Norges økonomiske sone nord for 62° N.br. skal konsolideres på 2,90 % av totalkvoten. På grunn av lave totalkvoter har EFs andel vært synkende de senere årene. I 1991 utgjør EFs torskekvote 4 600 tonn, som tilsvarer 2,14 % av totalkvoten.Dette er den laveste andelen EF-landene har hatt siden opprettelsen av Norges 200-mils økonomiske sone i 1977. I årene etter 1977 lå andelen mellom 4 og 5 %, og i gjennomsnitt i 80-årene på 3,16 %. Den økte torskekvoten skal kompenseres ved økte norske fiskekvoter i EF-farvann.

Videre skal EF få en tilleggskvote av torsk som for årene 1993 til 1997 skal øke fra 6 000 tonn til 11 000 tonn. Det tas for dette utgangspunkt i en forventet vekst i totalkvoten for norsk-arktisk torsk fra 1991s 215 000 tonn til 6—700 000 tonn i 1997. Det er innebygget en sikkerhetsklausul for justeringer av EFs fangstkvoter hvis bestandsutviklingen ikke blir som forventet. Norge skal kompenseres for dette fisket med kvoter i EF-farvann utenom Nordsjøen på arter som ikke er spesielt følsomme for EF, d.v.s. arter som lange, blålange, brosme m.v.

Fiskevernsonen ved Svalbard ble opprettet med virkning fra 15. juni 1977. Opprettelsen førte til at en rekke land med fiskeriinteresser i området reserverte seg m.h.t. sonens rettslige status. Sovjet-Unionen protesterte mot etableringen av vernesonen. Det kan imidlertid konkluderes med at de berørte land til nå stort sett har avfunnet seg med norske bestemmelser vedrørende avviklingen av fisket i vernesonen. Norge har siden opprettelsen innført reguleringstiltak på ikke-diskriminerende basis. Disse omfatter minste tillatte maskestørrelse i trål, minstemål for fisk og forbudsområder der det er særlig stor innblanding av ungfisk. Det er videre forutsatt at tredjeland ikke innleder nye fiskerier eller trapper opp eksisterende fiskerier i området.

- Danmark har fiskeriavtaler gjennom EF, som har inngått fiskeriavtaler med en lang rekke tredjeland. EFs eksterne fiskeripolitikk har som formål å

bevare eksisterende fiskerirettigheter, samt å gjenetablere tidligere fiskerirettigheter og å oppnå nye fiskerirettigheter.

EFs fiskeriavtaler med Færøyene, Norge og Sverige er inngått etter gjensidighetsprinsippet. Avtalen med Sverige om supplerende mengder av torsk og sild i Østersjøen er inngått etter prinsippet om adgang til ressurser mot markedsadgang, hvor EF har oppnådd fangstkvoter i Sveriges økonomiske soner, mot å lette markedsadgangen for svensk fiskeeksport.

Avtalen med Grønland er inngått etter prinsippet om adgang til ressurser mot finansiell kompensasjon og markedsadgang, hvor Grønland mottar finansiell kompensasjon samt toldfri eksport til EF for fisk og fiskeprodukter.

EEA-avtalen mellom EF og EFTA innebærer for EF-landenes fiske økte fangstrettigheter i henholdsvis Norges og Islands fiskerisoner, ref. ovenfor. For den danske fiskeflåten vil det imidlertid ikke bli gitt økte andeler av EFs samlede fiskekvoter som en konsekvens av dette.

- Sverige slutter årlig, basert på bilaterale rammeavtaler, fiskeriavtaler med EF, Finland, Sovjet og Polen vedrørende utnyttelsen av sild, skarpsild, torsk og laks i Østersjøen. I fiskeriavtalen med Norge har Sverige i norsk økonomisk sone i Nordsjøen kvoter på bl. a. sei, hyse og sild.I fiskeriavtalen med EF har Sverige i EFs økonomiske sone i Nordsjøen kvoter på bl.a sild, skarpsild og makrell, og i fiskeriavtalen med EF (Danmark) og Norge om Skagerrak og Kattegat fastsettes felles TAC '1 for sild, skarpsild, hvitting, rødspette, torsk og reke, som fordeles mellom partene.

Sverige og Sovjetunionen undertegnet i 1988 en avtale vedrørende den tidligere "hvite sonen" øst om Gotland i Østersjøen, som innebar at 75 % av sonen tilfalt Sverige og 25 % Sovjetunionen.Avtalen inneholder i tillegg en 20-årig fiskerioverenskomst som innebærer at sovjetiske fiskere årlig tilføres en fiskekvote på 18 000 tonn i svensk sone, hvorav 240 tonn laks, samt at svenske fiskere årlig tilføres en fiskekvote på 6 000 tonn i sovjetisk sone, hvorav 80 tonn laks.

Forvaltningen av fisket i Torneelven reguleres etter en konvensjon fra 1971 mellom Sverige og Finland.

Mellom Sverige og Norge finnes en konvensjon fra 1949 vedrørende laks- og ørretfisket i Iddefjorden og Svinesund.

Mellom Sverige og Danmark regulerer bestemmelser fra 1933 fiskerforholdene i grensefarvannene.

EEA-avtalen mellom EFTA og EF innebærer for Sverige en konsolidering av de kvoter på 2 500 tonn torsk og 1 500 tonn sild i Østersjøen som ble fastsatt i tilpasningsavtalen av 1986 mellom Sverige og EF.

- Finland har bilaterale fiskeriavtaler med Norge, EF, Sverige og Sovjetunionen.

Fiskeriavtalen med Sverige gir finske fiskere laksekvote innenfor svensk fiskesone, samt at avtalen stadfester gjensidige rettigheter til tradisjonelt fiske etter torsk og strömming. Avtalene med Sovjetunionen har tidligere gitt finske fiskere en laksekvote i sovjetisk fiskerisone i bytte mot kvote på strömming med bifangst av vassbuk/skarpsill. Denne avtalen er fra og med 1992 ikke lenger i virkning. For 1991 har Finland inngått direkte avtale ved en protokoll med Estland basert på den opprinnelig finsk/sovjetiske kvoteavtalen. Dette vil fra 1992 av bli utvidet gjennom direkte avtaler med de øvrige baltiske statene.

Hverken avtalene med Norge eller EF utnyttes for tiden. EEA-avtalen innebærer ingen kvotebytter for finsk vedkommende.

- Åland har ikke separate fiskeriavtaler med andre land, men ålandske fartøy fisker i henhold til de avtaler Finland har inngått med Sverige og Sovjetunionen/de baltiske stater, etter laks, torsk og strömming i svensk sone og etter laks i Sovjetunionens sone.

4.2.3 *Medlemskap i internasjonale fiskeriforvaltnings- og rådgivningsorganisasjoner*

De fleste kyststater har opprettet 200-mils soner, med noe varierende innhold. For de nordiske land er fiskeri i 200-mils sonene underlagt kyststatens fiskerilovgivning.

Det er opprettet en rekke konvensjoner om ressursforvaltning og -vern, avgrenset dels ut fra geografiske kriterier, biologiske kriterier eller en kombinasjon. Organisasjonene som "forvalter" disse konvensjonene kan ha rolle som rådgivende organ for medlemsstatene, mens andre har rolle som forvaltningsorgan som kan treffe er bindende avgjørelser, med mindre medlemsland reserverer seg.

De nordiske land er aktive medlemmer i alle relevante fiskeriforvaltnings- og -rådgivningsorganisasjoner for Nord-Atlanteren og Østersjøen, og har i mange tilfeller vært blant stifterne. Nordiske lands forskningsinstitutter er også i flere av organisasjonene de sentrale leverandører av forskningsunderlaget som arbeidet bygges på.

- Den Internasjonale havforskningsorganisasjonen (ICES) ble stiftet i 1902. ICES har som hovedoppgave å fremme og koordinere forskning innenfor fiskeri- og marine vitenskaper. Rådgivning overfor nasjonale og internasjonale forvaltningsorganer, knyttet til ressurs- og fangstregulering, har i stadig økende grad blitt en sentral oppgave for ICES.

  Alle nordiske land er medlemmer av ICES. Danmark, Grønland og Færøyene er selvstendige medlemmer uten koordinering innenfor riksfellesskapets rammer. Grønland og Færøyene deler en observatørpost i ICES' organ for rådgivning, Advisory Committee on Fishery Management (ACFM).
- Den Nordatlantiske laksekommisjonen (NASCO) ble etablert i 1983, og har som formål å bevare laksebestanden i Nordatlanteren, samt fastsette kvoter for Grønlands og Færøyenes fangst av laks. Dog fastsetter NASCO ikke kvoter for laksefangst i de landene hvor laksene kommer fra.

  Alle nordiske land er medlemmer av NASCO. Det danske medlemskapet, representert ved Udenrigsministeriet, vedrører kun Færøyene og Grønland, mens EFs medlemskap dekker den øvrige del av riksfellesskapet Danmark.
- Den Baltiske fiskerikommisjonen (IBSFC) ble stiftet i 1974, og har som formål å "bevara och utöka naturressurserna för att uppnå en bestående optimal nytta. Kommisjonen skall främja och koordinera forskning för att kunna förverkliga sin målsättning." Av de nordiske landene er Danmark gjennom EF, Sverige og Finland medlemmer av IBSFC.
- Den Internasjonale hvalfangstkommisjonen (IWC) ble etablert i 1950 på bakgrunn av traktat fra 1946, og har som formål "å sikre en passende bevaring av hvalbestandene og derigjennom muliggjøre en jevn utvikling innenfor hvalfangstindustrien". Alle nordiske land er medlemmer av IWC,

der Grønland og Færøyene er representert gjennom det danske medlemsskap og deltar i IWC-møtene som del av den danske delegationen, koordinert av Udenrigsministeriet.

- Den Nordøst-Atlantiske fiskerikommisjonen (NEAFC), har sin opprinnelse fra den internasjonale overenskomst av 5. april 1946 om fastsettelse av maskevidde i fiskenøter og minstemål for fisk. Någjeldende konvensjon, endret på basis av de utvidede nasjonale havrettsregimer, ble undertegnet i 1980. Kommisjonen har i dag sin betydning for reguleringer på fiskebestander som helt eller delvis befinner seg utenfor kyststatenes juridiksjonsområder.

  Alle nordiske land unntatt Finland er medlemmer av NEAFC. Danmark er selvstendig (ikke gjennom EF) representert, og gjennom riksfellesskapet også på vegne av Grønland og Færøyene.
- Den Nordvest-Atlantiske fiskeriorganisasjonen (NAFO), har sin opprinnelse i den internasjonale overenskomst om fisket i det nordvestlige Atlanterhav (ICNAF) av 8. februar 1949. På samme måte som NEAFC har innholdet i denne konvensjonen blitt endret, og ICNAF ble avløst av konvensjon om fremtidig multilateralt samarbeid om fisket i det nordvestlige Atlanterhav (NAFO) av 24. oktober 1978. NAFO har som formål å regulere fisket på bestander som befinner seg utenfor medlemsstatenes fiskerisoner.

  Alle nordiske land unntatt Sverige og Finland er medlemmer i NAFO, der Grønland og Færøyene er representert gjennom det danske riksfellesskapet med Danmark som selvstendig medlem.

4.3 Innsats

4.3.1 *Fangstleddet*

Fiskeflåtens størrelse og sammensetning i de nordiske land varierer kraftig mellom landene. Selvsagt basert på de ulike ressursforutsetningene, men også på grunn av svært ulike naturforhold og klima, samt den historiske utvikling i fisket, og de ulike politiske styringer som også har medvirket til ulik flåteutvikling i de enkelte landene.

- Grønlands fiskeflåte består av 462 fartøyer med en samlet tonnasje på ca 50 000 bruttoregistertonn. Størstedelen av disse fartøyene er fiskebåter til inneskjærsfisket. Således er 345 fartøyer i størrelsen mellom 5 og 25 brt. Av de havgående er der 29 i størrelsen mellom 100 og 500 brt, og 39 større enn 500 brt.
- Island har en fiskeflåte registrert for å drive yrkesfiske på i alt 2 650 fartøy med en samlet bruttotonnasje på 120 156 brt. Av dette var det 615 fartøyer større enn 10 brt. og 2 035 mindre båter under 10 brt. Det er en av forutsetningene for å få lisens til å drive yrkesfiske i Island at fartøyet er registrert.
- Færøyene har i 1990 registrert 233 større fiskefartøy. 9 over 20 brt med en samlet bruttotonnasje på 61 373 brt, og 334 fartøy under 20 brt. med fiskerilisens, av disse er i underkant av 200 dekkede fartøy mellom 5 og 20 brt, med en samlet tonnasje på 2 215 brt.

  For fartøy under 20 brt. er eneste betingelse for å få fiskerilisens at det kan dokumenteres 20 landinger i løpet av siste år. Det gis ikke nye fiskelisenser for fartøy over 20 brt., med mindre det foretas en utskifting av eksisterende tilsvarende fartøy.

- Norge hadde i 1990 innført 17 349 fartøyer i merkeregisteret med en samlet bruttotonnasje på 323 277 brt. Dette varierer fra små, åpne båter på 3,5 meter lengste lengde til fabrikkskip på over 75 meter.

  Aktivitetsundersøkelsen for fiskefartøyer større enn 13 meter gjennomført i 1990, viste at av storbåtflåten på 1 686 fartøyer var 1 359 fartøyer (81 %) helårsdrevne. Kriteriet for helårsdriftdefinisjonen var satt til 25 uker for kystfartøyene i Nord-Norge og 30 uker for fartøy fra andre områder. Småbåtkartleggingen viste at av de registrerte 4 465 dekte fartøy mellom 8 og 13 meter, var 2004 (45 %) helårsdrevne.

  Alle fartøy som skal nyttes til fiske eller fangst i Norge må innmeldes i registreret over merkepliktige norske fiskefarkoster. Merkeregisteret er bygget opp med hjemmel i lov om registrering- og merking av fiskefartøy av 1917. Registeret skal omfatte alle fartøyer som brukes til erhvervsmessig fiske og fangst, og som eies av fiskere som oppfyller betingelsene for å være innført i fiskermantallet.
- Danmark har registrert 2 832 fiskefartøyer over 5 brt. med en samlet bruttotonnasje på 118 801 brt. Det største antallet (68 %) er mindre fartøyer mellom 5 og 20 brt, som dog utgjør kun 20 % av den samlede tonnasje. Fartøygruppen mellom 30 og 70 brt. tegner seg for 18 % av antallet og 19 % av tonnasjen i den danske fiskeflåten. De store fiskefartøyene over 130 brt. utgjør kun 8,6 % av antallet, men over 50 % av den samlede tonnasjen.

  Fiskerifartøyer over 5 brt., som anvendes til erhvervsmessigt fiske, skal være registert i Danmark som fiskefartøyer. Et fartøy som ikke er registert skal ha spesiell tillatelse for erhvervsfiske. Det kreves spesiell tillatelse for ombygninger av registrerte fiskefartøyer som øker kapasiteten.
- Sverige har et totalt antall fiskefartøy på 4 350, hvorav 530 er over 12 meter, 1 100 er mellom 8 og 12 meter og 2 725 er mindre enn 8 meter lengste lengde. Den samlede bruttotonnasjen på svenske fiskefartøy over 12 meter 44 025 brt.
- Finland har 357 registrerte fiskefartøy over 8,5 meter mens den samlede bruttotonnasjen ikke er kjent.

  I Finland skal fiskebåter mellom 8,5 og 27,5 meter som anvendes i yrkesmessigt fiske i åpen sjø innføres i fiskefartøyregisteret. Fiskefartøy større enn 27,5 meter skal innføres i handelsfartøysregisteret.

  Det er ikke obligatorisk å registere båter som anvendes til yrkesfiske i Finland, men det er kun registrerte båter som kan gjøre krav på de spesielle ordninger etablert for fiskefartøy.
- Åland har 50 registrerte fiskefartøy over 8,5 meter, med en samlet bruttotonnasje på 2 000 brt.

  I Åland registreres fiskebåter etter samme bestemmelser som i Finland. Båter over 8,5 meter som anvendes i åpen sjø registreres i fiskefartøysregisteret, mens båter som kun fisker i skjærgårdshavet og innenfor 4 sjømils linjen registreres separat i et regionalt ålandsk småbåtregister.

Som et innsatsmål er det vanskelig å sammenligne antallet registrerte fiskefartøy, både p.g.a. de ulike fartøystørrelser, typer og driftsintensitet, samt ulik inndeling i kategorier, registreringsbestemmelser m.v. mellom de nordiske land. Antallet yrkesfiskere sysselsatt i denne fiskeflåten, som sammenlignes nedenunder, gir derimot en bedre sammenligning av innsatsen i fisket.

Fiskere og fangere i de nordiske land	
Grønland	2 500 +
Island	6 270 +
Færøyene	1 900 +
Norge	20 475 + 7 200 bierhverv
Danmark	7 300 + 750 bierhverv
Sverige	3 250 + 570 bierhverv
Åland	200 + 300 bierhverv
Finland	1 320 + 3 430 bierhverv

Sammenholdes antallet fiskere med landenes totale fiskefangster kan det som en generell betraktning bemerkes at Norge har en struktur i fangstleddet som er vesentlig mer arbeidsintensiv, og basert på et stort antall mindre fartøyer, enn Danmark og spesielt Island. Det samme er tilfellet for Finland og Sverige sammenholdt med Færøyene og Grønland. Norge og spesielt Finland har også et meget høyt antall bierhvervsfiskere. Det er ulike statistikk og definisjonsgrunnlag for hva som er fiskere/bierhvervsfiskere i de enkelte landene. For Grønland, Island og Færøyene spesielt er dette skillet vanskelig tallfestbart.

4.3.2 *Produksjonsleddet*

Også produksjonssiden er svært forskjellig strukturert der det i enkelte land er bygget ut en fiskeforedlingsindustri, som ledd i å skape sysselsetting i næringsfattige distrikter, mens andre land uten samme distriktspolitiske målsettinger har utviklet en industri med større og færre enheter.

- I Grønland finnes 13 fiskefabrikker, som enten bearbeider fisk eller både fisk og reker, og i tillegg 49 mindre anlegg i de grønlandske bygder. I bygdeanleggene vil det både være produksjon av frosne fiskeprodukter og mer tradisjonell produksjon i form av salting og tørring. I tillegg foregår en god del bearbeiding ombord på fabrikktrålere. Det finnes i Grønland ingen anlegg for produksjon av fiskemel og -olje.
- I Island er det 574 anlegg for kjøp og bearbeiding av fisk, som omfatter alle typer produksjonsvirksomhet, fra enmannsbedrifter til store fabrikker med 2—300 ansatte. Det finnes 18 fiskemel- og -oljefabrikker i Island.
- I Færøyene er der 21 filetfabrikker som produserer fra over 10 000 tonn ned under 2 000 tonn råstoff pr. år. 3 virksomheter er spesialiserte saltfiskprodusenter med en årlig produksjon på ca. 1 000 tonn. Det finnes videre 17 mindre bedrifter som bearbeider konsumfisk, fisk fra oppdrettsnæringen m.v. Det er i Færøyene en fabrikk som produserer fiskemel og annet fór til fiskeoppdrett.
- Norge hadde i 1989 590 godkjente anlegg for kjøp og viderebearbeiding av fisk, inklusive slakting og produksjonsanlegg for oppdrettsfisk. Dette omfatter alle typer produksjonsvirksomheter, fra fryse- og filetanlegg ned til enmannsbedrifter. Det var i 1989 i Norge 17 fiskemelsfabrikker.
- I Danmark var der i 1989 458 virksomheter innenfor fiskeindustri, -bearbeiding og -handel. Konsumfiskeindustrien omfatter virksomheter av vidt for-

skjellig type. Det kan skjelnes mellom 65 bedrifter som kun bearbeider fisk, samt 216 virksomheter som både bearbeider og driver engroshandel med fisk og fiskevarer. Antallet fiskemel- og -oljefabrikker er kraftig redusert de seneste årene, og der var 8 slike anlegg i Danmark i 1989.

- Sverige har ca. 50 fiskebearbeidings- og konservesindustrier. Det finnes en fiskemelfabrikk på den svenske vestkysten.
- I Åland finnes 5 helårdrevne anlegg for bearbeiding av fisk. Virksomheten omfatter alle produksjonsformer fra produksjon av frossenfisk, halvkonservesindustri samt røking og salting. Anleggene produserer fisk fra fiskeriet såvel som regnbueørret fra fiskeoppdrettsnæringen.

  I tillegg finnes et titalls mindre anlegg med sesongbetont virksomhet.
- I Finland er det estimert at ca. 180 bedrifter foretar kjøp og bearbeiding av fisk i ulike former.

  Det finnes ingen autorisering av fiskekjøp og -produksjon i Finland, og det er derfor umulig å fastslå tallet på førstehåndsoppkjøperne. Alle som har lokaliteter godkjent av kontrollen for levnedsmiddelhåndtering, kan drive bearbeiding og videresalg av fiskevarer.

  Gjennom at fisket i Finland er svært sesongbetont, er det vanlig at bedrifter som arbeider med fisk under deler av året, arbeider med grønnsaker, bær og kjøtt i andre deler av året. Kun et lite antall foretak er helt spesialisert på fisk.

Strukturen i bearbeidingsindustrien er så forskjellig, at det gir liten mening å illustrere innsatsen ved å sammenligne antall anlegg. Antall årsverk i industrien, illustrert nedenunder, gir et bedre mål på størrelsen av de nordiske lands fiskebearbeidingsindustrier.

Arbeidere i fiskeindustrien i Norden	
Grønland	3 000
Island	8 900
Færøyene	2 300
Norge	14 000
Danmark	10 100
Sverige	2 500
Åland	100
Finland	460

Også innenfor bearbeidingsindustrien er den norske næringen bygget opp med større antall mindre fabrikker, og med større antall årsverk i forhold til produksjonsvolumet enn f.eks Danmark og Island.

4.3.3 *Akvakultur*

Akvakulturnæringen i de nordiske land har gjennomgått en voldsom utvikling gjennom hele det siste 10-året, basert på oppdrett av laks og regnbueøret i havbruk. I de nordiske land er det kun Danmark som i noe kommersiellt omfang har en lengre tradisjon med fiskeoppdrett, og da med produksjon av små ørret i jorddambruk.

- I Grønland finnes et landbasert anlegg til oppdrett av fjellørret, foreløpig på forsøksbasis. Erfaringene fra dette vil bestemme om det vil bli satset på utbygging av et mindre antall anlegg i SydGrønland de kommende årene.
- I Island er der 40 anlegg for matfiskproduksjon, i hovedsak laks. Av disse anleggene er 18 basert på oppdrett i havmærer og 22 er landbaserte anlegg. Det samlede produksjonsvolumet er 361 500 m^3. I tillegg er der 54 smoltanlegg for settefiskproduksjon, med et produksjonsvolum på 40 300 m^3. Det er i Island også 23 bedrifter som bedriver kommersiell gjenfangst av laks i havbruk.
- Færøyene har 72 oppdrettsanlegg med et samlet produksjonsvolum på 790 000 m^3. Alle er havmærer, og den alt vesentligste produksjonen er laks.
- Norge har 790 oppdrettsanlegg med samlet produksjonsvolum på 8 247 206 m^3. De aller fleste av disse er havbruk for oppdrett av laks og ørret. I henhold til lov om oppdrett av fisk, skalldyr m.v. av 1985, der all oppdrettsvirksomhet er konsesjonsregulert, er det pr. juli 1991 gitt 571 settefiskkonsesjoner, 819 matfiskkonsesjoner for laks og ørret, 519 konsesjoner for matfiskproduksjon av andre fiskearter, samt 364 skalldyrkonsesjoner. En rekke bedrifter har flere konsesjonestyper (delvis overlapping), og ikke alle konsesjonene er satt i produksjon.

  Hordaland, Møre og Romsdal og Nordland er de største oppdrettsfylkene i Norge.
- Danmark har i alt 538 akvakulturanlegg, hvorav størsteparten, 450, er ferskvannsdambruk for produksjon av porsjonsørret, og i økende grad settefisk. Videre er der i Danmark 31 havbruk i hovedsak konsentrert om regnbueørret, 10 innpumpings- eller kjølevannsanlegg, samt 47 åleanlegg.
- I Sverige er der 480 akvakulturanlegg i havbruk. Av disse er 255 kun for matfiskproduksjon, og 131 produserer bare settefisk. Matfiskproduksjonen utgjøres for 90 % av regnbueørret. Der er i Sverige en mindre produksjon av signalkreps, blåskjell, ål m.v.
- I Finland er der 350 fiskeoppdrettsanlegg konsentrert om oppdrett av regnbueørret. 140 av anleggene er havbruksanlegg og 206 er oppdrettsanlegg i ferskvann. Av den samlede produksjonen kommer imidlertid 3/4 fra havbruksanleggene. Det samlede produksjonsvolumet er 2 068 000 m^3. Det er i Finland en svært stor produksjon av yngel for utsetting for å styrke de naturlige bestandene, spesielt av laks, sik, ørret og gjedde. Til dette anvendes i stor grad naturdammer, og det er tilsammen 250 slike anlegg med et samlet areal på 10 348 hektar.
- I Åland er der 36 havbruksanlegg som driver matfiskproduksjon av regnbueørret og produksjon av smolt av laks og ørret for utsetting i Østersjøen. Det samlede produksjonsvolumet er 350 000 m^3. Åland har også et innpumpingsanlegg som årlig produserer 260 000 smolt av ørret og laks for utsetting. Tross at den økonomiske betydning av akvakulturen innenfor fiskerinæringen samlet sett er betydelig, er det kun i Norge at næringen er blitt betydningsfull også m.h.t. arbeidsplasser i utkantsområdene.

Sysselsetting i akvakultur i Norden	
Grønland	—
Island	240
Færøyene	375
Norge	7000
Danmark	700
Sverige	350
Åland	120
Finland	1800

4.3.4 *Offentlig finansiell innsats*

Fiskeriene har tradisjonelt vært en næring som myndighetene har benyttet som et redskap i distriktspolitisk sammenheng, for å skape arbeidsplasser i forøvrig næringsfattige distrikter. Som en konsekvens har det vært bygget opp systemer for offentlige overføringer til fiskerinæringen. Dette er systemer som, spesielt for de direkte overføringenes vedkommende, nå er under omforming og delvis nedtrapping som en konsekvens av de regler for statsstøtte som stilles internasjonalt, bl. a. i forbindelse med handels- og konkurranseregler innenfor EF, innenfor EFTA, og i EEA-avtalen.

- I Grønland er det mulighet til å oppnå offentlig støtte til etablering av privat erhvervsvirksomhet, og fiskerisektoren står for størsteparten av rammen på 110 millioner kroner som er satt i statsbudsjettet for 1992. Støtten gis enten som rente- og avdragsfritt lån, som rentebærende lån, eller som garanti for lån i private banker. Videre kan det gis rentestøtte til privatfinansierte lån. Støtten gis bl. a. i forbindelse med utskifting av fartøy og ved større ombygninger.

  Trålere, som produserer reker ombord direkte for eksport, betaler en avgift til det offentlige på denne produksjonen. Denne rekeavgiften innbringer omkring 100 millioner kroner pr. år. Hertil skyter det offentlige for 1992 inn 40 millioner til et konjunkturutligningsfond, som benyttes til pristilskudd til fisk som landes ved fabrikkene i Grønland.
- Island har ingen direkte offentlige støtteordninger til fiskerisektoren. Det offentlige har gitt lånegarantier til fiskerinæringen for å kunne oppnå bedre renter på utenlandslån. I 1991 er det kommet garantier til utbetaling.
- I Færøyene er det etablert et omfattende system for overføringer til fiskerinæringen, hvor utgangspunktet har vært å sikre fiskerne et akseptabelt inntektsnivå samt å sikre at fisken ble landet i Færøyene for å skape sysselsetting på land. Den færøyske støttepolitikken er under omforming, og omfanget av bl. a. de direkte tilskudd forventes å bli redusert.

  I 1990 var overføringene fordelt med prisstøtte på landet fisk med 210 millioner kroner, mannskapsstøtten som går til det arbeidsintensive linefisket var på 46 millioner, driftsstøtten til fiskeflåten med 85 millioner går til fisket med line, juksa og trål for fersk levering i land , sosiale ordninger på 66 millioner er i hovedsak minsteinntektsgaranti, annet som i hovedsak er støtte til bibeholdelse av en differensiert fiskeflåte beløp seg til 6 millioner.

  Landskassen deltar også i finansieringen av fiskefartøy, og det var i 1990 avsatt 80 millioner kroner til utbetalinger for effektive garantier.

- Norge kanaliserer offentlig støtte til fiskerisektoren gjennom Støtteavtalen mellom Staten og Norges fiskarlag, via Statens fiskarbank og Distriktenes utbyggingsfond.

  Målsettingen med den norske støtteavtalen, etablert ved Hovedavtalen av 1964, er effektivitetsfremmende tiltak for å bedre næringens lønnsomhet. Fra 1990 er det lagt særlig vekt på strukturprogrammer for å redusere overkapasiteteten.I 1991 har støtteavtalen en ramme på 715 millioner kroner, som var fordelt med bl.a. 140 millioner til strukturtiltak og gjeldssanering i fiskeflåten, 60 millioner til effektiviserings og kompetansehevende prosjekter, 209 millioner til pristilskudd og -støtte og 192 millioner til minstelønnsgarantier og andre sosiale ordninger.

  Statens fiskarbank har som formål å hjelpe fram flåtesiden i fiskerinæringen ved lån og tilskudd til nybygging, omstilling og moderniseringer. Bankens kundegruppe er avgrenset til merkepliktige norske fiskefartøy og servicebedrifter med nær tilknytning. Finansielle behov innenfor akvakultur og bearbeidingsindustrien er Industribankens ansvarsområde. Statens fiskarbanks lån gis til markedsrente, der en del lån kan gis rentesubsidier. For 1991 er det avsatt en kontraktsramme på 350 millioner kroner til nybygg og større ombygginger. Lånerammen er 250 millioner og videre investeringstilskudd på 12 millioner kroner.

  Distriktenes utbyggingsfond gir støtte til å opprettholde og styrke grunnlaget for økonomisk virksomhet og sysselsetting i distrikter med lav økonomisk aktivitet. Fondet er næringssektornøytralt, og ikke rettet spesielt mot fiskerinæringen. Distriktenes utbyggingsfond gir ikke støtte til fiskeflåten.

  Den omforente fortolkning av artikkel 13 i Stockholmkonvensjonen som gir retningslinjer for statsstøtte i EFTA-landene er i stor grad sammenfallende med EFs regelverk for statsstøtte.

  Hovedregelen innenfor begge regelverk er at støtten ikke må påvirke samhandelen mellom landene. For den norske støtten til fiskerinæringen betyr dette at støtte som er direkte inntektsøkende eller kostnadsreduserende ikke er akseptert. Dette vil få konsekvenser bl.a. for de pristilskudd og gjeldssanerings-/likviditetstilskudd som i dag gis. Det antas at de støtteordninger som går til struktur- og omstillingstiltak kan beholdes ut fra begge regelverk, mens lån og tilskudd gjennom Statens fiskarbank må distriktsrettes på samme måte som gjennom Distriktenes utbyggingsfond.

  EFs regelverk synes mer liberalt enn EFTA-reglene når det gjelder støtte ut fra regionalpolitiske hensyn, samt at støtteordninger på strukturSiden lettere kan tilpasses EFs meget omfattende strukturprogammer.

  EEA-avtalen innebærer at Norge må tilpasse seg disse regler innen 1. januar 1993, og ikke 1. januar 1994 som var fristen i EFTA-avtalen.

- I Danmark er den offentlige finansielle innsatsen en blanding av nasjonale danske strukturmidler, EFs strukturfond samt EFs minsteprisgarantier.

  EFs strukturforanstaltninger har til formål å skape bedre overensstemmelse mellom fangstkapasitet og ressurstilgang inklusive akvakulturproduksjonen, samt forbedret markedstilpasning for de ressurser som fanges.

  I 1990 er det i Danmark utbetalt 96 millioner kroner til opphørsordninger i fisket, hvorav 21 millioner fra EFs strukturfond.

  Det gis støtte til moderniseringer, d.v.s. ombygging av eksisterende fartøy,

til forsøksfiske og til akvakulturutvikling. I 1990 er det til disse tiltak gitt støtte med i alt 36 millioner kroner, hvorav 22 millioner fra EF.

Det gis videre støtte til strukturtilpasning innenfor bearbeidingsindustrien m.h.t. produktutvikling, biproduktutnyttelse, kvalitetssikring m.v. I 1990 ble det utbetalt 18 millioner i støtte til utvikling innenfor konsumindustrien, hvorav 12 millioner kroner fra EFs fond.

Under EFs minsteprisordning trekker produsentorganisasjonene fisk tilbake fra markedene hvis markedsprisen faller under den på forhånd fastsatte minstepris. Det utbetales pristilskudd for slik tilbaketrukket fisk. I 1990 utbetalte EF 9 millioner kroner til tilbaketrekking av fisk i Danmark.

Danmarks fiskeribank yter lån på markedsbetingelser til fiskeflåten, akvakultur og bearbeidingsindustrien. I 1990 hadde banken garantiutbetalinger på 7,6 millioner kroner.

- I Sverige gis statlig støtte til yrkesfisket i form av lån, lånegarantier, investeringstilskudd og prisstøtte.

  Statlig subsidierte lån (40 millioner kroner i 1990), gis til investeringer i fiskefartøy og i utstyr. Tilskudd (9 millioner) gis til investeringer og til kondemnering av fartøy. Innenfor rammen av prisreguleringer på fisk anvendtes 70 millioner kroner direkte til prisstøtte (i 1990 hovedsakelig på sild), og som tilskudd til fiskernes trygghetsforsikring (8 millioner).

  Pristilskuddsordningen i Sverige finansieres ved avgift på svenskfanget fisk og ved avgift på importert fisk og fiskeprodukter.

  Som en følge av EFTA-overenskomsten fra 1990 er en avvikling av prisreguleringen med prisstøtte påbegynt i Sverige.
- I Finland er det minsteprisgaranti for strømming til foredlingsindustrien, og prisstøtte utbetales når markedsprisen faller under dette. For 1990 var det avsatt 25,6 millioner mark til dette formål.

  Transportstøtte kan utbetales for transport av fisk fra fangstplasser i s.k. Hargården og utkantområdene til markedene. I 1990 ble det utbetalt 2,9 millioner mark.

  Det gis i tillegg investeringstilskudd og strukturlån med rentestøtte, som i 1990 beløp seg til i alt 19,2 millioner mark.

  Som støtte til fiskeriforsikringskassene, betaler den finske staten deler av skadeerstatningene, årlig ca. 5—6 millioner mark.

  Alle disse tallene omfatter også Åland.
- I Åland var utbetalingene til minsteprisstøtte for strömming til foredlingsindustrien 3,2 millioner mark i 1990, og 2,21 millioner mark i transportstøtte for fisk fra Åland til nærmeste havn på det finske fastlandet.

  Rentestøtten for anskaffelse av båter, motorer og fiskeredskap beløp seg for Ålands vedkommende til 0,8 millioner mark, og tilsvarende rentestøtte til bearbeidingsindustrien for tilsammen 0,5 millioner i 1990.

  Støtten til forsikringskassene beløper seg årlig i Åland til omkring 1 million mark.

4.4 Markedspolitikk og markedsreguleringer

4.4.1 *Innenlandske omsetningsreguleringer*

Den innenlandske omsetningsreguleringen er svært forskjellig i de nordiske land, fra strengt lovregulerte systemer med sentrale prisfastsettelser, til fri prisfastsettelse i auksjonssystemer.

- *Grønland:* Den betaling fiskerne får avtales mellom fiskernes organisasjoner og eieren av fabrikkene under Royal Greenland A/S. Dette selskapet ble 1. januar 1985 overtatt av Grønlands Hjemmestyre fra den danske stat, og ble pr. 1. januar 1990 etablert som selvstendig aksjeselskap med Grønlands Hjemmestyre som eneaksjonær. Prisforhandlingene foregår løpende gjennom året med utgangspunkt i prisene på verdensmarkedet. Reker som produseres ombord selges direkte til eksport enten gjennom Royal Greenland eller gjennom trålerrederienes egne salgsselskaper.

  Ut over de anlegg som Royal Greenland driver finnes det en rekke andelsforetagender og mindre private bearbeidingsindustrier, men de priser som er fastsatt i forhandlingene gjelder normalt også her.
- *Island:* Minstepriser for førstehåndsomsetningen av fisk avtales i Island i forhandlinger mellom fiskernes, fiskebåteiernes og bearbeidingsindustriens organisasjoner.

  Utviklingen i fiskeomsetningen i Island har de seneste årene gått mot at markedet til enhver tid bestemmer omsetningsprisen. Dette bl. a. som en følge av at omsetningsmulighetene har økt gjennom opprettelse av innenlandske auksjonsmarkeder for fisk og økt direkteeksport av fisk til det europeiske markedet.

  Det forventes at man i løpet av få år vil slutte med å avtale minstepriser for førstehåndsomsetningen av fisk i Island.
- *Færøyene:* Systemet med fastsettelse av førstehåndsprisen, hvor Råfiskfondet fastsatte prisene 3 ganger årlig, ble opphevet 1. oktober 1990, og det er nå fri markedsprisdannelse for førstehåndsomsetningen av fisk i Færøyene.
- *Norge:* I henhold til Råfiskloven av 1951 er all omsetning av fisk i første hånd i Norge organisert gjennom salgsorganisasjoner av fiskere eller oppdrettere. Det er i Norge 7 salgsorganisasjoner som har juridisk rett til førstehåndsomsetningen for bestemte fiskeslag eller innenfor bestemte geografiske områder. Hensikten med denne regulerte organiseringen av førstehåndsomsetningen var å skaffe fiskerne gode og stabile priser. Det omsettes fisk både etter minsteprissystem som avtales i forhandlinger mellom fiskernes og bearbeidingsindustriens organisasjoner, og gjennom auksjonssystemer.

  Kjøpere av fisk i førstehåndsomsetningen skal være godkjent med hjemmel i Råfiskloven.

  Salgslagenes enerett til førstehåndsomsetningen omfatter også direkte leveranser i utenlandsk havn eller til utenlandsk fartøy, og direktelandinger i norsk havn fra utenlandske fiskefartøy.

  Tilvirkerloven av 1970 regulerer omsetningen av bearbeidet fisk fra godkjent kjøper (annenhåndsomsetningen).

  EEA-avtalen mellom EFTA og EF innebærer at Råfiskloven kan opprettholdes. Norge vil imidlertid se på om loven praktiseres på en konkurransevridende måte.

  Partene skal opprette et konsultasjonssystem for å sikre at det ikke blir brukt antidumpingsmidler mot norsk laks. For andre fiskeslag vil det ikke være aktuelt med antidumpingstiltak fordi EF vil kunne fastsette en referansepris (minstepris), dersom importprisene faller under et bestemt nivå.
- *Danmark:* EFs felles markedsordning for fisk og fiskevarer inneholder en rekke bestemmelser som regulerer handelen og konkurransevilkårene på EF-markedet.

For de varer som omfattes av EFs markedsordning kan det fastsettes felles handelsnormer, bl. a. vedrørende kvalitetskategorier, størrelse, emballasje og merking. Varer som det er fastsatt felles normer for, kan kun omsettes når disse normene er oppfylt.

EFs minsteprissystem har som formål å være markedsstabiliserende, og regulerer markedet ved å trekke fisk som utbys tilbake hvis markedsprisen faller under fastsatt minstepris.

- *Sverige:* Det innenlandske markedet for fisk i Sverige reguleres gjennom normprissystemet som har som formål å styre fisket mot økt lønnsomhet, og samtidig medvirke til å utjevne svingningene i fiskernes inntekter. Normprisene og normkvanta for de ulike fiskeslag fastsettes av staten. Om markedspris faller under normprisen utbetales pristilskudd til fiskerne. Om markedsprisen overstiger normprisen skal det av hensyn til konsumentinteressene iverksettes markedsreguleringer. Normkvantitetene fastsetter for hvor store kvanta pristilskudd kan gis. Fisk som ikke kan omsettes til minsteprisen kjøpes opp av markedsreguleringsforeningen "Svensk fisk".

  EEA-avtalen innebærer at det svenske prisreguleringssystemet vil måtte omlegges.
- *Finland/Åland:* I Finland er der ingen lovreguleringer av fiskeomsetningen og ingen markedsreguleringer utover de pristilskudd til fisker som er omtalt foran.

4.4.2 *Fri bevegelighet for fisk — Begrensinger for utenlandsk landing og transitt*

Det er svært ulik tradisjon i de nordiske land m.h.t. landing og transitt av fisk fra utenlandske fartøy. Noen land har hatt restriktive forbud som har hatt til formål å beskytte nasjonale fiskere ved å holde prisene oppe gjennom redusert tilbud til landanleggene, samt gjennom landingsforbud å redusere det økonomiske utbyttet for fjernfiskeflåter fra andre land. I andre nordiske land er det fri adgang til landing av fisk for å øke råstofftilgangen i egen fiskeindustri og med det skape større lønnsomhet og høyere industrisysselsetting. Som en konsekvens av EF/EFTA/EEA, vil det for alle nordiske lands vedkommende i årene fremover bli åpnet for landing av fisk fra utenlandske fartøy.

- *Grønland* har ingen lovgivning som forhindrer utenlandske fiskeskip i å lande fisk i Grønland. Dette forekommer normalt kun i tilfeller hvor utenlandske skip, på lisens i Grønlands fiskerisone, fisker på kontrakt for angjeldende fabrikker.
- *Island* vil i henhold til nytt lovforslag under behandling i Alltinget, la utenlandske fartøy lande fisk for produksjon i Island, med unntak for fartøy som fanger på fellesbestander hvor det ikke er inngått reguleringsavtaler. Grønlandske fartøyer har i mange år hatt avtale med adgang til å foreta omlasting av fangst i islandske havner. Det vil fortsatt være forbudt for utenlandske fartøy å ferdigbehandle fangst i islandsk territorialfarvann eller i islandske havner.
- *Færøyene* har ingen restriksjoner mot utenlandske landinger eller transitt av fisk.
- *Norge* har i henhold til Fiskerigrenseloven forbud mot at utenlandske fartøy produserer, pakker eller omlaster fangst innenfor den norske fiskerigrense. Forbudet gjelder såvel fangst fra norske som utenlandske fartøy. Unntak kan

gjøres m.h.t. norskfanget fisk når hensynet til avsetningsforholdene taler for dette, og når hensynet til produksjonen ved foredlingsanleggene på land ikke taler mot dette.

Det er forbud mot landing av fisk fra utenlandske fartøy for transitt til utlandet. Unntak kan gjøres ved havari eller lignende.

I henhold til samme lov er det videre forbudt å ilandføre fisk fra utenlandske fartøy til norske havner. Unntaksmulighetene i loven praktiseres i dag i stort omfang, der unntak gis når ilandføringen ikke vil være negativ for pris og omsetningen av fisk fra norske fartøy, når dette er avtalt som del av overenskomst mellom Norge og andre stater, og i tillfelle havari og lignende. Direkte landinger skal omsettes til godkjent kjøper i henhold til Råfiskloven.

Som en konsekvens av EFTAs vedtak av 1990 om liberaliseringen av handel med fisk og fiskeprodukter, vil forbudet mot landinger av fisk i norske havner for fartøyer fra EFTA-land, bortfalle med virkning fra 1. juli 1992.

Som en konsekvens av EEA-avtalen vil dette på samme måte som i EFTA-avtalen bli tillatt også for fartøy fra EF-landene. Spørsmålet om reglene for transitt er ikke avklart.

- *Danmark* har i følge Romtraktaten ingen kvantitative innførsels- og utførselsrestriksjoner.

  Fiskefartøy fra EF-landene har under like vilkår adgang til landing av fangster i førstehåndsomsetningen. Det finnes heller ingen danske regler som begrenser andre utenlandske fartøyers landinger i Danmark.

  For transitt av fisk og fiskevarer gjennom Danmark gjelder EFs regler om anmeldelse til tollmyndigheter ved landing og transitt i lukket transport.
- *Sverige* krever lisens ved import og eksport av visse fiskeslag. Lisenskravet praktiseres aktivt kun når det gjelder sild/strömming og torsk. Utenlandske fiskefartøy må således søke importlisens for å kunne direktelande fisk i Sverige.

  For transitt av fisk og fiskevarer krever en samtidig import og eksportlisens.
- *Finland/Åland* har ingen begrensinger på landinger av fisk fra utenlandske fartøy. Dette betraktes som normal import og reguleres i henhold til de regler som gjelder for import av fisk og fiskevarer. Det kreves imidlertid en importlisens, samt at eventuell toll blir beregnet.

  Det finnes ingen forbud mot transitt av fisk gjennom Finland.

4.4.3 *Etableringsregler*

Generelt sett er etableringsreglene i fiskeriet strenge, og stiller krav om forutgående fiskeerhvervsaktivitet for å kunne etablere seg med eierskap innenfor fiskeflåten. For utlendingers etablering er det i enkelte land totalt forbud, mens det i andre land i tillegg de generelle betingelser også stilles krav om botid i landet. Dette området er et konfliktområde også innenfor EF, der landene søker å hindre borgere fra EF-land å etablere seg som fiskere, tross de generelle regler om fri bevegelighet m.v.

- Grønland har regulert utøvelsen av fiskerierhverv i henhold til lov av 22. oktober 1990. Denne lov oppstiller kriteriene for at en person eller selskap kan drive fiske i Grønlands farvann. Personer skal ha fast tilknytning til det

grønlandske samfunn, og ha hatt folkeregisteradresse i Grønland de to forutgående år, samt være skattepliktig i Grønland. For å være eier eller medeier i et fiskefartøy, kreves videre at minst 2/3 av personens bruttoinntekt de to foregående år kommer fra erhvervsfiske. Det er i Fiskeriloven ikke skjelnet mellom danske og andre nordiske statsborgere.

Når det gjelder etablering av virksomhet i relasjon til fiskeriet som bearbeidingsindustri, gjelder de alminnelige regler for næringsvirksomhet i Grønland. Enhver form for handel, håndverk og industrivirksomhet krever næringsbrev i Grønland. Personer har rett til å få næringsbrev hvis de oppfyller betingelsene om dansk indfødsret, (i praksis fravikes dette kravet for nordiske statsborgere), og fast bopel i Grønland de siste to år. For aksje- og andelsselskaper registrert i Danmark/Grønland kreves at disse kriterier er oppfylt for direktører og samtlige styremedlemmer.

- Islandsk lovgivning gir alle som oppfyller kravene til islandsk statsborgerskap og har fast bosetting i landet, rett til å eie fiskefartøy. Lisens til å drive fiskeri er knyttet til fartøy, og ikke til personer. Således blir forutsetningen for å drive fiske i Island, statsborgerskap, fast bosetning og eirskap av et fartøy med lisens.

  Når det gjelder fiskerinæringen har Island unntak fra den generelle lovgivningen som tillater utenlandske investeringer i Islands næringsliv.

  Det er forbudt for personer som ikke har islandsk statsborgerskap eller som ikke er bosatt i Island å eie eller deleie såvel fiskefartøyer som fiskebearbeidingsindustri.

  Dette unntak fra den generelle investeringstillatelse for utlendinger er beholdt i EEA-avtalen.

- I følge de generelle betingelser for etablering av erhvervsvirksomhet i Færøyene, kan alle fastboende personer eller selskap som er registret i Færøyene, og hvor flertallet av bestyrelsen er fastboende i Færøyene, etablere virksomhet.

  I tillegg til de generelle betingelser for etablering av virksomhet, er der i fiskeriet krav om fiskerilisenser.

- Norge krever for å kunne registrere et fartøy som fiskefartøy at eierne oppfyller kravet til å stå oppført i det norske fiskarmantallet, og hovedregelen vil være at man har deltatt i aktivt yrkesfiske i 3 av de siste 10 år. Det har vært et hovedprinsipp i Norge at man må være aktiv fisker for å eie et fiskefartøy.

  Norge regulerer i henhold til Deltagerloven av 1972 utlendingers adgang til å delta på eiersiden i norske fiskerier. I tillegg til de generelle betingelser, er det et krav at man er bosatt i Norge. For utenlandske aksjeselskaper o.l. er det krav om at selskapets hovedkontor og styre er i Norge. 40 % av aksje-/andelskapitalen kan være eid av utenlandske statsborgere.

  I tillegg til disse betingelser kreves særskilt konsesjon for å nytte enkelte typer fiskeredskaper eller for å fiske på enkelte bestander. Konsesjonsordningene er knyttet til en bestemt reder og til et bestemt fartøy. Konsesjonsordningene regulerer i dag det meste av sildefiskeriene og halvparten av torskefiskeriet.

  For å etablere virksomhet for kjøp og bearbeiding av fisk skal man ha godkjennelse i henhold til Råfiskloven.

EEA-avtalen endrer ikke kravene til eierskap til fiskefartøy i Norge. Dette tilsier at utenlandske borgere eller selskaper ikke kan eie mere enn 40 % av et norskregistrert fiskefartøy.

- Danmark krever for å kunne bli registrert for erhvervsfiskeri, at personer skal ha dansk statsborgerskap eller bopel i Danmark i en uavbrudt periode på minst 2 år forut for registreringen. Videre stilles krav om beskjeftigelse i erhvervsfiskeri i de foregående 12 måneder, og minst 3/5 av bruttoinntekten i denne perioden skal stamme fra erhvervsfiskeriet. 2/3 av besetningen på danskregistrerte fiskefartøy skal være danske statsborgere eller ha hatt bopel i Danmark i minst 2 år. Med dansk statsborgerskap sidestilles borgere med statsborgerskap i et annet EF-medlemsland.

  Aksjeselskaper o.l. kan registreres som berettiget til å drive erhvervsfiskeri når minst 2/3 av deltagerne er registrert som erhvervsfiskere, eller når minst 2/3 av eierandelene i selskapet eies av personer berettiget til å drive erhvervsfiskeri.

  For å tilvirke eller omlaste fisk på dansk fiskeriterritorium gjelder samme krav som til erhvervsfisket. Dispensasjoner kan gis på dette området.

  Fiskeoppdrett i havbruk krever spesiell tillatelse fra Fiskeriministeriet, mens tillatelse til ferskvannsdambruk m.m. gis fra amtskommunen. Disse tillatelser gis enkeltpersoner og selskaper. Utvidelser til å omfatte flere personer skal godkjennes og tillatelsene kan ikke overdras.

  Etablering av virksomhet for bearbeiding og produksjon av fiskevarer (unntatt detaljhandel) skal godkjennes av Fiskeriministeriet i henhold til lovgivning om kvalitetskontroll.
- Sverige krever at for at fiskefartøy skal ansees som svensk og ha fiskerettigheter på svenske fiskekvoter, skal over 50 % av eierskapet være ved svenske statsborgere eller personer registert og bosatt i Sverige.

  EEA-avtalen gir en overgangsperiode på 2 år for adgangen til utenlandske direkteinvesteringer i den svenske fiskeflåten.
- Finland/Åland har ingen spesielle etableringsregler eller begrensinger som gjelder innenfor fiskerinæringen. Alle finske statsborgere kan fritt etablere virksomhet i fiskerinæringen.

  Utlendinger kan i henhold til gjeldende bestemmelser kun eie 40 % av virksomheter i Finland. Dette er en almen regel som også gjelder i fiskerinæringen.

  Etter EFTA-avtalen vil denne regelen oppheves fra avtalens ikrafttredelsestidspunkt. For etablering av bedrifter er det en overgangsperiode på tre år. Dette gjelder også etablering som yrkesfiskere. Det forberedes lovendringer i Finland, som vil innføre lisensiering av yrkesfiskeretten.
- Åland har særskilte regler m.h.t. etablering, som inntil videre er beholdt som særordning for Åland også i EEA-avtalen. Dette innebærer at personer, bedrifter eller selskaper skal ha ålandsk hembygdsrett for å kunne etablere virksomhet i Åland.

4.4.4 *Kvalitets- og veterinære reguleringer*

De fleste nordiske land har etablert offentlige kontrollinstanser som ivaretar de almene hensyn til hygiene og kvalitet i næringsmidler, både for det innenlandske konsum og for eksport. For de store eksportørlandene av fisk fra Norden,

ligger disse kontrollfunksjoner under fiskerimyndighetene, mens det for nettoimportlandene er livsmiddelsmyndighetene som har kontrollmyndigheten.

- I *Grønland* ivaretas fastsettelse av veterinære regler og kontrollen av disse av den danske stat, og det er således de danske regler som gjelder på dette området.
- *Island* har lovregulering av 1984 som hjemler at den offentlige kvalitetskontroll setter regler vedrørende sanitetsforhold for fiskerne, og fører tilsyn med eksporten av fiskeprodukter. Det er etablert et eget organ, Ríkismat sjávarafurða, som håndhever den offentlige kontrollfunksjonen.

  Lov og regler vedrørende behandlingen av fangst og kvalitet av fiskeprodukter er under revisjon, og et lovforslag planlegges fremlagt primo 1992.
- *Færøyene* har fastsatt reglene for kontroll av hygieniske forhold og fiskekvalitet, i henhold til matvareloven som foreskriver kontroll med råstoff, produksjon, hygiene, merking, transport og innredning av fiskefartøyer og bearbeidingsbedrifter.

  Hygienisk Laboratorium (Heilsufrosiliga Starvstovan) har kontrollansvar for fartøyer, bedrifter og eksport. Landsveterinæren har kontrollansvaret vedr. de veterinære bestemmelser om sykdom og sykdomsbekjempende tiltak, spesielt innenfor akvakultur.
- *Norge* har lovregulert kvalitetskontrollen, og i henhold til denne lov er det utarbeidet et omfattende forskriftsverk vedrørende krav til råstoff og anvendelse, hygiene, emballering, merking, transport m.v.

  Fiskeridirektoratets kontrollverk innehar ansvar for kvalitetskontrollen på alle fiskeprodukter på det innenlandske markedet, og på eksportmarkedet, inklusive oppdrettsfisk. Unntatt fra produktkontrollen er fiskemel og -olje.

  Kontrollen av de veterinære bestemmelser, spesielt m.h.t sykdom, er et felles ansvar mellom veterinærmyndighetene og Kontrollverket.
- *Danmark* har en kvalitetslovgivning med formål å sikre at kvaliteten på fiskeråstoffet forringes minst mulig fra fangstøyeblikk til konsument.

  Det er i henhold til loven fastsatt regler for behandling og oppbevaring av fisk ombord i fiskefartøyene, krav til transport, behandling og oppbevaring av fisk og fiskevarer i land. Virksomheter som ikke oppfyller de fastsatte krav til kvalitet og sunnhet kan fratas sin tillatelse til å handle med fisk.

  Med hensyn til de sunnhetsmessige krav til fisk og fiskeprodukter arbeides der for tiden med felles EF-regler. Reglene forventes i vidt omfang å bli identiske med de regler som allerede er gjeldende i Danmark. De virksomheter, herunder også skip, hvorfra det vil være tillatt å importere fisk og fiskeprodukter, skal etter det foreliggende EF-forslag oppføres på liste over autoriserte virksomheter. Det vil bli satt opp et antall grensekontrollstasjoner hvor fisk og fiskeprodukter skal passere. Dette vil også gjelde for transittvarer.

  Import av levende fisk foretas i henhold til regler som har til formål å forhindre spredning av sykdommer.
- *Sverige* har en livsmiddellovstifting som foruten bestemmelser om næringsmidlers beskaffenhet, håndtering, merking og holdbarhet i alminnelighet, også har særskilte bestemmelser om håndtering av fiskevarer ombord på båter samt merkebestemmelser for fisk og fiskevarer.

  Reguleringsforeningen "Svensk fisk" fastsetter størrelsessorteringer for enkelte fiskeslag.

De veterinære lovreguleringer inneholder bl. a. bestemmelser om lisens for visse fiskearter, og reguleringer for import av levende fisk og rogn.

- *Finland/Åland* regulerer kvalitetskrav og bestemmelsene om håndtering av fisk for konsumanvendelse, i henhold til livsmiddelslovstiftingen, fiskerilovgivningen og helsevernsloven.

  De veterinære reguleringene gjelder først og fremst for å hindre at smittsomme fiskesykdommer kommer inn i Finland. Av samme årsak er det forbudt å transportere levende fisk eller rogn fra havsområdene til innsjøområdene. Det finnes visse unntak for settefisk, som ålyngel, som ikke kan produseres innenlands. Det gjelder i disse tilfeller svært strenge karantenebestemmelser.

4.4.5 *Handelsavtaler*

De fleste nordiske lands fiskerihandelsavtaler har tidligere vært bilaterale, og alle nordiske land har hatt direkte avtaler med EF som har regulert handelen med fisk og fiskeprodukter. Også mellom de enkelte nordiske land har det vært inngått bilaterale avtaler. EFTA-avtalen fra 1989, EEA-avtalen fra 1991 og innføringen av EFs indre marked fra 1.1 1993, vil føre til at fiskehandelen fra 1993/94 for de nordiske lands vedkommende, med unntak for Grønland og Færøyene, vil være regulert i disse multilaterale handelsavtalene.

- Grønland har tollfri adgang til EF-markedet som en del av den fiskeriavtale som ble inngått ved Grønlands uttreden av EF, ref. 4.2.2 ovenfor. Grønland har også tollfrihet for eksport av fiskeprodukter til Norge, Sverige og Finland.
- Island har en frihandelsavtale med EF om handel med industriprodukter. I følge protokoll til avtalen finnes spesielle bestemmelser og 0-toll eller reduksjon av toll for bestemte fiskeprodukter som Island eksporterer til EF-markedet.

  Etter avtalen med EF som gjelder ut 1992, er omtrent 60 % av Islands fiskeeksport til EF uten toll. I 1990 betalte man en tollsum på fiskeprodukter fra Island til EF på omlag 2 100 millioner islandske kroner. EEA-avtalen innebærer at 76 % av fiskeeksporten blir tollfri fra 1. januar 1993, og fra 1. januar 1997 er det beregnet at 90 % av fiskeeksporten vil være uten toll. Dette er beregninger basert på sammensetningen av eksporten til EF i 1990.
- Færøyenes handelsavtale med EF fastsetter henholdsvis tollkontingenter eller loft for tollfri mengde av de ulike fisk og fiskeprodukter som eksporteres til EF-landene. Den nye avtalen mellom Færøyene og EF har gitt tollfrihet til flere produkter. Generelt sett gjelder dog fortsatt at det er lavere eller ingen toll for ubearbeidede eller produkter med lav bearbeidingsgrad, mens tollsatsene øker med økende viderebearbeidingsgrad.
- Norge har i tilknytning til frihandelsavtalen med EF fra 1973 en særskilt handelsavtale som omfatter fisk. Avtalen gir Norge reduserte tollsatser på visse kategorier bearbeidede fiskeprodukter mot motytelser på landbruksområdet. Avtalen omfattes også av opprinnelsesregler som definerer hva som anses for å være norsk fisk, og derved omfattes av handelsavtalen.

  Ved Portugals og Spanias inntreden i EF i 1986 ble det åpnet for tollfrie kvoter for eksport av tradisjonelle fiskeprodukter fra Norge, som tørrfisk, klippfisk og saltfisk. Handelssamarbeidet mellom de nordiske land hva

gjelder fisk og fiskeprodukter, foregår innenfor rammen av EFTA-avtalen fra 1989. Ref. ovenfor m.h.t. Grønland og Færøyene.

EEA-avtalen mellom EFTA og EF gir Norge tollfrihet for fersk og frosset torsk, hyse, sei, blåkveite og kveite, samt ferske fileter, saltfisk og tørrfisk av torsk m.v. Dette er produkter som i dagens handelsavtale mellom Norge og EF er pålagt mellom 3 og 30 prosent toll. Avtalen gir videre en 70 % reduksjon av en rekke tollsatser for andre fiskeprodukter, med gradvis nedtrapping fra 1993 til 1997. For norsk vedkommende gir EEA-avtalen ikke tilleggelser for sild, makrell, laks og reker.

- Danmarks handel med de øvrige nordiske land reguleres av de handelsavtaler som de enkelte land har inngått med EF.

  Grønland har total markedsfrihet til Danmark, mens Færøyene fritt har kunnet eksportere fisk og fiskeprodukter for endelig forbruk i Danmark. EFs tollmur har således vært flyttet til Tyskland for fiskeprodukter med færøysk opprinnelse. Den nye avtalen mellom EF og Færøyene innebærer imidlertid at færøysk eksport til Danmark sidestilles eksporten til de øvrige EF-land.
- Sverige har en frihandelsavtale med EF fra 1972, som for fisket bl. a. innebærer at Sverige ensidig har gitt EF importkonsesjoner for frosne fiskefileter. I 1986 inngikk Sverige en revidert avtale med EF på fiskeriområdet, som innebærer at EF er gitt fiskerettigheter på svenske kvoter i kobling med markedsadgangen for svensk fiskeeksport.

  EFTA-avtalen og EEA-avtalen vil regulere de fremtidige handelsforbindelser mellom Sverige og de øvrige nordiske land også på fiskeriområdet.
- Finland/Åland har handelsavtale med Norge og Færøyene som gir tollfri eksport av torskefisk, kveite, makrell m.m. til Finland.

  EFTA-avtalen vil oppheve betydningen av avtalen med Norge.

  Finland har en generell handelsavtale med EF, som ikke har noen særskilte henføringer til fiskeriområdet.

Det generelle i de nordiske landenes gamle handelsavtaler med EF har vært økende tollsatser med økende bearbeidingsgrad.

4.4.6 *GATT*

De nordiske stater er alle medlemmer av GATT (General Agreement on Tariffs and Trade), som fastsetter prinsipper og regler vedrørende det multilaterale handelssamkvemmet i bred forstand. Formålet er å utvikle og fremme den globale handelen ved gjensidige tollnedsettelser, fastsettelse av regler for handelen over grensene, motvirke proteksjonisme, registering av særlige nasjonale foranstaltninger som kan hindre samhandelen, unngå anvendelse av eksportsubsidier som er i strid med GATT-avtalen, fremme liberalisering av verdenshandelen og samordne varebeskrivelsene i et multilateralt system. Det skal tas særskilt hensyn til de fattigste utviklingslandene.

I de såkalte GATT-runder forsøker landene å liberalisere verdenshandelen med utgangspunkt i anbefalinger om bl. a. tollnedsettelser, reduksjon av kvantitative restriksjoner, etablering av like konkurransevilkår og fjerning av støttesystemer som illojalt påvirker den internasjonale konkurranse, åpenhet i handelspolitikken, ikke-diskriminering i det multilaterale handelssystem og multilaterale krav til medlemslandenes handelspolitikk.

Under emnet naturressurser har man i GATT drøftet forutsetningene for

samhandelen med fisk og fiskevarer, bl. a. i lys av innførselen av havrettsregimet med 200 mils økonomiske soner.

Etter GATT-avtalen er det tillatt å opprette tollunioner og frihandelsområder, under den forutsetning at opprettelsen, overfor områdene utenfor tollunionen eller frihandelsområdet, hverken medfører stigning i tollen eller at andre bestemmelser blir mer restriktive enn før opprettelsen.

4.4.7 *EFTA-protokollen*

EFTA besluttet i juni 1989 at EFTA-konvensjonen fra og med 1. juli 1990 skulle endres slik at fullstendig frihandel med fisk og andre marine produkter skal gjelde fra 1.1 1994.

Endringen innebærer at fisk og andre marine produkter omfattes av samtlige bestemmelser i EFTA-konvensjonene. Videre slås fast at visse statlige støtteordninger skal fjernes senest 31.12 1993. Dette med det formål å sikre at statlige støtteordninger ikke fører til ulike konkurransevilkår. De støtteordninger som ikke vil være tillatt er dels generell støtte som gjelder fiskerisektoren samlet, dels spesielle skattefordeler, dels sosiale subsidieringstiltak. De

støtteordninger som normalt er tillatt er dels regionalstøtte under spesielle vilkår, dels minsteprisgarantier med tilbaketrekking av overskudd.

Videre slås fast at direktelandinger i alle EFTA-land er tillatt med fartøy fra andre EFTA-land fra 1.7 1992, under de regler som gjelder for omsetning av fisk og fiskevarer. Land kan unnta seg for direktelandinger fra fartøy som fisker på felles bestander som ikke er regulert internasjonalt, eller gjennom bilaterale overenskomster.

Finland har mulighet til å opprettholde nåværende reguleringer m.h.t. laks og strömming, men skal senest 31.12. 1992 presentere en tidstabell for avviklingen av disse handelsbegrensningene.

Sverige har mulighet for frem til 31.12 1993 under visse omstendigheter å opprettholde importlisensene for sild/strömming og torsk, samt for strömming så lenge som Finland opprettholder sine nåværende handelsbegrensninger.

4.4.8 *EEA-avtalen*

Det ble oppnådd enighet om EEA-avtalen mellom EFTA og EF den 21. oktober 1991. Avtalens ikrafttreden fra 1.1 1993, som forutsetter de deltagende lands parlamentariske godkjenning, har for fiskerisektoren i de nordiske land følgende implikasjoner:

4.5 Eksport og import

4.5.1 *Volum og verdi*

I 1988 eksporterte de nordiske land for tilsammen 5,3 milliarder US$ i fisk og fiskeprodukter. Dette utgjorde som snitt 4,3 % av den samlede eksporten fra Norden samme år.

Nordiske lands netto fiskeeksport 1988

	Fiskeimport i mill. US $	Fiskeeksport i mill. US $	% av totaleksport	Netto-eksport
Norge	158	1 608	7,2	1 450
Island	9	1 059	73,4	1 050
Danmark	852	1 854	6,8	1 002
Grønland	1	308	78,6	307
Færøyene	6	298	84,9	292
Finland/Åland[1]	140	23	0,1	÷ 117
Sverige	418	155	0,3	÷ 263

[1] Det finnes ikke separat importstatistikk for Åland. Ålands fiskeeksport var 4 mill. US$, som tilsvarte 2,0 % av total eksportverdi.

Betraktes importen av fisk i dette bildet gis en oversikt over landenes nettoeksport. Det er spesielt Danmark som har en stor import av fisk til videreforedling, mens Sverige og Finland har en import av fisk og fiskeprodukter til innenlands konsum, som vesentlig overstiger landenes egen eksport av fisk.

I 1988 importerte de nordiske landene fisk og fiskeprodukter for tilsammen 1,6 milliarder US$. Størsteparten av dette er import/eksport *mellom* de nordiske landene, der Norge er en stor eksportør av råvarer til den danske foredlingsindustrien, og hvor de øvrige nordiske landene er viktigste leverandører av fisk og fiskeprodukter til konsummarkedene i Sverige og Finland.

4.5.2 *Eksport- og importreguleringer*

Det er i de fleste nordiske land generelle krav til lisensiering for eksportørvirksomhet. Det finnes også land som har spesielle regler for fiskeeksporten som reguleres av fiskerimyndighetene. Generelt sett kan det sees som om eksportreguleringene for fisk er strengest i de store eksportørlandene, som derimot har få regler m.h.t. import av fisk, mens bildet er motsatt i landene med stor netto import av fisk.

- Grønland har regulert eksporten av fisk og fiskeprodukter ved at det kreves eksporttillatelser som utstedes av Grønlands hjemmestyre. Det gis ikke eksporttilatelser for hvalkjøtt eller produkter herav. Der gjelder spesielle regler for eksport av de dyr som er oppført på CITES[1] lister. For dyr eller produkter derav på liste 1, er der eksportforbud, mens ut- og innførsel skal registreres for eksport av de på liste 2 oppførte dyr.

  Det kreves ingen spesielle tillatelser for å importere fiskeprodukter til Grønland.
- Island har regulert eksporten ved lov av 1979, der Utenriksministeriet kan bestemme at varer ikke kan tilbys, selges eller transporteres til utlandet uten at særlig tillatelse er gitt. De betingelser som ansees nødvendige, kan settes før utstedelse av eksportlisens. Eksport av islandske fiskeprodukter er således med hjemmel i denne lov betinget av eksportlisens som gis av Utenriksministeriet.

  Hovedregelen for import til Island er at dette ikke er betinget av lisens. Der er kun restriksjoner mot import av levende ferskvannsfisk.

[1] Washingtonkonvensjonen som begrenser/forbyr handel med produkter fra utryddelsestruede dyre- og plantearter.

- Færøyene krever eksporttillatelse for å eksportere fisk og fiskeprodukter. Eksporttilatelsene, som administreres av Hygienisk laboratorium og Tollvesenet, blir utstedt såfremt produktene oppfyller kravene i Matvareloven.

  Der er ingen importrestriksjoner mot at utenlandske fartøyer kan lande fangst på Færøyene.
- Norge har regulert fiskeeksporten i ny lov som trådde i kraft i juli 1991. I henhold til loven er opprettet Eksportutvalget for fisk, som erstatter 11 tidligere bransjevise eksportutvalg. Den nye eksportloven åpner for en generell liberalisering av adgangen til å eksportere fisk og fiskeprodukter. Godkjente eksportører kan i motsetning til tidligere drive eksport av alle fiskeslag og produkter. Fortsatt gjenstår noen sentraliserte markeder, som forventes avviklet i takt med disse markeders avsentralisering av sine importbestemmelser, som i Sovjetunionen. Eksportører skal godkjennes/registreres av Eksportutvalget for fisk.

  Bestemmelser om alminnelige importreguleringer er gitt av Handelsdepartementet i 1978. I henhold til disse bestemmelser er all fisk og fiskevarer frilistevarer som kan importeres uten lisens. For import av fersk makrell er der en særordning med importregulering, hvor det etter importforbud fra 1958 er forbudt å innføre fersk makrell uten spesiell tillatelse fra Fiskeridepartementet.
- Danmark har ingen restriksjoner for import av fersk og kjølt fisk som er fanget av utenlandske fiskefartøy og landes av disse direkte i Danmark.

  For all annen import av fisk og fiskevarer skal den danske importør fremsende anmeldelse om importpartiets størrelse, art og opprinnelse til Fiskeriminsteriets industritilsyn.

  Eksport av fisk og fiskevarer er fri. Det finnes dog regler for visse varer som er foranlediget av mottagerland, som ønsker særlig offentlig kontroll foretatt i produksjonslandet.
- Sverige har regulert eksport av fisk med eksportlisenser som utstedes av Fiskeriverket.

  Import av fisk til Sverige er undergitt lisenskrav som utstedes av Fiskeriverket. Det er avgift på import av fisk til Sverige. Denne avgiften vil bortfalle både som følge av EFTA- og EEA-avtalene.
- Finland/Åland har ingen eksportreguleringer på fisk eller fiskeprodukter.

  For import av fisk til Finland er det satt importkvoter for land utenfor EFTA. I EFTA-avtalen er det i en overgangsperiode som skal fastsettes innen 1992, importrestriksjoner for laks og strømming.

  For import av fisk til Finland kreves importlisens for de aktuelle fiskeslag og kvantiteter, samt at det betales toll, og at varen oppfyller de finske veterinære, hygieniske og livsmiddeltekniske krav.

  EEA-avtalen innebærer at importkvotene oppheves for alle andre arter enn laks og strømming. Samme overgangsperiode som gjelder for EFTA-avtalen gjelder i EEA-avtalen.

4.6 Nærings- og strukturpolitikk

De fiskeripolitiske målsettinger for næringsutviklingen er i alle de nordiske land en blanding av ressursbevaring, økonomisk selvbæring, distrikts- og sysselsettingspolitikk. Der er innbyrdes motsetninger mellom flere av disse

målsettingene. Dette har i mange av landene ført til et nett av reguleringer av fiskerervervsutøvelsen, med bindinger som har motvirket næringens muligheter for en privatøkonomisk tilpasning mellom flåte, industri og naturgrunnlag. Dette har i sin tur vært medvirkende til å bygge opp de støttesystemer landene har etablert for overføringer til fiskerinæringen.

Grønland

De politiske målsettinger for fiskeriervervet i Grønland er preget av det forhold at fiskeriet er landets absolutte hovederverv. Den overordnede målsetting er å etablere en fiskeripolitikk som kan sikre en optimal ressursutnyttelse innenfor de rammer naturforutsetningene setter.

Grønlandske myndigheter legger vekt på å følge den biologiske rådgivning med hensyn til kvotefastsettelser, som er gitt av Grønlands fiskeriundersøgelser bl. a. på bakgrunn av samarbeidet i de internasjonale forsknings- og rådgivningsorgan.

En viktig målsetting i fortsettelsen av dette er tilpasning av fangstkapasiteten til ressursstørrelsen. Særlig innenfor det grønlandske rekefisket har der i de seneste årene oppstått en betydelig overkapasitet, som man nå forsøker å avvikle, bl. a. gjennom sammenlegning av rederier og deres kvoter, og ved å søke de minst hensiktsmessige fartøyer solgt ut av Grønland.

For å øke verditilveksten i Grønland legger man også vekt på utvikling av nye produkter basert på kjente råvarer.

Et sentralt prinsipp for grønlandsk ressursforvaltning er adgangen til å høste av sel- og hvalbestandene, og for de kvotebegrensede arter av storhval, sørger myndighetene gjennom fangstlisenser for å fordele kvoten over hele landet.

Av hensyn til bosettingen i bygder og ytterdistrikter ytes det, over de offentlige budsjettene, tilskudd til opprettholdelsen av de indre produksjonsanlegg som er nødvendige for å bibeholde næringsgrunnlaget i disse bygdene. I tillegg kommer, at man i de distrikter som har blitt hardest rammet som følge av prisfallet på selskinn, har gitt støtte til omstilling til fiske der det har vært rimelige ressursforutsetninger for økt kystfiske.

Island

Fiskeriene er basisnæringen i Island, med omlag 75 % av den samlede islandske eksport. Den sentrale næringspolitiske målsetting er å skape rammebetingelser som kan gjøre lønnsomheten best mulig. Dette ansees å være eneste alternativ for å opprettholde levestandard og skape videre nasjonal økonomisk vekst, basert på økt verdiskapning fra en begrenset naturressurs.

For å oppfylle disse mål har islandske myndigheter søkt å etablere rammeverk som kan føre til reduserte produksjonskostnader i fisket, ved reduksjon av bl. a. flåtekapasiteten, og ved å redusere usikkerheten i den økonomiske virksomheten ved å fordele fiskerettighetene mellom de enkelte fartøy.

Islandske myndigheter har som målsetting å sikre handelsfrihet med fiskeprodukter for å sikre at islandske produkter blir konkurransedyktige.

På grunn av den sentrale betydning fiskerinæringen har i islandsk økonomi, er det nødvendige å søke redusert negative utslag av svingningene i næringen. Det er opprettet et prisutjevningsfond som jevner ut prisen produsentene får for sine produkter, og på denne måten reduseres de uheldige virkninger

plutselige svingninger i markedspriser m.v. har på den islandske nasjonaløkonomi.

I kvotefastsettelsen følger islandske myndigheter anbefalingene fra havforskningsinstituttet til maksimale fangstkvoter (TAC) for de økonomisk viktigste fiskeslagene. Dette for å sikre avkastningen på lang sikt. Det blir, på grunn av fiskeriets sentrale betydning i nasjonaløkonomien, også tatt hensyn til den aktuelle nasjonale økonomiske situasjon ved fastsettelsen av de årlige kvotene.

Sterke fiskeribedrifter med god økonomi som kan skape trygge arbeidsplasser, ansees å være beste garanti for å opprettholde bosettingen i distriktene langs kysten av Island. Det søkes derfor å kombinere de regionalpolitiske virkemidler med myndighetens næringspolitiske målsettinger, slik at bedriftene gis et rammeverk som muliggjør økt lønnsomhet gjennom rasjonell drift.

Færøyene

Den strukturpolitiske målsetting i Færøyene i dag er å få balanse mellom fangstkapasitet og ressurser, som søkes fremmet gjennom tilskudd til kondemnering av eldre fartøy kombinert med reduksjon av de pristilskudd som har stimulert til en overkapasitetsoppbygging.

Sysselsettingsmålsettingen er at fangstene skal landes til videreforedling i Færøyene, og å sikre så mye beskjeftigelse som mulig ved å oppnå en høy videreforedlingsgrad på råstoffet før fiskeproduktene eksporteres. På grunn av de gode prisene på fersk fisk på det europeiske markedet, blir denne målsettingen å måttes tillempes, der det av økonomiske årsaker er gunstig med direkte eksport av fisk med lav bearbeidingsgrad.

Den regionalpolitiske målsetting innebærer at eierskapet til fiskeflåten og bearbeidingsindustrien søkes fordelt og beholdt mellom øyene, for å sikre den lokale beskjeftigelse og derigjennom bosetting.

Norge

Fiskeressursgrunnlaget for det norske fisket skal vernes gjennom en rasjonell og biologisk riktig beskatning. Arbeidet med å utvikle grunnlaget for flerbestandsforvaltning prioriteres høyt, som virkemiddel for å unngå de store svingningene som har vært en stort belastning for den norske fiskerinæringen og de fiskeriavhengige distrikter.

En hovedoppgave for norsk ressursforvaltning i årene fremover er å bygge opp fiskebestandene til et nivå som kan gi optimal avkastning over tid.

Den sentrale næringspolitiske målsetting er å øke fiskerinæringens reelle lønnsomhet slik at næringen blir uavhengig av offentlig støtte. En sentral oppgave i arbeidet for en økonomisk selvbærende næring er å fremme en best mulig struktur i næringen og å redusere overkapasitet i fiskeflåte og foredlingsindustri.

Disse mål søkes oppnådd ved en kombinasjon av ulike virkemidler, herunder ved å fjerne direkte prisstøtteordninger som har medvirket til oppbygging av en uhensiktsmessig overkapasitet, ved å videreføre strukturtiltak for direkte reduksjon av fangstkapasiteten, samt ved en deregulering og omlegging av regelverket, legge grunnlaget for at fiskerinæringen blir mer selvregulerende og økonomisk selvbærende.

For den videre utviklingen av norsk akvakultur, skal det søkes fremmet et bedre økonomisk fundament som kan gi grunnlag for videre vekst, i kombinasjon med ivaretagelse av nødvendige miljøhensyn og reduserte sykdomsproblemer.

Fiskerinæringen i Norge er en basisnæring som danner hovedgrunnlaget for bosettingen på store deler av kysten. En sentral offentlig målsetting er derfor at fiskerinæringen skal bidra til at hovedtrekkene i dette bosettingsmønsteret bevares. Det vurderes at en lønnsom næring som kan stå på egne ben er den beste garanti for å gi trygge arbeidsplasser og å utvikle livskraftige fiskerilokalsamfunn.

Danmark

Som medlem av EF deltar Danmark i fastleggelsen av den felles fiskeripolitikk.

Den felles fiskeripolitikk i EF har som formål å gjennomføre en ressursuttakspolitikk som sikrer et varig og høyt langtidsutbytte fra fiskebestandene i fellesskapets fiskerisone, og å bidra til en forbedret inntjening i fiskeriet samt å bidra til en bedre forsyning av fiskevarer til konsumentene gjennom økt selvforsyningsgrad.

De sentrale virkemidler for gjennomføring av den felles fiskeripolitikken er kvotering av de viktigste fiskearter, tekniske bevaringsregler, strukturforanstaltninger og markedsregulering.

Fra dansk side arbeides der med den målsetting at fiskerisektoren i EF på lengre sikt skal fungere på så frie vilkår som mulig under felles konkurranseregler.

I kvotepolitikken har EF-kommisjonen i sine anbefalinger til Ministerrådet fulgt en bevaringsvennlig politikk, og fulgt de faglige anbefalinger fra det internasjonale havforskningsråd (ICES) med hensyn til fangstkvotene i de relevante fiskeområder.

EFs fastsettelse av de årlige fangstkvoter, som fordeles mellom medlemslandene etter en på forhånd fastsatt fordelingsnøkkel, setter de ytre rammer for den interne danske kvotefordeling. Nedgangen i de årlige kvoter har økt behovet for å justere regelverket slik at størst mulig økonomisk utbytte kan oppnås fra de begrensede fangstmengder. Den periodevise inndelingen av årskvotene suppleres nå med løpende justeringer basert på den faktiske fangstutviklingen. Dette har forbedret fiskeflåtens mulighet for å tilrettelegge sitt fiske og har samtidig medført jevnere tilførsel av fisk. Det er også innført regionalpolitiske hensyn i reguleringen, ved at de små fartøyer i kystfisket tilgodesees, for å unngå at begrensede totalkvoter oppfiskes på kort tid.

De tekniske besvaringsregler har som formål å regulere fangstredskapene for å fremme et driftsrasjonelt og bevaringsvennlig fiskemønster. Strukturpolitikken har til formål å skape bedre overensstemmelse mellom fangstkapasitet og ressursgrunnlag, samt forbedret utnyttelse og markedstilpasning av de ressurser som fanges. I tillegg gis det støtte fra strukturmidlene til å bedre grunnlaget for fiskeoppdrett. De overordnede mål for utviklingen av den danske fiskeflåten er å fastholde og sikre en fleksibel flåte, som gir basis for en sunn økonomi i alle fartøyskategorier med basis i det til en hver tid gitte ressursgrunnlag.

I målsettingene for utviklingen av den danske foredlingsindustrien prioriteres utvikling av nye produkter, økt bearbeidingsgrad med differensiering av råvarene samt økt utnyttelse av biprodukter.

I det danske program for utviklingen av akvakultur er målsettingen å utvikle akvakulturproduksjonen i overenstemmelse med markedets behov, dog innenfor de gitte miljørammer. Dette søkes fremmet bl. a. ved utvikling av bedre fór- og miljøteknologi. De markedsregulerende ordninger har til formål å skape felles regler for konkurransen på markedet, og gjennom garanterte minstepriser øke markedsstabiliteten.

Tilbakegangen i ressursgrunnlaget for Danmark har stort sett rammet ens over hele landet. Man har derfor ikke funnet det nødvendig i strukturpolitikken å anvende særlige regionalpolitiske virkemidler for å styre utviklingen. I forvaltningen av ressursene blir det imidlertid tatt spesielt hensyn til det kystnære fisket.

Sverige

Målet for den svenske fiskeripolitikken er å utnytte den nasjonale ressurstilgangen til å gi et langsiktig bidrag til livsmiddelsforsyning og landets generelle økonomi.

De statlige innsatsene i fiskeripolitikken foretas i hovedsak med støtte i lovverkets regulering av retten til fiske, samt gjennom regulering av prisene på fisk og gjennom den økonomiske støtten til fisket, fiskepleien og fiskeriforskningen.Til dette bildet skal tillegges det offentliges oppgaver knyttet til internasjonale forhandlinger, fiskeriundersøkelser, rådgivning og informasjon. Et sentralt prinsipp i den svenske fiskeriforvaltningen er at det nasjonale fisket i svensk fiskesone er fritt for alle såfremt ressursene tillater dette, og at eventuelle reguleringer av begrensende karakter i første omgang skal være av generell karakter.

Åland

Målsettingen med utviklingen av fiskerinæringen i Åland er å tilpasse fisket og fiskeindustrien til ressursgrunnlaget. Monitoring av fisk og andre former for bestandsundersøkelser utgjør grunnlaget for bedømmingen av tilgangen på fisk og de aktuelle fangstkvoter.

Det gis ikke offentlige støttemidler til nyetableringer som kan bidra til å øke fangstkapasiteten.

Målsettingen for Ålands fiskeriforvaltning er å gjøre næringen økonomisk selvbærende. Gjennom utsetting av fisk og andre ressurspleietiltak søker man å bedre fangstmulighetene og inntektspotensialet for fiskerbefolkningen.

I det ålandske fiskeriet har fritidsfisket stor økonomisk betydning, og det er en sentral målsetting å organisere fritidsfisket slik at det ikke forstyrrer det yrkesmessige fisket, og dessuten at det bedrives i samsvar med tilgjengelige ressurser. Dette reguleres bl. a. ved tidsbegrensinger for fritidsfisket.

Finland

Den fremste næringspolitiske målsettingen for fiskerinæringen i Finland er å utvikle en økonomisk selvbærende helhet der ressursene utnyttes rasjonelt uten overbeskatning. I denne helheten omfattes vern og pleie av fiskeområder elver og innsjøer; fangst, foredling, transport og omsetning inkludert markedsføring og konsumentopplysning.

I den finske fiskerilovstiftingen fremheves at "Vid bedrivande av fiske bör

största möjliga bestående produktivitet hos vattenområderna eftersträvas. I synnerhet bör det sörjas för att fiskebeståndet utnyttjas rationellt och med beaktande av fiskeriekonomiska synspunkter samt dragas försorg om vården och ökningen av fiskebeståndet. Härvid bör sådana åtgärder undvikas som kan inverka skadligt eller menligt på naturen och dess jämvikt". Dette er et klart stillingstagende for et effektivt fiske som bygges opp for på lang sikt å gi høyest mulig økonomisk utbytte. For å oppfylle denne målsettingen i nasjonalt perspektiv, har fiskerimyndighetene satt lover, forskrifter og regler for hvordan fisket skal innrettes. På lokalt nivå er det fiskerettsinnehaverens, d.v.s. vatteneierens, oppgave å organisere fisket. Dette er mulig i Finland etter så godt som alle ferskvannsområder og vannområdene i skjærgården er privateiede eller eies i fellesskap av gårdene i området.

Videre er slått fast i fiskerilovgivningen at fiskebestandene skal vernes og økes. Staten administrerer vannpleieprosjekter og yngelutsetting av almennyttig karakter, mens den lokale pleie av vannområder ivaretas av vanneierne.

I forbindelse med virksomhet som forstyrrer den naturlige balansen i vannområder, så som industriutslipp eller utbygging av vannkraft, skal den som forårsaker skader kompensere denne gjennom spesielle vannpleietiltak.

4.7 Næringsorganisering

4.7.1 *Fiskeriforvaltningen*

Tilsvarende fiskerinæringenes ulike absolutte størrelser og relative betydninger i de nordiske land, er også den nasjonale fiskeriforvaltningen av ulikt omfang og ulik organisering i de enkelte landene. Generelt sett har imidlertid de fleste nordiske land en vel utbygget fiskeriforvaltning som ivaretar sentrale og regionale forvaltnings-, kontroll- og rådgivningsoppgaver. Norge var i 1946 det første land som opprettet et separat fiskeriministerium.

Grønland

Grønlands hjemmestyre overtok forvaltningskompetansen for fiskeriet pr. 1. januar 1985, og forvaltningsansvaret er tillagt Landsstyreområdet for fiskeri og Industri, hvor den sentrale administrative enhet er Erhvervsdirektoratet. Hertil kommer Grønlands fiskerilisenskontroll, som administrerer den løpende fangstrapportering fra fiskeflåten.

Landsstyret mottar sin biologiske rådgivning fra Grønlands fiskeriundersøgelser, som dels driver fiskeri- og havpattedyrundersøkelser ved hjelp av egne skip, og dels deltar i internasjonal ressusrsforskning i havet omkring Grønland.

Island

Sjávarútvegsráðuneytið (Fiskeridepartementet) er øverste forvaltningsorgan for fiske og fangst, med underliggende etater Hafrannsóknarstofnun (Havforskningsinstituttet) som har ansvaret for den fiskeribiologiske rådgivining, Rannsóknarstofnun fiskiðnaðarins (fiskeriteknologisk Forskningsinstitutt) som har som hovedoppgave å utvikle metoder for bedre råstoffutnyttelse, og Ríkismat sjávarafurða (Institutt for fiskekvalitet) som har arbeidesoppgavene knyttet til kvalitetsforbedring og -kontroll.

Det arbeides i Island med et lovforslag om opprettelsen av et Fiskeridirektorat som skal overta deler av arbeidsoppgavene som i dag tilligger Fiskeride-

partementet, Institutt for fiskekvalitet og Fiskerienes landsforening, spesielt m.h.t. statistikk, kontroll, daglig styring av fiskeriene vedr. lisenser, omsetning av kvoter m.v. Alle forskrifter skal som tidligere fastsettes av Fiskeriministeriet.

Forvaltningsansvaret for akvakultur og havbruk tilligger Jordbruksministeriet i Island.

Færøyene

Landsstyrets avdeling for fiskeri og annet erhverv er øverste forvaltningsorgan for det færøyske fiskeri og fiskeoppdrett. Av de underliggende etater har Fiskirannsóknarstovan (Havforskningsinstituttet) ansvaret for den fiskeribiologiske rådgivningen. Heilsufrøsisliga starvstovan (Hygieinisk Institutt) har ansvaret for kvalitetskontroll og hygieniske bestemmelser forøvrig. Lønjavningargrunnur skipsfiskmanna (Lønnsutligningsfondet) har ansvaret for den daglige administrasjon av subsidieordningene, utbetaling, kontroll m.v.

Norge

Fiskeridepartementet er øverste forvaltningsorgan for fiskerinæringen inklusive akvakultur. Departementets underliggende etater er Fiskeridirektoratet med hovedansvar for tekniske reguleringer, rettledning, kontrollverk og ernæringsforskning. Havforskningsinstituttet har ansvar for den fiskeribiogiske rådgivning, Norges fiskeriforskningsråd ansvar for forskningsplanlegging og administrasjon av bevilgninger til fiskeriforskningen. Statens fiskarbank administrerer statsbankutlånene til fiskeflåten, og Garantikassen for fiskere administrerer fiskernes sosiale ordninger.

Salgsorganisasjonene utfører også visse forvaltningoppgaver, bl. a. med utbetaling av de statlige tilskudd og utarbeidelse av den grunnleggende fangst- og leveringsstatistikk.

Danmark

Fiskeriministeriet har ansvaret for administrationen av fiskerilovgivningen vedrørende saltvannsfiskeri, ferskvannsfiskeri og akvakultur, med kvalitetskontroll med fisk og fiskevarer, EFs rettsakter om fiskeri, Danmarks deltagelse i internationale forhandlinger om fiskeri og fiskevarer, samt forbindelser med fiskeriområdene fra OECD, FAO, GATT og andre internasjonale organisasjoner.

Videre ivaretar fiskeriministeriet samhandelsspørsmål og næringspolitiske spørsmål for fiskerisektoren, administrerer EFs markeds- og strukturpolitikk og de dertil knyttede støtteordninger. Innsamling og bearbeiding av fiskeristatistikk er også tillagt fiskeridepartementets ansvarsområde.

I forbindelse med fiskerikontrollens arbeid har EF-kommisionens fiskerikontroll adgang til å ledsage den danske kontroll.

Sverige

Jordbruksministeren med jordbruksdepartementet er regjeringsansvarlig organ for alle fiskerispørsmål, fiske og fiskodling. Fiskeriverket (tidligere Fiskeristyrelsen) er den sentrale forvaltningsmyndighet for spørsmål om fiskerinæringen, fritidsfisket og fiskepleien. Til Fiskeriverket hører laboratorier, forsøksstasjoner, utrednings(undersøknings-)kontorer samt forskningsfartøy.

I henhold til instruksen skal Fiskeriverket i sin virksomhet særskilt medvirke til å skape forutsetninger for en livskraftig fiskerinæring, og å lette næringens tilpasning til og utvikling i ett fremtidig fritt marked. Videre skal Fiskeriverket medvirke i det internasjonale arbeidet med fiskerispørsmål, og i forhandlinger på dette området. Fiskeriverket skal også medvirke til å skape økte og hensiktsmessige fiskemuligheter for almenheten, og arbeide for en god balanse mellom yrkes- og fritidsfiskets interesser. Fiskeriverket skal også fremme forskning og drive utvikingsarbeid på fiskeriområdet, samt i samsvar med myndighetenes sektoransvar på miljøområdet, arbeide for bedret fiskepleie og et hensiktsmessig beskatningsmønster.

Reguleringsforeningen "Svensk fisk" er ansvarlige overfor Fiskeriverket for pris- og markedsregulerende tiltak. Foreningen fastsetter kvalitets- og størrelsessorteringer på fisk, samt arbeider med informasjonsvirksomhet om fisk.

Regionalt har länsstyrelsene ansvar for fiskerispørsmål. Statens jordbruksverk er sentral forvaltningsmyndighet for veterinærbestemmelser.

Åland

Fiskeriadministrasjonen ivaretas av Landskapsstyrelsens fiskeribyrå, som har et nært samarbeid med rådgivnings- og fagorganisasjonene i spørsmål som berører bl. a. fiskeristatistikk, regulering av fisket, kontroll samt lån og annen finansiering.

Fiskeribyrået har også ansvaret for fiskepleien i Åland, og driver et anlegg for yngeloppdrett for utsetting i havbeite og til andre bestandsstyrkende formål.

Fiskeriforskningen administreres av landskapsstyrelsen i samarbeid med Åbo akademis biologiske station/Husö i Åland.

Finland

Fiskeriadministrasjonen med ansvar for fiske og akvakultur, ivaretas av Jord- och skogsbruksministeriets avdeling for fiske og jakt. Underlagt ministeriet er 11 fiskeridistrikt samt Vilt- och fiskeriforskningsinstituttet Ministeriet har videre et nært samarbeid med rådgivnings- og interesseorganisasjonene innenfor finsk fiskerinæring.

Hvert fiskeridistrikt omfatter ett län, og er den regionale fiskerimyndigheten. Fiskeridistriktet ledes av en fiskeribiolog, og arbeider nært sammen med de regionale rådgivningsorganisasjonene. Fiskeridistriktets virksomhet omfatter hele fiskerisektoren, men har hittil først og fremst behandlet spørsmål i tilknytning til fisket, og til fiskevanns-administration.

Vilt- och fiskeriforskningsinstituttet samler inn materiale for fiskeristatistikken, og har ansvaret for gjennomføringen av forskningsoppdrag av allmen interesse. I tillegg driver instituttet statens yngeloppdrettsstasjoner, og har gjennom dette ansvaret for en stor del av de finske fiskeutsettingene.

4.7.2 *Interesseorganisasjoner*

Alle nordiske land har et bredt utviklet organisasjonsmønster innenfor fiskerinæringen. Organisasjonene spiller en viktig politisk rolle, spesielt i de landene hvor fiskerinæringen har stor økonomisk betydning og hvor organisasjonene ofte har sterke historisk betingede maktposisjoner, og er en aktiv deltager i næringspolitikkens utforming som konsultasjonspartner for forvaltningen i forbindelse med fiskerireguleringene m.v.

Grønland

Innenfor fiskeriervervet i Grønland er det to hovedorganisasjoner, Den Grønlandske havfiskerisammenslutning (APK), som er interesseorganisasjonen for de havgående tråleres rederier, samt Fiskernes og fangernes forening (KNAPK), som er hovedorganisasjon for alle lokale fisker- og fangerforeninger. Parallelt med KNAPK har fisker- og fangerkonene på det seneste også dannet deres egen organisasjon for derved bedre å kunne gjøre deres synspunkter gjeldende.

Den grønlandske arbeidstakerorganisasjonen (SIK), organiserer arbeiderne i fiskeindustrien på land. Hertil kommer at besetningsmedlemmene på de havgående trålerne, har deres egen organisasjon, som forhandler hyrekontrakter med henholdsvis APK og med Royal Greenlands tråleravdeling.

Der eksisterer ingen egentlig eksportørorganisasjon i Grønland, men halvparten av fiskeeksporten foretas gjennom Royal Greenland A/S, og APK representerer sine medlemmer også i egenskap av medlemmenes rolle som rekeeksportører.

Island

Hovedorganisasjonen innenfor Islands fiskerinæring er Fiskifélag Íslands (Fiskerienes landsforening) hvor redere, fiskere og produsenter er medlemmer gjennom sine respektive bransjeforeninger.

Landssamband íslenskra útvegsmanna organiserer eierne av fiskebåter på over 10 brt., og Landssamband íslenskra smábátaeigenda organiserer småbåteeierne.

På arbeidstakersiden finnes to organisasjoner på flåtesiden, Sjómannasamband Íslands som organiserer de alminnelige fiskere, og Farmanna- og fiskimannafélag Íslands som organiserer skippere og styrmenn i den islandske fiskeflåten. Hovedorganisasjonene for arbeidstakerne i fiskeindustrien på land er Verkamannasamband Íslands.

Produsentsiden har flere organisasjoner. Samband fiskivinnslustöðva organiserer produsentene innenfor torskefisksiden, Félag rækju- og hörpudiskframleiðenda organiserer produsentene innenfor skalldyr og rekeindustrien, og Félag fiskimjölsframleiðenda organiserer fiskemel- og -oljenæringen.

Akvakulturnæringen er organisert i Landssamband hafbeitar og fiskeldisstöðva. Det finnes i Island fire bransjevise salgsorganisasjoner; Sölumiðstöð Hraðfrystihúsanna og Íslenskar sjávarafurðir, begge for salg av frosne fiskeprodukter, samt Sölusamtök íslenskra saltfiskframleiðenda for salg av saltfisk og Síldarútvegsnefnd for salg av saltsild. Samtök atvinnurekenda i sjávarútvegi (SAS), (Foreningen for næringsdrivende i fiskeriene), er hovedbransjeorganisasjon med medlemmer fra salgorganisasjonene og rederiforeningen, og arbeider med koordinerende oppgaver, nå spesielt i forhold til EF.

Færøyene

De viktigste organisasjonene i det færøyske fiskeriervervet er Føroya Reisarfelag (Rederiforeningen) som i hovedsak organiserer eierne av fartøyene over 100 brt og Føroya ráfiskakeyparfelag (Råfiskkjøpernes forening) som omfatter de fleste av filetfabrikkene. Rederiforeningen og Råfiskkjøperne er begge bransjeforeninger innenfor Føroya Arbejssgevarafelag (Arbeidsgiverforeningen).

Føroya fiskimannafelag (Fiskernes forbund) organiserer fiskere, i størsteparten de som er ansatt på de større fartøyene, mens medlemmene i Megnifelag útroðrarmanna (Kystfiskerorganisajonen) i hovedsak selv er eiere av sine fiskebåter.

Skipper og navigatørforbundet og Maskinmesterforbundet er begge organisasjoner med en stor del av sine medlemmer innenfor fiskeriet.

Størsteparten av arbeiderne i fiskeindustrien er organisert i Færøyenes arbejderforbund.

Det er nylig etablert en organisasjon for kyst- og fiskerkvinner i Færøyene.

Norge

Norges Fiskarlag er fiskernes fagorganisasjon, og organiserer både arbeidstakere og arbeidsgivere. Fiskarlaget har en egen mannskapsseksjon og tilsvarende båteierseksjon som ivaretar de spørsmål hvor mannskap og båteiere har motstridende interesser. Fiskerne står som medlemmer i Norges Fiskarlag gjennom de lokale fiskarlag og fiskebåtrederne som medlemmer gjennom sine gruppeorganisasjoner. Norges Fiskarlag er i henhold til Hovedavtalen forhandlingsmotpart til den norske stat vedrørende omfang av og fordeling av midlene under Støtteavtalen.

Norges Fiskarkvinnelag organiserer kvinner med tilknyting til fiskeryrket.

Fiskere ansatt på de større havgående fiskefartøy er i hovedsak organisert gjennom Norges sjømannsforbund, og de fleste arbeidstakerne i bearbeidingsindustrien er fagorganisert i Norsk nærings- og nytelsesmiddelarbeiderforbund.

Fiskerinæringens landsforening organiserer produsenter og eksportører, mens Norske fiskeoppdretteres forening organiserer eiersiden innenfor norsk akvakulturnæring.

Med hjemmel i Råfiskloven er all omsetning av fisk på første hånd i Norge underlagt fiskernes og fiskeoppdretternes salgsorganisasjoner, som har lovbeskyttelse for omsetningen enten i et geografisk distrikt eller for bestemte fiskearter. Det er 7 salgorganisasjoner med geografiske eller fiskeslagsbestemte arbeidsområder.

Danmark

Hovedorganisasjonene for fiskerne i Danmark er Danmarks havfiskeriforening og Dansk fiskeriforening. Det kan ikke trekkes klare skiller mellom medlemmene av disse to foreningene, dog bedriver Havfiskeriforeningens medlemmer stort sett fiskeri i Nordsjøen, mens Dansk fiskeriforenings medlemmer stort sett fisker i de øvrige farvann. Besetningsmedlemmer og arbeidere på land er i stort omfang organisert i Specialarbejderforbundet i Danmark eller i Kvindeligt arbejderforbund.

Bearbeidingsindustrien er organisert i Danmarks fiskeindustri og Eksportforening, og tillegg ivaretas fiskemelsindustriens interesser særskilt av Foreningen for Danmarks fiskemel- og fiskeolieindustri.

De tre anerkjente produsentorganisasjoner (PO-er) som er frivillige sammenslutninger av fiskere (fartøyseiere), er Danske fiskeres producentorganisation, Notfiskernes produsentorganisation og Skagenfiskernes producentorganisation. Producentorganisasjonene skal etter EF-reglene bidra til en rasjonell

utvikling av fiskeriet, og en hensiktsmessig avsetning av fangstene. Videre skal PO-ene administrere minsteprisgarantiene og eventuell inndragning av fangster og utebetaling av tilskudd. De danske produsentorganisasjoner beskjeftiger seg i hovedsak med administrasjon av minsteprisordningene.

Ferskvannsoppdretterne er organisert i Dansk Dambrugsforening. Det er i 1991 opprettet en fellesorganisasjon for alle deler av dansk akvakulturnæring; "Organisasjonen dansk akvakultur".

De danske organisasjonene er medlemmer av de europeiske paraplyorganisasjonene som er etablert for medlemmer innenfor EF-landene.

Sverige

Sveriges fiskares riksförbund (SFR) er samarbeidsorganisasjonen for de svenske yrkesfiskerne. SFR har fem regionforbund med tilsammen ca. 4000 medlemmer.

Fiskbranchens riksförbund er fellesorganisasjon for fiskeforedlingsindustrien og fiskehandelsbedriftene.

Vattenbrukarnas riksförbund organiserer de svenske fiskeoppdretterne.

Åland

Fiskerne, og i særlig grad skjærgårdsfiskerne, er organisert i lokale fiskerforeninger som i sin tur står som medlemmer i Ålands fiskarförbund. Forbundet er en rådgivningsorganisasjon som er medlem av Centralförbundet for fiskerihushållning i Finland. Ålands yrkesfiskares sammanslutning er fagorganisasjon for yrkesfiskere i havsfisket, organisasjonen er tilsluttet Finlands yrkesfiskares förbund. Det er i 1991 etablert en kyst- og fiskerkvinneorganisasjon i Åland.

Finlands fiskhandlarförbund er samarbeidsorganisasjon også for fiskekjøpere og produsenter i Åland.

De fleste av regnbueørretoppdretterne i Åland er tilsluttet Ålands fiskodlarförening som er medlem av Finlands laxodlarförbund. Ålands lax er markedsførings- og eksportorganisasjonen for de ålandske fiskeoppdretterne.

Finland

I Finland er kystfiskerne organisert i lokale "fiskargillen" som i sin tur er medlemmer av regionale fiskarförbund. Fiskarförbunden er rådgivningsorganisasjoner på regionalnivå, og er medlemmer av det riksomfattende Centralförbundet för fiskerihushållning. Fiskere og vanneiere i innsjøområdene er medlemmer i lokale fiskelag, som i sin tur er medlemmer i fiskerihusholdningsdistrikt. Disse er landbruksdistriktets fiskeriavdelinger og står som medlemmer av Centralförbundet för fiskerihushållning.

Finlands yrkesfiskarförbund er interesseorganisasjon for yrkesfiskere, først og fremst strömmings- og laksfiskerne i Bottniska viken og Finska viken.

Arbeidstakerne i fiskebearbeidingsindustrien er organisert i livsmiddelarbeiderforbundet Suomen elintarviketyöläisten liitto.

Fiskehandelen er organisert i Finlands fiskhandlarförbund, og det finnes et antall fiskereide fiskeandelslag på produsent- og salgssiden, og regnbueørretprodusentene har en egen eksportorganisasjon.

4.7.3 *Forskning og undervisning*

Nordisk fiskeriforskning er omfattende, men for de aller fleste landene konsentrert om den marine- og fiskeribiologiske forskning som er knyttet til ressursrådgivningen. Fiskeriteknologi knyttet til råstoffbehandling er det andre store innsatsområdet. Samfunnsfaglig, økonomisk og markedsorientert forskning, foretas kun i få nordiske forskningsmiljøer.

På undervisningsområdet er det kun i de seneste årene at høyere akademisk utdannelse direkte knyttet til fiskerinæringen er blitt startet opp. Dette i motsetning til jordbruksområdets gamle høyskoletradisjoner. Dette gjelder også i de landene hvor fiskerne tradisjonelt også har hatt stor økonomisk betydning.

Grønland

Grønlands fiskeriundersøgelser ble pr. 1. jan. 1989 overtatt av Grønlands hjemmestyre fra den danske stat. Dette er Grønlands eneste institusjon av sin art. Institusjonen forsker i det marine ressursgrunnlag for grønlandsk fangst og fiske. Dette omfatter hvaler, hvalross, sel, isbjørn, reker og fisk. Grønlands Fiskeriundersøgelser har ansvaret for den biologiske rådgivning vedr. administrasjonen av ressursene innenfor sitt fagområde.

Noen av de vesentligste arbeidsområder ved Grønlands fiskeriundersøgelser de seneste årene har vært hvaltelling, bestandsoppsplitting av hvalpopulasjoner, fødevalg hos sel, og bestandsvurderinger av reker, torsk og blåkveite. Institusjonen er styrket fortløpende siden begynnelsen av 80-tallet, og institusjonen har i dag en bevilgning på ca. 30 millioner kroner.

Institusjonen gjennomfører/deltar i forsøksfiskeri og i redskapsutvikling. Grønlands fiskeriundersøgelser utdanner biologassistenter, og gir veiledning til studenter i marine fag ved de danske universiteter.

Det er opprettet en fiskarfagskole i Grønland.

Island

Fiskeriministeriet har, i henhold til lov fra 1969, hovedbestyrelsen for Hafrannsóknarstofnunin (Havforskningsinstituttet) og Rannsóknastofnun Fiskiðnaðarins (Fiskeindustriens Forskningsinstitutt).

Havforskningsinstituttet har ansvaret for all forskning på de marine ressurser i islandsk fiskerisone, og er rådgivningsorgan for Fiskeriministeriet ved kvotefastsettelser og andre fiskerireguleringer. Bevilgningen til Hafrannsóknarstofnunin for 1991 er 478 millioner islandske kroner. Rannsóknastofnun fiskiðnaðarins er ansvarlig for forskning innenfor kvalitet og råstoffanvendelse, og hadde i 1991 en offentlig bevilgning på 96 millioner islandske kroner i tillegg til en stor andel prosjektfinansiering fra industrien.

Akvakulturforskningen i Island er konsentrert ved Veiðimálastofnun (Institutt for ferskvannsforskning).

Undervisningsministeriet er fagdepartement for alle undervisningsinstitusjoner. Spesiell fiskerirettet undervisning gis i Island ved fiskerilinjer på de videregående skoler, ved Fiskeindustriskolen, ved Navigasjonsskolen, ved Maskinmesterskolen, Studiet for fiskeriteknikk ved Islands Teknikum og ved Fiskerilinjen ved Universitetet i Akureyri.

Færøyene

Tyngdepunktet i færøysk fiskeriforskning ligger hos Fiskirannsóknarstovan (Havforskningsinstituttet), som foruten sitt ansvar for den fiskeribiologiske rådgivning, utfører forskning innenfor marin- og fiskeribiologi, marin økologi, havsmiljø, hydrografi samt akvakulturforskning i nær tilknytning til instituttets egen akvakulturstasjon.

I tilknytning til sitt ansvar for kvalitetskontroll og hygieniske bestemmelser, forsker Heilsufrøðisliga starvstovan (Hygienisk institutt) innenfor fiskeforedling og fiskevarebehandling, bl. a. på utnyttelsen av nye fiskearter.

Det er opprettet to fiskerfagskoler i Færøyene.

Norge

Hovedstrukturen for norsk fiskeriforskning er lagt med grunnlag i Stortingsmelding nr. 36 (1970—71) "Om fiskeriforskningen" og Stortingsmelding nr. 53 (1972—73) "Om fiskeriforskningens organisasjon og lokalisering".De sentrale fiskeriforskningsinstitusjoner er Norges fiskerihøyskole (NFH) og Norsk institutt for fiskeri og havbruksforskning (tidl. Fiskeriteknologisk forskningsinstitutt (FTFI)) som begge ble etablert i første halvdel av 70-tallet.

Sentralt i norsk fiskeriforskning står videre Havforskningsinstituttet, som foruten sitt ansvar for den biologiske rådgivning, utfører forskning innenfor marin- og fiskeribiologi, marin økologi, havsmiljø samt akvakultur.

Innsatsen innen fiskeriforskning og -undervisning er prioriterte områder. I 1991 ble det bevilget 365 millioner kroner over det norske statsbudsjettet til fiskeriforskningsformål. I langtidsplanen for fiskeriforskningen 1990—1994 legges det stor vekt på å fremme praktiske, næringsstimulerende resultater, med utpeking av spesielle programområder for spesiell innsats.

De årlige bevilgninger til fiskeriundervisning bevilges over budsjettet til utdannings- og forskningsdepartementene.

Det foregår høyere fiskeriundervisning og/eller forskning på omlag 20 institusjoner i Norge. Videre gis fiskerifaglig undervisning på et større antall videregående skoler (10.—13. skoleår).

Norges fiskerihøyskole (NFH) i Tromsø ble opprettet i 1972, og gir en bred tverrfaglig universitetsgrad innenfor fiskerifaglige emner. Høyskolen har i alle år hatt stor andel studenter fra alle nordiske land.

Nordisk studentfordeling ved Norges fiskerihøyskole 1972—1991

Grønland	4
Island	52
Færøyene	18
Norge	104
Danmark	7
Sverige	2
Finland/Åland	4
Andre land	2

Av i alt 193 opptatte studenter ved Norges fiskerihøyskole er altså 87 (45 %) fra andre nordiske land enn Norge.

Danmark

Den sentrale del av dansk fiskeriforskning finansieres over Fiskeriministeriets budsjett, og omfatter tre sektorforskningsinstitusjoner, drift av forskningsskip, samt et prosjekttilskuddsfond.

Fiskeriministeriets forskningssekretariat koordinerer den samlede danske forskningsinnsats på fiskeriområdet, og står for utarbeidelse av prioriteringer innenfor fiskeriforskningen etter høring av Fiskeriministeriets rådgivende forskningsutvalg.

Forskningsinstituttene under Fiskeriministeriet er Danmarks fiskeri- og havundersøgelser som ivaretar fiskeri og havforskning samt biologisk rådgivning overfor myndighetene vedrørende fiskeri, fiskesykdommer og andre marine miljøproblemer. Fiskeriministeriets forsøgslaboratorium utfører forskning og utviklingsarbeid, og ivaretar undervisningsoppgaver vedrørende oppbevaring, foredling og annen industriell utnyttelse av fiskeråstoffet. Institut for ferskvandsfiskeri og fiskepleje utfører forsknings- og rådgivningsarbeid med henblikk på å fremme den erhvervsmessige og rekreative fiskeriutnyttelse av elver, sjøer og kystnære farvann.

Utover disse tre er der en rekke selveiende forskningsinstitutter som også mottar støtte til fiskeriforskning innenfor de fastlagte støtteordninger. Det største av disse er Dansk institutt for fiskeriteknologi og akvakultur (DIFTA) ved Nordsøcenteret i Hirtshals, som utfører ervervsrettede forsknings- og utviklingsoppgaver, samt service-, analyse- og utredningsoppgaver for den danske fiskerisektor innen for hovedområdene fangst- og foredlingsteknologi samt akvakultur. Instituttet mottar prosjektmidler fra Fiskeriministeriet samt finansiering fra en lang rekke offentlige og private kilder.

Den samlede bevilgning over Fiskeriministeriets budsjett utgjorde i 1991 63 millioner kroner. Hertil kommer midler fra andre ministerier, som anvendes til mer eller mindre fiskerirelatert forskning. Utover dette er der kanalisert 6—7 millioner kroner pr. år til fiskeriforskning i Danmark fra EFs fiskeriforskningsprogram i perioden 1988—91.

Fiskeriundervisning er en del av Undervisningsministeriets og Industriministeriets ansvarsområder. Det er ikke etablert særlige fiskerihøyskoler, men fiskeriundervisning inngår som en del av linjeundervisningen ved en rekke skoler og høyere læresteder.

Sverige

Regjeringen presenterer hvert tredje år en forskningspolitisk proposisjon, den seneste primo 1990.

Denne slår fast at Fiskeriverket (tidl. Fiskeristyrelsen) sammen med Skogs- och jordbrukets forskningsråd administrerer ett felles forsknings- og undersøkelsesprogram for fiskeriområdet.

Forskningsrådets viktigste ansvarsområde er grunnforskning og programforskning, mens Fiskeriverket har ansvar for undersøkelses- og utviklingsvirksomheten. Fiskeriverkets havsfiskelaboraturium i Lysekil har ansvaret for marin- og fiskeribiologisk forskning, og for å frembringe underlagsmateriale for

bestandsvurderinger og er rådgivende institusjon i forbindelse med kvotefastsettelser m.v. Laboratoriene i Karlskrona og Öregrund arbeider særlig med undersøkelser knyttet til torsk og det øvrige kystnære fisket. Sötvattenslaboratoriet i Drottningholm arbeider i stor utstrekning med kreps og ål.

I alminnelighet er bevilgningene til svensk fiskeriforskning konsentrert til bestandsspørsmål, mens rene fiskeribiologiske og marine miljøspørsmål utgjør en mindre del.

Det er i alt 19 ulike fiskeriforskningsinstitusjoner i Sverige som tar del i en offentlig bevilgning for 1990/91 på 58 millioner kroner, hvorav 3 millioner er akvakulturforskning. De offentlige bevilgningene til fiskeriforskningen kommer via Fiskeriverket, Skogs- og jordbrukets forskningsråd, Naturvetenskapliga forskningsrådet og Styrelsen för teknisk utveckling.

Åland

Anvendt fiskeriforskning utføres i Åland av landskapsstyrelsen i samarbeid med Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet (VFFI) i Helsingfors og deres feltstasjon i Åland, samt av Samarbeidsorganet för fisk i Bottniska Viken, som består av forskere fra VFFI og Fiskeriverkets kustlaboratorium i Sverige, med landskapsstyrelsen som sekretariat.

Spesielt miljørelaterte fiskeriundersøkelser utføres ved Husö biologiske station, i en avtale mellom Åbo akademi og landskapsstyrelsen.

Den tidligere fiskeskipperutdannelsen ved Ålands sjöfartsläroverk opphørte da Statens fiskerilärоanstalt i Finland ble etablert.

Finland

I Finland ivaretar universitetene og høyskolene basisforskningsaktivitetene som er knyttet til fiskeriområdet. Den tillempede fiskeriforskningen utføres først og fremst av Vilt- och fiskeriforskningsinstituttet (VFFI). VFFI har 14 fiskeriforsknings- og feltstasjoner samt aktivitet på 13 fiskeoppdrettsstasjoner.

Forskning vedrørende det marine miljøet foretas også ved Havsforskningsinstituttet.

Yrkesutdanning for fiskerinæringen, som fiske, fiskeoppdrett, fiskevannspleie, fiskebearbeiding, redskapsproduksjon m.v., gis ved Statens fiskerilärоanstalt. Undervisning i skjærgårdsnæringer, herunder fiske og båtbygging, gis ved Pernå skjärgårdsskola. Ved Statens fiskerilärоanstalt er det mulig, etter yrkesutdanningen, å fortsette med studier for lavere akademisk grad. Høyere akademiske studier innenfor fiskerirelaterte emner, marinbiologi, limnologi m.v., gis ved flere universiteter og høyskoler.

I statsbudsjettet for 1992 er det satt av 111 millioner mark til VFFI:s ulike aktiviteter.

BILAGA 1

Nordisk fiskerisamarbeid 1987—1992 — Budsjetter og prosjekter

	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Rammebevilgning	1671	3338	3875	6534	7977	8404
Prosjektbevilgninger						
Akvakultur og havbeite						
Laks i havbeite	200	275	350	530	577	462
Bakteriell njurinflammation	100	104	108	—	—	—
Sykdomskontroll	50	115	115	—	—	—
Miljøfrågor ved marint vattenbruk	600	600	500	—	—	—
Laksefisks forsvar ved bakterieinfektioner	—	300	—	—	—	—
Ernæring og protein-omsetning	—	—	—	530	530	548
Havbrug og miljø	—	—	—	190	—	—
Torsk i Østersjøen	—	—	250	295	—	—
Torsk i havbeite	—	—	—	—	175	—
Metoder til massemerking	—	—	—	—	—	220
Havbeite torsk på Færøbanken	—	—	—	—	—	410
Styrt kjønnsmodning	—	—	—	—	—	310
Immunitet mot A. salmonicida	—	—	—	—	—	71
Marin økologi og havpattedyr						
Hvaltelling	600	—	600	475	600	—
Genbank fisk	70	70	130	130	80	—
Sild i Skagerrak	—	274	294	385	—	—
Grønlandsselens fødevalg	—	140	—	—	—	—
Fiskeribiologi Botniske Bugt	—	135	120	120	81	—
Miljø i Skagerrak og Kattegat	—	289	—	370	380	—
Modellstudier av strømmer og blandinger	—	340	—	—	—	—
SKAGEX'90	—	—	—	270	340	—
Kustfiskeovervåkning i Østersøen	—	—	—	—	300	310
Rekruttering til torsk	—	—	—	—	—	365
Foredling						
Kvalitet og foredling	—	500	600	515	—	—
Foredlingstekn., Norden-EF	—	—	—	—	—	300
Regulering og forvaltning						
Bidødelighet i reketrålfisket	—	—	—	70	850	850
Selektiv strømmingstrål	—	—	—	—	150	200
Seleksjon og dødelighet	—	—	—	—	—	953
Flerbestand						
Styringsgruppe	—	—	—	70	50	—
Forvaltningsregimer	—	—	—	200	—	—
Vækstmodel	—	—	—	150	160	260
Fiskereguleringsmodel	—	—	—	250	300	300
Energibalancemodeller	—	—	—	—	133	—
Predation	—	—	—	—	135	—
Fiskeriforvaltning under flerartsaspekter	—	—	—	—	125	205
Predationsprosesser workshop	—	—	—	—	—	192
Sel og Fisk	—	90	—	—	—	—

	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Marked						
Verdensmarkedet	—	—	438	580	580	300
Fiskehandel i Europa	—	—	—	300	245	340
Næringsstøtte	—	—	—	95	—	—
Planlegging og arbeidsgrupper						
Akvakulturarbeidsgruppen	20	106	120	—	—	—
Arbeidsgruppe for fiskeri-forskning	—	—	—	180	180	190
FAHNE	—	—	—	100	—	—
Planleggingsoppgaver	31	—	—	50	100	100
Organisasjonssamarbeid	—	—	—	—	50	135
Kyst- og fiskerikvinner	—	—	250	—	—	139
Øst-Europa konferanse	—	—	—	—	250	—
Fiskeriforskning i EEA	—	—	—	—	—	150
Kontaktorganets historie	—	—	—	—	—	50

BILAGA 2

Publikasjoner og rapporter under det nordiske fiskerisamarbeidet 1987—1992

NEF 1987	"Kortlægning av fiskeriforskningen i Norden"
NORD 1988:90	"Basic Concepts concerning assessments of Environmental Effects of Marine Fish Farms"
NORD 1991:10	"Havbrug og miljø"
NORD 1991:22	"Marine Aquaculture and Environment"
NSA 1991:502	"Forvaltning av havpattedyr"
NSA 1991:504	"Torsk i havbeite"
NSA 1991:512	"Predation and Predatory Processes in Marine Mammals and Sea-Birds"
NSA 1991:513	"Selektive fiskeredskaper"
NSA 1991:516	"Fiskireguleringer"
NSA 1991:530	"Kvalitet og fiskeforedling-slutrapport"
NSA 1991:549	"Nordic/Eastern European Symposium on Cooperation in Fisheries"
	Nordisk håndbok for overvåkning og diagnostisering av sykdommer hos laksefisk i oppdrett (planeres i NORD-serien 1992)

BILAGA 3

Høringsinstanser ved utarbeidelse av forslag til nytt nordisk samarbeidsprogram

— Organisasjonene i Nordisk kontaktorgan for fiskerispørsmål
— Nordisk kontaktutvalg for kyst- og fiskerikvinner
— Medlemmene av Nordisk arbeidsgruppe for fiskeriforskning
— Nordisk embedsmannskomité for jord- og skogbruksspørsmål (NEJS), EK-Miljø, EK-Regional,EK-Handel, EK-Likestilling, EK-Kultur, EK-Livs, EK-Arbeidsmiljø, og EK-Finans
— Samarbeidsministrene (MR-SAM)

BILAGA 4

Arbeidsgruppen for utarbeidelse av nordisk fiskerisamarbeidsprogram 1993—1996

Grønland	Fuldmægtig Jørgen S. Søndergaard, Grønlands hjemmestyre, Danmarkskontoret
Island	Avdelingssjef Kristján Skarphéðinsson, Sjávarúvegsráðuneytið
Færøyene	Fuldmægtig Eidfinnur Finnson, Fiskivinnastovan, Føroya landsstyri
Norge	Rådgiver Tove Rørvik (til okt. 1991) Konsulent Jan B. Jørgensen, Fiskeridepartementet
Danmark	Fuldmægtig Odma Johannesen, Fiskeriministeriet
Sverige	Departementssekreterare Agne Petterson, Jordbruksdepartementet
Åland	Byråchef Carl Storå, Fiskebyrån, Ålands landskapsstyrelse
Finland	Överinspektör Pekka Niskanen, Jord- och skogbruksministeriet Biolog Gunnar Lundqvist, Centralförbundet for fiskerihushållning
Nordisk Ministerråd	Fiskerikonsulent Johán H. Williams, Nordisk Ministerråds Sekretariat

Norstedts Tryckeri AB, Stockholm 1992

B 127/e

Ekonomiska utskottets betänkande

över ministerrådsförslag om förhöjning av Nordiska utvecklingsfondens kapital

(Ministerrådsförslaget, se s. 932)

1. Indledning

Præsidiet har oversendt medlemsforslaget til behandling i Økonomisk Udvalg. Udvalget har behandlet sagen på mødet i Stockholm 30.-31. januar 1992. Udvalget har besluttet at afgive følgende betænkning.

2. Ministerrådsforslaget

Ministerrådsforslaget er udarbejdet på baggrund af en evaluering, som blev gennemført i foråret 1991. Evalueringens resultater omtales nærmere i afsnit 3.

Ministerrådsforslaget indebærer følgende:

- Fondens kapital forhøjes pr. 1. januar 1993 med 150 MSDR. (svarende til ca. 1,2 mia. SEK) til samlet 250 MSDR. Kapitaltilførselen gælder for perioden frem til udgangen af 1998.
- Fondens virksomhed efter 31. januar 1994 er ikke længere tidsbegrænset.
- Ministerrådet udstikker overordnede retningslinier for fondens virksomhed vedrørende landevalg, samfinansiering, projektindsatser mv, som stort set følger anbefalingerne fra evalueringsgruppen.
- En resultatorienteret evaluering gennemføres i 1995.
- Fondens vedtægter ændres i overensstemmelse med kapitalforhøjelsen.

3. Evalueringen af Nordisk Udviklingfond

I ministerrådsbeslutningen om oprettelse af Nordisk Udviklingsfond i 1988 indgik, at ministerrådet i 1991 skulle vurdere fondens fremtid på baggrund af de indhøstede erfaringer. Denne vurdering er nu gennemført og offentliggjort i form af rapporten: "Evalueringsrapport, Nordisk Udviklingsfond - NDF, juli 1991".

Evalueringen er foretaget af to af ministerrådet udpegede personer, nemlig den tidligere formand for Danidas styre Christian Kelm-Hansen, Danmark, og bankdirektør Oddvar S. Rønsen, Norge. Ministerrådssekretariatet har været sekretariat for gruppen.

Evalueringsgruppen har haft kontakter med en bred kreds af fondens brugere og samarbejdspartnere, såvel nordisk som internationalt. Rapporten udtrykker en klar positiv holdning til de resultater, som fonden har opnået indenfor den korte tid, fonden har fungeret (operativ start 1. februar 1989).

Det har imidlertid på grund af den korte funktionsperiode ikke været muligt at vurdere effekterne på økonomisk og social udvikling eller på miljøtilstanden i modtagerlandene af de gennemførte låneprojekter. Evalueringsgruppen har derfor foreslået, at der gennemføres en resultatorienteret evaluering i 1995, hvori bl.a. indgår en vurdering af fondens samarbejde med såvel multi- som bilaterale finansieringspartnere.

Evalueringsrapportens generelle vurdering er, at NDF har indfriet de forventninger, som man med rimelighed kan stille til et nyt bistandsorgan, og at fonden i tilstrækkelig høj grad fungerer i overensstemmelse med de forudsætninger, som er lagt til grund for virksomheden. Man finder derfor, at fonden bør fortsætte efter udløbet af den indledende 5-årsperiode.

Fonden har opnået en række konkrete resultater i den forløbne periode, dels med hensyn til opbygning af samfinansiering, behandling af projekter og opbygning af en såkaldt "pipe-line" for projektforslag. Fonden er endvidere anerkendt internationalt og profilerer Norden i flere vigtige internationale sammenhænge.

Med henblik på at øge de finansielle overførsler til udviklingslandene og den additionelle bistandseffekt samt styrke NDF's rolle som nordisk bistandsorgan, foreslår evalueringsgruppen, at fondens kapital forhøjes med 300 mill SDR over 5 år fra 1993. Dette anser man nødvendigt for at: "muliggøre at NDF opfattes som en interessant og seriøs samfinansieringspartner". Samtidig foreslås det, at maksimumsbeløbet for NDF-lån forhøjes fra de nugældende 4 mill. SDR til 10 mill. SDR.

Der lægges i rapporten vægt på følgende omlægninger eller præciseringer af NDF's virksomhed:

(1) antallet af lande begrænses, men at antallet lån til det enkelte land øges og de enkelte lån gøres større,

(2) mulighederne for at gå tidligt ind i projekter øges, med henblik på at præge projekterne og udvælge komponenter, som er særligt velegnede til nordisk deltagelse,

(3) fondens rolle som "passiv fond" fastholdes, hvorved fonden altså lægger hovedvægten på samfinansiering med andre internationale finansieringsinstitutioner,

(4) der arbejdes for størst mulig additionel finansiering fra andre nordiske finansieringsinstitutioner og at samarbejdet med NIB og andre nordiske institutioner udbygges.

Det foreslås videre, at NDF udreder formerne og mulighederne for øget støtte til udviklingen af den private sektor i udviklingslandene.

Endelig foreslås det, at ministerrådet overvejer at kanalisere den del af overskuddet fra NIB, som ellers udbetales til landene, til anvendelse i NDF.

4. Udvalgets synspunkter

Udvalget konstaterer med tilfredshed, at ministerrådet har gennemført en grundig evaluering af NDF's virksomhed, og at rapporten har resulteret i en meget positiv vurdering af fondens hidtidige arbejde.

Fonden synes således at have opfyldt forventningerne og medvirker positivt til en nordisk profilering i internationalt bistandsarbejde.

Udvalget konstaterer med tilfredshed at ministerrådet nu foreslår at NDF gøres til en permanent samarbejdsinstitution. Udvalget finder at dette er velmotiveret dels på grund af de positive erfaringer med den hidtidige virksomhed dels på grund af den langsigtede karakter af NDF's virksomhed.

Ministerrådet foreslår at forhøje kapitalen til fonden med 150 mill. SDR. Udvalget konstaterer, at dette er halvdelen af det, som evalueringsrapporten finder er nødvendigt for: "at muliggøre, at NDF opfattes som en interessant og seriøs samfinansieringspartner". Det konstateres videre, at der ikke i ministerrådsforslaget er fremført argumenter imod evalueringsrapportens forslag på dette punkt.

Ministerrådet oplyser, at den oprindelige kapital på 100 mill. SDR ved udgangen af 1991 stort set er indtegnet, og at den nye kapital på 150 mill. SDR skal dække behovet i perioden 1993 til udgangen af 1998.

Set på baggrund af evalueringsrapportens ønsker om at uddybe samarbejdet med de store internationale finansieringsinstitutioner, øge størrelsen af de enkelte lån og give disse en større spredning for dermed at sprede risikoen samt i det hele taget placere NDF som en "interessant og seriøs samfinansieringspartner", forekommer den foreslåede kapitalforøgelse beskeden.

Denne holdning skal ses på baggrund af, at kanaliseringen af nationale bistandsmidler via NDF tages som udtryk for prioritering af den nordiske bistandsprofil, i forhold til bilateral eller anden multilateral bistand.

Udvalget henviser endvidere til, at tilbageføringen af midler fra NDF-lån, på grund af forudsætningen om "nordisk interesse", sker til nordisk næringsliv, og at det af evalueringsrapporten fremgår, at denne tilbageføring er større, end hvis midlerne var blevet kanaliseret gennem de traditionelle multilaterale kanaler. Det oplyses også, at NDF, via regionalt udbud i hele Norden (NCB), opnår lavere priser end man ville have opnået ved nationale udbud. Hertil kommer at fordelingen af projektleverancer på de enkelte nordiske lande har en rimelig balance vurderet udfra landenes indskud i fonden. Ud fra disse betragtninger finder udvalget, at ambitionsniveauet i forslaget burde have været højere.

Udvalget har imidlertid noteret sig, at ministerrådet har besluttet, at der skal foretages en resultatorienteret evaluering i 1995. Udvalget støtter, at en sådan evaluering gennemføres, og finder det desuden naturligt, at denne lejlighed udnyttes til at vurdere kapitalbehovet i fonden på ny. Udvalget vil således opfordre ministerrådet og de bistandsansvarlige ministre til at holde denne mulighed åben ved at beslutte, at foretage en ny vurdering af spørgsmålet om kapitalforøgelse til fonden i 1995.

Udvalget har hæftet sig ved oplysningerne om, at selv om næsten hele den nuværende kapital ved udgangen af 1991 er indtegnet, så er udbetalingerne fra fonden meget små. Dette er naturligt og acceptabelt i en startperiode, men det er,

paradoksalt nok, ikke ualmindeligt, at finansieringsinstitutionerne af NDF's størrelse og karakter må anvende forholdsvis store ressourcer på opfølgningen af lånesagerne, herunder omkring udbetalingen af tegnede lån. Udvalget lægger vægt på at dette aspekt indgår i vurderingen af kommende forslag til kapitalforøgelser, og vil derfor opfordre fonden til at tilrettelægge sin virksomhed således, at denne del af virksomheden tilgodeses.

Udvalget finder evalueringsrapportens forslag om udbygning af NDF's arbejde med at udvikle den private sektor i udviklingslandene interessant, og opfordrer de bistandsansvarlige ministre til aktivt at støtte dette.

Udvalget finder at NDF's ved valg af samarbejdslande bør lægge vægt på respekten for de menneskelige rettigheder, således som dette også indgår i vurderingerne i de nordiske landes nationale bistandspolitik.

Spørgsmålet om overførsel af det overskud fra NIB, som ellers skulle overføres til landene, er ikke endeligt bedømt af ministerrådet, men vil blive bedømt i sammenhæng med en vurdering af udbyttepolitikken for NIB. Udvalget har noteret sig dette og forventer at blive inddraget i denne diskussion. Udvalget forudsætter, at ministerrådet vurderer flere alternative formål, herunder finansieringsaktiviteter i relation til Baltikum, som led i overvejelserne på dette punkt.

5. Udvalgets indstilling

På denne baggrund indstiller udvalget at:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd og de nordiske landes regeringer

at vedtage ministerrådsforslag B 127/e om fortsættelse af Nordisk Udviklingsfonds virksomhed uden tidsbegrænsning og forhøjelse af fondens kapital med 150 mill. SDR, idet man iagttager Økonomisk Udvalgs synspunkter og således, at muligheden af en ny kapitalforhøjelse, som følge af den resultatorienterede evaluering i 1995, holdes åben.

Stockholm, den 30. januar 1992

Jörn Donner (SFP)
Filip Fridolfson (m)
Thor-Eirik Gulbrandsen (A)
Mats Hellström (s)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.) Formand
Anders Talleraas (H)
Viggo Fischer (KF)
Martin Glerup (S)
Hans Gustafsson (s)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)
Anders Mølgaard (V)
Erkki Tuomioja (SDP)

Mindretalsuttalelse:

Utvalgsmedlem *Carl I. Hagen* er imot å øke Nordisk Utviklingsfonds kapital, da han finner at fondet bør avvikles.

Ministerrådsförslag

om förhöjning av Nordiska utvecklingsfondens kapital

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordiska ministerrådet överlämnar härmed ett ministerrådsförslag om förhöjning av Nordiska utvecklingsfondens kapital för behandling under Nordiska rådets 40:e session i Helsingfors. Ministerrådet ber om rådets synpunkter på förslaget. Ministerrrådet kommer därefter att slutligt behandla frågan.

Köpenhamn den 17 januari 1992

På Nordiska ministerrådets vägnar

Ole Norrback

Fridtjov Clemet

Forhøjelse af Nordisk udviklingsfonds kapital besluttet af Ministerrådet (samarbejdsministrene) den ....

Med henvisning til
– evalueringsrapport dateret 25.7.1991
– udtalelse fra NDF's bestyrelse dateret 18.9.1991
– udtalelse fra NIB's administrerende direktør dateret 9.9.1991
– forhandlinger mellem de nordiske bistandsmyndigheder
beslutter Nordisk Ministerråd (samarbejdsministrene) at forhøje kapitalen i Nordisk udviklingsfond med et beløb som modsvarer SDR 150 mio, samt at fondens virksomhed skal fortsætte efter 31.1.1994.

1. Fondens etablering

Nordisk udviklingsfond (NDF) oprettedes i 1988 som et led i det nordiske bistandssamarbejde for at fremme økonomisk og social udvikling i udviklingslandene gennem at deltage i finansiering på koncessionelle vilkår i projekter af nordisk interesse. Den operative virksomhed blev indledt i marts 1989.

1.1 Fondens status

Fonden oprettedes for perioden 1.2.1989—31.1.1994 med en kapital på SDR 100 mio, som forventedes dække fondens lånetilsagn over en 5-års periode. I denne indledende periode har der været sammenfald mellem de juridiske forudsætninger for NDF og kapitalgrundlaget.

Ministerrådet anser, at en videreførelse af NDF's juridiske grundlag, som nedfældet i Overenskomst og Vedtægter, kan fortsætte efter 31.1.1994 uden tidsbegrænsning. Dette vi[1] bl.a. give samfinansieringspartnere og låntagere større tillid til NDF.

2. Fondens fortsatte virksomhed

I overensstemmelse med Overenskomst om oprettelse af Nordisk udviklingsfond, Artikel 7, skal Nordisk Ministerråd senest den 1.12.1991 beslutte om Fondens fortsatte virksomhed.

2.1 Evaluering af Fonden

Ministerrådet iværksatte en evaluering, som fandt sted i perioden 19.3.—25.7. 1991. Hensigten med evalueringen var at skabe det nødvendige grundlag for Ministerrådets stillingtagen til hvorvidt fonden skal fortsætte virksomheden efter 31.1.1994 eller om aktiviteterne skal afvikles, samt at give bestyrelse og administration retningslinier for virksomheden og fordelingen af fondens midler.

Evalueringsrapporten udmunder i en klar positiv holdning til de resultater, som fonden har opnået inden for den korte periode, den har været virksom. Under forudsætning af, at fondens virksomhed justeres på adskillige punkter, anbefaler Evalueringsrapporten en kapitalforhøjelse allerede fra 1993. Justeringerne i virksomheden skal ske med henblik på at udvikle et effektivt instrument for nordisk multilateral bistand gennem samfinansieringsforanstaltninger

og berører bl.a. administrative spørgsmål, landeindretning og mulighederne for at fondens virksomhed aktivt skal medvirke til at inddrage additionel nordisk finansiering.

Fonden var i udgangspunktet tænkt at skulle fungere som en passiv fond med hovedvægt på samfinansiering med multilaterale finansieringsinstitutioner (Verdensbanken, de regionale udviklingsbanker og Nordisk Investeringsbank), hvor disse større multilaterale finansieringsinstitutioner påtog sig udarbejdelse af dokumentation, opfølgning og administration for at begrænse den administrative belastning for NDF. Fondens primære opgave skulle være at varetage den bistandsmæssige vurdering og fondens lånebeslutninger. Ministerrådet finder fortsat, at det passive koncept er rigtigt for NDFs virksomhed fremover, og at der lægges vægt på at opretholde et samarbejde med Verdensbanken og de regionale udviklingsbanker.

Ministerrådet foreslår en kapitalforhøjelse for at muliggøre fondens fortsatte lånevirksomhed og videre udvikling.

2.2 Evalueringsrapportens anbefalinger

Ud over at anbefale en kapitalforhøjelse for NDF, foreslår evalueringsrapporten også, at kapitalforhøjelsen bør finde sted i ECU. NDFs bestyrelse er enig i, at kapitalforhøjelsen denomineres i ECU, men påpeger at inden en sådan beslutning tages bør tidspunktet for overgang fra SDR drøftes med NIB.

Ministerrådet undersøger i øjeblikket hvad en overgang fra SDR til ECU vil betyde for de nordiske institutioner, som har kapitalgrundlaget denomineret i SDR. Såfremt Ministerrådet efter sine overvejelser beslutter om en sådan overgang til anden grundkapital- og regnskabsdenominering vil Ministerrådet foranledige, at vedtægterne for disse institutioner ændres i overensstemmelse hermed.

Evalueringsrapporten foreslår, at den del af NIB's overskud, som i dag udbetales til de nordiske lande i form af dividende, i stedet overføres til NDF's virksomhed for derigennem at tilføre additionel kapital. Ministerrådet er igang med at vurdere udbyttepolitikken for banken og vil derfor ikke tage stilling til dette forslag, førend denne udbyttevurdering er tilendebragt.

Evalueringsrapporten peger på en del principielle ændringer i fondens virksomhedsindretning og nødvendige administrative justeringer.

Evalueringsrapporten foreslår, at udlånsvirksomheden fokuseres på lavindkomst- og lavere mellemindkomstlande, som ikke nødvendigvis er hovedmodtagere af bilateral bistand fra de nordiske lande, og at der foretages en begrænsning i antallet af lande for NDF's virksomhed for at reducere den administrative belastning og øge NDF's landeekspertise. Ligeledes foreslås, at der ydes flere lån til hvert land, som falder inden for NDF's landevalg, samt at maksimumsbeløbet på NDF-lån forhøjes fra SDR 4 mio per projekt til SDR 10 mio.

Ministerrådet tilslutter sig, at NDF særligt indretter sig mod et mindre antal lande, som ikke nødvendigvis er bilateralt prioriterede lande for Norden. Hvad angår maksimumbeløbets størrelse for NDF-lån henstiller Ministerrådet til NDF's bestyrelse at udvise fleksibilitet, men også tage hensyn til ønsket om en vis modtagerspredning og fordeling på samfinansiører.

Ved NDF's landevalg anbefaler Evalueringsrapporten, at der "tages behørigt hensyn til udviklingslandenes betalingsevne."

Ministerrådet deler dette synspunkt og henviser til forslaget om oprettelsen af NDF, hvor Ministerrådet henstiller til, at der foretages en bedømning af modtagernes tilbagebetalingsevne hvad angår NDF's lån.

Evalueringsrapporten anbefaler, at i de lande, som falder inden for både NDF's og Den nordiske investeringsbanks (NIBs) virksomhedsstrategier, prioriterer NDF samfinansieringsprojekter med NIB, og ser gerne sådan samfinansiering i "trekantsoperationer" med f.eks. Verdensbanken. Ligeledes anbefales, at kravet om, at samfinansiering med NIB kun kan ske i forholdet 1:1 ophæves for at kunne tilpasse finansieringen til et projekts behov.

Ministerrådet noterer sig, at fra at en stor del af fondens samfinansieringsprojekter i virksomhedens indledende fase blev gennemført i samarbejde med NIB, er denne andel af de projekter som i dag bearbejdes af NDF lille. Ministerrådet tilslutter sig, at i lande som falder inden for NDF's og NIBs virksomhedsstrategier bør fonden prioritere samfinansiering med NIB. Yderligere anser Ministerrådet, at et nærmere samarbejde mellem NDF og NIB både i projektfinansiering og i arbejdsintegration af fondens virksomhed vil styrke institutionerne.

I overensstemmelse med Ministerrådsforslaget om oprettelse af Nordisk udviklingsfond i 1988 anbefaler Evalueringsrapporten et nærmere administrativt og fagligt samarbejde med NIB, hvilket også Nordisk Råd har givet udtryk for ønske om.

På den sekretariatsadministrative side foreslår Evalueringsrapporten, at muligheden for arbejdsfordeling med NIB "udnyttes i højere grad" og at for at undgå overbelastning af NDF's administrationskapacitet koncentreres sekretariatets indsatser særligt til at foretage de bistandsmæssige projekt-vurderinger. Evalueringsrapporten gør sig til talsmand for, at fonden i større udstrækning bør udnytte mulighederne for en effektivere arbejdsfordeling med NIB.

Ministerrådet finder disse anbefalinger helt i tråd med det oprindelige forslag om fondens oprettelse og formålstjenlige også for fondens virksomhed fremover. Herigennem vil NDF's bistandsmæssige bedømmelseskapacitet betones i samspillet med andre institutioner. Ligeledes imødekommer disse anbefalinger ønsket om at administrationens størrelse begrænses.

Ministerrådet ønsker at fremføre, at indførelsen om 1:1-reglen ved NDF's oprettelse var baseret på to hensyn. For det første, at NIB's andel ikke burde overstige 50 %, idet gavefinansieringspakkens gaveelement for NDF på ca. 77 % dermed ville falde under 35 % og dermed risikere kritik for at være et nordisk forsøg på at omgå OECD's Consensus-arrangements regler. For det andet, at NDF's andel ikke burde overstige 50 %, idet NDF derved bedre kunne værge sig mod forsøg fra låntagere og/eller nordiske erhvervsvirksomheder på at opnå en yderligere blødgørelse af finansieringspakken.

Ministerrådet finder, at eftersom NDF klart opfattes som en normal multilateral organisation, og dermed ikke er omfattet af Consensus-arrangementet, er den første begrundelse for 1:1-reglen bortfaldet. Ministerrådet forventer dog den anden og stadig bestående begrundelse fastholdt af NDF's bestyrelse, således at NDF's andel ikke er større end NIB's andel i samfinansieringsprojekter mellem de to institutioner.

Evalueringsrapporten anbefaler, at når NDF finansierer nordiske komponenter i projekter, som samfinansieres med multilaterale finansieringsinstitutioner,

lægges der størst mulig vægt på at inddrage additionel finansiering fra andre nordiske finansieringsinstitutioner.

Ministerrådet finder grund til at understrege, at ved fremlæggelse af forslaget om oprettelse af Nordisk udviklingsfond fastslog Ministerrådet, at "I lande som har adgang til kreditter på bankmæssige vilkår, skal finansieringen primært ske med sådanne kreditter." Ministerrådet finder fortsat dette bør være udgangspunktet.

Fonden har været medvirkende til at markere en større nordisk profilering i multilaterale bistandsfora. Evalueringsrapporten finder, at fonden i endnu højere grad bør inddrage additionel finansiering fra andre nordiske finansieringsinstitutioner i projekter, som samfinansieres med multilaterale finansieringsinstitutioner for at styrke den nordiske deltagelse i projektfinansieringen.

Ministerrådet anser, at det imidlertid bør vurderes nærmere, hvilke konsekvenser dette har for valg af land, modtagerlandenes betalingsbyrde og graden af koncessionalitet i samlede finansieringspakker, inden dagens praksis ændres i væsentlig grad.

For at NDF skal få større indflydelse på projektudformning og udskille interessante projektkomponenter for nordisk licitation foreslår evalueringsrapporten, at NDF gives større mulighed for at støtte tidligere faser af projektforberedelser.

Ministerrådet anser, at vedtægterne (§ 3) giver mulighed for at NDF helt eller delvist kan finansiere f.eks. feasibilitystudier for potentielle samfinansieringsprojekter på gavevilkår. Sådanne indsatser bør efter Ministerrådets opfattelse dog kun komme på tale, når anden finansiering ikke foreligger. I tillæg ønsker Ministerrådet at understrege, at NDF støtte til tidligere projektforberedelser ikke bør medvirke til at ændre NDF's rolle som en passiv fond.

Evalueringsrapporten foreslår, at "For at støtte udviklingen af den private sektor i udviklingslandene besluttes at NDF kan anvende op til 10 % af sine lån til sådanne indsatser, evt. mod anden sikkerhed end statsgaranti" og anbefaler, at NDF iværksætter en udredning, som vurderer formerne for NDF's indsats i udviklingen af den private sektor i udviklingslandene.

Ministerrådet påpeger, at vedtægterne (§ 3) allerede åbner mulighed for, at NDF kan kræve anden sikkerhed end statsgaranti.

Ministerrådet pålægger NDF at igangsætte en udredning af NDF's mulige indsatser i udviklingen af den private sektor i udviklingslandene, og at udredningen afrapporteres til Embedsmandskomiteen for bistandsspørgsmål. Denne udredning bør bl.a. vurdere mulighederne for at mobilisere additionel kommerciel finansiering, risikoelementerne og -viljen, vilkår for og indretning på NDF's støtte og den forventede belastning på NDF's personaleressourcer. En sådan udredning bør også se på de mere overordnede spørgsmål som anvendelse af blød finansiering i denne sammenhæng, og anvendelse af koncessionelle midler i forbindelse med erhvervslivsudvikling.

Ministerrådet anser, at størrelsen på NDF's ressourcer, som skal afsættes til den private sektor, bør afvente udredningens resultat.

3. Fondens udlån

Fondens kapital på SDR 100 mio er næsten fuldt disponeret med aftalte lån, forhandlingsfuldmagter og samfinansieringsforslag, som er så langt fremskredne, at de nødvendigvis belaster NDFs låneramme.

NDF's portefølje så den 4.12.1991 ud som følger:

	antal	beløb (SDR mio)	udbetalt (SDR mio)
Aftalte lån	10	35.7	3.0
Forhandlingsfuldmagter	8	25.9	
		61.6	
Samfinansieringsforslag med forventet resultat	10	37.1	
Totalt	28	98.7	3.0

4. Den aktuelle kapitalsituation og afregningsprocenten

Efter godt to virksomhedsår er lånerammen på SDR 100 mio klart utilstrækkelig.

I forarbejderne til NDF's oprettelse besluttedes det at afregne lånetilsagn med 100 %. Behandling af udviklingsprojekter tager imidlertid lang tid og en vis frafaldsprocent må påregnes.

Med henblik på at sikre et rimeligt aktivitetsniveau også i 1992 anser Ministerrådet, at NDF kan operere med en vis overprogrammering af planlægningshensyn, men at Fonden fortsat ikke kan indgå forpligtelser ud over den samlede overenskomne kapital. Ministerrådet anser yderligere, at bestyrelsen løbende, i lys af erfaringerne fra fondens operative virksomhed og bortfald af projektforslag, må vurdere om der er behov for justering af afregningsprocenten.

Ministerrådet agter at vurdere afregningsprocenten igen i forbindelse med en projekt- og resultatorienteret evaluering i 1995 (se pkt. 6 herunder), hvor erfaringsgrundlaget for projektfrafaldet er større.

5. Bestyrelsens formandsperiode

For at styrke formandshvervet foreslår Evalueringsrapporten, at bestyrelsesformandsperioden udvides fra 1 til 2 år, hvilket er i overensstemmelse med praksis i f.eks. Den nordiske Investeringsbank.

Ministerrådet anser, at den nuværende ordning hvor formanden først beklæder formandsposten efter en et-årsperiode som næstformand tilgodeser rapportens synspunkter på behovet for kontinuitet, og er derfor ikke indstillet på nuværende tidspunkt at ændre vedtægterne på dette punkt.

6. Evaluering

Eftersom NDF har været virksom i en relativ kort periode kunne evalueringen i første halvdel af 1991 kun i begrænset omfang baseres på opnåede resultater af

faktiske samfinansieringer. NDF-finansierede projekters effekt på økonomisk og social udvikling eller på miljøforholdene i modtagerlandene var det ikke muligt at undersøge.

På grundlag af det spinkle erfaringsgrundlag på projekt- og virksomhedssiden, agter Ministerrådet at lade en resultatorienteret evaluering af fondens virksomhed gennemføre i 1995. Denne evaluering vil også vurdere fondens samarbejde med såvel multi- som bilaterale finansieringspartnere.

7. Forslaget

7.1 Forhøjelsens omfang og fordeling på medlemslandene

Fondens oprindelige kapital for perioden 1.2.1989—1.2.1994 var på SDR 100 mio, hvoraf bistandsmyndighederne per 9.12.1991 havde indbetalt SDR 50 mio. Fondens udbetalinger per 9.12.1991 udgjorde ca. SDR 3 mio.

Den foreslåede kapitaltilførsel på SDR 150 mio foreslås bevilget for perioden 1.1.1993—31.12.1998, men p.gr.a. Fondens likviditet dog uden at der foretages indbetalinger førend 1994, se pkt. 7.1.2.

7.1.1 *Tidspunkt for forhøjelse af grundkapitalen*

Med udgangspunkt i det tidspunkt, da lånerammens loft forventes nået, er det ønskværdigt med en forhøjelse af grundkapitalen og dermed forhøjelse af lånerammens loft.

Ministerrådet anbefaler, at forhøjelsen sker 1.1.1993.

7.1.2 *Fordeling af kapitaltilførslen*

En kapitaltilførsel på SDR 150 mio vil iflg. den nordiske fordelingsnøgle 1991 fordele sig på medlemslandene som følger:

		(SDR mio)
Danmark	(21.3 %)	31.950
Finland	(21.2 %)	31.800
Island	(1.1 %)	1.650
Norge	(18.9 %)	28.350
Sverige	(37.5 %)	56.250
Totalt		150.000

Eftersom udbetalingstakten i NDF ikke i de første virksomhedsår har været i nær samme takt som kommitteringsbehovet, anser Ministerrådet at beslutningen om en kapitaltilførsel fra 1.1.1993 ikke indebærer en automatisk indbetalingsforpligtelse til fonden per denne dato.

For Finlands og Islands del vil de respektive indbetalinger på henholdsvis SDR 6.36 mio for Finlands vedkommende og SDR 0.33 mio for Islands vedkommende ske årligt i fem lige store rater i årene 1994—1998.

For Danmarks, Norges og Sveriges del vil indbetalinger indledes i 1994 med beløb, som årligt besluttes efter anmodning fra NDF's bestyrelse i februar til bistandsmyndighederne under hensyntagen til fondens forventede udbetalingsbehov og behovet for at kunne generere renteindkomster til dækning af de administrative udgifter det følgende år.

Ministerrådet anser, at efter ikrafttræden af den nye kapitaltilførsel bør bestyrelsen formulere en likviditetspolitik, som vil kunne skabe den nødvendige forudsigelighed for medlemslandene.

8. Forslagets vedtægtsmæssige konsekvenser

Behovet for forhøjelse af fondens kapital forudsås allerede ved fondens oprettelse. Muligheden for forhøjelse af kapitalen og fordelingen behandles således i Overenskomsten om oprettelse af Nordisk udviklingsfond og reguleres i fondens vedtægter. I ovennævnte dokumenter fastslås også Ministerrådets kompetence til at træffe beslutning i dette spørgsmål.

I vedtægternes § 2 angives størrelsen af den nuværende kapital samt fordelingen på medlemslandene i nominelle termer.

Vedtægterne bør på ovennævnte punkt justeres, når beslutning træffes i overensstemmelse med dette forslag, således at vedtægternes oplysninger på dette punkt er ajourførte. Ministerrådet agter derfor, som led i den endelige beslutning, også at foranledige en justering af vedtægterne gennemført på dette punkt.

Vedtægterne

Tidligere tekst	Ny tekst
§ 2	§ 2
Fondens kapital beløber sig til 100 mio SDR. SDR defineres i henhold til de værdiansættelsesregler, som Den internationale Valutafond har etableret med virkning fra 1. januar 1981. Hvis disse værdiansættelsesregler ændres, følger bestyrelsen den beslutning, som Den nordiske Investeringsbanks bestyrelse tager angående hvorvidt banken skal benytte de nye regler.	Fondens kapital beløber sig til 250 mio SDR. SDR defineres i henhold til de værdiansættelsesregler, som Den internationale Valutafond har etableret med virkning fra 1. januar 1981. Hvis disse værdiansættelsesregler ændres, følger bestyrelsen den beslutning, som Den nordiske Investeringsbanks bestyrelse tager angående hvorvidt banken skal benytte de nye regler.
Af kapitalet for Fondens virksomhed tegner den danske stat sig for 20,0 mio SDR, den finske stat sig for 20,3 mio SDR, den islandske stat sig for 0,9 mio SDR, den norske stat sig for 21,5 mio SDR, og den svenske stat sig for 37,3 mio SDR. De nationale bidrag stilles til rådighed på gavebasis.	Af kapitalet for Fondens virksomhed tegner den danske stat sig for 52,95 mio SDR, den finske stat sig for 52,10 mio SDR, den islandske stat sig for 2,55 mio SDR, den norske stat sig for 49,85 mio SDR, og den svenske stat sig for 93,55 mio SDR. De nationale bidrag stilles til rådighed på gavebasis.
Forhøjelse af kapitalen sker ved beslutning af Nordisk Ministerråd efter anmodning af Fondens bestyrelse. Forhøjelsen fordeles mellem landene	Forhøjelse af kapitalen sker ved beslutning af Nordisk Ministerråd efter anmodning af Fondens bestyrelse. Forhøjelsen fordeles mellem landene

i overensstemmelse med den til ethvert tidspunkt gældende fordelingsnøgle for fællesnordisk finansiering.

Fondens midler forventes forvaltet betryggende og afkastet benyttes i Fondens virksomhed.

i overensstemmelse med den til ethvert tidspunkt gældende fordelingsnøgle for fællesnordisk finansiering.

Fondens midler forventes forvaltet betryggende og afkastet benyttes i Fondens virksomhed.

Socialutskottets betänkande

över ministerrådsförslag om nordisk konvention om social trygghet

(Ministerrådsförslaget, se s. 949)

Till socialutskottet har överlämnats ett ministerrådsförslag om ny nordisk social trygghetskonvention (Nordisk konvention om social sikring) för behandling vid Nordiska rådets 40:e session. Ministerrådet anhåller om Nordiska rådets synpunkter på förslaget och avser därefter att framlägga konventionen för undertecknande av regeringarna. Konventionen avses träda i kraft den 1 januari 1993, det vill säga samtidigt med EES-avtalet mellan EG och Efta.

1. Ministerrådsförslaget

Ministerrådet hänvisar till mötet mellan Nordiska rådets dåvarande social- och miljöutskott och Nordiska ministerrådet (social- och hälsovårdsministrarna) den 14 november 1990, där bl.a. frågan om den nordiska trygghetskonventionen och EG behandlades

Ministerrådet hänvisar också till Nordiska rådets yttrande över plandokumentet C 2 - 1991, att den nordiska sociala tryggheten icke fick försämras i anslutning till en ökad harmonisering med EG:s regler, samt att trygghetskonventionen borde vara grundval för att bevaka den sociala dimensionen i förhandlingarna med EG.

Ministerrådet överlämnar ett förslag till konventionstext med kommentarer till de olika artiklarna som utarbetats av en ämbetsmannagrupp som tillsatts av socialpolitiska kommittén 1989 för att behandla frågor om den nordiska trygghetskonventionen. Ämbetsmannagruppens prövning har avsett dels förhållandet till motsvarande EG-regler, dels behovet av ändringar i trygghetskonventionen. I förslaget hänvisas till EG:s förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet på arbetstagare, självständigt förvärvsverksamma personer och deras familjemedlemmar som flyttar inom Gemenskapen.

Huvudregeln inom EG är att en yrkesverksam person med familj ska vara socialförsäkrad i det land där personen arbetar, oavsett var vederbörande är bosatt. Man ska kunna ta med sig de olika förmåner man tjänat in (sjukpenning, sjukvårdsförmåner, barnbidrag, arbetslöshetsersättning och pension) också om man lämnar landet. En person som har arbetat i flera olika länder kommer alltså

att så småningom få pensionsutbetalningar från flera olika ställen. De sociala förmånerna för anhöriga ska gälla också om de är bosatta i annat land.

EES-avtalet innebär att Efta-länderna kommer att överta samma bestämmelser som finns i EG för den sociala tryggheten. Det kommer att innebära att de bilaterala avtal om socialförsäkringsfrågor som finns mellan berörda länder kommer att ersättas med ett enhetligt system. Den viktigaste skillnaden är att EES till skillnad från den nordiska trygghetskonventionen bara gäller personer som tillhör arbetsmarknaden.

För yrkesaktiva ersätter EES-avtalet de nuvarande reglerna. Det är dock fortsatt möjligt att i Norden ge bättre förmåner än EES-reglerna innehåller. Så kan man t.ex upprätthålla den nordiska trygghetskonventionens bestämmelser att uppehållslandet bekostar merutgifter till hemresa för fortsatt sjukvård. Det finns behov av övergångsregler, bl.a. om utbetalning av grundpension. I EES-området kommer pensionsförmånerna att grundas på delpension från vart och ett av de länder där vederbörande intjänat pensionspoäng. Detta kan lösa problemet med minskad grundpension vid flyttning från ett nordiskt land till ett annat, som de gällande nordiska reglerna medför.

2. Remissyttranden

Till förslaget har fogats yttranden från ämbetsmannakommittén för arbetsmarknads- och arbetsmiljöfrågor, nationella ministerier, Nordens fackliga samorganisation samt de nordiska arbetsgivarorganisationerna. Deras svar ger enligt ministerrådet ej anledning till särskilda kommentarer.

Nordiska ämbetsmannakommittén för arbetsmarknad- och arbetsmiljöpolitik anser att ämbetsmannakommittén först borde haft möjlighet att utreda konsekvenserna av EES-avtalet för den gällande nordiska överenskommelsen om förmåner vid arbetslöshet innan det skulle vara försvarligt att uttala sig om eventuella ändringar i nordiska avtal och nationella regler om rättigheter och plikter vad gäller dagspenning när nordiska medborgare flyttar till annat nordisk land. Ämbetsmannakommitténs s.k. administrationsgrupp har vid en första diskussion av konventionsförslaget konstaterat att problemställningen är sådan att både avtal, regler och principer borde utredas närmare innan närmare ställning tas. Utredningsuppgiften överlämnades till en nordisk ämbetsmannagrupp som består av nationella experter på arbetslöshetsförsäkring och dagspenning. Utredningen torde bli färdig under första hälften av 1992. Därefter kan ämbetsmannakommittén ta ställning till eventuella ändringar av den nordiska överenskommelsen om förmåner vid arbetslöshet och förhållandet mellan denna överenskommelse och en ny nordisk konvention om social trygghet.

Arbeidsministeriet i Danmark har vid en genomgång av EES-avtalet konstaterat att som en följd av detta avtal kan man utgå från att den nordiska trygghetskonventionen från 1981 och den särskilda överenskommelsen om förmåner vid arbetslöshet från 1985 bortfaller.

Enligt EG:s förordning 1408/71 (som ministerrådsförslaget bygger på) kan två eller flera medlemsstater såvida behov därav finns sluta avtal med varandra på grundval av förordningens principer. Ministeriet påpekar att det av EES-avtalet framgår att en bestämmelse i den nordiska trygghetskonventionen, nämligen

artikel 14, stycket 4 om hemtransport vid sjukdom upprätthålls mellan Finland och Danmark samt mellan Norge och Danmark. Ingen av de övriga bestämmelserna i 1981 års trygghetskonvention upprätthålls. Bestämmelserna i överenskommelsen om förmåner vid arbetslöshet upprätthålls inte heller.

Följaktligen blir läget den 1 januari 1993 att alla frågor mellan de nordiska länderna vad gäller dagspengar för arbetslösa endast regleras av EG:s förordning 1408/71.

Arbetsministeriet har ej på något sätt varit involverat i ministerrådets överläggningar huruvida bestämmelser i överenskommelsen om förmåner vid arbetslöshet skulle upprätthållas inom ramen för EES-avtalet, vilket tydligen skett vad gäller artikel 14, stycket 4 i trygghetskonventionen. Ministeriet hänvisar i detta sammanhang till artikel 5 i överenskommelsen om förmåner vid arbetslöshet där det förklaras att motsvarande förmånliga regel inte ingår i EG:s regelverk.

Vad gäller utkastet till ny trygghetskonvention påpekar arbetsministeriet att den personkrets som täcks av överenskommelsen om förmåner vid arbetslöshet av 1985 är större än den som omfattas av EG-reglerna. Ministeriet är inställt på att man på nordiskt plan även i fortsättningen ger sådana förmåner till samma personkrets. Detta kunde ske genom en bestämmelse svarande mot artikel 3, stycket 1:d i utkastet till trygghetskonventionen (som hänvisar till personer som omfattas av lagstiftningen i ett nordiskt land).

Ministeriet utgår från att en sådan bestämmelse tas in i regelverket inom ramen för EES vid nya förhandlingar. Man bör därvid uppmärksamma att frågor kan uppstå huruvida den stora personkrets som en särskild nordisk reglering skulle omfatta skall utsträckas till att gälla också i förhållande till utomnordiska EES-länder. Konsekvenserna av en sådan utvidgning bör noga övervägas.

Arbetsministeriet i Finland tar också upp frågan om inkluderande av en bestämmelse om förmåner vid arbetslöshet i den nya trygghetskonventionen. I utkastet till den nya konventionen har den hänvisning till den nordiska överenskommelsen om förmåner vid arbetslöshet, som finns i artikel 26 i den gällande trygghetskonventionen slopats. I samband med revideringen av den nordiska överenskommelsen om förmåner vid arbetslöshet är det skäl att fästa uppmärksamhet vid att överenskommelsen inte skall stå i strid med det icke-diskrimineringstänkande som ingår i EES-regelverket samt sörja för att det ur nordisk synvinkel inte uppstår några grupper som får sitta emellan.

Nordens fackliga samorganisation (NFS) påpekar att den nordiska socialförsäkringskonventionen är ett synnerligen viktigt dokument vad gäller de fria nordiska arbetsmarknaderna samt den fria rörligheten i Norden. NFS anser att det finns ett stort behov av en reformering av den nordiska socialförsäkringskonventionen med tanke på EES-avtalet och därmed ett närmande till EG. NFS ser för övrigt en stor betydelse i att de nordiska konventionerna upprätthålls även i framtiden.

NFS pekar på vissa oklarheter i den föreslagna texten och förutsätter ett förtydligande i en senare upplaga. Så tryggas exempelvis rättighetsnivån under övergångsperioden, men hur har man avsett att hindra situationer där i enskilda fall de personer som lyder under den nordiska socialkonventionen skulle ha bättre villkor än nordiska medborgare, som lyder under förordning 1408/71 ? Vidare ställs frågan om den nordiska överenskommelsen om förmåner vid ar-

betslöshet fortsätter att vara i kraft samt om det är avsiktligt att tolkningen av boendetid enligt art. 11 är avvikande från den enligt förordningen.

NFS ställer frågan om art. 15 om tilläggspension kan förstås så, att man mekaniskt tillämpar proratering i fall där en förtidspensionerad har arbetsperioder i mer än ett nordisk land oberoende av att tillämpandet av det sista arbetsförhållandets försäkringslagstiftning skulle vara klart förmånligare för arbetstagaren.

I avsnitt III artikel 9 som behandlar naturaförmåner och dagspenning vid sjukdom, födsel eller adoption, och möjligen även i andra sammanhang, berörs familjemedlemmarnas rätt till förmåner. En närmare definition av begreppet "familjemedlemmar" i inledningen skulle underlätta tillämpningen och tolkningen av konventionen på denna punkt, eftersom begreppet kan ha olika innebörd i sådana olika länder vilkas medborgare kan omfattas av konventionen.

Vidare föreslås att begreppet "tilläggspension", som definieras i inledningen till konventionstexten, med hänsyn till förhållandena i Finland definieras "lagstadgad pension, som beräknas ...". NFS förutsätter mot bakgrund av dessa oklarheter i förslaget att ministerrådet arrangerar en gemensam överläggning med arbetsmarknadens parter och berörda nationella myndigheter angående konventionsförslaget, samt att parterna ges möjlighet att i god tid yttra sig om reviderat utkast.

Dansk Arbejdsgiverforening har inga kommentarer till förslaget, då det gäller nödvändiga ändringar av den nordiska konventionen med hänsyn till EES-avtalet.

Arbetsgivarnas i Finland Centralförbund och *Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC* noterar att den föreslagna konventionen är avsedd att utgöra en anpassning till gällande EG-regler och träder i kraft samtidigt som EES-avtalet, dvs. 1 januari 1993. På socialförsäkringens område innebär EES-avtalet att Sverige, Norge, Island o. Finland binds av bl.a. EG-förordningen 1408/71. Denna förordning är till sin karaktär en allmän socialskyddskonvention som omfattar alla EG- och EES-länder. Förordningen gör i princip bilaterala socialskyddskonventioner överflödiga.

Konventionsgruppen som berett utkastet till den nya nordiska konventionen konstaterar att EG-förordningens regler i fortsättningen kommer att gälla också nordiska medborgare som arbetar eller uppehåller sig i ett annat nordiskt land. Konventionsgruppen har i alla fall ansett att det finns ett behov av nordiska regler om socialförsäkring för vissa persongrupper som inte omfattas av EG-reglerna och av särskilda nordiska regler som kompletterar EG-förordningen. Konventionsgruppens förslag bygger till denna del på den nu gällande nordiska socialskyddskonventionen.

Organisationerna godkänner utgångspunkterna i förslaget men anser det på grund av den korta tidsfristen inte möjligt att yttra sig om det exakta innehållet i konventionsförslaget. Arbetsmarknadsparterna bör därför i ett senare beredningsskede ges möjlighet att återkomma i saken.

Næringslivets hovedorganisasjon (NHO) i Norge ger likaledes med hänvisning till den korta tidsfristen bara några generella kommentarer till utkastet. Det är av största vikt att man vid utarbetande av en ny nordisk konvention inte bryter mot EES-avtalets intentioner vad gäller ickediskriminering av avtalsländernas medborgare. Nordiska medborgare får sålunda inte ges bättre villkor än andra

EES-medborgare vid flyttning till ett nordiskt land. En sådan positiv åtskillnad skulle inte bara strida mot principerna i EES-avtalet utan också medföra att konkurrensförhållandena snedvrides på en fri europeisk arbetsmarknad.

NHO antar att den nya nordiska trygghetskonventionen bara får verkan för ett mycket litet antal personer. NHO vill emellertid varna för att man i nuvarande läge antar ett särskilt regelverk som bara får tillämpning inom Norden i några år och som till följd av utvecklingen inom EG och EES samt den förväntade utvidgningen av EG blir föråldrat. Som bekant sker inom EG ett omfattande arbete med regler om social integration av tredjelandsinvånare samt ett klargörande av reglerna för den icke yrkesaktiva delen av befolkningen.

Svenska arbetsgivarföreningen (SAF) tillstyrker att konventionen utformas på föreslaget sätt, men förbehåller sig rätten att återkomma om detaljutformningen av texten.

3. Utskottet

Utskottet har behandlat ministerrådsförslaget vid sina möten den 29 januari och 21 februari 1992. Den 29 januari fick utskottet en föredragning av ministerrådets förslag av dess sakkunnige departementsrådet Håkan Martin Rahm som även deltagit i förhandlingarna mellan EG och Efta om ett EES-avtal.

Utskottet konstaterade vid sitt möte med ministerrådets sakkunnige att ministerrådsförslaget om ny trygghetskonvention innebär att en nödvändig anpassning till EES-avtalet. I EES-avtalet förpliktar sig Efta-länderna att tillämpa EG:s regler vad gäller samordningen av de sociala förmånerna gentemot alla EG- och Efta-länder. EG:s förordning 1408/71 m.fl. reglerar den större delen av de områden som den nordiska trygghetskonventionen omfattade. Det har visat sig nödvändigt att införa en ny nordisk konvention, då EES-avtalet jämfört med nuvarande konvention innebär viktiga inskränkningar. För det första omfattar EG:s förordning 1408/71, som genom EES-avtalet blir tillämplig inom hela EES-området, bara medborgare i EES-länderna, medan den nordiska konventionen även gäller tredjelandsmedborgare. Vidare gäller EG-förordningen inte hela befolkningen utan bara arbetstagare eller egna företagare och deras familjemedlemmar. Personkretsen ges dock en vid definition så att även före detta anställda innefattas.

Den nya nordiska trygghetskonventionen innebär således att EG:s regler utsträcks till att gälla kategorier som inte omfattas av de nuvarande EG-reglerna, det vill säga tredjelandsmedborgare och icke förvärvsarbetande. Rätt till hemtransport vid sjukdom under tillfällig vistelse i annat avtalsland inkluderas också. Dessa ändringar behövs för att de nordiska förvaltningarna inte skulle skall tvingas till svåra avvägningar huruvida vederbörande är att anse som arbetstagare, egenföretagare eller inte. Vidare innehåller den föreslagna konventionen speciella regler för folkpension för dem som aldrig förvärvsarbetat. För förvärvsarbetande kommer EG-reglerna om sammanläggning av kvalifikationstider för rätt till minimipoäng att tillämpas. Vidare införs övergångsbestämmelser, främst vad gäller folkpensioner, så att bosättningslandet kan fylla ut pensionen till sin interna nivå i de fall en beräkning enligt EG-reglerna, där pensionen för den yrkesverksamma tiden i olika länder läggs ihop, skulle ge en försämring

jämfört med nuvarande pension. Utskottet noterar med tillfredsställelse att ministerrådet gör bedömningen att de allra flesta i Norden genom dessa regler torde få högre folkpension och ingen få lägre pension jämfört med nuvarande nordiska bestämmelser.

Utskottet noterar vidare att ministerrådet har klart för sig att övergång till EG:s system skulle nödvändiggöra en stor administrativ apparat och vill uttala förhoppningen att enskilda medborgare inte genom den nya konventionen ålägges att själva ta fram alla relevanta uppgifter för att kunna tillgodogöra sig förmånerna. Utskottet förutsätter att avsevärda informationsinsatser görs för att orientera allmänheten om de nya regler som kommer att gälla från den 1 januari 1993.

Utskottet noterar i detta sammanhang att ministerrådet tillsatt en arbetsgrupp för att utarbeta förslag till tillämpningar och vägledande kommentarer och även inkomma med förslag till förenklad praxis vid tillämpningen av EG:s förordningar.

Vad mötet med ministerrådets sakkunnige påpekades från utskottets sida att ministerrådet övergivit den nordiska principen att man fick samma förmåner som vistelselandets invånare vilket kunde medföra risk att nordiska medborgare förlorar flera förmåner som de för närvarande har i andra nordiska länder. Utskottet erinrade även om att de nordiska länderna har skattefinansierade system medan pensionssystemen i EG är arbetsgivarfinansierade liksom att EG även i större utsträckning bygger på privata sjukförsäkringar.

Utskottet noterade dock i detta sammanhang att EG:s förordning 1408/71 var helt neutral vad gällde hur de nationella systemen var uppbyggda, vare sig de var skatte- eller arbetsgivarfinansierade. Förordningen bara samordnade de existerande systemen oberoende av deras interna uppbyggnad.

Utskottet noterar sålunda att anslutning till EES-avtalet ej förutsätter harmonisering av de nationella bestämmelserna, bara samordning för medborgare som flyttar mellan länderna men att det ej är tillåtet att positivt särbehandla egna medborgare. Förmånernas större anknytning till arbetsmarknaden innebär att grundregeln ändras till att man är försäkrad i det land där man förvärvsarbetar och inte bosättningslandet, även vad gäller familjemedlemmarnas försäkringsförmåner.

Utskottet noterar att ministerrådet mot bakgrund av att EG:s regler är begränsade till den social trygghetsförsäkringen, i motsats till den nordiska konventionen som även omfattar socialt bistånd och sociala tjänster, beslutat att utarbeta en ny nordisk konvention om socialt bistånd och sociala tjänster. En arbetsgrupp för att utarbeta förslag härtill har hållit sitt första möte och fortsätter under hela 1992 och 1993. Förslaget till denna konvention kommer att föreläggas Nordiska rådets session i Stockholm 1994. Utskottet utgår från att den nuvarande konventionens bestämmelse förblir i kraft vad avser dessa områden till dess denna nya konvention ratificeras.

Utskottet har förståelse för att arbetet med den nya trygghetskonventionen med hänsyn till avtalsförhållandet med EG måste ske snabbt, även om utskottet noterar att ett par av remissinstanserna anser att man ej fått en tillfredsställande tidsfrist för att avge yttrande. Utskottet vill därför ej motsätta sig att ministerrå-

det fastställer förslaget i dess nuvarande form och att det därefter ratificeras av de nordiska länderna för att kunna träda i kraft den 1 januari 1993.

De erinringar som framfördes av utskottet vid dess möte med ministerrådets sakkunniga och vid dess möte med social- och hälsovårdsministrarna den 14 november 1990 och den 31 januari 1992 bör mot denna bakgrund ingå i det arbete som skall utföras fram till sessionen 1994 med en särskild konvention om socialt bistånd och sociala tjänster. Utskottet noterade vid mötet att EG-ländernas socialpolitiska ambitionsnivå föreföll lägre än den nordiska och att de diskuterade EG-reglerna innehöll mycket litet om barnens rättigheter. Dessa problem bör tas upp inom ramen för arbetet med en särskild konvention om socialt bistånd och sociala tjänster. Detta gäller även de synpunkter som framförts av remissinstanserna, eventuellt även vad gäller arbetslöshetsersättning. Utskottet anser att den av ministerrådet beslutade proceduren med en särskild arbetsgrupp för att utarbeta en ny konvention om socialt bistånd och sociala tjänster som arbetar under åren 1992 och 1993 bör ge tillfälle att i detta arbete ta hänsyn till de synpunkter utskottet anfört. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om de förslag som framfördes vid detta möte att trygghetskonventionen borde kunna utvidgas till att omfatta större delar av det socialpolitiska samarbetet, såsom barn- och familjepolitiken, narkotikapolitiken m.m.

Vid mötet med ministerrådet den 14 november 1990 framhölls från utskottets sida att den nordiska trygghetskonventionen ej fick försvagas i samband med de nordiska ländernas anknytning till Europa. Strävan borde istället vara en förstärkning av konventionen som kunde tjäna som en modell i förhandlingarna med EG. De sociala systemen i Norden var likartade, i synnerhet vad gällde de generella principerna. Det fanns risk för en sänkning av trygghetsnivån vid en harmonisering med EG. Hade man i EG-länderna inte för avsikt att ändra systemen, så hade man all anledning i Norden att förstärka konventionen.

Utskottet finner att ministerrådet genom den nu presenterade "tvåstegslösningen", med en första konvention på trygghetsområdet som bevarar den nordiska modellen på de områden där EES-avtalet kommer att täcka det sociala området och en senare konvention med mer specifikt nordiska regler, tagit hänsyn till dessa av utskottet framförda synpunkter. De önskemål som utskottet vid samma möte framförde om en utvidgning av trygghetskonventionen till att innefatta större delar av det socialpolitiska samarbetsprogrammet såsom barn- och familjepolitiken, narkotikapolitiken m.m. synes nu böra föras in i mandatet för arbetsgruppen som arbetar med en nordisk konvention om socialt bistånd och sociala tjänster. Den invändning som ministerrådet anförde vid detta möte, nämligen att dessa områden ej hörde hemma i en konvention som främst syftade till att säkra tryggheten vid flyttning, avser med den nya lösningen den nu föreslagna konventionen. Inget hindrar således att utskottets önskemål tas upp i arbetsgruppen, liksom även önskemålet om regler för nordisk färdtjänst, som utskottet tar upp i sitt betänkande över ett medlemsförslag i detta ämne *(A 971/s)*. Utskottet vill i detta sammanhang även hänvisa till sitt betänkande över medlemsförslag *A 986/s* om medborgarnas Norden - även till vardags - och hemställa att de synpunkter som där anförs vad gäller nordbors rättigheter i Norden även i tillämpliga delar tas upp i denna arbetsgrupp.

Utskottet vill framhålla vikten av att arbetet med denna nya konvention om socialt bistånd och sociala tjänster innefattar en fortlöpande dialog mellan Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet.

Vid mötet den 31 januari 1992 pekade utskottet bl.a på behovet att säkra det parlamentariska inflytandet över utvecklingen inom EG, något som blir ännu viktigare när EG:s regler blir gällande i Norden. Ministerrådet ansåg därvid att den parlamentariska kontrollen var väl tillgodosedd i detta sammanhang, dels genom denna diskussion mellan ministerrådet och utskottet, dels genom att det nya konventionsförslaget om socialt bistånd och sociala tjänster läggs fram för Nordiska rådet som ett ministerrådsförslag vid sessionen 1994. Detta är dock även en del av det större problemet med "det demokratiska underskottet" i EG, något som bör tas upp av Nordiska rådet i ett mer allmänt sammanhang.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts hemställer utskottet att

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fastställa det framlagda förslaget till ny nordisk konvention om social trygghet med beaktande av de synpunkter som anförts av socialutskottet samt

att fullfölja arbetet med en nordisk konvention om socialt bistånd och sociala tjänster i fortlöpande kontakt med Nordiska rådet och framlägga resultatet i ett ministerrådsförslag som även tillgodoser utskottets yrkanden, bl.a. vad gäller nordisk färdtjänst och, i tillämpliga delar, Nordbors rättigheter i Norden.

Köpenhamn den 21 februari 1992

Svein Alsaker (KrF)
Åshild Hauan (A)
Hans Jørgen Jensen (S)
Outi Ojala (Vas.)
Lodve Solholm (FrP)
Lena Öhrsvik (s) Förman
Knud Grønborg (KRF)
Birgitte Husmark (SF)
Eeva-Liisa Moilanen (SKL)
Heikki Riihijärvi (SMP)
Sten Svensson (m)

Ministerrådsforslag

om nordisk konvention om social sikring

(Överlämnat av Nordiska ministerrådet)

Nordisk Ministerråd oversender hermed et ministerrådsforslag om en ny nordisk konvention om social sikring til behandling ved Nordisk Råds 40. session i Helsingfors. Ministerrådet beder om rådets bemærkninger til forslaget. Ministerrådet agter på baggrund heraf at fremlægge konventionen til undertegnelse af de nordiske landes regeringer.

Helsingfors, den 9. december 1991

På Nordisk Ministerråds vegne

Eeva Kuuskoski

Fridtjov Clemet

Nordisk konvention om social sikring, vedtaget af Nordisk Ministerråd (social- og sundhedsministrene) den .....

Med henvisning til
- møde mellem Nordisk Råds socialudvalg og Nordisk Ministerråd (social- og sundhedsministrene) 14. november 1990, hvor blandt andet behandledes spørgsmålet om den nordiske tryghedskonvention og EF
- Nordisk Råds udtalelse 6/1991 til planlægningsdokument C 2 om at den nordiske sociale tryghed ikke må forringes i forbindelse med en øget harmonisering med EF's regler, og at tryghedskonventionen bør være grundlag for at vogte om den sociale dimension i forhandlingerne med EF
- rapport og konventionstekst fra den af Nordisk socialpolitisk komité i 1989 nedsatte embedsmandsgruppe til behandling af spørgsmål om den nordiske konvention om social tryghed, dels om forholdet til de tilsvarende EF-regler, dels om behovet for ændringer i konventionen
- høring af arbejdsmarkedets parter og andre embedsmandskomiteer, hvis svar ikke giver anledning til bemærkninger

fremlægger Nordisk Ministerråd (social- og sundhedsministrene) følgende forslag til Nordisk konvention om social sikring til behandling i Nordisk Råd. Efter at have indhentet Rådets synspunkter på forslaget agter Ministerrådet at fremlægge konventionen til undertegnelse af de nordiske landes regeringer.

Forslag til nordisk konvention om social sikring

Regeringerne i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige,

som finder at den nordiske konvention om social tryghed fra 1981, som oprindelig blev gennemført i 1955, har været af stor betydning for at sikre nordiske statsborgere, der arbejder eller opholder sig i et andet nordisk land, den samme sociale tryghed som landets egne statsborgere,

som konstaterer at det i medfør af EØS-aftalen vil være denne aftales regler om social sikring der finder anvendelse for nordiske statsborgere der arbejder eller opholder sig i andet nordisk land,

som finder at der er behov for nordiske regler om social sikring for personer, der ikke omfattes af EØS-reglerne, dels en begrænset kreds af nordiske statsborgere, dels statsborgere fra tredjeland,

som finder at der tillige er behov for att opretholde visse nordiske regler om social sikring som supplerer EØS-reglerne om social sikring,

er blevet enige om at indgå en ny nordisk konvention om social sikring som affattes således:

I. Almindelige bestemmelser

Artikel 1

I denne konvention betyder udtrykket
a) "nordisk land"
ethvert af de kontraherende lande,
b) "nordisk statsborger"
statsborger i et nordisk land,

c) "lovgivning"
love, bekendtgørelser og andre retsforskrifter om de grene af social tryghed der er angivet i artikel 2, første stykke, dog ikke i den udstrækning forholdet mellem på den ene side et eller flere nordiske lande og på den anden side et eller flere lande uden for Norden derigennem er reguleret,
d) "vedkommende myndighed"
i Danmark
Socialministeriet,
i Finland
Social- og Sundhedsministeriet,
i Island
Sundheds- og Socialforsikringsministeriet,
i Norge
Socialdepartementet,
i Sverige
Regeringen,
eller den myndighed som de nævnte myndigheder bestemmer dertil,
e) "organ"
myndighed eller institution, som stiller en ydelse til rådighet,
f) "naturalydelser"
dels fritagelse for betaling, nedsat betaling eller refusion, for sygehjælp, herunder tandlægehjælp, fødselshjælp, medicin, proteser og andre hjælpemidler,
dels erstatning for rejser som foretages i forbindelse med en sådan sygehjælp,
g) "dagpenge"
kontantydelse, som beregnes for en dag eller for en uge og som ydes ved sygdom, fødsel eller adoption,
h) "grundpension"
offentlig pension, som ikke beregnes på grundlag af tilbagelagte beskæftigelsesperioder, tidligere erhvervsindtægt eller betalte bidrag, samt tillægsydelser til en sådan pension,
i) "tillægspension"
offentlig pension, som beregnes på grundlag af tilbagelagte beskæftigelsesperioder, tidligere erhvervsindtægt eller betalte bidrag, samt tillægsydelser til en sådan pension,
j) "bopæl",
at en person har bopæl i et land efter landets folkeregister, medmindre særlige grunde fører til et andet resultat,
k) "EØS-land"
Et land der er omfattet af overenskomsten om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde,
l) "forordningen"
Rådets forordning (EØF) 1408/71 om anvendelsen af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter indenfor Fællesskabet, med de ændringer og tilføjelser der er angivet i bilag 11 til EØS-overenskomsten,
m)"gennemførelsesforordningen"
Rådets forordning (EØF) 574/72 om regler til gennemførelse af forordning (EØF) 1408/71 anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere,

selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter indenfor Fællesskabet, med de ændringer og tilføjelser der er angivet i bilag 11 til EØS-overenskomsten.

Artikel 2

1. Denne konvention finder anvendelse for al lovgivning i de nordiske lande, der til enhver tid gælder inden for følgende grene af social tryghed:
a) ydelser ved sygdom, fødsel eller adoption,
b) ydelser ved invaliditet, alderdom eller dødsfald,
c) ydelser ved arbejdsskade,
d) ydelser ved arbejdsløshed,
e) offentlige kontantydelser til børn.
2. Ved ratifikation af denne konvention afleverer hvert nordisk land en fortegnelse over den gældende lovgivning for de grene af social tryghed, der er nævnt i første stykke. Derefter giver hvert land én gang om året inden udgangen af februar måned det danske udenrigsministerium meddelelse om de ændringer i fortegnelsen, som skyldes lovgivning, der er gennemført i det foregående kalenderår.

Artikel 3

1. Konventionen gælder for følgende personer såfremt de ikke omfattes af forordningen:
a) nordiske statsborgere,
b) flygtninge som omfattes af artikel 1 i konventionen af 28. juli 1951 om flygtninges retsstilling og protokollen af 31. januar 1967 til nævnte konvention,
c) statsløse som omfattes af artikel 1 i konventionen af 28. september 1954 om statsløse personers retsstilling,
d) andre personer som er eller har været omfattet af lovgivningen i et nordisk land,
e) personer hvis ret hidrører fra en person der er nævnt under a)—d).
2. I den udstrækning det følger af bestemmelserne i konventionen gælder konventionen tillige for personer som omfattes af forordningen.

Artikel 4

Ved anvendelsen af lovgivningen i et nordisk land ligestilles statsborgere i et andet nordisk land med landets egne statsborgere i den udstrækning andet ikke følger af bestemmelsen i artikel 11.—13.

Artikel 5

Skal en ydelse nedsættes efter et nordisk lands lovgivning, når den falder sammen med andre ydelser, skal ydelsen kunne nedsættes også når den falder samman med tilsvarende ydelser efter et andet nordisk lands lovgivning.

II. Bestemmelser om hvilken lovgivning der skal anvendes

Artikel 6

Den der har bopæl i et nordisk land, er omfattet af lovgivningen i bopælslandet i den udstrækning andet ikke følger af andre bestemmelser i dette afsnit.

Artikel 7

1. For personer, der har beskæftigelse i et andet nordisk land end det hvori de har bopæl, eller som er beskæftiget i to eller flere nordiske lande, eller som tilhører den rejsende personale ved fly- eller landtransportvirksomhed, eller som midlertidigt udsendes af deres arbejdsgiver fra et nordisk land for at udføre arbejde i et andet nordisk land, finder bestemmelserne i afsnit II i forordningen og i afsnit III i gennemførelsesforordningen tilsvarende anvendelse.
2. Som arbejde i et nordisk land anses også arbejde med udforskning og udvinding af naturforekomster på et nordisk lands kontinentalsokkel, således som denne er bestemt i Genèvekonventionen af 29. april 1958 om den kontinentale sokkel.
3. Bestemmelsen i andet stykke gælder tillige for personer som omfattes af forordningen.

Artikel 8

Vedkommende myndigheder i to eller flere nordiske lande kan for særlige persongrupper eller personer indgå overenskomst om undtagelser fra bestemmelserne i dette afsnit.

III. Særlige bestemmelser om retten til ydelser

Kapitel 1. Naturalydelser og dagpenge ved sygdom, fødsel eller adoption

Artikel 9

For personer, som flytter fra et nordisk land til et andet, eller som har bopæl i et nordisk land og er sikret naturalydelser dér og under ophold i et andet nordisk land får behov for sygebehandling, eller som udfører arbejde i et andet nordisk land end det hvori de har bopæl, samt deres familiemedlemmer, finder bestemmelserne i afsnit III, kapitel 1, i forordningen og i afsnit IV, kapitel 1 og 2, i gennemførelsesforordningen tilsvarende anvendelse.

Artikel 10

1. For personer, som har bopæl i et nordisk land og er sikret naturalydelser dér og som under midlertidigt ophold i et andet nordisk land modtager sygebehandling, dækker opholdslandet de merudgifter ved hjemrejse til bopælslandet, som opstår fordi vedkommende som følge af sygdommen må benytte en rejseform, der er dyrere end den han ellers ville have anvendt.
2. Bestemmelsen i første stykke gælder tillige for personer som omfattes af forordningen.
3. Bestemmelsen i første stykke finder ikke anvendelse for personer som får tilladelse til at rejse til et andet nordisk land for dér at få en fornøden behandling.

Kapitel 2. Ydelser ved invaliditet, alderdom og dødsfald

Grundpension

Artikel 11

1. En statsborger i et nordisk land er berettiget til grundpension fra et andet nordisk land når vedkommende har optjent ret til pension fra dette land på grundlag af mindst 3 års bopæl i landet.
2. Perioder, hvori vedkommende har modtaget pension fra et andet EØS-land, medregnes ikke ved afgørelsen af om bopælskravet efter første stykke er opfyldt.
3. Kravet i første stykke kan ikke opfyldes ved at bopæls- og forsikringsperioder i andre lande tages i betragtning. Bestemmelserne i afsnit III, kapitel 2, 3 og 8 i forordningen og i afsnit IV, kapitel 1, 3 og 8 i gennemførelsesforordningen finder i øvrigt tilsvarende anvendelse i forhold til lovgivningerne i de andre nordiske lande ved beregning af grundpension efter denne artikel.

Artikel 12

En statsborger i et nordisk land er, sålænge han har bopæl i et EØS-land, berettiget til den grundpension som han har optjent ret til i et nordisk land.

Artikel 13

1. Er der ved beregning af grundpension ret til fra mere end et nordisk land at få medregnet fremtidig bopælstid efter pensionstilfældets indtræden medtages kun en del af den fremtidige bopælstid ved beregningen i det enkelte land. Denne del bestemmes på grundlag af de faktiske bopælstider, der anvendes ved pensionsberegningen, efter forholdet mellem den faktiske bopælstid i vedkommende land og den samlede, faktiske bopælstid i landene.
2. Bestemmelsen i første stykke finder tilsvarende anvendelse ved beregning af grundpension fra et nordisk land når vedkommende har ret til pension fra et EØS-land uden for Norden der beregnes på grundlag af en antagelse om forsikringsperioder som ville være blevet tilbagelagt hvis pensionstilfældet ikke var indtruffet.
3. Bestemmelserne i denne artikel gælder tillige for personer som omfattes af forordningen.

Tillægspension

Artikel 14

Ved fastsættelse af retten til tillægspension finder bestemmelserne i afsnit III, kapitel 2, 3, og 8 i forordningen og i afsnit IV, kapitel 1, 3 og 8 i gennemførelsesforordningen tilsvarende anvendelse i forholdet til lovgivningerne i de andre nordiske lande.

Artikel 15

1. Er de betingelser, som gælder for at få beregnet tillægspension tillige på grundlag af en antagelse om forsikringsperioder som ville være tilbagelagt hvis pensionstilfældet ikke var indtruffet, opfyldt i mere end et nordisk land, medtages kun en del af de antagne forsikringsperioder ved beregningen i det enkelte land. Denne del bestemmes på grundlag af de faktiske forsikringsperioder, der anvendes ved pensionsberegningen, efter forholdet mellem den faktiske forsik-

ringsperiode i vedkommende land og den samlede, faktiske forsikringsperiode i landene.
2. Bestemmelsen i første stykke finder tilsvarende anvendelse ved beregning af tillægspension fra et nordisk land når vedkommende har ret til pension fra et EØS-land uden for Norden der beregnes på grundlag af antagelse om forsikringsperioder som ville være tilbagelagt hvis pensionstilfældet ikke var indtruffet.
3. Bestemmelserne i denne artikel gælder tillige for personer som omfattes af forordningen.

IV. Øvrige bestemmelser

Artikel 16

Vedkommende myndigheder skal sammen fastsætte de bestemmelser, der er nødvendige for at sikre en ensartet nordisk anvendelse af denne konvention.

Artikel 17

Ved gennemførelsen af denne konvention skal myndigheder og organer i fornøden udstrækning bistå hinanden. I hvert nordisk land skal der findes et særligt forbindelseorgan, som udpeges af vedkommende myndighed.

Artikel 18

Artikel 86 i forordningen finder tilsvarende anvendelse ved spørgsmål om begæringer, erklæringer, klage eller appel indgivet til en myndighed i et andet nordisk land end det hvori vedkommende myndighed befinder sig.

Artikel 19

1. Artikel 111 i gennemførelsesforordningen finder tilsvarende anvendelse mellem de nordiske land ved tilbagesøgning af uberettiget modtagne beløb og ved regreskrav for ydet forsorgshjælp.
2. Artikel 111 i gennemførelsesforordningen finder tilsvarende anvendelse mellem de nordiske lande ved inddrivelse af det offentliges krav hos den bidragsskyldige på grundlag af udbetalt bidragsforskud.
3. Bestemmelsen i andet stykke finder tillige anvendelse ved krav imod personer der omfattes af forordningen.

Artikel 20

Denne konvention giver ikke ret til udbetaling af grundpension til den, der ikke har bopæl i EØS-land. Konventionen giver heller ikke ret til optjening af rettigheder uden for EØS-landene.

Artikel 21

1. I henhold til artiklerne 36, 63 og 70 i forordningen og til artikel 105 i gennemførelsesforordningen giver de nordiske lande, hvis ikke andet aftales mellem to eller flere af landene, afkald på enhver refusion mellem landene af udgifter til naturaldydelser ved sygdom og moderskab og ved arbejdsulykker og erhvervssygdomme, af ydelser til arbejdsløse der søger beskæftigelse i et andet land end det kompetente, samt af udgifter ved administrativ og lægelig kontrol.

2. Afkald på refusion omfatter ikke naturalydelser til personer som i henhold til forordningens artikel 22, stk. 1, litra c, og artikel 55, stk. 1, litra c af den kompetente institution får tilladelse til at rejse til et andet nordisk land for der at få den efter hans tilstand fornødne behandling.

Artikel 22

1. Denne konvention gælder ikke for ydelser og bidrag for tiden før den træder i kraft.
2. Ved afgørelser af retten til ydelser efter denne konvention medregnes også forsikrings-, beskæftigelses- og bopælsperioder inden konventionen trådte i kraft.

Artikel 23

Denne konvention medfører ikke nedsættelse af ydelser som løber når konventionen træder i kraft.

Artikel 24

1. Har en person optjent ret til grundpension fra et nordisk land på grundlag af bopæl i landet i en periode inden denne konvention træder i kraft i hvilken han samtidig har optjent ret til tillægspension i et andet nordisk land skal der for denne periode beregnes grundpension alene fra sidstnævnte land som om han havde været bosat dér.
2. Bestemmelsen i første stykke finder tillige anvendelse for personer som omfattes af forordningen.

Artikel 25

1. Grundpension til en nordisk statsborger, der indtil konventionens ikrafttræden har været ydet efter reglerne i Nordisk konvention af 5. marts 1981 om social tryghed, omberegnes efter reglerne i forordningen eller i denne konvention efter anmodning fra den pågældende eller efter beslutning af den myndighed der udbetaler pensionen.
2. Har den pågældende anmodet om omberegning af pensionen inden 2 år efter konventionens ikrafttræden ydes den omberegnede pension med virkning fra konventionens ikrafttræden. Det samme gælder når pensionsmyndigheden inden for samme frist har underrettet pensionsmyndigheden i et andet nordisk land om sin beslutning om at omberegne pensionen.
3. Pensionen fastsættes efter de regler der gælder fra konventionens ikrafttræden på grundlag af den pågældendes alder og bopælstid da pensionstilfældet indtrådte.
4. Er den samlede grundpension ved omberegningen efter første stykke lavere end den grundpension vedkommende fra samme tidspunkt ville have ret til efter reglerne i Nordisk konvention af 5. marts 1981 om social tryghed ydes der et tillæg til pensionen som udgør forskellen mellem den omberegnede grundpension og grundpensionen beregnet efter de tidligere gældende regler. Tillægget reguleres hvert år pr. 1. januar på grundlag af de pensionsbeløb, der gælder på dette tidspunkt, og ydes med samme beløb for hele året. Tillægget ydes fra det land der udbetalte grundpension efter de tidligere gældende regler.
5. For en person, der efter at være flyttet fra et nordisk land til et andet ved konventionens ikrafttræden modtog grundpension fra fraflytningslandet efter

artikel 20 i Nordisk konvention af 5. marts 1981 om social tryghed, kan tillæggget længst ydes indtil det tidspunkt da retten til grundpension fra fraflytningslandet ville være ophørt efter tredje stykket i den nævnte artikel.

Artikel 26

1. Ønsker et land at opsige konventionen skal skriftlig meddelelse herom tilstilles det danske udenrigsministerium, som underretter de øvrige nordiske landes regeringer herom.
2. Opsigelsen gælder alene for det land, som har meddelt den, og har gyldighed fra begyndelsen af det kalenderår som indtræder mindst 6 måneder efter at det danske udenrigsministerium har modtaget meddelelse om opsigelsen.
3. Opsiges konventionen, bevares rettigheder som er erhvervet efter konventionen fortsat.

Artikel 27

1. Denne konvention skal ratificeres, og ratifikationsinstrumenterne skal deponeres hos det danske udenrigsministerium.
2. Konventionen træder i kraft den 1. januar 1993.

Artikel 28

Når denne konvention træder i kraft, ophører konventionen af 5. marts 1981 mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om social tryghed med senere ændringer at gælde.

Bestemmelsen om social bistand og om bidragsforskud i konventionen af 5. marts 1981 gælder dog fortsat.

Til bekræftelse heraf ...

BILAGA

Bemærkninger til forslag til nordisk konvention om social sikring

I EØS-aftalen i afsnittet om den frie bevægelighed af personer m. v. inden for de kontraherende landes territorium er i artikel 16 fastsat grundprincipperne for den sociale sikring: *sammenlægning af forsikringsperioder* med henblik på retten til at erhverve ydelserne og betaling af ydelserne inden for landenes territorium, *eksport af ydelser*. Det er endvidere bestemt at disse principper skal gennemføres ved anvendelse af de gældende EF-regler på dette område, nemlig EF-forordning 1408/71 om anvendelse af de sociale sikringsordninger på arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende og deres familiemedlemmer, der flytter inden for Fællesskabet, og den tilhørende gennemførelsesforordning.

Når aftalen træder i kraft vil den i meget vidt omfang træde i stedet for den nordiske konvention om social tryghed. Den nordiske konvention er imidlertid i flere henseender mere vidtgående end EF-reglerne, og der er derfor god grund til at opretholde en supplerende nordisk regulering på dette område.

Den personkreds der dækkes af den nordiske konvention er således videre end den der omfattes af EF-reglerne. Den nordiske konvention dækker alle indbyggere i Norden (dog med væsentlige undtagelser, bl. a. gælder konventionens regler om grundpension kun for nordiske statsborgere). EF-reglerne gælder i princippet kun for statsborgere i de kontraherende lande og kun for erhvervsaktive, lønmodtagere og selvstændige erhvervsdrivende samt deres familiemedlemmer.

Det er derfor vigtigt at opretholde nordiske regler for fortsat at kunne dække nordiske statsborgere der ikke omfattes af EF-reglerne, dvs. personer uden erhverv og personer der er bosat i Grønland og på Færøerne. Endvidere er det ønskeligt fortsat at kunne

dække statsborgere fra lande uden for EØS-området som flytter mellem de nordiske lande eller midlertidigt opholder sig i et andet nordisk land end bopælslandet.

Den nordiske konvention indeholder bestemmelser som indholdsmæssigt går videre end EF-reglerne. Det gælder fx reglen i konventionens artikel 14, stykke 4, om dækning af merudgifter til hjemrejse på grund af sygdom under midlertidig ophold i et andet nordisk land. Det foreslås at denne fordelagtige regel opretholdes for alle der er sygeforsikrede i Norden, dvs. også for det overvejende flertal der bliver omfattet af EF-reglerne. Det tilsvarende gælder for bestemmelsen i artikel 31 om adgang til at få forskud på underholdsbidrag i et nordisk land på grundlag af et bidragsdokument udstedt i et andet nordisk land. En lignende EF-regulering findes ikke.

Den nordiske konvention dækker også social bistand og sociale tjenester. Det foreslås at der senere gennemføres særskilte nordiske regler på dette felt. Det her foreliggende forslag er derfor i princippet begrænset til social sikring.

Grunden hertil er at EF-forordningen 1408/71 alene angår social sikring. Den nye nordiske konvention må i vidt omfang bygge på reglerne i EF-forordningen, og det er mindre hensigtsmæssigt hvis den samtidig skal indeholde andre sociale regler hvis modstykke findes i andre EF-regler, fx i forordning 1612/68 om arbejdskraftens frie bevægelighed.

Endvidere er der fremsat ønske om mere detaljerede regler, bl. a. om sociale tjenester. Behandlingen af disse spørgsmål vil nødvendigvis tage nogen tid. Tilpasningen af reglerne om social sikring skal imidlertid træde i kraft samtidig med EØS-overenskomsten og kan derfor ikke afvente sådanne yderligere overvejelser.

Det foreslås at de nugældende regler om social bistand opretholdes i konventionen om social sikring i den form de har i den nugældende konvention indtil de kan afløses af en selvstændig konvention om social bistand og sociale tjenester.

I stedet for en særskilt regulering for de persongrupper der ikke omfattes af EF-reglerne går forslaget i vidt omfang ud på at EF-reglerne skal finde tilsvarende anvendelse for disse personer. Herved opnår man for det første at alle så vidt muligt stilles ens. En forskelsbehandling vil være vanskelig at acceptere for borgerne og også vanskelig at forklare. For det andet vil det være væsentlig lettere for administrationen at der kun gælder ét og samme regelsæt i stedet for specielregler for en mindre persongruppe som endda kan være vanskelig at afgrænse.

Den mest afgørende ændring ved overgangen til EF-reglerne sker for grundpensionernes vedkommende. Konventionen bygger på det hovedprincip at man skal have den fulde grundpension udbetalt efter bopælslandets regler og kun fra dette land. EF-reglerne går derimod ud på at man bevarer retten til den pension som man har optjent i de aktive år gennem erhvervsmæssig beskæftigelse i forskellige lande uanset i hvilket af landene man bor som pensionist. Til dem, der har haft beskæftigelse i flere af landene, fører EF-reglerne derfor til at der ydes delpensioner fra disse lande — på samme måde som det allerede i dag i Norden kendes for ATP-pensionernes vedkommende.

De nordiske grundpensioner er ikke helt ens. Overgangen til systemet med delpensioner vil i nogle tilfælde medføre en højere samlet pension, i andre tilfælde en lavere pension. Der må derfor fastsættes overgangsregler som sikrer at ingen der modtager pension efter de hidtidige regler får udbetalt en lavere pension efter overgangen til de nye regler.

De nye nordiske regler må træde i kraft samtidig med EØS-overenskomsten. Ellers kommer der til at gælde 2 forskellige regelsæt for de samme personer, og man måtte i det enkelte tilfælde tage stilling til hvilket regelsæt der førte til det mest fordelagtige resultat for borgeren.

Specielle bemærkninger

Ad artikel 1, l) og m)

Disse to nye definitioner angår EF-reglerne således som de er bestemt ved EØS-overenskomsten.

Ad artikel 2

Social bistand udgår af konventionens anvendelsesområde efter artikel 2, men konventionen finder indtil videre stadig anvendelse for social bistand, se de indledende bemærkninger.

Ad artikel 3

Den nye konvention skal i første række gælde for personer der ikke omfattes af EF-reglerne: personer uden erhvervsmæssig beskæftigelse, statsborgere i tredjeland m. v. Ligesom i dag vil statsborgere i tredjeland kun være omfattet af konventionen såfremt de er bosatte i Norden.

Nogle af bestemmelserne skal dog gælde for hele befolkningen, hvilket i så fald er fastsat i den pågældende bestemmelse, se fx artikel 10. Se i øvrigt de indledende bemærkninger.

Ad artikel 4 og 5

Bestemmelserne er, bortset fra en redaktionel ændring i artikel 4, enslydende med de tilsvarende bestemmelser i den hidtil gældende konvention. De vil for fremtiden kun finde anvendelse for den begrænsede personkreds der ikke omfattes af EF-reglerne.

Ad artikel 6 og 7

Bestemmelsen i artikel 6 svarer til bestemmelsen i den hidtil gældende artikel 6, stk. 1.

For personer med erhvervsmæssig beskæftigelse, som ikke omfattes af EF-reglerne, foreslås det i artikel 7, første stykke, at valget af lovgivning sker ved en tilsvarende anvendelse af EF-reglerne om lovvalg. Hvis fx en arbejdsgiver i et nordisk land udsender et hold montører til midlertidig beskæftigelse i et andet nordisk land og én af de udsendte er statsborger i et tredjeland opnår man ved bestemmelsen at lovvalget for hans vedkommende bliver det samme som for de øvrige udsendte. Lovforslaget styrer på samme måde som EF-reglerne spørgsmålet om i hvilket land socialbidrag kan indkræves. Ingen socialbidrag kan således indkræves af et land, hvis lovgivning ikke finder anvendelse. Den eksisterende artikel 10 er derfor ikke nødvendig i den nye konvention.

Ad artikel 8

Bestemmelsen svarer til artikel 11 i den hidtil gældende konvention i en forenklet form.

Ad artikel 9

For retten til ydelser ved sygdom m. v., både sygebehandling og dagpenge, foreslås det at EF-reglerne finder tilsvarende anvendelse for den begrænsede personkreds der ikke direkte omfattes af EF-reglerne.

Ad artikel 10

Bestemmelsen svarer til den hidtil gældende bestemmelse i artikel 14, stykke 4. Alle der bor og er sygeforsikret i Norden vil herefter fortsat kunne få dækket de merudgifter til hjemrejse der kan opstå ved sygdom under midlertidigt ophold i et andet nordisk land. EF-relgerne indeholder ikke nogen tilsvarende bestemmelse, og bestemmelsen skal således tillige gælde for personer som omfattes af EF-reglerne, se stykke 2.

Ved EF-reglerne indføres der en ret til i visse tilfælde at få en nødvendig sygebehandling i et andet nordisk land end bopælslandet. Bestemmelsen om dækning af merudgifter ved hjemrejse tager ikke sigte på sådanne tilfælde, og det vil ikke være hensigtsmæssigt hvis opholdslandet skulle dække nogen del af rejseudgifterne. I stykke 3 foreslås derfor at bestemmelsen ikke finder anvendelse for sådanne tilfælde.

Ad artikel 11

Efter stykke 1 skal retten til grundpension efter konventionen ligesom hidtil alene gælde for nordiske statsborgere. For den begrænsede personkreds stilles endvidere forslag om at der skal gælde en mindste optjeningstid på 3 år. Dette svarer til den ventetid på 3 år som efter den hidtil gældende bestemmelse som hovedregel gælder for en nordisk statsborger for at opnå ret til grundpension i et andet nordisk land. Efter EF-reglerne kan der opnås ret til pension efter kun 1 års forsikringstid i landet. Det anses ikke for rimeligt at der skal kunne opnås ret til en nordisk grundpension på grundlag af kortere opholdsperioder i landet fx for en person der på grund af studier opholder sig i et eller to år i landet.

I stykke 2 foreslås det at den der allerede er overgået til pension fra et andet EØS-land, enten et andet nordisk land eller et EØS-land uden for Norden, ikke herefter skal kunna opnå ret til en nordisk grundpension fra bopælslandet efter bestemmelsen i stykke 1.

Efter stykke 3 skal pensionen i øvrigt ydes efter EF-reglerne. Dog skal 3 års kravet efter stykke 1 ikke kunne opfyldes ved sammenlægning med forsikringsperioder eller bopælsperioder i andre EØS-lande.

Ad artikel 12

Efter EF-reglerne skal de optjente pensioner ydes uanset i hvilket af EØS-landene pensionisten bosætter sig. Dette gælder også for de nordiske grundpensioner. For den begrænsede kreds af nordiske statsborgere der ikke er omfattet af EF-reglerne skønnes det rimeligt at der ligeledes bliver adgang til at modtage grundpension overalt i EØS-landene. Hvis der ikke bliver en sådan adgang kan det i realiteten gøres vanskeligt for personer der omfattes af EF-reglerne at udnytte retten til frit at vælge bopælsland, nemlig hvis et andet medlem af familien også er pensionist men ikke omfattet af EF-reglerne fordi vedkommende ikke har været erhvervsaktiv.

Ad artikel 13

Flere af de nordiske lande har bestemmelser om at der ved beregning af grundpension i form af førtidspension kan medregnes fremtidig bopælstid. Hvis en sådan beregning foretages i flere lande for den samme person kan resultatet blive 2 eller flere meget høje grundpensioner, eventuelt fulde grundpensioner. Der stilles derfor forslag om at der i sådanne tilfælde skal ske en forholdsmæssig nedsættelse af flere fremtidige bopælstider. Forslaget svarer til et forslag der behandles i EF, men endnu ikke er gennemført.

I stykke 2 foreslås det at bestemmelsen skal anvendes tilsvarende hvis vedkommende foruden en nordisk grundpension beregnet med fremtidig bopælstid modtager en pension fra et EØS-land uden for Norden beregnet med fremtidig forsikringstid.

I stykke 3 foreslås det at reglen tillige skal gælde for personer der omfattes af EF-forordningen.

Ad artikel 14

Det foreslås at EF-reglerne skal anvendes ved ydelse af tillægspension til personer der tillige har været omfattet af lovgivningen om tillægspension i et andet nordisk land. Herved opnår man at tillægspension til bl. a. statsborgere i tredjeland beregnes på samme måde som til nordiske statsborgere der omfattes af EF-reglerne.

Ad artikel 15

Forslaget angår det tilfælde hvor der samtidig fra flere lande er ret til en førtidig tillægspension med antagelse om fremtidige forsikringsperioder. På samme måde som for grundpensionens vedkommende i artikel 13 stilles der i stykke 1 og 2 forslag om at de fremtidige forsikringsperioder nedsættes forholdsmæssigt. Efter stykke 3 skal bestemmelsen ligesom artikel 13 anvendes for alle også for personer der er omfattet af EF-reglerne.

Ad ariktel 16 og 17

Bestemmelserne er enslydende med de tilsvarende bestemmelser i den hidtil gældende konvention.

Ad artikel 18

Når der gælder frister for henvendelse til en myndighed, fx en klagefrist, er det efter EF-reglerne tilstrækkeligt at henvendelsen er sket til en tilsvarende myndighed i et andet af landene inden fristens udløb. Det findes hensigtsmæssigt at de samme regler kommer til at gælde for henvendelser fra den begrænsede personkreds der ikke omfattes af EF-reglerne til myndighederne i andre nordiske lande.

Ad artikel 19

Ved tilbagesøgning af uberettiget modtagne beløb og ved regreskrav for ydet forsorgshjælp skal der efter EF-regler bl. a. ydes gensidig bistand mellem sociale myndigheder i forskellige lande. Det er hensigtsmæssigt at den samme fremgangsmåde kommer til at gælde mellem myndighederne i de nordiske lande i alle tilfælde, også når det drejer sig om krav der er rettet imod personer som ikke omfattes af EF-reglerne.

Som foreslået i stykke 2 og 3 er det endvidere hensigtsmæssigt at disse regler også kan anvendes ved krav imod den bidragsskyldige om tilbagebetaling af forskudsvise udlagte underholdsbidrag.

Ad artikel 20

Forslaget skyldes at det må bero på det enkelte lands egen lovgivning og eventuelle andre internationale aftaler hvilke sociale rettigheder der skal gælde uden for EØS-landenes territorium.

Ad artikel 21

Efter den hidtil gældende konvention har der ikke været nogen refusion mellem landene af udgifter til sygebehandling m. v. Det land, der har ydet behandlingen, har endelig afholdt udgiften selvom det fx drejede sig om en behandling ydet under midlertidig ophold i et andet land end bopælslandet. EF-reglerne går ud på at der principielt skal ydes refusion fra det land hvori vedkommende er forsikret. Men der er adgang for landene til indbyrdes at træffe aftale om andre ordninger herunder at give afkald på refusion, helt eller delvis.

I første stykke foreslås det at de nordiske lande giver afkald på refusion af disse udgifter. Herved videreføres den gældende ordning, og landenes administrationer bliver fritaget for et betydeligt ekstraarbejde med at opgøre refusionskrav.

Det er en nydannelse i forhold til den gældende nordiske konvention at der ved EF-reglerne indføres en ret til i visse tilfælde at få en nødvendig sygebehandling i et andet nordisk land. Det findes hensigtsmæssigt at der i disse særlige tilfælde, som foreslået i andet stykke, bliver ret til refusion, således at udgiften ikke skal bæres af det andet land der accepterer at foretage behandlingen som typisk er temmelig kostbar.

Ad artikel 22

Enslydende med artikel 35 i den hidtil gældende konvention fastslås den almindelige regel at konventionen ikke kan medføre at en løbende ydelse nedsættes. Gennemførelsen heraf for grundpensionernes vedkommende kræver nærmere regler som findes i forslagets artikel 25.

Ad artikel 23

Personer der er beskæftiget i et andet land end bopælslandet optjener ret til pension efter beskæftigelseslandets lovgivning ifølge EF-reglerne. I bestemmelsen præciseres det at dette valg af lovgivning også gælder for tiden inden konventionen trådte i kraft i overensstemmelse med princippet i artikel 22, stykke 2.

Ad artikel 24

For den der har haft bopælsperioder i flere nordiske lande skal grundpensionen for fremtiden beregnes efter nye principper i overensstemmelse med EF-reglerne i form af delpensioner fra de pågældende nordiske lande. Der findes ikke nogen udtømmende registrering af tidligere bopælsperioder i andre nordiske lande for de personer der i dag modtager grundpension i et nordisk land. Omberegningen kan derfor ikke ske automatisk. I mange tilfælde vil den samlede grundpension efter omberegningen udgøre ej højere beløb end den hidtidige grundpension. Det vil typisk være tilfældet hvis grundpensionsniveauet er væsentligt højere i det tidligere bopælsland end i det nuværende. Pensionisterne vil i så fald have en interesse i selv at henvende sig til pensionsmyndighederne. Det forudsættes derfor også at der oplyses om de nye regler gennem en passende offentlig information henvendt til pensionisterne.

Hvis de nye delpensioner derimod tilsammen udgør et lavere beløb end den hidtidige grundpension har pensionisten ikke selv nogen interesse i at begære pensionen omberegnet. For at opnå en rimelig fordeling af pensionsudgifterne mellem landene er der imidlertid i første stykke i artikel 25 givet pensionsmyndigheden mulighed for at beslutte en omberegning af pensionen. Også i disse tilfælde skal en del af pensionsudgiften således kunne overføres til et tidligere bopælsland som efter de nye regler får pligt til at yde en delpension.

Efter andet stykke i artikel 25 har omberegningen virkning fra konventionens ikrafttræden når anmodning eller beslutning om omberegning sker inden 2 år efter konventionens ikrafttræden. Dette svarer till hvad der gælder efter EF-reglerne.

I tredje stykke er det præciseret at den nye delpension skal fastsættes efter de regler der gælder ved konventionens ikrafttræden. Flere af landene indfører således nye regler som muliggør ydelse af delpensioner.

Garantien efter artikel 23 imod en nedsættelse af pensionen gennemføres ved at der efter fjerde stykke i givet fald ydes et tillæg til de nye delpensioner. Tillægget udgør forskellen mellem den hidtidige fulde grundpension og summen af delpensionerne på tidspunktet ved omberegningen. Tillægget reguleres ved at der hvert år pr. 1. januar sker en ny sammenligning mellem grundpensionen efter de hidtidige regler og summen af delpensionerne.

Tillægget ydes fra det land der hidtil har udbetalt grundpension dvs. normalt bopælslandet. Tillægget ydes så længe der ydes grundpension når beregningen viser en pensionsnedgang. I en særlig situation, som omhandles i femte stykke, efter flytning til et andet nordisk land inden konventionens ikrafttræden ophører tillægget dog på det tidspunkt da pensionen fra fraflytningslandet ville være ophørt efter de hidtidige regler.

Tillægget sikrer at pensionsbeløbet ikke nedsættes på grund af de nye regler. Det kan derimod ikke sikre at nettobeløb efter betaling af skat ikke bliver lavere. Efter den nordiske overenskomst om undgåelse af dobbeltbeskatning har udbetalingslandet ret til at beskatte en social pension. Hvis en sådan beskatning ikke finder sted kan bopælslandet beskatte pensionen. Retten til at beskatte grundpensioner, som betales til modtagere i andra nordiske lande, udnyttes for tiden ikke af Norge og Sverige, men derimod af de øvrige nordiske lande.

Omlægningen kan således medføre at den delpension, der for fremtiden ydes fra et andet nordisk land end det nuværende bopælsland, bliver beskattet af udbetalingslandet. Afhængig af de forskellige skatteregler og størrelsen af vedkommendes eventuelle øvrige indtægter kan det føre til at skatten af pensionen bliver større end tidligere.

B 129/e

Ekonomiska utskottets betänkande

över ministerrådsförslag B 129/e om program för nordiskt samarbete efter 1992 samt medlemsförslagen A 996/e om Norden i det nya Europa - nya möjligheter, nya utmaningar, A 1002/e om Norden och Europa - från tillpassning till initiativ och A 1003/e om att nordiska samarbetet skall integreras i EG

(Ministerrådsförslag B 129/e, se s. 982, medlemsförslag A 996/e, se s. 702, A 1002/e, se s. 728 samt A 1003/e, se s. 734)

1. Indledning

Præsidiet har oversendt ministerrådsforslaget og de tre medlemsforslag om det fremtidige nordiske samarbejde til behandling i Økonomisk Udvalg. Nordisk Råds øvrige fagudvalg har været hørt over ministerrådsforslaget. Medlemsforslagene har ikke været på remiss. Økonomisk Udvalg har behandlet forslagene på mødet i Stockholm 30.-31. januar 1992 og på møde i Helsingfors 1.-2. marts 1992 og har besluttet at afgive følgende betænkning.

2. Ministerrådsforslaget

Ministerrådsforslaget tager udgangspunkt i de rekommandationer, som blev vedtaget på 39. session og 4. ekstrasession, hvorved ministerrådet opfordres til at udarbejde et forslag til program for det nordiske samarbejde efter 1992 til 40. session.

Behovet for et sådant program er opstået som følge af en række udviklingstendenser gennem de seneste år, først og fremmest de nordiske landes tilnærmelser til EF, særligt EØS-aftalen, frigørelsen af landene i Central- og Østeuropa og erkendelsen af at det nordiske samarbejde har nået et slags mætningspunkt, hvor evalueringer og omvurderinger er nødvendige også af hensyn til effektiviteten i det interne nordiske samarbejde. Behovet har yderligere manifesteret sig i, at en række store og vigtige handlingsplaner udløber med udgangen af 1992, f.eks. økonomisk handlingsplan og arbejdsprogrammet Norden i Europa til 1992.

Det pointeres i ministerrådsforslaget, at dette kun er en del af de overvejelser, som for tiden gennemføres om det nordiske samarbejdes fremtid, og der henvises særligt til det arbejde, som de nordiske statsministre har igangsat med henblik på nyvurdering og videre udvikling af samarbejdets struktur og indhold.

Som grundlag for forslaget har ministerrådet, bl.a. ved hjælp af udenforstående konsulenter, gennemført evalueringer af store dele af virksomheden, herunder af en række institutioner.

Der sammenfattes *fire hovedkonklusioner* af dette evalueringsarbejde, nemlig:

1. Evaluering indgår i virksomheden som en kontinuerlig arbejdsopgave,

2. Samarbejdet er præget af stort mangfold, og det har stor opbakning af folkelig/frivillig virksomhed,

3 Budgettets størrelse *kan* opfattes som samlet udtryk for de nordiske regeringers ambitioner for det nordiske samarbejde (en konklusion, som ministerrådet dog tager afstand fra),

4. Samarbejdet bør ses i et europæisk perspektiv.

Der peges videre på, at man anser, at flerårige *handlingsplaner*, som har været nyttige redskaber i fortiden, er mindre egnede til den hurtige tilpasning og reaktion på nye udfordringer, som vil være hovedkrav til ministerrådsorganisationen i fremtiden.

Der udstikkes i forslaget *fire hovedmålsætninger* for det nordiske samarbejde, nemlig:

1. styrke det fællesskab, som er grundlaget for det nordiske samarbejde (kultur, demokrati, sprog, livsform),

2. arbejde for et Norden uden grænser,

3. fællesskab om løsning af opgaver, som små lande har svært ved at løse alene.

Disse tre målsætninger går alle primært ud på at styrke de nordiske lande *indadtil*.

Den fjerde målsætning går ud på:

4. at styrke de nordiske landes rolle og indflydelse *udadtil*, særligt i det europæiske samarbejde, men også i andre internationale sammenhænge.

Ministerrådet gennemfører i programmet en slags analyse af, hvilke effekter EØS-aftalen har på det nordiske samarbejde på de enkelte sektorer. Det konstateres som udgangspunkt, at der i EØS-aftalens art. 121 eksplicit er åbnet mulighed for, at det nordiske samarbejde kan fortsætte i det omfang det ikke forhindrer EØS-aftalens gode funktion.

EØS-aftalen påvirker i øvrigt stort set alle nordiske samarbejdssektorer, men på forskellige måder. Som eksempel nævnes, at "Norden som hjemmemarked" og "nordisk transportmarked" kommer et langt stykke nærmere realisering, ligesom reglerne for den frie bevægelighed af varer bliver væsentligt forbybet. Grænsekontrollen vil dog ikke blive afskaffet, idet EØS-aftalen ikke indebærer indgåelse af en toldunion.

På området fri bevægelighed for personer og det nordiske arbejdsmarked er Norden foran for EF, og aftalen vil ikke tilføre nogle nye elementer. Nordiske aftaler vil blive opretholdt i revideret form for at fastholde særlige fordele for nordiske statsborgere. Dette gælder ligeledes socialkonventionens område.

Ministerrådet foretager en gennemgang af hver enkelt sektor med henblik på at vurdere, hvordan samarbejdet generelt påvirkes af samarbejdet inden for EØS-aftalen. Gennemgangen fører frem til en opdeling af sektorerne i tre kategorier efter hvilken prioritet samarbejdet inden for sektoren bør have i fremtiden. De tre kategorier er:

a) "Sektorer eller områder, hvor der er en speciel nordisk politik, som det er særligt vigtigt at skabe gennemslagskraft for i Europa og som skal *opprioriteres* fremover",

b) "Andre sektorer eller områder, hvor den europæiske politik, som fastlægges, vil være af særlig betydning for Norden, men som kan *nedprioriteres* inden for ministerrådets rammer", og

c) "Sektorer eller områder, som er vigtige for det nordiske fælleskab, og hvor det nordiske samarbejde fortsat bør udvikles, selv om det kun bliver lidt berørt af EØS-aftalen. Disse områder *prioriteres uændret*".

I kategori (a) sektorer, som *opprioriteres*, indgår f.eks. miljøområdet, arbejdsmiljø, forbrugerpolitik, medieområdet, ligestilling, arbejdsmarkeds- og regionalpolitik, social- og sundhedspolitik samt visse standardiseringsområder.

I kategori (b) sektorer, som *nedprioriteres*, indgår størstedelen af samarbejdet på det næringspolitiske område samt en del af arbejdsmarkedspolitikken og samarbejdet om de sociale sikringsordninger, hvor EØS-aftalen bliver gældende.
I kategori (c) sektorer med *uændret prioritet*, indgår størstedelen af kultur- og undervisningssamarbejdet, forskning på udvalgte områder samt store dele af lovgivningssamarbejdet.

Samarbejdet med *Baltikum og Østeuropa* omtales særskilt, og det understreges at behovet for hjælp og samarbejde i fælles interesse fortsat i en årrække vil være stort, og at samarbejdet i størst mulig udstrækning bør bygge videre på samarbejdsinstrumenter, som f.eks. Østersøkommissionen og på det grundlag, som er skabt gennem tidligere regionale møder.

Ministerrådet vil bidrage til at styrke og nyttiggøre det nordiske *netværkssamarbejde*, som man finder er et "stort og enestående aktiv" for de nordiske lande.

Ministerrådet nævner i et særligt afsnit en række eksempler på *organisatoriske* problemer, som ligger på ministerrådets bord. Det er f.eks. spørgsmålet om antallet af og mandaterne for embedsmandskomiteerne, skabelsen af en mere stringent beslutningsstruktur, herunder generalsekretærens og sekretariatets rolle som initiativtager, vurdering af institutionernes antal og rolle og en samordning af ministerrådets sekretariat med Præsidiesekretariatet.

Til slut opregner ministerrådet i 9 punkter de *tilpasninger af det nordiske samarbejde, på regeringssiden*, som man vil foretage i lyset af EØS-aftalen. Indholdet i de 9 punkter er i forkortet form følgende:

1. Man vil gennemføre et nært nordisk samarbejde inden for rammerne af *EØS-aftalen* og lægge hovedtyngden på samarbejde, som er af klar politisk betydning.

2. Man vil *koncentrere samarbejdet indadtil* og give Norden en *profil udadtil*.

3. Man vil styrke og nyttiggøre det nordiske *netværkssamarbejde* og give de nordiske institutioner et større resultatansvar.

4. Styrke samarbejdet i *Vestnorden.*

5. Bidrage til samarbejde med *Nordens nærområder.*

6. Fremme Nordens *indflydelse* og *profil i Verden* i øvrigt.

7. Samordne regeringssamarbejdet bedre, herunder give det ikke-formaliserede samarbejde mellem *udenrigsministrene* øget tyngde, og fordybe det nordiske samarbejde om bl.a. *sikkerhedspolitik.*

8. Indlede yderligere *organisatoriske* og *budgetmæssige* tilpasninger i lyset af statsministrenes overvejelser (tyngdepunkter i budgettet, færre projekter o.lign.).

9. Søge former, som forenkler og effektiviserer samspillet med parlamentarikerne og *sikre den parlamentariske indflydelse* på det nordiske regeringssamarbejde.

Ministerrådsforslaget munder ud i et *mandat til stedfortræderkomiteen* til at stille konkrete forslag til ministerrådet om implementeringen af programmet, herunder fremstille det nødvendige grundlag for beslutninger vedrørende fremtidige prioriteringer.

3. Medlemsforslag A 996/e om Norden i det nye Europa

Forslaget er stillet af den *socialdemokratiske* gruppe i rådet, og sammenfattes i følgende konkrete forslag til rekommandation fra Nordisk Råd til Nordisk Ministerråd og de nordiske landes regeringer:

1. å ta konsekvensen av at EØS-avtalen og pågående medlemskapsdrøftinger er en god plattform for et vitalisert og fornyet Nordisk samarbeid,

2. å klargjøre de overordnede målsettinger for nordisk samarbeid i framtiden,

3. å gjennomgå og ta initiativ til fornyelse av Helsingforsavtalen i lys av EØS-avtalen,

4. å utrede konsekvensene for det nordiske samarbeidet av at flere nordiske land blir medlemmer av EF, mens andre blir stående utenfor,

5. å arbeide for å utvikle og skape forståelse og oppslutning rundt den nordiske samfunnsmodellen i en videre europeisk sammenheng, blant annet på viktige områder som arbeidsmarkedspolitikk for full sysselsetting, likestilling mellom kjønnene, miljøkrav, arbeidsmiljøbestemmelser og sosiale velferdsordninger, med sikte på harmonisering av felles europeiske regler på et høyt nivå,

6. å fremme det nordiske samarbeidet innen kultur, media, utdanning og forskning,

7. å fremme Norden som særskilt næringspolitisk region i Europa, og opprette og gjennomføre en handlingsplan for nordisk infrastruktur med nettverk for transportsystemer, informasjons- og kunnskapskommunikasjon, en

effektiv og samordnet transportsektor, en langt sterkere nordisk samordning på områder som energi, utdanning og forskning, telekommunikasjon, jernbane og post,

8. at samarbeide om forvaltningen av naturressursene må bygge på prinsippet om bærekraftig utvikling,

9. å sørge for ytterligere harmonisering av lover og regelverk som i dag vanskelliggjør handel, samarbeid og personers bevegelse over grensene i Norden, med sikte på å etablere "et grenseløst Norden",

10. å styrke de nordiske institusjonene, slik at de kan bli effektive samarbeidsorganer i forhold til institusjonene i EØS og EF, og etablere en mer effektiv nordisk samarbeidsform ut fra en målsetting om "mer politikk, mindre papir",

11. å samordne Presidiets og Ministerrådets sekretariater, sikre effektivisering gjennom avgrensing og klarere definisjon av oppgavene,

12. å etablere et reelt og forpliktende lederskap i det nordiske samarbeidet ved å innføre en ordning med rullerende formannskap i seks-måneders perioder,

13. å utdype det nordiske samarbeidet til å omfatte medlemslandenes Europapolitikk, uavhengig av de enkelte lands tilknytningsform til EF,

14. å sikre kompetanse, initiativ og framdrift gjennom at Europapolitikere inngår i Nordisk Råd,

15. å legge grunnlaget for et nordisk politisk samarbeid ved å utvikle og fornye mekanismene for utenrikspolitisk koordinering, og innføre et rullerende formannskap,

16. å sørge for at medlemslandene sikrer opprettholdelse og utvikling av det nordiske samarbeidet i sine bilaterale avtaler med EF,

17. å sikre at det framvoksende Østersjø-samarbeidet inkluderer alle de nordiske landene,

18. å arbeide for et Østersjø-samarbeid der Norden påtar seg en pådriverrolle for et bredere samarbeid i en nordeuropeisk samarbeidsregion.

4. Medlemsforslag A 1002/e om Norden i Europa - fra tilpasning til initiativ

Medlemsforslaget er stillet af den *konservative* gruppe i rådet og sammenfatter følgende forslag til rekommandation fra Nordisk Råd til Nordisk Ministerråd og de nordiske landes regeringer:

1. Utreder de konsekvenser og muligheter som ligger i at foruten Danmark; Finland, Norge og Sverige blir medlemmer i EF.

2. Tar konsekvensen av at eventuelle institusjonelle endringer nødvendiggjort av EØS avtalens ikrafttredelse, må være elementer som passer inn i en langsigtig strategi mot en enda sterkere integrasjon i Europa.

3. Vurderer hvorvidt kortere sesjoner i Nordisk Råd kan gjøre det lettere å gjennomføre sesjonene med samtlige parlamentarikere og regjeringsmedlemmer tilstede.

4. At de styrker og videreutvikler samarbeidet når det gjelder kultur, utdanning og forskning.

5. At arbeidet med nye institusjonelle samarbeidsmodeller tar sitt utgangspunkt i at samarbeidet bør bygges på bl.a. de fire frihetene.

6. At det i sammenheng med de aktuelle samarbeidsmodeller legges vekt på å få til en bedre samordning av ministerråds- og presidiesekreatriatene med henblikk på å oppnå større effektivitet.

7. At det i tiden fremover arbeides for å gi Nordisk Råd større budsjettmessig innflytelse.

8. At det legges tilrette for at det fremtidige arbeid i nordisk sammenheng kan bidra til å styrke de partipolitiske båndene på tvers av landegrensene.

9. Vurdere tiltak som kan gi økte fullmakter til det land som til enhver tid innehar formannskapet.

10. At det foretas en nærmere vurdering av forslaget om et "Nordisk Ting" med en "Europaforsamling" og en "Regionalforsamling", fremmet i rapporten "Norden i det nye Europa", utgitt av de nordiske utenrikspolitiske institutter.

11. At det i arbeidet med en revisjon av Helsingforsavtalen legges til grunn at fremtidig samarbeid skal foregå på et betydelig mer ambitiøst nivå innenfor rammen av EF samarbeidet.

12. At det i forbindelse med nært forestående medlemskapsforhandlinger klargjøres hvordan et regionalt nordisk samarbeid kan tilpasses EF-retten.

13. At det i et fremtidig Østersjøsamarbeid legges vekt på at samarbeidet skal bidra til økt vektlegging på miljøspørsmål, en bærekraftig vekst og økte investeringer.

14. Utrede mulighetene for å opprette et nordisk investeringsinstrument for Baltikum.

15. At det foreslås at Nordisk Råd etablerer et eget informasjons og kontaktkontor i Brussel.

16. At det foretas en vurdering av antall projekt og embetsmannskomiteer. Deretter bør det legges frem et revidert ministerrådsforslag for det fremtidige nordiske samarbeidet. Hensikten må være å få til økt effektivisering og besparelser.

5. Medlemsforslag A 1003/e om at det nordiske samarbejde må integreres i EF

Medlemsforslaget er stillet af den *liberalistiske* gruppe i rådet.

Forslaget konstaterer, at det nordiske samarbejde er kommet til kort på det politiske område fordi Nordisk Råd mangler organer, som kan træffe bindende

beslutninger og fordi de store politiske udfordringer for Norden kræver løsninger langt ud over Nordens grænser.

Forslaget sammenfatter følgende forslag til "intensjonsvedtak" (intern beslutning henholdsvis rekommandation til ministerrådet) i Nordisk Råd på 40. session:

1. Nordisk Råds virksomhet avvikles innen 1996. Rådet ber presidiet og presidiesekretariatet forberede en avviklingsplan som kan vedtas på Rådets 41. sesjon.

2. Nordisk Råd ber Nordisk Ministerråd fortsette sitt arbeid med å integrere fortsatt nordisk samarbeid i EF.

6. Økonomisk Udvalgs overvejelser

6.1 Baggrund og målsætninger

Udvalget konstaterer indledningsvis, at ministerrådet har opfyldt *rek. 23/1991* ved at fremsende et ministerrådsforslag for det nordiske samarbejde efter 1992 til behandling på 40. session. Udvalget konstaterer videre, at ministerrådet i årets C 2 dokument henviser til, at dette kan komme til at undergå ændringer som følge af ministerrådsforslaget om det nordiske samarbejde efter 1992. Udvalget har derfor fundet det naturligt at bedømme de to dokumenter i sammenhæng.

Ministerrådet har yderligere henvist til, at den nyvurdering af det nordiske samarbejdes indhold og struktur, som statsministrene har igangsat, vil medføre tilpasninger af samarbejdet senere hen. Udvalget konstaterer, at statsministrenes personlige repræsentanter har udarbejdet en "Mellemrapport" med en række vigtige overvejelser omkring det nordiske samarbejde i fremtiden, og at det fremgår, at statsministrene vil afslutte deres overvejelser i august 1992.

Udvalget forudsætter, at såvel statsministrene som samarbejdsministrene og øvrige ansvarlige ministerråd lader udvalgets synspunkter indgå i den kommende tids arbejde med omprøvningerne af det nordiske samarbejde.

Udvalget er i det store og hele enig med ministerrådet i ministerrådsforslagets indledende betragtninger om præmisserne for udarbejdelsen af planerne for det fremtidige nordiske samarbejde. Udvalget finder også, at ministerrådet har gennemført et prisværdigt evalueringsarbejde, som viser styrke og svaghed i samarbejdet på en række områder og i en række institutioner. Dette materiale er et værdifuldt værktøj i arbejdet med effektivisering og videre udvikling af det nordiske samarbejde.

Ministerrådets overordnede målsætninger om styrket fællesskab i et Norden uden grænser med fælles opgaveløsning og styrket rolle og indflydelse internationalt indeholder, så vidt udvalget kan se, ikke noget nyt. Det forekommer alligevel vigtigt at pointere disse målsætninger i et program af denne karakter. Desværre udnytter ministerrådet ikke i særlig grad programteksten til at "angive retninger for et nordisk samarbejde, som både giver større indflydelse i det nye samarbejdsmønster og styrker det nordiske fællesskab", således som ministerrådet selv angiver sin ambition.

Samtidig har to partigrupper (den konservative og den socialdemokratiske gruppe) fremlagt medlemsforslag, som dels indeholder en række generelle poli-

tiske overvejelser omkring forholdet mellem Norden og Europa, dels en række konkrete forslag vedrørende behovet for fornyelse og styrkelse af det nordiske samarbejde i lyset af denne udvikling.

Udvalget finder at disse to forslag er konstruktive bidrag til afklaring og uddybning af rådets vilje vedrørende indholdet i og tilrettelæggelsen af det fremtidige nordiske samarbejde.

Den liberalistiske gruppes forslag om afvikling af Nordisk Råd inden 1996 har ikke været overvejet nærmere af udvalgets flertal.

Udvalget har valgt at inddele diskussionen i fem emneområder: (1) Norden i Europa, (2) Samarbejde internt i Norden, (3) Østersøen - Baltikum, (4) Institutionelle ændringer i det nordiske samarbejde og (5) Budgetmæssige overvejelser.

6.2 Norden i Europa

Udvalget støtter de to medlemsforslags ideer om at udrede konsekvenserne af at samtlige eller de fleste nordiske lande bliver medlemmer af EF. Udvalget konstaterer, at Island har tilkendegivet, at medlemskab ikke er aktuelt i nærmeste fremtid. De relevante alternativer synes således ind til videre at være at alle nordiske lande med undtagelse af Island bliver medlemmer af EF samt et alternativ, hvor også Norge står udenfor og nøjes med EØS-aftalen.

Det foreslås endvidere i medlemsforslagene, at de nordiske lande uddyber samarbejdet om europapolitikken uafhængigt af de enkelte landes tilknytningsform til EF, at det nordiske samarbejde sikres i eventuelle bilaterale aftaler med EF, at ambitionsniveauet for det nordiske samarbejde i forhold til EF hæves betydeligt og at det i medlemskabsforhandlingerne klargøres, hvordan et regionalt nordisk samarbejde tilpasses EF-retten.

Endelig foreslår det socialdemokratiske forslag, at der arbejdes for at skabe forståelse og tilslutning omkring "den nordiske model" i en videre europæisk sammenhæng.

Udvalget konstaterer, at formuleringerne i de to medlemsforslag afspejler visse forskelle i indfaldsvinkel og ambitionsniveau vedrørende det nordiske samarbejdes rolle i fremtiden. Der synes dog at være et bredt fælles ønske om at samarbejde om europapolitikken mellem de nordiske lande. Det fremgår også klart af forslagene, at intensitet og muligheder i det nordiske samarbejde kan styrkes, hvis hele Norden bliver medlemmer af EF. Udvalget er enig i dette.

Udvalget vil ligeledes fremhæve, at det er et centralt led i varetagelsen af nordiske interesser i europaintegrationen at arbejde for harmonisering af fælles europæiske regler på et højt niveau inden for arbejdsmarkedspolitikken med sigte på opnåelse af fuld beskæftigelse, på miljøområdet, ligestillingsområdet samt vedrørende arbejdsmiljø og socialpolitik.

Udvalget er dog samtidig af den opfattelse, at det ligger i integrationens natur, at også nordiske mærkesager på vigtige områder i et vist omfang vil have behov for tilpasning og udvikling, efterhånden som integrationen skrider frem. Dette bør kunne accepteres, når de samlede fordele for Norden vurderes som positive.

6.3 Samarbejde internt i Norden

Denne del af medlemsforslagene beskæftiger sig med samarbejde i Norden vedrørende kultur, media, uddannelse og forskning, næringspolitik og infrastruktur på en række områder - transport, kommunikation, informationssystemer, energi, jernbane, post mv.

Der henvises således i det socialdemokratiske medlemsforslag til, at EF's langsigtede planer for udvikling af infrastrukturen bygger på regionalt samarbejde. I såkaldte "kundskabs-korridorer" gøres der således store offentlige og private investeringer i moderne transportsystemer, i intellektuel og kommerciel kommunikation, i forskning og i andet. Norden og andre områder, som ikke omfattes af EF's planer, risikerer i henhold til forslaget at blive marginaliseret i denne udvikling, og bør derfor i følge forslaget selv på regionalt plan tage ansvaret for en tilsvarende udbygning af infrastrukturen i Norden.

Det foreslås, at naturresourcerne skal forvaltes ud fra princippet om bæredygtig udvikling og at harmoniseringen af love og regler skal fortsætte med henblik på at skabe et grænseløst Norden - eller, som det udtrykkes i et andet forslag - samarbejdet i Norden bør bygges op på bl.a. de fire friheder.

Udvalget støtter disse konkrete samarbejdsforslag, og understreger, at de mere detaljerede planer for samarbejdet bør udarbejdes således, at de dels styrker udviklingen af Norden som region, dels indpasses i det samlede samarbejdsmønster, som er lagt med EØS-aftalen og vil blive lagt med samtlige eller de fleste nordiske lande som medlemmer af EF.

Udvalget finder, at forslagene er udtryk for at Norden har interesse i at videreføre og udbygge det interne nordiske samarbejde til styrkelse af Nordens konkurrenceevne og udnyttelse af vore komparative fordele, og at det regionale nordiske samarbejde derfor er et vigtigt *supplement* til samarbejde i EØS og/eller EF.

Et centralt politisk mål for de nordiske lande bør være at samarbejde om tilrettelæggelsen af en politik, som prioriterer målsætningen om opnåelse af fuld beskæftigelse. Dette gælder både internt i Norden og i det europæiske samarbejde.

Det næringspolitiske samarbejde i Norden bør efter udvalgets opfattelse endvidere omfatte et program for små og mellemstore virksomheder, øgede satsninger på samarbejde om eksportfremme og videre udvikling af den nordiske integration på virksomhedsniveauet, som bl.a. fremmes gennem en række fælles nordiske institutioner (NIB, NoPEF, NDF, NEFCO m.fl.)

Ministerrådet bygger i høj grad sit programforslag op omkring en analyse af EØS-aftalens effekter på det nordiske samarbejde. Det retfærdiggøres af, at programmet kun dækker perioden fra 1992 og frem til "midten af 1990´erne", hvorefter samtlige eller de fleste nordiske lande forventes at blive medlemmer af EF samt af at statsministrenes overvejelser er mere langsigtede.

Ministerrådet fremhæver, at EØS-aftalen påvirker de enkelte samarbejdssektorer på meget forskellige måder. Samtidig fremhæver man, at konsekvenserne i form af op- eller nedprioriteringer ikke kan drages på sektorniveau, men bør drages inden for de enkelte sektorer. De fleste samarbejdsområder omfatter såle-

des i større eller mindre udstrækning aktiviteter i alle tre af ministerrådets prioriteringskategorier.

Ministerrådet gennemfører imidlertid i høj grad analysen på sektorniveau og når frem til den *hovedkonklusion*, at store dele af det økonomiske samarbejde bør nedprioriteres, mens samarbejdet særligt på miljø-, kultur-, social- og arbejdsmiljøområdet bør opprioriteres.

Udvalget konstaterer, at en del af baggrunden for denne prioritering er, at ministerrådet vil søge at undgå dobbeltarbejde i nordiske organer og i andre internationale sammenhænge, særligt EØS. Udvalget deler denne målsætning, men finder iøvrigt, at ministerrådets hovedkonklusion har behov for yderligere nuancering.

Udvalget antager således, at der er nordiske næringspolitiske interesser, som ikke uden videre tilgodeses gennem EØS-aftalen. Et stort europæisk marked vil være præget af øget konkurrence. Dette kan tilsige, at Norden *selv* udvikler sin konkurrenceevne og sine komparative fordele vis á vis Europa. Norden har en række fælles træk i form af størrelse, virksomhedsstruktur, klima, geografi mv, som på enkelte områder motiverer et nærmere næringspolitisk samarbejde. Indsatserne bør i særlig grad koncentreres om teknisk forskning og udvikling, fremme af innovationer, udbygning af infrastrukturen, herunder transporter, kommunikationer og datanetværk samt regionaludvikling og en sammenhængende energipolitik.

Norden bør endvidere opretholde et aktivt samarbejde for at fremme den nordiske økonomiske integration, hvilket bl.a. kan ske ved hjælp af de nordiske institutioner, som er opbygget til dette formål, herunder bl.a NIB og NOPEF. Også planerne om et tættere samarbejde mellem de nordiske børser hører med til dette billede. Styrkelse af Norden indadtil og udadtil kræver særlige indsatser med perspektivet "Norden som *økonomisk* region".

Norden har også som økonomisk region en betydning i relation til Nordens nærområder omkring Østersøen, i Baltikum og det tidligere Østeuropa. Fælles indsatser via NEFCO, NIB og et kommende baltisk investeringsprogram er udtryk for denne betydning. Udvalget anbefaler, at dette regionale samarbejde videre udvikles inden for rammerne af EØS og Østersøsamarbejdet, hvor Nordisk Råd kan spille en vigtig rolle.

Endelig vil udvalget pege på, at et nordisk samarbejde, som i hovedsagen beskæftiger sig med politikområderne miljø, arbejdsmiljø, social og sundhed, ligestilling, kultur, forskning o. lign. løber en risiko for at miste funderingen i økonomiens- og næringslivets realiteter. Dermed mister samarbejdet totalt set anseelse, indflydelse og betydning.

Udvalget er naturligvis enig med ministerrådet i konstateringen af, at en række aktiviteter inden for de økonomiske samarbejdsområder økonomi/finans, handel og industri i høj grad bliver besluttet i EØS-regie, og at den politiske og administrative indsats derfor i høj grad må ske der. Med henvisning til oven anførte argumenter finder udvalget imidlertid, at dette samarbejde bør *suppleres* med et nordisk næringspolitisk handlingsprogram, hvis hovedmål bør være at udvikle Nordens konkurrenceevne og komparative fordele og således, at Norden kan vise veje til bæredygtig vækst og fuld beskæftigelse.

Udvalget vil i denne sammenhæng yderligere henvise til, at Præsidiet i sine principielle synspunkter (*Dokument 2* til 4. ekstrasession) har peget på en næringspolitisk handlingsplan som et prioriteret område.

6.4 Østersøen - Baltikum

Ministerrådsforslaget indeholder et meget upræcist afsnit om samarbejdet med Baltikum og Østeuropa, hvor man nøjes med at konstatere, at behovet for hjælp fortsat er stort, at den nordiske hjælp skal hentes ud af det nordiske netværk, og at man ser frem mod et antal konferencer i foråret 1992.

Udvalget har noteret sig, at arbejdsprogrammet for Baltikum og Østeuropa skal revideres i løbet af 1992. Udvalget konstaterer, at ministerrådsforslaget ikke indeholder nogle retningslinier for denne revision, og at der derfor ikke foreligger noget program på dette område.

De to medlemsforslag indebærer støtte til et Østersøsamarbejde, hvor alle nordiske lande deltager, hvor denne region gøres til en pådriver for et bredere Nordeuropæisk samarbejde og hvor hovedområderne for samarbejdet er miljø, bæredygtig vækst og forøgelse af investeringerne.

Der foreslås endvidere et nordisk initiativ til oprettelse af et investeringsinstrument for Baltikum.

Udvalget støtter disse forslag og henviser her bl.a. til udvalgets betænkning over medlemsforslag *A 982/e*, hvor udvalget støtter ministerrådets planer om et baltisk investeringsprogram, som et acceptabelt minimum for indsatsen på dette område.

6.5 Organisatoriske ændringer - parlamentarisk indflydelse

Ministerrådsforslagets afsnit om organisatoriske tilpasninger er en redegørelse for problemer, "som ligger på ministerrådets bord", men ikke en redegørelse for løsningerne. Samtidig konstateres det, at disse problemer for størstedelens vedkommende angår regeringssamarbejdet. Udvalget vil alligevel komme med enkelte kommentarer dertil, bl.a. fordi to af de fremlagte medlemsforslag indeholder forslag på det organisatoriske område.

Som udgangspunkt udtrykker udvalget en positiv holdning til at de nordiske statsministre nu vil tage større ansvar for at forny og drive det nordiske samarbejde fremover. På denne baggrund støtter udvalget i det store og hele den opstramning af regeringssamarbejdet, som synes at være en fællesnævner for de af ministerrådet præsenterede problemer.

En koncentration i ministerrådsarbejdet om de centrale politiske problemer bør være en fordel også for rådet og bør kunne føre til en mere intens politisk dialog om de vigtigste problemområder. Målsætningen herom bekræftes eksplicit i programmet, hvor der lægges vægt på at "sikre den parlamentariske indflydelse på det nordiske regeringssamarbejde".

Udvalget mener imidlertid at kunne konstatere en vis modstrid mellem denne målsætning og ministerrådets netværksstrategi, særligt eksemplificeret ved finansministrenes bidrag til fremtidsprogrammet. Det er således vanskeligt at se, hvordan det nordiske samarbejde kan styrkes og effektiviseres samtidig med at

den parlamentariske indflydelse styrkes, når ministerrådet lægger hovedvægten på udveksling af information i uformelle netværk.

Når ministerrådet samtidig argumenterer for at det ikke længere er hensigtsmæssigt at udarbejde nordiske handlingsplaner, forekommer det ekstra vanskeligt at se, hvordan parlamentarikerne skal kunne øve indflydelse på det nordiske og det europæiske samarbejde. Tilbage bliver den efterfølgende kontrol på basis af årsberetningerne, hvilket ikke er acceptabelt for parlamentarikerne.

Genemførelse af ministerrådets netværksstrategi må som et absolut minimum kræve, at nye redskaber for parlamentarisk indflydelse på det uformelle samarbejde skabes.

Udvalget finder desuden, at regeringerne fortsat bør vurdere at styrke det udenrigspolitiske samarbejde, herunder samarbejdet på det bistandspolitiske område, inden for rammerne af de officielle samarbejdsorganer. Norden har også hidtil spillet en fremtrædende rolle i FN og andre internationale organer, og ydet en fælles indsats bl.a. i spørgsmål vedrørende globale udviklings- og miljøspørgsmål. Et vigtigt hensyn, som bør indgå i denne vurdering, er parlamentarikernes muligheder for indflydelse på disse dele af samarbejdet.

Ministerrådet betoner i sit forslag betydningen af et velfungerende nordisk netværk og betegner det eksisterende netværk som et "stort og enestående aktiv" for Norden. Ministerrådet fremhæver i denne sammenhæng finansministrenes planer for det fremtidige samarbejde på deres område, som har et stort element af netværkssamarbejde.

Udvalget er for så vidt enig med ministerrådet i, at det nordiske netværk er et enestående aktiv særligt i relation til samordningen af nordiske interesser i international sammenhæng.

Udvalget vil imidlertid pege på, at det eksisterende netværk er opstået som følge af et intensivt og bredspektret officielt nordisk samarbejde. Netværket består således af net på mange både officielle og uofficielle niveauer. Ministerråd og parlamentarikere har en vigtig rolle i deres del af netværket ved at give legitimitet til den mere uofficielle del af det nordiske netværk, hvori indgår institutioner, departementer, myndigheder og organisationer af alle slags. Udvalget sporer en tendens i ministerrådets planer til at forskyde vægten i samarbejdet *fra* de officielle organer *til* det mere uofficielle netværk. Udvalget har den opfattelse, at uden det officielle "blå stempel" vil det vigtige uofficielle netværk næppe kunne opretholdes i fuldt omfang, og at en sådan forskydning betyder, at de officielle organers, herunder ikke mindst parlamentarikernes, indflydelse forringes.

Udvalget vil også pege på, at det koster penge at opretholde det nordiske netværk. Uden et relativt stort fælles nordisk budget, hvor der kan hentes ekstra ressourcer til at dække omkostningerne til netværket og til gennemførelse af fælles projekter, vil det ikke kunne opretholdes på dagens effektivitetsniveau. Hertil kommer, at de fælles nordiske institutioner, som har deres grundfinansiering over det fælles budget, udgør vigtige knudepunkter i det nordiske netværk, ligesom institutionerne medvirker til opfyldelsen af målsætningen om fælles løsning af opgaver.

Udvalget finder derfor *ikke,* at den af ministerrådet anførte netværksstrategi kan anvendes som argument for at beskære det officielle politiske samarbejde i

Norden og ej heller som argument for at nedskære det nordiske budget.

Udvalget konstaterer, at det konservative medlemsforslag lægger hovedvægten på forslag vedrørende organisatoriske ændringer. Fælles for det konservative og det socialdemokratiske forslag er imidlertid forslaget om en fornyelse/revision af Helsingforsaftalen under hensyn til udviklingen i europasamarbejdet, for at kunne hæve ambitionsniveauet i det nordiske samarbejde om europaspørgsmål og udenrigspolitik og for at effektivisere virksomheden. Udvalget støtter dette og henviser til, at det også er formålet for statsministrenes bestræbelser.

De to medlemsforslag indeholder en række mere detaljerede organisatoriske forslag f.eks. kortere sessioner i Nordisk Råd, budgetkompetence til rådet, samordning af sekretariaterne, større fuldmagter til formandskabet, formandsskifte hvert halve år, vurdering af det organisationsforslag, som blev fremlagt af de udenrigspolitiske institutter, anvendelse af samarbejdsmodeller, som sikrer Vest-Nordens interesser mv.

Udvalget finder, at alle disse forslag bør gøres til genstand for en samlet analyse. Udgangspunktet for denne bør være fastlæggelsen af målsætninger og arbejdsopgaver på principielt niveau for det nordiske samarbejde. De institutionelle forhold bør således tilrettelægges som en konsekvens af de politisk fastlagte opgave og ambitioner for samarbejdet.

Udvalget har derfor ikke taget konkret stilling til alle de fremlagte forslag til institutionelle ændringer. Udvalget kan dog tilslutte sig det fælles udgangspunkt for forslagene, nemlig at institutionerne må styrkes og effektiviseres som en konsekvens af europasamarbejdet, at det udenrigspolitiske samarbejde på områder af fælles interesse bør styrkes såvel mellem regeringerne som i Nordisk Råd og at samarbejdet om at styrke Norden som region i Europa bør styrkes på en række centrale områder f.eks. næringspolitik, infrastruktur, kultur og miljø.

6.6 Prioriteringer - C 2/1992 - det nordiske budget

Økonomisk Udvalg har, som tidligere nævnt, vurderet ministerrådsforslaget i sammenhæng med årets C 2 dokument og har i den forbindelse stillet sig *to* spørgsmål.

Det *første* er, hvilke effekter ministerrådsforslaget kan tænkes at få for C 2, idet ministerrådet jo har angivet, at sådanne effekter må forventes. Udvalget finder, som tidligere nævnt, at ét af de centrale budskaber fra ministerrådet om fremtidens prioriteringer, nemlig nedprioriteringen af det økonomiske samarbejde, kræver en mere nuanceret form, for at det skal kunne accepteres af udvalget.

Udvalget vil derfor bl.a. henvise til rådets behandling af C 2 og anbefale ministerrådet at gennemføre den heri angivne prioritering af aktiviteterne i 1993 og årene umiddelbart derefter. Dette vil bl.a. indebære, at den opbyggede balance mellem de vigtigste indsatsområder, herunder kultur, miljø, økonomisk/næringspolitisk samarbejde og internationale engagementer stort set opretholdes, dog således at der forudsættes at ske vigtige omprioriteringer, herunder koncentration af virksomheden inden for de enkelte sektorer.

Det *andet* spørgsmål gælder udviklingen af det fælles nordiske budget. Ingen af de to dokumenter indeholder klare indikationer omkring budgettet. Udvalget

har tidligere ved gentagne lejligheder peget på følgerne for en række økonomiske samarbejdssektorer af bortfaldet af den økonomiske handlingsplan med udgangen af 1992. I forhold til 1992 falder der i 1993 50 MDKK bort. Samtidig konstateres det, at de planer, som ministerrådet fremlægger i C 2, vil kræve ekstrabevillinger på ca 65 MDKK, hvis de skal gennemføres.

Ministerrådet hævder i forslaget, at prioriteringen af det nordiske samarbejde ikke kan måles med størrelsen af det nordiske budget, fordi samarbejdet om harmonisering, afregulering og forenkling kan "gennemføres uden *stor* økonomisk indsats over et nordisk fællesbudget". Det er formentlig korrekt, men *uden* indsats af et fællesbudget vil selv denne del af samarbejdet næppe være effektivt. Samtidig konstateres det, at det ikke i programmet er angivet, at det primært er denne type samarbejde, man satser på i fremtiden. Snarere er der tværtimod mange argumenter i programmet for, at denne del af samarbejdet i øget grad vil komme til at foregå i EØS eller andre internationale/europæiske sammenhænge.

7. Økonomisk Udvalgs konklusion og indstilling

Udvalgets flertal *indstiller* på denne baggrund til Nordisk Råd, at

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd og de nordiske landes regeringer:

Norden i Europa

at udrede mulighederne i og konsekvenserne for det nordiske samarbejde af at samtlige eller de fleste nordiske lande bliver medlemmer af EF,

at gennem en revision af Helsingforsaftalen, i de kommende medlemskabsforhandlinger og i de nordiske landes bilaterale aftaler med EF klargøre, hvordan samarbejdet i Norden som region bedst tilpasses den pågående integrationsproces i Europa og derigennem sikre mulighederne for en stærkere og mere ambitiøs udvikling af det regionale nordiske samarbejde,

at arbejde for harmonisering af europæiske regler på et højt niveau inden for arbejdsmarkedspolitikken med sigte på opnåelse af fuld beskæftigelse, miljøkrav, arbejdsmiljøkrav ligestilling og socialpolitikken,

at det vurderes på hvilke måder informations- og kontaktvirksomheden i Bruxelles mest hensigtsmæssigt kan drives, f.eks. via et nordisk informations- og kontaktkontor,

at det udenrigspolitiske samarbejde styrkes på områder af fælles interesse inden for rammerne af det officielle nordiske samarbejde,

at i udenrigspolitikken samarbejde om en fælles linie i FN og andre verdensomspændende organisationer særligt i globale udviklings- og miljøspørgsmål.

Samarbejde internt i Norden

at de nordiske lande tilrettelægger en politik, som prioriterer målsætningen om opnåelse af fuld beskæftigelse,

at fortsat prioritere det nordiske samarbejde inden for kultur, uddannelse og forskning, miljø, arbejdsmiljø, ligestilling, forbrugerpolitik og socialpolitik,

at der satses på en nordisk næringspolitisk handlingsplan, med sigte på at styrke økonomi og beskæftigelse i Norden og bl.a. omfatter samordning og styrkelse af næringspolitik, infrastruktur, information og kommunikation i Norden,

at udbygge det nordiske samarbejde om "de fire friheder" med henblik på etableringen af et grænseløst Norden inden for rammerne af EØS-aftalen og senere EF-medlemskab for samtlige eller de fleste nordiske lande,

at forvaltningen af naturressourcerne bygges på princippet om bæredygtig udvikling,

Østersøen - Baltikum

at udvikle samarbejdet omkring Østersøen og på Nordkalotten med hovedvægt på samarbejde om miljøspørgsmål, bæredygtig udvikling og næringspolitik og således, at dette samarbejde indgår i en bredere nordeuropæisk samarbejdsregion,

Institutionelle ændringer i nordisk samarbejde

at den parlamentariske indflydelse på det nordiske samarbejde styrkes gennem fastlæggelse af klare politiske målsætninger og deraf følgende omlægninger af rådets og ministerrådets arbejde, og ved at ministerrådet systematisk tilrettelægger samarbejdet således, at rådet får indflydelse på beslutningsprocessen,

at tage initiativet til en fornyelse af Helsingforsaftalen i lyset af europaintegrationen og behovet for et styrket og vitaliseret nordisk samarbejde, hvorved bl.a. de overordnede målsætninger klargøres, institutionerne styrkes og effektiviseres og der skabes rammer for et mere ambitiøst nordisk samarbejde,

at der, som en konsekvens af fastlagte målsætninger og arbejdsopgaver, ved fornyelsen af Helsingforsaftalen tilrettelægges en revideret institutionel struktur for det nordiske samarbejde,

at der i denne forbindelse i samarbejde med rådet gennemføres en vurdering af mulige organisationsforslag, herunder bl.a. følgende: at afholde flere, men kortere sessioner, at øge fuldmagterne til formandskabet i ministerrådet, at skifte formandskab hvert halve år, at styrke det partipolitiske samarbejde over grænserne, at overveje i hvilken grad nordiske europapolitikere bør deltage i Nordisk Råd, at give Nordisk Råd budgetmæssig indflydelse samt at tilrettelægge den mest hensigtsmæssige samordning af sekretariatsstrukturen for råd og ministerråd,

at Vest-Nordens interesser i det nordiske samarbejde varetages ved gennemgangen af den nordiske samarbejdsstruktur,

Det videre arbejde

at ministerrådet omarbejder og videreudvikler programforslaget, således som angivet af rådet og i lyset af statsministrenes overvejelser.

Helsingfors, den 4. marts 1992

Niels Ahlmann-Ohlsen (KF)
Thor-Eirik Gulbrandsen (A)
Mats Hellström (s)
Anders Mølgaard (V)
Anders Talleraas (H)
Arne Andersson (m)
Hans Gustafsson (s)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.) Formand
Poul Nielson (S)
Erkki Tuomioja (SDP)

Reservation 1:

Et mindretal bestående af de socialdemokratiske medlemmer i udvalget støtter ovenstående forslag til indstilling fra udvalget, men ønsker følgende ekstra punkt tilføjet til rekommandationsforslaget:

at arbejde for at udvikle og skabe forståelse og tilslutning omkring den nordiske samfundsmodel i en videre europæisk sammenhæng, blandt andet på vigtige områder som arbejdsmarkedspolitik for fuld beskæftigelse, ligestilling mellem kønnene, miljøkrav, arbejdsmiljøbestemmelser og sociale velfærdsordninger, med sigte på harmonisering af fælles europæiske regler på et højt niveau,

Helsingfors, den 4. marts 1992

Thor-Eirik Gulbrandsen (A)
Mats Hellström (s)
Erkki Tuomioja (SDP)
Hans Gustafsson (s)
Poul Nielson (S)

Reservation 2:

Et mindretall bestående av den liberalistiske gruppes representant i utvalget, *Carl I. Hagen*, støtter ikke flertallets innstilling på flere punkter og finner derfor å presentere mindretallssynspunkter samt forslag til beslutning.

Mindretallet forutsetter at de nordiske landene finner sin plass i det nye europeiske samarbeidet hvor EF er drivkraften, innen 1996. Derfor bør alle de nordiske samarbeidsplaner ta utgangspunkt i samarbeid på europeisk plan.

Mindretallet erkjenner at det nordiske samarbeidet har kommet til kort på det politiske området fordi Nordisk Råd mangler beslutningsorganer som er i stand til å treffe forpliktende vedtak som gjelder for hele Norden. Konstruksjonen med

Parlamentarikerforsamlingen i Nordisk Råd som ikke har noe ansvar eller noen form for reell myndighet vil ikke kunne spille noen rolle innenfor det samarbeidsmønster hvor de nordiske land vil være med i Europa. Parlamentarikerforsamlingen i Nordisk Råd virker mer og mer som en anakronisme som først og fremst sikrer arbeidsplasser på sekretariatene. Utgiftene og papirmengden i parlamentarikerforsamlingens arbeid står ikke på noen måte i forhold til de konkrete resultater av arbeidet. Mindretallet vil også påpeke at det aller meste av nordisk samarbeid kan foregå helt uavhengig om det eksisterer en Parlamentarikerforsamling i Nordisk Råd.

Mindretallet må videre konstatere at Nordisk Råds visjon for nordisk samarbeid aldri har vært mulig å nå fullt ut innenfor rammene av virksomheten slik den har vært lagt opp uten overnasjonalitet eller selvstendig beslutningsmyndighet. De store politiske utfordringene som de nordiske land nå stor overfor når det gjelder sikkerhetspolitikk, miljøpolitikk, næringspolitikk og handelspolitikk trenger løsninger som går langt ut over Nordens egne grenser og som er basert på et forpliktende samarbeid. Disse og andre spørsmål trenger løsninger på globalt nivå, men i første omgang på europeisk nivå. Mindretallet mener derfor at Nordisk Råd nå bør bygge ned sin egen virksomhet, når det er klart at de fleste medlemslandene har søkt om medlemskap i EF, eller er i ferd med å gjøre det.

Det er i første rekke geografisk plassering, språk og til en viss grad felles kulturhistorie som binder de nordiske land sammen. Norden har også i en årrekke vært tilnærmet homogent hva gjelder de toneangivende politiske oppfatningene og det nordiske samarbeidet har vært tuftet på den sosialistiske velferdsstatsideologien. Den økonomiske krisen og velferdsstatsideologiens sammenbrudd har endret dette bildet idet man nå finner nøyaktig de samme politiske og ideologiske motsetningene i Norden som i resten av Europa.

Mindretallet vil derfor understreke at det nordiske samarbeidet som skjer gjennom Nordisk Råd ikke lenger har den samme verdi som i 1950-60 årene da både Europa og Norden har forandret seg. Det fremtidige samarbeidet mellom de nordiske land eller Nordens politikere vil skje innenfor EØS-avtalens rammer eller innenfor EF fra 1996. Eventuelt samarbeid på regjeringsnivå vil kunne organiseres helt uavhengig av å ha et parlamentarikerforum, og i den grad det vil være aktuelt for parlamentarikere å samarbeide må det forutsettes at det skjer innenfor rammen av partipolitiske samarbeidsgrupperinger i Europa. Hvilket land parlamentarikerne kommer i fra vil være underordnet partitilknytning. Dette er også i samsvar med det som skjer i Europaparlamentet i dag fordi det er partitilhørigheten og den politiske ideologien de enkelte parlamentarikere står for som er hovedutgangspunktet for fellesoppfatninger.

Av hensyn til de mange ansatte tilknyttet Nordisk Råds virksomhet og en fornuftig avvikling av eksisterende programmer og institusjoner vil mindretallet foreslå i samsvar med medlemsforslaget en gradvis avvikling av Nordisk Råds aktivitet. Det kunne ha vært valgt den formen som det ser ut til at flertallet legger opp til ved å omforme Nordisk Råd med endringer i Helsingforsavtalen for å tilpasse det nordiske samarbeidet til situasjonen med EØS og EF-medlemskap for de nordiske land. Mindretallet er imidlertid kommet til at det er bedre å avvikle Nordisk Råd i sin nåværende form innen 1996 og heller la det vokse frem den

form for samarbeid mellom regjeringene som måtte anses nødvendig. Det er bedre å begynne i alle tilfeller med friske og nye kort på en helt ny situasjon enn å prøve å omdanne en gammeldags og stivnet institusjon til en ny tid. Et vedtak i samsvar med mindretallets innstilling vil også være dynamisk og vise tilpasningsdyktighet til nye tider i stedet for å kjempe imot fremtiden ved å holde bastant på foreldede løsninger og institusjoner.

På denne bakgrunn vil mindretallet anbefale Nordisk Råd å vedta følgende interne beslutning:

> *at* Nordisk Råds virksomhet avvikles innen 1996. Rådet ber Presidiet og Presidiesekretariatet forberede en avviklingsplan som kan vedtas på Rådets 41. sesjon.

Mindretallet foreslår videre at Rådet vedtaker å rekommandere Nordisk Ministerråd:

> *at* fortsette sitt arbeid med å integrere fortsatt nordisk samarbeid i EF.

Helsingfors, 4. mars 1992

Carl I. Hagen (FrP)

Reservation 3:

Et mindretall bestående av den venstresosialistiske gruppes representant i utvalget, *Hjörleifur Guttormsson*, støtter ikke flertallets innstilling, men anbefaler at

> Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd og de nordiske lands regjeringer:
>
> 1. *å* legge vekt på å styrke det nordiske samarbeidet, uavhengig av de ulike nordiske lands tilknytning til EF. Det kan ikke være en oppgave for Nordisk Råd å hovedsaklig tilpasse seg til den Europeiske Union, eller å redusere seg selv til en nordisk filial i Brussel.
>
> 2. *å* prioritere følgende samarbeidsområder innenfor det nordiske samarbeidsområde:
>
> - kulturpolitikk
> - miljøpolitikk
> - næringspolitikk
> - medborgerpolitikk
> - europapolitikk
>
> 3. *å* styrke den parlamentariske innflytelse på det nordiske samarbeid gjennom å fastsette klare nordiske politiske målsetninger. Ministerrådet må systematisk tilrettelegge samarbeidet slik at Nordisk Råd kan få reell innflytelse på beslutningsprosessen.

4. *å* utarbeide nordiske handlingsplaner på en rekke sentrale politiske områder, blant annet næringspolitikk og infrastruktur, helse- og sosialpolitikk og samarbeidet med Baltikum og Kola-regionen.

5. *å* styrke det utenrikspolitiske samarbeidet på områder av felles interesse.

6. *å* innføre en ordning der Ministerrådet samler sine strategiske planer i ett dokument, f.eks. et rullerende C 2 dokument, for å bedre oversikten og skape et fokus for den politiske debatten om det nordiske samarbeidets utvikling.

7. *å* utrede konsekvensen for det nordiske samarbeidet av at flere nordiske land blir medlemmer av EF, mens andre blir stående utenfor.

8. Som en konsekvens av styrkingen av det nordiske samarbeid, må budsjettnivået forhøyes i årene framover og Rådet bør arbeide for større grad av eget budsjettansvar.

Helsingfors, 4. mars 1992

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

B 129/e

Ministerrådsförslag

om program för nordiskt samarbete efter 1992

Nordiska ministerrådet överlämnar härmed ett ministerrådsförslag om program för nordiskt samarbete efter 1992 för behandling under rådets 40:e session i Helsingfors. Ministerrådet ber om rådets synpunkter på förslaget. Ministerrådet kommer därefter att slutligt behandla programmet.

Köpenhamn den 17 januari 1992

På Nordiska ministerrådets vägnar

Ole Norrback

Fridtjov Clemet

Program for nordisk samarbejde efter 1992

Vedtaget af Nordisk Ministerråd (samarbejdsministrene) den ....

Under henvisning til
- Nordisk Råds rekommandation nr. 23/1991 om nordisk samarbejde efter 1992, som lyder:
  "Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd *at* i samråd med Nordisk Råd gennemføre belysning af aktuelle fremtidsspørgsmål, som vil være bestemmende for det nordiske samarbejdes muligheder, og på denne baggrund fremlægge et ministerrådsforslag til program for det nordiske samarbejde efter 1992".
- arbejdsprogrammet "Norden i Europa til 1992",
- høring af samtlige embedsmandskomitéer vedrørende konsekvenserne af en EØS-aftale,
- samarbejdsministrenes rapport til statsministrene af 5. august 1991 om status og udvikling af samarbejdet mellem regeringerne,
- Nordisk Ministerråds og Nordisk Råds idé-seminar den 25. september 1991 om nordisk samarbejde efter 1992,
- Rekommandationerne nr. 54/1991 om styrkelse af det nordiske samarbejde og nr. 55/1991 om forstærkelse af den nordiske model vedtaget under Nordisk Råds 4. ekstrasession i Mariehamn den 13. november 1991,
- Nordisk Råds præsidiums principielle synspunkter på det nordiske samarbejde efter 1992 (dokument 2 fra den 4. ekstrasession),
- Mariehamndeklarationen om det fremtidige nordiske samarbejde,

vedtager Nordisk ministerråd følgende program for nordisk samarbejde efter 1992.

I. Indledning og generelle betragtninger

Det nordiske samarbejdes fremtid i det nye Europa har i den senere tid været genstand for en omfattende debat både blandt politikere og i medierne. En lang række rapporter og udtalelser fra forskelligt hold har beskæftiget sig med Nordens fremtid. Samarbejdets placering og betydning fremover var et hovedemne på Nordisk Råds 39. session i København og igen på den 4. ekstrasession i Mariehamn.

De nordiske statsministre gav i Mariehamndeklarationen af 12. november 1991 udtryk for deres fælles vilje til fortsat at opretholde og videreudvikle det nordiske samarbejde i dagens dynamiske Europa. Statsministrenes personlige repræsentanter har fået til opgave at foretage en nyvurdering af det nordiske samarbejde. De personlige repræsentanter skal studere, hvordan det nordiske samarbejde kunne udvikles i en situation, hvor samtlige eller flere af de nordiske lande er blevet medlemmer af EF. De centrale problemstillinger for nyvurderingen er:
- den europæiske integrations indvirkning på de forskellige områder af det nordiske samarbejde og udvikling af samarbejdets indhold og former,
- de nordiske landes samarbejde med Nordens nærområder, blandt andet med Baltikum og Østersøområdet,

— undersøgelse af sådanne organisatoriske forandringer, som reformforslagene forudsætter, inklusive en eventuel revision af Helsingforsaftalen.

Samarbejdsprojektet "Norden i det nye Europa", som med støtte fra Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd er blevet gennemført af de udenrigspolitiske institutter og universitetet i Reykjavik, har givet værdifulde bidrag til debatten.

I 1992 fylder Nordisk Råd 40 år, og Nordisk Ministerråd har fungeret i 20 år. Ved skabelsen af Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd blev officielt nordisk samarbejde, samlet under disse organer. Virksomheden er løbende blevet udvidet til stadig flere områder, og har fået et betydeligt omfang. Der er blevet oprettet et stort antal permanente samarbejdsorganer og institutioner. Udenrigs- og sikkerhedspolitik er ikke omfattet af det formaliserede nordiske samarbejde.

Årsskiftet 1992/93 har fået symbolværdi som en milepæl i den vesteuropæiske integrationsudvikling. Inden for EF skal det indre marked i princippet træde i kraft, og samtidigt er det tidspunktet, hvor EFTA-landene forventes på en ny og langt mere intens måde at indtræde i det økonomiske samarbejde inden for rammerne af et Europæisk, Økonomiske Samarbejdsområde, EØS.

EØS-aftalen indebærer, at der skabes et europæisk samarbejdsområde, som omfatter alle EFTA- og EF-lande, med fri bevægelighed for varer, tjenester, kapital og personer. Det betyder, at hindringer bliver afviklet, og at der indføres fælles regler på en række områder, hvor der ikke i øjeblikket findes fælles, nordiske regler.

Det europæiske samarbejde er inde i en fortløbende udvikling, som ikke standser den første januar 1993. EØS-konceptet er dynamisk i sin natur og beregnet på løbende at skulle udbygges med ny, fælles lovgivning og nye, fælles programmer. Den Europæiske Union omfattende en politisk og en økonomisk/monetær union (EPU og ØMU) står foran virkeliggørelse inden for EF. Det kan endvidere forventes, at to eller flere af de nuværende EFTA-lande bliver medlemmer af EF i løbet af 1990'erne. De østeuropæiske lande, inklusive de baltiske lande, tilstræber alle nærmere tilknytning til samarbejdet i EF og EFTA.

Det er således et fremtidsbillede under stadig forandring, som Ministerrådet må tage hensyn til i sin planlægning. Det må tages i betragtning, at Norden også i fremtiden vil omfatte lande og områder med forskellig tilknytning til det europæiske samarbejde. Regionen indeholder også tre selvstyrende områder med egne interesser, Åland i Østersøen, Færøerne og Grønland i Nordatlanten. Ministerrådet vil sikre de selvstyrende områders stilling også i det fremtidige nordiske samarbejde. Ministerrådet arbejder endvidere med forslag, der har til hensigt at styrke samarbejdet i Vestnorden.

Foranderlighed og uforudsigelighed præger ikke mindst udviklingen i Østeuropa. Frigørelsen af de østeuropæiske lande har allerede påvirket det nordiske samarbejde kraftigt og medført mange ny aktiviteter med henblik på at fremme en ny samfundsudvikling og opbygge nye samarbejdsstrukturer navnlig med de tre baltiske lande.

Der er behov for at tage stilling til, hvordan og i hvilket omfang disse aktiviteter skal føres videre i fællesnordisk regi, når udviklingen i Østeuropa kommer ind i et mere roligt forløb, og de østeuropæiske lande i stigende grad inddrages i det almindelige, europæiske og internationale samarbejde.

Udviklingen i Europa, både i vest og øst, stiller nye krav til Norden og det nordiske samarbejde. Desuden er der efter opbygningsperioden, uanset konsekvenser for landene af ændrede relationer til omverdenen, et selvstændigt behov for nyvurdering af prioriteringerne og ressourceudnyttelsen. Det formaliserede samarbejde opfattes af nogle som tungt og omstændeligt. Det gælder særligt samspillet mellem Ministerrådet og Nordisk Råd, som Ministerrådet går ud fra vil blive behandlet i statsministrenes regi.

Som følge af statsministrenes initiativ til en mere omfattende nyvurdering af samarbejdet har ministerrådet fundet det hensigtsmæssigt at afgrænse området for dette ministerrådsforslag. Dette forslag beskæftiger sig derfor i det væsentlige med regeringssamarbejdet. Desuden vedrører forslaget først og fremmest konsekvenserne af EØS-aftalen, det vil sige tilpasning af samarbejdets form og indhold i perioden frem til midten af 1990erne.

II. Evaluering af samarbejdet

Ministerrådet har i løbet af 1991 evalueret samarbejdet, dels generelt, dels med særligt henblik på nogle tunge sektorer. Som led i dette arbejde blev der i en første rapport draget nogle generelle konklusioner med hensyn til den hidtidige evalueringsvirksomhed.

For det første kan det konstateres, at evaluering af virksomheden er er kontinuerlig arbejdsopgave for ministerrådsorganisationen, omend den er af varierende kvalitet og grundighed. For projektvirksomhedens vedkommende kan det konstateres, at der som regel bliver afsat midler til en afsluttende evaluering af hvert enkelt projekt. Virksomheden ved de nordiske institutioner analyseres og prøves med nogle års mellemrum. Sektorsamarbejdet bliver gennemgået og omprøvet i forbindelse med beslutninger om nye samarbejdsprogrammer og handlingsplaner. Også Nordisk Råds budgetkomité evaluerer hvert år et eller flere aktivitetsområder med hjælp fra udenforstående ekspertise.

For det andet peger rapporten på den mangfoldighed, som præger det nordiske samarbejde. Det officielle samarbejde finder sted inden for ca. 20 forskellige politikområder, ved omkring 40 nordiske institutioner inden for kultur, undervisning, forskning og handel, i ca. 800 projekter og et antal støtte- og stipendieordninger. Nordisk Kulturfond, Film- og TV-fonden, Nordjob, Nordplus og forskeruddannelsesakademiet er eksempler på denne del af virksomheden. Desuden er det nordiske samarbejde enestående ved sit omfattende bagland af folkelig og frivillig virksomhed.

For det tredie siges det i rapporten, at virksomheden baseret på Ministerrådets budget kan opfattes som et samlet udtryk for de nordiske regeringers ambitioner for det nordiske samarbejde. Det er imidlertid Ministerrådets opfattelse, at styrken og indholdet i det totale nordiske samarbejde ikke kan bedømmes af størrelsen på det nordiske budget. Tværtimod kan alle tiltag, som tager sigte på for eksempel afregulering, forenkling, lovharmonisering m.m. gennemføres uden stor økonomisk indsats over et nordisk fællesbudget.

For det fjerde fremhæver rapporten betydningen af at betragte det nordiske samarbejde i et europæisk perspektiv, og af at Ministerrådet har fastlagt en strategi for, hvordan samarbejdet kan bruges i forhold til EF. Hovedopgaverne

er dels at styrke Norden indadtil, dels at styrke de nordiske landes rolle og indflydelse i Europa på områder, hvor de nordiske lande er stærke.

Statskontoret i Stockholm har desuden for Ministerrådet evalueret fire forskellige aktiviteter, som er eksempler på vigtige samarbejdsområder, nemlig arbejdsmarkedssamarbejdet, miljøsamarbejdet, Nordisk Industrifond og Nordisk Projekteksportfond.

Statskontoret har i sine rapporter formuleret en række synspunkter og forslag. På grundlag heraf og efter at have indhentet kommentarer fra de berørte sektorer konkluderer Ministerrådet i en afsluttende rapport, at der er behov for at vurdere mål, indhold og arbejdsmetoder både for Ministerrådets handlingsplaner og projektvirksomhed og for de samnordiske organisationers virksomhed. Navnlig konstateres det, at flerårige handlingsplaner, som har været nyttige instrumenter i fortiden, er mindre egnede til den hurtige tilpasning og reaktion på nye udfordringer, som vil være et hovedkrav til Ministerrådsorganisationen i fremtiden.

Det har været værdifuldt, at disse undersøgelser er foretaget af en udenforstående og uafhængig instans. Konklusionerne er blevet vel modtagne af de berørte fagministerråd, som i flere tilfælde allerede har taget initiativ til at følge Statskontorets anbefalinger. Det gælder således en stærkere koncentration af Industrifondens virksomhed og bedre styring af projektvirksomheden på arbejdsmarkeds- og miljøområderne. En undtagelse er den kritiske vurdering af Projekteksportfonden, som embedsmandskomitéen for handel er uenig i. Ministerrådet har endnu ikke draget konklusioner med hensyn til NoPEFs fremtid.

Undersøgelsernes konklusioner ligger godt på linie med Ministerrådets generelle opfattelse, hvorefter der er behov for at sætte tydeligere, operative mål for virksomheden, prioritere bedre end hidtil og koncentrere ressourcerne på de vigtigste områder. I den forbindelse kan forsøgsvirksomheden med mål- og rammestyret budgettering og virksomhedsplanlægning, som samarbejdsministrene har iværksat, blive et nyttigt instrument.

Der skabes i det nordiske fællesskab både inden for og uden for de officielle samarbejdsorganer mange værdifulde resultater af høj kvalitet. Der er også fortsat i alle de nordiske lande en udtalt politisk vilje til at videreføre og styrke det nordiske samarbejde og ikke mindst give samarbejdet en stærkere profil både i Norden og i Europa. Ikke desto mindre kan det etablerede nordiske samarbejde siges, både i omfang og i indhold, at nærme sig et punkt, hvor nye prioriteringer bliver aktuelle.

Under de vidtrækkende ændringer, som i disse år finder sted i Europa, er der behov for at definere en ny, nordisk platform og fastlægge nye, relevante opgaver og mål for det nordiske samarbejde.

Ministerrådet vil med dette program lægge vægt på både kontinuiteten og fornyelsen. Samarbejdets kerne, som bygger på det nære nordiske fællesskab og de gennem årene opbyggede samarbejdsprocesser og resultater, skal bevares og udnyttes. Samtidigt skal den fællesnordiske indsats tilpasses fremtidens ændrede krav og betingelser.

III. Overordnede målsætninger for det nordiske samarbejde

Ministerrådet henviser som udgangspunkt til præamblen til Helsingforsaftalen af 23. marts 1962, hvori de nordiske lande erklærer, at de "yderligere vil fremme det nære fællesskab, der i kultur samt rets- og samfundsopfattelse består mellem de nordiske folk, og yderligere vil udvikle samarbejdet mellem de nordiske lande."

Denne meget generelle udtalelse kan tjene som overskrift for følgende hovedmålsætninger for samarbejdet i Norden, som vil gælde også i fremtiden.

For det første at styrke det fællesskab, som er selve grundlaget for det nordiske samarbejde. Det har at gøre med kultur, sprog og historie, men også med en livsform som er præget af nærdemokrati, vidtgående sociale hensyn og respekt for mindretallet.

For det andet at arbejde mod et Norden uden grænser både for mennesker og produkter. De store resultater af det nordiske samarbejde, pasunionen, det frie arbejdsmarked og konventionen om sociale rettigheder er etaper på denne vej.

For det tredie i fællesskab at løse opgaver, som små lande har svært ved at klare enkeltvis. Denne bestræbelse er kommet til udtryk i oprettelsen af et stort antal fællesnordiske institutioner, navnlig på uddannelses- og forskningsområderne.

Disse tre målsætninger går tilsammen ud på at styrke Norden indadtil. Norden skal gøres til en stærk, homogen enhed uden hindringer for borgernes frie udfoldelse og præget af et tæt fællesskab og et omfattende netværk af kontakter på alle niveauer. EØS-aftalen vil også inden for Norden medvirke til at nedbygge grænser mellem landene.

Men Norden kan ikke være sig selv nok. Befolkningsmæssigt og i økonomisk vægt er Norden kun et lille område. Den indre styrke skal være udgangspunktet for en samordnet fælles optræden udadtil på områder og i fora, hvor de nordiske lande har fælles interesser og mål.

Dette er en fjerde hovedmålsætning for det formaliserede nordiske samarbejde: at styrke de nordiske landes rolle og indflydelse udadtil, i første række i forbindelse med landenes deltagelse i det europæiske samarbejde, men også i andre internationale sammenhænge.

Fremtidsprogrammet skal angive retninger for et nordisk samarbejde, som både giver større indflydelse i det nye samarbejdsmønster og styrker det nordiske fællesskab. Det indebærer, at nogle sektorer eller områder opprioriteres, mens andre kan nedprioriteres eller prioriteres uændret, således som det er eksemplificeret i afsnit VI. Det formaliserede samarbejde skal være landenes fælles værksted, som hjælper dem til at blive vigtige leverandører af præmisser, holdninger og standpunkter til det europæiske og andet internationalt samarbejde.

Det er et mål for samarbejdet at opnå denne øgede tyngde både i det aleuropæiske og i Verden iøvrigt. Et stærkt nordisk engagement i EØS baseret på demokratiske traditioner og fælles værdier kan give de nordiske lande indflydelse ud over, hvad indbyggertallet skulle tilsige. Et nordisk regionalt samarbejde er i overensstemmelse med EØS-aftalen, og det er ligeledes i god overensstemmelse med Rom-traktatens intentioner. Det drejer sig om at finde Nordens plads i et bredere europæisk samarbejde.

Det nordiske netværk, som befordrer informationer, synspunkter og resultater rundt i Norden og mellem nordiske aktører på den internationale scene vil få central betydning som referenceramme for de nordiske lande i det fremtidige Europa. Finans- og økonomiministrene har lagt frem deres planer for det økonomiske og finanspolitiske samarbejde efter 1992 med et stort element af netværkssamarbejde.

Dette program indeholder konkrete planer for perioden frem til midten af 1990erne. Men det er Ministerrådets mål at gøre det nordiske samarbejde tilpasningsdygtigt overfor ydre og indre forandringer også på længere sigt. Der skal være et nordisk samarbejde både efter 1995 og efter år 2000. Det vil sige i en periode, hvor først Det Europæiske Økonomiske Område træder i kraft, og dernæst efter alt at dømme flere nordiske lande end Danmark bliver medlemmer af EF. Hertil kræves høj fleksibilitet og en passende kombination af formelle og uformelle samarbejdsformer.

IV. EØS-aftalen og det nordiske samarbejde

Aftalen mellem EFTA-landene og EF om et europæisk, økonomisk område træder i kraft den 1. januar 1993, dog med overgangsperioder — i de fleste tilfælde 2-årige — på nogle områder. Med aftalen skabes der et europæisk samarbejdsområde omfattende alle EFTA- og EF-lande. Færøerne og Grønland er ikke omfattet af EØS-aftalen.

Aftalen indebærer, at EFTA-landene overtager og indarbejder i deres nationale lovgivning ca. 1400 eksisterende EF-retsakter, det såkaldte "acquis communautaire". Denne lovgivning skal først og fremmest tjene til at realisere de fire friheder for varer, tjenester, kapital og personer. Der er tale om en dynamisk aftale, som giver mulighed for en parallel udvikling af lovgivningen i EØS og i EF på de relevante områder.

Norden er en region i Europa. Det bekræftes i EØS-aftalen (art. 127) at aftalen ikke skal udelukke samarbejde inden for rammerne af det nordiske samarbejde for så vidt dette samarbejde ikke forhindrer EØS-aftalen i at fungere godt. Dette er i overensstemmelse med det såkaldte subsidiaritetsprincip, som nu indskrives i Rom-traktaten, og som siger, at opgaver og mål kun skal løses af EF i det omfang, det kan ske bedre på fællesskabsplan, end på lokalt, nationalt eller regionalt plan.

Desuden åbner aftalen generelt nye muligheder for at de nordiske lande kan forfølge fælles mål og synspunkter over for Europa.

EØS-aftalen berører næsten alle nordiske samarbejdsområder, men på forskellig måde.

Begreber som "Norden som hjemmemarked" og "nordisk transportmarked", hvor resultaterne indtil nu har været begrænsede, kommer i kraft af EØS-aftalen et stort stykke nærmere deres virkeliggørelse.

De gældende regler for fri bevægelse for varer bliver væsentligt forbedret og uddybet, og aftalen indeholder nye muligheder for at løse problemer vedrørende handelshindringer, også mellem de nordiske lande. Behovet for nordisk samarbejde om konkrete tilfælde af handelshindringer bliver derfor mindre, men kan ikke helt falde bort.

Aftalen indeholder ingen toldunion, fælles handelspolitik, frihandel for landbrugsvarer eller harmonisering af indirekte skatter. En total afvikling af grænsekontrol og grænseformaliteter mellem de nordiske lande vil ikke ske som følge af aftalen, selvom der i visse spørgsmål bliver en betydelig forenkling. De nordiske anstrengelser for at minimalisere grænseformaliteter bør derfor fortsætte.

EØS-aftalen indebærer nye muligheder for forbindelserne mellem de nordiske lande, når det gælder banktjenester, forsikringer. transport, audiovisuelle tjenester m.m. hvor der hidtil i det væsentlige ikke har fandtes et fælles nordisk regelværk.

Det nordiske samarbejde er kommet længst med spørgsmål, der gælder fri bevægelighed for personer. Langt henad vejen indeholder EØS-aftalen regler, som svarer til det, der forlængst er opnået i Norden. Men på enkelte punkter går de nordiske aftaler længere og giver nordiske borgere fordele, som ikke vil gælde andre EØS-borgere. Der er derfor fortsat et behov for de særlige nordiske aftaler. Det gælder for eksempel den sociale tryghedskonvention (som dog må revideres) og aftalen om et fælles arbejdsmarked for sundhedspersonale. Det fælles nordiske arbejdsmarked vil i stor udstrækning blive integreret i et frit EØS-arbejdsmarked. Pasfriheden i Norden berøres ikke af EØS-aftalen.

EØS-aftalen omfatter desuden samarbejde på en række andre, horisontale områder og områder uden for de fire friheder. Det drejer sig om bl. a. socialpolitik og arbejdsmiljø, forbrugerbeskyttelse, miljø, forskning og udvikling samt uddannelse. EF har ingen heldækkende politik på disse områder, men der findes stort antal direktiver med fælles bestemmelser, oftest minimumskrav, og et antal fælles handlingsprogrammer. EØS-reglerne vil kun på begrænsede områder reducere behov og muligheder for nordisk samarbejde, og det kan konstateres, at en så væsentlig del af det nordiske samarbejde som kulturområdet kun på enkelte punkter berøres af aftalen.

Samtlige embedsmandskomitéer under Ministerrådet har foretaget en foreløbig, og gennemgående positiv, vurdering af konsekvenserne af en EØS-aftale for deres område. Det er opfattelsen, at fordi samarbejdet tager sit udgangspunkt i brede handlings- og samarbejdsprogrammer udfyldt med konkrete projekter, er det forholdsvis let at tilpasse til nye opgaver. Desuden er handlings- og samarbejdsprogrammer i de senere år blevet formuleret således, at de kan opfange en international dimension. Der er således ikke noget der forhindrer, at samarbejdet kan fortsætte i de nuværende former, men Ministerrådet ønsker at sætte nye og klare prioriteringer for fremtiden.

Nogle områder, som kun berøres i mindre grad af EØS, er centrale for den fortsatte styrkelse af Norden indadtil. På andre områder, hvor Norden er kommet langt, bliver den fælles indsats udadtil den fremherskende opgave i samarbejdet fremover. Begge aspekter er dog som oftest til stede. Det er derfor ikke tilstrækkeligt at vurdere en sektor som en helhed; der er også behov for at bedømme og justere dagsordenen inden for sektorerne efter de nye krav.

Der bliver i alle tilfælde tale om en forskydning af tyngdepunktet i arbejdet bort fra isoleret nordisk lovharmonisering på de områder, som dækkes af den europæiske aftale, henimod udnyttelse af det nordiske samarbejdsapparat til afstemning af synspunkter med henblik på fælles indflydelse på EØS-samardet.

Det er et tilbagevendende problem, at Norden og det nordiske samarbejde er for lidt synligt både i Norden og måske navnlig i Europa uden for Norden. Hvis der skal skabes forudsætninger for at give det nordiske samarbejde en mere tydelig profil, både indadtil og udadtil, er det nødvendigt at gennemføre en bevidst prioritering af ressourcerne i overensstemmelse med de opstillede mål.

Endvidere må man have opmærksomheden henledt på, hvordan resultaterne af det nordiske samarbejde og de nordiske landes fælles synspunkter og mål bedst gøres kendte og forståede. Hertil kræves bl. a. en bevidst og kontinuerlig informationsindsats i Europa.

V. Udviklingstendenser for de enkelte samarbejdsområder

I det følgende redegøres der for de vigtigste udviklingstendenser for de enkelte samarbejdsområder, som de tegner sig bl. a. i lyset af EØS-aftalen for de nærmest kommende år. Samarbejdsområderne er omtalt i samme rækkefølge som i det årlige C2-dokument, hvilket svarer til ansvarsområderne for Nordisk Råds udvalg.

Lovgivning. Grundliggende område for det nordiske samarbejde. Visse lovgivningsområder, navnlig forbrugerbeskyttelse selskabsret og beskyttelse af intellektuel ejendomsret, er omfattet af EØS-aftalen og giver anledning til nordisk samarbejde om implementering af aftalen. En stor del af det traditionelle nordiske lovharmoniseringsområde (især familieret og strafferet) ligger uden for aftalen.

Flygtninge. Ikke omfattet af EØS-aftalen. Nordisk samarbejde foregår direkte mellem berørte myndigheder uden større tilknytning til Ministerrådet. På længere sigt må det nordiske samarbejde integreres med det europæiske i forbindelse med åbning af grænserne i Europa.

Forbrugerpolitik. Forbrugerbeskyttelseslovgivning er omfattet af EØS-aftalen som et af de horisontale politik-områder. Endvidere har harmonisering på vare- og tjenesteområderne, for eksempel vedrørende forbrugsvarer og finansielle tjenester, relevans for forbrugerbeskyttelsen. Forbrugerpolitikken er derved et vigtigt område for fælles nordisk påvirkning af EØS-lovgivningen samt standardiseringsarbejdet specielt med hensyn til sundhed, sikkerhed og miljø.

Nordisk lovharmonisering er fortsat aktuel, fordi EFs subsidiaritetsprincip i høj grad gælder på forbrugerområdet, og fordi EF-reglerne fortrinsvis er minimumsregler. På ikke-harmoniserede områder kan de nordiske lande samarbejde om ny lovgivning og tage initiativer til fælles europæiske regelværk.

Levnedsmidler. EØS-aftalen omfatter lovharmoniseringen på levnedsmiddelområdet, som er meget omfattende og med stor forbruger- og industripolitisk betydning. Endvidere har EF-domstolens praksis, som eksemplificeret i "Cassis de Dijon"princippet om fri markedsadgang for produkter godkendt i et andet land særlig relevans for dette område. Vigtige målsætninger for den nordiske lovharmonisering realiseres derved i EØS. Isoleret nordisk harmonisering bliver ikke længere aktuel.

Fælles nordisk påvirkning af fremtidige EØS-bestemmelser på levnedsmiddelområdet må imidlertid antages at blive en vigtig opgave med henblik på forenkling og modernisering af lovgivningen. Påvirkningen vil også ske gen-

nem det internationale standardiseringssystem for fødevarer (Codex Alimentarius), som forventes at få forøget betydning. Fortsat samarbejde behøves om specifikke nordiske problemstillinger vedrørende kost, kontaminanter i levnedsmidler m.v.

Ligestilling. EFs ligestillingsbestemmelser, som hører under social- og arbejdsmarkedspolitikken, er omfattet af EØS-aftalen. Forenklet kan man sige, at mens man i EFs ligestillingsbestemmelser arbejder ud fra en beskyttelsesfilosofi, har man i Norden en indflydelsesfilosofi, der går ud på at kvinder skal opnå samme indflydelse og position som mænd på alle områder i samfundet. For den fremtidige udvikling af ligestillingsområdet er det meget vigtigt, at de nordiske lande i fællesskab og med kraft kan dels holde fast ved de fremskridt, som er nået, dels få gehør for nordiske synspunkter i internationale organer på spørgsmål, som er af betydning for ligestillingen.

Almenkultur og sprogforståelse. Det kulturelle fællesskab er det nordiske samarbejdes fundament. Dets styrkelse er af grundlæggende betydning for hele samarbejdet nu og i fremtiden. Dette gælder såvel det kunstneriske samarbejde som de, navnlig for de mindre kulturområder, betydningsfulde nordiske kulturinstitutioner. Samarbejdet på film- og medieområdet samt i kunstkomitéerne synliggør kulturfællesskabet både i og uden for Norden. Det sproglige fællesskab er et af samarbejdets grundforudsætninger og dets styrkelse er en central opgave, især blandt børn og unge.

I relation til den europæiske integrationsproces er det på sin plads at koncentrere den samnordiske kulturinformation, som er synliggørelsen af den nordiske model, til den europæiske scene. Enkelte dele af kultursamarbejdet er omfattet af EØS-aftalen, nemlig det audiovisuelle område, ophavsretten og dele af arbejdet med at skabe et nordisk kulturelt hjemmemarked. Øvrige dele berøres ikke, eller kun i ringe grad, af EØS. De nordiske støtteordninger (kulturfonden, film- og TV- fonden m.v.) er ikke-diskriminerende og fuldt forenelige med EØS-aftalen.

Medier og ophavsret. Det nordiske lovfællesskab på ophavsretsområdet er af stor betydning for de nordiske lande og for kultur- og mediesamarbejdet i fremtiden. Ophavsretslovgivningen er af afgørende betydning for hele kulturlivet. EØS-aftalen omfatter bestemmelser om immateriel ret og det audiovisuelle område. Der er behov for nordisk samordning for at kunne påvirke udformningen af de Europaråds- og EØS-regler på ophavsrettens område, som vil danne grundlaget for fremtidig national lovgivning.

Nordisk Uddannelsesfællesskab. Vigtigt nordisk samarbejdsområde, som for størstedelens vedkommende ligger uden for EØS-aftalen. EFTA-landene vil efterhånden blive omfattet af EFs uddannelses- og ungdomsprogrammer. Nordplus bliver fortsat relevant for samarbejde og udveksling inden for de højere uddannelser i Norden parallelt med EFTA-landenes deltagelse i EFs ERASMUS-program. Nordplus vil blive udviklet i sammenhæng og tættest muligt samarbejde med ERASMUS. I relation til arbejdsmarkedet omfatter EØS-aftalen EF's ordninger for gensidig anerkendelse af uddannelser til lovregulerede erhverv. Nordiske overenskomster herom, som på visse punkter er mere vidtgående, bliver fortsat aktuelle som supplement.

Skolesamarbejdet og voksenundervisningssamarbejdet bidrager til gennemførelsen af et nordisk uddannelsesfællesskab bl. a. med udvekslingsprogram-

mer som f.eks. Nordplus-junior for lærere og elever inden for de gymnasiale uddannelser, folkehøjskolestøtteordningen, samarbejdsprojekter om øget sprogforståelse og en række netværksprojekter. Den nye overenskomst om nordisk uddannelsesfællesskab på det gymnasiale niveau er ikke-diskriminerende og fuldt forenelig med EØS-aftalen.

Forskning. Vigtigt område for nordisk samarbejde. EFTA-landenes får udvidet adgang til EF's forskningsprogrammer i kraft af EØS-aftalen. Dette forøger behovet for, at prioriteringer inden for nordisk forskningssamarbejde sker i lyset af udviklingen i EF på FoU-området. Da forskning i sin natur er international, og da en fælles indsats kan styrke de nordiske muligheder for deltagelse i bredere internationale sammenhæng opstår der ligeledes behov for, at de nordiske lande koordinerer deres interesser, særligt i EF-sammenhæng.

Det vil også fremtidigt være en prioriteret opgave at stimulere til nordisk forskningssamarbejde — bl. a. i form af nordiske forskningsprogrammer — på områder som er af specifik nordisk interesse. En sådan kan findes på stort set alle fagområder. Hvis der er interesse og det iøvrigt vil være hensigtsmæssigt, kan dette nordiske samarbejde være åbent for ikke-nordisk deltagelse. Nordisk samarbejde om forskeruddannelse vil ligeledes fortsat være et prioritetsområde. Satsningen på dette — senest kommet til udtryk i oprettelsen af Nordisk Forskeruddannelsesakademi, NorFA — er på ingen måde i strid med internationalt forskningssamarbejde. Tværtimod skal NorFA aktivt bidrage til internationaliseringen af de nordiske landes forskeruddannelse og forskning, og gøre de nordiske forskningsmiljøer interessante i international sammenhæng.

Arbejdsmarked. Det fælles arbejdsmarked er et hovedresultat af nordisk samarbejde. EØS-aftalen omfatter EFs bestemmelser om et frit arbejdsmarked, som derved vil blive udstrakt også til Norden. Der kan imidlertid fortsat være behov for nordiske ordninger på områder, der ikke omfattes af EØS-aftalen eller, hvor de nordiske regler i dag er gunstigere end EFs, f.eks. vedrørende arbejdsløshedsforsikring og gyldighed for personer fra Grønland og Færøerne samt for ikke-nordiske statsborgere. Det nordiske arbejdsformidlingsnetværk bliver ligeledes fortsat relevant.

I EØS bliver det af fælles nordisk interesse at fremme den nordiske arbejdsmarkedsmodel byggende på forhandlinger og samarbejde med/mellem arbejdsmarkedets parter. Arbejdsmarkedspolitikken er endvidere en vigtig del af den økonomiske politik og som sådan relevant for nordisk samråd.

Arbejdsmiljø. EØS-aftalen omfatter en lang række bestemmelser med betydning for arbejdsmiljøet, herunder både krav til produkter (maskiner og redskaber, graveudstyr etc.) og generelle minimumskrav til arbejdspladser m.v. hvor de enkelte lande har mulighed for at gå længere. I lighed med miljøpolitikken er arbejdsmiljøet et vigtigt område for fælles nordisk påvirkning af lovgivningen i EØS. Det gælder ikke mindst på standardiseringsområdet, hvor de nordiske lande allerede har et velfungerende samarbejde. Den nordiske arbejdsmiljøkonvention berøres ikke af EØS-aftalen, men vil tværtimod kunne være rammen for det fortsatte nordiske arbejdsmiljøsamarbejde også internationalt.

Social og sundhed. Virksomheden vil hovedsagelig fortsat være koncentreret om nordiske aktiviteter, men den europæiske dimension får voksende betydning på mange delområder. Hovedparten af den nordiske socialkonvention indgår i EØS-aftalen. Overenskomsten om nordisk arbejdsmarked kommer

også i stor udstrækning til at tilpasses det, der gælder inden for EØS-området. Der arbejdes med en ny nordisk socialkonvention for områder, hvor EØS-aftalen ikke dækker, eller hvor nordiske regler er gunstigere.

Indflydelse på standardiseringsområdet inden for EF kræver øgede indsatser på områder, hvor Norden står stærkt, f.eks. odontologi, lægemidler og handicaphjælpemidler. Indflydelse på det statistiske område er også vigtig, når der skal laves sammenlignelig statistik inden for EØS. Norden har en særlig politik, hvor det gælder familier, personer med handicap og ældre. Det er derfor vigtigt dels at fortsætte samarbejdet internt i Norden, dels at søge at påvirke programmer, aktiviteter, lovgivning m.v. inden for EØS-aftalen.

Narkotika. Ikke omfattet af EØS-aftalen. Det europæiske integrationsarbejde og de store ændringer i Østeuropa stiller nye krav til narkotikapolitikken i Europa og i Norden, og begrunder fortsat nordisk samarbejde bl. a. med henblik på at øve indflydelse på den europæiske politik.

Miljø. Miljøpolitikken vil blive et centralt område for nordisk samarbejde i de kommende år. Hovedopgaven bliver at opnå international gennemslagskraft, specielt i forhold til EF, samt at sikre beskyttelsen af miljøet i Norden og i de nordiske farvande. Indsatsen i form af udredningsvirksomhed, projektvirksomhed og fælles målfastsættelse må koncentreres om højt prioriterede emner og sigte mod at påvirke beslutningsprocesser så tidligt som muligt. Arbejdsdeling mellem de nordiske lande må udnyttes, hvor det er en fordel, f.eks. vedrørende stoffer og produkter, herunder standardisering. I den fremtidige nordiske miljøindsats må der endvidere lægges stor vægt på integrering af miljøhensyn i andre samfundssektorer, også på internationalt niveau, hvor Norden kan være pådrivende. EØS-aftalen omfatter miljørelateret lovgivning vedrørende varer, miljø som horisontal politik samt deltagelse i bl.a det kommende miljøagentur.

Transport/Kommunikation. EØS-aftalen udstrækker EFs liberaliseringer på transportområdet til de nordiske EFTA-lande. Dermed bringer den et frit, nordisk landtransportmarked, som hidtil har været en vigtig opgave for Ministerrådet, et stort skridt nærmere. Dette omfatter også bestemmelser om motorkøretøjers konstruktion og udstyr, køre- og hviletidsbestemmelser for chauffører m.v. Hertil kommer miljøspørgsmålene vedrørende transportpolitikken. Inden for EØS-området sker der også en afregulering på telekommunikationsområdet. Det er en fælles nordisk interesse at påvirke fremtidige bestemmelser på dette område til specifikt nordiske forhold og behov. Også inden for andre internationale organisationer er der et fortsat behov for nordisk samordning. Vedrørende infrastrukturudbygning har Norden særlig interesse i at sikre de nord-sydgående forbindelser i Europa og, udfra miljøhensyn, i at jernbanetransporten udbygges ikke mindst i Østeuropa.

Koordineringsarbejde i Norden gælder bl. a. udbygning af hovednettene for vej- og jernbanetransport, miljøvenlig transport f.eks. i kollektivtrafikken og transportforskning vedrørende specifikt nordiske forhold (klima, geografi).

Trafiksikkerhed. Konstruktionsforskrifter for motorkøretøjer omfattes af EØS-aftalen, herunder også miljørelaterede regler om for eksempel udstødning og asbestbelægninger i bremser. Gennemførelse af det nordiske trafiksikkerhedsprogram, koordinering i internationale organisationer, for eksempel den Europæiske Transportministerkonference, samt trafiksikkerhedsforskning med udgangspunkt i særlige nordiske forhold bliver fortsat relevant. Norden har en

veludviklet trafiksikkerhedspolitik, som kan være en model for andre lande, ikke mindst i Østeuropa.

Turisme. Turistnæringen i de nordiske lande har, fordi den består af et antal relativt små brancher uden systematisk samarbejde, nytte af et nordisk udviklingsarbejde. Turismen er i EØS-aftalen kun berørt i form af en hensigtserklæring. Der er derfor anledning til at fastholde det hidtidige nordiske turistsamarbejde med hensyn til produktudvikling og markedsanalyse.

Økonomi og finanspolitik. Den økonomiske og finansielle integration i Norden vil øges som følge af EØS-aftalen. Den øgede økonomiske integration har bidraget til at gøre de nordiske lande mere afhængige af den økonomiske udvikling internationalt. Videre har de nordiske lande en række fællestræk, som adskiller dem fra det øvrige Europa, og Norden vil derfor kunne drage nytte af en fælles interesseovervågning på det økonomiske og finansielle område. EØS-aftalen vil på dette område i øvrigt medvirke til at realisere vigtige dele af "Norden som hjemmemarked", herunder den allerede næsten realiserede kapitalliberalisering samt fri etablering og udveksling af tjenesteydelser på det finansielle område. Konkurrence- og statsstøtteregler samt statistisk samarbejde indgår ligeledes i aftalen.

Det nordiske økonomiske samarbejde vil tage sigte på udveksling af information, idéer og erfaringer om økonomisk, politiske spørgsmål. I denne sammenhæng lægges der vægt på udviklingen af den offentlige sektor, struktur- og stabiliseringspolitik. På denne måde skal samarbejdet bidrage til, at der i Norden skabes bedre forudsætninger for afbalanceret og bæredygtig vækst uden inflation. Videre skal samarbejdet anvendes til at koordinere synspunkter og holdninger i internationale fora, for at fremme nordiske interesser i både et europæisk og bredere internationalt perspektiv.

Industri. I følge EØS-aftalen vil EFTA-landenes få adgang til EF-programmer vedrørende forskning og udvikling, informationstjenesteydelser samt små og mellemstore virksomheder. Det traditionelle samarbejde vedrørende industripolitikken har udspillet sin rolle i lyset af den harmonisering, afregulering og markedsorientering, som bliver følgen af EØS. Den fremtidige industripolitik kommer i stor udstrækning til at bygge på indsatser gennem andre strategiske politikområder for udvikling og fornyelse af næringslivet (eksempelvis energi, transport, uddannelse og forskning).

Andre centrale industripolitiske områder omfatter vilkårene for små virksomheder samt innovationer. Det gælder også for det nordiske samarbejde. Som følge af EØS vil imidlertid den nordiske teknologistøtte blive koncentreret om specifikke nordiske områder. Det vil sige udvikling af brancher og forretningsområder, hvor Norden har særlige konkurrencefordele, og hvor der ikke kan forventes europæiske indsatser. Det nordiske samarbejde kan også spille en vigtig rolle for at fremskynde og påvirke den tekniske harmonisering (standardisering og prøvning).

Energi. Den stigende internationalisering af energisektoren, udviklingen i energipolitikken i EF og et stadigt tættere samarbejde i internationale organisationer har betydning også for de nordiske lande og vil stille voksende krav til det nordiske energipolitiske samarbejde.

Inden for energiministerrådets rammer behandles bl. a. spørgsmål i relation til energimarkeder (bl. a. det nordiske energimarked), øget effektivitet, brug af

mindre forurenende energikilder, energiforskning samt internationale forhold eksempelvis i tilknytning til EF, IEA, IAEA og udviklingen i Østeuropa. Det Europæiske Energicharter tillægges betydelig opmærksomhed, herunder ved drøftelser mellem energiministrene om fælles standpunkter til processen vedrørende dets etablering.

EØS-aftalen giver et bredere grundlag for nordisk energipolitisk samarbejde. Der kan blive tale om områder af fælles nordisk interesse for drøftelser og energiudveksling, herunder med henblik på en fælles nordisk indstilling til kommende EØS-retsakter på energiområdet. Et eksempel på et sådant initiativ er nedsættelse af NORDNORM-kommissionen, som bl. a. har som formål at følge arbejdet med EF-direktivet om mærkning af elektriske husholdningsapparaters energiforbrug og kommende normer på dette område.

Handel. EØS-aftalen medfører afvikling af handelshindringer for varer (dog er de fleste landbrugsvarer og flere fiskeriprodukter undtaget) og tjenester, fælles konkurenceregler, regler om offentlige indkøb samt om statsstøtte. Aftalen medvirker således til realisering af Norden som hjemmemarked.

Det vil være naturligt og nyttigt med nordisk koordinering under forberedelsen af nye EØS-regler og ved den nationale tilpasning af EØS-vedtagelser. På enkelte områder, hvor EØS-aftalen ikke giver løsninger, vil det være særlig nyttigt med nordisk samarbejde. Det gælder eksempelvis konkrete handelshindringer og liberalisering af enkelte grænseformaliteter. Andre emner kan være harmonisering af handelsprocedurer, handelssamkvem med tredielande og eksportfremmende tiltag.

Regionalpolitik. De nordiske lande har fælles problemer, som hænger sammen med store afstande, spredt befolkning, klima, aldersstruktur m.v. Der er derfor behov for en fælles holdning til Europaintegrationen. Regional udvikling er en vigtig fælles bestræbelse for de nordiske lande. En del af de regionalpolitiske virkemidler, først og fremmest virksomhedsstøtte, må tilpasses EØS-aftalens regler om konkurrencepolitik og statsstøtte.

Grænseregionalt udviklingsarbejde er et vigtigt samarbejdsområde i Norden. Vestnorden-samarbejdet bliver specielt vigtigt, ikke mindst fordi hverken Grønland eller Færøerne er omfattet af EØS-aftalen. Fælles nordisk forsknings- og udredningsvirksomhed vil få øget betydning på det regionalpolitiske område, ikke mindst behovet for at analysere og beskrive de specielle forhold, som gælder i de nordligste dele af Norden. Det er også vigtigt at studere de effekter, som opstår i de forskellige regioner i Norden, som følge af nye forudsætninger for næringslivets udvikling under EØS-aftalen.

Bistand. Berøres i princippet ikke af EØS-aftalen, dog med undtagelse af forskningsbistand til u-landene, som påvirkes i begrænset udstrækning.

Land- og skovbrug. De nordiske lande har ikke en fælles landbrugspolitik eller fælles handelspolitik for landbrugsvarer. Der er i øjeblikket kun begrænset frihandel mellem de nordiske lande for landbrugsvarer. EØS-aftalen vil medføre en vis ændring på dette område. Flere nye varer vil blive omfattet af frihandelen. Gennem EØS-aftalen får de nordiske lande fælles regler på en stor del af det veterinære og fytosanitære område, for foder, udsæd samt på store dele af levnedsmiddellovgivningen. Dette giver nye forudsætninger og behov for fælles optræden i det europæiske samarbejde. De naturgivne forudsætninger danner endvidere grundlag for fælles optræden i de europæiske forsk-

ningsprogrammer. De nordiske lande har desuden særlige skovbrugspolitiske interesser både over for Europa og Verden i øvrigt.

Landbrugsmiljø er sektorens største satningsområde. Dette må ses i sammenhæng med profileringen af det generelle nordiske miljøsamarbejde, som i større grad integreres i forskellige sektorer, der berøres af miljøproblematikken.

Det praktiske land- og skovbrugssamarbejde, som først og fremmest omfatter forskning og forskeruddannelseskurser, berøres kun lidt af EØS-aftalen. Gen-ressourcesamarbejdet berøres ikke af EØS-aftalen, men Norden spiller en vigtig rolle i det genbevarende samarbejde i Europa. Planteforædlingssamarbejdet inklusive sortsprøvning for den nordiske region vil blive et vigtigt satsningsområde i et Europa uden grænser.

Fiskeri. Europæisk fiskeripolitik, både med hensyn til ressourceudnyttelse og markedsreguleringer har stor og øgende betydning for alle nordiske landes fiskerinæringer. EØS-aftalen åbner for øget markedsadgang for fiskevarer fra de nordiske fiskeeksportører gennem delvis fjernelse eller gradvis reduktion af toldsatser for disse produkter.

Der er stor nordisk interesse i at fremme de højere nordiske standarder med hensyn til veterinære, phytosanitære og hygiejneregler som standarder for europæisk fiskehandel. Forvaltning af fælles-ressourcer på regionaliseret basis er et fælles nordisk mål. Endvidere er nordisk fiskeriforskning fremtrædende, og der er interesse for gennem EØS-aftalen i højere grad at kenne deltage i europæiske forskningsprogrammer.

Fiskerisektoren har afgørende betydning for Vestnorden. Langt størstedelen af Islands, Grønlands og Færøernes eksport består af fisk og fiskeprodukter. For Grønland og Færøerne, som står uden for EØS, er det nordiske fiskerisamarbejde centralt for deres samlede internationale kontaktnet.

Byggesektoren. Samarbejdet skal styrkes og rettes mod projekter af politisk betydning. Samarbejdsområderne er det byggede miljø, boligpolitik, sikkerhed, sundhed og kvalitet samt internationale opgaver.

EØS-aftalen omfatter harmoniserede regler om varer og tjenester på byggeområdet, herunder offentlige indkøb. Nordisk påvirkning af spørgsmål om standardisering, teknisk kontrol og normudvikling vil få øget betydning. Samvirken på dette område bør ske direkte mellem berørte myndigheder. Spørgsmål vedrørende det byggede miljø og boligpolitikken, hvor den nationale baggrund er afgørende for landenes politik, berøres ikke af EØS-aftalen. Nordiske indsatser vedrørende sundhed, sikkerhed og kvalitet i byggeriet og for beboerne kræver en tværsektoriel indsats, som kan udgøre en platform for international påvirkning. I spørgsmål om indendørsklima er Norden et foregangsområde.

VI. Tilpasning af planerne for det fremtidige samarbejde

Ministerrådets redegørelse om planerne for det nordiske samarbejde, C 2 1992, bygger på handlingsprogrammer m.v. som de på nuværende tidspunkt foreligger inden for sektorerne.

Gennemgangen i afsnit V viser, at der er behov for at justere planerne for det fremtidige samarbejde i overensstemmelse med nye krav og betingelser. Ænd-

rede prioriteringer må finde udtryk i Ministerrådets budgetlægning for 1993 og følgende år. Nedenstående tre kriterier kan være vejledende for tilpasningsprocessen, idet det samtidig er klart, at de fleste samarbejdsområder i større eller mindre udstrækning omfatter aktiviteter i alle tre kategorier.

a) Sektorer eller områder, hvor der er en speciel nordisk politik, som det er særligt vigtigt at skabe gennemslagskraft for i Europa, og som skal opprioriteres fremover.

Eksempler herpå er frem for alt miljøområdet, herunder miljøhensyn som indgår i andre områder, arbejdsmiljø og forbrugerpolitikken. Inden for kultursektoren gælder det medieområdet og ungdomsudvekslingsprogrammer. Endvidere kan nævnes nordiske modeller vedrørende ligestilling, arbejdsmarkeds- og regionalpolitik, social- og sundhedspolitik, herunder handicappede samt trafiksikkerhed. Yderligere områder er regulering af levnedsmidler samt det omfattende europæiske standardiseringsarbejde, herunder også på landbrugs- og fiskeriområderne.

b) Andre sektorer eller områder, hvor den europæisk politik, som fastlægges, vil være af særlig betydning for Norden, men som kan nedprioriteres inden for Ministerrådets rammer.

Herunder hører navnlig en stor del af samarbejdet på de næringspolitiske områder: Økonomi- og finanspolitik, Handel, fiskeri, byggeri, energi, transport, industri og delvis land- og skovbrug samt levnedsmidler (isoleret nordisk lovharmonisering). Det gælder også den del af det hidtidige samarbejde vedrørende arbejdsmarked og sociale sikringsordninger, hvor EØS-regler bliver gældende.

c) Sektorer eller områder som er vigtige for det nordiske fællesskab, og hvor det nordiske samarbejde fortsat bør udvikles, selvom det kun bliver lidt berørt af EØS-aftalen. Disse områder prioriteres uændret.

Herunder kan for eksempel nævnes størstedelen af kultur- og uddannelsesområderne samt forskning på udvalgte områder af særlig nordisk interesse, f.eks. inden for land- og skovbrug, fiskeri, byggeri og boligpolitik, transport, samt teknisk-industriel forskning. Hertil kommer store dele af lovgivningssamarbejdet, samt samarbejde på arbejdsmarkedsområdet og social- og sundhedsområdet, som går ud over EØS-reglerne. Det gælder også genressourcesamarbejdet, narkotika, flygtningepolitik samt bistandssamarbejdet.

Det er vigtigt at understrege, at denne kategorisering ikke er udtømmende, og at den fortsatte udvikling af det europæiske og nordiske samarbejde kræver en løbende overvågning af aktiviteterne og prioriteringen både mellem sektorerne og inden for de enkelte samarbejdsområder, jfr. afsnit XI om opfølgning.

VII. Samarbejde med Baltikum og Østeuropa

Frigørelsesprocessen i Østeuropa og i Sovjetunionen har af naturlige grunde tiltrukket sig meget stor politisk og folkelig opmærksomhed i de nordiske lande. Navnlig har solidariteten med de tre baltiske lande været stor, og Norden har spillet en vigtig rolle som fortaler for deres selvstændighed.

Selvstændigheden er nu opnået, og de baltiske lande er i færd med at indtage deres plads i det internationale samfund på linie med andre selvstændige nationer. De har fået adgang til de internationale finansielle institutioner

(IBRD, IMF, EBRD) og omfattes af den koordinerede hjælpeindsats over for Østeuropa inden for rammerne af G 24. Aftaler med EFTA og EF er på vej.

Nordisk Ministerråd har i den første frigørelsesfase spillet en rolle med arbejdsprogrammet for Baltikum og Østeuropa, selvom det er inden for beskedne økonomiske rammer. Nye samarbejdsinitiativer har endvidere givet anledning til betydelig aktivitet i mange sektorer og har dér lagt beslag på en del ressourcer. Den fællesnordiske indsats må betragtes som et supplement til de nationale programmer, som er finansielt af langt større omfang. Den Nordiske Investeringsbank vil også fremover kunne spille en vigtig rolle i Østeuropa, og det samme gælder det Nordiske Miljøfinansieringsselskab, NEFCO.

Behovet for hjælp og samarbejde i fælles interesse vil fortsat i en årrække være meget stort, ikke alene i Estland, Letland og Litauen, men også i andre af Nordens nærområder i Østeuropa, herunder navnlig Polen og de nordvestlige dele af Rusland.

Der må foretages en afvejning af, hvilke opgaver der med fordel kan løses i nordisk regi, og hvilke der bedre håndteres nationalt eller i bredere internationale sammenhænge. Den fællesnordiske indsats må i første række støtte sig på den kapacitet og kapital i form af viden og erfaring, som findes i de nordiske netværk og de fællesnordiske institutioner.

Nordisk Ministerråd ser med stor tilfredshed på de igangværende bestræbelser på at fremme samarbejdet i Østersøregionen. Alle initiativer, som har til formål at udnytte de store muligheder for at udbygge samarbejdet, som er skabt af den politiske afspænding, må vurderes positivt.

Ministerrådet ser med interesse frem til Østersøkonferencen af udenrigsministre i København den 5.—6. marts 1992, som forhåbentlig yderligere vil fremme samarbejdet i regionen, og til Nordisk Råds parlamentariske Østersøkonference den 22.—24. april 1992 i Oslo.

Ministerrådet finder, at det kommende samarbejde i størst mulig udstrækning bør bygge videre på samarbejdsinstrumenter som f.eks. Østersøkommissionen, og på det grundlag som er skabt gennem tidligere regionale møder, eksempelvis miljøkonferencen i Ronneby i september 1990 og det parlamentariske møde i Helsingfors i januar 1991.

VIII. Det nordiske samarbejdes bredde

Ministerrådet er regeringernes samarbejdsorgan og en betydningsfuld del af det nordiske samarbejde i bred forstand. Men det er vigtigt at holde sig for øje det samlede nordiske samarbejdes bredde både emnemæssigt og organisatorisk. Mange nordiske netværk, også mellem statslige myndigheder, fungerer effektivt uden for det officielle samarbejdes rammer. De nordiske udenrigsministre har for nylig forstærket deres samarbejde inden for en organisatorisk ramme, som ligger uden for Ministerrådet.

Lokale myndigheder, erhvervsliv, faglige organisationer og foreninger af enhver art har deres nordiske netværk, som på en direkte og uformel måde knytter landene og befolkningerne sammen og er en vigtig del af forklaringen på styrken i det nordiske fællesskab.

Ministerrådet vil bidrage til at styrke og nyttiggøre det nordiske netværkssamarbejde, som er et stort og enestående aktiv for de nordiske lande ikke mindst i et europæisk perspektiv.

IX. Organisatoriske tilpasninger

For seks år siden blev Ministerrådsorganisationen reorganiseret med sigte på effektivisering og vitalisering. Effektiviseringsarbejdet er en kontinuerlig og løbende opgave, men det er Ministerrådets opfattelse, at der i den nuværende situation er nye og særligt betydningsfulde organisatoriske udfordringer som en umiddelbar konsekvens af de ændrede forhold i Europa.

Koncentration og ændrede prioriteringer i det nordiske samarbejde må få konsekvenser også for organisationen. I tillæg til politisk styring og koordinering er der behov for en forenkling af strukturerne for at opnå både et bedre overblik over aktiviteterne og bedre samordning af virksomheden.

Ministerrådet har på sit bord en række problemstillinger og forslag vedrørende organisatoriske tilpasninger. Nedenfor nævnes nogle eksempler.

— Ministerrådet er regeringernes samarbejdsorgan. Embedsmandskomitéernes hovedopgave er at være forberedende organer for ministrene. Deres virksomhed må indrettes tydeligere på dette.
— Antallet af embedsmandskomitéerne bør overvejes. Deres ansvarsområde tilpasses den administrative struktur i landene. Beslutning om oprettelse af nye embedsmandskomitéer henlægges til samarbejdsministrene. Der er anledning til at vurdere normalinstruksen for embedsmandskomitéerne, herunder deltagerantallet og større udnyttelse af muligheden for at ét land eller generalsekretæren kan sætte sager på Ministerrådets dagsorden.
— Beslutningsproceduren gøres mere stringent, f.eks. ved at alle sekretariatsforslag til beslutninger i alle sammensætninger af ministerrådet fremlægges af generalsekretæren. Flere formandsskabsinitiativer bør også overvejes.
— Sekretariatet bør få som en hovedopgave politisk forberedelse af samarbejdet samt samordning mellem sektorerne. I øvrigt kan sekretariatsbistanden koncentreres på et mindre antal prioriterede og budgettunge områder. På disse områder bliver det sekretariatets opgave at medvirke ved udarbejdelsen af nye initiativer og strategier. Flere egne initiativer og bedre profilering af samarbejdets resultater kræves af sekretariatet. Forvaltningsopgaver udskilles fra sekretariatet efter nærmere vurdering.
— Institutionernes rolle vurderes systematisk. Fælles institutioner bør som hovedregel kun findes på områder, hvor de erstatter nationale organer. Det kan som hovedregel være de enkelte sektorer, som i lyset af de ressourcer, sektoren får til rådighed, tager stilling til hensigtsmæssigheden af institutioner inden for deres område.
— Der foretages en udredning for en eventuel samordning/ samlokalisering af Nordisk Råds præsidiesekretariat og Ministerrådssekretariatet. Udredningen skal være færdig inden udgangen af 1992.

X. Udviklingen af det nordiske regeringssamarbejde i lyset af EØS-aftalen

Ministerrådet konstaterer, at statsministrene sammen med samarbejdsministrene har taget et ansvar for, at det nordiske samarbejde fortsat er tilstrækkeligt stærkt og politisk betydningsfuldt, og vil derfor

1. Foretage en tilpasning af af regeringssamarbejdets indhold og former i overensstemmelse med nye krav og ændrede betingelser som følge af EØS-aftalen. Hovedvægten lægges på samarbejde, som er af klar politisk betyd-

ning. Der gennemføres et nært nordisk samarbejde inden for rammerne af aftalens bestemmelse om regionalt samarbejde.

2. Som der nærmere er redegjort for i afsnit V—VI, *samtidigt*
   — styrke regeringssamarbejdet i Norden indadtil ved at videreføre og koncentrere arbejdet, samt ved at vitalisere nogle områder, som bliver tyngdepunkter i det fremtidige arbejde, *og*
   — fremme Nordens profil og indflydelse udadtil i Europa ved lægge vægt på nogle nordiske politikområder, som det er særligt vigtigt at få gennemslagskraft for i Europa, eller hvor den europæiske politik er af særlig betydning for Norden.
3. Arbejde for at styrke og nyttiggøre det nordiske netværkssamarbejde og aktivere folkebevægelser og medborgerorganisationer.

   De permanente, samnordiske institutioner gives større resultatansvar og klarere operativ indretning samtidig med, at nærtstående institutioner sammenlægges.
4. Styrke samarbejdet i Vestnorden.
5. Bidrage til et fortsat samarbejde mellem de nordiske lande og Nordens nærområder, herunder med Baltikum og i Østersøområdet som et supplement til den nationale indsats.
6. Fremme Nordens indflydelse og profil i Verden iøvrigt ved at fortsætte og vitalisere det omfattende nordiske samarbejde, som forekommer i forskellige internationale spørgsmål.
7. Arbejde for at regeringssamarbejdet samordnes bedre og får større politisk tyngde, herunder også det ikke-formaliserede samarbejde mellem udenrigsministrene, udenrigshandelsministrene og bistandsministrene. Ved hjælp af de etablerede udenrigsministermøder vil regeringerne fordybe det udenrigs og sikkerhedspolitiske samarbejde på områder, hvor de nordiske lande har fælles interesser.
8. Indlede yderligere organisatoriske og budgetmæssige tilpasninger i lyset af konklusionerne på den nyvurdering, statsministrene har sat igang. Det samnordiske budget skal afspejle visse tyngdepunktsområder, og antallet af støttede projekter skal reduceres.
9. I samarbejde med Nordisk Råd og i lyset af statsministrenes nyvurdering af samarbejdet søge former, der forenkler og effektiviserer samspillet med parlamentarikersiden, og sikrer den parlamentariske indflydelse på det nordiske regeringssamarbejde.

XI. Opfølgning

Stedfortræderkomitéen får i opdrag at stille konkrete forslag til Ministerrådet (samarbejdsministrene) om implementering af programmet og herunder efter behov at videreudvikle analysen i kapitlerne V og VI med henblik på en mere præcis og detaljeret beskrivelse som grundlag for den fremtidige prioritering.

Stedfortræderkomitéen skal høre de øvrige embedsmandskomitéer.

C 1
1992

Nordiskt samarbete 1991

Nordiska ministerrådets verksamhetsberättelse

Till Nordiska rådet

Nordiska ministerrådet avger härmed, i överensstämmelse med artikel 64 i samarbetsavtalet av den 23 mars 1962 (Helsingforsavtalet), sin berättelse om det nordiska samarbetet till Nordiska rådets 40:e session.

Köpenhamn i december 1991

På Nordiska ministerrådets vägnar

Ole Norrback

Fridtjov Clemet

		Sida
I	**Inledning**	1019
1	**Året i huvuddrag**	1019
II	**Överordnade frågor**	1025
1	**Samarbetsministrarnas arbetsområden**	1025
2	**Verksamheten 1991**	1027
2.1	*Överordnade/tvärsektoriella program och liknande*	1027
2.1.1	Norden i Europa	1027
2.1.1.1	Den vesteuropæiske integration	1027
2.1.1.2	Samarbejde med Baltikum og Østeuropa	1029
2.1.1.3	Europainformation	1030
2.1.2	Ett starkare Norden	1032
2.1.3	Bioteknologi	1032
2.1.4	Flyktning- og migrasjonsspørsmål	1033
2.1.5	Nordisk utbytestjänstgöring	1037
2.1.6	Datapolitikk	1037
2.2	*Budget och ekonomi*	1037
2.3	*Informationsverksamheten*	1038
2.3.1	Information och informationsmaterial	1038
2.3.2	Publikationsvirksomheden	1038
3	**Nordiska rådets yttranden, rekommendationer och framställning**	1039
3.1	*Nordiska rådets yttranden*	1039
3.2	*Nordiska rådets rekommendationer och framställning*	1042
III	**Lagstiftningssamarbetet**	1056
1	**Inledning**	1056
2	**Familjerätt**	1056
2.1	*Äktenskapsrätt m.m.*	1056
2.2	*Ogifta sambors förmögenhetsförhållanden*	1057
2.3	*Verkställande av utländska avgöranden om föräldramyndighet och rätt till samvaro med barn*	1057
2.4	*Förvaltar- och förmynderskap*	1057
2.5	*Den svenska lagen om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden*	1057
3	**Avtalsrätt, köprätt och konsumentlagstiftning m.m.**	1058
3.1	*Avtalsrätt*	1058
3.2	*Allmän köprätt*	1058
3.3	*Konsumentlagstiftning*	1058

3.3.1 Konsumentköp ... 1058
3.3.2 Konsumenttjänster ... 1059
3.3.3 Kreditavtal ... 1059
3.3.4 Konsumentskyddet vid köp av fast egendom ... 1060
3.3.5 Paketreseavtal ... 1060
3.4 *Handelsagenter och handelsrepresentanter* ... 1060

4 Skadeståndsrätt och försäkringsrätt ... 1061
4.1 *Skadeståndsrätt* ... 1061
4.1.1 Den allmänna skadeståndsrätten ... 1061
4.1.2 Produktskador ... 1061
4.1.3 Atomskador ... 1061
4.1.4 Miljöskador ... 1062
4.2 *Försäkringsrätt* ... 1062

5 Transporträtt ... 1062
5.1 *Sjörätt* ... 1062
5.2 *Övrig transporträtt* ... 1063

6 Immaterialrätt ... 1063
6.1 *Upphovsrätt* ... 1063
6.2 *Industriellt rättsskydd* ... 1063

7 Bolagsrätt ... 1064

8 Adb-rätt ... 1064
8.1 *Datasekretess* ... 1064
8.2 *Betalningssystem och Adb* ... 1065

9 Straffrätt ... 1065
9.1 *Narkotikakriminalitet* ... 1065
9.2 *Ekonomisk brottslighet* ... 1066
9.3 *Samfundstjeneste og konfliktråd* ... 1066
9.4 *Bødeansvar for kollektive enheder* ... 1067
9.5 *Övrigt* ... 1067

10 Processrätt ... 1067
10.1 *Domstolsreformen i Finland, Norge och Sverige* ... 1067
10.2 *Reformerna i Danmark* ... 1068
10.3 *Våldsoffrets ställning* ... 1068
10.4 *Internationell processrätt* ... 1069

11 Offentlig rätt ... 1069

12 Nordiska rådets yttranden och rekommendationer ... 1070
12.1 *Nordiska rådets yttranden* ... 1070
12.2 *Nordiska rådets rekommendationer* ... 1070

IV	**Forbrugerpolitik**	1074
1	**Sammenfatning**	1074
2	**Den forbrugerpolitiske udvikling i de nordiske lande**	1075
3	**Det nordiske samarbejde inden for forbrugersektoren**	1076
4	**Virksomheden 1991**	1077
4.1	*Forbrugernes sikkerhed*	1077
4.2	*Forbrugernes økonomiske og retlige interesser*	1078
4.3	*Forbrugeruddannelse og -information*	1080
4.4	*Forbrugerindflydelse*	1081
5	**Nordisk Råds udtalelse**	1081
V	**Levnedsmidler**	1083
1	**Sammenfatning**	1083
2	**Udvikling i de nordiske lande**	1084
3	**Det nordiske samarbejde på levnedsmiddelområdet**	1085
4	**Virksomheden 1991**	1086
4.1	*Det nordiske samarbejde i forhold til Europa*	1086
4.2	*Kost og ernæring*	1086
4.3	*Toksikologi og risikovurdering*	1087
4.4	*Levnedsmiddelhygiejne og -kontrol*	1088
4.5	*Drikkevand*	1089
VI	**Jämställdhetssamarbetet**	1090
1	**Sammanfattning**	1090
2	**Utveckling i de nordiska länderna**	1090
3	**Riktlinjer för det nordiska jämställdhetssamarbetet**	1090
4	**Verksamheten 1991**	1091
4.1	*Arbetslivet*	1091
4.1.1	Lika lön för kvinnor och män i Norden	1091
4.1.2	Utbildning och karriärmöjligheter för kvinnor i databranschen	1092
4.1.3	Kvinnors kompetensutveckling, avancemang och ledaregenskaper	1092

4.2	*Social- och familjepolitik*	1092
4.2.1	Seminarieserie om invandrade kvinnor	1092
4.2.2	Anpassningsmöjligheter mellan familjeliv och arbetsliv i några utvalda kvinno- och mansyrken	1092
4.2.3	Rekrytering av män till den offentliga barnomsorgen	1092
4.2.4	Mäns utnyttjande av föräldraledighet m.m.	1093
4.3	*Övrigt*	1093
4.3.1	Kvinnoorganisationernas medverkan i det nordiska jämställdhetssamarbetet	1093
4.3.2	Kvinnor och män i Norden— jämställdhetsstatistik	1093
4.3.3	Stöd till nordisk kvinnoforskning	1093
4.3.4	Projektverksamhet	1094
4.3.5	Integrering av jämställdhet i andra sektorer	1094
5	**Nordiska rådets rekommendationer**	1095
VII	**Allmänkultur och mediasamarbete**	1098
1	**Inledning**	1098
2	**Utveckling**	1099
3	**Institutioner och fasta samarbetsorgan**	1099
3.1	*Nordens Hus i Reykjavík*	1099
3.2	*Nordisk konst- och konstindustrikommitté (NKKK)*	1100
3.2.1	Nordiskt konstcentrum (NKC)	1100
3.3	*Nordens Hus på Färöarna*	1101
3.4	*Nordens Institut i Grønland (NAPA)*	1101
3.5	*Nordens Institut på Åland*	1102
3.6	*Nordisk samisk institutt (NSI)*	1102
3.6.1	Nordisk sameråd	1102
3.7	*Nordiskt konstnärscentrum — Dalsåsen*	1103
3.8	*Nordisk film- og tv-fond*	1103
3.9	*Styringsgruppen for nordisk kultur- og massemediesamarbejde*	1104
3.10	*Samnordisk kulturinformation i utlandet*	1105
3.11	*Nordisk litteratur- och bibliotekkomité*	1105
3.11.1	Nordisk Råds litteraturpris	1106
3.12	*Nordiska musikkommittén (NOMUS)*	1106
3.12.1	Nordiska rådets musikpris	1106
3.13	*Nordisk teater- og dansekomité*	1107
3.14	*Nordisk ungdomskomité*	1107
3.15	*Nordisk idrettssamarbeid*	1108
4	**Nordiska rådets yttranden och rekommendationer**	1108
4.1	*Nordiska rådets yttranden*	1108
4.2	*Nordiska rådets rekommendationer*	1109

VIII	**Uddannelse**	1112
1	**Indledning**	1112
2	**Institutioner og faste samarbejdsorganer**	1112
2.1	*Nordens folkliga akademi*	1112
2.2	*Nordisk språksekretariat*	1112
2.3	*Nordiska språk- och informationscentret*	1113
2.4	*Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde*	1113
2.4.1	Overenskomst om nordisk uddannelsesfælleskab på det gymnasiale niveau	1114
2.4.2	Nordisk sprogsamarbejde	1114
2.4.3	Nordisk musik i skolan	1115
2.4.4	Nordplus-junior	1115
2.4.5	Elevudveksling i Norden	1115
2.4.6	Miljöundervisning	1115
2.4.7	Yrkespedagogiskt FoU-samarbete	1116
2.4.8	Evaluering	1116
2.4.9	Regionalt skolsamarbete	1116
2.4.10	Datakommunikation i nätverk	1117
2.4.11	Ligestilling	1117
2.4.12	Samarbejde om små yrkesfag	1117
2.4.13	Samarbejde om fiskeriundervisning	1117
2.4.14	Samarbejde om undervisning af små handikapgrupper	1117
2.4.15	Informations- og erfaringsudveksling	1118
2.5	*Styringsgruppen for nordisk folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejde*	1118
2.5.1	Folkeoplysningsstøtteordningen	1119
2.5.2	Nordisk folkehøjskolestøtteordning	1119
2.5.3	Relation mellem almen og erhvervsrettet voksenundervisning	1119
2.5.4	Fjernundervisning	1119
2.5.5	Voksenundervisningssamarbejde i forhold til Europa	1119
2.5.6	Norden og Østersølandene	1120
2.5.7	Analyse af ressourceanvendelsen til folkeoplysning og voksenundervisning	1120
2.5.8	Informationsvirksomhed	1120
2.5.9	Koordinering af nordisk folkeoplysningssamarbejde	1120
2.5.10	Handlingsprogram for styrkelsen af voksenuddannelserne i fremtiden — Voks Frem	1121
2.6	*Samarbetet kring datateknologi på utbildningsområdet — Dataprogramgruppen*	1121
3	**Nordisk Råds rekommandationer**	1122
IX	**Forskning og høyere utdanning**	1123
1	**Sammendrag**	1123

2	**Utviklingen innen forskning og høyere utdanning**	1123
3	**Samarbeidsformer innen forskning og høyere utdanning**	1123
4	**Virksomheten i 1991**	1124
4.1	*Nordisk utdanningsfelleskap*	1124
4.2	*Nordplus (Nordiskt program för utbyte av lärare och studerande vid universitet och högskolor)*	1124
4.3	*Forskningspolitisk samarbeid*	1125
4.4	*Forskningsprogrammer*	1125
4.4.1	Miljøforskning	1125
4.4.2	Polarforskning	1126
4.5	*Forskerutdanning*	1126
4.6	*Forskningsinstitusjoner og faste samarbeidsorganer*	1127
4.6.1	Nordisk journalistcenter	1127
4.6.2	Nordiska högskolan för hushållsvetenskap (NHH)	1128
4.6.3	Nordisk federation för medicinsk undervisning	1128
4.6.4	Nordiske kurs i språk og litteratur	1128
4.6.5	Nordisk institutt for teoretisk fysikk (Nordita)	1128
4.6.6	Nordiska institutet för folkdiktning (NIF)	1129
4.6.7	Nordisk institutt for sjørett	1129
4.6.8	Nordiske geoekskursjoner til Island	1130
4.6.9	Nordisk institut for Asienstudier (NIAS)	1130
4.6.10	Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (Nordinfo)	1130
4.6.11	Nordisk vulkanologisk institutt (Nordvulc)	1130
4.6.12	Nordisk dokumentationscentral for massekommunikationsforskning (Nordicom)	1131
4.6.13	Nordiska institutet för samhällsplanering (Nordplan)	1131
4.6.14	Nordisk sommeruniversitet (NSU)	1131
4.6.15	Nordisk kollegium for marinbiologi (NKMB)	1132
4.6.16	Nordisk kollegium for ekologi (NKE)	1132
4.6.17	Nordisk kollegium for fysisk oceanografi (NKFO)	1132
4.6.18	Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning (NoSAMF)	1133
5	**Nordisk Råds rekommandasjoner**	1133
X	**Arbejdsmarked**	1139
1	**Sammenfatning**	1139
2	**Indledning**	1139
2.1	*Den generelle udvikling på arbejdsmarkedet*	1139
2.2	*Nordisk samordning i internationale fora på arbejdsmarkedspolitikkens område*	1141

3	**Samarbejdet på arbejdsmarkedsområdet i 1991**	1141
3.1	*Det fælles nordiske arbejdsmarked*	1142
3.2	*Arbejdsmarkedets funktionsmåde*	1142
3.3	*Samspillet mellem den økonomiske politik og arbejdsmarkedspolitikken*	1142
3.4	*Metodeudvikling m. m.*	1142
3.5	*Arbejdsmarkedssamarbejdets medvirken i den nye ligestillingshandlingsplan, 1989—93*	1142
4	**Nordisk Råds ytringer og rekommandationer**	1143
4.1	*Nordisk Råds ytring*	1143
4.2	*Nordisk Råds rekommandationer*	1143
XI	**Arbejdsmiljø**	1146
1	**Sammenfatning**	1146
2	**Udviklingen i landene**	1146
3	**Samarbejdets struktur på arbejdsmiljøområdet**	1147
4	**Virksomheden 1991**	1148
4.1	*Forskningsvirksomhed*	1148
4.2	*Tilsynsvirksomhed*	1149
4.3	*Arbejdsliv og arbejdsret*	1150
4.4	*Ligestillingsspørgsmål*	1151
4.5	*Arbejdsmiljøet i europaperspektiv*	1151
4.6	*NIVA's virksomhed*	1152
4.7	*Den økonomiske ramme for projektvirksomheden*	1152
5	**Nordisk Råds rekommandationer**	1152
XII	**Socialpolitik**	1156
1	**Sammenfatning**	1156
2	**Udviklingen inden for social- og sundhedsvæsenet i Norden**	1156
3	**Grundlaget for samarbejdet på social- og sundhedsområdet**	1156
4	**Det nordiske samarbejde på social- og sundhedsområdet**	1157
4.1	*Socialpolitisk ministermøde*	1157
4.2	*Samarbejde på socialsektorens område*	1157
4.2.1	Generaldirektørernes (social) møde	1157

4.2.2	Socialhjælp m.v. og socialforsikring	1157
4.2.3	Børne-, ungdoms- og familiepolitisk samarbejde	1158
4.2.4	Ældreområdet	1158
4.2.5	Handicapområdet	1159
4.2.6	Socialstatistisk samarbejde	1160
4.2.7	Samarbejde vedrørende rusmidler	1160
4.3	*Samarbete på hälso- och sjukvårdsområdet*	1161
4.3.1	1991 års medicinaldikrektörsmöte	1161
4.3.2	Samarbete på tandvårdsområdet	1161
4.3.3	Läkemedelssamarbetet	1161
4.3.4	Medicinalstatistiskt samarbete	1162
4.3.5	Gemensam arbetsmarknad för hälso- och sjukvårdspersonal	1162
4.3.6	Nordisk handlingsplan mot cancer	1163
4.3.7	Koordinering av standardiseringsarbetet	1163
4.3.8	Samnordiska insatser mot aids	1163
4.3.9	Regionala variationer i hälsoväsendet	1164
4.4	*Efteruddannelse*	1164
4.4.1	Nordisk uddannelsesprojekt for udvikling af social service (Nopus)	1164
4.4.2	Nordisk uddannelsescenter for døvblindepersonale (NUD)	1164
4.4.3	Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV)	1165
5	**Narkotikapolitik**	1166
5.1	*Sammenfatning*	1166
5.2	*Udvikling inden for narkotikaområdet i Norden*	1166
5.3	*Grundlaget for arbejdet på narkotikaområdet*	1166
5.4	*Det nordiske samarbejde på narkotikaområdet*	1166
6	**Nordisk Råds udtalelser, rekommandationer og framstilling**	1167
6.1	*Nordisk Råds udtalelser*	1167
6.2	*Nordisk Råds rekommandationer og framstilling*	1168
XIII	**Bygg- och bostadssektorn**	1176
1	**Sammanfattning**	1176
2	**Utvecklingen inom bygg- och bostadssektorn**	1176
3	**Verksamheten år 1991**	1177
3.1	*Ministerrådet*	1177
3.2	*Institutionerna*	1178
3.2.1	Nordiska kommittén för byggbestämmelser (NKB)	1178
3.2.2	INSTA B	1179
3.2.3	Nordiska byggforskningsorganens samarbetsgrupp (NBS)	1179
3.2.4	Nordiska styrgruppen för bostadspolitisk projektverksamhet	1181

4	**Nordiska rådets yttranden och rekommendationer**	1182
4.1	Nordiska rådets yttranden	1182
4.2	Nordiska rådets rekommendationer	1182
XIV	**Miljövård**	1183
1	**Sammanfattning**	1183
2	**Det nordiska samarbetet inom miljösektorn**	1183
3	**Verksamhet 1991**	1185
3.1	*Luftföroreningar*	1185
3.2	*Vatten- och havsföroreningar*	1186
3.2.1	Vattenföroreningar	1186
3.2.2	Havsföroreningar	1186
3.3	*Kemikalier*	1187
3.4	*Toxikologi*	1189
3.5	*Kemikalieolyckor*	1189
3.6	*Renare teknologi, avfall och återanvändning*	1190
3.7	*Naturvård och friluftsliv*	1190
3.8	*Miljöforskning*	1191
3.9	*Miljöekonomi*	1192
3.10	*Miljödata och miljökvalitetsövervakning*	1192
3.10.1	Miljödata	1192
3.10.2	Miljökvalitetsövervakning	1193
3.11	*Norden — EG*	1194
3.12	*Samarbete inom trafik/miljöområdet*	1194
3.13	*Information*	1195
3.14	*Projektverksamhet*	1195
4	**Nordiska rådets yttranden och rekommendationer**	1198
4.1	*Nordiska rådets yttranden*	1198
4.2	*Nordiska rådets rekommendationer*	1198
XV	**Transport och kommunikation**	1210
1	**Sammanfattning**	1210
2	**Utvecklingen inom transportsektorn**	1210
3	**Det nordiska transportsamarbetet**	1211
4	**Verksamheten 1991**	1211
4.1	*Fast forbindelse over Øresund*	1211
4.2	*Nordiskt samarbete angående flyg-, järnvägs- och sjösäkerhet*	1211
4.2.1	Samarbejdet på flysikkerhedsområdet	1211

4.2.2	Järnvägssäkerhet	1212
4.2.3	Sjösäkerhetssamarbete	1212
4.3	*Post- och telesamarbete*	1212
4.4	*Meteorologi*	1213
4.5	*Nordisk kommitté för transportforskning (NKTF)*	1213
4.6	*Nordiskt vägtekniskt förbund (NVF)*	1213
4.7	*Projektverksamheten*	1214
5	**Nordiska rådets yttranden och rekommendationer**	1214
5.1	*Nordiska rådets yttranden*	1214
5.2	*Nordiska rådets rekommendationer*	1215
XVI	**Trafiksäkerhet**	1222
1	**Inledning**	1222
2	**Trafikolycksfallsutvecklingen i de nordiska länderna**	1222
3	**Nuvarande samarbete**	1222
3.1	*NTR*	1222
3.2	*NKT*	1222
4	**Verksamheten under år 1991**	1224
4.1	*Projektverksamheten*	1225
5	**Uppföljning av den nordiska handlingsplanen för ökad trafiksäkerhet i Norden**	1225
5.1	*Hastighetsöverträdelser*	1225
5.2	*Trafikonykterhet*	1226
5.3	*Nyblivna förare*	1226
5.4	*Oskyddade trafikanter*	1226
6	**Arbetet med att genomföra handlingsplanen 1992–94 för ökat trafiksäkerhetsarbete i Norden**	1226
7	**Rapporter från NTR**	1227
8	**Nordiska rådets yttranden och rekommendationer**	1227
8.1	*Nordiska rådets yttranden*	1227
8.2	*Nordiska rådets rekommendationer*	1227
XVII	**Jord- og skogbruk**	1230
1	**Sammenfatning**	1230
2	**Jord- og skogbrukets utvikling i de nordiske land**	1230

3	**Samarbeidets struktur på jord- og skogbruksområdet**	1232
4	**Virksomheten 1991**	1232
4.1	*Allmenne spørsmål*	1232
4.2	*Bioteknologi*	1233
4.3	*Jordbruksforskning*	1233
4.4	*Skogforskning*	1233
4.5	*Forskerutdannelse*	1234
4.6	*Nordisk genbanksamarbeide for planter*	1234
4.7	*Nordisk genbanksamarbeide for husdyr*	1234
4.8	*Planteforedling*	1235
4.9	*Kontrollinstitusjonenes samarbeide*	1235
4.9.1	Veterinærområdet	1235
4.9.2	Plantesunnhetsbeskyttelse og frøkontroll	1236
4.9.3	Landbruksteknisk harmonisering	1236
4.9.4	Innsatsmidler i landbruket	1236
4.10	*Landbruksmiljø*	1236
4.11	*Nordens Nordområder*	1237
4.12	*Østeuropa-samarbeidet*	1237
XVIII	**Fiskeri**	1238
1	**Sammenfatning**	1238
2	**Fiskeriets utvikling i de nordiske landene**	1238
3	**Nordisk samarbeidsprogram for fiskeriområdet**	1241
4	**Virksomheten i 1991**	1241
4.1	*Almene og politiske spørsmål*	1242
4.2	*Øst-Europa*	1242
4.3	*Markedsforskning*	1242
4.4	*Marin økologi og havpattedyrspørsmål*	1243
4.5	*Flerbestandsforskning*	1243
4.6	*Havbeite og akvakultur*	1243
4.7	*Selektivitet*	1243
4.8	*Rapporter*	1244
XIX	**Regionalpolitik**	1245
1	**Sammanfattning**	1245
2	**Den regionala utvecklingen**	1245
3	**Det nordiska samarbetet inom det regionalpolitiska området**	1246

4	**Verksamheten 1991**	1247
4.1	*Allmänt*	1247
4.2	*Forskning och utredningsverksamhet, erfarenhetsutbyte m. m.*	1248
4.3	*Samverkan inom och mellan regioner i Norden*	1250
4.3.1	Gränsregionalt samarbete	1250
4.3.2	Temaorienterad samverkan mellan regioner	1252
4.4	*Sektorsövergripande samarbete*	1253
4.5	*Samarbete i internationella frågor*	1254
4.6	*Gemensamma regionalpolitiska stödordningar*	1254
5	**Nordiska rådets rekommendationer**	1255
XX	**Økonomiske- og finanspolitiske emner**	1259
1	**Sammenfatning**	1259
2	**Den økonomiske utviklingen i de nordiske land**	1259
3	**Allmänt om finans- och ekonomisektorn**	1261
4	**Virksomheten 1991**	1262
5	**Valuta- och kapitalmarknadsfrågor**	1265
5.1	*Utvecklingen på växelkursområdet i Norden*	1265
5.2	*Ändringar i de nordiska ländernas valutaregleringar*	1267
6	**Nordiska ekonomiska forskningsrådet (NEF)**	1268
7	**Prosjektbevilgninger**	1268
XXI	**Industripolitik**	1270
1	**Sammanfattning**	1270
2	**Den industriella utvecklingen i de nordiska länderna**	1270
3	**Det nordiska samarbetet inom industrisektorn**	1270
3.1	*Ministerrådet*	1270
3.2	*Institutionerna*	1271
3.2.1	Nordiska industrifonden	1271
3.2.2	Nordtest	1272
3.2.3	Nordex	1272
3.2.4	Norda	1273
3.2.5	Normet	1273
3.3	*Projekt*	1273
4	**Nordiska rådets yttranden**	1274

XXII	**Energipolitikk**	1275
1	**Sammendrag**	1275
2	**Utvikling innenfor sektoren i de nordiske land**	1275
3	**Gjeldende samarbeidsprogram, sektorens struktur m v**	1277
4	**Virksomheten 1991**	1278
4.1	*Energimarknader och energiplanering*	1278
4.2	*Energi och miljö*	1279
4.3	*Energiøkonomisering*	1280
4.4	*Energiforskning*	1280
4.5	*Naturgass*	1281
4.6	*Nordnorm-kommisjonen*	1281
4.7	*Drivhusgasser og kostnadseffektive virkemidler*	1281
5	**Nordisk Råds rekommandasjoner**	1282
XXIII	**Handelspolitikk**	1283
1	**Sammenfatning**	1283
2	**Utviklingen innenfor det handelspolitiske samarbeid mellom de nordiske land**	1283
3	**Gjeldende samarbeidsprogram, sektorens struktur m v**	1284
4	**Virksomheten 1991**	1285
4.1	*EK-handel*	1285
4.2	*Østeuropa/Baltikum*	1285
4.3	*NoPEF*	1286
4.4	*Handelshindre*	1286
4.5	*Styringsgruppen for avvikling av tekniske handelshindringer i Norden (STH)*	1287
4.6	*Offentlige innkjøp*	1287
4.7	*Grensekontroll av varer*	1288
5	**Prosjektvirksomheten**	1289
6	**Nordisk Råds rekommandasjon**	1290
XXIV	**Bistand**	1291
1	**Sammenfatning**	1291
2	**Udviklingen inden for bistandsområdet**	1291

3	**Bistandssektorens struktur**	1292
4	**Virksomheden 1991**	1293
4.1	*Nordisk udviklingsfond (NDF)*	1293
4.2	*Regionalt samarbejde*	1293
4.2.1	SADCC	1293
4.2.2	Centralamerika	1293
4.3	*Andre arbejdsgrupper*	1294
4.3.1	Menneskerettigheder og udviklingsbistand	1294
4.3.2	Volumen	1294
4.3.3	Miljø og bistand	1294
4.3.4	Kvinder og udvikling	1294
4.4	*Multilateralt samarbejde*	1295
4.5	*FN i udviklingssamarbejdet*	1295
4.6	*Samfinansierede nordiske projekter og aktiviteter*	1295
4.6.1	Stöd till SATCC (Southern Africa Transport Coordination Commission)	1295
4.6.2	Regional genbank för SADCC-länderna	1295
4.6.3	Norsad-fonden	1295
5	**Nordisk Råds udtalelser**	1296
XXV	**Turism**	1297
1	**Sammanfattning**	1297
2	**Det nordiska turistsamarbetet**	1297
3	**Det nordiska turistprogrammet**	1297
4	**Projektverksamheten 1991**	1298
5	**Regionalt turistsamarbete**	1299
6	**Nordiska rådets yttranden**	1299

Bilaga

Budgetutskottets betänkande över Nordiska ministerrådets berättelse 1991 (C 1) jämte *Bihang 1—5* (fackutskottens uttalanden över berättelsen).

Bihang 1: Ekonomiska utskottets uttalande	1310
Bihang 2: Juridiska utskottets uttalande	1313
Bihang 3: Kulturutskottets uttalande	1323
Bihang 4: Miljöutskottets uttalande	1329
Bihang 5: Socialutskottets uttalande	1334

Meddelanden om Nordiska rådets rekommendationer och framställningar

Rek.nr.	*Ang.*	*Sida*
24/1983/s	Klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården (A 618/s)	1168
21/1985/s	Program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa (A 682/s)	1143
15/1987/s	Erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor (A 708/s; A 708Ä/s)	1152
17/1987/s	Handlingsprogram mot aids (A 744/s)	1168
23/1987/s	Ökade flyttningsmöjligheter för pensionärer i Norden (A 768/s)	1168
24/1987/m	Samarbete kring genteknologi (A 772/s)	1042
41/1987/m	Förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet i Norden (A 756/t)	1227
44/1987/m	Plan för infrastrukturinvesteringar i Norden	1215
7/1988/m	Storstädernas trafik- och miljöproblem (A 814/t)	1216
43/1988/j	Samarbete om kriminalitetsefterforskning (A 806/j)	1070
12/1989/k	Datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer (A 837/k)	1133
13/1989/k	Utbildnings- och praktikantutbytessamarbetet med EG (A 840/k)	1143
20/1989/j	Intensiverad övervakning av bojkottlagstiftning mot Sydafrika (A 854/j)	1043
23/1989/e	Samnordisk användning av informationssystem och databanker (A 820/t)	1043
25/1989/m	Ökat samarbete inom järnvägstrafiken (A 827/t och A 858/t)	1217
26/1989/m	Fordonstekniskt samarbete (A 833/t)	1228
27/1989/m	Samordnad trafik- och trafiklärarutbildning (A 863/t)	1228
30/1989/s	Utbildning och legitimation för kiropraktorer (A 825/s)	1169
31/1989/s	Hjälpmedelsförsörjning för handikappade (A 826/s)	1169
32/1989/s	Samarbetsprogram för räddningstjänstområdet (A 828/s)	1045
33/1989/s	Ökade insatser inom barn- och familjepolitiken (A 832/s)	1170
35/1989/s	Insatser för minskad alkoholkonsumtion i Norden (A 846/s)	1170
36/1989/s	Plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar, punkt 2 (A 850/s och A 850Ä/s)	1171
37/1989/m	Skydd av den nordiska havsfågelfaunan (A 853/s)	1198
41/1989/k	Utökat nordiskt utbildningssamarbete (A 898/e)	1134
43/1989/m	Överföring av miljöteknologi utanför Norden (A 898/e)	1198
46/1989/k	Åtgärder för Nordplus-programmets genomförande (A 872/k)	1135
1/1990/m	Nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990—1994 (B 100/e)	1255
7/1990/j	Internationellt samarbete för jämställdhet mellan kvinnor och män (A 881/j)	1095
8/1990/j	Samnordisk vapenlagstiftning (A 899/j)	1071

14/1990/k Nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk (A 908/k) 1109
15/1990/m Tvärflyg i Mittnorden (A 905/t) 1217
18/1990/m Globalt miljösamarbete (B 106/s, A 873/s) 1199
20/1990/m Internationellt samarbete om export av avfall (A 859/s) . 1200
21/1990/m Nätverk för renare teknologier (A 859/s) 1201
22/1990/m Åtgärder för att undvika oljekatastrofer (A 860/s) 1201
24/1990/m Luftföroreningsproblem på Nordkalotten (A 906/s) 1202
26/1990/s Telekommunikationer för handikappade (A 864/s) 1171
27/1990/s Forskningssamarbete om amalgam (A 868/s) 1172
28/1990/s Ratificering av FNs barnkonvention (A 891/s) 1172
29/1990/s Åtgärdsplan för uppföljning av FNs barnkonvention (A 891/s) 1172
30/1990/s Homosexuellas sociala situation (A 892/s) 1173
31/1990/m Toxikologiskt institut (A 894/s) 1203
32/1990/s Program mot ungdomsarbetslösheten (A 896/s) 1144
33/1990/s Nordbors rättigheter i Norden (A 904/s) 1045
2/1991/s Förbättrade kommunikationsmöjligheter för hörselskadade (A 902/t) 1173
3/1991/m Utveckling av det nordiska järnvägssystemet (A 907/t) .. 1218
4/1991/m Vägtrafikens miljöeffekter (A 911/t) 1204
5/1991/m Nordisk transportpolitik (A 933/t) 1219
6/1991/m Nordisk transportforskning (A 934/t) 1219
7/1991/m Transportsamarbete i Skagerrak-regionen (A 942/t) 1220, 1257
8/1991/m Handlingsplan för säkrare trafik i Norden (B 115/t) 1229
9/1991/j Lagstiftningssamarbete om bio- och genteknologi (A 939/j) 1071
10/1991/j Lagstiftning rörande skuldsanering (A 922/j) 1072
11/1991/j Lagstiftning rörande grupptalan (A 923/j) 1072
12/1991/j Jämnare könsfördelning i nordiska styrelser, kommittéer, utskott, nämnder m. m. (A 938/j) 1096
13/1991/j Nordiskt Forum 1994 (B 120/j) 1097
14/1991/j Rösträtt vid parlamentsval i annat nordiskt land (A 946/j) 1072
15/1991/j Nordiskt råd för forskning i europeisk integrationsrätt (B 114/j) 1073
16/1991/j Genomgång av Helsingforsavtalet (A 945/j) 1045
17/1991/j Ändringar i Helsingforsavtalets artiklar 1 och 45 (A 945/j) 1046
18/1991/m Ändringar i den nordiska transportöverenskommelsen (A 945/j) 1220
19/1991/j Ändringar i Helsingforsavtalet (B 118/j) 1046
20/1991/e Effektivare el- och energihushållning (A 913/e) 1282
21/1991/e Nordiska el-högspänningsnätet som "common carrier" (A 918/e) 1282
22/1991/e Förenklade tullprocedurer för sportflyget (A 941/e) 1290
23/1991/e Nordiska samarbetet efter 1992 (A 947/e) 1047
24/1991/e Koncernfacklig samverkan i Norden (A 949/e) 1153
25/1991/m Beräkningsmodell för Grön BNP (A 932/s och A 936/s) . 1205
26/1991/s Internationella standardregler för handikappade (A 937/s) 1174
27/1991/s Samnordiska brandskyddsbestämmelser (A 943/s) 1182
28/1991/s Nordiskt Reumatikerår 1993 (B 113/s) 1174

29/1991/s Finansiering av det nordiska reumatikeråret (B 113/s) ... 1174
30/1991/k Nordplans framtida verksamhet (A 909/k) 1135
31/1991/k Arbetsprogram för ändrad finansiering av kultursektorns organ (B 112/k) 1136
32/1991/k Information om det nordiska samarbetet utanför Norden (A 914/k) 1047
33/1991/k Samarbete om nordiskt hantverk och hemslöjd (A 920/k) 1111
34/1991/k Försöksprojekt Radio Scandinavia (A 925/k) 1111
35/1991/k Nordens år i Kalmar 1997 (A 950/k) 1048
36/1991/k Nordiskt miljöforskningsprogram (B 119/k) 1137
37/1991/k Samarbetsprogram för högre utbildning i Norden (B 116/k) 1137
38/1991/k Nordisk utbildningsgemenskap (B 117/k) 1122
39/1991/e Miljövårdsinsatser i Baltikum (A 910/e) 1048
40/1991/e Ekonomiskt och kulturellt samarbete med Östersjöländerna (A 915/e) 1049
41/1991/m Jordbrukssamarbete med Baltikum (A 944/e) 1049
42/1991/j Kunskapsöverföring till bl. a. Baltikum rörande parlamentarism och demokrati (A 921/j) 1049
43/1991/j Stöd till demokratiseringssträvandena och internationella samarbetet i bl. a. Baltikum (A 928/j) 1050
44/1991/m Transportsamarbete med Baltikum (A 953/t) 1050
45/1991/k Stipendier för folkhögskolestuderande från Baltikum och Östeuropa (A 917/k) 1051
46/1991/j Avskaffande av visumtvånget mellan Norden och Östeuropa (A 927/k) 1051
47/1991/k Kultursamarbete med Baltikum och Östeuropa (A 927/k) 1052
48/1991/m Miljöteknologi till Östeuropa (A 929/s) 1052
49/1991/m Informationsplikt rörande kärnkraftsanläggningar (A 929/s) 1282
50/1991/m Miljöbistånd till Baltikum (A 929/s) 1053
51/1991/m Förstärkning av Östersjökonventionen (A 952/s) 1208
52/1991/m Revision av Östersjökonventionen (A 952/s) 1208
53/1991/m Förbättrad finansiering av Östersjösamarbetet (A 952/s) . 1208
54/1991/e Stärkande av det nordiska samarbetet (A 974/e) 1053
55/1991/s Förstärkning av den nordiska modellen (A 978/s) 1053
56/1991/b Nordiska ministerrådets budget för 1992 (B 121/b) 1054
1/1992/s Framställning om samnordiska insatser för personer med epilepsi (A 912/s) 1175
2/1992/e Framställning om förhöjning av Nordiska investeringsbankens grundkapital (B 122/e) 1055

Kapitel I

Inledning
Året 1991 i huvuddrag

Den västeuropeiska integrationsprocessen och förändringarna i Östeuropa, särskilt de baltiska staternas framgångsrika frihetskamp, har i hög grad påverkat det nordiska samarbetet.

Inom EG tillskapas enligt planerna vid årsskiftet 1992/93 den inre marknad, som symboliserar en milstolpe i integrationsarbetet. Samtidigt förväntas de nordiska länderna på ett nytt och betydligt mer dynamiskt sätt bli delaktiga i det ekonomiska samarbetet inom ramen för ett Europeiskt Ekonomiskt Samarbetsområde, EES. Därtill kommer att Sverige ansökt om fullt medlemskap i EG. Denna utveckling har utgjort grunden för en intensiv diskussion om det officiella nordiska samarbetets form och innehåll efter 1992. Under sommaren har samarbetsministrarna överlämnat en rapport till statsministrarna om status och utveckling av det nordiska regeringssamarbetet. Framtidsfrågorna, som haft högsta prioritet i ministerrådet, har vidare behandlats på såväl ett särskilt idéseminarium som Nordiska rådets extrasession i Mariehamn. Resultatet av ministerrådets överväganden i saken förutsättes bli redovisat i ett ministerrådsförslag till Nordiska rådets 40:e session.

De nordiska länderna har gemensamt utvecklat ett omfattande samarbete med Baltikum och Östeuropa med utgångspunkt i det av ministerrådet antagna arbetsprogrammet. Informationskontoren i Tallin, Riga och Vilnius är bemannade och i full verksamhet. Utbildningssamarbetet har snabbt kommit igång genom effektiv hantering av stipendieordningen. För 1991 har cirka 250 baltiska studeranden fått stipendier för utbildning- eller praktikuppehåll i Norden. I likhet med stipendierna, har intresset för de medel som avsatts för stöd till konkreta samarbetsprojekt varit mycket stor. Ansökningarna har vida överstigit tillgängliga medel. Ministerrådsorganisationens samlade stöd- och hjälpinsatser till Baltikum och Östeuropa har uppskattats till cirka 30 miljoner DKK för år 1991, varav hälften hänför sig till arbetsprogrammet.

Dramatiska och oförutsedda händelser inom Sovjetunionen har skapat förutsättningar för en accelererande baltisk frigörelseprocess, vilken under sensommaren kulminerat i erkännande av Estland, Lettland och Litauen som suveräna stater. Denna glädjande utveckling har skapat en ny situation med nya utmaningar. Därtill kommer att Nordiska rådet vid den 39:e sessionen antog flera rekommendationer som tar sikte på en fortsatt utbyggnad av samarbetet med de baltiska länderna och Östeuropa i övrigt.

Ett brett och mångfacerat informationsarbete har bedrivits för att ytterligare synliggöra ministerrådet och det nordiska samarbetets mål, former och resultat. Under hösten har genomförts en stor annonskampanj i nordisk dags- och kvällspress, kompletterad med ett fylligt informationsmagasin i tabloidformat. Vidare har informationsinsatserna mot de övriga europeiska länderna intensifierats, bl. a. utkommer det månatliga nyhetsbrevet "Norden-the Top of Europe" nu på engelska, tyska och franska och skickas till cirka 2 200 adresser ute i Europa.

I en mellanrapport har redovisats status för genomförande av "Ett starkare Norden — Ekonomisk handlingsplan 1989—1992". Planens överordnade målsättning är att främja förutsättningarna för en balanserad ekonomisk utveckling genom att styrka den ekonomiska integrationen i Norden och Nordens ställning i omvärlden. Det är ministerrådets mening att verksamheter och samarbetsområden som bedöms vara av fortsatt betydelse skall fasas in i den ordinarie budgeten.

Inom ramen för *lagstiftningssamarbetet* har ett nordiskt råd för forskning i europeisk integrationsrätt upprättats och påbörjat sin verksamhet. Inledningsvis har ett stort seminarium om implementering av EG-rätten i de nordiska länderna arrangerats.

För det *byggnads- och bostadspolitiska området* har utarbetats ett förslag till nytt samarbetsprogram, som kommer att föreläggas Nordiska rådet till den 40:e sessionen. Förslaget innebär satsningar inom programområdena Byggd miljö, Bostadspolitik, Säkerhet, hälsa och kvalitet samt Internationella insatser.

Inom *industrisektorn* har en översyn gjorts av Nordiska industrifonden. En ny verksamhetsinriktning föreslås genom koncentration på nordiska forskningskonsortier och på nordiska nischer av betydelse för näringslivet. Planer för samverkan med de baltiska länderna har utarbetats.

Inom *handelssektorn* har man koncentrerat sig på att få avvecklat handelshinder och kartläggning av nationella regler om gränskontroll av varor. Antalet utestående problem har minskat drastiskt, inte minst som en följd av de nya perspektiv EES-avtalet öppnat. Den preliminära analysen av avtalets konsekvenser för det nordiska handelspolitiska samarbetet visar att vissa etablerade mönster kommer att försvinna, medan några nya kommer att uppstå.

Inom *konsumentområdet* bedrivs arbetet enligt gällande samarbetsprogram, som omfattar samma teman som EG:s handlingsplan för konsumentpolitik, nämligen konsumenternas säkerhet, deras ekonomiska och rättsliga intressen, konsumentutbildning och information samt konsumenternas inflytande på varuutbudet.

Ministerrådets beslut under 1989 om införande av en nordisk miljömärkning av varor har under 1991 följts upp med fastsättande av regler för användning av miljömärket och utarbetande av kriterier för miljömärkning av olika produktgrupper.

På *livsmedelsområdet* är arbetet fortfarande inriktat på kost och näring, livsmedelstoxikologi och riskvärdering samt livsmedelskontroll och frågor om dricksvatten. Arbetet är inriktat på att underlätta handeln och livsmedelskontrollen. Resultatet används dessutom inför internationella organisationer och vid EES-förhandlingarna.

På det *allmänkulturella området* har ministerrådets beslut om bidrag med 20 MDKK i 1990 års priser till ett konst- och kulturcenter i Nuuk följts upp med ett avtal mellan ministerrådet, Grönlands hjemmestyre och Nuuk kommun om finansiering av centrets byggande och framtida drift.

Frågan om användning av egendomen på Dalsåsen i Fjaler har slutligt blivit löst. Ministerrådet har beslutat upprätta *Nordiskt konstnärcentrum — Dalsåsen* med uppgift att främja och utveckla det nordiska samarbetet inom konstområdet genom gästateljéer och annan konstnärlig verksamhet.

Den utomnordiska kulturinformationen har under året koncentrerat sig på

Sydamerika med en stor utställningsturné med nordisk modernistisk konst. De närmaste åren kommer denna informationsverksamhet främst att riktas mot Europa.

I stället för att arrangera egna nordiska kulturfestivaler har ministerrådet beslutat att under åren 1992—94 ge någon av de kulturfestivaler som i övrigt anordnas i de nordiska länderna status av nordisk kulturfestival. Beslut härom fattas av ministerrådet efter ansökan av festivalsarrangörerna. För 1992 har Kammarmusikfestivalen i Umeå och Vasa utsetts till nordisk kulturfestival.

Tre sakkunniga arbetsgrupper har tillsatts med anledning av "Arbetsprogrammet för ändrad finansiering och organisation av kultursektorns institutioner, samarbetsorgan och andra permanenta aktiviteter". De tre grupperna arbetar med allmänkulturområdet, utbildningsområdet samt området för forskning och högre utbildning, och kallar sig FINAL, FINUT och FINFORSK. Grupperna redovisar successivt resultatet av det pågående arbetet, som i sin helhet skall vara genomfört inom två år.

Inom *utbildningsområdet* har arbetet med genomförande av handlingsprogrammet för nordiskt språksamarbete — NordMÅL — inletts med en rad lärarkurser och produktion av läromedel. Vidare har nya produktioner inletts med användning av multimedia och ny teknik i nordisk språkundervisning. I arbetet läggs kontinuerligt vikt vid att styrka de icke skandinaviska språkområden inom Norden och att etablera tätare erfarenhetsutbyte med språkprojekt inom det övriga Europa.

Den av ministerrådet godkända överenskommelsen om nordisk utbildningsgemenskap på gymnasial nivå (allmänt gymnasium och yrkesskolorna) förväntas under hösten bli undertecknat av medlemsländerna.

För att stärka miljöundervisningen och för att frigöra den från en ensidig koppling till skolans naturvetenskapliga ämnen har ett nytt projekt startats med det övergripande temat "Intressekonflikter i bruk av naturressurser". Grundläggande frågor om demokrati, samhälleligt beslutsfattande, internationalisering, etik, språk och dylikt kommer att belysas.

Intresset har varit fortsatt stort för Nordplus-stipendierna. En internationell utvärdering av stödordningen har nyligen påbörjats.

Nordplus-junior, som under 1991 blivit ett självständigt program, har under hösten utvärderats med positivt resultat.

Nordiska forskarutbildningsakademin (NORFA), som administrerar stödet till forskarutbildning- och mobilitet i Norden, har under året inlett sin verksamhet. Ansökningarna om ekonomiskt stöd har kraftigt överstigit tillgängliga resurser.

I enlighet med Nordiska rådets rekommendation har ministerrådet beslutat om ett *nordiskt miljöforskningsprogram för åren 1993—97*. För programmets genomförande har ministerrådet tillsatt dels en programkommitté, dels en expertgrupp för ett vart av de tre huvudområdena klimatforskning, miljöforskningssamarbetet i Östersjöområdet samt forskning om miljöpolitikens samhälleliga förutsättningar.

Miljöaspekterna spelar en växande roll på *energiområdet* och det har påbörjats en rad projekt för att belysa sambandet mellan energiproduktion och miljö. Särskilt har energi- och miljösituationen i Baltikum uppmärksammats. Problemställningar i relation till internationella organisationer och andra fora, ingår i dryftelserna av det nordiska energipolitiska samarbetet inom ministerrå-

dets ramar. Man har i detta sammanhang givit Det Europeiska Energicharter betydlig uppmärksamhet.

Inom *miljöområdet* har utarbetats en rapport om implementeringen av handlingsplanen mot luftföroreningar. I rapporten lämnas en ingående analys av arbetet med uppföljning av de viktigaste rekommendationerna i handlingsplanen. Vidare har man initierat ett koordinerande arbete inom miljösektorn för human- och ekotoxokologi. För att uppnå större koncentration, mer synliga aktiviteter, förbättrat samarbete över sektorsgränserna och en bättre anpassning till de nya förhållandena i Europa, har påbörjats ett arbete med förändring av miljösamarbetets struktur och organisation.

Inom *arbetsmarknadsområdet* har Nordiska arbetsmarknadsutskottet (NAUT) och Nordiska ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor under våren 1991 ersatts av Nordiska ämbetsmannakommittén för arbetsmarknads- och arbetsmiljöpolitik, ÄK-A.

European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Stiftelsen för Industriutveckling i Norden samt ministerrådet har i april 1991 gemensamt genomfört en konferens om koncernfackligt samarbete. Syftet med konferensen var att belysa erfarenheterna av olika informations- och samarbetsformer i multinationella koncerner i EG och i de nordiska länderna. Konferensen riktade sig i första hand till representanter för ledning och anställda i sådana koncerner. Därjämte deltog representanter för arbetsmarknadens organisationer, ministerier samt internationella organisationer.

På det *socialpolitiska området* har man utarbetat förslag till en ny nordisk konvention om social sikring, som säkerställer koordineringen med EG:s regler. Konventionen innehåller också övergångsregler om socialt bistånd. På grund av önskemål om en utbyggnad av de nordiska samarbetsbestämmelserna rörande socialt bistånd och sociala tjänster har beslut fattats om att arbeta vidare härmed.

Inom *hälsoområdet* har man omorganiserat den nordiska handlingsplanen mot cancer, bl. a. har styrgruppen fått en ny sammansättning och ett nytt mandat för att kunna bedriva sitt arbete mer effektivt. I stället för ett brett och mångfaldigt program koncentreras arbetet på vissa utvalda områden.

På *jämställdhetsområdet* har ministerrådet beslutat att genomföra ett nytt Nordiskt Forum sommaren 1994 i Åbo under temat "Kvinnors liv och arbete".

Frågan om lika lön för kvinnor och män är en av de viktigaste jämställdhetsfrågorna i det nordiska samarbetet. Ett utredningsprojekt om lika lön har påbörjats under året. Syftet är att föreslå dels åtgärder som skall leda till lika lön för kvinnor och män, dels åtgärdsstrategier och evalueringsmetoder.

En nordisk koordinator för kvinnor/jämställdhetsforskning tillsattes under hösten 1990 på försök fram till utgången av 1993. Koordinatorns viktigaste arbetsuppgifter är att samordna central information om och att ta initiativ till nordisk kvinnoforskning i samarbete med de nationella koordinatorerna.

Liberaliseringen på *transportområdet* har fortsatt. Det har träffats en överenskommelse mellan Danmark och Sverige om etablering av en fast förbindelse mellan Malmö och Köpenhamn.

På *trafiksäkerhetsområdet* har ministerrådet antagit en ny handlingsplan i enlighet med Nordiska rådets rekommendation.

Inom det *fiskeripolitiska området* har utarbetats ett förslag till reviderat samarbetsprogram med stark tonvikt på det nordiska fiskeriets relation till fiskeriet i det övriga Europa. Det nya programmet kommer att läggas fram som ett ministerrådsförslag till Nordiska rådets 40:e session.

Inom *jord- och skogsbruksområdet* har arbetet varit inriktat på uppföljning av det tillägg till sektorns handlingsprogram som blev antaget 1990. Centrala insatsområden i tilläggsprogrammet är miljöfrågor, återanvändningsfrågor och anpassning till internationella förhållanden. Dessutom har samarbetet med de baltiska länderna prioriterats.

På lantbruksområdet har utarbetats en särskild arbetsplan för lantbruk och miljö för perioden 1992—95 samt ett forskningsprogram kring frågor om produktion, miljö och natur.

Inom *regionalpolitiska sektorn* har arbetet koncentrerats på utarbetandet av en ny strategi för samverkan inom och mellan regioner. Samtliga gränsregionala samarbetsområden har utarbetat strategiprogram som underlag för den nya strategin i enlighet med minsiterrådets riktlinjer. Västnordenkommitténs verksamhet under perioden 1985—91 har blivit utvärderad. Det har utarbetats program för temaorienterad samverkan mellan öarna i Östersjön; Bornholm, Gotland och Åland.

NordREFO har koncentrerat forskningsinsatserna på frågor om internationalisering, decentralisering och miljö. Projektet rörande fiskerireglering, marknadsförhållanden och regional bearbetning har påbörjats med ekonomiskt stöd från Nordkalottkommittén och ministerrådets fiskerisektor. Regionalpolitiken i Finland har analyserats vid en internationell utfrågning under hösten.

Ett tvärsektoriellt stipendieprojekt är den *nordiska utbytestjänstgöringen* för statsanställda. Intresset för projektet är mycket stort. Deltagarrapporterna vittnar om att utbytestjänstgöringen ger värdefulla bidrag till verksamheterna och till personalutvecklingen samtidigt som den stärker den nordiska samkänslan.

Arbetet med effektivisering av ministerrådsorganisationen har gått vidare. Publikationsverksamheten har underkastats en genomgripande förändring, som bl. a. innebär att NU-serien och alla underserier till NORD-serien avslutats. Gratisdistribution har ersatts av prissättning och aktiv marknadsföring av NORD-serien. Omläggningen genomförs på försök under en treårsperiod.

Försöksverksamheten med flerårig kontraktsbunden mål- och ramstyrning av nordiska institutioner har inletts. Syftet är att åstadkomma bättre politisk styrning, starkare koppling mellan aktiviteter och resurser samt kontinuerlig uppföljning. I första skedet berörs fem institutioner av försöksverksamheten.

För att erhålla ett fastare underlag för ställningstagande till det framtida nordiska samarbetet har ministerrådet beslutat att utvärdera nyttan av det nordiska samarbetet. Utvärderingsarbetet har genomförts i två steg. I en inledande rapport har sammanställts beskrivningar av utvecklingen av ministerrådets budget under 1980-talet, tidigare och pågående effektiviseringsåtgärder samt utvärderingsverksamheten, inklusive de ekonomiska handlingsplanerna. I ett andra steg har genomförts ett antal fallstudier avseende institutioner, samarbetsområden och stödordningar. Slutsatsen av utvärderingsarbetet är att det finns ett behov av att se över mål, inriktning, organisation och administrativ effektivitet vad gäller institutioner och projektverksamhet.

Följande ministerrådsförslag är eller förväntas bli framlagda till Nordiska rådet före den 40:e sessionen

— Förslag till höjning av Nordiska investeringsbankens grundkapital.
— Förslag till samarbetsprogram för fiskeri.
— Förslag till förhöjning av Nordiska utvecklingsfondens (NDF) kapital.
— Förslag till fortsättning av Nordiskt utbildningsprojekt för utveckling av social service (Nopus) som permanent verksamhet.
— Förslag till nordiskt samarbete efter 1992.
— Förslag till Nordisk konvention om social sikring.
— Forslag till nordisk handlingsprogram for styrkelse af voksenuddannelserne i fremtiden.
— Förslag till nordiskt samarbetsprogram inom bygg- och bostadssektorn.

Kapitel II

Överordnade frågor

1 Samarbetsministrarnas arbetsområden

Till Nordiska rådets 39:e session i Köpenhamn lade samarbetsministrarna fram två ministerrådsförslag, varav det ena, Nordiskt miljöforskningsprogram 1993—97, tillsammans med undervisnings- och kulturministrarna. Det andra förslaget, som avsåg ändringar i Helsingforsavtalet, tillkom på initiativ av Nordiska rådets presidium. Efter rådets behandling har ministerrådet fastställt miljöforskningsprogrammet och beslutat om organisation för dess genomförande. Överenskommelsen om ändringar i Helsingforsavtalet har, efter en mindre förändring i enlighet med presidiets förslag, undertecknats av de nordiska samarbetsministrarna under augusti månad.

Samarbetsministrarna koordinerar och prioriterar arbetet mellan olika sektorer, liksom de — när inte annat beslutats — har ansvaret för tvärsektoriella frågor. De träffar beslut i organisatoriska frågor som berör flera samarbetsområden och avgör frågor av principiell betydelse för det nordiska samarbetet. Samarbetsministrarna är nordiska budgetministrar och har även ansvaret för frågor som gäller Nordiska investeringsbanken och Nordiska utvecklingsfonden.

Samarbetsministrarna bistås i alla generella frågor av ställföreträdarkommittén. Dessutom finns en rad rådgivande organ för samarbetsministrarna, exempelvis löne- och personalutskottet, budgetexpertgruppen, den bioteknologiska programkommittén och arbetsgruppen för datapolitik.

På det organisatoriska området har samarbetsministrarna och ställföreträdarkommittén fortsatt arbetet med effektivisering av ministerrådet. Arbetet har till syfte att uppnå optimalt resursutnyttjande i förhållande till mål och uppgifter samt bästa möjliga arbetsfördelning och organisatoriska uppbyggnad.

Publikationsverksamheten har genomgått en stor förändring för att uppnå en ökad spridning av det som produceras, en starkare nordisk profilering och effektivare resursanvändning.

Försöksverksamheten med flerårig mål- och ramstyrd budgetering har inletts under året och omfattar Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg, Nordiska ekonomiska forskningsrådet i Lund, Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet i Helsingfors, Nordiska institutetet för odontologisk materialprovning i Oslo samt Nordtest i Esbo.

Ställföreträdarkommittén har vidare tagit initiativ till effektivisering av projektverksamheten för att minska andelen projektmedel som överförs från ett år till ett annat.

Ministerrådet har — med anledning av vad Nordiska rådets organisationskommitté föreslagit om budgetproceduren i sitt betänkande om det nordiska samarbetet (NU 1990:7) — tagit initiativ till konkreta åtgärder för att stärka rådets inflytande i budgetarbetet.

Som ett led i effektiviseringen av ministerrådets verksamhet överväger ställföretädarkommittén att utlokalisera administrationen av vissa nordiska samarbetsuppgifter såsom Nordiska kulturfonden och vissa stöd- och stipendiesystem från sekretariatet.

Frågorna om det nordiska samarbetet efter 1992, som haft högsta prioritet i ministerrådet, har huvudsakligen behandlats i ljuset av den pågående västeuropeiska integrationsprocessen. Resultatet av detta arbete kommer att läggas fram som ett ministerrådsförslag till Nordiska rådets 40:e session. Det växande arbetet med stöd till Baltikum och Östeuropa och de snabba politiska förändringarna i berörda länder har ställt krav på en översyn av nu gällande arbetsprogram.

Samarbetsministrarna och ställföreträdarkommittén har haft det överordnade ansvaret för arbetet med följande rådsrekommendationer:

24/1987/m	Samarbete kring genteknologi
20/1989/j	Intensiverad övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika (A 854/j)
23/1989/e	Samnordisk användning av informationssystem och databanker (A 820/t)
32/1989/s	Samarbetsprogram för räddningstjänstområdet (A 828/j)
33/1990/s	Nordbors rättigheter i Norden (A 904/s)
16/1991/j	Genomgång av Helsingforsavtalet (A 945/j)
17/1991/j	Ändringar i Helsingforsavtalets artiklar 1 och 45 (A 945/j)
19/1991/j	Ändringar i Helsingforsavtalet (B 118/j)
23/1991/e	Nordiska samarbetet efter 1992 (A 947/e)
32/1991/k	Information om det nordiska samarbetet utanför Norden (A 914/k)
35/1991/k	Nordens år i Kalmar 1997 (A 950/k)
39/1991/e	Miljövårdsinsatser i Baltikum (A 910/e)
40/1991/e	Ekonomiskt och kulturellt samarbete med Östersjöländerna (A 915/e)
41/1991/m	Jordbrukssamarbete med Baltikum (A 944/e)
42/1991/j	Kunskapsöverföring till bl. a. Baltikum rörande parlamentarism och demokrati (A 921/j)
43/1991/j	Stöd till demokratiseringssträvandena och internationella samarbetet i bl. a. Baltikum (A 928/j)
44/1991/m	Transportsamarbetet med Baltikum (A 953/t)
45/1991/k	Stipendier för folkhögskolestuderande från Baltikum och Östeuropa (A 917/k)
46/1991/j	Avskaffande av visumtvånget mellan Norden och Östeuropa (A 927/k)
47/1991/k	Kultursamarbete med Baltikum och Östeuropa (A 927/k)
48/1991/m	Miljöteknologi till Östeuropa (A 929/s)
50/1991/m	Miljöbistånd till Baltikum (A 929/s)
54/1991/e	Stärkande av det nordiska samarbetet (A 974/e)
55/1991/s	Förstärkning av den nordiska modellen (A 978/s)
56/1991/b	Nordiska ministerrådets budget för 1992 (B 121/b)
2/1992/e	Förhöjning av Nordiska investeringsbankens grundkapital (B 122/e)

Meddelanden härom finns i avsnitt 3.2.

2 Verksamheten 1991

2.1 Överordnade/tvärsektoriella program och liknande

2.1.1 *Norden i Europa*

2.1.1.1 Den vesteuropæiske integration

Arbejdsprogrammet "Norden i Europa til 1992" har også i 1991 angivet retningen for Ministerrådets arbejde med den vest-europæiske integrationsproces. Der er i de fleste tilfælde nået konkrete resultater på de ca. 20 punkter, som ifølge programmet skulle afsluttes i 1991. Flertallet af de initiativer, som er omtalt i programmet, er imidlertid dele af aktiviteter, som i deres helhed er af vedvarende karakter, og som derfor vil fortsætte i 1992.

Den nordiske koordinering vedrørende standardiseringsarbejdet i Europa er blevet en vigtig opgave for Ministerrådet og berører nu et antal sektorer. Det drejer sig navnlig om miljø- og arbejdsmiljøområderne, byggesektoren, medicinsk udstyr samt forbrugerpolitikken.

I det hele taget har anvendelsen af Ministerrådsorganisationen som forum for informationsudveksling og afstemning af synspunkter i relation til det vesteuropæiske samarbejde taget et betydeligt omfang og bedømmes som særdeles værdifuldt.

Interessen har i øvrigt i 1991 samlet sig om afslutningen af forhandlingerne mellem EF og EFTA om skabelsen af et Europæisk Økonomisk Område omfattende de 19 EF- og EFTA-lande og de deraf følgende konsekvenser for det nordiske samarbejde.

Aftalen mellem EFTA-landene og EF om et europæisk økonomisk område træder i kraft den 1. januar 1993 med — i de fleste tilfælde 2-årige — overgangsperioder på nogle områder. Med aftalen skabes der et europæisk samarbejdsområde omfattende alle EFTA- og EF-lande. Færøerne og Grønland er ikke omfattet af EØS-aftalen.

Aftalen indebærer, at EFTA-landene overtager og indarbejder i deres nationale lovgivning ca. 1400 eksisterende EF-retsakter, det såkaldte "acquis communautaire". Denne lovgivning skal først og fremmest tjene til at realisere de fire friheder for varer, tjenester, kapital og personer. Der er tale om en dynamisk aftale, som giver mulighed for en parallel udvikling af lovgivningen i EØS og i EF på de relevante områder.

Norden er en region i Europa. Det bekræftes i EØS-aftalen at aftalen ikke skal udelukke samarbejde inden for rammerne af det nordiske samarbejde for så vidt dette samarbejde ikke påvirker EØS-aftalens funktion i negativ retning. Dette er i overensstemmelse med det såkaldte subsidiaritetsprincip, som nu indskrives i Rom-traktaten, og som siger, at opgaver og mål kun skal løses af EF i det omfang, det kan ske bedre på fællesskabsplan, end på lokalt, nationalt eller regionalt plan.

Desuden åbner aftalen generelt nye muligheder for at de nordiske lande kan forfølge fælles mål og synspunkter over for Europa.

EØS-aftalen berører næsten alle nordiske samarbejdsområder, men på forskellig måde.

Begreber som "Norden som hjemmemarked" og "nordisk transportmarked", hvor resultaterne indtil nu har været begrænsede, kommer i kraft af EØS-aftalen et stort stykke nærmere deres virkeliggørelse.

De gældende regler for fri bevægelse for varer bliver forbedret og uddybet, og aftalen indeholder nye instrumenter for at løse problemer vedrørende handelshindringer, også mellem de nordiske lande. Behovet for nordisk samarbejde om konkrete tilfælde af handelshindringer bliver derfor mindre, men falder ikke helt bort.

Aftalen indeholder ingen toldunion, fælles handelspolitik, frihandel for landbrugsvarer eller harmonisering af indirekte skatter. En total afvikling af grænsekontrol og grænseformaliteter mellem de nordiske lande er derfor ikke en umiddelbar følge af aftalen, selvom der i visse spørgsmål bliver en betydelig forenkling. De nordiske anstrengelser for at minimalisere grænseformaliteter bør derfor fortsætte.

EØS-aftalen indebærer nye muligheder for forbindelserne mellem de nordiske lande, når det gælder banktjenester, forsikringer, transport, audiovisuelle tjenester m. m.

Det nordiske samarbejde er kommet længst med spørgsmål, der gælder fri bevægelighed for personer. Langt henad vejen indeholder EØS-aftalen regler, som svarer til det, der forlængst er opnået i Norden. Men på enkelte punkter går de nordiske aftaler længere og giver nordiske borgere fordele, som ikke vil gælde andre EØS-borgere. Der er derfor fortsat et behov for de særlige nordiske aftaler, selvom nogle af den må revideres. Det gælder for eksempel den sociale tryghedskonvention. Andre aftaler overtages indholdsmæssigt delvist af EØS-regler, for eksempel aftalen om et fælles arbejdsmarked for sundhedspersonale. Det fælles nordiske arbejdsmarked vil i det hele taget i stor udstrækning blive integreret i et frit EØS-arbejdsmarked. Pasfrihed er foreløbig ikke gennemført, heller ikke inden for EF. EFs immigrationsministre opnåede i Luxembourg i juni måned enighed om håndteringen af den nordiske paskontroloverenskomst. Det indebærer at pasfriheden for nordiske medborgere bevares.

Til EFs grænsekontrolkonvention vil der blive knyttet en erklæring om at kontrollen af Danmarks ydre EF-grænse vil finde sted på en såden måde at man tager hensyn til de forpligtelser som påhviler Danmark indenfor rammerne af den nordiske pasunion.

Ordningen vil indebære at det ikke kun for danske statsborgere, men for borgere i hele Norden og i EF, bliver skabt et helt nyt rejseområde. Indbyggere i de øvrige nordiske lande kan rejse *via Danmark* til de øvrige EF-lande uden paskontrol, men må medbringe pas ved rejser videre i Europa.

Det samme princip vil også være gældende for EF-borgere der rejser ind i Norden via Danmark. For personer fra et 3. land er grundtanken, at personer, der rejser via Norden til et EF-land, bliver underkastet en kombination af samme effektive kontrol som ellers finder sted ved Nordens ydre grænser og den stikprøvekontrol, som kan foretages mellem Danmark og de øvrige nordiske lande.

EØS-aftalen omfatter desuden samarbejde på en række andre, horisontale områder og områder uden for de fire friheder. Det drejer sig om bl. a. socialpolitik og arbejdsmiljø, forbrugerbeskyttelse, miljø, forskning og udvikling samt uddannelse. EF har ingen heldækkende politik på disse områder, men der findes stort antal direktiver med fælles bestemmelser, oftest minimumskrav, og et antal fælles handlingsprogrammer. EØS-reglerne vil kun på begrænsede områder reducere behov og muligheder for nordisk samarbejde, og det kan

konstateres, at en så væsentlig del af det nordiske samarbejde som kulturområdet ikke berøres af aftalen.

Samtlige embedsmandskomitéer under Ministerrådet har foretaget en foreløbig vurdering af konsekvenserne af en EØS-aftale for deres område.

Resultaterne af denne analyse er positive. I de fleste tilfælde er rammerne for det nordiske samarbejde tilstrækkeligt brede til at kunne fungere tilfredsstillende også under EØS-aftalen. Det hænger sammen med, at samarbejdet tager sit udgangspunkt i brede handlings- og samarbejdsprogrammer udfyldt med konkrete projekter, som let kan tilpasses nye opgaver. Desuden er handlings- og samarbejdsprogrammer i de senere år blevet formuleret således, at de kan opfange en international dimension.

Nogle områder, som kun berøres i mindre grad af EØS, er centrale for den fortsatte styrkelse af Norden indadtil. På andre områder, hvor Norden er kommet langt, bliver den fælles indsats udadtil den fremherskende opgave i samarbejdet fremover. Begge aspekter er dog som oftest til stede. Det er derfor ikke tilstrækkeligt at vurdere en sektor som en helhed; der er også behov for at bedømme og justere dagsordenen inden for sektorerne efter de nye krav.

Der bliver i alle tilfælde tale om en forskydning af tyngdepunktet i arbejdet bort fra isoleret nordisk lovharmonisering på de områder, som dækkes af den europæiske aftale, henimod udnyttelse af det nordiske samarbejdsapparat til afstemning af synspunkter med henblik på fælles indflydelse på EØS-samarbejdet.

Det er et tilbagevendende problem, at Norden og det nordiske samarbejde er for lidt synligt både i Norden og måske navnlig i Europa uden for Norden. Hvis der skal skabes forudsætninger for at give det nordiske samarbejde en mere offensiv profil, både indadtil og udadtil, er det nødvendigt at gennemføre en bevidst prioritering af ressourcerne i overensstemmelse med de opstillede mål.

Endvidere må man have opmærksomheden henledt på, hvordan resultaterne af det nordiske samarbejde og de nordiske landes fælles synspunkter og mål bedst gøres kendte og forståede. Hertil kræves bl. a. en bevidst og kontinuerlig informationsindsats i Europa, eventuelt støttet af en fælles nordisk tilstedeværelse andre steder uden for Norden end i de baltiske lande.

Sammen med Nordisk Råds præsidium har Ministerrådet medvirket til finansieringen af et forskningsprojekt om "Norden i det nye Europa", som blev gennemført af de udenrigspolitiske institutter og universitetet i Reykjavik. Rapporten forelå i august.

I august overgav samarbejdsministrene en rapport om status og udvikling af samarbejdet mellem regeringerne til statsministrene.

I september 1991 arrangerede Ministerrådet i fællesskab med Nordisk Råds præsidium et seminar om nordisk samarbejde efter 1992, hvor ressourcepersoner uden for samarbejdet var indbudt til at give deres syn på samarbejdets fremtid.

Disse og andre forarbejder og overvejelser har dannet baggrunden for det ministerrådsforslag om program for nordisk samarbejde efter 1992, som fremlægges til Rådets 40. session.

2.1.1.2 Samarbejde med Baltikum og Østeuropa

Ministerrådets arbejdsprogram for Baltikum og Østeuropa af 9. oktober 1990 har fået fuld virkning i løbet af 1991. Interessen for at udnytte ordningerne,

som fortsetter under 1992, har været meget stor både i Norden og i de tre baltiske lande.

Stipendieordningen for studerende fra de baltiske lande er lagt i faste rammer, som indebærer at hovedparten af administrationen sker hos de nationale stipendieudstedende myndigheder. I løbet af 1991 er der uddelt ca. 230 stipendier.

Af Baltikum/Østeuropa-puljen er der givet støtte til ca. 25 projekter med en nordisk dimension og hvoraf flertallet udnytter kapaciteten i de fællesnordiske institutioner.

Eksempelvis har puljen finansieret sprogkurser ved det Nordiske sprog- og informationscenter i Helsingfors. Journalistkurser i de baltiske lande arrangeret af Nordisk journalistkursus samt et uddannelsesprogram om folkesundhed ved Hälsovårdhögskolan i Göteborg har fået støtte til samarbejdsprogram vedrørende teoretisk fysik. Mange af projekterne, herunder de to sidstnævnte har deltagelse ikke kun fra de baltiske lande, men også fra Østeuropa iøvrigt.

Mange nordiske samarbejdssektorer og institutioner har iværksat eller planlagt initiativer over for Baltikum, som finansieres helt eller delvis med egne projektmidler.

Den 1. april 1991 tiltrådte lederne af de nordiske informationskontorer i Tallinn, Riga og Vilnius deres stillinger. Kontorerne i Tallinn og Riga kom i operation i løbet af sommeren, mens oprettelsen af kontoret i Vilnius blev forsinket på grund af visumproblemer i tiden inden Litauens selvstændighed blev anerkendt. Kontoret blir operationsklart ved årsskiftet 1991/92. Foruden den udsendte leder arbejder på hvert kontor en lokalt ansat sekretær.

Tilstrømningen til kontorerne har været overvældende og har givet personalet et meget stort arbejdspres. Der kommer nu et stigende antal ansøgninger fra Baltikum til stipendieordningen og puljen. Kontorernes styrelse kunne under besøg i de tre lande i oktober 1991 konstatere, at man fra estisk, lettisk og litauisk side værdsætter den nordiske indsats højt og ønsker at Ministerrådet skal fortsætte sin virksomhed også efter at landene er blevet selvstændige.

Nordisk Investeringsbank har allerede længe haft engagementer i Østeuropa. Sovjetunionen er blandt de største låntagere i PIL-ordningen (projektinvesteringslån). PIL-lånerammen blev i 1991 forhøjet fra 700 til 1.000 millioner SDR. NIB har været projektleder for en række miljøstudier i Baltikum og de nordvestlige dele af Rusland. NIB deltager også i gruppen, der forbereder det metalindustrielle rekonstruktionsprojekt på Kolahalvøen. Projekteksportfonden, NoPEF, har ligeledes stået for en række miljøundersøgelser i Østeuropa.

Nefco, Det Nordiske miljøfinansieringsselskab, blev operativt i 1991 og har i løbet af året truffet beslutning om finansiering af et antal joint ventures i Sovjetunionen og i Baltikum.

2.1.1.3 Europainformation

Insatsen för att göra Norden och det nordiska samarbetet mer känt i Europa har förstärkts under året. Syftet är att presentera det nordiska samarbetet som en välfungerande och kontinuerlig aktivitet, som står på egna ben i förhållande till den västeuropeiska integrationsprocessen och som kan såväl inspirera som ta lärdom av ett bredare samarbete.

Häri ingår att peka på viktiga samarbetsresultat på områden där Norden nått långt och att hävda de nordiska ambitionerna att vidmakthålla en hög skyddsnivå när det gäller medborgarnas säkerhet och hälsa. Till målen hör också att klargöra vilka huvudmålsättningar de nordiska länderna ställt upp i perspektiv av den europeiska integrationsprocessen.

I den övergripande plan för Europainformation, som omfattar treårsperioden fram till och med 1992, utgör seminarier och besöksresor i Norden ett huvudelement. Prioriterade målgrupper är journalister samt beslutsfattare i administrationer, organisationer och näringsliv. Insatserna har därför koncentrerats i enlighet därmed.

Informationsinsatserna har i första hand koncentrerats till vissa kulturellt, ekonomiskt och geografiskt närliggande områden i Europa. Således har årets insatser främst riktats mot Tyskland. Ett nyhetsbrev utges månatligen på tyska för nyhetsmedia, universitet, organisationer, myndigheter m fl. Ett startbidrag från ministerrådet har garanterat första årets utgivning av en tysk tidskrift, Nordeuropaforum, som omhandlar aktuell nordisk politik, ekonomi och kultur. Vidare har ett seminarium för etablerade tyska journalister arrangerats i början av året i Oslo och som komplement till detta har ett antal stipendier till yngre tyska journalister delats ut.

Förutom det nyss nämnda seminariet för tyska ekonomi- och näringslivsredaktörer den 12—14 mars i Oslo arrangerades under våren en besöksresa för journalister från Frankrike och Luxemburg till Island. Tonvikten lades vid nordiskt samarbete, ländernas Europapolitik samt vid Islands ekonomi och näringsliv.

Som ett led i det samarbete Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet inlett med Nordisk journalistcenter har under året ytterligare två seminarier avhållits. De största dagstidingarna i Europas huvudstäder inbjöds att besöka politiker och näringslivsrepesentanter på toppnivå i Helsingfors och Stockholm i juni med anledning av Finlands och Sveriges förändrade inställning till EG. Under hösten arrangerades vidare ett seminarium i Riga för kulturjournalister från länderna kring Östersjön. Seminariets tema var kulturidentitet, kulturens roll under politisk förändring, framtida kulturutbyte över gränserna m. m.

Vid sidan av seminarier för journalister har stöd getts åt seminarier riktade till beslutsfattare i organisationer och näringsliv för att förbättra kontakterna mellan Norden och EG. Sålunda ägde ett erfarenhetsutbyte rum i april om information och medbestämmande i europeiska multinationella företag (koncernfackligt samarbete), i vilket deltog representanter för EG-kommissionen samt för nordiska och europeiska företag och fackliga organisationer. Vidare har ministerrådet medverkat till ett möte i Oslo med Europa-rådet om möjligheterna för ömsesidigt erkännande av examina. Under hösten presenterades den nordiska modellen på det konsumentpolitska området vid ett seminarium i vilket de nordiska konsumentombudsmännen och motsvarande myndigheter inom EG deltog.

Slutligen har ministerrådet medverkat till ett seminarium som de nordiska ambassaderna i London arrangerat om aktuella frågeställningar i samband med Norden och EG. Seminariet vände sig till politiker och tjänstemän inom departement och myndigheter, journalister, forskare och lärare vid universitet m. m.

Som framgått ovan har också tio stipendier om vardera 15 000 DKK delats ut i syfte att öka yngre europeiska journalisters intresse och möjlighet att orientera om det nordiska samarbetet. Under 1991 fördelades nio stipendier till journalister i Tyskland och ett till Frankrike. Dessa är nu igång med sina reportagearbeten.

Efterfrågan på ministerrådets nyhetsbrev till utlandet har ökat markant. Under året har också en fransk version introducerats vilken kompletterar de engelska och tyska utgåvorna av nyhetsbreven.

En särskild referensgrupp, som utgörs av cheferna för utrikesministeriernas press- och kulturavdelningar, följer och stöder ministerrådets informationsinsatser till Europa. Gruppen möts ett par gånger om året för att diskutera strategier och erfarenheter av Europa-informationen. Efter rekommendation av Nordiska rådet har ministerrådet beslutat att framdeles inbjuda Nordiska rådets informationschef till dessa möten.

2.1.2 *Ett starkare Norden*

Ett starkare Norden – ekonomisk handlingsplan 1989–1992 ble vedtatt av ministerrådet i 1989 etter behandling på Nordisk Råds sesjon samme år. Handlingsplanen inneholder 48 forskjellige tiltak som gjennomføres innenfor 16 samarbeidssektorer.

Ministerrådet utarbeidet i mai 1991 en statusrapport om gjennomføringen av handlingsplanen. Det fremgår av rapporten at de fleste av handlingsplanens 48 prosjekter går ifølge planene. Det bør bemerkes at det fortsatt er for tidlig å bedømme omfanget av konkrete resultater og effekter av handlingsplanen. Dette hindrer dog ikke at en del av effektene av handlingsplanen allerede har vist seg.

Statusrapporten inneholder en detaljert gjennomgang av status for alle aktivitetene som inngår i handlingsplanen. Det gis av den grunn ikke noen omfattende redegjørelse her, uten at det henvises til rapporten og til de forskjellige sektorskapitlene i årsberetningen.

2.1.3 *Bioteknologi*

Nordisk samarbejdsprogram for bioteknologi 1988–92 danner ramme for Ministerrådets virksomhed inden for dette felt. Programmets primære formål er at styrke de nationale forudsætninger for udnyttelse af bioteknologi inden for udvalgte områder.

Totalt knap 35 mill DKK har i virksomhedsåret været til rådighed til bioteknologiprogrammet. Midlerne fordeler sig med 6,9 mill. til Nordisk embedsmandsmandskomite for jord-og skovbrugsspørgsmål (NEJS) ved Nordisk kontaktorgan for jordbrugsforskning (NKJ), ca. 21 mill. til Nordisk Industrifond og 6,9 mill. til Nordisk programkomite for bioteknologi (NPB), som har det koordinerende ansvar for hele programmet. Fonden anvender herudover i 1991 ca. 10 mill. af sine ordinære budgetmidler til formål inden for det bioteknologiske område. For anvendelsen af disse midler henvises til Industrifondens egen beretning for 1991.

I efteråret 1991 er gennemført en evaluering af bioteknologiprogrammet. På grundlag heraf vil programkomiteen fremsætte forslag over for Ministerrådet om programmets opfølgning.

Inden for jord- og skovbrugsområdet har NEJS/NKJ anvendt ca. halvdelen af dispositionsrammen til flerårige projekter. Hertil kommer støtte til stipendier, gæsteforskere, symposier m.v. Endvidere er anvendt et væsentligt beløb til paraplyprogrammet vækstcellebioteknologi, som drives i samarbejde med Nordisk Industrifond.

Nordisk Industrifonds hovedansvar i forbindelse med samarbejdsprogrammet ligger inden for følgende prioriterede paraplyprogrammer (rammeprogrammer):
protein engineering
bioprocess engineering
bioteknologi og miljø
levnedsmiddelbioteknologi
termofile og psykrofile mikroorganismer
vækstcellebioteknologi (i samarbejde med NEJS/NKJ).

Programmerne har stor industriel deltagelse. Hvert program har en nordisk styringsgruppe med repræsentanter for industri og forskning samt en faglig koordinator og en international videnskabelig referencegruppe.

Programmerne har vakt stor international interesse. Der satses inden for de enkelte områder meget på netværksskabende aktiviteter i form af seminarer, møder og konferencer.

Uden for de ansvarsområder, som hører under NI og NEJS/NKJ har NPB støttet aktiviteter, især inden for følgende områder:
genteknologi
miljø (rensning af afløbsvand for nitrogen ved hjælp af biofilm)
akvakultur (fiskeimmunologi).

Inden for genteknologi støttes nordisk samarbejde om forskeruddannelse og -mobilitet. Der er bevilget væsentlige midler til et nordisk samarbejde rettet mod det store internationale program for kortlægning af det menneskelige genom (HUGO-projektet). Der er endvidere bevilget midler til et flerårigt projekt, hvis sigte er at frembringe økologisk kundskab om genmodificerede mikroorganismers evne til at overleve i naturen og om overføring af genetisk materiale fra sådanne mikroorganismer til andre mikroorganismer i et økosystem.

Det nordiske udvalg for etik inden for bioteknologi, der er etableret i tilknytning til samarbejdsprogrammet, har i virksomhedsåret bl. a. arrangeret en workshop om risikovurdering og etik inden for bioteknologi. Konferencematerialet er udgivet i en publikation.

Udvalget forbereder en workshop til afholdelse i foråret 1992 med arbejdstitlen "patentering af liv".

Det er etikudvalgets langsigtede målsætning at arbejde for fælles etiske retningslinjer i de nordiske lande vedr. forskning, udvikling og anvendelse af genteknologi på mennesker, planter og mikroorganismer.

En arbejdsgruppe under EK-Industri har under året behandlet immaterialretslige spørgsmål. En slutrapport forventes i begynnelsen af 1992.

2.1.4 *Flyktning- og migrasjonsspørsmål*

Det nordiske regeringssamarbeidet om flyktningpolitiske saker finner hovedsakelig sted innenfor rammene av Nordisk samrådsgruppe for flyktningspørsmål.

Den ble nedsatt av de nordiske ministre med ansvar for området i tilknytning til Nordisk Råds ekstraordinære sesjon november 1986. Formannsskapet og sekretariatsfunksjonene innehas av landene for ett år ad gangen på rotasjonsbasis. Norge hadde disse funksjonene i 1991. En representant fra Nordisk Ministerråds sekretariat deltar som observatør. Det ble avholdt fem ordinære møter i 1991.

Utgiftene til samrådsgruppens virksomhet dekkes hovedsakelig av nasjonale midler. Ministerrådet bevilger imidlertid årlig et beløp av ministerrådsreserven til dekning av sekretariatsutgifter.

Samrådsgruppens arbeid består hovedsaklig av fortløpende utveksling av informasjon og synspunkter om flyktningpolitiske saker. Siktemålet er både å styrke grunnlaget for de enkelte landenes politikkutvikling og danne grunnlag for utviklingen av felles-nordiske holdninger og løsninger på området. I gruppen samordnes også de nordiske landenes deltakelse i og holdning til flyktningpolitiske drøftinger i andre internasjonale fora. I tillegg har gruppen satt igang mer tidsbegrensede og prosjekt-pregede oppgaver.

Nordisk Råd anmodet i en uttalelse (3/1990) til den 39. sesjon Nordisk Ministerråd om å vurdere mulighetene for å utarbeide en konkret handlingsplan for det videre samarbeidet på flyktningområdet. Etter regjeringenes vurdering er det ikke hensiktsmessig å utarbeide konkrete handlingsplaner, slik som innenfor de mer tradisjonelle samarbeidsområdene. Det er imidlertid utformet et politisk grunnlag for samarbeidet og framtidige arbeidsoppgaver. Det sentrale i dette flyktningpolitiske dokumentet er tatt inn i C 2. I utformingen av sin flyktningpolitikk tar de nordiske regjeringene hensyn til de synspunkter FNs Høykomissær for flyktninger gir uttrykk for. På samrådsgruppens ordinære møter avsettes normalt tid til en orientering fra og en samtale med Høykomissariatets nordiske representant om den globale flyktningsituasjonen og Høykomissariatets holdning til aktuelle flyktningpolitiske spørsmål.

I sine diskusjoner legger samrådsgruppen grunnlaget for en felles oppfatning av bakgrunnen for at mennesker flykter fra sitt hjemland og for enighet om de langsiktige strategier for løsning av de problemer flukt medfører. Utviklingen av felles nordiske holdninger finner også sted innenfor rammene av de uformelle konsultasjonene om asylflyktning- og migrasjonspolitikken i Europa, Nord-Amerika og Australia der 16 land og FNs Høykommisær for flyktninger og International Organization for Migration (IOM). Disse konsultasjonene oppstod i 1985 på grunnlag av et nordisk (svensk) initiativ.

Høykommissariatets eksekutivkomite nedsatte på sitt møte høsten 1989 en arbeidsgruppe for å foreta en vurdering av internasjonale instrumenter til beskyttelse og varige løsninger på flyktningproblemene. De nordiske landene gikk aktivt inn i dette arbeidet og la i fellesskap fram et arbeidspapir om konvensjonsflyktninger. Gruppen foretok også en vurdering av andre personkategorier.

Gruppen har etablert en dialog med Høykommissariatets avdeling for gjenbosetting av flyktninger. I dagens situasjon er de nordiske landene samlet sett en betydelig mottaker av flyktninger som Høykommissariatet ønsker gjenbosatt. De nordiske regjeringene har etter innstilling fra samrådsgruppen besluttet å etablere et nordisk kvotesamarbeid. Samarbeidet er basert på at de enkelte landene selv kan fastsette sin kvotes størrelse og sammensetning. Det innebæ-

rer bl. a. at landene anvender en nærmere bestemt del av sin nasjonale kvote til felles innsats i forskjellige områder etter nærmere samråd i gruppen. Formålet er å gi Norden en mulighet for å manifestere seg samlet overfor andre land og Høykommissariatet.

Høykommissariatet ønsker en fleksibel organisering av landenes overføring av flyktninger som er uttatt etter framstilling fra Høykommissariatet. Et system basert på faste årlige kvoter med en klar fordeling mellom ulike flyktninggrupper vil ofte ikke være tilpasset et stadig skiftende gjenbosettingsbehov. Samrådsgruppen er i ferd med å drøfte mulighetene for å etablere en felles nordisk strategi i gjenbosettingsarbeidet.

Mens Høykommissariatet de seneste årene har tonet ned behovet for å gjenbosette flyktninger i tredjeland, f. eks. i Norden, har det framholdt ønskeligheten av å legge forholdene til rette for frivillig repatriering av flyktninger. Flere nordiske land har nå utarbeidet nasjonale repatrieringsordninger. I denne utarbeidelsen har det vært sett hen til de synspunktene som er gjort gjeldende i de andre nordiske landene. Samrådsgruppen har tatt initiativ til en videre harmonisering av landenes syn og praksis på området.

Selv om gruppen hovedsakelig beskjeftiger seg med flyktningpolitiske emner, er det enighet om at flyktningpolitikken og den generelle innvandringspolitikken gjensidig påvirker hverandre. Dette gjør det i noen tilfeller hensiktsmessig for gruppen å behandle generelle innvandringspolitiske saker.

Den aksellererte integrasjonsprosesen i Europa har avspeilet seg i samrådsgruppens virksomhet. I behandlingen av Europa-sakene har gruppen funnet det uhensiktsmessig å avgrense seg flyktningpolitiske problemstillinger. Således har gruppen bl. a. drøftet ulike ordninger som ville gjøre det mulig for Danmark å slutte seg til EF-landenes grensekontroll-konvensjon samtidig med at landet kan overholde sine forpliktelser etter den nordiske passkontrolloverenskomsten. De nordiske regjeringene har forutsatt at passkontrolloverenskomsten skal forbli uendret. Videre har de ønsket å komme fram til en balansert løsning som sikrer at nordiske statsborgere får adgang til innreise og bevegelse innen EF-området som svarer til den adgang EF-borgere får ved reise til Norden. I løpet av året er det funnet en løsning som både Nordens og EF's innvandringsministre har gitt sin tilslutning, den såkalte "nordiske dimensjon". En erklæring fra Danmark vil bli vedlagt grensepasseringskonvensjonen. Den vil kort redegjøre for den valgte løsning. Løsningen innebærer bl. a. at EF-landene aksepterer at kontrollen ved Danmarks ytre EF-grenser i en overgangsperiode foretas som en kombinasjon av den effektive kontroll som Danmark og de andre nordiske land foretar ved sine ytre nordiske grenser og den kontrollen som innenfor rammene av den nordiske passunion kan foretas ved de indre nordiske grensene mellom Danmark og de øvrige nordiske land. I tillegg har Danmark utarbeidet en mer utfyllende informasjonsnote. Løsningen innebærer at det bare vil bli foretatt stikkprøvekontroll på grensen mellom Danmark og de øvrige nordiske landene. EF's formannsskap har som målsetting å legge konvensjonen fram til undertegning ved ministermøtet i desember 1991.

I juni 1991 undertegnet og ratifiserte Danmark EF-landenes konvensjon om fastsettelse av hvilken stat som er ansvarlig for behandlingen av en asylsøknad som innleveres i en EF-stat, den såkalte Dublin-konvensjonen. Fra EF-hold er

det antydet at ikke-medlemsland senere vil kunne innbys til å slutte seg til konvensjonens system. De nordiske regjeringene har gitt uttrykk for en avventende, men positiv holdning.

I perioden inntil de nordiske landene eventuelt kan tiltre Dublin-konvensjonens system eller liknende, ønsker regjeringene en nærmere vurdering av hvordan landene innenfor eksisterende lovverk kan bedre det nordiske samarbeidet med sikte på å motvirke at det blir søkt om asyl i et nordisk land etter avslag i et annet.

Europarådet arrangerte i januar 1991 i samarbeid med den østerrikske regering en ministerkonferanse om migrasjoner mellom øst og vest i Europa. Forut for konferansen avholdt samrådsgruppen et ekstraordinært møte for å legge grunnlaget for en samordnet nordisk opptreden. Konferansen nedsatte tre arbeidsgrupper som skulle arbeide videre med mer avgrensede problemstillinger. Sverige fikk ansvaret med å lede en av gruppene. Som ledd i dette arbeidet ble det avholdt et møte i Stockholm i juni 1991.

Den nordiske kontaktgruppe for *migrationsspørgsmål* , blev oprettet af Nordisk arbejdsmarkedsudvalg (NAUT) i 1985. Gruppen varetager de opgaver, der er formuleret som gruppens arbejdsgrundlag for dette nordiske samarbejdsområde i rapporten *"Migrationssamarbejde i Norden "* (NU 1985:4).

Gruppen har fagligt ansvar for projektvirksomheden vedrørende flygtningers og indvandreres integration i de nordiske lande.

Gruppen har arbejdet med udvikling af en nordisk migrationsstatistik der på forsøgsbasis vil blive vurderet af nordisk udvalg for befolkningsstatistik, NUB.

Et projekt om nordiske erfaringer med integration af indvandrere med ikkeeuropæisk kulturbaggrund er afsluttet med et netværksprojekt om kommunernes opgaver i integrationsprocessen. I samarbejde med nordisk embedsmandskomité for ligestilling har man gennemført en seminarserie om indvandrerkvinders forhold i de nordiske lande. Dette område videreføres med et projekt om krisecentre for indvandrerkvinder.

Det 8. nordiske migrationsforskerseminar om indvandreres integration på arbejdsmarkedet er afsluttet med en rapport fra seminaret, der udsendes i 2. halvdel af 1991.

I 1990 har man påbegyndt udviklingen af et dokumentationscentersamarbejde mellem de myndigheder og organisationer, der har ansvar for det internationale samarbejde på området.

Et projekt om arbejdsmarkedspolitiske indsatser for flygtninge i de nordiske lande følges op med et nyt projekt i samarbejde med arbejdsmarkedets parter om vilkårene for den sociale integration, som foregår på de enkelte arbejdspladser, hvor indvandrere beskæftiges. Som en ny aktivitet vil man analysere organisationens betydning for integrationsprocessen. Et andet nyt projekt omhandler betydningen af indvandrerorganisationernes medvirken i integrationsprocessen.

Under 1991 och 1992 genomförs ett projekt rörande mottagandet av asylsökande och flyktingar som utsatts för organiserat våld.

Under 1991 och 1992 genomförs också ett projekt om opinionsbildning i de nordiska länderna rörande invandrare och flyktingar.

2.1.5 *Nordisk utbytestjänstgöring*

Den statliga kontaktmannagruppen för det nordiska tjänstemannautbytet har under året vid sidan av den ordinarie verksamheten fortsatt diskussionerna om utvecklingsbehov och -möjligheter.

Efter försöksperioden med utbytestjänstgöring inom den kommunala sektorn — en försöksverksamhet med enbart positiva erfarenheter — har man med de kommunala kontaktpersonerna diskuterat hur en framtida utbytesordning kan läggas upp och hur den kan finansieras. Från den kommunala sidan har det framhållits som viktigt att verksamheten kan anknytas till ministerrådet i någon form, t. ex. genom att ministerrådssekretariatet ansvarar för vissa övergripande funktioner och generell information. Mot bakgrund av en rapport från en särskilt tillsatt arbetsgrupp prövar den kommunala sidan nu på vilket sätt den kan bidra till finansieringen av en framtida verksamhet.

2.1.6 *Datapolitikk*

Nordisk handlingsplan på datateknologiområdet ble avsluttet ved utgangen av 1989. Ministerrådet har vedtatt at ansvaret for videre aktiviteter innen data- og informasjonsteknologi er lagt på de enkelte sektorer.

Nordisk forskningspolitisk råd nedsatte i 1990 en ekspertgruppe til å evaluere handlingsplanens resultater. I rapporten fra ekspertgruppen konkluderes det med at planen stort sett har gitt gode resultater når det gjelder forskerutdanning og nordisk samarbeid mellom forskningsinstitusjoner og næringsliv. Ekspertgruppen framhever videre at det ikke ble lagt tilstrekkelig vekt på å sikre en samlet, overordnet ledelse av planens gjennomføring. Ekspertgruppens konklusjoner og anbefalinger er tatt til etterretning og tas hensyn til i planleggingen bl. a. av det nordiske miljøforskningsprogrammet.

Det midlertidige kontaktorgan for datapolitiske spørsmål (KO-data) har avgitt en rapport om framtidige datapolitiske satsninger innen Nordisk Ministerråd. Ministerrådet har på grunnlag av rapporten vedtatt å videreføre en sektorovergripende datapolitisk satsing for årene 1991—94. Arbeidet skal konsentreres om:

— Nordiske samarbeid i lys av europeisk integrasjon.
— Informasjonsteknologi og effektivisering av offentlig sektor.
— Sikkerhet og sårbarhet i forbindelse med datateknologi.

En nordisk arbeidsgruppe bestående av representanter for landenes datapolitiske myndigheter er oppnevnt med ansvar for å gjennomføre de datapolitiske aktivitetene.

2.2 *Budget och ekonomi*

Budgeten för Nordiska ministerrådets verksamhet 1991 uppgick inklusive den ekonomiska handlingsplanen "Ett starkare Norden" till 697 836 MDKK.

Grovt sett kan budgeten uppdelas på följande fyra områden. Institutionsanslag, 40 %. Projektmedel och stödordningar, 40 %. Den ekonomiska handlingsplanen, 10 %. Ministerrådssekretariatet, 10 %.

I syfte att effektivisera arbetet beslutade samarbetsministrarna för 1991 om en förenklad budgetering av de institutioner som finansieras över ministerrådets budget. Systemet för lönebudgetering förenklades sålunda administrativt samtidigt som institutionerna fick ett ökat, mer decentraliserat, ansvar.

Arbetet med att mer långsiktigt modernisera budgetsystemet drivs vidare.

Samarbetsministrarna beslöt i januari 1991 att rekommendera fackministerråden att för vissa nordiska institutioner inleda en försöksverksamhet med flerårig mål- och ramstyrd budgetering.

Ställföreträdarkommittén har också tagit initiativ till att flytta ut administrationen av vissa stipendie- och stödordningar från sekretariatet. Ett förslag i den riktningen sändes ut på remiss i oktober 1991.

2.3 *Informationsverksamheten*

2.3.1 *Information och informationsmaterial*

Nordiska ministerrådet satsade under hösten 1991 på en omfattande informationskampanj. Ministerrådet firade samtidigt 20-årsjubileum.

Kampanjen bestod dels av fyra temaannonser i dags- och kvällspress i hela Norden under fyra veckor, och dels av en 24-sidigt tabloidtidning. Annonserna berättade kortfattat om satsningar inom olika sektorer som miljö, studier, forskning, kultur, arbetsmarknad m. m. I annonserna fanns dessutom en kupong för rekvirering av tidningen.

Avsikten med tidningen har varit att den ska fungera som en sammanfattning av Nordiska ministerrådets verksamhet.

Pressmeddelanden och presskonferenser spelar stor roll i vår verksamhet. Det läggs stor vikt på god kontakt med nordisk press för att öka intresset för nordiska frågor. Informationsavdelningen har därför satsat på journalistluncher med nordiska korrespondenter.

Nordiskt nyhetsbrev har som målsättning att öka intresset för det nordiska samarbetet. Nyhetsbrevet ges ut en gång i månaden och har en upplaga på 1 200 ex.

Årets författardag på Louisiana, den sista informationsavdelningens regi, blev som tidigare år en succé. Fem nordiska författare läste och musicerade.

Faktablad görs kontinuerligt på de nordiska språken. Av årets faktablad kan nämnas Forskning i Norden. Informationsavdelningen är också med som rådgivare när nytt informationsmaterial ska produceras.

Sekretariatet tar vidare emot ett stort antal gäster från de nordiska grannländerna som vill ha information om det nordiska samarbetet och våra sektorer.

Informationsavdelningen svarar också för utställningsverksamheten i ministerrådets lokaler i Köpenhamn.

2.3.2 *Publikationsvirksomheden*

Publikationsvirksomheden blev gennemgribende omlagt pr. 1. januar 1991, for at opnå en bedre spredning af den viden der produceres, en stærkere profilering af det nordiske samarbejde, og en samlet forbedring af tids- og pengeforbruget til publikationer.

Omlægningen indebærer bl. a. at Nordisk utredningsserie (NU-serien) og alle underserier til Nord-serien er afsluttet, og at den hidtidige gratisdistribution er blevet afløst af en prissætning af udgivelserne i *Nord*-serien — som er fælles for Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd.

Samtidig er *Nordiske seminar- og arbejdsrapport*-serien og *Projekt- og adressekatalog-serien* blevet oprettet som nye fotokopierende gratis-serier — inden for rammerne af det nye design-program, der er blevet udviklet og taget i brug.

Endvidere er registreringen af bogtitler, adresser m.v. blevet forbedret — og fakturering, lagerstyring og distribution styres nu enklere ved hjælp af EDB.

Nye informations- og markedsføringsaktiviteter er taget i brug for at forbedre tilgængeligheden af de nordiske publikationer. Der er således kommet et nyt indstik i *Nordisk Kontakt* med en oversigt over nye udgivelser — og der udsendes informationsblade om de enkelte bøger m.v. Det meste af dette materiale, samt dele af publikationerne, tilrettelægges nu ved hjælp af nye elektroniske sideombrydnings-programmer i publikationsenheden — hvor al produktion er blevet samlet. Omlægningen er iværksat som et 3-årig forsøg, og lønudgiften til to ny-ansatte finansieres gennem besparelser på publikationsbudgettet.

Omlægningen har betydet, at mange titler som tidligere ville være udgivet i Nord- og NU-serierne nu udkommer i serien *Nordiske seminar- og arbejdsrapporter* — hvor der er udkommet 60—70 titler i 1991. Endvidere er der et mindre antal *Projekt- og adressekataloger*.

I *Nord*-serien er der udgivet over 50 titler i 1991. Af disse kan nævnes:
— Nordisk statistisk årsbok 1991
— Forurensning og straff
— Nordiskt miljöforskningsprogram 1993—1997 (også eng. udg.)
— Bioteknologisk samarbeidsprogram 1988—92
— Förbättringar av skolor
— Havbruk og miljø
— Ny tid — nyt job — nye uddannelser
— Konsumentinflytande i samhället
— Food and New Biotechnology
— Nordiske sange
— Arbeidsmarked og arbeidsmarkedspolitik i Norden 1990
— Ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken
— Nordic Collaboration in Science
— Forbrugernes Europa?
— Sikrere trafik i Norden — handlingsprogram 1992—1994

En samlet oversigt over udgivelserne i de tre serier findes i Trykt og Udgivet 1991.

3 Nordiska rådets yttranden, rekommendationer och framställning

3.1 Nordiska rådets yttranden

Nordisk Råd har i sin *uttalelse 1/1991* henstillet til Ministerrådet om

1. Inom ramen för den pågående effektiviseringen av ministerrådsorganisationen arbeta för en ökad samordning mellan sektorerna.
2. I det fortsatta arbetet lägga vikt vid de synpunkter som budget- och kontrollutskottet samt fackutskotten framfört.

Ad 1. Ministerrådet har ved forskjellige anledninger innskjerpet de forpliktelser som påligger alle ansvarlige om å sørge for den nødvendige samordning når det gjelder saker som berører flere sektorer. Tidlig i arbeidsåret informeres alle embetsmannskomiteer om de handlingsplaner, samarbeidsprogrammer og andre ministerrådsforslag som er under arbeide, med anmodning om å etablere den nødvendige kontakt på tvers av sektorgrensene. Samarbeidsministrene har

også vedtatt nye rutiner for behandlingen av ministerrådsforslag som har økonomiske konsekvenser.

Ad 2. Nordiska ministerrådet vill med anledning härav framföra följande: De viktigaste formerna för dialog med utskotten är de återkommande mötena mellan ministerrådet och utskotten t. ex. kulturministrarna som möter kulturutskottet eller budgetutskottet som möter samarbetsministrarna. Vid dessa möten tas viktiga frågor upp till diskussion. Diskussionerna blir i många fall direkt styrande för ministerrådets åtgärder och överväganden.

I budgetproceduren skall fr. o. m. 1992 på försök ingå en resultatredovisning av vissa verksamheter. Detta möjliggör en kontrollverksamhet av ny typ för utskotten och därmed sammanhängande bedömning av verkningsgraden av insatta skattemedel.

Nordisk Råd har i *udtalelse 2/1991* i anledning af Ministerrådets meddelelse om planerne for det nordiske samarbejde (C 2 1991) henstillet til Nordisk Ministerråd at

1. Prioritera samarbetet med Baltikum och säkerställa finansieringen av detta samarbete.
2. Prioritera miljö i vid bemärkelse och fortsätta arbetet med att integrera miljöfrågorna i olika samarbetssektorer.
3. Arbeta med längre tidsperspektiv. C 2/1991 bör således innehålla planerna för 1993—1995.
4. Sektorerna skall prioritera sin verksamhet på ett sådant sätt att det klart framgår vad som kommer att kunna genomföras, även vid nedskärningar av sektorbudgeten.

Ministerrådet vil i den anledning anføre følgende:

Ad 1. Arbejdsprogrammet vedrørende Baltikum og Østeuropa er blevet operativt i løbet af 1991 og har mødt meget stor interesse både i Norden og i Baltikum. Næsten alle sektorer i Ministerrådet beskæftiger sig med aktiviteter, som vedrører Baltikum, både inden for og uden for arbejdsprogrammets rammer.

Der er i 1991 uddelt ca 235 stipendier til studerende fra de baltiske lande, og af Baltikum/Østeuropa-puljen støttet ca 30 forskellige projekter med et samlet beløb på 4,8 MDKK. Informationskontorerne i Tallinn, Riga og Vilnius er i fuld gang med deres arbejde.

I budgettet for 1992 har Ministerrådet afsat 15,3 MDKK til arbejdsprogrammet for Baltikum og Østeuropa.

NEFCO, Det nordiske miljøfinansieringsselskab, har truffet beslutning om de første joint ventures med Baltikum.

Ad 2. I indledningen til ministerrådsforslaget om 1992-budgettet, dok. B 121/b afsn. 4.6, redegøres for proceduren og omfanget af integrationen af miljøaspekter i de nordiske samarbejdssektorer.

Ad 3—4. Ministerrådets planlægningsdokoment, C 2 1991, fandt en form, som gav anledning til almindelig anerkendelse, både med hensyn til de indeholdte tidsrammer og budgetoplysningerne. C 2 1992 fører denne form videre, og omfatter således Ministerrådets planer for årene 1993—95 i det omfang de er fastlagt, og i visse tilfælde længere frem.

Det fremgår af planerne for de enkelte sektorer, hvilke opgaver der lægges vægt på at kunne løse. Under hensyn til det forholdsvis lange tidsperspektiv og hurtigt skiftende ydre forudsætninger for det nordiske samarbejde, anser Ministerrådet ikke en håndfast forhåndsprioritering mellem de fremtidige opgaver for at være et egnet planlægningsinstrument.

Nordisk Råd har i *udtalelse 5/1991* i anledning af Ministerrådets meddelelse om planerne for det nordiske samarbejde (C 2 1991) henstillet til Nordisk Ministerråd, at

1. Form og presentation af årets C 2 findes tilfredsstillende og ministerrådet opfordres til i fremtiden at anvende C 2 som planlægningsredskab.
2. Med baggrund i en gennemgang og evaluering af det nordiske samarbejde og dets placering i den internationale omverden, bør ministerrådet fremlægge et fremtidsprogram til debat på 40. session.
3. Arbejdsprogrammet for Baltikum og Østeuropa bør løpende udbygges, og den langsigtede finansiering sikres.
4. NoPEFS fremtidige arbejde i relation til Østeuropa bør sikres financielt.

Ministerrådet vil i den anledning anføre følgende:

Ad 1. Ministerrådets planlægningsdokument, C 2 1992, svarer i form og indhold til C 2 1991.

Ad 2. Ministerrådet fremlægger til Nordisk Råds 40. session et ministerrådsforslag om nordisk samarbejde efter 1992.

Ad 3. Der er på budgettet for 1992 afsat 15,3 MDKK til gennemførelsen af programmet for Baltikum og Østeuropa, se i øvrigt meddelelse om udtalelse 2/1991.

Ad 4. Under den økonomiske handlingsplan 1989—1992 tildeltes Nopef betydelige beløb til miljøindsatser, samt et mindre beløb til særlige eksportindrettede indsatser. Disse midler har i høj grad været anvendt til forstudier og miljøinventeringer i Baltikum og Østeuropa. I tillæg har fonden fra egne budgetmidler finansieret en række indsatser inden for andre sektorer.

Ministerrådet gennemførte i 1991 en evaluering af forskellige aspekter i det nordiske samarbejde, herunder en evaluering af Nopef. I det omfang fonden skal fortsætte eller udbygge sine indsatser i Østeuropa, er Ministerrådet opmærksom på, at fondens ordinære budget for projektvirksomhed ikke kan opveje bortfaldet af de midler, som Nopef har til rådighed under handlingsplanen. Ministerrådet agter derfor at tage spørgsmålet op til behandling i forbindelse med budgettet for 1993.

Nordisk Råd har i *udtalelse 6/1991* i anledning af Ministerrådets meddelelse om planerne for det nordiske samarbejde (C 2 1991) bl. a. henstillet til Nordisk Ministerråd at

1. Nordbors rättigheter bör kvarstå som ett samarbetsområde och bevakas inte minst i samband med EGs regler.
6. Med hänsyn till de stora miljöproblemen i Sovjet och Baltikum och de begränsade resurserna måste stark prioritering och målinriktning av miljöinsatserna ske. I första hand måste åtgärderna inriktas på de mest skadliga föroreningarna.
7. Det största problemet är bristen på kapital, vilket försvåras av att de baltiska republikerna inte anses kreditvärdiga. De nordiska ländernas regeringar bör

besluta om ytterligare en kreditordning inom ramen för Nordiska investeringsbanken, avseende mjukare villkor för miljöinsatser i Baltikum.

Ad 1. Nordiska ministerrådet vill i anledning härav hänvisa till vad som anförts i anledning av *yttrande 5/1990* och meddelande om rekommendation nr 33/1990/s.

Ad 6—7. Nordisk Investeringsbank og Nordisk Projekteksportfond har engageret sig i en række undersøgelser af forureningssituationen og investeringsbehovene i Nordens nærområder (St. Petersborg, Kaliningrad, Karelen, Estland m v.). Et af formålene med disse undersøgelser har netop været at afdække såkaldte "Hot Spots", hvor forureningen er særligt kraftig.

Nordiska rådet har i sitt *yttrande 7/1991* bl. a. hemställt till ministerrådet att senast under 1992 finansiera kulturhandlingsplanen med den resterande summa av 35 MDKK ovanför 1987 års budgetnivå.

Nordiska ministerrådet vill i anledning härav konstatera följande:

Ministerrådet har i C 2-dokumentet 1990 och 1991 framhållit att det inte längre görs några utfästelser om en automatisk real tillväxt av den nordiska budgeten. Detta betyder att även inom de prioriterade sektorerna måste tidigare gjorda åtaganden och utfästelser omprövas.

I överensstämmelse med C 2 1991 har emellertid ministerrådet i sitt budgetförslag för 1992 prioriterat kultur-, forsknings- och undervisningssektorerna.

I ministerrådsförslaget om 1992 års budget (avsnitt III, sid. 13) föreslås sålunda kultursektorn få en realt förhöjd budget med 2,3 MDKK.

3.2 Nordiska rådets rekommendationer och framställning

3.2.1 Meddelelse om rekommandation nr 24/1987/m angående samarbejde omkring genteknologi

Rekommandationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

a. att utreda hur hänsyn till etik, säkerhet och teknologivärdering rörande genteknologi kan inarbetas i det nordiska samarbetet;

b. att undersöka om någon form av förhandsgodkännande eller registrering av genklyvning är möjlig i nordiskt samarbete;

c. att verka för fortlöpande samråd mellan de nordiska länderna vid utvecklingen av genteknologi rörande etik, säkerhet och teknologivärdering."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Ministerrådet har tidligere, senest i beretningen for 1990 om det nordiske samarbejde i sin meddelelse om samme rekommandation tilkendegivet, at man med etablering af nordisk udvalg for etik inden for bioteknologi fandt at have sikret opfyldelse af intentionerne i rekommandationen. Ministerrådet har stadig denne opfattelse. Der henvises til beskrivelsen i nærværende kapitel, afsnit 2.1.3. af etikudvalgets virksomhed. Det kan supplerende oplyses, at det er Ministerrådets hensigt at etikudvalgets virksomhed skal fortsætte efter bioteknologiprogrammets udløb.

Det er Ministerrådets anbefaling, at rekommandationen afskrives.

3.2.2 *Meddelelse om rekommandation nr 20/1989/j angående intensiveret overvågning af boycotlovgivningen mod Sydafrika (A 854/j)*

Rekommandationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landes regeringer at intensivere arbejdet med overvågning af boykotlovgivningen mod Sydafrika både nationalt og nordisk."

De nordiske landes regeringer meddeler:

De nordiske lande har uophørligt taget skarp afstand fra apartheidsystemet i Sydafrika. De har derfor med tilfredshed konstateret, at den sydafrikanske regering i slutningen af juni ophævede apartheidlovgivningen.

Efter at der i august blev indået aftale mellem de betydningsfuldeste parter på den politiske scene om foranstaltninger til bekæmpelse af volden og mellem regeringen og FN's flygtningehøjkommisær om de exileredes hjemkomst, skabtes der de nødvendige forudsætninger for, at forhandlinger om principperne for en ny forfatning i Sydafrika kan indledes i slutningen af november i den såkaldte flerpartskonference.

De nordiske lande følger fortsat nøje udviklingen i situationen i Sydafrika med henblik på at fastslå, hvornår denne muliggør en ophævelse af de sanktioner, som fortsat er i kraft i de nordiske lande.

3.2.3 *Meddelande om rekommendation nr 23/1989/e angående samnordisk användning av informationssystem och databanker (A 820/t)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utreda möjligheterna till en samnordisk användning av nuvarande nationella informationssystem och databanker,
att undersöka förutsättningarna för eventuella nya informationssystem och databanker för t. ex. miljöfrågor, turism och trafiksäkerhet,
att utreda hur de nordiska standarderna inom området förhåller sig till motsvarande standarder inom EG."

Nordiska ministerrådet meddelar:

— I Norden eksisterer en rekke informasjonssystemer og databaser i offentlig forvaltning og privat sektor. Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (Nordinfo) har bl. a. i oppgave å fremme og samordne overføring av dokumenterbar informasjon innen og mellom de nordiske land, samt på internasjonal basis. Nordinfo har identifisert 520 databaser som er tilgjengelig for informasjonssøkning mellom de nordiske land. For 433 av basene er innhold, tekniske opplysninger og kostnader ved bruk dokumentert i katalogen "Nordiska databaser 1990". Nordinfo gjennomfører prosjekter med sikte på å utvikle enhetlige søkemuligheter i databasene. Dermed legges også en teknisk og funksjonell grunn for samnordisk og internasjonal bruk av de databaser og informasjonssystem det vil være ønskelig å ha åpne for dette.

Ministerrådet har fra 1. september 1991 opprettet en nordisk arbeidsgruppe for datapolitikk. Gruppen skal fram til 1995 stå ansvarlig for samarbeidsaktiviteter konsentret rundt tre datapolitiske områder:

— Nordisk samarbeid i lys av europeisk integrasjon, med særlig vekt på utvikling av åpne systemer og standardisering i offentlig forvaltning, spørsmål

vedrørende oppbygging av fysisk infrastruktur og av tjenester, samt problemstillinger knyttet til etablering av et marked for informasjonstjenester.
- Datateknologi og effektivisering i offentlig sektor, der også landenes rasjonaliseringsmyndigheter vil bli engasjert til bl. a. å avklare spørsmål om felles nordiske holdninger til standarder innen informasjonsteknologi i offentlig sektor.
- Sikkerhet og sårbarhet i forbindelse med datateknologi, med hovedvekt på å beskrive tekniske og ikke minst organisatoriske problemer i landene.
- De teknologiske problemer og løsninger for håndtering av informasjon er stort sett de samme for alle virksomhetsområder. Mellom de enkelte sektorer i det nordiske samarbeidet er det imidlertid store forskjeller i hva slags informasjon som skal håndteres og hvordan informasjonen organiseres. Hvert virksomhetsområde må på egen basis definere sitt informasjonsbehov og organisere sine informasjoner, også slik at de ivaretar de generelle retningslinjer og standarder som er trukket opp internasjonalt og nasjonalt.

Innen de enkelte sektorers arbeidsområde finnes en rekke aktiviteter med sikte på å lette tilgangen til relevant informasjon mellom de nordiske landene. Eksempelvis arbeider Nordisk miljødatagruppe (NMD) med samordning av de nordiske landenes miljøinformasjonssystemer.

Innen transportsektoren gjennomføres et prosjekt som har til formål ved hjelp av de eksisterende veidatabankene i landene, å etablere et nordisk informasjonssystem som kan formidle informasjon til bruk ved planlegging i transportforetak m. m. Arbeidet hittil viser at det er etterspørsel og forutsetninger for å etablere et slikt system, men at det gjenstår å utarbeide visse kravspesifikasjoner m. m.

- Standardiseringsarbeidet innen EDB foregår i hovedsak dels ved at produsenter av maskiner og programmer utvikler såkalte kompatible systemer, dels ved at internasjonale organisasjoner vedtar spesifikasjoner på grunnlag av omfattende drøftinger med produsenter og brukere. Det anses i liten grad hensiktsmessig å utvikle egne nordiske standarder på det informasjonsteknologiske området, og hvert enkelt nordisk land deltar direkte i de internasjonale standardiseringsorganer.

I EF arbeider en rekke organer med standardisering innen informasjonsteknologi. EFTA-landene deltar allerede i det meste av dette arbeidet, som vil bli enda mer omfattende innen rammen av en avtale mellom EF og EFTA.

Det foregår et nordisk samarbeid om standardiseringsspørmål gjennom INSTA-IT, finansiert av Nordisk Industrifond. Samarbeidet tar blant annet sikte på informasjonsformidling og samordning i forhold til saker som tas opp i internasjonale og europeiske standardiseringsorganer. Standardiseringsspørsmål knyttet til offentlig forvaltning vil bli fulgt opp av den nye nordiske arbeidsgruppen for datapolitikk.

Ministerrådet konstaterer at det på nordisk og internasjonalt plan er i gang et omfattende arbeid når det gjelder å bedre mulighetene for bruk av elektronisk lagret informasjon på tvers av landegrensene. Harmonisering mellom informasjonssystemer i de nordiske land og EF pågår og vil bli videreført. På bakgrunn av dette anser Ministerrådet at rekommandasjonens intensjon er innfridd, og at den dermed kan avskrives.

3.2.4 *Meddelande om rekommendation nr 32/1989/s angående samarbetsprogram för räddningstjänstområdet (A 828/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda förutsättningarna att inrätta ett samarbetsorgan för räddningstjänstområdet".

Nordiska ministerrådet meddelar: I enlighet med det nordiska ramavtalet om samarbete över territorialgränserna har representanter för olika grenar av räddningstjänsten i Norden tillsatt en arbetsgrupp för att bearbeta samarbetsfrågorna, i synnerhet dem som nämns i ramavtalets artikel 6.

Under 1990 behandlades frågan om inrättande av ett permanent nordiskt kontaktorgan inom räddningstjänstområdet. Det konstaterdes därvid att det inte var möjligt att nå enighet i denna fråga. I stället följer ministerrådssekretariatet arbetet i arbetsgruppen för att kunna rapportera till parlamentarikersidan.

Arbetsgrupen, som antagit namnet Nordiska räddningstjänsgruppen, förkortat Nordräd, har haft flera möten under året. Arbetet har varit koncentrerat på att utarbeta en nordisk räddningstjänsthandbok och att förbereda en stor konferens om regional räddningssamverkan, som skall äga rum i Storlien den 21—23 januari 1992. Därutöver utgör gruppens möten ett viktigt forum för informations- och erfarenhetsutbyte.

Det föreslås att rekommendationen avskrivs.

3.2.5 *Meddelande om rekommendation nr 33/1990/s angående Nordbors rättigheter i Norden (A 904/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utarbeta ett handlingsprogram om Nordbors rättigheter i Norden, innefattande både allmänna politiska målsättningar och ett antal konkreta åtgärdsförslag."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Ministerrådet har i sin meddelelse til samme rekommandasjon i 1990 konkludert med at det gjennom vedtatte handlingsplaner og igangsværende forhandlinger arbeides med å fjerne hindringer for for nordboeres rettigheter på de relevante sektorer, og at det derfor ikke på det nåværende tidspunkt er grunnlag for å fremsette et ministerrådsforslag med et særlig program for nordboeres rettigheter.

Ministerrådet er av den oppfatning at denne konklusjonen fortsatt må gjelde. Ministerrådet foreslår derfor at rekommandasjonen avskrives.

3.2.6 *Meddelande om rekommendation nr 16/1991/j angående genomgång av Helsingforsavtalet (A 945/j)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att företa en fullständig genomgång av Helsingforsavtalet."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Vid Nordiska rådets 39:e session antogs tre olika rekommendationer angående ändring av Helsingforsavtalet, samtliga med rötter i betänkandet avgivet av Nordiska rådets organisationskommitté (NU 1990:7). Endast den av de tre

rekommendationerna som tillkom på grund av ett ministerrådsförslag och avsåg ändringar i Helsingforsavtalets artiklar 51, 52, 54, 55, 56, 57 och 58 (nr 19/1991/j) har slutbehandlats av ministerrådet. Efter viss ytterligare behandling av denna rekommendation i presidiet har ministerrådet — i enlighet med kompletterande framställning — godkänt förslag till överenskommelse om ändring av ifrågavarande artiklar i Helsingforsavtalet. Överenskommelsen undertecknades på regeringarnas vägnar av samarbetsministrarna under augusti månad. Överenkommelsen förväntas vara godkänd av ländernas parlament kring årsskiftet.

Den nu aktuella rekommendationen och rekommendationen om ändringar i Helsingforsavtalets artiklar 1 och 45 (nr 7/1991/j) har ministerrådet inte varit villig att tillmötesgå utan ytterligare utredningar och/eller överväganden. Rekommendationerna förutsätter en grundlig översyn av Helsingforsavtalets form och innehåll. Det ter sig emellertid inte meningsfullt att inleda detta arbete innan den pågående diskussionen om det nordiska samarbetet efter 1992 avslutats. Vidare bör ändringsförslagen redovisas för parlamenten i ett sammanhang, stället för att spjälkas upp i olika delar. Ministerrådet har för avsikt att till Nordiska rådets 40:e session lägga fram ett ministerrådsförslag om det nordiska samarbetet efter 1992.

Statsministrarna beslutade vid sitt möte i Mariehamn i november att omedelbart inleda en nyvärdering av det nordiska samarbetet med beaktande av det förnyelsesarbete som är igång inom Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet och som skall presenteras för NR-sessionen i mars. Statsministrarna har beslutat att utse sina personliga representanter för denna nyvärdering.

Efter statsministrarnas rapport till Nordiska rådet och Nordiska rådets behandling av det nu aktuella ministerrådsförslaget finns ett säkrare underlag för ställningstaganden till det nordisk samarbetets framtida organisation, inriktning och innehåll. Ministerrådet är då villigt att gå vidare med behandlingen av ifrågavarande rekommendation samt eventuellt också rekommendationen om ändringar i Helsingforsavtalets artiklar 1 och 45.

3.2.7 *Meddelande om rekommendation nr 17/1991/j angående ändringar av Helsingforsavtalets artiklar 1 och 45 (A 945/j)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige att företa ändringar i Helsingforsavtalets artiklar 1 och 45 i överensstämmelse med juridiska utskottets förslag i bilaga 1".

Nordiska ministerrådet meddelar:

Som framgår av redovisningen i meddelandet under rekommendation nr 16/1991/j avvaktar ministerrådet Nordiska rådets behandling av ministerrådsförslaget om det nordiska samarbetet efter 1992.

3.2.8 *Meddelande om rekommendation nr 19/1991/j angående ändringar i Helsingforsavtalet (B 118/j)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige att företa ändringar i Helsingforsavtalets artiklar 51, 52, 54, 55, 56, 57 och 58 som framgår av bilagan till juridiska utskottets betänkande".

Nordiska ministerrådet meddelar:

Som framgår av redovisningen i meddelandet under rekommendation nr 16/1991/j har rekommendationen — efter ytterligare behandling och efterföljande framställning från presidiets sida — mynnat ut en överenskommelse mellan de nordiska ländernas regeringar.

Ministerrådet föreslår, att rekommendationen avskrivs.

3.2.9 *Meddelande om rekommendation nr 23/1991/e angående nordiska samarbetet efter 1992 (A 947/e)*

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at i samråd med Nordisk Råd gennemføre belysning af aktuelle fremtidsspørgsmål, som vil være bestemmende for det nordiske samarbejdes muligheder, og på denne baggrund fremlægge et ministerrådsforslag til program for det nordiske samarbejde efter 1992."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Ministerrådet fremlægger til Nordisk Råds 40. session i Helsingfors et ministerrådsforslag til program for det nordiske samarbejde efter 1992.

Som forberedelse til programarbejdet afholdt Nordisk Ministerråd og Nordisk Råd et idé-seminar om nordisk samarbejde efter 1992 i København den 25. september 1991. I seminaret deltog bl. a. de nordiske samarbejdsministre og Nordisk Råds præsidium samt et antal eksterne indledere.

Rapporten "Norden i det nye Europa", som blev udarbejdet af de nordiske udenrigspolitiske institutter og finansieret i fællesskab af Nordisk Ministerråd og Nordisk Råd, forelå i august 1991.

Ministerrådet finder på denne baggrund, at rekommandationen kan afskrives.

3.2.10 *Meddelande om rekommendation nr 32/1991/k angående information om det nordiska samarbetet utanför Norden (A 914/k)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i nära samarbete med Nordiska rådet tillsätta en särskild arbetsgrupp bestående av cheferna för de nordiska utrikesministeriernas press- och kulturavdelningar och de nordiska sekretariatens informationschefer för att snabbt utarbeta förslag till en förstärkning av informationen utanför Norden om Norden och det nordiska samarbetet."

Nordiska ministerrådet meddelar:

I det konsoliderade arbetsprogram "Norden i Europa fram till 1992", som Nordiska ministerrådet lade fram 1990, ägnas ett särskilt kapitel åt en förstärkt informationsinsats för att göra Norden och det nordiska samarbetet mer känt i Europa. En övergripande informationsplan som omfattar treårsperioden 1990—1992 godkändes av ministerrådet den 31 januari 1990. Ministerrådet har redan i föregående verksamhetsberättelse redogjort för 1990 års verksamhet. Hur den förstärkta information om Norden och det nordiska samarbetet genomförts under 1991 framgår av avsnitt 2.1.1.3 i föreliggande berättelse.

En referensgrupp bestående av cheferna för de nordiska press- och kulturavdelningarna följer informationsinsatserna riktade mot Europa. Ministerråds-

sekretariatet företräds i denna grupp av en särskilt tillsatt konsulent för Europainformation. Gruppen har vid möte den 10 juni 1991 beslutat att framdeles inbjuda Nordiska rådets informationschef till dess möten.

Härmed anser ministerrådet att rekommendationen kan avskrivas.

3.2.11 *Meddelande om rekommendation nr 35/1991/k angående Nordens år i Kalmar 1997 (A 950/k)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att med anledning av Kalmarunionens 600-årsjubileum utreda förutsättningarna för stöd och aktiv medverkan till unionsjubiléet och ett Nordens år 1997 i Kalmar".

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet har från kommunen inhämtat upplysningar om status i jubileumplaneringen och i vilka former och på vilket sätt ministerrådet förväntas medverka.

1. Nordiskt framtidsprojekt, som utmynnar i en nordisk framtidskonferens.
2. Nordiskt miljöprojekt, som utmynnar i en speciell miljökonferens.
3. Telekommunikationer ur nordiskt perspektiv med inriktning på Europa och världen som utmynnar i både konferens och utställningar.
4. Barn och ungdom samt nordisk historia. Ett projekt, som skall ge dagens barn och ungdom en djupare förståelse för norden särdrag i ett mångfacetterat Europa och världen.
5. Kulturturism. Ett projekt som lyfter fram kulturfrågor i Norden och Östersjön för den vanliga turisten.

Inom kommunen har tillsatts en politiskt sammansatt styrgrupp, som skall leda arbetet med jubileumsförberedelserna. Under denna styrgrupp finns en arbetsgrupp bestående av tjänstemän. Under 1993 förväntas organisationen få fastare former, med bl. a. en heltidsanställd projektledare. Vidare skall det lokala näringslivet engageras i förberedelsarbetet. Kommunen har förklarat sig villig att involvera representanter från utomstående organ, exempelvis för ministerrådet.

Med hänsyn till jubileumsförberedelsernas nuvarande breda, tvärsektoriella och allmänna inriktning har ministerrådet inte varit villigt att hittills göra några ekonomiska åtaganden eller utfästelser om deltagande i jubileumsorganisationen. I stället har en kontaktperson utsetts för att följa det fortsatta arbetet.

3.2.12 *Meddelande om rekommendation nr 39/1991/e angående miljövårdsinsatser i Baltikum (A 910/e)*

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd og de nordiske landes regeringer

at i relevante internationale fora arbejde for at skabe et investerings- og miljøbeskyttelsesprogram til nedbringelse af vand- og luftforureningen i Østersøens mest udsatte dele

at kortlægge hvordan det nordiske samarbejde kan bidrage til udviklingen af særlige investeringsstøtteordninger for de berørte central- og østeuropæiske lande, herunder Baltikum, Polen og Leningradområdet, og

at løbende rapportere til Nordisk Råd om fremskridtene i arbejdet, herunder

de initiativer, som ministerrådet finder behov for på området som led i det nordiske samarbejde."

De nordiske landes regeringer meddeler:

Det hänvisas till svar på rekommendation nr 43/1989/m (Kap XIV, 4.2.2).

3.2.13 *Meddelande om rekommendation nr 40/1991/e angående ekonomiskt och kulturellt samarbete med Östersjöländerna (A 915/e)*

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at arbejde for udvikling af det økonomiske og kulturelle samarbejde mellem Norden og Østersølandene med henblik på at skabe et samarbejdsområde kring Østersøen."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Ministerrådet har i sit Baltikum/Østeuropa-program et instrument, som kan anvendes også til initiativer vedrørende samarbejde i Østersøområdet. Dette aspekt er indgået i overvejelserne vedrørende revision af programmet. Flere sektorer og institutioner under Ministerrådet har endvidere egne projekter og instrumenter, som helt eller delvist retter sig mod Østersøområdet.

Ministerrådet finder på denne baggrund, at rekommandationen kan afskrives.

3.2.14 *Meddelande om rekommendation nr 41/1991/m angående jordbrukssamarbete med Baltikum (A 944/e)*

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd og de nordiske landes regeringer at sammen med de baltiske lande udbygge et koordineret samarbejde på jordbrugsområdet mellem Norden og Baltikum."

De nordiske landes regeringer meddeler:

Nordisk Ministerråd nedsatte våren 1991 en arbeidsgruppe med oppdrag å trekke opp prinsipper og prioriteringer for det fremtidige samarbeide mellom Norden og Baltikum på jord- og skogbruksområdet. Arbeidsgruppen besto av representanter for ministerier og landbruksorganisasjoner i alle de nordiske og baltiske land. Dens konklusjoner er fremlagt i en "Working Plan for Baltic-Nordic Cooperation in Agriculture and Forestry". Prioriterte samarbeidsområder inkluderer utdannelse og opplæring, teknologisk bistand og utveksling av avlsmateriale av planter og dyr.

Flere prosjekter er igangsatt eller planlagt igangsatt i medhold av planen. Prosjektene omfatter opplæring av baltiske landbruksledere, forskerutdannelse og skogforskningssamarbeide.

Ministerrådet anser dermed at hensikten med rekommandasjonen er oppfylt, og at rekommandasjonen kan avskrives.

3.2.15 *Meddelande om rekommendation nr 42/1991/j angående kunskapsöverföring till bl.a. Baltikum rörande parlamanterism och demokrati (A 921/j)*

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å kartlegge behovet for og å utrede mulighetene for kunnskapsoverføring til Baltikum og utvalgte østeuropeiske land vedrørende parlamentarisme og demokrati."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Hjælp til opbygning af demokratiske strukturer indgår som et prioriteret område i kriterierne for uddeling af Ministerrådets Baltikum/Østeuropa-pulje.

I 1991 er der bl. a. ydet støtte til et forskerkursus, "Democracy in Theory and Practice" i regi af det Nordiske samarbejdsnævn for samfundsforskning. Helsingforskomitéen for menneskerettigheder har fået støtte til et nordisk-baltisk seminar om menneskerettigheder. Nordisk journalistkursus har med støtte fra puljen afholdt en række seminarer om journalisters rolle i et demokratisk samfund.

Samfundsvidenskab (orienteret mod offentlig forvaltning, lovgivning og nordiske samfundsstrukturer) er et prioriteret område under Ministerrådets stipendieordning for Baltikum.

3.2.16 *Meddelande om rekommendation nr 43/1991/j angående stöd till demokratiseringssträvandena och internationella samarbetet i bl. a. Baltikum (A 928/j)*

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

å kartlegge hvilke relevante organisasjoner av ikke statlig karakter som finnes i Baltikum og utvalgte østeuropeiske land

å kartlegge hvilke behov og muligheter som finnes for kontakt mellom relevante frivillige organisasjoner i Baltikum og utvalgte østeuropeiske land og tilsvarende organisasjoner i de nordiske land

å ta initiativ til å opprette støtteordninger som kan stimulere til kontakter/-samarbeid mellom relevante organisasjoner av ikke statlig karakter i Baltikum og utvalgte østeuropeiske land og tilsvarende organisasjoner i de nordiske land, med henblikk på å støtte demokratiseringsutviklingen og det internasjonale samarbeidet i Øst, slik at disse støtteordninger ses i sammenheng med de øvrige initiativer Nordisk Råd har tatt overfor Baltikum."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Hjælp til opbygning af demokratiske strukturer indgår som et prioriteret område i kriterierne for uddeling af Ministerrådets Baltikum/Østeuropa-pulje, og der er af puljen givet støtte til en række initiativer på dette område. Samfundsvidenskab er et prioriteret område under Ministerrådets stipendierordning for Baltikum. Der henvises til meddelelse om rekommandation nr. 42/1991.

For så vidt angår de frivillige organisationer er der i 1991 givet støtte fra Baltikum/Østeuropa-puljen til en konference i regi af Foreningerne Nordens Forbund, hvis formål er at kortlægge, hvilke frivillige organisationer der findes, og diskutere deres rolle i det fremtidige samarbejde med Baltikum og Østeuropa.

3.2.17 *Meddelande om rekommendation nr 44/1991/m angående transportsamarbete med Baltikum (A 953/t)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att verka för en samordning av de nordiska ländernas agerande i internationella organisationer beträffande stöd från internationella institutioner för investeringar inom transportsektorn i de baltiska republikerna

att medverka till en kartläggning av behoven av kunskapsuppbyggnad inom kommunikationssektorn i de baltiska republikerna, samt

att utifrån denna kartläggning svara för samordningen av de nordiska ländernas stödinsatser i Baltikum."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Den av Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor tillsatta arbetsgruppen för Europa-frågor (NÄTs Europa-grupp) har utarbetat en rapport "Transporter mellan Norden och det nya Österuropa", i vilken föreslås ett antal utrednings-, samordnings- och stödåtgärder i bl. a. de baltiska republikerna. Rapportens slutsatser har godkänts av ministerrådet (trafikministrarna). Den har vidare översatts till engelska och tyska och framlagts som ett nordiskt bidrag vid den av Efta och EG anordnade pan-europeiska transportministerkonferensen i Prag 29—31.10.1991.

Med rapportens åtgärdsförslag som grund har ingivits en ansökan om bidrag från ministerrådets medel för verksamhet i Österuropa 1992, bl. a. för att, i samverkan med kommunikationssektorn i de aktuella länderna, kartlägga utbildningsbehov och uppläggning av insatser.

Ministerrådet anser med stöd av vad ovan anförts att ett arbete igångsatts i enlighet med rekommendationens intentioner och föreslår att den avskrivs.

3.2.18 *Meddelande om rekommendation nr 45/1991/k angående stipendier för folkhögskolestuderande från Baltikum och Österuropa (A 917/k)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utvidga Nordiska ministerrådets arbetsprogram för Baltikum och Österuropa till att omfatta stipendier för folkhögskolestuderande."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Rekommandationen er behandlet i FOVU 3/91.

Det er Styringsgruppen for folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejdes (FOVU) oppfattelse, at de nordiske folkehøjskoler har meget fine muligheder for at tilbyde relevant undervisning og samvær for studerende fra Østeuropa, som giver de studerende viden og kundskaber af værdi for opbygning af de nye demokratier i Østeuropa. Det bør imidlertid etableres på ligeværdigt grundlag således, at der sker en reel kulturudveksling. Endvidere må der tages højde for evt. sproglige og økonomiske barrierer under højskoleopholdet.

FOVU afholdt med tilskud fra Nordisk Ministerråds pulje for Baltikum/-Østeuropa i maj 1991 en konference "Norden og Østersølandene". På denne konference drøftedes mulighederne for fortsat samarbejde med bl. a. folkehøjskoler i de nordiske lande. FOVU vil som opfølgning af konferencen forsøge at støtte mere konkrete samarbejdsinitiativer. Det skal meddeles, at der allerede inden for nuværende stipendieprogram er givet tilskud til ophold på folkehøjskoler.

3.2.19 *Meddelande om rekommendation nr 46/1991/j angående avskaffande av visumtvånget mellan Norden och Österuropa (A 927/k)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att när förutsättningar föreligger arbeta för att visumtvånget mellan de nordiska och de österuropeiska länderna kan avskaffas, eventuellt i flera etapper."

De nordiska ländernas regeringar meddelar:

De nordiske lande gør mere, end hvad der anbefales; visumspørgsmålet vurderes fortløbende, og når grundlaget for det er til stede, afskaffes visumkrav. Efter de liberaliseringer, som har fundet sted for nylig, er rekommandationen kun relevant for Albanien, Bulgarien, Rumænien, Sovjetunionen samt de baltiske lande.

Ministerrådet finder på denne baggrund, at rekommandationen kan afskrives.

3.2.20 *Meddelande om rekommendation nr 47/1991/k angående kultursamarbete med Baltikum och Östeuropa (A 927/k)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att arbeta för att åstadkomma gemensamt arbete och utbyte på kulturområdet mellan Norden och Baltikum och de östeuropeiska länderna och där detta är lämpligt inarbeta nya åtgärder i arbetsprogrammet för Baltikum och Östeuropa."

Nordiska ministerrådet meddelar:

En delegation ur ledndingsgruppen för samnordisk kulturinformation i utlandet företog våren 1991 en studieresa till de tre baltiska huvudstäderna för att undersöka intresset för ett utbyggt kulturutbyte med Norden. I samma syfte kommer ledningsgruppen att sända en delegation till Leningrad hösten 1991.

Ledningsgruppen avser att under perioden 1992—96 avsätta en stor del av sin årliga planeringsram om 3 MDKK för kulturprojekt i Baltikum och sannolikt även i Leningrad. Eftersom behoven är utomordentligt stora har ledningsgruppen begärt att planeringsramen skall utökas till 5 milj. DKK i syfte att förstärka den samnordiska kulturinformationen i det aktuella området. En detaljerad projektplan är under utarbetande.

Även i Centraleuropa (Tyskland, Tjeckoslovakien, Österrike, Ungern) avser ledningsgruppen att genomföra några kulturprojekt under planeringsperioden 1993—96. I första hand diskuteras en designutställning och en teater- och dansfestival.

3.2.21 *Meddelande om rekommendation nr 48/1991/m angående miljöteknologi till Östeuropa (A 929/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utarbeta ett förslag till hur man överför miljöteknologi till Östeuropa, samt att inrätta en ordning till stöd för miljöforskning i de östeuropeiska länderna samt ställa expertis på miljöforskning, miljökontroll, utveckling av alternativa energiplaner m. m. till förfogande för de östeuropeiska länderna."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Det hänvisas till svar på rek. nr 43/1989, när det gäller NEFCO (Kap XIV).

Ett nordiskt miljöforskningsprogram för åren 1993—1997 vidtogs av Nordiska ministerrådet (undervisningsministrarna) i juni 1991. Programmet omfattar 3 huvudinsatsområden, varav ett gäller miljöforskningssamarbete i Östersjöområdet. Samarbetet i Östersjöområdet förutsätter att det sker tätt samarbete med de Baltiska länderna och de östeuropeiska Östersjö-länderna. Även forskare från Östersjö-länderna kan delta.

Arbetet med konkretiseringen av delprogrammerna har redan inletts. Avsikten är, att den egentliga 5-åriga programfasen kan inledas i full skala vid årsskiftet 1992/93.

3.2.22 *Meddelande om rekommendation nr 50/1991/m angående miljöbistånd till Baltikum (A 929/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att besluta om ytterligare en kreditordning inom ramen för Nordiska investeringsbanken avseende mjukare villkor för miljöinsatser i Baltikum, samt att söka samarbete mellan olika biståndsarrangemang för de baltiska länderna för att göra insatserna rationella och underlätta mottagandet av hjälpen."

De nordiska ländernas regeringar meddelar:

Det hänvisas till svar på rek. nr 43/1989 (Kap XIV, 4.2.2).

Därutöver har Nordiska investeringsbanken (NIB) fått i uppdrag från finanssektorn och handelspolitiska sektorn att utreda investeringsbehovet och de finansiella mekanismerna i de Baltiska länderna. NIB:s rapport föreligger innehållande bl. a. ett förslag om att etablera en Baltisk investeringsbank. NIB:s förslag behandlas för närvarande i finanssektorn.

3.2.23 *Meddelande om rekommendation nr 54/1991/e angående stärkande av det nordiska samarbetet (A 974/e)*

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at lade medlemsforslagets initiativer samt synspunkterne herpå fra Økonomisk Udvalg, de andre fagudvalg og debatten i Nordisk Råd indgå i arbejdet med det program for det nordiske samarbejde efter 1992, som ministerrådet fremlægger til rådets 40. session. Ministerrådet bør endvidere fremlægge særskilte ministerrådsforslag om vigtige enkeltforslag, f. eks. Baltisk Investeringsbank."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Ministerrådet henviser til ministerrådsforslaget om program for det nordiske samarbejde efter 1992, som fremlægges til Nordisk Råds 40. session.

Ministerrådet finder, at hensigten med rekommandationen hermed er nået, og at den derfor kan afskrives.

3.2.24 *Meddelande om rekommendation nr 55/1991/s angående förstärkning av den nordiska modellen (A 978/s)*

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att låta initiativen i medlemsförslag A 978/s om förstärkning av den nordiska modellen, samt de synpunkter härpå som framförs i Nordiska rådets debatt vid extrasessionen den 13 november 1991, ingå i arbetet med det program för det nordiska samarbetet efter 1992 som ministerrådet framlägger till rådets 40:e session."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Der henvises til svar på rek. nr. 54/1991.

3.2.25 *Meddelande om rekommendation nr 56/1991/b angående Nordiska ministerrådets budget för 1992 (B 121/b)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att ministerrådet tillgodoser rådets krav på en informativ budget som kan utgöra underlag för sakliga prioriteringar från rådets sida, samt att därvid särskilt beakta

— att kommentera förslag till omdisponeringar,
— att endast det som är reellt disponibelt för nya aktiviteter under budgetåret, kallas för dispositionsmedel,
— att arbeta för att på sikt, senast till 1995 års budget, införa någon form av mål- och ramstyrning av hela verksamheten inom ministerrådets budget,
— att följa sina egna intentioner att vidareföra beslutade åtaganden, såsom handlingsplaner och arbetsprogram,

att besluta att överskottet från verksamheten 1990 överföres till den nordiska budgeten 1992 i stället för att återföras till medlemsländerna, samt att därvid beakta utskottets förslag till hur medlen skall användas

att i övrigt beakta utskottets ovan framförda synpunkter.

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet prioriterar utvecklings- och förnyelsesarbetet med budgeten. Målsättningen är att öka resultatorienteringen genom att bl. a. införa kontraktsstyrningsprinciper och mer informativa tabeller. Därvidlag eftersträvas såväl överskådlighet som enkelhet liksom att informationen har budgetteknisk relevans.

Detta arbete diskuteras löpande med de nordiska finansdepartementen (budgetexpertgruppen) som i ett yttrande 11 juni 1991 bl. a. anförde:

— "Budgetexpertgruppen konstaterar att presentationen av budgetförslaget förbättrats under senare år.
— Vidare kan konstateras att i och med ett stort antal förenklingar har överskådligheten i 1992 års budgetförslag ökat.
— Betr. tabellerna för institutionerna anser budgetexpertgruppen att de som finns för försöksinstitutionerna bör utgöra framtida mönster för de andra. De andra institutionstabellerna är för ögonblicket, efter de av kvalitetsskäl företagna utrensningen av non-informativa och i vissa fall vilseledande tabeller (t. ex. tabeller kallade analys av/kommentar till anslagsförändringen), alltför spartanska. Budgetexpertgruppen har förståelse för att arbetet med att ta fram nya mer relevanta uppgifter är en process som tar viss tid. Tills vidare kan därför utformningen accepteras om utbyggnaden av utfallssiffror, resultatredovisning och resultatmått sker med acceptabel hastighet i 1993 års budget för att vara helt genomförd i 1994 års budget".

Ministerrådet ansluter sig till finansdepartementens bedömning i dessa avseenden.

Beträffande rekommendationens om fler kommentarer kring omdisponeringar etc. kommer ministerrådet att ta nya initiativ i önskad riktning. I t. ex. 1992 års budget har det införts en ny redovisning kallad sektoranalys av budgetförändringar (omdisponeringar) 1992 i relation till 1991.

Ang. beteckningen dispositionsmedel bör detta begrep ersättas av beteckningen projektmedel.

Ministerrådets under 1991 inledda försöksverksamhet kommer att utvidgas planmässigt. För närvarande utreds förutsättningarna att under 1992/93 infoga hela social- och hälsovårdssektorn, jämställdhetssektorn och ett antal nya institutioner t. ex. inom kultursektorn. En bedömning av hittills uppnådda resultat görs under 1992 en särskild arbetsgrupp under ställförträderkommittén. Därefter kan en handlingsplan utarbetas för en mer omfattande budgetreform enligt nordiska rådets rekommendation.

Beträffande användningen av överskottet från 1990 avser ministerrådet att senare under 1991 ta definitiv ställning i frågan.

3.2.26 *Meddelelse om framstilling nr 2/1992/e om forhøjelse af Nordisk Investeringsbanks grundkapital (B 122/e)*

Framstillingen har følgende ordlyd:

"Præsidiet rekommanderer Nordisk Ministerråd at snarest vedtage ministerrådsforslag B 122/e om forhøjelse af Nordisk Investeringsbanks grundkapital, som bl. a. indebærer en forhøjelse af grundkapitalen med 800 mill. SDR til samlet 2 400 mill. SDR pr. 1 april 1993."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Samarbejdsministrene besluttede den 11. december 1991 at forhøje Den nordiske Investeringsbanks grundfond med SDR 800 mio. til SDR 2 400 mio fra 1. april 1993 og at ændre para. 2 og 3 i bankens vedtægter i overensstemmelse hermed.

Ministerrådet anser heraf at framstillingen kan afskrives.

Kapitel III

Lagstiftningssamarbete

1 Inledning

Det nordiska lagstiftningssamarbetet har år 1991 genomförts och vidareutvecklats i de former och strukturer som kommit till under den senaste 10-års perioden. Det nya nordiska lagstiftningsprogrammet har spelat en viktig roll också år 1991. Det andra viktiga under det gångna året har varit grundandet av det nordiska rådet för forskning i europeisk integrationsrätt. Det tredje viktiga under verksamhetsåret har varit ingåendet av EES-avtalet den 21 oktober 1991.

Som tidigare har verksamheten i ämbetsmannakommittén varit knuten till regelbundna möten. Ämbetsmannakommittén är nöjd med projektbudgeten, som uppgick till 516 000 DKK. Det nordiska rådet för forskning i europeisk integrationsrätt inledde sin verksamhet med ett eget projektanslag på 800 000 DKK.

Representanter från ministerierna i de nordiska länderna har som tidigare mötts för att utväxla information och tala om konkreta lagstiftningsprojekt. Också internationella möten har gett de nordiska representanterna möjligheter till kontakt.

2 Familjerätt

Ministerrådet noterar med tillfredsställelse att lagstiftningen under de senaste åren på det familjerättsliga området gått i riktning mot större nordisk rättslikhet. Som Nordiska rådet har framhållit, är detta viktigt för de nordiska medborgare som flyttar från ett nordiskt land till ett annat nordiskt land för att bo där.

2.1 Äktenskapsrätt m. m.

Det reformarbete som inleddes på den nordiska äktenskapsrättens område i början av 1970-talet har skett etappvis och närmar sig nu sitt slut. Reformarbetet, såvitt avser den interna rätten, har slutförts i Danmark, Finland och Sverige. I Norge har reformen slutförts år 1991. På Island pågår reformarbetet. Ett lagförslag väntas bli givet hösten 1991. Den nya lagstiftningen har utarbetats i nära samarbete mellan de nordiska länderna. Samarbetet syns i lagarna, som innehållsmässigt och strukturellt liknar varandra.

Ministerrådet konstaterar med tillfredsställelse att också arbetet med den samnordiska reformen av äktenskapskonventionen från år 1931 har kommit i gång. Reformen är viktig nu när de nationella materiella reglerna om ingående och upplösning av äktenskap samt makarnas inbördes egendomsförhållanden har ändrats. Ministerrådet påpekar att också de avslutade eller pågående reformerna av förmynderskapsrätten i de olika nordiska länderna (se 2.4.) aktualiserar behovet av en reform av konventionen. Behov finns också för nya nordiska regler om verkställighet i ett nordisk land av beslut om vårdnad av barn som givits i ett annat nordiskt land (se 2.3.).

2.2 Ogifta sambors förmögenhetsförhållanden

Norge har våren 1991 fått en lag om egendom som ingår i ett gemensamt hushåll. Lagen gäller sådana gemensamma hushåll som inte omfattas av äktenskapslagen. I Finland har beredningen av en lag om sambors egendomsförhållanden inte ännu lett till lagstiftning.

I Sverige finns en särskild lag om sambors gemensamma hem, som trädde i kraft den 1 januari 1988. Den lagen skall tillämpas även på homosexuella sambor, vilket framgår av lagen om homosexuella sambor. Under våren 1991 tillsattes en kommitté som har i uppdrag bl. a. att utvärdera den sistnämnda lagen. Kommittén skall vidare överväga en lagstiftning efter danskt mönster om registrerade partnerskap för homosexuella.

I Danmark och på Island pågår för tillfället ingen beredning av regler för ogifta pars egendomsförhållanden. Danmark har en lag som gör det möjligt för homosexuella par att låta registrera sitt parförhållande. Registreringen har till stor del samma rättsverkningar som ingåendet av ett äktenskap. Lagen är från år 1989.

2.3 Verkställande av utländska avgöranden om föräldramyndighet och rätt till samvaro med barn

I Danmark, Norge och Sverige har man ratificerat Europarådets konvention och Haagkonventionen om bortförande av barn i internationella förhållanden. Lagstiftningen i dessa länder är mycket lika.

I Finland har en arbetsgrupp lagt fram ett förslag till nya regler om myndigheternas internationella kompetens m. m. Reglerna, som är under beredning, kommer att göra det möjligt för Finland att ratificera de ovan nämnda konventionerna. En proposition väntas bli given år 1992.

I Island pågår en beredning av lagstiftning för ratificering av de ovan nämnda konventionerna.

2.4 Förvaltar- och förmynderskap

I Norge och Sverige har vissa delar av förmynderskapslagstiftningen nyligen ändrats och moderniserats. Sverige har sedan ingången av år 1989 ett nytt institut som kallas förvaltarskap.

I Danmark och Finland pågår grundläggande reformarbeten av den gällande förmynderskapslagstiftningen. I Danmark väntas förmynderskapslagutredningen ha sitt betänkande färdigt år 1992. I Finland väntas en proposition bli given år 1992.

2.5 Den svenska lagen om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden

Som ett led i reformeringen av den internationella familjerätten har i Sverige införts en lag om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden. Lagen, som trädde i kraft den 1 juli 1990, innehåller regler om när svensk domstol är behörig att ta upp frågor om makars förmögenhetsförhållanden i mål och ärenden med internationell anknytning. Vidare innehåller lagen regler om vilket lands lag som skall tillämpas i sådana fall. Den särskilda internordiska regleringen rörande makars förmögenhetsförhållanden berörs inte av den nya lagen.

3 Avtalsrätt, köprätt och konsumentlagstiftning m. m.

Dessa områden har traditionellt spelat en central roll i det nordiska lagstiftningssamarbetet. Under de senaste åren har utvecklingen på dessa områden likväl, och detta i synnerhet i Danmark, påverkats av olika EG-direktiv för den inre marknaden.

3.1 Avtalsrätt

Ministerrådet har år 1987 beslutat att ett nordiskt samarbete bör inledas för att utreda om de nationella avtalslagarna (rättshandlingslagarna) behöver ändras. Utredningsarbetet skall utföras av nationella arbetsgrupper med samordnade direktiv och tidtabeller.

I Finland tillsattes en utredning år 1987. Den gav sitt betänkande år 1990. Betänkandet har remissbehandlats. I Norge har utredningsarbetet påbörjats år 1989. I Sverige utreds frågan om en sådan utredning behövs. I Danmark och i Island finns inget omedelbart behov för en reform av avtalslagen och därför har ingen utredning tillsatts.

På initiativ av den norska avtalslagsutredningen hölls ett möte i Oslo den 17 oktober 1991 med deltagare från Danmark, Finland och Sverige.

3.2 Allmän köprätt

På den allmänna köprättens område har det omfattande nordiska lagstiftningssamarbetet, som inleddes år 1980, gett goda resultat. I Finland trädde den nya köplagen i kraft den 1 januari 1988, i Norge den 1 januari 1989 och i Sverige den 1 januari 1991. I Danmark finns ett färdigt utkast till ny köplag, men ett lagförslag finns likväl inte.

Den finska och svenska lagen är nästan identiska. Den norska lagen och det danska utkastet har stora likheter. Vissa skillnader finns emellertid. Detta beror på att den norska lagen också reglerar internationella köp. Därav följer även att den norska lagen reglerar nationella köp mer detaljerat än de andra nordiska lagarna.

Skilda lagar om internationella köp med en inkorporering av 1980 års FN-konvention i den nationella lagstiftningen trädde i kraft i Finland och Sverige den 1 januari 1989 och i Danmark den 1 mars 1990. Motsvarande regler om internationella köp har Norge i sin i köplag.

Därtill kan nämnas att reglerna om internationella köp i de nordiska länderna innehåller undantag för nordiska köp. På de nordiska köpen tillämpas de nordiska lagarna. Undantaget förutsatte att de nordiska länderna har nästan likadana regler i de frågor som finns reglerade i FN-konventionen.

3.3 Konsumentlagstiftning

3.3.1 *Konsumentköp*

I Finland finns reglerna om konsumentköp i ett särskilt kapitel i konsumentskyddslagen från år 1978. Motsvarande regler i Norge finns i den nya köplagen. I Danmark finns reglerna huvudsakligen i ett särskilt kapitel i den allmänna köplagen. I Sverige har år 1990 antagits en ny konsumentköplag, som innehåller en fullständig reglering av konsumentköp. Den trädde i kraft den 1 januari 1991.

I Finland har ett förslag till proposition blivit färdigt om nya regler om konsumentköp. Propositionen väntas bli given våren 1992. I Norge har en arbetsgrupp tillsatts med uppgift att utarbeta ett lagförslag om konsumentköp. I Danmark finns inga planer på en särskild lag om konsumentköp, för man anser det vara mera ändamålsenligt att innesluta dessa regler i den allmänna köplagen.

3.3.2 *Konsumenttjänster*

På 1970-talet inledde de nordiska länderna med undantag av Island ett samarbete om konsumenttjänster. Många nordiska förhandlingar har hållits kring detta ämne.

Arbetet har i Sverige resulterat i en lag om konsumenttjänster. Lagen trädde i kraft den 1 juli 1986. Lagen gäller det reparationsarbete som utförs på lösöre och fast egendom. Lagen gäller också uppbevaring av lösöre. I Norge trädde en liknande lag om hantverkstjänster m. m. för konsumenter i kraft den 1 januari 1990.

I Finland pågår ett arbete med att avsluta beredningen av regler om konsumenttjänster. Reglerna om konsumentköp kommer att ingå i samma proposition. I Danmark finns ett kommittéförslag om en lag om konsumenttjänster.

De norska och finska reglerna gäller service och reparation av lös och fast egendom. De svenska och danska reglerna gäller därtill uppbevaring av lös egendom.

Utöver det ovan sagda skiljer sig de norska och finska reglerna från de svenska till sin allmänna struktur. De norska och finska reglerna är i högre grad än de svenska utformade efter den systematik som tillämpats i det nordiska köplagssamarbetet. Men i stort sett är reglerna dock lika i alla de nordiska länderna.

Ministerrådet har i flera olika sammanhang uttalat, att man bör sträva efter så stor rättslikhet som möjligt på detta område. Ministerrådet håller fast vid denna åsikt.

3.3.3 *Kreditavtal*

Danmark fick år 1990 en lag om kreditavtal. Lagen tar sikte på en implementering av två EG-direktiv om konsumentkrediter. Lagen innebär att upplysningar skall ges om de reella kostnaderna i procent vid kreditavtal. Också i Sverige pågår en reform av lagstiftningen om konsumentkrediter. I augusti 1991 beslutade den svenska regeringen om en lagrådsremiss med förslag till en ny konsumentkreditlag. Förslaget innebär att EG-direktiven implementeras. Direktiven innehåller de olika regler som siktar till att stärka konsumentskyddet, bl. a. genom att kreditgivare åläggs att göra kreditprövning.

Med anledning av de två ovan nämnda direktiven pågår också i Norge en reform av kreditköplagen från år 1985. Med stöd av den gällande kreditköplagen och finansieringslagen från år 1988 har bl. a. utfärdats föreskrifter om skyldigheten att ge upplysningar om den effektiva räntan. En banklagskommission har tillsatts för att bereda regler om avtalsrättsliga frågor i samband med finansiella tjänster.

I Finland påbörjades år 1991 ett arbete som tar sikte på att utreda behovet att revidera lagstiftningen om konsumentkrediter. År 1991 utreds vilka ändringar

EG-direktivet förutsätter och år 1992 de andra behov som påkallar en lagändring.

3.3.4 *Konsumentskyddet vid köp av fast egendom*

I Danmark, Finland, Norge och Sverige pågår ett arbete vars syfte är att utarbeta regler som skyddar konsumenterna vid köp av fast egendom.

I Danmark finns ett kommittébetänkande från år 1987. I betänkandet ges konsumenterna rätt att ångra ett köp inom 6 dagar från det avtalet slöts. Kommittén fortsätter sitt arbete med en utredning av om det behövs ytterligare regler för att skydda konsumenterna på detta område, bl. a. när det gäller frågan om brister i fast egendom.

I Sverige trädde en ny lagstiftning i kraft den 1 januari 1991 som gäller skyddet av konsumenter vid uppförande och försäljning av småhus. I Norge har en proposition om en allmän lag om överlåtelse av fast egendom givits. Den föreslagna lagen skyddar köpare av gamla bostäder. Därtill arbetar en kommitté med frågan om lagstiftning om konsumentskydd vid avtal om uppförande och försäljning av nya bostäder. I Finland arbetar en utredning med ett förslag till ny lagstiftning om köp, lagfart och annan inskrivning samt pantsättning av fastigheter. Därjämte arbetar en utredning med speciallagstiftning om bostadsaktieköp.

Ett arbete pågår också om regler som skyddar de konsumenter som använder sig av fastighetsmäklare vid köp och försäljning av fast egendom. Lagar om egendomsförmedling trädde i kraft i Sverige den 1 juli 1984 och i Finland och i Norge den 1 januari 1989. I det svenska justitiedepartementet pågår en översyn av 1984 års lag om fastighetsmäklare.

I Danmark har en arbetsgrupp år 1990 avgivit ett betänkande om branschglidning och franchising på egendomsmarknaden. I betänkandet rekommenderas ändringar i egendomsförmedlarlagstiftningen i avsikt att tillförsäkra konsumenterna rätt till en rimlig informationsnivå i samband med paketlösningar vid husköp och att säkra ett visst minimun av oavhängighet för egendomsförmedlare i förhållande till franchisegivare. Arbetsgruppens förslag har lett till en kungörelse från år 1990. Industriministeriet har tillsatt en utredning som skall utföra en omfattande undersökning av utvecklingen inom egendomsomsättningen med hänsyn till en framtida reglering på området.

3.3.5 *Paketreseavtal*

I Danmark och i Finland påbörjades år 1991 ett arbete med beredning av lagstiftning om paketreseavtal. Beredningsarbetet har sin grund i EG-direktivet och avtalspraxis på området. Även i Sverige övervägs lagstiftningsåtgärder för att EG-direktivet skall kunna införlivas med den nationella rätten.

3.4 Handelsagenter och handelsrepresentanter

I Danmark trädde en ny lag om handelsagenter och handelsresanden i kraft år 1990. Lagen innebär en väsentlig förbättring av handelsagenternas och handelsresandenas ställning, i synnerhet i förbindelse med uppsägning, utbetalning av provision och med hänsyn till konkurrensklausuler. EG-direktivet om självständiga handelsagenter har genomförts i lagen. En liknande lag har också antagits i Sverige. Den svenska lagen, som trädde i kraft den 1 januari 1992, gäller dock inte handelsresande.

I Finland finns ett förslag om hur den gällande lagen skall anpassas till EG-direktivet. Till sitt innehåll avviker förslaget inte i någon väsentlig utsträckning från den danska och svenska lagen. En proposition väntas bli given i slutet av år 1991.

I Norge har en arbetsgrupp tillsatts för att utarbeta ett lagförslag på området.

4 Skadeståndsrätt och försäkringsrätt

4.1 Skadeståndsrätt

4.1.1 *Den allmänna skadeståndsrätten*

Ett ministerrådsinitiativ ledde till att det år 1987 tillsattes en nordisk arbetsgrupp med uppgiften att reda ut personskadeståndsrättens framtida funktion och förhållande till andra skadeståndssystem. År 1988 lade arbetsgruppen fram ett principbetänkande. År 1990 hölls ett nordiskt symposium som ordnades av försäkringsbolagen och med representanter från de nordiska justitieministerierna, domstolarna, universiteten och försäkringsbranschen.

Frågan om ersättning för ideell skada i samband med personskada har blivit allt mer aktuell under de senaste åren. I Sverige har en utredning tillsatts med uppgift att ta ställning till frågan. Enligt direktivet skall utredningen ta ställning bl. a. till frågorna om ersättningsnivån, ersättningens föremål och metoderna för bestämmandet av ersättningen. Också i Norge har man satt i gång ett utredningsarbete. I Finland planerar man att till en början endast följa med utvecklingsförloppet i Sverige och Norge.

4.1.2 *Produktskador*

I Danmark, Finland och Norge finns lagar om produktansvar. Den finska lagen trädde i kraft den 1 september 1991. I Sverige beslöt regeringen om en proposition i ämnet under våren 1991.

Den danska, finska och norska lagen och det svenska förslaget grundar sig i stort sett på samma principer. Reglerna är också i stor utsträckning likadana.

4.1.3 *Atomskador*

År 1988 undertecknades i Wien det s. k. gemensamma protokollet om tillämpningen av Wien- och Pariskonventionerna. Wienkonventionen om atomansvarighet från år 1963, som har tillträtts av andra länder än de västeuropeiska, har en lägre ansvarsnivå än Pariskonventionen. Protokollet utvidgar det geografiska tillämpningsområdet för de båda konventionerna till att omfatta skadelidande i samtliga berörda länder, oavsett om de är anslutna till den ena eller andra konventionen. Detta är ägnat att stärka olycksoffrens ställning. Danmark har ratificerat protokollet år 1989. Norge ratificerade det gemensamma protokollet den 11 mars 1991. I Sverige har regeringen nyligen i en proposition föreslagit riksdagen att ratificera protokollet. I Finland är frågan ännu öppen.

Inom IAEA (International Atomic Energy Association) pågår arbetet med att revidera Wienkonventionen, bl. a. i syfte att förbättra skyddet för skadelidande genom en höjning av ansvarsbeloppen. De nordiska länderna deltar i arbetet.

4.1.4 *Miljöskador*

I Danmark pågår ett utredningsarbete om ersättning för skador på miljön. Utredningens betänkande väntas bli färdigt i början av år 1992. Utredningsarbetet väntas leda till att ett lagförslag blir givet om ersättning för skador på miljön.

I Finland har en kommission år 1989 utarbetat ett förslag till lag om ersättning av miljöskador. Förslaget har remissbehandlats år 1990. En arbetsgrupp skall innan årsskiftet 1991—92 få färdigt en proposition i saken.

4.2 Försäkringsrätt

I Norge trädde en ny försäkringsavtalslag i kraft den 1 juli 1990.

I Finland är en försäkringsavtalslag under beredning. Den skall gälla såväl personförsäkring som skadeförsäkring. Beredningsarbetet bygger på två kommittébetänkanden, det ena från år 1985 och det andra från år 1988.

I Sverige infördes en särskild konsumentförsäkringslag år 1981 som ett första resultat av det pågående reformarbetet. Försäkringsrättskommittén har därefter lagt fram två betänkanden med förslag till ny lagstiftning om dels personförsäkring, dels skadeförsäkring. De föreslagna lagarna är avsedda att ersätta den nuvarande försäkringsavtalslagen och konsumentförsäkringslagen. Förslagen har remissbehandlats och bereds i justitiedepartementet.

De finska och svenska betänkandena samt den norska lagen uppvisar stora likheter i fråga om systematik. De innehållsmässiga lösningarna är också i det stora hela lika.

5 Transporträtt

5.1 Sjörätt

Arbetet med revidering av reglerna om godstransport och frakt fortsätter i de nordiska länderna. I samband med detta arbete övervägs också frågan om de nordiska länderna skall ansluta sig till FN-konventionen från år 1978 om sjötransport av gods (de s. k. Hamburg-reglerna) och om vilken lagstiftning som behövs för en anslutning till konventionen.

De nordiska länderna har år 1990 med förbehåll om reservation vid ratificeringen undertecknat den nya internationella konvetionen från år 1989 om bärgning. De ändringar i den nationella lagstiftningen som följer av ratificeringen bereds genom nordiskt samarbete. Det är ännu för tidigt att säga när ändringarna kan träda i kraft.

Den s. k. Aten-konventionen från år 1974 om ansvar vid befordran av passagerare och deras resegods till sjöss har ändrats genom ett protokoll som godkänts den 29 mars 1990. ändringarna har på ett markant sätt höjt ersättningsgränserna och skapat ett mer flexibelt system för justering av ersättningsgränserna i framtiden. De lagändringar som en eventuell anslutning till den reviderade konventionen förutsätter bereds genom nordiskt samarbete. Orsaken till att de nordiska länderna inte har anslutit sig till konventionen från år 1974 har närmast varit de låga ersättningsgränserna. Det slutliga ställningstagandet i frågan om en anslutning till den reviderade konventionen tas under beredningsarbetets gång.

De nordiska länderna samarbetar också i frågan om en ändring av reglerna om arrest av fartyg. Arbetet ansluter sig till ratificeringen av den internationella konventionen om arrest av fartyg från år 1952. I Danmark har den lagstiftning som behövs för en ratificering redan trätt i kraft. De nordiska länderna samarbetar också inom den internationella sjötransportorganisationen (IMO) vid beredning av den internationella konventionen om ansvar vid sjötransport av farliga ämnen (den s. k. HNS-konventionen) och av nya protokoll i anslutning till konventionen om ansvar för oljeskador.

5.2 Övrig transporträtt

FN's ekonomiska kommission för Europa (ECE) har avslutat beredningen av konventionen om transport av farliga ämnen på vägar, järnvägar och insjövatten (den s. k. CRTD-konventionen). De nordiska länderna har aktivt deltagit i beredningsarbetet. Avsikten med konventionen är att förbättra möjligheterna att få ersättning för dem som träffats av en skada i samband med en olycka vid transport av farliga ämnen. Vart och ett nordiskt land överväger för tillfället en anslutning till konventionen och vilka lagändringar som en anslutning förutsätter.

I UNCITRAL har de nordiska länderna deltagit i beredningen av konventionen om terminaloperatörers ansvar vid internationell handel. Konventionen godkändes vid diplomatkonferensen i Wien i april 1991.

De nordiska länderna samarbetar också i arbetsgrupperna i den europeiska civilluftfartsorganisationen. Arbetsgrupperna bereder bl. a. internationella flygsäkerhetsnormer.

6 Immaterialrätt

6.1 Upphovsrätt

De nordiska kommittéer som haft i uppdrag att bereda upphovsrättslagstiftning har fått sitt arbete färdigt. I vart och ett nordiskt land överväger man för ögonblicket vilken lagstiftning som behövs. I Finland har man genom en lagändring år 1991 stärkt det upphovsrättsliga skyddet för ADB-program. Motsvarande ändringar har också gjorts i Danmark, Norge och Sverige.

Ministerierna, som svarar för beredning av den upphovsrättsliga lagstiftningen, har kommit överens om att fortsätta det nordiska samarbetet. Målsättningen är en teknisk helhetsreform av upphovsrättslagstiftningen. En avsikt med reformen är att sträva efter en större nordisk rättslikhet på området. Reformen kommer att gälla bl. a. det upphovsrättsliga skyddet för fotografier, radio-, televisions- och kabelsändningar.

6.2 Industriellt rättsskydd

I de nordiska länderna diskuterar man för tillfället om det immaterialrättsliga skyddet av industriprodukter. Diskussionen har bl. a. berört frågorna om hindrandet av framställning och spridning av förfalskade produkter och det därtill anslutna sanktionssystemet samt möjligheten att förverkliga ett skydd för bruksmodeller.

I Danmark kommer inom kort ett lagförslag att bli givet om bruksmodeller.

I Norge trädde en ny lag om skydd av kretsmönster för integrerade kretsar i kraft den 1 januari 1992.

I Finland trädde en ny lag om ensamrätt till kretsmönster för integrerade kretsar i kraft sommaren 1991. Den nya lagen om nyttighetsmodellrätt träder i kraft den 1 januari 1992.

7 Bolagsrätt

På aktiebolagslagsrättens område råder en stor rättslikhet i de nordiska länderna som en följd av den samnordiska beredningen på 1960-talet. I anslutning till den europeiska integrationen har behov uppkommit att revidera lagstiftningen. Avsikten med revisionsarbetet är att anpassa aktiebolagslagarna till de harmoniseringsdirektiv som antagits inom den europeiska gemenskapen. Då såväl utgångspunkterna som målet för revisionen är de samma i de nordiska länder som inte är medlemmar i gemenskapen finns alla förutsättningar för ett fruktbart nordiskt samarbete. De danska erfarenheterna vid implementeringen av direktiven är av stor nytta för de övriga nordiska länderna. Av dessa orsaker har utredningarna som tillsatts för beredningen av revisionsarbetet stått i nära kontakt med varandra. Utredningarna har vid regelbundna gemensamma överläggningar dryftat uppkomna problem och alternativa lösningar i avsikt att upprätthålla största möjliga rättslikhet.

8 ADB-rätt

8.1 Datasekretess

Den europeiska gemenskapen har i juli 1990 lagt fram ett utkast till direktiv om förenhetligande av medlemsstaternas lagar, föreskrifter och administrativa regler beträffande individens rätt till skydd vid behandling av hans eller hennes personuppgifter.

Målsättningen med det planerade direktivet är att skapa ett likadant skydd av hög kvalitet i alla EG-medlemsstater. Tillika skall hindren för utbyte av upplysningar på den inre marknaden avskaffas. Direktivförslaget innehåller villkor för lagligt utbyte av personupplysningar, vilket innebär beaktande av den registrerades rättigheter (rätten att få granska upplysningar om sig själv, rätten att få felaktiga upplysningar rättade och rätt att besvära sig m. m.), kvaliteten som upplysningarna skall ha (upplysningarna skall vara konkreta, insamlade på ett korrekt sätt, lagrade för ett bestämt och lagligt syfte m. m.) och tillsättandet av en kommitté för rådgivning till kommissionen i datasekretessfrågor.

Direktivförslaget gäller den privata sektorn och den delen av den offentliga sektorn som berörs av gemenskapsrätten. Förslaget gäller också för manuella register. Danmark kommer att arbeta för att hinder inte ställs upp för ett nordiskt samarbete på datasekretessområdet.

Finland har hösten 1991 ratificerat Europarådets konvention om datasekretess vid automatisk databehandling av personuppgifter.

Ett förslag till lag om befolkningsdatasystem har blivit färdigt. En proposition väntas i slutet av år 1991 eller i början av år 1992. Lagförslaget, som gäller statens statistikcentral, väntas bli färdigt inom kort. En proposition väntas till riksdagen år 1992.

Lagförslagen om straffregistret och polisens personregister har blivit färdiga. Målsättningen är att reglerna om dessa register skall intas i lag (för tillfället är de intagna i förordningar). Propositionen om straffregistret och propositionen om polisens personregister väntas bli givna till riksdagen år 1992.

I Island finns en ny personregisterlag från år 1989.

I Norge har en lag med förbud mot dold televisionsövervakning på offentliga ställen antagits. En kommitté har tillsatts för att reda ut förhållandet mellan de centrala sjukdomsregistren och individens rätt till datasekretess. Utredningen väntas bli färdig år 1992. I Norge pågår en utredning om data- och informationssäkerheten. Utredningen väntas bli färdig hösten 1991.

I Sverige har data- och offentlighetskommittén (dok), som tillsattes år 1984, nu avslutat sitt arbete. DOK har avlämnat fem betänkanden under den gemensamma huvudtiteln "Integritetsskyddet i informationssamhället". En proposition på grundval av de olika förslagen blev framlagd år 1990. Den gäller bl. a. frågorna om myndigheters försäljning av personuppgifter ur databaserade personregister, användningen av personnummer i sådana register och offentlighetsprincipens tillämpning på ADB-upptagningar. Vidare har en särskild utredare påbörjat arbetet med en översyn av datalagen från såväl saklig som lagteknisk synpunkt. En annan särskild utredare har fått i uppdrag att undersöka konsekvenserna av den nya tekniken på data- och teleområdet, så vitt gäller straff- och processrätten. Uppdraget omfattar bl. a. integritetsfrågorna vid användning av tvångsmedel.

8.2 Betalningssystem och ADB

I Finland har en utredning blivit färdig om den nya betalningsteknikens förhållande till gällande rätt. I utredningen har man i första hand haft förhållandena i Finland och Sverige för ögonen. Utredningen kommer eventuellt att tjäna som hjälpmedel vid överväganden om behovet att förnya lagstiftningen på området.

I Norge reder banklagskommissionen ut de konsumenträttsliga problem, som hänger samman med de elektroniska betalningssystemen.

Frågan om de elektroniska betalningssystemen kan också eventuellt ge anledning till nya synpunkter vid beredning av reformer av skuldebrevslagstiftningen i den nordiska länderna. I UNCITRAL utreds de problem som ansluter sig till internationella elektroniska betalningar. UNCITRAL har i detta sammanhang utarbetat en modellag om internationella betalningar och detta arbete kan sätta sina spår på lagstiftningen i de nordiska länderna.

9 Straffrätt

9.1 Narkotikakriminalitet

I Finland inleddes år 1988 ett arbete på en revision av reglerna om narkotikabrott i strafflagen. Arbetet väntas bli slutfört hösten 1991 och propositionen, som bl. a. kommer att innehålla ett förslag till kriminalisering av den s. k. penningtvätten, väntas bli framlagd för riksdagen våren 1992.

Den 22 juli 1991 ratificerade Sverige FN:s konvention av den 20 december 1988 mot olaglig hantering av narkotika och psykotopa ämnen (narkotikabrottskonventionen). I samband med tillträdet ändrades bestämmelserna om

häleri och häleriförseelse i brottsbalken 9 kap, 6 respektive 7 §, för att ge ökade möjligheter att straffa tvätt av inkomster från narkotikabrottslighet, dvs. hjälp att dölja eller omsätta inkomsterna från denna verksamhet. Ändringen gäller generellt och alltså inte bara inkomster från narkotikabrott. Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 1991.

Danmark, Finland och Norge har undertecknat narkotikakonvention. I Danmark har justitieministeriet, som ansvarar för konventionen, bett utrikesministeriet att sköta om proceduren vid raticieringen av konventionen. En ratificering väntas ske inom kort.

I Norge pågår en beredning av en proposition om telefonavlyssning vid narkotikabrott. Propositionen väntas bli färdig före julen 1991.

9.2 Ekonomisk brottslighet

År 1991 har ett forskningsprojekt avlämnat sin rapport "Forurensning og straff — ett nordiskt studium (Nord 1991:2)".

Ett annat forskningsprojekt pågår med uppgift att utarbeta en rapport om "Revisorernas roll som kontrollanter och rådgivare".

9.3 Samfundstjeneste og konfliktråd

I Danmark vil der i løbet af kort tid blive fremsat et lovforslag, der har til formål at lovfæste regler om samfundstjeneste. Hidtil har domme om samfundstjeneste været baseret på en forsøgsordning, der blev påbegyndt i 1982. Lovforslaget vil bygge på Straffelovrådets betænkning nr. 1211/1990 om samfundstjeneste.

Det er hensigten, at samfundstjeneste fortsat i det alt overvejende antal tilfælde skal finde anvendelse ved berigelseskriminalitet, herunder dokumentfalsk og brugstyveri, men ikke røveri.

Som grundbetingelse for anvendelse af samfundstjeneste foreslås det, at samfundstjeneste kan anvendes, såfremt anvendelse af betinget dom ikke anses for tilstrækkelig, og såfremt den tiltalte findes egnet til samfundstjeneste.

I Finland trädde en treårig försöksordning med samfundstjänst i kraft den 1 januari 1991. Enligt försöksordningen, som tilllämpas inom fyra skilda regioner i Finland, kan domstolen döma till samfundstjänst för brott, som annars skulle ha medfört högst åtta månaders ovillkorligt fängelsestraff. Samfundstjänsten innebär skyldighet att utföra oavlönat arbete under ett visst antal timmar, minst 20 och högst 200. Antalet timmar fastställs av domstolen i förhållande till det fängelsestraff som annars skulle ha dömts ut.

I Island har ett lagförslag givits om samfundstjänst.

I Norge ble det i 1991 vedtatt regler i straffeloven som gjør samfunnstjeneste til en egen reaksjonsform. Den domfelte blir pålagt å utføre et bestemt antall timer ulønnet samfunnsnyttig arbeid i fritiden over en bestemt tidsperiode. Målgruppen er først og fremst vinningskriminelle med fare for tilbakefall, som ellers ville fått utbetinget fengselsstraff. Tidligere hadde ordningen med samfunnstjeneste vært drevet på prøvebasis, og reaksjonen ble da ilagt som vilkår ved betinget dom. Prøveordningen ble ansett som vellykket, og et siktemål med lovfestingen er økt brukt av samfunnstjeneste.

Også megling i konfliktråd ble i Norge i 1991 lovfestet som en egen reaksjonsform, etter en forutgående prøveperiode. Konfliktrådene er et tilbud om å løse konflikter utenom det formelle rettsapparatet. Den skadelidte og lovbryte-

ren møtes sammen med en megler for å komme fram til en avtale, f eks om erstatning i form av økonomisk oppgjør eller arbeid. Ordningen tar i første rekke sikte på mindre lovbrudd begått av ungdom.

9.4 Bødeansvar for kollektive enheder

I Finland kommer en proposition med förslag till lagstiftning om straffansvar för juridiska personer att ges till riksdagen före årskiftet.

På grund af udviklingen med hensyn til, hvilke opgaver der udføres af statslige styrelser, kommuner m v, er det i øjeblikket i Danmark under overvejelse, hvordan der kan tilvejebringes hjemmel i straffeloven til at pålægge sådanne styrelser m.v. bødeansvar. Dette spørgsmål om kollektivt bødeansvar behandles for tiden generelt af Straffelovrådet bl. a. på baggrund af Nordisk Strafferetskomités betænkning.

I Norge ble det i 1991 vedtatt nye regler i straffeloven som både gir en generell hjemmel for å ilegge foretaksstraff (bøter for kollektive enheter), og som regulerer de nærmere vilkårene for å ilegge slik straff. Hovedvilkåret for foretaksstraff er at et straffebud er overtrådt av noen som har handlet på vegne av foretaket. Også statlige og kommunale organer kan ilegges foretaksstraff. Foretaksstraffen er alltid fakultativ, dvs. det er opp til påtalemyndighetens og domstolenes skjønn om ansvar skal ilegges i den konkrete saken.

9.5 Övrigt

I Norge väntas en proposition om sexuellt övergrepp mot barn bli given före julen 1991.

I Finland väntas en proposition inom kort bli given till riksdagen med förslag om sänkning av promillegränsen från 1,5 promille till 1 promille vid båtfylleri. I fråga om rattfylleri kommer propositionen att innehålla ett förslag om sänkning av promillegränsen för grovt rattfylleri från 1,5 till 1,2 promille. Samtidigt föreslås att bestämmelserna om trafikfylleri ändras så att en fällande dom kan grundas på utandningsprov.

Sverige har den 1 juli 1991 skärpt reglerna om båtfylleri, dock utan någon promillegräns. Dessutom har en straffregel om störande sjötrafik införts.

10 Processrätt

10.1 Domstolsreformen i Finland, Norge och Sverige

Frågan om hur domstolsväsendet skall organiseras och hur resurserna på det bästa möjliga sättet kan användas i domstolarnas arbete har spelat en stor roll i de nordiska länderna på 1990-talet. Frågan diskuterades på det nordiska justitieministermötet i Finland i augusti 1990. Ämbetsmannakommittén fick i uppdrag att noga följa utvecklingen på området.

I Finland tillsattes år 1989 en kommission med uppdrag att lägga förslag om nytt förfarande i hovrätterna. Kommissionen reder bl. a. ut vilka möjligheter som finns att ta i bruk ett besvärstillståndssystem i mindre civila och straffrättsliga mål vid besvär från underrätten till hovrätten. Kommissionen skall avge sitt betänkande vid utgången av år 1991.

När riksdagen godkände propositionen med förslag till lagstiftning om förnyandet av rättegångsförfarandet i civila mål i underrätterna förutsatte riksda-

gen att stadgandena om det summariska förfarandet ändras så att lagen om ett separat betalningsorderförfarande upphävs och det summariska förfarandet förenas med den nya civilprocessen. I det nya summariska förfarandet som sker med hjälp av ADB behandlas klara och ostridiga fordringar. Målet behandlas som tvistemål endast när svarande motsätter sig ansökan.

I Norge tillsattes en utredning år 1990 med uppgift att utreda om de straffrättsliga målen i sin helhet skall behandlas av härrads- och byrätten i första instans med möjlighet att överklaga avgörandena till lagmansrätten också när det gäller skuldfrågan. Därtill skall utredningen ta ställning till frågan om nämnderna skall bibehållas och om lagsmansrätten skall vara den allmänna besvärsinstansen i straffmål, i stället för högsta rätten som fallet är i dag i Norge.

I Sverige pågår sedan ett par år tillbaka ett utredningsarbete med målsättningen att göra en omfattande utredning av domstolarnas arbetsuppgifter, instansordning och organisation. Utredningen skall bl. a. överväga om arbetsuppgifter kan överföras från domstolarna till förvaltningsmyndigheterna. Utredningen skall också undersöka möjligheten att minska klagoinstansernas arbetsbörda genom en utvidgning av systemet med dispensprövning. En annan kommitté har tillsatts för att gå igenom reglerna om åklagarmyndigheterna och förundersökningen.

I Sverige tas ett viktig steg mot renodlingen av domstolsverksamheten den 1 januari 1992 då den s. k. summariska processen flyttas från tingsrätterna till kronofogdemyndigheterna.

10.2 Reformerna i Danmark

I Danmark er der fremsat lovforslag, der går ud på en udvidelse af adgangen til at beskikke advokat for skyldneren i forbindelse med tvangsauktionen og en udvidelse af adgangen til at antage en sagkyndig under sagen. Det indeholder endvidere nærmere regler om, at tvangsauktionsannoncer skal kunne udformes således, at de kan sammenlignes med annoncer for salg af ejendomme i fri handel. Forslaget indeholder samtidig regler, der modvirker misbrug af reglerne til unødigt at trække en tvangsauktionssag i langdrag.

Endvidere er der fremsat forslag om en adgang til varetægtsfængsling i retshåndhævelsesøjemed i tilfælde af, at en spirituspåvirket gerningsmand har begået trafikdrab. Betingelserne herfor vil være, att lovovertrædelsen efter oplysningerne om forholdets grovhed kan ventes at ville medføre en ubetinget dom på fængsel i mindst 5 måneder, og hensynet til retshåndhævelsen skønnes at kræve, at sigtede ikke er på fri fod. En sådan bestemmelse vil kunne finde anvendelse, hvor der ikke foreligger formildende omstændigheder ved trafikdrabet.

Endelig vil der i Danmark på baggrund af en betænkning fra Retsplejerådet blive foreslået en gennemgribende revision af retsplejelovens bestemmelser om påtalekompetencen med henblik på att overføre påtalen vedrørende en lang række straffelovsbestemmelser fra statsadvokaterna til politimestrene.

10.3 Våldsoffrets ställning

I Finland bereder en arbetsgrupp vid justitieministeriet ny lagstiftning om rättegångsförfarandet i brottmål. I detta skede kommer arbetsgruppen att lägga fram ett förslag om målsägandebiträde för offer för vålds- och sexualbrott.

Brottsoffrens ställning i fråga om ersättning för brottsskador förbättrades genom en reform av lagen om ersättning för brottsskador av statsmedel som trädde i kraft den 1 januari 1991.

I Norge har en utredning tillsatts för att utreda vilken ställning våldsoffer har. Betänkandet väntas ligga färdigt i slutet av år 1991.

10.4 Internationell processrätt

Från den internationella processrättens område kan nämnas den av EGs och Eftas medlemsländer år 1988 antagna konventionen om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område, den s. k. Luganokonventionen. Konventionen har undertecknats av de nordiska länderna och arbetet med att förbereda ett tillträde till konventionen pågår i Finland, Norge och Sverige. Konventionen föranleder ändringar i den samnordiska verkställighetslagstiftningen och överläggningar därom pågår. I anslutning härtill bereds vid justitieministeriet i Finland en revidering av reglerna om forum i tvistemål.

11 Offentlig rätt

Nordiska rådet har under en längre tid uppmärksammat de offentligrättsliga frågorna. Särskilt har det varit fråga om de rättsliga och sociala villkår som gäller de nordiska medborgare som är bosatta i ett annat nordiskt land. Målsättningen har varit att i största möjliga utsträckning trygga nordiska medborgare samma rättigheter som landets egna medborgare har. Finland har år 1989 gjort en lagreform som gör det möjligt för utlänningar, inte bara nordiska medborgare, att bli utnämnda till offentliga tjänster med undantag för en del högre tjänster.

Som ett exempel på det utvidgade offentligträttsliga samarbetet kan nämnas frågan om den europeiska människorättskonventionens status i nationell rätt. Finland ratificerade år 1990 konventionen och antog en lag som inkorporerade konventionen i den nationella lagstiftningen. I de andra nordiska länderna har konventionen inte inkorporerats i den nationella lagstiftningen, men både i Norge och Danmark har kommittér tillsatts för att ta ställningen till frågan. Den danska kommittén har i april 1991 avgivit sitt betänkande "Den europeiske menneskerettighetskonvention og dansk ret" (bet.nr. 1220/1991). Ett lagförslag skall inom kort läggas fram. Sverige och Island följer med utvecklingen och erfarenheterna i Danmark, Finland och Norge. Representanter från de nämnda kommittérna och från Finland och Sverige höll ett första möte i Köpenhamn i juni 1990. Det andra mötet hölls i Oslo i januari 1991.

De nordiska länderna har ingått ett avtal om folkbokföring den 9 maj 1989. Genom överenskommelsen gjordes förfarandet vid en persons flyttning från ett nordiskt land till ett annat mer lika i alla de nordiska länderna. Överenskommelsen trädde i kraft den 1 oktober 1990 i alla de nordiska länderna.

I Finland kommer en utredning inom kort att tillsättas som skall få i uppdrag att utarbeta ett förslag till en helhetsreform om reglerna för fastställande av boningsort i Finland. Utredningen skall också ta ställning till de processuella frågor som ansluter sig till regleringen av boningsort.

Finland stod värd för ett nordiskt möte den 28 oktober 1991 vid vilket man diskuterade beredningen av aktuella reformer inom statsförfattningsrätten och

förvaltningsrätten (bl. a. parlamentets ställning, grundrättigheterna, samefrågorna, möteslagstiftningen och förvaltningsprocessen).

12 Nordiska rådets yttranden och rekommendationer

12.1 Nordiska rådets yttranden

I *yttrandet nr 4/1991* , som gäller juridiska utskottets sakområde i plandokumentet C 2, har följande punkter tagits upp:

1. Redogöra för planerna på det nordiska samarbetet efter 1992 på juridiska utskottets områden.
2. Fortsätta arbetet med att trygga den nordiska passöverenskommelsen när kontrollen vid EG:s inre gränser försvinner.
3. Sätta igång arbetet med att revidera den nordiska äktenskapskonventionen från år 1931.
4. Intensifiera analysen av de flyktingpolitiska strategierna.

Nordiska Ministerrådet hänvisar beträffande punkt 1 till plandokumentet C 2 1991 samt beträffande punkt 2 till arbetet som beskrivs i kapitel II, avsnitt 2.1.1.1 och beträffande punkt 4 till det arbete som beskrivs i kapitel II, avsnitt 2.1.4.

Beträffande punkt 3 konstaterar ministerrådet att ämbetsmannakommittén för lagstiftningsfrågor den 9 maj 1990 har tillsatt en nordisk en arbetsgrupp med uppgift att påbörja beredningen av ett förslag till revidering av den nordiska äktenskapskonventionen från år 1931.

12.2 Nordiska rådets rekommendationer

12.2.1 *Meddelande om rekommendation nr 43/1988/j angående samarbete om kriminalitetsefterforskning (A 806/j)*

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at nedsaette en arbejdsgruppe til at udrede det nordiske samarbejde om kriminalitetsefterforskning samt til at undersøge behovet og mulighederne for en videreudvikling og evt. effektivisering af dette samarbejde."

Nordisk Ministerrådet meddeler:

Ministerrådet har i tidligere års meddelelser redegjort for det utstrakte samarbeidet som allerede er etablert mellom de nordiske lands myndigheter på dette området. Ministerrådet er av den oppfatning at der ikke er behov for en arbeidsgruppe som nevnt i rekommandasjonen ved siden av de eksisterende samarbeidsorganene. Den nødvendige viderutviklingen av samarbeidet kan bedre skje gjennom de eksisterende organene enn gjennom en arbeidsgruppe med et generelt mandat. Ministerrådet legger stor vekt på behovet for å opprettholde de nære politisamarbeidet i Norden og å viderutvikle dette for å tilpasse samarbeidet til de stadig nye krav som stilles.

Ministerrådet vil på denne bakgrunn anbefale at rekommandasjonen afskrives.

Den nationella rapporteringen om åtgärder med anledning av rekommendationen har under hand överlämnats till Nordiska rådets juridiska utskott.

12.2.2 *Meddelande om rekommendation nr 8/1990/j angående samnordisk vapenlagstiftning (A 899/j)*

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd å harmonisere de nordiske lands våpenlovgivning."

Nordiska ministerrådet meddelar:

I samtliga nordiska länder är regleringen av innehav av vapen restriktiv. De nordiska vapenlagar som gäller efter ingången av år 1992 är så långt som möjligt harmoniserade sinsemellan. Europarådets konvention om kontroll av enskildas förvärv och innehav av skjutvapen samt den framtida EG-regleringen ger möjligheter till ett fortsatt lagstiftningssamarbet mellan de nordiska länderna.

Ministerrådet föreslår att rekommendationen avskrivs.

12.2.3 *Meddelande om rekommendation nr 9/1991/j angående lagstiftningssamarbete om bio- och genteknologi (A 939/j)*

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer de nordiske lands regjeringer å innlede samarbeid eller styrke eksisterende samarbeid med hensikt på å oppnå mest mulig ensartet lovgivning både nordisk og internasjonalt når det gjelder anvendelse av bio-og genteknologi innen industri, landbruk, miljo, på det medisinsk-etiske området og når det gjelder beskyttelse av den personlig genetiske integritet."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Frågorna om bio- och genteknologins användning berör många ministerier i de nordiska länderna. Till de nordiska justitieministraras område hör närmast vissa frågor som ansluter sig till fortplantningsteknologin. I slutet av 1980-talet och i början av 1990-talet har lagstiftning om användningen av konstgjorda fortplantningsmetoder trätt i kraft eller planerats i de nordiska länderna. Avsikten med lagstiftningen har varit att ge etiskt godtagbara ramar till verksamheten i respektive land och att trygga ett släktskapsförhållande mellan barnet och mannen som ville ha barnet.

I Norge trädde lagen om konstgjord befruktning i kraft den 1 juli 1987. Lagen gäller såväl insemination som befruktning utanför kroppen. Lagen förbjuder forskning på befruktade ägg. Såväl en utredning om människor och bioteknologi (NOU 1991:6) som ett utkast till lag om genteknologi har blivit färdiga år 1991. I Sverige trädde inseminationslagen i kraft den 1 mars 1985 och lagen om befruktning utanför kroppen i kraft den 1 januari 1989. Sverige har även den 1 oktober 1991 fått en lag om åtgärder i forsknings- eller behandlingssyfte med befruktade ägg från människan. Forskning på befruktade ägg tillåts i en begränsad utsträckning. I Finland är en lag om assisterad befruktning med regler för insemination och befruktning utanför kroppen under beredande. En proposition väntas bli given år 1992. En lag med regler om skydd för embryot är under beredning. I Danmark har ett lagförslag om ett vetenskapsetiskt kommittésystem och biomedicinsk forskning givits hösten 1991. Försöksverksamhet i begränsad utsträckning på befruktade ägg och könsceller kommer att tillåtas. På Island finns tills vidare inga lagregler på området.

Vid beredningen av de ovan nämnda lagarna har läget i de andra nordiska länderna beaktats. Vissa frågor har också varit föremål för nordiska diskussioner.

12.2.4 *Meddelande om rekommendation nr 10/1991/j angående lagstiftning rörande skuldsanering (A 922/j)*

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer de nordiske lands regjeringer å forberede lovgivning vedrørende gjeldssanering for privatpersoner å etablere kontakt under lovforberedelsene, slik at man kan oppnå en mest mulig ensartet lovgivning."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Beredningen av regler om skuldsanering för privatpersoner är i olika skeden i de nordiska länderna. I Danmark trädde reglerna i kraft år 1984. I Sverige har hösten 1990 och i Norge våren 1991 förslag till lagstiftning blivit färdiga. I Norge och i Sverige har respektive lagförslag remissbehandlats. I Finland pågår ett beredningsarbete med sikte på att ha ett förslag färdigt hösten 1991. De nordiska länderna höll ett gemensamt möte den 9 oktober 1991 i Helsingfors för att utbyta erfarenheter och diskutera olika synpunkter på problemen som ansluter sig till en lagstiftning om skuldsanering för privatpersoner.

12.2.5 *Meddelande om rekommendation nr 11/1991/j angående lagstiftning rörande grupptalan (A 923/j)*

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å utrede mulighetene for å innføre felles nordisk lovgivning vedrorende gruppesøksmål i forbrukersaker."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ett nordiskt möte hölls i Stockholm den 20 november 1990. Vid mötet utreddes frågan om möjligheten till gemensam nordisk lagstiftning om grupptalan. I Finland utreder man vid justitieministeriet preliminärt på vilka områden en grupptalan kan komma i fråga. I Sverige tillsattes våren 1991 en utredning som skall överväga möjligheterna av att införa regler om grupptalan vid svenska domstolar. De nordiska länderna har kommit överens om att när den svenska utredningen är färdig tas saken upp till ny diskussion.

12.2.6 *Meddelande om rekommendation nr 14/1991/j angående rösträtt vid parlamentsval i annat nordiskt land (A 946/j)*

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å oprette en nordisk utredningsgruppe til å utrede forutsetningene for å innføre stemmerett ved parlamentsvalg for nordiske statsborgere som er bosatt i et annet nordisk land enn hjemlandet."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Frågan om tillsättandet av en nordisk arbetsgrupp har diskuterats vid ett nordiskt möte den 28 oktober 1991 i Helsingfors. Frågan kommer upp för fortsatta överläggningar.

12.2.7 *Meddelande om rekommendation nr 15/1991/j angående nordiskt råd för forskning i europeisk integrationsrätt (B 114/j)*

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å opprette et nordisk råd for forskning i europeisk integrasjonsrett, i overensstemmelse med ministerrådsforslag B 114/j og juridisk utvalgs synspunkter."

Nordiska ministerrådet meddelar:

De nordiska justitieministrarna har genom skriftlig procedur den 24 april 1991 beslutat att upprätta ett nordiskt råd för forskning i europeisk integrationsrätt i enlighet med Nordiska rådets rekommendation nr 15/1991. Enligt rådets stadgar utser ämbetsmannakommittén för lagstiftningsfrågor medlemmarna i rådet. I rådet sitter två ledamöter från vart och ett nordiskt land, inalles 10 ledamöter. Rådet har en huvudsekreterare som anställs i treårsperioder. Rådets säte kommer att rotera vart tredje år. Rådet inleder sin verksamhet i Norge. Den fortsatta placeringen prövas av ministerrådet.

Ministerrådet föreslår att rekommendationen avskrivs.

Kapitel IV

Forbrugerpolitik

1 Sammenfatning

Forbrugerområdets andet samarbejdsprogram fra 1989 danner fortsat et godt grundlag for arbejdet, også efter 1992, hvor den europæiske integration er en kendsgerning. Programmet omfatter samme arbejdsområder som EFs treårige handlingsplan for forbrugerpolitik for 1990—92; forbrugernes sikkerhed, forbrugernes økonomiske og retlige interesser, forbrugeruddannelse og -information samt forbrugerindflydelse.

Ministerrådet, som i årets løb har analyseret konsekvenserne af den europæiske udvikling for forbrugerne finder, at der som følge af EES-aftalen og den kommende frie bevægelse af varer, tjenesteydelser og kapital er et intensiveret behov for nordisk samarbejde på forbrugerområdet og for en styrkelse af den nordiske indsats på et europæisk plan. Nordiske resultater og erfaringer i forbrugerpolitikken bør kunne anvendes som en løftestang.

Ved siden af den informations- og erfaringsudvikling, som foregår i embedsmandskomitéen og de faste arbejdsudvalg, er der i projektform gennemført en lang række udredninger og undersøgelser, som i mange tilfælde er fulgt op med et seminar.

Kommunikationen mellem forbrugerorganerne om produktsikkerhed og farlige produkter er forbedret. Der er udviklet en forsøgsmodel for en nordisk database med produktsikkerhedsinformation, og det eksisterende notificeringssystem om farlige produkter er moderniseret. Forskningsprojekter er gennemført om produktulykker. Muligheder for overvågning af det nye frie marked er diskuteret på et seminar ud fra produktsikkerhedsaspektet.

Der er også i 1991 udført flere analyser om husholdningernes gældssætning og andre økonomiske problemer. Informations- og undervisningsmateriale forberedes på dette grundlag og de eksisterende budgetrådgivningssystemer kan videreudvikles. Der er igangsat projekter, som skal belyse de offentlige beslutningers konsekvenser og — på landbrugsområdet—handelsrestriktionernes betydning for husholdningernes økonomi. Formålet er at opstille handlingsplaner for forbrugerindflydelse på beslutningerne.

På det forbrugerretlige område er der arbejdet med de forbrugerproblemer, der opstår ved markedsføring og handel over grænserne og som der vil blive flere af i de kommende år. De nordiske forbrugerombudsmænd har i embedsmandskomitéens regi formuleret fælles spilleregler for TV-reklame med særlig tanke på grænseoverskridende reklame og med særligt hensyn til beskyttelse af børn og unge. Som følge af et seminar, som på nordisk initiativ blev afholdt i oktober 1991 i samarbejde med EF-Kommissionen, er der etableret et uformelt europæisk netværk til at løse problemer med utilbørlige markedsføringsmetoder, som anvendes over for andre landes forbrugere. Der er gennemført en kortlægning af, hvilke juridiske regler der gælder i de nordiske lande, når forbrugerne handler over grænserne. Det skal senere på et seminar diskuteres, hvordan forbrugernes rettigheder kan forsvares.

Rammerne for samarbejdet med det nordiske miljømærke er færdige og arbejdsrutinen i Nordisk samordningsorgan for miljømærkning er ved at ind-

finde sig. Ordningen skal naturligvis fortsat udvikles og forbedres samt søges koordineret med EFs kommende miljømærkningsordning. Udvikling af kriterier for miljømærkning af produkter har vist sig mere tidskrævende end oprindelig troet og fremkomsten af miljømærker på markedet er forsinket. Der findes sidst på året 1991 kriterier for fire produktgrupper, bl. a. for finpapir og opvaskemaskiner og det er nu op til producenterne at anvende miljømærket.

Miljøspørgsmål, markedsføring og reklame er behandlet ikke alene ud fra juridisk synsvinkel, men også i sociologiske udredninger for at danne grundlag for forbrugeroplysning og -uddannelse.

Ministerrådet og de enkelte lande har i overensstemmelse med Nordisk Råds *udtalelse* i 1990 opprioriteret forbrugerdeltagelsen i standardiseringsarbejdet. Et nordisk kontaktnet er etableret.

Der er gennemført projekter for styrkelse af forbrugernes deltagelse i de lokale samfund og i faglige organisationer og for videreuddannelse af forbrugerorganernes medarbejdere.

2 Den forbrugerpolitiske udvikling i de nordiske lande

Hele Forbrugerstyrelsen i Danmark er i efteråret samlet på Amagerfælledvej i udvidede lokaler. Et af industriministeren nedsat udvalg har gennemgået forbrugerområdet og overvejet muligheder for at rationalisere og effektivisere de statslige ressourcer, som anvendes på området. I Finland har den nye organisation fungeret i halvandet år — nu også samlet i fælles lokaler — og forbrugerområdet bliver næppe berørt af igangværende omorganisering af styrelser. I Island er Forbrugerforeningens (Neytendasamtökin) medlemstal i vækst og deltagelse i det nordiske samarbejde er styrket. Norge fik fra 1.1.1991 departementet omorganiseret til Barne- og familiedepartementet og der blev udarbejdet en overordnet virksomhedsplan for den politiske styring af arbejdet. Blandt de prioriterede opgaver er styrkelse af forbrugernes stilling økonomisk, retligt og sikkerhedsmæssigt. Omorganisering af visse dele af forbrugerrelevant forvaltning diskuteres også i Sverige.

Blandt vigtig lovgivning af forbrugerinteresse kan nævnes Islands produktansvarslov, som træder i kraft fra begyndelsen af 1992. Sverige har et forslag til en produktskadelov under behandling og de andre nordiske lande har tidligere vedtaget produktansvarslove. Produktsikkerhedslovgivning findes i alle lande på nær Danmark, som skal implementere EF-direktivet om produktsikkerhed, der formentlig vedtages endeligt i foråret 1992. I flere lande er produktsikkerhedsloven under revision. Sverige har i år vedtaget regler, der forbyder eksport af farlige varer.

En ny forbrugerkøbelov er vedtaget i Sverige. Markedsføringslovgivningen, konkurrencelovgivningen og forbrugerkreditlovgivningen er under revision i flere nordiske lande. I Danmark revideres betalingskortloven, som i øvrigt har fungeret som model for et lovforslag i Island. Danmark er det eneste nordiske land, som har en lov om gældssanering for private personer. Lovforslag om gældssanering er udarbejdet i Sverige, et lovudvalg har forelagt et udkast til en gældssaneringslov i Norge og diskussionen er begyndt også i Finland og Island. Der arbejdes desuden for frivillige gældssaneringssystemer.

Husholdningsøkonomiske spørgsmål er fortsat højt prioriterede i forbrugerorganernes arbejde med baggrund i, at mange forbrugere er kommet i en økonomisk klemme. For at afhjælpe problemerne arbejdes der med lovgivning som nævnt ovenfor og med at udvikle viden om husholdningsøkonomi gennem bedre statistik, mikroøkonomiske beregningsmodeller, dataprogrammer m.v. Denne viden skal give grundlag for bedre forbrugeroplysning og budgetvejledning. I Norge er der i efteråret 1991 etableret en landsdækkende økonomisk rådgivingstjeneste for publikum. Der er oprettet 19 stillinger i de lokale forbrugerkontorer (i fylkene). Flere lande har igangsat kampagner om bedre prismærkning og gennemført strammere lovbestemmelser om angivelse af priser.

I de nationale miljømærkningsorganer i Finland, Norge og Sverige er der lagt et stort arbejde i at få de faglige ekspertgrupper og de styrende organer godt i gang. Kriterieudviklingen har imidlertid været vanskeligere og taget længere tid end man oprindelig troede og ledt til økonomiske problemer på grund af manglende indtægter fra industrien, som skal anvende miljømærkerne. Island har nedsat en komité, som skal fungere som national styringsorgan og på teknisk plan samarbejde med den norske Stiftelse for Miljømerking. I Danmark overvejes strukturen for det nationale organ, som skal forvalte den kommende EF-miljømærkeordning.

Arbejdet med produktsikkerhed er højt prioriteret i alle lande. I Danmark og Norge er der holdt en konference om børnesikkerhed.

Forbrugermyndighederne har i alle lande taget op forhandlinger i forbindelse med nye telefontjenester om alt fra sportstips og køreplaner til dagens vittighed og telefonsex, som bydes til høje minutpriser. Forbrugerne har krav på oplysninger om pris og andre vilkår og det bør være muligt gratis at spærre for uønskede tjenester.

Der er også i 1991 anvendt mange kræfter til at være med i forhandlingerne og vurdere konsekvenserne af EØS-aftalen. Forbrugerorganerne ser mange fordele for forbrugerne på det åbne europæiske marked. Samtidig har man på nationalt plan gennemført fremtidsanalyser om, hvor indsatsen skal styrkes for at sikre beskyttelsen of forbrugernes sikkerhed, økonomiske interesser, retsstilling og forbrugernes indflydelse på beslutningsprocesserne.

3 Det nordiske samarbejde inden for forbrugersektoren

Embedsmandskomitéen for konsumentspørgsmål (NEK) har ansvaret for det nordiske samarbejde på forbrugerområdet. Arbejdet sker fortrinsvis i form af projekter, som igangsættes af fire faste udvalg for henholdsvis almene forbrugerpolitiske spørgsmål, forbrugerret, uddannelse og information samt varer og tjenesteydelser. Embedsmandskomitéen, udvalgene og projekternes styregrupper fungerer samtidig som "kommunikationscentre", hvor man udveksler informationer og erfaringer og kommer overens om fælles nordiske holdninger til forbrugerpolitiske spørgsmål.

Forbrugerområdets andet samarbejdsprogram blev vedtaget i 1989 og gælder til og med 1992. En diskussion er naturligvis startet om det fremtidige forbrugersamarbejde efter 1992. Det gældende samarbejdsprogram danner et godt grundlag også for det fremtidige samarbejde. Programmet omfatter samme arbejdsområder som EFs treårige handlingsplan for forbrugerpolitik for 1990—1992:

— Forbrugernes sikkerhed
— Forbrugernes økonomiske og retlige interesser
— Forbrugeruddannelse og -information
— Forbrugerindflydelse.

Derimod er der nu grund til at evaluere og udvikle de arbejdsmetoder, som anvendes ved det europæiske og internationale samarbejde, så de nordiske lande kan være på forkant med udviklingen og effektivt gøre deres indflydelse gældende.

Ministerrådet finder, at der som følge af EØS-aftalen og den kommende frie bevægelse af varer, tjenesteydelser og kapital er et intensiveret behov for nordisk samarbejde på forbrugerområdet og for en styrkelse af den nordiske indsats på et europæisk plan. Nordiske resultater og erfaringer i forbrugerpolitikken bør kunne anvendes som en løftestang.

4 Virksomheden 1991

Projektvirksomheden har omfattet 46 projekter. Sektorens projektbudget på 5 250 000 DKK har været fordelt mellem de prioriterede områder på følgende måde:

	1 000 DKK
Forbrugernes sikkerhed	280
Forbrugernes økonomiske og retlige interesser	1 711
Forbrugeruddannelse og information	800
Forbrugerindflydelse	1 425
Planlægning, opfølgning og administration	1 034
Totalt	5 250

En kort beskrivelse af projekterne og en fortegnelse over forbrugersektorens publikationer findes i det årlige projektkatalog *"Konsumentsamarbete i Norden 1991"*. I det følgende redegøres for enkelte projekter, som har væsentlig forbrugerpolitisk interesse.

4.1 Forbrugernes sikkerhed

Målet for det nordiske og det internationale arbejde med sikkerhed ud fra forbrugersynspunktet er, at varer og tjenesteydelser ikke må være skadelige for forbrugernes sundhed og ejendom eller for miljøet. Fælles undersøgelser af forbrugernes erfaringer, vareundersøgelser og udvikling af prøvningsmetoder er vigtige elementer i produktsikkerhedsarbejdet. Undersøgelserne giver grundlag ikke alene for produktinformation, men også for produktudvikling, som tager hensyn til sikkerhed, funktionsegenskaber, energiforbrug og miljøvenlighed.

Samarbejdet er fortsat for bedre kommunikation mellem forbrugerorganerne om farlige produkter. En forsøgsmodel for en nordisk database med produktsikkerhedsinformation skal afprøves nationalt i begyndelsen af 1992. Norske og svenske forbrugerorganer har forsøgsvis tilsluttet sig til den britiske database TS-Link/Hazprod og vil formidle erfaringerne herfra til de andre nordiske lande. Det nordiske system for notificering af produktsikkerhedsoplysninger,

som har fungeret i mange år, er blevet gennemgået og tilpasset til moderne kommunikationsteknologi (anvendelse af telefax) og til EF's Rapid Information Exchange System.

En projektgruppe har formuleret en række konkrete forslag til nordisk koordinering og samordning af produktsikkerheds-foranstaltninger, som er forelagt til national drøftelse og beslutning. Efter gennemgang af gældende nationale og internationale standarder er der fastsat nordiske forbrugerkrav til produkter, som anvendes til barnepleje og beskyttelse af børn; barnesenge, kravlegårde, barnevogne, gitre for trapper m.v. Disse krav kan direkte anvendes i det europæiske standardiseringsarbejde, som startedes på dette område (Child Care Products) i 1990.

Den fortsatte nordiske koordinering og beslutningskompetence påvirkes naturligvis af den i efteråret 1991 vedtagne EØS-aftale. I oktober gennemførte forbrugersektoren et seminar med vægt på produktsikkerhedsspørgsmål i den nye europæiske markedssituation, hvor man bl. a. forsøgte at etablere en nordisk holdning til markedskontrolsystemer og at skabe grundlag for fælles optræden i internationale standardiseringskomitéer.

På grundlag af data fra nordiske ulykkesrapporteringssystemer — bedst udviklede i Danmark og Norge — har man kortlagt ulykker inden for almindelige sportsgrene som fodbold, håndbold, ishockey, alpin skiløb og ridning. Præliminære resultater skal i begyndelsen af 1992 forelægges bl. a. for idrætsorganisationer for drøftelse af mulige foranstaltninger i samarbejde med forbrugerorganerne.

Ergonomiske aspekter har betydning både for funktionen og sikkerheden af forbrugsvarer. Et pågående samarbejdsprojekt undersøger forskellige husholdningsapparaters ergonomiske egenskaber. Begrebene konsumentteknik og brugerkrav blev diskuteret på et seminar i efteråret 1991. Seminaret konstaterede, at den nordiske industri bør udnytte de ressourcer, som findes hos forbrugerforskerne, for at styrke sin internationale konkurrence-evne.

4.2 Forbrugernes økonomiske og retlige interesser

NEK har i mange år lagt vægt på samarbejdsprojekter om forbrugernes økonomiske interesser. Særlig interesse har været vist for husholdningernes gældssætning og anvendelse af kredit. De løsninger, som projekterne har peget på, omfatter bedre information om de finansielle produkter og mere rådgivning til forbrugerne — individuelt eller i grupper — for at forebygge eller løse problemer, som allerede er opstået. Dertil kommer muligheden for gældssanering for privatpersoner, som der nu arbejdes med på national og nordisk plan. Der er i 1991 igangsat et projekt, som analyserer bankernes rutiner ved vurdering af privatkundernes kreditværdighed, og hvad bankerne gør, når kunderne får vanskeligheder med at klare deres lån. Projektets formål er at foreslå forbrugerpolitiske strategier på området. En særlig udredning er gjort om unge familiers gældssætning.

Etablering af et standardbudget for danske husholdninger er sat i gang på grundlag af erfaringerne i Norge, Sverige og Finland. Det metodiske grundlag for standardbudgetter, dvs. fastsættelse af et rimeligt privatforbrug for forskellige husstandstyper, blev diskuteret på et seminar. Et nordisk projekt om standardbudgetter, som skal forbedre grundlaget for forbrugerorganernes budget-

rådgivning, er ved at blive afsluttet. Standardbudgetter kan også være et redskab ved fastsættelse af offentlige ydelser eller afgifter. I det hele taget er det vigtigt, at man ved den samfundsøkonomiske beslutningproces holder øje med husholdningernes økonomi, og NEK har derfor igangsat et projekt om de husholdningsøkonomiske konsekvenser af offentlige beslutninger.

Et forprojekt er gennemført om landbrugspolitikken og husholdningernes økonomi, specielt konsekvenser af handelsrestriktionerne. Forprojektet kortlægger eksisterende analyser i de nordiske lande på området og opstiller en plan for et hovedprojekt, som skal afsluttes medio 1992. Formålet er at beregne forbrugernes omkostninger på grund af handelsrestriktioner og at vurdere mulighederne for at reducere omkostningerne.

Arbejdet med ny forbrugerrelevant teknologi er fortsat. Rapporten "Kommer forbrukeren til kort? " fastslår, at mange forbrugere mestrer godt de elektroniske betalingsmidler, som er kommet i stedet for kontante penge. Rapporten peger dog på ønskelige tekniske forbedringer og bedre information om betalingskortene og understreger vigtigheden af, at alternative betalingsformer bevares. "Konsumentsynpunkter på utvecklandet av teledatatjänster " vurderer dette medium ud fra forbrugernes synspunkt og en rapport om informations- og kundskabsudbytte om databaser og programmodeller redegør for mulighederne for EDB-samarbejde mellem nordiske forbrugerorganer.

På det forbrugerretlige område er arbejdet i høj grad præget af forberedelserne for det kommende frie marked Europa. Der er udført en juridisk inventering af det eksisterende regelværk i de nordiske lande, som gælder, når forbrugerne køber varer og tjenesteydelser over grænserne på turistrejser eller særlige indkøbsrejser, ved postordre, TV-shopping eller på andre måder. Rapporten vil blive anvendt som diskussiongrundlag på et seminar i 1992, som skal opfange praktiske erfaringer fra marken og danne grundlag for fremtidigt forbrugerretligt samarbejde over grænserne for at forsvare forbrugernes rettigheder. En særlig udredning om TV-shopping er i gang.

Samarbejde over grænserne var også formålet for seminaret *"Markedsføringstilsyn — nordisk og europæisk "*, som blev afholdt i oktober 1991 i København med deltagelse af alle nordiske lande, EF-lande og EF-Kommissionen. Ved hjælp af Kommissionen havde man fra de europæiske lande inviteret de myndigheder, som har ansvaret for tilsyn med markedsføringen. De nordiske lande præsenterede markedsføringslovenes principper og forbrugerombudsmandsinstitutionen, og der var indlæg fra syd-europæiske lande, som præsenterede andre modeller for markedsføringstilsyn. Seminaret, som lagde op til konkrete forslag om, hvordan problemerne med grænseoverskridende markedsføring kan løses, resulterede i etablering af et uformelt europæisk netværk for praktisk samarbejde. Der forventes meget af den personlige kontakt, som er skabt mellem myndighederne i de forskellige lande.

Nordisk Råds juridiske udvalg drøftede i september 1990 TV-reklame med forbrugerministrene i lyset af Europarådets konvention om grænseoverskridende reklame og EF-direktivet om radio- og TV-virksomhed. Man konstaterede, at målet for det nordiske samarbejde er at opnå en form og et indhold i TV-reklame, som er acceptabelt, særlig når det gælder reklame, som er rettet mod børn og unge. De nordiske forbrugerombudsmænd og Verðflagsstofnun (Prisdirektoratet) i Island har nu vedtaget "Felles spilleregler for fjernsynsreklamen

med utgangspunkt i markedsføringslovgivningen i de nordiske land ". Spillereglerne vil blive anvendt ved overvågning af TV-reklame i de nordiske lande og som grundlag for drøftelser i internationale organisationer, med andre landes myndigheder, branchen og interesseorganisationer.

En udredning "Konsumentkrav på ny avtalslag " er udarbejdet på grundlag af et seminar, hvor repræsentanter for forbrugermyndigheder og Justitsministerier/departementer deltog. Dette seminar, samt et andet seminar om reklamationsbehandlingen i de nordiske lande danner grundlag for nordiske holdninger, som vil være værdifulde ved udviklingen af den europæiske forbrugerretlige lovgivning. Forholdet mellem nordisk og europæisk forbrugerpolitik, forskelle i målsætning, virkemidler og organisering af forbrugerinteresserne er analyseret i rapporten "Forbrukernes Europa? ".

4.3 Forbrugeruddannelse og -information

Den nordiske miljømærke, som skal vejlede forbrugerne til at vælge de mindst miljøbelastende produkter og stimulere miljøvenlig produktudvikling, har haft svært ved at komme på markedet. Kriterieudviklingen har taget længere tid end man oprindelig troede og det viste sig, at andre landes kriterier ikke umiddelbart kunne anvendes i Norden. Men rammerne for det nordiske samarbejde er nu færdige, omend under fortsat udvikling, arbejdsrutinen er ved at indfinde sig og de første fire sæt kriterier — bl. a. for finpapir og opvaskemaskiner — er vedtaget. Det Nordiske samordningsorgan for miljømærkning har nedsat ca 30 ekspertgrupper til at udarbejde kriterier til forskellige produktgrupper. Nordiske eksperter har via Danmark fået mulighed for at deltage i arbejdet i EF's ekspertgrupper, bl. a. for miljømærkning af papirprodukter. Danmark fungerer som bindeled mellem Norden og EF og det er hensigten, at harmonisere de to miljømærkningsordninger i videst mulig omfang.

På grundlag af et gennemført samarbejdsprojekt om miljø og forbrug er de nationale forbrugerorganer i gang med at udarbejde undervisningsmateriale til brug for lærere. Det nordiske samarbejde fortsætter med et projekt om elevmateriale.

Reklame og markedsføringsspørgsmål behandles i det nordiske samarbejde både ud fra juridiske og sociologiske og pædagogiske udgangspunkter. Anvendelse af markedsføringsloven ved overvågning af TV-reklame er omtalt ovenover. Et sociologisk forskningsprojekt om børn og TV-reklame har fastslået, at TV-reklamen påvirker børn i retning af forøget forbrug, at den påvirker børnenes så kaldte kulturproduktion i form af lege, tegninger m. v., at børn fra 7—8 års alderen forstår det salgsfremmende budskab i reklamen og at de over denne alder også kan forholde sig kritisk til reklamen. Spørgsmål om utraditionelle markedsføringsmetoder gennem f. eks. kommersielle TV-programmer og idrætssponsorering bliver også behandlet i et nordisk projekt. Resultaterne fra en tidligere fase har dannet grundlag for studie- og debatmateriale under navnet "Dold reklam", som i årets løb er udgivet i Finland og Sverige.

I 1991—92 gennemføres for fjerde gang en efteruddannelse for medarbejdere i nordiske forbrugerorganer. Kurset, som løber over 14 dage og tager imod 25 deltagere, omfatter forbrugerpolitiske emner og forbereder fortsat nordisk projektsamarbejde.

4.4 Forbrugerindflydelse

Deltagelse i og påvirkning af international og først og fremmest europæisk standardiseringsarbejde fortsætter i overensstemmelse med Nordisk Råds udtalelse i 1990. NEK's arbejde sigter både på en samlet overblik og opdatering af den hurtige udvikling på standardiseringsområdet og på organisering af nordiske møder for samordning af synspunkterne inden deltagelse i europæisk standardisering. Aktuelle samordningssager i årets løb har været legetøj, produkter til børnepleje, cykler, beskyttelseshjelme, flydeveste m.v. I visse tilfælde anvendes nordiske midler også til at finansiere deltagelsen i CEN-møder. NEK har en kontaktperson ved koordineringsmøder i SECO, som er det organ inden for EF, hvor forbrugerne kan øve indflydelse på standardisering.

NEK har planlagt et seminar i 1992 om forbrugerlovgivning, forbrugerforskning og forbrugerpolitisk organisering for deltagere fra de baltiske lande. Formålet er at stimulere og systematisere det forbrugerpolitiske samarbejde mellem Baltikum og de nordiske lande og dermed støtte den spirende forbrugerbevægelse, som får en ny rolle ved indførelse af markedsøkonomien.

De faglige organisationers engagement i forbrugerspørgsmål stimuleres på nordisk plan fra forbrugersiden med et treårigt projekt, som i 1991 omfattede forsøg med forskellige former forbrugeraktivitet i faglige organisationer. Forsøgene skal i 1992 danne grundlag for et seminar med deltagere fra begge sider.

Forbrugernes muligheder for indflydelse har vist sig ringe ved overgang til affaldssortering. Dette blev konstateret gennem en undersøgelse, som efterfølgende har stillet krav om større hensyntagen til brugerne med udformning af nye køkkenelementer, kompostsystemer m.v.

Den lokale forbrugervirksomhed gennem kommuner og frivillige organisationer er en af de væsentligste muligheder forbrugerorganerne har for at opfange problemer, og omvendt, en af de væsentligste kanaler for forbrugerne for direkte påvirkning af myndigheders og organisationers initiativer. På en nordisk konference sidst på året 1990 noteredes et stor engagement hos frivillige organisationer i mange af landene.

5 Nordisk Råds udtalelse

Nordisk Råd har i *udtalelse nr. 4/1991* henstillet til Nordisk Ministerråd at

5. "Gennemføre et seminar med deltagelse fra udvalgte østeuropæiske lande med sigte på kompetenceoverføring på forbrugerområdet."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Ønsket om at skabe en fællesnordisk kontakt på forbrugerområdet med de nærmeste østeuropæiske lande rundt om Østersøen opstod sidst i 1989 snart efter at demokratiseringsprocesserne og planer om liberalisering af de økonomiske systemer var igangsat i Østeuropa. Erstatning af planøkonomien med markedsøkonomien stiller forbrugerne og de spirende forbrugerbevægelser i en helt ny position og Ministerrådet finder det vigtigt at støtte udviklingen af forbrugerpolitikken i Østeuropa med nordiske erfaringer. Der er efter kontakt med de tre baltiske lande planlagt et seminar i Tallinn i foråret 1992 med deltagere fra de baltiske lande og alle nordiske lande. Seminaret kommer til at omhandle forbrugerorganisering, forbrugerlovgivning, herunder produktsikkerheds- og levnedsmiddellovgivning og kontrol af markedet samt afprøvning

af forbrugsvarer og forbrugerforskning. Nærmere planlægning af seminarets indhold foregår i samarbejde med forbrugerorganisationer, forbrugerkooperationen og forskermiljøer i de baltiske lande.

På længere sigt er det meningen, at samarbejdet føres videre gennem bilaterale kontakter mellem de nordiske og de baltiske lande.

Andre internationale organisationer, bl. a. OECD, IOCU og EFTA har taget initiativer til forbrugerpolitiske kontakter med andre østeuropæiske lande og Ministerrådet har derfor fundet det rigtigt at begrænse sit seminar til Baltikum.

Kapitel V

Levnedsmidler

1 Sammenfatning

Embedsmandskomitéen for levnedsmiddelspørgsmål (EK-Livs) har i lyset af den europæiske udvikling taget op revision af sit samarbejdsprogram, som blev vedtaget af Ministerrådet i 1988. Der er behov for intensiveret nordisk samarbejde og nye organisationsmodeller for at de nordiske lande kan påvirke de europæiske beslutningsprocesser.

Inden for levnedsmiddelområdet drøftes spørgsmål om levnedsmiddellovgivning, kost og ernæring, toksikologi og risikovurdering, levnedsmiddelhygiejne, -kontrol og -analyser. Ministerrådet har i efteråret 1991 truffet beslutning om, at nordisk samarbejde vedrørende drikkevand placeres permanent under EK-Livs.

Udviklingen af EØS-forhandlingerne har gjort isoleret nordisk lovharmonisering mindre aktuel. En rapport om national opfølgning af nordiske projekter viser imidlertid, at de hidtil gennemførte harmoniseringsforslag dels har påvirket den nationale lovgivning, dels dannet grundlag for den daglige administrationspraksis. Ministerrådet lægger fortsat stor vægt på videre samarbejde om nordiske holdninger og strategier på områder, hvor EF-harmoniseringen ikke er gennemført.

Der er i løbet af 1991 udarbejdet en række rapporter af væsentlig betydning for de nationale forvaltninger, herunder en nordisk model for forvaltning af levnedsmidler efter kernefysiske ulykker. Ministerrådet har opfordret de enkelte lande til at gennemføre modellen i den nationale administration.

På kost- og ernæringsområdet er de sundhedsmæssige problemer, der skyldes forkert kost, fortsat i centrum. Der er arbejdet med metoder til undersøgelse af sammenhænge mellem kost og kræft og med levnedsmiddelallergi og -intolerance. Ministerrådet har startet arbejdet med et overvågningssystem, som skal omfatte befolkningens ernæringstilstand samt toksikologiske og hygiejniske aspekter ved kosten. Der er afholdt seminarer om, hvordan kostvanerne kan påvirkes og om, hvordan sociologiske og psykologiske forhold spiller ind i befolkningens kostvaner. En analyse er gennemført på en række sygehuse om bestillingssystemer for patientkost. Der arbejdes videre for en nordisk holdning til regulering af diætetiske levnedsmidler.

I samarbejde mellem levnedsmiddeltoksikologer og ernæringseksperter er der foretaget en samlet vurdering af ernæringsmæssige fordele og den mulige toksikologiske risiko ved at spise fisk. Udvalgte helsekostprodukter er vurderet ud fra et toksikologisk synspunkt og der er samtidig stillet forslag til nordiske krav om dokumentation af produkternes kvalitet og sikkerhed. Et projekt er gennemført for at vurdere sikkerheden og ernæringsværdien af samt kontrolmulighederne for levnedsmidler, som er produceret ved nye bioteknologiske metoder som gensplejsning og cellehybridisering.

På kontrolområdet arbejdes videre frem mod fællesnordiske principper for levnedsmiddelkontrol og gensidig anerkendelse af kontrollen. Et stort fremskridt er opnået ved et forslag til importbestemmelser vedrørende salmonella-

bakterier i levnedsmidler, som fastsætter prøveudtagnings- og analysemetoder og metoder for vurdering af Salmonella-fund.

Et nordisk interkalibreringslaboratorium for mikrobiologiske analyser, som startede sin virksomhed med Ministerrådets økonomiske støtte, er fra og med 1991 blevet selvfinansierende.

Nordisk metodikkomité for levnedsmidler har fået officiel samarbejdsstatus med den europæiske standardiseringsorganisation og skal koordinere den nordiske indsats i forbindelse med CEN-standardisering af analysemetoder for levnedsmidler.

Ministerrådet har besluttet, at EK-Liv's fra 1992 skal have ansvaret for det nordiske samarbejde om drikkevand. Arbejdet har allerede i tre år fungeret i EK-Liv's regi i en ad hoc-gruppe. Der er startet projekter bl. a. for etablering af interkalibreringsvirksomhed for mikrobiologiske og for kemiske drikkevandsanalyser. Europæisk standardiseringsarbejde vedrørende materialer i kontakt med drikkevand er også opprioriteret.

2 Udvikling i de nordiske lande

Den nye organisation af levnedsmiddelområdet i Finland har fungeret i et år og vil næppe blive berørt af igangværende omorganisering af styrelser. I Island hører levnedsmiddeladministrationen dels under miljødepartementet, dels under sundhedsdepartementet og eventuelle omorganiseringer diskuteres fortløbende. I Norge er der gennemført en omfattende udredning om den statslige sundhedsforvaltning, som ikke direkte berører Statens næringsmiddeltilsyn, men som vil have konsekvenser for Statens ernæringsråd. I Sverige har Riksdagen fattet beslutning om etablering af et Folkhälsoinstitut. Det står endnu ikke klart, hvilke opgaver instituttet vil få på ernæringsområdet. Veterinärväsendet skal gennemgås i Sverige.

Livsmedelsverket i Sverige skal inden for sit område evaluere effekterne på folkesundheden af den nye levnedsmiddelpolitik, som blev vedtaget i 1990.

Forslag til en ny levnedsmiddellov forventes forelagt til Altinget i Island. I Danmark og Norge foregår regelsanering med henblik på at forenkle og reducere antallet af levnedsmiddelforskrifter. I Finland er bl. a. mærkningsbestemmelserne revideret og dansk- og norsksproget deklaration kan nu accepteres i stedet for svensk ved siden af den finske tekst.

Levnedsmiddelkontrollens struktur diskuteres fortsat i Danmark og Norge. En embedsmandsgruppe er nedsat i Danmark til at komme med forslag til forenkling af den kommunale levnedsmiddelkontrol og til bedre koordinering mellem det centrale og kommunale kontrolsystem. En rapport om organisering og samordning af levnedsmiddellaboratorier har været til høring i Norge. Der foreslås bl. a. oprettelse af et centrallaboratorium og et antal regionale laboratorier.

Alle lande er ved at etablere egenkontrol i levnedsmiddelindustrien, som skal indgå som et led i den offentlige kontrol. I Island vil egenkontrol sandsynligvis blive frivillig, mens man i de øvrige lande lægger op til et obligatorisk system.

I Danmark og Sverige er der igangsat omfattende ernæringskampagner med hele befolkningen som målgruppe. Begge kampagner, i Danmark under titlen

"Mindre fedt, tak" og i Sverige "Matfrisk" anvender tidskrifter og TV m.v. som informationskanaler og inddrager detailhandelen og branchen. I Norge arbejdes med planer om et omfattende tværfagligt forskningsprogram på levnedsmiddelområdet.

Arbejdet med at vurdere konsekvenserne af EF-tilpasningen har været tillagt stor vægt og krævet betydelige indsatser i alle nordiske EFTA-lande. En stor del af de retsakter, som skal gennemføres i forbindelse med EF's indre marked og EØS-aftalen, berører levnedsmiddellovgivningen og levnedsmiddelområdet har derfor haft en vigtig plads i EØS-forhandlingerne.

I efteråret 1991 arrangerede Levnedsmiddelstyrelsen i Danmark et seminar for andre nordiske lande om EF's opbygning, beslutningsprocesser og harmoniseringsarbejdet.

3 Det nordiske samarbejde på levnedsmiddelområdet

Nordisk embedsmandskomité for levnedsmiddelsprøgsmål (EK-Livs) har ansvaret for samarbejdet på levnedsmiddel- og ernæringsområdet. Samarbejdsprogrammet, som Ministerrådet fastlagde i 1988, udløber næste år og embedsmandskomitéen har startet drøftelser om revision af programmet for samarbejdet efter 1992. Der vil som følge af EØS-aftalen være et intensiveret behov for nordisk samarbejde for at påvirke den europæiske udvikling, ligesom der er grund til en forøget international indsats i øvrigt. Ved programrevisionen vil både arbejdets indhold og organisation blive vurderet.

Arbejdet foregår i faste udvalg, som varetager hovedområderne kost og ernæring, levnedsmiddeltoksikologi og risikovurdering samt levnedsmiddelhygiejne og -kontrol. En ad hoc gruppe for drikkevandsspørgsmål vil fra 1992 indgå som et fjerde fast udvalg under EK-Livs.

Nordisk metodikkomité for levnedsmidler (NMKL), som er et permanent nordisk samarbejdsorgan, bistår EK-Livs ved vurdering og udarbejdelse af analysemetoder for levnedsmidler.

En aftale af 1988 om gensidig høring og notificering af nye levnedsmiddelbestemmelser bidrager til samordning af de nordiske landes lovgivning og holdninger på levnedsmiddelområdet.

Nordisk kontaktnet for hurtig information om problemer med importerede levnedsmidler, bl. a. forgiftninger eller ulovligt indhold af tilsætningsstoffer, pesticidrester, bakterier m v, er evalueret. Det blev konstateret, at kontaktnettet fungerer tilfredsstillende og har stor nytteværdi for de nordiske landes levnedsmiddelmyndigheder.

Ministerrådet har udarbejdet en rapport om den nationale opfølgning av de mest centrale redegørelser og forslag på levnedsmiddelområdet. Rapporten viser, at samarbejdets resultater i høj grad har været anvendt i de enkelte lande. De konkrete forslag vedrørende lovgivning, kontrol og principielle holdninger har dels dannet grundlag for national lovgivning, dels været retningsgivende for den administrative praksis.

4 Virksomheden 1991

Samarbejdet inden for sektoren er hovedsagelig baseret på projektvirksomhed, som i 1991 har omfattet 43 projekter. Sektorens budget på 3 465 000 DKK har været fordelt mellem arbejdsområderne på følgende måde:

	1 000 DKK
Harmonisering af lovgivningen	645
Kost- og ernæringsspørgsmål	480
Toksikologi og risikovurdering	450
Levnedsmiddelhygiejne og -kontrol samt analyser	555
Drikkevandsspørgsmål	720
Planlægning, opfølgning, administration	615
Totalt	3 465 DKK

En kort beskrivelse af levnedsmiddelområdets projekter og en fortegnelse over publikationer findes i en årlig katalog "Levnedsmiddelsamarbejde i Norden 1991". Afsnittene nedenfor omfatter væsentlige træk af virksomheden i 1991.

4.1 Det nordiske samarbejde i forhold til Europa

Levnedsmiddelområdet er en af de økonomisk vigtige sektorer, der fra begyndelsen var taget op i EØS-forhandlingerne. Forhandlingerne har været omfattende, fordi harmonisering af levnedsmiddellovgivningen i EF er vidt fremskreden. Der er delvis tale om rammelovgivning, som efterhånden skal udfyldes med særlige regler.

Der er i de seneste år udarbejdet forslag til harmoniserede nordiske regler eller retningslinjer på de fleste vigtige områder. Forslagene har i høj grad været retningsgivende i den daglige administrationspraksis i de enkelte lande og dermed bidraget til en betydelig forenkling af den nordiske samhandel med levnedsmidler. Harmonisering af de nordiske landes levnedsmiddellovgivning vil komme med gennemførelse af EØS-aftalen.

Udviklingen af EØS-forhandlingerne har gjort isoleret nordisk lovharmonisering mindre aktuel. Vægten af arbejdet vil blive flyttet til et europæisk forum. De fælles nordiske holdninger, der er skabt i forvejen, vil naturligvis danne en solid baggrund for arbejdet i Europa. Ministerrådet lægger stor vægt på videre samarbejde om nordiske holdninger og strategier på områder, hvor EF-lovgivningen er på et forberedende stadie, hvor udfyldning af rammedirektiver endnu mangler eller hvor EF hidtil ikke har taget initiativ. Aktuelle områder er bl. a. videregående mærkningsregler, diætetiske levnedsmidler, visse tilsætningsstoffer, tungmetaller, naturligt forekommende giftige stoffer i levnedsmidler og nye levnedsmidler (novel foods). Nordiske projekter har været gennemført eller igangsat på ovennævnte områder i 1991.

4.2 Kost og ernæring

Forebyggelse af sundhedsproblemer, som har tilknytning til kosten og ernæringstilstanden er det overordnede mål for samarbejdet. Arbejdet med forenklede metoder for kostundersøgelser har i virksomhedsperioden særlig været rettet mod metoder til undersøgelse af sammenhængen mellem kost og kræft.

Der er — i overensstemmelse med Nordisk Råds bemærkninger — igangsat samarbejde om allergi og intolerance over for levnedsmidler.

Systemer for overvågning af madforsyningen, madvaremarkedet, ernæring og andre madmæssige forhold, som kan forårsage sundhedsproblemer, er blevet et centralt tema. Som udgangspunkt for et videre arbejde er der gennemført en kortlægning af eksisterende overvågningssystemer i de enkelte lande og fremsat forslag om fremtidig samordning.

Som en del af arbejdet for at udvikle og effektivisere kostoplysning, som gennemføres i offentlig regi, er der afholdt et seminar "Hur kan kostvanorna påverkas? ". Centrale spørgsmål som evaluering av oplysningsvirksomheden, samarbejdet med massemedia m.v. vil blive drøftet videre under den 5. nordiske ernæringskongres i Island i juni 1992.

Et samarbejde mellem forskere engageret i sociologiske og psykologiske aspekter af mad og kost har resulteret i bogen "Palatable Worlds " med indlæg fra et symposium afholdt i efteråret 1990. Der arbejdes nu med planer for et symposium, hvor de mere politiske problemstillinger vedrørende mad, ernæring og sundhed vil blive behandlet.

Nordisk Råd har udpeget kosten på sygehuse og andre offentlige institutioner som et vigtigt samarbejdsområde. Kommunikation mellem sygehusafdelingerne og -køkkenet om, hvad patienterne spiser, har stor betydning for bekæmpelse af underernæring blandt patienter. Dette er et problem i alle lande, og som udgangspunkt for videre samarbejde er der foretaget en kortlægning og analyse af bestillingsrutiner for patientkost på en række sygehuse.

Regler for sammensætning af børnemad, som Nordisk Råd også har fremhævet som et vigtigt samarbejdsområde, er i dag lagt i en international ramme gennem Codex Alimentarius-standarder. Inden for EF er der vedtaget et direktiv om modermælkserstatninger og andre mælkeblandinger. Det internationale arbejde bliver fulgt nøje af en nordisk projektgruppe om levnedsmidler til særlig ernæring, som også beskæftiger sig med produkter, som markedsføres til diabetikere, produkter, som skal være den eneste ernæringskilde over længere tid (bl. a. sondekost) m.v. Der er udgivet en rapport om gældende regulering af diætetiske levnedsmidler i de nordiske lande, EF og Codex Alimentarius.

4.3 Toksikologi og risikovurdering

De nordiske landes befolkninger udsættes for miljøforurening først og fremmest gennem luft, vand og levnedsmidler. Arbejdet med at reducere miljøgifte i levnedsmidler er således en væsentlig opgave. Et samarbejde mellem miljø- og levnedsmiddeltoksikologer sigter på en vurdering af den sundhedsrisiko, som skyldes klororganiske miljøgifte i levnedsmidler.

Som følge af Tjernobyl-ulykken i 1986 er der nu udarbejdet en nordisk model for forvaltning af levnedsmidler efter kernefysiske ulykker. Modellen, som bygger på internationale anbefalinger fra Codex Alimetarius, fastsætter en plan for, hvordan en ny krisesituation kan gribes an, samt grænseværdier for radioaktiv forurening af levnedsmidler. Ministerrådet har opfordret de nordiske landes myndigheder til at gennemføre modellen i den nationale forvaltning.

På grundlag af dokumentation fra en række toksikologer og ernæringsekperter, fremlagt på et seminar om "Helhetssyn på fisk ", er der foretaget en samlet vurdering af ernæringsmæssige fordele og den mulige toksikologiske

risiko ved at spise fisk. Dokumentationen kan anvendes ved myndighedernes udarbejdelse af anbefalinger og råd til befolkningen om indtagelse af fisk, specielt i de geografiske områder, hvor forurening af fiskevande er en kendsgerning.

Naturlige giftstoffer i levnedsmidler er et mangelfuldt belyst område også i international sammenhæng. Der pågår toksikologiske vurderinger af en del naturlige gifte i de mest almindelige levnedsmidler. En fælles nordisk vurdering af ochratoksin — en muggift, som forekommer i korn og kornprodukter — er udarbejdet.

Forbruget af helsekost er i de seneste år steget stærkt i alle nordiske lande og der er grund til at vurdere effekter af et muligt overforbrug af visse præparater. Rapporten "Risk Evaluation of Health-Food Products " omfatter en beskrivelse af forvaltningspraksis og en risikovurdering af udvalgte produkter samt forslag til krav om kvalitets- og sikkerhedsdokumentation for forskellige grupper af helsekost.

I udredningen "Food and New Biotechnology " analyseres problemer, som kan opstå ved anvendelse af ny teknologi som gensplejsning og cellehybridisering. Der er endvidere redegjort for mulighederne for at teste de nye levnedsmidlers sundhedsmæssige værdi og for at kontrollere, om et levnedsmiddel er fremstillet ved genteknologi. Der foreslås fælles nordiske procedurer for sådanne undersøgelser.

Der er behov for et større kendskab til befolkningens indtagelse af forureninger og tilsætningsstoffer gennem levnedsmidler. Toksikologer og kosteksperter har drøftet mulighederne for fælles nordiske studier af børns indtagelse af bl. a. tungmetaller som bly og kviksølv og af tilsætningsstoffer, specielt sødestoffer.

4.4 Levnedsmiddelhygiejne og -kontrol

En væsentlig del af samarbejdet på kontrolområdet sigter på fælles nordiske kontrolprincipper, som vil blive anvendt ved kontrol af hjemmemarkedsprodukter og import- og eksportprodukter. I alle landene pågår bestræbelser for at tilpasse levnedsmiddelkontrollen til de nye strukturer og regler, som gælder inden for EF's indre marked. Levnedsmiddelkontrollens omfang i Norden bliver næppe mindre på det internationaliserede marked, men arbejdet kan rationaliseres gennem fælles kontrolprincipper og gensidig anerkendelse af kontrollen i Norden.

En forudsætning for forenkling af arbejdet er fælles analysemetoder og ens vurdering af analyseresultater. Et nordisk laboratorium for interkalibrering af mikrobiologiske analyser, som startede sin virksomhed med Ministerrådets økonomiske støtte, er fra og med 1991 blevet selvfinansierende.

Inden for EF arbejdes der med udformning af fremtidige krav for levnedsmiddellaboratoriers kvalitet, og på nordisk plan er der startet drøftelser for at afklare de nordiske landes synspunkter i denne sammenhæng. Også på dette område vurderes der at være muligheder for nordisk indflydelse på den videre udvikling i EF.

Forekomsten af smittekilder som salmonella- og listeriabakterier i levnedsmidler har skabt problemer i den internordiske handel p. g. a. forskellige grænseværdier og forskellig administrativ praksis. Embedsmandskomitéen har i

efteråret 1991 godkendt rapporten "Salmonella i næringsmidler — forslag til importbestemmelser for handel mellom de nordiske land ", som fremsætter forslag om nordiske prøveudtagnings- og analysemetoder samt metoder for vurdering af Salmonella-fund. Embedsmandskomitéen har anbefalet, at importbestemmelserne følges af de enkelte lande. Dette indebærer, at importkontrollen af de aktuelle levnedsmidler, som hidtil har været udført som grænsekontrol, erstattes af en kontrol udført i eksportlandet.

Nordisk metodikkomite for levnedsmidler og embedsmandskomitéen har udarbejdet program for prioritering og arbejdsfordeling i forbindelse med den nordiske indsats i den europæiske standardiseringsorgan CEN. For at undgå dobbeltarbejde vil man fra nordisk side arbejde for, at de af NMKL afprøvede analysemetoder vil blive foreslået som CEN-metoder. De nordiske lande vil gå imod standardisering af selve levnedsmidlerne. NMKL, som har fået officiel samarbejdsstatus med CEN, skal koordinere arbejdet.

4.5 Drikkevand

En nordisk ad hoc-gruppe for drikkevandsspørgsmål blev i 1988 nedsat af Ministerrådet til at udarbejde en virksomhedsplan for nordisk samarbejde vedrørende drikkevand, og har i 1989—91 fungeret under EK-Livs. Ad hoc-gruppens forslag har også været behandlet af Embedsmandskomitéen for Miljøspørgsmål. Ministerrådet har i efteråret 1991 besluttet, at drikkevandsruppen får status som permanent arbejdsgruppe under EK-Livs.

Embedsmandskomitéen har prioriteret projekter, som kan bidrage til en effektiv administration af drikkevandsområdet. Et igangværende projekt omhandler desinfektion af drikkevand med klorkemikalier, desinfektionsbiprodukter og deres sundhedseffekter samt metoder for at formindske indholdet af klorforbindelser i drikkevand. Sygdomsudbrud, som skyldes mikro-organismer i drikkevand er ved at blive inventeret og der vil blive foreslået ændringer til de rutiner, der anvendes ved opfølgning af epidemierne. Et projekt om korrosion i vandledningsnettet og installationer vil samle op forskningresultater og på dette grundlag fremsætte forslag til foranstaltninger.

Der er startet projekter for etablering af nordisk interkalibreringsvirksomhed både for mikrobiologiske og kemiske drikkevandsanalyser. Et forprojekt lægger op til etablering af en nordisk certificeringsordning for vandrenseudstyr til enkelte husholdninger.

Deltagelse i europæisk standardisering vedrørende krav til materialer i kontakt med drikkevand er opprioriteret.

Kapitel VI

Jämställdhetssamarbetet

1 Sammanfattning

Det nordiska jämställdhetssamarbetet under 1991 har i princip följt den för 1989—1993 fastställda handlingsplanen.

Handlingsplanen omfattar ett tjugotal projekt. De största projekten 1991, som båda löper över hela planperioden, är Utveckling av jämställdhetsstatistik och Lika lön för kvinnor och män i Norden. Huvudstudien i likalöneprojektet kom igång under 1990.

Utredningsprojekt, som påbörjats under 1990 och fortsatt under 1991, är Utbildning och karriärmöjligheter för kvinnor inom databranschen, Anpassningsmöjligheter mellan familjeliv och arbetsliv i några utvalda kvinno- och mansyrken, Rekrytering av män till den offentliga barnomsorgen och Mäns utnyttjande av föräldraledighet.

Nordiska ministerrådet stöder kvinnoforskningen genom att finansiera en tjänst som koordinator för nordisk kvinno/jämställdhetsforskning under 1991—1993.

Under våren 1991 har det sista i serien av fyra planerade seminarier om Invandrade kvinnor genomförts.

Kvinnoorganisationernas medverkan i det nordiska jämställdhetsarbetet har tagit formen av ett inledande planeringsseminarium inför Nordiskt Forum 1994, vilket genomförts under hösten 1991 med deltagande av representanter för de nordiska kvinnoorganisationerna.

2 Utveckling i de nordiska länderna

Handlingsplanen för det nordiska jämställdhetssamarbetet 1989—1993 avspeglar väl de frågor, som också är högt prioriterade i de nordiska ländernas nationella arbete för jämställdhet mellan kvinnor och män. Frågor som nu är aktuella i alla länderna är

— att jämställdhetsaspekter skall integreras inom alla samhällssektorer,
— att öka kvinnornas inflytande i den samhällsekonomiska beslutsprocessen,
— att kvinnor skall bli ekonomiskt jämställda med män, med lika lön för arbete av lika värde som en av de viktigaste frågorna,
— att få en bättre förståelse för och att underlätta sambandet mellan arbetslivoch familjeliv,
— våld mot kvinnor,
— kvinnorna och EG.

3 Riktlinjer för det nordiska jämställdhetssamarbetet

Det nordiska jämställdhetssamarbetet inleddes 1974 med att kontaktpersoner för jämställdhetsfrågor utsågs i varje nordiskt regeringskansli. Denna kontaktgrupp omvandlades 1978 till ett permanent jämställdhetsutskott. Från februari 1989 benämns utskottet Nordiska ämbetsmannakommittén för jämställdhetsfrågor (ÄK-Jäm).

Ett nordiskt samarbetsprogram på jämställdhetsområdet fastställdes av Nordiska ministerrådet 1978 efter rekommendation av Nordiska rådet. Programmet reviderades 1982.

Enligt samarbetsprogrammet skall det nordiska jämställdhetssamarbetet omfatta följande huvudområden: Arbetsliv, social- och familjepolitik, utbildning, boende- och samhällsplanering samt deltagande i det politiska livet i övrigt.

På initiativ av Nordiska rådet och som komplement till det nordiska samarbetsprogrammet på jämställdhetsområdet har jämställdhetsministrarna utarbetat en handlingsplan för det nordiska jämställdhetssamarbetet under åren 1989—1993. Handlingsplanen antogs av Nordiska ministerrådet 1989 efter rekommendation av Nordiska rådet.

I handlingsplanen lyfter man fram två teman kring vilka det nordiska samarbetet under femårsperioden bör fokuseras. Dessa är Kvinnors roll i den ekonomiska utvecklingen samt Kvinnors och mäns möjligheter att kombinera familjeliv och arbetsliv.

De nordiska jämställdhetsministrarna (MR-Jäm) har inte haft något möte under 1991.

Nordiska ämbetsmannakommittén för jämställdhetsfrågor (ÄK-Jäm) har haft två möten under 1991.

Sektorn har under året varit ansvarig för arbetet med följande rådsrekommendationer:

7/1990/j	Internationellt samarbete för jämställdhet mellan kvinnor och män (A 881/j)
12/1991/j	Jämnare könsfördelning i nordiska styrelser, kommittéer, utskott och nämnder (A 938/j)
13/1991/j	Nordiskt Forum 1994 (B 120/j)

4 Verksamheten 1991

4.1 Arbetslivet

4.1.1 *Lika lön för kvinnor och män i Norden*

Projektet Lika lön för kvinnor och män i Norden startade i början av 1989 och beräknas pågå till och med 1993.

I huvudprojektet, som inleddes under hösten 1990, skall lönebildning och likalöneutveckling i Norden beskrivas och analyseras. En löpande publicering skall göras från projektet. Förslag till åtgärder och handlingsstrategier skall läggas fram och eventuellt genomförda åtgärder skall evalueras. Slutrapportering är tänkt att ske vid Nordiskt Forum 1994.

Under hösten 1991 har ett informationshäfte om Likalöneprojektet givits ut på samtliga nordiska språk samt på engelska. Tanken är att det skall få en vid spridning i alla nordiska länderna och att det skall brukas i internationella kontakter.

Projektgruppen, som består av de fem nationella projektledarna, ansvarar gemensamt för arbetet i det nordiska projektet.

En referensgrupp för Likalöneprojektet har tillsatts och haft sitt första möte under hösten 1991.

4.1.2 *Utbildning och karriärmöjligheter för kvinnor i databranschen*

Projektet Utbildning och karriärmöjligheter för kvinnor i databranschen inleddes med en kvantitativ undersökning av anställda i datayrken med insamling av uppgifter som belyser bl. a. utbildning, yrkesstruktur och personalutbildning.

Projektets andra fas har omfattat en kartläggning av yrkeskunskaper, arbetsuppgifter, arbetsvillkor, utbildningsbehov och framtidsbilder i dels en kvinnogrupp dels en mansgrupp. Djupintervjuer har sedan gjorts med ett urval av personer från respektive grupp. I slutfasen undersöks omgivningens förväntningar och krav.

Slutrapportering beräknas ske under början av 1992.

4.1.3 *Kvinnors kompetensutveckling, avancemang och ledaregenskaper*

Projektet är försenat i förhållande till handlingsplanen. Det beräknas komma igång under 1992.

4.2 Social- och familjepolitik

4.2.1 *Seminarieserie om invandrade kvinnor*

Projektet Seminarieserie om invandrade kvinnor har omfattat sammanlagt fyra seminarier under åren 1987—1991 och har behandlat frågor som rör invandrade kvinnor i Norden. Seminarieserien har genomförts i samarbete med migrationsgruppen under NAUT.

Det fjärde och sista seminariet, som ägde rum under våren 1991, tog upp hinder på arbetsmarknaden. En seminarierapport som grundar sig på det tredje och det fjärde seminariet publiceras under 1991.

4.2.2 *Anpassningsmöjligheter mellan familjeliv och arbetsliv i några utvalda kvinno- och mansyrken*

Undersökningen om Anpassningsmöjligheter mellan familjeliv och arbetsliv i några utvalda kvinno- och mansyrken syftar till att ge kunskap om vilket utrymme personalpolitik och företagskultur ger arbetstagarna i anpassningen mellan familj och arbete.

Projektet består av en kvalitativ företagsundersökning och en kvantitativ undersökning bland kvinnor och män i tio utvalda yrken.

En samnordisk rapport beräknas utkomma under början av 1993.

I projektet deltar Danmark, Finland, Norge och Sverige.

4.2.3 *Rekrytering av män till den offentliga barnomsorgen*

Syftet med projektet Rekrytering av män till den offentliga barnomsorgen är att ge ökade kunskaper och att utveckla medvetenheten i frågor som rör rekrytering av manlig personal till den offentliga barnomsorgen och att därmed förbättra förutsättningarna för ökad rekrytering av manlig personal.

Arbetet i projektet inleddes med insamling av måldokument, rapporter, statistik och annan information avseende manlig personal i offentlig barnomsorg.

Kartläggningen följs av en mer handlingsinriktad fas då sådana åtgärder uppmärksammas, som kan bidra till att öka rekryteringen och att behålla manlig personal inom barnomsorgen i de nordiska länderna.

Projektet är försenat i förhållande till handlingsplanen.

4.2.4 *Mäns utnyttjande av föräldraledighet m. m.*

Projektet om Mäns utnyttjande av föräldraledighet m. m. koncentreras kring två frågor, dels varför så få män använder sig av rätten till föräldraledighet dels hur omgivningen reagerar då män vill prioritera samvaron med sina barn bl. a. genom att ta föräldraledigt.

Projektarbetet har omfattat en kartläggning av existerande regler för föräldraledighet m. m., insamling av erfarenheter av hur reglerna utnyttjas i praktiken samt av erfarenheter från försök med att få fler män att utnyttja de gällande reglerna.

En kvalitativ intervjuundersökning med fäder, som har använt sin rätt till föräldraledighet, har inletts under 1991.

Projektet beräknas bli avslutat under andra halvåret 1992. Slutrapportering sker dels genom en publikation dels vid en nordisk konferens.

4.3 Övrigt

4.3.1 *Kvinnoorganisationernas medverkan i det nordiska jämställdhetssamarbetet*

I september 1991 genomfördes en konferens där representanter för de nordiska kvinnoorganisationerna diskuterade och lade fram förslag om bl. a. teman och aktiviteter vid Nordiskt Forum 1994.

4.3.2 *Kvinnor och män i Norden — jämställdhetsstatistik*

Inom projektet Kvinnor och män i Norden — jämställdhetsstatistik har utarbetats ett förslag till indikatorer, som beskriver (o)jämställdheten i Norden, och gjorts en kartläggning av brister i statistiken, kompletterad med förslag till förbättringar.

Under våren 1991 har en läsarundersökning av publikationen "Kvinnor och män i Norden. Fakta om jämställdheten 1988" genomförts. Läsarundersökningen är tillsammans med bristrapporten viktiga utgångspunkter för arbetet med att samla och sammanställa material till den statistiska redovisning och analys av jämställdheten i Norden, som skall publiceras under första halvåret 1994.

En slutredovisning av projektet Kvinnor och män i Norden — jämställdhetsstatistik är tänkt att ske vid Nordiskt Forum 1994.

4.3.3 *Stöd till nordisk kvinnoforskning*

Länderna har beslutat att Nordiska ministerrådets medel för Stöd till nordisk kvinnoforskning skall användas för en tjänst som koordinator för nordisk kvinnoforskning under 1991—1993.

Den nordiska koordinatorn har till uppgift att samordna central information om och att initiera nordisk kvinnoforskning i samarbete med de nationella koordinatorerna. Koordinatorn har också till uppgift att utveckla och koordinera arbetet för en tvärvetenskaplig engelskspråkig publikation om nordisk kvinnoforskning.

Tjänsten utannonserades i oktober 1990 och i slutet av 1990 fattades beslut om att utse Solveig Bergman, Åbo Akademi, Finland, till koordinator för nordisk kvinnoforskning.

Under 1991 har koordinatorn utarbetat broschyren *Women's Studies and Research on Women in the Nordic Countries.*

Koordinatorn stöds i sitt arbete av en referensgrupp med bl. a. representanter för kvinnoforskningsmiljöer i Norden.

4.3.4 *Projektverksamhet*

Projektnamn	*Fördelning av 1991 års medel på projekt* (TDKK)
Planering och uppföljning	1
Lika lön för kvinnor och män i Norden	1 200
Utbildning och karriärmöjligheter för kvinnor i databranschen	440
Kvinnors kompetensutveckling, avancemang och ledaregenskaper	190
Seminarieserie om invandrade kvinnor	0[1]
Anpassningsmöjligheter mellan familjeliv och arbetsliv i några utvalda kvinno- och mansyrken	270
Rekrytering av män till den offentliga barnomsorgen	385
Mäns utnyttjande av föräldraledighet m. m.	385
Kvinnoorganisationernas medverkan i det nordiska jämställdhetssamarbetet	220
Kvinnor och män i Norden — jämställdhetsstatistik	350
Stöd till nordisk kvinnoforskning	220
Totalt	3 661[2]

[1] Medel tilldelades i 1990 års budget för det avslutande seminariet i serien.
[2] Jämställdhetssektorn har utöver sin ordinarie budget på 3 110 000 DKK tillförts ytterligare 551 000 DKK genom den ekonomiska handlingsplanen.

4.3.5 *Integrering av jämställdhet i andra sektorer*

I handlingsplanen för det nordiska jämställdhetssamarbetet betonas att jämställdhetsfrågorna berör praktiskt taget alla samhällsområden och att jämställdhetsministrarna kommer att bevaka att dessa frågor beaktas också inom andra samarbetsområden.

Under hösten 1991 har samtliga ministerrådets ämbetsmannakommittéer tillfrågats om man 1. inom sektorn har projekt med speciell inriktning på jämställdhetsfrågor och/eller 2. om man har projekt där jämställdhetsfrågor utgör ett inte oväsentligt inslag samt 3. om sektorn på annat sätt har beaktat att jämställdhetsfrågor skall integreras i alla relevanta sammanhang.

Inom flera av ministerrådets sektorer har projekt, som tar upp jämställdhetsfrågor, planerats/genomförts under 1991. Följande projekt, som redovisas närmare i respektive sektors verksamhetsberättelse, har speciell inriktning på jämställdhetsfrågor:

— Jämställdhet i lärarutbildningen (Kap VIII: Utbildning).
— Nordiskt skolsamarbete på jämställdhetsområdet (Kap VIII: Utbildning).
— Jämställdhetsmetodik på arbetsförmedlingarna (Kap X: Arbetsmarknad).
— Kvinnor som företagare (Kap X: Arbetsmarknad).

— Arbetsvillkor och könsdelningen på arbetsmarknaden (Kap XI: Arbetsmiljö).
— Kvinnor i monotont arbete (Kap XI: Arbetsmiljö).
— Riskbarn (Kap XII: Socialpolitik).
— Äldre och övergrepp i hemmet (Kap XII: Socialpolitik).
— Gamla kvinnor i Norden (Kap XII: Socialpolitik).
— Nordiskt kontaktutskott för kust- och fiskarkvinnor (Kap XVIII: Fiske).

5 Nordiska rådets rekommendationer

5.1 Meddelande om rekommendation nr 7/1990/j angående internationellt samarbete för jämställdhet mellan kvinnor och män (A 881/j)

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer de nordiske lands regjeringer

1. i fellesskap å gjøre en større innsats for å styrke likestillingsarbeidet i de eksisterende særorganisasjoner under FN, som f.eks. ILO, WHO, UNESCO, UNICEF og FAO, med henblikk på å gjennomføre en reel likestillng i et raskere tempo enn i dag
2. å arbeide for en forsterkning av Kvinnekommisjonens sekretariat i Wien
3. gjennom Nordisk Ministerråd innenfor rammene av C 1- dokumentet å framlegge en årlig redegjørelse for det under punktene 1. og 2. nevnte samarbeide."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Nordiska rådets rekommendation nr 7/1991/j om internationellt samarbete för jämställdhet mellan kvinnor och män är ställd till de nordiska ländernas regeringar. Det har uppdragits åt jämställdhetssektorn att redovisa de nordiska insatserna. Det har dock visat sig att det är mycket svårt för jämställdhetssektorn att skaffa fram den information, som krävs för att kunna följa upp rekommendationen. Jämställdhetsministrarnas möjligheter att ha ett praktiskt inflytande över alla de områden, som det internationella samarbetet omfattar och där jämställdhetsaspekter bör vara integrerade, är också begränsade.

I promemorian Nordiska rådets rekommendation nr 7/1991/j om internationellt samarbete för jämställdhet mellan kvinnor och män. Kort sammanfattning av de nordiska ländernas insatser för att stärka jämställdhetsarbetet i olika FN- organ redovisas de nordiska ländernas insatser för att styrka jämställdhetsarbetet i olika underorgan till FN, inklusive Kvinnokommissionen. Promemorian har överlämnats till Nordiska rådets juridiska utskott.

Av promemorian framgår att de nordiska länderna i många olika sammanhang har samarbetat för att stärka jämställdhetsfrågorna i det internationella samarbetet. Detta samarbete är också tänkt att fortsätta framöver.

Ministerrådet föreslår att ett avsnitt om internationellt samarbete i fortsättningen skall ingå i det kapitel i C 1, som innehåller verksamhetsberättelsen för jämställdhetssektorn.

Ministerrådet anser därmed att rekommendationen kan avskrivas.

5.2 Meddelande om rekommendation nr 12/1991/j angående jämnare könsfördelning i nordiska styrelser, kommittéer, utskott, nämnder m. m. (A 938/j)

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
å kartlegge kvinnerepresentasjonen i de nordiske styrer, komiteer, utvalg, nemnder m.v. under Nordisk Ministerråd, samt
å utarbeide retningslinjer som kan sikre en så jevn representasjon av menn og kvinner som mulig i desse styrer, komiteer, utvalg, nemnder m.v. slik
å målsettingen om en jevnere kjønnsfordeling skal være gjennomført i 2000, herunder som delmål å gjennomføre minst 25 % representasjon av hvert kjønn i 1992, 35 % i 1994 og 40 % i 1996."

Nordiska ministerrådet meddelar:

En kartläggning av andelen kvinnor respektive män i kommittéer, utskott, styrelser, nämnder m. m. under Nordiska ministerrådet inleddes i juni 1991. Könsfördelningen i ämbetsmannakommittéerna samt Nordiska ministerrådets rådgivande kommittéer och utskott var i juni 1991 följande:

	Antal	
	Kvinnor	*Män*
ÄK-STF	1	4
ÄK-lagstiftning	1	4
ÄK-kultur	2	6
ÄK-energi	0	5
ÄK-miljö	6	14
ÄK-arbetsmarknad/-miljö	0	6
ÄK-jämställdhet	5	0
ÄK-social	4	16
ÄK-bistånd	1	6
ÄK-bygg	0	6
ÄK-handel	0	5
ÄK-industri	1	4
ÄK-ekonomi/finans	0	5
ÄK-fiske	2	12
ÄK-jord/skog	4	11
ÄK-konsument	8	7
ÄK-livsmedel	4	8
ÄK-regional	1	12
ÄK-transport	1	4
ÄK-turist	1	4
Avgiftsexpertgruppen	2	2
Budgetexpertgruppen	3	2
Löne- och personalutskottet	0	6
Nordiska finansiella utskottet	1	4
Nordiska forskningpolitiska rådet	6	9
Referensgrupp för information till Europa	2	3
Ledningsgruppen för kulturinformation i utlandet	0	8
	25	75

För de komittéer etc, där andelen kvinnor är under 40 %, har begärts information om hur delmålet om minst 40 % kvinnorepresentation i kommittén etc kan uppnås till 1996.

I flertalet fall saknas förslag till hur den skeva könsfördelningen skall kunna rättas till. I flera fall är de förslag som ges inte särskilt konkreta. Det mest konkreta förslaget är att MR-SAM skall uppfordra länderna att öka andelen kvinnor vid utnämning av medlemmar i Nordiska kommittéer etc. En förutsättning för att det av Nordiska rådet uppsatta målet skall nås är att beslut om åtgärder tas på hög nordisk nivå.

Arbetet med rekommendationen bör fortsätta. Ministerrådet föreslår att en arbetsgrupp tillsätts, med uppgift att lägga fram ett förslag till åtgärder, som som kan åstadkomma en jämn könsfördelning i kommittéer etc under Nordiska ministerrådet.

5.3 Meddelande om rekommendation nr 13/1991/j angående Nordiskt Forum 1994 (B 120/j)

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd å gjennomføre et Nytt Nordisk Forum i løpet av sommeren 1994, og samtidig arrangere en offisiell likestillingskonferanse, i henhold til ministerrådsforslag B 120/j."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Under 1991 har fattats beslut om att Nordiskt Forum 1994 och en samtidig officiell konferens skall avhållas i Åbo, Finland, under 3—8 augusti 1994.

I september 1991 har representanter för de nordiska kvinnoorganisationerna varit samlade till en konferens i Åbo för att diskutera och lägga fram förslag om bl. a. teman och aktiviteter vid Nordiskt Forum 1994.

Tjänsten som projektledare för Nordiskt Forum utlystes i slutet av augusti 1991. Den söktes av 19 mycket kvalificerade sökande.

Övrig personal till projektsekretariatet kommer att rekryteras under 1992.

Under 1992 kommer också styrgrupp och planeringsgrupp att tillsättas.

Ministerrådsförslaget B 120/j kommer att ligga till grund för arbetet i projektsekretariat, styrgrupp och planeringsgrupp.

I verksamhetsberättelsen för jämställdhetsområdet kommer årligen att redovisas hur arbetet med att planera Nordiskt Forum 1994 fortskrider.

Ministerrådet anser därmed att rekommendationen kan avskrivas.

Kapitel VII

Allmänkultur och mediasamarbete

1 Inledning

Samarbetet inom allmänkulturområdet har präglats av uppföljning av kulturhandlingsplanens intentioner, med särskild hänsyn till den genom handlingsplanen införda nya strukturen inom konstområdet, härunder en kritisk genomgång av kommittérnas egna aktiviteter, arbetsformer och organisation. I denna avsikt har kommittér och ledningsgrupper uppmanats att evaluera sin organisation och sitt arbete sedan Kulturhandlingsplanens ikraftträdande och fram till sommaren 1991. Resultatet av denna evaluering följs upp av ministerrådet, både genom den process som igångsatts för att värdera möjligheterna för ändrad finansiering och organisering av det nordiska kultursamarbetet och genom eventuella ändringar av stadgar, sammansättning av kommittér och liknande.

Generellt kan konstateras att kulturhandlingsplanens huvudsyfte, en rationalisering och koncentration av underliggande samarbetsorgan på allmänkulturområdet, framskridit på ett tillfredsställande sätt och fortsätter. Tillkomsten av konstkommittérna har för ministerrådet möjliggjort delegering av kompetens, medan kommittérna getts möjlighet att självständigt kunna disponera medel för egna initiativ. En begränsning härvid har dock utgjorts av att kulturhandlingsplanens finansieringsram i sin helhet inte kunnat uppnås. Denna begränsning är särskilt synlig vad gäller de konstnärliga fackkommittérna. Problematiken kring de av handlingsplanen skapade förväntningarna inom konstområdet såväl som det inofficiella kultursamarbetet förstärks av att handlingsplanens intentioner angående en förstärkt Nordisk kulturfond likaledes blivit ouppfyllda.

De mera långsiktiga tankar och idéer, som gör sig gällande inom konstkommittérna, ges tillfälle att komma till uttryck under den kulturkonferens, "Ny guldålder för nordisk kultur", som kulturministrarna beslutat arrangera under senhösten 1991. Konferensens material skall bilda grundval för ministerrådets framtida samarbetsplaner.

I avsikt att följa upp kulturhandlingsplanens intentioner vad beträffar mötet mellan kommittérnas förmän och ämbetsmannakommittén för kultur och dettas möjligheter att behandla övergripande frågor inom det allmänkulturella samarbetet har mötet för år 1991 förlagts i anslutning till kulturkonferensen.

Ansvaret för arbetet med följande rekommendationer från Nordiska rådet har ingått i områdets verksamhet:

14/1990/k Nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk (A 908/k)
33/1991/k Samarbete om nordiskt hantverk- och hemslöjd (A 920/k)
34/1991/k Försöksprojekt Radio Scandinavia (A 925/k)

2 Utveckling

Ministerrådet beslöt år 1987 att ta emot Fagerheimstiftelsens gåva och inrätta fem gästateljéer för nordiska bildkonstnärer på egendomen. Ministerrådet beslöt i samsvar med detta år 1990 att från och med 1992 avsätta medel för konstnärsstipendier och administration av ateljéverksamheten. Stadgar för Nordiska konstnärcentret Dalsåsen har utarbetats och godkänts. Ett avtal, varigenom norska myndigheter ansvarar för finansiering, uppförande, underhåll och drift av centrets byggnader, har ingåtts mellan ministerrådet och norska staten. Styrelsefunktionen för det nordiska konstnärscentret Dalsåsen hänförs enligt stadgarna till Nordiska konst- och konstindustrikommittén, (NKKK). Härvid följs kulturhandlingsplanens intention om koncentration av allmänkulturområdets organ upp, samtidigt som detta bidrar till att ge kommittén bred kompetens inom sitt verksamhetsområde. I samma syfte har även administrationen av bidraget till Skandinaviska föreningens konstnärskollegium i Rom, som under året varit föremål för en evaluering, hänförts till NKKK. Som ett led i att i kulturhandlingsplanens anda att förstärka den nordiska kulturgemenskapen- och identiteten och synliggöra det nordiska kultursamarbetet i förhållande till den ökade internationaliseringen har ministerrådet beslutat att under en treårsperiod utse "Årets nordiska kulturfestival". Med utgångspunkt i intresseanmälningar från framstående nordiska kulturfestivaler, har ett samararbetsprojekt i Kvarkenregionen mellan kammarmusikfestivalena i Umeå och Vasa som första festival tillerkänts denna nordiska utmärkelse.

3 Institutioner och fasta samarbetsorgan

3.1 Nordens Hus i Reykjavík

Nordens Hus i Reykjavík beviljades av ministerrådet ett bidrag om 3 894 000 DKK för år 1991. Antal anställda vid huset var 10.

Programverksamheten har under året haft en stor ämnesmässig och geografisk bredd med ett flertal temasatsningar. En systematisk presentation har skett av den aktuella litteraturen respektive den samtida bildkonsten i övriga Norden. Huset har initierat och varit medarrangör av danska, finska och norska film- och kulturveckor samt ordnat en grönländsk temamånad i samarbete med Nordens Institut i Grönland. Huset har också arrangerat ett stort antal konserter och flera teatergästspel från övriga Norden och varit värd för eller samarrangerat ett tiotal nordiska konferenser och seminarier; t. ex. Nordisk mediekonferens med över 200 deltagare. Konstutställningarna har prioriterats och i husets egen regi har utställningar ägt rum med bl. a. Carl Fredrik Hill (Sverige), Sverre Wyller (Norge), Torben Ebbesen (Danmark), islänningen Þorvaldur Skúlasons abstrakta verk, nutida grönländsk bildkonst och i samarbete med Isländska grafiksällskapet en andra nordisk grafiktriennal. Sommarprogrammet för nordiska besökare har byggts ut med fler informationsprogram om Islands kultur och samhällsliv och med ytterligare en språkkurs i isländska. De regelbundna barnfilmprogrammen har fortsatt och huset deltog även aktivt i Reykjavíks barnkulturfestival. Barn- och ungdomsverksamheten har förstärkts av att en särskild skol- och språkkonsulent under året börjat verka i huset inom NordMÅLs ram. Det nordiska biblioteket med 30 000 böcker har kompletterats

med ett videotek. Aktuella publikationer om isländskt kultur- och samhällsliv har varje kvartal getts ut på skandinaviska och finska. Husets presentationsverksamhet av Island i övriga Norden har fortsatt med islandsprogram och utställningar i bl. a. Mariehamn, Göteborg, Århus, Norrköping och Alta. Internt i huset har en större ombyggnad skett av cafeterian, vars omsättning ökat ytterligare. Totalt beräknas huset ha haft cirka 130 000 besök under året.

3.2 Nordisk konst- och konstindustrikommitté (NKKK)

Nordisk konst- och konstindustrikommitté beviljades av ministerrådet ett bidrag på 1 562 000 DKK. NKKK upprättades den 1 april 1990 som ett led i implementeringen av kulturhandlingsplanen. Kommittén syftar till att främja och stärka det nordiska samarbetet inom hela konstområdet, t. ex. bildkonst, arkitektur, industridesign, konsthantverk, konstindustri och textilkonst. Kommittén beviljade bidrag till nordiska utställningsprojekt i syfte att öka kännedomen om nordisk konst inom Norden, bl. a. till Nordens Hus på Färöarna, Straumur Konstcentrum, Island, Konstindustriella högskolan, Finland, Galleri F 15, Norge, Konsthögskolan, Stockholm och Nordiska konstförbundet. NKKK ansvarar för styrelsefunktionen för Nordiskt konstcentrum på Sveaborg och för Nordisk kunstnerssentrum, Dalsåsen. Kommittén tjänar som remissinstans åt Nordiska ministerrådet t. ex. Nordiska kulturfonden och från 1991 är Skandinavisk förenings konstnerskollegium i Roma organisatoriskt tillknytet NKKK.

3.2.1 *Nordiskt konstcentrum (NKC)*

Nordiskt konstcentrum på Sveaborg beviljades av ministerrådet ett bidrag på 10 886 000 DKK för år 1991. Antal anställda vid institutionen var 14. Under år 1991 har Nordiskt Konstcentrum bedrivit en omfattande utställningsverksamhet. Den största satsningen var "Borealis 5 — Materialet och dess lyster" på Björneborgs konstmuseum i Finland. Av vandringsutställningarna må nämnas de största: "Nordiska teckningar" med 16 tecknare från alla nordiska länder, visades på Nordjyllands kunstmuseum i Aalborg, och "Aurora 4", som visades på Kulturhuset i Stockholm. Inom ramen för utställningen "Stillstrand-Swiches" kunde 14 nordiska konstnärer presenteras i Zurich i Schweiz. På Sveaborg visades ett tiotal utställningar såväl i Strandkasernen som i Galleri Augusta. Nordiskt konstcentrum har under året disdponerat 12 nordiska gästateljéer, av vilka 5 befinner sig på Sveaborg. Som förut fördelade NKC ateljéstipendierna efter utlåtande från NKF:s sektion i respektive land. NKC arranegerade det årliga utställningsmötet i Helsingfors, Björneborg och Tammerfors. Diskussioner om tendenser i nordisk respektive internationell konst och NKC:s utställning Aurora 4 och Borealis 5 utgjorde bl. a. teman för mötet.

NKC har under 1991 intensifierat kontakterna med de baltiska länderna. Bl. a. inbjöds till utställningsmötet deltagare från Tallinn, Riga och Vilnius. Dessutom har NKC skickat ett antal utställningar till de baltiska länderna. Nordiskt konstcentrum har under året fortsatt att utge konsttidskriften Siksi. Nordisk konst- och konstindustrikommitté (NKKK) ansvarar för styrelsefunktionen för NKC.

3.3 Nordens Hus på Färöarna

Nordens Hus på Färöarna beviljades av Nordiska ministerrådet ett bidrag om 7 904 000 DKK år 1991. Enligt överenskommelse understödde Färöarnas Landstyre huset med ett belopp som motsvarar 8 % av husets årliga driftskostnader. Antal anställda vid huset var 8.

Nordens Hus har under året intensifierat förmedling av färöisk kultur och information om Färöarna utomlands. Huset var bl. a. ansvarigt för en "färöisk vecka" i Finland i samarbete med Föreningen Norden/Nordiskt informationskontor i Vasa. I samarbete med nordiska filmsällskap har gjorts två filmer om färöisk kultur och natur. Journalistbesök från Island, Sverige och Finland arrangerades och även ifrån BBC-London-radio och BBS-Skottland-televison. Två nyhetsblad publiserades; om husets verksamhet (kvartalsbrev) och "Kulturbrev från Färöarna" (halvårlege) om färöisk konst- och kulturliv.

Som kulturförmedlare mellan Färöarna och det övriga Norden har huset inom det almänkulturella området bedrivit ett aktivt samarbete med andra nordiska institutioner. I samarbete med Nordens Hus i Reykjavík och Nordiskt konstcentrum hölls en utställning med den finska konstnärinnan Mari Rantanen och med Teater och dans i Norden anordnade huset två teaterkurser och två seminarier om scenografi. Nordens Hus höll den årliga "jass-fólka- og bluesfestival" med deltagare ifrån hela Norden och arrangerade två utställningar från Estland i samband med en estisk kulturvecka.

Nordens Hus har under året publicerat bl. a. sin årsbok om färöisk kultur och aktuella nordiska frågor samt böckerna "Nordatlantisk kulturforskning" och "Etikk i politikk og journalistikk", som baseras på två seminarier i huset under hösten 1990.

Nordens Hus beräknas ha haft 60 000 registrerade besökare i samband med programverksamheten. Därtill kommer övriga gäster i huset eftersom själva byggnaden är en kulturell turistattraktion.

3.4 Nordens Institut i Grønland (NAPA)

Instituttet havde i 1991 et budget på 3 282 000 DKK. Antal ansatte er 2, hvoraf den ene finansieres gennem tilskud fra Grønlands Hjemmestyre. Dette tilskud er på ialt 576 000 DKK og utgør også bidrag til øvrige kontorholdsudgifter.

Instituttet har uddelt midler til rejsestipendier og projektstøtte m.v. til udveksling mellem Grønland og det øvrige Norden og til støtte af grønlandsk kulturliv. Af større aktiviteter og projekter som instituttet har støttet kan bl. a. nævnes: En kulturuge og ungdomsfestival i forbindelse med et udvekslingsprojekt mellem Uummannaq, Helsingør og Runavikkur kommuner, deltagelse af Nuussuaq Band (skoleorkester) i Nordisk musikskolefestival i Norge, Turne/workshop med Silamiut teatergruppen og Grønlands kunstskole på Grønlands Østkyst, Grønlands nationalmuseums udgravning af "Gården under sandet" — en norrøn indlandsgård i Ameralik-fjorden og den danske teatergruppe Morild's turne i Kangatsiaq — og Diskobudgeten. Desuden bidrager N.A.P.A. til den Grønlandske del af UNESCO-projektet "Arts from the Arctic", der løber over 3—4 år.

Instituttet har i samarbejde med Nordens Hus i Reykjavík arrangeret en Grønlands-måned i okt.-nov. 1991 i Island med kunst-, bog- og informationsudstillinger samt forelæsninger, koncerter, teaterforestillinger, filmforevisninger m.v.

3.5 Nordens institut på Åland

Nordens Institut på Åland beviljades av Nordiska ministerrådet ett bidrag om 1 130 000 DKK. Enligt avtal mellan ministerrådet och Ålands landskapsstyrelse täckte landskapsstyrelsen institutets sekreterar-, lokal- och kontorskostnader. Antal anställda vid institutet var 2.

Institutets verksamhet under året omfattade huvudsakligen aktiviteter inom det allmänkulturella området, med särskild inriktning på de folkliga kulturyttringarna och programverksamhet för barn och ungdom. Bl. a. arrangerades en nordisk musikfestival "Kvinnor och folkmusik" samt nordisk kurs för folkbibliotekarier i färöisk, grönländsk och samisk litteratur.

Inom ramen för det formaliserade Östersjö samarbetet hölls bl. a. miljö- och kulturkonferens "Öarna i Östersjön", och folkdansfestival "Ö-dans 91".

I samband med institutets målsättning att föra ut den åländska kulturen till de övriga nordiska länderna kan nämnas bl. a. "Ålandsdagar i København" med åländsk folkmusik, bildkonst, litteratur samt seminarium om självstyrelsen.

Nordens institut på Åland beräknas ha haft 10 000 besökare under året.

3.6 Nordisk samisk institutt (NSI)

Av de viktigste aktiviteter ved instituttet i perioden kan nevnes:
- handlingsplan for innføring av samisk språklov i Norge
- behovet for økonomiske tilskudd til tospråklige områder
- samiske næringsinteresser i Finland
- turisme i sameland
- reiseliv i samiske områder/strategi, produktutvikling m v
- opprettelse av et samisk arkiv/innsamling og registrering av skriftlig historisk kildemateriale
- forvaltning av samiske interesser i 90-årene/Sametingets funksjon og virksomhet
- barns og ungdoms situasjon under endrede forhold i det samiske samfunnet/seminar i samarbeid med Samisk høgskole og Samisk utdanningsråd
- håndbok om samer
- samisk nasjonalbibliografi
- nordisk datasamarbeid (Ministerrådets dataprogramgruppeseminar).

Nordisk samisk institutt ble evaluert i 1990/91. Antal ansatte 18 (+1 vakant). Dessverre døde ekspedisjonssjef Enevald Skadsem før han fikk fullført sin evalueringsrapport. Sluttresultatet ble derfor ikke en så solid utredning som man hadde forventet, og rapporten har ikke skapt grunnlag for vesentlige endringer i instituttets organisasjon eller arbeid. Deler av rapportens forslag til kortsiktige tiltak bemannings- og kontorutrustningsproblemer, vil bli behandlet i forbindelse med den normale budsjettbehandlingen i ministerrådet. Eventuelle langsiktige tiltak og endringer vil bli drøftet mellom instituttets respresentanter og den arbeidsgrupp embetsmannskomitéen har nedsatt for å vurdere mulighetene for endret finansiering og organisering av samarbeidsorganer på allmennkulturområdet. De vil deretter komme inn i den normale saksbehandlingsgang i ministerrådet.

3.6.1 *Nordisk sameråd*

Nordisk sameråd er en bidragsorganisasjon som delvis får sine driftsmidler bevilget over Nordisk Ministerråds budsjett. Samerådets virksomhet kan deles i to hoveddeler, den samepolitiske delen og den samekulturelle delen.

På det samepolitiske området har perioden først og fremst vært preget av en internasjonalisering av arbeidet. Mye av dette arbeidet får særskilt økonomisk støtte utenom ministerrådets bevilgning fra regjeringene i Danmark, Finland, Norge og Sverige. Av virsomhetsengasjement kan nevnes:

— Utviklingen i forhold til EF, der man bl. a. vil kreve en fellesnordisk samedelegasjon ved Sveriges utredninger og forhandlinger. EF-seminar i Tromsø i april 1991. Besøk i Brüssel, Irland og Wales.
— KSSE-forhandlingen. Samerådet søker observatørstatus.
— Arktisk miljøsamarbeid.
— Arktisk urbefolkningssamarbeid.
— FN-miljøkonferanse.
— FNs menneskerettighetsarbeid.
— Urbefolkningsåret 1993/forberedelser.
— Columbusfeiringen 1992.

I tillegg til dette bør nevnes at Kola-samene nå har observatørstatus i nordisk sameråd/Samekonferansen. Det arrangeres språkkurser for Kola-samer i nordsamisk. Rådet har forøvrig uttalt seg om skogavvirkning i deler av nordområdet, veiplanlegging, samelovsforslag i Finland, finansiering av samisk idrettsarbeid og utvidelse av sameradioens lytteområde i Finland. Det arbeides også med å få istand et forpliktende samarbeid mellom Sametinget, Sameparlamentet og Samenes nasjonalråd (senere også med Kola-samene) for å motvirke tendensen til en sterkere nasjonalisering av samepolitikken.

På det kulturpolitiske området kan bl. a. nevnes at innkjøpsordningen for samisk litteratur har ført til fordeling til 420 mottakere (biblioteker, skoler m v) og at det er fordelt 350 000 FIM til 21 foreninger og enkeltpersoner. Det arbeides stadig med spørsmål som angår samisk kunsthøgskole, læremiddelspørsmål, økt innsats for spredning av informasjon om samisk kultur og kulturliv, herunder også eksisterende støtteordninger.

3.7 Nordiskt konstnärscentrum — Dalsåsen

Ministerrådet beslöt vid sitt möte 8—9.5.1990 att fr. o. m. år 1992 bevilja ett årligt bidrag på 740 000 DKK räknat i 1989 års nivå till nordiskt konstnärscentrum — Dalsåsen. Centret har till uppgift att främja och utveckla det nordiska samarbetet inom konstområdet genom gästateljéer och annan konstnärlig verksamhet. Stadgar för Nordiskt konstnärscentrum — Dalsåsen har godkänts av Nordiska ministerrådet och avtal undertecknats mellan den norska staten (genom kulturdepartementet) och Nordiska ministerrådet. Nordisk konst- och konstindustrikommitté (NKKK) skall utgöra styrelse för centret.

3.8 Nordisk film- og tv-fond

Nordisk film- og tv-fond er oprettet af Nordisk Ministerråd i samarbejde med de nationale tv-selskaber og de nationale filminstitutter (el. modsv.) i Norden. Aftalen mellem parterne gælder foreløbig for perioden 1990—94. Parterne bidrager til fondens finansiering med hver 1/3 af det årlige rådighedsbeløb. I 1991 har fondens budget været på 47,25 MDKK.

Siden fonden startede sin egentlige virksomhed i juli 1990 har man ydet produktionsstøtte til nordisk samproduktion af 27 spillefilm, 8 TV-serier, 23 dokumentarfilm og 27 kortfilm. Derudover har man ydet støtte til projektudvikling af 31 filmprojekter, og man har støttet distribution af 40 nordiske film for visning i et andet nordisk land. I løbet af efteråret 1991 har de første nordiske samproducerede film, som har fået støtte fra fonden haft premiere i biograferne og generelt er de blevet meget positivt modtaget af kritik og publikum. Blandt de første film har flere således også fået priser og hædrende omtaler ved internationale filmfestivaler.

De nordiske filminstitutter har i forbindelse med etableringen af fonden besluttet at gøre en ekstra indsats for nordisk og international markedsføring af 5 udvalgte film (en for hvert land) for at markere og synliggøre det nordiske filmsamarbejde. Dette indebærer bl. a. at hver af disse film får samtidig premiere i alle fem lande. Ved filmfestivalen i Cannes i 1992 vil disse samproducerede film få en samlet international præsentation.

3.9 Styringsgruppen for nordisk kultur- og massemediesamarbejde

Styringsgruppen havde i 1991 et næsten uændret budget i forhold til foregående år på 1 742 000 DKK.

Et af de vigtigste enkeltprojekter under styringsgruppen er udgivelsen af nyhedsbrevet Nordisk Medie Nyt, som udgives 4 gange om året og indeholder information og væsentlige nyheder om medier og mediepolitik i Norden og internationalt samt tager aktuelle mediepolitiske temaer op til behandling. Det stigende internationale samarbejde på medieområdet har affødt et voksende behov for at kunne informere udadtil om medieforhold og mediepolitik i de nordiske lande og styringsgruppen har derfor i 1991 startet udgivelsen af et engelsksproget nyhedsbrev, som henvender sig til hovedsagelig europæiske eksperter, politiske beslutningstagere, organisationer og branchefolk på området og til medierne. Udgivelsen er startet på forsøgsbasis, men erfaringerne har indtil videre været overordentlig positive.

Styringsgruppens arbejde har i det hele taget været præget af at medieområdet i stigende grad søges reguleret gennem etablering af internationale og europæiske aftaler. Man har således anvendt styringsgruppens møder til koordinernig, afstemning af synspunkter og gensidig information i relation til disse fora (Europarådet, EF, EFTA, GATT og WIPO).

I 1990 fik de nordiske lande på styringsgruppens initiativ en repræsentant i sekretariatet for det fælleseuropæiske samarbejdsprojekt Audiovisuelt EUREKA. 50 % af udgifterne til dette formål finansieres over ministerrådets budget (ministerrådsreserven). Den nordiske repræsentant i sekretariatet har gjort en stor indsats for at informere om AV-EUREKAsamarbejdet overfor nordiske branchefolk med henblik på at hjælpe projektforslag frem. EUREKA godkender kvalitetsmæssigt projekter, men giver ingen direkte finansiel støtte.

Et par nordisk forankrede projekter har indtil nu fået godkendelse som EUREKA-projekter. Det gælder Den europæiske Filmhøjskole og Nordisk filmkontakt, men en lang række af de øvrige projekter, som er etableret indenfor denne ramme har interesse for nordiske film- og TV-producenter.

Styringsgruppen har for sine midler støttet gennemførelsen af den nordiske spillefilmfestival, som fandt sted i Kristiansand i Norge og desuden har man i

1991 givet støtte i form af bidrag til tekstning til Festival du Cinema Nordique i Rouen i Frankrig. Denne festival har tidligere fået støtte for Nordisk kulturfond og har på få år udviklet sig til en meget omfattende manifestation af nordiske film i Frankrig. Der er endvidere givet tilskud til gennemførelse af den nordiske kort- og dokumentarfilmfestival Nordisk panorama, som fandt sted i Århus i Danmark arrangeret af Nordisk filmkontakt.

Man gennemførte i december 1990 en konference for nærradio-og tv-nævn og man har desuden igangsat nogle udredningsopgaver og undersøgelser, som fuldføres i 1991. Det drejer sig om en fællesnordisk kulturaktivitetsundersøgelse og en udredning om nordisk mediestatistik med henblik på etablering af en fællesnordisk basisstatistik på medieområdet. Desuden færdiggøres en kortlægning af opkøb og ejerkoncentrationsforhold i mediebranchen.

På filmuddannelsesområdet er der gennemført to seminarer: Et mindre seminar for lærere på de nordiske filmskoler om undervisning i manuskriptarbejde og et stort seminar for professionelle i branchen om "Low cost Production".

3.10 Samnordisk kulturinformation i utlandet

En utställning med tolv nutida nordiska konstnärer kallad "Transparencia Azul" (Blå transparens) inledde sin sydamerikanska turné i Sao Paulo i maj 1991. Den kan ses som ett led i förverkligandet av kulturhandlingsplanens målsättning att utbygga kultursamarbetet med den tredje världen. Utställningen har fått stor uppmärksamhet på de platser där den hittills visats.

Det pågående "A Scandinavian University Year in North America" kan ses som en uppföljning av "Scandinavia Today" 1982—83. Universitetssatsningen omfattar främst föreläsningsserier om nordisk kultur. De delprojekt som hittills genomförts har varit framgångsrika.

De omfattande förberedelserna för utställningen kring vikingatid och tidig medeltid i Paris, Berlin och Köpenhamn 1992—93 liksom för kulturfestivalen i London 1992 har pågått under hela 1991.

En projektplan för perioden 1993—96 håller på att utarbetas. I denna förskjuts verksamhetens tyngdpunkt till Centraleuropa, de baltiska länderna samt S:t Petersburg.

3.11 Nordisk litteratur- og bibliotekkomité

Komitéen har i perioden registrert vel 200 søknader om oversettelsesstøtte til et samlet beløp på 5,8 mio. DKK. Det er utdelt 2,2 mio. DKK til ca. 150 prosjekter.

Folkebiblioteksgruppen har anvendt 0,9 mio. DKK til samarbeidsprosjekter som kurser, seminarer, utredninger m.v. Det har vært stor interesse for prosjektene. Som en oppfølging av rapporten om Norden og Europa på litteratur- og bibliotekområdet arrangerte komitéen høsten 1991 et seminar for deltakere fra sydeuropeiske land for å informere om nordiske folkebibliotekordninger.

Dansk forfatterforening fikk høsten 1991 støtte til et forsøk med et oversetterseminar. Erfaringene fra seminaret skal gi grunnlag for å bedømme eventuelle fremtidige behov for kurs for skjønnlitterære oversettere.

I løpet av 1991 er det utarbeidet en rapport om "Lettlest litteratur" som belyser behovet for samnordisk initiativ og muligheter for en koordinert innsats.

Et sentralt spørsmål har vært problemene omkring nordisk litteraturdistribusjon og informasjon om nordisk litteratur. Komitéen har satt igang et prosjekt for å forbedre de nordiske bokhandlerkontaktene.

I komitéens analyse av sin virksomhet 1.1.1989—30.6.1991 nevner den, i tillegg til sine fremtidsplaner (se C 2), at det kan være aktuelt med en viss redigering av statuttene med henblikk på å klaregjøre komitéens tverrfaglige ansvar — samt ansvaret i forbindelse med den europeiske utviklingen.

3.11.1 *Nordisk Råds litteraturpris*

Litterturprisen administreres nå helt og holdent av Nordisk Råds svenske delegasjon. Det er ikke skjedd endringer i statuttene for prisen eller gjeldende praksis i perioden.

3.12 Nordiska musikkommittén (Nomus)

Nordiska musikkommittén (Nomus) anvisades av ministerrådet ett anslag om 4 182 000 DKK för år 1991. Antal anställda 1.

Nomus anordnade ytterst få egna projekt 1991, men beviljade bidrag till ett stort antal såväl redan existerande som nya nordiska samarbetsprojekt inom musikområdet. I enlighet med sina statuter sökte kommittén därvid att eftersträva en bredd genom att tillgodose olika genrer så långt det var möjligt, liksom att stödja såväl professionell verksamhet som amatörprojekt.

Bland de få egna projekt under 1991 kan nämnas pianofestivalen Nordic Light-91 i Japan i november med ett 10-tal konserter med fem nordiska pianister. I samarbete med Nordiska teater- och danskommittén anordnades i juni i Elverum det tredje seminariet (det sista i en serie om tre under 1987—89—91) kring nordisk musikdramatik.

Bland större återkommande evenemang som erhållit Nomus stöd kan nämnas Norden Rocker II i Århus, Nordjazz, Copenhagen Music Seminar II, Världsungdomsorkestern (baltisk turné), Festival för unga nordiska solister i Tammerfors och UNM (Ung Nordisk Musik) i Köpenhamn. Ett antal mindre festivaler, turnéer, seminarier och kurser har också erhållit bidrag.

Nomus har beställt ett 15-tal nya kompositioner av nordiska tonsättare och ofta stött framförandet genom bidrag till festivaler eller turnéstöd.

Genom att vara remissinstans i musikfrågor till Nordiska kulturfonden (och i framtiden även Östeuropa/Baltikumpuljen) har Nomus möjligheten att ha en helhetssyn på det nordiska musiksamarbetet som visat sig ytterst värdefull.

Nomus har under året fortsatt att ge ut den engelskspråkiga tidskriften Nordic Sounds.

Nomus-katalogen är en adressförteckning med över 1000 adresser till olika nordiska musikinstitutioner och samarbetsorgan. Den utkommer vartannat år. 1991 års upplaga har "datoriserats" och även gjorts tillgänglig som databas för de nordiska musikinformationscentralerna (MIC-Music Information Center). Katalogen röner en växande uppskattning utanför Norden, t. ex. vid de olika nordiska ländernas ambassader över världen.

3.12.1 *Nordiska rådets musikpris*

Sedan 1990 svarar Nomus för valet av pristagare för Nordiska rådets musikpris för skapande och utövande tonkonst. Priset utdelas numera varje år (tidigare

vartannat) och tillfaller vartannat år — liksom tidigare — ett nordiskt verk, medan det mellanliggande år tilldelas en nordisk utövande musiker. Detta skedde första gången 1991 då priset tillföll den danska jazzbassisten Niels-Henning Ørsted Pedersen. Denna nyordning uppmärksammades i medier och inom musiklivet och rönte stor uppskattning i samband med utdelningen vid Nordiska rådets session i Köpenhamn i februari 1991.

Nomus har också avsatt större belopp för uppföljning av priset, genom marknadsföring, turnéer och grammofoninspelning. Således genomförde pristagaren med sin trio en turné i Sverige under våren och en större nordisk turné under oktober/november.

3.13 Nordisk teater- og dansekomité

Komitéen har i perioden gjennomført disse seminarer/kurser:

1. Treff for elever ved nordens teaterskoler, med 200 deltakere.
2. Östgötabalettens nordiske dansefestival.
3. Samarbeid mellom amatører og profesjonelle (65 instruktører).
3. Skuespillere og sangere/utvikling av ny musikkdramatikk. Samarbeid mellom komitéen, Nomus og Nordisk kulturfond.
4. Symbolenes betydning i moderne dans. Kurs for koreografer.

Det har vært gitt støtte til ca. 30 gjestespill, hvorav det bør nevnes:

1. Kjersti Alvebergs "Volven" fra Den Norske Opera til Ålborg.
2. Operagjestespill ved Stora Teatern i Gøteborg, med forestillinger fra Danmark, Norge og Finland.
3. Nordens Hus, Færøyene, med danseforestilling av Susanne Valentins ensemble.
4. Støtte til en rekke barne- og ungdomsforestillinger, blant andre Ray Nusselein's internasjonalt anerkjente "Paraplyteater på gjestespill i Sverige.

I en analyse av sin virksomhet i perioden fra de nye kunstkomitéer ble startet og frem til sommeren 1991, peker komitéen på følgende problemområder:

— Siden Nordisk amatørteaterunion får øremerket bevilgning fra Nordisk ministerråd, bør NAR's representasjon i komitéen vurderes.
— Statuttene for komitéen er så vidt formet at de ikke i tilstrekkelig grad avgrenser komitéens virkefelt.
— Komitéen fungerer i høyere grad enn den gamle teaterkomité som en kulturpolitisk myndighet, der vekten på det kunstneriske arbeidet er svekket.
— Den nye komitéen fikk flere oppgaver enn den gamle, men budsjettveksten har vært beskjeden. Dette skaper problemer med å opprettholde og utvide virksomheten, slik statuttene forutsetter.
— Kulturhandlingsplanen forutsatte mindre byråkrati. Det er blitt mere, og merutgiftene må dekkes fra prosjektmidlene.

Komitéen har to heltidsansatte i sitt sekretariat.

3.14 Nordisk ungdomskomité

Ungdomskomitéen har i perioden gitt organisasjonsstøtte, prosjektstøtte og støtte til lokalt/regionalt samarbeid for tilsammen 4 MDKK (160 bevilgninger).

For å holde seg orientert om den europeiske utviklingen arrangerte komitéen våren 1991 et møte med nordiske representanter i europeiske samarbeidsor-

gan. De deltakende parter bedømmer disse informasjonsmøtene som positive og det planlegges tilsvarende møter i fremtiden. Forøvrig holder komitéen også jevnlig kontakt med nordiske organisasjoner og institusjoner for å få synspunkter og vurderinger knyttet til komitéens støtteordninger og andre aktiviteter.

Komitéen fikk for 1991 bevilget 150 000 DKK for samarbeid med Baltikum/Østeuropa. Beløpet ble fordelt i november 1991. Det var kommet inn 40 søknader, med et samlet beløp på ca 1,2 mio. DKK.

Komitéen har, med utgangspunkt i en prosjektsøknad, satt i gang et arbeid for å få istand en praktisk og aktuell dokumentasjon/informasjon om det nordiske ungdomsarbeidet-og samarbeidet. Den første utgaven av en håndbok ble distribuert høsten 1991. I det fortsatte utviklingsarbeidet skal alle muligheter vurderes for å legge info-systemet på data, slik at bl. a. den nordiske dokumentasjonen kan integreres med internasjonale system.

Komitéen har besluttet å prosjektansette en koordinator for nordisk ungdomsforskning for en 3-års periode. Koordinatoren skal bistå en referansegruppe bestående av sakkyndige fra landene, samt komitéens formann og nestformann. Koordinatorens primære oppgave blir å ta initiativ til forskningsprosjekter og bistå søkere med å finne passende finansieringskilder for forskningsprosjekter og forskerutdannelse. Det er meningen at virksomheten skal bli selvfinansierende etter forsøksperioden.

Komitéen har også tatt initiativ til en analyse av det omfattende forsøks- og utviklingsarbeid som foregår på ungdomsområdet i de nordiske land. Hensikten med analysen er å få en sammenstilling av de nasjonale resultater på området som kan være av interesse for de øvrige landene.

3.15 Nordisk idrettssamarbeid

Det nordiske idrettssamarbeidet har fått revidert sine statutter i løpet av perioden. Det vesentligste nye i statuttene er at idrettens egne organer (Nordisk fælleskomité) er delegert ansvaret for å fordele de nordiske midlene mellom sentralt organiserte prosjekter og til de enkelte land/selvstyreområder. Riksidrettsorganisasjonene fordeler hver for seg de bevilgede midler nasjonalt.

I perioden har det vært arrangert et seminar om internasjonaliseringen av nordisk idrettssamarbeid og nordisk representasjon i internasjonale organer, og et seminar om kvinnenes plass i idrettens organisasjoner.

4 Nordiska rådets yttranden och rekommendationer

4.1 Nordiska rådets yttranden

Nordiska rådet har i sitt *yttrande nr 7/1991* angående Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2) för 1991 bl. a. hemställt till Nordiska ministerrådet att

— initiera och organisera ett projekt om Norden och kulturen i framtidens Europa
— ingå ett samarbete med Nordiska rådet och Europarådet om kulturturism.

Nordiska ministerrådet meddelar:

a) Initiera och organisera ett projekt om Norden och kulturen i framtidens Europa

Ledningsgruppen för samnordisk kulturinformation i utlandet genomförde under 1980-talet stora manifestationer i USA resp. Japan. Verksamheten har därefter alltmer kommit att koncentreras till Europa.

F. n. ligger tyngdpunkten i Västeuropa. Under 1992 deltar ledningsgruppen med tre projekt i den nordiska kulturfestivalen i London. Samma år visas en stor utställning kring vikingatid och tidig medeltid i Paris, Berlin och Köpenhamn. Denna har utsetts till Europarådsutställning. Syftet är att belysa hur nordborna under vikingatiden grep in i Europas utveckling och hur Norden senare kristnades och blev en integrerad del av Europa.

Under planeringsperioden 1993—96 avser ledningsgruppen att koncentrera sina resurser till Centraleuropa samt de baltiska länderna och S:t Petersburg, dvs. de områden där förändringsprocessen f. n. är intensivast. Vad gäller Centraleuropa kommer framför allt den nutida nordiska kulturen att belysas. Verksamheten i Baltikum/S:t Petersburg uppdelas i två block: kulturarvet resp. den samtida kulturen. Även här kommer de nutida kulturyttringarna att dominera. Syftet är att öppna en dialog över Östersjön och att till att återupprätta de kulturella nätverken.

Ledningsgruppen avser även att undersöka möjligheterna att göra ett gemensamt nordiskt framträdande i kulturfestivalen Europalia som äger rum vartannat år i Belgien med tyngdpunkt i Bryssel, EG:s huvudstad. Ett eventuellt nordiskt deltagande skulle emellertid bli synnerligen resurskrävande. Ett sådant projekt måste därför finansieras med andra medel än de som står till ledningsgruppens förfogande.

Ledningsgruppen har föreslagit ministerrådet att den årliga planeringsramen utökas från 3 milj. till 5 milj. DKK under perioden 1993—96 i syfte att förstärka den samnordiska kulturinformationen i Estland, Lettland och Litauen.

b) Ingå ett samarbete med Nordiska rådet och Europarådet om kulturturism

I sitt betänkande om planerna för det nordiska samarbetet för 1991 hänvisar kulturutskottet till att man inom Europarådet planerar ett projekt om kulturturism inom det gamla Hansaområdet samt att Europarådet inbjudit Nordiska rådet och de nordiska länderna att planera och verkställa projektet i samarbete med Europarådet.

Förberedelserna för projektets kulturella del koordineras av Danmark, och förberedelser görs även inom turistsektorn. Kulturprojektets syfte är bland annat att fokusera det gemensamma europeiska kulturarvet genom att synliggöra olika kulturvägar, varav de hanseatiska handelsvägarna utgör en del. De hanseatiska kulturvägarna skall presenteras vid ett seminarium hösten 1991.

I samråd med kulturutskottet följer ministerrådet förberedelsen av projektet.

4.2 Nordiska rådets rekommendationer

4.2.1 Meddelande om rekommendation nr 14/1990/k angående Nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk (A 908/k)

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda förutsättningarna för och finansieringsmöjligheten till upprättande av ett Nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk samt för ändamålet framlägga ett konkret förslag."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Samarbejdsministrene besluttede på sit møde d. 25. februar 1991 at give tilsagn om et tilskud på i alt 20 mio DKK i 1990-priser fordelt på budgetårene 1995 og 1996 til opførelse af et Nordisk kunst- og kulturcenter i Nuuk.

På basis heraf indgik Nordisk Ministerråd, Nuuk kommune og Grønlands hjemmestyre en formel aftale om finansiering af bygningen og drift af kulturcenteret.

I september nedsattes en byggekommitté for kulturcenteret, hvor Nordisk Ministerråd i henhold til aftalen har en repræsentant. Ole Oxholm, institutchef for Nordens institut i Grønland er udpeget til at repræsentere ministerrådet.

Der vil vil i løbet af 1992 blive afholdt en arkitektkonkurrence om opførelse af kulturcenteret. Ministerrådet skal iflg. aftalen udpege en af de tre jurymedlemmer.

Rekommendationens hensigt anses hermed for opfyldt.

4.2.2 *Meddelande om rekommendation nr 33/1991/k angående samarbete om nordiskt hantverk och hemslöjd (A 920/k)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att Nordiska konst- och konstindustrikommittén ges i uppdrag att undersöka möjligheten att koordinera och samordna de nordiska insatserna inom hantverk och hemslöjdsområdet, speciellt beträffande dokumentation, upplysningsmaterial om läromedel och yrkesval, kartlägggande av utbildningsmöjligheterna inom Norden och utredande av möjligheterna att ge ett hantverksinstitut i Norden en nordisk övergripande funktion, samt att därmed särskilt uppmärksamma den verksamhet som Nordiska hemslöjdsförbundet bedriver."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Sekretariatet delegerade ärendet enligt Nordiska rådets rekommendation till Nordiska konst- och konstindustrikommittén, som konstaterade att genomförandet av arbetet förutsatte en projektanställd utredare. Finansieringsmöjligheter härför förelåg inte inom kommitténs budget.

Nordiska ministerrådet tog initiativ till koordinering av den nordiska dokumentationen beträffande hantverk och hemslöjd med projektet "Nordisk kunskapsbank för hantverk" 1986 och en konferens hölls för institutioner som arbetar med dokumentation inom området. Ett förprojekt finansierat av Nordiska ministerrådet, Nivu-projektet, startades 1987 med undersökning om en kunskapsbank för hantverk. En rapport lämnades 1988. Bankens övergripande mål skulle vara att bevara och sprida hantverkskunnandet i Norden med aktuell information om hantverkets situation och samtidigt öka samarbetet mellan Nordens hantverkscentra i avsikt att utveckla respektive verksamhet. Projektet fortsatte inte av ekonomiska skäl. En särskild utredning, som först och främst fokuserar på inventering och samordning av dokumentationsbehoven beträffande hantverk och hemslöjdområdet, är enligt ministerrådets uppfattning inte nödvändig. Ministerrådet anser därmed att rekommendationen kan avskrivas.

4.2.3 *Meddelande om rekommendation nr 34/1991/k angående försöksprojekt Radio Scandinavia (A 925/k)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att som försöksprojekt sätta igång ett nordiskt tekniskt och programmässigt samarbete rörande radiosändningar till utlandet först och främst på kortvågsområdet."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Ministerrådet er helt enig i, at det både økonomisk og kulturpolitisk vil være særdeles værdifuldt med et øget samarbejde mellen de nordiske landes kortbølgetjenester. Man vil herigennem kunne samle og effektivisere anvendelsen af ressurcer med hensyn til informationsvirksomheden om de nordiske lande på udenlandske sprog, først og fremmest engelsk.

Ministerrådet er ligeledes af den opfattelse, at en sådan virksomhed vil være til gavn for de nordiske landes profil overfor omverdenen. Ikke mindst vil Norden som en enhed indenfor Europa med stærke kulturelle, politiske og økonomiske bånd utvivlsomt få en stærkere profilering end hidtil i den nationale kortbølgeservice fra de enkelte nordiske lande.

Man må antage, at også en forstærket præsentation af nordiske synspunkter og holdninger til internationale spørgsmål vil bidrage positivt med hensyn til den tyngde og indflydelse, som man vil tillægge Norden blandt de lyttergrupper, der findes til disse programmer rundt om i verden.

Det er derfor ministerrådets opfattelse, at der er mange fordele forbundet ved at iværksætte et mere intensiveret samarbejde mellem de nordiske radiofonier med hensyn til de synergieffekter, der helt oplagt vil kunne opnås på denne måde. Eksempelvis burde der også kunne opnås store fordele ved en samordning og effektivisering af informationsvirksomheden og lytterkontakterne således, at man opnåede en større samlet kontaktflade.

Et egentligt samarbejde mellem de nordiske kortbølgeradioer burde således både af programpolitiske og økonomiske årsager være fordelagtigt at iværksætte umiddelbart, og derfor finder ministerrådet det så meget mere overraskende, at radiofonierne overfor ministerrådet har meddelt, at man ikke vil være i stand til at bidrage med egne ressurcer ved gennemførelse af en sådan foreslået forsøgsvirksomhed, der således alene ville hvile på bidrag fra ministerrådets side.

På denne baggrund må ministerrådet meddele, at der ikke findes forudsætninger for ministerrådets deltagelse i den foreslåede forsøgsvirksomhed. Ministerrådet foreslår rekommandationen afskrevet.

Kapitel VIII

Uddannelse

1 Indledning

Samarbejdet på uddannelsesområdet er i overensstemmelse med kulturaftalen koncentreret om uddannelsernes mål, indhold og midler, uddannelsessystemernes struktur og det pædagogiske forsknings- og udviklingsarbejde. Centrale samarbejdsorganer på uddannelsesområdet er Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde (NSS) og Styringsgruppen for nordisk voksenundervisnings- og folkeoplysningssamarbejde (FOVU). Begge styringsgrupper lægger i deres arbejde vægt på et direkte samarbejde mellem de implicerede parter gennem opbygning af netværk og på informations- og erfaringsudveksling. Endvidere prioriteres samarbejde på tværs af sektorer. Hertil kommer en stigende interesse for den europæiske dimension i uddannelsessamarbejdet samt nordisk uddannelsessamarbejdes rolle i et integreret Europa. Mulighederne for samarbejdsrelationer til de østeuropæiske og baltiske lande tages op i forbindelse med konkrete projekter.

2 Institutioner og faste samarbejdsorganer

2.1 Nordens folkliga akademi

Nordens folkliga akademi flyttede i april 1991 til egne nye lokaler i Göteborg. NFA råder nu over 30 internatrum, 2 forelæsningssale, flere gruppe- og møderum, stort bibliotek samt moderne tolkningsudstyr. Akademiet har således fået gode rammer for at fungere som kursus-, informations- og ressourcecenter for nordisk folkeoplysning og voksenundervisning. NFA har i 1991 prioriteret åbne kurser, samarbejdskurser, udlejevirksomhed i forbindelse med møder og konferencer samt projektvirksomhed.

NFA har i 1991 et budget på 6,3 mill. DKK. Der er gennemført ca. 18 kurser svarende til 2.000 kursusdøgn. Akademiet har haft nogle vanskeligheder med at klare de økonomiske forpligtelser på Nya Varvet. Det forventes, at de kommende år vil give mulighed for øget aktivitet og bedre ressourceudnyttelse.

NFA administrerer Nordisk folkehøjskolestøtte og er sekretariat for Nordisk folkehøjskoleråd og FOVU's informationsgruppe. Antal ansatte 12 (svarende til 10,6 årsværk).

2.2 Nordisk språksekretariat

Nordisk språksekretariat har i 1991 fået en bevilling fra Nordisk Ministerråd på 1 938 000 NKR. I tillæg kommer ekstrabevillinger til NordMÅL-projekter på 975 000 NKR og til det nordiske lektorsamarbejde på 600 000 NKR, således at Nordisk Ministerråds samlede bevilling til språksekretariatet i 1991 er på 3 513 000 NKR. Antal ansatte 5.

De øgede tilskud har ført til en væsentlig udvidelse af språksekretariatets virksomhed. I 1991 har språksekretariatet arrangeret femten kurser og konferencer (i 1990 tretten og i 1989 fire). Der har været afholdt en række kurser for

lærere, lærerstuderende og læreruddannere, hovedsagelig inden for NordMÅL-programmet. Desuden har sekretariatet arrangeret en konference for lærebogsforfattere og forlagsfolk (i samarbejde med Foreningen Norden), konferencen "Nordens språk i Baltikum" (i samarbejde med Nemnda for nordisk lektorsamarbejd) og en konference om leksikografi i Norden (i samarbejde med Universitetet i Oslo). På den sidste konference var der 176 deltagere fra hele Norden. Der blev stiftet en nordisk forening for leksikografi, og Nordisk språksekretariat blev bedt om at være sekretariat for foreningen.

I 1991 udgav språksekretariatet følgende skrifter: Språk i Norden 1991, Leksikonord (om ordboksarbejde i Norden), Norden fremfor 90-tallet, Språkmøten och møtespråk i Norden, (rapport om projektet "Kommunikasjonen på nordiske møter) og Nordisk grannespråksbibliografi. Sekretariatet har fortsat redigeret en spalte i tidsskriftet Nordisk kontakt. Over NordMÅL-budgettet har sekretariatet fået midler til en Skandinavisk ordbog, til Grunnordlister mellem færøysk og islandsk og til en Brochure om det islandske alfabet og om navneskik på Island. Arbejdet med disse projekter er fortsat i 1991. Arbejdet med et forskningsprojekt om sproglige effekter af nordiske tv-kanaler er kommet i gang i 1991.

2.3 Nordiska språk- och informationscentret

Nordiska språk- och informationscentret har inom ramen för sin fasta budget från ministerrådet (4 107 000 DKK) förverkligat bl. a. en serie kurser (11) och seminarier (5), bland vilka må omnämnas seminariet "Danska skolan år 2000" om danska skolans decentralisering, privatisering och europeiska dimensioner.

Inom ramen för NordMÅL-projektet (1 170 000 DKK) har centret, förutom fortbildningsevenemang för lärare och lärarutbildare, arrangerat kurser för finska och isländska tolkar. Centret har även producerat informationsmaterial om den nordiska språkkonventionen och kontakttolkning för tolkanvändare i Norge och i Danmark. År 1991 har vård- och miljöterminologi prioriterats inom fortbildningssektorn för tolkar. Inom NordMÅL-budgeten har centret även genomfört två kurser på finska.

Inom ramen för Nordiska ministerrådets Baltikum-program har centret år 1991 arrangerat en metodikkurs för estniska och lettiska lärare i nordiska språk, en kurs i nordiska språk, kultur- och samhällsförhållanden för estniska, lettiska och litauiska stipendiater samt två fortbildningskurser i simultantolkning och nordisk terminologi för estniska tolkar och för lettiska och litauiska tolkar. Centret har ytterligare förmedlat läromedel i nordiska språk till baltiska utbildningsinstitutioner. Antal anställda 4.

2.4 Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde

Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde arbejder efter statutter fastsat af Nordisk Ministerråd 28.11.1988 med ikrafttræden 1.1.1989. Styringsgruppens medlemmer udpeges af ministerrådet for en periode af 4 år. Styringsgruppen har 5 medlemmer — en repræsentant fra hvert land. Endvidere er udpeget 5 suppleanter.

Skolesamarbejdet omfatter overgangen fra førskole til grundskole, grundskolen og de gymnasiale uddannelser. Styringsgruppens virksomhed inden for disse områder har været forankret i ministerrådets handlingsplan for nordisk kulturelt samarbejde, dog med en kontinuerlig tilpasning til nye behov.

Det nordisk skolesamarbejde har i 1991 haft et budget på ialt 5 434 000 DKK, heraf 2 030 000 DKK til Nordplus-junior programmet.

2.4.1 *Overenskomst om nordisk uddannelsesfællesskab på det gymnasiale niveau*

Som en konsekvens af det nordiske skolesamarbejdsprojekt Jurek udarbejdes forslag til en overenskomst om nordisk uddannelsesfællesskab på det gymnasiale niveau. Overenskomsten blev vedtaget af ministerrådet den 13. maj 1991 og underskrevet af de enkelte lande i slutningen af 1991. Den er et led i opfyldelsen af kulturhandlingsplanens overordnede mål om nordisk uddannelsesfællesskab.

Overenskomsten ligestiller uddannelsessøgende fra andre nordiske lande med egne elever ved optagelsen til og gennemførelsen af såvel almene, studieforberedende som erhvervskompetencegivende uddannelser på gymnasialt niveau. Der kræves ikke betaling for den undervisning m. m. som modtages af uddannelsessøgende fra andre nordiske lande.

Eksamensbevis eller anden form for kvalifikationsbevis fra en gymnasial uddannelse i et andet nordisk land kvalificerer til at søge optagelse i hjemlandet ved de samme fortsatte uddannelser som i værtslandet. Dele af en gymnasial uddannelse taget i et andet nordisk land enerkendes gennem meritoverførsel.

2.4.2 *Nordisk sprogsamarbejde*

I dec. 1990 godkendte Nordisk Ministerråd en virksomhedsplan for Handlingsprogram for nordisk sprogsamarbejde, NordMÅL, 1991. I følge NordMÅL er Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde medansvarlig for en række områder, hvor der i løbet af 1991 er igangsat konkrete aktiviteter i overensstemmelse med virksomhedsplanen. Der har således været gennemført 2 nordiske lærerkurser for grundskolelærere, såvel modersmålslærere som lærere, der underviser i nordiske sprog som fremmedsprog og 2 bilaterale kurser for gymnasielærere. Inden for området læremidler er en nordisk antologi "Myter i Norden" til brug for nabosprogsundervisningen i de ældste klasser i grundskolen under fremstilling. Den udkommer i en skandinavisk, en finsk og en islandsk version. Endvidere er igangsat en produktion af videomateriale til undervisningen på gymnasieniveau i dansk i Island og i svensk i de finsksprogede skoler i Finland. Styringsgruppens samarbejdspartnere inden for områderne lærerkurser og læremidler er Nordisk språksekretariat, Nordiska språk- och informationscentret og Nordspråk.

Der lægges vægt på at styrke de ikke skandinaviske sprogområder gennem projektarbejdet.

Som et led i etablering af kontakt til relevante sprogprojekter i europæisk regi har skolesamarbejdet været repræsenteret ved et Europarådssymposium om "Transparancy and coherence in language learning in Europe."

To arbejdsgrupper er nedsat i 1991, hvoraf den ene skal udarbejde forslag til mediepædagogiske initiativer og den anden forslag til nordisk samarbejde mellem læremiddelcentraler.

2.4.3 *Nordisk musik i skolan*

Projektet startades i juni 1991. Projektet är ett samarbetsprojekt mellan Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete, regionala kommuner och Nordisk musikkommitté, Nomus. Projektet leds av fem nordiska musikpedagoger med övergripande koordinering från Musikvetenskapliga institutionen vid Göteborgs Universitet.

Projektet syftar till att stärka en nordisk kulturidentitet, ge ett alternativ till massmedial påverkan, ge skolan anknytning till lärarutbildning, lärarfortbildning och didaktisk forskning, ge konkret underlag för arbete i skolan med aktuellt nordiskt material, utveckla en metodik, som bygger på nordiska traditioner och synsätt samt skapa ett nätverk mellan många nordiska skolor och enskilda pedagoger. Projektet planeras löpa under tre år.

2.4.4 *Nordplus-junior*

Nordplus-junior, det nordiske udvekslingsprogram for elever og lærere inden for de 16—19 åriges uddannelser, har i 1991 haft en bevilling på 2 030 000 DKK. Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde har rationaliseret administrationen af Nordplus-junior gennem delegation af kompetencen til at træffe beslutning om den konkrete fordeling af stipendier til en nordisk arbejdsgruppe. Styringsgruppen træffer fortsat beslutning om de principielle spørgsmål. Med den 4. stipendiefordeling i april 1991 har ialt ca. 900 elever og 200 lærere fået tildelt stipendier. Antallet af ansøgere har været stigende siden programmets start i efteråret 1989, således at man nu ikke kan imødekomme alle kvalificerede ansøgere. Styringsgruppen har i sommeren 1991 udarbejdet en midtvejsrapport om programmets gennemførelse, der bl. a. indeholder taloplysninger samt et kort resumé af stipendiaternes rapporter om studieopholdene.

2.4.5 *Elevudveksling i Norden*

Det 3-årige forsøgsprojektet vedr. elevudveksling mellem Vestnorden og det øvrige Norden afsluttedes ved udgangen af 1990 med en evaluering, der bl. a. viste, at ialt ca. 2000 elever havde kunnet sendes på udvekslingsrejse med et bidrag fra projektbevillingen, som har været på 500 000 DKK årligt. Evalueringen viste samtidig, at ministerrådets bevilling fungerede som et positivt argument ved ansøgning af tilskud til resterende rejseomkostninger.

På baggrund heraf godkendte ministerrådet en fortsættelse af projektet i en 5-årig periode, dvs. frem til afslutningen af NordMÅL-programmet. Projektet betragtes bl. a. som et supplement til NordMÅl. Administrationen varetages også i denne projektperiode af Foreningerne Norden.

2.4.6 *Miljöundervisning*

Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete (NSS) lät under 1990 utarbeta "Miljøundervisning i Norden — en udredning", NORD 1990:72. Med utgångspunkt från denna utredning och en arbetskonferens kring miljöfrågor har en ny projektplan tagits fram och arbetet påbörjats under våren 1991. NSS önskar genom sitt nya projekt bidraga till fördjupat nordiskt samarbete och samtidigt också bidraga till en didaktisk utveckling.

Det övergripande temat för hela projektet är "Intressekonflikter i bruk av naturresurser".

Projektet karakteriseras av en ansats med stor ämnesbredd med framhävande av samhälleliga, demokratiska och etiska frågor och kvalitativ förstärkning av undervisningen.

Alla stadier från förskolan till alla varianter av gymnasieskolan samverkar. Ett nätverk med 5—10 skolor i vardera av de fem nordiska länderna bildar kärnan i projektet. Ett antal lärare från dessa skolor deltar i ett fortbildningsprogram, som samordnas via fem nordiska lärarutbildningsinstitutioner, med ansvar för fortbildning och med anknytning till didaktisk forskning.

Genom ovanstående organisation kan man säkra kvalitet och ge underlag för informationsspridning via fortbildning till andra lärargrupper. Projektet har också till syfte att utveckla en nordisk profil för miljöundervisning, som kan få betydelse för samverkan inom Östersjöregionen och mellan Norden och övriga Europa.

2.4.7 *Yrkespedagogiskt FoU-samarbete*

Arbetsgruppen för yrkespedagogiskt FoU-samarbete arbetar efter en programplan som togs fram 1987. Gruppen har på sitt program en 40-veckors påbyggnadsutbildning för yrkespedagoger, som ges på distans och delfart och som under 1991 har genomförts i sin andra fas. Sista delkursen genomförs under 1992. Kursen följs upp kontinuerligt med dels utvecklande av konkreta förslag till nordisk påbyggnadsutbildning för yrkeslärare, dels förslag till utveckling av forskarutbildning inom området.

Vidare har det under året avslutats och avrapporterats ett nätverksprojekt mellan fem nordiska livsmedelstekniska utbildningar. Gruppen har genomfört fackkonferenser kring yrkespedagogik och etablerat en rad internationella kontakter. Vidare har man gjort en förundersökning i Baltikum för ett stödprojekt, som förväntas ta sin början under 1992.

2.4.8 *Evaluering*

Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete har under året anordnat en nordisk konferens kring evaluering i skolan. Problemställningar kring evaluering är aktuella i samband med den decentralisering av skolan, som sker i de nordiska länderna.

Konferensen 1991 speglade olika nationella och lokala perspektiv inom problemområdet. Tanken är att en serie konferenser för erfarenhetsutbyte skall anordnas vartannat år.

2.4.9 *Regionalt skolsamarbete*

En arbetsgrupp för regionalt skolsamarbete och analys av nordiskt samarbete i decentraliserade skolsystem har satt igång sitt arbete. På programmet, som alltså är under genomförande, står

— analyser av nuvarande nordiskt samarbete,
— utveckla informationsmaterial för 16—19-åringar,
— upprätta registermaterial över gymnasieskolor,
— utveckla kursen "Norden i Europa" — 5 poäng, i samarbete med 8 nordiska lärarhögskolor.

2.4.10 *Datakommunikation i nätverk*

Projektet inrättades av NSS som ett serviceprojekt till de övriga nordiska skolprojekten, som vill utveckla användandet av tele- och datakommunikation för att stärka sina nätverk. Projektet skall följa utvecklingen i olika försöksmiljöer, stödja skolprojekten genom utbildningsinsatser, vara kontaktlänk till Nordtel och följa den europeiska utvecklingen. Under året har en referensgrupp haft ett arbetsmöte tillsammans med företrädare för Nordtel, för att sammanställa den erfarenhet som finns inom området, kartlägga framtida möjligheter och se efter vilka samarbetsformer som kan finnas med Nordtel för att använda de publika datanäten på ett rationellt sätt. Arbetet fortsätter under 1992.

2.4.11 *Ligestilling*

Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde har i overensstemmelse med handlingsplan for nordisk kulturelt samarbejde nedsat en nordisk arbejdsgruppe med henblik på udarbejdelse af udkast til en handlingsplan for området. Styringsgruppen har endvidere bevilget tilskud til et videoprojekt "Børn i udvikling", som skal kunne bidrage til den nordiske debat om, hvorledes man gennem bevidst pædagogik kan bidrage til højere grad af ligestilling og ligeværd mellem kønnene. En konference om ligestilling i læreruddannelsen er planlagt til begyndelsen af 1992, samtidig med påbegyndelsen af et 3-årig nordisk netværksprojekt om samme tema.

2.4.12 *Samarbejde om små yrkesfag*

I en treårig forsøgsperiode 1988—90 har en nordisk kontaktgruppe planlagt og koordineret nordisk lærerkursusvirksomhed inden for de små fag. Udgifterne ved et årligt møde i kontaktgruppen har været afholdt over skolesamarbejdets budget. De enkelte lande har været ansvarlige for kursernes gennemførelse og finansiering. På baggrund af en evaluering af kontaktgruppens virksomhed, som har resulteret i gennemførelse af 10—12 kurser årligt har Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde besluttet at forlænge forsøgsordningen i yderligere 3 år, således at man også i denne periode dækker udgifterne ved et årligt planlægningsmøde i kontaktgruppen.

2.4.13 *Samarbejde om fiskeriundervisning*

På baggrund af et tidligere nordisk samarbejde på området igangsattes i slutningen af 1989 et nyt 3-årigt skolesamarbejdsprojekt om fiskeriundervisning. Projektet, som styres af en nordisk arbejdsgruppe, omfatter især gennemførelse af nordiske lærerkurser, samarbejde om læreplaner og læremidler samt udvikling af kontaktnet mellem nordiske fiskeriundervisningsinstitutioner. I 1991 har der været afholdt et lærerkursus i Grønland om kvalitetsstyring og uddannelse i fiskeindustrien og et seminar i Jylland om samarbejde om læremidler.

2.4.14 *Samarbejde om undervisning af små handikapgrupper*

Der er udarbejdet en rapport om skolesituationen for små handikapgrupper i de nordiske lande. Med udgangspunkt i denne rapport har Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde igangsat et treårigt projekt med henblik på gennemførelse af nordiske kurser for lærere, der underviser børn med barndomspsyko-

se. Projektet styres af en nordisk arbejdsgruppe. Det første kursus er under forberedelse og planlægges afholdt i foråret 1992.

Endvidere igangsættes et nordisk samarbejde om ressourcecentre inden for undervisningen af små handikapgrupper. En arbejdsgruppe er nedsat og skal som det første planlægge en nordisk konference om temaet.

2.4.15 *Informations- og erfaringsudveksling*

Temahæftet "Skolen i Norden" er udkommet med 3 numre med titlerne: Portræt af den nordiske skole (1/91) Etik i Skolen (2/91) Nabosprog-fremmedsprog (3/91)

Der er udarbejdet en publikation "Förbättringar av skolor — nordiska lärdomar och internationell inspiration inför 2000-talet" med udvalgte og bearbejdede tekster fra resultatet af et stort OECD projekt om forbedring af skolen. Teksterne er oversat til skandinavisk.

Under hensyn til den øgede mobilitet inden for uddannelserne har man udarbejdet en forsikringsbrochure for unge, der er på studieophold/udveksling i et andet nordisk land.

Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde afholder et årligt informationsmøde på skift i de enkelte lande. Informationsmødet blev i 1991 afholdt i Reykjavík.

På sekretariatsplan er der etableret kontakt med Europarådet med henblik på gensidig informationsudveksling.

2.5 Styringsgruppen for nordisk folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejde

Styringsgruppen for nordisk folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejde (FOVU) arbejder efter statutter revideret af ministerrådet 27. november 1989. Styringsgruppen består af 10 medlemmer, 5 nationale repræsentanter samt en fra hver af Folkeoplysningssamrådene, Nordiske folkeoplysningssamarbejdsorganisationer, Arbejdsgiverforeningerne, Nordens Fackliga Samorganisation og en repræsentant fra de selvstyrende områder. Styringsgruppen blev udpeget i 1989 for en 4 års periode.

I 1991 har styringsgruppen haft 4 905 MDKK til disposition, heraf 2,8 MDKK til nordisk folkeoplysningsstøtte.

Endvidere har styringsgruppen disponeret over en forsøgsbevilling på 750 000 DKK til nordisk folkehøjskolestøtte.

2.5.1 *Folkeoplysningsstøtteordningen*

Styringsgruppen overtog i 1989 fordelingen af nordisk støtte til folkeoplysningssamarbejde. Ifølge retningslinier for støtteordningen kan der gives støtte til samarbejdende folkeoplysningsorganisationer i Norden som bloktilskud og samarbejdsprojekter af engangskarakter.

I indeværende år har styringsgruppen som nævnt haft 2,8 MDKK til disposition for folkeoplysningsstøtten. Ca. 85 % af bevillingen er givet bloktilskud til ABF i Norden, Forbundet nordisk vuxenupplysning, Nordisk konservativ studienämnd og Nordisk kirkeligt studieråd.

Der er bevilget støtte til 7 samarbejdsprojekter af engangskarakter.

Styringsgruppen har besluttet, at højst 15 % må bruges til administration. Der er udarbejdet en evalueringsrapport over støtteordningen.

2.5.2 *Nordisk folkehøjskolestøtteordning*

På ministerrådsmøde i november 1988 blev besluttet at etablere en nordisk folkehøjskolestøtteordning fra 1990 som et 3-årigt forsøg. Der blev i budgetforslaget for 1991 afsat 750 000 DKK til denne støtteordning.

Retningslinierne for nordisk folkehøjskolestøtte blev godkendt i 1989. Det blev her fastlagt, at retningslinierne skal tage udgangspunkt i principperne for andre nordiske støtteordninger (f. eks. Nordplus). Det blev endvidere fastlagt, at der skal gives mulighed for tilskud til enkelte elever (elevstipendier) samt tilskud til samarbejdsprojekter. Enkeltstipendierne administreres af Nordens folkliga akademi. FOVU følger løbende folkehøjskolestøtten. FOVU har i 1990 valgt at bevilge 600 000 DKK inklusiv administration til elevstipendier og 150 000 DKK til samarbejdsprojekter.

Der har været en meget stor interesse for nordisk folkehøjskolestøtte.

Det gælder i særlig grad elevstipendier. I 1991 indkom 210 ansøgninger, som faldt inden for retningslinierne. Der blev bevilget tilskud til 37 stipendier.

2.5.3 *Relationen mellem almen og erhvervsrettet voksenundervisning*

FOVU etablerede i 1990 nordisk netværk med temaet: "Relationen mellem almen og erhvervsrettet voksenundervisning". Samarbejde på tværs af sektorer og institutioner er nøgleord for projektet. Sigtet er gennem dette netværk at styrke og synliggøre pædagogiske udviklingsarbejder, hvor målet er et øget samspil mellem almen og erhvervsrettet undervisning.

Netværket betragtes som en videreførelse af Voks Ud projektet, idet metoden fra Voks Ud fortsættes, hvor det er hensigtsmæssigt.

Projektet ledes af en projektgruppe med en repræsentant fra hver af de 5 nationale projekter samt en nordisk projektleder og en repræsentant fra FOVU-gruppen.

I forbindelse med projektet afholdes seminarer/studiebesøg og lærerudvekslingsprogram. Endvidere udgives informationsbreve, rapporter og artikler fra netværket.

I tilknytning til temaet for netværket har FOVU i samarbejde med sysselsättningsutskottet under EK-A udgivet debathæftet "Ny tid — nyt job — nye uddannelser".

2.5.4 *Fjernundervisning*

FOVU afholdt i samarbejde med Dataprogramgruppens arbejdsgruppe vedr. voksenundervisning og fjernundervisning en konference i Rovaniemi om brug af de nye medier. Erfaringer med multimedieundervisning og fjernundervisning var konferencens hovedtema, som havde ca. 60 deltagere.

2.5.5 *Voksenundervisningssamarbejde i forhold til Europa*

Internationalt samarbejde har været prioriteret i FOVU i 1991. Der er en tæt kontakt mellem FOVU's netværksprojekter Voks Ud og Voks Ut og Europarådets netværk i regi af Topic group on longterm unemployment.

Endvidere har FOVU i samarbejde med serviceudvalget under EK-A afholdt en temadag "På vej mod et nyt Europa — hvad betyder det for nordisk samarbejde vedr. uddannelse for voksne" m h p. information og erfaringsudveksling om uddannelsesprogrammer bl. a. inden for EF.

Der blev konstateret behov for nordisk samarbejde om information dels vedr. europæiske uddannelsesinitiativer dels information om nordisk voksenundervisning til Europa.

2.5.6 *Norden og Østersølandene*

Med tilskud fra Nordisk Ministerråds Østeuropapulje afholdt FOVU konferencen "Norden og Østersølandene" på Hanaholmen. Formålet med konferencen var at give en præsentation af voksenundervisningens mål, struktur, organisation og indhold i de nordiske lande og i de østeuropæiske lande, der grænser op til Østersøen, samt vise eksempler på den nordiske samarbejdsmodel. Forud for konferencen var arrangeret nationale studiebesøg til alle 5 nordiske lande. I konferencen deltog ca. 55 repræsentanter fra 11 republikker/lande.

Konferencen afsluttedes med at vedtage en hensigtserklæring om fortsat samarbejde bl. a. gennem etablering af netværk for information og udvekslinger bilateralt eller på fællesnordisk plan.

2.5.7 *Analyse af ressourceanvendelsen til folkeoplysning og voksenundervisning*

FOVU har udarbejdet en kortfattet komparativ beskrivelse af de hovedområder inden for folkeoplysning og voksenundervisning i de nordiske lande, som modtager offentlig støtte. Det omfatter bl. a. studieforbund, folkehøjskoler, kompetencegivende undervisning, specialundervisning samt AMU.

Der er givet et øjebliksbillede af ressourceforbrug og omfang af aktiviteter i 1989.

2.5.8 *Informationsvirksomhed*

I 1990 blev nedsat en informationsgruppe m. h. p. at undersøge, hvorledes informationsindsatsen vedr. folkeoplysning og voksenundervisning kan styrkes nordisk og internationalt.

Gruppen har udarbejdet en informationsplan, som i en 3-årig forsøgsperiode lægger op til:

Udgivelse af informationsblad "FOVU Dialog", formidling af aktiviteter vedr. folkeoplysning og voksenundervisning til nationale tidsskrifter samt afholdelse af årlig informationskonference for redaktører inden for området.

Der er nedsat nationale redaktionsgrupper for opfølgning og støtte af infogruppens arbejde.

2.5.9 *Koordinering af nordisk folkeoplysningssamarbejde*

Kulturhandlingsplanen lægger op til en øget koordinering af nordisk folkeoplysning og voksenundervisning inden for FOVU, NFA og nordisk folkeoplysningsstøtte.

FOVU har peget på behovet for øget samarbejde inden for området i egenevaluering vedr. kulturhandlingsplanen, men samtidig har FOVU foreslået, at der etableres en naturlig arbejdsdeling mellem de 3 organer.

FOVU har afholdt en samarbejdskonference på NFA med repræsentanter fra de 3 grupper inden for nordisk folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejde.

2.5.10 *Handlingsprogram for styrkelsen af voksenuddannelserne i fremtiden — Voks Frem*

FOVU har udarbejdet et forslag til nordisk handlingsprogram for styrkelse af voksenuddannelserne i fremtiden.

Baggrunden for Voks Frem er et ønske om — gennem erfaringsudveksling bl. a. om fremtidens kvalifikationskrav og metoder inden for voksenlæring — at støtte nationale udviklingstendenser inden for voksenundervisning og folkeoplysning, men samtidig styrke det nordiske samarbejde.

Hensigten er at stimulere til tværfagligt samarbejde og etablering af netværk på forskellige niveauer.

Der har været afholdt nationale møder vedr. Voks Frem i alle 5 nordiske lande.

Handlingsprogrammet tænkes gennemført i et bredt samarbejde med andre nordiske grupper og institutioner inden for kulturområdet, bl. a. NFA. Voks Frem er formuleret, så det indholdsmæssigt og organisatorisk kan knyttes til ministerrådsforslag om samarbejdsprogram for udvikling og tilpasning af fremtidens arbejdsmarkedspolitiske efter- og videreuddannelse i Norden.

2.6 Samarbetet kring datateknologi på utbildningsområdet — Dataprogramgruppen

Efter ministerrådets evaluering av dataprogramgruppen 1990, vilken konkluderade att verksamheten "til nu har været en enestående succes", beslöt ministerrådet att förlänga gruppens mandat för en 4-årsperiod fram till 31.12.1994. Antal anställda 1.

Inom ramen för arbetet pågår för närvarande ca 30 projekt på de huvudområden som prioriterats; information och dokumentation, standardfrågor, FoU-arbete, know-how och produktutveckling, lärarfortbildning, avtalsfrågor och internationella kontakter.

På informationssidan kan nämnas att dataprogramgruppens tidskrift "Nytt om data i skolan" utkommit två gånger 1991 med temata Multimedia respektive Norden i det internationella samarbetet. Upplagan är ca 20 000 ex. En ny rapport om dataprogramgruppens arbete och resultat 1986—1991 har utgivits.

På standardområdet har arbetet kring en gemensam konststandard avslutats med en rapport innehållande förslag till nordisk standard på området. Arbetet med standarder kring programanpassning och programmering har fortsatt. Detta är speciellt viktigt med tanke på en billig konvertering av program på nordiska kontrakt från ett språk till ett annat.

På FoU-sidan har projekt kring miljöutvecklingsprogram, dynamisk simulering som pedagogisk modell samt ny teknologi i distansundervisning och vuxenutbildning fortsatt. Bl. a. har sex simuleringsapplikationer med lärarvägledningar producerats för Norden.

Know-how området har främst präglats av workshops kring programutprovning, konvertering och anpassning av program, dynamisk simulering, CAD/CAM i yrkesutbildning, lärarfortbildning generellt samt ny teknologi och vuxenutbildning. Även ett samarbete med det samiska området har inletts.

Produktutveckling har varit starkt prioroiterad under 1990. Främst kan nämnas 70 undervisningsprogram för varierande ämnen och utbildningsnivåer. Det interaktiva videoprojektet "Norden 90" är färdigt och produkten kommer att avprövas våren 1992. Det samma gäller samarbetet kring CD-ROM, där "Data-

bas Norden" nu ligger klar för avprovning. Slutligen kan nämnas samarbetet kring utvecklingen av verktygsprogram för Norden.

På lärarfortbildningssidan har en ny struktur på designkurserna genomförts efter de fem generella kurser, som genomförts för ca 600 lärare från samtliga nordiska länder. Trots att det pedagogiska elementet är framträdande har produktionsinriktningen stärkts. Den första nya designkursen hölls för samhällslärare sommaren 1990 i Grimstad med 50 deltagare. 1991 hölls även en designkurs i Estland för estniska lärare. Överhuvudtaget kommer lärarfortbildning att prioriteras högt under de närmaste åren, i första hand koncentrerat till modersmål, engelska, matematik och kreativa ämnen.

Arbetet med gemensamma nordiska avtal, främst kontrakt kring verktygsprogram och pedagogisk programvara har fortsatt. Under 1991 ingicks avtal om 17 nya program. Därmed ligger för närvarande 70 program på nordiska kontrakt under dataprogramgruppen.

För Norden blir det internationella perspektivet kring data och utbildning allt mer väsentligt, speciellt beträffande EG-länderna, Efta och östblocket. Det är självfallet av stor betydelse att de nordiska länderna har möjlighet att nära följa den europeiska utvecklingen på området. Samtidigt är det ett faktum att man på olika håll i Europa visar ett stigande intresse för den nordiska samarbetsmodellen och den snabba utveckling som skett i de nordiska länderna under senaste år. Mot den bakgrunden anordnades en stor internationell konferens i Helsingborg för 200 deltagare från hela världen 4—8 november 1991: Computers in Education — the Nordic Way. Dataprogramgruppens verksamhetsrapport 1986—1991 har i samband med detta översatts till engelska, liksom ministerrådets evalueringsrapport.

Under året har gruppen även inbjudits till olika internationella konferenser för att presentera den resultatorienterade nordiska modellen. Utvecklingen kommer i framtiden att präglas av ett samarbete med Europa, där bl. a. lärarfortbildningskurser i Estland skall följas upp med nya kurser i Baltikum.

3 Nordisk Råds rekommandationer

3.1 Meddelande om rekommendation nr 38/1991/k angående nordisk utbildningsgemenskap (B 117/k)

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att ingå en överenskommelse om nordisk utbildningsgemenskap på gymnasial nivå, i enlighet med ministerrådsförslag B 117/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet."

De nordiske landes regeringer meddeler:

Undervisnings- og kulturministrene vedtog den 13. maj 1991 ministerrådsforslag B 117/k om nordisk uddannelsesfællesskab på gymnasialt niveau. Samtidig besluttedes opgaverne i flg. overenskomstens artikel 8 overdraget til Styringsgruppen for nordisk skolesamarbejde. Overenskomsten forventes underskrevet af partene inden udgangen af 1991.

Kapitel IX

Forskning og høyere utdanning

1 Sammendrag

Ved den igangværende oppbygging av Nordplus og Nordisk forskerutdanningsakademi er det lagt et grunnlag for videre utvikling av det nordiske samarbeidet innen forskning og høyere utdanning. Forberedelsene av det nordiske miljøforskningsprogrammet er i gang, og det vurderes muligheter for å intensivere samarbeidet om polarforskning.

Kulturhandlingsplanens ambisjon om å styrke og vitalisere samarbeidet ligger til grunn for en kritisk gjennomgang av finansieringsformene for institusjoner og samarbeidstiltak på området. I de kommende år vil det bli satset sterkere på initierende og koordinerende virksomhet, samt på tidsbegrensede aktiviteter som kan støtte opp under høyt prioriterte tiltak i landene.

2 Utviklingen innen forskning og høyere utdanning

Høyt kvalifisert arbeidskraft vil være en avgjørende faktor for landenes evne til utvikling og innovasjon. Dette gjenspeiler seg i sterk nasjonal satsing på høyere utdanning, forskerutdanning og forskning.

Det er stort behov for å høyne kvaliteten og effektiviteten innen forskning og høyere utdanning. Internasjonalt samarbeid er ett av flere virkemidler for å oppnå dette. Mobilitetsfremmende tiltak og samarbeidsaktiviteter utvikles med sikte på å kunne nytte de enkelte lands fortrinn i en større sammenheng.

3 Samarbeidsformer innen forskning og høyere utdanning

mellom de nordiske land er det etablert et omfattende samarbeid innen høyere utdanning og forskning. Universiteter, høyskoler og forskningsinstitusjoner har etablert en rekke former for institusjonelt samarbeid, og faglig og administrativt personale møtes i ulike nordiske sammenhenger. Forskningsrådene har et fast nordisk samarbeid som også inkluderer finansiering av nordiske prosjekter og tidsskrifter. Nordisk samarbeid organisert og finansiert av Nordisk Ministerråd supplerer og videreutvikler det omfattende samarbeidet som eksisterer.

Ministerrådet vedtok i mars 1991 etter høring i Nordisk Råd, et arbeidsprogram for endret finansiering og organisering av kultursektorens institusjoner, samarbeidsprogram og andre permanente aktiviteter. I programmet slås det fast at nordiske, emnespesifikke institusjoner og samarbeidsorganer er vokst fram gjennom de siste 30—40 år uten å være resultat av behovsundersøkelser, systematisk planlegging eller av forskersamfunnets eller regjeringenes prioriteringer.

Denne utviklingen har ført til at omlag 2/3 av kulturbudsjettets midler til høyere utdanning og forskning i dag går til institusjoner og samarbeidstiltak med spesiell emneinnretning. Ministerrådets mål er at den helt overveiende del av kulturbudsjettets midler skal gå til generelle støtteordninger, nettverksakti-

viteter og tidsbegrensede program. Ministerrådet prioriterer derfor høyt en videre utvikling av mobilitetsprogrammet Nordplus, av Nordisk forskerutdanningsakademi og av det nordiske miljøforskningsprogrammet.

For å kunne frigjøre midler til prioriterte oppgaver er det nedsatt tre sakkyndiggrupper som for kulturbudsjettets ulike områder undersøker forutsetningene og mulighetene for finansiering gjennom nye kilder for hvert enkelt av de etablerte organer/aktiviteteter. Sakkyndiggruppen innen høyere utdanning og forskning har startet med undersøkelser vedrørende Nordplan, Nordicom, NIF og Nordinfo, samt samarbeidsorganene på kulturbudsjettets forskningsområde (NoSAMF, NKE, NKFO og kollegiet for marinbiologi). Gruppen ventes tidligst å avgi rapport om sine vurderinger i første kvartal 1992.

Sektoren har ansvaret for arbeidet med følgende rådsrekommandasjoner:

12/1989/k	Datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer (A 837/k)
41/1989/k	Utökat nordisk utbildningssamarbete (A 898/e)
46/1989/k	Åtgärder för Nordplus-programmets genomförande (A 872/k)
30/1991/k	Nordplans framtida verksamhet (A 909/k)
31/1991/k	Arbetssprogram för ändrad finansiering av kultursektorns organ (B 112/k)
36/1991/k	Nordiskt miljöforskningsprogram (B 119/k)
37/1991/k	Samarbetsprogram för högre utbildning i Norden (B 116/k)

4 Virksomheten i 1991

4.1 Nordisk utdanningsfelleskap

Arbejdet med udbygningen af det nordiske uddannelsesfælleskab inden for højere uddannelse har for en stor del bestået i at forberede og igangsætte opfølgningen af de enkelte dele af det samarbejdsprogram, som blev vedtaget i slutningen af marts 1991 (jf. redegørelsen i afsnit 5 nedenfor).

En anden vigtig opgave har været at forberede og igangsætte den evaluering af Nordplus-programmet, som ligeledes skal ligge til grund for udviklingen af det nordiske uddannelsessamarbejde de kommende år (jf. redegørelsen i afsnit 4.2 nedenfor).

Året igennem har en nordisk redaktionskomite arbejdet på en ny udgave af "Att studera i Norden". Afløseren for den gamle 1985-udgave forventes at foreligge i første halvår af 1992.

4.2 Nordplus (Nordiskt program för utbyte av lärare och studerande vid universitet och högskolor)

Nordplus-programmet, som med vedtagelsen af det nye samarbejdsprogram for højere uddannelse foreløbig er forlænget til udgangen af 1996, har i 1991 medvirket til yderligere styrkelse af det nordiske samarbejde. Antallet af samarbejdsaftaler mellem de nordiske institutioner for højere uddannelse er i årets løb steget til over 400. I forhold til 1990 er efterspørgslen på stipendier m. v. i 1991 steget med godt 18 % til 33 MDKK. Takket være en stigning på 22 % i budgettet for styringsgruppen for højere uddannelse til 19 MDKK i 1991 (incl. 2 MDKK fra den økonomiske handlingsplan) er det imidlertid lykkedes at

at imødekomme forholdsmæssigt flere ansøgninger end i 1990. Stadigvæk er det dog kun cirka halvdelen af ansøgningerne der kan imødekommes. For at lette det ofte store arbejde med at skaffe boliger til de Nordplus-studerende er der i september 1991 udgivet en fortegnelse over studenterboliger i Norden.

Da Nordplus-programmet — sammen med det nyoprettede Nordisk forskeruddannelsesakademi — er helt central ved udbygningen af uddannelsesfælleskabet, er der i slutningen af 1991 igangsat en større international evaluering af programmet. Intentionen er ikke mindst at kunne basere udviklingen af et mere facetteret og målrettet uddannelsessamarbejde på en mere sikker viden om uddannelsesstedernes faktiske problemer og behov i forbindelse med samarbejde og mobilitet. I evalueringen skal også inddrages forholdet mellem det nordiske samarbejde/Nordplus og fx EF's Erasmus-program, som alle de nordiske lande fra 1992/93 kan deltage i. Med henblik på evalueringen er der udviklet og igangsat en procedure for rapportering, som skal give det nødvendige statistiske grundlag for videreudviklingen af programmet. Evalueringen forventes afsluttet i foråret 1992.

4.3 Forskningspolitisk samarbeid

Nordisk forskningspolitisk råd (FPR) rådgir Ministerrådet i langsiktige og overgripende forskningsspørsmål. Rådet har således i 1991 gjennomført en evaluering av Nordisk handlingsplan på datateknologiområdet og gitt Ministerrådet anbefalinger vedrørende organisering av nordiske programmer for miljøforskning og polarforskning. FPR har sikret et finansielt grunnlag for forberedelse av miljøforskningsprogrammet, samt reservert midler for forberedelser av et nordisk samarbeid om polarforskning.

Rådet ser det som en viktig oppgave å bidra til at det lages sammenliknende undersøkelser av nordisk forskning, bl. a. som grunnlag for utforming av nasjonal forskningspolitikk. Rådet har tatt initiativ til en større utredning om forskningspolitikk i Norden og om nordisk samarbeid innen samfunnsvitenskap, samt en undersøkelse om bruk og effekter av forskningsevaluering. Det er dessuten publisert en bibliografisk undersøkelse av nordisk forskningssamarbeid og en rapport om de nordiske, engelskspråklige vitenskapelige tidsskriftenes situasjon.

FPR vurderer, bl. a. i nær kontakt med Nordisk Industrifond, mulighetene for å utpeke nordiske "Centres of excellence" som en del av bestrebelsene på mer effektiv utnytting av spiss-kompetansen på enkelte forskningsområder.

FPR har de siste årene tatt initiativ til en rekke forskerkurs, noen også flerårige, innen bl. a. bio-medisin, forsøksdyrforskning og ernæringsforskning. De fleste kursene er nå avsluttet, og FPR tar sikte på at videre kursvirksomhet vil kunne finansieres av NorFA.

4.4 Forskningsprogrammer

4.4.1 *Miljøforskning*

Ministerrådet fremlagde ved Nordisk Råds 39. session et ministerrådsforslag om et fem-årigt nordisk miljøforskningsprogram med start 1993. Ministerrådet har i overensstemmelse med Nordisk Råds rekommandation nr. 36/1991/k besluttet at gennemføre programmet.

Ministerrådet har udpeget en programkomite og en ekspertkomite for hvert af programmets tre hovedindsatsområder: 1) klimaforskning, 2) miljøforskningssamarbejde i østersøområdet og 3) forskning om miljøpolitikkens samfundsmæssige forudsætninger.

Programkomiteerne og ekspertkomiteerne har i fællesskab ansvar for programmets gennemførelse. Samarbejdet i østersøområdet forudsættes at ske i tæt samarbejde med Baltikum og østeuropæiske østersølande.

Programmet omfatter projektsamarbejde, Nordens medvirken i internationalt samarbejde om miljøforskning samt forskeruddannelse.

Komiteerne har indledt arbejdet med konkretisering af delprogrammerne. På grundlag heraf vil i begyndelsen af januar 1992 ske en bred information til forskningsmiljøer i Norden med invitation til deltagelse i programmet. Det er sigtet, at den egentlige fem-årige programfase kan indledes i fuld skala ved årsskiftet 1992/93.

Programmet planlægges gennemført inden for en finansiel ramme på 25 MDKK pr år.

4.4.2 *Polarforskning*

En komite nedsat af FPR har i virksomhedsåret afgivet forslag til et nordisk samarbejdsprogram for polarforskning 1993—97. Efter høring af de mest berørte nationale og nordiske organer har FPR afgivet indstilling til Ministerrådet om rapportens opfølgning. Høringsudtalelserne er generelt positive over for rapportens forslag.

I overensstemmelse med anbefalingerne fra FPR er det intentionen, at en række af forslagene i programrapporten skal gennemføres inden for rammerne af eksisterende virksomhed i Ministerrådsorganisationen, bl. a. miljøforskningsprogrammet og NorFA.

Ministerrådet vil endvidere vurdere mulighederne for nye initiativer med henblik på styrkelse af samarbejdet om polarforskning.

4.5 *Forskerutdanning*

Nordisk Forskeruddannelsesakademi, NorFA, oprettedes af Ministerrådet i 1990 og begyndte sine aktiviteter i 1991.

NorFA finansieres over Ministerrådets budsjett for 1991 med 21.811.000 DKK.

Formålet med NorFA er:

— at styrke kvaliteten og øge antallet af forskeruddannelsesaktiviteter i de nordiske lande,
— at berede grunden for nordisk forskermobilitet og forskernetværk,
— at bidrage til en øget internationalisering af forskeruddannelse og forskning i de nordiske lande, og
— at mobilisere nationale ressourcer til det nordiske forskeruddannelsessamarbejde.

Det første virksomhedsår har til fulde demonstreret, forskningsmiljøernes interesse for NorFA's støtteordninger og for at samarbejde med NorFA. Ved de tre ansøgningsfrister i 1991 har antallet af ansøgninger været i stadig stigning, således at man ved årets slutning nåede op på 730 ansøgninger med et totalt ansøgt beløb på lige knap 70 millioner DKK. Alene antallet af ansøgninger om

støtte til forskerkurser er fordoblet sammenlignet med antallet af ansøgninger til den tidligere støtteordning Nordiske forskerkurser. Der har ligeledes været stor interesse for den række af nye støtteformer, som NorFA har introduceret. I særdeleshed muligheden for støtte til etablering af netværkssamarbejde mellem forskere eller forskergrupper i mindst tre nordiske lande har resulteret i mange ansøgninger.

På den baggrund ser NorFA frem til et aktivt 1992, hvor akademiet efter et år i København vil flytte til Oslo og konsolidere sig med en direktør og tre medarbejdere. NorFA vil fra midten af januar 1992 have til huse i lokaler i tilknytning til Norges Allmenvitenskaplige Forskningsråd og vil være lokaliseret i Oslo i en periode på foreløbig 4 år.

4.6 Forskningsinstitusjoner og faste samarbeidsorganer

Institusjonene og samarbeidsorganene har en dominerende plass på kulturbudsjettet. Med sikte på å øke fleksibiliteten og å kunne utforme samarbeidet etter aktuelle prioriteringer, vurderes institusjonene mm. som nevnt under punkt 3 foran, med sikte på endret finansiering og organisering.

Enkelte tiltak som har hatt egen finansiering på kulturbudsjettet er nedlagt som egne budsjettposter og kan heretter søke finansiering over de generelle støtteordningene som bygges ut. Således er Nordiska kommitten för acceleratorbaserad forskning (NOAC), Nordiska samarbetskommitten för internationell politik, Nordiska kommitten för öststatsforskning og Nordiske samfundet for latinamerikaforskning (Nosalf) ikke lenger fast finansiert av Nordisk Ministerråd.

4.6.1 *Nordisk journalistcenter*

Nordisk journalistkursus skiftet i løpet av året navn til Nordisk journalistcenter. Senteret finansieres i 1991 over Ministerrådets budsjett med 2.284.000 DKK.

Det tre måneder lange hovedkurs fokuserte på de nordiske samfunn og Nordens forhold til det nye Europa. Et fire-ukers kurs omhandlet Nordens forhold til EF etter 1992. To spesialkurs à en uke tok for seg henholdsvis Nordens forhold til menneskerettsarbeidet i Øst- og Sentral-Europa, og Færøyenes kultur og samfunn.

For ekstraordinære midler fra Nordisk Råd er det holdt et seminar i Latvia for kulturinteresserte jounalister fra Baltikum, Norden, Polen, Russland og Tyskland om kulturelle røtter og aktuell kulturpolitikk i Østersjøområdet.

For ekstraordinære midler fra Nordisk Ministerråd er det holdt 12 kurser i de tre baltiske land for baltiske redaktører, journalister og universitetsfolk om ytringsfrihet, etikk og journalistiske roller i den demokratiske prosess. Ekstraordinære midler har også finansiert et seminar for journalister fra 10 EF-land om aktuell nordisk Europa-politikk.

I samarbeid med de nordiske avisutgiverorganisasjonene ble det holdt et kurs i Litauen for baltiske direktører og sjefredaktører om avisledelse i en markedsøkonomi.

4.6.2 *Nordiska högskolan för hushållsvetenskap (NHH)*

Nordisk Ministerråd bevilger i 1991 1.163.000 DKK til NHH.

NHH underviser på tre linjer: tekstillinjen (ved Chalmers tekniska högskola i Göteborg), næringslinjen (ved universitetet i Oslo), og næringsterapi (ved universitetet i Göteborg). En ny studieplan for næringslinjen har til formål å føre de fleste studentene fram til hovedfag (cand. scient.), øke opptakskapasiteten, stimulere fler studenter til å gjennomgå forskerutdanning, starte videreutdanning av tidligere studenter, og bidra til at det startes utdanning i klinisk næringslære i Norge.

Innen linjen for næringsterapi planlegges det videreutdanning og forskerutdanning som distanseundervisning. NHH-styret har i flere år arbeidet med å forsøke å få Danmark til å etablere en videreutdanning i konsumentøkonomi. Det danske undervisningsministeriet kommer i nær framtid til å tilkjennegi sin holdning til utdanningsforslaget.

4.6.3 *Nordisk federation för medicinsk undervisning*

Federationen har for 1991 en bevilgning over Ministerrådets budsjett på 744.000 DKK.

I 1991 har Federationen fulgt opp de initiativer som ble startet i 1990 vedrørende samarbeidet med Østeuropa, spesielt St. Petersburg-området og de baltiske land.

Det er avholdt en konferanse om aktuelle endringer av mål og innhold i legers turnusutdanning i de nordiske land. Videre er det analysert mulighetene for å ajourføre legers utdanning med de nyeste oppdagelser vedrørende ernæring, både på det forebyggende og det behandlende plan.

Federationens 25 års jubileum ble markert med tre arrangementer i samarbeid med Københavns universitet. I arrangementet inngikk en temadag om kvalitetsaspekter i den aktuelle og framtidige legeutdanning, en diskusjon mellom de medisinske studienemnder om felles problemer og samarbeidsmuligheter, samt et pedagogisk kurs om problemorientert læring.

4.6.4 *Nordiske kurs i språk og litteratur*

Kursene har for 1991 en bevilgning over Ministerrådets budsjett på 1.677 MDKK.

De nordiska språk- og litteraturkurserna har til syfte att i vart och ett av de nordiska länderna arrangera kurser i landets språk, litteratur och kultur. Kurserna er avsedda för universitetsstuderande från de andre nordiska länderna. Kurs med godkänd slutexamen ger studieveckor eller studiepoäng vid hemmauniversitetet och befriar från examination i samma ämne. Över 300 nordiska studenter deltar i kurserna, som hålls årligen i Danmark, Finland, Norge och Sverige, samt med längre intervaller också på Färöarna, Grönland, Island och i Sameland.

4.6.5 *Nordisk institutt for teoretisk fysikk (Nordita)*

Nordita finansieres i 1991 med 15.861 MDKK over Ministerrådets budsjett.

Den administrativa verksamheten vid Nordita i 1991 har i hög grad koncentrerats till en omläggning av rutinerna och bättre utnyttjande av datorsystemet.

Detta förväntas innebära förbättrade kommunikationer mellan Nordita och andra fysikinstitutioner i Norden, och tillika mellan de senare.

Betydande tid och ressurser har ägnats samarbetet med österuropeiska forskare och institutioner, till en del täckt av ett engångsanslag från Ministerrådet. Nordita har sedan länge odlat kontakter med österuropa. En kartläggning av behoven inom teoretisk fysik pågår i samband med nordiska forskares besök i Baltikum och baltiska forskares besök vid Nordita och andra institutioner i Norden.

Nordita har under året genomfört två mer omfattande experiment i linje med de förslag, som utformades av den internationella utväderingskommittén från 1988. Det första var en workshop i högenergi. Arrangementet genomfördes med stöd från Naturvetenskapliga forskningsrådet (NFR) og Lunds universitet, og är ett exempel på hur större Nordita-projekt vanligen endast delfinansieras av institutet.

Vidare anordnades en tre månaders workshop över "Physics of Chaos and Measurement" med 189 deltagare. Institutet anordnade också en "Nordita Workshop on Astrophysics with the Nordic Optical Telescope" med ett 30-tal nordiska och 11 internationella deltagare. Sammanlagt har Nordita stött och deltagit i organiserandet av 10 workshops, skolor och symposier under 1991.

4.6.6 *Nordiska institutet för folkdiktning (NIF)*

Nordisk Ministerråd bevilger i 1991 2 731 000 DKK til NIF.

Instituttet preges i 1991 av at det er ansatt nytt forskerpersonale. Det internasjonale "Folklore Fellows Summer School" for 30 internasjonale deltakere er arrangert, hovedsaklig med ekstern finansiering. NIFs 5. Arkiv- og dokumentasjonskonferanse om bruk av datateknikk i innsamling og arkivarbeid er gjennomført. Det planlegges en nordisk folkloristisk/etnologisk bibliografisk database. En ny prosjektgruppe om kulturell gerontologi er startet. En ny publikasjonsserie "NIF papers" er startet med tre nummer.

4.6.7 *Nordisk institutt for sjørett*

Instituttet har i 1991 en bevilgning på 2 647 MDKK over Ministerrådets budsjett.

Instituttet har holdt 3-måneders kurs vår og høst i sjørett, petroleumsrett og kontrakter i petroleumsvirksomhet. Mellom 35 og 50 nordiske studenter har fulgt kursene hvert semester. Av disse har 25 mottatt stipend fra instituttet.

Det 8. nordiske dommerseminar i sjørett ble holdt i Åbo, med ca. 40 deltakere. Det er hvert semester arrangert 3 ettermiddagsseminarer i sjørett, hvorav ett hvert semester er kombinert med et eget seminar for dommere. I petroleumsrett er det holdt 3—4 seminarer hvert semester.

Forskningsprosjektet "Joint Venture i Shipping" er avsluttet, og prosjektet "EF — Norden — Olje — Gass" fortsetter og vil bli avsluttet i 1992/93.

Instituttet deltar aktivt i Det juridiske fakultets "Senter for EF-rett". Fra sommeren 1991 er instituttet sekretariat for det nyopprettede "Nordisk Råd for forskning i europeisk integrasjonsrett", opprettet av Ministerrådet.

4.6.8 *Nordiske geoekskursjoner til Island*

Geoeksursjonene har for 1991 en bevilgning over Ministerrådets budsjett på 713.000 DKK.

25 studenter deltok i geoeksursjonene i juli. Hovedemnet var vulkanologi.

4.6.9 *Nordisk institut for Asienstudier (NIAS)*

NIAS har for 1991 en bevilgning over Ministerrådets budsjett på 6.102.000 DKK.

NIAS har i 1990 og 1991 engasjert seg i oppbygging av et nordisk forskernettverk som har styrket instituttets samordnende aktiviteter og forbedret kontaktene med universitetene og forskersamfunnet. På det internasjonale planet har det skjedd en opprioritering av kontaktene i Europa, slik at instituttet i dag deltar i en rekke samarbeidsprosjekter på europeisk basis. Instituttet har også begynt å ta initiativ når det gjelder bistandsprogram i Asia, samt å planlegge en forsterket utdanning om Asia i samarbeid med ulike universiteter i Norden.

I perioden 1990—94 prioriterer instituttet tre forskningsområder:
— politiske og kulturelle institusjoners rolle i utviklingsprosessen
— ressursforvaltning og samfunnsforandring
— sammenliknende perspektiv på asiatiske samfunn i endring.

4.6.10 *Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information (Nordinfo)*

Nordinfo finansieres over Ministerrådets budsjett for 1991 med 5.899.000 DKK.

Ny generalsekretær har tiltrådt fra februar 1991. Fra 1990 har virksomheten gjennomgått visse forandringer. Nordinfo har sluttet å bevilge prosjektmidler for såkalte "frie prosjekter", og initierer i stedet selv større strukturforbedrende satsninger.

I 1991 ble det tatt initiativ til et prosjekt som har til formål å standardisere de store nordiske databasene, noe som bl. a. kommer til å resultere i mer effektiv søking og enklere fjernlånsrutiner. Utviklingen av IANI (Intelligent Användargränssnitt til Nordiska Informationssystem)
— et PC-program som gjør søkning og søkespråk i databaser enhetlig — har ført til et ferdig produkt som lanseres i 1992. En ny utgave av håndboken "Nordisk fjärrlånehandbok" er kommet ut.

4.6.11 *Nordisk vulkanologisk institutt (Nordvulc)*

Nordvulc finansieres over Ministerrådets budsjett for 1991 med 5.141.000 DKK.

Instituttet har i 1991 fortsatt arbeidet med spørsmål om dannelse og utvikling av magma i spredningsområder, såvel som spredningsområdenes struktur og vulkansk og tektonisk historie. En stor del av forskningsprosjektene utføres av nordiske stipendiater. Med finansiering fra Ministerrådet og UNESCO arrangerte instituttet en tre ukers sommerskole på Azorene. Studieemnet var metoder til overvåkning av vulkaner.

4.6.12 *Nordisk dokumentationscentral for massekommunikationsforskning (Nordicom)*

Nordicom finansieres over Ministerrådets budsjett for 1991 med 967.000 DKK.

Nordicom's database ble i 1991 tilgjengelig for online søkning betalt etter timebruk. Det tekniske edb-programmeringsarbeidet til etablering av desentralisert innskriving av data til bibliografi og database avsluttes i løpet av året. En følge av dette er at Nordicom nå får mulighet til å lagre og oppdatere data om igangværende nordiske forskningsprosjekter om massekommunikasjon og medier. Dermed forbedres Nordicom's mulighet for også å produsere nordiske prosjektkataloger som er etterspurt. For øvrig er det rutinemessig publisert fire nordiske og to engelskspråklige nyhetsbrev.

4.6.13 *Nordiska institutet för samhällsplanering (Nordplan)*

Nordplan finansieres over Ministerrådets budsjett for 1991 med 8.067.000 DKK.

Årets videreutdanningskurs fokuserte på den tverrsektorielle planleggingens muligheter til å samordne miljøspørsmål, regionalpolitikk og kulturelle og sosiale dimensjoner. Som praktisk eksempel ble Lillehammer brukt som feltstudie.

Forskerkursene har Nordplan's særpreg; de filosofiske aspektene på samfunnsplanlegging såvel som etikk og retorikk i planlegging. To lengre kurs "Filosofi för planerare" og "Vardagsliv och planering" ble arrangert med forelesere fra bl. a. USA, England og Frankrike. I tillegg ble det arrangert flere kortere forskerkurs med deltakere fra bl. a. Tyskland og Spania.

Instituttet driver forskningsprosjekter som "Metodutveckling för strategisk planering av naturresurser och miljö på lokalt nivå", "Lantbrukspolitik och miljö", og "Friluftsliv och allemansrätten". Nordplan's forskergruppe for næringslivsspørsmål undersøkte bl. a. "Miljö- och samhällsekonomiska effekter av nya former för lager- och materialadministration (Just-in-time)" og "Förutsättningar för framtida lokal och regional kollektivtrafik".

Nordplan's rett til å tildele egen doktorgrad ble avskaffet ved vedtak i Ministerrådet i 1990. Overgangsbestemmelser sikrer forskerstudenter som har innledet forskerutdanning ved instituttet før 03.12.90, retten til å avslutte sin utdanning med doktorseksamen, dog senest 01.01.96.

4.6.14 *Nordisk sommeruniversitet (NSU)*

NSU finansieres over Ministerrådets budsjett for 1991 med 1.552 MDKK.

NSU har i 1991 arbejdet med at finde sin nye rolle i tider med færre økonomiske midler og i det nye nordiske samarbejdet inden forskeruddannelse og -udveksling. Den uformelle organisering og mulighederne for at tilrettelægge sine egne aktiviteter inden for rammerne af studiekredsprogrammets 11 kredse er stadig en form, der tiltaler både studerende, forskere og andre interesserede. NSU har arbejdet med at synliggjøre arbejdet i kredserne (bl. a. gennem udgivelse af en ny skriftserie) og med at skabe supplerende finansiering af aktiviteterne. NSU har arbejdet på at styrke de centrale dele af virksomheden. Antallet af deltagere på sommersessionen er igen svagt stigende, hvilket skyldes styrelsens målrettede arbejde med sessionens faglige ind-

hold og med deltagerafgiften. Samtidig er arbejdet med at finde levedygtige kredsemner og med at forbedre vilkårene for arbejdet i de lokale studiekredse i de nordiske universitetsbyer blevet styrket.

4.6.15 *Nordisk kollegium for marinbiologi (NKMB)*

Kollegiet finansieres over Ministerrådets budsjett for 1991 med 93.000 DKK, samt 1.062 MDKK fra prosjektpuljen for samarbeidsorganene på kulturbudsjettets forskningsområde.

Hovedaktivitetene har vært stipendier og spesialkurs for forskerstudenter. En mindre del av budsjettet har vært avsatt for kontaktreiser av kort varighet. NKMB har gitt økonomisk støtte til et avslutningssymposium for det tre-årige (1988—90) handlingsprogrammet "Marinbiologiske forhold ved Færøyene" (Biofar), og har initiert det nye handlingsprogrammet (1992—94), "Marin systematikk og artskunnskap", gjennom økonomisk støtte for definerte arbeidsoppgaver. En styringsgruppe for det nye handlingsprogrammet er i gang med videre planer for eksternt finansierte aktiviteter innen handlingsprogrammet, og gruppens møtevirksomhet finansieres gjennom bidrag fra NKMB. Det første marinbiologiske nyhetsbrev beregnes å komme ut i slutten av 1991, helt finansiert av NKMB.

4.6.16 *Nordisk kollegium for ekologi (NKE)*

NKE finansieres over Ministerrådets budsjett for 1991 med 158.000 DKK, samt 488.000 DKK fra prosjektpuljen for samarbeidsorganene på kulturbudsjettets forskningsområde.

NKE har fortsatt sitt sentrale program for kurs-, symposie-og stipendvirksomhet innen forskerutdanning i økologi. Kollegiet har gitt en viss mulighet for deltakelse fra forskerstudenter fra andre europeiske land, og hittil har studenter fra de baltiske land, Polen, Tyskland, Italia og USSR deltatt i kurs og symposier. Det kreves at disse studentenes hjemland dekker reiseutgiftene for deltakelsen. I tillegg fortsetter ordningen med at nordiske forskerstudenter kan delta i aktiviteter i Storbritannia. Sekretariatet for den nystartede Europeiske Økologiske Føderasjonen er plassert i NKEs sekretariat i Lund. Det pågår et større arbeid med planlegging og finansiering av flere europeiske aktiviteter.

4.6.17 *Nordisk kollegium for fysisk oceanografi (NKFO)*

NKFO finansieres over Ministerrådets budsjett for 1991 med 77.000 DKK, samt 1.007 MDKK fra prosjektpuljen for samarbeidsorganene på kulturbudsjettets forskningsområde.

NKFO har finansiert utvekslingsreiser for nordiske forskere og lærere, bl. a. reiser med forskningsfartøy, forelesninger i samband med undervisning og presentasjon av forskningsmateriale, samt besøk ved oseanografisk institusjon i annet land for forskerstudenter. Det er arrangert et kurs i "Oceanografi fra verdensrommet", og NKFO har deltatt i finansieringen av et nordisk feltkurs på "Haakon Mosby". Kollegiet var medarrangør av Biofar-symposiet som presenterte resultater fra forskningsvirksomheten i havet ved Færøyene.

NKFO har begynt et forskningsprogram om forholdene i havområdet mellom Nordsjøen og Østersjøen, blant annet angående transport av næringssalter til området og kildene for dette. Arbeidet skjer i fellesskap med nasjonale institusjoner.

4.6.18 *Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning (NoSAMF)*

NoSAMF finansieres over Ministerrådets budsjett for 1991 med 1.704.000 DKK, samt 335.000 DKK fra prosjektpuljen for samarbeidsorganene på kulturbudsjettets forskningsområde.

NoSAMF har i samarbeid med andre organisasjoner arrangert en kuldeforskningskonferanse med temaer som kuldefysiologi, hypotermi i forbindelse med drukning og kronisk utmatning, hypotermi og dets effekt på hjertefunksjonen, lokale kuldeskader samt kuldeeksponering i forbindelse med yrkesarbeid. Organisasjonskomiteen for konferansen fortsetter som en arbeidsgruppe som skal videreutvikle det nordiske samarbeidet innen kuldeforskning.

NoSAMF arbeider med forberedelsene av en internasjonal konferanse om ulykkesforebygging i arktiske regioner. Tidsskriftet Arctic Medical Research har utkommet med 4 nummer og to supplement, hvorav det ene består av en avhandling om morbiditet og mortalitet i Grönland.

5 Nordisk Råds rekommandasjoner

5.1 Meddelande om rekommendation nr 12/1989/k angående datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer (A 837/k)

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att under medverkan av bl. a. Nordiska industrifonden (NIF) igångsätta ett projekt för att ta fram sådan dataprogramvara som behövs i den databaserade grund- och vidareutbildningen av tekniker och ingenjörer i Norden. Arbetet kan senare utvidgas till att omfatta också andra lämpliga utbildningsområden".

Nordisk Ministerråd meddeler:

Med det samarbejdsprogram for højere uddannelse som blev vedtaget i marts 1991 vil Nordplus-programmets virkefelt blive udvidet, således at der bl. a. kan ydes tilskud til samarbejdende højere uddannelsesinstitutioner i Norden med henblik udvikling og udnyttelse af specialkompetencer. Dette åbner muligheder for at de tekniske læreanstalter mv—efter ansøgning og i fri konkurrence med andre projekter—kan få tilskud til at indgå i samarbejde også på området databaseret undervisning. Med samarbejdsprogrammet udvides Nordplus-programmet ligeledes med stipendier til praktikperioder, hvilket betyder at ingeniørstuderende mv. i givet fald kan gøre sig direkte bekendt med fx industriens anvendelse af computer assisteret produktion, design, etc.

Ministerrådet vil hilse et øget uddannelsesmæssigt samarbejde på området velkomment — fx i form af at en kreds af uddannelsesinstitutioner i samarbejde med programvareleverandørerne får udviklet relevante programmer, at der foretages fælles indkøb, eller at institutionerne udveksler programmer eller gennem mobilitet stiller databaserede undervisningsfaciliteter til rådighed for hinanden. Det udvidede Nordplus-program kan i givet fald støtte igangsættelse af sådanne netværksaktiviteter. Ligeledes skal peges på de eventuelle samarbejds- og støttemuligheder via Nordisk Industrifond. Industrifonden medvirker til en øget erfaringsudveksling mellem de tekniske højskoler i Norden og fungerer som sekretariat for de tekniske højskolerektorers samarbejdsvirksomhed.

Ministerrådet finder imidlertid at konkrete initiativer til programvareudvikling bør tages decentralt på uddannelsesstederne, med udgangspunkt i de konkrete behov og samarbejdsmuligheder samt på normale markedsvilkår. Ministerrådet har således ingen aktuelle planer om at igangsætte det i rekommandationen nævnte projekt.

Nordisk Ministerråd anser på den baggrund, at rekommandationen bør afskrives.

5.2 Meddelande om rekommendation nr 41/1989/e angående utökat nordiskt utbildningssamarbete (A 898/e)

Rekommandationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

a) at inden udgangen af 1992 gennemføre princippet om fuld gensidig anerkendelse af eksaminer og prøver (deleksaminer),

b) at forhøje ambitionsniveauet for Nordplus, således at programmet kommer til at omfatte mindst 3000 studenter årligt og at udarbejde de nødvendige foranstaltninger til at sikre tilstrækkelig nordisk adgang til Erasmus- programmet,

c) at i løbet af 1990 udarbejde et forslag til et særligt stipendieprogram for at give nordiske forskere bedre muligheder for at studere i de andre europæiske lande, inklusive en første fase, som omfatter 500 årlige stipendier."

Nordisk Ministerråd meddeler:

På baggrund af det i marts 1991 vedtagne samarbejdsprogram for højere uddannelse har styringsgruppen for nordisk samarbejde inden for højere uddannelse i efteråret 1991 igangsat et udredningsarbejde omkring gensidig anerkendelse af tentaminer og eksaminer samt meritoverføring af studieperioder. Sigtet er bl. a. at få udarbejdet lethåndterlige tillempningsforskrifter for godskrivning af såvel kortere som længere studieophold. Selve udredningsarbejdet forventes afsluttet i første halvdel af 1992.

Et øget ambitionsniveau målt i antal stipendier indgår som en del af ovennævnte samarbejdsprogram. Den faktiske udvikling og udbygning vil bl. a. skulle ske under hensyntagen til den igangsatte evaluering (jf afsnit 4.2 ovenfor) samt hensyntagen til gennemførelsen af arbejdsprogrammet for ændret finansiering og organisering af kultursektorens institutioner mv. (jf afsnit 5.5 nedenfor). Som meddelt nedenfor i afsnit 5.3 vil Ministerrådet fra år til år tage stilling til finansieringen af Nordplus-programmets udbygning.

Ministerrådet agter at give meddelelse om ovennævnte punkter i den årlige virksomhedsberetning i forbindelse med redegørelsen for Nordplus samt gennemførelsen af samarbejdsprogrammet for højere uddannelse.

Ministerrådet anser den del af rekommandationen som vedrører nordisk adgang til Erasmus programmet for uaktuel, idet sådan adgang er til stede fra og med det akademiske år 1992/93.

Vedrørende punkt c) anser Ministerrådet det for en national og ikke samnordisk opgave at finansiere nordiske forskeres studieophold i de øvrige europæiske lande.

På baggrund af ovennævnte anser Ministerrådet at rekommandationen bør afskrives.

5.3 Meddelande om rekommendation nr 46/1989/k angående åtgärder för Nordplus-programmets genomförande (A 872/k)

Rekommandationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd om snarest at vedtage foranstaltninger, der kan fremme Nordplus-programmets gennemførelse ved
1) at arbejde for etablering af introduktionskurser i værtslandets sprog,
2) at arbejde for, at der gennemføres en liberalisering af reglerne for examensgyldighed i Norden og for etablering af en egnet praksis herfor,
3) at arbejde for, at stipendierne får en sådan størrelse, at de dækker meromkostninger ved studier i et andet nordisk land, og at stipendiaterne i studiesocial sammenhæng ligestilles med landets egne studenter,
4) at arbejde for, at Nordplus-stipendiet også omfatter en studenterbolig,
5) at arbejde for, at informationen til de studerende om Nordplus og dess muligheder intensiveres,
6) at afsætte midler af et sådant omfang, at ambitionsniveauet i Nordplus-programmet kan opretholdes,
7) at arbejde for, at der gives mulighed for individuelle ansøgninger om Nordplus-stipendier uanset den pågældende uddannelseinstitutions interesse i at deltage samt
8) at sikre, at udveksling af studenter og lærere mellem Danmark, Færøerne og Grønland kan finde sted inden for Nordplus-programmet."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Som meddelt i Ministerrådets virksomhedsberetning for 1990 har en ekspertgruppe fremlagt en række konkretiserede forslag, som tager sigte på at øge fleksibiliteten og forbedre Nordplus-programmet. Ekspertgruppens rapport og forslag indgår som underlagsmateriale i forbindelse med den nu igangsatte evaluering af Nordplus-programmet.

Forhold som sprog, merit, stipendiestørrelse, bolig, information, budget og individuel mobilitet (free movers) (jf. rekommandationens pkt. 1—7) vil ingå som en naturlig del af evalueringen og bl. a. blive belyst gennem en serie af drøftelser på en række udvalgte uddannelsessteder rundt om i Norden.

For punktet 2 er der endvidere taget særskilt initiativ, jf. afsnit 5.7 nedenfor.

Vedrørende punkt 8 kan Ministerrådet konstatere at dette ikke er i overensstemmelse med Helsingfors-aftalen.

Ministerrådet agter gennem den årlige virksomhedsberetning at rapportere om udviklingen på de nævnte områder (pkt. 1—7) i forbindelse med rapporteringen om Nordplus-programmet og gennemførelsen af samarbejdsprogram for højere uddannelse.

Nordisk Ministerråd anser på den baggrund, at rekommandationen bør afskrives.

5.4 Meddelande om rekommendation nr 30/1991/k angående Nordplans framtida verksamhet (A 909/k)

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att bibehålla Nordplan som institution utgående från att verksamheten bedrivs och utvecklas inom nuvarande ramar."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Nordplan er en av de institusjoner som vurderes i forbindelse med gjennomføringen av arbeidsprogrammet for endret finansiering og organisering av institusjoner og faste samarbeidsorganer mm. på kultubudsjettet. De nedsatte sakkyndiggrupper forventes å kunne avgi forslag til ministerrådet om den enkelte institusjon i løpet av 1992 og 1993. Når det foreligger forslag fra sakkyndiggruppene, vil ministerrådet ta stilling til disse i tråd med arbeidsprogrammets prinsipper og ministerrådets vedtak om dette. Det vises for øvrig til ministerrådets svar på rekommandasjonen vedrørende arbeidsprogrammets gjennomføring (nr 31/1991/k).

5.5 Meddelande om rekommendation nr 31/1991/k angående arbetssprogram för ändrad finansiering av kultursektorns organ (B 112/k)

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fastställa arbetsprogrammet för ändrad finansiering och organisation av kultursektorns institutioner, samarbetsprogram och andra permanenta aktiviteter i enlighet med ministerrådsförslag B 112/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet

att vid genomförandet av programmet beakta följande principer:

— fasta institutioner skall ha en viktig roll i det nordiska kultursamarbetet

— institutionernas drift säkras genom extern finansiering eller genom att nya pengar tillförs kulturbudgeten

— Nordiska rådet ges möjligheter att ta ställning till åtgärder som innebär större förändringar av institutionernas verksamhet eller deras karaktär som nordiska institutioner

— välfungerande nordiska institutioner får inte ersättas med åtgärder med en svagare nordisk profil

att Nordiska ministerrådet kontinuerligt rapporterar till Nordiska rådet hur genomförandet av arbetsprogrammet framskrider."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Ministerrådet har i tråd med Nordisk Råds rekommandasjon vedtatt "Arbetsprogram för ändrad finansiering och organisation av kultursektorns institutioner, samarbetsorgan och andra permanenta aktiviteter" (ministerrådsforslag B 112/k).

Ministerrådet har videre fastsatt at det ved gjennomføring av programmet tas hensyn til de prinsipper som Nordisk Råd angir i sin rekommandasjon.

Embetsmannskomitéen for nordisk kulturelt samarbeid har nedsatt tre sakkyndiggrupper for henholdsvis allmennkultur, utdanning samt forskning og høyere utdanning. Sakkyndiggruppene har i tråd med arbeidsprogrammet i oppdrag å undersøke forutsetninger og muligheter for finansiering fra nye kilder for hvert enkelt organ/aktivitet på de respektive hovedområder. Sakkyndiggruppene forventes å kunne avgi forslag til ministerrådet om den enkelte institusjon i løpet av 1992 og 1993. Når det foreligger forslag fra sakkyndiggruppene, vil ministerrådet ta stilling til disse i tråd med arbeidsprogrammets prinsipper og ministerrådets vedtak om dette.

Ministerrådet akter å rapportere til Nordisk Råd om gjennomføring av programmet gjennom Ministerrådets årlige virksomhetsberetning (C 1), og ved å

avgi en statusrapport etter fire-årsperioden 1991—1994 om de tiltak som er gjennomført og om planene for kommende år.

Om det i gjennomføringen av programmet blir aktuelt å ta stilling til forslag om nedlegging av en nordisk institusjon, skal forslaget presenteres som Ministerrådsforslag til Nordisk Råd.

5.6 Meddelande om rekommendation nr 36/1991/k angående nordiskt miljöforskningsprogram (B 119/k)

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fastställa ett nordiskt miljöforskningsprogram i enlighet med ministerrådsförslag B 119/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet

att genomföra miljöforskningsprogrammet under perioden 1993—1997 och att härvid särskilt

— företa en samlad forskningspolitisk utvärdering av det existerande nordiska samarbetet om miljö-FoU inom ministerrådsorganisationen

— vid forskning om effekter av klimatförändringar även inkludera kulturminnesvårdsforskningen

— tillse att de nordiska expertkommittéerna huvudsakligen består av aktiva forskare med forskningskompetens på respektive område

att under programperioden avsätta minimum 25 MDKK per år för miljöprogrammets genomförande."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Ministerrådet har, som det fremgår af afsnit 4.4.1 ovenfor i overensstemmelse med rekommandationen fra Nordisk Råd vedtaget at gennemføre miljøforskningsprogrammet 1993—97. (ministerrådsforslag B 119/k).

Til varetagelse af opgaver i forbindelse med programmet har Ministerrådet nedsat en programkomite og tre ekspertkomiteer, der sammenlagt besidder en bred forskningskompetence. Komiteerne har indledt arbejdet med implementering af programmet med sigte på, at den egentlige fem-årige programfase kan indledes i fuld skala ved årsskiftet 1992/93.

Programmet planlægges inden for en finansiel ramme på 25 MDKK pr. år.

Ministerrådet er positiv over for forslaget om gennemførelse af en samlet forskningspolitisk evaluering af det eksisterende nordiske samarbejde om miljø-FoU inden for ministerrådsorganisationen. Forslaget vil efter samråd med FPR blive vurderet som led i det generelle arbejde med evaluering af virksomheden.

Det er Ministerrådets anbefaling, at rekommandationen afskrives.

5.7 Meddelande om rekommendation nr 37/1991/k angående samarbetsprogram för högre utbildning i Norden (B 116/k)

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fastställa ett samarbetsprogram för högre utbildning i Norden i enlighet med ministerrådsförslag B 116/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet,

att genomföra samarbetsprogrammet under perioden 1991—1996 och att härvid särskilt

— förlänga och utbygga Nordplus-programmet enligt förslaget,

— framlägga ministerrådsförslag på Nordiska rådets 40:e session om en nordisk överenskommelse om tillträde till högre utbildning i Norden,

— framlägga konkreta planer om nordisk arbetsledning beträffande hela utbildningar samt om problemlösningar vid den akademiska meritevalueringsoch examensgiltigheten,

att fastställa finansieringen i enlighet med alternativ 3 i ministerrådsförslaget."

Nordisk Ministerråd meddeler:

I marts måned 1991 vedtog Nordisk Ministerråd samarbejdsprogram for højere uddannelse i Norden.

Samarbejdsprogrammet vil i de nærmest følgende år udgøre hovedgrundlaget for udviklingen og udbygningen af det nordiske uddannelsesfællesskab inden for højere uddannelse.

I overensstemmelse med samarbejdsprogrammet er der taget fat på at konkretisere og implementere Nordplus-programmets udbygning med de nye former for støtte til det internordiske samarbejde på området. De nye samarbejds- og støtteformer forventes for størsteparten at blive introduceret i løbet af 1992.

Ligeledes er der taget skridt til at forberede en overenskomst om adgang til højere uddannelse. En udredning om de praktiske konsekvenser ved en overenskomst, herunder især de praktiske konsekvenser på uddannelsesstederne, vil blive gennemført inden udkast til overenskomst sendes til høring på de højere uddannelsesinstitutioner. Et ministerrådsforslag skønnes at kunne foreligge på Nordisk Råds session i 1993.

Udredningsarbejdet omkring problemløsninger vedrørende de akademiske merit- og ækvivalensspørgsmål er sat i gang. Udredningsarbejdet, som sigter mod at fremlægge en plan for nordisk arbejdsdeling vedrørende hele uddannelser eller dele deraf, vil blive iværksat efterfølgende.

Med hensyn til finansiering af Nordplus-programmets udbygning vil Nordisk Ministerråd fra år til år i forbindelse med budgetfastsættelsen tage stilling til om og i hvilket omfang denne skal finansieres nationalt.

Ministerrådet agter gennem den årlige virksomhedsberetning at rapportere om gennemførelsen af Samarbejdsprogram for højere uddannelse.

Kapitel X

Arbejdsmarked

1 Sammenfatning

Situationen på arbejdsmarkedet i Norden er som helhed påvirket af afmatningen i den internationale konjunktur. I Norge og Danmark er der på trods heraf opnået en stabilisering af situationen, medens en stigende arbejdsløshed som følge af konjunkturafmatningen er slået igennem i løbet af 1991 i Sverige, Finland og Island.

Der er samtidig en række positive udviklingstræk, som giver forventning om en stabilisering af den samlede beskæftigelse og en aftagende vækst i ungdoms- og langtidsarbejdsløsheden.

Den nordiske samordning af landenes stillingtagen til internationale fora fortsættes i 1991 med en kontinuerlig drøftelse af de nordiske landes deltagelse i internationale organisationer samt holdningen til udviklingen af den vesteuropæiske integration og demokratiseringsprocessen i Østeuropa.

Hovedaktiviteterne inden for det nordiske samarbejde på er bl. a. engagementet i den økonomiske handlingsplan fra 1989 til og med 1992. Projektvirksomheden på arbejdsmarkedssektoren dækker alle delområder inden for samarbejdsprogrammet og omfatter en række projekter inden for de nye handlingsplaner. Endvidere videreføres en omfattende projektvirksomhed på migrationsområdet.

Man har igangsat arbejdet med et nyt ministerrådsforslag om efter- og videreudddannelse som vil komme igang i 1992 med en tidsplan til udgangen af 1995.

Embedsmandskomiteen har afsluttet arbejdet med en organisationsudvikling af Ministerrådets ansvarsområde. Man har i 1991 sammenlagt arbejdsmarkeds- og arbejdsmiljøsektorerne på embedsmandskomiténiveau, og reorganiseret den faglige udvalgsstruktur under embedsmandskomiteen med henblik på en rationalisering og effektivisering af møde- og projektvirksomheden.

2 Indledning

2.1 Den generelle udvikling på arbejdsmarkedet

Situationen på arbejdsmarkedet var i 1991 påvirket af en forstærket konjunkturafmatning i den internationale økonomi. Der er intet ensartet mønster i konjunkturudviklingen. Frem til slutningen af 1990 var udviklingen i Sverige karakteriseret ved en fortsat økonomisk højkonjunktur med et pres på efterspørgslen efter arbejdskraft med flaskehalsproblemer på mange delarbejdsmarkeder både inden for den private og den offentlige sektor. Samtidig kan man dog registrere en øget arbejdsløshed som er slået kraftig igennem i løbet af 1991. I Finland har den økonomiske udvikling været positiv igennem 1980-erne, men fra begyndelsen af 1991 har konjunkturerne vist en stærkt nedadgående tendens, med stærkt voksende arbejdsløshedstal.

Den internationale konjunkturafmatning har påvirket Danmark og Island i løbet af 1990 med en relativ kraftig vækst i arbejdsløsheden, specielt for de

socialt truede grupper på arbejdsmarkedet. I Norge ændredes situationen i løbet af 1989 fra stort set fuld beskæftigelse med markante flaskehalse, bl. a. inden for bygge- og anlægssektoren til en situation med relativ høj arbejdsløshed. En omfattende arbejdsmarkedspolitisk indsats i 1990 og 1991 har bidraget til en stabilisering af situationen.

I Sverige er de traditionelle beskæftigelsesforanstaltninger reduceret i væsentligt omfang. Hovedelementerne i nye tiltag er at styrke den virksomhedsinterne uddannelse med henblik på kvalifikationsudvikling af beskæftigede på områder, hvor der er mangel på erhvervskvalificeret arbejdskraft. Denne indsats er udbygget med en vikarordning for langtidsarbejdsløse, der får midlertidige job som vikarer for arbejdstagere, der er på uddannelse i forbindelse med ansættelsen. Derudover har man øget indsatsen for at få flygtninge og arbejdshandicappede placeret på arbejdsmarkedet i større omfang. Ungdomsarbejdsløshedslovgivningen er ændret til målrettede ungdomsforanstaltninger, så unge hurtigere kommer i indskolingspladsen, der er rettet mod ordinære job.

I Finland er beskæftigelsesloven fra 1988 trådt i kraft i hele landet fra begyndelsen af 1991. Loven indeholder bl. a. en garanti om arbejde til unge og langtidsarbejdsløse. Adgangen til arbejdsmarkedsservice er forbedret ved en udbygning af servicenettet, etablering af særlige pladsinformationskontorer, organiseret EDB-baserede selvbetjenings- og informationscentre samt ved afprøvning af flexible åbningstider ved arbejdskraftkontorerne. En ny lov om arbejdsmarkedsuddannelse er vedtaget i 1990 også med en ikrafttræden i 1991. Efter den nye lov kan arbejdsmarkedsforvaltningen købe den uddannelse, som kunderne behøver direkte fra uddannelsesarrangørerne og udnytte omkostningsbestemte tilbud ved uddannelsesforanstaltninger. For at forbedre effektivitet og produktivitet inden for arbejdsmarkedsforvaltningen har man i 1991 iværksat et planlægningssystem baseret på resultatstyring.

I Norge videreføres et omfattende program af beskæftigelsesfremmende tiltag, som har opfanget væksten i arbejdsløsheden for de velkvalificerede grupper, der rammes af arbejdsløshed for første gang, og afbødet varige virkninger for de socialt truede grupper. Omfattende tiltag inden for den økonomiske politik i et samspil med den aktive beskæftigelsespolitik har stabiliseret udviklingen på arbejdsmarkedet.

I Danmark drøftes en omfattende arbejdsmarkedsreform bl. a. med en revision af indsatsen for langtidsarbejdsløse. En reform vil i givet fald baseres på en evaluering af arbejds-og uddannelsestilbuds- samt iværksætterordningerne.

En kraftig forværring af situationen på arbejdsmarkedet i Island, med faldende bruttonationalprodukt igennem flere år, har medført en aftagende efterspørgsel efter arbejdskraft. For første gang i efterkrigstiden registreres arbejdsløshed af permanent karakter i visse sektorer. Regeringen i Island har iværksat initiativer og en række tiltag, som tilsammen skal modvirke tendenserne til en vigende økonomisk konjunktur. Regeringen har bl. a. iværksat tiltag for at øge de erhvervsrettede fag- og arbejdsuddannelser. Et omfattende program er startet for at finde nye veje for at forbedre produktiviteten og produktionsvilkårene. Aftaler på arbejdsmarkedet, kædet sammen med økonomisk-politiske, tiltag, bidrager til en stabilisering af inflationstakten.

Om arbejdsmarkedet og arbejdsmarkedspolitikken henvises i øvrigt til arbejdsmarkedssektorens årsrapport: Arbejdsmarked og arbejdsmarkedspolitik i Norden 1990, NORD 1991:21.

2.2 Nordisk samordning i internationale fora på arbejdsmarkedspolitikkens område

Det nordiske samarbejde på arbejdsmarkedsområdet følger udviklingen i de internationale organisationer, som har betydning for den nationale arbejdsmarkedspolitik. Den nordiske samordning i internationale fora drøftes på embedsmandskomiteens og Ministerrådets ordinære møder med henblik på koordinering og samordning af synspunkter samt evt. behov for fællesnordisk opfølgning af beslutninger i andre internationale fora.

Forud for de årlige styrelsesmøder i Den internationale arbejdsorganisation (ILO) afholder de ILO-ansvarlige ministerier i de nordiske lande samråd med henblik på en afstemt nordisk stillingtagen til de emner, der er på dagsordenen. Endvidere drøftes generelle ILO-spørgsmål, som f eks arbejdet i industrikomiteerne, ligestillingspolitikken samt øvrige emner af nordisk relevans. På det nordiske ILO-samråd i maj måned drøftes de sager, der behandles ved den årlige arbejdskonference i juni måned. Der holdes nordiske koordinationsmøder under såvel styrelsesrådsmøderne som under arbejdskonferencen. Der er i øvrigt jævnlige kontakter mellem de nordiske lande om ILO-spørgsmål.

De nordiske lande samarbejder i OECD's komité for arbejdsmarkeds- og sociale spørgsmål om opfølgningen af rekommendationen om aktiv arbejdsmarkedspolitik, "A new framework". Opfølgningen er også behandlet på det nordiske samrådsmøde mellem Ministerrådet og arbejdsmarkedets parter.

Tilpasning til EFs indre marked følges af embedsmandskomiteen og Ministerrådet, hvor Danmark løbende orienterer om aktuelle spørgsmål inden for beskæftigelses-og arbejdsmarkedspolitikken i EF.

I forbindelse med arbejdsprogrammet for Baltikum og Østeuropa videreføres en samordning af de nordiske landes kontakter med forskellige lande i Østeuropa med en hovedvægt på udviklingen i Baltikum. Det generelle arbejdsprogram følges op med en fælles erklæring om arbejdsmarkedssektorens relationer til myndighederne i de baltiske lande.

3 Samarbejdet på arbejdsmarkedsområdet i 1991

Den følgende redegørelse følger samarbejdsprogrammets opdeling i prioriterede områder samt de igangværende handlingsplaner. Migrationssamarbejdet, der varetages af Kontaktgruppen for migrationsspørgsmål, som er nedsat under Nordisk embedsmandskomite for arbejdsmarkeds- og arbejdsmiljøpolitik (EK-A), omtales særskilt i kapitel II, afsnit 2.1.4.

Arbejdsmarkedsområdet er fagligt ansvarlig for arbejdet med følgende rekommandationer:

21/1985/s	Program for støtte og hjælp til udforsikrede arbejdsløse (A 682/s)
13/1989/k	Utbildnings- och praktikantutbytessamarbete med EG (A 840/k)
32/1990/s	Program mot ungdomsarbetslösheten (A 896/s)

3.1 Det fælles nordiske arbejdsmarked

Inden for den nye økonomiske handlingsplan, Et stærkere Norden, 1989—92, er der igangsat et omfattende, faseopdelt projektprogram om en effektivisering af den nordiske arbejdsformidling. Inden for programmet er der iværksat delprojekter bl. a. om den grænseregionale arbejdsformidling, informationsma-

teriale til arbejdssøgende og arbejdsgivere, uddannelse af arbejdsformidlingsmedarbejdere, videreudvikling af edb-samarbejde over landegrænserne m.v. Der arbejdes med forsøgsprojekter, hvor hvert land har terminaladgang til et udvalg af ledige pladser i de øvrige landes registre med henblik på en permanent ordning inden for arbejdsformidlingskontorernes nationale driftsorganisation. Dette system udvikles med information om ledige pladser og mulighed for at søge job i et andet nordisk land.

Der er igangsat et omfattende projektprogram om arbejdsmarkedsuddannelserne, det s. k. flaskehalsprojekt under den nye økonomiske handlingsplan.

Spørgsmålet om Nordkalottens arbejdsmarkedsuddannelsescenter er behandlet i en særlig udredning, der fastslår at centret ikke kan organiseres som en egentlig nordisk institution. Fra og med 1991 er der indgået en aftale om centrets fremtidige drift og organisation, som efterfølgende vil blive udmøntet i en særlig aftale mellem de tre berørte lande. Aftalen vil sikre den fortsatte drift og bevare den "nordiske profil", som karakteriserer aktiviteterne på centret.

Den reviderede overenskomst om ydelser ved arbejdsløshed med fællesnordiske tillempningsforskrifter trådte i kraft den 1. december 1987. Erfaringerne med overenskomsten følges af en nordisk embedsmandsgruppe i samarbejde med arbejdsløshedskassernes nordiske samorganisation og socialforsikringsmyndighederne i Island og Norge. Myndighederne og arbejdsløshedskasserne afholder hver andet år et fælles møde, hvor man bl. a. drøfter erfaringer med overenskomsten.

3.2 Arbejdsmarkedets funktionsmåde

Der er i 1989 iværksat en undersøgelse af flexibiliteten på de nordiske arbejdsmarkeder. Undersøgelsen vil blive afsluttet i 1992.

I 1991 har man startet et nyt projekt om ubalancer på arbejdsmarkedet.

3.3 Samspillet mellem den økonomiske politik og arbejdsmarkedspolitikken

Under den nye økonomiske handlingsplan er der iværksat et omfattende projektprogram, det s. k. paraplyprojekt om udviklingen på arbejdsmarkedet i 1990-erne. Der vil ske en løbende rapportering fra programmets delprojekter, udgivelse af artikler og lærebøger m.v.

3.4 Metodeudvikling m. m.

Der videreføres temaseminarer, som er en uddannelsesforanstaltning for arbejdsformidlingens medarbejdere. Emner i 1991 er bl. a. udfordringen for arbejdsmarkedspolitikken som følge af internationaliseringen af de nordiske arbejdsmarkeder. Et seminar i 1991 om "udstødningen fra arbejdsmarkedet" afslutter en række operative projekter på dette emneområde.

Som en uddannelsesforanstaltning har man i 1990 startet en udvekslingsordning for arbejdsformidlingens medarbejdere som evalueres i 1991.

3.5 Arbejdsmarkedssamarbejdets medvirken i den nye ligestillingshandlingsplan, 1989–93

Arbejdsmarkedssamarbejdet medvirker direkte med to projekter i den nye ligestillingshandlingsplan.

Som opfølgning af BRYT-projektet gennemføres i 1990—92 et projekt om ligestillingsmetodikken på arbejdsformidlingskontorerne. Projektet baseres på evalueringen af BRYT-projektet, således at man alene viderefører elementer, som vil være nyttige for arbejdsformidlingernes arbejde med placering og omskoling af kvinder på arbejdsmarkedet.

Det andet projekt vedrører mulighederne for kvinder for at starte egen virksomhed. Også her bygger man videre dels på erfaringerne fra BRYT. Dette projekt er afsluttet i forbindelse med en nordisk konference i 2. halvdel af 1991.

4 Nordisk Råds ytringer og rekommandationer

4.1 Nordisk Råds ytring

Nordisk Råd har i *udtalelse nr 6/1991* punkt 2 henstillet til Nordisk Ministerråd at "Ungdomsarbetslösheten bör även fortsatt vara föremål för nordiska insatser."

Nordisk Ministerråd ønsker i den anledning at fremføre følgende:

Ministerrådet afgiver en meddelelse til rek. nr 32/1990/s med nationale opfølgningsrapporter om samme emne, hvortil der henvises.

4.2 Nordisk Råds rekommandationer

4.2.1 *Meddelelse om rekommandation nr 21/1985/s angående program for støtte og hjælp til udforsikrede arbejdsløse (A 682/s)*

Rekommandationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda hur stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa bör kunna utformas på den nordiska arbetsmarknaden".

Nordisk Ministerråd meddeler:

Ministerrådet har valgt at prioritere projekter om indsatser der modvirker udstødning fra arbejdsmarkedet. De nordiske aktiviteter er iværksat i forbindelse med flere projekter bl. a. om modernisering af beskæftigelsespolitikken og præventive foranstaltninger, der skal modvirke udstødning, herunder "udforsikring". Emnet behandles også inden for prioriterede områder under paraplyprojektet med analyser af indsatsen for de svage grupper på arbejdsmarkedet.

Ministerrådet vurderer, at den projektvirksomhed, der er iværksat på dette område belyser problemstillingen på en dækkende måde og anbefaler på den baggrund at rekommandationen afskrives.

4.2.2 *Meddelande om rekommendation nr 13/1989/k angående utbildnings- och praktikantutbytessamarbetet med EG (A 840/k)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att de nordiska länderna i samarbete med intresseorganisationer skall verka för att samordnat forcera utbildnings- och praktikantsutbytessamarbetet med EG."

Nordisk Ministerråd meddeler:

I årsberetningen 1990 afgav Ministerrådet nationale rapporter om opfølgningen af rekommendationen i de enkelte lande.

Under hensyntagen til EØS-forhandlingerne er der ikke iværksat nordiske tiltag på området i 1991. Det forventes, at de nordiske EFTA-lande ud over Erasmus-programmet vil deltage i EF's udvekslingsprogrammer for unge arbejdssøgere og praktikanter inden for rammerne af EØS-aftalen efter beslutning i de enkelte lande. I den sammenhæng overvejes, om det særlige nordiske ungdomsudvekslingsprogram, Nordjobb, skal have en relation til EF's programmer eller om Nordjobb videreføres alene som en nordisk aktivitet.

Mulighederne for udvikling af Nordjobb-projketet overvejes i forbindelse med evalueringen i 1993 af projektets aktiviteter og driftsbevillingen over det nordiske budget.

Det er ikke i de enkelte lande væsentlige ændringer i deltagelsen i internationale ungdomsudvekslingsprogrammer.

4.2.3 *Meddelande om rekommendation nr 32/1990/s angående program mot ungdomsarbetslösheten (A 896/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utforma ett program för att i de nordiska länderna minska ungdomsarbetslösheten genom arbets- och utbildningserbjudanden och att därvid prioritera utsatta grupper."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Det er Ministerrådets opfattelse, at ungdomsarbejdsløshedsproblemet er af begrænset omfang og at der ikke vil ske en vækst de kommende år. Den demografiske udvikling sammenholdt med en forventet vækst i efterspørgslen på kvalificeret arbejdskraft virker i gunstig retning. Erfaringerne fra alle lande tilsiger, at de iværksatte arbejdsløshedsforanstaltninger fungerer efter hensigten og er velegnede til at opfange de restgrupper, der ikke får gavn af den arbejdsmarkedspolitiske indsats.

Inden for den første økonomiske handlingsplan 1986—88 har Ministerrådet gennemført et omfattende projektprogram med henblik på udvikling af nye tiltag mod ungdomsarbejdsløsheden, som følges op i landenes særlige ungdomsarbejdsløshedsindsats. Det er erfaringerne, at det fællesnordiske projekt på markant vis har bidraget til en kvalificering af de opfølgende generelle tiltag i landene.

Ud fra en nødvendig prioritering af det ordinære budget er det Ministerrådets vurdering, at det ikke er relevant at iværksætte et nyt, omfattende projektprogram specielt rettet mod ungdomsarbejdsløsheden.

Derimod videreføres flere projekter til støtte for de udsatte grupper på arbejdsmarkedet, herunder en analyse af tiltag mod ungdomsarbejdsløsheden. Følgende kan nævnes:

Der er igangsat et projekt, Ungdom og virkemiddelbrug, med henblik på en sammenlignende analyse af effekten af de nationale ungdomsarbejdsløshedsforanstaltninger.

Endvidere gennemføres et omfattende projekt med det formål dels at identificere årsagsmekanismer som forårsager udstødning af de udsatte grupper og dels at vurdere muligheder for at anvende nye og utraditionelle metoder i indsatsen for at bringe de udsatte grupper tilbage på arbejdsmarkedet.

Endelig videreføres et omfattende forskningsprogram om ungdommens muligheder og problemer ved indgangen på arbejdsmarkedet. Dette forskningste-

ma indgår i flere prioriterede områder inden for et omfattende forskningsprojekt, det s. k. paraplyprojekt, der finansieres af den økonomiske handlingsplan, Et stærkere Norden, 1989—92.

Det er Ministerrådets vurdering, at en projektaktivitet af dette omfang er realistisk i forhold til de øvrige aktuelle og relevante opgaver, der også bør behandles inden for det nordiske samarbejde på arbejdsmarkedsområdet.

Ved skrivelse af 23. september 1991 til Nordisk Ministerråd har Nordisk Råd anmodet om en rapportering om den nationale opfølgning af rekommendationen.

Landenes rapporter er underhånden overladt til Nordisk Råds socialudvalg. Ministerrådet henviser til det overladte materiel.

Kapitel XI

Arbejdsmiljø

1 Sammenfatning

Arbejdsmiljøet og dets konsekvenser for menneskers liv og velfærd har gennem årene været genstand for betydelig opmærksomhed i diskussionerne om det moderne velfærdssamfund og den økonomiske politik.

Bestræbelserne for fortløbende at forbedre arbejdsmiljøet også i de nordiske lande løber parallelt med bestræbelserne for at skabe et nordisk hjemmemarked uden handelshindringer.

Disse betræbelser må imidlertid også ses i lyset af de udviklinger, som er i gang i Europa — både inden for og uden for EF. Det er således et mål at kunne deltage i den europæiske integrationsproces uden at give afkald på den højt skattede nordiske ambition på arbejdsmiljøområdet.

Trods begrænsede økonomiske ressourcer drives der til stadighed en kvalificeret og internationalt anerkendt forskning på området, ligesom der uddannes i arbejdsmiljøspørgsmål.

Sammenlignende studier og erfaringsudveksling på arbejdslivs- og arbejdsretsområdet hører også til virksomheden.

For yderligere at forstærke og udvikle det nordiske samarbejde på arbejdsmiljøområdet undertegnede regeringerne i juni 1989 en nordisk konvention om arbejdsmiljø. Konventionen har som et af sine mål, at landene skal fremme en fælles nordisk holdning i internationale sammenhænge.

I bestræbelserne for at gennemføre målsætningen i den nordiske arbejdsmiljøkonvention har Ministerrådet vedtaget et samarbejdsprogram for perioden 1990—1993.

2 Udviklingen i landene

I samtlige de nordiske lande foregår der udvikling i arbejdsmiljølovgivningen, ligesom der sker udvikling i arbejdsmiljømyndighedernes organisering og varetagelse af de opgaver, som skal løses — alt sammen med henblik på at forbedre arbejdsmiljøet.

Parallelt med regeringernes overordnede undersøgelser af arbejdsmiljøvirksomheden i de nordiske lande foregår der en udvikling og modernisering af tilsynsvirksomheden i de enkelte arbejdstilsynsforvaltninger.

I Danmark har Arbejdstilsynet således gennemført en strategi- og organisationsplan, som har til formål at styrke den regionale tilsynsvirksomhed og dermed behovet på den enkelte arbejdsplads. Endvidere er der sket en samordning af miljømyndighedernes indsats over for de enkelte virksomheder, idet der er indgået en samarbejdsaftale mellem arbejdsmiljø- og miljømyndighederne, både på lokalt og på centralt plan.

Arbejdstilsynet i Norge har udarbejdet en strategiplan, hvor målet er at forebygge sundhedsskader i arbejdslivet gennem en styrkelse af det systematiske forebyggende arbejde i virksomhederne, bl. a. ved indførsel af krav om internkontrol. De konkrete mål frem til år 2000 er at reducere livsforkortende

og invaliderende sygdomme med 20 % og dødsulykker og alvorlige arbejdsulykker med 50 %. Herudover er en reduktion af sygefraværet en central opgave. Ved løsningen af problemerne sættes arbejdsgivernes ansvar i fokus gennem de nævnte krav til systematiseret internkontrol.

I Finland har Arbetarskyddsstyrelsen inledt en udredning for at udvikle organisationen, og i Island er man gået over til mere brancherettet virksomhed.

I Sverige er der igangsat et arbejde med at effektivisere og modernisere tilsynsvirksomheden, bl. a. ved gennemførelse af såkaldt systemtilsyn og bedre risikoanalyser.

Endelig må det fremhæves, at arbejdsmiljøarbejdet i de enkelte lande i meget høj grad præges af den udvikling, som foregår i EF. For Danmark, som er medlem, og som dermed direkte er omfattet af EF-reglerne, indebærer dette forpligtelser til at gennemføre vedtagne direktiver og standarder. I de øvrige lande, hvoraf i hvert fald ét er på vej i EF, følger man nøje det igangværende og afsluttede direktivarbejde, ligesom landene direkte deltager i det internationale standardiserings- og certificeringsarbejde—i høj grad på baggrund af en fælles nordisk aktivitet.

3 Samarbejdets struktur på arbejdsmiljøområdet

Det nordiske samarbejde på arbejdsmiljøområdet har en lang tradition. En selvstændig embedsmandskomité blev således etableret i 1973, men er i 1991 blevet lagt sammen med embedsmandskomiteen for arbejdsmarkedsforhold, således at aktiviteterne nu varetages af Embedsmandskomiteen for arbejdsmarkeds- og arbejdsmiljøpolitik.

Arbejdsmiljøvirksomheden reguleres på det formelle plan af den nordiske arbejdsmiljøkonvention og af samarbejdsprogrammet.

På arbejdsmiljøområdet spiller arbejdsmarkedets parter en betydelig rolle, når det drejer sig om at formulere og leve op til de politiske mål. Man har derfor gennem de sidste par år søgt at etablere en mere systematisk model for samråd mellem Ministerrådet og parterne — en model som i løbet af kortere tid skal evalueres.

Aktiviteterne inden for arbejdsmiljøområdet er i 1991 foregået i 3 permanente grupper. Arbejdsgruppen for arbejdsmiljøforskning har haft ansvar for at koordinere og følge forskningsprojekterne inden for området. Arbejdsgruppen for arbejdsmiljøtilsyn har ansvar for nordisk samordning af arbejdsmiljøforskrifter samt for koordinering af nordiske synspunkter i det internationale standardiseringsarbejde. Endelig har den særskilte kontaktgruppe for arbejdsliv og -ret drøftet spørgsmål vedrørende arbejdstid, medbestemmelse og andre tilsvarende spørgsmål. Ud over de 3 permanente grupper har der i de senere år været etableret en ad hoc-gruppe vedr. Norden og EF, hvor særligt EF-relaterede spørgsmål har været behandlet.

Til arbejdsmiljøsektoren hører også en nordisk institution for videreuddannelse inden for arbejdsmiljøområdet (NIVA). Året 1991 har været det første, hvor NIVA har været omfattet af Ministerrådets forsøgsordning med 3-årig mål- og rammestyring, hvilket bl. a. indebærer en betydelig mere selvstændig virksomhed for NIVA.

Til arbejdsmiljøsektoren er der overgivet følgende rekommendationer fra Nordisk Råd:

15/1987/s Erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor
24/1991/e Koncernfacklig samverkan i Norden (A 949/e)

4 Virksomheden 1991

4.1 Forskningsvirksomhed

Initiering og opfølgning af forskningsvirksomheden har ligesom i de tidligere år haft en høj prioritet i det nordiske samarbejde på arbejdsmiljøområdet. For at få lejlighed til at udveksle erfaringer og danne nye kontakter afholdes der årligt et nordisk arbejdsmiljømøde for forskere og specialister på området.

Blandt de projekter, som er pågået i løbet af året, skal følgende særligt fremhæves:

a) Nordisk grænseværdidokumentation

Dette samarbejde har foregået gennem en årrække med henblik på at sammenstille og vurdere videnskabelig dokumentation som underlag for tilsynsmyndighedernes beslutninger om arbejdshygiejniske grænseværdier. Formålet er at kunne sammenstille den nordiske sagkundskab og det dokumentationsunderlag, som findes i de enkelte lande, og derved undgå dobbeltarbejde. Der er gennem årene udarbejdet dokumentation for knap 100 stoffer. Dokumentationen har skabt stor international opmærksomhed, og har bl. a. resulteret i en samarbejdsaftale med NIOSH (National Institute of Occupational Safety and Health)i USA samt med hollandske arbejdsmiljøforskere. For at gøre dokumenterne tilgængelige for international anvendelse udgives der årligt en resumesamling på engelsk.

b) Kemiske emners fosterskadende effekter

Viden om, hvilke faktorer i arbejdsmiljøet, som kan medføre genetiske skader og fosterskader, er i almindelighed meget mangelfulde. Det er derfor vigtigt at kunne udnytte en samlet nordisk ekspertice for at kunne nå frem til det bedst mulige kundskabsunderlag. Der er derfor igangsat et nordisk projekt, hvor man analyserer omkring 10 emner ud fra hvilken eventuel fosterskadende effekt, de kan have på mennesker.

c) Ætiologiske fraktioner og arbejdsrelateret sygelighed

Ætiologiske fraktioner er et vigtigt begreb i forbindelse med fremtidige beslutninger om fordeling af ressourcer til gennemførelse af forebyggende foranstaltninger og forskning. Den ætiologiske fraktion defineres som: Den andel af en aktuel sygdomsforekomst, som ikke ville være forekommet, hvis en risikofaktor ikke fandtes. Der er igangsat et nordisk projekt om beregning af ætiologiske fraktioner ved den arbejdsrelaterede sygelighed. Projektet kræver betydelige ressourcer, da man i princippet må estimere ekspositionerenes udbredelse for hvert land for sig. Da erhvervsforholdene i de nordiske lande imidlertid er forholdsvis ensartede, er det relevant, at de nordiske lande koordinerer indsatsen. I første omgang gennemføres studier for bevægeapparatlidelser og for cancer.

d) De ældres arbejdsmiljø

Med baggrund i, at aldersprofilen i arbejdsstyrken forskydes i retning af, arbejdsstyrken bliver ældre, er der igangsat et projekt, hvor man søger analyseret de ældre arbejdstageres arbejdsmiljø. Man håber ved en sådan analyse at kunne finde frem til, under hvilke betingelser, den ældre arbejdsgruppe kan forblive på arbejdsmarkedet, uden at der opstår nogen særskilt belastning for denne gruppes sikkerhed og sundhed.

e) Arbejdshygiejnisk og toksikologisk udredning om nye materialer og produkter

I de nordiske lande foregår en kraftig udvikling omkring nye materialer og industriel anvendelse. Da den arbejdshygiejniske og sundhedsmæssige erfaring vedrørende disse materialer er meget spredte, er der igangsat et projekt, hvis formål er at belyse, hvilke nye materialer, der er under introduktion i nordiske industrier. Der udarbejdes arbejdshygiejniske og toksikologiske vurderinger af udvalgte materialer og produkter, med henblik på, at man tidligt i arbejdet med udviklingen af nye materialer vil kunne pege på og tage stilling til de sundhedsmæssige aspekter ved deres anvendelse.

4.2 Tilsynsvirksomhed

Den klassiske opgave på tilsynsområdet er at virke for en harmonisering af arbejdsmiljøforskrifterne i de nordiske lande. Dette mål er også fastslået i den nordiske arbejdsmiljøkonvention og har resulteret i en særlig ordning for, hvordan landene skal informere hinanden i forbindelse med, at gamle forskrifter bliver ophævet og nye kommer til.

Også — eller måske især — på dette område er aktiviteterne dog stærkt præget af det internationale samarbejde, særligt aktiviteterne i forhold til EF.

Blandt tilsynsprojekterne skal følgende særligt fremhæves:

a) Internationalt standardiseringsarbejde

Udviklingen i Europa og den nye metode, som indebærer, at de tekniske specifikationer i tilknytning til EF's handelshindringsdirektiver udarbejdes af standardiseringsorganisationerne CEN og CENELEC, har betydet en betydelig omprioritering af tilsynsmyndighedernes arbejde på forskriftsområdet.

For at forstærke de nordiske arbejdsmiljømyndigheders engagement og mulighed for at påvirke det europæiske standardiseringsarbejde er der indtil udgangen af 1992 afsat særskilte midler i den økonomiske handlingsplan. Disse midler udnyttes på arbejdsmiljøområdet til at samordne de nordiske landes synspunkter og til at koordinere og finansiere deltagelsen i de forskellige CEN-arbejdsgrupper. I 1991 har det ved brug af disse midler været muligt med nordisk deltagelse i op mod 80 arbejdsgrupper.

b) Effektivisering af tilsynsmetoder

I løbet af beretningsåret er der igangsat et nyt projekt, hvor formålet er at analysere og finde frem til metoder til forbedring og effektivisering af tilsynsmetoderne. Herudover er det tanken at belyse de kvalifikationsmæssige konsekvenser af igangværende og fremtidige bestræbelser for at udvikle og effektivisere disse metoder. Endelig lægges der op til skabelse af større viden, indsigt og forståelse såvel centralt som decentralt for de nye tilsynsmetoder.

c) Udvikling af en støjdatabank for at modsvare EF's støjdeklarationsanvisninger

Dette projekt, som er nyigangsat, har til mål at udvikle en nordisk støjdatabank for på denne måde at kunne modsvare de europæiske anvisninger for støjdeklaration af maskiner. Hvis denne støjdatabank vil blive anvendt som base for den kommende europæiske støjdatabank, vil de nordiske erfaringer kunne udnyttes i hele Europa.

d) Arbejdsmiljø, sundhed og økonomi

I de nordiske lande har man i lang tid diskuteret omkostningsaspekter og hvordan sådanne kan kombineres med arbejdstilsynsforskrifter og praktisk arbejdsmiljøarbejde.

Inden for området er der i 1991 igangsat et projekt om arbejdsmiljø, bedriftsstrategier og økonomi i tjenesteyting. Målsætningen med denne undersøgelse er bl. a. at øge forståelsen for, at investeringer i det psykosociale arbejdsmiljø ofte er lige så konkurrencefremmende og økonomisk lønsomme som for eksempel investeringer i ny teknologi. Som led i projektet vil forskerne på udvalgte virksomheder undersøge sammenhængen mellem virksomhedernes arbejdsmiljø og produktionsresultat.

4.3 Arbejdsliv og arbejdsret

Kontaktgruppen for arbejdslivs og arbejdsretsspørgsmål har gennem en årrække varetaget spørgsmål om bl. a. retsforholdet mellem arbejdsgivere og arbejdstagere, om arbejdsorganisation og medbestemmelse, om arbejdstidsspørgsmål og om konsekvenserne af ny teknologi.

Udover den løbende drøftelse og erfaringsudveksling skal følgende projektaktiviteter fremhæves:

a) Arbejdsretten i Norden og den nordiske model

En videreudvikling af det nordiske samarbejde på det arbejdsretlige område betyder, at der må foretages en redegørelse for og vurdering af forskelle og ligheder mellem de nordiske lande.

Dette er bagrunden for, at der er iværksat et komparativt studie af arbejdsretten i Norden. Projektet har resulteret i en foreløbig rapport, og det forventes, at projektet afsluttes i løbet af 1992 med udgivelsen af en samlet fremstilling af det nævnte tema. De involverede forskere er opmærksom på den EF-udvikling, som vil komme til at præge også det arbejdsretlige område. Dette tema vil blive berørt i den afsluttende rapport.

b) Den nordiske models fremtid

Demokrati og medvirken er centrale aspekter ved udviklingen i de nordiske landes arbejdsliv. Der er således etableret et godt udbygget aftale- og regelværk for medvirken og partssamarbejde i arbejdslivet. Dette system kaldes ofte "Den nordiske model".

Internationaliseringen af økonomi og næringsliv samt EF's indre marked vil imidlertid påvirke de samarbejdsrelationer, som er etableret lokalt og nationalt. Der er derfor givet støtte til et tværfagligt nordisk projekt med det sigtemål at studere nogen af de problemer, som internationaliseringen vil kunne rejse for den nordiske model og nordisk arbejdsliv fremover.

c) Arbejdsvilkår og kønsdeling

I international sammenhæng ser man ofte på de nordiske lande som foregangslande i arbejdet med ligestilling mellem kønnene. Kønsdelingen i arbejdslivet er imidlertid ikke aftaget til trods for, at kvindernes andel af arbejdskraften er øget kraftigt de sidste 20 år.

Gennem en nordisk undersøgelse af arbejdsvilkår, sociale relationer og psykologiske faktorer i tradidionelle mands-og kvindeerhverv søger man at finde frem til mulige årsager og følger af denne kønsdeling for individer, familier, organisationer etc.

4.4 Ligestillingsspørgsmål

Inden for sektoren håndteres ligestillingsspørgsmål i forbindelse med flere projektaktiviteter. Som et særligt fremtrædende eksempel kan der henvises til ovennævnte under 4.3 c) nævnte projekt om arbejdsvilkår og kønsdeling.

Dele af dette projekts resultater er i øvrigt indgået i en nordisk ligestillingskonference om kvinder i monotont arbejde. Konferencen afholdtes i november 1991 og havde som temaer i øvrigt spørgsmålet om, hvorfor kvinder havner i monotont arbejde samt en drøftelse af muligheder og begrænsninger for kvinder til at gå over i mandedominerede erhverv.

Herudover er ligestillingsspørgsmål bl. a. berørt i den under 4.3 a) nævnte rapport om komparativ arbejdsret, idet der her indgår en gennemgang af bl. a. bestemmelser om kønsdiskriminering.

Ligestillingsspørgsmål indgår også i bogen "Hvad koster et barn i tid", som er et resultat af en projektaktivitet inden for sektoren, jf. nedenfor under 5.1.

Endelig kan det oplyses, at der i september 1991 har været afholdt en nordatlantisk konference om arbejdsmiljøet i fiskeindustrien, hvor man bl. a. har belyst de arbejdsmiljøbelastninger (f eks hudproblemer), som findes i fiskeindustrien, og som i væsentlig grad rammer kvinder.

4.5 Arbejdsmiljøet i Europaperspektiv

Den aktuelle udvikling inden for EF og EFTA har ført til nye udfordringer og muligheder i det nordiske samarbejde på arbejdsmiljø- og arbejdslivsområdet. Adskillige EF-direktiver, som vedrører sikkerhed og sundhed på arbejdspladsen, er blevet vedtaget i de senere år. I tilknytning til de såkaldte handelshindringsdirektiver pågår der sædvanligvis også udarbejdelse af tekniske specifikationer i regi af de europæiske standardiseringsorganer CEN og CENELEC.

I standardiseringsorganerne er alle de nordiske lande medlemmer og kan således hver for sig påvirke indhold og arbejde. Som et supplement til det nationale arbejde — og i lyset af de personelle og økonomiske ressourcer i de enkelte lande — har Ministerrådet indtil udgangen af 1992 afsat særskilte midler til brug for nordisk samordning i det internationale standardiseringsarbejde. På arbejdsmiljøområdet har dette resulteret i en ordning, som indebærer, at man på nordisk plan koordinerer synspunkter og fordeler deltagelse i en række prioriterede standardiseringsaktiviteter. I løbet af året 1991 har de nordiske lande således deltaget i arbejdet i omkring 80 forskellige internationale arbejdsgrupper på standardiseringsområdet.

4.6 NIVA's virksomhed

Den nordiske institution for videreuddannelse i arbejdsmiljøspørgsmål (NIVA) afholder kurser, seminarer og symposier for videreuddannelse af forskere og andre specialister inden for arbejdsmiljøområdet. Virksomheden finansieres for største delen af Ministerådet og til en vis del af kursusafgifter.

Siden begyndelsen af 1991 har NIVA deltaget i forsøgsvirksomheden med 3-årig mål- og rammestyring, hvilket indebærer, at NIVA får tildelt en bestemt økonomisk ramme, som er kendt 3 år frem i tiden. Omvendt forpligter NIVA sig til at levere et bestemt produkt (dvs afholde et nærmere fastsat antal kurser for et bestemt antal kursister). Fordelen for NIVA er, at det bliver nemmere at planlægge de langsigtede aktiviteter for uddannelsesvirksomheden.

For 1991 har det økonomiske bidrag fra Ministerådet udgjort 3 283 000 DKK, og der har været afholdt 14 kurser/seminarer.

NIVA er inde i en god udviklingsperiode med stor national spredning af kurserne, ligesom NIVA har påbegyndt forberedelsen af afholdelsen af enkelte kurser også uden for Norden.

4.7 Den økonomiske ramme for projektvirksomheden

I 1991 er der til arbejdsmiljøområdet afsat ialt 6 665 000 DKK til projektvirksomhed.

Midlerne har været fordelt således på hovedgrupper:

	DKK
Projekter vedr. arbejdstilsyn	1 800 000
Projekter vedr. arbejdsliv og arbejdsret	1 200 000
Projekter vedr. arbejdsmiljøforskning	2 800 000
Projekter vedr. arbejdsmiljø, sundhed og økonomi	800 000

Hertil kommer, at der fra den økonomiske handlingsplan er afsat godt 1.2 MDKK til brug for de nordiske arbejdsmiljømyndigheders deltagelse i det europæiske standardiseringsarbejde.

5 Nordisk Råds rekommandationer

5.1 Meddelande om rekommendation nr 15/1987/s angående erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor (A 708/s; A 708Ä/s)

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att fortsätta det nordiska erfarenhetsutbytet om arbetstidsfrågor inom ramen för projektprogrammet om arbetslivs- och arbetsrättsfrågor. I detta sammanhang bör småbarnsföräldrarnas behov ägnas särskild uppmärksamhet."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Der er gennem årene sket nordisk erfaringsudveksling om konsekvenserne af nedsat arbejdstid. I forbindelse med projektvirksomheden er der udarbejdet flere rapporter, nemlig "Arbetstid i Norden" (1983), "En nordisk arbetstidspolitik" (1987) og "Småbørnsforældrenes tidsanvendelse" (1990).

Selv om man næppe kan påvise, at de enkelte rapporter direkte har været årsag til ændringer i de nordiske landes regler og praksis, er det utvivlsomt således, at de resultater, som rapporterne fremlægger, er indgået i de enkelte landes overvejelser, ligesom resultaterne er indgået i de nordiske landes fælles drøftelser af disse emner.

Ministerrådet vil stadig — først og fremmest via arbejdet i kontaktgruppen for arbejdsliv og arbejdsret — være opmærksom på arbejdstidsproblemer og andre arbejdslivs- og arbejdsretsspørgsmål. Hertil kommer, at en række af disse spørgsmål også naturligt vil indgå i de kommende års drøftelser i EF. I forbindelse med håndteringen af disse temaer vil den nordiske kontakt være af stor betydning.

Ministerrådet anser dermed, at rekommandationen kan afskrives.

5.2 Meddelelse om rekommandation nr 24/1991/s om koncernfagligt samarbejde i Norden (A 949/e)

Rekommandationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att skyndsamt utarbeta förslag till en samordnad nordisk lagstiftning, som tillförsäkrar löntagarorganisationerna rätt till koncernfacklig samverkan i enlighet med de principer som angivits ovan."

Nordisk Ministerråd ønsker at anføre følgende:

Nordisk Råd har ønsket, at der om denne rekommendation blev afgivet nationale rapporteringer. De nordiske lande meddeler på denne baggrund:

Danmark

I mødet 27. februar 1991 mellem arbejdsministrene gav arbejdsminister Knud Erik Kirkegaard udtryk for, at der efter den danske regerings opfattelse ikke er grundlag for at støtte medlemsforslaget om samordnet nordisk lovgivning om koncernfagligt samarbejde. Det skyldes dels, at arbejdsmarkedets parter i Danmark har forskellig holdning til problemet, dels at man ville afvente et bebudet EF-forslag til direktiv om information og høring af arbejdstagerne i europæiske tværnationale virksomheder.

Dette forslag er siden forelagt for Rådet og er nu under drøftelse i en arbejdsgruppe under EF-Rådet. Det går ud på etablering af et Europæisk Samarbejdsudvalg ("EWC") i større europæiske virksomheder med afdelinger eller datterselskaber i flere medlemslande. EWC skal baseres på aftale mellem virksomheden og repræsentanter for medarbejderne efter visse minimumsforskrifter for indholdet i og proceduren for information og høring.

Den danske regering er som udgangspunkt positiv over for forslaget, med et vist forbehold over for de meget detaljerede minimumsforskrifter. Der må være betydelig fleksibilitet i reglerne af hensyn til de forskelligartede virksomheders varierende forhold.

Endelig stillingtagen beror på den endelige udformning af forslaget og resultatet af igangværende rådslagning med arbejdsmarkedets parter. Der kan ikke siges noget nu om, hvornår behandlingen af forslaget kan forventes afsluttet.

På denne baggrund er der ingen ændring i den danske regerings holdning til forslaget om nordisk lovgivning om koncernfagligt samarbejde.

Finland

Personalens rätt till medbestämmande och rätt att få information inom företag i Finland baserar sig å ena sidan på lagstiftning och å andra sidan på avtal.

Samarbetslagen, som ursprungligen förpliktar enskilda arbetsgivare, har genom en lag (1195/90) som trädde i kraft 1.1.1991 ändrats så, att det har getts

särskilda stadganden i fråga om koncernfackligt samarbete. Enligt dessa stadganden är syftet med det koncernfackliga samarbetet att främja en växelverkan mellan koncernledningen och personalen samt personalens interna växelverkan i Finland.

Lagen gäller koncerner vilkas personal i Finland normalt uppgår till minst 500 personer. Skyldigheterna enligt lagen skall tillämpas vid de till koncernen hörande företag som är verksamma i Finland och som normalt har minst 30 arbetare eller tjänstemän.

Enligt lagen skall det koncernfackliga samarbetet i första hand ordnas genom avtal mellan företaget och personalen. I dessa avtal kan fritt bestämmas om formerna för samarbetet, om personalens representation samt om arrangemang som ansluter sig till information, förhandlingar och personalens interna växelverkan. Avsikten är att det tillvägagångssätt som väljs så väl som möjligt skall anpassas till koncernens existerande verksamhetsformer och organisation.

Om företaget och personalen inte ingår avtal om koncernfackligt samarbete inom ett och ett halvt år efter det at lagen har trätt i kraft, dvs. före 30.6.1992, skall det koncernfackliga samarbetet genomföras på så sätt att lagens minimivillkor uppfylls. Härvid förutsätts att koncernens ledning varje år ger personalen en enhetlig redogörelse för koncernens ekonomiska situation samt därmed förknippad information om produktionen, sysselsättningsläget, lönsamheten och kostnadsstrukturen. Separat information skall ges om beslut som från personalens synpunkt i väsentlig mån ändrar ett till koncernen hörande företags verksamhet. För samarbetet skall företrädare för personalen i regel väljas vid alla de företag som hör till koncernen så att alla personalgrupper blir representerade i det koncernfackliga samarbetet.

Enligt lagen kan centralorganisationerna på arbetsmarknaden och deras medlemsförbund sinsemellan komma överens om tillämpningsområdet för koncernfackligt samarbete, innehållet i detta samarbete och om arrangemang som gäller såväl avtals- som förpliktelseskedet.

Enligt lagen berör det koncernfackliga samarbetet cirka 250 koncerner och ungefär 570.000 arbetare och tjänstemän inom dessa.

Norge

På bakgrunn av Nordisk Råds vedtak om å utarbeide en samordnet nordisk lovgivning om konsernfaglig samarbeid i Norden, avholdt statsråd Borgen et møte med Landsorganisasjonen i Norge (LO) og Næringslivets hovedorganisasjon (NHO) 19. august 1991 for å bli nærmere kjent med partenes syn på vedtaket.

LO er positiv til vedtaket, men antar at arbeidet for en felles nordisk lovgivning er en lang prosess. LO ønsker derfor at de aktuelle departementer raskt tar initiativ til å endre konsesjons- og selskapslovgivningen med tanke på å gi de ansattes organisasjoner rettigheter til konsernfaglig samarbeid.

NHO mener å ha gode erfaringer med de nordiske arbeidsgiverforeningenes felles retningslinjer om nasjonale ordninger hvor det er overlatt det enkelte konsern hvordan deres behov skal ivaretas. NHO er ikke imot at det enkelte konsern etablerer konsernordninger, men antar at det for de fleste er mer naturlig å la konserninformasjonen gis gjennom den lokale ledelse enn å samle representanter for alle datterselskaper til sentrale møter. NHO mener prinsi-

pielt at det ikke er hensiktsmessig å regulere dette området gjennom felles lovgivning.

Kommunaldepartementet vil på bakgrunn av norske lovtradisjoner på området og LOs og NHOs syn, vurdere hvordan vedtaket i Nordisk Råd bør følges opp. Det vil også være nødvendig å vurdere spørsmålet i forhold til hva EØS-avtalen vil bety av eventuell tilpasning til felles EF-regler.

Sverige

Arbetsmarknadsminister Mona Sahlin hade den 23 april 1991 ett möte med företrädare för arbetsmarknadens parter. Där diskuterades olika frågor som

— i vilken omfattning förekommer det idag fackligt samarbete i nordiska koncerner;
— har förutsättningarna för ett nordiskt avtalssamarbete ändrats under de senaste åren;
— vilken betydelse har det direktivförslag som EG- kommissionen lade fram för den nordiska frågan;
— kan erfarenheter av det avtalsreglerade koncernfackliga samarbete som finns i Sverige utnyttjas i ett eventuellt nordiskt lagstiftningsarbete.

Mötet avslutades med att arbetsmarknadsministern förklarade att hon skulle ta kontakt med sina kollegor i Norden och under hösten 1991 återkomma till parterna.

Sedan riksdagsvalet den 15 september 1991 har Sverige en borgerlig regering. Något nationellt initiativ i frågan om koncernfackligt samarbete har inte tagits av den nya regeringen."

Ministerrådet konstaterer med henvisning til ovenstående nationale rapporteringer, at spørgsmålet om koncernfagligt samarbejde optager de nordiske lande i betydelig grad.

Det er dog samtidig Ministerrådets opfattelse, at spørgsmålet ikke er egnet til løsning ved nordiske regler, men at spørgsmålet i stedet må søges løst i en bredere sammenhæng.

Ministerrådet, som senest drøftede spørgsmålet på sit møde den 12. november 1991, finder således, at det videre arbejde med disse spørgsmål med fordel kan ske med udgangspunkt i EF-kommissionens forslag om oprettelse af europæiske samarbejdsudvalg. Den nordiske dimension kan varetages ved udveksling af synspunkter og erfaringer i den nordiske kontaktgruppe for arbejdsliv og arbejdsret.

Ministerådet anser dermed, at rekommandationen kan afskrives.

Kapitel XII

Socialpolitik

1 Sammenfatning

Grundlaget for social- og sundhedsministrenes virksomhed er samarbejdsprogrammet på social- og sundhedsområdet. Hovedindholdet i projektvirksomheden er efteruddanelse af socialpersonale, cancerhandlingsplanen, samt en række projekter på børne-, ældre-, handicap-, misbrugs- og sundhedsområderne.

På institutionssiden arbejdes der med standardisering, specielt europæiske standarder. Nordiska nämnden før handikappfrågor (NNH) har lagt sin virksomhed om og arbejder nu bredt bl. a. med samfundets fysiske tilgængelighed for handicappede.

2 Udviklingen inden for social- og sundhedsvæsenet i Norden

Forebyggelse er fortsat et emne, som ministerrådet arbejder med på baggrund af "Sundhed for alle år 2000". Der er etableret projekter på børneområdet med udgangpunkt i FN's børnekonvention, der også behandler forebyggelse. Konventionen er nu ratificeret af alle landene.

Inden for ministerrådets arbejdsprogram "Norden i Europa til 1992" og i forlængelse af dette, arbejdes der med sundhedsuddannelser, harmonisering af lægemiddellovgivning, etablering af et europæisk system for godkendelse af odontologiske materialer, standardisering af systemer og udstyr til handicappede og af medicinsk udrustning og sygehusartikler.

Der arbejdes også med områder, hvor Norden kan påvirke EF.

3 Grundlaget for samarbejdet på social- og sundhedsområdet

Grundlaget for virksomheden er samarbejdsprogrammet på social- og sundhedsområdet, som blev vedtaget af ministerrådet i juni 1988. Programmet bygger på de mål for europæisk sundhedspolitik, der blev sat op på grundlag af WHO's program "Sundhed for alle år 2000", samt de langsigtede mål for socialpolitikken, der blev vedtaget af FN's interregionale konsultation for socialpolitisk udvikling.

Sektoren er ansvarlig for følgende 17 rekommandationer og en framstællning:

24/1983/s	Klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården (A 618/s)
17/1987/s	Handlingsprogram mot aids (A 744/s)
23/1987/s	Ökade flyttningsmöjligheter för pensionärer i Norden (A 768/s)
30/1989/s	Utbildning och legitimation av kiropraktorer (A 825/s)
31/1989/s	Hjälpmedelsförsörjning för handikappade (A 826/s)
33/1989/s	Ökade insatser inom barn- och familjepolitiken (A 832/s)
35/1989/s	Insatser för minskad alkoholkonsumtion i Norden (A 846/s)
36/1989/s	Plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar, punkt 2 (A 850/s och A 850Ä/s)

26/1990/s Telekommunikation för handikappade (A 864/s)
27/1990/s Forskningssamarbete om amalgam (A 868/s)
28/1990/s Ratificering av FN's barnkonvention (A 891/s)
29/1990/s Uppföljning av FN's barnkonvention (A 891/s)
30/1990/s Homosexuellas sociala situation (A 892/s)
2/1991/s Förbättrade kommunikationsmöjligheter för hörselskadade (A 902/t)
26/1991/s Internationella standardregler för handikappade (A 937/s)
28/1991/s Nordiskt Reumatikerår 1993 (B 113/s)
29/1991/s Finansiering av det nordiska reumatikeråret (B 113/s)
1/1992/s Framställning om samnordiska insatser för personer med epilepsi (A 912/s)

4 Det nordiske samarbejde på social- og sundhedsområdet

4.1 Socialpolitisk ministermøde

Der har været holdt nordisk socialpolitisk ministermøde i juni. Hovedtemaet var legemiddelspørgsmål. Man diskuterede også hvilke konsekvenser en EØS-aftale kan få for det nordiske samarbejde, og tog principbeslutning om, at gøre Nopus (Nordisk utbildningsprojekt til veksling av social service) til permanent institution fra 1993. Man besluttede endvidere at Nordisk uddannelsescenter for døvblindepersonale (NUD) skal være en egentlig institution fra 1992.

4.2 Samarbejde på socialsektorens område

4.2.1 *Generaldirektørernes (social) møde*

Generaldirektørerne har haft sit årlige møde i november 1991. Hovedtemaet var "Internationalisering, herunder forholdet til EF" bl. a. med oplæg om Nordens stilling til EF og til Østeuropa. Det andet tema var "Evaluering af socialtjenesten" bl. a. med oplæg om forsøg, udvikling og decentralisering. Derudover var der rapporter fra de forskellige grupper (børn, handicap, ældre m v) som generaldirektørerne har nedsat.

4.2.2 *Socialhjælp m.v. og socialforsikring*

Undersøgelsen af "Langvarige socialhjælpsmodtagere i Norden" gennemføres i 1989, 1990 og 1991 og omfatter et udvalg på 200 personer i alderen 20—49 år fra en kommune/et distrikt i hovedstadsområderne, som har modtaget kontanthjælp til underhold i mindst 8 måneder inden for de sidste to år, og som modtog kontanthjælp i september 1989. Den skal bl. a. belyse, hvad der gøres/kan gøres for at bringe dem ud af socialhjælpssituationen. Den nordiske rapport forventes foråret 1992.

I projektet "Offentlig styring af private pensioner" har der været gennemført to interviewundersøgelser. Det har bl. a. vist sig at uvidenheden om arbejdsmarkedspensioner og hvilke rettigheder man har i tilfælde af jobskifte er opsigtsvækkende stor. Rapport vil foreligge i slutningen af 1991. Hovedpåstanden er, at alle de nordiske lande står mellem to forskellige pensionspolitiske målsætninger; at sikre alle borgere mindstestandard eller at give alle erhvervsaktive "sikring af tilvændet indtægt".

"Decentralisering og lokalsamfundsudvikling i de nordiske lande" er nu i sidste fase. Man indledet med et arbejdsseminar med deltagelse af de embedsmænd og forskere, der deltager i projektet for bl. a. at diskutere de foreløbige resultater af tendensanalyserne. En nordisk eksempelsamling, der præsenterer et mindre udvalg af særlig perspektivrige projekter samt en rapport er ved at være færdige.

4.2.3 *Børne-, ungdoms- og familiepolitisk samarbejde*

Kontaktkomitéen for børnehaver og fritidshjem har holdt 3 møder i 1991. En vigtig del af møderne er information og erfaringsudveksling inden for børnehave- og fritidshjemsområdet. Det tredje møde var fællesmøde med en nordisk gruppe, der arbejder med børneværn. Temaet var daginstitutioner og forebyggelse. Man drøftet også det fremtidige samarbejde.

I projektet "Barndommen som socialt fænomen" foreligger rapporter fra alle landene, og man er ved af færdigskrive en samlet nordisk rapport, der vil ligge klar i begyndelsen af 1992. Derefter vil der blive afholdt en konference med politikere, embedsmænd, journalister m.v.

Projektet "Barneulykker i Norden" vil efter en periode med dataindsamling og kontaktarbejde afholde en konference i oktober 1991. En rapport fra seminaret vil blive udarbejdet inden årets udgang.

Der arbejdes med et forprojekt om karakteristika ved nogle grupper udsatte børn sammenlignet med andre børn på samme alder fra samme kommune. Målsætningen er at se om det er forhold i omgivelserne, karakteristika ved barnet selv eller en kombination af disse, der bevirker deres udsathed. Man ønsker også at afklare om tiltag kan prioriteres og kombineres på andre måder end nu med baggrund i de resultater som projektet giver.

Der kører to mindre projekter, "Nordisk familiestatistisk rapport", der på grundlag af eksisterende materiale skal give en samlet beskrivelse af familieudviklingen i Norden, og "Barn som statistisk enhed", der skal udarbejde en teknisk rapport om børn som statistisk enhed med konkrete forslag om begrebsapparat m.v. og om statistisk metode. Den sidste er en udløber af projektet "Børn som socialt fænomen".

4.2.4 *Ældreområdet*

"Gamle kvinder i Norden" har afsluttet del I, som har været baseret på analyse af foreliggende statistik. Den er foreløbig formidlet nationalt og i "Social och hälsovårdsnytt i Norden". Rapporten forventes færdig i slutningen af 1991. Del II — en interviewundersøgelse blandt kvinder i alderen 75—84 år er påbegyndt i hvert af deltagerlandene.

I projektet "Ældre og overgreb i hjemmet" er Island nu også med. I øvrigt pågår tre projekter i Finland, et i Sverige og et i Norge. Der skrives artikler om resultaterne fra Finland og fra Sverige. Der kommer en bog om det norske projektet, og man starter op med vejledning og evaluering af et omsorgscenter og et krisehjælpsprojekt. Flere i gruppen er rådgivere for Socialstyrelsen i Sverige, der arbejder med problemstillingen på grundlag af en interpellation i Riksdagen. Redaktionsarbejdet til en bog om det nordiske projekt er påbegyndt, og bogen planlægges færdig i 1993.

Man arbejder også på et forprojekt "Aldersdemens", hvor man bl. a. vil undersøge love og regler, betænkninger, rådgivning og vejledning fra de centrale myndigheder m.v.

4.2.5 *Handicapområdet*

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) er ministerrådets samarbejdsorgan for handicapspørgsmål og har ansvar for koordinering af handicappolitisk arbejde under ministerrådet. NNH arbejder med spørgsmål vedrørende samfundets fysiske tilgængelighed for handicappede, små og specielt udsatte handicapgruppers specielle behov for samfundsservice samt handicapkrav i den informationsteknologiske udvikling.

NNH har gennemført en forstudie om tilgængelighedsnormer i Norden i kontakt med nordiske handicaporganisationer og myndigheder. Den omfatter byggemiljø og kollektive transportmidler. På grundlag af forstudien arbejder man nu med analyse af effekterne af den nuværende lovgivning og med prioritering af områder, der det er vigtigt at sammmenstille fælles nordiske funktionskrav. Prioriteringen gøres bl. a. af hensyn til det pågående og planlagte arbejde inden for EF.

NNH har et projekt om generel handicaptilgængelighed på dataområdet, og et projekt om tilgængelighed inden for telekommunikationsområdet i forbindelse med Nordisk Forum før Telekommunikation och Handikapp, der relaterer sig til rekommandation nr 26/1990/s. NNH har også forsøgsprojektet "Nordiskt utvecklingscenter för handikapphjälpmedel" (NUH), der arbejder med databaserede handicaphjælpemidler.

NNH arbejder også med et nordisk samarbejdsprojekt inden for europæisk standardisering på hjælpemiddelområdet for at sikre nordiske sikkerheds- og funktionskrav. Det europæiske standardiseringsorgan CEN har besluttet at indrette en ny komité for handicaphjælpemidler, derfor er motivet til NNH's samarbejdsprojekt yderligere forstærket.

Fra og med 1991 administrerer NNH støtteordningen for handicaporganisationernes nordiske samarbejde. Samarbejdet med den nordiske handicapbevegelse har fået fastere former. En observatør fra Handicaporganisationernes Nordiske Råd sidder nu i NNH's bestyrelse.

Der kører 7 delprojekter inden for "Nordisk udvikling af tolkeuddannelser inden for hørehandicapområdet": tegnsprogsundervisning, tegnsprogstolkning, tegnsprogstolkeeksamens metodik — indhold—færdighedsniveau,studieplan for uddannelse af voksendøvtolke, mundhåndsystemtolkning, skrivetolkning og døvblindetolkning. De fleste rapporter kommer i løbet af 1991. I rapporten om tegnsprogstolkning anbefales, at tegnsprogstolkeuddannelserne i alle lande bliver af mindst 3 års varighed med mulighed for tolkepraktik i løbet af uddannelsesperioden.

Projektet "Handicap — områdeindsats" har udarbejdet evalueringsmodellen "Bo-spejlet", der er oversat til grønlandsk, islandsk og færøisk. Den skal bl. a. være et arbejdsredskab til, at sætte fokus på indholdet i bokollektiver og være grundlag for, at man arbejder bevidst med at ændre de forhold, der bliver synliggjort ved hjælp af modellen. Der har været holdt kurser med praktikere for at disse kan virke som instruktører.

4.2.6 *Socialstatistisk samarbejde*

Hovedformålet med Nordisk socialstatistisk komité (Nososko) er at skabe og forbedre sammenlignelig socialstatistik. Hvert tredje år udgives publikationen "Social tryghed i de nordiske lande". Der arbejdes nu med en udgave med tal fra 1990, planlagt til offentliggjørelse i 1992. Der sker en væsentlig omlægning af publikationen.

Indledningvis gives der en beskrivelse af befolkning og levevilkår i de nordiske lande. Derefter kommer samlede kapitler bl. a. om familier og børn, om arbejdsløshed, om sygdom, om ældre og om handicappede. Der er tilstræbet at målgrupperelatere statistikken. Der medtages også oplysninger om sociale udgifter omregnet til fælles valuta i såkaldt købekraftparitet. Sandsynligvis vil der også blive medtaget statistik om børn som statistisk tællingsenhed.

Der er to arbejdsgrupper, en servicegruppe og en kontanthjælpsgruppe. Der er desuden iværksat en forstudie, der skal vurdere og afklare behovet for etablering af en nordisk database vedrørende ressourceforbruget på ældreområdet. Arbejdet forventes afsluttet i begyndelsen af 1992.

4.2.7 *Samarbejde vedrørende rusmidler*

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD) skal initiere og stimulere nordisk forskningssamarbejde inden for misbrugsområdet. NAD holder på, at undersøge 1980-talets alkoholpolitik i Norden med tanke på WHO's målsætnng om at mindske alkoholkonsumptinen med 25 % frem til år 2000. Som supplement til de mere traditionelle alkoholpolitiske spørgsmål har NAD i de senere år taget op forskning om familie og nærmiljø, kvinder samt arbejdsliv. Der har bl. a. været afholdt to seminarer om familier/kvinder og alkohol, og rapporten "Kvinnor, rusmedel och kontroll" udkommer i år.

Forskning om hjemløse og socialt udstødte er et nyt tema for NAD. Der skal holdes et seminar i december 1991, og der pågår en studie om hjemløse kvinder i de nordiske hovedstæder.

NAD forsker også i afhængighedsskabende legemidler. På baggrund af levevilkårsundersøgelserne foregår en komparativ analyse af specielle mønstre i legemiddel- og alkoholforbrug. Andre forskere arbejder med brugernes perspektiv på sit forbrug og misbrug af afhængighedsskabende legemidler.

NAD har været med at arrangere et forskerkurs om temaet "Kulturanalytiska ansater før alkohol- och drogforskning". Formålet var at give en oversigt over kulturforskningens aktuelle kunskabsteoretiske og metodiske spørgsmål inden for human- og samfundsvidenskaberne.

Der arbejdes også med et projekt, der involverer hele Østersøen, "Balticumprojektet".

Som led i projektet "Narkotika og kontrolpolitik" er der foretaget en undersøgelse af narkotikadebatten i hovedstadspressen i fire hovedsteder, en sammenligning af lovgivning og retspraksis i landene og en diskursanalyse af et konkret finsk case. Man skal videre bl. a. se på virkningen af kontraktsfængsling og af overførsel til institutionsbehandling af narkomaner.

4.3 *Samarbete på hälso- och sjukvårdsområdet*

4.3.1 *1991 års medicinaldirektörsmöte*

De nordiska medicinaldirektörerna har sedan länge anordnat årliga möten. Dessa möten har utvecklats till ett viktigt forum för erfarenhetsutbyte och samråd rörande aktuella hälso- och sjukvårdsfrågor.

Vid årets möte i Stockholm var huvudtemat "Psykiatrin utifrån ett samhällsperspektiv". Bland övriga punkter på dagordningen var Annus Medicus 1991, Nomesko:s rapport om nordisk hälso- och sjukvård, bemanningen av sjukhusen 1978—1989, ev. nordiskt stöd till WHO:s arbete med alkoholfrågan samt rapporter från WHO och Nordiska ministerrådet.

4.3.2 *Samarbete på tandvårdsområdet*

Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM) är en permanent nordisk institution med uppgift att genom systematisk utprovning och målinriktad forskning arbeta för att material, som används inom tandhälsovården i de nordiska länderna, fyller hälsomässiga och tekniska krav. Därtill kommer arbetet med utvecklandet av bättre material och metoder samt upplysningsverksamhet.

Under perioden 1991—1993 deltar NIOM i ett försök med flerårig mål- och ramstyrd budgetering (kontraktstyrningsprinciper) av några nordiska institutioner.

Institutets arbetsuppgifter kan indelas i materialprovning (35 %), forskning (35 %), standardisering (10 %), informations- och utredningsverksamhet (10 %) och administration (10 %).

På *materialprovningsområdet* har NIOM på grund av bl. a. pressad arbetssituation och problem med inköp på den nordiska marknaden provat lite färre produkter än förra året, ca 90. Arbetet i samband med ackreditering av NIOM som provlaboratorium och certifieringsorgan i det framtida materialprovningsarbetet i Europa har fortsatt under året.

NIOM är engagerat i *standardiseringsarbetet* i ISO (International Organization for Standardization), CEN (Comité Européen de Normalisation) och i mindre grad inom FDI (Fédération Dentaire International). Inom ISO och CEN ökar nuförtiden insatserna på området medicinsk utrustning som omfattar odontologiska material och utrustning.

Forskningen har sträckt sig över en rad viktiga materialgrupper såsom metaller, plast och porslin. vidare har NIOM utfört en rad biologisk/kliniska studier för att klarlägga olika materials kvalitet och biverkningar, bl. a. alternativ till amalgam.

Upplysningverksamheten har som tidigare år främst rört publicering och distribution av NIOM:s listor till alla tandläkare och tandtekniker i Norden, publicering av artiklar i vetenskapliga tidskrifter och presentation av forskningsrapporter på såväl nationella som internationella möten. I år har institutet också startat publicering av nyhetsbrev, NIOM-INFO, och hållit kurser för tandläkare och tandtekniker.

4.3.3 *Läkemedelssamarbetet*

Nordiska läkemedelsnämnden (NLN) har under året ägnat mycket tid att utarbeta ett handlingsprogram för 1992—1994, som samtidigt skall utgöra

underlag för ett kontrakt avseende mål- och ramstyrd budgetering av nämnden under samma period.

På *registreringsområdet* fortsätter samarbetet med EG med oförminskad intensitet. Under året har NLN:s sekretariat byggt upp ett komplett EG-bibliotek med samtliga direktiv och riktlinjer på läkemedelsområdet.

De 1 mars startade projektet "Nordisk märkning". Projektet underlättar för företagen att ta fram *en* gemensam nordisk förpackning, i enlighet med de nordiska riktlinjerna för märkning av farmaceutiska specialiteter. Avsikten är att företagen skall kunna skicka en ansökan till NLN istället för fem ansökningar till de olika myndigheterna, och då få ett *nordiskt* svar.

Vad gäller *efterkontroll* arrangerade NLN två dagars hälsoekonomisymposium i Köpenhamn i januari. Där samlade man ett fyrtiotal forskare och beslutsfattare för att diskutera olika hälsoekonomiska problemställningar avseende läkemedelsområdet.

På *standardiseringsområdet* fortsätter arbetet med Europafarmakopén. Avsikten är att utöka verksamheten med ett för Europa gemensamt biologiskt kontrollboratorium.

Inom området *läkemedelsstatistik* har NLN påbörjat en utredning om förutsättningarna nordiskt läkemedelsstatistikcenter. Centret skall utveckla och fördjupa analyser av läkemedelskonsumtionsdata.

NLN:s kontakter med de Baltiska staterna har fördjupats under året. Detta har resulterat i en ansökan om medel för att stödja en uppbyggnad av en estnisk läkemedelskontroll.

4.3.4 *Medicinalstatisiskt samarbete*

Nordiska medicinalstatistikkommittén (Nomesko) har till uppgift att verka för att den medicinalstatistiska redovisningen i de nordiska länderna blir jämförbar, bl.a. genom enhetliga definitioner och begrepp. Nomesko tar vidare initiativ till utvecklingsprojekt med medicinalstatistisk relevans, följer den internationella utvecklingen på området, etc.

Den aktuella verksamheten bedrivs inom en rad fasta arbetsgrupper och ett antal ad hoc-grupper. Bland dessa är Afsta: arbetsgrupp för medicinsk födelsestatistik, Aron: arbetsgrupp för registrering av olyckor i Norden, ad hoc-grupp för nordisk operationsklassifikation, och kontaktgrupp beträffande primärvården.

Med anledning av Nomesko:s 25-års jubileum i år ger man ut en udvidgad jubileumsutgåva av "Helsestatistik for de nordiske land", som inkluderar en redovisning av utvecklingen i hälsostatistiken de senaste 25 åren.

Nordiska WHO-centret för klassifikation av sjukdomar, som är knutet till Nomesko, har fortsatt koordinera de nordiska ländernas synpunkter i samband med ICD-10. Dessutom leder centret arbetet i en ad hoc-grupp som koordinerar utarbetandet av de nordiska ländernas nationella versioner av ICD-10.

4.3.5 *Gemensam arbetsmarknad för hälso- och sjukvårdspersonal*

Överenskommelsen mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige om godkännande av vissa yrkesgrupper för verksamhet inom hälso- och sjukvården samt veterinärväsendet trädde i kraft den 3 augusti 1983. Island har anslutit sig till överenskommelsen vad gäller 11 yrkesgrupper av 18.

Arbetsgruppen som följer tillämpningen av överenskommelsen har under 1991 hållit två möten. Bland ärendena som behandlats kan nämnas kiropraktorernas ev anslutning till överenskommelsen, psykologutbildningen, ömsesidig underrättelseskyldighet mellan ländernas medicinalmyndigheter, den individuella bedömningen av sjuksköterskor, och planerad översyn av överenskommelsen.

4.3.6 *Nordisk handlingsplan mot cancer*

Nordiska handlingsplanen mot cancer har till huvudsyfte att minska överdödligheten i cancer i Norden och skapa bättre livskvalitet för dem som inte kan botas.

Under året beslöt man att omorganisera planen, som bl. a. innebar en ny sammansättning av styrgruppen och nytt mandat. Styrgruppen består numera av medlemmar i Nordiska socialpolitiska kommittén eller deras nära medarbetare.

Följande områden kommer att prioriteras de närmaste åren: (1) Projektet "Kreftbildet i Norden", (2) Utbildningsaktiviter, (3) Screening och tidig diagnostik.

Det praktiska genomförandet av handlingsplanen har huvudsakligen uppdragits åt tre olika parter. De nordiska cancerregistren ansvarar för genomförandet av projektet "Kreftbildet i Norden". Nordiska hälsovårdshögskolan sammanställer kunskap om screening och tidig diagnostik. Vidare skall skolan komma med förslag till förebyggande åtgärder och utbildningsinsatser. Nordiska cancerunionen och de nationella föreningarna står för vissa utbildningsaktiviteter och stöd till patienter.

4.3.7 *Koordinering av standardiseringsarbetet*

Under året har man infört en ny ordning vad gäller att koordinera insatserna på standardiseringsområdet inom hälso- och socialsektorn. En ny styrgrupp har avlöst styrgruppen för projektet Samarbete kring medicintekniska säkerhetsåtgärder som även fungerar som samordnare för standardisering av medicinsk utrustning och sjukvårdsartiklar.

Huvuduppgiften på standardiseringsområdet är att organisera ett mer aktivt deltagande i de kommittéer och arbetsgrupper som utarbetar europeiska standarder på hälso- och socialområdet. En annan uppgift är att se till att relevant fackkunskap och kompetens i de nordiska länderna blir känd och utnyttjad.

I år har man bl. a. bidragit med medel till arbete med standarder för "Non active medical devices, Surgical Implants", teknologi i laboratorimedicin, utrustning för respiration/anestesi, alarmsignaler/räddningsutrustning, och "Medical Informatics".

4.3.8 *Samnordiska insatser mot aids*

Nordiska arbetsgruppen för hiv/aidsfrågor har sedan 1986 tjänat som bas för informations- och erfarenhetsutbyte mellan länderna och dessutom har den rapporterat till ministerrådet om aidssituationen i Norden och den internationella utvecklingen. Vidare har den initierat och ansvarat för en rad projekt och andra aktiviteter på området.

Arbetsgruppen anordnade i maj i Köpenhamn en konferens på temat "HIV/STD — Rejsende nordbor". Konferensens syfte var bl. a. att belysa sociala, kulturella och psykologiska faktorer av betydelse för nordbors sexuella beteende och förhållningssätt i samband med resor.

I en rapport från konferensen understryks vikten av nationella insatser på olika nivåer, intensifierad STD-rapportering, förbättrad analys av nysmittade (hiv), intensifierad kontaktspårning, diagnostik och rådgivning, regelbunden publicering av global hiv/aidsstatistik, och förbättrad tillgång till resandestatistik.

4.3.9 *Regionala variationer i hälsoväsendet*

Arbetet med en analys av utvalda operationer som skall beskriva variationer när det gäller de vanligast förekommande kirurgingreppen inom och mellan de nordiska länderna fortsatte under 1991.

I projektet deltar forskare från en rad nationella forskningsinstitut på hälso- och sjukvårsområdet, bl. a. SIFF och NIS i Norge, SPRI i Sverige, Folkhälsoinstitutet i Finland, DIKE i Danmark samt Nomesko.

Avsikten är att få fram underlag för evaluering och förbättra klinisk praxis samt att bidra till bättre utnyttjande av forskningsresurserna på området. Slutrapport planeras föreligga sommaren 1992.

4.4 *Efteruddannelse*

4.4.1 *Nordisk uddannelsesprojekt for udvikling af social service (Nopus)*

Kurser på 2 x 1 uge er gennemført ifølge planen i Danmark, Finland, Norge og Sverige. Temaerne har været "Decentralisering og selvforvaltning", Nye strategier og tænkesæt inden for socialsektoren", "Fremtidsbilleder og livskvalitet for børn og unge" og "Invandrere og flygtninge inden for socialtjenesten". Kurserne har gennemgået en kontinuerlig udvikling i overensstemmelse med deltagernes ønsker. Rapport om evalueringen af kurserne for 1988—1991 er under udarbejdelse. Socialministrene har taget principbeslutning om, at Nopus skal være permanent fra 1993.

Nopus har også planlagt et uddannelsesprogram for forvaltningspersonale inden for socialtjenesten i Baltikum.

I tilknytning til Nopus er der gennemført kursus for lærere i gerontologi med 25 deltagere i 2 x 2 uger. I den mellemliggende periode har de studerende læst litteratur, arbejde med eget empirisk materiale samt praktisk med sin egen undervisning, baseret på den første del af kurset.

4.4.2 *Nordisk uddannelsescenter for døvblindepersonale (NUD)*

NUD er en datterinstitution under Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH). NUD er blevet et centrum for personaleudvikling inden for alle typer af service for døvblinde i Norden. NUD har tre opgaver: 1) at tilbyde uddannelsesaktiviteter, 2) at give ressourceservice og 3) at drive udviklingsarbejde.

Døvblindefeltet i Norden er i stadig forandring, dels på grund af decentralisering, dels på grund af medicinske forhold, f eks diagnostiseres døvblinde med stadig nye etiologier. Derfor står døvblindepersonale overfor nye udfordringer og krav, som NUD kan bidrage til at de kan klare. NUD har haft speciel stor søgning til uddannelsesaktiviteter i den senere tid.

For at intensivere fagudviklingen har NUD valgt at satse på en projektarbejdsform der problemområder belyses, analyseres og konklusioner trækkes på grundlag af en "pakke", der indeholder kortere konferencer, artikkelproduktion og kursusaktiviteter. Man kanaliserer også viden til brugerne via internationale kontakter. NUD har en naturlig plads som koordinerende led mellem lokale, regionale og nationale tiltag i døvblindearbejde på den ene side og europæisk/international på den anden.

NUD har i serien Nordisk vejleder for døvblindepersonale udgivet to bøger og tre artikler.

4.4.3 *Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV)*

Nordiska hälsovårdhögskolan är en samnordisk institution för högre utbildning och forskning inom området folkhälsovetenskap (Public Health). Vid NHV anordnas vidareutbildning för personal inom hälso- och sjukvården och angränsande områden i Norden samt forskarutbildning i folkhälsovetenskap.

Tyngdpunkten i verksamheten ligger på utbildningen till examen Master of Public Health (MPH). Utbildningen består av teoretiska studier som sammanlagt motsvarar ett studieår (8 månader) samt ett examensarbete som motsvarar ytterligare ett studieårs arbete.

Under året har forskarkurser anordnats i hälsoekonomi, kvalitativa metoder och epidemiologi.

I samarbete med Sahlgrenska sjukhuset och Göteborgs universitet anordnades 1991 den första nordiska forskarkursen i hälsoekonomi med transplantationsinriktning.

Under två dagar arrangerades ett symposium om "Postgraduate Epidemiology Teaching in UK and the Nordic Countries". Dessutom hölls "24th Ten Day International Teaching Seminar on Cardiovascular Epidemiology and prevention" vid NHV, där ett 50-tal forskare samlats.

NHV har fr. o. m. i år ett samarbete med EG:s Erasmus-projektet beträffande europeiskt student- och fakultetssamarbete.

Nordiska ministerrådet har i år ställt extramedel till skolans förfogande för ett fördjupat samarbete med de Baltiska länderna i fråga om bl. a. ledarskapsutbildning.

Under året har två disputationer ägt rum för graden Doctor of Public Health.

NHV har fortsatt projekt- och konferenssamarbete med bl. a. WHO, Aspher, Ehma, Nomesko, Nobab, Samhall och sjukvårdsförvaltningarna i Norden.

Samarbetet i det folkvetenskapliga konsortiet omfattar nu 5 universitet och 8 institutioner. Vidare pågår diskussioner med universiteten i Köpenhamn, Århus, Lund, Umeå och Oslo om konkreta överenskommelser.

De forskningspolitiska tyngdpunkterna har som tidigare koncentrerats på följande områden: epidemiologi, samhällsmedicin, hälso- och sjuvårdsadministration, miljömedicin och omvårdnadsvetenskap.

5 Narkotikapolitik

5.1 Sammenfatning

Nordisk kontaktmandsorgan for narkotikaspørgsmål blev indstiftet i 1971 og er fra 1991 permanent samarbejdsorgan under Nordisk Ministerråd. De arbejder inden for det ottepunktsprogram som de nordiske ministre for narkotikaspørgsmål vedtog i 1990.

5.2 Udvikling inden for narkotikaområdet i Norden

Antalet tunge narkotikamisbrugere har ikke øget meget, men levevilkårene er væsentlig forværret. Mange lider også af alvorlige psykiske og fysiske problemer. Der findes tegn på, at flere unge, specielt piger, kommer i kontakt med meget destruktive misbrugsmiljøer.

Cannabis er fortsat det mest udbredte misbrugsmiddel i Norden. Blandingsmisbrug har spredt sig til hele Norden. Det findes idag få tunge narkotikamisbrugere som kun bruger et preparat. Misbrug af amfetamin har øget både i Danmark, Norge og Sverige. Udvikligen på det internationale kokainmarked er også alvorlig.

Landene diskuterer et bedre samarbejde mellem behandlings-og kontrolsiden. Tvang i behandlingen er også kommet op til åben diskussion.

5.3 Grundlaget for arbejdet på narkotikaområdet

Grundlaget for arbejdet på narkotikaområdet er det kommuniké som ministrene godkendte i 1990, og som indeholder følgende hovedpunkter:

1. Tiltag for at følge misbrugsudviklingen.
2. Samordniing og opfølgning af udviklingsarbejdet inden for forebyggende indsats, pleje og behandling.
3. Specielle indsatser for de misbrugere som er sværest at behandle.
4. Fælles internationale indsatser for at forhindre illegal produktion og handel med narkotika.
5. Samarbejde og erfaringsudveksling omkring lovgivning og retspraksis.
6. Samordning af politi- og toldindsatser mellem de nordiske lande og forskellige producent- og transitlande.
7. Øget operativt samarbejde mellem politi- og toldmyndigheder i Norden.
8. Analyser af beslaglagt narkotika.

5.4 Det nordiske samarbejde på narkotikaområdet

Der har været holdt to møder. Den tværfaglige informationsudveksling om landenes indsatser på narkotikaområdet og de internationale narkotikaspørgsmål har domineret møderne. Målsætningen er at en forøget erfaringsudveksling og en forstærket kundskabsoverføring mellem landene kan gøre det enkelte lands egen indsats mere effektiv.

En nordisk ekspertgruppe skal belyse forskellige strategiske, økonomiske og praktiske aspekter af behandlingen af HIV-smittede og AIDS-syge injektionsmisbrugere.

En anden gruppe arbejder med problemer i forbindelse med misbrugere med alvorlige psykiske forstyrrelser.

En tredje gruppe undersøger forudsætningerne for at udarbejde og evaluere et fælles nordisk uddannelsesmateriale om narkotika til brug i skolerne.

Der er udkommet to rapporter om samarbejde og erfaringsudveksling omkring lovgivning og retspraksis. Den ene bygger på et seminar. Den anden er en sammenstilling af de nordiske landes lovgivning når det gælder muligheden for at give en misbruger behandling uden samtykke.

Der er fordelt 14 stipendier inden for Nordisk tjenestemandsudveksling på narkotikaområdet.

Der publiseres et nyhedsblad, og skrifter og rapporter kommer fra efteråret 1991 i en ny serie "Nordnark".

6 Nordisk Råds udtalelser, rekommandationer og framstilling

6.1 Nordisk Råds udtalelser

Nordisk Råd har i *udtalelse nr 6/1991* til planlægningsdokument C 2 henstillet til Nordisk Ministerråd:

3. Den nordiska sociala tryggheten får ej försvagas i samband med en ökad harmonisering med EGs regler. Trygghetskonventionen bör utgöra en bas för att bevaka den sociala dimensionen i förhandlingarna med EG.
4. De nordiska ländernas alkoholpolitiska strävanden får ej försvagas i samband med en ökad harmonisering med EG. Ministerrådet bör undersöka möjligheterna att bibehålla de nordiska ländernas alkoholpolitik."

Nordisk Ministerråd meddeler:

ad 3: Forhandlingerne om EES-aftalen er nu afsluttet. Under forhandlingerne er det forudsat, at der skal gælde fælles koordineringsregler for sikringsydelser i hele EES-området. Reglerne skal svare til de nuværende EF-regler. En eventuel aftale vil også omfatte de tre direktiver om "Borgernes Europa" om udvidet personmobilitet for tre ikke-erhvervsaktive grupper, studerende, pensionister-/handicappede og andre.

For erhvervsaktive erstatter EES-ordningen de nuværende regler. Det er dog fortsat muligt at give bedre ydelser end EES-reglerne kræver, f eks opretholde den nordiske konventions bestemmelser om at opholdslandet bekoster merudgifterne til hjemrejse for viderebehandling.

Der er behov for overgangsregler, bl. a. for tildeling af grundpension. I EES vil pensionsydelserne være baseret på delpension fra hvert af de lande vedkommende har optjenet pensionspoint i. Dette kan løse problemet med mindskning af grundpensionen ved flytning fra et nordisk land til et andet efter gældende regler.

Man prøver således at udnytte det bedste i begge regelsystemer. Man arbejder desuden videre med en ny nordisk konvention for social bistand og sociale tjenester.

ad 4: Landene arbejder hver for sig på at bevare sin alkoholpolitik. Da systemerne er meget forskellige, har det ikke været muligt at finde en fælles politik på området. Man lægger dog til grund, at EES-aftalen ikke vil føre til ændringer i den nuværende alkoholpolitik.

6.2 Nordisk Råds rekommandationer og framstilling

6.2.1 *Meddelande om rekommendation nr 24/1983/s angående klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården (A 618/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att låta utreda förutsättningarna för ett utvidgat och intensifierat nordiskt samarbete kring vårdcentra på kurorter för de psoriasissjuka samt möjligheterna till att skapa likartade principer för ersättning av kostnaderna för denna vårdform."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Nordisk socialpolitisk komité har behandlet rekommandationen to gange, og fandt begge gange at der ikke var noget vundet ved en nordisk aftale. Hvad omkostningerne for denne behandlingsform skal være, er op til det enkelte land.

Ministerrådet kan ikke gøre mere ved denne rekommandation, der kan afskrives.

6.2.2 *Meddelande om rekommendation nr 17/1987/s angående handlingsprogram mot aids (A 744/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. att företa en utvärdering av de nordiska ländernas erfarenheter av hittillsvarande insatser för bekämpning av aids,
2. att därefter i skyndsam ordning anta ett nordiskt handlingsprogram på aidsbekämpningens område innefattande bl. a. åtgärder beträffande forskning och information, i lämpliga fall i samarbete med forskningsinstitutioner och frivilliga organisationer."

Nordiska ministerrådet meddelar:

På uppdrag av Nordiska arbetsgruppen för hiv/aidsfrågor kartlade Nordiska hälsovårdshögskolan hiv/aidsproblemets omfattning, lagstiftning, synsätt, värderingar samt prevention- och kontrollprogram i de nordiska länderna. Resultatet publicerades i rapporten "AIDS-Prævention og kontroll i Norden", NHV-Rapport 1988:3. Vidare har för arbetsgruppens räkning utarbetats av Nordiska hälsovårdshögskolan rapporten "AIDS — an international challange — A study in the Nordic Countries involvement in international cooperation in the fight against AIDS".

På grundval av nämnda rapporter och annat tillgängligt material har genomförts en rad projekt för att bekämpa aidssmittan. För dessa har tidigare redogjorts i meddelanden till Nordiska rådet. Ministerrådet är av den åsikten att de åtgärder som vidtagits på aidsområdet såväl på nordiskt som nationellt plan motsvarar Nordiska rådets önskemål i frågan. Ministerrådet anser därför att rekommendationen kan avskrivas.

6.2.3 *Meddelelse om rekommandation nr 23/1987/s angående øgede flytningsmuligheder for pensionister i Norden (A 768/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att i Norden utveckla pensionärernas flyttningsmöjligheter mellan de enskilda länderna samt service i anslutning därtill."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Der henvises til sidste års meddelelse. Iøvrigt kan tilføjes, at forhandlingerne med sigte på en ny nordisk socialkonvention fortsætter. Formålet er at den nye konvention skal træde i kraft samtidigt med en EØS-aftale pr. 1.1.1993. I EES vil pensionsydelserne bl. a. være baseret på delpension fra hvert land, hvor en person har optjent pensionpoint. Dette kan løse problemet med en mindskning af grundpensionen ved flytning fra et nordisk land til et andet. I aftalen vil også indgå de tre direktiver om "borgernes Europa" om udvidet personmobilitet for bl. a. pensionister.

Med hensyn til patientoverføringer mellem Sverige og Finland har man nået en løsning, hvor overføringerne skal kunne ske af sociale og humane grunde. Både i Finland og i Sverige er der afsat penge til overflytningerne.

Nordisk Ministerråd kan ikke gøre mere ved denne rekommandation og anbefaler den afskrevet.

6.2.4 *Meddelande om rekommendation nr 30/1989/s angående utbildning och legitimation av kiropraktorer (A 825/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att snarast genomföra en utredning om möjligheterna till en för de nordiska länderna gemensam utbildning för kiropraktorer, liksom till likalydande rättsregler rörande kiropraktorers legitimation och yrkesutövning."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Det har framkommit under året att länderna f. n. inte är beredda att bidra med medel till kiropraktorutbildningar i Norden, varken på nordisk eller nationell basis. Ministerrådet anser därför att frågan om en gemensam nordisk kiropraktorutbildning tills vidare inte är aktuell.

Som första led i att ansluta kiropraktorerna till nordiska överenskommelsen om gemensam arbetsmarknad för hälso- och sjukvårdspersonal har handlingar i samband med rättslig reglering av yrket remissbehandlats. Det har framkommit att det råder stor samstämmighet mellan länderna vad gäller villkoren för legitimation som kiropraktorer. Ministerrådet anser däremot att man behöver en längre erfarenhet av ländernas auktorisationsordningar innan beslut tas om kiropraktorernas anslutning till överenskommelsen.

6.2.5 *Meddelande om rekommendation nr 31/1989/s angående hjälpmedelsförsörjning för handikappade (A 826/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidareutveckla samarbetet på handikappområdet genom att undersöka möjligheterna att skapa en samnordisk modell för hjälpmedelsförsörjning för handikappade."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Rekommandationen er overdraget Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH) til nærmere foranstaltning. De har tidligere udtalt, at hovedproblemet er at tildelingen af hjælpemidler, som er stærkt decentraliseret, påvirkes negativt af lokale, økonomiske prioriteringer. NNH vil derfor i det fremtidige arbejde prioritere disse principielle aspekter fremfor de organisatoriske.

6.2.6 *Meddelande om rekommendation nr 33/1989/s angående ökade insatser inom barn- og familjepolitiken (A 832/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1) att göra en kartläggning av småbarnsfamiljernas förhållanden i de nordiska länderna mot bakgrund av nationella och nordiska undersökningar,

2) att ta initiativ till ett erfarenhetsutbyte och samarbete mellan de nordiska forskningscentra för barn och barns uppväxtvillkor syftande till gemensam planering av forskningsinsatser,

3) att utvärdera hur de nordiska länderna hjälper de barn och deras familjer som av psykiska och sociala skäl är i behov av särskilt stöd."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Der henvises til årsberetningen for 1990. Iøvrigt kan tilføjes:

ad 1: Kortlægningen af småbørnfamiliernes forhold er som tidligere nævnt, afsluttet og man arbejder nu ud fra den.

ad 2: Den konference Norge skulle tage initiativ til som forberedelse på samarbejde mellem de nordiske forskningscentre er af mangel på midler blevet udskudt. Iøvrigt har alle landene intensiveret sin forskningsindsats overfor børn og unge.

ad 3: Der arbejdes nu med et forskningsprojekt om risikobørn foruden det projekt, der tidligere har været nævnt "Innsats for barn med behov for særskilt støtte i barnehagen i de nordiske land". Der skal være et seminar i Nopus-regie om problemstillingen som opfølgning på det sidste projekt i 1992.

Nordisk Ministerråd kan ikke gøre mere ved denne rekommendation, og anbefaler den afskrevet.

6.2.7 *Meddelelse om rekommandation nr 35/1989/s angående indsatser for mindsket alkoholkonsumtion i Norden (A 846/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utarbeta ett tidsbestämt aktionsprogram för att uppfylla Världshälsoorganisationens (WHO) mål om en 25 %-ig minskning av alkoholkonsumtionen till år 2000."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Der henvises til tidligere års meddelelser. Iøvrigt kan tilføjes: Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD) er ved at være færdig med manuskriptet til "Vad hände i nordisk alkoholpolitik under 1980-talet?". Den skal derefter op på et møde mellem administratører og forskere for at videre-bringe og diskutere den information som ligger i dokumentationen.

Der arbejdes med en aktionsplan for alkohol inden for WHO's Europaregion, bl. a. som en følge af de nordiske landes engagement i spørgsmålet. Diskussion om finansiel støtte pågår. Social- og sundhedsministrene har, som nævnt sidste år, vedtaget at der ikke skal laves en nordisk handlingsplan.

Danmark har også i 1991 sat en større kampagne iværk med fokus på det lidt for høje hverdagsforbrug i den voksne befolkning. Bl. a. inddrages TV i kampagnen. Derudover afprøves i to amter et efteruddanelsestilbud på alkoholområdet, der har til hensigt at forbedre behandlingens kvalitet og koordinations- og samarbejdsmulighederne inden for behandlingssystemet med henblik på tidlig indsats overfor alkoholproblemerne.

I *Finland* arbejder man på, at begrense konsumptionen af alkohol gennem en helhedsindsats, og har skabt bedre forudsætninger for dette gennem at lave en afdeling for forebyggende social- og sundhedspolitik i ministeriet. De to delegationer for h h v edruskab og narkotikaspørgsmål er lagt sammen. Den nye delegation skal udarbejde forslag til effektivisering af det forebyggende arbejde i kommunerne. Indenfor uddannelsesvæsenet har man tiltag, der skal forbedre elevernes evne til forøget livskontrol, bl. a. når det gælder alkohol. Regeringen vil inden udgangen af året afgive beretning til Riksdagen om udviklingen inden for rusmiddelbruget og om tiltag til imødegåelse af rusmiddelmisbrug.

I *Norge* tilsluttet Stortinget sig i 1988 målsætningen om at reducere alkoholforbruget med 25 % inden år 2000. Dette er fulgt op af ny alkohollovgivning og forskrifter, der trådte i kraft 1.1.1990. Målene og midlerne er de samme som anført i tidligere meddelelser.

I *Sverige* antog riksdagen en proposition om visse sundhedsspørgsmål som bl. a. behandler den fremtidige alkoholpolitik. Udgangpunktet er bl. a. WHO's strategier i "Helse for alle år 2000". Målet skal fortsat være at mindske den totale konsumption og derigennem begrænse skadevirksningerne. De restriktions som omgiver håndteringen af alkohol opretholdes. En fortsat aktiv prispolitik skal være et af instrumenterne for at mindske en alt for høj konsumption. Riksdagen understregede, at det europæiske integrationsarbejde ikke fra svensk side må drives således at det forvansker en effektiv alkoholpolitik. Et statsligt folkhelseinstitut skal indrettes næste år med formål, at drive sundhedsmæssig og sygdomsforebyggende arbejde af sektorovergribende art. Der skal udarbejdes et alkohol- og narkotikaforebyggende program. Instituttet får hovedansvar for, at samordne samfundets informationsindsatser og opinionsdannende virksomhed, samt støtte og udvikle andre forebyggende indsatser både på centralt og lokalt niveau. Det skal desuden initiere, følge og støtte forskningsindsatser inden for området.

Nordisk Ministerråd kan ikke gøre mere ved denne rekommandation, og anbefaler den afskrevet.

6.2.8 *Meddelande om rekommendation nr 36/1989/s angående plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar i Norden, punkt 2 (A 850/s och A 850Ä/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att utarbeta plan för förstärkta insatser i Norden mot reumatiska sjukdomar, beträffande förebyggande åtgärder, vård, forskning och utbildning."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Erfarenheterna av nordiska reumatikeråret 1992 skall ligga till grund för utarbetandet av en plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar. Arbetet kommer att ske i samarbete mellan de nordiska reumatikerorganisationerna och de institutioner som deltar i genomförandet av årets aktiviteter.

6.2.9 *Meddelande om rekommendation nr 26/1990/s angående telekommunikation för handikappade (A 864/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder som garanterar handikappade med behov av tjänster och utrustning via tele-

kommunikation generösa villkor, samt att verka för att dessa behov beaktas i det internationella samarbetet."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Rekommandationen blev overdraget Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH). De har lagt frem et forslag for ministerrådet, som endnu ikke er færdigbehandlet.

6.2.10 *Meddelande om rekommendation nr 27/1990/s angående forskningssamarbete om amalgam (A 868/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att genom Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM) inom ramen för dess ordinarie budget i samarbete med nordiska forskningsinstitutioner och medicinsk expertis utföra ett forskningsprojekt om amalgam och andra tandfyllnadsmaterial."

Nordiska ministerrådet meddelar:

De senaste åren har NIOM publicerat över 100 artiklar om tandfyllnadsmaterial, varav en tredjedel av dessa om amalgam, lika många om plastmaterial och den resterande delen om andra tandfyllnadsmaterial. Dessutom pågår eller är planlagda en rad forskningsprojekt som rör tandfyllnadsmaterial.

Föreliggande studier visar att vanliga tandläkarbehandlingar sällan orsakar biverkningar. Även om enskilda fall som tagits upp i massmedia verkar tyda på betydliga biverkningar menar man från NIOM:s sida att så inte är fallet. I de uppföljningsstudier som genomförts har man inte kunnat hitta samband mellan det tandfyllnadsmaterial som används i tandvården i Norden och patienternas symtom.

Institutets vetenskapliga personal samarbetar aktivt med enskilda personer och institutioner i Norden. Gästforskarordningen vid NIOM har speciellt hjälpt till med att knyta kontakter med olika forskningsinstanser. Nyligen har startat ett nytt nordiskt samarbetsprojekt som syftar till att etablera system för registrering av biverkningar efter tandläkarbehandling.

Ministerrådet anser att rekommendationen kan avskrivas.

6.2.11 *Meddelande om rekommendation nr 28/1990/s angående ratificering av FN:s barnkonvention (A 891/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att ratificera FN:s barnkonvention och arbeta för att alla länder ratificerar den."

De nordiske landes regeringer meddeler: Alle landene har nu ratificeret FN's børnekonvention.

Nordisk Ministerråd kan ikke gøre mere ved denne rekommandation, hvorfor den bør afskrives.

6.2.12 *Meddelande om rekommendation nr 29/1990/s angående åtgärdsplan för uppföljning av FN:s barnkonvention (A 891/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att framlägga en åtgärdsplan för uppföljning och efterlevnad av FN:s barnkonvention."

Nordisk Ministerråd meddeler:

De nordiske social- og sundhedsministre har som meddelt sidste år, besluttet ikke at lave en plan for opfølgnigen af børnekonventionen. Derimod indgår de dele der omfattes af de to ministerområder, samt barne- og familiedepartementet i Norge, i projekter m.v. inden for sektoren.

Danmark har afsat 1 MDKK til en oplysningskampagne om børnekonventionen. Kampagnen omfatter en generel del med oversættelse af konventionen, og en mere målrettet, debatskabende del til brug for undervisning og debat i foreninger og frivillige organsationer m. v., hvor børn og unge kommer. Den gennemføres i samarbejde mellem det private og det offentlige, og der udarbejdes centralt materiale, der stilles til rådighed for lokal formidling.

I *Finland* er det udenrigsministeriet der koordinerer opfølgningen af konventionen. Man har startet drøftelser mellem forvaltningssektorerne om, hvordan opfølgningsarbejdet skal varetages.

I *Norge* samarbejder barne- og familiedepartementet med frivillige organisationer om en informationskampagne med det formål, at gøre konventionen kendt blandt børn og voksne. Man vil vurdere nærmere, hvilke tiltag der er nødvendige for at følge konventionen op på nationalt plan.

I *Sverige* er konventionen oversat og udgivet på svensk og engelsk, og spredt over hele landet. Regeringen har for de første to år stillet et beløb på 20 MSEK til rådighed for projekter, som arbejder for at gøre konventionens bestemmelser og principper alment kendt. Regeringen har desuden nedsat en interparlamentarisk arbejdsgruppe som skal følge tillempningen og gennemførelsen af konventionen i Sverige. Der har været kontinuerlige møder med de frivillige organisationer om konventionens implementering.

6.2.13 *Meddelande om rekommendation nr 30/1990/s angående homosexuellas sociala situation (A 892/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att tillsätta en utredning med uppgift att utgående från bl. a. danskt och svenskt utredningsarbete undersöka den sociala situationen för homosexuella i de nordiska länderna och komma med förslag till åtgärder."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Der er tilsat en udreder, der skal være færdig således at Nordisk socialpolitisk komité kan tage stilling til udredningen på sit forårsmøde 1992.

6.2.14 *Meddelande om rekommendation nr 2/1991/s angående förbättrade kommunikationsmöjligheter för hörselskadade (A 902/t)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att med beaktande av Världshälsoorganisationens program "Hälsa för alla år 2000" (delmål 3) förbättra de hörselskadades situation genom att vidta sådana åtgärder som hörselsteknisk utrustning i offentliga samlingslokaler, rätt till tolk — även på teckenspråk — för döva och hörselskadade motsvarande principerna för språkservice i den nordiska språkkonventionen, samt
att verka för att alla relevanta TV-program blir textade, samt ytterligare utbygga tolkning på teckenspråk av främst nyhetsprogram och valda kulturprogram."

Nordisk Ministerråd meddeler:

I samarbejde med projektlederen på projektet "Uddannelse af tolke inden for hørehandicapområdet" arbejdes der på, at få klarlagt forudsætningerne for eventuelt, at indføre ret til tolk for døve og høreskadede svarende til principperne i den nordiske sprogkonvention.

Landene har modtaget en opfordring til at lave hørselsteknisk udrustning for høreskadede i offentlige samlingslokaler, og der arbejdes med forskellige metoder for at udbygge tekstning og tegnsprog i TV-programmer. Der er i første omgang indhentet oplysninger om tekstning og tegnsprog i de nuværende programmer.

6.2.15 *Meddelande om rekommendation nr 26/1991/s angående internationella standardregler för handikappade (A 937/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta erforderliga åtgärder för att internationella standardregler för handikappade införs och ställa financiella resurser till förfogande."

Nordisk Ministerråd meddeler:

FN's kommission for social udvikling (ECOSOC) har efter forslag fra Sverige, dannet en arbejdsgruppe, der skal udarbejde standardregler for handicappede. De har bedt medlemslandene bidrage aktivt til arbejdet. De nordiske lande samarbejder om den videre opfølgning af arbejdet i gruppen.

Nordisk Ministerråd kan ikke gøre mere ved denne rekommandation og anbefaler den afskrevet.

6.2.16 *Meddelande om rekommendation nr 28/1991/s angående Nordiskt reumatikerår (B 113/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utse 1993 till Nordiskt reumatikerår och tillsätta en nordisk styrgrupp för reumatikeråret i enlighet med ministerrådsförslag B 113/s och de synpunkter som social- och miljöutskottet anfört."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Den 18 mars 1991 fasställde Nordiska ministerrådet planen för genomförandet av nordiskt reumatikerår 1992. Nordiska rådets synpunkter har inarbetats i planen. Ministerrådet anser att rekommendationen kan avskrivas.

6.2.17 *Meddelande om rekommendation nr 29/1991/s angående finansiering av det nordiska reumatikeråret (B 113/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att ställa tillräckliga medel till förfogande för att på nationellt plan säkerställa genomförandet av det nordiska reumatikeråret."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Utöver ministerrådets beslut att avsätta 500 000 DKK till genomförandet av reumatikeråret har kontakter tagits med departement och myndigheter för att försäkra finansieringen av reumatikeråret. Vidare kommer reumatikerorganisationerna själva att stå för en del av finansieringen och det som då kvarstår kommer man att försöka skaffa via fundraising.

Ministerrådet anser att rekommendationen kan avskrivas.

6.2.18 *Meddelande om framställning nr 1/1992/s angående samnordiska insatser för personer med epilepsi (A 912/s)*

Framställningen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att stimulera till ökad nordisk forskning och informationsutbyte rörande läkemedel och behandlingsmetoder samt information och upplysning till allmänheten om epilepsi,
att utreda förutsättningarna för en gemensam nordisk epilepsivård och ett samlat vårdprogram.

Nordiska ministerrådet meddelar:

Något specifikt nordiskt samarbete kring forskning och information rörande läkemedel och epilepsi har inte bedrivits i Nordiska läkemedelsnämndens regi.

Forskningen inom området epilepsi har hittills varit mycket begränsat i de nordiska länderna. Ökad forskning med biologisk/neurobiologisk relevans under senare år, t. ex. i Norge, kan dock bidra till att öka kunskapen om epilepsi.

Det existerar stora skillnader beträffande vården av epilepsi i världen. I de nordiska länderna har vårdinriktningen dock utvecklats på samma linje, bl. a. till följd av det existerande samarbetet och kunskapsutbytet.

Den internationella epilepsikongressen ordnas vart annat år. De nordiska neurologikongresserna har även behandlat frågor i samband med epilepsi. För 4—5 år sedan anordnades en nordisk kongress — sponsorerad av en läkemedelsfabrik—för experter inom epilepsiområdet.

Ett samarbete existerar redan i dagens läge mellan personer som jobbar inom området. För att ytterligare förbättra kunskapsutbytet kunde det vara på sin plats att anordna en kongress, där experterna inom epilepsi kunde utarbeta gemensamma riktlinjer för vård och rehabilitering av epileptiker.

I dagens läge anser ministerrådet emellertid att det inte finns något underlag för samnordiska initiativ i form av en gemensam samnordisk epilepsivård och ett samlat vårdprogram.

Kapitel XIII

Bygg- och bostadssektorn

1 Sammanfattning

Internationaliseringen har fortsättningsvis präglat den nordiska bygg- och bostadssektorn. Samarbetet inom Norden och dess samordning i förhållande till den europeiska integrationen håller på att finna sina naturliga former mellan byggsektorns fasta institutioner.

Inom ämbetsmannakommittén har arbetet präglats av utarbetandet av sektorns samarbetsprogram för åren 1992—96. Samtidigt har även färdigställts ett handlingsprogram för bättre inomhusklimat och ett handlingsprogram för insatser i Baltikum.

Forskningsverksamheten har fortsatt enligt de av Nordiska byggforskningsorgans samarbetsgrupp (NBS) utstakade riktlinjerna. En viktig utvidgning av verksamheten var det seminarium som ordnades för de tre baltiska länderna.

Samverkan inom bostadspolitiken har fortlöpt programenligt. En rapport on olika styrmedel har färdigställts. Dessutom har ett baltiskt-nordiskt seminarium avhållits.

2 Utvecklingen inom bygg- och bostadssektorn

Ett gemensamt drag för alla de nordiska länderna, Island undantaget, är att avmattningen inom bygg- och bostadssektorn fortsätter.

I Danmark är ekonomin inne i en stabil utveckling. Pris- och löneutvecklingen är en av de lägsta i Europa och betalningsbalansen utvecklar sig i gynnsam riktning. Däremot är arbetslösheten fortsättningsvis relativt hög men den förbättrade konkurrensförmågan förväntas under de närmast kommande åren bidra till en lösning. Bygg- och bostadsektorn är präglad av en begränsad nyproduktion medan däremot insatsen och aktiviteten är hög beträffande stadsförnyelse samt i reparations- och underhållsbranschen. Dessutom är byggexporten inne i en gynsam utveckling, som inte minst präglas av den stora efterfrågan från Tyskland samt från Central- och Östeuropa. Anläggningsbranschen i Danmark är alltjämt präglad av de stora aktiviteterna kring byggandet av bron över Stora Bält.

I Finland uppskattas BNP sjunka med 2—3 procent. Byggnadsvolymen beräknas minska med mer än 10 procent och bostadsbyggandet med mer än 20 procent. Hög räntenivå, hög skuldsättning, svag inkomstutveckling och hotet om arbetslöshet begränsar bostadsproduktionen. Den subventionerade bostadsproduktionens andel ökar från tidigare 20—25 procent till nästan 50 procent. Priserna för bostäder, fastigheter, byggnadskontrakt och de flesta byggnadsmaterial har visat en nedåtgående trend. Det finns tomma bostadslägenheter och kontor. Den branta nedgången i volymer och pris har skapat stora problem för byggsektorns företag. Också brukarna och de boende och genom dem även finansieringsinstitut har hamnat i trångmål.

I Island har den ekonomiska situationen varit stabil och arbetslösheten har till och med gått ned. En liten ekonomisk uppgång väntas vid årskiftet

1991/1992. Bostadsinvesteringarna har varit oförändrade sedan 1989. I slutet av år 1990 och början av år 1991 stötte det nya systemet med bostadsobligationer på vissa svårigheter med marknadsföringen då på marknaden introducerades nya konkurrerande värdepapper.

I Norge uppskattar man att den inhemska efterfrågan kommer att öka BNP. Den nedåtgående investeringstrenden kommer att brytas. För byggsektorns del kommer detta att märkas först år 1992. Under år 1991 väntar man sig en låg investeringsnivå i bostadsbyggen och privata anläggningar. Det huvudsakliga problemet är arbetslöshet, som man försöker avhjälpa med offentliga investeringar i främst vägbyggen. Bostadssektorns nedgång fortsätter på grund av låga priser på andra handsmarknaden, som beror på låga skatteförmåner vid investeringar i ägobostäder, osäkerhet på arbetsmarknaden och hög räntenivå.

I Sverige har en markant och uthålligt högkonjunktur vikt mycket snabbt under år 1991. Industrisysselsättningen sjunker och BNP förväntas minska. Inom byggsektorn är den totala produktionen fortfarande hög, främst på grund av den relativt stora pågående bostadsproduktionen. Under året färdigställs ca 63 000 lägenheter. Orderingången främst för övrigt husbyggande har emellertid minskat kraftigt. En nedgång förutses nu även för bostadsbyggandet, eftersom hushållens efterfrågan väntas minska till följd av såväl ökade relativpriser för bostäder som av den allmänna konjunkturnedgången. Anläggningsbyggandet är fortfarande expansivt men kommer inte att kunna kompensera nedgången inom husbyggandet. Den totala byggvolymen förväntas därför minska med 4—5 % under vart och ett av åren 1991 och 1992.

3 Verksamheten år 1991

3.1 Ministerrådet

I enlighet med Nordiska rådets rekommendation beslöt bostadsministrarna vid sitt möte i Köpenhamn den 27 februari 1991 att utse en styrgrupp med därtill hörande mandat för att utarbeta ett förslag till nytt samarbetsprogram för bygg- och bostadssektorn. Samtidigt beslöt man att låta utarbeta en nordisk handlingsplan för inomhusklimat. Ett utkast har efter remissbehandling till nordiska myndigheter och organ, godkänts av bostadsministrarna vid deras möte den 29 oktober 1991. Dessutom godkände bostadsministrarna vid samma tillfälle ett nordiskt handlingsprogram för bättre inomhusklimat och byggsektorns handlingsprogram för Baltikum. Man beslöt också att låta uppgöra ett handlingsprogram för samordning av nordiska insatser beträffande byggnormer och standardisering jämte därtill hörande forskning med hänsyn till europeisk integration.

De internationella aspekterna har på olika sätt präglat verksamheten. Samarbetsgruppen för UEAtc/EOTA (ETANORD) har beviljats 210 000 DKK i verksamhetsbidrag. Ämbetsmannakommittén har informerats om EG:s nya byggdirektiv, som trädde i kraft den 27 juni 1991. Bidrag om 70 000 DKK har beviljats för dokumentation om bevarande av städer och byggnader på öar i Östersjön. Dessutom har 200 000 DKK beviljats för anordnandet av ett seminarium om bostadsförsörjning i Norden för ämbetsmän från de tre baltiska länderna.

Ministerrådet har även avgivit svar på en i Nordiska rådet ställd fråga *(E 4/92)* "angående tillämpningen av Nordiska ministerrådets beslut om ömsesidigt godkännande av provningsresultat inom byggbranschen".

Under året har rapporten "Byggandets och boendets framtid i Norden" (NORD 1990:105) utkommit. Dessutom beräknas en handbok, som behandlar källor för exportfinansiering av byggnads- och anläggningsprojekt, bli klar under detta år.

Ministerrådet har dessutom stött följande projekt:
— Vidareutbildning i biofysisk planläggning 150 000 DKK,
— Utbudsregler på bygg- och anläggningsområdet 175 000 DKK,
— Indoor air '93- konferensen 100 000 FIM.

3.2 *Institutionerna*

3.2.1 *Nordiska kommittén för byggbestämmelser (NKB)*

NKB:s uppgift är att samordna byggbestämmelserna i de nordiska länderna och verka för en sund utveckling i enlighet med vad som anges i NKB:s arbetsprogram. Följande utskott har under perioden varit verksamma under NKB: Inomhusklimatutskottet, energiutskottet och brandutskottet.

Samarbetet med standardiseringsorganisationerna har skötts via INSTA B. Det hålls ett samrådsmöte per år, i vilket även Nordtest deltar. Därutöver har NKB och INSTA B en gemensam programgrupp för uppföljningen av arbetet i den europeiska standardiseringskommittén CEN. Ett tiotal tekniska kommittéer med arbetsområden av intresse för byggmyndigheter koordineras inom ramen för detta samarbete. Samordningsgruppen för konstruktionsfrågor (SAKO) är ansvarig för koordineringen av det omfattande Eurocode-arbetet.

Det internationella arbetet har haft en central roll under verksamhetsåret. EG:s direktiv rörande byggprodukter (89/106/EEC) blev formellt infört i EG-länderna den 27 juni 1991. NKB har följt upp utarbetandet av tillämpningsdokument och andra behövliga administrativa regler för att göra direktivet operativt. I överensstämmelse med bostadsministrarnas beslut i februari 1990 tillsattes en intern arbetsgrupp inom NKB för frågor om ackreditering, certificering och provning. Arbetsgruppen förbereder anpassningen av nordiska procedurer för godkännande på byggområdet till de nya europeiska systemen genom att öka beredskapen hos myndigheterna när det gäller de nya krav som direktiven för med sig.

Arbetet i NKB:s utskott för inomhusklimat har fortsatt på basen av det femåriga handlingsprogrammet från år 1987. NKB skrift nr 61 "Inomhusklimat — Luftkvalitet" med nya tänkesätt om inomhusklimat utkom och publicerades på svenska, finska och engelska. Rapporten fick ett positivt mottagande på konferensen "Healthy Buildings 1991" i Washington. Ett pilotprojekt för systematisk datainsamling om begränsning av emissioner från byggmaterial har initierats. Det av NKB initierade projektet "Kriteriedokumentation rörande allergiframkallande ämnen" kommer planenligt att resultera i tre rapporter vid årsskiftet.

På uppdrag av bostadsministrarna och ämbetsmannakommittén har inomhusklimatutskottet utarbetat ett förslag till Nordiskt handlingsprogram för bättre inomhusklimat för åren 1992—96. Programmet betonar, att myndigheternas uppgift inte endast är att fastställa krav på detta område, utan också av att vidareförmedla kännedom om dessa kvalitetskrav för hälso- och miljöområdet till producenter av byggmaterial och andra aktörer vid projektering och utförande. Det är också väsentligt, att kunskapen inpassas i konkreta bygg-

projekt. Programmets mål är att initiera och medverka till att sundare byggnadsmaterial tillverkas, att bättre ventilation installeras och att forskning och utveckling på detta område främjas.

3.2.2 *INSTA B*

Verksamheten inom INSTA B har sedan några år utvecklats till att vara den naturliga plattformen för nordisk samverkan i det västeuropeiska standardiseringsarbetet. Inom bygg- och anläggningsområdet styrs arbetet inom CEN till stor del av EG:s byggvarudirektiv. Det syftar till ett gemensamt regelverk för de västeuropeiska myndigheterna samt att skapa förutsättningar för en fri varucirkulation av byggprodukter.

För den regelskapande verksamheten har ett nära samarbete etablerats med Nordisk kommitté för byggbestämmelser (NKB). Ett antal nordiska koordineringsgrupper, gemensamma för INSTA B och NKB, samordnar nordiska synpunkter inför arbetet i CEN-kommittéer.

Vid sidan av dessa koordineringsgrupper finns ett antal produktorienterade INSTA B-grupper med den grundläggande målsättningen att

— påverka och bevaka CEN-arbetet, så att nordiskt synsätt kan ligga till grund för kvalitetsnivåer och byggtradition,
— främja den nordiska industrins konkurrenskraft,
— tillse producenternas frihet till produktutveckling.

Ordförande- och sekretariatansvaret för INSTA B, som cirkulerar mellan de nordiska byggstandardiseringsorganen i treårsperioder, övergår vid årsskiftet 1991/92 från Byggstandardiseringen i Sverige till Norges byggstandardiseringsråd.

Nedan anges de INSTA B-grupper, vilka år 1991 erhållit medel över ministerrådets allmänna budget:

— Värmeisolering INSTA B 58 SEK 150 000
— Bearbetning av ISO-dokument för CEN-ändamål SEK 80 000
— "Mechanical Building Services" SEK 75 000
— INSTA B 19, Dörrar (CEN/TC 33/WG 2, Doors) SEK 75 000
— INSTA B 108, Fönster (CEN/TC 33/WG 1, Windows) SEK 75 000
— Natursten (TC 246) SEK 75 000
— "Fasta" snickerier (För all nordisk koordinering inom TC 207) SEK 40 000

Över den ekonomiska handlingsplanen har följande projekt finansierats:

— Nordisk betongkommitté SEK 210 000
— NKB/INSTA B "Structural EUROCODES" (CEN/TC 250) SEK 554 300.

De administrativa kostnaderna uppgår till SEK 791 000, varav 643 000 täcks över den allmänna budgeten och 148 000 över den ekonomiska handlingsplanen.

3.2.3 *Nordiska byggforskningsorganens samarbetsgrupp (NBS)*

Det nordiske byggforskningssamarbeidet koordineres av et styre sammensatt av representater for de deltakende nordiske byggforskningsråd og -institusjoner. NBS, Nordiske byggforskningsorganers samarbeidsgruppe opretter bl. a. arbeidsgrupper for bestemte temaområder. Gruppene forestår gjensidig informasjonsutveksling, arbeidsmøter, forberedelse og gjennomføring av seminarer for forskere og praktikere samt tar initiativ til felles nordiske projekter

eller utredninger. Flere av gruppene er også aktive innen et videre geografisk område, f eks i den internasjonale byggforskningsorganisasjonen CIB. Nordisk Ministerråd har gjennom EK-Bygg i de senere år bevilget midler til gruppenes aktiviteter mens styrets kostnader og sekretariat dekkes av medlemsinstitusjoner.

De fleste av gruppene arbeider med problemstillinger knyttet til byggeteknikk og produksjon. Tre grupper har samfunnsorientert forskning som temaområde. Her gis en kort oversikt over arbeidet i 1991 i NBS gruppene:

— *NBS-Byggforbedring* arrangerte et seminar i Reykjavík om "Byggforbedring på Island i nordisk sammenheng" og et seminar blir arrangert i Uleåborg, Finland om "Ombyggnad på bostadsområden".
— *NBS-Boligøkonomi* organiserte en internasjonal konferanse i Oslo om "Nordisk boligpolitikk i europeisk sammenheng".
— *NBS-Byggeprosess* arrangerer et seminar i Göteborg om "Byggeriets økonomi og organisation".
— *NBS-Data* organiserte et seminar i Oslo om "Byggeproduktion og Byggevareproduktion baseret på datatekniske værktøjer" og et seminar i Reykjavik om "Datateknik — Visioner og Virkelighet". Et seminar blir arrangert i oktober i Riga, "Baltic — Nordic Building Research Seminar (NBS i Baltikum)".
— *NBS-Energi* arrangerte et seminar om "Byggnaders totalenergiförbrukning och miljöbelastning" og en temadag om sitt prosjektarbeid "90-talets simuleringsprogram för energi och inneklimat i byggnader". Et seminar blir organisert om "Energiuppföljning med datorteknik". Expertgrupper er nu på syv olike områder, seneste gruppen er med inriktning på energi/miljø. NBS-E planlegger at danne en ny gruppe med inriktning på "energieffektiva fönster".
— *NBS-Forvaltning* gir et seminar om "Lokalt samarbeid om boligforsyning og forvaltning av boligområder".
— *NBS-Inneklima* organiserte et seminar i Stockholm om "PFT-metoden — en ny teknik för ventilationsmätning" og et miniseminar i København om "Utvärdering av experimentbyggnader".
— *NBS-Kommunal planlegging* organiserte en konferanse i København med temaet "Hvilke krav setter en bærekraftig utvikling til kommunal planlegging?" og vil arrangere et idéseminar i Oslo med "Forskningspolitiske problemstillinger".
— *NBS-Materialer og konstruksjoner* har aktiv rolle som initiativtaker til og samordner i Norden av det europeiske engasjementet i retning av EFs STEP-program og Eureka/Eurocare-samarbeidet hvor ordfører i gruppen er også ordfører i Eurocare. De driver også 4 forskningsprosjekter. Gruppen organiserte et seminar i Lillistrøm om "Våttid".
— *NBS-Trekonstruksjoner* arrangerte et seminar i Oslo om "Limede Trækonstruktioner".
— *NBS-Vann og avløp* arrangerte et seminar i Göteborg om "Utbildning, fortbildning och rekrytering inom va-sektorn".
— *NBS-Vann og sanitær* arbeider bl. a. med metoder for å kontrollere ferdige installasjoner og installasjonsenheter som også kan benyttes til et styrt vedlikehold.

— *NBS-NVG.* NVG var et selvstendigt samarbeidsorgan som i år er kommet under NBS-paralyen. Innen NVG arbeider 6 ekspertgrupper og de arbeider primært med spørsmål som omfatter systemvalg, prosjektering, innregulering, kontroll og drift av ventilasjonsinstallasjoner med sunne og energieffektive bygninger som sluttmål.

NBS styre planlegger at oprette en ny gruppe, NBS-infrastruktur. Samtidigt blir et par av de nåverende grupper nedlagt. Styret har også besluttet at kontaktnet for vådrum skal dannes.

I 1990 innførte NBS en ny ordning i det midler fra NMR og NBS-medlemmene ble disponert til ekstraprosjekter. Følgende prosjekter fikk støtte 1991: "NBS i Baltikum", "Kemiska emissioner från byggmaterial", "Tolkning og utvärdering av emissionsmätningsresultat" og Nordisk solvarmehåndbog".

Sekretariat for NBS er i Island. Formand til NBS er Hákon E. Ólafsson, direktør, Rb, og sekretær er Hafsteinn Pálsson, Rb.

3.2.4 *Nordiska styrgruppen för bostadspolitisk projektverksamhet*

I anslutning till årets bostadsadministrativa möte i Karlskrona ordnades ett nordiskt-baltiskt bostadspolitiskt seminarium. Vid detta fick ett tjugotal experter från de tre baltiska staterna information om och tillfälle att diskutera de olika bostadspolitiska styrmedel, som tillämpas i de nordiska länderna.

Under det bostadsadministrativa mötet redogjorde Nordiska styrgruppen för bostadspolitiska projekt för sin verksamhet. Enligt kutym cirkulerar ordförandeskapet mellan de centrala ämbetsverken i de nordiska länderna. Efter det bostadsadministrativa övertar bostadsstyrelsen i Finland ordförandeskapet efter Boverket i Sverige.

Projektverksamheten har liksom tidigare år varit omfångsrik. Två nya förstudier har inletts. Den ena behandlar riskfördelning, betalningsproblem och förluster inom bostadssektorn. Det andra förprojektet syftar till att beskriva och analysera de allmännyttiga företagens roll i bostadspolitiken, med särskild inriktning på deras betydelse för att lösa vissa prioriterade gruppers bostadsproblem.

Förstudien om "Byggkostnader och bostadssubventioner" är i det närmaste avslutad. Förslag har lagts om att projektet under kommande år skall drivas vidare som ett huvudprojekt. Ett ytterligare förprojekt om "Boendekvalitet i Norden" är under avslutande. Även detta projekt har föreslagits fortsätta i ett huvudprojekt under år 1992. Projektet skulle inriktas på att utveckla ett nordiskt samarbete om nya kvalitetsmått/krav på befintlig och ny bebyggelse. Man planerar att ordna ett nordiskt seminarium i Karlskrona år 1993 med information och diskussion om kvalitetskrav.

Under 1991 har arbetet på de två huvudprojekten om "Kapitalmarknad och bostadsfinansiering" respektive "Planeringsmässiga och ekonomiska strategier för stadsförnyelse i de nordiska länderna" framskridit planenligt.

Under året har projektet "Generella och selektiva medel inom bostadspolitiken" avslutats och bl. a. redovisats vid det bostadsadministrativa mötet. Ett seminarium är planerat att hållas i december angående "Bostadsbidrag i Norden". Den planerade konferensen om "Regionalpolitiska aspekter på bostadspolitiken" har skjutits upp till maj 1992. Slutligen beräknas den statistiska sammanställningen om "Bostäder och boendeförhållanden i Norden" bli färdig under året.

4 Nordiska rådets yttranden och rekommendationer

4.1 Nordiska rådets yttranden

Nordiska rådet har i sitt *yttrande nr 1/1991* hemställt till Nordiska ministerrådet att

3. "Ministerrådet skall till 40:e sessionen framlägga ett förslag om det fortsatta nordiska samarbetet inom byggsektorn och ta hänsyn till de synpunkter som framförts av bugdget- och kontrollutskottet."

samt i yttrande *2/1991*, Plandokument C 2, hemställt att

7. "Et nyt program for Bolig- og byggesektoren bør udarbejdes til 40. sessionen."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Bostadsministrarna har i sitt möte den 29 oktober 1991 fattat beslut om att framlägga ett nytt program för det fortsatta nordiska samarbetet inom bygg- och bostadssektorn för Nordiska rådets 40:e session.

4.2 Nordiska rådets rekommendationer

4.2.1 *Meddelande om rekommendation nr 27/1991/s angående samnordiska brandskyddsbestämmelser (A 943/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka förutsättningarna för en harmonisering av skärpta regler om brandsäkerhet i de nordiska länderna."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Rekommendationen har inom ministerrådet fått en tvärsektoriell behandling. Den har behandlats av Nordiska räddningstjänstgruppen (Nordräd) och tillställts Nordiska kommittén för byggbestämmelser. Dessutom har rekommendationen fått nationell spridning. Ministerrådet anser, att fortsatt arbete med denna fråga bör ske i samråd med nämnda nordiska organ och på nationell nivå mellan berörda myndigheter. Den eftersträvade harmoniseringen förutsätter långsiktiga insatser.

Mot bakgrund härav anser ministerrådet att rekommendationen kan avskrivas.

Kapitel XIV

Miljövård

1 Sammanfattning

Det nordiska miljöprogrammet, som antogs 1989, anger den långsiktiga målsättningen för miljösamarbetet. Programmet är uppbyggt kring Världskommissionens principer om tvärfacklighet, långsiktighet, miljöfrågornas integrering i de olika samhällssektorerna och en internationell syn på miljöfrågorna. Programmet behandlar också vissa konkreta mål på kort sikt.

Under 1990 började miljöprogrammet kompletteras med handlingsplaner på områden där nationella åtgärder kan stödja och förstärka varandra. Ministerrådet fastställde i mars 1990 en nordisk handlingsplan mot förorening av havet, en nordisk handlingsplan mot luftföroreningar samt ett nordiskt handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återvinning.

Under 1991 har en handlingsplan på miljökvalitetsövervakningsområdet förberetts. Den kommer att färdigställas 1992. Beslut har tagits om att presentera en handlingsplan på naturvårdsområdet inför Nordiska rådets session 1994 och ett handlingsprogram för förpackningar troligen 1993. Under 1991 har arbetats med en nordisk miljötillståndsrapport, som färdigställs vid årsskiftet 1991/92. En avrapportering av handlingsplanen mot luftföroreningar kommer att ske vid Nordiska rådets session 1992.

Samarbetet kring en rad andra områden har vidareutvecklats.

2 Det nordiska samarbetet inom miljösektorn

Den övergripande ramen för miljösamarbetet utgörs av det *nordiska miljöprogrammet* . Enligt programmet skall de nordiska länderna vara pådrivande i strävandena att uppnå en global bärkraftig utveckling. Detta innebär att länderna integrerar konkreta miljöhänsyn i alla samhällspolitiska beslut.

Samarbetet mellan miljösektorn och andra sektorer sker i gemensamma möten, gemensamma arbetsgrupper eller samordning i andra organiserade former med sektorerna finanspolitik, energi, trafik, fiskeri, jord- och skogsbruk samt livsmedel.

I miljöprogrammet förutsätts att länderna utarbetar gemensamma handlingsplaner på områden där åtgärderna kan förstärka varandra och således uppnå ett bättre samlat resultat.

Ministerrådets *handlingsplan mot förorening av havet* har som syfte att inom Norden enas om så ambitiösa åtgärdskrav och riktlinjer som möjligt för att skydda havsmiljön. Enligt planen skall de nordiska länderna fortsatt vara kraftigt pådrivande i det internationella samarbetet om skydd av havet. Det nordiska utredningsarbetet med vatten- och havsmiljö fortsätter att utvecklas. En rapport om uppföljningen av handlingsplanen kommer att utarbetas till Nordiska rådets 41:a session.

Ministerrådets *handlingsplan mot luftföroreningar* innehåller mål, strategier och åtgärder mot globala, regionala och lokala luftföroreningar. När det gäller de regionala luftföroreningarna anger planen en strategi för det vidare arbetet som skall baseras på naturens toleransgränser och miljömål som utgår från

vetenskapligt grundande gränser. För att bekämpa luftföroreningar är det viktigt att det nordiska forsknings- och utvecklingsarbetet upprätthålls och utökas. En rapport om uppföljningen av handlingsplanen presenteras vid Nordisk rådets 40:e session.

Ministerrådets *handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återanvändning* innehåller åtgärder för att stimulera den tekniska utvecklingen så att industriprocesser och produkter utformas på ett sätt som ger minsta möjliga upphov till spill och avfall, att produktutformningen inte försvårar en senare återanvändning och att förorening vid slutdeponeringen undviks. Handlingsprogrammet innehåller också åtgärder för miljöfarligt avfall, kemikalieavfallsdeponier, insamlings-och behandlingstekniker, återanvändningsmaterial och -marknader.

Som uppföljning av ministerrådets tidigare behandling av frågan om förpackningar har det utarbetats en skiss till ett nordiskt handlingsprogram. Handlingsprogrammet kommer att innehålla kvantitativa och kvalitativa målsättningar samt en strategi för nordiskt samarbete, bl. a. gentemot CEN. Handlingsplanen kan sannolikt presenteras vid Nordiska rådets 42:a session.

Ministerrådet har börjat utarbeta ett handlingsprogram om miljökvalitetsövervakning. Syftet med programmet är att ge riktlinjer för de nordiska ländernas ansträngningar att starta långsiktig miljöövervakning i den yttre miljön, i första hand genom gemensamma insatser på nordisk och internationell nivå. Handlingsplanen förvänts föreligga under 1992.

Ministerrådet har utarbetat en miljötillståndsrapport, som presenteras vid Nordiska rådets 40:e session.

Ställförträdarkommittén har under året utvärderat miljösektorns handlingsplaner. Utvärderingen genomfördes av statskontoret i Stockholm och resulterade i rapporten "Handlingsplaner som instrument i det nordiska miljöpolitiska samarbetet — en utvärdering".

Det samnordiska miljöfinansieringsbolagets, NEFCO (Nordic Environment Finance Corporation), arbete är nu igång och styrelsen för NEFCO har bl. a. arbetat med kriterier för bolagets verksamhet.

Det nordiska miljö- och biologiåret avslutades i juni 1991. Den nordiska verksamheten styrdes av en huvudkommitté. Föreningarna Nordens Förbund (FNF) hade förvaltningsansvaret för projektet.

Under ministerrådet har nordiska ämbetsmannakommittén för miljöfrågor (ÄK-M) ansvaret för att utveckla det nordiska samarbetet på miljöområdet. Arbetet bereds bl. a. i tretton fasta arbetsgrupper med nationella representanter. Arbetsgrupper finns på följande områden: miljöforskning, naturvård och friluftsliv, vattenföroreningar, internationella havsföroreningsfrågor, miljödata, miljökvalitetsövervakning, miljöekonomi, Norden/EG, trafik/miljö (inklusive buller) och miljöinformation. Därutöver har funnits en gemensam arbetsgrupp mellan finans- och miljösektorerna om ekonomiska styrmedel. Vid årsskiftet börjar en ny arbetsgrupp om toxikologi sitt arbete. Hösten 1991 tillsattes en arbetsgrupp för massa- och pappersindustrins miljöproblem.

Ministerrådet har nyligen tillsatt en arbetsgrupp, som senast i april 1992 skall framlägga ett förslag om det nordiska miljösamarbetets organisation, inriktning och innehåll. Orsaken till detta är ett önskemål om en skarpare prioiritering af insatsen, en ytterligare satsning på samordning i förhållande till internationellt

arbete, i synnerhet EG, och en mera pådrivande roll i relation till andra sektorer. Resultatet förväntas få betydelse för arbetet efter 1992.

Sektorn har varit ansvarig för arbetet med följande rådsrekommendationer:

37/1989/m Skydd av den nordiska havsfågelfaunan (A 853/s)
43/1989/m Överföring av miljöteknologi utanför Norden (A 898/e)
18/1990/m Globalt miljösamarbete (B 106/s, A 873/s)
20/1990/m Internationellt samarbete om export av avfall (A 859/s)
21/1990/m Nätverk för renare teknologier (A 859/s)
22/1990/m Åtgärder för att undvika oljekatastrofer (A 860/s)
24/1990/m Luftföroreningsproblem på Nordkalotten (A 906/s)
31/1990/m Toxikologiskt institut (A 894/s)
4/1991/m Vägtrafikens miljöeffekter (A 911/t)
25/1991/m Beräkningsmodell för Grön BNP (A 932/s och (A 936/s)
39/1991/m Miljövårdsinsatser i Baltikum (A 910/e) se kap. II
48/1991/m Miljöteknologi till Östeuropa (A 929/s) se kap. II
50/1991/m Miljöbistånd till Baltikum (A 929/s) se kap. II
51/1991/m Förstärkning av Östersjökonventionen (A 952/s)
52/1991/m Revision av Östersjökonventionen (A 952/s)
53/1991/m Förbättrad finansiering av Östersjösamarbetet (A 952/s)

3 Verksamhet 1991

3.1 Luftföroreningar

Det nordiske samarbeidet om miljøspørsmål har i flere år hatt som et hovedmål å bekjempe luftforurensningene. De globale forurensningene har i løpet av få år kommet atskillig nærmere inn på livet, samtidig som de regionale luftforurensningene i Europa krever omfattende tiltak for å bringe situasjonen under kontroll.

I mars 1990 ble "Nordisk handlingplan mot luftforurensninger" vedtatt av Nordisk Råd. Handlingsplanen setter søkelyset på uttynning av ozonlaget, utslipp av klimagasser, tillførsel av svovel- og nitrogenforbindelser og fotokjemiske oksidanter, og dessuten på Nordens egne problemer i byer og tettsteder. De ulike landene iverksetter nå nasjonale tiltak i trådd med den nordiske handlingsplanen, og rapporterer til NMR om hvordan handlingsplanen blir fulgt opp.

Nordisk arbeidsgruppe for luftforurensninger arbeider ut fra det vedtatte "Nordisk prosjektprogram om luftforurensning 1991—1992". Prosjektprogrammet omfatter globale luftforurensninger, langtransporterte luftforurensninger (europeisk skala), luftforurensninger i tettsteder, og kontaktskapende arbeid og informasjonsutveksling mellom de nordiske myndighetene. Prosjektene om langtransporterte luftforurensninger er særlig til støtte for det nordiske arbeidet i internasjonale organisasjoner, som faglige bidrag til internasjonale avtaler.

Arbeidet med "tålegrenser" (critical loads/levels) har høy prioritet både i Norden og Europa, og flere arbeidsgrupper kartlegger tålegrensene for ulike forurensninger. Tålegrensene for avsetning av svovel- og nitrogenforbindelsene og fotokjemiske oksidanter overskrides over store områder i Europa og

Skandinavia, og bedre kunnskapsgrunnlag er viktig for å komme fram til avtaler om utslippsreduksjoner. Det legges nå særlig vekt på tålegrenser for nitrogen og en forbedring av kunnskapsgrunnlaget.

Den nordiske handlingsplan mot luftforurensninger styrker samarbeidet om globale luftforurensningsproblemer, og det er lagt opp till større satsing enn tidligere både på atmosfærespørgsmål og på effekter. Nordiske fagmiljøer deltar aktivt internasjonalt, samtidig som de nasjonale kravene nå skjerpes for å erstatte bruken av klorfluorkarboner og haloner (halokarboner) med andre stoffer som ikke har negative miljøeffekter. Alle de nordiske landene avvikler bruken av halokarboner snarest mulig, samtidig som utslippene av karbondioksid krever omfattende internasjonale avtaler for å bringe situasjonen under kontroll.

3.2 *Vatten- och havsföroreningar*

3.2.1 *Vattenföroreningar*

Nordisk Vandgruppe's (NVG) arbejde har været koncentreret om gennemførelsen af arbejdsprogrammet for 1989—1991 og forberedelsen af det nye program for perioden 1992—1994. Dertil har NVG påbegyndt et arbejde omkring "Best available technology" og miljørevision.

Arbejdet med arbejdsprogrammet for 1989—1991 nærmer sig afslutningen, selv om enkelte projektgrupper først kan afslutte sit arbejde i løbet af 1992. Arbejdets sidste faser er planlagt således, at rapporterne fra de enkelte projektgrupper kan indgå i en eventuel revision af "Nordisk handlingsplan mot havforurening". På nuværende tidpunkt har NVG godkendt afsluttende rapporter fra bl. a. arbejdsgrupperne vedrørende "Fosforudvaskning og transport fra landbrugsarealer", samt en rapport vedrørende "Slambehandlingsteknologi". Disse rapporter vil blive publiceret i løbet af vinteren. Dertil har NVG modtaget to seminarrapporter for arbejdsgruppen vedrørende "Nitrogenreduktion ur kommunale afløb", samt udkast til afsluttende rapport fra enkelte andre projektgrupper.

Arbejdet med det fremtidige arbejdsprogram har ledt frem til et forslag, der omfatter projekter vedrørende det marine miljø, kommunale og industrielle udledninger, pesticider i vandmiljøet samt miljørevision og beregningsmetoder til fastlæggelse af belastning fra punktkilder. Programmet er udarbejdet med baggrund i handlingsplanen, drøftelser med de nordiske miljøadministrationer, samt som resultat af arbejdet med arbejdsprogrammet for 1989—1991. Programmet er på nuværende tidspunkt principgodkendt af EK-M, og igangsætning af de enkelte projekter afventer de endelige budgetbehandlinger.

3.2.2 *Havsföroreningar*

I perioden har arbejdet i Kontaktgruppen for Internationale Havforureningsspørgsmål (NK-H) været præget af opfølgning af anbefalingerne i den "Nordiske handlingsplan mot forurening af havet", 1990, samt koordinering af de nordiske synpunkter op til større møder i de internationale havforureningskonventioner og på kontaktgruppemøderne. Generelt har arbejdet været koncentreret om følgende hovedemner: Havmiljøspørgsmål i forbindelse med FNs konference om miljø og udvikling i Brasilien 1992, revisionen af Oslo- og Pariskonventionerne, overvejelser om en global konvention mod landbaseret

havforurening, en langtidsstrategi for arbejdet inden for Londonkonventionen, samt arbejdet inden for Helsinkikonventionen.

På det årlige møde i den globale Londondumpningskonvention (LDC) lykkedes det på nordisk initiativ at få vedtaget et forbud mod dumpning af industriaffald senest ved udgangen af 1995. Herudover på LDC vedtagelsen af en omfattende og stærk resolutions-tekst om beskyttelse af havet mod alle former for forurening til brug for FN's konference om miljø og udvikling i Brasilien i juni 1992.

Arbejdet inden for Oslo- og Pariskommissionerne har i stor grad været præget af opfølgning af den 3. Nordsøkonference (maj 1990), samt revisionen af de to konventioner. Det forventes, at en fælles konvention kan vedtages på et ministermøde i Paris i september 1992. De nordiske lande har og vil fortsat arbejde for, at den reviderede konvention vil fremstå som et stærkt og moderne instrument i bestræbelserne på at forhindre og begrænse forurening af de Nordøstatlantiske havområder fra alle former for forurening.

Arbejdet i Helsinkikommissionen har været præget af ændringerne i Øst og oprettelsen af den særlige Østersø Task Force, vedrørende genopretningen af Østersøens miljø. De nordiske lande har endvidere været pådrivende indenfor landbrug og industri, hvor en række vigtige rekommandationsforslag er blevet fremlagt. Endelig har de nordiske lande arbejdet for, at tidssvarende holdninger og synspunkter indføjes i den nye Helsinkikonventions-tekst, f. eks. forebyggelses-princippet og renere teknologi, som ministrene forventes at drøfte vedtagelsen af i april 1992.

3.3 Kemikalier

Ämnen med miljöfarliga egenskaper. Kriterier för klassificering och märkning av miljöfarliga ämnen har ännu inte antagits i de nordiska länderna. Inom EG antogs sådana under år 1990. Som en uppföljning av den nordiska rapporten om miljöfarliga kemiska ämnen och produkter, ett system för klassificering, märkning och varuinformationsblad (miljörapport 1990:10) påbörjades ett projekt, vars syfte är att utföra miljöfarlighetsvärdering av prioriterade ämnen samt utarbeta en lista på kemikalier, som skall klassificeras och märkas på basis av sina miljöfarliga egenskaper. Under perioden har en förteckning på särskilt högt prioriterade ämnen uppgjorts samt datainsamlings- och utvärderingsarbetet påbörjats. Arbetet koordineras med motsvarande aktiviteter inom EG.

Allergiframkallande ämnen. Kemiska ämnen och produkter innehåller i många fall ämnen, som kan ge upphov till allergiska reaktioner. Förekomsten av allergier och andra överkänslighetsreaktioner synes utbreda sig hos befolkningen. En rapport som innehåller förslag till kriterier för bedömning av kontaktallergener och ämnen som kan ge upphov till överkänslighet i luftvägarna samt utvärderingar på 50 allergena ämnen utkommer under hösten 1991. Utvärderingarna kan direkt användas av de nordiska länderna som underlag för klassificering.

Reproduktionstoxiska ämnen. Arbetet, som startade under 1988, med att utarbeta förslag till vetenskapliga kriterier för bedömning av kemiska ämnens fortplantningsstörande egenskaper har slutförts. Tolv kemiska ämnen har utvärderats och förslag till klassificering av dem på basis av föreslagna kriterier har utförts. I projektrapporten beskrivs kortfattat området reproduktionstoxi-

kologi samt de undersökningsmetoder, som använts för bedömning av reproduktionstoxiska egenskaper.

Övriga hälsofarliga kemikalier. Under våren 1990 påbörjades i leadcountry form ett projekt med syfte att samordna listorna på hälsofarliga ämnen. Syftet är att för prioriterade ämnen sammanställa tillgänglig information om ämnens farliga egenskaper samt göra en gemensam värdering av materialet. På detta sätt kan samsyn i klassificeringsfrågor uppnås. Vid projektets start etablerades rutiner för utarbetande och utformning av kriteriedokument. Utvärderingar av tio ämnen är klara och arbete pågår med ytterligare tjugo. Projektarbetet reducerar dubbelarbete i fråga om dokumentationssökningar och utarbetande av kriteriedokument.

Bekämpningsmedel. Det övergripande syftet med det nordiska bekämpningsmedelsarbetet är att genom samarbete, diskussioner och utbyte av erfarenheter i största möjliga mån samordna synen på risker med bekämpningsmedel i Norden samt att genom arbetsfördelning undvika onödigt dubbelarbete. Toxikologiska och miljömässiga risker för sex bekämpningsmedel har under året utvärderats.

Skyddskemikalier. I de flesta nordiska länder krävs förhandsgodkännande av skyddskemikalier (dvs träskyddsmedel och slembekämpningsmedel) i likhet med förfarandet för bekämpningsmedel. Under år 1991 har nordiskt samarbete etablerats på området med syfte att samordna bestämmelser och krav på dokumentation samt utarbeta evalueringar om och gemensamma ställningstaganden till skyddskemikaliers hälso- och miljöeffekter.

Avveckling och substitution av farliga kemikalier. I de nordiska länderna såväl som internationellt, pågår och planeras aktiviteter i syfte att begränsa risk och förekomst av farliga kemikalier. Det är således även angeläget med internationell acceptans av nordiskt föreslagna avvecklingsåtgärder. Det nordiska samarbetet, som startade 1991 med en analys av pågående och planerade arbeten i de nordiska länderna, innebär i huvudsak en internationalisering av avvecklingsarbetena på följande tre områden, nämligen tungmetallerna kadmium, kvicksilver och bly, farliga ämnen i tvätt- och rengöringsmedel samt etyl- och metylglykoletrar. Under hösten 1991 kommer ett seminarium att anordnas om erfarenheter av förekomstbegränsande åtgärder för kemikalier i de nordiska länderna samt om metoder för urval av ämnen angelägna för utredning om begränsningsåtgärder. Utgående från dessa erfarenheter planeras fortsatta nordiska aktiviteter.

Ozonmodifierande ämnen. Verksamheten på området utgör underlag för de nordiska ländernas åtgärder för reduktion av användning och emission av ozonreducerande ämnen samt för ställningstaganden inför förhandlingarna om Montreal-protokollet i UNEPs regi. Det nordiska projektet om screeningsmetoder för analys av restförekomst av CFC i skumplast (NORD 1991:17) har, trots tidigare påståenden visat att det är möjligt att detektera om CFC använts vid produktion av skumplast. Ett projekt vars syfte är att utarbeta en standard för mobila kylanläggningar innehållande CFC (områdena fartygskyla, luftkonditionering i bilar, kyltransporter samt kylcontainer) pågår som en del av arbetet med revidering av Svensk Kylnorm. Arbetet tar även sikte på internationell standardisering (CEN). I samband med diskussioner om möjligheter att reducera CFC har det visat sig svårt att avveckla CFC inom kemtvätteribranchen. Ett

nordiskt projekt med syfte att redovisa krav som kan ställas på maskiner samt vilka alternativ som är tillgängliga pågår. Vidare planeras en katalog om CFC-fri teknologi för nordisk information om erfarenheter av reduktion av CFC och om tillgänglig CFC-fri teknik, främst inom kyl- och plastindustrin. Katalogen skulle ingå i UNEP:s teknologiöverföringsprojekt, som riktar sig mot U-länderna. Ett informationshäfte om alternativ till lösningsmedlen CFC 113 och 1,1,1-trikloretan, som används bl. a. vid metallavfettning och precisionstvättning, blir klar under 1991. Under hösten 1991 arrangeras ett seminarium om återvinning av CFC innehållande kylmedier.

3.4 Toxikologi

Arbetsgruppen för utredning om toxikologiskt samarbete har haft i uppdrag att undersöka möjligheterna till ett utökat miljötoxikologiskt (=human- och ekotoxikologi) samarbete i Norden. Gruppens första rapport utkom i juni 1990 och en kompletterande rapport med bl. a. en fördjupad genomgång och utredning av behovet av samarbetet på ekotoxikologi området i maj 1991.

Rapporterna konkluderar att det finns behov av gemensamma toxikologiska utvärderingar av olika kemiska föreningar, och utveckla testmetoder och riskvärderingsmodeller. Bättre koordinering och samordning av arbetet på miljötoxikologiområdet kunde i väsentlig grad spara nationella resurser. Dessutom bör utvecklingen och tillämpbarheten av testmetoder samt riskbedömningsmodeller, informationsutväxling och forskningen omkring speciella problem förknippade till nordiska förhållanden prioriteras.

I augusti 1991 beslöt man att sätta igång verksamhet inom miljötoxikologi, med prioritet på ekotoxikologi. I första omgången påbörjas arbetet med att koordinera nordisk verksamhet.

Länderna har utsett nationella medlemmar till en nordisk arbetsgrupp. Det kommer att utarbetas ett mandat till arbetsgruppen och man har reserverat medel i 1992 års budget för verksamheten.

3.5 Kemikalieolyckor

Målsättningen är att utveckla metodik och teknik för bekämpning av kemikalieutsläpp på land och till sjöss. Ett gemensamt underlag tas fram för att man inom respektive land skall kunna bedöma vad som är en rimlig beredskapsnivå. Ett antal nordiska projekt genomförs. Inom projekten koordineras de insatser som görs i de nordiska länderna. Länderna kan också ha ett samordnat uppträdande i OECD och ESK/ECE-arbetet.

Styrgruppen för FoU-samarbete om bekämpning av kemikalieolyckor utarbetade under 1990 ett grunddokument om gemensam nordisk strategi rörande bekämpning av kemikalieolyckor till land och till havs. I dokumentet ges en bild av riskerna. Därjämte redovisas synpunkter på en gemensam nordisk målsättning på området samt förslag till förebyggande åtgärder och förbättringar i beredskapen.

Arbetet i styrgruppen för FoU-samarbete om bekämpning av kemikalieolyckor skall i högre grad koncentreras till berörda myndigheters samarbete. Grunddokumentet kan användas inom ramen för existerande samarbete på myndighetsnivå.

Styrgruppen har för övrigt arbetat med följande projekt under 1991: Sanering av kemikalier II, Test- och utbildningscenter inom kemikalier — behovsanalys, spridningsmodell i vatten — litteraturstudie, kartläggning av risk- og beredskap i Kalundborg-regionen.

3.6 Renare teknologi, avfall och återanvändning

Som opfølgning af Ministerrådets *handlingsplan for renere teknologi, genanvendelse og affald* har arbejdsgruppen for renere teknologi, affald og genanvendelse (RTGA-gruppen) udredt muligheden for at opstille fælles nordiske målsætninger for genanvendelsen af materialer fra husholdnings- og industriaffald. Der arbejdes med at opstille en fælles nordisk handlingsplan for *emballager*, emballageaffald og omfanget af genanvendelsen af emballagematerialer. Det er ikke muligt på nuværende tidspunkt at opstille målelige og bindende nordiske målsætninger på de nævnte områder, på grund af varierende opgørelsesmetoder og et begrænset datagrundlag på affalds-og genanvendelsesområdet.

Et større projekt er iværksat omkring *livscyklusanalyser* med henblik på at udvikle en fremgangsmåde, der er acceptabel for såvel industrien som myndigheder. En kortlægning og et metodisk forstudie vil være afsluttet medio 1992.

Spørgsmålet om, i hvilket omfang *miljømanagement* og *miljørevision* kan anvendes i det forebyggende miljøarbejde på virksomheder, udredes for nærværende. Der stræbes efter at øge det nordiske samarbejde omkring behandling och genanvendelse af miljøfarligt affald.

Endvidere kortlægges mængden og sammensætningen af *elektroniske produkter*, som med tiden vil udgøre en stadig større del af affaldsmængden.

RTGA-gruppen arbejder forsat med at udvikle samarbejdet mellem de *nordiske ø-samfund* med henblik på at søge en koordineret løsning af fælles affalds- og genanvendelsesproblemer.

I nær fremtid publiceres rapporter om "Grønne systemer for kildesorteret husholdningsafald", "Kvalitetskriterier for kompost" og "Bygningsaffald i Norden".

3.7 Naturvård och friluftsliv

Arbejdsgruppen for naturværn, hvorunder også friluftslivsområdet hører, gennemførte i 1991 en omorganisering af projektaktiviteternes struktur med henblik på at styrke arbejdet med friluftslivet. Tidligere blev dette arbejde varetaget af en enkelt projektgruppe. I fremtiden vil projekter inden for friluftsområdet blive varetaget af grupper med en personsammensætning specielt udpeget til den enkelte opgave. Gruppens navn er ændret til arbejdsgruppen for naturværn og friluftsliv.

Naturværngruppens arbejde i 1991 har især været centreret om omfattende projektarbejder:

Friluftslivsgruppen afsluttede sin udredning om naturvejledning med udgivelse af rapporten Naturvejledning i Norden (NORD 1990:52), der giver en beskrivelse af, hvorledes naturvejledning idag varetages i de nordiske lande, samt kommer med forslag til videreudvikling af naturvejledningen både i de enkelte lande og internationalt. Forslagene er en videreudvikling af det nordiske miljøprogram og af Brundtlandkommissionens rekommendationer om øgede informationsindsatser som et led i bæredygtig udnyttelse.

I det forløbende år er igangsat en hel række projekter inden for både naturbeskyttelse og friluftslivsområdet. Blandt de nystartede projekter kan nævnes projektarbejdet om *naturskov*, hvor den eksisterende viden om denne særlige skovtype samles i en statusrapport, og hvor der desuden gives forslag til en bedre beskyttelse af de eksisterende naturskove. Projektarbejde er første del i en række initiativer om skovbrug i Norden som naturværnsgruppen forventer at gennemføre i de kommende år. Blandt de kommende projekter er det planen at starte et nyt projektarbejdet om flersidig skovbrug, der beskriver og analyserer, hvorledes friluftslivsinteresser og naturinteresser bedre kan indpasses i moderne skovdrift.

Vegetationstyper i Norden er et andet eksempel på et nystarted projekt. Dette projekt er en opfølgning af et tidligere projektarbejde, der i 1984 mundede ud i en publikation, der beskrev de forskellige vegetationstyper i de nordiske lande. Denne bog blev siden brugt i bl. a. undervisningssammenhæng, men på baggrund af nye forskningsresultater på området er tiden nu inde til en revision af arbejdet. Slutproduktet af projektarbejdet vil igen blive en bog.

3.8 Miljöforskning

Arbejdsgruppen for miljøforskningssamarbejde i Norden (MFS) består af administratorer med ansvar for nationale forsknings- og udviklingsopgaver på miljøområdet. Gruppens opgaver er at bistå myndighederne med identifikation og prioritering af nye miljøforskningsopgaver samt at bidrage til en bedre koordinering og samordning af nordisk miljøforskning.

Gruppens aktiviteter omfatter udveksling af informationer om nye nationale forskningsprogrammer samt sammenstilling af fakta inden for potentielle problemområder, som falder uden for andre arbejdsgruppers område.

MFS har i perioden arbejdet med fire projekter:

Jordbrug og miljø. I samarbejde med Embedsmandskomiteen for jord- og skovbrug (NEJS) gennemføres et fireårigt forskeruddannelsesprojekt om strategier for en bæredygtig udvikling af landbruget i Norden. Projektet har bl. a. til formål at sammenkoble økonomiske og miljømæssige driftsaspekter i modelform. Projektet afsluttes efter planen i 1994.

Koordinering af havmiljøforskning. En ad hoc-arbejdsgruppe til koordinering af nordisk havmiljøforskning gennemfører for MFS en kortlægning af nordiske FoU aktiviteter på havmiljøområdet. På grundlag heraf foreslås aktiviteter med henblik på bedre koordinering og samordning af den igangværende og planlagte forskning. Arbejdet orienteres bl. a. imod detailprogrammeringen af FPR's nordiske miljøforskningsprogram. Arbejdet afsluttes december 1992.

Miljøkvalitetens betydning for folkesundheden. MFS gennemfører en kortlægning af helseorienteret miljøforskning i Norden. På grundlag heraf stilles forslag til koordinering og øget internationalisering af den nordiske forskningsindsats. Arbejdet afsluttes sommeren 1992.

Fremtidens miljøproblemer, nutidens miljøforskningsbehov — Fremtidsværksted. April 1991 afholdtes en nordisk konference i form af et såkaldt 'fremtidsværksted' med det formål at indkredse problemerne med at prioritere forskningsindsatsen idag i overensstemmelse med miljømyndighedernes forventede behov om ti år. På grundlag af konferencen udarbejdes en publikation, der forventes færdig i begyndelsen af 1992.

MFS' rolle i EK-M har været intensivt behandlet på gruppens møder. Der lægges op til en ændring af gruppens opgaver i den kommende mandatperiode, således at arbejdet i højere grad orienteres imod NMR's og EK-M's egne aktiviteter og i mindre grad imod nationale FoU-aktiviteter.

3.9 Miljöekonomi

I 1991 har kontaktgruppen for miljø-økonomi lagt hovedvægten i arbejdet inden for 2 områder: Prioriteringsmetoder og styringsmidler på miljøområdet. Sigtet har været, med udgangspunkt i en status på hvert af områderne, at undersøge mulighederne for anvendelse af potentielt bedre metoder i de nordiske miljøadministrationer.

Kontaktgruppen har indenfor det forløbne år udgivet følgende publikationer:

Rapporter:

— Konsekvensanalyser på arbejdsmiljø- og miljøområdet. Seminarrapport. NORD 1990:103 (med NMR's prosjektgruppe Arbeidsmiljø, helse og økonomi)
— Miljøomkostningsundersøgelser for industrien i udvalgte lande. NORD 1990:112
— Nye prioriteringsmetoder i miljøadministrationen. Nordisk projekt om anvendelse af multikriteriebeslutnings støttesystemer ved prioritering på miljøområdet (NORD 1991:3).

Tidskrifter:

— Miljøkonomi i Norden 90 (Tema: Prioriteringsmetoder). November 1990.
— Nordic Journal of Enviromental Economics 91 (Theme: Sustainable Development). November 1991.

Gruppen har 2 projekter igang. Det ene drejer sig om at definere, hvad der præcist ligger i begrebet bæredygtig udvikling. Afklaringene af dette er en forudsætning for, at økonomer kan anvende begrebet i forbindelse med planlægningsovervejelser på miljøområdet i Norden. Det andet drejer sig om at udvikle nogle nye — endnu uafprøvede, teoretiske — selvregulerende mekanismer, så de kan anvendes til løsning af konkrete miljøproblemer. Det første projekt afsluttes med årets udgang, det andet rækker — under forudsætning af at det kan lade sig gøre at afprøve mekanismen eksperimentalt — ind i næste budgetår.

3.10 Miljödata och miljökvalitetsövervakning

3.10.1 *Miljödata*

Gruppens verksamhet har under perioden inriktats mot att konsolidera och implementera lösningar på den generella samordningsproblematiken gällande miljödatahantering i olika former.

NMD har under perioden fungerat som styrelse for tre projekt:

Miljösamarbete i Norden (MIDAS), där bl. a. seminarieverkamheten följts upp och regler för utbyte av miljödata utarbetats och dokumenterats.

Nordiska kodcentralen (NCC), där det grundläggande arbetet med term/kodlistor för biologiska arter, fysiska/kemiska parametrar och biotoper/naturtyper nu är i en avslutningsfas.

Nordiskt referensarkiv (NRA), där arbetet med att fastställa direktiv för referenstjänster i nordisk miljödatahantering pågår.

Strategin för den gångna perioden, liksom för den kommande, är att slutföra gruppens arbetsuppgifter och att implementera resultaten på internationell, nordisk, och nationell nivå.

Detta har bl. a. inneburit ett inledande samarbete med CORINE. nordiska arbetsgrupper som kommer att överta NMD:s projektansvar i den fortsatta, mer speciella, samordningen av miljödatahanteringen.

3.10.2 *Miljökvalitetsövervakning*

Arbetsgruppens för miljökvalitetsövervakning i Norden (MKN) har till uppgift att initiera, koordinera och rapportera miljökvalitetsövervakning i Nordens yttermiljö.

Verksamheten har under 1991 främst avsett följande:

Stimulans av *Integrerad monitoring* i små avrinningsområden. Under 1991 har insatser gjorts för att utvärdera ett pilotprogram på europeisk basis. Ett övervakningsprogram, sedan 1989 initierat av MKN- och Miljödatagrupperna, innebär att ett europeiskt UN-ECE pilotprogram för "Integrated Monitoring on Air Pollution Effects in Ecosystems" prövas under en treårsperiod. Målsättningen är att genom långsiktig övervakning klarlägga orsakssamband och effekter av långtransporterade luftföroreningar. De nordiska ländernas datacentral för miljöövervakning i Helsingfors utnyttjas även för europeiskt syfte och kallas då EDC (European Data Centre).

Under 1990 genomfördes insamling av mossor för att analysera *tungmetaller som mått på depositionen*. Den ursprungliga målsättningen, att i åtminstone Norden få en aktuell bild av metalldepositionen genom lokal, regional och långväga transport, har lyckats över förväntan, och sammanlagt 19 europeiska länder har deltagit i mossinsamling för tungmetallanalys 1990/91. Flertalet länder har också fått sina prover analyserade och för Nordens vidkommande är en remissversion klar under hösten 1991. Dock återstår mycket bearbetning av data för att en europeisk rapport skall bli klar. En sådan beräknas kunna tryckas under 1992.

Under 1991 har ett projektarbete avseende *nitrogenbelastningsförsök* startats i de nordiska länderna i anslutning till de ovan nämnda IM-områdena. Här prövas standardiserad metodik för belastning och analys av mark. Metodikframtagning för markkemisk provtagning och analys är ett stort problem som kommer att kräva såväl nordiska som internationella ansträngningar. Grunddokumentationen har under 1991 framtagits på de ytor som belastas med nitrogen.

Biologisk monitoring. Under 1991 har ett seminarium avhållits för genomgång av metoder för användandet av biologiska indikatorer och test av markens biologiska funktioner. Det har lett till särskilda utredningar och försök avseende lavar samt markrespiration i övervakningen. En särskild utredning av biologiska metoder för utnyttjande i små avrinningsområden har tryckts i NORD-serien (Ratsep, R. 1991, Biological variables for monitoring the effects of pollution in small catchment areas — a literature survey).

Integrerad kusthavsmonitoring. Ett projektarbete har genomförts för att få till stånd gemensamma övervakningssystem i kustvand vad avser såväl vatten och botten som organismer. Det har resulterat i en remissrapport, som slutbehandlas under 1991 (Nordisk program för integrert økologisk miljøovervåking i

Kystsonen) och skall presenteras för Nordiska rådet avseende hur integrerad kusthavsövervakning bör kunna ske i framtiden i de nordiska länderna. Rapporten har samordnats med Vattengruppens samtliga utredning om övervakning av havsmiljön.

Miljöprovbanker i Norden. Med avsikt att på sikt kunna spegla bl. a. miljögifters förekomst i organismer och organiskt material har av ett projekt för att samordna miljöprovbankerna i Norden påbörjats.

Färdigställande av ett *nordiskt handlingsprogram för långsiktig mijökvalitetsövervakning i yttermiljön* skedde under 1990. Under remissbehandlingen 1991 framkom så småningom synpunkter som lett till viss revision av skrivna förslag. Dessa slutbehandlas under 1991.

Sammanställning och utvärdering av miljödata från pågående övervakningsverksamhet i den yttre miljön i de olika nordiska länderna pågår. En första *miljötillståndsrapport* skall vara klar 1992. Omfånget beräknas till ca 200 sidor, med många illustrationer och i tvåfärgstryck.

3.11 Norden — EG

Arbeidsgruppen Norden og EG på miljøområdet planlegger i samarbeid med den nordiske kjemikaliegruppen å holde et temamøte om nordiske myndigheters rolle i det europeiske standardiseringsarbeidet. Bakgrunnen for møtet er et forsøk på å koordinere de nordiske lands nasjonale arbeid på standardiseringsområdet. De nye reguleringsmodellerne som utvikler seg i Europa i forbindelse med standardiseringsvirksomheten vil i fremtiden kunne legge begrensninger på nordiske myndigheters regulering av produktsikkerhet. Dette vil kunne underminere Nordens målsettinger om høye krav til helse, sikkerhet og miljø. Formålet for dette møtet er å forsøke å komme fram til en felles nordisk strategi for myndighetenes og standardiseringsorganisasjonenes deltakelse og muligheter for innflytelse på det europeiske standardiseringsarbeidet. Møtet vil finne sted i Stockholm i januari 1992. Opplegget og programmet for møtet er ennå ikke klart, men nordiske myndigheter og representanter for de nordiske standardiseringsorganisasjonene vil delta på møtet.

I tillegg vil arbeidsgruppen i 1992 videreføre sitt arbeid fra 1991 om å vurdere og å følge opp EES-avtalens implikasjoner for det nordiske miljøvernsamarbeidet. Implementeringen av avtalet vil stille store krav til nordisk samordning på en rekke områder, og dette vil bli løpende drøftet i gruppen.

3.12 Samarbete inom trafik/miljöområdet

Nordiska trafikgruppen (NTG) har bedrivit sin verksamhet från 1 januari 1990. Arbetsuppgifter övertogs därvid från Nordiska bullergruppen samt från bilavgasgruppen under luftgruppen.

Under perioden har verksamheten bedrivits inom projektområdet "miljövänligare transportsystem". Dessa är

— Miljöproblem från olika trafikslag
— Åtgärdsmöjligheter
— Analys av styrmedel — prognosmodeller.

Förutom dessa, som kommer att avrapporteras inom årsskiftet, kommer ytterligare ett projekt inom området att starta rörande utformning av strategier.

Inom projektet miljövänligare flygplan har under perioden beräkningar utförts av möjligheter att ställa strängare avgaskrav på flygplan. Rapporten, som dels utförts av konsult, dels av tjänstemän, kommer att ligga till grund för ett seminarium där sektorsintressenter kommer att delta.

Inom projektområdet mät- och beräkningsmetoder har arbete främst bedrivits kring beräkningsmodeller för vägtrafikbuller, flygbuller och buller från motorsportbanor. En styrgrupp under dansk ledning har tillsatts med uppgift att hantera alla beräkningsmodeller åt NTG. Förtur har givits åt vägtrafik- och flygbullermodellerna. Flera projekt har igångsatts med mål att förbättra befintliga modeller rörande vägtrafik och motorsportbanor samt att skapa en gemensam modell för flygbuller.

NTG har också engagerat sig i en revidering av beräkningsmodellen för bilavgaser. Konsult har upphandlats för att se över emissionsmatriser.

Under perioden har NTG etablerat en styrgrupp för bullereffekter. Arbetet inom området kommer att resultera i en uppdatering av NBGs hälsoeffektrapport och analys av problemområdet långfrekvent buller. Dessutom har styrgruppen fått i uppdrag att se över vilken inriktning det nordiska samarbetet inom området skall ha i framtiden.

NTG har under perioden deltagit i arrangemanget av ett sjöfartsseminarium, som ägde rum i Oslo 13—14 mars 1991. Seminariet bidrog till det nordiska förslaget om en överenskommelse rörande kvalitetskrav på bunkerolja. Gruppen har också stött ett projekt som skall mynna ut i karakterisering av PAH i bränsle.

Under året har samarbete ägt rum mellan NÄT:s miljögrupp och NTG i form av diskussioner och förslag till lösningar på sektorn.

Gruppens arbete har också erbjudit möjligheter att utbyta nationell och internationell information.

3.13 Information

Informationsgruppens arbete har fortlöpande varit inriktat på att analysera och kartlägga informationsbehovet inom det nordiska miljösamarbetet och att utveckla och finna former för spridning av denna information. Vidare arbetar gruppen med att utveckla former för att i större utsträckning utbyta informationsmaterial mellan länderna och att genom erfarenhetsutbyte utveckla ländernas nationella informationsarbete.

Beträffande särskilda projekt har arbetsgruppen initierat och arbetat med ett projekt med sikte på världsmiljökonferensen -92. Projektet syftar till att presentera den gemensamma nordiska synen på vikten av allmän tillgång till kunskap på miljöområdet. Ett annat projekt är att arrangera ett särskilt nordiskt miljöseminarium under tiden för Världsutställningen — EXPO -92 — i Sevilla.

3.14 Projektverksamhet

	Beviljat 1991 — 1000 DKK
1. *Allmänt och forskning*	
ÄK-M's dispositionsmedel	974
Miljöforskningsgruppen:	
Experthjälp	125

	Beviljat 1991 — 1000 DKK
Projekt om jordbruk och miljö	400
Miljökvalitetens betydelse för folkhälsan	175
Samordning av havsforskning	50
Miljöekonomigruppen:	
Sekreterarbistånd och tidskrift	100
Avklaring av begreppet "bäredygtig udvikling"	70
Styrmekanismer på miljöområdet	180
Miljöinformationsgruppen:	
Sekretariat och marknadsföring av MR-M:s miljösamarbete	150
Rätten till miljöinformation	85
2. *Vatten och havsförorening*	
Havsgruppen	450
Bekämpning av kemikalieolyckor och sekretariat för Köpenhamns-avtalet	750
Vattengruppens projektverksamhet	3 400
3. *Luftförorening*	
Luftgruppens projektverksamhet	7 200
4. *Trafik*	
Sekretariat	350
Mät- och beräkningsmetoder	200
Analys av styrmedel, planeringsmetoder	300
Miljöeffekter från olika trafikslag	300
Metoder att utforma strategier	50
Miljövänligare flygplan	50
Bränslefrågor	100
Kontroll av motorfordon	100
Effekter av buller på människor	650
5. *Renare teknologi, avfall och återvinning*	
Experthjälp	300
Seminarier i samarbete med det nordiska renhållningsutskottet	200
Uppföljning av konferensen om handlingsprogrammet	175
Miljömässig prioritering av materialströmmar	500
Styrmedel för främjande av renare teknologier	300
Nordisk koppling till UNEPs nätverk för renare teknologi	200
Nordisk PVC symposium	100
Avfallshantering i större ö-samfund	225
Varor, produkter och ämnen som förhindrar eller besvärliggör avfallsbehandlingen	300
Elektronikprodukter som avfall	300
Nordisk symposium om utnyttjande av organiska avfallsämnen i jord- och skogsbruk	100

	Beviljat 1991 — 1000 DKK
6. *Kontroll med kemikalier*	
Experthjälp	240
Samordning av regler och rutiner för kemikalieövervakning	1 060
Bekämpningsmedel	300
Samordning av åtgärder beträffande specifika kemikalier:	
Ozonmodifierande ämnen	500
Miljöfarliga batterier	100
Avveckling av farliga kemikalier	390
Klororganiska föreningar	100
7. *Naturvård- och friluftsliv*	
Utrednings- och sekreterarbistånd	215
Uppföljning av tidigare rapporters rekommendationer	30
Bevaring av genetiska resurser	5
Naturövervakning	130
Naturskog: status, skydd och vård	240
Seminarium om havsfåglar	30
Marina reservat	200
Nordisk aktionsplan för naturskydd	100
Vegetationstyper i Norden	150
Nordiska storstäders ekologi	125
Nordiskt friluftsliv	150
Naturskolor	100
Seminarium om turism och miljö	25
Arealbehov och kvalitetskriterier för friluftslivet	100
Motoriseringen av friluftslivet	100
Kulturlandskapet och jordbruket	280
8. *Miljödata och övervakning*	
Miljödatasamarbete	280
Nordisk kodcentral	350
Integrerade monitoringcentralen	700
Systemmodell för referensarkiv för miljödata	120
Sekretariat och expertbistånd	200
Miljötillståndsrapport —92	1 000
Expertgruppen för metaller i mossa	470
Långsiktig nitrogenbelastning i IM-områden	400
Integrerat havskust-övervakningsprogram	100
Nya metoder för biologisk effektmonitoring	200
Material och metoder vid lagring i miljöprovbanker	80
9. *Övrigt*	
Worldwatch Institute	50
System för miljökonsekvensbedömning i de nordiska länderna	450
Ornis Consult	497
FaFo — Europeisk standardisering och nordiskt samarbete	350
Miljö- och biologiåret	2 500

4 Nordiska rådets yttranden och rekommendationer

4.1 Nordiska rådets yttranden

Nordiska rådet har i *yttrande nr 6/1991* punkt 5 anfört: Ett ministerrådsförslag om nordisk handlingsplan för naturvård bör föreläggas Nordiska rådet innefattande åtgärder inom både miljösektorn och jord- och skogsbrukssektorn.

Nordiska ministerrådet önskar framföra följande: En programgrupp har tillsatts för att utarbeta ett förslag till handlingsprogram för naturvård. Nordiska ämbetsmannakommittén för jord- och skogsbruksfrågor (NEJS) har beretts tillfälle att delta i programgruppens arbete med en representant. Ett förslag till program förväntas föreligga till ministerrådets behandling under 1993.

4.2 Nordiska rådets rekommendationer

4.2.1 *Meddelande om rekommendation nr 37/1989/m angående skydd av den nordiska havsfågelfaunan (A 853/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att ta initiativ till att det utarbetas en gemensam nordisk handlingsplan för sillgrisslan och liknande havsfågelarter med syfte att klarlägga orsakerna till arternas tillbakagång och föreslå konkreta åtgärder."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Arbejdsgruppen for naturværn og friluftsliv under embedsmandsgruppen for miljøspørgsmål har fået til opgave at opfølge ovennævnte rekommendation. Som et første trin på at løfte denne opgave, har Arbejdsgruppen aftalt med det norske Direktorat for Naturforvaltning, at der i foråret 1992 afholdes en konference i Trondheim om emnet. Til konferencen vil blive inviteret biologer med særligt kendskab til alkefuglenes status i de nordiske lande, samt bl. a. fiskeribiologer der kan bidrage til diskussionerne med den nyeste viden om bestandene af de fisk, der udgør alkefuglenes føde.

På baggrund af de rekommendationer til tiltag, der skal blive et af konferencens resultater, vil arbejdsgruppen for naturværn og friluftsliv derefter tage stilling til, hvorledes det videre arbejde med problemet kan tilrettelægges.

Naturværn og friluftslivsgruppen har iøvrigt i år taget initiativ til et omfattende undersøgelsesprojekt angående en anden gruppe af havfugle. Det drejer sig om en optælling af overvintrende havdykænder i Østersøen, som vil blive gennemført i et samarbejde mellem Norden og de baltiske lande. Feltarbejdet vil blive udført i vinteren 1992/93, og den endelige rapport vil foreligge sidst i 1993.

4.2.2 *Meddelande om rekommendation nr 43/1989/m angående överföring av miljöteknologi utanför Norden (A 898/e)*

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

a) at fremlægge forslag til finansieringsordninger, som omfatter eksport af miljøteknologi til lande uden for Norden, herunder særligt Østeuropa,

b) at fremlægge forslag til en europæisk miljøfond med det formål at gøre moderne miljøteknologi tilgængelig for lande, som har store grænseoverskridende forureningsproblemer".

Nordisk Ministerråd meddeler:

I nordisk regi er der i foråret 1990 truffet beslutning om at etablere et nordisk miljøfinansieringsselskab (Nefco), hvis opgave er at give økonomisk støtte til etablering af joint ventures i de øst- og centraleuropæiske lande. Nefcos beslutsfattande organ har fram till hösten 1991 behandlat ett trettiotal projektförslag och beviljat finansiering till sammanlagt fem projekt. Intresset för Nefcos finansieringsordning är stort både i de nordiska länderna och i de Öst- och Centraleuropeiska länderna. På grund av de snabba förändringarna i Öst- och Centraleuropa överväger ministerrådet för närvarande olika alternativ för ytterligare effektivering av arbetsformerna.

I hvert enkelt af de nordiske lande er der truffet beslutning om at anvende midler til støtte til demokratiseringsprocesserne i de øst- og centraleuropæiske lande, og en større eller mindre del af disse penge skal anvendes til miljøformål, herunder til overførsel af miljøteknologi og know-how.

Kredsen af 24 industrialiserede lande (OECD) har i sommeren 1989 besluttet at anvende midler til støtte for udviklingen i Øst- og Centraleuropa. Ordningen omfattede oprindelig kun Polen og Ungarn, den såkaldte Phare-task force. Kredsen af modtagerlande er efterfølgende udvidet til også at omfatte Tjekkoslovakiet, Bulgarien, Jugoslavien og Rumænien. Indenfor Phare-programmet er der afsat en væsentlig sum til miljøprojekter — både udstyrsleverancer og rådgivning.

Udover de nævnte støtteordninger, som finansierer miljøprojekter i form af lån eller gavebistand, vil miljøprojekter kunne finansieres på almindelige kommercielle vilkår via Nordisk Investeringsbank, Europæisk Investerings-og Udviklingsbank (EBRD) samt Verdensbanken. De nordiska länderna deltar aktivt i EBRD:s verksamhet bl. a. inom ramen för den s. k. Ronneby-processen. Denna verksamhet ledes av Helsingfors-kommissionen (Helcom). För närvarande utarbetas en översikt av investeringsbehovet av miljöprojekt i Öst- och Centraleuropa. Detta arbeta väntas resultera i konkreta miljöprojekt redan i början av år 1992. I dessa miljöprojekt väntas även Nordiska projektexportfonden och Nordisk industrifond delta. De nordiska länderna är därmed involverade i ett mångfald av finansieringsordningar med målet att stöda en överföring av miljöteknologi utanför Norden.

På baggrund af ovenstående anses der ikke at være behov for etablering af yderligere finansieringsordninger, som specielt omfatter eksport af miljøteknologi.

Ministerrådet mener dermed, at hensigten med rekommendationen er opfyldt, og at rekommendationen kan afskrives.

4.2.3 *Meddelande om rekommendation nr 18/1990/m angående globalt miljösamarbete (B 106/s, A 873/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

1) att inom FN arbeta för, att generalförsamlingen antar en resolution att de industrialiserade länderna inriktar en viss andel av sin BNP till globalt miljösamarbete och

2) att inom FAO och UNEP arbeta för en global strategi för skogsvård, innefattande avverkningsmetoder och skogsplantering."

De nordiska ländernas regeringar meddelar:
Under generalförsamlingens 43. sessionsperiod godkändes på initiativ av de nordiska länderna resolution nr 43/197, som gäller anvisande av 0,7 % av bruttonationalprodukten för officiellt utvecklingsbistånd och efterlevnad av FN:s rekommendation om detta.

Resolutionen hade ursprungligen förslagits av de nordiska länderna (Finland, Sverige, Norge och Danmark), och i slutet av underhandlingarna anslöt sig ett antal andra DAC-länder till dem som stödde resolutionen.

I resolutionen behandlas inget särskilt område av utvecklingsaktiviteterna, och följaktligen nämns inte heller miljövården. En avsevärd del av de nordiska anslagen för utvecklingssamarbete används dock för lantbruk och aktiviteter som förbättrar miljön, t. ex. skogsplantering.

De nordiska länderna har i flera internationella sammanhang förespråkat att de industrialiserade länderna skall avsätta egna medel till globalt miljösamarbete i tillägg till den ordinarie biståndshjälpen. Principen om additionella resurser har efter hand slagit igenom i de flesta i-länderna. Den är bl. a. inskriven i flera FN-resolutioner, i Bergen-deklarationen och i ministerrådsdeklarationen från den andra världskonferensen om klimatfrågor. Den har första gången konkret kommit till uttryck i den finansieringsmekanism som har upprättats i samband med Montreal-protokollet för att hjälpa u-länderna med att uppfylla sina förpliktelser i samband med detta avtal. I detta sammanhang spelar de nordiska länderna en mycket aktiv roll. Världsbanken har upprättat en "Global Environmental Facility" (GEF). Syftet med GEF är att mobilisera medel till globala miljöåtgärder i tillägg till redan existerande resurser. De nordiska länderna har aktivt stött detta arbete.

Frågan om skogsvård är viktig. I tillägg till FAO och UNEP spelar "International Tropical Timber Organization (ITTO) en viktig roll på detta område. I tillägg till avverkningsmetoderna och skogsplantering bör strategin också se på bruk av skogsresurserna i dess helhet, inte bara timmer, och dessutom beakta att bevarandet av skog för de flesta ändamål är mera rationellt än återplantering. Organiseringen av arbetet med skydd och bärkraftigt uttnyttjande av skog skall ses i samband med pågående konventionsarbete om klimat och biodiversitet. De nordiska länderna är för närvarande involverade i arbetet med att utveckla en global konvention om skydd av biodiversiteten. Skogsvård och skydd av regnskogarna är en väsentlig del av detta arbete. Arbetet är en del av förberedelserna av FN:s konferens för miljö och utveckling i Rio de Janeiro i juni 1992.

De nordiska länderna verkar även i andra internationella sammanhang för att planer för bärkraftig skogshantering utarbetas av alla länder och att möjligheter för att bromsa klimatförändringarna på detta sätt noggrannt undersöks.

Ministerrådet anser därför att avsikten med rekommendationen är uppfylld och att rekommendationen kan avskrivas.

4.2.4 *Meddelande om rekommendation nr 20/1990/m angående internationellt samarbete om export av avfall (A 859/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att tillse att de nordiska länderna snarast ratificerar Baselkonventionen om kontroll av

gränsöverskridande transporter av miljöfarligt avfall, samt arbetar för ett protokoll om striktare regler för avfallsexport inom ramen för konventionen."
De nordiska ländernas regeringar meddelar:

Ikraftträdande av Baselkonventionen kräver ratifikation av 20 länder. Hittills har 13 länder ratificerat konventionen, av de nordiska länderna endast Norge och Sverige. Danmark kommer som EG-land att ratificera konventionen samtidigt med andra EG-länder. Finland planerar att ratificera konventionen före utgången av 1991. Konventionen har översatts till isländska och kommer att bli föremål för isländsk ratifikation så snart som möjligt.

Baselkonventionen färdigförhandlades så sent som 1989, vilket år ett interimssekretariat bildats för konventionen. De nordiska regeringarna vill härmed meddela att ett första steg för att nå internationellt samarbete om miljöfarligt avfall är att alla nordiska länderna ratificerar Baselkonventionen. På basis av erfarenheterna av genomförandet av konventionen bör det framtida arbetet därefter inriktas mot en gemensam nordisk strategi för en skärpning av konventionen.

4.2.5 *Meddelande om rekommendation nr 21/1990/m angående nätverk för renare teknologier (A 859/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att samordna de nordiska ländernas deltagande i UNEP's kommande nätverk för renare teknologier."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Nordisk arbejdsgruppe for renere teknologi, affald og genanvendelse (RTGA-gruppen) ansvarer for opfølgning av denne rekommandation. RTGA-gruppen er igang med at arrangere en workshop i samarbejde med det svenske Industriforbundet, som afholdes ultimo 1991. I workshoppen vil deltage de aktører, som er aktive i forhold til UNEP's netværkssystem, kaldet ICPIC.

Workshoppen skal finde frem til fælles nordiske færdselsregler i forhold til ICPIC, herunder sikre at de nordiske bidrag til ICPIC har en høj ensartet miljømæssig kvalitet. Desuden er hensigten at vurdere, om der er basis for en koordineret fælles afprøvning af ICPIC blandt virksomheder, forskningsinstitutioner og myndigheder, og mulighederne for at etablere en særlig nordisk del af systemet kaldet SCANPIC.

4.2.6 *Meddelande om rekommendation nr 22/1990/m angående åtgärder för att undvika oljekatastrofer (A 860/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att vidta effektiva åtgärder för att undvika oljeskador vid fartygsolyckor, däribland främjande av användning av dubbeltbottnade tankfartyg vid oljetransporter, särskilt med hänsyn till Östersjöområdets sårbara kuster och marina miljö."

De nordiska ländernas regeringar meddelar:

De nordiske landes regeringer er af den opfattelse, at regler om tankskibe bør fastsættes på internationalt niveau. De nordiske landes aktiviteter på dette område sker derfor inden for International Maritime Organization (IMO).

På det seneste møde i IMO's miljøkomité (MEPC 31) i juli 1991 vedtog de kontraherende lande i princippet en ændring til MAPOL 73/78 (International Convention on the Prevention of Pollution from Ships, 1973 and the Protocol of 1978 related thereto).

Når ændringen træder ikraft, medfører det, at alle nye tankskibe på 600 tons dødvægt og derover skal bygges med dobbelt bund, samt at alle tankskibe på 3.000 tons dødvægt eller derover desuden skal bygges med sidetanke. Dobbeltbundtanken og sidetankene må kun anvendes til ballastvand.

For eksisterende tankskibe er der udarbejdet overgangsordninger, der sikrer, at disse skibe i løbet af en årrække stort set vil leve op til reglerne for "nye" skibe eller blive faset ud.

Endvidere blev det besluttet, at IMO skal overvåge en undersøgelse, finansieret af shipping- og olieindustrien, der skal klarlægge, hvilke andre metoder inden for skibsbygning der kan give en tilsvarende sikkerhed som dobbeltbund og -side.

De nordiske lande har deltaget aktivt i udarbejdelsen af disse nye internationale regler.

Ministerrådet mener dermed, at hensigten med rekommendationen er opfyldt, og at rekommendationen kan afskrives.

4.2.7 *Meddelande om rekommendation nr 24/1990/m angående luftförorenings-problem på Nordkalotten (A 906/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att verka för att åtgärder för minskande av förorenande utsläpp i Kolaområdet vidtas inom ramen för föreslagna miljöfinansieringsordningar."

Nordiska ministerrådet meddelar:

I motsetning til de fleste andre forsurede områder i Skandinavia, kan kilden til de aktuelle forurensninger på Nordkalotten identifiseres. Teknisk er det også mulig å gjøre noe med problemene.

Den eneste måten å løse miljøproblemene i detta området, er å begrense utslippene fra industrien på Kola. Modernisering av nikkelproduksjonen er den meste kostnadseffektive måten å løse miljøproblemene på Nordkalotten.

Den best tilgjengelige teknologi for reduksjon av aktuelle utslipp fra nikkelsmeltere vil gi en beregnet reduksjon ved Pechenganikels anlegg på 95 % for SO2 og 98 % for tungmetaller. De nordiske landene vil kreve en slik grad av rensing i dette tilfelle for å sikre at naturens tålegrenser på Nordkalotten overholdes under forventet driftsstabilitet på renseanleggene. Det finske selskap Outokumpu og det norske selskap Elkem samarbeider om et tilbud til de sovjetiske bedrifter om modernisering som vil tilfredstille disse krav. Tilbudet vil bli fremlagt i midten av oktober. Samarbeidet er åpent for tiltredelse fra andre nordiske land. Det er tale om et industriprosjekt i størrelsesorden 4 milliarder kroner.

Finske, norske og svenske myndigheter er aktivt engasjert i saken. Med bakgrunn i et møte mellom statsministrene i Finland, Norge, Sverige og Sovjetunionen i forbindelse med Østersjøkonferansen i Ronneby 2. september er der gjennomgått en utredning av prinsippene for finansiering av en fullstendig modernisering av nikkelverkene på Kola, bl. a. ved hjelp av de finansierings-

muligheter som de nordiske landene har tatt initiativ til innenfor den Nordiske Investeringsbank. Det kan videre være aktuelt med en regjeringsavtale for å fastlegge rammene for projektet.

Forhandlingene med den russiske republikks (RSFSR's) myndigheter om finansiering, statsgarantier (og en evt. rammeavtale) til Kola-prosjektet ventes igangsatt høsten 1991.

4.2.8 *Meddelande om rekommendation nr 31/1990/m angående toxikologiskt institut (A 894/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i sitt utredningsarbete om toxikologiskt samarbete undersöka inrättandet och lokaliseringen av ett nordiskt toxikologiskt institut."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Med medel från den ekonomiska handlingsplanen arbetade en ad hoc-arbetsgrupp under 1989—90 med ett förslag till utökat toxikologiskt samarbete i Norden. Arbetsgruppen diskuterade dels olika alternativ till samarbete, dels möjligheterna att inrätta ett nytt institut, dels ock möjligheterna till andra organisationsformer.

Arbetsgruppens rapport skickades på remiss till berörda organ under 1990. Det noterades att arbetet hade haft sin tyngdpunkt mot humantoxikologi och att ekotoxikologin borde vara en central del av ett eventuellt samnordiskt arbete. Arbetsgruppen fick till uppgift att arbeta vidare med förslaget, med bl. a. en fördjupad genomgång och utredning av behovet av samarbete på ekotoxikologi-området.

Arbetsgruppen överlämnade den kompletterande rapporten under 1991. Rapporten finner att de nordiska hälso- och miljömyndigheterna har behov av gemensamma toxikologiska utvärderingar av olika kemiska föreningar. Det finns också behov av att utveckla testmetoder och riskvärderingsmodeller. Den ekotoxikologiska och toxikologiska testnings- och forskningsverksamheten i de nordiska länderna är fördelad på ett antal organisationer med delvis överlappande verksamhet. Bättre koordinering och samordning av arbetet på miljötoxikologiområdet kunde i väsentlig grad spara nationella resurser.

Enligt arbetsgruppens uppfattning bör utvecklingen och tillämpbarheten av testmetoder samt riskbedömningsmodeller, informationsutväxling och forskning omkring speciella problem förknippade med nordiska förhållanden prioriteras.

Rapporten resulterade i att man satte igång koordinerande nordisk verksamhet inom miljösektorn för toxikologi, med prioritering av ekotoxikologin. För ändamålet har utsetts nationella medlemmar i en nordisk arbetsgrupp och reserverats medel i 1992 års budget. Arbetsgruppen påbörjar sin verksamhet vid årsskiftet.

Ministerrådet anser härmed att syftet med rekommendationen har tillgodosetts och att rekommendationen kan avskrivas.

4.2.9 *Meddelande om rekommendation nr 4/1991/m angående vägtrafikens miljöeffekter (A 911/t)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att tidigarelägga införandet av skärpta bestämmelser beträffande fordons, och då speciellt dieselfordons, miljöeffekter samt att samordna den FoU-verksamhet som bedrivs i de nordiska länderna på fordons- och bränsleområdet."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet tolkar första delen av rekommendationen som om den behandlar fordons luftföroreningar.

I *Sverige* finns krav införda i bilavgasförordningen för lätta bensin- och dieselfordon gällande fr. o. m. 1989 års modeller för sk L1-fordon (i huvudsak personbilar) och fr. o. m. 1992 års modeller för s. k. L2-fordon (i huvudsak lätta lastbilar). Dessa motsvarar de amerikanska kraven US-87 respektive US-90. För motorer till tunga dieseldrivna fordon kommer krav att införas fr. o. m. 1993 års modeller. Vidare har riksdagen — genom ändring av bilavgaslagen — beslutat miljöklassificera fordonen i tre olika klasser. Enligt den av riksdagen beslutade lagändringen och den av regeringen beslutade nya bilavgasförordningen, skall en sådan miljöklassificering med tillhörande ekonomiska incitament kunna träda i kraft fr. o. m. 1993 års modeller.

För *Danmark* gäller att det från den 1 oktober 1990 infördes avgasnormer för nya personbilar och små varubilar motsvarande US-87 för personbilar. Normerna omfattar både bensin- och dieseldrivna bilar.

För dieseldrivna lastbilar införes skärpta normer från den 1 oktober 1993. Dessa normer motsvarar de amerikanska 1990/91 för tunga fordon.

Från den 1 juli 1991 har det införts en avgiftssänkning för lätt diesel som används i bussar. Från samma tidpunkt kommer en generell avgiftsminskning för lätt diesel att införas.

Norge införde den 1 januari 1989 avgaskrav gällande lätta bensindrivna personbilar. Kraven motsvarade US-83. Den 1 oktober 1990 infördes avgaskrav motsvarande US-87 för resten av lätta bensindrivna bilar och lätta dieseldrivna bilar. Från den 1 april 1992 kommer krav att införas motsvarande US-90 gällande bensin- och dieseldrivna tunga varubilar och lätta bussar. Avgaskrav för tunga dieseldrivna bilar kommer att bli infört från den 1 oktober 1993. Det är ännu inte avklarat på vilken nivå de nya kravena skall ligga. De pågående förhandlingarna om ett EES avtal kommer att ligga til grund.

I *Finland* infördes US-kravnivå för lätta bensin- och dieseldrivna fordon i förordningen om ändring av fordonskungörelsen 1988. Kraven gäller alla nya personbilar från den 1 januari 1992.

Något beslut rörande s. k. paketbilar har ännu inte fattats. Orsaken till detta är de pågående EES-förhandlingarna. Trafikministeriets förslag rörande denna kategori motsvarar kravnivån i Sverige och Norge eller US-90 kraven för lätta lastbilar. Enligt förslaget skall nya gränsvärden träda ikraft för nya modeller den 1 januari 1992 och för alla nya paketbilar och dieseldrivna personbilar den 1 januari 1993.

Trafikministeriets förslag till regeringens principbeslut om skärpta avgaskrav för tunga lastbilar och bussar har varit ute på remiss och kommer att bli upptagna till fortsatt behandling inom kort. Förslaget innebär att EG-linjen ska

följas i Finland, men också fordon som uppfyller US-94-kraven och Stockholmsgruppens rekommendationer kommer att godkännas i det första steget, som sker år 1992—1993. Det andra steget gäller först 1995-års modeller och alla nya lastbilar och bussar som första gången tas i bruk efter den 1 januari 1996.

Slutsats

Beslut har alltså redan fattats som mycket snart kommer att träda ikraft. Någon ytterligare skärpning har ännu inte börjat diskuteras. Nordiska arbetsgruppen för trafikens miljöfrågor (NTG) vill här peka på det arbete som pågår inom Stockholmsgruppen — i vilken samtliga nordiska länder utom Island deltar — och den koppling detta arbete har till den pågående diskussionen mellan EFTA och EG i berörda frågor. I det arbetet kan Nordiska rådets rekommendation vara till hjälp för att nordiskt kunna enas om dels skärpningen i framtida bestämmelser dels införandetiden.

Vad gäller den andra delen av rekommendationen kan konstateras, att vissa projekt bedrivs med nordiska medel. Det gäller ett projekt där miljöproblem, åtgärdsmöjligheter och styrmedel diskuteras utifrån miljöbelastningsbegreppet "vaggan till graven". Hänsyn skall alltså tas till produktion, drift och skrotning. Gruppen är också involverad i revidering av beräkningsmodellerna för bilavgaser och vägtrafikbuller samt att ta fram en mätmetod rörande PAH. Dessutom driver NÄT vissa angränsande projekt.

Förutom detta sker en kontinuerlig nationell information på NTG:s möten i syfte att utnyttja varandras kunskap samt att skapa förutsättningar för samordnade projekt. Gruppen vill här också uppmärksamma den nordiska samordningen som sker genom andra grupper under ministerrådet (t ex NKTF) och utanför ministerrådets ram.

4.2.10 *Meddelande om rekommendation nr 25/1991/m angående beräkningsmodell för Grön BNP (A 932/s och A 936/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utvidga det nordiska samarbetet om miljöstatistik med sikte på ett system för beräkning av de totala naturtillgångarna och förändringar därav, samt att kombinera denna beräkningsmodell med beräkningen av de totala intäkterna och kostnaderna (BNP) i samhället för att arbeta fram en total natur- och nationalräkenskapsmodell (Grön BNP)."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Nordiska rådets rekommendation om en beräkningsmodell för grön BNP har av Nordiska statistiska sekretariatet vidarebefordrats till Nordiska utskottet för naturresurs- och miljöstatistik (NUM). Vid ett möte i mars 1991 genomgick NUM utförda och pågående nationella arbeten på området och konstaterade, att man kommit olika långt och att det finns behov av att samordna arbetet på nordiskt plan. Under 90-talet kommer det att bli behov av nya miljöekonomiska styrmedel. Tidigare har utvecklingen av miljöstatistiken styrts av ekologiska och miljöteknologiska behov, men nu tillkommer genom de ekonomiska styrmedlen nya utvecklingskrav.

Mötet hänvisade till en tidigare utredning, som NUM gjort för Ministerrådet, "Behov för en felles nordisk beskrivningsmodell för naturresurser". Tekniske

rapporter 41, Nordisk statistisk sekretariat 1986 och man enades om att man från statistikerhåll avvisat idéen att bygga in miljövariabler i de egentliga nationalräkenskaperna. I teorin kan man få fram en miljöjusterad nettonationalprodukt, men värderingsproblemen är mycket stora i praktiken. I stället bör den bärkraftiga utvecklingen belysas genom satelliträkenskaper.

NUM har under oktober 1991 inlämnat en projektansökan till Ministerrådet gällande en förstudie om miljö- och naturresursräkenskaper.

Läget med de nationella aktiviteter är i korthet följande:

I *Danmark* har et tværministerielt udvalg under ledelse af Økonomiministeriet og med deltagelse fra Finansministeriet og Miljøministeriet i 1990 udarbejdet en rapport om økonomi og miljø (Betænkning om "Økonomi og miljø i statistisk belysning", okt. 1990). I rapporten har udvalget bl. a. redegjort for sin behandling av mulighederne for at udarbejde et grønt nationalregnskab. Udvalget konkluderede, at "en større indsats for at forsøge en egentlig integration i nationalregnskabet af økonomiske betragtninger ville være mindre hensigtsmæssig."

Hvad angår arbejdsfeltet "grønt BNP" vil udvalget i november 1991 komme med sin indstilling. Sandsynligvis vil udvalget foreslå, at der arbejdes videre med, hvordan man kan etablere en kobling mellem "input — output-regnskabet" (statistikken over varestrømmene i samfundet) og miljøpåvirkninger.

I *Finland* pågår ett antal aktiviteter med syfte att ta fram beräkningsmodeller för naturresurser, och kombinationen av dessa räkenskaper med nationalräkenskaperna. De resurser man närmast koncentrerat sig på i Finland är skog och vatten, men också energiräkenskaper samt restprodukträkenskaper (utsläpps- och avfallsräkenskaper) är aktuella. Följande pågående eller till en snar framtid planerade aktiviteter kan nämnas:

— tillämpningen av resurs- och flödesräkenskaper för virke (trävara) inom olika grenar av nationalekonomin

— i samarbete med finansministeriet och skogsforskningsinstitutet utarbetas en modell för skogssektorn som en del av virkesräkenskaperna

— arbetet med indikatorer för bärkraftig utveckling och Grön BNP inleds med utredningar rörande skogstillväxten

— utredningar rörande energiräkenskaper kopplade till luftemissioner och koefficienter inleds 1992.

Norge har arbeidet med fysiske ressursregnskap i mer enn 15 år, og har nå faste rutiner for utarbeiding av ressursregnskap for energi og luftforurensninger. Koblet til makro-økonomiske analyse- og framskrivningsmodeller har disse regnskapene blitt en viktig del av politiske beslutningsgrunnlaget på disse sentrale miljøpolitiske feltene. Arbeid med andre ressursregnskap (areal, skog, fisk og mineraler) har ikke gitt resultater som i samme utstrekning direkte anvendes i forvaltning og politikkutforming og er trappet ned eller lagt på is. Norsk erfaring tilsier at det verken er meningsfylt eller særlig nyttig å trekke mye miljøinformasjon direkte inn i nasjonalregnskapet, men mye å hente i å knytte ressurs- og miljøinformasjon til dette, bl. a. i form av ressursregnskap. Også beregninger av økonomiske gevinster ved f eks reduserte utslipp er foreløpig gjort utenfor nasjonalregnskapet og sammenliknet med redusert BNP og inntekt tradisjonelt målt. Norge prøver nå å konkretisere et utvidet begrep for nasjonalformuen, der såvel realkapital, nettofordringer på utlandet, menne-

skelig kapital (utdanning, helse) og naturresursbeholdninger og miljøtilstanden inngår. Det tas ikke sikte på å verdsette og veie sammen disse komponentene i ett felles mål, men bruke et knippe av økonomiske verdier og fysisk-biologiske miljøindikatorer (bl. a. for miljøtilstand).

Miljöräkenskaper i *Sverige*: De principiella och praktiska problem som är förknippade med att komplettera nationalräkenskaperna med miljö- och naturresursräkenskaper redovisades i maj 1990 i betänkandet "Räkna med miljön" (SOU 1991:37,38). Utredningen är under remissbehandling.

Utredningens förslag bygger på att man med utnyttjande av nationalräkenskapssystemets konton skall kunna bygga upp (kompletterande) satelliträkenskaper för natur och miljö, som i fysiska termer redovisar de viktigaste sambanden mellan ekonomi och miljö. På sikt skall satelliträkenskaperna också i monetära termer redovisa skadorna på naturen av svensk ekonomisk aktivitet. På grund av de problem som teoretiskt och praktiskt är förknippade med försök till monetär redovisning, föreslår utredningen att finna lösningar. Först därefter — och när datakvaliteten tillåter — blir det enligt utredningen möjligt att beräkna en miljöjusterad nationalprodukt (MNP) som ett komplement till bruttonationalprodukten.

Utredningens förslag innebär i korthet:

1. Uppdrag til konjunkturinstitutet (KI) att redovisa sambanden mellan miljö och ekonomi. KI får ansvar för att beställa uppdrag av enskilda forskare, institutioner etc. och för att försök med monetära räkenskaper kommer till stånd.

2. Uppdrag till statistiska centralbyrån (SCB) att utveckla fysiska miljö- och naturresursräkenskaper, inklusive:
— en energiräkenskap för användningen av energi,
— flöden av metallerna kadmium, bly, krom och kvicksilver,
— kemikalier som snabbt skall minskas de närmaste 10—15 åren,
— utsläpp av koldioxid, svaveldioxid, kväveoxider, kolväten och kväve,
— under vissa omständigheter massaindustrins utsläpp av klorerade organiska föreningar. Uppdraget omfattar också en förbättring och komplettering av statistiken och miljöskyddskostnaderna.

3. Uppdrag till naturvårdsverket att utveckla ett system av miljöindex, som kan ge en samlad bild av tillståndet i de svenska ekosystemen, inkl. index som belyser tillståndet i "staden" samt index som visar vår påverkan på klimatet, ozonskiktet och de globala naturresurserna.

4. Uppdrag till skogsbrukets sektorsmyndighet att vart femte år redovisa tillståndet i skogens ekosystem som ett led i utvecklingen av särskilda regionala informationssystem för miljöpåverkan och resursanvändning.

5. Aktivt engagement i det internationella arbetet. Det gäller
— FNs arbete med att skapa ett internationellt system av satelliträkenskaper för natur- och miljöresurser.
— OECD:s arbete med miljöindikatorer.
— EG-ländernas arbete med miljöstatistik och miljöräkenskaper.
— Nordiska ministerrådets samordning av den nordiska miljöstatistiken och arbete med att utveckla naturresurs- och miljöräkenskaper.

4.2.11 *Meddelande om rekommendation nr 51/1991/m angående förstärkning av Östersjökonventionen (A 952/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att ta initiativet till en förnyelse och förstärkning av samarbetet inom Östersjökonventionen mot bakgrund av de principer som ligger till grund för slutdokumentet från Nordiska rådets internationella konferens om havsförorening 1989."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Det hänvisas till svar på rekommendation nr 53/1991/m.

4.2.12 *Meddelande om rekommendation nr 52/1991/m angående revision av Östersjökonventionen (A 952/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

att utarbeta konkreta förslag till ändring och snabb förstärkning av Östersjökonventionen. Förslagen bör framläggas för övriga medlemsländer före nästa ministerrådskonferens inom Östersjökonventionen 1992 med sikte på att antas samma år,

att inom ramen för Helsingforskommissionen och dess arbetsgrupp för revidering av Östersjökonventionen arbeta för att principerna i slutdokumentet från Nordiska rådets internationella konferens om havsförorening 1989 inarbetas i Östersjökonventionen och att därvid särskilt beakta att den reviderade konventionstexten

- preciserar och understryker att konventionen förpliktar de deltagande länderna att i allt större omfattning begränsa föroreningarna av Östersjön för att skapa en ekologiskt hållbar utveckling,
- garanterar att åtagandena görs bindande,
- gör ren teknologi och försiktighetsprincipen till grundläggande principer,
- stadgar att det hålls regelbundna ministerrådsmöten,
- garanterar en parlamentarisk förankring,
- garanterar folkliga organisationer och miljörörelser höringsrätt vid beslut inom ramen för konventionen att ta initiativ till att Östersjökonventionens sekretariat förstärks och förpliktas att framlägga förslag i överensstämmelse med den förstärkta konventionen.

Nordiska ministerrådet meddelar:

Det hänvisas till svar på rekommendation nr 53/1991/m. (Se nedan)

4.2.13 *Meddelande om rekommendation nr 53/1991/m angående förbättrad finansiering av Östersjösamarbetet (A 952/s)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar att i anslutning till en ny Östersjökonvention ta initiativ till att finansieringsmöjligheterna ytterligare förbättras med sikte på ren teknologi, eventuellt i samarbete med Nordiska investeringsbanken."

De nordiska ländernas regeringar meddelar (på rekommendation nr 51/1991, 52/1991 och 53/1991):

Regeringarna i Danmark, Finland och Sverige har ratificerat konventionen om skydd av Österjöns marina miljö, HELCOM. Denna konvention underteck-

nades 1974 och första kommissionsmötet hölls 1980. Vid det 11:te kommissionsmötet, som hölls i februari 1990 togs beslutet att revidera konventionen. Detta revideringsarbete pågår för närvarande och den reviderade konventionen kommer att föreligga vid ett ministermöte i april 1992.

Syftet med revideringen är att mot bakgrund av den utveckling som skett på det miljöpolitiska området under de senaste decennierna förnya och förstärka konventionen. De mål som uppställdes av kommissionen för revideringsarbetet svarar väl mot de principer och rekommendationer som Nordiska rådets internationella konferens om havsförorening antog 1989. Som mål finns bl. a. angivet att göra åtagandena mer bindande, att införa försiktighetsprincipen och bästa möjliga teknik i konventionstexten.

De nordiska länderna deltar aktivt i revideringsarbetet och arbetar t. ex. gemensamt med att införa begreppet renare teknologi i konventionstexten. En annan aktuell fråga som länderna gemensamt har drivit har varit att bereda miljöorganisationerna s. k. NGO:s möjlighet att delta vid kommissionsmöten.

Den förnyade och förstärkta Östersjökonventionen skall ses som en del av en process som leder fram till ett ökat regionalt samarbete runt Östersjön. Som en del i denna process kan man se den konferens om Österjöns miljö som anordnades i Ronneby på initiativ av de svenska och polska statsministrarna i september 1990. Konferensen syftade till att lägga fram en åtgärdsinriktad räddningsplan för Östersjön. För detta ändamål bildades en arbetsgrupp med representanter för länderna runt Östersjön samt Norge och Tjeckoslovakien. I detta arbete deltar dessutom representanter för fyra banker, bl. a. Världsbanken och Nordiska investeringsbanken. Arbetsgruppens arbete bedrivs med hög intensitet och grupper kommer att presentera sina åtgärdsförslag vid den tidigare nämnda ministerkonferensen i april månad. En viktig fråga i detta sammanhang kommer att vara finansieringsmöjligheterna för de olika åtgärdsförslagen.

Ministerrådet anser härmed att syftet med rekommendationerna har tillgodosetts och att rekommendationerna kan avskrivas.

Kapitel XV

Transport och kommunikation

1 Sammanfattning

Frågorna kring genomförandet av EES-avtalet och analysen av övrig europeisk utveckling är ett av de viktigaste inslagen i det nordiska transportsamarbetet. De ändrade förutsättningarna ger följdverkningar vad gäller transporterna till och från Norden och genomförandet av en målinriktad transportpolitik under denna process har getts hög prioritet. Ett analysarbete vad gäller utvecklingen i Östeuropa samt behov och koordinering av de nordiska ländernas hjälpinsatser i Östeuropa har genomförts. Vidare har ett arbete inletts om transporternas miljökonsekvenser inom sjö- och luftfarten.

2 Utvecklingen inom transportsektorn

Uppföljningen av de nordiska transportministrarnas principbeslut 1987 om skapandet av en gemensam nordisk transportmarknad parallellt med utvecklingen inom EG har allt sedan beslutet fattades varit en av de viktigaste frågorna inom det nordiska transportsamarbetet. De under tidigare år påbörjade liberaliseringsåtgärderna rörande buss- och lastbilstransporter har vidareförts under 1991. Bl. a. har det nu lyckats att lösa de tidigare hindren på avgifts- och tullområdet i fråga om cabotage (inrikestrafik med utländskt fordon) för lastbilstransporter och försöksordningen kommer att starta i början av 1992. Avregleringen inom tredjelandstrafik mellan länderna fortgår planenligt. En analys beträffande följderna av ingåendet av EES-avtalet mellan EG och Efta har påbörjats.

Den politiska utvecklingen i Östeuropa har även under 1991 getts stor uppmärksamhet inom sektorn. Ett utredningsarbete har gjorts beträffande möjligheterna att etablera alternativa transportvägar för Norden genom Östeuropa samt uppläggning och koordinering av de nordiska ländernas hjälpinsatser till de östeuropeiska länderna vid deras uppbyggnad av ett västeuropeiskt transportsystem. En rapport om utredningen, behov och förslag till åtgärder lades fram som ett nordiskt bidrag vid den paneuropeiska transportministerkonferens som anordnades av EG och Efta under hösten 1991. Utredningsarbetet har i första hand koncentrerats på de baltiska republikerna, Polen, Tjeckoslovakien, Ungern samt närliggande delar av Ryska rådsrepubliken.

Sektorsansvaret för trafikens miljöfrågor betonas allt mer. Ministerrådets beslut om en nordisk samverkan i internationella fora angående miljöförbättrande åtgärder inom sjö- och luftfart har följts upp med ett utredningsarbete angående miljöproblemen inom respektive område samt lämpliga former för samverkan.

I ett samarbete med miljösektorn koordineras nordiska insatser vad gäller förberedandet av FN:s miljökonferens 1992. Som en uppföljning av projektet "Storstädernas trafik och miljö" har vidare en konferens genomförts för redovisning av resultaten.

3 Det nordiska transportsamarbetet

Huvudorgan för samarbetet när det gäller transport och kommunikation är Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor (NÄT). NÄT har en permanent underkommitté, Nordiska kommittén för transportforskning (NKTF), vilken fungerar som planeringsorgan för NÄT när det gäller transportforskningsfrågor. Genom rambudget förfogar NKTF över en väsentlig del av projektbudgeten. I övrigt finns sedan några år två ad hoc-grupper. En av dem är Europagruppen, vilken följer och analyserar den internationella utvecklingen inom transportområdet och kommer med förslag till åtgärder. NÄT:s andra ad hoc-grupp har till uppdrag att arbeta med trafikens miljöfrågor.

Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor har haft ansvaret för arbetet med följande rådsrekommendationer:

44/1987/m Plan för infrastrukturinvesteringar i Norden
7/1988/m Storstädernas trafik- och miljöproblem (A 814/t)
25/1989/m Ökat samarbete inom järnvägstrafiken (A 827/t och A 858/t)
15/1990/m Tvärflyg i Mittnorden (A 905/t)
3/1991/m Utveckling av det nordiska järnvägssystemet (A 907/t)
4/1991/m Vägtrafikens miljöeffekter (i samråd med miljösektorn)
5/1991/m Nordisk transportpolitik (A 933/t)
6/1991/m Nordisk transportforskning (A 934/t)
7/1991/m Transportsamarbetet i Skagerrakregionen (A 942/t)
18/1991/m Ändring i den nordiska transportöverenskommelsen (A 945/j)

4 Verksamheten 1991

4.1 Fast forbindelse over Øresund

Aftalen mellem Danmarks regering og Sveriges regering om en fast forbindelse over Øresund blev underskrevet den 23. marts 1991. Aftalen blev efter tilslutning fra Folketinget og Riksdagen ratificeret den 24. august 1991.

Øresundsforbindelsen skal udføres som en kombineret jernbane- og vejforbindelse bestående af en dobbeltsporet jernbane og en firesporet motorvej mellem Kastrup og Limhamn. Øresundsforbindelsen udgår fra en kunstig halvø i en sænketunnel til en kunstig ø sydvest for Saltholm. Herfra fortsætter forbindelsen som en lavbro og videre som en højbro over sejlrenderne Flinterenden og Trindelrenden.

Den endelige udformning af forbindelsen skal ske under hensyn til, hvad der er økologisk motiveret, teknisk muligt og økonomisk rimeligt, således at skadelige virkninger på miljøet forebygges.

Øresundsforbindelsen skal anlægges og drives i fællesskab af de to stater gennem to helejede statslige aktieselskaber. Disse selskaber skal danne et konsortium, som ejer og for fælles regning som bygherre forestår opførelse og drift af forbindelsen.

Øresundsforbindelsen skal udføres i overensstemmelse med de to staters internationale forpligtelser og skal udbydes i international licitation. Forbindelsen skal i sin helhed finansieres med afgifter fra vej- og jernbanetrafikken.

4.2 Nordiskt samarbete angående flyg-, järnvägs- och sjösäkerhet

4.2.1 *Samarbejdet på flysikkerhedsområdet*

I 1991 er det nordiske samarbejde i lighed med tidligere år i stor udstrækning foregået gennem OPS-udvalget. Dette udvalg blev oprindelig nedsat af myndighederne til varetagelse af tilsynet med SAS, men har nu fået udvidet sit arbejdsområde til også at omfatte andre fælles-skandinaviske selskaber.

Herudover foregår der en del nordisk koordination mellem myndighederne i forbindelse med deltagelse i arbejdet i Joint Aviation Authorities (JAA) European Civil Aviation Conference (ECAC) og International Civil Aviation Organization (ICAO).

Af emner, der har krævet et betydeligt samarbejde, kan nævnes:
— Etablering af SAS Flight Academy som selvstændig skole,
— Godkendelse af simulator hos SAS Flight Academy,
— Opfølging af SAS ETOPS operationer,
— Inspektion af SAS Commuters Nordnorge-operationer,
— Koordinering af udgivelse og implementering af JAA- bestemmelser.

Der har vært afholdt Nordisk Luftfartsinspektionsmøde i Island, ligesom det nordiske samarbejde om fælles grund- og videreuddannelse af inspektører i de nordiske luftfartstilsyn er fortsat.

4.2.2 *Järnvägssäkerhet*

Det årliga mötet mellan järnvägarnas säkerhetsansvariga ägde rum i Helsingfors. Mötet ägnades åt informationsutbyte samt diskussioner ang organisation och inriktning av säkerhetsarbetet, hantering m. m. av farligt gods, förnyelsearbetet vad gäller järnvägsföretagens säkerhetsordningar samt varmgångsdetektorersäkerhetsaspekter på hjulen. Vidare informerade DSB om sin utbildning vad gäller ATC samt diskuterades allmänt fortbildningsfrågor och -program.

4.2.3 *Sjösäkerhetssamarbete*

Det nordiska samarbetet beträffande sjösäkerhet har inriktats mot gemensamma aktioner inom IMO. Tyngdpunkten i detta arbete har något förskjutits från konstruktions- och utrustningsfrågor till operationella förhållanden för fartygsdrift.

Samarbetet har varit mycket framgångsrikt och ökat genomslagskraften för förslag från de nordiska länderna. Ifråga om den marina miljön har det utarbetats en nordisk åtgärdsplan mot havsföroreningar. Denna överensstämmer väl med inriktningen av motsvarande arbete inom ramen för Helsingforskonventionen och inom den s. k. Nordsjö-konferensen för marina miljöfrågor. Särskilt förtjänar här att nämnas "luftföroreningar från fartyg" där nordiska länder samverkar för att nå en global reglering inom ovannämnda organ och IMO.

4.3 Post- och telesamarbetet

Nordtel har haft 4 møder i 1991, deraf et telefonmøde.

Danmark (Tele Danmark A/S) overtog i juni måned formandsskabet efter Island. Nordtel har etableret en ny komité til varetagelse af samarbejdet vedrørende mobilkommunikation.

På henvendelse fra Nordisk Ministerråd har Nordtel tilbudt rådgivende bistand ved behandling af spørgsmål om anvendelse af telekommunikation på handikap-området og til fjernundervisning.

Udskillelsen af reguleringsopgaver samt den øgede liberalisering og privatisering indenfor teleområdet har medført, at Nordtel er i gang med at tilpasse organiseringen af samarbejdet. Denne tilpasning vil også ske i forhold til de ændringer, der sker i det internationale telesamarbejde og af konkurrencevilkårene.

Ved Nordtel:s koordinerende indsats blev de nordiske landes teleindustrier og offentlige netoperatører præsenteret samlet på Telecom 91 i Geneve i oktober.

4.4 Meteorologi

I Hirlam-projektet (regionalt databaserat väderprognossystem) kommer fas 2, påbyggnad och förfining av grundprogrammet, att vara färdigt för implementering i början av 1992. Fas 3 med en ytterligare förbättrad upplösning (1—10 km gitterstorlek) kommer då att inledas. I projektet kommer förutom Nederländerna och Irland även att ingå den franska vädertjänsten. Tanken är bl. a. att använda modellen för detaljerade väderprognoser under de olympiska vinterspelen i Lillehammer 1994. Metoden kan också användas för lokalklimatologiska undersökningar m. m..

Det nordiska väderradarprojektets fas 2, sammanbindande av befintliga radarstationer genom ett datakommunikationsnät, pågår planenligt. Nätet beräknas vara i funktion från mitten av 1992.

4.5 Nordisk kommitté för transportforskning (NKTF)

NKTF:s projektverksamhet har inriktats mot forskning och utredningsarbete avseende trafikens miljöfrågor, modeller att mäta efterfrågan på transporter planeringsinriktade projekt samt projekt angående trafikantinformation o. dyl.

Under året genomfördes den nordiska fortbildningskursen "Nordtrans" samt arrangerades ett seminarium ang tidsvärdefrågor. Vidare har pågått planeringsarbete inför en konferens om vägbeläggningar samt ett seminarium om vägtullar och andra avgiftsfrågor.

På grund av bristande finansieringsmöjligheter från övriga parter har tankarna om inrättande av ett nordiskt professorat i internationella transporter tills vidare skrinlagts.

4.6 Nordiskt vägtekniskt förbund (NVF)

I NVF samarbetar väg- och trafiktekniker i de nordiska länderna. Från början av år 1989 övertog Finland ledarskapet för förbundet. I detta sammanhang genomfördes också en revidering av de olika utskottens arbetsområden. Avsikten var att anpassa verksamheten efter de föränderliga och nya kraven i samhället. Stor vikt fästes vid kvalitets- och miljöfrågor samt vid utnyttjandet av högteknologi på väg- och trafiksektorn. Nya utskott bildades för informationsteknologi, fordons utformning och egenskaper, utbildning inom väg- och trafiksektorn samt för transport i större städer.

NVF håller sin nästa nordiska kongress i Tammerfors i Finland i juni 1992.

4.7 Projektverksamheten

Transportsektorn disponerade 1991 över 3 885 000 DKK. Under året har i huvudsak bedrivits verksamhet enligt följande:

	Beviljat t.o.m. 1990 TDKK	Beviljat 1991 TDKK
NKTF	300	150
Nordisk transp.statistik	396	—
Nordtranskurs	150	—
Efterfrågemodeller	—	400
Info-mtrl om handikapptransp.	220	—
Tidsvärdeseminarium	—	60
Infrastr.inv o produktivitet	200	—
NÄT:s miljögrupp	135	300
Storstäders trafik o miljö	750	—
Miljöskadevärdering — metod	—	100
Bilanvändningsrestriktioner Odense och Lund	—	500
Förbättrad kollektivtrafik som miljöåtgärd	—	250
Bullersvaga beläggningar	810	—
Förteckn. järnvägsforskning	180	—
Nordit (info om högteknologi)	1 000	350
Transportplanering genom vägdatabanker	600	180
NÄT:s Europagrupp	580	585
Finansiering av infrastr.	100	—
Västnorden transportanalys	200	—
Organisatoriska ändringar i transportsektorn	—	150
Mittnordenflyg — marknadsföringsstöd	—	50
Hirlam II	3 456	300
Nord väderradarnät	2 530	—

5 Nordiska rådets yttranden och rekommendationer

5.1 Nordiska rådets yttranden

NÄT:s verksamhetsområden berörs i följande punkter i Nordiska rådets dåvarande kommmunikationsutskotts *yttrande nr 3/1991* över C 2.

"Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

att utarbeta en investeringsplan för den överordnande nordiska infrastrukturen,

att utarbeta en finansieringsplan för investeringar i den överordnade infrastrukturen i Norden där hänsyn tas till alternativa finansieringsmöjligheter,

att verka för en nordisk transportmarknad där cabotagetransporter är tillåtna både inom land- och flygtransporterna."

Ministerrådet hänvisar beträffande den första och andra att-satsen till de meddelanden som lämnats angående rekommendationerna nr 44/1987/m samt nr 3/1991/m samt får med anledning av den sista att-satsen anföra följande:

Frågan om cabotage i alla transportformer ingår som en del i ministerrådets arbete med en nordisk transportmarknad. En början har tagits beträffande vägtransporterna där beställningstrafiken med buss liberaliserats och lättnader gjorts i regleringen av linjetrafiken vad gäller Finland, Norge och Sverige. En försöksordning med ett kvotsystem för godstransporter kommer att börja tillämpas under 1992. Även om det inte är cabotage kan vad gäller järnväg påtalas att genom den uppdelning som gjorts i flera av länderna av ansvaret för infrastrukturen resp för driften har möjligheter skapats för flerutnyttjande av infrastrukturen. Flygtrafiken är genom dess hårda uppbindning till internationella avtal svårare att liberalisera på nordisk basis. Arbetet bedrivs genom en nordisk koordinering av insatserna i IATA resp ECAC.

5.2 Nordiska rådets rekommendationer

5.2.1 *Meddelande om rekommendation nr 44/1987/m angående plan för infrastrukturinvesteringar i Norden*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att tillsätta en utredning som allsidigt belyser de långsiktiga konsekvenserna av olika utvecklingsstrategier beträffande infrastrukturinvesteringarna inom kommunikationssektorn, samt att utifrån resultaten av denna utredning för Nordiska rådet presentera en samlad plan för de fortsatta infrastrukturinvesteringarna i Norden."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Inom ministerrådet har i anledning av rekommendationen ett arbete genomförts med uppgift att lägga fram förslag rörande angelägna investeringar i vägtrafikens och järnvägstrafikens infrastruktur i Norden samt mellan Norden och övriga Europa. Syftet var att ange vilka investeringar som i särskilt stor utsträckning främjar framkomligheten i denna trafik och därvid redovisa effekter och kostnader. Vidare skulle klarläggas på vilket sätt projekten förhåller sig till respektive lands normala planer. Därvid skulle sådana projekt utväljas som helt eller till större delen är möjliga att finansiera utan att ta i anspråk nationella eller nordiska budgetmedel.

Till grund för arbetet har främst legat en rapport som har utarbetats av väg- och järnvägsförvaltningarna i de fyra länderna. Samråd har skett beträffande finansieringsformerna med Stiftelsen för industriutveckling i Norden.

Ett nordiskt huvudvägnät och ett nordiskt huvudbanenät har sammanställts. Dessa nät bör kunna ligga till grund för framtida beslut om investeringar i de vägar och järnvägar som är av särskilt stor betydelse för trafiken mellan de nordiska länderna och mellan Norden och kontinenten, inklusive Östeuropa. Vidare har redovisats ett förslag till ett framtida nordiskt huvudbanenät med nya färjeförbindelser till Östeuropa.

Strategin bör vara att resurserna kraftsamlas till några större för Nordens länder strategiska investeringsobjekt. I fråga om olika tänkbara finansieringslösningar torde det endast inom vägsektorn vara möjligt att till fullo betala projekt med avgiftsmedel. Den bedömningen får göras att den mest framkomliga vägen är att få till stånd bilaterala avtal mellan berörda länder, innehållande överenskommelser om vägavgiftssystem tillsammans med lånefinansiering. Genomförandet av angelägna nordiska projekt kan påskyndas med hjälp av nationella medel.

Med anledning av den föreliggande rekommendationen har flera utredningar genomförts. Enligt ministerrådets mening har de frågor som väckts genom rekommendationen genomarbetats i och med det nu avslutade arbetet. Ministerrådet föreslår därför att rekommendationen avskrivs.

5.2.2 *Meddelande om rekommendation nr 7/1988/m angående storstädernas trafik- och miljöproblem (A 814/t)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att göra en sammanställning av befintliga kunskaper om de nordiska storstädernas trafik- och miljöproblem och mot bakgrund därav företa nödvändiga kompletterande utredningar samt att på grundval av detta utredningsarbett utarbeta modeller över olika strategier för att lösa storstädernas trafik- och miljöproblem."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Ministerrådet startet i mars 1989 et to-årig prosjekt med formål å utrede trafikk- og miljøproblemer i nordiske storbyer. Arbeidet som har vært utført av Transportøkonomisk Institutt i Oslo, har vært organisert i to etapper.

Den første etappen, i 1989, har gitt en bred oversikt over arbeidet med trafikk og miljø i 14 nordiske storbyer.

Resultatet av etappe 1 er dokumentert i en egen rapport, datert jan. 1990. I rapporten presenteres hver av byene med hensyn til trender for trafikk- og ulykkesutvikling og utvikling av kollektivtrafikken. I tillegg gis hovedpunkter i byenes egen problemforståelse med hensyn til individuell trafikk, kollektivtrafikk og miljøet. Deretter presenteres de viktigste strategier og tiltak i den enkelte by. Basert på data fra 8—12 byer gir rapporten en sammenstilling av ulike hovedtrender for perioden 1975—1988 for individuell og kollektiv trafikk og trafikkulykker.

Resultatet av den avsluttende etappe II er dokumentert i rapport datert jan. 1991. Rapporten omfatter studier av eksempler på strategier og tiltak innenfor ulike innsatsområder:

— Beskyttelse og opprusting av sentrumsområder
— Satsinger på kollektivtrafikk
— Utbygging av hovedveger
— Tiltak for beskyttelse eller sikring av svake grupper

Studiene omfatter planlegging, gjennomføring og resultater basert på foreliggende dokumentasjon og intervju av ulike aktører. Tiltakene viser ulik grad av faktisk prosjektgjennomføring og måloppnåelse. Sentralt i analysen står spørsmål som gjelder forholdet mellom plan og virkelighet og mellom mål og resultater. Rapporten vurderer erfaringer av generell interesse for å gjennomføre en bedre planlegging av trafikk- og miljøtiltak. Et sentralt poeng er at planlegging og planorganisasjon må utvides og også fungere i gjennomføringsfasen av prosjektene. Før- og etterundersøkelser bør gis vesentlig mer oppmerksomhet og inngå som en naturlig del av planleggingen av større tiltak for bedre trafikk og miljø.

Prosjektet ble avsluttet med et nordisk seminar om trafikk og miljø i Oslo 16. og 17. oktober 1991.

På bakgrunn av de gjennomførte tiltak anser ministerrådet rekommandasjonens målsetting opfylt. Ministerrådet foreslår derfor at rekommandasjonen avskrives.

5.2.3 *Meddelande om rekommendation nr 25/1989/m angående ökat samarbete inom järnvägstrafiken (A 827/t och A 858/t)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder syftande till ökad samplanering och ökat investeringssamarbete mellan de statliga järnvägsföretagen i Norden samt att förbättra förutsättningarna för de nordiska järnvägsförvaltningarna att skapa ett utvidgat samarbete med organisation, produktutveckling, utbud och marknadsföring av godstransportsystem."

Nordiska ministerrådet meddelar:

De nordiska järnvägsförvaltningarna har under året beslutat att intensifiera sitt samarbete. För detta syfte har en ny organisation, Community of Nordic Railways (CNR) bildats. Syftet med arbetet är bl. a. att med gemensam kraft hävda nordiska intressen i europeiska sammanhang. I detta ingår att följa och påverka utvecklingen samt att driva gemensamma projekt med sikte på att knyta de nordiska länderna närmare varandra och närmare övriga Europa. Bland de projekt som pågår kan nämnas Internord-projektet som syftar till att förbättra tågtrafiken i triangeln Köpenhamn-Oslo-Stockholm-Köpenhamn. Arbetet inriktas på att skapa bättre tidtabeller, service och modernisera vagnparken. Projekt pågår också för att få fram enhetliga priser, marknadsföring och distribution av biljetter i Norden, ett projekt som i ett längre perspektiv har siktet inställt på en harmonisering med övriga Europa. Planering för ett nät av höghastighetsförbindelser inom Norden och vidare mot Europas snabbtågsnät ingår också bland de projekt som organisationen arbetar med.

Nordiska ministerrådet anser mot bakgrund av det som här anförts att samarbetet mellan de nordiska järnvägsförvaltningarna i dag fungerar mycket tillfredsställande och det föreslås därför att rekommendationen avskrivs.

5.2.4 *Meddelande om rekommendation nr 15/1990 angående tvärflyg i Mittnorden (A 905/t)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att skapa förutsättningar för att tvärflyg i Mittnorden upprättas genom: att tvärflyget jämställs med inrikesflyget sålunda att obehindrad trafik blir möjlig mellan två orter i vart och ett av de berörda länderna, att tvärflyget på rimliga villkor integreras med de nationella flygbolagens verksamhet i Norden i avseende av handling, tidtabeller och bokningssystem."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Under 1980-talet har reguljär flygtrafik mellan norra Finland och norra Norge/Sverige bedrivits på olika linjer av Finnair och Norving. Samtliga dessa linjer har tyvärr nedlagts som olönsamma. Sedan Norving sommaren 1985 nedlade trafiken på sin linje Rovaniemi-Tromsö har ingen reguljär flygtrafik förekommit på Nordkalott-området mellan Finland och Sverige/Norge.

Situationen har nu förändrats till det bättre. I början av september 1991 gavs Norving tillstånd att bedriva reguljär trafik på sträckan Tromsö-Luleå-Uleåborg. Norving påbörjade sin trafik på denna sträckning så gott som omedelbart efter att ha erhållit nödiga tillstånd. Trafiken bedrivs med ett flygplan av typ Dornier 228. Varje vardag utförs två flygningar i vardera riktningen. Trafiken

har planerats i nära samarbete med Nordkalottkommittén. I begynnelseskedet är trafiken subsidierad av bl. a. vissa kommuner på Nordkalotten.

Flygtrafiken över Kvarken sköts sedan något år av Air Nordic, som idkar trafik på linjen Västerås-Sundsvall-Vasa. För tillfället används ett flygplan (Jetstream 31) med 18 säten. Linjen trafikeras vardagar med tre turer samt dessutom söndagar med en tur.

Air Hudik har för sin del beviljats tillstånd till dels trafik mellan Sundsvall och Helsingfors, dels trafik mellan Sundsvall och Trondheim via Östersund. Trafiken avses bli påbörjad så snart som möjligt. Trafikplanerna går ut på två dubbelturer per dag med propellerplan, som tar mellan 36 och 48 passagerare.

Som ett stöd till uppbyggandet av trafiken har NÄT beviljat 50 000 DKK till marknadsföringsåtgärder.

5.2.5 *Meddelande om rekommendation nr 3/1991/t angående utveckling av det nordiska järnvägssystemet (A 907/t)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att snarast redovisa det nationella och nordiska utvecklingsarbetet beträffande järnvägstransporterna i Danmark, Finland, Norge och Sverige,

att utifrån denna redovisning för Nordiska rådet presentera en plan för gemensam nordisk järnvägspolitik och nödvändiga investeringar för att knyta det nordiska järnvägsnätet till övriga Europa,

att för övrigt medverka till att de nordiska järnvägsbolagen kan skapa ett konkurrenskraftigt alternativ för godstrafik i Norden och mellan Norden och övriga Europa."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Statens väg- och trafikinstitut har under året gjort en sammanställning över avslutade, pågående och planerade forsknings-, utvecklings- och demonstrationsprojekt inom järnvägsområdet. Syftet med studien är att få en samlad bild över det utvecklingsarbete som pågår inom den nordiska järnvägssektorn.

Nordiska ministerrådet redogjorde i fjolårets årsberättelse för den nordiska arbetsgrupp med representanter från de olika ländernas infrastrukturverk som bildats under 1989. Gruppen avlade under året en rapport om sitt arbete. Med denna rapport som underlag startades ett projekt med uppgift att lägga fram förslag om bl. a. angelägna investeringar i järnvägstrafikens infrastruktur. Syftet har varit att ange effekter och kostnader för olika projekt som främjar framkomligheten i det nordiska transportsystemet. Det kan konstateras att det endast inom vägsektorn är möjligt att till fullo bekosta projekt med avgiftsmedel.

Utöver vad ovan framförts hänvisas till meddelandet angående rek. nr 25/1989/t. Ministerrådet anser att de vidtagna åtgärderna ligger i samsvar med rekommendationens målsättning och föreslår att rekommendationen avskrivs.

5.2.6 *Meddelande om rekommendation nr 5/1991/m angående nordisk transportpolitik (A 933/t)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att skyndsamt utarbeta en gemensam nordisk transportpolitik och ett nordiskt investeringsprogram för den infrastruktur och de transporter som är av betydelse för att stärka Norden som hemmamarknad och för att effektivisera transporterna inom samt till och från Norden."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ett betydelsefullt steg för att åstadkomma en gemensam nordisk transpolitik togs redan 1987 genom ministerrådets beslut att skapa en gemensam nordisk transportmarknad parallellt med utvecklingen inom EG. Detta beslut har sedan följts upp med nödvändigt analys- och utredningsarbete, kombinerat med harmoniserings- och liberaliseringsåtgärder inom en rad områden. Under senare år har perspektivet och arbetsfältet vidgats till att omfatta den europeiska utvecklingen, med särskild uppmärksamhet mot Östeuropa och de möjligheter till alternativa transportleder m. m., som öppnar sig. Miljöaspekterna ingår som en del i arbetet och de beaktas bl. a. genom ett samarbete med miljösektorn

Beträffande rekommendationens önskemål om ett investeringsprogram för infrastruktur hänvisas till meddelandena angående rekommendationerna nr 44/1987 samt nr 3/1991/t.

Ministerrådet delar uppfattningen att det mot bakgrund av Nordens geografiska lägefaktorer är angeläget att ländernas transportpolitik samordnas med ett nordiskt perspektiv. Frågan har bl. a. belysts i Nord 1988:13 "Trafikpolitiken i Norden". Det är dock ministerrådets uppfattning att en nordisk transportpolitik de facto redan förs så långt det — med ländernas delvis olika utgångspunkter och varierande faktiska förutsättningar — är möjligt.

Ministerrådet anser mot bakgrund av vad ovan anförts att verksamhet bedrivs i enlighet med rekommendationens intentioner och förslår att den avskrivs.

5.2.7 *Meddelande om rekommendation nr 6/1991/m angående nordisk transportforskning (A 934/t)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i den nordiska budgeten för 1992 redovisa förslag om förstärkning av den nordiska transportforskningen."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Med rådande budgetförutsättningar har det inte varit möjligt att förtstärka transportsektorns projektbudget under 1992. I ett skede diskuterades att förstärka sektorbudgeten med 0,5 MDKK för genomförande av ett forsknings- och utredningsprojekt angående lätt spårbunden kollektivtrafik. Detta visade sig i slutändan inte vara möjligt. Under budgetbehandlingen påtalades dock att ett utrymme möjligen finns att finansiera projektet genom ministerrådets reserv. Ställning kommer att tagas till frågan under 1992.

5.2.8 *Meddelande om rekommendation nr 7/1991/m angående transportsamarbete i Skagerrak-regionen (A 942/t)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att Skagerrak-regionen, dvs. Sydnorge, Västsverige och det nordliga Jylland utpekas som ett gränsregionalt samarbetsområde

att det snarast möjligt och koordinerat med det pågående Skagerrak-projektet utarbetas en kartläggning av existerande kunskap och att det genomförs ytterligare undersökningar för att få fram nödvändigt beslutsgrundlag för en samordnad transportpolitik för Skagerrak-regionen, samt att det på detta underlag utarbetas en handlings- och investeringsplan för transportsektorns utbyggnad i Skagerrak-regionen i syfte att stimulera handelsförbindelserna mellan Sydnorge, Västsverige och det nordliga Jylland samt förbättra transittrafikens förutsättningar."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Med den nuværende kapacitet på bane-, havne- og luftfartsområderne og med de planer, der er vedtaget på motorvejsområdet, finder Ministerrådet ikke, at det vil være transportinfrastrukturen, som sætter begrænsninger for at udnytte Nordic Link-korridoren eller for en øget samhandel og udvikling i Skagerrak-regionen.

Ministerrådet finder derfor ikke, at der på nuværende tidpsunkt er behov for udarbejdelse af yderligere planer for udbygning af transportinfrastrukturen i Nordjylland.

Ministerrådet hilser naturligvis velkomment, at der som led i Nordic Link-gruppens arbejde indsamles oplysninger, der kan tjene til at forøge overblikket over samhandelsmulighederne og det deraf afledte transportbehov mellem de nordiske lande indbyrdes samt mellem disse lande og det øvrige Europa. Ministerrådet er indstillet på at yde økonomisk støtte til relevante projekter som led i dette arbejde.

Det kan oplyses, at DSB i øjeblikket arbejder på at forbedre trafikforbindelserne inden for ideerne af Nordic Link. Det sker via en satsning på færgeruterne Hirtshals-Kristiansand og Gøteborg-Frederikshavn, koordineret med godstogsforbindelser videre mod syd. Sigtet er både at sikre gode forbindelser internt i regionen og at placere Nordjylland som indfaldsporten for en del af transittrafikken videre gennem Danmark til Tyskland og herigennem bidrage til nyttiggørelse af infrastrukturinvesteringer i Sønderjylland.

5.2.9 *Meddelande om rekommendation nr 18/1991 angående ändring i den nordiska transportöverenskommelsen (A 945/j)*

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommenderer regjeringene i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige å foreta endring i Overenskomsten om Samarbeid på Samferdselens område, Art. 1, således at følgende passus utgår: "Den omfatter heller ikke spørsmål vedrørende de nordiske lands internasjonale skipsfartspolitiske og luftfartspolitiske forhold."

De nordiska ländernas regeringar meddelar:

En översyn av de nuvarande samarbetsformerna vad gäller det nordiska transportsamarbetet i ljuset av EES-avtalet och utvecklingen i Östeuropa kom-

mer att ske i anslutning till det pågående utredningsarbetet ang. ministerrådets framtida arbetsuppgifter och organisation.

Vad gäller den av Nordiska rådet rekommenderade ändringen får framhållas följande.

Vad gäller sjöfartspolitiken i de nordiska länderna kan konstateras att inte alla länder valt att lägga behandlingen av sjöfartsfrågorna på sitt trafikministerium. Detta förhållande har medfört att en nordisk samordning i sjöfartsfrågor ej kan äga rum inom ramen för det etablerade nordiska trafiksamarbetet, vilket sker genom trafikministrarna och respektive ministerium. En ändring av texten i transportöverenskommelsen medför ingen ändring av detta faktum. Ländernas regeringar vill dock framhålla att det på sjöfartsområdet existerar ett välfungerande samarbete på ämbetsmannaplanet med möten en gång i halvåret, varunder samnordiska frågor behandlas, bl. a. som en förberedelse inför möten i OECD och FN (UNCTAD), och synpunkter utväxlas vad gäller frågor om EGs sjöfartspolitik. Detta samarbete täcker enligt ministerrådets mening fullt ut de mål som transportöverenskommelsen uppställer i sin artikel 2.

Den internationella luftfarten behandlas även den redan nu i flera internationella fora, bl. a. EG, och det sker en ingående skandinavisk koordination på detta område som ett led i den gemensamma skandinaviska luftfartpolitiken.

Det är enligt regeringarnas mening inte meningsfullt att nu ändra transportöverenskommelsen för att uppnå ytterligare behandling av ländernas sjöfarts- och luftfartspolitiska förhållanden. Regeringarna vill samtidigt påpeka att den existerande transportöverenskommelsen inte utgör något hinder för behandling i nordisk regi av sjöfarts- respektive luftfartspolitiska frågor av särskilt nordiskt intresse.

Kapitel XVI

Trafiksäkerhet

1 Inledning

Det nordiska trafiksäkerhetssamarbetet har under år 1991 bl. a. präglats av beslutet om en ny handlingsplan för ökad trafiksäkerhet i Norden samt av uppföljningen av den löpande handlingsplanen.

2 Trafikolycksfallsutvecklingen i de nordiska länderna

Under åren 1985—1989 var antalet trafikolyckor i Norden, med undantag för något enskilt land, som helhet näranog konstant. Den allmänna tendensen var dock svagt stigande. Under år 1990 har emellertid antalet trafikolyckor i Norden minskat. Denna utveckling har hållit i sig enligt de preliminära uppgifter som finns för första halvåret 1991. Antalet dödsolyckor har dock i något land visat en mer ogynnsam utveckling än i de andra länderna.

3 Nuvarande samarbete

3.1 NTR

Nordiska trafiksäkerhetsrådet (NTR) har under sin tjugoåriga verksamhetstid spelat en central roll för planläggningen och koordineringen av det nordiska trafiksäkerhetssamarbetet.

NTRs verksamhet grundar sig på ett nära samarbete med Nordiska ministerrådet och underkommittén Nordisk kommitté för trafiksäkerhetsforskning (NKT).

Sedan NTRs underkommittéer NKV och NBK lagts ner har dessa kommittéers uppgifter fördelats mellan NKT och NTR. NTR har bestämt att NKT för år 1991 skall få disponera en rambudget för sina projekt. På detta sätt har NKT fått en mer självständig roll i förhållande till NTR.

3.2 NKT

NKT har år 1991 haft tre sammanträden. Ordförandeskapet och sekretariatet har omhändertagits av Sverige som år 1991 övertagit de nämnda funktionerna från Finland. NKT fick år 1990 nya stadgar. Enligt dessa skall NKT i fortsättningen ta hand om all forskningsverksamhet inom NTR. Verksamheten har även rationaliserats genom att NTR till NKT delegerat beslut som gäller projektadministration.

NKT:s viktigaste uppgifter är följande:

— Främja och samordna trafiksäkerhetsforskningen i Norden,
— Initiera och följa nordiska samarbetsprojekt inom trafiksäkerhetsforskning,
— Främja utbildning av trafiksäkerhetsforskare i Norden,
— Samordna nordiskt deltagande i internationell trafiksäkerhetsforskning.

Under år 1991 har drygt 20 projekt pågått i olika faser. Projekten kan inordnas bl. a. i områdena

— Hastighetsöverträdelser och poliskontroll,

— Nyblivna körkortshavare,
— Trafikonykterhet,
— Oskyddade trafikanter.

Inom dessa projekt eller i anslutning till dem har ca 70 forskare deltagit. Under år 1991 har fyra rapporter kommit ut:

Nr 53	Äldre bilförares olyckor i korsningar
Nr 54	Bibliografin 1989
Nr 55	Holdninger, adferd og trafikkulykker
1991:511	Holdningspåvirkning af unge bilister

Dessutom har sex bearbetningsstudier (bearbetning och publicering av resultat inom trafiksäkerhetsområdet) getts ut.

NKT har också helt eller delvis behandlat rapportutkast till följande projekt:
— Metoder för förarutbildning i Norden,
— Fortkjørningsregulering og sikkerhed i tettsteder,
— Metode for beskrivelse og analyse av trafikkulykkestall.
— Resultatet av ett seminarium om äldre bilförares olyckstyper och olycksorsaker.

Under året har ett seminarium anordnats i anslutning till projektet "Effektmålning av trafiksikkerhetstiltak", där politiker och beslutsfattare har varit den primära målgruppen för de inbjudningar som sänts ut till seminariet. Seminariet hölls på Färöarna den 10 och 11 oktober och samlade 36 deltagare.

Kontakt har hållits med sekretariatet för Nordisk kommitté för transportforskning (NKTF) för en samverkan inom näraliggande och sammanfallande forskningsområden.

Under året har en revidering påbörjats av kommitténs vägledning för projektledare omarbetats bl. a. med hänsyn till de interna riktlinjer för publikationsverksamheten som Nordiska ministerrådets sekretariat meddelat den 4 maj 1991. I vissa stycken innebär riktlinjerna stora ändringar i förhållande till tidigare tillämpade regler.

Som komplement till statusrapporter två gånger per år har kommittén till två möten inbjudit ledare för pågående projekt. Vid dessa "hearings" har kommittén erhållit en djupare insikt i respektive projekt och samtidigt fått möjlighet till kompletterande upplysningar direkt av projektledarna. Erfarenheterna hittills av detta är mycket goda, varför denna verksamhet kommer att fortsätta även under kommande år.

Under året har kommittén övervägt på vilket sätt den bäst kan bidra till genomförandet av den av ministerrådet antagna handlingsplanen för ökad trafiksäkerhet under åren 1992—1994.

Vidare har kommittén under året beviljat medel för fem bearbetningsstudier.

NKT-nytt, som utgetts med två nummer per år och som innehållit uppgifter om publikationer på trafiksäkerhetsområdet har upphört att utkomma med utgången av år 1991.

Den information som getts i NKT-nytt skall från och med år 1992 inordnas i ett nyhetsbrev som kallas NTR-nytt och som kommer att ges ut på uppdrag av Nordiska trafiksäkerhetsrådet tillsammans med NKT.

4 Verksamheten under år 1991

NTR har under år 1991 lämnat förslag till en ny handlingsplan för ökad trafiksäkerhet i Norden. Handlingsplanen har tillsammans med yttrande från Nordiska rådet fastställts av Nordiska ministerrådet. Utöver de i handlingsplanen prioriterade områdena som behandlas i nästa avsnitt, har följande ämnesområden behandlats av NTR och NKT:

- Trafikolycksstatistik
- Harmonisering av nordiska trafikföreskrifter
- Bruk av högteknologi i trafiksäkerhetsarbetet
- Trafiksäkerhetsarbetet i ett europeiskt perspektiv, varvid särskilt utvecklingen inom EG och i Östeuropa beaktats.

NTR har under 1991 haft följande särskilda arbetsgrupper, som behandlat följande särskilda projekt.

- Arbetsgrupp med uppgift att utarbeta en ny handlingsplan för trafiksäkerheten i Norden.
- Arbetsgrupp för att utreda förutsättningarna för att inrätta en trafiklärarhögskola i Norden.
- Arbetsgrupp med uppgift att planlägga NTD 1991.
- Arbetsgrupp med uppgift att införliva Wien-konventionens bestämmelser i den nordiska trafiklagstiftningen.

NTR har vidare varit representerat i NÄT:s Europagrupp och med utgångspunkt i uppdraget för denna grupp arbetat med ett förprojekt för att klarlägga trafiksäkerhetssituationen i Östeuropa (Polen, Tjeckoslovakien, Ungern och Baltikum). Detta förprojekt beräknas vara avslutat under våren 1992. Projektet förväntas ge en översikt över eventuella samarbetsområden på trafiksäkerhetsområdet.

Under år 1991 har NTR varit ansvarig för det arbete som berör följande av Nordiska rådets rekommendationer:

41/1987/m	Förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet i Norden (A 756/t)
26/1989/m	Ökat fordonstekniskt samarbete (A 833/t)
27/1989/m	Samordnad trafik- och trafiklärarutbildning (A 863/t)
8/1991/m	Handlingsplan för säkrare trafik i Norden (B 115/t)

Ministerrådets förslag till ställningstagande till rekommendationerna behandlas närmare under avsnitt 8.

4.1 Projektverksamheten

Trafiksäkerhetssektorn tilldelades 1991 4 MDKK, som i huvudsak har fördelats enligt följande:

	Beviljat t.o.m. 1990 TDKK	Beviljat 1991 TDKK
Attityder och hastigheter	600	400
Övervakningsstrategi	660	400
Åtgärder mot residivism hos promilledömda	740	—
Metoder för förarutbildning i Norden	520	200
Nordisk trafiklärarhögskola	100	30
NTD —91	100	70
Fysiska skyddsanordningar	85	—
Cyklisters olyckor i kryss	500	450
NKT/NTR-bibliografi	90	50
Effektmätning av trafiksäkerhetsåtgärder	120	—
Internordisk nyckel för översättning av olycksdata	70	40
Beskrivning och analys av olycksdata	500	—
Bearbetningsstudier	300	150
Revidering av trafikhandlingsplanen	100	—
Äldre bilförares olyckstyper	430	600
Förståelse av vägmärken	900	850
Uppföljning av Wien-konventionen	162	—
Högteknologi och trafiksäkerhet	350	50
EG-arbete	—	300
Lokal trafiksäkerhetsinformation	—	350

5 Uppföljning av den nya handlingsplanen för ökad trafiksäkerhet i Norden

Handlingsplanen 1987—91 för säkrare trafik i Norden innebär en förstärkning av NTR:s samordnande roll för trafiksäkerhetssamarbetet i Norden. Handlingsplanen hade från början en löptid på tre år, men förlängdes med ett år. Därmed kan arbetet med den nya handlingsplanen som riktmärke påbörjas i god tid innan den börjar gälla.

Om de fyra prioriterade områdena i den nu löpande handlingsplanen kan följande nämnas:

5.1 Hastighetsöverträdelser

Hastighetsgränserna är inte desamma inom Norden och ett av uppdragen blir att utarbeta gemensamma kriteriet för hastighetsbegränsningar i Norden. Sambandet mellan hastigheten och risken för olyckor är väl utrett. Hur efterlevnaden för hastighetsgränserna skall kunna öka har varit föremål för många projekt.

5.2 Trafikonykterhet

Trafikonykterhetens betydelse för trafikolyckorna är väl dokumenterad i flera undersökningar. NTR har följt utvecklingen på detta område och inriktat arbetet inom sitt ansvarsområde i enlighet med de riktlinjer som stakats ut i den fastställda handlingsplanen. Inom NKT drivs ett projekt om rehabilitering av förare som gjort sig skyldiga till trafikonykterhetsbrott samt ett projekt där man undersöker promillegränsens betydelse för alkoholrelaterade olyckor.

5.3 Nyblivna förare

Nyblivna förare utgör en stor olycksrisk i trafiken. En traditionell metod att minska denna risk har varit attitydpåverkan genom information knuten till förarutbildningen.

Det är enligt NTR:s mening nödvändigt att se trafikutbildningen fram till körkortet som integrerad. Det finns i de nordiska länderna olika tankar på att förbättra förarutbildningen. I Sverige och Norge övervägs att förlänga övningstiden i syfte att förbättra trafiksäkerheten för unga förare. NKT driver för närvarande projekt som bl. a. gäller förarutbildningen i Norden. I detta sammanhang bör också framhållas att huvudämnet för NTD 91 var unga förare, vars situation behandlades i ett bredare perspektiv. I arbetet med genomförande av handlingsplanens områden rörande unga förare har den nordiska trafikskoleunionen givits möjlighet att delta i projekt.

5.4 Oskyddade trafikanter

Oskyddade trafikanter har ägnats stor uppmärksamhet och det finns en rad förslag som syftar till att förbättra deras trafiksituation. Flera projekt genomförs inom detta område, bl. a. kan nämnas projektet om cyklisters olyckor och projektet rörande trafiksäkerheten för äldre personer. Oskyddade trafikanter omfattas av det område i den nya handlingsplanen som benämns lokalt trafiksäkerhetsarbete. Inom detta område avser NTR att, i samarbete med det nordiska vägtekniska förbundet, samla tänkbara trafiklösningar i en katalog, som skall tillställas kommunerna i de nordiska länderna.

6 Arbetet med att genomföra handlingsplanen 1992—94 för ökat trafiksäkerhetsarbete i Norden

Den nya handlingsplanen som fastställts av Nordiska ministerrådet i samsvar med Nordiska rådets synpunkter innebär att de prioriterade områdena utökas med — förutom de områden som gäller enligt den nuvarande handlingsplanen — följande nya områden:

— Lokalt trafiksäkerhetsarbete,
— Tung trafik,
— Nordiskt samarbete i internationella fora,
— Ökad kontakt mellan NTR och nordiska trafiksäkerhetsorgan,
— Informationsverksamhet.

NTR har verkat för att den nya handlingsplanen skall bli känd av alla organ i Norden som arbetar med trafiksäkerhet. Således har i NTR:s regi i maj månad hållits ett möte i Sverige med de frivilliga nordiska trafiksäkerhetsorganisationerna. Ett motsvarande möte har även hållits under oktober månad i samband med NTD 91. Vidare har branchorgan och arbetstagarorgan med beröring till

trafiksäkerheten inbjudits att medverka i arbetet med att genomföra handlingsplanen. Avsikten är att arbetet med de i handlingsplanen prioriterade områdena i möjligaste mån skall ske i samspel med nationella.

Informationen om trafiksäkerhetsarbetet har NTR och NKT fördelat så att informationen om nya rapporter, trafikolycksfallsstatistik och nya bestämmelser i de olika länderna skall spridas genom NKT:s försorg.

7 Rapporter från NTR

I NTR:s rapportserie har följande rapport utgetts:

NORD 1991:33 Sikrere trafik i Norden

Under år 1991 har Nordiska ministerrådet lagt om sin publikationsverksamhet. Detta innebär att ministerrådet numera har fått ett större ansvar än tidigare för tryckning och försäljning av rapporter.

8 Nordiska rådets yttranden och rekommendationer

8.1 Nordiska rådets yttranden

Trafiksäkerheten har under de senare åren getts en mer framskjuten plats i det nordiska samarbetet. Sålunda hemställde Nordiska rådet i sitt *yttrande nr 3/1991* över ministerrådets planerade verksamhet (C 2) såväl 1990 som 1991 att ministerrådet i fortsättningen skall prioritera arbetet inom trafiksäkerhetssektorn högst. Denna prioritering har bibehållits under året.

8.2 Nordiska rådets rekommendationer

8.2.1 *Meddelande om rekommendation nr 41/1987/m angående förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet i Norden (A 756/t)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att koordinera pågående forskning och utvärdera föreliggande forskningsresultat om trafikanternas (härunder även "mjuka trafikanter") förmåga att uppfatta vägmärken och tillgodogöra sig den information de ger i syfte att ta ställning till om ytterligare forskning behövs och i så fall ta initiativ till detta samt att utreda vilka förenklingar och harmoniseringar som kan genomföras i vägmärkessystemet i de nordiska länderna inom ramen för gällande internationella konventioner."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Den förutvarande kommittén NKV påbörjade ett projekt med en inriktning som svarar mot uppmaningen i den aktuella rekommendationen. Enligt de riktlinjer som NKV slog fast för projektarbetet, skall först en uppdatering göras av gällande vägmärkesregler samt därefter förslås erforderliga förenklingar. Slutligen skall en beteendevetenskaplig forskning bedrivas om människans förmåga att uppfatta och förstå trafikmärken i trafikmiljön.

De nu nämnda studierna är avsedda att utgöra underlag för en förenkling av vägmärkessystemet i Norden. Sedan NKV lagts ner har NTR beslutat att överföra projektarbetet till NKT.

Projektverksamheten har fortskridit så långt att uppdateringen av de gällande reglerna har slutförts. Den andra fasen av projektet har satts igång och

projektet förväntas pågå in på år 1992. När det gäller den sista fasen, nämligen att föreslå gemensamma bestämmelser i Norden för vägmärken, bör detta arbete samordnas med implementeringen i ländernas trafikförfattningar av de internationella bestämmelser, som beslutats genom revisionen av Wien-konventionen. Nordiska ministerrådet föreslår att rekommendationen avskrivs och att en fortsatt rapportering sker i C 1.

8.2.2 *Meddelande om rekommendation nr 26/1989/m angående ökat fordonstekniskt samarbete (A 833/t)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att det fordonstekniska samarbetet mellan de nordiska länderna förbättras och får större genomslagskraft samt att ministerrådet verkar för enhetliga bestämmelser vid typ- och kontrollbesiktningen av fordon."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Internationellt bestäms för närvarande de regler som rör fordonstekniska frågor främst inom ECE-systemet, där samtliga nordiska länder deltar. På senare år har emellertid EG intensifierat sitt arbete på att åstadkomma gemensamma bestämmelser på detta område. Genom Danmarks medlemsskap i den europeiska gemenskapen och övriga nordiska länders strävanden att så långt som möjligt harmonisera sina bestämmelser med gemenskapens regler bör harmoniseringsarbetet på detta område bedrivas i syfte att underlätta en harmonisering inom ramen för EGs regelverk.

En av NTR:s uppgifter är att inom sitt ansvarsområde hålla sig informerad om utvecklingen inom den europeiska gemenskapen samt att föra denna information vidare. Inom den europeiska gemenskapen försöker Danmark ge uttryck för de nordiska intressena. Nordiska ministerrådet föreslår i belysning av vad som nu anförts att rekommendationen avskrivs.

8.2.3 *Meddelande om rekommendation nr 27/1989/m angående samordnad trafik- och trafiklärarutbildning (A 863/t)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att verka för att likartade krav ställs på trafikundervisningen inom Norden,
att ta initiativet till att etablera en nordisk trafiklärarhögskola, samt
att trafiklärarexamen som avlagts i ett nordiskt land också får giltighet i de övriga nordiska länderna."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Den av NTR tillsatta arbetsgruppen som fått uppgiften att utreda förutsättningarna för att inrätta en nordisk trafiklärarhögskola har framlagt en rapport under år 1991. I rapporten uttalas att det är önskvärt att en trafiklärarutbildning i ett nordiskt land erkänns i andra nordiska länder, vilket är möjligt att åstadkomma med smärre ändringar av nuvarande regler. I rapporten föreslås bl. a. att en eventuell nordisk trafiklärarhögskola skall ingå som en överbyggnad på de redan existerande nationella trafiklärarutbildningarna genom en utbyggnad av befintliga institutioner. NTR har låtit remissbehandla rapporten. Resultatet av remissbehandlingen har gett vid handen att det inte finns något större intresse för en nordisk trafiklärarhögskola. NTR har därför överlämnat rappor-

ten jämte remissyttrandena till den nordiska trafikskoleunionen samt till de berörda arbetstagarorganisationerna.

Nordiska ministerrådet föreslår mot den nu angivna bakgrunden att rekommendationen avskrivs.

8.2.4 *Meddelande om rekommendation nr 8/1991/m angående handlingsplan för säkrare trafik i Norden (B 115/t)*

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att anta en nordisk handlingsplan för säkrare trafik i Norden i enlighet med ministerrådsförslag B 115/t och med beaktande av Nordiska rådets synpunkter
att säkra en tillfredsställande finansiering av handlingsplanen, samt
att ministerrådet lämnar en årlig rapportering av handlingsplanen i sin verksamhetsberättelse, C 1."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Nordiska ministerrådet beslöt den 6 juni 1991 att, med beaktande av de synpunkter som framförts av Nordiska rådet vid rådets 39:e session i Köpenhamn, fastställa handlingsplanen.

I budgeten för 1992 bibehålls motsvarande nivå för trafiksäkerhetssektorns projektbudget som under tidigare planperiod.

Rapportering av arbetet med planens genomförande kommer att lämnas i verksamhetsberättelsen, C 1.

Kapitel XVII

Jord- og skogbruk

1 Sammenfatning

Jord- og skogbrukspolitikken i de nordiske land har i 1991 særlig vært preget av den internasjonale utvikling, spesielt EØS-forhandlingene, og integrasjon av miljø- og landbrukspolitikk.

Det nordiske samarbeidet på jord- og skogbrukssektoren er konsentrert om oppfølging av Tillegg til handlingsprogram på jord- og skogbruksområdet, som ble vedtatt i 1990. Sentrale satsingsområder i Tilleggsprogrammet er miljøspørsmål, genressursspørsmål og tilpasninger til internasjonale forhold. Ministerrådet har dessuten prioritert samarbeide med de baltiske land.

Ministerrådet har i 1991 igangsatt samarbeidsaktiviteter innenfor genressursbevaring, som en oppfølging av den rapport om Globale genbevarende foranstaltninger som ble fremlagt i 1990. Spesielt er kompetanseheving innenfor fagområdet prioritert. Virksomheten for bevaring av genressurser for husdyr er styrket i 1991.

Tilpasning til internasjonale forhold, og spesielt harmonisering i forhold til EFs indre marked, er sentrale oppgaver for de av ministerrådet nedsatte prosjektgrupper innenfor kontrollområdet. Dette arbeidet har i 1991 særlig vært preget av de pågående EØS-forhandlinger.

På landbruksmiljøområdet har NEJS utarbeidet en særskilt Arbeidsplan for landbruk og miljø for perioden 1992—95. Dessuten har Samarbeidsnevnden for Nordisk Skogforskning (SNS) og Nordisk Kontaktorgan for Jordbruksspørsmål (NKJ) fremlagt et forskningsprogram for området produksjon-miljø-natur. Flere landbruksmiljøprosjekter er igangsatt i løpet av året. Samarbeidet koordineres med miljøsektoren gjennom en særskilt opprettet arbeidsgruppe for landbruksmiljø.

Ministerrådet har i 1991 engasjert seg for å følge opp Nordisk Råds rekommandasjon om jordbrukssamarbeide med Baltikum, og det er utarbeidet en arbeidsplan som gir overordnede prioriteringer for dette samarbeidet. Flere samarbeidsprosjekter er igangsatt i løpet av året.

2 Jord- og skogbrukets utvikling i de nordiske land

Den nasjonale landbrukspolitikk i Norden har i 1991 særlig vært preget av to forhold: tilpasninger til internasjonale forhold og integrasjon av miljøpolitikk i landbrukspolitikken.

Avtalen mellom EF- og EFTA-landene om Europeisk Økonomisk Samarbeidsområde (EØS) innebærer at EFTA-landene vil overta en vesentlig del av EFs direktiver om fytosanitære forhold, veterinærmedisinske forhold, frø- og formeringsmateriale samt formidler. Videre gis tollfrihet for en del hagebruksprodukter som særlig produseres i de sydeuropeiske land (såkalte cohesionprodukter). EFTA-landene skal imidlertid ikke tilsluttes EFs felles landbrukspolitikk. I tilknytning til EØS-avtalen er det dessuten forhandlet om bilaterale avtaler om markedsadgang m v, blant annet for landbruksvarer med høy foredlingsgrad.

Landbruksforhandlingene i GATTs Urugayrunde er heller ikke avsluttet, etter at forhandlingene brøt sammen i desember 1990. Forhandlingene er tatt opp igjen, og vil ventelig føre til en liberalisering av handelen med landbruksvarer og en reduksjon av landbruksstøtten. Finland, Island, Norge og Sverige samarbeider i Uruguayrunden, og Finland er nordisk talsmann i landbruksforhandlingene.

Miljømålsettinger får stadig større plass i nasjonal jord- og skogbrukspolitikk, i stedet for produksjons- og effektivitetsmål. Økonomiske virkemidler i landbrukspolitikken blir tilsvarende i stigende grad gjort produksjonsuavhengige.

I Danmark er det gjennomførelsen av EF-regler og etableringen av det indre marked som i stor grad preger landbrukspolitikken. Veterinære, zootekniske, fytosanitære og andre regler skal gjennomføres i medlemslandene i løpet av det kommende år. Innenfor rammen av EFs landbrukspolitikk er det særlig grunn til å fremheve gjennomførelsen av produksjonsbegrensningsordninger samt skogpolitikk.

En handlingsplan for bæredyktig utvikling i landbruket ble lagt frem av regjeringen for Folketinget i april 1991. Denne plan inneholder en rekke forslag til foranstaltninger med henblikk på reduksjon av nitrogen-utvasking og forbruk av bekjempelsesmidler.

I Finland er det ført en livlig landbrukspolitisk debatt de siste år, men det er ennå ikke gjennomført store endringer. Sentrale mål for den sittende regjering er å gjennomføre forhandlingene om EØS og forberedelser for fortsatte forhandlinger om landbruket i GATT. I GATT-forhandlingene har Finland sagt seg villig til reduksjon av særlig eksportstøtten, men også av den interne støtte og importbeskyttelsen.

Lov om landbruksinnkomst, som ble vedtatt av den forrige regjering i 1989, forventes erstattet av en ny lov allerede i begynnelsen av 1992. Lovgivningen om strukturpolitikk i landbruket og på landsbygden ble fornyet i 1991. Dette innebærer at investeringer nå rettes i større grad enn før mot lønnsomme foretak på landsbygden, og at miljø- og bosettingsrelaterte investeringer prioriteres.

Det finske Skog 2000-programmet er under revisjon. I revisjonsarbeidet vil man måtte ta hensyn til at avvirkningspotensialet i stadig større grad overskrider industriens virkesbehov. Skogenes helsetilstand og skogbrukets miljøpåvirkning vil likeledes ble tillagt større vekt.

I Island ble en ny jordbruksavtale mellom landbrukets fagforbund og staten for perioden 1992—1998 undertegnet i mars 1991. Avtalen innebærer blant annet at man skal søke å oppnå markedsbalanse for melk og fårekjøtt, og at de offentlige utgifter til landbruket skal reduseres.

Det er satt iverk en rekke tiltak for å stimulere skogreisningen i Island, med sikte på erosjonsbekjempelse.

I Norge står jordbruket overfor store utfordringer som følge av endringer i nasjonale og internasjonale rammebetingelser. Regjeringen har derfor startet en prosess med reform av landbrukspolitikken. Gjennom årets jordbruksavtale er denne målsettingen fulgt opp blant annet gjennom tiltak for å redusere kostnadsnivået, styrking av miljøprofilen og vektlegging av sysselsetting i alternative distriktsnæringer.

På skogområdet er det i Norge gjennomført endringer av regelverk med sikte på økt vektlegging av miljøhensyn. Landsplan for vern av barskog skal fremmes for regjeringen i 1992, og vil etter planen innebære at 250—300 000 km² produktiv skog blir vernet innen 1995.

I Sverige besluttet riksdagen ifjor om å revidere jordbruks-og næringspolitikken. Beslutningen innebærer en overgang til et mer markedsrettet system, der produksjonen i prinsippet er underkastet de samme vilkår som andre næringer. Avvikling av den interne markedsreguleringen begynte i juli 1991. Samtidig ble importavgifter senket. Derved vil importen opprettholdes, og det forventede prisfallet på matvarer vil komme forbrukerne tilgode.

Som en oppfølging av den nye politikk er det etablert særlige miljørettede tiltak, og lovgivningen om erhverv av jord er liberalisert.

En skogspolitisk utredning er under arbeid i Sverige. Miljøspørsmål vil stå sentralt i denne utredningen, likeledes skogsnæringens plass i økonomi, sysselsetting og en levende landsbygd. Utforming av viktige skogpolitiske virkemidler vil det også bli tatt stilling til.

3 Samarbeidets struktur på jord- og skogbruksområdet

Ministerrådet ved landbruksministrene er ansvarlig for det nordiske samarbeidet innen jord- og skogbrukssektoren. Iverksettelse og oppfølging av ministerrådets beslutninger tilligger Nordisk embetsmannskomité for jord- og skogbruksspørsmål (NEJS).

Samarbeidet på sektoren er basert på Nordisk handlingsprogram på jord- og skogbruksområdet fra 1985, og Tilleggsprogram til dette som ble vedtatt i 1990. Under det opprinnelige handlingsprogram er det iverksatt samarbeid innenfor forskning, planteforedling, bevaring av genetiske ressurser, kontrollvirksomhet og på enkelte mindre områder. De nye satsingsområdene i Tilleggsprogrammet omfatter spesielt landbruksmiljøområdet og tilpasninger til internasjonale forhold. Handlingsprogram med tilleggsprogram er fastsatt for perioden frem til 1995, da det forutsettes gjennomført en evaluering av alle samarbeidsaktiviteter.

Handlingsprogrammet iverksettes dels av NEJS gjennom prosjektvirksomhet, dels av sektorens tre institusjoner. Disse er Nordisk genbank for jord- og hagebruksvekster (NGB), Samarbeidsnevnden for nordisk skogforskning (SNS) og Samnordisk planteforedling (SNP).

4 Virksomheten 1991

4.1 Allmenne spørsmål

Samarbeidet på jord- og skogbruksområdet i 1991 har i første rekke dreid seg om oppfølging av tilleggsprogrammets anbefalinger. Sentrale aktivitetsområder er landbruksmiljø, harmonisering og samarbeide om genetiske ressurser.

Ved siden av sektorprogrammet har sektoren hatt ansvar for gjennomføring av delpunkter under det løpende arbeidsprogram Norden i Europa til 1992. Programperioden utløper ved årsskiftet 1991/92, men noe av prosjektvirksomheten vil bli videreført innenfor rammen av sektorens tilleggsprogram.

Innenfor rammen av ministerrådets arbeidsprogram for Baltikum og Østeuropa, og i betraktning av Nordisk Råds rekommandasjon nr. 42/91, er det satt igang samarbeidsaktiviteter med Baltikum på landbruksområdet.

4.2 Bioteknologi

NEJS har ansvaret for oppfølgingen av en del av det nordiske samarbeidsprogram for bioteknologi 1988—92 (jfr. Kap. II pkt. 2.1.3). NEJS har delegert koordineringen til Nordisk Kontaktorgan for Jordbruksforskning (NKJ), som innsamler og prioriterer planene for hele sektoren. NKJ holder kontakt til den Nordiske programkomité for bioteknologi, som har den styrende funksjon, og til Nordisk Industrifond.

Det er i 1991 innvilget en rekke søknader innenfor plante-og husdyrsbioteknologi. Det bevilges midler i første rekke til forskningsprosjekter, men også til stipendiater, gjesteforskere, symposier og arbeidsgruppemøter. Sammen med Nordisk Industrifond finansieres to større prosjekter under et paraplyprogram om plantecellebioteknikk, ett stivelsesprosjekt og ett skogsprosjekt.

En arbeidsgruppe under samarbeidsministrene som behandler bioteknologiske oppfinnelser og immaterialretten, blant annet ved å søke å harmonisere synet på immaterialrettslig beskyttelse av bioteknologiske oppfinnelser, vil legge frem sin sluttrapport innen utgangen av året.

4.3 Jordbruksforskning

Nordisk kontaktorgan for jordbruksforskning (NKJ) er ministerrådets rådgivende organ i spørsmål vedrørende jordbruksforskning. I kontaktorganet samarbeider de nordiske lands forskningsråd og forskningsorganer på jordbruksområdet.

NKJs målsettinger er presisert i Strategi- og aktivitetsplan som er revidert i 1991. I samarbeid med Samarbeidsnevnden for nordisk skogforskning (SNS) har NKJ i 1991 utarbeidet et særskilt program for området produksjon-miljønatur. NEJS har reservert særlige midler til gjennomføring av dette programmet.

Etter forslag fra NKJ har ministerrådet i 1991 støttet to forskningsprosjekter, ett om gresskadedyr i Nordens nordlige områder, og ett om reduksjon i bruk av insektmidler i kål. Dessuten støtter ministerrådet publiseringen av forskningsresultater gjennom bidrag til Acta Veterinaria Scandinavica og Acta Agriculturae Scandinavica.

Foruten disse prosjekter ble i 1991 13 nordiske forskningsprosjekter finansiert direkte av de nasjonale forskningsråd.

4.4 Skogforskning

Samarbeidet om skogforskningen i Norden ivaretas av Samarbeidsnevnden for nordisk skogforskning (SNS). Skogforskning er det største enkelte programområde innenfor sektoren.

SNS' virksomhet er basert på et handlingsprogram for perioden 1989—93. Dessuten har SNS i 1991 i samarbeid med Nordisk kontaktorgan for jordbruksforskning utarbeidet et program for området produksjon-miljø-natur.

SNS baserer sitt arbeide i det vesentlige på de samarbeidsgrupper som er etablert innenfor skogforskningen i Norden. Den største av disse er Nordiska

skogsarbetsstudiernas Råd (NSR). Forøvrig er det 16 grupper som dekker stort sett hele skogforskningsfeltet.

I 1991 ble ialt 15 prosjekter finansiert over SNS budsjett. Det er gitt bevilgninger til forskningsprosjekter innenfor områdene skogteknikk, skogskader, virkesforskning, flerbruk og arbeidsmiljø.

4.5 Forskerutdannelse

Forskerutdannelsen gjennomføres i regi av en styringsgruppe for systematiserte nordiske forskerutdannelseskurser på jord- og skogbruksområdet. Samarbeidet om forskerutdannelse er høyt prioritert av ministerrådet. I 1991 er det arrangert elleve kurser innenfor ulike fagområder.

4.6 Nordisk genbanksamarbeide for planter

Nordisk genbank for jord- og hagebruksvekster (NGB) er ansvarlig for det nordiske genbevarende samarbeide for jord- og hagebruksplanter. Målsettingen er å bevare og dokumentere den genetiske variasjon av plantemateriale som kan være verdifull ved fremtidig planteforedling. Bevaringen omfatter både foredlet og opprinnelig plantemateriale. Et prioritert arbeidsområde for Genbanken er in situ bevaring av ville slektninger av kulturplanter. Genbanken inngår i det internasjonale planteforedlingsamarbeide som en regional genbank for Norden.

Foruten den nordiske virksomhet er Genbanken faglig ansvarlig for etableringen av en regional genbank for SADCC-landene i det sydlige Afrika.

Ministerrådet behandlet i 1991 en utredning om ressursbehovet for globale genbevarende foranstaltninger. Ministerrådet vektlegger samarbeidet på dette området, spesielt nå foran FNs konferanse om miljø og utvikling i 1992. Bevaring av genressurser bidrar til å bevare det genetiske mangfold. For ulandenes del bidrar det også til å fremme landenes egen produksjon av matvarer.

Som videre oppfølging av rapportens anbefalinger er nedsatt arbeidsgrupper innenfor to prioriterte områder, kompetansehevende tiltak og genressurssamarbeide på skogområdet.

Et nærmere organisatorisk samarbeide mellom Genbanken og Samnordisk planteforedling og muligheten for eventuell sammenslutning av de to institusjoner er er under utredning.

4.7 Nordisk genbanksamarbeide for husdyr

Det nordiske samarbeidet om bevaring av genetiske ressurser på husdyrområdet er organisert i prosjekts form under en nordisk styringsgruppe. Prosjektets målsetting er å bevare og dokumentere de genetiske variasjoner hos husdyr og farmdyr, spesielt i Norden. Virksomheten konsentreres om drift av en informasjonssentral på nordisk nivå og initiering av opprettelse av genbanker på nasjonalt nivå.

I samsvar med anbefalingene i Tilleggsprogrammet er sekretariatsfunksjonen styrket i 1991. Sekretariatet er nå fast knyttet til Institutt for husdyrfag ved Norges landbrukshøgskole, og sekretærstillingen er omgjort til full stilling. Med en slik organisasjonsmessig forankring vil den nordiske informasjonssentral bedre kunne representere de nordiske land i det internasjonale samarbeidet.

Utredningen om globale genbevarende foranstaltninger (jfr. 4.6) gir også anbefalinger om fremtidige satsinger på husdyrområdet. Blant annet vil tiltak for kompetanseheving stå sentralt i arbeidet fremover.

4.8 Planteforedling

Samarbeidet om planteforedling skjer gjennom Samnordisk planteforedling (SNP). SNP arbeider for en rasjonell samordning av den nordiske planteforedling for jord- og hagebruksplanter. Virksomheten omfatter forskning, praktisk planteforedling, sortsprøving og sortsidentifikasjon.

SNP har utarbeidet en handlingsplan for perioden 1991—1995, som er godkjent av NEJS i 1991. Planen tar særlig sikte på å møte nye krav som stilles til planteforedlingen, og dermed bidra til å fremme et bærekraftig landbruk. De sentrale områdene i planen er derfor miljø og alternative plantesorter, samt de tradisjonelle sorters utbytte, kvalitet og alternative utnyttelse.

I forbindelse med utarbeidelse av handlingsplanen er det også gjennomført en evaluering av SNPs virksomhet. Evalueringsgruppen konkluderte med at SNPs virksomhet alt i alt har vært i god overensstemmelse med ministerrådets prioriteringer. Blant evalueringens anbefalinger er mange innarbeidet i SNPs handlingsprogram. Forholdet mellom SNP og Nordisk kontaktorgan for jordbruksforskning er behandlet i rapporten, men har ikke gitt grunnlag for å endre ansvarsfordelingen mellom de to organer. I evalueringen fremmes også en tanke om sammenslutning av Nordisk genbank og SNP. På bakgrunn av dette har NEJS nedsatt en arbeidsgruppe som skal utrede mulighetene for en eventuell sammenslutning av de to institusjoner.

SNP har i 1991 fremlagt forslag til samordnet sortsidentifikasjon og sortsprøving i Norden, som er behandlet av NEJS.

4.9 Kontrollinstitusjonenes samarbeide

Samarbeidet mellom kontrollinstitusjonene skjer på bakgrunn av tre nordiske handlingsprogrammer. Disse er, foruten sektorens eget handlingsprogram med tilleggsprogram, Samarbeidsprogrammet om avskaffelse av handelshindringer i Norden og Arbeidsprogrammet Norden i Europa til 1992.

Arbeidet med avvikling av tekniske handelshindringer er sammenkoplet med tilpasninger til EFs indre marked. Ministerrådet finner at målsettingen i EF bør prioriteres fremfor å utarbeide en særskilt nordisk harmoniseringsmålsetting. I 1991 har samarbeidet særlig vært preget av de pågående EF/EFTA-forhandlinger.

4.9.1 *Veterinærområdet*

Veterinærområdet er et av landbrukssektorens største kontrollområder. De nordiske lands veterinære sunnhetsnivå er sikret ved en lang rekke bestemmelser på området.

Det nordiske samarbeidet tar sikte på å etablere regler for handel som bygger på den aktuelle sykdomssituasjon i landene, i stedet for de tradisjonelle importrestriksjoner. Dette forutsetter at sykdomssituasjonen kan dokumenteres på en tilfredsstillende måte.

Gjennom det nordiske samarbeidet er innførselsbestemmelser for visse dyr og dyreprodukter harmonisert, og arbeid med å lette handelen med levende

fjærfe og med embryoer av storfe pågår. Dessuten er det inngått avtale om handlingsmønster i tilfelle av at et nordisk land rammes av en alvorlig husdyrsykdom.

4.9.2 *Plantesunnhetsbeskyttelse og frøkontroll*

Dette kontrollområdet er omfattende, og kjennetegnet ved utstrakt bruk av sunnhetssertifikater i den internasjonale samhandel. Graden av beskyttelse er imidlertid i stor grad avhengig av planteart og sykdomsrisiko.

En målsetting med det nordiske fytosanitære samarbeidet er at importkontrollen for planter og planteprodukter skal kunne reduseres eller fjernes helt. Dette forutsetter at det bygges opp et kontrollsystem for planteproduksjonen i eksportlandet. I samsvar med dette er det utarbeidet fellesnordiske regler for produksjon av kjerne-, elite- og sertifiserte planter av noen arter. De første deler av dette regelverket trådte ikraft i 1991. Parallelt er samarbeidet om metodikken omkring plantekontroll iferd med å avsluttes, og en nordisk håndbok vil bli utgitt i slutten av 1991.

Frøkontrollsamarbeidet har blant annet til formål å fjerne tekniske handelshindringer for frø og settepoteter. I 1991 er det lagt frem en rapport om nordiske statsplomberingsbestemmelser for settepoteter og det er fremmet forslag til felles nordiske kvalitetskrav til frø.

Tilpasninger til de regler som gjelder for EF er en sentral målsetting i samarbeidet på disse områdene.

4.9.3 *Landbruksteknisk harmonisering*

Det er nedsatt to prosjektgrupper innenfor det tekniske område, en med ansvar for bygninger og en med ansvar for maskiner. Samarbeidets målsetting er å kartlegge forskjeller i de nordiske lands regelverk for typegodkjennelse, og å søke å harmonisere disse.

På bygningsområdet er det i 1991 utarbeidet retningslinjer for typegodkjenning av bygningskonstruksjoner m. m. som er spesielle for landbruket, for gjødsel- og urinbeholdere, samt ensilasjesiloer.

4.9.4 *Innsatsmidler i landbruket*

Innenfor områdene plantevernmidler, mineralgjødsel, jordforbedringsmidler og formidler er det opprettet prosjektgrupper for harmonisering. Målsettingene er blant annet å forsterke den nordiske harmonisering, spesielt med sikte på tilpasning til EFs indre marked.

For plantevernmidler ligger ansvaret for nordisk samarbeide om godkjennelse av plantevernmidler hos Embetsmannskomiteen for Miljøvernspørsmål, mens landbrukssiden yter støtte til biologisk prøving av plantevernmidler. Resultatet av denne forsøksvirksomhet er en del av det grunnlag kontrollmyndighetene nytter ved vurdering og godkjenning av plantevernmidler.

4.10 Landbruksmiljø

Landbruksmiljø er det viktigste nye satsingsområdet i ministerrådets Tilleggsprogram på jord- og skogbruksområdet. Det er spesifisert ialt ti delområder som skal følges opp av ministerrådet i perioden frem til 1995. For å sikre tilfredsstillende koordinering og prioritering av prosjektvirksomhet på landb-

ruksmiljøområdet er det organisert et samarbeide mellom jordbrukssektoren og miljøsektoren. EK-Miljø og NEJS har i fellesskap satt ned en arbeidsgruppe for dette formål. Denne gruppen har blant annet rådgivende funksjon overfor NEJS i spørsmål som angår landbruksmiljø.

Det er utarbeidet en særskilt arbeidsplan for landbruk og miljø for perioden 1992—95, der prosjektområder er nærmere identifisert. Planen utgjør et delprogram under Tilleggsprogrammet. De fire viktigste programområdene i arbeidsplanen er (1) koordinering av miljø og landbrukspolitikk, (2) miljøovervåking i jord- og skogbruket, (3) avrenning av næringssalter m.v. og (4) skogbruk og miljøtrusler. Foruten disse områder omfatter planen øvrige satsingsområder innenfor landbruksmiljø som er omtalt i Tilleggsprogrammet. Gjennomføring av planen vil involvere institusjoner og organer innenfor jordbrukssektoren såvel som miljøsektoren.

Det er allerede igangsatt en rekke prosjekter på landbruksmiljøområdet. Blant annet er det av en arbeidsgruppe utarbeidet en rapport med forslag til integrert miljøovervåking av landbruksområder i Norden, og en bok om kulturlandskap i Norden er under utgivelse. Innenfor jordbruksforskning er det igangsatt et større prosjekt med sikte på reduksjon av bruk av insektmidler, og også innenfor skogforskningen er det igangsatt flere miljørelaterte prosjekter.

4.11 Nordens Nordområder

Regionalt samarbeide på Nordkalotten er et prioritert samarbeidsområde i landbruksministrenes Tilleggsprogram. NEJS har, samarbeid med Embetsmannskomiteen for regionalpolitikk (NERP), igangsatt en utredning om internasjonaliseringsprosessenes innvirkning og betydning for landbruket i Nordens nordområder.

Et forskningsprosjekt om gresskadedyr i nordområdene er inneværende år igangsatt under NEJS.

Under Samnordisk planteforedling (SNP) er det igangsatt flere utredninger og foredlingsprosjekter med spesiell relevans for marginale områder på Nordkalotten og i Vest-Norden.

4.12 Østeuropa-samarbeidet

Ministerrådet har i 1991 engasjert seg for å følge opp Nordisk Råds rekommandasjon nr 42/1991/j om jordbrukssamarbeide med Baltikum.

NEJS har, med utgangspunkt i baltiske og nordiske prioriteringer, utarbeidet en arbeidsplan for samarbeidet med Baltikum. Denne arbeidsplanen vil ligge til grunn for bilateralt og multilateralt samarbeide mellom de baltiske og nordiske land på landbruksområdet, og vil være underlag for revisjon av ministerrådets Østeuropa-program. Prioriterte samarbeidsområder er opplæring/utdannelse, teknologisk hjelp og samarbeide om dyre- og plantemateriale.

Gjennom ministerrådets Østeuropa-pulje er det bevilget midler til et kurs ved Nordisk landboskole for baltiske juniorledere i landbruk.

Kapitel XVIII

Fiskeri

1 Sammenfatning

Fiskeriet i Norden i 1991 har vært preget av generell nedgang i de oppfiskede kvantum, mens prisoppgangen for de viktigste fiskeslagene har mer enn kompensert slik at såvel fangst- som eksportverdi har økt. Det europeiske markedet får en stadig større betydning for alle nordiske fiskeeksporterende land. Akvakulturnæringen er fortsatt rammet av en meget stor produksjonsøkning de siste årene, som har fått markedspriser og lønnsomheten i næringen til å falle kraftig.

Politisk har fiskerisektoren i de nordiske land vært engasjert i de langtrukne forhandlingene mellom EF og EFTA om en EØS-avtale, der særlig torskekvotetildelingen til EF-landene i norsk sone, har vakt stor motstand i deler av norsk fiskerinæring.

De internasjonale aspekter ved det nordiske fiskerisamarbeidet har vært det sentrale tema i Fiskeriministrenes møter, herunder samarbeid knyttet til gjennomføringen av "Arbeidsprogrammet Norden i Europa", og planlegging av felles-nordisk samarbeid med øst-europeiske stater. Fiskeriministrene har for å møte de endringer som kommer for de nordiske landenes fiskerinæringer i relasjon spesielt til EØS, igangsatt arbeidet med utformingen av et nytt samarbeidsprogram for fiskeriområdet som skal gjelde for perioden 1993—1996.

2 Fiskeriets utvikling i de nordiske landene

Grønland

Resultatet af Grønlands fiskeri 1990 blev en eksport til en værdi af 2,325 mia. DKK svarende til 83 % af landets eksport. Mængdemæssigt var der tale om en tilbagegang i forhold til 1989 fra 90.000 tons fiskeprodukter til 77.000 tons fiskeprodukter. Den mængdemæssige tilbagegang skyldes nedgang i torskfiskeriet i 1990, og denne tilbagegang fortsatte i 1991. Værdien af eksporten søges opretholdt gennem yderligere forædling af fiskeprodukterne i Grønland.

De strukturændringer i den grønlandske fiskeflåde, der blev lagt op til ved ændringen af fiskeriloven i 1990 er nu begyndt at slå igennem, således at der sker en nedskæring af fiskerikapasiteten i det havgående rejefiskeri.

Fangsten af sæler i Grønland ligger på omkring 70.000 på årsbasis. Omkring halvdelen af skindene indhandles og bearbejdes i Grønland til forskellige produkter på virksomheder i Grønland, medens den øvrige del af skindene anvendes af fangerne selv.

Det er ikke tilladt at eksportere hvalkød fra Grønland, men fangsten af store hvaler — finhval og vågehval — spiller en stor rolle for den lokale kødforsyning rund omkring i Grønland. Kvoten for finhval var i 1991 på 21 dyr og for vågehval på 95 dyr.

Island

I følge ny lov om styring af fiskeriene i Island som trådte i kraft 1. januar 1991 ble kvotene kun utdelt for 8 måneder, dvs. for perioden 1. januar til 31. august.

Nye kvoter ble satt i sommer for fiskeriåret som begynte 1. september og slutter 31. august 1992. Beslutningen innebærer en 17—18 % reduksjon av torskekvoten eller en TAC på 265.000 tonns. Det forventes ikke at fangsten av torsk vil øke i de nærmeste 4—5 årene, på grunn av dårlig rekruttering til bestanden. Fiskerinæringen i Island står derfor foran store problemer, med de lavere bunnfiskkvoter i de nærmeste årene. Det anses at eneste utvei er økt rasjonalisering innenfor næringen.

Prisene på bunnfiskprodukter har vært gunstige men førstehåndprisen har steget mer. Denne utviklingen har medført dårligere driftsresultat for foredlingsindustrien enn for fiskeflåten.

På grunn av svikt i loddebestanden og kraftig nedgang i rekeprisen, har man økonomiske problemer på produksjons- og fangstsiden i disse to bransjer.

Færøyene

Det færøske konsumfisket etter bunnfisk er falt i forhold til 1990, mest pga. dårligere fiskeri i færøsk område hvor spesielt torskebestanden er på lavt nivå, samt pga. reduserte kvoter i islandsk fiskerisone. Verdimessig er imidlertid fallet i kvantum på ca. 3 % kompensert ved høyere fiskepriser.

Industrifiskeriet er nogenlunde på samme niveau som i 1990. Ringnot fiskeriet har været bedre i år end 1990 på grund af loddefiskeriet som er blevet genoptaget i Barentshavet, hvor den færøske kvote er 20.000 ton i 1991 og på grund af en fordobling af sildefiskeriet i færøsk område fra 7.000 i 1990 til ca. 15.000 ton i 1991.

Fjernfiskerflåden har lidt bedre resultater end i 1990 på grund af en lille øgning af kvoterne i Barentshavet og bedre priser. Rejetrawlerne har dog en vis værdimæssig tilbagegang på grund af udlukkelse fra fiskeri i canadisk farvand og generelt lave priser på industrirejer.

Fiskeoppdrætsnæringen har efter flere år i stærk vækst mødt økonomiske problemer på grund af stærk konkurence, forøget udbud og lave priser. I 1990 var eksporten af oppdrætsfisk 11.800 ton som man indenfor de næste par år har regnet med at forøge til 18.000 ton pr. år. Det viser sig imidlertid nu, at de for hånden værende oppdrætsområder næppe kan producere mere end 10.000 til 12.000 ton om året hvilket yderligere forværrer problemerne i oppdrætsnæringen.

Norge

Den tradisjonelle norske fiskerinæringen har også i 1991 vært preget av lave kvoter på de viktigste fiskeslagene i torskesektoren. Dette har igjen gitt seg utslag i at flåten har hatt vansker med å gjennomføre et kontinuerlig fiske etter spesielt torsk og hyse, noe som igjen har ført til at mange fartøyer innenfor torskesektoren også i inneværende år har hatt et vanskelig økonomisk år. Strenge reguleringer er gjennomført og tiltak er også i 1991 satt i verk for å tilpasse fangstkapasiteten til ressursgrunnlaget. Det har imidlertid innenfor torskesektoren skjedd en viss økning i førstehåndsverdien i første halvår i 1991 sett i forhold til samme periode i 1990. Innenfor sildesektoren har en hatt en relativ stabil utvikling både når det gjelder kvantum og verdi i første halvår 1991 sammenlignet med første halvår 1990. Innenfor torskesektoren er førstehåndsverdien pr. 31.08.91 ca. 3.2 mrd. NOK, mens en for hele 1990 kom opp i

en førstehåndsverdi på 3.7 mrd. NOK. Innenfor sildesektoren er førstehåndsverdien pr. 31.08.91 på 812 mill. NOK, mens en for hele 1990 kom opp i 1.2 mrd. NOK. Den totale førstehåndsverdien pr. 31.08.91 blir dermed på omlag 4 mrd. NOK.

Eksporttallene for den tradisjonelle fiskerinæringen viser at en i første halvår var kommet opp i en verdi på omlag 7 mrd. NOK, mot 5.5 mrd. i samme periode i 1990, altså en økning på mer enn 20 %. Når det gjelder eksportert kvantum, så er dette ca. 30 % høyere i første halvår 1991 sammenlignet med første halvår 1990.

Oppdrettssektoren har i 1991 slitt med overproduksjon, dårlige priser og derav meget svak lønnsomhet. Mange anlegg har gjennomgått konkurser, og det er beregnet en negativ egenkapital i oppdrettsnæringen på ca. 1.5 mrd. NOK. For å avhjelpe markedet har det i 1990 og 1991 vært gjennomført en innfrysningsordning for laks, og dette dreier seg nå om et kvantum på 30.000 tonn. Ordningen har imidlertid hatt minimal effekt på markedsprisen. En har også tatt ut 20 millioner smolt av produksjonen for å bedre balansen mellom tilbud og etterspørsel. Av den eksporterte laksen går 85 % til EF, som er det viktigste markedet etter at USA-markedet fallt bort. Prognosene så langt i år tyder på at produsert kvantum laks i 1991 kommer opp i mellom 160.000 og 170.000 tonn i 1990. Eksportverdien av laks i første halvår 1991 er på 2.4 mrd. NOK, mot 2.2 mrd. NOK i samme periode i 1990.

Danmark

Dansk fiskeri viste i 1990 en tilbakegang både mengde- og verdimessig. De landede verdier av konsumfisk viste dog en stigning.

I første del av 1991 er utviklingen uendret i forhold til tilsvarende periode siste år, med en fortsatt fallende tendens i de landede mengder av konsumfisk.

Den samlede danske eksportverdi er steget. Eksporten til EF-landene øker fortsatt, mens eksporten til tredjeland viser en jevnt fallende tendens.

Sverige

Under første delen av 1991 har man i det svenske yrkesfisket fisket omtrent samme kvantitet som under tilsvarende periode i 1990. Torsk og sild er for det svenske havsfisket de helt dominerende artene, og torskefisket svarer nu for ca. 50 % av den totale fangstverdien.

Under første delen av 1991 har verdien av den svenske fiskeeksporten økt med 19 %. Eksporten av sild, strømming og skarpsild står for en stor del av økningen. Verdien av fiskeimporten har under samme periode økt med 3 %. Underskuddet i handelen med fisk och fiskeprodukter er imidlertid ca. 1 milliard svenske kroner, beroende bl. a. på en omfattende import av fiskemel, og at det i svenske farvann ikke er tilgang til arter med stor etterspørsel.

Som følge av at den svenske andelen av den totale fangstkvoten på laks var oppfisket, besluttet Fiskeriverket den 29. september 1991 å stoppe alt svensk fiske etter laks i Sveriges sjøterritorium og i fiskesonen i Østersjøen til utgangen av år 1991.

Åland

På Åland minsket fiskefangsten i 1991 med ca. 20 % jevnført med fangstene i 1990. Minskningen skyldes spesielt redusert etterspørsel på strømming. Det kystnære fisket får fortsatt økt betydning.

Fiskeoppdrettsnæringen produserte i 1991 ca. 6.000 tonn regnbueørret, som er minskning med 1.000 tonn jevnført med 1989. Prisutviklingen for oppdrettsfisken har vært negativ.

Finland

I Finland viser fiskefangstene i 1991 en mindre nedgang fra 1990. Dette skyldes en ytterligere redusert etterspørsel etter industrifisk til fór fra den finske pelsdyrnæringen. Laksefisket har dog vært godt i Finland i 1991, der den samlede finske laksekvote var oppfisket med påfølgende fiskestopp i november. Produksjonen i fiskeoppdrett har i 1991 for første gang vist en nedgang på 5—10 %. Dette skyldes lavere priser i eksportmarkedet.

3 Nordisk samarbeidsprogram for fiskeriområdet

Det første Nordiske samarbeidsprogram for fiskeriområdet ble fastsatt av Nordisk Ministerråd (fiskeriministrene) i 1989 etter behandling på Nordisk Råds 37. sesjon.

Ansvarlig for gjennomføringen står Nordisk embedsmannskomite for fiskerispørsmål (NEF) som for en konkretisering av de mål som er stadfestet av Fiskeriministrene har utarbeidet en handlingsplan for programmets tre første år (1990—1992).

For å støtte arbeidet med gjennomføring av programmet er opprettet en Nordisk arbeidsgruppe for fiskeriforskning (NAF).

4 Virksomheten i 1991

Fordelingen av prosjektmidler er i 1991 blitt rettet mot gjennomføring av prosjekter under de innsatsområdene fiskeriministrene har prioritert for gjennomføring av intensjonene i Samarbeidsprogrammet.

Oversikten viser Nordisk Ministerråds bevilgninger til samarbeidstiltak innenfor fiskeriområdet i 1991 (i 1000 DKK):

Almene og politiske spørsmål	1.736
Øst-Europa	890
Markedsforskning	825
Marin Økologi	541
Havpattedyrsamarbeid	600
Flerbestandsforskning	1.103
Havbeite og Akvakultur	1.282
Selektivitet i redskaper	1.000
I alt	7.977

Sektorrammen for 1991 er 6.624 000 DKK. I tillegg til sektorbevilgningen er det fra Økonomisk handlingplan bevilget 1 103.000 DKK til samarbeidsprogram om flerbestandsforskning og 250.000 DKK fra baltikum-bevilgningen til avholdelse av et planleggingsseminar om fiskerisamarbeidet med de øst-europeiske stater.

4.1 Almene og politiske spørsmål

Fiskeriministrene har i 1991 gjennomgående drøftet nye prioriteringer innenfor fiskerisamarbeidet, spesielt i lys av den politiske utviklingen i Europa, og forhandlingene mellom EFTA og EF om en EØS-avtale. Fiskeriministrene har derfor besluttet at en nytt samarbeidsprogram for det nordiske fiskerisamarbeidet for perioden 1993—1996 skulle utarbeides og fremmes for Nordisk Råds sesjon i 1992.

Fiskeriministrene har diskutert problemene knyttet til forvaltningen av hval og andre marine pattedyr, og spesielt den store uenighet mellom de nordiske landene som kommer til uttrykk på den internasjonale hvalfangstkommisjonens årlige møter.

Fiskeriministrene har videre drøftet forberedelsene til Verdensmiljøkonferansen UNCED'92, og gitt uttalelser vedrørende de forberedende dokumenter på havsmiljø- og -ressursområdet.

Fiskeriministrene har hatt 2 møter i 1991, i mars i forbindelse med Nordisk Råds sesjon i København, og i august i Sisimiut.

Nordisk kontaktorgan for fiskerispørsmål avholdt sitt årlige møte mellom organisasjonene og forvaltningen i Visby i mai.

Som en videreføring av arbeidet i Nordisk kontaktutvalg for kyst- og fiskerkvinner som ble etablert på fiskeriministrenes initiativ i 1990, er det i år etablert nasjonale organisasjoner i Færøyene og i Åland.

4.2 Øst-Europa

I 1991 støttet Nordisk Ministerråd videreføring av den internasjonale havforskningsekspedisjon SKAGEX 90 med midler til oppbygging av kompetanse ved et polsk institutt for opparbeidelse og analyse av prøver fra alle nordiske samt østersjø-stater.

To prosjekter, knyttet til monitering av kystfiskebestandene i Østersjøen og til bedret selektivitet for redusert fangst av små sild i trålfiskeriet, er igangsatt som samarbeid mellom nordiske og baltiske institusjoner.

Høsten 1991 ble det avholdt et større planleggingsseminar i Tallinn og Esbo, for gjennomgang av deltagerlandenes fiskerisektorer og definering av aktuelle nordisk/øst-europeiske samarbeidsområder i fiskerisektoren.

4.3 Markedsforskning

Det gjennomføres et større prosjekt med analyser av de nordiske lands fiskeeksport til de sentrale markedene, og ett prosjekt for analyse av utviklingen innenfor fiskemarkedet i Europa på 90-tallet. Disse to prosjekt samkjøres, og vil sammen gi en analyse av markedsutvikling og fremtidige markedstrender innenfor de for de nordiske fiskeeksportører viktigste markeder i Europa.

4.4 Marin Økologi og Havpattedyrspørsmål

Arbeidet innenfor Marin Økologi har i 1991 vært konsentrert om Skagerrak og Kattegat med avslutning av to prosjekter, ett for felles undersøkelser av sildebestanden i Skagerrak og ett prosjekt med utarbeidelse av en kunnskapsbase over fiskeri- og miljørelevant dokumentasjon i Skagerrak og Kattegat. I tillegg kommer to prosjekter i Østersjøen, det under Øst-Europa nevnte prosjekt om kystfiskmonitering, samt støtte til det generelle fiskeribiologiske samarbeidet i Botniske viken.

Fiskeriministrene har videreført støtten til samarbeidet om kartleggingen av størrelsen på hvalbestandene i nord-atlanteren. På ministrenes initiativ ble de årlige nordiske hvalfangstkommisjonærmøtet i 1991 for første gang utvidet til et større fagseminar om havpattedyrspørsmål med deltagelse fra alle nordiske lands fiskeri- og miljømyndigheter, samt aktuelle forskningsmiljøer.

Det nordiske genbanksamarbeidet på fiskeriområdet har mottatt støtte i 1991 for avslutning av sine løpende samarbeidsaktiviteter.

4.5 Flerbestandsforskning

Med finansiering fra finansministrene under Økonomisk handlingsplan er det etablert et nordisk samarbeidsprogram for marin flerbestandsforskning. Hovedsiktemålet med dette programmet er å etablere et nettverk for utveksling av forskere samt ved andre samarbeidstiltak å støtte de enkelte landenes nasjonale forskningsmiljøer i arbeidet med å utvikle flerbestandsforskningen til et hjelpemiddel i landenes fiskerireguleringer.

4.6 Havbeite og Akvakultur

Nordisk Ministerråd avholdt i 1990 en konferanse vedrørende Torsk i Havbeite. Konferansen gjennomgikk landenes erfaringer med oppdrett og utsetting av torsk. Med utgangspunkt i en gjennomgang av de sentrale uløste forskningsproblemer ble det utformet et program for nordisk samarbeid på dette området. I 1991 er arbeidet videreført med planlegging av de konkrete prosjektaktiviteter under dette innsatsområdet. De to første prosjektene, Metodeutvikling for massemærking og utsettingsforsøk på Færøybanken, er godkjent i 1991.

Nordisk Ministerråd gir fortsatt støtte til samarbeidsprogram om avlsarbeide på laks i havbeite samt prosjektet om ernæring hos oppdrettsfisk.

4.7 Selektivitet

Et større samarbeidsprogram vedrørende reduksjon av bifangst og bedret størrelse-seleksjon i reketrålfisket er igangsatt i 1991 med deltagelse fra alle nordiske land.

I mai ble det avholdt et fagseminar med gjennomgang av landenes problemstillinger knyttet til selektivitet og uønsket bifangst og bidødelighet i fiskeriet. Et samarbeidsprogram på dette området er forberedt. Et nytt prosjekt for studier og kostnadsberegninger av uønsket bifangst m.v. er godkjent for igangsetting primo 1992.

4.8 Rapporter

I løpet av 1991 er fiskerisamarbeidets dokumentasjonsprogram kommet i gang, og følgende publikasjoner er utgitt:

"Havbrug og Miljø"	NORD 1991:10
"Marine Aquaculture and Environment"	NORD 1991:22
"Forvaltning av havpattedyr"	NSA 1991:502
"Torsk i havbeite"	NSA 1991:504
"Predation and Predatory Processes in Marine Mammals and Sea-Birds"	NSA 1991:512
"Selektive fiskeredskaper"	NSA 1991:513
"Fiskerireguleringer"	NSA 1991:516
"Kvalitet og fiskeforedling"	NSA 1991:530
"Nordic/Eastern Europe Symposium on Cooperation in Fisheries"	NSA 1991:549
"Belastningsmodeller för närsaltutsläpp i kustvatten"	NSA 1992:502
"Nordic Fisheries Management Model"	NSA 1992:501

Kapitel XIX

Regionalpolitik

1 Sammanfattning

Samarbetet på det regionalpolitiska området har varit präglat av det nya samarbetsprogrammet og verkställande av aktiviteter under detta. Till en stor del har verksamheten varit koncentrerad till utarbetandet av en ny strategi för samverkan inom och mellan regioner. Efter ministerrrådets riktlinjer har NÄRP under första halvåret genomfört diskussioner med samtliga av de gränsregionala samarbetsorgan, som i förbindelse med budgetförslaget för 1992 har utarbetat egna strategiplaner. Västnordenkommitténs verksamhet under perioden 1985—91 har speciellt evaluerats. I överensstämmelse med det regionala samarbetsprogrammet kommer ministerrådet att anta strategiprogram för gränsregionalt samarbete för 1992—94 i slutet av november 1991.

Det har utarbetats ett eget program för temaorienterad samverkan mellan öarna i Östersjön; Bornholm, Gotland och Åland. NordREFO har koncentrerat forskningsinsatsen kring frågor om internationalisering, decentralisering och miljöfrågor.

2 Den regionala utvecklingen

Under den senaste tiden har man i de nordiska länderna aktivt engagerat sig för förnyelse av regionalpolitiken. Decentralisering, samordning och effektivisering har varit centrala principer för detta arbete. Bättre möjligheter för service och infrastruktur har vid sidan av företagsstöd fått större tyngd. Bättre kommunikationer har lyfts fram som en viktig fråga för den regionala ekonomin.

I *Danmark* har man under 1991 fortsatt liberaliseringen av regionalpolitiken, dvs. man fortsätter med nedskärningen av de årliga beviljningarna till de direkta regionala stödordningarna och i stället satsar man på att förbättra näringslivets generella förhållanden, t. ex. med förbättring av infrastrukturen.

Storebæltsbron, som är under uppbyggnad och överenskommelsen mellan Sverige och Danmark om en kommande fast förbindelse över Öresund skall ses i samband härmed.

EG:s regionala stödordning — regionalfonden — som fortsätter till och med 1993 (under 1991 var EG-stödet 137 milj.kr., vartill skall läggas ett motsvarande belopp i danskt stöd) — fortsätter och beviljningarna förväntas bli något större i slutfasen.

Danmark fick under 1991 en ny planläggningslag.

I *Finland* bereds en grundlig förnyelse av regionalpolitiken. Utgångspunkter för förnyelsearbetet är bl. a. den europeiska integrationen, förändringar i den nationella ekonomiska strategin, nätverksekonomins krav, utvecklingen i Finlands södra och östra närområden samt behovet att stöda en bärkraftig utveckling. Under hösten 1991 anordnades i anslutning till förnyelsearbetet en internationell utvärderingskonferens om den finländska regionalpolitiken med finansiellt stöd från NÄRP. Den förnyade lagstiftningen förväntas träda i kraft från början av 1993.

Det regionalpolitiska utvecklingsarbetet har under de senaste åren i allt högre grad skett i programform, bl. a. genom teknologiprogram för länen, utvecklingsprogram för ett stort antal centralorter samt olika regionala och lokala krisprogram. Samordningen av regionalpolitiska och kommunala utvecklingsfrågor har förstärkts genom en omorganisation i inrikesministeriet. Landsbygdspolitiken skall effektiviseras genom tillsättandet av en landsbygdspolitisk delegation från början av 1992.

Under 1991 gjordes stora förändringar i *isländsk* regionalpolitik. Förra våren antog Alltinget ändringar i lagen om Regionalinstituttet där man fastslog att instituttet skall vara det offentligas verktyg i närings- och regionutveckling. Instituttet skall lägga största vikt på näringslivsutveckling och ta sig an industrirådgivare som finns i distrikten. Instituttet skall också deltaga i regionala utvecklingssällskap och stödja deras verksamhet. Det skall göras en fyraårsplan för den regionala utvecklingen på Island som skall läggas fram och diskuteras i Alltinget vart annat år. Inom denna plan skall man pröva att koordinera statens åtgärder samt planer för utbyggnad av infrastrukturen.

I *Norge* har arbetet med decentralisering av ansvar och myndighet i distriktspolitiken fortsatt. Från den 1 januari infördes lokalt totalansvar inom distriktsutbyggnadssektorn. Detta innebär att fylkeskommunerna får det totala ansvaret för de beslut som tas och det stöd som beviljas. Ansvaret omfattar uppföljningsansvar gentemot stödmottagarna, ansvar för förlust av lån och garantier och resultatansvar utifrån åtgärdernas målsättning.

Det har från samma datum införts ett system med mål- och resultatstyrning, som innebär att en del av de ramar som den enskilda fylkeskommunen får disponera tilldelas utifrån de resultat som har uppnåtts.

I *Sverige* har den inriktning av regionalpolitiken som Riksdagen beslutade om i juni 1990 legat fast även under 1991. Under året har arbetet med att stimulera tjänsteföretag i Stockholmsregionen att flytta verksamhet till de regionalpolitiskt prioriterade områdena givits särskild förtur. Hittills har ett 50-tal företag beslutat om utflyttning av nära 4000 arbetstillfällen.

3 Det nordiska samarbetet inom det regionalpolitiska området

Det nya nordiska samarbetsprogrammet för regionalpolitik 1990—94, som antogs av ministerrådet den 10 maj 1990, är ett övergripande ramprogram som beskriver strategin för utvecklingen inom vissa verksamhetsfält. Verksamheten under 1991 har i hög grad koncentrerat sig på att utarbeta en ny strategi för samverkan inom och mellan regioner. Som bakgrund till den nya överordnade strategin har samtliga gränsregionala samarbetsområden utarbetat strategiplaner i överensstämmelse med ministerrådets riktlinjer. Västnordenkommitténs verksamhet under perioden 1985—91 har speciellt evaluerats. Ministerrådet kommer att anta nytt strategiprogram för gränsregionalt samarbete 1992—94 i november 1991.

Nordiska ämbetsmannakommittén for regionalpolitik (NÄRP) förbereder ärenden inom sektorn och har under ministerrådet ansvaret för samarbetets utveckling. Regionalministrarna och NÄRP har haft ansvaret för arbetet med

följande rådsrekommendation:

1/1990/e Nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990—1994 (B 100/e)

samt delansvar för:

7/1991/t Transportsamarbete i Skagerrakregionen (A 942/t)

4 Verksamheten 1991

4.1 Allmänt

Enligt de prioriteringar som gjorts inriktas verksamheten under de närmaste åren speciellt efter följande huvudlinjer:

— Utvecklingen av nya former för samverkan mellan de olika regioner i Norden.
— Kunskapsutveckling samt informations- och erfarenhetsutbyte.
— Utökat samarbete med samhällssektorer med stor betydelse för den regionala utvecklingen.
— Förstärkt gemensamt nordiskt agerande i internationella frågor.
— Gemensamma regionalpolitiska stödordningar inom ramen för Nordiska utvecklingsfonden för Västnorden samt Nordiska investeringsbankens (NIB) regionallåneordning.

Den nordiska budgeten för det regionalpolitiska samarbetet har under året uppgått till sammanlagt 27 510 MDKK inklusive 3 215 MDKK till NordREFOs verksamhet. Knappt 80 % av projektmedlen har disponerats av de gränsregionala samarbetsområdena. Genom ekonomiska handlingsplanen finansieras ett projekt om kompetensutveckling inom möbelbranschen i fyra nordiska regioner med drygt 1 per år under en treårsperiod.

Projektmedlen, totalt 24 295 MDKK, har disponerats enligt följande:

	(1 000 DKK)
Forskning och utredningsverksamhet	
Nya initiativ (NÄRPs reserv inkl. information och tryckning av rapporter)	818
Basprojektet	1 319
Småföretakenes internasjonalisering i Norden	400
Fiskeriregulering, markedsforhold og bearbeiding	200
Problemer for velferd, service og sysselsetting som følge av demografisk uttynning i Nordens periferi	470
NordRevy	350
Möbelexcellens i fyra regioner	400
Mediastödd distansutbildning (MEDIS)	110
Examination av regionalpolitiken i Finland	420
Ö-samarbetet	150
Samverkan mellan regioner — gränsregionalt samarbete	19 408
Nordkalottsamarbetet	5 600
Västnordensamarbetet	3 300
Kvarkensamarbetet	3 500
Mittnordensamarbetet	2 200

	(1 000 DKK)
Skärgårdssamarbetet	1 500
Gränssamarbetet Bornholm-Sydöstra Skåne	1 100
Gränssamarbetet Östfold-Bohuslän	800
ARKO-samarbetet (Arvika-Kongsvinger)	300
Öresundssamarbetet	850
Evaluering av Västnordensamarbetet	258
Sektorsamverkan	
Utredning om jordbruket i nordområdena	250

4.2 Forskning och utredningsverksamhet, erfarenhetsutbyte m. m.

Ministerrådet har mot bakgrund av ändrade förutsättningar för regionalpolitiken gett hög prioritet åt kunskapsutveckling och erfarensutbyte. Under 1991 har genomförts följande verksamhet:

Nordisk institut for regionalpolitisk forskning (NordREFO) initierar och samordnar nordisk forskning som är av intresse för regionalpolitisk planering. Verksamheten syftar till att åstadkomma ett samspel mellan forskning och praktisk politik samt att bygga upp och utveckla nordiska forskarnätverk. Budgeten 1991 för den löpande verksamheten har varit drygt 3 MDKK. NordREFO har också på uppdrag av NÄRP genomfört utredningar om politiskt aktuella frågor.

NordREFO:s forskningsprogram för den innevarande verksamhetsperioden 1989—1993 omfattar frågor kring internationalisering, decentralisering och miljöfrågor. För närvarande pågår följande projekt:

— Statens ansvar i regionalpolitikken
— Regionalpolitikkens økologiske grunnlag
— Økologisk perspektiv på den spatiale nærings- og besettingsstruktur
— Kultursatsning og regional utvikling
— Problemer for velferd, service og sysselsetting som følge av demografisk uttynning i Nordens periferi
— Småforetakenes internasjonalisering i Norden
— Fiskeriene og regional utvikling — fiskeriregulering, markedsforhold og bearbeiding
— Konsekvenser for nordisk regionalpolitikk av et "regionenes Europa"
— Infrastruktur — trafikk og kommunikasjon i et regionalt perspektiv

Under 1991 har det på Island hållits en större nordisk forskarkonferens om "Fiskeriregulering, markedsforhold og regional bearbeiding". Det föreligger rapport från konferensen. På bakgrund av denna konferens har NordREFO utarbetat planer för ett projekt om samma tema som tar sikte på att beskriva näringsstruktur och rambetingelser för fiskerinäringen i de enskilda länderna med sikte på en jämförelse av systemen. Vidare kommer en värdering av de enskilda områdenas strategiska ställning och överlevnad som fiskeriregioner. Projektet är tänkt att finansieras med bidrag från NordREFO, NÄRP, fiskerisektoren (NEF) och Norkalottkomitéen/Landsdelsutvalget för Nord-Norge. NordREFO har också arrangerat en konferens i Danmark om "Periphery Strategies in European Integration". Rapport kommer att föreligga under 1992.

NordREFO har under 1991 etablerat kontakter med forskningsmiljöer i Europa, med sikte på samarbete om internationaliseringsfrågor.

I rapport-serien har under året kommit ut följande publikationer:
— Småföretaget — økonomiens nye motor (1991:1)
— Når fisken svikter (1991:2)
— Statens ansvar (1991:3)
— Regionalpolitikkens økologiske grunnlag (1991:4)
— Adjustment strategies for the periphery in the knowledge society (1991:5)

För att förstärka erfarenhetsutbytet och informationsförmedlingen på det regionalpolitiska fältet har NordREFO sedan 1989 gett ut tidskriften NordRevy — om regional utveckling, näringsliv och miljö. Tidskriften utkommer med sex nummer per år och varje nummer tar upp ett speciellt tema. Under 1991 har bl. a. följande teman tagits upp: Kultur som regional løftestang, Norden som kulturell kampplass, problemene i fiskeriene, hva nordisk regionalpolitikk er i dag?, Effekter av EF:s regionalpolitikk.

Basprojektet har en central roll för utredningar och analyser av den regionala utvecklingen i anslutning till sektorns arbete. Ett huvudelement i arbetet är utveckling av regional statistik och analyser. Under 1991 har Basprojektet bl. a. arbetat med Furniture Excellence Club (industriledarklubben), ett forum där operativa ledare inom möbelindustriföretag i Norden kan utbyta konkreta erfarenheter och samarbeta kring gemensamma projekt.

Majoriteten av de nordiska möbelproducenterna måste söka sig bort från produkter som huvudsakligen konkurrerar med lågt pris och koncentrera sig på sådana för vilka priset inte är den enda konkurrensfaktorn. Lika viktigt är att rikta in sig på ett smalt produktsegment. Om företagen koncentrerar sig på sina bästa produkter och söker sådana distributionskanaler som möjliggör differentiering kan den nordiska möbelindustrin klara den ökade konkurrensen från Europa och Sydostasien. Dessa budskap har den nordiska industriledarklubben Furniture Excellence Club under verksamhetsåret aktivt spridit till industrin i de fyra regioner, som är med i projektet "Möbelexcellens i fyra regioner".

Intresset för klubbens verksamhet har ökat betydligt under året och antalet medlemsföretag i industriledarklubben har ökat från tio till tolv. Ett konkret samarbetsprojekt med syfte att bygga upp en större marknad för insatsvaror i furträ har kommit igång. Fyra företag planerar samarbete kring gemensam produktion av insatsvaror i furträ. Klubben har tillsammans med de nordiska fabrikantföreningarna för möbelindustrin samt ÄK-industri tagit initiativ till åtgärder som skall befrämja innovationer och branschens konkurrenskraft.

Till följd av Möbelexcellens-samarbetet har ett tjugotal finska och norska företag börjat utreda möjligheter till samarbete kring marknadsföring och produktion. Intresse för samarbete med företag i Italien har också diskuterats.

Huvuddelen av Basprojektets kapacitet har gått till organiseringen av möbelprojektet. Vidare har man analyserat åldrandets dynamik inom pendlingsregioner i Norden under åren 1975—2005. Arbetet görs för att få fram underlag om vilka konsekvenser förändringar i demografin får för kommunernas ekonomi och service.

I samarbetsprogrammet för 1990—94 har ministerrådet prioriterat försöksverksamhet med examination av regionalpolitiken i något av länderna som del av prioriteringen av informations- och erfarenshetsutbytet. Som uppföljning av detta finansierade NÄRP en internationell examination av den finska regionalpolitiken i oktober 1991. Examinationen utgjorde ett nyttigt bidrag till det pågående regionalpolitiska förnyelsesarbetet i Finland.

4.3 Samverkan inom och mellan regioner i Norden

4.3.1 *Gränsregionalt samarbete*

Den gränsregionala verksamheten har under året fortsatt liksom under de föregående åren.

Nordkalottkommittén fortsatte år 1991 sin verksamhet inom de prioriterade satsningsområdena utbildning/FoU, industri och handel samt turism i syfte att genom samarbete främja kompetens och nyskapande utveckling på Nordkalotten.

Kommitténs mångåriga arbete för att etablera en tvärgående flygförbindelse realiserades äntligen hösten 1991 då Norving A/S började flyga rutten Tromsö-Luleå-Uleåborg.

Nordkalottens Utbildnings- och Forskningsråd (NUF) ser sin verksamhet i relation till de nationella och regionala målsättningarna för utbildning och FoU och kan dessutom medverka till att de får ett regionalpolitiskt och nordiskt perspektiv. Det kommer huvudsakligen att ske genom nätverksbyggande, erfarenhetsutbyte och informationsverksamhet. Pilotprojektet "Nordiskt ledarutvecklingsprogram" är ett konkret exempel som kommer att fullföljas under 1992. Projektet om möjlighet och hinder inom högskolesamarbetet på Nordkalotten kommer att bli en utveckling och konkretisering av det nätverk som finns och de samarbetsprocesser som pågår i dag.

Utöver projektet av "nätverksbyggande" karaktär, kommer en ett-årig högskoleutbildning "Nordkalott-Tekniker" att fullföljas. Det nord-norska försöket med en högskolekurs inom strategisk turism kommer att utvecklas i nära samarbete med de berörda miljöerna.

Inom FoU fortsätter arbetet inom områden där "öst-västligt" samarbete kompletterar "nord-Syd"-samarbete och som har flernationell karaktär. Det gäller bl. a. kallt-klimatteknologi-programmet.

Verksamheten inom Nordkalottens handels- och industrikontor (NHI) har inriktats mot att initiera och motivera företag till samarbete för att stärka upp företagens utveckling och konkurrenskraft. Initiativet att påbörja bearbetningen av EG-marknaden som togs genom Münchensymposiet i början av året har gett flera nordkalottföretag värdefulla marknadskontakter.

Den offentliga sektorn på Nordkalotten deltar i år i ett arbete som syftar till ny samverkan mellan inköp och produktion. Företagen stimuleras till anpassning av sina produkter till de krav som finns, exempelvis inom sjukvården.

Nordkalottens ledarforum har fortsatt sin verksamhet. De har betydelse främst som opinionsbildare och påtryckare.

Nordkalottens turistråd (NT) har fortsatt sina ansträngningar för att få mera resenärer till Nordkalotten i syfte att förbättra lönsamhet inom näringen och därmed bidra till ökad sysselsättning.

Mera specifikt har målet varit att öka antalet utländska turister och att utjämna säsongsvariationerna. I praktiken har detta gjorts genom marknadsföringsprojektet "Top of Europe — Incentive" och produktutvecklingsprojekten "Nordkalotten a la Carte", "Storfiskarland" och "Arctic Adventure".

Mot bakgrund av rådande resursproblem har fisket och utnyttjade av havsresurser fått en ökad tyngd inom *Västnordensamarbetet*. Kommittén har gjort satsningar speciellt på odlingsförsök, produktionsmetoder och marknadsfö-

ring. För att få ett optimalt resursutnyttjande i havsområdena, har man delfinansierat ett större projekt för kartläggning av fiskstammars vandring i Nordatlanten. Som alternativ näring satsas det på turism i Västnordenområdet och Västnordenkommittén är med i flera mindre projekt, bl. a. inom marknadsföring och marknadsanalyser. På Grönland har särskilda satsningar gjorts på industriella utvecklingsprojekt i samverkan med Grönlands hjemmestyre. Västnordenkommittén deltar också i projekt med avsikt att bibehålla och vidareutveckla högteknologiska arbetsplaner i Västnorden och att kartlägga administrationen på Grönland och Färöarna.

Kvarkensamarbetet 1991 har präglats av framtidsplanering och betydande satsningar på kommunikationer, livsmedel och miljö.

I Kvarkensamarbets strategiprogram, som utarbetas under året, utpekas kommunikationer, näringslivssamverkan-FoU, miljö samt kultur-utbildning som de viktigaste samarbetssektorerna under de närmaste åren.

Projektet Mat som hantverk blev i september avslutat med en mässa, som var välbesökt både av utställare/försäljare och publik. Projektet har lett till startandet av flera nya företag och till utvecklandet av flera tiotal nya produkter.

Bottenviksmiljö har i anslutning till Bottniska Viken året, tillsammans med naturskyddsorganisationerna i Finland och Sverige, bl. a. gett ut kampanjboken "Vad händer med Bottniska viken".

Projektet Jobb och företag över gränserna har bl. a. sammanfört ledande personer inom Kvarkenregionens snickerier för att tillsammans med Träteknikcentrum i Skellefteå arbeta med bl. a. produktutveckling och marknadsföring.

Ett särskilt fördjupningsarbete har inletts ifråga om kommunikationerna över Kvarken. En kommunikationsvision har utarbetats, den konkretiseras f. n. med konkreta utredningar av de olika kommunikationsslagen.

Projektet Levande kustbygd har startats och det har getts stöd till Kammarorkestern Bothnia.

1991 har för *Mittnorden* varit ett utvecklingsår. Ny inriktning för Mittnordensamarbetet har fastslagits i en handlingsplan för 90-talet. Regionens resurser, gemensamma problemkomplex och förutsättningar för utveckling är några av utgångspunkterna.

Näringslivssektorn har finansiellt varit den tyngsta, men även 1991 har mycken möda lagts på övergripande initiativ för förbättrade kommunikationer. Flera steg har tagits mot fungerande tvärflygförbindelser i Mittnorden. Rutten Sundsvall-Vasa utvecklas positivt och då det pågående projektet att etablera trafik på rutten Trondheim-Sundsvall lyckas, är Mittnordenflyget ett faktum.

Skärgårdssamarbetet har under 1991 fortsatt utvecklandet av högskolesamarbetet med olika kurser och seminarier för skärgårdsbefolkning samt knutit kontakter mellan högskolorna inom verksamhetsområdet. Vidare har projektet om skärgårdsskogen avslutats med handboken om skötsel av skärgårdsskog på ett mer natur anpassat sätt. Den stora satsningen under 1991 är projektet att inrätta ett informationskontor för skärgårdens marina miljö på Åland.

Bornholm-Sydöstra Skåne har arbetat med att skapa kontakter med Polen och avtalat med staden och regionen Szczecin, att sträva mot ett samarbete inom kommunikation, turism och kulturella aktiviteter. Det har utarbetats en redogörelse för kommunikationerna mellan Bornholm/SÖ Skåne och Szczecin.

Mot bakgrund av den kraftiga tillbakagången av fiskemöjligheterna även i den bornholmska-sydöstskånska delen av Östersjön lägger samarbetsorganet vikt på att utnyttja fiskeresurserna maximalt. Ett flerårigt projekt om utnyttjandet av torskinälvor är nu avrapporterat och ett projekt med hänsyn till utplantering av torskyngel har påbörjats.

Resultatet av flera års marknadsföringssatsningar inom turism och av de förbättrade färjeförbindelserna kan nu avläsas i ökade turistströmmar och en förlängd säsong.

Under år 1991 har *Gränskommittén Östfold-Bohuslän* framför allt engagerat sig i frågor kring kommunikationer/transporter, miljö och näringsutveckling. En speciellt tillsatt arbetsgrupp har utarbetat förslag på utbyggnad av väg E6 och järnvägen mellan Oslo-Göteborg, inklusive finansieringslösningar. Gränskommittén har påbörjat ett projektarbete för renare miljöteknologi i företagen. De första två momenten i projektet "Gränshantverk — en näring i utveckling", utställning samt gemensam producentkatalog, har genomförts. Skolutbudet på gymnasienivå och uppåt har presenterats för den samlade gränsregionen. Härigenom ökar kunskapen om hela regionens utbildningsresurser samtidigt som studier över riksgränserna stimuleras. Tillsammans med Nordiska ministerrådets turistutskott och regionerna kring Skagerrak (Danmark, Norge och Sverige) har Gränskommittén utarbetat förslag på genomförande av ett "reiselivsprojekt". Parallellt med detta arbete har brister och problem med fritidsbåtlivet i Yttre Oslofjorden-Bohuskusten dokumenterats.

ARKO har fortsatt näringslivssatsningen med inriktning mot mindre/medelstora företag med nätverksbyggande samt mäss- och studieverksamhet. Arbetet med den 24 mil långa vandringsleden längs norsk-svenska gränsen avslutas under året. Sommaren 1992 kommer leden att stå helt färdig för turister, som är intresserade av detta unika svensk-norsk-finska kulturområde. Diskussioner om ett framtida större engagemang i Finnskogens framtid — gällande kultur, turism, friluftsliv, infrastruktur och arbetsmarknad — har inletts mellan lokala/regionala myndigheter, organisationer och föreningar, näringsliv samt enskilda.

De slutgiltiga besluten om en bro över Öresund präglade samarbetet i Öresundsregionen under 1991.

Öresundsgruppen arrangerade en konferens för stadsplanerare med tema EG:s grönbok om stadsmiljö och stadsmiljöerna i Öresundsregionen.

Vidare arrangerade Öresundgruppen en träff för chefer på arbetsmarknadsområdet.

Öresunds Kontakts styrelse förnyades 1991 och blev ett forum där amtens, landstingens och de fristående kommunernas högsta chefer möts för regelbundna överläggningar.

4.3.2 *Temaorienterad samverkan mellan regioner*

Ministerrådet har betonat att nya och mer flexibla samarbetsformer bör prövas och utvecklas, bl. a. med temaorienterat samarbete där t. ex. Basprojektet, NordREFO och/eller andra forskningsinstitutioner medverkar. Temaorienterade projekt kan primärt ha en lokal eller regional betydelse, men är också relevanta i ett större nordiskt sammanhang. Det är önskvärt att de gränseregionala områdena dras in i och själva tar initiativ till sådant samarbete. Minst en

av de regioner som ingår i ett projekt, bör ligga i en region som är nationellt regionalpolitiskt stödområde.

Det har redan satts igång och planlagts flera temaorientertade projekt. Under redogörelsen av Basprosjektet, jfr. pkt. 3.2., har närmare redogjorts för projektet "Möbelexcellens i fyra regioner". Detta är ett kompetensuppbyggnadprojekt inom möbelindustrin i regionerna Sydösterbotten, Småland, Sunnmöre och Vest-Jylland. Projektet har som målsättning att styrka den nordiska möbelindustrins konkurrenskraft genom ett samarbete mellan möbelfabrikanter, designers, utbildningsinstitutioner. Ministerrådet har beviljat 3,2 MDKK för projektet under perioden 1990—92 genom den ekonomiska handlingsplanen. I tillägg har det beviljats 0,8 MDKK av sektorns projektmedel.

"MEDIS-projektet" är ett annat exempel på temaorienterad verksamhet med huvudinriktning på kompetensutveckling i utsatta regioner. Projektet omfattade i första omgången två länder, Norge och Sverige, och blev senare utvidgat till att gälla parter också i Danmark och på Åland. Ändamålet har varit att utveckla ett kurskoncept för distansutbildning av företagsledare i ekonomistyrning med hjälp av telekommunikation (mediastödd distansutbildning).

Nordkalottkomittén har satt igång ett teknologiskt forsknings- och utvecklingsprojekt "Kallt klimat" där målet är att göra regionen till nationellt center och internationellt ledande med hänsyn till FoU inom kallt klimat teknologin. Ministerrådet kommer att ombesörja att Västnorden medverkar i detta arbete.

NÄRP har beslutat att initiera och stödja ett tre-års projekt om samarbete mellan öarna Bornholm, Gotland og Åland. Samarbetet kommer att omfatta turism, småindustri och internationella frågor, särskilt förhållandet till Baltikum och EG.

4.4 Sektorsövergripande samarbete

Ministerrådet har betonat betydelsen av sektorsövergripande samarbete för den regionala utvecklingen. I samarbetsprogrammet nämns följande insatsområden för sektorsövergripande samarbete: transport och kommunikation, utbildning, FoU och industriellt samarbete, miljö och kultur.

NÄRP har dryftat utgångspunkter och mål för hur sektorsamverkan kan organiseras. Det anses viktigt att sektorssamarbetet kan omfatta dels övergripande frågor med värdering av regionala konsekvenser av utvecklingen av något centralt politikområde, dels förslag till konkreta projekt. Det anses viktigt att föra in regionalpolitiska hänsyn i olika sektorsbeslut och genomförande av politik.

Initiering av konkret samverkan med de sektorer som prioriteras högt i samarbetsprogrammet är tids- och resurskrävande.

Inom ramen för det formaliserade nordiska samarbetet har det redan under ett antal år pågått samverkan inom en rad frågor mellan den regionalpolitiska sektorn och flera andra sektorer, bl. a. turism, jord- och skogsbruk samt jämställdhet. NÄRP deltar i två samarbetsprojekt tillsammans med jord- och skogbrukssektorn, en utredning om internationaliseringens effekter och betydelse för jordbruket i Nordens norra områden och ett projekt om glesbygdsutveckling genom fastighetsreglering. Det pågår också flera miljörelaterade projekt inom den regionalpolitiska sektorn, särskilt inom NordREFO och de gränsregionala samarbetsområdena.

I avsnitt 4.2 har det närmare redogjorts för det omfattande sektorsamarbetet inom ramen för det gränsregionala samarbetet.

4.5 Samarbete i internationella frågor

I det regionalpolitiska samarbetet har det de senaste åren fästs stor uppmärksamhet på frågor om Norden och Europa. Det har genomförts studier och analyser av den regionala utvecklingen och regionalpolitiken i Norden i ett jämförande europeiskt perspektiv. Bl. a. bör nämnas de analyser av internationaliseringens effekter, speciellt för småföretag, som tagits fram av NordREFO. Gemensamma insatser har diskuterats när det gäller information beträffande de speciella förutsättningar och förhållanden som präglar de nordiska länderna. Basprojektets senaste årsrapport 1990/91 "Regional utveckling i Norden" innehåller bl. a. en jämförelse mellan Norden och Europa vad gäller inkomstskillnader, arbetslöshet, beroendet av primärnäringarna, befolkningsgleshet, flyttningsrörelser, födelseöverskott mm.

Ministerrådet har genomfört två specialutredningar om de nordiska ländernas närmande till EG under 1990, jfr C 1 från 1990. Under 1991 avslutades projektet "EG och regionalpolitik — Från nationell regionalpolitik till gemensam strukturpolitik", jfr NORD 1990:125. Här gjordes en analys av hur regionalpolitiska frågor har utvecklats inom EG och hur de regler som beslutats tillämpas i praktiken. Skillnaden mellan konkurrenspolitik och regionalmässig syn på regionalpolitisk aktivitet blev klargjord.

Genom ministerrådets medlemskap i AGEG (Europæiske grænsregioners fælleskab) har skapats möjligheter för ökade kontakter och erfarenhetsutbyte mellan nordiska och europeiska gränsregioner. Nordiska gränsregioner har under året i ökande grad själv tagit kontakter med organisationen. Ålands Landskapsstyrelse, som deltar i Skärgårdsprojektet och Öresundsgruppen är medlemmar.

Ministerrådet deltog med informationsmaterial till Europarådets gränsregionala samarbetskonferens i Rovaniemi juni 1991.

4.6 Gemensamma regionalpolitiska stödordningar

Uppbyggnadsfasen för Västnordenfondens verksamhet sträcker sig fram till den 1 mars 1995 då hela grundkapitalet kommer att vara inbetalt. Hittills har drygt en tredjedel av ländernas totala bidrag överförts till fonden.

Under 1991 har satsningar gjorts för att öka efterfrågan av fondens låneverksamhet. Hittills har intresset varit störst i Island. Under året har en viss efterfrågan också från Grönland och Färöarna kunnat dokumenteras. Sammanlagt har 5 lån beviljats under 1991 till ett värde av 4.7 miljoner DKK, varav 3.5 MDKK är utbetalt. Den totala utestående lånevolymen är för närvarande 19 MDKK. Styrelsen har vidare beviljat ett tillskott på 330 000 DKK.

För att ytterligare intensifiera verksamheten inom ramen för de möjligheter som stadgarna medger, har fondens styrelse beslutat, att pröva större risktagande inom ramen för den samlade reservfonden. I slutet av 1991 skall göras en översyn av resultaten och en administrativ evaluering av verksamheten.

Nordiska Investeringsbanken, som administrerar regionallåneverksamheten, har beviljat tre lån till ett sammanlagt värde av 33,3 miljoner SDR och utbetalat ett av dessa till ett värde av 10 miljoner USD.

Den totala utestående lånevolymen uppgår för närvarande till 115,3 miljoner SDR. Som jämförelse kan nämnas att övre gränsen för låneordningen enligt ministerrådets beslut från 1988 uppgår till 200 miljoner SDR. Under de senaste sex åren har inga ansökningar kommit från Sverige. Ålands landskapsstyrelse, som 1989 pekats ut som mottagarorganisation, har inte heller ännu anmält intresse för lån.

5 Nordiska rådets rekommendationer

5.1 Meddelande om rekommendation nr 1/1990/m angående Nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990–1994 (B 100/e)

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at vedtage et samarbejdsprogram for regionalpolitik efter de retningslinier, som fremgår af ministerrådsforslag B 100/e

at i løbet af programperioden forelægge konkrete handlingsplaner vedrørende a) grænseregionalt samarbejde, b) sektorsamarbejde, inklusive afklaring af disse planers finansiering for Nordisk Råd,

at forelægge ministerrådets overvejelser og konklusioner vedrørende nordisk regionalpolitik i Europaperspektiv for Nordisk Råd senest på sessionen i 1991, og

at tage hensyn til de synspunkter, som Økonomisk Udvalg i øvrigt har fremført i betænkningen over ministerrådsforslaget."

Nordiska ministerrådet meddelar:

1) Nordiska ministerrådet har den 10 maj 1990 fastställt Nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990—1994. Ministerrådet har vid fastställandet tagit hänsyn till Nordiska rådets rekommendation och på basen av denna gjort vissa ändringar i ministerrådsförslaget.

2) Ministerådet har på sitt möte den 19 november 1991 fastställt nytt nordiskt strategiprogram för gränsregionalt samarbete 1992—1994. Programmet är utarbetat i samsvar med ministerrådets riktlinjer och efter diskussioner mellan NÄRP och de nio gränsregionala samarbetsorganen. I förbindelse med utarbetandet av budgetförslag för 1992 har de gränsregionala samarbetsorganen också utarbetat egna strategiprogram som grund för det nordiska programmet.

Samarbetet innanför regioner skall primärt omfatta gränsregioner med syfte att lösa de speciella problem som beror på regionens perifera belägenhet nationellt eller i Norden som helhet.

Det har lagts vikt på utveckling av flexibla samarbetsformer som både kan ta hänsyn till de enskilda områdenas olika utgångspunkter och möjligheter och till de ändringar som politiskt och ekonomiskt kan påverka regionalpolitiken. I största möjliga utsträckning skall samarbetet ske genom försöksverksamhet. Ministerrådet lägger stor vikt på förbättring av de generella förutsättningarna för näringslivets utveckling, och att prioritera utbyggnad av nätverk över gränserna, utväxling av information och erfarenheter samt kunskapsutveckling inom FoU.

Den konkreta verksamheten i de gränsregionala samarbetsområdena skall gälla minst två länder. Samarbete och samordning med sektorsmyndigheter skall eftersträvas och det läggs vikt på flexibla samarbetsformer som löpande

skall anpassas till ändrade förutsättningar för regionalpolitiken i de enskilda länderna och utvecklingen internationellt. Det kommer att ställas krav på en viss formalisering av verksamheten och på regional/nationell medfinansiering.

Strategiprogrammet täcker upp följande kriterier för värdering av nordisk medfinansiering av projektverksamheten i de gränsregionala samarbetsområdena:

— regionalpolitisk prioritet,
— regionalpolitisk relevans (utvecklingsdimensioner),
— nordisk betydelse,
— integration och förankring i regionen,
— resultatorientering och tidsbegränsning,
— uppbyggnad av nätverk,
— samordning med sektorsmyndigheter,
— regional och nationell medfinansiering.

I den framtida verksamheten kommer ministerrådet att lägga vikt på att projekten har en klar utvecklingsdimension i förhållande till näringslivets situation i regionen. Det är vidare önskvärt att de gränsregionala samarbetsområdena får en starkare förankring i det nordiska regionalpolitiska samarbetet och en bättre samordning med andra sektorsmyndigheter.

Ministerrådet menar att Västnorden och Nordkalotten fortsatt bör ges prioritet vid tilldelning av resurser för gränsregionalt samarbete.

Nordkalottkommittén satsar primärt på områden som är prioriterade i det regionalpolitiska samarbetsprogrammet: Utbildning och FoU, handel och industri samt turism. Innanför dessa satsningsområden kommer man att lägga stor vikt vid de internationella perspektiven, speciellt Europaperspektivet. Kommitténs teknologiska FoU-program "Kallt klimat" bör också inkludera samarbetspartners från Västnorden.

Västnordenkommittén kommer, liksom i sitt nuvarande handlingsprogam från 1985, att satsa på ett stort antal insatsområden, men med huvudvikt på havsresurser. Samtidigt kommer kommittén att lägga mer vikt på forsknings- och utbildningsprojekt än tidigare.

Ministerrådet menar att verksamheten bör koncentreras både utifrån projektens nordiska betydelse och utifrån krav till resultat och effektivitet. Verksamheten bör få en större grad av formalisering och samordnas bättre både med andra nordiska sektormyndigheter och nationella regionalpolitiska organ.

ARKO-regionen har hög regionalpolitisk prioritet och verksamheten är koncentrerad på relevanta projekt innanför industri, kommunikation, utbildning, turism, arbetsmarknad och kultur. Den regionala förankringen och medfinansieringen är god.

Ministerrådet kommer att företa en relativ upp-prioritering av ARKO-samarbetet i förhållande till tidigare tilldelning.

Öresundsregionen ligger utanför de regionalpolitiska stödområdena i de två länderna. Den regionalpolitiska förankringen i området är bristfällig och de planlagda aktiviteterna är till största delen av informativ karaktär. Ministerrådet kommer därför att reducera och avveckla det ekonomiska stödet till Öresundsgruppens verksamhet. Samtidigt finner ministerrådet att Öresunds placering i ett europeiskt sammanhang och konsekvenserna av den kommande fasta förbindelsen har ett gemensamt nordiskt intresse och pålägger NÄRP att följa upp dessa frågor genom forsknings- och utredningsverksamhet.

För de andra gränsregionala områdena föreslås det ingen ändring i organisationen eller verksamhetens inriktning.

Ministerrådet menar att en viktig del av det regionalpolitiska samarbetet bör ske i form av temaorienterat samarbete. Ministerrådet hänvisar till att det till viss del pågår ett sådant samarbete och kommer att arbeta för en styrkning av denna verksamhet.

NÄRP pålägges att arbeta aktivt för att främja temaorienterat samarbete.

3) Nordiska rådet har rekommenderat att lägga fram konklusioner om de nordiska ländernas regionalpolitik i ett europeiskt perspektiv för diskussion på rådets session 1991.

Ministerrådet har vid fastställande av det regionalpolitiska samarbetsprogrammet forcerat arbetet med Norden i Europa. Ministerrådet har också forcerat jämförande studier av den regionala utvecklingen i förhållande till den europeiska integrationsutvecklingen, jfr också redogörelse i C 1 för 1990. Under 1991 blev utredningen "EG och regionalpolitiken — Från nationell regionalpolitik till gemensam strukturpolitik" av Jan Kronlund färdig. Utredningen är en analys av hur regionalpolitiska frågor inom EG har utvecklats och hur de regler som beslutats tillämpas i praktiken. Vidare är skillnaden mellan konkurrenspolitik och regionalmässig ny regionalpolitisk aktivitet klargjord.

Formerna för ett närmande till ett integrerat Europa diskuteras och analyseras i de olika nordiska länderna utifrån nationella utgångspunkter. De gemensamma nordiska insatserna syftar till att komplettera och stödja detta samt beskriva och analysera gemensamma förutsättningar och utvecklingsdrag. Vissa gemensamma karaktäristika, bl. a. långt avstånd, gles bebyggelse, kallt klimat etc, har lyfts fram som specifikt för stora delar av de nordiska länderna.

Det nyligen antagna EØS-avtalet mellan EG och Efta-länderna omfattar inte regler för en gemensam regionalpolitik. Regionalpolitiken kommer även i fortsättningen att vara en nationell angelägenhet och EES-avtalet anses därför inte begränsa de nordiska ländernas möjlighet att föra en aktiv regionalpolitik. Det bör dock tas hänsyn till EES-avtalets regler om konkurrenspolitik och statsstöd. Mot denna bakgrund kan det nordiska regionalpolitiska samarbetet även fortsättningsvis utvecklas enligt de riktlinjer som fastställts i det nya samarbetsprogrammet för 1990—1994. Ministerrådet framhåller dock att en integrerad europeisk marknad med likvärdiga rambetingelser inom EES vad gäller handel och ekonomisk samverkan kan komma att ändra de regionala förutsättningarna för näringslivets utveckling och leda till en ändrad regionalpolitik.

Mot bakgrund av ovanstående redogörelse, redogörelsen av det sektorsövergripande samarbetet under punkt 4.4, och redogörelsen i C 1 för 1990, anser ministerrådet att rekommendationen kan avskrivas.

5.2 Meddelande om rekommendation nr 7/1991/m angående transportsamarbete i Skagerrak-regionen (A 942/t)

Rekommendationens första del som gäller regionalområdet lyder:

"Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
att Skagerrak-regionen, dvs. Sydnorge, Västsverige och det nordliga Jylland, utpekas som ett gränsregionalt samarbetsområde".

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet har den 19 november 1991 fastställt ett nytt nordiskt strategiprogram för gränsregionalt samarbete.

I detta program har ministerrådet bl. a. gett en översikt över det nuvarande gränsregionala samarbetet och den planlagda verksamheten både inom och mellan regioner i form av temaorienterad verksamhet.

Det har vidare tagits fram kriterier för att verksamheten i de gränsregionala samarbetsområdena kan få stöd av ministerrådets budget för det regionalpolitiska området. Skagerrak-regionen, sådan som den är definierad i Nordiska rådets rekommendation, är egentligen inte en gränsregion och är inte heller entydigt regionalpolitiskt prioriterad i länderna. Ministerrådet kommer därför inte att ta initiativ till att etablera Skagerrak-regionen som ett nytt gränsregionalt samarbetsområde med bidrag till administrations- och projektutgifter från ministerrådets budget. Däremot är ministerrådet positivt till att stödja olika former för temaorienterad verksamhet i området, t. ex. reselivsprojekt som Gränskommittén för Östfold-Bohuslän har satt i gång i samarbete med ämbetsmannakommittén för turistfrågor. NÄRP har beviljat medel till en första fas i detta reselivsprojekt.

Mot denna bakgrund anser ministerrådet att rekommendationen kan avskrivas.

Kapitel XX

Økonomiske- og finanspolitiske emner

1 Sammenfatning

Finans- og økonomiministrene har på sine møter lagt vekt på spørsmål som berører den økonomiske integrasjonen i Europa og utviklingen i Sentral- og Østeuropa, spesielt i Baltikum. Videre har ministrene diskutert den økonomiske politikken i de nordiske land og internasjonalt i lyset av den generelt svake økonomiske utviklingen. Aktiviteten på finans- og økonomisektoren har vært preget av den økonomiske handlingsplanen "Et sterkere Norden" som er inne på sitt tredje og nest siste år. Under handlingsplanen har det spesielt vært fokusert på kapitalmarkedsspørsmål, næringsstøtte og miljøavgifter. Ministrene har drøftet det fremtidlige nordiske samarbiedet på det økonomiske og finansielle området i lyset av nye betingelser, bl. a. EØS-avtalen, og utarbeidet en rapport om strategiene for samarbeidet etter 1992.

2 Den økonomiske utviklingen i de nordiske land

Ved inngangen til nittitallet er de nordiske landene preget av svak økonomisk vekst, høy og til dels økende ledighet, og lav prisstigning. Dette gjenspeiler både et tilbakeslag i de nordiske økonomiene i annen halvdel av åttitallet etter en forutgående overoppheting, og vedvarende strukturelle problemer. Den økonomiske politikken i de nordiske landene er i ferd med å legges om, med økt vekt på lav inflasjon, strukturelle reformer og et mer langsiktig perspektiv for utformingen av finanspolitikken.

For Norden under ett anslås ingen endring i BNP i år, og en økning på 1 1/4 % i 1992. Til sammenlikning anslår OECD en økning i BNP for OECD-området på 1,25 % i 1991 og 2,5 % i 1992. Finland og Sverige ventes både i 1991 og 1992 å få lavere vekst enn gjennomsnittet for de nordiske land. For Danmark og Norge anslås veksten å bli noe høyere enn gjennomsnittet, og i 1992 ventes veksten i disse to landene å ligge på linje med veksten i OECD-Europa. For Island anslås det en svak vekst i år, men nedgang i 1992.

I perioden 1986—90 var veksten i OECD-området på 3,3 %, mens den utgjorde 2,1 % i Norden. Veksten i de nordiske økonomiene har dessuten vært forholdsvis ujevn. Alle de fem nordiske landene har i løpet av åttitallet vært gjennom en periode med overoppheting av økonomien, etterfulgt av en periode med stagnasjon og nedgang. Oppgangs- og nedgangsperiodene i de nordiske økonomiene har imidlertid ikke vært sammenfallende. I Danmark og Norge fant vekstperioden sted i årene 1983—86 og den påfølgende stagnasjon i årene 1987—90. I Sverige og Finland var den økonomiske veksten høy i årene 1987—89, mens stagnasjonsfasen først synes å ha inntrådt i 1990. Den islandske økonomien atskiller seg noe fra de fire øvrige pga. den store betydning fiskeriene har for økonomien. Godt utkomme i fiskeriene ga høy vekst i islandsk økonomi i perioden 1984—87, mens svikt i fiskeriene og overoppheting ga nedgang og stagnasjon i årene 1988—90.

Tross den svakere økonomiske veksten i de nordiske landene i annen halvdel av åttiårene, var arbeidsledigheten i Norden i denne perioden samlet sett noe

lavere enn i første halvdel av tiåret. Likevel ble forskjellen i ledigheten i forhold til resten av OECD-området redusert. De siste to årene er også forskjellen i ledighetsnivå mellom de nordiske land blitt redusert. Mens arbeidsledigheten i årene 1981—85 utgjorde 4,5 % av arbeidsstyrken i Norden, mot 7,9 % i OECD-området, var ledighetsraten i perioden 1986—90 h h v 3,9 og 7,0 %. Ledigheten i de nordiske landene på åttitallet har variert i tråd med den økonomiske aktiviteten. For Norden samlet sett anslås ledigheten å utgjøre 5 1/4 % i 1991.

I perioden 1986—90 var inflasjonen i Norden, målt ved deflatoren for privat konsum, på 5,6 % årlig, mot et gjennomsnitt for OECD-området på 3,7 %. Island har hatt en prisvekst langt over dette, mens prisstigningstakten i Danmark har ligget nær OECD-gjennomsnittet. Fra å være høyinflasjonsland, er imidlertid de nordiske landene nå gjennomgående i ferd med å få en prisstigning som er lavere enn i øvrige vest-europeiske land. Konsumprisene i de nordiske landene anslås å øke med 6,3 % i 1991, sammenlignet 4,5 % for OECD-området. Det er særlig prisutviklingen i Sverige som bidrar til å trekke opp gjennomsnittet for Norden. Dette skyldes for en stor del en midlertidig økning som følge av avgiftsøkninger i forbindelse med gjennomføringen av skattereformen. Den underliggende prisvekst er avtakende.

Noen hovedtall for den økonomiske utviklingen i de nordiske land:

	1990	1991	1992
Bruttonasjonalprodukt	Prosentvis endring fra foregående år		
Danmark	2,1	1,7	2,4
Finland	0,4	−5,0	0,0
Island	0,0	0,5	−1,5
Norge	1,8	2,8	2,6
Sverige	0,3	−1,0	0,3
Norden totalt	1,0	0,0	1,3

	1990	1991	1992
Konsumpriser	Prosentvis endring fra foregående år		
Danmark	2,6	2,5	2,7
Finland	6,1	4,0	2,5
Island	14,8	6,8	5,5
Norge	4,1	3,5	3,7
Sverige	10,4	9,4	3,0
Norden	6,3	6,3	3,6

	1990	1991	1992
Arbeidsløshet	I prosent av arbeidsstyrken		
Danmark	9,5	10,3	10,3
Finland	3,4	7,8	10,0
Island	1,7	1,5	2,0
Norge	5,2	5,5	. .
Sverige	1,5	2,6	3,5
Norden	4,4	5,2	5,5[1]

Kilde: De nordiske landenes nasjonale anslag november 1991.

[1] OECD anslag for Norge

Den svakere utviklingen i annen halvdel av åttitallet i Norden har de sammenheng med at de nordiske økonomiene har betydelige strukturelle problemer. Sett under ett har produktivitetsutviklingen i de nordiske landene vært svak men likevel ikke svakere enn i øvrige vestlige land. Samtidig har kostnadsveksten gjennomgående vært høyere i Norden enn i OECD-området for øvrig. Over lang tid har dermed de nordiske landene tapt konkurranseevne.

Avtalen om et Europeisk økonomisk samarbeidsområde (EØS) som ble ferdigforhandlet 22. oktober 1991, vil gi de nordiske land utenom Danmark økt markedsadgang til EFs indre marked, og vil legge grunnlaget for økt handelssamkvem både mellom de nordiske land og mellom Norden og resten av Vest-Europa. Avtalen vil dermed også innebære en utdyping av samarbeidet mellom de nordiske land.

3 Allmänt om finans- och ekonomisektorn

Inom sektorn behandlas frågor gällande den ekonomiska politiken, härunder konjunkturfrågor, valuta- och kapitalmarknadsfrågor, internationella ekonomiska frågor och skattefrågor. Ett viktigt inslag i sektorns verksamhet är regelmässiga diskussioner om aktuella ekonomisk-politiska frågor, det internationella ekonomiska läget och de orienteringar om ländernas ekonomiska situation och ekonomiska politik som företas vid mötena med de nordiska finansministrarna. En betydande del av sektorns verksamhet avser den ekonomiska handlingsplanen "Ett starkare Norden" som genomförs under perioden 1989—1992.

På det växelkurspolitiska området enades de nordiska länderna 1983 om en samarbets- och informationsordning. Samarbetet har också tagit formen av ett avtal om kortsiktigt valutastöd mellan centralbankerna i Norden. Detta avtal ingicks redan 1962 och reviderades senast 1983.

När det gäller de nordiska ländernas synpunkter på de internationella valutafrågorna sker sedan länge en fortlöpande koordination. Bakgrunden till denna samordning är att Norden har gemensam representation i såväl Internationella valutafondens (IMF) direktion som IMFs policyskapande organ, den s. k. interimskommittén. Norden har likaledes gemensam representation vid Världsbanken.

Ett nära samarbete mellan de nordiska länderna äger också rum på det ekonomisk-politiska området inom samarbetsorganisationen OECD, såväl löpande mellan de permanenta delegationerna, som inför alla viktiga möten vid vilka länderna representeras från huvudstäderna.

Nordiska ämbetsmannakommittén för ekonomiska och finanspolitiska frågor inrättades 1986. Kommittén är beredningsorgan för Nordiska ministerrådet och behandlar frågor inom finansministrarnas hela samarbetsområde. Kommittén är sammansatt av representanter för finansdepartementen i de nordiska länderna.

Andra permanenta nordiska organ inom finanssektorn är:

Nordiska finansiella utskottet, som är sammansatt av representanter för centralbankerna och finans-/ekonomiministerierna. Utskottet svarar för dels valuta- och kapitalmarknadsfrågor, dels den samordning av internationella monetära frågor som sker i anknytning till IMF:s verksamhet. De frågor utskottet behandlar på uppdrag av finansministrarna rapporteras direkt till dessa.

Nordiska ekonomiska forskningsrådet har till uppgift att medverka till att analyser och utredningar genomförs om det ömsesidiga ekonomiska beroendet mellan de nordiska länderna och om förutsättningarna för närmare ekonomiskt samarbete i Norden.

Den nordiska konjunkturgruppen, som består av konjunkturexperter från departement och utredningsinstitut, sammanställer bl. a. årligen den nordiska konjunkturrapporten.

Arbetsgruppen för statistik över kapitalrörelser i Norden fungerar som ett forum för överläggningar och informationsutbyte mellan berörd expertis och förbereder även de nordiska ländernas deltagande i motsvarande diskussioner i OECD.

Nordiska tulladministrativa rådet (NTR) är samarbetsorgan för tullmyndigheterna och har som huvudsyfte att medverka till att tulladminstrativa regler och rutiner i Norden är så enkla och ensartade som möjligt.

Vidare sker ett informellt samarbete mellan skatteexperter i de nordiska länderna.

4 Virksomheten 1991

Den aktuelle økonomiske situasjonen i Norden og internasjonalt har vært diskutert på finans- og økonomiministrenes regelmessige møter. Utviklingen i Sentral- og Østeuropa har hatt stor oppmerksomhet og finans- og økonomiministrene har arbeidet for å understøtte koordineringen av de internasjonale støttetiltak. Videre har selvstendigheten for de baltiske land etter kuppforsøket i Sovjetunionen i august, intensivert diskusjonen om hvordan de nordiske land kan bidra til å fremskynde utviklingen av markedsøkonomier i Estland, Letland og Litauen. Utviklingen innen EF, spesielt hva angår forhandlingene om en økonomisk og monetær union, har ved flere tilfeller vært diskutert på ministermøtene. De nordiske finans- og økonomiministrene har også vurdert konsekvensene av EØS-avtalen og endrede betingelser for det nordiske økonomiske og finansielle samarbeidet.

Virksomheten i 1991 har vært preget av den økonomiske handlingsplanen, Et sterkere Norden, som har vært inne i sitt tredje og nest siste år. Gjennomføringen av størstedelen av de 48 prosjekter som inngår i handlingsplanen går som planlagt. En statusrapport om den økonomiske handlingsplanen ble fremlagt i juni 1991.

Flere av tiltakene i handlingsplanen gjennomføres av finans-og økonomisektoren. I 1990 har arbeidet vært fokusert på kapitalmarkedsområdet, næringsstøtte og økonomiske styringsmidler i miljøpolitikken.

Arbeidsgruppen om samråd og informasjonsutveksling i kapitalmarkedsspørsmål utarbeidet en rapport om valutareguleringen i Norden ved slutten av august. Rapporten viser at de nordiske land stort sett har oppnådd Nordisk Ministerråds målsetning om liberalisering av valutareguleringen. I juni presenterte arbeidsgruppen om samråd og informasjonsutveksling i kapitalmarkedsspørsmål en rapport om børssamarbeidet i Norden. Arbeidsgruppens konklusjon er at EF-reglene skal utgjøre et minimum for harmoniseringen av de nordiske lands lovgivning på verdipapirmarkedet. Videre inneholder rapporten anbefalinger om en rekke tiltak som vil bidra til å øke integreringen av

børsene i Norden. Blant annet anbefalte gruppen innføring av ensartede erstatningsordninger og smidiggjøring av betalingsmekanismene. Ministerrådet besluttet å gi embedsmannskomitéen for økonomi- og finanspolitikk i oppdrag å følge opp at arbeidsgruppens rekommendasjoner implementeres nasjonalt med henblikk på å oppnå målsetningen i den økonomiske handlingsplanen.

Finans- og økonomiministrene har vurdert omfanget av næringsstøtte i Norden og konsekvensene av dette. En nordisk arbeidsgruppe om næringsstøtte utarbeidet i 1991 en rapport om disse problemer. Arbeidsgruppen har identifisert forskjellige instanser med næringsstøtte som det er hensiktsmessig å avvikle eller begrense. Ministerrådet besluttet å offentliggjøre rapporten. Arbeidsgruppen fikk i oppdrag å utarbeide en rapport om skattestøtte.

I den økonomisk handlingsplanen 1989—92 konstateres at økonomiske styringsmidler bør anvendes i større utstrekning som kompliment til administrative styringsmidler for miljømessige formål. For å etterfølge handlingsplanen ble det av embetsmannskomiténe for økonomi- og finanspolitikk og miljøpolitikk opprettet en felles arbeidsgruppe. Gruppen fikk i oppdrag å beskrive anvendelsen av økonomiske styringsmidler i Norden, utarbeide generelle retningslinjer om anvendelsen av økonomiske styringsmidler og komme frem med forslag om konkrete samarbeidsprosjekter. Arbeidsgruppen har avsluttet sitt arbeide og rapporten er offentliggjort. Rapporten inneholder forslag til noen konkrete samarbeidsområder for de nordiske land og presiserer de økonomiske motivene for dette. EK-finans har notert at uten en internasjonal koordinering kan anvendelsen av miljøavgifter i et enkelt land ha store konsekvenser for konkurranseforholdene og føre til handelsforvridninger. EK-finans overveier nå ulike strategier for det videre nordiske arbeidet på dette området.

Finans- og økonomisektoren har tatt en rekke initiativer som berører de baltiske land. I februar besluttet ministerrådet å gjennomføre en analyse av finansieringsspørsmål vedrørende de baltiske land. Den Nordiske Investeringsbank (NIB) ble bedt om å utrede den finansielle situasjonen i de baltiske land. NIBs administrasjon har utarbeidet en rapporten "Investment Needs and Financing in the Baltic Countries" og foreslått opprettelsen av en baltisk investeringsbank.

Finans- og økonomisektoren nedsatte en arbeidsgruppe for å vurdere de forskjellige aspekter ved Baltikumspørsmålet, bl. a. forslaget om en baltisk investeringsbank. Arbeidsgruppen presenterte på et møte i november en analyse av dette. På bakgrunn av denne analysen har finans- og økonomiministrene besluttet å nedsette en styringsgruppe for Baltikumspørsmål på det finansielle og økonomiske området. Styringsgruppen skal også øverveie de ulike forslag som er framlagt om nordisk støtte til Baltikum og skal søke opplysninger om mottakernes behov og ønsker.

I november inviterte Nordisk Ministerråd baltiske tjenestemenn til et seminar i København om økonomisk struktur og politikk i Norden. 16 offentlige tjenestemenn fra finans- og økonomisektoren i Estland, Letland og Litauen samt en gruppe tjenestemenn fra Norden deltok i seminaret.

Finans- og økonomiminstrene har drøftet det fremtidige økonomiske samarbeidet i Norden. EK-finans fikk i oppdrag å utarbeide en rapport om dette. Rapporten inneholder drøftelser om de endrede betingelser for det nordiske samarbeidet samt en oversikt over oppgaver for samarbeidet etter at handlings-

planen "Et sterkere Norden" utløper. På sitt novembermøte ble ministerrådet enig om de strategier og oppgaver som det er lagt opp til i rapporten. Rapporten er sendt de nordiske samarbeidsministrene og skal inngå som et element i arbeidet med ministerrådsforslaget om det nordiske samarbeidet etter 1992.

Inom det Nordiska finansiella utskottet bedrevs det nordiska valutapolitiska samarbetet såsom tidigare under ordförandeskap av Finland.

Utskottet har i första hand behandlat frågor som rör Internationella valutafonden. De nordiska ländernas inställning till internationella monetära frågor har diskuterats och samordnats. (Sakinnehållet redovisas nedan.)

En viktig uppgift för utskottet har varit att behandla valuta- och kapitalmarknadsfrågor i ljuset av den pågående europeiska integrationsprocessen. Utskottet har även upprättat en tillfällig arbetsgrupp för att utreda aspekter på en samordning av nordisk teknisk assistans till de baltiska länderna i centralbanksfrågor.

Nordiskt agerande i internationella sammanhang

IMF

Det nordiska samarbetet i IMF-frågor fortsatte under oförändrade former med Finland som samordningsansvarig. Inläggen, som framfördes vid interimskommittèns möten och vid fondens årsmöte, förbereddes gemensamt. Inläggen innehöll bl. a. följande ställningstaganden:

— Även om man kan skönja vissa tecken på att världsekonomin börjar återhämta sig, är det för tidigt att tala om en tydlig konjunkturuppgång. Vad inflationen anbelangar är det bekymmersamt att den underliggande inflationstakten inte kommit tydligare ner under perioden av långsam tillväxt. Fortfarande höga långfristiga räntor vittnar om att inflationsförväntningar ännu existerar. Eftersom ett ekonomiskt uppsving är förestående i flera länder, är tiden nu inne att lägga grunden för en framgångsrik kamp mot inflationen. Penningpolitiken, som är särskilt lämpad för långsiktiga antiinflationsmål, bör hållas stram och den bör inte avstämmas mot att stimulera efterfrågan för att stärka den förestående ekonomiska uppgången.
— Dämpningen av inflationsförväntningarna måste därför ägnas ständig uppmärksamhet i flera industriländer. För att räntetrycket skall kunna motverkas kräver detta rätt allmänt en åtstramning av finanspolitiken.
— För en ökning av det offentliga sparandet talar också de förestående omfattande investeringsbehoven i olika delar av världen. Självfallet blir det under de kommande åren nödvändigt att kanalisera en större del än förut av världsekonomins resurser till investeringar. För att nå balans mellan sparande och investeringar på en måttlig räntenivå behövs det åtgärder som främjar det privata sparandet samt en ökning av den offentliga sektorns eget sparande.
— De länder i Öst- och Centraleuropa som håller på att förändra sitt samhällssystem och ekonomiska system är tvungna att stabilisera sin ekonomi och samtidigt förnya dess struktur. Arbetet på att skapa ny lagstiftning och inrätta institutioner, som skall finnas i en marknadsekonomi, har redan påbörjats. Det är viktigt att det avancerar i snabb takt också med tanke på möjligheterna att få internationell finansiering.

— Det är omöjligt att veta hur omfattande överföringar av internationella resurser som omstruktureringen av det ekonomiska systemet kommer att kräva. Det mest naturliga sättet att överföra resurser är internationell handel; inom handelspolitiken måste gränserna således hållas öppna för dessa länders produkter. Dessvärre är det protektionistiska trycket inom världshandeln alltjämt stort. Detta fördystrar också u-ländernas utsikter.
— Fritt tillträde till marknaderna och fri rörlighet för investeringar hör till de grundprinciper som Internationella valutafondens anpassningsprogram för enskilda länder baserar sig på. Handelsfriheten är av särskilt stor betydelse för de länder som har svårt att få utländsk finansiering.

OECD

Även inom OECD är det nordiska samarbetet väl utvecklat på det ekonomiskpolitiska området och de olika OECD-mötena förbereds med nordiska samråd. Samordningen de nordiska länderna emellan är informell, och gemensamma anföranden förekommer normalt inte.

De samordnade nordiska synpunkterna på de världsekonomiska frågorna sammanföll i stort med dem som uttryckts i IMF.

Enligt riktlinjer man dragit upp på de nordiska finansministermötena förbereddes och samordnades de åsikter som de nordiska länderna framförde i EPC (Economic Policy Committee) och på de årliga ministerrådsmötena. På finansministermötena föreslog de nordiska länderna bland annat att möteskommunikèn i framtiden skulle utformas kortare och kärnfullare och att den skulle innehålla en stark politisk signal. Man föreslog vidare att en grundlig utredning skulle göras om arbetslöshetens orsaker och möjliga åtgärder för hur den kunde nedbringas.

5 Valuta- och kapitalmarknadsfrågor

5.1 Utvecklingen på växelkursområdet i Norden

Under redovisningsperioden 15 oktober 1990 — 15 oktober 1991 har följande beslut fattats (angående Finland den 15 november 1991); dels avseende kursförändringar för de nordiska valutorna, dels angående viktiga tekniska ändringar i de kursarrangemang som tillämpas:

— Den effektiva kursen för den danska kronan, beräknad utgående från 1980 = 100, har uppvisat ett fall från poängtalet 96,3 till poängtalet 94,1.
— Den finska marken kopplades den 7 juni till EG- ländernas officiella beräknings- och valutaenhet ecun. Ändringen påverkade inte valutakurserna. Variationsintervallets nya mittpunkt och gränser bestämdes så, att de motsvarar mittpunkten och gränserna för det gamla valutaindexet. Mittpunkten bestämdes på grundval av de valutakurser som EG noterade torsdagen den 6 juni kl. 15.15 (finsk tid). Den nya mittpunkten är 4,87580 FIM/ECU. Variationsintervallets gränser låg +/— 3 % från denna mittpunkt. Den 15 november beslöt den finska regeringen att devalvera marken med 12,3 %. Beslutet togs mot bakgrund av, stor osäkerhet angående löneavtalet och på grund av en intensiv valutaspekulation mot marken, som lett till en betydande reduktion av den finska valutareserven.

— Den 3 oktober publicerade den isländska regeringen ett pressmeddelande om sin valutakurspolitik. Kronans nominella växelkurs har varit stabil i förhållande till en handelsviktsvägd korg valutor sedan slutet av år 1989. Regeringen ämnar fortsätta att följa denna växelkurspolitik och strävar till att koppla kronan till ecun år 1993. Före kopplingen sker kommer de nödvändiga strukturella färändringarna på penning- och valutamarknaden att genomföras. För att understryka att en anpassningsprocess mot en koppling till ecun har inletts, kommer valutakorgens sammansättning att förenklas från början av år 1992, så att den därefter endast innehåller ECU, USD och JPY.
— Den norska växelkurspolitiken har inte ändrats under redovisningsperioden. Den norska kronans kurs har hållits stabil ända sedan bindningen till ecun den 22 oktober 1990.
— Den 17 maj 1991 knöt Riksbanken den svenska kronan till den europeiska valutaenheten ecu. Det nya riktvärdet har fastställts till 7,40054 kronor per ecu. Kring detta riktvärde tillåts variationer på +/- 1,5 procent. Detta innebär att kronans kurs kommer att hållas mellan 7,28953 och 7,51155 kronor per ecu.

PROCENTUELLA KURSÄNDRINGAR FÖR DE NORDISKA VALUTORNA GENTEMOT SDR

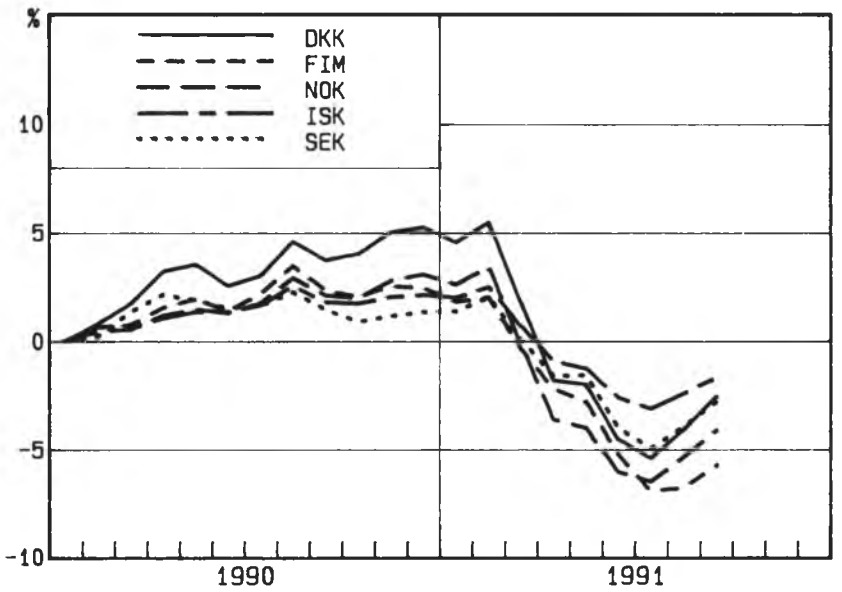

PROCENTUELLA KURSÄNDRINGAR FÖR VISSA HUVUDVALUTOR GENTEMOT SDR

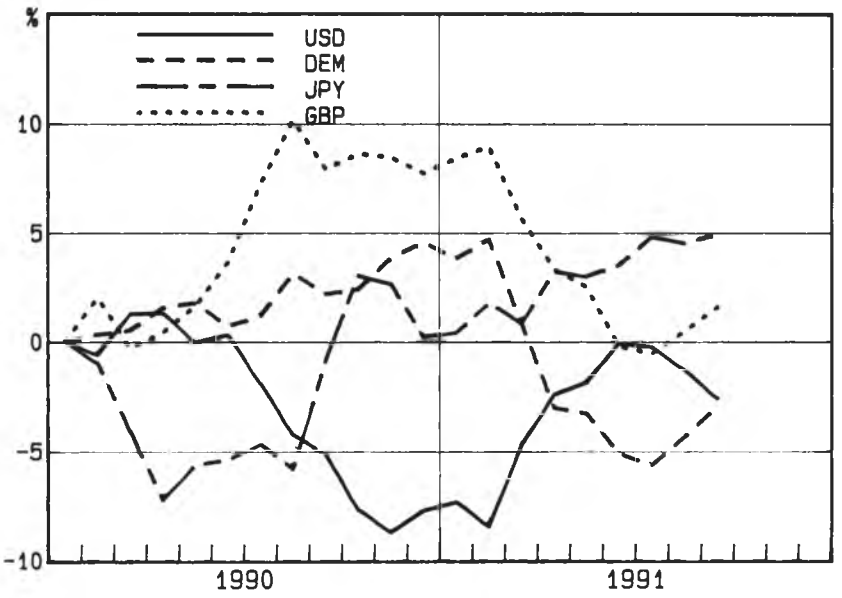

I ovanstående diagram visas kursförändringarna för de nordiska valutorna och för vissa huvudvalutor gentemot den särskilda dragningsrätten, SDR. Denna är sammansatt av fastställda mängder av de fem huvudvalutorna (USD, DEM, JPY, GBP och FRF). Under redovisningsperioden har kursrörelserna för de nordiska valutorna i förhållande till SDR varit små.

5.2 Ändringar i de nordiska ländernas valutaregleringar

I det följande redovisas situationen med hänsyn till valutaregleringar vid ingången av redovisningsperioden 15 oktober 1990 — 15 oktober 1991 och/eller de förändringar som ägt rum under redovisningsperioden:

— I Danmark avvecklades valutaregleringen år 1988 och inga restriktioner kvarstår efter detta.

— Finland slopade den 1 januari all kvarvarande valutareglering förutom begränsningarna av privatpersoners och med dem jämförbara sammanslutningars utländska upplåning. Den 1 oktober upphävdes även dessa begränsningar. Därmed blev valutaregleringen i Finland helt avvecklad. Valutainlänningarnas skyldighet att lämna Finlands Bank uppgifter om alla valutatransaktioner för betalningsbalansstatistiken kvarstår dock.

— På Island underströk regeringen nyligen vikten av att fortsätta att avveckla kvarvarande valutareglering inom en nära framtid som mål. Regeringens pressmeddelande den 3 oktober beskriver aktioner i detta syfte. Dessa är bl. a. liberaliseringen av reglerna om återköp av utländsk valuta.

— I Norge avvecklades valutaregleringen den 1 juli 1990 helt med undantag av valutainlänningars rätt att teckna livförsäkringar i utländska företag. Valutaregleringsansvaret delegerades från samma datum till Norges Bank. Av

skattekontrollmässig och valutastatistisk hänsyn kvarstår dock rapporteringsplikt för alla utlandstransaktioner och deklarationsplikt för belopp över en viss storlek som medtas fysiskt över gränsen.

— I Sverige avvecklades praktiskt taget alla återstående restriktioner på kapitalrörelser den 1 juli 1989. Den 1 januari 1991 upphävdes dessutom förbudet mot att erlägga livförsäkringspremier överstigande 3 000 kronor till utlandet. Därmed kvarstår endast förbud — dock med vissa undantag — mot att hålla medel på konto i utlandet. I övrigt gäller normalt krav på att betalning skall ske genom auktoriserad valutahandlare. Köp och försäljning av fondpapper från och till utlandet skall vidare ske genom svensk auktoriserad valutahandlare eller genom värdepappersinstitut som godkänts av Riksbanken. Dessutom skall valutainlänningars innehav av utländska värdepapper deponeras hos ovannämnda institutioner.

6 Nordiska ekonomiska forskningsrådet (NEF)

Forskningsrådets prioriterade områden för 1991 var industriella strukturer respektive miljöekonomi.

Båda områdena samlade ett stort antal ansökningar av varierande inriktning. Ca 1/4 av ansökningarna kunde beviljas bidrag. Workshops har genomförts inom flera olika områden, bland vilka kan nämnas; Postgraduate education in economics in the Nordic countries compared to continental Europe, Kvinner och migrasjon, Stabiliseringspolitiska indikationer och Drivhuseffekten ur ekonomisk belysning.

Samtliga workshops har resulterat i intressanta uppsatser och uppslag till nya forskningsområden.

Årets sommarseminarium behandlade "Incitamentsproblem i välfärdsstaten" och samlade som vanligt många namnkunniga och kompetenta deltagare. Seminariet genomfördes i år i Tromsö.

Skatteforskningsprogrammet fortsatte helt enligt planerna och en större workshop genomfördes i Bergen under maj månad och en andra workshop under november månad i Uppsala. Drygt 25 kvalificerade forskare är engagerade i projektet och redan har ett 40-tal uppsatser behandlats.

NEF:s program för Österuropaforskning har startats under året genom att ledande nordiska forskare inom området genomfört ett seminarium i Köpenhamn och därvid dragit upp riktlinjerna för programmet. Som ett led i programuppbyggnaden har en arbetsgrupp från rådet besökt vetenskapsakademier och universitet i de Baltiska länderna för att inventera och knyta kontakter för den framtida verksamheten.

Ett flertal rapporter från de av NEF finansierade projekten har under året publicerats.

7 Prosjektbevilgninger

EK-Finans disposisjonsbevilgninger i 1991 utgjør 819.000 DKK. EK-Finans har besluttet å disponer midlene til ulike prosjekter, som det fremgår av nedenstå-

ende oversikt:

1.	Nordisk konjukturrapport	30 000 DKK
2.	Utredning om miljøavgifter i Norden	150 000 DKK
3.	Seminar for Baltikum	400 000 DKK
4.	Publisering av rapport: Børssamarbeide i Norden og miljøavgifter i Norden	50 000 DKK
5.	Arbeidsrapporter: Næringsstøtte og landbrukspolitikk	10 000 DKK
6.	Forberedelse av prosjekter og eventuelt	179 000 DKK
	Total	819 000 DKK

Kapitel XXI

Industripolitik

1 Sammanfattning

Den industriella utvecklingen har varit negativ för de flesta nordiska länderna under 1991. Fallande efterfrågan och försämrad lönsamhet har påverkat produktion, investeringar och sysselsättning negativt. Även investeringsströmmarna visar på en för Norden negativ utveckling.

Näringspolitiken i de nordiska länderna befinner sig i en period av nyorientering. Gemensamma europeiska regelverk ersätter nationella särordningar och ökar kraven på marknadsanpassning. Det gäller även de statliga företagen, där i några länder planer presenterats om en succesiv privatisering.

Det industripolitiska samarbetet inom ministerrådet har präglats av den pågående europeiska integrationen och de krav på förändringar i samarbetet detta ställer. I en särskild framställning om Nordiska industrifonden har en ny verksamhetsinriktning för nittiotalet presenterats. Kontakter för ett närmare framtida samarbete har etablerats med de baltiska länderna och med vissa centraleuropeiska länder (Tjeckoslovakien, Polen och Ungern).

2 Den industriella utvecklingen i de nordiska länderna

Den industriella utvecklingen har under 1991 förvärrats i de flesta nordiska länderna. Lågkonjunkturen i kombination med förvärrad konkurrenskraft och strukturella problem har medverkat härtill. Företagen arbetar generellt under försämrad lönsamhet, svag soliditet och låg efterfrågan. Resultatet är minskad produktion, fall i investeringar och ökad arbetslöshet. Läget i Danmark är emellertid något annorlunda till följd av att en inhemsk kostnads- och efterfrågeanpassning möjliggjort en god exportefterfrågan. Investeringsströmmarna visar på en för Norden negativ utveckling.

Näringspolitiken har inrikats mot den europeiska integrationen, vilket medfört en succesiv anpassning och liberalisering av de industripolitiska regelverken. För att möta företagens ökande konkurrens har näringspolitiken inriktats mot att främja de allmänna ramvillkoren för näringsverksamhet. Stöd för innovation och teknisk utveckling i industrin är dock fortsatt viktiga medel. Stöd åt mindre och medelstora företag har givits ökad uppmärksamhet. En annan viktig förändring gäller de statsägda företagen i främst Sverige och Finland; dels har åtgärder vidtagits i syfte att "marknadsanpassa" dessa och dels förbereds, helt eller delvis, privatiseringar av dem.

3 Det nordiska samarbetet inom industrisektorn

3.1 Ministerrådet

Det nordiska samarbetet inom industrisektorn leds av ministerrådet i sammansättning av industriministrarna, vars arbete bereds av Nordiska ämbetsmannakommittén för industripolitik. Två permanenta institutioner på ministerrådsbudgeten sorterar under industriministrarna; Nordiska industrifonden med säte i Oslo och Nordtest med säte i Helsingfors.

De internationella utmaningarna från den gemensamma marknaden och utvecklingen mot demokrati och marknadsekonomi i Central- och Östeuropa har inneburit en omprövning av det nordiska näringspolitiska samarbetet.

Ministerrådet har under 1991 koncentrerat sitt näringspolitiska samarbete kring denna omställning. Av projektavsnittet framgår att ett antal förberedande möten hållits med de baltiska länderna och vissa centraleuropeiska länder för att utröna fortsatta samarbetsmöjligheter. Ett program för fortsatta insatser i dessa länder kommer att presenteras inför den 40:e rådssessionen.

Den stora omställningen för näringslivet och för näringspolitiken inför det ekonomiskt integrerade Europa har varit föremål för ett antal utredningar av nordiska industrifonden och Nordtest under 1990—91. Ministerrådets sammanfattande ställningstaganden över dessa utredningar har under hand överlämnats till Nordiska rådets ekonomiska utskott.

Den tekniska harmoniseringen i Europa (standadisering, provning och kontroll) sker med ett högt tempo. Effekterna för näringsliv och myndigheter blir stora. Ett nordiskt samarbete i denna omställningsprocess har bedömts som ytterst värdefullt. Industrisektorn har därför fått hänvändelser från de berörda nordiska samarbetsorganen om stöd i detta arbete. Förutom ekonomiskt stöd har industrisektorn utökat sitt samarbete med de tekniska ackrediteringsorganen genom deras nordiska samarbetsorgan NORDA.

3.2 Institutionerna

3.2.1 *Nordiska industrifonden*

Nordiska industrifonden har under 1991 haft cirka 118 MNOK till disposition för projektstöd, en minskning i förhållande till 1990 med omkring 5 miljoner kronor.

Tyngdpunkten i fondens verksamhet under 1991 har legat på genomförandet av material-, bioteknologi- och miljöteknikprogrammen. Statusrapporter och delutvärderingar om respektive program har publicerats under året med exempel på uppnådda resultat. Programmen har kunnat registrera internationell uppmärksamhet och utgör i dag omkring 60 procent av fondens beviljningar.

En utvärdering av fondens arbetsätt och forskningspolitiska profil har genomförts under året på ministerrådets initiativ. Utvärderingen har företagits av Statskonsult i Sverige och publicerats i en rapport. Rapportens konklusioner och förslag till förändringar har behandlats av fondens styrelse och av industriministrarna. Vissa organisatoriska och arbetsmässiga förändringar kommer att genomföras av fondens styrelse, medan de generella ställningstagandena om fondens värksamhetsinriktning och roll gjorts av ministerrådet. Härmed avslutas arbetet med fondens utvecklingsstrategi för åren efter 1992. Delar av verksamheten har redan justerats efter de nya kraven från omvärlden.

Fondens framtid påverkas starkt av vad som sker i Europa och för att få näringslivets syn på dessa frågor arrangerades under 1991 en konferens om Norden i Europa — industriellt samarbete efter 1992. 1991 års Nordiska näringspolitiska forum avhandlade nordiskt miljöindustriellt samarbete under temat "Nordisk miljöindustriell offensiv".

Fonden har vidare under året beslutat att fortsätta stödet till tidskriften "New

Scandinavian Technology" i samverkan med de nationella F&U-främjande myndigheterna.

Fonden har fortsatt givit stöd till de nordiska standardiseringsorganens europeiska deltagande med omkring 6 MNOK.

För närmare information om fonden hänvisas till den kommande årsrapporten för 1991 och till fondens nyhetsbrev.

3.2.2 *Nordtest*

Nordtest är ett nordiskt organ under ministerrådet för att främja utvecklingen inom teknisk provning och kontroll. Budgeten för 1991 uppgick till 14 miljoner DKK. 51 nya projekt startades under året och 40 nya Nordtest-metoder utarbetades. Det totala antalet Nordtest-metoder uppgick vid årets slut till drygt 1 200 stycken.

Mot bakgrund av den utvecklingsplan för Nordtest som beställdes 1989 av industriministrarna (Teknisk provning och kvalitetssäkring — för industriell konkurrenskraft och nordiskt inflytande i Europa på nittiotalet, NORD 1990:59) har Nordtest under året omstrukturerat sin organisation och bland annat upprättat en ny fackgrupp för den yttre miljön.

Utveckling och registrering av provningsmetoder har fortsatt varit Nordtests största aktivitetsområde. Påverkan på det europeiska arbetet har intensifierats under året genom projekt för framtagning av nordiskt underlag samt genom ökat stöd till nordiskt deltagande i det västeuropeiska samarbetet. Ansträngningar har gjorts för att driva på arbetet med kvalitetssäkring av laboratorieverksamhet och certifiering av provningspersonal — två mycket viktiga områden när det gäller det framtida arbetet i Europa med att utforma ett tillitskapande kontrollsystem för de nya europastandarderna. Nordtest har vidare under året aktivt deltagit i samarbetet inom Eurolab, Rilem, ILAC med flera internationella organisationer. Slutligen har Nordtest ökat sin ambition på informationsområdet genom introducerandet av ett återkommande "Nordiskt Provningstekniskt Forum" med representanter för industri, myndigheter och konsumentintressenter.

För närmare information om Nordtest hänvisas till den kommande Årsberättelsen samt till Nordtests strategiplan 1991 och "Måldokumentet". Fortlöpande information ges via nyhetsbrevet "Nordtest Info".

3.2.3 *Nordex*

Nordex är ett nordiskt samarbetsorgan för de offentliga tillsynsmyndigheterna som förvaltar speciallagstiftning om brandfarliga och explosiva varor. Under 1991 har avhållits ett möte, varvid ömsesidig information om organisatoriska ändringar hos de deltagande myndigheterna behandlades. Även regelverksändringar på brand- och explosionsskyddsområdet diskuterade samt olyckor och andra händelser av vikt. Vidare gavs synpunkter på förenklingar av gränsformaliteter och exempel på standardiseringsfrågor som kunde komma att bli en uppgift för gemensamt uppträdande. Möjligheterna att få fram gemensamma nordiska regler vid godkännande av tändare för explosiva varor genomgicks och stöd gavs åt nordisk anslutning till ICAO-konventionen om märkning av sprängämnen.

3.2.4 *Norda*

Norda är ett samarbetsorgan mellan de nordiska ländernas ackrediteringsorgan. Det bildades formellt under 1991 men har tidigare funnits som ett informellt samarbetsorgan. Syftet med verksamheten är att den skall verka för en rationell nordisk ordning, som medverkar till att Norden anpassas till det övriga Europa. Syftet är också att genom ett gemensamt nordiskt uppträdande få en större acceptans för den nordiska synen på frågorna. Genom att de nordiska ländernas ackrediteringsordningar baseras på internationellt accepterade kriterier får nordisk industri tillgång till provnings-, certifierings- och besiktningsresurser i sitt eget land eller inom Norden.

Norda bedriver med ekonomiskt stöd från ministerrådet två projekt. Det ena för att ta fram en utbildning för ackrediteringsorganens bedömare av certifieringsorgan. Syftet är bland annat att ha en gemensam nordisk "pool" av kompetenta bedömare. Det andra projektet avser att arrangera en konferens om kontrollforms- och ackrediteringsfrågor med berörda ämbetsmän och parlamentariker i Norden.

För närmare information om Nordas verksamhet hänvisas till ackrediteringsorganen i respektive nordiskt land.

3.2.5 *Normet*

Normet är en frivillig samarbetsorganisation inom Nordisk metrologi (mätteknik) som initierades 1974 av Nordiska ministerrådet med målsättningen att häva den nordiska industrins mättekniska nivå och därmed dess konkurrenskraft. Under 1991 har Danmark, Finland, Norge och Sverige deltagit i Normets arbete. Samarbetet föregår i form av projektarbete mellan de nationella mättekniska institutionerna och industrin. Normet arbetar utan eget sekretariat eller egen budget.

Under 1991 har ett större projekt initierats för att förbättra den generella mättekniska kvaliteten hos industriföretagen ("spårbarhet i nordisk industri"). Projektet är ett resultat av ett antal förprojekt som konstaterat allvarliga brister i dessa hänseenden. Normet har vidare under året varit medarrangör av den 13:e nordiska konferensen om mätteknik och kalibrering. Normet har också ett pågående arbete som skall utveckla samarbetet om utbildning av tekniska bedömare för de nordiska ackrediteringsorganen och det vidare samarbetet inom mätteknisk revision.

I syfte att identifiera sin roll gentemot andra nordiska institutioner och finansiella källor har Normet inlett ett arbete med en strategiplan. Härigenom ökar också Normet:s möjligheter att främja mätteknikens roll inom kvalitetssäkring i industrin.

3.3 Projekt

Ministerrådet har under 1991 ur industrisektorns projektmedel beviljat stöd till följande projekt:

— Seminarium rörande Nordens internationella konkurrenskraft med DKK 300 000
— Förprojekt angående möjliga nordiska industripolitiska insatser i Baltikum med DKK 250 000

— Industripolitiskt seminarium för högre ämbetsmän från Norden och från vissa Centraleuropeiska länder med DKK 400 000
— Fortsatt stöd till arbetsgruppen för bioteknologiska uppfinningar och immaterialrätten i Norden med DKK 100 000
— Seminarium för nordiska kommittér, etc rörande teknisk ackreditering med DKK 150 000
— Utbildning för tekniska ackrediteringsbedömare med DKK 100 000
— Fortsatt stöd till den geologiska kartläggningen av Mittnorden med DKK 200 000
— Industripolitiskt seminarium mellan Norden och Baltikum med DKK 200 000
— Konferens för nordiska kvinnliga uppfinnare med DKK 50 000
— Standardisering på tryckkärlsområdet med DKK 100 000

4 Nordiska rådets yttranden

Nordiska rådet har i *yttrande nr 5/1991* punkt 5 till plandokument C 2 hemställt till Nordiska ministerrådet att

"Samarbejdet om teknisk/industriel forskning og udvikling er af strategisk viktig betydning for udviklingen av de nordiske landes konkurrencekraft og for en bæredygtig udvikling. Dette samarbejde bør derfor prioriteres højt i beslutninger om planlægning og finansiering."

Nordiska ministerrådet meddelar:

Ministerrådet hänvisar till ställningstaganden om ny verksamhetsinriktning av Nordiska industrifonden. Ställningstagandena har tidigare under hand överlämnats till Nordiska rådets ekonomiska utskott.

Kapitel XXII

Energipolitikk

1 Sammendrag

I løpet av 1989 og 1990 ble det gjennomført en omlegging og utvidelse av det nordiske energipolitiske samarbeide med henblikk på å sikre en bæredyktig utvikling innenfor den nordiske energisektoren. Bakgrunnen til dette var energiministrenes beslutninger om oppfølging av Brundtlandrapporten og FN's miljøperspektiv, samt Nordisk Råds Økonomiske Utvalgs henstilling til energiministrene herom.

På denne bakgrunn har energiministrene intensivert og utvidet det nordiske energipolitiske samarbeidet, slik at både hensynet til en reduksjon av energisektorens miljøbelastning og til en rasjonell og kostnadseffektiv produksjon og anvendelse av energi i Norden, er blitt tilgodesett. Et sentralt element i disse bestrebelser har vært ønsket om å få størst mulig nytte av fordelene ved dette samarbeide. For oppfølging inneværende år har arbeidet på energiområdet konsentrert seg om spørsmål i relasjon til elforsyning, naturgass, øket effektivitet, bruk av mindre forurensende energikilder, energiforskning og internasjonalt samarbeide, herunder drøftelser av problemstillinger i relasjon til internasjonale organisasjoner og andre fora. Det Europeiske Energicharter er i denne forbindelse tillagt betydelig oppmerksomhet.

Et av formålene med det nordiske samarbeidet er å spre informasjon om forskjellige aktiviteter innenfor energiområdet. Informasjon har vært et viktig innslag i det nordiske energipolitiske samarbeidet siden starten av dette. Det påhviler de respektive faggruppene å spre informasjon om gruppens arbeid.

2 Utvikling innenfor sektoren i de nordiske land

Danmark

Den internationale energipolitiske debat har i de seneste år været stærkt præget af spørgsmålet om de miljømæssige konsekvenser af energiforbruget og ikke mindst de forventede klimaændringer. Bekymringen for klimaændringer førte i Danmark til fremlæggelsen af energihandlingsplanen "Energi 2000" i april 1990. Målsætningen er, at Danmark inden år 2005 skal reducere emissionen af den vigtigste drivhusgas CO_2 med 20 %.

Arbejdet med gennemførelsen af handlingsprogrammets initiativer er iværksat. Samtidig har udviklingen i EF på energiområdet i de senere år fået en stadig større betydning. Det gælder ikke mindst tankerne om et mere konkurrencepræget energimarked, tanker om prisgennemsigtighed og tredjepartsadgang til el- og gasforsyningsnet. Denne udvikling kan endvidere komme til at spille en betydelig rolle for den igangværende debat om organisering af energiselskaberne.

Finland

Det parlamentariska energipolitiska rådet överlämnade sitt förslag till Finlands energistrategi till handels- och industriministeriet i september. Energistrategins

mål är att trygga tillgången på energi, göra energisystemet effektivare och mera ekonomiskt samt minska energiförsörjningens miljöbelastning. Energibesparingen skall ges en central roll inom energipolitiken. Det energibehov som samhällets välfärd kräver skall dock tillgodoses.

Imatran Voima Oy och Industrins kraft Ab lämnade i maj till Handels- och industriministeriet ansökan om statsrådets principbeslut om ett kärnkraftverk. Beslutsproceduren enligt kärnenergilagen tar sin tid och statsrådet och riksdagen beräknas kunna fatta sina beslut under året 1992.

Förberedelserna för ett energisparprogram, som regeringsprogrammet förutsätter, har påbörjats.

Island

Val till Alltinget hölls 20 april 1991 och medförde att självständighetspartiet och socialdemokraterna bildade regering.

Regeringens huvudmålsättning är att motverka den stagnation som drabbat näringslivet, öka produktiviteten och säkra ekonomisk stabilitet. Inom energisektorn är avsikten bl. a. att slutföra förhandlingar om ett nytt aluminiumverk, utarbeta plan för vidare exploatering av energikällorna, revidera lagstiftningen inom energisektorn samt lagstifta om ägandesrätten till energikällorna.

Förhandlingarna om anläggandet av ett nytt aluminiumverk, med produktionskapacitet på 210 tusen ton per år, vid Keilisnes nära Keflavík befinner sig på slutstadiet. Det förväntas att förslag om anläggningstillstånd föreläggas Alltingen till hösten 1991. Företagens slutgiltiga beslut förväntas föreligga i årsbörjan 1992. Avtalsundertecknandet förväntas äga rum under första kvartalet 1992.

Norge

Den nye energiloven trådte i kraft ved årskiftet 1990/91. Loven trekker opp retningslinjene for å etablere en mer effektiv organiseing av kraftsektoren. Regjeringen la fram en proposisjon (St. prp. nr. 100 (1990—91)) om omorganiseringen av Statkraft i juni 1991. Det foreslås en deling av Statkraft i to separate statsforetak. Regjeringen gå inn for å opprette et foretak med ansvar for å produsere kraft og et uavhengig foretak som skal stå for driften av sentralnettet.

22 produksjonslisenser ble utdelt i mars 1991 i forbindelse med den 13. konsesjonsrunde på den norske kontinentalsokkel. Stortinget ga i vårsesjonen 1991 sin godkjennelse til bygging av en tredje rørledning fra Nordsjøen til Kontinentet for transport av naturgass.

Sverige

Riksdagen beslutade i juni 1991 om riktlinjer för energipolitiken. Beslutet grundades på energiöverenskommelsen i januari 1991 mellan den socialdemokratiska regeringen, folkpartiet, liberalerna och centerpartiet.

Den 1 juli 1991 inleddes därmed arbetet med tillförsel- och effektiviseringsåtgärder motsvarande drygt 3,7 miljarder SEK under en femårsperiod. Stöd skall bl. a. lämnas till kraftvärmeproduktion med biobränslen och till investeringar i vindkraftverk och solvärme, samt till upphandling och demonstration av energieffektiv teknik för industri och bostäder.

Enligt riksdagsbeslutet skall frågan om när kärnkraftsavvecklingen kan inledas och med vilken takt den kan ske, avgöras av resultaten av hushållningen med el, tillförseln av el från miljömässigt acceptabel kraftproduktion och möjligheterna att bibehålla internationellt konkurrenskraftiga elpriser.

I regeringsförklaringen i oktober 1991 framhöll den nya svenska regeringen att den så kallade energiöverenskommelsen står fast.

3 Gjeldende samarbeidsprogram, sektorens struktur m.v

Det energipolitiske samarbeid ivaretas av ministerrådet og energiministrenes embetsmannskomité.

Den nordiske samarbeidsplan på energiområdet for perioden 1989—1992 behandler fire hovedområder for det energipolitiske samarbeid i Norden. Disse er energi og miljø, nordisk energimarked, forskning og utvikling samt energiøkonomisering. I tillegg kommer elsamarbeidet med Nordel.

I samarbeidsplanen tas hensyn til finansministrenes handlingsplan for økonomisk utvikling og full sysselsetting. Verdenskommisjonen for miljø og utvikling har i rapporten "Vår felles framtid" bl. a. pekt på hvor viktig det er med internasjonal stillingtagen i miljø- og energispørsmål. Målsettingene, som det redegjøres for i rapporten, er tillagt stor viktighet i den foreliggende samarbeidsplanen.

Energiministrene besluttet 18. juni 1990 å utvide det nordiske energipolitiske samarbeidet og at dette skal sikte mot følgende energipolitiske mål:

— energiforsyning og energiforbruk skal tilrettelegges i overensstemmelse med en bæredyktig utvikling,
— energiforsyningssikkerheten skal fastholdes på høyt nivå,
— produksjon, transmisjon og sluttforbruk av energi skal tilrettelegges slik at det oppnås en høy grad av effektivitet i utnyttelsen av energikildene,
— samtidig skal det legges stor vekt på langsiktig samfunnsøkonomisk kostnadseffektivitet ved investering i energisektoren.

Innenfor det utvidete samarbeidet legges hovedinnsatsen på følgende områder:

— et felles nordisk elforsyningsmarked,
— et felles nordisk gassmarked,
— øket effektivitet på energiområdet, herunder merking og normer for elektriske husholdningsapparater,
— bruk av mindre forurensende energikilder,
— nordisk energiforskningssamarbeid,
— internasjonalt samarbeid.

Under embetsmannskomitéen er følgende faggrupper etablert:

— Energimarked
— Energi og miljø
— Energiøkonomisering
— Energiforskning

Innen sektoren er det forøvrig etablert en informasjonsgruppe for gass. I tillegg er følgende ad hoc-grupper etablert for utførelse av spesifikke arbeidsoppgaver:
— Nordnorm-kommisjonen (jfr. 4.6),
— Energi/CO_2-gruppen (jfr. 4.7).

Ministerrådet har videre en avtale med Nordel om informasjon om elsamarbeidet i Norden.

Embetsmannskomitéen har i perioden gjennomgått energiområdets samarbeidsorganer og deres mandat. På bakgrunn av dette arbeidet, har man nedlagt Oljemarkedsgruppen, samt Nordisk kontaktorgan for olje- og gasspørsmål i Nord.

Sektoren har vært ansvarlig for arbeidet med følgende rådsrekommandasjoner:

20/1991/e	Effektivare el- och energihushållning (A 913/e)
21/1991/e	Nordiska el-högspänningsnätet som "common carrier" (A 918/e)
49/1991/s	Informationsplikt rörande kärnkraftsanläggningar (A 929/s)

4 Virksomheten 1991

4.1 Energimarknader och energiplanering

Gruppen för energimarknadsfrågor samarbetar och utbyter information beträffande nordiska energimarknader och energiplanering. Gruppen har et särskilt ansvar för uppföljning inom energiområdet när det gäller:
— integrerad energi- och miljöplanering samt nordiska energi- och miljömodeller,
— energiplanering i de nordiska länderna, sammanfattningar, jämförelse och utvärdering av nationella energiplaner,
— priser, skatter, avgifter och andra ekonomiska styrmedel i energipolitiken,
— energisystemets organisatoriska och institutionella aspekter,
— effektivisering av kraftmarknader, Nordel, etc.

Gruppen hade fyra möten i 1991.

Två seminarier organiserades av energimarknadsgruppen. Ett seminarium om miljöanpassande energisystem på lokal nivå handlades i Sverige i april 1991. Ett seminarium om energiplanläggning i augusti på Island behandlade energiplaner i de nordiska länderna. Man värderade också miljökravets inverkan på energiförbruk och styrmedel på energikonsumtion.

Tre utredningsprojekt med speciell anknytning till miljöfrågor var under arbete. Det första projektet är ett treårsprojekt om möjligheterna att undvika energisystemets negativa miljöeffekter och kostnadsbilden vid olika nivåer i miljöskyddsarbetet. Projektet baserade sig på delutredningar som utfördes av forskningsgrupper i Danmark, Sverige, Norge och Finland. Projektet påbörjades år 1989 och fas två har färdigställts. I det andra projektet arbetades med metoder och modeller för att värdera energisektorns miljöpåverkan. Det tredje projektets mål är att kartlägga energi- och miljösituationen i de baltiska länderna och att starta ett konkret samarbete med dem på planäggnings- och teknologiområdet. Projektet var ett samarbete mellan Risø och VTT.

I projektet "Norden i Europa" (Risø) värderades konsekvenser av el- och gassystemens integration i Norden och sikt på EG-marknaden. I förbindelse med EG:s transitdirektiv värderade man också konsekvenserna av dessa både mellan EG och Efta samt Nordel-samarbetet. Forskningscenter Risøs två-åriga projekt har jämfört kostnader för elproduktion och elbesparing. En delrapport publicerades i januari 1991.

I projektet "Nordisk elforsyningsmarked" värderades det nordiska kraftsamarbetets (bl. a. Nordel) effektivitet och strategiska utveckling. Man siktade också på etableringsmöjligheter till EG-marknaden.

I ett samprojekt med Energi- och miljögruppen utvecklas en makronivå energimarknadsmodell för att analysera nordiska energimarknader, energimarknadsförhållanden och miljöinverkan. Man kan också analysera energisamarbetet och energieffektiviseringen i Norden. Modellen har koppling till en stor västeuropeisk modell.

4.2 Energi och miljö

Energi- och miljögruppen har et särskilt ansvar för uppföljning inom energiområdet när det gäller:

— allmän uppföljning av Brundtland-kommissionens rapport på energiområdet i de nordiska länderna,
— energi, transport och miljö/den långsiktiga utvecklingen mot en bärkraftig utveckling på transportområdet (i samarbete med miljö- och trafiksektorn),
— oppdatering av energi- och miljödata/kartläggning och sammanfattning av rensningsteknologier i Norden,
— kartläggning av förnybara energikällornas potentialer och användningsmöjligheter i Norden.

Energi- och miljögruppen har under året arbetat vidare med att utarbeta underlag som belyser möjligheterna att uppnå en bärkraftig utveckling på lång sikt i Norden. Gruppen har nyligen publicerat en kartläggning av ekonomiska styrmedel i Norden (NORD 1991: 27). En förstudie har utarbetats som redovisar möjligheterna att genom förstärkt Nordel-samarbete öka användningen av förnybara energikällor i Norden NSA 1991:515). En förstudie rörande motor- och fordonstekniska möjligheter att reducera utsläppen av växthusgaser från vägtrafiken har vidare utförts på uppdrag av Energi- och miljögruppen och näringslivs- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) i Stockholm.

Gruppen arbetar vidare med frågor rörande förnybara energikällor i Norden. Vidare stödjer gruppen ett projekt som redovisar klimat- och hydrologiska effekter i Norden av ökad halt av växthusgaser i atmosfären. Gruppen stödjer tillsammans med Energimarknadsgruppen framtagandet av en Nordisk energimodell. I sin anslagsframställan till ämbetsmannakommittén för energifrågor redovisades också möjligheterna att få till stånd ett fördjupat samarbete på klimatområdet mellan de nordiska länderna.

När det gäller insatser inom transportsektorn har ett nära samarbete skett med ämbetsmannakommittéerna för miljö- och transportfrågor inom ramen för NÄT:s miljögrupp.

Gruppen har under året genomfört fyra protokollförda möten.

4.3 Energiøkonomisering

Energiøkonomiseringsgruppen har et særligt ansvar for opfølgning indenfor energiområdet når det gælder:

— opfølgning og sammenfatning af de nordiske landes energibesparelsespotentialer, energibesparelsesprogrammer og -kampagner,
— energieffektivitet i husholdningssektoren, energimærkning, normer, etc.,
— energieffektivitet indenfor industrien,
— energieffektivitet i opvarmning af bygninger,
— samordning og forberedelse af forslag til nordiske initiativer for at opnå en mere effektiv el-anvendelse indenfor forskellige sektorer.

Energiøkonomiseringsgruppen beskæftigede sig en del med industriens energiforbrug op gennem 1980'erne. Erfaringer herfra viser en manglende vilje til investeringer i energibesparende foranstaltninger, selv med meget korte tilbagebetalingstider.

Som opfølgning herpå igangsattes i 1991 et studie om industriens investeringsadfærd i forbindelse med energibesparelser.

Energiøkonomiseringsgruppen vil i 1991—92 særligt satse inden for flg. områder:

1. Husholdningssektoren.
2. Energieffektivitet i bygninger (handels-, service- og "offentlige" bygninger).
3. Adfærd og virkemidler.

I 1989 opstartedes et tre-årigt projekt til belysning af effekten af hyppigere og informative elregninger gennem konkrete forsøg i Oslo og Helsinki. Projektet løber fortsat og støttes med midler til sikring af fællesnordisk koordination. De foreløpige resultater er meget lovende, idet forsøgene viser en gennemsnitlig besparelse på op til 7,5 procent.

Som supplement til arbejdet omkring energimærkning har energiøkonomiseringsgruppen igangsat en undersøgelse af samspillet mellem købere og sælgere af husholdningsapparater. Arbejdet vil indgå i Nordnorm-Kommissionens anbefalinger mht. den praktiske udformning af energimærkningen.

4.4 Energiforskning

De nordiske energiministrene fattet i 1990 endelig vedtak om å fortsette energiforskningsvirksomheten for en ny fireårsperiode, dvs. fra 1991 og ut 1994. Med hovedtanke å bygge opp kompetanse innenfor energiområdet ved de nasjonale høgskole- og universitetsmiljøer, er programmet en videreføring av Energiforskningsprogrammet 1986—90. Ved denne nordiske satsing mener man å oppnå et større og bredere faglig miljø, samt at man også kan supplere hverandre.

Det nye Energiforskningsprogrammet er utvidet fra 5 til 6 fagområder. To av områdene er en videreføring fra det gamle programmet; "Fast brensel" og "Fjernvarme", to er noe forandret; "Bioenergi og miljø" og "Petroleumsteknologi", og to er helt nye "Brenselsceller" og "Energi og samfunn".

Programmet finansieres som tidligere ved nasjonale midler, og totalrammen i 1991 er på 20 MNOK. Innenfor programmet har det i løpet av året vært engasjert 58 personer, hvorav 16 forskningsprofessorer og forskningsledere, 7 seniorforskere og 35 stipendiater. I tråd med programmets intensjon har alle

forskerne på senior-nivå betydelig kontakt med alle de nordiske miljøene innen sitt fagfelt. Samtlige forskere har årlig kortere eller lengre opphold i et annet nordisk land enn sitt eget. Det er ellers i løpet av året avholdt en rekke større og mindre kurs, seminar, symposier og konferanser.

Energiforskningsutvalget, det totale programmets styre, har for 1991, som i tidligere år, vært opptatt av å gi Energiforskningsprogrammet en fleksibel og dynamisk profil, og har i denne sammenheng etablert såkalte "samarbeidsgrupper". Hensikten med disse gruppene skal ikke være å erstatte fagkollegienes virksomhet, men et supplement der hovedmålet fortsatt skal være å utvikle basiskompetanse med en sterk nordisk profil. Man har ellers lagt vekt på at samarbeidsgruppene skal omfatte virksomhet som ikke dekkes av planene for det eksisterende program.

Som ledd i programmets informasjonsvirksomhet utgis også forskjellige energivitenskapelige publikasjoner, samt et eget nyhetsbrev ("ORKA") for det samlede program.

Sekretærfunksjonen har vært ivaretatt av Senter for forskningsoppdrag, SEFO, Norge. (SEFO har fra 1. oktober endret navn til NLVF Energiforskningen).

4.5 Naturgass

Nordisk informasjonsgruppe om gasspørsmål er primært et forum for utveksling av informasjon mellom de fire nordiske statsselskaper D.O.N.G., Neste, Statoil og SwedeGas. Gassinformasjonsgruppen har i 1991 avholdt to ordinære møter i henholdsvis Danmark og Finland.

4.6 Nordnorm-kommisjonen

Nordisk Ministerråd har nedsat Nordnorm-kommissionen som arbejder for indførelse af mærkning og normer for elektriske husholdningsapparater. I henhold til kommissionens mandat blev et fælles nordisk forslag til mærkning af elektriske husholdningsapparaters elforbrug fremlagt i april 1991. Kommissionen fremlægger forslag til normer for elektriske husholdningsapparaters elforbrug inden udgangen af 1991.

Parallelt med den nordiske kommissions arbejde med energimærkning har EF-kommissionen forberedt forslag til nyt EF-direktiv om energimærkning. Forslaget er forelagt for EF's Ministerråd med henblik på endelig beslutning inden udgangen af 1991.

Kommissionen lægger vægt på, at der skabes harmoni mellem en nordisk energimærkningsordning og modsvarende EF-regler. Derved muliggøres, at ordningen kan indføres også i Danmark. Endvidere vil de øvrige nordiske landes regler overensstemme med de europæiske, hvilket sikrer de nordiske producenters og importørers interesser, ligesom en evt. senere tilpasning til EF-regler lettes. Nordisk "enegang" kan derved undgås.

4.7 Drivhusgasser og kostnadseffektive virkemidler

Det er nedsatt en ad hoc-gruppe (Energi/CO_2-gruppen) med mandat til først og fremst å belyse spørsmål omkring energipolitiske styringsmidler og strategier vedrørende kostnadseffektiv insats i bestrebelsene for å redusere utslippene av drivhusgasser. Gruppens arbeide avsluttes høsten 1991.

5 Nordisk Råds rekommandasjoner

5.1 Meddelande om rekommendation nr 20/1991/e angående effektivare el- och energihushållning (A 913/e)

Rekommandasjonen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
at gennemføre samordnede nordiske foranstaltninger til fremme af effektivere anvendelse af el og anden energi i husholdningerne,
at afstemme med og i videst muligt omfang gennemføre disse foranstaltninger som fælles europæiske foranstaltninger."

Nordisk Ministerråd meddeler:

De nordiske energiministre har utarbeidet svar på rekommandasjonen som er oversendt Nordisk Råd. Ministerrådet foreslår at rekommandasjonen avskrives.

5.2 Meddelande om rekommendation nr 21/1991/e angående nordiska el-högspänningsnätet som "common carrier" (A 918/e)

Rekommandasjonen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at udrede muligheder for at gøre det nordiske højspændingsnet til en "common carrier."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Svar på rekommandasjonen ferdigstilles innen utgangen av november 1992 for behandling av Nordisk Råd på den 42. sesjon 1993.

5.3 Meddelande om rekommendation nr 49/1991/m angående informationsplikt rörande kärnkraftsanläggningar (A 929/s)

Rekommendationen lyder:

"Nordiska rådet rekommanderar Nordiska ministerrådet att ställa krav i berörda internationella fora om införande av informationsplikt mellan de europeiska länderna vad gäller inrättande av atomkraftverk och utbyggnad av existerande anläggningar".

Nordisk Ministerråd meddeler:

De nordiske energiministre har utarbeidet svar på rekommandasjonen som er oversendt Nordisk Råd. Ministerrådet foreslår at rekommandasjonen avskrives.

Kapitel XXIII

Handelspolitikk

1 Sammenfatning

Virksomheten i embetsmannskomiteen for handelspolitiske spørsmål, EK-Handel, ble i 1991 i særlig grad preget av en rekke avgjørende begivenheter og endringer på den europeiske og internasjonale økonomiske og handelspolitiske arena:

- forhandlingene om en avtale mellom EFTA og EF om et europeisk samarbeidsområde (EØS) ble fullført,
- forhandlingene for å avslutte Uruguay-runden i GATT om en ytterligere nedbygging av handelshindre og en styrking av det multilaterale handelsystems regelverk fortsatte,
- desentraliseringen av Sovjetunionen aksellererte, framfor alt gjennom nyvunnen selvstendighet for de baltiske stater. Betalingsproblemene og reduksjonen i handelssamkvemet med Sovjetunionen ble ytterligere forsterket. Overgangsprosessen mot markedsøkonomi i de øst- og sentraleuropeiske land fortsatte og ble styrket,
- den vesteuropeiske integrasjonsprosess er kommet inn i en avgjørende fase særlig hva angår forhandlingene om EFs framtidige økonomiske, monetære og politiske union.
- begivenheter som eksempelvis Gulf-krigen, gjennombruddet i nedrustningsforhandlingene og situasjonen mellom de nasjonale grupperinger i Jugoslavia har direkte og indirekte konsekvenser for verdenshandelen og den handelspolitiske aktivitet.

I sum innebærer dette at landenes ressurser og mulighet for å prioritere samarbeid i andre internasjonale handelspolitiske sammenhenger som eksempelvis Nordisk Ministerråd, har vært begrenset. Videre må også tas i betraktning det institusjonelle apparatet som det nordiske handelspolitiske samarbeid er basert på, bl. a. uten overstatlige regler eller domstolsprøving, samt beslutninger basert på konsensusprinsippet.

Omlag en femtedel av de nordiske lands totale utenrikshandel har opprinnelse i Norden. Tallene varierer noe, fra 25.4 % for nordisk importandel i Norge til 9.3 % for eksportandelen i Island.

Ser man på tilsvarende andeler for ferdigvarer varierer tallene noe mer. I Norge har 28 % av importen og 24 % av eksporten adresse i Norden, i Sverige er tilsvarende tall 18 % både på eksport- og importsiden. De danske tallene er 19 % for import og 27 % for eksport, mens Finland opererer med 21 % for begge kategorier. For Island varierer tallene mellom 6 % for import til 31 % for eksporten.

2 Utviklingen innenfor det handelspolitiske samarbeid mellom de nordiske land

Konsekvenser av en EØS-avtale

EØS-avtalen vil sikre de nordiske land deltakelse i det indre marked fra 1.1.1993. Avtalen innebærer etablering av felles regelverk for fri bevegelse av

varer, kapital, arbeidskraft og tjenester i 19 europeiske stater. Det medfører avvikling av viktige handelshindre og etablering av ikke- diskriminering mellom egne borgere/selskaper og øvrige EØS-lands borgere/selskaper. Et overvåkings- og domstolssystem vil sikre likebehandling.

Avtalen skal også gjelde mellom EFTA-landene, inkl. de nordiske. På noen få områder vil EFTA-avtalen gå lenger enn EØS-avtalen (f eks frihandel for fisk). På andre områder går derimot det nordiske samarbeidet lengre enn EØS-avtalen f. eks. arbeidsmarked, sosial trygghet).

EØS-avtalen er en nyskapning i internasjonalt samarbeid. For de nordiske land vil EØS bety at det blir innført felles økonomiske regler på områder der det tidligere ikke har vært fellesregler i Norden. De aller fleste gjenstående hindringer for fri bevegelse vil også bli avskaffet i løpet av de nærmeste år. Grensekontroll av varer og personer vil likevel bestå, men forventes forenklet som følge av pågående prosjektarbeide.

Det er grunn til spesielt å fremheve at de nye fellesregler vil bli inkorporert i et institusjonalisert EØS som inkluderer overvåking/domstolsmyndighet. Med EØS er det dermed skapt et nytt rettsgrunnlag som berører det handelspolitiske samarbeide. Dette er en ny dimensjon også for nordisk økonomisk og handelspolitisk samkvem.

Felles eksportpolitikk inngår heller ikke i avtalen. Det samme gjelder for handel med jordbruksprodukterog for plante- og veterinærbestemmelser. Avtalen fører heller ikke til en avvikling av grensekontrollene mellom de nordiske landene, selv om en del tollformaliteter blir forenklet. Avtalen omfatter ikke felles landbrukspolitikk, felles fiskeripolitikk eller harmonisering av skatte- og avgiftspolitikken og heller ikke felles politikk på det økonomiske og monetære området som nå diskuteres innen EF. EØS- avtalen forutsetter heller ikke felles politikk overfor tredjeland eller en tollunion, og avtalen har heller ikke bestemmelser om overnasjonal beslutningsmyndighet.

Det er åpenbart at EØS-avtalen vil føre til en "EØS-isering" av det handelspolitiske samarbeidet i Norden. Det nordiske element vil likevel være til stede, først og fremst på samarbeidsområder som ikke vil være dekket av EØS-avtalen. Innenfor rammen av EØS vil det i mange tilfelle kunne vise seg naturlig med nærmere nordisk koordinering både under forberedelser av EØS-vedtak (f eks nye direktiv særlig innenfor helse, miljø, sikkerhet og forbrukerbeskyttelse) og ved den nasjonale tilpasning av slike. Dette arbeidet må tilpasses de beslutningsprosedyrer som er vedtatt for EF/EFTA-samarbeidet.

EØS-avtalen vil derfor kunne føre til en delvis ny tilnærming til det nordiske handelspolitiske samarbeide. Enkelte etablerte mønstre vil kunne forsvinne; noen nye vil komme til.

3 Gjeldende samarbeidsprogram, sektorens struktur m.v.

"Samarbeidsprogram om avvikling av handelshindringer i Norden" (NORD 1987:24) samt "Ett starkare Norden" (NORD 1989:4) er retningsgivende for den vesentlige del av embetsmannskomitéens virksomhet. En betydelig del av arbeidet er konsentrert om avviklingen av tekniske handelshindre (hindringer som oppstår som følge av ulikheter i landenes lover og regelverk). For dette formål er det etablert en egen styringsgruppe (Styringsgruppen for avvikling av

tekniske handelshindre — STH). STH har i 1988 og 1989 gitt ut publikasjonen "Produktområder med likeverdige regler" som er en katalog til bruk for eksportører o a over produkter som er underlagt likeverdige/samordnede regler i to eller flere nordiske land og som derfor skal kunne krysse grensene i Norden uten fornyet kontroll. I 1991 fikk STH et fornyet mandat fra EK-handel som gir STH større selvstendighet innen eget område (jfr. kap. 4.4).

Sektoren har kun en institusjon, Nordisk prosjekteksportfond, NoPEF (jfr. kap. 4.3). Utover dette er EK-handel gjennom sin prosjektbevilling engasjert i ulike former for handelspolitiske tiltak. Forenkling av handelsprosedyrer, effektivisering av strukturer i varehandel, offentlig innkjøpsvirksomhet, forenkling av grensekontroller er eksempler på slike prosjekt. En betydelig del av dette arbeidet utføres av samarbeidende nordiske organ, ad hoc ekspertgrupper og konsulenter utenom ministerrådsorganisasjonen.

I ministerrådet ligger det faglige ansvaret for handelspolitikken hos utenrikshandelsministrene. Utenrikshandelsministrene holdt ett møte i løpet av 1991 (november). Samarbeidsministrene er imidlertid formelle beslutningstakere, da utenrikshandelsministrene ikke holder formelle ministermøter.

4 Virksomheten 1991

4.1 EK-handel

EK-handel har avholdt 5 møter i 1991. Sentrale emner for møtene har vært:
— avvikling av handelshindre,
— offentlige innkjøp,
— grensekontroll,
— mandat for STH,
— Baltikum-støtte,
— NoPEF's virksomhet,
— samarbeidet i lys av EØS-avtale.

EK-handel avga i juni 1991 en uttalelse til samarbeidsministrene vedrørende det nordiske handelspolitiske samarbeidet etter at EØS-avtalen er på plass. Blant konklusjonene i uttalelsen kan framheves:
— resultatene av det nordiske samarbeid må forsvares og opprettholdes med mindre EØS-avtalen skaper et kvalitativt bedre regime,
— regionalt samarbeid i Norden videreutbygges, særskilt på områder der det nordiske samarbeid kan gå lenger enn en EØS-avtale.

Oppgavene i EK-handel vil endre karakter og vil sannsynligvis på visse områder minske i volum. Behovet for å utarbeide et konkret arbeidsprogram for tiden etter 1992 vil bli vurdert i lys av resultatene i EØS-avtalen med sikte på å oppnå større resultatorientering og bedre ressursutnytting innenfor EK-handels virksomhet.

4.2 Østeuropa/Baltikum

Utviklingen i Østeuropa, og i særdeleshet i de tre baltiske lande har gjort, at langt større opmerksomhet nå fokuseres på å utvikle handelsmessige relasjoner mellom Norden og disse områdene.

For de nordiske lands vedkommende er der lagt særlig vegt på nærområdene og især Baltikum, hvor hvert av de nordiske land har vedtatt støtteprogramm av varierende (og iblant overlappende) art.

4.3 NoPEF

Som et led i en mere overgribende evaluering af det nordiske samarbejde har Nordisk Ministerråd (samarbejdsministrene) gennemført en evaluering af Nordisk projekteksportfond (NoPEF). Delrapporten om Nopef behandledes i EK-Handel i oktober/november.

Rapporten stiller sig kritisk til NoPEF's hidtidige virksomhed, og evaluererne foreslår Ministerrådet at alvorligt overveje nedlæggelse af fonden. De henviser til, at de ikke har fundet virksomheden fremgangsrig ligesom man påpeger de proportionalt høje administrative omkostninger ved fondens virksomhed og EFs regler og principper vedr. eksportfremme. Såfremt Ministerrådet beslutter at lade fonden fortsætte sin virksomhed peger de dog på behovet for en væsentlig budgetforhøjelse.

EK-Handel afgav efter behandling en udtalelse, som bemærker, at tilbagemeldinger fra nordisk erhvervsliv i det store og hele er positive til fondens virksomhed, men at for at opretholde den nuværende virksomhed bør det årlige budget for fondens ordinære virksomhed forhøjes fra 1993 med et beløb, som mindst opvejer bortfaldet af de midler fonden årligt har disponeret under den økonomiske handlingsplan (1989—91). Samtidig påpeges, at en sådan forhøjelse under de rådende nordiske budgetforhold i givet fald må finde sted gennem en omprioritering inden for det nordiske budget, og/eller gennem nye nordiske initiativer som f. eks. midler, der kan stilles til rådighed via Nordisk Ministerråds handlingsplan for Baltikum; nationale tilskud til en sådan budgetforhøjelse vil ikke kunne påregnes. Herudover anser EK-handel, at NoPEF's budgetsituation totalt set er således, at der bør træffes bestemte strategivalg med henblik på en højere grad af koncentration/målretning af fondens funktionelle, geografiske og branchemæssige satsningsområder.

I tillæg beskæftiger udtalelsen sig med eventuelle justeringer af fondens virksomhed, som vil være nødvendige, såfremt fonden fortsat skal kunne operere på en meningsfuld måde og anbefaler, at fonden i højere grad bør indgå i et nært samarbejde med de øvrige nordiske finansieringsinstitutioner beliggende i Helsingfors.

4.4 Handelshindre

Arbeidet med å fjerne handelshindre i Norden ble opprinnelig innledet ved et initiativ ved utenrikshandelsministermøtet 2.12.1983. Etter en kartleggingsprosess i 1984/85 startet prosessen med å avvikle handelshindrene. I 1987 ble det vedtatt et handlingsprogram om avskaffelse av handelshindre i Norden. I den økonomiske handlingsplanen for årene 1989—92 "Ett starkare Norden", ble det fastslått at tempoet i dette arbeidet ikke var tilfredsstillende. Dette resulterte i en forsterket innsats for å fjerne handelshindrene, men fremdeles gjenstår et betydelig antall. Til tross for arbeidet i europeiske organer og EØS-avtalen, er det nødvendig å arbeide, også på nordisk nivå, for å redusere antallet handelshindre. I dette arbeidet er det i fortsettelsen nødvendig å sette tidsfrister, og dersom det ikke oppnås løsninger mellom partene, bringes saken fram for Ministerrådet (samarbeidsministrene).

EK-Handel har i tilknytning til et møte 1.11.1991 gjennomgått en liste over 19 gjenstående ikke-tekniske handelshindre. Gjennomgangen resulterte i at de fleste hindre kunne strykes fra listen fordi problemene er løst, vil bli løst i EØS-

sammenheng, kan overføres til bilateral behandling eller er blitt uaktuelle. Det ble bestemt at for de få gjenstående hindres vedkommende, særlig der en europeisk løsning ikke kan forventes, settes det konkrete tidsfrister for avvikling. Om et problem allikevel forblir uløst, forelegges saken for Nordisk Ministerråd (samarbeidsministrene).

4.5 Styringsgruppen for avvikling av tekniske handelshindringer i Norden (STH)

Samarbeidsministrene besluttet i "Arbeidsprogrammet Norden i Europa til 1992" at" Samarbeidsprogram om avvikling av handelshindringer" etter tre års drift skulle vurderes i praksis. Dette gjaldt særlig programmets anvisninger for arbeidet med å fjerne tekniske handelshindringer, m. a. o. STHs arbeidsområde.

Samarbeidsministrene vedtok 21.8.1991 et nytt mandat for STH. Det er derved skapt klarhet i arbeidsdelingen mellom EK-handel og STH. STH er gitt større selvstendighet innenfor sitt område, og har fått en mer operativ rolle.

Av viktige elementer i mandatet nevnes:

— STH har nå ansvar for å behandle alle spørsmål vedrørende tekniske handelshindre mellom de nordiske land. STH kan rette henvendelser direkte til nasjonale myndigheter og foreslå løsninger på konkrete problem. I tillegg vil EK-Handel vurdere de konkrete resultatene av STHs virksomhet.
— Harmonisering av tekniske forskrifter skal ikke innrettes mot særskilte nordiske løsninger, men bør i hovedsak konsentreres om initiativ og deltakelse i Europa-samarbeidet.
— STH skal arbeide for at nordiske organ innretter sin virksomhet innen standardisering og prøving mot det europeisk samarbeidet, samt ser denne virksomhet som middel til å løse tekniske handelshinderproblem. STH har fått i oppdrag å framskaffe underlagsmateriale på dette området. Dette punkt i mandatet er således gjenstand for egen utredning i STH.
— STH skal fortsette arbeidet med lister over likeverdige regler for produkter. Publikasjonen skal imidlertid først utgis på nytt når omfanget av lister er betydelig øket.

Den europeiske integrasjonsprosess vil medføre løsning på en del av de problem som har ligget på STHs bord, og man har således ikke sett det hensiktmessig å bruke ressurser på arbeid på disse områder.

STH kan derfor konsentrere seg om å løse de problemer som er blitt anmeldt etter 1985, og som fortsatt er uløste pr 1.10.1991. Den tette kontakten mellom STHs medlemmer har ført til at et antall nye problemer underhånden er løst bilateralt.

4.6 Offentlige innkjøp

I den økonomiske handlingsplanen for årene 1989—92 "Et sterkere Norden" inngår også utredninger vedrørende de lokale og regionale myndigheters innkjøp av varer og tjenester. En rapport vedrørende offentlige innkjøp for de såkalte ekskluderte sektorer, dvs. telekommunikasjon, energi, transport og vannforsyning ble framlagt i oktober 1991. Grunnlaget for rapporten var en omfattende utsendelse av spørreskjemaer til et utvalg av kommuner og institusjoner i de nordiske land. I tillegg er det foretatt en rekke intervjuer.

Utredningen viser at praksis og mønsteret innenfor den offentlige innkjøpsvirksomheten varerier betydelig mellom de ovennevnte sektorer og også mellom landene, men at innkjøpene først og fremst foretas regionalt. En gjennomgående oppfatning er dog et ønske om større konkurranse og derigjennom lavere priser. I Norge, Danmark og Finland har de fleste enheter regler om å bruke lokale leverandører i motsetning til i Sverige. I alle land er det vanlig at politikere engasjerer seg i offentlige innkjøp, spesielt når større beløp er involvert, bl. a. for å trygge arbeidsplaser i lokalmiljøet. Kunnskapene om EF's planer og konsekvenser av EØS-avtalen når det gjelder offentlige innkjøp synes å være større i Danmark og Finland enn i Norge og Sverige.

Samarbeid mellom lokale innkjøpsenheter er lite utbredt både internt i de enkelte land og på tvers av landegrensene. Et konkret eksempel på det siste finnes dog mellom Oslo og Göteborg vedrørende innkjøp av gatebrønner.

Utredningen viser at det finnes et betydelig potensiale for å endre de lokale innkjøpsrutiner med henblikk på økt konkurranse og derigjennom forbedret utnyttelse av offentlige innkjøpsmidler. EØS-avtalen innebærer en liberalisering av dagens innkjøpspraksis, i denne prosessen vil det være nyttig med nordisk samråd.

4.7 Grensekontroll av varer

Prosjektgruppen har nå avsluttet arbeidet og rapport er oversendt EK-Handel. Målsettingen med prosjektet, som inngår i Norden i Europa-programmet, har vært å kartlegge alle lover, forskrifter og bestemmelser som foranlediger grenseformaliteter ved import og eksport av varer for deretter å vurdere muligheten til å gjennomføre forenklinger i internordisk handel.

Prosjektet startet opp ved årsskiftet 1989/90. Etter en kartlegging av lover og regler som utløser en eller annen formalitet, kontroll m.v. på en nordisk grense ble det gjennomført en spørreundersøkelse hos et representativt utvalg av firmaer innenfor eksport, import, transport og spedisjon for å få et bilde av hvilke grenseformaliteter som oppleves som mest tyngende av brukerne. Kartleggingen har ikke bare betydning for det nordiske prosjektet, men kan også benyttes i EØS-sammenheng og ved forhandlinger om medlemskap i EF. Materialet bør derfor holdes oppdatert.

Rapporten viser at dagens regelverk og praktiseringen av dette pålegger næringslivet byrder som medfører forsinkelser, økte omkostninger og forhindrer en mer optimal vare- og informasjonsflyt. Åpningen av det indre europeiske marked med bl. a. fri sirkulasjon av varer, vil på sikt gi næringslivet innen EF-området store konkurransefordeler i forhold til nordiske virksomheter dersom ikke forholdene også legges bedre til rette i Norden.

Fagmyndighetenes vurderinger av grenseformalitetene konkluderer med at det finnes få rom for gjennomgripende forenklinger ved internordisk handel. Muligheten til å få en åpning av de nordiske markeder minst like raskt som åpningen av EF-landenes marked, begrenses bl. a. av at Norden ikke er en tollunion med, i denne sammenheng, harmonisert tollovgivning. Videre vil i visse tilfeller en avvikling av handelshindringer kunne få klare budsjettmessige konsekvenser. Dessuten anser man at enkelte grensekontroller ikke kan avvikles av hensyn til helse- og sikkerhetsmessige krav i respektive land. Andre områder er avhengig av samarbeidet mellom EF og EFTA. Suksessrike løs-

ninger for å kunne avvikle hindringene for et mer åpent nordisk hjemmemarked forutsetter derfor politiske beslutninger.

To prinsipielt motsatte ønskemål synes å være til stede: næringslivets ønsker om fri handel med minst mulig byråkrati i forbindelse med internordisk handel, og samfunnets krav til beskyttelse og avgiftsinnkreving.

Til tross for fagmyndighetenes negative vurdering av forenklingsmulighetene, er det dog handelssektorens oppfatning at den situasjonen næringslivet står overfor i Norden, krever at man må utnytte eksisterende muligheter til nordiske forenklinger for internordisk handel. Prosjektet fastslår at viktige lettelser kan oppnås ved å gjennomføre bl. a. følgende konkrete forenklinger:

— Avvikling eller forenkling i kilometeravgiften (Finland, Norge og Sverige).
— EF's direktiv om åpnings- og ekspedisjonstider tilpasses i den internordiske handelen.
— Forretningsavgiftssystemet i tollen liberaliseres.
— Plomberingsrutinene ved transittrafik praktiseres på en mer lempelig måte.
— Konsumsjonstesting av næringsmidler i Finland flyttes fra grensen eller minskes i omfang.
— Samlastbestemmelsene i Sverige reformeres.
— Merkekontrollen for visse konsumsjonsvarer i Finland flyttes fra grensen.
— Eksportdeklareringen avskaffes i eksportlandet.
— Økt satsing på bruk av EDI i internordisk handel.

5 Prosjektvirksomheten

EK-Handel har i 1991 anbefalt å disponere midler til prosjektvirksomhet som det framgår av nedenstående oversikt:

	Bevilget 1991 (1000 DKK)
Eksperthåndbok for Baltikum	210
EDINOR	295
NORDIPRO	
— Juridiske oppgaver	105
— Nordisk koordinering	140
STH	
— Innsamling av faktaunderlag om standardiserings- og provningsvirksomhet finansiert av NMR	100
Standardisering på hjelpemiddelområdet	100
Standardiseringsmidler STH	400
Nordisk samarbeid på Øst-europeiske markeder	1.100

Det er videre disponert midler til lønn m.v. til den engasjerte prosjektsekretær på grensekontrollprosjektet, og til prosjekt vedr. offentlige innkjøp, samt at det er satt av et beløp i beredskap til oppkomne prosjekt.

6 Nordisk Råds rekommandasjon

6.1 Meddelande om rekommendation nr 22/1991/e angående förenklade tullprocedurer för sportflyget (A 941/e)

Rekommendationen lyder:

"Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd at gennemføre forenklinger i toldprocedurerne for sportsflyvningen mellem de nordiske lande."

Nordisk Ministerråd meddeler:

Det er innhentet uttalelser fra de berørte myndigheter i denne saken, dvs. luftfarts- og tolladministrasjonene. Fra luftfartsadministrasjonenes side er man entydig positive til at en slik ordning som rekommendasjonen inneholder blir gjennomført. Tolladministrasjonene har behandlet saken nasjonalt og uttaler gjennom Nordisk tolladministrativt råd at det ikke lar seg gjøre å foreta forenkling i tollprosedyrene for sportsfly innen Norden.

Kapitel XXIV

Bistand

1 Sammenfatning

"De seneste års vidtgående politiske og økonomiske forandringer i verden stiller udviklingslandene over for nye muligheder og nye udfordringer. De fattigste landes økonomiske situation er i flere tilfælde blevet mere udsat. Samtidig stilles parterne i det internationale udviklingssamarbejde over for nye ressourcekrævende opgaver. Et hidtil uset antal katastrofesituationer, både natur- og menneskeskabte har lagt yderligere byrder på udviklingslandene. Alt dette understreger nødvendigheden af øgede ressourceoverførsler til udviklingslandene, herunder i form af gældslettelse, en fortsættelse af økonomiske reformer og demokratiseringsprocesser og en effektiv anvendelse af ressourcerne til fremme af bæredygtig udvikling. Global afspænding, nedrustning og reducerede militærudgifter både i de industrialiserede lande og udviklingslandene rummer en vigtig potentiel mulighed for mobilisering af ressourcer til udviklingsformål." (Citat fra de nordiske bistandsansvarlige ministres møde i Skagen i august 1991.)

2 Udviklingen inden for bistandsområdet

Det nordiske samarbejde på bistandsområdet er omfattende og velfungerende. Bistandsadministrationerne har en klar egeninteresse i at arbejde sammen på det praktiske plan for en bedre udnyttelse af ressourcerne.

Iflg. en FN-anbefaling fra 1970 bør de industrialiserede lande mindst yde 0.7 % af deres bruttonationalindkomst i udviklingsbistand. Norge, Danmark, Sverige (og Holland) var også i 1991 de forholdsvis største ydere af bistand til Den tredie Verden.

De nordiske lande arbejdede sammen med især Holland og Canada for i DAC (OECDs komite for udviklingsbistand) og andre internationale bistandsfora at få større forståelse for nødvendigheden af en øget bistandsvolumen i 1990erne. I 1990 steg de offentlige overførsler væsentligt efter en nedgang i 1989. For Afrikas vedkommende sank nationalindkomsten per indbygger kraftigt i 1980erne.

Et fælles nordisk holdning var, at de fattigste landes gældsbyrde burde gives en højere prioritet på den internationale dagsorden. Mange udviklingslande gjorde sig store anstrengelser for at gennemføre genopbygningsprogrammer og økonomiske reformer. Trods dette og trods den gældslettelse, der blev gennemført for de fattigste lande, kæmper mange af dem dog stadig med en tung gældsbyrde.

De nordiske landes bistandspolitik har en demokratisk samfundsudvikling som en af hovedmålsætningerne. De forløbne års dybtgående politiske omlægninger viste, at kravet om demokrati havde enorm ændringskraft både på nationalt og internationalt niveau, og at der er en nær sammenhæng mellem politiske og økonomiske forudsætninger for en dynamisk udvikling. De nordiske lande anser, at dialog med samarbejdslandene naturligt også skal omfatte

vilkårene for demokrati, respekt for menneskerettigheder og vægtlægning af folkelig deltagelse i udviklingsprocessen.

Ikke mindst udviklingen i Østeuropa satte gang i debat om demokrati og menneskerettigheder, også i de lande, som Norden samarbejder med gennem bistand. Fra udviklingslandenes side blev der udtrykt stadig større bekymring for, at fokuseringen på udviklingen i Østeuropa, og den nødvendige støtte til disse lande for at gennemføre reformprocesserne, ville mindske ressourcerne og viljen til fortsat at støtte udviklingslandene. Fra nordisk side blev det gentagne gange fremholdt, at bistand til de nye pluralistiske lande i Østeuropa ikke ville tilsidesætte samarbejdet med Nordens traditionelle bistandssamarbejdspartnere.

En forudsætning for fred, sikkerhed og udvikling er, at trusler og frygt afløses af harmoni og tillid. De nordiske lande noterede sig derfor med interesse de tanker, der blandt andet kom frem i det såkaldte Stockholmsinitiativ om etablering af regionale sikkerheds- og tillidsskabende strukturer, baseret på FN-pagtens principper, og sagde sig rede til aktivt at støtte bæredygtige initiativer på dette område.

Bistanden mødte nye udfordringer som krævede bedre målretning men også nye ressourcer. Dette gjaldt bl. a. forberedelserne til FN's konference om miljø og udvikling i 1992, tiltag for bedre kontrol med befolkningsudviklingen, lettelser i gældsbyrden for særligt gældsbebyrdede udviklingslande, og støtte til demokratiopbygning og menneskerettighedstiltag. De nordiske lande arbejdede også for bedre internationalt organiseret beredskab for katastrofehjælp.

3 Bistandssektorens struktur

Det nordiske bistandssamarbejde er forankret i den såkaldte Københavnskonvention fra 1981 (revideret 1991) og en samarbejdsplan for nordisk bistandspolitisk samarbejde vedtaget i 1988.

Det formelle ansvar for det nordiske samarbejde på bistandsområdet lå også i 1991 hos samarbejdsministrene.

De nordiske bistandsansvarlige ministre mødtes uformelt to gange i årets løb for at drøfte særlige bistandsrelevante spørgsmål.

Embedsmandskomiteen for bistandsspørgsmål (EK-B) fungerer som nordisk koordinatororgan på bistandsområdet og behandlede under året en række områder af såvel formel som uformel karakter, bl. a. gennem diskussioner eller gennem rapporter fra de særlige arbejdsgrupper, som EK-B har nedsat på ad hoc eller mere permanent basis.

De nordiske bistandsansvarlige ministre besluttede i september 1990 at anbefale Nordisk Ministerråd at nedlægge den rådgivende komite for bistandsspørgsmål (RK-B). For dog fortsat at have tilgang til en meningsudveksling mellem politikere og andre bistandsinteresserede, besluttede de bistandsansvarlige ministre, at der fremover vil blive afholdt et årligt nordisk bistandsseminar. Det første fandt sted i Finland i oktober 1991 og behandlede "Udviklingssamarbejde og demokratiseringsprocesser". De nordiske landes bistandsadministrationer vil på skift afholde disse seminarer.

4 Virksomheden 1991

Nordisk samarbejde på det bistandspolitiske område involverer en række organer af mere eller mindre formel karakter.

4.1 Nordisk udviklingsfond (NDF)

Nordisk udviklingsfond (NDF) oprettedes i 1988 for en femårig periode med en kapital på SDR 100 mio, finansieriet over de nordiske landes bistandsbudgetter.

I overenskomsten om oprettelse af NDF indgik, at Ministerrådet senest den 1.12.1991 skulle træffe beslutning om fondens virksomhed efter udgangen af den oprindelige femårige virksomhedsperiode. Ministerrådet lod derfor en evaluering gennemføre i 1991 af fondens indledende virksomhedsperiode, og vil på baggrund af denne evaluering træffe beslutning om videreførelse af NDF, ligesom Ministerrådet vil overveje fondens fremtidige kapitalbehov og virksomhedsindretning.

4.2 Regionalt samarbejde

Region-til-region samarbejdet koncentreredes især om samarbejdet med de ti lande i Det sydlige Afrika (SADCC-området).

Et mere uformelt region-til-region samarbejde fandt sted med landene i Centralamerika.

4.2.1 *SADCC*

Samarbejdet med SADCC baserer sig såvel på bilaterale samarbejdsprogrammer, som eksisterer mellem individuelle nordiske og SADCC lande, som på de regionale samarbejdsforanstaltninger.

Siden underskrivelsen af Fælleserklæringen (Joint Declaration) om et bredere økonomisk og kulturelt samarbejde mellem Norden og SADCC har samarbejdet foregået på basis af rammeaftaler.

Danmark har det overordnede nordiske koordinatoransvar for en toårs periode frem til SADCCs årsmøde i begyndelsen af 1992, hvorefter Finland vil overtage denne rolle.

Blandt de vigtigste områder for samarbejdet i 1990 kan nævnes:

- NORDSAD-fonden (se 4.6.3).
- fælles ekspertgrupper for finans- og handelsspørgsmål.
- nordisk faglig bistand til SADCCs sektorkoordinatorenheder for bl. a. industri og handel, minedrift, energisamarbejde og fiskeri.
- støtte til SADCC-sekretariatet.

Der arbejdes med at fremme kvindeperspektivet i SADCC-samarbejdet.

Inden for kultursamarbejdet har aktiviteterne primært været af bilateral natur. I tillæg er der etableret et sektorsekretariat for kultur og information i Maputo. Dette kan lægge grundlaget for en styrkelse af det regionale samarbejde.

4.2.2 *Centralamerika*

De nordiske lande støttede bl. a. regionale institutioner i regionen og indsatser for at fremmme samarbejde mellem regionens lande.

4.3 *Andre arbejdsgrupper*

4.3.1 *Menneskerettigheder og udviklingsbistand*

I 1990 blev en særlig arbejdsgruppe nedsat for et år med deltagelse af bistandstjenestemænd for at udveksle informationer og erfaringer i de enkelte nationale administrationer. Gruppen skulle bl. a. se på områder som menneskerettighedssituationens betydning for tilrettelæggelsen af udviklingssamarbejdet med konkrete modtagerlande, mulighederne for gennem bistandspolitikken at fremme de økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder, og initiativer med henblik på inddragelse af menneskerettighedsdimensionen i bistandsrelevante internationale fora.

Arbejdsgruppen afholdt sine møder kort inden EK-B's møder med henblik på forberedelse af demokrati- og menneskerettighedsspørgsmål for diskussion i EK-B. Gruppens mandat blev i 1991 forlænget med endnu et år.

4.3.2 *Volumen*

Gruppen blev oprettet for at arbejde en udtalelse frem til OECD/DAC højniveaumøde i december 1989. Men den faldende internationale bistandsvolumen og udviklingen i Østeuropa gjorde volumenspørgsmålene endnu vigtigere, hvorfor det blev besluttet at forlænge arbejdsgruppens mandat, bl. a. med henblik på at volumenspørgsmålene også i 1990'erne måtte få en fremtrædende plads, inkl. i forbindelse med nye nordiske initiativer i FN.

De fattigste landes andel af den internationale bistand ligger langt under det internationale mål på 0,15 %. En øget indsats for denne gruppe er en hovedmålsætning også fra nordisk side.

4.3.3 *Miljø og bistand*

Nordisk samarbeid om miljøspørsmål knyttet til bistand gjelder bl. a. ulike tiltak i forbindelse med oppfølging av Verdenskommisjonens rapport om miljø og utvikling og forberedelse og deltakelse i FN's konferanse om miljø og utvikling i 1992. For dette formålet avholdes bl. a. nordiske samrådsmøter forut for og i tilknytning til den forberedende komite. Det holdes også regulære møter mellom miljørådgiverne i de nordiske bistandsadministrasjonene og nordiske samrådsmøter i OECD/DAC.

En felles nordisk miljødelegasjon besøkte Mellom-Amerika i januar. Samarbeidet om miljøinnsatser i regionen er klarlagt i et eget nordisk seminar i Oslo i mai 1991.

4.3.4 *Kvinder og udvikling*

De nordiske lande har som målsætning at fremme ligestilling mellem kønnene og betone kvindeaspekterne så bredt som muligt herunder støtte gennem tiltag inden for kvinderettet bistand.

I FN og andre multilaterale fora, og inden for det bilaterale bistandssamarbejde arbejdede de nordiske lande for at fremme kendskabet til og forståelse for kvinder i udviklingsøjemed.

Under det nordiske FN-projekt (se pkt. 4.5) publiceredes en rapport om nordiske erfaringer med integration af kvindeaspektet i FN's virksomhed med særlig vægt på bistandsarbejde.

4.4 Multilateralt samarbejde

Koordineret fællesnordisk optræden i multilaterale bistandsfora har resulteret i større gennemslagskraft for nordiske syspunkter, end om landene havde fremført disse hver for sig. De nordiske lande har i særlig grad rettet opmærksomheden mod menneskerettighedsspørgsmål, fattigdomsorientering, gældsproblemer i de mest udsatte lande, øget miljøhensyn i bistanden og kvindespørgsmål.

4.5 FN i udviklingssamarbejdet

I maj 1991 overleveredes slutrapporten fra det nordiske FN-projekt til FN's generalsekretær. Rapporten sammenfattede forslag til reformforanstaltninger på det økonomiske og sociale område, bl. a. spørgsmål om medlemslandenes muligheder for at styre FN's operationelle aktiviteter på udviklingsområdet og forandringer i finansieringsformerne. De nordiske lande arbejdede for at opnå så bred forankring som muligt for fortsatte og konstruktive reformer af FN, og der vil blive ført yderligere substansdiskussioner herom ind i næste år.

4.6 Samfinansierede nordiske projekter og aktiviteter

Af de oprindelige nordiske fællesfinansierede projekter under Københavnskonventionen er ingen tilbage. Der er dog fortsat flere samnordiske finansierede projekter under andre administrative ordninger.

EK-B diskuterede i årets løb forslag om mindre fællesnordiske indsatser. Et seminar om funktionshæmmede og udviklingsbistand blev holdt i marts 1991 i Finland.

4.6.1 *Stöd till SATCC (Southern Africa Transport Coordination Commission)*

De nordiska länderna har sedan 1980 biträtt SATCC-sekretariatet (Technical Unit) med personal, utrustning och driftstöd. SATCC's uppgift är att ta fram investeringsplaner och projektdokument för omfattande program inom transport- och kommunikationssektorerna i SADCC-området. Det nu löpande avtalet undertecknades 1990 och gäller fram till februari 1994.

4.6.2 *Regional genbank för SADCC-länderna*

Sedan projektets start 1986 har de nordiska länderna stött uppbyggnaden av SADCC Regional Gene Bank, belägen i Zambia. Genbanken har som uppgift att bevara och utveckla växtgenetiskt material i regionen. Uppbyggnaden av verksamheten har skett i nära samarbete med den Nordiska genbanken.

4.6.3 *Nordsad-fonden*

De nordiske lande har forpligtet sig til at stille i alt 200 MDKK til rådighed for Nordsad-fonden. Fonden støtter virksomheder med blandet nordisk-afrikansk deltagelse, først og fremmest eksportorienterede virksomheder. Sådanne "joint ventures" eller andre samarbejdsprojekter kan få udenlandsk valuta stillet til rådighed fra fonden og på den måde være med til at fremme eksporten fra landene i det sydlige Afrika. Samtidig kan fonden være en støtte for SADCC-landenes bestræbelser på at gøre sig mindre afhængige af Sydafrika. Fondens midler kan derfor ikke anvendes af firmaer domineret af sydafrikanske interesser. Fonden har etableret hovedsæde i Lusaka, Zambia.

5 Nordisk Råds udtalelser

5.1 Nordisk Råds udtalelse

Nordisk Råd har i sin udtalelse *5/1991* henstillet til Nordisk Ministerråd, at

"Ministerrådet bør indlede en proces, som kan føre til en revision af Københavnskonventionen om det bistandspolitiske samarbejde mellem de nordiske lande."

Nordisk Ministerråd meddeler:

I forbindelse med beslutningen om nedlæggelse af den Rådgivende komite for bistandsspørgsmål i januar 1991 (RK-B) anmodede Ministerrådet (samarbejdsministrene) "sekretariatet om i samarbejde med de nordiske bistandsmyndigheder inden udgangen af 1991 at udarbejde og fremlægge forslag til eventuelle ændringer i Aftale om Det nordiske bistandssamarbejde ("Københavnsaftalen") som følge af, at de fællesnordiske bistandsprojekter igangsat i overensstemmelse med Aftalen nu alle er afsluttede."

EK-B har foreløbig besluttet først at se på substansen i det nordiske bistandspolitiske samarbejde samt afvente beslutning om et eventuelt fagministerråd for de bistandsansvarlige ministre.

Kapitel XXV

Turism

1 Sammanfattning

Turistsamarbetet har under året koncentrerats till arbete med den verksamhetsplan som upprättats till stöd för genomförandet av det nordiska samarbetsprogrammet för turism. Av verksamheten under året kan framhållas arbetet med produktutveckling samt analysarbete vad gäller utformning av marknadsföring på den japanska marknaden. I detta arbete ingår även förberedelser för en ev gemensam nordisk marknadsföringskampanj i Japan baserad på motsvarande uppläggning som tidigare kampanjer i Tyskland och USA.

2 Det nordiska turistsamarbetet

Turismen får i flertalet nordiska länder ett allt större erkännande som en av framtidens basnäringar. Som en följd av denna utveckling sker behandlingen av turistfrågorna i resp land allt mer likartat. Ansvaret för hanteringen av frågorna ligger numera i alla länder utom Island på handels- och industridepartementen. I Island är kommunikationsministern ansvarig.

De nordiska länderna har en lång tradition av samarbete inom turismen. För samarbetet svarar sedan 1989 ett ministerråd, bestående av de för turismen ansvariga ministrarna i respektive land.

De löpande frågorna hanteras av en ämbetsmannakommitté, (ÄK-T), bestående av tjänstemän från respektive departement. Ämbetsmannakommittén har ansvar för genomförandet av det nordiska turistprogrammet och fungerar dessutom som ett forum för erfarenhetsutbyte och diskussionsforum vad gäller åtgärder för stärkandet av turistsektorerna i de nordiska länderna. Vidare utgör arbetet en bas för nordisk koordinering inför ländernas arbete i olika internationella fora, såsom OECD:s turistkommitté och liknande organ.

Sedan många år har ländernas turistråd haft en samverkan genom Nordiska turistrådet (NT). Trots att länderna i princip är konkurrenter har det visat sig möjligt att samarbeta inom många områden, såsom marknadsundersökningar, marknadsföringssamarbete, forskningsutbyte o. dyl. Vidare har alla eller flera av länderna gemensamma turistkontor i ett antal länder. ÄK-T och NT har med jämna mellanrum gemensamma möten för informationsutväxling och diskussion om turistpolitiska frågor, projektverksamhetens uppläggning, m. m.. Vissa projekt finansieras gemensamt av organen.

3 Det nordiska turistprogrammet

Förverkligandet av målsättningarna i det nordiska turistprogrammet har varit den högst prioriterade uppgiften vad gäller sektorns arbete sedan det fastställdes 1990. Insatserna bedrivs med stöd av en verksamhetsplan, i vilken definierats ett antal verksamhetsområden, där ÄK-T bedömt att insatser erfordras för att turistprogrammets målsättningar skall kunna genomföras. Avsikten är dessutom att planen skall ha en funktion vid utarbetandet av policy för nordisk samverkan, olika tvistfrågor samt som stöd i valet av nationell policy.

I fråga om åtgärdsområdet "Ökad kunskap om turism" går utvecklingsarbetet vidare med att åstadkomma ett nordiskt statistikprogram. En rapport utkommer nu varje år med nordiskt jämförbara siffror om gästnätter, valutaintäkter, sysselsättning och liknande. Arbetet med att etablera en på databas upplagd månadsstatistik har fortskridit planenligt.

Bevakningen av konsekvenserna för turismen till Norden av utvecklingen i Östeuropa och EG är fortsatt en viktig uppgift. Arbetet ger dels kunskapsunderlag vad gäller den framtida konkurrenssituationen för den nordiska turistnäringen, dels underlag för olika typer av insatser för att stödja uppbyggandet av en fungerande turistsektor i de Östeuropeiska länderna.

Inom åtgärdsområdet "Stöd till utvecklingen av turistnäringen" har produktutveckling varit ett högprioriterat område under 1991. Som ett led i utvecklandet av Östersjön som turistområde har förberetts ett inventeringsarbete ang. kustvägen genom de Baltiska republikerna, "Via Baltica". Sevärdheter, behov av förbättringar i befintlig servicenäring och behov av investeringar i infrastruktur m.m. skall undersökas. Förutsättningarna undersöks också vad gäller turism till norra delarna av Finland, Norge och Sverige kombinerat med Kolahalvön och intilliggande områden i Ryska rådsrepubliken. Vidare har arbete bedrivits för att etablera ett turistsamarbete i Skagerrak-regionen. I Västnorden har genomförts en marknadsundesökning. Vidare har stöd lämnats till gemensam marknadsföring på turistmässor.

Parallellt med insatserna i vissa geografiska regioner pågår också en produktutveckling inom nordisk turism vad gäller det historiska arvet. I anslutning till Europarådets projekt "Europas kulturvägar" arbetar turistsektorn på att åstadkomma en produktutveckling baserad på vikingarnas resp Hansans kulturvägar. Slutligen har i samarbete med NT genomförts en undersökning av marknaden för korttidsresor till Norden från vissa närliggande länder.

Vad gäller åtgärdsområdet "Marknadsföring" genomfördes under 1991 det tredje året av den samnordiska marknadsföringskampanjen "Focus on Scandinavia". Kampanjen finansieras till hälften av medel ur den ekonomiska handlingsplanen och till hälften av medel från turistnäringen. På grund av den allmänna nedgången i affärs- och turistresandet under kriget i Mellanöstern inställdes kampanjaktiviteterna under en period i början av året. Det har därför beslutats att kampanjen skall fortsätta med kvarstående projektmedel under 1992.

Som ett led i en eventuell framtida marknadsföringskampanj i Japan har NT i samarbete med turistnäringen inlett viss gemensam verksamhet på den japanska marknaden.

4 Projektverksamheten 1991

ÄK-T ansvarar för den nordiska turistverksamhetens projektbudget. Ministerrådet anvisade 13.125.000 DKK för turistsektorns verksamhet 1991. Av dessa medel gick merparten till marknadsföringskampanjen i USA.

Som tidigare nämnts används större delen av återstående medel till olika insatser för produktutveckling. Den ekonomiska fördelningen i projekten har varit följande:

Projekt	beviljat t. o. m. 1990 TDKK	beviljat 1991 TDKK
Samordnad turiststatistik	807	100
EG-bevakning	380	40
Västnordenturism	100	260
Skagerrakturism	100	250
Produktutv. Östersjön	370	350
Blå Vägen — Öst	50	200
Övr. Österuropa-arbete	160	100
Vikingavägar	—	100
Hansavägar	—	300
Korttidsferie	210	400
Marknadsundersökn. Japan	325	—
USA-kampanj	21.200	11.025

Under året har utgivits en rapport, "Praktikfall inom turismen — studiematerial" (1991:550), i ministerrådets arbetsrapportserie.

5 Regionalt turistsamarbete

Turismen har också stor betydelse som utvecklingsinstrument i ministerrådets regionalpolitiska samarbete. Under en följd av år har satsningar gjorts på olika turistprojekt inom det gränsregionala samarbetet, såväl för produktutveckling som marknadsföring och information.

Under 1991 tilldelades diverse turistprojekt i de 9 gränsregionala samarbetsområdena totalt ca 5,5 MDKK ur ministerrådets budget. För satsningarna redogörs mer utförligt i kapitlet om regionalpolitik.

Som ett led i genomförandet av det nordiska turistprogrammet kommer en samordning av de gränsregionala projekten och det mer övergripande utvecklingsarbetet i ÄK-T att prioriteras. De tidigare nämnda projektinsatserna i Västnorden och Skagerrak sker delvis genom delad finansiering mellan ÄK-T och berörda områden.

6 Nordiska rådets yttranden

6.1 Nordiska rådets yttrande

Turistsektorns verksamhet berörs i Nordiska rådets dåvarande kommunikationsutskotts *yttrande nr 3/1991* över C 2, där man hemställer till Nordiska ministerrådet att tillförsäkra finansiella medel för fortsatta marknadsföringskampanjer i syfte att utomnordiska turister väljer Norden som resmål.

Nordiska ministerrådet meddelar:

Med hänsyn till att det kan förväntas en alltmer intensiv internationell konkurrens inom turismen kommer marknadsföring i kommande år att vara en prioriterad åtgärd i de traditionella turistländerna inom och utom Europa. I detta sammanhang har de nordiska länderna var för sig små möjligheter att satsa medel i den omfattning som erfordras för att göra sig gällande i konkurrensen. En gemensam marknadsföring i större skala torde därför vara ett verksamt medel att höja de nordiska ländernas genomslagskraft på marknaden. Ministerrådet ser det därför som en viktig uppgift att verka för att en sådan typ av gemensam aktivitet som ägt rum i Tyskland och nu pågår i USA kan fortsätta i någon form i framtiden. Från NT's sida har framhållits att det är angeläget med en framtida satsning på den japanska marknaden, vilken bedöms ha stor utvecklingspotential. Som en förberedelse för en eventuell insats i Japan har därför gjorts en studie av möjligheter, behov, ramar etc för en nordisk marknadsföringskampanj samt undersökt hur utformningen av marknadsföringen bör tillrättaläggas för att passa den japanska marknaden.

Det pågår för närvarande kontakter med turistnäringen för att sondera möjligheterna till finansiering. Parallellt härmed utreds möjligheterna till nordisk medfinansiering av kampanjen.

BILAGA

Budgetutskottets betänkande

över Nordiska ministerrådets berättelse 1991 (C 1)

(Nordiska ministerrådets berättelse C 1, se s. 1001)

1. Inledning

Till budgetutskottet har hänvisats ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet, C 1/1992. Berättelsen har även förelagts rådets fackutskott för yttrande. Beträffande fackutskottens yttranden, se *Bihang 1-5*.

Budgetutskottet har behandlat berättelsen vid möte den 30 januari 1992.

Från och med C 1/1989 ingår ministerrådets meddelanden om rådets rekommendationer och yttranden i C 1-dokumentet. Meddelanden, som rör ett utskotts verksamhetsområde, behandlas antingen i separata betänkanden eller i respektive utskotts yttrande över C 1/1992.

2. Verksamheten 1991

2.1 Övergripande planer och program

Även 1991 har arbetsprogrammet "*Norden i Europa till 1992*" angivit inriktningen för ministerrådets arbete med den västeuropeiska integrationsprocessen. Inom de flesta av de ca 20 aktiviteter, som skulle avslutas 1991, har resultat uppnåtts. Flertalet av programmets aktiviteter fortsätter emellertid under 1992.

Ministerrådet har fortsatt den nordiska koordineringen kring det europeiska *standardiseringsarbetet,* främst inom miljö- och arbetsmiljöområdena, byggsektorn, i frågor kring medicinsk utrustning samt inom konsumentpolitiken. Budgetutskottet förordade i ett tidigt skede en ändrad inriktning av det nordiska samarbetet inom standardisering, från samarbete kring nordiska standarder till aktivt deltagande i det europeiska standardiseringssamarbetet, med de möjligheter till påverkan detta ger. Utskottet finner det därför positivt att ministerrådet anammat och fört utskottets synpunkter vidare. Utskottet hoppas att samarbetet kring standardiseringsfrågor kommer att kunna fortsätta efter 1992, när den ekonomiska handlingsplanen upphör och de extra medel till standardisering, som ingått i handlingsplanen upphör. Eftersom samtliga nordiska länder, oberoende av EES-avtal och EG-anslutning, blir tvungna att följa de beslut som fattas inom de europeiska standardiseringsorganen är det viktigt, att Norden som enhet kan vara med att påverka inriktningen av standardiseringsbesluten.

För övrigt har arbetet inom ministerrådet i hög grad präglats av *EES-avtalet* och vilka konsekvenser det kommer att få på det nordiska samarbetet. Ministerrådet menar att EES-avtalet endast på ett fåtal områden kommer att minska behovet av och möjligheterna för fortsatt nordiskt samarbete och påpekar att en så väsentlig del som kultursamarbetet inte kommer att beröras av EES-avtalet. Ministerrådet återkommer till dessa frågor i ett ministerrådsförslag om det nordiska samarbetet efter 1992, som kommer att framläggas vid den 40:e sessionen.

Ministerrådets *arbetsprogram för Baltikum och Östeuropa* har kommit igång på allvar under 1991 och intresset för att utnyttja de olika ordningarna i programmet har varit mycket stort. Ramarna för stipendieordningen har fastställts, detta innebär att nationella myndigheter handhar huvuddelen av administrationen. Under 1991 har ca 230 stipendier utdelats. 25 projekt med nordisk dimension har fått medel ur Baltikum/Östeuropapotten. Inom flertalet av projekten utnyttjas kapaciteten hos existerande nordiska institutioner. Så har t.ex. språkkurser arrangerats av Nordiska språk- och informationscentret, journalistkurser av Nordiska journalistkurser, ett utbildningsprogram om folkhälsa vid Nordiska hälsovårdshögskolan samt ett samarbetsprogram angående teoretisk fysik vid NORDITA. Även de nordiska informationskontorens verksamhet har, efter vissa igångsättningsproblem, kommit igång.

Budgetutskottet, som i C 2/1991 gav högsta prioritet åt Baltikumsamarbetet, finner det mycket tillfredsställande att detta samarbete kommit igång så snabbt och väckt så stort intresse.

Nordiska investeringsbanken (NIB) har länge haft engagemang i Östeuropa, Sovjetunionen var t.ex. en av de största låntagarna i PIL-ordningen (projektinvesteringslån). NIB har även varit projektledare för miljöstudier i Baltikum och nordvästra Ryssland. Även Nordiska projektexportfonden (NoPEF) har gjort ett antal miljöundersökningar i Östeuropa. Under 1991 startade NEFCO (Nordiskt miljöfinansieringsbolag), beslut har också fattats om ett antal joint venture-projekt med Baltikum och Sovjetunionen.

Eftersom budgetutskottet, i betänkande över budgeten 1992, påpekat vikten av att snabbt komma igång med miljösanering i Östeuropa, anser utskottet att de initiativ som tagits av NIB, NoPEF och NEFCO är synnerligen viktiga. Utskottet inser att Sovjetunionens sammanbrott kan vålla problem, som på ett eller annat sätt måste få en lösning. Utskottet har även noterat att NoPEFs möjligheter att fortsätta med projektexport på miljöområdet kommer att minska eller försvinna när ekonomiska handlingsplanen upphör 1993.

Arbetet under 1991 har även präglats av en önskan att göra Norden och det nordiska samarbetet känt i Europa. I den treåriga (1990-1992) planen för *Europainformation* utgör seminarier och besöksresor i Norden huvudelementen. Målgrupper är journalister och beslutsfattare av olika kategorier. Även inom Norden har ministerrådet genomfört en omfattande informationskampanj. Kampanjen bestod dels av fyra temaannonser i dags- och kvällstidningar i hela landet, dels av en tabloidtidning. Enligt vad budgetutskottet erfarit väckte annonskampanjen stort intresse, vilket är positivt, eftersom det är viktigt att det nordiska samarbetet blir synligt.

Ministerrådet utarbetade i maj 1991 en statusrapport över *den ekonomiska handlingsplanen*, av rapporten framgår att de flesta projekt fortskrider planenligt.

Även arbetet inom *samarbetsprogrammet för bioteknologi* fortskrider planenligt. Programmet har under 1991 haft ca 35 MDKK till sitt förfogande. Dessa medel har fördelats med 6,9 MDKK till Ämbetsmannakommittén för jord- och skogsbruk (NEJS) och Nordiskt kontaktorgan för jordbruksforskning (NKJ), ca 21 MDKK till Nordisk industrifond samt med 6,9 MDKK till Nordisk programkommitté för bioteknologi (NPB). Till de ovan nämnda 35 MDKK skall läggas 10 MDKK ur Nordisk industrifonds ordinarie budget, som går till bioteknologisamarbete.

Programkommittén har under hösten genomfört en evaluering av bioteknologiprogrammet. Evalueringen kommer att ligga till grund för förslag till uppföljning av aktiviteterna inom programmet.

2.2 Organisation

Ministerrådet har fortsatt arbetet med att rationalisera och effektivisera verksamheten. Bl.a. har publikationsverksamheten underkastats en genomgripande förändring, som bl.a. innebär att tidigare gratisdistribution av böcker ur NORD-serien ersatts av en prissättning, som är lika för rådet och ministerrådet. Nya informations- och marknadsföringsaktiviteter har startats och användandet av ny elektronisk teknik gör att olika publikationer kan framställas inom de båda sekretariaten till ett betydligt lägre pris än tidigare.

Ministerrådet har även under 1991 utvärderat nyttan med det nordiska samarbetet. Utvärderingen har gjorts i två steg, steg ett innebär beskrivningar av budgetens utveckling under 80-talet, av pågående och tidigare effektiviseringsåtgärder samt av utvärderingsverksamheten, steg två utgörs av ett antal fallstudier avseende institutioner, samarbetsområden och stödordningar. Slutsatsen av utvärderingsarbetet är att en översyn av mål, inriktning, organisation och administrativ effektivitet inom institutioner och projekt är nödvändig.

Av naturliga skäl ställer sig budgetutskottet positivt till ovanstående aktiviteter i syfte att minska kostnaderna och effektivisera verksamheten. Utvärderingsrapporten över steg ett togs upp på utskottets möte i september 1991. Rapporten över steg två kommer att tas upp på utskottets möte den 2 mars 1992.

2.3 Budget och ekonomi

I syfte att effektivisera arbetet införde ministerrådet under 1991 en förenklad lönebudgetering för de nordiska institutionerna, samtidigt fick institutionerna ett ökat, mer decentraliserat ansvar. Även försöksverksamheten med mål- och ramstyrning har inletts under 1991 och omfattar nu fem institutioner.

Ställföreträdarkommittén har vidare tagit initiativ till att flytta ut administrationen av vissa stipendie- och stödordningar från sekretariatet. Detta skulle bl.a. gälla sekretariatsfunktionen för Nordiska kulturfonden. Det påpekas i C 1/1992 att ett förslag om detta sändes ut på remiss i oktober 1991. Eftersom rådet inte fått dessa förslag på remiss har utskottet ingen uppfattning om vilka stöd- och

stipendieordningar det gäller utom kulturfonden. Utskottet har därför ingen uppfattning om var administrationen för övriga stöd- och stipendieordningar bör ligga. När det gäller kulturfonden, där rådet både utser hälften av styrelsen och de båda revisorerna samt är det organ som godkänner årsräkenskaperna och beviljar styrelsen ansvarsfrihet, anser utskottet att ett förslag om ändring av administration borde sänts till rådets kultur- och budgetutskott för synpunkter. Utskottet har vidare svårt att se vilken besparing man gör totalt inom den nordiska budgeten genom att flytta bort administrationen från ministerrådssekretariatet. Oberoende av var sekretariatsfunktionen ligger, kommer det att kosta pengar att administrera en verksamhet som omsluter ca 12 MDKK/år och behandlar mellan 600-700 ansökningar/år. Är det avsikten att bygga upp ett eget sekretariat kommer det att kosta betydligt mer än om administrationen ligger kvar hos ministerrådssekretariatet. Budgetutskottet räknar med att få närmare upplysningar om hur ministerrådet tänker sig att kulturfonden skall administreras i framtiden.

Utskottet har i detta sammanhang uppmärksammat att det finns förslag om att flytta administrationen av Nordiska kontaktorganet för byggbestämmelser (NKB) till ministerrådssekretariatet. Utskottet har svårt att se logiken i detta.

3. Ministerrådets meddelanden till budgetutskottets yttranden (1/1991/b och 2/1991/b)

I sitt betänkande över C 1/1991 gjorde utskottet följande hemställan till ministerrådet:

1. Inom ramen för den pågående effektiviseringen av ministerrådsorganisationen arbeta för en ökad samordning mellan sektorerna.
2. I det fortsatta arbetet lägga vikt vid de synpunkter som budget- och kontrollutskottet samt fackutskotten framfört.

Med anledning härav svarar ministerrådet:

Ad 1. Ministerrådet har ved forskjellige anledninger innskjerpet de forpliktelser som påligger alle ansvarlige om å sørge for den nødvendige samordning når det gjelder saker som berører flere sektorer. Tidlig i arbeidsåret informeres alle embetsmannskomiteer om de handlingsplaner, samarbeidsprogrammer og andre ministerrådsforslag som er under arbeide, med anmodning om å etablere den nødvendige kontakt på tvers av sektorgrensene. Samarbeidsministrene har også vedtatt nye rutiner for behandlingen av ministerrådsforslag som har økonomiske konsekvenser.

Ad 2. Nordiska ministerrådet vill med anledning härav framföra följande: De viktigaste formerna för dialog med utskotten är de återkommande mötena mellan ministerrådet och utskotten, t.ex. kulturministrarna som möter kulturutskottet eller budgetutskottet som möter samarbetsministrarna. Vid dessa möten tas viktiga frågor upp till diskussion. Diskussionerna blir i många fall direkt styrande för ministerrådets åtgärder och överväganden.

I budgetproceduren skall fr.o.m. 1992 på försök ingå en resultatredovisning av vissa verksamheter. Detta möjliggör en kontrollverksamhet av ny typ för ut-

skotten och därmed sammanhängande bedömning av verkningsgraden av insatta skattemedel.

I betänkande över C 2/1991 framställde budgetutskottet följande hemställan till ministerrådet:

1. Prioritera samarbetet med Baltikum och säkerställa finansieringen av detta samarbete.
2. Prioritera miljö i vid bemärkelse och fortsätta arbetet med att integrera miljöfrågorna i olika samarbetssektorer.
3. Arbeta med längre tidsperspektiv. C 2/1991 bör således innehålla planerna för 1993-1995.
4. Sektorerna skall prioritera sin verksamhet på ett sådant sätt att det klart framgår vad som kommer att kunna genomföras, även vid nedskärningar av sektorbudgeten.

Ministerrådet vil i den anledning anføre følgende:

Ad 1. Arbejdsprogrammet vedrørende Baltikum og Østeuropa er blevet operativt i løbet af 1991 og har mødt meget stor interesse både i Norden og i Baltikum. Næsten alle sektorer i Ministerrådet beskæftiger sig med aktiviteter, som vedrører Baltikum, både inden for og uden for arbejdsprogrammets rammer.

Det er i 1991 uddelt ca 235 stipendier til studerende fra de baltiske lande, og af Baltikum/Østeuropa-puljen støttet ca 30 forskellige projekter med et samlet beløb på 4,8 MDKK. Informationskontorerne i Tallinn, Riga og Vilnius er i fuld gang med deres arbejde.

I budgettet for 1992 har Ministerrådet afsat 15,3 MDKK til arbejdsprogrammet for Baltikum og Østeuropa.

NEFCO, Det nordiske miljøfinansieringsselskab, har truffet beslutning om de første joint ventures med Baltikum.

Ad 2. I indledningen til ministerrådsforslaget om 1992-budgettet, dok. *B 121/b* afsn. 4.6, side 17 redegøres for proceduren og omfanget av integrationen af miljøaspekter i de nordiske samarbejdssektorer.

Ad 3-4. Ministerrådets planlægningsdokument, C 2/1991, fandt en form, som gav anledning til almindelig anerkendelse, både med hensyn til de indeholdte tidsrammer og budgetoplysningerne. C 2/1992 fører denne form videre, og omfatter således Ministerrådets planer for årene 1993-95 i det omfang de er fastlagt, og i visse tilfælde længere frem.

Det fremgår af planerne for de enkelte sektorer, hvilke opgaver der lægges vægt på at kunne løse. Under hensyn til det forholdsvis lange tidsperspektiv og hurtigt skiftende ydre forudsætninger for det nordiske samarbejde, anser Ministerrådet ikke en håndfast forhåndsprioritering mellem de fremtidige opgaver for at være et egnet planlægningsinstrument.

Budgetutskottet uppskattar ministerrådets strävan att tillmötesgå rådets önskemål i den mån det är möjligt. Utskottet instämmer även i att de regelbundna mötena mellan samarbetsministrarna och budgetutskottet blivit ett forum för en

öppen dialog som enligt utskottets mening är av betydelse för det nordiska samarbetet och dess framtid.

Beträffande meddelande om *rekommendation nr 56/1991/b* angående Nordiska ministerrådets budget för 1992 (*B 121/b*) hänvisas till separat betänkande.

4. Ministerrådets åtgärder med anledning av budgetutskottets kontrolluppgift 1990

Under 1990 lät budgetutskottet utvärdera det nordiska samarbetet inom byggsektorn. Utvärderingen utmynnade i en rapport, som låg till grund för utskottets förslag rörande det framtida samarbetet inom byggsektorn. I sitt yttrande hemställde utskottet till ministerrådet att till 40:e sessionen framlägga ett förslag om det fortsatta samarbetet inom byggsektorn och därvid ta hänsyn till de synpunkter som framförts av budgetutskottet. Även ekonomiska utskottet, som beretts tillfälle att yttra sig över rapporten, framhöll att ett nytt program för bostads- och byggsektorn borde utarbetas till 40:e sessionen.

Ministerrådet svarar på detta:

Bostadsministrarna har vid sitt möte den 29 oktober 1991 fattat beslut om att framlägga ett nytt program för det fortsatta nordiska samarbetet inom bygg- och bostadssektorn för Nordiska rådets 40:e session.

Detta program kommer vid sessionen 1992 att behandlas inom ramen för socialutskottets saker, eftersom bygg- och bostadssektorn flyttats från ekonomiska utskottet till socialutskottet.

Budgetutskottet kan än en gång konstatera att ministerrådet i de flesta fall anammar de förslag som blir resultatet av utskottets utvärderingar.

5. Yttranden från Nordiska rådets fackutskott

Juridiska utskottet konstaterar med tillfredsställelse, att det nu tycks vara politisk enighet om, hur den nordiska passkonventionen skall hanteras i förhållande till EGs gränskontrollkonvention, och ställer sig positivt till de ansträngningar som gjorts för att passkonventionen skall kunna upprätthållas utan ändringar. När det gäller flykting- och migrationsfrågor konstaterar utskottet, att Danmark undertecknat och ratificerat EG-ländernas konvention om fastställande av vilken stat, som är ansvarig för behandlingen av en asylansökan, som inlämnas i ett EG-land (Dublin-konventionen). Mot denna bakgrund finner utskottet det positivt, att regeringarna kommer att värdera hur de övriga nordiska länderna, inom gällande lagar, skall kunna förbättra det nordiska samarbetet, för att motverka att asylsökanden skall kunna söka asyl i ett nytt nordiskt land efter att ha fått avslag i ett annat.

Inom lagstiftningsområdet konstaterar juridiska utskottet att samarbetet måste ändra karaktär inom de områden som berörs av EES-avtalet. I stället för nordisk lagharmonisering måste arbetet koncentreras på att samordna de nordiska synpunkterna i förhållande till EES. Utskottet framhåller vidare att familjerätt, konsumenträtt och ersättningsregler vid miljöskador är av speciellt intresse för utskottet. Prioriterade områden inom konsumentpolitiken har under 1991 varit

konsumenternas säkerhet, konsumenternas ekonomiska och rättsliga intressen, konsumentutbildning och -information samt konsumentinflytande. Utskottet anser, att det är positivt att ministerrådet under 1991 utnyttjat resurser till att analysera den europeiska utvecklingens och EES-avtalets konsekvenser på konsumentområdet i förhållande till EG-integrationen. Även det nordiska samarbetet inom livsmedelsområdet påverkas av EES-avtalet och den europeiska utvecklingen, varför utskottet anser att lagstiftningssamarbetet på livsmedelsområdet i framtiden bör inriktas på att samordna och harmonisera nordiska synpunkter, så att en gemensam nordisk hållning kan presenteras i europeiska fora.

Inom jämställdhetssektorn har arbetet i stort följt handlingsplanen för jämställdhet. Utskottet anser att den är ett ändamålsenligt verktyg i jämställdhetssamarbetet samt att budget och tidsplaner bidrar till att visa om de enskilda projekten genomförs planenligt. Juridiska utskottet vill även ge ministerrådet ett erkännande för att det synes ha lyckats med uppgiften att integrera jämställdhetsaspekten även i andra sektorer.

Kulturutskottet konstaterar inledningsvis att arbetsprogrammet för Baltikum och Östeuropa följts upp genom diverse konkreta åtgärder och pekar på den betydelse informationskontoren fått för förmedling av kunskap och kontakter mellan Norden och Baltikum. Utskottet tar vidare upp förslaget om att flytta administrationen av en del nordiska stöd- och stipendieordningar, bl.a. Nordiska kulturfonden, från ministerrådssekretariatet. Utskottet räknar med att få möjlighet att yttra sig över konkreta förslag till utlokalisering. Inom det allmänkulturella området ger C 1/1992, enligt utskottets mening, en bra bild av den omfattande verksamheten inom institutioner och fackkommittéer. Utskottet saknar emellertid barnens plats i det nordiska kultursamarbetet och upprepar sitt önskemål att namnet på ungdomskommittén ändras till barn- och ungdomskommittén. Utskottet konstaterar vidare att det fortfarande finns mycket att göra inom det nordiska mediasamarbetet, framför allt när det gäller upphovsmannarätt, och emotser därför konkreta utspel i dessa frågor under 1992.

Konstateras att arbetet inom utbildningssektorn följer de överordnade målsättningarna. Utskottet efterlyser emellertid en tidigare begärd översikt, med aktuella statistiska uppgifter, över stipendie- och utväxlingsprogrammen inom utbildningsområdet.

Inom området forskning och högre utbildning framhåller utskottet betydelsen av att de nordiska medlen supplerar och vidareutvecklar existerande nationellt arbete.

Miljöutskottet antecknar med tillfredsställelse att miljöfrågorna i allt större utsträckning integreras i övriga sektorer och betonar att miljöfrågorna till sin natur är tvärsektoriella och därför bör beaktas inom alla sektorer. Utskottet efterlyser emellertid en redogörelse för vilka resultat som uppnåtts i arbetet med att förbättra miljön i Norden och dess närområden.

Miljöutskottet är överens med ministerrådet om att skapandet av en gemensam nordisk transportmarknad, parallellt med utvecklingen i EG, är en av de viktigaste frågorna inom transportsamarbetet. Utskottet betonar emellertid att andra viktiga aktiviteter inte får bli lidande för detta. När det gäller trafiksäkerhetsarbetet framhåller utskottet att det även i fortsättningen bör finnas bland de högst prioriterade områdena.

Inom jord- och skogsbrukssektorn har utskottet uttalat att miljöövervakningen skall ha högsta prioritet. Utskottet är därför positivt till de prioriteringar, som gjorts i tilläggsprogrammet inom jord- och skogsbruksområdet, eftersom de tar upp miljöproblem inom sektorn.

Utskottet påpekar att fisket är en basnäring i stora delar av Norden och att det därför är angeläget att intensifiera det nordiska samarbetet inom fiskerisektorn i syfte att öka lönsamheten.

Inom regionalpolitiken har ministerrådet utarbetat ett strategiprogram för det gränsregionala samarbetet 1992-1994. Miljöutskottet anser att ett strategiprogram kan vara ett lika bra verktyg som en handlingsplan för det nordiska regionalpolitiska samarbetet. Skillnaden är att en handlingsplan framlägges som ett ministerrådsförslag, över vilket rådet får möjlighet att yttra sig. Det aktuella strategiprogrammet är emellertid en integrerad del av gällande samarbetsprogram inom regionalområdet, rådet har därför inte haft någon möjlighet att påverka utformningen av programmet. Utskottet beklagar detta och påpekar att utskottet i vissa fall har en annan uppfattning än ministerrådet om det framtida regionalsamarbetet. Detta gäller framför allt prioriteringen, där ministerrådet vill prioritera forsknings- och utvecklingssamarbetet medan utskottet vill prioritera det gränsregionala samarbetet.

Socialutskottet konstaterar inledningsvis att EES-avtalet inte kommer att utesluta nordiskt samarbete, såvida detta inte påverkar EES-avtalets funktion i negativ riktning. Utskottet påpekar emellertid att EES-reglerna på vissa områden kommer att minska behovet av nordiskt samarbete medan det på andra områden kommer att innebära en ändrad inriktning av samarbetet.

Utskottet konstaterar vidare att ämbetsmannakommittén för arbetsmarknad och ämbetsmannakommittén för arbetsmiljö sammanförts till en ämbetsmannakommitté för arbetsmarknads- och arbetsmiljöpolitik. Inom arbetsmiljösektorn präglas arbetet i hög grad av utvecklingen inom EG och de nordiska länderna samarbetar aktivt inom det internationella standardiseringsarbetet, något som delvis möjliggjorts genom medel från den ekonomiska handlingsplanen. Utskottet menar att arbetsmiljömyndigheternas möjligheter att påverka det europeiska standardiseringssamarbetet inte får minskas när den ekonomiska handlingsplanen upphör. Utskottet noterar med tillfredsställelse att ministerrådet stöder ett tvärfackligt projekt för att studera några av de problem som internationaliseringen medför för den nordiska modellen och det nordiska arbetslivet.

Inom socialpolitiken noterar socialutskottet med intresse ett antal projekt. Det rör sig bl.a. om en undersökning av långvariga socialhjälpsmottagare i Norden, om offentlig styrning av privata pensioner samt om barn-, ungdoms- och familjepolitiskt samarbete.

Utskottet, som arbetar med ett internt handlingsprogram på handikappområdet, vill uttala sitt stöd för Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH). NNH strävar att bidra till att "den nordiska modellen" för handikappolitik lyfts fram i den europeiska integrationsprocessen. Nämnden har vidare föreslagit ministerrådet att avsätta särskilda medel för ett nordiskt samarbetsprojekt inom europeisk standardisering på hjälpmedelsområdet.

Bygg- och bostadssektorn ingår sedan den 39:e sessionen i socialutskottets verksamhetsområde. Utskottet noterar med intresse den ökande internationali-

seringen av sektorns verksamhet. Det gäller bl.a. deltagandet i det europeiska standardiseringssamarbetet och utarbetandet av tillämpningsdokument till EGs direktiv om byggprodukter. Ett nytt samarbetsprogram för bygg- och bostadssektorn kommer att behandlas på rådets 40:e session.

Ekonomiska utskottet konstaterar att C 1/1992 avspeglar en ändring av inriktningen inom de viktigaste ekonomiska samarbetsområdena: ekonomi-, finans-, industri- och handelspolitik. Det finns en tendens att prioritera uppbyggande och underhåll av ett nordiskt nätverkssamarbete och att samtidigt nedprioritera samarbetet på politisk beslutsnivå. Utskottet anser att ministerrådets strategi totalt sett präglas av motsägande signaler och illustrerar detta med kommentarer till utvecklingen inom några viktiga ekonomiska samarbetsområden.

När det gäller industripolitiken aviserades redan 1990 ett ministerrådsförslag om det nordiska näringspolitiska samarbetet, något sådant förslag har ännu inte framlagts. Ministerrådet har inte heller tagit ställning till den verksamhetsplan, som Nordisk industrifond utarbetade 1990, ändå framhålles i C 1/1992 att arbetet med fondens utvecklingsstrategi för åren efter 1992 är avslutat. Ekonomiska utskottet har förväntat ett klarare politiskt ställningstagande från industriministrarna för ett utbyggt nordiskt näringspolitiskt samarbete.

Inom det handelspolitiska området är det stora projektet om gränskontroll avrapporterat. Rapporten innehåller en kartläggning av samtliga lagar och regler kring gränskontrollproceduren. Vidare har både näringslivets och myndigheternas hållning till behovet av reglerna och de kostnader som är förbundna med dem kartlagts. Ministerrådet anger en rad förslag till förenklingar som tekniskt kan genomföras, om det finns politisk vilja. Samtidigt konstateras att de ansvariga myndigheterna anser att det inte finns stora möjligheter att genomföra förenklingar i nordisk regi, eftersom det är EES-avtalet som i framtiden kommer att utgöra grunden för det fortsatta samarbetet. Utskottet förutsätter att det finns en politisk vilja att genomföra förenklingar av gränsprocedurerna och anser att det är viktigt att de framlagda förslagen genomförs snarast.

Utskottet konstaterar att ambitionen inom ekonomi- och finanspolitiken är låg och finner det anmärkningsvärt att de ekonomiska handlingsplanernas miljonsatsningar och de motsvarande politiska satsningarna i arbetsprogrammet Norden i Europa 1989-92 inte har kunnat följas upp på ett mer ambitiöst sätt.

6. Budgetutskottets förslag

Under hänvisning till ovanstående föreslår utskottet att Nordiska rådet med anledning av berättelsen C 1/1992 beslutar om följande:

A. att Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

att vara uppmärksamt på att även högt prioriterade aktiviteter, t.ex. miljösamarbetet med Östeuropa, det näringspolitiska samarbetet samt vissa delar av standardiseringsarbetet, kan få problem med finansieringen när den ekonomiska handlingsplanen upphör,

att noga överväga konsekvenserna av att flytta ut administrationen av stöd- och stipendieordningar från ministerrådssekretariatet samt att därvid beakta både ekonomiska och verksamhetsmässiga konsekvenser,

att ge rådet möjlighet att yttra sig innan beslut fattas om att flytta administrationen av Nordiska kulturfonden,

att i det fortsatta arbetet lägga vikt vid de synpunkter som budgetutskottet samt fackutskotten framfört.

B. att Nordiska rådet lägger C 1/1992 till handlingarna.

Stockholm den 30 januari 1991

Ylva Annerstedt (fp)
Roger Gudmundseth (A)
Per Olof Håkansson (s)
Árni M. Mathiesen (Sj)
Pål Atle Skjervengen (FrP) Formann
May Flodin (FS)
Helga Haugen (KrF)
Inger Koch (m)
Jonathan Motzfeldt (Si)

BIHANG 1

Ekonomiska utskottets uttalande över Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet (C 1)

Økonomisk Udvalg har fået mulighed for at udtale sig om ministerrådets beretning for virksomheden i 1991 (C 1/92). Udvalget har behandlet sagen på mødet i Stockholm den 30. - 31. januar 1992 og har besluttet at udtale følgende.

De referede synspunkter støttes af et flertal i udvalget bestående af alle medlemmer undtagen Carl I. Hagen.

1. Generelle synspunkter

Beretningen afspejler de vigtige ændringer, som det nordiske samarbejde er ved at undergå i form af internationalisering og indre omstrukturering. Samtidig afspejler beretningen også den mangfold og brede samfundspolitiske spændvidde, som har udgjort og fortsat bør udgøre det bærende netværk for det nordiske samarbejde.

Økonomisk Udvalg har bemærket, at beretningen i særlig grad afspejler en omlægning af udviklingen på de vigtigste økonomiske samarbejdsområder: økonomi-, finans-, industri- og handelspolitik.

Et vigtigt aspekt af disse omlægninger i fagsektorerne er tendensen til at prioritere opbygningen af og vedligeholdelsen af de nordiske netværk på bekostning af samarbejdet på politisk beslutningsniveau. Denne tendens vil forstærkes, når EOS-aftalen kommer i funktion, hvorved en række vigtige politikområder helt eller delvis overføres til en beslutningsstruktur uden for den nordiske. Samtidig konstateres imidlertid tendensen til at nedprioritere indsatsen over det budget, som er en forudsætning for at holde det nordiske netværk funktionsdygtigt.

Samlet set forekommer ministerrådets strategi for det nordiske samarbejde således at være præget af modstridende signaler.

Udvalget skal illustrere disse generelle bemærkninger med nogle kommentarer til udviklingen på vigtige økonomiske samarbejdsområder.

2. Industripolitik

På det industripolitiske område har ministerrådet således allerede sidste år anmeldt, at man ville fremlægge et ministerrådsforslag om det fremtidige nordiske næringspolitiske samarbejde. Det fremgår ikke direkte af beretningen, hvilken behandling ministerrådet har givet spørgsmålet, men et ministerrådsforslag er endnu ikke præsenteret.

Det fremgår imidlertid, at industriministrene har afgivet en fremstilling vedrørende arbejdet i Nordisk Industrifond med det formål at koncentrere virksomheden og at effektivisere organisationen. Fremstillingen bygger på den evaluering, som Statskontoret har gennemført af fonden og følger visse af konklusionerne herfra op.

Samtidig konstateres det i beretningen, at "dermed afsluttes arbejdet med fondens udviklingsstrategi for årene efter 1992". Udvalget har imidlertid ikke konstateret, at ministerrådet har taget nogen klar stilling til den virksomhedsplan, som fonden udarbejdede i efteråret 1990, og som ministerrådet senere tilkendegav, at man ville tage stilling til i 1991.

Udvalget konstaterer endvidere, at ministerrådet dermed indirekte tilkendegiver, at man ikke har til hensigt at sikre industrien repræsentation i fondens styrelse, således som udvalget tidligere har foreslået, og som støttes af evalueringsrapporten fra Statskontoret.

Budgetmæssigt har bevillingerne til Nordisk Industrifond været faldende gennem de seneste år og vil med de signaler, som samarbejdsministrene er kommet med, yderligere falde fra 1992 til 1993, hvor bevillingerne fra økonomisk handlingsplan bortfalder. Industriministrene har i ovennævnte fremstilling taget den stilling, at fondens fremtidige aktiviteter "indebærer uforandrede tilskud af midler fra ministerrådets budget", men meget hensigtsmæssigt glemt at angive, hvilket af nedskæringsårene 1990 til 93, som er udgangspunktet for dette.

Udvalget havde forventet, at industriministrene havde taget klarere politisk stilling til fordel for et udbygget nordisk næringspolitisk samarbejde, således at dette kunne have indgået med vægt i programmet for det nordiske samarbejde efter 1992.

3. Handelspolitik

På det handelspolitiske området konstaterer udvalget, at det store projekt om grænsekontrol nu er afrapporteret (Nordiske seminar- og arbejdsrapporter 1991:547). Rapporten indeholder en værdifuld kortlægning af samtlige love og regler, som udløser en grænsekontrolprocedure. Man har endvidere kortlagt såvel erhvervslivets som myndighedernes holdninger til behovet for reglerne og til de omkostninger, som er forbundet med dem. Ikke overraskende afspejler rapporten modsætningerne mellem myndighedernes ønske om kontrol og virksomhedernes ønske om at undgå omkostninger.

Ministerrådet gengiver i beretningen en række forslag til yderligere forenklinger på basis af rapporten, som vil kunne gennemføres teknisk, "hvis den politiske vilje er til stede". Samtidig konstateres det, at myndighederne generelt har det synspunkt, at der ikke er store muligheder for at gennemføre forenklinger i nordisk regie, særligt ikke eftersom EØS- aftalen i fremtiden bør danne rammen for det videre arbejde.

Budgetmæssigt skæres det handelspolitiske samarbejde væsentligt ned i 1992, hvilket formentlig vil forringe mulighederne for at arbejde videre med realiseringen af de foreslåede forenklinger og med at holde det udarbejdede katalogmateriale á jour.

Udvalget forudsætter, at den politiske vilje til gennemførelse af yderligere forenklinger af grænseprocedurerne er tilstede og lægger derfor vægt på, at de fremlagte forslag gennemføres snarest. Udvalget er endvidere enig med ministerrådet i, at materialet bør holdes á jour som et arbejdsredskab både for det nordiske samarbejde og for arbejdet inden for EØS-aftalen.

4. Økonomi- og finanspolitik

Udvalget konstaterer, at finansministrene har valgt ikke at fremlægge et eget ministerrådsforslag om det økonomiske samarbejde efter 1992, men nøjes med at afgive en rapport til samarbejdsministrene herom.

I rapporten fremhæver finansministrene betydningen af informationsudveksling, projektsamarbejde, udveksling af synspunkter i uformelle drøftelser og samarbejde i netværk, samtidig med at der lægges vægt på, at disse aktiviteter ikke kræver budgetmidler af særligt omfang.

Udvalget finder det mærkværdigt, at de økonomiske handlingplaners millionsatsninger og de tilsvarende politiske satsninger i arbejdsprogrammet Norden i Europa 1989-92 ikke har kunnet følges op på en mere ambitiøs måde.

Samtidig konstateres, at finansministrene i november besluttede at udsætte beslutningen om et nordisk initiativ til oprettelse af en finansieringsmekanisme for Baltikum, idet man har ønsket at udrede de tekniske løsninger yderligere.

5. Nordisk Råds udtalelse nr 5/1991

Økonomisk Udvalg skal kort kommentere ministerrådets bemærkninger til denne udtalelse, som blev vedtaget på forslag af Økonomisk Udvalg.

Udvalget konstaterer, at ministerrådet ikke fremlægger et nyt revideret og udbygget samarbejdsprogram for Baltikum til 40. session, og finder derfor ikke, at ministerrådet lever op til ønsket om en "løbende udbygning" og "sikring af den langsigtede finansiering" af planen.

Udvalget har bemærket, at ministerrådet har gennemført en evaluering af NOPEF, og at spørgsmålet om den videre finansiering af det nordiske samarbejde om eksportfremme ikke mindst i Østeuropa vil blive drøftet i forbindelse med budgettet for 1993. Udvalget afventer denne diskussion.

Udvalget finder udtalelsen om bistandssamarbejdet og en eventuel revision af Københavnskonventionen kryptisk. Man har besluttet først at se på substansen, hvilket udvalget finder naturligt, men hvorfor har man ikke slutført overvejelserne, og hvornår vil man gøre det? Og betyder det forhold, at man afventer beslutningen om nedsættelse af et fagministerråd for de bistandsansvarlige ministre, at en sådan beslutning nu omsider er nært forestående?

6. Udvalgets konklusion

Økonomisk Udvalgs flertal foreslår, at Budgetudvalget, for så vidt angår de dele, som falder på Økonomisk Udvalgs område, indstiller til Nordisk Råd, at rådet tager beretningen til efterretning.

Stockholm, den 31. januar 1992

For Økonomisk Udvalg

Anneli Jäätteenmäki
Formand

Mindretallsmerknad:

Mindretallet *Carl I. Hagen* kan ikke slutte sig til flere av de kritiske merknader om forsigtighet og tilbakeholdenhet fra ministerrådets side. I en tid da hele Nordisk Råds eksistensberettigelse og fremtid etter 1992 skal drøftes ville det vært unaturlig om ministerrådet hadde utvist større aktivitet.

BIHANG 2

Juridiska utskottets uttalande över Nordiska ministerrådets berättelse 1991 (C 1)

1. Innledning

Nordisk Råds presidium har henvist Nordisk Ministerråds beretning for det nordiske samarbeidet til Nordisk Råds 40. sesjon 1992 til Juridisk utvalg til uttalelse.

Utvalget har behandlet beretningen på sine møter den 30. og 31. januar 1992 i Stockholm. Utvalget har tatt stilling til de kapitler som angår utvalgets ansvarsområder og enkelte andre områder som er av særlig interesse. Utvalget har således behandlet deler av kapittel II, kapitlene III, IV, V, VI samt deler av kapittel VII.

Meddelelsene om Nordisk Råds rekommandasjoner er inkludert i Ministerrådets beretning under de respektive kapitlene. Juridisk utvalg har valgt å behandle disse meddelelsene i tilknytning til hvert kapittel i beretningen. Rekommaqndasjoner som foreslås avskrevet er behandlet i særskilte betenkninger.

Kapittel 2 - Overordnede spørsmål

2.1 Den internasjonale dimensjon

Ministerrådet konstaterer at utviklingen i Europa, herunder den kommende EØS-avtalen har satt sitt sterke preg på det nordiske samarbeidet i 1991. På en rekke områder er det truffet beslutninger med relevans for det nordiske samarbeidet. Videre har Ministerrådets arbeidsprogram for Baltikum og Østeuropa fått full virkning i løpet av 1991. Juridisk utvalg vil kommentere de aktuelle tiltakene i tilknytning til behandlingen av de respektive kapitlene i beretningen.

2.2 *Passkonvensjonen*

I sin betenkning over C 2 for 1991 vedtok Rådet følgende uttalelse om passkonvensjonen:

" Å fortsette arbeidet med å sikre den nordiske passoverenskomsten etter at kontrollen ved EFs indre grenser opphører".

Juridisk utvalg kan med tilfredshet konstatere at det nå synes å være oppnådd politisk enighet om håndteringen av den nordiske passkonvensjonen i forhold til EFs grensekontrollkonvensjon. Juridisk utvalg har ved flere anledninger drøftet disse spørsmål med de nordiske justisministrene - senest i Mariehamn i november 1991. Utvalget har herunder sagt seg tilfreds med de anstrengelser som er gjort for at passkonvensjonen kan opprettholdes uten endringer.

2.3 Flyktninge- og migrasjonsspørsmål

I sin betenkning over C 2 for 1991 vedtok Rådet følgende uttalelse om flyktningesamarbeidet: "å intensivere vurderingene av flyktningepolitiske strategier".

Juridisk utvalg har tidligere uttrykt sin anerkjennelse over at det nordiske samarbeidet om flyktninge- og migrasjonsspørsmål er kommet inn i veletablerte former. Av virksomhetsberetningen går det fram at det i løpet av 1991 har vært betydelig aktivitet både i samrådsgruppen for flyktningespørsmål og i kontaktgruppen for migrasjonsspørsmål. Utvalget konstaterer at samrådsgruppen har utformet et politisk grunnlag for samarbeidet og framtidige arbeidsoppgaver i flyktningepolitiske spørsmål i C 2-dokumentet. Utvalgets synspunkter vil derfor bli tatt inn i kommentarene til C 2-dokumentet.

Ministerrådet opplyser at Danmark har undertegnet og ratifisert EF-landenes konvensjon om fastsettelse av hvilken stat som er ansvarlig for behandlingen av en asylsøknad som innleveres i en EF-stat (Dublin-konvensjonen). Utvalget konstaterer med tilfredshet at regjeringene vil vurdere nærmere hvordan de øvrige nordiske landene innenfor eksisterende lovverk kan bedre det nordiske samarbeidet med sikte på å motvirke at det blir søkt om asyl i et nordisk land etter avslag i et annet. Utvalget imøteser neste års beretning om hvordan dette arbeidet går.

2.4. Nordisk Råds rekommandasjoner

2.4.1 *Rek. 16/1991/j angående gjennomgang av Helsingforsavtalen (A 945/j)*

Utvalgt konstaterer at Ministerådet hittil ikke har foretatt seg noe i anledning av rekommandasjonen. Det understrekes i betenkningen at rekommandasjonen forutsetter en grundig gjennomgang av Helsingforsavtalens form og innhold, og at det ikke vil være meningsfullt å innlede dette arbeidet før den pågående diskusjonen om det nordiske samarbeidet etter 1992 er avsluttet. Ministerrådet viser videre til at det vil bli lagt fram et ministerrådsforslag om det nordiske samarbeidet etter 1992 til Rådets 40. sesjon. Etter Rådets behandling av dette ministerrådsforslaget samt en rapport fra statsministrene som også vil bli presentert for Nordisk Råd ved 40. sesjon, vil det etter Ministerrådets oppfatning finnes et sikrere grunnlag til å ta stilling til rekommandasjonen. Ministerrådet vil være villig til å gå videre med behandlingen av rekommandasjonen etter sesjonen.

Utvalget vil understreke at rekommandasjonen først og fremst tar sikte på en teknisk gjennomgang av Helsingforsavtalen (se Juridisk utvalgs betenkning til *A 945/j*). Men samtidig bør det også foretas en innholdsmessig revisjon av avtalen. Utvalget er således enig i Ministerrådets vurdering under de nåværende omstendigheter. Utvalget tar meddelelsen til etterretning, og avventer ny meddelelse ved neste års beretning.

2.4.2 *Rek. 17/1991 angående endringer i Helsingforsavtalens artikkel 1 og 45 (A 945/j)*

I likhet med det som ble meddelt under Rek. 16/1991/j avventer Ministerrådet Nordisk Råds behandling av Ministerrådsforslaget om det nordiske samarbeidet etter 1992, før denne rekommandasjonen tas opp til behandling.

Juridisk utvalg er enig i at det synes mest hensiktsmessig å behandle Rek. 16/1991 og Rek. 17/1991 under ett. Utvalget tar meddelelsen til etterretning og imøteser ny meddelelse ved neste års beretning.

2.4.3 *Rek. 42/1991/j angående kunnskapsoverføring til bl.a. Baltikum vedrørende parlamentarisme og demokrati (A 921/j)*

Nordisk Ministerråd meddeler at hjelp til oppbygging av demokratiske strukturer inngår som et prioritert område i kriteriene for utdeling av Ministerrådets Baltikum/Østeuropapulje.

Av meddelelsen går det fram hvilke konkrete tiltak innen demokratioppbygging og parlamentarisme som er foretatt i beretningsåret. Etter utvalgets oppfatning er dette områder der en kan oppnå gode resultater med relativt beskjedne midler. Men det er viktig at det finnes en plan for innsatsene. Under en studiereise som utvalgets formann og nestformann foretok i desember 1991 fikk man det klare inntrykk at det er behov for støtte på flere områder, spesielt innen lovgivningssektoren. Man fikk imidlertid også det inntrykk at den hjelp som ytes på disse områdene fra de enkelte land, og fra internasjonale organisasjoner, ikke alltid kan nyttes fullt ut på grunn av manglende koordinering. Utvalget vil i den forbindelse minne om ordlyden i rekommandasjonen, "... å kartlegge behovet for og å utrede mulighetene for kunnskapsoverføring". Utvalget ber om at Ministerrådet starter denne kartleggingen snarest.

Utvalget tar meddelelsen til etterretning, og avventer ny meddelelse ved neste års beretning.

2.4.4 *Rek. 43/1991/j angående støtte til demokratiseringsbestrebelsene og det internasjonale samarbeidet i bl.a. Baltikum (A 928/j)*

Ministerrådet meddeler at hjelp til oppbygging av demokratiske strukturer inngår som et prioritert område i kriteriene for utdeling av Ministerrådets Baltikum/Østeuropa-pulje. Det opplyses at det er gitt støtte til en rekke initiativer på dette området. Forøvrig vises til meddelelse om rekommandasjon nr 42/1991.

Av meddelelsen går det fram at når det gjelder de frivillige organisasjoner, er det gitt støtte til en konferanse i Foreningen Nordens regi, hvis formål er å kartlegge hvilke frivillige orgnisasjoner som finnes og diskutere deres rolle i det framtidige samarbeide med Baltikum og Østeuropa.

Juridisk utvalg kan konstatere at arbeidet med de to første punktene i rekommendasjonen, er kommet igang. Utvalget imøteser neste års meddelelse om resultatene av de nevnte kartleggingstiltakene. Når det gjelder siste punkt i rekommandasjonen, om å ta initiativ til å opprette støtteordninger, går det ikke fram av meddelelsen om slike initiativer er tatt i løpet av 1991.

Utvalget tar meddelelsen til etterretning, og avventer ny meddelelse ved neste års beretning.

Juridisk utvalg konstaterer med tilfredshet at visumspørsmålet er gjenstand for fortløpende vurderinger i de nordiske land, og at visumtvangen avskaffes når det finnes grunnlag for dette. Etter Ministerrådets opplysning er det fortsatt endel land i det aktuelle området der visumkravet fortsatt består. Utvalget mener på denne bakgrunn at rekommandasjonen bør opprettholdes. Utvalget tar meddelelsen til etterretning, og avventer ny meddelelse ved neste års beretning.

2.4.5 *Rekommandasjoner som foreslås avskrevet*

Rek. nr 20/1989/j angående intensivert overvåkning av boikottlovgivningen mot Sør Afrika (A 854/j)
Rek. nr 19/1991/j angående endringer i Helsingforsavtalen (B 118/j)
Rek. nr 46/1991/j angående avskaffelse av visumtvang mellom Norden og Øst-Europa

Kapittel III - Lovgivningssamarbeidet

3.1 Innledning

Juridisk utvalg kan med tilfredshet konstatere at Ministerådet også i 1991 har hatt særlig oppmerksomhet rettet mot det moderniserte nordiske lovgivningsprogrammet. Lovgivningsprogrammet drøftes jevnlig i utvalgets møter med Ministerrådet, senest under møtet med justisministrene i november 1991, der bl.a. lovgivningsprogrammets framtid var på dagsorden. Det er utvalgets oppfatning at det nordiske lovgivningssamarbeidet må endre karakter i framtiden på de områder som kan omfattes av en eventuell EØS-avtale. I stedet for isolert nordisk lovharmonisering, vil en i stedet måtte konsentrere seg om å samstemme de nordiske synspunktene. På områder som ikke vil omfattes av en eventuell EØS-avtale, kan det tradisjonelle nordiske lovharmoniseringssamarbeidet fortsette.

Beretningen om lovgivningssamarbeidet gir etter utvalgets oppfatning en grundig oversikt både over nasjonale og nordiske aktiviteter på lovgivningssektoren. Utvalget vil i det følgende innskrenke seg til å framheve de områdene som er av spesiell interesse for juridisk utvalg.

3.2 Familierett

Utvalget kan med tilfredshet notere at det nordiske lovgivningssamarbeidet på det familierettslige området går i retning av stadig større nordisk rettsenhet. Utvalget har tidligere ved flere anledninger understreket behovet for at de familierettslige reglene blir så likeartet som mulig, i en tid med økende mobilitet i befolkningen. Arbeidet med revisjon av ektenskapskonvensjonen er omtalt i pkt. 3.5. nedenfor.

Når det gjelder Europa-konvensjonen og Haag-konvensjonen om bortførelse av barn, konstaterer utvalget at samtlige nordiske land nå enten har ratifisert disse konvensjoner eller forbereder ratifikasjon.

3.3 Forbrukerrett

Juridisk utvalg konstaterer med tilfredshet at det har vært relativt stor lovgivningsaktivitet på forbrukerområdet i 1991. Det er utvalgets oppfatning at forbrukerretslige spørsmål kommer til å få alt større betydning i framtiden. Utvalget er enig med Ministerrådet at man bør søke å få så stor nordisk rettsenhet som mulig på dette området, for at nordiske synspunkter skal kunne få gjennomslagskraft i

forhold til utviklingen i EF. Når det gjelder to rekommandasjoner på det forbrukerrettslige området, vises til pkt. 3.6.2. og 3.6.3. i C l-dokumentet.

3.4 Miljøskader

Juridisk utvalg har tidligere interessert seg for spørsmål om erstatningsreglene ved miljøskader. Dette spørsmålet var sist oppe til drøftelse i møtet med justisministrene i november 1989. Utvalget kan med tilfredshet konstatere at det både i Danmark og Finland nå foreligger lovforslag om erstatning ved miljøskader, og at det i Norge og Sverige allerede finnes lovregler som spesielt regulerer disse problemer. Utvalget ber om at Ministerrådet ved neste års beretning opplyser om i hvor stor grad de nordiske lovene om erstatning ved miljøskader er harmonisert.

3.5 Nordisk Råds uttalelser

Juridisk utvalg konstaterer at embetsmannskomiteen for lovgivningsspørsmål har nedsatt en arbeidsgruppe for å påbegynne forberedelsene til en revidering av den nordiske ekteskapskonvensjonen av 1931. Spørsmålet var på dagsorden for møtet mellom juridisk utvalg og justisministrene i november 1991. Herunder gikk det fram at det ikke har vært noen møter i arbeidsgruppen i 1991, men at neste møte planlegges til begynnelsen av 1992.

Utvalget konstaterer forøvrig at arbeidsgruppen mener at samvær og omsorg for barn bør ha høyeste prioritet, hvilket utvalget også kan slutte seg til. Det kan i den forbindelse vises til juridisk utvalgs uttalelse over C 1 for 1990. Utvalget beklager at det har vært stillstand i dette viktige arbeidet i 1991, og imøteser neste års beretning om framdriften i arbeidet.

3.6 Nordisk Råds rekommandasjoner

3.6.1 *Rek. 9/1991 angående lovgivningssamarbeide innen bio- og genteknologi (A 939/j)*

Ministerrådet framhever at spørsmålene om bio- og genteknologiens anvendelse berører mange ministerier i de nordiske landene. I meddelelsen her er det bare tatt med de områder som hører under justisministrenes ansvarsområder, dvs. spørsmål i forbindelse med fortplantningsteknologi. Ved forberedelsene av lovgivning om kunstig befruktning har det vært kontakter mellom de nordiske landene, og visse spørsmål har vært gjenstand for nordiske diskusjoner. Samtlige land, bortsett fra Island har nå lovregler på området.

Juridisk utvalg konstaterer at rekommandasjonen også omhandler lovgivningssamarbeide innen industri, landbruk, miljø og det medisinske området. Utvalget tar meddelelsen til etterretning og avventer ny meddelelse ved neste års beretning om hvor langt en er kommet i samarbeidet på alle de nevnte områder.

3.6.2 *Rek. 10/1991 angående lovgivning om gjeldssanering (A 922/j)*

Av meddelelsen går det fram at det i samtlige land med unntak av Island enten er vedtatt eller er under forberedelse lovgivning om gjeldssanering for privatpersoner. Det går videre fram at de nordiske landene holdt et felles møte i oktober 1991 for å utveksle erfaringer og diskutere ulike synspunkter på problemer som knytter seg til en lovgivning på området.

Utvalget tar meddelelsen til etterretning og avventer ny meddelelse ved neste års beretning.

3.6.3 *Rek. 11/1991/j angående lovgivning om gruppesøksmål (A 923/j)*

Av meddelelsen går det fram at det ble satt igang en utredning i Sverige i 1991 som skal overveie mulighetene for å innføre regler om gruppesøksmål ved svenske domstoler. Når den svenske utredningen er ferdig, vil saken tas opp til ny vurdering i de nordiske landene.

Utvalget tar meddelelsen til etterretning og avventer ny meddelelse ved neste års beretning.

3.6.4 *Rek. 14/1991/j angående stemmerett for nordiske statsborgere ved parlamentsvalg i annet nordisk land*

Av meddelelsen går det fram at spørsmålet om å nedsette en nordisk arbeidsgruppe ble diskutert ved et møte i oktober 1991. Spørsmålet vil komme opp til nye drøftinger.

Utvalget tar meddelelsen til etterretning og avventer ny meddelelse ved neste års beretning.

3.6.5 *Rekommandasjoner som foreslås avskrevet*

Rek. nr 43/1988 angående samarbeide om kriminalitetsetterforskning
Rek. nr 8/1990 angående samnordisk våpenlovgivning
Rek. nr 15/1991 angående Nordisk råd for forskning i europeisk integrasjonsrett

Kapittel IV - Forbrukerpolitikk

Juridisk utvalg konstaterer at de prioriterte områdene i 1991 har vært forbrukernes sikkerhet, forbrukernes økonomiske og rettslige interesser, forbrukerutdannelse og informasjon, samt forbrukerinnflytelse. Samarbeidsområdene er i samsvar med forbrukerområdets program for 1989, som løper ut i 1992. Tilsvarende områder finnes i EFs treårige handlingsplan for forbrukerpolitikk for 1990-92.

Ministerrådets beretning gir etter juridisk utvalgs mening en god oversikt over virksomheten i 1991. Det går fram av beretningen at det er utført en rekke prosjekter og annen aktivitet innen de ulike områdene. Utvalget vil i det følgende nøye seg med å kommentere aktiviteter som er av særlig interesse.

Utvalget konstaterer med tilfredshet at Ministerrådet også i 1991 har anvendt mange ressurser på å analysere konsekvensene for forbrukerområdet av den europeiske utviklingen og av EØS-avtalen. Juridisk utvalg kan slutte seg til Ministerrådets vurderinger om at det vil bli et intensivert behov for nordisk samarbeid på forbrukerområdet og for en styrking av den nordiske innsatsen på europeisk plan. Det kan i den forbindelse vises til at utvalget ved flere tidligere anledninger har uttalt behovet for at de nordiske land søker å opprettholde det høye ambisjonsnivået på forbrukersektoren i relasjon til den eruopeiske integrasjonen. Videre kan det vises til at juridisk utvalg tidligere har anmodet Ministerrådet om å prioritere nordisk deltakelse og påvirkning i det europeiske standardiseringsarbeidet, hvilket Ministerrådet har fulgt opp. Endelig kan utvalget vise til sin uttalelse over budsjettet for 1992, der utvalget uttrykker bekymring med at Ministerrådet reduserer budsjettet på forbrukersektoren til tross for at det vil være behov for å styrke sektoren med henblikk på den europeiske integrasjonen.

Når det gjelder det nordiske miljømerket, konstaterer utvalget at rammen for det nordiske samarbeidet nå er ferdig, og at det er nedsatt 30 ekspertgrupper til å utarbeide kriterier for ulike produktgrupper. Juridisk utvalg har i løpet av året nøye fulgt utviklingen i arbeidet med å få det nordiske miljømerket ut på markedet. I tilknytning til den henvendelsen utvalget gjorde til Ministerrådet i oktober, vil utvalget understrekke betydningen av at merket snarest må komme ut på markedet, slik at troverdigheten til ordningen gjenopprettes. Utvalget er forøvrig kjent med at en nå har tatt initiativ til å samordne kriteriene for det nordiske miljømerket og EF's miljømerke. Utvalget forutsetter at denne samordning ikke vil forsinke arbeidet med å få det nordiske merket ut på markedet ytterligere. Utvalget imøteser neste års beretning om utviklingen i saken.

4.2 Nordisk Råds uttalelser

Av meddelelsen går det fram at Ministerrådet planlegger et seminar med deltakere fra de baltiske stater og de nordiske land i Tallinn våren 1992. Seminaret kommer bl.a. til å omhandle forbrukerorganisering, forbrukerlovgivning, prøvning av forbruksvarer og forbrukerforskning.

Juridisk utvalg konstaterer med tilfredshet at Ministerrådet har fulgt utvalgets anmodning, og at det nå foreligger konkrete planer om kontakt med Baltikum på forbrukerområdet. Etter utvalgets mening vil det planlagte seminaret være et viktig første skritt på veien til å styrke den forbrukerpolitiske kontakten mellom Norden og Baltikum.

Kapittel V - Næringsmidler

Ministerrådet opplyser at de sentrale spørsmål som er blitt drøftet i 1991 har tilknytning til næringsmiddellovgivning, kost og ernæring, toksikologi og risikovurdering, næringsmiddelhygiene, næringsmiddelkontrol, næringsmiddelanalyser samt drikkevann.

Juridisk utvalg konstaterer at de nevnte områder er i samsvar med det nordiske samarbeidsprogrammet som utvalget tidligere har gitt sin tilslutning til. Dette samarbeidsprogrammet løper ut i 1992.

Ministerrådets beretning for 1991 gir etter utvalgets oppfatning en grundig gjennomgang av de aktiviteter innen næringsmiddelområdet. Utvalget vil i det følgende nøye seg med å kommentere spørsmål som er av særlig interesse.

Ministerrådet opplyser at utviklingen i EØS-forhandlingene har gjort isolert nordisk lovharmonisering uaktuelt. Juridisk utvalg kan bemerke at lignende forhold gjør seg gjeldende på de fleste områdene som vil omfattes av en eventuell EØS-avtale. Dette medfører at man i det framtidige lovgivningssamarbeidet på næringsmiddelsektoren, som ellers på lovgivningssektoren, bør endre strategi. Etter utvalgets oppfatning bør hovedvekten legges på å samordne og harmonisere nordiske synspunkter på et tidlig stadium, slik at det kan presenteres en felles nordisk holdning i europeiske fora. Utvalget konstaterer med tilfredshet at denne strategi allerede har vært anvendt, og at nordiske holdninger har vist seg å bli retningsgivende på områder der EF-lovgivningen er på et forberedende stadium og der utfylling av rammedirektiver ennå mangler, eller der EF ikke har tatt initiativer. Utvalget har tidligere uttrykt tilfredshet med at Ministerrådet synes å ha lykkes i sitt arbeid med å få gjennomslagskraft for nordiske holdninger på europeisk plan.

Når det gjelder aktiviteter på nordisk plan, og som juridisk utvalg tidligere har beskjeftiget seg med, vil utvalget uttrykke sin tilfredshet med de initiativer som er tatt når det gjelder allergi og intoleranse overfor næringsmidler, kosten på sykehus og institusjoner, samt sammensetning av barnemat.

Kapittel VI - Likestillingssamarbeidet

6.1 Likestilling

Juridisk utvalg konstaterer at det nordiske likestillingssamarbeidet i 1991, i likehet med de foregående år, stort sett har fulgt handlingsplanen for likestilling som utvalget tidligere har gitt sin tilslutning til. Denne handlingsplanen har etter utvalgets oppfatning vært et hensiktsmessig verktøy i likestillingssamarbeidet. Det i handlingsplanen oppstilte budsjett og tidsplan bidrar til å synliggjøre om framdriften av de enkelte prosjekter er i samsvar med vedtatte planer. Av beretningen går det f.eks. fram at to av prosjektene er blitt forsinket.

I beretningen redegjøres for flere interessante prosjekter som har vært igang i 1991. Utvalget vil i den forbindelse særlig nevne likelønnsprosjektet. Utvalget har ved flere anledninger tidligere framhevet betydningen av at likelønnsproblematikken gis en sentral plass i likestillingsarbeidet. Det konstateres med tilfredshet at dette prosjeket synes å gå etter planene, og at Ministerrådet tar sikte på at sluttrapporten legges fram i forbindelse med Nordisk Forum 1994.

I beretningen gis det en oversikt over en rekke prosjekter innenfor andre sektorer som har et likestillingsperspektiv. Utvalget vil uttrykke sin anerkjennelse med at bestrebelsene om å integrere likestillingsarbeidet i andre sektorer synes å ha lykkes. Dette er imidlertid en kontinuerlig prosess, og det er utvalgets oppfatning at ÄK-JÄM også i årene framover bør ha et ansvar for å følge opp de øvrige sektorer innenfor Ministerrådet med tanke på å integrere likestillingsaspektet i samtlige aktiviteter.

Forøvrig konstaterer utvalget at forberedelsene til Nordisk Forum 1994 såvidt er kommet igang, og at de nordiske kvinneoganisasjonene har lagt fram forslag til tema og aktiviteter for Nordisk Forum. Utvalget vil i den forbindelse anmode Ministerrådet om å redegjøre nærmere for arbeidet med forberedelsene til Nordisk Forum ved neste års rapportering.

Endelig vil juridisk utvalg minne om at vi i C 1 for de to siste årene har bedt Ministerådet rapportere om konkrete nordiske og nasjonale likestillingstiltak som er en følge av BRYT-prosjektet. Årets C 1 inneholder ingen slik rapportering. Utvalget forventer at Ministerrådet følger utvalgets anmodning ved neste års beretning.

6.2 Nordisk Råds rekommandasjoner

6.2.1. *Rek. 12/1991/j om jevnere kjønnsfordeling i nordiske styrer, komiteer, utvalg, nemnder m.m. (A 938/j)*

Utvalget konstaterer at Ministerrådet har startet kartleggingen av andelen kvinner og menn i komiteer m.v. under Ministerrådet. Den kartleggingen som hittil er gjort viser nedslående resultater sett fra et likestillingsperspektiv. Det er åpenbart behov for en aktiv og bevisst innsats for å bedre på forholdene. Det er utvalgets oppfatning at dersom en skal ha forhåpninger om å nå de i rekommandasjonen oppsatte mål, må det tas beslutninger på høyt nordisk nivå. Utvalget støtter Ministerrådets forslag om å nedsette en arbeidsgruppe som dels gjør en fullstendig kartlegging av alle komiteer etc under Ministerrådet, og dels legger fram forslag til tiltak som kan føre til en jevnere kjønnsfordeling i overensstemmelse med den tidsramme som er oppstilt i rekommandasjonen.

Utvalget avventer neste års beretning om hvordan dette arbeidet utvikler seg.

6.2.2 *Rekommandasjoner som foreslås avskrevet*

Rek. nr 7/1990/j om internasjonalt samarbeide for likestilling mellom kvinner og menn (A 881/j)
Rek. nr 13/1991/j om Nordisk Forum 1994 (B 120/j)

Kapittel VII - Allmenkultur

7.1. Institusjoner

Utvalget konstaterer at Ministerrådet har tatt inn virksomhetsberetningene fra de institusjoner som finansieres over det nordiske budsjettet i årets C 1-dokument. Det medfører at utvalgene ikke behandler beretningene fra disse institusjoner særskilt, slik praksis har vært tidligere år.

Av beretningen om *Nordisk Samerråd*, som ligger under juridisk utvalgs ansvarsområde, går det fram at perioden først og fremst har vært preget av en internsjonalisering av arbeidet. Utvalget har ingen bemerkninger til beretningen. Juridisk utvalg er forøvrig orientert om at Samerådet i juni 1991 gjorde en henvendelse til Ministerrådet med anmodning om at samenes stilling som urbefolkning markeres i EØS-prosessen.

Juridisk utvalg vil til slutt bemerke at Ministerrådets redegjørelse forutsetter at det blir en EØS-avtale. Utvalget konstaterer at en EØS-avtale ennå ikke er undertegnet.

Særuttalelse fra Johan J. Jakobsen (Sp)

Dette medlem viser til at C 1 og C 2 refererer til EØS-avtalen som om det i dag foreligger en ferdigbehandlet avtale.

Ved avgivelsen av utvalgets uttalelse, 31. januar 1992, er situasjonen den at det ikke foreligger en ferdigforhandlet og godkjent EØS-avtale. De deler av en eventuell EØS-avtele som *er* forhandlet ferdig, foreligger dessuten ikke i oversatt utgave.

Dette medlem kan ikke slutte seg til den EØS-avtale som nå er i sikte. Dette medlem kan derfor heller ikke uten videre slutte seg til de konklusjonene om konsekvensene av en eventuell EØS-avtale for det videre nordiske samarbeid, som C 1, C 2 og det øvrige utvalg trekker.

Stockholm, 31. januar 1992

For Juridisk utvalg

Helge Adam Møller
Formann

BIHANG 4

Kulturutskottets uttalande över Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet (C 1)

1. Inledning

Nordisk Ministerråds beretning om det nordiske samarbeidet (C 1/1991) er av Nordisk Råds presidium henvist til Kulturutvalget til uttalelse. Utvalget har ved sitt møte 30. - 31. januar 1992 behandlet de deler av beretningen som vedrører utvalgets virksomhetsområder. Ministerrådets medelelser behandles i tilknytning til det enkelte virkomhetsområde. Rekommandasjoner som foreslås avskrevet behandles som vanlig i egne betenkninger. Ministerrådets beretning omfatter også institusjonenes virksomhetsberetninger. I Kulturutvalgets uttalelse til ministerrådets beretning om det nordiske samarbeidet for 1990 ble det uttrykt ønske om at antall ansatte ved de nordiske institusjonene ble oppgitt i de respektive virksomhetsberetninger. Dette ønsket er imøtekommet hva angår institusjonene på almenkultur- og utdanningsområdet, men ikke for de tunge og kostnadskrevende forskerinstitusjonene.

2. Overordnede spørsmål (C 1, kap. II)

2.1 Generelle synspunkter

Kulturutvalget konstaterer at Ministerrådets arbeidsprogram for Baltikum og Øst-Europa er fulgt opp gjennom diverse konkrete tiltak i 1991, bl.a. gjennom stipendieordningen for studerende og igangsettingen av de nordiske informasjonskontorene. Utvalget vil i særlig grad peke på den betydning informasjonskontorene umiddelbart har fått for formidling av kontakter og kunnskap mellom Norden og Baltikum. Det er også grunn til å vektlegge at de fellesnordiske institusjonene bidrar i vesentlig grad med ulike kulturtiltak overfor Baltikum, og at det her er kapasitet og ressurser som må utnyttes. Kulturutvalget konstaterer at Ministerrådets informasjonstiltak utenfor Norden synes å være i tråd med de anbefalinger og ønsker Nordisk Råd har gitt uttrykk for. Nordisk Råds informasjonssjef vil på anledning til å møte i referansegruppen som er nedsatt for å følge ministerrådets informasjonsinnsatser overfor Europa, og som består av sjefene for utenriksministerienes presse- og kulturavdelinger. Kulturutvalget har forøvrig merket seg at stedfortrederkomiteen overveier å utlokalisere administrasjonen av visse nordiske samarbeidsoppgaver fra ministerrådssekretariatet som ledd i effektiviseringen av ministerrådets virksomhet. Blant disse oppgavene nevnes Nordisk Kulturfond og visse støtte- og stipendiesystemer. Kulturutvalget regner med å få mulighet til å uttale seg om konkrete forslag til utlokalisering.

2. 2 Meddelelser om Nordisk Råds rekommandasjoner og uttalelser

Rek. nr 35/1991/k, Nordens år i Kalmar 1997

Ministerrådet meddeler at Kalmar kommune har nedsatt en politisk sammensatt styringsgruppe som skal lede arbeidet med jubileumforberedelsene, fra 1993 trolig med heltids ansatt prosjektleder. Det er også uttrykt vilje til å involvere representanter fra utenforstående organ, f. eks. Ministerrådet. Med bakgrunn i det brede omfang planleggingen så langt har fått, har Ministerrådet foreløpig ikke ønsket å gjøre utspill med tanke på økonomisk eller praktisk deltakelser i organiseringe av jubileet. I stedet er det utpekt en kontaktperson som skal følge det videre arbeidet. Med bakgrunn i ovennevnte vil Kulturutvalget avvente nærmere initiativ fra Ministerrådets side.

Rek. nr 45/1991/k, Stipendier for folkehøyskolestuderende fra Baltikum og Øst-Europa

Ministerrådet meddeler at rekommandasjonen er behandlet i FOVU, Styringsgruppen for folkeopplysnings- og voksenundervisningssamarbeid. Etter FOVU's mening har de nordiske folkehøyskoler meget fine muligheter for å tilby relevant undervisning og samver for studerende fra Øst-Europa, som gir de studerende viten og kunnskaper av verdi for oppbygging av de nye demokratier i øst. Det bør imidlertid etableres på, likeverdig grunnlag, slik at det skjer en reell kulturutveksling. Videre må en være oppmerksom på evt. språklige og økonomiske

barrierer under høyskoleoppholdet. FOVU vil fremover forsøke å støtte konkrete samarbeidsinitiativer, samtidig som det gjøres oppmerksom på at det allerede innenfor nåværende stipendieprogram er gitt tilskudd til opphold på folkehøyskoler. Kulturutvalget har merket seg FOVU's positive synspunkter på de muligheter folkehøyskolene representerer som ledd i utvekslingen med Baltikum og Øst-Europa. Det savnes imidlertid nærmere oversikt over hvilke konkrete samarbeidsinitiativer man tenker seg, og utvalget vil således avvente ny meddelelse om dette.

Rek. nr 47/1991/k, Kultursamarbeid med Baltikum og Øst- Europa

Ministerrådet meddeler at Ledningsgruppen for samnordisk kulturinformasjon i utlandet har undersøkt interessen for en utbygt kulturutveksling med Norden gjennom studiereiser til de tre baltiske hovedstedene og St. Petersburg. I perioden 1992-1996 har ledningsgruppen til hensikt å avsette en stor del av sin årlige planleggingsramme på 3 MDKK. til kulturprosjekt i Baltikum og trolig også i St. Petersburg. Ettersom behovet er meget stort har ledningsgruppen bedt om at rammen økes til 5 MDKK for å kunne forsterke den samnordiske kulturinformasjonen i det aktuelle området. En detaljert prosjektplan er under utarbeiding. Kulturutvalget vil så langt si seg tilfreds med det igangsatte planleggingsarbeide, bl.a. ministerrådets påpekning av det store behov for samarbeide og tiltak på kultursektoren i Baltikum og Øst-Europa. Utvalget ser således frem til ny meddelelse om de konkrete prosjekter som vil bli igangsatt fra 1992.

Avskrivning:

Utvalget foreslår avskrivning av rek. nr 32/1991/k, Informasjon om det nordiske samarbeidet utenfor Norden (jfr. separat betenkning).

3. Det almenkulturelle området (C 1, kap. VII)

3.1 Virksomheten

Det almenkulturelle området i det nordiske samarbeidet, liksom utdannings- og forskerområdene, er preget av en fomfattende virksomhet i de ulike institusjoner og fagkomiteer. Ministerrådets beretning gir ett godt bilde av denne virksomheten. Kulturutvalget beklager imidlertid å måtte konstatere at utvalgets henstilling om å få en redegjørelse for hvordan barn som særskilt målgruppe er tatt hensyn til i de nye kunstkomiteers arbeide ikke er imøtekommet. Utvalget har også fremsatt et sterkt ønske om at navnet på ungdomskomiteen endres til barne- og ungdomskomiteen. I avsnittet om Nordisk Ungdomskomite er ikke målgruppen barn i det hele tatt nevnt. Kulturutvalget vil derfor, under henvisning både til tidligere fremsatte henstillinger og til Kulturhandlingsplanens forutsetninger, på nytt understreke behovet for en synliggjøring og opprioritering av barnas plass også i det nordiske kultursamarbeidet. Mye gjenstår før det er funnet en løsning på de problemer som knytter seg til det nordiske mediesamarbeidet, bl.a. hva angår opphavsrettslige spørsmål. Kulturutvalget noterer seg at ministerrådet ikke synes å ha tatt nye initiativer i saken, og imøteser derfor konkrete utspill i 1992. Kulturutvalget kan med glede konstatere at nordisk kunstnersentrum på Dalsåsen

i Fjaler i Norge, den såkalte Fagerheimstiftelsen, nå vil komme i drift bl.a. gjennom årlige bevilgninger fra ministerrådet fra og med 1992.

3.2 Meddelelser om Nordisk Råds rekommandasjoner og betenkninger

Rek. nr 33/1991/k, Samarbeid om nordisk håndverk og husflid

Nordisk kunst- og kunstindustrikomite har konstatert at det arbeid som må gjøres for å oppfylle rekommandasjonens målsetninger forutsetter en prosjektansatt utreder, og at finansiering for dette ikke forelå innen komiteens budsjett. Ministerrådet peker for sin del på et prosjekt som ble gjennomført i 1987-1988 for å kartlegge mulighetene for en kunnskapsbank om håndverk. Prosjektet fortsatte ikke av økonomiske årsaker, og etter Ministerrådets oppfatning er en særskilt utredning som i første rekke fokuserer på inventering og samordning av dokumentasjonsbehovene med hensyn til håndverks- og husflidsområdet ikke nødvendig. Kulturutvalget kan ikke se at Nordisk kunst- og kunstindustrikomite eller Ministerrådet har initiert tiltak som kan sies å ha oppfyllt noen del av rekommandasjonens målsetninger. Utvalget vil derfor avvente ny meddelelse fra Ministerrådet med sikte på konkrete tiltak.

Rek. nr 34/1991/k, Forsøksprosjekt Radio Scandinavia

Ministerrådet uttaler i sin meddelelse at det både økonomisk og kultur- og programpolitisk vil være sørdeles verdifullt med et økt samarbeid mellom de nordiske lands kortbølgetjenester, og at slik virksomhet vil være til gavn for de nordiske lands profil overfor omverdenen. Ministerrådet finner det derfor desto mer overraskende at radioselskapene har meddelt at man ikke vil være i stand til å bidra med egne ressurser ved gjennomføring av en slik foreslått forsøksvirksomhet, som i såfall måtte bygge på bidrag fra Ministerrådets side alene. Forutsetningene er derfor ikke tilstede for ministerrådets deltagelse i prosjektet. Kulturutvalget finner ikke Ministerrådets begrunnelse for å avskrive rekommandasjonen tilfredstillende, og forventer at det blir foretatt nye undersøkelser med sikte på en mulig oppfyllelse av rekommandasjonens målsetninger. Utvalget imøteser således ny meddelelse fra Ministerrådet.

Avskrivning:

Utvalget foreslår avskrivning av rek. nr 14/1990/k, Nordisk kunst- og kultursenter i Nuuk (jfr. separat betenkning).

4. Utdannelse (C 1, Kap. VIII)

4.1 Virksomheten

Utvalget konstaterer at arbeidet på utdannelsesektoren er i overensstemmelse med overordnede målsettinger. Utvalget vil understreke betydningen av den europeiske dimensjonen i utdannelsesamarbeidet. Kulturutvalget vil få minne om at man i siste års betenkning over Ministerrådets årsberetning henstilte om at

man i årets beretning måtte få en samlet oversikt over stipendie- og utvekslingsprogrammene på utdanningsområdet med aktuelle statistiske oppgaver.

4.2 Meddelelser om Nordisk Råds rekommandasjoner og uttalelser

Avskrivning:

Utvalget foreslår avskrivning av rek. nr 38/1991/k, Nordisk utdanningsfellesskap (jfr. separat betenkning).

5. Forskning og høyere utdanning (C 1, kap. IX)

5.1 Virksomheten

Kulturutvalget vil fremheve betydningen av at nordisk samarbeid som er organisert og finansiert av fellesnordiske midler skal supplere og videreutvikle det omfattende samarbeidet som eksisterer. Sterke nasjonale satsninger innen høyere utdanning og forskning må også gjenspeile seg i de fellesnordiske tiltak. Mobilitetsfremmende tiltak og samarbeidsaktiviteter må således utvikles med sikte på å kunne nytte de enkelte lands fortrinn i en større, internasjonal sammenheng.

5.2 Nordisk Råds rekommandasjoner og uttalelser

Rek. nr 13/1989/k, Utdannings- og praktikantutvekslingssamarbeid med EF

(Behandlet under kap. X, Arbeidsmarked, i C 1-dokumentet) I årsberetningen for 1990 avga ministerrådet nasjonale rapporter om oppfølgingen av rekommandasjonen, hvilket utvalget ga uttrykk for var meget tilfredsstillende. Oppfølgingen på nordisk plan var imidlertid ikke kommet i gang, og ministerrådet meddeler nå at av hensyn til EEA- forhandlingene er det heller ikke i 1991 iverksatt nordiske tiltak på området. Det forventes at de nordiske EFTA-landene i tillegg til Erasmus-programmet vil delta i EF's utvekslingsprogrammer for unge arbeidssøkere og praktikanter innenfor rammene av EEA-avtalen etter beslutning i de enkelte land. Det overveies også om det nordiske ungdomsutvekslingsprogrammet Nordjobb skal gis en relasjon til EF's programmer. Kulturutvalget ønsker å avvente resultatene av de forhold som her er nevnt, og imøteser således en ny meddelelse fra Ministerrådet.

Rek. nr 30/1991, Nordplans fremtidige virksomhet

Nordplan er blant de institusjoner som vurderes i forbindelse med arbeidsprogrammet for endret finansiering og organisering av kultursektorens organer. Utover dette er det ingen ting i Ministerrådets meddelse som viser at det er tatt særskilt initiativ for Nordplans del for å sikre den videre virksomhet innenfor de rammer rekommandasjonen forutsetter. Kulturutvalget imøteser derfor ny meddelelse fra Ministerrådet spesielt hva angår Nordplans fremtidige virksomhet.

Rek. nr 31/1991, Arbeidsprogram for endret finansiering av kultursektorens organer

Tre sakkyndiggrupper for henholdsvis almenkultur, utdanning samt forskning og høyere utdanning har i løpet av 1991 satt i gang arbeidet med å undersøke forutsetninger og muligheter for nye finansierings- og organisasjonsmodeller for kultursektorens institusjoner og samarbeidsorganer m.m. Ministerrådet akter å rapportere til Nordisk Råd om gjennomføringen av programmet gjennom sin årlige virksomhetsberetning C 1 og ved å avgi en statusrapport etter fireårsperioden 1991-1994 om de tiltak som er gjennomført og om planene for de kommende år. Om det i gjennomføringen av programmet blir aktuelt å ta stilling til forslag om nedlegging av en nordisk institusjon skal forslaget presenteres som ministerrådsforslag til Nordisk Råd. Med bakgrunn i rekommandasjonens prinsipielle betydning avventer Kulturutvalget ny meddelelse fra Ministerrådet før det tas stilling til avskrivning.

Rek. nr 37/1991/k, Samarbeidsprogram for høyere utdanning i Norden

Samarbeidsprogrammet ble vedtatt av ministerrådet i mars 1991, og vil i de kommende år utgjøre hovedgrunnlaget for utbyggingen av det nordiske utdannelsefellesskap innenfor høyere utdannelse. Ministerrådet meddeler at det er tatt skritt til forberedelse av en overenskomst om adgang til høyere utdannelse. En utredning om praktiske konsekvenser gjennomføres innen utkast til overenskomst sendes til høring ved de høyere utdannelseinstitusjoner, og et ministerrådsforslag antas å kunne foreligge til Nordisk Råds sesjon i 1993. Et utredningsarbeid er satt i gang vedr. merittevalueringer og eksamensgyldighet ved akademisk utdannelse, og en utredning som sikter mot fremleggelse av en plan for nordisk arbeidsdeling vedr. hele utdannelser eller deler av slike vil deretter bli iverksatt. Med hensyn til finansieringen av Nordplus-programmets utbygging vil Ministerrådet i forbindelse med budsjettfastsettelsen fra år til år ta stilling til om og i hvilket omfang denne skal finansieres nasjonalt. Ministerrådet vil rapportere om gjennomføringen av samarbeidsprogrammet gjennom sin årlige virksomhetsberetning. Kulturutvalget konstaterer at gjennomføringen av samarbeidsprogrammet synes å være igangsatt på en tilfredsstillende måte. Det må likevel fremholdes at det er langt frem før de mål som forutsettes i rekommandasjonen er oppnådd. Utvalget vil derfor avvente Ministerrådets redegjørelse om utviklingen i saken i en ny meddelelse.

Avskrivninger:

Utvalget foreslår avskrivning av rek. nr 12/1989/k, Datastøttet utdanning av teknikere og ingeniører; rek. nr 41/1989/k, Økt nordisk utdanningssamarbeid; rek. nr 46/1989/k, Tiltak for Nordplus-programmets gjennomføring; rek. nr 36/1991/k, Nordisk miljøforskningsprogram (jfr. separate betenkninger).

6. Utvalgets forslag

Under henvisning til hva som ovenfor er anført foreslås at Budsjettutvalget, forsåvidt angår de deler av beretningen som omfattes av Kulturutvalgets ansvarsområde, innstiller til Nordisk Råd om at beretning C 1/1991 tas til orientering.

Stockholm, 30. januar 1992

For Nordisk Råds kulturutvalg

Thea Knutzen
Formann

BIHANG 4

Miljöutskottets uttalande över Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet (C 1)

1. Inledning

Till miljöutskottet har av Nordiska rådets presidium för yttrande hänvisats Nordiska ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet - C 1/1992.

Utskottet har behandlat berättelsen vid sitt möte i Stockholm den 30 - 31 januari 1991. Därmed har utskottet tagit ställning till kapitel XIV, Miljövård, kapitel XV, Transport och kommunikation, kapitel XVI, Trafiksäkerhet, kapitel XVII, Jord- och skogsbruk, kapitel XVIII, Fiskeri och kapitel XIX, regionalpolitik, samt de inledande kapitlen i berättelsen och vissa delar av andra kapitel som varit av intresse för utskottet.

2. Ministerrådets kommentarer till fjolårets yttranden

I samband med fjolårets behandling av dokument C 1/1991 och C 2/1991 vidtog Nordiska rådet följande yttranden inom miljöutskottets verksamhetsområden:

1) att prioritera miljö i vid bemärkelse och fortsätta arbetet med att integrera miljöfrågorna i olika samarbetssektorer

2) att med hänsyn till de stora miljöproblemen i Sovjet och Baltikum och de begränsade resurserna måste stark prioritering och målinriktning av miljöinsatser ske. I första hand måste åtgärderna inriktas på de mest skadliga föroreningarna

3) att det största problemet är bristen på kapital, vilket försvåras av att de baltiska republikerna inte anses kreditvärdiga. De nordiska ländernas regeringar bör besluta om ytterligare en kreditordning inom ramen för Nordiska investeringsbanken, avseende mjukare villkor för miljöinsatser i Baltikum.

4) att ett ministerrådsförslag om nordisk handlingsplan för naturvård bör föreläggas Nordiska rådet innefattande åtgärder inom både miljösektorn och jord- och skogsbrukssektorn

5) att utarbeta en investeringsplan för den överordnade nordiska infrastrukturen

6) att utarbeta en finansieringsplan för investeringar i den överordnade infrastrukturen i Norden där hänsyn tas till alternativa finansieringsmöjligheter

7) att verka för en nordisk transportmarknad där cabotagetransporter är tillåtna både inom land- och flygtransporterna

8) att ministerrådet i fortsättningen skall prioritera arbetet inom trafiksäkerhetssektorn.

Ad första yttrandepunkten hänvisar ministerrådet till ministerrådsförslaget om 1992-budgeten, där det redogörs för dessa integrationsfrågor.

Miljöutskottet konstaterar att det också framgår av dokument C 1/1992 att miljöfrågorna i allt större mån integreras i sektorsarbetet. Utskottet antecknar detta med tillfredsställelse och betonar att miljöfrågorna till sin natur är tvärsektoriella och bör beaktas inom alla sektorer.

Ad den andra och tredje yttrandepunktena noterar utskottet att ministerrådet har engagerat sig i dessa frågor bl.a. genom Nordiska investeringsbanken och Nordiska projektexportfonden. Ytterligare noteras att frågan om mjukare villkor för miljöinsatser i Baltikum utreds för närvarande.

Ad den fjärde yttrandepunkten noteras att ministerrådet har tillsatt en arbetsgrupp för att utarbeta en handlingsplan för naturvård. Ytterligare noteras att ämbetsmannakommittén för jord- och skogsbuksfrågor har beretts tillfälle att delta i arbetet, samt att ett förslag till program förväntas föreligga under 1993.

Ad den femte och sjätte yttrandepunkten noterar utskottet att det i ministerrådets regi har genomförts ett arbete med uppgift att lägga fram ett förslag rörande angelägna investeringar i vägtrafikens och järnvägstrafikens infrastruktur samt alternativa finansieringsmöjligheter.

Ad den sjunde yttrandepunkten konstaterar ministerrådet att frågan om cabotage i alla transportformer ingår som en del i ministerrådets arbete med en nordisk transportmarknad. Utskottet noterar att vissa liberaliseringar och lättnader redan nu har gjorts.

Ad den åttonde yttrandepunkten visar ministerrådet sin prioritering av trafiksäkerhetsarbetet genom att inte skära ned bevillningarna till denna sektor under 1992. Utskottet noterar detta och upprepar sina tidigare uttalanden om trafiksäkerhetsarbetet att det under inga omständigheter får begränsas och att om nya initiativ tillkommer inom denna sektor måste också nya bevillningar komma till.

3. Miljövård

Miljöutskottet noterar ministerrådets redogörelse för arbetet inom miljösektorn under det gångna verksamhetsåret. Utskottet noterar med tillfredsställelse ministerrådets strävan att de nordiska länderna skall vara pådrivande i det globala miljöarbetet och att miljöhänsyn måste integreras i alla samhällspolitiska beslut.

Ytterligare noterar utskottet att arbetet inom miljösektorn har varit intensivt och mångfacetterad. Men det utskottet saknar i redogörelsen är ministerrådets redogörelse i grova drag för vilka resultat som har uppnåtts i arbetet med att förbättra miljön inom Norden samt Nordens närområden.

Utskottet föreslår att ministerrådet i nästa års C 1 tar hänsyn till detta.

4. Transport och kommunikation

Miljöutskottet noterar ministerrådets konstaterande att arbetet med att skapa en gemensam nordisk transportmarknad parallellt med utvecklingen inom EG är en av de viktigaste frågorna inom det nordiska transportsamarbetet, samt att en analys beträffande följderna av ingåendet av EES-avtalet har påbörjats.

Utskottet är av samma åsikt som ministerrådet, att dessa frågor är viktiga och att EES-avtalet kan ha oanade konsekvenser för den nordiska transportmarknaden.

Samtidigt betonar utskottet att arbetet med andra viktiga frågor inom sektorn inte får lida på grund av detta. Som exempel nämner utskottet inrättandet av ett nordiskt professorat i internationella transporter, som enligt redogörelsen inte har kunnat förverkligas på grund av bristande finansieringsmöjligheter, samt Nordiska rådets förslag om förstärkning av den nordiska transportforskningen, som har mött samma öde.

Utskottet har tidigare uttalat sig om att den nordiska budgeten inte skall bestämmas enlig schablonmässiga metoder utan med hänsyn till behov och nytta.

5. Trafiksäkerhet

Konsekvenserna av trafikolyckor är ett av vår moderna tids stora problem. Det mänskliga lidande som trafikolyckorna förorsakar låter sig inte mätas utifrån en finansiell måttstock, men de direkt mätbara kostnaderna uppgår till hundratals miljoner kronor varje år. Utskottet anser därför att ministerrådet även i fortsättningen skall se till att det nordiska trafiksäkerhetsarbetet kommer att finnas bland de högst prioriterade områdena.

Utskottet noterar att antalet trafikolyckor i Norden under åren 1985-1989 har varit nära nog konstant trots en ökning i antal motorfordon och transportarbete.

Detta vill utskottet tolka som att arbetet inom denna sektor, både nordiskt och nationellt, har visat resultat som bör verka uppmuntrande och föranleda en intensifiering av arbetet inom sektorn.

6. Jord- och skogsbruk

Miljöutskottet noterar ministerrådets redogörelse över arbetet inom jord- och skogsbrukssektorn.

Särskilt noterar utskottet ministerrådets konstaterande att flera lantbruksmiljöprojekt har igångsatts under verksamhetsåret och att miljömålsättningarna nu får allt större plats i den nationella jord- och skogsbrukspolitiken.

Utskottet har tidigare uttalat sig om att miljöövervakningen skall vara det som man skall prioritera högst inom denna sektor. Utskottet noterar därför med

tillfredsställelse de fyra prioriteringar som har gjorts i ministerrådets tilläggsprogram på jord- och skogbruksområdet dvs.

- koordinering av miljö- och lantbrukspolitiken
- miljöövervakning inom jord- och skogsbruket
- utsläpp av näringssalter m.m., samt
- skogsbruk och miljöhot.

7. Fiskeri

Miljöutskottet noterar redogörelsen för arbetet inom fiskerisektorn.

Särskilt noteras den utmärkta redogörelsen för fiskets utveckling i de nordiska länderna. Det framgår bl.a. av denna redogörelse att fiskerisektorn i Norden nu har stora problem på grund av minskade fångster.

Utskottet understryker att i stora delar av Norden är fisket en basnäring som hela samhällsstrukturen bygger på. Det måste därför anses angeläget att intensifiera det nordiska samarbetet inom sektorn i syfte att öka lönsamheten.

Denna åsikt är i enlighet med utskottets uttalande, bl.a. i samband med ministerrådets budget för 1992, att fiskerisektorn ännu inte har fått den plats i det nordiska samarbetet som den förtjänar med hänsyn till hur viktig den är.

8. Regionalpolitik

Utskottet noterar att i stället för de i *rekommendation nr 1/1990,* föreslagna handlingsplanerna har ministerrådet valt att utarbeta ett strategiprogram för det gränsregionala samarbetet för 1992-1994.

Utskottet konstaterar att ett strategiprogram som detta i och för sig inte behöver vara ett sämre verktyg i den regionala politiken än en handlingsplan. Skillnaden är att en handlingsplan vanligen framläggs som ett ministerrådsförslag, som Nordiska rådet därmed får möjlighet att yttra sig över på ett formellt sätt och som skall godtas av rådets generalförsamling. Det strategiprogram som nu presenteras är däremot en integrerad del av gällande samarbetsprogram på regionalområdet. Utskottet/rådet har därför inte haft möjlighet att påverka utformandet av strategiprogrammet.

Utskottet beklagar detta, speciellt med hänsyn till att utskottet inom det regionalpolitiska samarbetet prioriterar det gränsregionala samarbetet högst.

Eftersom utskottet inte har beretts möjlighet att påverka utarbetandet av strategiprogrammet vill utskottet här påpeka några punkter i programmet som utskottet antingen tillstyrker eller har en annan uppfattning än ministerrådet.

Redan i programmets sammanfattande kapitel konstaterar ministerrådet att man vill prioritera forsknings- och utvecklingsverksamheten även om budgetbevillningarna till den regionalpolitiska sektorn reduceras.

Denna utveckling motsätter sig utskottet starkt. Utskottet anser att man bör prioritera det gränsregionala samarbetet och då, om det behövs, på bekostnad av FoU-verksamheten. I detta sammanhang hänvisar utskottet till sitt betänkande över medlemsförslag *A 924/m* om fortsatta satsningar på det gränsregionala samarbetet.

I huvuddrag tillstyrker utskottet ministerrådets åtta kriterier som skall ligga till grund för det gränsregionala samarbetet.

Således anser utskottet, som ministerrådet, att Västnorden och Nordkalotten skall ges speciell prioritet inom det gränsregionala samarbetet. Däremot är utskottet inte överbevisat om att den aviserade regeln om 50% medfinansiering från andra instanser skall gälla. Utskottet anser att det är speciellt inom det gränsregionala samarbetet som de nordiska medlen behövs både för att initiera och driva gemensamma projekt inom regionerna. Utskottet upprepar här hänvisningen till sitt betänkande över medlemsförslag *A 924/m*.

Angående den internationella verksamheten anser utskottet att ministerrådet bör vara lyhört för att stärka samarbetsprojekt mellan vissa nordiska regioner och utomnordiska regioner. Här tänker utskottet speciellt på områden som Nordkalotten och Kolaområdet samt Västnorden (Grönland) och vissa regioner i Kanada.

Slutligen erinrar utskottet om *rekommendation nr 7/1991* angående transportsamarbete i Skagerrak-regionen och beklagar att ministerrådet inte anser det vara skäl att utpeka denna region som ett gränsregionalt samarbetsområde.

9. Övriga frågor

Miljöutskottet har också tagit del av redogörelsen av frågor som berör utskottets arbetsområden men som redogörs för i andra kapitel i berättelsen.

Med särskilt intresse har utskottet tagit del av redogörelsen om transporträtt och miljömärkning i kapitel III, om miljöutbildning i kapitel VIII, om miljöforskning i kapitel IX och om energi och miljö i kapitel XXII.

10. Utskottet

Med hänvisning till det ovan anförda föreslår miljöutskottet att Nordiska rådets budgetutskott i sitt betänkande över ministerrådets verksamhetsberättelse, C 1/1992, lägger vikt vid miljöutskottets anförda synpunkter.

Stockholm den 31 januari 1992

För miljöutskottet

Dorte Bennedsen
Förman

BIHANG 5

Socialutskottets uttalande över Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet (C 1)

1. Inledning

Till socialutskottet har för uttalande överlämnats ministerrådets berättelse C 1, vad gäller de allmänna inledande avsnitten, kapitel I-II samt vad gäller utskottets ämnesområden, kapitel X, XI, XII samt XIII.

Vad gäller inledningskapitlet noterar utskottet med tillfredsställelse den utveckling som ägt rum under år 1991 både till följd av förändringarna i Östeuropa, som möjliggjort erkännande av Estland, Lettland och Litauen som suveräna stater och det vidare europeiska integrationsarbetet. Utskottet delar självklart ministerrådets förhoppning att EES-avtalet skall göra de nordiska länderna delaktiga i det europeiska samarbetet på ett nytt och betydligt mer dynamiskt sätt.

Kapitlet om överordnade frågor innehåller bl.a. en redogörelse för försöksverksamheten med flerårig mål- och ramstyrd budgetering, som under 1991 bl.a omfattat Nordiska hälsovårdshögskolan, Nordiska institutet för odontologisk materielprovning och Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet (NIVA). Om NIVA sägs i arbetsmiljöavsnittet att försöksordningen bl.a. innebär en betydligt mera självständig verksamhet. Institutionen får sig tilldelad en viss ekonomisk ram för tre år och åtar sig att leverera en bestämd produkt, i NIVA:s fall att hålla ett bestämt antal kurser med ett bestämt antal deltagare. Det anses härigenom bli lättare att planlägga utbildningsverksamheten på längre sikt. Utskottet följer försäkringsordningen med intresse.

Mot bakgrund av att EES-avtalet inte innebär någon total avveckling av gränskontrollen och gränsformaliteterna mellan de nordiska länderna, anser ministerrådet att ansträngningarna härför bör fortsätta på nordiskt plan. På de punkter där existerande nordiska avtal går längre än EES-avtalet och ger nordiska medborgare förmåner som ej kommer att gälla medborgare i hela EES-området, finns fortsatt behov av nordiskt avtal, även om några, t.ex. den sociala trygghetskonventionen, måste revideras. Avtalet om gemensam arbetsmarknad för hälsopersonal övertas innehållsmässigt delvis av EES-regler. Utskottet noterar med tillfredsställelse att det varit möjligt att bevara passfriheten för nordiska medborgare i Norden genom att EG:s gränskontrollkonvention förses med en förklaring av innebörd att kontrollen av Danmarks yttre EG-gräns skall äga rum på sådant sätt att hänsyn tas till Danmarks förpliktelser inom ramarna för den nordiska passunionen.

Inte minst mot denna bakgrund vidhåller socialutskottet sin uppfattning att ett handlingsprogram för nordbors rättigheter (*rek. nr 33/1990*) skulle utgöra en naturlig grund för fortsatt nordiskt samarbete i dessa avseenden.

Samtliga ämbetsmannakommittéer under ministerrådet har företagit en preliminär bedömning av konsekvenserna av EES-avtalet inom respektive område. EES-avtalet omfattar samarbete på en rad så kallade horisontella områden, dvs.

områden som ligger utanför de fyra friheterna (fri rörlighet för personer, tjänster, kapital och varor). Dessa områden omfattar bl.a. socialpolitik, arbetsmiljö, miljö, forskning och utbildning. EG har ingen heltäckande politik på dessa områden, men har antagit ett stort antal direktiv som i de flesta fall innehåller minimikrav, samt ett antal handlingsprogram. Ministerrådet bedömer att EES-reglerna bara på begränsade områden minskar behovet och möjligheterna för nordiskt samarbete. De nordiska handlingsprogrammen kan till följd av sin smidiga utformning som breda samarbetsprogram som fylls ut med konkreta projekt lätt anpassas till den nya situationen.

Ministerrådet gör den generella bedömningen att det framöver blir tal om en förskjutning av tyngdpunkten i samarbetet från isolerad nordisk lagharmonisering på områden som täcks av EES-avtalet. Samarbetet kommer framöver att mer innebära utnyttjande av den nordiska apparaten för avstämning av synpunkter i syfte att utöva gemensamt inflytande på EES-samarbetet. Utskottet ser detta som en naturlig fortsättning på de nordiska ländernas samverkan på de aktuella ämnesområdena.

2. Arbetsmarknad

Utskottet noterar att ministerrådet sammanfört de båda ämbetsmannakommittéerna för arbetsmarknads- och arbetsmiljöfrågor till Nordiska ämbetsmannakommittén för arbetsmarknads- och arbetsmiljöpolitik, ÄK-A. Ämnesområdena rapporteras dock forttfarande separat i C 1 och omfattas av separata samarbetsprogram.

Även om arbetsmarknadsläget allmänt är allvarligt i de nordiska länderna, med en ökande arbetslöshet, särskilt för socialt utsatta grupper, men även i ökad utsträckning för kvalificerade grupper, noteras några positiva drag som enligt ministerrådet ger anledning till förhoppning om stabilisering av den samlade sysselsättningen och avtagande ökning av ungdoms- och långtidsarbetslösheten. Utskottet diskuterade dessa frågor vid sitt möte med arbetsmarknadsministrarna den 12 november 1991. Vid detta möte gavs också en fyllig redogörelse för arbetet med ADB-baserad arbetsförmedling över landgränserna, ett arbete som utskottet i flera år följt med intresse. Vad gäller samarbetets internationella del noterar utskottet att de nordiska länderna utöver samordningen inför ILO-möten och i anslutning till arbetet med EG:s inre marknad även samarbetar inom OECD:s kommitté för arbetsmarknads- och sociala frågor om uppföljningen av OECD:s rekommendation om aktiv arbetsmarknadspolitik, "A new framework". Ministerrådets arbetsprogram för Baltikum och Östeuropa följs upp med en gemensam förklaring om arbetsmarknadssektorns relationer till myndigheterna i de baltiska länderna. Utskottet ser alla former av nordiskt bistånd till och samverkan med Baltikum med tillfredsställelse.

3. Arbetsmiljö

Utskottet finner det väsentligt att ministerrådet anger som ett mål att delta i den europeiska integrationsprocessen utan att ge avkall på den högt uppskattade nordiska ambitionen på arbetsmiljöområdet samt att strävandena att förbättra ar-

betsmiljön i de nordiska länderna löper parallellt med arbetet för att skapa en nordisk hemmamarknad utan handelshinder.

Ministerrådet gör en genomgång av utvecklingen i de nordiska länderna och noterar att arbetet i hög grad präglas av utvecklingen inom EG. Danmark är som medlem bundet av EG:s direktiv och standarder och i övriga länder följer man noga pågående och avslutat direktivarbete. Länderna deltar också sedan flera år i det internationella standardiseringsarbetet, i hög grad på grundval av samnordiskt arbete.

Ministerrådet noterar längre fram i texten att utvecklingen inom EG och Efta fört till nya utmaningar och möjligheter för det nordiska samarbetet på arbetsmiljö- och arbetslivsområdena. EG har antagit flera direktiv om säkerhet och hälsa på arbetsplatsen under senare år.

Vad gäller forskningsverksamheten noterar utskottet att man genom åren utarbetat nordisk gränsvärdesdokumentation för nära 100 ämnen och att detta arbete fått stor internationell uppmärksamhet och bl.a. resulterat i ett samarbetsavtal med NIOSH (National Institute of Occupational Safety and Health) i USA. Utskottet finner också av intresse att man igångsatt ett projekt för att analysera ett tiotal ämnen avseende eventuella fosterskadande effekter (jfr. Nordiska rådets *rekommendation nr 18/1980* angående arbetsmiljörisker i samband med graviditet). Inom ramen för ett projekt som kartlägger orsaksförhållanden vad gäller hälsorisker och arbetsmiljön genomförs i första omgången en studie om sjukdomar i rörelseorganen och cancer. Ett särskilt projekt tar upp den äldre arbetskraftens problem.

Vad gäller tillsynsverksamheten erinras om att ministerrådet inom ramen för den ekonomiska handlingsplanen, dvs. till utgången av 1992, beviljat medel för att förbättra arbetsmiljömyndigheternas möjlighet att påverka det europeiska standardiseringsarbetet, under 1991 genom deltagande i ett 80-tal arbetsgrupper. Ministerrådet anser att den europeiska utvecklingen och "den nya metoden", som innebär att de tekniska specifikationerna i anslutning till EG:s direktiv utarbetas av standardiseringsorganen CEN och CENELEC, inneburit att myndigheternas arbete vad gäller föreskrifter fått högre prioritet. Utskottet anser det därför självklart att ministerrådet finansiellt bör stödja detta, även efter utgången av 1992.

Utskottet noterar vidare att ett nytt projekt igångsatts för att utveckla en nordisk databank för buller i anslutning till de europeiska anvisningarna för buller från maskiner. Strävan är att den nordiska bullerdatabanken skall kunna användas som bas för motsvarande europeiska databank och de nordiska erfarenheterna därigenom kunna utnyttjas i hela Europa.

Utskottet noterar vidare med intresse att ministerrådet i anslutning till ett projekt om tjänstesektorn framhåller vikten av ökad förståelse för att investeringar för att förbättra den psykosociala arbetsmiljön ofta har lika stor effekt på konkurrenskraft och lönsamhet som t.ex. investeringar i ny teknologi. Utskottet emotser även med intresse den till slutet av 1992 utlovade framställningen om arbetsrätten i Norden som utarbetas mot bakgrund av utvecklingen med EG.

Utskottet, som i ett betänkande till extrasessionen i november 1991 framhöll vikten av att stärka den nordiska modellen, noterar med tillfredsställelse att ministerrådet stöder ett tvärfackligt projekt för att studera några av de problem som

internationaliseringen medför för den nordiska modellen och det nordiska arbetslivet. I detta sammanhang definierar ministerrådet den nordiska modellen genom påpekandet att demokrati och deltagande är centrala aspekter i utvecklingen av de nordiska ländernas arbetsliv och att ett väl utbyggt avtals- och regelverk inrättats för deltagande och samarbete mellan parterna.

Det noteras att man i internationella sammanhang ofta ser de nordiska länderna som föregångare i arbetet med jämställdhet i arbetslivet. Det finns dock inga tecken på att den ojämna könsfördelningen minskat, trots att kvinnornas andel av arbetskraften kraftigt ökat under de senaste 20 åren. Genom en nordisk undersökning om traditionella mans- och kvinnoyrken söker man finna orsaker till och följder av denna könsindelning. (Jämställdhetsfrågorna behandlas av rådets juridiska utskott).

4. Socialpolitik

Ministerrådet erinrar om att grundvalen för social- och hälsovårdsministrarnas verksamhet är det 1988 antagna samarbetsprogrammet som bygger på WHO:s program "Hälsa för alla år 2000" samt de långsiktiga mål för socialpolitiken som antagits av FN:s interregionala konsultation för socialpolitisk utveckling. Övervägande pågår om att utforma ett nytt samarbetsprogram.

Grundtemat i WHO:s program är förebyggande verksamhet. Projekt har påbörjats med utgångspunkt i FN:s barnkonvention, som också är inriktad på förebyggande. Konventionen har nu ratificerats av alla nordiska länder. Inom ramen för ministerrådets program "Norden i Europa till 1992" arbetas med utbildningsfrågor på hälsovårdsområdet, harmonisering av läkemedelslagstiftningen, ett europeiskt system för godkännande av odontologiska material samt standardisering av utrustning för handikappade och av medicinsk utrustning.

Inom projektverksamheten noterar utskottet att en undersökning angående "långvariga" socialhjälpsmottagare i Norden företagits 1989-1991 och att en rapport förväntas under 1992 som bl.a. skall belysa vad som kan göras för att få dessa grupper ut ur socialhjälpssituationen. Utskottet emotser denna rapport med intresse, då den har relevans för frågan om utförsäkrade arbetslösa, som behandlas i rådets *rekommendation nr 21/1985* och senast diskuterades vid mötet mellan utskottet och arbetsmarknadsministrarna den 12 november 1991.

Ett projekt om "offentlig styrning av privata pensioner" har innehållit intervjuundersökningar som visat på stor, överraskande stor, okunnighet om arbetsmarknadspensioner och vilka rättigheter arbetstagare har vid byte av arbete. Rapporten utmynnar i slutsatsen att de nordiska länderna står i valet mellan två pensionspolitiska målsättningar: att säkerställa en minimistandard för alla medborgare eller att ge alla yrkesaktiva garanti för den inkomst de vant sig vid. Utskottet anser att projektet bör följas upp med en aktiv informationskampanj om gällande rättigheter, eventuellt i den form som föreslås i betänkandet angående ett nordiskt handlingsprogram för nordbors rättigheter (*rek. nr 33/1990*).

Utskottet noterar med intresse att ett antal projekt i enlighet med utskottets önskemål pågår inom området, barn-, ungdoms- och familjepolitiskt samarbete, bl.a. utarbetande av statistisk metod och begreppsapparat för att kunna grunda statistiken på "barn som statistisk enhet".

Utskottet som arbetar med ett internt handlingsprogram på handikappområdet, vill uttala sitt stöd för Nordiska nämnden för handikappfrågor, NNH:s strävan att bidra till att "den nordiska modellen" för handikappolitik lyfts fram i den europeiska integrationsprocessen. Nämnden har genomfört en förstudie om tillgänglighetsnormer i Norden omfattande byggd miljö och kollektiva färdmedel. På grundval härav har man inlett arbete med prioriteringar av områden, bl.a med hänsyn till EG:s planerade och pågående arbete, där det anses angeläget att sammanställa gemensamma nordiska funktionskrav. Nämnden har föreslagit ministerrådet att avsätta särskilda medel för ett nordiskt samarbetsprojekt inom europeisk standardisering på hjälpmedelsområdet. Motiven för detta projekt anses ha ytterligare förstärkts genom den europeiska utvecklingen.

Utskottet noterar även med intresse att arbetet med stöd till utvecklingsprojekt angående databaserade hjälpmedel fortsätter i regi av Nordiskt utvecklingscenter för handikapphjälpmedel (NUH) i Tammerfors. Vad gäller verksamheten inom Nordiska utbildningscentret för dövblindpersonal (NUD) i Dronninglund noterar utskottet att den snabba utvecklingen, bl.a. ökad decentralisering, på detta område ställer personalen inför nya krav som NUD:s utbildningsaktivitet kan bidra till att lösa. Centret anses ha en naturlig plats som samordnande led mellan lokala, regionala insatser å ena sidan och europeiska och internationella insatser på den andra.

Utskottet som följer samarbetet inom rusmedelsområdet med stort intresse noterar att Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD) arbetar med en undersökning av 1980-talets alkoholpolitik i Norden mot bakgrund av WHO:s målsättning att minska alkoholkonsumtionen med 25 % fram till år 2000. Utskottet noterar i detta sammanhang med intresse att de nordiska medicinaldirektörerna vid sitt årliga möte 1991 behandlat frågan om nordiskt stöd till WHO:s arbete med alkoholfrågan.

NAD bedriver också forskning angående beroendeskapande läkemedel och arbetar med en jämförande analys av speciella mönster i läkemedels- och alkoholkonsumtionen. Utskottet som inte minst i samband med narkotikafrågorna pekat på betydelsen av läkemedelsmissbruket, emotser rapporten härom med intresse. Vad gäller narkotikaområdet, noteras att antalet tunga missbrukare ej visat någon större ökning, men att dessas levnadsvillkor väsentligt försämrats och att många lider av allvarliga fysiska och psykiska problem. Särskilt allvarligt är att flera ungdomar, särskilt flickor, kommer i kontakt med destruktiva missbruksmiljöer.

Utskottet noterar att Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM) bedriver forskning, bl.a. för att klarlägga olika materials kvalitet och biverkningar, bl.a alternativ till amalgam (jfr. rådets *rek. nr 27/1990* angående forskningssamarbete om amalgam.

Nordiska läkemedelsnämnden (NLN) deltar i försöksverksamheten avseende mål- och ramstyrd budgetering. I detta sammanhang synes nämnden ha förstärkt sin prioritering av samarbetet med EG. Under 1991 har man sålunda byggt upp ett komplett EG-bibliotek innehållande samtliga direktiv och riktlinjer på läkemedelsområdet. Arbetet med Europafarmakopén fortsätter. Avsikten är att utöka verksamheten till ett för Europa gemensamt biologiskt kontrollaboratorium. Ett projekt har startats för att genom nordisk märkning underlätta för läkemedelsfö-

retagen att ta fram en gemensam nordisk förpackning så att ansökan om godkännande skall kunna tillställas NLN i stället för de nordiska myndigheterna separat. Nämnden har ansökt om medel för att stödja uppbyggnad av en estnisk läkemedelskontroll.

Under avsnittet under Nordiska hälsovårdshögskolan noterar utskottet med tillfredsställelse att ministerrådet ställt extramedel till förfogande för skolans samarbete med de baltiska länderna i fråga om bl.a. ledarskapsutbildning. Hälsovårdshögskolan har vidare under året även inlett ett samarbete med EG:s Erasmusprojekt om europeiskt student- och fakultetssamarbete och fortsatt sitt projekt och konferenssamarbete med internationella och nordiska organisationer.

5. Bygg- och bostadssektorn

Utskottet har efter 39:e sessionen erhållit ett nytt arbetsområde, nämligen bygg- och bostadssektorn. Behandlingen av detta område inleddes för utskottets del med en höring av sakkunniga i samband med rådets extrasession i november 1991. Därvid behandlades medlemsförslag om bostadspolitiskt samarbete och ministerrådets utkast till samarbetsprogram. (Dessa behandlas i ett separat betänkande).

Avsnittet om sektorn i C 1 inleds med en allmän beskrivning av utvecklingen inom bygg- och bostadssektorn i Norden, där det noteras att denna präglas av den rådande lågkonjunkturen. Särskilt för Sveriges del kan det antas att situationen är ännu allvarligare än vad ministerrådets beskrivning anger, då året präglats av ett stort prisfall på fastigheter som även medfört stora kreditförluster för flera banker. Dock noteras en positiv utveckling för den danska byggexporten som enligt ministerrådet präglas av stor efterfrågan från Tyskland och även från Central- och Östeuropa.

Utskottet noterar med intresse den ökande internationaliseringen av sektorns verksamhet som bl.a. tagit sig uttryck i två seminarier för deltagare från de baltiska länderna, ett i Karlskrona om bostadsförsörjning för ämbetsmän från de baltiska länderna och ett i Riga om byggnadsforskning. Nordiska kommittén för byggbestämmelser (NKB) har följt upp utarbetandet av tillämpningsdokument till EG:s direktiv om byggprodukter, som infördes i EG-länderna i juni 1991. En arbetsgrupp inom NKB förbereder anpassningen av nordiska procedurer för godkännande på byggområdet till de nya europeiska systemen genom att öka myndigheternas beredskap att möta de nya krav som EG:s direktiv för med sig.

Standardiseringsgruppen INSTA B har en omfattande verksamhet för nordisk samverkan i det europeiska standardiseringsarbetet. Arbetet inom det europeiska standardiseringsorganet CEN styrs till stor del av EG:s byggvarudirektiv. Arbetet syftar till ett gemensamt regelverk för myndigheterna samt att skapa förutsättningar för en fri rörlighet för byggprodukter. Utskottet finner detta vara av intresse, inte minst med hänsyn till den ovan nämnda positiva utvecklingen av den danska byggexporten till Europa utanför Norden.

Även Nordiska byggforskningsorganens samarbetsgrupp NBS, som har ett stort antal forskningsprojekt kring byggteknik och produktion och även samhällsinriktad forskning, ägnar en stor del av sin verksamhet åt internationella frågor. Förutom det ovannämnda seminariet i Riga noteras att NBS undergrupp

för material och konstruktion har spelat en aktiv roll som initiativtagare och nordisk samordnare av de europeiska engagemanget inom EG:s STEP-program och Eureka/Eurocare-samarbetet.

Nordiska styrgruppen för bostadspolitisk projektverksamhet har inlett två förstudier. Inte minst mot bakgrund av byggsektorns kris i Sverige torde förstudien om riskfördelning, betalningsproblem och förluster inom bostadssektorn vara av intresse. Ett huvudprojekt om kapitalmarknad och bostadsfinansiering har pågått under 1991. Den andra förstudien har en social inriktning och avser de allmännyttiga företagens roll i bostadspolitiken, särskilt med hänsyn till vissa prioriterade gruppers bostadsproblem. En förstudie om byggkostnader och bostadssubventioner förutses bli vidareförd som ett huvudprojekt. Detta finner utskottet av intresse, då en ökad inriktning på bostadspolitik i egentlig mening efterlyses av utskottet i betänkandet om ministerrådets samarbetsprogram. Utskottet finner det därför tillfredsställande att ministerrådet arbetat med ett projekt om generella och selektiva medel inom bostadspolitiken.

Sammanfattningsvis finner utskottet att ministerrådets berättelse C 1 ger en tillfredsställande överblick över samarbetet på ministerrådssidan inom utskottets arbetsområden.

Stockholm den 29 januari 1992

För socialutskottet

Lena Öhrsvik
Förman

C 2
1992

Redogörelse
för planerna för det nordiska samarbetet

(Överlämnad av Nordiska ministerrådet)

Nordisk Ministerråd afgiver hermed i overensstemmelse med artikel 64 i samarbejdsoverenskomsten af 23. marts 1962 (Helsingforsaftalen) sin redegørelse om planerne for det fortsatte nordiske samarbejde til Rådets 40. session.

Dokumentet er udarbejdet på grundlag af eksisterende programmer og handlingsplaner for de enkelte samarbejdsområder, og de anførte budgetkonsekvenser er udtryk for sektorernes ønsker om finansiering af aktiviteten i de kommende år.

Ministerrådet fremlægger ligeledes til den 40. session et ministerrådsforslag om program for det nordiske samarbejde efter 1992. Programmet afstikker i lyset af EØS-aftalen retningslinier for tilpasning af samarbejdet, som vil medføre justeringer af planerne for 1993 og fremover samt få indflydelse på budgetlægningen.

Ministerrådets planlægning afhænger desuden i et længere perspektiv af resultaterne af den nyvurdering af samarbejdet, som statsministrene har sat i gang. Disse resultater forventes at foreligge til høsten 1992 og kan medføre mere omfattende ændringer, navnlig med henblik på udviklingen i den europæiske integrationsproces, som den tegner sig for anden halvdel af 1990erne.

København i december 1991

På Nordisk Ministerråds vegne

Ole Norrback

Fridtjov Clemet

Nordisk Ministerråds redegørelse om planerne for det nordiske samarbejde (C 2 1992)

Indholdsfortegnelse

Side

1. Indledning ... 1343
2. Lovgivningssamarbejde ... 1344
3. Det flygtningepolitiske samarbejde ... 1346
4. Forbrugerpolitik ... 1349
5. Levnedsmidler ... 1352
6. Ligestilling ... 1355
7. Kultursektoren ... 1358
   - 7.1 Nordisk kulturidentitet ... 1359
   - 7.2 Nordisk utbildningsgemenskap ... 1362
   - 7.3 Nordiskt intensifierat samarbete rörande grundläggande forskning ... 1365
   - 7.4 Nordiskt kultursamarbete i internationellt sammanhang ... 1366
   - 7.5 Övrigt kultursamarbete ... 1368
   - 7.6 Budgetkonsekvenser för kultursektorn ... 1368
8. Arbejdsmarked ... 1369
9. Arbetsmiljöpolitik ... 1372
10. Social- og sundhedspolitik ... 1375
11. Narkotikasamarbejde ... 1380
12. Miljö ... 1381
13. Transport och kommunikationer ... 1385
14. Trafiksäkerhet ... 1387
15. Turism ... 1388
16. Økonomi og finanspolitik ... 1390
17. Industripolitik ... 1392
18. Energipolitik ... 1393
19. Handelspolitikk ... 1395
20. Regionalpolitik ... 1397
21. Bistandspolitiske spørgsmål ... 1399
22. Jord- og skogbrug ... 1402
23. Fiskeri ... 1405
24. Bygg- och bostadssektorn ... 1408
25. Datapolitikk ... 1411

Bilaga

Budgetutskottets betänkande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2) jämte *Bihang 1—5* (fackutskottens uttalanden över berättelsen).

Bihang 1: Ekonomiska utskottets uttalande ... 1421
Bihang 2: Juridiska utskottets uttalande ... 1423
Bihang 3: Kulturutskottets uttalande ... 1429
Bihang 4: Miljöutskottets uttalande ... 1435
Bihang 5: Socialutskottets uttalande ... 1440

1. Indledning

Næppe på noget tidspunkt, siden Nordisk Ministerråd blev skabt i 1971, har det nordiske samarbejde stået over for større udfordringer end i dag.

I 1993 træder det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, EØS, i kraft og bringer alle de nordiske lande ind i et fælles marked med fri bevægelighed for varer, tjenester, kapital og personer og omfattende 19 europæiske lande. Det er sandsynligt at i hvert fald Sverige og Østrig, måske flere EFTA-lande, fra midten af 1990erne bliver nye medlemmer af EF.

Efter kommunismens sammenbrud i Europa står alle de østeuropæiske lande på spring for at opnå så nær en tilknytning til det vesteuropæiske samarbejde som muligt. Behovet for hjælp og støtte til en markedsøkonomisk og demokratisk udvikling er overvældende ikke mindst i de baltiske lande og i andre af Nordens nærområder.

De Europæiske Fællesskaber, der ubestrideligt udgør det dynamiske centrum for den europæiske integration, står overfor opgaven på den ene side at fortsætte uddybningen af det interne samarbejde og på den anden side at imødekomme nye ønsker om medlemskab og samarbejde fra lande udenfor Fællesskabet.

For Norden er det i denne situation vigtigt at besinde sig på sin egen identitet som en stærk, europæisk region, der bygger på et nært fællesskab mellem landene og de nordiske folk. Desuden må Norden ruste sig til et stadig mere omfattende og dybtgående europæisk samarbejde.

Det fastslås i EØS-aftalen, at bestemmelserne i aftalen ikke skal udelukke samarbejde inden for rammerne af det nordiske samarbejde, for så vidt dette samarbejde ikke forhindrer EØS-aftalen i at fungere godt.

Ministerrådet fremlægger til Nordisk Råds 40. session et ministerrådsforslag om nordisk samarbejde efter 1992. Forslaget bygger på et omfattende forarbejde i løbet af 1991 både i Ministerrådet og i Nordisk Råd, herunder ikke mindst indlæg og vedtagelser under Rådets 4. ekstrasession i Mariehamn.

Forslaget afstikker retningslinierne for, hvorledes Ministerrådet har til hensigt at tilpasse samarbejdet til de ændrede ydre betingelser i løbet af de nærmeste år, dvs. i den periode, hvor EØS-aftalen bliver virksom.

De nordiske statsministre tog i Mariehamndeklarationen af 12. november 1991 stilling til fremtiden for det nordiske samarbejde. Statsministrene udtrykte deres fælles vilje til fortsat at opretholde og videreudvikle det nordiske samarbejde i dagens dynamiske Europa.

Statsministrene besluttede omgående at indlede en nyvurdering af det nordiske samarbejde under hensyntagen til det fornyelsesarbejde, som er i gang inden for Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd, dvs. bl. a. ovennævnte ministerrådsforslag.

Arbejdet udføres af statsministrenes personlige repræsentanter. Statsministrene vil på deres møde under sessionen i Helsingfors foretage en første vurdering af arbejdet og vil senere i 1992 afholde en statsministerkonference om det fremtidige nordiske samarbejde.

Ministerrådet fremlægger i denne redegørelse om planerne for det fremtidige nordiske samarbejde arbejdsprogrammer og prioritetsområder for de enkelte sektorer således, som de i øjeblikket ser ud. De anførte budgetkonsekvenser er

udtryk for sektorernes ønsker om finansiering af aktiviteten i de kommende år. I ministerrådsforslaget om nordisk samarbejde efter 1992 er der afstukket nogle retningslinier for tilpasning af samarbejdet i de nærmeste år, som vil medføre justeringer af planerne for 1993 og fremover samt få indflydelse på budgetlægningen. Resultatet af statsministrenes overvejelser kan blive mere omfattende ændringer navnlig med henblik på udviklingen i den europæiske integrationsproces, som den tegner sig for anden halvdel af 1990erne.

Det kan bemærkes, at de tværgående programmer, "Norden i Europa til 1992" og den økonomiske handlingsplan, "Et Stærkere Norden", afsluttes med udgangen af 1992, og at aktiviteterne derefter videreføres inden for de almindelige sektorrammer. Den europæiske dimension integreres dermed direkte i de ordinære arbejds- og handlingsprogrammer. Arbejdsprogrammet for Baltikum og Østeuropa skal evalueres efter en to-årig funktionsperiode, dvs. i slutningen af 1992.

Ministerrådet giver den europæiske dimension højeste prioritet i det fremtidige arbejde og prioriterer derudover kultursamarbejdet i bred forstand og miljøsamarbejdet. På begge de sidstnævnte områder er der sket en gennemgribende nytilrettelæggelse af fremtidsplanerne, således som det fremgår af de respektive afsnit.

Ministerrådet lægger endvidere vægt på også gennem sit informationsarbejde at give det nordiske samarbejde en høj profil både i Norden og i Europa i øvrigt. Det treårige program for information til Europa skal evalueres i 1992.

2. Lovgivningssamarbejdet

PLANERINGSUNDERLAG

Lagstiftningssamarbetet har sin formella bas i Helsingforsavtalet, artiklarna 2—7 med de avgränsningar som följer av anpassningen till justitieministrarnas ansvarsområde. Regelbundna överläggningar mellan ministrarna och Nordiska rådets juridiska utskott är den dialog mellan regeringssidan och parlamentarikersidan som är nödvändig för att erhålla riktiga politiska prioriteringar.

Därjämte utgör det av Nordiska rådet år 1988 antagna programmet för nordiskt lagstiftningssamarbete en viktig del i sektorns planeringsunderlag.

PRIORITERADE INSATSER

De nordiska länderna och EG

Ministerrådet konstaterar, att de närmaste åren kommer arbetet med implementeringen av bl. a. EG-direktiven i den nationella rätten att binda en betydande del av lagstiftningsresurserna i de nordiska länderna.

Tidsplan: 1992—94

De nordiska länderna och de baltiska staterna

Ministerrådet noterar, att under de närmaste åren kommer grunden att läggas för såväl ett nationellt som ett samnordiskt lagstiftningssamarbete med de baltiska staterna.

Tidsplan: 1992—94

Civilret

Ministerrådet överväger att låta göra en utredning om reglerna för ersättning av bestämmelser i förhållande till pågående lagstiftningsprojekt inom Europarådet och den Europeiska Gemenskapen. Syftet med utredningen är att tjäna som underlag för gemensamma nordiska principer vid utvecklandet av den nationella lagstiftningen.

Ministerrådet är också i färd med att avsluta det straffrättsliga projektet med rapporten om revisorernas dubbla ställning som rådgivare och kontrollanter.

En arbetsplan finns för intensifiering av det nordiska ämbestmannasamarbetet om revidering av den upphovsrättsliga lagstiftningen med hänsyn till upphovsrättsutskottets rekommendationer.

Tidsplan: 1992—

Familjerätt

En nordisk arbetsgrupp håller på med en genomgång av de olika nordiska reglerna på familjerättens område. Arbetsgruppen skall med utgångspunkt i de genomförda eller planerade materiella familjerättsliga ändringarna undersöka om de internationella privaträttsliga reglerna i konventionen från år 1931 bör ändras. (Ändringarna kommer bl. a. att beröra följande områden: makars egendomsförhållanden, förmynderskapsrätten och verkställigheten av beslut om vårdnad av barn).

Tidsplan: 1992—

Processrätt

Ett medlemsförslag har lett till att det pågår ett utredningsarbete för att belysa de många och svåra frågor av framförallt processrättslig natur som är förbundna med en eventuell lagstiftning om grupptalan.

Tidsplan 1992—

Mänskliga rättigheter

Frågan om implementering av den europeiska människorättskonventionen är aktuell. Ministerrådet har hållit en rad möten i syfte att undersöka förutsättningarna för en koordinering mellan länderna beträffande implementeringen.

Tidsplan: 1992—

Integrationsrätt

Ett nordiskt råd för forskning i europeisk integrationsrätt har upprättats för att åstadkomma en samordning inom Norden av pågående och framtida forskning om regelverket beträffande den europeiska integrationsprocessen. Samarbetet förväntas dels stimulera forskning och kunskapsutbyte på området, dels ge underlag för bedömning av fastare samarbetsformer.

Tidsplan: öppen; utredning efter två år

BUDGETKONSEKVENSER

Ministerrådet uppskattar att den nuvarande budgetramen är tillräcklig för de ovannämnda aktiviteterna. I budgeten för år 1992 har 1,265 MDKK reserverats för det nordiska rådet för forskning i europeisk integrationsrätt.

3. Det flyktningpolitiske samarbeid

PLANLEGGINGSGRUNNLAG

Bakgrunnen

Det nordiske regjeringssamarbeidet om flyktningpolitiske saker finner hovedsaklig sted innenfor rammen av Nordisk samrådsgruppe for flyktningspørsmål. Den ble nedsatt av de nordiske ministre med ansvar for området i tilknytning til Nordiske Råds ekstraordinære sesjon november 1986. Formannsskapet og sekretariatsfunksjonene innehas av landene for ett år ad gangen på rotasjonsbasis. I 1991 var det Norge, og i 1992 er det Finlands tur.

Samrådsgruppen har med ministrenes godkjennelse utarbeidet et dokument med titelen "Det nordiske samarbeidet om flyktningpolitikk". Dette angir hva som så langt er oppnådd og hvilke langsiktige mål regjeringene har med sitt flyktningpolitiske samarbeid. Plandelen av dokumentet gjengis i det følgende.

Av ministerrådets virksomhetsberetning framgår at arbeidet i samrådsgruppen allerede har ført til betydelig samstemthet i synet på viktige flyktningpolitiske saker. Målet framover er å videreutvikle dette i håp om at både det enkelte landenes nasjonale politikk og deres internasjonale engasjement kan hvile på felles nordisk grunn.

Prinsipper og holdninger som ligger til grunn for de nordiske lands flyktningpolitiske samarbeid

1. Innvandring kan stimulere og berike mottakerlandets kulturelle og økonomiske utvikling. I avsenderlandet er bakgrunnen ofte interne konflikter, overgrep mot menneskerettigheter og/eller økonomiske problemer.

2. Fri bevegelse er, i likhet med retten til fritt å vende tilbake til sitt eget land, en menneskerettighet. Landene skal ikke hindre sine borgere i å forlate hjemlandet. Fri innvandring og bosetting i annet land er imidlertid ikke en menneskerettighet.

3. Alle stater har ansvar for å skape forhold som ikke tvinger deres borgere til å utvandre eller flykte.

4. Alle stater har ansvar for å gi beskyttelse til de menneskene som ankommer og har behov for beskyttelse.

5. De industrialiserte landene har ansvar for å bistå flyktninger og hjelpe de utviklingslandene som mottar flertallet av dem.

6. Det er behov for en helhetlig flyktning- og immigrasjonspolitikk. Den må integreres bedre med utenriks- og bistandspolitikken og de tiltak som iverksettes for å styrke respekten for menneskerettighetene.

7. For å kunne virkeliggjøre disse prinsippene kreves en samordnet, helhetlig og aktiv nasjonal politikk. Den nasjonale politikken må utvikles i takt med et målbevisst og humanitært innrettet internasjonalt arbeid.

Elementer i en samstemt nordisk flyktning- og immigrasjonspolitikk

1. De nordiske regjeringene er enige om at flyktning- og immigrasjonspolitikken bør endres slik at det i vesentlig større grad enn i dag blir mulig å bearbeide de grunnleggende årsaker til migrasjon og flukt. Politikken bør inneholde betydelige innsatsfaktorer som motvirker og forebygger migrasjon.

2. De nordiske regjeringene er enige om at UNHCRs (FNs Høykommissær

for flyktninger) rolle som garantist for flyktningers rettslige beskyttelse må forsterkes. Organisasjonen må få nødvendig finansiell styrke og kontinuitet. Regjeringene er innstilt på å samarbeide med dette for øyet.

3. De nordiske regjeringene er enige om i fellesskap å søke å påvirke andre land til å ta en rettferdig del av ansvaret for støtte til de fattige flyktningmottakende land.

4. Verdenssamfunnets støtte til såkalte interne flyktninger må forbedres og gis en rettslig og administrativ ryggrad.

5. Regjeringene er enige om i fellesskap å verne om den rettslige beskyttelsen for flyktninger og andre med sterke beskyttelsesbehov. Asylbegrepet må ikke uthules. Regjeringene er innstilt på å harmonisere anvendelsen av Geneve-konvensjonen om flyktningers rettslige stilling.

6. Regjeringene er også enige om å vurdere spørsmålet om et felles internasjonalt syn på rettslig beskyttelse for personer som ikke dekkes av Genevekonvensjonen.

7. Regjeringene vil i fellesskap arbeide for at endelige avslag i asylsaker skal iverksettes slik at man unngår en situasjon der en mengde "rejectees" henvises til å livnære seg innenfor en svart økonomi i mottakerlandene. Iverksettingen må finne sted i sikkerhet og med verdighet.

8. Frivillig repatriering til hjemlandet er normalt målet i en flyktningsituasjon. For endel flyktninger er imidlertid bosetting i tredjeland nødvendig. Regjeringene er enige om at de europeiske landene fortsatt må tilby seg å motta overføringsflyktninger fra UNHCR, men i større grad enn tidligere være fleksible i forhold til UNHCRs behov.

9. En ordning for samordnete beslutninger og opptreden i spørsmål om kvoter for overføringsflyktninger er allerede blitt utarbeidet. Regjeringene er innstilt på å arbeide videre med dette internasjonalt.

10. Regjeringene er enige om at flyktninger må gis en verdig mottakelse slik at

— deres egen styrke og evner tas vare på,
— de gis trygghet og støtte i den første tiden etter ankomst,
— så snart som mulig kan sysselsettes på ordinær måte og bli selvforsørgende.

11. Regjeringene er enige om betydningen av en ansvarsfull, balansert og bevisst politikk for langsiktig integrering i mottakerlandet med sikte på å gi flyktningene like muligheter, å redusere faren for sekundær migrasjon og legge grunnlaget for gode forhold mellom innvandrere og majoritetsbefolkningen.

12. Regjeringene vil arbeide for at de flyktningene som ønsker det skal kunne vende tilbake til sine hjemland. De vil aktivt støtte UNHCRs tiltak på området. Regjeringene vil utarbeide nasjonale repatrieringsprogram og arbeide for en felles politikk for frivillig repatriering.

13. Regjeringene vil aktivt og i fellesskap søke å framføre og utvikle denne politikken i ulike internasjonale fora.

PRIORITERTE INNSATSER

Fortsatt informasjonsutveksling m. v.

Samrådsgruppen vil fortsatt tillegge informasjons- og erfaringsutveksling stor vekt. På grunnlag av dette styrkes grunnlaget for politikkutformingen i de

enkelte nordiske land. Samrådsgruppen vil også arbeide for at de nordiske landene i større grad samordner sin flyktningpolitiske innsats. Derved oppnås bl. a. bedre samlet ressursutnyttelse.

Tidsplan: Vedvarende innsats

Forholdet til UNHCR og andre internasjonale organisasjoner

Samrådsgruppen vil styrke dialogen med UNHCR. Praksis med å invitere UNHCRs nordiske representant til deler av samrådsgruppens møter vil fortsette. Arbeidet med en videre flyktningpolitisk samordning og utvikling av langsiktige strategier finner også sted innenfor de såkalte uformelle konsultasjonene om asyl- flyktning- og migrasjonspolitikk i Europa, Nord-Amerika og Australia. 16 land deltar i disse konsultasjonene sammen med UNHCR og International Organization for Migration (IOM). De nordiske landene søker å samordne sin innsats i konsultasjonene på grunnlag av ovennevnte prinsipper.

Tidsplan: Vedvarende innsats

Forholdet til EF

Forholdet til EF-landenes grensekontrollkonvensjon og den nordiske passkontrolloverenskomsten synes løst gjennom "den nordiske dimensjon". Saken vil bli tatt opp til fornyet behandling om utviklingen skulle tilsi det.

De nordiske ikke-EF-medlemmers forhold til EF-landenes konvensjon om fastsettelse av hvilken stat som er ansvarlig for behandlingen av en asylsøknad som er innlevert i en EF-stat (Dublin-konvensjonen) vil bli vurdert.

Samrådsgruppen organiserer etter behov særskilte møter for å drøfte enkelte EF/EØS-spørsmål mer inngående.

Tidsplan: Vedvarende innsats

Kvotesamarbeid

Regjeringene tilstreber innenfor rammene av samrådsgruppen å tilrettelegge for en praktisk samordning med hensyn til utvelgelse av overføringsflyktninger. Overføringsarbeidet vil bli søkt tilpasset UNHCRs ønske om fleksibilitet. Felles utnytting av de nasjonale kvotene vil også bli vurdert.

Tidsplan: Vedvarende innsats.

Samordning av frivillige repatrieringsprogrammer

Samrådsgruppen tar i 1992 sikte på en videre samordning og harmonisering av de prinsippene som de nordiske regjeringene legger til grunn for utviklingen av repatrieringsprogrammer. Det er planlagt et særskilt møte om dette. Regjeringene tar sikte på å ha nær kontakt med UNHCR og IOM ved utarbeiding og iverksetting av konkrete programmer.

Tidsplan: 1992—

Forholdet til Øst-Europa

Samrådsgruppen vil innenfor sitt mandat vurdere tiltak overfor Baltikum og Sovjetunionen for å støtte den økonomiske og demokratiske utviklingen der. Samrådsgruppen vil også vurdere en samordnet innsats i en eventuell massefluktsituasjon.

Tidsplan: 1992—

Praksis ved behandling av asylsøknader

Asylsaksbehandlere fra de nordiske landene møtes jevnlig for å sammenlikne praksis og utveksle informasjon og erfaringer av betydning for asylvurderingen. Grunnlaget for harmonisering av praksis landene imellom vil bli vurdert av samrådsgruppen.

Tidsplan: 1992

BUDSJETTKONSEKVENSER

Utgiftene til samrådsgruppens virksomhet dekkes hovedsaklig med nasjonale midler. Fra og med 1989 er det gitt bidrag til dekning av sekretariatsutgiftene fra det nordiske fellesbudsjettet. Det foreligger ingen planer om endring av dette.

4. Forbrugerpolitik

PLANLÆGNINGSGRUNDLAG

Det andet nordiske samarbejdsprogram på konsumentområdet gælder for perioden 1990—93. Programmet skal sikre udviklingen af den nordiske forbrugerpolitiske model ved mødet med nye udfordringer på det internationaliserede marked, herunder også situationen inden for Det Europæiske Økonomiske Område. Arbejdet er delt op i følgende områder: forbrugernes økonomiske og retlige interesser, forbrugernes sikkerhed, forbrugeruddannelse og -information samt forbrugerindflydelse.

Programmet opprioriterer deltagelsen i det internationale arbejde på forbrugerområdet med henblik på at påvirke udviklingen og at bevare det høje nordiske beskyttelsesniveau. Særlig vægt lægges på at sikre forbrugerindflydelse i arbejdet i europæiske og internationale standardiseringsorganisationer og på en fælles nordisk holdning i denne sammenhæng, samt på offensiv, initiativtagende rolle, når det drejer sig om forbrugernes stilling i et Europa uden grænser for varer, tjenesteydelser og kapital.

PRIORITEREDE INDSATSER

Forbrugernes økonomiske og retlige interesser

På det forbrugerøkonomiske område vil Ministerrådet arbejde videre med problemstillinger i forbindelse med det forøgede udbud af finansielle tjenester, de ændringer, som liberaliseringen af markedet og fusioneringen af finansinstitutterne betyder for forbrugerne, med husholdningernes gældssætning og med effektiv budget- og kreditrådgivning. Mulighederne for at analysere de offentlige beslutningers konsekvenser for forbrugernes økonomi overvejes.

Konsekvenserne af ny teknologi i forbindelse med markedsføring, bestilling og distribution af varer samt betaling vil være på arbejdsprogrammet. Udviklingen af teknologien er meget hurtig og det er vigtigt at analysere konsekvenserne for forbrugerne, at formulere forbrugerkrav til den nye teknologi og sikre, at forbrugerinteresserne blive tilgodeset ved lovgivning om teknologien.

Efter EEA-aftalen har alle nordiske lande en stor interesse i udviklingen af

EFs forbrugerretlige lovgivning. Aftalens bestemmelser sikrer, at EFTA-landene kan deltage i udarbejdelsen af ny fællesskabslovgivning. Dette vil give et nyt og styrket grundlag for en fælles nordisk indsats på området.

Realiseringen af det indre marked frembyder nye udfordringer til forbrugerbeskyttelsen især ved transaktioner over landegrænserne. I princip står det fast, at forbrugerbeskyttelse er en væsentlig forudsætning for, at det indre marked kommer til at fungere. Desuden kan forbrugerne kun få fuld udbytte af det store marked, når de har kendskab til deres rettigheder og mulighed for at få konflikter løst. Ifølge EFs forbrugerpolitiske handlingsplan kan forbrugerbeskyttelsen på afgørende områder sikres ved fællesskabslovgivning. På andre områder skal forbrugerpolitikken gennemføres ved oplysning og forbrugernes deltagelse. Subsidiaritetsprincippet leder til, at en stor del af forbrugerpolitikken skal styres nationalt.

Ministerrådet vil arbejde for, at Norden kan påvirke EF-initiativerne til lovgivning. Den nordiske forbrugerpolitiske model kan anvendes til at forsvare forbrugernes rettigheder i et Europa, hvor varer, tjenester og kapital frit kan bevæge sig over grænserne, men hvor forbrugerbeskyttelsen endnu fortrinsvis sker inden for de enkelte landes grænser i rammerne af den nationale lovgivning. Der skal arbejdes for, at forbrugernes ret til oplysning, garanti og service kommer til at fungere og at forbrugerne får adgang til at klage over grænserne for fejl og mangler ved produkterne. Der skal endvidere arbejdes for uformelle og praktiske løsninger i samarbejde med andre landes myndigheder for at løse eksisterende problemer med utilbørlig markedsføring. Ministerrådet vil arbejde aktivt for at etablere hensigtsmæssige former og organisation for det nordiske fremstød på dette område.

Ministerrådet har behandlet TV-reklame i flere sammenhænge. På grund af nye internationale regler om radio- og TV-virksomhed samt væksten af grænseoverskridende TV-reklame vil Ministerrådet fortsat arbejde med at sprede oplysning om og forøge international forståelse for de spilleregler for TV-reklame, som der er opnået enighed om mellem de nordiske lande, og som især lægger vægt på beskyttelse af børn og unge mod utilbørlig fjernsynsreklame.

Tidsplan: 1993—1995.

Forbrugernes sikkerhed

Den forventede vedtagelse af EF-direktivet om produktsikkerhed vil skabe et nyt grundlag for en udvidet beskyttelse af forbrugernes sundhed og sikkerhed. Produkterne skal ikke frembyde sundheds- og sikkerhedsrisici og dette mål søges i høj grad opnået ved fastsættelse af specifikke regler for forbrugsvarer. Nye initiativer på vigtige vareområder forventes i de kommende år. De nordiske lande skal også på produktsikkerhedsområdet yde et aktivt bidrag ved udformningen af et nyt europæisk regelværk. Ministerrådet vil medvirke til, at de høje nordiske sikkerhedskrav og erfaringer fra produktsikkerhedsarbejdet kommer til at påvirke både udarbejdelsen af nye direktiver og standardiseringsarbejdet. Det eksisterende nordiske samarbejde mellem forbruger- og sikkerhedsmyndigheder vil give en god ramme for koordinering ved implementeringen af produktsikkerhedsdirektivet. Overvågning af markedet skal intensiveres for at sikre, at lovgivningen bliver opfyldt.

De hidtidige systemer for udveksling af information om farlige produkter vil

også blive berørt af direktivet. Ministerrådet vil fortsat arbejde for effektivisering af informationsudvekslingen mellem de nordiske lande samt inden for et større netværk. Forsøg med databankmodeller med information om produktsikkerhed samt studier om produktulykker vil blive fortsat. Børnesikkerhed er generelt højt prioriteret.

Tidsplan: 1993—1995

Forbrugeruddannelse og -information

Behovet for forbrugeruddannelse og -information vokser i takt med, at markedet bliver større, at produkterne og salgsmetoderne udvikles i højteknologisk retning og at forældregenerationen som følge af den hurtige udvikling ikke nødvendigvis er i stand til at vejlede de unge forbrugere.

Den europæiske integration vil sandsynligvis betyde, at der skal lægges megen vægt på information og uddannelse og på forbrugernes rolle som den suveræne part på markedet i stedet for i alle tilfælde at løse problemerne med harmonisering af forbrugerlovgivningen.

Ministerrådet vil satse på udvikling af undervisningsmateriale, projekter, som styrker lokal forbrugeroplysning og efteruddannelse af forbrugervejledere og andre nøglepersoner.

Ministerrådet lægger vægt på, at der gennemføres projekter, som styrker forbrugernes muligheder for udnyttelse af ny informationsteknologi, f. eks. teledatatjenester.

Det nordiske miljømærkningsarbejde skal i videst mulig omfang koordineres med EFs kommende miljømærkning. Det nordiske arbejde er indtil videre foran og resultaterne kan anvendes til at påvirke udviklingen. På længere sigt vil Ministerrådet satse på forøget samarbejde mellem ordningerne.

Tidsplan: 1993—1995.

Forbrugerindflydelse

Ministerrådet lægger vægt på, at man gennem forbrugerdeltagelse i arbejdet i de europæiske standardiseringsorganisationer kan bidrage til, at de høje nordiske sikkerheds- og funktionskrav til forbrugsvarer bliver iagttaget på det integrerede europæiske marked. Forbrugerdeltagelse i standardisering vil derfor fortsat være højt prioriteret.

Der skal også øves indflydelse ved prøvning og certificering af forbrugsvarer.

Nye forbrugerpolitiske opgaver bliver taget op i OECD og Europarådet. Ministerrådet vil arbejde for fælles nordisk holdning i disse fora.

Tidsplan: 1993—1995

BUDGETKONSEKVENSER

Ministerrådets forbrugerpolitiske arbejde er hidtil finansieret inden for en budgetramme på ca. 5 MDDK pr år. I den økonomiske handlingsplan var der desuden for 1990—91 afsat i alt 600 000 DKK til en analyse af effekterne på husholdningerne af handelshindringer inden for landbrugsproduktsektoren. Disse ekstra midler bortfalder fra 1993.

Gennemførelsen af EFs indre marked og EEA-aftalen medfører nye krav til det nordiske forbrugerpolitiske samarbejde. Dermed kan der blive behov for

omdisponeringer af Ministerrådets ressourcer for at opfylde målsætningerne vedrørende påvirkning af den europæiske udvikling, herunder deltagelse i standardiseringsarbejdet, videreudvikling af miljømærkningen og bevarelse af det høje nordiske forbrugerbeskyttelsesniveau.

Forbrugersektorens budgetramme i 1993—1995 bør ligge på 7—8 MDKK pr. år.

5. Levnedsmidler

PLANLÆGNINGSGRUNDLAG

Nordisk samarbejdsprogram på levnedsmiddelområdet, som blev vedtaget i 1988, udstikker rammerne for sektorens samarbejde. Programmet lægger vægt på principielt levnedsmiddelpolitisk samarbejde inden for områderne kost og ernæring, levnedsmiddeltoksikologi og risikovurdering samt levnedsmiddelhygiejne og -kontrol. Siden programmet blev vedtaget er nordisk samarbejde om drikkevand taget op under Embedsmandskomitéen for Levnedsmiddelspørgsmål. En aftale af 1988 om gensidig høring og notificering af nye levnedsmiddelbestemmelser bidrager til samordning af lovgivning og administration på levnedsmiddelområdet.

Arbejdets primære formål er beskyttelse af forbrugernes sundhed. Andre væsentlige mål er et fagligt og administrativt udbytte samt reduktion af handelshindringer i Norden og i øvrig international sammenhæng.

Siden samarbejdsprogrammet blev udarbejdet har den internationale dimension fået væsentlig større vægt. Grundlaget for den internationale indsats blev formuleret i forbindelse med Ministerrådets arbejdsprogram Norden i Europa til 1992. Resultaterne fra det nordiske samarbejde danner grundlag for fælles initiativer og optræden i. f. m. EEA-aftalen, i WHO/FAO og Codex Alimentarius samt den europæiske standardiseringsorganisation CEN.

PRIORITEREDE INDSATSER

Forebyggelse af kostrelaterede sundhedsproblemer

Kostrelaterede sygdomme er et stort problem i alle nordiske lande. Problemet har karakteristiske fællesnordiske træk, som først og fremmest skyldes kostens sammensætning med stor andel af fed animalsk mad og en for lille andel af grove fiberprodukter. Der findes en omfattende viden om, hvad sund kost er og hvordan kostvanerne bør ændres for at forebygge sygdomme. Der er på nordisk plan fastsat enkle kostråd for befolkningen og anbefalinger om daglig indtagelse af væsentlige næringsstoffer, som kan danne grundlag for planlægning af ernæringsrigtig kost. Ministerrådet lægger også i de kommende år vægt på en samfundsvidenskabelig analyse af, hvordan denne viden kan formidles til forbrugerne og hvilke forhold der spiller ind, når ændring af kostvanerne ønskes gennemført. De fælles nordiske anbefalinger om indtagelse af næringsstoffer skal revideres.

Sammenhængen mellem kost og sundhed og især kostens rolle i forbindelse med hjertekarsygdomme og kræft vil fortsat blive prioriteret højt. Forholdet mellem kost og allergi vil blive undersøgt. Diarré-sygdomme, som skyldes

smitte fra levnedsmidler, skal tages op. Særlig opmærksomhed skal gives til risikogrupper i befolkningen i forbindelse med kostrelaterede sygdomme. Kostens sundhedsmæssige konsekvenser skal ses i et helhedsperspektiv, hvor både ernæringsmæssige, toksikologiske og hygiejniske forhold tages i betragtning. En integrering med andre sundhedspolitiske spørgsmål, f. eks. tobaks- og alkoholforbruget er påkrævet. Ministerrådet planlægger et program for overvågning af levnedsmiddel- og ernæringssituationen gennem bedre udnyttelse af madforsynings-, kost- og sundhedsstatistik. Overvågningssystemet skal bygge på et helhedssyn og medtage toksikologiske og hygiejniske problemstillinger.

En række projekter sigter på at danne grundlag for videreudvikling af levnedsmiddel- og ernæringspolitikken i de enkelte lande. I denne forbindelse vil bl. a. kosten i storkøkkensektoren blive berørt.

Tidsplan: 1993—1995

Vurdering af sundhedsskadelige stoffer i levnedsmidler

På det toksikologiske område omfatter samarbejdet vurdering af enkelte stoffers sundshedsskadelige virkning og vurdering af den totale sundhedsrisiko for befolkningen. Allergiproblemer, hvis vigtighed er fremhævet af Nordisk Råd, iagttages i denne sammenhæng. Der arbejdes endvidere med udvikling af analysemetoder.

Ministerrådet følger op aktuelle problemer ved forurening af levnedsmidler. Toksikologisk vurdering af miljøgifte som PCB, dioxiner og tungmetaller prioriteres højt bl. a. fordi der på disse områder er mulighed for at påvirke den internationale udvikling ved fastsættelse af grænseværdier. Det samme gælder for biotoksiner som mycotoksiner og algetoksiner samt lægemiddelrester.

Nye bioteknologiske processer og nye levnedsmidler, bl. a. produceret ved genteknologiske processer (Novel Foods) vil stå på arbejdsplanen i de nærmeste år. Procesfremkaldte kontaminanter, som opstår ved anvendelse af ny teknologi vil blive taget op.

Levnedsmiddeltoksikologerne vil på nordisk plan forsøge at systematisere principperne for risikovurderingen og at skabe en fælles holdning til anvendelsen af bedømmelserne. Der lægges vægt på samarbejde med ernæringseksperterne og levnedsmiddelkontrolsiden for at opnå et helhedssyn på levnedsmidlernes sundhed.

Tidsplan: 1993—1995

Levnedsmiddelhygiejne og -kontrol

På det levnedsmiddelhygiejniske område vil samarbejdet særligt tage sigte på harmonisering af grænseværdier, prøveudtagnings- og analysemetoder og den forvaltningsmæssige vurdering ved fund af sygdomsfremkaldende smittekilder (Listeria m. v.) i levnedsmidler. Arbejdet forløber parallelt med harmoniseringen inden for det indre marked.

EEA-aftalen og gennemførelsen af EFs kontroldirektiv skaber nye rammer for levnedsmiddelkontrollen og for samarbejdet mellem de nordiske lande. Grænsekontrollen af levnedsmidler skal i princip afskaffes og der må ikke på de harmoniserede områder stilles krav om forhåndsgodkendelse af varepartier eller importører fra andre EEA-lande. Kontrollen af eksport- og importvarer sker i princip på linje med hjemmemarkedskontrollen. Det nordiske samarbej-

de sigter på fælles principper ved og gensidig accept af kontrollen i Norden.

En evaluering af virksomhedernes egenkontrol, som er ved at blive indført i alle nordiske lande, overvejes. Finansiering af kontrollen vil blive diskuteret på nordisk plan. Arbejdet med kvalitetssikring af laboratorier vil blive fortsat.

Det er Ministerrådets hensigt fortsat at give økonomisk støtte til Nordisk Metodikkomité for Levnedsmidler, et permanent nordisk samarbejdsorgan, som har til opgave at udarbejde metoder for prøveudtagning og undersøgelse af levnedsmidler, og som nu også deltager i europæisk standardiseringsarbejde.

Tidsplan: 1993—1995

Drikkevand

Nordisk samarbejde om drikkevand foregår fra 1992 i en fast arbejdsgruppe under Embedsmandskomitéen for Levnedsmiddelspørgsmål. Der er et stort behov for forsknings- og udredningsarbejde på drikkevandsområdet. Af hensyn til de begrænsede ressourcer vil Ministerrådet prioritere projekter, som kan bidrage til en effektiv administration af området.

Samordning af drikkevandskontrollen, standardisering og kontrol af materialer i kontakt med drikkevand, information og vidensamling samt uddannelsesopgaver vil være væsentlige emner på arbejdsplanen. Deltagelse i europæisk standardiseringsarbejde i CEN er endvidere opprioriteret.

Der skal samarbejdes med relevante nordiske faggrupper f. eks. på miljøområdet.

Tidsplan: 1991—1993

Internationale indsatser

De nordiske lande lægger i deres levnedsmiddelpolitik stor vægt på beskyttelse af forbrugernes sundhed. I forbindelse med det indre marked og "Cassis de Dijon" princippet om fri markedsadgang for produkter, som er lovlige i ét land, vil sundhedsargumentationen komme til at spille en væsentlig rolle. Ministerrådet finder, at der gennem det nordiske samarbejde er væsentlige muligheder for påvirkning af den fremtidige retspraksis ved grænseoverskridende handel af levnedsmidler.

Udarbejdelse af en levnedsmiddel- og ernæringspolitik er taget op både i WHO/FAO og i EF. De nordiske lande sigter på at deltage i det internationale arbejde ud fra en fælles holdning og så vidt muligt med fælles fremstød.

På det toksikologiske område er strategien at udpege nicher, hvor EF-lovgivningen endnu ikke er harmoniseret, at gennemføre nordiske udredninger/forskning for derefter at påvirke forberedelsen af internationale regler og EF-lovgivning. Arbejdet fortsættes vedrørende miljøgifte, biotoksiner, naturlige giftstoffer og nye levnedsmidler, som produceres f. eks. ved ny bioteknologi.

Nordiske lande har i høj grad fælles holdning til de principper, som gælder for anvendelse af tilsætningsstoffer og til mærkning af levnedsmidler. Denne platform vil blive anvendt i WHO/FAO og Codex Alimentarius, hvorfra EF ofte henter grundlaget for fastsættelse og revision af levnedsmiddellovgivningen.

Nordisk Metodikkomité for Levnedsmidler vil koordinere den nordiske indsats ved den europæiske standardisering af prøvningsmetoder i CEN.

BUDGETKONSEKVENSER

Levnedsmiddelsektoren lægger stor vægt på anvendelse af resultaterne i national, nordisk og international sammenhæng. En del af opfølgningen finansieres af nationale midler. Det er Ministerrådets opfattelse, at den løbende udvikling af samarbejdet og specielt den internationale indsats kræver forøgede ressourcer.

Levnedsmiddelsektorens budgetramme i 1993—1995 bør ligge på 6—7 MDKK pr. år.

6. Jämställdhet

PLANERINGSUNDERLAG

Det nordiska jämställdhetssamarbetet har pågått sedan 1974 inom Nordiska ministerrådets ram. Verksamheten har styrts av ett nordiskt samarbetsprogram på jämställdhetsområdet, vilket fastställdes 1978 och sedan reviderades 1981. För perioden 1989—1993 har, som komplement till samarbetsprogrammet, utarbetats en handlingsplan för det nordiska jämställdhetssamarbetet. Handlingsplanen antogs av Nordiska ministerrådet våren 1989. Nordiska ämbetsmannakommittén för jämställdhetsfrågor har under hösten 1991 inlett diskussioner om inriktningen av det nordiska samarbetet efter 1993.

Fram till och med 1993 kommer ministerrådets insatser att koncentreras till kvinnors roll i den ekonomiska utvecklingen och till kvinnors och mäns möjligheter att kombinera familjeliv och arbetsliv. Inom ramen för dessa två teman kommer att bedrivas projekt om kvinnors sysselsättningsmöjligheter, arbetsmiljö, lön samt inflytande i arbetslivet respektive om föräldrars rättigheter som arbetstagare, barnomsorg, männen och jämställdheten samt ekonomiska konsekvenser av fördelningen av betalt och obetalt arbete. Eftersom jämställdhetsfrågorna berör praktiskt taget alla delar av samhället krävs en fortlöpande bevakning av utvecklingen för att om så är nödvändigt föra upp nya väsentliga frågeställningar på dagordningen.

Det nordiska jämställdhetssamarbetet efter 1993 kommer fortsatt att lägga stor vikt vid likalönefrågorna, vilka inte kommer att vara lösta under de närmaste åren.

Värdering av det obetalda arbetet är en svår men viktig fråga, som måste lösas. I bruttonationalprodukten (BNP) räknas inte det arbete som utförs inom den informella sektorn. Obetalt arbete är osynligt arbete, som huvudsakligen utförs av kvinnor.

Økat inflytande för kvinnor på alla nivåer i det offentliga livet är en fråga som kommer att kräva fortsatt uppmärksamhet.

Ministerrådet anser att kvinno-/jämställdhetsforskningen är av stor betydelse för det praktiska jämställdhetsarbetet och att den på försök inrättade tjänsten som nordisk kvinnoforskningskoordinator skall finnas kvar också efter 1993.

Den nordiska lagstiftningens betydelse för utvecklingen på jämställdhetsområdet kommer att utredas.

En viktig förutsättning för ett framgångsrikt jämställdhetssamarbete är en

förändrad mansroll. Denna fråga kommer också att vara viktig i det nordiska jämställdhetssamarbetet efter 1993.

Ministerrådet önskar att jämställdhetsfrågorna integreras i andra relevanta nordiska samarbetssektorer, vilket också framgår av såväl det nordiska samarbetsprogrammet på jämställdhetsområdet som handlingsplanen för det nordiska jämställdhetssamarbetet 1989—1993. Jämställdhetsprojekt planeras och genomförs inom eller i samarbete med bl. a. sektorerna för arbetsmarknads-, arbetsmiljö- och socialpolitik samt inom ramen för det nordiska skolsamarbetet.

I och med närmandet mellan EG- och Efta-länderna är det sannolikt att ett kommande handlingsprogram för det nordiska jämställdhetssamarbetet kommer att ta upp områden som betonas i EGs tredje jämställdhetsprogram, vilket gäller för åren 1991—1995.

PRIORITERADE INSATSER

Nordiskt Forum 1994

Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet har beslutat att genomföra ett nytt Nordiskt Forum sommaren 1994 med temat "Kvinnors liv och arbete". Under hösten 1991 har projektledare tillsatts. Under våren 1992 tillsätts resten av projektsekretariatet samt styrgrupp och nordisk planeringsgrupp.

Tidsplan: 1991—1994

Lika lön för kvinnor och män

Frågan om lika lön för kvinnor och män är en av de viktigaste jämställdhetsfrågorna i det nordiska samarbetet. Utredningsprojektet om likalön syftar till att föreslå dels åtgärder, som skall leda till målet lika lön för kvinnor och män, dels åtgärdsstrategier och evalueringsmetoder.

Likalöneprojektet inleddes med en förundersökning under 1989. Arbetet i huvudprojektet beräknas vara avslutat till 1994. Tyngdpunkterna i utredningsarbetet är analyser av lönebildning, kollektiv verksamhet och lagstiftning, genomgång och värdering av kriterier för arbetsvärdering, analys av löneskillnader, utarbetande av förslag beträffande lönestatistik och datautveckling.

Tidsplan: 1989—1994

Nordisk jämställdhetsstatistik

Arbetet med att utveckla den nordiska jämställdhetsstatistiken sker främst genom en vidareutveckling av de indikatorer, som statistiskt beskriver olika områden i samhället. Genom detta arbete kommer statistiken att bättre beskriva verkligheten sedd från både kvinnors och mäns perspektiv.

Projektet avslutas med en analyserande publikation om kvinnor och män i Norden, vilken skall utkomma våren 1994 och därmed kunna vara underlag för diskussioner vid Nordiskt Forum 1994 om fortsatt jämställdhetsarbete i Norden.

Tidsplan: 1989—1994

Kvinnoorganisationernas medverkan i det nordiska jämställdhetssamarbetet

Kvinnoorganisationerna har stor betydelse för att jämställdhetsfrågorna i de nordiska länderna hålls levande och för att förändringsarbetet går framåt. Ministerrådet anser att det är viktigt att ge kvinnoorganisationerna möjlighet till nordiska kontakter och samarbete kring viktiga jämställdhetsfrågor.

Tidsplan: 1990—1994

Studie om kvinnors kompetensutveckling, avancemang och ledaregenskaper

Förutsättningarna för kvinnors kompetensutveckling, avancemang och ledarskap skall studeras inom några branscher. Studierna skall avse förhållandena inom både offentlig och privat sektor för tjänstemän och för arbetare.

Tidsplan: 1992—1994

Nätverk mellan etablerar/företagarskolor för kvinnor

Ministerrådet ämnar stödja utvecklingen av ett nätverk mellan etablerar/företagarskolorna för kvinnor i Norden för att öka möjligheterna till idéutbyte och gemensamt utnyttjande av tillgängliga resurser.

Tidsplan: 1993

Kvinnors representation i aktiebolag och fondstyrelser

Den samlade kunskapen om kvinnor på ledande poster inom det privata näringslivet är mycket liten och ministerrådet avser att ta initiativ, som kan bidra till att öka kunskapen om kvinnor på ledande poster i större företag, i styrelser för större aktiebolag och i fondstyrelser. Att kvinnor är dåligt representerade i olika typer av ledarskikt är ett problem, som har tilldragit sig uppmärksamhet i flera nordiska länder.

Tidsplan: 1992—1993

Småskolans roll i ett jämställt samhälle

Projektet om småskolans roll i ett jämställt samhälle bör inriktas på frågor om pedagogiskt innehåll/tillsyn, pedagogiska aktiviteter och fritidsaktiviteter utöver skoltiden, övergång från daghem till skola, koordinering av föräldrarnas arbetstid och småskolans öppethållande samt placering. Projektet bör genomföras i samarbete med utbildnings- och socialsektorerna.

Tidsplan: 1992—1993

Stöd till kvinnoforskning

En nordisk koordinator för kvinno-/jämställdhetsforskning har tillsatts på försök från januari 1991 och fram till utgången av 1993. Koordinatorns viktigaste arbetsuppgifter är att samordna central information om och att ta initiativ till nordisk kvinnoforskning i samarbete med de nationella koordinatorerna.

Tidsplan: 1991—1993

Rekrytering av män till den offentliga barnomsorgen

Andelen män inom den offentliga barnomsorgen är mycket låg och har troligen inte ökat under 1980-talet. Någon samlad aktuell information om män inom barnomsorgen i de nordiska länderna finns inte. Projektet skall ge en beskrivning av förutsättningarna för att rekrytera män till den offentliga barnomsor-

gen, ge aktuell information om dagens situation och redovisa strategier som leder till att andelen män inom barnomsorgen ökar.

Tidsplan: 1991—1993

BUDGETKONSEKVENSER

Handlingsplanen för det nordiska jämställdhetssamarbetet under 1989—1993 omfattar totalt 23 olika projekt varav 11 stycken finansieras helt eller delvis av annan sektor. Ministerrådets uppfattning är att den del av den planerade verksamheten 1993, vilken skall finansieras över jämställdhetssektorns ordinarie budget, kan genomföras inom en budgetram på 3,4 MDKK.

Det nordiska jämställdhetssamarbetet under åren närmast efter 1993 är ej planerat i detalj, men jämställdhetssektorns ordinarie budget beräknas behöva uppgå till minst 3,4 MDKK per verksamhetsår. Integrering av jämställdhetsaspekter i verksamheten inom andra samarbetssektorer beräknas kräva ytterligare ca 1 MDKK per år. För Baltikum/Östeuropaaktiviteter krävs medel utöver sektorns ordinarie budget.

För planering och genomförande av Nordiskt Forum 1994 och en samtidig officiell konferens har Nordiska ministerrådet beviljat totalt 13,5 MDKK för åren 1992—1995. Till Nordiskt Forum skall inbjudas också kvinnor från Baltikum/Östeuropa. För detta krävs tilldelning av extra medel över den nordiska budgeten.

7. Kultursektorn

Grunden för det nordiska samarbetet på detta område är handlingsplanen för nordiskt kulturellt samarbete (1988). Arbetet att utveckla kultursamarbetet samt att planera nya prioriteringar har inletts av MR-kultur. Denna C 2 återspeglar det arbete, som för närvarande pågår inom ÄK-kultur. MR-kulturs ställningstagande rörande nya prioriteringar kan väntas nästa vår, efter att MR-kultur i ett planerat gemensamt möte behandlat förslaget med Nordiska rådets kulturutskott.

Det planerade finansieringsbehovet och lösningsmodellerna kan i detta skede endast presenteras som preliminära uppskattningar rörande kultursektorn i sin helhet.

I det följande beskrivs de områden i det nordiska kultursamarbetet som har fortsatt aktualitet och som får en speciell prioritet i framtiden. Alla skall ha en central position i det framtida nordiska samarbetet, som kommer att påverkas av den europeiska integrationsutvecklingen.

Gemensamt för alla områden är inriktningen på intensifierad informations- och erfarenhetsutväxling nordiskt och internationellt.

För den fortsatta diskussionen föreslås följande områden med vissa preliminära prioriteringar rörande specifika uppgifter:

7.1 Nordisk kulturidentitet

Nordisk kulturidentitet är, liksom grundbegreppet kultur, svårfångat i en kort definition. Ändå förstår vi det omedelbart och intuitivt. Drag som konstituerar vår gemensamma kulturidentitet påtalas också av människor utanför Norden. Detta gäller såväl vår historia, våra traditioner, vår demokrati, våra kulturella uttrycksformer som våra vardagliga beteende- och kommunikationsmönster. I nedanstående målsättning föreslås, att man låter begreppet definieras genom beskrivningen av det konkreta planerade kultursamarbetet.

Den gemensamma kulturen är det nordiska samarbetets fundament.

Målsättning:

Att synliggöra den kulturella gemenskapen och dess betydelse som fundament för det nordiska samarbetet och att med en fördjupad ambitionsnivå vidareföra kulturhandlingsplanens generella huvudsyften att effektivera och vitalisera kultursamarbetet.

Att verka för att nya generationer blir medvetna om den egna kulturella särarten och vilken betydelse förståelsen för denna kan ha i olika internationella sammanhang. Att prioritera verksamhet för barn och unga i hela kultursamarbetet, men samtidigt förstärka och utveckla organ med särskilt ansvar för denna målsättning.

Att slå vakt om mångfalden både på det konstnärliga området och inom de breda, folkliga kulturyttringarna genom att utveckla strukturen, metoden och formerna för kultursamarbetet.

PRIORITERADE AKTIVITETER

1. Det allmänkulturella samarbetet

De nordiske kunstkomitéer, Nordisk teater- og dansekomité, Nordisk litteratur- og bibliotekkomité, Nordisk musikkomité, Nordisk kunst- og kunstindustrikomité, må inspireres til å være drivende krefter i å oppfylle den hovedmålsetting som er beskrevet ovenfor. En viktig utfordring i denne sammenheng er å finne den rette balanse mellom komitéenes oppgaver som forvaltningsorgan for støtteordninger — og komitéenes idéskapende, inspirerende og iverksettende oppgaver. Det er videre viktig å se med kritiske øyne på hva man har oppnådd — og bør oppnå med hensyn til Kulturhandlingsplanens målsetting om at kunstkomitéene i høy grad også skal fungere som rådgivende organ for ministerrådet — og at de har et likelig fordelt ansvar både for de profesjonelle kunstmiljøene såvel som for amatørvirksomheten på sine fagområder. Komitéer og styringsgruppers egen evaluering av arbeidet fra 1.1.1989 (se C1/1992) vil bl. a. bli lagt til grunn for en dialog mellom komitéer og ministerrådet om disse spørsmål, både gjennom den prosessen som er iverksatt for å vurdere mulighetene for endret finansiering og organisering av det nordiske kultursamarbeidet og gjennom eventuelle endringer av statutter, sammensetning av komitéer m. v.

— Nordiska kulturfonden

I fondets diskusjoner om fremtidige satsingsområder har man preliminært festet seg ved den folkelige, frivillige kulturvirksomheten, barn og ungdom,

FNs kulturtiår, Norden i Europa, kultur og reiseliv i Norden, språkfellesskapet (bl. a. utgivelse av ordbøker)/innvandrere mangkulturelle projekter.

Fondet er dessuten opptatt av å satse på temaorienterte prosjekter, og vil i den forbindelse drøfte mulige samarbeidsprosjekter med de nordiske kunstkomitéene. Det er også aktivitet i gang for å styrke samarbeidet med bilaterale og nasjonale fonder.

Fondet peker på at det i Kulturhandlingsplanen er uttrykt vilje til å styrke det fremtidige konkrete kultursamarbeidet gjennom et utvidet og styrket kulturfond. Dersom fondet skal gå inn i større, temaorienterte prosjekter eller flytte mer av interessen mot Europa, så bør fondets økonomi styrkes tilsvarende.

— Media- och filmområdet

Den audiovisuelle sektor er et vigtigt prioriteringsområde inden for det nordiske samarbejde i fremtiden. Her findes stærke såvel kulturpolitiske som økonomiske fællesinteresser for de nordiske lande. En satsning på øget samarbejde, og derigennem også givetvis en forbedret national ressourceudnyttelse, er relevant og nødvendig dels for at modstå det eksterne tryk, og dels for at stå bedre rustet til at indgå i et frugtbart samarbejde på europæisk plan. Det europæiske samarbejde på det audiovisuelle område, som er etableret indenfor og delvis udenfor EF-samarbejdets rammer, er allerede på nuværende tidspunkt omfattende og ambitiøst, også når det gælder de økonomiske ressourcer, som er stillet til rådighed.

De nordiske lande, på nær Danmark, er kun i mindre omfang med i den intensive udvikling, der foregår på dette område i Europa, og selv om de nordiske lande efterhånden integreres stærkere i det europæiske audiovisuelle samarbejde bl. a. på grundlag af den nyligt indgåede EES-aftale, ligger der indlysende potentialer i en parallel udvikling af nordiske strukturer, som udnytter den force, der er grundlaget for nordisk samarbejde: det sproglige og kulturelle slægtskab, som gør at samarbejdet indenfor denne ramme er betydeligt mere uproblematisk også set fra et kulturelt standpunkt: Faren for at havne i det kulturelt identitetsløse er indlysende mindre indenfor Norden end når det gælder produktionssamarbejde på det større og kulturelt mangfoldige europæiske plan.

Nordisk film- og tv-fond er etableret i dette perspektiv og vil også i de kommende år udgøre et højt prioriteret projekt. Fonden har allerede nu vist sig at have stor betydning og gennemslag for fremme af produktionssamarbejdet på film- og tv-området. På længere sigt må det overvejes at forstærke indsatsen bl. a. når det gælder markedsføring og distribution af film i Norden.

Nordisk Filmkontakt er en organisation som på forsøgsbasis er etableret i 1991 med hjælp fra Nordisk Kulturfond for en treårig periode. Formålet med Nordisk Filmkontakt er at skabe bedre vilkår for udbredelse af nordiske kort- og dokumentarfilm gennem fællesnordisk informations- og promotionsarbejde. Nordisk Filmkontakt er indrettet på at kunne samarbejde med en tilsvarende organisation etableret indenfor rammerne af MEDIA 95 under EF. Initiativ bør givetvis prioriteres i fortsættelsen indenfor ministerrådets rammer.

Styringsgruppen for Kultur- og Massemediesamarbejde varetager det almene samarbejde og policy-udvikling på kultur-, medie-, film- og ophavsretsområdet og vil i fremtiden lægge vægt på flg. prioriterede områder:

— Indsats i forhold til børn og unge for at stimulere interessen for nordiske film og filmkultur.
— Efter- og videreuddannelse af professionelle indenfor film og tv-produktion med henblik på at stimulere film og tv-produktion på et højt kvalitativt niveau i Norden.
— Oversyn over film- og tv-arkiver i Norden med henblik på at få skabt ensartede regler for adgang til og udnyttelse af historisk og kulturelt betydningsfuldt materiale. Dette indebærer bl.a. løsning af rettighedsproblemer.

2. Barn- och ungdomsverksamhet

En förutsättning för att på längre sikt bevara den nordiska identiteten är, at barn och unga uppfattar det nordiska som något värdefullt. Både inom allmänkulturen och utbildningssektorn bör det satsas på utväxlingsprogram, kulturaktiviteter för dessa åldersgrupper och projekt inom skolsamarbetet. Ett aktuellt projekt för 1993/94 är ett samarbete mellan NordMÅL, konstkommittérna m. fl. om "Ett levande Norden", som skall ge nordiska barn och unga möjlighet att möta konstnärer. Det är av vikt att värdera Nordiska ungdomskommittén med hänsyn till initiativ och kompetens för hela barn- och ungdomssektorn.

Främjande av nordisk språkförståelse och samhörighet

— NordMÅL

Sprogforståelsen er en helt fundamental forudsætning for det nordiske samarbejde, det nordiske kulturfællesskab og den nordiske samfølelse. Betydningen har aktualiseret og understreges af internationaliseringen og den europæiske integration.

Det nordiske sprogsamarbejde bør derfor være et højt prioriteret område i de kommende år, og et væsentligt led i dette samarbejde vil blive gennemførelsen af ministerrådets handlingsprogram for sprogligt samarbejde i Norden, NordMÅL. Sprogforståelse skal ikke alene ses som ren kommunikativ kompetence, men også som kulturformidling i bred forstand, hvilket da også indgår i en række af NordMÅLs aktiviteter. Det betyder samtidigt, at samarbejdet på en række områder som f. eks. udvekslingsprojekter inden for kultur- og uddannelsessektoren, samarbejde mellem almenkultur- og uddannelsessektoren og aktiviteter inden for medieområdet bør intensiveres, idet sådanne aktiviteter altid vil bidrage til øget nordisk sprogforståelse.

— Lärar- och elevmobilitet

Øget mobilitet mellem lærere og elever i de nordiske lande er af vital betydning for at fremme sprogforståelsen og bevare og styrke den nordiske identitet og samfølelse. Gennem udvekslingsprojekterne synliggøres Norden i de implicerede dagligdag. Man lærer andre nordiske lande at kende, deres sprog, folk, kultur, samfundsforhold m. v. samtidig med, at man får en øget faglig viden og kulturel baggrund inden for den uddannelse eller det fag, udvekslingen vedrører. Udvikling og udbygning af udvekslingsprogrammer for lærere og elever bør derfor prioriteres. Overenskomst om nordisk uddannelsesfællesskab på gymnasialt niveau er en væsentlig landvinding for udviklingen af et nordisk uddannelsesfællesskab. Arbejdet med at supplere med en overenskomst for området obligatorisk praktik inden for erhvervsuddannelserne på gymnasialt niveau bør prioriteres.

7.2 Nordisk utbildningsgemenskap

Målsättning:

Att förbättra och utveckla utbildning via samarbete i Norden på alla nivåer. För att förstärka speciellt utbildningens internationella kompetensuppbyggande nivå i Norden via specialisering och arbetsfördelning mellan länderna, skall nordbor kunna genomföra hela eller delar av sin utbildning efter skol/undervisningsplikten i ett annat nordiskt land.

Att inom skolområdet främja språkförståelse, utveckla nätverkssamarbete som metod och främja mobiliteten för lärare och elever inom Norden. Att utveckla de starka nordiska traditionerna inom folkbildning och vuxenutbildning och med hänsyn till demografiska ändringar och den teknologiska utvecklingen medverka till tvärfackligt samarbete inom vuxenutbildningen.

PRIORITERADE AKTIVITETER

1. Högskole- och universitetsnivå (Program för högre utbildning)

Samarbejdsprogrammet for nordisk samarbejde inden for højere uddannelse — vedtaget af Nordisk Ministerråd den 27.3.1991 udgør grundlaget for de kommende års udbygning af samarbejdet.

— Nordplus

Nordplus-programmet vil i meget vid udstrækning danne rammen omkring og basis for et intensiveret samarbejde. Udbygning af Nordplus-programmets virkefelt, i kraft af støtte til nye samarbejdsformer, vil overordnet være koncentreret om etablering og videreudvikling af faglige netværk. Denne indholdsmæssige udbygning vil først og fremmest blive konkretiseret i lyset af den internationale evaluering af Nordplus-programmet, som ventes afsluttet i første halvdel af 1992.

— Överenskommelse för tillträde till högre utbildning

Det planlagte ministerrådsforslag om overenskomst om adgang til højere uddannelse i Norden forventes fremsat med henblik på Nordisk Råds session i 1993. Overenskomsten, som ligger i forlængelse af overenskomsten på gymnasieniveauet, skal bl. a. gøre det muligt at sikre en fri og lige konkurrence om uddannelsespladserne for de uddannelsessøgende i de nordiske lande. En udredning, der skal belyse de praktiske konsekvenser af en overenskomst (ikke mindst på decentralt niveau) forventes at foreligge i foråret 1992, hvorefter der igangsættes en høring på universiteter og højere læreanstalter.

— Tentamens- och examensgiltighet

Det planlagte udredningsarbejde om tentamens- og eksamensgyldighed samt meritoverføring af studieperioder forventes afsluttet i begyndelsen af 1992. Sigtet er bl. a. at få udarbejdet forslag til administrativt lethåndterlige tillempningsforskrifter for godskrivning af såvel kortere som længere studieophold. Et eventuelt ministerrådsforslag kan komme på tale.

— Arbetsfördelning mellan universitet och högskolor

Arbejdsdeling mellem universiteter og højere læreanstalter indgår som et gennemgående element i Samarbejdsprogrammet for nordisk samarbejde inden for højere uddannelse. Ikke mindst vil dette søges opnået gennem de økonomiske incitamenter som det udbyggede Nordplus-program vil give. Det tilstræbes at udviklingen af denne arbejdsdeling i størst muligt omfang koordineres med den tilsvarende udnyttelse af specialkompetencer, som Nordisk Forskeruddannelsesakademis virksomhed bidrager med. Det planlagte udredningsarbejde omkring nordisk arbejdsdeling for så vidt angår hele uddannelser forventes først iværksat efter 1992.

2. *Skolans område*

— Främjande av språkförståelse och samhörighetskänsla

Området hör till dem som måste ha prioritet så länge man har ett nordiskt samarbete inom skolområdet. Däremot kan metoder och innehåll förnyas och variera över tiden. För den närmaste tiden under och efter 1992 prioriteras de icke centralskandinaviska språkområdena i Norden, användning av multimedia och ny teknik i språkundervisningen och på läromedelsområdet, arbete med nordisk kultur i vid bemärkelse i skolan, samt kontakter och samarbete med språkprojekt inom det övriga Europa.

— Utbyggd nordisk elev- och lärarutväxling

I Europa i övrigt pågår olika utvecklingsarbete för att hitta metoder och innehåll inom detta område. Inom Norden har vi kommit förhållandevis långt men kan både utveckla och effektivisera vår utbytesprogram. Det prioriteras en fortsatt utbyggnad av det framgångsrika Nordplus-junior-programmet och utveckling av program som kan följa efter och bygga på erfarenheter från Västnordenprojekten.

— Utveckling av nätverksmetoder för prioriterade projekt och för effektivare informations- och erfarenhetsspridning

Nätverksmetoden utvecklas och tillämpas främst inom områdena:

— miljöundervisning, med breddning och fördjupning av nordisk didaktik föor miljöundervisning där etiska och demokratiska frågor lyfts fram
— den europeiska dimensionen i skolundervisning, där de grundläggande sociala och individuella värderingar, som är knutna till det nordiska kulturområdet ses i förhållande till utvecklade relationer till det övriga Europa
— gemensam utveckling av resurscentra för små handikappområden samt lärarkursverksamhet och samarbete kring läromedelsutveckling för smala yrkesområden
— fullföljande av inlett samarbete vad gäller yrkespedagogiskt FoU-samarbete, jämställdhet och den decentraliserade skolans problemområde

— Generell förnyelse

Eftersom projekten enbart räcker till punktinsatser för ett mycket brett fält av problemområden och för ca 7 miljoner intressenter, är det av stösta vikt att informations- och erfarenhetsspridningen inom Norden effektiviseras under perioden. Metoder för informations- och erfarenhetsutväxling måste dessutom anpassas till de decentraliserade skolsystemen i de nordiska länderna.

Nätverksmodellen skall under perioden förstärkas med användning av ny teknologi för tele- och datakommunikation, dels för att effektivisera samarbetet inom Norden men också för att parallellt följa utvecklingen som pågår i Europa i övrigt och förbereda skolområdet för en bredare internationell kontaktyta.

Unga nyutbildade lärare eller praktikskolor för lärarkandidater bör vara en primär målgrupp för utvecklingsprojekten.

Den internationella kontaktytan bör förstärkas på operativ nivå, det vill säga medge att projekten får konkreta kontakter med liknande projekt i det övriga Europa.

3. Vuxenundervisning och folkbildning

— Voks Frem — handlingsplan för vuxnas kvalifikationer i framtiden

Handlingsprogram for styrkelse af voksenuddannelserne i fremtiden, Voks Frem, udgør grundlaget for nordisk folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejde i de kommende år. Der lægges op til et bredt samarbejde med andre grupper og institutioner inden for nordisk uddannelsessamarbejde bl. a. vedr. fremtidens kvalifikationskrav. Voks Frem er formuleret, så det indholdsmæssigt og teknisk kan koordineres med MR-forslag om samarbejdsprogram for udvikling og tilpasning af fremtidens arbejdsmarkedspolitiske efter- og videreuddannelse i Norden.

— Indhold og metoder vedrørende læring for voksne

Livslang læring indgår som et vigtigt begreb i Handlingsprogrammet. Et væsentligt tema er derfor spørgsmålet om fremtidens kvalifikationskrav. Der vil blive indsamlet eksisterende forskningsresultater og uddannelsesplaner fra virksomheder, organisationer og uddannelsesinstitutioner. Der etableres et netværk for fremtidsstudier vedrørende voksnes kvalifikationer. Endvidere undersøges muligheder for lærerudvekslingsprogram vedrørende metoder og organisering af undervisning for voksne.

— Nye samarbejdsformer

Samarbejde på tværs af sektorer er et nøglebegreb. Der vil bl. a. blive lagt op til et større samarbejde mellem ungdomsuddannelserne og voksenundervisningen samt samarbejde mellem almen og erhvervsrettet voksenundervisning, herunder også personaleoplæring. Også initiativer i forhold til arbejdsløse inddrages. Samarbejde mellem lokale netværksprojekter igangsættes eller videreudvikles. Det tilstræbes, at dette koordineres i forhold til projekter i relation til MR-forslag vedrørende efter- og videreuddannelse.

— Samarbejde mellem nordisk folkeoplysning

I forsøg på at effektivisere og fremme en optimal udnyttelse af de ressourcer, som anvendes til nordisk folkeoplysning og voksenundervisningssamarbejde arbejdes for at koordinere og stimulere til øget samarbejde mellem:

Styringsgruppen for folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejde, Nordens folkliga akademi og aktiviteter inden for nordisk folkeoplysningsstøtte.

7.3 Nordiskt intensifierat samarbete rörande grundläggande forskning

Målsättning:

Att med olika nordiska insatser (t. ex. nätverksskapande åtgärder, mobilitetsordningar, arbetsfördelning) ytterligare förbättra den vetenskapliga kvaliteten inom forskning och forskarutbildning i de nordiska länderna samt utnyttja ländernas forskningsresurser på bästa sätt.

PRIORITERADE AKTIVITETER

— NorFa

Nordisk Forskeruddannelsesakademi (NorFa) har i sit første virksomhedsår, 1991, introduceret en række nye former for støtte for at styrke det nordiske samarbejde om forskeruddannelse og mobilitet. Den fortsatte udbygning og effektivisering på området vil i den kommende planlægningsperiode bygge på de erfaringer, der er indhøstet i forbindelse med introduktionen af nye aktiviteter, kombineret med en intensiveret dialog mellem forskerne, forskningsrådsorganisationerne og akademiet. Der vil blive lagt vægt på en flexibel udvikling med udgangspunkt i de aktuelle behov i forskningsmiljøerne. Blandt andet forudses det, at etablering af nye nordiske forskernetværk eller udvidelse/fornyelse af eksisterende netværk vil være et af satsningsområderne i akademiets arbejde.

— Nordiska forskningsprogram

Inden for ministerrådsorganisationen er i de senere år gennemført flere større forskningsprogrammer. Nordisk Forskningspolitisk Råd har tilkendegivet, at sådanne programmer også fremtidigt med fordel kan anvendes som samarbejdsform på nordisk plan.

Et fem-årigt nordisk miljøforskningsprogram vil blive gennemført med start 1993. Et sigte med programmet er at styrke miljøforskningen i de nordiske lande. Programmet er koncentreret om klimaforskning, miljøforskningssamarbejde i Østersøområdet samt forskning om miljøpolitikkens samfundsmæssige forudsætninger.

Programmet omfatter projektsamarbejde, Nordens medvirken i internationalt samarbejde om miljøforskning samt forskeruddannelse.

Arbejdet med implementering af programmet er i gang, med sigte på, at den egentlige programfase kan inledes i fuld skala ved årsskiftet 1992/93.

För framtiden är det viktigt att också utveckla programarbete, som huvudsakligen bygger på nationell finansiering.

— FPR:s forskningspolitiska verksamhet

FPR:s rolle som initierende, koordinerende og rådgivende vil bli videreutviklet ved at rådets retningslinjer for 1993—95 skal utarbeides i 1992 og framlegges som ministerrådsforslag til sesjonen i 1993. Arbeidet vil i 1992 bli konsentrert rundt:

— tiltak for samordning og effektivisering av ministerrådets samlede forskningsinnsats, bl. a. ved å bedre budsjettsystemene slik at forskningens omfang og innrettning tydeliggjøres.

— forskningspolitiske utredninger som bidrag til planleggingsgrunnlag for nasjonal og nordisk forskningspolitikk. Det vil bli publisert utredninger om forskning og forskningspolitikk i Norden, og om publisering i nordisk samfunnsvitenskap.
— evaluering av nordiske forskningsinstitusjoner, samarbeidsorganer mm, med sikte på høyere kvalitet og ressursutnyttelse i forskningssamarbeidet.

7.4. Nordiskt kultursamarbete i internationellt sammanhang

Målsättning:

Att intensifiera nordiskt samarbete för att utveckla nordisk kulturidentitet i relation till den europeiska integrationsprocessen. Förstärka och utveckla samnordisk koordinering och gemensamt uppträdande i internationellt kultursamarbete samt effektivera marknadsföringen av den nordiska modellen i Europa.

PRIORITERADE AKTIVITETER

— Uppföljning av ministerrådets konferens om det nordiska kultur- och mediasamarbetet efter 1992 i ljuset av den europeiska utvecklingen
— Kulturinformation i utlandet

Med tanke på den dynamiska förvandling som Europa f. n. genomgår betraktar ledningsgruppen för samnordisk kulturinformation i utlandet det som angeläget att under de närmaste åren koncentrera sina projekt till den europeiska scenen. Under 1992 visas en stor utställning kring vikingatid och tidig medeltid i Paris, Berlin och Köpenhamn. Utställningen behandlar relationerna mellen Norden och Europa perioden 800—1200. En nordisk kulturfestival äger rum i Barbican Centre i London hösten 1992.

Fr. o. m. 1993 kommer aktiviteterna framförallt att äga rum i Centraleuropa samt i Baltikum/S:t Petersburg. Främst kommer den nutida nordiska kulturen att belysas. Endast ett par projekt planeras för Västeuropa. Ledningsgruppen avser i början av 1992 färdigställa en genomarbetad projektplan för verksamheten 1993—96. I samband med att den preliminära projektplanen presenterades (MR-K II/91) begärde ledningsgruppen att den årliga planeringsramen utökas från 3 MDKK till 5 MDKK under perioden 1993—96 i syfte att förstärka den samnordiska kulturinformationen i Estland, Lettland och Litauen.

— Nordisk koordinering mht till internationell regulering och samarbete inom media-, film och upphovsrättsområdet

Den liberalisering, der er sket på mediepolitikkens område i Europa, er sket sideløbende med udviklingen af tekniske forudsætninger for medievirksomhed, der overskrider nationale grænser. Dermed er behovet for at skabe internationale aftaler og instrumenter for regulering af virksomheden på det audiovisuelle område steget dramatisk. Indenfor rammerne af Europa-rådet, EF, WIPO, GATT, OECD m. v. foregår der forhandlinger, som berører væsentlige områder i de nationale medielovgivninger og ophavsretslovgivninger, hvor de nordiske lande har stort set sammenfaldende interesser, og hvor udfaldet af forhandlingerne ofte har stor kulturpolitisk rækkevidde.

Gensidig information og afstemning af synspunkter i forhold til aktuelle

problemer i respektive internationale forhandlingssammenhænge vil blive prioriteret meget højt i Styringsgruppen for kultur- og massemediesamarbejde. Til dette hører at styringsgruppen bør sikres et økonomisk beredskab for at kunne igangsætte udredninger og analyser med henblik på nordisk stillingtagen i internationale ophavsrets- og mediepolitiske spørgsmål med kort varsel. Samarbejdet vil formentlig i stigende omfang også komme til at omfatte koordinering i forhold til fælleseuropæiske projekter på det audiovisuelle område, som eksempelvis EUREKA Audiovisuel.

— Nordisk koordinering internationellt inom forskningssamarbetet

Olika aspekter av nordiskt samarbete i perspektiv av vidare internationellt forskningssamarbete diskuteras fortlöpande i berörda nordiska organ, inte minst FPR.

— Nordisk koordinering av internationella frågor inom skola och folkbildning

För skolans del bör man verka för ett internordiskt samarbete då det gäller att beskriva skolans internationalisering i läroplaner och handlingsprogram. Detta är naturligt eftersom det nordiska perspektivet bör vara en viktig aspekt och en av flera utgångspunkter för det internationella perspektivet. Särskilt i en tid då kanske en ny grund för en nordisk region i Europa — i eller utanför EG, håller på att läggas. Ett sådant nordiskt samarbete kring internationell medvetenhet i skolan bör också stå i nära kontakt med motsvarande program inom Europarådet och inom EG.

Skolsektorn står nu i närkontakt med EG-initiativ för utveckling av ett framtida skoldatanät för internationell samverkan i skolan. Motsvarande nordiska försöksverksamhet, som bedrivs av NSS, bör utvecklas med kompatibilitet mot de europeiska nätverken. Det utvecklingsarbete som bedrivits för kvalitetshöjning av yrkespedagogiskt FoU-arbete i Norden bör genom de inledande initiativ, som tagits, kunna ge mycket värdefulla bidrag till stöd för uppbyggnad av yrkesutbildningar i de baltiska staterna.

De folkeoplysende organisationer i de nordiske lande har tradition for at medvirke til samfundsengagement, demokrati og medbestemmelse. Derfor er der et ønske om at skabe en tættere kontakt til voksenundervisningsmiljøer i Østeuropa. Dette indgår som centralt tema i Voks Frem programmet.

FOVU vil forstærke kontakten til voksenundervisningsmiljøer i Europarådet og EF bl. a. gennem udarbejdelse af informationsmateriale.

— Nordplus - Erasmus

Fra og med det akademiske år 1992/93 vil alle nordiske lande have adgang til EFs Erasmus-program for samarbejde og mobilitet inden for højere uddannelse. Spørgsmålet om Nordplus og det internordiske universitetssamarbejde som et led i et større europæisk samarbejde bliver herved aktualiseret. For at bidrage til, at de aktiviteter og faglige netværk, som støttes af henholdsvis Erasmus og Nordplus, udnyttes gensidigt og så vidt muligt kan supplere hinanden, vil ministerrådssekretariatet og Erasmus-bureauet undersøge mulighederne for administrativ koordinering og informationsudveksling på det praktiske plan.

— Kultursamarbete rörande Nordens närområden, t. ex. Baltikum

7.5 Övrigt kultursamarbete

Pågående aktiviteter och existerande institutioner är föremål för en genomgång i syfte att finna nya alternativa finansierings- och organiseringsformer. Med anledning härav är den framtida verksamhetens omfattning och form oklar.

1. Allmänkultur

— Nordiskt konstcentrum
— Nordens Hus i Reykjavik
— Nordens Hus på Färöarna
— Nordens institut på Åland
— Nordens institut i Grönland
— Nordiskt samiskt institut och samiska kulturaktiviteter
— Nordiskt ungdomssamarbete
— Nordiskt idrottssamarbete

2. Utbildning

— Nordens folkliga akademi
— Nordiska språksekretariatet
— Nordiska språk- och informationscentret
— Dataprogramgruppen
— Nordiska folkhögskolestödet
— Nordiskt journalistcenter
— Nordiska högskolan för hushållsvetenskap — NHH
— Bidrag til Nordisk federation för medicinsk undervisning
— Nordiska kurser i språk och litteratur

3. Forskning

— Nordisk institut for teoretisk fysik — NORDITA
— Nordiska institutet för folkdiktning — NIF
— Nordisk institutt for sjørett
— Nordiske geoekskursioner til Island
— Nordisk institut for Asienstudier — NIAS
— Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information, NORDINFO
— Nordisk vulkanologisk institut — NORDVULC
— Nordisk dokumentationscentral for massekommunikationsforskning — NORDICOM
— Nordiska institutet för samhällsplanering, NORDPLAN
— Bidrag til Nordisk sommeruniversitet — NSU
— Nordiskt kollegium för ekologi — NKE
— Nordisk kollegium for fysisk oceanografi — NKFO
— Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning, NoSAMF

7.6 Budgetkonsekvenser för kultursektorn

Kulturhandlingsplanens genomförande beräknades kräva 35 MDKK realökning (ca 42 MDKK i 1991 nivå) av finansieringen från ministerrådets budget mellan 1989 och 1992. Av denna beslutade ökning återstår 4 MDKK efter budgetförslaget 1992.

Vissa delar av kulturhandlingsplanen har således inte blivit genomförda enligt de planerade målsättningarna. T. ex. Nordplus ligger fortfarande efter den planerade nivån: 1200 helårsstipendier/år. En utvidgning av Nordiska kulturfonden har inte kunnat realiseras, vilket i förening med den låga budgetnivån för de konstnärliga fackkommittéerna försvårat uppfyllandet av de av handlingsplanen skapade förväntningarna både inom det konstnärliga och det icke officiella kultursamarbetet.

I tillägg till kulturhandlingsplanen har MR fattat beslut om nya program och planer (filmfond, NorFa) med konsekvenser for det framtida finansieringsbehovet.

Enligt kultursektorn är det ökade behovet för 1993 jämfört med budgetförslaget för 1992: 26,7 MDKK samt för 1994: 12 MDKK jämfört med 1993 års behov. Det största ökningsbehovet gäller NorFa, Nordplus och filmfonden.

Kultursektorn föreslår att framtida finansieringsbehov skall täckas på följande sätt:

1. *Ökning i kulturdelen av NMRs budget*

Til dækning af de ovennævnte 4 MDKK, som endnu mangler til gennemførelse af kulturhandlingsplanen, og den senere prioritering af kultursamarbejdet i forbindelse med den europæiske integration foretages omdisponeringer inden for Nordisk Ministerråds samlede budget.

2. *Intern omfördelning i kulturdelen av NMRs budget*

Genom interna omfördelningar finansieras det ökade behovet på följande områden: närmast Nordisk utbildningsgemenskap och Nordiskt intensifierat samarbete rörande grundläggande forskning samt delvis Nordisk kulturidentitet och Övrigt kultursamarbete. Detta betyder, att det måste frigöras resurser med hjälp av den pågående processen rörande ändrad finansiering av de nordiska institutionerna. I den mån så inte blir fallet och ökning i kulturdelen av budgeten inte blir möjlig måste utbyggnadsplanerna anpassas till reellt tillgängliga resurser.

8. Arbejdsmarked

PLANLÆGNINGSGRUNDLAG

Det nordiske arbejdsmarkedssamarbejde reguleres dels af fælles nordiske overenskomster og dels af aftaler direkte mellem landene.

Grundlæggende er overenskomsten om fælles nordisk arbejdsmarked, som trådte i kraft i 1954 og revideredes i 1982. Derudover er der også fra 1982 — gældende en overenskomst om myndighedernes samarbejde om arbejdsmarkedsuddannelse og erhvervsmæssig revalidering. Til overenskomsterne er der vedtaget enslydende retningslinier og tillempningsforskrifter for myndighedernes forvaltning. Senest er overenskomst om ydelser ved arbejdsløshed revideret i 1985 med ikrafttræden 1987.

Som opfølgning på de gældende overenskomster og aftaler om direkte samarbejde er der i 1985 udarbejdet et samarbejdsprogram. Programmet er ikke tidsbegrænset. Alle væsentlige opgaver inden for programmet er imidler-

tid iværksat. Samtidig har arbejdsmarkedssektoren medvirket i betydeligt omfang i den første økonomiske handlingsplan og er tilsvarende engageret i den igangværende handlingsplan "Et stærkere Norden". Endvidere har sektoren flere aktiviteter i gang under arbejdsprogrammet "Norden i Europa" og planlægger aktiviteter indenfor Østeuropa/Baltikumprogrammet.

Der kan forventes en række nye opgaver, efter EEA-aftalen om fri bevægelighed for arbejdskraft mellem Norden og EF og ved implementeringen af EF's regelværk om socialforsikring og uddannelsesanerkendelse.

Ved opfølgningen af disse nye opgaver vil samarbejdsprogrammet ikke være dækkende i forhold til sektorens projektprogram. I konsekvens heraf vil man i de kommende år arbejde med en rullende programplanlægning som underlag for C 2. En sammenkædning af projektprogrammet med den løbende opdatering af planlægningsdokumentet vil i højere grad fungere som et operativt og fremadrettet planlægningsinstrument.

PRIORITEREDE INDSATSER

Informationsvirksomhed

Der videreføres en omfattende informationsvirksomhed, som dels er rettet til de nationale forvaltninger og dels er rettet til arbejdssøgende og virksomheder, der søger arbejde eller arbejdskraft i et andet nordisk land. I projektet udvikles nye opgaver s. f. eks. udstillinger, engelsksproget informationsmateriale m. v.

Tidsplan: 1992

Efter- og videreuddannelse

De igangværende aktiviteter, der berører efter- og videreuddannelse af arbejdskraften samles i et større samarbejdsprogram. Der er 3 a 4 aktiviteter i gang, bl.a. flaskehalsprojektet, og et projekt om bedriftintern uddannelse som samordnes i samarbejdsprogrammet med et budget på over 1 MDKK i 1992 og op til 1,5 MDKK i de efterfølgende år.

Ministerrådsforslaget om et nordisk samarbejdsprogram om den løbende tilpasning og udvikling af efter- og videreuddannelse behandles på Nordisk Råds session i 1992.

Tidsplan: 1992—1995

Internationalisering

Området er højtprioriterede og gennemføres sådan, at internationale aktiviteter iværksættes i en faglig sammenhæng med andre relevante programområder.

Specielt vedrørende kontakten til de baltiske lande iværksættes over Østeuropa-/Baltikumpuljen et tjenestemandsudvekslingsprogram. Der afsættes ikke midler til Østeuropa-aktiviteter over sektorens budget. Derimod forudsættes en national medfinansiering af begrænset omfang.

Tidsplan: 1992—1994

Effektivisering af den nordiske arbejdsformidling/Internationalisering af arbejdsformidlingen

Hovedaktiviten er iværksat som et delprojekt inden for den økonomiske handlingsplan. Derudover er der planer om en række andre aktiviteter, der under-

støtter eller kompletterer hovedaktiviteten. Det vedrører f. eks. edb-samarbejde, informationsvirksomhed og uddannelsesforanstaltninger på medarbejderniveau. Man vil udvikle muligheder for arbejdsformidling mellem de nordiske lande og EF evt. udbygget med en nordisk samordning af internationale arbejdsformidlingskontorer i de enkelte lande.

Ministerrådet vil arbejde for at hovedaktiviteten videreføres i 1993 på basis af 0,5 MDKK over det ordinære budget og med en ekstra bevilling på samme niveau, 0,75 MDKK, som bevilges over den økonomiske handlingsplan. Alternativt gennemføres en begrænset del af programområdet indenfor rammerne af det ordinære budget.

Tidsplan: 1993—1995

Forskningsprogram om arbejdsmarkedets udvikling i 90'erne — Paraplyprojektet

Hovedprojektet er igangsat under den økonomiske handlingsplan. Forskningsprogrammet er opdelt i 5 prioriterede områder. Derudover iværksættes flere forskningsprojekter om specielle emner over det almene budget, som skal indgå i det samlede resultat af paraplyprojektet.

Ministerrådet vil arbejde for at hovedaktiviteten videreføres i 1993 på basis af 1,2 MDKK over det ordinære budget og med en ekstra bevilling på 0,8 MDKK svarende til bevillingen over den økonomiske handlingsplan til paraplyprojektet. Alternativ gennemføres en begrænset del af programområdet indenfor rammerne af det ordinære budget.

Tidsplan: 1993—1995

Indsats for udsatte grupper på arbejdsmarkedet, herunder ligestilling, indsats mod ungdomsarbejdsløsheden og udstødning fra arbejdsmarkedet

Ministerrådet ønsker at videreføre en række projekter om ungdomsarbejdsløshedsforanstaltningernes effekt, tiltag mod udstødning fra arbejdsmarkedet og ligestillingsmetodik på AF-kontorerne.

Det er uafklaret om der indenfor rammerne af det ordinære budget vil være ressourcer til programområdet i 1993.

Tidsplan: 1993—1995

Migrationsspørgsmål

Der er iværksat et omfattende projektprogram som ministerrådet ønsker at videreføre i planperioden. Programmet omfatter emner vedr. integrationen af flygtninge og indvandrere specielt med henblik på placering på arbejdsmarkedet. Det er uafklaret om der indenfor rammerne af det ordinære budget vil være ressourcer til dette programområde i 1993.

Tidsplan: 1993—1995

Nordjobb

For Nordjobb-projektet er driften garanteret til og med 1993. I 1992/93 skal projektet evalueres med henblik på beslutning om placering indenfor samarbejdsorganisationen og en fortsat driftsbevilling over det nordiske budget.

Tidsplan: 1993—1995

BUDGETKONSEKVENSER

Arbejdsmarkedssektorens dispositionsbevilling over det ordinære budget er i 1992 på 5,453 MDKK. Hertil kommer driftstilskud til Nordjobb på 2,363 MDKK pr. år frem til og med 1993. Derudover tilføres sektoren i 1991 2,726 MDKK fra den økonomiske handlingsplan, ialt budget for 1992 på 11,272 MDKK.

Under planlægningsforudsætningen: uændret budgetramme for det ordinære budget 1993 og ophør af den økonomiske handlingsplan efter 1992, vil aktiviteten i 1993 blive struktureret efter nedenstående programområder (rækkefølgen angiver ikke prioritetsorden):

	1992 1 000 DKK	1993 1 000 DKK
1) Informationsvirksomhed	950	1 000
2) Nordisk samarbejdsprogram for efter- og videreuddannelse	1 000	1 500
3) Internationalisering af arbejdsmarkedet i Norden (Baltikum/Østeuropa m. v.)	*) (350)	uafklaret
4) Effektivisering af Nordisk AF	1 250	1 250
5) Migrationssamarbejdet	850	uafklaret
6) Forskningsprogram om arbejdsmarkedet i 90'erne	3 000	2 000
7) Ligestilling på arbejdsmarkedet		uafklaret
8) De svage grupper på arbejdsmarkedet	850	uafklaret
9) Nordjob	2 363	2 363
	10 242	**8 113**

*) Delvis bevilling over Baltikum/Østeuropa-puljen

9. Arbetsmiljöpolitik

PLANERINGSUNDERLAG

En konvention om arbetsmiljö mellan de nordiska länderna trädde i kraft den 24 mars 1990. I denna slås de övergripande målen fast för det nordiska samarbetet på arbetsmiljöområdet. För att förverkliga konventionens målsättningar har ett nordiskt samarbetsprogram fastställts efter hörande av Nordiska rådet. Samarbetsprogrammmet omfattar perioden 1990—1993.

Programmet syftar till att koncentrera de nordiska insatserna under denna period kring mål och metodutveckling i myndigheternas tillsynsverksamhet, harmonisering av föreskrifter i ett europeiskt perspektiv samt ett fördjupat samarbete på forskningsområdet, som bl. a. har sin bakgrund i en värdering av forskningens självständiga betydelse för en bättre arbetsmiljö. Ett utökat samarbete på utbildningsområdet ingår vidare i planerna.

I planeringsförutsättningarna för samarbetet på arbetsmiljöområdet ingår också att ministerrådet skall samråda med arbetsmarknadens parter i Norden vad gäller tillämpningen och uppföljningen av den nordiska arbetsmiljökonventionen.

PRIORITERADE INSATSER

Deltagande i det internationella standardiseringsarbetet

Vissa projekt inom arbetsmiljöpolitiken har tidigare ingått som delmoment i de tvärgående handlingsprogram som redovisats inledningsvis. Högst prioritet har ett ökat nordiskt deltagande och inflytande i det europeiska standardiseringsarbetet på arbetsmiljöområdet varit, vilket hittills ingått i målsättningarna för såväl den ekonomiska handlingsplanen som för arbetsprogrammet Norden i Europa. Ett 80-tal arbetsgrupper under CEN har utvalts för nordisk samordning under perioden 1991—1993.

Det är ännu osäkert om — och i vilket omfång — detta samarbete kan fortsätta under kommande år. En vidareföring av aktiviteten endast med sektormedel kommer således att innebära, att det blir lagt beslag på en betydande del av de sektormedel, som i dag används till finansiering av forsknings- och utvecklingsprojekt.

Tidplan: ev. fortsatta insatser

Metodutveckling i tillsynsverksamheten

Ministerrådet önskar fördjupa samarbetet kring metodutveckling och effektivisering av tillsynsverksamheten på arbetsmiljöområdet. En utvärdering av pågående nationella insatser och deras effekter både vad gäller regleringsform och tillsynsform skall göras. Syftet är att åstadkomma en bättre målstyrning i förhållande till arbetslivets behov och ett effektivare utnyttjande av myndigheternas resurser. Härtill kommer en värdering av den utveckling mot en ökad grad av internkontroll/systemtillsyn, som är på gång i flera av de nordiska länderna.

Tidplan: 1992—1993

Ekonomiska drivkrafter för arbetsmiljöförbättringar

Samarbetet kring forskning om arbetsmiljö och ekonomi skall byggas ut. Prioriterade uppgifter är att undersöka vilka konsekvenser olika regleringsformer har för företags- och samhällsekonomin samt vilken betydelse den psykiska och sociala arbetsmiljön har för företagens ekonomiska situation. Vidare skall modellerna för ekonomiska konsekvensberäkningar utvecklas.

Tidplan: 1992—1993

Nordisk gränsvärdesdokumentation

Den nordiska arbetsfördelningen när det gäller att samla in, värdera och sammanställa vetenskapligt underlag för hygieniska gränsvärden har fortsatt hög prioritet. Verksamheten väntas få allt högre internationell betydelse via samarbetsavtal med europeiska och amerikanska kriteriegrupper. Ministerrådet planerar inrättandet av motsvarande samarbete inom det arbetsfysiologiska/ belastningsergonomiska området.

Tidplan: 1992—1995

Fortsatta analyser av hälsoeffekten av kemiska ämnen och produkter

På rekommendation av Nordiska rådet har ministerrådet kartlagt ett antal kemiska ämnen i arbetsmiljön för att utröna risken för reproduktionsskadande

effekter samt neurotiska och allergiframkallande ämnen. Ministerrådet kommer att söka nå fram till gemensamma nordiska kriterier för att kunna utarbeta en nordisk lista över misstänkta reproduktionsskadande ämnen i syfte att förebygga skador av denna art i framtiden. Också ämnen som kriteriedokument för ämnen som är skadliga för nervsystemet och screeningsmetoder för bestämning av individuell exponering för mutagener och cancerframkallande ämnen kommer att tas upp.

Vidare vill ministerrådet förstärka det nordiska samarbetet kring toxikologisk forskning och testning när det gäller nya kemiska ämnen och produkter via en bättre koordinering och arbetsfördelning mellan existerande institutioner i de nordiska länderna.

Tidplan: 1992—1994

Utredningar kring speciella branscher/yrkesgrupper

Dagens arbetsliv utmärks av snabba förändringar tekniskt, ekonomiskt, strukturellt och demografiskt, vilket ställer ökade krav på en helhetssyn vad gäller arbetsmiljö och arbetsvillkor. Ministerrådet har valt ut ett par områden, som särskilt skall belysas i syfte att få fram goda lösningar som kan användas som modeller för arbetsplatsplanering i länderna.

Prioriterade områden för perioden är anpassning av arbetsmiljön till äldre arbetstagare, positiva exempel på hur arbetsmiljö och arbetsvillkor kan tillrättaläggas för att tillgodose både mäns och kvinnors krav samt vårdsektorns arbetsmiljöproblem.

Speciellt med utgangspunkt i, att arbetskraftens genomsnittsålder stiger och att möjligheter till kompetensutveckling intar en nyckelställning vid utvecklandet av den psykosociala arbetsmiljön, överväger man att igångsätta ett projekt, som syftar till att samnordiskt betrakta arbetsplatsernas personals/arbetstagares möjligheter till utbilding och kompetensutveckling.

Tidplan: 1992—1995

Arbejdsmiljøet og internationaliseringen

Inden for sektoren overvejes der igangsat en analyse af "den nordiske model" på arbejdsmiljøforskningsområdet, bl. a. for på denne måde at kunne videreudvikle og formidle de resultater, der hidtil er opnået i nordisk regi.

Specielt overvejes det at iværksætte et projekt, som skal sammenligne arbejdsmiljøforholdene i henholdsvis Norden og EF. Udgangspunktet for dette arbejde tages i en sammenligning af primært eksisterende oplysninger om arbejdsmiljøforhold for at søge vurderet om — og i bekræftende fald hvor — "den nordiske model" er bedre end EF's.

Tidsplan: 1993—

Klassifikation af arbejdsprocesser

Endelig overvejes det at igangsætte et projekt vedrørende klassifikation af arbejdsprocesser. Tanken er, at man ved at klassificere de enkelte arbejdsprocesser (hvor lang tid processen tager, hvor stor belastningen er i den enkelte delproces m. v.) vil kunne nå frem til en ny og mere kvalificeret måde at beskrive arbejdsbetingede påvirkninger på. Herved opnås et rationelt grundlag for risikoidentifikation, risikovurdering samt risikohåndtering.

Tidsplan: 1993—

Forstærket indsats på arbejdsmiljøuddannelsesområdet

I planerne for det nordiske samarbejde på arbejdsmiljøområdet indgår arbejdsmiljøuddannelse som et område, hvor der skal ske en indsats. Den nordiske indsats på dette område vil også fremover blive koncentreret om den Nordiske Institution for Videreuddannelse (NIVA). NIVA har i øvrigt siden 1991 deltaget i forsøgsvirksomheden med 3-årig mål- og rammestyring, bl. a. med det formål at effektivisere og videreudvikle uddannelsen af arbejdsmiljøspecialister.

Tidsplan: 1993—1995

BUDGETKONSEKVENSER

Det beslutade samarbetsprogrammet på arbetsmiljöområdet, som omfattar perioden 1990—93 innehåller flera nya förslag till samarbetsområden som huvudsakligen skall genomföras via ökad samordning och erfarenhetsutbyte samt via ökat forskningssamarbete. Trots ökade ambitioner är det ministerrådets uppfattning att den planerade verksamheten skall kunna genomföras inom en oändrad budgetram på drygt 9 MDKK per verksamhetsår.

Tilbage står således alene spørgsmålet om finansieringen af de aktiviteter - først og fremmest deltagelsen i standardiseringsarbejdet - som tidligere har været finansieret over de tværsektorielle programmer. Hvis disse aktiviteter ønskes fortsat i stort set uændret omfang, og hvis aktiviteten fremover skal finansieres inden for sektorens budget, vil dette indebære, at andre aktiviteter må nedprioriteres.

10. Social- og sundhedspolitik

PLANLÆGNINGSGRUNDLAG

Det umiddelbare underlag for planlægningen er programmet for helse- og socialsektoren. Det tager som udgangpunkt WHO's program "Helse for alle år 2000" og de retningsgivende principper for den socialpolitiske udvikling i den nære fremtid som blev vedtaget af FN's interregionale konsultationer i 1987.

Dernæst er det EES-aftalen og de konsekvenser den får for Norden. Etablering af EES-aftalen mellem EF og EFTA indebærer, at de love og retsnormer som er vedtaget i EF kommer til at udgøre den legale basis for EFTA-landene fra 1. januar 1993.

Der er foreløbig meget få forslag om bindende regler på det sociale og sundhedsmæssige området inden for EF. Der er iværksat et arbejde om konvergens, der bl. a. omfatter fællesregler om minimumssikring i alle lande. Der sigtes ikke mod bindende regler i første omgang, men det kan betyde en vis harmonisering på længere sigt.

Der er en række forslag om initiativer på ældre-, familie- og handicapområderne, der tyder på et intensiveret samarbejde, og det sundhedsmæssige område bliver stadig hyppigere nævnt som et af de nye områder, der skal inddrages under det traktatmæssige samarbejde.

Det såkaldte subsidiaritetsprincip, indebærer, at ting skal løses på det niveau — lokalt, nationalt, regionalt eller EF-niveau — som er mest hensigtsmæssigt. I EEA-aftalen indskrives også en bestemmelse, der tillader fortsættelse og udvik-

ling af det regionale samarbejde. Det er dog uklart, hvad der egner sig for de forskellige niveauer, og hvornår en sag f. eks. rykker op fra regionalt niveau til EF-niveau.

Nordisk Ministerråd satser også på samarbejde med Baltikum/Østeuropa. På social- og sundhedsområdet er der ingen overordnet struktur i disse lande. Mange af dem har rettet øjnene mod Norden, og ønsker at lære af os på dette området.

Inden for det sociale og sundhedsmæssige området kan der på baggrund af ovenstående, være andre områder end hidtil, der bør prioriteres. Man overvejer bl. a. at lave et nyt samarbejdsprogram. Der er dog ingen tvivl om, at man fortsat skal samarbejde på området.

Nedenstående er trukket frem samarbejdsområder, der dels kan påvirke EF, dels kan medvirke til et regionalt samarbejde som tager sigte på områder, hvor EF ikke har fælles politik. Desuden er social- og sundhedssektorens indsats i Baltikum/Østeuropa nævnt.

Flere projekter inden for social- og sundhedssektoren har aspekter der indgår i ligestillingsprogrammet, bl. a. inden for børneområdet og ældreområdet.

PRIORITEREDE INDSATSER — INSTITUTIONERNES VIRKSOMHED

Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV)

NHV's huvuduppgift kommer också i fortsättningen att vara högre utbildning och forskning inom Norden med MPH-examen som bas. Skolan planerar dessutom att införa en mellannivå — Diplom i folkhälsovetenskap — för dem som enbart genomgått 8 kursmånader. Kortare folkvetenskapliga managementkurser för toppledare inom hälso- och sjukvården är också på dagorningen.

För att utnytta sin breda professionella kompetens överväger NHV att åta sig konsultuppdrag av typ organisations- och planeringsutredningar på vetenskaplig grund. En del av denna verksamhet bör direkt kunna knytas till projekt inom kurser vid skolan och till de studerandes masters-arbeten.

NHV kommer att medverka i genomförandet av Nordiska reumatikeråret 1992 och dess uppföljning. Inom ramen för Nordiska handlingsplanen för cancer skall skolan samanställa kunskap om screening och tidig diagnostik samt komma med förslag till förebyggande åtgärder.

Skolan ökar sitt engagemang i europeiska såväl som internationella aktiviteter. Kurser för administratörer inom hälso- och sjukvården från de baltiska länderna kommer t. ex. att bli en del av NHV's verksamhet.

Nordiska institutet för odontologisk materialprovning (NIOM)

Åren 1992—1994 är en övergångsperiod för NIOM från ett nordiskt system till ett europeiskt system. Detta kräver att dataanläggningen måste upprustas och att investering måste göras i ny scanning elektromikroskop och analysutrustning m. m.

På standardiseringsområdet söker NIOM att bli accrediterat som provlaboratorium. Institutet söker också om att bli godkänt som certifikationorgan för odontologiska material.

Förväntad aktivitetsökning inom materialprovningen kan få konsekvenser för andra delar av NIOM's verksamhet. Forskningsaktiviteten kommer att inriktas mer på arbete med att utveckla nya och att förbättra odontologiska material.

Utöver regelbunden publicering av listor över godkända tandvårdsmaterial, forskningsrapporter och årsrapporten kommer NIOM att ge ut ett nyhetsbrev, NIOM-INFO. En annan nyhet i institutets verksamhet är kurser för tandläkare och tandtekniker.

Nordiska läkemedelsnämnden (NLN)

Internationellt samarbete utgör numera största delen av NLN's arbete. Det omfattar bl. a. observatörskap i EG's större expertgrupper på läkemedelsområdet. Genomgång och anpassning av nuvarande föreskrifter och författningar i anslutning till att nya direktiv och riktlinjer fastställs av EG. Vidare samordnar NLN de nordiska insatserna inom Europafarmakopésamarbetet. På registreringsområdet planerar man att införa en ordning som innebär att läkemedelsföretag kan ansöka om en gemensam förpackning hos NLN, i stället för att skicka fem ansökningar till de olika nordiska myndigheterna.

NLN kommer att lägga stor vikt vid extern information. Både med årliga workshops/symposier och genom nämndens nyhetsbrev, som utkommer 4 gånger om året.

Nordiska nämnden för handikappfrågor (NNH)

NNH har gennemgået en kraftig udvikling de senere år både hvad angår arbejdsopgaver og arbejdsformer. Man arbejder nu bredt med samfundets fysiske tilgængelighed for handicappede, med små og særligt udsatte handicapgruppers specielle behov samt med handicapkrav til den informationsteknologiske udvikling. Den samlede virksomhed har også fået en mere europæisk dimension. Man prøver bl.a. at få "den nordiske model" for handicappolitik løftet frem.

I arbejdsprogrammet "Norden i Europa til 1992" er der tre punkter der vedrører NNH (66—68), Nordisk handicappolitik, Standardisering på hjælpemiddelområdet samt Telekommunikation og handicap. På disse områder kan man i høj grad påvirke EF. Det samme gælder NNH's øvrige virksomhed i tilknytning til den europæiske integrationsproces og international standardisering. Det drejer sig i første række om tilgængelighedsnormer for byggemiljø, kollektive transportmidler og handicaptilgængelighed for databaseret udstyr.

Et rent nordisk samarbejdsprojekt er støtteordning for handicaporganisationernes nordiske samarbejde, som NNH står for. Støtten gives som kompensation for handicappet til deltagelse i nordiske møder arrangeret af handicaporganisationerne.

Man har på forsøgsbasis etableret et *hjælpemiddelcenter i Tammerfors* under NNH, der bl. a. skal stå for udvikling af individuelle kommunikationshjælpemidler gennem projektbevillinger til landene. Gennem det arbejde der foregår her vil man også kunne påvirke EF.

Nordisk uddannelsescenter for døvblindepersonale (NUD)

NUD er unik i sin art i Europa. Efter- og videreuddannelsesinstitutionen ligger udenfor universitets- og højskolesystemet, og giver tilbud til alle personale-

grupper, et tværfagligt samarbejde som er nødvendigt i virksomheden med døvblinde.

Døvblindefeltet i Europa har vist stor interesse for NUD's virksomhed. En underkomité som arbejder med personalespørgsmål under International Association for the Education of the Deaf-Blind (IAEDB) har foreslået at man etablerer en europæisk ressource i tilknytning til NUD, finansieret med EF-midler. Idéen er at starte et to-årigt projekt om uddannelse af døvblindepersonale i forbindelse med NUD.

Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD)

NAD arbejder med initiering og planlægning af rent nordiske forskningsprojekter, der bl. a. skal belyse forskellige aspekter af alkohol- og narkotikamisbruget. Temaet om EF og Norden har også NAD's interesse. Desuden arbejdes der med et projekt om alkohol rundt om Østersøen.

ANDRE PRIORITEREDE INDSATSER

NOPUS (Nordisk uddannelsesprojekt for udvikling af social service)

Med udviklingen inden for EF og Nordens tilknytning til denne er det vigtigt, at videreudvikle den "Nordiske model for social service " som er langt bredere end EF's sociale dimension. NOPUS skal ligge på forkant med udviklingen og lave efter- og videreuddannelse for nøglepersoner, der på forskellige niveauer påvirker, uddanner, tager beslutninger om eller leder udviklingsarbejde inden for socialområdet. Man holder bl.a. kurser i gerontologi for lærere, der skal bibringes den seneste forskningsmæssige viden som findes på feltet.

NOPUS planlægger et projekt i forbindelse med de baltiske lande, hvor man bl.a. vil undervise i "den nordiske model" for socialpolitikken.

Nordisk Ministerråd (social- og sundhedsministrene) har taget principbeslutning om, at NOPUS skal være en permanent institution fra 1993.

Tidsplan: 1993

Socialforsikring og socialhjælp

Koordinering af socialkonventionen med EF-reglerne indgår i arbejdsprogrammet "Norden i Europa". En embedsmandsgruppe har fornyligt afsluttet arbejdet. Der fremsættes nu ministerrådsforslag om en ny nordisk konvention om social sikring, der koordinerer med EF's regler. Hvad angår social bistand og sociale tjenester arbejder man videre hermed i en ny nordisk konvention.

"Langvarige socialhjælpsmodtagere i Norden" skal belyse forholdene for modtagerne, og specielt hvad der kan gøres for at bringe dem ud af socialhjælpssituationen. Projektet skal bidrage til øget overførsel af erfaringer og idéer mellem landene.

Tidsplan: 1992—1993

Børneområdet

Området er højt prioriteret. Nordisk socialpolitisk komité har støttet flere nye projekter, bl. a. ét om udsatte børn der vil komme i gang fra 1992. Man har også støttet arbejde med familiestatistik og statistik med børn som tællingsenhed, der vil bidrage til et bedre grundlag for undersøgelser m. v.

Tidsplan: 1992—1994

Ældreområdet

"Gamle kvinder i Norden" skal afdække gamle kvinders levevilkår med udgangpunkt i eksisterende data, foretage dybdestudier på udvalgte områder og finde frem til ligheder, forskelle og udviklingstræk i gamle kvinders levevilkår og livssituation. Formålet er bl.a. at give anbefalinger til politikerne. Projektet "Ældre og overgreb i hjemmet" startede i realiteten med en europæisk konference. Det skal afdække omfanget af problemet og frembringe kundskab og forståelse for at skabe gode offentlige tiltag og undervisning. "Aldersdemens" er et meget relevant problem både i Norden og i EF. Der arbejdes på et forprojekt, som man regner med skal resultere i et projekt fra 1993.

Tidsplan: 1992—1996

Handicapområdet

"Udvikling af tolkeuddannelser på hørehandicapområdet" skal fremme uddannelse af tolke på hørehandicapområdet ved at gennemføre en række delprojekter specifikt rettet mod hver af de tre hørehandicapgruppers særlige behov — døve, døvblevne/tunghøre og døvblinde. "Livskvalitet og nye boformer for udviklingshæmmede i lokalsamfundet" er et forprojekt, der vil overgå til et rigtigt projekt i 1992. Det skal bl. a. opbygge et netværk i de nordiske lande til opsamling af erfaringer fra en række perspektivrige udviklingsprojekter, der skal systematiseres og dokumenteres med henblik på erfaringsudveksling.

Tidsplan: 1992—1994

Hälso- och sjukvårdsområdet

Samarbetet kring klassifikation av sjukdomar koncentreras kring medverkan i revision av ICD-10 och besläktade klassifikationer, forsknings- och utvecklingsarbete, samordning av klassifikationer, information m. m. Regionale variationer i nordisk sygehusvæsen är projekt som beskriver variationer i användningen av de vanligaste kirurgiska ingreppen inom och mellan de nordiska länderna. Syftet är att få underlag för att bedöma sjukvårdens kvalitet. Förebyggande av infektion och andra komplikationer inom sjukvården har till syfte att ta fram ett instrument för uppföljning och förbättring av vårdkvalitet i Norden avseende nosokomiala infektioner. Plötslig spädbarnsdöd är projekt som avser att klarlägga orsakerna till ökad spädbarnsdöd och skillnaden mellan de olika länderna, samt att belysa möjligheterna till förebyggande åtgärder.

Förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar. Avsikten är dels att gemensamt vidta åtgärder för att förstärka reumatikernas möjligheter till ett bättre vardagsliv, dels att utarbeta en plan för förstärkta insatser i Norden mot reumatiska sjukdomar. Hälsoväsendets effektivitet och resursförbrukning är projekt som ser särskilt på sambandet mellan befolkningens hälsotillstånd och hälsoväsendets resursförbrukning.

Tidsplan: 1992—1994

Nordiska handlingsplanen mot cancer

Den nordiska handlingsplanen mot cancer är en utbyggnad av existerande internationella initiativ såsom EGs åtgärdsprogram mot cancer och WHOs strategiprogram "Hälsa för alla år 2000". Handlingsplanens huvudsyfte är att

minska överdödligheten i cancer i Norden och skapa bättre livskvalitet för dem som inte kan botas.

Tidsplan: 1992—1996

Koordinering av insatserna på standardiseringsområdet

Projektet Standardisering på hälso- och socialområdet har som huvuduppgift att organisera ett mera aktivt deltagande och inflytande i de kommittéer och arbetsgrupper som utarbetar standarder på området. En annan uppgift är att se till att relevant fackkunskap och kompetens i de nordiska länderna blir känd och utnyttjad.

Tidsplan: 1992—1996

BUDGETKONSEKVENSER

Ministerrådet arbetar för att den planerade verksamheten skall kunna genomföras inom en budgetram, som motsvarer 1992 års budget (39 917 000 DKK plus Nordiska hälsovårdshögskolan: 36 100 000 SEK). Vidare undersöks nu möjligheterna för att utveckla och genomföra kontraktsstyrningsprinciper — helst fleråriga — över hela sektorn inför arbetet med 1993 års budget.

1 000 DKK	Budget 1992	Budget 1993	Budget 1994
Dispositionsbevilling	7 498	7 498*)	7 498*)
Nordiska läkemedelnämnden	2 706	2 706	7 206
Nordiska hälsovårdshögskolan	(36 100)	(36 100)	(36 100)
Nordisk institutt for odontologisk materiale-prøvning	12 605	12 605	12 605
Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning	3 064	3 064	3 064
Nordiska nämnden för handikappfrågor	7 535	7 535	7 535
Nordisk uddannelsescenter for døvblinde-personale	5 458	5 458	5 458
NOPUS	—	(3 900)**	(3 900)**
I alt, ekskl. NHV og NOPUS	**39 917**	**39 917**	**39 917**

*) Heraf 1,5 MDKK til NOPUS.
**) Inkl. 1,5 MDKK fra projektbudgettet. Anført i SEK.

11. Narkotikasamarbejde

PLANLÆGNINGSGRUNDLAG

Kontaktmandsorganet for narkotikaspørgsmål har eksisteret som et samarbejdsorgan udenfor Nordisk Ministerråd siden 1971. Det blev etableret som permanent samarbejdsorgan under Nordisk Ministerråd fra 1991, som en opfølgning på handlingsplanen mod narkotika.

Fagministrene har godkendt en ottepunktsplan, der danner grundlag for det videre arbejde med at samordne og initiere samarbejde vedr. narkotikaspørgsmål på tværs af sektorer.

PRIORITEREDE INDSATSER

Kontaktmandsorganet arbejder inden for denne plan, der omfatter følgende prioriterede indsatser:
— Tiltag for at følge misbrugsudviklingen.
— Samordning og opfølgning af udviklingsarbejde inden for den forebyggende indsats, pleje og behandling.
— Specielle indsatser for de misbrugere der er sværest at behandle.
— Fælles internationale indsatser for at forhindre illegal produktion og handel med narkotika.
— Samarbejde og erfaringsudveksling omkring lovgivning og retspraksis.
— Samordning af politi- og toldindsatser mellem de nordiske lande og forskellige producent- og transitlande.
— Forøget operativt samarbejde mellem politi- og toldmyndigheder i Norden.
— Analyser af beslaglagt narkotika.

BUDGETKONSEKVENSER

Samarbejdet ventes at kunne videreføres inden for en uændret årlig ramme på 1 MDKK fra 1992.

12. Miljö

LÖPANDE PROGRAM

Nordiskt miljöprogram

Ministerrådet antog i januari 1989 det nordiska miljöprogrammet. Programmet utgör den långsiktiga målsättningen för miljösamarbetet och är uppbyggt kring Världskommissionens principer om tvärfacklighet, långsiktighet, miljöfrågornas integrering i de olika samhällssektorerna och en internationell syn på miljöfrågorna.

Den konkreta styrningen och prioriteringen av verksamheten och projekten sker med hjälp av program för de olika sakområdena. Dessa program omfattar verksamheten under två till fyra år.

I enlighet med det nordiska miljöprogrammet och rekommendationerna från Världskommissionen för miljö och utveckling kommer ministerrådet att fortsätta att utveckla arbetet med att integrera miljöfrågorna i de olika samarbetssektorerna.

Med anledning härav har samarbetsministrarna i maj 1989 antagit riktlinjer för samordningen och integreringen av miljöfrågor inom ministerrådet. Enligt riktlinjerna fastställs bl. a. att varje fackministerråd skall ansvara för att miljöhänsyn tas inom deras sektor. Vidare anger riktlinjerna formerna för samarbetet mellan sektorerna när det gäller verksamhet som har miljöaspekter.

Inom ett antal sektorer har program eller projekt initierats eller förstärkts som behandlar miljöfrågor. Detta gäller bl. a. sektorerna energi, transport, jord- och skogsbruk, industri, konsument, livsmedel, fiskeri och regionalpolitik. Samarbete har etablerats med vissa sektorer i form av gemensamma arbetsgrupper m. m.

Embedsmandskomitéen for miljøspørgsmål har nedsat et udvalg, som senest den 1. april 1992 skal fremlægge forslag om det nordiske miljøsamarbejdes organisation, indretning og indhold. Baggrunden er et ønske om en skærpet prioritering af indsatsen, en yderligere satsning på samordning i forhold til internationalt arbejde, specielt EF, og en øget pådrivende rolle i forhold til andre sektorer. Resultatet påregnes at få betydning for indsatsen efter 1992, hvilket gør det vanskeligt på nuværende tidspunkt at fastsætte tidsplaner for arbejdet herefter.

Handlingsplan mot luftföroreningar

Handlingsplanen mot luftföroreningar utgör en gemensam nordisk ramplan som innehåller mål, strategier och åtgärder mot globala, regionala och lokala luftföroreningar. Planen innehåller en strategi för att reducera de samlade utsläpp och klimatpåverkande gaser. När det gäller regionala luftföroreningar lägger planen upp till en strategi för det vidare arbetet som skall baseras på miljömål som utgår från vetenskapligt grundade gränser för vad naturen tål.

Planen understryker behovet av att upprätthålla och förstärka det nordiska arbetet om forskning och utveckling för att bekämpa luftföroreningar. Planen innehåller ett nordiskt projektprogram och resursbehov för perioden 1990—1992.

Samarbetet om luftföroreningar syftar till att upprätthålla och förstärka den ledande fackliga position som de nordiska länderna har byggt upp. Detta är en nödvändig förutsättning för att de nordiska länderna skall kunna påverka det internationella arbetet för att uppnå en reduktion av utsläppen i Europa och i globala sammanhang. Projektprogrammet omfattar mätprogram, modellberäkningar, effekter, åtgärdsprogram samt myndighetssamarbete och informationsspridning.

Avrapportering 1991. Ytterligare insatser värderas under 1992.

Handlingsplan mot förorening av havet

Handlingsplanen mot förorening av havet har som syfte att inom Norden enas om så ambitiösa åtgärdskrav och riktlinjer som möjligt beträffande skyddet av havsmiljön. Enligt planen skall de nordiska ländernas roll i det internationella samarbetet inom havsskyddssektorn fortsatt vara kraftigt pådrivande. Detta förutsätter koordinering av förberedelserna för gemensamt nordiskt uppträdande inom främst de internationella kommissionerna på området. Förpliktelserna kräver också att det nordiska utredningsarbetet på vatten- och havsmiljöområdet fortsätter att utvecklas.

Aktiviteten på vattenmiljöområdet har ökat betydligt. Såväl nationellt som internationellt har planer för skydd av vatten- och havsmiljön utarbetats. Den nordiska handlingsplanen mot förorening av havet förutsätter betydande utrednings- och datasammanställningsuppgifter, både om den marina miljön och tekniska/administrativa åtgärder beträffande utsläpp från industrin, kommunala anläggningar och jordbruket.

Handlingsprogram för renare teknologi, avfall och återvinning

Handlingsprogrammet för renare teknologi, avfall och återvinning innehåller åtgärder för att aktivt stimulera den tekniska utvecklingen så att industriproces-

ser och produkter utformas på ett sätt som ger minsta möjliga upphov till spill och avfall, att produktutformningen inte försvårar en senare återvinning och att förorening vid slutdeponering undviks. Handlingsprogrammet innehåller också åtgärder beträffande miljöfarligt avfall, kemikalieavfallsdeponier, insamlings- och behandlingstekniker, återanvändningsmaterial och -marknader. Programmet omfattar ett projektprogram för den närmaste femårsperioden.

NYTT PROGRAMARBETE

Handlingsplan for langsigtet overvågning af Nordens ydre miljø

En handlingsplan for langsigtet overvågning af Nordens ydre miljø er under udarbejdelse. Et færdigt udkast forventes at foreligge inden udgangen af 1991.

Handlingsplan för naturvård

En gemensam nordisk handlingsplan för naturvård utarbetas. Projektarbetet inom naturvårdsområdet berör bl. a. bevarandet av genetiska resurser, naturövervakning, skydd och vård av naturskog, skydd av havsfåglar, marina reservat och vegetationstyper i Norden og må ses som vigtiga indslag i det globala arbete med utvikling af konvention om biologisk mangfoldighet. Ett antal projekt planeras angående friluftslivet. Ett gemensamt projekt pågår med jordbrukssektorn om kulturlandskapet.

Handlingsprogram for emballager

Arbejdet tager sigte på at mindske brugen af ressourcer til fremstilling af emballager samt mindske de emballagemængder, som deponeres på losseplads. Før en handlingsplan med kvalitative og kvantitative målsætninger kan udarbejdes, må koordinering med det igangværende arbejde indenfor EF overvejes, og et datagrundlag opstilles.

PRIORITEREDE INDSATSER I ØVRIGT

Klor

Træmasse- og papirindustrien har fortsat stor betydning som en vigtig kilde til miljøbelastning. Den tekniske udvikling gør det nu muligt at tage sigte på en eliminering af den miljøpåvirkning, som denne industri i dag giver anledning til. Derfor har de nordiske miljøministre fundet, at spørgsmålet må udredes og drøftes i sin helhed.

Tidsplan: 1992—

Toxikologisk samarbejde

Første del i form af udredning og beslutning om fortsat virksomhed er afsluttet i 1991. Et nordisk toxikologisk samarbejde i form af netværk er under udvikling. Specielt det økotoxikologiske samarbejde prioriteres.

Tidsplan: 1993—

Kemikalier

Arbetet syftar till samarbete i fråga om utredningar om kemikaliers hälso- och miljöeffekter samt de krav som från hälso- och miljösynpunkt bör ställas på

produkterna och produktinformation. Detta arbete syftar till att ge ett direkt underlag för myndigheternas beslut och avser i första hand de krav som kan ställas på tillverkare, importörer och andra leverantörer av kemikalier. Arbetet påbörjades våren 1990.
Tidsplan: 1990—1993

Trafik

Ministerrådet anser det som angeläget att behandla miljöproblem från olika trafikslag. Samarbete kommer att ske när det gäller möjliga åtgärder, analys av styrmedel, prognosmodeller och utarbetande av strategier.
Tidsplan: 1991—1993

Miljödata

I miljöarbetet ökar kraven på tillgängligheten och användbarheten av miljödata. Prioritering kommer därför att ske av metodutveckling samt samordning av nationell dataproduktion.
Tidsplan: 1993—

NEFCO

NEFCO fortsætter sit arbejde med at etablere joint venture virksomheder i Øst- og Centraleuropa. NEFCOs bestyrelse vil afholde et møde i april 1992 for at drøfte de hidtidige erfaringer og på baggrund heraf det fremtidige arbejde.
Tidsplan: 1991—

Specielle samarbejdsprojekter med Baltikum

Estlands miljøminister har udtrykt ønske om nordisk bistand til at opbygge miljøinformation og miljødata. Der er reserveret midler til denne opgave på 1992-budgettet og indsatsområderne skal i den nærmeste tid identificeres.
Tidsplan: 1992

Gemensamma strategier i det internationella samarbetet

Embedsmandskomiteen for miljøspørgsmål og dens arbejdsgrupper fortsætter med at samordne de nordiske landes deltagelse i forskellige internationale sammenhænge. Embedsmandskomiteen planlægger at forbedre koordinationen vedrørende miljøspørgsmål i den europæiske integrationsproces.
Tidsplan: vedvarende indsatser

Omkostningseffektive aftaler

Embedsmandskomitéen for miljøspørgsmål vil vurdere muligheden for at fremme anvendelsen af omkostningseffektive aftaler på nogle udvalgte områder.
Tidsplan: 1992—

BUDGETKONSEKVENSER

De beslutade handlingsplanerna och -programmen på miljöområdet har kostnadsberäknats enligt följande:

— Handlingsplanen mot luftföroreningar afsluttes 1992. Nye indsatser for 1993 er under overvejelse.
— Handlingsplanen mot förorening av havet 14 MDKK under treårsperioden 1990—93
— Handlingsprogrammet för renare teknologi, avfall och återvinning 15 MDKK under femårsperioden 1990—95

Ovannämnda planer samt övrig prioriterad verksamhet genomförs inom ramen för sektorns ordinarie budget.

13. Transporter och kommunikationer

PLANERINGSUNDERLAG

Det nordiska transportsamarbetet står under 90-talet inför ett antal viktiga uppgifter: genomförandet av en nordisk transportmarknad mot bakgrund av det under 1991 ingångna EEA-avtalet, andra åtgärder föranledda av den pågående internationaliseringsprocessen i Europa samt åtgärder för att motverka och minska trafikens negativa miljöpåverkan. Därvid är det bl. a. angeläget att utvecklingen och informationsteknologin beaktas vad gäller möjligheter att effektivisera transporterna, minska transportbehoven etc.

PRIORITERADE INSATSER

Transportvägar till och från Norden

Nordens långa transportvägar till de centraleuropeiska marknaderna är i sig ett handikapp för industrins konkurrensförmåga. Klargörandet av transportinfrastrukturens strategiska betydelse och behovet av kompletterande investeringar för att åstadkomma ett effektivt transportsystem är en högt prioriterad uppgift för sektorn under 90-talet. Det blir allt mer nödvändigt för transporterna till och från Norden att alternativ etableras till de efterhand överbelastade västeuropeiska transportstråken. Av stor betydelse för transportsektorn är därför att bevaka och stödja utvecklingen i Östeuropa samt att främja möjligheterna att använda transportvägar genom länderna i området. De förslag till åtgärder som framförts i rapporten "Transporter mellan Norden och det nya Östeuropa" (Nord 1991:37) är därvid av central betydelse att genomföra.

Tidsplan: 1992—1995

Trafikens miljöfrågor

Arbetet med att reducera trafikens skadliga effekter är en av de viktigaste frågorna som åvilar transportsektorn. bl. a. kommer uppföljningen av den resolution om trafik och miljö som togs av de västeuropeiska trafikministrarna (CEMT) 1989 att ges hög prioritet.

Uppföljningen av CEMTs trafikmiljöresolution kommer bl. a. att ske genom ett gemensamt nordiskt uppträdande i internationella sammanhang, bl. a. i arbetet med klimatförhandlingarna och förberedelserna inför FN-konferensen om miljö 1992. Vidare har forskning angående olika aspekter av trafikens miljöproblem samt val av åtgärder för att minska problemen fortsatt hög prioritet. Bl. a. har järnvägens möjligheter och begränsningar som transportme-

del stort intresse. Mer än tidigare kommer också sjö- och luftfartens miljöpåverkan att uppmärksammas. Arbetet kommer att bedrivas i nära samarbete med miljösektorn.

Tidsplan: 1992—1995

Transportinfrastruktur

Finansieringsproblematiken vad gäller infrastruktur kommer fortsatt att uppmärksammas. Ett under 1991 genomfört projekt angående dessa frågor har pekat ut vissa angelägna behov av infrastrukturinvesteringar. Strategin kommer att vara att resurserna kraftsamlas till några större för Nordens länder viktiga investeringsprojekt. Bilaterala avtal mellan berörda länder synes vara den mest framkomliga metoden. Vidare bör projekt som helt eller till stor del kan finansieras utan nordiska eller nationella budgetmedel prioriteras.

Tidsplan: 1992—1995

Transportforskning

Transportforskning kvarstår som prioriterat område. Insatserna kommer bl. a. att riktas mot forskning angående kollektivtrafikinriktade ämnen, efterfrågemodeller för passagerartrafik och godstransport, informationsteknologi m. m.

Tidsplan: 1992—1993

Telekommunikationer

Utvecklingen av telekommunikationerna kommer på längre sikt att medföra betydande förändringar i förutsättningarna för produktion m. m., vilket påverkar person- resp godstransportbehovet. Frågorna hanteras nu främst av det nordiska televerkssamarbetet, men det informella samarbete som äger rum på departementsnivå, för beaktande av transportpolitiska synpunkter, kommer att bibehållas och utvecklas.

Tidsplan: 1992—1995

Meteorologi

Utvecklandet av det datorbaserade programmet för korttidsprognoser (HIRLAM) är fortsatt en viktig uppgift. I arbetet deltar förutom de nordiska länderna även Nederländerna, Irland och Storbritannien.

Tidsplan: 1992

BUDGETKONSEKVENSER

Transportsektorn står under perioden 92—94 inför ett antal viktiga samordnings-, utrednings- och policyuppgifter, vilka måste noga prioriteras för att genomföras inom nuvarande ram för budgeten, 3,6 MDKK. Det bör vidare framhållas att principen att varje sektor skall bära ansvaret för arbetet med att motverka de miljönegativa konsekvenserna av verksamheten påverkar bl. a. transportsektorn.

14. Trafiksäkerhet

PLANERINGSUNDERLAG

Trots att det av miljöhänsyn anses angeläget att minska vägtransporterna förutspår flertalet prognoser att transportbehovet ökar under 90-talet, även vad gäller vägtrafiken. Den ökade trafiken kan innebära att risken för trafikolyckor blir större och därmed att det dessvärre kan förväntas att antalet olyckor kommer att stiga. Det är emellertid inte självklart att ökad trafik innebär större olycksrisk. Arbetet med att bevaka utvecklingen för olika trafikantkategorier och att, om så behövs, sätta in åtgärder är en viktig uppgift för trafiksäkerhetssektorn. Bl. a. kommer den tunga trafikens trafiksäkerhetsproblem att fortsatt uppmärksammas. Ansträngningarna att samordna arbetet inom olika nordiska trafiksäkerhetsorgan samt att effektivisera informationsförmedlingen om nordiskt trafiksäkerhetsarbete kommer att intensifieras.

Genomförandet av den nordiska handlingsplanen för ökad trafiksäkerhet är även i framtiden den högst prioriterade arbetsuppgiften för det nordiska samarbetet inom sektorn. Planen har reviderats och utökats med ett antal nya prioriteringsområden. Den kommer att gälla under perioden 1992—94.

PRIORITERADE INSATSER

Trafiksäkerhet i ett europeiskt perspektiv

Behovet av samordnat uppträdande från de nordiska ländernas sida vad gäller det internationella standardiseringsarbetet angående fordonsspecifikationer m. m. får allt större betydelse såväl vad gäller miljöaspekter som vad gäller trafiksäkerhet och transporteffektivitet. Bevakandet av dessa frågor har därför införts som ett prioriterat område i handlingsplanen. Det är angeläget att få genomslag för gemensamma nordiska synpunkter på fordonssäkerhet, avgasrening, containerstorlekar, etc. En fortsatt nordisk samordning är också angelägen vad gäller revideringsarbetet med och implementeringen av de internationella konventionerna om vägtrafik samt om vägmärken och signaler.

Tidsplan: 1992—1994

Trafikonykterhet

Alkohol är i samtliga nordiska länder en faktor i en väsentlig del av de allvarligaste olyckorna. Insatsområdet kommer därför att vara högt prioriterat under perioden. Bl. a. kommer det att arbetas med möjligheterna att få fram åtgärder mot rattfylleri och att finna effektiva handlingsformer för att motverka återfall.

Tidsplan: 1992—1994

Nya förare

Målsättningen för prioriteringsområdet är en fortsatt reduktion av trafikrisken hos nyblivna förare och en allmän höjning av kunskapsnivån hos dem. Avsikten med igångsatta projekt är bl. a. att se om nuvarande förarutbildning bättre kan utformas så att bilisternas förutsättningar för körsäkerhet kan ökas.

Tidsplan: 1992—1994

Oskyddade trafikanter

Ett ökat skydd för cyklister och fotgängare är fortsatt ett väsentligt prioriteringsområde. Det är bl. a. angeläget att arbeta med cyklistsäkerheten i korsningar samt att sammanställa en katalog med exempel på god vägutformning, skyltning etc. Sådana lösningar skall prioriteras som inte i onödan hindrar dessa trafikanters mobilitet.

Tidsplan: 1992—1994

Lokalt trafiksäkerhetsarbete

Det lokala trafiksäkerhetsarbetet har tagits upp som ett nytt prioriteringsområde i planen. Insatser kommer att göras bl. a. vad gäller lokal trafiksäkerhetsinformation.

Tidsplan: 1992—1994

Hastighetsutvecklingen

Pågående projekt kommer att fortsätta under en del av perioden. Den nordiska forskningsinsatsen på detta område har varit omfattande och fått fram intressant information, bl. a. vad gäller trafikanternas hastighetsanpassning. En väsentlig uppgift kommer fortsatt att vara att överföra resultaten av utförd forskning m. m. till det nationella trafiksäkerhetsarbetet.

Tidsplan: 1992—1994

BUDGETKONSEKVENSER

Trafiksäkerhetssektorn har under handlingsplanens första period haft en budget på mellan 3,5 och 4 MDKK årligen. Huvuddelen av projektmedlen har fördelats på projekt angående "människan i trafiken" medan resterande tilldelats projekt rörande trafikolycksanalys, fordonssäkerhetsfrågor samt åtgärder i vägmiljön. För perioden 1992—94 kommer inriktningen av sektorns arbete inom en oändrad ram på 4 MDKK per år fortsatt att vara att förstärka och effektivisera de nationella insatserna. Behovet av samordning i internationella fora samt bevakandet av den internationella utvecklingen kommer att ta vissa resurser i anspråk. Projektmedlens fördelning torde dock i huvudsak bli oförändrad.

15. Turism

PLANERINGSUNDERLAG

Det nordiska turistsamarbetet under början av 90-talet kommer att domineras av tre uppgifter: Genomförandet av det nordiska turistprogrammet, åtgärder föranledda av den pågående internationaliseringsprocessen i Europa samt att, som ett bemötande av ökad framtida konkurrens inom turismen, finna lämpliga former för fortsatta samnordiska marknadsföringskampanjer av den typ som genomförts i Västtyskland och som sedan 1989 pågår i USA.

Som ett stöd för arbetet med genomförandet av programmet har ÄK-Turism upprättat en verksamhetsplan. Planen har som en utgångspunkt de åtgärdsområden som skisserats i samarbetsprogrammet och för varje område anges en

policy samt pågående och planerad verksamhet. En uppföljningskonferens angående genomförandet av samarbetsprogrammet kommer att äga rum under 1992.

Etablerandet av EG:s fria marknad kombinerat med den snabba utvecklingen av informationsteknologin kommer att innebära genomgripande förändringar av villkoren för turistnäringen i Norden. Ett viktigt inslag i verksamhetsplanen de närmaste åren kommer att vara att bevaka utvecklingen så att de åtgärder kan vidtas som erfordras för att göra övergången så smidig som möjligt.

Av stor betydelse för turismen är också utvecklingen i Östeuropa, där demokratiseringsprocessen mer än tidigare öppnar dessa länder för turism. På kort sikt innebär detta en ökad konkurrens för de nordiska länderna, men på längre sikt möjligheter till nya marknader och till produktutveckling, t. ex. att marknadsföra Östersjön som turistområde. Ett första steg i denna riktning tas under 1992 då en inventering kommer att ske i de baltiska republikerna av utbildningsbehov för turistnäringen samt en undersökning av möjligheter och behov ur turistledssynpunkt vad gäller en av huvudvägarna genom området. Avsikten är att det i framtiden skall etableras rundtursmöjligheter kring Östersjön.

En förutsättning för de samnordiska turistkampanjerna har varit att de finansieras inom ramen för de nordiska ekonomiska handlingsplanerna. Turistsektorns budget, vilken 1992 uppgår till 2 MDKK, har inte ekonomiskt utrymme för de mångmiljonsatsningar som erfordras. Med hänsyn till en alltmer intensiv internationell konkurrens inom turism torde dock en gemensam marknadsföring i större skala vara ett verksamt instrument att öka de nordiska ländernas genomslagskraft. En viktig uppgift blir därför att verka för att denna typ av gemensam aktivitet kan fortsätta i framtiden. Som en förberedelse för en eventuell insats i Japan har en studie gjorts som dels undersökt möjligheter, behov, ramar o. dyl. för en nordisk marknadsföringskampanj, dels undersökt hur utformningen av marknadsföringen bör tillrättaläggas för att passa den japanska marknaden.

PRIORITERADE INSATSER

Ökad kunskap om turism

Utvecklingen inom turiststatistikens område skall fortsatt stödjas, bl. a. vad avser nya insamlingsmetoder till följd av fria kapitalrörelser m. m. Resultaten skall användas i de nordiska länderna och spridas till OECD m. fl. Det är vidare angeläget att rättsliga restriktioner samt faktiska företeelser som motverkar utvecklingen och utövandet av turistnäringen identifieras och påtalas. Etablerande och intensifierande av forskningssamarbete skall stödjas.

Tidsplan: 1992—1995

Stöd till utvecklingen av turistnäringen

För att bibehålla och öka nuvarande marknadsandelar kommer åtgärder att krävas inte bara från turistrådens sida utan även på regeringsnivå. Insatser kommer att vidtas för att stödja näringens arbete med produktutveckling med såväl ett geografiskt koncept som vad gäller specialämnen, t. ex. framtagandet av en "vikingaguide" som riktar sig till turister med intresse för vikingatiden.

Insatsområdet omfattar vidare framtagande av läromedel m. m. för utbildning, näringsutveckling allmänt samt vissa marknadsundersökningar.
Tidsplan: 1992—1995

Marknadsföring

Målsättningen i verksamhetsplanen är att, bl. a. genom utvärdering av nuvarande kampanj i USA, ta fram kriterier för nordisk gemensam marknadsföring på fjärrmarknader, närmarknader, samarbetsformer, kampanjuppläggning, m. m. Kampanjen skulle ha avslutats 1991. På grund av den nedgång i det internationella turistresandet som blev följden av Gulfkriget inställdes kampanjarbetet under en viss period av året. Det har därför beslutats att använda en del av 1991 års nordiska medel till en fortsättning på motsvarande villkor som hittills av kampanjen under 1992.
Tidsplan: 1992—1995

Utökat sektorssamarbete

Genomförandet av turistprogrammet förutsätter ett utökat samarbete rörande policy, samfinansiering etc. med sektorer med anknytning till turism. Nuvarande samarbete med den regionalpolitiska sektorn skall utökas och tidigare samarbete med miljösektorn skall om möjligt återupptas. Utbildningsfrågorna skall uppmärksammas.
Tidsplan: 1992—1995

BUDGETKONSEKVENSER

Den verksamhetsplan som upprättats som ett komplement till det nordiska turistsamarbetsprogrammet utpekar ett antal angelägna insatsområden för utvecklandet av turismen i de nordiska länderna. Den årliga budgeten för turistsamarbetet är dock av så liten omfattning (1992: 2 MDKK) att en hård prioritering av insatserna måste ske.

16. Økonomi og finanspolitik

PLANERINGSUNDERLAG

Den økonomiske handlingsplanen "Et sterkere Norden" ble fastlagt i 1989 etter behandling på Nordisk Råds sesjon samme år. Handlingsplanen gjelder for årene 1989—1992, og den omfatter flertallet av de aktiviteter som er planlagt på finanssektoren i denne perioden.

Høsten 1990 begynte Ministerrådet å overveie planer for det fremtidige nordiske økonomiske samarbeidet og anså at det ikke var hensiktsmessig å utarbeide en ny økonomisk handlingsplan. Ministerrådet mener at med hensyn til den dynamiske utviklingen i Europa, er det viktig å sikre fleksibilitet i det framtidige nordiske økonomiske samarbeidet, og vil derfor ikke kartlegge i detalj den nordiske agendaen på dette området for de neste årene. Ministerrådet mener allikevel at det er hensiktsmessig å legge fram en oversikt over noen viktige emner som betraktes som kjernen i det nordiske økonomiske samarbeidet. Ministerrådet har derfor utarbeidet en rapport (Det økonomiske og finansi-

elle samarbeidet etter 1992) som inneholder en analyse av de nye bentingelser for det økonomiske samarbeidet samt en oversikt over potensielle oppgaver for samarbeidet etter 1992.

PRIORITERTE INNSATSER

Løpende økonomisk-politisk debatt

Finans- og økonomiministrene fører regelmessig diskusjon om økonomiske-politiske emner. Disse emner varierer fra tid til annen og er avhengig av de spørsmål som er aktuelle nasjonalt og internasjonalt.

Tidsplan: vedvarende

Sentral- og Østeuropa samt Baltikum

Omveltningen i Sentral- og Østeuropa og opprettelsen av selvstendige stater i Estland, Latvia og Litauen, er en utfordring til industrilandene. Det er et stort behov for investeringer i infrastruktur og fornyelse av foreldete industribedrifter i disse områder. Videre har disse land etterspurt teknisk bistand for å reformere den offentlige sektor og regelverket for næringslivet.
Både når det gjelder teknisk bistand og finansiering er det behov for internasjonal koordiering. OECD-landene (G-24) er blitt enige om en samordning av innsatser ved finansiering av reformarbeidet i disse områder. Vestlige land har, sammen med landen i Øst- og Sentraleuropa, opprettet Den Europeiske Bank for Gjenoppbygging og Utvikling (EBRD). Nordisk Ministerråd organiserte et seminar "Economic Policymaking – the Nordic Experience" for tjenestemenn i Polen, Ungarn og Tsjekoslovakia høsten 1990.

Under 1991 har Ministerrådet satt i gang en utredning om finansieringsmekanismene i de baltiske land og utarbeidet rapport om de økonomiske forhold. Videre organiserte Ministerrådet et seminar om økonomisk struktur og politikk for tjenestemenn i Estland, Latvia og Litauen. For tiden arbeides det med planer om å samordne nordiske innsatser angående oppbyggningen av den finansielle sektor i de baltiske land. Det er klart at Øst- og Sentraleuropa samt Baltikum vil gjøre et viktig innslag i det nordiske økonomiske samarbeidet i de nærmeste årene. Når det gjelder Baltikum, ventes Norden å få en spesielt aktiv rolle på grunn av geografisk beliggenhet.

Tidsplan: 1992—

Nordisk konjunkturrapport

Konjukturrapporten utarbeides årlig av den nordiske konjunkturgruppen, og den presenteres av finansministrene på deres møte med Nordisk Råds Økonomiske utskott. Det er meningen å fortsette å utarbeide disse rapportene, som er blitt et regulært innslag i det økonomiske samarbeidet, også i de kommende år.

Tidsplan: 1992—

Nordisk økonomisk forskningsråd

Ministerrådet har igangsatt en forsøksvirksomhet med NØF om et rammebudsjett for 1992 til 1994 samt retningslinjer og målsetninger for forskningsrådets virksomhet under denne perioden. NØF har som oppgave å fremme analyser

og utredninger om sentrale emner i den nordiske økonomiske debatten. I avtalen inngår en rekke prosjekter som skal medvirke til dette formål.

Tidsplan: 1992—94

BUDSJETTKONSEKVENSER

Når det gjelder økonomisk handlingsplan, forutses ingen forandring. Handlingsplanen utfases i 1992.

Sektorens disposisjonsbevilgning (653 000 DKK 1992) brukes til visse mindre utredningsprosjekter innenfor handlingsplanen, samt til oppfølging og forberedelse av finansministrenes økonomisk-politiske diskusjoner. Det forutses ingen endrede behov når det gjelder disse midlene.

Det er på nåværende tidspunkt ikke mulig å forutse eventuelle finansieringsbehov for nordiske støttetiltak for Sentral- og Østeuropa samt Baltikum. Når det gjelder det økonomiske samarbeidet, er tiltakene for kunnskapsoverføring og lignende tiltak for å fremme oppbyggingen av en fungerende markedsøkonomi i reformlandene det viktigste. Denne typen av tiltak stiller ingen krav til en omfattende finansiering.

17. Industripolitik

PLANERINGSUNDERLAG

Det nordiska industripolitiska samarbetet följer ett pragmatiskt förhållande till de krav som ställs på samarbetet. Industrisektorn har därför inget samarbetsprogram eller liknade riktlinjer för sin verksamhet.

Som en följd av den pågående europeiska integrationsprocessen har Ministerrådet under de senaste två åren genomfört ett antal utredningar om den framtida näringslivs- och teknologipolitiken på nordisk nivå. Ministerrådets ställningstagande till detta utredningsarbete kommer att föreläggas Nordiska rådet i form av en framställning om en ny verksamhetsinriktning av Nordiska industrifonden.

PRIORITERADE INSATSER

Samarbete med de baltiska länderna

Ett industriellt aktionsprogram för de baltiska länderna planeras genomföras med en startfas under 1992 för att under 1993 och de därpå kommande två åren övergå i en operativ fas. Programmet syftar till ett brett industriellt samarbete mellan Norden och Baltikum, där Norden skall kunna fungera som modell för samhällsutvecklingen. Programmet skall arbeta efter två metoder; att utveckla gemensamma nordiska insatser och att samordna nationella insatser. Under startfasen skall betoningen ligga på kunskapsöverföring och etablering av kontakter. Målet skall vara att underlätta handelsrelationer och utländska investeringar. Under den operativa fasen ändras betoningen mot konkreta samarbetsprojekt och investeringar i syfte att främja framväxten av småföretag och den samhälleliga infrastrukturen för industriell utveckling.

Tidsplan: 1993—

Kontaktforum

Ett industriellt kontaktforum har etablerats mellan industriministerierna i de nordiska länderna och motsvarande ministerier i vissa centraleuropeiska länder (Tjeckoslovakien, Polen och Ungern). Dessa kontakter skall utvecklas under de kommande åren, bland annat i samarbete med den europeiska återuppbyggnads- och utvecklingsbanken (EBRD) och OECDs samarbetsprogram för centraleuropeiska ekonomier i omvandling (CCEET).

Tidsplan: 1991

BUDGETKONSEKVENSER

Det industriella aktionsprogrammet för Baltikum föreslås av sektorn finansieras genom extraordinära tillskott via ministerrådsbudgeten (kostnad: omkring 10 miljoner danska kronor under startfasen). Kostnaderna för den operativa fasen kan ej anges i skrivande stund. Troligen kommer en stor del av aktiviteterna att bedrivas som investeringsprojekt, vilka således kan finansieras genom existerande nordiska och nationella ordningar eller på sedvanliga kommersiella villkor.

Det industriella kontaktforumet med Centraleuropa skall finansieras genom industrisektorns dispositionsmedel, vilket kräver 1 miljon danska kronor.

Den nya verksamhetsinriktningen för Nordiska industrifonden skall kostnadsmässigt kunna rymmas inom en realt oförändrad budgetram.

Nordtest har under 1991 ingått en överenskommelse med Ministerrådet om budgetramar för åren 1992—1994. Verksamheten under 1993 bedöms kunna rymmas inom denna ram.

Sammantaget innebär detta (exklusive Baltikumprogrammet) en kostnadsökning 1993 för industrisektorn på 1 miljon danska kronor i fast penningvärde.

18. Energipolitik

PLANLEGGINGSUNDERLAG

Den nordiske samarbeidsplan på energiområdet for perioden 1989—1992 behandler fire hovedområder for det energipolitiske samarbeid i Norden. Disse er energi og miljø, nordisk energimarked, forskning og utvikling samt energiøkonomisering.

I samarbeidsplanen tas hensyn til finansministrenes handlingsplan for økonomisk utvikling og full sysselsetting. Verdenskommisjonen for miljø og utvikling har i rapporten "Vår felles framtid" bl. a. pekt på hvor viktig det er med internasjonal stillingtagen i miljø- og energispørsmål. Målsettingene som det redegjøres for i rapporten er tillagt stor viktighet i den foreliggende samarbeidsplanen.

Ministerrådet besluttet 18. juni 1990 å utvide det nordiske energipolitiske samarbeidet og at dette skal sikte mot følgende energipolitiske mål:

— Energiforsyning og energiforbruk skal tilrettelegges i overensstemmelse med en bæredyktig utvikling.
— Energiforsyningssikkerheten skal fastholdes på høyt nivå.
— Produksjon, transmisjon og sluttforbruk av energi skal tilrettelegges slik at det oppnås en høy grad av effektivitet i utnyttelsen av energikildene.

— Samtidig skal det legges stor vekt på langsiktig samfunnsøkonomisk kostnadseffektivitet ved investering i energisektoren.

Nytt samarbeidsprogram 1993—1996

Embetsmannskomitéen har nedsatt en ad hoc-gruppe for utarbeidelse av et forslag til nytt samarbeidsprogram for energiområdet, dvs. for perioden 1993—1996. Programforslaget behandles av Ministerrådet senest sommeren 1992 og fremmes som et ministerrådsforslag til Nordisk Råds sesjon 1993.

PRIORITERTE INNSATSER

Utredning av energiområdet

Pr. idag er det igangsatt en utstrakt utredningsvirksomhet på energiområdet for oppfølging av og som beslutningsunderlag i forbindelse med Ministerrådets vedtak av et utvidet nordisk energipolitisk samarbeide. Man ser imidlertid for seg at hovedinnsatsområdene — spesifisert under det utvidete samarbeidet — fortsatt vil være sentrale i Ministerrådets arbeide- også fra og med 1993. For videre oppfølging av Ministerrådets beslutning, vil hovedinnsatsen i utgangspunktet legges innenfor de nedenfor nevnte områder.

Tidsplan: 1993—

Et felles nordisk elforsyningsområde

Ministerrådet ønsker en videre utvikling av et felles elforsyningsmarked som også omfatter handel med kraft på mer langsiktige kommersielle vilkår. Formålet er bl. a. å dra større nytte av forskjellene i produksjonsstrukturen samt å oppnå en mer effektiv anvendelse av elektrisitet i Norden.

Tidsplan: 1993—

Et felles nordisk gassmarked

Ministerrådet ønsker et videre samarbeide på naturgassområdet på kommersielle vilkår med henblikk på å utvikle et felles nordisk gassmarked.

Tidsplan: 1993—

Økt effektivitet på energiområdet

Vedrørende økt effektivitet, legger ministerrådet vekt på:

— Energieffektivisering, herunder etablering av normer for elektriske apparater mv. og i bygninger.
— Utvikling av og evt. internasjonal samordning av økonomiske virkemidler, f. eks. miljøavgifter og omsettelige utslippskvoter med det formål på en kostnadseffektiv måte å redusere energisidens miljøpåvirkninger, samtidig som industriens internasjonale konkurranseevne bevares.
— Økt samarbeide vedrørende energiøkonomisering innenfor bl. a. husholdningssektoren, industrien og oppvarming av bygninger, herunder kraftvarme og fjernvarme samt forberedelse av andre nordiske tiltak vedrørende effektiv energianvendelse.
— Økt energieffektivitet i transportsektoren for å minske miljøbelastning og energiforbruk.

Tidsplan: 1993—

Bruk av mindre forurensende energikilder

Ministerrådet legger vekt på en omstilling av energisystemet slik at bruk av fossile brensler erstattes av mindre forurensende energikilder, herunder nye og vedvarende energikilder og fremme av ny teknologi innenfor rensnings- og forbrenningsteknologi.

Tidsplan: 1993—

Nordisk energiforskningssamarbeid

Ministerrådet ønsker å fremme det nordiske energiforskningssamarbeidet, bl. a. ved:

— gjennomførsel av det nordiske energiforskningsprogram,
— utvikling av energisparende teknologi,
— utvikling av ny teknologi, utnyttelse av vedvarende energi samt forskning i andre bæredyktige teknologier,
— felles forskning vedrørende energisektorens miljømessige aspekter og herunder dens påvirkning av det globale klima (drivhuseffekten).

Tidsplan: 1993—

Internasjonalt samarbeide

Ministerrådet ønsker å la det internasjonale energipolitiske samarbeide, som foregår i internasjonale organisasjoner og andre fora, inngå i drøftelsene av det nordiske energipolitiske samarbeide innenfor rammene av Ministerrådet.

Ministerrådet finner at især problemstillingene i energipolitikken innenfor Det Europeiske Fellesskap, herunder Det Indre Energimarked, er av en sådan interesse at ministerrådet nøye bør følge denne virksomheten. Også virksomheten innenfor andre internasjonale fora, som Det Internasjonale Energiagentur (IEA) og arbeidet med Det Europeiske Energicharter, er av vesentlig betydning. Samarbeidet med landene i Central- og Østeuropa, herunder Baltikum, og det internasjonale samarbeide med henblikk på å sikre en bæredyktig utvikling forventes likeledes å bli tyngdepunkter.

Tidsplan: 1993—

BUDSJETTKONSEKVENSER

Ministerrådets beslutning av 18. juni 1990 om et utvidet nordisk energipolitisk samarbeid, omfatter flere nye forslag til samarbeidsområder. Under det videre arbeidet med konkretiseringen av samarbeidet, samt utarbeidelsen av et nytt samarbeidsprogram for perioden 1993—1996, legges det opp til en budsjettramme i størrelsesordenen 10 MDKK pr. år. Forøvrig påpekes at det nordiske energiforskningsprogrammet finansieres gjennom nasjonale midler.

19. Handelspolitikk

PLANLEGGINGSGRUNNLAG

Samarbeidsprogrammet om avvikling av handelshindre i Norden (NORD 1987: 24), fastsatt av Ministerrådet 27.2.1987, utgjør den formelle basis for det nordiske handelspolitiske samarbeidet. Programmet er i sin natur en politisk

viljeserklæring fra de fem lands regjeringer om å bygge og videreutvikle et nordisk hjemmemarked. Den seneste tids utvikling har understreket programmets vektlegging av å utvikle det nordiske samarbeidet i overensstemmelse med den øvrige europeiske utvikling. Av særlig betydning er etableringen av EFs indre marked og EØS-avtalen.

Ministerrådet har med samarbeidsprogrammet villet etablere et instrument til å nedbygge og fjerne alle typer hindringer for en uhindret handel mellom de nordiske land. I fire punkter gis anvisning for hvordan arbeidet bør drives. Tekniske handelshindringer, som er langt den største gruppe, bør søkes fjernet ved gjensidig anerkjennelse av hverandres prøvingsresultater og varer, samt gjennom samordning av forskrifter. Det gis pålegg om at andre ikke-tariffære problem som toll- og grensekontrollprosedyrer, offentlige innkjøp, statsstøtte m. v. skal løses ved aktivt samarbeid mellom landene. Arbeid med nye eller endrete lov/forskrifter bør varsles til nabolandene så tidlig at nye handelshindre unngås. Endelig pålegges EK-Handel å se til at ministerrådsorganisasjonens hele arbeid for å fjerne handelshindringer drives etter samarbeidsprogrammets anvisninger.

Til å forestå arbeidet med tekniske handelshindringer opprettet samarbeidsministrene 23. mars 1987 Styringsgruppen for avvikling av tekniske handelshindringer i Norden. Nytt mandat for Styringsgruppen ble fastsat av samarbeidsministrene 21. august 1991.

Samarbeidsprogrammet er uten noen egentlig tidsramme, men det løpende arbeidet rettes nu klart inn mot tidspunktet 1. januar 1993, som er tidspunktet for realiseringen av EFs indre marked og EØS-avtalen.

PRIORITERTE INNSATSER

Initiativer som følge av den europeiske utvikling

Det vil fortsatt være nødvendig å feste oppmerksomheten på gjennomføringen av EØS-avtalen og den europeiske integrasjonsprosess generelt, idet det nordiske samarbeidets betydning som leverandør av løsninger/forslag for innspill i prosessen vil kunne øke.

Følgende konkrete oppgaver er aktuelle:

Løsning av konkrete handelshindringer gjennom behandling i EK-Handel/STH, særlig i tilfelle der en europeisk løsning ikke kan forventes. Det er ønskelig å ha en uformell arbeidsordning for nordisk konfliktløsning før evt. behandling i EØS-domstol.

Liberalisering av grensekontroller, både varer og personer (reisende).

Nordisk samordning av tekniske forskrifter bør i hovedsak konsentreres omkring initiativ og deltakelse i Europa-samarbeidet — ikke til samordning mellom de nordiske land. På samme måte bør nordisk standardiseringssamarbeid fremme Europa-samarbeidet. De nordiske innsatser bør konsentreres om å påvirke europeiske fora der landene, i kraft av sine nordiske interesser, bør vurderes i lyset av landenes særlige forutsetninger og planer.

Handelsprosedyrer (på visse felt er Norden langt framme og bør arbeide for å påvirke utviklingen på europeisk/internasjonalt nivå).

Tidsplan: 1992—1993

Østeuropa/Baltikum

Mulighederne for forskellige tiltak med henblikk på at bistå ved udbygingen av et fungerende handelssystem i østeuropeiske land vurderes.

For de baltiske landes vedkommende lægges der vægt på indsatser som kan medvirke til integration af landene i verdensøkonomien, og særlige indsatser inden for kundskabsoverføring og udenrigshandel overvejes.

Tidsplan: 1992—

Prosjekteksportstøtte

Det vil være aktuelt at målrette og koncentrere indsatserne geografisk og sektormæssigt. I kraft af de midler, som tilskydes NoPEF over handlingsplanen frem til 1992, vil NoPEF videreudvikle programmet for fremme af projekteksport til miljøområdet, særligt i Østersøområdet men også andre geografiske områder som Asien.

Efter 1992 blive der behov for at tilføre NoPEF nye midler i det omfang man ønsker at videreføre eller udbygge de ovennævnte aktiviteter.

Tidsplan: (1992) 1993

BUDGETKONSEKVENSER

NoPEFs prosjektstøtte til miljøområdet etter 1992 kan ikke finansieres uten kompensasjon for bortfall av midler fra den økonomiske handlingsplanen.

20. Regionalpolitik

PLANERINGSUNDERLAG

Det nya nordiska samarbetsprogram för regionalpolitik som ministerrådet fastställde den 10 maj 1990 är ett flexibelt och övergripande ramprogram. Under 1991 har det kompletterats med ett strategiprogram för det gränsregionala samarbetet 1992—1994. Vidare skall det utarbetas ett program för det sektorsövergripande samarbetet. Samarbetsinitiativ angående glesbygds- och storstadsfrågorna kommer också att preciseras.

Syftet är att koncentrera de nordiska regionalpolitiska insatserna under denna period på följande inriktning:

— Utveckling av nya former för samverkan innan och mellan olika regioner i Norden.
— Kunskapsutveckling samt informations- och erfarenhetsutbyte ges ökad prioritet.
— Utökat samarbete med samhällssektorer med stor betydelse för den regionala utvecklingen.
— Förstärkt gemensamt nordiskt agerande i internationella frågor.
— Gemensamma regionalpolitiska stödordningar.

Regionalpolitiken är i sin karaktär tvärsektoriell. Utveckling av nya former för förstärkt samverkan med flera sektorer betonas. Analyser av den regionala utvecklingen i Norden i ett europeiskt perspektiv prioriteras högt. Nätverk för kompetensutveckling i nordiska regioner skall byggas ut.

PRIORITERADE INSATSER

Forskning, utredningsverksamhet, erfarenshetsutbyte m. m.

Ministerrådet har gett hög prioritet för kunskapsutveckling och erfarenhetsutbyte kring regionalpolitiken. *Basprojektet* har en central servicefunktion i form av systematisk databaserad informationsinsamling, kartografisk framställning och jämförande analyser av den regionala utvecklingen både i ett nordiskt och ett europeiskt perspektiv. Behovet av jämförande nordiska data har ytterligare förstärkts i alla de nordiska länderna med den europeiska integrationsutvecklingen.

Tidsplan: 1992—1994

Nordiskt institut för regionalpolitisk forskning (NordREFO)

NordREFO initierar och samordnar regionalpolitiskt inriktad forskning samt medverkar i finansieringen av sådan forskning. Forskningsprogrammet fram till 1994 omfattar bl. a. internationalisering, decentralisering och miljöfrågor. Informations- och erfarenhetsutbytet skall utvidgas. Verksamheten syftar till att åstadkomma ett samspel mellan forskning och praktisk politik samt att bygga upp och utveckla nordiska forskarnätverk. En ny tidskrift, NordRevy, har till uppgift att presentera aktuell information och skapa debatt om regional utveckling, näringsliv och miljö.

Tidsplan: 1992—1994

Utveckling av byar och regioner i Norden sett utifrån ett europeiskt perspektiv

Utveckling av byar och regioner i Europa fram mot år 2000 och de konsekvenser detta får för de nordiska ländernas regionalpolitiska prioriteringar och infrastrukturutveckling är ett viktigt område för analys och studier.

Tidsplan: 1992—1994

Samverkan inom och mellan regioner

Ministerrådet har i november 1991 lagt fram ett nytt strategiprogram för det gränsregionala samarbetet. Det läggs vikt på utveckling av flexbila samarbetsformer som kan ta hänsyn till de ändringar som politiskt och ekonomiskt kan påverka regionalpolitiken. I största möjliga utsträckning skall arbetet ske genom försöksverksamhet. Ministerrådet prioriterar uppbyggnad av nätverk över gränser, utväxling av information och erfarenheter samt kunskapsutveckling inom FoU. Ministerrådet önskar stärka den temaorienterade verksamheten mellan regioner för att förstärka uppbyggnaden av bärkraftiga utvecklingsstrategier. Speciell uppmärksamhet riktas mot konsekvenserna av befolkningsnedgången i glesbygderna och de följder detta får för välfärd, service och sysselsättning.

I perioden kommer ett samarbete som har inletts mellan öarna Bornholm, Gotland och Åland att stödjas. Samarbetet kommer att omfatta turism, småindustri och internationella frågor.

Tidsplan: 1992—1994

Sektorsövergripande samarbete

Ministerrådet vill förstärka och sätta igång gemensamma utredningar och konkreta projekt med flera sektorer. Följande områden har prioriterats: miljö-

frågor, lantbruk, transport och kommunikation, utbildning, forskning och utveckling, industrisamarbete samt utbildning och kultur.

Tidsplan: 1992—1993

Samarbete i internationella frågor

Frågor som rör den europeiska integrationen och dess betydelse för den regionala utvecklingen och regionalpolitiken i de nordiska länderna ägnas särskild uppmärksamhet.

För att specifisera gemensamma nordiska insatser har ministerrådet initierat studier om hur regionalpolitiska frågor behandlas inom EG samt om hur nationell regionalpolitik i Norden kan utformas inom det regelsystem som gäller för EG/EEA. En integrerad europeisk marknad med likvärdiga rambetingelser inom EEA vad gäller handel och ekonomisk samverkan, EEA-avtalets bestämmelser om konkurrenspolitik och storstadsstöd, kan komma att ändra de regionala förutsättningarna för näringslivets utveckling och leda till en ändrad regionalpolitik.

Tidsplan: 1992—

Gemensamma regionalpolitiska stödordningar

Nordisk utvecklingsfond för Västnorden fortsätter att bygga upp sin verksamhet fram till 1995. Ministerrådet kommer därefter att ta ställning till fondens fortsatta verksamhet.

Verksamheten inom Nordiska investeringsbankens regionallåneordning planeras att fortsätta.

Tidsplan: 1992—1995

BUDGETKONSEKVENSER

Sektorns budgetram för 1992 uppgår till drygt 26 MDKK. Samarbetsprogrammet 1990—1994 omfattar flera nya aktivitetsområden och kan därför medföra behov av omdisponeringar. Därtill kommer de reserverade medlen ur den ekonomiska handlingsplanen till och med 1992, ca 1 MDKK per år.

21. Bistandspolitiske spørgsmål

PLANLÆGNINGSGRUNDLAG

Det samarbejdsprogram om nordisk bistand, som Ministerrådet vedtog i 1988, vil fortsat danne basis for det brede spektrum af aktiviteter, som på formelt og uformelt plan udgør nordisk bistandssamarbejde. Samarbejdsprogrammet er ikke tidsbestemt under hensyntagen til ønsket om at opretholde stor fleksibilitet i nordiske bistandsindsatser. Programmet vil kunne revideres løbende efterhånden som udviklingen måtte tilsige det, hvilket i lys af den hastige udvikling i mange områder i både i- og u-lande er nødvendigt for at kunne yde pragmatisk udviklingsstøtte.

Nordisk samarbejde på bistandsområdet vil i årene fremover have til hensigt at forstærke de nordiske indsatser, ikke mindst i multilaterale fora med henblik på at opnå støtte internationalt for de nordiske bistandsholdninger. Eventuelle

nye nordiske fællesindsatser vil komme på tale, når sådanne er mest hensigtsmæssige ud fra et helhedssyn på projekt- og administrationseffektiviteten. Samordning og informationsudveksling mellem de bilaterale bistandsenheder vil blive yderligere udviklet.

PRIORITEREDE OPGAVER

Bilateralt samarbejde

De nordiske lande vil fortsat på en række områder samarbejde og/eller udveksle information uden at indgå i formelle fællesnordiske aftaler. Dette gælder f. eks. en del indsatser i Mellemamerika og Det sydlige Afrika. De nordiske lande arbejder for en samordning både på og mellem udemissionerne og i de nordiske hovedstæder.

Med de nordiske bistandsministres møde i Molde i september 1990 blev der skabt en vigtig fælles referenceramme for de nordiske landes indsats for at fremme en demokratisk samfundsudvikling og respekten for menneskerettighederne gennem bistandssamarbejdet.

Den særlige nordiske arbejdsgruppe om menneskerettigheder og bistandspolitik vil fortsætte sit arbejde med at kortlægge reaktionsmønstre på området og fremkomme med anbefalinger til, hvorledes man ved hjælp af bistanden kan understøtte menneskerettighedssituationen og den demokratiske udvikling i samarbejdslandene.

Tidsplan: 1992

Samarbejde i internationale og multilaterale fora

En stor del af den nordiske indsats i internationale fora vil bestå i en fortsat koordinering af standpunkter og indlæg for at nordiske holdninger skal få så stor gennemslagskraft som muligt.

Den fortsat meget svage udvikling i det internationale bistandsvolumen har understreget behovet for, at de nordiske lande fortsætter bestræbelserne på at få øget de samlede internationale bistandsoverførsler, ikke mindst for de fattigste og mest gældsbebyrdede lande, med henblik på at FNs 0.7 % målsætning opfyldes. Det nordiske volumeninitiativ vil således blive videreført i FN og OECD (DAC) regi, især i forbindelse med FN-konferencen om Miljø og Udvikling i 1992.

Ligeledes vil Norden samarbejde for at vinde gehør for de nordiske bistandspolitiske synspunkter om fattigdomsorientering, hensynet til miljøet, respekten for menneskerettighederne, inddragelse af kvinder i udviklingen m. v.

Tidsplan: 1992—

Verdensbanken og regionale udviklingsbanker

De nordiske lande vil fortsat presse på for at få Verdensbanken og de regionale udviklingsbanker til i højere grad at inddrage de nordiske bistandspolitiske synspunkter i den daglige virksomhed. Dette gælder i forhold til de ovenfor nævnte områder, og udspringer i et nordisk ønske om, at nødvendige strukturforandringer i mange udviklingslande må igangsættes med forståelse for de mest udsatte grupper i udviklingsprocessen.

Tidsplan: 1992—

Nordisk Udviklingsfond (NDF)

I overensstemmelse med beslutningen om at oprette Nordisk Udviklingsfond i 1988 for en prøveperiode på 5 år, blev der i 1991 gennemført en midtvejsevaluering for at analysere fondens etableringsperiode, evt. revision af eller nye foranstaltninger til at imødekomme de oprindelige intentioner samt vurdere fondens eventuelle virksomhed efter prøveordningens udløb. Der vil inden udgangen af 1991 skulle tages stilling til spørgsmålet om fondens fortsættelse.

Tidsplan: 1992

SADCC

De nordiske lande har alle fra oprettelsen af SADCC i 1980 støttet det regionale samarbejde i det sydlige Afrika. Det nordiske samarbejde med SADCC gennemføres dels i form af nordisk fællesfinansiering af regionale projektaktiviteter, dels via det såkaldte Norden/SADCC initiativ. Dette samarbejde blev etableret ved en fælleserklæring underskrevet i Harare i 1986 af de dengang ni SADCC-lande og de fem nordiske lande. En ny samarbejdsaftale blev indgået under SADCC-konferencen i 1991 i Namibia, som nu også er optaget som medlem af SADCC.

Indenfor det nordiske fælles projektsamarbejde prioriteres SADCCs transport- og telekommunikationssektor fortsat højt. Også støtte til produktive sektorer og til kulturområdet indgår i samarbejdet.

I lyset af udviklingen i Sydafrika pågår der for tiden en række overvejelser vedrørende perspektiverne for det fremtidige regionale samarbejde i det sydlige Afrika.

Tidsplan: 1992—1995

NORSAD-fonden

Norsad-fonden, med hovedsæde i Lusaka, Zambia, er foreløbig besluttet nedsat for en femårsperiode. Inden forsøgsperiodens udløb vil fonden og dens virksomhed blive evalueret med henblik på evt. videreførelse og tilpasning til den da rådende situation i Det sydlige Afrika.

Tidsplan: 1992—1995

SRGB

Indeværende planlægningsperiode for det fællesnordiske projekt for at opbygge en SADCC genbank for plantegenetiske ressourcer (SRGB) udløber 1992. En evaluering vil finde sted i 1992 som et led i forberedelserne til den næste fire års planlægningsperiode med henblik på eventuelle justeringer af den nordiske bistandsindsats.

Tidsplan: 1992—2008

BUDGETKONSEKVENSER

Samarbejdsprogrammet på bistandsområdet indebærer ikke finansielle støtteforanstaltninger fra det nordiske budget, idet hidtil overenskomne fællesnordiske indsatser betales over de nationale bistandsbudgetter.

22. Jord- og skogbruk

PLANLEGGINGSUNDERLAG

Nordisk handlingsprogram på jordbruks- og skogbruksområdet ble vedtatt av Nordisk Ministerråd (landbruksministrene) i 1985 for perioden frem til utgangen av 1995. Dette programmet ble evaluert i 1989, og på bakgrunn av evalueringen ble det utarbeidet et Tillegg til handlingsprogram på jord- og skogbruksområdet for perioden 1990—95. Tilleggsprogrammet ble vedtatt av Nordisk Ministerråd (landbruksministrene) i 1990. I tilleggsprogrammet er spesielt nye innsatsområder innenfor landbruksmiljø og internasjonale forhold programfestet.

De prioriterte områder i Tillegg til handlingsprogram er:
— samarbeide på landbruksmiljøområdet
— samarbeide på Nordens nordområder
— samarbeide om genetiske ressurser
— harmonisering og tilpasning til EFs regelverk
— forskningssamarbeidet

Handlingsprogrammets og tilleggsprogrammets målsettinger er nærmere konkretisert i en rekke handlings- og arbeidsplaner, blant annet for sektorens institusjonsvirksomhet. For landbruksmiljøområdet, som er det mest omfattende nye satsingsområdet i Tilleggsprogrammet, har Nordisk Embetsmannskomité for Jord- og Skogbruksspørsmål (NEJS) utarbeidet en særskilt arbeidsplan for jordbruk og miljø. Fire hovedinnsatsområder er utpekt innenfor landbruksmiljø, disse er særskilt omtalt nedenfor.

På bakgrunn av Nordisk Råds rekommandasjon 41/1991/m om jordbrukssamarbeide med Baltikum, har NEJS utarbeidet en arbeidsplan for baltisk-nordisk samarbeid om jord- og skogbruk, jfr. omtale nedenfor.

PRIORITERTE INNSATSER

Koordinering av miljø- og landbrukspolitikk

Ministerrådet har til hensikt å initiere prosjekter på dette området i samsvar med målsettingene i Tillegg til handlingsprogram på jord- og skogbruksområdet. Det er behov for å vurdere økonomiske og administrative styringsmidler, og ulike driftsformer i jord- og skogbruket. Økologisk jordbruk og flerbruk av skog er eksempler på driftsformer som bør underkastes samfunnsøkonomiske analyser.

Tidsplan: 1992—1995

Avrenning av næringssalter m. v.

På dette området er det etablert felles nordiske målsettinger, jfr. Nordsjøavtalen. Ministerrådet ønsker å gå videre med dette, og blant annet vurdere ulike tiltak mot avrenning av næringssalter og organisk materiale. Sentrale innsatsområder er erosjon, husdyrgjødsel, nitrogen, tungmetaller, plantevernmidler og forurensning til luft.

Tidsplan: 1992—1995

Skogbruk og miljø

Innenfor dette området er det to felter som prioriteres av Ministerrådet, for det første miljøvennlige skogbruksformer, for det andre beskyttelse av skogene mot forurensning og andre miljøtrusler. På begge områder er det igangsatt prosjekter, delvis i regi av SNS (Samarbeidsnemnden for Nordisk Skogforskning), delvis direkte av Ministerrådet.

Tidsplan: 1992—1995

Miljøovervåking

Ministerrådet ønsker at erfaringer og ekspertise på miljøkvalitetsovervåkningsområdet kan bli utnyttet i fellesskap av de nordiske land. Det er utarbeidet et forslag til operativt program for overvåking av landbruksområder i Norden. Målet med slik overvåking vil være å få oversikt over landbruksområdenes tilstand, endringer over tid og effekt av tiltak.

Tidsplan: 1992—1995

Annet samarbeide om landbruksmiljø

Ministerrådet prioriterer ytterligere seks landbruksmiljørelaterte programområder i Tilleggsprogrammet. Disse omfatter (1) mottakelse og utnyttelse av avfallsprodukter i jord- og skogbruket, (2) miljømessige aspekter i kontrollen med innsatsvarer i jord- og skogbruket, (3) bioenergi, (4) kulturlandskap, (5) risikovurdering ved utsettelse av genteknologisk modifiserte organismer, og (6) dyrevernlovgivning og husdyrmiljø.

Tidsplan: 1992—1995

Genbanksamarbeidet

De nordiske land etablerte i 1979 Nordisk Genbank, med oppgave å bevare verdifullt genetisk materiale for jord- og hagebruksplanter.

På husdyrsiden har det i mer enn ti år vært samarbeid med sikte på bevaring av truede husdyrraser. Innsatsen på dette området vil bli videreført.

Ministerrådet ønsker å styrke det nordiske engasjement i det globale genbanksamarbeidet. Som oppfølging av utredningen om globale genbevarende foranstaltninger, som ble behandlet av ministerrådet i 1991, vil Ministerrådet intensivere samarbeidet om kompetanseheving på genressursområdet og samarbeidet om genbevaring for skogstrær.

Tidsplan: 1992—

Planteforedlingssamarbeidet

Det nordiske planteforedlingssamarbeidet er organisert gjennom institusjonen Samnordisk Planteforedling (SNP). Planteforedling i skogbruket er organisert under SNS.

SNPs virksomhet ble evaluert i 1990. Evalueringsrapportens anbefalinger er delvis innarbeidet i SNPs handlingsplan for perioden 1991—95. Sentrale områder i denne planen er miljø og alternative arter, samt de tradisjonelle arters utbytte, kvalitet og alternative anvendelse.

På bakgrunn av evalueringsrapporten vil NEJS også vurdere SNPs fremtidige organisering, idet en sammenslåing av SNP, Nordisk Genbank og den genetiske seksjon under SNS er under vurdering.

Tidsplan: 1992—

Forskning

Sektorens forskning koordineres på jordbrukssiden av NKJ (Nordisk Kontaktorgan for Jordbruksforskning) og på skogbrukssiden av SNS. Planteforedlingsforskning tilligger SNP.

Ministerrådet ser et fortsatt behov for nordisk forskningssamarbeide. Den viktigste oppgave er å sikre en best mulig organisering av den nordiske forskning, spesielt i forhold til de nasjonale forskningsorganer.

Forskning innen landbruksmiljøområdet vil få høy prioritet fremover. I samsvar med denne prioritering har NKJ og SNS i felleskap utarbeidet et forskningsprogram for området produksjon-miljø-natur. Forskningen skal også rettes mot internasjonalt samarbeide.

Tidsplan: 1992—

Forskerutdannelse

Forskerutdannelseskurser gjennomføres i regi av Styringsgruppen for de systematiserte nordiske forskerkurser. Ministerrådet vil søke å utbygge den nordiske forskerutdannelse som et integrert element i landbruksuniversitetenes undervisningsplaner.

Tidsplan: 1992—

Samarbeide mellom kontrollmyndigheter

Det er etablert et omfattende samarbeide mellom de nordiske lands kontrollinstitusjoner. Samarbeidet omfatter veterinærkontroll, plantesunnhet og frøkontroll, landbruksteknikk og innsatsmidler i landbruket, og har vært spesielt intensivert opp mot EØS-forhandlingene og etableringen av EFs indre marked. Det vil imidlertid fremdeles være behov for nordisk koordinering også etter 1993.

Tidsplan: 1992—

Landbrukssamarbeide med Baltikum

NEJS har utarbeidet en arbeidsplan for jord- og skogbrukssamarbeidet med de baltiske land. Prioriterte samarbeidsområder er utdannelse, teknologioverføring og utveksling av plante- og husdyrmateriale.

Tidsplan: 1992—

BUDSJETTKONSEKVENSER

Ministerrådet vil gjennomføre prioriterte innsatser innenfor landbruksmiljø, internasjonale tilpasninger og samarbeide om genetiske ressurser ved interne omdisponeringer innenfor et sektorbudsjett for 1992 på 22 MDKK. Dette er en vesentlig reduksjon av budsjettet fra foregående år, hvilket innebærer at tilleggsprogrammet ikke kan gjennomføres i den omfatning og etter den tidsplan som opprinnelig forutsatt.

23. Fiskeri

PLANERINGSUNDERLAG

Samarbeidsprogrammet 1990—1994

Nordisk Ministerråds samarbeid på fiskerisektoren ble igangsatt i 1986 med etableringen av eget ministerråd, og fra 1987 av ble fiskeri et eget budsjettområde.

Til Nordisk Råds 37. sesjon i Stockholm fremmet Ministerrådet forslag om Nordisk Samarbeidsprogram for Fiskeriområdet. Samarbeidsprogrammet ble stadfestet av Ministerrådet (Fiskeriministrene) i april 1989 som et 5-års program 1990—1994 som skal evalueres etter tre år.

Samarbeidsprogrammet peker spesielt på fire områder hvor utvidet nordisk samarbeid vil ha betydning;

— ressursforvaltning og miljøproblematikk,
— forsknings- og annet samarbeid innenfor akvakulturområdet,
— behovet for øket videreforedling og markedsforskning,
— konsekvensene for fiskerierhvervet av realiseringen av EFs indre marked.

Samarbeidsprogrammet har i sterk grad vært rettet mot støtte til eksisterende og stimulering av nye nordiske samarbeidstiltak innenfor fiskeriforskningen.

Endrede forutsetninger — Nye prioriteringer

I løpet av to-års perioden 1989/1990 fra Samarbeidsprogrammet ble vedtatt, har sentrale forutsetninger endret grunnlaget også for det fortsatte nordiske fiskerisamarbeidet.

Ministerrådet har som tilsvar til utviklingen innenfor Europa utarbeidet Arbeidsprogrammet Norden i Europa til 1992, og i dette understreket at første prioritet innenfor de enkelte sektorenes samarbeid skal gis tiltak som kan medvirke til økt kontakt og samarbeid mellom Norden og de øvrige europeiske land og til gjennomføringen av det vedtatte Arbeidsprogrammet.

Ministerrådet har videre pekt på viktigheten av økt kontakt med de østeuropeiske stater.

Ressurssituasjonen for mange av våre viktigste fiskeslag blir stadig mer bekymringsfull, og fiskeriministrene har i sine møter drøftet mulighetene for samarbeid om fiskeriforvaltning og -reguleringer på delte fiskebestander og i tilgrensende fiskesoner, og har besluttet at økt prioritet skal gis dette området.

Det har fortsatt ikke lykkedes Ministerrådet å etablere samarbeidsforhold som har fjernet åpen nordisk uenighet i den internasjonale hvalfangstkommisjonen. Det er fortsatt Ministerrådets målsetting å etablere slike samarbeidsrelasjoner, og arbeidet for bedret kontakt og samarbeid vedr. havpattedyrspørsmål vil følgelig bli videreført i 1992.

Fiskeriministrene har videre understreket Samarbeidsministrenes ønske om at større vekt skal legges på samarbeidstiltak som er rettet mot forholdet mellom de nordiske og de øvrige europeiske land.

Som en konsekvens vil i økende grad de nordiske samarbeidstiltakene på fiskeriområdet bli rettet mot forvaltningsproblematikk, mot fiskeripolitiske emner og internasjonale samarbeidstiltak, og i mindre grad enn hittil være ensidig konsentrert om støtte til de rene forskningsprosjekter.

Nytt samarbeidsprogram 1993—1996

Nordisk Ministerråd (Fiskeriministrene) vil legge fram forslag til nytt nordisk fiskerisamarbeidsprogram til behandling av Nordisk Råd på sesjonen i Helsingfors 1992.

Med utgangspunkt i det forrige samarbeidsprogrammet 1990—94, utviklingen som samarbeidet på fiskerisektoren har hatt og ikke minst den internasjonale utviklingen, trekker ministerrådet opp nye målsettinger og prioriteringer for perioden 1993—96.

Nordisk fiskerisamarbeid skal bidra til landenes overordnede målsettinger om å verne ressursgrunnlaget gjennom en rasjonell og biologisk riktig beskatning, samt bidra til å styrke næringens økonomiske fundament ved å fremme en struktur og kapasitet som er i samsvar med de biologiske ressurser. Prinsippet om en bæredyktig utnyttelse av havets ressurser vil være en grunnleggende premiss for forvaltningen av de nordiske landenes fiske- og havpattedyrressurser.

Det framtidige nordiske fiskerisamarbeidet kan grovt inndeles i 3 nivåer
- EF og EFTA-relatert nordisk samarbeid
- Nordisk regionalt samarbeid
- Regionalisert nordisk samarbeid

Følgende temaer vil bli prioritert:
- Fiskerinæringens interesser i forhold til internasjonalt miljøsamarbeid (havsforurensninger) og for en rasjonell forvaltning av alle marine ressurser basert på prinsippet om en bærekraftig utnyttelse.
- Nordisk innflytelse i internasjonale fiskeripolitiske fora, spesielt i tilknytning til EEA og utformingen av EF's nye fiskeripolitikk.
- Promovering av fiske og fangsts sentrale betydning i Norden
- Samarbeid med øst-europeiske stater
- Fremme målsettingen om nordisk regional forvaltning av alle relevante fiskebestander
- Styrke samarbeidet mellom nordiske fiskeriorganisasjonene

Programmet trekker også opp nærmere retningslinjer for det faglige samarbeidet innenfor forvaltning, forsknings- og utviklingsområdet.

EEA-avtalen åpner nye og viktige muligheter for et utvidet og styrket samarbeid mellom de nordiske land på fiskeriområdet.

Forslaget til nytt samarbeidsprogram er ambisiøst, men Ministerrådet (Fiskeriministrene) har som siktemål å gjennomføre programmet innenfor dagens budsjettnivå. Ved å stille økt krav til nasjonal medfinansiering forutsettes det å gi plass for igangsetting av nye aktiviteter uten økning av sektorens nordiske budsjettramme.

Hovedlinjene i Ministerrådets fiskerisamarbeid 1992—1994

Fiskerisamarbeidet vil i 1992—1994 være konsentrert om følgende hovedområder, med hovedvekt på å sette igang konkrete tiltak for substantiering av prioriteringene under nytt samarbeidsprogram:
- utvikling av det fremtidige nordiske fiskerisamarbeidet i EEA-sammenheng
- utvikle et nordisk nettverk for samarbeidet med de øst-europeiske stater
- forvaltningssamarbeid
- fremme av samarbeidet mellom interesse-organisasjonene

— forsknings- og utredningssamarbeid, med hovedvekt på fagområdene;
— fiskeriregulering og forvaltning, herunder flerbestandsspørsmål, med vekt på fellesbestander,
— selektivitet, bifangst og -dødelighet, redskapsutvikling
— havbeite
— produksjonsteknologi, kvalitet og marked

Særlig vekt vil bli lagt på å utvikle det nordiske fiskerisamarbeidet slik at de utfordringer og muligheter for styrket nordisk samarbeid, som EEA-avtalen åpner for, blir integrert i det institusjonelle nordiske fiskeriamarbeidet.

Miljøsektorsamarbeidet

Fiskeriministrene har tatt initiativ overfor miljøsektoren for å få etablert tettere kontakt mellom de nordiske samarbeidsorganene på fisk og miljø. Det er i 1991 etablert en kontaktgruppe mellom relevante arbeidsgrupper på fiskeri- og miljøområdet, som vil møtes en gang årlig.

PRIORITERTE INNSATSER

Regulering og forvaltning

De nordiske landenes forskning står sentralt for å øke kunnskapene om verdens hvalbestander. Med støtte fra Nordisk Ministerråd fortsetter i 1992 det internasjonale forskningssamarbeidet med kartlegging av størrelsen på hvalbestandene i Nord-Øst Atlanteren. Innenfor samarbeidet om marin økologi og fiskeriforvaltning står det fortsatt som en sentral forskningsoppgave å finne hvilken rolle havpattedyrenes spiller bl. a. m. h. t. deres konsumpsjon av fisk.

Samarbeidet med de øst-europeiske landene vedrørende monitering av kystfiskebestandene i Østersjøen fortsetter i 1992, i et prosjekt som planlegges avsluttet i 1994.

En modell for forvaltningens bruk av flerbestandsanalyser ved fiskebestandsreguleringer er under utvikling og vil presenteres de nordiske fiskeriforvaltninger i 1992.

Tidsplan: 1993—1996

Havbeite

Nordisk Ministerråd har siden 1987 støttet et samarbeidsprosjekt som har som siktemål å undersøke om avlsarbeide bør inngå i havbeiteprogrammer for laks. Hovedarbeidet er rettet mot å studere hvor stort utbytte, bl.a. gjennom økt gjenfangstprosent og økte vekstrater, det er mulig å oppnå ved slikt avlsarbeide. Prosjektet avsluttes i 1993.

Fiskerimininistrene har tatt initiativ til å starte et nordisk samarbeid knyttet til felles problemstillinger rundt utsetting av torskeyngel for å styrke de naturlige bestander. Det nordiske samarbeidet vil konsentreres om metodeutvikling m. v. knyttet til å vurdere biologiske og økonmiske effekter ved å sette torskeyngel i havbeite.

Tidsplan: 1993—1996

Seleksjon, bifangst og -dødelighet, redskapsutvikling

Prosjektet vedrørende undersøkelser av metoder for å redusere bidødeliget på fisk i reketrålfisket, fortsetter med avslutning av forsøkene i 1992.

Nytt tre-årig prosjekt for undervannstudier av bidødeligheten på fisk som passerer redskaper uten å bli fanget, igangsettes i 1992.

Samarbeid med øst-europiske land knyttet til selektiviteten i strømmingstrål i Østersjøen ble igangsatt i 1991, og fortsetter i 1992 med utvidelse til deltagelse fra flere land.

Tidsplan: 1993—1996

Foredling, Kvalitet, Marked

Prosjektet "Verdensmarkedet for fiskeprodukter" har som formål å undersøke hvordan eksporten av fiskeprodukter fra de nordiske land er tilpasset utviklingen på verdensmarkedet samt å vurdere konsekvensene for nordisk fiskeeksport av innføringen av EFs indre marked. Prosjektet, som avsluttes i 1992, vil identifisere områder innenfor markedsføring/eksport hvor de nordiske lands fiskeeksportører vil ha nytte av felles tiltak.

Det vil i 1992 bli igangsatt et prosjekt for å utvikle samarbeidet mellom de nordiske forskningsinstitusjoner innenfor fiskekvalitet, med henblikk på deltagelsen i større europeiske forskningsprogrammer.

Tidsplan: 1993—1996

Øst-Europa

På bakgrunn av avholdt fiskeriseminar ultimo 1991 i Tallinn og Helsingfors, vil en i løpet av 1992 utvikle en modell for det fremtidige *fellesnordiske* fiskerisamarbeidet med de øst-europeiske stater. Dette vil bli konsentrert om å etablere et kontaktorgan for å utvikle et nettverk og å skape grunnlag for utvidet bilateralt fiskerisamarbeid mellom de nordiske og øst-europeiske stater.

Tidsplan: 1993—1996

BUDSJETTKONSEKVENSER

Med budsjettramme for 1992 på 8,4 MDKK inklusive 1,1 millioner fra økonomisk handlingsplan til flerbestandsprogrammet, vil fiskeriministrene i 1992 kunne avslutte igangsatte aktiviteter under det løpende samarbeidsprogrammet, samt starte noen nye tiltak for forberedelse av gjennomføringen av det nye samarbeidsprogrammet 1993—1996. Aktivitetsøkningen muliggjøres ved at det kreves større nasjonal medvirkning i de ulike prosjekter.

24. Bygg- och bostadssektorn

PLANERINGSUNDERLAG

Nordiska rådets 39:e session rekommenderade Nordiska Ministerrådet att till rådets 40:e session framlägga ett förslag till det fortsatta nordiska samarbetet inom byggsektorn. Nordiska Ministerrådet (bostadsministrarna) godkände vid sitt möte den 29 oktober 1991 ett förslag till nordiskt samarbetsprogram inom bygg- och bostadssektorn för åren 1992—1996 att framläggas för Nordiska Rådet. Samarbetsprogrammet omfattar fyra programområden:

— den byggda miljön,
— bostadspolitik,

— säkerhet, hälsa och kvalitet och
— internationellt arbete.

Samtidigt godkände Nordiska Ministerrådet (bostadsministrarna) ett nordiskt handlingsprogram för bättre inomhusklimat och byggsektorns handlingsprogram för Baltikum. Man beslöt också att låta uppgöra ett handlingsprogram för samordning av nordiska insatser beträffande byggnormer och standardisering jämte därtill hörande forskning med hänsyn till europeisk integration.

PRIORITERADE INSATSER

De fasta institutionerna NKB, INSTA B, NBS och BOPOL fortsätter sin verksamhet dock under de förändrade premisser som anges i det nya samarbetsprogrammet. Detta innebär, att medel inte tilldelas enskilda samarbetsorgan till fri disposition utan förutsätter ansökan om projektstöd inom ramarna för de insatsområden som ministerrådet prioriterar. För NKB:s del sker en mindre förändring då dess sekretariatet anknyts till Ministerrådets sekretariat.

Den byggda miljön

Den byggda miljön, som omfattar stadsförnyelse, ombyggnad och underhåll, etableras som ett nytt programområde inom bygg- och bostadssektorn. Utgående från principen om en bärkraftig utveckling utarbetas handlingsplaner. Ett insatsområde är ekologiskt byggande, dvs. användning av material med låg energibelastning, lång hållbarhet, möjligheter för återbruk och miljövänlig deponering. Dessutom finns ett ökat intresse för och krav på klimatanpassat byggande i Norden.

Tidsplan: 1993—1996

Bostadspolitik

Inom det bostadspolitiska området finns goda förutsättningar för jämförande studier av olika styrmedels effekter och för ett fördjupat erfarenhetsutbyte, som kan läggas till grund för fortsatta reformer på nationell nivå. Ett särskilt handlingsprogram bör uppgöras och bl. a. följande frågor bör uppmärksammas: bostadsfinansieringsreglernas och subventionernas inverkan på bostadsbyggandets kostnader, bostädernas fördelning och förmögenhetsuppbyggnad, bostadsbehovens beroende av förändringar i befolkningens sammansättning och hur behoven kan tillgodoses genom förändringar och kompletteringar i bostadsbeståndet samt hur bostadsmarknaden och olika delmarknader för skilda ägar- och upplåtelseformer fungerar under inverkan av olika rättsliga regler och ekonomiska styrmedel.

Tidsplan: 1993—1996

Säkerhet, hälsa och miljö

Nya dimensioner angående produktkvalitet och ansvarsfördelning för byggprocessen har förts fram i samband med integrationssträvandena i Europa. Ett helhetsansvar för slutprodukten, dvs. den färdiga byggnaden och dess funktionsduglighet växer fram. Myndigheternas styrning och utvecklingen av byggnormer inriktas på funktionella krav medan detaljnormering ersätts av europeiska standarder. Samtidigt fästs uppmärksamhet vid produktkvaliteten genom

kontroll av själva produkten, vid skapandet av tillit till leverantörer och vid kvaliteten och kompetensen hos provnings-, kontroll- och certificeringsorgan.

Nordiskt handlingsprogram för bättre inomhusklimat.

Handlingsprogrammet koncentrerar sig på:

- att få fram operationellt bakgrundsmaterial för
- att utveckla optimala ventilationsmetoder och fastställa ventilationsbehov för bostäder, kontor, samlingsutrymmen, skolor och institutioner,
- att medverka till informationsspridning och kunskapshöjning om dessa frågor i Norden i samverkan med olika pågående aktionsprogram i länderna.

Handlingsprogrammet skall ytterligare befästa ett tvärsektoriellt samarbete under ministerrådet. Förutom bygg- och bostadssektorn berör problemområdet även sektorerna för arbetsmiljö, energi, industri och miljö samt social- och hälsosektorn och sektorn för konsumentfrågor.

Tidsplan: 1992—1996

Internationellt arbete

I ett europeiskt integrationsperspektiv minskar betydelsen av det internt nordiska samarbetet för att avveckla tekniska handelshinder och för att befrämja byggexport. Däremot ökar betydelsen av en nordisk påverkan av frågor om standardisering, teknisk kontroll och normutveckling på ett europeiskt plan. Ministerrådet har fattat beslut om att låta uppgöra ett särskilt handlingsprogram för samordning av nordiska insatser beträffande byggnormer och standardisering i vid bemärkelse samt därtill hörande förberedande forskning med hänsyn till europeisk påverkan.

Byggsektorns handlingsprogram för Baltikum

I samband med revideringen av ministerrådets handlingsprogram för Baltikum och Östeuropa har ett särskilt temporärt handlingsprogram uppgjorts för byggsektorns insatser i Baltikum. Programmet omfattar kunskapsutbyte om lagstiftning och regelverk, forskning och utveckling, standardisering, samarbete mellan byggföretag samt investeringar.

Tidsplan: 1992—1994

BUDGETKONSEKVENSER

De nordiska medlen för det bygg- och bostadspolitiska samarbetet utgör för år 1991 8 MDKK. Då är den temporära förstärkningen över den nordiska ekonomiska handlingsplanen inberäknad. Denna förstärkning har använts för att finansiera INSTA B:s standardiseringsverksamhet inom CEN.

Mot bakgrunden av att bygg- och bostadssektorn spelar en betydande roll i de nordiska ländernas ekonomier är det naturligt att dess tyngd i det nordiska samarbetet ökar. Eftersom Ministerrådets samlade resurser under kommande period förväntas ligga på en oförändrad nivå anser bostadsministrarna, att det är realistiskt att arbeta innanför ramar som svarar mot den reella nivån för nuvarande beviljning. Detta kommer att ställa krav på ökad produktivitet och klar prioritering av arbetsuppgifter inom sektorn.

Bostadsministrarna fördelar sektorns rambeviljning på prioriterade insats-

områden för vilka utarbetats särskilda handlingsprogram. Programmen ges en tidsbestämd varaktighet för att uppnå flexibilitet i prioriteringarna.

Budgetkonsekvenser (milj. DKK):

Programområde	1993	1994	1995	1996
Den byggda miljön	2.2	2.5	3.0	3.0
Bostadspolitik	1.0	0.8	0.8	0.8
Säkerhet, hälsa och kvalitet	4.0	3.7	3.2	3.2
Intern. arbete[1]	—	—	—	—
Totalt	**7.0**	**7.0**	**7.0**	**7.0**

[1] Aspekten ingår i de tre programområdena och utgör år 1993 ca 2.5 MDKK.

25. Datapolitikk

PLANLÆGNINGSGRUNDLAG

Behovet for sektorovergripende aktiviteter innen datapolitikk er i 1991 utredet av kontaktorganet for datapolitiske spørsmål (KO-data). Ministerrådet har på grunnlag av utredningen vedtatt å opprette en nordisk arbeidsgruppe for datapolitikk for årene 1991—94.

PRIORITEREDE INDSATSER

Satsningsområdene innen datapolitikk vil være: 1) Nordisk samarbeid innen datapolitikk i lys av europeisk integrasjon. 2) Datateknologi og effektivisering av offentlig sektor. 3) Sikkerhet og sårbarhet i forbindelse med datateknologi.

Arbeidsgruppen skal bidra til samordning av nordiske synspunkter og aktiviteter i relasjon til europeiske aktiviteter, spesielt vedrørende spørsmål knyttet til den offentlige forvaltningens bruk av datateknologi. Arbeidsgruppen skal også initiere utrednings- og utviklingsprosjekter, konferanser m. m. vedrørende sentrale datapolitiske spørsmål.

Tidsplan: 1991—94

BILAGA

Budgetutskottets betänkande

över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2)

(Nordiska ministerrådets redogörelse C 2, se s. 1341)

1. Inledning

Till budgetutskottet har hänvisats ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet, C 2/1992. Redogörelsen har även förelagts rådets fackutskott för yttrande. Yttranden från fackutskotten bifogas *(Bihang 1-5)*.

Ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet har förelagts budgetutskottet i enlighet med Helsingforsavtalets artikel 64.

Utskottet har behandlat redogörelsen (C 2/1992) vid möten 30 och 31 januari 1992.

Budgetutskottet kan konstatera att C 2/1992 i hög grad speglar den osäkerhet som råder kring det nordiska samarbetets framtid. Underlaget för C 2/1992 har varit existerande program och handlingsplaner och de budgetkonsekvenser som framförs inom de olika sektorerna är i princip önskemål om finansiering av kommande års aktiviteter. Till skillnad från föregående års C 2-dokument är inledningskapitlet mycket kort (knappt två sidor) och inte särskilt informativt eller politiskt intressant, sålunda saknas den övergripande hållningen till prioriteringar och budgetkonsekvenser.

Övriga 89 sidor upptas av beskrivningar av de olika sektorernas planer och prioriteringar för de kommande åren. Budgetutskottet kan med tillfredsställelse konstatera att sektorerna tagit hänsyn till utskottets synpunkter i betänkandet över C 2/1991.

Således kan man i högre grad än tidigare märka en prioritering av de olika aktiviteterna inom sektorerna liksom att man inom de flesta sektorer nu arbetar med ett längre tidsperspektiv än tidigare. Sektorbeskrivningarna ger en bra information både om pågående och planerade aktiviteter samt om budgetkonsekvenserna för genomförandet. Samtidigt måste man hålla i minnet att detta är sektorernas egna önskemål och att både inriktning och budgetnivå kan komma att ändras om det framtida nordiska samarbetet får en väsentligt ändrad inriktning. Det påpekas också att både det till sessionen aviserade ministerrådsförslaget om det nordiska samarbetet efter 1992 och statsministrarnas värdering av samarbetet kan komma att medföra justeringar av planerna för de kommande åren.

2. Överordnade prioriteringar

Den europeiska dimensionen har fortsatt högsta prioritet och utskottet kan konstatera att prioriteringarna inom ett flertal sektorer präglas av en anpassning till utvecklingen i Europa. Det gäller både EES-avtalet, den europeiska integrationen och samarbetet med Östeuropa, främst Baltikum och andra närområden.

Vidare prioriterar ministerrådet kultursamarbetet i vid bemärkelse samt miljösamarbetet. På båda dessa områden har det skett ett tillrättaläggande av framtidsplanerna.

Inom kulturområdet har arbetet med att utveckla samarbetet och att planera nya prioriteringar inletts. Kulturministrarna förväntas ta ställning till detta under våren efter att förslaget diskuterats med kulturutskottet. De områden som beskrivs i C 2/1992 är de som beräknas ha fortsatt aktualitet och prioritet även i det framtida nordiska samarbetet. Inom samtliga områden kommer verksamheten att inriktas mot en intensifierad informations- och erfarenhetsutväxling nordiskt och internationellt. Följande områden anses ha fortsatt aktualitet:

- Nordisk kulturidentitet
- Nordisk utbildningsgemenskap
- Nordiskt intensifierat samarbete rörande grundläggande forskning
- Nordiskt kultursamarbete i internationellt samarbete

Inom dessa huvudområden ryms ett antal prioriterade aktiviteter.

För övriga pågående aktiviteter och institutioner, det gäller både allmänkultur, utbildning och forskning, är framtiden mer oklar. De är föremål för genomgång för att finna nya finansierings- och organisationsformer.

Budgetutskottet ställer sig i detta sammanhang frågande till varför en del av framför allt forskningsinstitutionerna ligger inom kultursektorn. Forskning inom ett specifikt ämnesområde, som sorterar under andra ministerråd, bör ligga inom denna ministerrådssektor. Som exempel kan nämnas Nordplan, som för länge sedan borde ha överförts till bygg- eller regionalsektorn. Utskottet anser emellertid att den grundläggande forskningen, dvs. den forskning som nationellt sorterar under utbildningsministrarna, fortsatt bör ligga under kultursektorn.

Beträffande budgetkonsekvenser framhålles att det fortfarande, efter budgetförslaget för 1992, saknas 4 MDKK för att uppfylla förpliktelserna i kulturhandlingsplanen. Om de aktiviteter som beskrivs i C 2/1992 skall kunna genomföras beräknas att sektorn skulle behöva öka med 26,7 MDKK 1993 och med ytterligare 12 MDKK 1994. Ökningsbehovet hänför sig främst till Nordisk forskarutbildningsakademi (NorFa), Nordplus och Filmfonden.

Kultursektorn föreslår att de 4 MDKK som saknas, för att kulturhandlingsplanen skall kunna genomföras helt ut, bör kunna täckas genom omdisponeringar inom den samlade nordiska budgeten. Budgetutskottet är tveksamt till detta, eftersom budgetförslaget för 1992 redan nu innebär kraftiga nedskärningar inom de flesta sektorer. Ytterligare nedskärningar i detta skede, när budgetåret redan inletts, skulle skapa problem och försvåra planeringsarbetet. Utskottet skulle däremot kunna tänka sig att dessa 4 MDKK tas av överskottet från 1990.

När det gäller att täcka det beräknade ökningsbehovet för 1993 och 1994 föreslås att resurser frigörs inom kulturbudgeten med hjälp av den pågående pro-

cessen avseende ändrad finansiering av de nordiska institutionerna. Budgetutskottet återkommer till finansieringsfrågan i avsnitt 3.

När det gäller *miljösamarbetet* hänvisas till det nordiska miljöprogrammet, som antogs 1989, samt de riktlinjer om samordning och integrering av miljöfrågor inom ministerrådet, som samarbetsministrarna antagit. Detta har lett till att det nu inom ett antal sektorer finns projekt eller program som behandlar miljöfrågor.

Ett utskott under ämbetsmannakommittén för miljöfrågor skall senast 1 april 1992 lägga fram ett förslag om det fortsatta nordiska miljösamarbetets organisation, inriktning och innehåll. Bakgrunden är en önskan om skärpt prioritering av insatsen, en förstärkt satsning på samordning i förhållande till internationellt arbete, speciellt EG, och en ökad pådrivande roll i förhållande till andra sektorer. Detta arbete väntas få konsekvenser för miljösamarbetet efter 1992, några tidsplaner för det fortsatta samarbetet kan därför inte nu fastställas.

För övrigt hänvisas till pågående handlingsplaner mot luftföroreningar, mot förorening av havet och för renare teknologi, avfall och återvinning. Följande nya handlingsplaner eller program är under utarbetande:

- Handlingsplan för övervakning av Nordens yttre miljö
- Handlingsplan för naturvård
- Handlingsprogram för emballage

Vidare planeras ett antal samnordiska miljöprojekt och utredningar.

Inom miljösektorn räknar man med att kunna genomföra både pågående och planerade aktiviteter inom sektorns ordinarie budgetram. Budgetutskottet har under flera år prioriterat miljöfrågorna och framhållit vikten av att miljöaspekter integreras i de olika samarbetssektorerna. Utskottet anser att det i dagens situation är än viktigare att samarbeta, för att få genomslagskraft för det nordiska miljötänkandet i internationella sammanhang.

Utskottet vill i detta sammanhang framhålla vikten av att det planerade miljöforskningsprogrammet, som beräknas starta vid årsskiftet 1992/93, verkligen kommer igång och får nödvändig finansiering. Utskottet är medvetet om att detta program ligger inom kultursektorn, vilket utskottet ställer sig tveksamt till. Denna typ av fleråriga program bör antingen stå under en egen post i budgeten, såsom bioteknologiprogrammet, eller hänföras till den sektor där det hör hemma, dvs. i detta fall miljösektorn.

Ministerrådet påpekar att både arbetsprogrammet "Norden i Europa" och den ekonomiska handlingsplanen "Ett starkare Norden" upphör vid utgången av 1992. De aktiviteter som bör vidareföras kommer fr.o.m. 1993 att ingå i sektorernas ordinarie budgetramar. Så vitt budgetutskottet kan se kan det inom flera sektorer bli svårt att vidareföra dessa projekt utan att sektorramen ökas. Budget- och finansieringsfrågor behandlas närmare i kapitel 3.

Arbetsprogrammet för Baltikum och Östeuropa kommer att utvärderas i slutet av 1992, C 2-dokumentet innehåller därför inga uppgifter om programmet kommer att fortsätta efter 1992. Även det treåriga programmet för information till Europa kommer att utvärderas under 1992.

3. Budget- och finansieringsfrågor

Budgeten för 1992, som utgör underlag för de kommande årens planer, har fastställts till 701,5 MDKK (inkl. ekonomiska handlingsplanen). Detta utgör en ökning med 23,5 MDKK i förhållande till budgetförslaget. Ökningen hänför sig emellertid till pris- och valutaomräkningar och innebär alltså ingen reell ökning i förhållande till budgetförslaget. Budgetförutsättningarna för de kommande åren är en fortsatt 0-budgetering, eller om man beaktar att den ekonomiska handlingsplanen upphör 1993 en reell minusbudgetering. Budgetutskottet har tidigare påpekat vikten av att finansieringen säkras av de verksamheter inom den ekonomiska handlingsplanen som bör vidareföras efter 1992.

Budgetutskottet kan med tillfredsställelse konstatera att samarbetsministrarna beaktat utskottets hemställan i betänkande över budgetförslaget för 1992 att låta överskottet från 1990 ingå i den nordiska budgeten i stället för att återföras till medlemsländerna.

Utskottet kan vidare konstatera att ministerrådet i stort följt budgetutskottets förslag när det gäller hur överskottet skall användas. Således är 16,9 MDKK avsatt till aktiviteter i Baltikum och Östeuropa, 4,8 MDKK till Kulturfonden och 2,5 MDKK till olika aktiviteter för att stärka samarbetet i och med Västnorden.

Sektorerna har, i planeringen för 1993 och framåt, utgått från 1992 års budgetnivå. Ett flertal sektorer räknar också med att genom hårda prioriteringar och/eller omdisponeringar kunna genomföra planerade aktiviteter inom denna budgetram. Inom andra sektorer finns emellertid motiverade önskemål om ökningar. Inom konsument- och livsmedelssektorerna påpekas således att ett fortsatt deltagande i standardiseringssamarbetet och andra internationella påverkningsgrupper förutsätter en ökning av sektorbudgeterna. Avvecklingen av den ekonomiska handlingsplanen ger också problem inom en del sektorer. Både inom arbetsmarknads- och arbetsmiljösektorerna finns ett behov av ökade medel för att de projekt som bedrivits med medel från den ekonomiska handlingsplanen skall kunna vidareföras. Inom handelssektorn påpekas att NoPEFs (Nordiska projektexportfonden) projektstöd till miljöområdet inte kan finansieras 1993 utan kompensation av bortfallet från den ekonomiska handlingsplanen, det rör sig i detta fall om närmare 12 MDKK. Inom industrisektorn planeras dels ett industriellt aktionsprogram för de baltiska länderna, som beräknas kosta 10 MDKK under startfasen, dels ett industriellt kontaktforum med Centraleuropa till en kostnad av ca 1 MDKK/år.

Grovt räknat kan önskemålen om budgetökningar 1993 (inkl. kultursektorn) uppskattas till drygt 60 MDKK. Till detta skall läggas miljöforskningsprogrammet och polarforskningsprogrammet, som båda skall påbörjas 1993.

Frågan är nu hur detta skall kunna finansieras inom ramen för en 0-budget? Miljöforskningsprogrammet, som beräknas kosta 25 MDKK/år under fem år, skall finansieras inom den ordinarie budgeten, troligtvis genom de medel som frigörs när bioteknologiprogrammet upphör. Finansieringen av polarforskningsprogrammet, som beräknas kosta 22 MDKK/år under fem år, är fortfarande oklar. När det gäller kultursektorns ökningsbehov föreslås, som nämnts tidigare, att resurser frigörs inom kulturbudgeten med hjälp av den pågående processen avseende ändrad finansiering av nordiska institutioner. Detta innebär i princip

avveckling eller ändrad finansiering av de nordiska kulturinstitutionerna. När det gäller avveckling av institutioner har utskottet tidigare framhållit vikten av att en eventuell avveckling dels föregås av en noggrann värdering, dels sker med iakttagande av gällande nordiska och nationella regler beträffande arbetsgivaransvar m.m. De ändrade finansieringsformer som kan bli aktuella är nationell finansiering, brukarbetalning, sponsorfinansiering, överföring till andra sektorer inom budgeten eller finansiering över projektbudgeten efter ansökan.

En övergång till nationell finansiering innebär en återgång till det system som rådde fram till mitten av 70-talet. Budgetutskottet har inga invändningar mot detta, men vill samtidigt erinra om att det finns en risk att medlemsländerna gör motsvarande nedskärning av medlen till den gemensamma nordiska budgeten. Brukarfinansiering bör enligt utskottets mening införas i de fall där detta är möjligt. Sponsorfinansiering kan kanske vara möjlig när det gäller specifika nordiska kulturevenemang, men det är knappast någon lösning för att finansiera den löpande verksamheten vid en nordisk institution. De två sistnämnda förslagen till finansiering ger möjligtvis en avlastning på kulturbudgeten men inte på budgeten i sin helhet.

För övriga sektorer finns inga planer för hur önskemålen om ökningar skall kunna finansieras. Ovan nämnda förslag passar inte inom alla områden och utskottet vill därför upprepa sin uppmaning till ministerrådet att på nytt undersöka möjligheten att finna mer stadigvarande alternativa finansieringsformer (jfr. *rek. nr 45/1987/b*).

4. Fackutskottens yttranden

Budgetutskottet konstaterar att fackutskotten har gjort följande konklusioner över ministerrådets förslag om planerna för det nordiska samarbetet.

Juridiska utskottet föreslår följande:

at det på lovgivningssektoren utarbeides en handlingsplan for det framtidige nordiske lovgivningssamarbeidet som en komplettering til det moderniserte nordiske lovgivningsprogrammet av 1988

at det på likestillingssektoren utarbeides en ny handlingsplan

at det på forbrukersektoren utarbeides en ny handlingsplan der det internasjonale aspekt særlig vektlegges

at det på næringsmiddelsektoren utarbeides ny handlingsplan der det internasjonal aspekt særlig vektlegges

at det nordiske flyktningspolitiske samarbeidet videreutvikles

Kulturutskottet framhåller att

- Nordisk Kulturfond må få økt sine ressurser. Fremtidige satsingsområder for fondet bør bl.a. være den folkelige, frivillige kulturvirksomhet, barn og ungdom og mangkulturelle prosjekter.

- Medieområdet vil få økt betydning innenfor det nordiske samarbeidet, og både kulturpolitiske-, økonomiske- og opphavsrettslige spørsmål må finne

sine løsninger. Forutsetningene for økt deltagelse i det europeiske mediesamarbeidet må klarlegges, og hele bredden i mediepolitikken vies større oppmerksomhet hva angår TV, radio og aviser m.m.

- Barn og ungdom må integreres i hele kultursamarbeidet

- Realiseringen av det nordiske utdanningsfellesskapet, herunder Nordplus, må gis høyeste prioritet.

- Det nordiske forskningssamarbeidet må koordineres internasjonalt.

- Det må legges frem planer for oppfølging av arbeidsprogrammet for Baltikum.

- Ministerrådet må tilkjennegi en målsetning om sammenheng mellom faglige, politiske planer og budsjett for gjennomføringen av disse planer.

Miljöutskottet föreslår:

att arbetet med miljöfrågorna intensifieras och får en starkare ställning inom alla sektorer

att arbetet med Östersjöns sanering prioriteras

att ministerrådet omedelbart påbörjar arbetet med att under 1993 upprätta en nordisk professur i internationella transporter

att transport- och kommunikationssektorn får tillräckliga finansiella medel i 1993 års budget således att det blir enlighet mellan ambitionerna och möjligheterna att förverkliga dem

att inom regionalpolitiken prioritera det gränsregionala samarbetet, samt

att bevillningar 1992 från den ekonomiska handlingsplanen till jord- och skogsbruk samt fiske tilldelas dessa sektorer även 1993.

Socialutskottet vill framhålla följande:

1. "Nordbors rättigheter" bör bli innehållet i ett särskilt program som grundas på en definition av "den nordiska modellen" och utgör ett instrument vid en ökad harmonisering med EG:s regler.

2. Den fulla sysselsättningen är en viktig del av den nordiska samhällssynen och måste bibehållas som ett mål för den ekonomiska politiken. Mot denna bakgrund bör ministerrådet utarbeta ett nytt samarbetsprogram för arbetsmarknadssektorn.

3. Ministerrådet bör utarbeta ett nytt samarbetsprogram på social- och hälsovårdsområdet och därvid beskriva vilka områden som i enlighet med EG:s "subsidiaritetsprincip" fortsatt bör regleras på nordisk nivå.

4. Projektområdet bostadspolitik bör ges högre prioritet och inriktas på att möjliggöra en social bostadspolitik i de nordiska länderna.

5. De nordiska länderna bör tidsmässigt lägga upp sin handikappolitik så att den tredje målsättningen i WHO:s program "Hälsa för alla år 2000" om bättre möjligheter för handikappade uppfylls.

Ekonomiska utskottets flertal anser sammanfattningsvis:

at en lang række af de nye initiativer, som præsenteres inden for sektorerne finans/økonomi, industri, turist, energi, og handel falder i tråd med udvalgets synspunkter vedrørende prioritering af det næringspolitiske samarbejde, samarbejdet med Baltikum og løsningen af de mange finansielle problemer, som opstår ved bortfaldet af den økonomiske handlingsplan,

at ministerrådet bør fremlægge en samlet næringspolitisk handlingsplan til fremme af konkurrenceevne, øget beskæftigelse og bæredygtig udvikling i Norden,

at udvalget forudsætter, at "realt uændret budgetniveau" for Nordisk Industrifond betyder uændret niveau i forhold til 1992,

at ministerrådet burde have præsenteret en positiv indstilling til fortsættelsen af NoPEF's virksomhed, og

at udvalget i øvrigt finder, at Nordisk Råd bør tage de dele af C 2-dokumentet, som berører Økonomisk Udvalgs arbejdsområder, til efterretning.

5. Budgetutskottets värderingar

Budgetutskottet anser att C 2/1992, vad gäller sektorerna, är ett utmärkt dokument om de framtida planerna för det nordiska samarbetet. Det speglar givetvis osäkerheten inför framtiden, men de analyser av konsekvenserna av EES-avtalet, som gjorts inom de flesta sektorer, gör att man ganska väl kan säga hur sektorerna kan arbeta de närmaste åren. Det framgår även av sektorplaneringen, att man tagit hänsyn till detta, och att inriktningen av arbetet antingen ändrats eller kommer att ändras för att passa in i de nya betingelserna. Det gäller inte bara EES-avtalet utan även utvecklingen i både Väst- och Östeuropa.

Mot denna bakgrund anser utskottet att det varit värdefullt om C 2/1992 även givit de övergripande politiska signalerna och budgetförutsättningarna. Utskottet hade funnit det önskvärt om samarbetsministrarna visat större intresse för att redovisa det nordiska samarbetets framtid. Vi finner det naturligt att en redovisning lämnas för hur statsministrarnas Mariehamnsdeklaration följs upp. Budgetutskottet har tidigare påpekat att det, oberoende av EES-avtal eller medlemskap i EG, finns angelägna samarbetsaktiviteter som bör bedrivas inom det formaliserade nordiska samarbetet. Det gäller t.ex. det nordiska kultursamarbetet, som har sin grund i den kulturella och språkliga gemenskapen i Norden. Här vill utskottet särskilt framhålla Nordiska kulturfonden, som har en viktig funktion genom dess stöd till folkligt och informellt kultursamarbete. Även mediasamarbetet är ett betydelsefullt redskap för den nordiska gemenskapen liksom Nordplus-programmet är för utbildningsgemenskapen.

Oavhängigt av olika framtida anslutningsformer till EG finns det andra områden där det nordiska samarbetet fått ökad betydelse genom den europeiska integrationen. Det gäller framför allt områden där Norden genom samverkan kan påverka olika beslut inom EG, som exempel kan nämnas standardiserings- och provningssamarbete inom ett antal sektorer. Bland annat inom konsument- och livsmedelssektorerna, inom byggsektorn, inom arbetsmiljöområdet och inte minst

inom miljöområdet, där det är synnerligen angeläget att också det nordiska miljötänkandet får genomslagskraft i internationella frågor. Det är även inom andra samarbetsområden viktigt att den nordiska inställningen får genomslagskraft.

Det nordiska miljösamarbetet har lång tradition, inte minst inom teknisk forskning och utveckling, där man genom nordiskt samarbete lyckats utveckla processer, som gör produktionen mindre skadlig för miljön. Det finns inom detta område ett kunnande och en erfarenhet inom Norden, som borde kunna utnyttjas för miljösanering i Östeuropa. Detta skulle både vara till nytta för miljön och kunna ge den nordiska industrin vissa konkurrensfördelar.

Utskottet vill här peka på den negativa effekt som bortfallet av medlen från den ekonomiska handlingsplanen möjligen kan få på samarbetet inom sektorerna ekonomi/finans, handel och industri. Inom ekonomi/finans framhålles, att det är viktigt att säkra flexibiliteten, och att man därför inte i detalj vill kartlägga det nordiska samarbetet under de kommande åren. Budgetutskottet instämmer här i ekonomiska utskottets synpunkt, att detta gör det svårare att föra en politisk dialog samt att rådets och utskottens möjligheter till inflytande på samarbetet minskas.

Inom industrisektorn är det främst Nordisk industrifond, som drabbas av stora nedskärningar, när den ekonomiska handlingsplanen upphör. Budgetutskottet förutsätter att detta kan kompenseras på något sätt så att det samarbete som byggts upp inom teknisk-industriell forskning kan fortsätta. Eftersom detta likaväl som samarbete inom mer grundläggande forskning, kan vara av strategisk betydelse för utvecklingen av de nordiska ländernas konkurrenskraft.

Utskottet har prioriterat samarbetet med Baltikum och Östeuropa och är därför tillfreds med att man snabbt fått till stånd en stipendieordning, ett konkret projektsamarbete samt att informationskontoren, efter stora svårigheter, nu kommit igång med sin verksamhet. Utskottet har även uppmärksammat att en stor del av överskottet från 1990 kommer att användas för samarbete med Baltikum och Östeuropa.

Utskottet finner det mot denna bakgrund nödvändigt, att det utarbetas planer för det fortsatta samarbetet efter 1992. Skälet till att dessa planer ännu inte utarbetats anges vara att verksamheten skall utvärderas i slutet av 1992. Med tanke på de många rekommendationer om samarbete med Baltikum, som antogs vid sessionen 1991, anser utskottet att utvärderingen borde skett redan nu, så att det funnits en beredskap, både ekonomisk och verksamhetsmässig, för en fortsättning 1993. I denna förbindelse bör det värderas om målsättningen med informationskontoren kan samordnas med annan nordisk verksamhet, t.ex. med ambassader.

De budgetmässiga förutsättningarna är fortsatt 0-budgetering, vilket med bortfallet av den ekonomiska handlingsplanen innebär en reell nedskärning av den totala budgeten. Ett flertal sektorer anser sig kunna genomföra planerad verksamhet inom denna ram, det finns emellertid redan beslutade aktiviteter, t.ex. miljöforskningsprogrammet, eller planerade aktiviteter, t.ex. polarforskningsprogrammet, där det krävs en expansion av budgeten för att dessa skall kunna genomföras. Utskottet är emellertid klart över att man måste se realistiskt på det framtida samarbetet, prioritera hårt och inse att det inte är budgetens stor-

lek som är avgörande för samarbetets kvalitet. Den politiska viljeyttringen och samordningen är t.ex. en viktig del av det nordiska samarbetet.

6. Budgetutskottets förslag

Under hänvisning till ovanstående föreslår utskottet:

A. Att Nordiska rådet med anledning av Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet, C 2/1992, antar följande yttrande:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

att arbeta för att kultursamarbetet även i fortsättningen blir en viktig del av det nordiska samarbetet

att prioritera miljö i vid bemärkelse och att därvid särskilt beakta miljöproblemen i Östersjön och Nordsjön

att arbeta för en bärkraftig resurshushållning som kan öka möjligheterna för ett bättre totalutbyte av de förnybara resurserna

att arbeta för en utveckling av de nordiska ländernas konkurrenskraft i syfte att göra Norden till en tillväxtzon och att därvid beakta forskningens betydelse, det gäller inte minst den teknisk-industriella forskningen

att arbeta för en bärkraftig ekonomisk utveckling som kan trygga och utveckla välfärden och välståndet i Norden

att arbeta för ett fortsatt och förstärkt nordiskt samarbete inom olika internationella fora

att beakta sambandet mellan budgetens storlek och de uppgifter som skall genomföras

att ta hänsyn till de speciella problem som finns i Västnorden, vid användningen av de medel ur överskottet från 1990, som avsatts för att styrka samarbetet i och med Västnorden

att redan nu planera för det fortsatta samarbetet med Baltikum, som region och som enskilda medlemsländer

att vid prioriteringsarbetet inom de olika sektorerna ta hänsyn till de synpunkter som framförts av rådets fackutskott

B. Att Nordiska rådet lägger C 2/1992 till handlingarna.

Stockholm den 31 januari 1992

Ylva Annerstedt (fp)
May Flodin (FS)
Helga Haugen (KrF)
Marianne Jelved (RV)
Helen Jørgensen (S)
Jonathan Motzfeldt (Si)
Árni M. Mathiesen (Sj)
Roger Gudmundseth (A)
Per Olof Håkansson (s)
Timo Järvilahti (Kesk.)
Inger Koch (m)
Pål Atle Skjervengen (FrP)
Nestformann

BIHANG 1

Ekonomiska utskottets uttalande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2)

Økonomisk Udvalg har fået mulighed for at udtale sig om ministerrådets planer for det nordiske samarbejde (C 2/1992). Udvalget har behandlet sagen på mødet i Stockholm den 30. - 31. januar 1992 og har besluttet at udtale følgende.

Udvalgets synspunkter støttes af et flertal bestående af alle medlemmer undtagen Carl I. Hagen.

1. Generelle synspunkter

Økonomisk Udvalg finder, at ministerrådet med årets C 2 fremlægger en udmærket og informativ oversigt over det eksisterende samarbejde, som afspejler de enkelte sektorers programmer og planer. Den indeholder desuden mange interessante perspektiver på de kommende års konkrete nordiske samarbejde.

Ministerrådet har imidlertid ikke anvendt dette materiale til samlet at tage stilling til indhold, prioriteringer og budget for det fremtidige nordiske samarbejde. Ministerrådet angiver selv, at man har afstået fra dette, fordi man afventer det arbejde, som statsministrene har igangsat om det nordiske samarbejde på længere sigt og det arbejde, som ministerrådet selv er i gang med vedrørende et ministerrådsforslag for det nordiske samarbejde efter 1992.

Udvalget må således konstatere, at ministerrådet samtidig med at man fremlægger det plandokument, som man er forpligtet til at fremlægge i henhold til Helsingforsaftalens art. 64 tager afstand fra indholdet i dokumentet.

Udvalget finder denne fremgangsmåde højst mærkværdig, og udvalget finder det vanskeligt på dette grundlag at give sig ind i en overordnet politisk analyse og bedømmelse af det fremlagte dokument.

Udvalget finder imidlertid, at mange af initiativerne fra sektorerne er velunderbyggede, og at de falder i tråd med synspunkter, som udvalget tidligere har fremført vedrørende prioriteringen af det næringspolitiske samarbejde, samarbejdet med Baltikum og løsningen af de mange finansielle problemer, som opstår ved bortfaldet af den økonomiske handlingsplan. Udvalget vil således knytte følgende bemærkninger til planer, fremlagt af en række økonomiske samarbejdssektorer.

2. Synspunkter på sektorernes planer

Læser man sektorernes bidrag lidt på tværs, kan man konstatere, at mange sektorer på det økonomiske område naturligt nok allerede har tilpasset deres aktiviteter til de herskende budgetforhold i form af nedskæringer, til det øgede internationale engagement særligt i EF, Baltikum og øvrige Øst- og Centraleuropa.

Samtidig konstateres, at sektorerne også præsenterer en række nye planer med tilhørende ønsker om budgetudvidelser.

På økonomi/finansområdet nævnes arbejdet med et nordisk initiativ til etablering af en finansieringsmekanisme for Baltikum (Baltisk Investeringsbank) og den specielt aktive rolle, som Norden forventes at spille i forholdet til Baltikum på grund af den geografiske nærhed. Der siges dog ikke noget om, hvornår arbejdet kan konkluderes og ej heller noget om finansieringen. Udvalget forudsætter, at konklusionerne kan drages i tilknytning til 40. session, og at finansieringen sker direkte af landene.

Økonomi/finans er i øvrigt den sektor, som klarest udtrykker en ny tendens i det nordiske samarbejde, nemlig at det er "vigtigt at sikre fleksibilitet i det nordiske samarbejde", og at ministerrådet "vil derfor ikke kortlægge i detaljer det nordiske samarbejde på dette område for de kommende år". Udvalget finder det vanskeligt att føre en aktiv og initiativtagende politisk dialog på dette grundlag, som i sin konsekvens betyder, at Nordisk Råds og udvalgenes rolle reduceres til efterfølgende kontrol.

Om den økonomiske handlingsplan fremgår det, at den afvikles som planlagt med udgangen af 1992. Dette vil have effekter på en række områder, som nu relativt klart kan udlæses af sektorernes kommentarer til fremlagte planer, særligt på områderne turisme, industri og handel.

På turistområdet vil en kommende turistkampagne ikke kunne finansieres inden for rammerne af sektorens relativt beskedne dispositionsbevilling (kampagnen i USA kostede samlet 30 mill. over tre år).

Industrisektoren præsenterer et samarbejdsprogram for Baltikum på 10 mill. i en startfase, behov for ekstra dispositionsmidler på 1 mill. pr. år til bl.a. et kontaktforum for Centraleuropa samt behov for "realt uændret budgetramme" til Nordisk Industrifond.

Udvalget går ud fra. at "realt uændret budgetniveau" for Nordisk Industrifond i det mindste betyder uændret niveau i forhold til 1992-bevillingen og altså indebærer, at bortfaldet af bevillingen til aktiviteter i fonden fra økonomisk handlingsplan kompenseres.

Energisektoren har i de senere år været udsat for budgetmæssige nedskæringer fra år til år og har i 1992 en dispositionsbevilling på ca. 8 MDKK. Sektoren fremlægger nu planer for en årlig dispositionsbevilling på 10 mill., herunder aktiviteter i relation til energisamarbejde med Baltikum.

Handelssamarbeidet har endnu ikke fremlagt en endelig stillingtagen til NoPEF's fremtid, men angiver klart, at en meningsfuld fortsættelse af aktiviteterne forudsætter, at bortfaldet af bevillingerne fra økonomisk handlingsplan kompenseres på anden vis.

På bistandsområdet omtales planerne for en udvidelse af kapitalen til Nordisk Udviklingsfond (NDF). Udvalget forudsætter, at kapitaludvidelsen finansieres direkte af de nordiske lande og kommenterer i øvrigt sagen i behandlingen af det til 40. session fremlagte ministerrådsforslag (*B 127/e*).

På dataområdet er der bevilget 1,2 mill. i 1992 til en række programaktiviteter, og udvalget finder, at opfølgningen af disse aktiviteter burde have været omtalt nærmere i dokumentet.

3. Udvalgets konklusion

Økonomisk Udvalgs flertal finder således sammenfattende

at en lang række af de nye initiativer, som præsenteres inden for sektorerne finans/økonomi, industri, turist, energi og handel falder i tråd med udvalgets synspunkter vedrørende prioritering af det næringspolitiske samarbejde, samarbejdet med Baltikum og løsningen af de mange finansielle problemer, som opstår ved bortfaldet af den økonomiske handlingsplan,

at ministerrådet bør fremlægge en samlet næringspolitisk handlingsplan til fremme af konkurrenceevne, øget beskæftigelse og bæredygtig udvikling i Norden,

at udvalget forudsætter, at "realt uændret budgetniveau" for Nordisk Industrifond betyder uændret niveau i forhold til 1992,

at ministerrådet burde have præsenteret en positiv indstilling til fortsættelsen af NoPEF's virksomhed, og

at udvalget i øvrigt finder, at Nordisk Råd bør tage de dele af C 2-dokumentet, som berører Økonomisk Udvalgs arbejdsområder, til efterretning.

Stockholm, den 31. januari 1992

For Økonomisk Udvalg

Anneli Jäätteenmäki
Formand

Mindretalsmerknad:

Utvalgets mindretall *Carl I. Hagen* slutter sig til første flertalskonklusjon, men ikke de øvrige. I en tid da hele Nordisk Råds eksistensberettigelse og fremtid etter 1992 er til drøftelse er det ikke tidspunkt for å be om en næringspolitisk handlingsplan fra ministerrådet. Det er heller ikke tiden til å uttale seg bastant om budsjettet til Nordisk Industrifond eller NoPEF.

BIHANG 2

Juridiska utskottets uttalande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2)

1. Innledning

Nordisk Råds presidium har henvist Nordisk Ministerråds redegjørelse om planene for det fortsatte nordiske samarbeidet til Rådets 40. sesjon 1992 til Juridisk utvalg til uttalelse (C 2/1992).

Utvalget har behandlet redegjørelsen på sine møter 30. og 31. januar 1992 i Stockholm. Utvalget har tatt stilling til de kapitler som angår utvalgets ansvarsområder. Utvalget har således behandlet kapitlene 2, 3, 4, 5 og 6.

2. Utvalgets generelle synspunkter

Juridisk utvalg konstaterer at det foreliggende C 2-dokument kan bli gjenstand for justeringer som følge av det Ministerrådsforslag som legges fram til 40. sesjon om et program for det nordiske samarbeid etter 1992. Videre konstateres at Ministerrådets planlegging også avhenger av den nyvurdering om det nordiske samarbeidet som statsministrene har satt igang. Utvalget tolker Ministerrådet dithen at de planer som legges fram i C 2-dokumentet således er av mer eller mindre foreløpig karakter. Utvalget konstaterer at den europeiske dimensjon gis høyeste prioritet i det framtidige arbeidet, og derutover kultursamarbeid og miljøsamarbeid. Aktivitetene vil bli videreført innen de alminnelige sektorsrammer etter 1992.

Når det gjelder aktiviteter i Baltikum, konstaterer utvalget at arbeidsprogrammet som løper ut i slutten av 1992, vil bli evaluert i slutten av funksjonsperioden, og at det p.t. ikke foreligger planer om forlengelse av dette arbeidsprogrammet. Juridisk utvalg ville sett det som en fordel at Ministerrådet allerede nå hadde foretatt en revisjon av arbeidsprogrammet, bl.a. på bakgrunn av de mange rekommandasjoner om aktiviteter i Baltikum som ble vedtatt under Rådets 39. sesjon.

Når det gjelder den tekniske utformingen av årets C 2-dokument vil utvalget bemerke at den innebærer en klar forbedring på Juridisk utvalgs område i forhold til tidligere år. Utvalget har tidligere pekt på at tidsperspektivet i C 2-dokumentet bør løpe fra utgangen av kommende busjettår, og i 2-3 år framover, og at det bør være en konsekvent tidsramme for alle sektorer. Tidsperepektivene er nå blitt noe lengre enn tidligere på de fleste av utvalgets områder, og tidsrammen er blitt mer ensartet. Under hver sektor finnes en angivelse av budsjettrammer, hvilket også er en forbedring.

Fortsatt savnes imidlertid egentlige prioriteringer under hver sektor. Utvalget kan således ikke lese ut av dokumentet hvilke aktiviteter som skal nedprioriteres hvis alt ikke kan gjennomføres i planleggingsperioden. Utvalget forutsetter at Ministerrådet fortsetter utviklingen av C 2-dokumentet etter de linjer som her er skissert.

3. Lovgivningssamarbeidet

De fleste av aktivitetene på lovgivningssektoren som er omtalt i C 2-dokumentet, tenkes gjennomført i 1992. Det gjelder sivilrett, familierett, prosessrett og menneskerettigheter. Utvalget har tidligere framhevet at aktiviteter som skal gjennomføres i det nærmeste budsjettår ikke hører hjemme i C 2-dokumentet, men at det er de mer langsiktige planene som bør tas inn her.

Utvalget konstaterer forøvrig med tilfredshet at Ministerrådet anser at lovgivningsprogrammet som ble vedtatt i 1988 fortsatt utgjør en viktig del av sektorens planeringsunderlag. Under møtet med justisministrene i november 1991

gikk det fram at det nordiske lovgivningssamarbeidet vil være av stor betydning også i framtiden. Utviklingen av bl.a. det internsjonale samarbeidet har snarere økt behovet for et nordisk samarbeid på det rettslige området, ble det sagt. Men som følge av en eventuell EØS-avtale vil samarbeidet måtte endre karakter på de områdenen som omfattes av en slik avtale. Det vil her i større grad bli tale om samordnig av synspunkter enn tradisjonell lovharmonisering. På de områdene som ikke omfattes av en eventuell EØS-avtale ble det understreket at det tradisjonelle nordiske lovgivningssamarbeidet vil bli viktigere enn noen gang tidligere.

Etter utvalgets mening kan nå tiden være inne til at Ministerrådet, som en komplettering av lovgivningsprogrammet, utarbeider en mer konkret handlingsplan for det framtidige lovgivningssamarbeidet. En slik handlingsplan bør inneholde tidsrammer, budsjettkonsekvenser, etc.

Utvalget noterer med tilfredshet at Ministerrådet planlegger et samnordisk lovgivningssamarbeid med de baltiske stater. Under en studiereise som en delegasjon fra Juridisk utvalg gjorde i desember 1991 ble det fra balternes side uttrykt stor interesse for kontakt med de nordiske land når det gjelder lovgivningsspørsmål. Utvalget kan i den forbindelse vise til sitt utvalgsforslag om støtte til lovgivningssamarbeid i de baltiske stater, som etter planen kommer opp på Rådets 40. sesjon.

Når det gjelder budsjettkonsekvensene, konstaterer utvalget at Ministerrådet antar at nåværende budsjettramme er tilstrekkelig til de planlagte aktiviteter. Utvalget kan bemerke at lovgivnngssamarbeidet riktignok er et område der det kan oppnås betydelige resultater med relativt små økonomiske ressurser. En forventet intensivering av lovgivningssamarbeidet må imidlertid få budsjettmessige konsekvenser. Utvalget kan i denne forbindelse vise til sin uttalelse over budsjettet for 1992.

4. Flyktningepolitisk samarbeid

C 2-dokumentet inneholder en grundig redegjørelse for hvilke langsiktige mål regjeringene har med sitt flyktningepolitiske samarbeid.

Utvalget er enig med Ministerrådet i at det er behov for en helhetlig flyktninge- og immigrasjonspolitikk i Norden. På noe lengre sikt vil også det nordiske samarbeidet kunne integreres i det europeiske samarbeidet, når grensene i Europa åpnes.

Utvalget er tilfreds med at Ministerrådet har fulgt Juridisk utvalgs tidligere oppfordringer om å bringe det flyktningepolitiske samarbeidet inn i mer strukturerte former og angi hvilke innsatser som vil bli prioritert framover. Utvalget kan gi sin støtte til de prioriteringene som er gjort, og vil særlig framheve forholdet til EF's grensekonvensjon og EF's asylkonvensjon, samt praksis ved behandlingen av asylsøknader i de nordiske land.

Det foreligende planleggingsgrunnlag fyller langt på vei samme funksjon som en handlingsplan som utvalget tidligere har bedt om. Det er imidlertid ikke satt opp noen tidsplan for det framtidige samarbeidet i C 2-dokumentet. Her angis aktivitetene flere steder som "vedvarende innsats". Etter utvalgets oppfatning vil det være et naturlig neste skritt at det for de ulike flyktningepolitiske innsatsene

settes op en tidsplan. Derved blir det også enklere å vurdere om målsetningene er oppnådd. Utvalget vil således oppfordre Ministerrådet til å videreutvikle de flyktningepolitiske strategiene etter disse linjene.

Utvalget konstaterer at aktivitetene på det flyktningepolitiske området ikke belaster det felles nordiske budsjettet ut over bidrag til dekning av sekretariatsutgiftene.

5. Forbrukerpolitikk

Planleggingsgrunnlaget for forbrukerområdet er et samarbeidsprogram som forutsettes gjennomført i 1990-93. Juridisk utvalg har ved flere tidligere anledninger gitt sin støtte til programmet. De prioriterte innsatsene som er anført i C 2-dokumentet løper fram til 1995, og dekker stort sett de samme områder som nevnete samarbeidsprogram.

Etter Ministerrådets vurdering vil gjennomføringen av EF's indre marked og en eventuell EØS-avtale medføre nye krav til det nordiske forbrukerpolitiske samarbeid. Dermed kan det bli behov for omdisponeringer av Ministerrådets ressurser for å oppfylle målsettingen om å påvirke den europeiske utviklingen, herunder deltakelse i standardiseringsarbeid, viderutvikling av miljømerkingen og bevaringen av det høye beskyttelsesnivået i Norden. Utvalget kan tilslutte seg Ministerrådets vurdering. Det vises til utvalgets tidligere uttalelser om disse spørsmål, herunder om budsjettnivået på forbrukersektoren.

Utvalget har videre merket seg at Ministerrådet har tatt initiativ til å forbedre kontakten mellom de nordiske land og det øvrige Europa når det gjelder å ivareta forbrukernes interesser ved handel og tjenesteytelser over landegrensene som retter seg direkte til forbrukerne. Dette er et område som åpenbart vil få økende aktualitet i årene framover, og der behovet for felles europeiske regler vil bli aktualisert. Utvalget vil anmode om at Ministerrådet følger med i utviklingen på dette området og arbeider for en avklaring av de rettslige aspektene ved såkalt "grenseløs handel".

Som nevnt løper det eksisterende samarbeidsprogram for forbrukersktoren i perioden 1990-93. Etter utvalgets oppfatning bør Ministerrådet sette igang arbeid med et nytt samarbeidsprogram for hele forbrukersektoren, der den internasjonale dimensjon spesielt vektlegges. Utvalget vil anbefale at et nytt program gjøres mer konkret enn eksisterende program, ved å fastsette tidsrammer og budsjettmessige konsekvenser for de ulike aktiviteter. Utvalget forutsetter forøvrig at forslag til et nytt program presenteres for Nordisk Råd i form av et Ministerrådsforslag.

Ministerrådet antar at budsjettrammen i 1993-95 bør ligge på 7-8 MDKK pr. år, hvilket innebærer en økning på 2-3 mill. i forhold til tidligere års ressurser på området. Utvalget vil uttrykke tilfredshet med at Ministerrådet nå synes å opprioritere forbrukersektoren. Utvalget har ved flere anledninger tidligere bedt om at området opprioriteres ved å tilføre sektoren flere ressurser. Det vises i den forbindelse bl.a. til Juridisk utvalgs uttalelse over budsjettet for 1992.

6. Næringsmidler

Utvalget konstaterer at arbeidet på næringsmiddelområdet de nærmeste årene i store trekk følger rammene for det nordiske samarbeidsprogrammet som ble vedtatt i 1988. Programmet løper ut i 1992. Siden samarbeidsprogrammet ble vedtatt har den internasjonale dimensjon fått vesentlig større vekt. Det vil bli behov for et intensivert nordisk samarbeid som følge av en eventuell EØS-avtale, slik at det skal bli mulig å påvirke den europeiske utviklingen. Utvalget konstaterer forøvrig at de nordiske lands holdninger til næringspolitiske spørsmål har vært gjenstand for internasjonal oppmerksomhet.

Juridsk utvalg konstaterer med tilfredshet at Ministerrådet har startet drøftelser om en revisjon av samarbeidsprogrammet, der både arbeidets innhold og organisering blir vurdert. Det vil etter utvalgets oppfatning være av betydning at det ved utarbeidelsen av et nytt samarbeidsprogram legges opp til en strategi der det kan bli mulig for de nordiske land å påvirke utviklingen på europeisk plan. Utvalget vil anbefale at et nytt program inneholder tidsplaner og budsjetmessige konsekvenser. Det forutsettes forøvrig at Ministerrådet presenterer et nytt samarbeidsprogram i form av et Ministerrådsforslag for Nordisk Råd.

Etter Ministerrådets oppfatning vil utviklingen av det nordiske samarbeidet, spesielt den internasjonale innsatsen, kreve økte ressurser. Næringsmiddelsektorens budsjettramme foreslås øket, slik at den kan ligge på 6-7 MDKK pr. år i perioden 1993-95. En styrking av budsjettet på dette området er forøvrig i samsvar med eksisterende samarbeidsprogrm. Utvalget kan i den forbindelse vise til sin uttalelse til budjsettet for 1992.

7. Likestilling

Utvalget konstaterer at aktivitetene på denne sektoren fram til og med år 1993 vil bli styrt av handlingsplanen for likestilling. Utvalget har tidligere gitt sin tilslutning til denne handlingsplanen.

Videre nevner Ministerrådet de områder som vil bli vektlagt etter 1993. Utvalget har bl.a. merket seg likelønnsspørsmål som utvalget tidligere har gitt sin støtte til. Disse spørsmål antas å være aktuelle i flere år framover.

Ministerrådet nevner også at vurdering av det ubetalte arbeid vil være en viktig sak i tiden framover. Utvalget kan i den forbindelse vise til medlemsforslag *A 983/j* om en nordisk beregningsmodell for det ubetalte arbeid, som utvalget har til behandling. Medlemsforslaget vil komme opp på Rådets 40. sesjon i Helsingfors.

Utvalget konstaterer at det nordiske likestillingssamarbeidet etter 1993 ennå ikke er planlagt i detalj. Utvalget vil bemerke at den eksisterende handlingsplan synes å ha vært et hensiktsmessig verktøy i det nordiske likestillingsarbeidet i de årene den har vært i virksomhet. Det vil etter utvalgets mening nå være behov for å utarbeide et nytt handlingsprogram, der bl.a. de områder som er nevnt i C 2-dokumentet inngår. Utvalget antar at det er særlig viktig at man ved utarbeidelsen av et nytt program også tar opp områder som omhandles i EF's tredje handlingsprogram for 1991-95. Det ville også være naturlig at aktiviteter i Baltikum tas inn i handlingsprogrammet.

Når det gjelder budsjettkonsekvensene for perioden fr.o.m. 1993, antar Ministerrådet at det ordinære budsjett bør ligge på minst 3,4 MDKK pr. år. For 1992 var det ordinære budsjettet på ca. 2,8 MDKK. Etter utvalgets syn er det av største betydning at de nordiske land i forbindelse med EØS-prosessen holder fast ved de framskritt som er gjort på likestillingsområdet og søker å få gehør for nordiske synspunkter i internasjonale sammenheng.

Det er således naturlig at det blir en viss realvekst på likestillingssektoren i framtiden. Generelt sett vil utvalget uttrykke tilfredshet med at likestillingsarbeidet til en viss grad synes å ha blitt opprioritert i det framtidige nordiske samarbeidet. Dette kommer dels til uttrykk gjennom de antatte budsjettkonsekvenser, både når det gjelder sektorens ordinære budsjett og innen andre sektorer samt i forhold til Baltikum, der det antas å bli behov for ytterligere midler. Det økonomisk sett største prosjektet på likestillingsområdet i nærmeste framtid er Nordisk Forum 1994 med en totalramme på 13,5 MDKK i 1992-95. Utvalget har tidligere gitt sin fulle støtte til denne aktiviteten.

8. Utvalgets forslag

Under henvisning til hva som er anført foran, foreslår Juridisk utvalg følgende:

at det på *lovgivningssektoren* utarbeides en handlingsplan for det framtidige nordiske lovgivningssamarbeidet som en komplettering til det moderniserte nordiske lovgivningsprogrammet av 1988

at det på *likestillingssktoren* utarbeides en ny handlingsplan

at det på *forbrukersektoren* utarbeides en ny handlingsplan der det internasjonale aspekt særlig vektlegges

at det på *næringsmiddelsektoren* utarbeide ny handlingsplan der det internasjonale aspekt særlig vektlegges

at det nordiske *flyktningepolitiske* samarbeidet videreutvikles

Juridisk utvalg vil til slutt bemerke at Ministerrådets redegjørelse forutsetter at det blir en EØS-avtale. Utvalget konstaterer at en EØS-avtale ennå ikke er undertegnet.

Særuttalelse fra Johan J. Jakobsen (Sp)

Dette medlem viser till sin særuttalelse til utvalgets uttalelse til *C 1*.

Stockholm, 31. januar 1992

For Juridisk utvalg

Helge Adam Møller
Formann

BIHANG 3

Kulturutskottets uttalande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2)

Nordisk Ministerråds redegjørelse om planene for det nordiske samarbeidet (C 2/1992) er av Nordisk Råds presidium henvist til Budsjettutvalget med underremiss til de øvrige utvalg. Kulturutvalget har ved sitt møte 30. - 31. januar 1992 tatt stilling til redegjørelsens kapittel 1, Innledning, og kapittel 7, Kultursektoren.

1. Innledning

1.1 Ministerrådet

Ministerrådet slår innledningsvis fast at den europeiske dimensjon vil bli gitt høyeste prioritet i det fremtidige arbeid, dessuten at kultursamarbeidet i bred forstand og miljøsamarbeidet prioriteres. På begge de sistnevnte områder er det således foretatt en gjennomgripende ny tilretteleggelse av fremtidsplanene.

Ministerrådet gir uttrykk for at den foreliggende redegjørelse representerer planarbeidet slik det i øyeblikket ser ut. De anførte budsjettkonsekvenser er uttrykk for sektorenes ønsker om finansiering av aktiviteten i de kommende år. I den forbindelse peker Ministerrådet på det øvrige planleggingsarbeid som for tiden er i gang. Et ministerrådsforslag om nordisk samarbeid etter 1992, som fremlegges til Nordisk Råds 40. sesjon, skal stikke ut retningslinjene for tilpasning av samarbeidet i de nærmeste år og vil medføre justeringer av planene for 1993 og fremover samt få innflytelse på budsjettarbeidet. Videre har de nordiske statsministrene innledet en nyvurdering av det nordiske samarbeidet. Resultatet av denne kan bli mer omfattende endringer særlig med henblikk på utviklingen i den europeiske integrasjonsprosess, slik den tegner seg for annen halvdel av 1990-årene. De tverrgående programmene "Norden i Europa til 1992" og den økonomiske handlingsplan "Et sterkere Norden" avsluttes i 1992, og aktivitetene videreføres deretter innenfor de enkelte sektorrammer. Den europeiske dimensjon integreres dermed direkte i de ordinære arbeids- og handlingsprogrammer.

1.2. Kulturutvalget

Kulturutvalget har de siste år fremført ønskemål overfor Ministerrådet om en mer målrettet redegjørelse om det nordiske kultursamarbeidet og med klare prioriteringer for de kommende år. Selv om utvalget konstaterte at fjorårets C 2-dokument i så måte hadde fått en klart bedre utforming enn tidligere, fant man likevel grunn til å påpeke følgende:

- C 2-dokumentet har ikke vært det politiske plandokument utvalget gjentatte ganger har ønsket, og det har ikke vært mulig å utlese av dokumentet hvilke områder som ville bli prioriterte av Ministerrådet de nærmeste år.
- Man savnet Ministerrådets uttrykte vilje til i fortsettelsen å prioritere kulturområdet også etter at kulturhandlingsplanen formelt opphører å gjelde.

- Nordisk Råd har gjentatte ganger henstilt til Ministerrådet at ressursene for Nordisk Kulturfond økes kraftig.

- I C 2 gis det uttrykk for at kultursamarbeidet ikke kan opprettholde sitt nåværende aktivitetsnivå med de aktuelle budsjettutsikter og under hensyntagen til at nye prioriterte områder vil kreve meget store ressurser fremover. Kulturutvalget har således måtte stille spørsmål ved planleggingsdokumentet i sin helhet hva gjelder tiltak som skal iverksettes på kulturområdet etter 1992.

- I forbindelse med ministerrådets program for endret organisering og finansiering av kultursektorens institusjoner m.m. er det vanskelig å bedømme relevansen av de prioriterte aktiviteter i C 2 så lenge disse endringene ikke er gjennomført.

Under fellesmøtet med Ministerrådet (kultur- og undervisningsministrene) i maj 1991 la Kulturutvalget frem forslag om at det utarbeides en prioriteringsliste over de fremtidige samarbeidsaktiviteter på kulturområdet. Utvalget ønsket ingen ny handlingsplan, men mente at det var viktig å få frem et nytt målsetningsdokument. Arbeidet med å utvikle kultursamarbeidet og å planlegge nye prioriteringer har vært i gang i Ministerrådet etter nevnte fellesmøte, og årets C 2-dokument gjenspeiler dette arbeid. Ministerrådets endelige stillingtagen til de nye prioriteringer kan ventes til våren, etter at forslaget er behandlet i et møte med Kulturutvalget. Løsningsmodeller og finansieringsbehov kan i den nåværende fase kun presenteres som foreløpige vurderinger for kultursektoren i sin helhet. Utvalget peker også på det planleggingsarbeid som er omtalt innledningsvis, og som vil få betydning for det videre arbeid med de nye prioriteringene for kultursektoren. Disse forhold innebærer at Kulturutvalgets behandling av det foreliggende C 2-dokument vil være av foreløpig karakter.

2. Foreløpige prioriteringer på kultursektoren

I C 2-dokumentets kapittel 7 beskrives de områdene i det nordiske kultursamarbeidet som har fortsatt aktualitet og som får en spesiell prioritet i fremtiden. Felles for alle områder er intensivert informasjons- og erfaringsutveksling nordisk og internasjonalt.

Ministerrådet presenterer følgende preliminære prioriteringer:

2.1 Nordisk kulturidentitet

Det tas utgangspunkt i at begrepet nordisk kulturidentitet defineres gjennom en beskrivelse av det konkrete planlagte kultursamarbeidet. I målsetningsformuleringen sies det bl.a. at kulturhandlingsplanens hovedprinsipper om vitalisering og effektivisering av kultursamarbeidet skal videreføres med økt ambisjonsnivå, videre vektlegges virksomhet for barn og unge på hele kultursektoren samt mangfoldet innen de brede, folkelige kulturytringene.

Prioriterte aktiviteter:

1. Det almenkulturelle samarbeidet, herunder de nordiske kunstkomiteer, Nordisk Kulturfond og medie- og filmområdet, 2. Barne- og ungdomsvirksomhet, 3. Fremme nordisk språkforståelse og samhørighet, herunder NordMÅL og lærer- og elevmobilitet.

2.2 Nordisk utdanningsfellesskap

Målsetningen er at nordboere skal kunne gjennomføre hele eller deler av sin utdanning etter obligatorisk skolegang i et annet nordisk land. Innen skoleområdet skal språkforståelsen fremmes, nettverkssamarbeid skal utvikles som metode og lærer- og elevmobiliteten innen Norden skal fremmes. De sterke nordiske tradisjoner innen folkeopplysning og voksenutdanning skal utvikles.

Prioriterte aktiviteter:

1. Høyskole- og universitetsnivå (program for høyere utdanning), herunder Nordplus, overenskomst om adgang til høyere utdanning, tentamens- og eksamensgyldighet, arbeidsfordeling mellom universiteter og høyskoler. 2. Skoleområdet, herunder fremme språkforståelse og samhørighet, utbygd nordisk elev- og lærerutveksling, utvikling av nettverskmetoder for prioriterte prosjekter og for mer effektiv informasjons- og erfaringsspredning. 3. Voksenutdanning og folkeopplysning, herunder handlingsplanen Voks Frem.

2.3 Nordisk intensivert samarbeid vedr. grunnleggende forskning

Målsetningen er med ulike nordiske innsatser (som nettverksskapende tiltak, mobilitetsordninger, arbeidsfordeling) ytterligere å forbedre den vitenskapelige kvaliteten innen forskning og forskerutdanning i de nordiske land samt utnytte landenes forskningsressurser på beste måte.

Prioriterte områder:

1. Nordisk Forskerutdanningsakademi (NorFa), 2. Nordiske forskningsprogrammer, 3. Nordisk Forskningspolitisk Råd.

2.4 Nordisk kultursamarbeid i internasjonal sammenheng

Målsetning er å intensivere nordisk samarbeid for å utvikle nordisk kulturidentitet i relasjon til den europeiske integrasjonsprosessen. Forsterke og utvikle samnordisk koordinering og felles opptreden i internasjonalt kultursamarbeid samt effektivisere markedsføringen av den nordiske modellen i Europa.

Prioriterte aktiviteter:

1. Oppfølging av Nordisk Ministerråds konferanse i desember 1991 om det nordiske kultur- og mediesamarbeidet etter 1992 i lys av den europeiske utviklingen, 2. Kulturinformasjon i utlandet, med vekt på Sentral-Europa og Baltikum/St. Petersburg, 3. Nordisk koordinering med hensyn til internasjonal regulering og samarbeid innen medie-, film- og opphavsrettsområdet, 4. Nordisk koordinering internasjonalt innen forskningssamarbeidet, 5. Nordisk koordinering av internasjonale spørsmål innen skole og folkeopplysning, 6. Nordplus - Erasmus, 7. Kultursamarbeid vedr. Nordens nærområder, for eks. Baltikum.

2.5 Øvrig kultursamarbeid

Det påpekes at pågående aktiviteter og eksisterende institusjoner er mål for en gjennomgang med sikte på å finne nye alternative finansierings- og organisasjonsformer. Av den grunn er den fremtidige virksomhetens omfang og form uklar.

2.6 Budsjettkonsekvenser for kultursektoren

Visse deler av kulturhandlingsplanen er ikke blitt gjennomført i henhold til målsetningene, idet det gjenstår 4 MDKK etter det vedtatte budsjett for 1992. Dette har rammet bl.a. Nordplus, Nordisk Kulturfond og kunstkomiteene. I tillegg til kulturhandlingsplanen har ministerrådet fattet beslutninger om nye programmer og planer, som filmfondet og Nordisk Forskerutdanningsakademi (NorFa), med konsekvenser for det fremtidige finansieringsbehovet.

Ifølge kultursektoren er det økte behovet for 1993 jevnført med budsjettet for 1992 26,7 MDKK og for 1994 12 MDKK jevnført med behovet for 1993. Det største behovet for økning gjelder NorFa, Nordplus og filmfondet. Ministerrådet foreslår at det fremtidige finansieringsbehov dekkes på følgende måte:

- Til dekning av 4 MDKK til kulturhandlingsplanen samt senere prioritering av kultursamarbeidet i forbindelse med den europeiske integrasjon foretas omdisponeringer innen for Nordisk Ministerråds samlede budsjett.
- Gjennom intern omfordeling i kulturdelen av budsjettet finansieres det økte behovet innen områdene Nordisk utdanningsfellesskap og Nordisk intensivert samarbeid vedr. grunnleggende forskning samt delvis Nordisk kulturidentitet og Øvrig kultursamarbeid.

Dette betyr at det må frigjøres ressurser med hjelp av den pågående prosess vedr. endret finansiering av de nordiske institusjonene. I den grad dette ikke oppnås og økning i kulturbudsjettet ikke blir mulig må utbyggingsplanene tilpasses de reelt tilgjengelige ressurser.

3. Kulturutvalgets vurderinger

Ministerrådet har med årets C 2-dokument presentert utkast til en prioriteringsliste for samarbeidsaktivitetene på kulturområdet som Kulturutvalget blir invitert til å drøfte i et eget møte med Ministerrådet før det vedtas. Listen inneholder for en rekke aktiviteters vedkommende ingen konkrete tidsplaner for gjennomføring, og må således i stor grad kalles et langsiktig strategidokument. Dette er i samsvar med Kulturutvalgets intensjoner, idet utvalget etter at kulturhandlingsplanen utløper har sett behov for at det nordiske samarbeidet på kultursektoren settes inn i større og relativt langsiktige perspektiver.

Med den foreliggende prioriteringsliste anser Kulturutvalget også at Ministerrådet i vesentlig grad har prøvd å imøtekomme den kritikk som utvalget gjentatte ganger har rettet mot C 2-dokumentets form og innhold, særlig hva angår mangelen på klare og langsiktige politiske prioriteringer. Kulturutvalget vil således uttrykke sin tilfredshet med at Ministerrådet nå legger frem et plandokument

som bør gi et godt utgangspunkt for felles drøftinger mellom utvalget og Ministerrådet.

I og med at kulturhandlingsplanen fra 1988 og det tilhørende finansieringsprogram utløp ved årskiftet 1991/92 vil den fremlagte prioriteringslisten utgjøre det vesentlige grunnlagsmateriale for de kommende års C 2-dokumeter og budsjettarbeidet på kultursektoren. I og med at prioriteringslisten som nevnt ikke skal oppfattes som en handlingsplan, er det etter Kulturutvalgets mening grunn til å se det slik at budsjettarbeidet i stor grad vil styre den konkrete prioritering hvert enkelt år. Denne situasjon er vel kjent for utvalget, og danner bl.a. bakgrunnen for tidligere ønsker om sektorrammer på budsjettet. Situasjonen betones også av Ministerrådet selv i C 2, idet det eksplisitt sies at utbyggingsplanene må tilpasses de reelt tilgjengelige ressurser. At kultursektoren i de nærmeste år vil være inne i en periode hvor langsiktig planlegging og prioritering fortoner seg vanskelig, understrekes også av det arbeid som nå er i gang med sikte på mulige endringer av organisering og finansiering av kultursektorens faste institusjoner og samarbeidsorganer m.m.

Utvalget vil i denne sammenheng understreke det som representerer plandokumentets største problem, nemlig mangelen på en helhetlig strategi hva angår den faglige og den finansielle side av dokumentet. For det første er selve det faglige planarbeid problematisk ved at Ministerrådet selv tar forbehold under henvisning bl.a. til ministerrådsforslaget om det nordiske samarbeidet etter 1992. Under kapitlet om budsjettkonsekvenser tas det sikte på virkemidler som omdisponeringer enten innen for Nordisk Ministerråds samlede budsjett eller intern omfordeling i kulturbudsjettet. Ingen av delene fører til økte ressurser til det nordiske samarbeidet, og vil generelt gjøre det fremtidige budsjettarbeid meget komplisert. Det er heller ikke gitt noen garanti for at evt. frigjorte midler i forbindelse med arbeidet for endret finansiering av institusjonene vil komme verken kultursektoren eller det nordiske budsjettet i sin helhet tilgode. Større andel nasjonal finansiering av deler av f.eks. kultursektoren har vært fremme som et alternativ. Dette er også en strategi utvalget foreløpig stiller seg avventende til, nettop under henvisning til at det foreløpig ikke er gitt noen garanti for at eksterne finansieringskilder gir økte fellesnordiske budsjetter. Utvalget etterlyser således en uttrykt vilje fra Ministerrådets side til å styrke det nordiske kulturbudsjett i samsvar med den faglige, politiske prioritering som forøvrig preger plandokumentet for kultursektoren. Man står etter Kulturutvalgets oppfatning således i en situasjon som preges av to vesentlige forhold. På den ene side er det viktig å vektlegge så sterkt som mulig behovet for en relativt langsiktig planlegging og prioriteringer må årlig justeres og rulleres, slik at tidsperspektivet er minst 5 - 6 år.

På den annen side vil aktivitetene innen de enkelte delområdene i stor grad være spørsmål om tilgjengelige ressurser fra ulike kilder. Utvalget peker i den sammenheng på hva som er sagt om sektorrammer i fremtidige budsjetter, samtidig som man holder fast ved den grunnholdning at vedtatte planer med budsjettkonsekvenser må overholdes. Utvalget vil også minne om sine kommentarer til fjorårets C 2-dokument vedr. erfaringer med prioriteringer fra Ministerrådets side av nye aktiviteter som har kommet i tillegg til tidligere fastsatte planer. Utvalget poengterer betydningen av at Ministerrådet har disposisjonsmidler til

rådighet som gjør det mulig å gå inn i nye tiltak som ikke er prioritert eller vedtatt. Dette må imidlertid ikke gå ut over de fastlagte programmer og tiltak. Forutberegnelighet må også være en del av de totale planleggingsperspektiv.

Dette er spørsmål Kulturutvalget i særlig grad anser å være av betydning å diskutere med Ministerrådet. Utvalget ser det forøvrig som ekstra viktig at de fremtidige budsjetter i større grad enn i dag kan bli et fellesanliggende for Ministerrådet og utvalget, nettop med tanke på de store utfordringer nordisk kulturliv vil stå overfor i tiden fremover.

Kulturutvalget har ovenfor pekt på endel prinsipielle sider ved fremtidig planlegging av det nordiske kultursamarbeidet. Når det gjelder de konkrete forslag til prioriteringer i C 2-dokumentet vil utvalget, som tidligere antydet, i hovedsak kunne gi sin tilslutning til de delområder og enkeltaktiviteter Ministerrådet har lagt til grunn. Utvalget understreker betydningen av at de fremtidige prioriteringer kommer som en forlengelse og fortsettelse av kulturhandlingsplanen fra 1988, som i mange henseender har representert et viktig vendepunkt i nordisk kultursamarbeid. Så vidt utvalget kan konstatere ivaretar prioriteringslisten denne målsetning.

4. Kulturutvalgets forslag

Under henvisning til hva som ovenfor er anført foreslås at Budsjettutvalget, forsåvidt angår de deler av redegjørelsen C 2/1992 som omfattes av Kulturutvalgets ansvarsområde, i sin betenkning tar hensyn til følgende:

A. Nordisk Råd henstiller til Nordisk Ministerråd om at det ved vedtagelse av en prioriteringsliste for det fremtidige nordiske samarbeidet på kultursektoren bl.a. legges vekt på følgende:

- Nordisk Kulturfond må få økt sine ressurser. Fremtidige satsningsområder for fondet bør bl.a. være den folkelige, frivillige kulturvirksomhet, barn og ungdom og mangkulturelle prosjekter.

- Medieområdet vil få økt betydning innenfor det nordiske samarbeidet, og både kulturpolitiske-, økonomiske- og opphavsrettslige spørsmål må finne sine løsninger. Forutsetningene for økt deltagelse i det europeiske mediesamarbeidet må klarlegges, og der hele bredden i mediepolitikken vies større oppmerksomhet hva angår TV, radio og aviser m.m.

- Barn og ungdom må integreres i hele kultursamarbeidet.

- Realiseringen av det nordiske utdanningsfellesskapet, herunder Nordplus, må gis høyeste prioritet.

- Det nordiske forskningssamarbeidet må koordineres internasjonalt.

- Det må legges frem planer for oppfølging av arbeidsprogrammet for Baltikum.

- Ministerrådet må tilkjennegi en målsetning om sammenheng mellom faglige, politiske planer og budsjett for gjennomføringen av disse planer.

B. Nordisk Råd tar de deler av C 2/1992 som er henvist til Kulturutvalget til etterretning.

Stockholm, 31. januar 1992

For Kulturutvalget

Thea Knutzen
Formann

BIHANG 4

Miljöutskottets uttalande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2)

1. Inledning

Till miljöutskottet har av Nordiska rådets presidium för yttrande hänvisats delar av Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet - dokument C 2/1992.

Utskottet har behandlat dokumentet vid sitt möte den 30-31 januari 1992 och tagit ställning till kapitel 12, Miljö, kapitel 13, Transport och kommunikation, kapitel 14, Trafiksäkerhet, kapitel 20, Regionalpolitik, kapitel 22, Land- och skogsbruk och kapitel 23, Fiske, samt vissa delar av andra kapitel som har varit av intresse för utskottet.

Utskottet konstaterar att ministerrådet till en viss del har tagit hänsyn till tidigare kommentarer om att redovisa de ekonomiska ramar som utskottets verksamhetsområden har de närmaste åren.

Utskottet understryker att dessa ramar, samt den nordiska budgetens totalsumma, endast får betraktas som indikativa för år 1993 och framöver, eftersom den nordiska budgeten alltid måste beslutas med hänsyn till det existerande ekonomiska läget i de nordiska länderna, samt med hänsyn till och värdering av beslut om Nordiska rådets rekommendationer till ministerrådet angående projekt och åtgärder. I detta sammanhang erinras om miljöutskottets yttrande över ministerrådets budget för 1992.

Utskottet noterar den ovisshet om det nordiska samarbetets framtid som har skapats bl.a. på grund av den politiska utvecklingen i Östeuropa samt på grund av EES-överenskommelsen som skall träda i kraft primo 1993. Utskottet beklagar därför att ministerrådets förslag om det nordiska samarbetet efter 1992 inte har presenterats i tid. Detta har försvårat utskottets koordinerade behandling av dokument C2/1992 och ministerrådsförslaget om samarbetet efter 1992. Ytterligare noterar utskottet att de nordiska statsministrarna har beslutat att omedelbart inleda en värdering av det nordiska samarbetet med hänsyn till ministerrådets förslag om samarbetet efter 1992.

Med hänsyn till det ovan anförda konstaterar därför miljöutskottet att dokument C 2/1992 i realiteten enbart är en redogörelse om det nordiska samarbetet under år 1992 eftersom det redan nu aviseras att förslaget om samarbetet efter

1992 kommer att betyda justeringar av samarbetet under 1993 och framöver samt kommer att påverka den nordiska budgeten. Ytterligare betonar utskottet att med hänsyn till att budgeten för 1992 redan är fastställd kan utskottet enbart föreslå ändringar i prioriteringsordningen inom varje sektor för sig. Förslag om prioriteringar av hela sektorer gäller därför för år 1993 och framöver.

Slutligen noterar utskottet att ministerrådet vill ge arbetet med den europeiska dimensionen högsta prioritet och därutöver prioritera kultur- och miljösamarbetet.

2. Miljö

Miljöutskottet noterar att ministerrådet har för avsikt att fortsätta att utveckla arbetet med att integrera miljöfrågorna i de olika samarbetssektorerna samt att riktlinjer har fastställts för varje ministerråd att ansvara för att miljöhänsyn tas inom deras sektorer.

Ytterligare noterar utskottet att miljöfrågorna har fått starkare ställning inom andra sektorer, som t.ex. transport, jord- och skogsbruk, fiskeri och regionalpolitik samt att det i april 1992 skall presenteras förslag om den framtida organisationen av det nordiska samarbetet inom miljösektorn.

Utskottet anser denna utveckling vara viktig och i enlighet med utskottets åsikter. Utskottet betonar vikten av att när miljöhänsyn kolliderar med andra intressen bör utgångsprincipen vara de kritiska belastningsgränserna, som alla de nordiska länderna har enats om, försiktighetsprincipen och den s.k. omvända bevisbördan.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att för närvarande pågår arbetet med nya handlingsplaner för Nordens yttre miljö, för naturvård och för emballage. Utskottet förutsätter att ministerrådet ser till att miljöutskottet får möjlighet att yttra sig över dessa handlingsplaner innan de blir fastställda.

Angående miljösektorns prioriterade insatser i övrigt har utskottet inget att anmärka.

I det sammanhanget vill dock utskottet påpeka att enligt utskottets egen prioritering skall arbetet med Östersjöns sanering prioriteras högst. Detta arbete är tvärsektoriellt och påverkar miljöarbetet inom nästan alla sektorer samt det internationella miljösamarbetet. Utskottet skulle uppskatta om ministerrådet tog hänsyn till utskottets prioritering och att det återspeglades i ministerrådets verksamhet och i utdelningen av budgetmedlen till projekt och åtgärder inom miljösektorn.

3. Transporter och kommunikation

Miljöutskottet instämmer i ministerrådets åsikt att transportsamarbetet under 90-talet står inför ett antal viktiga uppgifter, som t.ex. genomförandet av en nordisk transportmarknad samt att motverka och minska trafikens negativa miljöpåverkan.

Ytterligare instämmer utskottet i ministerrådets åsikter om prioriterade insatser.

I samband med ministerrådets prioritering vill utskottet särskilt erinra om tidigare planer om att upprätta en nordisk professur i internationella transporter.

Med hänsyn till EES-överenskommelsen samt den pågående internationaliseringsprocessen i Europa anser utskottet det viktigt att utbildningssidan inom transportsektorn inte hamnar på efterkälken. I den hårdnande konkurrenssituationen som Norden nu står inför är det viktigt att utbildningen inom internationella transporter finns i Norden och ligger på högsta möjliga nivå. Utskottet uppmanar därför ministerrådet att åetr ta upp denna fråga och förverkliga professuren inom den närmaste framtiden.

Ytterligare erinrar utskottet om vikten av att ministerråd och regeringar arbetar för en omstrukturering av transportsystemet. Utskottet har noterat att de nordiska järnvägsbolagen nu har påbörjat ett samarbete som kan leda till att järnvägen får en större andel i det totala transportarbetet. Utskottet anser detta samarbete viktigt samtidigt som det betonas att samarbete måste skapas mellan alla transportgrenarna.

Den moderna transportefterfrågan kräver nya transportmetoder och ökat samarbete och samverkan mellan de skilda transportgrenarna. Samhället ställer nu större krav på transportkvaliteten än man tidigare har gjort. Detta gäller t.ex. krav på ökade transportfrekvenser, punktlighet samt allt större krav på att minska trafikens negativa miljöpåverkan. Dessa krav anser utskottet att man kan tillgodose med bl.a. kombinerade transportsystem, dvs. ett samspel mellan lastbilar, järnväg, sjöfart och flyg. Detta i sin tur kräver nytänkande, nyplanering och nya investeringar i såväl infrastruktur som i det rullande materialet, där en balans måste finnas mellan en minimering av trafikens miljöförstöring och näringslivets krav på sevice.

Ministerrådet konstaterar att arbetet inom transportsektorn noga måste prioriteras på grund av den begränsade budgetramen som sektorn har att arbeta inom. Miljöutskottet har tidigare uttalat att budgetbevillningen till sektorn 1992 inte är i enlighet med ministerrådets ambitioner inom sektorn. Ministerrådet uppmanas därför att i sitt budgetförslag för 1993 se till att det blir enlighet mellan ambitioner och nödvändiga finansiella medel.

4. Trafiksäkerhet

Miljöutskottet noterar att inom trafiksäkerhetssektorn blir handlingsplanen för ökad trafiksäkerhet den högst prioriterade arbetsuppgiften.

Miljöutskottet anser att den nämnda handlingsplanen ligger på en ambitionsnivå som ger alla förutsättningar för ett framgångsrikt arbete. Av de prioriterade områdena inom handlingsplanen bör arbetet med att minska trafikonykterheten ha den högsta prioriteten, anser utskottet att . Trafikonykterheten är ett problemområde inom trafiksäkerhetsarbetet som är gemensamt för alla nordiska länder och en väsentlig faktor i de allvarligaste trafikolyckorna.

Utskottet har tidigare påpekat att den budgetram som trafiksäkerhetsarbetet skall arbeta inom under 1992 är så begränsad att det inte finns något utrymme för nya initiativ inom sektorn. Utskottet anser detta beklagligt och konstaterar att om det tillkommer nya initiativ till projekt eller andra åtgärder inom sektorn måste det också tillkomma nya och ökade bevillningar till samarbetet. Utskottet

upprepar sitt tidigare uttalande att arbetet med själva handlingsplanen under inga omständigheter får begränsas på grund av omotiverade schablonmässiga nedskärningar av den nordiska budgeten.

5. Regionalpolitik

Miljöutskottet har yttrat sig över det nya strategiprogrammet för det gränsregionala samarbetet i sitt yttrande över dokument *C 1/1992*.

Av dokument C 2/1992 framgår, i likhet med dokument C 1/1992, att ministerrådet planerar att intensifiera forskningsarbetet på bekostnad av det traditionella gränsregionala samarbetet.

I detta hänseende råder full oenighet mellan miljöutskottet och ministerrådet. I sitt betänkande över medlemsförslag *A 924/m* om fortsatta satsningar på det nordiska gränsregionala samarbetet konstaterar utskottet bl.a. att detta är en felaktig politik och att den omedelbart bör ändras till fördel för det gränsregionala samarbetet.

Utskottet anser att det har visat sig att det gränsregionala samarbetet är djupt förankrat bland de nordiska invånarna och detta samarbete anses vara kännetecknande för hur ett konkret samarbete inom Norden bör drivas. Ytterligare anser utskottet, anses det att FoU-verksamheten inom regionalpolitiken behöver ökas, då skall det ske med nationella medel och/eller ökad nationell medfinansiering av FoU-verksamheten samtidigt som det gränsregionala samarbetet skall finansieras i ännu större grad än hittills med nordiska medel.

Som konsekvens av utskottets ovan anförda åsikt, anser utskottet att ministerrådets prioriterade insatser på "Forskning, utredningsverksamhet, erfarenhetsutbyte m.m.", om "NordREFO's verksamhet", som bl.a. "syftar till att åstadkomma ett samspel mellan forskning och praktisk politik", samt projektet om "Utveckling av byar och regioner i Norden sett utifrån ett europeiskt perspektiv", skall nedprioriteras och det gränsregionala samarbetet upprioriteras i stället.

Angående regionalpolitiska sektorns andel i ministerrådets budget för 1993 upprepar utskottet sitt tidigare yttrande, att det belopp som under 1992 beviljas det regionala samarbetet, med medel ur den ekonomiska handlingsplanen under 1993, inkluderas i den allmänna budgeten.

6. Jord- och skogsbruk

Miljöutskottet noterar att ämbetsmannakommittén för jord- och skogbruksfrågor för närvarande arbetar med utformningen av en handlingplan för jordbruk och miljö.

Utskottet noterar också ministerrådets prioriterade insatser inom sektorn och konstaterar att av dessa insatser anser utskottet att miljöövervakningen skall ges hög prioritet.

Av ministerrådets förslag om det nordiska samarbetet efter 1992 framgår det bl.a. att det nordiska samarbetet inom jord- och skogsbrukssektorn omfattar först och främst forskning och forskarutbildning. Det miljöutskottet saknar i ministerrådets framtidsplaner inom sektorn rör det nordiska samarbetet i internationella fora samt framtidsinriktade grepp om lant- och skogsbruket, som spelar

en stor roll i de nordiska ländernas ekonomi och kommer troligen att påverkas starkt av ett eventuellt medlemskap av flera nordiska länder i EG.

Angående sektorns budgetram för 1992 beklagar utskottet att ministerrådet inte anser det befogat att på ett planenligt sätt finansiera det av ministerrådet tidigare antagna tilläggsprogrammet inom sektorn. Utskottet anser att när ministerrådet antar nordiska handlingsplaner eller program borde samtidigt finansiering tillförsäkrassom möjliggör ostört arbete inom planens ramar.

7. Fiske

Miljöutskottet yttrar sig om det nya samarbetsprogrammet för samarbete inom fiskerisektorn 1993-1996 i ett annat fora och hänvisar därtill.

Angående de prioriterade insatserna noterar utskottet särskilt ministerrådets beslut att fortsätta med forskningen om vilken roll havets däggdjur spelar bl.a. med hänsyn till deras konsumtion av fisk, samt ministerrådets målsättning att förbättra relationerna, kontakten och samarbetet inom Norden angående frågor om havets däggdjur.

Utskottet konstaterar att nu, när Island inte deltar i arbetet inom den internationella valfångstkommissionen, är behovet av nordiskt samarbete och samhörighet i dessa frågor ännu mera påkallat än tidigare.

För övrigt noterar utskottet att ministerrådets prioriterade insatser inom sektorn är väl eniga med utskottets åsikter, samtidigt som det hänvisas till utskottets betänkande om det ovan anförda samarbetsprogrammet för 1993-1996.

Utskottet noterar att i tillägg till den ordinarie budgeten får sektorn tilldelat ett visst belopp från den ekonomiska handlingsplanen. Utskottet upprepar sitt tidigare uttalande att detta belopp i 1993 års budget skall ingå i den allmänna budgeten. Ytterligare upprepas att utskottet anser att budgetmässigt har denna sektor inte fått den plats den behöver med hänsyn till hur viktig den är som grundläggande näring i stora delar av Norden.

8. Förslag

Med hänvisning till det ovan anförda föreslår miljöutskottet att Nordiska rådets budgetutskott i sitt betänkande över dokument C 2/1992 lägger vikt vid miljöutskottets anförda synpunkter, samt tar hänsyn till följande:

att arbetet med miljöfrågorna intensifieras och får en starkare ställning inom alla sektorer

att arbetet med Östersjöns sanering prioriteras

att ministerrådet omedelbart påbörjar arbetet med att under 1993 upprätta ett nordiskt professorat i internationella transporter

att transport- och kommunikationssektorn får tillräckliga finansiella medel i 1993 års budget således att det blir enlighet mellan ambitionerna och möjligheterna att förverkliga dem

att inom regionalpolitiken prioritera det gränsregionala samarbetet, samt

att bevillningar 1992 från den ekonomiska handlingsplanen till jord- och skogsbruk samt fiske tilldelas dessa sektorer även 1993.

Stockholm den 31 januari 1992

För miljöutskottet

Dorte Bennedsen
Förman

BIHANG 5

Socialutskottets uttalande över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2)

1. Inledning

Till socialutskottet har för uttalande överlämnats Nordiska ministerrådets plandokument C 2 för 1992 vad gäller dels det inledande avsnittet, dels utskottets ämnesområden, dvs. arbetsmarknad, arbetsmiljö, social- och hälsovård samt bygg- och bostadsområdet. Utskottet får mot bakgrund härav anföra följande.

Det inledande avsnittet som endast består av en och en halv sida, ger i komprimerad form ministerrådets syn på de utmaningar som det nordiska samarbetet står inför i början av 1992. Sålunda noteras att EES-avtalet väntas att träda i kraft 1993 och att de östeuropeiska länderna efter kommunismens sammanbrott i Europa strävar efter en så nära anknytning till det västeuropeiska samarbetet som möjligt. Behovet av hjälp och stöd för en marknadsekonomisk och demokratisk utveckling är överväldigande stort, inte minst i de baltiska länderna och i andra av Nordens närområden. Ministerrådet finner det i denna situation viktigt att Norden besinnar sin egen identitet som en stark europeisk region och rustar sig för ett stadigt mer omfattande och djupgående samarbete.

Utskottet instämmer i denna bedömning och noterar att EES-avtalet ej utesluter sådant samarbete på nordiskt plan som inte hindrar avtalets funktion. Som framgår av de olika delavsnitten kommer dock avtalet att ställa nya krav på de olika sektorerna och arbetet med anpassningen härtill kommer att prägla 1992 inom alla samarbetsområden.

Utskottet noterar att många av de projektaktiviteter som redovisas inom de olika ämnesområdena ingår i programmet "Norden i Europa till 1992" eller den ekonomiska handlingsplanen som båda avslutas vid utgången av 1992. Avsikten är att många av dessa aktiviteter därefter skall vidareföras inom de ordinarie budgetramarna, varigenom den europeiska dimensionen skall integreras i de ordinära arbets- och handlingsprogrammen. Utskottet har ingen erinran däremot, men noterar att detta i ett läge där budgetens totalnivå ej avses öka kommer att skärpa kraven på omprioriteringar inom sektorerna.

Utskottet vill vad gäller de övergripande avsnitten erinra om de synpunkter utskottet anförde med anledning av ministerrådets plandokument *C 2/1991* att "Nordbors rättigheter" borde utgöra ett eget samarbetsprogram och bevakas inte

minst i samband med en ökad harmonisering med EG:s regler. Utskottet anser att ett sådant program, även om det får en mycket översiktlig form och därmed inte tar i anspråk några nya ekonomiska resurser, skulle kunna bilda grundvalen för en samlad beskrivning av den "nordiska modellen". Vad t.ex.gäller det sociala området vill utskottet i detta sammanhang peka på den definition som anges i ministerrådets budget vad gäller den "nordiska modellen", nämligen att förmånerna, i motsättning till vad fallet är inom EG, är individuella och oberoende av arbetsmarknadsanknytning.

2. Arbetsmarknad

Inom arbetsmarknadsområdet väntas en rad nya uppgifter på grundval av EES-avtalet som innebär fri rörlighet för arbetskraft mellan Efta och EG-områdena och även införande av EG:s regelverk om socialförsäkring och erkännande av utbildningar. Ministerrådet arbetar med ett förslag till nordiskt samarbetsprogram om anpassning och utveckling av efter- och vidareutbildning till sessionen i Helsingfors.

Ministerrådet noterar att det gällande samarbetsprogrammet på arbetsmarknadsområdet ej täcker sektorns projektprogram vid uppföljningen av de nya uppgifter som följer av EES-avtalet. Därför kommer man i fortsättningen att arbeta med en rullande programplanläggning som underlag för C 2. Samordning av projektprogrammet med den löpande uppdateringen av plandokumentet kommer i högre grad fungera som ett framåtriktat planeringsinstrument än samarbetsrogrammet.

Utskottet noterar att en smidigare procedur kan underlätta omprioriteringar, i synnerhet som dessa kan bli nödvändiga när den ekonomiska handlingsplanen går ut vid slutet av 1992 och ge bättre möjligheter för en fördomsfri bedömning av vilka projekt som fortsättningsvis bör prioriteras och vilka som är av mindre vikt och eventuellt kan nedläggas eller sammanföras med andra projekt. Ett nytt samarbetsprogram i form av ett ministerrådsförslag som behandlas av Nordiska rådet skulle enligt utskottets uppfattning ge en klarare politisk grundval för samarbetet inom arbetsmarknadssektorn och dessutom bättre tillgodose den parlamentariska sidans möjlighet att övervaka samarbetet. Utskottet framhöll i sitt yttrande över ministerrådets budget för1992 att den fulla sysselsättningen som målsättning, som förutsattes i det ursprungliga samarbetsprogrammet på arbetsmarknadsområdet, även fortsättningsvis var en väsentlig del av den nordiska modellen. Denna målsättning är en viktig del av den nordiska samhällssynen och får ej tappas bort när framtidsplaneringen läggs upp på ett annat sätt.

Utskottet vill i detta sammanhang även erinra om sitt uttalande till extrasessionen med anledning av medlemsförslaget om förstärkning av det nordiska samarbetet, att den nordiska modellen som innefattar välfärden i vid bemärkelse även kunde anses utgöra en del av Nordens komparativa fördel gentemot omvärlden genom att den generella trygghetsnivån och den väl utbyggda omsorgen för barn och äldre möjliggör en hög förvärvsfrekvens, skapar stabiltitet på arbetsmarknaden och underlättar strukturomvandling.

Utskottet får mot denna bakgrund uttrycka sin tillfredsställelse över att ministerrådet arbetar för att huvudaktiviteterna inom området "effektivisering och in-

ternationalisering av arbetsförmedlingen" förs vidare under 1993 med ett anslag av 0,5 MDKK över den ordinära budgeten och med ett extra anslag av samma storlek som nuvarande anslag på den ekonomiska handlingsplanen, det vill säga 0,75 MDKK. Utskottet vill likaledes tillstyrka ministerrådets strävan att vidareföra det så kallade paraplyprojektet - forskningsprogram om arbetsmarknadens utveckling på 90-talet med ett anslag på 1,2 MDKK över den ordinarie budgeten och 0,8 MDKK som motsvarar anslaget inom den ekonomiska handlingsplanen. Om det ej skulle visa sig möjligt i budgetbehandlingen att genomföra dessa program kommer ministerrådet/arbetsmarknadsministrarna att genomföra en begränsad del av programområdena inom ramen för den ordinarie budgeten.

Även om man på ministerrådssidan eller ännu ej klargjort om det finns resurser på den ordinarie budgeten för att vidareföra pågående projekt om ungdomsarbetslöshet och åtgärder mot utslagning från arbetsmarknaden, vill utskottet starkt tillstyrka att dessa områden ges prioritet. Vid överläggningen med arbetsmarknadsministrarna den 12 november 1991 framhölls från utskottets sida vikten av fortsatta insatser mot ungdomsarbetslösheten. Från ministerrådets sida framhölls betydelsen av insatser mot utslagning från arbetsmarknaden som en uppföljning av rådets *rekommendation nr 21/1985* om utförsäkrade arbetslösa.

Utskottet finner det positivt att redogörelsen följs av en uppställning över det budgetmässiga läget som gör det lättare att överblicka prioriteringsfrågorna. Motsvarande uppställning saknas dock under det följande avsnittet.

3. Arbetsmiljöpolitik

Även inom arbetsmiljöområdet framhåller ministerrådet att det ännu är osäkert i vilken utsträckning nuvarande arbete med deltagande i det internationella standardiseringsarbetet som hittills ingått i den ekonomiska handlingsplanen kan fortsätta under kommande år. En vidareföring av denna aktivitet, som bl.a innebär deltagande i ett 80-tal arbetsgrupper inom ramen för den ordinarie budgeten, skulle lägga beslag på en betydande del av de sektormedel som används till forsknings- och utvecklingsprojekt.

Ministerrådet framhåller att den planerade verksamheten trots ökade ambitioner skall kunna genomföras inom en oförändrad budgetram på drygt 9 MDKK. Om ovannämnda och andra aktiviteter som finansieras inom den ekonomiska handlingsplanen skall kunna fortsätta i oförändrad utsträckning innebär detta att andra aktiviteter måste nedprioriteras.

Inom området arbetsmiljön och internationaliseringen överväger ministerrådet att företa en analys av den nordiska modellen inom arbetsmiljöforskningen, bl.a. för att kunna vidareutveckla och förmedla de resultat som uppnåtts i nordisk regi. Häribland övervägs ett projekt för att jämföra arbetsmiljöförhållandena i Norden resp. EG. Syftet är att värdera huruvida och i vilka avseenden den nordiska modellen är bättre än EG:s modell. Utskottet får med anledning härav erinra om att den nordiska modellen ingick som en väsentlig del i arbetet med den nordiska arbetsmiljökonventionen. Som ett viktigt skäl att utarbeta en nordisk konvention framhölls möjligheterna att använda denna som ett instrument för att påverka utvecklingen i Europa.

Utskottet vill understryka vikten av att forskning om arbetsmiljö och ekonomi, i enlighet med ministerrådets intentioner, byggs ut. Som prioriterade uppgifter anges att undersöka vilka konsekvenser olika regleringsformer har för företags- och samhällsekonomi. Vidare skall man undersöka den psykiska och sociala arbetsmiljöns konsekvenser för företagens ekonomi.

Utskottet finner även arbetet med nordisk gränsvärdesdokumentation väsentligt, då det väntas få allt högre internationell betydelse genom samarbetsavtal med europeiska och amerikanska kriteriegrupper. Utskottet emotser med intresse ministerrådets planer angående ett motsvarande samarbete inom det arbetsfysiologiska/belastningsergonomiska området. Utskottet har i många år följt ministerrådets arbete med kemiska ämnen i arbetsmiljön för att utröna riskerna för reproduktionsskador, nervskador samt allergier. Avsikten är att åstadkomma nordiska kriterier för en lista över misstänkta reproduktionsskadande m.fl. ämnen.

Mot bakgrund av den stigande genomsnittsåldern hos arbetskraften i de nordiska länderna och kompetensutvecklingens betydelse för den psykosociala arbetsmiljön överväger ministerrådet att igångsätta ett projekt för att beakta arbetsplatsernas möjligheter härvidlag. Utskottet vill tillstyrka detta förslag. Prioriterade områden i detta sammanhang är anpassning av arbetsmiljön för äldre arbetstagare, exempel på hur arbetsmiljön kan anpassas för att tillgodose både mäns och kvinnors krav samt vårdsektorns arbetsmiljöproblem.

4. Social- och hälsovårdspolitik

Ministerrådet erinrar inledningsvis om att verksamheten inom denna sektor grundas på det 1988 antagna samarbetsprogrammet och att därnäst arbetar man på EES-avtalet och de konsekvenser det får.

Ministerrådet erinrar om att det för närvarande finns mycket få förslag till bindande regler på social- och hälsovårdsområdet inom EG. Man har igångsatt ett arbete för "konvergens" som bl.a. innefattar gemensamma regler om miniminivå på socialförsäkringen i EG-länderna. Man siktar inte mot bindande regler i en första omgång, men arbetet kan betyda en viss harmonisering på längre sikt. Vidare finns ett antal förslag till initiativ på äldre-, familje- och handikappområdena som antyder ett intensifierat samarbete. Hälsovårdsområdet nämns allt oftare som ett av de nya områden som skall dras in under det traktatreglerade området.

Samordningen av den nordiska socialkonventionen med EG-reglerna ingår i arbetsprogrammet "Norden i Europa". Ett ministerrådsförslag om ny nordisk konvention om social trygghet väntas till sessionen. Vidare arbetar ministerrådet med en ny nordisk konvention om socialt bistånd och sociala tjänster. Dessa frågor behandlas av utskottet i ett separat betänkande.

Vad gäller möjligheterna till utvidgat nordiskt samarbete, påpekar ministerrådet att det i EES-avtalet inskrivits en paragraf som tillåter fortsatt och utvecklat regionalt samarbete. Det är dock oklart vad som i enlighet med den s.k. subsidiaritetsprincipen lämpar sig för nordiskt samarbete enligt EG:s synsätt.

Bl.a. mot denna bakgrund, och då det kan finnas andra områden än det hittillsvarande som bör prioriteras, överväger ministerrådet att utarbeta ett nytt samarbetsprogram. Utskottet instämmer i att detta synes motiverat.

Ministerrådet påpekar att länderna i Baltikum och Östeuropa saknar överordnad struktur på social- och hälsovårdsområdet och avser därför att satsa på samarbete med dessa länder. Dessa frågor behandlas av utskottet i samband med medlemsförslag *A 980/s* om nordiskt hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa.

Vad gäller Nordiska hälsovårdshögskolan vill utskottet fortsatt uttala sitt stöd för skolans engagemang i internationella och europeiska aktiviteter. Kurser för administratörer inom hälso- och sjukvården från de baltiska länderna och Östeuropa bör sålunda bli en permanent del av skolans verksamhet och ministerrådet bör vid behov även fortsättningsvis ställa medel till förfogande härför.

Även Nordiska läkemedelsnämnden och Nordiska institutet för odontologisk materielprovning planerar att utvidga sin verksamhet gentemot Europa.

Nordiska nämnden för handikappfrågor NNH företar en prioritering av områden där det är angeläget att sammanställa gemensamma nordiska funktionskrav, bl.a. med hänsyn till pågående och planerat arbete inom EG. På grundval av Nordiska rådets *rekommendation nr 26/1990* om telekommunikationer för handikappade har nämnden föreslagit att arbetet på detta område i högre grad bör inriktas på utarbetande av gemensamma nordiska handikappkrav och aktiv påverkan på europeiskt och internationellt standardiseringsarbete inom telekommunikationsarbetet. Det noteras att det europeiska standardiseringsorganet CEN inrättat en ny kommitté för handikapphjälpmedel, varigenom motiven för de av NNH föreslagna projekten fått ytterligare tyngd. Utskottet vill ansluta sig till nämndens bedömning att denna utveckling inom EG får stor betydelse för människor med funktionshinder och utgör en stor utmaning för de nordiska länderna och den nordiska välfärdsmodellen. Utskottet vill därför uttala sitt stöd för nämndens projekt som syftar till att lyfta fram den nordiska modellen för handikappolitik i den europeiska integrationsprocessen. Inledningsvis bör en slagkraftig beskrivning av nordisk handikappolitik som kan föras fram på internationell nivå utarbetas.

Utskottet, som diskuterade frågan om de nordiska ländernas alkoholpolitik med social- och hälsovårdsministrarna i november 1990, noterar att ministrarna ej anser det möjligt att utarbeta ett nordiskt program för att uppnå syftet med WHO:s program "Hälsa för alla år 2000" vad gäller en minskning av alkoholkonsumtionen med 25 % fram till detta år. Utskottet har av uttalanden från regeringshåll noterat att EES-avtalet ej beräknas medföra några ändringar i den nuvarande alkoholpolitiken i de nordiska länderna även om enligt vissa bedömningar importmonopolen måste avskaffas. I detta sammanhang kan dock noteras att Sveriges regering i nya direktiv till alkoholkommissionen gett uppdraget att framföra förslag till en ny alkoholpolitisk strategi, bl.a med tanke på ett framtida EG-medlemsskap. Ett medlemsskap kommer enligt regeringen sannolikt att försvaga möjligheterna att använda priset som ett sätt att minska alkoholkonsumtionen.

Vad gäller barn- och familjeområdet noterar utskottet med tillfredsställelse att ministerrådet numera prioriterar området högt och att flera nya projekt, bl.a. om utsatta barn, kommer att igångsättas under 1992. Utskottet vill även understryka vikten av projektet inom sjukvårdsområdet som avser plötslig spädbarnsdöd. Syftet är att klarlägga orsakerna till ökningen härav samt att belysa möjligheterna

till förebyggande. - Enligt en brittisk rapport ingår passiv rökning som en av orsakerna. Utskottet vill även fortsättningsvis hävda att ministerrådet bör överväga att sammanföra de nationella åtgärderna till ett gemensamt program för uppföljning av FN:s barnkonvention, som nu ratificerats av samtliga nordiska länder.

Utskottet har för avsikt att med anledning av ett medlemsförslag (*A 987/s*) göra en fördjupad studie av de utsatta gruppernas situation i Norden. Utskottet konstaterar i detta sammanhang att en statlig utredning i Sverige utarbetat en studie av förhållanden rörande den öppna psykiatriska vården i de nordiska länderna.

Slutligen vill utskottet uttala sin tillfredsställelse över att uppföljning av reumatikeråret 1992 med förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar i enlighet med rådets *rekommendation nr 36/1990*, punkt 2 förbereds. Åtgärderna skall bl.a. avse förstärkning av reumatikernas möjligheter till ett bättre vardagsliv.

Utskottet ser det som positivt att avsnittet avslutas med en översiktlig budgetuppställning för åren 1992-1994. Detta underlättas av att några av institutionerna deltar i försöksverksamheten med ramstyrning.

Utskottet noterar att kontaktmannaorganet för narkotikafrågor etablerats som ett permanent samarbetsorgan under ministerrådet med en årlig budgetram på 1 MDKK. Som en uppföljning av handlingsplanen mot narkotika, som antogs 1985 efter hörande av Nordiska rådet, har fackministrarna antagit en åttapunktsplan för det vidare tvärsektoriella samarbetet angående narkotikafrågor. Planen täcker ett stort antal insatser för förebyggande, vård och minskad tillgång på narkotika. Erfarenhetsutbyte kring lagstiftning och rättspraxis samt samordning av polis och tullinsatser mellan de nordiska länderna och producent- och transitländer ingår i samarbetet. Utskottet noterar denna utbyggnad av narkotikasamarbetet med tillfredsställelse och finner arbetet vara i god samklang med de synpunkter som utskottet tidigare anfört i anledning av handlingsplanen mot narkotika.

5. Bygg- och bostadssektorn

Ministerrådet orienterar om det kommande samarbetsprogrammet för bygg- och bostadssektorn för åren 1992-1996. Programmet omfattar fyra huvudområden, nämligen den byggda miljön, bostadspolitik, säkerhet, hälsa och kvalitet samt internationellt samarbete. Samtidigt har ministerrådet godkänt ett handlingsprogram för bättre inomhusklimat och byggsektorns handlingsprogram för Baltikum. Ministerrådet har vidare fattat beslut om ett särskilt handlingsprogram för samordning av nordiska insatser beträffande byggnormer och standardisering samt även förberedande forskning med hänsyn till europeisk påverkan.

Budgetramen för programmet är 8 MDKK för 1992 och därefter, när den ekonomiska handlingsplanen upphör, 7 MDKK. Ministerrådet anser att man realistiskt kan utföra programmet inom denna ram. Vissa organisatoriska förändringar införs, främst att sekretariatet för NKB (Nordiska kommittén för byggbestämmelser) anknyts till ministerrådssekretariatet i Köpenhamn.

Vad gäller bostadspolitiken säger ministerrådet i C 2 att det finns goda förutsättningar för jämförande studier av olika styrmedels effekter samt för fördjupat

erfarenhetsutbyte. Ministerrådet anser att detta bör kunna läggas till grund för fortsatta reformer på nationell nivå. Till de frågor som bör uppmärksammas hör bostadsfinansieringsreglernas och subventionernas inverkan på kostnaderna för bostadsbyggandet, bostädernas fördelning och förmögenhetsuppbyggnad. Bostadsbehovens förhållande till befolkningens sammansättning och hur förändringar i behoven skall tillgodoses genom förändringar i bostadsbeståndet samt hur bostadsmarknaden för skilda ägande- och upplåtelseformer fungerar bör också undersökas. Utskottet finner att denna uppräkning ger en god grundval för det samtida samarbetet inom den bostadspolitiska gruppen under ministerrådet. Vad gäller bygg- och bostadssektorn i övrigt får utskottet hänvisa till sitt betänkande över *ministerrådsförslag B 123/s* om det nya samarbetsprogrammet.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts under de olika avsnitten får utskottet framhålla följande med anledning av ministerrådets plandokument C 2:

1. "Nordbors rättigheter" bör bli innehållet i ett särskilt program som grundas på en definition av "den nordiska modellen" och utgör ett instrument vid en ökad harmonisering med EG:s regler.

2. Den fulla sysselsättningen är en viktig del av den nordiska samhällssynen och måste bibehållas som ett mål för den ekonomiska politiken. Mot denna bakgrund bör ministerrådet utarbeta ett nytt samarbetsprogram för arbetsmarknadssektorn.

3. Ministerrådet bör utarbeta ett nytt samarbetsprogram på social- och hälsovårdsområdet och därvid beskriva vilka områden som i enlighet med EG:s "subsidiaritetsprincip" fortsatt bör regleras på nordisk nivå.

4. Projektområdet bostadspolitik bör ges högre prioritet och inriktas på att möjliggöra en social bostadspolitik i de nordiska länderna.

5. De nordiska länderna bör tidsmässigt lägga upp sin handikappolitik så att den tredje målsättningen i WHO:s program "Hälsa för alla år 2000" om bättre möjligheter för handikappade uppfylls.

Stockholm den 29 januari 1992

För socialutskottet

Lena Öhrsvik
Förman

C 3/e
1992

Ekonomiska utskottets betänkande

över berättelse från Nordiska investeringsbanken (NIB)[1]

1. Indledning

Til udtalelse i Økonomisk Udvalg er oversendt beretningerne fra 5 nordiske institutioner på det økonomiske område. Der er følgende:

- C 3/e Nordisk Investeringsbank (NIB)
- C 4/e Nordisk Projekteksportfond (NoPEF)
- C 6/e Nordisk Udviklingsfond (NDF)
- C 7/e Nordisk Industrifond (NI)
- C 8/e Nordisk Miljøfinansieringsselskab (NEFCO)

Udvalget har behandlet beretningerne på mødet i Helsingfors 1.-2. marts 1992 og har besluttet at afgive følgende betænkning.

2. Nordisk Investeringsbank (NIB)

2.1. Beretningen

Nordisk Investeringsbank har til formål at yde lån på bankmæssige vilkår til investeringer og eksport af nordisk interesse.

Bankens virksomhed udviklede sig positivt i 1991 og resulterede bl.a. i et overskud på 40 mill. SDR mod et overskud i året før på 37 mill. SDR. Udestående lån øgede med 315 mill. SDR til samlet 3.623 mill. SDR, og den samlede balance var ved årsskiftet 6.027 mill. SDR.

På grund af de forringede konjunkturer er udbetalingstakten noget mindre end i året før. Samtidig er amorteringsvolymen på tidligere lån vokset noget. Banken har ikke haft tab på kreditterne i 1991.

Det blev i årets løb besluttet at forhøje bankens grundkapital med 800 mill. SDR til samlet 2.400 mill. SDR. Beslutningen ventes at træde i kraft 1. april 1993.

Lån til miljøinvesteringer i Norden angives at udgøre 15% af lånene. Alle lån med forventede positive miljøeffekter angives at udgøre 30% af lånene. Lån til

[1] *Berättelsen tryckt och utgiven separat av Nordiska investeringsbanken*

kommunernes miljøinvesteringer spiller en voksende rolle, ligesom mange lån stadig ydes til virksomhedsopkøb over grænserne.

De internationale lån ydes primært inden for rammerne af den såkaldte projektinvesteringslåneordning (PIL). Rammen for disse lån er nu forhøjet til 1.000 mill. SDR, hvoraf 693 mill. SDR er indtegnet ved årsskiftet.

Denne virksomhed domineres i 1991 af udlån til Asien. Man har endvidere startet et låneprogram i Ungarn. En række projekter samfinansieres med Verdensbanken og Nordisk Udviklingsfond.

NIB har deltaget i arbejdet i den internationale aktionsgruppe for Østersøens forurening, man har kortlagt investeringsbehovene i Baltikum og udarbejdet forslag til oprettelse af en baltisk investeringsbank.

NIB har ved udgangen af 1991 91 ansatte mod 84 ansatte året før. Dette angives at bero på de vanskelige konjunkturforhold, som kræver mere grundige kreditanalyser.

Af bankens overskud på 40 mill. SDR foreslår man 30 mill. SDR overført til forskellige reservekonti og 10 mill. SDR udbetalt til ejerne.

2.2 Udvalgets synspunkter

Udvalget finder, at udviklingen i NIB har været positiv i det forløbne år, og at banken har en tilfredsstillende rolle og profil i det nordiske og internationale samarbejde. Denne holdning har udvalget ligeledes givet udtryk for ved bedømmelsen af ministerrådsforslaget om forhøjelse af bankens grundkapital.

3. Udvalgets indstilling

Med disse bemærkninger indstiller Økonomisk Udvalg, at Nordisk Råd tager beretningen fra Nordisk Investeringsbank (C 3/e) *til efterretning*.

Helsingfors, den 2. marts 1992

Niels Ahlmann-Ohlsen (KF)
Jörn Donner (SFP)
Hans Gustafsson (s)
Mats Hellström (s)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.) Formand
Poul Nielson (S)
Erkki Tuomioja (SDP)
Arne Andersson (m)
Thor-Erik Gulbrandsen (A)
Carl I. Hagen (FrP)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)
Anders Mølgaard (V)
Anders Talleraas (H)

C 4/e
1992

Ekonomiska utskottets betänkande

över berättelse från Nordiska projektexportfonden (NoPEF)[1]

1. Indledning

Til udtalelse i Økonomisk Udvalg er oversendt beretningerne fra 5 nordiske institutioner på det økonomiske område. Der er følgende:

- C 3/e Nordisk Investeringsbank (NIB)
- C 4/e Nordisk Projekteksportfond (NoPEF)
- C 6/e Nordisk Udviklingsfond (NDF)
- C 7/e Nordisk Industrifond (NI)
- C 8/e Nordisk Miljøfinansieringsselskab (NEFCO)

Udvalget har behandlet beretningerne på mødet i Helsingfors 1.-2. marts 1992 og har besluttet at afgive følgende betænkning.

2. Nordisk Projekteksportfond (NoPEF)

2.1 Beretningen

Nordisk Projekteksportfond har til formål at styrke de nordiske virksomheders internationale konkurrenceevne på projekteksportområdet ved at støtte gennemførelse af forudsætnings- og lønsomhedsstudier for eksportprojekter eller mere generelle undersøgelser af markedsmuligheder særligt i Østeuropa og i udviklingslandene. Projekterne skal have nordisk interesse.

NoPEF har, ud over sin ordinære virksomhed, bevillinger til rådighed via økonomisk handlingsplan særligt til fremme af eksport på miljøområdet. Disse midler udgjorde i 1991 mere end halvdelen af fondens midler.

NoPEF registrerede i 1991 95 nye projekter og bevilgede støtte til 50 nye projekter med et samlet støttebeløb på ca. 13,5 mill. FIM. Fonden støtter normalt projekterne med 50% af udgifterne og ofte i form af lån, som

[1] *Berättelsen tryckt och utgiven separat av Nordiska projektexportfonden.*

tilbagebetales, hvis projektet leder til indtægter. I 1991 blev der således tilbagebetalt ca 1,1 mill. FIM.

Der var i årets løb stor efterspørgsel efter støtte til projekter i Østeuropa. Disse udgjorde 68 % af ansøgningerne og 60 % af støttede projekter. Størstedelen af disse er projekter på miljøområdet. NoPEF har desuden gennemført en række generelle miljøanalyser i Østersølandene.

Det er NoPEF's vurdering, at eksportmarkederne i fremtiden vil være voksende og præget af en stadig hårdere konkurrence, hvor det ofte vil være finansieringsmulighederne af bl.a. det eksportforberedende arbejde, som bliver afgørende for, om et projekt fører til kontrakt. NoPEF finder derfor, at der også i fremtiden vil være et stort behov for institutioner af NoPEFs karakter.

2.2 Udvalgets synspunkter

Beretningen fra NoPEF afspejler et højt aktivitetsniveau for arbejdet med fremme af nordisk projekteksport, særligt i relation til Nordens nærområder i Østeuropa og inden for miljøområdet. Dette er tilfredsstillende og i overensstemmelse med de forudsætninger, som er lagt for bevillingerne til fonden.

Beretningen afspejler imidlertid også de problemer, som fonden vil løbe ind i, når den økonomiske handlingsplan udløber med udgangen af 1992. Udvalget har i anden sammenhæng kommenteret dette, ligesom man har efterlyst ministerrådets positive stillingtagen til en videreførelse af fonden på basis af den gennemførte evaluering.

Udvalget understreger disse bemærkninger og peger på, at de aktiviteter, som NoPEF udfører, udgør en vigtig del af den nordiske profilering i det eksportfremmende arbejde. Ved at støtte netop samarbejdet mellem nordiske virksomheder fremmes den økonomiske integration i Norden, hvilken udvalget finder er positivt og et vigtigt formål for fonden.

3. Udvalgets indstilling

Med disse bemærkninger indstiller Økonomisk Udvalg, at Nordisk Råd tager beretningen for Nordisk Projekteksportfond (C 4/e) *til efterretning*.

Helsingfors, den 2. marts 1992

Niels Ahlmann-Ohlsen (KF)
Jörn Donner (SFP)
Hans Gustafsson (s)
Mats Hellström (s)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.) Formand
Poul Nielson (S)
Erkki Tuomioja (SDP)
Arne Andersson (m)
Thor-Erik Gulbrandsen (A)
Carl I. Hagen (FrP)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)
Anders Mølgaard (V)
Anders Talleraas (H)

C 5/b
1992

Budgetutskottets betänkande

över berättelse om Nordiska kulturfonden inkl. revisionsberättelse

(Berättelsen, se s. 1452)

Till utskottet har hänvisats av Nordiska kulturfonden till Nordiska rådets 40:e session avgiven berättelse över verksamheten 1990 jämte bilagor.

Berättelsen har behandlats vid möte den 30 januari 1992.

Utskottet har genomgått berättelsen över Nordiska kulturfondens verksamhet 1990 jämte bilagor. Utskottet har även genomgått revisionsberättelse över verksamheten 1990. Utskottet har vid denna genomgång inte funnit något att anmärka på.

Med anledning härav föreslår utskottet

1. *att* Nordiska rådet godkänner Nordiska kulturfondens räkenskaper för år 1990 och beviljar fondens styrelse ansvarsfrihet för 1990 samt
2. *att* Nordiska rådet lägger berättelsen om Nordiska kulturfondens verksamhet 1990 till handlingarna.

Stockholm den 30 januari 1992

Ylva Annerstedt (fp)
Roger Gudmundseth (A)
Per Olof Håkansson (s)
Árni M. Mathiesen (Sj)
Pål Atle Skjervengen (FrP) Formann
May Flodin (FS)
Helga Haugen (KrF)
Inger Koch (m)
Jonathan Motzfeldt (Si)

C 5/b
1992

Berättelse

om Nordiska kulturfonden inkl. revisionsberättelse

Verksamhetsberättelse 1990

A. Navn og adresse

Nordisk kulturfond
Nordisk Ministerråd
Sekretariatet
St. Strandstræde 18
DK-1255 København K
tlf 33/11 47 11

B. Opprettelse og deltakende land

Nordisk kulturfond ble opprettet i 1966 ved en overenskomst mellom de 5 nordiske land, Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige.

C. Målsetting

Nordisk kulturfond har til oppgave å utvikle det kulturelle samarbeid mellom de nordiske land. De prosjekter fondet kan støtte, er nordiske samarbeidsprosjekter innenfor områdene forskning, undervisning og allmennkulturell virksomhet i vid forstand. Det sistnevnte området omfatter bl. a. litteratur, musikk, teater, billedkunst, film og andre kunstarter, kulturformidling samt ulike former for sosialt og ideelt samarbeid. Det kan også gis støtte til informasjonsvirksomhet innenfor og utenfor Norden om de nordiske lands kulturelle liv og om nordisk kulturelt samarbeid.

Fondet krever som regel at det dreier seg om forholdsvis kortvarige prosjekter av éngangskarakter, og legger vekt på at den virksomhet det støtter, er av nyskapende og initierende art.

D. Organisasjon

1. Administrasjon

Nordisk kulturfond får tildelt årlige midler over Nordisk ministerråds budsjett (kulturdelen). Disse midler forvaltes av et styre som består av ti ordinære medlemmer og ti personlige suppleanter. Av disse er halvdelen valgt av Nordisk råd og halvdelen utpekt av ministerrådet (kultur- og undervisningsministrene).

Hvert land har to nasjonale representanter i styret. Styremedlemmene blir utnevnt for et tidsrom av to kalenderår ad gangen. Blant sine medlemmer velger styret en formann og en nestformann. Samme land innehar formannsposten to år i trekk.

Styret treffer sine beslutninger ved simpelt flertall, og er beslutningsdyktig når formannen eller nestformannen og minst seks andre medlemmer er til stede.

Etter vedtak i fondsstyret skøtter ministerrådssekretariatet fondets sekretariatsfunksjoner og økonomiforvaltning.

2. Styret

I 1990 har Nordisk kulturfonds styre hatt følgende sammensetning:

Danmark

folketingsmedlem Marianne Jelved
(suppleant: folketingsmedlem Helge Adam Møller)
departementschef Jørgen Harder Rasmussen
(suppleant: kontorchef Hans Vilstrup)

Finland

riksdagsman Erkki Pystynen
(suppleant: riksdagsman Claes Andersson)
kanslichef Jaakko Numminen
(suppleant: bitr. avdelningschef Matti Gustafson)

Island

altingsmann Eiður Guðnason
(suppleant: altingsmann Guðrún Helgadóttir)
departementssjef Knútur Hallsson
(suppleant: ministersekretær Guðrún Agústsdóttir)

Norge

fhv. stortingsrepresentant Kjell Magne Fredheim
(suppleant: stortingsrepresentant Georg Apenes)
departementsråd Per Haga
(suppleant: byråsjef Olav Nyhamar)

Sverige

f. d. riksdagsledamot Barbro Nilsson
(suppleant: riksdagsledamot Hans Nyhage)
departementsråd Hans Sand
(suppleant: direktör Göran Löfdahl)

Fhv. stortingsrepresentant Kjell Magne Fredheim har vært formann for styret i 1990, mens departementsråd Per Haga har vært dets nestformann.

Det ble holdt fire ordinære styremøter i løpet av året:

1. 12. mars i København
2. 12.—13. juni i Tammerfors

3. 26. september i Visby
4. 10. desember i København

3. Revisjon

Bidrag fra Nordisk kulturfond gis under forutsetning av at bevilgningsmottakeren avlegger skriftlig rapport og regnskap for bruken av den enkelte bevilgning. Denne rapportering skal ha funnet sted senest tre måneder etter at prosjektene er avsluttet.

Fondets regnskaper revideres av to revisorer utpekt av Nordisk råd. I 1990 har fondet hatt riksrevisor Jørgen Mohr og folketingsmedlem Jimmy Stahr som revisorer. Suppleanter for disse har vært henholdsvis afdelingschef Ib Gerner Hansen (1.1 til 27.9.) og Sven Gravesen (28.9. til 31.12.) for Jørgen Mohr, og folketingsmedlem Jette Pors for Jimmy Stahr.

Nordisk Råd godkjenner fondets regnskaper og bevilger styret ansvarsfrihet.

E. Virksomheten 1990

1. Økonomi *(se bilag 1)*

Fondet har i 1990 hatt følgende midler til rådighet:

Bevilget over ministerrådets budsjett	DKK	12 650 000,00
Tilbakebetalinger av ikke anvendte midler	DKK	511 536,58
Renter	DKK	907 438,00
Ikke disponerte midler fra foregående år	DKK	818 225,52
Ialt	DKK	14 887 200,10

2. Informasjonen om fondet

Etter vedtak i fondsstyret i desember 1986 har fondet fra og med kalenderåret 1987 annonsert i dagspressen to ganger per år, og ikke én gang som i årene før. I virksomhetsåret 1990 har en da også på samme måte som i de tre foregående årene annonsert to ganger, henholdsvis i april og september. Annonsen blir rykket inn i en lang rekke aviser i alle de nordiske land og selvstyreområder, ialt 39 aviser, derav 5 danske, 11 finske, 1 færøysk, 1 grønlandsk, 2 islandske, 13 norske, 5 svenske og 1 ålandsk. Annonseteksten ble sist godkjent av styret på marsmøtet 1990.

Utannonseringen av fondets midler blir skjøttet av Skandinavisk Media Information (SMI) i Danmark.

I noe av ministerrådets opplysningsmateriale kan en finne en del informasjon om fondet. Det gjelder særlig faktabladet "Nordiske støtteordninger". Dessuten gir fondssekretariatet telefonisk eller brevlig informasjon om støttemulighetene til alle som anmoder om det. Men annonseringen i dagspressen er dog avgjort den viktigste utadvendte informasjon som gis om fondet. Da annonseringen av fondet i dagspressen ble drøftet på styremøtet i desember, ble det lagt vekt på at informasjonen om fondet i første rekke bør ta sikte på å få inn bedre og om mulig flere søknader av god kvalitet, og at dette ventelig

kunne oppnås bl. a. ved en mer målrettet informasjon, andre typer informasjonsmateriale som brosjyrer og en annen utforming av annonsen.

I den sammenheng fikk sekretariatet i oppdrag i samarbeid med informasjonsfunksjonene ved ministerrådssekretariatet og presidiesekretariatet, samt ev. med konsulentbistand å utarbeide et forslag om en mer effektiv informasjon om fondet og dets støttemuligheter.

3. Søknader

I 1990 mottok fondet ialt 644 søknader, eller noe færre søknader enn året før. Nedgangen i forhold til året 1989 er dog minimal. Søknadstallet styrker inntrykket av at tilstrømningen av søknader i de siste årene har vært temmelig jevn, eller ca. 650 søknader per år i de siste syv årene. I den samme periode har det samlede årlige søknadsbeløp imidlertid vist en markant stigning, noe som tyder på at fondet mottar et stigende antall tunge søknader med høgt søknadsbeløp.

Utviklingen når det gjelder antall søknader og søknadsbeløpets størrelse fra år til år i perioden 1972 til 1990 gjengis i en tabell vedlagt beretningen (*bilag 2, tabell 1*). En grafisk fremstilling som viser bevegelsen i søknadstilgangen i samme periode blir òg vist i *bilag 3*.

Det fremgår av disse tabellariske oversikter at søknadstilstrømningen har vært størst i 1981 (935 søknader) og i 1975 (888 søknader). De usedvanlig mange søknader disse to årene skyldes imidlertid særskilte omstendigheter, noe som fremgår av den grafiske fremstilling. Det finnes ingen holdbar forklaring på variasjonene i antall søknader fra år til år, som forresten ikke er større enn som så at de kan bero på tilfeldigheter. Det er nok heller grunn til å hefte seg ved at søknadstilgangen fra og med 1982 har vært påfallende jevn fra år til år, dog med en viss stigning etter at man i 1987 tok til å utannonsere i dagspressen to ganger per år.

Mottatte søknader og søknadsbeløpets størrelse i 1990 fordeler seg på de fire virksomhetsområder fondet omfatter, som vist i følgende tabell:

	Søknader	Søknadsbeløp
Undervisning	55 (8 %)	6 mill (8 %)
Allmennkultur	358 (56 %)	53 mill (61 %)
Forskning	137 (21 %)	16 mill (18 %)
Annen virksomhet	94 (15 %)	11 mill (13 %)

Denne fordeling i 1990 avviker ikke nevneverdig fra tilsvarende fordeling i de siste 18 årene. Søknader av allmennkulturell art har hele tiden dominert med ca. 70 % av søknadsmassen. Tilsvarende prosenttall for undervisningssøknader og forskningssøknader har ligget på henholdsvis ca. 10 % og ca. 20 %.

Av en tabell vedlagt beretningen (*bilag 2, tabell 2*), kan en se i detalj hvordan søknadene har fordelt seg på virksomhetsområdene år for år siden 1972. En skal da være oppmerksom på at gruppen "Annet" (= Annen virksomhet) i 1987 ble skilt ut fra gruppen "Allmennkultur" (= Allmennkulturell virksomhet). Det fremgår av tabellen at antall søknader av typen "Annen virksomhet" siden 1987 har vist fallende tendens både absolutt og relativt, dette i motsetning til de tre andre virksomhetsområdene.

En del av de søknader fondet mottar, blir avvist av formelle grunner, enten fordi de faller utenfor fondets støtteområde ifølge de regler fondsstyret har gitt, eller fordi de er innsendt for sent for å kunne komme i betraktning. Følgende tabell viser hvor mange og hvor stor del av hele søknadsmengden disse ukvalifiserte søknader (søknader i kategori 1) er

1985	146	(23 %)
1986	117	(26 %)
1987	121	(21 %)
1988	154	(23 %)
1989	130	(19 %)
1990	136	(21 %)

4. Bevilgninger

Av de innkomne søknader som ble behandlet på de fire fordelingsmøter i 1990, kunne fondsstyret imøtekomme 162 søknader med et samlet bevilget beløp på DKK 12 736 000. Fordelingen av dette beløpet på de fire hovedområder fremgår av nedenstående tabell:

	Antall	Beløp
Undervisning	14	1 070 000
Allmennkultur	100	8 548 000
Forskning	37	2 598 000
Annen virksomhet	11	520 000
	162	**12 736 000**

Av en tabell som er vedlagt beretningen (*bilag 2, tabell 3*), kan en se utviklingen når det gjelder antall bevilgninger og hvordan de har fordelt seg på hovedområdene i perioden 1972 til 1990.

En statistisk oversikt over på den ene siden antall søknader og ansøkt beløp og på den andre siden antall bevilgninger og bevilget beløp i virksomhetsåret 1990 — fordelt på de enkelte hovedområder — er vedlagt beretningen (*bilag 4*). Av denne statistiske oversikten kan en klart se at prosjekter under gruppen "Annen virksomhet" forholdsvis sjelden er blitt støttet. Gruppen står således for 12,8 % av årets totale søknadsbeløp, men får bare 4,1 % av det totalt bevilgede beløp.

Tilsvarende tall for de andre tre virksomhetsområdene er

for undervisning	7,7 % og 8,4 %
for allmennkultur	61,1 % og 67,1 %
for forskning	18,4 % og 20,4 %

Gruppen "Annen virksomhet" omfatter en rekke aktiviteter som ikke faller inn under det tradisjonelle kulturbegrepp. I og med at fondets disponible midler nå i en rekke år ikke har steget, samtidig som det over ministerrådets budsjett gis særskilte bevilgninger til en rekke av disse aktiviteter (idrett, barne- og ungdomssamarbeid, folkeopplysning, likestilling, helsevern, sosialpolitikk, handikappomsorg, miljø o. fl.), er det grunn til å tro at fondets bevilgninger til dette virksomhetsområdet fortsatt vil vise fallende tendens i årene framover.

En fortegnelse over alle prosjekter som har fått støtte i virksomhetsåret 1990 fordelt på hovedområder og undergrupper er vedlagt beretningen (*bilag 5*).

Noen eksempler på prosjekter fondsstyret har støttet i 1990:

Som angitt ovenfor er antall bevilgninger litt høyere i 1990 enn de var i 1989, og det samme gjelder antall store bevilgninger, hvis grensen for disse settes til DKK 150 000. Dette, sammenholdt med at fondet i 1990 mottok litt færre søknader enn året før, tyder på at fondet i 1990 har mottatt etter måten mange gode og tunge søknader. Antall bevilgninger på DKK 150 000 og mer i 1990 var 25. En del av disse vil bli omtalt nærmere nedenfor.

1. DKK 350 000 ble gitt til utarbeiding av en *finsk-norsk ordbok* ved Turid Farbregd og Hannele Seppinen. Boken vil etter planen bli på ca. 450 sider, eller minst 25 000 oppslagsord. Det er klart behov for en finsk-norsk ordbok av denne størrelse, idet det på forhånd bare finnes en mindre lommeordbok finsk-norsk-finsk, som i første rekke er beregnet for finske brukere. Den nye ordboken henvender seg først og fremst til norske brukere.

Universitetsforlaget i Oslo har påtatt seg utgivelsen, og boken vil etter planen bli trykt høsten 1992. Det har dog vist seg gjentatte ganger at arbeidet med ordbøker sjelden holder den tidsplan som oppgis i søknadene.

Det bør bemerkes at tospråklige ordboksprosjekter er unntatt fra den såkalt trelands-regelen, som i de aller fleste tilfelle står i veien for støtte til prosjekter som bare omfatter to nordiske land.

2. DKK 200 000 ble gitt til delvis finansiering av et bokverk om *Østersjøens historie*. Søker var Nordens Institut på Åland. Med boken tar man sikte på å gi en rikt illustrert fremstilling av de seks store øyer i Østersjøen, Bornholm, Öland, Gotland, Åland, Dagø och Øsel, og da særlig med tanke på deres plass i den historiske utvikling i og kring Østersjøen.

Boken, som kommer til å bli på ca. 250 sider, henvender seg til den alminnelige leser. Den vil bli skrevet på dansk, men vil samtidig bli oversatt til svensk og estisk. Ifølge planen vil den foreligge trykt i alle språkversjoner sommeren 1991.

3. Nordisk leirskoleråd fikk bevilget DKK 200 000 til utarbeiding av en samlet *nordisk leirskolefortegnelse*. Det blir etter planen en detaljert beskrivelse av velegnede leirskolesteder i alle de nordiske land til bruk for skoler, ungdomsorganisasjoner, fritidsklubber m. fl.

Det er grunn til å tro at en slik oversikt vil imøtekomme et informasjonsbehov på området og bidra til å øke antallet av gjensidige leirskoleopphold mellom landene i Norden. Samtidig vil utbyttet av oppholdet bli bedre sikret.

Fortegnelsen ventes å foreligge ferdig høsten 1992.

4. DKK 200 000 ble gitt til *nordisk vennskapsbyuke* i Lahti. Tre av de andre byene i den vennskapsbykjede Lahti hører til, Randers, Ålesund og Västerås, har fått tilsvarende bevilgninger, noe som er omtalt i tidligere årsberetninger, og Akureyri, som den femte byen i kjeden, står ventelig for tur i 1992.

Under vennskapsbyuken i Lahti, i august 1991, vil hovedtemaet være scenisk kunst. Hele dette vennskapsbysamarbeid har fra første stund vært grunndig planlagt som et enkelt 5-årig storprosjekt der hver av byene i kjeden står for et særskilt hovedtema: billedkunst (Randers), musikk (Ålesund), idrett og kulturvern (Västerås), scenisk kunst (Lahti) og litteratur (Akureyri). Felles for alle disse fem "ukene" er at de blir arrangert i ungdomssamarbeidets tegn.

Samtidig som bevilgningen ble gitt til "uken" i Lahti, var det enighet i fondsstyret om at dette stort anlagte vennskapsbysamarbeid burde evalueres, og evalueringen legges fram i en rapport som også kunne tjene som en instruksjonsbok og veiledning for annet vennskapsbysamarbeid av liknende art. Fondsstyret vedtok at det burde avsettes opptil DKK 50 000 til dette evalueringsarbeidet.

5. Senhøstes 1990 ble *Nordisk Filmkontakt* formelt etablert som en ny nordisk institusjon i København. Forut for etableringen av institusjonen og en forutsetning for den forelå det en bevilgning fra Nordisk kulturfond på DKK 350 000. Bevilgningen ble gitt til dekning av diverse utgifter i forbindelse med selve etableringen i 1990. Bevilgningen omfattet også et tilsagn fra fondsstyret om at det på visse vilkår stilte i utsikt å bevilge ytterligere maksimalt DKK 450 000 til driften av institusjonen for hvert av årene 1991 og 1992.

Det kan nevnes at fondsstyrets vedtak om bevilgning ikke var enstemmig.

6. DKK 150 000 ble gitt til delvis finansiering av produksjon og oppsetting av en utstilling på grunnlag av en oppsiktsvekkende arkeologisk utgravning som i de siste fem årene har funnet sted på en fire tusen år gammel grønlandsk steinalderboplass i Vest-Grønland, *"de første inuit."*

Bidragsmottaker var Christianhåb lokalmuseum, men utstillingen vil bli produsert på Zoologisk museum i København, og ventelig stå ferdig sommeren 1991.

Ifølge planen er det tale om to identiske utstillinger, én til visning i Danmark og Grønland, den andre til visning i Finland, Færøyane, Island, Norge og Sverige, med tekster, programmer etc. på de respektive nasjonalspråk.

Søknaden omfattet kun midler til produksjonen av utstillingne, ikke midler til den etterfølgende vandring i Norden, idet mottakende museer dekker transporten. Bevilgningsmottaker har dokumentert at det er stor interesse for å motta utstillingen overalt i Norden.

7. DKK 200 000 ble gitt til delvis finansiering av en antologi med *nordisk lyrikk i spansk oversettelse.* På den måten vil 12 à 14 poeter fra ethvert av de nordiske land bli presentert for den spansktalende verden. Hovedvekten blir lagt på modernistisk lyrikk. Verket, som blir på om lag 1 200 sider, vil dessuten i essayistisk form omfatte en presentasjon av poesien i Norden som helhet og av poesien i hvert enkelt nordisk land særskilt.

Bidragsmottaker er Francisco J Uriz, som er en kjent og anerkjent oversetter av spansk poesi til svensk og av svensk og finlandsvensk poesi til spansk. Han har knyttet til seg en stab av medarbeidere som vil assistere med utvalget av poeter og med oversettingene.

Verket, som etter planen vil foreligge ferdig høsten 1992, kommer til å bli den første større sammenhengende fremstilling av nordisk poesi på spansk.

8. Dansk Rock Samråd (ROSA) har fått tildelt DKK 150 000 til en *nordisk rockkonsert* i Paris i oktober 1991. På konserten vil delta én jazzgruppe fra ethvert av de nordiske land. Gruppene blir valgt ut av foreningen NordRocks representanter i de enkelte nordiske land.

De to sistnevnte bevilgninger er gitt til presentasjon av nordisk kultur i utenomnordiske land. Slike "utenlandssatsinger" har det vært forholdsvis mange av i de senare årene, og påfallende mange av disse er gitt til diverse tiltak i Frankrike.

I det følgende tar vi med noen flere eksempler av bevilgninger i 1990 som på denne måten er geografisk utadrettet.

9. Det foreligger planer om en større fremstilling av Nordens historie på engelsk, som vil få tittelen *Cambridge History of Scandinavia*, og som vil inngå i en serie historiske verker Cambridgeforlaget gir ut (Irland, Japan Latin-Amerika o. fl.). Verket vil bli på ca. 700 sider i tre bind (I 800—1300, II 1300—1750 og III 1750—vår tid).

Fondsstyret har bevilget DKK 100 000 til å finansiere den redaksjonelle planleggingsfasen, detaljplanleggingen av verkets kapitler og sammensetningen av forfatterkretsen, da dette er nødvendig før endelig forlagsavtale kan bli inngått.

Selve verket vil dog først kunne foreligge ferdig i 1993 eller 1994.

10. *Scandinavian Newsletter*, a cultural magazin, er et tidsskrift som i Nederland har vært gitt ut med ett nummer per år siden 1986. I hvert nummer rettes oppmerksomheten mot et bestemt område innenfor nordisk kultur ved hjelp av artikler på høyt nivå. En bevilgning på DKK 60 000 ble gitt til det 6. nummer av tidsskriftet, som tar for seg formgivning i de nordiske land.

Scnadinavian Newsletter er på ca. 50 sider, er trykt på engelsk, blir utgitt i ca. 2 000 ex og distribuert i Nederland, Tyskland, Storbritannia og i de nordiske land.

Også 5. nummer av tidsskriftet (nordisk film) ble støttet av kulturfondet (september 1989).

11. Det franske tidsskriftet Nouvelles Nouvelles fikk tildelt DKK 45 000 til utarbeiding av en *antologi over nordisk novellekunst.* Bevilgningen er etter søknad gitt til trykking og distribusjon av antologien, som er palnlagt som den første i en serie novelleantologier fra ulike deler av verden.

Etter planen vil det bli en publikasjon på ca. 130 sider med én eller to noveller av forfattere fra ethvert av de nordiske land, samt fra Grønland, Færøyane og det samiske språkområde.

Antologien vil bli ferdigtrykt i slutten av 1991.

12. *Le Genie de la Bastille,* en sammenslutning av kommersielle gallerier rundt området kring Bastille plassen i Paris, arrangerte i oktober 1990 en utstilling over nåtidig nordisk billedkunst. Co. 100 kunstnere fra alle de nordiske land ble invitert til å delta i utstillingen. Tidligere på året hadde fondsstyret støttet tiltaket med en bevilgning på DKK 50 000. Bevilgningen ble etter søknad gitt til diverse administrasjonsutgifter knyttet til utstillingsprosjektet.

Innkommen rapport viser at deltakingen har vært betydelig, om enn noe ujevn, noe som nok skyldes at kunstnerne selv måtte stå for utgiftene til transport av kunstverkene og for egne reiseutgifter.

Noen eksempler på prosjekter som er avsluttet i 1990:

1. *Nordisk gosskörfestival,* støttet av kulturfondet med en bevilgning på DKK 150 000, fant sted i Göteborg fire dager i mai 1990. Det deltok ca. 1 000 sangere fordelt på ialt 26 kor fra alle de nordiske land unntatt Island, som ikke har noe drengekor, men som dog var representert med et par solosangere. Det var første gang en slik festival (drengekor) er blitt arrangert på nordisk basis.

De enkelte kor gav særlige konserter og medvirket dessuten ved gudstjenester i et stort antall kirker i Göteborg og omegn. Festivalen ble avsluttet med en

felleskonsert i Scandinavium der alle korene deltok under medvirkning av et festivalorkester, sammensatt av musikere fra en rekke ungdomsorkestre i Göteborgområdet.

Arrangementet ble forberedt og ledet av et nordisk sammensatt styre, særlig nedsatt for anledningen.

Festivalrapporten tyder på att det har vært et vellykket arrangement, og at det er interesse for å gjenta tiltaket.

2. En uke i oktober 1990 ble det arrangert en *internordisk dansefestival* i Jönköping. Foruten grupper fra Jönköping, en by som forresten av tradisjon har en omfattende dansevirksomhet, deltok det én gruppe fra henholdsvis Danmark, Finland og Norge og to fra Sverige. I løpet av uken gav gruppene ialt 6 offentlige forestillinger og 5 interne skoleforestillinger.

Fondsstyret hadde bevilget DKK 150 000 til finansiering av festivalen.

Ifølge en forholdsvis fyldig rapport fra festivalarrangørene viste innslagene under dansefestivalen at nordisk dansekunst står på et høyt kunstnerisk nivå. På den andre siden klages det over en viss publikumssvikt: De offentlige forestillingene ble sett av 320 personer og skoleforestillingene av 1 400 ungdommer.

3. I juni og august var det på Högbo Bruk og i Konsthallen Sandviken satt opp en *nordisk steinskulpturutstilling*, som ble delvis finansiert ved støtte fra kulturfondet, DKK 150 000.

Her ble det vist 30 skulpturer i stein, de fleste monumentale, av 15 kunstnere, 3 danske, 3 finske, 3 norske og 6 svenske. I tilknytning til utstillingen, som var guidet, og som ble sett av over 8 000 tilskuere, ble det satt opp en fotoutstilling om nordiske steinskulpturer.

En del av skulpturene ble solgt, hvorav 8 stykker står igjen på Högbo Bruk som en begynnelse til en skulpturpark.

Utstillingen fikk ifølge utstillingsrapporten forholdsvis grundig omtale i dagspresse, radio og TV. Utstillingskatalogen, på nordisk og engelsk, har en oversiktsartikkel om de fire lands steinskulpturer og en særlig omtale om de utstillende kunstnerne.

4. Tidsskriftet FORM, som hvert år gir ut et spesialnummer på engelsk, Swedish Design Annual, fikk i desember 1989 en bevilgning på DKK 150 000 til delvis finansiering av et temanummer om nordisk design, kalt *"Nordic Design Annual 1990"*. Temanummeret (nr. 4/5 1990) ble planlagt og utgitt i tilknytning til og i anledning av den store internordiske form-, design- og arkitekturutstilling "NordForm 90" i Malmö sommeren 1990.

Resultatet er en ganske imponerende publikasjon på nærmere 200 sider, utgitt i 18 000 ex. Det gir et bredt overblikk over kunsthåndverk og design i alle de nordiske land, og er trykt med parallell svensk og engelsk tekst.

5. Det Danske Kulturinstitut arrangerte i august 1990 for annen gang en *nordisk litteraturuke* på Vrå Folkehøjskole. Ideen bak tiltaket er å utnytte den årlige nordiske litteraturpris til å fremme den aktive interesse for nordisk litteratur. Samtidig har man også ønsket å gi nordisk interesserte ute i verden mulighet for å oppleve den aktuelle litteratur i alle de nordiske land på ett sted og innenfor en uke.

Litteraturuken ble støttet av kulturfondet med en bevilgning på DKK 120 000.

Deltakerne, knapt 50 ialt, fordelte seg rimelig jevnt på det nordiske område. Dertil kom 10 deltakere fra utenomnordiske land.

Ukens høydepunkt var presentasjon av årets prisvinner, Tomas Tranströmer, bl. a. ved at han selv fortalte om sitt forfatterskap. Men ellers bestod programmet av orientering om og presentasjon av de enkelte nordiske lands og selvstyreområders litteratur, herunder en særlig omtale om de forfattere som var nominert til årets nordiske litteraturpris. Aktivitetene var konsentrert om opplesninger, lesekrinser og studiesirkler.

Det ble lagt forholdsvis stor vekt på Grønlands litteratur, med bl. a. utstilling av grønlandske bøker i skolens bibliotek.

6. En nordiskt *Kort- og dokumentarfilmfestival*, under tittelen "Nordisk Panorama", ble avviklet i Grimstad i juni 1990. Nordisk kulturfond med en bevilgning på DKK 420 000 var hovedbidragsyteren til finansieringen av festivalen, som ellers hadde et budsjett på over en million kroner.

Festivalen ble ledet av en nordisk styringsgruppe, som siden ble omdannet til interimstyret for Nordisk Filmkontakt.

Det er planer om at "Nordisk Panorama" skal bli et regelmessig tilbakevendende arrangement, og som slik sirkulere mellom landene i Norden. Det blir en av oppgavene for Nordisk Filmkontakt å påta seg det overordnede ansvar for disse festivaler.

I løpet av de 5 dager festivalen varte, ble det vist over 1 400 film. Ifølge innsendte rapporter har festivalen lykkes i sin hovedmålsetting, den å presentere en samlet oversikt over aktuell nordisk kort- og dokumentarfilmproduksjon, og den vil således i fortsettelsen kunne få stor betydning, såvel filmkulturelt som kommersielt.

7. I mars 1988 fikk Det Nordiske Folkehøgskolerådet bevilget DKK 100 000 til utarbeiding av en *informasjonsbrosjyre om folkehøgskolen i Norden.*

Brosjyren, som er på 15 sider, forelå ferdig i maj 1990, og er trykt i 8 000 eksemplarer. Hvert lands/selvstyreområdes folkehøgskole er presentert på landets eget språk og på engelsk. En generell oversiktsartikkel (på dansk og engelsk) innleder brosjyren, som ellers også har en fortegnelse over alle de ca 410 eksisterende folkehøgskoler i samtlige nordiske land og selvstyreområder. Bakerst i brosjyren finnes et kort sammendrag på fire ikke-nordiske språk (fransk, russisk, tysk og spansk).

Opplaget er fordelt på informasjonskontorene for folkehøgskolen i Danmark, Finland, Norge og Sverige.

8. I mars 1990 ble det på Magleås kursuscenter i Birkerød avholdt et nordisk *symposium om aktuell hymnologisk forskning.* Symposiet var det 3. i rekken av disse symposier, som i første rekke har beskjeftiget seg med det praktiske arbeid med salmer og salmebøker i de nordiske land. Symposiet, som omfattet 23 deltakere fordelt på alle de nordiske land, ble støttet av kulturfondet med en bevilgning på DKK 50 000, samme beløp som de to foregående symposiene hadde fått tildelt.

Det foreligger en omfattende og meget grundig rapport fra symposiet, offentliggjort i tidsskriftet Hymnologiske Meddelelser (nr 1990/2).

På symposiet ble det vedtatt et prosjekt for det videre arbeid, et tverrvitenskapelig forskningsprosjekt om salmens rolle i nåtidig nordisk kultur- og samfunnsliv. Forskningsprojektet skal etter planen gjennomføres over 3 år, og

vil foregå i nær tilknytning til de nordiske universiteter og deres vitenskapelige medarbeidere, koordinert av en felles nordisk prosjektledelse.

BILAGA 1

Resultaträkning för Nordiska kulturfonden för tiden 1.1—31.12.1990

INTÄKTER	
Anslag enligt budgeten	12 650 000,00
Räntor	907 438,00
Återföringar, tillbakabetalningar	511 536,58
Ej disponerade medel från föregående år	818 225,52
	14 887 200,10
KOSTNADER	
Möteskostnader	270 355,84
Styrelsearvoden	123 558,00
Övriga arvoden	610,00
Tryckerikostnader	42 974,80
Annonser	617 499,45
Övrigt	13 950,00
Anslag	13 719 000,00
	14 787 948,09
Ej disponerade medel per 31.12.1990	99 252,01
Summa DKK	**14 887 200,10**

København, den 20 februari 1991

Fridtjov Clemet
Generralsekreterare

Berit Bachmann
Adm. sekreterare

Balansräkning för Nordiska kulturfonden per 31.12.1990

AKTIVA	
Likvida medel	
Av ministerrådssekretariatet förvaltade medel	6 243 854,87
Summa DKK	**6 243 854,87**
PASSIVA	
Kortfristiga skulder	
Ej utbetalda anslag 1989—90	6 144 602,86
Ej disponerade medel	99 252,01
Summa DKK	**6 243 854,87**

København, den 20 februari 1991

Fridtjov Clemet
Generralsekreterare

Berit Bachmann
Adm. sekreterare

BILAGA 2

Statistikk over søknader, søknadsbeløp og bevilgninger i perioden 1972–1990

Tabell 1

	Søknader		Søknadsbeløp	
År	Antall	Økning i %	Størrelse*	Økning i %
1972	306	+13	19,2	+38
1973	321	+ 5	23,1	+14
1974	468	+46	36,4	+58
1975	888	+90	63,1	+73
1976	636	−28	37,9	−40
1977	652	+ 3	33,6	−15
1978	704	+ 8	47,5	+41
1979	748	+ 6	60,0	+26
1980	762	+ 2	84,3	+29
1981	935	+23	82,8	− 2
1982	638	−32	51,3	−38
1983	563	−12	48,7	− 5
1984	660	+17	79,0	+62
1985	636	− 3	74,3	− 6
1986	563	−11	58,6	−21
1987	579	+ 2	71,7	+22
1988	666	+15	88,5	+23
1989	670	−	107,5	+19
1990	644	− 4	86,4	−24

* i millioner danske kroner (avrundet)

Tabell 2 Søknader

	Undervisning		Allmennkultur		Forskning		Annet		Totalt
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%	antall
1972	22	7	184	60	100	33			306
1973	38	12	190	59	93	29			321
1974	54	12	277	59	137	29			468
1975	86	12	644	70	158	18			888
1976	85	13	418	66	133	21			636
1977	83	13	471	72	98	15			652
1978	89	13	464	66	151	21			704
1979	111	15	462	62	175	23			748
1980	123	16	502	66	137	18			762
1981	118	13	673	72	144	15			935
1982	86	13	432	68	120	18			638
1983	85	14	389	71	89	15			563
1984	102	15	459	70	99	15			660
1985	80	12	424	67	132	21			636
1986	76	13	387	69	100	18			563
1987	53	9	297	51	129	22	100	18	579
1988	65	10	361	54	133	20	107	16	666
1989	47	7	385	57	134	20	104	16	670
1990	55	8	358	56	137	21	94	15	644

Tabell 3 Bevilgninger

	Undervisning		Allmennkultur		Forskning		Annet		Totalt
	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%	antall
1972	4	5	56	71	19	24			79
1973	15	15	62	60	25	25			102
1974	5	5	66	70	24	25			95
1975	23	18	69	55	33	26			126
1976	26	13	139	71	30	16			194
1977	19	10	146	75	30	15			195
1978	26	12	158	70	42	18			226
1979	31	16	119	61	44	23			194
1980	33	18	121	67	28	15			182
1981	20	10	121	72	33	18			174
1982	27	16	116	68	28	16			171
1983	20	11	132	76	24	13			176
1984	18	11	121	70	33	19			172
1985	15	10	105	71	29	19			149
1986	27	19	86	60	31	21			144
1987	24	11	96	62	43	15	19	11	182
1988	27	12	101	64	47	17	21	7	196
1989	16	8	88	70	30	13	17	9	151
1990	14	8	100	62	37	23	11	7	162

BILAGA 3

NORDISK KULTURFOND

Antall søknader fra 1972-1990
Absolutt og grafisk

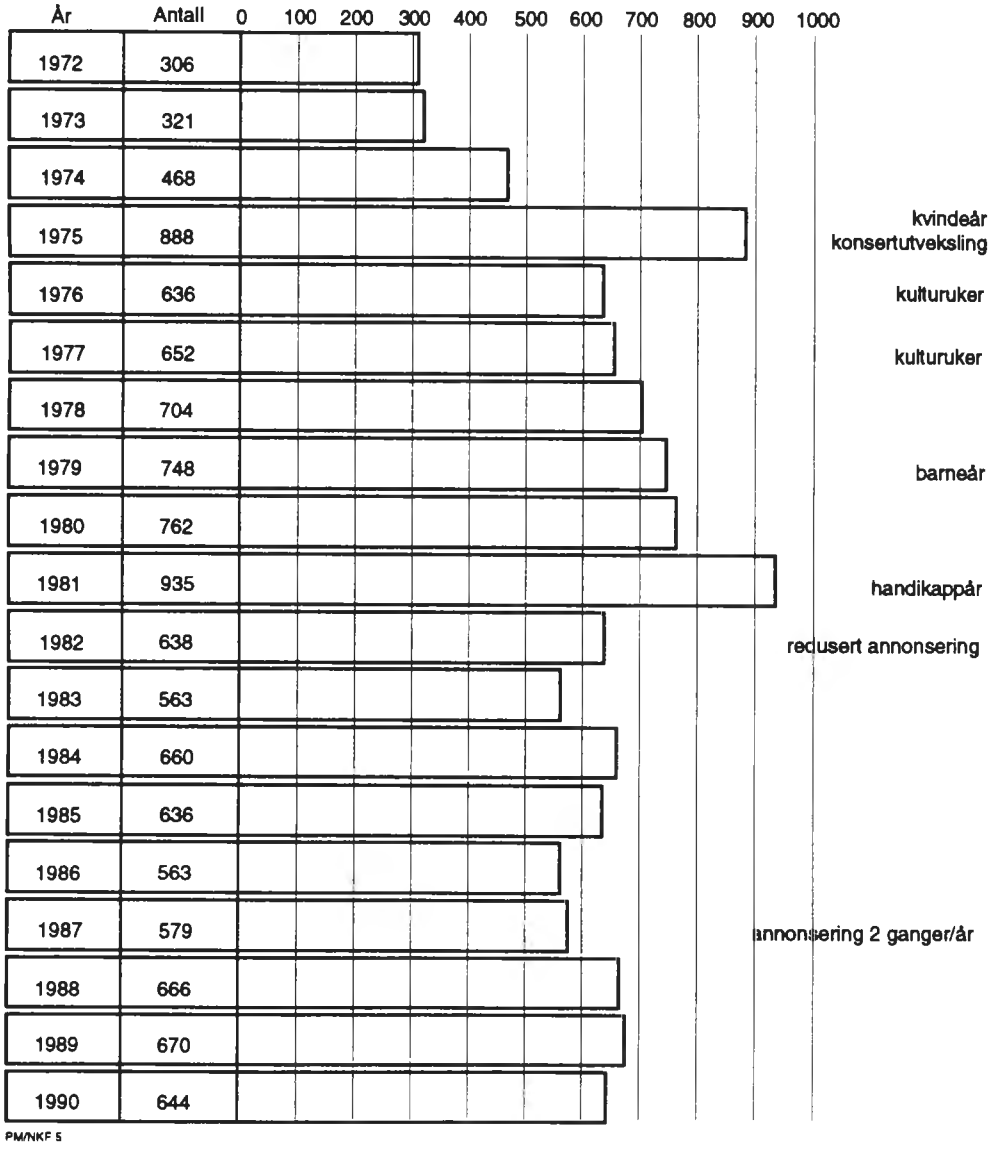

BILAGA 4

Søknader og bevilgninger i 1990

		Søknader			Bevilgninger	
		Antall	Beløp	%	Antall	Beløp
Undervisning 31						
0	Overgripende spørsmål	19	2 281 000		5	600 000*
1	Førskole og grunnskole	10	1 773 500		—	—
2	Gymnasial utdanning	6	397 000		1	35 000
3	Akademisk grunnutdanning	—	—		—	—
4	Lærerutdanning	4	166 200		1	25 000
5	Erhvervsutdanning	7	780 100		5	292 000
6	Voksen- og vidareutdanning	4	506 100		1	30 000
7	Spesialundervisning	5	713 100		1	88 000
Ialt		55	6 617 000	7,7	14	1 070 000
Allmennkulturell virksomhet 32						
0	Overgripende spørsmål	39	5 643 600		8	545 000
Formidling						
1	Museum, bibliotek og arkiv	17	2 396 500		7	470 000
2	AV-medier, grafiske medier	1	53 000		1	50 000
Kunstnerisk virksomhet						
3	Håndverk og formgiving	22	2 205 700		4	400 000
4	Billedkunst (maleri, skulptur, foto)	51	11 182 200		11	1 179 000
5+9	Musikk og dans	115	14 209 400		34	3 049 000
6	Litteratur	46	6 386 300		18	1 500 000
7	Dramatisk virksomhet (teater og film)	67	10 764 900		17	1 355 000
Ialt		358	52 841 600	61,1	100	8 548 000
Forskning 33						
0	Tverrvitenskapelige og overgr. spørsmål	4	245 600		2	65 000
1	Humanistisk forskning	57	5 452 800		22	1 638 000
2	Samfunnsvitenskapelig forskning	29	3 127 000		5	315 000
3	Naturvitenskapelig forskning	13	1 962 500		4	340 000
4	Medisinsk forskning	29	4 803 200		3	190 000
5	Teknologisk forskning	4	282 600		—	—
6	Skogs- og landbruksforskning	1	73 500		1	50 000
Ialt		137	15 947 200	18,4	37	2 598 000
Annen virksomhet 34						
0	Etniske minoriteters samarbeid	2	95 000		—	—
1	Idrett og friluftsvirksomhet	12	1 195 900		1	30 000
2	Sosialt samarbeid	4	1 278 100		—	—
3	Barne- og ungdomssamarbeid	4	1 124 400		1	40 000
4	Ideelt samarbeid (faglig, kirkelig, politisk)	72	7 335 400		9	450 000
Ialt		94	11 028 800	12,8	11	520 000
Totalt		644	86 434 600	100	162	12 736 000

* herav DKK 230 000 av 1990-års midler

BILAGA 5

Nordisk Kulturfonds bevilgninger 1990 (mars—desember)

Mottaker/formål	Bevilget DKK
Undervisning	
Overgripende spørsmål	
Nordisk lejrskole råd att Bent Thillerup Rasmussen DK-5874 Hesselager, Danmark til nordisk lejrskolefortegnelse	200 000
Þorvaldur Örn Árnason Menntamálaráðuneytið IS-150 Reykjavik, Island Tolkning og oversættelse ved den 5. nordiske konference om miljøundervisning	30 000
Oili Mikola, Biologi- och geografilärarförbundet SF-00520 Helsingfors, Finland internationalt seminar om miljøkundskab i skolen	200 000
Föreningen Pohjola-Norden i Åbo, att Carin Åminne SF-20700 Åbo, Finland til kursus "Utvecklingen av vänskapsskolor på vänorts-planet"	100 000
Landslaget Drama i Skolen, att Nils Braanaas N-0165 Oslo 1, Norge m. fl. til udvidet nordisk nummer af "Drama — Nordisk dramapedagogisk tidsskrift"	70 000
Gymnasial utdanning	
Samtök tungumálakennara á Íslandi/ Sammenslutningen af sproglærere på Island IS-128 Reykjavík, Island til grammatik i kommunikativ sprogundervisning	35 000
Lærerutdanning	
Institutionen för lärarutbildning SF-65101 Vasa, Finland til kongres "Lärarutbildning i förändring"	25 000
Erhvervsutdanning	
Nordiska konservatorförbundet att Lena Wikström SF-00150 Helsingfors, Finland til konference om konservatoruddannelse	100 000

Jerker Örjans 50 000
SF-22820 Kumlinge, Åland, Finland
på vegne af Skeppsföreningen Albanus rf til kursus i rekonstruktion og bygning af historiske både af nordisk type

Norske Grafiske Designere 50 000
att Martin Ramstad
N-0177 Oslo 1, Norge
på vegne af Nordiske Tegnere til diasserie i forbindelse med IV. biennale for illustration og grafisk design

Foreningen af islandske håndarbejdslærere 40 000
att Guðrún Þórsdóttir
IS-220 Hafnarfjörður, Island
til fagligt pædagogisk kursus for nordiske sløjd- og textillærere

Ulf Brunne, c/o Carl Malmstens Verkstadsskola, 52 000
S-116 31 Stockholm, Sverige
til møder, konferencer, seminarer m. m. i forbindelse med nordisk møbelkonservatorskole

Voksen- og videreutdanning

Nordiska språk- och informationscentret 30 000
att Marja-Liisa Karppinen
SF-00530 Helsingfors, Finland
til fortsættelseskursus i finsk sprog og Finlands kultur

Spesialundervisning

Knut M. Ellingsen, Norsk Forbund for Hørselshemmede 88 000
N-0209 Oslo 2, Norge
til det 3. nordiske uddannelsessymposium 1991 (NUS '91) for hørehemmede

Allmennkulturel virksomhet

Overgripende spørsmål

Aalborg Festival, att Ole Nielsen, Kulturforvaltningen 100 000
DK-9400 Nørresundby, Danmark
for møder, konferencer, research m. m. i forbindelse med festivalen

Den Sønderjyske Høyskole for musik og teater 80 000
att Henrik Svane
DK-6520 Toftlund, Danmark
til forberedelse og konference om kulturens betydning som udviklingsfaktor i nordiske landsbyer

Nordisk Informasjonskontor, Skagerraksenteret 20 000
N-4800 Arendal, Norge
til symposium om kulturel forurening

Kulturbyrån 20 000
SF-93600 Kuusamo, Finland
på vegne af Kuusamo kommun til nordiske indslag i den 8. festival "Kuusamo Natura 90"

Lahtis stadsstyrelse 200 000
SF-Lahtis, Finland
til venskabsbyuge

TMV-festivalen (Trondheim midt i verden) 15 000
N-7013 Trondheim, Norge
til svensk, grønlandsk og dansk indslag i international festival "Sol"

VÄNDPUNKT 2000 50 000
SF-33101 Tammerfors, Finland
på vegne af Suomen antroposofinen liitto og Antroposofiska sällskapet i Finland til kulturforum

Stichting Scandinavisch Vertaal- en Informatiebureau 60 000
Nederland
NL-9701 BD Groningen, Holland
til udgivelse af nr 6 af "Scandinavian Newsletter" (design)

Formidling

Museum, bibliotek og arkiv

Marit Grimstad, Programarkivet 10 000
Norsk Rikskringkasting/NRK
N-0340 Oslo 3, Norge
på vegne af International Association of Sound Archives til invitation af to engelske foredragsholdere i forbindelse med nordisk lydarkivmøde

Sigrún Magnúsdóttir 30 000
Universitetet i Akureyri, Biblioteket
IS-602 Akureyri, Island
til indbydelse af 3 nordiske forelæsere til konference om islandsk bibliografi — i dag og i morgen

Qasigiannguit Katersugaasiviat 150 000
/Christianshåb lokalmuseum, att Troels Romby Larsen
DK-3951 Qasigiannguit, Grønland
til produktion af udstilling om "De første inuit — nyt fra udgravningerne af Vestgrønlands ældste boplads"

Norske Naturhistoriske Museers Landsforbund 80 000
att Christian Andersen, Norsk Skogbruksmuseum
N-2402 Elverum, Norge
m fl til seminar om spredning af økologisk kundskab gennem museer

Norske Kunst- og Kulturhistoriske Museer (NKKM) 60 000
N-0165 Oslo 1, Norge
til nordisk museumsorganisationskonference

Föreningen för undervisning i svenska museer/FUISM 50 000
att Helena Friman, Stockholms stadsmuseum
S-116 46 Stockholm, Sverige
til den 2. museumspædagogiske konference (ICOM-CECA) "Pedagogiska möjligheter i nya utställningar"

Jørgen Dieckmann Rasmussen 90 000
Byhistorisk arkiv
DK-6701 Esbjerg, Danmark
på vegne af Sammenslutningen af Lokalarkiver (SLA) til nordisk konference om lokalarkiverne som kulturinstitutioner

AV-medier, grafiske medier

Falu kommun, Kulturförvaltningen 50 000
S-791 83 Falun, Sverige
til grafikudstilling

Kunstnerisk virksomhet

Håndverk og formgivning

Stifelsen Capellaakademin 70 000
S-391 29 Kalmar, Sverige
til "Den nordiska ansatsen. Produktutveckling i syfte att förbättra barnens boende"

Konstindustriella högskolan/Västra Finlands designcentrum 70 000
SF-65200 Vasa, Finland
til "Nordiskt formgivar- och möbelsnickarseminarium" (2 seminarer)

Leena Heinänen 200 000
SF-03850 Pusula, Finland
til vandreudstilling om finsk "vardagsarkitektur"

Annelise Torne Zinck 60 000
DK-3250 Gilleleje, Danmark
på vegne af Den selvejende institution Munkeruphus Fond til udstilling "Is og uld"

Billedkunst (maleri, skulptur, foto)

Listasafn ASÍ Arbejderbevægelsens kunstmuseum IS-108 Reykjavík, Island vandreudstilling med islandsk billedkunst	280 000
Torben Ernst, Gruppe Nord DK-1420 København K, Danmark udstilling i Paris med nordiske kunstnere	50 000
Sámi Dáiddacehpiid Searvi/ Samiske kunstneres forbund N-9730 Karasjok, Norge til "Arts from the Arctic"	200 000
Le Génie de la Bastille F-75011 Paris, Frankrig til udstilling med nordiske kunstnere "Portes ouvertes a la Scandinavie/Open doors studio to Scandinavia"	50 000
Sámi Dáiddacehpiid Searvi/ Samiske kunstneres forbund N-9730 Karasjok, Norge til udstilling i forbindelse med den 6. verdenskonference for urbefolkninger (WCIP)	40 000
Kulturstödsnämnen i Göteborgs kommun, Stadskansliet S-404 82 Göteborg, Sverige til skulpturudstilling	200 000
Sogn of Fjordane kunstnarsenter N-6800 Førde, Norge samt Årdal kommune til symposium "Tekstil/landskap"	9 000
Anja Tollan DK-1879 Frederiksberg C, Danmark på vegne af Foreningen Kvindelige Fotografer i Norden til symposium	150 000
Norrköpings konstmuseum att Debbie Thompson S-601 81 Norrköping, Sverige til vandreudstilling med monumentalt maleri af Max Book	100 000

Pohjoinen valokuvakeskus/ 50 000
Nordliga Fotocentret ry
att Pirkko Siitari
SF-90100 Oulu, Finland
til udstilling "Natur och kropp" i forbindelse med den 3. nordiske fototriennale

Pohjoinen valokuvakeskus/ 50 000
Nordliga Fotocentret ry
att Pirkko Siitari
SF-90100 Oulu, Finland
til seminar/konference om fotografiske identiteter (i forbindelse med den 3. nordiske fototriennale)

Musikk og dans

Göran Levin 135 000
S-413 20 Göteborg, Sverige
på vegne af Stiftelsen Tonfest i Göteborg UB til sommerjazz på Avenyn

Jon-Anders Myrvang 130 000
Stjørdal kommune
N-7500 Stjørdal, Norge
nordisk musikskolefestival

Lars Martin Fenger 20 000
DK-3060 Espergærde, Danmark
mesterklasse i klassisk guitar ved Jose Luis Rodrigo

Landsforeningen FAJABEFA 60 000
DK-1367 København K, Danmark
indstudering af rytmisk musikværk samt deltagelse i jazzfestivaler

Musikföreningen ARRG 60 000
att Leif Strandh
S-413 03 Göteborg, Sverige
"Norden rockar"

Nuorten Kuoroliitto ry 150 000
SULASOL/Förbundet för ungdomskörer i Finland
SF-00100 Helsingfors, Finland
NORBUSANG II — nordisk lejr for børne- og ungdomskor

ROSA/Dansk Rock Samråd 150 000
Foreningen NordRock
att Mikael Højris
DK—5700 Svendborg, Danmark
nordisk deltagelse i rockfestival i Frankrig

Musse Mathiasen DK-8100 Århus C, Danmark på vegne af Nordiska Körkommittén til koncerntturné/ workshop for amatørkor	150 000
Göteborgs musikteater AB att Britt Lindvall S-400 15 Göteborg, Sverige 3 gæstespil	250 000
Jens Bøggild, Refugiet Fuglsang DK-4891 Toreby, Danmark til kammermusikkoncerter	60 000
Oslo jazzhus, att Marit Lauten N-0552 Oslo 5, Norge samt Nordjazz til nordisk jazzhøst	100 000
Jens Elsig, Struer Gymnasium DK-7600 Struer, Danmark til Nordisk Samklang '90 — rytmisk musikstævne	80 000
Anita Söderström SF-00250 Helsingfors, Finland til workshop under Ung Nordisk Musik '90-festivalen (UNM)	50 000
Kulturförvaltningen att Svante Rosberg S-561 24 Huskvarna, Sverige til nordisk dansefestival	150 000
ABC-kören, att Vivan Lygdbäck SF-65610 Korsholm, Finland til koncerter i Sverige og Norge	10 000
Suonenjoen musiikkikoulun orkesteri (SUMO) att Heikki Ritvanen SF-77600 Suonenjoki, Finland til koncertrejse til Sverige og Danmark	24 000
Nordjazz, att Arnvid Meyer Det danske Jazzcenter DK-4683 Rønnede, Danmark til det 2. nordiske jazzseminar	150 000

Falun Folk music Festival 100 000
S-791 28 Falun, Sverige
samt Førde Folk music Festival og Kaustinen Folk music Festival til samarbejde mellem nordiske internationale folkemusikfestivaler

Morten Walderhaug, Foreningen "Ny Musikk" 100 000
N-0552 Oslo 5, Norge
til ISCM verdensmusikdage (62. internationale festival)

Klüvers Big Band 20 000
DK-8000 Århus C, Danmark
til turné

Svendborg Festdage Komité 10 000
Svendborg Musikråd
att Birthe Haugaard
DK-5700 Svendborg, Danmark
til nordisk viseaften ved festdagene

Evenes kommune, Kulturkontoret 20 000
N-8533 Bogen i Ofoten, Norge
samt Tårstad Leikaring til "Kalottspel i Evenes" (folkemusikfestival)

Arctic Big Band 70 000
att Kjell Magne Stålsett
N-9800 Vadsø, Norge
til turné på Nordkalotten og Kolahalvøen

Nuuk byorkester (NBO) 30 000
DK-3900 Nuuk, Grønland
til deltagelse i musikstævne i Finland og koncert i København

Olav Andersen 30 000
DK-2900 Hellerup, Danmark
på vegne af Det Danske Suzuki Instituts kammerorkester til turné til Island og Færøerne

Kvarkenrådet 100 000
SF-65100 Vasa, Finland
på vegne af kulturarbetsgruppen til drift af midtnordisk kammerorkester "Blå"

Suomen Säveltäjät ry/ Finlands Tonsättare 50 000
att Maarit Anderzén
SF-00100 Helsingfors, Finland
til nordiske musikdage 1990

Ingemar Lund, Hudiksvalls musikskola 40 000
S-824 01 Hudiksvall, Sverige
til børnekorstævne i forbindelse med venskabsbystævne

Musikhögskolan i Stockholm 50 000
S-115 31 Stockholm, Sverige
til internationalt pianoforum 1990

Andreas Sønning 120 000
Østlandets Musikkonservatorium
N-0685 Oslo 6, Norge
til nordisk musikformidlingsprojekt (kursus, konference, koncerter og bestillingsværker)

Nordlysfestivalen 1991 100 000
N-9001 Tromsø, Norge
til 4. festival

Sibeliusmuseum, Körkansliet 150 000
SF-20500 Åbo, Finland
på vegne af studenterkorene Brahe Djäknar rf og Flora-kören til studentersangerstævne 1990

George White jr 300 000
S-114 55 Stockholm, Sverige
til produktion og turné med "North Star, a dance company"

Vossa Jazz, Voss International Jazzfestival 30 000
N-5700 Voss, Norge
til folkemusikalsk samspilsprojekt i forbindelse med festivalen

Litteratur

Nylands litteraturförening rf 30 000
att Eivor Holm
SF-00160 Helsingfors, Finland
seminar "Ord i Nord"

Suomen Äänikirjat Oy 20 000
att Östen Engström
SF-66900 Nykarleby, Finland
lydbog på nordsamisk

Örebro kulturförvaltning, Örebro kommun 150 000
att Malin Ekström
S-701 35 Örebro, Sverige
nordisk børnebogsuge

Statens kulturråd 120 000
att Erik Östling
S-102 98 Stockholm, Sverige
nordisk kulturtidsskriftskonference

Fagskolen for Bok og Papir 15 000
att Unni Fjesme
N-0158 Oslo 1, Norge
på vegne af Bok og Papiransattes Forening til informationsmateriale, katalog m m i forbindelse med udveksling af boghandlermedarbejdere

Turid Farbregd 350 000
SF-00270 Helsingfors, Finland
samt Hannele Seppinen til finsk-norsk ordbog

Foreningene Nordens Forbund 30 000
N-0275 Oslo 2, Norge
til digt- og novellekonference "Ungdom — litteratur og miljø"

Stiftelsen Hässelby 50 000
Hässelby slott
S-162 15 Vällingby, Sverige
samt Sveriges Författarförbund til "konferens om litteraturens och bokens ställning i 90-talets Norden"

Nita Kapoor 70 000
N-0475 Oslo 4, Norge
samt Fakhra Salimi til stofindsamling til nordisk antologi av litteratur skrevet af indvandrerkvinder i Norden

Academia Tornedaliensis/Meän Aketeemi 40 000
S-95054 Övertorneå, Sverige
til seminar "Nordkalotten i litteraturen — litteraturen på Nordkalotten"

Kalmar läns Bibliotek 20 000
S-391 29 Kalmar, Sverige
til bogbusfestival

Philipe Bouquet 45 000
F-72000 Le Mans, Frankrig
til antologi med nordiske noveller i det franske tidsskrift "Nouvelles Nouvelles"

Claus Clausen, Tiderne 100 000
Skifter Forlag A/S
DK-1159 København K, Danmark
til udgivelse af kulturtidsskrift "Skandinavisk Lettre Internationale"

Francisco J Uriz, Casa del Traductor 200 000
E-50500 Tarazona, Spanien
til bog med nordisk poesi

Sonja Nordling 70 000
S-871 33 Härnösand, Sverige
på vegne af Riksorganisationen Same Ätnams Kulturutskott (RSÄ) til samisk digtantologi

Kari J Kettula 40 000
SF-20540 Turku, Finland
til møde mellem redaktører af nordiske kulturtidsskrifter og udstilling

Pohjola-Nordens litteraturnämnd 100 000
SF-00250 Helsingfors, Finland
til seminar "Reselitteratur eller en resa i litteraturen?"

POESISCENEN 50 000
att Christian Graugaard
DK-2100 København Ø, Danmark
til nordisk litteraturstævne

Dramatisk virksomhet (teater og film)

Den Norske Opera A/S 100 000
N-0028 Oslo 1, Norge
skandinavisk balletgalla

Teaterforlaget SCALA 7 000
att Paul Opstrup
DK-1150 København K, Danmark
to informationsblade om finsk dramatik

Teaterforlaget SCALA 8 000
att Paul Opstrup
DK-1150 København K, Danmark
informationsblad på tysk om nordisk dramatik

Stiftelsen Akershus Festning for Kunst og Kultur 50 000
att Caspar Stephansen
N-0032 Oslo 1, Norge
kulturarrangement "Nordens stemme på Akershus 1991"

Nordisk Antropologisk Filmklubb/NAF 150 000
att Jan Ketil Simonsen, Institutt og Museum for Antropologi
N-0317 Oslo 3, Norge
konference om antropologiske film, fortællertradition og estetik

Teatercentrum i Danmark 50 000
DK-1360 København K, Danmark
nordisk tillæg i Børneteateravisen

Olle Sjögren 35 000
S-753 31 Uppsala, Sverige
symposium om filmcensur "Censur och moral"

Caspar Stephansen 25 000
Forsvardepartementet
N-0032 Oslo 1, Norge
på vegne af stiftelsen Akershus Festning for kunst og kultur til kammerspil "Nordens stemme"

Finnur Mikkjalsson Helmsdal 100 000
FR-165 Argir, Færøerne
på vegne af Nordisk Forbund Psykisk udviklingshæmning til kulturfest i forbindelse med forbundets 19. kongres samt tolkning på kongressen

Interimstyret i Nordisk Filmkontakt 350 000
c/o Lise Roos
DK-1429 København K, Danmark
til etablering af center for kort- og dokumentarfilm

TEATER 1, Teatertidsskrift 30 000
DK-1150 København K, Danmark
til temanummer om nordisk teater

Foreningen for Balticum Film- & TV-festival 100 000
TV 2 Bornholm
DK-3720 Åkirkeby, Danmark
til festivalen

Nordisk teaterunion 60 000
c/o Svensk Teaterunion
S-111 48 Stockholm, Sverige
til det 20. teatermøde

Tuomo Ylipartanen 20 000
SF-95410 Kiviranta, Finland
til visning af nordisk ungdomsfilm

Beaivvas Sámi Teahter O/S 50 000
N-9520 Kautokeino, Norge
til turné i Nord-Sverige og Nord-Finland med "Beaivvi Bardni — Solsønnens frieri i jettenes land"

Irene Hellvik Andersen 20 000
DK-8240 Risskov, Danmark
m fl til rejser i forbindelse med film om samerne

Teater og Dans i Norden 200 000
DK-1620 København V, Danmark
til musikdramatisk akademi III

Forskning

Tvervitenskapelige og overgripende spørsmål

Kulturtjänestemännens förening i Sverige (KUF) 30 000
att Ulf Bexell
S-393 63 Kalmar, Sverige
konference om muligheden for at oprette et videnskabeligt kulturpolitisk tidsskrift i Norden

Alex Hansen, Fysisk institutt 35 000
Universitetet i Oslo
N-0316 Oslo 3, Norge
til "IV nordic symposium on computer simulation in natural sciences"

Humanistisk forskning

Mirjam Glefer-Jørgensen 50 000
Kunstindustrimuseet
DK-1260 København K, Danmark
på vegne af Nordisk Forum for Formgivningshistorie til 5. konference "Kontekst og perspektiv — de kunstindustrielle museer og den industrielle design"

Jarl Nordbladh, Institutionen för arkeologi, Göteborgs universitet 250 000
S-403 13 Göteborg, Sverige
internationalt symposium om "Evaluation of rock art research: the case of the Nordic countries" (helleristninger)

Bo Almqvist, Dept. of Irish Folklore 80 000
University College Dublin
EI-Dublin 4, Irland
til symposium "Nordic and Celtic Folk Legends"

Nordisk center til bevarelse af håndværk 65 000
att Søren Vadstrup
DK-2800 Lyngby, Danmark
på vegne af arrangørgruppen af nordisk seminar om byggningshistorisk forskning og restaurering til seminaret

Gísli Pálsson 40 000
Félagsvísindadeild, Háskóla Íslands
IS-101 Reykjavík, Island
til international konference "Fra saga til samfund"

Maj Klasson og Kjell Rubenson 30 000
Vuxenpedagogiska forskningsgruppen
Inst. för pedagogik och psykologi
S-581 83 Linköping, Sverige
til konference om forskning indenfor folkeoplysning og voksenuddannelse

Ulf Erik Hagberg, Statens Historiska Museum 40 000
S-114 84 Stockholm, Sverige
m. fl. til internationalt seminar "Yttre og indre migrasjoner i lys av mikroregionale bosetningsarkeologiske studier i Nordeuropa i eldre jernalder"

Ola Graff, Tromsø museum 20 000
N-9000 Tromsø, Norge
til forskerkonference om samisk joik

Institut for Kunsthistorie 50 000
Københavns universitet
att Marianne Marcussen
DK-2300 København S, Danmark
på vegne af Nordisk komité for kunsthistorie (NORDIK) til den 3. nordiske kunsthistorikerkongres "Kunstneriske impulser, hvordan formidles de?"

Bertil Nolin, 60 000
Litteraturvetenskapliga inst.
Humanisthuset
S-412 98 Göteborg, Sverige
til symposium "Kulturradikalismen. Det moderna genombrottets andra fas i nordisk belysning"

Islands kunstmuseum 50 000
att Bera Nordal
IS-121 Reykjavik, Island
til 12. symposium om nordisk ikonografisk forskning "Bok och bild"

Jan Olsson 100 000
Litteraturvetenskapliga inst.
S-223 62 Lund, Sverige
på vegne af Nordic Society for Cinema Studies til nordisk filmsymposium samt årsbog

Kirsten Møller 50 000
DK-2100 København Ø, Danmark
samt Nordiskt Bildpedagogiskt Institut til arbejdsmøde "Barnbild — missbild — konstbild: Bildspråk och socialisation i Norden"

Drude Dahlerup 70 000
Institut for Statskundskab, Århus Universitet
DK-8000 Århus C, Danmark
samt Eva Lous til nordisk forskerkonference om kvindebevægelserne

Nordens Institut på Åland 200 000
att Søren Hvenekilde
SF-22100 Mariehamn, Åland
til bog om Østersøens historie

Birgit Bramsbäck 28 000
S-753 22 Uppsala, Sverige
til rapport fra styremøde i "Societas Celtologica Nordica" (SCN)

Pohjola-Nordens skolnämnd 70 000
SF-00180 Helsingfors, Finland
til seminar om det nordiske stof i læreruddannelsen

Paavo Uronen, Tekniska Högskolan, Inst. för kemiteknik 80 000
SF-02150 Esbo, Finland
til 3. nordiske konference for "datorstödd inlärning i högre utbildning"

Anne Grete Holm-Olsen 25 000
Universitetsbiblioteket i Oslo
N-0242 Oslo 2, Norge
på vegne af Det norske språk- og litteraturselskap til udgivelse af Sophus Bugges brev (norsk sprogforsker)

Lena Peterson, Inst. för nordiska språk 130 000
S-751 20 Uppsala, Sverige
til symposium om "Personnamn i nordiska och andra germanska fornspråk"

Poul Husum 50 000
DK-2920 Charlottenlund, Danmark
til konference "Tysk i Norden"

E Ladewig Petersen 100 000
Historisk institut, Odense universitet
DK-5230 Odense M, Danmark
til udarbejdelse og udgivelse af en "Cambridge history of Scandinavia, I—III"

Samfunnsvitenskapelig forskning

Anna-Maija Lehto, Tammerfors universitet, Centrum för 45 000
arbetslivsforskning, Statistikcentralen
SF-00101 Helsingfors, Finland
"The 4th conference on women, work and computerization"

Christer Dominder 20 000
Folklivscentrum i Östergötland
S-602 24 Norrköping, Sverige
forberedelse af børnekulturforskermøde

Birgitte Simonsen, SAMKVIND 100 000
DK-1169 København K, Danmark
m fl til seminar om kvinder og kommuner i Norden

Harald Runblom, Centrum för mulitetnisk forskning 125 000
Uppsala universitet
S-752 35 Uppsala, Sverige
samt Sven Gustavsson til løn, kommunikation, 2 afholdte formøder, rejser, indkøb af kopimaskine, rapport m. m. i forbindelse med Østersøkonference i Litauen

Lennard Paul Charles Sillanpää 25 000
Inst. för politisk vetenskap, Helsingfors universitet
SF-00100 Helsingfors, Finland
til oversættelse og rejser i forbindelse med afhandling "Political and administrative responses to aboriginal self-government"

Naturvitenskapelig forskning

Geografiska institutionen 125 000
att Stig Jaatinen, Helsingfors universitet,
SF-00100 Helsingfors, Finland
på vegne af Geografiska Sällskapet i Finland til forundersøgelse af temakartografiske samarbejdsprojekter i Norden

Svenska museiföreningen 25 000
S-116 41 Stockholm, Sverige
til skrift om skadeinsekter i museumssamlinger

Kersti Gustafsson 70 000
S-163 57 Spånga, Sverige
til symposium om "Vård och konservering av cirkumpolärt dräktmaterial"

Utvalg for arktisk forskning 120 000
Universitetet i Trondheim, KOMMIT
N-7034 Trondheim, Norge
til workshop i forbindelse med udvikling af arktisk feltlogistik

Medisinsk forskning

Bo Hagberg, Gerontologisk Centrum 100 000
S-222 20 Lund, Sverige
til to kurser om nordisk uddannelse for lærere i gerontologi

Christopher Gillberg, Inst. för pediatrik och barnpsykiatri 50 000
Barnneuropsykiatriskt centrum
S-402 61 Göteborg, Sverige
til konference for nordisk "samplanering avseende definition och diagnoskriterier vid MBD/DAMP" (Minimal Brain Dysfunction/Deficits of Attention, Motor control and Perception)

Kjell Flekkøy, Avd. for nevropsykologi og 40 000
Rehabilitering, Ullevål sykehus
N-0407 Oslo 4, Norge
til konference om "Samordning og effektivisering av rehabiliteringstiltak ved hjerneorganiske skader"

Skogs- og landbruksforskning

Landbruksforlaget 50 000
att Harald Rømuld
N-0135 Oslo 1, Norge
til bog "Finnskogene — spenningens grenseland"

Annen virksomhet

Idrett og friluftsvirksomhet

Ove Skovdahl 30 000
N-1408 Vevelstad, Norge
på vegne af Nordens Akademiska Idrottsförbund/NAIF til konference for studenteridrætsledere

Barne og ungdomssamarbeid

Foreningen Norden, Norge 40 000
N-0275 Oslo 2, Norge
til nordisk miljøfestival

Ideelt samarbeid (faglig, kirkelig, politisk)

Peter Almerud, DIK-förbundet 50 000
S-131 24 Nacka, Sverige
samt Bibiotekarforbundet, DK og Bibliotekariernas Centralförbund, SF til planlægningsmøder, seminarer "Drömmen om Europa" samt rapport

Samfundet för byggnadskonst 50 000
att Nina Vakkilainen
SF-00130 Helsingfors, Finland
symposium om "Den byggda miljön — en fråga om identitet — i ett förenat Europa"

Kvinnoforum i Göteborg 50 000
att Lena Bjurving
S-411 38 Göteborg, Sverige
til symposium om kvindekultur og kunskabsproduktion

Upphovsrättsliga föreningen i Finland rf, att Jaakko Eskola 75 000
SF-00200 Helsingfors, Finland
til internationalt ophavsretsseminar

Zebra Productions 50 000
att Lars Norman
DK-8200 Århus N, Danmark
til "Kølvandet" — et miljøprojekt for skolebørn (workshop/seminar)

Bildende kunstneres hjelpefond, 3 % fondet 40 000
att Anniken Thorsen
N-0167 Oslo 1, Norge
samt Norsk seksjon av Nordisk Kunstforbund, Norske Billedkunstnere til seminar om lovgivning og kunstnervilkor

Foreningen Norden 50 000
N-0275 Oslo 2, Norge
til seminar om politik, journalistik og etik

Society of Newspaper Design, Scandinavia 35 000
att Norvall Skreien,
Bergens Tidende
N-5002 Bergen, Norge
samt Børge T Skovsende, Jyllands-Posten til nordisk avisværksted/workshop i forbindelse med det årlige designseminar

Danske Døves Landsforbund 50 000
att Knud Søndergaard
DK-2200 København N, Danmark
til seminar om interaktivt video/tegnordbøger

BILAGA 6

Revisionsprotokollat 1/1990

1. Fondens regnskab for 1990 er som et bilag til virksomhedsberetningen godkent sammen med denne på fondens styrelsesmøde den 13. juni 1991.
Til resultatopgørelse og balance bemærkes følgende:

Resultatopgørelse

2. Fondens virksomhed har i årene 1986 til 1990 udviklet sig således (*1 000 kr*):

	1986	1987	1988	1989	1990
Budgetmæssige tilskud	10 609	11 033	11 529	12 048	12 650
Tilbagebetaling af ikke anvendte midler	876	884	1 171	852	512
Renter	369	642	602	647	907
Ikke disponerede midler fra foregående år	575	734	539	318	818
I alt til rådighed	**12 429**	**13 293**	**13 841**	**13 865**	**14 887**
Udgifter:					
Administrationsudgifter	623	961	974	1 052	1 069
Ekstraordinære udgifter	250	0	0	0	0
Meddelte bevillinger	10 822	11 793	12 549	11 995	13 719
Udgifter i alt	**11 695**	**12 754**	**13 523**	**13 047**	**14 788**
Årets resultat:					
I alt til rådighed	12 429	13 293	13 841	13 865	14 887
Udgifter i alt	11 695	12 754	13 523	13 047	14 788
Ikke disponerede midler	**734**	**539**	**318**	**818**	**99**

3. Udviklingen i fondens udgifter og bevillinger i årene 1986 til 1990 er illustreret i figur 1.

Figur 1.

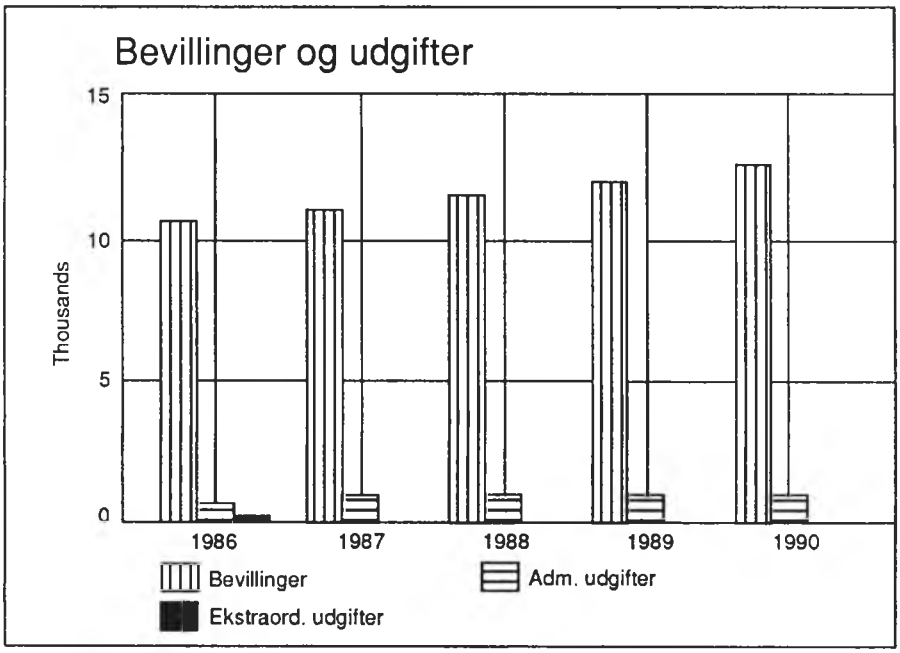

4. Fondens indtægter har andraget 14 887 200 kr. Heraf udgør fondens bidrag fra det nordiske kulturbudget 12 650 000 kr., medens det resterende beløp består af tilbagebetaling af ikke anvendte midler, 511 537 kr., renter 907 438 kr. og ikke idsponerede midler fra forrige år 818 225 kr.

5. Regnskabets udgiftsside kan opdeles i to hovedgrupper: Administrationsudgifter og meddelte bevillinger.

Administrationsudgifterne omfatter de udgifter, der umiddelbart kan henføres til fonden. Sekretariatsarbejde og økonomiforvaltning har siden sammenlægningen af kultursekretariatet og sekretariatet for det almene budget den 1. juli 1986 været varetaget af en særskilt forvaltningssektion i ministerrådssekretariatet. De hermed forbundne udgifter er posteret i ministerrådssekretariatets regnskab.

Administrationsudgifterne har i 1990 udgjort 1 068 948 kr. Udviklingen i fondens administrationsudgifter i perioden 1984—90 fremgår af følgende oversigt:

År	Administrationsudgifter	Fondens bevilling	Administrationsudgifter i pct. af befillingen
	Kr	1 000 kr	Pct
1984	651 227	10 000	6,5
1985	581 969	10 300	5,7
1986	622 694	10 609	5,9
1987	961 176	11 033	8,7
1988	973 615	11 529	8,4
1989	1 052 330	12 048	8,7
1990	1 068 948	12 650	8,4

6. Udviklingen i fondens samlede administrationsudgifter i pct. af bevillingen i årene 1984 till 1990 er illustreret i figur 2. Det højere niveau for de sidste fire år skyldes hovedsagelig beslutningen om at annoncere i dagpressen to gange om året.

Figur 2.

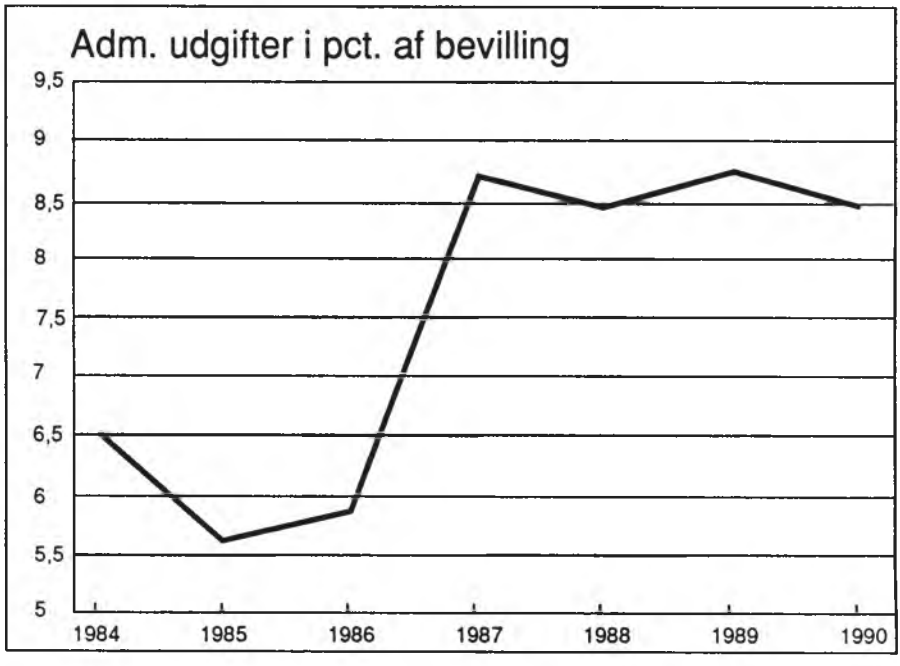

7. Mødeomkostningerne, der i 1989 udgjorde 29 pct. af fondens administrationsudgifter, udgør i 1990 25 pct. af de samlede administrationsudgifter.

De egentlige mødeudgifter er faldet med 34 932 kr. til 270 356 kr. Svingningerne fra år til år hænger sammen med den geografiske fordeling af møderne.

8. Udgifterne til annoncer er steget med 1 946 kr. til 617 499 kr.

9. Udgifterne til honorarer er steget med 4 432 kr., hvilket svarer til den regulering styrelsen tidligere har besluttet.

10. Udviklingen af fondens administrationsudgifter i årene 1986—1990 er illustreret i figur 3.

Figur 3.

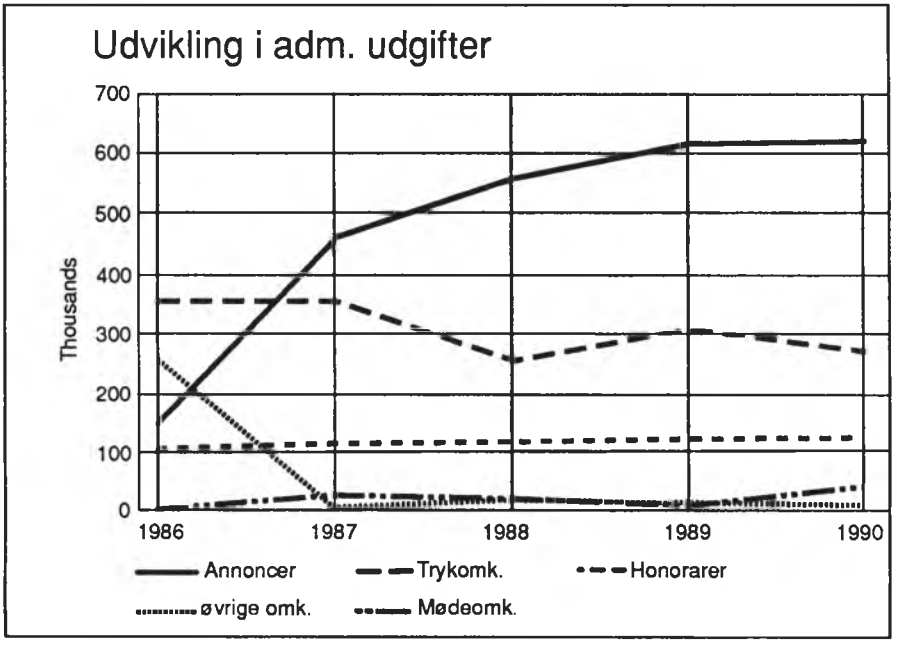

11. Bevillingerne er i regnskabet anført med 13 719 000 kr. og fordeler sig på 166 projekter.

12. Driftsregnskabet slutter med et overskud (ikke disponerede midler) på 99 252 kr., der overføres til 1991.

Balance

13. Fondens aktiver udgøres af et mellemregningsbeløb med ministerrådssekretariatet på 6 243 855 kr.

Den væsentligste passivpost består af bevilgede, men ikke udbetalte beløp vedrørende fondsbevillingerne for 1989 og 1990. Pr. 31. december 1990 udgjorde disse poster henholdsvis 840 000 kr. og 5 304 603 kr.

Særregnskaber

14. Som led i revisionen af fondens regnskaber er der i lighed med tidligere år foretaget en gennemgang af regnskaber mv. for projekter, der har modtaget støtte fra fonden. Gennemgangen for 1990 har omfattet ca. 10 pct. af antal bevillinger ydet i 1990, svarende til ca. 16 pct. af årets bevillinger i danske kr. samt delvis gennemgang af ældre uafsluttede bevillingssager.

15. Fondens regnskab har i øvrigt ikke givet anledning til bemærkninger, og vi har efter den foretagne revision givet regnskabet følgende påtegning:

"Foranstående resultatopgørelse og balance er revideret i overensstemmelse med reglerna i de internordiske revisionsordninger, vedtaget på Nordisk Rigs-

revisormøde i august 1986. Revisionen har ikke givet anledning til særlige bemærkninger. Der henvises til vort revisionsprotokollat af 17. oktober 1991."

København, den 17. oktober 1991

Jimmy Stahr

J. Mohr

BILAGA 7

Resultaträkning för Nordiska kulturfonden för tiden 1.1—31.12.1990

INTÄKTER	
Anslag enligt budgeten	12 650 000,00
Räntor	907 438,00
Återföringar, tillbakabetalningar	511 536,58
Ej disponerade medel från föregående år	818 225,52
	14 887 200,10
KOSTNADER	
Möteskostnader	270 355,84
Styrelsearvoden	123 558,00
Övriga arvoden	610,00
Tryckerikostnader	42 974,80
Annonser	617 499,45
Övrigt	13 950,00
Anslag	13 719 000,00
	14 787 948,09
Ej disponerade medel per 31.12.1990	99 252,01
Summa DKK	**14 887 200,10**

København, den 20 februari 1991

Fridtjov Clemet
Generalsekreterare

Berit Bachmann
Adm. sekreterare

Balansräkning för Nordiska kulturfonden per 31.12.1990

AKTIVA	
Likvida medel	
Av ministerrådssekretariatet förvaltade medel	6 243 854,87
Summa DKK	**6 243 854,87**
PASSIVA	
Kortfristiga skulder	
Ej utbetalda anslag 1989—90	
	6 144 602,86
Ej disponerade medel	99 252,01
Summa DKK	**6 243 854,87**

København, den 20 februari 1991

Fridtjov Clemet
Generalsekreterare

Berit Bachmann
Adm. sekreterare

Foranstående resultatopgørelse og balance er revideret i overensstemmelse med reglerne i de internordiske revisionsordninger, vedtaget på Nordisk Rigsrevisormøde i august 1986. Revisionen har ikke givet anledning til særlige bemærkninger. Der henvises til vort revisionsprotokollat af 17. oktober 1991.

København, den 17. oktober 1991

Jimmy Stahr

J. Mohr

Norstedts Tryckeri AB, Stockholm 1992

C 6/e
1992

Ekonomiska utskottets betänkande

över berättelse från Nordiska utvecklingsfonden (NDF)[1]

1. Indledning

Til udtalelse i Økonomisk Udvalg er oversendt beretningerne fra 5 nordiske institutioner på det økonomiske område. Der er følgende:

- C 3/e Nordisk Investeringsbank (NIB)
- C 4/e Nordisk Projekteksportfond (NoPEF)
- C 6/e Nordisk Udviklingsfond (NDF)
- C 7/e Nordisk Industrifond (NI)
- C 8/e Nordisk Miljøfinansieringsselskab (NEFCO)

2. Nordisk Udviklingsfond (NDF)

2.1 Beretningen

Nordisk Udviklingsfond oprettedes i 1989 som et led i det nordiske samarbejde på bistandsområdet. Fondens opgave er at yde kreditter på IDA-lignende vilkår (lang løbetid, rentefrit) til fattige udviklingslande. NDF samfinansierer projekter med Verdensbanken, de regionale udviklingsbanker eller NIB.

Fonden har en kapital på 100 mill. SDR, som forventes at blive forhøjet til 250 mill. SDR pr. 1. januar 1993 i henhold til ministerrådsforslag *B 127/e*, som behandles på 40. session. Fonden har en stab på 6 medarbejdere og er administrativt tilknyttet NIB.

I 1991 er der gennemført en omfattende evaluering af fondens hidtidige arbejde, som har resulteret i ovennævnte ministerrådsforslag. Forslaget indebærer, ud over kapitalforhøjelsen, bl.a. at fonden fortsætter sit arbejde på permanent basis, og at en funktionsorienteret evaluering gennemføres i 1995.

NDF har i 1991 forhandlet 10 kreditter til et sammenlagt beløb på 33,6 mill. SDR. Ved udgangen af 1991 er 21 kreditter bevilget eller under behandling til et samlet beløb på 72,3 mill. SDR. Ved udgangen af 1991 havde fonden udbetalt 2,7 mill. SDR til låntagere.

[1] *Berättelsen tryckt och utgiven separat av Nordiska utvecklingsfonden.*

Blandt de projekter, som NDF har kreditprøvet i 1991, er de fleste projekter med miljøtilknytning. Det gælder f.eks. et energiprojekt i Mocambique, et miljøprogram for Mauritius, et skovprojekt i Indonesien og et fiskeriprojekt i Malawi.

2.2 Udvalgets synspunkter

Økonomisk Udvalg har sammen med vurderingen af ministerrådsforslag *B 127/e* om udvidelse af kapitalen for NDF foretaget en bedømmelse af fondens aktiviteter og den gennemførte evaluering. Det er udvalgets bedømmelse, at NDF har udviklet sig til at være et meget positivt element i det nordiske samarbejde i almindelighed og i det nordiske bistandssamarbejde i særdeleshed.

Udvalget støtter derfor ministerrådsforslaget om forhøjelse af kapitalen og videreføring af fondens aktiviteter på permanent basis. Udvalget understreger det langsigtede perspektiv, som er nødvendigt i bedømmelsen af institutioner af NFD's karakter og imødeser den funktionsorienterede evaluering af fonden, som ministerrådet har besluttet at gennemføre i 1995. På basis af denne bør der til den tid gennemføres en mere dybtgående vurdering af fondens bidrag til økonomisk, social og miljømæssig udvikling i låntagerlandene.

3. Udvalgets indstilling

Med disse bemærkninger indstiller Økonomisk Udvalg, at Nordisk Råd tager beretningen for Nordisk Udviklingsfond (C 6/e) *til efterretning*.

Helsingfors, den 2. marts 1992

Niels Ahlmann-Ohlsen (KF)
Jörn Donner (SFP)
Hans Gustafsson (s)
Mats Hellström (s)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.) Formand
Poul Nielson (S)
Erkki Tuomioja (SDP)
Arne Andersson (m)
Thor-Eirik Gulbrandsen (A)
Carl I. Hagen (FrP)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)
Anders Mølgaard (V)
Anders Talleraas (H)

C 7/e
1992

Ekonomiska utskottets betänkande

över berättelse från Nordiska industrifonden (NI)[1]

1. Indledning

Til udtalelse i Økonomisk Udvalg er oversendt beretningerne fra 5 nordiske institutioner på det økonomiske område. Der er følgende:

- C 3/e Nordisk Investeringsbank (NIB)
- C 4/e Nordisk Projekteksportfond (NoPEF)
- C 6/e Nordisk Udviklingsfond (NDF)
- C 7/e Nordisk Industrifond (NI)
- C 8/e Nordisk Miljøfinansieringsselskab (NEFCO)

Udvalget har behandlet beretningerne på mødet i Helsingfors 1.-2. marts 1992 og har besluttet at afgive følgende betænkning.

2. Nordisk Industrifond (NI)

2.1 Beretningen

Nordisk Industrifond skal gennem nordisk samarbejde stimulere til teknologisk udvikling og nyskabelse i næringslivet i Norden. Fonden støtter projekter og programmer inden for teknisk udvikling og forskning med henblik på at frembringe international konkurrencedygtige produkter, processer og tjenester. Fonden samarbejder med myndigheder, forskningsmiljøer og næringlivet om koordineret udnyttelse af nordiske og nationale ressourcer.

I 1991 bevilgede Nordisk Industrifond 123,3 mill. NOK i støtte til nordiske udviklingsprojekter. Dette beløb udgør 37 % af de samlede indsatser i udviklingsprojekterne, hvorved fondens indsats således kan siges at skabe en dobbelt så stor indsats fra andre kilder.

Fondens strategiske satsningsområder har i 1991 været samarbejde med det øvrige Vesteuropa, herunder særligt EF's forskningsprogrammer og det europæiske standardiseringsarbejde, bioteknologi, materialeteknologi, industrier,

[1] *Berättelsen tryckt och utgiven separat av Nordiska industrifonden.*

miljøteknologi samt etablering af nordiske netværk, herunder samarbejde mellem de tekniske højskoler og næringspolitisk forum.

Nordisk Industrifond er placeret i Oslo og havde ved årets udgang 16 heltidsansatte medarbejdere.

2.2 Udvalgets synspunkter

Økonomisk Udvalg har ved tidligere lejligheder givet udtryk for betydningen af et nordisk samarbejde om teknisk-industriel forskning og udvikling særligt på områder, hvor Norden har komparative fordele.

Udvalget har op til 40. session behandlet medlemsforslag *A 981/e* om forstærkning af Nordisk Industrifond og tilsluttet sig forslaget om, at ministerrådet bør "vedtage de nødvendige foranstaltninger for at styrke Nordisk Industrifonds stilling og virksomhed til fremme af det næringspolitiske samarbejde i Norden".

Udvalget vil særligt pege på de budgetmæssige vanskeligheder, som denne institution løber ind i, når den økonomiske handlingsplan udløber med udgangen af 1992. Alt andet lige vil dette betyde en reduktion af de fælles nordiske indsatser til fondens virksomhed med 35 mill. NOK.

Udvalget har ligeledes kommenteret den evaluering, som er gennemført af fondens virksomhed og den fremstilling, som industriministrene har afgivet om fondens fremtidige arbejde, ligesom udvalget vil drøfte problemerne på et kommende møde med industriministrene.

Udvalget henviser til betænkningen over medlemsforslag *A 981/e* for yderligere synspunkter på fondens fremtidige arbejde.

3. Udvalgets indstilling

Med disse bemærkninger indstiller Økonomisk Udvalg, at Nordisk Råd tager beretningen fra Nordisk Industrifond (C 7/e) *til efterretning*.

Helsingfors, den 2. marts 1992

Niels Ahlmann-Ohlsen (KF)
Jörn Donner (SFP)
Hans Gustafsson (s)
Mats Hellström (s)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.) Formand
Poul Nielson (S)
Erkki Tuomioja (SDP)
Arne Andersson (m)
Thor-Eirik Gulbrandsen (A)
Carl I. Hagen (FrP)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)
Anders Mølgaard (V)
Anders Talleraas (H)

Förtryck
C 8/e

Ekonomiska utskottets betänkande

över berättelse från Nordiska miljöfinansieringsbolaget (NEFCO)[1]

1. Indledning

Til udtalelse i Økonomisk Udvalg er oversendt beretningerne fra 5 nordiske institutioner på det økonomiske område. Der er følgende:

- C 3/e Nordisk Investeringsbank (NIB)
- C 4/e Nordisk Projekteksportfond (NoPEF)
- C 6/e Nordisk Udviklingsfond (NDF)
- C 7/e Nordisk Industrifond (NI)
- C 8/e Nordisk Miljøfinansieringsselskab (NEFCO)

Udvalget har behandlet beretningerne på mødet i Helsingfors 1.-2. marts 1992 og har besluttet at afgive følgende betænkning.

2. Nordisk Miljøfinansieringsselskab (NEFCO)

2.1 Beretningen

NEFCO startede sin virksomhed i 1990 og afgiver ved udgangen af 1991 sin første virksomhedsberetning.

NEFCO er en særlig institution, som med risikovillig kapital medvirker til gennemførelsen af miljøinvesteringer i de central- og østeuropæiske lande. Baggrunden for oprettelsen af selskabet er disse landes begrænsede muligheder for at løse sine miljøproblemer gennem traditionel import af udrustning og tjenester samt det forhold, at disse landes miljøproblemer i høj grad påvirker miljøet i Norden.

NEFCO medvirker således med risikovillig kapital i form af aktietegning, lån og garantier til at finansiere virksomheder i Central- og Østeuropa, som i samarbejde med nordiske virksomheder producerer udstyr eller tjenester på miljøområdet eller selv gennemfører miljøinvesteringer.

---

[1] *Berättelsen tryckt och utgiven separat av Nordiska miljöfinansieringsbolaget.*

Virksomheden i 1990-91 har været en startfase. hvor en lang række praktiske og policymæssige problemer er søgt afklaret. Samtidig har man startet virksomheden på det konkrete plan gennem behandling af 140 forespørgsler om lån, hvoraf 30 har ført til konkrete lånesager.

Styrelsen har godkendt 6 investeringsprojekter, hvoraf 4 i Polen, 1 i Tjekkoslovakiet og 1 i Rusland. Det drejer sig om en fabrik for vandrensningskemikalier, et affaldsbehandlingsanlæg, 2 virksomheder, som arbejder med røggasrensning og 2 konsulentvirksomheder.

Styrelsen konstaterer, at de antagelser, som lå til grund for etableringen af NEFCO, stort set har holdt stik. Den politiske udvikling i Central- og Østeuropa har dog ført til visse omlægninger. Den tyske genforening har således ført til, at NEFCO har besluttet ikke at gå ind i det forhenværende DDR. Den økonomiske udvikling i området har endvidere udviklet sig mindre gunstigt end man håbede, hvilket har ført til en større forsigtighed fra nordiske virksomheders side.

NEFCO er tilknyttet NIB dels ved at de to selskaber har samme administrerende direktør dels på det administrative plan. NEFCO's stab består ud over administrerende direktør af tre medarbejdere. NEFCO har sin egen bestyrelse. Selskabet har i perioden haft et underskud på 32.070.76 SDR, hvilket angives at bero på kurstab og på ekstraordinære udgifter i startperioden.

2.2 Udvalgets synspunkter

Økonomisk Udvalg konstaterer, at denne første virksomhedsperiode er en startfase, og at det derfor kan være vanskeligt at se linierne i selskabets udvikling. Det nævnes, at en række policyspørgsmål er søgt afklaret i årets løb, men ikke nærmere om, hvilken policy man har fastlagt.

Så vidt det kan læses ud af beretningen, synes arbejdet i selskabet imidlertid at være godt på vej og i overensstemmelse med de lagte forudsætninger.

Udvalget vil dog opfordre bestyrelsen til at i næste års beretning redegøre mere dybtgående for den førte policy og for indhold og effekter af de bevilgede projekter. Udvalget finder endvidere, at denne mere dybtgående redegørelse bør ligge til grund for en drøftelse direkte mellem udvalget og bestyrelsen, og udvalget vil senere tage et initiativ til dette.

3. Udvalgets indstilling

Med disse bemærkninger indstiller Økonomisk Udvalg, at Nordisk Råd tager beretningen fra Nordisk Miljøfinansieringsselskab NEFCO (C 7/e) *til efterretning*.

Helsingfors, den 2. marts 1992

Niels Ahlmann-Ohlsen (KF)
Jörn Donner (SFP)
Hans Gustafsson (s)
Mats Hellström (s)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.) Formand
Poul Nielson (S)
Erkki Tuomioja (SDP)
Arne Andersson (m)
Thor-Erik Gulbrandsen (A)
Carl I. Hagen (FrP)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)
Anders Mølgaard (V)
Anders Talleraas (H)

Rek. 24/1983/s
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 24/1983 angående klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att låta utreda förutsättningarna för ett utvidgat och intensifierat nordiskt samarbete kring vårdcentra på kurorter för de psoriasissjuka samt möjligheterna till att skapa likartade principer för ersättning av kostnaderna för denna vårdform.

(Meddelandet, se C 1, s. 1168
Socialutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1499)

Socialutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader av vården

Till Nordiska rådets socialutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 24/1983 angående klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården.

Av meddelandet framgår att den nordiska ämbetsmannakommittén vid två behandlingar av saken funnit att intet stod att vinna med ett nordiskt avtal. Ministerrådet anser att kostnaderna för klimatologisk behandling är en sak för respektive land att avgöra och anser sig inte kunna göra något mera i saken.

Utskottet finner mot denna bakgrund att några ytterligare resultat av rekommendationen knappast är att förvänta.

Mot bakgrund härav föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 24/1983 för rådets del är *slutbehandlad*.

Stockholm den 30 januari 1992

Svein Alsaker (KrF)
Birgitte Husmark (SF)
Håkan Nordman (SFP)
Outi Ojala (Vas.)
Sten Svensson (m)
Åshild Hauan (A)
Hans Jørgen Jensen (S)
Ingrid Näslund (kds)
Lodve Solholm (FrP)
Lena Öhrsvik (s) Förman

Rek. 21/1985/s
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 21/1985 angående program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utreda hur stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa bör kunna utformas på den nordiska arbetsmarknaden.

(Meddelandet, se C 1, s. 1143
Socialutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1501)

Socialutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa

Till Nordiska rådets socialutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 21/1985 ang. stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa.

Ministerrådet hänvisar till projekt om åtgärder för att motverka utslagning från arbetsmarknaden och analyser av insatsen för svaga grupper på arbetsmarknaden. Man anser att frågeställningen därmed belyses på ett tillfredsställande sätt. Utskottet noterar att bl.a. dessa frågor tagits upp i ett nytt medlemsförslag, *A 987/s* om socialt utsatta grupper.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 21/1985 för rådets del är *slutbehandlad.*

Stockholm den 30 januari 1992

Svein Alsaker (KrF)
Birgitte Husmark (SF)
Håkan Nordman (SFP)
Outi Ojala (Vas)
Sten Svensson (m)
Åshild Hauan (A)
Hans Jørgen Jensen (S)
Ingrid Näslund (kds)
Lodve Solholm (FrP)
Lena Öhrsvik (s) Förman

Rek. 15/1987/s
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 15/1987 angående erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fortsätta det nordiska erfarenhetsutbytet om arbetstidsfrågor inom ramen för projektprogrammet om arbetslivs- och arbetsrättsfrågor. I detta sammanhang bör småbarnsföräldrarnas behov ägnas särskild uppmärksamhet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1152
Socialutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1503)

Socialutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor

Till Nordiska rådets socialutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 15/1987 ang. erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor.

Utskottet noterar att ministerrådet redovisar rapporter om arbetstid i Norden, nordisk arbetstidspolitik och småbarnsföräldrarnas tidsanvändelse, vars resultat ingår i de enskilda ländernas beslutsfattande liksom i nordiska överläggningar. Ministerrådet avser att även fortsatt uppmärksamma arbetstidsfrågor och andra arbetslivs- och arbetsrättsfrågor. En rad av dessa frågor kommer att utgöra ett naturligt led i kommande överläggningar inom EG. I dessa sammanhang kommer nordiska kontakter vara av stor betydelse.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 15/1987 för rådets del är *slutbehandlad.*

Stockholm den 30 januari 1992

Svein Alsaker (KrF)
Birgitte Husmark (SF)
Håkan Nordman (SFP)
Outi Ojala (Vas.)
Sten Svensson (m)
Åshild Hauan (A)
Hans Jørgen Jensen (S)
Ingrid Näslund (kds)
Lodve Solholm (FrP)
Lena Öhrsvik (s) Förman

Rek. 17/1987/s
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 17/1987 angående handlingsprogram mot aids

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. *att* företa en utvärdering av de nordiska ländernas erfarenheter av hittillsvarande insater för bekämpning av aids

2. *att* därefter i skyndsam ordning anta ett nordiskt handlingsprogram på aidsbekämpningens område innefattande bl.a. åtgärder beträffande forskning och information, i tillämpliga fall i samarbete med forskningsinstitutioner och frivilliga organisationer.

(Meddelandet, se C 1, s. 1168
Socialutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1505)

Socialutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående handlingsprogram mot aids

Till Nordiska rådets socialutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 17/1987 ang. handlingsprogram mot aids.

Utskottet noterar att det vid ämbetsmannakommitténs vårmöte 1991 framgick att arbetsgruppens uppgifter skulle överföras till nationella myndigheter. Ministerrådets finansiella bidrag skulle då avvecklas och ej förbrukade medel användas för omfördelning till andra budgetposter.

Av meddelandet framgår att ministerrådets uppfattning är att de projekt som utförts på grundval av rapporter från bland andra Nordiska hälsovårdshögskolan motsvarar Nordiska rådets önskemål i frågan.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendation nr 17/1987 för rådets del är *slutbehandlad*.

Stockholm den 30 januari 1992

Svein Alsaker (KrF)
Birgitte Husmark (SF)
Håkan Nordman (SFP)
Outi Ojala (Vas)
Sten Svensson (m)
Åshild Hauan (A)
Hans Jørgen Jensen (S)
Ingrid Näslund (kds)
Lodve Solholm (FrP)
Lena Öhrsvik (s) Förman

Rek. 23/1987/s
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 23/1987 angående ökade flyttningsmöjligheter för pensionärer i Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vidta åtgärder för att i Norden utveckla pensionärernas flyttningsmöjligheter mellan de enskilda länderna samt service i anslutning därtill.

(Meddelandet, se C 1, s. 1168
Socialutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1507)

Socialutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående ökade flyttningsmöjligheter för pensionärer i Norden

Till Nordiska rådets socialutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 23/1987 ang. ökade flyttningsmöjligheter för pensionärer i Norden.

Utskottet noterar att vid mötet den 14 november gav socialminister Ingela Thalén en redogörelse för arbetet med denna rekommendation och nämnde där bl.a att socialkonventionsgruppen skulle utreda frågan om behov av preciseringar om den sociala trygghetskonventionen vad gäller vissa tjänster.

I meddelandet hänvisar ministerrådet till framlagt förslag till ny nordisk trygghetskonvention som anses lösa problemet med minskad grundpension vid flyttning från ett nordiskt land till ett annat. I avtalet kommer också att ingå hänvisning till tre EG-direktiv om "medborgarnas Europa" som innebär utvidgad rörlighet för bl.a. pensionärer. En bilateral lösning har nåtts angående patientöverföringar mellan Finland och Sverige och finansiella medel härför har avsatts.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 23/1987 för rådets del är *slutbehandlad.*

Stockholm den 30 januari 1992

Svein Alsaker (KrF)
Birgitte Husmark (SF)
Håkan Nordman (SFP)
Outi Ojala (Vas.)
Sten Svensson (m)
Åshild Hauan (A)
Hans Jørgen Jensen (S)
Ingrid Näslund (kds)
Lodve Solholm (FrP)
Lena Öhrsvik (s) Förman

Rek. 24/1987/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 24/1987 angående samarbete kring genteknologi

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

a. *att* utreda hur hänsyn till etik, säkerhet och teknologivärdering rörande genteknologi kan inarbetas i det nordiska samarbetet

b. *att* undersöka om någon form av förhandlingsgodkännande eller registrering av genklyvning är möjlig i nordiskt samarbete

c. *att* verka för fortlöpande samråd mellan de nordiska länderna vid utvecklingen av genteknologi rörande etik, säkerhet och teknologivärdering.

(Meddelandet, se C 1, s. 1042
Miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1509)

Miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående samarbete kring genteknologi

Till Nordiska rådets miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 24/1987 angående samarbete kring genteknologi.

Enligt meddelandet anses att syftet med rekommendationen har uppnåtts och det fortsatta arbetet kommer att föras inom utskottet för etik inom bioteknologi.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 24/1987 för rådets del *slutbehandlad*.

Stockholm den 31 januari 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Hans Erenbjerg (S)
Elver Jonsson (fp)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Olof Salmén (ÅC)
Birgitta Dahl (s)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)

Rek. 41/1987/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 41/1987 angående förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet i Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att koordinera pågående forskning och evaluera föreliggande forskningsresultat om trafikanternas (härunder även "mjuka trafikanter") förmåga att uppfatta vägmärken och tillgodoräkna sig den information de ger i syfte att ta ställning till om ytterligare forskning behövs och i så fall ta initiativ till detta, samt

att utreda vilka förenklingar och harmoniseringar som kan genomföras av vägmärkessystemet i de nordiska länderna inom ramen för gällande internationella konventioner.

(Meddelandet, se C 1, s. 1227
Miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1511)

Miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation nr 41/1987 angående förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet i Norden

Till Nordiska rådets miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 41/1987 angående förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet i Norden.

Enligt meddelandet har arbetet med rekommendationen påbörjats. Enligt de riktlinjer som har beslutats för projektet måste det anses att rekommendationens syfte har uppnåtts.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 41/1987 för rådets del *slutbehandlad*.

Stockholm den 31 januari 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Hans Erenbjerg (S)
Elver Jonsson (fp)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Olof Salmén (ÅC)
Birgitta Dahl (s)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)

Rek. 44/1987/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 44/1987 angående plan för infrastrukturinvesteringar i Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att tillsätta en utredning som allsidigt belyser de långsiktiga konsekvenserna av olika utvecklingsstrategier beträffande infrastrukturinvesteringar inom kommunikationssektorn, samt

att utifrån resultaten av denna utredning för Nordiska rådet presentera en samlad plan för de fortsatta infrastrukturinvesteringarna i Norden.

(Meddelandet, se C 1, s. 1215
Miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1513)

Miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående plan för infrastrukturinvesteringar i Norden

Till Nordiska rådets miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 44/1987 angående infrastrukturinvesteringar i Norden.

Enligt meddelandet anses det att syftet med rekommendationen har uppnåtts och ministerrådet (trafikministrarna) har ytterligare redogjort för arbetet med rekommendationen vid utskottets och ministerrådets möte den 31 januari 1991.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 44/1987 för rådets del *slutbehandlad*.

Stockholm den 31 januari 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Hans Erenbjerg (S)
Elver Jonsson (fp)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Olof Salmén (ÅC)
Birgitta Dahl (s)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)

Rek. 7/1988/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 7/1988 angående storstädernas trafik- och miljöproblem

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att göra en sammanställning av befintliga kunskaper om de nordiska storstädernas trafik- och miljöproblem och mot bakgrund därav företa nödvändiga kompletterande utredningar, samt

att på grundval av detta utredningsarbete utarbeta modeller över olika strategier för att lösa storstädernas trafik- och miljöproblem.

(Meddelandet, se C 1, s. 1216
Miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1515)

Miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående storstädernas trafik- och miljöproblem

Till Nordiska rådets miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 7/1988 angående storstädernas trafik- och miljöproblem.

Enligt meddelandet har arbetet med rekommendationen avslutats, rapport publicerats och presenterats för utskottet, samt konferens hållits om projektets resultat.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 7/1988 för rådets del *slutbehandlad*.

Stockholm den 31 januari 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Hans Erenbjerg (S)
Elver Jonsson (fp)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Olof Salmén (ÅC)
Birgitta Dahl (s)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)

Rek. 43/1988/i
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 43/1988 angående samarbete om kriminalitetsefterforskning

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at nedsætte en arbejdsgruppe til at udrede det nordiske samarbejde om kriminalitetsefterforskning samt til at undersøge behovet og mulighederne for en videreudvikling og eventuel effektivisering af dette samarbejde.

(Meddelandet, se C 1, s. 1070
Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 1517)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående samarbete om kriminalitetsefterforskning

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råds 40. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr 43/1988 angående samarbeid om kriminalitetseterforskning.

Av meddelelsen går det fram at Ministerrådet i tidligere år har redegjort for det utstrakte samarbeidet som allerede er etablert mellom de nordiske lands myndigheter på dette området. Ministerrådet er av den oppfatning at det ikke er behov for en arbeidsgruppe som nevnt i rekommendasjonen, i tillegg til de eksisterende samarbeidsorganer. Den nødvendige videreutviklingen av samarbeidet kan bedre skje gjennom de eksisterende organene enn gjennom en arbeidsgruppe med generelt mandat. Ministerrådet legger stor vekt på behovet for å opprettholde det nære politisamarbeidet i Norden og å videreutvikle dette for å tilpasse samarbeidet til de stadig nye krav som stilles. På denne bakgrunn anbefaler Ministerrådet at rekommendasjonen avskrives.

Juridisk utvalg konstaterer at Ministerrådet er av den oppfatning at det ikke er behov for noen egen arbeidsgruppe, slik rekommendajonen anbefaler. Under det årlige møtet mellom justisministrene og juridisk utvalg i november ble denne saken drøfet. Utvalget fikk herunder det klare inntrykk av at det allerede er et vel organisert samarbeid mellom de nordiske land. Utvalget er etter dette enig med Ministerrådet i at videreutviklingen av politisamarbeidet i Norden like gjerne kan skje gjennom de eksisterende organene i stedet for i en egen arbeidsgruppe. Juridisk utvalg anser derfor at det ikke er lenger grunn til å opprettholde rekommendasjonen.

Juridisk utvalg skal innstille

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning, og anser rekommendasjon nr 43/1988 for *ferdigbehandlet* for Rådets vedkommende.

Stockholm, 30. januar 1992

Rose-Marie Björkenheim (Kesk.)
Sinikka Hurskainen (SDP)
Helge Adam Møller (KF) Formann
Maija Perho-Santala (Kok.)
Marit Rotnes (A)
Ernst Wroldsen (A)
Lahja Exner (s)
Johan J. Jakobsen (Sp)
Hans Nyhage (m)
Rannveig Guðmundsdóttir (A)
Birte Weiss (S)

Rek. 12/1989/k
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 12/1989 angående datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att under medverkan av bl.a. Nordiska industrifonden (NIF) igångsätta ett projekt för att ta fram sådan dataprogramvara som behövs i den databaserade grund- och vidareutbildningen av tekniker och ingenjörer i Norden. Arbetet kan senare utvidgas till att omfatta också andra lämpliga utbildningsområden.

(Meddelandet, se C 1, s. 1133
Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1519)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer

Til Kulturutvalget er henvist meddelelse om rekommandasjon nr 12/1989 ang. datastøttet utdanning av teknikere og ingeniører.

Nordisk Ministerråd peker på at med det samarbeidsprogram for høyere utdannelse som ble vedtatt i mars 1991 vil Nordplus-programmets virkefelt bli utvidet, slik at det bl.a. kan ytes tilskudd til samarbeidende høyere utdannelsesinstitusjoner i Norden med henblikk på utvikling og utnyttelse av spesialkompetanse. Dette åpner muligheter for at tekniske læreinstitusjoner m.m. etter søknad og i fri konkurranse med andre prosjekter kan få tilskudd til å inngå i samarbeid også på området databasert undervisning. Med samarbeidsprogrammet utvides Nordplus-programmet likedan med stipendier til praktikantperioder, noe som betyr at ingeniørsstuderende m.v. i gitt fall kan gjøre seg direkte kjent med f.eks. industriens bruk av data-assistert produksjon, design osv.

Ministerrådet ser gjerne at det kommer et øket utdannelsesmessig samarbeid på dette området, f.eks. gjennom nettverksaktiviteter mellom ulike interessenter som institusjoner og programvareleverandører. Nordplus-programmet kan bidra til igangsettelse av slike aktiviteter. Det pekes også på evt. samarbeids- og støttemuligheter via Nordisk Industrifond, som medvirker til øket erfaringsutveksling mellom de tekniske høyskoler i Norden og fungerer som sekretariat for de tekniske høyskolerektorenes samarbeidsvirksomhet.

Ministerrådet mener imidlertid at konkrete initiativer til programvareutvikling bør tas desentralisert på utdannelsesstedene, med utgangspunkt i de konkrete behov og samarbeidsmuligheter samt på normale markedsvilkår. Ministerrådet har således ingen aktuelle planer om å sette igang det i rekommandasjonen nevnte prosjekt.

Årets meddelelse fra Ministerrådet inneholder ikke vesentlig nye opplysninger i forhold til foregående års meddelelse i denne saken, og Kulturutvalget anser således fortsatt ikke formålet med rekommandasjonen for oppfyllt. Utvalget tar likevel til etterretning at Ministerrådet åpenbart ikke har til hensikt å gjøre ytterligere i saken med tanke på konkrete initiativer. Utvalget forventer

imidlertid at Ministerrådet aktivt vil bidra til utviklingen av de nettverksaktiviteter, bl. a. via Nordplus-programmet, som omtales i meddelelsen, og foreslår ut fra dette

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og anser rek. nr 12/1989 som *sluttbehandlet* for Rådets del.

Stockholm, 30. januar 1992

Marianne Andersson (c)
J.K. Hansen (S)
Thea Knutzen (H) Formann
Paavo Lipponen (SDP)
Riitta Saastamoinen (Kok.)
Anne Sörensen (nyd)
Jóannes Dalsgaard (Jvfl)
Grete Knudsen (A)
Markku Laukkanen (Kesk.)
Bruno Poromaa (s)
Sigríður Anna Þórðardóttir (Sj)

*Rek. 13/1989/k
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 13/1989 angående utbildnings- och praktikantutbytessamarbetet med EG

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vidta åtgärder för att de nordiska länderna i samarbete med intresseorganisationer skall verka för att samordnat forcera utbildnings- och praktikantutbytessamarbetet med EG.

(Meddelandet, se C 1, s. 1143)

Rek. 20/1989/i
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 20/1989 angående intensiverad övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landes regeringer

at intensivere arbejdet med overvågning af boycotlovgivningen mod Sydafrika både nationalt og nordisk.

(Meddelandet, se C 1, s. 1043
Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 1523)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående intensiverad övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råds 40. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr 20/1989/j om intensivert overvåkning av boikottlovgivningen mot Sør Afrika.

Av meddelelsen går det fram at de nordiske land uopphørlig har tatt skarp avstand fra apartheidsystemet i Sør Afrika. De kunne derfor med tilfredshet konstatere at den sørafrikanske regjeringen opphevet apartheidlovgivningen i slutten av juni.

Etter at det i august ble inngått avtale mellom de viktigste politiske parter om foranstaltninger til bekjempelse av volden og mellom regjeringen og FNs Flyktningehøykommisær om tilbakekomst for personer som har vært i exil, er det skapt de nødvendige forutsetningene for at forhandlinger om prinsippene for en ny forfatning i Sør Afrika kan innledes i slutten av november (flerpartskonferansen) Det går videre fram at de nordiske land fortsatt nøye følger utviklingen i Sør Afrika med henblikk på å fastslå når situasjonen kan muliggjøre en opphevelse av de sanksjoner som fortsatt er i kraft i de nordiske land.

Juridisk utvalg kan konstatere at selv om det nå er en positiv utvikling igang i Sør Afrika, følger de nordiske lands regjeringer fortsatt situasjonen nøye. De nordiske land har vært blant de forreste i kampen mot apartheid. Utvalget føler seg trygg på at de eksisterende sanksjoner bibeholdes så lenge det anses nødvendig.

Når det gjelder den aktuelle rekommendasjon, går den ut på at de nordiske lands regjeringer skal *intensivere* arbeidet med overvåkning av boikottlovgivningen. Denne rekommendasjonen bygger på et medlemsforslag som ble fremsatt i 1988, da situasjonen i Sør Afrika var langt alvorligere enn idag. Sett på bakgrunn av den positive utviklingen som på mange måter er igang i SørAfrika, synes det i dagens situasjon ikke lenger å være behov for å intensivere denne overvåkningen ytterligere. Men utvalget forutsetter at de nordiske land fortsatt opprettholder overvåkningen av den eksisterende boikottlovgivningen så lenge det anses nødvendig.

Etter dette anser juridisk utvalg at det ikke lenger er grunn til å opprettholde rekommendasjonen.

Juridisk utvalg skal innstille

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning, og anser rekommendasjon nr 20/1989 for *ferdigbehandlet* for Rådets vedkommende.

Stockholm, 30. januar 1992

Rose-Marie Björkenheim (Kesk.)
Sinikka Hurskainen (SDP)
Helge Adam Møller (KF) Formann
Maija Perho-Santala (Kok.)
Marit Rotnes (A)
Ernst Wroldsen (A)
Lahja Exner (s)
Johan J. Jakobsen (Sp)
Hans Nyhage (m)
Rannveig Guðmundsdóttir (A)
Birte Weiss (S)

Rek. 23/1989/e
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 23/1989 angående samnordisk användning av informationssystem och databanker

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utreda möjligheterna till en samnordisk användning av nuvarande nationella informationssystem och databanker

att undersöka förutsättningarna för eventuella nya informationssystem och databanker för t.ex. miljöfrågor, turism och trafiksäkerhet

att utreda hur de nordiska standarderna inom området förhåller sig till motsvarande standarder inom EG.

(Meddelandet, se C 1, s. 1043
Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 1526)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående samnordisk användning av informationssystem och databanker

Ministerrådets redegørelse viser, at de udredninger og det undersøgelsesarbejde, som er forudsat i rekommandationen, er gennemført, og at der endvidere er et omfattende internationalt samarbejde i gang på området.

Ministerrådet har endvidere nedsat en datapolitisk arbejdsgruppe, som i årene fremover skal arbejde videre med bl.a. de spørgsmål, som rekommandationen omfatter.

Økonomisk Udvalg indstiller på denne baggrund, at rekommandationen nr 23/1989 *afskrives*.

Stockholm, den 30. januar 1992

Jörn Donner (SFP)
Filip Fridolfson (m)
Thor-Eirik Gulbrandsen (A)
Carl I. Hagen (FrP)
Mats Hellström (s)
Anders Mølgaard (V)
Erkki Tuomioja (SDP)
Viggo Fischer (KF)
Martin Glerup (S)
Hans Gustafsson (s)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.) Formand
Anders Talleraas (H)

Rek. 25/1989/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 25/1989 angående ökat samarbete inom järnvägstrafiken

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenerar Nordiska ministerrådet

att vidta åtgärder syftande till ökad samplanering och ökat investeringssamarbete mellan de statliga järnvägsföretagen i Norden, samt

att förbättra förutsättningarna för de nordiska järnvägsförvaltningarna att skapa ett utvidgat samarbete med organisation, produktutveckling, utbud och marknadsföring av godstransportsystemen.

(Meddelandet, se C 1, s. 1217
Miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1528)

Miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående ökat samarbete inom järnvägstrafiken

Till Nordiska rådets miljöutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 25/1989 angående ökat samarbete inom järnvägstrafiken.

I tillägg till meddelandet har utskottet, vid sitt sommarmöte i Danmark 1991, informerats om järnvägssamarbetet. Ytterligare deltog representanter från utskottet i en konferens om järnvägstrafiken i Norden i Oslo i oktober 1991. Enligt den information utskottet har fått måste det anses att rekommendationens syfte har uppnåtts.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 25/1989 för rådets del *slutbehandlad*.

Stockholm den 31 januari 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Olof Salmén (ÅC)
Birgitta Dahl (s)
Hans Erenbjerg (S)
Elver Jonsson (fp)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)

Rek. 26/1989/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 26/1989 angående fordonstekniskt samarbete

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att det fordonstekniska samarbetet mellan de nordiska länderna förbättras och får större genomslagskraft, samt

att verka för enhetliga bestämmelser vid typ- och kontrollbesiktning av fordon.

(Meddelandet, se C 1, s. 1228
Miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1530)

Miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående fordonstekniskt samarbete

Till Nordiska rådets miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 26/1989 angående fordonstekniskt samarbete.

Enligt meddelandet skall arbetet bedrivas i syfte att underlätta en harmonisering inom ramen för EG:s regelverk.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 26/1989 för rådets del *slutbehandlad*.

Stockholm den 31 januari 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Hans Erenbjerg (S)
Elver Jonsson (fp)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Olof Salmén (ÅC)
Birgitta Dahl (s)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)

Rek. 27/1989/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 27/1989 angående samordnad trafik- och trafiklärarutbildning

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. *att* verka för att likartade krav ställs på trafikundervisningen inom Norden
2. *att* ta initiativet till att etablera en nordisk trafiklärarhögskola, samt
3. *att* trafiklärarexamen som avlagts i ett nordiskt land också får giltighet i de övriga nordiska länderna

(Meddelandet, se C 1, s. 1228
Miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1532)

Miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående samordnad trafik- och trafiklärarutbildning

Till Nordiska rådets miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 27/1989 angående samordnad trafik- och trafiklärarutbildning.

Enligt meddelandet har arbetet med rekommendationen avslutats. Trots positiva konklusioner hos NTR har remissinstanser ställt sig negativa till upprättandet av en nordisk trafiklärarhögskola.

NTR ställer sig positivt till tanken att trafiklärarexamen som avlagts i ett nordiskt land också skall gälla i de övriga nordiska länderna och konstaterar att detta är möjligt att åstadkomma med smärre ändringar av nuvarande regler.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser de två första att-satserna (p. 1 och 2) i rekommendation nr 27/1989 för rådets del *slutbehandlade*.

Stockholm den 31 januari 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Hans Erenbjerg (S)
Elver Jonsson (fp)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Olof Salmén (ÅC)
Birgitta Dahl (s)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)

*Rek. 30/1989/s
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 30/1989 angående utbildning och legitimation för kiropraktorer

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att snarast genomföra en utredning om möjligheterna till en för de nordiska länderna gemensam utbildning för kiropraktorer, liksom till likalydande rättsregler rörande kiropraktorers legitimation och yrkesutövning.

(Meddelandet, se C 1, s. 1169)

*Rek. 31/1989/s
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 31/1989 angående hjälpmedelsförsörjning för handikappade

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vidareutveckla samarbetet på handikappområdet genom att undersöka möjligheterna att skapa en samnordisk modell för hjälpmedelsförsörjning för handikappade.

(Meddelandet, se C 1, s. 1169)

Rek. 32/1989/s
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 32/1989 angående samarbetsorgan för räddningstjänstområdet

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utreda förutsättningarna att inrätta ett samarbetsorgan för räddningstjänstområdet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1045
Socialutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1536)

Socialutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående samarbetsorgan för räddningstjänstområdet

Till Nordiska rådets socialutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 32/1989 ang. samarbetsorgan för räddningstjänstområdet.

Utskottet noterar att ministerrådet hänvisar till arbetet inom den särskilda arbetsgruppen för att bearbeta samarbetsfrågor på räddningstjänstområdet. Gruppen har antagit namnet Nordiska räddningstjänstgruppen (Nordräd). Arbetet har varit koncentrerat på att utarbeta en nordisk räddningstjänsthandbok.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 32/1989 för rådets del är *slutbehandlad.*

Stockholm den 30 januari 1992

Svein Alsaker (KrF)
Birgitte Husmark (SF)
Håkan Nordman (SFP)
Outi Ojala (Vas.)
Sten Svensson (m)
Åshild Hauan (A)
Hans Jørgen Jensen (S)
Ingrid Näslund (kds)
Lodve Solholm (FrP)
Lena Öhrsvik (s) Förman

*Rek. 33/1989/s
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 33/1989 angående ökade insatser inom barn- och familjepolitiken

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

1. *att* göra en kartläggning av småbarnsfamiljernas förhållanden i de nordiska länderna mot bakgrund av nationella och nordiska undersökningar

2. *att* ta intiativ till ett erfarenhetsutbyte och samarbete mellan de nordiska forskningscentra för barn och barns uppväxtvillkor syftande till gemensam planering av forskningsinsatser

3. *att* utvärdera hur de nordiska länderna hjälper de barn och deras familjer som av psykiska och sociala skäl är i behov av särskilt stöd.

(Meddelandet, se C 1, s. 1170)

*Rek. 35/1989/s
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 35/1989 angående insatser för minskad alkoholkonsumtion i Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utarbeta ett tidsbestämt aktionsprogram för att uppfylla Världshälsoorganisationens (WHO:s) mål om en 25-procentig minskning av alkoholkonsumtionen till år 2000.

(Meddelandet, se C 1, s. 1170)

*Rek. 36/1989/s
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 36/1989 angående plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar i Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utarbeta en plan för förstärkta insatser i Norden mot reumatiska sjukdomar, beträffande förebyggande åtgärder, vård, forskning och utbildning.

(Meddelandet, se C 1, s. 1171)

*Rek. 37/1989/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 37/1989 angående skydd av den nordiska havsfågelfaunan

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att ta initativ till att det utarbetas en gemensam nordisk handlingsplan för sillgrisslan och liknande havsfågelarter med syfte att klarlägga orsakerna till arternas tillbakagång och föreslå konkreta åtgärder.

(Meddelandet, se C 1, s. 1198)

Rek. 41/1989/k
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 41/1989 angående utökat nordiskt utbildningssamarbete

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

a) *at* inden udgangen af 1992 gennemføre princippet om fuld gensidig anerkendelse af eksaminer og prøver (deleksaminer)

b) *at* forhøje ambitionsniveauet for Nordplus, således at programmet kommer til at omfatte mindst 3 000 studenter årligt og at udarbejde de nødvendige foranstaltninger til at sikre tilstrækkelig nordisk adgang til Erasmus-programmet

c) *at* i løbet af 1990 udarbejde et forslag til et særligt stipendieprogram for at give nordiske forskere bedre muligheder for at studere i andre europæiske lande, inklusive en første fase, som omfatter 500 årlige stipendier.

(Meddelandet, se C 1, s. 1134
Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1542)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående utökat nordiskt utbildningssamarbete

Til Kulturutvalget er henvist meddelelse om rekommandasjon nr 41/1989 om øket nordisk utdannelsessamarbeid.

Nordisk Ministerråd meddeler at samarbeidsprogrammet for høyere utdannelse ble vedtatt i mars 1991, og at styringsgruppen for nordisk samarbeid innen høyere utdannelse med bakgrunn i dette har satt i gang et utredningsarbeid om gjensidig anerkjennelse av tentamener og eksamina samt merittoverføring av studieperioder. Siktemålet er bl.a. å få utarbeidet letthåndterlige forskrifter for godskriving av både korte og lengre studieopphold. Utredningsarbeidet forventes avsluttet i første halvår av 1992.

Et øket ambisjonsnivå målt i antall stipendier inngår som en del av ovennenvte samarbeidsprogram. Ministerrådet vil fra år til år ta stilling til finansieringen av Nordplus-programmets utbygging.

Ministerrådet anser den del av rekommandasjonen som vedrører nordisk adgang til Erasmus-programmet for uaktuell, idet en slik adgang er til stede fra og med studiåret 1992-93. Videre anser Ministerrådet det for en nasjonal og ikke samnordisk oppgave å finansiere nordiske forskeres studieopphold i øvrige europeiske land.

Kulturutvalget peker på det samarbeidsprogram for høyere utdannelse som ble vedtatt i mars 1991 på bakgrunn av *rekommandasjon nr 37/1991*. Meddelelse om denne rekommandasjonen er innarbeidet i Kulturutvalgets betenkning om ministerrådets årsberetning for 1991 og foreslås ikke avskrevet. Utvalget finner det således ikke nødvendig å opprettholde rek. nr 41/1989 på Rådets sakliste, og foreslår derfor

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og anser rek. nr 41/1989 som *sluttbehandlet* for Rådets del.

Stockholm, 30. januar 1992

Marianne Andersson (c)
J.K. Hansen (S)
Thea Knutzen (H) Formann
Paavo Lipponen (SDP)
Riitta Saastamoinen (Kok.)
Anne Sörensen (nyd)
Jóannes Dalsgaard (Jvfl)
Grete Knudsen (A)
Markku Laukkanen (Kesk.)
Bruno Poromaa (s)
Sigríður Anna Þórðardóttir (Sj)

Rek. 43/1989/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 43/1989 angående överföring av miljöteknologi utanför Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

a) *at* framlægge forslag til finansieringsordninger, som omfatter eksport af miljøteknologi til lande uden for Norden, herunder særligt Østeuropa

b) *at* fremlægge forslag til en europæisk miljøfond med det formål at gøre moderne miljøteknologi tilgængelig for lande, som har store grænseoverskridende forureningsproblemer.

(Meddelandet, se C 1, s. 1198
Miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1544)

Miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående överföring av miljöteknologi utanför Norden

Till Nordiska rådets miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 43/1989 angående överföring av miljöteknologi utanför Norden.

Som framgår av meddelandet är de nordiska länderna redan involverade i en mängd finansieringsordningar med målet att stöda överföring av modern miljöteknologi utanför Norden och kommer också i fortsättningen att arbeta för detta.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 43/1989 för rådets del *slutbehandlad*.

Stockholm den 31 januari 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Hans Erenbjerg (S)
Elver Jonsson (fp)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Olof Salmén (ÅC)
Birgitta Dahl (s)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)

Rek. 46/1989/k
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 46/1989 angående åtgärder för Nordplus-programmets genomförande

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

om snarest at vedtage foranstaltninger, der kan fremme Nordplus-programmets gennemførelse ved

1. *at* arbejde for etablering af introduktionskurser i værtslandets sprog

2. *at* arbejde for, at der gennemføres en liberalisering af reglerne for examensgyldighed i Norden og for etablering af en egnet praksis herfor

3. *at* arbejde for, at stipendierne får en sådan størrelse, at de dækker meromkostninger i et andet nordisk land, og at stipendiaterne i studiesociale sammanhæng ligestilles med landets egne studenter

4. *at* arbejde for, at Nordplus-stipendiet også omfatter en studenterbolig

5. *at* arbejde for, at informationen til de studerende om Nordplus og dets muligheder intensiveres

6. *at* afsætte midler af et sådant omfang, at ambitionsniveauet i Nordplus-programmet kan opretholdes

7. *at* arbejde for, at der gives mulighed for individuelle ansøgninger om Nordplus-stipendier uanset den pågældende uddannelsesinstitutions interesse i at deltage, samt

8. *at* sikre, at udveksling af studenter og lærere mellem Danmark, Færøerne og Grønland kan finde sted inden for Nordplus-programmet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1135
Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1546)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående åtgärder för Nordplus-programmets genomförande

Til Kulturutvalget er henvist meddelelse om rekommandasjon nr 46/1989 om Nordplus-programmets gjennomføring.

Nordisk Ministerråd henviser til sin virksomhetsberetning for 1990, der det fremgikk at en ekspertgruppe hadde lagt frem en rekke konkrete forslag som tar sikte på å øke fleksibiliteten i og forbedre Nordplus-programmet. Ekspertgruppens rapport og forslag inngår som underlagsmateriale i forbindelse med den evaluering av Nordplus-programmet som er igangsatt. Forhold som språk, meritter, stipendiestørrelse, bolig, informasjon, budsjett og individuell mobilitet (rekommandasjonens punkt 1-7) vil inngå som naturlige deler av evalueringen, og vil bl.a. bli belyst gjennom en serie drøftelser på en rekke utvalgte utdannelsessteder rundt om i Norden. Angående rekommandasjonens punkt 8 (utveksling mellom Danmark, Færøyene og Grønland innenfor Nordplus-programmet) konstaterer Ministerrådet at dette ikke er i overensstemmelse med Helsingforsavtalen.

Ministerrådet tar sikte på gjennom den årlige virksomhetsberetning å rapportere om utviklingen på de nevnte områder (punkt 1-7) i forbindelse med rapporteringen om Nordplus-programmet og gjennomføringen av samarbeidsprogrammet for høyere utdannelse.

Det foreligger nå en egen meddelelse om gjennomføringen av samarbeidsprogrammet for høyere utdannelse, og Kulturutvalget finner det ikke nødvendig å opprettholde rekommandasjonen på rådets sakliste. Utvalget foreslår derfor

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning och anser rek. nr 46/1989 som *sluttbehandlet* for Rådets del.

Stockholm, 30 januar 1992

Marianne Andersson (c)
J.K. Hansen (S)
Thea Knutzen (H) Formann
Paavo Lipponen (SDP)
Riitta Saastamoinen (Kok.)
Anne Sörensen (nyd)
Jóannes Dalsgaard (Jvfl)
Grete Knudsen (A)
Markku Laukkanen (Kesk.)
Bruno Poromaa (s)
Sigríður Anna Þórðardóttir (Sj)

Rek. 1/1990/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 1/1990 angående nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at vedtage et samarbejdsprogram for regionalpolitik efter de retningslinier, som fremgår af ministerrådsforslag B 100/e

at i løbet af programperioden forelægge konkrete handlingsplaner vedrørende a) grænseregionalt samarbejde, b) sektorsamarbejde, inklusive afklaring af disse planers finansiering for Nordisk Råd

at forelægge ministerrådets overvejelser og konklusioner vedrørende nordisk regionalpolitik i Europaperspektiv for Nordisk Råd senest på sessionen i 1991, og

at tage hensyn til de synspunkter, som Økonomisk udvalg i øvrigt har fremført i betænkningen over ministerrådsforslaget.

(Meddelandet, se C 1, s. 1255
Miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1548)

Miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik

Till Nordiska rådets miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 1/1990 angående nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik 1990-1994.

Ministerrådet har valt att i stället för de föreslagna handlingsplanerna utarbeta det strategiprogram som redogörs för i meddelandet och har förelagts utskottet. I övrigt måste anses att rekommendationens syfte har uppnåtts. Se ytterligare miljöutskottets betänkande över medlemsförslag *A 924/m* om fortsatta satsningar på det nordiska gränsregionala samarbetet samt utskottets yttrande över dokument *C 1/1992* .

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 1/1990 för rådets del *slutbehandlad*.

Stockholm den 31 januari 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Olof Salmén (ÅC)
Birgitta Dahl (s)
Hans Erenbjerg (S)
Elver Jonsson (fp)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)

Rek. 7/1990/j
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 7/1990 angående internationellt samarbete för jämställdhet mellan kvinnor och män

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer de nordiske lands regjeringer

1. i fellesskap å gjøre en større innsats for å styrke likestillingsarbeidet i de eksisterende særorganisasjoner under FN, som f.eks. ILO, WHO, UNESCO, UNICEF og FAO, med henblikk på å gjennomføre en reell likestilling i et raskere tempo enn i dag

2. å arbeide for en forsterkning av Kvinnekommissionens sekretariat i Wien

3. gjennom Nordisk Ministerråd inenfor rammene av C 1-dokumentet å framlegge en årlig redegjørelse for det under punktene 1. og 2. nevnte samarbeide.

(Meddelandet, se C 1, s. 1095
Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 1550)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående internationellt samarbete för jämställdhet mellan kvinnor och män

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råds 40. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr 7/1990/j om internasjonalt samarbeide for likestilling mellom kvinner og menn.

Av meddelelsen går det fram at det har vist seg å være svært vanskelig å skaffe fram den informasjon som kreves for å kunne følge opp rekommendasjonen. Videre blir det opplyst at likestillingsministrenes muligheter til å ha en praktisk innflytelse over alle de områdene som internsjonalt samarbeid omfatter og der likestillingsaspekter bør være integrert, også er begrenset.

Ministerrådet viser videre til det notat som er oversendt juridisk utvalg og som har en kort sammenfatning av de nordiske lands innsatser for å styrke likestillingsarbeidet i ulike FN-organ Av dette notatet framgår det at de nordiske land i mange ulike sammenheng har samarbeidet for å styrke likestillingsspørsmålene i det internasjonale samarbeidet. Dette samarbeidet er også tenkt å fortsette framover. Ministerrådet foreslår at rekommendasjonen avskrives, og at det i et avsnitt om internasjonalt samarbeide i framtidige C 1 -dokumenter inneholder en redegjørelse om likestillingsektoren.

Juridisk utvalg kan for sin del bemerke at nevnte notat ble gjennomgått under utvalgets sommermøte i 1991. Notatet har opplysninger om den samlede nordiske innsatsen på de i rekommendasjonen nevnte områder. Det framgår herav at de nordiske land allerede gjør en aktiv innsats i de ulike FN-organer med henblikk på å styrke likestillingsarbeidet. På denne bakgrunn anser utvalget at det ikke er noen grunn til å opprettholde rekommendasjonen i sin nåværende form.

Det forutsettes imidlertid at Ministerrådet i den årlige C1-redegjørelse avgir en rapport om det internasjonale samarbeidet og de resultater som er oppnådd på de områder som omfattes av rekommendasjonen. Rapporten skal være så presis formulert at den kan underkastes debatt på Nordisk Råds sesjon. Det vil i den forbindelse være naturlig at rapporteringen ikke begrenses til likestillingssektoren, men også omfatte internasjonalt samarbeide på andre områder der likestillingsaspektet bør være en integrert del av virksomheten.

Juridisk utvalg innstiller

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og anser rekommendasjon nr 7/1990/j for *ferdigbehandlet* for Rådets vedkommende.

Stockholm, 30. januar 1992

Rose-Marie Björkenheim (Kesk.)
Sinikka Hurskainen (SDP)
Helge Adam Møller (KF) Formann
Maija Perho-Santala (Kok.)
Marit Rotnes (A)
Ernst Wroldsen (A)
Lahja Exner (s)
Johan J. Jakobsen (Sp)
Hans Nyhage (m)
Rannveig Guðmundsdóttir (A)
Birte Weiss (S)

Rek. 8/1990/j
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 8/1990 angående samnordisk vapenlagstiftning

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer Nordisk Ministerråd
å harmonisere de nordiske lands våpenlovgivning.

(Meddelandet, se C 1, s. 1071
Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 1553)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående samnordisk vapenlagstiftning

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råds 40. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr 8/1990 angående samnordisk våpenlovgivning.

Av meddelelsen går det fram at reglene for å inneha våpen er restriktiv i samtlige nordiske land. De nordiske våpenlover som gjelder etter inngangen av 1992 er så langt som mulig harmonisert. Europarådets konvensjon om kontroll av personers erhverv og besiddelse av skytevåpen samt den framtidige EF-regulering vil gi muligheter til et fortsatt lovgivningssamarbeid mellom de nordiske land, heter det.

Juridisk utvalg anser etter dette at formålet med rekommendasjonen er oppfylt. Utvalget ber om at Ministerrådet i den årlige beretningen redegjør for det framtidige lovgivningssamrbeidet i forhold til Europarådskonvensjonen og EF-reguleringen på området.

Juridisk utvalg innstiller

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og anser rekommendasjon nr 8/1990/j for *ferdigbehandlet* for Rådets vedkommende.

Stockholm, 30. januar 1992

Rose-Marie Björkenheim (Kesk.)
Sinikka Hurskainen (SDP)
Helge Adam Møller (KF) Formann
Maija Perho-Santala (Kok.)
Marit Rotnes (A)
Ernst Wroldsen (A)
Lahja Exner (s)
Johan J. Jakobsen (Sp)
Hans Nyhage (m)
Rannveig Guðmundsdóttir (A)
Birte Weiss (S)

Rek. 14/1990/k
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 14/1990 angående nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utreda förutsättningarna för och finansieringsmöjligheten till upprättande av ett nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk samt för ändamålet framlägga ett konkret förslag.

(Meddelandet, se C 1, s. 1109
Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1555)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk

Til Kulturutvalget er henvist meddelelse om rekommandasjon nr 14/1990 angående nordisk kunst- og kultursenter i Nuuk.

Nordisk Ministerråd (samarbeidsministrene) besluttet i februar 1991 å gi tilsagn om et tilskudd på ialt 20 mill. DKK i 1990-priser fordelt på budsjettårene 1995 og 1996 til oppførelse av dette senteret. På dette grunnlag har Ministerrådet, Nuuk kommune og Grønlands hjemmestyre inngått en formell avtale om finansiering og drift av senteret. Det er nedsatt byggekomite, og det vil i løpet av 1992 bli avholdt en arkitektkonkurranse.

Kulturutvalget konstaterer at rekommandasjonens formål med dette er oppfyllt, og foreslår derfor

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og anser rek. nr 14/1990 som *sluttbehandlet* for Rådets del.

Stockholm, 30. januar 1992

Marianne Andersson (c)
J.K. Hansen (S)
Thea Knutzen (H)
Paavo Lipponen (SDP)
Riitta Saastamoinen (Kok.)
Anne Sörensen (nyd)
Jóannes Dalsgaard (Jvfl)
Grete Knudsen (A)
Markku Laukkanen (Kesk.)
Bruno Poromaa (s)
Sigriður Anna Þórðardóttir (Sj)

Rek. 15/1990/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 15/1990 angående tvärflyg i Mittnorden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att skapa förutsättningar för att tvärflyg i Mittnorden upprättas genom

- att tvärflyget jämställs med inrikesflyget sålunda att obehindrad trafik blir möjlig mellan två orter i vart och ett av de berörda länderna
- att tvärflyget på rimliga villkor integreras med de nationella flygbolagens verksamhet i Norden med avseende på handling, tidtabeller och bokningssystem.

(Meddelandet, se C 1, s. 1217
Miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1557)

Miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående tvärflyg i Mittnorden

Till Nordiska rådets miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 15/1990 angående tvärflyg i Mittnorden.

Det konstateras att det arbetas intensivt för att upprätta tvärflyg, både i Mittnorden och på Nordkalotten. Detta arbete kommer att fortsätta och de berörda regionala samarbetskommittéerna satsar stora resurser på detta samarbete.

Samtidigt konstateras att cabotage-frågan inom flygtrafiken ännu är olöst. Förutsättningarna för cabotage inom flygtrafiken kommer troligen att ändras när EES-överenskommelsen träder i kraft.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 15/1990 för rådets del *slutbehandlad*.

Stockholm den 31 januari 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Hans Erenbjerg (S)
Elver Jonsson (fp)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV))
Olof Salmén (ÅC)
Birgitta Dahl (s)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)

Rek. 18/1990/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 18/1990 angående globalt miljösamarbete

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

1. *att* inom FN arbeta för att generalförsamlingen antar en resolution, att de industrialiserade länderna inriktar en viss andel av sin BNP på globalt miljösamarbete, och

2. *att* inom FAO och UNEP arbeta för en global strategi för skogsvård, innefattande avverkningsmetoder och skogsplantering.

(Meddelandet, se C 1, s. 1199
Miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1559)

Miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående globalt miljösamarbete

Till Nordiska rådets miljöutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 18/1990 angående globalt miljösamarbete.

Det konstateras att de nordiska länderna i flera internationella sammanhang förespråkar att de industrialiserade länderna skall avsätta egna medel till globalt miljösamarbete i tillägg till den ordinarie biståndshjälpen. Det arbetas också för att planer för bärkraftig skogshantering utarbetas av alla länder.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 18/1990 för rådets del *slutbehandlad*.

Stockholm den 31 januari 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Olof Salmén (ÅC)
Birgitta Dahl (s)
Hans Erenbjerg (S)
Elver Jonsson (fp)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)

*Rek. 20/1990/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 20/1990 angående internationellt samarbete om export av avfall

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

att tillse att de nordiska länderna snarast ratificerar Basel-konventionen om kontroll av gränsöverskridande transporter av miljöfarligt avfall, samt arbetar för ett protokoll om striktare regler för avfallsexport inom ramen för konventionen.

(Meddelandet, se C 1, s. 1200)

*Rek. 21/1990/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 21/1990 angående nätverk för renare teknologier

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att samordna de nordiska ländernas deltagande i UNEP:s kommande nätverk för renare teknologier.

(Meddelandet, se C 1, s. 1201)

Rek. 22/1990/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 22/1990 angående åtgärder för att undvika oljekatastrofer

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

att vidta effektiva åtgärder för att undvika oljeskador vid fartygsolyckor, däribland främjande av användning av dubbelbottnade tankfartyg vid oljetransporter, särskilt med hänsyn till Östersjöområdets sårbara kuster och marina miljö.

(Meddelandet, se C 1, s. 1201
Miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1563)

Miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående åtgärder för att undvika oljekatastrofer

Till Nordiska rådets miljöutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 22/1990 angående åtgärder för att undvika oljekatastrofer.

De nordiska ländernas regeringar stödjer rekommendationens syfte och konstaterar att det redan på internationell nivå har vidtagits vissa regler angående dubbelbottnade tankfartyg.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 22/1990 för rådets del *slutbehandlad*.

Stockholm den 31 januari 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Hans Erenbjerg (S)
Elver Jonsson (fp)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Olof Salmén (ÅC)
Birgitta Dahl (s)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)

*Rek. 24/1990/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 24/1990 angående luftföroreningsproblem på Nordkalotten

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att verka för att åtgärder för minskande av förorenande utsläpp i Kolaområdet vidtas inom ramen för föreslagna miljöfinansieringsordningar.

(Meddelandet, se C 1, s. 1202)

*Rek. 26/1990/s
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 26/1990 angående telekommunkationer för handikappade

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vidta åtgärder som garanterar handikappade med behov av tjänster och utrustning via telekommunikation generösa villkor samt att verka för att dessa behov beaktas i det internationella samarbetet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1171)

Rek. 27/1990/s
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 27/1990 angående forskningssamarbete om amalgam

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att genom Nordiska nämnden för odontologisk materialprovning (NIOM), inom ramen för dess ordinarie budget i samarbete med nordiska forskningsinstitutioner och medicinsk expertis, utföra ett forskningsprojekt om amalgam och andra tandfyllnadsmaterial.

(Meddelandet, se C 1, s. 1172
Socialutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1567)

Socialutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående forskningssamarbete om amalgam

Till Nordiska rådets socialutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 27/1990 ang. forskningssamarbete om amalgam.

Utskottet noterar att Nordiska institutet för odontologisk materielprovning (NIOM) har företagit ett antal studier om olika tandfyllnadsmaterial och patienternas symptom men anser sig inte ha funnit de sökta sambanden vad gäller amalgamets skadlighet. NIOM utreder ett system för registrering av biverkningar av tandläkarbehandling.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendation nr 27/1990 för rådets del är *slutbehandlad.*

Stockholm den 30 januari 1992

Svein Alsaker (KrF)
Birgitte Husmark (SF)
Håkan Nordman (SFP)
Outi Ojala (Vas.)
Sten Svensson (m)
Åshild Hauan (A)
Hans Jørgen Jensen (S)
Ingrid Näslund (kds)
Lodve Solholm (FrP)
Lena Öhrsvik (s) Förman

Rek. 28/1990/s
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 28/1990 angående ratificering av FN:s barnkonvention

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

att ratificera FN:s barnkonvention och arbeta för att alla länder ratificerar den.

(Meddelandet, se C 1, s. 1172
Socialutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1569)

Socialutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående ratificering av FN:s barnkonvention

Till Nordiska rådets socialutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 28/1990 ang. ratificering av FN:s barnkonvention.

Av meddelandet framgår att samtliga nordiska länder har ratificerat konventionen.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendation nr 28/1990 för rådets del är *slutbehandlad.*

Stockholm den 30 januari 1992

Svein Alsaker (KrF)
Birgitte Husmark (SF)
Håkan Nordman (SFP)
Outi Ojala (Vas.)
Sten Svensson (m)
Åshild Hauan (A)
Hans Jørgen Jensen (S)
Ingrid Näslund (kds)
Lodve Solholm (FrP)
Lena Öhrsvik (s) Förman

*Rek. 29/1990/s
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 29/1990 angående åtgärdsplan för uppföljning av FN:s barnkonvention

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att framlägga en åtgärdsplan för uppföljning och efterlevnad av FN:s barnkonvention.

(Meddelandet, se C 1, s. 1172)

*Rek. 30/1990/s
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 30/1990 angående homosexuellas sociala situation

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Noriska ministerrådet

att tillsätta en utredning med upgift att utgående från bl.a. danskt och svenskt utredningsarbete undersöka den sociala situationen för homosexuella i de nordiska länderna och komma med förslag till åtgärder.

(Meddelandet, se C 1, s. 1173)

*Rek. 31/1990/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 31/1990 angående toxikologiskt institut

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att i sitt utredningsarbete om toxikologiskt samarbete undersöka inrättandet och lokaliseringen av ett nordiskt toxikologiskt institut.

(Meddelandet, se C 1, s. 1203)

*Rek. 32/1990/s
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 32/1990 angående program mot ungdomsarbetslösheten

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utforma ett program för att i de nordiska länderna minska ungdomsarbetslösheten genom arbets- och utbildningserbjudanden och att därvid prioritera utsatta grupper.

(Meddelandet, se C 1, 1144)

Rek. 33/1990/s
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 33/1990 angående nordbors rättigheter i Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utarbeta ett handlingsprogram om nordbors rättigheter i Norden, innefattande både allmänna politiska målsättningar och ett antal konkreta åtgärdsförslag.

(Meddelandet, se C 1, 1045
Socialutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1575)

Socialutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordbors rättigheter i Norden

Till Nordiska rådets socialutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 33/1990 ang. nordbors rättigheter i Norden.

Utskottet noterar att ministerrådet fortsatt anser att det inte finns grund för att framlägga ett ministerrådsförslag med särskilt program för nordbors rättigheter. Liksom tidigare hänvisar ministerrådet till att man genom vidtagna handlingsprogram och pågående förhandlingar arbetar med att avlägsna hinder för nordbors rättigheter inom relevanta sektorer. Utskottet finner mot denna bakgrund att några ytterligare resultat av rekommendationen knappast är att förvänta.

Dessa frågor tas upp i ett nytt medlemsförslag, *A 986/s* om medborgarnas Norden - även till vardags.

Utskottet föreslår mot bakgrund härav

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendation nr 33/1990 för rådets del är *slutbehandlad.*

Stockholm den 30 januari 1992

Svein Alsaker (KrF)
Birgitte Husmark (SF)
Håkan Nordman (SFP)
Outi Ojala (Vas.)
Sten Svensson (m)
Åshild Hauan (A)
Hans Jørgen Jensen (S)
Ingrid Näslund (kds)
Lodve Solholm (FrP)
Lena Öhrsvik (s) Förman

*Rek. 2/1991/s
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 2/1991 angående förbättrade kommunikationsmöjligheter för handikappade

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att med beaktande av Världshälsoorganisationens program "Hälsa för alla år 2000" (delmål 3) förbättra de hörselskadades situation genom att vidta sådana åtgärder som hörselteknisk utrustning i offentliga samlingslokaler, rätt till tolk - även på teckenspråk - för döva och hörselskadade motsvarande principerna för språkservice i den nordiska språkkonventionen, samt

att verka för att alla relevanta TV-program blir textade, samt ytterligare utbygga tolkning på teckenspråk av främst nyhets- och valda kulturprogram.

(Meddelandet, se C 1, s. 1173)

Rek. 3/1991/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 3/1991 angående utveckling av det nordiska järnvägssystemet

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att snarast redovisa det nationella och nordiska utvecklingsarbetet beträffande järnvägstransporterna i Danmark, Finland, Norge och Sverige

att utifrån denna redovisning för Nordiska rådet presentera en plan för gemensam nordisk järnvägspolitik och nödvändiga investeringar för att knyta det nordiska järnvägsnätet till övriga Europa

att för övrigt medverka till att de nordiska järnvägsbolagen kan skapa ett konkurrenskraftigt alternativ för godstrafik i Norden och mellan Norden och övriga Europa

(Meddelandet, se C 1, 2. 1218
Miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1578)

Miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående utveckling av det nordiska järnvägssystemet

Till Nordiska rådets miljöutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 3/1991 angående utveckling av det nordiska järnvägssystemet.

Rapport över avslutade, pågående och planerade forsknings-, utvecklings- och demonstrationsprojekt inom järnvägsområdet har förelagts utskottet. För övrigt hänvisas till kommentarerna till meddelandet över rek. nr. 25/1989.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 3/1991 för rådets del *slutbehandlad*.

Stockholm den 31 januari 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Hans Erenbjerg (S
Elver Jonsson (fp)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Olof Salmén (ÅC)
Birgitta Dahl (s)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)

Rek. 4/1991/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 4/1991 angående vägtrafikens miljöeffekter

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att tidigarelägga införandet av skärpta bestämmelser beträffande fordons, och då speciellt dieselfordons, miljöeffekter samt

att samordna den FoU-verksamhet som bedrivs i de nordiska länderna på fordons- och bränsleområdet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1204
Miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1580)

Miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående vägtrafikens miljöeffekter

Till Nordiska rådets miljöutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 4/1991 angående vägtrafikens miljöeffekter.

Beslut om skärpta avgasregler har redan fattats i de nordiska länderna och kommer mycket snart att träda i kraft.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 4/1991 för rådets del *slutbehandlad*.

Stockholm den 31 januari 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Hans Erenbjerg (S)
Elver Jonsson (fp)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Olof Salmén (ÅC)
Birgitta Dahl (s)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)

Rek. 5/1991/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 5/1991 angående nordisk transportpolitik

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att skyndsamt utarbeta en gemensam nordisk transportpolitik och ett nordiskt investeringsprogram för den infrastruktur och de transporter som är av betydelse för att stärka Norden som hemmamarknad och för att effektivisera transporterna inom samt till och från Norden.

(Meddelandet, se C 1, s. 1219
Miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1582)

Miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordisk transportpolitik

Till Nordiska rådets miljöutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 5/1991 angående nordisk transportpolitik.

I meddelandet konstateras att ministerrådet redan år 1987 beslöt att skapa en gemensam nordisk transportmarknad parallellt med utvecklingen inom EG.

Ytterligare konstateras att ministerrådet anser att en nordisk transportpolitik de facto redan förs så långt det är möjligt, med hänsyn till ländernas delvis olika utgångspunkter och varierande faktiska förutsättningar.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 5/1991 för rådets del *slutbehandlad*.

Stockholm den 31 januari 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Hans Erenbjerg (S)
Elver Jonsson (fp)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Olof Salmén (ÅC)
Birgitta Dahl (s)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)

Rek. 6/1991/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 6/1991 angående nordisk transportforskning

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att i den nordiska budgeten för 1992 redovisa förslag om förstärkning av den nordiska transportforskningen.

(Meddelandet, se C 1, s. 1219
Miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1584)

Miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordisk transportforskning

Till Nordiska rådets miljöutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 6/1991 angående nordisk transportforskning.

Enligt meddelandet har det inte lyckats att få till budgetmedel för att förstärka transportforskningsarbetet i Norden. Med hänsyn till den av de nordiska samarbetsministrarnas aviserade budgetpolitiken för de kommande åren är det osannolikt att en förstärkning av denna verksamhet kan uppnås.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 6/1991 för rådets del *slutbehandlad*.

Stockholm den 31 januari 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Hans Erenbjerg (S)
Elver Jonsson (fp)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Olof Salmén (ÅC)
Birgitta Dahl (s)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)

Rek. 7/1991/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 7/1991 angående transportsamarbete i Skagerrak-regionen

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att Skagerrak-regionen, dvs. Sydnorge, Västsverige och det nordliga Jylland, utpekas som ett gränsregionalt samarbetsområde

att det snarast möjligt och koordinerat med det pågående Skagerrak-projektet utarbetas en kartläggning av existerande kunskap och att det genomförs ytterligare undersökningar för att få fram nödvändigt beslutsgrundlag för en samordnad transportpolitik för Skagerrak-regionen, samt

att det på detta underlag utarbetas en handlings- och investeringsplan för transportsektorns utbyggnad i Skagerrak-regionen i syfte att stimulera handelsförbindelserna mellan Sydnorge, Västsverige och det nordliga Jylland samt förbättra transittrafikens förutsättningar.

(Meddelandet, se C 1, 2. 1220
Miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1586)

Miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående transportsamarbete i Skagerrak-regionen

Till Nordiska rådets miljöutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 7/1991 angående transportsamarbete i Skagerrak-regionen.

Av meddelandet framgår att ministerrådet inte kommer att ta initiativ till att etablera Skagerrak-regionen som ett nytt gränsregionalt område. Ej heller anser ministerrådet det vara behov för att utarbeta ytterligare planer för infrastrukturinvesteringar inom regionen.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 7/1991 för rådets del *slutbehandlad*.

Stockholm den 31 januari 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Hans Erenbjerg (S)
Elver Jonsson (fp)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Olof Salmén (ÅC)
Birgitta Dahl (s)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)

Rek. 8/1991/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 8/1991 angående handlingsplan för säkrare trafik i Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att anta en nordisk handlingsplan för säkrare trafik i Norden i enlighet med ministerrådsförslag B 115/t och med beaktande av Nordiska rådets synpunkter

att säkra en tillfredsställande finansiering av handlingsplanen, samt

att ministerrådet lämnar en årlig rapportering av handlingsplanen i sin verksamhetsberättelse, C 1.

(Meddelandet, se C 1, s. 1229
Miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1588)

Miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående handlingsplan för säkrare trafik i Norden

Till Nordiska rådets miljöutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 8/1991 angående säkrare trafik i Norden.

Den i rekommendationen nämnda handlingsplanen har fastställts.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 8/1991 för rådets del *slutbehandlad*.

Stockholm den 31 januari 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Hans Erenbjerg (S)
Elver Jonsson (fp)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Olof Salmén (ÅC)
Birgitta Dahl (s)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)

*Rek. 9/1991/i
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 9/1991 angående lagstiftningssamarbete om bio- och genteknologi

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer de nordiske lands regjeringer

å innlede samarbeid eller styrke eksisterende samarbeid med hensikt på å oppnå mest mulig ensartet lovgivning både nordisk og internasjonalt når det gjelder anvendelse av bio- og genteknologi innen industri, landbruk, miljø, på det medisinsk-etiske området og når det gjelder beskyttelse av den personlig genetiske integritet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1071)

*Rek. 10/1991/j
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 10/1991 angående lagstiftning rörande skuldsanering

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer de nordiske lands regjeringer

å forberede lovgivning vedrørende gjeldssanering for privatpersoner

å etablere kontakt under lovforberedelsene, slik at man kan oppnå en mest mulig ensartet lovgivning.

(Meddelandet, se C 1, s. 1072)

*Rek. 11/1991/i
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 11/1991 angående lagstiftning rörande grupptalan

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

å utrede mulighetene for å innføre felles nordisk lovgivning vedrørende gruppesøksmål i forbrukersaker.

(Meddelandet, se C 1, s. 1072)

*Rek. 12/1991/i
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 12/1991 angående jämnare könsfördelning i nordiska styrelser, kommittéer, utskott, nämnder m.m.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

å kartlegge kvinnerepresentasjonen i de nordiske styrer, komiteer, utvalg, nemnder m.v. under Nordisk Ministerråd, samt

å utarbeide retningslinjer som kan sikre en så jevn representasjon av menn og kvinner som mulig i desse styrer, komiteer, utvalg, nemnder m.v. slik

at målsettingen om en jevnere kjønnsfordeling skal være gjennomført i 2000, herunder som delmål å gjennomføre minst 25 % representasjon av hvert kjønn i 1992, 35 % i 1994 og 40 % i 1996.

(Meddelandet, se C 1, s. 1096)

Rek. 13/1991/i
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 13/1991 angående Nordiskt Forum 1994

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

å gjennomføre et nytt Nordisk Forum i løpet av sommeren 1994, og samtidig arrangere en offisiell likestillingskonferense, i henhold til ministerrådsforslag B 120/j.

(Meddelandet, se C 1, s. 1097
Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 1594)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående Nordiskt Forum 1994

Til juridisk utvalg er henvist den av Nordisk Ministerråd til Nordisk Råds 40. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr 13/1991/j angående Nordisk Forum 1994.

Det går fram av meddelelsen at representanter for de nordiske kvinneorganisasjonene har vært samlet i september 1991 for å diskutere og legge fram forslag om bl.a. tema og aktiviteter ved Nordisk Forum 1994.

Videre er tjenesten som prosjektleder for Nordisk Forum utlyst. Øvrig personale til prosjektsekretariatet vil bli rekruttert i løpet av 1992. En styringsgruppe og en planeringsgruppe vil også bli etablert i løpet av 1992.

På bakgrunn av at forberedelsene til Nordisk Forum 1994 nå er kommet igang, anser juridisk utvalg at formålet med rekommendasjonen er oppfylt. Utvalget forutsetter at Ministerrådet redegjør for de videre forberedelsene ved de årlige meddelelser.

Juridisk utvalg innstiller

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og anser rekommendasjon nr 13/1991/j for *ferdigbehandlet* for Rådets vedkommende.

Stockholm, 30. januar 1992

Rose-Marie Björkenheim (Kesk.)
Sinikka Hurskainen (SDP)
Helge Adam Møller (KF) Formann
Maija Perho-Santala (Kok.)
Marit Rotnes (A)
Ernst Wroldsen (A)
Lahja Exner (s)
Johan J. Jakobsen (Sp)
Hans Nyhage (m)
Rannveig Guðmundsdóttir (A)
Birte Weiss (S)

*Rek. 14/1991/i
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 14/1991 angående rösträtt vid parlamentsval i annat nordiskt land

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

å opprette en nordisk utredningsgruppe til å utrede forutsetningene for å innføre stemmerett ved parlamentsvalg for nordiske statsborgere som er bosatt i et annet nordisk land enn hjemlandet.

(Meddelandet, se C 1, 1072)

Rek. 15/1991/i
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 15/1991 angående nordiskt råd för forskning i europeisk integrationsrätt

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

å opprette et nordisk råd for forskning i europeisk integrasjonsrett, i overensstemmelse med ministerrådsforslag B 114/j og Juridisk utvalgs synspunkter.

(Meddelandet, se C 1, s. 1073
Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 1597)

Juridiska utskottets betänkandet

över meddelandet om rekommendation angående nordiskt råd för forskning i europeisk integrationsrätt

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råds 40. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr 15/1991 angående nordisk råd for forskning i europeisk integrasjonsrett.

Av meddelelsen går det fram at de nordiske justisministrene den 24. april 1991 besluttet å opprette et nordisk råd for forskning i europeisk integrasjonsrett. I rådet sitter 10 medlemmer - to fra hvert av de nordiske land. Rådets sekretariat kommer til å rotere hvert 3. år. Rådet innledet sin virksomhet i Norge.

Etter dette anser juridisk utvalg at formålet med rekommendasjonen er oppfylt.

Juridisk utvalg innstiller

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og anser rekommendasjon nr 15/1991 for *ferdigbehandlet* for Rådets vedkommende.

Stockholm, 30. januar 1992

Rose-Marie Björkenheim (Kesk.)
Sinikka Hurskainen (SDP)
Helge Adam Møller (KF) Formann
Maija Perho-Santala (Kok.)
Marit Rotnes (A)
Ernst Wroldsen (A)
Lahja Exner (s)
Johan J. Jakobsen (Sp)
Hans Nyhage (m)
Rannveig Guðmundsdóttir (A)
Birte Weiss (S)

*Rek. 16/1991/i
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 16/1991 angående genomgång av Helsingforsavtalet

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
å foreta en fullstendig gjennomgang av Helsingforsavtalen.

(Meddelandet, se C 1, s. 1045)

*Rek. 17/1991/j
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 17/1991 angående ändringar i Helsingforsavtalets artiklar 1 och 45

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer regjeringene i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige

å foreta endringer i Helsingforsavtalens Art. 1 og 45 i samsvar med Juridisk utvalgs forslag i bilag 1 til Juridisk utvalgs betenkning.

(Meddelandet, se C 1, s. 1046)

*Rek. 18/1991/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 18/1991 angående ändring i den nordiska transportöverenskommelsen

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer regjeringene i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige

å foreta endring i Overenskomsten om Samarbeid på Samferdselens område, Art. 1, således at følgende passus utgår: "Den omfatter heller ikke spørsmål vedrørende de nordiske lands internasjonale skipsfartspolitiske og luftfartspolitiske forhold".

(Meddelandet, se C 1, s. 1220)

Rek. 19/1991/j
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 19/1991 angående ändringar i Helsingforsavtalet

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommenderer regjeringene i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige

å foreta endringer i Helsingforsavtalens artikler 51, 52, 54, 55, 56, 57 og 58 som framgår av bilaget i Juridisk utvalgs betenkning.

(Meddelandet, se C 1, s. 1046
Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 1602)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående ändringar i Helsingforsavtalet

Til juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råd 40. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon nr 19/1991/j angående endringer i Helsingforsavtalen.

Av meddelelsen går det fram at Ministerrådet har godkjent forslagene til overenskomst om endringer i artiklene 51, 52, 54, 55, 56,57 og 58 i Helsingforsavtalen, som ministerrådsforslaget omhandler. Overenskomsten ble undertegnet på regjeringenes vegne av samarbeidsministrene i august. Videre forventes overenskomsten å bli godkjent av de nordiske lands parlamenter omkring årsskiftet.

Etter dette anser juridisk utvalg at rekommendasjonen er oppfylt.

Juridisk utvalg innstiller

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og anser rekommendasjon nr 19/1991 for *ferdigbehandlet* for Rådets vedkommende

Stockholm, 30. januar 1992

Rose-Marie Björkenheim (Kesk.)
Sinikka Hurskainen (SDP)
Helge Adam Møller (KF) Formann
Maija Perho-Santala (Kok.)
Marit Rotnes (A)
Ernst Wroldsen (A)
Lahja Exner (s)
Johan J. Jakobsen (Sp)
Hans Nyhage (m)
Rannveig Guðmundsdóttir (A)
Birte Weiss (S)

Rek. 20/1991/e
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 20/1991 angående effektivare el- och energihushållning

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at gennemføre samordnede nordiske foranstaltninger til fremme af effektivere anvendelse af el og anden energi i husholdningerne

at afstemme med og i videst muligt omfang gennemføre disse foranstaltninger som fælles europæiske foranstaltninger.

(Meddelandet, se C 1, s. 1282
Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 1604)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående effektivare el- och energihushållning

Ministerrådet gennemgår i meddelelsen det brede spektrum af aktiviteter, som ministerrådet har i gang på området energihusholdning. Det fremgår, at ministerrådet i det seneste år har anvendt en væsentlig del af ressourcerne i energisamarbejde til at fremme effektiv anvendelse af energi, særligt af el, og at gennemførelsen af konkrete foranstaltninger, f.eks. mærkning og normer, i vid udstrækning afstemmes med arbejdet i EF.

Udvalget konstaterer, at emnet fortsat er prioriteret inden for samarbejdsprogrammet på energiområdet. Rekommandationen synes at have opfyldt sit formål.

Udvalget indstiller således, at rekommandationen nr 20/1991 *afskrives*.

Stockholm, den 30. januar 1992

Jörn Donner (SFP)
Filip Fridolfson (m)
Thor-Eirik Gulbrandsen (A)
Carl I. Hagen (FrP)
Mats Hellström (s)
Anders Mølgaard (V)
Erkki Tuomioja (SDP)
Viggo Fischer (KF)
Martin Glerup (S)
Hans Gustafsson (s)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.) Formand
Anders Talleraas (H)

*Rek. 21/1991/e
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 21/1991 angående nordiska elhögspänningsnätet som "common carrier"

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at udrede muligheder for at gøre det nordiske højspændingsnet til en "common carrier".

(Meddelandet, se C 1, s. 1282)

Rek. 22/1991/e
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 22/1991 angående förenklade tullprocedurer för sportflyget

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at gennemføre forenklinger i toldprocedurerne for sportsflyvningen mellem de nordiske lande.

(Meddelandet, se C 1, s. 1290
Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se. s. 1607)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående förenklade tullprocedurer för sportflyget

Ministerrådet meddeler, med støtte fra Nordisk Toldadministrativt Råd, at det ikke lader sig gøre at foretage forenklinger i toldprocedurerne for sportsflyvningen.

Udvalget indstiller på denne baggrund, at rekommandationen nr 22/1991 *afskrives*.

Stockholm, den 30. januar 1992

Jörn Donner (SFP)
Filip Fridolfson (m)
Thor-Eirik Gulbrandsen (A)
Carl I. Hagen (FrP)
Mats Hellström (s)
Anders Mølgaard (V)
Erkki Tuomioja (SDP)
Viggo Fischer (KF)
Martin Glerup (S)
Hans Gustafsson (s)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.) Formand
Anders Talleraas (H)

Rek. 23/1991/e
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 23/1991 angående nordiska samarbetet efter 1992

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at i samråd med Nordisk Råd gennemføre belysning af aktuelle fremtidsspørgsmål, som vil være bestemmende for det nordiske samarbejdes muligheder, og på denne baggrund fremlægge et ministerrådsforslag til program for det nordiske samarbejde efter 1992.

(Meddelandet, se C 1, s. 1047
Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 1609)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående det nordiska samarbetet efter 1992

Ministerrådet meddeler, at man vil fremlægge et ministerrådsforslag om det nordiske samarbejde efter 1992 til 40. session, og at dette bygger på forskellige udredninger, bl.a. redegørelsen fra de udenrigspolitiske institutter.

Udvalget finder på denne baggrund, at rekommandationen kan afskrives og den videre debat om emnet føres i forbindelse med behandlingen af ministerrådsforslaget.

Udvalget indstiller således, at rekommandationen nr 23/1991 *afskrives*.

Stockholm, den 30. januar 1992

Jörn Donner (SFP)
Filip Fridolfson (m)
Thor-Eirik Gulbrandsen (A)
Carl I. Hagen (FrP)
Mats Hellström (s)
Anders Mølgaard (V)
Erkki Tuomioja (SDP)
Viggo Fischer (KF)
Martin Glerup (S)
Hans Gustafsson (s)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.) Formand
Anders Talleraas (H)

Rek. 24/1991/e
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 24/1991 angående koncernfacklig samverkan i Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at hurtigt udarbejde forslag til samordnet nordisk lovgivning, som sikrer lønmodtagernes organisationer ret til koncernfagligt samvirke efter de principper, som angives i medlemsforslaget.

(Meddelandet, se C 1, s. 1153
Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 1611)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående koncernfacklig samverkan

Det fremgår af de nationale rapporteringer, at der er gennemført en del arbejde med spørgsmålet i det forløbne år. I Finland er der gennemført lovgivning, i Norge er der ført sonderinger mellem regeringen og parterne på arbejdsmarkedet, i Sverige har den nye borgerlige regering ikke sagen på dagsorden, og i Danmark afventer man de videre forhandlinger om direktivforslaget fra Kommissionen.

Ministerrådet har den opfattelse, at sagen ikke egner sig til løsning via et fælles nordisk lovgivningsinitiativ, men at de nordiske lande bør samarbejde i relation til den ordning, som kan blive etableret i EF og formentlig i EØS.

Udvalget finder på denne baggrund, at rekommandationen kan afskrives og det videre nordiske samarbejde på området rapporteres i ministerrådets beretninger.

Udvalget *indstiller* således, at rekommandationen nr 24/1991 *afskrives*.

Stockholm, den 30. januar 1992

Jørn Donner (SFP)
Filip Fridolfson (m)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.) Formand
Anders Talleraas (H)
Viggo Fischer (KF)
Carl I. Hagen (FrP)
Anders Mølgaard (V)

Reservation:

Utvalgets mindretall viser til ordlyden i rekommandasjonen og de foreliggende nasjonale rapporter, som gjengis i ministerrådets meddelelse. Disse medlemmer konstaterer, i likhet med ministerrådet, at spørsmålet om det konsernfaglige samarbeidet opptar de nordiske land i betydelig grad. Disse medlemmer konstaterer imidlertid at ministerrådet i liten grad har gjort et seriøst forsøk på å oppfylle rekommandasjonen.

Disse medlemmer viser til rapporten fra Norge, der det framgår at vurderingene av hvordan vedtaket i Nordisk Råd bør følges opp, fortsetter og vil avvente *ny melding* fra ministerrådet til neste sesjon.

Stockholm, 30. januar 1992

Martin Glerup (S)
Hans Gustafsson (s)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)
Thor-Eirik Gulbrandsen (A)
Mats Hellström (s)
Erkki Tuomioja (SDP)

*Rek. 25/1991/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 25/1991 angående beräkningsmodell för grön BNP

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utvidga det nordiska samarbetet om miljöstatistik med sikte på ett system för beräkning av de totala naturtillgångarna och förändringar därav, samt

att kombinera denna beräkningsmodell med beräkningen av de totala intäkterna och kostnaderna (BNP) i samhälllet för att arbeta fram en total natur- och nationalräkenskapsmodell (grön BNP).

(Meddelandet, se C 1, s. 1205)

*Rek. 26/1991/s
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 26/1991 angående internationella standardregler för handikappade

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att vidta erforderliga åtgärder för att internationella standardregler för handikappade införs och ställa finansiella resurser till förfogande.

(Meddelandet, se C 1, s. 1174)

*Rek. 27/1991/s
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 27/1991 angående samnordiska brandskyddsbestämmelser

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att undersöka förutsättningarna för en harmonisering av skärpta regler om brandsäkerhet i de nordiska länderna.

(Meddelandet, se C 1, s. 1182)

Rek. 28/1991/s
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 28/1991 angående Nordiskt reumatikerår

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utse 1993 till Nordiskt reumatikerår och tillsätta en nordisk styrgrupp för reumatikeråret i enlighet med ministerrådsförslag B 113/s och de synpunkter som social- och miljöutskottet anfört.

(Meddelandet, se C 1, s. 1174
Socialutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1617)

Socialutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordiskt reumatikerår

Till Nordiska rådets socialutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 28/1991 ang. nordiskt reumatikerår.

Utskottet noterar att Nordiska rådets synpunkter har inarbetats i planen för genomförandet av nordiskt reumatikerår 1992.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendationen nr 28/1991 för rådets del är *slutbehandlad.*

Stockholm den 30 januari 1992

Svein Alsaker (KrF)
Birgitte Husmark (SF)
Håkan Nordman (SFP)
Outi Ojala (Vas.)
Sten Svensson (m)
Åshild Hauan (A)
Hans Jørgen Jensen (S)
Ingrid Näslund (kds)
Lodve Solholm (FrP)
Lena Öhrsvik (s) Förman

Rek. 29/1991/s
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 29/1991 angående finansiering av det nordiska reumatikeråret

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

att ställa tillräckliga medel till förfogande för att på nationellt plan säkerställa genomförandet av det nordiska reumatikeråret.

(Meddelandet, se C 1, s. 1174
Socialutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1619)

Socialutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående finansiering av det nordiska reumatikeråret

Till Nordiska rådets socialutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 29/1991 angående finansiering av det nordiska reumatikeråret.

Utskottet noterar att ministerrådet avsatt 500 000 DKK till reumatikeråret och att kontakt tagits med departement och myndigheter angående den nationella finansieringen.

Utskottet finner mot bakgrund härav att ytterligare åtgärder med anledning av rekommendationen från rådets sida ej är påkallade och föreslår

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser att rekommendation nr 29/1991 för rådets del är *slutbehandlad.*

Stockholm den 30 januari 1992

Svein Alsaker (KrF)
Birgitte Husmark (SF)
Håkan Nordman (SFP)
Outi Ojala (Vas.)
Sten Svensson (m)
Åshild Hauan (A)
Hans Jørgen Jensen (S)
Ingrid Näslund (kds)
Lodve Solholm (FrP)
Lena Öhrsvik (s) Förman

*Rek. 30/1991/k
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 30/1991 angående Nordplans framtida verksamhet

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att bibehålla Nordplan som institution utgående från att verksamheten bedrivs och utvecklas inom nuvarande ramar.

(Meddelandet, se C 1, s. 1135)

*Rek. 31/1991/k
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 31/1991 angående arbetsprogram för ändrad finansiering av kultursektorns organ

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fastställa arbetsprogrammet för ändrad finansiering och organisation av kultursektorns institutioner, samarbetsprogram och andra permanenta aktiviteter i enlighet med ministerrådsförslag B 112/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet

att vid genomförandet av programmet beakta följande principer:

- fasta institutioner skall ha en viktig roll i det nordiska kultursamarbetet

- institutionernas drift får säkras genom extern finansiering eller genom att nya pengar tillförs kulturbudgeten

- Nordiska rådet ges möjligheter att ta ställning till åtgärder som innebär större förändringar av institutionernas verksamhet eller deras karaktär som nordiska institutioner

- välfungerande nordiska institutioner får inte ersättas med åtgärder med en svagare nordisk profil

att Nordiska ministerrådet kontinuerligt rapporterar till Nordiska rådet hur genomförandet av arbetsprogrammet framskrider.

(Meddelandet, se C 1, s. 1136)

Rek. 32/1991/k
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 32/1991 angående information om det nordiska samarbetet utanför Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att i nära samarbete med Nordiska rådet tillsätta en särskild arbetsgrupp bestående av cheferna för de nordiska utrikesministeriernas press- och kulturavdelningar och de nordiska sekretariatens informationschefer för att snabbt utarbeta förslag till en förstärkning av informationen utanför Norden om Norden och det nordiska samarbetet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1047
Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1623)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående information om det nordiska samarbetet utanför Norden

Til Kulturutvalget er henvist meddelelse om rekommandasjon nr 32/1991 om informasjon om det nordiske samarbeidet utenfor Norden.

Nordisk Ministerråd påpeker at i det reviderte arbeidsprogrammet "Norden i Europa frem til 1992" som Ministerrådet la frem i 1990, er et eget kapittel viet en forsterket informasjonsinnsats for å gjøre Norden og det nordiske samarbeidet mer kjent i Europa. En overgripende informasjonsplan er vedtatt for perioden 1990-1992.

En referansegruppe bestående av sjefene for de nordiske presse- og kulturavdelingene følger informasjonstiltakene rettet mot Europa-informasjon, og det er besluttet at Nordisk Råds informasjonssjef vil bli invitert til gruppens møter.

Kulturutvalget finner at rekommandasjonens intensjoner langt på vei kan sies å være oppfyllt, og foreslår derfor

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og anser rek. nr 32/1991 som *sluttbehandlet* for Rådets del.

Stockholm, 30. januar 1992

Marianne Andersson (c)
J.K. Hansen (S)
Thea Knutzen (H) Formann
Paavo Lipponen (SDP)
Riitta Saastamoinen (Kok.)
Anne Sörensen (nyd)
Jóannes Dalsgaard (Jvfl)
Grete Knudsen (A)
Markku Laukkanen (Kesk.)
Bruno Poromaa (s)
Sigríður Anna Þórðardóttir (Sj)

*Rek. 33/1991/k
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 33/1991 angående samarbete om nordiskt hantverk och hemslöjd

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att Nordiska konst- och konstindustrikommittén ges i uppdrag att undersöka möjligheten att koordinera och samordna de nordiska insatserna inom hantverk och hemslöjdsområdet, speciellt beträffande dokumentation, upplysningsmaterial om läromedel och yrkesval, kartläggande av utbildningsmöjligheterna inom Norden och utredande av möjligheterna att ge ett hantverksinstitut i Norden en nordisk övergripande funktion, samt

att därmed särskilt uppmärksamma den verksamhet som Nordiska hemslöjdsförbundet bedriver.

(Meddelandet, se C 1, s. 1111)

*Rek. 34/1991/k
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 34/1991 angående försöksprojekt Radio Scandinavia

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att som ett försöksprojekt sätta igång ett nordiskt tekniskt och programmässigt samarbete rörande radiosändningar till utlandet först och främst på kortvågsområdet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1111)

*Rek. 35/1991/k
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 35/1991 angående Nordens År i Kalmar 1997

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att med anledning av Kalmarunionens 600-årsjubileum utreda förutsättningarna för stöd och aktiv medverkan till unionsjubileet och ett Nordens År 1997 i Kalmar.

(Meddelandet, se C 1, s. 1048)

Rek. 36/1991/k
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 36/1991 angående nordiskt miljöforskningsprogram

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fastställa ett nordiskt miljöforskningsprogram i enlighet med ministerrådsförslag B 119/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet

att genomföra miljöforskningsprogrammet under perioden 1993 - 1997 och att härvid särskilt

- företa en samlad forskningspolitisk utvärdering av det existerande nordiska samarbetet om miljö-FoU inom ministerrådsorganisationen

- vid forskning om effekter av klimatförändringar även inkludera kulturminnesvårdsforskningen

- tillse att de nordiska expertkommittéerna huvudsakligen består av aktiva forskare med forskningskompetens på respektive område

att under programperioden avsätta minimum 25 MDKK per år för miljöprogrammets genomförande.

(Meddelandet, se C 1, s. 1137
Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se. s. 1628)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordiskt miljöforskningsprogram

Til Kulturutvalget er henvist meddelelse om rekommandasjon nr 36/1991 om nordisk miljøforskningsprogram.

Ministerrådet har vedtatt å gjennomføre miljøforskningsprogrammet 1993-1997 i overensstemmelse med Nordisk Råds rekommandasjon. Det er nedsatt en programkomite og tre ekspertkomiteer som tilsammen representerer en bred forskningskompetanse. Komiteene har innledet arbeidet med gjennomføring av programmet med sikte på at den egentlige femårige programfase kan starte i full skala ved årsskiftet 1992/93.

Ministerrådet stiller seg positiv til rekommandasjonens forslag om å gjennomføre en samlet forskningspolitisk evaluering av det eksisterende nordiske samarbeid om miljø-FoU innenfor ministerrådsorganisasjonen. Forslaget vil etter samråd med Forskningspolitisk Råd bli vurdert som ledd i det generelle arbeid med evaluering av virksomheten.

Kulturutvalget konstaterer at arbeidet med oppfyllelse av rekommandasjonens målsetting allerede er i gang, og foreslår derfor

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og anser rek. nr 36/1991 som *sluttbehandlet* for Rådets del.

Stockholm, 30. januar 1992

Marianne Andersson (c)
J.K. Hansen (S)
Thea Knutzen (H) Formann
Paavo Lipponen (SDP)
Riitta Saastamoinen (Kok.)
Anne Sörensen (nyd)
Jóannes Dalsgaard (Jvfl)
Grete Knudsen (A)
Markku Laukkanen (Kesk.)
Bruno Poromaa (s)
Sigríður Anna Þórðardóttir (Sj)

*Rek. 37/1991/k
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 37/1991 angående samarbetsprogram för högre utbildning i Norden

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fastställa ett samarbetsprogram för högre utbildning i Norden i enlighet med ministerrådsförslag B 116/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet

att genomföra samarbetsprogrammet under perioden 1991 - 1996 och att härvid särskilt

- förlänga och utbygga Nordplus-programmet enligt förslaget

- framlägga ministerrådsförslag på Nordiska rådets 40:e session om en nordisk överenskommelse om tillträde till högre utbildning i Norden

- framlägga konkreta planer om nordisk arbetsdelning beträffande hela utbildningar samt om problemlösningar vid den akademiska meritevalueringS- och examensgiltigheten

att fastställa finansieringen i enlighet med alternativ 3 i ministerrådsförslaget.

(Meddelandet, se C 1, s. 1137)

Rek. 38/1991/k
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 38/1991 angående nordisk utbildningsgemenskap

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

att ingå en överenskommelse om nordisk utbildningsgemenskap på gymnasial nivå, i enlighet med ministerrådsförslag B 117/k och med beaktande av de synpunkter som anförts av kulturutskottet.

(Meddelandet, se C 1, s. 1122
Kulturutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1631)

Kulturutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående nordisk utbildningsgemenskap

Til Kulturutvalget er henvist meddelelse om rekommandasjon nr 38/1991 om nordisk utdanningsfellesskap.

De nordiske lands regjeringer meddeler at ministerrådsforslaget om nordisk utdanningsfellesskap på gymnasialt nivå ble vedtatt av kultur- og undervisningsministrene i mai 1991, og overenskomsten ble undertegnet av partene høsten 1991.

Kulturutvalget kan med glede konstatere at et viktig skritt dermed er tatt i realiseringen av det nordiske utdanningsfellesskap, og foreslår

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og anser rek. nr 38/1991 som *sluttbehandlet* for Rådets del.

Stockholm, 30. januar 1992

Marianne Andersson (c)
J.K. Hansen (S)
Thea Knutzen (H) Formann
Paavo Lipponen (SDP)
Riitta Saastamoinen (Kok.)
Anne Sörensen (nyd)
Jóannes Dalsgaard (Jvfl)
Grete Knudsen (A)
Markku Laukkanen (Kesk.)
Bruno Poromaa (s)
Sigríður Anna Þórðardóttir (Sj)

Rek. 39/1991/e
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 39/1991 angående miljövårdsinsatser i Baltikum

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd og de nordiske landes regeringer

at i relevante internationale fora arbejde for at skabe et investerings- og miljøbeskyttelsesprogram til nedbringelse af vand- og luftforureningen i Østersøens mest udsatte dele

at kortlægge hvordan det nordiske samarbejde kan bidrage til udviklingen af særlige investeringsstøtteordninger for de berørte central- og østeuropæiske lande, herunder Baltikum, Polen og Leningradområdet, og

at løbende rapportere til Nordisk Råd om fremskridtene i arbejdet, herunder de initiativer, som ministerrådet finder behov for på området som led i det nordiske samarbejde.

(Meddelandet, se C 1, s. 1048
Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 1633)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommandation angående miljövårdsinsatser i Baltikum

Ministerrådet henviser i sin meddelelse til meddelelsen vedrørende *rek. nr 43/1989/m* (om overføring af miljøteknologi uden for Norden). Der henvises her til en række aktiviteter på dette område, som de nordiske lande er involveret i, herunder NEFCO, Ronneby-processen om Østersøens forurening og arbejdet i EBRD. Ministerrådets samlede vurdering er, at der ikke er behov for etablering af yderligere finansieringsordninger, som specielt omfatter miljøteknologi.

Udvalget tager denne holdning til efterretning, men peger på, at baggrunden for rekommandation nr 39/1991/e bl.a. var mandatet til NIB om at udrede en finansieringsmekanisme for Baltikum, og at de tekniske og politiske overvejelser af dette spørgsmål endnu ikke er afsluttet.

Udvalget finder imidlertid, at rekommandationen kan afskrives og den videre diskussion føres i forbindelse med medlemsforslag *A 982/e* om oprettelse af en baltisk investeringsbank.

Udvalget indstiller således, at rekommandationen nr 39/1991 *afskrives*.

Stockholm, den 30. januar 1992

Jörn Donner (SFP)
Filip Fridolfson (m)
Thor-Eirik Gulbrandsen (A)
Carl I. Hagen (FrP)
Mats Hellström (s)
Anders Mølgaard (V)
Erkki Tuomioja (SDP)
Viggo Fischer (KF)
Martin Glerup (S)
Hans Gustafsson (s)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.) Formand
Anders Talleraas (H)

*Rek. 40/1991/e
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 40/1991 angående ekonomiskt och kulturellt samarbete med Östersjöländerna

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at arbejde for udvikling af det økonomiske og kulturelle samarbejde mellem Norden og Østersølandene med henblik på at skabe et samarbejdsområde omkring Østersøen.

(Meddelandet, se C 1, s. 1049)

Rek. 41/1991/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 41/1991 angående jordbruks-samarbete med Baltikum

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd og de nordiske landes regeringer

at sammen med de baltiske lande udbygge et koordineret samarbejde på jordbrugsområdet mellem Norden og Baltikum.

(Meddelandet, se C 1, s. 1049
Miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1636)

Miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående jordbruks-samarbete med Baltikum

Till Nordiska rådets miljöutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 8/1991 angående säkrare trafik i Norden.

Den i rekommendationen nämnda handlingsplanen har fastställts.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 8/1991 för rådets del *slutbehandlad*.

Stockholm den 31 januari 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Hans Erenbjerg (S)
Elver Jonsson (fp)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Olof Salmén (ÅC)
Birgitta Dahl (s)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)

*Rek. 42/1991/i
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 42/1991 angående kunskapsöverföring till bl.a. Baltikum rörande parlamentarism och demokrati

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

å kartlegge behovet for og å utrede mulighetene for kunnskapsoverføring til Baltikum og utvalgte østeuropeiske land vedrørende parlamentarisme og demokrati.

(Meddelandet, se C 1, s. 1049)

*Rek. 43/1991/i
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 43/1991 angående stöd till demokratiseringssträvandena och internationella samarbetet i bl.a. Baltikum

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

å kartlegge hvilke relevante organisasjoner av ikke statlig karakter som finnes i Baltikum og utvalgte østeuropeiske land

å kartlegge hvilke behov og muligheter som finnes for kontakt mellom relevante frivillige organisasjoner i Baltikum og utvalgte østeuropeiske land og tilsvarende organisasjoner i de nordiske land

å ta initiativ til å opprette støtteordninger som kan stimulere til kontakter/samarbeid mellom relevante organisasjoner av ikke statlig karakter i Baltikum og utvalgte østeuropeiske land og tilsvarende organisasjoner i de nordiske land, med henblikk på å støtte demokratiseringsutviklingen og det internasjonale samarbeidet i Øst, slik at disse støtteordninger ses i sammenheng med de øvrige initiativer Nordisk Råd har tatt overfor Baltikum.

(Meddelandet, se C 1, s. 1050)

Rek. 44/1991/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 44/1991 angående transportsamarbete med Baltikum

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att verka för en samordning av de nordiska ländernas agerande i internationella organisationer beträffande stöd från internationella institutioner för investeringar inom transportsektorn i de baltiska republikerna

att medverka till en kartläggning av behoven av kunskapsuppbyggnad inom kommunikationssektorn i de baltiska republikerna, samt

att utifrån denna kartläggning svara för samordningen av de nordiska ländernas stödinsatser i Baltikum.

(Meddelandet, se C 1, 1050
Miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1640)

Miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående transportsamarbete med Baltikum

Till Nordiska rådets miljöutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 44/1991 angående transportsamarbete med Baltikum.

Av vad som framgår av meddelandet måste det anses att arbete i rekommendationens syfte har fastlagts och kommer att fortsätta enligt rekommendationen.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 44/1991 för rådets del *slutbehandlad*.

Stockholm den 31 januari 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Hans Erenbjerg (S)
Elver Jonsson (fp)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Olof Salmén (ÅC)
Birgitta Dahl (s)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)

*Rek. 45/1991/k
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 45/1991 angående stipendier för folkhögskolestuderande från Baltikum och Östeuropa

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utvidga Nordiska ministerrådets arbetsprogram för Baltikum och Östeuropa till att omfatta stipendier för folkhögskolestuderande.

(Meddelandet, se C 1, s. 1051)

Rek. 46/1991/i
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 46/1991 angående avskaffande av visumtvånget mellan Norden och Östeuropa

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

att när förutsättningar föreligger arbeta för att visumtvånget mellan de nordiska och de östeuropeiska länderna kan avskaffas, eventuellt i flera etapper.

(Meddelandet, se C 1, s. 1051
Juridiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 1643)

Juridiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående avskaffande av visumtvånget mellan Norden och Östeuropa

Til Juridisk utvalg er henvist den av de nordiske lands regjeringer til Nordisk Råds 40. sesjon avgitte meddelelse om rekommendasjon 46/1991/j angående avskaffelse av visumtvang mellom Norden og Øst-Europa.

Ministerrådet meddeler at de nordiske land gjør mer enn hva som anbefales i rekommendasjonen. Visumspørsmålet vurderes fortløpende, og når grunnlaget for det er tilstede, avskaffes visumkravet. Etter de liberaliseringer som har funnet sted i den senere tid blir det opplyst at rekommendasjonen bare er relevant for Albania, Bulgaria, Romania, daværende Sovjetunionen og de baltiske land. Ministerrådet finner på denne bakgrunn at rekommendasjonen kan avskrives.

Juridisk utvalg konstaterer med tilfredshet at visumspørsmålet er gjenstand for fortløpende vurderinger i de nordiske land, og at visumtvangen avskaffes når det finnes grunnlag for dette.

Etter dette anser utvalget at formålet med rekommendasjonen er oppfylt.

Juridisk utvalg innstiller

at Nordisk Råd tar meddelelsen til etterretning og anser rek. nr 46/1991 for *ferdigbehandlet* for Rådets vedkommende.

Stockholm, 30. januar 1992

Rose-Marie Björkenheim (Kesk.)
Sinikka Hurskainen (SDP)
Helge Adam Møller (KF) Formann
Maija Perho-Santala (Kok.)
Marit Rotnes (A)
Ernst Wroldsen (A)
Lahja Exner (s)
Johan J. Jakobsen (Sp)
Hans Nyhage (m)
Rannveig Guðmundsdóttir (A)
Birte Weiss (S)

*Rek. 47/1991/k
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 47/1991 angående kultursamarbete med Baltikum och Östeuropa

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att arbeta för att åstadkomma gemensamt arbete och utbyte på kulturområdet mellan Norden och Baltikum och de östeuropeiska länderna och där detta är lämpligt inarbeta nya åtgärder i arbetsprogrammet för Baltikum och Östeuropa.

(Meddelandet, se C 1, s. 1052)

Rek. 48/1991/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 48/1991 angående miljöteknologi till Österuropa

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utarbeta ett förslag till hur man överför miljöteknologi till Österuropa, samt

att inrätta en ordning till stöd för miljöforskning i de österuropeiska länderna samt ställa expertis på miljöforskning, miljökontroll, utveckling av alternativa energiplaner m.m. till förfogande för de österuropeiska länderna.

(Meddelandet, se C 1, s. 1052
Miljöutsktotets betänkande över meddelandet, se s. 1646)

Miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående miljöteknologi till Östeuropa

Till Nordiska rådets miljöutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 48/1991 angående miljöteknologi till Östeuropa.

Med hänsyn till Nefco:s etablerande och förslaget om en Baltisk investeringsbank (se meddelande om rekommendation nr 50/1991 angående miljöbistånd till Baltikum) måste det anses att rekommendationens syfte har uppnåtts.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 48/1991 för rådets del *slutbehandlad*.

Stockholm den 31 januari 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Hans Erenbjerg (S)
Elver Jonsson (fp)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Olof Salmén (ÅC)
Birgitta Dahl (s)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)

Rek. 49/1991/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 49/1991 angående informationsplikt rörande kärnkraftsanläggningar

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att ställa krav i berörda internationella fora om införande av informationsplikt mellan de europeiska länderna vad gäller inrättande av atomkraftverk och utbyggnad av existerande anläggningar.

(Meddelandet, se C 1, s. 1282
Miljöutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1648)

Miljöutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående informationsplikt rörande kärnkraftsanläggningar

Till Nordiska rådets miljöutskott har hänvisats meddelandet om rekommendation nr 49/1991 angående informationsplikt rörande kärnkraftsanläggningar.

I sitt meddelande konstaterar ministerrådet att det redan existerar regler angående den i rekommendationen nämnda informationsplikten. Ytterligare konstaterar ministerrådet att de i fortsättningen vill driva frågan i internationella fora när den är aktuell.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår utskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendation nr 49/1991 för rådets del *slutbehandlad*.

Stockholm den 31 januari 1992

Dorte Bennedsen (S) Förman
Hans Erenbjerg (S)
Elver Jonsson (fp)
Tore A. Liltved (H)
Kjellbjørg Lunde (SV)
Olof Salmén (ÅC)
Birgitta Dahl (s)
Pekka Haavisto (Vihr.)
Kristín Einarsdóttir (Kv)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)
Jógvan I. Olsen (Sb)

*Rek. 50/1991/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 50/1991 angående miljöbistånd till Baltikum

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

att besluta om ytterligare en kreditordning inom ramen för Nordiska investeringsbanken avseende mjukare villkor för miljöinsatser i Baltikum, samt

att söka samarbete mellan olika biståndsarrangemang för de baltiska länderna för att göra insatserna rationella och underlätta mottagandet av hjälpen.

(Meddelandet, se C 1, s. 1053)

*Rek. 51/1991/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 51/1991 angående förstärkning av Östersjökonventionen

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att ta initiativ till en förnyelse och förstärkning av samarbetet inom Östersjökonventionen mot bakgrund av de principer som ligger till grund för slutdokumentet från Nordiska rådets internationella konferens om havsförorening 1989.

(Meddelandet, se C 1, s. 1208)

*Rek. 52/1991/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 52/1991 angående revision av Östersjökonventionen

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

att utarbeta konkreta förslag till ändring och snabb förstärkning av Östersjökonventionen. Förslagen bör framläggas för övriga medlemsländer före nästa ministerrådskonferens inom Östersjökonventionen 1992 med sikte på att antas samma år

att inom ramen för Helsingforskommissionen och dess arbetsgrupp för revidering av Östersjökonventionen arbeta för att principerna i slutdokumentet från Nordiska rådets internationella konferens om havsförorening 1989 inarbetas i Östersjökonventionen och att därvid särskilt beakta att den reviderade konventionstexten

- preciserar och understryker att konventionen förpliktar de deltagande länderna att i allt större omfattning begränsa föroreningarna av Östersjön för att skapa en ekologiskt hållbar utveckling
- garanterar att åtagandena görs bindande
- gör ren teknologi och försiktighetsprincipen till grundläggande principer
- stadgar att det hålls regelbundna ministerrådsmöten
- garanterar en parlamentarisk förankring
- garanterar folkliga organisationer och miljörörelser höringsrätt vid beslut inom ramen för konventionen

att ta initiativ till att Östersjökonventionens sekretariat förstärks och förpliktas att framlägga förslag i överensstämmelse med den förstärkta konventionen.

(Meddelandet, se C 1, s. 1208)

*Rek. 53/1991/m
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 53/1991 angående förbättrad finansiering av Östersjösamarbetet

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

att i anslutning till en ny Östersjökonvention ta initiativ till att finansieringsmöjligheterna ytterligare förbättras med sikte på ren teknologi, eventuellt i samarbete med Nordiska investeringsbanken.

(Meddelandet, se C 1, s. 1208)

Rek. 54/1991/e
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 54/1991 angående stärkande av det nordiska samarbetet

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at lade medlemsforslagets initiativer samt synspunkterne herpå fra Økonomisk Udvalg, de andre fagudvalg og debatten i Nordisk Råd indgå i arbejdet med det program for det nordiske samarbejde efter 1992, som ministerrådet fremlægger til rådets 40. session. Ministerrådet bør endvidere fremlægge særskilte ministerrådsforslag om vigtige enkeltforslag, f.eks. Baltisk Investeringsbank.

(Meddelandet, se C 1, s. 1053
Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 1654)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation angående stärkande av det nordiska samarbetet

Ministerrådet henviser til det ministerrådsforslag, som angiveligt vil blive fremlagt til 40. session og finder, at rekommandationen bør afskrives.

Udvalget bemærker, at rekommandationen også omfatter ministerrådsforslag om vigtige enkeltsager f.eks. oprettelse af en baltisk investeringsbank.

Udvalget finder, at rekommandationen kan afskrives og den videre diskussion føres bl.a. i forbindelse med behandlingen af ministerrådsforslaget om det nordiske samarbejde efter 1992 og medlemsforslaget om en baltisk investeringsbank.

Økonomisk Udvalg indstiller på denne baggrund, at rekommandationen nr 54/1991 *afskrives*.

Stockholm, den 30. januar 1992

Jörn Donner (SFP)
Filip Fridolfson (m)
Thor-Eirik Gulbrandsen (A)
Carl I. Hagen (FrP)
Mats Hellström (s)
Anders Mølgaard (V)
Erkki Tuomioja (SDP)
Viggo Fischer (KF)
Martin Glerup (S)
Hans Gustafsson (s)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.) Formand
Anders Talleraas (H)

*Rek. 55/1991/s
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 55/1991 angående förstärkning av den nordiska modellen

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att låta initiativen i medlemsförslag A 978/s om förstärkning av den nordiska modellen, samt de synpunkter härpå som framförs i Nordiska rådets debatt vid extrasessionen den 13 november 1991, ingå i arbetet med det program för det nordiska samarbetet efter 1992 som ministerrådet framlägger till rådets 40:e session.

(Meddelandet, se C 1, s. 1053)

Rek. 56/1991/b
D 1992

Meddelande

om rekommendation nr 56/1991 angående Nordiska ministerrådets budget för 1992

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

att ministerrådet tillgodoser rådets krav på en informativ budget som kan utgöra underlag för sakliga prioriteringar från rådets sida, samt att därvid särskilt beakta

- att kommentera förslag till omdisponeringar

- att endast det som är reellt disponibelt för nya aktiviteter under budgetåret kallas för dispositionsmedel

- att arbeta för att på sikt, senast till 1995 års budget, införa någon form av mål- och ramstyrning av hela verksamheten inom ministerrådets budget

- att följa sina egna intentioner att vidareföra beslutade åtaganden, såsom handlingsplaner och arbetsprogram

att besluta att överskottet från verksamheten 1990 överföres till den nordiska budgeten 1992 i stället för att återföras till medlemsländerna, samt att därvid beakta utskottets förslag till hur medlen skall användas

att i övrigt beakta utskottets ovan framförda synpunkter.

(Meddelandet, se C 1, s. 1054
Budgetutskottets betänkande över meddelandet, se s. 1657)

Budgetutskottets betänkande

över meddelandet om rekommendation nr 56/1991 angående Nordiska ministerrådets budget för 1992

Till Nordiska rådets budgetutskott har hänvisats meddelande om rekommendation nr 56/1991 angående Nordiska ministerrådets budget för 1992 (B 121/b).

Ministerrådet meddelar att utvecklings- och förnyelsearbete av budgeten prioriteras samt att målsättningen därvid är att öka resultatorienteringen bl.a. genom att införa kontraktsstyrningsprinciper och mer informativa tabeller. Ministerrådet påpekar vidare att detta arbete löpande diskuteras med de nordiska finansdepartementen genom budgetexpertgruppen.

Budgetutskottet kan konstatera att budgetexpertgruppens synpunkter på utformningen av budgeten i stort sammanfaller med utskottets synpunkter. Mot denna bakgrund finner utskottet det positivt att ministerrådet ansluter sig till budgetexpertgruppens bedömning i dessa avseenden.

Utskottet finner det även tillfredsställande att omdisponeringar i högre grad kommer att kommenteras samt att beteckningen dispositionsmedel kommer att ersättas med beteckningen projektmedel.

För övrigt avser ministerrådet att utvidga den försöksverksamhet, som påbörjats 1991, samt att, efter bedömning av hittills uppnådda resultat, utarbeta en handlingsplan för en mer omfattande budgetreform i enlighet med rådets rekommendation.

Beträffande överskottet från 1990 har budgetutskottet i annat sammanhang fått besked om, att detta kommer att överföras till den nordiska budgeten och i huvudsak användas i enlighet med utskottets förslag. Utskottet har i brev till ministerrådet uttryckt sin tillfredsställelse över detta.

Mot bakgrund av att 1992 års budget redan är fastställd föreslår budgetutskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser rekommendationen för rådets del *slutbehandlad*.

Helsingfors den 2 mars 1992

Ylva Annerstedt (fp)
May Flodin (FS)
Søren Hansen (S)
Per Olof Håkansson (s)
Timo Järvilahti (Kesk.)
Lauri Metsämäki (SDP) Förman
Pål Atle Skjervengen (FrP)
Árni M. Mathiesen (Sj)
Roger Gudmundseth (A)
Helga Haugen (KrF)
Marianne Jelved (RV)
Inger Koch (m)
Jonathan Motzfeldt (Si)

*Framst. 1/1992/s
D 1992

Meddelande

om framställning nr 1/1992 angående insatser mot epilepsi

Framställningen har följande lydelse:

Nordiska rådets presidium rekommenderar Nordiska ministerrådet

att stimulera till ökad nordisk forskning och informationsutbyte rörande läkemedel och behandlingsmetoder samt för information och upplysning till allmänheten om epilepsi

att utreda förutsättningarna för information och upplysning till allmänheten om epilepsivård och ett samlat vårdprogram.

(Meddelandet, se C 1, s. 1175)

Framst. 2/1992/e
D 1992

Meddelande

om framställning nr 2/1992 angående förhöjning av Nordiska investeringsbankens grundkapital

Framställningen har följande lydelse:

Nordisk Råds præsidium rekommanderer Nordisk Ministerråd

at snarest vedtage ministerrådsforslag B 122/e om forhøjelse af Nordisk Investeringsbanks grundkapital, som bl.a. indebærer en forhøjelse af grundkapitalen med 800 mill. SDR til samlet 2 400 mill. SDR pr. 1. april 1993.

(Meddelandet, se C 1, s.1055
Ekonomiska utskottets betänkande över meddelandet, se s. 1660)

Ekonomiska utskottets betänkande

över meddelandet om framställning angående förhöjning av Nordiska investeringsbankens grundkapital

Ministerrådet meddeler, at samarbejdsministrene den 11. december 1991 har besluttet at forhøje NIB´s grundfond med SDR 800 mill. til 2.400 mill. SDR fra 1. april 1992 og at foretage de fornødne ændringer i §§ 2 og 3 i bankens vedtægter. Udvalget konstaterer at rekommandationen er opfyldt.

Udvalget indstiller således, at fremstillingen nr 2/1992 *afskrives*.

Stockholm, den 30. januar 1992

Jörn Donner (SFP)
Filip Fridolfson (m)
Thor-Eirik Gulbrandsen (A)
Carl I. Hagen (FrP)
Mats Hellström (s)
Anders Mølgaard (V)
Erkki Tuomioja (SDP)
Viggo Fischer (KF)
Martin Glerup (S)
Hans Gustafsson (s)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.) Formand
Anders Talleraas (H)

E 1
1992

Skriftligt spørgsmål

angående bevarelse af de tropiske regnskove

(Svaret, se s. 1662)

Til Nordisk Ministerråd

Situationen for de tropiske regnskove er meget kritisk. De nyeste internationale data viser, at på trods af den megen debat om regnskovenes bevarelse er der sket en alarmerende forøgelse af den hast, hvormed regnskovene ryddes.

Undersøgelser foretaget både af FAO og af naturorganisationer har klart vist, at den foreliggende regnskovshandlingsplan ikke virker efter hensigten og er ganske utilstrækkelig. Der er nu brug for klare politiske initiativer, og det vil være en styrke, dersom de nordiske lande samlet kan melde ud med effektive initiativer og indsatser for en bevarelse af regnskoven.

Hvilke overvejelser har Nordisk Ministerråd gjort sig med henblik på udarbejdelse af en fælles nordisk strategi/handlingsplan for bevarelse af de tropiske regnskove?

København, den 22. marts 1991

Dorte Bennedsen (S)

Nordiska ministerrådets svar, avgivet den 4 juni 1991

De tropiska regnskogarna, i synnerhet de fuktiga regnskogarna, är en viktig förnybar naturtillgång och hör i ekologiskt hänseende till de mest komplicerade och variationsrika ekosystemen i världen. Utom att de tropiska skogarna fungerar som ett lager för genetisk variation fungerar de som en kontinuerlig källa för allehanda skogliga produkter, som förnyare av markgrunden och som erosionsskydd, de förhindrar flodernas översvämning och igenslamning, de jämnar ut klimatväxlingar och erbjuder möjligheter till rekreation och turism.

Stora delar av de tropiska skogarna exploateras för närvarande utan hänsyn till deras ekologiska karaktär så att regeneration blir omöjlig. De tropiska skogarnas areal minskar hela tiden under det snabbt expanderande svedjebruket (shifting cultivation), på grund av oplanerad bosättning och nya odlingar och kreaturfarmar, insamling av brännved och skogsavverkning, bl.a. för export av tropiskt timmer, gruvdrift, industriverksamhet, dammbyggnad samt utbyggnad av vägnät.

Skyddet av de tropiska skogarna förutsätter aktivitet inom ett otal sektorer. De nordiska länderna bidrar aktivt till skyddet av de tropiska skogarna särskilt genom utvecklingsbiståndet, genom vilket de gynnar en ur skogsbruks- och miljösynpunkt förnuftig utveckling. Någon egentlig "strategi för de tropiska regnskogarna", som samlar alla sektorer, har de nordiska länderna inte, men i praktiken fungerar koordineringen mellan de nordiska länderna väl i dessa frågor, och resultatet av denna koordinering kan betraktas som ett slags strategi.

Hållbar användning av de tropiska skogarna och skyddet av dem är en mycket aktuell fråga i det internationella samarbetet. De mest omfattande projekten inom detta område är det av FAO koordinerade aktionsprogrammet för de tropiska skogarna (TFAP), de projekt som organiseras av den internationella organisationen för tropiska trädslag (ITTO) samt beredningen av internationella avtal i samband med beredningen av FN:s miljö- och utvecklingskonferens år 1992.

TFAP inrättades av Världsbanken, UNDP, FAO och World Resource Institutet år 1985 för att stoppa förstöringen av de tropiska skogarna. Programmet har utsatts för ökad kritik bland annat på grund av att man har ansett att det betonar användningen av skogarna på bekostnad av skyddet av dem. En av FAO tillsatt evalueringsgrupp konstaterade år 1990 att en del av kritiken mot TFAP byggde på missuppfattningar eller överstora förväntningar, men gruppen kom också fram till att det var väsentliga svagheter i TFAP så som det har praktiserats hittills. Gruppen la fram flera grundläggande förslag om förbättringar. De nordiska länderna har som grupp kraftigt stött ett snabbt genomförande av förbättringarna, eftersom TFAP är ett igångvarande program som redan nu har lett till och framgent kommer att leda till många konkreta resultat till fromma för de tropiska skogarna.

Inom ITTO har hållbar användning och skydd av de tropiska skogarna varit mycket väsentliga frågor. Organisationen har flera igångvarande program för så väl användningen som skyddet av skogarna i olika länder, likaså för utveckling av metoderna. De nordiska länderna är aktiva medlemmar i organisationen.

I förberedelserna för FN:s miljökonferens UNCED kommer skyddet av skogarna fram både i samband med det kommande avtalet om klimatförändringar och i samband med det kommande avtalet om biologisk mångfald. De tropiska skogarna har i många länder mycket stor betydelse, vilket innebär att för att de skall kunna skyddas bör man komma fram till en jämvikt mellan de olika intressen som riktar sig mot dem. Av denna anledning har man i samband med förberedelserna för UNCED börjat diskutera ett specifikt globalt instrument som gäller skyddet och användningen av världens skogar innefattande också de tropiska skogarna. De nordiska länderna deltar aktivt också i dessa diskussioner.

De nordiska länderna koordinerar sitt utvecklingsbistånd inom skogssektorn genom samarbetsmöten mellan biståndsorganisationernas tjänstemän som arbetar med skogsfrågor. Stödet till skogssektorn koncentreras allt mer till planering av skogsbruket, skogsplantering, skogsskydd och skogsvård. Utan goda skogsresurser är det omöjligt att bygga upp en skogsindustri. U-ländernas beredskap att planera och genomföra utvecklingsprogram inom skogssektorn byggs upp bland annat genom stöd till skogsförvaltningen, utbildningen, rådgivningen och forskningen samt genom ökat lokalt deltagande i programmen. Till exempel i SADCC-området inleddes utbildningen av skogsmästare och inrättandet av skogsinstitut år 1989. Utbildningen i branschen sköts genom utbildningsprogrammet för skogsbranschen (Forestry Training Programme, FTP).

Ett viktigt inslag i skyddet av de tropiska skogarna är Internationella naturskyddsunionens (IUCN - World Conservation Union) program för tropiska skogar, som finansieras av de nordiska länderna. IUCN är en organisation till vilken både medborgarorganisationer och stater samt statliga inrättningar hör som medlemmar. IUCN:s program omfattar forskning, undersökningar och projekt som gäller de tropiska skogarna i viktiga områden.

Slutligen diskuteras löpande, inom ramen för Washington-konventionen (CITES) om internationell handel med hotade djur och växter, frågan om att i konventionens listor ta upp vissa särskilt hotade trädarter.

Det nordiska samarbetet har varit mycket livligt i samband med alla de ovan nämnda aktiviteterna, oavsett att det inte sker inom ramen för Nordiska ministerrådet. För att det skall vara möjligt att undvika överlappande arbete verkar det mest ändamålsenligt att samarbetet tills vidare fortsätter under etablerade former och att behovet av en särskild strategi eller en handlingsplan tas upp till behandling till exempel i det skede då de internationella projekten har kommit så långt att det blir möjligt att utvärdera dem.

Sirpa Pietikäinen
Ministerrådets ordförande

Fridtjov Clemet
Generalsekreterare

E 2
1992

Skriftlig fråga

angående tillämpningen av nya nordiska regler för användning av utlandsregistrerad bil

(Svaret, se s. 1665)

Till Norges regering

Vid Nordiska rådets 39:e session i Köpenhamn besvarade den danske finansministern Henning Dyremose på ministerrådets vägnar en fråga som jag ställt beträffande rätten att använda utlandsregistrerad bil i Norden.

Finansminister Henning Dyremose deklarerade därvid att de nordiska finansministrarna hade kommit överens om en mindre anpassning av reglerna för användning av utlandsregistrerade bilar. De nya reglerna innebär i korthet att familjetillhörighetsförhållandet i första hand skall vara avgörande vid fastställande av hemort. I andra hand kan arbetsorten vara avgörande. Detta gäller om arbetsförhållandet är av permanent eller långvarig karaktär vilket har definierats som att personen i fråga uppehåller sig på sin arbetsort mer än 365 dagar i löpet av två år.

Skulle det likväl uppkomma tveksamma situationer, var finansministrarna överens om en konsultationsprocedur mellan de berörda myndigheterna.

Ett nyligen inträffat fall där den norska tullen beslagtagit en svenskregistrerad bil har visat att de nya reglerna inte börjat tillämpas mellan Norge och Sverige.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande frågor till den norska regeringen:

1. När kommer de nya nordiska reglerna för utlandsregistrerade bilar att börja tillämpas i Norge?

2. Hur kommer den norska regeringen att agera för att lösa problemen för de svenskar som fått sina bilar beslagtagna av den norska tullen?

Stockholm den 11 april 1991

Elver Jonsson (fp)

Svar från Norges regering, avgivet den 14 maj 1991

Spørsmål 1

"När kommer de nya nordiska reglerna för utlandsregistrerade bilar att börja tillämpas i Norge?"

Svar:

På møte i Nordisk Ministerråd 27. februar i år besluttet de nordiske finansministre som kjent en internordisk samordning av reglene for bruk av utenlandsregistrert bil.

Finansdepartementet anser det som en høyt prioritert oppgave å tilpasse det norske regelverket til dette vedtaket.

I Stortingets spørretime 13. mars 1991 tilkjennegjorde jeg då også at arbeidet med å tilpasse regelverket umiddelbart ble igangsatt og forventes avsluttet i nær framtid. Det tas sikte på å ha det nye regelverket klart før sommerferien.

Spørsmål 2

"Hur kommer den norska regeringen att agera för att lösa problemen för de svenskar som fått sina bilar beslagtagna av den norska tullen?"

Svar:

Jeg vil presisere at tollvesenet har handlet i samsvar med det gjeldende norske regelverk. De biler som er tilbakeholdt av tollvesenet inntil norske toll og avgifter er betalt på bilen, er etter det norske regelverket innført av en person som anses for å være bosatt i Norge. Dersom det pålagte avgiftskrav betales kan bilen registreres og benyttes i Norge.

De nye nordiske retningslinjene vil føre til at det ikke lenger vil oppstå tilfeller hvor to nordiske land krever beskatningsrett over samme bil. Det legges også opp til en viss fleksibilitet med konsultasjoner mellom berørte land i tvilstilfeller. Jeg vil imidlertid understreke at det norske regelverket fortsatt må søke å forhindre spekulative bilanskaffelser i lavavgiftsland. Det vil således heller ikke etter det nye regelverket bli fritt fram for alle personer med en viss tillknytning til Sverige å kjøre svenskregistrert bil i Norge. Jeg er imidlertid av den oppfatning at det nye regelverket som snart blir iverksatt, vil føre til at Norge kun krever beskatningsrett for biler ført av personer med sterk tilknytning til Norge både hva gjelder arbeidssted og bolig.

Jeg kan også opplyse om at det parallelt med innarbeidelsen av de nordiske retningslinjerne i det norske regelverket, arbeides med sikte på et noe mer fleksibelt reakjonssystem.

Inntil det nye regelverket har trådt i kraft, ber jeg om forståelse for at gjeldende regelverk og praksis må legges til grunn i de saker som oppstår. Dette gjelder da også i forhold til tidligere saker.

Sigbjørn Johnsen
Finansminister

E 3
1992

Skriftlig fråga

angående åtgärder för att förhindra att de nordiska lektoraten vid våra universitet fortsatt nedprioriteras eller nedlägges

(Svaret, se s. 1667)

Till Nordiska ministerrådet

Vid Nordiska rådets session i Reykjavík 1990 tillstyrkte Nordiska rådet ett ministerrådsförslag om handlingsprogram för språkligt samarbete i Norden *(B 103/k)*. Handlingsprogrammet fastställdes slutgiltigt av ministerrådet den 8 maj i överensstämmelse med ministerrådsförslaget och med beaktande av de synpunkter på genomförandet som Nordiska rådet anfört i *rekommendation nr 10/1990/k.*

I detta program anföres att "Faste lektorater er en forutsetning for å opprettholde et faglig forsvarlig tilbud i grannespråk ved universiteter" (pkt 3.2.2.) och i själva rekommendationstexten anföres att ministerrådet vid genomförandet av handlingsprogrammet särskilt skall arbeta för att snarast stärka nordiska lektoratstjänster inom Norden.

Mot denna bakgrund är det knappast tillfredsställande att en läroanstalt som Ålborg Universitetscenter i sin utbildning av gymnasielärare snart kommer att befinna sig i den situationen att det inte längre kan hålla de obligatoriska kurserna i svenska och norska som ingår i grundutbildningen i danska. För utbildning av kommande gymnasielärare, som senare själva skall tillvarata grannspråksundervisning, är det av stor betydelse att en kvalificerad undervisning i svenska och norska ingår i utbildningen.

Vilka åtgärder avser Nordiska ministerrådet att vidta för att förhindra att de nordiska lektoraten vid våra universitet fortsatt nedprioriteras eller nedlägges?

Stockholm den 23 april 1991

Berit Oscarsson (s)

Nordiska ministerrådets svar, avgivet den 21 juni 1991

Nordisk Ministerråd kan på baggrund af det stillede spørgsmål oplyse, at ministerrådet er enig i, at de nordiske lektorer spiller en vigtig rolle som formidlere af kundskaber om sprog, kultur og samfundsforhold i de nordiske lande.

Med henvisning til nedenstående er ministerrådet af den opfattelse, at intentionerne i Samarbejdsprogrammet om sprogligt samarbejde i Norden (NordMÅL) på universitetsområdet generelt er opfyldt.

Nordisk Ministerråd har anmodet Nordisk språksekretariat, der fungerer som sekretariat for Nemnda for nordisk lektorsamarbeid, undersøge, hvorledes det forholder sig med de nordiske lektorater, herunder en kortlægning af antal lektorer, evt. ændringer i lektorater samt planer om nedlægning af lektorstillinger. Til orientering er vedlagt en oversigt over udenlandslektorater og andre relevante stillinger i studieåret 1990/91 samt Nordisk språksekretariats vurdering af situationen for nordiske lektorer. Som det fremgår af materialet, kan der ikke for nærværende konstateres en forringelse eller nedprioritering i antallet af lektorstillinger, men Nordisk språksekretariat peger på behovet for en nøjere vurdering af ansættelsesvilkår for nordiske lektorer.

Det kan endvidere oplyses i relation til situationen på Ålborg Universitetscenter, at der ikke her er tale om en fast lektorstjeneste. Ålborg Universitetscenter har i øjeblikket problemer med at skaffe lektorer til at undervise i norsk og svensk samt vanskeligheder med finansiering af disse timer. Som det fremgår af vedlagte brev fra Ålborg Universitetscenter undervises der imidlertid i dansk ved Institut for kommunikation og ifølge studieplanerne indgår både norsk og svensk i danskstudiet. Ministerrådet har forstået, at der ikke er planer om at nedlægge den del af danskstudiet, hvor undervisningen i svensk og norsk er obligatorisk.

Det skal endvidere bemærkes, at samtlige universiteter er selvstyrende, hvorfor det i princippet er på gældende universitets autonome afgørelse, hvordan undervisningen i nabosprog skal foregå.

Det kan oplyses, at Styringsgruppen for højere uddannelse under Nordisk Ministerråd har drøftet spørgsmålet om de nordiske lektorstillinger ved universiteterne. Styringsgruppen for højere uddannelse besluttede på møde 3/90, pkt 9, følgende:

"Generellt sett åtnjuter universitet och högskolor i Norden vittgående autonomi och påverkar ofta själva de ämnesinriktninger som skall prioriteras.

Ledningsgruppen kan därmed inte pålägga universitet och högskolor att undervisa i bestämda ämnen. Ledningsgruppen önskar betona de nordiska språklektorernas centrala ställning i arbetet för en nordisk språkförståelse och rekommenderar att tjänsterna bibehålls och helst utökas."

Styringsgruppen har ønsket at præcisere, at lektortjenesterne ved universiteterne bør styrkes, men samtidig erkendt, at spørgsmålet om lektorstillinger er et nationalt anliggende. Dette fremgår i øvrigt også i NordMÅL-programmet, idet nationale universiteter og Styringsgruppen for højere uddannelse er anført som ansvarligt organ for realisering af NordMÅL pkt 3.2.2.

Som nævnt indledningsvis, er Nordisk Ministerråd imidlertid i overensstemmelse med NordMÅL-programmet enig i, at de nordiske lektorer spiller en vig-

tig rolle som formidlere af kundskaber om sprog, kultur og samfundsforhold i de nordiske lande. Nordisk Ministerråd vil derfor med henvisning til NordMÅL-programmet i brev af 28.5.1991 anmode Styringsgruppen for højere uddannelse om endnu engang at behandle spørgsmålet.

Nordisk Ministerråd vil vende tilbage angående spørgsmål om nordiske lektorater, når dette har været behandlet i styringsgruppen for højere uddannelser.

Tytti Isohookana-Asunmaa
Ministerrådets formand

Fridtjov Clemet
Generalsekretær

BILAGA

Undervisningsministeriet, Danmark

Undervisningsministeriet skal i tillæg til det af Nordisk språksekretariat anførte oplyse følgende:

Ved universiteterne i København, Aarhus og Odense er der selvstændige institutter for nordisk, hvor der undervises i svensk og norsk på alle tre institutter, i finsk i Aarhus og i islandsk i København. Undervisningen foregår ved lektorer fra de pågældende nordiske lande, de såkaldte "sendelektorer".

Ministeriet har på FFL 1992 afsat bevillinger til delvis finansiering af udenlandske lektorater, der er besat på åremål, og som er oprettet/opretholdt ifølge kulturaftale eller anden tilsvarende aftale mellem Danmark og lektorernes hjemland. De lektorater, der er omfattet heraf, er ved Københavns Universitet lektoraterne i norsk, svensk, islandsk og russisk.

Der er i 1992 en bevilling svarende til 0.5 videnskabeligt personale (uden teknisk administrativt personale og andet) pr lektorat. Institutionen er forpligtet til at opretholde de pågældende lektorater, med mindre man opnår ministeriets tilslutning til at nedlægge det. Institutionen forventes at finansiere den anden halvdel af lektoratsårsværkene over det ordinære undervisningsbudget.

Ved Københavns Universitet påregnes lektoraterne i svensk og norsk at blive opslået ledige til besættelse i foråret 1992. Svenskundervisningen varetages i efterårssemestret 1991 af svensk universitetslærer, (ikke "sendelektor" i svensk).

Det er ikke alle lektorater, der i dag er omfattet af forpligtende aftaler mellem Danmark og andre lande. Ministeriet har imidlertid ønsket indtil videre at sikre opretholdelsen af de pågældende lektorater på Københavns Universitet.

Ida M. Boisen
Fuldmægtig

E 4
1992

Skriftlig fråga

angående tillämpning av Nordiska ministerrådets beslut om ömsesidigt godkännande av provningsresultat inom byggbranschen

(Svaret, se s. 1670)

Till Nordiska ministerrådet

Arbetet med att göra Norden till en hemmamarknad var en av det nordiska samarbetets huvuduppgifter under 1980-talet. Mycken möda har lagts ned på att identifiera och eliminera tekniska handelshinder mellan länderna.

Mellan de nordiska länderna har fattats generellt beslut om ömsesidigt erkännande av text- och provningsresultat rörande byggprodukter. Sveriges regering har vidare ensidigt beslutat om godkännande av övriga nordiska länders provningsresultat inom byggbranschen. Nordiskt byggmaterial accepteras därigenom i Sverige, medan det är tveksamt om denna regel tillämpas också i de andra länderna.

Ett exempel på brister i den praktiska tillämpningen är frågan om dörrars ljudisolering. Inom nordisk lagstiftning om produktregler finns gemensamma provningsregler för brandsektionerande dörrar, men sådana saknas för dörrars akustiska egenskaper. Inom Nordtest har utarbetats provningsmetoder för ändamålet (INSTA 120-metoden, komplement till ISO-standard 140-5, och beräkningsmetod NT-akustik 073) som teknisk grund för bedömning. Nordtestmetoderna utgör ett kvalitetssäkerhetssytstem med det internationella ISO-systemet som grund, medan tolkning och implementering överlåts åt myndigheter och laboratorier att genomföra i samverkan. Olikheter kan således uppträda t.ex. i fråga om standardmetoder och personalkompetens.

I Sverige tillämpas samma metod för provning och mätning av dörrars ljudisolering som i övriga nordiska och europeiska länder, men slutresultatet framräknas något annorlunda. Reduktionsvärdet för ljudisolering i övriga Norden och Europa (viktat Rw-värde) ligger högre än det svenska (R-medelvärde). I byggnormen anges till vilka utrymmen dörrar med olika reduktionstal skall användas (t.ex. 30 dB för hotell och bostäder). Varje lands myndighet för typgodkännande ger rätt till märkning med brand- och ljudklass. Svenska företag måste för märkning med 30 dB göra dörrar enligt Rw-värdet 38-39 dB, medan grannländernas dörrar märkta med Rw-värdet 30 dB enligt svensk norm bara håller 25 dB.

Grannländerna kan således för export till Sverige framställa dörrar, som håller lägre ljudisoleringsvärde men ändå uppfyller svensk norm. Det ger också till följd att svenska dörrar är kraftigare och dyrare att framställa än europeiska

eller nordiska. P.g.a. de olika beräkningsmetoderna måste svenska dörrar således tillverkas till 30 % högre kostnad, vilket medför skevheter i handeln.

1990-talets utmaning är tveklöst en nordisk anpassning till förhållanden inom EG, där arbetet på detta område i vissa fall avancerat längre än inom ISO. Översyn av den praktiska tillämpningen av det ömsesidiga godkännandet av provresultat för byggprodukter bör också utgöra ett steg mot en EG-anpassning.

Mot denna bakgrund vill jag fråga Nordiska ministerrådet:

Fungerar den praktiska tillämpningen av ömsesidigt godkännande av provningsresultaten inom byggbranschen enligt intentionerna? Tillämpas denna regel, som Sverige infört i praktiken, även i de andra nordiska länderna?

Stockholm den 11 september 1991

Sten Svensson (m)

Nordiska ministerrådets svar, avgivet den 22 november 1991

Nordiska ministerrådet (bostadsministrarna) fattade den 25 november 1983 beslut om att anta nordiska riktlinjer för ömsesidigt accepterande av centralt godkända byggprodukter och officiell kontrollordning trädde i kraft den 1 januari 1984 och de finns beskrivna i NKB-rapport nr 51, januari 1984.

I de nordiska länderna har endast Sveriges riksdag fattat beslut om att godta byggprodukter som godkänts av ett behörigt organ i något annat nordiskt land och på samma sätt produkter, vilka frivilligt typgodkänts eller tillverkningskontrollerats i Sverige. Lagändringen trädde i kraft den 1 juli 1989 och lagen gäller intill utgången av år 1991.

I den skriftliga frågan nämns dörrars ljudisolering som ett exempel på brister i den praktiska tillämpningen av produktreglerna. Sverige och Finland använder, jämfört med de övriga länderna, något olika metoder för framräkning av slutresultatet för dörrars ljudisolering och klassificering. De berörda byggmyndigheterna har uppmärksammats på förhållandet och kommer att vidta nödvändiga åtgärder.

Pirjo Rusanen
Ministerrådets ordförande
(bostadsministrarna)

Fridtjov Clemet
Generalsekreterare

E 5
1992

Skriftligt spørgsmål

angående unge sydslesvigeres adgang til Nordjobb

(Svaret, se s. 1672)

Til Nordisk Ministerråd

Det eksisterende Nordjobb-projekt har stor interesse blandt unge dansksindede i Sydslesvig, og Stiftelsen Nordjobb har gennem flere år arbejdet for, at de skulle blive omfattet af ordningen. For så vidt angår de unge, der er danske statsborgere, er der ingen problemer, da de kan deltage på samme vilkår som unge bosiddende i Danmark. Imidlertid er der også dansksindede unge med tysk statsborgerskab, som bør have mulighed for at komme på Nordjobb.

For at få dette i stand forudsættes en smidig fortolkning af reglerne hos myndighederne i Finland, Island, Norge og Sverige. En smidighed, som de har tilkendegivet, at de vil udvise, og det må da også konstateres, at i 1989 og 1990 fungerede ordningen upåklageligt for de unge sydslesvigere. I 1991 forekommer det imidlertid, som om denne fleksibilitet er forsvundet i visse lande. Ud af omkring 20 ansøgninger fra unge sydslesvigere blev kun nogle ganske få imødekommet, og disse var alle fra danske statsborgere.

Nordjobb-ordningen har en stor nordisk pr-værdi - ikke mindst i grænselandet. Samtidig giver ordningen en enestående mulighed for at få ungdommen gjort interesseret i nordisk samarbejde - forhåbentlig med langtidseffekt. Det er derfor særdeles uheldigt, hvis unge mennesker, som naturligt hører med i det nordiske fællesskab, og som ønsker at deltage i dette fællesskab, afskæres fra det.

Det er også værd at notere, at der er tale om gensidighed for forhold til Sydslesvig, idet unge fra hele Norden har mulighed for at få Nordjobb-pladser i det sydslesvigske område. De tyske myndigheder, som har medvirket til at få dette i stand, har været særdeles imødekommende over for Nordjobb-projektet.

I antal kan man måske påstå, at det ikke er noget stort problem, idet det jo er begrænset, hvor mange unge fra Sydslesvig der årligt søger om deltagelse i Nordjobb-ordningen, men for dem, det handler om, er sagen særdeles vigtig. Det begrænsede omfang skulle vel også tale for, at en løsning ville være lettere at opnå. For en ordens skyld skal det understreges, at de sydslesvigske unge søger gennem den danske afdeling af Nordjobb, som således sørger for, at ordningen ikke omgås.

En smidig holdning hos myndighederne er en god ting, hvis den kan spare bureaukrati i den gode sags tjeneste. Men bliver smidigheden for tilfældig, kunne det måske være på sin plads med en egentlig dispensationsordning. For mig er det vigtigste dog, at adgangen til Nordjobb sikres for de unge sydslesvi-

gere, og jeg vil derfor bede ministerrådet oplyse mig om, hvordan man vil sørge for det.

Hvad agter Nordisk Ministerråd at foretage sig for at sikre, at unge dansksindede sydslesvigere med tysk statsborgerskab kan deltage i projekt Nordjobb?

København, den 11. september 1991

Lilli Gyldenkilde (SF)

Nordiska ministerrådets svar, avgivet den 25 oktober 1991

Ministerrådet har undersøgt problemstillingen om deltagelse i Nordjobb for dansksindede sydslesvigere med tysk statsborgerskab.

Foreningerne Norden varetager den konkrete opgave at gennemføre udvekslingen af unge. Foreningen Norden i Danmark har bistået med at formidle kontakterne for de relativt få unge, der har søgt fra Sydslesvig til et andet nordisk land og unge fra et andet nordisk land, der har fået mulighed for et sommerjob syd for den danske grænse.

Foreningen Norden i Danmark har - efter drøftelser både med myndighederne og Foreningen Norden i enkelte af de øvrige lande - beskrevet situationen.

Ud fra denne beskrivelse kan man konstatere, at Sydslesvigs deltagelser i Nordjobb - både som modtager og afsender af Nordjobbere - er:

-et udtryk for en kulturel berigelse af projektet, og samtidig

-et stort ønske hos foreningen Norden og FNF, samt

-en mulighed, der ønskes af de unge ansøgere. (Man modtager hvert år ansøgninger fra unge, der direkte udtrykker ønske om at komme til Sydslesvig).

Det er endvidere omtalt, at de, bortset fra forløbet i 1991 - ikke har været uoverstigelige problemer. I 1990 foregik udvekslingen uden særlige problemer og med et antal udvekslinger, der var tilfredsstillende i forhold til antallet af dansksindede ansøgere fra Sydslesvig.

Som begrundelse for spørgsmålet henvises til forløbet i 1991, som må vurderes som utilfredsstillende ud fra de målsætninger, der er sat op for ordningen. I forbindelse med det rejste spørgsmål er det dog oplyst fra svensk side, at årsagerne til at ingen sydslesvigske ansøgere blev tilbudt job i 1991 var den generelle konjunkturafmatning med deraf følgende nedgang i antallet af svenske jobtilbud samt, at ansøgerne blev behandlet sammen med andre tyske ansøgere i forbindelse med en anden udvekslingsordning. Nordjobb og myndighederne vil næste år sikre, at denne sammenblanding ikke gentager sig.

For at sikre at Sydslesvig også er med i projektet i de kommende år, vil man videreføre drøftelser mellem Foreningen Norden og myndighederne med henblik på en mere permanent aftale om en større smidighed i sagsbehandling ud fra retningslinier, hvorefter ansøgere fra Sydslesvig skal have en reel mulighed på linie med andre Nordjobb-ansøgere.

Nordjobb-konsulenterne kan i den sammenhæng garantere, at myndighedernes vilje til en smidig behandling ikke misbruges. Man vil i det videre forløb undersøge mulighederne for at sydslesvigske ansøgere evt. tildeles en kvote, som sættes i forhold til antallet af ansøgere og antallet af jobtilbud i Sydslesvig. Det skal dog nævnes, at en kvoteordning sandsynligvis kun kan lade sig gøre i forbindelse med dispensation for lovgivningens almindelige regler, hvilket umiddelbart ikke forekommer at være en realistisk mulighed antallet af udvekslinger taget i betragtning.

På baggrund af erfaringerne fra sommeren 1991 vil embedsmandskomiteen, via det kontaktforum, der er etableret mellem myndigheder og Foreningerne Norden, følge sagen med henblik på den kommende udvekslingsperiode i sommeren 1992.

Ovenstående redegørelse er behandlet af Foreningerne Nordens Forbund og serviceudvalget under Embedsmandskomiteen for arbejdsmarkeds- og arbejdsmiljøspørgsmål ved skriftlig procedure.

Ilkka Kanerva
Ministerrådets ordfører

Fridtjov Clemet
Generalsekretær

E 6
1992

Skriftlig fråga

angående åtgärdsplan för uppföljning av FN:s barnkonvention

(Svaret, se s. 1675)

Till Nordiska ministerrådet

Nordiska rådet har antagit ett flertal rekommendationer till förmån för FN-konventionen om barns rättigheter, senast vid sessionen 1990 då rådet rekommenderade de nordiska ländernas regeringar att dels ratificera konventionen, dels lägga fram en åtgärdsplan för konventionens uppföljning och efterlevnad.

Enligt det bakomliggande medlemsförslaget, som väckts av mittengruppen i rådet, var det en angelägen uppgift för såväl Nordiska rådet som Nordiska ministerrådet att se till att barnkonventionens artiklar konkretiseras och efterlevs i de nordiska länderna. I detta syfte föreslog vi bl.a. inrättandet av ett nordiskt institut för barns rättigheter, utveckling och miljö. Institutet tänktes fungera som fakta- och dokumentationscentral men också som forum för erfarenhetsutbyte genom kurs- och konferensverksamhet över gränserna. En huvuduppgift för institutet skulle vara att fungera som pådrivare i frågor rörande barns rättigheter.

En nordisk ombudsman för barn föreslogs också kunna fylla en viktig funktion i arbetet med FN:s barnkonvention och andra övervakningsuppgifter. Vi föreslog vidare inrättandet av en högskola för samnordisk fortbildning för personer som arbetar med barn och för forskning i barnfrågor.

I sitt betänkande över förslaget åberopade Nordiska rådets socialutskott ett utredningsarbete inom ministerrådet, som påvisat allvarliga missförhållanden såsom sexuella övergrepp mot barn, alkoholskador hos spädbarn m.m. Utskottet framhöll att de nordiska länderna borde samfällt arbeta för att missförhållanden undanröjs i fråga om barnskydd, barns uppväxtmiljö, minoritetsgrupper, internering av barn och barns rättssäkerhet.

Enligt utskottet borde bl.a. förslaget om ett nordiskt institut för barns rättigheter tas upp inom ramen för den rekommenderade åtgärdsplanen. Utskottet pekade härvid på möjligheten till intensifierat samarbete mellan befintliga institut, i vilket även enskilda organisationer deltar. I fråga om en samnordisk fortbildning för personer som arbetar med barn kunde övervägas en utvidgning av befintliga institutioner vid högskolor och universitet som alternativ till en ny institution.

Vi vet att många barn råkar ut för övergrepp, grymhet och utnyttjande, i de nordiska länderna såväl som i andra länder. Enligt undersökningar ökar antalet självmord bland nordiska barn och många av Nordens barn och ungdomar känner otrygghet och osäkerhet inför framtiden. Detta gäller inte minst våra många invandrar- och flyktingbarn. Vi har därför en självklar skyldighet att söka vända

denna olyckliga utveckling av barnens situation och till det yttersta verka för att barn får växa upp i en miljö som kännetecknas av omsorg, trygghet och utvecklingsmöjligheter.

Mot denna bakgrund vill jag rikta följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Hur avser ministerrådet förverkliga intentionerna bakom rådets *rekommendation nr 29/1990/s* om uppföljning och efterlevnad av FN:s barnkonvention i de nordiska länderna?

Stockholm den 24 september 1991

Karin Söder (c)

Nordiska ministerrådets svar, avgivet den 28 oktober 1991

De nordiske social- och sundhedsministre samt den norske minister for barn og familie besluttede på et møde i juni 1990, at der ikke skulle udformes en handlingsplan. Den skulle i givet fald inkludere flere ministerier i hvert land, og ville være svær at administrere.

Ministrene besluttede, at den del af FN's børnekonvention, der berører deres områder skulle indgå i Nordisk socialpolitisk komités arbejde med projekter m.v.

Komitéen kan henvise projektidéer til andre embedsmandskomitéer, men har selvfølgelig ikke mulighed for at pålægge dem noget. Et projekt om børnearbejde er bl.a. henvist til embedsmandskomitéen for arbejdsmarkedsspørgsmål.

Nordisk socialpolitisk komité har fået udarbejdet en rapport om nordisk forskning inden for børneområdet med forslag til projekter. På grundlag af dette har man i første omgang startet et projekt om "risikobørn", hvor man bl.a. skal undersøge om der er specielle karakteristika ved børnene og/eller ved omgivelserne, der gør at de falder i gruppen "risikobørn", og om de forskellige tiltag kan kombineres på en anden måde for at opnå bedre resultater.

Komitéen vil også tage op spørgsmålet om børns retssikkerhed i forbindelse med forårsmødet 1992, for at se om der kan etableres projekter på dette område.

Man arbejder videre med resultatet af tidligere projekter, som har relation till børnekonventionen. "Indsatser for børn med behov for særlig støtte i børnehaver i Norden" indgår i NOPUS (Nordiskt utbildningsprojekt för utveckling av social service) planer for kursusvirksomhed i samarbejde med Nordiska hälsovårdshögskolan.

NOPUS har under kursusrækken "Fremtidsbilleder og livskvalitet for barn og unge i Norden" et kursus i 1992 om indvandrerbørn "Børn og unge i et flerkulturelt samfund i Norden - opvekstvilkår og fremtidsmuligheder".

Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV) har mange forskningsprojekter inden for børneområdet, specielt inden for handicapområdet. Der er også mulighed for et udvidet samarbejde mellem NHV og NOPUS, hvor man kan få belyst både den sociale og den sundhedsmæssige side af børnenes situation.

Opfølgningen på FN's børnekonvention er iøvrigt et anliggende for hvert land. Ministrene har dog besluttet at informere hinanden om, hvad der sker i det enkelte land, og samtidigt informere Nordisk Råd i årsberetningen (C 1).

Eeva Kuuskoski
Ministerrådets formand
(Social- och hälsovårdsministrarna)

Fridtjov Clemet
Generalsekretær

E 7
1992

Skriftlig fråga

angående finansiering av nordisk ozonforskning

(Svaret, se s. 1678)

Till Nordiska ministerrådet

Vid 39:e sessionen slutbehandlade Nordiska rådet medlemsförslaget *A 956/t* om effektivisering av nordisk ozonforskning genom tryggad finansiering. Rådet tog en positiv ställning till initiativet, men beslutade att förslaget kommer att behandlas inom ramen för det nordiska miljöforskningsprogrammet, som träder i kraft fr.o.m. 1993.

I förslagets motiveringar konstaterades bl.a. att en omfattande ozonforskningskampanj genomfördes i Nordeuropa 1989. Då märktes att kemiska förutsättningar för en nedbrytning av ozon fanns också ovanför norra polarområdet.

Vidare hänvisades till att NASA gjort den hittills mest omfattande kartläggningen av ändringar i atmosfärens ozon. Totalozonet har befunnits minska ca 2 % under åren 1969-1988 på de nordiska ländernas breddgrader. De största nedåtgående trenderna eller en minskning på 6 % märktes under vintermånaderna.

I initiativet konstaterades ytterligare att ett annat problem som berör Nordeuropa är troposfärens ozon, som direkt inverkar på människan och växtligheten. Enligt observationer har ozonhalten i troposfären i Europa ökat 1-2 % årligen under de senaste decennierna. Ozon anses vara en faktor som eventuellt orsakar skogsskador. Till exempel har många svenska forskare denna uppfattning.

Ovannämnda faktorer har lett till att ozonforskningen effektiviserats även i de nordiska länderna. Cheferna för de nordiska meteorologiska instituten beslutade 1989 etablera en nordisk arbetsgrupp för att koordinera observationer och forskning kring ozon. Sedan 1988 sammanträder gruppen varje år. Den består av representanter för de nordiska meteorologiska instituten.

Som en del av arbetsgruppens verksamhet inrättades en nordeuropeisk ozondatabank på meteorologiska institutet i Finland 1990. Den täcker observationer för totalozonet från tolv stationer samt observationer för ozonsondering från tre stationer på ett område som sträcker sig från Grönland till den nordvästliga delen av Sovjetunionen. Observationsmaterialet publiceras i en årlig översikt över ozonsituationen i Nordeuropa. Ytterligare har arbetsgruppens verksamhet ökat det nordiska samarbetet inom ozonforskningen och observationsteknologin.

Den finländska insatsen i arbetsgruppens verksamhet har varit central. Finland har också områdets mångsidigaste observatorium, som ligger i Sodankylä och är specialiserat på ozonobservationer. Ozonsondering är det enda sättet att få en analys av ozonets beteende i såväl troposfären som stratosfären samt de meteorologiska faktorernas inverkan.

Eftersom det medför höga kostnader att göra observationer önskade förslagsställarna en nordisk finansiering för att denna verksamhet, som är nyttig för samtliga nordiska länder, skulle kunna effektiviseras. Medel behövs för att antalet ozonsonderingar kunde ökas från en till två i veckan, vilket svarar mot internationella rekommendationer. En sond jämte nödvändig apparatur kostar ca 4 000 FIM. Omkring 5 % av sonderingarna måste förnyas på grund av vind eller för att sonderingsballongen spricker. Av dessa orsaker anhålls det om medel för anskaffande av 55 sonder om året. I förslaget preciserades kostnaderna enligt följande:

Ozonsonderingar 55 x 4 000 FIM 220 000 FIM
Möteskostnader 12 x 5 000 FIM 60 000 FIM
Redigering och tryckning av ozonårsbok 20 000 FIM
Totalt 300 000 FIM.

Förslagsställarna hemställde att Nordiska rådet skulle rekommendera Nordiska ministerrådet

- att som skyndsam tilläggsfinansiering bevilja 300 000 FIM för den nordiska ozonforskningsgruppen
- att se till att forskningsgruppens behov av finansiering tillgodoses även på lång sikt.

Jag önskar fästa uppmärksamhet vid ordet skyndsam i den första klämpunkten. Det är självklart att ovannämnda i och för sig lilla belopp behövs tidigare än under 1993.

Med hänvisning till det ovan anförda önskar jag ställa följande frågor till Nordiska ministerrådet :

1. Kan ministerrådet medverka till att som skyndsam tilläggsfinansiering bevilja 300 000 FIM för den nordiska ozonforskningsgruppen redan under 1992?

2. Kan ministerrådet se till att forskningsgruppens behov av finansiering tillgodoses även på lång sikt?

Helsingfors den 17 september 1991

Anna-Kaarina Louvo (Kok.)

Nordiska ministerrådets svar, avgivet den 13 november 1991

Under Nordisk Ministerråd, Miljøministrene, er nedsat en arbejdsgruppe for luftforureninger, som har ansvaret for fordeling af økonomiske midler til projekter inden for dette område.

En særlig Kontaktgruppe for ozon- og klimaspørgsmål, er luftgruppens ekspertorgan for globale luftforureninger knyttet til udtynding af ozonlaget og akkumulering af klimagasser i atmosfæren. Kontaktgruppen holder sig orienteret om nye og vigtige forskningsresultater og koordinerer den nordiske forskningsindsats. Endvidere organiserer og støtter gruppen nordisk arbejde med målinger

og modelberegninger af ozonlagets tilstand og bidrager med grundlagsmateriale til internationale forhandlinger for at reducere brugen af ozonnedbrydende stoffer og udslip af klimagasser. Kontaktgruppen fik i 1991 bevilget 1,2 MDKK til sin virksomhed, og forventes at få et lidt mindre beløb i 1992.

Luftgruppen har drøftet projekttildelinger for 1992, og har behandlet projektplaner for bl.a. ozonområdet i 1992. Der findes ikke midler til at støtte den i spørgsmålet omtalte ozonforskningsgruppe, og det skal i den forbindelse nævnes, at Luftgruppen som regel ikke finansierer rene instrumentindkøb. I omkostningsoverslaget er der afsat 220 000 FIM til køb af ozonsonder. Luftgruppen giver sædvanligvis ikke langvarig støtte til målinger, men har en mere katalyserende funktion for at få projekter igang.

Luftgruppen er imidlertid positiv over for nordisk samarbejde om ozon- og klimaforskning og foreslår, at det projektudførende institut sender et projektforslag, som ikke vedrører investeringsomkostninger, inden 1. april 1992 til Kontaktgruppen for ozon- och klimaspørgsmål.

Sirpa Pietikäinen
Ministerrådets ordförande

Fridtjov Clemet
Generalsekretær

E 8
1992

Skriftligt spørgsmål

angående atomkraftverket Dounreay i Skotland

(Svaret, se s. 1681)

Til Nordisk Ministerråd

Atomkraftværket i Dounreay i Skotland og transport af miljøfarligt, radioaktivt affald dertil har ved flere lejligheder været på dagsordenen for Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd. Bl.a. har der været stillet spørgsmål til ministerrådet om sagen de sidste 4 år. Der er ingen tvivl om, at de protester, som ministerrådet eller de nordiske lande enkeltvis eller grupper inden for landene har fremført, har været effektive for standsning af aktiviteter på eller til Dounreay.

Nye oplysninger fra Northern European Nuclear Information Group (NENIG) tyder på, at det igen er aktuelt med nordiske indsatser i denne sag.

Den spanske myndighed for nukleare spørgsmål (ENRESA) forhandler om en kontrakt med Dounreay om opbevaring af højt beriget uranium (Highly Enriched Uranium/HEU) brændsel fra Spaniens tre forskningsreaktorer. Efter sigende skulle kontrakten være underskrevet i begyndelsen af november, og de første transporter vil herefter være mulige sidst i 1991 eller først i 1992. Det mest sandsynlige er, at transporterne vil foregå med almindelige fragtskibe fra Spanien til en havn i England og derfra som landtransport til Dounreay. Der er tale om transporter i en størrelsesorden omkring 40 kg HEU-brændsel.

Tidligere forsøg på at underskrive en lignende kontrakt blev stoppet på baggrund af protester fra de nordiske regeringer.

Jeg finder, at det nu er på høje tid at gentage disse protester over for den spanske regering. Der er ved transporter af sådanne dødsensfarlige materialer alt for stor risiko for livstruende udslip i luften eller havet og det kan ske såvel i forbindelse med almindelig lastning og losning som ved uheld undervejs.

På hvilken måde har Nordisk Ministerråd reageret eller vil reagere i anledning af forhandlingerne mellem atomkraftværket Dounreay og Spanien om transport og deponering af miljøfarligt affald?

København, den 2. december 1991

Dorte Bennedsen (S)

Nordiska ministerrådets svar, avgivet den 13 januari 1992

På miljøministrenes møde den 28. februar 1991 drøftedes en strategi med forslag til, hvordan man i internationale fora kan fremme spørgsmålet om håndtering af anvendt kernebrændsel og radioaktivt affald. MR-M gav støtte til, at man arbejdede videre med spørgsmålet, selvom det konstateredes, at ansvaret for denne type af sikkerhedsspørgsmål i nogle lande ikke organisatorisk hører under miljømyndighederne.

Flere af de nordiske lande, har i IAEA taget initiativ til, at man i forberedelsen af en international konvention, som har til hensigt at regulere sikkerheden på kerneenergiområdet, også regulerer håndteringen af radioaktivt affald ud fra et miljø- og helsesynspunkt. I IAEA foregår for tiden et sådant arbejde. På møde den 13. november 1991 besluttede miljøministrene, at de ministre, som er ressortministre for spørgsmål om radioaktivt affald, rekommanderer, at det forsøges at få støtte til IAEA's arbejde i UNCED, og de øvrige ministre i MR-M støtter rekommandationen.

Specielt med hensyn til Dounreay skrev miljøministrene den 23. maj 1991 til den britiske miljøminister for at få klarlagt den nye britiske regerings holdning til en eventuel udvidelse af anlægget ved Dounreay. Skrivelsen vedlægges i kopi[1]. Endvidere vedlægges kopi af svar fra den skotske miljøminister af 26. juni 1991[1].

Med hensyn til de i spørgsmålet nævnte aktuelle forhandlinger mellem Dounreay og Spanien om transport og deponering af miljøfarligt affald har miljøministrene ikke modtaget nye oplysninger herom. Miljøministrene mødes næste gang i forbindelse med møde med Nordisk Råds miljøudvalg den 31. januar 1992, og spørgsmålet foreslås drøftet i den forbindelse.

Sirpa Pietikäinen
Ministerrådets ordførende

Fridtjov Clemet
Generalsekretær

[1] *Här ej tryckt.*

E 9
1992

Skriftlig fråga

angående planer för det nordiska industripolitiska samarbetet

(Svaret, se s. 1683)

Till Nordiska ministerrådet

Inom Nordiska ministerrådet har det industripolitiska samarbetet under senaste år fokuserat teknologipolitik och FoU. Ministerrådet har redovisat den översyn som den europeiska utvecklingen föranlett för de nordiska institutionerna Nordiska industrifonden och Nordtest. I en nyss gjord framställning till rådet om en ny verksamhetsinriktning för fonden betonas dess supplerande roll i västeuropeiska forskningsprogram. Nordiska rådet har understrukit betydelsen av att detta samarbete prioriteras högt också när det gäller budgetresurser.

I sitt planeringsunderlag för 1991 har industrisektorn uppgett att man håller på att ta fram ett underlag för ett nordiskt samarbetsprogram för industriell konkurrenskraft och en bärkraftig utveckling.

Förhandlingarna om ett EES-avtal har avslutats. Avtalet avser att skapa en integrerad marknad mellan alla dess medlemsländer, inklusive de nordiska, från den 1 januari 1993. Detta ställer nya krav på det nordiska industripolitiska samarbetet.

Avser ministerrådet att presentera sina planer för det framtida nordiska industripolitiska samarbetet för Nordiska rådet och när kan detta ske?

Helsingfors den 19 december 1992

Anneli Jäätteenmäki (Kesk.)

Nordiska ministerrådets svar, avgivet den 28 januari 1992

Ministerrådet har i ett yttrande till Nordiska rådet angett en ny verksamhetsinriktning för Nordiska industrifonden i syfte att effektivisera stödet till företagens tekniska forskning och utveckling genom nordiskt samarbete. Härigenom skall det nordiska teknologipolitiska samarbetet koncentreras till några få strategiska näringsområden.

Andra delar av näringspolitiken står inför stora förändringar till följd av den europeiska integrationsprocessen. Kraven på omställningar i näringslivet ökar till följd av ökad internationell konkurrens. Det skärper kraven på att förbättra företagens allmänna ramvillkor genom samarbete kring konkurrenspolitik, avveckling av offentliga stödåtgärder och liberalisering av offentlig upphandling. En politik för att främja näringslivets produktion och investeringar måste således inbegripa samhällsområden som bidrar till företagens utvecklingsförmåga; exempelvis utbildning, forskning, energiförsörjning och kommunikationer. Dessa områden måste därför i framtiden i ökad utsträckning beaktas utifrån näringspolitiska utgångspunkter.

Som ett led i det framtida nordiska industripolitiska samarbetet har ministerrådet vidare beslutat om ett nordiskt industriellt aktieprogram för Baltikum, vars finansiering är föremål för diskussioner inom ministerrådet.

Ministerrådet anser att nordiskt samarbete i näringspolitiken fortsatt har en viktig roll, men att denna roll måste bedrivas utifrån de ovannämnda nya premisserna. Detta kräver emellertid en bredare ansats inom ministerrådet och ett mer tvärsektoriellt synsätt, som i detta skede inte lämpar sig att beskrivas i ett isolerat industripolitiskt program.

Kauko Juhantalo
Ministerrådets ordförande
(industriministrarna)

E 10
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående avveckling av klororganiska produkter och användningen av klor i produktionsprocesser

Till Nordiska ministerrådet

Vores havområder trues af flere former for forurening, men de klororganiske forbindelser er særligt problematiske, fordi de ofte er meget langsomt nedbrydelige og ophobes i fedtvæv hos dyr og mennesker. Derfor opkoncentreres de op gennem fødekæden og er til størst fare for de øverste led, nemlig fiskeædende fugle, pattedyr og mennesker. De mest giftige af de klororganiske forbindelser er gruppen af dioxiner, som ødelægger immunforsvar og reproduktionsevne, er fosterbeskadigende og ofte kræftfremkaldende, men effekterne er tilsvarende alvorlige for mange andre klororganiske forbindelser f.eks. PBC.

Vi ved, at sælbestanden i Østersøen er blevet drastigt reduceret af disse stoffers tilstedeværelse i havet, og at fisk får deforme skeletter og andre lidelser.

I Nordsøen er der opdaget urovækkende høje koncentrationer af klororganiske miljøgifte i sedimenter i Skagerrak, Kattegat og Norskerenden, således at det er problematisk at spise f.eks. torskelever fra dette område. Det er ligefrem forbudt at sælge sild, makrel og krabber fra nogle af de norske fjorde. Dette gælder især Grenlandsfjorden, hvor Norsk Hydros hovedanlæg ligger.

Ikke engang de arktiske egne går fri. Langtransporten af klorforureningen giver isbjørnene på Svalbard så høje doser, at man kan forvente skader på reproduktionssystemet.

De nordiske lande har på enkeltområder taget skridt til at begrænse anvendelsen af klororganiske produkter, bl.a. DDT, CFC og PCB. Endvidere er der sket en vis reduktion i anvendelsen af klor til papirblegning, af klororganiske opløsningsmidler samt af PVC til emballage.

Ikke desto mindre producerede de nordiske lande i 1991 omkring 660 000 tons klor, og de tiltag, som indtil nu er taget i de nordiske lande, sikrer ikke, at det samlede forbrug af organisk klor formindskes eller endeligt afvikles. Der findes desværre ikke et samlet overblik over, hvor og hvordan klor forbruges i Norden, og hvordan dets videre skæbne i naturen er, men tendensen synes at være at koncentrere og øge forbruget af organisk bundet klor i PVC-produkter. Således har Norsk Hydro i Sverige netop fået tilladelse til en øget anvendelse af klor i PVC på 40 000 tons/år.

Der findes nogle ældre undersøgelser af kloranvendelsen i PVC (i Danmark) og af det nordiske CFC-forbrug. Men der mangler et samlet vugge-til-grav overblik over kloranvendelsen i Norden som grundlag for en effektiv indsats for

at afvikle anvendelsen af klororganiske forbindelser og anvendelsen af klor i produktionsprocesser.

På baggrund af ovenstående vil jeg gerne stille ministerrådet følgende spørgsmål:

Vil Nordisk Ministerråd tage skridt til at skabe overblik over anvendelsen af klor og klororganiske forbindelser i Norden og overveje skridt til en afvikling af anvendelsen af disse stoffer og produkter?

København, den 7. februar 1992

Dorte Bennedsen (S)

E 11
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående den fria rörligheten i Norden

Till Nordiska ministerrådet

Samarbetet i Norden utgår i stor utsträckning från den enskilde medborgarens vardag och en av de viktigaste uppgifterna är att underlätta medborgarnas kontakter och samverkan över gränserna.

Den nordiska passfriheten, våra sociala rättigheter och den gemensamma arbetsmarknaden är exempel på åtgärder som bidragit till att underlätta rörelsefriheten i Norden. Det finns dock fortfarande en rad hinder som försvårar den fria rörligheten över gränserna och som ter sig obegripliga för dem som drabbas.

Nyligen kunde vi i pressen läsa att när tre svenska pensionärer på fjällvandring mellan Norge och Sverige gick några mil på finländskt område, greps de av finländsk gränspolis. Efter ett och ett halvt år av rättsprocesser har de nu fått böta upp till 4 500 kronor var, efter ett avgörande i Finlands högsta domstol.

Ett sådant förfarande kan knappast vara förenligt med våra strävanden att underlätta nordisk samverkan över gränserna.

Med hänvisning till vad som ovan anförts vill jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

> Vilka åtgärder avser Nordiska ministerrådet att vidta för att avveckla hinder som försvårar den fria rörligheten i Norden?

Stockholm den 7 februari 1992

Ylva Annerstedt (fp)

E 12
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående anmälningsplikt för båtar i Finland

Till Finlands regering

Sedan flera år har i de nordiska länderna rått principiell frihet från anmälningsplikt för nöjesbåtar som ankommer från utlandet. Gällande begränsningar måste iakttas av dem som berörs därav. Såtillvida måste inseglande som medför tullpliktigt gods deklarera detta på tullkontrollplats. Likaså måste inseglande med viseringsplikt uppvisa pass hos passpolisen. Insegling utan anmälan ses som en försäkran om att dessa regler iakttagits. I övrigt har inseglingsfrihet rått. Detta fria system står i samklang med en allmän minskning av formaliteter som införts i flera länder i Europa.

Sedan försommaren 1991 har Finland frångått systemet med fri inpassering och infört anmälningsplikt för ankommande båtar från utlandet. Regeln har införts plötsligt och informationen har varit dålig till såväl båtorganisationer i Finland som i grannländerna.

Den nya regeln innebär en inskränkning i rörelsefriheten i Norden och medför onödiga problem för många fritidsskeppare.

I den mån Finland anser sig behöva denna regel borde åtminstone nordiska medborgare kunna vara undantagna med hänvisning till den nordiska passunionen.

Med hänvisning till vad som ovan anförts vill jag ställa följande fråga till Finlands regering:

> Vilka åtgärder avser Finlands regering att vidta så att regeln om anmälningsplikt åtminstone undantar medborgare bosatta i Norden?

Stockholm den 7 februari 1992

Ylva Annerstedt (fp)

E 13
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående utbildning av tolkar på teckenspråk

Till Nordiska ministerrådet

Vid Nordiska rådets 39:e session antogs *rekommendation nr 2/1991* till ministerrådet att förbättra hörselskadades situation bl.a. genom rätt till tolkning - även på teckenspråk - för döva och hörselskadade motsvarande principerna för språkservice i den nordiska språkkonventionen samt att verka för utbyggnad av textning och tolkning på teckenspråk av främst nyhets- och utvalda kulturprogram i TV.

Socialutskottet har vidare med de nordiska social- och hälsovårdsministrarna tagit upp frågan om möjligheterna till utökad tolkning på teckenspråk, särskilt utbildningssituationen för tolkar på teckenspråk. Enligt vad en utfrågning den 31 januari med socialministrarna gav vid handen varierar antalet teckenspråkstolkar starkt mellan de nordiska länderna. I Danmark finns till exempel 60 anställda och ett trettiotal frilansande tolkar, i Sverige 175 anställda och ett okänt antal frilansande tolkar och i Norge 189 tolkar med tolkutbildning, 100 kursutbildade tolkar och 25 med övrig högskoleutbildning. I Finland finns sammanlagt 448 tolkar, varav 428 rena teckenspråkstolkar och 47 som själva är döva och tolkar för dövblinda. För att leva upp till intentionerna bakom rekommendationen och målsättningen i WHO:s Europaprogram "Hälsa för alla år 2000" delmål 3 - att "år 2000 skall människor med funktionshämningar ha fysiska, sociala och ekonomiska möjligheter som tillåter dem att leva ett kreativt, socialt och ekonomiskt tillfredsställande liv" - krävs i Norden avsevärt ökade insatser för utbildning av tolkar på teckenspråk.

Mot bakgrund av det ovan anförda vill jag rikta följande frågor till Nordiska ministerrådet:

På vilket sätt avser ministerrådet att medverka till tillräckliga insatser för utbildning av tolkar på teckenspråk i de nordiska länderna för att målsättningen i WHO:s Europaprogram "Hälsa för alla år 2000" skall kunna uppfyllas?

Hur kan ministerrådet medverka till en utökad textning och tolkning på teckenspråk av framför allt nyhetsprogrammen i TV?

Stockholm den 7 februari 1992

Ingrid Näslund (kds)

E 14
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående efter- och vidareutbildning av arbetslösa ungdomar

Till Nordiska ministerrådet

Om EG/Efta-förhandlingarna resulterar i fri rörlighet för arbetskraft mellan Norden och EG-länderna kan nya arbetsuppgifter förväntas. Utvecklingen av EG:s inre marknad och öppningen gentemot Östeuropa utgör också en utmaning för det nordiska arbetsmarknadssamarbetet. Oberoende av olika nationella lösningar bör den samnordiska arbetsmarknadspolitiska modellen framhävas vare sig denna politik skulle främjas via EES eller på annat sätt.

De nordiska länderna präglas alla i innevarande lågkonjunktur av en tilltagande stor arbetslöshet. Särskilt allvarlig är arbetslöshetssituationen för ungdomar, som ännu inte kommit ut på arbetsmarknaden och riskerar att för framtiden passiviseras av arbetslösheten. Det är i detta läge särskilt väsentligt att bevara och utöka möjligheterna till flexibilitet och rörlighet på arbetsmarknaden.

Vid sidan av nationella arbetsmarknadspolitiska lösningar måste, som rådets socialutskott vid flera tillfällen understrukit, breda samnordiska åtgärder även fortsättningsvis vidtas för att underlätta situationen för våra arbetslösa ungdomar. Jag vill särskilt åberopa ett av rådet begärt ministerrådsförslag om arbetsmarknadspolitisk efter- och vidareutbildning, som ministerrådet avser att lägga fram vid nästa rådssession. Det är viktigt att ungdomarnas särskilda situation och problem blir tillfredsställande beaktade i detta sammanhang.

Mot bakgrund av det anförda vill jag rikta följande fråga till Nordiska ministerrådet:

> På vilket sätt avser ministerrådet att beakta arbetslösa ungdomars särskilda problem i det kommande ministerrådsförslaget om arbetsmarknadspolitisk efter- och vidareutbildning?

Stockholm den 7 februari 1992

Ingrid Näslund (kds)

E 15
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående avveckling av användandet av ozonnedbrytande ämnen i Norden

Till de nordiska ländernas regeringar

I begyndelsen af februar 1992 fremkom rapporter fra to forskellige forskningsgrupper, Second Airborne Arctic Stratospheric Expedition (AASEII) i USA og European Arctic Stratospheric Ozone Experiment (EASOE), hvor det hævdes, at situationen angående ozonlaget i stratosfæren over de nordlige breddegrader er særdeles bekymringsvækkende. Forskerne har målt rekordhøje mængder af klormonoxid-forbindelser i stratosfæren, som i aktiv tilstand er det stof, som angriber ozonlaget mest. Samtidig observerer man store mængder støvpartikler (acrosoler) som følge af vulkanudbruddet i Mt. Pinatubo på Filippinerne i juni 1991. Denne situation kan føre til, at der dannes "ozonhul" over nordlige områder tilsvarende det, som er observeret tidligere over Antarktis. Selv om man endnu ikke med sikkerhed kan vurdere den akutte fare, som kunne opstå, er situationen for de kommende år alarmerende.

De nordiske lande har med undertegnelsen af Montrealprotokollen og med vedtagelsen af den nordiske handlingsplan mod luftforureninger i 1990 forpligtet sig til en etapevis reduktion og afvikling af brugen af ozonnedbrydende stoffer i årene frem til 1999.

I en revision af Montrealprotokollen i juni 1990 blev det fastslået, at udslip af fem typer KFK skal reduceres efter følgende arbejdsplan: 20% inden 1993, 85% inden 1997 og 100% inden år 2000. For haloner er man også nået frem til enighed om en fuldstændig afvikling inden år 2000. Mange vesteuropæiske og enkelte nordiske lande har imidlertid erklæret, at de vil indføre strengere foranstaltninger end dem, de har forpligtet sig til i Montrealprotokollen.

På baggrund af ovenanførte oplysninger, som tyder på, at nedbrydningen af ozonlaget kan gå endnu hurtigere, end man før forventede, stiller jeg følgende spørgsmål til de nordiske landes regeringer:

1. Hvilke resultater i reduktion af klorfluorkarboner (KFK) og haloner kan man fremvise i de enkelte nordiske lande efter 1989 (med 1986 som basisår)?

2. Er de nordiske landes regeringer beredt til at stå sammen og skærpe deres målsætninger væsentligt angående afvikling af brug af ozonnedbrydende stoffer?

Reykjavík, den 10. februar 1992

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

E 16
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående upphörande av utsläpp av klorerade organiska ämnen

Till de nordiska ländernas regeringar

I nordisk handlingsplan om forurening af havet, som blev vedtaget på Nordisk Råds 38. session 1990 fremhæves det bl.a. at brug af klorerede organiske stoffer bør helt ophøre. For PCB og PCT sætter man en fast tidsgrænse i handlingsplanen, hvor afvikling af brug af disse skal ske før udløbet af 1994. Angående udslip af klorerede organiske substanser inden for skovindustrien fremhæves, at denne "bør ophøre helt", men det siges dér videre, at "det går ikke at nu angive tidspunkt eller teknik for at dette kan opnås så snart som muligt."

Videre læser vi i ministerrådets redegørelse for planerne for det nordiske samarbejde (*C 2/1992*) angående bekæmpelse af klorudslip: "Træmasse- og papirindustrien har fortsat stor betydning som en vigtig kilde til miljøbelastning. Den tekniske udvikling gør det nu muligt at tage sigte på en eliminering af den miljøpåvirkning, som denne industri idag giver anledning til".

Det må i denne sammenhæng understreges, at det her handler om særdeles farlige giftstoffer som akkumuleres inden for miljøets organismer og truer især det marine miljø.

Med henvisning til ovenstående stiller jeg følgende spørgsmål til de nordiske regeringer:

1. Har ministerrådet eller enkelte nordiske regeringer nu fastlagt tidsplan for fuldstændig (total) eliminering af udslip af klorerede organiske stoffer?

2. Har de nordiske lande opnået de mål angående klorerede organiske stoffer som er fastlagt i handlingsplanen om forurening af havet, og hvordan er udsigterne med hensyn til de anførte tidsbegrænsninger?

3. Hvordan er det lykkedes at forsikre at substitutionsstoffer, som eventuelt er taget i brug i stedet for de farlige, i realitet er uskadelige?

Reykjavík, den 10. februar 1992

Kristín Einarsdóttir (Kv)

E 17
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående tecken-språktolkning för hörselskadade

Till Nordiska ministerrådet

Integrering av handikappede er et viktig mål i alle de nordiske land. Når det gjelder de hørselhemmedes deltakelse i samfunnslivet er det bl.a. avhengig av tolkning via tegnspråk. I ministerrådets beretning for 1991 (C 1) nevnes en rekke prosjekter innenfor området "Nordisk utvikling av tolkeutdannelse innen høre-handikappområdet". I en delrapport om tegnspråkstolkning anbefales, at tegn-språkutdannelsene i alle landene blir på minst 3 års varighet med mulighet for praksis i løpet av utdanningsperioden. Ministerrådet sier imidlertid ingenting om behovet for døvetolker i de nordiske land og om en eventuell nordisk samord-ning av tegnspråket for hørselhemmede.

Spørsmål:

Hvordan er behovet for døvetolker dekket i Norden? Hva gjør ministerrådet for å samordne tegnspråket i de nordiske land? Vil ministerrådet sørge for at bruk av tegnspråk blir innarbeidet i den nordiske språkkonvensjonen?

Oslo, 10. februar 1992

Lodve Solholm (FrP)

E 18
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående samordning av stödet till Baltikum

Till Nordiska ministerrådet

År 1991 antogs ett arbetsprogram för Baltikum och Östeuropa. Vi kan nu med tillfredsställelse konstatera att vi snabbt fått igång en stipendieordning och att informationskontoren efter stora svårigheter nu kommit igång med sin verksamhet. Nödsituationen är dock så stor att det behövs konkreta och snabba hjälpinsatser på en rad områden.

Av ministerrådets redogörelse för planerna för det nordiska samarbetet finns emellertid inga uppgifter om programmet kommer att fortsätta efter 1992. Skälet härför anges vara att verksamheten skall utvärderas i slutet av 1992.

Med tanke på att de nordiska insatserna i Baltikum och Östeuropa har fortsatt hög prioritet och de många rekommendationer om samarbete med Baltikum som antogs vid sessionen 1991 borde en utvärdering ha skett redan nu, så att det funnits en beredskap för en fortsättning av stödinsatserna i Baltikum.

I ministerrådsförslagen om Norden efter 1992 understryks behovet av hjälpinsatser i Baltikum utan angivande av några konkreta planer.

Även om stödet till de nu självständiga baltiska länderna ständigt är föremål för konkreta åtgärder såväl nordiskt som nationellt är det viktigt med en samordning av stödinsatserna. Detta ter sig än mer viktigt när vi står inför kravet att inom oförändrade eller till och med minskade budgetramar ta på oss nya arbetsuppgifter.

Med hänvisning till vad som ovan anförts vill jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

> När kommer en revidering och uppföljning av arbetsprogrammet för Baltikum och Östeuropa att föreligga färdig och vad kommer detta konkret att innebära för en samordning av de nordiska insatserna?

Stockholm den 6 februari 1992

Anders Svärd (c)

E 19
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående nordiskt samarbete på det diplomatiska och konsulära området

Till de nordiska ländernas regeringar

När Nordiska rådet i slutet av 1960-talet diskuterade frågan om gemensama nordiska ambassader föll den bl.a. på att de nordiska länderna valt olika säkerhetspolitiska lösningar. Mycket har dock hänt sedan dess. Den politiska och ekonomiska utvecklingen i Europa och framväxten av ett delvis nytt Europa har medfört att de tidigare invändningarna på denna punkt delvis förlorat sin aktualitet.

I dag har vi i det nordiska samarbetet en ökad samverkan i utrikesfrågor och såväl utrikes- som säkerhetspolitik diskuteras i rådet. Den norske utrikesministern Thorvald Stoltenberg har framfört tanken att de nordiska länderna borde upprätta gemensamma ambassader i några av de stater som nu vunnit självständighet i Central- och Östeuropa.

En rad nya stater har tillkommit med vilka de nordiska länderna önskar upprätta diplomatiska förbindelser. Detta faktum ställer stora krav på utrikesförvaltningarna i de olika nordiska länderna och naturligtvis skulle ett samarbete på detta område öka möjligheterna till rationaliseringar och besparingar.

Med hänvisning till vad som ovan anförts vill jag ställa följande fråga till de nordiska ländernas regeringar:

Har regeringarna för avsikt att ta några initiativ i syfte att få till stånd ett nordiskt samarbete på det diplomatiska och konsulära området?

Stockholm den 6 februari 1992

Anders Svärd (c)

E 20
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående svenska språkets ställning i Finland

Till Finlands regering

För det nordiska samarbetet i sin helhet är språkförståelsen i Norden av största vikt. Genom det nordiska kulturavtalet har också de nordiska länderna förbundit sig att främja undervisningen i de andra ländernas språk, kultur och samhällsförhållanden.

Enligt uppgift i massmedia har Lärarnas fackorganisation i Finland uttalat sitt stöd för slopandet av den obligatoriska svenskundervisningen i finska grundskolan. Skälen härför skulle vara att öka valfriheten i grundskolan och den bristande motivationen hos eleverna.

Även om svenskan traditionellt har en stark ställning i Finland och riksdagen för bara ett år sedan avvisade tanken på att slopa den obligatoriska svenska språkundervisningen, är det skäl att med viss oro följa den diskussion som nu förs i Finland. För övriga Norden är det av stor betydelse att Finland aktivt kan deltaga i det nordiska samarbete på bred bas.

Med hänvisning till vad som ovan anförts vill jag ställa följande fråga till Finlands regering:

Vilka åtgärder avser Finlands regering att vidta för att bevara det svenska språkets ställning i Finland?

Stockholm den 11 februari 1992

Marianne Andersson (c)

E 21
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående handelsdiskriminerande avgift på norska entreprenörers arbeten i Sverige

Till Sveriges regering

Norske håndverkere og entreprenører med oppdrag i Sverige har i flere år blitt pålagt en avgift pr. arbeidstime til det svenske bygningsarbeiderforbundet. Dette er en urimelig diskriminering av norske bedrifter som dermed pålegges dobbel avgiftsbelastning i konkurranse med svenske bedrifter.

En slik praksis er brudd mot intensjonene om fri bevegelse av arbeidskraften innen Norden og med målet om "Norden som hjemmemarked". Flere tidligere henvendelser om saken har ikke ført fram.

Fråga:

Vil den svenske regjering nå ta et initiativ for å få en rask slutt på dobbel avgiftsbelegging av norske entreprenørarbeider i Sverige?

Oslo, 11. februar 1992

Ernst Wroldsen (A)

E 22
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående förbud mot dumpning av radioaktivt avfall i Nordsjön och Nordostatlanten

Till Nordiska ministerrådet

Siden 1982 har de nordiske lande arbejdet for et globalt forbud mod dumpning af alle former for radioaktivt affald i havet i Londonkonventionen (LDC). Dumpning af radioaktivt affald er i dag ikke specielt reguleret i Nordsøen og Nordøstatlanten, idet den såkaldte Oslokonventionen ikke dækker radioaktive stoffer, men kun kemiske stoffer.

Oslokonventionen skal sammen med Pariskonventionen revideres på et ministermøde i Paris i september, og der åbnes derved mulighed for en modernisering af de regler, der gælder for affaldsbortskaffelse og miljøbeskyttelse. I forberedelsen af en ny, moderne beskyttelseskonvention, har Spanien fremlagt et forslag om, at den nye konvention skal dække radioaktive stoffer og forbyde dumpning af enhver form for radioaktivt affald.

To lande, Frankrig og Storbritannien, er imod det spanske forslag. De to lande henviser til, at spørgsmålet allerede behandles i den globale konvention, LDC. Bag den formelle argumentation ligger et klart ønske om i de mindste at holde muligheden for at dumpe radioaktivt affald åben.

Dette er helt uacceptabelt. Dumpning og havafbrænding af kemisk affald er generelt forbudt ifølge udkastet til den nye konvention, og det vil sætte den nye konventions troværdighed over styr, hvis det lykkes de to lande at få radioaktive stoffer anbragt på listen over stoffer, der er undtaget fra det generelle dumpningsforbud i Nordsøen og Nordøstatlanten. I så fald vil ministrene skulle forklare, hvorfor radioaktivt affald opføres i den nye konvention sammen med for eksempel fiskeaffald.

Der er intet til hinder for, at regionale konventioner vedtager strammere forholdsregler end LDC. Hvis forslaget om et globalt forbud ikke vedtages i LDC vil et regionalt forbud i den nye konvention sikre, at Frankrig og Storbritannien ikke kan genoptage dumpning af radioaktivt affald i Nordøstatlanten.

På den baggrund stiller jeg følgende spørgsmål til Nordisk Ministerråd:

Hvad vil Nordisk Ministerråd gøre for at sikre, at det spanske forslag om forbud mod dumpning af radioaktivt affald slutbehandes på ministermødet i Paris og ikke henvises til behandling i Londonkonventionen?

København, den 10. februar 1992

Birgitte Husmark (SF)

E 23
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående samnordisk utbildning och legitimation för kiropraktorer

Till Nordiska ministerrådet

I sin meddelelse til den 40. session om rekommandation nr *30/1989/s* har Nordisk Ministerråd anført, at landene ikke i øjeblikket er parate til at afsætte de nødvendige midler til kiropraktoruddannelser hverken nationalt eller nordisk, og man anser derfor spørgsmålet for at være uaktuelt.

Jeg er ganske på det rene med, at det kan være bekosteligt for det enkelte land, hvis man hver for sig skulle etablere sin egen uddannelse for et relativt begrænset antal studerende. Det er jo netop derfor, at vi i Nordisk Råd foreslår, at uddannelsen bliver fællesnordisk, og vi er bekendt med, at der er konkrete planer. Personer, som ønsker at uddanne sig til kiropraktor, er i dag tvunget til at skaffe sig uddannelsen betydeligt længere borte - typisk i England og USA. Spørgsmålet er, hvor meget billigere det så er.

Hvad angår spørgsmålet om legitimation af kiropraktorer, er det jo sådan, at Danmark i sommer som det næstsidste af de nordiske lande indførte en lov om autorisation af kiropraktorer. Ministerrådet angiver selv i sin meddelelse, at der er meget stor grad af overensstemmelse mellem de nordiske autorisationsordninger og vilkårene for at opnå legitimation som kiropraktor. Trods dette, mener ministerrådet alligevel, at der er behov for større erfaring, inden autorisationerne gøres fællesnordiske. Det kræver en nærmere forklaring.

På baggrund af ovenstående og i fortsættelse af henstillingen i Nordisk Råd i 1989 om fællesregler for kiropraktorernes erhvervsudøvelse vil jeg gerne stille ministerrådet følgende spørgsmål:

Hvilke årlige driftsomkostninger (udgifter til lærerkræfter, forskning, administration m.v.) vil være forbundet med den kommende nordiske uddannelse i kiropraktik?

Hvornår vil det fællesnordiske arbejdsmarked for kiropraktik være gennemført?

København, den 11. februar 1992

Birgitte Husmark (SF)

E 24
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående etablering av samnordiska diplomatiska representationer

Till de nordiska ländernas regeringar

Den seneste udvikling i Europa har medført oprettelsen af et betydeligt antal selvstændige stater i den tidligere Sovjetunion og i det tidligere Jugoslavien, og flere kan formentlig forventes. De nordiske lande har hver for sig oprettet ambassader i De Baltiske Stater og i flere andre af de nye lande. For små lande som de nordiske stiller ønsket om flere udlandsrepræsentationer ganske betydelige krav - personalemæssige og økonomiske - til udvidelse af deres udenrigstjenester. Det er ikke ukendt, at de nordiske lande har begrænsede ressourcer hertil. Oplysninger har været fremme om at store lande i Europa påtænker gennem samarbejde at gennemføre besparelser og rationaliseringer af deres diplomatiske repræsentationer, og i Norden har den norske udenrigsminister Thorvald Stoltenberg i januar i år fremsat forslag om, at de nordiske lande opretter fælles ambassader i de tidligere sovjetrepublikker.

Et sådant samarbejde forekommer naturligt for de nordiske lande, der har fælles holdninger til mange udenrigspolitiske spørgsmål, og mange steder i verden opfattes som en og samme sag, dels fordi vi har et fælles værdigrundlag, og dels fordi vi har en ensartet politik over for udviklingslande og andre lande, der behøver hjælp af forskellig art.

Etablering af fællesnordiske ambassader vil efter min opfattelse kunne indebære betydelige økonomiske fordele og vil være i overensstemmelse med de grundlæggende synspunkter vedrørende arbejdsdeling, fremme af fællesskab og effektivisering af arbejdsformer, som danner basis for nordiske samarbejdsaftaler.

Ved etablering af fællesnordiske udlandsrepræsentationer vil den megen tale om nordisk samarbejde kunne udmønte sig i en praktisk konkret indsats, som jeg er sikker på vil have fuld forståelse hos mange nordboer.

Under henvisning til ovenstående stiller jeg derfor følgende spørgsmål til de nordiske landes regeringer:

Hvilke overvejelser gør regeringerne sig med hensyn til etablering af fællesnordiske diplomatiske repræsentationer i de nyoprettede stater, som er genstand for de nordiske landes diplomatiske anerkendelse?

København, den 5. februar 1992

Pia Kjærsgaard (FrP)

E 25
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående tyskt förslag till slutförvaring av utbränt kärnbränsle i Dounreay

Till Nordiska ministerrådet

En arbejdsgruppe nedsat af det tyske Ministerium for Forskning og Udvikling (BMFT) har i en rapport i januar 1992 foreslået, at Tyskland skal overveje at lave en kontrakt med Dounreay-værket i Skotland om opbevaring af en stor mængde brugte radioaktive brændselselementer.

Det drejer sig om op til 3100 brugte brændselselementer, som Tyskland har vanskeligheder med at deponere, hvoraf 2100 stammer fra en tidligere østtysk atomreaktor i Rosendorf ved Dresden. Dounreay-værket har tilbudt at deponere dette affald til 1996, hvor man må tage stilling til oparbejdning efter britiske regler. Materiale, som oparbejdes i Dounreay, kan deponeres dér i 25 år. Dounreay-værket er nu det eneste civile atomanlæg, som oparbejder højt beriget uranium (HEU).

Hvis arbejdsgruppens forslag bliver vedtaget af de tyske myndigheder, kunne dette efter oplysninger fra NENIG (Northern European Nuclear Information Group) betyde omtrent 120 transporter af radioaktivt materiale til Dounreay med henholdsvis landtransport, jernbane og skibe. I 1996 opstår så spørgsmålet om oparbejdning eller transportering af samme mængde materiale tilbage til fastlandet. I 1991 registrerede man 2 transporter fra fastlandet til Dounreay, hvor man sendte det radioaktive materiale med almindelige fragtskibe og roll-on/roll-off færger over den Engelske Kanal.

Den foreslåede tyske kontrakt ville betyde en kæmpestor øgning af omsætningen med brugt radioaktivt brændsel i Dounreay og tilsvarende øget risiko for miljøet, også i Norden og Nordatlanten.

Med henvisning til det ovenfor anførte tilader jeg mig at spørge Nordisk Ministerråd:

Hvordan vil de nordiske regeringer gribe ind i lyset af de foreliggende tyske forslag om transport og opbevaring af en stor mængde brugt radioaktivt brændsel i Dounreay?

Reykjavík, den 11. februar 1992

Hjörleifur Guttormsson (Ab)

E 26
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående upprättandet av ett sameting i Sverige

Till Sveriges regering

Samerna i Finland och Norge har ett demokratiskt samarbete via sametingen i dessa länder. I Sverige fattas däremot denna representation.

De svenska samerna har arbetat hårt för att få den svenska regeringen att upprätta ett svenskt sameting. Vid Nordiska rådets session i fjol i Köpenhamn ställdes en fråga till den svenska regeringen angående sametinget. Av svenska regeringens svar på frågan framgick att regeringen hade en positiv inställning till saken och att det fanns goda förutsättningar för sametingets upprättande.

Saken har dock inte gått framåt i Sverige och besvikelsen bland samerna är stor. Samerna vill att de blir erkända som ett folk och att samiska språket får officiell status i det svenska samhället.

Med anledning av detta vill jag ställa följande fråga till Sveriges regering:

När tänker den svenska regeringen lägga fram ett förslag till ett sameting i Sverige?

Helsingfors den 7 februari 1992

Sinikka Hurskainen (SDP)

E 27
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående nordiskt samarbete inom utrikesförvaltningarna

Till de nordiska ländernas regeringar

Enligt Helsingforsavtalets artikel 34 skall de nordiska utrikesförvaltningarnas tjänstemän i mån av möjlighet bistå även medborgare från andra nordiska länder om dessa saknar representation på ifrågavarande ort. De nordiska länderna har 1966 antagit anvisningar om samnordiskt konsulärt samarbete.

Utrikesförvaltningarnas representanter antog 1990 i Oslo riktlinjer för det nordiska samarbetet inom utrikesrepresentationen. Avsikten med riktlinjerna är att etablera fastare och bättre rutiner för ett samarbete, som redan nu fungerar bra på många orter. Betydelsen av ett gott informationsutbyte mellan de nordiska beskickningarna poängteras i riktlinjerna. Detta informationsutbyte gäller inte bara den regionala uppföljningen utan även bl.a. fastighets-, personal-, säkerhets- och beredskapsärenden.

Som ett led i det nordiska beskickningssamarbetet kan nämnas ett samfällt konsulatkansli i Rio de Janeiro, där erfarenheterna över lag varit positiva. Genom gemensamma kansliutrymmen och gemensam kansli- och teknisk personal kan de nordiska ländernas kostnader minskas betydligt på orter där full diplomatisk närvaro inte är nödvändig för alla nordiska länder. Även möjligheterna till ett längre gående diplomatiskt samarbete borde utredas.

Med hänvisning till ovanstående ställer jag följande fråga:

Vad avser de nordiska ländernas regeringar att göra för att utveckla ett nordiskt samarbete inom utrikesförvaltningarna?

Helsingfors den 7 februari 1992

Mats Nyby (SDP)

E 28
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående ett nordiskt gasnät

Till Nordiska ministerrådet

Ministerrådet beslöt den 18 juni 1990 att utvidga det nordiska energipolitiska samarbetet. Ett av huvudmålen var ett gemensamt nordiskt gasnät. I samarbetet på naturgasområdet önskade ministerrådet att det skall basera sig på kommersiella villkor.

Enligt undersökningar är nuvarande gaskraftverk konkurrensdugliga med andra kraftverkstyper, då investeringskostnaderna för gaskraftverk är mindre. Gaskraftverk är dessutom lättskötta, vilket minskar driftkostnaderna.

Ett nordiskt gasnät skulle ge Finland och Sverige tillförlitlig tillgång till naturgas. Förbrukningen av norsk naturgas i Finland har beräknats uppgå till 2,5 miljarder kubikmeter årligen och i Stockholmsregionen till 1,5 miljarder kubikmeter. Enligt uträkningar skulle kommersiella krav förutsätta en förbrukning på fem miljarder kubikmeter. I praktiken innebär detta ett gaskraftverk i Finland.

Nya energipolitiska beslut måste under de kommande åren fattas, varvid ett nordiskt gasnät skulle utgöra en profitabel lösning. Vid utvecklandet av den nordiska energiförsörjningen bör vikt fästas även vid naturgasens fördelaktiga miljöaspekter.

Med hänvisning till ovanstående ställer jag följande fråga:

Vilka åtgärder avser Nordiska ministerrådet att vidtaga för att etablera ett nordiskt gasnät och när kan det ske?

Helsingfors den 7. februari 1992

Anneli Jäätteenmäki (Kesk.)

E 29
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående samarbete inom skola och utbildning

Till Sveriges regering

Det är av stor betydelse att skolan ger en riktig och fyllig information om Norden. Inom såväl föreningarna Norden som på annat håll har dessa frågor ägnats uppmärksamhet. Trots dessa insatser måste den grundläggande kunskapskanalen alltid vara skolan. Det är därför både allvarligt och förvånande att inget avsnitt behandlar eller nämner begreppet Norden i den svenska regeringens nya direktiv till den kommitté som arbetar med den nya läroplanen. I Helsingforsavtalet sägs bland annat:

"I vart och ett av de nordiska länderna skall undervisningen och utbildningen i skolorna i lämplig omfattning innefatta undervisning i övriga länders språk samt rörande deras kultur och allmänna samhällsförhållanden."

En ökad internationalisering och ett integrerat Europa understryker behovet av att göra det nordiska samarbetet än mer starkt och vitalt. Det nordiska perspektivet inom skolan blir inte mindre viktigt vid ett närmande till den europeiska gemenskapen. Norden kommer i framtiden ännu mer att framstå som en betydelsefull region i Europa. Det är därför viktigt att den svenska skolan liksom övriga skolor i Norden förmedlar kunskaper om det nordiska kulturarvet, de nordiska språken och det nordiska samarbetet.

Med hänvisning till vad som ovan anförts vill jag ställa följande fråga till Sveriges regering:

> Avser Sveriges regering att i det fortsatta arbetet med en ny läroplan beakta vad som sägs i Helsingforsavtalets artikel 8 om samarbete inom skola och utbildning?

Helsingfors den 10 februari 1992

Eeva Turunen (Kok.)

E 30
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående insamling av mätinstrument för miljöövervakning i Baltikum och S:t Petersburgsregionen

Till Nordiska ministerrådet

Konventionen om skydd av Östersjöområdets marina miljö håller på att revideras, och kontrollen av HELCOM:s rekommendationer blir ännu viktigare i och med att konventionens tillämpningsområde utvidgas att omfatta även floder och flodmynningar, dvs. hela avrinningsområdet. Detta innebär att flera nya kontrollstationer bör inrättas, också utanför det egentligen kustområdet.

Miljöövervakningen i Baltikum är svag. I dessa länder finns miljöexperter och forskare, men det egentliga problemet består i att länderna helt enkelt saknar råd till att anskaffa dyrbara övervakningsinstrument. De nordiska länderna kunde effektivt och förmånligt medverka till kontrollen av utsläppen i Östersjön genom att till de baltiska länderna och S:t Petersburgsregionen donera föråldrade eller reparationsdugliga mätinstrument. Insamlingen av instrument borde genomföras som ett koordinerat samnordiskt projekt. Det nödvändiga nordiska anslaget är litet jämfört med de stora fördelar som kan fås.

En möjlighet är att ministerrådet så snart som möjligt påbörjar ett projekt om detta inom ramen för sitt Baltikumprogram.

Med hänvisning till det ovan anförda ställer jag följande fråga till ministerrådet:

> Kan ministerrådet snabbt starta ett nordiskt projekt för en nordisk insamling av föråldrade men reparationsdugliga instrument, som doneras till de baltiska länderna och S:t Petersburgsregionen för mätning och kontroll av utsläppen i Östersjön?

Helsingfors den 10 februari 1992

Pekka Haavisto (Vihr.)

E 31
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående införande av skyddszoner inom jordbruket i Norden

Till Nordiska ministerrådet

Av ministerrådets berättelse C 1/92 framgår att ett samarbete har inletts mellan jordbruks- och miljösektorerna för att jordbrukets miljöproblem skall kunna elimineras.

Ytterligare har en separat handlingsplan om jordbruk och miljö uppgjorts för perioden 1992-95. De fyra viktigaste programområdena i handlingsplanen är koordinering av miljö- och jordbrukspolitik, miljöövervakning i jord- och skogsbruk, avrinning av näringssalter o.dyl., skogsbruk och miljöhot. En arbetsgrupp har bl.a. skrivit en rapport med förslag till en integrerad miljöövervakning av jordbruksområden i Norden.

I berättelsen konstateras vidare att miljömålsättningarna har blivit ännu viktigare i den nationella jord- och skogsbrukspolitiken, i stället för produktions- och effektivtetsmål. Till exempel i Danmark har Folketinget förelagts en handlingsplan för en bärkraftig utveckling inom jordbruket. I planen ingår bl.a. förslag till åtgärder mot kväveutsläpp i vattendrag samt för en reduktion av bruket av bekämpningsmedel.

Tillräckligt breda skydsszoner som skyddet av vattendrag kräver, är ett effektivt sätt att förhindra gödselmedels och näringsämnens avrinning i vattendrag. Detta kunde förverkligas rationellt och effektivt genom att skyddszoner fastställs som obligatoriska. De odlingsarealer som ligger alltför nära till vattendrag borde läggas i träda som grönområden eller annars tas ur odlingsbruk före andra områden.

Sådana odlingsområden som angränsar till motorvägar eller andra livligt trafikerade leder borde också av hälsoskäl tas ur bruk.

Dessa buffertzoner som föreslås att införas ligger normalt i utkanten av den odlade arealen och är därför lättast att lägga i träda.

Med hänvisning till det ovan anförda ställer jag till ministerrådet följande fråga:

Kan ministerrådet medverka till att man i samband med en minskning av jordbruksproduktionen i Norden tar först ur odlingsbruk de områden som angränsar till vattendrag eller livliga trafikleder och att dessa omvandlas till tillräckligt omfattande skyddszoner?

Helsingfors den 11 februari 1992

Anna-Kaarina Louvo (Kok.)

E 32
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående gemensam nordisk utlandsinformation

Till Nordiska ministerrådet

Nordiska rådet rekommenderade ministerrådet i fjol att snabbt utarbeta förslag till en förstärkning av informationen utanför Norden om Norden och det nordiska samarbetet. I verksamhetsberättelsen räknas upp ett antal seminarier och besöksresor som ministerrådet medverkat i och stipendier som delats ut i syfte att öka informationen närmast i Tyskland. Ledningsgruppen för samnordisk kulturinformation i utlandet har koncentrerat sig på regeringssidans informationsinsatser, medan en gemensam, övergripande strategi för att föra ut information om de nordiska länderna som en helhet har kommit i skymundan.

I arbetsprogrammet Norden i Europa till 1992 togs utlandsinformationen upp i ett eget kapitel, medan det i det nyaste planeringsdokumentet har begränsats till att gälla enbart kulturinformation och därmed ingår i kapitlet om kultursektorn. Möjligheterna att överhuvudtaget i större grad samordna de nordiska ländernas information utomlands berörs inte närmare i planerna.

Med hänvisning till det ovanstående och de allmänt tilltagna formuleringarna i planeringsdokumentet vill jag ställa följande fråga till ministerrådet:

> Vilka åtgärder utöver de ordinarie informationsåtgärderna avser Nordiska ministerrådet vidta för att förstärka de nordiska ländernas utlandsinformation?

Helsingfors den 11 februari 1992

Antero Kekkonen (SDP)

E 33
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående finskspråkiga TV-sändningar i Sverige

Till Sveriges regering

Sedan de finskspråkiga TV-sändningarna startade i Sverige år 1968 har programverksamheten försiktigt vuxit från inköpta program till att omfatta även egen produktion. Av årets cirka 140 sändningstimmar består i dag en tredjedel av nyheter och reportage gjorda av den finskspråkiga redaktionen.

Det finns i dag mediapolitiska och journalistiska skäl att höja det finskspråkiga utbudet. För att kunna delta i den demokratiska processen i samhället är det viktigt att de finskspråkiga TV-tittarna har tillgång till kunskap, information och upplevelser.

För de finska barnen är det viktigt att få stöd i sin uppväxt till en trygg tillvaro genom ett stimulerande och mångsidigt programutbud. Överföringen av Finlands Rundradios program via Nacka-sändaren och de utbyggda kabelmöjligheterna kan endast vara ett komplement till den inhemska produktionen på finska.

Den finskspråkiga nyhetsrapporteringen i Sveriges Television uppgår i dag till fem minuter varje vardag. Med tanke på de snabba förändringar som sker i vår omvärld och även i Sverige måste det bli en mycket fragmentarisk bevakning. Att ge en bakgrund och göra analyser är omöjligt. Det är dock nödvändigt att förstå sammanhangen om människorna skall kunna delta aktivt i samhällslivet.

Men det är inte bara ett informationsbehov. Det måste också finnas utrymme för intellektuell och kulturell stimulans. Eftersom de finskspråkiga programmen textas på svenska, utgör de också en bro mellan de två befolkningsgrupperna.

Med hänvisning till vad som ovan anförts vill jag ställa följande fråga till Sveriges regering:

Vilka åtgärder avser Sveriges regering att vidta för

1. att höja ambitionsnivån för de finskspråkiga sändningarna i Sveriges Television så att den sverigefinska publiken får ett mångsidigt utbud från det bolag som den betalar licensavgifter till,

2. att utveckla nyhets- och aktualitetsutbudet på finska till en året-runt-verksamhet som ger kontinuitet och utrymme för kommentarer och analyser samt

3. att fästa särskild uppmärksamhet på de finska barnens behov av språklig och intellektuell stimulans genom i Sverige producerade program?

Helsingfors den 11 februari 1992

Timo Järvilahti (Kesk.)

E 34
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående genomförande av rekommendationer

Till Nordiska ministerrådet

Ifølge det foreløbige materiale, vi har modtaget før sessionen, er ca 100 tidligere vedtagne rekommandationer ikke færdigbehandlet til denne session. Heraf er knap 30 vedtaget i 1989 eller tidligere.

Jeg vil i denne anledning spørge Nordisk Ministerråd:

Hvad gøres der for at sikre, at rekommandationerne gennemføres inden for en rimelig tid såvel på nordisk som på nationalt plan, samt kan der siges noget generelt om årsagen til, at de nævnte knap 30 rekommandationer ikke er færdigbehandlet tidligere?

København, den 11. februar 1992

Pia Kjærsgaard (FrP)

E 35
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående Nordiska samarbetsrådet för kriminologi

Till Nordiska ministerrådet

Ifølge den seneste beretning, jeg har kunnet finde fra NSfK, har samarbejdsrådet et årsbudget på godt 1.6 mio kr. (1989), og det fremgår, at rådet er et kontaktorgan mellem nordiske forskere, at det skal fremme kriminologiforskning og tage initiativ til sådan forskning, ligesom rådet skal bistå myndighederne i de nordiske lande. Det er min opfattelse, at samarbejdsrådet virker overflødigt.

I den anledning vil jeg spørge Nordisk Ministerråd:

I hvilket omfang finder ministerrådet, at virksomheden i Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi er af betydning for det kriminalpolitiske arbejde i de nordiske lande?

København, den 11. februar 1992

Pia Kjærsgaard (FrP)

E 36
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående finansiellt stöd till internationell samverkan om utarbetande av standardregler för handikappade

Till Nordiska ministerrådet

FN:s kommission för social utveckling (ESOSOC) har på förslag av Sverige tillsatt en arbetsgrupp som skall utarbeta standardregler för handikappade. Tanken är att utarbeta normer om de handikappades fulla samhällsintegrering och därmed genomföra de handikappades rätt till jämlikhet och full delaktighet. Instrumentet avses fungera som moralisk press på länderna och skall utformas så att det får samma relevans i alla länder oavsett utvecklingsnivå.

Rådet antog förra året en rekommendation (*nr 26/1991/s*) till ministerrådet att vidta erforderliga åtgärder för att internationella standardregler för handikappade införs och ställa finansiella resurser till förfogande. Av ministerrådets årsberättelse (*C 1*) framgår att de nordiska länderna samarbetar om det fortsatta arbetet i arbetsgruppen. Jag vill emellertid här fästa uppmärksamheten vid rekommendationens senare del avseende finansiella resurser.

Enligt ett ursprungligt åtagande var Sverige berett att bidra med hälften (intill 2,5 MSEK) av finansieringsbeloppet för arbetsgruppens verksamhet förutsatt medfinansiärer. Avsikten med rekommendationen var således att i de nordiska ländernas aktiva stöd till arbetet i arbetsgruppen skulle ingå även erforderliga resurser ställda till förfogande för arbetsgruppens verksamhet, så att instrumentet planenligt kan föreläggas FN:s generalförsamling hösten 1993 som en uppföljning och avslutning av FN:s handikappårtionde.

Mot bakgrund av det ovan anförda vill jag ställa följande fråga till ministerrådet:

Hur har ministerrådet beaktat behovet av erforderliga resurser för verksamheten inom ECOSOC:s arbetsgrupp med uppgift att utarbeta standardregler för handikappade?

Stockholm den 11 februari 1992

Lena Öhrsvik (s)

E 37
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående stödordningen till handikapporganisationernas nordiska samarbete

Till Nordiska ministerrådet

Det ekonomiska stödet över Nordiska ministerrådets budget till de nordiska handikapporganisationernas gemensamma aktiviteter, som beviljats sedan 1991, är värdefullt och viktigt. Det är glädjande att samarbetet mellan Nordiska nämnden för handikappfrågor och de nordiska handikapporganisationerna på detta sätt fått fastare former. Mångfalden och omfånget av ansökningar från organisationerna tyder på ett stort intresse av att utveckla det nordiska samarbetet. Det ansökta beloppet ur 1992 års anslag uppgick till drygt 5 MSEK, medan bevillningen endast uppgick till 1,6 MDKK.

Jag är intresserad av att veta ministerrådets eventuella planer på att utveckla stödet så att ansökningarna kan tillgodoses i större utsträckning än idag.

Mot bakgrund av det ovan anförda vill jag ställa följande fråga till ministerrådet:

Vilka planer har Nordiska ministerrådet för att bättre kunna tillgodose de nordiska handikapporganisationernas behov av stöd för att genomföra och utveckla sitt nordiska samarbete?

Stockholm den 11 februari 1992

Lena Öhrsvik (s)

E 38
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående handikapp-aspekter inom turismen

Till Nordiska ministerrådet

Enligt tidigare upplysningar (Fråga E 19/1991) har Nordiska ministerrådet avsett att förverkliga programmet för nordiskt turistsamarbete av 1989 även med tanke på handikappade turisters behov.

Mot bakgrund av det ovan anförda vill jag ställa följande frågor till ministerrådet:

Vilka åtgärder har Nordiska ministerrådet vidtagit under det gångna året inom ramen för turistprogrammet för att utveckla möjligheterna att tillgodose handikappade turisters behov? Vilka åtgärder har vidtagits och planerats som en uppföljning av EG-seminariet i Gatwick i mars 1991? Omfattar åtgärder och planer olika grupper av handikappade?

Stockholm den 11 februari 1992

Lena Öhrsvik (s)

E 39
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående handikappaspekter i det nordiska biståndssamarbetet

Till Nordiska ministerrådet

Vid förra sessionen ställde jag en fråga på vilket sätt handikappaspekterna blir tillgodosedda inom ramen för programmet för det nordiska biståndssamarbetet. Frågan besvarades med bl.a. upplysningar om ett förestående seminarium med deltagande av de nordiska handikapporganisationerna. Jag är nu, i ett nästa steg, intresserad av att veta hur resolutionerna från det nämnda seminariet följs upp.

Mot bakgrund av det ovan anförda vill jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Hur avser ministerrådet att följa upp resolutionerna från det nordiska biståndsseminariet på handikappområdet i mars 1991 i Esbo?

Stockholm den 11 februari 1992

Lena Öhrsvik (s)

E 40
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående information om organdonation

Till Nordiska ministerrådet

Organtransplantationer är en etablerad behandlingsform vid vissa livshotande sjukdomar. Inom de nordiska länderna bedrivs en transplantationsaktivitet som är bland de allra högsta i världen. I samtliga nordiska länder har man numera "hjärnrelaterade dödskriterier" i sin lagstiftning, vilket har möjliggjort en kraftigt utvidgad verksamhet inom området. Resultaten inom transplantationskirurgin har avsevärt förbättrats under de senaste åren. I dag lever 80 % efter 1 år av de personer som fått ett hjärta transplanterat och 70 % lever efter 3 år.

Förutsättningen för all transplantationsverksamhet är att organ doneras från avlidna. I dag råder det så stor brist på organ i de nordiska länderna, att patienter som väntar på en ny lever, nytt hjärta eller nya lungor, hinner avlida innan man finner en lämplig donator. Det är ur den synpunkten angeläget att det kontinuerligt bedrivs en aktiv folkupplysning som informerar den breda allmänheten om organdonation och om vikten av att man tar ställning till frågan om man vill eller inte vill donera egna organ efter sin död.

Undersökningar som utförts i Sverige visar att 68 % av det svenska folket kan tänka sig att donera organ efter sin död, medan det endast är 34 % som meddelat sina närstående sin inställning. Detta försvårar anhörigas beslut i en för dem mycket allvarlig och omstörtande situation. En annan kartläggning utförd av Landstingsförbundet om antalet potentiella organdonatorer, visar att man i dag får ett nej från anhöriga i 30 - 40 % av de fall då en potentiell donator finns. Dessa undersökningar bekräftar vikten av att den enskilde tar ställning.

I de nordiska länderna har de berörda patientorganisationerna tagit vissa enskilda initiativ till informationsinsatser som riktar sig till den breda allmänheten. Endast i Danmark, har det genom Sundhedsstyrelsen, avsatts medel för information till allmänheten om organdonation.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Hur avser Nordiska ministerrådet att medverka till att erforderliga åtgärder för information om organdonation vidtas i de nordiska länderna?

Stockholm den 11 februari 1992

Lena Öhrsvik (s)

E 41
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående drogmissbruk i trafiken

Till Nordiska ministerrådet

Vid Nordiska rådets session 1985 antogs en rekommendation angående åtgärder mot drogmissbruk i trafiken. Rekommendationen gick ut på en hemställan till Nordiska ministerrådet dels att utreda omfattningen av drogproblemet i trafiken, dels att utveckla metoder för snabb och effektiv analys av drogförekomst i den mänskliga organismen.

Samma år inleddes ett forskningsprojekt på området vid Statens rettstoxikologiske institutt i Oslo innefattande även nordiskt forskningssamarbete kring trafik och läkemedel/narkotika. Vidare beslöt Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD) att påbörja det rekommenderade utredningsarbetet.

Vid rådssessionen 1989 ställdes frågan varför rekommendationens intentioner inte kommit att följas upp. Av svaret framgick bl.a. att kontakter mellan NAD och andra organ inom trafiksäkerhetsforskningen utvisat intresse för fortsatt forskningsarbete på detta område.

Av ministerrådets meddelande till rådets session 1990 framgick vidare, att NAD avsåg att samarbete med Nordiska kommittén för trafiksäkerhetsforskning om en av Nordiska ministerrådet understödd undersökning om alkohol och trafik. Därmed skulle frågan om narkotika i trafiken kunna integreras med frågan om alkohol i trafiken och rekommendationen avskrevs.

Frågan synes inte ha förts framåt enligt rekommendationens intentioner.

Det är bekant att det föreligger svårigheter med fastställandet av tillförlitliga gränsvärden för förekomsten av narkotika i den mänskliga organismen och därmed också brist på fullgod analyskapacitet och kontrollrutiner för de aktuella analyserna. Det gäller därför att söka utveckla metoder för sådana rutinmässiga analyser. Kostnaderna för ett forskningsprojekt av detta slag måste självfallet vägas mot de negativa verkningarna av meningslösa trafikolyckor till följd av drogmissbruket.

Med hänvisning till vad som ovan anförts vill jag ställa följande frågor till Nordiska ministerrådet:

Vad avser ministerrådet att göra för att fullfölja rekommendationens uppdrag och intentioner?

Hur avser ministerrådet att medverka till att antalet trafikolyckor till följd av drogmissbruk kan nedbringas?

Stockholm den 6 februari 1992

Elver Jonsson (fp)

E 42
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående fortsatta förstärkta insatser i Norden mot reumatiska sjukdomar

Till Nordiska ministerrådet

På Nordiska rådets initiativ har innevarande år, 1992, utsetts till nordiskt reumatikerår. Arbetet med aktiviteterna under reumatikeråret fortskrider bl.a. med hjälp av de nordiska handikapporganisationerna.

Vid rådssessionen 1989 antogs vidare rekommendation *nr 36/1989/s* till Nordiska ministerrådet att utarbeta en plan för förstärkta insatser i Norden mot reumatiska sjukdomar, beträffande förebyggande åtgärder, vård, forskning och utbildning. Därmed önskade rådet fästa uppmärksamhet vid det fortsatta arbetet med reumatikervården som en uppföljning av verksamheten under reumatikeråret.

Enligt vad socialutskottets arbetsgrupp för handikappfrågor erfarit vid en höring med nordiska handikapporganisationer i december 1991, står forskningen beträffande reumatiska sjukdomar inför ett språng framåt. Att följa upp erfarenheterna från reumatikeråret med en ökad satsning inom t.ex. reumaforskningen måste vara en följdriktig åtgärd i ansträngningarna att förebygga en av våra mest utbredda folksjukdomar och förbättra vården av de reumatikersjuka.

Med hänvisning till det ovan anförda vill jag rikta följande fråga till Nordiska ministerrådet:

> Hur avser Nordiska ministerrådet att utvärdera och följa upp reumatikeråret 1992 så att förstärkta insatser på detta område framför allt i fråga om forskningen kan förberedas?

Stockholm den 6 februari 1992

Sten Svensson (m)

E 43
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående harmonisering av brandskyddsbestämmelserna i Norden

Till Nordiska ministerrådet

Plenarförsamlingen riktade förra året en rekommendation till Nordiska ministerrådet att undersöka förutsättningarna för en harmonisering av skärpta regler om brandsäkerhet i de nordiska länderna. Det var mot bakgrund av ett antal katastrofbränder bl.a. på färjan Scandinavian Star med ett stort antal döda till följd, som rådet efterlyste såväl harmoniserade som skärpta brandskyddsbestämmelser i Norden. Utredningen har visat att branden på Scandinavian Star uppstod till följd av allvarliga missförhållanden, delvis förorsakade av skillnader mellan de nordiska ländernas brandsäkerhetskrav. Det är inte minst på grund av den ökande rörligheten mellan länderna ytterst väsentligt att hotellbyggnader m.fl. offentliga lokaler med stor omsättning av människor har ett fullgott brandskydd.

Det bakomliggande medlemsförslaget fick stöd av flertalet remissinstanser, som bl.a. framhöll att en harmonisering på detta område också borde överensstämma med arbetet såväl på det europeiska som det internationella planet.

Enligt rådets socialutskott skulle ett harmoniserat regelverk av brandskyddet också kunna utgöra grund för en enhetlig nordisk linje i samband med en närmare anpassning till EG. Utskottet framhöll det som väsentligt, att den nordiskt höga nivån inte tillåts gå förlorad, att harmoniseringen sker även utifrån nordiska klimatförutsättningar m.m. Utskottet pekade särskilt på behovet av harmoniserade och skärpta bestämmelser för brandskydd på nordiska färjor och framförde krav på lämpligt utformade samövningar. Från de nordiska brandförsvarsföreningarna har vidare klart utsagts att ett relativt entydigt regelverk skulle ge de största fördelarna vid släckningsuppgifter i gränsområden, där insatserna måste samordnas.

Mot bakgrund av den ökande rörligheten mellan länderna och gentemot omvärlden kan det vara livsavgörande, att åtgärder vidtas snarast för att samordna och skärpa reglerna för brandskyddet i Norden. Här krävs skyndsamma insatser för att förebygga varje upprepning av katastrofbränderna.

Mot bakgrund av det ovan anförda vill jag rikta följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Hur kan Nordiska ministerrådet medverka till en snar harmonisering och skärpning av nordiska brandskyddsbestämmelser, så att de exempellösa katastrofbränderna inte kan upprepas?

Stockholm den 11 februari 1992

Sten Svensson (m)

E 44
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående åtgärder mot svavelutsläpp på Kolahalvön

Till Nordiska ministerrådet

Svavelutsläppen på Kolahalvön är ett allvarligt miljöproblem. Skogar har utplånats, fiskar har ändrat färg och lavarna har försvunnit. Bären innehåller 500 gånger mer nickel än normalt.

Enligt en forskningsrapport från skogsforskningsinstitutet i Rovaniemi har hänglaven minskat med 50-75 % under perioden 1978-88. Eftersom återväxten tar minst tio år, drabbas rennäringen hårt.

Nyligen gjorda undersökningar visar att industriutsläppen från Kolahalvön kraftigt ökat försurningen på Nordkalotten. Utsläppen kommer från nickelsmältverk med flera förorenade industrier.

Om inga åtgärder vidtas kommer miljökatastrofen att drabba naturen i de nordliga delarna av Skandinavien, där flera värdefulla naturområden är hårt utsatta.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts vill jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Vilka åtgärder avser Nordiska ministerrådet att vidta för att minska svavelutsläppens på Kolahalvön åverkan på miljön i Norden?

Stockholm den 11 februari 1992

Elver Jonsson (fp)

E 45
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående ratificering av vissa ILO-konventioner

Till Nordiska ministerrådet

Nordiska rådet har länge aktivt arbetat med frågor i anslutning till de nordiska ländernas insatser inom ramen för internationella arbetsorganisationer (ILO). ILO arbetar huvudsakligen med tre instrument: konventioner, rekommendationer och resolutioner. Vid de årliga arbetskonferenserna diskuteras förslag till konventioner, rekommendationer och resolutioner. Ett ämne som skall leda fram till en konvention eller rekommendation behandlas vid två arbetskonferenser efter varandra. Inom ett år skall regeringarna förelägga de konventioner och rekommendationer som antagits av arbetskonferensen - godkännande erfordrar 2/3 majoritet - för respektive parlament och informera ILO därom. Någon absolut skyldighet, ens för länder som röstför konventionerna och rekommendationerna vid ILO:s konferens att genomföra dem på nationellt plan finns visserligen inte, men raporteringsskyldigheten innebär ett tryck i denna riktning. Medan konventionerna är bindande för de länder som ratificerar dem, innehåller rekommendationerna vägledande riktlinjer till medlemsstaterna att i lagstiftning och praxis följa vissa anvisningar. Ofta innehåller de mera detaljerade uppföljningar av konventioner, som samtidigt antas.

Två av Nordiska rådets tidiga rekommendationer avsåg ILO-frågor, nämligen en del av *rekommendation nr 6/1953* angående nordiskt samarbete på det socialpolitiska området samt *rekommendation nr 7/1954* angående icke ratificerade ILO-konventioner. Regeringarna tillställde rådet en omfattande rapport mot bakgrund av dessa rekommendationer. År 1959 väcktes ett medlemsförslag om ratifikation av ILO-konventionen nr 100 om lika lön för män och kvinnor som dock ej ledde till någon rekommendation av rådet. Jämställdhetsfrågorna har senare spelat en stor roll både inom Nordiska rådet och ILO. Även handikappfrågor som utgör viktiga ämnen i rådet tas ibland upp på ILO:s dagordning. Arbetsmiljöfrågor står varje år på dagordningen, då de kan sägas utgöra huvudinnehållet i ILO:s verksamhet.

Vi noterar därför med viss förvåning att medan de nordiska länderna mycket aktivt medverkade i utformningen av och verkade för antagandet av några viktiga konventioner vid ILO:s 74:e arbetskonferens 1987, som speciellt ägnades sjö-

fartsfrågor, så släpar ratificeringen av dessa avsevärt efter. Detta gäller följande konventioner:

ILO.konv. nr 163 Välfärd för sjömän till sjöss och i hamn
nr 164 Hälsovård för sjömän
nr 165 Social trygghet för sjömän
nr 166 Sjömäns hemresa

Det visar sig vid en kontroll att Danmark och Island hittills inte ratificerat någon av dessa konventioner. Norge har meddelat (i anslutning till behandlingen av Stortingsmelding nr. 45) att man endast avser att ratificera konvention nr 163. Finland har ratificerat nr 163. Sverige har ratificerat nr 163 och 164 samt förbereder erforderliga lagändringar för att ratificera de två övriga.

Mot bakgrund av dessa uppgifter får jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Vilken är bakgrunden till att de flesta nordiska länderna ej ratificerar dessa konventioner, som man vid arbetskonferensen ställt sig bakom?

Stockholm den 12 februari 1992

Lena Öhrsvik (s)

E 46
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående kärnkraft i Öst

Till Nordiska ministerrådet

I Litauen og i Russland er det i dag kjernekraftverk i bruk, og opplysningene om sikkerheten ved disse kraftverkene er alarmerende og tildels svært sprikende. Dette skaper bekymring i disse landene og i nabolandene, som sannsynligvis vil bli rammet dersom en ulykke skulle inntreffe.

Øst-Europa og Russland opplever i dag en utflytting (hjerneflukt/braindrain) av folk med høyere utdanning. En konsekvens av dette er at mange av dem som har best kompetanse til å ta vare på sikkerheten ved kjernekraftverkene forsvinner til andre land. Samtidig er disse kjernekraftverkene nedslitte.

Disse faktorene fører til at risikoen for en ulykke ved ett av disse kjernekraftverkene er større enn ved kjernekraftverk i Finland, Sverige eller andre vesteuropeiske land. I Greifswald i det tidligere Øst-Tyskland ble kjernekraftverkene stoppet da den tyske gjenforeningen var et faktum.

På bakgrunn av dette vil vi stille følgende spørsmål til Ministerrådet:

1. Hva vil Nordisk Ministerråd foreta seg for å få mere konkret kunnskap om den risiko som eksisterer for Nordens befolkning ved at disse kjernekraftverkene fortsetter å være i drift?

2. Hvordan kan de nordiske landene gi hjelp og støtte til vedlikehold og en eventuell avvikling av disse kjernekraftverkene?

3. Hvordan kan de nordiske landene bidra til å styrke forskning på og utvikling av tryggere og mere miljøvennlige energiformer i Baltikum, Øst-Europa og Russland?

Oslo, 25. februar 1992

Venstresosialistisk gruppe

E 47
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående porton på brevförsändelser i Norden

Till Sveriges regering

Vid årsskiftet 1991-1992 infördes olika "ekonomiporton" för försändelser inom Sverige och till övriga Norden. Detta bryter mot det år 1955 antagna beslutet om gemensamt nordiskt porto.

Med hänvisning till ovanstående motivering ställer jag följande fråga till Sveriges regering:

> Tänker den svenska regeringen acceptera att Norden behandlas som utland angående porton på vissa brevförsändelser, och avser den svenska regeringen att avvika från principen om gemensamt nordiskt porto?

Helsingfors den 26 februari 1992

Mats Nyby (SDP)

E 48
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående distribution av finska TV-program i Sverige

Till Sveriges regering

I Finland vidaresänds de svenska TV-programmen över fyra sändare. För denna viktiga och uppskattade kulturservice på svenska betalar tittarna i södra Finland 20 mk eller 27 svenska kronor per år.

Enligt den lösning man kommit fram till i Sverige sänds de finländska TV-programmen dels i Stockholmsområdet över Nackasändaren och dels via kabelnät på 24 orter i landet. Detta är för tittaren ekonomiskt oskäligt då den största kabeloperatören, Televerket, har beslutat att lägga Finlands TV till det s.k. utökade basutbudet i kabelnätet. Detta innebär extra utgifter för de finländska tittarna på ca 1 300 kronor årligen. Distributionen via kabelnät innebär dessutom att enbart de sverigefinländare som är anslutna till kabelnät kan se programmen.

Det mediapolitiska samarbetet mellan Finland och Sverige har hittills baserat sig - och bör basera sig - på en ömsesidighetsprincip.

Med hänvisning till ovanstående motivering ställer jag följande fråga till Sveriges regering:

> När avser den svenska regeringen, i enlighet med ömsesidighetsprincipen, besluta att utöver den nuvarande Nackasändaren bygga ytterligare tre TV-sändare för distribution av Finlands TV på de orter i Sverige där det i dag finns flest finländare, och varför skall de finländska tittarna i Sverige ställas i en ekonomiskt ytterst orättvis ställning i jämförelse med mottagarna av de svenska TV-programmen i Sverige?

Helsingfors den 26 februari 1992

Mats Nyby (SDP)

E 49
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående information om möjligheterna att studera i annat nordiskt land

Till Nordiska ministerrådet

I den nordiska kulturhandlingsplanen uttalades vikten av en tätare gemenskap på alla utbildningsnivåer i Norden. En målsättning med handlingsplanen var att öka möjligheterna för studerande att helt eller delvis utbilda sig i annat nordiskt land. En nordisk utbildningsgemenskap skulle vara ett viktigt komplement till den gemensamma nordiska arbetsmarknaden som existerat i över 35 år.

Vi har därefter fått Nordplus och Nordplus-junior. Det förstnämnda avser stipendier för högskolestuderande och det sistnämnda stipendier för gymnasial utbildning i annat nordiskt land. Men hur känt är detta hos våra nordiska skolmyndigheter? Vad görs för att informera om möjligheterna att studera i annat nordiskt land hos våra skolledare? Jag har nyligen kommit i kontakt med två fall där studerande stött på hinder när de försökt studera i annat nordiskt land. I det ena fallet rörde det sig om en svenska bosatt i Danmark som ville avsluta sin gymnasiala utbildning i Sverige. I det andra fallet var det en ung norska som skulle studera franska vid ett svenskt universitet.

Mot bakgrund av det ovan anförda vill jag ställa följande fråga till ministerrådet:

Hur har ministerrådet beaktat behovet av att informera våra nordiska skolmyndigheter om de beslut som tagits i syfte att underlätta möjligheterna att studera i annat nordiskt land?

Stockholm den 26 februari 1992

Björn Samuelson (v)

E 50
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående trafikförbindelse Oslo - Stockholm - Helsingfors - Baltikum

Till Nordiska ministerrådet

Att få till stånd fungerande trafikförbindelser i Norden har alltid framstått som en angelägen uppgift för Nordiska rådet. Goda kommunikationer har ansetts vara en grundförutsättning för ökade kontakter mellan länderna.

Det gäller nu att stärka banden mellan de nordiska länderna och de nya baltiska staterna, som befinner sig i ett ömtåligt uppbyggnadsskede.

Genom att upprätta en reguljär trafikförbindelse med Baltikum skulle det bli möjligt att mera regelbundet bistå länderna i öst med olika slags hjälp. Vid sidan av en mera humanitär synvinkel skulle en sådan förbindelse kunna utgöra ett steg på vägen mot staternas ekonomiska självständighet, samtidigt som det skulle kunna göra länderna mindre beroende av EG.

En ökning av handeln runt Östersjön faller sig nu naturlig. Genom en färjeförbindelse för tågtrafik skulle denna handel kunna göras ekonomiskt mera lönsam än med hjälp av miljöfarlig lastbilstrafik.

Inom Nordiska rådet har av hävd de tvärgående trafikförbindelserna ansetts särskilt angelägna. En utbyggd förbindelse Oslo - Stockholm - Helsingfors - Baltikum skulle kunna vara ett steg på vägen för att tillgodose det nya behovet av kommunikationer mellan Norden och de baltiska staterna.

Mot bakgrund av det ovan anförda vill jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Hur avser ministerrådet att genom infrastrukturellt stöd underlätta för en utbyggd tvärgående förbindelse mellan de nordiska länderna och Baltikum?

Stockholm den 19 februari 1992

Björn Samuelson (v)

E 51
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående samernas situation inför EES och EG

Till regeringarna i Finland, Norge och Sverige

Det samiska folkets situation är specifik genom att samerna i Sameland (Sápmi) bebor tre av våra nordiska länder, Finland, Norge och Sverige. I det av Nordiska samerådet antagna samepolitiska programmet av år 1986 slås fast, att samerna är ett folk och att nationalstaternas gränser inte får bryta det samiska folkets gemenskap. Att sambandet mellan traditionellt samiskt resursutnyttjande och samisk kultur säkras har avgörande betydelse för den samiska befolkningsgruppens fortsatta existens.

Detta är särskilt aktuellt genom EES-avtal och eventuella kommande EG-förhandlingar. Det är i själva verket avgörande för Samelands framtid att samernas rätt till land och resursutnyttjande i sameområdet säkras i förhållande till EES och EG, och att sameområdet, oavhängigt nationalstaterna, blir betraktat som en särskild samisk region.

Mot bakgrund av de nordiska ländernas folkrättsliga förpliktelser (bl.a. ILO-konventionen nr 169) bör samernas ställning som urbefolkning markeras i denna förhandlingsprocess. Det är rimligt att de samiska organisationerna konsulteras och involveras i diskussionerna inför EES och EG.

EG saknar någon enhetlig "policy" beträffande urbefolkningar. Om exempelvis något av de tre länderna i framtiden kommer att stå utanför EG, skulle detta innebära stora problem för samebefolkningen och ytterligare försvåra för den samiska kulturens fortsatta existens.

Mot bakgrund av det ovan anförda vill jag ställa följande fråga till regeringarna i Finland, Norge och Sverige:

Hur avser regeringarna att, inför EES och EG, ta hänsyn till samernas specifika situation som bofasta i tre länder, alla medlemmar av Nordiska rådet?

Stockholm den 27 februari 1992

Björn Samuelson (v)

E 52
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående arbetsfördelning i gränsbevakningen i Tornedalen

Till Nordiska ministerrådet

Samarbetet mellan de nordiska tullmyndigheterna har fungerat bra och de finska, svenska och norska tullverken har ingått samarbetsavtal både om tullkontroll under natten och annat samarbete. Tullen och gränsbevakningen har ett skriftligt samarbetsavtal, och det brukar i allmänhet gå bra.

På sistone har de nordiska ländernas eventuella medlemskap i EG diskuterats och ändringar i gränsbevakningen som följd därav. En eventuell ny arbetsfördelning mellan gränsbevakningen och tullen hardiskuterats, eftersom den juridiska men också formella gränsen skulle försvinna i EG och tullens bevakning skulle inte märkas.

Jag anser att det är viktigt att ta hänsyn till och utnyttja sakkunskapen och de traditionella samarbetsmodellerna mellan olika bevakningsmyndigheter såsom tull, polis och gränsbevakning även i den situation att länderna blir medlemmar i EG.

Med anledning av ovanstående ställer jag följande fråga till Nordiska ministerrådet:

> Har Nordiska ministerrådet för avsikt att i god tid före Sveriges, Finlands och Norges eventuella medlemskap i EG göra en nordisk utredning och träffa ett avtal om gränsbevakningen och arbetsfördelningen mellan dessa länder?

Helsingfors den 25 februari 1992

Seppo Pelttari (Kesk.)

E 53
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående skydd av laxbeståndet i Torne älv

Till Finlands och Sveriges regeringar

Torneälven har alltid haft en särdeles stor betydelse för kommunerna i älvdalen. Lax- och öringsfisket har traditionellt varit en utkomstkälla för älvdalens befolkning.

Torne älv med sina bifloder är den största av Östersjöfloderna som producerar lax- och öringyngel. Hela denna kapacitet måste utnyttjas. Största delen av vildlax från Torne älv fångas fortfarande i Östersjöns huvudfiskebank, där begränsningar borde införas. Torneälven kan räddas för att producera laxyngel enbart i samarbete med Finland och Sverige.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till Finlands och Sveriges regeringar:

Vilka åtgärder tänker den finska och den svenska regeringen vidta för att rädda laxbeståndet i Torne älv?

Helsingfors den 25 februari 1992

Seppo Pelttari (Kesk.)

E 54
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående Sveriges Radios hörbarhet i södra Finland

Till Sveriges regering

Nedläggningen av mellanvågssändaren i Luleå 1978, mellanvågssändaren i Sundsvall 1978 och mellanvågssändaren i Stockholm 1981 har avsevärt minskat möjligheterna att ta emot svenskt riksprogram (P1) i Finland.

Den nya mellanvågssändaren i Sölvesborg, som togs i bruk 1985, används under eftermiddagar och kvällar för sändningar av utlandsprogram till delar av Europa på olika språk. Dagtid används den för sändning av P1, men täcker då inte Finland. Sveriges Radios hörbarhet är relativt god i Österbotten. Också i södra Finland finns ett utbrett intresse för Sveriges Radios sändningar. Förbättrad mottagning av svenska radioprogram längs den finländska kusten kunde erhållas från en ny mellan- eller långvågsstation placerad vid den svenska bottenhavskusten eller på Gotland. Genom ett sådant arrangemang kunde man också i södra Finland höra Sveriges Radios sändningar.

Med anledning av det ovan anförda ställer jag följande fråga till Sveriges regering:

Vilka åtgärder ämnar Sveriges regering vidta för att föbättra Sveriges Radios hörbarhet i södra Finland?

Helsingfors den 29 februari 1992

Mats Nyby (SDP)

E 55
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående bilburna gränspendlare

Till Nordiska ministerrådet

Vid flera sessioner i följd har jag frågat Nordiska ministerrådet vilka åtgärder man avsett att vidta för att lösa vissa av våra nordiska gränsgångares problem med att köra utlandsregistrerade fordon över gränsen. Det har både rört sig om rätten att tillfälligt få övernatta på arbetsplatsen utan att få sin bil beslagtagen, och rätten att få passera en nordisk landgräns med sin tjänstebil.

Vid förra årets session meddelade den danske finansministern Henning Dyremose Norge att ministerrådet beslutat om en smärre anpassning av reglerna för användning av utlandsregistrerade personbilar, innebärande entydiga kriterier för fastställande av hemvist, så att i första hand familjetillhörighet skulle vara avgörande. Eftersom vi har haft de kanske största problemen mellan Norge och Sverige är det positivt att den förutskickade norska regeländringen trätt i kraft den 15 juli 1991.

Till följd av detta vill jag här efterlysa dels en utvärdering av erfarenheter och resultat av nyordningen, dels förslag till en tillfredsställande lösning på de gamla problemen - nu under behandling i tullväsendet - vad gäller bilar som enligt det gamla regelverket beslagtagits vid gränsen.

Vi brukar i Norden berömma oss av ett öppet samarbete vid gränserna, särskilt då vår gemensamma arbetsmarknad. Det är mot den bakgrunden närmast en självklarhet att en person som är bosatt i ett nordiskt land och arbetar i ett annat skall kunna använda sin bil för resor däremellan, utan att få sin vardagstillvaro allvarligt komplicerad. Om formella och ekonomiska villkor lägger hinder i vägen, finns i praktiken ingen gemensam nordisk arbetsmarknad värd namnet.

Om verkligheten inte stämmer med tidigare förpliktelser och allmänna deklarationer måste givetvis ytterligare åtgärder vidtas för att leva upp till målsättningarna. Att lösa dessa människors problem kan också tas som bevis för viljan till nordiskt samarbete!

Mot bakgrund av det ovan anförda vill jag ställa följande frågor till Nordiska minsiterrådet:

I vilken omfattning har de bilburna gränspendlarnas problem underlättats genom de under 1991 vidtagna åtgärderna?

Med hänvisning till den nordisk enhetstanken, särskilt den gemensamma arbetsmarknaden; vilka åtgärder avser ministerrådet att vidta för att lösa eventuella kvarstående problem för vissa gränspendlare att köra utlandsregistrerade fordon över gränsen?

Stockholm den 28 februari 1992

Elver Jonsson (fp)

E 56
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående Skagerrak-regionen som ett nordiskt gränsregionalt samarbetsområde

Till Nordiska ministerrådet

Nordisk Råd vedtok under sesjonen 1991 en rekommandasjon hvor Ministerrådet bl.a. ble bedt om å utpeke Skagerrak-regionen, dvs. Syd-Norge, Vest-Sverige og det nordlige Jylland, som et grenseregionalt samarbeidsområde. Med henvisning til Det nordiske strategiprogram for samarbeid innenfor og mellom regioner 1992-94 som ble vedtatt av Ministerrådet 19. november 1991, konstaterer Ministerrådet at Skagerrak-regionen "egentlig ikke er en grenseregion og er heller ikke entydig regionalpolitisk prioritert i landene".

Skagerrak-regionen har i dag store vansker med omstillingsproblemer og høy arbeidsledighet. Det vil være naturlig å se på regionen under ett hva gjelder f.eks. infrastruktur og næringsliv. I Arendal (Norge) ble det dessuten opprettet i 1990 et Nordisk informasjonskontor, Skagerrak-senteret, som nettopp arbeider hardt for å knytte regionen sammen i et fremtidsrettet arbeid for felles beste.

At det samarbeides mellom områder hvor sjøveien knytter forbindelsen mellom disse, er ikke noe nytt. I dag er inkludert i det grenseregionale samarbeid Kvarken, Øresund, Bornholm-sydøstre Skåne og skjærgården. Det er vesentlig at Ministerrådets regionalpolitiske opplegg ikke hindrer fremkomsten av nye samarbeidsområder der det er naturlig. Det er dessuten grunn til å minne om at i Ministerrådets forslag "Norden etter 1992", er det slått fast at regionalpolitikk skal være et prioritert område.

Spørsmål:

Hva er Ministerrådets begrunnelse for ikke å inkludere Skagerrak-regionen i det nordiske grenseregionale samarbeid?

Helsingfors, 2. mars 1992

Tore A. Liltved (H)

E 57
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående nordiskt samarbete på internationellt plan

Till Danmarks regering

Ett antal frågor har ställts som rör det nordiska samarbetet på det internationella planet. Önskemål har också funnits om en utrikespolitisk debatt. För att visa sitt ökade engagemang i internationella frågor har man inbjudit Tysklands förbundskansler Helmut Kohl som gästtalare.

Samtidigt med detta har den danska regeringen inbjudit utrikesministrarna till ett möte i Köpenhamn för att diskutera ett Östersjöråd som har en sådan uppläggning att det uppfattas som en konkurrens och kritik mot Nordiska rådet.

Med hänvisning till ovanstående ställer jag följande fråga till Danmarks regering:

> Vad är skälet till att man ordnar en aktivitet samtidigt som Nordiska rådet har sin session samt vad är skälet till att man bygger upp nya strukturer samtidigt som den nordiska budgeten i realiteten minskar med 50 miljoner?

Helsingfors den 2 mars 1992

Anders Svärd (c)

E 58
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående fisket i Östersjön

Till Nordiska ministerrådet

Fisket är en viktig basnäring i stora delar av Norden och det är därför angeläget att intensifiera det nordiska samarbetet inom fiskerisektorn i syfte att öka lönsamheten.

Av ministerrådets berättelse rörande det nordiska samrbetet framgår att fiskerisektorn i Norden har stora problem på grund av mindre fångster. Detta gäller inte minst torskfisket i Östersjön. Östersjön karakteriseras av ett unikt ekologiskt system som är ytterst känsligt för förändringar. Detta beror delvis på naturliga faktorer som t.ex. den låga salthalten och det begränsade vattenutbytet men också på föroreningar. Under de senaste 50 åren har kvävehalterna fyrdubblats och fosforhalten åttadubblats i Östersjön. Torsken har inte haft någon framgångsrik lek sedan i början av 1980-talet och den vattenvolym där torskäggen kan utvecklas har avsevärt minskat.

För att kunna rädda Östersjöns miljö och därmed också yrkesfisket måste samtliga Östersjöländer ta sitt ansvar, och det är bråttom. Situationen för torskfisket är ytterst bekymmersam och det krävs snabba åtgärder. Vi måste med gemensamma krafter återställa den ekologiska balansen eftersom en god miljö i Östersjön är av fundamental betydelse för yrkesfisket.

Jag vet att mycket pågår för att förbättra situationen i Östersjön. Det framgår bl.a. i det ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för fiskeri 1993-1996 som framlagts till denna session.

Särskilt intressant för den framtida utvecklingen på detta område är möjligheterna att öka torskfångsterna genom utplantering av torskyngel i avgränsade områden eller på öppet hav. Några nordiska medel för detta projekt avsätts dock inte utan det förutsätts ske genom nationell finansiering. Det kan bara konstateras att fiskerisektorn ännu inte fått den plats i det nordiska samarbetet som den förtjänar med hänsyn till den betydelse den har för flertalet nordiska länder.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Vilka åtgärder avser ministerrådet att snabbt vidta för att öka torskbeståndets tillväxt i Östersjön?

Helsingfors den 2 mars 1992

Wiggo Komstedt (m)

E 59
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående kunskapen om Norden i våra skolor

Till Nordiska ministerrådet

Det är av stor betydelse att skolan ger en riktig och fyllig information om Norden. Vi har också ofta inom det nordiska samarbetet understrukit skolans betydelse för att öka kunskaperna om det nordiska kulturarvet.

Det kan emellertid ifrågasättas om dagens undervisning ger våra barn tillräckliga kunskaper om Norden och det nordiska samarbetet. Undervisningen i historia, geografi och samhällskunskap saknar ofta nordiska inslag och eleverna får inte tillräcklig kännedom om sina nordiska grannländer vare sig historiskt eller i nuet. Kunskapen om grannländerna blir helt beroende av lärarnas intresseinriktning och egen aktivitet. Av en nyligen genomförd undersökning i Sverige framgår att hela 70% av Sveriges rektorsområden inte planerar någon nordisk kontakt under nuvarande termin. Många av svaren karakteriseras av en viss ambivalens. Samtidigt som skolorna framför behovet av att utveckla läromedel med ett nordiskt perspektiv prioriteras ett europeiskt perspektiv. Dock framstår klart att frågor om Norden fått träda tillbaka för den allt mer dominerande Europafrågan.

Enligt min mening borde det vara möjligt att i såväl grundskolan som i gymnasiet ge en mer samlad bild av Norden. Dessutom borde i läroböckerna olika sidor av det nordiska samarbetet starkare betonas och bättre information lämnas om de rättigheter som medborgare i ett nordiskt land har i ett grannland. Även i lärarutbildning bör vikten av kunskaper om Norden betonas starkare.

Med hänvisning till ovanstående vill jag ställa följande fråga till Nordiska ministerrådet:

Vilka åtgärder avser Nordiska ministerrådet att vidta för att öka kunskaperna om Norden och det nordiska i våra skolor?

Stockholm den 27 februari 1992

Björn Samuelson (v)

E 60
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående arbetet med att rädda Östersjöns miljö

Till Nordiska ministerrådet

Vid ett möte i Ronneby i Sverige 1-2 september 1990 beslöt statsministrarna i länderna i Östersjöregionen att inleda ett gemensamt arbete för att rädda Östersjöns miljö. I den av statsministrarna undertecknade Östersjödeklarationen utfäster man sig att utarbeta och genomföra ett gemensamt program för att återställa den ekologiska balansen i Östersjön. Man åtog sig att redovisa nationella program i början av 1991 samt att uppdra åt en s.k. Task Force inom Helsingforskommissionen att upprätta ett gemensamt aktionsprogram. Detta program skall godkännas vid ett miljöministermöte i Helsingfors i april 1992. Det praktiska genomförandet skall enligt Östersjödeklarationen vara igångsatt senast 1993.

Med hänvisning till ovanstående önskar jag ställa följande frågor till Nordiska ministerrådet:

1. Kommer miljöministrarna att kunna enas om ett gemensamt aktionsprogram vid ministermötet i april 1992?
2. Kommer det praktiska genomförandet att vara inlett 1993?
3. Vilka konkreta åtaganden är de nordiska ländernas regeringar beredda att göra för att minska de egna utsläppen till Östersjön?
4. Vilka konkreta åtaganden är de nordiska ländernas regeringar beredda att göra för att stödja de östeuropeiska länderna i arbetet för att rädda Östersjöns miljö?

Helsingfors den 2 mars 1992

Birgitta Dahl (s)

E 61
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående initiativ för att undanröja den stora miljöfara som det radioaktiva avfallet utgör i de nordliga havsområdena

Till Nordiska ministerrådet

Det har nu bekräftats att det tidigare Sovjetunionen dumpat stora mängder radioaktivt avfall i havsområdena norr om Nordkalotten. Detta utgör en potentiellt mycket stor miljöfara för Norden men också för andra delar av världen. Hanteringen och bärgningen av det radioaktiva avfallet är en komplicerad och ömtålig uppgift som kräver stor kompetens.

Avser Nordiska ministerrådet att ta initiativ för att undanröja den stora miljöfara som det radioaktiva avfallet utgör i de nordliga havsområdena?

Helsingfors i mars 1992

Mats Hellström (s)

E 62
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående ömsesidigt godkännande av högre utbildningar

Till Nordiska ministerrådet

Avtalet om ömsesidigt godkännande av högre utbildningar var ett viktigt steg för att öka rörligheten för enskilda medborgare i Norden. Med rätta prisades också denna överenskommelse i olika sammanhang. Trots detta har vare sig Finland, Island eller Norge godkänt detta avtal.

Med anledning härav vill jag ställa följande fråga till ministerrådet:

Varför har avtalet om ömsesidigt godkännande av högre utbildningar inte undertecknats av Finland, Island och Norge?

Helsingfors den 3 mars 1992

Ylva Annerstedt (fp)

E 63
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående kidnappning av barn

Till Nordiska ministerrådet

Flera uppseendeväckande fall av kidnappning av barn har på senare tid uppmärksammats i de nordiska länderna. I de förekommande fallen har fäder med hemmahörighet eller rötter i andra länder fört barnen från deras mödrar, som av domstol tilldömts vårdnaden av barnen, till faderns familj i ett annat land. Trots att rätten därmed ligger hos mödrarna har det senare varit omöjligt för dem att återfå sina barn. Detta har inneburit stora känslomässiga påfrestningar och i några fall ödelagda livssituationer. Det är nödvändigt att dessa så hårt drabbade kvinnor får allt det sociala, juridiska och ekonomiska stöd som i de nordiska samhällena kan erbjudas utsatta människor genom de välutvecklade sociala skyddsnäten.

De nordiska länderna har nu alla ratificerat FN:s barnkonvention där barnens rättigheter slås fast. Det är väsentligt att länderna verkar för att åtagandena enligt barnkonventionen också skall gälla i dessa fall av barns kidnappning. De nordiska länderna måste också intensifiera sina påtryckningar på de stater som ännu inte ratificerat konventionen att snarast göra detta.

Mot bakgrund av det ovan anförda vill jag ställa följande frågor till Nordiska ministerrådet:

Vilka är ministerrådets åtgärder för att utbyta erfarenheter om och gemensamt utarbeta möjliga lösningar på detta problem?

Vilka åtgärder avser ministerrådet att vidta för detta problems lösning i internationella sammanhang?

Helsingfors den 3 mars 1992

Lena Öhrsvik (s)

E 64
1992

Fråga

vid Nordiska rådets 40:e session angående upphovsrättsbetalning

Till Nordiska ministerrådet

Ved Ministerrådets kulturkonferanse 2.-3. desember 1991 uttalte Ingrid Dahlberg, dramasjef i Sveriges TV, at opphavsrettsbetaling er et uforsvarlig hinder for nordisk kulturelt utbytte. Hun bygget opp under kulturutvalgets argumentasjon overfor Ministerrådet, bl.a. i brev av september 1991 der utvalget ba Ministerrådet ta et politisk initiativ i saken.

På denne bakgrunn tillater jeg meg å stille følgende spørsmål til Ministerrådet:

> Hvilke initiativ tar Ministerrådet når det gjelder opphavsrettsbetaling, med det siktemål å gjenreise utvekslingen av TV-produksjoner mellom de nordiske land?

Helsingfors, 3. mars 1992

Thea Knutzen (H)

DOKUMENT 1

Rapport
från Nordiska rådets presidium

I överensstämmelse med § 21 i Nordiska rådets arbetsordning överlämnas härmed en verksamhetsberättelse från Nordiska rådets presidium till plenarförsamlingen vid Nordiska rådets 40:e session.

Rapporten omfattar verksamheten från Nordiska rådets 39:e session fram till årsskiftet 1991/92.

Stockholm i januari 1992

För Nordiska rådets presidium

Anker Jørgensen
Præsident

Jostein Osnes
Presidiesekretær

Innehållsförteckning

1. Foran Rådets 40. sesjon 1754
1.1. Samordne og styre
-Baltikumprogrammet
-Østersjøpolitikken
-Nordisk samarbeid i et framtidsperspektiv
1.2. Nordisk Råd som utenrikspolitisk aktør
-Baltikums selvstendighet og uavhengighet mest dramatisk
-En baltisk parlamentarisk forsamling
-Andre kontakter med Øst-Europa
-Integrasjonen i Vest-Europa får størst konsekvenser
-Internasjonale konferanser
1.3. Nordisk samarbeid etter 1992
1.4. Utredningens tid forbi - Nye utredninger!
1.5. Det nordiske samarbeidet innen økonomi og industri - en saga blott?
2. Presidiets verksamhet 1766
2.1. Presidiets sammansättning och möten
-Presidiets möten med statsministrarna och samarbetsministrarna
-Valfrågor
2.2. Organisationsförändringar
2.3. Internationellt samarbete
-Europarådets parlamentariska församling
-Europaparlamentet
-Interparlamentariska unionen
-Benelux-rådet
-Efta
-FN-organ
-ESK:s parlamentariska konferens
3. Utskottens verksamhet 1770
3.1. Juridiska utskottet
3.2. Kulturutskottet
3.3. Socialutskottet
3.4. Miljöutskottet
3.5. Ekonomiska utskottet
3.6. Budgetutskottet
4. Partigruppernas verksamhet 1789
4.1. Den konservativa gruppen
4.2. Mittengruppen
4.3. Den socialdemokratiska gruppen
4.4. Den Venstersocialistiske gruppe
4.5. Den Liberalistiske gruppe
5. Information, redaktion 1796
5.1. Informationsverksamheten
-Tryckt informationsmaterial, AV-material
-"Tidningen i Skolan"-projektet
-Massmedia, seminarier m.m.

-Journalistseminarier
-Mässor
-Informationsinsatser utanför Norden
-Kontakter med skolor, organisationer m.fl.
-Samarbete med ministerrådssekretariatet m.fl.
-Informationsplan 1992
5.2. Redaktionell verksamhet
-Rådstrycket
-Övrig publikationsverksamhet
-Nya riktlinjer
6. Nordisk Kontakt 1802
-Redaktionellt 1991
-Personal
-Redaktionskommittén
-Organisationsfrågor
7. De nationella delegationerna 1804
7.1. Danmarks Riges Delegation
7.2. Finlands delegation
7.3. Ålands delegation
7.4. Islands delegation
7.5. Norges delegasjon
7.6. Sveriges delegation

Bilagor
1. Plenarförsamlingen vid rådets 39:e session 1821
2. Plenarförsamlingen vid rådets 4:e extra session 1822
3. Fakta om presidiesekretariatet 1822
4. Interna beslut antagna vid Nordiska rådets 39:e session och 4:e extra session 1991 jämte Bihang 1-3. 1823
Bihang 1: Regler om økonomisk støtte til nordiske partigrupper i Nordisk Råd 1827
Bihang 2: Förslag i rådet - beredning, remissförfarande m.m. 1828
Bihang 3: Parlamentarisk stipendieordning for Baltikum og Øst-Europa 1829
5. Utskottens sammansättning 1830
6. Delegationernas sammansättning 1837
7. Reglemente för redaktionskommittén för tidskriften Nordisk Kontakt 1843
8. Reglemente för chefredaktör för tidskriften Nordisk Kontakt 1844
9. Reglemente för nationella redaktörer för tidskriften Nordisk Kontakt 1845

Separata bilagor
Det nordiske Bryt-projekt. En evaluering af projektets forløb og resultater. Rapport till Nordisk Råds budgetudvalg. Utg. Nordiska rådets presidiesekretariat 1846
Arbetsgivaransvar för anställda vid nordiska institutioner. Rapport till Nordiska rådets budgetutskott. Utg. Nordiska rådets presidiesekretariat 1847

1. Foran Rådets 40. sesjon

1.1 Samordne og styre

Arbeidsåret 1991 har vært preget av stor aktivitet og høyt arbeidstempo fra presidiets side. Arbeidet kan grovt sett sies å falle i tre hovedgrupper:
- internasjonale og utenrikspolitiske spørsmål
- det nordiske samarbeid etter 1992
- oppfølgingen av Rådets behandling av Organisasjonskomiteens innstilling.

Trykket fra utviklingen i Norden og ikke minst utviklingen i Øst-, Sentral- og Vest-Europa har til fulle vist at parlamentarikernes innflytelse over det nordiske samarbeidet krever et presidium som har vilje og muligheter til å lede og samordne og ta initiativ når tiden er moden.

Presidiets samordning kommer særlig til syne i utarbeidelsen av et nordisk Baltikum-program som ble lagt fram for Rådets 39. sesjon, i notatet om Østersjøpolitikk som ble utarbeidet våren 1991 og i presidiets PM om nordisk samarbeid etter 1992 som ble lagt fram for Rådets 4. ekstraordinære sesjon i november 1991.

Baltikumprogrammet

Formålet med et nordisk Baltikum-program var å sette intensjonene i de mange medlemsforslagene om Baltikum og Øst-Europa ellers inn i en større sammenheng og angi et samlet ambisjonsnivå for samarbeidet mellom Baltikum og Norden de nærmeste årene. Presidiet fastslo at Rådets hovedoppgaver i relasjon til Baltikum bør være:

- å vekke politisk debatt og gjøre politiske markeringer og på den måten gi politisk og moralsk støtte til den demokratiske utviklingen i disse landene,

- legge press på Nordisk Ministerråd og de nordiske lands regjeringer for å iverksette nødvendige tiltak,

- støtte nasjonale og multinasjonale operative tiltak for utviklingen av samarbeidet med de baltiske landene,

- spre informasjon om det nordiske samarbeidet,

- kartlegge og samordne samarbeidet på det parlamentariske plan.

Presidiet foreslo at man i første omgang burde prioritere kunnskapsoverføring og -utveksling, kultur og miljø i samarbeidet med Estland, Lettland og Litauen. Nordisk Ministerråd ble bedt om å revidere det tidligere fastsatte arbeidsprogrammet for Baltikum og Øst-Europa og fordoble den økonomisk ramme for programmet til 30 millioner DKK for 1992.

Østersjøpolitikken

Arbeidet med Østersjø-politikken var en naturlig videreføring av arbeidet med Baltikumprogrammet. Den raske utviklingen i Østersjø-området gir nye mulighe-

ter for samarbeid og felles løsning av felles problemer. Presidiet har fastslått at man i første omgang vil prioritere et konkret og praktisk samarbeide som bør kunne skje innen de eksisterende samarbeidsorgan. De viktigste samarbeidsområdene sett fra Nordisk Råds side bør være:

a) Styrking av demokrati, folkestyre og menneskerettigheter.
b) Miljø.
c) Kultur, kunnskapsoverføring, forskning og utdanning.
d) Kommunikasjon.
e) Energi.

Presidiet har fulgt opp tankene om Østersjø-politikken på flere måter. Nordisk Ministerråd er anmodet om i samarbeid med presidiet å foreta en kartlegging av de konkrete forutsetningene for et økt samarbeid innen Østersjøregionen og deretter legge fram en ministerrådsforslag om Østersjø-samarbeidet. Nordisk Ministerråd har meddelt at man ikke er innstilt på å gjøre en slik utredning. Derimot har enkelte nordiske utenriksministre talt for et Østersjø-samarbeid og den danske utenriksministeren har sammen med den tyske invitert til en møte med utenriksministrene rundt Østersjøen i mars 1992.

Det er positivt at nordiske utenriksministre tar opp spørsmålet om Østersjø-samarbeidet. Det er derimot beklagelig at parlamentarikerne og regjeringene ikke innenfor Nordisk Råds organisasjon i fellesskap kan føre en diskusjon om dette spørsmålet før regjeringene enkeltvis eller i fellesskap fastsetter og gjennomfører politiske beslutninger.

Presidiet har besluttet å arrangere en parlamentarisk Østersjø-konferanse i Oslo i april 1992. Konferansen er en oppfølging av den konferansen som den finske Riksdagen arrangerte i Helsingfors i januar 1991. Konferansen skal drøfte visjonene for det framtidige Østersjø-samarbeidet, kommunikasjonene i regionen og de framtidige institusjonelle samarbeidsformene i regionen.

Nordisk samarbeid i et framtidsperspektiv

Nordisk Råds 39. sesjon vedtok å anbefale Nordisk Minsterråd i samråd med Rådet å gjennomføre analyse av aktuelle framtidsspørsmål som vil være bestemmende for det nordiske samarbeidets muligheter. Med bakgrunn i en slik analyse ble ministerrådet anmodet om å legge fram et ministerrådsforslag til program for det nordiske samarbeidet etter 1992.

Bakgrunnen for dette vedtaket var at man kunne konstatere at perspektivene for det nordiske samarbeide ut over 1992 - i Nordisk Ministerråds forskjellige beretninger og meldinger til 39. sesjon - var meget få og lite sammenhengende.

Presidiets arbeid med dette spørsmålet resulterte i et PM om det nordiske samarbeidet som ble lagt fram for Nordisk Råds 4. ekstrasesjon i Mariehamn i november 1991. En mer fyldig omtale av presidiets og andres arbeid med det nordiske samarbeidet etter 1992 følger i et senere avsnitt.

Både Baltikum-programmet og programskissen om det nordiske samarbeidet kom til i nært samarbeid med Rådets utvalg. Hvert av disse dokumentene utgjorde hovedsaken på de to fellesmøtene som presidiet og utvalgsformennene hadde i 1991. Disse møtene viste seg å være gode fora for drøfting og samordning av viktige spørsmål som går på tvers av utvalgenes saksområder.

1.2 Nordisk Råd som utenrikspolitisk aktør

Nordisk Råds rolle som selvstendig aktør på det internasjonale feltet ble forsterket i 1991.

Baltikums selvstendighet og uavhengighet mest dramatisk

Dette skjedde særlig i forhold til utviklingen i Baltikum. Presidiet vedtok 10. januar 1991 en uttalelse om situasjonen i Baltikum hvor man uttrykte stor bekymring over den militære aktiviteten som fant sted fra sovjetisk side i de baltiske statene. Presidiet fastslo de baltiske folks rett til å bli behandlet i samsvar med prinsippene fra ESK-konferansen. Man understreket at den positive utviklingen i Østersjø-området måtte få fortsette på en fredelig måte og ta hensyn til prinsippet om selvbestemmelse for alle folk.

Presidiets uttalelse kom like før de tragiske hendelsene i Vilnius og Riga og markerte både overfor de baltiske statene og Sovjetunionen og demokratiene i Europa og Amerika at en kritisk fase i utviklingen mot frihet, uavhengighet og demokrati i Estland, Lettland og Litauen var inntruffet og at alle demokratiske krefter måtte legge sitt lodd i vektskålen mot vold og militær intervensjon.

Presidiets raske reaksjon ble lagt merke til både i Sovjetunionen og i Europa ellers og skapte presedens for at også andre parlamentariske forsamlinger kunne uttale sin støtte til de baltiske statenes kamp.

Presidiet fulgte opp uttalelsen på flere måter i løpet av våren. Det ble sendt en appell til Øverste Sovjet i Sovjetunionen. Rådets president deltok med en appell til støtte for balternes sak på et av de ukentlige mandagsmøtene som fant sted på Norrmalmstorg i Stockholm. Presidiet sendte i februar to delegasjoner - en til Lettland og Litauen og en til Estland - for å markere solidaritet med sine parlamentariske kollegaer i disse landene og for sammen med delegasjoner fra de nasjonale parlamentene i Norden og en rekke andre europiske land å fungere som "skjold" mot nye militære aksjoner.

Representanter fra de baltiske parlamentene ble invitert som spesielle gjester til Nordisk Råds 39. sesjon i København og talte til Rådets medlemmer under et spesielt arrangement. De baltiske parlamentene var representert på høyt nivå og deres nærvær under sesjonen ble en klar markering av hvordan nordiske parlamentarikere og regjeringer ser på deres krav om uavhengighet og demokrati.

Reaksjonene på denne utenrikspolitiske markering fra Rådets side, gikk ikke upåaktet hen i Nordens omverden. Midt under sesjonen kom det meldinger fra de ulike nordiske hovedstedene om at de sovjetiske ambassadene hadde henvendt seg til utenriksdepartementene/parlamentene med synspunkter og kritikk over at Nordisk Råd hadde invitert kun de baltiske republikkene til sesjonen og sagt nei til ønskemål fra den russiske republikken om å bli representert.

Presidiet fulgte nøye med i utviklingen i Baltikum utover våren og sommeren 1991. Det ble vedtatt å invitere representanter fra de baltiske parlamentene til et felles møte med presidiet for bl.a. å drøfte innholdet i og rammene for det fortsatte samarbeidet mellom Baltikum og Norden. Dette møtet fant sted i København i september - like etter at Estland, Lettland og Litauen hadde opplevet det endelige gjennombrudd i sin kamp for å bli anerkjent som frie og selvstendige stater.

Nordisk Råd har hele tiden i kontakten med de baltiske parlamentene tatt sikte på å avgrense samarbeidet til praktiske prosjekter innen miljø, kultur, reiseliv, kommunikasjoner mm. Balterne har selvsagt sagt ja til et slikt samarbeid, men klart tilkjennegitt at andre spørsmål for dem har større prioritet. Først ønsket man og trengte man internasjonal og nordisk støtte til kravet om uavhengighet og uttrede av Sovjetunionen. Nordisk Råd gav etter hvert en entydig slik støtte.

Til møtet i København i september var balternes viktigste ønskemål å få internasjonal støtte til kravet om at sovjetiske tropper skal trekkes bort fra de frie og uavhengige statenes områder.

Hvordan svarte presidiet på en slik utfordring som jo bryter ikke så lite med at Nordisk Råd tradisjonelt ikke diskuterer forsvars- og sikkerhetsspørsmål?

Presidiet valgte å sende et brev til statsministrene med rapport fra møtet med balterne. I brevet ble det anbefalt at de nordiske regjeringene støtter opp om kravet at den sovjetiske armeen bør trekkes ut av Baltikum. Man fant bl.a. dette å være en logisk konsekvens av presidiets tidligere stillingstagen i Baltikum-spørsmålet om de baltiske statenes uavhengighet og fordømmelsen av bruk av militære styrker og vold i løsningen av konflikten mellom Moskva og Baltikum.

Mens balterne hittil med rette har kunnet stille krav til Norden og verden forøvrig om støtte i sin kamp for frihet og uavhengighet, er det nå like rimelig at Norden stiller krav til den demokratiske utviklingen i disse landene. På ovennevnte møte ble det fra presidiets side med styrke fremhevet at man forventer at de nye statene følger de internasjonale reglene om respekt for minoritetenes og de menneskelige rettigheter i det videre arbeidet med å bygge ut demokratiet, lovverket og de statlige institusjonene.

Selv om mye urett har blitt begått i Baltikum under deres tid som delrepublikker i Sovjetunionen, forsvarer ikke det at det nå begås ny urett, men med et annet fortegn. Vi i Norden må selvsagt ha forståelse for at det vil bi en vanskelig overgangsperiode fra delrepublikk til selvstendig stat med de spesielle befolkningssammensetninger som er utviklet i Baltikum de siste tiårene. Men vi kan ikke dempe kravene om at de nye statene må ta de internasjonale regler for menneskerettigheter og minoriteters rettigheter på alvor fra første stund av. Kravene må stilles - gjerne sammen med tilbud om støtte og hjelp til å finne praktiske løsninger på de problemene som dette reiser.

En baltisk parlamentarisk forsamling

Samarbeidsmønsteret mellom de nordiske land og de nye statene Estland, Lettland og Litauen har blitt drøftet både i Rådets organ og i media. Det har vært reist forslag i Nordisk Råd om å utrede mulighetene for at de baltiske landene kunne bli medlemmer av Rådet på lik linje med de nordiske land, alternativt ved en assosieringsordning. Forslagene har ikke fått tilslutning.

Også i kontakten med parlamentarikere fra Estland, Lettland og Litauen har slike ønskemål kommet opp, men hittil ikke framsatt som offisielle ønsker. Pressen har i mange sammenhenger spekulert om medlemskap som en realitet og har gjerne brukt overskrifter som "Nordisk Råd sier nei til Baltikum" når presidiet har angitt en annen og langt mer realistisk gjennomførbar samarbeidsordning.

Presidiet har fra de første kontaktene med de baltiske parlamentene anbefalt at de bør etablere et interparlamentarisk samarbeid seg i mellom på samme måte som vi har organisert i Norden. Dels har presidiet begrunnet dette med at det er nyttig for dem selv i utviklingen av nye demokratiske stater å ha et parlamentarisk samarbeide seg i mellom. Dels har man understreket at det vil være lettere for både Nordisk Råd og andre europeiske interparlamentariske forsamlinger å inngå i et nært samarbeid med en baltisk parlamentarisk forsamling enn med hver enkelt parlament for seg.

Utviklingen i Estland, Lettland og Litauen har ført til at parlamentene i disse nye statene har opprettet en Baltisk forsamling. Vedtaket om dette og retningslinjene for forsamlingen ble besluttet på et møte i Tallinn i november 1991. Det første arbeidsmøtet i Baltisk forsamling ble holdt i Riga i januar 1992. Presidiet deltok som gjester ved begge disse historiske møtene.

Presidiene i Nordisk Råd og i Baltisk forsamling har besluttet å etablere en arbeidsgruppe som skal utarbeide forslag til innhold og former for det parlamentariske samarbeidet og kontakten mellom Norden og Baltikum.

Andre kontakter med Øst-Europa

Utviklingen i Baltikum var et av flere tegn på at Sovjetunionen stod foran en snarlig oppløsning. Dette fikk også konsekvenser for presidiets aktivitet høsten 1991. Det planlagte møtet i oktober med en delegasjon fra Øverste Sovjet ble i samråd med Moskva utsatt til januar 1992. Historiens gang har gjort dette møtet helt uaktuell! I stedet arrangerte presidiet et møte med en delegasjon fra det russiske parlamentet. Møtet var i hovedsak ment som et gjensidig informasjonsmøte om mulige samarbeidstiltak. Møtet førte bl.a. til følgende initiativer:
- representanter fra Russlands parlament ble invitert som særskilte gjester til Rådets 40. sesjon i Helsingfors
- representanter fra Russlands parlament ble invitert til Rådets parlamentariske Østersjøkonferanse i april 1992 i Oslo
- presidiet arrangerer et informasjonsseminar om nordisk samarbeid for parlamentarikere fra nordvestre Russland våren 1992 i St. Petersburg.

I tillegg inviterte den norske delegasjonen/Stortinget en parlamentarikerdelegasjon fra Russland til et seminar i Norge i januar 1992.

Presidiet hadde også formelle kontakter med Polens parlament i 1991. Etter invitasjon fra det polske Sejms president Mikolaj Kozakiewicz, foretok Rådets president et tre dagers besøk til Warszawa og Gdansk i Polen i februar. I besøket inngikk samtaler med representanter for parlamentets to kammer, med utenriksministeren og miljøministeren, med president Lech Walesa og med representanter for de lokale og regionale myndigheter i Gdansk.

I samtalene aktualiserte Polen sterkt tanken om et Østersjø-samarbeid. Polen erklærte seg også som en viktig medspiller bl.a. til Norden i relasjon til utviklingen av uavhengighet, demokrati og menneskelige rettigheter i de baltiske statene. Man uttrykte også et sterkt ønske om å utvikle et samarbeid mellom Østersjø-byene og at det kunne bli etablert et nordisk informasjonskontor i Gdansk.

Rådets president deltok i september 1991 i stiftelsesmøtet for en union av Østersjø-byene. Møtet fant sted i Gdansk.

Presidiet har invitert det polske Sejm som særskilt gjest til Rådets 40. sesjon i Helsingfors.

Integrasjonen i Vest-Europa får størst konsekvenser

Selv om utviklingen i Nordens nærområder i øst - med oppløsningen av Sovjetunionen og etableringen av Estland, Lettland og Litauen som frie og uavhengige stater, har stått ofte på dagsorden i presidiets møter og også har fått mest omtale i massemedia, en den største utfordringen for det nordiske samarbeidets framtid i året som gikk kommet fra integrasjonen i Vest-Europa.

Forhandlingene om en EØS-avtale og debatten om de nordiske lands framtidige tilknytning til EF har aktualisert spørsmål om hvilke oppgaver, hvilke ambisjonsnivå og hvilke former det nordiske samarbeidet bør ha i årene som kommer.

Presidiet har på ulike måter fulgt opp og arbeidet med disse spørsmålene. Etter anmodning fra Nordisk Råds 39. sesjon henvendte presidiet seg skriftlig til og ba om at man sikret at det i EØS-avtalen kom inn en klausul om fortsatt nordisk samarbeid. I artikkel 127 i det utkast til avtale som nå foreligger, er det tatt inn en nordisk regionalklausul som fastslår at EØS-avtalen ikke er til hinder for samarbeid innen rammene for det nordiske samarbeid så sant slikt samarbeid ikke skaper vansker for en god funksjonering av EØS-avtalen.

Presidiet anser at denne nordiske regionalklausulen gir tilfredsstillende muligheter for et aktivt nordisk samarbeid i et Europa som blir mer og mer integrert.

Presidiet arrangerte også et fellesmøte med en delegasjon fra EF-parlamentet i Stockholm i april 1991. På dagsorden for dette møtet sto bl.a. den europeiske integrasjonen og det indre markedet, regionalt samarbeid i Nord-Europa og EF/EFTA-relasjonene og Rådets samarbeid med Baltikum.

Internasjonale konferanser

Presidiets internasjonale aktivitet omfattet i 1991 to store internasjonale konferanser.

Nordisk Råd medvirket i arrangementet av Europarådets 5. grenseregionale konferanse som fant sted i Rovaniemi. Nordisk samarbeid ble belyst i flere av innleggene i konferansen. En presentasjon av Nordens nåværende og planlagte samarbeide i Østersjø-området og på Kola-halvøya ble særlig lagt merke til og satt pris på. Konferansen gav impulser til en utvidelse av det nordiske regionale samarbeidet til våre naboer i Nord-Europa.

Nordisk Råd sto som arrangør av en internasjonal energi-konferanse for parlamentarikere i Oslo i oktober 1991. Bakgrunnen for at presidiet tok initiativet til denne konferansen var dels den plass energi-spørsmål generelt har i utviklingen av Europa og dels den posisjon Norden har som energi-produsent og -eksportør. Formålet med konferansen var tosidig; dels å stimulere stater og regjeringer i Europa til å bli enige om en langtgående plan for energisamarbeid - et European Energy Charter, og dels sikre en parlamentarisk innflytelse over en slik plan og dermed få en sterkere folkelig støtte til planen og for tankene bak den.

Størst interesse for å delta på konferansen viste de nye demokratisk valgte parlamentene i Sentral- og Øst-Europa. Konferansen vedtok et sluttdokument som senere ble oversendt alle nasjonale parlament, europeiske regjeringer og til EF-kommisjonen m. fl.

1.3 Nordisk samarbeid etter 1992

Den europeiske økonomiske og politiske integrasjonen stiller nye krav og utfordringer til det nordiske samarbeidets innhold og dets insitusjoner. Rådet konstaterte ved sesjonen i København at perspektivene for det nordiske samarbeidet ut over 1992 - i Nordisk Ministerråds forskjellige beretninger og meldinger til 39. sesjon - var meget få og lite sammenhengende. Derfor anmodet Rådet Nordisk Ministerråd om å gjennomføre en analyse av aktuelle framtidsspørsmål som vil være bestemmende for det nordiske samarbeidets muligheter og legge fram et ministerrådsforslag til program for det nordiske samarbeidet etter 1992.

Det sto også klart for presidiet at Rådets egne organ måtte ta fatt på analyser av det nordiske samarbeidets framtid parallelt med og så langt mulig i samråd med Ministerrådet.

Et slikt analysearbeid ble iverksatt allerede høsten 1990 da presidiet og samarbeidsministrene vedtok å yte økonomisk støtte til og delta i et forskningsprosjekt om Norden i det nye Europa. Prosjektet var et fellesprosjekt for de utenrikspolitiske instituttene i Danmark, Finland, Norge og Sverige og av Universitetet i Reykjavik. Rapporten gav impulser til interessante debatter i Rådets utvalg og i presidiet utover høsten og lå også som bakgrunnsstoff til Rådets 4. ekstraordinære sesjon i Mariehamn.

Det nordiske samarbeidets framtid sto selvsagt også sentralt i møtene mellom de nordiske statsministrene og presidiet under sesjonen i København - og mellom samarbeidsministrene og presidiet i mai.

Situasjonen våren og sommeren 1991 for forhandlingene om en EØS-avtale var meget usikker og det fekk selvsagt også konsekvenser for analysearbeidet. Heller ikke høsten gav endelig avklaring av viktige spørsmål og dette kom selvsagt til å prege arbeidet både i Nordisk Ministerråd og i Nordisk Råd. I et brev til de nordiske statsministrene i august 1991 uttrykte presidiet uro over at de pågående forhandlingene mellom EF og EFTA fremdeles ikke hadde resultert i en EØS-avtale. Statsministrene ble anmodet om å opptre samstemmig så langt mulig for å oppnå en for alle parter tilfredsstillende forhandlingsløsning om en avtale. Det ble påpekt at forutsetningen for at de nordiske land som en blokk - regionen Norden - effektivt skal kunne påvirke og bidra til europeiske utviklingen er at de nordiske landene bevisst etterstrever å samordne sin Europa-politikk.

Man presiserte at det i den situasjonen som nå hadde oppstått var viktig at statsministrene lot utarbeide en strategisk prioriteringsplan for å skape regionen Norden som en konkurransekraftig vekstregion i det integrerte Europa.

For å sikre at Rådet som helhet kunne delta i dialogen om det nordiske samarbeidets framtid, vedtok presidiet å kalle inn til en 4. ekstrasesjon i tilknytning til novembermøtene i Mariehamn. Presidiet gjorde dette fordi man fant det nødvendig å få en grundig prinsipiell drøfting av det nordiske samarbeidets

framtid i lys av avtalen mellom EF og EFTA om et europeisk økonomisk samarbeidsområde (EØS) og omveltningene i Øst-Europa og fordi man fant det nødvendig at parlamentarikerne overfor regjeringene demonstrerte en nordisk politisk vilje til et fortsatt og utvidet nordisk samarbeide.

Presidiet la opp til et ambisiøst nivå for debatten under sesjonen ved sitt notat "Det nordiske samarbeid etter 1992 - prinsipielle synspunkter". Det har hittil vært relativt sjelden at presidiet har lagt fram slike dokumenter for Rådet. I de kommende år vil det sikkert være nødvendig å gjøre det oftere. Presidiet stilte opp noen sentrale mål og arbeidsområder for det nordiske samarbeidet og anmodet på nytt statsministrene om å avgi en politisk deklarasjon om det nordiske samarbeidets mål og ambisjoner og ta initiativ til en revisjon av Helsingforsavtalen for å sikre at mål og ambisjoner kan virkeliggjøres i praktisk politikk.

Rådets president anmodet i den forbindelse om et møte med statsminister Esko Aho før ekstrasesjonen for å presisere presidiets ønskemål om et utspill fra statsministrenes side.

Statsministrene tok opp utfordringen

På et møte dagen før ekstrasesjonen vedtok statsministrene "Mariehamn-deklarasjonen om det fremtidige nordiske samarbeide". Med denne deklarasjonen uttrykte statsministrene sin felles vilje til fortsatt å opprettholde og videreutvikle det nordiske samarbeide i dagens dynamiske Europa og de besluttet å gjennomføre en utredning om det framtidige nordiske samarbeide.

Debatten på ekstrasesjonen ble naturlig nok preget av presidiets og statsministrenes deklarasjoner. Hovedtendensen i debatten - uansett hvilket land eller hvilken partigruppe talerne tilhørte - var at det nordiske samarbeide står overfor nye krav som også innebærer et utbygget samarbeid om europeiske spørsmål.

Arbeidet med og debatten om det nordiske samarbeidet etter 1992 går videre. Rådet har forventninger til at Nordisk Ministerråd til sesjonen i Helsingfors legger fram et kraftfullt og perspektivrikt program for det nordiske samarbeidet de nærmeste 3-4 årene, og at statsministernes utredningsgruppe i løpet av 1992 legger fram forslag til prinsipper for innhold og form i det nordiske samarbeidet på lengre sikt.

1.4 Utredningenes tid forbi - Nye utredninger!

I omtalen av Organisasjonskomiteens innstilling i presidierapporten til Rådets 39. sesjon ble det uttrykt en from forhåpning om at utredningenes tid om formene for det nordiske samarbeidet nå var forbi - i 1991 var det bare for Rådet, presidiet og de nasjonale regjeringene å fatte de nødvendige beslutningene.

Ved behandlingen av Organisasjonskomiteen under 39. sesjon så det også slik ut. I store trekk sluttet Rådet seg til de forslag til organisatoriske endringer som komiteen hadde foreslått. Man så fram til en rask ratifikasjonsprosess i de nasjonale parlamentene og regjeringene av de foreslåtte endringene i Helsingforsavtalen.

Men slik skulle det ikke gå. Nordisk Ministerråd hadde allerede før sesjonen signalisert at man ikke aktet å imøtekomme Rådets ønskemål om en klarere presisering av den internasjonale dimensjonen i Helsingfors-avtalen og heller ikke

kravet om å gi Rådet rett til å fastsette det nordiske budsjettet innen en av ministrene presisert ramme. Mer overraskende var det at den islandske delegasjon og den islandske regjering anmeldte skepsis til å ville ratifisere alle de forslag til endringer i Helsingforsavtalen som Rådet hadde anbefalt. Det var særlig skepsis til ordlyden i Artikkel 52. I tillegg til en realpolitisk innvending mot innholdet i Artikkel 52, var Islands skepsis også delvis begrunnet i at Rådet for første gang i sin historie ikke valgte en islending til en av formannspostene ved valgene under 39. sesjon.

For å bidra til en løsning av den oppståtte situasjonen besluttet presidiet å tilrå overfor Ministerrådet en annen formulering av Artikkel 52 enn den som Rådet anbefalte under sin behandling av Organisasjonskomiteens forslag. Essensen i presidiets forslag var at det ikke bare i Rådets arbeidsordning, men også i selve Helsingforsavtalen settes en grense for antall presidiemedlemmer.

Siden presidiets tilråding må ses som et nødvendig tillegg til de rekommandasjoner som Rådet avgav om ministerrådsforslaget om endring i Helsingforsavtalen, hevdet presidiet overfor Ministerrådet at man ikke anså det nødvendig med et revidert ministerrådsforslag og ny behandling i Rådet.

Ministerrådet fulgte presidiets tilråding. Dermed kunne ratifiseringsprosessen settes igang.

Endringene i Helsingforsavtalen trer i kraft 29. januar 1992. Det betyr at de forslag til endrede arbeidsformer og initiativformer som forutsatte en ratifisering av Helsingforsavtalen ikke har kunnet settes i verk i 1991. Først og fremst gjelder dette muligheten for å ha 11 fullverdige medlemmer i presidiet og retten til å fremme presidie- og utvalgsforslag uten å gå via medlemsforslag. Den vitalisering som disse endringene forutsettes å føre med seg i Rådets løpende arbeid,vil først kunne erfares i 1992.

Organisasjonskomiteens arbeid hadde som siktemål å fremme forslag til en modernisering og effektivisering av det nordiske samarbeidet og å plassere den internasjonale dimensjonen inn i Rådets organisasjon. Flere av høringsuttalelsene om komiteens forslag hevdet at forslagene kunne vært mer vidtgående.

Juridisk utvalg framførte i sin innstilling det synspunkt at i en tid med store internasjonale forandringer bør Rådets virksomhet være gjenstand for en kontinuerlig vurderingsprosess, og så derfor på Organisasjonskomiteens forslag som et første skritt på veien til å utvikle Nordisk Råd til en mer effektiv og slagkraftig organisasjon.

Utviklingen i 1991 har til fulle vist at dette var riktige tanker. Mens spørsmålet om en eventuell samlokalisering av ministerrådssekretariatet og presidiesekretariatet var lite framme i Organisasjonskomiteens forslag, har det særlig i høst av enkelte politikere - både blant parlamentarikerne og ministrene - blitt framført synspunkter om at en sammenslåing/samlokalisering kan være et viktig effektiviseringstiltak i det nordiske samarbeidet.

Statsministrenes arbeidsgruppe kommer også til å ta opp organisatoriske spørsmål i sin utredning. Utredningenes tid er selvsagt ikke forbi!

Det må likevel settes et spørsmålstegn ved troen på at man løser politiske problemer gjennom organisatoriske utredninger og tiltak. Det er først og fremst den politiske viljen som er avgjørende for hvor langt en kan utvikle det nordiske

samarbeidet, og at det i mindre grad er det formelle regelverket og organisasjonen som utgjør den største hindringen.

1.5. Det nordiske samarbeidet innen økonomi og industri - en saga blott?

Det nordiske samarbeidet er i sin grunnkonstruksjon basert på at det er en levende dialog mellom parlamentarikerne og ministrene. I store trekk har denne dialogen fungert godt.

Men man kan ane en viss motsetning mellom de synspunkter som Ministerrådet foran Rådets 40. sesjon tilkjennegir i sine dokumenter angående samspillet mellom ministrene og parlamentarikerne. På den ene siden hevder Ministerrådet at man i sin planer for det videre nordiske samarbeidet vil legge vekt på å "sikre den parlamentariske innflytelsen på det nordiske regjeringssamarbeidet". Men i de samme dokumentene finner man også en del tegn som kan tyde på at ministrene helst vil holde samarbeidet innen sin egen krets. Det snakkes bl.a. om det verdifulle i de uformelle nettverk og at man i større grad vil satse på dem. Det er vanskelig å se hvordan den parlamentariske innflytelse kan styrkes dersom Ministerrådet vil legge hovedvekten på utveksling av informasjon i uformelle nettverk. Når Ministerrådet samtidig argumenterer for at utarbeidelse av nordiske handlingsplaner ikke lengre anses som et tjenlig instrument, blir det enda vanskeligere å se hvordan parlamentarikerne skal kunne øve innflytelse på regjeringssamarbeidet.

Ikke minst innenfor økonomi- og industrisektorene har man de siste årene sett tendenser fra Ministerrådets side til å prioritere oppbyggingen og bevarelsen av de nordiske nettverk på bekostning av samarbeidet på politisk beslutningsnivå. Man argumenterer gjerne med at det er viktig å sikre fleksibilitet innen disse feltene i det nordiske samarbeidet og at man fra Ministerrådets side derfor ikke vil kartlegge i detaljer det nordiske samarbeidet og/eller legge fram handlingsplaner som vil legge bindinger på det fleksible nettverkssamarbeidet.

Man kan forvente at denne tendensen vil forsterkes om og når EØS-avtalen trer i kraft. Viktige politiske områder vil da helt eller delvis overføres til beslutningsinstanser utenfor den nordiske.

Bevilgningene over det nordiske budsjettet til disse områdene har også vist en nedadgående tendens i de siste års budsjett. Når den økonomiske handlingsplanen fases ut i 1992, vil det bli enda trangere vilkår for samarbeidet innen disse sektorene dersom ikke det ordinære nordiske budsjettet får en realøkning eller at andre områder innen det nordiske samarbeidet prioriteres lavere.

At en nedprioritering faktisk foregår, ser man også ved at tidligere anmeldte ministerrådsforslag, f. eks. innen det industripolitiske område, ikke blir lagt fram for Rådet. Allerede til sesjonen i København i 1991 var det forventet et ministerrådsforslag om det framtidige nordiske næringspolitiske samarbeide. Slik ble det ikke. Heller ikke til sesjonen i Helsingfors vil det bli lagt fram et slikt forslag.

Dette er meget skuffende, ikke minst på grunnlag av de sterke ønsker som Rådet, Økonomisk utvalg og presidiet har uttrykt om at det nordiske næringspolitiske samarbeidet bør prioriteres høyt i årene som kommer og da særlig i re-

lasjon til at de nordiske land både gjennom en EØS-avtale og gjennom eventuelle medlemskap i EF har mye å vinne på en felles næringspolitisk plattform.

Presidiet satte for sin del næringspolitikken som ett av fem prioriterte områder. Bakgrunnen for dette er at man gjennom en sterk nordisk næringspolitikk ønsker å bidra til å skape en bærekraftig vekstregion Norden, bl.a. gjennom en aktiv sysselsettingspolitikk, miljøpolitikk, satsing på arbeidets kvalitet, Norden som hjemmemarked, regionale støtteordninger, fellesnordisk infrastrukturprogram og felles transportpolitikk og nordisk industriell forskning.

2. Presidiets verksamhet

2.1 Presidiets sammansättning och möten

Vid den 39:e sessionen den 26 februari 1991 valdes Anker Jørgensen (S), DK, till rådets president.

Till övriga presidiemedlemmar valdes:

Ivar Hansen (V), DK	Kirsti Kolle Grøndahl (A), N
Elsi Hetemäki-Olander (Kok.), SF	Jan P. Syse (H), N
Mats Nyby (SDP), SF	Grethe Lundblad (s), S
Ólafur G. Einarsson (Sj), IS	Karin Söder (c), S
Páll Pétursson (F), IS	

Den tillfälliga ordningen med en observatörsplats i presidiet fortsatte och till observatör valdes Lilli Gyldenkilde (SF), Danmark. Under året har Tora Aasland Houg (SV), Norge, valts som ny observatör efter Lilli Gyldenkilde.

Vid val i den finska, den svenska och den isländska delegationen valdes som nya medlemmar i presidiet:

Ilkka Suominen (Kok.) efter Elsi Hetemäki-Olander
Halldór Ásgrímsson (F) efter Páll Pétursson
Geir H. Haarde (Sj) efter Ólafur G. Einarsson
Sten Andersson (s) efter Grethe Lundblad
Wiggo Komstedt (m) efter Karin Söder

Presidiet har under 1991 hållit sammanlagt tretton möten:

10-11.1	Köpenhamn	19.6	Rovaniemi
27.1	Stockholm	28-30.8	Värmland
24-26.2	Köpenhamn	26.9	Köpenhamn
28.2	Köpenhamn	21-22.10	Köpenhamn
1.3	Köpenhamn	11-12.11	Mariehamn
23.4	Köpenhamn	11.12	Helsingfors
13.5	Bergen		

Presidiet har även mött rådets utskottsordförande 11.1.1991 i Köpenhamn.

Under 1991 har presidiet i allt större utsträckning tagit rollen som rådets politiskt ledande organ med ett övergripande koordineringsansvar särskilt för de internationella frågorna. Presidiets dagordningar har därför under 1991 dominerats av dagordningspunkter kopplade till följande tre politiska huvudteman:
a) Den europeiska integrationen, b) det nordiska samarbetets framtid och
c) Norden och samarbetet med Baltikum, Ryssland och inom Östersjöregionen.
Om arbetet med dessa teman redogörs närmare i kap. 1.

Presidiets möten med statsministrarna och samarbetsministrarna

Presidiet har mött de nordiska statsministrarna 25.2. i Köpenhamn och 13.11. i Mariehamn. Huvudtemat har vid dessa båda möten varit det nordiska samarbetets framtid i belysning av den europeiska integrationsprocessen.

Presidiet har mött de nordiska samarbetsministrarna 11.1 (Köpenhamn), 13.5 (Bergen) och 11.12 1991 (Helsingfors). De viktigaste diskussionsteman har varit Norden efter 1992 och samarbetet med Baltikum och inom Östersjöregionen.

Valfrågor

Presidiet tillsatte en valberedningskommitté som fick till uppgift att inför presidiet förbereda val av förtroendeposterna under rådets 39:e session.

Presidiet fungerar i enlighet med § 32 i rådets arbetsordning som valkommitté beträffande de val som förrättas av plenarförsamlingen, utskotten och redaktionskommittén.

Valberedningskommittén har bestått av:

Socialdemokraterna	Per-Olof Håkansson (ordf.) och Dorte Bennedsen
Mittengruppen	Gustav Björkstrand och Gunnar Björk
Konservativa gruppen	Anders Talleraas och Ólafur G. Einarsson
Vänstersocialisterna	Lilli Gyldenkilde

Valberedningskommittén har bistått av partigruppssekreterarna. Valberedningskommittén sammanträdde tre gånger inför sessionen.

2.2 Organisationsförändringar

På grundval av Organisationskommitténs rapport (NU 1990:7) och Juridiska utskottets betänkande (A 945/j) beslutade plenarföramlingen vid rådets 39:e session i Köpenhamn om vissa förändringar i rådets organisation *(se Bilaga 4)*.

Beslutet innebar vissa förändringar i ärendefördelningen mellan utskotten samt att dessa fick kortare namn. Vidare beslutades att samtliga utskott skulle ha 13 ledamöter.

Så snart beslutade förändringar av Helsingforsavtalet ratificerats och beslutade ändringar av Arbetsordningen därigenom kan träda i kraft kommer utskotten att ges initiativrätt. Presidiet ges rätt att självt bereda ärenden och lägga fram förslag till plenarförsamlingen. Vidare införs en valkommitté på permanent basis och antalet ledamöter i presidiet fastställs till lägst 10 och högst 11. Härigenom bortfaller den nuvarande ordningen med en observatör i presidiet. Dessa förändringar beräknas kunna träda i kraft inför sessionen 1992.
Plenarförsamlingen uppdrog vid samma tillfälle åt presidiet att fatta beslut om vissa reformer avsedda att ytterligare effektivisera rådets arbete *(se Bilaga 4)*. Som en konsekvens härav har presidiet beslutat om a) nytt budgetreglemente, b) nya regler för partistöd och c) utredning om inrättande av ombudsmannafunktion (förslag beräknas föreligga under våren 1992).

Härutöver begärde presidiet i särskilt brev till de nordiska regeringarna att dessa skulle medverka till att i ett kommande EES-avtal skulle ingå en klausul med innebörd att det nordiska samarbetet kan fortsätta och utvecklas. En sådan klausul ingår nu i EES-avtalet (art 127) (se *Bilaga 4*).

Under beredning inom presidiesekretariatet är för närvarande frågor om a) förenklat remissförfarande, b) nytt reglemente för presidiesekretariatet, c) nytt reglemente för sekreterarkollegiet, d) ev. sammanslagning av informationsavdelningarna vid de gemensamma nordiska sekretariaten och e) ev. sammanslagning av de gemensamma nordiska sekretariaten. Förslag i dessa delar kommer att föreläggas presidiet under vintern/våren 1992.

Inom ramen för fortsatt rationalisering av arbetet inom presidiesekretariatet har tidigare vissa tjänster kunnat dras in. Under 1992 beräknas en tjänst som expeditionsassistent kunna dras in. Arbetsmässiga konsekvenser av dessa indragningar har kunnat mötas genom dels ökad datorisering dels viss omfördelning av arbetsuppgifter. För organisationsförändringarna redogörs även i kap. 1. Om beslut antagna vid 39:e sessionen och 4:e extra sessionen hänvisas till *Bilaga 4.*

2.3 Internationellt samarbete

Det internationella samarbetet har fördubblats under berättelseåret både för presidiets del, som har ansvar för rådets internationella kontakter, och för utskottens del. Utöver den redogörelse som i kap. 1 finns om det internationella arbetet kan följande nämnas:

Europarådets parlamentariska församling

Nordiska rådet tog del av flera olika aktiviteter i samband med att Finlands riksdag hade värdskapet för Europarådets sommarmöten. Kimmo Sasi höll på presidiets vägnar en presentation av nordiskt samarbete inför Europarådets kommitté för parlamentariska och offentliga relationer. Att Europarådet höll sina möten i Helsingfors erbjöd möjligheter till flera kontakter för Nordiska rådets utskott att bekanta sig med Europarådets samarbete. Juridiska utskottet öppnade sina kontakter och kulturutskottet hade ett kontaktmöte med Europarådets kulturkommitté om bl.a. planeringen av en gemensam kulturkonferens i 1992.

Budgetutskottet fick en redovisning av Europarådets budgeteringsprinciper vid sitt möte i november.

Rådets president Anker Jørgensen framträdde som gästtalare på Europarådets kollokvium om relationer mellan politiker och medborgare vid en konferens om parlamentarisk demokrati i maj i Budapest.

Europaparlamentet

Nordiska rådets utskott har under det gångna året öppnat kontakter med många av Europaparlamentets utskott. Såväl juridiska-, miljö- som ekonomiska utskottet har utväxlat sina erfarenheter med sina EG-kolleger. Utskotten för kultur- och sociala ärenden planerar etablera sina kontakter under våren 1992.

Interparlamentariska Unionen (IPU)

Den interparlamentariska samarbetet som bedrivs av IPU har redan en längre tid väckt intresse bland Nordiska rådets parlamentariker. Nordiska rådet, som 1990 fick en observatörstatus i IPU, har i samråd med de nordiska ländernas nationella parlament kunnat enas om gemensamt deltagande. Geir H. Haarde (I) och Jan P. Syse (N) deltog på IPU:s 86:e konferens i Chile i egenskap av såväl nationella som nordiska representanter. Geir H. Haarde höll ett anförande på rådets vägnar.

Benelux-rådet

Nordiska rådet har etablerat goda arbetskontakter med Benelux-rådet. Tidigare erlagt nordiskt besök på Benelux-rådets session återgäldades med att Benelux-rådets presidium inviterades till Rådets 39:e session i Köpenhamn. Därtill har Benelux-rådets representanter tagit del av seminarier i Nordiska rådets regi.

Efta

På inbjudan av Eftas parlamentariska kommitté deltog Nordiska rådet genom ekonomiska utskottets svenska ledamot Ylva Annerstedt i ett parlamentariskt seminarium "Europe in Transition: from Co-operation to Integration" i februari 1991 i Efta-högkvarteret i Genève.

Seminariet samlade ett femtiotal parlamentariker från förutom Eftaländer även från de östeuropeiska länderna. Seminariet diskuterade främst den ekonomiska och politiska situationen i Östeuropa. Rådets kontakter med Baltikum uppmärksammades. För övrigt präglades debatten av de interna motsättningarna mellan EG och Efta vad gäller EES-förhandlingarnas framfart.

Nordiska rådet har etablerat goda arbetskontakter på sekretariatsnivå med Efta. En väsentlig del av samarbetet baserar sig på regelbunden informationsutväxling i form av intersekretariatsmöten. Att informera varandra om aktuella sakfrågor och om nuläget av EG/Efta-förhandlingarna har visat sig vara av värde för uppföljningen av den europeiska integrationsprocessen. Representanter för Nordiska ministerrådets sekretariat ingår i intersekretariatsgruppen.

FN-organ

Utskotten har upprätthållit och vidareutvecklat kontakter med flera FN-organ, såsom UNESCO, ILO, WHO, UNEP, UNHCR, och ECA. Samarbetet med dessa organisationer har beskrivits i kapitel 3, om utskottens internationella kontakter.

ESK:s parlamentarikerkonferens

I slutdokumentet för ESK-symposiet i Paris i november 1990 förutsättes det att man skall upprätta en parlamentarisk församling till ESK-processen. På initiativ av talmannen för det spanska parlamentet sammankallades ett ESK-parlament till ett konstituerande möte i Madrid i april 1991. Konferensens uppgift var främst att enas om de tekniska förutsättningarna för parlamentariskt samarbete inom ramen för ESK-processen.

Rådets president Anker Jørgensen deltog som observatör på konferensen. Observatörerna gavs även möjlighet att presentera sin verksamhet och ge sina synpunkter på samarbetets tekniska upplägg. Observatörernas roll framgår av mötets slutdokument, där större internationella parlamentariska organisationer, dvs. Europarådet, Nordatlantiska församlingen och Europaparlamentet, ges observatörstatus medan t.ex. Benelux-rådet och Nordiska rådet står utanför.

3. Utskottens verksamhet

Mot bakgrund av de ändringar i rådets arbetsordning som ägde rum under året gäller bl.a. följande: För beredning av ärenden inför plenarförsamlingen skall i rådet finnas ett juridiskt utskott, ett kulturutskott, ett socialutskott, ett ekonomiskt utskott ett miljöutskott och ett budgetutskott.

Utskotten består som huvudregel av tretton medlemmar av vilka Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges delegationer som huvudregel utser envar tre och Islands delegation en.

Utskott kan väcka förslag till beslut i plenarförsamlingen inom sitt sakområde. För utskottsförslag beslutar utskottet om införskaffande av utredning.

Utskotten håller fem - sex möten årligen. Mötena 1991 hölls den 28 - 30 januari i Stockholm och den 11 - 12 november i Mariehamn.

Sakområdes- och ärendefördelning mellan utskotten är följande:
Ekonomiska utskottet: europeiska integrationsfrågor, bistånd, ekonomi/finans-/skatter, energi, industri, handel, turism, data och meteorologi.
Juridiska utskottet: konstitutionella frågor, lagstiftning, rådets regelverk, jämställdhet, konsumentfrågor/näringsmedel, rättssäkerhet, flyktingar/invandrare, mänskliga rättigheter, bioteknologi (förslag om bioteknologi remitteras till det utskott där anses höra hemma) och övriga förslag som inte lämpligen kan beredas av annat utskott eller presidiet.
Miljöutskottet: miljövård, trafik, trafiksäkerhet, jordbruk/fiske/skogsbruk, regionalpolitik samt post och tele.
Socialutskottet: sociala frågor, hälsovård, arbetsmarknad, arbetsmiljö och bostad.
Kulturutskottet: kultur, undervisning/skola, forskning och media.
Budgetutskottet: den nordiska budgeten, kontroll/revision samt budgetfrågor.

3.1 Juridisk utvalg

Juridisk utvalg har i 1991 holdt 7 ordinære utvalgsmøter. I tillegg hadde utvalget møte med de nordiske justisministrene i tilknytning til Rådets 4. ekstrasesjon i Mariehamn i november.

Utvalget har behandlet saker aktualisert av tidligere rekommendasjoner, ytringer eller beretninger fra Nordisk Ministerråd på utvalgets ansvarsområde, samt behandlet og avgitt uttalelse om Ministerrådets budsjett for 1991.

Utvalgets formann har vært Sighvatur Björgvinsson (til 1. mars). Deretter har Helge Adam Møller vært formann.

Som en følge Organisasjonskomitens forslag til endringer i Rådets organisasjon ble det pr. 1. mai foretatt endringer i fagutvalgenes sakområder. For Juridisk utvalgs vedkommende medførte denne omorganiseringen ingen større endringer i saksområdene. Innvandrerspørsmål ble imidlertid flyttet fra Sosialutvalget til Juridisk utvalg, således at utvalget nå har ansvaret for både flyktninge- og innvandrerspørsmål.

Viktige arbeidsoppgaver

Den mest omfattende enkeltstående arbeidsoppgave for Juridisk utvalg i beretningsperioden har vært behandlingen av medlemsforslag *A 945/j* om Nordisk Råds arbeidsformer og organisasjon, og Ministerrådsforslag *B 118/j* om endringer i Helsingforsavtalen. Begge forslagene bygger på en betenkning som ble avgitt til Presidiet i oktober 1990 fra Nordisk Råds organisasjonskomite. Målsettingen med Organisasjonskomiteens arbeid kan sammenfattes i følgende stikkord:

- å effektivisere det nordiske samarbeid
- å utforme regelverket slik at framtidige endringer i virksomheten og i orga nisasjonen kan skje uten hindring av eller endring i gjeldende regelverk
- å forsterke Nordisk Råds innflytelse over det nordiske samarbeidet
- å styrke Presidiets rolle som Rådets ledende organ
- å utforme regelverket slik at risikoen for tolkningstvister reduseres
- å forenkle Rådets arbeid
- å gjennomføre besparinger der det kan skje

En rekke av forslagene i Organisajonskomiteens rapport var av teknisk karakter.

Av de politisk sett interessante forslagene kan nevnes forslaget om å gi Rådet større innflytelse i budsjettspørsmål, å kodifisere den internasjonale dimensjon i Helsingforsavtalen samt opprettelsen av en ombudsmannsinstitusjon.

Komiteens forslag fikk stort sett positiv mottakelse av Rådets øvrige utvalg. Juridisk utvalg kunne også i store trekk slutte seg til de forslag som var fremmet i Organisasjonskomiteens betenkning. De forskjellige forslagene betinget en rekke endringer i Helsingforsavtalen, i Arbeidsordningen for Nordisk Råd samt i regelverket for sekretariatene. På bakgrunn av Juridisk utvalgs betenkninger vedtok Rådet under 39. sesjon tre rekommandasjoner om endringer i Helsingforsavtalen samt en rekommandasjon om endringer i Transportavtalen. I tillegg ble det vedtatt flere interne beslutninger om endringer i Arbeidsordningen for Nordisk Råd og beslutninger om at Presidiet skal ta de initiativer som er foreslått i Organisasjonskomiteens betenkning.

Forøvrig har utvalgets arbeid i 1991 vært preget av internasjonaliseringen av Rådets arbeid. Utvalget har fulgt utviklingen innen EF og forhandlingene mellom EF og EFTA på de områder som hører inn under Juridisk utvalgs arbeidsområder. Videre har utviklingen i de baltiske stater vært gjenstand for spesiell oppmerksomhet fra utvalgets side. Det vises til nærmere omtale nedenfor under avsnittet "internasjonale kontakter".

Medlemsforslag/Ministerrådsforslag

På januar/februarmøtene behandlet Juridisk utvalg følgende medlemsforslag som ble tatt opp under rådets 39. sesjon: To av medlemsforslagene gjaldt nordisk samarbeid på genteknologiområdet, nemlig *A 916/j* om anvendelse av genetiske tester ved ansettelser og *A 939/j* om en nordisk bio- og genteknologikonvensjon. Forslagene ble behandlet under ett. Et enstemmig utvalg kom til at det ikke ville være hensiktsmessig å anbefale en nordisk konvensjon på området. I stedet anbefalte utvalget at de nordiske land arbeider for å oppnå mest mulig ensartet lov-

givning. Utvalget behandlet også et medlemsforslag om at statsborgere i et nordisk land skal få delta i valg til parlamentet i det landet de er bosatt. *(A 946/j)*. Forslaget vakte en viss debatt i utvalget, som resulterte i at flertallet tilstyrket forslaget, mens et mindretall (de konservative) reserverte seg.

Utvalget behandlet også to viktige ministerrådsforslag: Utvalget ga sin enstemmige tilslutning til forslaget om å opprette et råd for forskning i europeisk integrasjonsrett *(B 114/j)*. Juridisk utvalg har tidligere gitt sin støtte til at det ble opprettet et nordisk EF-institutt, og har i den forbindelse henstilt til Ministerrådet om å utrede behovet for et slikt institutt. Utvalget sa seg forøvrig enig i at man i første omgang nøyer seg med å innrette et råd, slik Ministerrådet foreslo, og at behovet for et egentlig institutt vurderes etter utgangen av en to-års prøveperiode. Videre ga Juridisk utvalg sin tilslutning til Ministerrådets forslag om å arrangere et Nytt Nordisk Forum i 1994. Det har vært utvalgets oppfatning at Nordisk Forum 1988 burde følges opp. Utvalgets oppfatning er kommet til uttrykk både i det seneste års C 2-dokumenter og under debatter i Nordisk Råd. Utvalget sa seg således meget tilfreds med at et nytt Nordisk Forum blir arrangert.

Når det gjelder behandlingen av medlems-/ministerrådsforslag om Nordisk Råds organisasjon, vises til omtale ovenfor. Medlemsforslag med tilknytning til Baltikum behandles i eget avsnitt nedenfor.

Baltikum

Juridisk utvalg har i likhet med Nordisk Råd ellers beskjeftiget seg med utviklingen i Baltikum i beretningsperioden, og har herunder avgitt uttalelse om Ministerrådets Baltikumprogram og Presidiets Baltikumprogram.

Juridisk utvalg har hatt fire medlemsforslag på sakslisten som omhandler forholdet til de baltiske stater. To av forslagene ble behandlet på 39. sesjon, i forbindelse med behandlingen av en rekke andre medlemsforslag om støtte til Baltikum. Det er *A 921/j* om samarbeide mellom de nordiske land og Øst Europa vedrørende spørsmål som gjelder parlamentarisme og demokrati og *A 928/j* om støtte til det internasjonale samarbeid og demokratiseringsbestrebelsene i øst. To nye forslag ble framsatt av den liberalistiske gruppen noen dager før 39. sesjon. Det er *A 963/j* om medlemskap for de baltiske stater i Nordisk Råd og *A 964/j* om opprettelse av diplomatiske forbindelser med de baltiske stater. Forslagsstillerne ønsket at forslagene skulle tas opp på 39. sesjon. Dette førte til stor møteaktivitet i utvalget under sesjonen der de prosessuelle spørsmål ble drøftet. Utvalget besluttet imidlertid å underkaste medlemsforslagene ordinær realitetsbehandling på et møte etter sesjonen. Forslaget om medlemskap i Nordisk Råd kom i stedet opp på rådets 4. ekstrasesjon i november. Et flertall i utvalget anbefalte avvisning, under henvisning til at man heller bør satse på samarbeid med de baltiske stater, eventuelt gjennom den nyopprettede baltiske forsamling. Forslagsstilleren reserverte seg mot flertallets beslutning. Utvalgets innstilling ble vedtatt av Rådet mot 4 stemmer. Medlemsforslaget om opprettelse av diplomatiske forbindelser ble trukket tilbake i september, siden det ikke lenger ansås å være aktuelt.

Under novembermøtene hadde utvalget møte med professor Torkel Opsahl og ble herunder orientert om menneskerettighetssituasjonen i Baltikum; se nedenfor.

I desember foretok en delegasjon fra utvalget en kontaktreise til de tre baltiske staters parlamenter; se nedenfor.

Kontakter med Nordisk Ministerråd

Den 12. november holdt utvalget møte med de nordiske justisministrene. Konsekvensene for det nordiske samarbeidet etter 1992 var gjenstand for særlig interesse under møtet:

Utvalget fikk i den forbindelse først en redegjørelse om bestrebelsene på å opprettholde den nordiske passkonvensjonen etter åpningene av grensene mellom EF-landene. Videre drøftet utvalget det nordiske lovgivningssamarbeidets framtid - hvilke konsekvenser en EØS-avtale og et eventuelt senere medlemskap i EF for flere av de nordiske land ville få for dette samarbeidet. Under overskriften "politisamarbeidet i Norden", ble også Europa-perspektivet tatt inn.

Utvalget drøftet også med justisministrene mulighetene for en felles nordisk lovgivning vedrørende mishandling av barn. Ministrene orienterte til slutt om hvilke rettslige samarbeidsprosjekter som er igang eller som planlegges i Baltikum

Juridisk utvalg gjorde i oktober en henvendelse til Ministerrådet i forbindele med forsinkelsene med å få det nordiske miljømerket på markedet. Utvalget anmodet Ministerrådet om å sørge for å få fortgang i saken slik at tilliten til merket kan opprettholdes. Ministerrådet redegjorde i sitt svarbrev for de problemer som var oppstått i startfasen.

Internasjonale kontakter

EF-parlamentet

I begynnelen av januar 1991 gjorde en liten delegasjon fra utvalget bestående av formann, et medlem og sekretær en studiereise til Brussel. Hensikten med besøket var dels å knytte kontakter og gjøre seg kjent med arbeidsformene i komitearbeidet i EF-parlamentet, og dels å drøfte spørsmål av felles interesse. Utvalget hadde møter med representanter for to fagkomiteer - nemlig juridisk komite og komiteen som er ansvarlig for forbrukersaker. Besøket har foreløpig ikke ført til noen oppfølging fra utvalgets side.

Baltikum

I tiden 9.-11. desember 1991 foretok formann, nestformann og sekretær i utvalget en kontaktreise til de tre baltiske staters parlamenter, og hadde herunder møter med representanter fra lovgivningskomiteene. Hensikten med besøket er foruten å knytte kontakter, å drøfte hvilke konkrete former for framtidig samarbeid som kan bli aktuelt mellom Nordisk Råd og parlamentarikere i de baltiske stater, eventuelt gjennom den nyetablerte baltiske forsamlings juridiske utvalg. Det viste seg å være stor interesse fra balternes side for et samarbeid på lovgivningsområdet.

Andre kontakter

I forbindelse med utvalgets møte den 26. september hadde utvalget møte med byråsjef Sverre Jervell som var prosjektleder for det utredningsprosjeket som Presidiet og Ministerrådet har latt de nordiske lands utenrikspolitiske institutter gjennomføre om "Norden i det nye Europa". Jervells redegjørelse dannet grunnlaget for en aktiv debatt i utvalget om det nordiske samarbeidets framtid.

Under utvalgets møter i forbindelse med Rådets 4. ekstrasesjon i Mariehamn 11.-13. november holdt professor Torkel Opsahl fra Menneskerettighetsinstituttet i Oslo et innlegg om menneskerettighetssitusjonen i Baltikum der han bl.a. orienterte om en studiereise han hadde gjort tidligere i år. Bakgrunnen for denne "høringen" var utvalgets forestående delegasjonsreise til Baltikum i desember. Også her dannet innlederens bidrag grunnlag for en meget interessant debatt i utvalget.

3.2 Kulturutvalget

Kulturutvalget har i 1991 hatt 7 møter samt ett fellesmøte med ministerrådet (kultur- og undervisningsministrene). Ved utvalgets konstituerende møte under sesjonen i København ble Thea Knutzen valgt til ny formann etter J. K. Hansen og Gunnar Björk til ny nestformann etter Valgerður Sverrisdóttir. Under novembermøtet ble Marianne Andersson valgt til ny nestformann etter Gunnar Björk.

Utvalget har under årets møter fått informasjon om ''Festival of European History'' i 1992, EF's utvekslingsprogram Erasmus, ''Audiovisuelt Eureka'' og EBU's planer om en europeisk TV-/nyhetskanal, Euronews, og om arbeidet i ''-Ledningsgruppen for kultur og massemedia'' under Nordisk Ministerråd. Til sitt møte i september hadde utvalget bedt inn representanter for en rekke nordiske kulturinstitusjoner til en presentasjon av virksomheten ved hver enkelt av disse.

I forbindelse med Europarådets sommerkonferanse i Helsingfors 25.-27. juni, hadde representanter for Kulturutvalget møte med rådets kulturkomite.

Flere av utvalgets medlemmer deltok i Nordisk Ministerråds kulturkonferanse ''Ny gullalder for nordisk kultur'' i Oslo 2. - 3. desember.

Kulturutvalget har løpende kontakt med Nordisk Ministerråds sekretariat og aktuelle organer og komiteer under ministerrådet. Dette samspillet mellom de ulike parter er av den største betydning for utformningen av den fellesnordiske kulturpolitikken.

Kultursektorens samarbeidsorganer m. m.

I tråd med Nordisk Råds rekommandasjon vedtok Ministerrådet i 1991 ''Arbeidsprogram for endret finansiering og organisasjon av kultursektorens institusjoner, samarbeidsorganer og andre permanente aktiviteter'', og fastsatte videre at det ved gjennomføringen av programmet skal tas hensyn til de prinsipper som Nordisk Råd hadde angitt i sin rekommandasjon.

Det er nedsatt tre sakkyndiggrupper for henholdsvis almenkultur (final), utdanning (finut) samt forskning og høyere utdanning (finforsk). Under novembermøtet fikk Kulturutvalget orientering fra hver av de tre arbeidsgruppene om status for arbeidet så langt.

Nordisk Råd vil få rapport om det videre arbeid gjennom Ministerrådets årlige virksomhetsberetning og ved en statusrapport etter fireårsperioden 1991-1994 om de tiltak som er gjennomført og om planene for kommende år. Om det i gjennomføringen av arbeidsprogrammet blir aktuelt å ta stilling til forslag om nedlegging av en nordisk institusjon skal forslaget presenteres som ministerrådsforslag, slik Nordisk Råd har bedt om.

Nye prioriteringer på kultursektoren

Under fellesmøtet med Ministerrådet i mai fremmet Kulturutvalget forslag om at Ministerrådet utarbeider en prioriteringsliste over samarbeidsaktiviteter på kultursektoren. Det ble presisert at utvalget ikke ønsker noen ny handlingsplan til avløsning av den som går ut ved årsskiftet 1991/92, men at hensikten er å få frem et nytt målsettingsdokument for det videre arbeid.

Ministerrådet har i løpet av 1991 satt igang arbeidet med en rapportering om kulturhandlingsplanens gjennomføring og en prioriteringsliste for det fremtidige nordiske kultursamarbeidet på bakgrunna av Kulturutvalgets forslag.

Kulturutvalgets internasjonale virksomhet

Under sommermøtet i Island vedtok utvalget å nedsette tre arbeidsgrupper med oppgave å se over aktuelle spørsmål innen kulturområdet samt utrede utvalget fremtidige relasjoner, kontakter, samarbeids- og problemområder i forhold til EF-parlamentet, Europarådet og Baltikum med tanke på Norden etter 1992. Alle arbeidsgruppene skal ta utgangspunkt i kulturavtalens områder - almenkultur, utdanning, forskning og mediespørsmål. En første rapportering fra gruppene skal legges frem i juni 1992, mens sluttrapport/arbeidsplan skal foreligge innen 31. januar 1993. Det forutssettes at arbeidsgruppene skal kunne besøke det aktuelle område/organ i løpet av funksjonsperioden.

Det nordiske mediesamarbeidet

Det nordiske mediesamarbeidet har også i 1991 preget arbeidet i Kulturutvalget. Under septembermøtet besluttet utvalget å sende en henvendelse til ministerrådet der man etterlyste politisk vilje til å løse de problemer som knytter seg til utveksling av TV-programmer mellom de nordiske land, særlig hva angår de høye opphavsrettslige omkostningene. Det ble bedt om at Ministerrådet tok initiativ til et fellesmøte med Kulturutvalget for å diskutere disse problemene. Ministerrådet pekte i sitt svar på at det for tiden foregår forhandlinger mellom partene ang. Nordvisjons-avtalene, og at det således i første omgang burde legges opp til et drøftingsmøte mellom utvalget og Styringsgruppen for kultur og massemediers representanter for TV-selskapene og evt. rettighetsorganisasjonene forut for et fellesmøte med ministerrådet, som ble foreslått tatt i forbindelse med den kommende sesjonen i Helsingfors.

Kulturbudsjettet

I sine kommentarer til ministerrådets forslag til det nordiske budsjett for 1992 påpekte Kulturutvalget at ministerrådet står overfor spørsmålet om hvordan det

nordiske kultursamarbeidets fremtid skal innrettes, ikke minist i forhold til utviklingen i Europa. Etter utvalgets mening er det nordiske kultursamarbeidet av en slik verdi og vekt at det ikke må gå tapt i de nordiske lands prioriteringer av den europeiske integrasjonen.

Utvalget pekte i særlig grad på at man i budsjettforslaget ikke hadde fulgt opp de prioriteringer utvalget har gjort ang. Nordisk Kulturfond. Fondet kan støtte bare ca. 10% av søknadsmassen, og det er utvalgets klare mening at den fellesnordiske støtten til folkelig kultursamarbeid utgjør en altfor liten del av budsjettet. Utvalget forutsatte således nok en gang at ministerrådet prioriterte Kulturfondet

Kulturutvalget henstilte også til ministerrådet om å se kritisk på vurderingsgrunnlaget for budsjettet og ta dette spørsmålet opp til nærmere behandling. Dette kunne for eks. gjøres i form av et strategidokument om de fremtidige rammer og prioriteringer for det fællesnordiske budsjettet.

Medlems- og ministerrådsforslag

Kulturutvalget har i løpet av 1991 behandlet eller fått til behandling følgende nye medlems- og ministerrådsforslag.

Medlemsforslag: *A 951/k,* samarbeid mellom de naturhistoriske museene i Norden; *A 955/k,* effektivere trafikkundervisning bl. a. i grunnskolen som ledd i livslang trafikkfostring; *A 957/k,* nordisk tekstil sommerakademi; *A 962/k,* opphovsrettslig erstatning ved distribusjon av TV-program (foreslått avskrevet); A 973/k, nordisk revyfaglig nettverkssamarbeid; *A 976/k,* økt TV-og radioprogramutveksling i Norden.

Ministerrådsforslag: *B 124/k* om handlingsprogram for styrking av voksenopplæringen i fremtiden, VOKS FREM (1992-1996).

3.3 Socialutskottet

Utskottets sakområde har efter den 39:e sessionen förändrats genom att miljöfrågorna överförts till dåvarande kommunikationsutskottet, som därigenom ändrade namn till miljöutskottet. Social- och miljöutskottet, som ändrade namn till social utskottet, fick istället bostadsfrågorna. Dessa förändringar ägde formellt rum den 1 maj.

Miljöfrågor

Vid sessionen i februari - mars 1991 avslutade utskottet sin behandling av miljöfrågor genom att föreslå rekommendationer, bl.a. om beräkningsmodell för grön BNP, som grundades på behandling av två medlemsförslag, ett om grön BNP och fördjupat nordiskt samarbete om miljöstatistik och ett om att upprätta naturräkenskaper och socialräkenskaper samt införa dem i nationalräkenskaperna. Vidare antog rådet på förslag av utskottet ett antal rekommendationer grundade på medlemsförslag om ett förpliktande miljösamarbete kring Östersjön (rekommendationer om miljöteknologi till Östeuropa, informationsplikt rörande kärnkraftsanläggningar, miljöbistånd till Baltikum, förstärkning av Östersjökonventionen, revision av Östersjökonventionen samt förbättrad finansiering av Öster-

sjösamarbetet. Dessa rekommendationer grundades delvis på de iakttagelser en delegation från utskottet gjorde vid en studieresa i Baltikum och dåvarande Leningradområdet i november 1990. Dessutom antog rådet på utskottets förslag ett internt beslut om ett parlamentariskt samarbete som en del av en ny Östersjökonvention.

Hela utskottet företog en kortare studieresa till Kolahalvön i samband med sommarmötet i juni 1991. Utskottet besökte industristäderna Nikel och Zapoljarny och fick ett starkt intryck av de förödande miljöeffekterna av den metallurgiska bearbetningsindustrin på Kolahalvön samt även effekterna på befolkningens hälsa. Vid utskottsmötet i Vadsø gavs orientering av sakkunniga från Finland och Norge om förberedelserna för nordiska och bilaterala insatser för att, i samarbete med ansvariga ryska myndigheter lösa miljöproblemen i området.

Socialpolitik

Även inom det socialpolitiska området har samarbetet med Baltikum och Östeuropa tagits upp, nämligen i ett medlemsförslag om samarbete inom hälso- och sjukvårdsområdet. Förslagsställarna hänvisar till att de nordiska länderna ligger långt framme på hälso- och socialområdet och anger tre vägar att utvidga samarbetet med inriktning på Baltikum och Östeuropa. Dels bör pågående och planlagt samarbete uppmuntras, dels bör de nordiska länderna gemensamt ansluta sig till WHO:s åtgärdsprogram Eurohealth, och dels bör de nordiska länderna upprätta ett finansieringsbolag efter samma modell som miljöfinansieringsbolaget NEFCO för att möjliggöra nödvändiga investeringar inom hälso- och sjukvårdsväsendet.

Inom utskottets nuvarande arbetsområde antogs vid sessionen rekommendationer om internationella standarder för handikappade, nordiskt reumatikerår samt finansiering av reumatikeråret och om internationella standardregler för handikappade. Vidare antogs en rekommendation om samnordiska brandskyddsbestämmelser. Utskottets förslag till rekommendation om insatser mot epilepsi kunde till följd av otillräcklig närvaro i plenisalen ej antas, utan presidiet tog beslutet i denna sak under våren.

Rekommendationerna på handikappområdet blev upptakten till en utvidgning av utskottets utvidgade verksamhet på detta område. En startpunkt hade varit konferensen i Göteborg den 8 - 9 oktober 1990 om handikappades levnadsvillkor i Norden. Med utgångspunkt från konferensen utarbetade en arbetsgrupp inom utskottet ett internt handlingsprogram på handikappområdet, som omfattar nordiska, nationella och internationella åtgärder under ett antal år framöver. Programmet är löpande och behandlades senast vid ett möte med arbetsgruppen i Köpenhamn den 9 december 1991. Vid detta möte sammanträffade arbetsgruppen med representanter för Nordiska handikapporganisationer, som framförde ett antal synpunkter och förslag med anledning av handlingsprogrammet. Utskottet avser att anordna möten med rådets övriga utskott för att behandla de handikappfrågor som är relevanta inom respektive utskotts område. Mot bakgrund av att organisationernas representanter visade särskilt stort intresse för utbildningsfrå-

gorna avser utskottet att snarast möjligt sammanträffa med kulturutskottet för att diskutera de handikappades möjligheter på utbildningsområdet.

Handikappfrågor tas även upp i ett av de medlemsförslag som utskottet behandlar inför 40:e sessionen, nämligen om nordisk färdtjänst för handikappade.

Inom det sociala området väntas utskottet under januarimötena även slutbehandla ett medlemsförslag om upprättande av ett självständigt centrum för forskning kring homosexualitet, som förslagsställarna anser bör anknytas till Köpenhamns universitet.

Bostadspolitik

Utskottets nya område bostadspolitiken tas upp inför rådets 40:e session i form av dels ett ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram inom bygg- och bostadssektorn, dels två medlemsförslag om bostadspolitiskt samarbete resp. utvärdering av bostadssektorn och konkurrensneutralitet på byggmarknaden i Norden. Utskottet anordnade en höring med sakkunniga i bostadspolitiska frågor i samband med sitt novembermöte i Mariehamn. Synpunkter på i första hand ministerrådets utkast till samarbetsprogram och det förstnämnda medlemsförslaget anfördes av representanter för hyresgäster, fastighetsägare, allmännyttiga bostadsföretag samt fristående forskningsinstitutioner. Utskottet fick genom denna höring en värdefull introduktion till det nya sakområdet. Skillnaderna mellan olika ståndpunkter och intressegrupperingar framgick klart vid mötet, som kommer att bilda bakgrunden till utskottets diskussion i dessa frågor vid januarimötet 1992 och förslag till sessionen.

Arbetsmarknads- och arbetsmiljöfrågor

Ett annat huvudämne för utskottet är arbetsmarknadsfrågorna. Utskottet fick vid sitt sommarmöte en orientering om arbetsmarknadssituationen i Norden och regeringarnas insatser, i synnerhet vad gäller ungdomsarbetslösheten. I samband med novembermötena höll utskottet ett gemensamt möte med arbetsmarknadsministrarna och diskuterade därvid frågor om ungdomsarbetslösheten samt långvarig arbetslöshet mot bakgrund av rådets rekommendation om program för stöd och hjälp för utförsäkrade arbetslösa. Utskottet framhöll att man fortsatt prioriterar de utsatta gruppernas situation på arbetsmarknaden högt. Vidare diskuterades ingående den allvarliga sysselsättningssituationen i Norden, frågor om arbetslivet, däribland arbetsmiljö, medbestämmande och koncernfackligt samarbete. Frågan ställdes till ministerrådet om konsekvenserna för arbetsmarknadsinsatserna av att den nordiska ekonomiska handlingsplanen utgår i slutet av 1992 och svaret blev att de insatser som prioriteras kommer att beredas plats inom den ordinarie budgeten från 1993.

Arbetsmiljöfrågorna följs upp inför den 40:e sessionen genom ett medlemsförslag från den socialdemokratiska gruppen om att skapa det goda arbetslivet . Förslagsställarna förordar en rekommendation till ministerrådet att utvidga den nordiska arbetsmarknadsöverenskommelsen med tillägg om rätt till fortbildning, kompetensutveckling och medbestämmande för anställda av alla kategorier. Vidare förordas initiativ till gemensam nordisk statistik över arbetsskador, sjukskrivningar, förtidspensioneringar m.m. för att tjäna som underlag för samlade

nordiska åtgärder. Utskottet som noterat att remissopinionen är delad med positiva synpunkter från myndigheter och löntagarorganisationer och skepsis från arbetsgivarsidan, slutbehandlar medlemsförslaget vid sitt januarimöte.

Utskottet har behandlat ett annat medlemsförslag med anknytning till arbetsmarknaden, nämligen frågan om pension för sjömän bosatta i annat nordiskt land än det land enligt vars regler pensionen utbetalas. Detta förslag har slutbehandlats vid novembermötena och utmynnar i förslag till rekommendation vid sessionen med ett tillägg att den föreslagna utredningen ingår i arbetet med en ny trygghetskonvention mot bakgrund av EES-avtalet.

Nordiskt samarbete efter 1992

Samarbetet efter 1992 var huvudämnet för rådets extrasession i Mariehamn den 13 november 1991. Socialutskottet behandlade inför sessionen de två ekonomiska medlemsförslagen om förstärkning av det nordiska samarbetet respektive det framtida nordiska samarbetets innehåll och struktur och avlämnade ett yttrande till ekonomiska utskottet vari påpekades vikten av att samarbetet inte ensidigt inriktades på de ekonomiska och industriella sektorerna, utan att även de s.k. mjuka värdena, dvs. välfärden i vid bemärkelse, måste ges tillräcklig plats i det nordiska samarbetet.

Utskottet behandlade ett medlemsförslag om förstärkning av den nordiska modellen och föreslog med anledning därav en rekommendation till ministerrådet att låta initiativen i detta medlemsförslag samt de synpunkter som framfördes i rådets debatt vid extrasessionen ingå i arbetet med de program för det nordiska samarbetet efter 1992 som ministerrådet framlägger till 40:e sessionen. I medlemsförslaget förordades åtgärder för att förstärka den nordiska modellen genom att vidareutveckla samarbetet inom sektorerna social- och hälsovård, arbetsmarknad och arbetsmiljö med sikte på att aktivt medverka i den europeiska integrationsprocessen och standardiseringsarbetet på ett vidare europeiskt plan. Förslagsställarna ville även ha en rekommendation till ministerrådet att snarast framlägga ett handlingsprogram för nordbors rättigheter, som redan begärts i en rekommendation 1990. Genom ett sådant handlingsprogram skulle Norden kunna utöva ett pådrivande inflytande i det europeiska arbetet för ökad rörlighet för personer.

Utskottet tillstyrkte medlemsförslaget mot bakgrund av ovannämnda resonemang om de mjuka värdena samt sina tidigare påpekanden att de nordiska regeringarna vid ett närmande till EG skulle bevaka att de resultat som uppnåtts vad gäller generella sociala rättigheter inte går förlorade. Vad gällde nordbors rättigheter, nöjde sig utskottet med att understryka sitt tidigare yrkande i rekommendationen från 1990 att ministerrådet skulle utarbeta ett handlingsprogram om nordbors rättigheter i Norden.

Inför den 40:e sessionen har ett nytt medlemsförslag framlagts om medborgarnas Norden - även till vardags. Däri hemställs om en rekommendation till ministerrådet att utarbeta en katalog över nordbors rättigheter, att genomföra en kartläggning av det gränsregionala samarbetet samt att skyndsamt utarbeta förslag till åtgärder för att i medborgarnas Norden säkerställa nordbors rättigheter,

undanröja hinder för samarbete och kontakter över gränserna och underlätta gränsregional samverkan. Detta förslag tas upp vid utskottets januarimöte.

Ett viktigt ärende inför 40:e sessionen blir ett ministerrådsförslag om ny nordisk trygghetskonvention. Förslaget innebär att den nuvarande trygghetskonventionen omarbetas med hänsyn till EES-avtalet. Ministerrådsförslaget kommer att presenteras vid utskottets januarimöte av en representant för en av förhandlingsgrupperna vid förhandlingarna mellan Efta och EG om ett EES-avtal.

3.4 Miljöutskottet

Som en del av den nya organisation för Nordiska rådets arbete, som trädde i kraft den 1 maj 1991, var bildandet av ett nytt fackutskott, miljöutskottet, som kom i stället för kommunikationsutskottet. I det följande kommer därför att redogöras för både det nya miljöutskottets och det gamla kommunikationsutskottets verksamhet.

Miljöutskottets verksamhetsområden är:

Miljö	Regionalpolitik
Kommunikation	Land- och skogsbruk
Trafiksäkerhet	Fiske

De områden som vid organisationsändringen flyttades från kommunikationsutskottet över till andra utskott var turism och datapolitik, som nu behandlas i ekonomiska utskottet.

För den tid denna rapport avser (1 januari - 31 december 1991) har dessa två utskott hållit 6 ordinarie möten, samt 1 arbetsgruppsmöte.

Vid sitt konstituerande möte den 1 mars 1991 valde kommunikationsutskottet till ordförande Dorte Bennedsen och till vice ordförande Elver Jonsson. Samma utskottspresidium fortsatte sedan när miljöutskottet bildades den 1 maj 1991.

Samarbetsfrågor

Vid den 39:e sessionen i Köpenhamn behandlade Nordiska rådet åtta medlemsförslag inom kommunikationsutskottets verksamhetsområde. Dessa var förslag om:

- förbättrade kommunikationsmöjligheter för hörselskadade *(A 902/t)*.
- det nordiska järnvägssystemet *(A 907/t)*.
- skärpta regler beträffande trafikens miljöeffekter *(A 911/t)*.
- samordnad nordisk transportpolitik *(A 933/t)*.
- samordning av forskningsresurserna på transportområdet *(A 934/t)*.
- tillsyn av kvalitet och legalitet i samband med databaserade system i den offentliga förvaltningen *(A 940/t)*.
- samordning av transportpolitik och näringslivets utveckling i Skagerrak området *(A 942/t)*.
- transportsamarbete med Baltikum *(A 953/t)*.

Av dessa utmynnade alla, utom *A 940/t*, i en rekommendation till Nordiska ministerrådet.

Under verksamhetsåret har utskotten behandlat följande medlemsförslag:
- *A 924/m* om fortsatta satsningar på det nordiska gränsregionala samarbetet.
- *A 965/m* om byggandet av vägavsnittet Virtaniemi-Kirkenäs som nordiskt projekt.
- *A 967/m* om etablering av flera frihamnszoner i Norden.
- *A 970/m* om Östersjöns framtid.
- *A 979/m* om en gemensam tid i Danmark, Finland, Norge och Sverige.

Miljöutskottet kommer troligen att slutbehandla dessa medlemsförslag till den 40:e sessionen.

Nordiska ministerrådet

Under året har utskottet varken haft ett möte med något ministerråd eller ämbetsmannakommitté. Ett möte med trafik- och trafiksäkerhetsministrarna hade planerats i samband med rådets novembermöte men ministrarna kunde tyvärr inte ställa upp vid det mötet. I stället planeras nu möte mellan utskottet och miljöministrarna, fiskeriministrarna och trafik- och trafiksäkerhetsministrarna i samband med utskottets möte i slutet av januari 1992, samt ett möte med regionalministrarna i samband med rådets 40:e session i mars 1992.

Övriga kontakter

Den 17 juni 1991 hade miljöutskottet ett gemensamt möte med EG-parlamentets utskott för trafik och turism. Vid mötet diskuterades bl.a. följande frågor:
- Utvecklingen av en gemensam trafikpolitik i samband med utvecklingen av den inre marknaden inom EG.
- Det nordiska samarbetet inom trafiksektorn.
- Samspelet mellan trafik- och miljöfrågor både inom EG och inom Norden.
- Trafiksäkerhetsarbetet inom EG och inom Norden.
- Framtida kontakter och samarbete mellan utskott ansvariga för transportfrågor inom EG-parlamentet och Nordiska rådet.
- Omstrukturering av transportsystemet från vägtransporter till järnvägstransporter och kombinerade transporter.
- Miljöavgifter och hastighetsbegränsningar i syfte att minska trafikens skadeverkningar på miljön.
- Kvalitetsmässig försämring av trafikinfrastrukturen i Europa.

Under året har kommunikationsutskottet och senare miljöutskottet haft kontakt med flera nordiska samarbetsorganisationer, företag och myndigheter. Utskottet anser detta viktigt bl.a. för att utröna på vilka områden det finns behov av att förstärka nordiska insatser och för att utöva utskottets kontrollerande verksamhet. Detta har utskotten gjort genom att inbjuda sakkunniga till sina möten eller avlägga studiebesök till för utskottet intressanta företag och myndigheter.

Bland de frågor som har diskuterats i detta sammanhang kan nämnas:
- Kommunikationerna mellan Oslo, Göteborg och Köpenhamn.
- Storabältsförbindelsen.
- Aktuella frågor inom järnvägspolitiken.

- Reningsanläggningar för avloppsvatten.
- Projektet "Ren Fjord" (Limfjorden).
- Fiske- och havforskningscentret i Hirtshals.

Ytterligare har utskottsmedlemmar och sekreteraren deltagit i en rad seminarier och konferenser inom utskottens verksamhetsområden.

Den framtida verksamheten

I tillägg till de ovan anförda planerade mötena med Nordiska ministerrådet planeras också ett möte i januari 1992 med Helsingforskommissionens "Task Force" då åtgärder för sanering av Östersjön skall diskuteras.

Detta möte är i enlighet med miljöutskottets verksamhets- eller policyplan för det kommande året som för närvarande diskuteras inom utskottet. I samband med diskussionerna om det kommande verksamhetsåret har utskottet uttalat att inom miljösektorn skall arbetet med Östersjöns sanering ha den högsta prioriteringen. Utskottet anser att genom att arbeta för att återställa Östersjöns miljö måste man arbeta för att minska miljöskadorna från närmast alla samhällssektorer som t.ex. land- och skogsbruk, trafiken, och fiskförädlingen, för att nämna de sektorer som direkt ligger inom utskottets verksamhetsområde.

Angående prioriteringar inom andra sektorer som ligger inom utskottets verksamhetsområde har utskottet bl. a. kommit fram till att inom trafiksektorn vill man bl.a. prioritera arbetet med en omstrukturering av transportsystemet samt storstädernas trafik- och miljöproblem. Inom den regionala sektorn vill utskottet prioritera det gränsregionala samarbetet och inom land- och skogsbrukssektorn miljöövervakningen. Angående fiskerisektorn anser utskottet att sektorn i sin helhet inte ännu har fått den plats i det nordiska samarbetet som denna sektor behöver.

3.5 Økonomisk udvalg

Som følge af de på 39. session besluttede ændringer i rådets organisation og arbejdsform er antallet af medlemmer i Økonomisk udvalg fra sommeren 1991 nedskåret fra 22 til 13. Endvidere er en række arbejdsområder (jord- og skovbrug, fiskeri, regionalpolitik og boligområdet) fjernet fra udvalgets arbejdsfelt. Til gengæld har udvalget fået et større og mere samordnende ansvar for rådets arbejde med den europæiske integrationspolitik.

Disse omlægninger af arbejdsopgaverne har haft stor betydning for arbejdet i Økonomisk udvalg i 1991, hvor udvalget i høj grad har koncentreret arbejdet om at drøfte det fremtidige nordiske samarbejde i lyset af udviklingen i Europa.

Drøftelserne op til 39. session førte således til *rek. nr 23/1991/e*, hvori ministerrådet pålægges at fremlægge et forslag til program for det nordiske samarbejde efter 1992 og at udarbejde dette i dialog med Nordisk Råd.

Andre vigtige emner for udvalget har været samarbejdet med de baltiske lande, energipolitikken og det fremtidige økonomiske samarbejde i Norden.

Styrkelse af det nordiske samarbejde

Udvalget gennemførte på sommermødet en eksperthøring til belysning af udviklingen i den europæske integration og konsekvenserne for det nordiske samarbejde. Udgangspunktet var forhandlingerne mellem EF og EFTA om en EØS-aftale og rapporten fra de nordiske landes udenrigspolitiske institutter om Norden i det nye Europa.

Udvalget konstaterede interesse og muligheder for at styrke det nordiske samarbejde som middel til en styrkelse af de nordiske landes position i Europa.

Den nærmere udformning af forslag til, hvordan dette kan ske, blev foretaget af en tværpolitisk arbejdsgruppe med en repræsentant for hvert land. Forslagene præsenteredes i medlemsforslag *A 974/e*, og dette forslag lå, sammen med flere andre medlemsforslag, til grund for udvalgets drøftelser og indspil til den 4. ekstrasession i Mariehamn den 13. november 1991.

Udvalget ønskede således at udnytte det nordiske værdifællesskab, Nordens komparative fordele og den mangeårige samarbejdstradition til at give Norden en stærk platform for den videre integration i Europa. Det skulle ske gennem et styrket økonomisk samarbejde, fordi en styrket økonomi er en vigtig forudsætning for at stå stærkt i Europa. Samtidig fandt udvalget det vigtigt at påvirke den økonomiske udviklings kvalitet i retning af større miljømæssig bæredygtighed og social balance samt med forbrugermæssige og andre vigtige hensyn, som er kendte nordiske mærkesager.

Til at fremme det økonomiske samarbejde i Norden var der stor enighed i udvalget om en række forslag vedrørende infrastruktur, industripolitik, forskning og udvikling samt finanssamarbejde og styrkelse af nordiske institutioner på det økonomiske område.

Efter beslutning på 4. ekstrassession indgår forslagene og udvalgets synspunkter i ministerrådets arbejde med at forberede programmet for det nordiske samarbejde efter 1992.

Udvalget drøftede også reformer af strukturen for det officielle nordiske samarbejde. Man fandt, at en revision af Helsingforsaftalen er påkrævet, og at statsministrene bør tage et initiativ til dette, hvilket statsministrene også gjorde i forbindelse med ekstrasessionen.

Udvalget fandt yderligere, at rådet eksplicit burde indføre de udenrigspolitiske og herunder de markedspolitiske problemstillinger på sin dagsorden, og foreslog, at dette sker gennem en særlig udenrigspolitisk/markedspolitisk debat i rådet på baggrund af en udenrigspolitisk/markedspolitisk redegørelse fra ministerrådet. Præsidiet undersøger nu, om dette forslag kan gennemføres.

Norden i Europa

Udvalget afholdt møde med de nordiske udenrigshandelsministre, hvor man drøftede EØS-aftalen og dens konsekvenser for Norden. Det konstateredes i drøftelserne, at med denne aftale gennemføres der hjemmemarked for varer, tjenester, kapital og personer, som længe har været på den nordiske dagsorden. Udvalget konkluderede imidlertid, at der også i fremtiden bliver behov for nordisk samarbejde på disse områder til varetagelse af fælles interesser.

En delegation fra udvalget var endvidere på besøg i EF-parlamentet og hos EF-kommissionen i dagene umiddelbart efter indgåelsen af EØS-aftalen. Rejsen gav nyttig information om aftalens indhold og perspektiver og ikke mindst om de forskellige aktørers vurderinger bl. a. af spørgsmålet om fremtidige udvidelser af EF.

Det fremtidige økonomiske samarbejde

Udvalget drøftede med finansministrene på mødet i november den økonomiske situation for de nordiske lande og indholdet i det fremtidige nordiske samarbejde på det økonomiske område.

Finansministrene tilkendegav således, at det fremtidige økonomiske samarbejde ikke skal bygge på faste handlingsplaner, men opbygges fleksibelt og uformelt. Endvidere vil man koncentrere sig om løsning af strukturelle problemer i økonomien f. eks. vedr. arbejdsmarkedet, forskning og udvikling, jordbruget og de små og mellemstore virksomheder.

Udvalget konstaterede med tilfredshed, at ministerrådet i november fremlagde et forslag om forhøjelse af grundkapitalen for NIB, således at banken kan fortsætte sin udvikling. Ministerrådet konstaterede i denne forbindelse, at banken udvikler sig tilfredsstillende i forhold til de opsatte mål. Udvalget støttede, med reservation fra et enkelt medlem, ministerrådets forslag.

Energipolitik

Udvalget drøftede energipolitik med ministerrådet (energiministrene) på mødet i januar. Udgangspunktet for mødet var den omorientering af energisamarbejde, som ministerrådet nyligt havde besluttet og den politiske aftale mellem tre svenske partier om den fremtidige energipolitik. Det kunne på mødet konstateres, at Sverige spiller en nøglerolle for den nordiske udnyttelse af naturgassen, og at den energipolitiske aftale formentligt udskyder realiseringen af et sammenhængende naturgasnet til henimod slutningen af 1990' erne.

De internationale aspekter af energisamarbejdet blev understreget, særligt samarbejdet med Baltikum og landene i Central- og Østeuropa samt den såkaldte Lubbersplan for indgåelse af et europæisk charter om samarbejde på energiområdet.

Udvalget deltog i Nordisk Råds internationale konference "Energy for Europe" i Oslo i oktober, hvor parlamentarikere fra europæiske lande drøftede det politiske indhold i et europæisk energicharter. Hovedbudskabet fra konferencen var, at det er nødvendigt at udvikle et nært samarbejde i Europa om alle energipolitikkens aspekter - finansiering, teknologispredning, miljøkrav m.v., og at der med dette formål for øje bør skabes et åbent europæisk energimarked. Dette marked skal være under kontrol, således at politiske beslutninger af social og miljømæssig karakter kan opfyldes.

Samarbejde med Baltikum

Op til 39. session drøftede udvalget samarbejdet med Baltikum på baggrund af en række medlemsforslag, som også indeholdt forslag om et mere omfattende

Østersøsamarbejde. Udvalget støttede øget samarbejde på jordbrugsområdet, og at der arbejdes for et udbygget kulturelt og økonomisk samarbejde omkring Østersøen.

Udvalget anbefalede endvidere, at der etableres et investerings- og miljøbeskyttelsesprogram for Østersølandene, og at det kortlægges, hvordan de nordiske lande kan bidrage til investeringsstøtteordninger bl. a. for Baltikum. Dermed henviste udvalget bl.a. til det udredningsarbejde, som NIB var ved at gennemføre om en finansieringsmekanisme for Baltikum.

NIB fremlagde i september sit forslag om et nordisk initiativ til skabelse af en finansieringsmekanisme for Baltikum (Baltisk Investeringsbank - BIB), og de baltiske statsministre underskrev senere en anmodning til Norden om at realisere dette initiativ. Udvalget drøftede forslaget i forbindelse med medlemsforslaget om en styrkelse af det nordiske samarbejde og udtalte sin støtte til det.

Forslaget drøftedes endvidere på mødet med finansministrene i november, hvor det blev oplyst, at ministerrådet havde besluttet at udskyde beslutningen og i stedet udrede sagen yderligere.

Udvalget drøfter sagen nærmere frem til 40. session med baggrund i et medlemsforslag om oprettelse af en baltisk investeringsbank.

Udvalget har endvidere drøftet situationen i Baltikum og arbejdet i de nordiske informationskontorer med cheferne for kontorerne. Situationen synes vanskelig, og informationskontorerne udfører åbenbart et stort og værdifuldt arbejde til fremme af samarbejdet mellem Norden og Baltikum. Til udvalgets overraskelse synes der imidlertid ikke at være klare retningslinier for kontorernes arbejde og en vis mangel på moralsk og økonomisk støtte fra ministerrådet kunne ligeledes konstateres.

Koncernfagligt samarbejde

Udvalget behandlede op til 39. session et medlemsforslag, som opfordrede ministerrådet til at gennemføre en fælles nordisk lovgivning om koncernfagligt samarbejde.

Afstemningen om forslaget i udvalget faldt ud på samme måde som ved diskussionen 2 år tidligere, nemlig således at den konservative gruppe og midtengruppen dannede flertal for at afvise forslaget.

Under afstemningen i rådet svingede flertallet imidlertid, og der blev vedtaget en rekommandation til ministerrådet om at gennemføre fælles nordisk lovgivning om koncernfagligt samarbejde.

Rekommandationen følges op af ministerrådet, og udvalget drøfter opfølgningen frem til 40. session.

3.6 Budgetutskottet

Under tiden 1 januari - 31 december 1991 har budgetutskottet hållit tio möten med hela utskottet samt två arbetsgruppsmöten. Utskottet har därutöver hållit ett möte med representanter för fackutskotten och två möten med representanter för ministerrådet (samarbetsministrarna). I samband med januarimötena 1991 anordnade utskottet dels en hearing med representanter för de nordiska riksrevisionerna dels ett möte med representanter från ministerrådets budgetavdelning.

Wiggo Komstedt var utskottets ordförande och Per Olof Håkansson dess vice ordförande under tiden 1 januari - 28 februari. Vid konstituerande möte den 1 mars valdes Lauri Metsämäki till ordförande och Pål Atle Skjervengen till vice ordförande.

Viktiga samarbetsfrågor

Utskottet har under verksamhetsåret behandlat ministerrådets berättelse rörande det nordiska samarbetet 1990 (C 1/1991). I betänkandet över C 1/1991 redogjorde utskottet för kontrolluppgiften 1990.

Utskottet har även behandlat ministerrådets redogörelse för planerna för det nordiska samarbetet (C 2/1991). Utskottets betänkande utmynnade i följande hemställan till ministerrådet:
att prioritera samarbetet med Baltikum och att säkerställa finansieringen av detta samarbete,
att även prioritera miljö i vid bemärkelse och att fortsätta arbetet med att integrera miljöfrågorna i olika samarbetssektorer,
att arbeta med längre tidsperspektiv. C 2/1992 bör således innehålla planerna för 1993 - 1995,
att sektorerna prioriterar sin verksamhet på ett sådant sätt, att det klart framgår vad som kommer att kunna genomföras, även vid nedskärningar av sektorbudgeten.

En av de stora frågorna under 1991 har varit hur det nordiska samarbetet kommer att se ut efter 1992. Vid de diskussioner som förts i utskottet kring denna fråga har det rått enighet om att det nordiska samarbetet kommer att ha stor betydelse även i framtiden, men att det troligen kommer att förändras bl.a. mot en koncentration på områden där de nordiska länderna tillsammans kan få ett inflytande på utvecklingen i Europa. Vidare har utskottet ansett att det nordiska samarbetet inte längre skall ses ur ett förvaltarperspektiv utan ur ett behovsstyrt och resultatorienterat perspektiv. I betänkandet över budgetförslaget för 1992 framförde utskottet följande exempel på aktiviteter som bör kunna bedrivas inom det formaliserade nordiska samarbetet även i framtiden:

"Utskottet anser t.ex. att Baltikum/Östeuropasamarbetet är angeläget och att delar av detta med fördel kan bedrivas som nordiskt samarbete. Regionernas roll i internationella sammanhang, bl.a. deras ekonomiska positionering i Västeuropa, bör diskuteras. En nordisk ekonomisk strategi, med syfte att klara utmaningarna från Sydeuropa och göra Norden till en växtzon, bör utarbetas. Miljöområdet är också ett område där uppgifterna bör lösas i samarbete och där Norden har stora förutsättningar att samarbeta och påverka. För Norden är miljöproblemen i Östersjön och Nordsjön centrala. Den kulturella och språkliga gemenskapen i Norden gör kultursamarbetet till en naturlig del av det nordiska samarbetet. Här har kulturfonden en viktig funktion att fylla eftersom dess stöd främst går till informellt och folkligt kultursamarbete, vilket bör uppmuntras. Forskning är också ett centralt samarbetsområde, t.ex. inom forskningsområden där varje nordiskt land kan vara för litet och ha för små resurser för att kunna hävda sig internationellt, liksom inom den teknisk-industriella forskningen och

utvecklingen, som kan vara av strategisk betydelse för utvecklingen av de nordiska ländernas konkurrenskraft."

Vid möte den 14 maj behandlade utskottet generalsekreterarens budgetförslag. Utskottets synpunkter framfördes i brev till samarbetsministrarna. Ministerrådets budgetförslag behandlades dels vid arbetsgruppsmöten den 17 september och 21 oktober dels vid utskottets möten 26 och 27 september. Den 27 september diskuterades budgetförslaget dels med representanter för fackutskotten dels med samarbetsminister Ole Norrback. I betänkandet över budgetförslaget hemställde utskottet bl.a. till ministerrådet att besluta att överskottet från verksamheten 1990 överföres till den nordiska budgeten i stället för att återföras till medlemsländerna.

Kontakter med Nordiska ministerrådet

Budgetutskottet har under 1991 hållit två möten med representanter för samarbetsministrarna. I samband med sessionen höll utskottet ett möte med samarbetsministrarna (27 februari). Vid detta möte, där alla samarbetsministrar utom den norska deltog, behandlades följande frågor:
- Budgetproceduren
- Ökad långsiktighet
- De samnordiska institutionerna
- Projektverksamhet, projektregister
- Överväganden om produktivitetsuttag i den nordiska verksamheten

Den 27 september höll utskottet ett budgetmöte med samarbetsminister Ole Norrback. Vid detta möte diskuterades, förutom budgetförslaget, behandlingen av C 2-dokumentet, utvärderingen av det nordiska samarbetet samt försöksverksamheten med flerårig mål- och ramstyrning.

Övriga kontakter

För att få underlag till diskussionerna om Norden efter 1992 inbjöd utskottet byråchef Sverre Jervell till mötet den 26 september för att redogöra för innehåll och förslag i de nordiska utrikespolitiska institutens rapport om "Norden i det nya Europa".

Den 12 november hade utskottet ett möte med Gunnar Jansson, finsk delegat i Europarådets Committee on Legal Affairs and Human Rights. Gunnar Jansson redogjorde dels för verksamheten i allmänhet i Europarådet dels för budgetarbetet.

Organisatoriska frågor

Vid sessionen 1991 beslöts att alla utskott skall ha lika många medlemmar, dvs. 13 stycken. Vidare att alla utskott skall ha enkla namn, budget- och kontrollutskottet blev därvid budgetutskottet.

Utskottet har under året förelagt presidiet ett förslag till nya riktlinjer för utskottets verksamhet. Förslaget innebär en förenkling och en precisering av utskottets uppgifter jämfört med nu gällande regler.

Kontrolluppgifter

Utskottet har, inom ramen för sin kontrollerande funktion, behandlat bokslut och revisionsberättelse över ministerrådets budget 1990. Utskottet beslöt därvid att lägga bokslutet inklusive revisionsberättelsen till handlingarna samt att i brev till ministerrådet framföra de synpunkter som framkommit vid diskussionen.

I utskottets regi har under 1991 dels genomförts en utvärdering av det nordiska BRYT-projektet dels en undersökning av arbetsgivaransvaret hos ministerrådet och nordiska institutioner. Utskottets kommentarer och förslag med anledning av granskningsuppdragen kommer att föreläggas plenarförsamlingen 1992. Granskningsrapporterna medföljer presidierapporten som separata bilagor.

4. Partigruppernas verksamhet

4.1 Den Konservative Gruppe

Den Konservative Gruppe i Nordisk Råd består ved utgangen av 1991 av 19 valgte medlemmer og 19 valgte suppleanter fra følgende partier:

Danmark	Det Konservative Folkeparti (KF)
Færøyene	Folkeflokken (F)
Finland	Samlingspartiet (Kansallinen Kokoomus) (Kok.)
Åland	Frisinnad samverkan (FS)
Island	Selvstendighetspartiet (Sjálfstæðisflokkurinn) (Sj)
Norge	Høyre (H)
Sverige	Moderata samlingspartiet (m)

Den Konservative Gruppe som helhet møttes i løpet av 1992 ved tre ulike anledninger: Under januarmøtene i Stockholm, Nordisk Råds sesjon i København i mars og Nordisk Råds ekstrasesjon på Åland i november. I tillegg møttes også konservative medlemmer i anledning møter i komiteer og utvalg.

Carl Bildt (m) var ordfører for den konservative gruppe frem til november. Under sesjonen på Åland ble han etterfulgt av Ilkka Suominen (Kok.) På dette møtet ble det også valgt et arbeidsutvalg bestående av følgende fem personer:

Ilkka Suominen (Kok.), formann
Jan P. Syse (H), nestformann
Wiggo Komstedt (m)
Geir H. Haarde (Sj)
Lars P. Gammelgaard (KF)

Samarbeidet mellom de ulike nordiske konservative partier pågår også selvsagt utenfor rammen av Nordisk Råd. Dette er et samarbeide som har pågått over lang tid som utgjør et viktig grunnlag for partienes samarbeid i Nordisk Råd.

Det politiske arbeidet i Den Konservative Gruppe har under året særlig vært preget av to hovedsaker: forholdet mellom Norden og Europa, og utviklingen i de baltiske land. Dette ga seg utslag i to politiske konferanser i løpet av året.

I april arrangerte Den Konservative Gruppe et to dagers seminar i København med tema Norden og Europa. Seminaret belyste særlig forholdet mellom Nordisk Råd og den dramatiske utviklingen i Europa. Foredragsholderne søkte å skissere hvilke rammebetingelser det nordiske samarbeidet vil stå overfor som en følge av integrasjonsprosessen i Europa.

I oktober var Den Konservative Gruppe medarrangør av det tre dager lange politiske seminaret 'Post Socialist Northern Europe' i Tallin i Estland. Dette seminaret samlet et førtitalls deltakere fra de nordiske land, Estland, Latvia og Litauen. Seminaret tok for seg de politiske og økonomiske utfordringer de baltiske land står overfor, og hvordan de nordiske land kan påvirke prosessen i riktig retning.

I alle de nordiske land har de konservative partier vært pådrivere for en nærmere tilknytning mellom landene og det Europeiske Fellesskap. Dette har også preget det politiske samarbeidet i Den Konservative Gruppe i Nordisk Råd. Det

har fra konservativt hold stadig blitt pekt på nødvendigheten av fordypede diskusjoner om det nordiske samarbeidets rolle innenfor rammen av et bredere europeisk samarbeide. Man har understreket at et slikt fremtidig samarbeide må baseres på reelle felles interesser og må være en konsekvens av de ulike nordiske lands tilknytning til EF.

Under sesjonen i København førte Den Konservative Gruppe an i arbeidet for å støtte de baltiske lands frihetskamp. Gruppens talsmenn kom med flere konkrete forslag og ideer til hvordan man kunne knytte de baltiske land nærmere opp mot det nordiske samarbeidet. Den Konservative Gruppe uttrykte derfor under ekstrasesjonen på Åland stor glede over at de baltiske land nå har fått sin frihet, og at det er oppnådd samarbeidsløsninger som vil gjøre samarbeid mellom Norden og Baltikum langt tettere i fremtiden.

Chris Heister (m) har vært gruppens sekretær i perioden januar til november. Yvonne Svengard-Kalms har fungert som hennes assistent i denne perioden. Fra november overtok Erik Schwabe som gruppens sekretær med Bjørg Arnesen som assistent.

4.2 Mittengruppen

Mittengruppen i Nordiska rådet, som formellt bildades 1982, består idag av representanter för 17 olika nordiska mittenpartier. Under det gångna året antogs kristdemokratiska samhällspartiets (kds) representanter i Nordiska rådet som nya medlemmar i gruppen. Det totala antalet ledamöter från mittengruppen uppgår för tillfället till 23 ordinarie medlemmar. Mittengruppen är därigenom den näststörsta partigrupperingen i rådet.

Följande partier ingår i Mittengruppen:

Danmark	Centrum-Demokraterne (CD), Kristeligt Folkeparti (KRF), Det Radikale Venstre (RV) och Venstre (V)
Färöarna	Sambandsflokkurin/Sambandspartiet (Sb)
Grönland	Atassut (At)
Finland	Suomen Keskusta/Centern i Finland (Kesk.), Suomen Kristillinen Liitto/Finlands kristliga förbund (SKL) och Svenska Folkpartiet (SFP)
Åland	Liberalerna på Åland (lib), Åländsk center (ÅC)
Island	Framsóknarflokkurinn/Fremskridtspartiet (F)
Norge	Kristelig Folkeparti (KrF) och Senterpartiet (Sp)
Sverige	Centerpartiet (c), Folkpartiet liberalerna (fp) och Kristdemokratiska samhällspartiet (kds)

Det politiska arbetet dominerades för Mittengruppens del rätt långt av de stora omvälvningar, som skett i de nordiska närområdena och det övriga Europa och deras inverkan på det fortsatta nordiska samarbetet. Arbetet kulminerade i den mittenkonferens gruppen höll inför rådets extrasession i Mariehamn i november. Temat för mittenkonferensen, som var den tredje i ordningen, var 'Framtidens utmaningar för demokratin och miljön i Norden'. Konferensen fungerade dels som forum för en genomgång av inställningen inom respektive medlemsparti vad

gäller den pågående europaintegrationen , men också som plattform för det fortsatta arbetet angående 'Norden i det nya Europa'. Huvudinledare vid konferensen var folketingsmedlemmen, f.d. ministern och Venstres nuvarande gruppordförande Ivar Hansen, och riksdagsmannen och författaren Jörn Donner.

Konferensens miljöavsnitt inleddes av miljö- och samarbetsminister Olof Johansson, stortingsrepresentanten Svein Alsaker och f.d. ordföranden för Radikale Venstre Thorkild Møller.

Utöver frågan om det fortsatta nordiska samarbetet, som dominerat hela NR:s verksamhet, aktualiserade enskilda medlemmar ur mittengruppen en rad olika frågor via medlemsförslag.

Frågan om Norden i det nya Europa och det fortsatta parlamentariska samarbetet i Norden är naturligtvis en fråga som alltid står på dagordningen då mittengruppen sammanträder. Den här frågeställningen kommer därför också under det kommande året att vara ett särskilt tyngdpunktsområde för mittengruppen. Gruppen ställer speciellt stora förväntningar på det arbete som den av statsministrarna utsedda arbetsgruppen skall utföra.

Förutom det ovannämnda kommer framförallt miljön i de nordiska närområdena och Antarktis att ges speciell tyngd i mittengruppens arbete under det kommande året.

Gruppen har vidare för avsikt att genomföra en revidering av det politiska program som gruppen antog i samband med Nordiska rådets session i Reykjavík 1990.

Mittengruppens ordförande var under årets förra del Gustav Björkstrand, representant för Svenska folkpartiet i Finland. Då Björkstrand emellertid inte lyckades förnya sitt riksdagsmandat i riksdagsvalet i mars, valdes Anneli Jäätteenmäki från Centern i Finland till ny ordförande i samband med extrasessionen i Mariehamn. Till ny partigruppsekreterare utsågs Joakim Lönnroth, som efterträdde Martti K. Korhonen som övergått till annan tjänst.

4.3 Den socialdemokratiska gruppen

Den socialdemokratiska partigruppen i Nordiska rådet skall verka för ett nordiskt samarbete präglat av den samhällssyn som företräds av de socialdemokratiska partierna i de berörda länderna, samt samordna gruppmedlemmarnas insatser i rådet och dess organ.

I den socialdemokratiska gruppen har under året ingått parlamentariker och regeringsledamöter från:

Danmark	Socialdemokratiet (S)
Finland	Finlands Socialdemokratiska Parti (Suomen Sosialidemokraatinen Puolue (SDP)
Island	Det socialdemokratiske parti (Alþýðuflokkurinn) (A)
Norge	Det norske Arbeiderparti (A)
Sverige	Sveriges socialdemokratiska arbetareparti (s)

I partigruppen har även ingått företrädarna i Nordiska rådet för Siumut(Si), Grönland, och Javnaðarflokkurin (Jvfl), Färöarna. Socialdemokraterna på Åland,

som under året inte haft någon ordinarie representant i rådet, har haft en representant adjungered i gruppen.

Anker Jørgensen, Danmark, var gruppens ordförande fram till 1991 års session, då Mats Nyby, Finland, valdes till ordförande.

Partigruppen samlades under 1991 till fyra möten (varav två i anslutning till rådssessionen). Arbetsutskottet har hållit tio sammanträden. De socialdemokratiska ledamöterna i rådets olika utskott har i anslutning till utskottssammanträden överlagt om gemensamma angelägenheter.

Temat Norden i Europa har under 1991 liksom under de närmast föregående åren präglat Nordiska rådet. Den socialdemokratiska gruppen har ägnat stor uppmärksamhet åt bl.a. samarbetet mellan Norden och de baltiska staterna. Gruppen har uttalat sig för ett omfattande stöd - i så hög grad som möjligt samordnat mellan de nordiska länderna. Medlemskap för de baltiska staterna i Nordiska rådet har inte bedömts gagna någon berörd part. Däremot bör samarbetet mellan Nordiska rådet och det under året bildade Baltiska rådet stärkas och utvecklas. I detta syfte bör också en ordentlig satsning göras via budgeten för det nordiska samarbetet.

Som en konsekvens av integrationsprocessen i Västeuropa och demokratiseringen av de baltiska staterna och Öst- och Centraleuropa har diskussionerna om Östersjösamarbete intensifierats. Den socialdemokratiska gruppen har bl.a. i samarbete med SAMAK, Arbetarrörelsens nordiska samarbetskommitté, behandlat denna fråga. Så t. ex. arrangerades med gruppens medverkan en socialdemokratisk konferens i Tallinn med deltagare från hela Östersjöregionen. Det är angeläget att ett institutionaliserat samarbete inleds och utvecklasd snarast möjligt. I detta samarbete bör erfarenheterna från det parlamentariska samarbetet i Nordiska rådet vara av stort värde.

Det nordiska samarbetet efter 1992 har under året dryftats alltmer intensivt. Vid sessionen behandlades organisationskommitténs betänkande, som dessvärre inte i tillräcklig utsträckning kom in på de förändringar i samarbetsformerna som de nordiska ländernas deltagande i den fördjupade västeuropeiska integrationen efter 1992 bör eller måste leda till. Nordiska rådet kommer också efter 1992 att vara av vital betydelse för de nordiska medborgarna. Det gäller att slå vakt om och utveckla den nordiska välfärdsmodellen i ett vidare europeiskt samarbete. Särskilt kan nämnas arbetsmarknadspolitik, sociala frågor, miljöpolitik, energisamarbete, jämställdhet, forskning och utbildning, infrastruktursatsningar, standardisering och mediautbyte.

Att skapa 'det goda arbetet' bör vara en central uppgift såväl i Norden som i det integrerade Europa. I början av året väckte den socialdemokratiska gruppen ett medlemsförslag i syfte att utvidga den nordiska arbetsmarknadsöverenskommelsen med ett tillägg om rätt till fortbildning, kompetensutveckling och medbestämmande för anställda löntagare av alla kategorier.

Under sessionen i Köpenhamn diskuterades ånyo koncernfacklig samverkan med anledning av ett socialdemokratiskt medlemsförslag. Vid sessionen 1989 behandlades frågan, men trots stor samstämmighet om vikten av koncernfackligt samarbete hade under de gångna två åren ingen nämnvärd utveckling kunnat noteras. Vid 1991 års session fick medlemsförslaget majoritet efter en intensiv debatt. Trots detta har emellertid ministerrådet inte vidtagit några åtgärder.

Budgeten för det nordiska samarbetet har under ett antal år debatterats intensivt. Trots ministerrådets uttryckliga strävan till att förbättra budgetprocessen är inte heller budgeten för 1992 tillfredsställande vad gäller överskådlighet och tillgänglighet. Dessutom innebär budgeten för 1992 i realiteten en nedskärning i förhållande till föregående års budget. Detta bedöms av den socialdemokratiska gruppen som högst olyckligt med tanke på behovet av medveten satsning på det framtida nordiska samarbetet.

Bl.a. i ett brev till ministerrådet underströk gruppen att överskottet från 1990 bör överföras till 1992. Medlen behövs bl.a. för insatser i Baltikum, stärkt miljösamarbete, realisering av miljöhandlingsplanen samt förberedande av ett starkt nordiskt samarbete efter 1992. Vidare bör ändrad finansieringsform snarast aktualiseras.

Under 1991 har Jerry Svensson varit partigruppens sekreterare. Inga-Lisa Lundin har på deltid utfört vissa arbetsuppgifter för partigruppen. Sekretariatet har sina lokaler i anslutning till den socialdemokratiska riksdagsgruppens kansli i Stockholm.

4.4 Den Venstresosialistiske Gruppe

Den Venstresosialistiske gruppe i Nordisk Råd samler partiene i Norden til venstre for sosialdemokratiene. Gruppens formål er å koordinere partienes arbeid og politikk i Rådet og utarbeidelse av felles forslag. Det hersker ingen krav om gruppelojalitet ved avstemninger i Rådet.

I gruppen inngår:

Danmark	Sosialistisk Folkeparti (SF)
Finland	Vänsterförbundet (Vasemmistolitto) (Vas.)
Island	Folkealliansen (Alþýðubandalagið) (Ab)
Norge	Sosialistisk Venstreparti (SV)
Sverige	Vänsterpartiet (v)

Sentrale spørsmål for gruppa i 1991 har vært å styrke Østersjøsamarbeidet, å styrke miljøsamarbeidet i Norden, Nordens plassering i det nye Europa og forholdet til Øst-Europa. I begynnelsen av året stilte gruppa et medlemsforslag om etablering av et forpliktende miljøsamarbeid om Østersjøen. Her er det snakk om et helt nytt konsept for internasjonale miljøavtaler. I forslaget betones det nødvendige i forpliktende miljøsamarbeid for å få til en reduksjon av utslippsmengder til et bæredyktig nivå. Forslaget ble vedtatt på sesjonen i København. Her ble også de andre forslagene Venstresosialistisk gruppe hadde lagt fram i 1990 for å styrke Østersjøsamarbeidet behandlet, og i praksis fikk alle forslag tilslutning. Det dreide seg om forslag om støtte til det internasjonale samarbeid og demokratiseringsbestrebelsene i Øst, om utdypet samarbeid mellom Norden og de øst-europeiske og Sovjet om miljø og om kultursamarbeid mellom Norden og de øst-europeiske land og Sovjet.

Gruppa ser positivt på at de nordiske regjeringssjefene har tatt initiativ for å styrke det nordiske samarbeidet, men er svært kritisk til at dette skjer som ledd i en EF-tilpasning. Et regionalt forpliktende samarbeid kan på mange og viktige områder være et godt alternativ til EF-medlemskap, og dette vil vi arbeide for å utvikle videre, blant annet i Nordisk Råd.

Venstresosialistisk gruppe vil ta flere initiativer i det nordiske samarbeidet i tida framover. Gruppa arbeider med flere forslag om energi, energiutvikling i et miljøperspektiv og nordisk energisamarbeid. Vi kommer til å utvikle videre sentrale synspunkter som ble formulert i sluttdokumentet fra Nordisk Råds Energikonferanse i Oslo i oktober 1991.

Vi har på slutten av 1991 levert inn et medlemsforslag om sosialt utsatte grupper i Norden, for å få til en opprettholdelse og intensivering av arbeidet i forhold til disse gruppene. Forslaget er et uttrykk for at gruppa ser med stor bekymring på den utviklingen som finner sted i den vestlige verden i retning av et "2/3-samfunn". Med dette tenker vi på en "utstøting" av en del av samfunnets medlemmer, som i økende grad blir marginalisert i en tid med økende arbeidsløshet og nedskjæringer i de sosiale ytelser.

Venstresosialistisk gruppe ser det som viktig at det nordiske samarbeidet opprettholdes og intensiveres. Vi ønsker at Nordisk Råds virksomhet skal konsentreres om de store og viktige områdene: Østersjø- og Nordkalott-samarbeidet, miljø og energi, de sosialt utsatte gruppene og de felles utdannings-, kultur- og media-spørsmålene.

Vi ønsker et apparat som er mere resultat- og mål-innrettet. Færre saker bør taes opp, men de som behandles skal ikke slippes før de er satt ut i livet.

Den Venstresosialistiske Gruppe har vært samlet til møte 4 ganger i 1991: I januar i Stockholm, under sesjonen i København i februar-mars (flere møter), i august i Oslo og under ekstrasesjonen i Mariehamn i november (flere møter). Kjellbjørg Lunde (SV) tok over etter Lars Werner som leder i gruppa på sesjonen i København og Hjörleifur Guttormsson (Ab) ble samtidig valgt til gruppas nesleder. Lilli Gyldenkilde (SF) representerte gruppa i Presidiet til 1. oktober (som observatør). Fra 1. oktober overtok Tora Aasland Houg (SV) denne oppgaven. Gruppa hadde fram til 1. september sekretariat hos SF i Danmark med Anders Andersen som gruppesekretær. Fra 1. september ble sekretariatet flyttet til SV i Norge med Johan Hindahl som ny gruppesekretær.

4.5 Den Liberalistiske Gruppe

Den Liberalistiske Gruppe, er en liberalistisk gruppering i Nordisk Råd, som idag består av representanter for det norske og danske Fremskrittsparti.

DLG ble stiftet høsten 1990 og har avholdt ordinære gruppemøter i tilknytning til Rådets sesjoner, for å drøfte gruppens stillingstagen til de saker som Rådet behandler.

Den Liberalistiske Gruppe har i særlig grad engasjert seg i forbindelse med organisasjonskomiteens innstilling vedr. organiseringen av arbeidet i Nordisk Råd, og har i den forbindelse fremmet forslag om at Rådet omorganiseres i retning av et rent partipolitisk organ, i tråd med organiseringen av EF-parlamentet.

En rendyrket partipolitisk modell for arbeidet vil virke som en vitamininnsprøytning ved at naturlige partipolitiske forskjeller fremkommer og de kunstige delegasjonsmeninger fra land blir borte.

Den Liberaltistiske Gruppe ser dette forslaget som avgjørende for å vitalisere arbeidet i Nordisk Råd.

Fremtidens utfordring for Norden kommer fra det nye Europa, der EF representerer den dynamiske utviklingen som Norden vil bli en del av enten ved direkte medlemskap eller gjennom EØS-avtalen.

Dette innebærer at den parlamentariske del av Nordisk Råd må omorganiseres og reorganiseres, fordi alle de praktiske spørsmål som hittil har vært behandlet i Nordisk Råd, vil finne sin løsning enten i EF-organer eller i EØS-samarbeidet.

Den Liberalistiske Gruppe har derfor foreslått at Nordisk Råds fremtidige rolle må være å arbeide som et koordinerende samarbeidssystem i EØS/EF. Derfor bør alle Nordisk Råds institusjoner avvikles eller overføres til de enkelte medlemsland pr. 1.3.93. Alternativt bør Nordisk Råd avvikles pr. 1.1.93.

Den Liberalistiske Gruppe har inntatt en litt avventede holdning til Nordisk Råd, fordi vi mener at Rådet i sin nåværende organisering og form har utspilt sin rolle, og i tråd med denne holdning har vi også lansert forslag til endringer som vil gjøre Nordisk Råd til et koordinerende instrument vis a vis EF og i EØS.

5. Information, redaktion

5.1 Informationsverksamheten

De viktigaste målgrupperna för Nordiska rådets informationsverksamhet under 1991 har varit massmedia och ungdom.

Informationsinsatserna till massmedia har koncentrerats till större evenemang såsom rådets session i Köpenhamn i februari/mars 1991 och extrasessionen i Mariehamn i november 1991, till utskottsmöten, seminarier, mässor, större nordiska och internationella konferenser m.m.

Nytt skriftligt informationsmaterial om nordiskt samarbete och revideringar av tidigare basmaterial har producerats.

Tryckt informationsmaterial, AV-material

Broschyren "Norden i samarbete", som utarbetats av rådets informationsavdelning och som utges i samarbete med Nordiska ministerrådet, finns nu på femton språk, varav åtta nordiska. Nya reviderade upplagor har under året tryckts på svenska, norska (bokmål och nynorsk), färiska och engelska.

Produktionen av nya faktablad och sektorsbroschyrer samt revideringar av tidigare blad har fortsatt. Hittills har sexton faktablad över olika samarbetsområden utkommit. Projektet är gemensamt med Nordiska ministerrådet. Ett faktablad om kommunikationssamarbetet har utkommit på norska och finska. Ett faktablad om lagstiftningssamarbetet i Norden blev klart vid årsskiftet på norska, finska och engelska.

Affischserien om nordiskt samarbete och dess resultat inom det regionala samarbetet och energisamarbetet har producerats på engelska. En affischserie om kultursamarbetet har producerats på skandinaviska. Affischserien om nordiskt samarbete i allmänhet har uppdaterats. Affischerna har ställts ut i samband med sessionerna och vid mässor och rådets internationella konferenser.

'Tidningen i Skolan-projektet'

Ett informationsprojekt till skolorna i de nordiska länderna i samarbete med 'Tidningen i Skolan'-organisationen påbörjades under hösten. Grundtanken är att med hjälp av lärar- och elevmaterial använda nordiska och inhemska tidningar som undervisningsmaterial när Norden är temat i samhälls- och språkundervisningen. Målgruppen är skolungdomar i 16-18 års åldern, dvs. grundskolans högstadium och gymnasiet. Projektet är också ett led i markeringen av rådets 40-års jubileum 1992.

En journalistiskt redigerad sammanfattning av sessionsmaterial till Nordiska rådets ordinarie 39:e session och till extrasessionen i november gjordes på svenska, finska och engelska.

Overhead-materialet om nordiskt samarbete på svenska, finska och engelska reviderades under hösten.

Massmedia, seminarier m.m.

Massmedia är en prioriterad målgrupp för nordiska informationsinsatser. Service till pressen i samband med rådets sessioner, utskottsmöten, konferenser och seminarier är en allt viktigare del av informationsverksamheten. Det sker bland annat genom pressmeddelanden, presskonferenser vid utskottsmöten och seminarier, genom förhandsinformation (sammanfattningar av sessionsärenden och presskonferenser) och presservice vid rådets sessioner, utskottsmöten och seminarier, mm.

Sessionen i Köpenhamn bevakades av ca 250 journalister. Europarådets 5:e regionalpolitiska konferens i Rovaniemi i juni, där Nordiska rådet var medarrangör, bevakades av ett tjugotal journalister. Rådets internationella parlamentarikerkonferens 'Nordeuropas energi' i oktober följdes av ett femtontal journalister. Extra sessionen i november, vars huvudtema var det nordiska samarbetets framtid, samlade ett hundratal journalister.

1991 års journaliststipendier utdelades av de nationella delegationerna till 25 journalister. Stipendiesumman är 70 000 svenska kronor per land.

Journalistseminarier

I oktober arrangerade Nordiska rådet tillsammans med Nordisk Journalistcenter (NJC) och Nordiska ministerrådet ett seminarium för ett tjugotal kulturjournalister från de nordiska länderna och från Estland, Lettland, Litauen, Ryssland och Tyskland.Temat var: Kulturimpulser över Östersjön: kulturidentitet, kulturens roll i tider av politisk förändring samt kulturutbyte över gränserna. Seminariet hölls i Riga den 10-12 oktober. En kompletterande studieresa gjordes till Vilnius/Tallinn den 12-14 oktober.

I juni 1991 hölls ett seminarium i Helsingfors och Stockholm för ett tio-tal journalister från de största europeiska dagstidningarna. Seminariets tema var 'Finland and Sweden - New Trends in the Approach to Europe'. Journalisterna träffade politiker och representanter från näringsliv och organisationer. Också här ett samarrangemang mellan NMR, NR och NJC.

Mässor

Nordiska rådet, Nordiska ministerrådet och ett stort antal nordiska kulturinstitutioner deltog med en gemensam monter i den årliga Bok- och biblioteksmässan i Göteborg i september 1991. Nordiska rådet arrangerade också tre debatter som drog stor publik; om nordisk identitet, om östersjöidentitet samt om rådets litteraturpris.

Informationsinsatser utanför Norden

Det finns, utanför Norden, ett behov av information i olika former om nordiskt samarbete och om Nordiska rådet/Nordiska ministerrådet bl. a. på grund av den pågående politiska och ekonomiska integrationen i Västeuropa och utvecklingen i Östeuropa. Arbete pågår med att följa upp detta behov med informationsmaterial och kontakter i olika former till massmedia, myndigheter, organisationer och

andra relevanta grupper i Västeuropa och i de baltiska republikerna och Ryssland.

Broschyren "Norden i samarbete" finns nu översatt till engelska, tyska, franska, spanska, ryska och japanska. Översättning till lettiska och litauiska av broschyren är under arbete.

Kontakter med skolor, organisationer, m. fl.

Informationsavdelningen och övriga vid presidiesekretariatet har medverkat med presentationer om nordiskt samarbete vid möten, seminarier och konferenser. Informationsavdelningen har besvarat ett stort antal muntliga och skriftliga förfrågningar om nordiskt samarbete. Presidiesekretariatet har också mottagit besök av olika grupper.

Samarbete med ministerrådssekretariatet m. fl.

Nordiska rådets informationsverksamhet har i stort sett följt informations- och publikationsplanen för 1991. Rådet och ministerrådet har separata informationsplaner men har samarbetat om och koordinerat informationsinsatserna. Det gäller produktion av informationsmaterial, deltagande i mässor och utställningar och också gemensamma journalistseminarier. Nationella informationsplaner/informationsinsatser har kompletterat rådets centrala informationsverksamhet.

Olika informationsinsatser och åtgärder har diskuterats på möten med rådets och ministerrådets informationsansvariga. Presidiesekretariatets och ministerrådssekretariatets informationsansvariga mötte i Stockholm i maj ledarna för de nordiska informationskontoren i Stockholm för att informera varandra om sina verksamheter och diskutera samarbete.

Informationsplan 1992

Nordiska rådets informationsverksamhet 1992 skall i första hand profilera den politiska aktiviteten på parlamentarikersidan inom olika sektorer i och utanför Norden. Massmedia är här en prioriterad målgrupp.

Informationsplanen för 1992, som fastställdes av rådets presidium i december, innebär att större vikt läggs vid kontakt med och information till massmedia än tidigare. Mer rutinmässig uppdatering av generellt informationsmaterial om det nordiska samarbetet reduceras därmed. Informationsinsatser till skolor blir också mindre.

5.2 Publikationsverksamheten

Rådstrycket

Rådet fattade under 1991 fler beslut än under något tidigare år av sin verksamhet. Eftersom rådstryckets omfattning är direkt avhängig av aktiviteten i rådet, innebär detta att potentialen vad gäller volymen för rådstrycket varit större än någonsin.

Trots detta har rådstryckets omfattning under 1991 relativt sett kunnat bantas. Rådsböckerna omfattar totalt 3 060 trycksidor, supplementbandet c. 850

trycksidor; protokollet från sessionen i Mariehamn är då inte inräknat. I rådsböckerna har denna gång inte tryckts de årsberättelser som avgivits av Nordiska investeringsbanken, Nordiska projektexportfonden, Nordiska utvecklingsfonden och Nordiska industrifonden; dessa berättelser har tryckts och utgivits separat av resp. institutioner.

Även upplagan för rådsboken har, efter i vissa fall drastiska nedskärningar av delegationssekretariatens distributionen, minskats, från c. 1 200 ex. år 1990 till c. 850 ex. år 1991.

En radikal förändring har under året inletts vad gäller framställningssättet för rådsdokumenten. Den tidigare metoden, som byggt på manuell redigering av pappersmanuskript med därpåföljande sättning, korrekturläsning osv., har frångåtts så långt det varit praktiskt. I stället har dessa arbetsmoment i hög grad gjorts på dataskärm. Detta har möjliggjorts genom den utbyggnad av datanätverket som inleddes på presidiesekretariatet hösten 1990. Successivt kan rationaliseringen i denna anda ytterligare drivas vidare.

Det bör noteras att detta nya sätt att arbeta i hög grad förändrat redaktionens arbetsuppgifter. En stor del av det grafiska arbetet har flyttats från utomstående tryckerier till redaktionens medlemmar. Kompetenskraven och arbetsintensiteten har ökat markant.

Trots den stora volymen för rådstrycket och trots prisstegringarna i tryckeribranschen, kunde kostnaderna för inköpta tjänster minskas från 2,2 miljoner kronor 1990 till 2 miljoner kronor 1991. Den hittills uppnådda rationaliseringsvinsten kan räknat i pengar uppskattas till minst 15 procent.

Under året har överenskommelse ingåtts med ministerrådets sekreteriat om att detta självt skall handha allt redaktionellt arbete med ministerrådets dokument (B-saker, ministerrådets verksamhetsberättelse m.m.) fram till dess att de tryckts i sin förstaupplaga.

För den kopiering av dokument som sker i presidiesekretariatet har introducerats ett returpapper som under året börjat tillverkas i Danmark.

Övrig publikationsverksamhet

Utöver rådstrycket har under året tio publikationer utgetts, samtliga i Nord-serien. Av publikationerna är tre rapporter från av rådet arrangerade seminarier, tre samproduktioner med andra utgivare, tre egenproduktioner och en rapport beställd av budget- och kontrollutskottet. Publikationerna är:

Granskning av det nordiska samarbetet inom byggområdet. (NORD 1990:121) Rapport, sammanställd av Björn Svedinger, beställd av rådets budget- och kontrollutskott.

The Role of Parliamentarians in the New Europaean Architecture. (NORD 1990:110E) Rapport från rådets seminarium i Snekkersten 13 novemebr 1990.

Biotekniken - den nya miljöfrågan. Av Lennart Daléus. (Nord 1991:16) Utgiven i samarbete med Nordiska miljö- & biologiåret.

Jag röstar på mamma! Av Steinunn Jóhannesdóttir. (NORD 1990:106) Barnbok; översättning av den av rådet tidigare utgivna *Mamma fer á þing.*

En okänd själ. På jakt efter det nordiska. (Nord 1991:25) En antologi författad av tio nordiska kulturpersonligheter och fem nordiska politiker.

Nationella identiteter i Norden - ett fullbordat projekt? (Nord 1991:26) Sjutton nordiska undersökningar av forskare vid Nordiskt sommaruniversitet. Samutgivning med sommaruniversitetet.

Nordisk förvaltningsordbok. (Nord 1991:24) En helt reviderad version av rådets utgåva från 1982 med översättningar av c. 2 500 förvaltningstermer från svenska till danska, finska, isländska, norska och engelska.

Nordiske sange. (Nord 1991:20) 134 nordiska sånger med noter. Utgiven i samarbete med Nordiska ministerrådet och Nordisk Folkehøjsskoleråd.

Energi för Europa - resurser, ekonomi och samarbete. (Nord 1991:52) Rapport från rådets seminarium i Holmenkollen 14-15 oktober 1991.

Energy for Europe - Resources, Economy, Cooperation. (Nord 1991:53) Report from a Nordic Council seminar at Holmenkollen 14-15 October 1991.

Ytterligare har utgivits två rapporter, *Det nordiske Bryt-projekt - en evaluering af projektets forløb og resultater* samt *Arbetsgivaransvar vid nordiska institutioner*, båda beställda av rådets budgetutskott.

Nya riktlinjer

Riktlinjerna för Nord-serien ändrades genom ett beslut gemensamt av presidiet och samarbetsministrarna den 11 januari 1991. På grundval av beslutet har, efter ett komplicerat förarbete, en nyordning för design, marknadsföring, gratisdistribution och försäljning (genom kommissionärer) kunnat utarbetas gemensamt med ministerrådets publikationsenhet.

Ett designprogram, utformat av den danske grafikern Kjeld Brandt, togs i bruk för alla Nord-publikationer från början av 1991. Designens grundidé bygger på att det för de nordiska ländernas flaggor gemensamma korset återkommer på varje bokpärm. Varianter av idén har tagits i bruk även för andra publikationer, t.ex. serierna Nordiska seminarie- och arbetsrapporter och Nordiska projekt- och adresskataloger. Också för dokument som hör till rådstrycket har denna design successivt börjat införas.

Även för dessa publikationer har presidiesekretariatets redaktion i många fall framställt tryckoriginal. Därigenom har bättre kontroll kunnat fås över produktionen och betydande kostnader kunnat undvikas.

Med de nationella delegationssekretariaten har överenskommits om nya rutiner för utsändning av informationsmaterial om publikationerna. Nya kommissionärsavtal har ingåtts med Allmänna Förlaget (Sverige), Statens tryckericentral (Finland), Akademika (Norge), Lisku (Åland) och H.N. Jacobsens Bókahandil (Färöarna). Kommissionärernas informations- och reklammaterial om publikationerna har i regel utformats i nära samarbete med presidiesekretariatets redaktion. Informationsarbetet har också börjat riktas mot Föreningarna Norden och deras medlemmar.

Vad gäller seminarierapporterna har tillämpats principen att ett utförligt, journalistiskt hållet referat gjorts från seminariet; det har alltså inte varit fråga om ett återgivande av anförandena in extenso. På så sätt har produktionstiden kunnat förkortats mycket drastiskt, från tidigare normala 6-16 månader till c. 4 veckor.

I den informationsplan som presidiet godkände den 11 december ingår som bilaga en närmare beskrivning av rådets publikationsverksamhet *(Här ej tryckt)*.

6. Nordisk Kontakt

Redaktionellt 1991

Nordisk Kontakt är Nordiska rådets politiska tidskrift, och utkommer med tolv ordinarie månadsnummer, innehållande rapporter om det politiska skeendet i respektive land samt de självstyrande områdena, nordiska reportage och debattinlägg samt rapporter om kulturella trender i de nordiska länderna, tre temanummer kring aktuella övergripande frågor av samnordiskt intresse samt tre till fyra supplement omfattande informationsmaterial i anknytning till det officiella nordiska samarbetet.

Tidskriftens tryckta upplaga är 10 000 exemplar.

Redaktionen består av en heltidsanställd chefredaktör som är ansvarig utgivare, en redaktionsassistent, fem nationella redaktörer och tre fasta medarbetare från de självstyrande områdena. Redaktörerna som enligt avtal levererar material till tidskriften träffas för redaktionella överläggningar tre gånger per år.

Under 1991 har redaktionsarbetet vid tidskriften lagts om och redigerings- och ombrytningsfunktionerna överförts till centralredaktionen som är förlagd till presidiesekretariatet i Stockholm. De nationella redaktörerna har försetts med adb-utrustning och direkt kommunikationsmöjlighet till centralredaktionen. Samtidigt har produktionstiden mer än halverats och var vid årsskiftet 1991-92 ca tio dygn.

Under året trycktes tidskriften på Norstedts Tryckeri i Stockholm. Temanumren under året har behandlat integrationen, det nordiska samarbetets framtid samt Västnorden. Supplementen 'NKextra' har innehållit index för 1990, material inför och efter sessionen i Köpenhamn, de nordiska utrikespolitiska institutens rapport 'Norden i Europa' samt material inför extrasessionen i Mariehamn.

Personal

Som chefredaktör för tidskriften fungerade under året Larserik Häggman med Sirkku Vauhkonen som redaktionsassistent.

Dansk redaktör är Erik Ingemann Sørensen, finländsk redaktör Marianne Carlsson, isländsk redaktör Björn Jóhannsson, norsk redaktör Einar Aaraas och svensk redaktör Hans Norrbom.

Pernilla Cammert är fast medarbetare på Åland och Jógvan Jespersen på Färöarna. Under hösten inledde Jørgen Fleischer sin verksamhet som fast medarbetare på Grönland.

Organisationsfrågor

I december godkände rådspresidiet följande nya reglementen för redaktionskommittén, chefredaktören och de nationella redaktörerna (se *Bilaga 7-9*).

Redaktionskommittén

Redaktionskommittén har sedan Nordiska rådets 39:e session 1991 haft följande sammansättning:

Ordförande *Karl-Erik Svartberg* (s), Sverige
Viceordförande *Hans Nyhage* (m), Sverige
Helge Adam Møller (KF), Danmark
Birte Weiss (S), Danmark
Antero Kekkonen (SDP), Finland (t. o. m. den 10 april 1991)
Markku Laukkanen (Kesk.), Finland (fr. o. m. den 11 april 1991)
Paavo Lipponen (SDP), Finland (fr. o. m. den 11 april 1991)
Heikki Riihijärvi (SMP), Finland (t. o. m. den 10 april 1991)
Árni M. Mathiesen (Sj), Island (fr. o. m. den 5 november 1991)
Hjörleifur Guttormsson (Ab), Island (t. o. m. den 4 november 1991)
Jón Kristjánsson (F), Island (t. o. m. den 4 november 1991)
Kristín Einarsdóttir (Kv), Island (fr. o. m. den 5 november 1991)
Lodve Solholm (FrP), Norge
Ernst Wroldsen (A), Norge

Kommittén har haft tre möten, den 25 februari och den 1 mars i Köpenhamn och den 11 november i Mariehamn.

7. De nationella delegationerna

7.1 Danmarks Riges delegation

I det følgende beskrives i kort form opfølgning og initiativer i det danske Folketing af sager relevante for det nordiske samarbejde.

Ændring af Helsingforsaftalen

Den 30. oktober 1991 havde Folketinget første behandling af et forslag fra nordisk samarbejdsminister *Thor Pedersen* (V) til lov om ændring af lov om nordisk samarbejde. Lovforslaget var en følge af den ændring af Helsingforsaftalen, som blev underskrevet i Tammerfors den 21. august 1991. Yderligere var der i forslaget lagt op til, at dansk godkendelse af fremtidige ændringer i Helsingforsaftalen skulle kunne ske uden lovændring.

Under debatten om lovforslaget tilsagde *Erik B. Smith* (S) sit partis fulde støtte til forslaget. Dog savnede han i forslaget bestemmelser om mulighed for også at drøfte udenrigs- og sikkerhedspolitiske spørgsmål i Nordisk Råd, ligesom han fandt, at det ville være en god ide, om også udenrigsministrene etablerede sig i et formelt ministerråd.

Helge Adam Møller (KF) erklærede, at Det Konservative Folkeparti også kunne tilslutte sig lovforslaget, selv om man fortsat var modstander af afholdelse af mere end én ordinær session om året og af, at man giver mulighed for at udvide præsidiet til at omfatte 11 medlemmer. Men eftersom flertallet under Nordisk Råds session i februar i København havde vedtaget dette, ville man nu fra konservativ side arbejde for en hurtig ratifikation af ændringerne.

Også *Peder Sønderby* (V) udtrykte skepsis til forslaget om mere end en årlig ordinær session, men accepterede det med understregning af, at der kun skal holdes flere sessioner, såfremt der er behov for det. Desuden betonede han, at lovforslaget, som han i øvrigt var tilfreds med, indebærer den forenkling, at nye ændringer i Helsingforsaftalen i fremtiden vil kunne foretages uden lovændringer.

Birgitte Husmark (SF) tilsikrede også sit partis positive medvirken til lovforslagets gennemførelse. Hun glædede sig ikke mindst over den ændring, der indebærer, at præsidiet kan udvides til 11 medlemmer. Endvidere opfattede hun kodificeringen af det skriftlige spørgeinstitut som en styrkelse af Nordisk Råd som en levende organisation.

Pia Kjærsgaard (FP) bebudede, at Fremskridtspartiet ville stemme imod lovforslaget, eftersom hun opfattede Nordisk Råd som et overflødigt organ, der burde nedlægges. Nordisk Råd havde i sin tid sin berettigelse, men det har det ikke længere. Flere årlige sessioner vil blot være fordyrende og uden indhold, da arbejdet dér alligevel ingen indflydelse har på den lovgivning, som man i øvrigt arbejder med i de respektive parlamenter resten af året. Det eneste, hun var enig i, var forslaget om skriftlige spørgsmål.

Jørgen Estrup (RV) var overrasket over den lange debat, eftersom forberedelserne til lovforslaget allerede havde fundet sted i Nordisk Råd. I øvrigt fandt han, at forslaget indeholdt fornuftige tilpasningsmuligheder i forhold til det øvrige Europa, og erklærede det sin tilslutning.

Knud Glønborg (KRF) mente, at forslaget var en naturlig konsekvens af det grundige arbejde, som er foregået inden for Nordisk Råd om sagen. Med hensyn til antallet af sessioner vendte han sig klart imod, at det skulle blive en fast skik med flere ordinære sessioner pr. år.

Samarbejdsminister *Thor Pedersen* afsluttede debatten med at konstatere, at der var et bredt ønske i det danske Folketing om at forbedre mulighederne for effektivitet og handlekraft i det nordiske samarbejde, og det takkede han for. Det var hans forhåbning, at lovforslaget kunne få virkning fra begyndelsen af 1992.

Derefter henvistes lovforslaget til Udenrigsudvalget. Et flertal i udvalget (alle partier med undtagelse af Fremskridtspartiet) indstillede i sin betænkning af 28. november 1991 lovforslaget til vedtagelse uændret.

FN's børnekonvention

Knud Glønborg (KRF) spurgte den 16. januar 1991 bl. a. på baggrund af opfordring fra Nordisk Råd statsministeren om, hvornår regeringen agtede at forelægge FN-konventionen om barnets rettigheder for Folketinget. I sit svar anførte statsministeren, at forberedelsen af ratificeringen havde taget lang tid som følge af, at mange lovområder var implicerede, men at regeringen ville arbejde så hurtigt som muligt med henblik på at kunne ratificere i den igangværende folketingssamling.

Dette skete den 31. maj 1991, hvor Folketinget med vedtagelse af en folketingsbeslutning godkendte, at Danmark kan ratificere FN's børnekonvention.

Anerkendelse af eksamensbeviser

Industriminister *Anne Birgitte Lundholt* (KF) har i det forløbne år fremsat forslag til lov om adgang til udøvelse af visse erhverv i Danmark for statsborgere i de Europæiske Fællesskaber og de nordiske lande. Lovforslaget var bl. a. en opfølgning af ministerrådsforslag B 109/k. Lovforslaget blev vedtaget uden ændringer med 117 stemmer mod Socialistisk Folkepartis 9 stemmer, som fandt, at Folketinget ikke burde give lovhjemmel til implementering af endnu ikke vedtagne EF-direktiver eller nordiske aftaler.

Baltikum

Den 25. januar 1991 spurgte *Elisabeth Arnold* (RV) justitsministeren, hvad han agtede at foretage sig for at sikre, at asylansøgere fra de baltiske lande, som udvises fra Danmark til Sverige, ikke risikerer tilbagesendelse til Sovjetunionen. Endvidere ønskede hun oplyst, om ministeren ville tage initiativ til en nordisk koordination af asylproblemerne med baltiske flygtninge.

Justisminister *Hans Engell* (KF) svarede, at hvis asylansøgere er indrejst til Danmark fra eller gennem et land, der har tiltrådt FN's flygtningekonvention fuldt ud, vil der kunne ske afvisning til det pågældende land - in casu Sverige. Baggrunden herfor er, at lande, der har tiltrådt konventionen, har forpligtet sig til ikke at udsende asylansøgerne til et land, hvor de risikerer forfølgelse. I øvrigt har udviklingen i Østeuropa og Sovjetunionen løbende været drøftet med de øvrige nordiske lande, og justitsministeren ville i fortsættelse heraf tage initiativ

til, at spørgsmålet igen kom på dagsordenen for mødet mellem de nordiske ministre med ansvar for indvandring i forbindelse med Nordisk Råds 39. session.

Sprogligt samarbejde i Norden

Den 29. maj 1991 spurgte *Kaj Poulsen* (S) på baggrund af planer på Aalborg Universitetscenter om at nedlægge lektorater i de nordiske sprog ministeren for nordisk samarbejde, hvilke initiativer regeringen havde iværksat for, at Danmark skulle kunne opfylde Nordisk Råds vedtagelse af ministerrådets forslag om sprogligt samarbejde i Norden.

Samarbejdsminister *Thor Pedersen* (V) henviste til svar fra Undervisningsministeriet, som afkræftede, at der fandtes sådanne nedlæggelsesplaner. Ministeriet mente i øvrigt -- bl. a. med henvisning til afsatte bevillinger og forpligtende aftaler med andre lande -- at intentionerne i samarbejdsprogrammet om sprogligt samarbejde på universitetsområdet var opfyldt.

Delegationens sammensættning

Den 8. oktober 1990 konstituerede delegationen sig med *Anker Jørgensen* (S) som formand og *Lars P. Gammelgaard* (KF) som næstformand.

Efter valget i december 1990 blev følgende nyvalgt til delegationen: *Søren Hansen* (S), *Hans Jørgen Jensen* (S), *Poul Nielson* (S) og *Pia Kjærsgaard* (FP). De havde alle tidligere været stedfortrædere.

Den 2. oktober 1991 konstituerede delegationen sig efter det nye folketingsårs begyndelse. Ny i delegationen var *Anders Mølgaard* (V), som erstattede *Ivar Hansen.* Den 1. november 1991 indtrådte *Birgitte Husmark* (SF) i delegationen i stedet for *Lilli Gyldenkilde.*

De to danske præsidiemedlemmer *Anker Jørgensen* (S) og *Ivar Hansen* (V) blev genvalgt ved sessionen i København. Da *Ivar Hansen* udtrådte af delegationen, blev han erstattet i præsidiet af *Peder Sønderby* (V).

7.2 Finlands delegation

Delegationens verksamhet

Finlands delegation vid Nordiska rådet sammanträdde under verksamhetsperioden tio gånger och dess arbetsutskott nio gånger. Verksamheten har dominerats av frågor om samarbetets framtid och internationella, särskilt baltiska frågor.

Vid sitt möte i januari godkände delegationen sitt slutgiltiga utlåtande om organisationskommitténs betänkande. Vid samma möte redogjorde ställföreträdaren *Erik Heinrichs* om ministerrådets förslag om nyordning av kulturinstitutionernas finansiering. Han konstaterade att de nordiska informationskontoren i de baltiska länderna inte finansieras genom kulturbudgeten utan med särskilda medel öronmärkta för Baltikumprogrammet.

Vid mötena den 19 februari och den 6 juni diskuterades nordiskt samarbete efter 1992. På det senare mötet redogjorde samarbetsminister *Ole Norrback* och ställföreträdande tjänsteman *Erik Heinrichs* för ett förslag om nordiskt samarbete efter 1992, som ministerrådet förbereder och som kommer att föreläggas sessionen i Helsingfors 1992.

Vid mötet den 6 juni redogjorde också sakkunniga för den nordiska budgeten 1992, varvid minister Norrback konstaterade att Finlands regering hade varit tvungen att nöja sig med nollbudgetering. Han nämnde att politiska diskussioner fördes om budgetens tyngdpunktsområden och prioriteringar.

Delegationen arrangerade under året ett flertal seminarier. Den 23 januari arrangerades ett informations- och diskussionstillfälle för dem som svarar för nordiska ärenden i riksdagens gruppkanslier. Vid seminariet den 9 maj informerade kansliet delegationen om Nordiska rådets verksamhet, serviceformerna i sekretariatet, informationen och publikationerna. Ett pressseminarium för redaktörer från norra Finland arrangerades den 12-13 juni. Seminariet Nordiskt samarbete efter 1992 hölls den 11 oktober 1991 varvid även de nordiska utrikespolitiska institutens utredning 'Norden i det nya Europa' behandlades. Vidare har delegationen tillsammans med Kvinno-organisationernas centralförbund deltagit i seminariet 'Nordisk kvinna - kvinnan från Europas topp' samt i förberedelser och arrangemang för seminariet 'Nordiska informationsdagar för bibliotek', som arrangerades av Nordiska språk- och informationscentret.

En parlamentsdelegation från Estland besökte Finlands delegation i Nordiska rådet den 23 - 24 oktober 1991.

Under besöket informerades gästerna om verksamheten i Finlands delegation i Nordiska rådet.

Delegationen godkände den 1 oktober det förslag som arbetsgruppen för revidering av förvaltningsreglementet framförde om ändring av reglerna för Finlands delegation, framställan att anta det nya förvaltningsreglementet för kansliet samt ändringarna i räkenskapsreglementet.

Arbetsgruppen som tillsattes av arbetsutskottet den 10 maj fick i uppdrag att utreda arbetsfördelningen mellan delegationen, arbetsutskottet och delegationens kansli och att med utgångspunkt i utredningen lägga fram förslag till revidering av reglementet för delegationens kansli och av eventuella andra föreskrifter för att en ändamålsenlig arbetsfördelning mellan dessa organ skulle kunna uppnås. Därutöver skulle arbetsgruppen föreslå ändringar i reglementet som preciserar kansliets ansvarsområde och verksamheten samt uppdatera reglementet.

Personalen i delegationens kansli bestod av elva tjänstemän vid årets utgång. Generalsekreterare är *Guy Lindström* och bitr. generalsekreterare är *Greta Lohiniva*.

Under 1991 uppgick anslaget för Finlands delegation i Nordiska rådet till 10 350 000 mark. I anslaget ingick Finlands andel (21,2 %) av presidiesekretariatets budget på 5 100 000 mark.

Riksdagens behandling av delegationens berättelse

Delegationens berättelse över Nordiska rådets verksamhet och rådets 38:e session i Reykjavík överlämnades den 8 januari till riksdagen. Utrikesutskottet avgav sitt betänkande över berättelsen den 8 februari.

Utrikesutskottet ägnar en avsevärd del av sitt betänkande åt den organisationsreform som pågår inom Nordiska rådet. Utrikesutskottet anser att det vore möjligt att i fortsättningen hålla åtminstone två sessioner i året för att intensifiera arbetstakten och påskynda beslutsfattandet. Utskottet förelägger även till övervä-

gande ett förslag att sammanslå presidiesekretariatet i Stockholm och ministerrådssekretariatet i Köpenhamn. Detta skulle vara mer enhetligt och fungera snabbare än den nuvarande organisationen.

Utrikesutskottet konstaterar att det samarbete som utvecklats mellan riksdagsmännen och ministerrådet har givit Nordiska rådet bättre möjligheter att inverka på den nordiska budgeten. Man borde eftersträva en praxis, som skulle ge riksdagsmännen verkligen inflytande på budgeten. Med avseende på utvecklingen av samarbetet mellan regeringar och parlament i Europa, är det även viktigt att generellt stärka riksdagsmännens inflytande. Det är även mycket viktigt att stärka samarbetet på regeringsnivå.

Betänkandet låg till grund för riksdagsbehandlingen som ägde rum den 11 februari. I diskussionen betonades nödvändigheten av organisationsreformen och det konstaterades bland annat att den kunde ha förts längre, fastän det å andra sidan är svårt att förutsäga hur samarbetet mellan de nordiska länderna och europeiska gemenskapen kommer att organiseras. Även den internationella debatten inom Nordiska rådet betonades och en gemensam EG-strategi för de nordiska länderna efterlystes.

7.3 Ålands delegation

Hemställningsmotioner

I en hemställningsmotion (nr 13/1990-91) togs frågan upp om landskapsstyrelsens arbete med att uppfylla de åtaganden man gjort genom att ansluta sig till Nordiska rådets handlingsplan mot havsföroreningar. Bl.a. efterlyste motionärerna en aktionsplan där landskapsstyrelsen skulle redovisa de planerade åtgärderna. Landstinget ansåg dock, med tanke på förvaltningens begränsade resurser, att landskapsstyrelsen inte skulle utarbeta en särskild aktionsplan, eftersom det miljöpolitiska handlingsprogrammet redan redovisat sådana åtgärder.

I hemställningsmotion nr 20/1990-91 hemställdes att landskapsstyrelsen skulle utföra en utredning som klargör Ålandsbilden förr och nu i nordiska läromedel. I motiveringen till motionen sägs att det förefaller som om Ålands självstyrelse och då särskilt Ålands status som demilitariserat och neutraliserat område fortsättningsvis skulle vara oklara och diffusa begrepp för många i Norden.

I kulturutskottets betänkande över motionen konstaterades att det vid ett seminarium om skolan och Norden framkommit att Ålandsbilden i nordiska läromedel är mycket bristfällig. Det föreslogs att utredningen skulle innehålla en utvärdering av den ändring av artikel 8 i den nordiska samarbetsöverenskommelsen som vidtogs 1980 och som innebar att undervisningen och utbildningen i skolorna i de nordiska länderna i lämplig omfattning skulle innefatta undervisning i övriga nordiska länders och självstyrande områdens språk, kultur och allmänna samhällsförhållanden.

Delegationens berättelse till landstinget

Delegationens berättelse till landstinget över de för Åland väsentliga frågorna i Nordiska rådet under perioden 3 mars 1990 - 1 mars 1991 överlämandes till landstinget den 27 maj.

Berättelsen undergick inte någon utskottsbehandling utan antecknades direkt till kännedom den 16 september. Behandlingen av berättelsen föranledde en mer omfattande diskussion än någonsin tidigare. Delegationens ordförande vicetalman *Karl-Gunnar Fagerholm* redogjorde särskilt för den reformering av det nordiska samarbetets former och organisation som behandlades vid sessionen i Köpenhamn. Han konstaterade att Åland hade fått gehör för sina önskemål på olika punkter. Bland annat har delegationssekreteraren i fortsättningen rätt att delta i sekreterarkollegiets möten. Den mest betydelsefulla framgången var ändå att de självstyrande områdena i fortsättningen får möjlighet att delta i presidiets möten då frågor som är av intresse för de självstyrande områdena behandlas.

Fagerholm konstaterade vidare att en snabbare och effektivare beslutsgång i Nordiska rådet har efterlysts. Han tog upp statusen och de ekonomiska förutsättningarna för Nordens institut på Åland. Om man gör en jämförelse med andra nordiska institutioner, så finner man att Nordens institut på Åland har en mycket undanskymd och anspråkslös del i den nordiska budgeten. Han ansåg att man från åländsk sida måste försöka få en rimligare fördelningsprincip. Han ansåg bl. a. att ett samarbete med Baltikum och med övriga öar i Östersjön skulle kunna vara ett angeläget arbetsområde för Nordens institut på Åland.

Suppleanten i Nordiska rådet, landstingsmannen *Roger Jansson* konstaterade att man inte vet hur Europaintegrationen kommer att påverka det nordiska samarbetet och att det därför är svårt att skissera en strategi för Åland. Han ansåg att om Åland skall ha någon framtida möjlighet att påverka beslutsfattandet måste man omedelbart höja profilen och diskutera konkreta linjedragningar för det framtida arbetet. Han ansåg att prioriteringar måste göras och framhöll därvid att de tre viktigaste områdena för Åland är

- de traditionella åländska frågorna kultur, miljö och trafik
- en förstärkning av det nordiska samarbetet för att bibehålla Ålands specifika vikt i Norden
- en förstärkning av Nordiska rådets funktion som internationell plattform för nordisk politik i Europa där självstyrelsen kunde fungera som ett internationellt exempel

Han hoppades på en mera initierad och stärkt debatt i de här frågorna, så att det nya landstinget kan ha en progressiv och enhetlig nordisk strategi inför extrasessionen i Mariehamn i november.

Landstingsledamoten *Barbro Sundback* ansåg att det nordiska samarbetets framtidsutsikter i ett integrerat europeiskt perspektiv borde bli föremål för djupare diskussioner. Hon fann att det värsta perspektivet man för Ålands del kunde föreställa sig är att Sverige blir EG-medlem före Finland och att man på så sätt skulle få en EG-gräns som går rakt genom Ålands hav. Hon trodde att förutsättningarna för det nordiska samarbetet egentligen är ganska små i ett integrerat Europa eftersom man i den europeiska politiken måste ha en snabb beslutspro-

cess av helt annan modell än vad vi idag är vana vid. Däremot ansåg hon att en utvecklingsmöjlighet för det befintliga nordiska samarbetet skulle vara ett Östersjöråd, och här ansåg hon det finnas goda förutsättningar för att Åland skulle kunna spela en särskild roll. Åland skulle kunna bli centralort för kontakter och umgänge i Östersjöområdet.

Delegationens verksamhet

Ålands delegation i Nordiska rådet har under året hållit elva sammanträden. Delegationen har liksom tidigare bestått av både de av Ålands landsting valda medlemmarna och de av Ålands landskapsstyrelse utsedda representanterna i Nordiska rådet. Dessutom har suppleanterna deltagit i mötena. Delegationens ordförande var vicetalman *Karl-Gunnar Fagerholm*. Efter att val hållits i oktober utsågs landstingsman Ålands landsting valde den 5 november 1991 till medlemmar av rådet *Olof Salmén* (ÅC) ordförande och vicetalman *Roger Jansson* (FS). Viceordförande var lantrådet *Sune Eriksson* och från och med den 17 november lantrådet *Ragnar Erlandsson*.

Vid sitt möte den 23 januari beslöt delegationen att avge ett yttrande över organisationskommitténs förslag till reformer av det nordiska samarbetet. I uttalandet togs särskilt frågan om de självstyrande områdenas representation i presidiet upp. Det ansågs viktigt att de självstyrande områdena skulle få direkta kanaler till presidiet. Man framhöll att representanter för de självstyrande områdena även borde få rätt att närvara och yttra sig vid sekreterarkollegiets möten. Beträffande redaktionskommittén, som varit föremål för förslag om avskaffande, framhölls från delegationens sida att detta för de självstyrande områdenas del skulle innebära en försämring eftersom de för närvarande varken är representerade i presidiet eller sekreterarkollegiet, som skulle bli det organ som handlägger frågor kring Nordisk Kontakt i fortsättningen.

Vid ett möte i juni redogjorde projektchefen för Skärgårdsprojektet *Henrik Beckman* för verksamhetsplanen för år 1991-94. Verksamheten har tidigare varit inriktad på konkreta projekt men i framtiden skall man koncentrera sig på områdena miljö, kultur och kunskapsöverföring. Ett marint miljöprojekt inleds under året och beräknas pågå till och med år 1993. Projektchefen tog särskilt upp det ekonomiska läget för år 1992. I generalsekreterarens budgetförslag för Nordiska ministerrådet för 1992 föreslås nämligen en sänkning av anslaget för det gränsregionala samarbetet med 10 procent, vilket starkt oroade honom.

Delegationen har även under året behandlat frågan om de självstyrande områdenas redaktörers ställning med anledning av att ett nytt reglemente för Nordisk Kontakt varit under utarbetande. Vid flera sammanträden har delegationen behandlat frågan om Nordiska rådets roll i det europeiska samarbetet efter år 1992 och då särskilt de självstyrande områdenas ställning. Delegationen har avgivit utlåtande till presidiet och även på ministerrådssidan har olika åtgärder vidtagits. Från åländsk sida har man framhållit att man önskar vara med i det fortsatta arbetet och att man inte har för avsikt att fungera som bromskloss, samtidigt som man inte kan acceptera att hamna i en sämre ställning än vad man för närvarande har rätt till enligt gällande Helsingforsavtal.

En stor del av delegationens arbete under den senare delen av år 1991 har ägnats åt att organisera och genomföra Nordiska rådets 4:e extra session, samlade utskottsmöten och ett antal ministerrådsmöten som ägde rum i Mariehamn den 11-13 november. Bland annat tillsattes en särskild organisationskommitté för ändamålet.

Under året har ett antal möten hållits med Färöarnas och Grönlands delegationer där man överlagt om gemensamma frågor i det nordiska samarbetet.

7.4 Islands delegation

Uppföljning av rådets och ministerrådets beslut

Rådets och minsterrådets årsberättelser behandlades i Altinget den 21 februari. *Ólafur G. Einarsson* (Sj), dåvarande ordförande för delegationen, redogjorde för delegationens berättelse. Han tog särskilt upp Nordiska rådets samarbete med Baltikum, organisationskommitténs arbete, ministerrådets budget, vulkanologiska instiutets verksamhet och sessionsförberedelserna. Beträffande organisationskommitténs förslag anförde han att de inte enligt delegationens bedömning medförde någon nämnvärd effektivisering utan främst syftade till att styrka partigruppernas ställning på bekostnad av delegationerna. Han anförde, att denna förskjutning av makt från delegationerna till partigrupperna var en trend som börjat för några år sedan och som kunde medföra, att Island i framtiden fick svagare ställning i rådet än de övriga nordiska staterna både beträffande fördelning av förtroendeposter och beträffande inflytande på rådets arbete.

Han uttryckte vidare bekymmer över ministerrådets beslut om att inte höja ministerrådets budget samt över de förslag som då fanns i systemet om nedläggning av Nordplan, Asieninstitutet, Sjörättsinstitutet och Nordiska folkdiktningsinstitutet. Han redogjorde för de problem som det medfört, att isländska staten ännu inte skaffat annat än provisoriska lokaler för Nordiska vulkanologiska institutet. Ursprungligen hade Islands Universitet lovat att institutet skulle få lokaler i den byggnad för universitetets geologiska verksamhet, som man skulle börja bygga under 1991. Byggnadsplanerna har nu uppskjutits vilket styrelsen och direktören för vulkanologiska institutet har beklagat. *Ólafur G. Einarsson* upplyste att Islands delegation tagit upp dessa problem med den nordiska samarbetsministern och anmodade regeringen att snarast finna en lösning. Han uttryckte särskild tillfredsställelse med ministerrådets handlingsplan för högre utbildning och anförde, att Islands delegation fått flera ärenden från isländska studenter, som på grund av sin nationalitet inte fått tillträde till nordiska universitet på samma villkor som medborgare i vederbörande länder. Han anförde vidare, att delegationen i skrivelser och samtal med dåvarande kultur- och utbildningsminister tagit upp dessa problem. Den isländske kultur- og utbildningsministern hade sedan i sin tur tagit upp dessa frågor med sina nordiska kolleger.

Jón Kristjánsson (F) betonade bl.a. i sitt anförande, att den ökande internationella dimensionen i rådsarbetet inte får medföra att samarbetets ursprungliga mål, nämligen nordiskt samarbete byggt på gemensamt kulturarv och liknande sociala värderingar, nedtonas. Han anförde, att det råder enighet i Islands delegation om att de nationella delegationernas inflytande inte får minska på be-

kostnad av partigrupperna. Till slut uttryckte han bekymmer över för låga anslag för kulturella ändamål i ministerrådets budget.

Danfríður Skarphéðinsdóttir (K) uttryckte bl.a. sin tillfredsställelse över Nordjobbs verksamhet i Island, och hänvisade till framlagda uppgifter om att 163 isländska ungdomar arbetat i andra nordiska länder och 87 nordiska ungdomar arbetat i Island som ett resultat av Nordjobb-projektet.

Hon ställde en fråga till samarbetsministern om vad som gjorts med anledning av en anmodan från Islands delegation till honom om undersökning av möjligheterna att harmonisera de regler som gäller i Norden om studiestöd.

Júlíus Sólnes (B), nordisk samarbetsminister, redogjorde för ministerrådets årsberättelse. Sedan instämde han i vad *Ólafur G. Einarsson* sagt angående behovet av att skaffa lämpliga lokaler för Nordiska vulkanologiska institutet samt att säkra institutets framtid. Han tog upp ett annat problem som borde lösas dvs. att man har tvingats betala moms på mätinstrument, som importerats till Island för genomförandet av ett nordiskt forskningsprojekt som omfattar mätningar av jordbävningar i södra Island.

Han redogjorde särskilt för det västnordiska samarbete som bedrivs i Nordiska ministerrådets regi och påminde om at tökat samarbete med Österuropa inte får ske på bekostnad av det västnordiska samarbetet. Han redogjorde för det förslag som han framlagt på mötet med samarbetsministrarna om en filial till Nordiska ministerrådets sekretariat skulle upprättas i Reykjavík för att sköta det västnordiska samarbetet. Sedan beklagade han att för få islänningar för närvarande är anställda vid Nordiska ministerrådets sekretariat i Köpenhamn. Han betonade till slut vikten av nordiskt samarbete och anförde att det skulle ha ytterst märkbara följder för de nordiska medborgarna om samarbetet skulle upphöra.

Danfríður Skarphéðinsdóttir uttryckte tillfredsställelse över samarbetsministerns berättelse och särskilt över planerna på att anordna ett nytt nordiskt kvinnoforum, över miljösamarbetet samt samarbetet på utbildningsområdet.

Ólafur G. Einarsson uttryckte också tillfredsställelse över samarbetsministerns tal, särskilt över att han instämt i behovet av lämpliga lokaler för Nordiska vulkanologiska institutet. Han instämde vidare i vad samarbetsministern anfört om att det vore en försämring att göra utrikesministrarna till nordiska samarbetsministrar.

Júlíus Sólnes tog sedan upp den fråga, som *Danfríður Skarphéðinsdóttir* ställt angående harmonisering av gällande regler för studielån och studiestöd. Han upplyste, att frågan för närvarande undersöks i ministeriet, i syfte att tas upp med samarbetsministrarna. Han framhöll, att lämpligaste sättet att lösa problemet förmodligen vore genom en nordisk överenskommelse om att nordiska medborgare fick rätt till studielån i det nordiska land de var bosatta i.

Västnordens parlamentariska samarbetsråds verksamhet

Årsberättelsen från Västnordens parlamentariska samarbetsråd behandlades i Altinget efter rådets och ministerrådets berättelser.

Árni Gunnarsson ordförande för Islands delegation i Västnordens parlamentariska samarbetsråd redogjorde för rådets verksamhet. Han anförde, att Islands regering och landsstyrelserna i Grönland och Färöarna inte följt upp rådets re-

kommendationer i önskvärd takt. Han anförde, att dessa ländes viktigaste gemensamma intresse var bevarandet av havsområdena i Nordatlanten och att det är skälet till att en stor del av rekommendationerna handlar om miljövård och nedrustning i Nordatlanten. Han anförde att även kultur, utbildning och kommunikationer är viktiga samarbetsområden. Han upplyste, att planer finns för att göra år 1992 till ett Västnordiskt år och i anknytning till det hålla en västnordisk kvinnokonferens i Island i augusti 1992, en miljökonferens på Grönland och en ungdomskonferens på Färöarna.

Jón Kristjánsson och *Danfríður Skarphéðinsdóttir* deltog också i debatten.

I anslutning till debatten framlades de rekommendationer som antogs vid samarbetsrådets sista årsmöte varefter Altinget i en rekommendation till regeringen ställde sig bakom samarbetsrådets rekommendationer.

Debatt om ändringar i rådets organisation

Den 4. mars togs upp till debatt, på begäran av *Matthías Á. Mathiesen* (Sj) de ändringar i Helsingforsavtalet och rådets arbetsordning, som föreslagits av organisationskommittén och som behandlats vid rådets 39. session.

I debatten deltog följande altingsledamöter: Matthías Á. Mathiesen, Júlíus Sólnes, Páll Pétursson Jón Kristjánsson, Ólafur G. Einarsson, Danfríður Skarphéðinsdóttir, Guðrún Helgadóttir, Friðjón Þórðarson, Ragnhildur Helgadóttir, Eiður Guðnason, Guðmundur H. Garðarsson och Guðrún J. Halldórsdóttir.

I debatten betonade samtliga medlemmar vikten av att slå vakt om att samtliga fem delegationer i rådet var jämbördiga och att de skulle ha samma rätt till förtroendeposter i rådet. Det konstaterades, att delegationerna representerar varsitt parlament och enligt Helsingforsavtalet är det parlamenten som bland sina representanter utser delegationernas ledamöter. Därför ansåg man det vara oacceptabelt att den ökade partipolitiseringen i rådet nu lett till att Island för första gången inte fick någon utskottsordförandepost. Detta ledde till att den isländska samarbetsministern inte bedömde det som möjligt att underteckna de förslag till ändring i Helsingforsavtalet som meningen var att underteckna under sessionens sista dag. Man har sedan kommit överens om att i reglerna för rådets valkommitté införa bestämmelser om att alla delegationer skall vara representerade bland utskottsordförandena, samt att göra om förslaget till ändring av Helsingforsavtalets paragraf 52 så att antalet medlemmar av presidiet blir högst 11 och lägst 10. Förslaget till ändring av Helsingforsavtalet har framlagts för Altinget och antagits den 20 december.

Delegationens verksamhet

Delegationen har under året hållit tolv möten, varav ett med den dåvarande nordiske samarbetsministern *Júlíus Sólnes*, och ett med *Emanuelis Zingieris* förman för utrikesutskottet i det litauiska parlamentet. *Emanuelis Zingieris* inbjöds till Island av Altinget i januari för att möta Altingets utrikesutskott, Islands utrikesminister och Islands delegation i Nordiska rådet. Ämnet för mötet med delegationen var samarbete mellan Norden och Baltikum på olika områden samt självständighetssträvandena och den demokratiska processen i Baltikum och

hela Sovjet. Med anledning av bl.a. detta besök har beslut fattats om att under år 1992 inbjuda en parlamentarisk delegation till Island från Baltikum.

På mötet med dåvarande minister *Júlíus Sólnes* diskuterades en rad samarbetsfrågor som hade sitt ursprung både i rekommendationer från rådet och ministerrådsförslag. Bl.a. diskuterades Nordjobb-projektet, miljöåret och Nordiska vulkanologiska institutet.

Delegationen höll två presskonferenser och delegationens personal distribuerade under året tillgängligt informationsmaterial om rådsarbetet till allmänheten, lärare och läromedelscentraler.

Delegationens generalsekreterare, representanten från ställföreträdarkontoret samt språk- och skolkonsulenten i Norden Hus höll föredrag på ett två dagar långt seminarium för statsanställda som hölls i november av Statsförvaltningens upplysningstjänst.

7.5 Norges delegasjon

Delegasjonens rapport og Regjeringens melding

Delegasjonens rapport fra Nordisk Råds 38. sesjon ble 25. januar 1991 sendt Stortinget som tillegg til Regjeringens melding om det nordiske samarbeidet (St.meld. nr. 30 (1990-91)).

I delegasjonsrapporten ble det pekt på de sentrale oppgaver og utviklings trekk i Rådets arbeid siste periode. Dette gjelder f.eks. internasjonaliseringen av Rådets arbeid og det behov for endringer i både Rådets regelverk og behandlingsrutiner som derav ble avdekket.

I delegasjonsrapporten understrekes også betydningen av å beholde og forsterke den nordiske identitet, i et Europa i sterk forandring. I forhold til Baltikum har delegasjonen tatt initiativ for å bidra til økt samarbeid ved å ha mottatt baltiske parlamentarikere til studieopphold i Oslo i desember 1990 og i mai 1991.

Komitéinnstillingen

Utenriks- og konstitusjonskomiteen i Stortinget avga 15. februar 1991 sin innstilling om det nordiske samarbeidet foregående år.

Komiteens *flertall*, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, konstaterte at de siste års omveltninger i Øst-Europa og det raske tempoet i den vesteuropeiske integrasjonsprosessen har påvirket det nordiske samarbeidet i betydelig grad. Man har særlig merket seg forslagene fra Nordisk Råds Organisasjonskomite som innebærer at en i et framtidig perspektiv ser den internasjonale dimensjon som en helt sentral pilar i det nordiske samarbeidet.

Flertallet pekte imidlertid også på at de utenrikspolitiske spørsmålene kan være av en slik karakter at de bør behandles separat fra de øvrige samarbeidsområder i den nordiske samarbeidsstrukturen.

Komiteens *flertall* så positivt på de forslag fra Organisasjonskomiteens side som vil bedre effektiviteten i det nordiske samarbeidet om de blir gjennomført. *Flertallet* pekte på at når Rådet går inn for å effektivisere sin arbeidsmåte er det like viktig at regjeringene gjør det samme på sin side.

Flertallet så det som svært viktig at man arbeider fram fellesnordisk opptreden for å stå sterkere i de internasjonale organer. *Flertallet* understreket at den nordiske passfrihet i prinsippet bør bestå.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, kom ikke med egne bemerkninger til meldingens innhold, men advarte generelt mot faren for byråkratisering og dobbeltarbeide. De fleste spørsmål av felles nordisk interesse bør kunne drøftes innenfor rammen av bredere internasjonale fora, først og fremst i europeisk sammenheng, slik at nordiske holdninger kan koordineres der.

Stortingsdebatten

Debatten i Stortinget fant sted 21. februar. Flere talere fant grunn til å understreke at utviklingen bærer preg av at Nordisk Råd er inne i en ny situasjon med stor vekt på internasjonale forhold. Intergrasjonsprosessen i Europa og forholdet til Baltikum står sentralt i dette bildet. Skal Nordisk Råd overleve de omveltninger som i dag skjer i Europa, krever det en sterkere utvikling av og bevisstgjøring om nordisk identitet, ble det hevdet. Rådet må omskape seg til å bli et regionorgan for Norden. Fra norsk side har man allerede lansert forslaget om å etablere et formalisert nordisk utenrikspolitisk samarbeid, NPS. Det ble påpekt at Norden samlet faktisk er mye mer enn en mellomstor aktør i Europa, dersom vi klarer å forene våre interesser.

Hva skal man bruke et mer utstrakt utenrikspolitisk samarbeide innenfor Nordisk Råd til, ble det spurt i debatten. Det var enighet om at de nordiske landene har en del å bidra med overfor de baltiske landene. I forhold til den europeiske integrasjonsprosessen, var det imidlertid flere og tildels motstridende synspunkter.

Representanter fra Høyre trodde det ville innebære en renessanse for det nordiske samarbeidet om man tenkte seg den mulighet at samtlige nordiske land ble medlemmer av EF. Fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstrepartis side ble det hevdet at det nordiske samarbeidet har en verdi i seg selv, uavhengig av tilknytningsform til EF, og bidra til å beskytte og forsterke "den nordiske modell".

I forhold til Organisasjonskomiteens innstilling, ble det fra flere hold gitt uttrykk for at forslagene vil effektivisere saksbehandlingen i Rådet. Det ville også stille krav til effektivisering på regjeringssiden. Det ble imidlertid pekt på som et problem at samtidig som Nordisk Råd engasjerer seg internasjonalt, så stagnerer, ja reduseres det nordiske fellesbudsjettet.

Ved siden av den utenrikspolitiske dimensjonen kom flere talere inn på den helt markerte forsterkning av det partipolitiske samarbeidet, en utvikling som det ble gitt tilslutning til.

Stortingets spørretime

I Stortingets spørretime er det i løpet av 1991 reist bl.a. følgende spørsmål av interesse for eller med tilknytning til det nordiske samarbeidet.

16. januar. Fra representanten *Øystein Hedstrøm* (FrP) til justisministeren om behandling av asylsøknader fra personer som kommer til Norge etter å ha fått avslag på sine søknader i Sverige.

6. mars. Fra representanten *Einar Olav Skogholt* (A) til arbeids- og administrasjonsministeren om særskilte avgifter som rammer norske entreprenører og håndverkere med oppdrag i Sverige.

13. mars. Fra representanten *Åse Klundelien* (A) til finansministeren om oppkreving av bilavgifter for grensependlere.

20. mars. Fra representaten *Øystein Hedstrøm* (FrP) til justisministeren om etablering av forsterket grensekontroll mellom Norge og Sverige for å hindre ulovlig innvandring.

17. april. Fra representanten *Inger Marie Ytterhorn* (FrP) til sosialministeren om at svenske hjertepasienter blir operert i Norge på bekostning av norske pasienter.

24. april. Fra representanten *Inger Marie Ytterhorn* (FrP) til sosialministeren om staten kan inngå avtaler med svenske sykehus for å redusere køen av norske borgere som venter på behandling.

5. juni. Fra representanten *Øystein Hedström* (FrP) til arbeids- og administrasjonsministeren om den særskilte avgiften som rammer norske entreprenører og håndverkere med oppdrag i Sverige.

27. november. Fra representanten *Anders Aune* (FFF) til utenriksministeren angående oppfølging av en utredning om praktiske samarbeidsspørsmål mellom Norge og Finland.

Trontaledebatten 14.-15. oktober 1991

Under trontaledebatten framsatte *Kjell Magne Bondevik* (KrF) på vegne av Kristelig Folkeparti følgende forslag: "Stortinget ber Regjeringen arbeide for en revisjon av den nordiske samarbeidsavtalen av 1962 med sikte på å vitalisere samarbeidet på flere områder og å utvide traktaten til bl.a. å omfatte utenrikspolitiske spørsmål."

Det framsatte forslaget ble vedtatt oversendt Regjeringen uten realitetsvotering.

Delegasjonens arbeid

Møter i delegasjonen og arbeidsutvalget

Det har i 1991 vært avholdt 7 møter i delegasjonen og 3 møter i arbeidsutvalget. Den 16. januar diskuterte delegasjonen Organisasjonskomiteens rapport. Konklusjonen var at medlemmene helst ville diskutere organisasjonskomiteens forslag i sine respektive partigrupper før man endelig tok standpunkt til de ulike forslag. Det var fellesmøte med samarbeidsminister *Kjell Borgen* i tilknytning til delegasjonsmøte 24. april. På dette møtet ble oppfølgingen av vedtakene på Rådets sesjon i København et sentralt punkt. Fra delegasjonens side ble følgende spørsmål tatt opp: Nordisk Ministerråds budsjett for 1991, miljøverninnsats i Baltikum, finansiering av det nordiske reumatikeråret, nordisk klausul i EØS-avtalen, det framtidige nordiske samarbeidet, konsernfaglig samarbeid i Norden, stemmerett ved parlamentsvalg i et annet nordisk land og samarbeidsprogrammet for høyere utdanning i Norden.

I delegasjonsmøte 6. mai deltok justisminister *Kari Gjesteby* og statssekretær *Tore-Jarl Christensen* som ga en orientering om EF-landenes grensekontroll konvensjon og betydningen for den nordiske passkontrolloverenskomsten.

Seminar

Den 18. januar og 2. februar ble det holdt seminar for henholdsvis Stortingets komitésekretærer og for delegasjonsmedlemmer. Også partigruppesekretærer og for delegasjonsmedlemmer. Også partigruppesekretariater var invitert til å delta med innstille en person hver. I alt samlet seminarene 20 personer.

Hovedtemaer som ble gjennomgått var Nordisk Råds organisasjon, virksomhet og arbeidsmåter og sekretariatets funksjon og informasjonsoppgaver. I tillegg orienterte Nordisk Sekretariat i UD om samspillet med Nordisk Ministerråd.

Informasjonsarbeide

Sekretariatet har i 1992 lagt opp delegasjonens informasjonsvirksomhet ut fra en egen informasjonsplan. Formålet med denne planen har vært å klarlegge overordnede målsettinger, prioriterte målgrupper og konkrete tiltak m.m. i informasjonsvirkosmheten. Det har også vært lagt vekt på å styrke koordineringen mellom Presidiesekretariatet og de nasjonale sekretariater.

Av ulike informasjonsaktiviteter nevnes bl.a.

- Seminar om nordisk samarbeid med representanter fra organisasjonenen i Landsrådet for Norske ungdomsorganisasjoner, LNU
- Seminar for fylkesledere i Norges Gymnasiastsamband
- Seminar om Nordkalott-kulturen i et europeisk perspektiv i samarbeid med Nordisk Informasjonskontor i Alta. Arrangert i Tromsø 28.-29. oktober 1991.
- Seminar om næringssamarbeid i Skagerrak-regionen i samarbeid med Nordisk Informasjonskontor i Arendal. Arrangert i Arendal 18.-19. november 1991.

Det er i løpet av året sendt ut en rekke pressemeldinger, formidlet publikasjoner og informasjonsmateriell og besvart muntlige og skriftlige henvendelser.

Det er etablert samarbeid med Avis i Skolen med sikte på utarbeiding av skolemateriell både av fellesnordisk karakter og et eget elevhefte for Norge.

Arbeidsseminar for baltiske parlamentarikere

Delegasjonen stod i dagene 10.-14. mai som vertskap for en delegasjon bestående av to parlamentarikere fra hver av de tre baltiske republikker. Formålet med besøket var å gi de gjestende parlamentarikere innsyn i samspillet mellom regjering, parlament, og den enkelte fagkomite, om samferdselspolitikk, miljøspørsmål og lokalt selvstyre. Under oppholdet hadde de baltiske representantene div. møter i Stortinget, bl.a. med samferdselskomiteen, og kommunal- og miljøvernkomiteen, videre med Kommunaldepartementet, Kommunenes Sentralforbund og Miljøverndepartementet.

7.6 Sveriges delegation

Uppföljning av rådets och ministerrådets beslut

Delegationens berättelse till riksdagen angående verksamheten 1989/90 behandlades i kammaren den 16 januari 1991. Samtidigt behandlades tretton motioner angående nordiskt samarbete på skilda områden.

I debatten framhöll utrikesutskottets talesman *Nils T. Svensson* (s) att det nordiska samarbetet också bör präglas av den snabba utvecklingen i Europa och att Nordiska rådet bör ha en god framförhållning för att ta tillvara nordiska intressen i det integrerade Europa. Även möjligheterna till ett framtida samarbete med Östeuropa bör utnyttjas inom ramen för det nordiska samarbetet. Nya samarbetsformer för länderna kring Östersjön kan växa fram. Miljöfrågorna bör ges fortsatt stor uppmärksamhet, framhöll talesmannen och nämnde särskilt rådets tre handlingsplaner på miljöområdet.

Delegationens ordförande *Karin Söder* (c) betonade vikten av att utveckla medborgarnas Norden ytterligare och att inom denna ram skapa ett ungdomarnas Norden med inriktning på praktik, studier och skolutbyte. Nordisk företagsamhet borde främjas och onödig byråkrati avskaffas.

Söder berörde också situationen i Baltikum och efterlyste ökade insatser bl.a. från de nordiska parlamenten i form av delegationsresor för att verka som en mänsklig sköld i balternas strävan till demokrati. Rådets delegationsresa till Baltikum hade fäst uppmärksamhet även vid det stora behovet av materiellt stöd.

Delegationens viceordförande *Grethe Lundblad* (s) konstaterade att det nordiska samarbetet rörande arbetsmarknads-, miljö- och kulturfrågor samt lagharmonisering i omvärlden framstår som modell för samarbete över gränserna. Därför finns det anledning att se till att det nordiska samarbetet fortlever och byggs upp ytterligare.

Lundblad framhöll beträffande Baltikum bl.a. den stora risken för annalkande miljökatastrofer. Åtgärder måste sättas in med det snaraste. Talaren efterlyste också ökade ekonomiska resurser för det nordiska samarbetet, vilket kunde uppnås genom ett ökat tryck från parlamentarikernas sida.

Elver Jonsson (fp) konstaterade att det finns olika föreställningar om nordiskt samarbete. En visar på hundratals beslut som gagnat nordbornas ställning och på ett sammanhållande kitt mellan de nordiska länderna utan motsvarighet på annat håll. En annan framställer Nordiska rådet som en koloss på lerfötter med tung byråkrati och svagt politiskt tryck. Det finns inslag av bägge bilderna även om den första klart dominerar.

Talaren efterlyste ökad effektivitet och högt tempo, bättre förverkligande av fattade beslut och en starkare ställning för parlamentarikerna i det nordiska samarbetet. En nordisk ombudsman skulle ha en viktig uppgift, att tillse att ingångna nordiska avtal efterlevs.

Margaretha af Ugglas (m) instämde i synen på de nordiska länderna som ett styrkebälte i Europa och i den europeiska integrationen. Ministerrådets arbetsprogram för Östeuropa och Baltikum är viktigt i det stöd, både moraliskt och konkret, som Norden borde ge dessa länder. Nordplus borde redan nu utsträckas till att omfatta även baltiska studenter.

Ändring av Helsingforsavtalet

Sveriges regering beslutade den 21 februari att Sverige skulle underteckna överenskommelsen om ändring av Helsingforsavtalet. En proposition med denna innebörd förelades riksdagen den 3 oktober.

Riksdagens utrikesutskott noterade med tillfredsställelse de i propositionen föreslagna ändringarna och tillstyrkte därför propositionen den 24 oktober.

Den nordiska samarbetsöverenskommelsen behandlades i kammaren den 28 november. Riksdagen beslöt den 21 augusti att godkänna överenskommelsen om ändring av samarbetsöverenskommelsen den 23 mars 1962 mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige.

Delegationens berättelse

Delegationens berättelse till riksdagen angående verksamheten 1990/91 har under hösten behandlats i utrikesutskottet tillsammans med nio motioner angående nordiskt samarbete. Utskottets betänkande kommer att behandlas av kammaren i början av år 1992.

Övrigt

Tillämpning av språkkonventionen

Den svenska delegationens kansli har genomfört en undersökning av tillämpningen av den nordiska språkkonventionen i Sverige. Kontakter med såväl statliga som kommunala myndigheter har givit vid handen att konventionen har fått god genomslagskraft och att den fungerar väl vid de kontakter som andra nordbor än svenskar har med svenska myndigheter.

Nordisk arbetsmarknad för personer med högre utbildning

Den 24 oktober undertecknades en överenskommelse mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om en nordisk arbetsmarknad för personer med högre utbildning. Med anledning härav förelades riksdagen en proposition i ärendet.

Den 15 maj beslöt riksdagen bifalla propositionens hemställan om nordisk arbetsmarknad.

Delegationens verksamhet

Liksom under föregående verksamhetsår har den pågående integrationen i Västeuropa, Nordiska rådets relationer till Östeuropa och andra internationella samarbetsfrågor präglat delegationens arbete under året. Efter att en delegation från rådet hösten 1990 besökt Sovjetunionen och de baltiska republikerna diskuterade delegationen olika förslag att nationellt följa upp resan till Baltikum. Delegationen beslöt att tillskriva ett antal organisationer och myndigheter och framhålla det angelägna i omfattande och snabba insatser i Baltikum. Detta arbete resulterade i att en rad organisationer och myndigheter rapporterat om olika åtgärder beträffande Baltikum, vilka dokumenterats i en promemoria 'Stöd till Baltikum'.

Svenska delegationen har också medverkat i program för av riksdagen inbjudna parlamentariker från de baltiska republikerna.

Delegationens sammansättning

Den 17 oktober 1990 konstituerade delegationen sig med *Karin Söder* (c) som ordförande (vald medlem t. o. m. 14.10.1991) och *Grethe Lundblad* (s) som viceordförande (vald medlem t.o.m. 14.10. 991).

Efter valet den 15 september 1991 består delegationen av följande medlemmar: *Wiggo Komstedt* (m), *Sten Andersson* (s) (ny medlem), *Hans Nyhage* (m), *Ingvar Carlsson* (s) (ny medlem), *Elver Jonsson* (fp), *Lahja Exner* (s), *Marianne Andersson* (c) (ny medlem), *Per Olof Håkansson* (s), *Sten Svensson* (m), *Ingrid Näslund* (kds) (ny medlem), *Lena Öhrsvik* (s), *Anne Sörensen* (nyd) (ny medlem), *Arne Andersson* (m) (ny medlem), *Mats Hellström* (s) (ny medlem), *Ylva Annerstedt* (fp), *Birgitta Dahl* (s) (ny medlem), *Inger Koch* (m) (ny medlem), *Berit Oscarsson* (s), *Anders Svärd* (c) (ny medlem) och *Lars Werner* (v).

Två nya partier blev genom kristdemokraterna och ny demokrati representerade i delegationen.

Vid konstituerande möte den 19 oktober 1991 valdes *Sten Andersson* (s) till delegationens ordförande och *Wiggo Komstedt* (m) till vice ordförande. Vid möte den 7 november 1991 beslöt delegationen tillika att utse *Sten Andersson* och *Wiggo Komstedt* till medlemmar i presidiet intill nästa session.

BILAGA 1

Plenarförsamlingen vid rådets 39:e session

Nordiska rådets 39:e sesison hölls i Folketinget i Köpenhamn under tiden den 26 februari till den 1 mars 1991. Protokoll från plenarförsamlingens möten finns tryckta i rådsförhandlingarna, som även innehåller de dokument som avhandlades. Vid sessionen antogs 52 rekommendationer och 7 yttranden till Nordiska ministerrådet/de nordiska ländenas regeringar. Vid sessionen behandlades 48 medlemsförslag och 9 ministerrådsförslag. Rådsmedlemmarna ställde 35 frågor inför sessionen och 18 snabbfrågor under sessionen. Utöver rekommendationerna fattade plenarförsamlingen 16 s.k. interna beslut.

Under plenarförsamlingens möten fördelade sig de totalt 536 debattinläggen på följande sätt:
-Generaldebatten 111 (21%)
-A- och B-saker 170 (32%)
-C-saker 18 (3%)
-E-saker 187 (35%)
-Baltikum/Österuropadebatten 50 (9%).

Tidsförbrukningen under mötena var följande:

Generaldebatten 8 t. 14 min
Antal inlägg 64; antal replikskiften 9; antal repliker 47; repliktid tot. 1 t. 30 min.

C 1 och C 2 debatten 1 t. 40 min.
13 talare; 2 replikskiften; 5 replikinlägg på totalt 60 minuter

Utskottsdebatterna 15t. 4 min.

-Ekonomiska utskottet 3 t. 13 min
-Kommunikationsutskottet 2 t. 24 min.
-Kulturutskottet 1 t. 42 min.
-Juridiska utskottet 4 t. 40 min.
-Social- och miljöutskottet 3 t. 14 min.

Baltikum/Österuropadebatten 3 t. 26 min.
32 talare; 5 replikskiften med 18 replikinlägg på tot. 26 min.

Frågor och svar 4 t. 57 min.
-ekonomiska utskottet 8 frågor; 45 minuter
-juridiska utskottet 9 frågor; 40 minuter
-kulturutskottet 9 frågor; 30 minuter
-kommunikationsutskottet 7 frågor; 40 minuter
-social- och miljöutskottet 20 frågor; 2 timmar 20 minuter

Partiernas avslutningsanföranden 5 anföranden på 25 minuter

Rådsmedlemmarnas frånvaroprocent vid voteringarna var följande:

-ekonomiska utskottets ärenden 31 %
-juridiska utskottets ärenden 26 %
-kulturutskottets ärenden 47 %
-kommunikationsutskottets ärenden 41 %
-social- och miljöutskottets ärenden 39 %
-budget- och kontrollutskottets ärenden 35 %
-Baltikum/Österuropaärendena 23 %

Vid sessionen deltog, utöver de 87 rådsmedlemmarna, 18 suppleanter och 71 regerings-, landsstyre- och landskapsstyrelseledamöter. Antalet deltagande särskilt inbjudna gäster var 57 och ackrediterade journalister c. 250.

BILAGA 2

Plenarförsamlingen vid 4:e extra sessionen

Nordiska rådets 4:e extra session hölls i Självstyrelsegården Mariehamn den 13 november 1991. På dagordningen fanns sex medlemsförslag, ett ministerrådsförslag (NMRs budget för 1992) samt två dokument från presidiet. Plenarförsamlingens möte varade i 7 timmar och 55 minuter. Sessionen antog tre rekommendationer tilll Nordiska ministerrådet och ett internt beslut angående rådets utrikespolitiska arbete.

BILAGA 3

Fakta om Presidiesekretariatet

Nordiska rådets presidiesekretariat inrättades 1971 och har status som internationell organisation. Detta regleras i ett särskilt rättsställningsavtal, gemensamt för ministerrådssekretariatet och presidiesekretariatet, som godkänts av samarbetsministrarna och presidiet den 26 november 1986. Gällande arbetsordning för presidiesekretariatet och sekreterarkolleiget är från 1986.

Presidiesekreterare har varit *Jostein Osnes*, Norge.

Presidiesekretariatets budget

I rådets budget för 1991 är nettokostnaderna budgeterade till SEK 31.670.000. För 1992 har presidiet fastställt budget till netto SEK 33.530.000.

Revision och bokslutsgranskning utförs av revisionsavdelningen vid Sveriges riksbank.

Fördelning av gemensamma utgifter

Sedan 1982 gäller samma fördelningsnyckel för rådet som för ministerrådet. För 1990, 1991 och 1992 har följande fördelningsnyckel fastställts:

	1990	*1991*	*1992*
Danmark	21,8%	21,3%	20,6%
Finland	21,8%	21,2%	22,4%
Island	1,0%	1,1%	1,0%
Norge	19,4%	18,9%	18,3%
Sverige	37,1%	37,5%	37,7%

BILAGA 4

Interna beslut antagna vid Nordiska rådets 39:e session och 4:e extra sessionen 1991

Beslut antagna vid 39:e sessionen:

1-10 Interna beslut med anledning av medlemsförslagen A 945/j och A 945Ä/j om det nordiska samarbetets former och organisation m.m. samt B 118/j om ändring i Helsingforsavtalet:

Internt beslut		Uppföljning
4	**Rådets sekretariat** *at* Nordisk Råds presidium fastsetter arbeidsordning for Nordisk Råds Presidiesekretariat *at* Nordisk Råds presidium fastsetter arbeidsordning for Sekretærkollegiet	
5	**Regler för partistöd** *at* Nordisk Råds presidium foretar endringer i reglene for partistøtte, slik at partistøtte heretter bare gis til nordiske partigrupper	Presidiebeslut 23.4.1991 med ikraftträdande 1.1.1992 (se *Bihang 1*)
6	**Nordisk klausul i EES-avtalet** *at* Nordisk Råds presidium gjør en framstilling til de nordiske lands regjeringer og krever at det tas inn en særskilt klausul i en kommende EØS-avtale som gir de nordiske land rett til et fordypet nordisk samarbeid innen rammer av en EØS-avtale	Skrivelse till statsministrarna 23.4.1991. Klausul om nordiskt samarbete i artikel 121 a i Avtal om det europeiska ekonomiska samarbetsområdet

7	**Medlemsförslag och remissbehandling** *at* Nordisk Råds presidium nedsetter en arbeidsgruppe med representanter fra presidiesekretariatet, ministerrådssekretariatet og de nasjonale sekretariater som skal fremme forslag til nye remissprosedyrer, behandling av medlemsforslag m.v.	Presidiet beslöt 30.1.1992 att fastställ riktlinjer för remissförfarande m.m. med ikraftträdande 4.3.1992. (se *Bihang 2*) Plenarbeslut 3.3.1992 om ny lydelse § 45 i arbetsordningen för Nordiska rådet
8	**Nya ministerråd m.m.** *at* Nordisk Råds Presidium opptar forhandlinger med Nordisk Ministerråd vedrørende spørsmål om nye ministerråd m.m. som er omhandlet i Juridisk utvalgs betenkning	Presidiet beslöt 23.4.1991 att uppdra presidiesekreteraren att förbereda frågan om kommande överläggning med ministerrådet ang. nya ministerråd
9	**Utvärdering av övriga förslag** *at* Nordisk Råds Presidium forøvrig vurderer de reformforslag som framføres i Juridisk utvalgs betenkning (A 945/j) og som det påligger Presidiet å ta initiativ til eller beslutte om	Presidiebeslut 23.4.1991
10	**Ändringar i rådets arbetsordning** **a)** *at* Arbeidsordningen for Nordisk Råd endres i samsvar med Juridisk utvalgs forslag i bilag 2, dog med unntak av forslagets § 14 (någjeldende § 15), § 17 (någjeldende § 18) og § 33 (någjeldende § 32)	§§ 2, 11, 12, 13, 14, 19, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 32, 33, 34 og 36 träd i kraft 1.5.1991
	b) betr. Frågeinstitutet: *at* bestemmelsen om spørreinstituttet i Arbeidsordningen for Nordisk Råd endres i henhold til Juridisk utvalgs forslag til ny § 14 (tidligere § 15) som den framgår i bilag 2	§§ 17, 20, 21, 31, 38, 39, 41, 43, 44 45, 46, 47 og 49 trädde i kraft 29.1.1992
	c) betr. antalet medlemmar i presidiet: *at* bestemmelsen om antall medlemmer i Presidiet i Arbeidsordningen for Nordisk Råd endres i henhold til Juridisk utvalgs forslag til ny § 17 (tidligere § 18) som det framgår av bilag 2	
	d) betr. antalet medlemmar i valkommittén: *at* det i forslagets § 33 (tidligere § 32) i Arbeidsordningen for Nordisk Råd fastslås at valgkomiteen skal ha 7 medlemmer	

11 Regler för ikraftträdande av rådets arbetsordning

at Nordisk Råd beslutter
- at §§ 2, 11, 12, 13, 14, 19, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 32, 33, 34 og 36 i Juridisk utvalgs forslag til endringer i Nordisk Råds Arbeidsordning trer ikraft når presidiet bestemmer (Bilag 2),
- at Juridisk utvalgs øvrige forslag til endringer i Nordisk Råds Arbeidsordning, §§ 17, 20, 21, 31, 38, 39, 41, 43, 44, 45, 46, 47 og 49 (Bilag 2), trær ikraft samtidig med ratifikasjon og ikrafttredelsen av endringer i Helsingforsavtalen som foreslått i Juridisk utvalgs betenkning over Ministerrådsforslag B 118/j

12 Utskottens sakområden

at utvalgenes forretningsområde bestemmes i henhold til Juridisk utvalgs forslag i bilag 3

Trädde i kraft 1.5.1991

13 Ombudsmannainstitution

at Nordisk Råds Presidium lar gjennomføre utredning om detaljene for oppretting av en ombudsmannsinstitusjon, slik at Rådet kan treffe beslutning herom ved Rådets 40. sesjon

Presidiet beslöt 23.4.1991 att presidiesekreteraren får disponera SEK 40 000 av budgetposten Presidiets dispositionsmedel för en översyn av en nordisk ombudsmannafunktion

Översyn väntas föreligga hösten 1992

14 Internt beslut med anledning av medlemsförslag A 947/e om program för det nordiska samarbetet efter 1992

att Nordisk Råd under forårssessionen 1992 arrangerer en specialdebat om det fremtidige nordiske samarbejde, herunder debat om ministerrådets program for det nordiske samarbejde efter 1992

Temadebatt "Norden efter 1992" på Nordiska rådets 40:e session

15 Internt beslut med anledning av medlemsförslag A 954/k om ett parlamentariskt praktikant och utbytesprogram mellan Norden och de baltiska staterna

att Nordiska rådet ges i uppdrag att koordinera utbyggnaden av ett informations- och utbytesprogram mellan de nordiska ländernas parlament och de baltiska parlamenten

Kurser för baltiska parlamentariker hållits i nordiska parlament

Presidiet beslöt 22.4.1992 att anta rik linjer för en parlamentarisk stipendie- ordning för Baltikum och Östeuropa (*Bihang 3*)

16 Internt beslut med anledning av medlemsförslag A 952/s om etablerande av ett förpliktande miljösamarbete kring Östersjön

att Nordiska rådet tar initiativ till ett parlamentariskt samarbete som kan ingå som en del av en ny Östersjökonvention

Beslut antaget vid 4:e extra sessionen:

17 Internt beslut med anledning av medlemsförslag A 974/e om stärkande av det nordiska samarbetet

Præsidiet pålægges

at vurdere spørgsmålet om at fokusere det udenrigspolitiske arbejde på en udenrigs- og markedspolitisk debat, som gennemføres en gang om året, på baggrund af en udenrigs-/markedspolitisk redegørelse fra udenrigs-/udenrigshandelsministrene

Presidiet beslöt 30-31.1.1992 att ge presidiesekreteraren i uppdrag att förbereda anordnandet av en utrikes- och marknadspolitisk debatt i samband m höstmötena 11-13.11.1992 i Århus

(Se i övrigt pkt *2.2 Organisationsförändringar*, s. 1767)

Bihang 1

Regler om økonomisk støtte til nordiske partigrupper i Nordisk Råd

Reglerna fastställda av Nordiska rådets presidium 1991, och i kraft 1 januari 1992.

§ 1 For å bedre arbeidsvilkårene for medlemmene av Nordisk Råd, utbetales etter nedenstående regler over Nordisk Råds felles budsjett, økonomisk støtte til nordiske partigrupper.

§ 2 Økomisk støtte utbetales til partigrupper som består av minst 4 medlemmer fra minst 2 land og som har vedtekter for sin virksomhet inneholdende bl.a. bestemmelser om avleggelse av regnskap for forbruket av bevilgede midler.

§ 3 Den økonomiske støtte ydes dels som et grunnbidrag som er like stort for hver bidragsberettigede gruppe, dels som et tilleggsbidrag basert på antallet av partigruppemedlemmer. Det samlede omfang av grunnbidragene begrenses til 20 prosent av det til enhver tid bevilgede beløp til økonomisk støtte.

§ 4 Grunnbidrag og tilleggsbidrag utbetales etter rekvisisjon til de nordiske partigrupper med en halvdel i januar måned og med en halvdel i august måned i budsjettåret basert på medlemsfortegnelse pr. 1 januar i budsjettåret.

§ 5 Den økonomiske støtte - grunnbidrag og tilleggsbidrag - skal anvendes til dekning av utgifter til sekretærhjelp og kontorutgifter samt til dekning av utgifter til reise och møter mellom sekretariatspersonale og partigruppenes medlemmer og til andre kostnader som kan henføres til partigruppenes virksomhet i Nordisk Råd.

§ 6 Ubrukte beløp av den utbetalte økonomiske støtte kan overføres fra et budsjettår til det neste. Ved opphør av nordiske partigruppers virksomhet, skal ubrukte beløp tilbakebetales til Nordisk Råd.

Bihang 2

Förslag i Rådet - beredning, remissförfarande m.m.

Allmänna riktlinjer fastställda av presidiet den 30 januari 1992, i kraft fr.o.m. den 4 mars 1992.

Pkt. 1.
Förslag i rådet, jfr. Helsingforsavtalets artikel 55, skall innehålla motivering och vara försett med förslag till beslut som kan underställas votering i plenarförsamlingen.

Pkt. 2.
Presidiet eller den det bemyndigar beslutar om förslag skall behandlas av presidiet eller hänvisas till utskott.
För beredning av förslag som behandlas av presidiet ansvarar presidiesekreteraren.

Pkt. 3.
Förslag i rådet kan underställas remiss efter beslut av presidiet respektive beredande utskott eller den vederbörande organ bemyndigar.

För beredning av förslag som behandlas i utskott ansvarar utskottssekreterare.

Pkt. 4.
Vid remissförfarande skall eftersträvas en jämn nationell fördelning i kombination med återhållsamhet i fråga om remissinstanser.

Nordiska ministerrådets sekretariat skall beredas möjlighet att ge sakupplysningar i förslag som väcks i rådet.

Pkt. 5.
Presidiet kan slutföra behandling av förslag, jmf. Nordiska rådets arbetsordning, § 46. Innan utskott föreslår presidiet att slutföra förslag skall samråd ske med förslagsställare.

Bihang 3

Parlamentarisk stipendieordning for Baltikum og Øst-Europa

Presidiet fastsatte på møte 22. april 1992 følgende retningslinjer for den parlamentariske stipendieordningen for Baltikum og Øst-Europa:

1. Bevilgningen på DKK 500.000 fra NMR benyttes til et visst antall individuelle stipendier for parlamentarikere fra Estland, Lettland, Litauen, Russland og Polen.

2. Stipendiene skal benyttes til studiereise/stipendieopphold normalt i minst 2 nordiske land med normal varighet 1-2 uker.

3. Bevilgningen fordeles slik at Baltikum til sammen får minst 3 x 5 = 15 stipendier og Russland og Polen til sammen får minst 6 (2 x 3) stipendier.

4. Presidiesekretæren lyser ut stipendiene i de berørte parlamentene med en søknadsfrist. På grunnlag av innkomne søknader og etter tilråding fra presidiesekretæren tildeler presidenten stipendiene.

   Rapport om innkomne søknader og tildeling oversendes presidiet til orientering.

5. Søknadene om stipendier skal inneholde en plan for formål med og innhold i studieoppholdet.

6. Den som tildeles stipend, forpliktes til å avgi en rapport til presidiesekretæren om gjennomføringen av studieoppholdet. Presidiesekretæren legger ved årets slutt fram en rapport om stipendieordningen til presidiet.

7. Stipendiene skal dekke reise- og hotellutgifter i forbindelse med studieoppholdet.

   Det søkes samarbeid med de nasjonale parlamentene om dekning av kostnader til kost mm for stipendiatene som besøker vedkommende parlament-/land.

8. Ansvaret for praktisk opplegg og gjenomføring av studieoppholdene tillegges de nasjonale parlamentene i samråd med Nordisk Råds nasjonale delegasjonssekretariat.

   Dessuten forutsettes det at stipendiatene får hjelp med opplegget for sine studieopphold av de berørte lands ambassader i Norden.

9. Presidiesekretæren sørger for informasjon til og kontakt med de nasjonale parlamentene og berørte lands ambassader om stipendieordningen.

BILAGA 5

Utskottens sammansättning

JURIDISK UTVALG

Medlemmer ved 39. sesjons avslutning

Danmark	Helge Adam Møller (KF)
	Pia Kjærsgaard (FP)
	Birte Weiss (S)
Finland	Rose Marie Björkenheim (Kesk.)
	Sinikka Hurskainen (SDP)
	Sauli Niinistö (Kok.)
Island	Rannveig Guðmundsdóttir (A)
Norge	Marit Rotnes (A)
	Anne Enger Lahnstein (Sp)
	Ernst Wroldsen (A)
Sverige	Lennart Andersson (s)
	Hans Nyhage (m)
	Lars Werner (v)

Forandringer under året
29. oktober Johan J. Jacobsen (Sp) efter Anne Enger Lahnstein
7. november Lahja Exner (s) efter Lennart Andersson

Formann og sekretær
Formann Helge Adam Møller
Nestformann Hans Nyhage
Sekretær Ellen Torvø

Møter
28.-29. januar i Stockholm
13.-14. februar i Helsingfors
24. februar i København
1. mars i København
26.-28. juni i Stockholms skärgård
27. september i Oslo
11.-12. november i Mariehamn

KULTURUTSKOTTET

Medlemmar vid 39:e sessionens avslutning

Danmark	J.K Hansen (S)
	Sören Hansen (S)
Färöarna	Anfinn Kallsberg (Fkfl.)
Grönland	Otto Steenholdt (At)
Finland	Elsi Hetemäki-Olander (Kok.)
	Antero Kekkonen (SDP)

	Heikki Riihijärvi (SMP)
	Mirja Ryynänen (Kesk.)
Island	Jón Kristjánsson (F)
Norge	Roger Gudmundseth (A)
	Helga Haugen (KrF)
	Grete Knudsen (A)
	Thea Knutzen (H)
Sverige	Gunnar Björk (c)
	Anita Johansson (s)
	Berit Oscarsson (s)
	Marianne Samuelsson (mp)

Förändringar under året
I enlighet med den nya § 25 i rådets arbetsordning har delegationerna valt följande medlemmar till utskottet fr.o.m. den 1 maj 1991:

Danmark	J.K. Hansen (S)
Grönland	Otto Steenholdt (At)
	Peder Sønderby (V)
Finland	Markku Laukkanen (Kesk.)
	Paavo Lipponen (SDP)
	Eeva Turunen (Kok.)
Island	Jón Kristjánsson (F)
Norge	Tora Aasland Houg (SV)
	Grete Knudsen (A)
	Thea Knutzen (H)
Sverige:	Gunnar Björk (c)
	Berit Oscarsson (s)
	Marianne Samuelsson (mp)

Förändringar under året
Den 31 juli Jóannes Dalsgaard (Jvfl.) i stället för Peder Sønderby
Den 5 november Sigríður Anna Þórðardóttir (Sj) i stället för Jón Kristjánsson
Den 7 november Marianne Andersson (c) och Anne Sörensen (nyd) i stället för Gunnar Björk och Marianne Samuelsson

Förmanskap och sekreterare
Förman Thea Knutzen
Viceförman Gunnar Björk; fr.o.m. den 12 november Marianne Andersson
Sekreterare Elín Pálsdóttir Flygenring; fr.o.m. 1.11. t.f. sekreterare Kjell Austin

Möten
Den 28-29 januari i Stockholm
Den 25 februari och den 1 mars i Köpenhamn
Den 13 maj i Köpenhamn (även med kultur- och undervisningsministrarna)
Den 7 augusti i Akureyri, Island
Den 25 september i Göteborg
Den 11-12 november i Mariehamn

SOCIALUTSKOTTET (t.o.m. 30.4.1991 social- och miljöutskottet)

Medlemmar vid 39:e sessionens avslutning

Danmark	Knud Glønborg (V)
	Hans Jørgen Jensen (S)
	Lilli Gyldenkilde (SF)
Finland	Claes Andersson (Vas.)
	Eeva-Liisa Moilanen (SKL)
	Markku Rossi (Kesk.)
Island	Páll Pétursson (F)
Norge	Svein Alsaker (KrF)
	Åshild Hauan (A)
	Lodve Solholm (FrP)
Sverige	Lahja Exner (s)
	Sten Svensson (m)
	Lena Öhrsvik (s)

Förändringar under året
Den 17 maj Sigríður Anna Þórðardóttir (Sj) efter Páll Pétursson
Den 24 oktober Halldór Ásgrímsson (F) efter Sigríður Anna Þórðardóttir
Den 7 november Ingrid Näslund (kds) efter Lahja Exner
Den 11 november Birgitte Husmark (SF) efter Lilli Gyldenkilde

Förmanskap och sekreterare
Förman Lena Öhrsvik
Viceförman Svein Alsaker
Sekreterare Eric Hultén

Möten:
Den 28 januari i Stockholm (gemensamt möte med miljöministrarna)
Den 29 januari i Stockholm
Den 24 februari i Köpenhamn
Den 1 mars i Köpenhamn
Den 17-20 juni i Kirkenäs Vadsø
Den 11-12 november i Mariehamn (gemensamt möte med arbetsmarknadsministrarna)

MILJÖUTSKOTTET (t.o.m. 30.4.1991 kommunikationsutskottet)

Medlemmar vid 39:e sessionens avslutning

Danmark	Dorte Bennedsen (S)
	Kaj Poulsen (S)
	Peder Sønderby (V)
Finland	Sakari Knuuttila (SDP)
	Sirpa Pietikäinen (Kok.)
Åland	Olof Salmén (ÅC)

Island	Hreggviður Jónsson (Fh)
Norge	Anne Enger Lahnstein (Sp)
	Lodve Solholm (FrP)
	Ernst Wroldsen (A)
Sverige	Elver Jonsson (fp)
	Karl-Erik Svartberg (s)
	Olle Östrand (s)

Förändringar under året
I enlighet med § 25 i rådets arbetsordning har deligationerna valt följande medlemmar fr.o.m. den 1 maj 1991.

Danmark	Dorte Bennedsen (S)
	Kaj Poulsen (S)
Färöarna	Anfinn Kallsberg (Fkfl)
Finland	Juha Korkeaoja (Kesk.)
	Anna Kaarina Louvo (Kok.
Åland	Olof Salmén (ÅC)
Island	Páll Pétursson (F)
Norge	Haakon Blankenborg (A)
	Tore A. Liltved (H)
	Kjellbjørg Lunde (SV)
Sverige	Elver Jonsson (fp)
	Karl-Erik Svartberg (s)
	Olle Östrand (s)

Förändringar under året
Den 21 maj Pekka Haavisto (Vihr.) efter Juha Korkeaoja
Den 2 oktober Jógvan I. Olsen (Sb) efter Anfinn Kallsberg
Den 5 november Kristín Einarsdóttir (Kv) efter Páll Pétursson
Den 7 november Birgitta Dahl (s) efter Olle Östrand och Anders Svärd (c) efter Karl-Erik Svartberg

Förmanskap och sekreterare
Förman Dorte Bennedsen
Viceförman Elver Jonsson
Sekreterare Tómas H. Sveinsson

Möten
Den 17 juni i Köpenhamn
Den 5-7 augusti i Ålborg
Den 17 september i Göteborg (arbetsgrupp)
Den 7 oktober i Köpenhamn
Den 11-12 november i Mariehamn

EKONOMISKA UTSKOTTET

Medlemmar vid 39:e sessionens avslutning

Danmark	Lars P. Gammelgaard (KF)
	Marianne Jelved (RV)
Grönland	Lars Emil Johansen (Si)
Färöarna	Agnar Nielsen (Sb)
	Poul Nielsen (S)
Finland	Claes Andersson (Vas.)
	Gustav Björkstrand (SFP)
	Lauri Metsämäki (SDP)
	Kimmo Sasi (Kok.)
	Eino Siuruainen (Kesk.)
Island	Hjörleifur Guttormsson (Ab)
	Þorsteinn Pálsson (Sj)
Norge	Thor-Eirik Gulbrandsen (A)
	Åshild Hauan (A)
	Carl I. Hagen (FrP)
	Kjellbjørg Lunde (SV)
	Anders Talleraas (H)
Sverige	Ylva Annerstedt (fp)
	Carl Bildt (m)
	Lahja Exner (s)
	Hans Gustafsson (s)
	Karin Söder (c)

Förändringar under året:

I enlighet med § 25 i rådets arbetsordning har delegationerna valt följande medlemmar till utskottet fr.o.m. den 1.5.1991:

Danmark	Lars P. Gammelgaard (KF)
	Anders Mølgaard (V)
Färöarna	Agnar Nielsen (Sb); den 31 juli-2 oktober Jógvan I. Olsen (Sb)
	Poul Nielsen (S)
Finland	Jörn Donner (SFP) efter Gustav Björkstrand
	Anneli Jäätteenmäki (Kesk.) efter Eino Siuruainen
	Erkki Tuomioja (SDP) efter Lauri Metsämäki
Island	Hjörleifur Guttormsson (Ab)
Norge	Thor-Eirik Gulbrandsen (A)
	Carl I. Hagen (FrP)
	Anders Talleraas (H)
Sverige	Arne Andersson (m) efter Carl Bildt
	Ingvar Carlsson (s) efter Hans Gustafsson
	Mats Hellström (s) efter Lahja Exner

Förmanskap och sekreterare

Förman Gustav Björkstrand efter Anders Talleraas;
fr.o.m. 25 april Anneli Jäätteenmäki

Viceförman Thor-Eirik Gulbrandsen
Sekreterare Henrik Wichmann

Möten
Den 28-30 januari i Stockholm
Den 25 februari i Köpenhamn
Den 1 mars i Köpenhamn
Den 26-27 juni på Vestmannaeyjar
Den 11-12 november i Mariehamn

BUDGETUTSKOTTET (t.o.m. 30.4.1991 budget- och kontrollutskottet)

Medlemmar vid 39:e sessionens avslutning

Danmark	Anker Jørgensen (S)
	Ivar Hansen (V)
Finland	Lauri Metsämäki (SDP)
Åland	Karl-Gunnar Fagerholm (lib)
Island	Ólafur G. Einarsson (Sj)
Norge	Marit Rotnes (A)
	Pål Atle Skjervengen (FrP)
Sverige	Per Olof Håkansson (s)
	Anita Johansson (s)
	Wiggo Komstedt (m)

Förändringar under året
I enlighet med den nya § 25 i rådets arbetsordning har delegationerna valt följande medlemmar till utskottet fr.o.m. den 1 maj 1991:

Danmark	Søren Hansen (S)
	Marianne Jelved (RV)
Grönland	Jonathan Motzfeldt (Si)
Finland	Timo Järvilahti (Kesk,)
Åland	Karl-Gunnar Fagerholm (lib)
	Lauri Metsämäki (SDP)
Island	Árni M. Mathiesen (Sj)
Norge	Roger Gudmundseth (A)
	Helga Haugen (KrF)
	Pål Atle Skjervengen (FrP)
Sverige	Per Olof Håkansson (s)
	Anita Johansson (s)
	Wiggo Komstedt (m)

Den 7 november Ylva Annerstedt (fp) i stället för Anita Johansson och Inger Koch (m) i stället för Wiggo Komstedt
Den 7 november Roger Jansson (FS) i stället för Karl-Gunnar Fagerholm

Förmanskap och sekreterare
Förman Lauri Metsämäki
Viceförman Pål Atle Skjervengen
Sekreterare Marianne Anderson

Möten:
Den 28-29 januari i Stockholm
Den 29 januari i Stockholm med representanter för de nordiska riksrevisorerna
Den 30 januari i Stockholm med representanter från ministerrådssekretariatet
Den 25 februari i Köpenhamn
Den 27 februari i Köpenhamn med representanter för MR-Sam
Den 1 mars i Köpenhamn
Den 14 maj i Oslo
Den 26-28 juni sommarmöte i Norge
Den 26 september i Oslo
Den 27 september i Oslo med representanter för fackutskottet och MR-Sam
Den 11-12 november i Mariehamn

BILAGA 6

Delegationernas sammansättning

DANMARKS RIGES DELEGATION

Valgt af Folketinget den 1 oktober 1991

Medlemmer	*Stedfortrædere*
Dorte Bennedsen (S)	Hanne Andersen (S)
J.K. Hansen (S)	Helge Mortensen (S)
Søren Hansen (S)	Helen Jørgensen (S)
Hans Jørgen Jensen (S)	Martin Glerup (S)
Anker Jørgensen (S), formand	Hans Erenbjerg (S)
Poul Nielson (S)	Pernille Forchhammer (S)
Kaj Poulsen (S)	Sonja Albrink (CD)
Birte Weiss (S)	Lotte Henriksen (S)
Lilli Gyldenkilde (SF)	Pernille Frahm (SF)
Lars P. Gammelgaard (KF), næstformand	Niels Ahlmann-Ohlsen (KF)
Helge Adam Møller (KF)	Pia Christmas-Møller (KF)
Peder Sønderby (V)	Filt Jensen (V)
Anders Mølgård (V)	Christian Mejdahl (V)
Pia Kjærsgaard (FP)	Kirsten Jacobsen (FP)
Marianne Jelved (RV)	Jens Bilgrav-Nielsen (RV)
Knud Grønborg (KRF)	Inger Stilling Pedersen (KRF)

Valgt af Færøernes Lagting den 31. juli 1991

Jóannes Dalsgaard (Jvfl)	Anfinn Kallsberg (Fkfl)
Jógvan I. Olsen (Sb)	Terje Davidsen (Sb)

Valgt af Grønlands Landsting

Jonathan Motzfeldt (Si)	Aqqaluk Lynge (IA)
Otto Steenholdt (At)	Peter Ostermann (At)

CD = Centrum-Demokraterne
FP = Fremskridtspartiet
KF = Det Konservative Folkeparti
KRF = Kristeligt Folkeparti
RV = Radikale Venstre
S = Socialdemokratiet
SV = Socialistisk Venstreparti
V = Venstre

Jvfl = Javnaðarflokkurin
Sb = Sambandsflokkurin
Fkfl = Fólkaflokkurin
Si = Siumut
At = Atásut

FINLANDS DELEGATION

Valda den 11 april 1991. Kompletteringar den 16 maj samt den 5 november 1991.

Valda medlemmar (valitut jäsenet)	*Suppleanter (varajäsenet)*
Claes Andersson (Vas.)	Arja Alho (SDP)
Rose-Marie Björkenheim (Kesk.)	Maria Kaisa Aula (Kesk.)
Jörn Donner (SFP)	Olof Erland (lib) (5.11.91)
Roger Jansson (FS) (5.11.91)	Bjarne Kallis (SKL)
Pekka Haavisto (Vihr.)	Tarja Kautto (SDP)
Sinikka Hurskainen (SDP)	Antero Kekkonen (SDP)
Timo Järvilahti (Kesk.)	Juha Korkeaoja (Kesk.)
Anneli Jäätteenmäki (Kesk.)	Leila Lehtinen (Kok.)
Markku Laukkanen (Kesk.)	Raimo Liikkanen (Kesk.)
Paavo Lipponen (SDP)	Håkan Nordman (SFP)
Anna-Kaarina Louvo (Kok.)	Outi Ojala (Vas.)
Lauri Metsämäki (SDP)	Seppo Peltari (Kesk.)
Eeva-Liisa Moilanen (SKL)	Maija Perho-Santala (Kok.)
Sauli Niinistö (Kok.)	Virpa Puisto (SDP)
Mats Nyby (SDP)	Heikki Riihijärvi (SMP)
Markku Rossi (Kesk.)	Riitta Saastamoinen (Kok.)
Olof Salmén (ÅC) (5.11.91)	Kimmo Sasi (Kok.)
Eeva Turunen (Kok.)	Aino Suhola (Kesk.)
Ilkka Suominen (SDP), ordf.	Pekka Tuominen (ÅSD) (5.11.91)
Erkki Tuomioja (SDP), viceordf.	Jarmo Wahlström (Vas.)

SDP = Finlands socialdemokratiska parti (Suomen sosialidemokraattinen puolue
Kok. = Samlingspartiet (Kansallinen kokoomus)
Kesk. = Centern i Finland (Suomen Keskusta)
Vas. = Vänsterförbundet (Vasemmistoliitto)
SMP = Finlands landsbygdsparti (Suomen Maasedun Puolue)
SFP = Svenska folkpartiet (Ruotsalainen Kansanpuolue)
SKL = Finlands kristliga förbund (Suomen Kristillinen Liitto)
Vihr. = Gröna förbundet (Vihreä liitto)

ÅLANDS DELEGATION

Valda av Ålands landsting vid möte i delegationen den 5 november 1991 och den 13 november

Medlemmar	*Suppleanter*
Olof Salmén (ÅC), ordförande	Pekka Tuominen (ÅSD)
Roger Jansson (FS)	Olof Erland (lib)

May Flodin (FS) fr.o.m. 13.12 1991 istället för Roger Jansson.
I delegationen ingår också de av landskapsstyrelsen utsedda representanterna.
Lantrådet Ragnar Erlandsson utsågs 17.12.1991 till delegationens viceordförande.

FS = Frisinnad samverkan
lib = Liberalerna på Åland
ÅC = Åländsk center
ÅSD = Ålands socialdemokrater

ISLANDS DELEGATION

Valda av alltinget den 22 december 1990

Medlemmer	*Stedfortræder*
Páll Pétursson (F), næstforman	Guðni Ágústsson (F)
Ólafur G. Einarsson (Sj), forman	Friðrik Sophusson (Sj)
Sighvatur Björgvinsson (A)	Rannveig Guðmundsdóttir (A)
Þorsteinn Pálsson (Sj)	Birgir Ísleifur Gunnarsson (Sj)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)	Guðrún Helgadóttir (Ab)
Valgerður Sverrisdóttir (F) och	Jón Kristjánsson (F)
Hreggviður Jónsson (Fh).	Ingi Björn Albertsson (Fh)

Kompletteringar gjorda den 17 maj 1991 p.g.a. regeringsbildning m.m.:

Medlemmer	*Stedfortrædere*
Páll Pétursson (F), forman	Valgerður Sverrisdóttir (F)
Geir H. Haarde (Sj), næstforman	Sturla Böðvarsson (Sj)
Rannveig Guðmundsdóttir (A)	Gunnlaugur Stefánsson (A)
Árni M. Mathiesen (Sj)	Árni Johnsen (Sj)
Hjörleifur Guttormsson (Ab)	Guðrún Helgadóttir (Ab)
Jón Kristjánsson (F)	Guðni Ágústsson (F)
Sigríður Anna Þórðardóttir (Sj)	Ingi Björn Albertsson (Sj)

Valda av alltinget den 24 oktober 1991

Medlemmer	*Stedfortrædere*
Geir H. Haarde (Sj), forman	Sturla Böðvarsson (Sj)
Rannveig Guðmundsdóttir (A)	Karl Steinar Guðnason (A)
Árni M. Mathiesen (Sj)	Árni Johnsen (Sj)
Sigríður Anna Þórðardóttir (Sj)	Ingi Björn Albertsson (Sj)
Halldór Ásgrímsson (F)	Valgerður Sverrisdóttir (F)
Hjörleifur Guttormsson (Ab), næst-forman	Svavar Gestsson (Ab)
Kristín Einarsdóttir (Kv)	Ingibjörg Sólrún Gísladóttir (Kv)

A = Alþýðuflokkurinn (Det socialdemokratiske parti)
Ab = Alþýðubandalagið (Folkeforbundet)
F = Framsóknarflokkurinn (Fremskridtspartiet)
Sj = Sjálfstæðisflokkurinn (Selvstændighedspartiet)
Kv = Samtök um kvennalista (Kvindelisten)
Fh = Frjálslyndi hægriflokkurinn (Det liberale højreparti)

NORGES DELEGASJON

Utsedda av Stortinget den 29 oktober 1991 intill nästa val

Medlemmer	*Varamedlemmer*
Kirsti Kolle Grøndahl (A), leder	Ragna Berget Jørgensen (A)
Thor-Eirik Gulbrandsen (A)	Erik Dalheim (A)
Marit Rotnes (A)	Åsa Solberg Iversen (A)
Haakon Blankenborg (A)	Johan M. Nyland (A)
Åshild Hauan (A)	Laila Kaland (A)
Ernst Wroldsen (A)	Magnar Sæthre (A)
Grete Knudsen (A)	Ragnhild Barland (A)
Roger Gudmundseth (A)	Aud Blattman (A)
Thea Knutzen (H), nestleder	Kaci Kullmann Five (H)
Anders Talleraas (H)	Johan C. Løken (H)
Tore A. Liltved (H)	Eva R. Finstad (H)
Jan P. Syse (H)	Sverre Mauritzen (H)
Carl I. Hagen (FrP)	John Alvheim (FrP)
Pål Atle Skjervengen (FrP)	Jens Marcussen (FrP)
Lodve Solholm (FrP)	Oscar D. Hillgaar (FrP)
Kjellbjørg Lunde (SV)	Per Aunet (SV)
Tora Aasland Houg (SV)	Paul Chaffey (SV)
Svein Alsaker (KrF)	Per Sævik (KrF)
Helga Haugen (KrF)	Borghild Røyseland (KrF)
Johan J. Jakobsen (Sp)	Anne Enger Lahnstein (Sp)

A = Det norske Arbeiderparti
H = Høyre
FrP = Fremskrittspartiet
SV = Sosialistisk Venstreparti
KrF = Kristelig Folkeparti
Sp = Senterpartiet

SVERIGES DELEGATION

Valda den 15 oktober 1991. Fördelning på utskott ägde rum den 7 november 1991

Medlemmar	*Suppleanter*
Wiggo Komstedt (m)	Filip Fridolfsson (m)
Sten Andersson (s)	Hans Gustafsson (s)
Hans Nyhage (m)	Göthe Knutsson (s)
Ingvar Carlsson (s)	Anita Johansson (s)
Elver Jonsson (fp)	Hugo Bergdahl (fp)
Lahja Exner (s)	Karl-Erik Svartberg (s)
Marianne Andersson (c)	Stina Gustavsson (c)
Per Olof Håkansson (s)	Yvonne Sandberg-Fries (s)
Sten Svensson (m)	Ingrid Hemmingsson (m)
Ingrid Näslund (kds)	Liisa Rulander (kds)
Lena Öhrsvik (s)	Jan Fransson (s)
Anne Sörensen (nyd)	Lars Moquist (nyd)
Arne Andersson (m)	Bertil Danielsson (m)
Mats Hellström (s)	Bruno Poromaa (s)
Ylva Annerstedt (fp)	Gudrun Norberg (fp)
Birgitta Dahl (s)	Birthe Sörestedt (s)
Inger Koch (m)	Ingvar Eriksson (m)
Berit Oscarsson (s)	Nils T. Svensson (s)
Anders Svärd (c)	Agne Hansson (c)
Lars Werner (v)	Björn Samuelson (v)

m = moderata samlingspartiet
s = Sveriges socialdemokratiska arbetareparti
fp = folkpartiet liberalerna
c = centerpartiet
nyd = ny demokrati
v = vänsterpartiet

BILAGA 7

Reglemente för redaktionskommittén för tidskriften Nordisk Kontakt (fastställt av presidiet den 11 december 1991. I kraft fr.o.m. den 1 januari 1992)

§ 1

Tidskriften Nordisk Kontakt utges av Nordiska rådet. Redaktionskommittén utses av plenarförsamlingen.

§ 2

Antalet ledamöter liksom val av ordförande och viceordförande i redaktionskommittén regleras i Arbetsordningen för Nordiska rådet. Vid förfall för ledamot utses ersättare av nationell delegation.

§ 3

Redaktionskommittén anger publicistiska ramar för tidskriftens innehåll, grafiska utformning och marknadsföring inom de ekonomiska ramar som årligen fastställs av Nordiska rådets presidium.

§ 4

Redaktionskommittén har rätt att yttra sig före beslut i frågor som gäller anställning av chefredaktör.

§ 5

De nationella delegationerna utser respektive nationell redaktör.

§ 6

Redaktionskommittén bestämmer själv tid och plats för möten. Möte sker på kallelse av ordföranden eller då lägst fyra ledamöter så begär. Vid redaktionskommitténs möten skall föras protokoll. Redaktionskommittén är beslutsför då lägst sex av dess ledamöter är närvarande. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst.

BILAGA 8

Reglemente för chefredaktör för tidskriften Nordisk Kontakt (fastställt av presidiet den 11 december 1991. I kraft fr.o.m. den 1 januari 1992)

§ 1

Chefredaktör för tidskriften Nordisk Kontakt anställs för viss tid av Nordiska rådets presidium. Chefredaktören ingår organisatoriskt i presidiesekretariatet.

§ 2

Chefredaktören är ansvarig utgivare och ansvarar för innehåll, utformning och marknadsföring av tidskriften Nordisk Kontakt inom de publicisitska ramar som angivits av redaktionskommittén och de ekonomiska ramar som angivits av presidiet.

§ 3

Chefredaktören har budgetansvar för de anslag över den gemensamma budgeten som av presidiet årligen beviljats för utgivning av tidskriften Nordisk Kontakt.

§ 4

Chefredaktören är föredragande och sekreterare för redaktionskommittén.

BILAGA 9

Reglemente för nationella redaktörer för tidskriften Nordisk Kontakt (fastställt av presidiet den 11 december 1991. I kraft fr.o.m. den 1 januari 1992)

§ 1

För medverkan i tidskriften Nordisk Kontakt utser respektive nationell delegation nationell redaktör.

§ 2

De nationella delegationerna fastställer redaktörens anknytningsform.

§ 3

Nationell redaktör fullgör sitt journalistiska uppdrag efter riktlinjer från chefredaktören.

§ 4

Kostnader såsom arvode, resor m.m., för nationell redaktörs medverkan i tidskriften bestrids av den nordiska budgeten och beslutas av chefredaktör. Artiklar, som av chefredaktören särskilt beställts från nationell redaktör arvoderas över rådets gemensamma budget efter av chefredaktör fastställda taxor.

Tryckt som separat publikation

Det nordiske BRYT-projekt

En evaluering af projektets forløb og resultater

Rapport til Nordisk Råds budgetudvalg

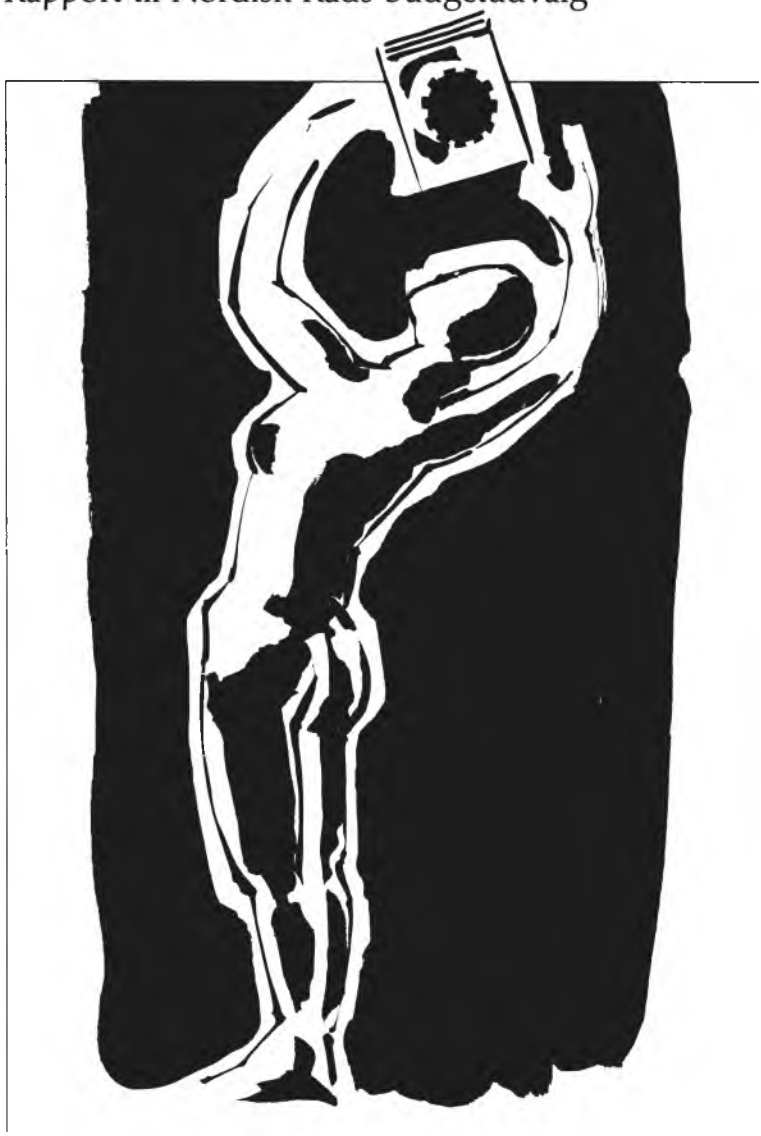

Tryckt som separat publikation

Arbetsgivaransvar för anställda vid nordiska institutioner

Rapport till Nordiska rådets budgetutskott

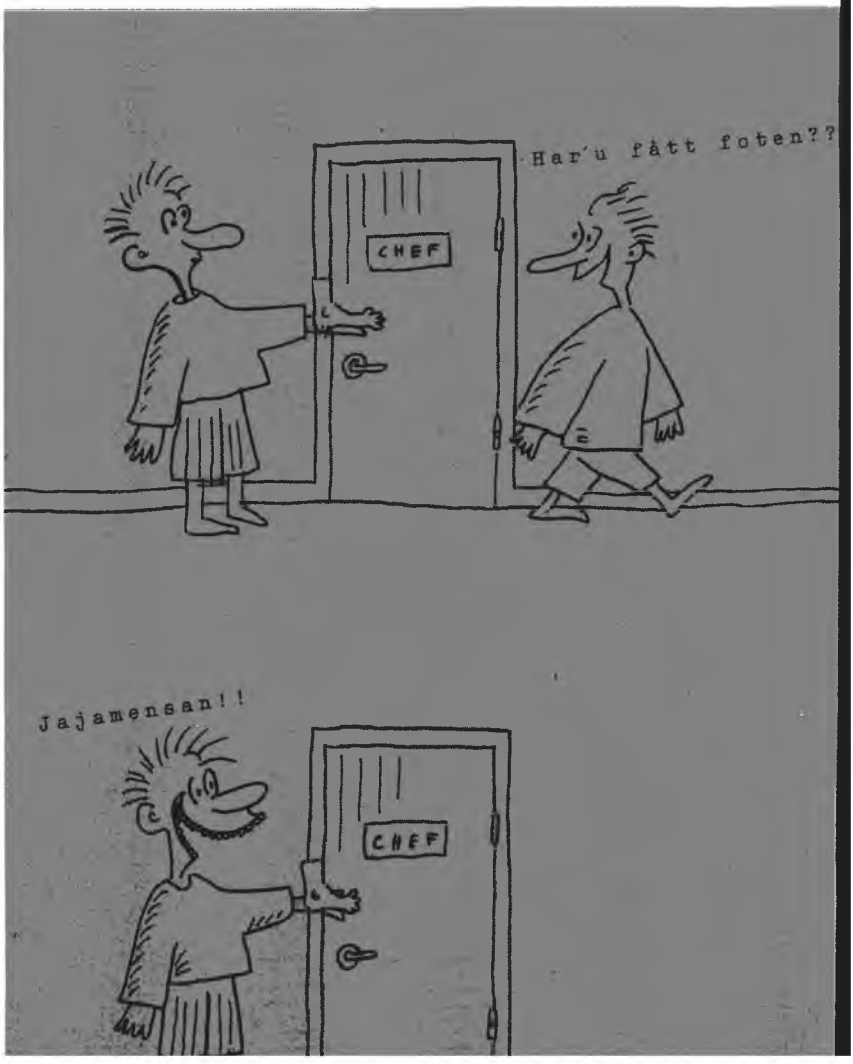

Förslag

från Nordiska rådets presidium om regler för sessionens genomförande

1. Begränsning av talartiden i generaldebatten

Presidiet föreslår

att tidsbegränsningen av inläggen i generaldebatten sätts till *12 minuter* för presidiets första inlägg, inläggen från ministerrådets ordförande och statsministrarna samt för inläggen från de självstyrande områdena,

att tidsbegränsningen sätts till *7 minuter* för de nordiska partigruppernas talesmän,

att tidsbegränsningen sätts till *5 minuter* för övriga talare.

2. Begränsning av talartiden i sakdebatterna och utskottens generaldebatt

Presidiet föreslår

att tidsbegränsningen för utskottens talesmän och ministerrådets talesmän sätts till *7 minuter* vid debatten om C 1 och C 2, om ministerrådsförslagen och om utskottens generaldebatt och *5 minuter* för övriga rådsmedlemmar,

att tidsbegränsningen i övrigt sätts till *5 minuter*.

3. Replikskiftet

Presidiet föreslår

att följande regler för replikskiftet skall gälla vid 40:e sessionen:

Presidenten hänvisar till arbetsordningens § 9, där det bl.a. står:

> att "... medlem, som önskar avgiva replik, (skall) beredas tillfälle därtill i anslutning till det inlägg repliken gäller."

§ 9 i arbetsordningen ger presidenten även rätt att föreslå för plenarförsamlingen att besluta att för en bestämd debatt begränsa inläggens längd.

I överensstämmelse med detta föreslår presidenten en tidsbegränsning på *två minuter* per replik. Presidenten kommer i regel att ge samma rådsmedlem högst två repliker i ett och samma replikskifte samt att eftersträva att begränsa hela replikskiftet till högst 10-15 minuter. Sittande president bör eftersträva att åstadkomma en så vital politisk diskussion som möjligt. Huvudinläggets talare skall ges rätt att ge ett avslutande svar. Replik kan bara begäras i anslutning till huvudinlägget. Den som repliken riktas till bör ges möjlighet att svara på en gång.

DOKUMENT 3

Ang. ändring av § 45 i Nordiska rådets arbetsordning

Inom ramen för strävan att effektivisera rådets arbete har en arbetsgrupp inom presidiesekretariatet utarbetat förslag till riktlinjer för remissförfarande m.m.

Arbetsgruppens förslag innebär att utskottet självt beslutar om remiss av inkommet ärende och att ansvaret för remisshanteringen åvilar utskottet.

Presidiet har, på förslag av presidiesekreteraren, bifallit arbetsgruppens förslag och beslutat att utfärda riktlinjer för remissförfarande i enlighet härmed.

Mot bakgrund av att presidiet önskar se de nya riktlinjerna som en permanent ordning bör emellertid en omformulering av nu gällande § 45 i Nordiska rådets arbetsordning ske. Sådan ändring beslutas av plenarförsamlingen.

Presidiet vill mot denna bakgrund föreslå ändring av den nämnda paragrafen enligt nedan:

Nuvarande text	Föreslagen text
Presidiet hänvisar förslag, berättelser och meddelanden till utskott efter hand som de inkommer till rådet. Presidiet kan besluta att införskaffa utredning om väckta förslag.	Presidiet beslutar om förslag, berättelser och meddelanden som inkommer till rådet skall behandlas av presidiet eller hänvisas till utskott. Presidiet respektive utskott kan besluta om införskaffande av utredning om väckta förslag som bereds inom respektive organ.
I frågor om internationella förhållanden eller eljest är av övergripande karaktär kan presidiet självt utarbeta betänkande för beslut i plenarförsamlingen.	I frågor om internationella förhållanden eller eljest är av övergripande karaktär kan presidiet självt utarbeta betänkande för beslut i plenarförsamlingen.

Presidiet föreslår plenarförsamlingen

att fastställa ny lydelse av § 45 i Arbetsordning för Nordiska rådet enligt följande: "Presidiet beslutar om förslag, berättelser och meddelanden som inkommer till rådet skall behandlas av presidiet eller hänvisas till utskott. Presidiet respektive utskott kan besluta om införskaffande av utredning om väckta förslag som bereds inom respektive organ.

I frågor om internationella förhållanden eller eljest är av övergripande karaktär kan presidiet självt utarbeta betänkande för beslut i plenarförsamlingen."

BESLUT

Lista över framställningar, rekommendationer, yttranden och interna beslut antagna vid Nordiska rådets 40:e session i Helsingfors, 3 - 6 mars 1992[1]

Framställningar

Nr 1. Insatser mot epilepsi
Nr 2. Förhöjning av Nordiska investeringsbankens grundkapital

Rekommendationer

Nr 3. Utvidgning av den nordiska arbetsmiljökonventionen
Nr 4. Utökad nordisk arbetsmiljöstatistik
Nr 5. Nordiska sjömanspensioner
Nr 6. Samarbetsprogram inom bygg- och bostadssektorn
Nr 7. Nordisk färdtjänst
Nr 8. Gränsöverskridande färdtjänst
Nr 9. Handikappanpassning av internationella persontransporter
Nr 10. Nordiskt hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa
Nr 11. Nordbors rättigheter i Norden
Nr 12. Utbildningsprogram för utveckling av social service (NOPUS)
Nr 13. Ny nordisk konvention om social trygghet
Nr 14. Förstärkning av Nordisk industrifond
Nr 15. Upprättande av ett baltiskt investeringsprogram
Nr 16. Åtgärder för att stimulera till innovationer i näringslivet
Nr 17. Förhöjning av Nordiska utvecklingsfondens kapital
Nr 18. Gemensam nordisk lagstiftning rörande barnskydd
Nr 19. Samnordisk specialistutbildning inom barnomsorgen
Nr 20. Stöd till rättsutvecklingen i Estland, Lettland och Litauen
Nr 21. Satsningar på det nordiska gränsregionala samarbetet
Nr 22. Gemensam tid i Danmark, Finland, Norge och Sverige
Nr 23. Nordiskt samarbetsprogram för fiskeri 1993 - 1996
Nr 24. Samarbete på trafikutbildningens område
Nr 25. Nordisk textil sommarakademi
Nr 26. Nordiskt revyfackligt nätverkssamarbete
Nr 27. Ökat TV- och radioprogamutbyte i Norden

---

1) Betr. rek. nr 5, 7-13, 16, 18-20 och 22-31 samt yttrandena nr 1 och 2 företogs ej votering. Beslut i dessa saker togs medelst acklamation.

Nr 28. Handlingsprogram för vuxenutbildningen - Voks Frem (1992 - 1996)
Nr 29. Budgetutskottets kontrolluppgifter 1991
Nr 30. Gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater
Nr 31. Samarbete i det arktiska området
Nr 32. Norden i det nya Europa

Yttranden

Nr 1. Nordiska rådets yttrande angående Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet 1991 (C 1) (budgetutskottet)
Nr 2. Nordiska rådets yttrande angående Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2) (budgetutskottet)

Interna beslut[1]

Nr 1. Riktlinjer för Nordiska rådets budgetutskott
Nr 2. Finansiering av samarbetet i det arktiska området
Nr 3. Internationell konferens inför samarbetet i det arktiska området

[1] Se vidare på s. 1900.

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående framställning angående *insatser mot epilepsi*

FRAMSTÄLLNING nr 1/1992

Med hänvisning till Helsingforsavtalets artiklar 56 och 65 har Nordiska rådet den 23 april 1991 antagit nedanstående framställning efter förslag från social- och miljöutskottet (*A 912/s*)[1].

Framställningen har följande lydelse:

Nordiska rådets presidium rekommenderar Nordiska ministerrådet

att stimulera till ökad nordisk forskning och informationsutbyte rörande läkemedel och behandlingsmetoder samt för information och upplysning till allmänheten om epilepsi

att utreda förutsättningarna för information och upplysning till allmänheten om epilepsivård och ett samlat vårdprogram.

Bergen den 13 maj 1991

Anker Jørgensen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

[1] *Se Nordiska rådet, 39:e sess.*

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående framställning angående *förhöjning av Nordiska investeringsbankens grundkapital*

FRAMSTÄLLNING nr 2/1992

Med henvisning til Helsingforsavtalen, Artikkel 56 og 65, har Nordisk Råd den 12. november 1991 vedtatt nedenstående framstilling etter forslag fra Økonomisk utvalg (*B 122/e*).

Framstillingen har følgende ordlyd:

Nordisk Råds præsidium rekommanderer Nordisk Ministerråd

at snarest vedtage ministerrådsforslag B 122/e om forhøjelse af Nordisk Investeringsbanks grundkapital, som bl.a. indebærer en forhøjelse af grundkapitalen med 800 mill. SDR til samlet 2 400 mill. SDR pr 1. april 1993.

Mariehamn den 13 november 1991

Anker Jørgensen
President

Jostein Osnes
Presidiesekretær

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *utvidgning av den nordiska arbetsmiljökonventionen*

REKOMMENDATION nr 3/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 4 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av socialutskottet (*A 959/s*) med 45 röster mot 15. 27 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att låta utvidga den nordiska arbetsmiljökonventionen med tillägg om rätt till fortbildning, kompetensutveckling och medbestämmande för anställda av alla kategorier.

De 45 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

Alsaker Svein
Andersson Claes
Andersson Marianne
Andersson Sten
Blankenborg Haakon
Dahl Birgitta
Dalsgaard Jóannes
Exner Lahja
Glønborg Knud
Grøndahl Kirsti Kolle
Gulbrandsen Thor-Eirik
Gustafsson Hans
Haavisto Pekka
Hansen J.K.
Hansen Søren
Hauan Åshild
Haugen Helga
Hjörleifur Guttormsson
Houg Tora Aasland
Hurskainen Sinikka
Husmark Birgitte
Håkansson Per Olof
Jakobsen Johan J.
Jelved Marianne
Jensen Hans Jørgen
Jonsson Elver
Jørgensen Anker
Kallis Bjarne
Knudsen Grete
Lunde Kjellbjørg
Nordman Håkan
Nyby Mats
Näslund Ingrid
Olsen Jógvan
Oscarsson Berit
Rannveig Guðmundsdóttir
Rossi Markku
Rotnes Marit
Salmén Olof
Samuelson Björn

Steenholdt Otto
Svärd Anders
Sønderby Peder

Wroldsen Ernst
Öhrsvik Lena

De medlemmar som röstade *mot* rekommendationen var: *Andersson Arne, Flodin May, Gammelgaard Lars P., Knutzen Thea, Koch Inger, Laukkanen Markku, Liltved Tore A., Louvo Anna-Kaarina, Møller Helge Adam, Nyhage Hans, Solholm Lodve, Svensson Sten, Syse Jan P., Talleraas Anders* och *Turunen Eeva.*

Helsingfors den 4 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *utökad nordisk arbetsmiljöstatistik*

REKOMMENDATION nr 4/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 4 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av socialutskottet (*A 959/s*) med 46 röster mot 14. 27 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att inom ramen för samarbetsprogrammet för en bättre arbetsmiljö i Norden låta utarbeta nordisk statistik över arbetsskador, sjukskrivningar, förtidspensioneringar m.m. att tjäna som underlag för samlade nordiska åtgärder.

De 46 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

Alsaker Svein
Andersson Claes
Andersson Marianne
Andersson Sten
Blankenborg Haakon
Dahl Birgitta
Dalsgaard Jóannes
Exner Lahja
Glønborg Knud
Grøndahl Kirsti Kolle
Gulbrandsen Thor-Eirik
Gustafsson Hans
Haavisto Pekka
Hansen J.K.
Hansen Søren
Hauan Åshild
Haugen Helga
Hjörleifur Guttormsson
Houg Tora Aasland
Hurskainen Sinikka
Husmark Birgitte
Håkansson Per Olof
Jakobsen Johan J.
Jelved Marianne
Jensen Hans Jørgen
Jonsson Elver
Jørgensen Anker
Kallis Bjarne
Knudsen Grete
Lunde Kjellbjørg
Nordman Håkan
Nyby Mats
Näslund Ingrid
Olsen Jógvan
Oscarsson Berit
Rannveig Guðmundsdóttir
Rossi Markku
Rotnes Marit
Salmén Olof
Samuelson Björn

Steenholdt Otto
Svärd Anders
Syse Jan P.
Sønderby Peder
Wroldsen Ernst
Öhrsvik Lena

De medlemmar som röstade *mot* rekommendationen var: *Andersson Arne, Flodin May, Gammelgaard Lars P., Knutzen Thea, Koch Inger, Laukkanen Markku, Liltved Tore A., Louvo Anna-Kaarina, Møller Helge Adam, Nyhage Hans, Solholm Lodve, Svensson Sten, Talleraas Anders och Turunen Eeva.*

Helsingfors den 4 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *nordiska sjömanspensioner*

REKOMMENDATION nr 5/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 4 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av socialutskottet (*A 961/s*)

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att i anslutning till arbetet med en ny trygghetskonvention mot bakgrund av EES-avtalet företa en utredning över vilka olika regler som gäller för uppnående av full ålderspension och andra pensioner för sjömän i hemlandet och i annat nordiskt land, och

att därefter vidta sådana åtgärder som syftar till att i pensionshänseende jämställa sjömän bosatta i annat nordiskt land med sjömän bosatta i det land enligt vars lagregler pensionen utbetalas.

Helsingfors den 4 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *samarbetsprogram inom bygg- och bostadssektorn*

REKOMMENDATION nr 6/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 4 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av socialutskottet (*B 123/s*, *A 969/s* och *A 984/s*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fastställa ett nytt nordiskt samarbetsprogram inom bygg- och bostadssektorn för tiden 1992-1996 med beaktande av de synpunkter som anförs av socialutskottet.

De 47 medlemmar som röstade *för* rekommenationen var:

Alsaker Svein
Andersson Claes
Andersson Marianne
Andersson Sten
Blankenborg Haakon
Dahl Birgitta
Dalsgaard Jóannes
Exner Lahja
Glønborg Knud
Grøndahl Kirsti Kolle
Gudmundseth Roger
Gustafsson Hans
Haavisto Pekka
Halldór Ásgrímsson
Hansen J.K.
Hansen Søren
Hauan Åshild
Haugen Helga
Hellström Mats
Hjörleifur Guttormsson
Houg Tora Aasland
Hurskainen Sinikka
Husmark Birgitte
Håkansson Per Olof
Jakobsen Johan J.
Jelved Marianne
Jensen Hans Jørgen
Jonsson Elver
Jørgensen Anker
Knudsen Grete
Kristín Einarsdóttir
Lunde Kjellbjørg
Nielson Poul
Nyby Mats
Olsen Jógvan
Oscarsson Berit
Rannveig Guðmundsdóttir
Rossi Markku
Rotnes Marit
Salmén Olof
Samuelson Björn
Steenholdt Otto

Svärd Anders
Sønderby Peder
Tuomioja Erkki
Wroldsen Ernst
Öhrsvik Lena

De medlemmar som röstade *mot* rekommendationen var: *Andersson Arne, Flodin May, Kallis Bjarne, Knutzen Thea, Koch Inger, Liitved Tore A., Louvo Anna-Kaarina, Mølgaard Anders, Møller Helge Adam, Nyhage Hans, Näslund Ingrid, Solholm Lodve, Svensson Sten, Syse Jan P., Talleraas Anders och Turunen Eeva.*

Helsingfors den 4 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt
Nordiska ministerrådet
nedanstående rekommendation
angående *nordisk färdtjänst*

REKOMMENDATION nr 7/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 4 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av socialutskottet (*A 971/s*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att i den konvention om sociala tjänster som är under utarbetande inarbeta regler om nordisk giltighet för färdtjänstlegitimation.

Helsingfors den 4 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt de nordiska ländernas regeringar nedanstående rekommendation angående *gränsöverskridande färdtjänst*

REKOMMENDATION nr 8/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 4 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av socialutskottet (*A 971/s*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

att medverka till att kommuner på var sin sida om nordiska riksgränser avtalar om gränsöverskridande färdtjänst.

Helsingfors den 4 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt de nordiska ländernas regeringar nedanstående rekommendation angående *handikappanpassning av internationella persontransporter*

REKOMMENDATION nr 9/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 4 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av socialutskottet (*A 971/s*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

att arbeta för att internationella persontransportförbindelser samt stationer handikappanpassas.

Helsingfors den 4 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *nordiskt hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa*

REKOMMENDATION nr 10/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 4 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av socialutskottet (*A 980/s*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att utreda förutsättningarna och finansieringsformerna för ett nordiskt hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa.

Helsingfors den 4 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *nordbors rättigheter i Norden*

REKOMMENDATION nr 11/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 4 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av socialutskottet (*A 986/s*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att i samband med förverkligandet av den nya sociala trygghetskonventionen och EES-avtalet i Norden även ta upp de förslag till åtgärder och informationsinsatser som tas upp i Nordiska rådets rekommendation nr 33/1990 om handlingsprogram för Nordbors rättigheter i Norden samt

att i samband härmed undersöka möjligheterna att ytterligare underlätta det gränsregionala samarbetet i Norden och undanröja kvarvarande hinder för samarbete och kontakter över gränserna.

Helsingfors den 4 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *utbildningsprogram för utveckling av social service (NOPUS)*

REKOMMENDATION nr 12/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 4 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av socialutskottet (*B 125/s*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fastställa ett nordiskt utbildningsprogram för utveckling av social service i enlighet med ministerrådsförslag B 125/s och med beaktande av de synpunkter som framförts av socialutskottet.

Helsingfors den 4 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *ny nordisk konvention om social trygghet*

REKOMMENDATION nr 13/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 4 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av socialutskottet (*B 128/s*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att fastställa det framlagda förslaget till ny nordisk konvention om social trygghet med beaktande av de synpunkter som anförts av socialutskottet samt

att resultatet av arbetet med en nordisk konvention om socialt bistånd och sociala tjänster föreläggs Nordiska rådet som ett ministerrådsförslag och även innehåller delar som tillgodoser utskottets yrkanden vad gäller nordisk färdtjänst och, i tillämpliga delar, Nordbors rättigheter i Norden.

Helsingfors den 4 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *förstärkning av Nordisk industrifond*

REKOMMENDATION nr 14/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 4 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet *(A 981/e)* med 43 röster. 1 medlem röstade mot rekommendationen och 43 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at vedtage de nødvendige foranstaltninger for at styrke Nordisk Industrifonds stilling og virksomhed til fremme af det næringspolitiske samarbejde i Norden.

De 43 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

Andersson Arne
Andersson Claes
Bennedsen Dorte
Blankenborg Haakon
Dahl Birgitta
Dalsgaard Jóannes
Erland Olof
Exner Lahja
Glønborg Knud
Grøndahl Kirsti Kolle
Gudmundseth Roger
Gulbrandsen Thor-Eirik
Gustafsson Hans
Haavisto Pekka
Hansen J.K.
Hansen Søren
Hauan Åshild
Haugen Helga
Hellström Mats
Hjörleifur Guttormsson
Houg Tora Aasland
Hurskainen Sinikka
Håkansson Per Olof
Johansson Anita
Jonsson Elver
Jäätteenmäki Anneli
Knudsen Grete
Koch Inger
Lunde Kjellbjørg
Metsämäki Lauri
Møller Helge Adam
Nielson Poul
Nordman Håkan
Näslund Ingrid
Rasmussen Ingrid
Rotnes Marit
Samuelson Björn
Svensson Sten
Svärd Anders
Talleraas Anders

Turunen Eeva *Öhrsvik Lena*
Wroldsen Ernst

Den medlem som röstade *mot* rekommendationen var *Carl I. Hagen.*

Helsingfors den 4 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *upprättande av ett baltiskt investeringsprogram*

REKOMMENDATION nr 15/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 4 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet *(A 982/e)* med 59 röster. 4 medlemmar röstade mot rekommendationen och 24 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at i samarbejde med de baltiske lande og internationale interessenter oprette programmet for teknisk/finansiel assistance og finansiering af investeringer i Baltikum (Baltisk Investeringsprogram), under hensyn til ligebehandling af de deltagende institutioner og således, at aktiviteterne kan starte senest 1. juni 1992.

De 59 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

Andersson Arne
Andersson Claes
Andersson Marianne
Annerstedt Ylva
Bennedsen Dorte
Blankenborg Haakon
Dahl Birgitta
Dalsgaard Jóannes
Erenbjerg Hans
Erland Olof
Exner Lahja
Gammelgaard Lars P.
Glønborg Knud
Grøndahl Kirsti Kolle
Gudmundseth Roger
Gulbrandsen Thor-Eirik
Gustafsson Hans
Haavisto Pekka
Halldór Ásgrímsson
Hansen J.K.
Hansen Søren
Hauan Åshild
Haugen Helga
Hellström Mats
Hjörleifur Guttormsson
Houg Tora Aasland
Hurskainen Sinikka
Husmark Birgitte
Håkansson Per Olöf
Jakobsen Johan J.
Jelved Marianne
Jensen Hans Jørgen
Johansson Anita
Jonsson Elver

Jäätteenmäki Anneli
Knudsen Grete
Koch Inger
Komstedt Wiggo
Kristín Einarsdóttir
Liltved Tore A.
Lunde Kjellbjørg
Mølgaard Anders
Møller Helge Adam
Nielson Poul
Niinistö Sauli
Nyhage Hans
Näslund Ingrid
Olsen Jógvan
Rasmussen Ingrid
Rotnes Marit
Salmén Olof
Samuelson Björn
Steenholdt Otto
Svensson Sten
Svärd Anders
Syse Jan P.
Talleraas Anders
Wroldsen Ernst
Öhrsvik Lena

De medlemmar som röstade *mot* rekommendationen var *Carl I. Hagen, Kjærsgaard Pia, Skjervengen Pål Atle och Solholm Lodve.*

Helsingfors den 4 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *åtgärder för att stimulera till innovationer i näringslivet*

REKOMMENDATION nr 16/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 4 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (*A 990/e*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at udrede og vurdere foranstaltninger til fremme af opfinder- og nyskabende virksomhed i Norden.

Helsingfors den 4 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet och de nordiska ländernas regeringar nedanstående rekommendation angående *förhöjning av Nordiska utvecklingsfondens kapital*

REKOMMENDATION nr 17/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 4 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet *(B 127/e)* med 63 röster. 5 medlemmar röstade mot rekommendationen och 19 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd og de nordiske landes regeringer

at vedtage ministerrådsforslag B 127/e om fortsættelse af Nordisk Udviklingsfonds virksomhed uden tidsbegrænsning og forhøjelse af fondens kapital med 150 mill. SDR, idet man iagttager Økonomisk Udvalgs synspunkter og således, at muligheden af en ny kapitalforhøjelse, som følge af den resultatorienterede evaluering i 1995, holdes åben.

De 63 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

Andersson Arne
Andersson Marianne
Andersson Sten
Annerstedt Ylva
Bennedsen Dorte
Blankenborg Haakon
Dahl Birgitta
Dalsgaard Jóannes
Erenbjerg Hans
Erland Olof
Exner Lahja
Gammelgaard Lars P.
Geir H. Haarde
Glønborg Knud
Grøndahl Kirsti Kolle
Gudmundseth Roger
Gulbrandsen Thor-Eirik
Haavisto Pekka
Halldór Ásgrímsson
Hansen J.K.
Hansen Søren
Hauan Åshild
Haugen Helga
Hellström Mats
Hjörleifur Guttormsson
Houg Tora Aasland
Hurskainen Sinikka
Husmark Birgitte
Håkansson Per Olof
Jakobsen Johan J.
Jelved Marianne
Jensen Hans Jørgen

Johansson Anita
Jonsson Elver
Knudsen Grete
Koch Inger
Komstedt Wiggo
Kristín Einarsdóttir
Liltved Tore A.
Louvo Anna-Kaarina
Lunde Kjellbjørg
Mølgaard Anders
Møller Helge Adam
Nielson Poul
Niinistö Sauli
Nyby Mats
Nyhage Hans
Näslund Ingrid
Olsen Jógvan
Rasmussen Ingrid
Rotnes Marit
Salmén Olof
Samuelson Björn
Sigríður Anna Þórðardóttir
Steenholdt Otto
Svensson Sten
Svärd Anders
Syse Jan P.
Sønderby Peder
Talleraas Anders
Turunen Eeva
Wroldsen Ernst
Öhrsvik Lena

De medlemmar som röstade *mot* rekommendationen var: *Hagen Carl I., KjArsgaard Pia, Moquist Lars, Skjervengen Pål Atle och Solholm Lodve.*

Helsingfors den 4 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *gemensam nordisk lagstiftning rörande barnskydd*

REKOMMENDATION nr 18/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 4 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av juridiska utskottet (*A 948/j*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

å utrede mulighetene for felles nordisk lovgivning for å beskytte barn mot mishandling og overgrep.

Helsingfors den 4 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt
Nordiska ministerrådet
nedanstående rekommendation
angående *samnordisk specialist-*
utbildning inom barnomsorgen

REKOMMENDATION nr 19/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 4 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av juridiska utskottet (*A 948/j*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

å etablere samnordisk spesialistutdanning innen barneomsorgen som videreutdanning eller påbyggingsutdanning.

Helsingfors den 4 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt
Nordiska ministerrådet
nedanstående rekommendation
angående *stöd till rättsutvecklingen i Estland, Lettland och Litauen*

REKOMMENDATION nr 20/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 4 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av juridiska utskottet (*A 1001/j*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

å bistå de baltiske stater med utarbeidelse av et program for et framtidig baltisk lovgivningssamarbeide, i samarbeid med Nordisk Råd

å bistå de baltiske stater med eksperthjelp i forbindelse med konkrete lovgivningsoppgaver

å bistå de baltiske stater med juridisk litteratur på aktuelle rettsområder

å undersøke mulighetene for å etablere et felles baltisk senter for forskning m.v. i menneskerettighetsspørsmål

å iaktta tilsvarende nasjonale innsatser fra de nordiske land samt fra sentrale internasjonale organisasjoner som f.eks. Europarådet o.l. ved iverksettelsen av ovennevvnte tiltak.

Helsingfors den 4 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *satsningar på det gränsregionala samarbetet*

REKOMMENDATION nr 21/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 4 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av miljöutskottet (*A 924/m*) med 50 röster. 3 medlemmar röstade mot rekommendationen och 34 medlemmar var frånvarande.

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att den samnordiska satsningen på de etablerade gränsregionala samarbetsområdena över den nordiska budgeten skall fortsätta på minst nuvarande nivå, samt

att ökningar i de samnordiska budgetresurserna även skall användas till att utveckla det gränsregionala samarbetet i Norden.

De 50 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

Alsaker Svein
Andersson Arne
Andersson Marianne
Annerstedt Ylva
Bennedsen Dorte
Blankenborg Haakon
Dahl Birgitta
Dalsgaard Jóannes
Exner Lahja
Gammelgaard Lars P.
Glønborg Knud
Gudmundseth Roger
Gustafsson Hans
Haavisto Pekka
Halldór Ásgrímsson
Hansen J.K.
Haugen Helga
Hellström Mats
Hjörleifur Guttormsson
Houg Tora Aasland
Husmark Birgitte
Jelved Marianne
Jensen Hans Jørgen
Johansson Anita
Jonsson Elver
Järvilahti Timo
Jørgensen Anker
Knutzen Thea
Koch Inger
Komstedt Wiggo
Kristín Einarsdóttir
Liltved Tore A.
Louvo Anna-Kaarina
Lunde Kjellbjørg
Metsämäki Lauri
Nielson Poul

Nyby Mats
Nyhage Hans
Näslund Ingrid
Olsen Jógvan
Rasmussen Ingrid
Salmén Olof
Samuelson Björn
Svärd Anders
Syse Jan P.
Sønderby Peder
Talleraas Anders
Tuomioja Erkki
Wroldsen Ernst
Öhrsvik Lena

De medlemmar som röstade *mot* rekommendationen var: *Hagen Carl I., Kjærsgaard Pia och Skjervengen Pål Atle.*

Helsingfors den 4 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *gemensam tid i Danmark, Finland, Norge och Sverige*

REKOMMENDATION nr 22/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 4 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av miljöutskottet (*A 979/m*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommanderer Nordiska ministerråd

att utreda för- och nackdelarna med införandet av en gemensam tid i Danmark, Finland, Norge och Sverige.

Helsingfors den 4 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *nordiskt samarbetsprogram för fiskeri 1993 - 1996*

REKOMMENDATION nr 23/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 4 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av miljöutskottet (*B 126/m*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att anta ett nordiskt program för samarbete inom fiskerisektorn i enlighet med ministerrådsförslag B 126/m och Nordiska rådets synpunkter

att ministerrådet lämnar en årlig rapportering av samarbetsprogrammet i sin verksamhetsberättelse, C 1.

Helsingfors den 4 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *samarbete på trafikutbildningens område*

REKOMMENDATION nr 24/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 5 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kulturutskottet (*A 955/k*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att i syfte att utbyta erfarenheter mellan de nordiska länderna på trafikutbildningens område utarbeta informationsmaterial bestående av nationell information om de regler och system som gäller i respektive nordiska länder beträffande trafikundervisning för distribution och användning av de nationella och lokala myndigheterna samt skolor i de nordiska länderna.

Helsingfors den 5 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *nordisk textil sommarakademi*

REKOMMENDATION nr 25/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 5 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kulturutskottet (*A 957/k*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att undersöka möjligheterna att få till stånd ett nordiskt arbetsseminarium för textilkonstnärer i form av en textil sommarakademi.

Helsingfors den 5 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *nordiskt revyfackligt nätverkssamarbete*

REKOMMENDATION nr 26/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 5 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kulturutskottet (*A 973/k*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd anbefaler Nordisk Ministerråd

å støtte de fremlagte planer i det det tas hensyn til utvalgets følgende synspunkter:

1. Kulturutvalget støtter medlemsforslaget, som tar sikte på å øke bredden samt styrke lokale miljøer og uorganiserte gruppers deltakelse i nordisk kultursamarbeid.

2. Utvalget går inn for at prosjektet gis støtte i en treårsperiode, og noterer at prosjektet etter denne periode regner med å bli selvfinansierende.

3. Utvalget understreker viktigheten av et nært samarbeid med de frivillige organisasjonene som er organiserte gjennom Nordisk Amatørteaterråd.

Helsingfors den 5 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *ökat TV- och radioprogramutbyte*

REKOMMENDATION nr 27/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 5 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kulturutskottet (*A 976/k*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

snarest *å* vedta tiltak for å få i stand økt nordisk TV- og radioprogramutveksling. Det bør i den sammenheng vurderes hvilken betydning den stadig utvidede kapasitet på de europeiske satellitter vil få for nordisk programutveksling.

Helsingfors den 5 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *handlingsprogram för vuxenutbildningen - VOKS FREM (1992 - 1996)*

REKOMMENDATION nr 28/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 5 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av kulturutskottet (*B 124/k*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

å vedta et nordisk handlingsprogram for styrking av voksenutdanningen i fremtiden - VOKS FREM (1992-96) i samsvar med ministerrådsforslag B 124/k og i det det tas til de synspunkter som er anført av Kulturutvalget.

Helsingfors den 5 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *budgetutskottets kontrolluppgifter 1991*

REKOMMENDATION nr 29/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 5 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av budgetutskottet (A *998/b*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

att i det fortsatta arbetet beakta de synpunkter och förslag som budgetutskottet framfört i redogörelsen för kontrolluppgifterna 1991 samt att rapportera till utskottet om vilka åtgärder som vidtagits

att därvid i samband med utvärderingen av BRYT-projektet särskilt uppmärksamma:

- lägga större vikt vid förberedelsefasen i ett nordiskt samarbetsprojekt och att utarbeta konkreta mål och klara prioriteringar samt definiera och placera det överordnade ekonomiska och politiska ansvaret. Större nordiska projekt bör inledas med ett förprojekt

- beakta vikten av en kvalificerad och intresserad projektledare och att försöka få till stånd någon form av "nordisk projektledarträning"

att därvid i samband med undersökningen av arbetsgivaransvaret vidta följande åtgärder:

- klargöra om begreppet arbetsgivaransvar har samma innebörd i samtliga nordiska länder, om det finns reglerat i lagar och avtal samt om de nordiska institutionerna i så fall omfattas av dessa lagar och avtal

- låta göra en inventering av anställningskontrakten och undersöka det faktiska rättsläget för olika grupper av anställda vid nordiska institutioner.

Helsingfors den 5 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt de nordiska ländernas regeringar nedanstående rekommendation angående *gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater*

REKOMMENDATION nr 30/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 6 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av presidiet (A *992/p*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer de nordiske lands regjeringer

å arbeide for en større samordning av de nordiske lands utenlandsrepresentasjon særlig i nye stater.

Helsingfors den 6 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet nedanstående rekommendation angående *samarbete i det arktiska området*

REKOMMENDATION nr 31/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 6 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av presidiet (A *994/p*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer de nordiske lands regjeringer

å ta initiativ til et heldekkende arktisk samarbeide på regjeringsnivå.

Helsingfors den 6 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har tillställt Nordiska ministerrådet och de nordiska ländernas regeringar nedanstående rekommendation angående *Norden i det nya Europa*

REKOMMENDATION nr 32/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 6 mars 1992 antagit nedanstående rekommendation efter förslag av ekonomiska utskottet (*B 129/e*, A *996/e*, *A 1002/e* och *A 1003/e*).

Rekommendationen har följande lydelse:

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd og de nordiske landes regeringer:

Norden i Europa

at udrede mulighederne i og konsekvenserne for det nordiske samarbejde af, at samtlige eller de fleste nordiske lande bliver medlemmer af EF,

at gennem en revision af Helsingforsaftalen, i de kommende medlemskabsforhandlinger og i de nordiske landes bilaterale aftaler med EF klargøre, hvordan samarbejdet i Norden som region bedst tilpasses den pågående integrationsproces i Europa, og derigennem sikre mulighederne for en stærkere og mere ambitiøs udvikling af det regionale nordiske samarbejde,

at arbejde for harmonisering af europæiske regler på et højt niveau inden for arbejdsmarkedspolitikken med sigte på opnåelse af fuld beskæftigelse, miljøkrav, arbejdsmiljøkrav, ligestilling og socialpolitikken,

at arbejde for at udvikle og skabe forståelse og tilslutning omkring den nordiske samfundsmodel i en videre europæisk sammenhæng, blandt andet på vigtige områder som arbejdsmarkedspolitik for fuld beskæftigelse, ligestilling mellem kønnene, miljøkrav, arbejdsmiljøbestemmelser og sociale velfærdsordninger, med sigte på harmonisering af fælles europæiske regler å et højt niveau,

at det vurderes, på hvilke måder informations- og kontaktvirksomheden i Bruxelles mest hensigtsmæssigt kan drives, f.eks. via et nordisk informations- og kontaktkontor,

at det udenrigspolitiske samarbejde styrkes på områder af fælles interesse inden for rammerne af det officielle nordiske samarbejde,

at i udenrigspolitikken samarbejde om en fælles linie i FN og andre verdensomspændende organisationer særligt i globale udviklings- og miljøspørgsmål.

Samarbejde internt i Norden

at de nordiske lande tilrettelægger en politik, som prioriterer målsætningen om opnåelse af fuld beskæftigelse,

at fortsat prioritere det nordiske samarbejde inden for kultur, uddannelse og forskning, miljø, arbejdsmiljø, ligestilling, forbrugerpolitik og socialpolitik,

at der satses på en nordisk næringspolitisk handlingsplan, med sigte på at styrke økonomi og beskæftigelse i Norden og bl.a. omfatter samordning og styrkelse af næringspolitik, infrastruktur, information og kommunikation i Norden,

at udbygge det nordiske samarbejde om "de fire friheder" med henblik på etableringen af et grænseløst Norden inden for rammerne af EØS-aftalen og senere EF-medlemskab for samtlige eller de fleste nordiske lande,

at forvaltningen af naturressourcerne bygges på princippet om bæredygtig udvikling,

Østersøen - Baltikum

at udvikle samarbejdet omkring Østersøen og på Nordkalotten med hovedvægt på samarbejde om miljøspørgsmål, bæredygtig udvikling og næringspolitik og således, at dette samarbejde indgår i en bredere nordeuropæisk samarbejdsregion,

Institutionelle ændringer i nordisk samarbejde

at den parlamentariske indflydelse på det nordiske samarbejde styrkes gennem fastlæggelse af klare politiske målsætninger og deraf følgende omlægninger af rådets og ministerrådets arbejde, og ved at ministerrådet systematisk tilrettelægger samarbejdet således, at rådet får indflydelse på beslutningsprocessen,

at tage initiativet til en fornyelse af Helsingforsaftalen i lyset af Europaintegrationen og behovet for et styrket og vitaliseret nordisk samarbejde, hvorved bl.a. de overordnede målsætninger klargøres, institutionerne styrkes og effektiviseres og der skabes rammer for et mere ambitiøst nordisk samarbejde,

at der, som en konsekvens af fastlagte målsætninger og arbejdsopgaver, ved fornyelsen af Helsingforsaftalen tilrettelægges en revideret institutionel struktur for det nordiske samarbejde,

at der i denne forbindelse i samarbejde med rådet gennemføres en vurdering af mulige organisationsforslag, herunder bl.a. følgende: *at* afholde flere, men kortere sessioner, *at* øge fuldmagterne til formandskabet i mi-

nisterrådet, *at* skifte formandskab hvert halve år, *at* styrke det partipolitiske samarbejde over grænserne, *at* overveje i hvilken grad nordiske Europapolitikere bør deltage i Nordisk Råd, *at* give Nordisk Råd budgetmæssig indflydelse samt *at* tilrettelægge den mest hensigtsmæssige samordning af sekretariatsstrukturen for råd og ministerråd,

at Vest-Nordens interesser i det nordiske samarbejde varetages ved gennemgangen af den nordiske samarbejdsstruktur,

Det videre arbejde

at ministerrådet omarbejder og videreudvikler programforslaget, således som angivet af rådet og i lyset af statsministrenes overvejelser.

De 67 medlemmar som röstade *för* rekommendationen var:

Ahlmann-Ohlsen Niels
Alsaker Svein
Andersson Arne
Andersson Marianne
Andersson Sten
Árni M. Mathiesen
Bennedsen Dorte
Blankenborg Haakon
Dahl Birgitta
Dalsgaard Jóannes
Erenbjerg Hans
Exner Lahja
Flodin May
Fridolfsson Filip
Geir H. Haarde
Glønborg Knud
Grøndahl Kirsti Kolle
Gudmundseth Roger
Gulbrandsen Thor-Eirik
Haavisto Pekka
Hagen Carl I.
Halldór Ásgrímsson
Hansen J.K.
Hansen Søren
Hauan Åshild
Haugen Helga
Hellström Mats
Håkansson Per Olof
Jelved Marianne
Jonsson Elver
Järvilahti Timo
Jäätteenmäki Anneli
Jørgensen Anker
Kjærsgaard Pia
Knudsen Grete
Knutzen Thea
Koch Inger
Laukkanen Markku
Liltved Tore A.
Lipponen Paavo
Louvo Anna-Kaarina
Metsämäki Lauri
Mølgaard Anders
Møller Helge Adam
Nielson Poul
Nyby Mats
Nyhage Hans
Näslund Ingrid
Olsen Jógvan
Oscarsson Berit
Rannveig Guðmundsdóttir
Rasmussen Ingrid
Rossi Markku
Rotnes Marit
Salmén Olof
Sasi Kimmo
Sigríður Anna Þórðardóttir
Skjervengen Pål Atle
Solholm Lodve
Suominen Ilkka

Svärd Anders
Syse Jan P.
Sønderby Peder
Tuomioja Erkki
Turunen Eeva
Wroldsen Ernst
Öhrsvik Lena

De medlemmar som röstade *mot* rekommendationen var: *Andersson Claes, Hjörleifur Guttormsson, Houg Tora Aasland, Husmark Birgitte, Kristín Einarsdóttir och Lunde Kjellbjørg.*

Jakobsen Johan J. och Nordman Håkan *avstod från att rösta.*

Helsingfors den 6 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har avgivit yttrande till Nordiska ministerrådet över *Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet 1991*

YTTRANDE nr 1/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 5 mars 1992 beslutat avge yttrande till Nordiska ministerrådet över Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet 1991 (*C 1*) i överensstämmelse med vad som föreslagits i budgetutskottets betänkande.

Yttrandet har följande lydelse:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

att vara uppmärksamt på att även högt prioriterade aktiviteter, t.ex. miljösamarbetet med Östeuropa, det näringspolitiska samarbetet samt vissa delar av standardiseringsarbetet, kan få problem med finansieringen när den ekonomiska handlingsplanen upphör,

att noga överväga konsekvenserna av att flytta ut administrationen av stöd- och stipendieordningar från ministerrådssekretariatet samt att därvid beakta både ekonomiska och verksamhetsmässiga konsekvenser,

att ge rådet möjlighet att yttra sig innan beslut fattas om att flytta administrationen av Nordiska kulturfonden,

att i det fortsatta arbetet lägga vikt vid de synpunkter som budgetutskottet samt fackutskotten framfört.

Helsingfors den 5 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Nordiska rådet har avgivit yttrande till Nordiska ministerrådet över *Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet*

YTTRANDE nr 2/1992

Enligt artiklarna 45 och 56 i Helsingforsavtalet har Nordiska rådet den 6 mars 1992 beslutat avge yttrande till Nordiska ministerrådet över Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (*C 2*) i överensstämmelse med vad som föreslagits i budgetutskottets betänkande.

Yttrandet har följande lydelse:

Nordiska rådet hemställer till Nordiska ministerrådet

att arbeta för att kultursamarbetet även i fortsättningen blir en viktig del av det nordiska samarbetet

att prioritera miljö i vid bemärkelse och att därvid särskilt beakta miljöproblemen i Östersjön och Nordsjön

att arbeta för en bärkraftig resurshushållning som kan öka möjligheterna för ett bättre totalutbyte av de förnybara resurserna

att arbeta för en utveckling av de nordiska ländernas konkurrenskraft i syfte att göra Norden till en tillväxtzon och att därvid beakta forskningens betydelse, det gäller inte minst den teknisk-industriella forskningen

att arbeta för en bärkraftig ekonomisk utveckling som kan trygga och utveckla välfärden och välståndet i Norden

att arbeta för ett fortsatt och förstärkt nordiskt samarbete inom olika internationella fora

att beakta sambandet mellan budgetens storlek och de uppgifter som skall genomföras

att ta hänsyn till de speciella problem som finns i Västnorden, vid användningen av de medel ur överskottet från 1990, som avsatts för att styrka samarbetet i och med Västnorden

att redan nu planera för det fortsatta samarbetet med Baltikum, som region och som enskilda medlemsländer

att vid prioriteringsarbetet inom de olika sektorerna ta hänsyn till de synpunkter som framförts av rådets fackutskott.

Helsingfors den 6 mars 1992

Ilkka Suominen
President

Jostein Osnes
Presidiesekreterare

Interna beslut

Nr 1. Riktlinjer för Nordiska rådets budgetutskott (A 1004/b)

Nordiska rådet ger budgetutskottet i uppdrag att granska även rådets redovisningar och revisionsberättelser samt att förelägga dem för plenarförsamlingen för beslut.

Nr 2. Finansiering av samarbetet i det arktiska området (A 994/p)

Nordisk Råd setter av ressurser til utviklingen av samarbeidet i det arktiske område.

Nr 3. Internationell konferens inför samarbetet i det arktiska området (A 994/p)

Nordisk Råd arrangerer en internasjonal konferanse som et første steg på veien mot et intensivt arktisk samarbeide.

Övriga beslut

A. Beslut att inte företa sig något

(4 mars)

1. medlemsförslag om homofil/lesbisk forskning (A 958/s)
2. medlemsförslag om nordisk undsättningsstyrka vid internationella katastrofer (A 968/s)
3. medlemsförslag om utbyggt elkraftsamarbete i Norden (A 972/e)
4. medlemsförslag om kärnvapenfri zon i Norden (A 977/e)
5. medlemsförslag om byggandet av vägavsnittet Virtaniemi - Kirkenäs som nordiskt projekt (A 965/m)
6. medlemsförslag om etablering av flera frihamnszoner i Norden (A 967/m)
7. medlemsförslag om Östersjöns framtid (A 970/m)

(5 mars)

8. medlemsförslag om samarbete mellan de naturhistoriska museerna i Norden (A 951/k)
9. medlemsförslag om upphovsrättslitgt ersättning vid distribution av TV-program (A 965/k)
10. medlemsförslag om utredning av fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet (A 988/k)

B. Beslut att lägga till handlingarna

a. som slutbehandlade spörsmål

(4 mars)

1. meddelande om rekommendation nr 24/1983/s angående klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården
2. meddelande om rekommendation nr 21/1985/s angående program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa
3. meddelande om rekommendation nr 15/1987/s angående erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor
4. meddelande om rekommenadation nr 17/1987/s angående handlingsprogram mot aids
5. meddelande om rekommendation nr 23/1987/s angående ökade flyttningsmöjligheter för pensionärer i Norden
6. meddelande om rekommendation nr 32/1989/s angående samarbetsorgan för räddningstjänstområdet
7. meddelande om rekommendation nr 27/1990/s angående forskningssamarbete om amalgam
8. meddelande om rekommendation nr 28/1990/s angående ratificering av FNs barnkonvention

9. meddelande om rekommendation nr 33/1990/s angående nordbors rättigheter
10. meddelande om rekommendation nr 28/1991/s angående nordiskt reumatikerår
11. meddelande om rekommendation nr 29/1991/s angående finansiering av det nordiska reumatikeråret
12. berättelse från Nordiska investeringsbanken (1991) (C 3/e)
13. berättelse från Nordiska projektexportfonden (1991) (C 4/e)
14. berättelse från Nordiska utvecklingsfonden (1991) (C 6/e)
15. berättelse från Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling - Nordisk industrifond (1991) (C 7/e)
16. berättelse från Nordiska miljöfinansieringssällskapet - NEFCO (1991) (C 8/e)
17. meddelande om rekommendation nr 23/1989/e angående samnordisk användning av informationssystem och databanker
18. meddelande om rekommendation nr 20/1991/e angående effektivare el- och energihushållning
19. meddelande om rekommendation nr 22/1991/e angående förenklade tullprocedurer för sportflyget
20. meddelande om rekommendation nr 23/1991/e angående nordiska samarbetet efter 1992
21. meddelande om rekommendation nr 39/1991/e angående miljövårdsinsatser i Baltikum
22. meddelande om rekommendation nr 54/1991/e angående stärkande av det nordiska samarbetet
23. meddelande om rekommendation nr 2/1992/e angående förhöjning av Nordiska investeringsbankens grundkapital
24. meddelande om rekommendation nr 43/1988/j angående samarbete om kriminalitetsefterforskning
25. meddelande om rekommendation nr 20/1989/j angående intensiverad övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika
26. meddelande om rekommendation nr 7/1990/j angående internationellt samarbete för jämställdhet mellan kvinnor och män
27. meddelande om rekommendation nr 8/1990/j angående samnordisk vapenlagstiftning
28. meddelande om rekommendation nr 13/1991/j angående Nordiskt Forum 1994
29. meddelande om rekommendation nr 15/1991/j angående nordiskt råd för forskning i europeisk integrationsrätt
30. meddelande om rekommendation nr 19/1991/j angående ändringar i Helsingforsavtalet
31. meddelande om rekommendation nr 46/1991/j angående avskaffande av visumtvånget mellan Norden och Östeuropa

(5 mars)

32. meddelande om rekommendation nr 12/1989/k angående datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer

33. meddelande om rekommendation nr 41/1989/k angående utökat nordiskt utbildningssamarbete
34. meddelande om rekommendation nr 46/1989/k angående åtgärder för Nordplus-programmets genomförande
35. meddelande om rekommendation nr 14/1990/k angående Nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk
36. meddelande om rekommendation nr 32/1991/k angående information om det nordiska samarbetet utanför Norden
37. meddelande om rekommendation nr 36/1991/k angående nordiskt miljöforskningsprogram
38. meddelande om rekommendation nr 38/1991/k angående nordisk utbildningsgemenskap
39. meddelande om rekommendation nr 24/1987/m angående samarbete kring genteknologi
40. meddelande om rekommendation nr 41/1987/m angående förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet i Norden
41. meddelande om rekommendation nr 44/1987/m angående plan för infrastrukturinvesteringar i Norden
42. meddelande om rekommendation nr 7/1988/m angående storstädernas trafik- och miljöproblem
43. meddelande om rekommendation nr 25/1989/m angående ökat samarbete inom järnvägstrafiken
44. meddelande om rekommendation nr 26/1989/m angående fordonstekniskt samarbete
45. meddelande om rekommendation nr 27/1989/m angående samordnad trafik- och trafiklärarutbildning (p. 1 och 2)
46. meddelande om rekommendation nr 43/1989/m angående överföring av miljöteknologi utanför Norden
47. meddelande om rekommendation nr 1/1990/m angående nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik
48. meddelande om rekommendation nr 15/1990/m angående tvärflyg i Mittnorden
49. meddelande om rekommendation 18/1990/m angående globalt miljösamarbete
50. meddelande om rekommendation nr 22/1990/m angående åtgärder för att undvika oljekatastrofer
51. meddelande om rekommendation nr 3/1991/m angående utveckling av det nordiska järnvägssystemet
52. meddelande om rekommendation nr 4/1991/m angående vägtrafikens miljöeffekter
53. meddelande om rekommendation nr 5/1991/m angående nordisk transportpolitik
54. meddelande om rekommendation nr 6/1991/m angående nordisk transportforskning
55. meddelande om rekommendation nr 7/1991/m angående transportsamarbete i Skagerrak-regionen

56. meddelande om rekommendation nr 8/1991/m angående handlingsplan för säkrare trafik i Norden
57. meddelande om rekommendation nr 41/1991/m angående jordbrukssamarbete med Baltikum
58. meddelande om rekommendation nr 44/1991/m angående transportsamarbete med Baltikum
59. meddelande om rekommendation nr 48/1991/m angående miljöteknologi till Östeuropa
60. meddelande om rekommendation nr 49/1991/m angående informationsplikt rörande kärnkraftsanläggningar
61. Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet 1991 (C 1)
62. berättelse från Nordiska kulturfonden (1991) (C 5/b)
63. meddelande om rekommendation nr 56/1991/b angående Nordiska ministerrådets budget för 1992

(6 mars)

64. Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet (C 2)

b. i avvaktan på nya meddelanden i spörsmålet till nästa ordinarie session

(4 mars)

1. meddelande om rekommendation nr 24/1991/e angående koncernfacklig samverkan i Norden

c. bemyndigande för utskotten att lägga meddelanden till handlingarna

(3 mars)

1. meddelande om rekommendation nr 13/1989/k angående utbildnings- och praktikantutbytessamarbete med EG
2. meddelande om rekommendation nr 30/1989/s angående utbildning och legitimation för kiropraktorer
3. meddelande om rekommendation nr 31/1989/s angående hjälpmedelsförsörjning för handikappade
4. meddelande om rekommendation nr 33/1989/s angående ökade insatser inom barn- och familjepolitiken
5. meddelande om rekommendation nr 35/1989/s angående insatser för minskad alkoholkonsumtion i Norden
6. meddelande om rekommendation nr 36/1989/s angående plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar (p. 2)
7. meddelande om rekommendation nr 37/1989/m angående skydd av den nordiska havsfågelfaunan
8. meddelande om rekommendation nr 20/1990/m angående internationellt samarbete om export av avfall

9. meddelande om rekommendation nr 21/1990/m angående nätverk för renare teknologier
10. meddelande om rekommendation nr 24/1990/m angående luftföroreningsproblem på Nordkalotten
11. meddelande om rekommendation nr 26/1990/s angående telekommunikationer för handikappade
12. meddelande om rekommendation nr 29/1990/s angående åtgärdsplan för upföljning av FNs barnkonvention
13. meddelande om rekommndation nr 30/1990/s angående homosexuellas sociala situation
14. meddelande om rekommendation nr 31/1990/m angående toxikologiskt institut
15. meddelande om rekommendation nr 32/1990/s angående program mot ungdomsarbetslösheten
16. meddelande om rekommendation nr 2/1991/s angående förbättrade kommunikationsmöjligheter för hörselskadade
17. meddelande om rekommendation nr 9/1991/j angående lagstiftningssamarbete om bio- och genteknologi
18. meddelande om rekommendation nr 10/1991/j angående lagstiftning rörande skuldsanering
19. meddelande om rekommendation nr 11/1991/j angående lagtiftning rörande grupptalan
20. meddelande om rekommendation nr 12/1991/j angående jämnare könsfördelning i nordiska styrelser, kommittéer, utskott, nämnder m.m.
21. meddelande om rekommendation nr 14/1991/j angående rösträtt vid parlamentsval i annat nordiskt land
22. meddelande om rekommendation nr 16/1991/j angående genomgång av Helsingforsavtalet
23. meddelande om rekommendation nr 17/1991/j angående ändringar i Helsingforsavtalets artiklar 1 och 45
24. meddelande om rekommendation nr 18/1991/m angående ändring i den nordiska transportöverenskommelsen
25. meddelande om rekommendation nr 21/1991/e angående nordiska el-högspänningsnätet som "common carrier"
26. meddelande om rekommendation nr 25/1991/m angående beräkningsmodell för grön BNP
27. meddelande om rekommendation nr 26/1991/s angående internationella standardregler för handikappade
28. meddelande om rekommendation nr 27/1991/s angående samnordiska brandskyddsbestämmelser
29. meddelande om rekommendation nr 30/1991/k angående Nordplans framtida verksamhet
30. meddelande om rekommendation nr 31/1991/k angående arbetsprogram för ändrad finansiering av kultursektorns organ
31. meddelande om rekommendation nr 33/1991/k angående samarbete om nordiskt hantverk och hemslöjd

32. meddelande om rekommendation nr 34/1991/k angående försöksprojekt Radio Scandinavia
33. meddelande om rekommendation nr 35/1991/k angående
34. meddelande om rekommendation nr 37/1991/k angående samarbetsprogram för högre utbildning i Norden
35. meddelande om rekommendation nr 40/1991/e angående ekonomiskt och kulturellt samarbete med Östersjöländerna
36. meddelande om rekommendation nr 42/1991/j angående kunskapsöverföring till bl.a. Baltikum rörande parlamentarism och demokrati
37. meddelande om rekommendation nr 43/1991/j angående stöd till demokratiseringssträvandena och internationella samarbetet i bl.a. Baltikum
38. meddelande om rekommendation nr 45/1991/k angående stipendier för folkhögskolestuderande från Baltikum och Östeuropa
39. meddelande om rekommendation nr 47/1991/k angående kultursamarbete med Baltikum och Östeuropa
40. meddelande om rekommendation nr 50/1991/m angående miljöbistånd till Baltikum
41. meddelande om rekommendation nr 51/1991/m angående förstärkning av Östersjökonventionen
42. meddelande om rekommendation nr 52/1991/m angående revision av Östersjökonventionen
43. meddelande om rekommendation nr 53/1991/m angående förbättrad finansiering av Östersjösamarbetet
44. meddelande om rekommendation nr 55/1991/s angående förstärkning av den nordiska modellen
45. meddelande om rekommendation nr 1/1992/s angående insatser mot epilepsi

C. Beslut i interna spörsmål

(3 mars)

1. bemyndigande för utskotten att lägga sådana meddelanden till handlingarna som inte upptagits på saklistan för sessionen eller som inte slutbehandlas på sessionen
2. att ändra § 45 i rådets arbetsordning (Dokument 3)
3. att tidsbegränsa talerätten i generaldebatten, sakdebatterna och utskottens generaldebatt samt replikskiftet (Dokument 2)
4. att lägga rapport från Nordiska rådets presidium till handlingarna (Dokument 1)

(4 mars)

(Se internt beslut nr 1 i förteckningen "Interna beslut", s. 1900)

(6 mars)

(Se interna beslut nr 2 och 3 i förteckningen "Interna beslut", s. 1900)

5. bemyndigande för presidiet att utse kommittéer
6. fastställande av tid och plats för nästa session

Val

(3 mars)
1. val av presidium
2. val av förtroendeposter

(6 mars)
3. val av valkommitté

PRESIDIUM, ARBETSUTSKOTT, SEKRETARIAT, SAKKUNNIGA m.m.

Presidium

Ilkka Suominen, Finland, president
Mats Nyby, Finland
Anker Jørgensen, Danmark
Peder Sønderby, Danmark
Geir H. Haarde, Island
Halldór Ásgrímsson, Island
Kirsti Kolle Grøndahl, Norge
Jan P. Syse, Norge
Tora Aasland Houg, Norge
Sten Andersson, Sverige
Elver Jonsson, Sverige

Arbetsutskott

Danmark
Anker Jørgensen
Lars P. Gammelgaard
Birgitte Husmark
Peder Sønderby

Finland
Ilkka Suominen
Erkki Tuomioja
Claes Andersson
Jörn Donner
Olof Salmén
Pekka Haavisto
Anneli Jäätteenmäki

Island
Geir H. Haarde
Rannveig Guðmundsdóttir
Halldór Ásgrímsson
Hjörleifur Guttormsson
Kristín Einarsdóttir

Norge
Kirsti Kolle Grøndahl
Tora Aasland Houg
Svein Alsaker
Thor-Eirik Gulbrandsen
Carl I. Hagen
Johan J. Jakobsen
Kjellbjørg Lunde

Sverige
Sten Andersson
Wiggo Komstedt
Per Olof Håkansson
Elver Jonsson
Anders Svärd

Hedersgäster — Kunniavieraat

Antonsson, Johannes, tid. rådspresident, Sverige
Bennedsen, Dorte, ordförande, Föreningen Norden, Danmark
Eidem, Bjarne Mørk, ordförande Foreningen Norden, Norge
Eliasson, Anders, tonsättare, Sverige
Eliasson, Eva, Sverige
Enggaard, Knud, tid. rådspresident, Danmark
Fälldin, Thorbjörn, ordförande, Föreningen Norden, Sverige
Gunnar Ásgeirsson, Island
Haraldur Ólafsson, ordförande, Foreningen Norden, Island
Hetemäki-Olander, Elsi, riksdagsråd, tid. rådspresident, Finland
Høgenhaven, Anne-Karin, docent, Danmark
Løchen, Einar, tidl. generalsekretær, Norge
Matthías Á. Mathiesen, tid. rådspresident, Island
Mellbin, Skjold G., ambassadör, Danmark
Meulengracht, Preben, litteraturkritiker, Danmark
Paakkinen, Saara-Maria, varapuhemies, vicetalman, Finland
Páll Pétursson, tid. rådspresident, Island
Ragnhildur Helgadóttir, tid. rådspresident, Island
Rasmussen, Kjell ambassadör, Norge
Sigríður Á. Snævarr, ambassadör, Island
Sigurður Bjarnason, tid. rådspresident, Island
Stetter, Ib, tid. rådspresident, Danmark
Svensson, Hasse, chefredaktör, Föreningen Norden, Åland
Söder, Karin, tid. rådspresident, Sverige
Thyberg, Knut, ambassadör, Sverige
Wendt, Frantz, tidl. generalsekretær, Danmark
Willoch, Kåre, fylkesmann, tid. rådspresident, Norge

Internationella gäster — Kansainväliset vieraat

Budovskis, Maris, medlem av Baltiska församlingens presidium, medlem av Lettlands parlament
Dardon, Juan Jose, protokollchef, Guatemala
Eller, Hillar, medlem av Baltiska församlingens presidium, medlem av Estlands parlament
Gaigg, Gerfried, medlem av Efta:s parmamentariska kommitté, medlem av Österrikes parlament
Gurevich, Leonid Borisovich, ordförande i underutskottet för externa ekonomiska relationer, vice ordförande för utrikesutskottet, Ryska federationens parlament
Johansson, Berndt-Olof, bitr. generaldirektör, Efta
Jung, Ady, vicepresident, medlem av Benelux-rådets presidium
Carpio Nicolle, Roberto, talman för centralamerikanska parlamentet, medlem av Guatemalas parlament
Nowina-Konopka, Piotr, medlem av utrikesutskottet, Polens Sejm
Raig, Ivar, medlem av Baltiska församlingen, Estlands parlament
Stahlschmidt, Axel, divisionschef, Europaparlamentet
Särkijärvi, Jouni J., medlem av Finlands riksdag, medlem av Europarådets parlamentariska församling
Tarand, Andres, medlem av Baltiska församlingen, Estlands parlament
Taurantas, Aurimas, medlem av Baltiska församlingens presidium, medlem av Litauens parlament
Vuohula, Eero, sekreterare för parlamentarikerkommittén, Efta

Representanter för nordiska organisationer m.m. — Pohjoismaisten järjestöjen edustajat

Ahlén, Sune, generalsekretare, NFS
Enqvist, Mauritz, ombudsman, Finland
Seurujärvi-Kari, Irja, leder, Nordiska samerådet
Songvoll, Magne, viseordfører, Akademikernes Fellesorganisasjon

Nordiska sakkunniga — Pohjoismaiset asiantuntijat

Carlén, Staffan, fil. dr., Nordiskt Konstcentrum
Gjelsvik, Per, adm. direktør, Nordisk Industrifond
Hauge, Lars, generalsekretær, Foreningene Nordens Forbund
Karppinen, Marja-Liisa, direktör, Nordiska språk- och informationscentret
Lindbæk, Jannik, verkställande direktör, NIB
Pitkänen, Harro, bitr. direktör, NEFCO
Öhman, Carl Ivar, verkställande direktör, Nordisk utvecklingsfond

Partisekreterare — Puoluesihteerit

Tikka, Erja, Centern i Finland, Suomen Keskusta
Stenlund, Peter, Svenska Folkpartiet, Finland

Övriga nordiska sakkunniga — Muut pohjoismaiset asiantuntijat

Bær, Lars Anders, nestleder, Nordiska samerådet
Callerström, Jan, vice verkställande direktör, NIB
Danielsson, Karl, NFS
Doepel, Catarina, styrelsesekreterare, NIB
Gaup, Ole, hovedsekretær, Nordiska samerådet
Gunnaes, Stein, NFS
Hellén, Siv, direktör, NIB
Jalonen, Leif, nestleder, Nordiska samerådet
Kantola, Birgitta, vice verkställande direktör, NIB
Laurson, Peter, vice verkställande direktör, NIB
Löfgren, Monica, informationschef, NIB
Madsen, Orla, NFS
Niemi, Stella, assistent, Nordisk utvecklingsfond
Nordström, Solveig, invest., manager, NEFCO
Ringskog, Klas, direktör, NIB
Sigurður R. Símonarson, direktør, Foreningen Norden, Island
Svensson, Staffan, informasjonssjef, Nordisk Industrifond

De nationella delegationernas sekretariat — Valtuuskuntien sihteeristöt

Danmark

Andersen, Annette, betjent
Beierholm, Bente, overassistent
Gottlieb, Niels Ove, stf. generalsekretær
Hagemann, Henrik, generalsekretær
Kejlbo, Elsa, assistent
Madsen, Grethe, overassistent
Nørgaard, Jens, betjent
Sandø, Jonna, overassistent
Sørensen, Erik Ingemann, konsulent
Sørensen, Kirsten, assistent
Vestergaard, Mette, fuldmægtig

Færøerne

Rein, Marius, sekretær
Stenberg, Ásla, sekretær
Thomassen, Kristoffur, bureauchef

Suomi — Finland

Boedeker, Mika, apulaissihteeri, bitr. sekreterare
Fjäder, Paula, konekirjoittaja, maskinskrivare
Husman, Paula, osastosihteeri, avdelningssekreterare
Ikola, Kirsti, virastoavustaja, expeditionsassistent
Immonen, Maarit, toimistosihteeri, byråsekreterare
Kaikkonen, Paula, apulaissihteeri, bitr. sekreterare
Kakko, Leea, osastosihteeri, avdelningssekreterare
Korhonen, Maj-Britt, toimistosihteeri, byråsekreterare
Lindström, Guy, pääsihteeri, generalsekreterare
Lohiniva, Greta, apulaispääsihteeri, bitr. generalsekreterare
Mennander, Kirsi, kääntäjä, tulkki, translator, tolk
Nieminen, Risto, apulaissihteeri, bitr. sekreterare
Saavalainen, Merja, toimistovirkailija, byråfunktionär
Salo, Kari, tiedotussihteeri, informationssekreterare
Tallqvist, Kristiina, tiedotusavustaja, informationsassistent
Urpalainen, Sara, virastoavustaja, expeditionsassistent

Medarbetare vid finska sekretariatet — Suomen sihteeristön avustajat

Aaltonen, Hannu, apulaisylivirastomestari, bitr. vaktmästerichef
Gabrielsson, Ulrica, tutkija, forskare
Hakala, Liisa-Maria, apulaissihteeri, bitr. sekreterare
Helenius, Juhani, autonkuljettaja, chaufför
Kivinen, Mika, virastoavustaja, expeditionsassistent
Kuusinen, Katriina, apulaistoimistopäällikkö, bitr. byråchef
Laulaja, Minna, toimistosihteeri, byråsekreterare
Miettinen, Timo, monistamon esimies, dupliceringscentralens förman
Pekkola, Anne-Eeva, tiedottaja, informatör
Piironen, Minna, toimistosihteeri, byråsekreterare
Pohjola, Ilpo, tiedotuspäällikkö, informationschef
Pärssinen, Pentti, toimistopäällikkö, byråchef
Riihimäki, Seppo, atk-huoltoteknikko, adb-tekniker
Riutta, Helena, puhemiehen sihteeri, talmannens sekreterare
Saarela, Mikko, atk-huoltoteknikko, adb-tekniker
Salo, Eija, offsetpainaja, offsettryckare
Savola, Jukka, turvallisuuspäällikkö, säkerhetschef
Talvitie, Ossi, ylivirastomestari, vaktmästerichef

Valkeajärvi, Simo, jaostopäällikkö, sektionschef
Vesanto, Rauno, kiinteistönhoitopäällikkö, fastighetschef

Åland

Nauclér, Elisabeth, delegationssekreterare
Wahe, Britt-Inger, sekreterare

Island

Ásta Erlingsdóttir, afdelingchef
Lene Hjaltason, fuldmægtig
Snjólaug Ólafsdóttir, generalsekretær

Norge

Andreassen, Bjørn, førstekonsulent
Braaten, Else Marie, konsulent
Brun, Sølvi, betjent
Halvorsen, Bente, førstesekretær
Myhre-Jensen, Kjell, sekretariatsleder
Overå, Oddvar, sakkyndig
Pettersen, Dag, førstekonsulent — EDB
Sandodden, Elenor, betjent
Sollien, Liv, sekretær
Trolle, Lisa, konsulent
Vekrum, Lise Enberget, sekretær

Sverige

Alvarson, Dan, expeditionsassistent
Bergqvist, Renée, 1:e byråsekreterare
Bruce, Margareta, byråassistent
Isacsson, Bert, kanslichef
Hjelm, Eva, byråassistent
Quiding, Ossian, informationssekreterare
Smekal, Eva, byråchef
Stenberg, Marianne, 1:e byråsekreterare
Söderman, Anita, byrådirektör
Tollin, Ingrid, chefssekreterare

Presidiesekretariatet — Puheenjohtajiston sihteeristö

Andersson, Pia, kamrer
Bagerstam, Bitte informationschef
Bejmar, Marianne, byråassistent
Caspersen, Ove, informationssekreterare
Davidsen, Mona, byråassistent
Friborg, Charlotta, redigerare
Guðrún Dager Garðarsdóttir, bitr. redaktör
Hagen, Gro, 1:e byråassistent
Johanson, Birgitta, byråsekreterare
Joneken, Anneli, byrådirektör
Karlsson, Svenolof, redaktör
Koumí, Margaretha, byråassistent
Lindfors, Viveca, byråsekreterare
Lundqvist, Bo expeditionsassistent
Ländin, Ove, expeditionsassistent
Mattsson, Kaj-Peter, stf. presidiesekreterare
Nyberg, Lars, expeditionsassistent
Osnes, Jostein, presidiesekreterare
Sergenius, Margit, byråassistent
Stenberg, Stig, intendent
Stjernberg, Gustaf, stf. presidiesekreterare
Sundberg Renée, byråassistent
Wiklund, Viveca, byrå-/redaktionsassistent
Yoo, Sam, datakonsult
Östman, Margit, internationell sekreterare

Utskottssekreterare — Valiokuntasihteerit

Anderson, Marianne, budgetutskottet
Austin, Kjell, kulturutskottet
Elín Pálsdóttir Flygenring, kulturutskottet
Hultén, Eric, socialutskottet
Tómas H. Sveinsson, miljöutskottet
Torvø, Ellen, juridiska utskottet
Wichmann, Henrik, ekonomiska utskottet

Nordisk Kontakt

Björn Jóhannsson, redaktör, Island
Carlsson, Marianne, redaktör, Finland
Häggman, Larserik, chefredaktör
Norrbom, Hans, redaktör, Sverige
Sørensen, Erik Ingemann, Danmark
Vauhkonen, Sirkku, byråassistent
Aaraas, Einar, redaktør, Norge

Nordiska ministerrådets sekretariat — Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristö

Alstad Odd, konsulent
Arnstrup, Steen, konsulent
Bagge-Petersen, Claus, konsulent
Berg, Knut, konsulent
Berggren, Lasse, konsulent
Biker, Eli, konsulent
Clemet, Fridtjov, generalsekretær
Ekman, Annette, konsulent
Elefalk, Kjell, konsulent
Emborg, Kerstin, adm. sekreterare
Flatøy, Liv Marion, sekreterare
Granström, Birgitta, sekreterare
Grönblom, Mona, avd. sekreterare
Hansen, Hanne, afd. sekretær
Herfelt, Susanne, konsulent
Holmgren, Peter, konsulent
Ingimar Einarsson, konsulent
Jensen, Else Fabricius, konsulent
Jeppesen, Dorte, konsulent
Kappel, Jørgen, konsulent
Kolltveit, Johs, afd.chef
Kronlund, Ylva Tiveus, konsulent
Larsen, Stein T., konsulent
Lehtovirta, Tapani, konsulent
Limburg, Hanne, sekreterare
Lundberg, Göran, konsulent
Mathiasen, Jacob, konsulent
Mathlein, Lars, avd.chef
Mattila, Pekka, konsulent
Miemois, Karl-Johan, konsulent
Milne, Karen, afd. sekretær
Nielsen, Knud Arne, konsulent
Ólafur Kvaran, konsulent
Persson, Margaretha, avd.sekreterare
Ranebo, Stellan, konsulent
Rasmussen, Søren Rye, vagtmester
Ravn, Pia, avd.sekreterare
Sandelin, Ann, avd.chef
Sandstedt, Birgitta, avd.chef
Stenbäck, Pär, tillträdande generalsekreterare
Ström, Björn, konsulent
Suhr, Helena, adm.sekreterare
Teperi, Outi, sekreterare
Thompsen, Marianne, konsulent
Tienari, Risto, avd.chef
Tranberg, Jørgen, specialrådgiver
Tryggvi Felixon, konsulent
Tveit, Hege, konsulent
Urdshals, Jan-Erik, konsulent
Vermeer, Liisa, konsulent
Vibholt, Villy, konsulent
Vikersveen, Kari, adm. sekreterare
Widing, Barbro, avd.chef
Williams, Johan, konsulent
Wind, Torben, konsulent
Österberg, Christina, konsulent
Östling, Bengt, konsulent

Stenografer — Pikakirjoittajat

Danmark

Bram, Lise, referent
Delfs-Andersen, Svend, referent
Hildebrand, Kirsten, referent
Holle, Finn, redaktionssekretær
Keel, Klaus, referent
Sander, Inger Merete, referent
Spanggaard, Elisabeth, referent

Suomi — Finland

Filppa, Birgit, pikakirjoittaja, stenograf
Johansson, Ulla, konekirjoittaja, maskinskriverska
Karrento, Anita, pikakirjoittaja, stenograf
Niittuinperä, Jari, pikakirjoittaja, stenograf
Räty, Unto, pikakirjoittaja, stenograf
Sundström, Marina, konekirjoittaja, maskinskriverska
Vesterlund, Riitta, konekirjoittaja, maskinskriverska

Norge

Hylback, Lisbeth, referent
Kleppe, Elisabeth, referent
Lønset, Klara Marie, referent
Raanes, Gudrun Strand, referent
Schwartz, Kari, referent
Smiseth Ingeborg, referentrevisor

Sverige

Djurström, Stig, riksdagsstenograf
Löfling, Arne, riksdagsstenograf
Nilsson, Lars, riksdagsstenograf

Simultantolkar — Simultaanitulkit

Andersson, Pirkko-Liisa
Fluger, Lena
Hellström, Sirpa
Jussila, Ahti
Kaljunen, Riitta
Kieninger, Georg
Laakso, Ritva
Mennander, Kirsi
Oehlandt, Sirkka
Zoëga, Anne

De nordiska partigruppernas sekretariat — Pohjoismaisten puolueryhmien sihteeristöt

Socialdemokratiska gruppen — Sosiaalidemokraattien ryhmä

Dybing, Svein, informationssekreterare
Forfang, Frode, sekreterare
Koch, Enn, sekreterare
Lindstrand, Gisela, informationssekreterare
Lundin, Inga-Lisa, assistent
Leth, Roger, informationssekreterare
Sirjamo, Anna-Liisa, informationssekreterare
Svensson, Jerry, partigruppssekreterare

Konservativa gruppen — Konservatiivien ryhmä

Grevstad, Jan, gruppesekretær

Mittengruppen — Keskiryhmä

Johansson, Stefan, gruppsekreterare
Lönnroth, Joakim, Mittengruppens sekreterare
Ness, Steinar, generalsekretær
Tuuri, Helena, lagstiftningssekreterare

Vänstersocialistiska gruppen — Vasemmisto-sosialistien ryhmä

Hindahl, Lars Petter, gruppesekretær

Liberalistiska gruppen — Liberalistien ryhmä

Hagen, Eli Engum, sekretær
Ørum Hansen, Per, informasjons-medarbeider
Skaarup, Peter, gruppesekretær
Limi, Hans A., gruppesekretær

Sakkunniga — Asiantuntijat

Danmark

Alken, Ib, fuldmægtig
Baruah, Monica, kontorfuldmægtig
Bjerg, Karen I., fuldmægtig
Boisen, Ida M., fuldmægtig
Bojesen, Hilmar, Fg. specialkons.
Buch, Bent, ministersekretær
Christensen, Erling, kontorchef
Christensen, Inge, kontorfuldmægtig
Christensen, Steen, fuldmægtig
Fischer, Per, konsulent
Goldschmidt, Ernst, kommitteret
Hansen, Marie, ministersekretær
Heilesen, Palle, ministersekretær
Hugau, Anita, sekretariatschef
Johannesen, Odma, fuldmægtig
Katznelson, Ib, afdelingschef
Kristensen, Marianne, fuldmægtig
Larsen, Marianne Lund, ministersekretær
Lassen, Nina, fuldmægtig
Lautrup-Larsen, Morten, fuldmægtig
Madsen, Lasse Lindhard, fuldmægtig
Neerhøj, Lone, ministersekretær
Olsen, Hedemann, kontorchef
Overgaard, Knud, kontorchef
Pedersen, John, informationsmedarbejder
Rasmusen, J. Harder, departementchef
Samuelsen, Annette, fuldmægtig
Schou, Mogens, kontorchef
Voetmann, Per, ministersekretær
Voore, Poul, kontorchef
Westh, Bjørn, folketingsmedlem

Færøerne

Holbech, Johnny Winther, afdelingschef
Hoydal, Kjartan, fiskeridirektør
Magnussen, Thomas, fuldmægtig
Thomassen, Kristoffur, bureauchef
á Velbastað, Niels, samarbejdsministerens stedfortræder

Grønland

Christensen, Hugin S., vicedirektør
Egede, Ivalo, formandssekretær
Laursen, Jens Jørgen H., fuldmægtig
Lynge, Dorthea, sekretær
Møller, Aqigssiaq, direktør
Petersen, Bengt Krogh, konsulent
Rosing, Peter Frederik, informationschef
Steenholdt, Alibak, bureauchef
Søndergaard, Jørgen, S., konsulent
Oxholm, Ole, NAPA

Suomi — Finland

Alhonsaari, Eila, administ. attaché
von Boguslawsky, Peter, byråchef
Cavén, Harri, avdelningschef
Ekebom, Ralf, överinspektör
Engberg, Per-Mikael, handelsråd
Eriksson, Bo Göran, kosultativ tjänsteman
Eskola, Antti, överinspektör
Forsberg, Fredrik, äldre regerings-sekreterare
Frelander, Harry, överinspektör
Gröhn, Inga-Maria, finansråd
Gustafson, Matti, bitr. avdelningschef
Heinonen, Olli-Pekka, specialrådgivare
von Hertzen, Heikki S., kanslichef
Hiltunen, Harri, specialrådgivare
Hirsto, Jarmo, byråchef
Holopainen, Kauko, informationschef
Hyvönen, Ossi, specialrådgivare
af Hällström, Gustav, verkställande direktör

Härkönen, Seppo, specialrådgivare
Iloniemi, Jaakko, ordförande
Kalela, Aira, konsultativ tjänsteman
Kallio, Seppo, specialrådgivare
Kauppila, Aulikki, överinspektör
Kavonius, Veijo, regionalutvecklingsråd
Kemppanien, Matti, sekreterare för internationella ärenden
Kivimäki, Erkki, samarbetsministerns ställföreträdare
von Knorring, Anna, yngre finansråd
Kohonen, Tapani, byråchef
Koli, Ilse, byråchef
Korpela, Juhani, kanslichef
Kosonen, Eikka, byråchef
Krokfors, Karl Johan, tf. ambassadråd
Kukkonen, Hannu, överinspektör
Laajava, Jaakko, bitr. avdelningschef
Lassig, Julius, överinspektör
Laxén, Marianne, projektchef
Lehtinen, Markku, konsultativ tjänsteman
Liedes, Jukka, konsultativ tjänsteman
Lindell, Paul, projektchef
Lindqvist, Bengt-Göran, överingenjör
Linna, Markku, överdirektör
Lujanen, Martti, överdirektör
Luostarinen, Päivi, specialrådgivare
Maljonen, Juhani, bitr. avdelningschef
Mattlin, Håkan, förvaltningsdirektör
Melametsä, Leevi, överdirektör
Mieskylä, Liisa, överinspektör
Mäkelä, Timo, projektchef
Mäkinen, Markku, överdirektör
Niemi, Irmeli, överdirektör
Numminen, Jaakko, kanslichef
Nurmi, Pekka, överdirektör
Ojala, Olli, överdirektör
Ottelin, Hans, ambassadör
Perttunen, Juhani, kanslichef
Petäjäniemi, Tuulikki, jämställdhetsombudsman
Puro, Helena, byråchef
Reimaa, Markku, bitr. avdelningschef
Rusi, Alpo, byråchef
Satuli, Antti, avdelningschef
Siikala, Kalervo, avdelningschef
Slotte, Kristian, konsultativ tjänsteman
Sorsa, Pertti, kanslichef
Suokko, Seppo, finansråd
Suurnäkki, Mirja specialforskare
Syväsalmi, Harri, avdelningschef
Säilä, Pekka, bitr. avdelningschef
Söderlund, Desirée, tf. lagstiftningsråd
Tanner, Arto, konsultativ tjänsteman
Tommola, Aila, inspektör
Tuominen, Eeva-Liisa, generalsekreterare
Tuomisto, Pekka, statssekreterare
Turtiainen, Seija, specialrådgivare
Uronen, Reino, kanslichef
Visanen, Pentti, överinspektör
Väisänen, Kari, specialrådgivare
Wirtanen, Nils, understatssekreterare
Yli-Huttula, Tuomo, specialrådgivare
Ylinen, Ann-Britt, planerare

Åland

Abrahamsson, Sten-Erik utbildningschef
Beckman, Henrik, projektchef
Carlsson, Yvonne, jämställdhetssekreterare
Hvenekilde, Søren, institutschef
Jansson, Harry, t.f. avdelningschef
Jansson, Runa-Lisa, sekreterare i Föreningen Norden
Lindbäck, Peter, t.f. kanslichef
Linde, Bengt, socialchef
Storå, Carl, fiskeriintendent
Söderlund, Tor-Erik, överinspektör

Island

Árni Gunnarsson, kontorchef
Árni Kolbeinsson, departementschef
Árni þ. Árnason, kontorchef
Berglind Ásgeirsdóttir, departementschef
Bolli Bollason, kontorchef
Húnbogi þorsteinsson, kontorchef
Jón Júlíusson, kontorchef, samarbejdsministers stedfortræder
Kristján Skarphéðinsson, afdelingschef
Magnús Jóhannesson, politisk sekretær
Ólafur Davíðsson, departementschef
Steingrímur Ari Arason, politisk sekretær
þorsteinn Geirsson, departemtschef

Norge

Aamo, Bjørn Skogstad, statssekretær
Andreassen, Marianne, personlig sekretær

Aukrust, Torlaug Lundh, konsulent
Bauer, Irene, underdirektør
Berg, Hans, førstekonsulent
Bjerke, Per Arne, statssekretær
Dybing, Svein, infoleder
Ellefsen, Vegard, fung. byråsjef
Gilbo, Berit, førstekonsulent
Graham, Oddmund, departementsråd
Grydeland, Bjørn T., ekspedisjonssjef
Hegg, Jan W., underdirektør
Helseth, Anders, avdelingsdirektør, samarbeidsministerens stedfort.
Jørgensen, Jan Birger, førstekonsulent
Kjønnøy, Gunnar, departementsråd
Kolseth, Siri, personlig sekretær
Kongstad, Steffen, rådgiver
Laubu, Morten, personlig rådgiver
Lie, Kai, ministerråd
Løken, Lene, statssekretær
Løvaas, Harald, generalsekretær
Myhre, Kjellaug, førstekonsulent
Nadheim, Erik, personlig sekretær
Opdahl, Øystein, underdirektør
Pedersen, Jenny førstekonsulent
Reymert, Morten, eksp.sjef
Ringard, Sverre, fung. eksp.sjef
Røed, Magne H., rådgiver
Strompdal, Kjartan, underdirektør
Støre, Jonas Gahr, rådgiver
Sønneland, Helge, eksp.sjef
Sørbotten, Steinar, eksp.sjef
Tunold, Tore, daglig leder
Urstad, Hans-Ola, sakkyndig
Veierød, Tom, departementsråd
Vollan, Lise Grande, personlig sekretær
Yssen, Ingunn, personlig rådgiver
Østerberg, Hild, konsulent
Øvergaard, Tomas, førstekonsulent
Øverland, Randi, statssekretær

Sverige

Arnholm, Maria, sakkunnig
Berggren, Jessica, informationssekreterare
Björk, Gunnar, statssekreterare
Björner, Cecilia, departementssekreterare
Bodén, Lennart, informationssekreterare
Carlsson, Per, departementssekreterare
Christiansson, Lars, pressekreterare
Eriksson, Anders, rättschef
Eriksson, Lars-Åke kanslirå̊d
Falck, Bertil, direktör
Fischer, Carin, statssekreterare
Grunewald, Ingelise, departementssekreterare
Hagelberg, Christina, hovrättsassessor
Hall, Kurt-Arne, departementsråd
Hedman, Kurt, statssekreterare
Heister, Chris, pol. sakkunnig
Idergard, Thomas, politisk sakkunnig
Ifvarsson, Carl-Anders, statssekreterare
Jacobson, Niclas, praktikant
Johansson, Per Egon, statssekreterare
Jönsson, Mats, direktör
Karlsson, Jan O., sakkunnig
Kirsebom, Bjarne, statsekreterare
Leifland, Karl, departementssekreterare
Linder, Anders, sakkunnig
Lindstrand, Gisela, pressekreterare
Moberg, Axel, kanslirå̊d
Nordström, Gun, departementssekreterare
Norling, Lotty, departementsråd
Nyquist, Pelle, informationssekreterare
Paulsson, Ragnvald, departementssekreterare
Perers, Karin, politisk sakkunnig
Peters, Catharina, departementssekreterare
Peterson, Carl-Gunnar, planeringschef
Pettersson, Agne, departementssekreterare
Pettersson, Solveig, assistent DR
Rahm, Håkan Martin, sakkunnig
Rådö, Göran, statssekreterare
Sternby, Björn, kanslirå̊d
Strömbom, Inger, informationssekreterare
Thelin, Christer, statssekreterare
Unger, Lisbeth, departementssekreterare
Wadman, Mats, departementsråd
Wickström, Elisabeth, departementssekreterare
Zackrisson Nilsson, Ann, kanslirå̊d
Zetterqvist, Per, informationssekreterare
Ziemelis, Mite, departementssekreterare
Övelius, Pia, departementssekreterare

De nordiska ungdomsorganisationerna — Pohjoismaiset nuorisojärjestöt
Deltagare i Ungdomens Nordiska Råd

Danmark

Bing, Rasmus, Danmarks Socialdemokratiske Ungdom (DSU)
Buttenschøn, Louise, Dansk Ungdoms Fællesråd
Enemark, Rasmus, Radikal Ungdom
Høier, Lars, Venstres Ungdom (VU)
Ingemann, Karin, Nordens Radikale og Liberale Ungdom (NLRU)
Kabel, Morten, Socialistisk Ungdom i Norden (SUN)
Kargaard, Birthe, Nordens Radikale og Liberale Ungdom (NLRU)
Kusk, Anne Kathrine, Dansk Ungdoms Fællesråd
Nielsen, Tommy, Kristeligt Folkepartis Ungdom (KFU)
Thomsen, Hans Kargaaard, Venstres Ungdom (VU)
Uldall, Sune Borgen, Centrum Demokraternes Ungdom

Færøerne

Arnoldsson, Aage, Føroya Ungdomsråd (FUR)
Dalsgarð, Arnbjörn, Unga Tjódveldið
Kjalsbak, Jakup, Føroya Ungdomsråd (FUR)
Nattestad, Gunnleif, Unga Sambandið
Zachariassen, Louis, Unga Sjálvstyrid

Grønland

Frederiksen, Albert, Atassut Ungdom
Kristiansen, Arkaluk, Grönlands Ungdoms Fællesråd (SORLAK)

Suomi — Finland

Apukka Miia, Suomen Demokraattinen Nuoriso Liitto (SDNL)
Collander, Kimmo, Nuorten Keskustanliitto (Centerpartiets ungdomsförbund) NKL)
Eräpolku, Merja, Suomen Kristillisen Liiton Nuoret (SKLN)
Ingo, Henrik, Nordiska centerungdomens förbund (NCF)
Kiviniemi, Mari, Nuorten Keskustanliitto (Centerpartiets ungdomsförbund) (NKL)
Korkman, Rikard, Svensk Ungdom (SU)
Pakarinen, Heikki, Finlands ungdomsorganisationers samarbetskommitté (SNT)
Pasanen, Ulla-Kristiina, Pohjola-Nordens ungdomsförbund (PNU)
Ringman, Jori, Kristen demokratisk ungdom i Norden (KDUN)
Sandvik-Hannuksela, Susann, Pohjola-Nordens ungdomsförbund (PNU)
Soini, Timo, Kehittyvän Suomen Nuorten Liitto (KSNL)
Teräsalmi, Pekka, Sosiaalidemokraattisen Nuorison Keskusliitto (SNK)
Turjanmäki, Laura, Kokoomuksen Nuorten Liitto (KNL)

Åland

Eriksson, Mari, Åländsk Ungcenter
Gustafsson, Benny, Föreningen Ålands ungdomsförbund (FÅU), Nordiska kommittén
Heinonen, Erik, Fraktionspolitisk obunden samling
Lindholm, Mikael, Åländsk socialdemokratisk ungdom
Rögård, Catarina, Liberala ungdomsgruppen på Åland

Island

Jóhann P. Sveinsson, SNÆ-kommittén
Ragnhildur Vigfúsdóttir, Kvindelistens ungdomsudvalg (UK)
Sigþrúður Gunnarsdóttir, Folkealliancens ungdom (ÆFAB)
Sigurður Másson, SNÆ-kommittén
Sigurður Pétursson, Socialdemokratisk ungdom (SU)
Siv Friðleifsdóttir, Fremskridtspartiets ungdomsforbund (SUF)

Norge

Barstad, Solveig, Landsrådet for norske ungdomsorg. (LNU)
Fossum, Jørgen Kaurin, Landsrådet for norske ungdomsorg. (LNU)
Grande, Trine Skei, Nordens liberale og radikale ungdom (NLRU)
Holten, Line Henriette, Kristelig Folkepartis ungdom (KrFU)
Jansen, Trine, Sosialistiske ungdomsorg. i Norden (KDNU)
Lågøyr, Audun, Senterungdommens landsforbund (SUL)
Roland, Pål Christian, Kristendemokratisk ungdom i Norden (KDUN)
Staff, Jan Børre, Unge Høyes landsforbund ((UHL)
Vindenes, Eivor, Sosialistisk ungdom (SU)
Wibe, Ellen Margrethe, Fremskrittspartiets ungdom (FpU)
Waage, Geir, Arbeidernes ungdomsfylking (AUF)

Sverige

Bergström, Anders, Föreningen Nordens ungdomsförbund
Blomgren, Frida, Liberala ungdomsförbundet (LUF)
Carlsson, Tord, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, (SSU)
Ernstson, Johan, Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU)
Fagerlund, Göran, Ung vänster
Holmström, Göran, Kristdemokratiska ungdomsförbundet (KDU)
Johansson, Ola, Centerns ungdomsförbund (CUF)
Jämtin, Carin, Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisatiner (LSU)
Reuter, Alexander, Föreningen Nordens ungdomsförbund
Sparrock, Britt, Saminuorra

Sekretariat

Häggman, Johan, Finlands ungdomsorganisationers samarbetskommitté (SNT)
Korpia, Johanna, Finlands ungdomsorganisationers samarbetskommitté (SNT)
Laurén, Anders, Pohjola-Nordens ungdomsförbund (PNU)
Mickelsson, Max, Pohjola-Nordens ungdomsförbund (PNU)

SUPPLEMENT

UTDELNING AV NORDISKA RÅDETS LITTERATURPRIS OCH MUSIKPRIS

NORDISKA RÅDETS 40 ÅRS JUBILEUM

HELSINGFORSAVTALET

NORDISKA RÅDETS ARBETSORDNING

Utdelning av Nordiska rådets litteraturpris och musikpris i Finlandia-huset 3.3 1992 kl. 19.00

Program

Jean Sibelius Andante Festivo	Finlandia Sinfonietta Dirigent **Petri Sakari**
Edvard Grieg Våren	
Hälsningsord	Nordiska rådets president Talman **Ilkka Suominen**
Áskell Másson Octó Nóvember	Finlandia Sinfonietta Dirigent **Petri Sakari**
Utdelning av litteraturpriset	
Presentation av pristagaren	Litteraturkritiker **Preben Meulengracht**
Utdelning av priset	Nordiska rådets president Talman **Ilkka Suominen**
	Ambassadör **Sigríður Á. Snævarr** (för *författare Fríða A. Sigurðardóttir)*
Carl Nielsen Liten svit: Preludium Intermezzo Finale	Finlandia Sinfonietta Dirigent **Petri Sakari**
Utdelning av musikpriset	
Presentation av pristagaren	Docent **Anne-Karin Høgenhaven**
Utdelning av priset	Nordiska rådets president **Ilkka Suominen**
	Tonsättaren **Anders Eliasson**
Anders Eliasson Ostácoli	Finlandia Sinfonietta Dirigent **Petri Sakari**

Pohjoismaiden neuvoston kirjallisuuspalkinnon ja musiikkipalkinnon luovutus, Finlandia-talo 3.3. 1992 klo 19.00

Ohjelma

Jean Sibelius Andante Festivo	Finlandia Sinfonietta Johtaja **Petri Sakari**
Edvard Grieg Våren	
Tervehdyssanat	Pohjoismaiden neuvoston presidentti Puhemies **Ilkka Suominen**
Áskell Másson Octó Nóvember	Finlandia Sinfonietta Johtaja **Petri Sakari**
Kirjallisuuspalkinnon luovutus	
Palkinnonsaajan esittely	Kirjallisuusarvostelija **Preben Meulengracht**
Palkinnon luovutus	Pohjoismaiden neuvoston presidentti Puhemies **Ilkka Suominen** Suurlähettiläs **Sigríður Á. Snævarr** (Kirjailija *Fríða A. Sigurðardóttir'in* puolesta)
Carl Nielsen Pieni sarja: Preludium Intermezzo Finale	Finlandia Sinfonietta Johtaja **Petri Sakari**
Musiikkipalkinnon luovutus	
Palkinnonsaajan esittely	Dosentti **Anne-Karin Høgenhaven**
Palkinnon luovutus	Pohjoismaiden neuvoston presidentti Puhemies **Ilkka Suominen** Säveltäjä **Anders Eliasson**
Anders Eliasson Ostácoli	Finlandia Sinfonietta Johtaja **Petri Sakari**

Nordiska rådets president **Ilkka Suominen**: Ärade pristagare, excellenser, ärade gäster!

På vägnar av Finlands delegation i Nordiska rådet hälsar jag Er alla hjärtligt välkomna till kvällens prisutdelningsfest. Jag vill speciellt välkomna musikpristagaren, tonsättaren Anders Eliasson. Av hälsoskäl kan tyvärr litteraturpristagaren Fríða A. Sigurðardóttir tyvärr inte delta. Hon representeras av ambassadör Sigríður Ásdís Snævarr.

Det är en särskild glädje för oss finländare att vi håller Nordiska rådets 40:e session här i Helsingfors samma år som vi firar Finlands 75 års jubileum som självständig stat. Finlands nordiska tillhörighet har i skiftande tider varit en hörnsten i vår politik. Vår gemensamma nordiska referensram har varit en betydande stabiliserande faktor under de senaste årens stora omvälvningar i Europa.

Vi diskuterar på denna session det nordiska samarbetet under de närmaste åren mot bakgrund av skeendet i Europa, och vi skall även dra upp riktlinjerna för det nordiska samarbetet på längre sikt. Här ger vårt nordiska kulturarv oss en god grund att stå på inför framtiden.

Den nordiska kulturgemenskapen har ofta, och med rätta, sagts vara en grundförutsättning för annat nordiskt samarbete. Kulturidentiteten har genom Nordiska rådets insatser blivit en central del i det arbete vi nu bedriver mellan våra länder. Vår egen nationella och nordiska identitet är också en viktig faktor i integrationen i Europa. En stark nordisk gemenskap ger oss gåda förutsättningar att aktivt ta del i samarbetet i Europa, att föra fram nordiska alternativ, och att i Norden upprätthålla ett kulturklimat som är mottagligt för impulser utifrån.

Under denna 40:e rådssession betonas också med rätta kulturens betydelse. På torsdagen ordnas i Riksdagshuset ett kulturforum under rubriken "Den gränslösa kulturen". Initiativet till konferensen har ursprungligen tagits av Islands president Vigdís Finnbogadóttir.

Två områden inom kulturen, nämligen litteraturen och musiken, har stått under Nordiska rådets särskilda beskydd. Traditionen med litteraturpris inleddes år 1962 i anslutning till Nordiska rådets tioårsjubileum här i Helsingfors och priset utdelas nu för 31:a gången. Musikpriset utdelades första gången 1965 och utdelas nu för 15:e gången.

I kväll har vi glädjen och äran att dela ut prisen till den isländska författaren Fríða A. Sigurðardóttir för romanen "Meðan nóttin líður" och till den svenske tonsättaren Anders Eliasson för hans symfoni nr 1.

Både musik- och litteraturpriset har till syfte att öka kännedomen om musiken och litteraturen i Norden över nationsgränserna. Vi borde kunna göra mera också för att göra verken kända utanför Nordens gränser.

För oss nordliga folk borde årets vinnande verk kunna bli en källa till inspiration i dagens föränderliga värld.

Ännu en gång hjärtligt välkomna till festen!

Litteraturkritiker **Preben Meulengracht:** Hr. Præsident for Nordisk Råd, kære prismodtager Fríða fra Island, ærede forsamling!

Fríða A. Sigurðardóttirs roman "Meðan nóttin líður" (Mens natten går) foregår på én gang i et lille, afgrænset rum og i et stort og uendeligt. Fra først til sidst er læseren lukket inde sammen med fortælleren i det hospitalsrum, hvor hun, Nína, våger ved sin døende mors seng. Og ind til hende, til Nínas sind, kommer fortællingerne fra det andet rum, moderens og slægtens og fortidens verden. Denne virkelighed, som hun har fået fortalt om som barn og ung i historierne om generationerne, der levede det hårde, anderledes liv i naturens vold, før den moderne bycivilisation, før hendes eget strømlinede liv.

Nína vægrer sig mod de gamle historier. Hun tror ikke, at deres sandhed om livet kommer hende, nutidskvinden, ved; men alligevel kan hun ikke slippe deres gåder, og langsomt begynder hun at forstå dem. De overtager hende og forvandler hende. I de tre vågenætter skriver hun fortællingerne om formødrene og om sig selv. Det sker i en kredsende søgen efter den sandhed, som hun ikke vil kendes ved, i skift frem og tilbage mellem nuet og de mange lag af erindring. Sådan bliver romanen til.

Nína er en moderne kvinde, dygtig og selvstændig. Hun driver sit eget reklamebureau, klæder sig i dyrt modetøj og kører i hurtige biler. Hun har frigjort sig fra familien og skilt sig fra ægtemanden. Hendes elsker er ikke andet end elsker, og den unge datter holder hun på upersonlig afstand. Hun tror hverken på Gud, kærlighed eller ideologier. Det, som hun ikke kan forstå eller overse, har hun lukket ude; men nu trænger det ind på hende i billeder af fortiden og af den mægtige natur, som hendes slægt var underkastet. Fuglefjeldene på Islands nordligste kyst bliver menneskelivets symbol:

> "Køligt og spodsk smiler fjeldet mod sine gæster. Ser ikke forskel på menneske og fugl. Sorte klippevægge myldrer af liv, alt her myldrer af liv, helt ned i dybet, hvor brændingens hvide skum mumler troskyldigt til den tanggroede sten. Et højrøstet, travlt liv. Men også død. En sten flyver forbi med en høj hvinen, og beboerne på en klippeafsats er udslettet, forsvundet; tilbage er kun nogle stumper, der følger den på vejen ned, bloddryppende stumper. Nogle fjer svæver let ud i vårmorgenen. Ned i denne fremmede, skrigende verden går færden nu, denne uhyre, snedige verden af frugtbarhed og ødelæggelse, dér hvor den grå grab venter på at gribe hver den, som drister sig til at byde fjeldet trods."

Nína er ligesom sin forfatter født her, på Hornstrandir, i en barsk og storslået egn, hvor naturen var menneskets liv og død. Som ung rejste hun derop en sommer for at se tørvegården - nu lagt øde - hvor familien og slægten boede. Her blev hun overvældet af angst og forvirring og af vrede, da hun genoplevede historierne om de formødre, der levede der engang: den smukke Sunneva, der lod sig lokke af en fremmed sømand, blev forstødt af sin mand og alligevel vendte tilbage til ham; eller Katrín, der tog den tjenestepige, hendes mand havde bedrevet hor med, til sig på gården - nødvendighed eller barmhjertighed, kærlighed eller hævn? Hvorfor gjorde de det? Det er de spørgsmål, Nína stiller, og som bliver så påtrængende, at hun lever sig ind i de gamle historier og taler til

de døde, som var de levende, og anklager dem, ligesom hun har anklaget sin mor og sin søster for livsholdninger, der er anderledes end hendes egen.

Det, som Nína lærer at forstå i vågenætterne, er de livets nødvendigheder, som hendes egen selvtilstrækkelige, materialistiske livsform ikke rækker til at imødekomme. Hun indser, at hun er så udsat som fuglen på klippeafsatsen, og de gamle fortællinger kommer nu til hende som en støtte. Ikke alene ender hun med at forstå sig selv ved hjælp af formødrenes skæbner; hun erkender også, at fortællingen er nødvendig, fordi det er i fortællingen, at hele det store liv, den kultur, der er grundlaget for det enkelte menneskes liv, får mening.

Fríða A. Sigurðardóttirs roman er i sig selv en sådan fortælling. Den realiserer litteraturens fineste mål: at give os mening. Ikke de aktuelle, rationelle meninger, men de fundamentale, som kulturen er forankret i. Det er dem, Nína finder i fortællingerne og deres sprog.

Frem for noget andet er det islandske sprog poesiens og fortællingens sprog, gennem tusind år formet af digtere og forfattere. Fríða A. Sigurðardóttir mestrer dette sprogs hele rige skala, fra den klassiske stil i skildringen af det svundne liv, til den moderne prosa med dens hurtige rytme i beretningerne om nutiden. Hendes roman om tabets smerte, selvransagelsens forløsning og det håb, der ligger i ikke at være sig selv nok, viser, at et menneske kan finde sandheden i sit sprog, og at sprogets kunst, litteraturen, kan være den stærkeste af alle de handlingsmuligheder, der står til rådighed for den, der erkender sig selv som en del af den fælles virkelighed og arv.

Nordiska rådets president **Ilkka Suominen:** Jag tackar för presentationen.

I det vinnande litteraturprisverket är, enligt bedömningskommitténs motiveringar, Islands storslagna natur och naturskildringen en del av textens magi. Det sägs vidare att verket går tillbaka till det förgångna sökandet efter livsvärden, som har ett budskap till vår samtid.

Jag har nu den stora glädjen att be ambassadör Sigríður Ásdís Snævarr att på vägnar av författaren Fríða A. Sigurðardóttir komma fram och motta priset, som uppgår till 150.000 danska kronor.

Ambassadör **Sigríður Á. Snævarr**: Nordiska rådets president, ers exellenser, ärade gäster! Jag ber att få läsa upp det tal som Fríða A. Sigurðardóttir skulle ha hållit, om hon hade kunnat vara med oss i kväll:

Det var en gång - så börjar sagorna. Det var en gång en liten flicka där uppe på Island. Den lilla flickan tyckte det var så roligt med det hon för sig själv kallade ordens sång. Och ibland när hon läste sina läxor, som alla andra snälla barn, så träffade hon på ord i vilka hon förnam en sång av det slag som hon sedan aldrig glömde. Ett av dessa ord var Suomi - de tusen sjöarnas land - det tyckte hon var ett rent otroligt namn - och Helsinki, ord som man kunde rulla på tungan och som i flickans sinne på något sätt förknippades med gässens - eller som vi på isländska säger - "hälsinge-fåglarnas" flykt, blåa sjöar och en blå himmel. men också med mörka skogars dån och hotande faror i en kamp, där män slogs för sin frihet och aldrig gav upp. Senare hörde hon återigen denna sång till skogars ac-

kompanjemang i en musik som tillskrevs Sibelius, ännu ett ord fyllt med sång, liksom det storslagna ordet Kalevala. Och flickan drömde sig tillbaka till den tid när hon, som en fågel skulle flyga bort till dem som ägde denna underliga livsmusik.

Ett tag trodde jag att denna gamla dröm skulle gå i uppfyllelse på ett sätt som den lilla flickan aldrig kunnat ana, för som alla vet överträffas drömmarna av verkligheten. Men verkligheten är också alltid beredd att spela oss ett spratt.

Därför sitter jag nu här, uppe på Island, och sänder min hälsning till Helsinki, får tydligen ännu en tid vänta med att följa "hälsingefåglarnas" flykt. Det kan ses som ett slags "poetisk rättvisa", som engelsmännen kallar det, gentemot en person som så ofta betonat att det endast är det litterära verket som är av betydelse, inte författaren.

Den sista tiden har jag tänkt på tacksamheten. Ibland har jag i TV sett prisutdelningar där det verkar som om pristagarna tappar självkontrollen fullständigt och tackar, inte bara dem som utdelade priset, utan allt och alla, ända ner till Adam och Eva. Och man rycker på axlarna och gör en grimas - blir häpen. Nu måste jag dock erkänna att jag börjat förstå denna otyglade tacksamhet. Icke desto mindre kan det hända, att när allt är sagt återstår ännu den tacksamhet som jag helst av allt vill ge uttryck för på denna plats.

Det är mitt tack till författarna, till diktarna som har berikat mitt liv. Fysiken lär oss att intet blir till av intet. Denna lag gäller också i konsten. En tanke föder en tanke, ett ord skapas av ett ord, ingenting står allena utan äger sin plats i tid och rum som en del av det som tidigare skapats, förbinds med helheten.

Därför riktas mitt tack först och främst till diktarna - och inte endast de isländska, fast det är till dem jag står i den första skulden - utan till alla dem som med sina verk har stört mig eller gjort mig glad eller arg, väckt frågor, ruskat om mig och dragit mig med sig ner i mörka djup, men också visat mig himlens skönhet. Jag tackar dem alla, levande och döda - för sådan är konsten, en flod som strömmar genom tiden utan hänsyn till gränser, religion, hudfärg och kön, en farlig flod men generös mot dem som söker sig dit.

Och när nu könstillhörigheten har kommit på tal, får det mig att tänka på vår stora författare Halldór Laxness och hans ord i ett tal han höll nyss hemkommen från resan för att hämta sitt pris från gamle Nobel: Han sade något i den stilen, att när den sista gumman som kan en isländsk ramsa är död, så har världen blivit fattigare. Nog vet jag att inte alla instämmer med skalden, utan tvärtemot tycker att det inte är någon stor skada om sådant mummel förstummas. Också att de ramsor som vi isländska gummor nynnar nu för tiden kanske inte precis är vad skalden tänkte på. Likväl har jag lust att göra hans ord tillmina. Och skulle det hända att man senare i kväll höjer sina glas i Helsinki, vill jag ta mig friheten att be er alla ett ögonblick låta tanken strö va till ramsande gummor uppe på Island medan ni skålar för den gumma som härskar över alla ramsor, skaldegudinnan, och hennes tjänstefolk.

Anne-Karin Høgenhaven: Hr. president for Nordisk Råd! Ærede forsamling! Undertiden møter man den oppfatning at den forutsetningsløse tilhører har større glede av å lytte til musikk enn den profesjonelle musiker. Den første opplever

musikken uten noen blokerende ballast av kunnskaper, mens den profesjonelle er så travelt opptatt av å registrere og strukturere musikken at han slett ikke når å oppleve den.

Slik mener jeg ikke det forholder seg. Saken er jo den at man gjennom den fortsatte lyttingen til musikk gradvis lærer å oppfatte et stort antall forløp og mønstre i det språk som musikk er. Musikk har jo tilsvarende ordnede prinsipper som det talte språk, og beslektede musikalske stilarter utviser de samme varianter og avvikelser som dialekter - eller for den saks skyld, som de nordiske språk. Ved meget annerledes stilarter kan det bli tale om et nesten helt nytt språk, som man så må lære seg fra grunnen.

Musikkopplevelsen er således både for den interesserte tilhører og for musikeren avhengig av at man oppfatter verkets tonespråk, innhold og struktur. Jo mer man hører av det som skjer i musikken, jo større og mer nyansert blir rikdommen i musikkopplevelsen. Den kritiske sans blir samtidig tilsvarende skjerpet. Dette gjelder for alle grader av musikalitet og på alle trinn av dens utvikling og for alle som lytter med øret og med kroppen til musikk.

Hermed være Anders Eliassons første symfoni anbefalt!

Den hellige Augustinus hevder at "musikk er kjennskapet til den rette formulering", og denne definisjon dekker visst meget godt hva man kan høre i denne symfoni. Nordisk Musikkomite uttrykker noe av det samme om enn i mer jordnære vendinger når komiteen uttaler at Anders Eliassons første symfoni er et monumentalt verk av høy kunstnerisk verdi, gjennomarbeidet og rik på detaljer. Symfonien eier opprinnelig ekthet og klarhet og utgjør et vesentlig bidrag til den nordiske orkesterlitteratur.

Anders Eliasson er født i 1947 i Borlänge i Sverige. Han fikk sin utdannelse ved Musikhøgskolan i Stockholm, supplert med komposisjonsstudier hos bl.a. Lidholm, Ligeti, Kotonski og Nørholm og med spesialstudier i kontrapunkt hos Valdemar Söderholm.

Anders Eliasson har hatt flere tillitsverv såsom medlemskap i det kunstneriske råd ved Elektronmusikstudion i Stockholm. Han har en omfttende og allsidig komponistvirksomhet bak seg og har mottatt flere priser bl. a. Kungliga svenska musikaliska akademiens store komponistpris i 1983.

Anders Eliassons første symfoni har noe vesentlig å fortelle, og den gjør det på en måte så man engasjeres og aktiveres. Den som er villig til å lytte seg inn i denne musikk og la seg lede av ørets logikk, vil høre at det er en musikk som vil, kan og tør noe.

Symfonien er i tre satser:

1. sats legger an med et enkelt, tilsynelatende nesten asketisk tema, en urcelle, om man vil. Heri ligger imidlertid kimen til det materiale som komponisten bygger hele symfonien opp av. Det er en dramatisk, kontrastfylt første sats, som beveger seg i en stor fremadskridende kurve hen mot en voldsom kulminasjon mot satsens slutt.

2. sats, mellomsatsen, er roligere, men allikevel full av liv med en utrolig detaljrikdom og fantasi i det rytmiske og melodiske stoff, og med samme originale og fargerike instrumentasjon som preger alle tre satser.

Finalen, den 3. sats, har noe av den samme fremadskridende drivkraft som i den første sats, men med enda større vekt på det motorisk-rytmiske forløp.

Klanglig er den differensiert og variert og fornemmes nok mer ubekymret musikantisk, humoristisk og konserterende enn de to øvrige satser.

Det er sagt om denne symfonien at den rommer en indre nødvendighet som gir musikken et særlig preg av ekte vitalitet og skjønnhet, et streif kanskje av det Spinoza kalte "Sub specie aeternitatis", "Under evighetens synsvinkel."

Musikk skal høres. Når man lytter til Anders Eliassons første symfoni, forhåpentlig lenge, er det ikke utenkelig at man bedre forstår Martin Luther når han sier: "Musikken er den beste av alle kunstens gaver som Gud har skjenket menneskene." "Djevelen hater musikk, og kan ikke utholde munterhet."

En stor takk til Anders Eliasson for hans første symfoni, og riktig god fornøyelse".

Nordiska rådets president **Ilkka Suominen:** Jag ber att få tacka för beskrivningen av Anders Eliassons verk. I diplomet står bedömningskommitténs motivering. Då docent Anne-Karin Høgenhaven citerade just det ur bedömningskommitténs motivering som jag tänkte citera, säger jag bara att jag tror på henne och är enig med henne.

Jag har den stora glädjen att be pristagaren komma fram för att ta emot Nordiska rådets musikpris 1992. Prissumman uppgår till samma belopp som litteraturpriset.

Tonsättaren **Anders Eliasson:** Herr president i Nordiska rådet, ers exellenser och ärade gäster! Min verbala oförmåga att strukturera mig gör att jag får inskränka mig till att framföra ett varmt och djupt tack för att jag fått den här fina utmärkelsen. Tack!

Nordiska rådets 40 års jubileum onsdagen den 4 mars 1992 i Riksdagens plenisal. Festföredrag av Finlands statsminister Esko Aho

Nordiska rådets president **Ilkka Suominen:** Värderade festtalare, statsminister Esko Aho, ärade sessionsdeltagare, ärade gäster!

Jag har nöjet att på Nordiska rådets och riksdagens vägnar hälsa er alla hjärtligt välkomna till Nordiska rådets 40 års jubileum.

Som känt grundades Nordiska rådet 1952. Stadgan godkändes mellan maj och december i Danmark, Sverige, Norge och Island. Rådet höll sin första session från fredagen den 13 till söndagen den 22 februari 1953. Det var Hans Hedtoft från Danmark som inkallade till sessionen, och Hans Majestät Kong Frederik IX som förklarade den första sessionen öppnad.

Som vi alla vet var Finland inte med den gången, men talman K.A. Fagerholm hade aktivt deltagit i det arbete som ledde till att rådet grundades, och han deltog även i arbetet med rådets stadga. i den slogs fast rätten för finska representanter att på begäran delta i rådets överläggningar och beslut. Det är en glädje för oss finländare att vi nu firar rådets 40 års jubileum här i Finlands riksdag. Vi har varit med i rådet nästan från början, sedan 1955, och lika länge som vi har varit med i FN. Vårt inträde och vårt arbete sedan dess har varit ett uttryck för den klara nordiska kurs som det har varit så betydelsfullt för vårt land att hålla fast vid, och som också i framtiden är en hörnsten i vår utrikespolitik.

Hans Hedtoft framhöll i sitt tal på den första sessionen att det aldrig har varit någon motsättning mellan det nordiska och det europeiska och det nordiska och det universella. Tvärtom var det hans övertygelse att man genom ett nära samarbete inom Norden bättre kunde tjäna de större helheterna. "Ja, vi ser till och med uppbyggnaden av regionala grupper, som vår nordiska grupp, som en förutsättning för att de europeiska och de universella strävandena kan bära fram mot målet." Nordborna behövde heller inte enligt honom någon uppmaning utifrån till närmare samarbete med europeiska folk. "Vi har den i våra hjärtan och i vårt förstånd", sade han. Dessa ord gäller i hög grad ännu - man kan faktiskt säga att de var profetiska.

Jag ber att få överlämna ordet till statsminister Esko Aho.

Statsminister **Esko Aho**: Nordiska rådets herr president, ärade rådsmedlemmar, mina damer och herrar!

Vi lever idag i ett Europa där två tidsåldrar och två utvecklingsskeden möts. Diskussionens vågor går höga om folket och staten - eller rättare sagt om förhållandet mellan folket och staten.

Inför våra ögon pågår två åtminstone skenbart motsatta utvecklingsprocesser samtidigt: integrationen i väst och desintegrationen i öst. På ett håll är det förhärskande målet nationell självbestämmanderätt och suveränitet. På annat håll skapas däremot ekonomiska och politiska strukturer som sträcker sig över de nationella gränserna. Nationalstaten håller där på att frånträda en del av sina traditionella uppgifter.

Vilken är då nationalstatens framtid? Representerar den det förflutna eller framtiden, eller kanske bådadera? Vi måste också fråga oss om det i det framtida Europa finns rum för ett sådant samarbete mellan nationalstater som det 40-åriga nordiska samarbetet representerar.

Då vi söker ett svar på denna fråga är det bra att i minnet återkalla grunden för vårt politiska tänkande. Alla de nordiska länderna och i synnerhet mitt land, Finland, har sedan slutet av förra århundradet starkt påverkats av Hegels politiska filosofi. Denna filosofi har i hög grad präglat debatten om folket och staten samt förhållandet mellan dessa.

Att staten var det högsta uttrycket för folkets vilja var själv-klart för det Hegelska tänkesättet. Man ansåg att stater skapades av folk och kulturer. Värdeladdningen i ordet "staten" gav uttryck för inte bara ett godkännande, utan nästan en dyrkan. Den finländska konstens historia och i synnerhet vår nationallitteratur svärmmar över av bevis på idealiseringen av nationalstaten. Nationalitetsidén och förverkligandet av nationalstaten blev nationens främsta mål och samtidigt också ett starkt moraliskt värde.

Självständigheten, friheten och nationalstaten är begrepp som hör nära ihop. Utan nationalstat har det inte kunnat existera någon självständighet. En självständig nation har varit den högsta formen av politisk frihet. Detta tänkesätt har dominerat i Europa i nästan två århundraden.

Idén om nationalstaten fungerar ännu. Den är en betydelsefull samhällelig styrkefaktor. Tysklands återförening är ett exempel på nationalitetsidéns samlande kraft. Upplösningen av statsbildningarna i Mellan- och Österuropa är ett tecken på nationalitetsidéns förmåga att krossa politiska strukturer.

Ett drag som är typiskt för de nordiska länderna är att nationalitetsidén och nationalstaten förenas med demokrati och rättviseideal. Sett ur medborgarnas synvinkel har staten varit deras. Den har varit den enskilda människans medel då det gällt att trygga den medborgerliga friheten och de ekonomiska rättigheterna. Nationalstaten har kommit att stå folken i Norden mycket nära, men detsamma är ingalunda fallet överallt i Europa.

Herr president! Nationalitetsbegreppet har i Norden fått en dubbel innebörd.

Å ena sidan utgör varje nation i sig en enhet. Den har sina historiska rötter, traditioner och språk samt en egen klart avgränsad identitet. Trots det finns det mycket gemensamt också i dessa traditioner, det må sedan gälla värderingar eller

religion, folkdiktning eller litteratur. Detsamma gäller vår rättsuppfattning och framför allt vår tro på att människorna är likställda.

Vid sidan av en stark nationell identitet har vi också en annan identitet, dvs. den nordiska. Utöver vad som sagts ovan har vår starka bildningsvilja bidragit till dess uppkomst. Jag tror inte att jag gör mig skyldig till överdrift om jag säger att de ekonomiska och samhälleliga framgångarna i Norden i mycket bygger på bildningsrörelsen.

Av de många utopierna i världen har ytterst få blivit verklighet. En av dem är Grundtvigs dröm om att göra det kalla, fattiga och mörka Norden till en vagga för bildning och välmåga. Denna dröm har slagit in.

Nationalstaten har uttryckligen spelat en viktig roll när det gällt att bygga upp den nordiska välfärdsstaten.

Under de två senaste årtiondena har de ekonomiska och teknologiska omvälvningarna samt vetskapen om de globala ekologiska problemen blivit en utmaning för nationalstaten. Man har blivit tvungen att allvarligt överväga, om de uppgifter som detta medför över huvud taget faller inom ramen för nationalstatstänkandet.

Många nationella ekonomiska och politiska mål kan under de rådande förhållandena bäst uppnås i nära samarbete med andra stater, t.o.m. så, att man ger avkall på en total suveränitet. Inte ens en stor stats resurser är tillräckliga för att den ensam skall kunna svara på den utmaning som de förändrade förhållandena innebär. Trots det är det förhastat att påstå att nationalstaten skulle hålla på att försvinna. Den har fortfarande en central ställning i det att den ger uttryck för nationens gemensamma vilja och gemensamma mål.

Ekonomin och ekologin samt den teknologiska utvecklingen driver oundvikligen nationerna mot ett allt större inbördes beroende och intimare samarbete. Detta är vad integrationen i grund och botten handlar om. Samtidigt tvingar integrationen fram en ändring av de politiska och sociala strukturerna sådant, att dessa inte utgör ett hinder, utan tvärtom utgör ett stöd för medborgarnas säkerhet och välfärd.

Vare sig vi vill det eller inte, så tvingas våra stater var för sig och Norden gemensamt att svara på den ekonomiska utmaning som integrationen innebär. Som enskilda nationer tvingas vi omvärdera vår ställning i det europeiska samarbetet. Detsamma gäller den nordiska gemenskapen.

Nordiska rådets president **Ilkka Suominen:** Jag tackar statsminister Esko Aho för hans intressanta tal, där han på ett värdefullt sätt behandlade vårt samarbete mot historisk bakgrund och med tanke på de utmaningar som vårt samarbete står inför i framtiden.

Ärade medlemmar av rådet, ärade gäster! På vägnar av Finlands riksdag har jag nu glädjen och äran att inbjuda er alla till en mottagning i Rikssalen. Ni är alla hjärtligt välkomna!

Samarbetsöverenskommelse mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige (Helsingforsavtalet)

Avtalet undertecknades den 23 mars 1962 och trädde i kraft den 1 juli samma år. Den ursprungliga texten har reviderats genom överenskommelser som undertecknats den 13 februari 1971, den 11 mars 1974, den 15 juni 1983, den 6 maj 1985 och den 21 augusti 1991. De senaste ändringarna trädde i kraft den 29 januari 1992.

(Preambel till överenskommelsen den 23 mars 1962)

Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringar,

vilka vilja ytterligare främja den nära gemenskap, som i fråga om kultur samt om rätts- och samhällsuppfattning råder mellan de nordiska folken, och ytterligare utveckla samarbetet mellan de nordiska länderna;

vilka eftersträva enhetliga regler i de nordiska länderna i så många avseenden som möjligt;

vilka vilja på alla områden, där förutsättningar därför finnas, åstadkomma en ändamålsenlig arbetsfördelning mellan länderna;

vilka vilja fortsätta det för länderna betydelsefulla samarbetet inom Nordiska rådet och övriga samarbetsorgan;

ha enats om följande bestämmelser.

(Preambel till överenskommelsen den 13 februari 1971)

Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringar,

vilka vilja stärka och ytterligare utbygga de institutionella grundvalarna för samarbetet mellan de nordiska länderna,

vilka finna det ändamålsenligt att i detta syfte ändra samarbetsöverenskommelsen den 23 mars 1962 mellan de nordiska länderna,

vilka därför ha beslutat att i samarbetsöverenskommelsen införa de grundläggande bestämmelserna om Nordiska rådet,

vilka tillika ha beslutat att i samarbetsöverenskommelsen införa bestämmelser om ett nordiskt ministerråd med behörighet för hela det nordiska samarbetsfältet,

ha enats om följande.

(Preambel till överenskommelsen den 11 mars 1974)

Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringar,

vilka genom överenskommelsen den 13 februari 1971 ändrat samarbetsöverenskommelsen mellan de nordiska länderna den 23 mars 1962,

vilka finna det ändamålsenligt att göra vissa ytterligare ändringar i och tillägg till överenskommelsen,

ha enats om följande.

(Preambel till överenskommelsen den 15 juni 1983)

Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringar,

vilka genom överenskommelser av den 13 februari 1971 och den 11 mars 1974 ändrat samarbetsöverenskommelsen den 23 mars 1962 mellan de nordiska länderna,

vilka finner det ändamålsenligt att göra vissa ändringar i överenskommelsen för att ge Färöarna och Åland en utökad representation i Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet samt för att ge Grönland samma representation i dessa organ,

har enats om följande:

(Preambel till överenskommelsen den 6 maj 1985)

Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringar,

som genom överenskommelser av den 13 februari 1971, den 11 mars 1974 och den 15 juni 1983 ändrat samarbetsöverenskommelsen den 23 mars 1962 mellan de nordiska länderna och

som önskar effektivera det nordiska samarbetets arbetsformer,

har kommit överens om följande:

(Preambel till överenskommelsen den 21 augusti 1991)

Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges regeringar, som genom överenskommelser den 13 februari 1971, den 11 mars 1974, den 15 juni 1983 och den 6 maj 1985 ändrat samarbetsöverenskomsten den 23 mars 1962 mellan de nordiska länderna, och som finner det ändamålsenligt att göra vissa ändringar av Nordiska rådets organisation och arbetsformer, har kommit överens om följande:

Inledande bestämmelse

Artikel 1[1]

De fördragsslutande parterna skola eftersträva att bevara och ytterligare utveckla samarbetet mellan länderna på det rättsliga, kulturella, sociala och ekonomiska området samt i fråga om samfärdseln och miljövården.

Rättsligt samarbete

Artikel 2

De fördragsslutande parterna skola fortsätta arbetet att ernå största möjliga rättsliga likställighet mellan medborgare i nordiskt land, som vistas i annat nordiskt land än det egna, och vistelselandets medborgare.

Artikel 3

De fördragsslutande parterna skola söka underlätta för medborgare i ett nordiskt land att förvärva medborgarskap i annat nordiskt land.

Artikel 4

De fördragsslutande parterna skola fortsätta lagsamarbetet i syfte att uppnå största möjliga överensstämmelse på privaträttens område.

Artikel 5

De fördragsslutande parterna bör eftersträva enhetliga bestämmelser om brott och brottspåföljder.

Beträffande brott, som begåtts i ett nordiskt land, bör utredning och lagföring i största möjliga utsträckning kunna ske även i annat nordiskt land.

Artikel 6

De fördragsslutande parterna skola eftersträva inbördes samordning av annan lagstiftning än som nu sagts på sådana områden, där detta ter sig ändamålsenligt.

Artikel 7

Varje fördragsslutande part bör verka för genomförandet av sådana regler, att beslut av domstol eller annan myndighet i annat nordiskt land kan verkställas jämväl inom partens område.

Kulturellt samarbete

Artikel 8[2]

Undervisningen och utbildningen skall i skolorna i de nordiska länderna i lämplig omfattning innefatta undervisning om språk, kultur och allmänna samhällsförhållanden i de övriga nordiska länderna, inbegripet Färöarna, Grönland och Åland.

[1] Ny lydelse 1974.
[2] Ny lydelse 1983.

Artikel 9

Varje fördragsslutande part bör bibehålla och vidga möjligheten för studerande, hemmahörande i annat nordiskt land, att idka studier och avlägga examen vid sina utbildningsanstalter. I största möjliga utsträckning bör därvid även i något nordiskt land avlagd delexamen få räknas till godo för slutexamen i annat nordiskt land.

Ekonomiskt stöd från hemlandet bör kunna utgå, oavsett till vilket land studierna förläggas.

Artikel 10

De fördragsslutande parterna bör samordna sådan av det allmänna ordnad utbildning, som syftar till att giva behörighet för viss yrkesutövning.

Sådan utbildning bör såvitt möjligt giva samma behörighet i alla de nordiska länderna. Krav må dock uppställas på sådan tilläggsutbildning, som kan erfordras av hänsyn till nationella förhållanden.

Artikel 11

På de områden där ett samarbete är ändamålsenligt bör utbyggnaden av utbildningsanstalter samordnas genom fortlöpande samverkan beträffande utbyggnadsplaneringen och dess genomförande.

Artikel 12

Samarbete på forskningens område bör vara så inriktat att tillgängliga forskningsanslag och övriga resurser samordnas och utnyttjas på bästa möjliga sätt, bland annat genom att gemensamma institutioner upprättas.

Artikel 13

I syfte att stödja och stärka den kulturella utvecklingen skola de fördragsslutande parterna främja det fria nordiska folkbildningsarbetet och utbytet inom litteratur, konst, musik, teater, film och övriga kulturområden, varvid böra till varatagas bland annat de möjligheter som radio och television erbjuda.

Socialt samarbete

Artikel 14

De fördragsslutande parterna skola eftersträva att bevara och ytterligare utveckla den gemensamma nordiska arbetsmarknaden efter de riktlinjer, som uppdragits genom tidigare överenskommelser. Arbetsförmedling och yrkesvägledning skola samordnas. Utbytet av praktikanter skall vara fritt.

Likformighet beträffande nationella regler rörande arbetarskydd och liknande frågor bör eftersträvas.

Artikel 15

De fördragsslutande parterna skola verka för att medborgare i ett nordiskt land vid vistelse i annat nordiskt land skall i största möjliga utsträckning komma i åtnjutande av de sociala förmåner, som må utgå i vistelselandet till dess egna medborgare.

Artikel 16

De fördragsslutande parterna skola ytterligare utveckla samarbetet beträffande hälso- och sjukvård, nykterhetsvård samt vård av barn och ungdom.

Artikel 17

Varje fördragsslutande part skall verka för att medicinsk, teknisk eller annan liknande säkerhetskontroll utföres på sådant sätt att attest eller intyg om kontrollen kan godtagas i övriga nordiska länder.

Ekonomiskt samarbete

Artikel 18

De fördragsslutande parterna skola, i avsikt att främja det nordiska ekonomiska samarbetet på olika områden, samråda i fråga om den ekonomiska politiken. Därvid bör uppmärksamhet ägnas möjligheterna att samordna åtgärder, som vidtagas i konjunkturutjämnande syfte.

Artikel 19

De fördragsslutande parterna avse att så långt det är möjligt främja produktions- och investeringssamarbete mellan sina länder och att härvid söka lägga förhållandena till rätta för direkt samarbete mellan företag i två eller flera av de nordiska länderna. De fördragsslutande parterna böra som ett led i ett vidare internationellt samarbete eftersträva att uppnå en ändamålsenlig arbetsfördelning mellan länderna i fråga om produktion och investeringar.

Artikel 20

De fördragsslutande parterna skola verka för största möjliga frihet för kapitalrörelser mellan de nordiska länderna. Beträffande andra betalnings- och valutafrågor av samfällt intresse skola gemensamma lösningar eftersträvas.

Artikel 21

De fördragsslutande parterna skola eftersträva att befästa det samarbete, som tidigare inletts i syfte att undanröja hinder för handeln mellan de nordiska länderna, samt att så långt möjligt ytterligare stärka och utveckla detta samarbete.

Artikel 22

De fördragsslutande parterna skola i internationella handelspolitiska frågor såväl var för sig som gemensamt söka främja nordiska intressen och i detta syfte rådgöra med varandra.

Artikel 23

De fördragsslutande parterna skola verka för samordning av de tulltekniska och tulladministrativa bestämmelserna samt för sådana förenklingar i tullhänseende som äro ägnade att underlätta samfärdseln mellan länderna.

Artikel 24

Bestämmelserna för den nordiska gränshandeln skola utformas på sådant sätt att gränstrakternas invånare åsamkas minsta möjliga olägenheter.

Artikel 25

När behov och förutsättningar föreligga för gemensam ekonomisk utbyggnad av sådana områden inom två eller flera fördragsslutande parters territorier som gränsa till varandra, skola dessa parter tillsammans söka främja en sådan utbyggnad.

Samarbete på samfärdselns område

Artikel 26

De fördragsslutande parterna skola eftersträva att befästa det samarbete som tidigare inletts på samfärdselns område samt söka utveckla detta samarbete i syfte att underlätta förbindelserna och varuutbytet mellan länderna och erhålla en ändamålsenlig lösning av de problem, som må förefinnas på detta område.

Artikel 27

Byggandet av samfärdselled, som berör två eller flera fördragsslutande parters områden, skall ske i samråd mellan de berörda parterna.

Artikel 28

De fördragsslutande parterna skola söka bevara och ytterligare utveckla

det samarbete som lett till att deras territorier utgöra ett passkontrollområde. Kontrollen av resande, som passera gräns mellan nordiska länder, skall även i övrigt förenklas och samordnas.

Artikel 29

De fördragsslutande parterna skola samordna arbetet för ökad trafiksäkerhet.

Samarbete på miljövårdens område[3]

Artikel 30[3]

De fördragsslutande parterna skola i nationell lagstiftning och vid tillämpningen därav i största möjliga omfattning likställa övriga fördragsslutande parters miljövårdsintressen med det egna landets.

Artikel 31[3]

De fördragsslutande parterna skola eftersträva harmonisering av sina miljöskyddsregler i syfte att uppnå största möjliga överensstämmelse i fråga om normer och riktlinjer för utsläpp av föroreningar, användning av miljögifter och andra störningar av miljön.

Artikel 32[3]

De fördragsslutande parterna skola eftersträva samordning i fråga om avsättning av naturskydds- och friluftsområden samt i fråga om fridlysning och andra åtgärder för skydd av växter och djur.

Samarbete i övrigt

Artikel 33

De fördragsslutande parterna böra i de fall detta är möjligt och lämpligt rådgöra med varandra i frågor av gemensamt intresse, som behandlas i internationella organisationer och vid internationella konferenser.

Artikel 34

Befattningshavare, som tillhör en fördragsslutande parts utrikestjänst och tjänstgör utanför de nordiska länderna, skall i den mån det är förenligt med hans tjänsteåligganden samt hinder icke möter från tjänstgöringslandets sida bistå jämväl medborgare i annat nordiskt land därest detta saknar representation på den ifrågavarande orten.

Artikel 35

De fördragsslutande parterna böra, närhelst det befinnes möjligt och ändamålsenligt, samordna sin verksamhet för bistånd till och samarbete med utvecklingsländerna.

Artikel 36

Åtgärder i syfte att sprida ökad kännedom om de nordiska länderna och det nordiska samarbetet böra vidtagas i nära samverkan mellan de fördragsslutande parterna och deras organ för utlandsupplysning. Där så befinnes lämpligt kunna samfällda framträdanden komma i fråga.

Artikel 37

De fördragsslutande parterna skola verka för att olika grenar av den offentliga statistiken samordnas.

Särskilda överenskommelser[3]

Artikel 38[3]

Närmare bestämmelser om samarbetet inom nu angivna områden kunna meddelas i särskilda överenskommelser.

[3] Artiklarna tillkom 1974.

Formerna för nordiskt samarbete

Artikel 39[4]

För att genomföra och vidareutveckla det nordiska samarbetet enligt denna och andra överenskommelser böra de nordiska länderna fortlöpande samråda och vid behov vidtaga samordnande åtgärder.

Artikel 40[4]

Samarbetet mellan de nordiska länderna äger rum inom Nordiska rådet, inom Nordiska ministerrådet samt på andra ministermöten, i särskilda samarbetsorgan och mellan fackmyndigheter.

Artikel 41

Bestämmelse som tillkommer efter samarbete mellan två eller flera fördragsslutande parter må ej av part ändras, med mindre övriga parter därom underrättas. Underrättelse erfordras dock icke i brådskande fall eller då fråga är om bestämmelse av mindre betydelse.

Artikel 42

Myndigheter i de nordiska länderna äga skriftväxla direkt med varandra i andra ärenden än sådana som till följd av sin natur eller av annat skäl böra handläggas genom förmedling av utrikesförvaltningen.

Artikel 43[3]

I det nordiska samarbetet bör största möjliga offentlighet iakttagas.

Nordiska rådet[5]

Artikel 44[5, 2]

I Nordiska rådet samarbeta de nordiska ländernas samt Färöarnas, Grönlands och Ålands folkrepresentationer, ländernas regeringar samt Färöarnas och Grönlands landsstyren och Ålands landskapsstyrelse. Rådet är initiativtagande och rådgivande i frågor, som avse samverkan mellan alla eller några av dessa länder och Färöarna, Grönland och Åland, samt har i övrigt de uppgifter som framgå av denna och andra överenskommelser.

Artikel 45[5]

Rådet kan antaga rekommendation, göra annan framställning eller avgiva yttrande till en eller flera av de nordiska ländernas regeringar eller till ministerrådet.

Artikel 46[5]

Rådet bör, utöver vad som särskilt överenskommits, beredas tillfälle att yttra sig om nordiska samarbetsfrågor av större betydelse när detta icke är ogörligt av tidsskäl.

Artikel 47[5, 2]

Rådet består av 87 valda medlemmar, regeringsrepresentanter och representanter för Färöarnas och Grönlands landsstyren och Ålands landskapsstyrelse.

Av medlemmarna väljer Danmarks folketing sexton, Finlands riksdag aderton, Islands allting sju, Norges storting och Sveriges riksdag vardera tjugo samt ett vart av Färöarnas lagting och Grönlands och Ålands landsting två. Dessutom väljer varje församling motsvarande antal suppleanter.

Val av medlemmar och suppleanter förrättas årligen och gäller för tiden till nästa val. Vid val skola olika politiska meningsriktningar givas representation i rådet.

[2] Ny lydelse 1983.
[3] Artikeln tillkom 1974.
[4] Ny lydelse 1971.
[5] Artiklarna tillkom 1971.

Endast den som är medlem av den församling som förrättat valet kan vara vald medlem eller suppleant i rådet.

Regeringarna, landsstyrena och landskapsstyrelsen utse bland sina medlemmar det antal representanter som de önska.

Artikel 48[5, 2]

Danmarks rikes delegation består av de av folketinget valda medlemmarna och de av regeringen utsedda representanterna samt av Färöarnas och Grönlands i andra stycket nämnda delegationer. Finlands delegation består av de av riksdagen valda medlemmarna och de av regeringen utsedda representanterna samt av Ålands i andra stycket nämnda delegation. För ettvart av de övriga länderna består delegationen av de av folkrepresentationen valda medlemmarna och de av regeringen utsedda representanterna.

Färöarnas delegation består av de av lagtinget valda medlemmarna och de av landsstyret utsedda representanterna. Grönlands delegation består av de av landstinget valda medlemmarna och de av landsstyret utsedda representanterna. Ålands delegation består av de av landstinget valda medlemmarna och de av landskapsstyrelsen utsedda representanterna.

Med "delegation" förstås i artiklarna 52, 53, 54 första stycket, och 58 andra stycket, landets delegation.

Artikel 49[5, 2]

Regeringsrepresentanterna samt landsstyrenas och landskapsstyrelsens representanter ha icke rösträtt i rådet.

I frågor, som angå tillämpningen av överenskommelser mellan vissa länder, ha endast medlemmar från dessa länder rösträtt.

Artikel 50[5]

Rådets organ är plenarförsamlingen, presidiet och utskotten.

Artikel 51[5, 7]

Plenarförsamlingen utgöres av alla medlemmar av rådet.

Plenarförsamlingen håller ordinarie session minst en gång om året. Extra session hålles när presidiet så beslutar eller när minst två regeringar eller minst tjugofem valda medlemmar begär det.

Rådets befogenheter utövas av plenarförsamlingen, om icke annat är särskilt föreskrivet.

Plenarförsamlingens förhandlingar är offentliga, om plenarförsamlingen icke beslutar annat.

Artikel 52[5, 6, 7]

Plenarförsamlingen utser för ett år vid första årliga ordinarie session ett presidium bestående av en president och högst tio andra medlemmar.

Delegationerna skall vara företrädda i presidiet med minst två medlemmar vardera. Såvitt möjligt bör olika politiska meningsinriktningar bli representerade i presidiet.

Medlem av presidiet skall vara vald medlem av rådet. Blir befattningen som medlem av presidiet ledig mellan två ordinarie sessioner, skall för tiden till dess nytt presidium utses ny medlem utses av den delegation som den avgående medlemmen tillhört.

Presidiet handhar rådets löpande angelägenheter och företräder i övrigt rådet i den utsträckning som framgår av denna överenskommelse och rådets arbetsordning.

[2] Ny lydelse 1983.
[5] Artiklarna tillkom 1971.
[6] Ny lydelse 1985.
[7] Ny lydelse 1991.

Artikel 53[5]

Plenarförsamlingen bestämmer utskottens antal och verksamhetsområden. För varje utskott fastställer plenarförsamlingen det antal medlemmar av varje delegation som skall ingå i utskottet. I enlighet härmed fördelar varje delegation sina valda medlemmar på utskotten.

Utskotten ha till uppgift att förbereda sakernas behandling i rådet.

Artikel 54[5, 6, 7]

Rådet bistås i sin verksamhet av ett presidiesekretariat som leds av en presidiesekreterare utsedd av presidiet samt av ett kollegium (sekreterarkollegiet) bestående av presidiesekreteraren och generalsekreteraren hos varje lands delegation.

Varje delegation anställer den sekretariatspersonal som skall bistå delegationen.

Artikel 55[5, 2, 7]

Regeringarna, Färöarnas landsstyre, Grönlands landsstyre, Ålands landskapsstyrelse, ministerrådet, rådets presidium och utskotten samt medlem har rätt att väcka förslag i rådet.

Förslag skall beredas av ett utskott eller av presidiet innan det slutbehandlas inom rådet.

Artikel 56[5, 7]

Rekommendation antages av plenarförsamlingen på grundval av väckt förslag.

Annan framställning kan göras av presidiet på grundval av väckt förslag.

Yttrande avgives av plenarförsamlingen. När presidiet gör framställning avgives yttrandet av presidiet.

Presidiet skall till plenarförsamlingen anmäla de åtgärder det vidtagit med stöd av andra eller tredje stycket.

Artikel 57[5, 7]

Vald medlem får ställa fråga till regering eller till ministerrådet med anledning av berättelse eller meddelande som avgivits till rådet eller i övrigt i ämne som angår det nordiska samarbetet.

Artikel 58[5, 2, 7]

Varje delegation svarar för utgifterna för sitt deltagande i rådet.

Presidiet fattar för varje budgetår beslut om hur de gemensamma utgifterna skall fördelas mellan delegationerna.

Artikel 59[5]

Plenarförsamlingen fastställer rådets arbetsordning. För beslut om antagande av arbetsordning eller om ändring i denna erfordras två tredjedels flertal bland rådets valda medlemmar.

Nordiska ministerrådet[5]

Artikel 60[5, 2]

I Nordiska ministerrådet samarbeta de nordiska ländernas regeringar.

Färöarnas och Grönlands landsstyren samt Ålands landskapsstyrelse deltaga i ministerrådets arbete.

Ministerrådet fattar beslut i den utsträckning som angives i denna och andra överenskommelser mellan de nordiska länderna. Även i övriga samarbetsfrågor svarar ministerrådet för samarbetet mellan de nordiska ländernas regeringar och mellan regeringarna och Nordiska rådet.

[2] Ny lydelse 1983.
[5] Artiklarna tillkom 1971.
[6] Ny lydelse 1985.
[7] Ny lydelse 1991.

Artikel 61[5, 1, 2]

Medlem av regering, landsstyre eller landskapsstyrelsen kan i undantagsfall vid sammanträde företrädas av härtill befullmäktigad; dock måste minst tre av länderna vara representerade av regeringsmedlemmar.

Varje land utser en regeringsmedlem med uppgift att med biträde av en ämbetsman svara för samordningen av nordiska samarbetsfrågor.

Ministerrådet bistås i sin verksamhet av ämbetsmannakommittéer och av ministerrådets sekretariat.

Artikel 62[5]

Ministerrådet är beslutfört då alla länderna äro företrädda i ministerrådet. I frågor, som uteslutande angå vissa länder, behöva dock endast dessa länder vara företrädda.

Varje land har en röst i ministerrådet.

Ministerrådets beslut skola vara enhälliga. I procedurfrågor fattas dock beslut med enkelt flertal bland de röstande och vid lika röstetal med ordförandens utslagsröst.

Nedlagd röst utgör icke hinder för beslut.

Artikel 63[5, 2]

Beslut av ministerrådet är bindande för de särskilda länderna. Beslut i fråga som enligt något lands författning kräver folkrepresentationens godkännande binder dock icke detta land förrän folkrepresentationen godkänt beslutet. Erfordras sådant godkännande, skall ministerrådet underrättas härom innan ministerrådet fattar beslutet. Innan folkrepresentationens godkännande givits, är ej heller annat land bundet av beslutet.

Av ministerrådet fattat beslut är bindande för Färöarna, Grönland och Åland i den mån de ansluta sig till beslutet i enlighet med självstyrelseordningarna.

Artikel 64[5, 6]

Ministerrådet skall före varje ordinarie session med Nordiska rådets plenarförsamling avge en berättelse till rådet rörande det nordiska samarbetet. Däri skall ministerrådet särskilt redogöra för det gångna årets samarbete.

Ministerrådet skall till varje ordinarie session med Nordiska rådets plenarförsamling framlägga en särskild redogörelse om planerna för det fortsatta samarbetet. Med redogörelsen skall följa förslaget till budget för det nordiska samarbetet.

Innan ministerrådet låter utarbeta budgetförslaget skall berört organ inom Nordiska rådet beredas tillfälle att yttra sig.

Artikel 65[5]

Ministerrådet skall före varje ordinarie session med Nordiska rådets plenarförsamling lämna rådet meddelande om de åtgärder som ha vidtagits med anledning av rådets rekommendationer och andra framställningar.

Har rekommendation eller annan framställning riktats till en eller flera regeringar, kan sådant meddelande i stället lämnas av den eller de regeringar, till vilka rekommendationen eller framställningen har riktats.

Artikel 66[5]

Ministerrådet fastställer sin arbetsordning.

Artikel 67[5]

Samråd mellan de nordiska ländernas regeringar kan förutom i ministerrådet ske vid nordiska ministermöten.

[1] Ny lydelse 1974.
[2] Ny lydelse 1983.
[5] Artiklarna tillkom 1971.
[6] Ny lydelse 1985.

Ändring av överenskommelsen

Artikel 68[5]

Innan länderna överenskomma om ändring i denna överenskommelse, skall Nordiska rådet beredas tillfälle att yttra sig.

Slutstadganden (Slutbestämmelser till överenskommelsen den 23 mars 1962)

Artikel 69

Denna överenskommelse skall ratificeras och ratifikationshandlingarna skola snarast möjligt deponeras i ministeriet för utrikesärendena i Finland.

Överenskommelsen träder i kraft första dagen i den månad, som infaller närmast efter den dag då samtliga parters ratifikationshandlingar deponerats.

Artikel 70

Önskar någon av de fördragsslutande parterna uppsäga överenskommelsen skall skriftligt meddelande härom tillställas den finska regeringen, som har att omedelbart underrätta övriga fördragsslutande parter härom och om dagen då meddelandet mottogs.

Uppsägningen gäller endast det land, som verkställt densamma, och äger giltighet från och med första dagen i den månad som inträffar sex månader från det den finska regeringen mottagit meddelande om uppsägningen.

Överenskommelsen skall vara deponerad i ministeriet för utrikesärendena i Finland och bestyrkta avskrifter skola av det finska ministeriet tillställas var och en av de fördragsslutande parterna.

Till bekräftelse härav hava undertecknade befullmäktigade ombud undertecknat denna överenskommelse.

Som skedde i Helsingfors i ett exemplar på danska, finska, isländska, norska och svenska språken, vilka samtliga texter äga lika vitsord, den tjugotredje mars nittonhundrasextiotvå.

Viggo Kampmann
Martti Miettunen
Bjarni Benediktsson
Helge Sivertsen
Herman Kling

(Slutbestämmelser till överenskommelsen den 13 februari 1971)

Denna överenskommelse skall ratificeras och ratifikationshandlingarna snarast möjligt deponeras i ministeriet för utrikesärendena i Finland.

Överenskommelsen skall vara deponerad i ministeriet för utrikesärendena i Finland och bestyrkta avskrifter skola av det finska ministeriet tillställas var och en av de fördragsslutande parterna.

Överenskommelsen träder i kraft trettio dagar efter den dag då samtliga fördragsslutande parters ratifikationshandlingar deponerats.

Till bekräftelse härav ha undertecknade befullmäktigade ombud i Köpenhamn den 13 februari 1971 undertecknat denna överenskommelse i ett exemplar på danska, finska, isländska, norska och svenska språken, vilka samtliga texter ha lika vitsord.

H. Baunsgaard
Ahti Karjalainen
Jóhann Hafstein
Per Borten
Olof Palme

[5] Artiklarna tillkom 1971.

(Slutbestämmelser till överenskommelsen den 11 mars 1974)

Denna överenskommelse skall ratificeras och ratifikationshandlingarna snarast möjligt deponeras i ministeriet för utrikesärendena i Finland.

Överenskommelsen skall vara deponerad i ministeriet för utrikesärendena i Finland och bestyrkta avskrifter skola av det finska ministeriet tillställas var och en av de fördragsslutande parterna.

Överenskommelsen träder i kraft trettio dagar efter den dag då samtliga fördragsslutande parters ratifikationshandlingar deponerats.

Till bekräftelse härav ha undertecknade befullmäktigade ombud i Köpenhamn den 11 mars 1974 undertecknat denna överenskommelse i ett exemplar på danska, finska, isländska, norska och svenska språken, vilka samtliga texter ha lika vitsord.

Ove Guldberg
Pekka Tarjanne
Sigurður Bjarnason
Bjartmar Gjerde
Kjell-Olof Feldt

(Slutbestämmelser till överenskommelsen den 15 juni 1983)

Denna överenskommelse skall ratificeras och ratifikationshandlingarna snarast möjligt deponeras i Finlands ministerium för utrikesärendena som skall överlämna bestyrkta kopior av överenskommelsen till de övriga fördragsslutande parterna.

Överenskommelsen träder i kraft trettio dagar efter den dag då samtliga fördragsslutande parters ratifikationshandlingar deponerats.

Till bekräftelse härav har undertecknade befullmäktigade ombud i Reykjavík den 15 juni 1983 undertecknat denna överenskommelse i ett exemplar på danska, finska, isländska, norska och svenska språken, vilka samtliga texter äger samma vitsord.

Christian Christensen
Gustav Björkstrand
Matthías Á. Mathiesen
Asbjørn Haugstvedt
Svante Lundkvist

(Slutbestämmelser till överenskommelsen den 6 maj 1985)

Överenskommelsen träder i kraft trettio dagar efter den dag då samtliga fördragsslutande parter har meddelat Finlands utrikesministerium, att de åtgärder som krävs för överenskommelsens ikraftträdande har vidtagits.

Finlands utrikesministerium meddelar de övriga fördragsslutande parterna om tidpunkten för mottagandet av dessa meddelanden.

Originalexemplaret till denna överenskommelse deponeras hos Finlands utrikesministerium, som tillställer de övriga fördragsslutande parterna bestyrkta kopior därav.

Till bekräftelse härav har de vederbörligen befullmäktigade ombuden undertecknat denna överenskommelse.

Som skedde i Lund den 6 maj 1985 i ett exemplar på danska, finska, isländska, norska och svenska språken, vilka samtliga texter äger lika vitsord.

Christian Christensen
Gustav Björkstrand
Matthías Á. Mathiesen
Asbjørn Haugstvedt
Svante Lundkvist

(Slutbestämmelser till överenskommelsen den 21 augusti 1991)

II

Överenskommelsen träder i kraft trettio dagar efter den dag då samtliga parter har meddelat det finska utrikesministeriet att överenskommelsen godkänts.

Det finska utrikesministeriet meddelar de övriga parterna om mottagandet av dessa meddelanden och om tidpunkten för överenskommelsens ikraftträdande.

III

Originalexemplaret till denna överenskommelse deponeras hos det finska utrikesministeriet, som tillställer de övriga parterna bestyrkta kopior därav.

Till bekräftelse härav har de vederbörligen befullmäktigade ombuden undertecknat denna överenskommelse.

Som skedde i Tammerfors den 2 augusti 1991 i ett exemplar på danska, finska, isländska, norska och svenska språken, vilka samtliga texter äger lika giltighet.

For Danmarks regering:
Thor Pedersen

Suomen hallituksen poulesta:
Ole Norrback

Fyrir ríkisstjórn Íslands:
Eiður Guðnason

For Norges regjering:
Kjell Borgen

För Sveriges regering:
Mats Hellström

Norstedts Tryckeri AB, Stockholm 1992

Arbetsordning för Nordiska rådet

Nordiska rådets arbetsordning fastställdes av plenarförsamlingen vid Nordiska rådets 19:e session den 17 februari 1971 och trädde i kraft den 1 juli 1971.

Mot bakgrund av förändringarna i Helsingforsavtalet från 1971 och denna arbetsordning upphävdes då Nordiska rådets tidigare stadgar som tillkommit 1952.

Arbetsordningen har därefter ändrats den 4 mars 1976, den 2 april 1977, den 1 mars 1982, den 23 februari 1983, den 7 mars 1985, den 27 februari 1990, den 28 februari 1991 och den 3 mars 1992.

Plenarförsamlingen

1 §

Plenarförsamlingen beslutar vid varje ordinarie session var följande ordinarie session skall hållas. Beslut om tid för sessionen fattas av plenarförsamlingen eller, på uppdrag av denna, av presidiet.

Presidiet kan fastställa annan tid och plats för sessionen än plenarförsamlingen bestämt, när särskilda omständigheter giver anledning därtill.

2 §

Presidiet skall inkalla till extrasession när minst två regeringar eller minst tjugofem valda medlemmar så begär.

Tid och plats för extra session fastställes av presidiet.

3 §

Underrättelse om tid och plats för session skall senast tre månader före sessionens början utsändas till regeringarna, ministerrådet, Färöarnas och Grönlands landsstyren, Ålands landskapsstyrelse, de valda medlemmarna och suppleanterna. När extra session skall hållas kan underrättelsen utsändas senare. Ett av presidiet uppgjort förslag till saklista skall utsändas två veckor före sessionens början.

4 §

På grund av anmälningar, som bör insändas till presidiet senast en vecka före sessionens början, upprättas lista över de medlemmar som skall deltaga i sessionen. Medlemslistan skall godkännas av plenarförsamlingen vid sessionens början. Även ändringar i medlemslistan, som företages under sessionen, skall godkännas av plenarförsamlingen.

På listan upptages i alfabetisk ordning först regeringarnas, landsstyrenas och landskapsstyrelsens representanter och därefter de valda medlemmarna. I samma ordning intager medlemmarna sina platser i sessionssalen.

5 §

Presidenten leder plenarförsamlingens förhandlingar.

Vid förfall för presidenten ledes förhandlingarna av en av presidiets övriga medlemmar. Presidenten kan även överlåta på en av presidiets övriga medlemmar att leda förhandlingarna.

6 §

Huvudsekreterare vid sessionen är sekreteraren hos det lands delegation, i vilket sessionen hålles.

7 §

Vid sessionens första möte fastställes saklista för sessionen. På listan uppföres alla de saker som skall behandlas vid sessionen.

8 §

Plenarförsamlingens möten hålles på tider, som plenarförsamlingen bestämmer. Tidpunkten för första mötet under sessionen fastställes dock av presidiet.

Underrättelse om möte skall lämnas genom anslag eller på annat sätt före närmast föregående mötes avslutande. Dock kan medlemmarna även därefter kallas till möte, om det finns särskilda skäl därtill.

Under iakttagande av vad plenarförsamlingen kan ha bestämt om sakernas behandling fastställer presidenten dagordning för varje möte. Dock bestämmer presidiet dagordningen för första mötet under sessionen. Plenarförsamlingen får vid möte icke behandla sak, som icke är uppförd på dagordningen för mötet.

9 §

Under plenarförsamlingens möten får medlemmarna ordet i den ordning de anmält sig. Dock skall medlem, som önskar avgiva replik, beredas tillfälle därtill i anslutning till det inlägg repliken gäller. Med plenarförsamlingens samtycke kan presidenten även i övrigt frångå den normala ordningsföljden.

Presidenten får icke deltaga i debatten. Den som deltagit i debatten om en sak får icke därefter leda förhandlingarna om saken.

På förslag av presidenten kan plenarförsamlingen besluta att för en bestämd debatt begränsa inläggens längd. På förslag av presidenten eller av fem valda medlemmar kan plenarförsamlingen med två tredjedels flertal besluta att debatten om en viss sak skall avslutas. Om sådant förslag får debatt icke äga rum.

10 §

Plenarförsamlingen är beslutför, när minst hälften av de valda medlemmarna är närvarande. I sak, vari endast medlemmar från vissa länder har rösträtt, är plenarförsamlingen beslutför, när minst hälften av dessa länders valda medlemmar är närvarande.

11 §

I plenarförsamlingen företas omröstning på något av följande sätt:

- genom namnupprop eller
- med omröstningsapparat, med slutna röstsedlar.

Bortsett från omröstning vid val kan medlem rösta ja eller nej eller avstå från att rösta.

Föreligger i en sak oförenliga förslag, bestämmer presidenten, i vilken ordning omröstningen skall företas. Presidenten skall underrätta plenarförsamlingen om denna ordning.

12 §

Rekommendation, yttrande eller annat beslut kan antas med acklamation.

Omröstning sker när presidenten eller annan vald medlem så begär.

Omröstning sker med omröstningsapparat eller genom namnupprop.

Vid omröstning skall minst hälften av de röstberättigade vara närvarande. För att anta sådant beslut erfordras att minst hälften av de närvarande medlemmarna röstat ja.

13 §

Val företas genom omröstning med slutna röstsedlar, när presidenten eller annan vald medlem begär det. Vid lika röstetal avgör lotten.

14 §

Fråga, att besvaras vid sessionen, som vald medlem önskar ställa till regering eller till ministerrådet skall skriftligen insändas till presidiet senast tre veckor före sessionens början. Fråga kan också inlämnas under pågående session, dock senast 24 timmar före tidpunkten för det möte under vilket plenarförsamlingen behandlar ärenden inom det för frågan aktuella ämnesområdet. Fråga, som partigrupperna önskar ställa - till regering eller ministerråd, ställs vid sessionens början och skall av presidenten anmälas för plenarförsamlingen. Sådan fråga kan av presidiet avvisas. Presidenten kan tillåta debatt om fråga ställd av partigrupperna inom en av presidenten angiven tidsram. Samtliga typer av frågor skall vara försedda med kort motivering.

Presidiet underrättar snarast berörd regering eller ministerråd om frågan. Svaret lämnas muntligen vid det möte där frågan är upptagen på dagordningen.

Frågeställare har rätt till kort tilläggsfråga. Plenarförsamlingen beslutar på förslag av presidenten om andra rådsmedlemmar kan få ordet för korta tilläggsfrågor.

Vald medlem kan ställa skriftlig fråga till regering eller ministerråd att besvaras mellan sessioner. Presidiet underrättar snarast berörd regering eller ministerråd om frågan. Den skall besvaras senast sex veckor efter det att den kommer regering eller ministerråd tillhanda.

15 §

Vid plenarförsamlingens möten föres protokoll, som innehåller de beslut som fattats och de inlägg som gjorts vid mötena.

Protokoll godkännes av presidiet och offentliggöres utom i de delar som angår förhandlingar inom stängda dörrar.

16 §

Rekommendation och yttrande underskrives av presidenten och presidiesekreteraren. Omröstningsresultatet skall meddelas regeringarna och ministerrådet.

Presidiet

17 §

Presidiet skall bestå av minst tio och högst elva medlemmar.

Vid förfall för medlem av presidiet skall det lands delegation som medlemmen tillhör utse annan medlem av delegationen att tillfälligt ingå i presidiet. Om medlem från aktuell partigrupp saknas i delegationen skall ersättare utses av aktuell partigrupp. Ersättare fungerar i presidiet som fullvärdig medlem.

När frågor som berör de självstyrande områdena behandlas vid presidiemöte kan en representant från berörda självstyrda område beredas möjlighet att närvara och yttra sig.

18 §

I fall då presidiet skall göra framställning eller avge yttrande är presidiet beslutfört, när sex medlemmar är närvarande och alla länderna är företrädda i presidiet. I sak, vari endast medlemmar från vissa länder har rösträtt, är presidiet beslutfört när dessa länder är företrädda.

I övriga frågor är presidiet beslutfört, när minst sex medlemmar är närvarande och minst fyra länder är företrädda i presidiet.

I presidiet fattas beslut med enkelt flertal bland de närvarande medlemmarna. Vid lika röstetal har presidenten utslagsröst.

19 §

När presidiet gör framställning eller avgiver yttrande skall anteckning göras om de medlemmar som deltagit i beslutet. Minoritetsmening skall redovisas.

Framställning och yttrande underskrives av presidenten och presidiesekreteraren.

20 §

Presidiet kan väcka förslag till beslut i plenarförsamlingen. Innan presidieförslag föreläggs plenarförsamlingen skall berört utskott beredas tillfälle att yttra sig i ärendet.

21 §

Presidiet skall till plenarförsamlingens första årliga session avge rapport om sin verksamhet sedan förra årets första session.

22 §

Presidiet kan besluta om delegering av beslutanderätt i administrativa ärenden till presidiesekreteraren eller annat organ inom rådet.

23 §

Presidiet kan inbjuda representanter för folkvalda organ och andra gäster att övervara sessionen, eventuellt med observatörstatus. Presidiet kan besluta att ge inbjudna rätt att yttra sig under sessionen.

24 §

Presidiet utser presidiesekreterare, utskottens sekreterare samt övrig personal som krävs för att utföra rådets gemensamma sekretariatsuppgifter.

Innan presidiet utser sekreterare i utskott skall detta ha möjlighet att yttra sig.

Utskotten

25 §

För beredning av ärenden inför plenarförsamlingen skall i rådet finnas ett juridiskt utskott, ett kulturutskott, ett socialutskott, ett ekonomiskt utskott, ett miljöutskott och ett budgetutskott.

Utskotten består som huvudregel av tretton medlemmar av vilka Danmarks rikes, Finlands, Norges och Sveriges delegationer som huvudregel utser envar tre och Islands delegation en.

Presidiet kan fastställa regler för utskottens arbete.

26 §

I samband med plenarförsamlingens första årliga session väljer församlingen ordförande och vice ordförande i utskott och kommittéer.

27 §

Vid förfall för medlem i utskott kan den delegation som medlemmen tillhör utse annan medlem av delegationen eller suppleant för medlem att ingå i utskottet.

28 §

Utskott bestämmer tid och plats för sina möten.

Utskottsmöte är icke offentligt. I utskott där det inte ingår någon vald medlem från Färöarna, Grönland eller Åland får sådan medlem delta i utskottets arbete. Medlemmarna av regeringarna samt av Färöarnas och Grönlands landsstyren och Ålands landskapsstyrelse bör beredas tillfälle att deltaga i utskottens arbete. Utskott kan också i övrigt inbjuda medlemmar av rådet, suppleanter samt sakkunniga eller andra personer, som inte är medlemmar eller suppleanter, att närvara och yttra sig vid utskottets överläggningar.

Presidiesekreteraren, sekreterarkollegiets övriga medlemmar och utskottssekreteraren har rätt att närvara och yttra sig vid utskottens överläggningar, med mindre utskottet beslutar annat.

29 §

Utskott är beslutfört, när minst hälften av dess medlemmar är närvarande. I sak, vari endast medlemmar från vissa länder har rösträtt, är utskott beslutfört när minst hälften av medlemmarna från dessa länder är närvarande.

30 §

I utskott fattas beslut med enkelt flertal bland de närvarande medlemmarna. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst.

En vald medlem från Färöarna, Grönland eller Åland som deltager i utskottsmöte i enlighet med 28§ i andra stycket får efter överenskommelse med de danska respektive finska medlemmarna i utskottet deltaga i beslut i stället för en av dessa

31 §

Utskott kan väcka förslag till beslut i plenarförsamlingen inom sitt sakområde. För utskottsförslag beslutar utskottet om införskaffande av utredning.

32 §

För varje sak kan utskott välja talesman med uppgift att framlägga saken för plenarförsamligen. Även minoritet i utskott kan välja talesman.

Redaktionskommittén

33 §

För utgivningen av tidskriften Nordisk Kontakt väljer plenarförsamlingen en redaktionskommitté bestående av tio medlemmar, två från varje lands delegation. Presidiet kan fastställa regler för redaktionskommitténs arbete.

Presidiet utser chefredaktör för Nordisk Kontakt.

Valkommittén

34 §

I samband med plenarförsamlingens första årliga session väljer församlingen en valkommitté bestående av sju medlemmar.

Vid förfall för en medlem skall den delegation som medlemmen tillhör om möjligt utse annan medlem från samma partigrupp.

Valkommittén förbereder val som beslutas av plenarförsamlingen. Presidiesekreteraren är valkommitténs sekreterare.

Sekretariatet

35 §

Plenarförsamlingen, presidiet och utskotten bistås i sitt löpande arbete av presidiesekretariatet. Plenarförsamlingen och presidiet bistås i andra frågor av sekreterarkollegiet. Sekreterarkollegiet leds av presidiesekreteraren.

De självstyrande områdenas delegationssekreterare har rätt att närvara och yttra sig vid sekreterarkollegiets möten då frågor av intresse för de självstyrande områdena behandlas.

36 §

Presidiet fastställer regler för arbetet i presidiesekretariatet och sekreterarkollegiet.

Delegationerna

37 §

Varje lands delegation väljer ordförande och vice ordförande bland sina valda medlemmar.

Endast de valda medlemmarna har rösträtt inom delegationen.

Varje delegation skall bevaka att beslut i rådet och ministerrådet genomförs nationellt.

Nordiska partigrupper

38 §

Rådets valda medlemmar kan bilda nordiska partigrupper i rådet.

En nordisk partigrupp anses bildad när meddelande om gruppens medlemmar och uppgift om gruppens beteckning har givits till rådets presidium.

Gruppen måste omfatta minst fyra medlemmar. Dessa skall komma från minst två länder.

Sakernas behandling

39 §

Regeringsförslag, förslag av Färöarnas, Grönlands landsstyren och av Ålands landskapsstyrelse samt ministerrådsförslag skall innehålla antingen förslag till beslut av rådet eller anmodan om rådets yttrande.

Medlemsförslag, presidieförslag och utskottsförslag skall innehålla förslag till beslut av rådet.

40 §

I sak, som väckts genom regeringsförslag, förslag av Färöarnas och Grönlands landsstyren och av Ålands landskapsstyrelse, ministerrådsförslag, presidieförslag, utskottsförslag eller medlemsförslag, kan regering, landsstyre, landskapsstyrelse, ministerråd, presidium, utskott eller medlem framlägga förslag (ändringsförslag) senast första dagen under den session, vid vilken saken skall behandlas.

41 §

Suppleant kan gemensamt med vald medlem framlägga medlemsförslag eller ändringsförslag.

42 §

Regeringsförslag, förslag av Färöarnas, och Grönlands landsstyren och av Ålands landskapsstyrelse, ministerrådsförslag, medlemsförslag, utskottsförslag eller ändringsförslag skall inges skriftligen till presidiet.

Regeringarna, minister- rådet, landsstyrena, landskapsstyrelsen och rådets valda medlemmar och suppleanter skall informeras om förslag, som väckts enligt bestämmelserna i första stycket.

43 §

Återkallelse av förslag sker i den ordning som sägs i 42 § första stycket. Återkallas förslag, kan medlem av rådet upptaga förslaget vid det möte med plenarförsamlingen, vid vilket återkallelsen anmäles.

44 §

Berättelser och meddelanden skall inges till presidiet senast den 10 december året innan plenarförsamlingens första årliga ordinarie session börjar, om detta inte är ogörligt.

45 §

Presidiet beslutar om förslag, berättelser och meddelanden som inkommer till rådet skall behandlas av presidiet eller hänvisas till utskott. Presidiet respektive utskott kan besluta om införskaffande av utredning om väckta förslag som bereds inom respektive organ.

I frågor om internationella förhållanden eller eljest är av övergripande karaktär kan presidiet självt utarbeta betänkande för beslut i plenarförsamlingen.

46 §

Sedan erforderlig utredning företagits i en sak avger utskott respektive presidiet betänkande i saken innehållande ett motiverat förslag till beslut eller yttrande. I betänkandet skall i förekommande fall intas minoritetsmeningar inom utskott respektive presidium.

Betänkande skall avges till plenarförsamlingen. I de fall, då utskottet föreslår, att presidiet skall göra framställning eller avge yttrande, skall betänkandet avges till presidiet.

47 §

De förslag, som skall handhas av plenarförsamlingen vid en session, skall jämte utskotts- respektive presidiebetänkande senast två veckor före sessionens början utsändas till regeringarna, ministerrådet, Färöarnas och Grönlands landsstyren, Ålands landskapsstyrelse, de valda medlemmarna och suppleanterna. Vad nu sagts gäller också berättelser och meddelanden, som skall behandlas vid sessio-

nen, samt presidiets anmälningar om gjorda framställningar och avgivna yttranden. Om särskilda skäl föreligger, kan utsändande ske senare än två veckor före sessionens början.

48 §

Sak, som behandlas av presidium eller utskott, får icke behandlas av plenarförsamlingen förrän dagen efter det att utskottets respektive presidiets betänkande i saken blivit tillgängligt för medlemmarna.

Plenarförsamlingen kan besluta att saken skall behandlas tidigare.

49 §

Rekommendation kan i sak, som är uppförd på saklistan för en session, beslutas blott inom ramen för väckt förslag.

50 §

Vid behov kan plenarförsamlingen eller, efter dennas bemyndigande, presidiet tillsätta kommittéer för utredning av särskilda saker.

Till medlem av kommitté kan endast i särskilda fall utses annan än den som är medlem eller suppleant i rådet. Kommittén skall avgiva rapport om sin verksamhet till plenarförsamlingens första årliga ordinarie session.

Allmän bestämmelse

51 §

För särskilt fall kan plenarförsamlingen med två tredjedels flertal besluta avvikelse från bestämmelserna i denna arbetsordning.

Ändringar i arbetsordningen har beslutats enligt följande:

- den 4 mars 1976 (§ 24)
- den 2 april 1977 (§§ 31-32, 43, 46)
- den 1 mars 1982 (§ 15)
- den 23 februari 1983 (§§ 3-4, 6, 20, 24, 27, 31-34, 38-39, 41, 46)
- den 7 mars 1985 (§§ 5, 15, 18-20, 24-25, 27, 31-37, 41, 43)
- den 27 februari 1990 (§§ 24-25, 27)
- den 28 februari 1991 (§§ 2, 11-14, 19, 20, 22-28, 32-34, 36) i kraft den 1 maj 1991
- den 28 februari 1991 (§§ 17, 20-21, 31, 39-40, 42, 44-48, 50) i kraft den 28 februari 1992
- den 3 mars 1992 (§ 45)

REGISTER

Översikt

över sakernas behandling

nr	Sak rubrik
	A. Medlemsförslag/Utskottsförslag/Presidieförslag
A 924/m	Medlemsförslag om fortsatta satsningar på det nordiska gränsregionala samarbetet
A 948/j	Medlemsförslag om barnavård i Norden
A 951/k	Medlemsförslag om samarbete mellan de naturhistoriska museerna i Norden
A 955/k	Medlemsförslag om effektivare trafikundervisning bl. a. i grundskolan som del i en livslång trafikfostran
A 957/k	Medlemsförslag om en nordisk textil sommarakademi
A 958/s	Medlemsforslag om homofil/lesbisk forskning
A 959/s	Medlemsförslag om att skapa det goda arbetslivet
A 961/s	Medlemsförslag om pensionen för sjömän på andra nordiska fartyg
A 962/k	Medlemsförslag om upphovsrättslig ersättning vid distribution av TV-program
A 965/m	Medlemsförslag om byggandet av vägavsnittet Virtaniemi—Kirkenäs som nordiskt projekt
A 967/m	Medlemsforslag om etablering av flere frihavnsoner i Norden
A 968/s	Medlemsförslag om nordisk undsättningsstyrka vid internationella katastrofer
A 969/s	Medlemsförslag om bostadspolitiskt samarbete
A 970/m	Medlemsförslag om Östersjöns framtid
A 971/s	Medlemsförslag om nordisk färdtjänst för handikappade
A 972/e	Medlemsförslag om utbyggt elkraftsamarbete i Norden
A 973/k	Medlemsforslag om nordisk revyfaglig nettverkssamarbeid
A 976/k	Medlemsförslag om ökat TV- och radioprogramutbyte i Norden
A 977/e	Medlemsförslag om kärnvapenfri zon i Norden
A 979/m	Medlemsförslag om gemensam tid i Danmark, Finland, Norge och Sverige
A 980/s	Medlemsförslag om nordiskt hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa
A 981/e	Medlemsförslag om förstärkning av Nordisk industrifond
A 982/e	Medlemsförslag om upprättandet av en baltisk investeringsbank
A 984/s	Medlemsförslag om utvärdering av bostadssektorn och konkurrensneutralitet på byggmarknaden i Norden
A 986/s	Medlemsförslag om medborgarnas Norden — även till vardags
A 988/k	Medlemsförslag om utredning av fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet
A 990/e	Medlemsforslag om tiltak for å stimulere til innovasjoner i næringslivet
A 992/p	Medlemsförslag om gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater
A 994/p	Medlemsförslag om samarbetet i det arktiska området
A 996/e	Medlemsforslag om Norden i det nye Europa — nye muligheter, nye utfordringer
A 998/b	Utskottsförslag om budgetutskottets kontrolluppgifter 1991

Tryckt	Behandling	Rekommendation/ framställning/ yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
463	273	21			A 924/m
468	254	18, 19			A 948/j
479	290			utan åtgärd	A 951/k
487	290	24			A 955/k
500	291	25			A 957/k
508	178			utan åtgärd	A 958/s
517	178	3, 4			A 959/s
533	182	5			A 961/s
545	293			utan åtgärd	A 962/k
560	275			utan åtgärd	A 965/m
565	276			utan åtgärd	A 967/m
571	183			utan åtgärd	A 968/s
580	183	6			A 969/s
583	278			utan åtgärd	A 970/m
596	190	7, 8, 9			A 971/s
610	216			utan åtgärd	A 972/e
616	292	26			A 973/k
627	293, 300	27			A 976/k
632	216			utan åtgärd	A 977/e
636	278	22			A 979/m
644	191	10			A 980/s
659	222	14			A 981/e
666	224	15			A 982/e
673	183	6			A 984/s
676	192	11			A 986/s
684	296			utan åtgärd	A 988/k
688	235	16			A 990/e
693	386	30			A 992/p
698	386	31		uppdrag åt presidiet	A 994/p
702	386	32			A 996/e
712	354	29			A 998/b

nr	Sak rubrik
A 1001/j	Utskottsförslag om stöd till rättsutvecklingen i Estland, Lettland och Litauen
A 1002/e	Medlemsforslag om Norden og Europa — fra tilpasning til initiativ
A 1003/e	Medlemsforslag om at nordisk samarbeid må integreres i EF
A 1004/b	Utskottsförslag om riktlinjer för Nordiska rådets budgetutskott
	B. Ministerrådsförslag
B 122/e	Ministerrådsförslag om förhöjning av Nordiska investeringsbankens grundkapital
B 123/s	Ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram inom bygg- och bostadssektorn
B 124/k	Ministerrådsforslag om handlingsprogram for styrkelse af voksenuddannelserne i fremtiden — VOKS FREM (1992—1996)
B 125/s	Ministerrådsförslag om nordiskt utbildningsprogram för utveckling av social service (NOPUS)
B 126/m	Ministerrådsförslag om nordiskt samarbetsprogram för fiskeri 1993—1996
B 127/e	Ministerrådsförslag om förhöjning av Nordiska utvecklingsfondens kapital
B 128/s	Ministerrådsförslag om nordisk konvention om social trygghet
B 129/e	Ministerrådsförslag om program för nordiskt samarbete efter 1992
	C. Berättelser 1992
C 1	Nordiskt samarbete 1991. Nordiska ministerrådets verksamhetsberättelse
C 2	Nordiska ministerrådets redogörelse för planerna för det nordiska samarbetet
C 3/e	Berättelse från Nordiska investeringsbanken (1991)[1]
C 4/e	Berättelse från Nordiska projektexportfonden (1991)[2]
C 5/b	Berättelse från Nordiska kulturfonden inkl. revisionsberättelse (1990)
C 6/e	Berättelse från Nordiska utvecklingsfonden (1991)[3]
C 7/e	Berättelse från Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling — Nordisk industrifond (1991)[4]
C 8/e	Berättelse från Nordiska miljöfinansieringsbolaget — NEFCO (1991)[5]
	D. 1992 Meddelanden i anledning av tidigare rekommendationer
24/1983/s	Klimatologisk vård av psoriasispatienter samt likartade principer för ersättning av kostnader för vården
21/1985/s	Program för stöd och hjälp till utförsäkrade arbetslösa
15/1987/s	Erfarenhetsutbyte om arbetstidsfrågor

[1] Trycks och utges separat av Nordiska investeringsbanken.
[2] Trycks och utges separat av Nordiska projektexportfonden.
[3] Trycks och utges separat av Nordiska utvecklingsfonden.
[4] Trycks och utges separat av Nordisk industrifond.
[5] Trycks och utges separat av NEFCO.

Tryckt	Behandling	Rekommendation/ framställning/ yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
722	255	20			A 1001/j
728	386	32			A 1002/e
734	386	32			A 1003/e
736	355			uppdrag åt presidiet	A 1004/b
738	(249)	2			B 122/e
756	183	6			B 123/s
780	297	28			B 124/k
821	194	12			B 125/s
842	281	23			B 126/m
928	236	17			B 127/e
941	196	13			B 128/s
963	386	32			B 129/e
1001	50 (349)	1		(budgetutskottet)	C 1
1341	50 (386)	2		(budgetutskottet)	C 2
1447	241			till handlingarna	C 3/e
1449	241			till handlingarna	C 4/e
1451	355			till handlingarna	C 5/b
1491	241			till handlingarna	C 6/e
1493	241			till handlingarna	C 7/e
1495	241			till handlingarna	C 8/e
1498	212			slutbehandlad	24/1983/s
1500	212			slutbehandlad	21/1985/s
1502	212			slutbehandlad	15/1987/s

nr	Sak rubrik
17/1987/s	Handlingsprogram mot aids
23/1987/s	Ökade flyttningsmöjligheter för pensionärer i Norden
24/1987/m	Samarbete kring genteknologi
41/1987/m	Förenkling och harmonisering av vägmärkessystemet i Norden
44/1987/m	Plan för infrastrukturinvesteringar i Norden
7/1988/m	Storstädernas trafik- och miljöproblem
43/1988/j	Samarbete om kriminalitetsefterforskning
12/1989/k	Datorstödd utbildning av tekniker och ingenjörer
*13/1989/k	Utbildnings- och praktikantutbytessamarbetet med EG
20/1989/j	Intensiverad övervakning av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika
23/1989/e	Samnordisk användning av informationssystem och databanker
25/1989/m	Ökat samarbete inom järnvägstrafiken
26/1989/m	Fordonstekniskt samarbete
27/1989/m	Samordnad trafik- och trafiklärarutbildning
*30/1989/s	Utbildning och legitimation för kiropraktorer
*31/1989/s	Hjälpmedelsförsörjning för handikappade
32/1989/s	Samarbetsorgan för räddningstjänstområdet
*33/1989/s	Ökade insatser inom barn- och familjepolitiken
*35/1989/s	Insatser för minskad alkoholkonsumtion i Norden
*36/1989/s	Plan för förstärkta insatser mot reumatiska sjukdomar (punkt 2)
*37/1989/m	Skydd av den nordiska havsfågelfaunan
41/1989/k	Utökat nordiskt utbildningssamarbete
43/1989/m	Överföring av miljöteknologi utanför Norden
46/1989/k	Åtgärder för Nordplus-programmets genomförande
1/1990/m	Nordiskt samarbetsprogram för regionalpolitik
7/1990/j	Internationellt samarbete för jämställdhet mellan kvinnor och män
8/1990/j	Samnordisk vapenlagstiftning
14/1990/k	Nordiskt konst- och kulturcenter i Nuuk
15/1990/m	Tvärflyg i Mittnorden
18/1990/m	Globalt miljösamarbete
*20/1990/m	Internationellt samarbete om export av avfall
*21/1990/m	Nätverk för renare teknologier
22/1990/m	Åtgärder för att undvika oljekatastrofer
*24/1990/m	Luftföroreningsproblem på Nordkalotten
*26/1990/s	Telekommunikationer för handikappade
27/1990/s	Forskningssamarbete om amalgam
28/1990/s	Ratificering av FNs barnkonvention
*29/1990/s	Åtgärdsplan för uppföljning av FNs barnkonvention
*30/1990/s	Homosexuellas sociala situation
*31/1990/m	Toxikologiskt institut
*32/1990/s	Program mot ungdomsarbetslösheten
33/1990/s	Nordbors rättigheter
*2/1991/s	Förbättrade kommunikationsmöjligheter för hörselskadade
3/1991/m	Utveckling av det nordiska järnvägssystemet
4/1991/m	Vägtrafikens miljöeffekter

Tryckt	Behandling	Rekommendation/ framställning/ yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
1504	212			slutbehandlad	17/1987/s
1506	212			slutbehandlad	23/1987/s
1508	348			slutbehandlad	24/1987/m
1510	348			slutbehandlad	41/1987/m
1512	348			slutbehandlad	44/1987/m
1514	348			slutbehandlad	7/1988/m
1516	265			slutbehandlad	43/1988/j
1518	317			slutbehandlad	12/1989/k
1521	47			(till handlingarna)	*13/1989/k
1522	265			slutbehandlad	20/1989/j
1525	249			slutbehandlad	23/1989/e
1527	348			slutbehandlad	25/1989/m
1529	348			slutbehandlad	26/1989/m
1531	348			p. 1—2; slutbeh., p. 3: (till handl.)	27/1989/m
1533	47			(till handlingarna)	*30/1989/s
1534	47			(till handlingarna)	*31/1989/s
1535	212			slutbehandlad	32/1989/s
1537	47			(till handlingarna)	*33/1989/s
1538	47			(till handlingarna)	*35/1989/s
1539	47			(till handlingarna)	*36/1989/s
1540	47			(till handlingarna)	*37/1989/m
1541	317			slutbehandlad	41/1989/k
1543	348			slutbehandlad	43/1989/m
1545	317			slutbehandlad	46/1989/k
1547	348			slutbehandlad	1/1990/m
1549	265			slutbehandlad	7/1990/j
1552	265			slutbehandlad	8/1990/j
1554	317			slutbehandlad	14/1990/k
1556	348			slutbehandlad	15/1990/m
1558	348			slutbehandlad	18/1990/m
1560	47			(till handlingarna)	*20/1990/m
1561	47			(till handlingarna)	*21/1990/m
1562	348			slutbehandlad	22/1990/m
1564	47			(till handlingarna)	*24/1990/m
1565	47			(till handlingarna)	*26/1990/s
1566	212			slutbehandlad	27/1990/s
1568	212			slutbehandlad	28/1990/s
1570	47			(till handlingarna)	*29/1990/s
1571	47			(till handlingarna)	*30/1990/s
1572	47			(till handlingarna)	*31/1990/m
1573	47			(till handlingarna)	*32/1990/s
1574	212			slutbehandlad	33/1990/s
1576	47			(till handlingarna)	*2/1991/s
1577	348			slutbehandlad	3/1991/m
1579	348			slutbehandlad	4/1991/m

nr	Sak rubrik
5/1991/m	Nordisk transportpolitik
6/1991/m	Nordisk transportforskning
7/1991/m	Transportsamarbete i Skagerrak-regionen
8/1991/m	Handlingsplan för säkrare trafik i Norden
*9/1991/j	Lagstiftningssamarbete om bio- och genteknologi
*10/1991/j	Lagstiftning rörande skuldsanering
*11/1991/j	Lagstiftning rörande grupptalan
*12/1991/j	Jämnare könsfördelning i nordiska styrelser, kommittéer, utskott, nämnder m m
13/1991/j	Nordiskt Forum 1994
*14/1991/j	Rösträtt vid parlamentsval i annat nordiskt land
15/1991/j	Nordiskt råd för forskning i europeisk integrationsrätt
*16/1991/j	Genomgång av Helsingforsavtalet
*17/1991/j	Ändringar i Helsingforsavtalets artiklar 1 och 45
*18/1991/m	Ändring i den nordiska transportöverenskommelsen
19/1991/j	Ändringar i Helsingforsavtalet
20/1991/e	Effektivare el- och energihushållning
*21/1991/e	Nordiska el-högspänningsnätet som "common carrier"
22/1991/e	Förenklade tullprocedurer för sportflyget
23/1991/e	Nordiska samarbetet efter 1992
24/1991/e	Koncernfacklig samverkan i Norden
*25/1991/m	Beräkningsmodell för grön BNP
*26/1991/s	Internationella standardregler för handikappade
*27/1991/s	Samnordiska brandskyddsbestämmelser
28/1991/s	Nordiskt reumatikerår
29/1991/s	Finansiering av det nordiska reumatikeråret
*30/1991/k	Nordplans framtida verksamhet
*31/1991/k	Arbetsprogram för ändrad finansiering av kultursektorns organ
32/1991/k	Information om det nordiska samarbetet utanför Norden
*33/1991/k	Samarbete om nordiskt hantverk och hemslöjd
*34/1991/k	Försöksprojekt Radio Scandinavia
*35/1991/k	Nordens År i Kalmar 1997
36/1991/k	Nordiskt miljöforskningsprogram
*37/1991/k	Samarbetsprogram för högre utbildning i Norden
38/1991/k	Nordisk utbildningsgemenskap
39/1991/e	Miljövårdsinsatser i Baltikum
*40/1991/e	Ekonomiskt och kulturellt samarbete med Östersjöländerna
41/1991/m	Jordbrukssamarbete med Baltikum
*42/1991/j	Kunskapsöverföring till bl. a. Baltikum rörande parlamentarism och demokrati
*43/1991/j	Stöd till demokratiseringssträvandena och internationella samarbetet i bl. a. Baltikum
44/1991/m	Transportsamarbete med Baltikum
*45/1991/k	Stipendier för folkhögskolestuderande från Baltikum och Östeuropa
46/1991/j	Avskaffande av visumtvånget mellan Norden och Östeuropa
*47/1991/k	Kultursamarbete med Baltikum och Östeuropa

Tryckt	Behandling	Rekommendation/ framställning/ yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
1581	348			slutbehandlad	5/1991/m
1583	348			slutbehandlad	6/1991/m
1585	348			slutbehandlad	7/1991/m
1587	348			slutbehandlad	8/1991/m
1589	47			(till handlingarna)	*9/1991/j
1590	47			(till handlingarna)	*10/1991/j
1591	47			(till handlingarna)	*11/1991/j
1592	47			(till handlingarna)	*12/1991/j
1593	265			slutbehandlad	13/1991/j
1595	47			(till handlingarna)	*14/1991/j
1596	265			slutbehandlad	15/1991/j
1598	47			(till handlingarna)	*16/1991/j
1599	47			(till handlingarna)	*17/1991/j
1600	47			(till handlingarna)	*18/1991/m
1601	265			slutbehandlad	19/1991/j
1603	249			slutbehandlad	20/1991/e
1605	47			(till handlingarna)	*21/1991/e
1606	249			slutbehandlad	22/1991/e
1608	249			slutbehandlad	23/1991/e
1610	239			nya meddelanden	24/1991/e
1613	47			(till handlingarna)	*25/1991/m
1614	47			(till handlingarna)	*26/1991/s
1615	47			(till handlingarna)	*27/1991/s
1616	212			slutbehandlad	28/1991/s
1618	212			slutbehandlad	29/1991/s
1620	47			(till handlingarna)	*30/1991/k
1621	47			(till handlingarna)	*31/1991/k
1622	317			slutbehandlad	32/1991/k
1624	47			(till handlingarna)	*33/1991/k
1625	47			(till handlingarna)	*34/1991/k
1626	47			(till handlingarna)	*35/1991/k
1627	317			slutbehandlad	36/1991/k
1629	47			(till handlingarna)	*37/1991/k
1630	317			slutbehandlad	38/1991/k
1632	249			slutbehandlad	39/1991/e
1634	47			(till handlingarna)	*40/1991/e
1635	348			slutbehandlad	41/1991/m
1637	47			(till handlingarna)	*42/1991/j
1638	47			(till handlingarna)	*43/1991/j
1639	348			slutbehandlad	44/1991/m
1641	47			(till handlingarna)	*45/1991/k
1642	265			slutbehandlad	46/1991/j
1644	47			(till handlingarna)	*47/1991/k

nr	Sak rubrik
48/1991/m	Miljöteknologi till Österuropa
49/1991/m	Informationsplikt rörande kärnkraftsanläggningar
*50/1991/m	Miljöbistånd till Baltikum
*51/1991/m	Förstärkning av Östersjökonventionen
*52/1991/m	Revision av Östersjökonventionen
*53/1991/m	Förbättrad finansiering av Östersjösamarbetet
54/1991/e	Stärkande av det nordiska samarbetet
*55/1991/s	Förstärkning av den nordiska modellen
56/1991/b	Nordiska ministerrådets budget för 1992
*1/1992/s	Insatser mot epilepsi
2/1992/e	Förhöjning av Nordiska investeringsbankens grundkapital
	E. 1992 Frågor
1	Skriftligt spørgsmål til Nordisk Ministerråd angående bevarelse af de tropiske regnskove
2	Skriftlig fråga till den norska regeringen angående tillämpningen av nya nordiska regler för användning av utlandsregistrerad bil
3	Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående åtgärder för att förhindra att de nordiska lektoraten vid våra universitet fortsatt nedprioriteras eller nedlägges
4	Sktiftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående tillämpningen av ministerrådets beslut om ömsesidigt godkännande av prövningsresultat inom byggbranschen
5	Skriftligt spørgsmål til Nordisk Ministerråd angående unge sydslesvigeres adgang til Nordjob
6	Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående åtgärdsplan för uppföljning av FN:s barnkonvention
7	Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående finansiering av nordisk ozonforskning
8	Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående atomkraftverket Dounreay i Skottland
9	Skriftlig fråga till Nordiska ministerrådet angående planerna för det framtida nordiska industripolitiska samarbetet
10	Fråga till Nordiska ministerrådet angående avveckling av klororganiska produkter och användning av klor i produktionsprocesser
11	Fråga till Nordiska ministerrådet angående den fria rörligheten i Norden
12	Fråga till Finlands regering angående anmälningsplikt för båtar i Finland
13	Fråga till Nordiska ministerrådet angående utbildning av tolkar på teckenspråk
14	Fråga till Nordiska ministerrådet angående efter- och vidareutbildning av arbetslösa ungdomar
15	Fråga till de nordiska ländernas regeringar angående avveckling av användandet av ozonnedbrytande ämnen i Norden

Tryckt	Behandling	Rekommendation/ framställning/ yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
1645	348			slutbehandlad	48/1991/m
1647	348			slutbehandlad	49/1991/m
1649	47			(till handlingarna)	*50/1991/m
1650	47			(till handlingarna)	*51/1991/m
1651	47			(till handlingarna)	*52/1991/m
1652	47			(till handlingarna)	*53/1991/m
1653	249			slutbehandlad	54/1991/e
1655	47			(till handlingarna)	*55/1991/s
1656	355			slutbehandlad	56/1991/b
1658	47 (se även 39:e sess., s. 345)			(till handlingarna)	*1/1992/s
1659	249			slutbehandlad	2/1992/e
1661				besv. skriftl. av NMR	1
1664				besv. skriftl. av NMR	2
1666				besv. skriftl. av NMR	3
1669				besv. skriftl. av NMR	4
1671				besv. skriftl. av NMR	5
1674				besv. skriftl. av NMR	6
1677				besv. skriftl. av NMR	7
1680				besv. skriftl. av NMR	8
1682				besv. skriftl. av NMR	9
1684	324				10
1686	256				11
1687	258				12
1688	200				13
1689	300				14
1690	326				15

nr	Sak rubrik
16	Fråga till de nordiska ländernas regeringar angående upphörande av utsläpp av klorerade organiska ämnen
17	Fråga till Nordiska ministerrådet angående teckenspråktolkning för hörselskadade
18	Fråga till Nordiska ministerrådet angående samordning av stödet till Baltikum
19	Fråga till de nordiska ländernas regeringar angående nordiskt samarbete på det diplomatiska och konsulära området
20	Fråga till Finlands regering angående svenska språkets ställning i Finland
21	Fråga till Sveriges regering angående handelsdiskriminerande avgift på norska entreprenörers arbeten i Sverige
22	Fråga till Nordiska ministerrådet angående förbud mot dumpning av radioaktivt avfall i Nordsjön och Nordostatlanten
23	Fråga till Nordiska ministerrådet angående samnordisk utbildning och legitimation för kiropraktorer
24	Fråga till de nordiska ländernas regeringar angående etablering av samnordiska diplomatiska representationer
25	Fråga till Nordiska ministerrådet angående tyskt förslag till slutförvaring av utbränt kärnbränsle i Dounreay
26	Fråga till Sveriges regering om upprättandet av ett sameting i Sverige
27	Fråga till de nordiska ländernas regeringar angående nordiskt samarbete inom utrikesförvaltningarna
28	Fråga till Nordiska ministerrådet angående ett nordiskt gasnät
29	Fråga till Sveriges regering angående samarbete inom skola och utbildning
30	Fråga till Nordiska ministerrådet angående insamling av mätinstrument för miljöövervakning i Baltikum och S:t Petersburgsregionen
31	Fråga till Nordiska ministerrådet angående införande av skyddszoner inom jordbruket i Norden
32	Fråga till Nordiska ministerrådet angående gemensam nordisk utlandsinformation
33	Fråga till Sveriges regering angående finskspråkiga TV-sändningar i Sverige
34	Fråga till Nordiska ministerrådet angående genomförande av rekommendationer
35	Fråga till Nordiska ministerrådet angående Nordiska samarbetsrådet för kriminologi
36	Fråga till Nordiska ministerrådet angående finansiellt stöd till internationell samverkan om utarbetande av standardregler för handikappade
37	Fråga till Nordiska ministerrådet angående stödordningen till handikapporganisationernas nordiska samarbete
38	Fråga till Nordiska ministerrådet angående handikappaspekter inom turismen
39	Fråga till Nordiska ministerrådet angående handikappaspekter i det nordiska biståndssamarbetet

Tryckt	Behandling	Rekommendation/ framställning/ yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
1692	328				16
1693	211				17
1694	454				18
1695	455				19
1696	302				20
1697	242				21
1698	330				22
1700	202				23
1701	455				24
1703	331				25
1705	259				26
1706	455				27
1707	244				28
1708	304				29
1709	332				30
1710	335				31
1712	305				32
1713	306				33
1715	260				34
1716	261				35
1717	204				36
1718	205				37
1719	244				38
1720	246				39

Tryckt	Behandling	Rekommendation/ framställning/ yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
40				Fråga till Nordiska ministerrådet angående information om organdonation	
41				Fråga till Nordiska ministerrådet angående drogmissbruk i trafiken	
42				Fråga till Nordiska ministerrådet angående fortsatta förstärkta insatser i Norden mot reumatiska sjukdomar	
43				Fråga till Nordiska ministerrådet angående harmonisering av brandskyddsbestämmelserna i Norden	
44				Fråga till Nordiska ministerrådet angående åtgärder mot svavelutsläpp på Kolahalvön	
45				Fråga till Nordiska ministerrådet angående ratificering av vissa ILO-konventioner	
46				Fråga till Nordiska ministerrådet angående kärnkraft i Öst	
47				Fråga till Sveriges regering angående porton på brevförsändelser i Norden	
48				Fråga till Sveriges regering angående distribution av finska TV-program i Sverige	
49				Fråga till Nordiska ministerrådet angående information om möjligheterna att studera i annat nordiskt land	
50				Fråga till Nordiska ministerrådet angående trafikförbindelse Oslo—Stockholm—Helsingfors—Baltikum	
51				Fråga till regeringarna i Finland, Norge och Sverige angående samernas situation inför EES och EG	
52				Fråga till Nordiska ministerrådet angående arbetsfördelning i gränsbevakningen i Tornedalen	
53				Fråga till Finlands och Sveriges regeringar angående skydd av laxbeståndet i Torne älv	
54				Fråga till Sveriges regering angående Sveriges Radios hörbarhet i södra Finland	
55				Fråga till Nordiska ministerrådet angående bilburna gränspendlare	
56				Fråga till Nordiska ministerrådet angående Skagerrak-regionen som ett nordiskt gränsregionalt samarbetsområde	
57				Fråga till Danmarks regering angående nordiskt samarbete på internationellt plan	
58				Fråga till Nordiska ministerrådet angående fisket i Östersjön	
59				Fråga till Nordiska ministerrådet angående kunskapen om Norden i våra skolor	
60				Fråga till Nordiska ministerrådet angående arbetet att rädda Östersjöns miljö	
61				Fråga till Nordiska ministerrådet angående initiativ för att undanröja den stora miljöfara som det radioaktiva avfallet i de nordliga havsområdena utgör	
62				Fråga till Nordiska ministerrådet angående ömsesidigt godkännande av högre utbildningar	
63				Fråga till Nordiska ministerrådet angående kidnappning av barn	
64				Fråga till Nordiska ministerrådet angående upphovsrättsbetalning	

	Sak	
nr		rubrik
1721	206	40
1723	336	41
1725	207	42
1726	208	43
1728	333	44
1729	209	45
1731	321	46
1732	338	47
1733	307	48
1734	309	49
1735	339	50
1736	262	51
1737	263	52
1738	341	53
1739	312	54
1740	247	55
1742	342	56
1743	456	57
1744	344	58
1746	312	59
1747	346	60
1748	317	61
1749	314	62
1750	264	63
1751	315	64

	Sak
nr	rubrik
	Utanför saklistan föreläggs för rådet:
Dokument 1	Rapport från Nordiska rådets presidium
Dokument 2	Regler för sessionens genomförande
Dokument 3	Ändring av § 45 i Nordiska rådets arbetsordning

Tryckt	Behandling	Rekommendation/ framställning/ yttrande		Annat beslut	Sak
s.	s.	nr	s.	innehåll	nr
1752	50				Dokument 1
1846	49				Dokument 2
1847	49				Dokument 3

Personregister

(siffrorna hänvisar till sidor)

Ahlmann-Ohlsen, Niels, Danm.
Riges del. (KF)
Suppleant
Medlemsförslag:
innovationer i näringslivet: 688
Norden och Europa - nya möjligheter och utmaningar: 728
Yttrande:
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 421

Aho, Esko, Finl. del. (Kesk.)
Regeringsrepresentant
Yttrande:
generaldebatten: 58

Ajo, Aimo, Finl. del. (SDP)
Suppleant till 11 april 1991
Medlemsförslag:
barnavård: 468
vägavsnittet Virtaniemi - Kirkenäs som nordiskt projekt: 560

Alsaker, Svein, Norges del. (KrF)
Vald medlem
Medlemsförslag:
färdtjänst för handikappade: 596
förstärkning av Nordisk industrifond: 659
Yttranden:
generaldebatten: 135
sakdebatt (socialutskottet): 170
utbildningsprogram för utveckling av social service (Nopus): 194

Andersen, Else Winther, Danm. Riges del. (V)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
stödordningen för handikapporganisationernas nordiska samarbete (fråga): 205
teckenspråktolkning för hörselskadade (fråga): 211, 212

Andersen, Hanne, Danm. Riges del. (S)
Suppleant
Medlemsförslag:
samarbete mellan naturhistoriska museerna: 479

Andersson, Arne, Sv. del. (m)
Vald medlem
Medlemsförslag:
Norden och Europa - nya möjligheter och utmaningar: 728

Andersson, Claes, Finl. del. (Vas.)
Vald medlem
Medlemsförslag:
barnavård: 468
gemensam tid: 639
Yttranden:
generaldebatten: 71
sakdebatt (socialutskottet): 176
hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa: 191
konvention om social trygghet: 198
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater;

samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 417

Andersson, Lennart, Sv. del. (s)
Vald medlem till 15 september 1991
Medlemsförslag:
homofil/lesbisk forskning: 508

Andersson, Marianne, Sv. del. (c)
Vald medlem
Yttranden:
generaldebatten: 139
textil sommarakademi: 291
svenska språkets ställning i Finlande (fråga): 302, 303

Andersson, Sten, Sv. del. (s)
Vald medlem
Medlemsförslag:
gemensam tid: 636
medborgarnas Norden: 676
Norden i det nya Europa - från anpassning till initiativ: 702
Yttrande:
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 403

André, Gunilla, Sv. del. (c)
Suppleant till 15 september 1991
Medlemsförslag:
gränsregionalt samarbete: 463
textil sommarakademi: 500

Annerstedt, Ylva, Sv. del. (fp)
Vald medlem
Medlemsförslag:
gränsregionalt samarbete: 463
samarbete melland naturhistoriska museerna: 479
nordisk undsättningsstyrka: 571
förstärkning av Nordisk industrifond: 659
gemensam nordisk utlandsrepresentation: 693
budgetutskottets kontrolluppgifter 1991: 712
riktlinjer för budgetutskottet: 736
Yttranden:
generaldebatten: 147
sakdebatt (juridiska utskottet): 253
fria rörligheten i Norden (fråga): 256, 257
anmälningsplikt för båtar i Finland (fråga): 258, 259
ömsesidigt godkännande av högre utbildningar (fråga): 314, 315

Árni M. Mathiesen, Isl. del. (Sj)
Vald medlem
Medlemsförslag:
budgetutskottets kontrolluppgifter 1991: 712
riktlinjer för budgetutskottet: 736
Yttranden:
generaldebatten: 140
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete ef

ter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 437

Aula, Maria Kaisa, Finl. del. (Kesk.)
Suppleant
Medlemsförslag:
Östersjöns framtid: 583

Bennedsen, Dorte, Danm. Riges del. (S)
Vald medlem
Medlemsförslag:
homofil/lesbisk forskning: 508
gemensam tid: 636
Yttranden:
sakdebatt (miljöutskottet): 266
vägavsnittet Virtaniemi - Kirkenäs som nordiskt projekt: 275
etablering av fler frihamnzoner: 276
avveckling av klororganiska produkter och användning av klor i produktionsprocesser (fråga): 324, 325

Bergdahl, Hugo, Sv. del. (fp)
Suppleant
Medlemsförslag:
gränsregionalt samarbete: 463
textil sommarakademi: 500
nordisk undsättningsstyrka: 571
baltisk investeringsbank: 666

Berntsen, Thorbjørn, Norges del. (A)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
initiativ mot det radioaktiva avfallet i de nordliga havsområdena (fråga): 317, 318, 319, 320
avveckling av klororganiska produkter och användning av klor i produktionsprocesser (fråga): 324, 326
avveckling av användandet av ozonnedbrytande ämnen (fråga): 326, 328
upphörande av utsläpp av klorerade organiska ämnen (fråga): 328, 329
tyskt förslag till slutförvaring av utbränt kärnbränsle i Dounreay (fråga) 331:
åtgärder mot svavelutsläpp på Kolahalvön (fråga): 333, 334

Bildt, Carl, Sv. del. (m)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
generaldebatten: 62, 65, 66, 67

Björk, Gunnar, Sv. del. (c)
Regeringsrepresentant
Vald medlem till 4 oktober 1991
Medlemsförslag:
gränsregionalt samarbete: 463
textil sommarakademi: 500
nordisk undsättningsstyrka: 571
Östersjöns framtid: 583

Björkenheim, Rose-Marie, Finl. del. (Kesk.)
Vald medlem
Medlemsförslag:
Östersjöns framtid: 583

Björkstrand, Gustav, Finl. del. (SFP)
Vald medlem till 11 april 1991
Medlemsförslag:
gränsregionalt samarbete: 463
barnavård: 468

Borgen, Kjell, Norges del. (A)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
harmonisering av brandskyddsbestämmelserna (fråga): 209
nordiskt gasnät (fråga): 244
bilburna gränspendlare (fråga): 247, 248

samernas situation inför EES och EG (fråga): 262, 263
gränsregionalt samarbete: 274

Brundtland, Gro Harlem, Norges del. (A)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
generaldebatten: 79, 83, 85, 86

Carlsson, Ingvar, Sv. del. (s)
Regeringsrepresentant
Yttrande:
generaldebatten: 88

Christmas-Møller, Pia, Danm. Riges del. (KF)
Suppleant
Medlemsförslag:
innovationer i näringslivet: 688

Dahl, Birgitta, Sv. del. (s)
Vald medlem
Medlemsförslag:
Norden i det nya Europa - från anpassning till initiativ: 702
Yttranden:
sakdebatt (miljöutskottet): 270, 272
initiativ mot det radioaktiva avfallet i de nordliga havsområdena (fråga): 320
arbetet med att rädda Östersjöns miljö (fråga): 346, 347

Dalsgaard, Jóannes, Færøernes del. (Jvfl)
Vald medlem
Yttranden:
generaldebatten: 131
kärnvapenfri zon: 217, 219
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 419, 448

Dam, Atli, Færøernes del. (Jvfl)
Regeringsrepresentant
Yttrande:
generaldebatten: 122

Davíð Oddsson, Isl. del. (Sj)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
generaldebatten: 69, 71

Davidson, Inger, Sv. del. (kds)
Regeringsrepresentant
Yttrande:
generaldebatten: 151

Dinkelspiel, Ulf, Sv. del. (m)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
generaldebatten: 159
handelsdiskiminerande avgift på norska entreprenörers arbeten i Sverige (fråga): 242, 243

Donner, Jörn, Finl. del. (SFP)
Vald medlem
Medlemsförslag:
nordisk undsättningsstyrka: 571
gemensam tid: 636

Egede, Kaj, Grønlands del. (Si)
Regeringsrepresentant
Yttrande:
samarbetsprogram för fiskeri: 283

Eidesgaard, Jóannes, Færøernes del. (Jvfl)
Regeringsrepresentant
Yttrande:
generaldebatten: 154

Eiður Guðnason, Isl del. (A)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
generaldebatten: 104, 106
genomförande av rekommendationer (fråga): 260
förbud mot dumpning av radioaktivt avfall i Nordsjön och Nordostatlanten (fråga): 330, 331
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 399, 401

Erenbjerg, Hans E., Danm. Riges del. (S)
Vald medlem
Medlemsförslag:
Norden i det nya Europa - från anpassning till initiativ: 702

Eriksson, Anders, Ålands del. (ÅC)
Regeringsrepresentant
Yttrande:
samarbetsprogram för fiskeri: 283

Erlandsson, Ragnar, Ålands del. (ÅC)
Regeringsrepresentant
Yttrande:
generaldebatten: 117

Exner, Lahja, Sv. del. (s)
Vald medlem
Medlemsförslag:
"det goda arbetslivet": 517
bostadspolitiskt samarbete: 580
färdtjänst för handikappade: 596
hälso- oich sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa: 644
Norden i det nya Europa - från anpassning till initiativ: 702
stöd till rättsutvecklingen i Estland, Lettland och Litauen: 722
Yttrande:
stöd till rättsutvecklingen i Estland, Lettland och Litauen: 255

Fagerholm, Karl-Gunnar, Ålands del. (lib)
Vald medlem till 7 november 1991
Medlemsförslag:
gränsregionalt samarbete: 463
pensionen för sjömän: 533

Five, Kaci Kullmann, Norges del. (H)
Suppleant
Yttranden:
generaldebatten: 116
konservativa partigruppens fråga till förbundskansler Helmut Kohl: 377

Flodin, May, Ålands del. (FS)
Vald medlem
Medlemsförslag:
utvärdering av bostadssektorn och konkurrensneutralitet på byggmarknaden: 673
budgetutskottets kontrolluppgifter 1991: 712
Norden och Europa - nya möjligheter och utmaningar: 728
riktlinjer för budgetutskottet: 736
Yttrande:
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; pro-

gram för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 445

Friggebo, Birgit, Sv. del. (fp)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
finskspråkiga TV-sändningar i Sverige (fråga): 306, 307
distribution av finska TV-program i Sverige (fråga): 307, 309
(Sveriges Radios hörbarhet i södra Finland (fråga): 312

Gammelgaard, Lars P., Danm. Riges del. (KF)
Vald medlem
Medlemsförslag:
innovationer i näringslivet: 688
Yttrande:
generaldebatten: 136

Geir H. Haarde, Isl. del. (Sj)
Vald medlem
Medlemsförslag:
Norden och Europa - nya möjligheter och utmaningar: 728
Yttranden:
generaldebatten: 125
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 419

Gjesteby, Kari, Norges del. (A)
Regeringsrepresentant
Yttrande:
arbetsfördelningen i gränsbevakningen i Tornedalen (fråga): 263

Glønborg, Knud, Danm. Riges del. (KRF)
Vald medlem
Medlemsförslag:
nordisk undsättningsstyrka: 571
färdtjänst för handikappade: 596
gemensam tid: 636
hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa: 644
Yttranden:
medborgarnas Norden: 192
konvention om social trygghet: 198
transportsamarbete i Skagerrakregionen: 349

Godal, Bjørn Tore, Norges del. (A)
Regeringsrepresentant
Yttrande:
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 426

Grøndahl, Kirsti Kolle, Norges del. (A)
Vald medlem
Medlemsförslag:
"det goda arbetslivet": 517
gemensam tid: 636
medborgarnas Norden: 676
Norden i det nya Europa - från anpassning till initiativ: 702

Yttranden:
generaldebatten: 93, 95, 96, 97, 98
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 395

Gudmundseth, Roger, Norges del. (A)
Vald medlem
Medlemsförslag:
revyfackligt nätverkssamarbete: 616
Norden i det nya Europa - från anpassning till initiativ: 702
budgetutskottets kontrolluppgifter 1991: 712
riktlinjer för budgetutskottet: 736

Gulbrandsen, Thor-Eirik, Norges del. (A)
Vald medlem
Medlemsförslag:
"det goda arbetslivet": 517
baltisk investeringsbank: 666
Norden i det nya Europa - från anpassning till initiativ: 702
Yttranden:
generaldebatten: 143
sakdebatt (ekonomiska utskottet): 216
baltisk investeringsbank: 231
koncernfacklig samverkan: 240
ökat TV- och radioprogramutbyte, upphovsrättslig ersättning vid distribution av TV-program: 296
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 393, 396, 435

Gyldenkilde, Lilli, Danm. Riges del. (SF)
Vald medlem
Medlemsförslag:
homofil/lesbisk forskning: 508

Haavisto, Pekka, Finl. del. (Vihr.)
Vald medlem
Medlemsförslag:
bostadspolitiskt samarbete: 581
färdtjänst för handikappade: 596
Yttranden:
generaldebatten: 161
gemensam tid: 279, 280
insamling av mätinstrument för miljöövervakning i Baltikum och St Petersburg-regionen (fråga): 332
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 446

Hagen, Carl I., Norges del. (FrP)
Vald medlem
Medlemsförslag:
nordiskt samarbete integrerat i EG: 734
Yttranden:
generaldebatten: 77, 96, 97
förstärkning av Nordisk industrifond: 223
baltisk investeringsbank: 228, 229, 230, 231, 234
förhöjning av Nordiska utvecklingsfondens kapital: 238
liberalistiska partigruppens fråga till förbundskansler Helmut Kohl: 381
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 415, 417

Halldór Ásgrímsson, Isl. del. (F)
Vald medlem
Medlemsförslag:
samarbete i det arktiska området: 698
Yttranden:
generaldebatten: 87
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 402

Hansen, J.K., Danm. Riges del. (S)
Vald medlem
Yttranden:
ökat TV- och radioprogramutbyte, uphovsrättslig ersättning vid distribution av TV-program: 293, 295

Hansen, Søren, Danm. Riges del. (S)
Vald medlem
Medlemsförslag:
riktlinjer för budgetutskottet: 736

Hauan, Åshild, Norges del. (A)
Vald medlem
Medlemsförslag:
vägavsnittet Virtaniemi - Kirkenäs som nordiskt projekt: 560
etablering av fler frihamnszoner: 565
bostadspolitiskt samarbete:580
färdtjänst för handikappade: 596
Norden i det nya Europa - från anpassning till initiativ: 702
Yttranden:
"det goda arbetslivet": 179, 181

Haugen, Helga, Norges del. (KrF)
Vald medlem
Medlemsförslag:
förstärkning av Nordisk industrifond: 659
budgetutskottets kontrolluppgifter 1991: 712
riktlinjer för budgetutskottet: 736
Yttrande:
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska områ

det; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 441

Hellström, Mats, Sv. del. (s)
Vald medlem
Medlemsförslag:
Norden i det nya Europa - från anpassning till initiativ: 702
Yttranden:
baltisk investeringsbank: 227, 229, 232
initiativ mot det radioaktiva avfallet i de nordliga havsområdena (fråga): 317, 318
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 420

Hellsvik, Gun, Sv. del. (m)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
sameting i Sverige (fråga): 259
Nordiskt samarbetsråd för kriminologi (fråga): 261

Hernes, Gudmund, Norges del. (A)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
efter- och vidareutbildning av arbetslösa ungdomar (fråga): 300, 301
information om möjligheterna att studera i annat nordiskt land (fråga): 309, 311

Hetemäki-Olander, Elsi, Finl. del. (Kok.)
Vald medlem till 11 april 1991
Medlemsförslag:
upphovsrättslig ersättning vid distribution av TV-program: 545
etablering av fler frihamnszoner: 565
bostadspolitiskt samarbete: 581

Hjörleifur Guttormsson, Isl. del. (Ab)
Vald medlem
Medlemsförslag:
samarbete mellan naturhistoriska museerna: 479
Yttranden:
generaldebatten: 60, 71, 105, 134
förstärkning av Nordisk industrifond: 222
avveckling av användandet av ozonnedbrytande ämnen (fråga): 326, 327
tyskt förslag till slutförvaring av utbränt kärnbränsle i Dounreay (fråga): 331
temadebatt: Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 393, 401, 428

Houg, Tora Aasland, Norges del. (SV)
Vald medlem
Medlemsförslag:
revyfackligt nätverkssamarbete: 616
gemensam tid: 636
Yttranden:
generaldebatten: 52, 95, 109, 110
kärnkraft i Öst (fråga): 321, 323
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 396

Hreggviður Jónsson, Isl. del. (Sj)
Vald medlem till 17 maj 1991
Medlemsförslag:
trafikundervisning och livslång trafikfostran: 487

Hurskainen, Sinikka, Finl. del. (SDP)
Vald medlem
Medlemsförslag:
barnavård: 468
baltisk investeringsbank: 666
Norden i det nya Europa - från anpassning till initiativ: 702
stöd till rättsutvecklingen i Estland, Lettland och Litauen: 728
Yttranden:
generaldebatten: 106
sameting i Sverige (fråga): 259

Husmark, Birgitte, Danm. Riges del. (SF)
Vald medlem
Medlemsförslag:
bostadspolitiskt samarbete: 580
färdtjänst för handikappade: 596
hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa: 644
Yttranden:
generaldebatten: 76, 77, 130
sakdebatt (socialutskottet): 172
homofil/lesbisk forskning: 178
konvention om social trygghet: 199
samnordisk utbildning och legitimation av kiropraktorer (fråga): 202, 203
förbud mot dumpning av radioaktivt avfall i Nordsjön och Nordostatlanten (fråga): 330
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 407, 435

Håkansson, Per Olof, Sv. del. (s)
Vald medlem
Medlemsförslag:
fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet: 684
budgetutskottets kontrolluppgifter: 712
riktlinjer för budgetutskottet: 736

Häkämies, Kari, Finl. del. (Kok.)
Suppleant till 11 april 1991
Medlemsförslag:
trafikundervisning och livslång trafikfostran: 487

Ingo, Henrik, Finl., Nordiska centerungdomens förbund (NFC)
Representant för Ungdomens Nordiska Råd
Yttrande:
generaldebatten: 103

Isohookana-Asunmaa, Tytti, Finl. del. (Kesk.)
Regeringsrepresentant (suppleant till 11 april 1991)
Medlemsförslag:
gränsregionalt samarbete: 463
textil sommarakademi: 500
Yttrande:
handlingsprogram för vuxenutbildningen - Voks Frem: 298

Jakobsen, Johan J., Norges del, (Sp)
Vald medlem
Medlemsförslag:
stöd till rättsutvecklingen i Estland, Lettland och Litauen: 722
Yttranden:
generaldebatten: 58, 111, 149
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 432

Jansson, Olof, Ålands del. (ÅC)
Vald medlem till 7 november 1990
Medlemsförslag:
gränsregionalt samarbete: 463

Jelved, Marianne, Danm. Riges del. (RV)
Vald medlem
Medlemsförslag:
Östersjöns framtid: 583
riktlinjer för budgetutskottet: 736
Yttranden:
generaldebatten: 113
kärnvapenfri zon: 219
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 412

Jensen, Hans Jørgen, Danm. Riges del. (S)
Vald medlem
Medlemsförslag:
bostadspolitiskt samarbete: 580
färdtjänst för handikappade: 596
Norden i det nya Europa - från anpassning till initiativ: 702
Yttranden:
sakdebatt (socialutskottet): 174
konvention om social trygghet: 197, 200

Jensen, Marianne, Grønlands del. (Si)
Regeringsrepresentant
Yttrande:
sakdebatt (kulturutskottet): 289

Johansen, Lars Emil, Grönlands del. (Si)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
generaldebatten: 98, 101

Johansson, Anita, Sv. del. (s)
Suppleant
Medlemsförslag:
Norden i det nya Europa - från anpassning till initiativ: 702

Johansson, Olof, Sv. del. (c)
Regeringsrepresentant (suppleant till 4 oktober 1991)
Medlemsförslag:
Östersjöns framtid: 583
Yttranden:
generaldebatten: 101
förhöjning av Nordiska utvecklingsfondens kapital: 237
kärnkraft i Öst (fråga): 322, 323, 324
insamling av mätinstrument för miljövervakning i Baltikum och St Petersburg-regionen (fråga): 332
skydd av laxbeståndet i Torne älv (fråga): 341
arbetet med att rädda Östersjöns miljö (fråga): 346, 347
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 430

Jonsson, Elver, Sv. del. (fp)
Vald medlem
Medlemsförslag:
gemensam nordisk utlandsrepresentation: 693
Yttranden:
generaldebatten: 137
medborgarnas Norden: 194
bilburna gränspendlare (fråga): 247, 248
gränsregionalt samarbete: 273
åtgärder mot svavelutsläpp på Kolahalvön (fråga): 333, 334
drogmissbruk i trafiken (fråga): 336, 337

Järvenpää, Heikki, Finl. del. (Kok.)
Suppleant till 11 april 1991
Medlemsförslag:
trafikundervisning och livslång trafikfostran: 487

Järvilahti, Timo, Finl. del. (Kesk.)
Vald medlem
Medlemsförslag:
riktlinjer för budgetutskottet: 736
Yttranden:
generaldebatten: 159
finskspråkiga TV-sändningar i Sverige (fråga): 306, 307
Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet: 353
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 439

Jäätteenmäki, Anneli, Finl.del. (Kesk.)
Vald medlem
Medlemsförslag:
gränsregionalt samarbete: 463
bostadspolitiskt samarbete: 580
Östersjöns framtid: 583
gemensam tid: 636
Yttranden:
generaldebatten: 67

sakdebatt (ekonomiska utskottet): 212
nordiskt gasnät (fråga): 244
mittengruppens fråga till förbundskansler Helmut Kohl: 375
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 391, 393

Jørgensen, Anker, Danm. Riges del. (S)
Vald medlem
Medlemsförslag:
"det goda arbetslivet": 517
hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa: 644
baltisk investeringsbank: 666
Norden i det nya Europa - från anpassning till initiativ: 702
Yttranden:
öppningsanförande: 43
generaldebatten: 53
kärnvapenfri zon: 216, 217, 220, 221
handlingsprogram för vuxenutbildningen - Voks Frem: 299
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 416, 435, 448

Kanerva, Ilkka, Finl. del. (Kok.)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
generaldebatten: 155
ratificering av vissa ILO-konventioner (fråga): 210

Kautto, Tarja, Finl. del. (SDP)
Suppleant
Medlemsförslag:
bostadspolitiskt samarbete: 580
färdtjänst för handikappade: 596

Kekkonen, Antero, Finl. del. (SDP)
Suppleant
Medlemsförslag:
barnavård: 468
Yttrande:
gemensam utlandsinformation (fråga): 305

Kirk, Kent, Danm. Riges del. (KF)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
samarbetsprogram för fiskeri: 283
fisket i Östersjön (fråga): 344, 345

Kjærsgaard, Pia, Danm. Riges del. (FP)
Vald medlem
Medlemsförslag:
stöd till rättsutvecklingen i Estland, Lettland och Litauen: 722
nordiskt samarbete integrerat i EG: 734
Yttranden:
generaldebatten: 121
genomförande av rekommendationer (fråga): 260, 261
Nordiskt samarbetsråd för kriminologi (fråga): 261
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsre-

presentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 431

Knudsen, Grete, Norges del. (A)
Vald medlem
Medlemsförslag:
homofil/lesbisk forskning: 508
"det goda arbetslivet": 517
revyfackligt nätverkssamarbete: 616
Yttranden:
handlingsprogram för vuxenutbildningen - Voks Frem: 297
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 411, 413, 443

Knutson, Göthe, Sv. del. (m)
Suppleant
Medlemsförslag:
utvärdering av bostadssektorn och konkurrensneutralitet på byggmarknaden: 673

Knutzen, Thea, Norges del. (H)
Vald medlem
Medlemsförslag:
revyfackligt nätverkssamarbete: 616
innovationer i näringslivet: 688
Norden och Europa - nya möjligheter och utmaningar: 728
Yttranden:
sakdebatt (kulturutskottet): 287
ökat TV- och radioprogramutbyte, uphovsrättslig ersättning vid distribution av TV-program: 295, 296
upphovsrättsbetalning (fråga): 315, 316
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 438

Knuuttila, Sakari, Finl. del. (SDP)
Vald medlem till 11 april 1991
Medlemsförslag:
trafikundervisning och livslång trafikfostran: 487
vägavsnittet Virtaniemi - Kirkenäs som nordiskt projekt: 560

Koch, Inger, Sv. del. (m)
Vald medlem
Medlemsförslag:
budgetutskottets kontrolluppgifter 1991: 712
Norden och Europa - nya möjligheter och utmaningar: 728
riktlinjer för budgetutskottet: 736

Kohl, Helmut, förbundskansler, Tyskland
Gästtalare vid sessionen
Yttranden:
huvudanförande: 357 (sv. övers. på s. 365)

svar på socialdemokratiska partigruppens fråga: 372 (sv. övers. på s. 374)
svar på mittengruppens fråga: 375 (sv. övers. på s. 376)
svar på konservativa partigruppens fråga: 377 (sv. övers. på s. 378)
svar på vänstersocialistiska partigruppens fråga: 379 (sv. övers. på s. 380)
svar på liberalistiska partigruppens fråga: 381 (sv. övers. på s. 382)

Komstedt, Wiggo, Sv. del. (m)
Vald medlem
Medlemsförslag:
innovationer i näringslivet: 688
Norden och Europa - nya möjligheter och utmaningar: 734
Yttranden:
fisket i Östersjön (fråga): 344, 345

Kristín Einarsdóttir, Isl. del. (Kv)
Vald medlem
Yttranden:
generaldebatten: 112
samarbetsprogram för fiskeri: 281
upphörande av utsläpp av klorerade organiska ämnen (fråga): 328. 329
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 440

Kuuskoski, Eeva, Finl. del. (Kesk.)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
sakdebatt (socialutskottet): 169
konvention om social trygghet: 198, 200

Könberg, Bo, Sv. del. (fp)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
samnordisk utbildning och legitimation av kiropraktorer (fråga): 202, 204

Lahnstein, Anne Enger, Norges del. (Sp)
Suppleant
Medlemsförslag:
revyfackligt nätverkssamarbete: 616

Laitinen, Juhani, Finl. del. (Kok.)
Suppleant till 11 april 1991
Medlemsförslag:
trafikundervisning och livslång trafikfostran: 487

Larsen, Ester, Danm. Riges del. (V)
Regeringsrepresentant
Yttrande:
information om organdonation (fråga): 206

Laukkanen, Markku, Finl. del. (Kesk.)
Vald medlem
Medlemsförslag:
nordisk undsättningsstyrka: 571
Yttranden:
generaldebatten: 153
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; pro-

gram för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 442

Lehtinen, Leila, Finl. del. (Kok.)
Suppleant
Medlemsförslag:
baltisk investeringsbank: 666

Liltved, Tore A., Norges del. (H)
Vald medlem
Medlemsförslag:
utvärdering av bostadssektorn och konkurrensneutralitet på byggmarknaden: 673
innovationer i näringslivet: 688
Norden och Europa - nya möjligheter och utmaningar: 728
Yttranden:
generaldebatten: 157
Skagerrak-regionen som gränsregionalt samarbetsområde (fråga): 342, 343
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 414, 422

Lipponen, Paavo, Finl. del. (SDP)
Vald medlem
Medlemsförslag:
gemensam tid: 636
baltisk investeringsbank: 666
Norden i det nya Europa - från anpassning till initiativ: 702
Yttrande:
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 436

Louvo, Anna-Kaarina, Finl. del. (Kok.)
Vald medlem
Medlemsförslag:
trafikundervisning och livslång trafikfostran: 487
utvärdering av bostadssektorn och konkurrensneutralitet på byggmarknaden: 673
Norden och Europa - nya möjligheter och utmaningar: 728
Yttranden:
generaldebatten: 128
Östersjöns framtid: 278
införande av skyddszoner inom jordbruket (fråga): 335, 336

Lundblad, Grethe, Sv. del. (s)
Vald medlem till 15 september 1991
Medlemsförslag:
samarbete mellan naturhistoriska museerna: 479
"det goda arbetslivet": 517

Lunde, Kjellbjørg, Norges del. (SV)
Vald medlem
Yttranden:
generaldebatten: 66, 82, 83, 127
sakdebatt (miljöutskottet): 269
initiativ mot det radioaktiva avfallet i de nordliga havsområdena (fråga): 319

vänstersocialistiska partigruppens fråga till förbundskansler Helmut Kohl: 379
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 409, 412, 413, 414

Metsämäki, Lauri, Finl. del. (SDP)
Vald medlem
Medlemsförslag:
barnavård: 468
"det goda arbetslivet": 517
gemensam tid: 636
baltisk investeringsbank: 666
riktlinjer för budgetutskottet: 736
Yttranden:
generaldebatten: 150
baltisk investeringsbank: 227
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 397

Moilanen, Eeva-Liisa, Finl. del. (SKL)
Vald medlem
Medlemsförslag:
gränsregionalt samarbete: 463
barnavård: 468
nordisk undsättningsstyrka: 571

Moquist, Lars, Sv. del. (nyd)
Suppleant
Yttrande:
generaldebatten: 162

Motzfeldt, Jonathan, Grønlands del. (Si)
Vald medlem
Medlemsförslag:
budgetutskottets kontrolluppgifter 1991: 712
riktlinjer för budgetutskottet: 736
Yttrande:
generaldebatten: 157

Møller, Helge Adam, Danm. Riges del. (KF)
Vald medlem
Medlemsförslag:
innovationer i näringslivet: 688
stöd till rättsutvecklingen i Estland, Lettland och Litauen: 722
Norden och Europa - nya möjligheter och utmaningar: 728
Yttranden:
kärnvapenfri zon: 217, 218, 220
sakdebatt (juridiska utskottet): 249, 253

Nielson, Poul, Danm. Riges del. (S)
Vald medlem
Medlemsförslag:
"det goda arbetslivet": 517
Yttranden:
baltisk investeringsbank: 230
innovationer i näringslivet: 236
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete ef

ter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 413

Niinistö, Sauli, Finl. del. (Kok.)
Vald medlem
Medlemsförslag:
barnavård: 468
trafikundervisning och livslång trafikfostran: 487
upphovsrättslig ersättning vid distribution av TV-program: 545
utvärdering av bostadssektorn och konkurrensneutralitet på byggmarknaden: 673
stöd till rättsutvecklingen i Estland, Lettland och Litauen: 722
Yttrande:
sakdebatt (juridiska utskottet): 252

Nordman, Håkan, Finl. del. (SFP)
Suppleant
Medlemsförslag:
nordisk undsättningsstyrka: 571
Östersjöns framtid: 583
Yttranden:
sakdebatt (ekonomiska utskottet): 214
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 448

Norrback, Ole, Finl. del. (SFP)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
generaldebatten: 50, 53
handikappaspekter i det nordiska biståndssamarbetet (fråga): 246
införande av skyddszoner inom jordbruket (fråga): 335, 336
drogmissbruk i trafiken (fråga): 336, 338
trafikförbindelse Oslo - Stockholm Helsingfors - Baltikum (fråga): 339, 341
Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet: 351
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 393, 397
samordning av stödet till Baltikum (fråga): 454

Nyby, Mats, Finl. del. (SDP)
Vald medlem
Medlemsförslag:
barnavård: 468
"det goda arbetslivet": 517
gemensam tid: 636
medborgarnas Norden: 676
Norden i det nya Europa - från anpassning till initiativ: 702
Yttranden:
generaldebatten: 61
gemensam tid: 279, 281
distribution av finska TV-program i Sverige (fråga): 307, 308
Sveriges Radios hörbarhet i södra Finland (fråga): 312
porton på brevförsändelser i Norden (fråga): 338

socialdemokratiska partigruppens fråga till förbundskansler Helmut Kohl: 372
samarbete inom utrikesförvaltningarna fråga): 456

Nyhage, Hans, Sv. del. (m)
Vald medlem
Medlemsförslag:
innovationer i näringslivet: 688
Norden och Europa - nya möjligheter och utmaningar: 702

Näslund, Ingrid, Sv. del. (kds)
Vald medlem
Yttranden:
generaldebatten: 156
färdtjänst för handikappade: 190
utbildning av tolkar på teckenspråk (fråga): 200, 201, 202
efter- och vidareutbildning av arbetslösa ungdomar (fråga): 300, 301

Odell, Mats, Sv. del. (kds)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
generaldebatten: 144
porton på brevförsändelser i Norden (fråga): 338

Ojala, Outi, Finl. del. (Vas.)
Suppleant
Medlemsförslag:
hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa: 644

Ólafur G. Einarsson, Isl. del. (Sj)
Regeringsrepresentant (vald medlem till 30 april 1991)
Medlemsförslag:
trafikundervisning och livslång trafikfostran: 487
Yttrande:
kunskapen om Norden i våra skolor (fråga): 313

Olsen, Jógvan I., Færøernes del. (Sb)
Vald medlem
Yttrande:
generaldebatten: 160

Pedersen. Thor, Danm. Riges del. (V)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
bostadspolitiskt samarbete, utvärdering av bostadssektorn och konkurrensneutralitet på byggmarknaden, samarbetsprogram inom bygg- och bostadssektorn: 187
gemensam utlandsinformation (fråga): 305, 306
Skagerrak-regionen som gränsregionalt samarbetsområde (fråga): 342, 343
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 433, 435
samarbete på det diplomatiska och konsulära området (fråga); etablering av samnordiska diplomatiska representationer (fråga); samarbete inom utrikesförvaltningarna (fråga): 456
samarbete på internationellt plan (fråga): 456, 458

Pelttari, Seppo, Finl. del. (Kesk.)
Suppleant
Medlemsförslag:
gränsregionalt samarbete: 463

Yttranden:
arbetsfördelningen i gränsbevakningen i Tornedalen (fråga): 263
skydd av laxbeståndet i Torne älv (fråga): 341

Perho-Santala, Maija, Finl. del. (Kok.)
Suppleant
Medlemsförslag:
bostadspolitiskt samarbete: 580
utbyggt elkraftsamarbete: 610
revyfackligt nätverkssamarbete: 616

Pietikäinen, Sirpa, Finl. del. (Kok.)
Vald medlem till 11 april 1991
Medlemsförslag:
trafikundervisning och livslång trafikfostran: 487
upphovsrättslig ersättning vid distribution av TV-program: 545
Yttranden:
sakdebatt (miljöutskottet): 267, 272

Pokka, Hannele, Finl. del. (Kesk.)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
generaldebatten: 133
fria rörligheten i Norden (fråga): 257, 258
anmälningsplikt för båtar i Finland (fråga): 258, 259
kidnappning av barn (fråga): 264, 265

Poromaa, Bruno, Sv. del. (s)
Suppleant
Medlemsförslag:
etablering av fler frihamnszoner: 565

Rannveig Guðmundsdóttir, Isl. del. (A)
Vald medlem
Medlemsförslag:
stöd till rättsutvecklingen i Estland, Lettland och Litauen: 722

Rasmussen, Ingrid, Danm. Riges del. (S)
Suppleant
Medlemsförslag:
stöd till rättsutvecklingen i Estland, Lettland och Litauen: 722

Rehn, Elisabeth, Finl. del. (SFP)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
generaldebatten: 114
sakdebatt (juridiska utskottet): 251
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 444

Renko, Tellervo, Finl. del. (Kesk.)
Suppleant till 11 april 1991
Medlemsförslag:
gränsregionalt samarbete: 463
trafikundervisning och livslång trafikfostran: 487

Riihijärvi, Heikki, Finl. del. (SMP)
Suppleant
Medlemsförslag:
barnavård: 468
baltisk investeringsbank: 666

Rossi, Markku, Finl. del. (Kesk.)
Vald medlem
Medlemsförslag:
bostadspolitiskt samarbete: 580
färdtjänst för handikappade: 596
baltisk investeringsbank: 666
Yttranden:
generaldebatten: 142
pensionen för sjömän: 183

Rostbøll, Grethe, Danm. Riges del. (KF)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
generaldebatten: 146
upphovsrättsbetalning (fråga): 315, 316

Rotnes, Marit, Norges del. (A)
Vald medlem
Medlemsförslag:
Norden i det nya Europa - från anpassning till initiativ: 702
stöd till rättsutvecklingen i Estland, Lettland ochLitauen: 722
Yttrande:
barnavård: 254

Ryynänen, Mirja, Finl. del. (Kesk.)
Valt medlem till 11 april 1991
Medlemsförslag:
gränsregionalt samarbete: 463
trafikundervisning och livslång trafikfostran: 487
textil sommarakademi: 500

Saastamoinen, Riitta, Finl. del. (Kok.)
Suppleant
Medlemsförslag:
barnavård: 468
trafikundervisning och livslång trafikfostran: 487
upphovsrättslig ersättning vid distribution av TV-program: 545
innovationer i näringslivet: 688

Salmén, Olof, Ålands del. (ÅC)
Vald medlem
Medlemsförslag:
pensionen för sjömän: 533
Yttranden:
sakdebatt (miljöutskottet): 271
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 418

Salolainen, Pertti, Finl. del. (Kok.)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
generaldebatten: 92
handikappaspekter inom turismen (fråga): 245

Samuelson, Björn, Sv. del. (v)
Suppleant
Medlemsförslag:
stöd till rättsutvecklingen i Estland, Lettland och Litauen: 722
Yttranden:
generaldebatten: 65
samernas situation inför EES och EG (fråga): 262, 263
information om möjligheterna att studera i annat nordiskt land (fråga): 309, 311
kunskapen om Norden i våra skolor (fråga): 312, 313, 314
trafikförbindelse Oslo - Stockholm Helsingfors - Baltikum (fråga): 339, 340

Samuelsson, Marianne, Sv. del. (mp)
Vald medlem till 15 september 1991

Medlemsförslag:
utbyggt elkraftsamarbete: 610
ökat TV- och radioprogramutbyte: 627
kärnvapenfri zon: 632

Sasi, Kimmo, Finl. del. (Kok.)
Vald medlem till 16 maj 1991
Medlemsförslag:
barnavård: 468
trafikundervisning och livslång trafikfostran: 487
upphovsrättslig ersättning vid distribution av TV-program: 545
Yttranden:
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 441, 447

Schlüter, Poul, Danm. Riges del. (KF)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
generaldebatten: 73, 76, 77

Sighvatur Björgvinsson, Isl. del. (A)
Regeringsrepresentant (vald medlem till 30 april 1991
Medlemsförslag:
"det goda arbetslivet": 517
Yttranden:
insatser mot reumatiska sjukdomar (fråga): 207, 208
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 423

Sigríður Anna Þórðardóttir, Isl. del. (Sj)
Vald medlem
Medlemsförslag:
innovationer i näringslivet: 688
Norden och Europa - nya möjligheter och utmaningar: 728
Yttrande:
revyfackligt nätverkssamarbete: 292

Siuruainen, Eino, Finl. del. (Kesk.)
Vald medlem till 11 april 1991
Medlemsförslag:
gränsregionalt samarbete: 463

Skinnari, Jouko, Finl. del. (SDP)
Suppleant till 11 april 1991
Medlemsförslag:
barnavård: 468

Skjervengen, Pål Atle, Norges del. (FrP)
Vald medlem
Medlemsförslag:
budgetutskottets kontrolluppgifter 1991: 712
nordiskt samarbete integrerat i EG: 734
riktlinjer för budgetutskottet: 736
Yttranden:
generaldebatten: 84, 86, 138
gränsregionalt samarbete: 274
etablering av fler frihamnzoner: 276, 277
ökat TV- och radioprogramutbyte, uphovsrättslig ersättning

vid distribution av TV-program: 294, 295
Nordiska ministerrådets berättelse om det nordiska samarbetet: 350

Skånberg, Krister, Sv. del. (mp)
Suppleant till 15 september 1991
Medlemsförslag:
utbyggt elkraftsamarbete: 610
ökat TV- och radioprogramutbyte: 627
kärnvapenfri zon: 632

Solholm, Lodve, Norges del. (FrP)
Vald medlem
Medlemsförslag:
färdtjänst för handikappade: 596
nordiskt samarbete integrerat i EG: 734
Yttranden:
sakdebatt (socialutskottet): 173, 175
"det goda arbetslivet": 180
teckenspråktolkning för hörselskadade (fråga): 211

Steenholdt, Otto, Grønlands del. (At)
Vald medlem
Yttranden:
generaldebatten: 100, 151

Stoltenberg, Thorvald, Norges del. (A)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
generaldebatten: 107, 109, 110, 111

Sundstein, Jógvan, Færøernes del. (Fkfl)
Regeringsrepresentant
Yttrande:
generaldebatten: 141

Suominen, Ilkka, Finl. del. (Kok.)
Vald medlem
Medlemsförslag:
gemensam tid: 636
innovationer i näringslivet: 688
Norden och Europa - nya möjligheter och utmaningar: 728
Yttranden:
inledningsanförande: 45
öppningsinlägg vid mötet med förbundskansler Helmut Kohl: 356
avslutningsinlägg vid mötet med förbundskansler Helmut Kohl: 384
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 427
avslutningsanförande: 458

Svartberg, Karl-Erik, Sv. del. (s)
Suppleant
Medlemsförslag:
samarbete mellan naturhistoriska museerna: 479
baltisk investeringsbank: 666

Svensson, Alf, Sv. del. (kds)
Regeringsrepresentant
Yttrande:
generaldebatten: 129

Svensson, Sten, Sv. del. (m)
Vald medlem
Medlemsförslag:
färdtjänst för handikappade: 596
utvärdering av bostadssektorn och konkurrensneutralitet på byggmarknaden: 673

Norden och Europa - nya möjligheter och utmaningar: 728
Yttranden:
"det goda arbetslivet": 180
bostadspolitiskt samarbete, utvärdering av bostadssektorn och konkurrensneutralitet på byggmarknaden, samarbetsprogram inom bygg- och bostadssektorn: 185
insatser mot reumatiska sjukdomar (fråga): 207, 208
harmonisering av brandskyddsbestämmelserna (fråga): 208, 209
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 408

Svärd, Anders, Sv. del. (c)
Vald medlem
Yttranden:
samordning av stödet till Baltikum (fråga): 454
samarbete på det diplomatiska och konsulära området (fråga): 455
samarbete på internationellt plan (fråga): 456

Syse, Jan P., Norges del. (H)
Vald medlem
Medlemsförslag:
gemensam tid: 636
innovationer i näringslivet: 688
Norden och Europa - nya möjligheter och utmaningar: 728
Yttranden:
generaldebatten: 56, 58

Söder, Karin, Sv. del. (c)
Vald medlem till 15 september 1991
Medlemsförslag:
gränsregionalt samarbete: 463
samarbete med naturhistoriska museerna: 479
nordisk undsättningsstyrka: 571
Östersjöns framtid: 583

Sønderby, Peder, Danm. Riges del. (V)
Vald medlem
Medlemsförslag:
baltisk investeringsbank: 666
Yttranden:
generaldebatten: 90
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 405, 407

Sörensen, Anne, Sv. del. (nyd)
Vald medlem
Medlemsförslag:
baltisk investeringsbank: 666

Talleraas, Anders, Norges del. (H)
Vald medlem
Medlemsförslag:
utvärdering av bostadssektorn och konkurrensneutralitet på byggmarknaden: 673
innovationer i näringslivet: 688
Norden och Europa - nya möjligheter och utmaningar: 728
Yttranden:
sakdebatt (ekonomiska utskottet): 215

baltisk investeringsbank: 233, 234
förhöjning av Nordiska utvecklingsfondens kapital: 237

Thurdin, Görel, Sv. del. (c)
Regeringsrepresentant
Yttrande:
bostadspolitiskt samarbete, utvärdering av bostadssektorn och konkurrensneutralitet på byggmarknaden, samarbetsprogram inom bygg- och bostadssektorn: 185

Tuomioja, Erkki, Finl. del. (SDP)
Vald medlem
Medlemsförslag:
baltisk investeringsbank: 666
Yttrande:
temadebatt om Norden efter 1992 (gemensam nordisk utlandsrepresentation i vissa nya stater; samarbete i det arktiska området; Norden i det nya Europa; Norden och Europa, nordiska samarbetet integrerat i EG; program för nordiskt samarbete efter 1992; Nordiska ministerrådets redogörelse om planerna för det nordiska samarbetet): 424

Turunen, Eeva, Finl. del. (Kok.)
Vald medlem
Medlemsförslag:
trafikundervisning och livslång trafikfostran: 487
utvärdering av bostadssektorn och konkurrensneutralitet på byggmarknaden: 673
Norden och Europa - nya möjligheter och utmaningar: 728
Yttranden:
trafikundervisning och livslång trafikfostran: 290
samarbete inom skola och utbildning (fråga): 304

Unckel, Per, Sv. del. (m)
Regeringsrepresentant
Yttrande:
samarbete inom skola och utbildning (fråga): 304

Uosukainen, Riitta, Finl. del. (Kok.)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
generaldebatten: 145
svenska språkets ställning i Finland (fråga): 302, 303
ömsesidigt godkännande av högre utbildningar (fråga): 314, 315

Veierød, Tove, Norges del. (A)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
sakdebatt (socialutskottet): 171
utbildning av tolkar på teckenspråk (fråga): 200, 201, 202
standardregler för handikappade (fråga): 204

Väänänen, Marjatta, Finl. del. (Kesk.)
Vald medlem till 11 april 1991
Medlemsförslag:
gränsregionalt samarbete: 463
textil sommarakademi: 500

Weiss, Birte, Danm. Riges del. (S)
Vald medlem
Medlemsförslag:
"det goda arbetslivet": 517
Norden i det nya Europa - från anpassning till initiativ: 702

Werner, Lars, Sv. del. (v)
Vald medlem
Medlemsförslag:
barnavård: 468

Westerberg, Bengt, Sv. del. (fp)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
sakdebatt (socialutskottet): 175, 177
utbildningsprogram för utveckling av social service (Nopus): 195

Wibble, Anne, Sv. del. (fp)
Regeringsrepresentant
Yttranden:
baltisk investeringsbank: 225, 232, 233

Wroldsen, Ernst, Norges del, (A)
Vald medlem
Medlemsförslag:
stöd till rättsutvecklingen i Estland, Lettland och Litauen: 722
Yttrande:
handelsdiskriminerande avgift på norska entreprenörers arbeten i Sverige (fråga): 242

Öhrsvik, Lena, Sv. del. (s)
Vald medlem
Medlemsförslag:
samarbete mellan naturhistoriska museerna: 479
"det goda arbetslivet": 517
bostadspolitiskt samarbete: 580
färdtjänst för handikappade: 596
hälso- och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa: 644
Norden i det nya Europa - från anpassning till initiativ: 702
Yttranden:
generaldebatten: 120
sakdebatt (socialutskottet): 168, 177
bostadspolitiskt samarbete, utvärdering av bostadssektorn och konkurrensneutralitet på byggmarknaden, samarbetsprogram inom bygg- och bostadssektorn: 184
standardregler för handikappade (fråga): 204, 205
stödordningen för handikapporganisationernas nordiska samarbete (fråga): 205, 206
information om organdonation (fråga): 206, 207
ratificering av vissa ILO-konventioner (fråga): 209, 210
handikappaspekter inom turismen (fråga): 244, 245
handikappaspekter i det nordiska biståndssamarbetet (fråga): 246, 247
kidnappning av barn (fråga): 264, 265

Ämnesregister

*De kursiverade saknumren hänvisar till översikten över sakernas behandling, s. 1959. Övriga siffror hänvisar till sidor. Saker, markerade med *, har ej upptagits till behandling under sessionen.*

ADB: 1064; se även Data
  betalningssystem: 1065
Aids/hiv
  handlingsprogram: *D 17/1987/s*, 1504
  samnordiska insatser mot: 1163
Akademi, Nordens folkliga: 1112
Akademi, textil sommar-,: *A 957/k*, 500
Alkohol (se även NAD)
  konsumtion, insatser för minskad: **D 35/1989/s*, 538
Allmänkultur och mediasamarbete: 1098
Amalgam, forskningssamarbete: *D 27/1990/s*, 1566
Anmälningsplikt för båtar i Finland: *E 12*, 1687
Arbetsfördelning i gränsbevakningen i Tornedalen: *E 52*, 1737
Arbetsliv, att skapa "det goda": *A 959/s*, 517
Arbetslöshet
  ungdoms: **D 32/1990/s*, 1573, *E 14*, 1689
  utförsäkrade, stöd till: *D 21/1985/s*, 1500
Arbetsmarknad(s): 1139, 1369
  samarbete 1991: 1141
Arbetsmiljö: 1146
  vid graviditet:
  politik: 1372
  utbildning: se NIVA
  samarbetets struktur: 1147
  verksamheten 1991: 1148
Arbetsordning, rådets: 1947
  ändring av § 45: *Dokument 3*, 1849
Arbetsprogram
  för ändrad finansiering av kultursektorns organ: **D 31/1991/k*, 1621
  Norden i Europa 1989-1992: 1027
Arbetstidsfrågor: *D 15/1987/s*, 1502
Arktisk medicinsk forskning: se NoSAMF
Arktiska området, samarbete i: *A 994/p*, 698
Asienstudier: se NIAS (f.d. CINA)
Atom
  fysik, institutet för teoretisk: se NORDITA
Avfall(s)
  export av, internationellt samarbete: **D 20/1990/s*, 1560
  radioaktivt, dumpning i Nordsjön och Nordostatlanten: *E 22*, 1698
  radioaktivt, miljöfara i de nordliga havsområdena: *E 61*, 1748
Avtalsrätt: 1058

Baltikum: se även Östersjön, Östeuropa, resp. Estland, Lettland, Litauen
  demokrati, kunskapsöverföring om, till: **D 42/1991/j*, 1638
  demokratiseringssträvanden, stöd till: **D 43/1991/j*, 1638
  hälso- och sjukvårdssamarbete med: *A 980/s*, 644
  internationellt samarbete, stöd till: **D 43/1991/j*, 1638
  investeringsbank: *A 982/e*, 666
  jordbrukssamarbete: *D 41/1991/m*, 1635
  kultursamarbete: **D 47/1991/k*, 1644
  kunskapsöverföring till: **D 42/1991*, 1637
  miljöbistånd till: **D 50/1991/m*, 1649
  miljöövervakning i: *E 30*, 1709
  miljövårdsinsatser: *D 39/1991/e*, 1632
  parlamentarisk församling: 1755
  program: 1752
  samarbete med: 1029, 1754
  samordning av stöd till: *E 18*, 1694
  stöd till rättsutvecklingen: *A 1001/j*, 922
  trafikförbindelse med Oslo, Stockholm och Helsingfors: *E 50*, 1735
  transportsamarbete: *D 44/1991/m*, 1639
  och Östeuropa, Nordiska ministerrådets samarbetsprogram: 1029
Baltisk investeringsbank: *A 982/e*, 666
Barn(a)
  och familjepolitik, ökade insatser: **D 33/1989/s*, 1537
  FN-konvention, ratificering av: *D 28/1990/s*, 1568
  FN-konvention, åtgärdsplan för uppföljning av: **D 29/1990/s*, 1570, *E 6*, 1674
  kidnappning av: *E 63*, 1750
  vård i Norden: *A 948/j*, 468
Bibliotek- och litteraturkommitté, nordisk: 1105
Bil(ar)
  -burna gränspendlare: *E 55*, 1740
  utlandsregistrerad: *E 2*, 1664
Bioteknologi
  samarbetsprogram: 1032
  lagstiftningssamarbete: **D 9/1991/j*, 1589
Bistånd(s): 1291
  frågor: 1399
  samarbete, handikappaspekter i: *E 39*, 1720
  sektorns struktur: 1292
  verksamheten 1991: 1293

BNP, grön, beräkningsmodell för:
D 25/1991/m, 1613
Bojkottlagstiftning mot Sydafrika: *D 20/1989/j*, 1522
Bolagsrätt: 1064
Bostad(s)
och byggsektorn: *B 123/s*, 756, 1176, 1408
politisk verksamhet, ledningsgrupp: 1181
politiskt samarbete: *A 969/s*, 580
sektorn, utvärdering av: *A 984/s*, 673
verksamheten 1991: 1177
Bottniska viken, kommittén för:
Brandfarliga varor: se NORDEX
Brandskyddsbestämmelser
harmonisering av: *E 43*, 1726
samnordiska: *D 27/1991/s*, 1615
Brevförsändelser, porton i Norden: *E 47*, 1732
Broförbindelse mellan Danmark och Sverige: 1211
Brottslighet, ekonomisk: 1066
Budget, Nordiska ministerrådets för 1992: *D 56/1991/b*, 1656
Budgetutskottet(s)
kontrolluppgifter: *A 998/b*, 712
riktlinjer för: *A 1004/b*, 736
Bygg
bestämmelser: se NKB
och bostadssektorn: *B 123/s*, 756, 1176, 1408
branchen, godkännande av prövningsresultat: *E 4*, 1669
forskning: se NBS
Byggande av vägavsnittet Virtaniemi-Kirkenäs: *A 965/m*, 560
Båtar i Finland, anmälningsplikt: *E 12*, 1687

Cancer, nordisk handlingsplan mot: 1163

Dalsåsen - nordiskt konstnärscentrum: 1103
Dans- och teaterkommitté: 1107
Data
assisterad utbildning av tekniker och ingenjörer: *D 12/1989/k*, 1518
bank, gemensam: *D 23/1989/te*, 1525
politik: 1037, 1411
programgrupp: 1121
sekretess: 1064
Demokrati
kunskapsöverföring om, till bl.a. Baltikum: *D 42/1991/j*, 1637
strävanden i bl.a. Baltikum: *D 43/1991/j*, 1638
Diplomati(ska)
och konsulära området; nordiskt samarbete på: *E 19*, 1695
representationer, etablering av: *A 992/p*, 693, *E 24*, 1701
Distribution av TV-program, upphovsrättslig ersättning: *A 962/k*, 545
Domstolsreformer: 1067
Dounreay
atomkraftverket: *E 8*, 1680
slutförvaring av utbränt kärnbränsle: *E 25*, 1703
Drog
forskning: se NAD
missbruk, i trafiken: *E 41*, 1723
Dumpning av radioaktivt avfall: *E 22*, 1698
Dövblind personal, utbildningscenter: se NUD

EDB: se ADB
EES och EG, samernas situation inför: *E 51*, 1736
EF: se EG
EFTA: 1769
Efteruddannelse: se Vidareutbildning
EG (och Norden)
och EES, samernas situation inför: *E 51*, 1736
miljöområdet: 1194
integrering av nordiskt samarbete i: *A 1003/e*, 734
utbildnings- och praktikantsamarbete med: *D 13/1989/k*, 1521
Ekologi, kollegium för: se NKE
Ekonomi(sk)(a)(t)
och finanspolitiska frågor: 1259, 1390
forskningsrådet (NEF): 1262, 1268
handlingsplan 1989-1992 "Ett starkare Norden": 1032
nordiskt samarbete om: 1761
projektbevillningar: 1268
samarbete med länderna kring Östersjön: *D 40/1990/e*, 1634
verksamheten 1991: 1262:
Eksport: se Export
El
hushållning, effektivare: *D 20/1991/e*, 1603
högspänningsnät som "common carrier": *D 21/1991/e*, 1605
kraftsamarbete, utbyggt: *A 972/e*, 610
Elevutbyte: 1115; se även NORDPLUS
Energi
hushållning, effektivare: *D 20/1991/e*, 1603
marknad och -planering: 1278
och miljö: 1279
politik: 1275, 1393
samarbetsprogram: 1277
verksamheten 1991: 1278
Entreprenörer i Sverige, norska: *E 21*, 1697
Epilepsi, insatser mot: *D 1/1992/s*, 1658

Erhvervs-: se Närings-
ESK:s parlamentarikerkonferens: 1769
Estland, Lettland Litauen, stöd till
rättsutveckling i: *A 1001/j*, 722; se även
Baltikum, Östersjön resp. Österuropa
Ett starkare Norden: se Ekonomisk
handlingsplan
Europa: se även EG resp. Österuropa
arbetsmiljö i -perspektiv: 1151
information om: 1030
livsmedelsamarbete i förhållande till: 1086
och Norden, från anpassning till initiativ:
A 1002/e, 728
Norden i det nya, nya utmaningar och
möjligheter: *A 996/e*, 702
Norden i: 1027
parlamentet: 1768
rådets parlamentariska församling: 1768
västeuropeisk integration: 1027, 1757
Europeisk
integration: 1027
integrationsrätt, nordiskt råd för forskning i:
D 15/1991, 1596
Export
avfall, internationellt samarbete:
**D 20/1990/m*, 1560
projekt-, nordisk fond: se NoPEF

Facklig samverkan, koncern-: *D 24/1991/e*,
1610
Familje
politik: **D 33/1989/s*, 1537
rätt: 1056
Fartygsbaserad opera- och konsertverksamhet:
A 988/k, 684
Film och TV-fond, nordisk: 1103
Finans(iella)
och ekonomipolitiska frågor: 1259, 1390
utskottet, nordiska: 1261
Finland
anmälningsplikt för båtar: *E 12*, 1687
svenska språkets ställning i: *E 20*, 1696
Finska
språket i TV-sändningar i Sverige: *E 33*, 1713
TV-program i Sverige, distribution: *E 48*,
1733
Fisk(eri): 1238, 1405
samarbetsprogram 1992, nordiskt: *B 126/m*,
842, 1241
verksamheten 1991: 1241
Flyg
sport, förenklade tullprocedurer:
D 22/1991/e, 1606
säkerhet: 1211
tvär-, i Mittnorden: *D 15/1990/t*, 1556
i Östersjön: *E 58*, 1744
Flykting(ar)
och migrationsfrågor: 1033
politiskt samarbete: 1346
Flyttningsmöjligheter för pensionärer:
D 23/1987/s, 1506
FN
och bistånd: 1295
-konventionen om barns rättigheter,
ratificering av: *D 28/1990/s*, 1568
-organ: 1769
åtgärdsplan för uppföljning av: *E 6*, 1674
Folk(lig)
diktning: se NIF
upplysnings- och vuxenundervisnings-
samarbetet, stödordningar: 1118
Folkhögskolor, stödordning till: 1119
Folkhögskolestuderande från Baltikum och
Österuropa, stipendier: **D 45/1991/k*, 1641
For: se För
Forbruger: se Konsument
Fordonstekniskt samarbete: *D 26/1989/m, 1529*
Forskarutbildning: se NorFA
Forskning(s)
alkohol: se NAD
arktisk medicinsk: se NoSAMF
asienstudier: se NIAS (f.d. CINA)
drog-: se NAD
energi-: 1280
i europeisk integrationsrätt, upprättande av ett
nordiskt råd: *D 15/1991/j*, 1596
fysisk oceanografi, kollegium: se NKFO
fysisk teoretisk, institut: se NORDITA
homofil/lesbisk: *A 958/s*, 508
och högre utbildning: 1123
jordbruks-: se NKJ
kvinno-: 1093
massmedia: se NORDICOM
miljö-, nordiskt program: 1191, *D 36/1991/k*,
1627
ozon-, finansiering av: *E 7*, 1677
polar-: 1126
regionalpolitisk: se NordREFO
transport-: *D 6/1991/m*, 1583
samarbete: 1122, 1365
samarbete om amalgam: *D 27/1990/s*, 1566
skogs-: se SNS
trafiksäkerhets-: se NKT
transport: *D 6/1991/m*, 1583
verksamheten 1991: 1124
vetenskaplig: se NORDINFO
Forskningspolitiska rådet: se FPR
Forum, Nordiskt 1994: *D 13/1991/j*, 1593
FPR (Nordiska forskningspolitiska rådet): 1123
Fria rörligheten i Norden: *E 11*, 1686
Frihamnzoner, etablering av fler: *A 967/m*, 565
Frihavn: se Frihamn

Funktionshämmade: se Handikapp
Fågel, skydd av havs-: *D 37/1989/m, 1540
Færdsel: se Trafik
Färdtjänst för handikappade: A 971/s, 596
Färöarna, Nordens Hus: se Nordens Hus
Förbindelser, fasta över Öresund: 1211
Förorening: se även Utsläpp
luft-, på Nordkalotten: *D 24/1990/m, 1564
Försäkringsrätt: 1061

Gas
natur-: 1281
nät, nordiskt: E 28, 1707
växthus-: 1281
Gen
bank för jordbruks- och trädgårdsväxter: se NGB
bank för SADCC-länderna: 1295
Genteknologi: *D 24/1987/m, 1508
lagstiftningssamarbete: *D 9/1991/j, 1589
Geoexkursioner till Island: 1130
Globalt miljösamarbete: D 18/1990/m, 1558
Godstransport: se Järnväg
Grupptalan, lagstiftning: *D 11/1991/j, 1591
Gräns
bevakning i Tornedalen: E 52, 1737
kontroll av varor: 1288
pendlare, bilburna: E 55, 1740
regionalt samarbetsområde: E 56, 1742
Grön BNP, beräkningsmodell: *D 25/1991/m, 1613
Grönland, Nordens institut: se NAPA
Gymnasial nivå, överenskommelse om nordisk utbildningsgemenskap: 1114

Handel(s)
agenter och -representanter: 1060
diskriminerande avgift för norska entreprenörer i Sverige: E 21, 1697
Ek-handel: 1285
hinder: 1286; se även STH
politik: 1283, 1395
projektverksamhet: 1289
samarbetsprogram: 1284
verksamheten 1991: 1285
med Östeuropa/Baltikum: 1285
Handikapp(ade)
aspekter inom turismen: E 38, 1719
aspekter i biståndssamarbetet: E 39, 1720
hjälpmedelsförsörjning: *D 31/1989/s, 1534
internationella standardregler för: *D 26/1991/s, 1614
nämnden för frågor: se NNH
området: 1159
standardregler för: E 36, 1717
stödordning till -organisationerna: E 37, 1718
telekommunikation: *D 26/1990/s, 1565
Handlingsplan
mot cancer: 1163
ekonomisk 1989-1992 (Ett starkare Norden): 1032
havsförorening: 1186
luftförorening: 1185
ökad trafiksäkerhet: 1225
för säkrare trafik i Norden: D 8/1991/m, 1587
Handlingsprogram
mot aids: D 17/1987/s, 1504
nordiskt samarbete efter 1992: B 129/e, 963
renare teknologi, avfall och återanvändning: 1190
säkrare trafik i Norden 1992-1994: ungdomsarbetslöshet: *D 32/1990/s, 1573
vuxenutbildning i framtiden - Voks Frem: B 124/k, 780
Hantverk och hemslöjd, samarbete om: *D 33/1991/k, 1624
Hav(s)
fågelfauna, skydd: *D 37/1989/m, 1540
förorening: se Handlingsplan
områden, nordliga, miljöfara för: E 61, 1748
Helsingfors
avtalet: *D 16/1991/j, 1598, *D 17/1991/j, 1599, D 19/1991/j, 1601, 1935
Oslo, Stockholm, Baltikum, trafikförbindelse med: E 50, 1735
Hemslöjd: se Hantverk
Hiv: se Aids
Homosexuellas sociala situation: *D 30/1990/s, 1571
Hushållsvetenskap: se NHH
Hälso-
och sjukvårdssamarbete med Baltikum och Östeuropa: A 980/s, 644
och socialområdet: 1156
vårdshögskolan: se NHV
Högre utbildning: 1123
Hörselskadade
kommuniaktionsmöjligheter: *D 2/1991/s, 1576
teckenspråktolkning för: E 17, 1693

Idrottssamarbete: 1108
ILO-konventioner, ratificering av: E 45, 1729
Immaterialrätt: 1063
INSTA B: 1179
Industri
politik: 1270

politiskt samarbete, framtida: *E 9*, 1682
rättsskydd: 1063
sektorn, samarbete: 1270
Industrifond, Nordisk (NIF): 1271
förstärkning av: *A 981/e*, 659
Information(s)
plikt om kärnkraftsanläggningar: *D 49/1991/m*, 1647
och språkcentret: 1113
system och databanker: *D 23/1989/e*, 1525
utanför Norden om nordiska samarbetet: *D 32/1991/k*, 1622
utlands-, gemensam nordisk: *E 32*, 1712
vetenskaplig: se NORDINFO
Infrastrukturinvesteringar: *D 44/1987/m*, 1512
Ingenjörer, datorstödd utbildning: *D 12/1989/k*, 1518
Innovationer i näringslivet: *A 990/e*, 688
Institut
atomfysik, teoretisk: se NORDITA
i Grönland, Nordens: se NAPA
nordiskt samiskt: se NSI
toxikologiskt: **D 31/1990/m*, 1572
på Åland, Nordens: 1102
Integrationsrätt, nordiskt råd för forskning i europeisk: *D 15/1991/j*, 1596
Internationell(a)(t)
katastrofer, undsättningsstyrka vid: *A 968/s*, 571
konferenser: 1757
plan, nordiskt samarbete på: *E 57*, 1743
samverkan, utarbetande av standardregler för handikappade: *E 36*, 1717
standardregler för handikappade: **D 26/1991/s*, 1614
Internationellt samarbete: 1768
om export av avfall: **D 20/1990/m*, 1560
om jord- och skogsbruk: 1254
för jämställdhet: *D 7/1990/j*, 1549
i bl.a. Baltikum: **D 43/1991/j*, 1638
Investeringsbank
Baltisk: *A 982/e*, 666
Nordisk, berättelse: *C 3/e*, 1447
förhöjning av grundkapital: *B 122/e*, 738 *D 2/1992/e*, 1659
IPU (Interparlamentariska unionen): 1768
Island, geoexkursioner: 1130

Jord- och skogsbruk: 1230, 1402
handlingsprogram: 1230
verksamheten 1991: 1232
Jordbruk(s)
forskning: 1248; se även NKJ
samarbete med Baltikum: *D 41/1991/m*, 1635
och skogbruk: 1230
skyddszoner för: *E 31*, 1710
växter: se NGB
Journalistcenter, nordiskt (f.d. journalistkurs): 1127
Jämställdhet(s): 1090, 1355
i arbetslivet: 1091
internationellt samarbete: *D 7/1990/j*, 1549
mellan kvinnor och män vid tillsättandet av medlemmar i nordiska styrelser, kommittéer, m.m.: **D 12/1991/j*, 1592
kvinnoorganisationers medverkan i -arbetet: 1093
Nordiskt Forum 1994: *D 13/1991/j*, 1593
riktlinjer för nordiskt samarbete om: 1090
statistik: 1093
i social- och familjepolitiken: 1092, *D 7/1990/j*, 1549
verksamheten 1991: 1091
Järnväg(s)
säkerhet: 1212
systemet, utveckling av: *D 3/1991/m*, 1577
trafik, ökat samarbete: *D 25/1989/m*, 1527

Kalmar, Nordens år 1997: **D 35/1991/k*, 1626
Kapital
marknad och valutafrågor: 1265
förhöjning av NIB:s grund-: *B 122/e*, 738, *D 2/1992/e*, 1659
Katastrofer, internationella, undsättningsstyrka vid: *A 968/s*, 571
Kemikalier: 1187
Kidnappning av barn: *E 63*, 1750
Kirkenäs-Virtaniemi, byggande av vägavsnitt: *A 965/m*, 560
Kiropraktorer
legitimation: **D 30/1989/s*, 1533
samnordisk utbildning och legitimation för: *E 23*, 1700
Klor
organiska produkter, avveckling av: *E 10*, 1684
i produktionsprocesser: *E 10*, 1684
Klorererade organiska ämnen, utsläpp av: *E 16*, 1692
Kolahalvön, svavelutsläpp: *E 44*, 1728
Kommunikation och transport: 1210, 1385
Koncernfacklig samverkan: *D 24/1991/e*, 1610
Konkurrensneutralitet på byggmarknaden, utvärdering av: *A 984/s*, 673
Konsert- och operaverksamhet, fartygsbaserad: *A 988/k*, 684
Konst
centrum på Sveaborg: se NKC
och konstindustrikommitté: se NKKK
och kulturcentret i Nuuk: *D 14/1990/k*, 1554

Konsulära och diplomatiska området, nordiskt samarbete på: *E 19*, 1695
Konsument: 1074, 1349
lagstiftning: 1058
samarbete: 1076
rätt: 1058
verksamheten 1991: 1077
Konvention(en)(er)
FN:s barn-, ratificering: *D 28/1990/s*, 1568
ILO-, ratificering av: *E 45*, 1729
social trygghet: *B 128/s*, 941
åtgärdsplan för uppföljning av FN:s barn-: **D 29/1990/s*, 1570
Östersjö-, revision av: **D 52/1991/m*, 1651
Kraftsamarbejde: se Energi
Kriminalitet: se även NSfK
efterforskning: *D 43/1988/j*, 1516
Kriminologi, nordiska samarbetsrådet: se NSfK
Kultur
allmän och mediasamarbete: 1098
fond: se Nordiska kulturfonden
identitet nordisk: 1359
information i utlandet: 1105
institutioner och fasta samarbetsorgan: 1099
och konstcenter i Nuuk: *D 14/1990/k*, 1554
och massmediasamarbete: 1104
sektorn: 1358
sektorns organ, arbetsprogram för ändrad finansiering: **D 31/1991/k*, 1621
Kultursamarbete: 1368
med Baltikum och Östeuropa: **D 47/1991/k*, 1644
i internationellt sammanhang: 1366
med Östersjöländerna: **D 40/1991/e*, 1634
Kunskapsöverföring till bl.a. Baltikum: **D 42/1991/j*, 1637
Kärnbränsle, utbränt, slutförvaring av: *E 25*, 1703
Kärnkraft(s)
anläggningar, informationsplikt om: *D 49/1991/m*, 1647
i Öst: *E 46*, 1731
Kärnvapenfri zon i Norden: *A 977/e*, 632
Könsfördelning, jämnare: se Jämställdhet
Köprätt: 1058

Lagstiftning(s)
om grupptalan: **D 11/1991/j*, 1591
samarbete: 1056, 1344
samarbete om bio- och genteknologi: **D 9/1991/j*, 1589
om skuldsanering: **D 10/1991/j*, 1590
vapen-: *D 8/1990/j*, 1552
Landbrug: se Jordbruk
Lax i Torne älv, skydd av: *E 53*, 1738
Legitimation och utbildning för kiropraktorer: *D 30/1989/s*, 1533, *E 23*, 1700
Lektorat, nordiska, vid universitet: *E 3*, 1666
Lesbisk/homofil forskning: *A 958/s*, 508
Lettland, Litauen och Estland, stöd till rättsutveckling i: *A 1001/j*, 722; se även Baltikum, Östersjön resp. Österuropa
Ligestilling: se Jämställdhet
Likestilling: se Jämställdhet
Litauen, Lettland och Estland, stöd till rättsutveckling i: *A 1001/j*, 722; se även Baltikum, Östersjön resp. Österuropa
Litteratur
och bibliotekkommitté, nordisk: 1105
pris, Nordiska rådets: 1106, 1924
och språk, nordisk kurs i: 1128
Livsmedel(s): 1083, 1352
samarbete: 1085
verksamheten 1991: 1086
Lovgivning: se Lagstiftning
Luftföroreningsproblem på Nordkalotten: **D 24/1990/m*, 1564
Läkemedel(s): 1161
nämnd: se NLN
Lärar- och elevutbyte: se Nordplus

Marinbiologi: se NKMB
Massmedia
forskning: se NORDICOM
samarbete, ledningsgrupp: 1104
Medborgarnas Norden: *A 986/s*, 676
Meddelanden, Nordiska ministerrådets och nordiska regeringars om rekommendationer och framställningar: 1498
Mediasamarbete: 1098
Medicinsk
forskning, arktisk: se NoSAMF
statistik: se NOMESKO
undervisning: 1128
Meteorologi: 1213
Miljö: 1183, 1381
och bistånd: 1294
data och kvalitetsövervakning: 1192
effekter, vägtrafikens: *D 4/1991/m*, 1579
ekologi: se NKE
ekonomi: 1192
fara av radioaktivt avfall i de nordliga havsområdena: *E 61*, 1748
finansieringsbolaget, Nordiska: se NEFCO
forskningsprogram: *D 36/1991/k*, 1627
luftföroreningar: 1185
skador: 1062
problem i storstäderna: *D 7/1988/m*, 1514
teknologi till Österuropa: *D 48/1991/m*, 1645
teknologi, överföring av: *D 43/1989/m*, 1543

och trafikproblem i storstäderna: **D 7/1988/m*, 1514
Östersjöns: *E 60*, 1747
övervakning: *E 30*, 1709
Miljösamarbete, globalt: *D 18/1990/m*, 1558
Miljövård(s): 1183
verksamheten 1991: 1185
vårdsinsatser i Baltikum: *D 39/1991/m*, 1632
Ministerrådet, Nordiska
berättelse: *C 1*, 1001
budget: 1037
informationsverksamhet: 1038
planerna för det nordiska samarbetet: *C 2*, 1341
publikationsverksamhet: 1038
rekommendationer, genomförande av: *E 34*, 1715
samarbetsministrarnas arbetsområden: 1025
verksamheten 1991: 1027
Missbruk, drog-, i trafiken: *E 41*, 1723
Mittnorden, tvärflyg: *D 15/1990/t*, 1556
Museer, naturhistoriska, samarbete: *A 951/k*, 479
Musik
pris, Nordiska rådets: 1106, 1924
samarbete, kommitté: se NOMUS
i skolan: 1115
Mätinstrument för miljöövervakning i Baltikum och S:t Petersburg: *E 30*, 1709

NAD (Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning): 1160
NAPA (Nordens institut i Grönland): 1101
Narkotika
kriminalitet: 1065
politik: 1166
samarbete mot: 1380
Naturhistoriska museerna, samarbete: *A 951/k*, 479
NBS (Nordiska byggforskningsorganens samarbetsgrupp): 1179
NDF (Nordiska utvecklingsfonden/Nordic Development Fund): *B 127/e*, 928, 1293, *C 6/e*, 1491
förhöjning av kapital: *B 127/e*, 928
NEF (Nordiska ekonomiska forskningsrådet): 1268
NEFCO (Nordiska miljöfinansieringsbolaget): *C 8/e*, 1495
NGB (Nordisk genbank för jord- och trädgårdsväxter): 1234
NHH (Nordiska högskolan för hushållsvetenskap): 1128
NHV (Nordiska hälsovårdshögskolan): 1165
NIAS (Nordiska institutet för Asienstudier) (f.d. CINA): 1130
NIB: se Investeringsbank, Nordisk
NIF (Nordiska institutet för folkdiktning): 1129
NIOM (Nordiska institutet för odontologisk materialprovning): 1161
NIVA (Nordiska institutet för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet): 1151
NKB (Nordiska kommittén för byggbestämmelser): 1178
NKC (Nordiskt konstcentrum på Sveaborg): 1100
NKE (Nordiskt kollegium för ekologi): 1132
NKFO (Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi): 1132
NKJ (Nordiskt kontaktorgan för jordbruksforskning): 1233
NKKK (Nordisk konst- och konstindustrikommitté): 1100
NKMB (Nordiskt kollegium för marinbiologi): 1132
NKT (Nordisk kommitté för trafiksäkerhetsforskning): 1222
NKTF (Nordisk kommitté för transportforskning): 1213
NLN (Nordiska läkemedelsnämnden): 1161
NMKL (Nordisk metodkommitté för livsmedel): 1085
NNH (Nordiska nämnden för handikappfrågor): 1159
NOMUS (Nämnden för nordiskt musiksamarbete): 1106
NoPEF (Nordisk projektexportfond): 1286, *C 4/e*, 1449
NOPUS (Nordiskt utvecklingsprojekt för utveckling av social service): *B 125/s*, 821, 1157, 1164
NORDA: 1273
Nordatlanten: se Nordsjön
Nordbors rättigheter: *D 33/1990/s*, 1574
Norden(s)
och Europa: *A 996/e*, 702, *A 1002/e*, 728, 1027
Hus på Färöarna: 1101
Hus i Reykjavík: 1099
institut i Grönland: se NAPA
institut på Åland: 1102
kunskap om, i skolor: *E 59*, 1746
medborgarnas: *A 986/s*, 676
västeuropeisk integration: 1027
år i Kalmar: **D 35/1991/k*, 1626
NORDEX (Nordiskt samarbetsorgan för de offentliga tillsynsmyndigheter som förvaltar speciallagstiftning om brandfarliga och explosiva varor): 1272
NORDICOM (Nordiskt samarbete inom massmediaforskning): 1131

NORDINFO (Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information): 1130
Nordisk film och TV-fond: 1103
Nordisk Kontakt: 1802
chefredaktör: 1844
nationella redaktörer: 1845
redaktionskommitté: 1803, 1843
Nordiska industrifonden (NIF): se Industrifond
Nordiska investeringsbanken (NIB): se Investeringsbank
Nordiska kulturfonden
berättelse: *C 5/b*, 1451
val: 47
Nordiska
modellen, förstärkning av: **D 55/1991/s*, 1655
styrelser, kommittéer, utskott nämnder m.m., jämnare könsfördelning i: **D 12/1991/j*, 1592
Nordiska rådet(s)
arbetsordning: 1947
Baltikumprogram: 1752
berättelser (C-saker): 1001
budget: 1822
budgetutskottet: 1785
ekonomiska utskottet: 1782
frågor (E-saker): 1661
förslag i rådet: 1828
informationsverksamhet: 1796
internationellt samarbete: 1768
juridiska utskottet: 1770
miljöutskottet: 1780
kontakter med Östeuropa: 1754
kulturutskottet: 1774
litteraturpris: 1924
medlemmar: 9
medlemsförslag (A-saker): 463
musikpris: 1924
nationella delegationer: 1804
organisationsförändringar: 1767, 1823
parlamentarisk stipendieordning för Baltikum och Östeuropa: 1829
partigrupperna: 1789, 1827
plenarförsamlingen: 1821
presidierapport: *Dokument 1*, 1752
presidiesekretariatets budget: 1822
presidiet: 1766
presidiets sammansättning: 1766, 1909
publikationsverksamhet: 1798
regler för sessionens genomförande: *Dokument 2*, 1848
remissförfarande: 1828
rådsförhandlingar: 41
socialutskottet: 1776
utskott: 1770,1830
valfrågor: 1767
verksamheten 1991: 1752
yttranden: 1897
ändring av § 45 i Nordiska rådets arbetsordning: *Dokument 3*, 1849
Östersjöpolitik: 1752
39:e session: 1821
interna beslut vid 39:e sessionen: 1823
4:e extra sessionen: 1822
interna beslut vid 4:e extra sessionen: 1823
Mariehamndeklarationen: 1759
40:e sessionen
arbetsutskott: 1909
arrangemang, särskilda: 38
avslutningsanförande, presidentens: 458
berättelser till: 1001
beslut: 1851
generaldebatt vid: 50
interna beslut: 1823, 1900, 1906
kallelse till: 7
meddelanden om rekommendationer: 1498
medlemslista vid: 9
partigrupperna: 1789, 1827
presidium 45, 1766, 1909
protokoll vid: 41
regeringsrepresentanter och valda medlemmar: 12
rekommendationer/framställningar: 1855
rekommendationer, genomförande av: *E 34*, 1715
sakkunniga vid: 1909
saklista vid: 25
sekretariat vid: 1909
sessionssal, placering av regeringsrepresentanter och rådsmedlemmar: 2015
utskott: 1770, 1830
val av förtroendeposter: 47
valberedningskommitté: 1767
valkommitté: 458
öppningsanförande, presidentens: 43
översikt över 1990 års rekommendationer: 1853
översikt över sessionen: 37
övriga beslut: 1901
Nordiska utvecklingsfonden, kapital: *B 127/e*, 928
Nordiskt Forum 1994: se Jämställdhet
Nordiskt konstcentrum: se NKC
Nordiskt konstnärscentrum, Dalsåsen: 1103
Nordiskt reumatikerår: *D 28/1991/s*, 1616
Nordiskt samarbete
på det diplomatiska och konsulära området: *E 19*, 1695
efter 1992: *B 129/e*, 963, *D 23/1991/e*, 1608, 1758
integrerat i EG: *A 1003/e*, 734
på fiskeriområdet: 1238
framtida: 1753
på hälso- och socialområdet: 1156

om ekonomi och industri: 1761
inom industrisektorn: 1270
inom miljösektorn: 1183
information om utanför Norden: *D 32/1991/k*, 1622
planer för: *C 2*, 1341
på regionalpolitiska området: 1246
stärkande av: *D 54/1991/e*, 1653
inom transportsektorn: 1211
inom utrikesförvaltningarna: *E 27*, 1706
NORDITA (Nordiska institutet för teoretisk atomfysik): 1128
Nordjobb, sydslesvigares rätt till: *E 5*, 1671
Nordkalott(en)
kommittén: 1250
luftföroreningsproblem: **D 24/1990/m*, 1564
Nordnorm-kommissionen: 1281
NORDPLAN (Nordiska institutet för samhällsforskning): 1131
framtida verksamhet: **D 30/1991/k*, 1620
NORDPLUS: 1124, *D 46/1989/k*, 1545,
NORDPLUS-junior: 1115
Nordsjön och Nordatlanten, dumpning av radioaktivt avfall: E 22, 1698
NordREFO (Nordiskt institut för regionalpolitisk forskning): 1248
NORDSAD: 1295
NORDTEL: 1212
NORDTEST (Gemensamt nordiskt organ inom provnings- och kontrollområdet): 1271
NORDVULC (Nordiskt vulkanologiskt institut): 1130
NorFA (Nordisk forskarutbildningsakademi): 1126
NORMET: 1273
NordMÅL, handlingsprogram för nordiskt språksamarbete: 1114
NORDTEST: 1272
NoSAMF (Nordiska samarbetskommittén för arktisk medicinsk forskning): 1133
NOSOSKO (Nordisk socialstatistisk kommitté): 1160
NSfK (Nordiska samarbetsrådet för kriminologi): *E 35*, 1716
NSI (Nordiskt sameinstitut): 1102
NSR (Nordiska skogsarbetsstudiernas råd): 1233
NSS (Ledningsgruppen för nordiskt skolsamarbete): 1113
NSU (Nordiska sommaruniversitetet): 1131
NTG (Nordiska trafikgruppen): 1194
NTR (Nordiska trafiksäkerhetsrådet): 1222
NUD (Nordiskt utbildningscentrum för dövblindpersonal): 1157, 1164
Nuuk, nordiskt konst- och kulturcentrum: *D 14/1990/k*, 1554
NVF (Nordiskt vägtekniskt förbund): 1213
Näringsidkare, arbetsmarknad för fria: se Arbetsmarknad
Näringsliv, innovationer i: *A 990/e*, 688
Næringsmiddelsspørgsmål: se Livsmedel
Nätverk(s)
revyfackligt, -samarbete: *A 973/k*, 616
för renare teknologi: **D 21/1990/m*, 1561

Oceanografi, fysisk: se NKFO
Offentlig rätt: 1069
Olje
katastrofer, åtgärder för att undvika: *D 22/1990/m*, 1562
Opera- och konsertverksamhet, fartygsbaserad: *A 988/k*, 684
Organdonation, information om: *E 40*, 1721
Organisation(s); se även Helsingforsavtalet
förändringar i rådet: 1767
kommittén: 1759
Oslo, Stockholm, Helsingfors och Baltikum, trafikförbindelse med: *E 50*, 1735
Ozon
forskning, finansiering: *E 7*, 1677
nedbrytande ämnen, avveckling av: *E 15*, 1690

Parlamentet, Europa-: 1768
Parlamentarikerkonferens, ESK:s: 1769
Parlamentarisk(a) församling
baltisk: 1755
Europarådets: 1768
Parlamentariska unionen, Inter- (IPU): 1768
Parlamentarism, kunskapsöverföring om, till Baltikum: **D 42/1991/j*, 1637
Parlamentsval i annat nordiskt land, rösträtt vid: **D14/1991/j*, 1595
Pendlare: se Gränspendlare
Pensionärer, flyttningsmöjligheter: *D 23/1987/s*, 1506
Pension, för sjömän på andra nordiska fartyg: *A 961/s*, 533
Plantförädling: se SNP
Porto, brevförsändelser i Norden: *E 47*, 1732
Post- och telesamarbete: 1212
Praktikant- och utbytessamarbetet med EG: **D 13/1989/k*, 1521
Processrätt: 1067
Produktionsprocesser, användning av klor i: *E 10*, 1684
Projektexportfond, nordisk: se NoPEF
Provning och kontroll: se NORDTEST

Prövningsresultat inom byggbranschen: *E 4*, 1669
Psoriasispatienter, klimatologisk vård: *D 24/1983/s*, 1498

Radio
och TV-programutbyte, ökat: *A 976/k*, 627
Scandinavia, försöksprojekt: **D 34/1991/k*, 1625
Sveriges, hörbarhet i södra Finland: *E 54*, 1739
Radioaktivt avfall, i de nordliga havsområdena: *E 22*, 1698, *E 61*, 1748
Ratificering av FNs barnkonvention: *D 28/1990/s*, 1568
Regionalt samarbete, gräns-: *A 924/m*, 463, *E 56*, 1742
Regionalpolitik: 1245, 1397; se även NordREFO
samarbetsprogram: 1246, *D 1/1990/m*, 1549
stödordningar: 1254
verksamheten 1991: 1247
Regnskogar, tropiska, bevaring av: *E 1*, 1661
Rekommendationer: se Nordiska rådet resp. Ministerrådet
Representation
diplomatisk, samnordisk: *E 24*, 1701
utlands-, i vissa nya stater: *A 992/p*, 693
Reumatikerår, nordiskt: *D 28/1991/s*, 1616, *D 29/1991/s*, 1618
Reumatism, förstärkta insatser mot: **D 36/1989/s*, 1539, *E 42*, 1725
Revyfackligt nätverkssamarbete: *A 973/k*, 616
Reykjavík, Nordens Hus: se Nordens Hus
Riktlinjer för Nordiska rådets budgetutskott: *A 1004/b*, 736
Rusmedel: se Alkohol, Drog, Narkotika resp. Trafik
Räddningstjänstområdet, samarbetsorgan för: *D 32/1989/s*, 1535
Rättigheter
barns, ratificering av FN-konventionen: *D 28/1990/s*, 1568
för Nordbor: se Nordbor
Rättsutveckling i Estland, Lettland och Litauen: *A 1001/j*, 722
Rörlighet, fri i Norden: *E 11*, 1686
Rösträtt vid parlamentsval i annat nordiskt land: **D 14/1991/j*, 1595

Samarbete(t)
med Baltikum och Österuropa: 1029
inom forskning och högre utbildning: 1122
globalt miljö-: *D 18/1990/m*, 1558
gränsregionalt, i Skagerrak-regionen: *E 56*, 1742
om hälso- och sjukvård med Baltikum och Österuropa: *A 980/s*, 644
internationellt, om export av avfall: **D 20/1990/m*, 1560
internationellt, för jämställdhet mellan kvinnor och män: *D 7/1990/j*, 1549
inom järnvägstrafiken: D 25/1989/m, 1527
nordiskt ekonomiskt: *C 1*, 1001
planer för nordiska: *C 2*, 1341
program för nordiskt efter 1992: *B 129/e*, 982
om sjuk- och hälsovård med Baltikum och Österuropa: *A 980/s*, 644
om transport i Skagerrak-regionen: *D 7/1991/m*, 1585
om utbildning: *D 41/1989/k*, 1541
om högre utbildning och forskning: 1122
med Österuropa och Baltikum: 1029
Samarbetsprogram
bygg- och bostadssektorn: *B 123/s*, 756
fiskeri 1993-1996: *B 126/m*, 842
högre utbildning: *D 37/1991/k*, 1629
regionalpolitik 1990-1994: *D 1/1990/m*, 1547
Same(r)
institut, Nordiskt: 1584; se även NSI
situation inför EES och EG: *E 51*, 1736
ting, i Sverige: *E 26*, 1705
Samhällsplanering, institutet för: se NORDPLAN
Selskab: se Bolag
Service, social, utbildningsprogram för utveckling av: *B 125/s*, 821
Sjuk- och hälsovård(s): 1157, 1161
samarbete med Baltikum och Österuropa: *A 980/s*, 644
Sjukdomar, reumatiska: **D 36/1989/s*, 1539, *E 42*, 1725
Sjömän, pension för: *A 961/s*, 533
Sjörätt: 1062
institut: 1129
Sjösäkerhetssamarbete: 1212
Skadeståndsrätt: 1061
Skagerrak-regionen
gränsregionalt samarbetsområde: *E 56*, 1742
transportsamarbete: *D 7/1991/m*, 1585
Skogsarbetsstudier: se NSR
Skogsbruk och jord-: 1230, 1402
Skogsforskning: se SNS
Skola: se även Utbildning
ökad kunskap om i Norden: *E 59*, 1746
musik i: 1115
Skolsamarbete:
ledningsgrupp: se NSS
regionalt: 1116

och utbildning: *E 29*, 1708
Skottland: se Dounreay
Skov: se Skog
Skuldsanering, lagstiftning om: **D 10/1991/j*, 1590
Skydd(s)
brand-, bestämmelserna i Norden: *E 43*, 1726
av nordiska havsfågelfaunan: **D 37/1989/m*, 1540
av lax i Torne älv: *E 53*, 1738
zoner inom jordbruk: *E 31*, 1710
Slutförvaring av kärnbränsle i Dounreay: *E 25*, 1703
SNP (Samnordisk plantförädling): 1235
SNS (Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning): 1233
Social(a)
politik: 1156
service: *B 125/s*, 821; se även NOPUS
situation, homosexuellas: **D 30/1990/s*, 1571
statistik: se NOSOSKO
trygghet, konvention för: *B 128/s*, 941
Social-och hälsovård: 1157
Sommarakademi, textil: *A 957/k*, 500
Sommaruniversitet: se NSU
Sportflyg, förenklade tullprocedurer: *D 22/1991/e*, 1606
Sprog: se Språk
Språk
och informationscentret: 1113
och litteratur, nordisk kurs i: 1128
samarbete, nordiskt: 1114; se även NordMÅL
sekretariatet: 1112
svenskans ställning i Finland: se Finland
tecken-, tolkning för hörselskadade: *E 17*, 1693
S:t Petersburg och Baltikum, miljöövervakning: *E 30*, 1709
STH (Styringsgruppen för avveckling av tekniska handelshinder): 1287
Stipendier: se även NORDPLUS
för folkhögskolestuderande från Baltikum och Östeuropa: **D 45/1991/k*, 1641
Stockholm, Helsingfors, Baltikum, Oslo, trafikförbindelse: *E 50*, 1735
Storstädernas trafik- och miljöproblem: *D 7/1988/m*, 1514
Straffrätt: 1065
Studerande: se även Nordplus
Studier
i annat nordiskt land: *E 49*, 1734
skogsarbets-: se NSR
Stöd
samordnat, till Baltikum: *E 18*, 1694
till rättsutveckling i Estland, Lettland och Litauen: *A 1001/j*, 722
Sundhed: se Hälso-
Svavelutsläpp på Kolahalvön: *E 44*, 1728
Sveriges Radio, hörbarhet i södra Finland: *E 54*, 1739
Sydafrika, bojkottlagstiftning mot: *D 20/1989/j*, 1522
Sydslesvigares rätt till Nordjobb: *E 5*, 1671
Sø: se Sjö

Tandvård: 1161
Teater- och danskommittén: 1107
Teckenspråk
tolkning, för hörselskadade: *E 17*, 1693
utbildning av tolkar: *E 13*, 1688
Tekniker och ingenjörer, datorstödd utbildning: *D 12/1989/k*, 1518
Teknologi: se även Genteknologi
och industriell utveckling, fonden för: se Industrifond
miljö-, överföring av: *D 43/1989/m*, 1543
nätverk för renare: **D 21/1990/m*, 1561
Telekommunikation för handikappade: **D 26/1990/s*, 1565
Teoretisk atomfysik: se NORDITA
Textil sommarakademi: *A 957/k*, 500
Tid, gemensam i Danmark, Norge, Finland och sverige: *A 979/m*, 636
Tjänstemannautbyte, nordiskt: se Utbytestjänstgöring
Tolkar, teckenspråks-, utbildning av: *E 13*, 1688
Tornedalen, arbetsfördelning i gränsbevakningen: *E 52*, 1737
Torne älv, skydd av lax: *E 53*, 1738
Toxikologiskt institut: **D 31/1990/m*, 1572
Trafik: se även NTR resp. NKT
drogmissbruk i: *E 41*, 1723
fostran, livslång, effektivare undervisning i grundskolan: *A 955/k*, 487
förbindelse, Oslo, Stockholm, Helsingfors, Baltikum: *E 50*, 1735
grupp: se NTG
handlingsplan för säkrare trafik i Norden: *D 8/1991/m*,1587
miljöproblem i storstäderna: *D 7/1988/m*, 1514
olyckfallsutveckling: 1222
onykterhet: 1226
samarbete: 1222
undervisning, i bl.a. grundskolan, som del i livslång trafikfostran: *A 955/k*, 487
och lärarutbildning, samordnad: *D 27/1989/m*, 1531
väg-, miljöeffekter: *D 4/1991/m*, 1579
Trafikanter, oskyddade: 1226
Trafiksäkerhet: 1387; se även NTR

handlingsplan 1992-1994, uppföljning av: 1225
nyblivna förare: 1226
verksamheten 1991: 1224
Transport: 1210, 1385; se även Flyg samt Järnväg
forskning: *D 6/1991/m*, 1583; se även NKTF
politik, nordisk: *D 5/1991/m*, 1581
samarbete med Baltikum: *D 44/1991/m*, 1639
samarbete i Skagerrak-regionen: *D 7/1991/m*, 1585
tvärflyg i Mittnorden: *D 15/1990/m*, 1556
verksamheten 1991: 1211
överenskommelse, ändring i: **D 18/1991/m*, 1600
Tropiska regnskogar, bevaring av: *E 1*, 1661
Tulladministrativa rådet: 1262
Tullprocedurer, förenklade, för sportflyget: *D 22/1991/e*, 1606
Turism: 1297
handikappaspekter: *E 38*, 1719
program, nordiskt: 1297
projektverksamhet 1991: 1299
regionalt samarbete: 1299
samarbete: 1297
TV-
program, finska i Sverige, distribution: *E 48*, 1733
och radioprogramutbyte: *A 976/k*, 627
sändningar, finskspråkiga, i Sverige: *E 33*, 1713
upphovsrättslig ersättning vid distribution: *A 962/k*, 545
Tvärflyg i Mittnorden: *D 15/1990/m*, 1556

Ud: se Ut
Uddannelse: se Utbildning
Undervisning
medicinsk: 1128
miljö-: 1115
trafik-, bl.a. i grundskolan som del i en livslång trafikfostran: *A 955/k*, 487
Undsättningsstyrka vid internationella katastrofer: *A 968/s*, 571
Ungdom(s)
arbetslös, efter- och vidareutbildning av: *E 14*, 1689
arbetslöshet, program mot: **D 32/1990/s*, 1573
kommitté, nordisk: 1107
Universitet, nordiska, lektorat vid: *E 3*, 1666
Upphovsrätt(s): 1063
betalning: *E 64*, 1751
ersättning vid distribution av TV-program: *A 962/k*, 545
Utbildning(s): 1112; se även Forskarutbildning, Vidareutbildning resp. Vuxenutbildning
datorstödd, av tekniker och ingenjörer: *D 12/1989/k*, 1518
gemenskap, nordisk: 1124, 1362, *D 38/1991/k*, 1630
institutioner och fasta samarbetsorgan:
högre, ömsesidigt godkännande av: *E 62*, 1749
högre, samarbetsprogram: *D 37/1991/k*, 1629
och legitimation för kiropraktorer: **D 30/1989*, 1533, *E 23*, 1700
och praktikantutbytessamarbete med EG: **D 13/1989/k*, 1521
program för utveckling av social service: *B 125/s*, 821
samarbete: *D 41/1989/k*, 1541
och skola: *E 29*, 1708
av tolkar på teckenspråk: *E 13*, 1688
Utbytestjänstgöring: 1037
Utdannelse: se Utbildning
Utförsäkrade arbetslösa, stöd till: *D 21/1985/s*, 1500
Utland(s)
information, gemensam nordisk: *E 32*, 1712
registrerad bil: *E 2*, 1664
representation i vissa nya stater: *A 992/p*, 693
Utrikes
förvaltningarna, nordiskt samarbete inom: *E 27*, 1706
politisk aktör, rådet: 1754
Utsläpp
av klorerade organiska ämnen: *E 16*, 1692
av svavel på Kolahalvön: *E 44*, 1728
Utveckling av social service: se NOPUS
Utvecklingsfond, Nordisk (Nordic Development Fund): se NDF
Utvärdering av bostadssektorn: *A 984/s*, 673

Valuta
och kapitalmarknadsfrågor: 1265
regleringar, ändringar i: 1267
Vapenlagstiftning: *D 8/1990/j*, 1552
Vattenmiljöproblem: 1186; se även Havsförorening resp. Utsläpp
Veg, Vej: se Väg
Vetenskaplig forskning: se NORDINFO
Vidareutbildning: 1163
av arbetslös ungdom: *E 14*, 1689; se även NIVA
Virtaniemi-Kirkenäs, vägavsnitt: *A 965/m*, 560
Visumtvång mellan Norden och Östeuropa, avskaffande av: *D 46/1991/j*, 1642
Voks Frem, handlingsprogram för förstärkt vuxenutbildning i framtiden: *B 124/k*, 780, 1121

Vulkanologiskt institut: se NORDVULC
Vuxenundervisning(s)
handlingsprogram: *B 124/k*, 780
samarbete, ledningsgrupp för: 1118
Vård
barna-, i Norden: *A 948/j*, 468
klimatologisk, för bl.a. psoriasispatienter: *D 24/1983/s*, 1498
Väg
avsnitt, Kirkenäs-Virtaniemi: *A 965/m*, 560
märkessystem i Norden: **D 41/1987/m*, *1510*
Vägteknik: se NVF
Vägtrafik, miljöeffekter: *D 4/1991/m*, 1579

Åland, Nordens institut: 1102

Økologi: se Ekologi resp. Miljö
Økonomisk: se Ekonomisk
Öresund, fast förbindelse över: 1211
Öst, kärnkraft i: *E 46*, 1731
Östersjö(n)(s):se även Baltikum, Österuropa resp. Estland, Lettland, Litauen
fiske: *E 58*, 1744
framtid: *A 970/m*, 583
länderna, ekonomiskt och kulturellt samarbete med: **D 40/1991/m*, 1634
miljö, räddningsarbete: *E 60*, 1747
samarbetet, förbättrad finansiering: **D 53/1991/m*, 1652
Östersjökonventionen
förstärkning av: **D 51/1991/m*, 1650
revision av: **D 52/1991/m*, 1651
Österuropa (och Norden:) se även Baltikum, Östersjön resp. Estland, Lettland, Litauen
hälso- och sjukvårdssamarbete med: *A 980/s*, 644
kultursamarbete med: **D 47/1991/k*, 1644
miljöteknologi till: *D 48/1991/m*, 1645
samarbete med: 1029
samarbete i frågor om parlamentarism och demokrati: **D 42/1991/j*, 1637
stipendier för folkhögskolestuderande: **D 45/1991/k*, 1641
stöd till internationellt samarbete och demokratiseringssträvandena: **D 43/1991/j*, 1638
visumtvång, avskaffande av: *D 46/1991/j*, 1642
Övervakning, intensiverad, av bojkottlagstiftningen mot Sydafrika: *D 20/1989/j*, 1522
Övervakning, miljö-, i Baltikum och S:t Petersburg: *E 30*, 1709

Regeringsrepresentanternas och rådsmedlemmarnas placering i sessionssalen

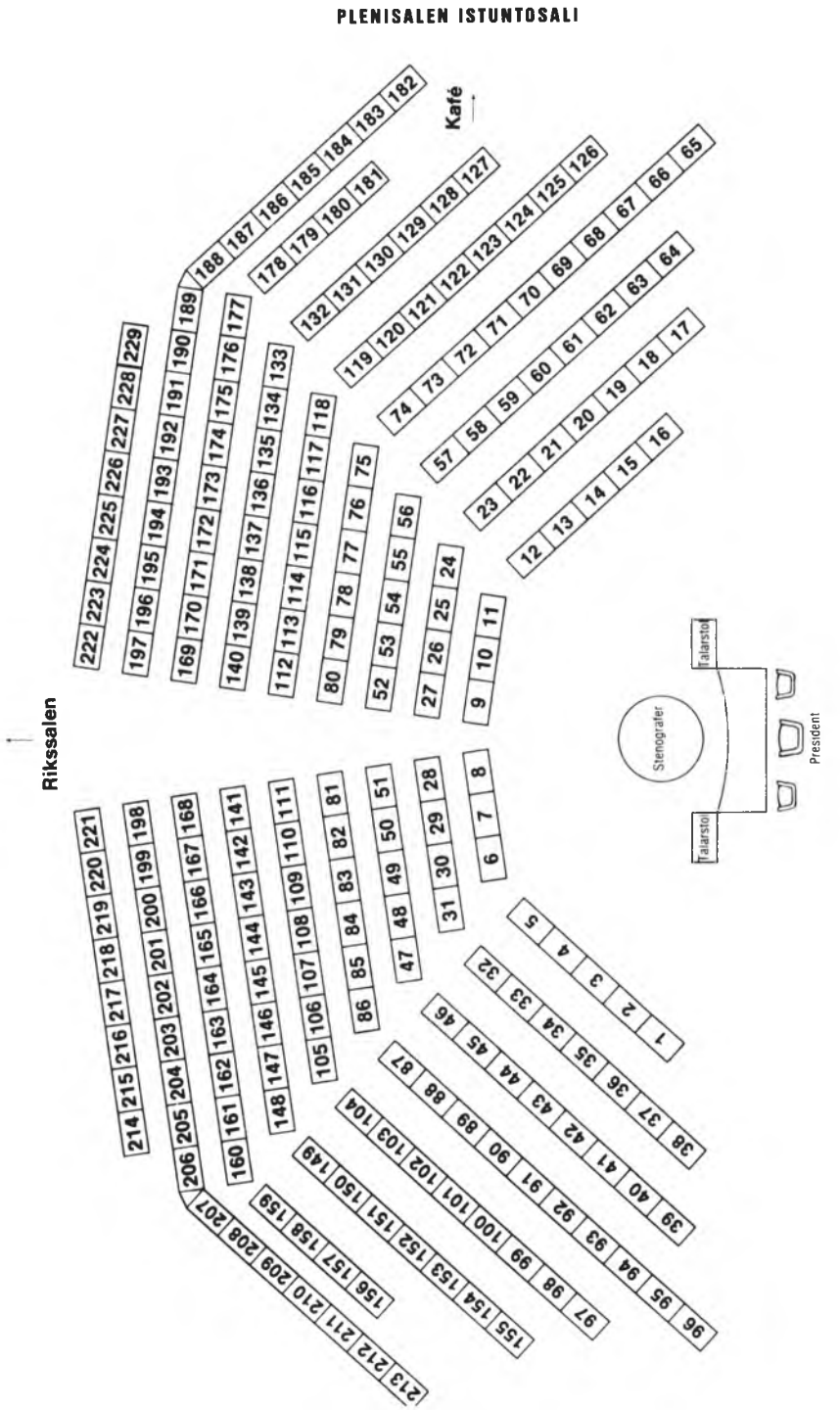

Regeringsrepresentanter - Hallitusten edustajat

1. Aho, Esko, SF
2. Andersen, Else Winther, DK
3. Berntsen, Thorbjørn, N
4. Bildt, Carl, S
5. Borgen, Kjell, N
6. Brundtland, Gro Harlem, N
7. Dam, Atli P., F
8. Davíð Oddsson, IS

28. Davidson, Inger, S
29. Dinkelspiel, Ulf, S
    Egede, Kaj, G
30. Eidesgaard, Jóannes, F
31. Eiður Guðnason, IS
32. Engell, Hans, DK
33. Eriksson, Anders, Å
34. Eriksson, Karl-Göran, Å
35. Erlandsson, Ragnar, Å
36. Friðrik Sophusson, IS
37. Friggebo, Birgit, S
38. Gerhardsen, Tove Strand, N
39. Gjesteby, Kari, N
40. Godal, Bjørn Tore, N
41. Hellsvik, Gun, S
42. Hernes, Gudmund, N
43. Haarder, Bertel, DK
44. Hörnlund, Börje, S
45. Isohookana-Asunmaa, Tytti, SF
46. Jensen, Marianne, G
47. Johansen, Lars-Emil, G
48. Johansson, Olof, S
49. Johnsen, Sigbjørn, N
50. Jón Sigurðsson, IS
51. Juhantalo, Kauko, SF

81. Kanerva, Ilkka, SF
82. Kirk, Kent, DK
83. Kleveland, Åse, N
84. Kuuskoski, Eeva, SF
85. Könberg, Bo, S
86. Larsen, Ester, DK
87. Lindeman, Harriet, Å
88. Møller, Per Stig, DK
89. Nordlund, Roger, Å
90. Norrback, Ole, SF
91. Odell, Mats, S
92. Ólafur G. Einarsson, IS
93. Olsson, Karl-Erik, S
94. Pedersen, Thor, DK
95. Pekkarinen, Mauri, SF
96. Petersen, John, F
97. Pettersen, Oddrunn, N
98. Pietikäinen, Sirpa, SF
99. Pokka, Hannele, SF
100. Pura, Martti, SF
101. Rasmussen, Anders Fogh, DK
102. Rehn, Elisabeth, SF
103. Rostbøll, Grethe, DK
104. Rusanen, Pirjo, SF
105. Salolainen, Pertti, SF
106. Schlüter, Poul, DK
107. Sighvatur Björgvinsson, IS
108. Stoltenberg, Thorvald, N
109. Sundstein, Jógvan, F
110. Svensson, Alf, S
141. Thurdin, Görel, S
142. Unckel, Per, S
143. Uosukainen, Riitta, SF
144. Veierød, Tove, N
145. Viinanen, Iiro, SF
146. Väyrynen, Paavo, SF
147. Westerberg, Bengt, S
148. Westerberg, Per, S
149. Wibble, Anne, S
150. Wiklöf, Lars, Å
111. Þorsteinn Pálsson, IS

Valda medlemmar - Valitut jäsenet

9. Alsaker, Svein, N
10. Andersson, Arne, S
11. Andersson, Claes, SF
12. Andersson, Marianne, S
13. Andersson, Sten, S
14. Annerstedt, Ylva, S
15. Árni M. Mathiesen, IS
16. Bennedsen, Dorte, DK
17. Blankenborg, Haakon, N
18. Carlsson, Ingvar, S
19. Dahl, Birgitta, S
20. Dalsgaard, Jóannes, F
21. Donner, Jörn, SF
22. Erenbjerg, Hans, DK
23. Exner, Lahja, S
24. Flodin, May, Å
25. Gammelgaard, Lars P., DK
26. Geir H. Haarde, IS
27. Glønborg, Knud, DK
28. Grøndahl, Kirsti Kolle, N
53. Gudmundseth, Roger, N
54. Gulbrandsen, Thor-Eirik, N
55. Haavisto, Pekka, SF
56. Hagen, Carl I., N
57. Halldór Ásgrímsson, IS
58. Hansen, J.K., DK
59. Hansen, Søren, DK
60. Hauan, Åshild, N
61. Haugen, Helga, N
62. Hellström, Mats, S
63. Hjörleifur Guttormsson, IS
64. Houg, Tora Aasland, N
65. Hurskainen, Sinikka, SF
66. Husmark, Birgitta, DK
67. Håkansson, Per Olof, S
68. Jakobsen, Johan J., N
69. Jelved, Marianne, DK
70. Jensen, Hans Jørgen, DK
71. Jonsson, Elver, S
72. Järvilahti, Timo, SF
73. Jäätteenmäki, Anneli, SF
74. Jørgensen, Anker, DK
75. Kallis, Bjarne, SF
76. Kekkonen, Antero, SF
77. Kjærsgaard, Pia, DK
78. Knudsen, Grete, N
79. Knutzen, Thea, N
80. Koch, Inger, S
112. Komstedt, Wiggo, S
113. Kristín Einarsdóttir, IS
114. Laukkanen, Markku, SF
115. Liltved, Tore A., N
116. Louvo, Anna-Kaarina, SF
117. Lunde, Kjellbjørg, N
118. Metsämäki, Lauri, SF
119. Moquist, Lars, S
120. Motzfeldt, Jonathan, G
121. Mølgaard, Anders, DK
122. Møller, Helge Adam, DK
123. Nielson, Poul, DK
124. Niinistö, Sauli, SF
125. Nyby, Mats, SF
126. Nyhage, Hans, S
127. Näslund, Ingrid, S
128. Olsen, Jógvan I., F
129. Oscarsson, Berit, S
130. Pelttari, Seppo, SF
131. Rannveig Guðmundsdóttir, IS
132. Rasmussen, Ingrid, DK
133. Rossi,Markku, SF
134. Rotnes, Marit, N
135. Salmén, Olof, Å
136. Sigríður Anna Þórðardóttir, IS
137. Skjervengen, Pål Atle, N
138. Solholm, Lodve, N
139. Steenholdt, Otto, G
140. Suominen, Ilkka, SF
169. Svensson, Sten, S
170. Svärd, Anders, S
171. Syse, Jan P., N
172. Sønderby, Peder, DK
173. Talleraas, Anders, N
174. Tuomioja, Erkki, SF
175. Turunen, Eeva, SF
176. Samuelson, Björn, S
177. Wroldsen, Ernst, N
178. Öhrsvik, Lena, S